
3 1761 08116942 7

313

6

LUMÍR.

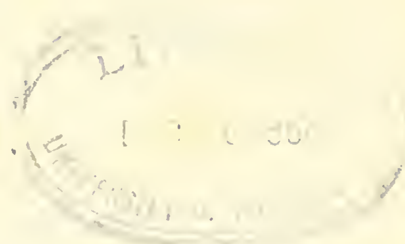
ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

ROČNÍK IX. 1881.

REDAKTOR A VYDAVATEL:

JOS. V. SLÁDEK.

V PRAZE.
KNIHTISKÁRNA J. OTTO. — NÁKLADEM VLASTNÍM.
1881.

Obsah.

Básně původní.

Básně přeložené.

Povídky původní.

Články.

Povídky přeložené.

Drobné články feuilletonní.

Úvahy literární atd.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. | 10. ledna 1881. | ČÍSLO 1.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

I.

Starý obraz.

Zda slunce západ viděls na pustině,
kdy ku zemi se stín za stínem snáší?
Tak ticho jest, roj komárů jen líně
se točí v kole, darmo ruka plaší
jich kmitný hon. Mrak na západu vstává
jak šedivý lem hávu, v němž noc blízká
jak upír lehne na ta lada tmavá.
Zář slunce v posled hledí do křoviska
a vyplaší tam bílou noční můru,
pak táhne ještě stepí dlouhé pruhy
a klesá níž, již s bohem zemi dává.
Šer nyní roste, zvolna v lehkou chmuru
kraj nebe stopen, brzy tmí se luhy.
Teď cvrček spustil v porosené trávě,
teď utich zas a komáři jen hravě
kol bzučí kruhy splétajíce vírem.
Slyš, křídel ruch, zas ticho; třtina k třtině
se sotva nahne. Na obzoru šírém
již visí noc. Jen tma bdí na pustině.

*

Dvůr panský stojí v stepi o samotě,
má střechu z šindelů, je v starém slohu,
na místě věží topol v každém rohu
a ostružiny list na suchém plotě.
Je vetchý již, má oken dlouhou řadu,
a spuchřelý již balkon na průčelí,
pak úzký průjezd ke spustlému sadu,
kde v kopřivách se altán sešlý bělí.
Na hřebenu střech stará korouhvička
ve větru hvízdá celá rezovatá,
když půlnoc do spánku step vichrem hýčká;
dvůr umeten a těžká k němu vrata
jsou pobita a závory dvě mají.
Ta vrata jistě všemu odolají,
a světélko když v oknech dvorce skočí,
hned zaštěká též smečka chrtů divá,
zář svítí tmou jak dvoje vlčí oči.
Stín topolů se v nízká okna dívá
a noc jde kolem posupně a tiše.

*

Ve starém sále osvětleném spoře
pán dvorce dlel u nedopité číše.
On jediný bděl v celém spícím dvoře:
nad číší nakloněnou těžkou hlavu
jak v minulosti trudném vzpomínání
hned spouštěl níž a hned podpíral dlaní,
sám snů se děsil v myšlenek svých davu.
Síň, v které bděl, to staré večeřadlo;
kol podobizny staré z vetchých rámů,
jak noční lampy světlo na ně padlo,
se dívaly tak zvědavě a plaše.
Tu s kordem děd a tam jsi viděl dámu,
jíž papoušek na bílé ruce seděl;
tam kmet jak z hrobu oděn do rubáše
tak mračně z černavého rámu hleděl,
a bílý límec hustě nabíraný
jen přísnou bledost jeho tváře zvýšil.
Ty obrazy kol sálu obě strany
zde střežily, jak svědci starých časů.
Však dvorce pán se velmi málo lišil
od těchto v rámci tváří sesinalých:
již mnohá nitka stříbra v jeho vlasu
se zaleskla, jenž ve prstencích malých
mu hustě splýval husté nad obočí.
Byl stepilý a ostrých, šedých očí.
Svou hlavu zved jak sněním spitomělý
a krokům slouchal, které chodbou zněly
a které sotva těžká rohož tlumí.
Pak zase hlavu sklonil v staré dumy
a nevěděl, že dlouhou chvíli stojí
u dveří Šimon, jeho sluha bdělý,
jak ten, jenž váží něco v hlavě svojí
a myšlenku svou sdělit přec se bojí.

*

Zeman.

Mám tedy syna! Nebe dobrotivé!
Mám věřiti a mám se těšit tomu?
Pět měsíců, co vrátil jsem se domů,
má žena chřadnouc žije v dumě snivé;
mne hlodá myšlénka: já tisíckráte
se ptal tě, Šimone, a prosím nyní,
tu zaplaš dumu, co mi čelo stíní,
a hada zab, jenž ve sny mé se mate.
Mluv pravdu, bohem v svědomí ti sahám:
co byl jsem z domu, kterak tady žila?
Ó mluv, ó mluv, já tebe zapřísahám!

Šimon.

Jak vždycky, pane, tichá, klidná byla.

Pozn. Básník odchýlil se, jak v předmluvě k samostatnému vydání básně této šíře rozvedeno bude, na mnoze od báje polské, nechtěje obětovati své myšlénky a původní svou koncepci starému podání. Tak zejmena přeložil celý děj skoro o dvě století, a doufá, že jeho báseň od nepředpojatých čtenářů jako samostatné dílo beze všech jiných ohledů souzena bude. *J. V.*

Zeman.

Rci, byly návštěvy snad jakés tady?
S kým hovořila, s kým večery dlouhé
jste trávili? Či přeludy to pouhé,
co plete se mi v mozku dohromady?
O, kdo mi světla dá a kdo dá rady?

Šimon.

Tak nejspíše to bude, milý pane,
jen chorobou váš běduý mozek plane.
Mně věřte, pro vás třeba dal bych žíti:
však náhle paní smutnou začla býti
a upadala v dlouhé zamyšlení,
a v hlubší vždy, co její čas se blížil;
skraň její nesla vrásky utrpení.

Zeman.

By přelud sen byl, co mne včera tížil!

Šimon.

Kdo snům by ještě věřil, pane milý?

Zeman.

Ty myslíš tedy, mníš, že viny nemá?
Kde ale k víře nabrati mám síly?
O Šimone, proč ústa tvá jsou němá?
Zde dělo se cos, mluv, a okamžitě!
Ty bledneš, chvíš se?

Šimon.

Vy jste jako dítě
hned splašené; co dělati mám více?
Já zaklínám se, přísahám, nic platné —
ba řek bych, vy svědomí máte špatné,
to v duši hlod a pláč vám žene v líce.

Zeman.

Máš pravdu, hochu; když jsem poprv spatřil
své dítě, já jsem s myšlénkou se sbratřil,
že není to má krev, co tisk jsem k hrudi.
A není, není! Myšlénka ta trudí
a pálí mne a pokoje mi nedá
a všady za mnou hlavu hadí zvedá.
Já dítě proklel v prvním víru zlosti
a odřekl se jeho pro vše časy!

Šimon.

Pro pouhý nápad pošlý z šílenosti!

Zeman.

Od času toho sem tam moje vlasy
již zprokvétaly, brachu, šedinami,
a stále mučený jsem myšlénkami
a ona stále více zamyšlená.
O Šimone, to není víc má žena,
a dítě to — mít nemá moje jmeno!

Šimon.

Tak v blud se hlouběj vaše mysl sklání,
ba dítě vaše posud není křtěno!
To zůstati tak nemůže již déle,
sám křtíti dám je. Promluvte přec směle
a zeptejte se přísně svojí paní,
co odpoví!

Zeman.

Vždy hlavu kryje v dlani
a tvrdošíjně mlčí nebo vzdychá,
pak odejde a při tom pláče zticha.
Nuž tedy jdi a pokřtít dej to děcko,
snad zdaří se mi zapomenout všecko!

*

Malý venkovský kostelík, obehnaný hřbitovní zdí s mohutnými lipami. Dveře jsou otevřené; uvnitř hoří svíce a jest slyšeti zvuk varhan. Duch matky Twardowského vznáší se ve vzduchu a snese se na prahu kostela.

Duch matky Twardowského.

Přece předstihla jsem ducha zlého. Křídla lásky jsou silnější. Děkuju ti, bože! Zde se postavím; sem nesmí odvážiti se duch prokletí, svatý jest tento práh! Kdo přede mnou tudy šel, nabral svěcené vody, aby se požehnal, a hle, tři krůpěje skanuly mu s prstů na práh. Zde počkám, křest půjde okolo a slovo lásky mé zlomí sílu nenávisti.

V tom přiletí zlý duch, krouží vzduchem a zastaví se u vrat hřbitovních.

Zlý duch.

Zpozdil jsem se, ale neškodí. Půjdou s dítětem okolo a já se přihlásím o svůj úděl a svoje dědictví.

Zvuky varhan dozněly, z chrámu vychází průvod ode křtu; kmotři a bába s děckem. Na prahu skloní se nad dítětem nikým neviděn

Duch matky Twardowského.

Mé dítě, dítě mdloby a hříchu, dítě nešťastné chvíle, odpusť matce své, která ti pomoci nemůže, a otci svému, který tě opustil! Buď zdrávo, šťastno a požehnáno!

Kmotra.

Pohleďte, jak se usmívá! V kostele div neplakalo. Líbí se mu jistě denní světlo a zelené stíny.

Bába.

Věru, tak usmívati se děcko jsem ještě neviděla.

Duch matky Twardowského (*odlétaje*).

Buď zdrávo, šťastno, požehnáno!

Jdou kolem lip a sestupují po schůdkách k vozové cestě; u vrat hřbitovních skloní se nad dítě

Zlý duch.

Jsi můj, zatracen na věky! Zhyneš lístek svadlý s kmene hříchu, jenž hnije a vržen bude brzy do ohně. Zhyneš i s ním a není pro vás vykoupení. (*Zmizí.*)

Kmotra.

Jak se náhle zakabonilo! A již pláče! Pospěšte, zdá se mi přece, ostrý jest pro ně dech podzimku, který je ovanul.

Bába.

Ano, pospěšme! (*Konejší dítě.*)

Vesnický rozumář

(*náhodou šel za zdí, slyšel hovor a praví k sobě*):

Což vy víte, proč se směje nebo proč pláče novorozené dítě, když je nesete ode křtu? Málo dbá o váš hloupý svět, na který ani ještě dívati se neumí. Mluvilo snad naposledy se svým bohem, loučilo se s rájem a nechápalo, proč jen musí do světa. (*Zajde za zdí hřbitovní.*)

Průvod odejde.

Anděl v oblacích.

Divný zápas. Slovo matky a slovo démona, bílý motýl a šedý pavouk zápasí spolu pode mnou, který z nich doletí dříve k trůnu božímu. Pavouk zakousl se v motýla, ochromil mu křídlo, ale motýl neklesá. Bláhovci! Slova nedoletí do výše; sotva vzdecby se tam dostanou: nebo kdyby všecko měl zvěděti bůh, čím jásá, úpí nebo klne to pokolení, zapomněl by na úlohu svou, která větší jest než býti rozsudím vášní a choutek lidských!

*

Ložnice ve dvorci Twardowských. Proti velké posteli visí obraz krále Soběského. Jest večer. Starý Twardowski sedí v lenošce, u okna stojí kněz.

Zeman.

Let deset my jsme spolu žili
vždy svorně, šťastně, vesele,
ó co tu bylo krásných chvílí,
když sjížděli se přátelé,
a krásnějších, u krbu sami
když v svatvečer neb v neděli
jsme v rozhovoru povídkami
do noci dlouho seděli.
Pak náhle tato přísná změna!
vždy bez důvěry, zamyšlena,
chodící domem jako stín,
ve zraku nocí dlouhých ledy,
na čele stopu těžkých vin
a požehnaný děckem klín.
Ach, otče, otče, naposledy
to tiché její blouznění,
ty vytřeštěné v prázdno hledy,
to domem noční bloudění,
ty řeči plaché, nesouvislé —

Kněz.

Kdož v těch by, pane, hledal smysle!
Ta rána přišla od boha.
Ty rekovně jsi snes ji věru,
teď, když se chýlí ku večeru
tvůj život, ó zachovej klid!
Jsouť naše trudy záloha
na lepší nebeský náš byt.

Zeman.

Mně ale tenkrát již děl cit,
když vstříc mi po návratu z cest
to nesli děcko: Není tvojím!
a já se otče příliš bojím,
že pravdivý cit tento jest.
Já viděl tahy — ne však svoje,
já viděl úsměv — nebyl můj,
já těžké prodělal jsem boje,
já zavřel v srdce hloub žal svůj,
já byl vždy vlídný, shovívavý,
já snášel všecko bez únavy,
až jednou v divém jakéms zmatku —
ó tenkrát ďas hrál se mnou sám!
já proklel dítě své i matku
jak sebe — nyní přisahám
a vyznám se ti, vyznám v žalu:
zde bylo to a nikdo posud
to neví, co se tenkrát stalo.
Já zasáh smělou rukou v osud:
to bylo před křtem dnů jen málo,
já v žárlivosti děsném palu
svou ženu týral otázkami,
zde v ložnici jsme byli sami —
však ona plaše zardělá
jak obyčejně mlčela
a klesla potom na kolena.
Já slyším ji, jak posud stená,
však ani slovo jedno ji
z úst nevyšlo; jen slzí proud
ten vyřknul nad ní celý soud.
Tak ticho bylo v pokoji;
já v duši pekel žhavý plam
křik: dítě toto proklínám!
a kdesi v koutě temný hlas
mi odvet dal, až dům se třás:
„Já kletbu tuto přijímám!“
Tam kdes to bylo za obrazem.
Má žena omdlela a na zem
se sřítila; já vyběh ven,
mnil, poslední můj že to den.
Však více člověk přestojí!
Teď ubohá již dotrpěla,
smrt jejího se dotkla čela
a ona dřímá v pokoji,
však tady, otče, zde to pálí
jak tisíc divých plamenů,
zrak duše mojí, věř, se kalí,
když na všecko to vzpomenu,
a divím se, co snésti mohu.

Kněz.

Již přešlo to — vše poruč bohu!
To v minulosti hledání
jen nosí trud a stýskání,
jen nové vymýšlíš si hřeby
do mozku svého — nech to být!
Spíš obrať oči svoje k nebi
a boha pros, by dal ti klid!
Co o kletbě díš na dítěti,
ta, věř mi, k bohu nedoletí;
jeť moudřejší on nežli lidi,
jenž sebe pouze v bohu vidí
a myslí, že on kleje též
neb žehná, jak jich dělá lež.

Zeman.

Jen najít konce této studny,
jen míti jeden paprsk bludný
v ten labyrint mých domněnek,
snů, vidin, představ, smyšlenek!
Ten hlas, jenž přijal kletbu mou —

Kněz.

Byl klamem smyslů, echa hrou!
Tys v horečce, kdož ví, co slyšel,
tys podrážděný v jizbu přišel,
a v hlavě krve hučení
ti přišlo jako mluvení
neznámých úst; — buď opatrný
a sám nevrážej sobě trny
do duše bohem zkoušené
a dost již bídné, zmučené!

Zeman.

Pak blouzniti když začala,
proč prchl Šimon z domu mého?
Proč lhostejně vždy vítala,
když k ní se tulil, hocha svého,
proč tajně vždycky plakala?
A potom — pověz — v umírání,
když byla v sledním tažení,
proč na ten obraz bez ustání
se dívala v svém úpění?
A právě mluviti když chtěla,
tu smrt jí ústa uzavřela.

Kněz.

Že tenkrát prchl Šimon z domu,
já nedivil se pranic tomu,
byl věrný druh, měl tebe rád,
a nemoh chudák unésti
to velké tvoje neštěstí;
o propuštění — pochopíš —
že neřek ani, bál se snad.
O její smrti hovoříš?
V tom teprvé je, pane, klam;
ó věř mi, k smrti černým tmám
já na sta duší již jsem ved,
a dobře znám též jejich běd.
V tom zápasu se leccos mate;
v tom víru jeden na předmět
všech myšlének se žene let,
a v to zas páté přes deváté,
a předmět sám významu nemá
a ústa v tom jsou smrtí němá.

Zeman *(jde k obrazu)*.

Však na obraz se podívám
a sundám jej; snad najdu tam
přec stopu, stín, snad vysvětlení
a nic-li, k mému ukojení
to poslouží.

*

Jde, vezme z přihrady dláto a kladivo a udeří několikrát do rámu.

Ký dutý zvuk!

Po několika ranách obraz vypadne, za nim objeví se vysoký výklenek ve zdi; zeman prohlíží obraz, náhle vykřikne a klesne do židle.

Teď větší moře mojich muk!
Hleď, otče! tam, kde oči byly,
dvě díry zejí ve plátně!
Ó ten to uměl obratně!
Za obrazem on číhal skryt,
na slabou její číhal chvíli!
Ó nesklamal mne přec můj cit!

Kněz (*prohlíží obraz*).

Ó bože! divná záhada,
nad kterou rozum v soudu stojí!
Div v šílenství že nepadá —
ó bože, dej mu sílu v boji!

*

V sadě dvorce Twardowského. Starý zeman čistí pušku, malý Twardowski, hošík asi pětiletý, hraje si u jeho nohou.

Zeman.

Proč nejdeš na step běhat a válet se s jinými dětmi? Proč jsi tak mlčenlivý a ničeho nepovídáš?

Twardowski.

Na step více nepůjdu.

Zeman.

A proč? Stalo se ti něco? Viděl jsi snad hada, či bojíš se cikánů?

Twardowski.

Ne, ale bojím se divného člověka.

Zeman.

Jakého? Mluv pro Rodičku boží! Vypravuj, udělal ti někdo něco?

Twardowski.

Nic mi neudělal — ale koukal tak divně. Bylo to za kurhanem a hráli jsme si na schovanou; já se schoval a tam stál ten člověk.

Zeman.

Jaký člověk?

Twardowski.

Ten divný! Díval se na mne ostrýma očima tak dlouho a dlouho, já chtěl utéci, ale strach mi nedal; dal jsem se do pláče.

Zeman.

Dále, dále! Co se stalo ještě? Mluvil k tobě? a co?

Twardowski.

Ano, přišel ke mně a povídal: „Neboj se mne, ničeho ti neudělám: jsi ještě malý a hloupý chlapec; ale až budeš větší, pak se sejdeme — zatím se měj dobře!“ Pak odešel, ale bylo to, jakoby najednou zmizel; já utek a zavolal druhé děti a hledali jsme ho, ale nenašli. Nepůjdu více na step; vidím stále toho divného člověka a jeho oči . . .

Zeman (*přemáhá se*).

Blázinku! to se tak dětem zdává ledacos; já když jsem byl malý, jako ty, vídal jsem také v noci strašidlo a zatím byly to tvé babičky sukně, které věšela si na okenici. Jdi již a buď vesel; jsi u mne a nic se ti nestane! (*Upadne v přemýšlení.*) Jak ale vyhlížel ten muž? Jeho podoba, jeho obličej neutkvěl ti v hlavě?

Twardowski.

Tak trochu byl jako ten král, co je rozštípaný na půdě!

Zeman.

Ten obraz na půdě! Tys ho viděl? — On mu byl podoben! Ó bože, bože!

Twardowski.

Nehněvej se, tatínku, ale dveře byly u půdy otevřeny a já neměl si s čím hrát; šel jsem tedy a myslil, že tam najdu panáky z jesliček.

Zeman.

Ne, hochu, já se nehněvám! (*V myšlénkách.*) Ó bože, co z toho bude? (*Vstane po chvíli a hodí pušku přes rameno.*) Jdu zastřelit něco k večeři; hraj si, nebo jdi ke staré Martě do prádelny — ale na step tedy již nechoď! (*Políbí jej a odejde; hošík dále si hraje. V tom stojí před ním*)

Zlý duch.

Hraj si jen, hraj! Já počkám na tebe! Lpí ještě příliš nevinnost na tvém čele a slzy matky na tvé tváři. Za několik roků bude jinak! (*Zmizí.*)

Twardowski.

Otče, byl tu zas! Tamhle stál!

Zeman se vrátí s puškou v ruce.

Zeman.

Kde? Já ničeho nevidím!

Odloží zbraň a vezme Twardowského v náruči a líbá jej.

Mé dítě! mé dítě!

(Pokračování.)

Černá perla.

Arabeska od *Fr. Heritcsa*.

Býval jsem často hostem u rodiny Braunovic. Byli německého původu, ale dlouhým pobytem v Chorvátsku valně se poslovanštili. Teprvé když byl pan Braun dán do pense, vrátili se do původního sídla svého, do Štyrska, k půvabným břehům zelené Mury.

Obě dceruška mluvily plnozvukou chorvátštinou tak čistě a jasně, že radost poslechnout. Starší Olga byla veselá, rozmarná, bujná až k rozpustilosti i lehkomyslná poněkud a měla oči jako žhoucí plameny; mladší Mila byla malá jeptiška, zbožná, málomluvná, tichá, až zádumčivá a oči její leskly se jako hvězdy. Oběma slušelo to výborně a byl bych se tenkráte málem aspoň do jedné z nich opravdu zamiloval.

Pan professor Braun mohl sloužiti za vzor všem papínkům, miloval své děti celým srdcem a nebyl s to něčeho jim odepříti; vůbec byl člověk výborný, bodrý, upřímný a shovívavý k slabostem svých bližních, hovorný a příjemný společník. Jenom když v proudu řeči učinil rozběh do statistiky, stal se přímo hrozným i bylo dobře dokud čas ukliditi se z cesty.

Také paní professorka měla mnoho dobrých stránek a jedinou vadu, totiž, že příliš nutila do jídla, ačkoli každý kdo u ní jedl, přičinil se rád co mohl, neboť vynikala v kuchyňském umění daleko nad pouhý talent.

Neočekávaně přibyl rodině nový člen — strýc Daniel. Zpráva o jeho příjezdu mě překvapila — byla to pro mne zároveň první zpráva o jeho existenci.

Potloukal se mnoho roků po cestách, zjezdil Evropu kříž na kříž, též Ameriku severní i jižní navštívil a Malou Asii i Egypt. Proč a za jakým účelem — nedověděl jsem se; vůbec zastírala jeho minulost neproniknutelná mlha.

Daniel byl panin nevlastní bratr, mladší mnohem; málo přes třicet mu bylo, avšak na čele měl již samou vrásku.

Zvlášť příjemně nebyl jím rozšířen malý náš kruh. Býval vždy zadumán, nic se mu nelíbilo, nic ho netěšilo, nic nebylo s to jej rozehřáti.

„Vy nemáte pro jas žádného smyslu, vy byste mohl být i slepý, jedno by vám to bylo, vy jste krtek —“ často učinil jsem mu tyto a mnohem horší poklony, ale on se ani nerozzlobil.

Jednou však jsem mu řekl: „Vy vidíte všecko černě — vám by se zdála býti černou i perla!“

Vstal a zbledl na smrt.

Přiskočil jsem hned k němu podávaje mu sklenici vody; měl jsem za to, že náhle ochuravěl. Chopil mne za rameno.

„Co víš o černé perle“ — zvolal zděšeně.

Hleděl jsem naň pln udivení. Co bych věděl? Nic nevím — že jsou snad pouze tři na světě, to jsem někde četl, jedna z nich myslím, že byla kdysi ukradena a denní listy psaly o ní celé romány. Co měl bych více věděti? —

Byli jsme samotni s Danielem tenkráte. Potkala mě totiž toho dne nehoda, že jsem návalem neočekávané nutné práce zdržen, nemohl dostaviti se k Braunovic jak jsem byl slíbil hned po poledni, a rodina súčastnila se beze mne výletu s některými známými umluveného. Přišel jsem k večeru, abych vyčkal návratu výletníků a nenaleznuv nikoho než strýce zarytého a důsledného nepřítele všech tak zvaných společenských zábav, usedl jsem v zahradní besídce naproti němu i jal jsem se baviti se s ním po obyčejném spůsobu; hádali jsme se totiž zuřivě, většinou o malichernosti. Až pronesl jsem maně, zcela bez úmyslu, zmíněná slova.

Dal se do procházky po besídce v patrném rozčilení; rty jeho se chvěly; doutník svíral pevně zuby a nepovšímnul si ani, že mu ubasl. Konečně usedl znova do lenošky a opřev hlavu do dlaní oddal se myšlénkám. Prohodil jsem s počátku několik slov posměšných, snad málo vtipných, nevím už jakých; chtěl jsem oplatiti jeho bezohlednost, s jakou porážíval mé mladické sofismy. Pak díval jsem se mlčky na něho a tu znenábla neznámá mi bolest jeho jakoby se byla zmocnila též mého srdce, cítil jsem soucit s ním a více než soucit, zdálo se mi, že jsem tak nešťasten jako on, že trpím s ním.

Přistoupiv sdílně k němu vložil jsem ruku na jeho rameno a pravil jsem s onou upřímností, s jakou mládež pronáší vždy ústy to co zachvívá její duší; nebylo mně tenkrát ještě dvacet let. „Lituji vás, Danieli. Zajisté veliké bouře letěly přes ubohou vaši hlavu a vryly do vašeho čela tolik vrásek a zanesly v srdce vaše tolik závějí —“

Pohledl na mne tak laskavě jako nikdy ještě. „Ano,“ pravil — „samá bouře, milý hochu — co vylovil jsem černou perlu . . .“

„Aj, to bylo asi velmi pěkné!“ zvolal jsem unešen náhle mladickou obrazností — „vypravujte mi tu povídku!“ Řekl jsem to tak prostě — bylo snad v těch slovech mých mnoho zvědavosti, ale nebylo v nich nic nešetrného, nic urážlivého zajisté a —

Danielovo oko se zaleskło. A moje nelíčené chování vzbudilo jeho sdílnost jako dříve jeho žal můj soucit vzbudil.

„Byl jsem tenkráte asi v tvém stáří —“ začal vypráveti pojednou, — „snad o málo starší. A byl jsem větší fantast nežli jsi ty, byl jsem blouznil, snílek, beze všeho smyslu pro praktický život. A víš, že jsem byl již ženat?“

To jsem nevěděl opravdu a maně jsem se tomu usmál; myšlénka překvapila mne a zdála se mně tak velice komickou — nikdy mi nenapadlo, že bych já mohl míti již ženu.

„Snad byla ona tou černou perlou?“ — otázal jsem se zaplašiv chvatem nemístný úsměv.

Zašeptal několik nesrozumitelných slov, pak se odmlčel i zdálo se, že úplně zapomněl na moji přítomnost. Zaštkal hlasitě a zakryl si tvář oběma rukama: „Ó matko — matko! —“

Nerozuměl jsem tomu všemu; marně snažil jsem se urovnati myšlénky.

Také o matce Danielově nebylo mi mnoho známo. Věděl jsem, že to bývala paní velmi krásná a značně výstřední; vychovaná v klášteře byla prý pověrčivá a zbožná až k fanatismu. Po smrti manželově, která se udála brzo po narození Daniela, pohřížila se nadobro v čtení různých náboženských a mystických kněh a tím mozek její přeplněn byl dojmy podivnými, které způsobily v něm znenáhla převrat, jevící se dlouho co pouhá churavost, až konečně propukly za jistých nahodilých, mně dosud neznámých okolností — v zjevnou šílenost.

Paní Braunová byla již dávno vdaná i byla tenkráte daleko vzdálena jeviště. Jsouc sama právě na lože poutána nemohla dostaviti se a když po několika nedělích přijela na villu rodinnou, nalezla ubohou šílenou již v zemi a bratra Daniela zápasícího se smrtí, v horečce . . .

A kde byla žena Danielova tenkráte? — a proč se nikdo a nikdy v rodině Braunovic nezmiňoval o té ženě, tak že jsem ani nevěděl dosud o tom, že vůbec kdy byla? . . .

Nemohl jsem nikterak postihnouti vlákno, z něhož svinuto bylo klubko tajemství. Snad byla i smrt ubohé matky ve spojení s tou černou perlou! — To projelo hlavou mojí jako blesk; slova, v něž jsem oděl myšlénku, pronesl jsem nahlas.

Strýc mě popadl za prsa a strhl mě k zemi. „Přísahej, že to nikomu neřekneš!“

Chvěl jsem se sice pod rukou Danielovou, ale nikoli bázní; scéna nezdála se mi tenkráte nikoli hroznou — mé ohnivé mladé fantasii jevila se spíše ve světle — dobrodružném. Dobrodružství má pro mládež zvláštní kouzlo. „Přísahám!“ řekl jsem pevně a jaksi slavně.

Napadly mně některé scény z románu, jež jsem četl, a zdálo se mi, že jsem jejich hrdinou. Daniel mě pustil. Chodil zase po besídce sem a tam, v rozechvění ovšem, ale tak na nejvyšší stupeň rozčilen jako před chvílí více nebyl. Posléze zapáliv si doutník usednul zase do lenošky a vzal knihu do ruky.

Považoval jsem podivné intermezzo za ukončené. Tázat jsem se nemohl a nechtěl, ačkoli jsem hořel touhou po proniknutí mlhy halící Danielovu minulost.

Uplynulo skorem půl hodiny. Chtěl jsem již odejíti ven do zahrady, abych ve chladu večerním schladil svou rozpálenou hlavu. Byl opravdu zatím již nastal večer; v besídce bylo značně šero.

Tu přistoupil ke mně neočekávaně Daniel a pravil hlasem dosti pokojným:

„Nuž — ať víš vše. Zvěděl jsi již tolik, že mohl bys na základě toho křivě souditi o nás — o mně, o matce i o ženě mé — a to nechci.“ Tykal mně pojednou aniž by snad sám to pozoroval.

Stál těsně vedle mne; neviděl jsem zřetelně rysy jeho tváře, ale zdálo se mi, že slyším tlukot jeho srdce.

„Žil jsem s ženou spokojen a šťasten,“ řekl po chvíli. „Matka moje žila s námi.“

Zamlčel se zase na okamžik, pak pokračoval usednuv naproti mně. „Procházívali jsme se s ženou často po břehu Mury a s opojením pili jsme všechno to kouzlo, v které zdá se, že unáší nás hbitě letící smaragdově zelené vlny té řeky. Onoho večera matka nás provázela. Byl jsem v rozmaru výborném a pln žertů. Kráčeli jsme po písku vlhkém ještě; voda rozvodněné řeky do nedávna jej pokrývala a opadnuvši konečně zanechala v něm na sta lesklých kamínků a na sta škeblí. Vzal jsem maně do ruky jednu z nich a obejmuv ženu svou žertoval jsem: aby tak byla v ní perla — jasná, čistá perla jako jsi ty! — Vymknula se mi z náručc a prchajíc ode mne volala se smíchem: Zahoď tu škebli — nezkoušej boha! — — Pustil jsem se za ní a dohoniv ji obejmul jsem ji oběma rukama a těsně před očima jejíma roztrhl jsem škebli... A hle! — V dlani mé spočívala skutečně perla, krásná veliká perla, ale matného lesku — černá.“

Daniel poznovu se zamlčel. Pak mluvil dále: „Ottilka moje se zachvěla. — Neštěstí! — zašeptaly rty její a stáhly se bolestně. — Chopil jsem se laskavě ženiny ruky a vloživ do dlaní jí perlu — hleď, náhoda! — pravil jsem vlídně snaže se zaplašiti její pověrčivé tušení. V tom ale matka přiblíživši se k nám vzkřikla zděšeně, odstrčila mě prudce a postavíc se těsně před mou ženu pozdvihla do výše kostnatou svou ruku: Soud boží promluvil v tom znamení! — zvolala hlasem povýšeným, tónem přímo biblickým. Ano — vy ctnostná paní! — černá perla jste vy mezi ženami! . . . Nebudete již více klamati mého syna, nešťastnice! Bůh soudil vás a odsoudil! . . . Vy lhala jste lásku synu mému a strhla jste jej do víru svých rozkošných půvabů jenom proto, abyste zakryla skutečnou svou hanbu . . . ano, ano — věz ty zaslepený: dítě, které pod srdcem nese ta žena — to není tvoje dítě, Danieli . . .“

Daniel opět se zamlčel a vzdychl tak těžce jakoby slova následující vážil až z hloubky.

„Moje žena hleděla na mne zrakem vytřeštěným a já — já bídník — ó já bídník měl jsem její hrůzu, její zděšení za pohled zdrcení pod tíží důkazů viny . . Pryč ode mne! — zařval jsem. A ona odešla! . . . ó bože, ona odešla ode mne, opustila mne navždy.“

Daniel počal lítostivě štkáti.

„A černou perlu —“ zašeptal po chvíli — „vzala sebou v sevřené ruce své a zanechala ji na dně řeky jako hroznou na mne žalobu . . .“

„Vzpamatoval jsem se rychle —“ promluvil zase Daniel hlasem přidušeným a patrně s namaháním hledaje slov, kterými mohl by co nejrychleji skončiti — „skočil jsem do divokých vln — vztáhl jsem po unikajícím těle jejím ruku svou — — ale zachytil jsem jen pěnu, která se rozplynula . . . Pak jsem ztratil vědomí; vytáhli mě z vody a položili na břeh; otevřev oči konečně, první — spatřil jsem matku. Stála při mně vztyčená. Hrozný byl její pohled! Ruce její se třásly a rty byly sivé. A oko jak planulo hledíc při tom nehybně v jedno místo . . . podivný, děsný, žíravý plápol! Viděl jsem teď jasně. — Vše co předcházelo, mluvila — šílená . . .“

Měl jsem oči plné slz. Nebyl jsem s to promluviti. A jakou útěchu mohl jsem já podati ubohému?

Venku, v zahradě slyšeti bylo kroky a zároveň také rozpustilý smích naší Olgy. „Na kolena mužové!“ — volala z daleka — „na kolena! Ne přede mnou, ale před naší svatou jeptiškou, vy neznabozi! A když ani před její svatostí nechcete se pokořiti, skloňte kolena před ohromným bohatstvím, které nese v ruce — vy lakotní ženichové!“ — A Mila vkročivši v patách za sestrou do besídky pravila svým mírným spůsobem: „Nalezla jsem černou perlu.“

Ulekl jsem se těch prostých slov. Přiskočil jsem k Danieli a chopiv se ruky jeho tiskl jsem ji konejšivě.

Scéna odehrála se za tmy skorem úplné. „Světlo!“ zvolala nyní Olga. A mžikem splnilo se její přání. Do tmy padl paprsek světla a Mila postoupila blíže k strýcovi a vztáhla k němu dlaň, v níž spočíval nález.

Pak rozlilo se světlo po celé besídce, na prahu stála paní Braunová s lampou v ruce.

Nebyla Milině nálezu přítomna a dověděvši se o něm spěchala za děvčaty, aby sdělila jim nejnutnější z tajemné a dosud tajené jim strýcovy minulosti a předešla všemu neštěstí. „Pozdě!“ zašeptala stanouc na prahu a spatřivši co se již bylo stalo.

Zbledla a počala se chvíti; levicí musela se přidržeti veřejí, aby neklesla. Hleděla v rozechvění a zděšeném očekávání na svého bratra . . . Patrně obávala se, že pouhá zmínka o nálezu černé perly s pádnou rychlostí oživí v duši jeho minulost a stane se pro něho osudnou . . .

K podivení našemu však Daniel pohlížel na černý předmět spočívající na vztažené k němu dívčí dlani bez očekávaného duševního vzrušení. Pozoroval jsem, že ruka jeho, již držel jsem ve své, chvěje se sice, ale nikoli oním bouřlivým chvatem, který provází probuzenou a rozjitřenou vášeň.

Pojednou vytrhl ruku svou z mého sevření a — vrhl se Mile kolem krku . . . „Ona mně odpustila! — ona mně odpustila!“ . . . volal a po tváři jeho kanuly slzy. „Ona vrací mně perlu zpět — usmířená . . .“

Paní Braunová, potěšena tímto nenadálým převratem, dala se taktéž do pláče sepnouc na prsou zbožně ruce, a já nevěda co počíti přistoupil jsem k Olze a políbil

jsem obě její ruce. „Žádám o vysvětlení! žádám o vysvětlení!“ volala dupajíc nohama, a když nedostalo se jí hned odpovědi, dala se do tance táhnouc mě za sebou.

V tom přibatolil se také dobrý pan Braun a použiv vhodné příležitosti promluvil o černé perle a o perlách vůbec s hlediště hlavně statistického — popsav také zevrubně některé znamenitější exempláře nalezající se v těch kterých královských korunách a světoznámých skvostech . . .

Pohlížel jsem tenkráte na vše tak jako asi každý z mých čtenářů byl by pohlížel, když nebylo mu ještě dvacet let a hlavu měl plnou nejbujnější fantasie a srdce plno touhy po romantických příhodách.

„Usmířený její duch vrátil zástavu . . .“ volal jsem ještě ze spaní a měl jsem také hned pohotově ohromnou báseň plnou mysticismu a nemožnosti, která na štěstí nikdy nebyla napsána.

Později přemýšleje o celé té události více a chladněji, přicházel jsem ovšem znenáhla k úsudku poněkud jinému.

Daniel zdědil po matce mysl blouznivou a přístupnou snadno vzrušení, málo rozvážnou, podlehající prvnímu vždy dojmu. Nešťastnou událostí pozbyv štěstí a dávaje sobě vinu té ztráty — upadl v melancholii, jíž nemohly ani jeho cesty ani studie ani čas jej zbaviti, a která by snad stupňujíc se neustále byla na konec octla se přece v závratných mezích, za nimiž přestává sebevědomost rozumu — když tu shodou okolností, za mé přítomnosti, šťastně byl duch jeho vyléčen, pojednou a nenadále, lehce a hravě, možno říci pouhou hříčkou přírody, způsobem, z něhož věda lékařská může ovšem vzíti své poučení, ale nevždy s to jest jej napodobiti — — vyléčen byl zcela tak přirozeně jako kdysi naopak náhodou nešťastnou, ačkoli vlastně toutéž hříčkou přírody, u matky jeho propuklo šílenství . . . Pojali oba tu náhodu a přírodní hříčku za hlas z jiných světů, který, zdálo se jim, že potvrdil neklamně chorobnou myslí jejich pojatou a v ní utkvělou myšlenku, fixní ideu . . . Účinek ovšem nebyl stejný; poprvé přinesl záhubu, podruhé uzdravení.

* * *

Brzo na to bylo mi s Braunovic se rozloučiti.

Za několik měsíců došla mne zpráva, že strýc Daniel s Milou se zasnoubil. Nebyl jsem překvapen tím ani dost málo. Vida v ní prostředkyni mezi sebou a nebožkou, která ji dle náhledu jeho zvolila sobě za zvěstovatelku smíru a odpuštění — byl jí vděčným. A od vděčnosti k lásce jediný bývá krok.

Z malé jeptišky stala se, ku podivu, roztomilá, veselá mladá panička. Když jsem nedávno ji spatřil, zářilo štěstí z každého jejího pohledu a radost ničím nerušená plála z jejích kvetoucích tváří.

Za to naše divoká Olga, zdá se, že zaměnila s ní úlohu, snaží se býti usedlou a vážnou tetičkou malé Olence a mluví často o klášteře — při tom ovšem střílá dosud očima velmi ohnivě a nescházelo mnoho, že by se mně samému byla stala poznovu opravdu nebezpečnou.

Daniel začal bez mé pobídky, sám, mluviti se mnou o „černé perle“. Vedl mne ke skříni, v níž ji má uloženou. Nemá dle úsudku znalců cenu příliš značnou; pro rodinu ovšem zůstane skvostem ceny nesmírné.

O útrapách našich nepřátel.

Sepsal *Filip Černý.*

Myslím, že nebude mezi spanilými čtenáři ani jediného, který by ve svém životě nebyl proklínal aspoň jednou mouchy. Je tak na příklad červnové jitro, slunce počíná svítati a našinec pohřížen je v polospánek vydán v šanc dlouhé řadě snů. Kdyby měl takový spáč již vstáti, hořekoval by pláčem holubiným nad tím, že nevyspalý opustiti musí pohodlné lůžko, stejným pak způsobem klne osudu, když se po ježatém dláždění rozezvučí melodiósní zvuk pekařské káry. A mezitím co se ubožák mní v bezpečí, zabzučí mu kolem ucha, pak kolem nosu moucha. Rozmrzele položíme se v jinou stranu, moucha ulítne, ale v malém okamžiku sedá s důvěrným bzučením na čele spáčově. Marně svrašťuje spáč čelo, tak, že vypadá jako Viktora Huga „muž, který se směje“. Moucha postavila se na stanovisko konservativní. Seženeme ji rukou s čela. Ona ulítne a je po chvíli zase zpět. Posadila se na jedno líce, zabodla se, a týrá vybroušeným způsobem spáče dál. Rozhněváni mávnem po mouše znova. Ta uletí a kypící ruka dopadne na líce, až to mlaskne. A je po spaní. Sanguinik s cholerikem vstanou a honí k vůli jediné všech devadesát devět spravedlivých much po pokoji. Melancholik zuří po tichu a jediný flegmatik dovede se uložiti znova a zkoušeti štěstí dále.

Jiná scena!

Jste na příklad svobodný pán a znáte paní X. Ta paní X. má slečnu dceru Y. A slečna Y. je zase majitelkyní mnohých drahocenných vlastností. Vyzvete dámy k malému výletu do některé pěkné vísky. Bavíte se výtečně dopoledne v přírodě, v poledne sedáte v anilinově růžovém rozmaru ke stolu. Bavíte se, rozplýváte se jako půl kila másla při padesáti stupních Celsiových, avšak slep jsa nevidíte bouřku na obzoru, nevidíte svornou jednotu much na stropě. Začnete jísti polévku, požijete dvě lžíce a paní X. spadnou se stropu dvě mouchy do talíře, hubíce takto nadějné mládí své v horké polívce. Paní X. nemůže jísti dále a vy ze zdvořilosti také ne. Při hovězím mase opětuje se stejná scena u slečny, jen že tenkráte nepřicházejí v niveč (kladu na to č důraz, poněvadž již Veleslavín tak psal) dva muší životy. Ale je po hovězím mase a také po humoru.

Vzpomenete si na různé zprávy o truchlivých příhodách, v nichž moucha stala se příčinou smrti lidské. Hovor vázne, po všech čelech rozhosťuje se mrzutost.

Paní X. vám podotkne, že vy jste zavedl společnost do tak nebezpečné sluje a jste tak celkem z nebe na skoku atd. atd. Bojím se vylíčiti veškeré ono neštěstí, jehož příčinou může se státi několik much. Jest mi jen „s podivením,“ že žádný romanopisec nepovšimnul si látek podobných, a nepřilepil na křídla muší zauzlení devítisvazkového napínavého románu! Já sám přiznávám se, že by rozohněné pero mé dovedlo scen podobných nakresliti v malé chvilce celou řadu. Avšak nepotřebuji jich více k důmyslné exposici statě této. Ono s hůry připojené „atd.“ ukazuje, že vybírám maně z bohatého pokladu, ukazuje, že nepozvedne se proti mně bouřlivá opposice, dím-li klidně, že moucha jest nepřítelem pokolení lidského. Moucha připravuje člověka o klid, ničí jeho duševní i tělesné blaho, ba ohrožuje úsilovně život lidský!

Porazím skvěle každou námitku proti takovéto thesi! Perty povídá, že mouchy naše domácí jsou jediné, jimž jest ve společnosti lidské blaze; stomoxys, scenopinus, vlítnou-li do příbytku lidského, počnou s povykem do oken bušiti a jsou povděčni tomu, kdo jim okno otevře a je tak ze zajetí vyprostí. Domácí naše mouchy pak nejen z otevřených oken neuletí, byť bychom i všecka okna dokořán otevřeli, ale povolávají spíše ze sousedství nezbedné družky a činí tak z očistce peklo. Prosím, Perty uložil výrok svůj do spisu o duševním životě zvířat, dá se tedy z toho odvoditi, že možno považovati mouchy za tvory hluboce psychologicky vzdělané, ale ptám se, zdaž vy trpící lidé považujete přítulnost takovou za nějakou přednost? Tuším, že jste mínění právě opáčného, že souhlasíte se mnou. Anebo má-li z toho lidstvo jaký prospěch, že samečkové muší rvou se pospolu o samičky? Zajisté, že nemá. Projevuje-li silnější pokolení u much ohnivou lásku k sličnějšímu pohlaví, je to pro nás jen semenem záhuby. Také jsou prý mouchy stvoření velmi čistotná, naposled jako dobrý kavalerista, jehož maximou jest: „čistění, půl krmení.“ Velikou část dne prý ztráví čistěním hlavy a noh. Ptám se však, zdaž se někdo ozve, že tato čistotnost jest poučným zjevem, a že by i mnohému člověku neškodilo, aby měl v hlavě čisto? Malé víry! Kdyby si rozliční lidé mohli vyčistiti mozek, hemžil by se vzduch v Čechách i na Moravě různými pošetilostmi, a čistí-li si mouchy hlavu svou, znamená to, že střásají se sebe všelikou nakažlivinu, kteráž ve vzduchu se rojíc otravuje člověka i veškerý jeho rod.

Perty podotýká také ještě, že se mu zdá, že mouchy mají paměť. Honíme-li prý mouchu po pokoji, ví o tom dobře, stane se plachou a ulétá spíše než ocítne se v oboru lidské síly. To ovšem by ještě chybělo, aby mouchy věděly o všem a se dokonce v denních zprávách svých časopisů dočítaly o škodlivosti muchomůrky, o nebezpečí, jímž jim hrozí červenka a podobné.

Ano, přiznávám se, že jest to politování hodné, že může býti vynikajícími vlastnostmi duševními obdařen tvor, jenž hubí člověku jeho poklid, jenž zničiti může štěstí lidské, ba tvor, jenž vočkovati může člověku zárodek smrtelný!

Než utište se pohnutý čtenáři. Nejsem z té moderní spisovatelské školy, která nejdříve reka svého štve po všech koncích světa a týrá jej jako katan necitelný, aby jej naposledy nějakým ovšednělým způsobem ubila! Nikoliv. Jsem z dobré, mravné doby spokojených konců v povídce a proto i můj článek skončí s uspokojením morálního genia.

Zajisté znáte onu poučnou báseň o vrabci, jenž lapil brouka na kmenč? Pamatujete se, jak přišel orel a snědl vrabce (i s pozřeným broukem) aniž se ptal, jako spořádaný občan devatenáctého století, co by byl dlužen! Tak se to má i s mouchami! Nevidím kárající spravedlnost v muchomůrce, quassii, lepu, červeném papíru s třemi křížky, v „insecticide Vicat,“ vidím ji výše. Ano za člověka mstí se jiný živel na mouše a šlechetným takým mstitelem jsou bakterie. Bakterie se sice nejednou i s lidským organismem v povážlivé míře seznamují, a tím stává se podobenství s vrabcem ještě krásnějším. Avšak což divu, aneb správně řečeno, jaký div? Člověk jest stvoření smrtelné a „pro entreprise de pompes funèbres“ je dočista lhostejno, skonáte-li srdeční vadou anebo ubijou-li vás bakterie! Podle starobylého přísloví „solamen miseris atd.“ může nás jen těšiti, že i na pokušitele dojde. A faktum je, že i na mouchy si dolezou ona maličká, zhoubná stvořenička, jimž říkáme bakterie. Při tom však sluší uvážiti, jak snadnou práci mají bakterie u much. Švihneme-li dobrou lískovkou některého svého spoluobčana, tu si sice schladíme palčivou žáhu, avšak spoluobčan následkem toho neskoná, ale, je-li na příklad rázný, vrazí nás do inserátů v novinách. Praštíme-li toutéž lískovkou a toutéž silou na příklad kanára, tu skoná. Tak se má i u much. K pohubení lidského organismu zapotřebí jest svorného soupůsobení celé veliké armády bakterií, na mouchu vystačí prostičký bataillon. Toť jasné!

A tak přichází doba, kdy smutek vládne společností muší, kdy každá hodina, ba minuta vyrve z muší společnosti tak mnohý nadějný život. V rodinách a spolcích zavládne nářek, a kdyby věšely mouchy černé prapory, nastalo by nutně v takových dobách zatmění slunce. Ano, jsou doby, kdy na mouchy vyzraje zhoubná epidemie, kteráž k upokojení svému potřebuje milliony životů mušich. Chceme-li býti důkladní, můžeme říci, že již před sto lety o epidemii také věděli a že i Goethe muší epidemie zevrubně si povšimnul, domnívaje se, že za dob takových mouchy jakýmsi podivuhodným způsobem na prach se rozpadávají. V novější době našlo několik šťastných smrtelníků, že příčinou nemoci takové jsou plísně. Tuším že záhodno jest odznačiti přátelskou nám plíseň takovou zde jménem, kdož také nechtěl by znáti jméno svého dobrodince? Nuž ohlašuji zvědavému lidstvu, že ušlechtilý tento přítel jmenuje se: „empusa muscae“; nezištné empusy to jsou, které za spáchané křivdy mouchy podle drakonských předpisů trestají. Ba dobré empusy nejsou pouze tribunalem pro mouchy domácí, ale v obor právomocnosti jejich padají i ovádi, střečky a podobná jiná láje. S neobyčejnou promyšleností zvolily si empusy hlavně podzimek za pravou saesonu svou. Na jaře je much málo, v letě se rozhojní jako písek v moři, rozletí se po polích i nivách a hřejí se na každé sluncem ozářené pídi půdy. V době také myslí si empusy, že je škoda času i práce honiti se celým světem za mouchami, avšak když nastane podzim a mouchy, u nichž se spolkové místnosti posud nevytápějí a pro něž veřejných ohříváren dosud není, se shluknou do příbytků lidských a sybaritsky si na příklad na šňůrách od hodin

hoví, chápou se empusy díla a vrhají se na mouchy. Sedají na jejich břišku; neboť na zádech, kde je tělo muší tvrdší, by měly práci nesnadnější a vnikají do vnitřku těla, kdež prodírají se všemi částmi jeho a pustoší se žádoucí důkladností. Trudné chvíle nastávají pak pro generaci muší.

Nemocní jednotlivci jeví zemdlení, stávají se nehybnými. Zachycují se křečovitě tu pokličky na hrnce, tam záclony, zde zase hubí ušlechtilé síly své na drsné omítce nad kamny; křídla rozpřahují a očekávají trudně vyprostění z útrap svých. Znenáhla bobtná jejich břicho, stává se bělavým a v křečích dokonává břišné jejich tělo. Jedna mrtvá moucha dlí tu bez pohnutí, bledá na chladné stěně. V okolí ještě jakž takž bují jakýsi život. Však tu ubírá se přes mrtvou družku zdravá, zavadí o tělo její a již vočkuje si zárodek smrti. Několik empus utkví na její těle, počne se množiti, rozerve jí útroby a za krátko umírá nadějná moucha, před nedávnem ještě zdravá a čilá, za to, že s pietou se blížila k mrtvé družce. Jindy utkví ztuhlá mumie mrtvé mouchy na záclonĕ, některý zvědavec muší netuší v nezměněném obličeji svého soupeře smrt, vrhne se na něj, buď za tím neb oním účelem, zavadí o tělo a odlétá nesouc na těle svém stejný zárodek smrti, jako jiná, která pouze mimochodem o mrtvou družku zavadila. Čtyři až osm dní trvá v podzimku nemoc, po uplynutí doby té možno říci o mouše pouze — že byla.

A takovým způsobem hynou milliony much každoročně!

Hle, effektní konec mé rozpravy! Brodil jsem se z prvu v útrapách lidstva až běda, po té vylíčil jsem plynně útrapy much tak, že se bojím, že vzbudil jsem pro tvory ty sympathii čtenářovu. Ku konci vraždím nešlechetníky po millionech.

Kdybych byl tu celou věc vypsal dramaticky, byl by se trvám starý Kopecký v hrobě radostí obrátil.

Apokalyptická vidina.

A v čase tom před krále předstoupili,
před toho, který Babylonu vlád',
a klooníce se k zemi promluvili:
„Řev zpoury hučí řevem divých stád
kol tvého domu. Nechť tvůj majestát
před bránu vstoupí. Lid ten klesne v prach.
jej pojme uctivost, posvátný strach
až uzří tě. Jest jako bouř a slunce tvoje tvář,
a s čela lije koruna ti hrůzyplnou zář.“
A zlaté brány hromem zahučely
a vyšel král před palác z mramoru;
kol něho pyšné sochy v blankyt čněly,
dým kadidla se nesl nahoru
od paty porfyrových schodů v výš.
kde baldachýn nad jeho hlavou vlál,
utkaný z purpuru. O stupeň níž
kněz nejvyšší v šarlatném hávu stál,
a velmožové říše hemžili
se po schodech a podle lačnili
po královského oka pohledu,
a jejich dcery přišly k posledu,
by krásou zvýšily královský pych . . .
Teď král otevřel ústa. Každý ztich,
by naslouchal. Dav čekal jeho slov,
a hlasem, který hrdě zněl jak kov,
král promluvil: „Jsemť, lide, otcem tvým,
proč rouháš se mi směle vzdorem svým?“

Co odpověď se bouří k nebi zdvih'
ohromný, nekonečný lidu smích,
smích jako příboj moře hřmějící,
smích-hrana, bajkám konec zvonící.
A smíchem zachvěly se podvaly,
a sloupy, klenby, stěny pukaly,
a v trosky rozvalil se celý dům.
Po staré pýše zbyl jen pouhý rum,
a s porfyrových schodů pomalu
jak kotouč suchých listů kutalil
se dolů král. A v slunce úpalu,
když dávnou modlu déle nehalil
blesk drahokamů, purpuru a zlata,
lid uviděl, že uhnětena z bláta!

Julius Zeyer.

„Slepý mládenec“.

Povídka od *Vácsl. Beneše-Třebízského.*

Do první čtvrti našeho století říkalo se o klecanském zámku: když v Praze v císařském hradě sedají k večeři, mohou z Klecan viděti každé sousto, které do úst berou; mají-li jen trochu dobré oči, mohou lehounce vysokým pánům viděti na tvářích smích, zvlášť kloní-li se k vznešeným šlechtičnám; pozorují-li prý bystře — a zde to umívali od jakživa — nenjde jim ani, když po večeři vstávají k tanci, kdo koho nejdříve béře, a co všecko jiného . . .

Staří lidé vypravují o klecanském zámku z minulých let učiněné divy, až tomu všemu těžko uvěřiti, o morušových alejích, jež vinuly se dobrých deset minut k severu, o báječných zábavách, pro něž byly upraveny celé dnešní hony, o zvláštní štědrosti bývalých pánů i o adamitském jejich vkusu; vrcholem však všeho bývají do dneška slova: „a byla tu na obědě sama Marie Terezie.“ Tato neobyčejná událost zaznamenána ostatně na věčnou památku i ve farních knihách.

V máji roku 1757 milostivá vrchnost náhle Klecany opustila. Ve vsi z toho předvídali buď mor či jinou pohromu. A přišla opravdu; přivalila se silnicí od Litoměřic. Celý den táhly tudy řady tmavomodrých Prušáků ku Praze. Potom se po celých dvaadvacet dní v Klecanech třásla okna, jakoby se vůkol všady skály bořily, a noci byly světlé jako den. Až z toho přecházel zrak i sluch.

„Tohle všecko věděl slepý mládenec kolik set let napřed. Člověk dočte se ledačehos. Proto páni vidí neradi u někoho knihu. — Pamatujte na mne, že z Prahy

nezůstane kámen na kameni! Kam pak taky! Půjde-li to takhle ještě dva či tři dni, bude z ní sbořeniště. Až nám rozbijou Prahu, potom český národ zahyne. Stojí tak v tom proroctví do slova. — Až nám rozbijou Prahu!“

Soused Matějíček si povzdychl. Vystřelili před Prahou z několika kusů as najednou, protože ze dvou tabulek v okně vypadlo sklo, roztříštilo se a dveře na provázek se samy otevřely.

„Pánbůh s námi!“ zabědovala selka.

„S Prahou, matko, — s Prahou! Až ji rozbijou, potom český národ zhyne! — Litera J, kterou slepý mládenec před Karlem císařem napsal na dubový stůl, byla poslední. A vyznamenává Josefa. — V Sibylle na vlas tak. A tam ještě tohle přidáno: a přijdou dnové, kdy lépe bude nebožtíkům ve hrobech, než na zemi živoucím. V těch časech přestane všecka víra, lidé si svého boha sami udělají, s falešnými proroky setká se věrný na každé cestě, mezi lidem povstane spoušť, o jakéž nebylo nikdy ani slechu, přijde zemětřesení, uschne všechno stromoví, pole přestanou roditi, ze statků budou utíkati a těch psot všech konce nebude, dokud nebude jeden ovčinec a jeden pastýř.“

Nyní vypadly z okna poslední tři tabulky, jak na Prahu zase vystřelili; a s police skutálela se miska se zeleným věnečkem a na čtyři kusy se rozpadla. Soused Matějíček z ní jídával v neděli hrách; jiné mu předložiti nesměli. Jídával z ní už tatík jeho; ale jen o boží hody a o posvícení.

Selka střepy opatrně sebrala a uložila, až přijde dráteník. Sedlák však jako by si toho byl ani nevšíml; na mysli tanula mu Praha, slepý mládenec a Sibylla . . .

„Toť před Prahou zrovna soudný den! — Musím se podívati ke kostelu!“

Na návsi setkal se s rychtářem Železným, jenž se vracel ze zámku.

„Připravte vůz, pojedete na přípřež a obrok si vemte na dva dni. — Pospěšte si!“

Rychtář Železný se skorem nezastavil. Měl asi velmi na spěch.

„Za hodinu ať jste hotov!“

Rychtář Železný se na okamžik obrátil.

„A kam?“

„Za milostivou vrchností!“

„Nevím, bude-li z toho rychtáři co! — Ploska mi od několika dní pokulhává, od včerejška se ovsa ani nedotkla! A potom neslyšíteliž, rychtáři, jak Prahu rozbíjejí! Přec jste to musel od kostela viděti nejlépe. Zrovna se tam jdu podívat! — Div se nám nad hlavami neproboří strop!“

„Jářku — za hodinu! — Povezete za milostivou vrchností drůbež!“

„Bourají Prahu, až budou hotovi, zahyneme prý a já povezu za milostivou vrchností drůbež!“

Matějíček se dal do hlasitého smíchu a díval se za rychtářem, jenž dnes chodil od statku ke statku místo paličky sám.

„Říkají ti brachu Železný; tatíkovi tvému taky tak říkali! A nevíš, že se rez chytá železa nejdříve! — Tvého tatíka rez užral na prach! Na dceři tvé je ho už na dobrý prst! — Dej si pozor rychtáři Železný! — Slepý mládenec řekl Karlu císaři: až se ve vsích selské dcery budou šatit jako kněžny, až rozumy sedlákům přerostou přes vlasy jako na poli sveřepec přes pšenici, pak přijde na selské dcery mor, na selské rozumy kosa — A co řekl slepý mládenec, je pravda pravdovitá jako ve svatém písmě. — Rez se na vás červená z daleka! Inu — ani jinak nemůže býti; jste železní!“

Soused Matějíček vyšel si na vrch ke kostelu, položil si nad čelo ruku, aby mu nesvítilo slunce do očí a díval se ku Praze. Nebylo jí pro dým ani viděti. Jen se chvilkami vždycky zablesklo a potom se ozval rachot k ohluchnutí.

„Takhle ji rozbijou do večera! — Pak přijde řada na nás! — Však to s ženou nějak vydržíme! — Zkusili jsme v životě dost; toho dobrého by zvážil na kvintlíky. — O nás nejde: co pak naše životy! — Ale zhyne český národ! Budou někdy říkati: tady Češi bydleli! — Jak pravím: na vlas! — A já mám vézti za milostivou vrchností drůbež! — Nebudete míti pane hrabě času, abyste to snědl! — Udávíte se! Zůstane vám v hrdle kosť! — A letos prý jste si nebyl ani pro svatoblažejské požehnání! — Ale ať už tak nebo tak, s matkou se rozloučím a pojedu. Tady bych ještě ohluchl a ptal-li by se mne jednou sv. Petr: odkud, ani bych ho neslyšel!“

Rychtář Železný obešed několik statků s tímtéž rozkazem, jakého byl udělil, zaměřil k domovu usmívaje se nadmíru spokojeně. Že bourají Prahu, že český národ podle proroctví slepého mládence zahyne, ani mu nepřišlo na mysl.

„Nu jak s Apolenkou!“

Rychtářka vyběhla svému muži na rtech s touhle otázkou vstříc až ke vratům.

„Udělá štěstí! — Přijedou pro ni s kočárem!“

„S kočárem pravíš?“

„S hraběcím, milá ženo! — Můžeme býti z toho pyšni!“

Rychtářka spráskla radostí rukama nad hlavou a rychtář, hladě si pečlivě oholenou tvář, vzpřímil se jak mohl nejvíce.

Apolence přiletělo na bělounké čelo a rusou hlavu štěstí s císařovnou Marií Terezií. Tenkrát vystavěli mezi hřbitovní a zámeckou zdí obrovskou bránu, ověsili ji se všech stran doubím a jehličím, vyzdobili ji praporci z kolika kop plátna; na jedné straně černal se dvouhlavý orel, na druhé bělal se dvouchvostý lev, před branou stáli panští služebníci v dvouřadí a stejnokroji, někteří oblečeni po starodávnu, někteří po španělsku a ještě jiní po francouzsku, rychtář s konšely v dlouhých, tmavomodrých kabátcích s copy hedbávnými tkanicemi svázanými, s vlasy sčesanými na čelo, před těmito bělely se družičky, byl jich celý sbor, v rukou držely věnec z nejkrásnějších lučních květin, mezi družičkami nejpřednější stála Apolenka Železná, v šatech jako čistě padlý sníh, s vlasy rozpuštěnými, propletenými pomněnkami; padlo a slušelo jí všecko až milo, jakoby prý ani nebyla ze selského rodu, ale zrovna z nějakého zámku a krve popanštilé . . . Rychtáři Železnému se samou radostí a pýchou chvěl i cop.

A když potom zahoukaly hmoždíře, rozhlaholily se zvony, na bráně zabubnovali i zatroubili a objevila se celá řada kočárů se čtyr- a šestispřežením, Apolenka rychtářova si oddychla, farář Cyriak Chládek jí dodal

ještě zmužilosti, aby se vznešené císařovně dívala hezky do očí, neopominula při jednotlivých slovech učiniti poklonu, aby mluvila hodně hlasitě a neostýchala se, a Železný postavil se až na prsty, aby mohl dobře viděti. Kočár tažený šesti bělouši se zastavil, Apolenka přistoupila blíže, všecko stajilo v prsou dech, císařovna se naklonila poněkud v před a rychtářova dcerka ji vítala. Marie Terezie prý se blahosklonně usmívala a lidé z toho říkání se dali do pláče, že zapomněli volati, jak jim dříve rozkázáno: „vivat — vivat!“ — Když Apolenka poslední poklonu učinila, rychtář se rozhlédl kolem sebe pyšněji, císařovna se usmívala vlídněji a vlídněji, lidé své rozumy na tom mohli nechati, že taková paní jejich řečí nepohrdá; někteří se tak úkosem podívali po hraběcích úřednících. Potom jí Marie Terezie položila na hlavu ruku a Železnému se zdálo, že se octl v radostech nebeských. Odpoledne musela Apolenka na zámek, dali prý jí tam cukrovinek, předložili, nač si nikdy ani nepomyslila, a Marie Terezie zavěsila jí na krk na černé, hedbávné stužce dukát veliký jako dlaň. — Tak začalo rychtářově Apolence štěstí. Chodívala návštěvou na zámek častěji a častěji, učila prý se tam mnohým věcem, o kterýchž selská holka nemá ani zdání; už se povídalo, že umí německy i francouzsky, že zná připravovati nejpodivnější jídla. — Rychtářce nestačila ústa, přišla-li za hovoru se sousedkou na Apolenku. — A jaké tance prý umí, až z toho jde hlava kolem, a kdo ji všecko béře, sám pan hrabě, neřkuli pak úředníci! —

„Dostaneme zase naše práva. Pan hrabě se už o tom Apolence zmínil. Pan vrchní o tom taky ví. Už ty privileje píšou znova. Budou větší, třicet punktů; v jednom stojí, že budeme míti purkmistra a magistrát, trhy veliké tu budou ročně tři, jak pravím, sousedé: celých třicet punktů!“

Rychtář Železný měl ode dávna ve zvyku ceniti hodnotu jakéhokoliěk předmětu podle punktů. Musím podotknouti, že Klecany tenkrát už nebyly městečkem. Majestát Vladislava krále zmizel z telecího pouzdra, že nikdo nevěděl jak. Šly o tom arciť přepodivné řeči; ale lidé jazyka pichlavého byli všude, jsou všude a budou všude. V Klecanech několikrát hořelo a ohni prý stará privilegia bývají nejvydatnější stravou.

Druhý den, když císařovna Marie Terezie zase z Klecan odjela, ztratil se sousedu Matějíčkovi jediný syn. Po několika nedělích nalezli v Řeži utopence. Dle všeho ležel asi dlouho ve vodě, protože nebyl k poznání. Lidé usoudili, že to nemůže nikdo jiný býti než Tomáš. A vypravovali o tom celé dva týdny. A věděli příčin, proč si sáhl na život, kolik v roce dní. Apolenka se nad touhle novinou sice poněkud zarazila, několikrát hlavičkou vzdorovitě pohodila a bylo po všem.

Tak se jí někdy zdálo, jakoby Tomáše měla ráda; nejednou si s ním zažertovala, často jej i poškádlila. Ale do opravdy? — Tomáš byl přemysl, mnoho nemluvil; Apolenka zas jako ptáče a jazýček jí šel vretenem. Hoch brával laškující smích příliš do opravdy a holka všecko zas na lehkou váhu. Když se Tomáš domníval, že její úsměv nejupřímnější, její slovo zlato, oko jako diamant, střelou byla ta tam a jen ze zahrady zalétal k uším mladíka, jenž tu stál jako opařen, se slovy, jež mu sáhala na srdce jakoby rukou ledovou, výsměšek. Tomáš potom vždycky odcházel domů s hlavou svěšenou a nemohl nikdo dostati z něho odpovědi. A druhý, třetí den ho Apolenka vylákala zase, ale opět jen tak k vůli dobré hodině.

„S kterou že Tomášku na svatbu pojedeme?“

„S bělkou! — Koupíme k ní ještě ryzku! — Nové řemení; musí býti jako zrcadlo, kování jako ze stříbra, fábory až na zem, červenobílé, Apolenko! — Pak si zavejsknu. — — Takhle Apolenko!“

Tomáš se postavil na jednu nohu, levici zdvihl nad hlavu, zaluskl palcem a prostředním prstem a pravou rukou sáhal po dívce.

„Dřív se musíš Tomášku umět lépe otáčet! — Onehdys prý ve Veltěžích o máje celé kolo porazil. — Máš těžké boty, šlapeš prý tuze na nohy, pravou začínáš vždycky napřed. — Ještě si tu svatbu rozmyslím!“

A než se hoch nadál, Apolenka mu před očima zmizela pěničkou a jen hlásek její zvonil mu dosud v hlavě jakoby k hodince.

Tomáš býval také čtenář. Kde jaké knížky se mohl dopíditi, třeba byla bez začátku a bez konce, nepustil jí z ruky, dokud jí nepřečetl. A čítal oraje či vláčeje. Leckdy koně polem šikmo přejížděli a Tomáš s hlavou nad knížkou nakloněnou za nimi jako náměsíčník.

Starý tatík našel za syna, pokud mohl, útěchu v „Slepém mládenci“ a „Sibyllách“, a matka si znenáhla navykla na „Zlatý nebeklíč“. Někdy se také probírala v „Pěti červených koralech“.

V Sibyllách se soused Matějíček dočetl, že přijdou dnové, kdy syn bude vstávati proti otci, kdy syn otci přeroste přes hlavu, kdy vlastní bratří jeden druhého nebudou šetřiti, kdy na zemi přestane všecka láska, všechna věrnost, a kam člověk pohlédne, že spuštění hrozné uvidí, kam nohou stoupí, že s falší potká se . . . A bude prý lépe rodičům bez dětí i mužům bez manželek. A tohle proroctví sedlákovi opravdu ulehčilo. „Sibylly“ ho sice stály dva strichy pšenice, „Slepý mládenec“ korec ječmene, a panímáma za „Zlatý nebeklíč“ dala panu faráři několik kop vajec; ale aspoň se tím potěšili. — —

Vrchol štěstí Apolenčina byl však dosažen novinou, s kterouž rychtář Železný dnes se vrátil ze zámku, že prý její milost paní hraběnka si ji zvolila komornou a že se má uchystat na cestu. Odvezou ji prý v kočáře. Apolenka měla sice všeho, jakoby zítra si ji chtěl ženich odvésti k oltáři, košil kmentových plnou přihradu, dvě postele vystlané až ke stropu, sukní hedbávných tolik, kolik je barev, šněrovaček se zlatými portami pět a fěrtochů, že sama ani nevěděla.

„Jen jak to pantáto všecko složíme! Budeme muset vzíti přec jen žebřinový vůz!“ pečlivě rychtářka rozvažovala.

„Nebude potřebovati ničeho! — Vezme jen sváteční šaty! — A ty prý ještě bude muset svléknouti. Dostane jiné; bude podobna samé paní hraběnce. Ani jí matko nepoznáš, až se ti přijde ukázat. — Zrovna ji rozčesávají!“

„K čemu cizí, když má své?“

Rychtářce poučení mužovo nebylo po chuti. Která pak matka se ráda s dceřinou výbavou nepochlubí a neukáže světu, co všecko její dítě dostane. Často jen v tomhle mateřská pýcha záleží.

„Však paní hraběnka ví, že naše dcera z dobrého

*

rodu a že jí o kus šatu nejde! — Ale páni mají jiné zvyky než my a jinak si chodí; u nich, milá ženo, všecko jinak, i jinak jedí. Kde pak takovýhle člověk! Apolenka však se k nim hodí, jako kdyby v zámku byla vyrostla. Vždycky jsem si myslíval: bylo by tě do nějaké té baluzny škoda. — A takhle se nám to povedlo, jako z tisíce tisíc málokomu. A to všecko z toho, že tu byla Marie Terezie!"

Rychtářka už neodmlouvala; s těmihle mužovými náhledy souhlasila na jedinou tečku. A může se její dcera lehounce státi i paní správcovou; hraběcího úřednictva po panstvích plno. Na Apolence utkvělo již nyní leckterés oko, natož pak potom. Slýchala nejednou, že si komorné u paní hraběnky chodí, jakoby všecky byly samé milostpaničky.

Rychtářka si podepřela samou blahou nadějí ruce v bok a ještě tak dlela uprostřed světnice, když se na návsi modrými kabátci až zatmělo. A než dobře mohla prohlédnouti a než se vzpamatovala, už se šavle ozývaly na zápraží, a než se mohla hnouti z místa, už se dveře otevřely a okamžikem bylo ve světnici plno vojáků jako raci červených.

„A kde rychtář? — Či nerozumíš? — Už se tě ptám potřetí!"

„Na zámku milí páni! — Pro milosrdenství boží! — Staroboleslavská panenko Maria!"

Rychtářka mohla jedva mluviti; až zuby jí strachy drkotaly!

„A tvá dcera?"

„Na zámku milí páni!"

A rychtářka o stůl se musela opříti, aby neklesla. A než zase k sobě přišla, byla již světnice prázdná; jen na dvoře plno „červeňáků". Brali kde co bylo, vlámali se všude, do sklepa, do komor i do kurníka, všude, kam je oko vedlo. A bylo křiku, klení, smíchu, až se hlava točila.

Rychtář s Apolenkou byli opravdu na zámku. Kočár na dvoře už uchystán, koně zapřaženi; Apolenka chtěla jen ještě odběhnouti domů rozloučit se s matičkou, pochlubit se jí a ukázat se, jak jí vlasy na cestu učesaly; v copánkách prý by ke hraběcímu dvoru nesměla.

Modrokabátníci dole ve vsi s „červeňáky" „rabovali". — Když Prušáci v sedmileté válce v Čechách „rabovali", nezbylo ve staveních nic než holé stěny. Nábytek býval potlučen, okna rozbita, dveře rozsekány, zámky zuráženy a chlévy i stáje jako po dobytčím moru. Ještě že přec lidem nebrali životů; ale utýrali je až běda pokaždé.

„Klecany jsou bohaté. Nemýlím-li se, majitelem hrabě Clam-Gallas. O zdejším zámku jsme slýchali až v Berlíně. Výpalné stanovím na pět tisíc tolarů!"

Pruský důstojník, také tak červený jako rak, na kabátci se stříbrnými šňůrami, mluvil, jakoby se jednalo o nejnepatrnější záležitost.

Několik jiných jeho soudruhů stálo u oken; bavili se rozkošnou vyhlídkou, kteráž jest do dneška široko daleko rozhlášena. A kdykoliv u Prahy zabřmělo, vždycky se hlasitě rozesmáli.

„A ve čtvrt hodině! — Jinak z celého zámku bude do večera spáleniště!"

Široká, prohnutá šavle husarského důstojníka zařinčela o vykládanou podlahu.

Týmž okamžikem rozevřely se prudce dveře a do klenuté jizbice vrazil rychtář Železný s Apolenkou udýchán a upocen. Několik vojáků uvidevších v zámecké úřadovně důstojníka zůstalo státi na chodbě, jakoby rázem byli zkameněli.

Na Apolence všecko jen hrálo; pouze že uměle načechrané vlasy byly trochu pocuchány a hluboce vykrojený šat na prsou poněkud natržen.

Hraběcí úředník Prušákovi dosud zůstal dlužen odpověď, jakoby jazyk mu byl zdřevěněl. Pět tisíc tolarů výpalného! — Hrabě Clam-Gallas byl sice kavalír znamenitý; ale tolik pro okamžik v pokladně, kterouž ostatně s sebou odvezl, sotva měl.

Husarský důstojník rychtáře s dcerou spozoroval okamžitě. Mladou, ale hezky osmahlou jeho tváří přeletěl ruměnec; ale jen přeletěl. A potom se mu kmital kolem rtů už jen podivný úsměv a šavlice řinčela o ostruhy prudčeji.

„Výpalné obstaráš během týdne! — Co rukojmí vezmu si zatím tuhle dívčici!"

Hraběcí úředník si z hluboka oddechl a s čela setřel horké krůpěje potu. (Pokračování.)

Vesnická šlechta.

Napsal *G. Verga.*

Když Turiddu Macca, syn kmotry Nunzie, se vrátil z vojny, vykračoval si každou neděli po návsi v uniformě myslivce a s červeným baretem zrovna jako páv. Děvčata dívala se pokradmu za ním, když chodila do kostela, a hoši běhali neustále za ním jako hejno much. Nosíval také dýmku, na níž byl vymalován král na koni zrovna jako živý, a rozsvěcoval sírky o podešve, při čemž zdvihl vždycky nohu, jakoby chtěl někoho kopnout. Ale to všecko bylo marné: od té doby co se Lola, dcera sedláka Angela, zasnoubila, neukázala se ani na mši ani kde jinde. Přišel pro ni jeden vozka z Licodie, který měl čtyry mezky — hezké to jmění! Když se tu novinu Turiddu dozvěděl, svatá Panno! chtěl mu rozpárat břicho, ale neučinil toho; chodil pouze pod okny své nevěrné milenky a zpíval všecky hanlivé písničky, které jenom znal, a tím se zatím spokojil.

— Což pak nemá Turiddu ničeho na práci, říkávali sousedé, že běhá celé noci a zpívá jako skalní vrabec?

Konečně zastihl Lolu, když vracela se z pouti od Madonny del Pericolo; když ho viděla, nezarděla se, ani nezbledla, jako by to ani nemuselo být.

— To je dost, že vás přece vidím! pravil k ní.

— Ah, kmotr Turiddu, slyšela jsem již, že jste se vrátil z vojny, začátkem měsíce, není-li pravda?

— Já jsem slyšel ještě jiné věci, odbyl ji Turiddu. Je to pravda, že si berete kmotra Alfia?

— Bude-li v tom vůle boží! odvětila Lola a stáhla si přes bradu oba cípy šátku.

— Vy si s tou vůlí boží děláte, jak se vám to hodí! To byla také snad vůle boží, že jsem se musil vrátiti z takové dálky, abych slyšel takové krásné noviny, není-li pravda, Lolo?

Chudák dělal co mohl, aby se udržel, ale hlas mu již selhal; a šel tak za ní a hedbávný střapec s baretu houpal se mu na rameně. A ona ho litovala, když ho tak viděla s tou smutnou tváří, ale těšiti ho lichotivými slovy, toho se neodvážila.

— Poslyšte kmotře, pravila konečně, nechte mne, abych mohla zase dohoniti těch ostatních. Co pak by řekli ve vsi, kdyby mne viděli tak s vámi? . . .

— Ovšem, vzdychl si Turiddu; teď, když si berete kmotra Alfia, který má čtyry mezky, nač dávati lidem látku k řeči? Za to moje matka, ubohá, musila prodati našeho starého mezka i ten kousek vinice u cesty, v tom čase, co jsem byl na vojně. Tak ten čas utíká a vy si již nevzpomenete, jak jsme spolu mluvívali v okně na dvorečku, a jak jste mi dala ten šátek, nežli jsem odtud šel! Jenom bůh to ví, kolikrát jsem jej smáčel slzami, nežli jsem odtud šel, tak daleko, že tam ani neznali naši krajinu. A teď buďte s bohem, Lolo, s námi je konec!

Kmotra Lola vzala si vozku a v neděli vyšla před dům ruce majíc na boku, aby viděti bylo všecky ty veliké zlaté prsteny, které jí daroval její muž. Turiddu chodil uličkou jako jindy, s dýmkou v ústech ruce maje v kapsách. Na oko byl docela lhostejný, a díval se po děvčatech; ale uvnitř se trápil, že muž Lolin měl tolik zlata, a pak hlavně proto, že ona si ho nevšímala, když chodil kolem ní. — Však já jí to nedaruju! bručel Turiddu, ať to vidí, že není na světě ta jediná! Zrovna naproti jejímu domu bydlel vinař Cola, člověk velice bohatý, a ten měl dceru. Jak Turiddu si umínil a řekl, tak udělal: začal chodit ke Colovi a dvořil se jeho dceři.

— Proč pak nejdete naproti a neříkáte ty krásné věci Lole? odbyla ho Santa.

— Eh což Lola! To je velká paní! Ta dělá jakoby její muž byl nějakým králem!

— Toho bych já ovšem nebyla hodna!

— Vy jste lepší nežli všecky Loly a já znám někoho, kdo by se na Lolu ani nepodíval, ani na nic jiného, když vidí vás — vždyť není Lola ani hodna, abyste si na ni vzpomněla!

— Když liška viděla, že nemůže hroznu dosáhnouti — — —

— Tím více litovala, že je tak krásný!

— Vy máte ruce, Turiddu!

— Bojíte se, že vás sním?

— I nebojím se ani vás ani koho jiného.

— Vaše matka byla z Licodie, je to vidět. Máte bujnou krev! Vy jste krásná! A ty tváře jako meruňky! Hned bych do nich kousl!

— To můžete, ale dříve mi odneste tuhle otýpku!

— Pro vás bych odnesl třeba celý dům! Kdybych byl bohatým, vyhledal bych si takovou ženu jako jste vy, Santo!

— Takového pána ovšem nedostanu, jako kmotra Lola, ale když u nás někdo jednou zaklepá, najde u mne také hezké věno!

— To ví každý, že jste bohatá!

— Když to víte, kliďte se, než přijde otec; nerada bych, aby mne viděl na dvoře.

Starý Cola začínal již opravdu krčit nos, ale děvče dělalo, jakoby to nevidělo, neboť červený baret ji až příliš lákal; viděla neustále ten střapec, jak se mu hází na rameně. Když pak otec milému Turiddu skutečně ukázal dveře, otevřela mu dceruška okno a bavila se s ním celý večer, až všichni sousedé o tom si povídali.

— Zblázním se k vůli tobě, říkával Turiddu, vždyť nemohu již ani spát ani jíst!

— Hlouposti.

— Kdybych byl synem Vittoria Emanuele, hned bych si tě vzal!

— Hlouposti.

— Snědl bych tě láskou, madonna to ví!

— Hlouposti.

— Na mou čest!

— Máma jde!

Lola, která naslouchala každý večer ukrytá za hustou basalkou, bledla a rděla se hněvem, když slyšela, co si povídali; jednou zavolala Turiddu k sobě.

— Což pak, kmotře, již ani neznáte své staré přátely?

— Ah, šťasten, kdo smí vás pozdravovat! vzdychl si Turiddu.

— Chcete-li přijít, vždyť víte, kde bydlím! odvětila Lola.

Turiddu pozdravoval ji od té doby tak často, že Santa si toho všimla a zavřela mu jednou okno zrovna před nosem.

Sousedé si ho ukazovali, smáli se mu, a potřásali hlavou, kdykoliv šel kolem nich. Muž Lolin byl někde na trhu se svými mezky.

— V neděli půjdu k zpovědi; dnes v noci zdálo se mi něco tuze divného, pravila Lola.

— Nechoďte nikam, nechoďte nikam, prosil Turiddu.

— Ne, musím; budou velikonoce, a můj muž chtěl by vědět, proč jsem nebyla u zpovědi.

— Ach, vzdychla si Santa, když klečela u zpovědnice, mezitím co Lola právě odříkávala celý rejstřík svých hříchů, však máš proč se zpovídat!

Kmotr Alfio vrátil se domů; přinesl hodně peněz a k tomu své ženě hezké nové šaty na svátky.

— Máte proč nosit jí dary, řekla mu Santa; mezitím co vy jste pryč, dělá vaše žena čest vašemu domu!

Kmotr Alfio byl jedním z oněch vozků, kteří nosí čepici na uchu, a když slyšel takto mluviti o své ženě, rděl se a bledl, jakoby ho byl někdo probodl. — U čerta! zvolal, jestliže jste se přehlídla, vypíchám vám oči, vám i celému rodu vašemu, abyste ani plakat nemohli!

— Nejsem zvyklá plakat! odvětila Santa; neplakala jsem ani tehdáž, když viděly ty moje oči Turiddu, jak šel v noci do domu vaší ženy.

— Dobrá! odvětil kmotr Alfio; děkuju vám.

Turiddu, teď když se kocour vrátil, netoulal se celý den v ulici, kde Lola bydlela, ale zapíjel s přátely

v hospodě špatný svůj rozmar; bylo to zrovna o bílou sobotu a měli na stole mísu jelit. Když přišel kmotr Alfio mezi ně a jak jenom na ně pohledl, poznal Turiddu, proč přišel a položil vidličku na talíř.

— Přejete si něco, kmotře Alfio? pravil k němu.

— I nic, kmotře Turiddu, neviděl jsem vás již hezky dávno a chtěl jsem s vámi o něčem si pohovořit — však víte!

Turiddu mu zprvu podával sklenici, ale kmotr Alfio ji odstrčil. Vstal tedy a pravil:

— Jsem vám k službám, kmotře Alfio!

Vozka vzal ho oběma rameny kolem šije.

— Kdybyste chtěl přijít zítra ráno mezi ty veliké fíky, mohli bychom si o té věci pohovořit.

— Čekejte mne na cestě za východu slunce, půjdeme tam spolu.

S těmi slovy se políbili na znamení vyzvání. Turiddu stiskl svými zuby ucho vozky, čímž mu slavně přisliboval, že přijde jistě.

Přátelé nechali ihned jídla a doprovodili Turiddu až domů. Kmotra Nuuzia, chudáček, čekala na něho každý večer dosti dlouho až přišel.

— Mámo, pravil k ní Turiddu, když jsem šel na vojnu, myslila jste, že se více nevrátím, pamatujete se? Polibte mne jako tehdáž, neboť zítra musím pryč a to daleko.

Nežli se rozednilo, vzal svůj zavírák, který měl schovaný pod senem, když šel z domova, a dal se na cestu k velikým fíkům, jak bylo umluveno.

— Ježíš Maria! kam pak jdete s tím vztekem? štkala Lola celá vyděšená, když její muž odcházel z domova.

— Jen blízko, odvětil kmotr Alfio, ale tobě bylo by lépe, abych se již nevrátil.

Lola ještě v košili klečela u postele a modlila se; tiskla k ustům růženec, který jí přinesl fra Bernardino ze Svaté země, a odříkávala všecky modlitbičky, co si jen pamatovala.

— Kmotře Alfio, začal Turiddu, když kráčel chvíli vedle svého soupeře, — ten jenom mlčel a měl neustále čepici na uchu, — jako že je bůh nade mnou, vím, že jsem chybil, a nechal bych se bez lítosti zapíchnout. Ale nežli jsem šel z domova, našel jsem starou mámu: vstala časně, jenom aby mne viděla; říkala, že k vůli drůbeži, ale já vím, že srdce jí pověděla všecko! Bůh je můj svědek, zabiju vás jako psa, neboť nechci, aby pro mne musila plakat!

— Dobře, odvětil kmotr Alfio, odbazuje kazajku. Oba byli dobří rváči; Turiddu bodl první, ale v tom dostal ránu do ramene; vrátil ji s úroky a bodl do břicha.

— Ach, kmotře Turiddu! což pak mne chcete opravdu zabít?

— Ano, jak jsem řekl; od té chvíle, co jsem viděl mámu v kurníku, mám ji neustále před očima.

— Jenom je otevřte! zvolal Alfio, já vám to vrátím! V tom jak dával upjatě pozor a držel si levici na ráně, která ho silně bolela, celý sehnutý, že se loktem téměř až země dotýkal, shrábl rychle hrsť prachu a hodil ji svému soupeři do očí.

— Ah! zařval Turiddu, když se mu udělala před očima tma, je po mně!

Hleděl se zachránit dělaje zoufalé skoky na zad; ale kmotr Alfio ho rychle dostihl a zasadil mu druhou ránu do břicha a třetí do krku.

— Do třetice! To máš za ty své návštěvy. Teď může si tvoje máma krmiti dále ty svoje slepice!

Turiddu potácel se chvíli sem a tam mezi fíky a padl konečně jako kus dřeva. Krvavá pěna vyhrkla mu z úst, a — Ach moje mámo! byla poslední jeho slova.

FEUILLETON.

Nová Guinea.

Ze spisu *L. M. D'Albertise.* *)

Z malého počtu cestovatelů, kteří se pokusili o proskoumání velkého ostrova Nová Guinea, musí býti Signor D'Albertis bez odporu považován za nejpřednějšího, poněvadž byl on jediný vykonal rozsáhlé a několikeré cesty v severozápadních a jihovýchodních částech této málo známé země a proskoumal a porovnal některé z nejčelnějších kmenů a plemen ostrov obývajících. Kniha, kterou nyní vydal, jest plna zajímavých podrobností i podáváme zde u výtahu obsah její.

Opustiv v listopadu r. 1871 Janov, ve společnosti známého cestovatele a botanika Dr. Beccariho a učiniv krátké výlety na Javě a ostrovech Moluckých, najal si náš cestovatel v březnu 1872 malý párník v Amboyně, aby dovezl jej do Outanaty na jižním pobřeží Novo-Guinejském. Po nějakém zdržení v Goramu, kde hledal pilota a tlumočníka, zaznamenal D'Albertis dne 9. dubna do svého denníku: „Den pamětihodný! Konečně mám tu tajemnou zemi pod nohama. Konečně vyskočiv dnes ráno na břeh zvolal jsem: „Jsme v Nové Guinei!"

Nenalezše na jižním břehu bezpečného a příhodného místa, kde by pohyli, pluli dále k Salwati a usadili se na nějaký čas na Sorongu, malém ostrově ležícím těsně při severozápadním kraji země Papuanců. Z tohoto místa činili výlety do nitra, a D'Albertis bydlel nějaký čas v ostrovní vísce Ramoi, kde by byl málem umřel na zimnici. Potom vyjeli na domácí lodi ku přístavu Dorey, kam dostali se v srpnu a usadili se ve vesnici Andai, kde mešká německý missionář. Zde dali si vystavit dům, jenž byl jejich hlavním sídlem až do listopadu. V této době podařilo se D'Albertisovi stráviti několik neděl v Hatamu, vesnici ležící na hoře Arfaku, as 3500' nad mořem uprostřed lesů obývaných nejkrásnějšími a nejvzácnějšími rajkami. V samý den, kdy tam přišel, zastřelil dva vzácné druhy (Lophorina atra a Parotia sexpennis), kteréž zajisté nebyly nikdy dříve viděny za živa, aniž zabity Evropanem, a než se odsud vypravil, zastřelil ještě mnoho jiných vzácných odrud, kromě jednoho docela nového a krásného druhu, jejž pojmenoval Drepanoris Albertisii.

Avšak ustavičné záchvaty zimnice a vodnatelnosti oslabily jej tak, že bylo naprosto nutno hledati změny podnebí, i navrátiv se do Amboyny byl italskou válečnou lodí dovežen do Sydneye. Odtud vrátil se domů přes Sandwichské ostrovy, San Francisco a Nový York a vstoupil v dubnu 1874 opět na evropskou půdu dokončiv tak první svou cestu na daleký východ.

Již v prosinci téhož roku vydal se opět na cestu a přistál 17. březná 1875 na ostrově Yule, kdež nepotkal se s domorodci nepřátelskými; i dovolili mu zajmouti kus půdy a postaviti si dům. Ve svém průvodu měl mladého Vlacha, dva Cingalesy a

*) „New Guinea: What I Did and What I Saw." (Nová Guinea: Co jsem činil a co jsem viděl.) By L. M. D'Albertis. Londýn 1880.

pět Polynesanů. Odtud pak podniknul tři cesty, první s missionářským parníkem Ellangowan a druhé dvě s parní lodicí Něvou, jíž zapůjčil mu guvernér Nového jižního Walesu. Na druhé cestě pronikl D' Albertis po řece Fly až do samého středu Nové Guinee dospěv až do krajiny pahorkovité, nikoliv ale až k samému velkému středohoří, jehož obrysy jen v značné vzdálenosti se ukazovaly. Celé vypsání těchto cest činí dojem, že má D' Albertis nejpřednější vlastnosti cestovatele a skoumatele: nadšení, smělost, hlubokou lásku k přírodě, velkou lidskost a sympathii s divochy tak, že vžil se do jejich myšlení a ocenil dobré vlastnosti, jichž mají. Avšak spisovatel promluviž několika zajímavými příklady sám za sebe.

Za pobytu svého v Ramoi byl zachvácen zimnicí a kromě toho téměř umíral hladem, neboť divoši nechtěli mu ničeho prodati, aniž nésti jeho zavazadla, když se chtěl navrátit do Sorongu.

Avšak, jsa odhodlán již na všechno, pozval D' Albertis několik náčelníků k rozmluvě, a když přišli, chopil nabitý revolver, hroze jim, že nedají-li mu nosičův ani jeden z nich nevyjde živ z jeho příbytku. Plán se podařil. Jednomu z nich dovoleno, aby došel pro lidi, a ostatní zbyli za rukojmě; revolver pak neodložen, dokud se veškerá zavazadla nenalezala na lodce. Za krátký čas potom, když byli na cestě k Dorey, vychloubalo se mužstvo lodě okázale, že až přijdou domů, povraždí všechny bělochy. D' Albertis, zaslechnuv to, tázal se jednoho, zdali se opováží to opakovat, a když tak divoch skutečně učinil, chopil jej za hrdlo a srazil jej do vody. Za okamžik byl muž ovšem zase na lodce a vrhl se bambusovou holí na cestovatele; avšak jejich revolvery poděsily veškeré mužstvo tak, že se po celou ostatní cestu chovalo velmi pokorně.

Zábavnější jest způsob, jakým užil D' Albertis svého aneroidu na cestě do Hatamu. Nosiči, kteří se uvolili dovésti jej tam za umluvenou mzdu, pojednou stanuli k odpočinku v malé vesnici. Když se jim řeklo, aby šli dále, odpověděli: „To je Hatam; zaplať naši mzdu.“ Avšak on věděl i podle vzdálenosti i podle výše, že jej klamou, i řekl jim to; oni však trvali na svém. „To je Hatam, zaplať. Jak víš, že to není Hatam?“ Cestovatel vyjal z kapsy aneroid a položiv prst na jistý bod skály pravil: „Zde je Hatam; tato věc mi povídá, kde jest;“ a pak vysvětloval jim, že tou měrou, jak půjdou výše do hor, ukazováček se bude pohybovati, až pak v Hatamu stane na místě, na kterém prstem ukazuje. Jejich udivení bylo veliké, avšak bez důkazu nechtěli mu věřiti. Dal tedy jednomu z nich donésti nástroj ten na blízký pahorek, a když nevěřící divoch viděl, že se ukazováček pohnul ku předu, a když dolů seběhl, zase nazpět, byli všichni spokojeni. Uznali, že bílý muž ví, kam jde a že se nedá ošálit, i řekli tedy všichni: „Odpočineme si dnes a zejtra půjdem do Hatamu.“ Arci že potom, kde kdo byl, chtěl viděti tu malou věc, která povídala cizinci, kde leží i nejodlehlejší vísky v lesích. A tak se vliv cestovatele zmáhal a snad i jeho osobní bezpečnost tak utvrzena.

Na své druhé cestě opatřil se dynamitem a raketami, což velice přispělo k postrašení divochů a k rozmnožení jeho morální vlády nad nimi. Na ostrově Yule žil vé výborné míře s domorodci, jimž byl prokázal mnohá dobrodiní. Avšak když se vzdálil ze svého domova na výzkum, vnikli do jeho domu a pokradli kde co bylo.

V opětném vymahání těchto věcí a v upevnění své moci a vlivu počínal si D' Albertis velmi důmyslně. Svolav náčelníky a jiné divochy, — kteří všichni líčili velkou lítost nad jeho ztrátou, ačkoliv se krádež nemohla státi než s jejich vědomím — řekl jim, že musí míti svůj majetek zase doma, a nebude-li mu do čtyřadvaceti hodin vše vráceno, že zastřelí každého, kdo se domu jeho přiblíží. Na štěstí stál dům na místě, kde se sbíhalo několik cest a také blíže úzkého pruhu země, jenž spojoval ostrov s pevnou zemí. Na to připravil se k zoufalému odporu pro případ, že by učinili útok, nabil několik Orsinských pum a podkopal stezky vedoucí k jeho domu, tak, že je dlouhým doutnákem mohl vyhodit do povětří, aniž by sám se vydal v nebezpečí. Když po čtyřadvaceti hodinách ničeho nepřinešeno, začal své válečné operace vypálením pěti dynamitových patron, což způsobilo rány jako kanonáda a rozléhalo se ozvěnou po několik vteřin. Na to pustil několik raket směrem k vesnici a osvětlil svůj vlastní dům bengálským ohněm. Všechno to způsobilo hrozné zděšení a hned ráno přišel pohlavár s pěti muži nesoucími nazpět část ukradených věcí. Všichni třásli se strachem tak, že někteří ani slova promluviti nemohli. Avšak on trval na svém, aby i ostatní zboží vráceno bylo, a druhého dne, aby ukázal, že to myslí do opravdy, střelil po náčelníku samém jak šel kolem ve vzdálenosti asi 300 kroků, avšak dbal toho, aby mu neublížil, ale aby ho postrašil. Také zahnal blížící se lodku tím, že střelil do skály u samé vody se nalézající. Účinek toho viděl se hned druhého dne z rána v návštěvě náčelníka, jenž přicházel s pěti úplnými obleky, sekyrami, noži, korálky a jiným ukradeným zbožím. Avšak mnoho ještě scházelo, a D' Albertis užil té příležitosti, aby je skrz na skrz přesvědčil o své moci. Vyzval je nejprvé, aby se pokusili o probodnutí kusu silného zinkového plechu; oštěpy jejich jeden po druhém se otupily, ale on prostřelil plech ranou z ručnice. Na to střelil do kmene tenkého stromu ze vzdálenosti asi 100 kroků, aby jim ukázal, že mu člověk neujde. Seděli mezi tím poblíže jeho domu na velkém kamenu, pod který vložil dříve dynamit. Nyní zavolal je dále k sobě a zapáliv potají doutnák, řekl jim, aby se dívali na kámen. Za chvíli otřásl vzduchem hrozný výbuch a kámen zmizel. Divoši byli tak poděšeni, že se nikdo nemohl hnouti z místa, i prosili jej, aby měl s nimi slitování, že mu všechno nazpět přinesou. Na místě, kde byl dříve kámen, zůstala hluboká rozsedlina a kusy kamene rozletěly se daleko na všechny strany. Ještě dvanáct dní udržel tak stav obležení zaháněje kulemi všechny, kdo šli kolem i blížící se lodky; avšak neporanil nikoho. Na konec obdržel téměř všechny ukradené věci. Po celou tu dobu neublížil nikomu ani na těle ani na majetku, a všichni byli přesvědčeni o jeho nadlidské moci. Následek toho byl, že se po osmiměsíčném pobytu loučil s těmito lidmi v nejlepším přátelství. Všichni jej objímali, a většina jich plakala volajíc za ním na rozloučenou: „Maria rau! Maria rau!“ Vrať se Maria! Vrať se Maria! (tak jest jmeno D'Albertise), kteréž snáze jim bylo vysloviti, než příjmení.

Jako chytač hadů rovná se D' Albertis známému v tomto ohledu Watertonovi; zdá se, že má hady rád. Na ostrově Yule přišli domorodci pod stromem na velkého hada; všichni se rozutíkali, a cestovatel vypravuje dále:

„Konečně došel jsem k nim, abych zvěděl, co se děje, i dali mi na srozuměnou, proč utíkali. Šel jsem tedy sám podívat se na hada i viděl jsem, že jest s dvou třetin schován v díře. Z jeho velkosti soudil jsem, že nemůže býti jedovatý, i chytil jsem ho hned za zadní část těla. Mezi tím, co jsem jej oběma rukama z díry vytahoval, byl jsem připraven šlápnouti mu jednou nohou na krk, hned jak se ukáže. Můj plán se mi zdařil, i maje hlavu hada pod nohou a drže jej tělem vzhůru ukazoval jsem jej z daleka divochům vítězně, jako bych byl přemohl kdoví jakého netvora. Oni hleděli na mne z daleka celí poděšení. Musím se přiznati, že se had celkem dost málo bránil, ačkoliv otočil se mi kolem ruky tak pevně, že mi zastavenou krví zčernala. Avšak držel jsem jej pevně za krk, až podařilo se mi přivázati jej pevně na dlouhou hůl. Na to odnesli jej moji lidé domů.“ — Tento had byl třináct stop dlouhý, kdežto délka největšího hada, kterého Waterton do ruky chytil, obnášela jen deset stop.

D'Albertis nechal si hada doma, zvíře skrotlo úplně, a když viděli divoši, jak je pán jeho líbá na hlavu a jak si je nechává otáčet okolo nohy, vyli úžasem a obdivem. — Za šest neděl potom píše cestovatel: „Mému hadu daří se dobře; svlékl se dvakrát, je spůsobný a krotký a nepokusí se o útěk ani když jej pustím na slunce před domem a když jej chci zase do síně odnésti, přijde ke mně sám. Nikdy nechtěl kousnout, ať jsem jej hladil, nebo škádlil. Když pracuji, mívám jej na klíně, i vydrží tam několik hodin; někdy pozvedne hlavu a líže mi tvář svým vidlićkovitým jazykem. Jest mi věrným přítelem a soudruhem. Když mne lidé obtěžují, pustím hada na ně, i utíkají co jim nohy stačí, neboť se ho hrozně bojí.“ D'Albertis měl tohoto hada asi šest měsíců a později jiného téhož druhu, až oba najednou zmizeli. On truchlí nad ztrátou jich, jako nad ztrátou přátel dodávaje: miloval jsem je, a ony mne, žili jsme tak dlouho pohromadě.“ — Vypsali jsme z této knihy jenom několik zajímavých episod; avšak jest tu mnoho jiných velice drahocenných zvláště pro ethnografa a přírodozpytce.

—a.

— Novinky literatury francouzské. „Göthe a Diderot“ nazývá se obšírná studie, kterou vydal v pařížských literárních kruzích známý kritik Barbey d' Aurevilly. Francouz byl nespravedlivý ku Göthovi a ultramontan byl nespra-

vedlivý k Diderotovi, celek pak jest pouze příkladem odstrašujícím, kam dospěti může literární vášeň, když strhá všecky hráze slušnosti a dobrého tonu. Barbey d' Aurevilly má jedinou vlastnost, kterou čtenáři imponuje, neslýchanou totiž smělost v pronášení největších impertinencí. Že se nudil při čtení spisů Göthových, to ještě bychom mu tak za zlé nevykládali, ale že s největším úšklebkem provází místa, kde promluvil pravý genius, jest spíše důkazem, že nechtěl pochopiti. Vtip někdy až překvapující neupíráme autorovi, i některé sem tam pronešené věty ukazují důmysl a velký talent kombinační, litujeme jen, že neobrátilo se nadání toto k předmětům jiným. Že by celá velká literatura francouzská byla se dala vlivem Göthovým v takové míře opanovati, aby třeba bylo tak exemplárního proti tomu zakročení, jak tvrdí Barbey d' Aurevilly, nevěříme. Spisovatelé francouzští, na které vliv měl Göthe, dají se na prstech spočítat, a ještě vliv ten byl blahodárný, uvádíme jen esseystu Blaze de Bury, filosofa Caro a paní Daniela Stern. V poesii francouzské Göthe stopy nezanechal a není tudy třeba, aby s hrdým heslem „obrazoborce" sápal se na něho — Barbey d' Aurevilly. Byť upřel autor cenu jeho lyriky, epiky, románů, filosofie cestopisů — nám dostačí, že Faustu neporozuměl, a byť jsme i případnou shledali poznámku, že co nejhezčího ve Faustu, to že děkuje Göthe katolicismu (viz scény s Markétkou), přece to velkou tíhou práce Göthovy nezachvěje. K lidem takovým jako Göthe, i když se jim vady chtějí vytýkati, dlužno přistoupiti s hlubokou úctou, nebo před nimi mizí všecky hranice, i národnosti i náboženství, jehož tak statečným vojínem jest Barbey d' Aurevilly. Čtenářstvu svému připomínáme ještě, že pan spisovatel má již několik svazků podobné práce hrobařské za sebou, a že jmeno, jemuž se v světě literárním těší, děkuje hlavně, skoro jako Armand Pontmartin, svému výlučnému postavení a své impertinencí (rozdíl jest přece: pan Pontmartin píchá jedovatou jehlou a pan d' Aurevilly buší — ale nezabiji — pořádným obuškem).

Julian Klaczko, známý emigrant polský, vydal pod titulem „Causeries florentines" soubor svých studií o některých interessantních otázkách Danteovských. Co jest poutavým u studií těch (uveřejněných jednotlivě v Revue de deux Mondes), jest dialogická forma. V pěkné ville hraběnky Albiny, blíže Florencie, sejde se několik duchaplných hostů, kteří vyměňují své náhledy o zajímavých předmětech z oboru Danteovských studií. Spisovatel uvádí representanty různého smýšlení, člena francouzské akademie, italského markýze, španělského abbé i sebe v konversaci, jež opírajíc se, což přední zásluhou knihy, hlavně o citaty Danteova arcidíla, rozlušťuje mnohé sporné otázky formou lahodnou a unášející. Zejména vynikající jsou causerie o Beatrici a erotické poesii, pak Dante a katolicismus. Celá kniha dýše pak oním nadšením, kteréž může vdechnouti spisovateli i čtenáři jen dlouhé studium božského básníka.

L. de Ronchaud upravil nové vydání myšlének, reflexí, skic, maximů a básní Daniela Sterna (hraběnky d' Agoult Flavigny), jež opatřil důkladnou a obšírnou statí jednající o životě a spisech této hluboce myslicí, u nás ale málo známé spisovatelky. Tyto „Myšlénky a Aforismy" patří k nejlepším věcem z pera Daniele Sterna, a druží spisovatelku čestně k bohaté řadě moralistů, jakými se zvlášť v XVIII. století může Francie honositi. Nehodláme se dále zmiňovati o jiných pracích Dan. Sterna, podotýkajíce, že odkládáme k podrobnější stati rozbor jejích básnických i historických děl. Studie vydavatelova jest psána s láskou a dýše milým teplem, která po blasphemiích p. Barbeye d' Aurevilly působilo na nás tím příjemněji.

Charles Grandmougin chopil se staré ale stejně věčně mladé látky o Prometheovi a zpracoval ji v drama antické. Šel přitom cestou prostřední spoléhajc v prvních dvou částech na starou tradici, v druhých dvou popustiv teprvé uzdu vlastnímu tvoření. První dva akty jsou věrně psány v stylu Aischylově a nepodávají při vší pěknosti dikce právě nic nového, až v třetím, který nadepsán jest „Pokušení Prometheovo", setkáváme se s invencí básníka. Venuše totiž, chtějíc vylákati od spontaného titana osudné ono tajemství, svádí jej všemi léčkami krásy a umění svého; když pak Prometheus odolá, mstí se na něm tím, že vyšle zástup amorettů, kteří deštěm šipek svých probodají hruď klesajícího již trpitele. Ač scena tato jest krásně myšlena a skvostně vypracována, přece dělá v rámci přísné antické legendy dojem divný skoro barokní. Je to spíše Prometheus rokokové tapety než Prometheus zápasícího lidstva. Dojem ten nesetře ani čtvrtá část dramatu, vykoupení Promethea, která vyznívá v nadšené apotheose člověčenstva. Od téhož básníka vyšly „Nové básně", o kterých, jakož i o starší sbírce jeho „Siesty" příště promluvíme.

— Z literatury vlašské. Vittorio Betteloni, překladatel Byronova Dona Juana a Hammerlingova Ahasvera v Římě do vlaštiny, vydal své Nuovi versi, které dosti obšírnou předmluvou opatřil Giosuě Carducci. Nám se nelíbějí ani básně ani předmluva. Básně s hrdostí hlásí se ke kultu jakéhosi realismu, který přestává býti poesií, a předmluva chce jim pomoci tím, že nemilosrdně odsuzuje všecky současné básníky italské — od Aleardiho přes Pragu až k Zendrinimu — vytýkajíc jim romantismus a vliv cizí. Není zde místa blíže rozbírati tato hesla v nové vlašské poesii, chceme konstatovati jen, že Aleardi, Praga, Boito i Zendrini byť i v kolejích romantismu, napsali věci dobré, dýšící pravou poesií, a že sám autor předmluvy (otec školy anticko-klassické v literatuře vlašské) největší své básně (připomínáme hymnu Satanu) děkuje tradicím, proti kterým nyní vystupuje na kolbiště. Realismus v románu má velký význam, má jej i v poesii, toho neupíráme (viz jen Někrasova), ale suchosti a všednosti říkat realismus, jest věru něco nového. Vůbec stačí připomenouti, že většího zmatku v zásadách, jaký nyní panuje v poesii italské, snad ještě nebylo, a že dle našeho náhledu jen velké dílo básnické — buď již školy jakékoliv — může býti vlivu na ně rozhodujícího. *J. V.*

Nové knihy „Lumiru" zaslané.

— Arabesky od Jana Nerudy, druhé rozmnožené vydání. V Praze, nákladem knihkupectví Dra Grégra a Ferd. Dattla.

— Hrady a zámky. Popisuje August Sedláček, professor při c. k. gymnasiu v Táboře, illustruje Karel Liebscher. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

— Hloupý Honza. České pohádky. Vypravuje Ladislav Quis. Illustroval Karel Krejčík. Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

— Professora Josefa Kliky „Botanika". Pro ústavy učitelské a vyšší třídy realných škol vzdělal dr. Vilém Kurz. Nákladem knělikupectví I. L. Kober v Praze.

Listárna redakce. Rokopisy nevracíme. — Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, oznamujíce toliko, budou-li v „Lumiru" uveřejněny čili nic. — „P. Božetěch": Nebylo již času ani místa uveřejnit. Necháte na příště? Pošlete zas. — „Zima na horách": Přečtěte si nahlas a poznáte, co verši schází. Jen to brání uveřejnění. Dostal jste se o hodný lan ku předu, co jsme se neviděli. — „L. M.": Žádná redakce nehledí na to, je-li kdo začátečník, čili nic. Každá dobrá práce se přijímá. — „*a/w*": Dostanete písemnou odpověď. Stačí adressa? — „R. V.": Můžeme posoudit, až vyjde tiskem. — „abc": Pro nás příliš obšírné. — Neuveřejníme: „J. M. R." — „A. K. P. Z." — „R. N." — „L. J. P." — „J. H." (Silhouetty).

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. ledna 1881. ČÍSLO 2.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

II.

Studentská láska.

Co uběhne vody v řece,
než se strůmek stane stromem!
Dřív ty, hochu, mnohem dříve
rozloučíš se s otce domem!

Rozloučíš se s volnou stepí,
kde jsi v buřanu se honil,
abys místo nad šij koně
nad staré se knihy klonil.

Odvezou tě v černé město,
bude z tebe študent švarný,
poznáš teprv život pravý,
pestrý, hlučný, různotvárný.

Naučíš se brnkat v struny,
loutny nebo mandoliny,
korbel až k dnu vyprazdňovat,
nebudeš též k tanci líný.

Brzy ale, brzy poznáš,
všecku pravdu blud že stihá,
a že děvče růžolící
nejlepší je v světě kniha.

Po pěkné se nejdřív vazbě,
po hedbáví, po sametu
budeš honit — ale brzy
po líček jen a rtů květu.

A když přečteš pár těch svazků
s tmavou ořízkou neb zlatou,
uvidíš, jak filosofům
divně myšlenky se matou.

Svážeš v uzlík svoje zboží,
ohledáš svůj rozum prázný,
v dětské sny se vrátíš znova,
neb tě zavrou mezi blázny.

*

Veselí to hoši byli
znali zahnat dlouhou chvíli,
po krčmách se potloukali,
Twardowského sebou vzali.

Jeden dlouhý kráčel v čele,
děvčatům zřel v oči směle,
drnkal v struny, druzí k tomu
v sboru staron píseň pěli,
děvčata ve průjezd domu
lákal tichý večer ztmělý.

Twardowski byl mezi nimi
nováček, tož vtipy stále
novými i omšenými
týrali jej; pitky krále
mocí z něho chtěli míti,
věneček mu chtěli sníti
k Venušině cti a chvále.

*

V začazenou sedli krčmu,
korbel v ruku, děvče k boku,
smáli se, jak celý život
měl by pouze jednu sloku.

Jednu sloku, která v jedné
noci vyzpívat se musí,
potom nechť i těžká hlína
v hrobě němá ústa dusí.

Jednu sloku, nechť i při ní
ze srdce krev rudá tryskne,
jen když se v ní děvče líbá,
jen když se v ní divě výskne!

*

Divný muž stál mezi dveřmi,
naslouchal, jak dav ten zpíval,
chvílemi na Twardowského
upřeně se, ostře díval,
a když smích a tanec, výskot
v jednu hlučnou vřavu splýval,
divný muž ten zvolna, tiše
vyzáblým naň prstem kýval.

Twardowski jej brzy viděl,
za ním šel, kde dvůr se stmíval,
a dav dále bouřil, výskal,
smál se, líbal, řval a zpíval.

*

Chvíli stáli proti sobě.
„Co chceš na mně? pověz, kdo jsi!“
„„Ten, jenž moh by poroučeti,
ale zatím jenom prosí.““

„Tak přijď zítra — tady zima!“
„„Dnes to, pane, musí býti,
visí na tom spása tvoje
a tři lidí živobytí.

To zde pro tě není zboží,
lepší poupě uschováno,
svěží jako jarní růže,
když ji zrosí mladé ráno.

A ta růže hladem hyne
v chudé jizbě na podkroví,
bába slepá. matka laje,
a žid, pane, neposhoví.

Trochu zlata — Chudá růže
potřebuje trochu deště,
a je tvoje, tvoje, tvoje
ihned této noci ještě.

Což ty dívky — svadlé květy,
dneska ty a jiný zítra,
ale ona květ je čerstvý
plný vůně, záře jitra.

Pojď jen za mnou!““ Táh jej silou,
z dálky z krčmy řev doznívai,
a ten měsíc za oblaky
stříbrnou svou hlavu skrýval.

*

Divně bylo Twardowskému,
jak by náhle letěl stepí,
srdcem mu to zahvízdnulo,
v nohách u vír velkolepý,
pak zas jak pláč děcka, hladem
které zmírá na otepi,
a pak jakby dlouhou chodbou
hmatal, hmatal a byl slepý,
jakby žití číš' chtěl zdvihnout,
ale nač sáh — byly střepy.

*

Vešli v jakýs domek malý
a na menším dvorku stáli,
kolem kulny, mezi latmi
šedí králíci si hráli.

Velký ořech blíže pumpy
bez listí se kýval smutně,
pumpa tmavá, jakby pod ním
starý mnich stál v hnědé kutně.

Kolem tma a na podkroví
osvíceno okno jedno,
Twardowski měl horkou hlavu,
ale v srdci ledno, ledno!

A co se tak zamyšleně
na domek a k oknu díval,
shora notou smutnou, tklivou,
tento prostý nápěv splýval:

*

Maria Panno,
ty jsi v mém hoři
jako ta hvězdička
plavci je v moři.

Jako ta hvězdička
svítí a těší,
tomu, kdo modlí se,
tomu, kdo hřeší.

Já musím hřešiti,
neb musím jísti,
jsem hvězda, která
pádem se čistí.

A já se očistím
v slzách a hoři!
Maria, nedej mi
utonout v moři!

*

Nevěděl víc, kterak přes dvůr,
kterak přes chodbu a schody
letěl, jakby při potopě
rostly za ním valné vody.

Neviděl, že muž již zmizel,
vrazil v dveře, cvakla klika,
v jizbě stál a nejdřív viděl,
lampička jak smutně bliká.

Potom dívku, zlaté vlasy
padaly jí k nahé šiji,
jak se sklání zářný západ
nad potokem ku lilijі.

Šila, šila, bílé prsty
mihaly se a rty pěly,
tiše, jen tak polohlasně
a přec byl v tom život celý!

U kamen na staré židli,
nad níž starý budík klepá,
bába klímá v polospaní
vráskovitá, shrblá, slepá.

Matka první viděla jej,
vítala ho, jakby právě
anděl přišel, aby sedl,
prosila jej usedavě.

Dobrým přítelem jej zvala,
jehož nebe dalo v nouzi,
děvče je prý neviňátko,
rdí se, ovšem trochu zpouzí.

Ale zítra — dluhy platit!
k rozmýšlení čas tu není —
a co jedno obejmutí,
a co jedno políbení?

Děvče mělo slzy v oku,
hebké poupě, zpola dítě,
v šití jen se zastavilo,
zřelo před se rozpačitě.

Chvilkami jen mimochodem
patřilo na Twardowského,
líbil se mu jeho hovor,
jeho vousy i vzrůst jeho.

Náhle zmizela v tom matka,
a on s dívkou byli sami,
jen ta bába, ta tu zbyla
se starými hodinami.

*

Twardowski sed k dívce blíže,
díval se, jak dál zas šije,
pak na bábu, kterak v dlaně
vráskovité tváře kryje.

Čos mu náhle v mysl přišlo,
pálí jej to, hlodá, ryje,
že ta bába dobře ví to,
jak mu srdce v ňadrech bije,
co tu bude, co se stane.
Myšlenkou jí do myšlenky
vpředl se, s ní v duchu žije.

Myšlenky báby.

Ano, ano, tak to bývá,
nejdříve se zpívá.

Ano, ano, tak se děje,
z počátku se směje.

Bída přijde, těžká rada —
a květ padá.

Jaká pomoc, odbuď si to hbitě!
Se mnou šlo to jako s tebou dítě!

Ano, ano, v žití mladém
umřít musíš haubou nebo hladem.

Cár na sobě, v duši drápy vlčí —
pak se mlčí.

*

Twardowski sed ku děvčeti.
Kterak ten čas rychle letí!
Byla mladá, pěkná, milá,
vzmužila se, hovořila.

Odhrnula zlaté vlasy,
děmantové zvedla řasy,
z modrých očí záře bleskla,
div si duše nezasteskla.

Nazvednula rukáv dlouhý,
co tu něhy, co zde touhy!
Ramínko jak list leknínu
blesklo mžikem v polostínu.

Twardowski čet v její duši,
v náruč tisk ji užší, užší,
myšlenky pak její pěly
jemu v srdce — život celý.

*

Myšlenky děvčete.

Jsi mi cizí,
ale moje všecky strachy mizí.

Já jsem děcko,
ale, chceš-li, dám ti ráda všecko.

Jsi tak milý,
chceš, abychom spolu šťastni byli?

Dnes neb zítra
tvá jsem — ale prosím, zbav mne jitra!

Hodiny na zdi.

Co neuloupíš vteřině,
již věčnost má svém na klíně.

*

Twardowski stál na ulici.
Bože, jak mu smutno bylo!
O sto let byl náhle starším,
lidstvo celé teď v něm žilo.

V duši zněla mu ta píseň:
„Marje Panno, hvězdo v moři!“
jenom ohlas odpovídal:
a já zhynula přec v moři!

Po boku muž divný smál se,
jako v poušti lačný šakal,
Twardowski stál na ulici
a jak dítě hořce plakal.

(Pokračování.)

„Slepý mládenec“.

Povídka od *Václ. Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

Husarský důstojník vzal Apolenku za ruku a hraběcí úředník přikývl hlavou.

„Přec jim ji, pane justiciáre, nevydáte! — Jste za ni jeho milosti hraběcí odpověden. — Přimluvte se přec milostpane! Opřete se!“

„Jaká pomoc? — Co dělati, rychtáři?“

Pan justiciár krčil ramenoma a ještě si s čela utíral pot.

„Papír a péro!“

Pan justiciár podal obé důstojníkovi.

„Tadyhle se podepíšeš! — Pět tisíc rozumíš? — V týdnu si pro ně přijedu!“

Prušák napsav několik řádků podal list hraběcímu úředníku zpět.

Pan justiciár se jindy podepisoval do nepřečtení; ale schválně, aby lidé věděli, jak je učený. Ale dnes jedva že péro v ruce udržel, jak se mu chvěla. A podpis byl proti všemu zvyku zcela čitelný. Takhle se už nepodepsal, co chodil do školy a pensa pracovával.

„A vy mou dceru prodáváte? — Vy? — Má dcera, páni vojáci, císařovnu Marii Terezii uvítala, veliký dukát od ní darem dostala.“

„Ticho rychtáři! — Ty i tvá dcera jste zboží jeho hraběcí milosti a já pana hraběte zástupcem!“

„K mé dceři že si osobujete práv?“

„Máme-li můj milý rychtáři právo na tvé koně, na tvou dceru tím spíše. Zboží jako zboží, a ty nevolník!“

Pan justiciár mluvil již skorem bezstarostně; prodloužením platební lhůty opravdu jakoby mu byl tváře ovlažil příjemný deštíček májový.

„V týdnu ať všecko na jediný haléř uchystáno!“

Pruský důstojník vzal Apolenku za ruku jako běře ženich nevěstu, naklonil se k ní, jakoby se znali od pradávna, a rychtářova dcera se nevzpouzela. Skorem se k němu ještě blíže přitulila; nic nedbala, že si uměle zčesanou hlavu podrchá a že bělounký prášek, kterýmž si vlásky jakoby byla postříbřila, setře se jí načisto.

„Půjdu do Vídně k císařovně!“

„Jdi brachu a zkus to!“

„Však uvidíte!“

*

„Myslíš, starý kohoute, že tvá dcera princeznou? — Takových by nabrali!“

Rychtář Železný dlel ještě na zámku, ale už ve vrátnici; Prušáci táhli dále ku Praze; jen že všecku kořist tu museli nechati. Cestou kleli, až se nad nevázanci nebe mračilo, a zaměřili schválně širým polem, aby obilíčko podupali, šavlemi posekali a ourodu letošní poničili.

Ode Zdib ke Kobylisům ujížděl hraběcí kočár; v kočáře seděl důstojník v kabátci červeném jako rak, se stříbrnými portami a vedle něho mladá dívka v růžovém šatě pod bělounkým hrdlem hluboce vystřiženém, poněkud natrženém, na černé, hedbávné stužce s velikým tereziánským dukátem. Opodál za povozem poklusávalo několik jezdců; jazyky sotva hýbali a jedva že viděli před sebe na cestu.

Důstojník uměl mluviti ještě lahodněji než páni v zámku; chvílemi jakoby se byl na okamžik zapomněl, odmlčel se. Snad si vzpomněl na domov, na matku, na sestru . . .

Apolence za jeho hovoru mladistvé tváře zčervenaly temněji než sukno na kabátci vojínově; opět se k němu tak tulila, že vlasy její dostaly zase přirozenou barvu a splynuly jí rozpuštěny oběma ramenoma. Lekala se bezpochyby toho hřmění u Prahy, jímž jakoby silnice se rozpukávala, protože koně brzy v levo, brzy v pravo uskočili a okamžitě zas stavěli se na přední nohy.

V Klecanech bylo zatím hovoru a divení se, jakoby se byl vrch, na němž stojí kostel se zámkem, otevřel a zlatá, tisíciletá kvočna s dvanácti kuřátky také ze zlata ryzího vyletěla a zrovna nad střechami zdejšími zakvokala, jak někdy bývalo a jak zase bude za tisíc let. Jazyky si mohli nmluviti a hlavy rozmysliti, proč že to tu všecko ti modrokabátníci museli nechati a co že bylo za pána, jenž si rychtářovou dceru odvezl. Někteří se i vlastními dušemi zaklínali, že to byl pruského krále jediný syn.

Jen panímáma Matějíčková seděla za šera ve světnici u okna, dívajíc se ke kostelu, jejž zapadající slunce od hřbitovní zdi až ke hvězdě na dvojitém kříži jakoby bylo pozlatilo.

Také k nim si zašel ten cizí „červený“ pán a na všecko všudy se jí vyptával. I kolik dětí měla a kdy a jak jim umřel poslední. Škoda že tatík odejel! Nemohla ubohá pro lítost slova pověditi. Se sedlákem by se byli lépe smluvili. Přišel spíš mezi pány, lépe s nimi uměl, ledacos četl a kde pak ona — takováhle osoba! A jak se celou světnicí rozhlížel, jakoby chtěl cosi hledati; potom se sehnul a tak se jí zdálo, jakoby se byl dotkl svými rty její tváře. Selka chtěla vykřiknouti a volati o pomoc; ale než přišla k sobě, už bylo všecko na návsi zase na koních.

Náhle vstala, zašla k polici, sňala „Pět červených korálů“ a otevřela jakoby po paměti, kde byla vytisknuta modlitba k svaté panně Starostě, zvláštní spomocnici po tesknotě a zármutku. Přišel jí zase tak nějak příliš na srdce nebožtík syn, jak ho přivezli na „prkeňáku“ a složili v umrlčí komoře. A za takových myšlének pokoušela se o hlavu její divná, prapodivná nemoc; dotčenou modlitbou odlehčilo se jí však pokaždé.

Pak se jí ještě ke všemu přidružila starost o „tátu“. Obě kobyly pokulhávaly a za milostivou vrchností musí prý dobří běbouni dva dni a tři noci.

K večeru, když odejel i pan justiciár, pustil zámecký písař rychtáře Železného z vrátnice. Rychtářka byla ve statku jako na trní; brzy vyběhla na zápraží, brzy před vrata, brzy na dvůr, už si vzala i žlutý, hedbávný fěrtoch a chtěla se pustit na zámek, kde že přece muž vězí a zdali v tom co pravdy, že si Apolenku odvezl pruského krále jediný syn.

Jakub Železný div že prudkými kroky kamení v zápraží nerozdrobil.

„Však jim povím, ženo! — Prodávat mou dceru, kterouž vyznamenala přede všemi sama císařovna Marie Terezie! Hraběnky si nevšímla a Apolence ruku na rameno položila. Kdybych to na své oči byl neviděl, byl bych byl neuvěřil! — Rychtář Jakub Železný svou dceru nedá prodávat! — Považ matko: ten pelicháč mi řekl, zboží prý jako zboží! — Jakoby chtěl říci: Tintěrova Káčka stejně váží s Apolenkou Železných! — Však uvidí! Do Vídně půjdu k samé císařovně; ať se mi někdo staví v cestu!“

Rychtář Jakub Železný se opravdu tu noc chystal na cestu do Vídně. Vytáhl ze starodávné almary dlouhý tmavomodrý kabát s knoflíky jako malá pěsť, kabát vyprášil a knoflíky vyleštil, že se v nich mohl viděti; žena mu zatím připravila hedbávnou, tečkovanou vestu, černé, uzounké sametové kalhoty, z přihrádky ve truhle vyňala červenou stužku, již mu malebně na cop přivázala, „kastorový“ klobouk mužovi sama na hlavu posadila a potom ho ještě se všech stran prohlížela, zdali takhle může směle k Marii Terezii.

Že nad Prahou světlo jako ve dne, že se země tak třese už dobré dvě hodiny, jakoby se všecko chtělo propadnouti, že na kostelní věži hučí zvon na poplach, že po stráních lidu všude zástupy, jedni že bědují a lomí rukama, jiní že proklínají do pekel nejžhavějších, kdo tuhle vojnu započal, jedni že třesou se hrůzou a úzkostí mlčky a jiní že, kdo má co lepšího, zakopávají na zahradách či ukrývají do sklepů, — toho všeho nevšímla si u rychtářů živá duše.

Jakub Železný počítal si tolary a selka pekla muži na cestu z vejrážky pletence.

* * *

Uplynul týden a pruský důstojník se s Apolenkou pro výpalné nevracel. Byl by zde také až na hluchého písaře zámeckého z panstva či úřednictva nezastihl živé duše. Co bylo drahocennějšího, odvezli z Klecan hned druhý den. Jen obrazů naložili na několik povozů.

Rychtářka měla od pláče oči jakoby krví podlité a selka Matějíčková se za těch několik dní samým zármutkem a tesknosti přepadla, jakoby ji tu chvíli měli položiti do rakve. Už nebyla nic platna ani modlitba k svaté panně Starostě, ať se ji modlila sebe vroucněji.

Pod Prahou pořád hůř a hůř. Už prý ji mají se všech stran sevřenou jakoby řetězem. Mezi obleženci mor a hlad. Císařský generál stojí prý někde ke Kolínu, nehýbá se z místa a pořád se jen usmívá; tu a tam ještě přidali, že prý si píšou tajná psaní a tohle všecko že je na Prahu nalíčeno. Vojny prý bývají jen proto, aby chudého lidu ubylo.

Familiant Veselý mluvil takovéhle řeči zcela veřejně a panští služebníci ani nedutali. A jaké při všem provozoval posuňky! Vykládaje, že ve vojně na

deset tisíc padne vždy jen jeden general a bývá prý ještě vycpaný, schoulil se, sevřel pěsti, zakoulil očima, zaťal zuby, pak se zase prudce vzpřímil, udeřil do prsou a okamžitě opět rozehnal se rukama, jakoby se chtěl na posluchače vrhnouti. A dívaje se ku Praze, vydržel státi na skalkách od rána do poledne a od poledne do večera. On jediný také nevěřil štěstí rychtářovy dcery.

„Pro takové panenky chodívají si jiní ženiši!"

A při tom se dal do smíchu obě ruce ke spánku pozdvihnuv a prsty, jako růžky, vystrčiv nad uši.

„Však budeme o tom slyšeti, jen co tamhleti u Prahy dají trochu pokoj a vyklidí se. — Vyklidí-li se!"

Familiant si přejel několikrát levicí oholenou tvář.

„V tom lidičky háček! — Chtějí prý nás zašantročiti. Prušákům se ale zdá, že jsme příliš drazí, a proto myslí lacinější koupi vynutiti ohněm a koulemi. Z toho taky tahle vojna. Krk svůj vsadím — tenhle svůj krk — že o tom Marie Terezie neví! — Ten most u Podbaby včera jen na zdařbůh nestavěli!"

Veselý na několik okamžiků umlkl; ale jen aby si setřel bělavou pěnu, jež se mu táhla i po bradě.

„Jednou tu byla taky taková „pýcha". Nevěděla, jak udělati krok, a jak se vyfintiti, celý boží den ležela v zrcadle, sama na sebe se usmívala, sama sebe hladívala, v boky si ruce podpírala, na podpatky vystupovala a se otáčela, v kostele byla na pohoršení, všecky oči na sebe obracela, stávala před lavicemi jako pávice ... A jednou si tak vyšla vylíčena do háje a už se nevrátila. Zelený mládenec si ji odnesl živou živoucí!"

Veselý by se byl bezmála skácel se skály; opětnými výstřely před Prahou sesul se výběžek, na němž stál, a lidé sepjali ruce nad božím dopuštěním, protože ze střechy svatovítského chrámu vyšlehly plameny; a zdálo se, že celou délkou se rozšířily.

* * *

Když dne 18. června téhož roku lidé po Čechách vstávali, skoro každý se podíval, sotva že oči si promnul, ku obloze, zdali tam ještě slunce a zdali není viděti celou délkou a šířkou obrovský červený kříž, — osudné a s hrůzou očekávané znamení posledního dne. Ale slunce z rána jen pražilo a temněmodrá obloha byla bez jediného obláčku. Lidu však se do práce nechtělo; sáhl-li kdo po čem, všecko mu z ruky padalo a jakoby ani nemohl nikdo učiniti pevný krok, jak se mu země chvěla pod nohama.

Nejhůře bylo na kolínských rovinách. Kde jen oko utkvělo, všude valily se řady vojsk, tu bílé jako sníh, tu jako chrpa modré, jinde zas zelené jako brčál a ještě jinde červené jako „vlčí mák".

Před Prahou rozhovořila se všecka děla, co jich Prušáci z Drážďan přivezli, a na křečhořském vrchu, u Kutlíře a Plaňan zanikaly v strašlivém rachotu i pronikavé zvuky polnic „k postupu" či víření bubnů „zpět".

Před Prahou prý ten den schválně houkaly všecky baterie, aby obleženci nezaslechli hřímání u Kolína a nevzmužili se rozraziti beztoho již hezky stenčený řetěz nepřátel. — Ale tentokráte dvouhlavý orel habsburský hohenzollerskou družku udolal. Opět kus staré pravdy: dají-li se do sebe dva dravci, musí nezbytně jeden zůstati na zápasišti.

Bylo k deváté hodině večerní. Zapálené vesnice hořely ještě plnými plameny.

Císařskou silnicí nebylo lze pro vozy ani přejíti. Vezli tudy zraněnce, pokud je mohli sebrati. Také tu měli náklady chleba, jejž podle všeho vyhrdlili Prušáci na lidech v okolí. Museli ubozí všecko ještě za nimi voziti. Kolem hospody „u slunce" byla učiněná zácpa. Mohls tu slyšeti proklínání v kolikerých jazycích; maďarské prorázelo všemi nejostřeji.

As pět kroků od silnice hověla si tlupa uherské pěchoty. Několik vojáků bavilo se s jakousi dívčinou až příliš nenuceně. Patřila asi k zajatcům, jichž se opodál v zadupaném žitě černalo celé hejno.

Ženština měla na sobě hedbávný šat, v předu podle tehdejšího vkusu vykrojený, ale poněkud rozedraný. Také se zdálo, jakoby jej byli na ni nestříhali; ale snad proto, že byl tak poškozen. Vlasy jí splývaly částečně čelem a pravým lícem na prsa. Byla ještě mladičká, ani ne dvacetiletá. Obě ruce měla svěšené a křečovitě sepjaté. Opírala se o jabloňový kmen, jehož korunu dělové koule rozdrtily. — Snad pruská markytánka! Chvílemi pozdvihla hlavu, jakoby někoho hledala a potom vždycky zalomila rukama nad hlavou a zaúpěla, že vojákům kluzké slovo okamžitě v hrdle uvázlo. Dali jí také na chvilku pokoj; ale pouze na chvilku, než jim podivné zaúpění v uších doznělo. Maďaři byli dotíravější. Těžko jejich žerty opakovati a ještě tížeji zmíniti se o jejich posměších. Byli vítězi, mladá dívčina jatkyní a vítězům tenkrát dovoleno všecko — všecínko, zvlášť vůči hezké tváři.

Na silnici se poněkud uvolnilo a vozy se začaly hýbati. Ve vozích bylo plno raněných. Stenáním, tu hlubokým, až ze dna duše, tu zas pronikavým výkřikem, jakoby se drala ven poslední síla, člověku tajil se pod hrudí dech. Vozy se pohybovaly jen zvolna, sotva tak krok za krokem. Koně už sami nemohli; jedva že nohy zdvihali. Leckterýs se do žlabu nepodíval třetí den.

„Strýčku Matějíčku!" vzkřikla náhle plným hrdlem dívka pod jabloněm a střelou octla se na silnici u vozu, podle něhož kráčel obstárlý muž, co krok oba koníky k rychlejší jízdě pobízeje nejlichotivějšími slovy.

A než se mohl sedlák probrati z úžasu, co že to za holčinu, jež ho taky zná, byla již dívka ve voze, a oběma rukama zdvihala hlavu pruského důstojníka v červeném kabátci se stříbrnými šňůrami, s obličejem zakrváceným a nohou ledabylo obvázanou. Ležel na rozestřené otepi slámy bez sebe.

Uhříky, již se za jatkyní pustili, zadržel zpět obrovský granátník, přidělený povozům s raněnci co stráž.

„To ty? — Apolenko! — Kde se tu béřeš holka?"

Ale dívčina jakoby neslyšela. Ještě tak držela oběma rukama hlavu důstojníkovu dívajíc se mu upřeně do tváře, zdali se nemýlí.

„Pane, vy mrtev? — Pane, probuďte se! — Jste u své nevěsty!"

Koně se zastavili a Matějíček je tentokráte ani slůvkem nepobídl.

„Řekl jste, pane: jen co bude po vojně! — Už je po ní, pane, a vy mrtev? — Otevřte přece oči, probuďte se a promluvte aspoň slovíčko! — Tak ráda jsem vás poslouchala! — Já vám ta slova od úst zrovna brala!"

Důstojník hnul rukou, jakoby si chtěl usedlou krev s obličeje setříti. Ale byl příliš sesláblý; pravice mu klesla do slámy. Za několik okamžiků otevřel oči. Však zdálo se, že jsou obráceny v sloup; náhle podběhly krví, jako by se všecky žilky v nich trhaly.

„Už je pane po vojně! — Já ji celou viděla, jak začala a jak skončila!“

„Už je po všem!“ zasténal důstojník a zase oči přimhouřil.

„Já se vás dočkati nemohla! Já vám byla pane v patách, všude, kde se červenaly kabátce s bílými šňůrami. — Potom mne obklopili lidé jako divoši a nebýt tamhle Matějíčka, byli by mne udolali!“

„Matějíčka?“

„Jste pane v jeho voze. — On tadyhle!“

„Matějíčka?“

Důstojník pokoušel se na slámě se vzpřímiti, sáhal si také ke hlavě, jakoby se chtěl pamatovati, jakoby se mu byla tahle krev vedrala i do paměti.

Sedlák se vyhoupl k vozu na nápravu.

„Ty Apolenko tohohle muže znáš?“

Matějíček naklonil hlavu až k samému Prušákovi.

„Jak bych ho strýčku neznala! — Slíbil mi, že si mne vezme. — Pro mne počkal našemu panu hraběti výpalné. Měla jsem zrovna jeti za milostivou vrchností. Už jsem byla připravena. — Po vojně jsme chtěli svatbu strojiti v našem statku, v klecanském kostele . . .“

„Už je po všem!“

„Ba je po všem milý, drahý pane! — Po všem mém štěstí, i po tom, jež mi s tím velkým dukátem Marie Terezie na krk pověsila! — Všickni mi je tenkrát záviděli a toho mi budou taky všichni přát!“

„Marie — Terezie —“

Důstojníku se těmible slovy stáhla skrvavená tvář v příšerný výraz, pravice se mu poznovu pohnula, ale nyní k boku, jakoby šavli hledala. Ta ležela však někde přeražena pod křečhořským vrchem.

„Pobídni je přec! — Už se tmí! Takhle se do špitálu nedostaneme ani k ránu. — A s tímhle abychom tam už byli! Vím co je to, míti nohu roztříštěnou. — A ty holka dolů! — Jsi mladá, plná života! — Chceš-li s námi, klusej vedle!“

„Umře, než ho tam dovezete! — Nechte mne aspoň u něho!“

„Dolů! — Nepomůžeš mu; duši mu rukou nechytíš!“

„Aspoň umře v mých loktech, na mém klíně.“

„Vojáku nejlépe umírati na poli, na tvrdém loži. — Slyšíš? — Koně beztoho nemohou. — Ještě tebe aby táhli.“

Obrovský granátník dívčinu s vozu sejmul jednou rukou.

„Buď ráda, žes tamtěm ušla!“

„A pomodli se za to k Pánubohu!“ dodal sedlák Matějíček, zašvihl bičem a koně „vzali“ silněji; ale za chvilku to šlo zase račím krokem.

(Dokončení.)

Středověkem k renaissanci.

Studie *B. Fridy*.

(Pád starého světa. — Příchod křesťanství. — Vzpomínky na antiku. — Návrat k přírodě. — Alcuin. — Scotus Erigena. — Sv. Tomáš Aquinský a Dante. — Pons de Capdueil a ideal středověku.)

I.

Nezitím co barbaři jako hrozivá mračna začali vystupovati na obzoru říše římské, vzešel starému světu nepřítel nový, který pustil se v boj ne s jeho legiony, ale s jeho bohy. Když zarděl se východ poprvé jeho zoří, byla tato tak slabá, že jí z Říma neviděli; když došla k nim první jeho zvěst, smáli se; brzy však poznali, že blíží se nepřítel hroznější než všichni Germané.

Viděli, že vtírá se potají do jejich obcí a rodin, že zasedl na křeslo senátora, že stajil se pod bílým rouchem kněze, že sklání se k otroku, stírá mu s čela pot, z rány krev a šepce mu: Jen trp, jen čekej, vždyť přijde den odplaty, kde otroků více nebude. Cítili nad sebou dusnou atmosféru jako před bouří, když jsou mraky plny blesků a nevíme, kdy se rozpoutají. Pomýšleli na obranu: vzplály hranice, otevřely se mříže cirku a divoká zvěř a divoká luza zajásala stejnou radostí; podle cest vypučelo děsné stromořadí křížů — ale i praskot ohně, řev šelem i bušení kladiv, vše to přehlušily vítězné žalmy zmírajících obětí a brzy dočkal se Řím obratu, jakého se nenadál. Křesťanství zvítězilo. Šlo dále, podmanilo si také ony divoké kmeny severu, které se k jihu tlačily, přijalo je ve svůj střed a chtělo vládnout přemoženému Římu i vítězným barbarům stejným spůsobem. Nastala hrozná práce: pobořili sloupy chrámů, rozbili sochy starých bohů, zbudovali z nich oltář a vztýčili na něm kříž, dřevo potupy a posměchu, a řekli: Dionys byl špína, Venuše hřích, Jupiter lež — jedině zde je život, zde je pravda! A všichni ohromeni smělou touto myšlenkou sklonili hlavu; časem ještě pohnulo se jako ve snu rámě Venuše dřímající v základech oltáře, až zachvěl se nový bůh — ale pak bylo opět ticho.

Ano, bylo ticho; řekněme mrtvo. Dva hlavní a téměř jediné prameny všeho života, veškeré poesie byly zasypány. Lidský duch voděn labyrintem divných bájí, jichž pravý význam ovšem netušil, měl se zříci veškeré svojí činnosti, měl kráčeti nezvyklou sobě cestou a slepě věřiti tajemnému vůdci svému; na konci pak smutné této pouti lesklo se pouze jediné malé světélko, zaslíbení lepšího života po smrti, světélko — kdož ví, ne-li jenom bludička? A příroda, onen zdroj všeho života, odkud pil vždy lidský duch novou sílu a nové nadšení — ta byla zneuctěna a prokleta.

Staří bozi, kteří ji tak milovali, že zvolili sobě křišťálové hloubi vod za chrámy a kmeny stromů za své

oltáře, ti zmizeli: pusty byly lesy, pusty stráně, pusty vody. Příroda byla pro člověka němou, matka neměla pro své dítě slova, neboť člověk jí více nerozuměl. Pastýř bloudil po břehu řeky, napájel stádo a pozoroval klidnou hladinu; spatřil-li však něco, čeho nečekal, nějaké hnutí vody, nějakou známku života, prchal vyděšen. Lovec bloudil po lesích a plašil zvěř; v tom zalehl vítr hluboko do lesa, rozhoupal koruny starých stromů a teskným tichem nesl se jakoby tlumený vzdech — a smělý lovec stal se plachou zvěří a dal se na útěk. — Popírali život v přírodě a přec jej tušili — tušili jej, ale hrozili se ho. Vzpomněli si, že byli kdysi v přírodě bozi; uvěřili tomu, ale poněvadž vyhostili svého boha někam nad oblaky, zalidnili celou přírodu duchy zlými. Starý satyr byl uveden v plné slávě v nové svoje království, někam hluboko pod zem; do svých milých lesů směl se vrátiti pouze tehdáž, když chtěl sváděti pozdního chodce. Ovšem špatná to náhrada: za čistou, modrou oblohu, za měkký, vonný mech, za kvítí, vůně, rosu, ptačí písně, za všecku tuto poesii svých lesů dostal tmavou, smrdutou výheň, plnou výparů, ohně, sazí a krve; za milou svoji píšťalu lesní, na které hrával v hloubi stinných jeskyň, když v poledním slunci dřímaly stromy a zlatá hlava nymfy ležela na huňatých jeho prsou, dostal vidle a všecky ty hrozné apparaty, jimiž měl trýzniti ubohé svoje oběti jedině proto, že mu snad zachovaly staré svoje přátelství.

Zatím však hřměly bouře stěhování národů Evropou a přehlušily vše i ty nejhroznější protivy. Časem přešly i ty a tu teprvé vystupovali mužové, kteří se odvažovali rozhlédnouti se poněkud kolem sebe a se svého ovšem stanoviska pozorovati, kam lidstvo dospělo a kde se octlo: zkrátka jali se přemýšleti o všech těch velikých otázkách, které již od věků vtíraly se myslícímu duchu. Zlaté sny minulosti táhly jejich hlavou a probouzely je k novému životu. Všecky ony nadsmyslné rozkoše edenu, které slibovalo křesťanství, byly příliš daleko, a ten svět dřímající před nimi v celé svojí kráse byl tak svůdný, tak spanilý, že přese všecky kletby, které nad ním vyslovila přísná askese, člověk ani uvěřiti nemohl, že to vše jest pouze klam a šalba pekla. Mnich vyšel po probdělé noci ze svého kláštera; kráčel smuten, hlava těžká hroznými sny klesla mu na prsa. Myslil na smrť, na soud, na věčnost a děsil se. Cítil, že neobstojí. Čím mohou býti Pánu všecky naše modlitby i naše dobré skutky, když jsou jeho dílem? On, zdroj vší milosti, dává nám sílu, víru, nadšení — a bez něho nejsme nic leč děti hříchu. Kde tedy naše zásluha? Světa se odřekl a nebe mu zůstane zavřeno. Hrozná to myšlenka. V tom vyletěl z osení skřivan a jásavá jeho píseň probudila mnicha z jeho dumání. Rozhlédl se kolem. Východ zarděl se plamennou zoří jitra; v ranním tichu dřímaly stráně a nad lesy nesla se jemná, zlatá pára; u jeho nohou otvíraly květy svoje kalichy plné zářící rosy. Srdcem jeho táhlo cosi jako stará melodie, na niž se pojednou rozpomeneme: cítil, že jest šťasten, a přece nebylo to štěstí podobné onomu, když ležel před oltářem a v zimničném roztoužení objímal nohy Ukřižovaného; tehdáž mu bušily spánky i srdce, chvěl se jako třtina na všech údech, zrak se mu kalil, a jemu zdálo se, že Kristus otvírá oči své a sklání se k němu s úsměvem. Tehdáž byl také šťasten, ale cítil, že by toho štěstí nesnesl; cítil, že stává se starcem, že ztrácí síly i vědomí i zdravou myšlenku. Nyní však bylo mu tak jako dávno před lety, když milá jeho matka jej ze sna budila; cítil vonný její dech, měkké její prsty, sladká její ústa a slyšel její řeč, která byla krásnější než zpěvy samých andělů, jak je slýchal později v nadšených chvílích svých. Cítil, že stává se opět dítětem, prostým a šťastným, jakým býval před lety. Jeho duše otevřela se najednou jako květ slunci a nový život počal prouditi v jeho žilách.

Zvonek volal jej zpět do kláštera. Leč sotva že překročil jeho práh, ovanul jej mrazivý dech dlouhých chodeb, a rázem uvadly ony květy, které si přinesl v duši. Teskná vůně kadidla skolébala jej opět v zimničné ono snění a konečně v úplnou lethargii. Teprvé když přišla noc a s ní všecky ty zářící hvězdy, přistoupil k malému okénku pusté cely své a zadíval se k obloze. Viděl její nádheru, a myšlenky, jež dříve jenom jako stíny v duši jeho bloudily, hlásily se mu nyní jedna za druhou: Nač zavírati oči před takovou krásou? Proč nehleděti do slunce, když pro nás vychází? Proč nevšímati si světa, kdy jest tak nádherný? Proč utíkati před lidmi, když jsme všichni děti jednoho otce? Proč prchati konečně před ženou, když dříme krása v jejích očích, láska v jejích loktech a budoucí pokolení pod jejím srdcem? Či nesklonil se k ženě sám bůh? Zvolil ji za matku svou, spával v jejím klíně a vzal ji k sobě do nebe. Proč prchati před ženou? — A zase ozvaly se v duši jeho přísné sliby řehole: ústa zazvučela svatou písní, ale srdce dlelo jinde; jazyk slavil tvůrce, ale srdce sklánělo se k tvorům. A tak vznikaly zvláštní ony písně plné divné mystiky, plné vroucí touhy a plamenné lásky, plné smělých obrazů, jakými může pouze milující kořiti se svojí lásce. Tak blouznil Tomáš Aquinský, tak horovala sv. Terezie, tak vedlo se Abelardovi a více méně všem, kteří měli ducha, kteří měli srdce, kteří myslili a cítili a viděli to moře různých živlů a protiv, jaké vládly světem. Život nebyl jim radostí, ale břemenem; snad byli by je odvrhli a utekli se do klínu svého boha, jemuž tolik obětovali; ale jejich víra bránila jim i v tom. Měli čekati až Pán jich povolá. Bloudili tedy dále životem jako pustým lesem; bezděky zvoní mi v ucho známé verše Danteho, kterými počíná popis dlouhé svojí pouti . . . . .

„Střední věk nemyslí,“ říkají někteří kulturní historikové, a výrok ten, jakkoliv na první pohled přenáhlený, jesti přece pravdou. Celý myšlenkový život středověký jest jakoby jediným snem, a když přece někdy rozum samostatně pracovati počal, dálo se to na základě čistě vysněném, zhola abstraktním. Myšlenka na věčnost utlumila všecky ostatní interessy; stín hrobu padl na celý život a zbavil jej vší krásy. A proto celá literatura té doby, ať již theologická, scholastická nebo legendární nemá téměř jiného interessu nežli historického. Jedinou vědou byla vlastně theologie: všecky ostatní vědy byly vedle ní vědami pomocnými. Boethius překládal Aristotela a po všecky příští věky zůstaly spisy jeho vodítkem všech učenců, a přece byla „Summa theologiae“ jakýmsi kompendiem pro celý středověk. Velice zajímavé jest pozorovati v tom ohledu dvůr Karla Velikého. Často mluví se o něm tak, jakoby se již zde měly hledati první počátky renaissance. Duší celé té duševní práce

a osobou nade vše vynikající byl Alcuin. Když pročítáme jeho dopisy, zdá se nám opravdu, že mluví to humanista šestnáctého století. Dává naučení biskupům a knížatům, jak mají vládnout: „Bohatství knížat znamená chudobu lidu . . . sytost boháče, hlad chudého . . . Buďte správci svého lidu, a ne lupiči, buďte pastýři a ne zloději . . .“ A dále: „Jestliže tak ve svých studiích budete pokračovati, vzniknou ve Francii nové Athény a snad i něco většího“ — ale hned na to vysvětluje tuto větu a naše illuse je ta tam: „Neboť duch Krista, Pána našeho, který nás vede, převyšuje všecku moudrost. V Athénách měli pouze učení Platonovo a sedm slavných umění, ale my obohacení sedmi dary Ducha sv. vynikneme nade vší světskou moudrost.“ V tom vidíme všecko. Mluví často o filosofii a gramatice, ale uznává jejich význam pouze potud, pokud ve shodě s evangeliem se zdokonalují. Alcuin miloval knihy a znal výborně staré římské klassiky, zvláště Vergilia; ale při tom vyčítá jednomu arcibiskupovi, že příliš miluje Aeneidu: „kéž bys raději čtyry evangelia nežli dvanáct zpěvů Aeneidy choval v duši své!“ Alkuin patří docela své době; někdy se zdá, jakoby instinkt nesl jej k něčemu vyššímu, ale hned upadá zase v současné pověry: baží po svatých relikviích, věří v zázraky, mluví s pohrdáním o lidech světských, nenávidí tělo, svět i ďábla — je to vůbec člověk úplně středověký.

Již deváté století zrodilo muže, jehož vším právem nazýváme zázrakem oné doby — je to Scotus Erigena. Ten neleká se těch nejtěžších filosofických záhad, hledí smířiti orientální pantheism s křesťanstvím, nechce věřiti, že by tresty pekelné trvati měly na věky, nevěří vůbec v peklo; tvrdí docela směle, že zdrojem vší autority jest pouze rozum, a ten že nepotřebuje nižádného stvrzení, nižádného dohledu; neboť pravá autorita není nic jiného nežli pravda objevená zdravým rozumem. Tato slova, za něž by se ani století 18. hanbit nemusilo, byla však v století 9. hlasem volajícího na poušti. Oči zvyklé dlouho šeru nesnesou najednou tolik světla. Erigena zůstal zjevem téměř ojedinělým.

Středověk má dvě slavná díla, která po celou onu dobu až na naše časy podržela svůj veliký význam. Jest to Tomáše Aquinského „Summa theologiae“ a Danteova „Božská komedie“. Řekněme to hned: význam Komedie je větší, ačkoliv minulé věky cenily ji stejně vysoko. Tomáš byl filosofem — platil za nejlepšího vykladače Aristotela — byl theologem: Dante byl rovněž obojím a k tomu politikem, státníkem a co více, velikým básníkem. A v tom právě záleží hlavní přednost Komedie přede všemi ostatními památkami té doby. Kdo chce znáti středověk, nemusí ani sv. Tomáše vzíti do ruky: Dante znal ho velmi dobře a všecky učené hovory o posvěcující milosti, o pokání a p., jimiž se Dante s Vergilem a později s Beatricí baví, jsou namnoze věrnou parafrasí díla Tomášova. Jenom že čísti Tomáše a jiné doktory té doby jest pouze prací — kdežto čísti Danteho jest prací a zároveň potěšením. Jednotlivá místa veliké poetické krásy nalezneme v celé Komedii — a tam, kde se zdává, jakoby všecka poesie náhle mizela, kde učené hovory theologické, filosofické a politické vyplňují celé zpěvy, tam nese nás mocný spád verše, vracející se rýmy, mocná dikce básníkova, mohutné obrazy, takže konečně to vše dovede upoutati mysl, byťby věc sama dosti málo nás interessovala. Psáti o veliké básni Danteově není ovšem naším úmyslem; její kulturní význam i poetické bohatství oceněno bylo tak, jak málokteré jiné dílo pod nebem. My zodpovíme pouze jedinou otázku: Byl Dante synem své doby, či předstihl ji v něčem? Když si vzpomeneme, co Scotus Erigena učil o rozumu a autoritě, jeví se nám ovšem Dante býti krokem nazpět — spíše upomíná na Alcuina. Dante jest člověk úplně středověký, celým svým názorem i vzděláním. Byl prý terciarem řádu sv. Františka, co však více platí, každá jeho řádka dýše zbožností a vírou. Zvláště jedna věc svědčí o tom, kterak Dante to poctivě smýšlel s náboženstvím; když hřímá proti simonii, proti nemravnému Římu a proti různým neřestem církve, zdá se nám, že mluví některý z proroků. Jeho hněv jest veliký a svatý, nehledí na osobu ani důstojenství, nemyslí na nic nežli na svůj ideal. Když o dvě století později vystoupil Luther proti Římu, mluvil tonem docela jiným. Přísný pohled Danteův provázen jest u něho šklebným úsměvem a ještě krok dále, Voltaire nemá pro tytéž slabosti lidské nic jiného nežli jizlivý smích — celý Řím nestojí mu více za hněv. Dante vidí ještě v církvi ústav boží a v papeži náměstka Kristova — odtud ono nadšené horlení proti papežům nehodným — vidí v církvi nejvyšší autoritu světa, ve víře záruku lepšího života, a v tom ohledu náleží docela věku střednímu. Ovšem že víra slepá jemu nestačila: na každé stránce Komedie nalezneme četné důkazy, jak bystrý a hloubavý byl duch, jenž ji psal. Ty všecky otázky, jimiž pronásleduje Dante koho vidí, zvláště pak své průvodce, ty všecky pochybnosti, ta nejistota, to vše nejlépe svědčí, že není daleko věk patnáctý. Ovšem že pouhé slovo písma, pouhá autorita církve dovede pochybnosti ony na čas utlumiti a rozplašiti, ale nedůvěra jednou vzbuzená, byťby kolikráte potlačena, nedá se více zapuditi: ony otázky rostou každým dnem, ozývají se s důrazem vždy větším, až vypuknou v bouři reformace.

Tím větší úctu pocítíme k němu, když se vrátíme nazpět o jediné století. Tehdáž padl Jerusalem opět v moc Turků a celý křesťanský svět zachvěl se nad touto zprávou. Pons de Capdueil, jeden z nejslavnějších troubadourů oné doby, vyzýval všecky panovníky Evropy k nové výpravě do svaté země. Na to obracel se k pánům i lidu a pobádal jich k hojnému účastenství. Tu pak jest pro nás zajímavý způsob, jakým to činil. „Jsme všichni plní hříchů; co zbývá nám než káti se a prositi boha za milost. Vzhůru do svaté země! Kdo vezmou kříž, nemusí vstoupiti do kláštera a budou míti stejnou zásluhu. Půjdou zrovna do ráje; kdo zůstanou doma, přijdou do pekla.“ Jenom nemocní a starci mohou zůstati doma, ale i ti mají pomáhati aspoň penězi. — To jest nejlepší obraz doby. Jíti proti Turkům, anebo zavříti se do kláštera, v tom vidí básník jedinou cestu spásy. Ať se děje doma v Evropě cokoliv: ať hynou rodiny, ať trápí se nemocní a staří jak chtějí, ať klesají říše — vše jedno: jen když hrob Spasitelův bude osvobozen. Jerusalem anebo klášter jest jedinou branou ráje. Život sám se vší radostí, celý ten krásný svět a všecko, co člověk na něm milovati může — to vše nemá žádné ceny: Svět ať je vězením, ať je hrobem, jen když na tom druhém břehu svítí naděje!

Oč byli dále staří Helleni! Jim byl život vším,

takže po jiném ani netoužili. Jejich svět byl tam, „kde slunce svítí!“ Na smrt vůbec nemyslili; a když v dobách pozdějších zmocnila se spekulace i těchto otázek, rozluštila je takovým spůsobem, že ani po tom nevrhal hrob zpět na život ani jediného stínu. Ve Smyrně nalezli nedávno na jednom starém hrobě veršovaný nápis, který nejlépe karakterisuje onen věčný jas, jaký obléval celý jejich život: „Na místě tmavé noci nastal mi jasný den; čisté jeho světlo zastínilo moje oči i usnul jsem. Všecky bolesti a nemoce opustily moje tělo a já zapomněl na vše. Duše unikla mi z prsou, lehká jako vánek a vznesla se v éther. Již vidím nesmrtelné bohy; bydlím v jejich síních a v nebeských palácích jejich vidím nejčistší světlo. Zeus vzdává mi poctu jako samým bohům. Piju s nimi nektar, jím ambrosii a jejich božské tváře se na mne usmívají!“

Po celý středověk nenajdeme podobného tonu, tak zdravého, tak veselého, tak naivního. Teprvé s renaissancí zdálo se, jakoby lidstvo se probouzelo z toho dlouhého, těžkého snu. V století patnáctém a šestnáctém začalo pracovati lidstvo opět na zdravém základě; započato zrovna tam, kde přestali staří Helleni. Celý ten křesťanský středověk leží mezi dobou hellenskou a dobou novou jako veliký klín.

Zima v horách.

Kraj ten je celý až k smrti tich,
na kleči snítka jedva se třese,
jenom kde světlo zaniká v lese,
zmrzlý pták časem upadne v sníh.

Rozsety domky — pohorská víska.
Všude tak mrtvo, že se až stýská.
Letos k těm chatám přirostla bída
a horská hradba v kraji ji hlídá,
sníh se jí drobný do klína točí.

Na cestě, která v horách se tratí,
havran sed na kříž ubitý z latí,
perutí zakryl Kristovy oči
hledící na ves. Zůstal tak sedět,
aby Bůh nemoh na bídu hledět.

M. A. Šimáček.

Naši mne poslali.

Episoda z francouzské revoluce r. 1848. Napsal *I. S. Turgeněv.* Přel. *A. K.*

Byl čtvrtý den ze známých dnů červnových roku 1848, jež krvavým písmem vepsány jsou na desky francouzské historie.

Bydlel jsem tehdáž v již dávno sbořeném velkém domě na rohu ulice Mira a Vlašského boulevardu. Již na počátku června všechen vzduch zdál se páchnouti prachem, každý cítil, že rozhodná srážka jest nevyhnutelná. — Avšak od poslední schůze národního shromáždění se členem prozatímní vlády, jenž v řeči k nim pronesl slovo „otroci“, přijaté jimi co výčitka a urážka; od tohoto zasedání byla jen jedna otázka — ne kolik dnů, ale kolik hodin jest ještě do oné rozhodné srážky. „Est ce pour anjourd'hui?“ Bude to již dnes? pozdravoval druh druha každého rána . . .

„Ça a commencé!“ Již to začalo! děla mi v pátek ráno pradlena. Pravila, že vystavěli velikou barikádu na příč boulevardu, nedaleko brány St. Denis. Já bezprodleně odebral se tam.

Z počátku nebylo viděti ničeho zvláštního. Tytéž tlupy lidí před otevřenými sklady a kavárnami, totéž mihání se kočárů a dostavníků. Jen tváře byly poněkud oživené, rozhovory prudší a podivná věc . . . i veselejší vše bylo. Čím dále jsem se ubíral, tím více měnila se tvářnost boulevardu. — Kočárů stále bylo méně, dostavníky pak docela zmizely; sklady a kavárny spěšně zavírány, aneb již byly zavřeny, i lidí bylo v ulicích pořídku. Za to však ve všech oknech, jež co poschodí byla dokořán, v těchto oknech a na prazích dveří tísnilo se množství lidí, zvláště žen a dětí, služek a chův, jež mezi sebou se smály, ohlížely, pokřikovaly na se a tleskaly, jako na divadle. Zdálo se, že bezstarostná, sváteční veselost uchvátila celou tlupu. Různobarevné stuhy, límečky, čepečky, bílé, růžové a modré šaty mihaly a pestřily se na jasném letním slunci, šuměly a povívaly zároveň s listy kol vysázených topolů, „stromů to svobody“. — „Zda možno, aby se tu snad již za pět nebo deset minut prolévala krev?“ myslil jsem si. „Není možno! Jistě se tu odehrává pouze komedie. Tragedii tu nikde netušit; přece . . .“

V popředí šikmo, rozdělujíc boulevard v celé šíři, vyčnívala nerovná čára barikády, zvýší as čtyř loktů. V jejím středu, obklopena jinými tříbarevnými prapory a protkána zlatými znaky, vlála neveliká červená korouhev, na pravo i na levo svým zlověstným jazykem povívajíc. Několik mužů v bluzách stálo na velkých šedých, sem přivalených balvanech. Přistoupil jsem blíže k barikádě, kde bylo dosti prázno; as padesát lidí — ne více — plahočilo se sem a tam po dlažbě. Mužové v bluzách usmívali se na přecházející diváky; jeden z nich opásaný bílou vojenskou šerpou, drže do pola naplněnou sklenici v jedné a otevřenou lahvici v druhé ruce, vztahoval je proti kolemjdoucím, jak zval by je, by šli si připít; druhý za ním, s dvouhlavňovou ručnicí na rameni, táhle křičel: „Ať žije národní shromáždění!“ „Ať žije republika demokraticko-socialní!“ Podle něho stála vysoká černovlasá ženština v pruhovaném šatě, taktéž podpásána vojenskou šerpou, za kterouž zatknuta byla bambitka. Jen ona se nesmála; veliké, temné oko v myšlenkách upírala pevně před sebe.

Přešed ulicí na druhou stranu, postavil jsem se asi s pěti nebo šesti takovými harcovníky jako já u zdi

domu, od něhož počínala se lomiti přímá linie boulevardu, a v němž nalezala se a i nyní nalezá Žuvenevská velkodílna rukavičkářská.

Záclony v oknech byly spuštěny . . .

Nemohl jsem přes všechny předtuchy a očekávání minulých dnů ani uvěřiti, že by v tak krátkém čase nastal obrat tak vážný.

Mezi tím hlučněji a hlučněji bylo slyšeti rachot bubnů. Již z rána rozšířil se po všech skoro ulicích boj — onen zvláštní boj — „rappel“ — v němž poznávala se národní garda . . . Hle, tam s levé strany boulevardu, as dvě stě kroků od barikády, objevila se, táhle se vlníc, a pohybujíc se jako dlouhý černý červ, kolona občanského vojska. Tenké, jehlovité bodáky paprskovitě kmitaly se nad ní. Několik důstojníků koňmo jelo v čele. Kolona dostihla nyní druhé strany boulevardu a zaujavši jeho plochu, obrátila se čelem k barikádě, neustále narůstajíc a víc a více houstnouc. Vzdor příchodu tak značného množství lidí bylo kolkolem pozoruhodné ticho; hlasové umlkali, řidčeji a řidčeji ozýval se smích. Jako závojem by náhle vše bylo zahaleno! Mezi národní gardou a barikádou zůstalo nevelike prostranství, na němž si vichřice pohrávala s chumáčky prachu a po němž procházel se malý černěskvrnatý psík, ohlížeje se kol a kol . . .

Náhle, nevím odkud, ozval se hřímavě krátký hrubý zvuk, podobající se více nárazu velkého železného kusu na takovoutéž plochu, než výstřelu. V okamžení nastalo po celém prostranství mrtvé ticho . . . Vše odumřelo v očekávání, i povětří se najednou utišilo, když mi náhle nad hlavou cosi silně zapraskalo, jako mžikem roztržený ohromný kus plátna. Konečně se vše vysvětlilo. Insurgenti zaujavše horní poschodí Žuvenevské továrny, vystřelili salvou skrze spuštěné záclony. Sousedé, harcovníci a já, neváhajíce mžiku, rychle jsme se obrátili a ubíhali podél domů. (Zapomněl jsem poznamenati, že také člověk, jenž na prázném prostranství zvedal čepici s červenou kokardou, jež mu byla spadla, i vrtící se psík ubíhali spolů.) Doběhnuvše postranní uličky, rázem obrátili jsme se do ní. Zde připojilo se k nám as deset jiných diváků, z nichž u jednoho, člověka to as dvacetiletého, zpozoroval jsem, že má prostřelená prsa. Za námi na boulevardě stále hřímala střelba. Nyní obrátili jsme se do druhé ulice, jestli se nemýlím, do Rue de l'Elchiquier; na konci jejím zvedala se nízká barikáda, po nížto, ošklíbaje se a máchaje křivou tureckou šavlí, poskakoval chlapec as dvanáctiletý. Tlustý národní gardista, bledý jako stěna, běžel kol nás vzdychaje a klesaje při každém kroku. Z rukávu jeho uniformy kapala na zem hustá krev.

Tragedie počala, o vážnosti její nebylo možno pochybovati, ač nikdo nemohl předvídati, jakých dosáhne rozměrů.

Já nepřidal jsem se ni k té ni k oné straně na barikádách; odešel jsem hned domů.

* * *

Celý den minul v nesnesitelném lomozu. Počasí bylo parné, dusné. Neopustil jsem boulevard, naplněný lidem všech stavů — mezi nímž stále roznášelo se množství velmi nevěrohodných pověstí, jež stále za nové, podivnější se vyměňovaly. K večeru jedna z nich se potvrdila. Skoro celá polovina Paříže byla v moci povstalců. Všude stavěli barikády, zvláště na našem břehu Sekvany. Vojsko zaujímalo strategická stanoviska; chystal se boj na život a na smrt. — Následujícího dne z rána byl zevnějšek boulevardu, vlastně zevnějšek celé Paříže, jenž nebyl ještě zaujat povstalci, změněn jako kynutím kouzelného prutu. V krátkosti uveřejněn rozkaz náčelníka posádky Cavaignaca, zakazující každé srocování se po ulicích. Národní gardisté, měšťstí i z venkova, chodili stráží kolem domů; pravidelné vojsko a mobilní garda byla v seči; cizozemci, ženy, děti, starci a nemocní nalezali se v domech, v nichž všecka okna byla otevřena. Ulice jako by vymřely, jen zřídka projíždí poštovní dostavník neb povoz lékaře, jenž ukázav průvodní lístek strážníku, jej zadrževšímu, jede dále; s rachotem a duněním projede baterie, směřující k místu boje, projde řadový vojín, proběhne adjutant neb ordonance.

Byl to strašný, trapný čas. Kdo takové doby nezažil, nemůže jí sobě představiti. Samým Francouzům zajisté bylo dosti nevolno; ovšem mohlo se mysliti, že jich vlasť, veškerá obec se rozrušuje, právo a spravedlnost upadá v nicotu. Postavení cizozemců, odsouzených k nucené nečinnosti, bylo strašlivé, až k zoufání. — Horko bylo ukrutné; vyjíti nebylo možno, otevřenými okny žehlo slunce ohnivými šípy, čímž každá práce, čtení neb psaní, byla nemožna. Pět, deset výstřelů z děla ozvalo se v minuté, mezi tím stále bylo slyšeti rány z ručnic a k uchu donášel se děsný řev boje. Po ulicích válelo se množství koulí; dlažba v ulicích pálila, rozžhavený vzduch těžce se vlnil pod paprsky slunečními; podél chodníků stála se zachmuřenými obličeji řada národních gardistů — nikde jediné známky obyčejného života. Kolkem pusto, liduprázno — pocíťuješ krutou stísněnost, jako na hřbitově nebo v zajetí.

Po dvanácté hodině se jednotvárnost tato změnila, objevovala se nosítka s raněnými a mrtvými. Tu právě přinášejí člověka šedovlasého s tváří tak bílou, jako poduška, na níž leží; jest to smrtelně raněný poslanec Charbonnel. Každý mlčky obnažuje hlavu před ním — avšak on nevidí těchto znamení úcty a vážnosti, jeho oči jsou zavřeny. Tamto zase hlouček zajatců, vedoucí je členové mobilní gardy jsou vesměs velmi mladí lidé, takřka chlapci. Na nich však hned z počátku jest viděti, že bojovali jako lvové. Někteří nesou na bodácích zkrvavené čapky padlých soudruhů, jiní zase květiny, házené jim z oken od žen.

„Vive la republique!“ křičí z obou stran boulevardu rozestavení národní gardisté, divoce poslední slovo protahujíce. „Vive la mobi — i — ile!“ Zajatí, druh k druhu se tísníce, kráčeli nepozvedajíce očí zdlouhavým krokem, jak ovce: nespořádaná tlupa to mračných tváří, někteří roztrhaní, bez čapek, jiní s rukama svázanýma. Kanonada neumlká. Hrubé, jednotvárné výstřely rozléhají se vzduchem, jenž všecek naplněn jest kouřem a parou. K večeru, jsa ve své komnatě ve čtvrtém poschodí, zaslechl jsem něco nového; k jednotvárnému hřímání děl přidružilo se nové, mnohem bližší, ostře úsečně, jak rychle za sebou jdoucí salvy. „Střílejí zajaté povstalce,“ vypravovali dole.

Tak ubíhala hodina za hodinou. Nebylo lze usnouti v takové noci. Odvážíš se vyjíti na boulevard, projíti ulicí, abys něco málo okřál. Tu zastaví tě stráž a

vyptává se: kdo jsi, kde bydlíš, odkud a kam jdeš a proč nejsi v uniformě? Právě jeden národní gardista z provincie (kteří zvláště byli velmi ostražití a prchlí) mne samého chtěl zavříti, protože jsem byl oblečen pouze v ranní kamizolu. „Vy zajisté jste ji pouze proto navlékl, by snadněji mohl jste se sejíti s odbojníky!“ křičel jako u vytržení. „Kdo vás zná, můžete býti také ruský jednatel — zajisté máte v kapsách zlato, toť jisté znamení, že chcete rozdávati podporu mezi rozkolníky!“

I ukázal jsem mu své kapsy, to jej však ještě více rozhněvalo. Ovšem nebyla zlosť jeho vůči mně bezpodstatná. Ruští jednatelové, ruské zlato mihalo se tehdáž všude ještě s jinými takřka neslýchanými věcmi, jitříce a pobádajíce nepokojné hlavy.

Opakuji: Strašné, krušné to byly tehdáž doby.

* * *

V takovýchto, možno říci, mukách prošly tři dny; nadešel 26. červen. Novin z bojiště docházelo stále dosti, z nichž každá rychlostí blesku spěla podél chodníků od jedné osoby ke druhé. Tak na příklad jsme věděli, že Pantheon jest vzat, že celý levý břeh Sekvany jest v moci vojska, že general Brea byl od insurgentů zastřelen, arcibiskup Affre pak smrtelně raněn a že drží se již jen předměstí S. Antonia. Dále čtli jsme proklamaci Cavaignaca, odvolávající se naposled k citu vlastenectví, kteréž ještě docela z těchto zatvrzelých srdcí nezmizelo. Ordonanční důstojník, husar, jel právě boulevardem a kresle ve vzduchu prstem kruh, velikosti jablka, křičel: „Hle, takovými kulemi na nás stříleli.“

V domě, v kterém jsem bydlel, ano na těchže schodech, zůstával známý německý básník H . . ., s kterým jsem byl dobře znám. I docházel jsem často k němu nyní, bych se poněkud pobavil v nynější samotě a nečinnosti.

Tak seděl jsem u něho i 26. června časně z rána, když právě posnídal. Náhle vešel do pokoje sloužící s vyděšeným obličejem.

— Co jest ti? tázal se H . . .

— Vás, monsieur H . . ., vyhledává nějaká bluza, odvětil on.

— Bluza? Jaká bluza?

— Muž v bluze, dělník, stařec, poptává se po občanu H . . . — Přijmete jej?

H . . . ohlednul se na mne. — Odpusťte, pravil konečně.

Sluha vzdálil se, opakuje pro sebe: muž . . . . v bluze!! tak byl polekán; však měl nad čím — ovšem poslední čas, zvláště od známých únorových dnů, náležela bluza k slušným a bezpečným oděvům. Není tomu dávno, co viděl jsem o jednom národním představení v Théâtre français, množství pařížských šviháků vesměs oděných v modré a bílé bluzy, zpod kterých vyhlížely naškrobené límce a náprsničky. Však jiný čas — jiný mrav; v epoše červnové revoluce byla bluza znakem povržení, znamením Kainovým, vzbuzující pocit ustrnutí a zloby.

Sluha se navrátil a s němým úžasem v tváři, vpustil před sebe člověka, jdoucího po jeho boku, oděného v bluzu . . . . Kalhoty a boty jeho byly zamazány a záplatovány, šiji jeho zahaloval červený hadřík . . . . hlavu jeho pokrývala čapka . . . . čapka z černošedých, zcuchaných, až na brvy mu visících vlasů. Zpod této čapky vyhlížel dlouhý, hrbolatý nos a dvě malé jiskrné oči Vpadlé líce, plné vrásek, hlubokých jako jizvy, široká, křivá ústa, neholená brada, rudé mozolovité ruce, a veliká vyvýšená záda, vše toto dávalo svědectví o namahavé, neúmorné práci . . . . Není pochybnosti, před námi stál jeden z přičinlivých, však přece hladových a nuzných dělníků, jakých se v každém civilisovaném státě dosti nalézá.

— Kdo zde, prosím, jest občan H . . .? tázal se sípavým hlasem stařec.

— Já jsem — odvětil německý básník jaksi zaraženě.

— Očekáváte, občane, svého syna s chůvou z Berlína?

— Ano . . . . Kterak to víte? Měli sem ve čtyřech dnech přibyti . . . avšak domnívám se, že . . .

— Syn váš přijel sem včera, jelikož ale stanice železné dráhy u S. Denis jest v našich rukou (při těchto slovech sluha, jak uštknut sebou trhl) a sem jej poslati jest nemožné, odvedli jej k jedné z našich žen. Zvěděvše z jeho papírů adresu vaši, odeslali mne naši k vám, byste se darmo neznepokojoval. Chůva jeho též jest s ním v bezpečí, kdež oba dobře umístěni a stravováni budou, že můžete býti docela beze strachu. — Až pak vše se ukončí, vezmete jej se vším, co jeho jest, od nás, dle této adresy. Mějte se dobře, občane. Stařec odcházel ku dveřím.

— Stůjte! Stůjte! vykřikl H . . . ., neodcházejte.

Stařec zastavil se, ale neobrátil se tváří k nám.

— Vy tedy pouze proto jste sem šel, pravil H . . . ., byste mne, člověka vám neznámého, upokojil, by neměl žádných starostí o svého syna?

Stařec pokynul šedivou svojí hlavou. — Ano. Proto mne naši poslali.

— Tedy proto jen?

— Ano.

H . . . . sprásknul ruce. — Chraň Bůh . . já . . já vskutku nevím, co bych řekl. — Velmi se divím, jakým způsobem jste až sem mohl přijíti! Zajisté vás prohledávali na každé křižovatce?

— Ano.

— Prohledávali, vyptávali se, odkud, kam a proč jdete.

— Ano, na vše mi hleděli, i na ruce, není-li na nich stopa prachu. Ano, jeden důstojník mi hrozil . . . zastřelením.

H . . . . oněměl úžasem; sluha vytřeštil oči. „C'est trop fort — Toť přes příliš!“ šeptal zbledlými rty.

— Mějte se dobře, občane, pronesl stařec chtěje odejíti.

H . . . . skočiv mezi něho a dveře zadržel jej.

— Počkejte, neodcházejte . . . . dovolte mi . . . . abych vás obdaroval, pravil prohledávaje kapsy.

Stařec však zadržel jej svou širokou, mozolovitou rukou: Neobtěžujte se, občane, pravil, nepotřebuji peněz.

— Nuž, dovolte tedy, abych vás alespoň pohostil . . . . skrovnou snídaní . . . . a sklenkou vína nepohrdnete?

— Tou nikdy nepohrdnu — promluvil po malé pomlčce stařec. — A pak jsem již dva dny ničeho nejedl.

H . . . . poprosiv svého hosta, by se posadil, poslal sluhu pro nějakou snídani. Stařec usadil se těžce na

*

stolici, položil dlaně na kolena a sklopil hlavu. H . . . . jal se ho na cosi vyptávati; ale stařec, máchnuv rukou, odvětil neochotně a mrzutým hlasem — bylo viděti, že jest již vysílen a že ochabuje, ač jinak nijakého strachu nepocítoval. Ano ani společnost nebyla mu po chuti.

Po snídani teprvé stal se hovornějším; z počátku s chutí jedl a pil, pak byl o něco živější.

— V únoru, tak počal, slíbili jsme prozatímní vládě, že budeme čekati tři měsíce. — Ty prošly — ale nouze jest tatáž, neli větší. — Prozatímní vláda oklamala nás — slíbila mnoho, ničeho však nesplnila. Práce nebyla, obchody vázly, úspory všecky jsme, kdo jakých měl, projedli. A republika! Tou jsme chtěli vše narovnati.

— Dovolte však, podotknul H . . ., jakého prospěchu jste očekávali od takového nerozvážlivého povstání?

— Srovnání všeho! opakoval stařec; utřev sobě nyní pečlivě ubrouskem ústa složil jej a děkuje měl se k odchodu.

— Odcházíte již? zvolal H . . . .

— Ano! Potřebují mne naši. Co bych tu dělal ještě!

— Mohli by vás mocí na zpáteční cestě zadržeti, neb dokonce zastřeliti! — Neodcházejte!

— Může být! Co z toho? Pokud jsem živ, musím sobě chléb zaopatřovati — ale jak jen? Nu, a budu-li zabit, tož mne jistě naši nenechají bez pomoci. S Bohem, mějte se dobře!

— Nuž alespoň mi řekněte své jméno! Přeji si věděti jak jmenovati toho, jenž pro mne tolik učinil.

— Jména mého vám netřeba znáti. V pravdě to, co jsem učinil, nedělal jsem pro vás . . . To mně naši přikázali.

— S Bohem, mějte se dobře, občane!

Po těchto slovech stařec, provázen sluhou, odešel.

* * *

Ještě téhož dne bylo povstání úplně potlačeno. Jakmile se uvolnily cesty, odebral se H . . ., aby dle zůstavené adresy vyhledal ženštinu, která jeho syna vzala pod ochranu. Muž její a jeden syn nalézali se v zajetí, druhý padl na barikádě, bratrovce zastřelili. Peněz, jež jí H . . . nabízel, nepřijala; ale ukázavši na běhající po světnici dvě děvčátka, dcerušky to padlého syna, pravila: — Až mne tu někdy nebude a nebude koho, kdo by se o ně staral, nechť syn váš vzpomene sobě na ně . . .

Osud starce navštívivšího H . . . zůstal neznám . . . Ovšem nebylo se co diviti jeho činu při velké prostotě, s kterou jednal. Jemu patrně na mysl nepřišlo, že učinil něco neobyčejného — jak se obětoval. Více ještě bylo se co diviti oněm lidem, kteří jej poslali, kteří uprostřed národního boje vzpomněli sobě na duševní nepokoj neznámého jim občana a starali se, by jej z části aspoň upokojili . . .

Lidé, jim podobní, dvaadvacet roků později zapálili Paříž a postříleli rukojmě; kdo však aspoň poněkud zná srdce lidské, nezasmuší se těmito kontrasty povah.

Hop-là!

Arabeska od *Jana Liera.*

Poblíž vchodu od konířen do manège zabzučelo a začernalo se, jako když se včely sletují k sladkým hodům: milovníci jockeyského parfumu byli na čekané.

Clownové, vyplňující přestávku opičím vřeskem a skoky, rozprchli se, tlumem hejsků u vchodu zasvitl a zašustěl gazový šat a drobnými tančivými krůčky přiskákala do středu manège —

„Mademoiselle Sauterelle,“ šlo šumem, šeptem od souseda k sousedovi skrze celý cirkus.

Byla složena z krajek, atlasu, třpytu, hebké svižnosti, žáru, mládí a kypré leposti; uklonila se rozpustile, jedním skokem byla na napřažené ruce štolbově a druhým se vyhoupla na široké sedlo koně, jejž bič podkoního kolem proháněl. — „Hop-là!“ —

Tančila, klouzala se na něm, padala, balançovala se na croupe, létala obručemi, papírovými okny, hořícími kotouči, přes praporečky a břitké kordy a méně vzdělaní diváci tajili dech, otvírali oči.

Vzdělanější vrčeli „bravo“ a pracovali kukátky; poměrně nejvíce znaleckého obdivu a poznámek vycházelo ze vzpomenuté skupiny habitué, mezi nimiž byl jediný, který se choval tiše a díval naivně.

Jeho dívčí, bílý obličej polil občas lehký ruměnec, provázený vášnivým zátřpytem mdlých očí, jež ani na vteřinu jezdkyně se nespustily.

Přítomní mladí páni, znající patrně zakoukaného šviháka, pohledli chvílemi na sebe s úsměvem; dámy rovněž ze známosti zaměřivší naň kukátky, odvrátily se, — starší s pokrčením ramenou, mladší s vyhrnutím rtů. Malíř jakýsi vyňal svou knížku a skizzoval si jej. Přisluhující štolbové snažili se prostě, aby mu nepřekáželi u vyhlídce. V lóži číslo sedmé na pravo střílelo pár očí pod svraštěným, šedivým obočím z hlubin vyhrnutého límce kožicha na jezdkyni, od ní k mladíkovi a zase zpět.

„Hop-là!“ — Mlle Sauterelle prolétla poslední obručí, sklouzla s koně a pozlacené podpatky jejích atlasových střevíčků zaryly se v písek jízdárny.

Vřava pochvaly zabouřila cirkem.

Jezdkyně, uklonivši se graciósně, vyhopkovala z manège, při čemž její ručka zavadila o prsty zanic eného mladíka spůsobem, jakým se na zapřenou ruka podává.

Clownové vřítili se do kola a kožichem oděný pán v lóži číslo sedmé v pravo vyšel na chodbu.

„Slečna Sauterelle jest pro dnešek hotova?“ ptal se zhurta, řezavým tónem sluhy.

„K službám.“

„Víte to určitě?“

„Jistě.“

Pán prošel vestibulem a zaměřil k jednomu z čekajících povozů.

„Objedete cirkus a zůstanete státi ve stínu vzadu u koníren,“ velel kočímu, vstupuje do kočáru.

Vzadu, u samého vchodu „artistů“, stál již jiný povoz a několik okamžiků po zastavení kočáru s pánem v kožiše opodál, rozlítly se dveře, z nichž vykročila zahalená dáma, provázená mladým mužem.

Smáli se oba. „Hop-là!“ zvolal švihák, pomahaje dámě do vozu, vklouzl k ní a koně daly se v klus.

„Za nimi!“ velel pán v kožiše, dívající se na vše ze spuštěného okénka. „Až zastaví, pojedete zvolna kolem nich a pak přímo na nádraží,“ dodal.

První kočár vjel do dvora restaurace Švertáskovy a druhý, minuv ji krokem, jel podle rozkazu dále. —

Ponocní na nádraží „českomoravské dráhy spojovací“ divili se neobyčejnému bdění ředitelových; z dlouhé řady oken direktorova bytu svítilo se do čtyř hodin z rána, stíny přecházejících kmitaly se za záclonami, a když pozdě po půlnoci přijel „mladý pán“, mínil jeden z ponocných, že u ředitelů příliš hlasité rozhovory mají. Bavili se? Ponocní nevěděli o žádné soirée —

Ještě větší podivení, ba přímý poplach nastal příštího dne na kyjovské stanici českomoravské dráhy, když přijel pražský rychlovlak, trojka. Lokomotivu řídil inženýr z brněnské topírny a ujížděje kolem chefa stanice, signalisoval prudkými posuňky jakési nebezpečí za sebou; nežli chef pochopil, stál již před ním poslední waggon, salonní vůz a s jeho perronu kynul mu přívětivě muž v kožiše — ředitel, hromovládný pán a velitel dráhy.

Do všech, kdož byli na stanici, vjely hrůza a horlivost; rozprchnuvše se jako by do vrabců střelil, vrhli se úsilovně na konání svých povinností.

Překvapený chef se vzpamatoval teprv, když za velmožným pánem nevystoupil generalní tajemník, pravá ruka a jak zlí jazykové tvrdívali — i pravá hlava, duše, síla ředitelova.

„Můj vůz odepněte,“ kázal ředitel, „a přivěste jej za hodinu k osmerce; vrátím se s ní zpátky do Prahy.“

V průvodu chefa pochodil si ředitel po stanici, rozmlouvaje o předmětech služby, ovšem toliko povrchně, drobkovitě, pansky, na půl úst.

„Dovolte mi, abych si pohověl ve vašem bytě,“ žádal za chvíli.

Chef byl poslušně unešen takou poctou, jeho ženě padalo radostí vše z rukou a děti chefovy ocitily se zavřeny v kuchyni, kdež jim služka z vyššího rozkazu neustávala hroziti regimentem kominíků, nebudou-li tichy jako pěny.

„Můj zlatý Ferdíčku,“ počal ředitel, rozloživ se v nejparádnějším křesle paní chefové, „tvůj starý kamarád si chce s tebou důvěrně pohovořiti.“

„Pane řediteli, — pane Racku“ — koktal chef.

„I ty se mýlíš drahoušku, — Hugo, ten samý Hugo, s nímž jsi se ve škole rval a měl rád. Nezapomněl jsem na to, hochu, a kdybys byl sobě častěji na mne vzpomněl, již jsi mohl velmi příjemně cítiti, že máš přítele ředitelem. Jednou nemohu pro samé ohledy, podruhé si v návalu prací nevzpomenu, ty sám se nikdy nepřihlásíš a tak necháváš rok po roce běžeti avancement kolem sebe, aniž bys je chytil za pravý konec!“

„Nechci se doprošovati toho, co si zasloužím,“ podotkl mrzutě chef.

„Bláhovče!“ usmál se ředitel, uchopiv bývalého spolužáka za ruce. „Já tvou hrdost vytrestám: Rozpomenu se pravidelně o novém roce při povyšování na tvé zásluhy, ať je ti libo čili nic. Tolik co do našeho služebního poměru. Nyní ale k věci, — k soukromé věci. Žádám o tvé přispění v rodinné správě.“

„Zábavy mého syna,“ jal se mluviti ředitel, pohlednuv na hodinky, „jsou mi lhostejny, pokavádc nejsou na škodu a ostudu nám i jemu. Má ovšem i svoje zálety a neznáme je ani krom posledního, o němž mluví celá naše známost a všechna monde na Příkopech. Upletl si liaison s krásojezdkyní cirku Dözsova, Mlle. Sauterelle, a koří se jí tak okázale, že dobří známí nemohli se zdržeti, aby mi neprojevili své pohoršení. Přesvědčiv se včera o všem, podrobil jsem ihned syna výslechu a seznal jsem, že s ním jest nad očekávání zle. Nejen že trvá při své lásce, on chce ji mermomocí za ženu!! Oh!“ Ředitel vyskočil. „Na štěstí nesmluvil se s ní ještě; leč není pochybnosti, že „mademoiselle“ o něj smýšlí, neboť proslýchá se, že mému synovi k vůli by zanechala skákání obručemi, — zda na čas či na vždy, nevím. Nesejde také na tom. Nyní třeba rychle jednati. Mohl bych syna poslati na cesty, ale — on mi pojede za ní! Rozhodl jsem se. Vřadím ho mezi služebnictvo dráhy a první jeho stanicí bude Moravský Kyjov, tři sta a pět kilometrů od Prahy. Hop-là — synáčku! A ty mi ho budeš střežiti. Zítra jej máš zde jako svého aspiranta.“

Chef se bránil, ze zoufalství dovolával se i ředitelova přátelství, ač téhož kouzlu valně nevěřil, — avšak přes všechno jeho úsilí přivezl mu za čtyřiadvacet hodin osobní vlak bledého, zamlklého mladíka, jenž nevrle pozdraviv, co aspirant Jiří Racek do služby se přihlásil.

„Jen mírně s ním ženuško,“ napomínal chef, přiběhnuv před obědem nahoru. „Vězí mu to ve všech údech a bolí všude; raději se ho nedotýkati. Tuším, že můj choulostivý úkol bude snažší, než jsem se obával. Měkký hoch, odchovaný v bavlnce, rozmazlený; přihodilo se mu neštěstí, býti jedináčkem, loutkou otce, majícího pětadvacet tisíc příjmů, a matky, která z půl milionu věna sladí sobě i synáčkovi život. Jiří nosí šístky, rukavice na dva knoflíky a tváří se i chová jako dobře cvičený sklepník, — toť všecko jeho umění.“

Jiří nebyl o nic horší, o nic lepší, než jak ho chef vylíčil. Nudil se v Kyjově velkolepě, psával dopisy otci a ještě někomu, nepřátelil se s nikým a nejvýše si dovolil zanotování rozpustilé písně s refrainem: „Hop-là, hop-là, hop-là-là!“ K tomu ale vzdychal.

Chef ho nechal. Dopřával mu po celé dny ležení na pohovce a tiché vyrábění i pálení cigaret; rovněž trpělivě snášel překážky, jaké mu strojil Jiří, když mu občas napadlo i o službu se starati.

Po sedmi nedělích obdržel chef poštou veliký plakát se žádostí, aby jej v čekárně vyvěsiti dal. Rozevřev pestrý papír četl:

„Obyvatelům Kyjova i okolí! Osmý div světa v Kyjově na jediný den! Přímo z výstavy Sidneyské

přes Prahu a Německý Brod přicházející, na obou hemisférách nejobdivovanější cirkus Dözsův . . . nejbrillantnější jezdkyně devatenáctého století Mlle. Alison Sauterelle . . ."

Mžikem byl plakát ve stolku pod klíčem a chef přiskočiv k telegrafnímu apparatu odklapal do Prahy stručnou depeši. A za půl hodiny gratuloval s nejnevinnější tváří Jiřímu, odevzdávaje mu telegram následujícího znění:

„Aspirant Racek jest povýšen za officiála. Za stanici mu vykázána Lipnice. Officiál Racek budiž ihned, nejbližším vlakem na své nové stanoviště vypraven. — Řiditelstvo."

Chef vykonal bez milosti rozkaz, nedopustiv ani, aby Jiří do odjezdu s kým promluvil, neb snad si zašel do města, kdež plakát zavřenému podobný na rynku sběh lidu způsobil.

Lipnickému chefovi dostalo se arci také náležitých instrukcí. Mezi nimi byl i rozkaz, aby otvíral jisté dopisy officiálu Rackovi svědčící; chef protestoval, avšak z Prahy dostalo se mu tak pádného naučení, že — neváhal již ty které dopisy otvírati.

Za tři neděle bylo mu po rychlovlaku expressním poslem předložiti jeden z těchto listů řiditeli k nahlédnutí.

Téhož dne ještě přišlo psaní zpět a dodáno řadně Jiřímu.

Mladý muž přiběhl všecek rozčilen po přečtení dopisu k chefovi.

„Prosím na zejtřek za dovolenou na půl dne," žádal.

„Srdečně mi líto, pane Racku — nemožno," usmíval se chef. „Právě vám chci způsobiti radost sdělením, že jste zřízen provisorním kasírem v Choceradech nad Sázavou. Musíte ihned odjeti. Zde vám předkládám určitý, přísný dekret řiditelstva."

„Jen do zejtřka poshovění!" zvolal Jiří zoufale. „Jsem pozván do Tišnova — k — k — nesmírně nutnému řízení. Jde o můj život, — moje všechno pozemské blaho —"

„Telegrafujte panu otci. Jen on může —"

„Nikdy. Smilujte se sám! Já musím —"

„Do Chocerad."

„Pane!"

Pohaštěřili se; chef užil své disciplinární moci a Mlle. Sauterelle marně očekávala svého miláčka v Tišnově k rendezvous.

Jiří přidržován v Choceradech nepřetržitě k pilné práci; taková byla vůle otcova. Po dva měsíce zněly raporty chefovy pořáde stejně: „Nic nového; Jiří se mračí a neobcuje s nikým."

Pak ale za letního časného rána vyskočila z vlaku od Prahy přijíždějícího dáma, jejíž obličej chefovi známým se býti zdál.

Ohlížela se pátravě, její oči přelétly celou stanici a okna nádražní budovy, hledajíce někoho.

Chef si vzpomněl na jistou fotografii, již měl Jiří ve skvostném rámci nad ložem, v těžítku na psacím stole, šestkrát v albu a maloulinkou v medaillonu na řetízku svých hodinek. Mademoiselle Sauterelle!!

„Dáma ráčí se po někom ohlížeti?" tázal se chef, přistoupiv blíže.

„Pana Racka hledám."

„Pana Racka? Aj, toť mu bude nemilé. Odjel v noci na návštěvu k rodičům do Prahy —"

„A kdy přijede?" tázala se dáma živě.

„Dnes večer. Zpravím ho ihned —"

„Děkuji. Můžete mi odporučiti slušný hostinec v městě?"

„S radostí. „U hejla". Pošta čeká, račte zasednouti —"

Jiří spal ještě po noční službě, — nikoli v Praze, nýbrž ve své ložnici na choceradském nádraží. Procitnuv dvě hodiny po smělé lži chefově, nalezl již na stolku vedle svého lože telegrafický rozkaz, aby bez otálení se připravil na cestu a s poledním vlakem aby odjel na poslední stanici dráhy, do Myjavy na Slovensku; byl povýšen za kasíra transitního skladiště v Myjavě.

Tam nalezl soudruha v utrpení, jenž hojil se požíváním všech rozkoší, jaké Myjava poskytuje; sblížili se a za několik neděl byl Jiří dokonce sveden k tomu, aby se šel podívat s kolegou na kejklíře, již na náměstí myjavské obecenstvo bavili.

Zdaleka již obdivovali se muži, metajícímu vysoko nad hlavami diváků kozelce; po celém náměstí rozléhalo se volání „hop-là", kterým tento mrštný člověk své přemety provázel.

Jiří zrychlil krok; nedbaje soudruha přikvapil první k zástupu, jímž do první řady se prodral.

Svalnatý komediant, patrně první „umělec" společnosti, byl právě dokončil serii svých kotrlců a rozšlapávaje křídu, chystal se k chůzi po laně, napnutém vysoko nad zemí. Jeho pronikavé, nevlídné oči těkaly kruhem diváků. Spočinuvše na Jiřím zajiskřily, komediant sebou trhl, zesinal, zaruměnil se opět a vykročiv jal se obcházeti.

„Kdo má chuť se mnou na lano?!" volal. „Přenesu ho zdarma na místě tyče, — lehce jako stéblo slámy a bezpečně jako v peřinách. Komu je libo? He, — nu — he!?"

Všechno couvalo. Jedinký Jiří zůstal u podia. Kejklíř stanul před ním a měřil jej zlým, vyzývavým pohledem od hlavy k patě.

„Master Weems, první clown cirku Dözsova?" oslovil ho Jiří chvějícím se hlasem.

„Tím byl jsem ještě před čtvrtletím. Nyní se nazývám pravým jmenem — Nigrin a jsem tulák."

„Musím se vás na něco otázati."

„Ja také vás. Pojďte!"

Než se Jiří nadál, byl zdvižen a ležel v náručí komediantově, jenž mžikem byl na žebříku a chvatně vstoupal vzhůru.

Jiří se vzepřel.

„Chlapečku, nevrtni se mi!" sípěl Nigrin skrze zuby. „Jinak bude dříve konec, než jsem ti soudil!"

Jiří zavřel oči; hlava mu šla kolem, srdce mu bušilo a údy jeho se třásly, jako by spočíval v objetí zběsilého dravce.

Vymrštiv si Jiřího poněkud do výše a položiv si jej tak na lokte, jak bylo k balançování potřebí, vstoupil kejklíř na lano.

„Cesta naše bude krátká, proto zpovídej se rychle ničemo," vyrazil ze sebe komediant. „Ty jsi svedl moji ženu —"

„Vaši ženu?! Vy třeštíte, — neznám jí!“

„Ty zapíráš Alison Sauterelle!? Nigrinovu ženu, která sama tě volá jako svého spoluvinníka před můj soud?“

„Alison — — vaše žena!? Ne, nikdy! Mademoiselle Alison ani nešpetla o vašem šíleném přeludu!“

„Haha! Slečna z milosti ředitelovy, aby šlo její umění lépe na odbyt. Líplo se k ní více takových floutků jakým jsi ty, zmámila je, odkopla, — jedenkráte jsem byl ale přece podveden. Utekla přede mnou a já jsem byl vyhnán za ní. Toulala se jako poběhlice a moji rodičové — žebráci — smilovali se nad ní k vůli děcku, jež bude tvým! Přijali ji do své komůrky, když úpíc o milosrdenství, chytila se v nejhorší bídě a povážlivém stavu kliky jejich dveří a já — já — musil prchnouti před ní — sic —“

Komediant zaskřípěl vztekle zuby.

„Probůh člověče, dej mi oddechnouti,“ prosil vyděšený Jiří, „dovol, abych se vzpamatoval! Kde naleznu své dítě a svoji Alison, — mluv — já vše napravím!“

„Tak bídáku,“ supěl Nigrin, klepaje Jiřím jako psíkem, „domníváš se ve své lupičské nadutosti, že zražený komediant ještě zaslouží si pošlapání, kuplířské zhanobení své cti, a že ti snad i za to bude vděčným!? Jsme u konce. Tvé dítě a tvoje kuběna zemrou hlady a tobě zde srazím vaz. — Hop-là!“

Jiří chtěl volati o pomoc, v tom však udeřila jeho hlava v trám, mrákoty ho objímaly, cítil již pouze, jak letí střemhlav dolů, že v provazech se zaplétá — —

(Dokončeoi.)

FEUILLETON.

— V knihtiskárně V. B. Čecha vyšla nová sbírka básní J. V. Sládka pod názvem „Světlou stopou“.

— Literární a řečnický spolek „Slavia“ vydal almanah ve prospěch Slovanů záhřebských. Nalezáme tu příspěvky veršem i prosou od 54 spisovatelských sil, mezi nimiž zastoupeni jsou nejpřednější čeští belletristé.

— V Ottově „Laciné bibliotéce“ vyšly „Ukrajinské povídky“ St. Grudzinského překladem F. Hory. Hned při vyjití povídek těchto v jazyku polském upozornili jsme na ně v „Lumíru“. Jsou to kresby poetické, ostře a originelně provedené, pravý to ušlechtilý obraz života lidu, z něhož jsou vzaty. Co čtenáře zvláště poutá, jest porovnávání ukrajinských typů s typy českými. Jest tu velmi mnoho podobnosti a mnohé povahy jsou také nám jako z duše vzaty.

— Jar. Vrchlického „Duch a svět“ a sbírka „Z hlubin“ tiskne se u nakladatele p. Otty v druhém vydání. Také „Eklogy a písně“ jsou téměř rozebrány.

— J. Arbesa „Newtonův mozek“ byl přeložen do polštiny.

— Velmi záslužné dílo chystá se v pražském „Tovaryšstvu polském“. Ustanovenoť v předběžné schůzi odboru literárního, jenž při tovaryšstvu bude založen, aby vydaly se dva svazky polských poesií 1. anthologie z polské lyriky a 2. výbor básní epických. Poláci si anthologii sestaví a čeští spisovatelé rozdělí mezi sebe práci překladatelskou, tak, že by první kniha ještě tohoto roku vyjiti mohla. Na vzájem sestaví spisovatelé čeští svou anthologii básnickou a Poláci slíbili, že postarají se o překlad. Na straně polské bude ovšem co bojovati s většími nesnázemi, poněvadž málo polských básníků češtinu zná, a kromě toho nemáme ještě ani obapolných slovníků. Vydání aspoň polskočeského slovníku bylo by záslužným dílem musejní Matice, kteréž bychom trochu čilejšího ruchu a všímání si prací časově a naléhavě nutných odporučovali. O rukopis nebyla by nouze. V Polsce mohli by pak vydati díl československo-polský.

— Arbesovy „Mravokárné románky“ tisknou se v třetím vydání. Dosud dostalo se 18.000 výtisků mezi lid. Úspěchu takového neměla snad žádná česká kniha.

— J. V. Sládek chystá na podzim vydání „Anthologie z ruské lyriky“ a překladu Mickiewiczova „Konrada Wallenroda“, z něhož podány již ukázky v „Lumíru“.

— Cestou křížovou. Obrazů historických od V. Beneše-Třebízského, řada II., díl první. Nákladem V. B. Čecha v Praze. Povídky Beneše-Třebízského vynikají na prvním místě vřelým citem pro český lid a věrným líčením kulturní historie národu českého. Jaká to minulost! Jaký to boj, plný tragických konfliktů! Kolik hrdin a kolik mučenníků! Beneš-Třebízský procítil minulost tuto a zachytil dojmy v duši své vzbuzené v obrazy, jež nám podává. V první řadě obrazů byla mu podkladem doba hrdinství — zář kalicha, v řadě druhé doba poroby, pravá to cesta křížová, již po tolik století národu našemu bylo kráčeti. Základní myšlénkou této sbírky jest boj živlu českého proti cizincům. Avšak, ač pozbaven své víry a samostatnosti, ten lid zachoval v sobě přece jiskru národního života, kterou syn po otci dědil s drahocenným pokladem bible a kroniky. A tato jiskra vyšlehla časem v plápol mohutný. Však plápol zhasl zas a lid český klesal na novo. Z této žalné doby podal nám Beneš-Třebízský pět obrazů, jak on sám plody své vhodně nazývá, z nichž jeden (Děti Dalekarlie) ovšem vlastně jen půdou s vlastí naší souvisí. Obrazy tyto čerpány jsou většinou ze života lidu městského i vesnického a v každém z nich snažil se spisovatel podati typy ryzích povah českých, kontrastem ku vypínavým a zhýralým cizincům, neb krajanům cizímu vlivu podleblým, kterýžto kontrast ovšem velice jest účinný. Nicméně zdá se nám, že právě povahy české jsou skoro veskrz passivní, tak že ve veškerém tom dlouhém umírání nevidíme ani jiskry ráznosti a zmužilosti, která by nás občerstvila. Avšak i to je v povaze českého lidu. Způsob vypravování Beneše-Třebízského dostatečně jest znám a oceněn. Vypravuje prostě a přece vřele a z každého řádku dýše láska k národu a k utlačeným ideám. Dikce jest důstojná a látce úplně přiměřena, tak že můžeme říci, že spisovatel i v tomto ohledu dobře pojal dobu, kterou líčí. Vůbec pak dlužno uznati, že historické obrazy Beneše-Třebízského jsou nevšedním zjevem v naší literatuře a že majíce jádro zdravé, provedení pak prosté a poutavé, stanou se zdravým a oblíbeným čtením našeho lidu, který z nich pozná kus bojů svých a utrpení *D.*

— Na referát náš o p. Pypinově historii literatury české, pokud týče se českého písemnictví od r. 1848—1880, odpověděli na obranu spisovatele tohoto díla p. Kalaš zvláštní brožurkou a p. Kotík, překladatel práce Pypinovy, článkem ve „Světozoru“. Porovnání toho, co my jsme psali, s tím, co oba tito pánové v našem článku vidí, vyvrací samo téměř všechny s jich strany činěné věcné i osobní výtky. Brožura p. Kalašova má pro nás tu důležitost, že, podávajíc překlad z ruského, vyvrací domněnky, že bychom my bývali ve svých citátech něčeho překrucovali. Naopak, p. Kalaš na několika místech překládal buď zcela nesprávně, nebo tak, že znění české oslabuje výraz originalu (tak zejména u Nerudy, Světlé a Čecha) a my víme, že nečinil tak ze zlé vůle; ale to jsou slovné hříčky. — Panu Kotíkovi odpovídáme, že nestojíme v nepříznivém úsudku svém osaměli a že nevedl nás při tom ani interes osobní, ani nějaké to „směrové“ záští. Pan Kalaš a Kotík nezastupují v literatuře zajisté žádný směr! My jsme byli upozorněni na povrchnost díla Pypinova kompetentní stranou, t. j. vydavatelem p. Šimáčkem, jenž se k nám u přítomnosti p. prof. Durdíka vyslovil, že bohužel nelze Pypinovu historii literatury české podati v jazyku našem tak, jak napsána jest rusky, nýbrž, že se musí přepracovat, ana by jinak pobouřila celé Čechy. Dále nazval již také „Pokrok“ práci Pypinovu více než povrchní,

ovšem pak nenalezal ani té zlovolnosti, kterou shledávali my, a dokládáme zase pro ty, jimž věc ještě není srozumitelná, následující: Pan Pypin stále odvolává se k úsudku našich kritik spůsobem, jenž svrchovaně zní: Ti tam v čeledníku. Literární historik má soudit sám za sebe a neříkat: tam pro ně je to dobré, ale u porovnání s tím pravým světovým stanoviskem je to v čeledníku. P. Pypin nás vlídnou rukou vede do Němec. Všechno je u nás německé: román dle německých vzorů, humor spisovatele, který u nás platí za nejčeštějšího, a právem, je prý německý a čeští spisovatelé píšou podle těch, kteří jsou jim nejznámější, podle Němců. My odmítáme tuto výčitku p. Pypinovu. Každý z řádných českých belletristů je tak vzdělán, že čte nejméně jedním ještě neb několika evropskými jazyky a mnoho čte a Němců vůbec čte nejméně. My nesedíme v německém čeledníku. Další, literárního historika nedůstojná disgresse je ten neslovanský, impertinentní, sarkastický výsměšek nad „bohatstvím“ naší literatury. To je urážka, učiněná celému českému písemnictví a tak jasná, že kdo jí nechápe, nemá kouska citu k hrdosti své krve. Na věci nedá se ničeho měnit, ta je zde a oprávňuje svrchovaně úsudek náš. Jen hlediště je jiné: Ti páni hájí p. Pypina a my hájíme českou věc; jim milejší jest jeho povrchnost, u nás volá za spravedlnost třicetiletá česká práce. V takových vážných věcech mělo by umlknouti osobní obviňování zvláště se strany pánů, kteří horlí pro volnost kritického slova. My prý chtěli býti chváleni! — Jak malichernou duši prozrazuje tato malicherná výčitka! Co jest po tom nám v „Lumíru“ a mně J. S., jestli se zmiňuje o nás p. Pypin, či se nezmiňuje? Ta řada vynechaných od p. Pypina knih i spisovatelů jest tak velká a čestná, že se v ní býti pojatu styděti nemusíme. Kdož v tomto ohledu s p. Pypinem souhlasí, říkají klidně: Zeyer neexistuje, Vrchlický českou literaturu poškozuje, zuřivý odpůrce všeho Slovanstva, Josef Holeček se nenarodil, Herites se narodil, Šubertův pětisvazkový román „Jiří z Poděbrad“ byl pro ruskou poštu příliš těžký, cizák Beneš-Třebízský utopil až na „Bludné duši“ všechna svá díla ve Vltavě pod skalou klecanskou, deset dobrých českých lyriků zmrzlo na jarním tahu ptáků na Rus, pět romanopisců, dva dobří dramatikové existují jen ve své vlastní fantasii, jistý Jičínský cestovatel zašel na Ultima Thule, R. E. Jamot splynul ve své „Přírodě“ v nyrvanu, Ot. Červinka dva svazky epických básní nevydal, oba Nečasové předčasně se propadli, p. Fr. Dvorský zahynul v klášteře, atd. atd. — a to vám ti pánové řeknou s toutéž klidnou tváří jako p. Pypin. — Ti pánové jistě s tou svou obranou, jako s tím cizáctvím jen žertují. Ale, konečně, komu je to vhod, a kdo myslí, že těch 23 stran čítající brožurka p. Kalašova jest obrazem nové české belletrie — budiž, ale my bychom jednou chtěli slyšet také hlas některého dobrého spisovatele, ať jakéhokoliv. — Nuže tedy, čekáme dychtivě na p. Kotíkův překlad tohoto bezvadného díla Ovšem že bude nám podáno v tom znění, jako překládá se do němčiny, franciny a angličiny. S naším slovanským vědomím, které tito pánové odvážili se uvádět v pochybnost, toto vše nemá co činit. Naše slovanské vědomí jest zajisté tak vřelé jako jejich a doloženo mnohým vážným skutkem; to však nevylučuje, abychom svou českou věc hájili proti křivdě, jíž se na ní dopouští, třeba sebe zasloužilejší, ale v tomto ohledu chybující jednotlivec ze slovanských zemí. Kdyby byl tento přehled pod titulem literární historie vyšel na př. v Anglii — což by se byla nad hlavou ubohého pisatele strhla bouře! — My dále polemisovati nebudeme.

J. V. Sládek.

Z celého světa.

* John Duncan, chudý anglický tkadlec z Aberdeenshireu daroval universitě Aberdeenské herbář 1200 britických rostlin, které nasbíral v Northumberlandu, mezi tím, co pracoval jako žnec na polích.

* V Lipsku zřídí se zoologická zahrada na útraty společnosti, v kterou se sestoupili občané tohoto města.

* Vjezd do tunelu Mont Cenisského na straně francouzské jeví tak povážlivé známky sesouvání se, že pomýšlí se na prokopání vjezdu jiného, jenž od nynějšího bude vzdálen as jeden kilometr.

* Na Sicilii, poblíže Messiny, zařízeny loni čajové plantáže. Čaj vyrovná se čínskému.

* V „Zápiskách“ ruské zeměpisné společnosti uveřejňuje p. Kostrov zajímavé pojednání o čarodějnicích v gubernii Tomské. Pověra ta jest tam ještě všeobecně rozšířena.

* Za posledního velkého požáru v Irkutsku shořela celá 10.230 svazků čítající knihovna a všechny drahocenné sbírky náležející východosibiřskému odvětví ruské zeměpisné společnosti.

* Sir John Lubbock, jehožto duchaplné pozorování na mravencích sdělil také u nás prof. Kurz v „Osvětě“, vydal nové pojednání o mravencích, včelách a vosách; dočítáme se zde opět nových, nadmíru zajímavých fakt o životě, důvtipu, a řeči těchto zvířat.

* Jako u nás, panuje také mezi universitním studentstvem ruským mnoho nedostatku a chudoby; jen že u nás až na několik nadací, které nestačí, nikdo se o to nestará. Při nové universitě Tomské zakládá se nyní budova, kde každý, skutečně chudý student bude zaopatřen teplým bytem, a stravou bezplatně. Ostatně jest celá tato universita ze soukromých prostředků bohatě nadána. Na vystavení budovy složeno 354.000 rublů, na učební prostředky 100.000 rublů, na stipendie 31.000 rublů. Knihovna čítá již nyní 35.000 svazků.

* V Anglii vytištěno r. 1880 4.293 nových kněh a 1.415 v novém vydání.

* Americká zeměpisná společnost vydala monografii o tuleních a mrožích. Spisovatel Joel Asaph Allen dokazuje tu číslicemi, že následkem hubení těchto zvířat „v severních mořích r. 1878 pomřela celá třetina obyvatelstva na jihu od zátoky sv. Vavřince hladem a na ostrově téhož jména polovice. V jedné vísce zůstal ze dvou set lidí jen jediný na živu. Matky donášely své děti na pohřebiště, svlékli je ze šatu a poškrtily je, nebo nechaly prudkou zimu skončit jich útrapy. Utrpení jest srdcervoucí.“ Kapitán Cogan vypravuje, „že za každé sto ulovených mrožů jedna rodina zemře hladem. Roku 1878 chyceno jich 11.000 a 30—40.000 zničeno. Mrožová kosť i tuk odhalují nejtmavší propast lidské bídy; každá kapka toho tuku, každé zrnko kosti vyváženo jest lidskou krví. Však civilisace potřebuje billardových kulí a dámy z kosti vyřezávaných ozdob.“

* Prof. Perosino z Mondovi a Dr. H. E. Lichs z Betlehemu v Pensylvanii dokázali, že se dají podoby i barvy předmětů přenášeti telegrafickým drátem, jako zvuk telefonem. „Les Mondes“ praví: „Doufají, že sestrojí apparat, jímž budou moci osoby, oddělené oceanem, viděti se i slyšeti.“ — *Athenaeum.*

* Rozpočet města Paříže vykazuje pro letošek k uměleckým účelům následující sumy: Na malby, skulptury, rytiny a medaile 300.000 franků; na povzbuzení hudebně skladatelského umění 10.000 fr.; na historické a topografické publikace 69.000 fr.; pro národní školu umělecko-ozdobnickou 10.200 franků. — Město Praha bude zbytečně obnovovati za sumu 50.000 zl. — dláždění.

Nové knihy „Lumíru“ zaslané.

Knihovna pro český lid: „Zajetí krále Václava“. Sešit 16. Nákladem V. B. Čecha v Praze.

Květy. Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Sešit lednový. Vydavatel a nakladatel Vladimír Čech.

Starý vlastenec. Veselohra ve třech jednáních od A. H. Sokola. Nákladem „Matice divadelní“ v Praze.

Listárna redakce. Rukopisy nevracíme. — Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, oznamujíce toliko, budou-li v „Lumíru“ uveřejněny čili nic. — „A. B.“: Bude uveřejněno s prvním jarem. Poslední není dobrá. — „O. K. v K.“: Překladu užijeme — „—ý.“: Ano. Dávno jsme nečetli něco tak dobrého. — „A. Š. P.“: Pošlete laskavě tu povídku — „P Š.“: Chcete s citem někam dojít? Nedojdete. — „O. B“ zde: „T . . . .“ je originelní, ale v „Lumíru“ k vůli tomu otisknouti nemůžeme. — Neuveřejníme: „B. Č.“ — „A Š“ — „Poručík.“ — „x“ — „abc.“ — „ů“— „A. St. Py“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod odpolední.

ROČNÍK IX. 30. ledna 1881. ČÍSLO 3.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

III.

Vzpomínky z mládí.

Táž krčma, z které vylákal neznámý cizinec Twardowského. Jitro. Twardowski sedí za stolem, hlavu opřenou o dlaně. Přijde k němu cizinec a poklepá mu na rameno.

Cizinec.

Jste vy Twardowski?

Twardowski (*obrátí se nevrle*).

Ano — co mi chcete? Jsem Twardowski a dobrý šlechtic.

Cizinec.

Mám pro vás z domova zprávy, včera jsem tudy jel, — ale jsou to smutné zprávy. Dovolte, (*sedne na jeho levou stranu*) Váš otec zmizel.

Twardowski.

Můj otec? Vy lžete!

Cizinec.

To není ještě všecko, — ano zmizel, někteří říkají, že skočil do rybníka, jiní, že se oběsil, jiní, že utekl s nějakou cikánkou. Mně jest líto, že vás s tím musím obtěžovat, ale je to pravda, ryzí pravda.

Twardowski (*tasí*).

Ty ďáble, znám tě, znám a nevěřím ti (*chce jej udeřit, ale cizinec zmizí a octne se na pravé straně Twardowského*). Ty jsi strašil mé děcké sny, tys rušil mne v hrách, ano mně se zdá, že když mne od křtu nesli, že již tenkrát mne rozplakal tvůj obličej. — Kdo jsi, jaké jmeno tvé, co chceš? — vysvětlení!

Cizinec.

Jsem a nejsem, moudří říkají mi pokušení a blázni mne docela upírají — co chci? nic — co ti mám vysvětlovat? — nevím.

Twardowski.

Jakým právem stopuješ kroky mé, jakým právem vrhl jsi mne včera na onen dvorek a za ty dveře? Kdo tě poslal vésti mne k hříchu snad v té chvíli, kdy otec můj svíjel se zoufalstvím? O bído, bído lidských požitků, pijeme manu a než dopijem, spí na dně zničení!

Cizinec.

Kdo že tě svedl, já? Měls vždy vůli odejíti ze dvora i z jizby, ano měls nejlepší příležitost státi se dobrodincem, udělat šlechetný skutek, dát peníze a jít jako svatý Mikoláš, proč jsi toho neučinil? Já vedl tě k dobrému a teď mám nevděk jak obyčejně.

Twardowski.

Ale jakým právem mne pronásleduješ?

Cizinec.

Zeptej se otce svého, který tě proklel při narození — jestli ho najdeš.

Twardowski.

Nuž tedy, první, co od tebe žádám, jest, abys našel otce mého, abys mi objevil pravdu.

Cizinec.

Pravdu — Začínáš jako každý — ale chceš-li, půjdem.

Twardowski.

Můj otec ztracen, kdo žije mi ještě mezi lidmi? — Bude to vinou, když vrhnu se v náruč pokušení? Však nebudu se vázati s tebou —

Cizinec (*vpadne mu do řeči*)

Toho netřeba; doby, kdy lidé krví levého palce se upisovali ďáblu, přešly — u nás také není třeba smlouvy, dělej co dělej, jsi můj, a nikdo tě nevyrve tomu objetí, kam tě uvrhl tvůj otec. Vidíš tedy, že ani nemůžeš hřešit, když se mi staneš přítelem.

Twardowski.

Co zbývá mi — tedy pojďme.

*

Po stepi čert s Twardowským jeli
a tento hovor spolu měli:

Twardowski.

Jak tichá v jeseni step láká
v dny minulé mou duši zas!
a rázem hrouzím letem ptáka
se v toto moře čárných kras.
Zas vidím starý dvůr náš vlídný,
sad s hnízdy drozdů, pěnkavek,
kde jednotvarně sladký, klidný
mi první život mládí tek.

Ó směj se! za ty upomínky
já nedám světa poklady,
ni lásky věno, slávy vínky,
ni rozluštěné záhady.
Tam štěstí na všecky se smálo
jak z talíře, tak z korbele. —

Ďábel.

A časem z dívčí postele.

Twardowski.

Tam pohnutí mé v slzy tálo.
Ó svatvečery! neděle!
kdy srdce v souzvuk s vírou hrálo!
Ó mluv si co chceš, všady, vždycky
jen venkovan má život lidský!

Ďábel.

Teď v posled budeš idyllický!

Twardowski.

Ó širá stepi, kterou věncem
objímá obzor dokola,
teď, když je podzim tvojím žencem,
kdy listí rudne, plápolá
a v chůzi šustí svadlá tráva,
co z duše mojí vyvolává,
to hlubé tvoje mlčeni!
Jsem dítě zase, po tvé nivě
se honím, ryju v hřebce hřívě
a slyšim větru kvílení,
jak shýbá štíhlé, velkolepé
našeho dvora topoly,
a divě s nimi zápolí,
jak mnohá větev v okna klepe,
kdy chůva po večeři naší
nám říkávala: „Děti, straší!“

Ďábel.

Ó věru, to jest dojemné!

Twardowski.

Jak zapomníti? tajemné
vždy pro nás byly vánoce:
dvůr sněhem zavát hluboce,
a kryty kožešinou sáně
již čekaly, kdy o půlnoci
nás zavezou ke kostelíku.
A my tam byli v okamžiku.
Mne posud jímá divnou mocí
ta píseň o zrození Páně.
A potom tříkrálový svátek
my čekali jsme, kdy u vrátek
se mihnou svatí magové,
odění v pláště nachové,
a za nimi jich věrný stín,
nás bavil nejvíc mouřenín.
Ta světla po sněhu do dáli
tak tajemně se táhnoucí!
My vůni kadidla jsme ssáli
svou duši, vírou práhnoucí,
když svěcenou se křídou psalo,
plot každý zažehnán i trám,
by nebe chlívy ostříhalo
vzdor nemocem a nehodám.
Ó směj se dále, v těchto cetkách,
v té záři papírových hvězd,
v tom nerozumu, dětských tretkách
jest víc, než tušíš — život jest;
tam poesie plné zdroje,
tam ještě nadšení a cit,
ó nech mne, nech mne, bez úkoje
chci z upomínek studně pít!

Ďábel.

Jak strašně směšným je ten lid!

Twardowski.

A nejkrásnější pro mne vděk
měl vždycky tichý podzimek,
já zbouzíval se ráno časně,
a tu mi do postele malé
zněl cepů zvuk, nad všecky básně
ten v duši zůstal mi a stále
tam zní svou hudbou odměřenou;
já poznal hned, kolik jich mlátí,
a radost měl jsem nelíčenou,
jak zvuk ten dvorem dál a dál
se jednozvučně rozléhal.
Já viděl z okna stohy státi,
jak v nebe zamlzené čněly,
a vločky kouře povznášely
se nad hřebeny tichých střech,
kde na doškách již rostl mech.
Já u mlatců byl vždycky rád,
mě těšil cepů zvučný spád,
a dělníků žert, rozhovory;
já vrabčáků rád vídal sbory,
jak poletali kolem vrat,
jak mnohý drze zrní krad,
se ranou cepu nepolekal,
dál švitořil a dále těkal.
A když napadnul první sníh
a roztáh se jak loktuš bílá,
do které step se zahalila,
ztich hlučný ryk her dětinných.
A krb nás vítal, báje steré
o bludičkách a vodníku,
o ohniváči, v mlze šeré
jak svítí jak vích na koštěti,
od lesa skočí ve mžiku,
přes lada dlouhá větrem letí
a stepí jedete-li v noci,
u povozu vám rázem stojí,
jak metelice přikvačí;
vy chvějete se bez moci,
on obrátí vůz na zad vojí
a do košiny vytlačí
vám žhavé prsty na památku.
A jinda zase kolem statku
se míhá — ale neuškodí.
A četná jiná strašidla,
jež naše bába zahlídla,
jež kolem hřbitovů se brodí,
nám ke krbu svou vnesla říš.

Ďábel.

Teď tomu přec již nevěříš?

Twardowski.

Co, nevěřím; a věřím znova,
jen vykládej — jen díš mi slova,
jen rozumuj — jsi pedant suchý,
pro vření přírody jsi hluchý,
sám hmota, jak chceš mluvit s duchy?
Když poprvé jsem zvědavý
na školskou lavici si sed,
tu chtěl mi tlouci do hlavy
ten jeden hloupý školomet,
že není vůbec světélek,
že báchorkou jich klamný let,
to přelud smyslů, nebo v mlze
snad v půlnoc tmavou, příšernou
prý kdosi chodí s lucernou.
Já vím nevěrce jeho lék.
Ó bludičky, vy duchů slze,
kde těkáte, se sletněte
a scupejte mu hřbet a záda
jak ovcí vyplašených stáda,
by uvěřil — že žijete!

Ďábel.

Tys veliký v svém rozhorlení!

Twardowski.

Jak může nestydatý chlap
mi dokazovat, že cos není,
co sám jsem viděl, často šláp
jsem v tance jejich plesný kruh,
a zavedly mne — ví to bůh,
a přeludy to nebyly.

Ďábel.

Jdi, brachu, byl jsi opilý!

Twardowski.

Svým výsměchem ty nedovedeš
mi zatemniti mládí čas,
jest protržena citů hráz
a ty tam jako vlna sjedeš:
ó přej, ať krásný tento kvas
dnů minulých si obnovím,
pak dělej co chceš, pak jsem tvým!

Ďábel.

Nuž libo-li ti, pokračuj,
dál idyllu svou vypravuj,
snad miloval's již jako hoch,
neb k tomu, vidím, tíhne všecko
a čiperné byls věru děcko,
a jistě dělal's, co jsi moh.

Twardowski.

Kdo ví, kdy poprv milujem!
Jeť láska moře, srdce v něm
je malá hloupá rybka zlatá,
ji láká všecko poprvé,
i nedbá síti, na tenata,
na udice a do krve
se zakousne a sebou cuká.
Ó první lásky krutá muka!
Pak přivykne si udici
a trochu otře sobě časem
lesk šupin, zlatem zářící,
ne s každým spokojí se masem,
jež chce ji lákat na prutu,
již sobě zvolna vyhledává,
však víc to není láska pravá.

Ďábel.

Však mluv co mluv — vždy první host,
jenž s láskou jde, jest smyslnost,
a perla, kterou velebíte,
vždy v hloubi leží ve rmutu,
vám chvíli kyne její svit,
však v kal se záhy potopíte
a perlu necháte již být,
a máte z celé velké lásky
jen nudu, tíseň, trud a vrásky.

Twardowski.

Co pravíš, může všecko býti,
však láska ta jest ostnem žití,
mne podnes posud rozchvívá
vzpomínka něžně truchlivá.
Když u nás přišel svatý půst,
tu bylo v celém domě zvykem
jej nejen světit hladem úst,
leč modlitby též dlouhým cvikem:
tu každý večer růženec
v své ráje vítal všecku chasu,
i děti také; divná věc,
mne nudilo to, u zdrávasu
již třetího já vždycky spával.
Hlas, modlitby jenž předříkával,
mne ukolíbal v tichý sen.
Tu jednou, náhle vytržen,
jsem rozhlížel se jizbou ztmělou,
vše na kolenou; pohroužen
na modlitbách, každý tvář celou
měl skrytou pokorně v své dlaně
a říkal zdrávas, Anděl páně.
Blíž u mne děvče klečelo,
již ubožátko rozespalé,
a sotva chudák vědělo,
že košilka jí neustále
se posouvala s plných ramen,
že rámě jako bílý plamen
se šerem jizby zaskvělo.
Já vypoulil své dětské oči
na tento měsíc nový, bílý,
hlas v ústech váz mi v této chvíli
a dlouhé nudné modlení
více nebylo mi trápení;
já celou noc jsem nemoh spát,
já stále zřel to rámě plát.

Ďábel.

Tu maličkost ti věřím rád.
A jak pak dále, milý hochu,
rci, milovali jste se trochu?

Twardowski.

Já na ni zřel jak na světici;
co v duši mé se tenkrát dělo,
ni matky oko nevědělo.
Ó dobo, již jsi minula!

Ďábel.

Nu dále, dále, co se stalo?

Twardowski.

Tak brzy chudák zhynula.

Ďábel.

Když více nic — to věru málo.

Twardowski.

To děvče bylo sirotek,
ji matka vzala ze soucitu.
Při sporé louče slabém kmitu
já stopoval jich údů vděk,
a byla jako květina,
jež rozvijí se příliš záhy,
a nemajíc dost rosné vláhy
usýchá, hyne. Dětinná
zřím ústka její, jahod nach,
jak zvolna barvu ztrácí, mění,
jak svadlé zvonce v podjeseni,
když zavál ostrých větrů tah
a slábla víc a polehala;
leč o Sobotkách přece vstala.
My za dvorcem jsme zářící
si zapálili hranici
a zpívajíce staré písně
přes plameny jsme skákali.
Do divých hochů, děvčat tísně
ji zvuky píšťal lákaly,
a smála se; a když já k skoku
se chystal, ona ihned za mnou,
svou přecenila sílu klamnou
a skočila též po mém boku,
a plamen výše po ní šleh,
a chytila, a křik a vzdech,
hned vědra vody lili v žár,
však souzen byl jí dávno zmar
a zahynula v plamenech.
Ty mlčíš, vida, tak i ďábla
ta smutná zvěst má zasmušila,
tvých žertů střela také schábla
Ó nevíš ani, kolikrát
již ztracená a oběť hříchu
za čistý ten květ tajně v tichu
se duše moje pomodlila.

*

Ďábel.

To nebyla přec pravá láska,
to lásky jenom předtucha,
jen její pozlacená maska,
již šeptala ti do ucha
tvá vášeň poprv probuzena.
Já v lásku děti nevěřím,
jeť lásky schopna pouze žena.

Twardowski.

A přec mé duše zášeřím
jen oné dívky obraz plane
co jediné a milované,
ty druhé, které přišly pak,
tvé dílo jsou a světa brak.

Ďábel.

A líbal jsi přec statečně.

Twardowski.

Však myšlenkou vždy povděčně
jsem v minulosti svojí dlel
a nechci, abych zapomněl.

A jejich ústa oněměla,
v trysk hnali koně, noc se stměla.

(Pokračování.)

„Slepý mládenec".

Povídka od *Vácsl. Beneše-Třebízského.*

(Dokončení.)

Sedlák Matějíček vrátil se do Klecan k svatému Janu Křtiteli. Ale přišel bez koní i bez vozu. Prochodil si sice boty o náhradu; ale nedostal ani groše. Někde mu řekli, aby jen počkal, že prý to přijde, někde se mu vysmáli do očí, jinde ho hrubě odbyli a ještě jinde ho ani do ouřadu nepustili. Ale soused Matějíček oželel koně i vůz a prohodil, proto že ze statku nepůjde a nějak že tu boží ourodičku přece si svezou a sklidí.

Jen když Prušáci Prahu nesbořili, tak také český národ nezhyne! O modrém kabátě nebylo tu nikde už ani vidu; pouze stopy po nich zůstaly, ale zlé, smutné, až k usedavému pláči.

Praha prý nebyla ani k poznání; ale stála přec. „Český národ" tenkrát nebyl také k sobě ani podoben; ale žil přec — v milých, tichounkých dědinách, pod doškovými střechami, mezi dřevěnými, hlinou olepenými stěnami, chodil v chudičkém, šerkovém šatě, opravdová popelka; srdce však měl diamantové a proto mu je nemohli a nemohli zkaziti.

O rychtáři Železném už myslili, že vzal cestou do Vídně někde za své; o Apolence nikde také ani pohádky. Museli ji nechati ve vojenské nemocnici; nechtěla a nechtěla se hnouti od toho pruského důstojníka. Že prý si ho vezme, kdyby i na obě oči oslepl a kdyby mu obě nohy odejmuli. Zůstala se svým ženichem v Českém Brodě. Rychtářka se za ní pustila; ale nezastihla jí. Řekli, že prý ji najde v Praze. Ale v Praze nikde o ní nechtěli věděti. — „Věno" vystlané na posteli až do stropu bělelo se dosud jako nově padlý sníh, košile jako kment byly do dneška v dubové truhlici urovnané, jak je tam sama uložila, hedbávné suknice byly už trochu proleželé, protože je hezkou dobu nikdo neprotřásl, a blýskavé sponky na střevíčkách zašly, jakoby je byl neleštil po celý rok také nikdo.

Až o zdejší pouť zaklepal na dvířka ve vratech u Železných muž v dlouhém kabátě, někdy tmavomodrém, ale nyní sluncem vytáhlém k nerozeznání, v černých sametových, nadobro otřelých kalhotách a na hlavě s „kastorovým" kloboukem úplně bez lesku. Ale musel zaklepati po druhé a po třetí, než se na zápraží ozvaly kroky a než se koho dovolal. Rychtářka měla už na jazyku, že u nich nikoho nenechávají, k noclehu že hospoda, a teprv, když se podívala na příchozího bystřeji, padla mu kolem krku a políbila ho na tváře; ale slova pro samou lítost nemohla ze sebe vypraviti.

„Už jsem za tebe na mši svatou dala!"

„A co Apolenka?"

Tato slova pronesl rychtář Jakub Železný se ženou jakoby jedním hrdlem místo všeho přivítání:

„Nevrátila se — nevrátila; a sotva se kdy vrátí milý muži!"

Rychtář si přejel pravicí čelo a už se neptal po ničem. Byl nějak sešlý, jakoby mu byla přibyla celá desítka. Snad také tak cestou a utýráním. I vysoká, přímá jeho postava jakoby se byla klonila ku předu.

„A jak tys, muži milý, pořídil? — Vypadáš tak utrápeně! — Co pak ti řekli ve Vídni? — Mluvil jsi s císařovnou?"

„Spíš k Pánubohu, ženo, pustí člověka, než k císařovně."

„Což jsi neřekl, žes z Klecan?"

„Bláhová!"

Jakubu Železnému zakmitl se kolem vyschlých a okoralých rtů trpký úsměv.

„Vrhnou se tam na člověka a ušklíbnou, až se krev srazí. Sám Pánbůh jejich řeči rozumí. Ve vratech, že by jimi projel vůz o desíti vrstvách, stojí granatýři, a chce-li kdo do dvora, přepaží ručnicemi s nasazenými bodáky cestu; a potom ať se někdo odváží. Zkusil jsem to čtyřikrát a pokaždé tam stáli jiní a jiní, větší a větší, horší a horší . . ."

Rychtář Železný došel za řeči do světnice.

„Ani pouť dnes nestrojím . . . . Leda tak pro chasu!"

„Ach můj přemilý bože, kde bychom se toho byli před rokem nadáli."

Sedlák si usedl za stůl a podepřel hlavu o ruce.

Z hospody zarážel až do jizby kvikot klarinetů, melancholické zvuky cimbálu a skřipot polorozklížených houslí s odměřeným chropotem stoleté, na koliku místech papírem záplatované basy. Jindy bývala Apolenka v kole první, šla z ruky do ruky, na leckterého hocha se podívala úkosem, „odpověděla" mu, nejraději si skočila se zámeckými pány, rychtářka vždy při tom vyvstala, podepřela boky, rozhlédla se po sousedkách, rychtář si

vyšel z „pokojíčku“, zamlaskl ukazováčkem i palcem, vypnul prsa a několikrát si pohladil až úzkostlivě oholenou tvář, pak si levou nohou vykročil, ruce přeložil křížem v zad a pohvizdoval:

„Rychtáři Klecanskej,
nic sobě nestejskej;
máš hodně obilí
a tlustý kobyly,
hodně si zavejskej.“

A dnes u Železných po radosti, po naději, po štěstí. V kole si Apolenky jedva vzpomněli a kde si vzpomněli, řekli: „Dostalo se jí, co chtěla. Kdo po pánech šilhá, oslepne; kdo s pány si chce zahrát, pokaždé prohraje; kdo v zámku štěstí hledá, hrob si kopá vlastníma rukama.“ — Nevím, po kolikáté už dnes vypravoval familiant Veselý starou historii o živoucí „pýše“, jak si pro ni přišel zelený mládenec.

Bílá pěna se mu se rtů ani neztrácela. Když uviděl rychtáře Železného, jak se vrátil ošumělý a sestaralý, udeřil se pěstí do prsou, div že se nezalkl, klekl na jedno koleno, oči mu pod černým řasovím vystoupily, svadlá tvář svraštila se v nepopsatelný úšklebek, pravici pozdvihl do výšky a zavolal osípělým hlasem: „Tu to máš!“

U Matějíčků také jakoby ani nebyla pouť. Jindy tu mívali hostů, že světnice nestačila, a odjížděli vždy druhý, někdy, — bylo-li po žních, zvlášť, — až i třetí den! A museli k vozům kola shledávati, protože všecko kýs šelma pokaždé rozebral a po všech koutech rozestrkal.

Dnes seděl sedlák nad „Sibyllou“, jakoby ji měl v ruce poprvé. Tak se do těch řádků na režném, zažloutlém papíru zahleděl. „Slepý mládenec“ ležel vedle také rozevřen. A panímáma už asi po páté odříkávala modlitbu k svaté panně Starostě. Ale zármutek a trud z duše a srdce přec nijak nechtěly, jakoby tam byly od nějakého času zrovna přirostly.

* * *

V Klecanech stavěli opět brány, jednu zase mezi hřbitovní zdí a hradbou dvorovou a druhou před vjezdem do zámku. V háji učinili hotovou paseku, co kmenů doubců, smrků a jedlí podťali . . . Vzali dělníky schválně z Prahy, kteří pracovali na slávobráně ke cti pana maršálka Dauna, když dne 23. června vjížděl do hlavního města. A co všude navěšeli praporců s velikými černými orly a bílými, stříbrem tkanými lvy. Kam se oko podívalo, všude samý nápis, samé vítání v kolikern řečích, nejhustěji arciť německy a latině . . . Faráře zdejšího Chládka Cyriaka až hlava samým přemýšlením brněla. Co chvíli tu byl ze zámku posel s rozkazem: „Ještě jeden — latinský!“ Chládek Cyriak sice tyto nápisy ponejvíce vybíral z knih, jako: „Uvítání císaře Karla VI.,“ „Příjezd Ferdinanda II. do Prahy,“ „Pocta všech Pražských měst učiněna Jeho Milosti císařské Leopoldu I.“ atd. — Ale práce to dalo přec, už ono sestavování a prohledávání . . .

Chystali se tu ku přijetí nové milostivé vrchnosti. A poskakovala tak jakoby bludička mezi lidem zpráva, že prý s novým panem hrabětem zavítá na Klecany podruhé císařovna Marie Terezie. Tentokráte prý na městská práva nezapomenou. Cyriak Chládek také vpletl do přivítací řeči o zašlých privilegiích velice vhodnou poznámku. — Dole ve vsi se všecko drhlo a bílilo, střechy spravovaly, na dvorech v selských statcích všecko urovnávalo, zápraží se zametala a nikdo nemluvil o jiném, než o novém panu hraběti a Marii Terezii.

Starý hrabě Filip Josef Gallas na Campu, z Treienthurmu a Materella, vévoda Lucernský, pán na Klecanech, Přemyšlení a Lemberku umřel náhle v Budějovicích, jak se pravilo, na útěku před modrými kabátci do Lince. Roznesly se při tom ještě jiné řeči; ale kdy pak lidé nepřidají či neuberou?

A když jednou po poledni zahřímaly hmoždíře, všecky zvony se rozhučely, trouby se daly do troubení, bubny do rachotu a před zámkem i školní děti musely provolávati: „vivat illustrissimus!“, seděl soused Matějíček za stolem, jakoby byla dnes škaredá středa a jakoby se mu šedal na čele ještě popelec.

„Tak, tak, milá matko! — Blíží se konec světa. V Sibyllách stojí psáno: „Až lidé líbat budou biče a metly, jimiž je šlehají, pak nebude ancikrist daleko.“ A když milá matko zajde na světě všecko všudy, když se zatmí slunce, měsíc světla nedá a s nebe budou hvězdy padati, pak jedno bude, zajde-li i český národ! — Kde pak je milá matko člověka konec, který by neměl rozum v hlavě zbůhdarma! Jen se podívej, kolik tam nahoře bláznů trlkovitých!“

Střelbou, zvoněním, rachotem vlašských kotlů a jekotem trub se zase třásla okna, jako když v červnu Prušáci na Prahu stříleli. Mladý pán, ještě skorem chlapeček, Kristian Filip Clam-Gallas, jakoby zjevem svým všem byl učaroval. Až ochraptěli, jak mu „vivat“ volali; do dvora se přes moc za ním vedrali, až je panští služebníci museli vytlačiti. A potom se dali před zámkem do vejskotu, čepice do vzduchu vyhazovali, jeden druhého objímali . . . Pan hrabě poručil ze zdejšího pivovaru vyvaliti deset sudů piva. Takhle se lidské rozumy kupovaly ode dávna a takhle se lidské duše prodávají do dneška.

Sedlák Matějíček zpíval ještě tak sedě za stolem svou zamilovanou:

„Ó Čechové se sejděte,
všickni tobo pozorujte,
co se vám bude praviti,
budoucí zlé zvěstovati . . .“

A když přišel k druhé sloce, jež začíná s desaterem znamení, kteréž neklamně budou věštiti poslední soud, otevřely se dveře a na prahu ozvalo se pozdravení s obvyklým „Pánbůh požehnej!“ — Matějíčková vstala a šla do police, kde mívali vždy něco uschováno od oběda.

„Což ti tam na zámku nedali? — Dnes prý založili dorty do žlabu i koňům!“

„Jsem mrzák — ubožec, pantáto! Takového všude odstrčí! Nemohu se nikam dostati. — Prosil jsem jen o jediný doušek, o jedno napití — k svatému Mikuláši teče pivo stružkou! — Chtěl jsem jim o budoucích věcech povídati! — Ale kdo pak se dnes stará o zítřek! Kdo pak z nich ze všech myslí na budoucí čas, když přítomnost jim spletla rozumy v kotouče, jako hadi se svinují, když zima se blíží!“

„A znáš se ty ve věcech, které mají přijíti?“

„Tak jako v těch, které minuly!“

„Pojď a sedni si! — Tuhle naproti! — Což nevidíš? — Opravdu; na obě oči.“

„Jsem — slepý — mládenec!“

„Ty že jsi slepý mládenec?“

„Jen se na mne dobře podívej!“

„Vím, že se přichází na Čechy podívat vždy jednou za sto let, kdy je jim nejhůř! Slýchal jsem tak už co kluk a čítám tak do dneška! — Nedávno jsem jeho proroctví odložil. — A že nám nyní nejhůře?“

„Nejhůř člověku tenkrát, když zapomene, jak se jmenuje!“

Podivný muž se na chvilku odmlčel. Soused Matějíček si ho prohlížel od hlavy do paty a selka se od police ani nehýbala.

„A v zemi téhle lid všechen jakoby vší silou české jméno z hlavy si chtěl vyraziti! — Jsem slepý na obě oči; ale prohlédám lépe než dobře vidoucí. Jen jdi a poslechni jejich řeči tam nahoře. Zakýváš hlavou a řekneš: „Spěte tiše vy staré, české lebky a vy živoucí: dobrou noc!“

Podivný muž se opět odmlčel. Zdálo se, jakoby se mu byly rty zimničně zachvěly.

„Nejhůř bývá, když rodiče svých dětí neznají!“

„Tohle v „slepém mládenci“ nestojí!“

„Řekl-liž jsem ti, slepý mládenec že jsem já?“

„Ten brachu byl živ jen jednou, za Karla císaře!“

„Nepravil-lis sám, že vždy za sto let se přichází podívat na Čechy, jsou-li živi a zdrávi? — Já také vstal z hrobu! — Jen si mne důkladně prohlédni!“

„Spíš brachu jakobys z vojny šel! — Ostatně můžeš u nás přes noc zůstati!“

Soused Matějíček byl nerad, že si začal takovýhle hovor s člověkem naprosto neznámým.

„Však z vojny přicházím! — Nepamatuješ se na mne? — Vezls mne od Kolína s tou holčicí.“

„Vezl jsem tenkrát Prušáka červeného jako rak! — Přišel jsem při tom o vůz i o koně!“

„Rychtářova Apolenka s vámi že byla člověče?“

Selka u police spráskla podivením rukama nad hlavou.

„Sloužila mi a dosloužila věrně. Už ji hlava nebolí. Tatíčku — matičko, což pak jste na mne zcela zapomněli? — Což pak se vám Tomáškova podoba tak zhola z paměti vytratila?“

Panímáma u police oči vytřeštila a soused Matějíček znenáhla za stolem vstával.

„Mýlíš se člověče! — Náš Tomáš tamhle v rohu na hřbitově už několik let! — Nepřišel jsi k pravým dveřím. — Chtěl jsem tě tu nechati přes noc; ale takhle nemohu. — Jdi s Pánembohem!“

„Ani vy matičko?“

„Už jsem jeho duši dávno vymodlila!“

„Marné bylo vaše modlení. — Já byl živ, chytili mne pruští verbíři, daleko zavlékli, v červený kabátec strčili, pána ze mne udělali, zalíbilo se mi to . . .“

„Jděte člověče s Pánembohem . . .!“

Soused Matějíček vyvedl slepce za ruku na zápraží a před vrata . . .

„Sloužila-li vám Apolenka a věrně-li dosloužila, jděte si tuhle k Železnému!“ dopověděl za ním zabouchnuv dveřmi.

A slepec opravdu šel a jakoby měl nejbystřejší oči; i stružce se vyhnul, i velký, křemencový patník obešel. Ke všemu ještě o berlu sahající až pod rameno se opíral. Levá noha ke kolenu mu scházela.

„Apolenka vás pozdravuje kmotře a kmotra!“ zahovořil v síni uslyšev kroky a mužský hlas.

„S takovým tulákem by má Apolenka ani nemluvila; natož pak aby nás po něm vzkazovala pozdravit! — Táhneš po svých?“

Jakub Železný ubožce ze dveří přímo vystrčil.

„Kdyby přišel a o kus chleba řekl, půl bochníka mu dám. Ale takhle? — S pozdravením? — Na Železného jsi panáčku netrefil!“

Jakubu Železnému, třeba už nebyl rychtářem, hřebínek dosud neschlípl.

Soused Matějíček byl sice knížek českých milovník horlivý, starých kronik čtenář z míry pilný, ale jen tak podtají a od nějaké doby při zdejším chrámě kostelníkem. Za nebožtíka Tomáška učinil nadací; Železný za Apolenku také, ale jen slabounkou, skrovničkou . . .

„Arciť, v tom starém, staletém tak není psáno! — Před čtyřmi sty lety slepý mládenec ovšem věděti nemohl, co já, jenž jsem to zkusil na sobě nejdříve. A proto budu novým slepým mládencem a mé proroctví?“

„Slyšíš ho muži?“

„Popletenec na rozumu!“

„Abychom dali za Tomáška přece na mši svatou! — Musíš taky nechat obnovit celoroční modlení!“

Už se stmívalo; selka Matějíčková do „Pěti koralů“ ani neviděla.

„Ještě že jsme se ho tak zbavili!“ liboval si pantáta. „Takoví lidé bývají neodbytni.“

Před zámkem bylo hlučněji a hlučněji a všecko jen světlem hořelo.

„Spěte tiše vy staré, české lebky a vy živoucí: dobrou noc!“

„Jakoby tu byl zrovna někde pod okny! — Vyjdi se přec podívat na náves!“

„Nikde ani človíčka! — Všickni blázní nahoře!“

„Tatíčku — matičko!“

„Pro Bůh táto — což pak neslyšíš! — Tak si naříká! — Jakoby skonával. — Půjdu sama ven!“

„Zbouřil se tam vítr!“

„Kdo ví tatíku — kdo ví! — Tak mi jde něco náhle do hlavy!“

„Až rodiče dětí vlastních nepoznají . . . nejhůř . . . nejhůř . . .“

Selka octla se na návsi okamžikem. Pod starou hruškou u samých oken černala se lidská postava.

„Ani vy matičko má! — Ani vy! — Až rodiče dětí vlastních nepoznají . . . nejhůř . . . nejhůř . . .“

„Muži — tatíku! — Vyjdi přec! — Vždyť tu skonává . . .“

„Matičko . . . zaplať . . .“

„Tomášku! — Můj zlatý synu . . .“

Matějíček si posvítil na podivného muže loučí, nějakou chvilku se mu díval upřeně do očí, potom louč odhodil, vrhl se na zem volaje jakoby se míjel s rozumem: „A my tě tak drahé dítě odbyli . . . Tomášku — Tomášku!“

Ale Tomášek už znenáhla chladl celým tělem; jen se zdálo, jakoby zbělené oči jeho byly plninké bohatých slz.

* * *

Za nového pána prý plynul na Klecanech život rychleji, než bílé obláčky pod oblohou. Nikdo ani nevzdechl, že tak ta léta prchají. Na zdejším zámku vžili se v blahou myšlénku, že tu budou věčně. Pan hrabě s paní hraběnkou stárli, že o tom ani nevěděli. Roky jim v obličeji a na hlavě arciť nebylo viděti. Natírali jim každodenně tváře osvěžující růžovinou a březovou mízou: vlasy měli oba bělounké, jakoby ze samých nitek stříbrných utkané; posejpávali prý jim je divným práškem také každodenně. Jen selská bouřka přišla do radosti na Klecanech jako smršť. Ale netrvala dlouho. Byla jednou z nejnešťastnějších a nejposlednějších. Podíl na ní měl i Jakub Železný, ale z upřímnosti nikoliv, nýbrž ze zlosti na celý svět.

Když soused Matějíček zapisoval na list přišitý k „Slepému mládenci“, jak věšeli v Roztokách mladého Tichého zrovna před vraty otcovského statku, obrátil jednu stránku zpět, kdež bylo na konci proroctví poznamenáno velikou frakturou jako doplněk:

„Nejhůř však bývalo, je a bude, když rodiče svých dětí nepoznají. — Probatum est!“

A při tom si několikrát zakýval hlavou, odložil péro, ruce přeložil křížem přes prsa a zamyslil se.

Z denníku ruského Čecha.

I.

Ruský typ.

Prvé, než budu pokračovati ve svém vypravování*), uvedu několik historicko-národopisných úvah, které jsou na samé Rusi všeobecné uznanými, a vrhají nejjasnější světlo na vývin a na charakteristiku ruského národního typu. Vyjímám je z díla, sloužícího zde za učebnou pomůcku**). Úvahy ty neobsahují sice nic nového, avšak poskytují pozorovateli z blízka vítaný pohled na některé zvláštnosti ruského typu i ruské povahy, které by se jinak tak snadno vysvětliti nedaly.

Zdá se mi, že z národů slovanských vynikají Rusové jakousi zvláštní rozmanitostí a širokostí svého národního typu, v kterém však převládá síla, kteroužto Rusové jsou schopni přispůsobovati se lehce cizím vlivům, aniž by tím tratili základních známek rázu praslovanského, t. j. známek, více méně společných všem slovanským národům. Nicméně nacházíme v ruské povaze vedle těchto nám všem obecných příznaků plemenných i mnoho nám nového, a naopak pozorujeme u nich opět nedostatek některých črt povahy, které vlastní jsou nám. Na vývin naší národní povahy, i na vývin ruské národnosti působily vlivy tak rozličné, že se musely naše typy poněkud od sebe vzdáliti. Národní život náš tvořil se za nátisku kmenů germanských, kteří byli počtem daleko mohutnějšími nás, a vzdělaností nestáli níže, kdežto Slované dnešní Rusi měli v národním svém vývoji co činiti hlavně s národy asiatskými a severními, kteréž stály i počtem i vzdělaností níže jich. Rozličným postavením kmenů slovanských na ohromných prostorách východní Evropy, a nepochybně i větším jich smíšením se s různými jinými národy, vysvětlují se rozličnosti v povaze kmenů ruských i mezi sebou. Kulturní výbojností slovanských plemen naproti východu a severu vysvětluje se pak rozličnost typu ruského od jiných národů slovanských, tak že cítíme společnost svého původu, a přece vidíme mezi sebou rozdílu jako bratři, kteří při vší příbuznosti krve zdají se na první pohled málo sobě podobnými.

* * *

Na rozsáhlých rovinách východní Evropy tiskli se a mísili ode dávna národové původu nejrozmanitějšího. Zde nikde nebylo fysických překážek, splývání jednoho kmene s druhým, nebylo podmínek k uzavřenosti, isolovanosti; oněch podmínek, kterými vysvětlujeme si na příklad okolnost, že na Kavkaze zachovalo se na velmi těsném prostranství několik co do původu rozličných plemen v jich prvobytné čistotě, se všemi zvláštnostmi jazyka, tvaru i bytu. Rovina činila sjednocení a slití plemen pouhou otázkou času a nutností. Byla jen otázka jedna: Kterého národa vliv bude převládati v tomto sloučení. Slované stýkali se zde nejen s plemenem finským, jež zaujímalo kompaktními massami téměř celý sever a severovýchod těchto rovin, nýbrž i s plemeny mongolského a tureckého původu. Kromě toho svědčí jasné památky historické o dočasném přebývání na rovinách evropské Rusi kmenů keltických a germansko-skandinavských. Ano, kdyby i takových svědectví nebylo, nalezli bychom skoumáním ruského jazyka nepochybné důkazy těsného kdysi sblížení Slovanů s těmito národy, ve výměně slov a ponětí s nimi. Bádáním historickým bylo podrobně sledováno šíření se rusko-slovanské národnosti po severovýchodu evropském i vysvětleno pohlcení touto národnosti kmenů druhých; toto rozšíření se ruského plemene na ujmu jiných má pak význam světohistorický. Ono značí vítězství Evropy nad sousedním východem. Každý z finských neb mongolských kmenů, rozplynuvších se v ruské národnosti, jest akvisicí celé rodině evropské, která jde v čele člověčenstva.

Vnímaje v sebe plemena cizí, přetvořuje jich ve vlastní krev a kosť, ruský národ vtisknul jim nevyhladitelnou pečeť evropeismu, i poskytnul jim možnost bráti účastenství v historickém rozvoji národů evropských. V tom smyslu byla Rus předním vojem Evropy, jako byla přední stráží její proti strašnému mongolskému nátisku.

*) Viz „Z denníku ruského Čecha“, Lumír 1879 č. 32 a 35. — Začínáme tímto novou řadu článků z pera ruského důstojníka, hledícího na poměry okem poctivě slovanským. *Pozn. red.*

**) „Отечество вѣдѣніе“ Д. Семенова. — „Русскіе, какъ колонизаторы,“ Ешевскаго. (Semenov a Ješevskij).

Ona bradila vlny asiatských kočovníků, odtiskla je konečně, a následovala za odlivem, znamenajíc rozhraní Evropy i Asie křížem, mečem a pluhem.

Význam ozbrojeného zápasu Ruska s Asií cení a uznává se všeobecně, jak náleží; méně jasny jsou však na západě obrovské výsledky mírného výboje ruského, ačkoliv účinky ty jsou ještě daleko důležitějšími. Že Rusové za takového výboje nemohli jeviti exklusivnost, nepřízeň, nesnášelivost k národům, na jichž ujmu se šířili, jest jasno. Rusové nebyli nikdy exklusivními, kromě pokud se jednalo o neporušitelnost národnosti vlastní. Šíření se ruské národnosti a vývin její dnešní nepojil se s vyhynutím neb záhubou plemen cizích, s kterými se potkávala. Plemena finská, na kterýchž ujmu hlavně šířila se ruská národnost, nevymizela s povrchu zemského, nevymírala při těsném sblížení se s ní, jako hynou plemena severo-americká při styku s Anglosasy, jako vymírají tuzemci Oceanie následkem usazování se mezi nimi Evropanů. Cizorodní kmenové neuváděni v otroctví, nepovažováni za nižší bytosti, nebyli vyhlazováni ohněm a mečem. Proces sloučení vyplnil se pokojnou, přirozenou cestou. Na osnově čistě slovanské vzrůstají poruštěná plemena finského i asiatského původu, přijavší křesťanství, ruský jazyk i ruské mravy. Tam, kde ruská národnost vštěpovala se na kmen cizí, již ostře označený a vědomý sobě své zvláštnosti, své víry, nepokoušela se zlomiti jej násilím. Nejlepším důkazem jsou tatarské ostrovy v Rjazanské, Kostromské, Vileňské, Grodněnské, Minské a jiných guberniích; tyto zachovaly dosud v plné ryzosti víru i obyčeje své, ačkoliv je se všech stran objímají kompaktní massy obyvatelstva ruského.

Čím hloub vnikáme v minulost a v dávnou historii ruského plemene, tím méně nalezáme sledů uzavřenosti, nesnášelivosti a nepřízně k rodům cizím. Exklusivnost, nedůvěra, vědomí ostré protivy zrodily se teprv cestou historickou, následkem zvláštních okolností. Přitom jest tato nedůvěřivost obrácena spíše proti západu, nežli proti východu, a to více z ohledů národních a z ohledů víry, nežli z příčin nestejného původu. Němec, který přijal pravoslaví a jazyk ruský, jest i nyní v očích národa považován za Rusa. Prohledneme-li si jména ruské aristokracie, přesvědčíme se lehce, co tam Němců, Tatarů a Gruzinců.

Neobyčejnou snadností a schopností, přijímati ve vlastní soustavu živly cizí, slučovati se s nimi a přetvořovati je pomalu v sebe, vysvětluje se bystré rozmohutnění se ruského plemene po celém nekonečném prostranství od Baltického moře až k východnímu oceánu, vysvětluje se dále, že ruský typ není typem čistým, nýbrž výsledkem splynutí rozličných národností, za převládání národnosti slovanské. Že pak v plemeni ruském převládajícím živlem jest živel slovanský, o tom nemůže býti ani nejmenší pochybnosti. Od samého počátku historie, uprostřed stálého, věkového zápasu s východem, jihem i severem, zachovali Rusové všechny rozhodné příznaky svého evropského původu, neztrativše ni jediné podstatné črty jeho. Právě tato národní síla, zachovati evropský typ uprostřed stálého míšení se s plemeny asiatského původu, jest největší chloubou i zásluhou ruského národa; každý krok jeho dále v hlubiny Asie byl vítězstvím evropského všeobčanstva. Cizí plemena splývala v národnost ruskou podávajíce se národnosti slovanské, evropské.

Jest otázka, zdali změnil se původní slovanský typ v národě ruském přijetím živlů cizích, aneb zachoval-li se čistým? Přenášejíc svou slovansko-evropskou národnost na kmeny cizí a přeměňujíc je v sama sebe, zdaž nepodleblo ruské plémě některému vlivu se strany pohlcených, níže vyvinutých národů? Zůstal-li v ruském národě typ všeslovanský netknut, aneb vyšel z těchto styků co nový, jako na příklad typ Francouze neb Angličana, v kterém snadno možná poznati převahu hlavních živlů, které národnosti tyto utvořily, a v němž přece zase nalezáme mnohých vlastností, jakých nenacházíme v žádném z původních tvarů? O takovéto proměně nemůže býti žádné pochybnosti.

Uvedeme některé příklady. Obyvatelstvo gubernií Moskovské, Vladimírské, Jaroslavské, Kostromské považujíc se bez odporu za nejlepší representaci čistého velkoruského typu. Ve Vladimírské gubernii obnáší počet cizinců $^1/_{5419}$ část veškerého obyvatelstva; v Moskovské asi $^1/_{146}$ a i tento skrovný počet sestává z příchozích, z Ciganů i Němců, s nimiž se potkáváme po celém prostranství širé Rusi; po praobyvatelích nezachovalo se však ani sledu. V Jaroslavské gubernii obnášejí cizí národnosti okolo $^1/_{538}$ v Kostromské $^1/_{268}$ všeho obyvatelstva. Odečteme-li opět Němce a cigany, a v gubernii Kostromské i Tatary usídlivší se zde nedávno, nacházíme ve východní části Kostromské gubernie na hranici s Vjatskou ještě nemnoho Čeremisův, a v západní části Jaroslavské — malý ostatek Korelův, z poloviny již poruštěných; veškeré ostatní prostranství těchto 4 gubernií zaujímá ruské obyvatelstvo, a to typem, na který ukazuje se co na nejčistší typ velkoruský. Po souhlasném svědectví nejstarších pramenů historických žila však na těchto místech někdy plemena finská, která zde zůstavila až po dnes sledy svého přebývání v jménech krajů, řek, obydlených míst a pohraničných mezníkův. — Avšak v ruských letopisech, v národních podáních není ani památky o zápasu finských tuzemců se slovanskými příchozími, a ještě méně o vytlačení tuzemců dále na sever a na východ, neb dokonce o jejich vyhubení neb vymření. Vytlačení mohlo díti se jenom tenkrát, kdyby se býval slovanský nátisk stal vtržením v tyto kraje ve velkých, kompaktních spoustách, ženoucích před sebou tuzemské obyvatelstvo. Takové hnutí nemohlo projíti nepozorovaným, nemohlo zůstati bez patrného sledu v národní paměti neb v letopisech. Avšak takového hnutí celou massou nenacházíme ani v žádné pozdější kolonisací ruské, která již zaznamenána jest v historii. Tuzemské obyvatelstvo těchto čtyř gubernií nemohlo býti tedy vytlačeno ani vyhubeno. Čím tedy vysvětliti si jeho zmizení? Patrně ničím jiným, než poruštěním tuzemců, jich slitím se se Slovany v jeden národ. Potom ovšem nelze pochybovati o obapolném podílu na utvoření národního typu, jevícího se nyní v oněch guberniích. Pozornější etnografické studium obyvatelstva těchto čtyř gubernií podává i očividné známky takového obapolného účinkování.

Že slovanská národnost, pohltivší národnosti jiné, jest schopna přijímati také sama dosti silný vtisk jejich vlivu, toho důkazem jest na př. pohled na obyvatelstvo gubernie Archangelské. Vyjímaje krajní sever, zaujatý

s jedné strany Lopary, s druhé — Samojedy, pak západní strany, kde žijí Korelové, kteří poddali se již z části vlivu ruské národnosti, jest celý prostor Archangelské gubernie osídlen Rusy. Známý finnolog Kastren (ve svých cestopisných upomínkách z 1838—44 r., vydaných po jeho smrti Šifnerem) představuje nám rozličné stupně poruštění Loparů i Finů. „Mezi Rusy,“ praví o Loparech, žijících okolo hlavní Murmanské cesty: „poznáte okamžitě mlčelivého, mračného Lopara; u porovnání s pravými svými soukmenovci jest on skoro již úplným Rusem. i mluví ruským jazykem, co mateřským; nemaje vlastních písní pěje ruské; ruský kroj, hry, obyčeje a mravy přijal již dávno. Ruský vliv zračí se u oněch Loparů hlavně v snažlivosti, v pečlivosti, v obchodním duchu a veselosti, v samých to vlastnostech, úplně cizích jich soukmenovcům, kteří nemají častého styku s Rusy.“ Kastren vyvrací také domněnku o násilném vytlačení finských obyvatelů ruskými příchozími od břehů Bílého Moře. Praví mezi jiným: „Že Rusové usadili se tu bez násilí i přijali v sebe národnost finskou, která že mezi nimi nevymřela, dokazuje předně neryzost ruštiny Archangelčanů, plné finicismů, hlavně pak tvar obličeje, s kterým se zde stále potkáváme pod ruskou čapkou.“ Zajímavý příklad směsi Rusů s tuzemci poskytují Ižemští kolonisté, na které jako na své utlačovatele žalují si tak hořce Velkozemští Samojedi. K směsi Zyrjanů a Rusů, z které utvořili se Ižemci, přidružili se ještě potomkové Samojedských rodin, již byli už dávno zanechali kočovného života a spřátelili se s Zyrjany i s Rusy. V samém obličeji těchto kolonistů zračí se vliv tuzemského příměsku; rozdíl od velikoruského typu jest velmi značný.

Ještě jasněji jest však patrným vliv smíšení plemen na jihozápadě a na jihu ruském. Kdož neví, z jakých etnografických živlů různého původu vytvořilo se kozáctvo na nížinách Dněpru, na Donu a na Urálu? Sama jména Torkův, Berendějův, Kovujův a jiných plemen turkského původu, která druhdy živa byla v Kyjevské gubernii, vymizela úplně z paměti národa, ačkoli v historii není ani sledu, že by byla plemena tato odešla neb vymřela, za to však podnes mnohá tvář maloruského kozáka upomíná na asiatský tvar obličeje oněch zmizevších národků.

Dosti ostrý rozdíl velkoruského typu od maloruského vysvětluje se snad právě rozdílností vedlejších příměsků k osnově slovanské, společné oběma. Z té příčiny též záhy již počíná se různiti svou povahou severovýchodní část ruských Slovanů od jihozápadních. Z podobných příčin zpozorovány dávno již v letopisech zvláštnosti v povaze obyvatelů rozličných krajin ruských — zvláštnosti, lišící ku př. Rjazance od obyvatele Suzdali, od Moskviče a ještě ostřeji Smoljana neb Kijevlana. Vliv cizích plemen na ruský typ jest tedy nepochybným.

Proces assimilace ustálil se dávno v kořenné části dnešní Rusi; trvá však po dnes ještě na jejích okrajích. Tak v Sibíři některá kočující plemena mění pomalu způsob života, sídlí se, tratí svůj ráz, přijímají ruské zvyky a mravy, přijmou pomalu i jazyk, smísí se, a splynou konečně úplně s národem ruským. Podobně stává se i na jiných místech.

Částečně pak vidíme tentýž proces i jinde a více z blízka: v intelligentnějších třídách ruské říše samých, hlavně pak v zeměpanských a veřejných službách. Obrovský mechanismus ohromného státu ruského vyžaduje nesčíslných sil. Zde pozoruje se stále ještě nepřervaný proud cizích živlů, které se přispůsobují ruskému. V seznamech jmen najdete zde často většinu těch, která jsou původu neruského, a seznáte-li osobnosti z vlastního názoru, naleznete v nich všechny možné stupně národní assimilace, od lámané ruštiny až do hotového Rusa. Rus jest podobna neobsáhlému moři, v které vlévají se stále nové a nové proudy. Jako se přispůsobují v Severní Americe synové téměř všech národů světa lehce k zvláštní občanské společnosti, tak stane se též snadno Rusem každý, kdo žije mezi Rusy, s tím jen rozdílem, že v Americe převaha hlavní národnosti není tak silná jako na Rusi. Cizí živly, které mísí se dosud ještě s krví ruskou, nezmění ničeho víc v národnosti rusko-slovanské, v duchu jejím. Neb jednou z hlavních zvláštností Rusů jest, že trvají s tuhostí, jako žádný jiný národ, na své národnosti slovanské; tento národní duch vzrůstá pak stále k vědomí přemocnému a trvalému; on zaručuje živlu rusko-slovanskému budoucnost tak velikou, jako ohromnou jest říše jeho.

Hop-là!

Arabeska od *Jana Liera.*

(Dokončení.)

Probrav se z mdloby spatřil se tváří v tvář svému otci; ředitelovy oči hleděly na syna velitelsky z ledového obličeje.

Jiří si přejel rukou čelo a vzchopil se na loži.

„Otče, — mé dítě neumře hladem, nesmí! Nigrin mi musí říci, kde je naleznu, — otče, zavolej mi jej, hned!“

„Komediant Nigrin jest uvězněn v stoličním žaláři,“ pravil suše ředitel. „Na vašem svědectví, pane Racku, bude, odsoudí-li jej soud pro neopatrnost či pro vražedný úmysl. Všechno jiné považuji za přízraky z malé horečky, kterou jste právě přestál. Rozumíš mi synu?!“

„Otče!“

„Ani slova více!“ kázal hněvivě ředitel, vzchopiv se. „Vy, pane Racku, složíte své svědectví u okresního soudu v Dolních Královicích v Čechách, neboť správa dráhy zřídila vás druhým chefem stanice ve Zruči, kam se mnou za čtyřiadvacet hodin odjedete.“

„Já musím od něho zvěděti —“

„Nesmíš a kdybych ti měl zabrániti násilím!“

Otcem zavežen do Zruče a otcem doveden k soudu, kdež vypověděl, že jedině vlastní neopatrností se vysmekl komediantu z náručí.

Kolik měl Jiří soudruhů a služebníků na své nové

stanici, tolik měl kolem něho řiditel strážců; popouštěli zněnáhla ve své horlivosti, vidouce, že Jiří nevychází ze zmalátnělé zádumčivosti. Vyhojen fysicky trpěl svíravou, horoucí touhou po dítěti, jehož život, jehož matky muka zavinil. S úzkostlivou ostražitostí pátral pod rukou a — bez naděje den po dni ubíhal, jeseň dovadla. Jiřímu se zdálo, jako by sněhem tuhé zimy měly býti pokryty i ztracené stopy, jež hledal.

„Divná choutka, plahočiti se za krutého mrazu po vsích žebrotou,“ prohodil chef, vstoupiv do kanceláře. „Venku na prahu při silnici sedí babizna, jíž se ani dárky, ani špatnými slovy zbaviti nemůžeme. Chce prý si odpočinouti.“

„Nechť se ohřeje, pozvu ji,“ mínil Jiří a vyšel před nádražní budovu.

Stařena, sedící na prahu, vstala zočivši Jiřího a napřáhla proti němu ruku.

„Pane, vy jste Jiří Racek,“ pravila „Čekám na vás. V našich horách je zle. Prožebrala jsem se k vám, abyste věděl, že vaše dítě a vaši milenku zabíjí mráz, nouze, a hněv mého nešťastného syna, který pod jednou střechou s vaším děckem a vaší milenkou ještě rozumu pozbude.“

„Já přijdu!“ zvolal Jiří, přiskočiv k stařeně a chopiv ji náruživě za ruce. „Kam, mluvte!?“

„Do Osečné.“

„Dost již! Vezměte ode mne na cestu, jděte a mlčte.“

Jiří nepromluvil do večera s nikým slova.

Chef, odbyv si k sedmé hodině pražský vlak do Brna, odevzdal noční službu Jiřímu. „Máte dnes jediný vlak, nákladní po půl noci,“ pravil odcházeje. „Dopřejte si tedy spánku. Dobrou noc!“

Jedva že zavřel dveře, seděl již Jiří u telegrafického apparatu. Žádal z Prahy vyslání reservního stroje bez odkladu, poněvadž prý nepochybně k probrání závějí na trati před nákladním vlakem lokomotivy bude potřebí.

O deváté hodině vjel reservní stroj do nádraží a současně šla stanicemi směrem k Brnu depeše: „Pořádkem vypuštěného osobního vlaku č. 13 pojede zvláštní vlak ze Zruče do Osečné.“

Krom této depeše obdržel Německý Brod zprávu: „Zvláštním vlakem jede souschef mé stanice (mladý Racek) za nutným řízením. Nemám pro něj žádný osobní ani krytý nákladní vůz. Jede na pouhém lowry. Všude jest nouze o waggony, vy snad ale můžete doplniti ekypáž zvláštního vlaku konduktérským a osobním vozem. — Burda, chef.“

V 9 hodin a 35 minut vyjely ze zručského nádraží lokomotiva, tendr a nízký nekrytý nákladní vůz bouřlivou zimní nocí za třeskutého mrazu směrem k Brnu. Jiří seděl v kožiše schoulený na stoličce brzdiče. Necítil ani mráz, jímž mu nohy křehly, ani úžeh palčivého větru, jenž kolem jeho hlavy skučel.

Byl si vědom jen jednoho: Jel ku svému dítěti. A měl k němu šestasedmdesát kilometrů; — pak pětasedmdesát, — pak čtyřiasedmdesát, — vlak šel k zbláznění loudavě! Od jednoho kilometrového pilíře ke druhému měl Jiří desetkráte chuť shoditi ničemu strojníka s lokomotivy a říditi stroj sám; volal na něj, prosil, a přec na každé stanici mu potvrdili, že jede náležitou rychlostí pořádkem vypuštěného vlaku č. 13!

„Nemám ani prázdný lowry jako vy,“ pravil výpravčí v Německém Brodě. „Chcete-li, — jeďte tak dále. Ale neradím vám k tomu; před hodinou se sice vrátil z hůry pluh, probrav závěje, leč za Žďárem jest prý taková nepohoda, že —“

„Signalisujte nás dále! V před!“ zvolal urputně Jiří. — Jízda šla do vrchu; sněhu a vichřice přibývalo.

„Poslední stanice před Osečnou,“ bručel strojník ve Žďáru. „Že tam ale dorazíme, nechci právě tvrditi.“

Vyjeli na vysočinu, po níž bouře nevázaně řádila. Pod jasným nebem vířila divoká chumelice. Fičící vítr zvedal drobný suchý sníh v obrovských mračnech, jež metl zuřivě po planině, honil proti sobě, srážel i svíjel v sloupech a vrhal přívalem s místa na místo.

Nízké široké závěje rostly před lokomotivou na trati jako bubliny; některé vichřice zase hned roznesla, jiné vlak rozbrázdil. — Jiřímu bylo, jako by si z něho peklo šašky tropilo.

Pojednou strojník zarážel.

„Co se stalo?“ volal Jiří.

„Veliká závěj před námi. Rozjedu se proti ní,“ zněla odpověď.

Couvnuv asi o dva profily, vehnal stroj do závěje. Neprorazil. Podnikl opětně útok se zdvojenou prudkostí a lokomotiva se zaryla do sněhu, jejž srazila před sebou a kolem sebe ve vysokou hradbu.

„Uvízli jsme. Nemohu ani v před ani na zad,“ pravil strojník. „A to půl druhého kilometru před Osečnou!“

„Volejte parní píšťalou,“ velel Jiří. „Na Osečenské stanici nás musí přece uslyšeti a musí vyslat lidi na pomoc!“

V hukot bouře mísil se jek parní píšťaly. Minulo čtvrt hodiny. Nikde ani slechu ani vidu po živém tvoru. Minulo půl hodiny a hradba kolem vlaku se zvýšila; stroj byl zavát, vítr snášel a skládal před ním oblak sněhu za oblakem —

„Kde je ves Osečná?“ ptal se náhle Jiří, jenž byl shodil se sebe kožich a přecházeje zimničně po lowry, rozhlížel se zoufale na vše strany pustým rejem vánice.

„Tam za lesíkem,“ odpovídal strojník, ukázav na nejasný černavý pruh.

„Dojdu si tam.“

„Máte-li svůj život nazbyt — —!? — Stůjte — tuším, že od lesíka někdo přichází.“

Závojem chumelice bylo nejasně pozorovati tmavou postavu, jež chvílemi se zastavovala jako na rozpacích, má-li se přiblížiti či vrátiti.

„Chuďas nějaký,“ prohodil strojník. „Nese otýpku klestí. Patrně nasadil život, aby si vypůjčil za nehet tepla, jež zaplatiti nemůže. — Musí býti dosti těžko, při poctivosti zmrznouti!“

„Člověče!“ houkl na neznámého. „Pospěšte, — nechť jste kdokoli.“

Cizinec přibrodil se sněhem k lokomotivě; jeho v šátku zakuklená hlava byla sněhem a jíním tak pokryta, že vousatý obličej nebyl k rozeznání.

Vyslechl mlčky naučení strojníkovo, jak má sehnati lidi k proházení závěje, jak zpraviti stanici a neblesl ani, když mu Jiří královskou odměnu sliboval; s mladého muže však očí nespustil.

„Jdu! Vrátím se, jistě se vrátím,“ zamumlal konečně, jedva že mu strojník druhé slovo porozuměl.

Nechav otep na místě, odešel; zmizel za lesíkem.

Jiří se třásl nedočkavostí; každé chvíle byl na skoku za cizincem a byl již přesvědčen, že jsou podvedeni lotrem, zrádcem, když konečně —

Cizinec přistoupil k vozu před Jiřího.

„Já jsem Nigrin," řekl zvučně, shodiv kapuci. „Vím, že tě moje matka vyhledala. Jedeš si pro své dítě a já ti je přináším. Zde jest, vezmi si je."

Jiří vytřeštil oči na komedianta.

„Ty váháš!?" vzkřikl Nigrin zuřivě. „Smiluj se nad ubohým robátkem. Jest mi ho líto, ale jedenkráte bych mu ze vzteku snad ublížil a tvá by byla vina!"

Jiří klesl na kolena a něžně, třesoucíma se rukama bral spící, v hadrech zahalené děcko z rukou kejklířových.

„Alison —?" vydechl.

„Spoutal jsem ji. Třeští. Ale s ní se spravím já, až nebude tvého děcka mezi námi. Ona náleží mně, právem mé lásky, právem lidským i božským, — tak jako tvé dítě náleží tobě. Nezapomeň toho nikdy! Střež se mne!"

Jiří naslouchal dechu dřímajícího dítěte, zahalil je v kožich, přitiskl je k svým prsoum a hýčkal je a hleděl na ně bez ustání, ač pro slzy ničeho neviděl.

Zatím byli již strážníci na trati zvonkovými signály ze Žďáru přivolali pomocný stroj, který přispěním dělníků z Osečné vyprostil vlak. Jiří s děckem dovežen na lowry do Žďáru a odjel ranním vlakem do Prahy. —

Za čtrnáct dní bral se od českomoravského nádraží na Volšany skvělý průvod, v němž se jen modralo železničních uniforem a v seznamu zemřelých byli mnozí jak obyčejně a mezi nimi také „Jiří Racek, železniční úředník, v č. 1623-II, zánětem plic."

Zvědaví lidé, hrnoucí se kondolenčně na českomoravské nádraží, uslyšeli před zavřenými dveřmi ředitelových cosi neurčitého o „prudkém nastuzení mladého pána" a úplně určitě, že ani pan ani paní nejsou schopni k přijímání návštěv. —

Ředitel Racek si vyžádal odpočinek, možno-li nazvati odpočinkem mučení se výčitkami vlastního srdce a výčitkami ženy, oplakávající jedináčka.

Z jara se přihlásila u paní Rackové chudobná, nemocí ztýraná mladá žena.

„Jen se podívám na dcerušku mladého pána," řekla. Ale když se podívala, chtěla ji vzíti s sebou, reklamovala ji právem matky a obě ženy — matka i babička zápasily prosbami a zaklínáním o dítě, jež nižádná ze srdce si nechtěla — nemohla vyrvati.

„Svěřuji vám je," rozhodla se konečně Alžběta Nigrinová. „Vychovejte je, učiňte je šťastným za cenu mého neštěstí. Vy máte moc a já jen svou lásku, jež by moji dcerušku od zkázy nezachránila. Vrátím se k muži, který mojí láskou žije."

Mme Alison Santerelle-Weems jest opět zářící, obdivovanou jezdkyní a s ní o závod skáče životem smělými skoky upokojený, blažený Master Weems — — — hop-là!

Odříkání.

(Ch. Grandmougin.)

Znám starý klášter v hloubi černých lesů;
tam umříti chci, do své tmavé cely
bez hluku těžké zoufalství své vnesu.
Ve věčném soumraku spí ten hvozd ztmělý.
Znám starý klášter v hloubi černých lesů.

Tam někdy půjdu zahrát na varhany
ve svátek, v neděli, kdy mlha bude,
larghetto Schumanna, v němž svoje rány
i ztrátu štěstí pozná srdce chudé;
tam někdy půjdu zahrát na varhany.

Leč brzy k písním církevním se vrátím,
neb v Schumannu bol proudí plným jezem
Mne bolí minulost; tož líp se ztratím
ve výši nebe s božským Pergolesem
Ó, brzy k písním církevním se vrátím!

Sem habit, sandaly! je konec všemu.
Já pěst zatínal, čas je ruce spínat!
Chci klášter s oblouky a tichem, k němu
hluk světa z dálky chodí uhasínat.
Sem habit, sandaly! je konec všemu.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Černá krajka.

Napsal *Jan Antoš.*

Minuli jsme St. Cloud. V duchu počal jsem již počítati minuty. Než uplynulo čtvrt hodiny, zapískl táhle parostroj a já spozoroval, že na rychlosti mu ubývá, náhle zaznělo pronikavé písknutí a vlak se zastavil. V tom okamžiku vyplnila se dávná tužba má: byl jsem v Paříži.

Záplava světel, tolik lidí, takový ruch, tolik záchvatné činnosti mne na okamžik zarazily.

Ani jsem nepozoroval, že po delší již dobu stojí přede mnou vysoký muž v dlouhé modré bluze a v režných kalhotách.

Když jsem se s jeho zraky setkal, otázal se mne zdvořile:

„Pane, hledáte nocleh v Paříži?"

„Hledám!" odvětím.

„Vynajdu vám jej k vaší nejlepší spokojenosti," a než jsem se nadál, octl se již můj malý vak v jeho rukou. Následoval jsem ho na ulici. Před nádražím se muž zastavil a zahvízdal silně do dvou prstů. Byl to signál tak přesný, jakoby z něho určité číslo zaznívalo. Z dlouhé řady kočárů na protější straně ulice vyniknul se fiakr, s rychlostí popojel k nám a s pravou, jen

*

pařížským fiakristům vlastní bravurou zastavil přede mnou.

„Rue la lune, hotel D'eau!“ zvolal můj průvodčí na kočího, otevřel dvířka kočáru a sám vyšvihl se na kozlík.

Projeli jsme jen několika ulicemi, když kočár zastavil se náhle před vysokým, výstavným, jasně osvětleným domem, v němž dle ruchu, přebíhání, pokřikování celé smečky sluhů v černých fracích a bílých kravatách, poznal jsem kýžený hotel D'eau!

Unaven a rozčilen přál jsem si již uchýliti se ke stolu a byl jsem povděčen sluhovi, jenž otevřel přede mnou vysoké skleněné dveře, vedoucí do místnosti pro hosty.

Vstoupil jsem do prostranného, vysokého salonu s klenutým, krásnými ornamenty ozdobeným stropem, s něhož zpod silně zlacených říms splývaly nad šesti gotickými okny těžké záclony tmavohnědé barvy, a mezi nimi pak umístěna byla podlouhlá zrcadla v širokých zlacených rámcích. Kol stěn rozestaveny byly krátké květované pohovky a před každou byl umístěn malý čtyrbranný stolek s dvěma fauteuily.

Po jedné straně na spůsob lóže zřízena byla kredence s celou baterií likéru a elixiru. Zde s vysokého křesla vládlo mladé, vábné děvče, dle kroje s bílými rukávníky odněkud z Normandie. Po pravé straně pak nalézaly se ještě jedny skleněné dveře, polo záclonami zastřené, které patrně vedly do jiného salonu pro stálé hosty, jak v Paříži to zvykem.

V prvním okamžiku zdálo se mi, jakobych se octnul na palubě velké lodi. Zaslechl jsem tolik různých řečí a nářečí, viděl tolik různých typů, kolik snad jest národů na světě.

V tom hluku, kouři, v té náladě, jakou poskytoval pohled na celou společnost, zmizel pojednou všechen ten lesk, ta nádhera i úprava salonu.

V prostřed síně složena byla hromada kufrů a na nich opět nedbale naházeny drahé kožichy, jež patrně náležely osmi Rusům, sedícím u nejbližšího stolu a statně popíjejícím čaj. Za jiným stolem bavili se Angličané a v koutě u dvou stolů rozložila se jako táborem společnost bohatých kupců armenských a řeckých, z nichž jeden měl černého sluhu, povalujícího se líně u nohou pánových na drahocenném koberci. Ba nescházel zde ani známý vyčouhlý typ německého professora s dlouhými vlasy zpod vysokého cilindru a s velkým kostěným skřipcem na mžouravých, zpytujících očích.

V malé chvíli vítal mne hotelier.

„Pokoj s okny na ulici, večeřet budu též nahoře!“ odpověděl jsem na jeho stálé poklony.

„Zdržím se delší čas v Paříži, libo-li vám, zapíšu se do knihy cestujících!“

Hotelier ukláněl se na novo. — —

Druhý den udeřením desáté hodiny šel jsem se představit svému nastávajícímu chefu. Byl jsem přijat velmi laskavě. Chef seděl již při práci u svého stolku, a když podal jsem odporučující list od svého otce — jeho dobrého obchodního přítele — objal mne vřele a ihned šel mne představit do vedlejšího salonu své paní a své dceři. Když jsem odcházel, provodil mne starý pán pln radosti až k samým dveřím.

Zbývalo mi ještě as tři hodiny času; použil jsem jich ku prohlédnutí si jenom několika ulic.

V poledne uchýlil jsem se k obědu opět do hotelu D'eau.

Hotelier přivítal mne jako starého známého, zvlášť když jsem mu oznámil, že hodlám se za svého pobytu v Paříži u něho stravovat.

„Tu dovolte laskavě,“ pravil ke mně, „abych vás uvedl do vedlejšího salonu mezi své stálé hosti. Zde neměl byste pokoje ani pohodlí,“ — a ve své horlivosti otvíral již postranní dveře do sousední komnaty.

Byla zařízena s velkým přepychem a společnost byla vybraná, soudil jsem tak dle vesměs intelligentních, výrazných tváří a v pravdě elegantních toilet dámských; frisury byly vesměs bezvadné.

Hotelier uvedl mne k nejbližšímu stolu a představil mne malé čtyrčlenné společnosti.

Navzájem představil mi pana de Chinon, advokáta a jeho mladou choť, pana Billona, člena redakce „La Verité“, a pana Talaraina, starého professora s dobráckou tváří.

U stolu rozpředl se obyčejný hovor jako vždy, když nám byl představen cizinec: nejdřív bylo na mně, bych vyzpovídal se ze svých zámyslů a plánů, za jakými jsem do Paříže zavítal, a pak následovalo s druhé strany několik frásí, kteréž mi měly poskytnouti útěchy v mých zámyslech a poskytnouti podpory v budoucím mém povolání.

Za půl hodiny jsem v nové společnosti úplně zdomácněl; zvláště milou společnicí byla paní de Chinon.

V krátkém tom čase dověděl jsem se od ní, že je teprv rok vdaná a že ihned po svatbě podnikla se svým mužem cestu do Italie. Nyní že jest pan manžel příliš zaměstnán, jest advokátem ve čtvrti Latinské a vede těžký proces s jednou akciovou společností pro rušení patentu, přiřknutého panu de Colin na výrobu zdravotního elixiru.

Pan de Chinon zůstal při vypravování své manželky úplně chladným, jako by se ho věc netýkala, ponechávaje jí úplnou volnost.

Paní de Chinon byla mladá blondynka s živýma trochu, aspoň jemně koketníma očima; obrátila-li však oči ty od nás, byly čisté, plny hlubokého citu, jenž zajisté náležel jen muži jejímu.

„Ach, málem bych zapomněla,“ počala opět po krátkém odmlčení. „Máme zde ještě souseda, pana Rivalea! Ten bude vás snad nejvíce zajímati,“ — a v očích jejích na mne upřených zakmitl se opět ten jemný záblesk. — „Pamatuju se naň jako na chudého studenta, když před půl rokem obědval zde častěji se svým dobrodincem. — Měl štěstí, obdržel místo v statistickém bureau a 300 franků měsíční služby. V prvním okamžiku nevěděl co s tolika penězi dělat, pustil se trochu do světa, však nesvědčilo mu, i zanechal toho a nyní se strašně zamiloval do nějaké chudé dívky. Ta jeho láska častěji vás pobaví; u oběda nemluví o ničem jiném než o své Jeanettě! Je to hezký hoch, s trochu ještě školáckými zvyky a spůsoby, ale tuze dobrého srdce! Však tu přichází!“

Ve dveřích objevil se mladý muž se zdravou červenou tváří a s nesmělým dobráckým úsměvem kolem rtů; vlasy měl krásně nakadeřené a malé vousky na

hořejším rtu pečlivě uhlazeny; oděn byl velmi elegantně a na nohou měl švihácké botky s velkými postříbřenými přeskami.

Paní de Chinon podávala mu již z dáli ruku, kterou on poněkad nejapně políbil. Byli jsme si navzájem představeni.

Zatím přinášelo se již na stůl a tím učiněna hovoru přítrž. Za dessert předložena nám v hedbávném papíru zabalená jablka, v nichž poznal jsem na první pohled naše míšeňská.

Paní de Chinon vybrala si to největší a nejčervenější a nakousla je ihned s velkou chutí, při kteréžto příležitosti mohl jsem zvlášť obdivovati se jejím malým bílým zoubkům.

„Pane Rivale, dnes nepovíte nám ničeho o své malé Jeanettě?“ pravila okusujíc jablko. „Mám vás v podezření, že jste již tu ubohou dívku opustil!“

„Nikdy, nikdy!“ ozval se pan Rivale poněkud příliš horlivě. „Naopak, dnes vám chci madame oznámit, že zítra poprvé vyjdu si s mou Jeanettou na promenadu. Madame, vím, že se o mé děvče zajímáte, zítra můžete ji spatřiti. Udeřením čtvrté budu čekat u jejího domu, pak přejdem boulevardem nahoru a dolů. Zde nejspíše mohla byste se s námi setkati, půjdeme po té straně, co jest bazar oriental. Jeanetta vezme si červenou spodničku, již schválně jsem jí koupil. Je to nyní v módě a velmi se mi líbí u dámy, když za každým krokem zpod dlouhé vlečky červená sukně se objeví. Včera byl jsem u ní a ona musela ji na se obleknout, učil jsem ji chodit po pokoji, před zrcadlem a po každém druhém kroku levou nohu nadzvednout a zároveň odhodit. Jeanetta chápala velmi snadně, v malé chvíli dovedla chodit tak lehce a elegantně, jakoby se odjakživa jen na parketách pohybovala. Byla roztomilá!“

Pan Rivale ve svém nadšení přešel as dvakráte neb třikráte úzkou uličku mezi stoly a učinil několik pohybů nohou, jak sám byl naznačil. Všichni se rozesmáli, mně bylo však nevolno.

Mezi vypravováním Rivalea pohlédl jsem maně na velké skleněné dvéře a div jsem hrůzou nevykřikl. Za skleněnou tabulí stál nehybně vysoký muž v špinavém kaftanu a s bílým rozmačkaným cilindrem na hlavě; usklíbal se podivně, podlouhlý jeho obličej, žlutý jako vosk, byl pln vrásek, brada špičatá, oči malé, lebka lysá, rty seschlé, pootevřené a — jak se dívá na nás! Člověk ten vypadal jako mumie.

Když Rivale domluvil, zmizel náhle ode dveří.

Pan Rivale rozehřát od rychlého mluvení vrhl se na židli a těžce oddychoval.

Po chvíli přistoupil k němu pan de Chinon a poklepal mu na rameno.

„Dnes nesehrajem spolu partii karambolage?“

„Pravda, málem bych zapomněl! Dovolte, madame!“ uklonil se Rivale paní de Chinon a pospíšil ke kulečníku.

Pan Billon a pan Talarain odešli též za nimi. Zůstal jsem s paní de Chinon samoten. Ona podepřela si lokte o stůl a vložíc do dlaní malou rusou hlavičku zamyslila se. — Já seděl mlčky proti ní. Po chvíli zdálo se mi, že snad by bylo slušno optati se jí na její náhlé zamlčení. Dodal jsem si odvahy a optal se jí nesměle:

„Madame, odpusťte, že tážu se vás na příčinu vašeho náhlého zasmušení?“

Paní de Chinon obrátila ke mně lesklé své oči.

„Ráda bych to tomu hochu zítra pokazila, nemohu však připadnouti na nic vhodného; prosím, přemýšlejte také trochu, možná, že vám napadne ta pravá myšlenka!“

Pokaziti Rivaleovi tu jeho dětinnou radost? — Proč? — nebyl jsem schopen jedné souvislé myšlenky: na mysli tanula mi pořáde ta žlutá pergamenová tvář —

Pan Rivale vrátil se od kulečníku jako vítěz, nemohl se však dlouho chlubiti svým úspěchem: měl si co pospíšit, by nezameškal kursy. Když již byl u samých dveří, zavolala jej paní de Chinon ještě zpět a požádala jej o adressu Jeanetty. Pan Rivale udal jí kvapně ulici a číslo a odkvapil.

Hned po jeho odchodu vešel předními dveřmi do salonu onen člověk v ošumělém kaftanu se žlutou špičatou tváří, jenž mne byl před chvíli tak poděsil, a zaměřil rovnou k našemu stolu.

Chtěl jsem ho odbyti, on však jakoby zpozoroval můj úmysl, úzkostlivě přiskočil k paní de Chinon a nabídl jí ke koupi malou papírovou krabici plnou krajek.

Paní de Chinon celá udivená jej odmítla a odkázala jej na několik měsíců později až krajek k bálovým šatům bude míti zapotřebí.

Dlouhý kaftan se však nehýbal.

„Když milostpaní pro sebe nekoupí, kupte aspoň Jeanettě jednu úzkou černou krajku na spodničku!“

Podivení paní de Chinon bylo nemalé.

„Odkud znáte to jméno?“ tázala se ho ostře.

„Milostpaní, neračte se horšit,“ odvětil žid pořáde stejným hlasem. „Ujišťuji vás, nechci vás ošidit, nechci ničeho vydělat! Chci jen zachránit svého syna! Můj Samuel jest chorý, slabý a nejednou byl již blízek Hospodinu. Jeanetta jest jeho světlem, hvězdou, žitím: z ní ssaje život, za její přítomnosti poloztuhlé tělo jeho opět se otepluje a v paprscích její krásných očí on oddychuje volněji. Není to láska, jest to něco nadpozemského; on bez ní nemůže žíti: kdyby nebylo jí, na druhý den bych ho pochoval. — Mám jen toho jediného!“ hlas mu selhal a z očí na vyschlou pleť vytryskly mu velké slze.

„Pro koho shromažďoval jsem své velké jmění? Pro koho pracoval jsem v potu tváře půl století, oblékal se v špínu, trpěl hlad? Samu Jeanettu pohnulo velké mé neštěstí! Vím, že mého Samuela nemiluje a přece dlí u něho a ošetřuje ho jako sestra!

Dobré děvče! Ó můj syn neměl nikdy Paříž poznati, měl zůstati ve své rodné zemi při skývě svých otců a dědů!

Chtěl býti příliš učeným a k tomu nestačila mu celá Polska, on musel na vysoké školy do Paříže. — A já bláhový, mé šediny již mne tlačí do hrobu, a já ještě nevěděl, co Paříž jest pro mladou krev. Zaslepen nerozumnou láskou posýlal jsem mu měsíc co měsíc velké sumy a tak jsem jen podněcoval v něm nehodný plamen.

Zlořečený plamen ten užral mi mého Samuela a to mou vinou; — mám z něho mrzáka slabého, malomocného jak děcko; není s to ani na nohy se postavit a

i jazyk mu zcepeněl! Ubohý jest teď němý!“ a staroch v bolném záchvatu chopil se za hlavu —

Za chvíli se utišil a pokračoval.

„Jemu k vůli zanechal jsem vše v Polsce, starou Saru i dceru Rebeku, a pospíšil jsem k němu do Paříže. Nalezl jsem jej zde v nemocnici. Malá Jeanetta již ho obsluhovala! Nešetřil jsem peněz, zakoupil jsem pro něho celý dům a upravil jej jako knížecí, by měl jen pohodlí, by po celý den nikdo ho nevyrušoval. Jeanettu musel jsem vzíti sebou; najal jsem jí byt ve vedlejším domě, by jen častěji mohla k mému synu docházet!“ —

„Jeanetta jest mu vším! Nyní chtějí mu ji odloudit, mého syna zavraždit! Smilujte se nad ubohým židem! Madame ne, ne, toho nedopouštějte, pro vše drahé: víru v Boha i — v Krista“ a celý bez sebe sklesl jí k nohoum a líbal horečně její bílé ruce.

Madame de Chinon jen stěží potlačila své pohnutí; zvedla ubožáka a pravila mu chvějícím se hlasem:

„Upokojte se, Jeanetta musí býti zachována vašemu synu. Rivale ani nepomýšlí, by vám ji odloudil; jest mladý, nadaný; pln nadějí do budoucnosti a nikdy nezkazí si svou karrieru s chudou dívkou!“

Žid setřel si rychle špinavou rukou slze s očí a zlíbal poznovu její bílou ruku.

„Madame, díky, Bůh vám odplatí!“ jektaly jeho špičaté zuby.

Ona odtáhla mu ruku ode rtů a obrátila se ke mně:

„Jsem šťastna, že jsem vás předešla, ta pravá myšlenka mně právě napadla! Ty krajky zde jistě uskuteční můj plan!“

A skutečně nechala si od žida odměřit několik metrů úzkých černých krajek.

„Skutečně nechápu, milostpaní!“ dovolil jsem si namítnouti.

„Však zítra u oběda pochopíte, tu již vám svěřím, jak vydařil se můj plán!“ — — —

Druhý den k obědu sešla se u téhož stolu celá společnost až na Rivalea, který vždy v neděli pozván byl ke stolu od svého ředitele.

„Jste žádostiv na mou historii?“ otázala se mne paní de Chinon — když po obědě opět předložena nám byla obligátní jablka co dessert.

Rozumí se, že jsem přisvědčil, ač na tu celou včerejší historii jsem již zapomněl. Byl jsem první den v Paříži a nemusím ani říci, že před jejím dojmem vše ostatní do pozadí ustoupilo.

„Nebudu tedy vaši zvědavost napínat; včera večer složila jsem koupené krajky do malé krabice a vydala jsem se dle adressy Rivalem mi udané na cestu k malé Jeanettě. Adressa byla přesná, tak že jsem dům ten brzo nalezla. Domovník pak uvedl mne až před samé dveře. Když jsem vstoupila, vešlo mi vstříc mladé, nanejvýš šestnáctileté děvče, bledé, drobounké tváře a rozpuštěných, světlých, lesklých vlasů. Věru překrásné to bylo dítě! Teprv nyní chápu tu velkou vášeň Rivaleovu pro ni! Zahleděla jsem se v modré její oči, až sama, když delší dobu již mlčky proti sobě jsme stály, se otázati musela, čím mi posloužiti může.

Podala jsem jí krabici s krajkami:

„Přijměte tento dar ode mne — a od Rivalea.“

Ona rychle chopila krabici a dlouho zahleděla se do krajek, když pak hlavu pozvedla, tu velké změny zpozorovala jsem na její tváři: pod bílou průhlednou pleť naběhla jí krev, zřítelnice v oku se rozšířila a oči nabyly zvláštního lesku. Hleděla na mne nepohnutě a teprv po chvíli namahavě ze sebe vypravila:

„Vy jste Rivaleova milenka!“

V tom výkřiku spočívala všechna její síla, celá duše.

Přiznám se, že neočekávala jsem takového výbuchu. Nyní málem jsem toho litovala a jistě bych byla odstoupila, ji utišila, odprosila, zulíbala, kdybych ustavičně nebyla zřela před sebou klečeti toho zničeného starce a neslyšela jeho bolný, zoufalý hlas k uchu mému doléhati.

Bylo již pozdě ustoupit a proto vpravila jsem se co možná do postavení její domnělé sokyně a pravila hlasem co možná mému postavení nejlépe příslušícím:

„Snad nečiníš ty nároky na jeho lásku. Vždyť sama ho klameš! On láskou zaslepen neví ani, že stala jsi se podnožkou mrzáku — židovi!“

Po těch slovech ztratila se Jeanettě všechna krev v tváři, zbledla a zavrávorala.

„Pro Bůh! Milujte ho! Jen nercete mu ničeho o Samuelovi, on by zšílel! Přísámbůh, není to hřích, je to útrpnost k tomu nebohému!“ A lkajíc vrhla se v křeslo dlaněmi zakrývajíc uplakané oči.

Než jsem odešla, musela jsem se jí zapřisáhnout, že slovem se Rivaleovi o Samuelu nezmíním. Večer nejspíše že Rivale ji též navštívil a jistě nemálo se podivil, když shledal svou milenku uplakanou, mlčenlivou: „Má ona ubohého hocha v podezření, že miluje též mne.“ Slova ta, ač měla býti žertovná, nešla jí příliš od srdce; zdála se nucena.

Též uzřel jsem na jindy hladkém čele pana de Chinon lehký mráček, jenž zdál se říkati: „Ženo, ženo, tentokráte odvážila jsi se příliš daleko!“

„Již půl čtvrté,“ ozvala se po chvíli opět paní de Chinon, dívajíc se na své malé hodinky. „Musíme dostáti slovu danému panu Rivaleovi!“

Celá společnost zvedla se od stolu. Na ulici zavěsila se milostpaní v rámě svého chotě a já s ostatními dvěma pány je následoval.

Byla právě čtvrtá hodina, když došli jsme na boulevardy. Dali jsme se po pravé straně, jak Rivale nám naznačil. Minuli jsme bazar Oriental, přešli již Grand Café a došli na konec boulevardu, aniž bychom potkali Rivalea s jeho Jeanettou.

Milostpaní se zastavila a chvíli přemýšlela.

„Vím, kde Jeanetta bydlí, možná, že setkáme se s ní v některé pobočné ulici!“

Dali jsme se na levo, pak přešli jsme ještě několik menších ulic; as po čtvrt hodině stanuli jsme před nízkým domem s černým pošmurným průčelím.

„Zde bydlí,“ pravila paní de Chinon s jemně chvějícím se hlasem.

Byli jsme všichni v rozpacích, co dále činiti máme.

„Půjdem nahoru,“ pravila po krátkém přemýšlení plna energie a odhodlanosti.

Po tmavých schodech vystoupili jsme do prvního patra; milostpaní šla napřed hmatajíc tak dlouho po stěně, až před námi otevřela nízké dveře. Vešli jsme do malé šeré světničky. Při prvním vstoupení zarazil se nám v prsou dech.

Uprostřed světničky seděla v lenošce Jeanetta s rukama svislýma a s hlavou přes lenoch na zad skleslou. Lesklé vlasy měla rozpuštěné a bílé hrdlo odhalené, na němž pak černala se úzká, silně stáhnutá černá krajka. Při tom pohledu prolétla nás strašná myšlenka. Paní de Chinon vzkřikla temně a zachytila se ruky svého muže, já pak přiskočil k dívce, bych krajku přetrhl a možno-li ještě k životu ji přivedl. Sotva jsem se však k dívce naklonil, vzpřímil se za lenoškou náhle Rivale, jsa v obličeji strašně bledý s očima krví podlitýma. Jak uzřel paní de Chinon, vrhl se k jejím nohoum a zvolal hlasem nitro prorývajícím: „Milostivá paní, co jste mi to učinila!“

Ubohá žena stála před ním jako mramorová socha.

V tom poznovu otevřely se dvéře a do světnice vnášeli dva sluhové velkou lenošku a na ní stín člověka vyčouhlých kostí lícních a prodloužené špičaté brady. Byl úplně bez vlády. Za ním přichvátal bědující žid. „Samueli, Samueli, tvé tušení tě klame, Jeanetta není, nemůže, nesmí býti mrtva! Neumírej — ona žije!“

Ubohý hoch měl však oči již v sloupu. Stařec nechal jeho lenošku přistaviti těsně k Jeanettě tak, že ruce jich se dotýkaly. V poslední té chvíli nejspíš že doufal, že jeho krev přeleje se v její žíly a ona že obživne.

Nechtěl jsem býti svědkem toho nového, trapného umírání, poodstoupil jsem ku dveřím a nepozorován odešel jsem.

Druhý den u oběda obdržel jsem od paní de Chinon nejdříve malou důtku a pak mi sdělila, že Samuel a Jeanetta jsou tak suchopětí, že vejdou se do jedné rakve.

Zdali Jeanetta do hrobu obdrží červenou spodničku, to říci mi opominula.

FEUILLETON.

Rekové dějin.

Jdou světem polo lidé, polo bozi,
maso a krev a srdce z mramoru,
a na vítězné vystupují vozy
a žerdě vtékají svých praporů
do lidských prsou chladně, bez bolesti —
a lidstvem, které jich se biče hrozí,
k Olympu slávy cestu svou si klestí.

Jich velké stopy tvoří lidské děje,
dokavad dějem lidstva nezve se
cesta, jíž každá krůpěj krve spěje
žebráka tělem, dokud nevznese
v podnož se bezcitu a beznaděje
a bohů slávy — prosté lidské štěstí.

—n—

Ze starých pamětí.

Z mužův oněch, jimž po ztracené bitvě bělohorské podnikati bylo těžké tresty při justifikaci na náměstí staroměstském v červnu r. 1621., velmi zajímala mne vždy osobnost jedna, muže sice prostého, ale dle všeho co o něm víme, velmi rozhodného. — Vydáním Beckovského „Poselkyně starých příběhův českých“ dovídáme se o něm některých zpráv, posud nepovědomých, a ty podnět daly k následujícímu článečku.

Mikuláš Diviš, přední služebník či servus koušelského úřadu staroměstského, byl dle tehdejších poměrů dosti vzdělán, neb i v latině se vyznal. Smýšlení byl přísně luteranského a proto také, když stavové čeští svrhli Ferdinanda II. s trůnu a zvolili za krále Fridricha falckého, strojil se s jinými k slavnému uvítání nového panovníka v branách pražských. On při tom měl nápad originální. Tehdejší kroj, španělský a vlašský, nehověl chuti jeho, i umínil si, že králi na uvítanou veliké houfy lidu vyzbrojí šatstvem starých bojovníkův táborských a zbrojí z doby Žižkovy. A když pak nový král Fridrich dne 31. října 1619. slavil vjezd svůj do Prahy, tu Diviš s četou Žižkovských vojínův svých vítal krále u brány Strahovské, jakž o tom Skála (III. 359.) následovně vypravuje: „Přijev pak (král) opodál od nového šance a brány jeho, kterýž byl vyvržen proti klášteru Strahovskému, kudy se k Bílé Hoře jede, co by kámen dohoditi mohl, tu natrefil tři houfy všelijaké směsice pivovarníkův, tesařův, nádenníkův, plavcův a viničné čeledi až i sedlského lidu, okolo pěti set silné. Ti všickni byli uvedeni pod jeden praporec červený, starý, na němž stál kalich pozlacený, malovaný, majíce za zbraně staročeské cepy železné, kuše, pavezy veliké malované, meče obouruční, kosy, oštípy, sudlice a těm podobné zbraně, jichž věku tohoto již válečníci neužívají. Jichžto hejtman Mikuláš, nejstarší služebník při úřadě Staroměstském, též po staročesku vyrystovaný, pozadržev krále při nich, přivítal ho orací latinskou, poroučeje mu k ochraně sebe i ten všecek stav čtvrtý. Na niž dal mu zase král odpověď milostivou. Na to vzkřikl týž hejtman nahlas: „Gaudete omnes, quia vivit rex! Veselte se, radujte se všickni, poněvadž král náš živ a zdráv jest!“ Tu jiní všickni, měvše sobě danou o tom zprávu předešle, provyskovali hřmotně „Vivat Fridericus rex!“ chřestíce těmi cepy železnými, sudlicemi a jinými zbraněmi, tak že král i smál se i divil se tomu rystuňku Táborův starých.“

Mikuláš Diviš draze zaplatil smělost takovou. Po porážce bělohorské a hanebném útěku „zimního krále“ z Čech byl s jinými účastníky povstání zatčen a uvězněn. Za hlavní vinu kladeno jemu, že Fridricha vítal ve zbroji Žižkovské a řeč k němu měl. I vyhlášen ortel, že má jemu jazyk vyříznut a na šibenici přibit býti, on sám měl v poutech zavezen býti do uherské pevnosti Rábu k doživotnímu vězení. Ale císař Ferdinand II. zmírnil rozsudek v ten smysl, že má pouze za jazyk přibit býti k šibenici na hodinu a pak vězením opatřen. Tento trest vykonán byl na Divišovi 22. června. Vyveden byl ze šatlavy, přibit za jazyk na rynku staroměstském k šibenici na tak dlouho, dokud mistr popravní soudruhy jeho Josefa Kubína, Jana Švehlu a Václava Božeckého nevymrskal z Prahy ven. To však netrvalo jednu nýbrž dvě hodiny. Pak byl od šibenice odtržen a zase do vězení dán, v němž dlouhý čas trávil. Konečně vyprosil si milost u císaře, a poněvadž evangelické víry zříci se nechtěl, s jinými emigranty odstěhoval se do saského Perna, kdež pohostinu žil do r. 1631.

Emigranti čeští vždy kojili se nadějí, že podaří se jim vrátiti se do vlasti a obnoviti staré řády náboženské i politické. R. 1631. naděje taková blízka se býti zdála vyplnění svého. Nebo Gustav Adolf, král švédský, ve spojení s Janem Jiřím, kurfiřtem saským, porazil vojsko císařské 17. září t. r. v krvavé bitvě u Breitenfelda, a poněvadž císař v tu chvíli nebyl s to jiné vojsko do pole postaviti, byly vlastní jeho země vydány v šanc vpádům nepřátelským. Tak se také stalo. Gustav Adolf odebral se do Bavor, aby pustošením země katolickou ligu zastrašil, a kurfiršt saský poslal generála svého Arnima do Čech, kamž za krátko sám za ním se odebral. Arnim rychlým pochodem zmocnil se Šluknova, Děčína, Ústí na Labi, Doksan, Litoměřic, Budyně, Roudnice, Mělnika a blížil se k hlavnímu městu. Císařští místodržící Marradas a Michna, pak arcibiskup Harrach a posléze i Albrecht z Valdštýna prchali z Prahy na jih, za nimi vyhrnuli se zámožnější měšťané a kupci, a Praha zůstavena Sasům bez obrany. I počalo se jeviti zde hnutí velmi povážlivé. Přes jedenáctileté reformování ve smyslu katolickém bylo stále ještě hojné obyvatelstva v zemi, jež z nedostatku peněz nemohouc se vystěhovati, lpělo s houževnatostí velikou při náboženství svém buď luteranském, neb kalvinském nebo bratrském. Na venek mu-

silo ovšem zapírati city své, ale za to v soukromí tím horlivěji posilňováno se ve zděděné víře a v opposici proti snahám reformačním. Nyní když Arnim blížil se ku Praze a dobře se již vědělo, že s vojskem jeho vrací se do Čech mnoho set emigrantů, lid pražský počal strhovati se sebe škrabošku přetvářek, rotil se houfně a pozoruje slabost strany císařské i kněžstva katolického, počal se mstíti za dosavadní útrapy vybíjením klášterův a domův zvláště neoblíbených. Pomstě lidu za oběť padly Paulanský kostel u Salvatora v Starém Městě, Karmelitánský kostel na Malé Straně, dům císařského sekretáře Aulika, jezuity Kravařského a jiných více. Když pak 15. listopadu Sasové bez boje se Prahy zmocnili a Strahovskou branou do města vtáhli, bylo prý vítání emigrantův s obyvatelstvem domácím zvláště pohnutlivé a dojemné. Naděje v návrat starých lepších časův oživovala mysle všech a pudila je k rázné činnosti. Emigranti pod ochranou saského vojska ujali se mnohých kostelů pražských a hlavně chrámu Týnského, obsadili hned také svou konsistoř a započali po 11 letech v Praze vykonávati služby církevní nekatolické. V čele konsistoře stál slovutný Samuel Martinius z Dražova.

Předkem měl se vykonati slavný pohřeb stinaným při popravě staroměstské hlavám, které až dosud trčely na staroměstské mostecké věži pro výstrahu potomkům. Bylo tam hlav takových dvanácte, na tyčkách vyzdvižených, šest na straně západní a šest na východní. Hlavy ty po deset let větrům i bouřím vystavené sňaty byly nyní od nejbližších přátel ze Sas se navrátivších, ale pro přílišné zohavení nemohly dobře rozeznány býti. Tu vyskytl se Mikuláš Diviš, jenž se také do Čech vrátil a byl jediný snad pamětník a spolutrpitel poprav staroměstských, a z vězení znal dobře pány popravené a nyní pohřeb hlav popravených řídil. Když sňaty byly s tyči, rozeznával je od sebe, každou hlavu do zvláštní škatule složil, na cedulkách jména i příjmení těch pánův, či která hlava byla, psal, a je na ty škatule lepil. Potom složiti dal všech dvanácte škatul do společné truhly, ta na máry postavena, přikrovem černým přistřena a prozatím v mostecké celnici postavena.

Dne 30. listopadu po ranních službách božích sešlo se do kostela týnského takové množství emigrantů, že by prý „skrze ně ani jablko na zem propadnouti nemohlo“; a ti všichni rozličné písně zpívali, načež jim Samuel Martinius oznámil, že ještě téhož dne po poledních bude pohřeb hlav stinaných. Pohřeb ten u Beckovského (III. 148.) takto se popisuje: „Když se třikráte zvony týnskými odzvonilo a predikanti i jiní k pohřbu těch hlav nařízení ke staroměstské celnici se sešli, pohřeb na ten způsob se vykonal: napřed nesen byl cínový kříž, za ním šly třicet a tři páry kněží luteranských (predikantův) a posledně před márami šel mistr Samuel Martinius, zpívajíce všichni po cestě až do Týnského kostela píseň českou: Křesťané, pravdy boží milovníci. Při tom pohřbu velký zástup lidu, také mnoho panstva a rytířstva se nacházelo a kostel Týnský velice naplněn byl. Ty hlavy když se do kostela vnesly, mistr Samuel udělal nad nimi obšírné kázaní na slova: Isti sunt, qui laverunt stolas suas in sanguine agni, to jest: Tito jsou, kteří obmyli roucha svá v krvi beránka. V tom kázaní on Martinius jednoho každého, či která hlava byla, chvalitebné činy i všeliké ctnosti přednášel, a k posledku ty všechny na staroměstském rynku stinané pány za mučedlníky vyhlásil.“

Ale naděje emigranty živené rozpadly se v niveč, poněvadž o špatný se opíraly základ. Emigranti doufali, že saský kurfiřt pomůže jim ke ztracenému jmění i k převratu politickému; ale tato naděje v cizí pomoc sklamala Čechy tentokráte jako vždy předtím i potom. Mimo to saské vojsko loupeživostí svou tak se stalo v zemi pověstným, že mařilo snahy emigrace dokona. — Císař Ferdinand II. dohodl se konečně s Valdštýnem, aby znovu převzal velitelství armády, Valdštýn tak učinil, u Znojma armádu sebral, vypudil Sasy z Čech, dobyl 25. května 1632. Prahu a s prchajícím vojskem saským prchala emigrace česká podruhé a naposledy ze země: nebo naděje v návrat se více nenkázala. — Jen někteří zmužilejší zůstali ještě v zemi a mezi nimi Mikuláš Diviš. Jednak nemohli se rozloučiti s domovem svým, jednak s optimismem věrn biblickým doufali, že Bůh zázrakem nějakým vyžene přece ještě nepřítele ze země a vydá ji pak v ruce věrných sluhů svých. Podobný zázrak však se nestal, a pobyt nekatolíků v zemi byl čím dále tím nesnesitelnější. Nebo hned po vypuzení Sasův zřízeny opět reformační komisse, které podezřelé osoby vyhledávaly, zatýkaly, vězely a všelijakých ukrutností na nekatolících se dopouštěly. Ale Mikuláš Diviš skoro čtyři léta dovedl se skrývati zrakům komisse reformační, z čehož viděti jest, že musilo pořád ještě býti v zemi mnoho horlivých přívrženců kalicha, kteří nebáli se přechovávati emigrantův u sebe. Diviš potuloval se u přátel svých po venkově a také do Prahy se odvažoval. Zde konečně byl někdy v prosinci r. 1635. poznán, zatčen a uvězněn. Dne 4. ledna 1636. podruhé podstoupil ohavný trest, nebo byl z měst pražských několika biřici vymrskán a opět na věčnost do ciziny vypovězen. I odebral se nyní do polského Lešna a tam v trudných poměrech byl živ až do r. 1647., kdy zemřel jakožto stařec sedmdesátiletý, nedočkav se míru westfalského, od něhož po tolikerých strastných zkušenostech mnozí emigranti ještě doufali neli vykoupení aspoň velikého polepšení osudu svého.

Ant. Rezek.

— Velké dílo prof. Šercla „Z oboru jazykozpytu“ jest v tisku a počne za krátký čas vycházeti nákladem J. Otty. U téhož nakladatele vyjdou Novely Ferd. Schulze: Dle přírody. Rodinná sláva a Pán z Domašic.

— Brehmova díla „Život zvířat“ počne J. Otty nákladem vycházeti nový díl a sice oddíl: „Hmyz“ překladem profesora Dudy.

— Staňkovského „Pražské povídky“ vyjdou v Ottově Laciné knihovně národní, jejíž redakci převzal Ot. Mokrý.

— J. L. Turnovský vydal v Kobrově „Národní bibliotéce“ obšírný životopis K. Tyla.

Z celého světa.

— V Paříži vyšla nákladem Hachetta sbírka pohádek všech národů. Mezi jinými nalezá se tu dvanáct pohádek slovanských. Také v Londýně bude vycházeti celá řada knih obsahujících národní pohádky. Toto dílo bude illustrované.

— V Londýně vyšla zajímavá kniha „Mormonismus, jeho vznik a pokrok“ od J. A. Macknighta. Autor jest synovcem apoštola Mormonův Brighama Younga.

— V Italii vychází 1800 časopisů.

— Vynikající zkoumatel středoasijský, generál Petroševič, padl v bojích u Geok Tepé. Jeho mapy neznámých Turkmenských krajů vyjdou v novém díle Marvinově „Merv, královna světa.“

— „Svobodní zednici“ nazývá se nový román A. F. Pisemského vydaný v Petrohradě. Děj odehrává se v době, kdy bylo svobodné zednictví již na Rusi proskribováno a jednotlivé lóže od vlády zavřeny. Mezi vykreslenými tu osobami poznávají se Speranskij, kníže Galicin a jiné historické veličiny.

— V sezení ethnografického odboru ruské zeměpisné společnosti měl začátkem tohoto měsíce cestovatel M. Potanin zajímavou přednášku o severozápadním Mongolsku a Altai, odkud se byl po velmi namahavé výpravě navrátil. Potanin přinesl ssebou fotografie rozličných krojů jakož i sbírku „ongonů“ čili předmětů souvisících s pověrami a obyčeji středoasijských národů. Zároveň vypravoval jejich pověsti o rozličných zvířatech a — souhvězdích. Divoké šelmy hrají v pověstech vynikající úlohu. Souhvězdí velkého vozu připisuje se stvoření světa i člověka ano i založení lidské společnosti. O potopě si vypravují, že zbyl po ní jen jeden muž s třemi syny. Od jednoho z nich, Hama, pochází Šamani.

Listárna redakce. Rukopisy nevracíme. — Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, oznamujíce toliko, budou-li v „Lumíru“ uveřejněny čili nic. — „B. B.“: Neuveřejníme: forma trochu drsná, konec nejasný. — Neuveřejníme: „N. N.“ — „J. B v P.“ — „Amen.“ — „M. Italie.“ —

ODSAH: Twardowski. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Slepý mládenec. Povídka od Václ. Beneše-Třebízského. (Dokončení.) — Z denníku ruského Čecha. — Hop-là! Arabeska od Jana Liera. (Dokončení.) — Odříkání. (Ch. Grandmongin.) Přel. Jar. Vrchlický. — Černá krajka. Napsal Jan Antoš. — Feuilleton: Rekové dějin. Báseň. — Ze starých pamětí. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. února 1881. ČÍSLO 4.

Kde domow můj?!
Hučj woda po lučinách,
Bory šumj po skalinách,
W sadě skwj se gara kwět –
Zemský ráj to na pohled!
A to ge ta krásná země –
Česká země – – domow můj!

Kde domow můj?!
Znáte w kraji bohumilém
Tiché duše w těle čilém,
Jasnau mysl, wznik a zdar,
A tu sjlu, wzdoru zmar:
To ge Čechů slawné plemě –
Mezi Čechy – – domow můj!

J. K. Tyl

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

IV.

Otec a syn.

Před vchodem do blázince v úzké, odlehlé ulici. Twardowski s ďáblem, oba oblečeni v uniformu ruských státních radů, na prsou řády.

Ďábel.

Ty tedy chceš opravdu, bych ti zjevil pád tvé matky, děsný tvůj původ, příčinu tvého zatracení?

Twardowski.

Chci.

Ďábel.

Dobře jsi prohlíd komoru zpráchnivělého mozku svého? dobře tepny srdce a jeho záklopky, dobře dráty nervů, rozechvěné tolikerými zvěstmi divoké rozkoše? Jsi celý muž?

Twardowski.

Celý.

Ďábel.

Víš, co tě může překvapit, sneseš hrůzu poznání, v jakou propast slabé smrtelníky často vrhá vteřina jediná, nerozmyšlená? Když nemáš víry, máš alespoň sílu?

Twardowski.

Mám.

Ďábel (*zatáhne zvoncem*).

Tedy dobře, půjdeme; pamatuj si, ty jsi ruský státní rada a já lékař, jsme vysláni k prohledávání filantropických ústavů. Rusko má toho potřebí, aby se učilo od shnilého západu. Toť nejlepší maska, pod kterou se tam dostaneme. Já mám papíry v pořádku. Hadry člověku vždycky pomohou.

(*Je slyšet rachocení klíče.*)

Máš tedy opravdu sílu? — Tedy vstupme.

*

Velká jizba v blázinci; domácí lékař provádí Twardowského s ďáblem. Tlupy bláznů chodí volně mezi nimi.

Lékař.

Velká čest, pánové, pro náš ústav, velká čest. (*Uklání se hluboko.*)

Ďábel.

Čest je to pro nás, pane kollego. Jak vidím, vše vzorně zařízeno, topení i ventilace dle nejnovějších výskumů, stěny vypolštářované.

Lékař.

Ano, my odstranili system svěracích kazajek, nehodný člověka, jejž bible zove korunou tvorstva.

Ďábel.

Ano — u nás v Rusku to však ještě nejde; u nás jest svěrací kazajka nevyhnutelná, i u lidí zdravých.

Lékař.

I u lidí zdravých?

Ďábel.

Ano — prosím vás; víte-li, kdo je v skutku bláznem? Víc jich běhá po ulicích, kteří by patřili sem; a věřte, kdybyste propustil svoje blázny, míň by státu škodili, než spisovatelé a žurnalisté —

Lékař.

Mluvíte jako znalec lidí a máte snad pravdu. My ale hledíme si pokroku doby. My nebijeme blázny.

Ďábel.

Chybujete; u nás v Rusku musí býti všecko bito, to jest universální lék člověčenstva, jako jsou knihy jeho universální jed.

Lékař.

My neoddělujeme více krotké blázny od zuřivců.

Ďábel.

V tom dobře děláte — je to v podstatě jedno, více nebo méně. — Kde ale máte ty interessantní? chceme se také trochu pobavit u vás, víte, jen nic ošumělého; těch bláznů, co chtěli býti papeži, císaři neb literárními historiky, je všady dost, ty nám nemusíte ukazovat, jen originály, ať víme o čem vypravovat.

Lékař.

Máme některé; hleďte, tam běží zrovna jeden, ten pořád zpívá a sám si vymýšlí text i melodii; jinak je tichý a úslužný, je tu dvacet let a každý den zpívá jinou píseň.

Ďábel.

Byl snad politikem národní strany?

Lékař.

Ne, byl učitelem hudby a — odpusťte frasi, „neuznaným geniem“.

Ďábel.

Všední zboží. Tu jest a v skutku zpívá.

První blázen (*zpívá*).

Baba veze rakev s mrtvým
 přes kamení,
podivně ten trakař skáče
 po dláždění.

Do patníku narazila,
 víko sjelo,
mrtvý vstal a pozved z rakve
 bledé čelo.

U čerta, jeď volněj s tímto
 zbožím cenným,
sic na věčnost přijdu s mozkem
 otřeseným.

Trakař šetř mi, byla by ho
 věru škoda,
ukrad jsem ho, jak to byla
 velká voda.

Ďábel.

Toť v skutku originální. Ten chlap je satyrik!

Lékař.

Hle, tam jde jiný. Neříká se mu jinak než dvorní klenotník měsíce. Slyšte!

Jiný blázen.

Mám vynález a nikdo ještě nepřišel na to. Stojí to za myšlenku. Sbírat stříbro s měsíce, to by něco bylo. Pak by se nemusili bát, že vyčerpají žíly hor. Hloupý měsíček by pořád svítil a lidé by pořád sbírali. Pak by bylo třeba jen vymyslit nějaký stroj na rozptylování mraků, aby měsíc byl vždy viditelný, a jiný stroj na to, aby měsíc byl stále v úplňku. Já první bych si vystříbřil svou noční stolici.

Ďábel.

Věru, také vzácný exemplář.

Lékař.

Ten byl revolucionářem. Chtěl pomoci své straně penězi, chtěl učiniti státní převrat miliony. Stal se k tomu cíli alchymistou, pak se zbláznil.

Ďábel.

Vy jste humanní stát. Zavíráte revolucionáře do blázince, u nás je věšíme, to je praktičtější.

Lékař.

Ano, máte pravdu, jsem také skoro toho mínění, že přílišná shovívavost škodí. — Však hle, tu jde ženská, ta myslí, že ona jest nevinnost a hubuje na nás, že jí nepouštíme do světa, proto prý ta zkáza mravů.

Žena.

Je to hrozné býti pannou. Já to vydržela a přece měla jsem dítě. Pusťte mne, pusťte, ať vrátím světu nevinnost.

Ďábel.

To je všední; každá myslí, že jest vtělená nevinnost a každé jest panenství mukou.

Lékař.

Není divu, byla vychována v klášteře. — Leč tu jde náš nejoriginálnější nemocný. Má jen jednu historii, ale tu vypravuje tvrdošijně, ovšem jen když chce, však stojí za poslechnutí.

Ďábel.

Prosím, hleďte, ať promluví. (*K Twardowskému:*) To je on, dej pozor a buď mužem.

Lékař.

Přičiním se, aby vhod vám učinil. Není zlý, ale někdy tvrdošijný; postaví si hlavu, zvlášť vidí-li, že z úmysla má vypráběti svou smyšlenku. (*K bláznu:*) Chtěl bys nám vypravovati svou událost s obrazem krále Sobieského?

Blázen.

S radostí, proč ne. Leta a leta žil jsem klidně (*v tom spatří Twardowského, který při počátku jeho vypravování postoupil v popředí, zadívá se do něho a divoce vykřikne*). Ne, nebudu, nebudu, vy chcete mi ukrást můj život a dát jej do novin, udělat z toho román.

Ďábel (*k Twardowskému*).

Ubohý příteli, má tě za žurnalistu, mé politování. (*K sobě:*) Hlas krve hlásí se ale i tu, zastřen mlhou a překroucen podivně. (*K bláznu:*) Příteli, jen vypravuj, tento pán nedělá noviny.

Blázen.

Ne, před ním vypravovat nebudu; odejde-li stranou, anebo postaví-li se tak, abych mu neviděl do očí, pak ano.

(*Twardowski se odvrátí k oknu a dívá se do ulice.*)

Lékař.

Tedy vypravuj, ten pán tě ani neposlouchá.

Blázen.

Vidíte, mám již šedivé vlasy; z toho můžete soudit, že jsem velmi starý, leta a leta žil jsem klidně namalován na starém plátně druhdy v zlatém začernalém rámci. Malíř mne vymaloval jako krále Sobieského, byl jsem hezký chlapík. Postavu mám podle toho, vlasy měl jsem ovšem trochu delší a ne ještě šedivé. Malíř mne prodal židu z nouze a jeden venkovský šlechtic mne koupil od žida za drahé peníze, jak to bývá. Nejdřív se mi obdivovali, pověsili mne do salonu, nasazovali brejle, když mne chtěli vidět, a stavěli mne do pravého světla. Byl jsem krátce vzácné zvíře. Pak jsem ovšedněl a dali mne do jídelny. Bylo to trochu zábavnější, v salonech jen nudné hovory o počasí a klepy maloměstské, zde jsem pozoroval zvířecí pudy svých pánů a jejich hostů; bývaly to pořádné kvasy a pitky, já cítil páry pokrmů, já viděl, jak při svatbě pána snědli celého jelena, jenom parohy zbyly, ty schovala panička pro budoucnost, jak říkáme pro strýčka Příhodu. Ale i pro jídelnu jsem brzy byl moc dobrý, sňali mne, oprášili a pověsili do ložnice. Vidíte, jak jsem cestoval, přijdem ještě na půdu a potom do blázince a budem hotovi.

Lékař.

U tohoto místa se vždycky zastaví. Zdá se, že musil prožíti událost, která se dosti shoduje s básní, kterou vypravuje. Hleďte, on pláče.

Twardowski (*pro sebe*).

Ó matko má, matko!

Ďábel.

Nuž prosím, byls tedy pověšen do ložnice.

Blázen.

Ano, do ložnice, odbudu to krátce; jednou pán odjel na delší dobu, paní zůstala sama, já věděl již dříve, jak je krásná. Ten večer jí byl náramně dlouhý, zkoušela všecky své obleky před zrcadlem, jak jí slušely. Marnost je vždy prvním krokem k propasti. Já díval se na ni z obrazu. Byla sama a nestyděla se. Byla mladá. — Pak ji i oblékání a svlékání unavilo, sedla na pohovku a podepřela hlavu o dlaň. Proti ní viselo velké zrcadlo, patřila se zalíbením na svou krásu.

Ďábel (*patheticky*).

Nejnevinnější dívka hřeší již,
když měsíci svá ňádra odhalí.

Ten Shakespeare přece tomu rozuměl.

Blázen.

Dlouho seděla líně, ospale, pak začala dívati se na svou nožku v bílé punčoše, pak — už nic, plaše rozhledla se kolem a podívala na mne; mé oči asi divně svítily v tom starém plátně. Trochu se lekla, pak si myslila, že se klame, začala pokoušeti boha. Koketovala s neznámým. Podala ďáblu prst a on chyt ruku.

Ďábel (*pro sebe*).

Vida, moje populárnost je posud veliká, ani blázni mi nedají pokoje.

Blázen.

Tváře jí hořely, já viděl všecko, vystoupil jsem z obrazu. Vykřikla a hledala úkrytu — ale špatně volila, když myslila, že ji lože uchrání. Teď mne nech, já musím se vyplakat.

Lékař.

Ostatní vám dopovím sám. Pán se vrátil, něco tušil a dlouho se nad tím trápil.

Blázen.

Pak z čista jasna vrazil do ložnice, měl v ruce sekeru a rozštíp mi lebku; tím nárazem prchl můj rozum; prosím vás, dát vám takovou ránu! Pak mne sebrali a odnesli na půdu. Tam prý jsem strašil i vzali mne a zavezli do blázince. Chtěli mi něco namluvit, ale já vím, jsem Sobieski a stýská se mi po mém začerněném rámu. (*Odchází.*)

*

Twardowski.

Ó propasti závratná, kam nás dovede vrhnouti myšlenka! A ty (*k ďáblovi*) ty ji zoveš největší rozkoší; buď proklet i s rozkoší svou.

Lékař.

Pán je pohnut, působí to divně na každého. Rád bych jen věděl, co může na tom býti pravdy a co jest výmysl spleteného mozku!

Twardowski.

Vše jest pravda, všecko! (*K sobě:*) Můj otec — a já nemohu jej obejmout!

Ďábel.

Půjdeme, naše díky, pane; zmíníme se o vašich úslužných laskavostech u caře, Sibiř vás nemine — ach co pletu, velkokříž sv. Anny máte za čtyři neděle — odpustíte, ale my stále máme co dělat se Sibiří, že plete se nám pak do všeho. Ano, přítel zde je pohnut, má potřebí klidu a vzduchu. S bohem! (*Odcházejí.*)

Lékař.

Ani do památní knihy se mi nezapíšete?

Ďábel (*již za dveřmi*).

Ano, až podruhé přijdem.

Twardowski (*za dveřmi*).

Můj otče, můj otče!

Lékař.

Divní lidé ti Rusové; ten za průvod můj a vědecké zásluhy mé mi nabízí Sibiř — a druhý se mi dá do pláče pro povídku blázna. Divní lidé! (*Odchází.*)

(Pokračování.)

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

I.

Zdi starého kastellu Taorminského byly právě ozářeny posledními paprsky zapadajícího slunce, když jsme zajatce vedli. Bylo to ku konci března, v době kdy celá Sicilie nalezá se v nejskvělejším květu a vůně zahrad zaráží dech. Modrá voda zálivu Giardinského leskla se na svých vlnkách krvavým odrazem červánků. Bílé květy mandloňů, oranží a citronů barvily se nachově, zatím co celá jako síra žlutá záplava květů nopálových zdála se býti zlatem. Kalabreské hory v dáli podobaly se více modrým obláčkům vystupujícím na obzoru než vrchům skutečným, a tam, před námi, dýmal velikán, král sopek, podzemní dílna Hefaistova, stařec s hlavou bílou, ale ohněm a žárem v srdci — velkolepá Aetna, Mongibello, jak sopku jmenuje ten šťastný kolem lid.

Jedenadvacet mých vojáků nenakládalo s vězněm, jehož dva vedli na dlouhých řemenech, příliš laskavě. Musil jsem je co chvilku napomínat a pamatovat, aby mu neubližovali, že připadalo mi to již jako krocení divoké zvěře. Cesta vedla křivolace nahoru, že jsme musili koně, ne-li sami táhnouti, aspoň opatrně vésti, aby nesklouzly s úzké cesty a neroztříštily se po skalách. Na jízdu nebylo již od San Alessia ani pomyšlení. Koně naše nebyly vycvičeny pro stoupání do vrchů, a tak přese vší krásnou vyhlídku, jež se mi každým krokem vždy více otvírala, přese všechno své unavení spěchal jsem, pokud moje a lidí mých umdlené nohy dovolovaly, v před. Dvaadvacátý z mé čety, starý voják Zuccoli, jel na hubeném oslu, jejž jsme mu v San Alessio společně najali, aby nemusil ubohý stařec trmáceti své, již křehké nohy.

„Mestrarsini, nech ho býti!“ poroučel jsem vojáku, jenž udeřil spoutaného košem těžké šavle, aby si pospíšil.

„Pane poručíku, on mne kousl do ramene,“ omlouval se voják.

„Nemusíš mu choditi tak na blízko!“ rozhodl jsem krátce celou hádku.

Chvilku byl pokoj.

„Pane poručíku!“ vyjel najednou vězeň prudce.

„Čeho si přeješ?“

„Zde caporale Strozzi mi spustil svou piku na nohy.“

„Strozzi, čeho jste se opovážil?“ pravil jsem přísně.

„Já myslím, pane poručíku, že takový . . .“

„Jest člověk jako ty a k tomu nešťastný. Bylo by ti též v takovém stavu něco podobného milým?“

„Já a takový . . .!“

„Tiše! Ať se nikdo již neodváží mu v nejmenším ublížiti. Jste jako zlé ženy, které se mstí na bezbranných. Styďte se! Raději si pospěšte. A ty, Pero, nedráždi jich zbytečně.“

Černé, pronikavé oko spoutaného mladého muže ve vojenském rozedraném šatu spočinulo na mně s jakýmsi vděčným výrazem. Jinak neřekl ničeho.

Konali jsme smutnou povinnost, jednu z nejsmutnějších, jichž jest vojáku plniti — vedli jsme zběha. Dvě třetiny mého houfce byly by zajisté zbraň zahodily, kdyby měly tolik odvahy, co tento jejich vězeň, na němž nyní mrzutost svou chtěly vylévat. Dva dny honili jsme se za ním přes skály a rokle, v houštích a močálech, od Mascati až do San Alessio. Hory ani vody nezdržely nás v honbě na lidskou zvěř.

A uštvali jsme ji. V zbořeninách kastellu Alessijského jsme ho konečně dostihli a hnali se naň. Ranou z pistole, již nabil přede dvěma dny, když se ubíral na stráž před skladiště v Mascati s pevným úmyslem, že uteče, roztřepil pravé rameno caporalu Albertimu, jenž býval jedním z jeho trýznitelů. Rána šla příliš stranou; mohl jsem přísahat, že měřil na prsa. Ke druhému nabití mu času nezbylo, dosáhli jsme již zřícenin. Vzdal se nám, když byl ještě dal ohromnou ránu pažbou pistole caporalu Strozzimu, druhému svému mučiteli. Smekla se a šla na prsa, jinak by měl caporale jistě lebku roztříštěnou. Pak se dal klidně spoutati.

Dva dny jsme ho honili a nyní jsme se vraceli ze štvanice na smrt unaveni. Ačkoliv nohy pode mnou klesaly a koně nemohl jsem již od Moly užiti, nevzal jsem si přece osla, snaže se dávati dobrý příklad vojákům,

na jichž čelech stály husté kapky studeného potu, jejž jen nejkrajnější vysílení vynucuje. Zvláště vězeň kráčel nesnadně. S rukama spoutanýma těžce se chodí a k tomu jeho bosé nohy musily šlapati po ostrém kamení. Několik vojáků chtělo podle nelidského zvyku zavěsiti na spoutaného své torby, aby je nesl. Zhrozil jsem se té surovosti.

Necítili jsme omamující vůni Taorminských zahrad, neviděli krásnou krajinu, nepozorovali těch tisícerých půvabů jižní přírody kolem nás. Místa, jež jsou navštěvována cestovateli všech zemí a národů, jež jsou v albu každého malíře zobrazena, míjel jsem bez povšimnutí. Mysl naši opanoval pojem jen jediný, všecky ostatní do pozadí zapuzující — odpočinek. Nedívali jsme se na krajinu zpátky, na moře pod námi, viděli jsme jen před sebou Taorminu, pro nás dvojnásobně přívětivou a smavou a nad ní orlí hnízdo, její šedý kastell.

Tak to trvalo ještě chvíli. Slunce již zapadlo za vysoké pohoří a skály na pravo, a po moři počal se plížiti soumrak. Loďky rybářské smykaly se již po jeho hladině a plovouce na noční lov dále ode břehu Kalabreské hory zmizely. A cesta pořáde vinula se výše.

Když jsme dosáhli prvních domků městečka, nemohl nikdo z nás již dále. I koně byly nezvyklým stoupáním do vrchu a kamenitou cestou tak unaveny, že bývalo by jen týráním, kdyby na ně někdo byl usednouti chtěl. Jenom o piky namáhavě se podepírajíce a vlekouce koně za uzdu šli jsme pomalu dlouhou ulicí městečka. Staré, polo rozvalené domky vítaly nás s obou stran. Do temných uliček, ústících se do hlavní třídy, kudy my se ubírali, nebylo lze již pohlédnouti. Také mocné rozvaliny amfiteatru hned na počátku městečka nás nepotěšovaly. Zástup zvědavého lidu šel s námi, dívaje se udiveně na naše počínání.

Octli jsme se právě skoro již na konci hlavní ulice naproti rozsáhlé, pošmourné budově s křížem nad vchodem a zamřížěnými okny, když počali někde zvoniti ku večerní modlitbě. Vojáci moji beze všeho rozkazu octli se na kolenou bijíce se v prsa jako všichni kolem nás a s kastellu zahřměla rána.

„Co to?“ tázal jsem se uleknuv se.

„Zavírají bránu kastellu. Nyní nepustí nikoho více do vnitř, až opět zítra ráno,“ pravil mi někdo ze zástupu.

„Nač té opatrnosti?“

„Bojí se povstalců. Před třemi lety tam zapálili.“

„Co si počneme nyní? Což ani vojska nepustí do vnitř?“

„Ani kdyby král přijel, nepustili by ho. Kapitán má přísné rozkazy.“

Znal jsem stav věcí a byl jsem přesvědčen o pravdivosti slov mluvčího, jenž se mi představoval hned na to jakožto borgomastro městečka.

„Kam nyní půjdem na noc?“ pravil jsem rozmrzele; neboť tušil jsem, že namahání naše není tonto nehodou nyní ještě u konce.

Borgomastro pokrčil jenom rameny. „Nejsme připraveni na návštěvu,“ pravil konečně. „Neoznámili jste svého příchodu, a kde pak bychom teď večer v našem malém městečku sehnali byty a zvláště místa pro koně.“

„Vždyť máte zde klášter!“

„Pustí-li vás tam otcové dominikáni, budu tomu povděčen jako vy.“

„Tedy se postarejte o to, aby nás přijali.“

„To jest těžká věc.“ A opět veliké pokrčení ramen.

„A proč?“

„Protože mne otcové dominikáni poslouchati nemusí a také v skutku neposlouchají.“

Kláštery vskutku nestály tehdáž v Sicilii pod správou obecních úřadů. Věděl jsem to dobře, ale v tu chvíli jsem na to zapomněl.

Byl jsem nevděčníkem, když jsem, nepoděkovav ani borgomastrovi za jeho sdělení, pospíchal přímo k fortně kláštera. Vida, že mi nemůže býti prospěšným, nemluvil jsem s ním dále. Chopiv se těžkého kladiva visícího na dveřích silně jsem zatloukl.

„Zůstaneme zde, není-li pravda, pane poručíku?“ tázal se mne starý Zuccoli, který přiharcoval ke mně a slézal nyní s osla.

„Myslím. Vždyť nikdo nemůže dále a jest již tma!“

Ostatní vojáci i se spoutaným druhem svým rozložili se kolem, usedajíce na kamenech po zemi.

Z kláštera však nešlo žádné odpovědi. Nikdo neobjevil se u fortny. Marně čekal jsem, že se ozve nějaký hlas ze vnitř.

„Snad neslyšeli,“ mínil borgomastro, přiblíživ se opět ke mně a usklíbl se.

Čekal jsem přece ještě chvilku a pak opět zatloukl jsem. Tentokráte s větší silou.

Ani teď neozval se nikdo. Klášter zdál se býti lidu prázdným, znamení života neobjevilo se. Jenom dutý ohlas rázů na dveře dorážel z chodby k uchu zpět.

„Kde bydlí otcové dominikáni?“ tázal jsem se opět borgomastra.

„Zde.“

„Zde do předu?“

„Ano. Zde jest cella otce Basilia, tam, ta druhá s dvěma okny, otce Gregoria, dále . . . .“

Vší silou, jíž jsem ještě po tolikerém namahání měl, uhodil jsem po třetí do dveří, až to temně v zemi zadunělo.

„Kdo to?“ ozval se konečně z chodby nějaký nevrlý hlas.

„Paolo di Albieri, poručík královských lancierů, žádá se svým oddílem za přenocování.“

„Nahoře je kastell. Tam místa dost!“

Než jsem mohl odpověděti, bouchly někde na chodbě dveře, a bylo opět ticho. Veškeré tlučení více nespomáhalo.

„Vylomte dveře!“ radil mi pan borgomastro usmívaje se. „Otcové dominikáni bývají zlomyslni.“

„Vždyť jest to ale jejich povinnosť! Znám naše vojenské zákony, že nás v našem stavu do kláštera vzíti musejí!“

„Přinuťte je, a teprvé to uznají. Pak vás za to odprosí. Vypačte vrata!“

„Vždyť nejsme bandity!“

„Vojsko, které zde bylo před půl letem, také jimi nebylo a přece bylo přinuceno vylomiti dveře.“

„Beru tedy vše na své zodpovídání,“ pravil jsem konečně, rozhněván jsa netečností mnichů. „Spát někde musíme. Pokuste se o dveře!“ vybídl jsem vojáky.

Nebylo třeba pobízeti. Asi deset těžkých jízdeckých šavlí snažilo se dveře vysadit. Tyto se však ani nepohnuly.

„Stejným tempem! To lépe působí,“ radil starý Zuccoli.

Všecko marno. Ani veliké kameny nepořídily ničeho. Plýtvali jsme nadarmo svými posledními silami.

„Blíže k zámku!“ velel jsem.

Ani to neúčinkovalo.

„Nepomůže-li nic jiného, toto jistě pomůže!“ zvolal voják Coppo a prostrčiv piku hustou mříží, udeřil vší silou do rámu okna, že množství šestihranných tabulek leželo v témž okamžiku roztříštěno na zemi.

„Bravo!“ vykřikl houf zevlovačů.

A pomohlo to, zvláště když jsem ještě pohrozil vzíti klášter útokem, ač jsem se sám tomu nápadu smáti musil. Za chvilku zaskřípal klíč v zámku a vrata se otevřela. Vešel jsem s dvěma muži do kláštera.

„Kde jest abate?“ tázal jsem se klíčníka, jenž nás vedl.

Tlustá tvář nějakého padre objevila se v malém okénku, vedoucí na chodbu, kde jsme se nalezali.

„Zde!“ ukazoval klíčník na ni.

„Zodpovíte se ze svého vzpírání se proti přijetí vojska do svého kláštera!“ pravil jsem přísně.

Tvář v okénku vycenila na mne své žluté zuby, což snad bylo úsměvem.

„Pan důstojník, doufám, nebude nám škoditi. Časy jsou podivny a bezbožnost vojáků přesahuje už všecky meze. Nemáme jich rádi. Musíme se zavírati.“

„Doufám, že řádné chování mých lidí zvrátí váš předsudek proti nám.“

„Nechť zvrátí nebo ne. Jsme nyní ve vaší moci a musíme poslouchat. Kolik osob, prosím, jest?“

„Tři a dvacet a já.“

„Bratře Simeone, ukaž jim konírnu a zaveď je pak do refektáře. Pana důstojníka přiveď potom mezi nás.“

Ve čtvrt hodině seděli konečně moji vojáci, učinivše si úplné pohodlí, u večeře, proti níž se nedalo ničeho namítati. Opat se zajisté bál a hleděl nás usmířiti. Veliké džbány vína kolovaly u stolů. Přese všecku svoji zemdlenost dali se mnozí do zpěvu. Spoutanému jich druhu, Luinimu, kázal jsem rozvázati ruce a posaditi mezi ostatní. Na útěk nebylo lze ani pomysliti. Okna byla zamřížovaná a klášter opět zavřen.

Sám odebral jsem se za klíčníkem do celly abata. Poznal jsem, že nejsou páteři dominikáni tak uzavřeni, jako jejich klášter, když žene na ně útokem víno. Poroučel jsem se brzo z jich společnosti a odebral se k svému rozveselenému hloučku, abych zavedl ještě pořádek ohledně spaní.

Čtyry celly vykázány byly mému mužstvu, pátá mně, šestá na mou žádost mému vězni. Bylo mi ho velmi líto, když jsem ho kázal opět spoutati, ale předpis tak velel. Nechtěl jsem ho nechati mezi ostatními, boje se, aby ho netýrali, a tu musil býti svázán. Klíč ode dveří dal jsem Zuccolimu a musil jsem užiti vší své přísnosti, abych dohnal rozveselenou společnost na lože. (Pokračování.)

Z denníku ruského Čecha.

II.

Na Volyni.

Byl to na Rusi čas nejistoty a očekávání, kdy bouře na Balkáně konečně sice zamlkla, za to však celý obzor vůkol jevil se mračným a hrozil novými výbuchy.

Za takové doby vyjel jsem z Petrohradu. Abych dosáhl místa svého určení bez veliké zbytečné ztráty času, zvolil jsem místo zajímavějšího směru na Moskvu, rutu o něco kratší, Bělostok-Brest-Žmerinka, i konal jsem cestu nepřetrženě dnem i nocí. Při tak spěšné jízdě unaví se oko tím spíše jednotvárností lesných pásem ruských, kterými vedla má cesta po samou Volyň.

Na Volyni vyskytly se tu a tam okolo dráhy nedávno založené, často ještě dosti holé osady české. Bílé, prostorné domky, s přívětivými, pohodlnými okny, stály tu viditelny z daleka, a tvořily divnou protivu se skrytými, těsnými, očazenými a křivými chatami maloruského obyvatelstva. Často bez komínu, a s okénky, která se ani neotvírají a kterými projde pohodlně jen hlava, dodávají tyto chatrče teskným svým pohledem celému okolí něco smutného, neutěšeného. Bída zdejšího lidu hledí z nich na vás. Dlouho-li budou ještě tyto žalobné příbytky chudoby a života jen zdánlivého trčeti k nebesům, jako bez naděje, beze smyslu? Kdy nadejde jim doba veselejší?

Naproti tomu zdál se mi náš český lid na Rusi v celém svém zjevu a bytu tak úplně nezměněným, jako by byl dnes vzat z Čech. Později, kdy jsem měl příležitost viděti častěji naše zdejší přistěhovalce, obdivoval jsem se vždycky nepřispůsobilosti našeho lidu k cizině. Jest sice nade vší pochybnost, že má český lid v mnohém ohledu velmi užitečný a patrný vliv na celý zdejší kraj; příklad pokročilejšího hospodářství a v jistém smyslu pohodlnější život, dále uvedení mnohých odvětví průmyslu a obchodu, hlavně pak první úsilí k emancipaci od židů, kterými byl zde dosud potlačen veškerý ruch, vše to jest zásluhou českých kolonistů. Avšak to mělo by pro kraj teprv plnou cenu, kdyby se zde Čechové tak neosamotňovali. Uzavírají se příliš těsně ve svůj vlastní kruh. Viděl jsem příklady, že náš vystěhovalec po mnoholetém pobytu v tomto kraji nejen nerozuměl rusky, ano on sotva rozeznával ruštinu od pol-

štiny neb maloruštiny. Zdejší domácí lid nazývá obyčejně české přistěhovalce „Němci“. A v tomto případu má slovo „Němec“ význam zvláštní. Jest známo, že prostý Rus jmenuje obyčejně každého cizince neznámé mu národnosti Němcem neb Francouzem; avšak Bulhara, Srba, Poláka neb jiného bratra Slovana on Němcem nenazve; tato čest děje se zde jedině našemu lidu. Nedá se ostatně tvrditi, že by nebyla poněkud zasloužena; mezi ruskými Čechy překvapují nás často sledy německé kultury způsobem k víře nepodobným. Můžete zde zastati někdy celou ryze českou společnost, ovšem při pivě, která se po celé hodiny baví tím, že lámou všickni němčinu s vytrvalostí, hodnou lepší věci. V Dubně zastal jsem kdysi u žida, který má obchod se starými knížkami, Čecha, který smlouval se o — německou gramatiku. Na mou otázku: „S kým že zde chcete mluviti po německu?“ nebylo sice určité odpovědi, německá mluvnice byla však koupena a dobře zaplacena.

Ruská žurnalistika všímá si někdy těchto zvláštností našeho lidu, a činí ovšem své poznámky, ne příliš lichotivé.

Jest vůbec co litovati, že naši vystěhovalci vybrali Volyň svým cílem. Všechny podmínky k úspěšné existenci jsou zde daleko horší, nežli v mnohých jiných, ovšem vzdálenějších, za to však požehnanějších z krajů ruských. V ohledu výběru místa brala německá kolonisace smělejší a mnohem výhodnější směr. Rozsáhlé a květoucí kolonie německé okolo Volhy a Urálu, v Jekaterinoslavské gubernii, v Besarabii a na Kavkaze svědčí o tom dostatečně. Všechny maloruské kraje, které stály druhdy pod žezlem polským, poskytují v nebohém obyvatelstvu svém obraz přesmutný; lid nemůže se zde více vyprostiti z objetí onoho mocného plazýše, který sílí a roste, ssaje krev jeho — z rukou židovstva. Kromě toho jest zde i půda jen prostřední, neb dokonce i špatná, a podnebí nepříznivé, často nezdravé. Co konečně zde působí nepříjemněji všeho na méně samostatné povahy, jest okolnost, že právě kraj tento chová mnoho zkažených, neb i ruské národnosti nepřátelských živlů, kteří ve svém tajném fanatismu hledí dobyti si vlivu i u dobromyslného lidu českého. Pravda, díky zdravému jádru našeho lidu, obyčejně v tom případu přijde „kosa na kámen“; viděl jsem však sám též výminky, ovšem směšné. Polský kněz pomátl na př. v Dubně dvěma Čechům tak hlavy, že se tito stali předmětem všeobecné veselosti; což však nepřekáží ubohým pokoušeti se o obrácení posměváčků „zbloudivších“, opět na „pravou cestu“. Zdejší Čechové náležejí ponejvíce k církvi české, potvrzené vládou. Kněží české církve požívají od vlády ročního platu.

Zmínil jsem se již o poměru Čechů k zdejšímu židovstvu. Židé nenávidějí Čechů ještě více než domácí obyvatelstvo, hlavně pro konkurenci, kterou tito podnikají často na jejich ujmu; Čech vůbec často židu překáží, nedá se hrubě šiditi, kazí židu i mimovolně chytré plány, a směje se mu konečně i často, poněvadž některé sceny ze židovského, hlavně obchodního života, nedají se lehce snésti s vážnou tváří, pokud jim nepřivyknete. — Žid se rád vyhne Čechu a nehledá českou vesnici. A v skutku: nemohl jsem nikdy srovnati s pohledem na českou ves ty originální figury polských židů. Otrhaní, plní hrozné špíny, u věčném nepokoji, s jistou jakoby schválně vyučenou protivností ve způsobu mluvení svého žargonu, honí se synové Izraelští za vším, co jim přijde na oči, jako vrány, hledající všude svou kořist. Plémě toto rozmáhá se a roste rychlostí k víře nepodobnou, žije a bohatne trudem zdejšího lidu a svou taktikou proti pánům a úřadníkům. Statistická dáta o tom měla by zvláštní zajímavost, kdyby byla sepsána; odkud vzíti však statistická dáta o židech, jichžto organisace se ještě do nedávna protivila samému pokusu určiti jich počet? Nejlepším z dát jest klesání zdejšího maloruského obyvatelstva. Nešťastný lid, hříčka osudu! Často nutila mne služba děliti se s tímto lidem během celých měsíců o bídné chaty a nahleděl jsem se na těžký život jeho! Zdejší „mužík“ jest si vědom svého položení, rád však o něm mlčí. Viděl jsem selské rodiny, které se mi zdály jakoby určeny k tomu, aby sloužily do samé své smrti jen židům za nástroj a za oběť, jakoby se byly rodily jen pro ně. Z toho, co prací jejich roste na nivách vesnických, užívají oni sami jen tolik, co by neumřeli; nepatrná částka jde na úplatu daní, a většina, lepší část plodů roste a zraje jen židům. Ni osvěta, ni moudré zákony neproniknou tam ku pomoci ubohému, v jakémsi tupém fatalismu živořícímu lidu, poněvadž hrozná organisace židovské ligy umí ochromovati paprsky osvěty a obcházeti i ten nejmoudřejší zákon. Kromě toho jest zde hlavní a dosud vždy vítěznou zbraní a spojencem jejím — nešťastná „vodka“, toto jediné utěšení mužíka, když byl tento došel na to, že si neví již rady ani pomoci. Existence zdejších židů, jestli vnikáme hlouběji v ni, jeví se nám jediným velkým, z části skrytým, z části otevřeným, hrozným zápasem s veškerou druhou společností; a nejpodivnějším zjevem tohoto zápasu jest okolnost, že boj vede se s jedné strany všemi prostředky a bez smilování, kdežto druhá strana skoro ani neodporuje! A pozorujte tyto židy v jich vnitřním životě: vlastní zákon má u nich sílu nevýslovnou, ve všem určitě rozhodnou, nepodkupnou; náboženský fanatism nemá u nich hranic; disciplina jejich jest železná, princip všemohoucí; zásada všestranného účastí v obecný prospěch, jest u nich vyvinuta jako snad v žádné jiné společnosti; každý má právo na plné účastí druhého ve své záležitosti neb podniku, a najde též v skutku toho účastí vždycky. Korunou všeho jest pak podnikavost a vytrvanlivost židovská; co žid snese a vytrpí k vůli úspěchu, toho nedovede jiný. Hluboce zajímavým jest poznati Jevreje (jak se zde nazývají) v jeho domácím, rodinném životě. Naleznete v něm též mnoho tklivého: něžnou, neobmezenou lásku a péči k dětem, poměry úplně patriarchální, ve všem chování úplnou rovnost mezi sebou, rovnost bohatých i chudých, hospodářů i sluhů, a nikdo není druhému cizím. Konečně zasluhuje býti zpomenuto jich péče ku vlastním chudým a trpícím vůbec. Za to, jak strašným jeví se židovstvo zevně, naproti křesťanstvu! Slepý fanatism! Tu není lásky, ba není ani smilování s padlou obětí; — vždyť zahubiti „nevěřícího“, zničiti „nečistého“ není hříchem před strašným „Bohem“ židovským, nýbrž záslubou, skutkem, který u něho dojde zalíbení a odměny! Co fanatism učinil zde z Boha! Bůh, kterému slouží tak horlivě, s takým zápalem toto židovstvo, neliší se mnoho od onoho strašného boha dávného Mexika, před oltářem kterého co povinná oběť kouřilo se tisíce za živa vyrva-

ných srdcí lidských. Jako oběti tyto nejsou pohádkou, tak není pohádkou též porovnání mé: i zde padají srdce lidská a tisíce existencí stále za oběť strašnému bohu Viclipucli . . .

Židé tvoří již na Rusi, jakož i v sousední Haliči, v Rumunsku atd. imposantní národ (officielní počet všech židů na Rusi obnáší $2\frac{1}{2}$ milliony, neofficielní 4 mill.); celá místa i města, celé kraje jsou jimi naplněny. Jak překročíte severovýchodní a veliko-ruské gubernie, uvidíte toto osudné plémě všude nerozlučné s celým žitím a bytím na západě ruském, od severu až k Černému moři. Věčný národ!

Dar mrtvému.

Obrázek ze života chudých lidí. Od *Ladislava Stroupežnického.*

Do vrat jednoho z domů svatopetrské čtvrti pražské vešel sluha pohřebního ústavu a nesl pod paží malou dětskou rakvičku. Prošed průjezdem, kráčel po schodech nahoru s klidem člověka, který obvyklým spůsobem vyřizuje své obchodní záležitosti. Je opakem hyény. Hyéna živí se vyhrabováním mrtvol, člověk tento jich zahrabováním. Zvuky zvonku umíráčku, zvěstující, že na suchopáru života zhaslo zase jedno světélko, jedna bludička, tyto zvuky, rozrývající začasté srdce mnoha lidí, naplňují jej radostí: věštíce jiným smrt, věští jemu a jeho rodině výdělek, tudíž život. Tajnými spojenci tohoto člověka jsou kostelníci. Jakmile uloženo jim odzváněti hodinku, ihned jemu vzkážou, kde kdo zemřel — on si přispíší, aby předstihl konkurenty a odporučí rakve svého pána. Má totiž vedle stálého platu ještě ze svých „obchodů“ provisi, z níž dá díl kostelníkovi, který má stále v paměti úplný seznam všech nemocných „své“ osady. Také on má svou agenturu, své agentky.

Svíčková bába a jiné baby, které denně k vůli pobožnosti a k vůli jizlivému pomlouvání sousedů kostel navštěvují — ty na vlas povědí kostelníkovi, ve kterém domě kdo stůně a kdy asi zemře. Baby ty, jako krkavci, větří umrlčinu.

Růženci chřestíce krákali jednou z rána ti krkavci skřiplavým hlasem kostelníkovi do ucha, že dítě slévače Pavlíčka v ulici té a té nebezpečně onemocnělo . . . po několika dnech krákali již dítěti tomu píseň pohřební.

Kostelník ihned vzkázal obchodnímu svému příteli, sluhovi pohřebního ústavu, o smrti dítěte. Sluha si přispíšil, zavedl plačící matku do skladu rakví svého pána, kdež si tato vybrala a smluvila rakvičku za pět zlatých, splatných při dodání. Nyní přináší rakvičku do Pavlíčkova bytu. Stoupaje po schodech do třetího poschodí počítá takto, dnes již dobře po dvousté:

„Z každé zlatky dá mi pán deset krejcarů, tudíž padesát — patnáct dám kostelníkovi za dohození, zbude pětatřicet. Koupím za ně kávu, ta nám vydrží asi týden.“

Slůvkem n á m mínil ženu a dvě děti.

V třetím poschodí u druhých dveří zazvonil.

Otevřela mu nevelká ženština asi sedmadvacetiletá, ne právě hubená, blondýnka. Obličej její je dosti příjemný, ale v této chvíli obráží se v něm bol a zármutek. Oči její jsou pláčem pohaslé, bez jiskry, jako dechem zakalené sklo; víčka rudě zanícena, pleť vůkol nich přimodrale zbarvena. Oděna je modrým katunovým šatem, zástěrku má stočenou ku pravému boku; vlasy, v úpravě zanedbány, houpají se v uvolněných vrkočích po její šíji . . .

Pouhým kývnutím hlavy opětovala pozdrav vstoupivšího sluhy . . . zrak její smekl se pak rychle na rakvičku, zachvěl a křečovitě sevřel se její ret a z očí vyhrkly jí slze . . .

Sluha, prošed kuchyní, zanesl rakvičku do pěkného, spořádaně zařízeného pokojíku, kdež na postýlce, pokryté bílým prostěradlem, ležela mrtvola dítěte asi půldruha roku starého, u jehož hlavičky hořely v staromodních cínových svícnech dvě voskové svíce.

Tvář dítka, vroubena světlými vlásky, je sice hladká, ale strnulá — formou i pletí však prozrazuje, že bylo dítko za živa roztomilým. Ano kol jeho přimodralých rtíků dosud pohrává matný pablesk úsměvu, ale úsměvu, kaleného lehýnkým přídechem trpkosti . . . charakteristický to úsměv mrtvoly. Malinké něžné ručinky dítka, oděného bílým rubáškem, složeny jsou na prsíčkách křížem a dole vyčnívají útlé bosé nožičky s bledými prstíčky a pomodralými nehýtky.

Vedle postýlky dítěte stojí muž asi šedesátiletý, vysoký a suchý, ale přihrbený. Na hlavě má hnědou vlásenku; jeho obličej, poněkud zažloutlý, je zbrázděn vráskami, oči hluboko zapadlé, nos ostře v před vyoblouček, pod ním kníry husté a dlouhé, jaké obyčejně nosí staří vojáci nebo pensionovaní úředníci. Na těle má dlouhý šosatý, silně obnošený kabát, špinavě zelenou soukenou vestu, na níž houpá se těžký, velmi uměle splétaný zlatý řetízek moderní façony; má hnědé úzké kalhoty a na nohou střevíce pletené z lýka.

Vrásky obličeje tohoto muže jsou plny slzí . . . upírá strnulé zraky ve tvář dítěte.

Posluha jej pozdraví, položí rakvičku na stůl a táže se suše:

„Prosím, mám složit děťátko do rakvičky?“

„Ne!“ osupí se na něho muž s parukou drsně a nevlídně.

Posluha poněkud zaražen ustoupí zpět do kuchyně, kdež leží na stolku pět stříbrných zlatníků.

Pokynem ruky a pohledem očí slzou zakalených ukázala na ně paní.

Posluha je mlčky vzal, poděkoval, pozdravil a odešel . . .

Paní sklesla na stolici, zakryla obličej rukama a plakala hořce bolestně vzlykajíc.

Zatím byl muž s parukou sklonil se k dítěti, políbil bledé a studené jeho čílko, načež pozdvihl něžně ubožátko a vložil je do rakvičky. Pak jakoby prací tou veškery jeho síly byly vyčerpány, sklesl na stolici,

položil hlavu v dlaně rukou, o stůl opřených a pohroužil se v myšlenky.

Duševním jeho zrakem mihla se řada obrazů z minulosti . . . vzpomínka na teskný okamžik, kdy opouštěje co malý hošík poprvé rodný kraj, se zaroseným zrakem zadíval se na malý omšený mlýn v chudé horské krajině . . .

Řada let útrapného života chudého studenta v Praze, zápasy těla, prací unaveného, s milým přítelem člověka, ale nepřítelem práce — spánkem. Pak bouřlivé dni revoluční . . . ohnivé řeči, zvuky srdce planoucího touhou po svobodě lidstva veškerého . . . dny . . . noci na barrikádách . . . střelba z pušek . . . hřmění děl — a — trapně tiché chvíle v mrazivě vlhké malé kobě . . . v žaláři . . . a po té pocit dosud nepoznaný, způsobený v člověku tím, že děsná, nad divou vichřici prudká síla unáší jej každou hodinu o několik mil dále do krajů neznámých — první jízda po železnici a jejím cílem — pevnost . . .

Pásmo let, volně usmrcujících, ale přece smrt nepřinášejících . . . dusících tíží svou vše, co člověka pudí k činům . . . trapný život bez proměn . . . léto od zimy lišilo se jen — topením do kamen!

Konečně dostalo se schřadlému tělu a chabému duchu svobody, střežené — četníkem. A zase pohled na chudičký mlýn v krajině horské . . . kol mlýna, jako před dávnými lety, zabílené postavy, ale s tváří cizí, neznámou . . . nevítající, pouze zvědavé . . . Na hřbitově pod keřem divokého bezu dva kříže . . . otec . . . matka . . . opodál třetí: mladší bratr . . . a jeho žena, znovu provdána, paní ve mlýně, jehož klapání vesele rozléhá se v údolí . . .

Zase řada let krutých a trapných, vystavujících kosti lidského těla cituprázné lidské společnosti na odiv a kladoucích na hlavu ubožákovu vrstvu sněhu . . . nové útrapy však vyrvaly i ten bílý vlas z lebky.

Konečně úleva v té štvanici života: místečko v nejšeřejším koutku velké klenuté síně, naplněné folianty . . . místečko v jednom z oněch veřejných úřadů, kdež v humanním našem století nesvědomitě vydírají z těla bídou zmořeného, poslední sílu a poslední blesk z oka vyhasínajícího — za peníz tak bídný, že možno porovnati jej s dávkami plazivého, zvolna účinkujícího jedu.
— — — — — — — — — — — — — — —

Muž s parukou probudil se ze svých myšlenek: oko jeho zabloudilo na tvář dítěte pohledem, prozrazujícím neskonalou lásku a krutou bolest.

Paní tiskla dosud v kuchyni obličej svůj do peřin a křečovitě vzlykala.

Strnulou rukou sáhl muž s parukou po skvostném zlatém řetízku a bezmyšlenkovitě vyňal z kapsy své vesty drahocenné zlaté hodinky, které příkře kontrastovaly s ošumělým zevnějškem chudého písaře. A nová vzpomínka oživla v duši jeho.

Ubíral se jednoho dne po starém kamenném mostě pražském, a tu před originelním oním sousoším, představujícím snímání Krista s kříže, spatřil cizince . . . podivná tvář . . . starému písaři zdálo se, že už dávno v duši jeho je vkreslena . . . Cizinec se poohlédl a již letěl v náruč písařovu.

Byl to uherský šlechtic — mnohý měsíc, mnohý rok zčítal s ním starý písař v přítmělé kobě pevnosti. Bohatý magnat upřímně obejmul chudičkého písaře. Cestuje na sever zdržel se několik dní v Praze . . . při odjezdu překvapil soudruha svého ze žaláře drahocenným darem — zlatými hodinkami se zlatým řetězem. — — —

Ztrnule zadíval se muž s parukou na cifry hodinek a po drahné chvíli teprvé spozoroval, že nejsou nataženy . . . Zapomněl poprvé, co je má.

Na svatopetrské věži bilo dvanáct.

Do kuchyně vešel muž asi pětatřicítiletý, statný, silný, svalovitý, v obličeji čmoudem a sazemi začerněný; tím ostřeji jevila se červenost jeho masitých rtů a zanícených očí, prozrazujících, že mnoho plakal.

Jest to slévač Pavlíček, otec mrtvého dítěte. Přistoupil ku plačící ženě, pojal ji v náruč, zdvihl a promluvil:

„Utiš se přec, Baruško, neplač . . .“ Ale při posledním slově selhal mu hlas, zaštkal, a po začazené tváři perlil se roj slzí.

Veda ženu, již držel pravicí obejmutou, vešel do pokoje.

Trhnul sebou, spatřiv dítě své již v rakvičce; široká prsa jeho vzedmula se, jako by měla bolem se rozskočiti — přejel si pravicí, prací zmozolenou, spocené čelo, schýlil se k dítku a políbil chladné jeho čílko, načež mlčky podal muži s parukou svoji pravici.

Všichni tři zadívali se ve tvář dítěte. — —

Před patnácti lety seznámil se písař s Pavlíčkem — týž byl tenkrát prostým učněm ve velké továrně na stroje. Bydleli spolu v malé podstřešní komůrce, odkudž bylo viděti velké množství střech a komínů a pěkný kus oblohy. Zkušený, v povaze ustálený a života znalý muž duševní svojí převahou vytvořoval povahu hocha, vyšlého z počtu oněch dětí, jimž s křestním jménem dává se také jméno rodinné.

Z Pavlíčka stal se statný dělník a když po letech oženil se s dívkou chudobnou, najali byt o dvou světničkách, z nichž druhá stala se příbytkem starého písaře — podivína. Tak jmenovali jej v domě vůbec, poněvadž vždy nevrle a mrzutě se tvářil a styku s lidmi se vzdaloval. — Pavlíčkova žena porodila děťátko, hošíčka; otec a matka je zlíbali, a starý diurnista přidal ku každému polibku svému — a těch bylo velmi, velmi mnoho — několik slzí. Radoval se a vítal dítě slovy něžnými, jaká zajisté nikdy dříve z úst jeho nevyšla.

Krutá nemoc však zachvátila matku — dlouho potácela se na rozhraní života a smrti . . . úspory dělníkovy záhy byly vyčerpány. A zdraví matčino se nelepšilo.

Jednoho rána otevřel starý diurnista svůj stolek, vyňal z něho kulatou krabičku a z té starodávné tombakové hodinky, vřetenky, s ošumělou harasovou šňůrkou, natáhnul je, dal je do kapsy své zelené vesty — do krabičky na požloutlou vatu složil skvostné své zlaté hodinky s řetízkem a odešel do kanceláře.

O poledni, když přišel Pavlíček, tenkrát již dozorce v slévárně, z továrny k obědu, podal mu starý diurnista padesátizlatovou bankovku, „aby měl na vše, čeho je nemocné k úlevě a uzdravení zapotřebí.“

Dělníkův pohled v této chvíli tušením řízen, smekl se s bankovky na diurnistovu vestu, kdež místo zlatého řetízku houpala se ošumělá harasová šňůrka.

Uhodl, jakou cestou dostala se bankovka do ruky přítelovy — přijal ji stisknuv vřele kostnatou ruku muže s parukou. — —

Slévačova zena se uzdravila, dítko rostlo, ba kypělo a bylo veselo — modravá očka jeho čiperně rozhlížela se po světnici — zmizely starosti z příbytku chudých lidí, tváře se povyjasnily, ba i píseň tu zazvučela . . . matka zpívala svému dítěti.

Sazemi a čmoudem zčernalá tvář slévačova povyjasnila se chvílemi zábleskem vnitřní spokojenosti, která však ihned prchala, zabloudil-li pohled jeho na přítelovu zelenou vestu, na níž visela ošumělá harasová šňůrka.

Jednou v neděli požádal Pavlíček krátce a prostě starého písaře, aby mu dal zástavní lístek na své zlaté hodinky, a příštího dne, v pondělí, houpal se již zase na diurnistově vestě pyšně ba až výchlubně skvostný zlatý řetízek a v kapse jeho vesele tikaly zlaté hodinky. — —

Čím jest teplý jarní paprslek usmívajícího se slunka zemi, mrazem ztuhlé — tím bylo slévačovo dítě svému okolí: budilo nový život.

Muž z barrikád, starý písař, nevrlý, bručivý, byl ve své povaze náhle v opak přeměněn: stal se veselým, povídavým, ba žvatlavým. Veškeren volný svůj čas věnoval dítěti, které při křtu v rukou jeho spočívajíc, po něm se jmenovalo. Choval je, houpal je až se potil, konejšil je, zaplakalo-li. Líbal jasné jeho čílko, světlé hebké vlásky a na dlouhé chvíle zadíval se v jeho modravá očka.

Za příležitosti takové řekl jednou:

„To dítě smířilo mne s životem a lidstvem. Minulost má jest řetězem útrap, jimiž srdce mé stvrdlo. Nedůvěra ku jednotlivcům i k lidstvu vůbec vznikla v duši mé, ve všem jednání spatřoval jsem buď prosté sobectví nebo ctižádost . . . úsudky mé z nálady této vzniklé byly jizlivé, řeč moje trpká, nevlídná — obraz to mého názoru v život. Na srdce mé položila se kůra ledová. — Jsou však v duševním životě věci, jichž vysvětliti si neumím. — Pohlížím-li v usmívavou tvářinku toho dítěte, nemajícího tušení o tom všem stínu a světle, z něhož spleten je život lidský, v onu tvářinku, jež je zrcadlem duše, neznající dosud rozdílu mezi dobrem a zlem povahy lidské, pohlížím-li v ta usmívavá očka: tu mizí ze srdce mého veškera zatrpčelost a nenávist k lidstvu — duší mou zachvívá vánek míru, vyhlazující z paměti mé vzpomínky na křivdy, na pochmurné dni a kruté noci v žaláři, na dni a noci, kdy hlad v kostru mne měnil . . . led na srdci mém taje pohledem blankytových oček dítěte, a já odpouštím z hlubin duše vše . . . vše a život jeví se mi v novém světle, prostém všeho stínu."

Po zamlklé povaze a nevrlé náladě písařově nezbylo ani stínu.

Pohrával stále s dítkem a podařilo-li se mu posuňky nebo žvatláním rozesmáti je, tu vráskovitá jeho tvář vyjasnila se radostí; ano, dítě způsobilo mu radost i tím, když stáhlo mu ručkou paruku až na ucho.

Nejmilejší však hračkou hošíkovou byly písařovy zlaté hodinky s řetízkem. Lesk jejich poutal zraky dítka tak, že každou jinou hračkou pohrdlo. Tisklo si je k oušku a naslouchalo jejich tikání. Rozplakalo-li se, hodinky je utišily; bylo-li churavo, odhodilo všechny hračky a podrželo jen hodinky . . .

Uplynul rok a druhého půl. Dítko žvatlalo, obzor jeho skrovničké duševní činnosti se valně rozšiřoval; den ode dne pamatovalo si o nějaké slůvko více, které budilo v něm již určitou představu té neb oné věci. Umělo napodobiti tikání hodinek, jejichž majiteli říkalo „pán" . . .

Jednou v noci onemocnělo . . . po tři dny rozrývala palčivá nejistota srdce tří lidí . . . Konečně nejistota minula. Dítko se utišilo, modravá jeho očka pohasla a zavřela se na vždy. Poslední hračkou, která je těšila, byly písařovy zlaté hodinky. — —

V této chvíli stojí tři osoby u jeho mrtvoly. Dlouhou chvíli nikdo z nich nepromluvil, konečně tázal se slévač chvějícím se hlasem:

„O které hodině přijede pohřební vůz?"

„O třetí," odvětil písař.

Slévač rozpačitě pohlédl na svou ženu a řekl zalomiv rukama:

„A já nemohu své dítě ku hrobu doprovodit!"

Bolestné překvapení obráželo se v obličeji ženy jeho i písařově.

Slévač vysvětloval:

„Již několik dní chystáme se k největší a nejtěžší práci, jakou kdy v továrně naší podnikli; jde o ulití cilindru, několik set centů těžkého. Litina je roztopena. Dnes odpoledne musí vtéci do formy. Práce vyžaduje řízení muže chladnokrevného, obezřelého, na všechny i nejzvláštnější případy, jež během práce mohou se udáti, úplně připraveného . . . Žádal jsem ředitele továrny, aby mne na dnešní odpoledne práce sprostil. On uznal — budiž mu za to čest — vážnost mé prosby, ale — žádal, abych převzal řízení práce, již nikomu druhému svěřiti nemůže. Obává se, že by při neobezřelém řízení snadno mohla státi se nehoda, která by zničila několik životů soudruhů mých, dělníků. V jejich zájmu, jejich jménem prosil mne, abych uvázal se v řízení slévání . . . Vzpomněl jsem si na své soudruhy, ocenil úkol, bdíti nad jejich životy, představil jsem si možnost neštěstí a — přivolil jsem."

Poslední slova pronesl smutně a schýlil hlavu k prsoum.

„A dobře jste učinil," přisvědčil z hloubi duše starý písař. Žena plakala.

Slévač ohlédl se po hodinách a zašeptal:

„Litina v peci již klokotá."

Sklonil hlavu k dítěti, chtěl promluviti, ale bolest sevřela mu hrdlo . . . zavzlykal několik nesrozumitelných slov, zulíbal bledou ledovou tvářinku dítěte, drobounké jeho ručky i ty malé nožinky, pak klesl na zem a modlil se. Vzchopiv se po chvilce objal ženu, objal starého přítele, zlíbal vroucně mrtvé dítko, načež potácel se ze světnice . . . ve dveřích se zastavil . . . obrátil . . . prudký skok zpět, ještě jednou políbil dítě a chvatným spěchem odkvapil stíraje si cestou slze se začazené tváře . . .

Písař vzal zatím do ruky kladivo.

Ubohá matka uhodla, že jde o vykonání práce poslední. Vrhla se zoufale na rakvičku a volala k bohu, aby všemocností svojí vrátil dítěti život.

Písař rozumně nahlédnul, že by průtahem srdce mateřské ještě krutějších bolestí vytrpěti musilo — odložil kladivo a odvedl hořekující ženu ze světničky do kuchyně, kdež ona klesla na zem, sepjala ruce a modlila se. Písař vrátil se k dítěti. Znova sáhl po kladivu a

hřebech, ležících na stolku vedle rakvičky, ale k jednání nedostávalo se mu síly — ruce jeho klesly.

Zadíval se v obličej dítěte, které za kratičký čas života svého nevinnými svými úsměvy jakoby mocí kouzelnou usmiřovalo jej s příkrostmi života . . . zpomněl si na okamžiky, kdy ono růžovými svými prstíčky pohrávalo si jeho zlatým řetízkem, jeho hodinkami . . . .

Při této poslední vzpomínce trhnul sebou nápadně, jakoby nová nějaká myšlénka byla probleskla duší jeho, chvatně odložil kladivo i hřeby, vyňal třesoucíma se rukama hodinky z kapsy, vypjal řetízek, ovinul jej dítěti kol levé ručky, do pravé dal mu hodinky, a políbil studené jeho čílko . . . pak chopil rychle víko, zakryl rakvičku a již zatloukal kladivem první hřeb.

Při první ráně kladiva vzkřikla matka bolestí . . . pokoušela se vstáti, ale nedostávalo se jí síly.

Starý písař pak zimničným, ba divým chvatem konal svou práci dále. Zatloukal hřeb za hřebem do víka. Rány kladiva zněly brzy pronikavým třeskem, brzy zase temně duněly a v několika vteřinách zavřena byla rakvička na vždy.

Dokončiv tu práci pospíšil k matce a těšil ji slovy, prýštícími ze srdce přítele nejupřímnějšího a nejvěrnějšího.

O třetí hodině přijel pohřební vůz.

Sluha, který byl prvé rakvičku přinesl, přišel, aby snesl ji dolů do vozu, ale písař, černě oděný, odbyl jej drsně. Snesl ji sám dolů do vozu, pak vrátil se pro matku, podporoval ji v chůzi a pomohl jí vstoupiti do pohřebního vozu. Posadil se vedle ní a vůz jel volně ulicemi směrem k Volšanům. — —

Mohutný plamen, plápolající ve výhni, rudě ozařoval a dusným parnem naplňoval továrnu v okamžiku, kdy vrátil se Pavlíček ku své práci. Houf polonahých dělníků obcházel formu, zapuštěnou hluboko do země. Divý hluk, podobný burácení rozkacené vichřice, rozléhal se tu — pracovalo té chvíle v továrně množství parních strojů a množství těžkých kladiv, pádně bušících v rozžhavený kov. Chvílemi vyvalily se za pronikavého písknutí tu a tam z některého stroje bělošedé kotouče páry. Divě praskaly plameny ohně, tavícího železo, ohně, ovládaného vůlí člověka, a sloužícího jeho záměrům a cílům. —

Pavlíček, rozhlédnuv se vůkol, pozdravil své soudruhy, odhodil kabát a vestu a jal se prohlížeti formu pečlivě a opatrně.

Pak vystoupil po schůdkách nahoru a pohlédl do pánve na rozžhavený, děsný žár vydychující kov, jehož barva přešla již z rudosti červánku skoro v barvu úplně bílou. Zadíval se v žhavý ten tok. Parný pot vyrazil na jeho tváři a smísil se se slzou, vyprýštující chvílemi z jeho oka.

Prozkoumav přípravy rozdělil práci a dal znamení.

Jako láva z vulkánu vyvalil se z výhně rudě bělavý proud roztaveného kovu; valil se žlabem grafitovým a těžce, za divého praskotu a sykotu, dopadl na dno formy, z níž vyvalila se v hustých kotoučích bílá pára.

Žár, sálající z rozžhaveného kovu, zbarvil tmavěrudě tváře dělníků, přihlížejících ku práci mlčky a klidně.

Klidným a chladným byl, neb aspoň zdál se býti též Pavlíček, který chvílemi pohlížel na žhavý proud kovu a zase v kotouče páry, valící se z formy . . ,

A začasté zdálo se mu, že se pára ta sráží v různé tvary a obrazy, ano nejednou domníval se, že v mihavých její kotoučích zcela jasně a určitě spatřuje obličej svého dítka, brzy veselý a hned zase strnulý a mrtvý.

„Horko," opakovali stále dělníci.

„Velmi horko," přisvědčil jim Pavlíček, odvraceje zraky své od kotoučů páry. A duší jeho zachvěla myšlénka:

Teď asi kladou mé dítě do hrobu. —

Dlouho to trvalo, než byla forma po kraj naplněna roztaveným kovem, stalo se to však beze vší nehody: tok nevybočiv z cesty sobě určené, vyplnil formu, která nikde netrhla.

Pavlíček, seznav zkoumáním, že se dílo úplně zdařilo, dal o tom zprávu řediteli továrny a odebral se domů.

Jindy vítal jej na prahu úsměv dítěte, dnes uvítaly jej dva zasmušilé, bolem ztrhané obličeje.

Následoval pochmurný večer, neskonale dlouhý a po něm trapná noc beze spánku a přece plna vidin, horších, než byli by nejdivočejší snové. — —

Teprvé po několika dnech spozoroval Pavlíček na přítelově vestě místo zlatého řetízku zase tu starou ošoupanou harasovou šňůrku. Též Pavlíčkova manželka povšimla si, že přítel jejich nosí opět své staromodní tombakové hodinky.

A oba marně pátrali, proč a kam zmizely tak náhle jeho zlaté hodinky s tím skvostným řetízkem . . .

Po několika měsících teprvé osmělili se tázati se svého přítele, který se byl stal zase tak zamlklým a nevrlým, jako dříve býval, po jeho zlatých hodinkách.

Starý písař odpověděl jim toliko pokrčením ramen.

Episoda ze vzpoury na Rusi.

Vynechaná kapitola z „Dcery kapitánovy" od *A. Puškina.*

Když se stal Zurin mým velitelem, dostal rozkaz přejíti Volhu a postupovati k Simbirsku, kde se již začínal rozšiřovati plamen vzpoury. Myšlenka, že by mně snad možno bylo navštíviti svou rodnou ves, obejmouti své rodiče a spatřiti Marii Ivanovnu, naplnila mne radostí. Skákal jsem jako dítě a objímaje Zurina opakoval jsem: „Do Simbirska, do Simbirska!"

Zurin spokojil se povzdechem a krče rameny pravil ke mně: „Vidím, že jsi ztracen, nevyhneš se ženění, nešťastníku!"

Přišli jsme k břehu Volhy, a náš pluk ubytoval se ve vesnici N . . . Příštího jitra měli jsme přejíti Volhu. Starosta mně řekl, že všechny vesnice na protějším břehu jsou v plné vzpouře, a že se všude potulují hordy Pugačeva. Tato novina naplnila mne nepokojem. Ves-

nice, která byla majetkem mého otce, ležela asi třicet verst za Volhou. Zmocnila se mne zimničná netrpělivost. Poptával jsem se, zdali by bylo možno nalézti přívozníka, který by mne dopravil přes řeku. Obyvatelé vesnice byli většinou rybáři a loděk bylo tudíž dosti. Svěřil jsem svůj úmysl Zurinovi.

„Měj se na pozoru," pravil ke mně, „jest nebezpečno, abys šel samoten. Počkej až do rána; dáme se převézti první a navštívíme tvé rodiče s padesáti husary, které si vezmem za průvod, nebo nikdo neví, co se může státi."

Nezviklal mne v mém předsevzetí. Člun byl brzy připraven, a dva přívozníci počali hned veslovati.

Bylo krásně, měsíc svítil na jasném nebi, a mocný proud plynul tiše, ale s velikou rychlostí. Náš člun houpal se stejným tempem, a lehce beze hřmotu plynul po hladině temných a hlubokých vln. Uplynulo asi půl hodiny, a my jsme byli již v polovici řeky.

Pohroužil jsem se v snění, když najednou veslaři začali si něco šeptat.

„Co jest?" ptal jsem se jich vzpamatovav se.

„Nevíme, co to jest; Bůh to ví," odpověděli veslaři a dívali se oba týmž směrem.

Podíval jsem se též v tu stranu a zpozoroval jsem skrze mlhu jakousi věc, která plynula po Volze.

Dal jsem rozkaz veslařům, aby zastavili a počkali na neznámý předmět, který se pořád více blížil.

„Co to může býti?" ptali se veslaři. „Nemá to ani plachet, ani stěžně."

V tomto okamžiku zatemnil oblak měsíc, a podivný předmět stal se ještě tmavším. Byl nám již zcela na blízku, aniž bych byl mohl čeho rozeznati. Najednou vyšel měsíc z mraků a osvítil strašné divadlo.

Byla to šibenice, připevněná na trámu, který nám plynul naproti. Tři těla byla pověšena na jejím rameně. Zmocnila se mne neodolatelná zvědavost; chtěl jsem za každou cenu viděti obličeje pověšených. K mému rozkazu přitáhli veslaři svými háky trám, do něhož má loďka prudce narazila.

Skočil jsem na něj a nalezal jsem se mezi dvěma strašnými trámy šibenice. Měsíc silně osvětloval zohyzděné tváře oněch nešťastníků. Jeden z nich byl starý Čuvaš, druhý ruský sedlák, mladý, silný hoch asi dvacítiletý. Podívav se na třetího nemohl jsem se zdržeti litostivého výkřiku. Byl to můj Vanka, můj ubohý malý kozák Vanka, jehož jedině lehkomyslnost byla uvrhla mezi roty Pugačeva. Nad jejich hlavami byla přibita černá tabulka, na které bílými písmeny byla napsána tato dvě slova: „Buřičové a loupežníci." Moji veslaři očekávali mne s úplnou lhostejností, držíce neblahý trám svými háky.

Skočil jsem do svého člunu, a trám plul s kolisající se šibenicí dále. Doprovázel jsem ji dlouho pohledem a neztratil jí z očí až teprvé potom, kdy má loď přistála k strmému, skalnatému břehu.

Zaplatil jsem bohatě svým veslařům, a jeden z nich mne dovedl až k starostovi vesnice, která byla na blízku cesty, vedoucí od přívozu.

Tento muž přijal mne dosti hrubě, ale po několika slovech, která mu můj průvodčí pošeptal, staral se o vše s nejponíženější horlivostí. V okamžiku byla trojka připravena, a já vstoupiv do télegy dal jsem rozkaz, aby mne zavezli do mé vesnice.

Uháněli jsme kvapem dlouhou silnicí, projíždějíce spící vesnice. Nebál jsem se než jedné věci, abych totiž nebyl zdržen na cestě; neboť ona noční scéna na Volze potvrzovala mne v tom, že v té krajině se potulují povstalci, a zároveň mi dokazovala, jak přísnou jest zde autorita úřadů. Vzal jsem sebou též pro každý případ průvodní list od Pugačeva a rozkaz psaný velitelem Zurinem. Neviděli jsme však nikoho, a když se začalo rozednívat, zpozoroval jsem jedlový lesík, za kterým se nacházela naše vesnice. Poručil jsem kočímu, aby popohnal koně, a za čtvrt hodiny přijeli jsme do N . . .

Panský dům byl na druhém konci ulice a koně uháněli úprkem, když jsem zpozoroval, že je kočí začíná zdržovati.

„Co se děje?" vzkřikl jsem netrpělivě.

„Je zde překážka, barine," odpověděl kočí, který s velkou tíží udržel rozjeté koně.

V skutku viděl jsem těžký trám, který zatarasoval ulici a vedle kterého stál na stráži sedlák, ozbrojen velikou holí.

Sedlák se přiblížil a smekna čepici žádal na mně pas.

„Co to znamená?" ptám se ho. „K čemu je tato překážka, a proč zde hlídáš?"

„Vždyť jest zde vzpoura, baťuško!" pravil ke mně škrábaje se za ušima.

„Kde jsou vaši páni?" ptal jsem se ho a cítil jsem, jak mně prudce srdce tlouklo.

„Ah, naši páni," odpověděl sedlák, „naši páni jsou ve stodole."

„Jak, ve stodole?"

„Ano, zemský Andruša je tam zavřel a dal jim pouta; neboť je chce dovésti před cara."

„Velký bože! Pospěš rychle, hlupáku, a otevři toto zábradlí."

Když jsem viděl, že se sedlák rozmýšlí, skočil jsem z télegy a dav mu pohlavek odstrčil jsem sám zábradlí. Sedlák se díval na mé počínání s blbým podivením. Vstoupil jsem opět do télegy a dal se dovésti k stodole, která stála naproti panskému domu.

Dva sedláci, též ozbrojeni holemi, stáli po obou stranách vrat. Běžel jsem zrovna k nim, křiče na ně, by otevřeli. Pohled na mne musil býti dosti strašný, neboť utekli, odhodivše hole.

Zkoušel jsem vypáčiti vrata a otevříti zámek, ale vrata byla dubová, a zámek nepovoloval. V tomto okamžiku vyšel mladý sedlák z domu a ptal se mne s drzou tváří, jak se mohu opovážit dělati takový hluk.

„Kde jest zemský Andruša?" křičel jsem; „přiveďte mi jej hned."

„Já sám jsem Andrej Afanesič, ale žádný Andruša," odpověděl mně vypínaje se s hrdostí. „A ty, kdo ty jsi? A co chceš?"

Na místo odpovědi popadl jsem jej za límec a dotáhna jej až ku vratům stodoly jal jsem se ho mlátiti. Když zemský viděl, že má tak silného odpůrce, vytáhl klíč z kapsy a otevřel stodolu. Vstoupil jsem přes práh a v koutku, slabě osvětleném lucernou, visící ve stropě, poznal jsem otce a matku.

Měli ruce svázané provazy a pouty na nohou.

Neřekna ani slova začal jsem je objímati; oni též mlčeli a dívali se na mne s udivením; bylať mne ta tři leta, která jsem byl při vojsku strávil, tak změnila, že mne nemohli poznati.

V tom uslyšel jsem hlas drahý a mně velmi dobře známý.

„Petře Andrejiči, jsteto vy?"

Obrátil jsem se a spozoroval v druhém koutě Marii Ivanovnu, podobně spoutanou. Zůstal jsem jako zkamenělý. Můj otec, který mne byl poznal, neb jsem viděl radost zářit z jeho obličeje, zvolal:

„Dobrý den, Petrušo, dobrý den; bohu díky, že jsi zde konečně sám!"

Nyní opět vzkřikla matka a dala se do pláče.

„Petruško, můj příteli, jak tě sem bůh přivedl? a jak se máš?"

Rozřezal jsem rychle jejich pouta svou šavlí a chtěl jsem je vyvésti z vazby. Ale když jsem se přiblížil ke dveřím, nalezl jsem je zavřené.

„Andrušo, otevři!" křičel jsem.

„A dobře, dobře," odpověděl mně zemský zvenčí. „Zůstaň jen tam. My ti ukážeme, co se stane tomu, který dělá takový hluk a tluče úředníka carova."

Prohlížel jsem svědomitě celou stodolu, zdali bych nenašel nějaké cesty k vysvobození.

„Neber si tolik práce," pravil otec, „spravoval jsem příliš dobře svůj majetek, než abych byl nechal ve svých stodolách takové díry, kterými by mohli zlodějové vstupovati aneb odcházeti."

Matka, kterou můj příchod byl naplnil nevýslovnou radostí, zoufala znova při myšlence, že jsem přišel jen abych sdílel zkázu celé rodiny. Co se mne týče, byl jsem pokojnější, jsa s rodiči a Marií pohromadě. Měl jsem šavli a dvě pistole, mohli jsme tedy vydržeti obležení, a pak, vždyť nás přijde Zurin vysvobodit. Sdělil jsem tuto naději svým rodičům a podařilo se mně je upokojiti. Mohli se věnovat úplně svojí radosti, že jsme se shledali, a dvě hodiny uplynuly rychle samým objímáním a povídáním.

„Vidíš, Petře," řekl mně můj otec, „ty jsi nadělal dost hloupostí, pro které jsem se často na tebe zlobil, ale nyní není čas, abychom na to vzpomínali. Doufám, že jsi se polepšil a se vybouřil. Vím, že jsi vykonával svou službu, jak se patří na řádného důstojníka. To bylo mně, starci, jedinou útěchou. Děkuji ti. A jestli nyní ti budu mít co děkovati za své vysvobození, zdá se mi, že mi bude život tím dražší."

Plačky líbal jsem mu ruku a díval se na Marii, která se zdála být šťastnou a pokojnou.

K poledni uslyšeli jsme náhle křik a hluk.

„Co se to děje?" zvolal otec, „nepřichází to tvůj velitel?"

„Totě nemožno!" odpověděl jsem, „před večerem zde nemůže býti."

Hřmot stával se pořád větším. Zvonili na poplach a jezdci ujížděli tryskem okolo. V tomto okamžení objevila se úzkou skulinou šedivá hlava Saviliče, a můj ubohý sluha volal plačtivým hlasem:

„Andreji Petroviči, náš otče, a vy Marie Ivanovno, poslyšte, jaké neštěstí se stalo! Ti lotři přišli do vesnice. A víš, Petře Andrejiči, kdo je vede? Švabrin. Ať je vezmou všichni čerti!"

Když uslyšela Marie toto nenáviděné jméno, spráskla ruce a zbledla.

„Poslechni," řekl jsem Saviliči; „pošli rychle někoho na koni k přívozu; ten ať poví mému veliteli, v jakém nebezpečenství se nacházíme."

„Ale koho mám poslati, barine? Všichni, nevyjímaje ani nejmenších hochů, jsou ve vzpouře; a pak nám vzali všechny koně. Ó pane, hleďte, již jsou ve dvoře, již jsou před stodolou!"

Několik hlasů bylo slyšeti před vraty. Dal jsem matce a Marii znamení, aby odstoupily do některého kouta, a vytáhnuv svou šavli podepřel jsem se o zeď blíže dveří. Můj otec vzal mé pistole, nabil jednu po druhé a postavil se ke mně. Klíč skřípl v zámku, dvéře se otevřely a v nich objevila se hlava zemského. Udeřil jsem jej šavlí a on upadl do předu a zatarasil vstup. V tom vystřelil též otec pistole ze vrat.

Tlupa, která nás obléhala, couvla s hlasitým klením. Vtáhl jsem poraněného přes práh a zavřel jsem vrata.

Za tu malou chvilku spozoroval jsem, že byl dvůr pln ozbrojenců, mezi nimiž jsem poznal Švabrina.

„Neztrácejte mysle," pravil jsem k ženským, „zbývá ještě naděje. A vy, otče, nevystřelte naši poslední ránu."

Matka klečíc modlila se k bohu, a Marie stála vedle ní, nehybná, jako kdyby byla s klidem očekávala vyplnění našeho osudu. Strašné výhrůžky, nadávky a proklínání ozývaly se z venčí. Stál jsem na svém místě, připraven rozpoltiti hlavu tomu prvnímu, který by se objevil. Najednou nastalo veliké ticho, a uslyšel jsem hlas Švabrina, který mne volal mým jménem.

„Zde jsem!" odpověděl jsem.

„Vzdej se, každý odpor jest marný. Měj slitování se svými starými rodiči. Tvrdohlavost ti nic nespomůže; vy mi neujdete."

„Zkus to, zrádce!"

„Ó já se neodvážím života pro nic, aniž tomu vysadím své lidi. Dám rozkaz k zapálení vaší stodoly, a uvidíme co učiníš don Quichotte z Bělogorska.*) Nyní jdu k obědu. A ty použij prázdného času k moudrému přemýšlení. Na shledanou! Neomlouvám se sám, Marie Ivanovno, neboť vy se asi sotva nudíte ve společnosti svého rytíře."

Když byl zanechal stráž před stodolou, vzdálil se Švabrin. My jsme byli tiši; každý z nás měl bezpochyby myšlenky, které se bál s druhými sděliti. Co mne se týče, hleděl jsem si představiti vše, co Švabrinovo záští by mohlo vynalézti. Nemyslil jsem na svůj osud, a přiznám se, že ani osud mých rodičů mne nenaplňoval tím strachem, jako myšlenka na Marii. Věděl jsem, že má matka byla zbožňována ode všech sedláků a všech svých sluhů; milovali též mého otce, ačkoliv byl přísný, neboť věděli, že jest spravedliv a že zná jejich pravé potřeby.

Jejich vzpoura byle spíše poblouzením, okamžitým opojením, ne však výbuchem dlouho potlačované nespokojenosti.

Nepochybně jim dají milost; ale Marie, jaký osud jí připraví tento protivný člověk? Nemohl jsem déle na

*) Malá pevnost kde se byli setkali.

to mysliti a chystal jsem se, Bůh mi to odpusť, raději ji zabiti, než viděti ji podrobé v moci toho bídníka.

Opět uplynuly dvě hodiny. Z vesnice bylo slyšeti písně opilců, a naše stráž, která jim toho záviděla, zahrnovala nás ze zlosti samými výhrůžkami. Konečně jsme spozorovali velké hnutí ve dvoře, a znova jsme uslyšeli hlas Švabrinův.

„No, rozmyslili jste si to? Vzdáte se na milost?“

Nikdo neodpověděl.

Pak uslyšeli jsme Švabrina, jak dával rozkaz, aby přinesli slámu a několik okamžiků později ozářil oheň temnou stodolu a kouř počínal se prodírati skulinami vrat.

Nyní se přiblížila Marie ke mně a vzavši mne za ruku pravila:

„Dosti, neobětujte pro mne ani sebe ani svých rodičů. Švabrin mne poslechne, nechte mne vyjíti.“

„Za nic na světě!“ zvolal jsem. „Což pak nevíte, co vás očekává?“

„Nepřežiju svou hanbu,“ odvětila s určitostí. „Ale snad se mi podaří vysvoboditi takto svého vysvoboditele a rodinu, která tak velikomyslně se ujala ubohého sirotka. S Bohem, Andreji Petroviči, s Bohem paní, vy jste mně byli více než dobrodinci; dejte mi své požehnání! S Bohem též vy, Petře Andrejiči; buďte jist . . .“

Při těchto slovech zakryla si tvář a vypukla v pláč.

„Dosti již těch hloupostí, Marie Ivanovno!“ zvolal najednou otec. „Kdo ti dovolil, abysi šla sama mezi lupiče? Buď ticho a mlč. Musíme-li zemříti, ať zemřeme pohromadě. Poslyš, Petře, co pak si to tam ještě povídají?“

„Vzdáte se?“ křičel Švabrin; „v pěti minutách budete všickni upečeni.“

„My se nevzdáme, lotře,“ odpověděl můj otec zvučným hlasem.

Jeho mužný obličej, který byl sice již plný vrásek, zářil energií, která mě samotného překvapovala. Oči se mu leskly zpod šedivého obočí.

Obrátiv se ke mně pravil: „Nyní se přiblížil rozhodný okamžik,“ a vrazil do vrat, která se do kořán otevřela. Oheň vnikl v tu chvíli do stodoly a vystupoval rychle po trámech, obrostlých suchým mechem. Otec vystřeliv ránu z pistole přestoupil práh volaje: „Za mnou!“ Chytil jsem Marii a matku za ruce a pospíchal jsem za ním. Viděl jsem Švabrina ležeti na zemi; rána otcova ho nechybila.

Tlupa útočníků, která na chvíli ucouvla před naším náhlým vystoupením, opět se sebrala. Měl jsem ještě trochu času rozdati několik ran šavlí; ale v tom porazila mne cihla, která mne uhodila prudce do prsou, tak že jsem ztratil vědomí. Když jsem se vzpamatoval, viděl jsem Švabrina skrčeného na pokrvácené trávě, a svou rodinu, shromážděnou před ním.

Drželi mne pod paždí, mezitím co tlupa sedláků, kozáků a baškirů nás ze všech stran obklopovala. Švabrin, který byl strašně bledý, tlačil jednu ruku na ránu, kterou měl na straně. Jeho obličej prozrazoval tolik nenávisti co bolesti. Pozdvihl pomalu hlavu a upřev na mne dlouhý pohled pravil trhavým hlasem:

„Pověste jej . . . jej a všechny . . . jen ji ne!“

Tlupa se vrhla na nás a táhla nás až ke vratům, aby nás pověsila na trámy, jako to dělali lidé Pugačeva najednou nás však pustili a rozutíkali se na všechny strany.

V tomto okamžiku objevil se Zurin s oddělením husarů, se šavlí v pěsti.

Buřičové se rozprášili, a husaři je začali pronásledovati, sekali do nich šavlemi a zatýkali napořád.

Zurin skočil s koně, pozdravil uctivě mého otce a matku a stiskl mi srdečně ruku.

„Přišel jsem právě v čas, není-liž pravda?“ pravil. „Ah hle, tvá nevěsta,“ připojil dívaje se na Marii, která se začervenala až po uši.

Matka jej objímala a vítala co našeho strážného anděla.

Otec mu též děkoval pohnutě, ale klidněji, a prosil jej, aby vešel do domu.

Když jsme šli okolo Švabrina, ptal se Zurin, kdo jest ten raněný.

„To jest náčelník povstalců,“ pravil otec s hrdostí starého vojína. „Bůh vedl mou starou ruku, abych pomstil svého syna na tomto bídníku!“ *)

„To jest Švabrin,“ pravil jsem Zurinovi.

„Ah, Švabrin. Jsem tomuto setkání velmi povděčen. Husaři, vezměte jej, a poručte lékaři, aby o něj pečoval jak o oko v hlavě. Jest zapotřebí, aby se objevil před vojenským soudem kazaňským. Je to jeden z náčelníků, jeho zprávy budou důležity.“

Švabrin pootevřel mdlé oči a v jeho zasmušilém obličeji zračila se jedině bolest tělesná. Husaři jej odnesli jak ležel, na plášti.

Vstoupili jsme do domu, který mne vším upamatovával na mé dětství. Nic nebylo změněno; i Švabrin ve vší své podlosti byl zachoval nechuť k drancování.

Služebnictvo se nebylo nijak súčastnilo vzpoury. Objevili se všichni v předpokoji jásající, se Savličem v čele. Tento byl hned po naší rozmluvě běžel do konírny, a vstoupiv na koně Švabrinova uprchl při všeobecném zmatku. Jel v největším spěchu k přívozu.

Nalezl pluk odpočívající, ale již na samém břehu Volhy. Zpraven o našem nebezpečí dal Zurin husarům rozkaz, aby sedli na koně. A Bohu díky přišel právě v čas.

Husaři se vrátili, vedouce více zajatých, které zavřeli do téže stodoly, kde jsme předrželi obléhání.

Zurin naléhal, aby byla hlava zemského vystavena na tyči před hospodou.

Poněvadž jsem celou noc ani oka nezamhouřil, vrhl jsem se na postel a pevně jsem usnul.

Když přišel večer, shromáždili jsme se v saloně okolo samovaru a bavili se vesele o přestálém nebezpečenství. Marie nalévala čaj, já jsem seděl vedle ní, a nestaral se o nic než o ni. Pozoroval jsem z pohledu svých rodičů, že mne povzbuzují v mém počínání.

Tento večer žije dosud v mé paměti, neb to byl jeden z oněch okamžiků úplného štěstí, na které jest život lidský tak chudý.

Druhého dne z rána přišli oznámit otci, že se sedláci shromáždili před panským domem, že „přinášejí své hlavy,“ to jest, že jej chtějí odprosit.

Můj otec objevil se na zápraží.

---

*) Švabrin, jsa soupeřem Petra Andrejiče, poranil jej v boji na pevnosti Bělogorské, kdež byl otec Mariin velitelem.

Jak jej uzřeli, padli sedláci na kolena.

„No, hlupáci," pravil k nim, „co vám to u všech čertů vlezlo do hlavy, že jste se vzbouřili?"

„My jsme vinni, pane," odpověděli jedním hlasem.

„Vinni, vinni! Podívejte se na ně: dělají hlouposti a pak se kousají do palců. No tedy, já vám odpouštím pro radost, které mně Bůh popřál, že uviděl jsem svého syna. Jest dobře, vy znáte přísloví: Meč nesrazí hlavu tomu, kdo se shýbne."

„My jsme vinni," křičeli znova sedláci.

„O to se nejedná. Hleďte, jak krásného času nám popřává Bůh, jest právě čas sekati seno. A co vy jste dělali tyto tři dni, vy ničemníci? Starosto, zavolej všechny muže na robotu, ať se začne žít, a dej pozor, starý blázne s rezavou bradou, aby na sv. Jana všechno seno bylo v otýpkách. A teď táhnéte!"

Sedláci se zdvihli a šli do roboty, jako kdyby se nic nebylo stalo.

Poranění Švabrina nebylo smrtelné. Viděl jsem jej z okna, když jej dávali do tělegy, která jej měla s dobrým průvodem dovézti do Kazaně. Naše pohledy se setkaly; on odvrátil hlavu, a já jsem rychle ustoupil, aby se nezdálo, že se chci vychloubati svým vítězstvím.

Zurin musil odejeti hned příštího dne. Rozhodl jsem se jít s ním, ačkoliv bych si byl přál stráviti několik dní se svou rodinou.

Odebral jsem se k svým rodičům a dle starého zvyku pokleknuv prosil jsem je, aby požehnali mně a Marii.

Zdvihli mne a dali nám rádi své svolení. Přivedl jsem jim Marii, která byla bledá a třásla se na celém těle. Požehnali jí též. Nebudu popisovati to, co jsem cítil. Ten, který byl v těch poměrech, mně porozumí, a ten, který v nich nebyl, tomu radím, aby se zasnoubil s tou, kterou miluje, a pak mi porozumí též.

Druhého dne dal se pluk na pochod. Byli jsme všickni přesvědčeni, že vojenské operace se brzy skončí, a má svatba že se bude slaviti nejdéle za měsíc. Loučíc se se mnou objala mne Marie poprvé přede všemi.

Sedě v kibitce se svým dobrým Savieličem, který mne opět doprovázel, díval jsem se dlouho na otcovský dům, který jsem podruhé opouštěl. Zmocnila se mne divná předtucha.

„Ještě není konec všemu neštěstí," pravil mně tajný hlas, „připrav se na nové bouře." *)

*) Tato kapitola, zakázaná císařskou censurou, byla nalezena nedávno mezi papíry spisovatelovými. Slavná historická novella Puškinova, jejímžto dílem jest tato kapitola, byla vydána ve všech téměř evropských jazycích již před několika lety. Pro ty, kteří jí nečtli ani v originálu, ani v překladu, dostačí upozornění, že předmětem této novelly jest vzbouření kozáka Pugačeva pod vládou Kateřiny Veliké a že právě v oněch krvavých bouřích, k nimž nyní opět nihilism obrací obecnou pozornost, odehrává se událost, kterou vypravuje osoba Puškinem vymyšlená.

Přel. *Bož. Veselá.*

FEUILLETON.

— V čele dnešního listu se nalezající píseň „Kde domov můj" jest otiskem dle rukopisu Tylova, jenž nám byl zapůjčen laskavostí p. J. L. Turnovského, spisovatele právě vyšlé knihy: „O životě a působení Josefa Kajetána Tyla".

— V knihkupectví dra Grégra a Dattla vyjde třetí svazek spisů Hálkových.

— Svatopluk Čech obdržel státní stipendium, určené pro spisovatele na r. 1881.

— Dr. Jagič obdržel od ruské akademie věd podporu ku vydávání porovnávacího slovníku jazyků slovanských. Jagič povede redakcí. Vydávání díla bude trvati od 6—10 let. Vydavatel spoléhá na pomoc německých i ruských odborníků a učenců srbských. Zdali také čeští filologové budou bráti podílu na této práci, nevíme.

— V anglické historické společnosti čtlo se pojednání anglického slavisty A. H. Wratislawa o ruském kronikáři Nestorovi. — Ve společnosti filologické četl Dr. W. R. Morfill o jazyku Polabanův.

— Anglický časopis „Nature" přináší zprávu o úmrtí prof. Bořického, v níž plně uznává veliké jeho zásluhy o vědu mineralogickou. Na konec praví: „Věda ztratila v něm oddaného sobě učence a český národ želí smrti jednoho ze svých nejlepších synů."

— V Anglii zemřel dne 5. t. m. v 86. roce věku svého Tomáš Carlyle, historik, essayista, filosof a jeden z největších mužů naší doby. V češtině nemáme z jeho děl přeloženo ničeho. Bylo by již jednou na čase, aby se i u nás překladatelská práce v belletrii i vědě sorganisovala. Byly doby, kdy mohl se směle vydati Macaulay a šel na odbyt, nyní kráčí kolem nás celá řada velikánů ducha a my v Čechách o jejich dílech nevíme ničeho. V tomto ohledu nalezáme se proti dřívější době v úpadku.

— Henry Taine dokončil třetí část svého velkého díla o francouzské revoluci. Uveřejněna bude koncem března pod titulem „La Conquête Jacobine".

— Mezi papíry George Sandové nalezla se nedokončená novella, kterouž nyní dopsala paní Edmond Adamová. Vyjde v „Nouvelle Revue".

— „Nové básně epické", napsal Jaroslav Vrchlický. (Nákladem Jana Otty v Praze.) Tato kniha básní obsahuje tři oddělení: Romance a ballady, Pohádky a Klášterní legendy. Každé z nich má svou vlastní specifickou formu a ovzduší. Nalézti pro svou myšlenku pravý tvar, jest podstatnou stránkou tvůrčí síly básníkovy, však pro básníka rozeného věci tak prostou, jako pro počtáře představiti si určité číslo v určitých, nezměnných cifrách. Podati myšlenku tak, aby v čtenáři vzbudila, ovšem pokud náladě duševní jest přístupen, náladu příbuznou oné, v které básník psal, jest tajemstvím citu, kteréž i při plně vědomém si tvoření beze všech mechanických obtíží volí vždy výraz pro to, co v duši se chvěje, jako varhaník volí své toniny, jako skladatel dává své nápěvy tomu a ne jinému nástroji. Říká se, že Vrchlický jest mistrem formy. Jest, ale forma ta jest přiléhajícím oděvem myšlenky, ona z ní organicky vyrůstá. Kdyby myšlenka kterékoliv básně Vrchlického byla nesouměrná, mělká, podajná, hranatá, jsme jisti, že by těmitéž vadami trpěla i forma básně té. Zde šat není určen k zakrytí organických vad. Vrchlický myslí jasně, logicky a málokdy nechává ve svých dílech onoho prázdného prostoru, do kterého čtenář vmýšleti si má co básník naznačil. Mnohý čtenář toho dovede zrovna tak, jako mnohé oko zahleděvši se do arabesek, vidí je před sebou se mihotat i na prostoru, jejž malíř nechal prázdným. Avšak básníci spoléhající v tomto ohledu příliš na fantasii a cit čtenářův, přečasto se klamou. Jest těch, kdož vidí to, co Tennyson nebo Browning kterýmkoli veršem říci chtěli, i sledují básníky ty do nejtajnějších záchvěvů chvíle, v níž psali, ale převážná většina jsouc přirozeně a bezvinně slepá i hluchá k jistým paprskům a tonům, vidí skutečně jen prázdnotu, nerozezná souvislost a řekne konečně: básně tyto jsou mlhavy, místy prázdny a místy nesrozumitelny svými myšlenkovými skoky. Básník myslil zajisté i cítil velmi logicky, ale spoléhal příliš na sourodost

v myšlení i cítění u jiných, a v tom se mýlil. Však proto nejsou básně takové hodnoty menší; jen kruh jest skrovnější, k němuž mluví. U Vrchlického není nejasností takových; myšlenka vtěluje se harmonicky v harmonický tvar a vidíme ji před sebou celou v kontnrách i plastičnosti. Určité thema mluví plně. My slednjeme je od počátku, doslécháme zakončení a víme, že básníkem je ukončeno, a víme, že podal nám dílo všestranně hotové. V tom, tušíme, hlavně leží ta tak zvaná virtuosnost formy Vrchlického. Kdyby nebylo u něj dokonalé myšlenky, mohli bychom snadno přes tu zevnější formu přejít k dennímu pořádku. Neboť dnes dovede již každý podat lesknavou skořápku. Jazyk náš začíná verše psát sám. — Tři oddělení básní, které čteme v tomto posledním díle Vrchlického, ostře dělí se od sebe formou i náladou, jako různí se myšlenkou základní. V „Romancích a balladách" odehrává se pestrý turnaj toho světa, jejž básník zavíraje hlubokou myšlenkovou reflexí v „Talmudské Parabole", přechází v „Pohádkách" do říše snů a končí v „Klášterních legendách" říši dumy, kterou probleskává čin právě tak, jako v oddělení prvním řadou dějů a činů probleskávaly dojem a duma. Jest to celek organický a vesměs uspokojující. Epikou v epice, smíme-li tak říci, jest oddělení první. V romanci a balladě, v úsečnosti jejich formy, v pádnosti a ráznosti verše, v sevřenosti sloky a rýmu vytknuta zde každá myšlenka co nejrázovitěji. Sem náleží v první řadě „Pomsta", „Valkyra" a „Ballada o šípu". Měkčí tonem, ale zase širšího základu jsou „Vlas královny Elsy", „Peire Vidal" a „Hakon". Sloučení obou a se zvláštním tím acherontickým ovzduším nalezáme v „Alkestis", zrovna tak jako v „Ginevře" ovívá nás dech italské renaissance. Mohutným dojmem působí „Ballada ze vsi". Zde uhodil Vrchlický na ton, který duní. „Dvě slzy" vycházejí již z toho sevřeného rámce ballad a romancí a působí hlavně svým velkým základem hluboké všelidské myšlenky. Celý oddíl jest výborně spořádán od „Lility" až k „Talmudské parabole". O každé básni dalo by se promluvit, každá má své místo a svůj ostře vyřčený myšlenkový ráz, i tvoří dohromady skupení tak jasné a umělecké, jako jasnými a uměleckými jsou každá báseň pro sebe. — Ten svět pohádek, který následuje, obsahuje v sobě báseň jednu, která náležeti bude vždy k těm nejkrásnějším, které vyrostly přímo ze srdce básníkova. U Vrchlického převládá více myšlenka. Jest u něj málo básní, v nichž by nehloubal, v nichž paprslek nemířil by k určité metě. I když kolébá se na vrátkých vlnách citu, nezamhuřuje oči v snění, ale upírá je vzhůru a stopuje a počítá, jak daleko as jest od jeho člunu tam k těm nahoře kráčejícím hvězdám. Jen v některých z básní milostných mluví pouhé srdce. Snílkem není nikdy; to je mělké; snivým byl jen v málu ze svých nejkrásnějších básní, a k těm náleží „Pohádka o zlatém klíči". Ať jest jakýkoli hlas o tom jeho nenárodním tonu, zde plyne ten pramen tak čistě, tak dětinsky česky, jak jen v té české pohádce. Je to pohádka a je to idylla. Je to báseň krásná a čistá. A prečteme-li dále „Pomstu gnomů", psanou s tou barvitostí a s tím zvučným humorem a „Pohádku o Merlinu", tu přejeme si jenom, aby takových pohádek byla ještě jedna celá kniha. Ať je Vrchlický napíše; ten ton mluví. „Klášterní legendy" jsou zvláštním světem pro sebe. Básník vrací se přes staletí zpět. Tmavé hvozdy, pustá lada a hnědé slatiny vroubí obzor, jenž rozestírá se od tiché fortny kláštera. Vše kolem veliké, prvotní, nenrvalé a tam za ton fortnou žhoucí uhel, sálající teplem, osvěcující rudým žárem gothický refektář a vysílající tabulkovými okny paprslek i do těch temnot venku. Je-li svět, jenž básníka rozehřává, do nějž zabloudí rády ulopocené myšlenky tak, jako vrací se člověk rád po denní práci k svému krbu, jest to středověký život klášterní. Snad nebyl tak poetickým, jako si jej myslíme, a zajisté nebyl, ale i dnešní život má svou poetickou stránku jen pro toho, kdo ji nalezti umí, a tím více poesie nalezne se v životě odděleném od nás mlhami věků a přece jen krásném, neboť tam přepisovali Virgila, tam skládali chorály, kdežto svět vůkol byl jen kořistí nebo šelmou kořistnou. Básník, který až úzkostlivě vyhýbá se denním snahám naší doby, který pro tu dobu samu v jejích všedních zápasech nemá sympathií, který žije jen ve svých myšlenkách a v těch, které nalezá v spisech myšlením i názory mu sourodých — což, řekli bychom přímo, jest mu na újmu, neboť ubírá si sám jednu a vážnou stránku ve svých spisech, kteráž zůstane nevyplněna; však soudíme-li poctivě dále, nevyplněna zůstat musí, dokud osobní naše styky s jednotlivci i se světem zůstanou tak surové a pro sensitivní povahu nesnesitelné, jako nyní jsou — básník takový, s plnou mocí tušení a předzírání, obrací se v budoucnost s plným žárem a teplem citu svého v doby minulé. Vrchlický jest básnická povaha ostře filosofující do budoucnosti a vroucně cítící s minulostí. Z citu toho vyrostly jeho „Klášterní legendy". Jsou zde některé, které vzruší do hlubin duše. Patří k nim „Legenda ze Zlaté koruny", „Vánoční povídka bratra Bertrama", „Večerní hovory" a „Amarus" na prvním místě. „Legenda ze Zlaté koruny", ta stojí za mnohou knihu básní. Je to mohutný biblický verš. Básní, jichž nálada jest tak krásná, jako ve „Večerních hovorech", máme málo. „Opatovická legenda", „Pan Vok a čert" a „Mše biskupa Turpina" patří na polo do romancí, ale do těch nejvýraznějších. Knihu končí „Posledním listem z klášterní kroniky". Muka duševní postavena tu na roveň mukám smrti fysické. První i druhá očisťující od zemského prachu. Vrchlický jest básníkem smíru.

J. V. S.

Z celého světa.

* Zprávy z Kahyry oznamují, že objeveny severně od Memphis, poblíže Saggary, dvě pyramidy, postavené od králů šesté dynastie, s jizbami a chodbami, které pokryty jsou tisícerými nápisy. Objevení to má nesmírnou vědeckou cenu.

* P. Magitot, člen „Předhistorického kongressu", jenž na podzim odbýval se v Lisabonu, podává zprávu o objevení portugalských Pompejí, kteréž prozkoumal blíže Otty. Místo nazývá se Santarem a Citania, i jest asi celtického původu. Okrouhlé valy, ulice, náměstí a velké stavební památky zachovaly svůj typický tvar. Po dvacet století bylo toto město pokryto rumem, prstí a bujnou vegetací. Senhorovi Sarmentovi podařilo se odstraniti nános staletí a otevříti světu starodávné město, kteréž jest obrazem pradávné civilisace. Architektura a plastické ozdoby poukazují ku poněkud pokročilejšímu stavu umění a průmyslu. Mnohé kamenné pomníky jsou pokryty skulpturami a nápisy, které svým povšechným rázem upomínají na indické a čínské a od lyonského archeologa Guimeta považovány jsou za znaky symbolického a náboženského rázu jako ty, jež se nalezají na pomnících východních. Snad se dokáže, že dávní obyvatelé těchto zřícenin přistěhovali se z Turanu.

* Ruská technická společnost založila zvláštní odvětví vzduchoplavecké, kteréžto má za účel uváděti v širší vědomost všechny na tomto poli se dějící nová objevení, rozšíření meteorologických pozorování na vyšší vrstvy vzduchové a studování vzduchoplavby k účelům válečným.

* Na březích baltických dobylo i vylovilo se za rok 1879 140 tun jantaru. 3000 lidí živí se touto prací.

* Na celém světě jest této doby 65 zeměpisných společností. Nejstarší jest pařížská, založená r. 1821.

* Prof. Young z Cambridge, Spoj. Obcí Amerických, uveřejnil řadu thesí, které byly hájeny a vykládány doktoranty této university od r 1655—1791. Mezi veledůležitými spornými otázkami nalezají se následující: „Když Bileamův osel promluvil, stala se nějaká změna v jeho ústrojí hlasovém?" — „Budou svatí při posledním soudu mluviti hebrejsky?" — „Kdyby byl Lazar před smrtí svou učinil závěť, v kteréž by byl všechno co měl někomu odkázal, zdaž mohl míti opět práva na svůj majetek po svém z mrtvých vstání?"

Listárna redakce. P. „L. T.": Užijeme do zpráv v čísle příštím. Díky. — „A. Š. v Ch.": Básní neuveřejníme. Pouze z tří jednání nemůžeme souditi o celku. — „C. M. P.": Museli bychom napřed čísti. — „Leden": Víte zajisté sám, že to s tím měsícem není pravda. — „K. v H. M. II.": Udejte přesně adressu. Budeme psát. — „V. P. 2": Odpovíme příště. — „Manfred": Překlad je místy podařený. Snad přijala by „Poesie světová". — „V. M.": Nejspíše by věděl p. Urbánek, který sleduje bibliografii již po mnoha let. — Neuveřejníme „Lš." — „C. Z." — „Pr. Al" — „△".

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna V. B. Čecha v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíru" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. února 1881. ČÍSLO 5.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

V.

Ballada o pavouku.

Pan Twardowski byl pravý kos,
on uměl všelicos;
když někdo na smrt stonal,
on v komoru se zavřel s ním,
a brzy z komína šel dým;
co s ním tam konal,
co as,
to věděl jistě Pánbůh jen a ďas!

Přes leto sbíral byliny,
prolézal skaliny,
pak sušil a třel masti;
když s nemocným se uzavřel,
jej nožem rozkrájel a třel,
však duši, jak myš v pasti,
tu chyt,
pod sklo ji dal, pak tělo začal šít.

Je vypral, v kotli převařil,
z něj neduh vyškvařil
a složil pěkně zase;
pak duši vyňal a ji v spěch
zas mrtvole na jazyk vdech,
a člověk v mládí kráse
tu stál,
a vesel byl a žil jak jindy dál.

Pan Twardowski však sluhu měl,
krok za krokem ten spěl
vždy s ním, znal jeho spády,
leč pána svého tak měl rád,
že hotov zaň byl život dát,
ač zkusil s ním dost vády,
ač bit
a týrán, měl vždy vřelý k němu cit.

Kdys Twardowski byl na cestách
a Matěj hlídal práh
u kouzelnické chatky;
tu přišel posel od krále
a vypravoval zoufale,
že u dvora jsou zmatky
a děs,
neb princezna prý v lože lehla dnes.

A sjeli hned se lékaři,
strach ve tváři;
co znali, řekli všecko,
že než se hvězdy rozsvítí,
že musí bídně umříti
to milé, vzácné děcko;
a král
hned v zoufalství se po Twardowském ptal.

Děl Matěj: „Zde vidíte jej,
jsem mocný čaroděj,
já vrátím kněžně zdraví,"
a v duši sobě myslil sám,
nu, teď si něco vydělám,
znám vše jak mistr pravý
a hned
šel s poslem, — a jich koně jeden let.

Byl s poctou ihned přivítán
a sál mu vykázán,
kam odnesli to dítě;
tam Matěj hned se uzavřel
a řezal, krájel, mastí třel,
a uměl též to hbitě,
však žel,
na duši chudák v chvatu zapomněl.

Třel celý den a o překot,
až na čele měl pot,
a hrůza v tom ho jala;
dal do kotle a vařil zas
a vyndal zas, však divný špás,
přec holka nedýchala;
tu děs
chyt Matěje — on oknem v skok se snes.

Tam byl v ráz stráží zachycen
a do žaláře uvržen,
a před soudem stál brzy.
Král divoce naň s trůnu křik':
„Tys darebák a podvodník
a hloupý dost a drzý!"
Lid vyl:
„Jej upalte, ať máme kratochvíl!"

Již věděl o všem Twardowski,
v smích dal se obrovský,
a ihned spěchal k městu.
Lid všecek řval: „Upalte jej,
toť pekel čaroděj!“
A již ho vedli k trestu;
leč v tom
sjel na svém plášti jeho pán jak hrom.

Jej za vlasy od kůlu chyt
a pryč s ním lít;
lid čuměl udivený,
kde Matěj stál, tam hořel vích,
a s výše zazněl divý smích,
dešť lil se ve plameny,
jak pýr
let ďábla plášť a zatáčel svůj vír.

„Nu, tys to vyved, chlapíku,“
děl pán a ve mžiku
jej zaklel na pavouka.
„Máš lidem škodit, bude líp,
seď v koutě jizby a tvůj vtip
ať ve vláknech se souká;
nu lez
a vysoukej se třeba do nebes.“

A stalo se; kde jizby kout,
tam v tísni pout
v svých nitích pavouk seděl.
Na pána s výše nazíral
a dumy tkal a tkal a tkal,
na jeho práce hleděl;
vždy syt
tkal ve dne v noci dlouhou, dlouhou nit.

To konec této písničky;
ten maličký
tam pavouk sedí posud.
A čeká, pane Twardowski,
až vyplní se obrovský
a žalostný tvůj osud;
co as
pak stane se, ví bůh, však neví ďas!

VI.

Noční zábavy.

Jizba v chatrči Twardowského, v zadu výklenek s čarodějnickou kuchyní, podél zdí stojany plné starých knih a pergamenů, na bidle u stropu visí roztažená sova. Twardowski sedí v lenošce u stolu a převrací listy velikého foliantu. — Klepání na dveře.

Twardowski.

Vejděte.

Vejde paní Scholastika, dáma oděná v dlouhou černou řízu, obličeje vráskovitého a zasmušilého.

Scholastika.

Slyšela jsem, že někdo v této jizbě hledá pravdu; já jedině mohu jí bloudícím smrtelníkům poskytnouti. Chceš-li, svěř se mi a spasím tě.

Twardowski.

Kdo jsi, paní?

Scholastika.

Jsem úl veškeré vědomosti, pravé vědomosti lidské, nabízím ti, chceš-li, vybrati med můj. Nebude pak pochybností pro tebe.

Twardowski.

A co mi povíš?

Scholastika.

Všecko. Odhalím ti taj pravdy. Zákony předurčení ti vysvětlím i záhadu trojice, udělám ti dissertaci o dědičném hříchu, a nežli projdeš moje premisse, bude jitro a smutná noc tvé duše naplní se světlem. (*Nové klepání.*)

Twardowski.

Vejděte!

(*Vejde paní Mystika, oděná v bílou řízu, obličeje sladkého a unylého.*)

Mystika.

Slyšela jsem, že někdo v této jizbě hledá pravdu; já jedině mohu jí bloudícím smrtelníkům poskytnouti. Chceš-li, svěř se mi a spasím tě.

Twardowski.

Kdo jsi, paní?

Mystika.

Jsem moře, odkud všecko jde a kam se všecko vrací. Mám klíče k studni vesmíru. Svěř se mi a spasím tebe. (*Spatří Scholastiku.*) Té neposlouchej, to je holý, planý rozum, z jeho vět bysi se dříve zbláznil, pro samé dělení a odstiňování pojmů ztratíš pojem a srdce tvé zůstane prázdné, jako houba, z které vodu vymačkali.

Scholastika (*s hněvným okem na Mystiku*).

Jen té se nesvěřuj. Zamotá tě v sítě své k nebi obrácenýma očima, oplete tě svojím tajným úsměvem, na rtech má samá slova, z nichž ani Aristoteles by nesestavil moudrého závěru. Je to nevěstka citu, za kterou se stydím a již proklínám.

Twardowski.

A přece vlastní sestra tvoje. Matka vaše, věčná Moudrost, stejně vás obě položila do kolébky, udělané ze dřeva stromu poznání.

Mystika.

Já jí rovněž nenávidím; zapřela cit a chce nadsmyslné pojmouti rozumem. Jezdí na samých protimluvech. Moře moje nemá za to břehu, ponoř se v ně a budeš plakat slzy radosti a božského ukojení. V objetí sestry mé scvrkneš se na školometa a rozumáře, v mých loktech omladneš, tam otupí se všecky smysly tvoje, mnou se zostří a probudí, dám tobě dvojí vidění.

Scholastika.

Já zbystřím soud tvůj, budeš nahledat v skutečnost, budeš člověkem.

Mystika.

Příroda ti bude sestrou, budeš duchem, s duchy na roveň tě postavím, uvidíš.

Scholastika.

Ty lžeš, slibuješ mátohy a klamy.

Mystika.

Kdo volal tě sem, on jest můj; vidím v jeho tváři, jak žíznivý jest pravdy.

(Spěchá k Twardowskému a chce se mu vrhnouti do náruče, Scholastika jí v tom chce zabránit a vrazí do sebe, v tom vybuchne oběma z čela plamen, vyletí stropem a obě zmizí. Tam, kde stály, leží na zemi dvě knížky vázané v pergamen. Jedna má na hřbetě zlatem vyryto „Summa theologiae“, druhá „Imitatio Jesu Christi“. V tom vejde ďábel, zvedne obě a podá je Twardowskému.)

Ďábel *(zpívá)*.

Dvě malé knížky neúhledné,
a co již bláznů splodily,
a věky celé v noci ve dne
jen lidstvo za nos vodily!

Twardowski.

Jsi v dobrém humoru.

Ďábel.

Ač nemám k tomu právě příčiny; toto století jest nudné.

Twardowski.

Proč se ti nelíbí?

Ďábel.

Prosím tě, každý rozumuje, a chytni takového filosofujícího klacka a podívej se mu do kotrby, co tam najdeš? — Červa! Nic víc.

Twardowski.

Nač mně to vyčítáš — mohu za to, že jest údělem lidstva pochybnost?

Ďábel.

Toho tvého červa již ti z mozku vystrnadím.

(Chvíli ticho, ďábel sedne v lenošku proti Twardowskému, který převrací listy obou knih a v obou najednou čte.)

Twardowski.

Kde je tedy pravda?

Ďábel.

Viděls plamen její, když vrazily do sebe ty dvě staré ochechule, než jsem přišel? Ale co vám lidem pravda? To co se vám líbí, co vám lahodí. Každý si udělá svou pravdu jako svého boha. Záleží na tom, jak se kdo dívá na svět. Svýma očima nevidíš mnoho, máš vždy potřebu brejlí. Můžeš si vždycky volit jaké sám chceš. Jedny jsou ze skla růžového a zmenšují na věcech nepříjemnou jich stranu, můžeš býti šťasten s nimi, druhé jsou ze skla tmavého a zvětšují co první zmenšují, můžeš býti s nimi také šťasten, jsi-li egoista. Moudrým však nebudeš.

Twardowski.

A kdybych přece jím chtěl býti?

Ďábel.

Pak musil bys položiti oboje na sebe a dívati se — ale k tomu nemáš síly. *(Zpívá.)*

V moři bludů člověk ryba
sem a tam se honící,
hledá pravdu — ale chyba!
ďábel hodil udici.

Eh nechme toho, pro lidi tvého druhu není pravda.

Twardowski.

Ale já chci ji vidět, chci ji obejmout!

Ďábel.

Nuž dobrá, ukážu ti ji, jak ji může ještě snésti tvé oko.

Twardowski.

Je tedy ještě něco vyššího? jest rozkoš ještě na světě, v níž se člověk bohu podobá?

Ďábel *(temně)*.

Jest, ale posud jsi neschopen ji pojmouti.

Twardowski.

Kde je to víno, bych se jím opil, jak sluje v řeči vyvolených?

Ďábel.

Myšlenka! — ale zatím se upokoj s ženou.

(Z daleka je slyšet hlas ranního Ave.)

*

Ke krbu láká večer tichý,
na nebi hoří roje hvězd,
a Twardowski, dnes samé smíchy,
číš neustává ke rtu nést.
A ďábel skoky pitvornými
jej baví veselými šprýmy.
Tu starou sovu, jež na bidle
se houpá dávno vycpaná,
snést nechá mu na lenoch židle
a skučet smutné hossana;
myš, která běží po podlaze,
má zlatý ocas s rolničkami;
z komína trysknou bílé saze
a tančí v kruhu jiskerkami,
ba vyschlý starý kostlivec,
kdes ukradený anatomu,
se hýbá, tahá za zvonec
a dělá jakby sluha domu;
kol stěny samá zrcadla,
a z oken réva uvadlá
se vzmáhá, okny v jizbu dere,
a hrozny visí na ní steré,
a tisíc pitvor s dlouhým nosem
a v kápích barev křiklavých
hned vymačkává víno z nich,
a po girlandách slavík s kosem
si vedou jako v podletí,
když růže dřímá v poupěti.
Pak cosi v koutě zuby cení,
běh salamandr ve plameni
a na ocase prsten měl;
jej ďábel sňal mu, v kotel vrhnul,
mhy bílý závoj s něho spěl,
jej ďábel smělou rukou strhnul,
se poklonil a takto děl:
„Jsi připravený, pane milý?
Dnes chystám tobě kratochvíli,
hle, v tomto páry zrcadle
žen věky dávno uvadlé
zas objeví se tobě svěží.
Vím, vášně vír, oř bez otěží,
již proudí každou tvojí žilou,
nuž uzříš, vyber sobě milou,
však pohledu jen — neb hrob střeží
jich půvaby a minulost,
zde obraz — jsou jen prach a kost.

A vy tam,“ výše máchnul rukou,
„teď spusťte hudbu sladkozvukou!“
A než to dořek, se všech stran
se valil hudby ocean;
v něm zněly bubny, trouby, flétny
a cimbál jásal divoce,

*

a píšťal roj tam kvílel četný
a basa, moře v zátoce,
tam řvala, v ciňků tisíce
tam tloukli jako povzteklí,
a housle lkaly úpíce
jak siré duše v předpekli;
a kostroun vytáh z lýtka svého
hnát zažloutlý a v jeden mžik
stál blíže pultu sčernalého
a hudby tě byl kapelník.

„Nuž co se libí," čert se ptal,
„chceš vidět krásy ideal,
výbuchy vášně titanické,
či raděj krásky idyllické?"

Twardowski.

Mně idylla se protiví,
já vášni sáhl do hřívy
a divoce chci dnes noc strávit,
a divoce se trochu bavit.
Co Chloe mi a Lycoris,
vše pastýřky ty nyjící
a vzdychající k měsíci,
to erotický pouze hmyz;
chci vášně sílu, vášně hnutí,
chci plamen, krev a obejmutí,
z kterého smrt se dívá v svět,
chci, aby zmije byla ret,
chci v peklo proměněné ženy,
chci furie, jež vyplašeny,
do věků padly prokletí,
dnes vidět v lásky objetí.
Však nejen stíny, aby rázem
jak mlha noční padly na zem
a zmizely jak přeludy;
ty erotické obludy
chci živy vidět — mluvit musí,
chci zříti, jak svou oběť dusí
a této výkřik šílený
mi bude vínem nejvzácnějším.

Ďábel.

Vše zkusím, snad tě ukonejším.

Twardowski.

Ach, jen ne dlouhé proměny,
ty nejvíce mne při všem nudí,
že žiju, pocit ve mně budí,
a já chci býti skonejšen
ve krásný přelud, krásný sen.

Ďábel.

V tom právě bytost umění,
že život nám v sen promění,
že krátkou chvilku zapomenem
tu propast, kam se střemhlav ženem,
a proto nenávidím lidí,
jenž ve umění vždycky slídí
po jiném, než co patří tam,
jenž esthetiky suchý krám
před každým rohem vykládají
a své intence v krásu tkají,
a vlci nebo medvědi
tu prostou pravdu nevědí,
že krása sobě dostačí;
po tučném krásy koláči
morálky jazyk natahují,
vše v symboly jen obláčejí
a jako krtci ve všem rejí
a při tom úsilovně chtějí,
by básně byly pro děti,
jimž lze se učit zpaměti.
Vem život jak jest, v pravdě nahé,
a vykouzli mi z něho krásu
tak čistou jako poupě vlahé;
aneb mne uveď do zápasu,
kde vášeň hřmí, kde v divém plesu
řveš vichru vstříc; ó duj, ó duj!
já urvu tě jak perlu z tesů
a řeknu, ty jsi člověk můj!
Leč dosti řeči, na jich krám
dostačí řízný epigram,
ti křiklouni a hrobaři
si plijí sami do tváří.

Twardowski.

Nuž prosím, skonč tu dissertaci
a pusť se, smím-li prosit, v práci,
hle, kouř se v kotel zpět již vrací.

Ďábel.

Nuž tedy začnem v jeden let
a ženu tu máš uvidět,
jež byla dávných časů květ.

(Pokračování.)

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

II.

Jsme-li unaveni přes míru, neusneme hned. Mne pak rozčilila ještě více sklenice silného grogu, o nějž jsem byl poprosil, hledaje v něm léku po denní lopotě. Ulehl jsem, stáhnuv jen boty, na pokrývku postele, jež zdála se býti úšklebkem na předpis o tvrdém loži klášterním.

Měsíc svítil mi velikým oknem plnou záři svou právě do tváře a záclony nebylo. Strhl jsem prostěradlo, snaže se jím okno přikrýti. Nenalezl jsem však, nač bych je připevnil, a ulehl jsem opět s tichou odevzdaností.

Při svém pokusu viděl jsem, že okno mé vede do nějaké zahrady. Nyní pohlížeje na ně mrzutě zpozoroval jsem, že nemá mříží. Zmocnila se mne touha uzříti zajisté krásnou zahradu klášterní při měsíci. Jak báječně se asi vyjímá nyní! Jaký ráz mají rozličné ty květy obrovských keřů při bledém svitu sicilské luny? Snad uzřím i moře! Unavení pominulo a místo něho cítil jsem zvědavost.

Nerozmýšleje se dlouho natáhl jsem opět boty, otevřel veliké čtverečkované okno a nevysokým skokem octl jsem se v zahradě.

Nalézal jsem se na terasse před klášterem Taorminským, na místě, kdež se otvírá oku nejkrásnější panorama na nejpůvabnější koutek Evropy, na nejrozkošnější kraj ráje sicilského. Kolik malířů dospělo by slávy, kdyby jim přáno bylo spatřiti, co viděl já! V hodinu, kdy jsem se na terasse nalézal, neviděl jsem ovšem

modrých hor Kalabrie a jen velmi nezřetelně vystupovaly obrysy kastellu v pravo na skále. Leč za to moře nahražovalo vše ostatní. Básník řekl by, že podobno jest při tomto plném svitu měsíčném rozlitému stříbru, já pravím jen, že bylo bílým jako mléko. Zvláště šlehající příboj zdál se býti dlouhou, skvěle bílou páskou, obepínající celý záliv. Světlý sloup v pravo na obloze značil dýmající Mongibello. Rudá světla rybářských loděk zdála se býti odleskem hvězd, třpytících se nade mnou.

Byla teplá noc březnová. Zatím, co tam na severu leží ještě sníh, co za Alpami sotva se osušuje země a v královně Adrie prodávají první fialky, sedím já zde, pouze v lehké bluse a s odkrytou hlavou v zahradě, kde květou mandloně a kolébají se koruny palem. Tisíce velkých nočních motýlů plní vzduch jemným šumem a obletují moji hlavu. Z jedné cely zní ještě zpěv některého vojáka:

„Divokým žárem plane čelo,
v mých prsou hoří Mongibello —
a vše to pro tu Fanchettu.“

Zpěv ten naplnil mou mysl podivnými vzpomínkami, jakých už tak dávno byla duše má prázdná. Všecka poesie, kterou hlučný život vojenský dovede tak ohlušiti a zapuditi, ozývala se opět v srdci, že počínala víříti tesknost kolem mé hlavy, jako ty davy nočních motýlů. Všecky ty sny mladších dob již dávno uprchly a v třicíti letech svých byl jsem úplně klidným oproti kráse ženské, vybojen z toho bludu, jemuž láska říkáme, jak jsem se chlubíval svým soudruhům, divícím se mé lhostejnosti.

Teprvé v poslední době začala se opět prolamovati ledová pokrývka kolem srdce, jež by mne byla zahubila. Zdálo se mi někdy, jakobych se vracel do onoho věku, kdy dusila mne ještě nízká síň školní v Neapoli a v srdci přece pučely nejkrásnější květy. Zde na mé ruce třpytil se posud něžný prstének jako upomínka na Rosaldu, s níž pojilo se tolik krásných chvil mého žití. Kolikráte ponořili jsme se spolu do věčně dojemné Lamartinovy „První lásky“, jejíž dikce tak se hodila k našemu poměru. „Na šumném pobřeží, kde moře sorrentské valí své modré vlny u paty oranžů, jest blízko stezky, pod vonným plotem, kámen malý, úzký, lhostejný roztržitým krokům cizince.“ Hledávali jsme spolu na výletech vždycky onen kámen, vždycky marně, nikdy nenalezli jsme dle slov básníkových:

Nad jedno jmeno levkoje se kloní,
jež nikdy víc už neozve se echem,
jen chodec časem stanuv tady spěchem,
a čta pak rok i den, jejž květy cloní,
a cítě, do očí jak vstoupá krůpěj vláhy,
dí: „Jenom šestnáct let, toť přece příliš záhy!“

Pak jsem odešel z domova a ona odjela daleko na sever — — —

A nyní mi bylo tak smutno. Jak pěkně bych mohl vzpomínati v této noci, jsa šťasten v jistotě, že i na mne někdo vzpomene pomyšlením prudším, než jest nábožné vzdechnutí matčino, světějším než upomínka mých druhů! Mé srdce bylo ve chvíli tuto přístupnějším než kdykoliv jindy každému pocitu jemnějšímu. Věděl jsem, že jest to jakási rozrušenost čivů, ale bylo tak sladko v mukách jejích.

Náhle spočinuly mé zraky na nějaké obrovské soše, jíž jen hlava vyčnívala z hustého křoví, kteréž dokola obkličovalo kamenné sedátko, na něž jsem sklesl. A hlava tato byla právě ozářena měsíčním svitem, že její hluboké oční důlky příšerně na mne pohlížely. Jakýsi pocit zděšení stáhl mi srdce, když jsem ji najednou na tři kroky od sebe spatřil, tak bledou, tak hrůznou. Viděl jsem, že to jest socha a přece jsem se chvěl. Ustoupil jsem na několik kroků, abych sprostil se pohledu na příšerný zjev, ale nebylo mi možno odtrhnouti s něho očí, jež táhla k němu síla, jíž jsem nikdy nebyl pocítil.

V tom chopila mne za ruku nějaká ruka cizí. Trhl jsem sebou zděšeně. „Tiše“ slyšel jsem zašeptnouti jemný hlas a ruka slabě mne svírající byla teplá, měkká. Vzpamatoval jsem se.

Přede mnou stála ženská postava. Pokud v měsíčném světle bylo možno, spatřil jsem děvče oděné krojem venkovským. Její bílá plena na hlavě odrážela se ostře od ebenu vlasů, nelesklých, jak je mívají ženštiny sicilské. Také oči nezazářily oním leskem, jemuž jsme uvykli u dívek jižních.

„Neznáte mne již?“ slyšel jsem opět a ruka mne držící slabounce se chvěla. Stáhla plenu s hlavy a postavila se tak, že jí měsíc linul plné světlo do tváře, abych mohl spatřiti její rysy.

Pohlížel jsem na ni s překvapením, jehož nemožno vypsati. Proběhl jsem rychle v mysli své několik těch znamých dívčích tváří, s nimiž jsem se v životě svém kdy setkal, ale žádná nejevila podobnosti s tou, která stála přede mnou. Zdálo se mi, že jsem ve snu.

„Odpusťte, snad se mýlíte.“ — — Napadla mne jen všední fráse. Mluvil jsem, aniž bych myslil.

„Ach ne, to není mýlka. Vy jste ten mladý důstojník, jenž ode mne vždy kupoval v Mascati květiny, vy jste tudy ráno honil mého Pera, vy jste ho přivedl spoutaného nazpět!“

Usmál jsem se sám sobě. Konečně jsem se probral ze svých snů.

III.

Vpravil jsem se do přítomnosti. Toliko moje city nebyly ještě udušeny — sny již prchly.

„Koho jsem přivedl nazpět?“ tázal jsem se.

„Pera, Luiniho, svého vězně.“

„Jak to víš? Kde jsi ho viděla? Jak ho znáš?“ stoupalo moje udivení.

„Jest od nás, z Taorminy, a má mne rád.“

„Jak zvěděla jsi o něm?“

„Ubohá Carlina má jen modré oči, ale uzřela přece dobře i přes pozdní soumrak, kterak jste Pera vedli, se zkrvenýma nohama, a s rukama sputanýma, na dlouhých řemenech, ač si Pero stáhl čepici do očí, aby ho nikdo nepoznal.“

„Mluvila jsi s ním?“ vyzvídal jsem zvědavě.

„Ano. Právě když jste skočil s okna a překazil nám tím rozmluvu.“

„Jak víš, kde jest zavřen?“

„Padre Ilario, nejlaskavější z otců dominikánů mi pověděl všecko.“

„Dala jsi něco Luinimu?“

„Dávala, ale nechtěl ode mne ničeho přijmouti mimo nůž. Hněvá se na mne.“

„Proč?“

„Jsem příčinou, že jste ho chytili. Nikdy byste ho

nedostali. Spal u nás, ale neměl jiných šatů než vojenských. Nechtěla jsem ale jíti ráno k jeho rodičům pro jiné, aby mohl v nich skrytě utéci. Styděla jsem se, šel sám, a tu ho spatřili lidé, kteří vám ho pak zradili.“

„Kdo jsi vlastně?“ pravil jsem, když ani po těchto slovech nemohl jsem ji poznati.

„Nepamatujete se na Carlinu, jež stávala asi před rokem se svými květinami vždy v neděli u rohu domu, kde jste bydlil?“

Teprvé nyní jsem si vzpomněl na mladé hezké to děvče s očima modrýma jako chrpa a vlasy jako eben, což je zvláště na Sicilii vzácností. Dívky sicilské jsou rázu dvojího, jak vtiskly jim znak obě národnosti, jež za středověku panovaly na ostrově, činíce z něho ustavičné bojiště, Arabové se Španěly a Normané. Jedny upomínají svými zlatými vlasy a safírovým okem na tyto severní dobyvatele, kdežto druhé značí černé tyto skvosty jejich. Carlina měla oba rázy v sobě sloučeny.

„Ano, již pamatuji se,“ pravil jsem.

„Jak byste ne? Vždyť se vám vždycky líbily ty moje modré oči, pro něž se moje matka tolik naplakala a ostatní děvčata tolik se vysmívala. Říkají mi, že mám oči jako Angličanka.“

„Nedělej si z toho nic. Sluší ti právě nejlépe. Vyrostla jsi a mnohem hezčí jsi nyní od té doby, co jsem tě neviděl. Proč nechodíš více do Mascati?“

„Nemohu, musím pracovat. Matka říká, že by mi chůze uškodila. Ale vy jste pořád stejný. Řeknete málo, ale co řeknete, jest mnohem krásnější, než všecky ty dlouhé řeči ostatních důstojníků.“

„To se jen mýlíš. Kdož nosí uniformu, jsou všichni stejni.“

„Ano, skoro všichni, co do kabátu i co do řeči, jen vy ne.“

„Carlino, nemluv tak, nemám to rád.“

„A já vám povídám samé věci, které už dávno víte, a na hlavní věc, pro kterou jsem vás z procházky vyrušila, zapomínám. A přece by to Pero zajisté smrtí zaplatil, kdyby měl v tom vojenském šatě zůstat.“

„Co chceš tedy vlastně?“

„Ach pane poručíku, bojím se zrovna vám to říci. Bojím se vás, bojím se, že na ubohou Carlinu, která na vás tak často vzpomíná, budete se proto hněvat.“

Prostá, upřímná slova děvčete mne dojímala podivnými city. Po čem jsem před chvilkou toužil, zde se mi naskytalo. Usmál jsem se tomu trpce, nechtěje ani v mysli něco takového připustiti. Zvláštní, prosté vyznání náklonnosti v těchto poměrech, na klášterním terasse v Taormině, dvacet kroků od jejího milence, jak sama vyznala.

Odpověděl jsem se smíchem, jenž mne bodal:

„Proč bych se hněval? Pověz, čeho si přeješ?“

„Ale slibte mi napřed, že se na mne nebudete hněvat.“

„Slibuji,“ odpověděl jsem s opravdovostí, již jsem více pocítil v srdci, než se jí jevilo v přízvuku mého slova.

„Nuže,“ — a děvče vrhlo se přede mnou na kolena objímajíc mi nohy — „prosím vás pro památku vaší matky i Matky Boží, abyste pustil Pera na svobodu!“

A Carlina dala se do hořkého pláče.

Kdyby bylo to děvče žádalo, abych uhasil ten žár Aetny, jejíž ohnivý sloup se právě zvětšoval, nebyl bych se více podivil než té prosbě. Bylo to něco tak neočekávaného, tak směšného pro mne, pro každého vojáka! Já, důstojník, jenž ctí i hlavou ručím za svého vězně, za kterým jsem se honil po dva dny po skalách, kudy jen kozy skáčou a vojáci lézti musí, měl jsem ho nyní propustiti!

Zasmál jsem se tomu bezděčně.

„Ach, nesmějte se tak podivně, tak bezcitně,“ bědovala Carlina u mých nohou, — „to se mi zdá, že ani Pera nepropustíte.“

„A proč bych ho propouštěl, když jsem ho teprvé odpoledne chytil? Vstaň, Carlino!“

„Což chcete, aby si ve vězení smrt udělal?“ pokračovala Carlina, nezměníc ničeho v své poloze.

„Neboj se, má ruce pevně svázány.“

„Už ne. Rozřízla jsem řemen, kterým byl spoután. Chodí volně a má nůž.“

„Neudělá si ničeho.“

„Přísahal mi to. A ostatně bude prý v Mascati zastřelen.“

„Tak zlé to nebude,“ zapíral jsem jí smutný osud, jaký Luiniho vskutku očekával.

„Oh, vím dobře. Giuseppe Mamiani také utekl se zbraní ze stráže a byl zastřelen.“

Sklopil jsem oči před jejím pohledem, jejž i v tomto polovičním světle bylo viděti. Dále jsem zapírat nemohl. „Vstaň,“ pravil jsem rozpačitě zvedaje ji.

„Nevstanu, nehnu se od vašich nohou, dokud mi neslíbíte, že Perovi pomůžete na svobodu. Vždyť jen na vás záleží,“ — pokračovala s bolestným štkáním, kladouc svoji žhavou tvář na moji ruku, — „aby byl Pero zachráněn. Jest mým ženichem. Rodiče jeho svolili již k tomu, když byl oblečen najednou ve vojenské šaty. Opil se a dal se svésti verbíři. Nebude z něho nic na vojně, utekl by zas i kdyby mu byl nyní trest odpuštěn. Či chcete sám, aby byl Pero zastřelen? Nezasluhuje toho, jest divoký, ale dobrý a staral by se o mne svědomitě, jak říkají jeho rodičové. Byli bychom šťastni. Jsme si zvyklí od dětinství. Moje matka darovala by nám svůj domek a zahrádka by nás vyživila. Pane, slitujte se, pusťte Pera.“

Slova děvčete zněla tak dojemně a byla pronášena s takovým vřelým citem, že jsem cítil, kterak nabývá lidskost v mém srdci převahy nad povinností. Dobrý voják z něho nikdy nebude; ta sicilská prudká krev, prudší než všech jiných Italů, tvoří málo řádných vojáků, kteří by plnili službu jako hodiny. Zvláště v pravidelných řadách neumí Sicil bojovat.

„Vždyť Pero neučinil nic tak zlého. Sám se dal a tak mohl sám také odejíti. Jen vám je možno Pera vysvobodit a nás učinit šťastnými. Sám při tom zajisté neutrpíte. Pero ukryje se do sklepa amfiteatru, kde ho nikdo nenajde, a v noci odejde v obyčejném šatě do Donalta, až daleko za horami, více než padesát miglií odtud, kde má přátele, u kterých by se mohl nějaký čas zdržeti. Pak by se po něm zajisté nikdo nesháněl a Pero by se vrátil asi po půl letě domů, aniž by se to zdálo komu nápadným.“

Pořádek na Sicilii byl v roce 1860 velmi zanedbán, a nebylo-li by v mém případu zvláštního udavače, nedověděl by se nikdo ničeho. V tom ohledu měla Carlina úplnou pravdu. Obrat pro Pera příznivý nabýval vždy

větší půdy, a když jsem cítil, kterak rty děvčete přitiskly se v němé, nejtklivější prosbě k mé ruce a její modré oči upřely se na má ústa, trhl jsem sebou, jako by mnou zalomcovala zimnice, zapomněl jsem na své důstojnické slovo, na následky, jež by mohly za skutkem mým přijíti, a pravil jsem určitě: „Pustím.“

Rty mé dotkly se černých vlasů Carliny, již jsem zvedal. Zdálo se, že toho nezpozorovala. Přitiskl jsem ji jemně ke svým prsoum. Nebyl jsem schopen slova.

„Nuže?“ tázala se krátce.

„Dal jsem již své slovo.“

„Rychle tedy, Pero zajisté čeká.“

„Počkej zde,“ pravil jsem a chytiv se římsy okna skočil jsem do své cely.

Ačkoliv jsem nebyl ani jasné myšlénky mocen, podržel jsem přece aspoň pojem, že jest mi se zachovati tiše a obezřele. Zlobil jsem se sám na sebe, že jsem klíče od cely zanechal Zuccolimu, od kterého jsem je nyní musil dostati. Zpočátku mínil jsem zbuditi ho, aby vykonal se mnou obhlídku po celách, při které hodlal jsem úmysl svůj provésti; ale když ubíral jsem se temnou nyní chodbou kláštera, rozhodl jsem se zaopatřiti si klíčů jiným způsobem. Šel jsem až ku dveřím, o nichž jsem věděl, že za nimi spí starý voják, a poslouchal jsem. Odměřený dech byl svědectvím, že všichni spějí. Zul jsem si boty a otevřel z lehka vrzající dvéře — nikdo se ani nepohnul. Vkročil jsem do cely a postavil se do prostřed, jako bych prohlížel, zdali vše v pořádku. I kdyby byl někdo procitl, nemohl si ničeho pomysliti. Konal jsem svoji povinnost jakožto představený. Šel jsem zlehounka kolem, až jsem poznal Zuccoliho po jeho šedivých vlasech. Pod hlavou měl jízdeckou torbu a z náprsní kapsy blusy blyštěl se v polosvětle klíč.

Chopil jsem se ho dychtivě — Zuccoli nedal ani známky nějakého nepokoje na sobě znáti — a již spěchal jsem do cely vězňovy.

„Tiše,“ poroučel jsem Perovi, jenž se ihned vzchopil, jakmile jsem vstoupil. Bylo zřejmo, že nespal. Ruce měl opravdu volny a v pravé leskl se nůž, jímž, jak jsem pozoroval, chtěl si svobody snad zkolením mne dobyti. Pokročil hrozivě ku předu.

„Jsi volný,“ pravil jsem mu ukazuje na dveře.

„Můžeš odejít,“ opakoval jsem.

Teprvé nyní ubíral se ku dveřím.

„Pojď tiše za mnou.“

Zavřel jsem opět celu za zběhem a vedl jsem ho do své.

„Zde vyskoč a jsi svoboden. Prchni odtud na nějaký čas a pak staň se dobrým mužem Carliny. Nechť se ti vede lépe, nežli u nás. Ostatní ti poví Carlina, jejíž prosbě máš jedině co děkovati za svůj život.“

„Carlina? Jste tedy vy tím důstojníkem, o němž povídává?“

„Snad.“

„Kdybych vám nebyl zavázán vděčností, zabil bych vás,“ vyhrkl prudce. „Nevyhledávejte mne nikdy více, aby můj vztek, který nyní krotím, nevypukl a nestal se vám osudným. Díky za vše. Addio!“ a vyskočil do zahrady.

Zahlédl jsem ho ještě, kterak slézal po tyčích divokého vína s terassy, a oddechl jsem si, když zmizel. Carlinu jsem již nespatřil.

Tiše opět dal jsem klíč do blusy Zuccoliho a šel jsem spat. Byl jsem jist, že mne nikdo nezpozoroval, ale poslední slova Perova zdála se mi býti podivnými, že přemýšleje o nich nemohl jsem hned usnouti. Všíml jsem si též jeho jiskřícího se oka při tom. Bděl jsem na loži dlouho přes půlnoc. (Pokračování.)

Středověkem k renaissanci.

Studie *B. Fridy.*

(O původu rytířství. — Vliv troubadourů na surové mravy. — Popis pasování na rytíře z r. 1247. — Snahy církve učiniti z rytířstva instituci církevní. — Ordène de chevalerie — Rytířské řády. — Vliv Arabů na rozvoj rytířstva.)

II.

O původu rytířství psalo se již velmi mnoho a celkem dosti různě; ale v tom shodují se všichni, kdo o tom psali, že bylo rytířství nutným následkem zřízení feudálního. Představme si třeba Francii v oné době, kdy poměry feudální byly již úplně vyvinuty, tedy na konci X. století, a pochopíme všecko. R. 987 nastoupil na trůn francouzský hrabě pařížský Hugo Capet. Můžeme směle říci, že nebyl králem téměř nikde nežli ve svém vlastním panství; ostatní země rozdělena byla mezi několik velikých vasalů, mocných to vévodů, téměř úplně samostatných, každé pak z těchto vévodství obsahovalo několik hrabství a menších baronií, z nichž každá měla opět svého pána. Přidejme k tomu immunity nesčíslných klášterů, biskupství a kapitol, a máme před sebou celou síť malinkých států ve státě velkém, který v nich téměř se ztrácel. Mezi těmito malými panovníky panoval ustavičný boj: někdy o hranice, častěji však z pohnutek osobních, takže na příklad právě v oné době, kdy Hugo Capet stal se králem, byla ve Francii ustavičná válka: buď válčili jednotliví vasalové proti sobě, nebo proti svým lenním pánům. Mysli všeho panstva byly obráceny jenom k válce, a tak neslo se i celé vychování jeho tímto směrem. Jsou to věci známé: na dvorech hrabat a vévod bývaly zvláštní semináře, kam posýláni byli mladí šlechtici, aby se cvičili ve zbrani. Až do sedmi let býval mladý šlechtic nechán v rukou žen, na to cvičil se doma a když dospěl, byl poslán ke dvoru některého hraběte či vévody, aby se vzdělal v umění válečném i milostném, aby poznal pravidla souboje i dvornosti. A tyto školy byly vlastní kolébkou chevalerie, která se organisovala v Evropě krátce před první výpravou křížovou.

Vychování takové zdálo se samo o sobě dosti dobrým, ale jaké mělo následky! Neustálé boje privátní, které nyní vedeny bývaly ještě u větší míře a s větším uměním, vedly k úplné anarchii. Králové nemohli zde pomoci; neboť se často sotva sami ubránili — více pomohla zde církev; r. 1043 zavedena známá „trenga Dei“ a hrozeno přísnými tresty každému, kdo by ji porušil. Slavný koncil v Clermontě r. 1095 stihal kletbou rušitele míru a vyzýval panstvo, aby obrátilo raději zbraní svých proti nevěřícím — pro tu chvíli zvítězilo obecné nadšení, ale sotva že Jerusalem byl dobyt a páni se vrátili, zdálo se, jako by měly začíti domácí války poznovu: sněm církevní r. 1102 v Římě odbývaný přednášel zase staré stížnosti. Nicméně pozorujeme od té chvíle rozhodný obrat v těch věcech. První výprava křížová byla pro chevalerii osudnou; její mravy, dříve tak surové, se náhle zjemnily. Co nezmohly přísné hrozby králů, ani klatby církve, to zmohla božská síla umění: rytířstvo z Provence činilo zde pravé zázraky; jako dobývalo hradů a měst, zrovna tak dobývalo srdce ostatních bojovníků. Byli to troubadouři a jejich sladké písně, které zde slavily nejskvělejší vítězství. Již na druhé výpravě křížové vedl sebou Ludvík VII. celé zástupy troubadourů, a po čtyřiceti letech sám vůdce výpravy, nejslavnější rytíř a hrdina tehdejší Evropy, Richard, Lví Srdce, skládal písně plné noblessy i lásky zároveň.

Někteří spisovatelé hledají původ rytířství hned u starých Germanů. U těch bylo obyčejem, jak vypravuje Tacitus, že, když syn dorostl, odevzdali mu rodiče jeho na znamení dospělosti štít a kopí. Ve Francii podávali mladíkovi při téže příležitosti meč, a sice před oltářem. V tom lze již spíše hledati zárodek pravého rytířství, avšak tak zvané pasování to ještě nebylo; to přišlo v obyčej teprvé později, když bylo rytířství již v plném květu. Tak zachoval se nám popis pasování na rytíře z r. 1247, kde Vilém, hrabě hollandský, po svém zvolení za krále římského přijímal tuto hodnost. Nejprvé se vyzpovídal, pak strávil celou noc v kostele na modlitbách, potom se vykoupal a byl uveden znova do kostela. Při mši, když bylo po evangeliu, představil král český, jakožto jeden z kurfürstů, Viléma kardinálu Pietrovi a pravil: „Svatý otče! Zde představujeme vám tohoto slavného pážete a prosíme vás pokorně, abyste přijal od něho sliby, tak aby mohl být přijat do řádu rytířského.“ Na to připomenul kardinál mladému princi všecky vlastnosti, které má míti řádný rytíř: totiž poctivost, moudrost a šlechetnost. Zároveň vyložil mu povinnosti, k jakým rytířství zavazuje, a sice: každodenně obcovati officiu o umučení Ježíše Krista, obětovati třeba život na ochranu víry, svaté církve a jejich sluhů, chránit vdov a sirotků a pomáhati chudým a opuštěným. „Chcete plniti svědomitě všecky tyto povinnosti?“ tázal se kardinál mladého krále. — „Chci!“ odvětil tento. — „Nechť zjedná vám tento slib váš odpuštění všech hříchů vašich, amen!“ doložil kardinál. Král český dal Vilémovi políček, opásal jej mečem a pravil: „Pasuju vás na rytíře ke cti boha všemohoucího a přijímám vás s radostí do našeho středu!“ Kardinál pak pravil: „Pomněte, že Spasitel světa obdržel také políček a že se mu posmívali před Anášem, že byl mrskán a trním korunován před Pilátem, že oblékl jej Herodes v roucho bláznů, že byl obnažen před veškerým národem a přibit na kříž. Pamatujte stále na tuto potupu a noste zmužile kříž na pomstu smrti Spasitelovy.“

Při čtení těchto řádků zdá se nám, jakoby celý ten obřad znamenati měl spíše řeholní sliby anebo nějaké svěcení, nežli pasování na rytíře. Když stopujeme historii rytířstva, vidíme, kterak věnovala mu církev hned od prvních jeho počátků zvláštní pozornost: stanovila jeho práva i povinnosti, účastnila se všech jeho slavností a činila vůbec vše, aby mu dala ráz úplně náboženský. Když začala téci při turnajích krev, odsoudil druhý koncil Lateranský (r. 1139) „ohavné tyto slavnosti, kde prý se rytíři scházejí, aby ukázali svou sílu a své bláznovství; kde duše bojujících jest v nebezpečí náhlé smrti,“ a vyhrožuje všem, kdo by se jich účastnili, že budou zbaveni církevního pohřbu. Ale jedna věc jest pro nás zvláště zajímava: týž koncil zakazuje dále užívání oblouků a šípů mezi křesťany jedině proto, poněvadž prý učí člověka zbabělosti! Předsudky rytířské byly tehdáž tak mocné a tak rozšířené, že ani duchem svatým vedený koncil nemohl úplně zapříti ducha své doby.

Jak znamenitě se to církvi podařilo proniknouti rytířstvo duchem úplně náboženským, o tom nejlépe svědčí veršovaný román, známý pode jmenem „Ordène de chevalerie“. Pochází z počátku století XIII. a jest psán dialektem pikardským. Vypravuje se v něm asi toto:

„Roku 1187 zajat byl Hugo de Tabarie, pán Galileje, od vojska sultánova. Saladin přijal známého hrdinu velmi přátelsky, ale žádal na něm veliké výkupné. Hugo neměl tolik, co sultán si přál, a chystal se již k smrti. Ale Saladin mu radil, aby šel a vyhledal svých přátel, ti snad že mu pomohou. Dal mu k tomu celá dvě leta, a Hugo zavázal se mu slibem, jestliže nesežene žádanou sumu, že se jistě vrátí. Již chce odcházet, ale v tom sultán jej zastaví a zavede jej do svých komnat. Zde pak v soukromí jej žádá, aby mu něco pověděl o tom rytířstvu, o němž pořád tolik pěkného slyší, zvláště kterak se rytíři pasují. Ale Hugo nechce mu říci ničeho, a to proto, poněvadž prý svatý řád rytířský jemu uděliti nemůže. Konečně povolí přece jeho prosbám. Sultán musí si umyti obličej, oholiti bradu, ostříhati vlasy a pak se vykoupati. De Tabarie mu vykládá, co to znamená: „ona lázeň jest prý symbolem křtu a oné čistoty, v jakou má býti oděna duše toho, kdo chce býti pasován.“ Na to položí Saladina na lože. To znamená prý „onen rajský mír, jaký bude odměnou těm, kteří zachovali čistotu života a pomáhali slabým a potlačeným.“ Na to obleče sultánovi bílou košili na znamení čistoty těla a šarlatové roucho, „aby vždy pamatoval, že má býti hotov vyliti svou krev na ochranu boha a svaté jeho církve.“ Na to obuje mu hnědé botky na význam, že pošel ze země a v zemi že se navrátí; pás, který mu připne, jest symbolem mravní síly a čistoty, kterou si má vždycky zachovati; zlaté ostruhy, kterými konč bodati bude, mají ho pamatovati, aby stále pobádal duši svou v lásce k bohu. Konečně opásá jej mečem a dí: „Tento meč má dvoje ostří a to znamená, že rytíř má se brániti proti mocnějšímu nežli je sám, i zároveň že má chrániti slabých a utlačených.“ Na to táže se sultán, jsou-li při tom ještě nějaké obřady? „Ovšem,“ odvětí Hugo, „ale těch si netroufám na vás vyko-

nati.“ — „Co je to?“ táže se sultán. — „Políček.“ — „Dejte mi ho a povězte, co znamená!“ Ale Tabarie dá mu pouze čtvero naučení a sice:

1) aby vždy mluvil pravdu a nenáviděl lháře;
2) aby denně přítomen byl mši svaté a dával almužny;
3) aby každý pátek se postil na památku umučení Ježíše Krista a
4) aby byl vždy k službám každé paní neb slečně, jelikož prý jest to nejjistějším prostředkem zjednati si slávu a čest. — „Každý rytíř,“ dokládá de Tabarie, „jest povinen chovati úctu k paním a nevyhýbati se žádné práci, žádnému nebezpečí v jejich službách.“

Tím vším byl sultán tak nadšen, že mu sám přivedl několik pánů, kteří žádané výkupné mezi sebou sebrali. Co nestačilo, doplnil tajně sultán sám. Hugo byl propuštěn a s ním 10 rytířů beze všeho výkupného. — Zvláště zajímava jsou slova, jimiž autor končí svoje vypravování. „Z toho všeho poznali jsme dvě věci: 1) jak se děje pasování a 2) jak velikou cenu má rytířstvo. Rytíři brání svatou církev; kdo nemiluje rytíře, jest blázen, neboť bez nich by nám kradli kalichy i s oltářů. Co bychom si počali bez nich se Saraceny, co s Albigenskými, kteří by nás zbavili naší sv. víry? Ti všichni se jich bojí a proto my si jich musíme vážiti a když je vidíme, vždycky povstati na znamení úcty. Rytíř má právo nositi své zbraně všude, až do kostela, i při mši, a kdyby někdo dělal nějakou výtržnost, má právo jej zabiti. Věřte, že kdyby byl vždycky živ dle svého řádu, mohl by volně vejít do ráje. A proto ctěte rytíře více než všecky lidi, vyjma ovšem kněze, kteří konají svatou oběť.“

Celá tato historie jest ovšem jenom román, ale poučuje nás o rytířstvu XII. a XIII. století věru znamenitě. Líčí práva i povinnosti rytíře se vší určitostí. Ideje v ní vyslovené nebyly, jak se zdá, ničím novým, neboť byly ihned všeobecně přijaty. Plán církve se zdařil: Hugo de Tabarie jest hotový sluha církve, a celý ten román dělá dojem kteréhokoliv ritualu. Konečného cíle došly tyto snahy církve teprvé v založení známých rytířských řádů. Členové jejich skládají sliby jako každý řeholník — zdálo se, jakoby ten smutný habit měl zahaliti celý svět. Ale toto zdánlivé vítězství církve nemělo v tomto ohledu dlouhého trvání. Starý erb templářů představuje jednoho koně s dvěma jezdci, a za třicet let po založení řádu měl každý rytíř koně tři. Řády ty brzy sesvětštěly. Již sv. Bernard napomíná templáře, aby nenosili dlouhé vlasy a vlající oděv, to že je pro ženy — a jaká změna stala se s rytíři německými? Když papež Celestin III. je potvrdil, uložil jim mimo jiné, aby každý den a noc modlili se dvě stě otčenášů a zdrávasů. Za sto let na to měli celou polovici Pruska ve své moci — v tom, jak se zdá, ty jejich dlouhé modlitby jim asi málo pomáhaly! Ona idealní chevalerie, s rázem docela náboženským, jak si ji církev asi představovala, klesala vůčihledě; tak zvaná čtvrtá výprava křížová (1202—1204) ukázala nejlépe, jak se rytířstvo již tehdáž vzdálilo od původní své úlohy. Výprava mířená proti Syrii a Egyptu obrátila se proti Cařihradu. Založení císařství latinského zapletlo křižáky do dlouhých bojů s obyvatelstvem domácím; byl to boj sice hrdinský, ale málo rytířský, neboť křižáci válčili tehdáž jenom pro svůj zisk. Byla to chevalerie již zbavená všech oněch krásných bájí, jimiž se tak ráda zdobila: ona galanterie, která ji tak dlouho činila miláčkem celé Evropy, byla již dávno zmizela, a co více, chevalerie minula se na dobro se svým účelem: nebojovala více proti nevěřícím, nýbrž proti křesťanům, a potlačovala těch, kterým dle řádu svého ze všech sil svých měla pomáhati.

Kronika Villehardouinova, která tyto boje způsobem tak prostým a dojemným líčí, jest pro historii rytířství pramenem zrovna tak důležitým jako citovaný „Ordène de chevalerie“ — jedno doplňuje druhé.

Zbývá ještě jedna zajímavá otázka: jaký byl asi poměr rytířstva k Arabům a jaký byl asi vůbec vliv orientu na rozvoj jeho?

Nelze ovšem upříti, že křížové výpravy značně přispěly ku sblížení východu se západní Evropou, ale pokud tyto styky měly jakýsi rozhodný vliv právě na rozvoj rytířství, jest ovšem jinou otázkou. Mnozí cení je snad až příliš vysoko; v tom ohledu má chevalerie podobný osud jako poesie troubadourů, ale v obojím případě lze říci se vší určitostí, že vliv orientu se zde přeceňuje. Že měli Arabové pro cnosti rytířské zrovna tak jemný smysl jako evropská chevalerie ve slavných dobách svých, toho nejlepším důkazem jest ušlechtilá postava Antara, který byl oblíbeným hrdinou národním mnohem dříve, nežli v Evropě první stopy rytířství se objevily: že by však rytířství původ svůj, aneb aspoň další rozvoj pouze stykům s Araby děkovati mělo, jest míněním úplně bezdůvodným. Styky křesťanů s Araby bývaly dosti časté a blízké; ačkoliv svatý Ludvík říkal, že nejlépe se obhájí víra mečem, který vrazíme až po rukojeť do břicha nevěřícího, přece činěny byly časté pokusy dohodnouti se s nimi po dobrém. Tak disputoval sv. František z Assisi s imany, aby je přesvědčil o přednostech učení křesťanského, a papež Řehoř VII. psal vlastnoruční list Anzirovi, králi Mauretanie, který mu daroval několik zajatých, kde rokoval s ním o podobných otázkách. Nicméně to všecko byly pouze jednotlivé případy; blíže a trvaleji setkali a sblížili se křesťané s Araby ve Španělích, počínajíc stoletím XII., tedy od té doby, kdy začal šířiti se kříž od hor asturských vždy více k jihu, kdy tak zvaní Mozarabové (křesťané až posud pod panstvím Arabů stojící) stali se najednou poddanými křesťanských králů. Tito Mozarabové mají v naší otázce největší význam; avšak působení jejich spadá teprvé do století XII. a XIII., kteroužto dobou byla chevalerie evropská zjevem již dávno hotovým. To co bylo na rytířstvu vojenského, bylo dílem zřízení feudálního; to v pravdě rytířské, tak zvané rytířské cnosti a povinnosti, ty všecky obřady a celý ten mystický apparát, byl dílem církve, která, jak jsme pozorovali, si rytířstvo se vší péčí odchovávala, ovšem že ke svým službám.

V jedné věci, zdá se, že přijali rytíři přece něco od Arabů, totiž v galanterii. Ano, v tom mohli se od nich přiučiti věru mnohému; tuším však, že pouze první popud byl v tom ohledu jejich dílem. Láska, jak se jeví v rytířských romanech arabských, jest něco docela jiného nežli milostné scény u různých troubadourů: Arab, jako každý Oriental, dívá se na ženu vážně a přísně; to, co k ní cítí, jest vždycky úcta nebo nejvýše láska vždy hluboká a pravdivá, — ale poměr rytířstva evropského k pohlaví ženskému není namnoze leč pouhou galanterií.

Noc.

Novelleta od *Berty Mühlsteinové.*

Adolf není doma?"

„Není, musil na kvap odejíti. Ale zanechal vzkázání, že kdyby milostpán přišel, aby laskavě posečkal."

„Dobře." Robert vešel do příbytku přítelova. Posečká. Čas mu snadně uplyne. Přistoupne k Adolfovu stolku, přehodí papíry a noviny na něm ležící, — přeměří zrakem vyšívaná pouzdra na cigara, těžítka, podklady na kalamář, dárky lásky, pokryté hustou vrstvou prachu, prohlíží album se známými mu fotografiemi, pak se zastaví před knihovnou. Hvízdaje si arii z nejnovější operetty vybírá si svazeček, přisune pohodlně lenošku a ponořiv se do ní započne čísti. Mezi tím uhodily dvakráte hodiny. Slyšel je, ač četl, a odhodí nevrle knihu. „Nejde dlouho," volá mrzutě. Povstane, jde k oknu a dívá se na ulici, klepaje při tom prsty na sklo. Hodiny zase bijou. Odvrátiv se od okna znamená, že se v pokoji již rozkládá šero. Vrhne sebou na pohovku, zrak těká, až utkví na podstavci nad psacím stolkem. Soška! Posud jí u přítele neviděl! Je bezpochyby nová.

Zvláštní koncepce! Originelní! Ženská allegorická postava, obličej na polo zakrytý závojem, ruce vzhůru povztýčené jako k letu, — okřídlena. Robert na ni hledí. Líbí se mu, nelíbí? Ne, nelíbí, rozhodně nelíbí. Má cosi nepokojného při sobě, něco, abych tak řekl, co člověka dělá rozčileným, nervosním. Robert odtrhne od sošky hledů a prochází se pokojem. Setmělo se skoro úplně. Nelze ničehož více jasně rozeznati mimo bílou sošku. Leskne se v šeru, svítí jako rozžatá svíce. Sněžné, štíhlé rámě pne se vzhůru a vábí k sobě demonickou mocí.

Teď Robert našel pro ni pravé jmeno. P ř í š e r n á je ta soška a v soumraku začíná působiti svým příšerným kouzlem. Kdyby byla jeho, Robert by se za šera nikdy na ni nedíval.

Ode dveří zazněly pevné kročeje. Přítel se vrací. „Odpusť, že jsem tě čekati nechal." Tisknutí ruky, výměna cigar. Modravé obláčky dýmu krouží vzduchem, hovor plyne lehkým proudem. Robert je ženat, Adolf posud mládencem, leč slibuje příteli, že co nejdříve vstoupí ve stav manželský a že paničky jejich na vzájem si budou přítelkyně.

Jsou plni pěkných nadějí. Odfukují lehounký dým, dlíce v nejpohodlnější posici na pohovce.

„Odkud to máš?" Robert ukazuje levou špičkou nohy na sošku.

„Noc" od Maudra! Vyhrál jsem ji z loterie Umělecké Besedy. Líbí se ti?"

„Líbí," odvětí poněkud váhavě Robert.

„Je v skutku pěkná," dodá rychle, neboť nový pohled na sošku jej byl přesvědčil, že tato u přítomnosti přítelova pozbyla rázu děsivého. „Víš, jak mi připadá? Jako nehezké, interessantní, duchaplné ženštiny. Chceme jich přehlédnouti, odvracíme se od nich, ale nedá nám to, musíme se opět a opět k nim vrátit, jako by nás přitahovaly magnetem."

Adolf se směje a zapaluje si nové cigaro. „Víš-li co, daruji ti tu sošku. Jsi-li totiž prost pověrčivosti."

„Co tím míníš?"

„Řeknu ti to ihned. Jsem přesvědčen, že přináší majiteli neštěstí. První den, co jsem jí poskytl pohostinství, potkala mne nehoda; od té doby stihá mne jedna nemilá příhoda za druhou. Jsem ujištěn, že jen ta Noc je toho příčinou. Budu rád, když se jí zbavím."

„Přiznávám se, že pověry tvé nesdílím a na důkaz toho si sošku od tebe vyprošuji."

„Odešlu ti ji ještě dnes do bytu."

* * *

Snídaní.

„Roberte, jakous to koupil včera sošku?"

„Je to „Noc", dílo našeho mladého sochaře, ženuško."

„Noc!" Mladá panička povyhrnula ret. „Noc! Mohla by se tímže právem nazývati Melancholií, — Zoufalstvím, — Okřídleným bolem a všelijak jinak. Proč's ji koupil? mně v dar či sobě jako okrasu do pokoje?"

„Líbí-li se ti, je tvou," vece galantní manžel.

„Ne, ne, jen si ji nech, není docela dle mého vkusu," odpírá Alina.

„Nemám ničehož proti klečícím andělům, Amorkům, svatým, ba i sochy našich vynikajících mužů bych hostila ráda, ale tato Noc . . . ne, ne, jen si nech co jsi's koupil."

„Podržím si ji milerád. Postavím ji na konsolu, mezi zelení; nabude přívětivějšího rázu. Ostatně nekoupil jsem jí, nýbrž dostal darem."

„Od koho?"

„Od přítele Adolfa. Nechtěl si ji podržet tvrdě, že přináší neštěstí."

Paničce upadl koflík od úst. „Neštěstí přináší . . ! a tys — ji vzal do domu?"

„Ano," směje se Robert, „a pranic se nebojím."

„Ale já se bojím!" zvolá rozhorleně Alina, „a chci tu sošku okamžitě z domu."

„Ženuško, milá, moudrá Alinko, snad nebudeš tak pověrčivou?"

„Pověrčivou či nepověrčivou, jednostejně. Když tvůj přítel, osvícený, vzdělaný Adolf, m u ž, se nestydí býti pověrčivým, proč bych se styděla já, nevzdělaná, slabého ducha ženská? Vrátíš Noc!"

„Nevrátím, Alino! Uvedl bych se v posměch. Dokáži ti, že pověra nemá podstaty, a že přítel jen žertoval. Ostatně chybil jsem; znaje tě co náchylnou k pověrám, neměl jsem se ti o tom zmíniti. Jsi vzorná ve všem, chloubou svého pohlaví, ale ta prožluklá pověrčivost lpí na tobě jako černá skvrna na lesklé nádobě. Není tvou vinou, nýbrž chybou ve vychování, které se dopustila matka tvoje."

Alina se vymkla manželi, který ji obejmouti chtěl. „Nech mou matku na pokoji, víš," praví hněvivě. „Nedám o ní ničehož hanlivého pronésti, rozumíš, a nestrpím, abys tak nevážně o ní mluvil. Kdo — sleduje jako

ženich neustále šlépěje moje — tvrdil, že jen taková matka mohla vychovati takovou dceru? Kdo nás obě vynášel až do nebes? Tentýž, který dnes na nás znamená chyby ve vychování.“

„Mírni se, ženuško. Nechtěl jsem ani tebe, ani váženou matku tvou uraziti. Odprošuji tě ze slova, které mi maně uklouzlo, a ty, bys mi dokázala, že pověrčivou nejsi, dovolíš, bych sošku směl podržeti. Svoluješ? ano?“

Alinka se zamlčela. Zastyděla se.

Manžel mluvil tak laskavě... nerada mu odpírala, leč nemohla a nechtěla povoliti. „Vrátíš sošku?“ ptala se nesměle.

„Alinko, vzpamatuj se; nemám třeba prositi, mohu dělati co chci, jsemť pánem svým. Táži se tě toliko ze zdvořilosti a protože chci s tebou býti v dobré vůli. Naposled: mohu sošku podržeti?“

Čelo Robertovo přebíhaly rudé zážehy.

„Ne!“ Oči Alinčiny zůstaly upřeny na zemi.

„Ne? Dobře. Tedy ji podržím bez tvého svolení. Neboť podržeti ji musím, jsem to nyní dlužen své cti, své mužné povaze. Ustoupiti tvé svéhlavosti bylo by slabostí, které dopustit se nehodlám. Stal bych se jinak otrokem tvého rozmaru. Snášel-li jsem jej jako zamilovaný ženich, nechci jemu podléhati nyní, jako tvůj manžel.“

„Zůstaneš si jen důsledným. Změnil jsi se vůbec od té doby, co jsme spolu byli oddáni. Přesvědčuji se každým dnem více, že ti vlastně nejsem ničím, že jsem ti lhostejnou, a nahlížím, že pravdu měla Karolina, která tvrdila, že si mne nebereš z lásky.“

„A proč jsem si tě vzal, Alino?“

„Že jsem byla v městečku nejlepší partií.“

Stalo se. Slovo vyřknuto, mladá paní by je ráda byla vzala nazpět, ale bylo pozdě.

Robert zbledl jako stěna. „Ujišťuji tě, Alino,“ praví pomalu a pevně, „že jsi nejhorší partií, kterou jsem vůbec udělati mohl.“

Vstal, dveře se za ním zavřely.

* * *

Odešel. Alina chtěla mu vlastně ukázati od tchyně psaní, v němž ji tato zve, by ji na nějaký čas navštívila. Připomínajíc Alině daný slib píše, že příští dni jí na jisto u sebe očekává. Avšak ta nešťastná socha jí dala na vše zapomenout. A teď se Robert nevrací...

O polednách dojde lístek, v němž Robert žádá, by mu žena na rychlo vypravila kufřík a po posluhovi odeslala. Musí prý obchodní cestu, kterou mínil podniknouti až večer — nastoupiti okamžitě a dává manželce písemné s bohem. Alina povyhrne ret. Nevěří v nutnost odjezdu. Chtíc vzdorovati na vzájem odešle cestovní vak beze vzkazu, bez řádky loučení. Je-li jemu odchod snadný, nemá jí být rozloučení také těžké. Sedne a píše tchyni, že k ní co nejdřív zavítá. Pak projde řadu pokojů. Otevře i dveře pracovny Robertovy. Na prahu zůstává státi. Velký, olejem malovaný obraz na ni se usmívá. Toť ona! toť ona v rouše nevěsty!

Zadívá se do podobizny. Zpomíná, jak radostně tehdy Robert překvapen byl, když vstoupiv neočekávaně do pokoje obraz tam zastihl. Kterak jí děkoval, jak vroucně líbal, jak sladká jména dával. A teď? Ach, vždyť ji snad dosud miluje, ten ranní hněv byl jen chmurou na jasném nebi jejich manželství! Srdce její náleží také jemu! Upomínkou vrací se jí všechny slastné momenty mladé jejich lásky, první políbení, planoucí ruměn na tváři, bělostné, atlasové roucho svatební, — roztomilý čepeček paničky. Pak řada krásných dnů, dnů líbánek. Uvádění do nových kruhů manželem. Zavěšena v jeho rámě vstupuje do společnosti. Šepot, pozornost. „Sličná! dokonalé chování.“ Robert se štěstím chví, tiskne pevněji její rámě k svému, je pyšný... Zrak Alinin se v plaché blouznivosti pozvedá opět k podobizně... Náhle se zachmuří...

„Soška!“

Obočí se jí hněvivě stáhne, něžnost mizí z tahů, tvář dostává tvrdého výrazu. Zrovna pod její obraz, jako naschvál, postavena Noc, a obklopena květinami, jež byla Robertovi darovala k svátku.

Úprkem prchají ladné upomínky, příkrý výstup dnešního jitra vrací se v mysl. Není pochyby více, je manželi lhostejnou; toto okázalé vzdorování jejímu přání dokazuje až příliš jasně. Hluboce raněna opouští Alina pokoj, aniž by se více podívala na obraz.

Chce odtud, nemůže déle setrvati v místě, kde se jí činí takové příkoří, kde se šlapou její nejsvětější city.

S chvatnou rozčileností dává rozkazy k odjezdu, rovná šaty, skládá prádlo. Spěchá, jako by jí pod nohama pálila půda.

U večer stojí v nádraží. Je tak v myšlenky zabrána, že ani nepozoruje, že někdo ji pozdravuje. Ohlídne se. Ervín Lipovský!

„Milostivá paní odjíždí?“

„Ano.“

„A smím-li se tázati po cíli cesty?“

„Jedu ku své tchyni.“ Tváře Aliny polil při té odpovědi lehký ruměn.

„A —“ Ervín se zvědavě rozhlíží — „sama?“

„Manžel můj musel podniknout cestu v obchodních záležitostech.“

Ervín netáže se víc. Zmatenost paničky, její nepokoj, střídavé červenání se a blednutí dostatečně jej poučilo. „Pak dovolte,“ pravil, „bych vám směl býti k službám. Jedu týmže směrem.“

Alina přikývla mlčky hlavou. Byla příliš zaujata svými myšlenkami, možností, že Robert se už vrátil, co řekne, až ji doma zastihne a podobnými obavami, než aby si valně byla všímala počínání mladého muže, který ostatně byl z přátel Robertových.

„Coupé pro dámy? beze vší pochyby?“

Alina usedla, Ervín taktéž. Signál zazněl, vlak se hnul, zůstali sami.

Letní krajina, ozářena snivě lunou, tonoucí jako v sladkém polosnu, ubíhala před nimi. Jako píseň slavíka jímala mluva Ervínova...

* * *

Dny uplývají na statku tchyně, Robert nepíše, ani nepřichází. Siré srdce opuštěné paní touží a hledá potravy, nedůvěry k manželi přibývá a něžnost i oddanost Ervína každým dnem se jeví patrnější.

Ovocný sad, přináležející ku statku, hraničí se zahradou chefa stanice, k němuž Ervín byl zavítal hostem

*

a jehož žena Alině se stala nerozlučnou přítelkyní. Dvířka, by se mohlo přejíti ze zahrady do sadu a opáčně, byla v krátce upravena. Alina miluje sad; nemohla uvyknouti nízkému příbytku, v němž vše ji dusí a v němž je poukázána na svou vlastní společnost. Na statku bývá v letě tolik práce a tchyně nemá valně času se snachou se zabývati . . .

Dny uplývají — Robert nepíše ani nepřichází . . . Alina nabyla skoro jistoty, že ta soška, která zavdala příčinu k nedorozumění mezi nimi a které ji obětoval, byla asi dárkem z ruky mu mnohem dražší nežli ona. Možná, že je mu nepřítomnost manželky vhodna, že dny tráví po boku oné, jejíž náklonnosti děkuje „Noc". Proto ztráty ženy tak snadně oželuje. Nemiluje jí, nikdy nemiloval, chladný výpočet toliko jej s ní snoubil. Teskní a cítí se velice osamělou. Růže jsou v plném květu, hrdličky cukrují a Ervín vykládá sličné paní, kterak by on, na místě přítele, ženu svou zbožňoval, od níž by se nerozloučil ani na hodinu. „Čím medle by bylo nebe, kdyby bůh z něho vzal anděle!" praví. Pohrává snítkou angreštu a shlíží samolibě ku své bílé, hebké ruce, na níž se pěkně odstiňuje ohnivý rubín. „Jaké blaho, býti tak milována!" vzdychá Alina, která teprv nastupuje devatenáctý svůj rok. Tchyně se chystá k dopisu, v němž se syna tázati chce, jakého druhu bylo to nedorozumění mezi ním a Alinou. Úmysl nestává se však skutkem, hospodyně tak ztěžka chápají se péra. — — —

Dny ubíhají, Robert nepíše, ani nepřichází . . . . Alina potají vyzvěděla, že je živ a zdráv, i nemá více pochyby, že je zapomenuta, zrazena, zavržena. Žebravost, láska, nenávist bojují v jejím srdci. Babí léto táhne se od stromu k stromu, v sadě je ticho, lilek kolem besídky vysílá, zvláště v době soumraku, opojnou vůni. Ervín vyznal sličné paní lásku —

Včelky bzučí, či to hučí tak Alině v hlavě? Nemůže mu náležeti, jest ženou jiného.

„Roztrhej pouta," cvrčí brouk, a vjede pavouku do sítě pracně upravené. „Roztrhej pouta," žádá svůdník, „opusť muže, jemuž si přestala býti modlou."

„Zůstaň mu věrna, přitul se k němu jako druhdy," napomíná réva a ovine rámě své kolem silnějšího kmene.

„Ke mně se přitul, já budu tvým ochrancem, tvou záštitou, tvojí láskou!" naléhá Ervín.

„Unesu tě!"

„Od květu ku květu," dechne motýlek a vynořiv se z kalíšku růže poletuje k žluté fiale. „Na pozoru! Milujem změnu."

„Vynahradím ti vše, drahá, cokoliv jsi mně obětovala, můj život bude jedině blahu tvému věnován."

Alina váhá. Volá k pomoci obraz Robertův, který zapadává, zapadává . . . volá upomínky, utíkají, zhasínají . . . Včelky bzučí, matou jí myšlenky v hlavě, srdce bolí. — Ervín má tolik výmluvnosti a Robert nepíše, ani nepřichází . . .

Ervín praví: „Odjedem dnes večer."

Alina praví: „Ano, je nějvyšší čas odjet" — — A myslí: — „Odjet za Robertem!"

* * *

„Jste zde?" táže se Alina, prodravši se směsicí různých kočárů ku krytému povozu, do něhož pozorně nazírá.

Místo odpovědi dotkne se mužská ruka jejích prstů, vězících v jemných, bílých rukavičkách. Vtáhne ji do vnitř.

Kočí, kterému vsednutí dámy je znamením k odjezdu, práskne bičem, kočár uhání.

Noc je jasná, měsíc svítí. Chaloupky jsou ozářeny, po silnici se táhne bílá pentle, vrby po stranách silnice vrhají temné stíny. Alina halí se s chvěním ve svůj letní pláštík, průvodčí její činí taktéž. Má klobouk vsazený hluboko do čela a nehýbe sebou ani nemluví.

„Ervíne," praví mladá paní přerušujíc mlčení. „Dal jste rozkaz jeti k D . . .?"

Žádná odpověď. Zůstával vtlačen v levý kout kočáru. Země duní pod kopyty rychle klusajících koní.

„Ervíne!" opakuje Alina.

Postava smekne klobouk.

„Nebesa! Robert!"

„Nečekala jsi mne?" táže se. „Přicházím pro tebe."

Alina spouští dlaně s čela a pohledne bojácně na manžela: „Tedy mne nezavrhuješ? Nezradils mne k vůli jiné?"

„Tebe zavrhnouti, Alino! Kdo tvou mysl něčím podobným znepokojil?"

Alina chce říci, že to byl Ervín, avšak rozpomíná se, že to vlastně neřekl, že jen tak vyrozumívala z jeho slov.

Pohled na Roberta vzbudil v ní všechnu násilně utlumenou lásku.

„Odpustíš mi, Roberte?"

Slze lítosti svlažují hojně líc mladé paní.

„Čeho tobě odpouštět? Ty odpusť mně, Alino!"

Kočár jede krokem, měsíc osvěcuje dvé šťastných tváří.

Robert vine ženušku těsněji k sobě.

„A pomním-li, že tak nepatrná věc jako „Noc" byla by bývala bez mála příčinou našeho rozvedení!" usmívá se v slzách Alina.

„Přinesla nám tedy v skutku neštěstí, viď?" škádlil jemuě Robert. „Musíme ji odstraniti."

„Nikoli, drahoušku, necháš si ji, mně k trestu."

„Není mi více milou, Alino; naopak, pohled na ni přivolal by mi na mysl události, kterých chci zapomenouti."

„Tedy bude umístěna v mém pokoji, bych stále měla na paměti svoje provinění!"

„Milá, šlechetná dušičko! nikoliv!"

„Aneb," zvolá náhle Alina „řekni mi dříve, jestli již pevně věříš, že soška ta přináší neštěstí?"

„Skoro jsem té domněnce nakloněn," povoluje manžel.

„Já o tom mám nezvratné přesvědčení," praví mladá žena a klade ruku k dotvrzení na prsa. „Víš, co uděláme, Roberte?"

„Nuže?"

„Pošleme ji darem Ervínovi."

Robert chvilku přemýšlí.

„Buďsi!" praví s úsměvem.

Plantáže sedmi krasavic.

Z „Louisianských povídek“. Napsal *G. W. Cable.*

Nejprvnějším správcem rozsáhlých pozemků, na nichž později stála plantáže Sedmi krasavic, byl hrabě de Charleu. Byl plnomocníkem francouzského krále, vládce a pán veškeré půdy nynější Louisiany. Jednoho dne byl pan hrabě náhle povolán do Francie. Staloť se totiž, že úřední budova z nenadání shořela — a náhodou také veškeré účetní knihy. Pan hrabě vydal se tedy, jak pochopitelno na cestu a zanechal doma, v Louisianě svou ženu Indiánku.

U dvora přijali jeho výmluvy za platné a dali mu náhradou za lopotnou cestu a přestálé útrapy z nařknutí celý ten krásný lán země v osobní a dědičný majetek. Člověk nemůže na všechno pamatovat! V návalu zapomětlivosti dal se pan hrabě ve Francii oddati s bohatou a krásnou šlechtičnou a odvezl si ji domů do Louisiany. Avšak nejlepším ze všeho je dobrý konec: v kolonii vypukl hlad, a indiánská hraběnka zemřela v bídě, nezanechávajíc ničeho, než polokrevnou osiřelou, nuzně živořící rodinu, která však měla jméno de Charleu jako nová francouzská hraběnka. Ano pan hrabě zmínil se o ní později i ve své závěti.

A nová hraběnka — pobyla tu jednom dvanáct měsíců, zanechala panu hraběti roztomilého synáčka a byla z tohoto bědyplného světa odvedena zimnicí.

Od tohoto syna pocházela hrdá kreolská rodina de Charleu. Pnula se přímo vzhůru a vzhůru pokolení za pokolením, štíhlá, bez větví, útlá, ohebná jako palma, a konečně v době, o které budu vypravovati, vykvětla v celé vzácné kráse staletého aloesu v Artemisii, Innocentě, Felicité, dvojčatech Marii a Martě, Leontině a malé Septimě, sedm to sličných dcer, pro něž jich domov byl tak vhodně nazván Plantáží krasavic.

Hraběcí pozemek býval původně dlouhým výběžkem, kolem kteréhož Mississippi vířil se a vařil a pěnil, že bylo hrozno se podívat. Ohromné víry otvíraly se a kroužily kolem v divokých zátočinách pod nízkým břehem, svíraly se opět, a jiné se otvíraly, zakroužily a zmizely. Velké kruhy žlutě blativého povrchu vyvřely vzhůru z hlubin několika set stop, zaleskly se vypouklým zrcadlem, zdály se plouti dál, klesaly, vracely se zas pod vodou, pak vzhůru opět slabým, měkkým kypivým zasykáním a opět dál a opět nic. Po každých několika minutách svezl se s hlinitě písčitých břehů dolů na oblehatele velký kus země a břeh ustoupil o stopu, někdy o loket, a svíjející se řeka v patách do trhliny — a tak byl konečně výběžek docela pohlcen a veliká řeka hnala se kolem v nádherné křivce a nežádala si více; břeh stál pevně, zátočina stala se zapomenutou pohromou a zmenšený pozemek byl nyní dlouhým, široce zaokrouhleným, vrbami vroubeným poloostrovem, na němž na celé míle šelestila větrem cukrová třtina.

Kdo plul vzhůru po Mississippi v plachetní lodi oněch dávných dnů a spatřil bílé věže staré kathedraly Sv. Ludvíka, mohl zároveň hned na pravo od nich v dálce rozeznat Plantáží krasavic, s širokou verandou, červeně natřenou cypřišovou střechou, jak vypínala se vzhůru ze zeleně jako pták z hnízda, polozakrytá vrbami, které jeden ze zesnulých hrabat de Charleu nasázel podél břehu.

Dům stál neobyčejně blízko u řeky čelem k východu, čtverhranný s nesmírnou verandou po stranách a širokými dvojitými schodami v popředí, rozpínajícími se jako rozpínáme náruč na dítě. S verandy vidělo se na devět mil řeky; kol dokola byla zahrada plna vzácných a krásných květin, dole širá pole třtinová a rýžová, na nich v dlouhé řadě obydlí otroků a na obzoru všude tmavý pás cypřišových lesů.

Pánem této plantáže byl nyní starý plukovník de Charleu — Jean Albert Josef de Charleu-Marot (vzalť si jeden z předků jeho Marotovu) a „plukovník“ milostí prvního severoamerického guvernéra. Pan hrabě — neodpověděl nikomu, kdo oslovil jej pane plukovníku — byl šedivý patriarcha. Jeho krok byl pevný, postava vzpřímená, duch silný a bystrý, tvář klassická, jasná, důstojná, velitelská, způsoby dvorné, hlas zvučný, okouzlující. Měl také své hříchy, — po celý život jich měl, ale nesl jich tíži, jak již jeho rody činívají, s klidem svědomí a čistotou tváře, takže nezůstávalo poskvrnky na celém zevnějšku šlechtice. Hrával kdysi v ulici Royal, píval nazbyt v ulici Orleans, probodl svého protivníka skrz na skrz v souboji, tančil na plesech kvadronek v divadle ulice Sv. Filipské a i nyní při vší své dvornosti a štědrotě a pohostinnosti, kteréž se zdály býti kolem něho přívětivými anděli, byl hrdým jak hořký je pelyněk, lakotným a v hloubi svého tvrdého, diamantově ubroušeného srdce nemiloval ničeho, než sebe, své jméno, a své osiřelé děti. Avšak ty děti! — jejich úchvatná krása byla již v sobě samé více než omluvou neobmezeného jich zbožňování se strany otcovy. Proti těmto se nikdy nevzepřel. Ano, i kdyby bývaly od něho žádaly, aby ošidil starého de Carla — — nevím!

Starý de Carlos byl totiž jeho velmi daleký příbuzný se shora uvedené stránky indiánské. Až na tohoto de Carla byl se během času úzký nitkový rodokmen hrabat de Charleu pocházející z ženy Indiánky, nepředloženými sňatky a smrtěmi ve stokách Novo-Orleanských, scvrkl na pouhou vymřelou trosku. Jméno těchto de Charleu proměnilo se stykem se Španěly v de Carlos, avšak jeho jediného ještě žijícího majitele znali všichni a jedině jako „Indiánského Karla“.

Jednu věc neviděl jsem nikdy Kreola učinit: zapírat svazky krve a ubližovat krvi své, ať už ty svazky jsou jakéhokoliv druhu; neboť předně nestydí se Kreol nikdy za hříchy svého otce a potom — řekne vám — proto, že má srdce!

Takž tedy šetřili dědicové starého hraběte de Charleu vždy bedlivě práv a prospěchů de Carlosů a to zvláště pokud týkalo se majitelství komplexu zřícených budov v části města, která bývala velmi chudá, kde však cena pozemků začala poznenáhla stoupat. Toto staveniště vynášelo po celý dlouhý a lenivý život více než pouhou výživu poslednímu z de Carlosů, a poněvadž jeho domácnost sestávala pouze z něho a staré zmrzačené

černošky, stala se domněnka, že „má peníze“, neodolatelnou. Starý Karlík, ačkoliv jinak zván Indiánem, byl prostě trochu přismědlý bílý muž, asi tak stár jako plukovník de Charleu, pohroužen v blaženstvu hluboké nevědomosti, schytralý, hluchý a podle pověsti aspoň, tvrdého srdce.

Plukovník a on mluvili vždy anglicky. Tato jazyková vzácnost, které se jeden naučil od své Škotské ženy a druhý od poříčních obchodníků, sloužila jim výborně za prostředek vzájemného si sdílení myšlenek vyhovujíc mnohem lépe než frančtina účelu, k jakému jí potřebovali, účelu totiž, k jakému zastrkujeme hůl jedním koncem do udidla jednoho koně a druhým koncem do náprsního řemení koně druhého: — udržovalať tak oba ve slušné vzdálenosti. Jednou za čas proklestila si angličina, jen tak jako žertem cestu k dámám v Plantáží sedmi krasavic, a to znamenalo vždy, že pan otec bude mít brzo co dělat se starým Karlíkem.

Teď ale trápila pana plukovníka již po delší čas myšlenka, jak by starého Karla z jeho majetku v městě vykoupil. Nepřál si učiniti tak nepoctivě, neboť byl od jakživa hrdým na svou čest, ale toužil po tom, aby celý majetek spojil pod jedním jmenem. Přání jeho vzniklo z jeho náherné nečinnosti a zabrav se do něho nepovažoval ani za sebe menší překážku to, že již jest sám u starého Karla poněkud zadlužen — arciť plantáže měla desetkráte větší cenu než celý ten dluh. Avšak ten pozemek v městě, stavení, zbořeniště, nájemné, všechno mohlo býti zrovna tak dobře jeho jako starého Karla. On by s tím dovedl právě tak dobře hospodařit i nehospodařit. Kdyby jen mohl po tom starci dědit. Ach! potom by mohl uvésti ve skutek to, čeho si jeho krásné dcery již tak dlouho a vřele přály: zůstávat ve vlastním domě v tom veselém městě. Dům ovšem mohl tam koupit, ale taký dům, jaký by vystavil na rozsáhlém pozemku starého Karla, toho tam nebylo. Zde by strhl tuto řadu chatrčí a postavil by zahradní zeď; tam založil by révami pokrytá loubí; tam kde stojí pekárna, zřídil by nádherný sklenník, a na místě, kde jest nyní sklad vína, vypínalo by se obydlí. Něčeho takového nebylo by v celé Louisianě. Nikdo by nešel kolem aniž by řekl: „Hle, palác rodiny de Charleu, rodiny vznešené krve, nádherné, štědré, staré jako sama Francie; a v paláci tom bydlí teď krásný starý muž a sedm dcer tak sličných, jako šťastných, a kdo by se odvážil pokusu vzíti si jednu z nich, musel by míti slavné jméno za sebou!“

Dům by byl z krásně přilehajícího kamene přivezeného po lodích ze země „Yankeeů“, a měl by krásnou, vzdušnou věž s pozlacenou větrničkou třpytící se nahoře, a s věže té viděli byste daleko, daleko přes lesknoucí se povrch řeky, a vidělo by se až k červené střeše Plantáže krasavic, kde bylo by letní sídlo. A u velké kamenné brány byla by lože vrátného, a již to bylo by vyznamenáním, smíti se podívat do vnitř.

Rodina plukovníka de Charleu byla vskutku hezká rodina a měla také dosti fantasie pro všeliká hezká přání; ale konečně všichni byli šťastni dost na svém nynějším sídle, a zůstati tam na věky nebylo pro ně pomyšlením nešťastným.

Těm, kdož jakoukoliv náhodou zabloudili do zahrady Plantáže krasavic, tak v letní odpoledne, když nebe rudlo k večeru, dostalo se roztomilého podívání na ně všechny, jak shromážděni byli na cihlovém dláždění u širokých schodů v průčelí a štěbetali a žertovali a hovořili tím zvonivým, proudivým smíchem, jenž zvučí tak rozkošně a jenom ze společnosti děvčat. Otec seděl mezi nimi jsa střediskem jejich pozornosti a úslužnosti, svědkem, soudcem, rozhodčím, kritikem po jednohlasném usnešení svých krásných dětí, ale také jediným vasalem těchto sedmi neobmezených panovnic.

Teď snášely své židle kolem něho v dychtivé poradě o nějakém novém kroku v tanci nebo úpravě nějaké vzácné ozdoby. Teď vrhly se naň v závratném rozčilení chtějíce viděti, jak mu nejstarší připevňuje kytičku fial do kabátu. Teď rozběhla se dvojčata za nějakou vzácnou květinou a byla s kořistí uvítána vysoko naladěnými výkřiky rozkošného ženského překvapení.

Jak se večer víc a více skláněl, shlukovaly se blíž a blíže kolem svého otcovského přítele. Často nechaly židlí být a usedaly na dolejší stupně jedny nad druhými a tak dýchaly do sebe tu měkkou, vše tavící náladu blížící se noci. V takové chvíli, kdo ubíral se podél řeky a byl upoután tmavým stínem k jasnějším nebesům se vypínajícího domu a košatým stromovím, za nímž hořely poslední červánky zapadlého slunce, dosléchal hlasy ukryté dívčí společnosti vznášeti se v tklivém souladu večerního zpěvu, zvučící vždy jasněji a mocněji, jak je kouzlo hudby rozehrávalo v cit a pak provázené hlubšími tony hlasu otcova. A později, když světlo denní zaniklo docela, vše bylo tak ticho a vědělo se, že ten krásný domácí krb shromáždil svá ptáčata pod svými křídly.

A přece, z pouhé rozmarnosti se jim nelíbilo býti tak docela šťastnými.

„Ach, Arto!“ zvolala jednou z rána ve veliké chodbě jedna sestra k druhé, a údiv zračil se v jejích široce rozevřených očích — „Arto, něco nového!“

„Comm-e-n-t? — Jak-že?“ — v táhlém ustrnutí.

„Otec pojede do města!“

Tato vzácná novina rozšířila se bleskem vzhůru po schodech.

„Innocento!“ — zase jiná sestra potkala druhou ve dveřích — „něco nového!“

„Nuže, což?“ — s marným pokusem aby hlas zněl nevrle.

„Otec jede do města!“

Neobyčejná novina byla pravdivou. Ještě téhož odpoledne pohodil plukovník uzdy svého koně štolbovi a pokročil vzpřímen jako prut ku starému Karlíkovi, jenž seděl na lavici pod stromem, hlavu maje jak obyčejně obvázánu červeným šátkem.

„Starý,“ jsa patrně pod vlivem lihoviny, usmál se uctivým úsměvem, ale nezavrávoral na nohy.

„Aj Karle?“ — Plukovník mluvil hlasem zvýšeným, vyhovujícím hluchosti svého příbuzného. — „Nuž, jak se daří mému příteli Karlovi?“

„Eh?“ řekl de Carlos roztržitě.

„Je můj přítel Karel zdráv?“

De Carlos učinil pokus jakoby chtěl vstáti.

„Ne, ne! nechci do domu.“ — po přestávce pak začal docela přímo. — „Nuž, jak to je s pozemkem?“

„Ó,“ odpověděl Karel, „jsem z toho každým dnem chudším.“

„Co za to chceš, Karle?“ tázal se plantážník, lhostejně ukazuje na dům švihnutím bičíku.

„Za co?“ řekl indiánský Karlík.

„Za ten dům, co za něj chceš?“

„Nevěřím,“ řekl Karel.

„Co bys za něj vzal?!“ zvolal plantážník.

„Počkejte — zač?“

„Za to celé staveniště?“

„Neprodám je!“

„Dám ti deset tisíc dollarů.“

„Deset tisíc za ten dům? Ó ne, to není žádná cena. Je to prožluklé starý dobrý dům — ten starý dům. (Starý Karel a plukovník nikdy jeden před druhým nezakleli.) Čtyřicet let už nebyl obílen, ten starý dům. Mohu zaň snadno dostat padesát tisíc.“

„Padesát tisíc haléřů; ano!“ — řekl plukovník.

„Je to dobrý dům. Může vynést hezké peníze,“ pokračoval hluchý muž.

„A to tě tedy dělá tak bohatým, Karle?“

„Ne, nic mi to nedělá. Já jen počítám a to je to zlo! Je to dobrý dům. Můžc se na něm vydělat peněz jako na parníku, plný sud za týden! Ale já ztrácím peníze každým dnem. Počítám.“

„Karle!“

„Nu?“

„Řekni, co bys vzal?“

„Co bych vzal? Nic. Počítám.“

„Co bys chtěl?“

„Oh, mám už dost — jsem napolo spit.“

„Co bys chtěl za ten dům?“

„Chcete ho koupit?“

„Nevím,“ — (pokrčí rameny) — snad, prodáš-li lacino.“

„Je to překrásný starý dům.“

Nastalo dlouhé ticho. Potom začal starý de Carlos zcela pomalu:

„Starý indiánský Karel je bídný, sešlý pes.“

„To je,“ odpověděl plukovník sám pro sebe.

„Má v sobě indiánskou krev.“

Plukovník kývnul hlavou.

„Ale něco bezúhonné, dobré krve také, není-li pravda!“

Plukovník kývnul netrpělivě.

„Dobrá! Indiánská krev starého Karla praví: „Prodej ten dům, ty starý ničemo!“ Avšak dobrá krev starého Karla praví: „Karle, jestliže prodáš ten starý dům, ty bídný, starý pse, Karle, jestliže prodáš ten dům, který nebožtík pan hrabě de Charleu odkázal tvé prabábě, pak ať tě čert vezme, Karle, mně to je jedno.“

„Avšak ty prodáš přec, nechceš, starý?“

„Neprodám!“ A to neprodám zarachotilo mu v hrdle s tlumeným zaklením se jako dálné zahřmění od Golfu. Rozpálený starý plukovník se otočil a zamířil k svému koni.

„Plukovníku!“ řekl Karel vstávaje nejistě.

Plantážník se obrátil tázavě a zamračeně.

„Jednejme spolu!“ řekl Karel.

Na plukovníka sáhalo pokušení. „Jak chceš jednat?“ tázal se,

„Můj dům za váš!“

Starý plukovník zbledl hněvem. Přistoupil rychle až k samému de Carlovi.

„Karle!“ pravil. „Indiánský Karle!“ pravil uštěpačně se usmívaje.

Avšak v tomtéž okamžiku vrátilo se sebeopanování.

„Prodat „Plantáži krasavic“ tobě?“ zvolal vysokým hlasem a dal se do smíchu: „Ho, ho, ho!“

A odejel. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Věčný žid a novinářství.

Napsal Kazimierz Chlędowski.*)

Posledněkráte viděn byl věčný žid před několika desítiletími v Paříži. Považován byl tehdy za kupce z Amsterodámu; sedával v kavárnách, pročítaje hromady časopisů v nejrozmanitějších jazycích, a prozrazoval na pokročilý svůj věk tak neobyčejnou čilost a netrpělivost, v pravdě horečnou, že nejednou o zdravém jeho rozumu pochybováno. Stav tento, nesrovnávající se s mnoholetými zkušenostmi, byl však toliko chvilkový a velmi vážné měl příčiny.

Věčný žid, přivyklý převratům světským, byl člověkem, který, přísně vzato, naprosto nestál v odporu s pokrokem a civilisací; věděl dobře, že život člověčenstva různé na sebe přijímá tvary, že jednou vládnou světem Aureliové a zásady spravedlnosti, podruhé Maratové a guillotiny — proto v duši jeho usídlil se věčný mír, a proto všechny změny s týmže přijímal klidem, dobře věda, že zítra znova svět svou podobu změní. Teprvé století devatenácté počalo více, než bylo se možno naditi, jej zajímati, jmenovitě novinářství a vůbec to neobyčejné množství knih, které kolem sebe viděl — zdálo se mu zjevem, hodným úvahy. Jsa člověkem, nepohrdajícím filosofií, vyzkoumati chtěl příčinu neobyčejné té literární, a jak souditi se mohlo, i duševní produkce. Člověku tak sestaralému, jakým on byl, dlužno již odpustiti nějakou tu libůstku nebo podivnou sympathii. On, ku příkladu, velikým byl přítelem benediktinů, neúnavně ve svých celách pracujících, vysoce vážil si Mediceův a velmi za to je chválil, že dávali opisovati rukopisy starých autorův — a vůbec každé společenstvo, které písmem přičiňovalo se o rozmnožení pokladů vědy, v milé choval paměti.

S neobyčejnou na pokročilý svůj věk náruživostí vrhl se na čtení novin a knih, tak že vkrátce takměř všechna díla, zdobící sklady knihkupecké, přehlédl. Počínal nahlížeti, že nový tento zjev života veřejného: publicistika, zajisté nad míru dobře působiti musí na ustálení veřejného mínění a jeho mravnost, jakož i neméně poznávati počínal, že tak živé a mnohostranné přetřásání všeho, co jen člověka zajímati může — zbudovati musí konečně jedenkráte pevné zásady, na kterých lidstvo po dlouhých duševních válkách a sporech klidně spočine. Soudil, že když v dobách dřívějších proudy veřejného mínění druhdy až po desítiletích, ba nezřídka až po stoletích se měnily, tož nyní zajisté na základě nevyčerpatelných novinářských rozprav dospěti musí lidstvo v krátce k takým zásadám, které aspoň několik věků přetrvají. Věčný žid těšil se, že tím spůsobem bude moci na delší čas oddati se odpočinku a nezabývati se proměnnými ideami, které jindy lidstvem hýbaly, a tím i že více času mu zbyde na práce jiné. Ba co více, on logicky dovozoval, že svorný souhlas veřejného mínění o zásadách,

*) Z alba „Dla Zagrzebia“, které lvovské „Koło literackie“ ve prospěch zemětřesením postižených bratří jihoslovanských vydalo.

podle kterých lidstvo se spravuje, vážný bude míti vliv na charaktery, že opět potkávati bude Karly Veliké, Richardy, ba i Karly Páté a mnohé jiné, které tak miloval a ctil pro pevnost jejich zásad, pro nezměnnost jejich vůle. Krásný tento úkol publicistiky tak ubohého starce rozehřál, že vstoupiti chtěl na nějaký čas do redakce některého z velkých denníkův, aby bráti mohl účasť v duchovní té práci, která na pohled tak obrovskou se mu zdála. Nevím již, z jakých příčin k tomu nedošlo, dosti na tom, že věčný žid s neúmornou vytrvalostí, plemeni jeho vlastní, po celou řadu let čítání novin se oddával.

Čím déle však evropským tiskem se zabýval, tím v hlubší zapadal myšlénky, čím více knih a brožur mezi sebou přirovnával, tím nápadnější shledával nesrovnalosti. Zdávalo se mu ku příkladu, že za časů minulých, za dobrého Al Rašida bylo možno aspoň někdy dověděti se o nějakém faktu, ať již významu politického či společenského, o nějaké příhodě, která nebyla překroucena, nýbrž ve světle čiré pravdy představena. Kdežto nyní vší mocí vtíralo se mu do hlavy přesvědčení, že noviny toliko pro to jsou, aby běžné události co možná v nejrozmanitějších malovaly barvách: hned zeleně, hned červeně, hned černě, vždy podle sympathií národnostních, nebo podle interessů redaktorů nebo akcionářů novinářských. Však nedosti na tom; zdávalo se mu dále, že jeden a týž denník o jedné a téže věci až příliš často názor svůj mění — a že lidé na místě, aby stavali se, jak druhdy doufal, nezlomnými charaktery, mění přesvědčení své jako chameleoni. Při tom s bolestí pozoroval, že nesmírné to množství denníků, brožur a knih neslýchaným jest mařením času a sil společenských, ježto všecky o jedné a téže věci pojednávají, navzájem ze sebe vypisujíce, a jen velmi málo nových myšlének podávajíce.

Dobrosrdečný, lidumilný staroušek počal se proto trápiti, a namlouvaje si, že s úsudkem svým o duševním ruchu devatenáctého století se ukvapil, že časem snad lepšího nabude přesvědčení, jal se ještě pilněji než dosud čítati. Skutek tento divně na vážnou jeho povahu působil; v zásadách svých až po ten čas nepromněný, za veškeren svůj dlouhý věk prvněkráte zpozoroval, že časem počíná se kolísati. Snad ani z toho by si byl tak mnoho nedělal, že jednou chýlí se více k republikánům, jindy k idei monarchické, že jednou zdá se mu demokracie sympathickou, jindy naopak protivnou, že jednou šel by se svobodnými zednáři, jindy horribile dictu! — s katolickou církví: ale co horší bylo, že ve stycích s lidmi ta proměnnost mínění, ten úžasný nedostatek zásad vždy protivnějšími a odpornějšími se mu stávaly. Přihodiloť se mu, že znal kohosi před léty jako ctitele talmudu, i jme se k němu po čase mluviti o učencích hebrejských — a ejhle! známý jeho staví se uraženým, ježto již dávno materialistou se stal; a opět jindy přihodilo se mu, že způsobiti chtěje jistému příteli svému z časů revoluce červencové zvláštní potěšení, připomněl mu bohatýrských jeho, pouličných činů — leč přítel jeho s nechutí se od něho odvrátil, poznamenávaje, že s léty přišel do rozumu. Můj bože! jaký to věk — pomyslil si starý — kdyby ve století změnil svoje názory, budiž, ale v několika létech!? . . .

Všechna tato pozorování a zkušenosti velmi zhoubně na věčného žida působily: stával se nejistým, proměnným, nervosním, snažil se vždy pilněji čísti, aby tím více našel důvodů pro těkavá svá zdání, slovem, nemohl sám sebe poznati. Duševní tento jeho stav působil také na zdraví jeho, pozbyl ubožák spaní a ztratil veškeru chuť k jídlu. I šel na radu ke známému svému lékaři, bezmála stoletému starci, který pamatoval časy před revolucí francouzskou. Nejposléze pak pozeptal se ještě Avicenny.

„Pijete snad mnoho kávy nebo čaje," otázal se lékař, „anebo snad dokonce opia požíváte?"

„Ani v nejmenším; již ode tří věků, kdy poprvé jsem ochuravěl, žiji co nejskromněji."

„Tedy snad mnoho čtete, holdujete novinářství, kupujete nové knihy, jež spáti vám nedají?"

„Tak jest," odpověděl věčný žid.

„Zblázníte se, můj drahý, jako všichni ostatní, a v krátce zemřete . . ."

Věčný žid přestrašen, odplul druhého dne na jeden z ostrovů tichého oceánu — a proto již tak dávno ničeho nebylo o něm slyšeti . . . Přel. *Ferd. H. Čáslavský.*

— Dne 17. února zemřel v Praze český novellista Ivan Klicpera. Život jeho po více než 12 let byl jen dlouhým umíráním. Trpěltě chorobou plicní, kteráž často po celý rok nedovolila mu vyjíti z domu. Tak žil ošetřován svou matkou, stále churav, ale stále činný a hledě osudu svému vstříc jako hrdina. Klicpera napsal mnoho; práce jeho jsou většinou roztroušeny po časopisech. Z děl uveřejněných v samostatných knihách nejvíce známy jsou z „Matice lidu": „Bitva u Lipan" a „Čeští vyhnanci". Klicpera žil každým dechem svému národu. Od té doby, co poprvé sáhl k peru, uplynulo mnoho, mnoho let, ale těch málo, kteří ještě na živu zůstali z let 1862—1866, kde na Akademickém gymnasiu pražském byl tak čilý ruch, jenž daroval české literatuře tak mnohou dobrou sílu, (a v tom kruhu literárního spolku „Lípa", jenž později s „Literárními bratřími" splynul ve spolek „Ruch", řádila smrt krutě), těch málo nezapomene nikdy té čisté, bratrské, vroucí duše zesnulého. V něm vtělen byl ještě celý ten zápal, celá ta prostosrdečnost a naděje v budoucnost lepší, která sílila první buditele českého písemnictví a českého národa. Bojoval dlouho a krutě. Buď mu země lehká.

— V knihkupectví Dra Grégra a F. Dattla vyšel právě III. díl spisů Hálkových obsahující dramata „Carevič Alexej", „Záviš z Falkensteina" a „Král Rudolf". — V komissí téže firmy vydán „Janošík", tragedie v pěti jednáních od Miška Skačanského.

— Královská Akademie španělská vypsala cenu zlaté medaille na lyrickou neb výpravnou báseň k oslavě Calderonově. Básně, psané vynikajícími evropskými jazyky, a mezi nimi také českým, mají býti zaslány do Madridu do posledního března t. r.

— Ruská literatura ztratila jednu ze svých nejpřednějších sil ve Fedoru Michajloviči Dostojevském, jenž zemřel 28. ledna v Petrohradě. Narodil se 30. října 1821 v Moskvě a již první jeho znamenité dílo „Bědnyje ljudi" bylo přijato s všeobecným nadšením. Následkem politických zápletků poslán byl do Sibiře, pak vřaděn do vojska, z něhož vyšel jako důstojník. Zápisky „Mrtvého domu" utvrdily jeho slávu, jež rychle se šířila pracemi „Prestuplenije i nakazanije", „Idiot", „Běsy" a „Podrostok", kromě celé řady menších prací. Posledním dílem Dostojevského bylo: „Bratja Karamazovy". Velké pověsti a všestranného uznání dobyl si v letech 1876—1877 měsíčníkem „Denník spisovatele", jejž vyplňoval pouze svými pracemi. Právě chystal se k pokračování v tomto literárním podniku, když zachvátila jej smrt.

Z celého světa.

* Senát Spojených obcí severoamerických povolil 175.000 dollarů na výpravu ku vyhledání lodě „Jeanette", již majitel Newyorkského „Heraldu" p. Bennet byl poslal k severní točně, a o níž není slechu.

* Italský astronom Pater Denza činil na železniční trati mezi Turinem a Lanzo pokusy s mikrofonem, kteréž vypadly velmi skvěle. Co mluveno v Turině, bylo v Lanzo slyšeno určitě po celém pokoji jako by mluvčí byl na témže místě.

* V Paříži bude odbývána výstava elektrických přístrojů. Mezi jinými budou tu činěny pokusy s několika systemy elektrických železnic, z nichž za nejdokonalejší považuje se dosud soustava londýnských bratří Siemensů.

Listárna redakce. Rukopisy nevracíme. — Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, oznamujíce toliko, budou-li v „Lumíru" uveřejněny čili nic: — „Překlad": Všímajíce si, pokud možná jenom nejnovější literatury, nemohli bychom otisknout — „A. K. P. Z.": Ještě trpělivost! — „C. M. P.": Pro náš list příliš odborné. — „B. B." (Shaslá hvězda): Buďte jen dobré mysle, třeba se netisklo. Pište stále pravdivé, jako všechno dosud. — „A. Sch. P.": Libo-li vám, zasýlejte. — „E. ch." — „—i —" „Leden" — „A." (Z.—by) — „c. k. (1 + 1)": neuveřejníme.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 28. února 1881. ČÍSLO 6.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

VI.

Noční zábavy.

(*Hudba stává se jemnější, příval páry se rozdělí a objeví se Semiramis.*)

To, pane, Semiramis jest,
východu paní, hvězda hvězd,
a rodu svého vzácná čest.

Twardowski.

Co na ní? Jako jiná žena,
dost tučná, přitom byla fena,
ať mluví, potom uvidím,
v co vlastně slil se kotle dým.

(*Hudba utichne.*)

Semiramis.

Do Eufratu bahnitých vod hrouží
se měsíc dlouhou poutí unavený;
je chvíle ta, kdy každý stín se dlouží.
Spí město Nimroda; do kopí stráží
dav netopýrů v křivém letu vráží,
a kroky stráže hasnou bez ozvěny.

Na prahu komnat královských stín stojí:
to nejkrásnější z vojska, Asur mladý,
dnes jeho den, však raděj stál by v boji,
kde trouba hřmí a slonů stáda řádí; —
on nedovede skrotit vášeň mládí,
on ví, že hrobem jeho ten práh tady.

Jen kroků několik, jen směle zvednout
tam těžkou oponu a smrtelníka
by okem mohl zázrak krásy zhlednout;
ne jak mne viděl v bitvy víruém prachu,
ne v středu vojska v zlatohlavu, nachu,
leč jako měsíc v ložnici kdy vniká.

Chtěl střásti s duše tyto sny, leč pálí
jej u srdce a žhnou jej kolem lebi,
již rozhod se a v plášť se těsněj halí,
již krokem rysa chodbami se dere,
jde ve stínech, na konci chodby šeré
jen modla Molocha se lačně šklebí.

U dveří stojí — jak mu srdce bije!
to srdce bláhové jej zradí jistě!
Vchod závoj dlouhý, zlatotkaný kryje.
Klek', svoje ucho ku záclоně schýlil
a naslouchal — teď vzdech, či snad se mýlil?
Jen spatřit mne a umřít na tom místě!

Jen jedno ruky hnutí! trne, váhá,
však stalo se; již vidí víc než čekal,
před zrcadlem jsem stála polonahá.
Svit luny bledý odrážel se kovem
a po pleti, jež v lesku opálovém
se leskla, jak milence pohled tékal.

Jak vodopádem přes ramena sletá
vlas bok mi šlehaje, a z něho, dive!
jak labuť, lotosu jak stříbrokvětá
se vznáší koruna, prs plný kyne;
ten pouze Asur zřel, vše jiné mine,
i koral rtů i šíj i oko snivé.

Jen tento útvar plu čarného kouzla,
tak ušlechtilý jak luzný tvar vasy
jej opájí, byť říza zcela sklouzla,
on viděl by jen stále ten květ krásy,
jak tmí se kolem něho černé vlasy,
jak srdce tluk svou vlnou doprovází.

Dost viděl již a chtěl se plížit zpátky,
leč oko nemohlo se odtrhnouti —
ty svůdné linie! ten obrys sladký!
vše lákalo jej, dál tu báseň spřádal,
až srdce jeho divý tluk si žádal
na ňadrech mých jen chvilku spočinouti.

A nevěděl, že v mrtvém tichu noci,
kde každý dech zněl jako bouře náhlá,
tluk jeho srdce takou bušil mocí,
že rozhorlená náhle jsem se trhla
a skokem lvice na něho se vrhla
a v očích blesky hněvu v síň jej táhla.

„Jak, otroku, ti srdce divě buší!
to bídné srdce tebe prozradilo,
tys viděl, co zrak bohů pouze tuší —
Dost krásný jsi — mám s tebou soucit modly,
ty umřeš, ale dřív mi povíš podlý,
co z krásy mé tě nejvíc okouzlilo.“

„„Tvá ňadra, paní světa,““ zalkal s chvěním,
„„ty hrozny plné, ty labutě snící,
ty květy lotosu, jež políbením
svit luny žehná, tak mne blahem spily,
že touhou, žárem, bolem hnán, v té chvíli
bych smrt svou chtěl z nich píti jásající!““

„Nuž staň se,“ pravím, a pak vážným krokem
číš chytnu zlatou, rubíny se skvoucí,
v ní trysklo víno granátovým okem,
pak z lahvičky mok jsem tam nakapala
a s úsměvem tu plnou číš mu dala,
zříc, jak ji hltal jeho pohled žhoucí.

„Chtěls z ňader mých své zatracení píti,
nuž tedy pij a věz, že tato číše,
na níž se rubín se smaragdem třpytí,
jest odlikou mých ňader, dle jich tvaru
tvar její sklenut, vlnu, sklon i čáru
mých ňader zříš v ní, stejnou zhoubou dýše!“

A všecky vlasy v zad jsem odhrnula,
o sloup se opřela, skráň kryjíc dlaní,
naň zřela jsem a brvou nepohnula;
on pohár zved — teď ještě chvíli váhá,
však vidí stále moje ňadra nahá,
k rtům skloní číš a pije patří na ni.

Již dopil, pohár prázdný kles' mu na zem —
mdlé oko vytřeštil a v prach se sřítil,
jal svíjeti se, zaúpěl a rázem
se opět vztýčil a zas klesl znova,
pak zastřela mu oči mlha nová,
jíž jako hvězda bílý prs můj svítil.

A hrdá já jsem stála nepohnutě,
ve zraku jeho střehla žití ztrátu;
teď poslední ston z ňader zazněl dutě —
já stála ještě, beze vrásky čelo,
když otroci dva zvedli jeho tělo
a hodili je do vln Eufratu.

(*Rozplyne se. — Hudba začne znova.*)

Ďábel.

Nu, jak se, smím-li ptát se, líbí,
zda našel velmožný pán chyby?

Twardowski.

Ta žena — v světě řídký host,
ta měla věru statečnost,
však trochu dlouho povídala,
a tuším, že se vychloubala.

Ďábel.

Chceš tedy vidět jinou teď;
já pokynu a páry zeď
mně rozdělí se v odpověď.

Twardowski.

To bude asi čistá smeť!

(*V zrcadle páry objeví se žena Uriášova.*)

Twardowski.

Ta skoro se mi líbí víc,
má pěkný vlas a hladkou líc,
ba krása to je z rajských niv,
co řekne, to jsem žádostiv.

Ďábel.

Však odpusť, vkus tvůj není pravý,
mně Semiramis věru líp
se líbila.

Twardowski.

Jak kolem hlavy
se hustě vije závoj vlasů,
zde poprv, zdá se, vidím krásu,
ať promluví rtů jejích květ.

Ďábel.

Jak přeješ si, má stát se hned.

(*Hudba stichne.*)

Bethsabe.

V ten čas, kdy vůl jha sprostiti se žádá,
zřel David král mne polonahou v lázni,
i zdálo se mu, že číš ohně prázní,
když tuhý prs a snědá viděl záda.

Twardowski.

To věru krása, ač ne příliš mladá.

Bethsabe.

„Kde nejlítější boje zuří váda,
ať stojí Uriáš, kdy trouba zazní!“
tak dopsal list — já před ním stála v bázni,
mé srdce v nejistotě chví se, strádá.

Twardowski.

A hlupák měl, co jeho srdce žádá.

Bethsabe.

List přečet mně: „Chceš mojí ženou býti?“
Já padla na kolena: „Dej mu žití.“
Král strh můj šat, v své lože vrh mne v skoku.

Twardowski.

A za to svatého teď máme ctíti.

Bethsabe.

Když usnul ale, já jsem tiše vstala
a krále jmenem list jsem podepsala
a s úsměvem jsem lehla k jeho boku.

Twardowski.

A celkem vzato dobřes udělala.

(*Hudba začne znova.*)

Ta líbí se mi, žel, že párou stinnou,
nuž prosím, z páry utvoř ženu jinou.

Ďábel.

To těší mne, nuž, k svojí radosti
máš jinou míti dle své libosti!

(*V zrcadle páry zjeví se Lesbie. Hudba utichne.*)

Lesbia.

S modrého nebe padá večer šerý
a mládež jde se koupat do Tibery;
viz, kterak tmou ta nahá těla svítí,
jsou září, než se zlaté hvězdy vznítí,
již slavík zapěl, keř se pohnul tmavý.
A Cicero, ten moudrý, holohlavý,
již s Manliem si nalil pohár pátý
a upřímným se stával vínem vzňatý
a k němu blíž se sklonil s šepotáním
a nevěděl, že v stromech stojím za ním
a pravil: „Věř mi, Clodie mám dosti,
mne nudí již a doma mrzutosti,
a hlavní věc, již Metellus se vrátí,
stát volá mne, čas přešel již si hráti.“
Co zbylo mi, květ dýchal a pták jásal
a moře plamenů mi v srdce střásal,
já prchla v sad, byl divoký a stmělý;
já běžela a zřela, kterak bělí
se koupající temnem údy nahé,
mé oči byly nyjící a vlahé,
pás povolil a dolů spadla říza.

Jak na jaře se s břízy řine míza,
mé tekly slzy — skok, já v řece byla
a jedno tělo jsem si vylovila,
to nejkrasší z těch hvězd ve vlnách tmavých.
Té noci spal na vrkočích mých plavých,
že Catull byl, to já jsem nevěděla,
teď do věčnosti tak bych spát s ním chtěla.

Twardowski.

To trochu smutně zní a elegicky.

Ďábel.

Však lásky konec bývá také vždycky.

Twardowski.

Dost hezká to a příjemná je žena,
však Bethsabe mně líbila se víc.
Co Catull mi a Cicero, to pěna,
již nesfouk čas, leč pro mne skoro nic,
ta žena má jen cenu literární,
ač závistivě skoro připouštím,
že hoši bývali to asi švarní,
jimž lásky svojí vystrojila šprým,
a nedivím se, že se Catull zbláznil;
číš poesie svojí plamennou
jí rozlil po těch plných ramenou.
na ňadrech lásky marnotratně práznil,
však žena na konci jest jako žena,
hni páry oponou — mě baví změna.

(*Hudba utichne. — V páře objeví se obraz Herodiady.*)

Twardowski.

Ta líbí se mi ze všech nejvíce,
jí z očí plápolá vztek tygřice,
to vášeň zosobněná, to je hněv,
to nenávist, nuž koruno ty děv,
své tajemství mi bez rozpaku zjev!

Ďábel.

Ta žena veliká je, taký plod
se v každé podjeseni nečesá,
tou chlubiti se může pekla rod,
toť Lucifera první maitressa,
a mně jen musíš, brachu, děkovat,
že vidíš ji tu in natura stát.

Herodias.

Za doby mé, ve vášně víru stálém
byl pro mne pustý, prázný Jerusalem,
těch hejsků vír již nestačil mi víc,
to děti, bezvousá jich byla líc.

Já snila velikého z lesa muže,
byť třeba oděn v medvědí byl kůže,
však sílu vlka v pažích musil mít,
a proroka hněv, před nímž chví se lid.

Mne bavil v kalu lidstva pravdy mstitel,
jej vedli kol a děli: „To Jan Křtitel!“
Muž divoký, vous hustý měl i vlas,
a kůže zvířecí prs kryla mu i pás.

Já řekla sobě: „Tento, tento pouze,
ten divoch, obr, dostačí mé touze,“
a šla jsem za nimi, jej ve žalář
hned vrhli — v snu jsem zřela jeho tvář.

Být musí mým. Já pouze v něm jsem žila,
já do města šla, strážce podplatila,
před okna jeho mříží stála jsem
a dívala se k němu s úžasem.

Jej lákala a svlékala své šaty
a spouštěla vlas vlnivý a zlatý,
leč vždycky odvrátil se vážný, tich,
na vzdechy mé děl drsně: „Ty jsi hřích!“

Vše nadarmo. Vztek rozpálil mne v muce,
já ku králi šla a spínajíc ruce
jsem vztek svůj vlila v tance běsný rej,
a při tom stále, stále zřela jej.

„Co poroučíš,“ děl král, „to má se státi,
chci, co si zvolíš, v oběť tobě dáti.“
Já chtěla mít své lásky mstitele
a řekla chladně: „Hlavu Křtitele.“

Twardowski.

Ó zjeve stůj a v mhu se nerozplývej,
tu píseň Sireny mi dále zpívej!
Tys žena, jaké nám je potřebí,
když tebe zřím, mně zdá se o nebi.

(*Zjev zmizí.*)

Ďábel.

Nu, nejsem mistr ve svém umění?

Twardowski.

Jen škoda, že se v mhu vždy promění,
a člověk lačný s mozkem blázna
se chytá fantomů a prázna.

Ďábel.

Tvá odpověď ta vždy je rázná.

Twardowski.

Ta měla sílu, vášně žár,
blesk v oku, těla kyprý tvar.

Ďábel.

A přec to byl jen mlhy cár!
Co ještě chceš snad viděti,
kyň, bleskem k tobě přiletí.

Twardowski.

Chci vidět Evu, matku lidí,
jež na svět vnesla prokletí.

Ďábel.

Zde třeba mnoho nákladu
a potom — jiný tady řídí
to zjevení — já ve své moci
mám pouze ukázat ti Evu
ve lítosti a nebes hněvu,
ve pokoře a po pádu,
tu ubohou, jak bloudí nocí
a úpí — tvorstva záhadu.

Twardowski.

Já chci ji ale vidět v ráji,
tu spanilou a kvetoucí,
jak podávala v žití máji
prs Kainu žitím kynoucí.

Ďábel.

Kain nebyl, brachu, její syn,
hoch Lilithy, plod otce vin,
však Evu chceš-li přece zřít,
jak řek jsem, rač se spokojit.

Twardowski.

Když jinak nelze — má to být.

(*V páře zjeví se obraz Evy. Jest oděná v kůže zvířecí, bídu a strast má v obličeji, dlouhé šedivé vlasy splývají jí až na zem; pláče hořce.*)

Twardowski.

Ať mluví pouze slovo jedno!

Ďábel.

Ta mluví více mlčením
než slovy může celý svět,

*

ta odpovídá úpěním,
jsi dítě hříchu, ztracen, klet,
a dědic útrap, muk a běd!
(Obraz se rozplyne.)

Twardowski.
Mně smutno, teskno je a hědno.
(Divoce k ďáblu.)
Ó lotře ty a kejklíři,
jenž proměňuješ v chlubnou masku
vše, co mně mozkem zavíří,
lžeš pravdu, nadšeni a lásku,
ó duše zrádná, úpíři,
když člověk život prohýří,
ty odpovídáš na otázku
tím, lidskosti že přerveš pásku
a vysmíváš se — styď se, styď,
anebo lépe, již se kliď
v klín pekla, jež tě vyplilo.
Ty všeho žití mohylo!
Ach Evo, Evo, děkuju ti
za šedivý tvůj dlouhý vlas,
za slzy, jež jak perly svítí
na okraji tvých šedých řas,
jsem člověk, syn tvůj, cítím zas!
V tu bídu, v kterou uvržení
zde zápasíme hříchem tvým,
já nechci množit kletby znění,
jež před bohem jest prach a dým,
já spíše volám: „Sladká vino,
jíž člověku byl vzatý ráj,
buď vítáno mi pravdy víno,
v mé mysli myšlenko teď zraj.
Chci zápasiti jako jiní,
chci trpět a chci bojovat,
má bolest — je mé dobrodini,
jsem spasitel — kde byl jsem kat.
A mizerná ty chamradino,
jak mohlas mne jen oklamat!"
(Chytí co mu do ruky padne a mlátí do všeho, co mu do cesty přijde. — Všecko mizí v mlze)

Ďábel *(na střeše).*
A já se dále budu smát!

(Pokračování.)

Falešný prorok.

Sociální genre od *Jana Liera.*

Umění kolovrátku docházelo; muž jej spravující byl z něho virtuosně již vytočil Chopinovo nocturno, pochod z „Netopýra", kousek „Prodané nevěsty", bravurní arii z „Trovatore" i jinou výbornou muziku a měl ve své skříni na skladě již pouhého jen „Lohengrina".

Chystaje se pustiti tohoto reservního siláka útokem na vrata, jež byla až posud všem kouzelným klíčům hudby tvrdošijně odolala, rozhlédl se Karafiátovou ulicí.

Poznal, že se vytratila většina posluchačstva, jemuž poklady svého kolovrátku na pospasy byl vydával; poslední a nejvytrvalejší zelinářka opouštěla s krámem, výdělkem i hudebním požitkem jeviště své hlučné dopolední činnosti; z oken nad patnáctimetrovou tabulí, opatřenou obrovským nápisem „L' éducation des filles", zmizelo čtvero starých očepených a osm dílem kostrbatých, dílem hladce přičesaných hlavinek veškerého obyvatelstva pensionátu, které před obědem z vyhlídky a z koncertu se těšívalo. Celá pak ulice měla tutéž spokojenou, dřímavou tvářnost jako většina odlehlých solidních ulic ve 12 hodin a 47 minut s poledne, jež rafije na blízkém věžním orloji ukazovala.

Právě se počínal volným tempem dobývati „Lohengrin" ze svého úkrytu, když vrata se rozevřela.

„Dost již," pravil vyšedší domovník a podal hudoucímu člověku peníz. „Pán si chce po obědě zdřímnout."

Kolovrátkář se uctivě uklonil, mávl čepicí nahoru k oknům a vyhnav poslední svou hudbu rychle z nástroje, uzavřel pramen lahodných tonů i zaměřil šourem přes ulici ke skupině lidí, kteří se znenáhla scházeli.

Společným příznakem těchto lidí byl chatrný oděv a chvošťata, jimiž byli ozbrojeni.

Kolovrátkář prošel sborem zametačů a vkročil do malé chudinké hospůdky, kdež složil svůj orkestr i své údy na lavici a poručil si nápoje.

Hned za ním vešli někteří zametači a prohlíželi si zvědavě kolovrátkáře, který jim rovnou pozorností oplácel. Patrně se viděli poprvé.

„Onen pán nepije na společný účet?" ptala se sklepnice, ukazujíc na kolovrátkáře.

„Nikoli," pravil rozkročený, „hudebníka" jako odvodní komisař si prohlížející muž z brigady zametačské. „Ale může pít. Jest jedním z parobů jako my a proto náš bratr. Podej mi svoji mozolnou pravici člověče, jsi náš."

„Nerozumím vám," namítal kolovrátkář.

„Nováček, otrok, jenž se posaváde domnívá, že s pouty se narodil," usmál se mluvčí, obrátiv se k soudruhům. „Otevřeme ti oči, příteli. Zde scházíváme se den co den před padnutím hodiny, volající nás k robotě, abychom si posteskli na křivdy, jež pášou na nás vrahové naši, a bychom se uradili o tom, jak rozbijeme své okovy. Za okamžik přijde náš vůdce. Seznámím tě s ním, on uvítá tě s otevřenou náručí. Pij s námi na bratrství."

„Nechci od vás darů —"

„Mlč zaslepený! Naše opravená společnost nezná žádných dárců a žádných žebráků. Co potřebuješ, to náleží tobě přirozeným právem. Mezi námi není nikdo o svou žízeň zkracován — jen měšťácká společnost trhá žíznícímu nádobu od úst — —"

„Zticha účetní," volali zametači ode dveří na mluvčího, „inženýr přichází."

Do jizby vkročil hubený vysoký muž, s bledým vpadlým obličejem, z něhož dvé černých očí zpurně hledělo.

Zametač „účetní" seznámil svého druha, jemuž přezdíváno „inženýr", s kolovrátkářem.

„Pro mne," broukl „inženýr", hodiv čepicí na stůl, „chcete-li míti trubce ve svém oulu — buďsi. Mně jest tento jinak malicherný případ pádným důkazem, že v socialní vědě, kterou vám již po čtyři neděle vykládám,

nerozumíte ještě ani abecedě, že neumíte ještě rozeznávati supy od beránků. Přijali jste do svého středu kapitalistu."

„Haha!" rozesmál se „účetní".

„Já trvám přesně na svém stanovisku," pokračoval „inženýr", sehnav bleskem svých očí smíškovi smích s tváře. „Do našeho krnhu náleží pouze nemajetný pracovník. Možno však nazvati lajdání tohoto člověka prací? Či jeho točení klikou, jež rovná se naprostému utrácení živé síly, vidí se vám býti výrobou? Jest shrnuta v jeho kolovrátku suma jeho práce, jež mu opatřuje výživu? Nic takového! Jemu zaprodal dělník práci svých rukou a on, lenošící kolovrátkář, pouštěje svůj kapitál v obecné užívání, beře z něho lichvářský úrok —"

„Račte prominouti, pane inženýre — já jsem chudák —" koktal vyjevený kolovrátkář.

„Jsi kapitalista!" okřikl jej vůdce zametačů. „Netáži se, páčíš-li si svůj majetek na sto či na milion. Já chci svým soudruhům jen ukázati, jak rozeznáváním malých rozdílů musí se učiti určitému a jasnému poznávání velkých."

„Přátelé," pokračoval, „vy utvrzujete mne v přesvědčení, že rozdělení majetku neb zjednání rovnováhy mezi vlastnictvím a prací jest nesmyslem, oddělením dravců od obětí čmáron na papíře. Lidstvo rozlišuje se v hlupáky a darebáky. Zde, mezi těmito čtyřmi stěnami jste vy hlupáci a já darebák."

„Oho!" odporoval „účetní".

„Snad chytrost učinila tebe z mohovitého obchodníka zametačem — brachu!? Vy hoši jste slabí a nevědomí, já však vládnu věděním a umem. Zjednáte dnes rovnováhu ve společnosti a zítra ji sami rozrušíte, vy sami prodáte mi za mísu čočky svoje lidská práva, jež budou smetím ve vašich rukou, skloníte svou šíji zase otrocky před silnějšími, a vaše slabost, vaše nevědomost vnutí jim opět majetek, učiní z nich znovu darebáky. Proto musíte i vy i já pod kuratel, jejž společnost nad sebou zřídí."

„Výborně!" křičeli zametači a kolovrátkář tleskal — snad aby smyl vinu svou.

„Poslyšte," usmál se „inženýr". „Řeknu-li vám, že obdélný kus dřeva, který držím za jeden konec v ruce, jest pákou, jejíž síla v pohybu roste dle jisté proporce s její délkou — budete také volati výborně, avšak teprvé když vás holí udeřím, porozumíte mi. Podobně jsou vám moje výklady o poměrech společenských plamenným Mene tekel, na něž ale pohlížíte jako děti na ohňostroj. Musím k vám srozumitelněji mluviti a povím vám nejprvé, jak kapitál moji práci mrskal."

Kolovrátkář, jenž byl s rostoucím účastenstvím na „inženýra" pohlížel, přisedl blíže, aby lépe slyšel.

„Jsem synem tiskaře kartounů, totiž stroje, který vedle perrotiny v továrně svým pánem hnán a k výrobě šátků používán byl; pán se s ním ovšem nedělil o výtěžek práce jako se nedělil s perrotinou. Oběma, otci a stroji dostávalo se od továrníka pouze tolik, mnoho-li k udržení jich při schopnosti k práci nutně potřebí bylo. Bída mého otce jest mi dotvrzením these, že podle platného nyní řádu společenského nevypočítává se mzda dělníkova z ceny jeho díla, nýbrž z ceny brambor, jimiž se pro svého pána živiti musí. Bylo nás více dětí a otec lopotil se dvojnásob — podle svého domnění na nás, podle mravního přesvědčení továrníkova jak slušelo na něj. S dětmi svých dělníků ovšem chlebo-„dárce" nekalkuluje. Rodiče dali mne studovati, abych byl také „pánem". Nevím, zná-li kdo z vás trpký, zabijácký, znemravňující osud chudého studenta. Věřte, že tento osud zpřeráží pacholeti nohy, schromí jeho ruce, zpraží jeho svěžest a pak postaví je do světa, aby stálo samo, aby běželo! Leč té doby jsem byl naučen mysliti, že chudý student jest povinen vedle zámožného hejska skromně se krčiti, za něj a také na něho se pilně učiti, aby jednou co platný člen lidské společnosti mohl poctivě onomu hejsku vydělati, co on prohýřil a svatým svým právem ještě promarní. Vydržel jsem a vstoupil jsem do života odborně vzdělán jako nemnohý. Moje způsobilost zjednala mně ihned prostředky k práci, kapitál dvaceti tisíc zlatých, který v bilanci národního jmění byl zapsán pod nahodilým záhlavím Gabriel Chládek; pod nahodilým pravím, neboť podle naší správné nauky není narození se v kolébce boháčově nijakým právním titulem k držení kořisti, která otci při roztahání národního jmění připadla. Dvacet tisíc bylo v mých rukou a ovšem i konto; v mé moci bylo je zmrhati, rozmnožiti, na sebe převésti, neb ladem je nechati. Tento Chládek byl rybníkář ze selského rodu; jeho prapraotec vzdělal prý půdu, na níž seděl, uvázal se v její držení a nikdo nepopíral mu práva k vlastnictví tak dobytému. Já zúrodnil jsem mrtvou hmotu, kterou bylo jmění i se svým Chládkem, učinil jsem je plodným a mé právo k němu bylo na vlas tak dobré jako ono jeho prapraděda. Tenkrát jsem arci smýšlel jinak. Použil jsem jmění k podniknutí stavby části železnice, pracoval jsem neunavně, energicky, obezřele a ukládal jsem výtěžek za výtěžkem do pokladny, k níž měl klíče Chládek. Z výnosu své práce nechtěl jsem více než tolik, co vystačilo na skrovné potřeby cikánujícího technika. Dostavěli jsme. Můj klíčník radil: „Pojďme do Prahy, nakupme pozemků a stavme domy." Uposlechl jsem. Rozmnožil jsem původní kapitál na sto tisíc, zpateronásobnil jsem jej a pan Chládek zhrdl z mého výdělku tak, že mne pojednou o pět hlav přerostl. Ve mně procitlo sebevědomí, chtěl jsem svého klíčníka zredukovati na pravou míru, avšak záhlaví konta u mých sto tisíc v bilanci národního jmění mi ukázalo, že blbým jsem byl, nesmazav je. Stáhlo klíče, vylezlo si na hromadu mých peněz a s jejich výše spustilo na mne kázaní: „Toť tvůj dík proletáři, který tak dlouho mou milostí jsi živ byl" — atd.! Zavolav si lidské právo za pochopa, vyvrhl mne pan Gabriel Chládek na ulici, kdež měl jsem poznati nahou brutálnost měšťácké theorie, pravící, že cenu díla určuje poměr nabídky k poptávce. Práce moje přestala býti hledanou, kapitál zastavil výrobu a nechtěje se s námi pracovníky děliti o malý zisk, zůstal raději ladem. Otevřel-li někdo pramínek výživy, již vrhlo se z nás hladových sto na něj, a jen ti se nasytili, kdož byli nejsmělejší neb první. Ostatním zbylo slídění po odpadcích, — práce sklesla na žebrotu, já s inženýra na zametače."

„Zapomněl jste pane Režný doložiti," podotkl s úsměškem kolovrátkář, „že vědomí výrobce Chládkových sto tisíců procitlo ve vás právě tehdy, když počal jste se ucházeti o jeho dceru Irenu. A poněvadž vás odbyli, zmoudřel jste tak, že dnes —"

Bývalý inženýr vyskočil překvapen, zaslechnuv své jmeno; při slovech kolovrátkářových polil jeho tvář ruměnec a z očí mu sršely jiskry.

„Ano!“ rozkřikl se. „Na Ireně mi ukázal náš společenský řád svou hnusnou, i můj ideál v prodejnou loutku měnící surovost. Byli jsme na ni dva, já jsem dával v dražbě za ni svou duši, svoji hlavu a své ruce, druhý však více — chlubný jazyk, firmu a své hypotekární dluhy! Dostal ji a mně s ideálem zmizely poslední šupiny s očí, viděl jsem, že moje práce mne ponížila před ní za paroba, jakých měl její otec k tahání koleček sta, poznal jsem, že její mnou za lásku ceněná důvěra byla pouhá povržlivá nedbalost, které se oddáváme před čeledínem —“

„Upokojte se, pane Režný,“ řekl kolovrátkář, položiv oslovenému ruku na rameno. „Váš soupeř Irenu nedostal; upadl dříve, než si mohl pomoci svatbou s ní, Irena zbavena povinnosti vzíti si ho, a jemu zbyl jedině — kolovrátek, jejž mi za strašný hřích a kapitál počítáte.“

„Vy — architekt Lacina?“ vyrazil ze sebe náhle opět zsinalý zametač, uchopiv kolovrátkáře za obě ruce.

„Líná chaso!“ ozval se hrubý bas ve dveřích. „Tak pracuješ, když se dozorce o chvilku opozdí!? Pryč odtud — hajdy na ulici!“

Sbor spiklenců zanechal mžikem svého pohodlí i svých nauk a ruky obratem vyřítil se na ulici, kdež tiše a pilně před očima velemocného pana dozorce jal se pracovati.

Pan dozorce vypeskoval s náležitým důrazem kolovrátkáře, jejž pokládal původcem zametačského dychánku, a měl bystré i přísné oko na Režného, který po jeho soudě hned od počátku nemístně a drze po inženýrsku vyhlížel.

Režný zavdával mu dosti příčiny k mrzení. Rozléval při kropení vodu jako slepý a polil posléze důkladně nohy jisté dívce, která před pensionátem se byla zastavila.

Dívčina vyskočila na práh a trhla zvoncem; byla mladá, velmi pěkného, ovšem i bledého a přepadlého líčka, chudobně oděná, v pohybech nejistá, ostýchavá.

Mumlaje omluvení pozvedl Režný své oči k ní a zavrávoral.

„Irena!“ vydechl ze sebe.

Dívka se zarděla a oči jí zvlhly. Trhla zvoncem opět; v pensionátě bylo vše pohříženo buď v hluboké studium neb v odpolední spánek.

„Co tu hledáte?“ ptal se Režný.

„Zaměstnání.“

„Vy — Ireno, nepatrnou učitelkou?! Ne, v to otroctví vás rodiče vydati nemohou!“

„Sama musím, mám-li jim co platna býti.“

„Což dnes pojednou všecbno jest zvráceno?“ žasl Režný. „Mluvte, abych vám rozuměl!“

„Můj otec jest v obou domech na Žižkově nyní pouhým domovníkem svých věřitelů a na stavebních místech u Vendelinky si pěstujeme zeleninu pro svou potřebu. Toť vše!“

„Ireno!“ zvolal Režný vroucně. „Kdybych měl k vám jakých práv — já —“

„Netázal jste se nikdy po nich,“ odvětila dívka tichým, utajeným pláčem tlumeným hlasem. „Na místě kýžených pozorností mně, prokazoval jste služby mému otci, ku své škodě až příliš na svou důstojnost zapomínaje. A když uražena chtěla jsem vás poškádliti, k činu dohnati líčenou přízní k Lacinovi, jejž by mi byli rodičové nikdy nevnutili, vzchopil jste se k činu, který —“

„Který nyní napravím.“

Rozloučiv se s dozorcem a nechav udivenou fortnýřku pensionátu státi, odvedl Irenu.

Zametači v Karafiátové ulici jej viděli ve svém kruhu naposledy. Firma Gabriel Chládek zanikla a z trosek jejího jmění obratně shledané i využité zbytky posloužily za fond nové firmě „Havel Režný“, která předloní stavěla na Vinohradech domek, vloni dva domy, letos buduje čtyři a na přes rok —

„Má rozum, obratnost, štěstí, pěknou ženu a roztomilé děti,“ tak a podobně si vypravují o Režném za koňskou a za žitnou branou.

Rovněž tak zametači v Karafiátové ulici. Nejprvé vynášeli nad odrodilým falešným prorokem strašné ortely a na potkání „líbali mu poníženě ruku“. Později zanechali prvějšího a setrvali jen při druhém.

Ze sociální vědy zbyl jim pouhý společný účet v hostinci a zmatek v hlavě „účetního“, který tvrdívá, že lidstvo nerozpadá se v hlupáky a darebáky, nýbrž v lidi, kteří v loterii života vyhráli a kteří prohráli; křik po napravení bude prý vždycky. Také prý massa slabých bude vždy vodou na mlýn silných co svět světem zůstane; v tom shoduje se skoro s Darwinem.

Klekání.

Na čistém nebi hvězda bledá
si rodnou sestru vůkol hledá.
Slyš, vážný zvonu zvuk se krajem zvolna tratí,
ten srdce naše schvátí, však den víc nenavrátí.
Na modrém nebi zrcadle
chví svit se luny zapadlé.

A večer mdlou se temní pláni
dnes jako zítra — do skonání.
Slyš, zvonu smutný spád jak do dálky se hrouží,
nechť srdce jak chce touží, ten den se neprodlouží.
A kraj se chvěje, tmí a mění,
a dne již není — — — —

Přes nivu kráčí poutník chorý,
kde v dál se tratí tiché dvory — —
Tiš, mroucí zvonu tok již s ozvěnou jen splynul,
poutník se cíle minul a kdesi zhynul, zhynul,
a kraj se chvěje, tmí a mění,
a dne již není, není, není.

Augustin Mužík.

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

IV.

Silné zatlučení na dvéře probudilo mne z tvrdého spánku. Žhavé paprsky slunce, stojícího již vysoko na obloze, praly mi do obličeje a oslepily mne na chvíli, když jsem oči otevřel. Čelo bylo horké a na všech údech cítil jsem velikou mdlobu následkem dlouhého, neobčerstvujícího spánku. Mechanicky vytáhl jsem hodinky z kapsy blusy — bylo devět.

Tlučení na dvéře opětovalo se s větší silou. Vyskočil jsem nemoha se ubrániti, abych hlasitě nezaklel a otevřel jsem. Ulekaná tvář caporala Foscola vítala mne na prahu.

„Co se stalo?“ tázal jsem se spěšně. Přelétl jsem vzpomínkou události předešlého dne — všecko zdálo se mně býti živým snem. Rozhlížel jsem se zvědavě po cele, nemoha se hned upamatovati, kterak jsem se sem dostal.

„Luini jest pryč!“

Lekl jsem se sám. Tedy přece pravda? Všecky následky mého nerozumného činu připadly mi na mysl. Teprvé po skutku vykonaném vidíme zlé stránky jeho, teprvé tenkráte, když jich nelze již odčiniti.

„A kde je?“ tázal jsem se, nemysle ani na smysl svých slov.

„Nevíme. Utekl v noci. Všecko je neporušeno — dvéře, mříže, zámek, všecko a je pryč.“

„Kdo měl klíče?“

„Zuccoli.“

„A má je?“

„Má! Sedí v cele vězňově celý sklíčen. Neví si rady, snad pláče. Bojí se panu poručíku přijíti na oči. Právě vyslal již pět lidí na prohlídku po městečku, zdali by našli aspoň nejmenší stopy po uprchlíku.“

„Jste dlouho vzhůru?“

„To právě, pane poručíku, Zuccoliho trápí. Vstal teprvé sotva před půl hodinou a šel se podívat ku vězni, kterého ale nenašel. Kdyby nás nebyl zburcoval, spali bychom posud. Bojí se nyní, aby pan poručík neřekl, že Luini prchl jeho vinou.“

„Pomoz mi ustrojiti se.“

S rychlostí, jaké jsem byl od té doby jen málokdy schopen, naházel jsem vše na sebe a vyběhl na chodbu. Tam stáli už moji vojáci přichystáni. Několik dominikánů zevlovalo kolem nich. Z cely, jež sloužila za žalář, vyšel potáceje se starý Zuccoli s hlavou skleslou a očima červenýma.

„Pane poručíku, nejsem tím vinen. S čertem musil býti ten chlap spojen. Život svůj bych za to dal, kdybych ho viděl na šibenici,“ bědoval šedivý voják. Bylo k tomu potřeba namahání, abych ho o jeho nevině přesvědčil a upokojil.

Připamatoval jsem si všech podrobností a vpravil jsem se do své úlohy. Prohledal jsem pečlivě celu, zkoušel mříž, prohlížel dvéře, zvláště zámek, ba ani na podlahu jsem nezapomněl. Výsledek pátrání byl pořád stejný — všecko bylo marno. Dominikáni dívali se s úsměvem na naše počínání.

„Pane poručíku,“ pravil mi voják Mestrarsini tiše, když jsme byli sami vojáci v jizbě, „což nemohli ho pustit ti černí zde? Ďábel jim věř, nevěřím knežím nikdy. Už včera se tak zachovali.“

Nápad tento nemohl mi přijíti lépe vhod. Tak mohl jsem podati vojákům vysvětlení záhadného útěku zcela prostým způsobem. Kázal jsem zavolati abate a počal ho vyslýchati.

„Pane poručíku,“ pravil mi se sladkým úsměvem, ale s tváří, na níž nemohl ovšem nikdo z nás nalézti ani stínu podezření, „včerejší naše počínání, než jsme otevřeli klášter, nemůžete nám pokládati za zlé. Snažili jsme se zachovati si klid, ale i když musili jsme poslechnouti; nesmýšlíme proto s královským vojskem nikdy zle. Musím též poslouchati svých představených a vím, co takový případ, jaký se vám zde stal, znamená. Klášter stojí vám otevřen. Je-li libo, prohledejte vše. Naleznete-li uprchlíka, budu se já nejvíce z toho radovat, jsa sproštěn podezření s vaší strany.“

„Nemáte dvojí klíče od místnosti kláštera, kterými by mohl býti puštěn?“

„Mám, ale mohu vás svým důstojenstvím ubezpečiti, že klíči, které visí nad stolem mé cely, již týden ani hnuto nebylo.“

Přijal jsem od opata ujištění, že se pro můj výslech nehorší, slyšel jsem svědectví o dobrém chování mých lidí a pozvání na opětnou návštěvu, dal jsem prohledati místa kláštera, kde by se byl uprchlík mohl ukryti, a rozloučil jsem se. Než jsem odjížděl, vyhlédl jsem ještě jednou z okna cely — neumělá socha Františka z Paoly kryla se v zelení křů a jen její příšerný obličej a nahá lebka vyčnívaly.

Rozdělil jsem houfec svůj na tři oddíly a dali jsme se do hledání stopy. Hledali jsme zbčha v chatrči jeho rodičů, stojící na samém břehu moře, hledali jsme ho po celém městečku — nikdo o něm nevěděl, nikdo ho neviděl. Nikdo ani nevěděl, že jsme přivedli včera jejich rodáka. Pro vojenský oděv si ho nepovšimnuto. Odvážná hra moje byla vyhrána.

Jedině amfiteatru, jehož mohutné rozvaliny na konci městečka dráždily moji zvědavost a zálibu archeologickou, jsem se hleděl pokud možno vyhnouti. Nebyl jsem si přece tak své věci jist, abych tam zavedl vojáky, boje se, aby vzdor všemu ujišťování úkryt Luiniho nebyl vypátrán. Vojáci moji hledali s velkou bedlivostí, která, týkajíc se jejich soudruha, se mi hnusila. Pot jim tekl s čela namaháním.

S tím větší horlivostí hledal jsem však Carlinu, kterou též nebylo po celém městečku viděti. Asi třikráte byl bych se již byl málem zmýlil, chtěje osloviti děvče její postavy. Zostření pozorovacího smyslu mívá za následek otupení jeho po chvíli namahavé. Tak se dělo i se mnou dnes. Když konečně, rozmrzen marností všeho a obdržev i svědectví borgomastra, že jsem vy-

konal v hledání, co bylo vůbec možno, chtěl jsem dáti povel k sehnání oněch pěti dříve vyslaných, abychom mohli odjeti, přistoupil ke mně voják Poeria:

„Ale, pane poručíku, na amfiteatr jsme zapomněli!“

Nechtě se dáti v podezření, musil jsem se obrátiti ještě tam.

Což byly pro mne v tuto chvíli znamenitosti této stavby, což sloh slonpoví, pořádek sedadel, když jsem spatřil tam Carlinu, jež mi vesele spěchala vstříc. Když uzřela vojáky za mnou, zalekla se sice, ale přišla přece až ke mně šeptajíc mi opatrně:

„Vše je hotovo.“

Teprvé nyní mohl jsem si ji dokonale prohlédnouti. Stala se vskutku mnohem hezčí, než se mi zdálo, od té doby, kdy co květinářka v Mascati dodávala mým knoflíkovým dírkám vždycky své něžné kytičky. Její modré oči činily ji velmi rozdílnou od jejích družek, jimiž se ulice hemžily. Při pohledu na ni cítil člověk onen pocit, jaký nás jímá, patříme-li na nějakou krásnou sochu, jejíž oči jsou bez zřítelnic, poněvadž nezračil se v nich onen oheň, jaký září z oka dětí jihu. I čistým svým šatem, vzácností to mezi špinavým prostým lidem sicilským, poutala zraky k sobě.

Zatím co moji lidé prohledávali různá sklepení, sedla si vedle mne na povalený sloup a usmějíc se pohrdavě vojákům pravila vesele:

„Ať hledají. Pero jest dobře schován a umí též utéci.“ A vypravovala tiše, kterak se Perovi podařilo dostati se nepozorovaně domů, odhoditi vojenský šat a ukryti se v amfiteatru.

„Jsem šťastna, že jsem viděla Pera opět v jeho špičatém širokém klobouku, který mu tak dobře sluší. Ty vojenské šaty dělaly ho vždy cizím. Zde,“ okazovala mi do krve rozedřenou malou ruku svou, „vlastními silami přivalila jsem veliké kameny na otvor, který vede do sklepa, kde jest Pero schován. Nikomu ani nepřipadne, že by pod tou hromadou rumu, kterou pokryla jsem ještě několika pruty břečťanu, mohlo býti sklepení a v něm člověk. Nikdo nezná všecky ty podzemní chodby divadla tak dobře jako my dva s Perem, kteří jsme zde od mládí pásali kozy. Jiné děti bávaly se těchto starých zdí a pěstě Perovy, který prohlásil zbořeniny za náš majetek. A zatím co se naše kozy pásly po stupních, prohledávali jsme my vše.“

„Nehněvá se již Pero na tebe?“ tázal jsem se chtěje přerušiti proud výmluvnosti Carlininy. Čelo její se při tom zachmuřilo.

„Ach, hněvá,“ odpověděla. „Nepromluvil na mne po celý den, co jsem byla s ním, pomáhajíc mu. Nemá se mnou smilování,“ mluvila jakoby pro sebe, zatím co zrak její zdál se blouditi po rozvalinách, „— ba dnes ráno — —“ a Carlina se náhle zamlčela.

„Co se stalo dnes ráno?“ pravil jsem s přízvukem, jakémuž obyčejně nelze odporovat. Také Carlina podlehla jeho moci.

„Uhodil mne, pane poručíku. Ale snad to nechtěl ani udělati. Nevím, ale myslím, že by nemohl býti tak zlým.“

„Bylo to poprvé, Carlino?“ tázal jsem se.

„Ano, poprvé. Býval někdy dosti zlým na mne, odstrčil mne zlostně několikráte, ale nikdy mne neuděřil, až dnes poprvé.“

„Hněváš se proto na něj, není-li pravda?“

„Ach, nehněvám, pane poručíku. Vždyť bude mít za nedlouho právo k tomu, aby mne mohl potrestati. Vždyť bude mým mužem.“

„Ale jest to surovost, Carlino, bíti někoho! Což to nepochopuješ?“

„Ano, surovost, ale jen u lidí městských a bohatých. U nás tak činí každý. Musím si odvyknout naříkati, musí tak učiniti všecky ženy chudé.“

„Nechci, Carlino, abysi se stala manželkou nějakého surovce. Ty jsi zvláštní svýma očima, jež prozrazují tvoji něžnost, a zdá se mi tedy, že se lišíš od druhých děvčat i svou duší, svou myslí. Tobě má snad býti jiná dráha vykázána, než kterou se ubírá většina tvých družek — —“

„Nerozumím vašim slovům,“ přerušila mne Carlina, „ale cítím, že mluvíte o věcech, které pro mne nikdy nevykvetou. Byla bych ovšem také ráda bohatá, krásná, jako ony dámy v městě, které jezdí v kočárech, zastřeny jsouce hustým závojem, aby slunce nezbarvilo jejich bílé pleti, na to si však nesmím nikdy ani pomysliti —“

„To jsou všecko trety, Carlino,“ přerušil jsem nyní opět já její řeč, „o kterých nemluvím. Myslím jen, abys nikdy nezapomněla na to, že máš lidský cit a svobodnou vůli, a že také žena je rozumný tvor, ač o tom zde u vás málo co vědí.“

Vojáci přicházeli blíže prohledavše všecko.

„Nu, co? Nic?“ obrátil jsem se k nejbližšímu, k Poeriovi.

„Nic, pane poručíku. Pojedeme domů, není-li pravda?“

„Ano, sežeňte ostatních pět, kteří vyjeli před námi.“

„Jsou již před městečkem,“ ukazoval mi voják Albizzi na místo, kde se blýskaly v sluneční záři piky mých lancierů.

„Tedy dejte jim znamení, aby počkali. Na koně a jeďte již! Přijdu hned za vámi.“

Byl jsem rozechvěn pomyšlením na bídný stav chudých žen sicilských. Mysli mé, v poslední době tak přístupné všem, čistě lidským citům, příčilo se pomyšlení, že tato zde bude týrána od svého muže jako většina jich. — Rozhodl jsem se rychle a chopiv Carlinu za ruku pravil jsem jí vážně:

„Vzpomeň si ve všech dobách, že máš ve mně přítele, ať jsem kdekoli. Jsem dosti bohat, abych ti mohl pomoci, měla-li bys toho potřebu, neostýchej se nikdy na mne se obrátiti. Nedej se trýzniti od Pera. Když by se ti vedlo nejhůře, opusť ho a vyhledej mne v Mascati. Postarám se o tebe do té doby, kdybys chtěla odejíti.“

Oči Carlininy zalily se slzami jako hrách. Než jsem mohl tomu zabrániti, přitiskla ústa svá k mé ruce. Objal jsem ji a polibek můj zahořel na jejím čele. Nebránila se, ale nastavila svá ústa. Pak políbil jsem ji dvakráte.

Jakoby tímto bylo uzavřeno vše, o čem jsem s ní byl mluvil, otevřel jsem opět náruč svou a usmál jsem se vesele, tím úsměvem, jenž se kouzlí na rty, je-li člověk šťasten. Také Carlina se tak usmála, ačkoli slzy na tváři ještě neuschly. V jejích očích nejevil se onen výraz lichého studu, jenž se děsívá lásky.

„Přijeďte brzo opět," pravila. „Budu se na vás těšit, pane poručíku."

„Přijedu co nejdříve podívat se na kastell a prohlédnout si důkladněji amfiteatr než dnes, i ony zbořené lázně římské tam na břehu. Ukážeš mi potom, kde byl schován Pero."

„A na moji svatbu po půl letě přijedete se také podívat?"

„Vynasnažím se o to. Ale nyní se necháš ještě na rozloučenou políbit, není-li pravda, Carlino?"

A nečekaje jejího svolení rozloučil jsem se tak a ubíral jsem se rychle z amfiteatru, před jehož zbořenou branou držel ještě jeden jezdec mého koně. Vyšvihl jsem se naň a cvalem spěchal jsem za svým houfcem. Připadalo mi vše to, co jsem právě zažil v Taormině, tak půvabným, tak dobrodružným, že mi přemýšlením o tom uběhla zpáteční cesta téměř nepozorovaně. Ten útok na klášter, ti tlustí veselí mniši v jich temných celách uprostřed nejsmavější přírody, krása jarní noci sicilské, večerní rozmluva s Carlinou, ta příšerná socha v záři luny, výhrůžná slova Perova — vše to vířilo mi hlavou. A konečně ta rozmluva s půvabným děvčetem v starém amfiteatru porostlém travou a břečťanem, ty políbky snad dvacet kroků od místa, kde kryl se ženich její, zdály se mi býti scénou z románu středověkého. Jen na jedno zapomněl jsem — zeptati se Carliny na onoho důstojníka, o němž prý povídává, ale i tomu musil jsem se jen usmáti.

„Pane poručíku," pravil mi starý Zuccoli, „povídám vám, že jen ti černí klášterníci nám to nadělení přinesli. Viděl jsem to každému z nich na očích."

Opakoval mi to ve dvou hodinách, jež trvá cesta koňmo z Taormini do Mascati, nejméně pětkráte. Proklínání páterů způsobem, jaký jen lancier umí, nepřestalo mi zníti v uších, sypajíc se ustavičně z dvacíti hrdel.

(Pokračování.)

Myšlenka.

Vlhce, bílo
hvězdné světlo
na zem slétlo
v samotě kde poupě snilo,
ale ještě nerozkvětlo.

Jak se třese
brva zraku,
polo v mraku
světlý sen kdy čela tkne se,
tak se květ chvěl do soumraku.

Noc šla jemně.
Lidé spali.
Pro ně v dáli
světlem nebes, rosou země
rozvil květ se dokonalý.

—n—

Z denníku ruského Čecha.

III.

Za bitevním šikem.

Z cesty, v kteréž líčení chci pokračovati, utkvěli mi nejutěšenějším obrazem v paměti Malorusové ukrajinští, podolští a na jižní Rusi vůbec. Požehnané nivy, příjemné podnebí, rozkošné pohledy byly milou protivou s oněmi smutnými kraji Malé Rusi, o kterých jsem právě mluvil. I lid jest zde jiný, všude kypí čilý život. Byla neděle. Náš vlak přijímal a zanechával na všech stanicích venkovský lid, z větší části statné hochy a děvčata, v pestrém národním kroji, který se zde s opravdovým vkusem nosí, ano není prost i jakési rozkošné koketnosti. Ráz toho lidu byl mně velmi sympatičným. Zdraví v něm jen hrálo; složení těla a črty tváře často bezúhonné, zvláště u děvčat, a chování jejich vyznamenávalo se jakousi přirozenou živostí a smělým, veselým rozmarem. Byl to pro mne zjev nový. V maloruských krajích Haliče, Volyně a sousedství viděl jsem obyčejně lid zmučený, zevnějšku polodivokého a polootrockého, který jevil se buď beze všeho života, v nepřirozené, zádumčivé uzavřenosti, pln nedůvěry ke všemu a ke každému, aneb za doby veselí pohroužel se v nelepou a divokou bezuzdnost všech možných vášní; zde naproti tomu nalezl jsem statné, krásné postavy plné jarého života, lid šťastnější.

Kdesi za Žmerinkou byl tak velký nával obecenstva k vlaku, že se náš vůz přeplnil mladým lidem. Úřednictvo ruských železných drah nerozmýšlí se dlouho, jak by si pomohlo z rozpaků, nedostává-li se místa ve vagonech. Vecpe se, co se vejde a jak se právě nahodí, trubka konduktérská dá znamení, a vlak letí dále. Na měkkých, suknem potažených polštářích druhé třídy usadil se nemytý bradáč v topánkách vedle elegantní dámy, a nečesaný žid vedle vzácného pána, a to s klidem, jako by to bylo úplně v pořádku. Podobně bylo i zde. Rozpaky některých, na svých místech příliš stísněných cestujících zavdávaly našim novým společníkům jen vítanou příčinu k rozmaru tím hlučnějšímu. — Maloruští hoši a děvčata krátili si cestu tak nenuceným hovorem a žerty, mezi tím co požívali arbuzy (sladké kdýně), které vezli s sebou v hojné zásobě, že nebylo smíchu a štěbetu ani konce.

Spolu s jižními zjevy dala se však více a více

cítiti blízkost války. Na každé křižovatce dráhy stály nekonečné dlouhé sanitetní vlaky s obětmi vojny; v každém z vozů bylo umístěno několik etaží s raněnými; kdo však z těchto mohl státi na nohou, vyhlédal z okna neb stál na stupních vagonu; v bledé tváři jeho byla patrna radost, že mu dal Bůh spatřiti ještě drahou „matušku" Rus. A v skutku, není snad národa, který by lnul více k svému domovu, nežli ruský!

Ty z raněných, kteří se nemohli těšiti pohledu, jenž zaceloval rány jejich radostným shledáváním se s rodnou půdou, ošetřovaly s neunavnou péčí milosrdné sestry, — paní a dívky všech tříd společnosti, jež volány citem vlastenectví a lidskosti, následovaly za prapory ruskými na pole bitev, aby ulevily bídám války. Z toho, co jsem slyšel z věrohodných vypravování, co jsem četl v autentických zprávách, a z toho, co jsem sám viděl, soudím, že sotva kdy projevily ženy více heroismu, více obětavosti, než tyto ruské „sestry milosrdenství". V nebezpečí, v hladu a chladu, v okrslku epidemií, často uprostřed beznadějných poměrů, kde nedostávalo se léku ani pomoci k ulevení muk raněných a nemocných, kde nebylo přístřeší a pokoje pro umírající, tyto ženy vykonaly skutky veliké; ony se nešetřily; těšily a opatrovaly do posledních sil, ano byly často i vznešeným příkladem neohroženosti v nebezpečí i v smrti. Mnohá z nich skončila na místech hrůzy hrdinsky svůj život . . .

Kromě sanitetních vlaků stály tu ještě dlouhé vlaky, nabité vojsky, vracejícími se z pole neb určenými zaměniti pluky vysílené. V čekárnách a restauracích všude plno rozmanitého důstojnictva: jedni se vraceli, druzí odjížděli. Dámy přijížděly vstříc příbuzným, neb provázely je; byly však i takové, které nikoho nevyprovázely i nikomu nejely vstříc; ony seděly v hlubokém zasmušení stranou, a smuteční oděv svědčil, proč přijely. Všude válečný material, zásoby, transporty; všeobecná tíseň a spěch, smích a ston svědčily zde o blízkosti bojiště.

Na čtvrtý den po svém výjezdu z Petrohradu dostihl jsem Benderu, a zde opustil jsem železnou dráhu. Nevelké, přízemní domky stojí tu roztroušeny po neobyčejně širokých ulicích. Všechno bylo přeplněno vojskem a s tíží dostal jsem těsný, špinavý a pustý pokojík u žida, za cenu 2 rublů denně. „Město" objímá vůkol holá, sluncem spálená step. Slunce žehne nemilosrdně, ani nejmenší větérek neobčerství dusný, mrtvý vzduch; těžko se zde dýchá. Ve dne neposkytuje krajina nikde známky života, každý se hledí utéci od nesnesitelného vedra. I dalekovidné bílé stany vojenského ležení zdají se jako vymřelými. Jak dlouhým zdá se ten den! Konečně však skloní se slunce k obzoru, a nastoupí tichá, nádherná noc. Měsíc vzejde na čistém jižním nebi, a mrtvý vzduch osvěží se rosou i oživí se lehkým pohnutím atmosféry, kterou naplňuje vůně stepních trav. Hluchá step oživne najednou vůkol překvapujícím obrazem; co zde živého, vše jest nyní na nohou. Obyvatelé opouští útulné domy své, a cesty naplní se brzy vojskem, konajícím své pochody obyčejně v noci. Zde táhnou dlouhé kolony pěchoty, jedna za druhou; pěchota jest oděna bíle od hlavy do paty: bílé kepi, zbroj na pouhých košilích, i bílé plátěnky do bot. V čele každé z kolon jde sbor pěvců. Tam opět slyšen temný topot konský, vidny massy jízdy, a ještě dále slyšíte rachot dělostřelstva a nesčíslných povozů. Hustá mračna prachu valí se s vojskem, a v svitu měsíce leskne se zbraň mdlým bleskem. Rázný nápěv ruské válečné písně, se svou rozmanitostí hlasů, se svým divným průvodem píšťaly, bubínků a rolniček, blíží se k vám, roste a nese se z plných prson daleko v tichou step, vzdaluje se a mlkne konečně v dálce . . .

V Benderu byl jsem při vší netrpělivosti nucen vzdáti se naděje, že dosáhnu rychle pluku, kterému jsem přináležel. Tento byl totiž v čísle pluků, které měly býti nahraženy jinými čerstvými, a obdržel již rozkaz k zpátečnímu pochodu na Rus; s mou cestou nebylo tedy spěchu. Jakkoli nepříjemnou byla mně i tato novost, nedalo se nic změniti. Možnost nové války zdála se již méně pravdě podobnou.

A nevím, jak dlouho býval bych zadržen v Benderu, kdyby mne šťastná náhoda na nádraží nebyla svedla s raněným důstojníkem našeho pluku, kterého jsem poznal po uniformě a který mně poradil, abych zajel do Oděsy k plukovnímu veliteli, jenž se tam právě léčil. Odjel jsem téhož dne do Oděsy, i na druhý den představil jsem se svému plukovníkovi. Přijetí, jaké mne zde očekávalo, překvapilo mne nad míru.

Přivykl jsem k tradičnímu tonu zahraničné vojenské služby, a očekával jsem i zde suchou, officielní formálnost. Nalezl jsem však pravý opak: Plukovník byl jednou z oněch přímých a srdečných povah, které nenávidí ten officielní ton, jenž skrývá pod svou uhlazeností obyčejně chladnou, hrdou reservu, někdy též prázdnou nadutost. Za našich dob stávají se mezi důstojnictvem vždy řidšími povahy, které zůstanou si stejnými vždycky a naproti každému, kdo by on byl: vůči vysoko postaveným, jako naproti podřízeným, povahy bohatýrské, rytířské, kterým jde otevřená, řízná pravda nade všechno. Pokud mohu souditi, jsou ruská vojska v tomto ohledu ještě šťastnější, než vojska jiných stran. Zde jest stará srdečnost a pravá noblessa ještě zjevem, dosti obyčejným; ona jest zabezpečena před vymřením samou přirozeností ruskou, která by se bez ní ani neobešla. „Buďte u nás jako doma," řekl mi plukovník, když jsem se mu byl představil; — „zavděčíte se nám velmi, jestliže zanecháte pro vždy všech zbytečných formálností: my jich zde nemilujeme." Průběhem naší zábavy naplnil mne plukovník údivem zvláště podrobnou svou známostí Slovanstva; nebyly mu cizími ani dějiny, ni literatura, ani přítomné poměry druhých slovanských národů. Pobyt v Bulharsku za dlouhé vojny posloužil mu k mnohostrannému pozorování národa a kraje; o Jirečkových dějinách Bulharska mluvil s velkou vřelostí. Taková daň Všeslovanstvu není ovšem pravidlem všeobecným na Rusi; naleznete zde v ohledu k nám druhým Slovanům též ignoranci i chladnou lhostejnost; nepřízně však u skutečného Rusa určitě nenajdete, a těch, kteří přijali vědomí příbuzenství a vřelého přátelství k nám, jest velmi mnoho.

Náš plukovník miloval družný, živý rozhovor veselé společnosti, vypravoval vždy nové anekdoty a vtipkoval rád; v službě byl rozhodně kategorickým, při vhodné příležitosti obracel se k pluku s jadrnou řečí, a mluvíval často s nadšením, s ohněm. On rád pohovořil s prostým vojínem, nenáviděl žalob, pronásledoval přísně

nespravedlivost a lež; mnoho četl a pracoval, i prázdný čas svůj krátil si řezbářstvím, v kterém znal se mistrně, i rýsováním.

Přijal jsem nabídnutí plukovníka zdržeti se v Oděse do jeho vlastního odjezdu a provázeti jej pak k pluku, který se již vracel z Bulharska. Tak se mi naskytla příležitost poznati poněkud město.

Oděsa vypíná se velmi malebně nad příkrým svahem značně vysokého břehu, tak že krásné její bulevary leží takřka nad samým mořem. Vyhlídka jest odtud rozkošná. Modravá hladina mořská prostírá se pod vámi, posetá množstvím lodí, korábů i parolodí; při jasném osvětlení jižním odrážejí se bílé plachty jejich od temné hladiny mořské bělostí labutí, a mizí v dálce co malé, světlé tečky na obzoru, kde povrch mořský splývá skoro nepozorovaně s lazurovým nebem. — Čilý ruch a pohyblivá směs na nábřeží prostorného přístavu, pobřežní železná dráha, mořské lázně, vše to leží pod vámi jako na dlani, a podává obraz, že utkví na něm oko dlouho jako upoutáno. Oděsa jest jedno z míst, kde se stále stýkají národové tří dílů světa v neunavné činnosti; Evropa, Asie i Afrika podávají si ruce. Od přístavu vedou krásné široké schody nahoru k městským bulevárům, podle nichž táhne se řada vkusně strojených budov a moderních domů. Malebná nepravidelnost břehu ukazuje nám dále části města, citadelu, zeleň rozkošných zahrad, dači a villy v tolika změnách, že každé o sobě tvoří nový zajímavý obraz. Celek jest pak takový, že se zde nelze uzavříti velkolepému dojmu. Oděsa jest městem více evropským a obchodním, nežli ruským. Uslyšíte zde a smluvíte se ve všemožných jazycích, a uvidíte všemožné kroje jihoevropské i orientálské. Na bulevárech bývá mnoho obecenstva. Pochopil jsem zde sladké far niente, jakému oddávali se mnozí z něho na rozkošném výběžku buleváru, odkud jest nejlepší rozhled, a kde jest komfortně zařízená kavárna, napolo pod širým nebem. Spočinouti zde po výtečné koupeli mořské, a pohroužiti se pak zde v ten milý, tak střídavý pohled vůkol, jest závidnou rozkoší. Na nejpříkrejším sklonu byl tu připevněn k barićře veliký dalekohled, který šel často z ruky do ruky, zvláště kdykoli se pojevila na obzoru, splývajícím téměř s mořem, malá, nejasná skvrna, která poznenáhla rostla, až se proměnila v patrný dým parolodě, přibližující se od jihu neb od východu, odkud se očekávaly stále transporty zdravých a raněných vojínů, — neb zprávy o těch, o kterých nebylo dávno žádné zvěsti . . .

Nemohl jsem se dlouho nahleděti na to všechno. Zde se rozehraje obrazotvornost, vzlétne smělá mysl. V paměti budí se polozapomenuté pověsti orientálské, sní se o Kavkaze, oživují se obrazy z dávné historie, až se konečně pozastaví mysl nad významem tohoto místa v přítomnosti, i pohrouží se v úvahy o tom, co Petr Velký nazval „prorubiti okna své budově“, vztýčiv vítězný prapor ruský na Baltickém a na Černém moři. Ano, on uměl „prorubiti“ své grandiosní budově okna, odkud zraky dosahují daleko na západ, na východ i na jih! —

Poslední motiv.

Zaznívá zpěv.
Posvátnou piršku roní
marně kněz na rakev,
nezbudí žití.
Zlomené na rakvi voní
od milé kvítí.

Odchází chud
v podzemních stínů roje,
tam žádný lidský blud,
ni hořkost v hrudi;
tam není panství, ni boje;
mrtví jsou chudi.

Odešel spat.
Kadidla šeré rysy
z chýže se pnou jak had,
vítr je brázdí.
Odešli. Dýmka jen visí
vyhaslá na zdi.

Jos. Vl. Hrubý.

Plantáže sedmi krasavic.

Z „Louisianských povídek“. Napsal *G. W. Cable.*

(Dokončení.)

Oblak, avšak ne tmavý zastinoval náladu myslí na Plantáži krasavic. Starý pán, jehož zářivá přítomnost činívala jej povždy světlým Saturnem točícím se a jiskřícím ve skvělém kruhu svých dcer, upadával v zamyšlení, vytrhl se najednou ze svých mračných snů, chodil často sám a vyslechal nevrle denní zprávy svého dohlížitele.

Nebylo také divu. Dcery znaly dobře jeho skrblivost v obchodu a pokládaly ji za příčinu nezdaru, s nímž potkalo se vyjednávání o pozemky starého de Carla. Plantáže začala se jim nelíbit. Jestliže vál vítr od severu, nebylo možno vyjeti. Ráno bylo v zahradě mokro. Večer trhali koníci uši svým pronikavým sviřinčením. Nuda zmocňovala se všech; každé zabolení hlavy vykládáno za předchůdce rheumatismu; a když konečně ta přirozená, neúmorná veselost francouzské krve vypukla u tohoto roje dívek, žijících bez nedostatku a starosti, v hlučný smích u přítomnosti otcově, tu rozevřely se široce jejich francouzské oči a zaťaly se jejich malé ručky a přisahala jedna po druhé, a všechny najednou, že se to smějí jenom nad svou vlastní bědou a že se utrápí, když nepřestěhují se do toho krásného, drahého města. „Ó, toho divadla! Té ulice ď Orleans! Ó, toho carnevalu! a těch plesů!“ A v té své francouzské bezbožnosti dovolávaly se pomoci nebes, a padaly si do náručí a jedním vírem tančily dolů a nahoru po dlouhé chodbě zpívajíce valčík, a padaly jedna po druhé udychané jako ptáčata a oči zářily jim veselostí.

Po třikráte, takto z domu vyhnán, navštívil plukovník starého de Carla — ovšem jen tak náhodou —

*

a vždy nabízel víc; avšak marně. Konečně přišel ve vší formě.

„Oh?“ řekl hluchý vzdálený příbuzný. „Nač toho potřebujete? Proč nezůstanete tam, kde jste byl povždy šťasten? To zde je bídné staré myší hnízdo — dobré pro starého indiánského Karla — to je všechno. Proč nezůstanete tam, kde jste byl povždy šťasten? Proč nezakoupíte se někde jinde?“

„Po tom ti nic není,“ přeskočilo plantážníkovi. Abychom pravdu děli, neviděl té pravé příčiny sám.

Následovalo posupné ticho. Pak řekl de Carlos:

„Nuže, prodám vám ten dům starého Karla.“

„Dobrá! — a celé staveniště,“ řekl plukovník.

„Počkejte,“ řekl Karel. „Prodám ten dům i celé staveniště; pak přijdu, opiju se a usnu; pak přijde ďábel a řekne: Karle! starý Karle, ty bídný sešlý starý pse, vstaň! Co to děláš? Kde je ten dům, jejž nebožtík starý pan hrabě dal tvé prabábě? Což nevidíš, jak ten vznešený pán, ten de Charleu, šel a strhl jej a udělal z něj nový, ty starý blázne, Karle, ty sešlý starý indiánský pse!“

„Dám ti čtyřicet tisíc dollarů,“ řekl plukovník.

„Za ten dům?“

„Za všechno.“

Hluchý muž zavrtěl hlavou.

„Pět a čtyřicet!“ řekl plukovník.

Karel zavrtěl hlavou.

„Padesát!“

Opět tak. — Suma stoupala a stoupala.

„Pět a sedmdesát!“

Odpověď byla, aby plukovník šel a nechal starého Karla být, protože on, starý Karel, jest ten nejbídnější tvor na světě a nehodí se nikterak do společnosti tak vznešeného pána.

Vznešený pán chtěl zaklít — ale před starým Karlem! — toho přece nemohla pýcha dovolit. Vsed na kůň a jel.

„Poslouchejte!“ řekl Karel.

Druhý, tuše něco dobrého, obrátil se na koni s úsměvem.

„Jak mnoho je mi vaše plantáže nyní dlužna?“

„Sto osmdesát tisíc dollarů,“ řekl plukovník pevně.

„Tak,“ řekl Karel. „Já nechci plantáži.“

Klidný úsměv starého plukovníka projevoval, že by to bylo zrovna tak, kdyby plantáži chtěl.

„Ale já,“ pokračoval de Carlos — „já přece mám krev hrabat de Charleu ve svých žilách — trochu té krve, není-li pravda.“

Plukovník kývnul hlavou.

„Dobrá! Opustím-li toto místo zde a nepřijdu-li do Plantáže krasavic, co mi lidé řeknou? Řeknou tak: Starý Karel nás po celý svůj život obelhával! On nepochází od své staré prababy; ani vlasem ne! On nemá v sobě ani krůpěje krve hrabat de Charleu, on má v sobě jen tu bídnou, starou indiánskou duši! Ne, můj pane! K čemu jsou mi peníze? — Ne, pane! Můj dům za váš!“

Obrátil se do domu. Plukovník zahvízdal a švihnul za ním bičíkem. Pak odjel také on.

Dvakráte nebo třikráte cestou k domovu vypukl de Charleu v hlasitý smích při pomyšlení na rodinnou pýchu de Carlosa a jeho odvážnou nabídku. Avšak pokaždé nemohl si říci jinak než s úsměvem jiného druhu, že ta krev hrabat de Charleu v tom indiánském těle je přec jen dobrá, hrdá, nezkažená krev.

Toho by se byl od svého dalekého příbuzného nenadál — nuž odpouštěl mu proto i to jeho nabídnutí.

Tato poslední porážka dolehla tak krutě na pana plukovníka, že dcery čtouce mu zármutek i mrzutost v tváři začaly projevování své nespokojenosti litovati. Milovali svého otce, jak jen dcery mohou, a vidouce, jak ho jejich domněle bezradostný život do opravdy trápí, přestaly si stýskat, ano byly k němu co možná ještě něžnější, a zaříkávaly se před ním, že není krásnějšího místečka na světě než ta jejich plantáže. Avšak to dojímalo ho ještě více než jejich dřívější nespokojenost. Byl bohat a nedbal o své bohatství, neměl žádných skutečných starostí, štěstí lnulo k jeho domu tak přirozeně, jako vůně k jeho zahradám, a přece posýlal tu všechnu svou radost do města a chtěl jíti za ní a mohl tam jíti, kdyby tentýž rodinný předsudek, jenž bránil de Carlovi prodati svůj majetek za dvakráte tolik než stál, nebyl pudil jej zakoupiti právě jen toto místo po praotcích a žádné jiné.

Avšak poznenáhla nabyl přece jen půvab obklopující jej přírody a veselá mysl jeho dětí vrchu nad jeho omrzelostí. Chmury se přehnaly, a když rok chýlil se k vánocím, bylo zase úplně jasno na Plantáži krasavic.

Nový rok přišel a odešel; krásná zahrada na plantáži oblekla se ve svůj jarní šat; sedm krásných sester poletovalo od růže k růži; mračno nespokojenosti rozptýlilo se v neviditelné mlhy na teplém zářivém výsluní rodinné lásky, a jizva, již utrpěla rodinná pýcha svéhlavostí de Carlovou, oprotiv vrtochům hrabat de Charleu, byla zacelena téměř úplně. Číše veselosti a radostného života zdálo se, že se opět plní, jako jarními vodami plnila se kolem tekoucí řeka.

Jak vysoko vystoupily ty vody! Jich hrozný proud valil se a kotoučil a vířil odnášeje urvané kmeny a suky jako nekonečné pohřební loďstvo; — a jak blízko ku břehům přišla ta řeka! Lidé byli venku nocí a dnem hledíce na ni jak vystupuje. Za jedné větrné noci vyšel na břeh i starý plukovník a srdce bušilo v něm jako v mladíku namaháním a rozčilením, jak co minutu vypjala ta řeka své bílé rámě přes nízký břeh, jako by jej chtěla překlenout. Avšak ten břeh držel pevně, a jak léto přicházelo, sklesly vody do svého ohromného žlabu a vypadaly jakoby ani ublížit nemohly.

Jednoho letního odpoledne, neobyčejně krásného, vlahého ušel starý plukovník Jean Albert Henri Josef de Charleu-Marot, jsa pln snivé měkké nálady, stráži svých ženských vládkyň a zabočil ku břehu, kde se tak rád procházíval. Usedl na kamennou lavici. Před ním rozkládala se jeho širá pole; nedaleko stálo jeho panské sídlo. Plukovník, snad tou stálou ženskou společností ztratil mnoho na své ocelové tvrdosti; dnes bylo mu až bolno; zamyslil se do minulosti. Bylo tam sotva co, nač mohl býti hrdým. Celé jitro mládí bylo

zarudlé střemhlavou rozpoutaností a doba ku polední zmařena hejskovským hýřením. Jeho pýcha nedopouštěla, aby byl světu k něčemu, i pohrdala zároveň tím, čeho dobyl svou statečností; hraní připravilo jej o velkou část bohatství; smrt vzala mu ženu, dobrou jako světici; bezstarostným, namahání se štítícím životem prodlužil své pozemky; a přece ten dům, který tam stál, byl jeho, ta vůní dýšící pole byla plna úrody a jeho jméno samo v sobě bylo slávou; a tam, tam mezi stromovím a květinami, jako andělé v ráji bylo jeho sedm dcer, jeho jediné modly.

A právě teď ozvalo se za ním slabé zašplouchnutí. Plukovník vyskočil. Jeho oči upřely se úzkostlivě ku pokraji malého pruhu země, jenž ležel mezi vyšším břehem a řekou. Nebylo vidět ničeho. Stanul a napjal sluch k vodě, tvář plnou hrozného očekávání. Ha! Jediné zašplouchnutí jako by nějaké velké zvíře bylo vklouzlo do řeky, a malé vlny v širém polokruhu vyšplounuly z pod břehu a rozlily se přes vodu.

„Můj bože!“

Jedním skokem skrz nízká vodní křoví byl na pokraji řeky. Břeh byl náhle srázný, jako když se ho kus ulomí; voda na čtyry stopy hluboko pod ním. On nestanul na samém kraji, ale padl na kolena o několik loktů dál a spínal ruce a sténal a vzlýkal jak upíral zalité oči na krásnou jako vykrojenou podlouhlou trhlinu, zrovna tak jen k rozeznání pod zmotanou travou a zakřivnující se po obou stranách do řeky.

„Můj bože!“ zastenal hlasitě. „Můj bože!“ a tak, jak jej volal, jeho bůh mu odpověděl: dlouhá ostřicová tráva se natáhla, pak podvalila se pod sebe, trhlina pomalu stávala se průlomem a zvolna, zlehka, bez hlesu až na to konečné sevření se vod sesedl se kus země do kypícího víru a zmizel.

V témže okamžiku ozval se po větru ze zahrady radostný, bezstarostný smích sedmi krásných dívek.

Starý plukovník vyskočil a vyšplhal se vzhůru po břehu. Pak přemáhaje se ku klidné chůzi vešel do ohrady a rozkázal, aby mu přivedli koně.

„Řekněte dětem, aby byly vesely než se vrátím,“ dal jim vzkázat. „Přijedu ještě večer.“ A koňská kopyta zadusala postranní pěšinou, vedoucí k městu.

„Karle,“ řekl plantážník zastaviv koně pod oknem, z něhož se ukázala starcova noční čepice „— co říkáš, Karle, můj dům za tvůj — nuže — Karle, co říkáš?“

„Aj, aj!“ řekl Karel, „odkud pak jedete tak pozdě?“

„Jedu z bursy z ulice Sv. Ludvíka.“ (Malé odchýlení se od pravdy.)

„Čeho si přejete?“ řekl Karel, jenž rád odbýval všechno od ruky.

„Přicházím, abychom se smluvili.“

Daleký příbuzný stáhl pletenou čepici s uší. „Ó, tak,“ pravil s nejistou tváří.

„Nuže, starý, co říkáš? Můj dům za tvůj, — jaks to chtěl, Karle.“

„Nechci,“ řekl Karel, „je už skoro celý můj. Proč tam nezůstanete sám?“

„Protože nechci!“ zvolal plukovník divoce. „Stačí ti to? Lépe bys udělal, kdybys to vzal, ano, pravím ti to!“

Karel ani nemuknul; ale jak ta jeho odpověď plukovníka potěšila! Řekl Karel:

„Nu, tedy, — vezmu jej! — ale v držení uvážu se hned?“

„Nu v celou plantáži, Karle — jenom —“

„Co na tom,“ řekl Karel, „o tom se lehko smluvíme. Ale proč si nenecháte plantáži sám? Učinil byste lépe.“

„Snad si nechceš ze mne dělat blázna, starče?“ zvolal plantážník.

„Ó ne, ne!“ řekl druhý, „ale vy si děláte blázna sám ze sebe, není-li pravda?“

Plukovník byl jako hluchý a němý a upřel jenom na de Carla oči, když tento pokračoval:

„Ano! Plantáže má větší cenu, než tři taková staveniště. Jel jsem tam kolem asi před dvěma týdny. Ó, jak krásno bylo tam! Třtina houpala se ve větru, zahrada voněla jako kytice a na řece poskakovaly vzhůru a dolů bílé hřebeny vln jako kachničky. Sedm krásných dívek jelo na koních. Krásné, krásné, krásné!“ řekl starý Karel. „Ach, pane otče, jak šťastným jste, šťastným, šťastným!“

„Ano!“ pokračoval — (plukovník stále jenom upřeně naň hleděl) — „ano, hrabata de Charleu mají dvě rodiny. Jedna byla nízká, nízká indiánská, druhá byla vznešená. Oni dají té nízké indiánské rodině to myší doupě zde; oni dají tu krásnou plantáži vašemu dědu, a teď nejste spokojen. Co si počnu s tou vaší plantáží? Za dvě leta bude po mně. A co si počnete vy s domem starého Karla? Strhnete jej a budete dělat ze sebe starého blázna. Raděj bych neměnil!“

Plantážník zachytil hněvivý svůj dech, ale de Carlos pokračoval v jednom proudu:

„Raděj bych tomu nechtěl, — ale učiním to k vůli vám: — zrovna tak, jako kdyby nebožtík starý pan hrabě byl řekl: „Karle, starý Karle, já chci, abychom si vyměnili své domy!“ —

Tak dlouho, dokud měl plukovník de Carla v podezření, že mluví ironicky, zlobil se; ale když nyní nabýval jistoty, že to myslí do opravdy, začalo jej hrýzti svědomí. Nebyl nikterak měkký člověk, ale ta pohroma, která hrozila jeho statku, jej vyzvedla ze stěžejí, a tato podivná, nezasloužená, nezištná rodinná náklonnost se strany de Carlovy dotkla se jeho srdce. A on jej měl vésti do pasti, kterou proň byl vykopal? Váhal. — Nikoliv! On ukáže mu to místo za dne, a jestli si náhodou nevšimne hroticího se břehu, bude to jeho chyba. Obchod je obchod.

„Pojď,“ řekl plantážník, „pojeď se mnou ještě dnes k nám a zejtra před snídaní se na všechno podíváme a skončíme obchod.“

„K čemu?“ řekl Karel.

„Protože musím zase ráno do města.“

„Nepůjdu,“ řekl Karel. „Jak bych také mohl?“

„Najmu ti koně.“

„Nuže, buď si. Pojedu.“ A tak stalo se.

Jeli již dosti dlouho a byli na cestě vroubené tmavými, živými ploty. Pojednou zvolal plukovník:

„Starý, drž se cesty!“

„Cože?“

„Drž se cesty!“

„Ó dobře, dobře. Pane hrabě, myslíme to přece do opravdy?“

Avšak zdálo se, jako by jej plukovník neslyšel. Jeho vlastní nešlechetný úmysl začal mu býti protivným. Nejenom že prostosrdečná dobrota starého de Carla nad ním nabývala vrchu, i ta jeho chvalořeč na Plantáži krasavic roznítila v hloubi jeho prsou všechnu tu lásku, již měl k svému krásnému sídlu. Je pravda: jestli je podrží a břeh se bude hrotit dál s tou strašlivou rychlostí jako teď, pak bude do tří měsíců celý dům potopen v řece, avšak i to, zdaž nebylo by lepší, než zaprodati své rodné právo? A potom — vracel se ku své první myšlence — zradit svou vlastní krev! Byl to jen de Carlos, Indián, — ale zdaž právě teď nepromluvila v něm krev hrabat de Charleu? Plukovník mimovolně zasténal.

Za chvíli zabočili na stezku vedoucí k plantáži od zadu a opět za chvilku vybočivše z dubového háje viděli krásné sídlo před sebou. Vypadalo jako drahokam zářící tmavým stromovím, jako svatojanská muška v hustém lupení tak plné nádhery a veselosti, že ubohému majiteli překypělo srdce a opět vyrval se mu vzdech z prsou.

„Jak že?“ tázal se přihluchlý de Carlos.

Plukovník jenom přitáhl uzdu a sestoupiv mechanicky s koně pohroužil se v krásný pohled před sebou. Vysoké, klenuté dveře a okna byly dokořán otevřeny do letního vzduchu, každým otvorem proudilo se jasné světlo četných svící na lesknavé lupení magnoliové a vavřínové, a tu a tam houpal se na verandě v lehkém větru barvitý lampion. Z domu ozývaly se hlasy veselí a zvuky harfy a přes jedno okno, světlejší než ostatní, přelétly jednou- nebo dvakrát stíny tančících. Ale těch stínů přelétajících srdcem pána tohoto krásného sídla!

„Starý Karle!“ řekl upíraje láskyplně zraky své na dům. „— Karle, ty i já my už jsme staří, — není-li pravda?“

„Tak,“ řekl tupý Karel.

„A oba natropili jsme se toho dost za našich dnů, Karle, — není-li pravda?“

Karel, překvapen tím něžným tonem, opakoval: „Tak.“

„A s námi oběma už to rychle jde ku konci?“

„Tuze rychle ku konci. Tak.“

„A já co živ nikoho neošidil, starče!“

„Nikdy“ — zcela klidně.

„A myslíš, že bych ošidil teď tebe?“

„Nemyslím,“ řekl Karel. „Nevěřím.“

„Dobrá, starý, starý, —“ hlas začal se mu třásti — „Já tě neošidím také teď. Můj bože! — starče, já ti povídám, — že bude lépe, když ten obchod neučiníš!“

„A proč?“ tázal se Karel rozhněván; — avšak zraky obou obrátily se rázem k domu! Plukovník zalomil divoce rukama, vrhl se střemhlav ku předu krok nebo dva a vykřiknuv strašlivě smrtelnou úzkostí a hrůzou padl tváří dolů na stezku. Starý Karel stál hrůzou jako zkamenělý. Plantáže sedmi krasavic, ta říše dívčí krásy, to sídlo dívčího veselí, ten dům tance, v celé té chvějné záplavě světla a zábavy náhle klesal, s jediným krátkým, divokým zakvílením zděšení, — klesal, klesal, dolů, dolů do nelítostných, bezedných vod Mississippských. — — —

Dvanáct dlouhých měsíců bylo půlnocí v duši bezdětného otce; když jich uplynulo šest, ulehl do postele; a dnem i nocí, starý de Carlos, ten sešlý Karel, ten blázen bděl nad ním něžně, ošetřoval jej s láskou pro to jeho jmeno, jeho neštěstí i pukající srdce. Ženský krok nevstoupil na podlahu jizby nemocného, jejíž západní okna hleděla na začazené trosky staveniště de Carlova. Jenom Karel a zkušený lékař, tento pln sympathie, onen pln něžnosti, naděje a trpělivosti přestupovali práh; avšak po okně šplhala se vzhůru vonná, stále zelená réva, přesazena sem od zapadlého břehu Plantáže krasavic. Ona zachycovala do své květoucí sítě paprsky zapadajícího slunce a propouštěla je měkce na lože nemocného; ona sbírala bílý svit měsíčný o půl noci a probouzela spícího, jehož na nic se nepamatující oči bloudily po jednotlivých tmavých listech, kteréž napadly na zem.

Pomalu zdálo se, — a bylo tomu tak, — že se první slabý zábřesk paměti opět vrací. Zvolna, pokojně vzmáhajíc se neviděné ode dne ke dni vcházelo světlo rozumu opět do očí a řeč nemocného stala se souvislou; avšak tělesné síly nepřibývalo a lékař pravil jednou, že mu lépe, a podruhé, že opět hůře.

Jednou večer seděl de Carlos s vyhaslou dýmkou v ruce u révou polozakrytého okna. Oči plukovníkovy pozvedly se plně k zrakům jeho a zůstaly tam tkvět.

— „Karle,“ — řekl namáhavě a jeho ošetřovatel přistoupil pln radosti k pelesti postele a sklonil k jeho ústům ucho, na které lépe dosléchal. Nemocný učinil ještě jeden marný pokus, neb dva a potom, truchlivě se usmívaje, zašeptal: — „My ten obchod neuzavřeli.“

V těchto poměrech byla de Carlovi pravda věcí vedlejší; věcí hlavní bylo dáti potěšující odpověď. Tak tedy kývnul hlavou rozhodně, jako by řekl: „Ó, uzavřeli, rukou dáním!“ Ale když viděl, jak zase ten úsměv mizí, obrátil to na druhou stranu, a zavrtěl hlavou ještě rozhodněji, na znamení, že to k obchodu daleko ještě nedošlo, a úsměv se vrátil.

Karlovi chtělo se mermomocí, aby nemocný tu révu poznal. Přistoupil k oknu, usmál se zářivě, zatřásl listím, kývnul a hleděl na nemocného pln očekávání.

„Vím,“ řekl plukovník se zářícíma očima — „kolik neděl —“

„Hned druhý den —“

„Karle —“

Karel naklonil se k nemocnému.

„Pošli pro kněze.“

Kněz přišel a byl s ním sám celé odpůldne. Když odešel, byla tvář nemocného velmi vpadlá a on vysílen, avšak usmíval se, a nechtěl, aby mu byl vzat kříž s prsou.

Přišlo ještě jedno ráno. Právě před svitáním zdálo

se Karlovi, ležícímu na rozkládací posteli, že ho nemocný volá. Přistoupil k pelesti.

„Starý,“ zašeptal nemocný slábnoucím hlasem. „Dere se řeka ještě dál?“

Karel kývnul hlavou.

„Tedy nepřijdeš k tomu, cos mi půjčil.“

„Ó, to nic nedělá,“ řekl de Carlos. Dvě velké slzy vyhrkly mu z očí a skutálely se po jeho hnědé tváři. „To nic nedělá.“

A plukovník zašeptal: „Mé krásné dcery! — v ráji, — v zahradě. — Než slunce zapadne, budu s nimi.“ — A byl.

FEUILLETON.

Hlas ženy.

(H. Cazalis.)

Naslouchá duše jaký hlas!
to slavík je, co v tobě zpívá,
a zbožňoval bych život zas,
když tvojich očí zář v něj splývá.

Tvá píseň kouzlem dětinná
se jako jásot ptačí třese;
na sýkorku mi vzpomíná,
již ubohý mnich slyšel v lese.

Naslouchal písni té sto let,
jak z hloubi hvozdu kouzlem dýše,
a kolem plakal každý květ,
mnich ubohý též plakal tiše.

Neb nikdy takým nápěvem
tak nevzplálo v něm srdce dříve;
ó kouzlo, celá zóra v něm!
a večera zas šero snivé!

A najednou když hlas ten ztich
a pták se kdesi v houšti ztratil,
šel smuten domů bledý mnich,
však musil umřít, jak se vrátil.

Přel *Jar. Vrchlický.*

V protějším okně.

Napsal *Tony Revillon.*

Ptáš se mne, co jsem dělal v neděli? Jest to celá historie. Začnu tím, že jsem šel v sobotu pozdě spat. Říkáváme obyčejně v sobotu: „Zítra budu spát až do bílého dne, probudím se, obrátím se, pak se obrátím ještě jednou, a usnu znova.“ Ale nicméně, jak se rozední, vyskočíme s postele a běžíme k oknu se podívat, jaké jest počasí. Vstáti pozdě v neděli! Raději bychom si prodloužili ten den zábavy, než bychom si jej zkrátili. Nuže, já jsem vstal. Oblékl jsem se, vzal jsem si sebou deset franků a vyšel jsem, ruce v kapsách. Ulice byla plna slunce; dal jsem se do smíchu. Jest nám tak dobře, když dláždění září. Snad bych se měl dát oholit? Vstoupím tedy na náměstí, tam stranou ke Conchonovi, a pravím k Pavlovi: „Budeš mne holit!“ — On mi odpoví s tónem hocha, který ještě nesnídal: „Až na vás přijde řada!“ — Já pak vezmu si sesli a čtu noviny. Nečekal jsem než asi půl hodiny. Když jsem byl hotov, vyšel jsem na ulici a začal se procházeti po boulevardu, přemýšleje, kterou stranou mám jíti. V tom jede okolo omnibus z Ternes, vzpomenu si, že jsem asi před měsícem slíbil Cazinovi, že jej navštívím.

„Pst! kočí! stůj!“

„Ano, pane!“

A já vlezu na jeho střechu, do dobré společnosti. Nikdo se netlačí. Jsme brzy na místě.

Klepu na dveře Cazinovi. „Dále!“ On byl ještě v posteli. „Ah! to jsi ty!“

„Ano! Ty hezky vstaneš, a pak půjdeme se někam nasnídat, někam na břeh Sekvany, na venek.“

Cazin nespal; ale vždyť jej znáš, on vstane vždy hned. Oblékaje se díval se na mne:

„Ah, panáček se vyšňořil! Dobře, dobře, nezůstanu za tebou. Já také mám svrchník; a mám též břitvu!“

„To nebudeš nikdy hotov.“

„To jest v okamžení.“

„Dám ti jich deset, a jestli pak nebudeš hotov, odejdu.“ Přistoupil jsem k oknu, abych zabil nějak čas.

Byl jsi někdy u Cazina? Ne. Nemůžeš si tedy udělat pojem o jeho obydlí. Představ si veliký čtyrrohý dvůr s rovným dlážděním a malým trávníkem uprostřed, a kolem do kola, šedivý dům se střechou špičatou a s velikými okny, která jsou hezky vzdálena jedno od druhého: pravý to klášter. Jest to dům elegantní ale smutný, a necítíme se tam doma. Díval jsem se tedy, hledaje nějakou věc, která by mně ukrátila čas, a neviděl jsem než vrabce na zemi; v tom se právě naproti otevře okno, a já spozoruji souseda, který strkal uvnitř pokoje židli na kolečkách, ve které seděl malý hošík. Když byla židle umístěna před oknem, přiblížila se k němu nějaká paní.

Můj drahý, neviděl jsi dojista nikdy tak krásné dítě, jako byl ten hošík. Kaštanové vlasy, padající v kadeřích až do prostřed zad, pleť bílá a oči modré, jemné a lichotivé jako oči ženy. Mysli si k tomu oblek věru knížecí, sametový kabátek s vyšívaným límcem a uvěříš mi, když řeknu, že hocha tak hezkého jsem ještě neviděl.

Seděl tam velmi spůsobně ani se nehýbaje, jako kdyby byl z vosku, oči měl zcela otevřené. Nač se díval, to nevím. Ale nač se dívali jeho rodiče, to vím velmi dobře.

Podepřeni o rám okna, jeden v pravo, druhý v levo, hltali očima své dítě. Viděl jsem, dle obleku, že jsou velmi mohovití. Nábytek, nalezající se za nimi, zářil čistotou. Zkrátka, byla to pěkná domácnost.

Najednou sehnula se matka k hochovi a začala na něj mluvit.

Pak opět povstal otec, zdá se mi, že si k němu klekl. Ty tři hlavy se dotýkaly.

Byl to hotový obraz.

Za chvilku podívala se žena na svého muže. Tento se pak vzchopil, uhodil rukou zoufale na koleno, a sedl opět na své místo u okna.

Ona učinila totéž.

Podívali se opět na sebe. Měli vzezření smutné . . . smutnější ještě než ten dům. Viděl jsem ženu, jak se pohnula, jakoby se chtěla vrhnout svému muži okolo krku.

Ale on ji zadržel, a oba dva, stojíce každý s jedné strany malé židle, dali se do pláče.

„Již jsem hotov! Neřekneš zajisté, že jsem tě nechal čekat.“

Byl to můj Cazin, nemyslil jsem na něj více. Vzal jsem jej za ruku.

„Jsem krásný?“

„O to se teď nejedná.“

A vtáhl jsem jej k oknu.

„Kdo jsou tam ti lidé?“

„Ah tak! to jsou moji sousedé: muž jest dělník, čalouník, má pěkné výdělky. Žena dělá prýmky. Byli zde již, když jsem se sem přistěhoval.“

„Na to se tě neptám. Oni pláčou.“

„A to k vůli dítěti.“

„K vůli dítěti? Ale vždyť jest krásné jako anděl, bílé, růžové, a jaké má vlasy, jaké oči!“

„Ono jest blbé!“

„Blbé?“

„Nu ano! Ono ničemu nerozumí. Nemá se při tom špatně. Nebrání mu to ani v pití, ani v jídle, ani ve spaní. Jedině, když se na ně mluví, je viděti, že o tom ani neví; když je zatáhnou, jde, když je posadí, sedí. Ale dělá to tak jako by to dělal panák, který má dobré péro. Jeho oči se nehýbou, jako kdyby byly skleněné. Chudáček, není-liž pravda? Jest to od narození, nikdo za to nemůže.“

„Poradili se s lékaři?“

„Jaká to otázka! Probrali všechny, i ty nejučenější a nejslavnější. Byl mezi nimi jeden, který nikam nechodí, a sem přišel. Matka plakala osm dní ustavičně před jeho dveřmi.“

„Nuže?“

„Nuže, dělali své řemeslo. Mluvili dlouho, kroutili hlavou, a pak řekli:

„Snad — později — nic není beznadějné!“

„Oni říkají vždy, že nic není beznadějné, ti lékaři. Řekli by to o člověku, kdyby měl již hlavu pryč. Poslední z nich měřil hochovi lebku. Zdálo se, že jest překvapen. Oni ho drželi za ruce, bylo slyšeti jejich dech. Vida to řekl k nim:

„Za rok přijdu opět.“

„Oni v tom žijou. Tedy půjdeme?“

„Ještě ne.“

„Měl jsi tak naspěch před chvílí.“

„Nemám více. Povídej mně o nich.“

„Co chceš, abych ti povídal? Víš dobře, jak to jest s dětmi. Jen si vzpomeň, když jsi sám byl malým. Rodiče nemyslí než na děti, to jest přirozené. Jest to jako pytel plný peněz. Je-li více dětí, peníze se roztrousí; je-li jen jedno, vše jest jeho, a jestli jim za to neděkuje, myslí rodiče, že jsou okradeni.

Tito mají čtyry nebo pět příčin milovati svého syna: nejprvé proto, že miluje jeden druhého; pak že na něj čekali dvě leta, potom plakali, že nepřichází, potom že je tak krásný a konečně že za ním nepřišlo již žádné dítě. Práce otcova, všecka péče matky, úspory v domácnosti, vše bylo pro něho.

Dělali již všelijaké plány: jak vstoupí do koleje a kdo ví co ještě . . .“

„Jak roztomile vyhlíží!“ říkali jedni.

„Ten bude moudrý!“ dodali druzí.

„Když mu bylo rok, matka, která mu opakovala nevím po kolik dní „táta“, a otec, který jej učil každé ráno a večer „máma“, ptali se jeden druhého, není-li hoch trochu pozadu.

V patnácti měsících se dítě konečně rozhodlo otevříti ústa. Říkalo něco divného; byl to zvuk jako od zvířete. Vidím ještě otce, jak drže si hlavu oběma rukama utíkal přes dvůr.

Byla již noc a pršelo.

Když se nevracel, běžela žena za ním. Potkali se. On ji odstrčil, pak skočil k ní a oba objímajíce se dali se do pláče.

Bylo to druhý den na to, když počaly návštěvy lékařů. Pil bych ale něco, třeba sklenici absinthu aneb vody.“

„Budeš pít později. Pokračuj!“

„Já bych rád, ale já se zalknu. Jsou lidé, kteří tvrdí, že si časem člověk na vše zvykne. To ale není pravda. Oni nemohou si zvyknout na to, viděti své dítě blbé. Ten hoch má tak velké oči, myslí si vždycky, což jimi nikdy neuvidí? Má tak malá ústka: což jimi nebude nikdy mluvit? Snad později, s radostí počkají; trpělivostí budou míti vždycky dost, to vím jistě.

Můžeš si je představit: tak jako dnes, žijí zde již po dvě léta. (Dítěti budou brzy čtyry.) Ne, neviděl jsem nikdy nic podobného. Oni jsou tam brzy jeden, brzy druhý, nejčastěji oba dva a neopouštějí dítě ani na okamžik. Vodí je, ukazují mu to neb ono a pořád na ně mluví. Opakují mu bez přestání: „táta“, „máma“, „Pánbůh“, „Pánbůh“. Kdo by dovedl spočítati, kolikráte vyslovili jeho jmeno před ním, mohl by se tím chlubit! Od času k času vyjasní se jejich obličej. Mluví na dítě, to se pohnulo, oni doufají, že začne konečně samo. Nic — nic — než ty věčné, zvířecí zvuky! Ale chceš konečně jít?“

„Ne! já musím obejmout to dítě.“

„Ale přestaň. Udělal bys jim bolest.“

„Máš pravdu!“

Potom odešli jsme do Asnières.

Počasí bylo ještě krásnější, je-li to vůbec možné.

Venku byl houf lidí, kteří mluvili a se smáli. Hostince byly plny.

Všude se bavili.

My — neb Cazin udělá vše, co člověk chce — my jsme šli dále, a jdouce stranou, kde lidí nebylo, opakovali jsme neustále:

„Jaké to neštěstí!“

A plakali jsme oba dva. Co z toho? Ten pláč nám také neškodil!

Přel. *B. Veselá.*

— Nový, ještě neuveřejněný svazek básní Shelleyových nalezen byl v pozůstalosti právě zemřelého muže dcery básníkovy, Ianthy. Básně tyto pocházejí z let 1812—1814, tedy z doby, z které kromě „Královny Mab“ jenom pramálo Shelleyových spisů uveřejněno.

— „Istoričeski Věstnik“ sděluje, že nalezena v starém venkovském sídle v gubernii Orlovské sbírka dopisů Voltairových hraběti Razumovskému a Teplovu, sekretáři carevny Kateřiny II.

— Z literatury francouzské. Charles Grandmougin, který rázem dobývá si čestné místo v novější poesii francouzské, vydal silný svazek „Nových básní“, z nichž většina vyniká duchaplným pojmutím a zvláštní ušlechtilostí výrazu, která mile kontrastuje s příkře naturalistickým směrem nejnovější poesie. Od vydání první knihy své „Siesty“ rozšířil básník svůj repertoir, ale hlavní tóny jeho, a ty lepší, zůstaly ty staré: hluboký cit pod ironickým nádechem Pařížana, láska ku krásám přírodním a ve formě neobyčejná harmoničnost ukazující k tomu, jak velký smysl má básník pro hudbu vůbec a moderní její hnutí zvlášť. Podotýkáme při této příležitosti, že Grandmougin napsal studii o Wagnerovi a texty oratorií „Tasso“ (pro Godarda), „Panna“ (pro Masseneta) a „Vzkříšení Lazara“ (pro Raoula Pugno) a že chystá k vydání další řadu nových básní, drama v monologu „Kain“, pak jednu komedii a větší román „Les Amours de Jacques“.

— Marc-Mounier, známý publicista a překladatel, vydal svazek z větší části původních básní s názvem „Récits et monologues“. Básně ty mají v Paříži velké jmeno, kteréž získaly tím, že řadou posledních let přednášel je proslavený interpret básnických děl francouzských, Coquelin. Z většiny byly psány k účelu tomu, schválně jen pro Coquelina, a dlužno předeslati tuto poznámku, neboť jinak při mnohé básni čtenář by se divil, jaký často rýmované historky tyto mohly míti účinek. Uznáváme milerádi četné přednosti básní těch, ale cítíme při čtení ustavičně, že vlastně dělají dojem textu — jemuž chybí zde to hlavní, — mistrný, působivý a unášející přednes. Některé jsou vážné, jiné humoristické s pointou satyrickou; tyto poměrně lepší a zdařilejší. Také ty, které jsou více solovými výstupy (monology), vynikají elegantnější formou a větší živostí a lze si snadno vysvětliti, že staly se v přednesu Coquelina populárními. O látku se Marc-Mounier právě příliš nestaral, spracoval, co se mu hodilo, legendu sicilskou o Donatelovi, jako známou pohádku ukrajinskou o stvoření světa. Jiné látky spracoval volně, jako na př. Boccacciovu Griseldu; zvláště se nám pak líbil pěkný překlad Tennysonovy „Dory“.

— Poslední román nedávno zesnulého romanopisce Gustava Flauberta „Bouvard et Pécuchet“ přináší časopis „Revue politique et littéraire“; poslední román z pera George Sand, bohužel nedokončený, začne co nejdříve otiskovati „Nouvelle Revue“. —*ý.*

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna V. B. Čecha v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne **10., 20. a 30. každého měsíce** vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. března 1881. ČÍSLO 7.

Boleslav Jablonský

zemřel 27. února 1881.

Tys odešel, když k nám přichází vesna,
k nám slunný den. a tys odešel spat;
hle, sněženka již probouzí se ze sna,
já skřivánka už slyšel zazpívat,
a právě když s tou písní vzlét' jak střela,
já doslech', tvá že píseň osiřela.

A šla ta zvěst po širém českém kraji,
já nevím, jak se dotkla srdcí všech,
já jenom vím, po našem luhu, háji
že píseň tvá šla jako jarní dech,
a kraj když chvěl se zimních vichrů letem,
že tys jej celý obsypával květem.

A rozlétly se jako hejno ptáků
ty písně tvoje českou krajinou,
a ty jsi pěl jak slavík za soumraku
tou noční, mrtvou, hluchou tišinou,
a nad krajem když rozbřesklo se rano,
tys umlknul: — měl' slavík dozpíváno.

A písní jinou hlaholí kraj širý,
kde ty jsi lkal, tam jiní vítězí,
kdes doufal jen, tam pevné teď jsme víry,
jen ať tvé lásky pevné řetězy
jsou kotvou všem! — a tys co zřel jen v snění:
ten kraj se zaskví jarní pod zelení!

A tys ji sel — kdo může přát si více?
a se sněženkou odešel jsi spat;
a pod náš krov se vrátí vlaštovice
a letos bude slavík klokotat
už přes tvůj hrob — — Ty uslyšíš ho ze sna,
až kdys ti poví, — — že je v Čechách vesna . . .

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

VII.

Banda Januszova.

Bídná krčma v lese na hranicích ruskopolských. Vichr, déšť a sníh. Na peci leží velký černý kocour, spí. Za stolem sedí u plných džbánů Twardowski a ďábel. Oba mají šat zámožných šlechticů polských.

Ďábel.

Dost pobádal jsem tebe k veselí
a často řek jsem ti již, příteli,
že trojí věc nám sluncem plane v žití:
krev révy, když se v zlaté číši třpytí,
pak sličné ženy nahé objetí
a v posled oř, s nímž vichrům v zápětí
na rtech svých píseň světem můžeš hřímat,
myšlénce roven světy obejímat;
a největších tu slastí trojici
jsem poskyt již tvé duši truchlící,
a marno vše, ty stále věsíš hlavu;
snad literáta na konci chceš slávu
bych získal ti? Jen to si nepřej, brachu,
dřív utop duši v révy tmavém nachu,
ba kdybys nebyl dávno duší svojí
již ďáblu zapsán, řek bych tobě hned,
bys učinil to, než bys ruku zved
po věnci tom, jehož i ďas se bojí.
Nuž zjasni tvář, jen vychyl v chřtán tu břečku,
a zatop jejím rmutem tužeb smečku,
jež cestou mučí tě i v posteli.
Či nestačím víc tobě, příteli?
Rci všecko jen, máš ňáké přání snad,
já nevzpomněl, vždyť musíš míti hlad.
He, hola, hospodo . . .

Twardowski.

Jen nech je spát.
Co přál bych si, to nevím věru sám,
jen jedno cítím, že jest všecko klam,
co umění tvé důvtipně mi líčí,
že za vším zhouba jen a podvod klíčí,
že zdání vše jest v zdobné pravdy masce;
však masku strhnu-li, hned děsný blud
se na mne šklebí, popel, troud a rmut
a nicota. Chceš v klín mne vrhnout lásce
a vykouzlíš mi ženu, anděla,
jíž duše hned by v náruč letěla,
jak socha antická jest její tělo,
já cítím, jak by sladce se to mřelo
na ňader jejích jemných poupatech,
já cítím její vůni, její dech,
a blázen blažen přelud objímám,
ve chvíli blaha zmizí v bezdno tmám
vždy půvab její, který jen mne lákal.
A já bych šílil a jak dítě plakal!
Jak dotknu se jí, prsy nádherné
hned sklesnou na dva měchy příšerné,
bok plný splaskne, zlatý vlas se zcuchá
a v kloubech vrzá holeň stehna suchá
a něha očí v zášti plameny
se promění, na rukou kůže svraská,
šat spičatými zvedán koleny
se plihá jen, bezzubá dáseň mlaská,
se nutíc darmo v úsměv studený.
To kletba děsná tvého umění,
že požitek se v hnus hned promění,
že co dřív hřálo, ihned potom studí.
Jdi, nech mne být, mne celý ten žert nudí.

Ďábel.

To, příteli, věř, není mojí vinou,
že krásné ženy v náruči ti hynou,
já dělám jen, co vůle tvá mi káže,
tvůj otrok jsem a poslušné tvé páže.
Proč přeludy jen přilákat si dáváš,
jak hidalgo do vzduchu mečem máváš,
jenž myslí, delibáb že rozseká,
však přelud pták jest, který nečeká,
on v proměnu se řítí z proměny.
Ty objímat chtěls samé Heleny,
na hrudi tvé spát měla Kleopatra
a Semiramis, a ta jiná chátra
těch dávno zpráchnivělých mumií.
Dost na tom, na chvíli že ožijí
mým uměním, však v prach se sřítí hned,
jak dotkne se jich ruka člověčí.
Já často říkal, líbej živý ret,
vše darmo, tebe nikdo nezléčí,
svou fantasií v školských knihách těkáš,
a když jsi sklamán — pak se na mne vztekáš.
Nu, všim jsi sobě ženy krčmáře,
moh pohlednouti jsi jí do tváře!
Můž ovšem stará být as k třicíti,
však na udici lásky v tomto stáří
jak víš, se ženy nejlíp zachytí
a s vnadami též lépe hospodaří,
a žena krčmáře je sličná dost.

Twardowski.

Já nejsem pes, jenž každou hryže kosť.

Ďábel.

Však obraz pudlíka se na tě hodí,
jenž v městě denně po ulicích chodí,
se zastaví před skříní uzenáře
a touhou nyje, čumák noří v páře
a vůně opijí se lahodou,
co zatím druzi jeho na chodníku
na tučnou kosť se vrhnou v běsném křiku,
již hodil kdosi z okna náhodou.
O brachu, nech ty luzné nevěsty,
ať z pyramid, ať z Athen zašlých rumů,
džbán pozvedni a zaplaš každou dumu,
beř s chutí, co ti padne do cesty!
Od Heleny ku krčmářově ženě,
toť trochu sice příliš smělý skok,
leč život káže podrobit se změně,
dnes v liliích spát, zítra v hrubém seně,
to ostatní jest stejné, prs i bok.

Venku ozve se štěkání psa, na to otvírání vrat a rachot klíčů, do jizby vejde polský žid s rancem a žebrající kapucín; žena krčmáře svítí jim loučí.

Kapucín.

Buď Bohu chvála, že jsem pod střechou,
a dobrý večer, pane velmožný,
v té slotě nejlepší jest útěchou
pec teplá, na niž starý kocour přede.

Ďábel.

A hezká žena, muži nábožný.

Kapucín.

To posoudit vám, páni, nechám rád.

Twardowski.
Zdá se, tvůj žert mu dobře pod vous jede.

Žid.
Snad páni dovolí též přisednout,
je zima — jaký div, mám notný hlad.

Ďábel.
Žid kapucína dobrý kamarád,
to v dvojím různém šatě podvod jeden,
když pravím lež, tu nechci ďábel slout.

Kapucín.
Jen zázrakem tím sněhem byl jsem veden.

Žid.
Tak Sibiř není zlá jak letos leden,
hej, hospodo, hej, něco na zub sem.

Kapucín.
Mně vodku neb polívku s česnekem.

Ďábel.
Již včera tady byli jsme den celý
a krmníka tu včera zabíjeli,
snad chutnal by vám pěkný kousek z kýty
neb upečená v zlato jelítka?

Žid.
To špatný žert.

Kapucín.
A pak je pátek dnes.

Twardowski.
Zde nepostačí tato námitka.
Jste po cestě a náboženské city
když brání vám, zde páter pod kapucí
vám ochotně můž dáti absoluci.

Ďábel.
To neškodí si hodit z kopýtka.

Žid.
Tak hluboko bych přece nerad kles,
bych vepřové jed proti předpisu;
jen vodku zatím, chleba kus a sýra.

Twardowski.
Nu, což se nedá obejíti víra?
To jíte, co vám dá se na mísu;
což kdybyste nedostal vůbec nic
a musel sníst i špejly z jitrnic?

Žid.
Bůh svědek můj, že radš bych umřel hlady.

Kapucín.
Dík bohu přec, již aspoň vodka tady.

Žena krčmářova přináší chleb, sýr a vodku a staví to před hosty na stůl.

Ďábel (*k Twardowskému*).
Nu, lhal jsem? pohleď, jak je ztepilá,
jak louče zář ji zlatem polila,
pod režnou košilí jak ňadra její
se mocně dmou a touhou lásky chvějí,
a černých vlasů kadeř zbloudilá
skráň oblétá jí letem motýla!
Stín kadeře jí ve obličej padá,
jej louče světlo plaší na chvíli,
teď v důlek malé brady stín se skládá,
teď zplašen zas až k ňadrům dolů sjel,
kde pod řízou as plně rozvily
se ňader kalichy jí nad úběl;
jak zlata krůpěj kmitá jiskra očí
v té tůni jejich hluboké a šedé,
tvé vášně křídlo jednou jak se smočí,
víc nezabudeš kadeře té hnědé,
snít budeš věčně tomto o vrkoči.
Jen přitoč se, a košile jí sjede
a odhalí ti — ale co to dím —
již rameno se vybavilo z pout
a oslňuje oko leskem svým.
Kým nedoved by tento obraz hnout?
Hleď kapucína, jak v své zbožné víře
jen jedním okem šilhá do talíře
a dál a dále půvab její stihá,
ba jistě v duchu jí i sukně zdvihá,
a žid má jistě mozek na ruby,
kus sýra přimrz jemu u huby,
však chceš-li ty, tvou ona bude jistě,
kdy, v který čas a na kterém chceš místě.

Twardowski.
Ta žena věru není všední zjev,
však nudno mi a chladná jest má krev.

Ďábel.
Jsi k nevystání, řekl bych, jdi k čertu!
Když tedy nechceš kůstky užit sám,
snad zasměješ se nevinnému žertu:
tu společnost zde pobláznit chuť mám,
je ukázat, jak bez masky jsou, všecky,
pod jejich vousem zvířecí a dětský
jak pud se hlásí ihned k svému právu,
když dáma „slušnost" odvrátí svou hlavu,
jak chtivost špoulí zrak i jejich pysk,
a modlou jich jen vášeň jest a zisk.

Twardowski.
To ukázat chceš, to již dávno znám
a k tomu ďábla nemám zapotřebí.

Ďábel.
Již nevím, jaké škvory nosíš v lebi,
což smíchu odvykls a vtipu brán?

Twardowski.
Co libo, dělej, jenom, jsi-li ďas,
to udělej, bych necítil víc čas!

Ďábel.
Čas, prázdné slovo, pouhá utopie,
číš, mohu za to, co do ní pán vlije?
stín, mohu za to, že pán přes něj padne?
květ, vina má, že pánu v ruce svadne?
teď každý slaboch, v lidstva valném poli
jenž snětivý jest, otrávený klas,
svých tužeb míč, svých frásí ozvuk holý,
když klesá, jenom obviňuje čas.
Ty, jsi-li muž, jenž ve prach šlape mdlobu,
čas udělej si, utvoř svoji dobu!
ty větru kaž, ať dle tvé vůle duje!

Twardowski.
Aj, také jednou pán přec deklamuje;
toť směšné jest, když ďábel pathetický!

Ďábel.
A ještě směšnější, když člověk lidský!
Však bijme v jinou strunu varyta,
hej hospodo, sem šunku, jelita
a vodky džbán, dej všecko, co máš v sklepě!
(*K Twardowskému:*)
Teď uvidíš, jak potancují slepě
jak krysy za kusem shnilého špeku.
(*K hostům:*)

*

Hoj, pánové, jste dneska mými hosty,
vím, že můj kvas tu bude trochu sprostý,
však doufám, co dá krčma dnes,
že vezmete a že vám půjde k vděku.
(*K Židovi:*)
Nu příteli, zde jitrnice jez
a přiznej se přec jednou ke člověku,
jenž v tobě spoután předsudků jest lanem,
nuž strhni je, buď jednou přec svým pánem.
(*Šeptem ke kapucínovi:*)
A hospodská — jen nechte zdrahání,
na dnešní noc je jistě k zadání,
vám ručím za to, včera jsem s ní spal.
Vy muže, příteli, byste se bál?
Ó nechte jen, ten starosti má jiné.

Žid.

Ó věřte, těžce mi to od úst plyne,
však předpisy — já nesmím!
(*Ukazuje na kapucína.*)

Kapucín.

Rád vzal bych tuto malou zálohu
na dobré skutky, jež mám v žití knize,
však nelze mi (*na žida*) před tím — a v této říze.

Twardowski.

Nu nenutím vás, kde spád, teče voda,
nuž nechme toho, samo se to podá.

(*Venku ozve se štěkání, jest slyšet otvírání dveří, stlumený hovor; do světnice vejde hospodský a Janusz loupežník. Tento vida hosty zastaví se na prahu. Hospodský jde mu vstříc, zatím vcházejí jiní z družiny Januszovy, prohlížejí si cizince a zasedají za druhý stůl. Hospodská je obsluhuje a pak odejde.*)

Hospodský.

Nu zdařilo se, byl to řádný lup?

Janusz.

Já říkal, bys nikoho na nocleh
dnes nebral, to nás může prozraditi;
však tvrdohlavý jsi a hloupý trup,
mám chuť z kořisti nedat ti ni chlup.

Hospodský.

Jim odříc' bylo těžké po čertech.
Jsou šlechtici, zdají se možni býti;
ten (*ukazuje na ďábla*) stále na opasek tluče
a dělá tady veselého pána.

Janusz.

Jich vina, když se nedočkají rána;
(*k družině*)
teď hoši k pití jak dřív k práci ruče!
(*k hospodskému*)
já na starost si vezmu ptáčky oba,
a příhodná jak objeví se doba,
již promluviti s nimi dovedu;
(*k družině*)
teď v přátelskou si sednem besedu
(*k stolu, kde sedí Twardowski, ďábel, žid a kapucín*)
snad páni přisednouti dovolí.

Ďábel.

Dle libosti; v tom světa údolí,
kde s velikými stále jdou v boj skrovní,
dík nebesům, že aspoň v tom jsme rovni,
když sejdeme se, díky náhodě,
při notné žízni někde v hospodě.

Kapucín (*k Twardowskému*).

To v divné jsme se octli společnosti.

Žid (*rovněž*).

Mně hrůza věru proniká až kosti

Ďábel (*rovněž*).

Jen bav se vždycky podle okolností.
V tom vězí celá moudrost života,
a šlechta stejně jako holota
ti k obojímu podá látky dosti;
dnes plamenné pít Christi lacrymae
a zítra vodku k smradlavému sýru
a v obém najít po čem toužíme:
toť pravá moudrost v celém světa víru.
Mně aspoň společnost ta vítána,
na chlapích obou ukážu ti záhy,
jak vypadá z nich každý, když je nahý,
jak pejsy tomu, tomu sutana
jsou pouze bídnou, mělkou zástěrou,
jíž bídu svoji kryje veškerou.
Ten ještě lehne k ženě krčmářově
a ten se ještě chytí jelita,
a oba naperou se dosyta,
když nebude jen plát jim do tváře
ta otázka, z níž každý strach má hned,
zda smím, co asi řekne tomu svět?
(*k bandě Januszově*)
Vy, doufám, asi dovolíte, páni,
bych ku vašemu tady přivítání
pár kousků proved směšných, veselých,
jsem umělec — již v tom mám stále hlad,
jsem, čemu tak se říká, akrobat,
ku smíchu osten duší nesmělých.
Po namahání, jež jste zkusili,
se pobaviti slušně na chvíli,
to svědčí každému, v tom ovlaha,
a k strávení to dobře pomáhá.
(*Vstoupí do prostřed jizby*)
Já řek bych, volte sami, na čem as
mám dokázati svoje umění,
leč lhostejno — to pranic nezmění
v mém programu, vám neskřiví se vlas
a uvidíte věci podivné,
z vás žádný ani bradou nekývne
a bude oslem v chvilce té, co o něm
si pomyslím to; jestli nelíbí
se osel někomu, pak bude koněm,
však pražádné v tom nemám pochyby,
že ať se co chce tady uamanc,
vždy hlupák byl a hlupák zůstane!
Já pánové to již mám neštěstí,
že na hodinách lidské hlouposti
jsem bdělá rafij, která s úzkostí
krok za krokem svou kořist stopuje,
nad spícím uklání se k pelesti
a bdícímu i přes nos hopkuje,
(*přikročí k peci, kde spí kocour*)
a každý z lidí jak ten kocour jest,
spí klidně v lenosti své plášti měkkém,
myšlenky jeho plné rosy, hvězd,
vše tkáno teplem, lahodou a vděkem.
(*Vytáhne ucho kocourovi, který dále klidně spí*)
však hleďte — (*vytáhne mu druhé ucho*)
hleďte, roztomilí páni,
ten hlupák dále dřímá, bez ustání,
on neví, co je život, co je čas,
bych zatahal jej třeba za ocas;
(*vytáhne ocas kocourovi, který stále klidně spí*)
a dále, vytáhnu mu ještě nohu,
on stále spí v své dumě blažené,
a druhou, třetí, ano vše, co mohu,
hle již to není ani kocour víc (*učiní tak*)
i srsť mu stáhnu — již to pouhé nic,

stín kostry jen to z kůže stažené,
však dále na peci to klímá posud,
to, páni, člověk jest (*ukazuje na kocoura*)
a to (*ukáže na sebe*) jest osud!
Však nežli osud, mohu ještě více,
on boří jen a ničí, do třetice,
já umím zničené zas oživit.

(*Vezme láhev se stolu*)

Sem ucho, ocas, měj zas sluch i cit,
sem noha, ku běhu měj rychlost starou.
sem kůže z hřbetu a sem oči svit,
buď tvorem zas a vzplaň svou silou jarou.

(*Nastrkal všecko do láhve a ucpal zátkou.*)

Jak v láhvi té kocoura všecky údy,
tak v pravejci též druhdy dřímal svět,
měl život být, však nevěděl jen, kudy
by života duch v spoustu jeho slet;
tu začlo první žití zárod, velké tření
a v pravejci vám začal divný ruch,
sil vzbuzených tu zápas, boj a vření,
my říkáme: „Buď světlo!“ že děl bůh.

(*Zapálí láhev, tato vybuchne silnou ranou, živý kocour vyletí oknem provázen deštěm ohnivých jisker.*)

Tak, páni, povstal svět, kdo nevěří,
co vypravoval jsem vám této chvíle,
ten s nerozumem svým se hašteří,
jenž jako kocour sedí mu teď v týle.

(*Každý z bandy Januszovy se obrátí, velký kocour sedí mu v týle a divě svítí očima. Ďábel se vrátil zatím k Twardowskému.*)

Kde kapucín je? čichá pečeni,
syn pravý církve nikdy nelení.

(*Chytí sklenici vodky a vypije ji jedním douškem; pro sebe:*)

Dvakrát tři je šest,
sysel v díře jest
vodou zatopen,
nemůže z ní ven.

(*K loupežníkům, kteří sedí přemoženi:*)

Nu, pánové, proč této obludy
se nezbavíte, zatřeste jen hlavou!
tak naše chimery a přeludy
též sedí na nás — třeste, silou dravou
je strhněte — vy jste mi panáci,
pod kocourem se každý potácí
a setřásti jej dolů nedovede,
z vás každý s tím i v tůni pekla sjede,
vy loupežníci? — vy jste bídáci!

(*K Twardowskému:*)

Teď pojď, jak ctný mnich sobě asi vede;
jen přímo po těch schůdkách nahoru,
kde hospodský má tajnou komoru.

(*Odejde s Twardowským, svítě mu na cestu; za chvíli se vrátí, smíchem se za břich popadaje. Chvíle té použil žid a pustil se do jelit a vepřoviny.*)

Zde vidíš celou lidskou ničemnost,
jak ohlodává pouze svoji kosť,
a mravné že to sluje u lidí,
co vlastně nikdy nikdo nevidí!
Ten kapucín, jenž zde se křižoval,
ten neviděn si dobře pochutnává,
zde žid se nad vepřovou smiloval,
až hustá jemu teče přes vous šťáva;
v těch obou vidíš tady lidstvo celé
a jeho krásnou velkou morálku,
jen jednej, co chceš, jak chceš, jednej směle,
jen dopis v pravou strč vždy obálku,
a mravným budeš tenkrát u lidí,
když nemravnost tvou nikdo nevidí!

(*Několik výstřelů za hospodou, štěkání psů a hlasy.*)

Stráž přichází, já nemám chutě
se s hraničáky nyní fechtovat,
teď oba mějme krásnou vlastnost rtutě
a pomysleme sebe retovat;
zde chyť můj plášť a půjdem za kocourem.

(*K loupežníkům:*)

Nu střeste přece ten svůj kletý sen,
ať hrozněji vám není vyplněn.

(*K židovi:*)

Nu, chutnalo, zavání trochu mourem,
však neškodí, vím, že ti bylo manou.

(*Uklání se všem.*)

To další vyřiďte si! Na shledanou!

(*Oba vyletí na plášti oknem.*)

(Pokračování.)

V rybníku San Martino.

Napsal *Jan Červenka.*

Pedro Sástre vynořil se z řeky. Snědá jeho hlava zatřásla se zděšeně nad vodou a černé, malé oči zasvítily jak dvě jiskry.

„Pedro! Co tam hledáš v té kalné vodě? Blázníš!?“ ozval se v témž okamžiku silný hlas muže s návrší nad řekou.

„Co hledám? Svého mezka hledám, pojď a pomoz mi, José, chceš-li!“

Při těch slovech pohnulo sebou silné svalovité tělo v řece a několika obratnými rázy kalnou vodou dostal se Pedro ku břehu.

U sehnuté vrby kolébala se přivázaná jeho loďka. Vyhoupl se na ni a vyskočil na břeh. José byl již u něho.

„Co hledáš?“ ptal se znova. „Mezka? Jakého mezka?“

„Svého Esquina! Voda mi ho vzala — — — i s řetězem mi ho vzala. Ale ten jí nenechám, jsem chudý chlap!“ — a při tom otřáslo se obnažené jeho tělo a čelo se svraštilo.

Div nedal se do pláče!

„Hleď, José, zde, jako každodenně, byl můj dobrý Esquino přivázán, zde u téže vrby. A mně se v noci zdálo, že slyším hýkání! Ale kdo by si byl pomyslil, že voda tak rychle stoupne. A pak jsem byl unaven po včerejší práci!“

A opět se svraštila jeho tvář.

„Nu a co dál?“

„Co dál? Voda mi ho vzala — — utopila mi ho i s řetězem a já jsem přece chudý chlap. Řetěz jí nenechám! Daleko mi ho odnést nemohla,“ pokračoval, „kolem jsou skály a úžlabím vtéká voda sem! Bude zde, musí zde být! Pojď, José, pomoz mi, splatím ti tu chvilku vděčností.“

José skočil do člunu, vesloval a Pedro hmatal hákem na dně.

„Hleď,“ mluvil mezi tím, „tam co jsi mne viděl,

když jsem se z vody vynořil, tam se mi zdálo, že jsem ho nahmatal. Přivázal jsem lodku a potopím se do hloubky, — ale — nebyl to on — zdálo se mi, že jest to, ale nevím jistě . . ."

„Nu co? Mluv!" řekl chvatně José.

„Zdálo se mi, že jest to člověk — ano! — utopený. Ale jak pravím, nevím jistě, proto jsem se tak rychle z vody vynořil."

„A víš posud, na kterém místě?"

„Jak bych nevěděl! Je to právě pod svahem mé vinice; hleď, i ta jest zatopena. Štěstí ještě, že jest má chalupa nahoře, jinak byl bych asi také plaval . . . Jen vesluj, vesluj, — rychleji — tak, a nyní stůj, jsme na místě."

José zarazil člun a Pedro hmatal na dně.

„Není zde nic!" řekl.

„Tedy dále!" a José pohnul veslem. Obepluli celou kotlinu a nenalezli ničeho.

„Snad jsi se klamal!" prohodil José, ohlížeje se již po břehu. „Nahmatal jsi snad sbortěnou hlínu a v kalné vodě je těžko rozeznat!"

„Možná," odpověděl Pedro, „tedy ku břehu! Ubohý Esquino, škoda ho! Škoda řetězu!"

José máchl veslem a loďka letěla kvapem hladinou. Jeli po kraji stále stejnou rychlostí, ale v tom, když se již blížili břehu, trhl sebou člun a zarazil se.

Pedro nechal totiž hák ve vodě, vláčel jej po dně a zde se mu zachytil.

„Co to?"

„Zadrž!" vzkřikl Pedro. „Mám jej! Slyšíš, jak chrastí řetěz? Ah! Můj ubohý Esquino! . . . Pojď nahoru, pojď!"

Hák se zvolna vynořoval a tělo mezka vyplulo nad vodu.

„Chyť se řetězu, José, — tak, a odepni jej — pozor! Ubohý, jak jest odřen! Bránil se as, ale nadarmo!"

José odepjal zatím řetěz a Pedro mluvil dále:

„A nyní jdi do řeky, do proudu, můj Esquino, jdi! Již se víc neuvidíme . . . Ať si tě voda odnese, když tě chtěla a když mi tě vzala."

Na to pluli zase zpět, k úžlabí, kudy vtékala voda do kotliny.

Pedro přehodil mezka přes vyčnívající hřbet břehu do proudu řeky, ta jej strhla kvapem s sebou a v okamžiku na to byli oba mladí muži na břehu.

„S tím člověkem se ti to as jen zdálo!" prohodil José . . .

„Myslím též, ač by to nebylo nic divného. Povodeň se zmáhá a voda nezná ohledů! . . . Již odcházíš?"

„Ovšem, mám práci!" řekl José. „Večer se sejdeme. Přijď nahoru k starému Gaspárovi, budu tě očekávat po západu slunce."

Kynul ještě rukou na pozdrav a zmizel. Pedro zůstal sám a chvatně se oblékal.

Ranní slunce vystoupilo již hezky vysoko a zlatilo pěnící se vlny řeky, jež hnaly se prudce úžlabím. Výšiny, k nimž až voda nemohla, skrývaly se zcela v zeleném hávu rév a oliv.

Chat, jež roztroušeny byly na výšinách a svazích, nebylo zříti. Zelené řady stromů, obtížených zlatými plody, skrývaly je zúplna.

Nahoře panoval klid, dole vířila rozbouřené řeka a nad tím vším klenulo se modré, nezkalené nebe.

Zde bylo rodiště Pedrovo.

Nad Genilem, s čarovnou vyhlídkou na Sierru Nevadu, mezi révou a olivami vyrostl a stal se rybářem jako byl otec.

Byl samoten.

Bratra ni sestry neměl a rodiče zemřeli před nedávnem.

Byl úplným, neodvislým pánem ve své rybárně, pěstoval a sbíral víno, pletl sítě, lovil a chytal ryby a jeho Esquino nosíval mu je do okolních vsí a měst.

Výdělek stačil mu úplně a on žil dosti spokojeně.

Jediné, co kalilo mu často jeho štěstí, byla Paquíta, vinařova dcera z Ribery nad Hadím potokem, a mladý monseňor Enríque d'Alquéria, z villy nad Riberou. — — —

Kdysi setkal se Pedro s mladým pánem z Alquérie v jakési krčmě v Ribeře. Oba se již znali, neb oba ucházeli se již tehda o Paquítu.

V krčmě bylo pouze několik hostů, když Pedro vstoupil.

Enríque d'Alquéria seděl za stolem se svým sluhou a oči svítily mu ospalým leskem.

„Jacóbo!" oslovil Enríque se smíchem svého sluhu, když Pedro vstoupil, „víš-li pak, že se teď již i luza uchází o urozené dcerky?!"

„He! Jak bych nevěděl!" odvětil rozjařený Jacóbo, vida, že mu pán novou sklenici poroučí, „jak bych nevěděl, hehe, mohl bych prstem ukázat!"

„A ta luza si myslí," pokračoval Enríque, „že dostačí ženě shnilá ryba — jako — jemu!"

„Komu, monseňor!?" vzkřikl Pedro a přiskočil divoce k stolu.

„Nemluvím s tebou, rybáku!" zvolal Enríque.

„Ale já mluvím s vámi, seňor Enríque d'Alquéria, a chtěl jsem již dávno s vámi mluviti," řekl chvatně Pedro a oči sálaly mu hněvem. „Já mluvím s vámi a myslím, že nemluvím s chlapcem! Monseňor, jsme oba muži, jednejme tedy jako muži! My oba milujeme Paquítu; nevím kdo více, ale jsme již sokové! Monseňor, slyšte můj návrh! Vy máte dvůr, já barák na spadnutí, vy máte stáda, já jen konopné sítě, vy jste monseňor a já jen obyčejný rybář! Seňor! Kdo zvítězí u Paquíty, budiž vítězem celého sporu! . . . To jest můj návrh!"

Při těch slovech podával Pedro pravici. Ale Enríque zavrávoral od stolu a zvolal se smíchem:

„Blázne! Co jest mi do tvých návrhů i do její lásky, já si ji koupím!"

„Seňor! Co jste řekl?!" vzkřikl Pedro a hnal se s nožem po Enríquovi, ale Jacóbova svalovitá ruka zachytila jej a nůž mu vyrvala z dlaně.

Za několik dní na to povolali Pedra k soudu a zavřeli jej na tři měsíce pro ohrožování lidského života.

Ale ještě ve vězení dověděl se Pedro, že Paquíta plakala pro něj a že samému otci, chtějícímu zasnoubiti ji s Enríquem, na odpor se postavila.

„Paquíto, hleď!“ přísahal pak vždy Pedro, když se s večera tajně v olivovém háji za Riberou scházeli. „Tímto nožem probodnu nejprvé jej, uloupí-li mně tě, a pak probodnu sebe! Slyšíš, Paquíto? Přísahám!“

A lesklý dlouhý jeho nůž zaleskl se mu nad hlavou v plamenném svitu měsíce.

„Pedro, Pedro, nepřísahej! Já budu věčně tvou!“ prosila Paquíta. „Což mi nevěříš?“

A bílá její ruka zabořila se jemuč v černý, kučeravý jeho vlas.

Teprvé pozdě v noci přicházíval pak Pedro s nožem v ruce do své rybárny nad Genilem, a druhý den časně z rána, ještě než slunce vyšlo, vídali jej mlíkaři, po břehu do okolních míst na mezcích jedoucí, řekou v člunu s čeřenem v ruce zvolna plynoucího a zticha zpívajícího:

„Con primavera el amor volverá!“ *)

„Buenos dias!“ volávali naň s návrší a směs jejich hlasů vpadla rázem v jeho píseň, že ještě daleko za stráněmi a vinicemi radostný refrain: „El amor volverá!“ se ozýval. —

Kdysi z večera, asi čtrnácte dní před tím, než Genil Pedrovi mezka odnesl, a když Pedro jak obyčejně v olivovém háji za Riberou na Paquítu čekal, přikvapila mu tato náhle s planoucím zrakem vstříc, a vrhnuvši se mu v náruč šeptala:

„Pedro, Pedro, slyš, jak veselou zprávu ti nesu, která rozveselí tebe právě tak jako mne! Dnes — — dnes ráno byl starý Joaquín d' Alquéria s Enríquem u nás a žádali otce o moji ruku.

„„Otažte se Paquíty,““ řekl otec, „„je-li její vůle býti ženou vaší, nejsem proti tomu. — — Otažte se jenom jí.““

Já slyšela vše, bylať jsem ve vedlejší síni, a když mne otec zavolal a Enríque přistoupiv ke mně se tázal: „„Señorita, chcete být mojí ženou?““ řekla jsem: „Nechci!“ a odběhla jsem na vinici.

Viděla jsem Enríqua, kterak se mračil, když odcházel, a kterak hrozil zaťatou pěstí.

Bylo mi to k smíchu!

Když jsem se opět vrátila, pravil mi otec:

„„Paquíto, ty jsi tvrdohlavá, zacházíš příliš divoce se svou budoucností. Koho tedy chceš míti mužem? Či myslíš ještě stále na rybárnu Pedra Sástrea? Myslíš, že bys mohla býti s ním šťastna?““

„Nemyslím, otče, — vím to!“ odpověděla jsem.

„„A co myslíš o mně?““ ptal se otec dále.

„Že budete také šťasten, otče!“

Po těchto slovech vzal mne otec za ruku a pravil:

„„Paquíto, uvidím-li za půl roku na místě, kde stojí nyní dřevěná rybárna, zděný, kamenný domek — pak budeš jeho ženou, jinak nikoliv! Chci vědět, umí-li pracovat.““

— — — — — — — — — — — — — — —

Na tato slova zpomněl si dnes Pedro a zasmušil se.

Jedinou jeho podporu, jeho Esquina vzala mu voda.

Měl-li dojít cíle, musil pokladnu svoji vyprázdnit až do polovice, koupiti jiného mezka a začíti znova.

*) A s jarem zpět zas láska vrátí se.

Smutně vsedl pak do člunu a lovil, nezpívaje ani, až do večera nad kotlinou.

Slunce již zapadalo, když s kořistí ku břehu přistál. Přivázal člun ke stromu, spustil chycené ryby v síti do vody a poohlédnuv se ještě v rybárně odebral se k starému Gaspárovi.

Nad Sierrou vstal zatím měsíc a jeho svit vlnil se jako stříbro na chvějících se listech stromů, jimiž Pedro kráčel.

Okolím nerozléhaly se veselé písně jako nedávno ještě. Strach před hrozící povodní stlačil každý veselý zvuk, každé hlasité slovo hned na rtech.

Jen šumot valících se vln bylo slyšeti kolem a v to mísil se někdy praskot snětí a urvaných trámů.

Náhle se Pedro zastavil. Zdálo se mu, že slyší výstřel; a skutečně otřáslo po chvíli vzduchem opět temné zadunění jako vzdálená bouře.

„Voda stoupá. V Granadě střílí na poplach!“ řekl Pedro a zrychlil krok.

U starého Gaspára bylo již hlučno.

José seděl za stolem s několika druhy a hlasitě rozmlouval

Když Pedro vstoupil, vyskočil proti němu a tázal se smutně:

„Víš, že jest Ribera pod vodou?“

Pedro stanul zděšen. To nestalo se ještě nikdy a také se toho nikdo nenadál, neb Ribera stála sice v údolí nad Hadím potokem, ale ten byl malý a z Genilu do údolí voda nemohla, neboť bylo ohraženo výšinami a svahy.

„A jak se to stalo?“ ptal se rychle. „Což se rybník San Martino rozvodnil?“

„Nelekej se!“ řekl mírně José, „buď klidným! Enríque d' Alquéria ze msty hráze protrhl, aby Riberu zatopil.“

Po těch slovech bylo ticho. Vše hledělo na Pedra, jenž vytasiv nůž ku dveřím přiskočil.

„Hoši! Kdo půjde se mnou?!“ vzkřikl.

„Kam?“ ptali se všichni.

„Do dvora Joaquína d' Alquéria.“

„A co tam chceš?“

„Chci mluvit s Enríquem! Kdo půjde se mnou? Nikdo!? Nuž půjdu sám!“

„Zůstaň!“ zvolal José. „Enríqua nenalezneš! Od včerejšího večera, kdy hráze protrhl, jej pohřešují. Zde otaž se Gomeza, ten mluvil s ním naposled!“

„Pravda!“ řekl mladý muž osmahlé pleti. „Já myslil, že jsi s ním mluvil též. Či nemluvil?“

„Nemluvil!“

„Mně aspoň řekl, když jsem jej včera již dávno po západu nad úvozem potkal, že jde k tobě. Byl rozpálen a pospíchal. Bylo mi to divné, neb vím, že jste spolu nikdy v přátelství nebyli, ale pak jsem si toho nevšímal. Teprvé dnes ráno slyšel jsem, že jej pohřešují. Chtěl jsem se tebe otázat, nevíš-li o něm, ale neměl jsem času. Ty víš však, jak vidím, o něm právě tolik, jako já. Podivno!“

Gomez umlkl a okna krčmy se zatřásla. Dva výstřely za sebou zaduněly a zároveň s nimi ozvaly se z dáli lidské hlasy.

„Voda stále stoupá!“ řekli všichni najednou. „Zlé znamení; a jest noc!“

V tom rozlétly se dvéře a několik lidí vrazilo do vnitř.

„Pomozte! Ribera se boří! Rychle, rychle, než bude pozdě! Dřevěné baráky již odnesla voda, jen zděné domy stojí a již i ty pukají a není k nim přístupu — Rychle!“

Dvacet mužů, silných, otužených mužů zvedlo se najednou.

„Máte čluny?“ ptali se.

„Riberští vážou vory,“ odpovídali přišedší, „člunů není, rychle! Vory snesou více!“

A dvacet mužů i se starým Gaspárem hnalo se ku pomoci. — —

Jak se stalo, že to s Riberou došlo tak daleko?

V noci, as k desáté hodině, rozlil se náhle Hadí potok. Ne sice vysoko, ale do stájí a chalup ležících nejníže přec se voda dostala. Když Riberští ráno viděli, že voda nestoupá, myslili, že opadne zas; neb nebylo pamětníka, aby Ribera byla pod vodou. Avšak odpoledne se počala náhle hýbat a drala se výše. Poplach byl větší. Kdo se bál a měl chalupu na spadnutí, utekl, odvážnější a ti, kteří posud věřili, že voda opadne, zůstali. Někteří vůbec již ani utéci nemohli. Ale as ke čtvrté hodině, když v Granadě poprvé vystřelili a jakoby ty proklaté rány děl vody přivolaly, přihnal se příval a Ribera byla v půl hodině celá pod vodou. Na útěk nebylo pomyšlení. Křik a pláč se zmáhal, chalupy se bořily a zmatek byl úplný.

Nyní byl osud rozhodčím, neb člunů nebylo!

V takovém postavení rozběhli se z oněch, kteří se zachránili, jedni k stloukání vorů, druzí přivolat pomoci.

Nejdříve dostavila se pomoc z krčmy Gaspárovy.

„Co se děje s domem vinaře Cany?“ ptal se Pedro.

„Zadní část se zbořila, voda sahá až k oknům prvního patra,“ zněla odpověď.

„José, Gomez! Kdo půjde se mnou? Na vor!“ vzkřikl Pedro a čtyři muži skočili k němu.

„José! K domu Paquíty!“ Vesla a háky se ponořily a vor se pohnul.

Bylo to příšerné divadlo noční ve světle měsíce, planoucího v úplňku. Celá Ribera pod vodou, jen střechy a štíty domů vyhlížely z toho obrovského rybníka San Martino. Ze všech stran ozýval se jen křik a nářek tonoucích, a pomoc nepřicházela.

Vor Pedrův plynul zvolna.

Trámy, zmítající se na vlnách, vrážely doň a stavěly se mu v cestu, tak že jen stěží dostal se k místu.

Dům vinařův stál poněkud výše než ostatní a proto bylo jen přízemí zatopeno.

Do prvého patra nevnikla ještě voda. Zadní část domu byla zřícena a v štítu byla trhlina.

„Señor Cana! Paquíta!“ volal José, zdržující hákem, zachyceným o zeď, vor na vlnách, a jeho hlas nesl se temně jasnou nocí.

U okna zjevila se Paquíta i vinař.

„Nenamáhejte se! Nás nelze zachránit!“ promluvil slabě, a pláč Paquíty mísil se v jeho hlas. „Jsme mrtvi. Okna jsou zamřížena!“

„Kdo vypáčí mříže?“ ptal se José.

„Já!“ řekl Pedro a jeho hák zarazil se v zeď. Po několika ranách vypadl kámen ze zdi, jeden prut povolil a tři háky zaryly se v okně.

„Vše marné! Zeď nepovolí, spíše se sřítí!“ zněl klidně hlas vinařův.

V tom vztyčil se Pedro. Rozhlédl se po střeše domu a v okamžiku srazil několik tašek.

„Držte vor!“ velel a zaraziv hák ve žlab u střechy vyšplhal se po něm nahoru.

Druhové hleděli udiveni. Na to si nikdo z nich nezpomněl.

Pedro chytil se žlabu, vyhoupl se na střechu a zmizel pod ní.

Za chvíli spatřili jej v okně a hned zase na střeše.

Plná zář měsíce padala do vnitř a svítila mu k práci.

Pedro ovinul provaz Paquítě kol pasu a spustil ji na vor.

Pak spustil vinaře i jeho dva sluhy a sám zůstal nahoře.

„Pro Bůh, Pedro! Sestup! Trhlina v štítu se šíří! Rychle, zachraň se!“ prosila Paquíta.

„Kde jsou tvé skvosty, Paquíto?“ tázal se Pedro chladně, stoje za mřížema v okně.

„Pedro!“ vzkřikla zděšeně Paquíta a její oči hleděly prosebně k němu.

„Pedro! Co činíš?!“ vzkřikli všichni.

Však široký trám přihnal se v též chvíli, udeřil v štít a zbytek střechy se sřítil.

Sloupy prachu zvedly se k výši a stěny praskaly.

Pedro stál v okně nemoha se hnouti.

Háky udeřily znova v mříž, ale trhlina v štítu sebou náhle hnula, šířila a rozvírala se zvolna víc a víc, Pedro zmizel od okna a celá stěna ponořila se v hlubinu.

Jen jedna stěna domu vyhlížela ještě z vody. —

Co stalo se dál? —

Když vody opadly, nalezli sice Pedra v sutinách Ribery, ale Enríqua d'Alquéria nenalezli víc.

José a Gomez vyprávěli sice, že spatřili v zatopené kotlině pod rybárnou, kde Pedrův mezek se utopil, plynouti k úžlabí mrtvolu muže, jenž Enríquecovi byl podoben, ale byl-li to skutečně on, toho říci nemohli.

Rybník San Martino vrátil se pak zase do svých hrází, Genil se utišil, avšak radostná píseň:

„Con primavera el amor volverá!“

neozvala se víc na lesknoucích se, tichých vlnách pod rybárnou, a jenom někdy časně z rána, když mlíkaři se svými mezky jeli kolem a na Pedra si zpomněli, zazněl něžný refrain její a nesl se echem od břehu k břehu, — ale smutně tak, tajně a bolestně, jako by ti, kdož ji zpívali, měli slzy v očích! —

Zimní obraz.

(Carl Snoilsky.)

Ta bledá dívka v lehkých střevících
měla tak naspěch přes mokravý sníh.
Za ní pán mnohý smál se divně tak:
Kam zaletí ten lehkokřídlý pták?

U kostela si zašla na hřbitov,
tam zasněžený, malounký byl rov.
Chudobný věnec, včera od ní dán,
byl zčernalý a mrazem rozerván.

Zamžené slunce kmitlo ze žalu
se ve věnci přes mrtvou tialu . . .
Leč dívka stála, zakalený hled,
sama jak mrazem sežehnutý květ.

Ze švédského přel. *J. V. S.*

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

V.

Opět byl jsem v poutech povinnosti. Záležitost taorminská byla, pokud týkala se útěku vězňova, díky svědectví borgomastra i abata, brzy a šťastně odbyta. Pouze pro velikou svou citlivost v nakládání se zběhem obdržel jsem otcovské napomenutí od kapitána a bylo po všem. Vzpomínal jsem první dny skoro stále na Carlinu, kterou jsem si však maloval čím dále tím více barvami duhovými, které jsou tak nestály. Vždyť znáte povahu italskou, snadno zapomínající, u níž je dojem jenom chvilkový a pak zmizí docela. Neslyšel jsem ani zmínky o Carlině a obraz její stíral se tak pomalu s mysli. Když se vrátil po měsíci raněný tehdáž od Pera Alberti, jehož jsme musili v San Alessio zanechati, oživla opět u mne vzpomínka na ni, ale pozoroval jsem vše již jen jako poloviční výtvor svojí fantasie. Příliš důležité věci poutaly mou mysl, než abych se byl o odbytý již, jak jsem mínil, případ ten staral.

Kol Palerma tekla krev.

Vláda naše cítila velmi dobře, že stojí v Sicilii na půdě sopečné přírodou i lidem. Vždyť i na pevnině objevovaly se stále plaménky, jež hrozily rozdmýchati požár, který by shltil celou tu vetchou budovu státní. Jeho Veličenstvo král František II. otočil se tedy armádou a vyvinul při tom činnost vskutku úžasnou. Za dva měsíce od 8. února stálo k jeho službám dvacet pluků pěchoty, deset pluků jízdy a myslivců a tři sta dvacet děl. Sto čtyřicet tisíc mužů hlavně cizinců bylo naverbováno pod prapory a přece jedno spiknutí se odhalovalo za druhým, a povstání sledovalo za povstáním. V Acceře, v Neapoli, v Atri, všude se střílelo, všude znělo: „Sláva Viktoru Emanueli!“ Emissaři sardinští podněcovali všude.

V Sicilii soptila revoluce dvojnásobnou krutostí. Již 5. dubna byl učiněn útok na vojsko a dva dni na to letěla již pochodeň povstání přes celý východní břeh ostrova, od Messiny až přes Catanii. Nic nepomohlo zatknutí několika členů předních rodin sicilských u knížete Monteleone, ani svolání menších posádek ku Palermu, ani poprava třinácti povstalců, ani střežení pobřeží. Již týden na to stálo patnácte tisíc bojechtivých mužů před Palermem. V Alcano sňaty zvony k lití děl a hlas jejich tu zněl mnohem velebněji než na zvonici kostela. Falešní mniši podněcovali lid, jejž snažili se ukrotiti Litizia a Primerano táhnoucí s četnými sbory západními provinciemi.

Povstání na východním břehu se nedařilo. Byláť to nejsilněji obsazená a ohražená část celého království. Na severu nořila své mohutné hradební zdi do vln mořských nedobytná Messina, na jihu opírali jsme se o dobře opevněnou Siracosu a mezi těmi dvěma body stála hojně obsazená Catanie a pevná Agosta. Stanice podobné naší v Mascati, jako v Aci-Reale, Taormině, Alessiu, tvořily spojovací linii mezi nimi, majíce v moci silnici, jež vede podél moře. Na větší trvalejší vzpouru zde nebylo ani pomyšlení.

Za to naše zprávy, přicházející ze západu, byly plny zvěstí povstaleckých. Každou chvíli přivážely parníky nové oddíly cizinského vojska na ostrov. Více než osmdesát tisíc mužů stálo již na Sicilii.

Schůzky naše v jediné Mascatské kavárně „Café Nuovo,“ jež se ale honosila velmi starožitnou úpravou a nábytkem stvořeným pro archaeologa, stávaly se živějšími, hlučnějšími, díky hádkám, jež byly velmi časty. Zvláště s nově přišlými cizími důstojníky vedly se velmi často příkré spory. Tito lidé, jež jen výdělkářství učinilo našimi soudruhy, nemohli pochopiti, že oni povstalí, které přišli pobíjet, jsou přece našimi spoluobčany, našimi bratry a že nuceni jsme šetřiti té země, kde si cizí naše legie počínaly jako v provincii dobyté. Mnohé ostřejší slovo, mnohá smělejší věta, jež by byla jindy člověku ublížila na vždycky, donášela se nyní beze všech následků k uším těch, již dělali, jakoby jich neslyšeli.

Mohu říci, že již tehdáž byl bych zahodil tu uniformu, kterou jsem oblékl jako mnoho mladých lidí v Neapolsku jen pro její lesk, kdyby poměry povstalců se byly jen poněkud zlepšily. Než doba nebyla k tomu přízniva, vláda nepropouštěla nikoho z vojska, a na smělejší krok nebylo pomyšlení. Panovalo v našich kruzích všeobecné odůvodněné mínění, že slabé tlupy povstalců budou dřív neb později přece přemoženy. Jakých následků bude míti ta krev prolitá před Palermem, nikdo nepomyslil, pomysliti nemohl. Čím více však my svá mínění o brzkém konci všeho projevovali, tím více

opíralo se našim náhledům těch několik civilistů, kteří chodili do „Café Nuovo“. Také poměr náš k obecenstvu stal se napjatějším, než kdy jindy. Tam, kde se před námi klanívali, nyní si nás nikdo ani nepovšiml.

Seděl jsem jednoho dopoledne po odbytém cvičení před kavárnou ve stínu kaštanů, připravuje si limonádu, když jsem byl lehce udeřen hozenou pignolií. Neohlédl jsem se schválně, mysle, že to jest nějaký soudruh, jenž si ze mne žerty tropí. Rozpouštěl jsem zcela klidně cukr dále. Za chvilku padla druhá podle mne na zem. Ani to mne nevyrušilo z klidu. Když ale třetí pignolie padla právě do mé sklenice, zmocnila se mne přece zvědavost. Přijal jsem na ústa úsměv, aby se mi nevysmáli, ohlédl jsem se rychle a spatřil jsem — — — Carlinu.

Stála na ulici opřena o kmen platanu, jež zdobí ulici, patříc upřeně na mne. Nevstal jsem zúmyslně, stavě se, jako bych svého rušitele nepoznal, chtěje nabyti času ku pozorování jí. Rozpouštěl jsem na oko klidně cukr, dívaje se potají k ní. Myslil jsem zpočátku, že mne tak pro svou zábavu škádlí, ale podivil jsem se, když vyčkavší až byla ulice prázdnější, hodila mi opět pignolii na stůl, což však nevyvolalo na tváři její ani nejmenšího úsměvu. Přiblížila se ještě blíže ku nízkému zábradlí, dělícímu „zahradu“ kavární od ulice. Kynuv, že ji vidím a dav jí na srozuměnou, aby poodešla dále, vypil jsem připravenou limonádu, zaplatil a šel za ní.

Spěchala, vidouc, že ji následuji, dlouhou ulicí až do polí, kde jsem ji dohonil. Zpozorovavši, že jsem již u ní, dala se do hořkého pláče. Bylo polední vedro a nikoho nebylo v polích viděti. Cesta byla liduprázdná.

Zhrozil jsem se jí. Tvář její, dříve tak kvetoucí, byla bledá, kosti lícní vyčnívaly, jako u člověka, přestávšího dlouhou nemoc. Její oči, nyní zalité slzami, byly bez záře a hluboce vpadlé. Stopy pláče byly vyryty na lících. Ruce měla rozedrány, a také šat její uezdál se mi býti více v tom pořádku a tak čist jako jindy.

Dlouhou chvíli to trvalo, než se mi podařilo upokojiti ji tak, že jsem dostal odpovědi na své otázky.

„Nehněvejte se, pane poručíku,“ vyrazila ze sebe vzlykajíc a chopíc mne za ruku, „nehněvejte se, že jsem vás zde přišla vyhledat. Jenom nevýslovné trápení moje přimělo mne k tomu. Vždyť jste mne sám vyzýval!“

„Co se ti stalo, co ti schází, Carlino?“ tázal jsem se soucitně.

„Pero mne umučí svými výčitkami. Vypravovala jsem mu o vaší dobrotě, jíž má tolik co děkovati, a on se proto hněvá na mne i na vás. Nemohu za to, že o vás tak ráda vypravuji, že na vás ráda celé dny vzpomínám. Zdá se mi, že vás mám ráda, ale Pera mám přece mnohem více ráda. Povídám vám to, poněvadž vím, že se proto horšit nebudete, jako Pero, kterého o tom přesvědčuji ustavičně. On to ví, a přece mne trápí, přece mi hrozí, že ode mne odejde k povstalcům neho k banditům, kde se nechá zabít. Nevím, jak bych mu to vymluvila. Jest tak zlý, pravý opak vás, sliboval mně i vám již několikráte smrt a to mne tak straší.“

„Neboj se, Carlino,“ odpověděl jsem s úsměvem, jenž ale špatně shodoval se s city, které se ve mně budily, pocitem sklamání a hněvu, — „kdyby mne chtěl Pero zabiti, učinil by tak hned v prvním návalu hněvu. Straší tě jen tím, poněvadž ho baví tvůj strach.“

„Myslím si to sama. Pero stává se však co den horším.“

„A jak, což jest již opět doma? Není již v Donalto, jak jsi mi slíbila?“

„Přislíbila jsem něco, co on nevykonal. Několik dní byl v amfiteatru, kam jsem mu nosila jídlo, a odkud se mu nechtělo jíti, dokud ho spaní tam neomrzelo. Když konečně již bylo spaní dost, odebral se do hor někam ku Granitě, kde jsou jeho známí Vittore a Matteo, s kterými je nyní skoro každý den v Taormině.“

„Nebije tě již?“

„Ne,“ ale na jejím hlasc bylo znáti, že nemluví pravdu.

„Vím, že ano. Stává se to často? A proč?“

„Častokráte pro malichernost. Bojím se již vždy jeho příchodu. Dnes opět přijde k nám a proto utekla jsem z domova k vám o pomoc.“

„Čím ti mohu přispěti? Řekni jen směle, učiním vše s radostí.“

Carlina se rozmýšlela na okamžik.

„Nuže, prosím vás, abyste šel se mnou do Taorminy, jak jste již slíbil a pokusil se sám vymluviti Perovi jeho vrtochy.“

Mohu říci, že mne prosba její tentokráte nepřekvapila. Sám jsem se jí chtěl již nabídnouti, že s Perem promluvím. Nejhůře bylo při tom ovšem o dovolení as na dva dny, kterých jsem měl k tomu potřebí, avšak i to dalo se snadno sprostředkovati. Vzpomněl jsem si opět na zajímavé zříceniny málo známého amfiteatru, na římské lázně u moře, na malebný kastell na příkrém vrchu. Všecky památky starého Tauromenia oživly před mým zrakem, a bez dlouhého rozpakování pravil jsem:

„Půjdu.“

Umluvili jsme se o podrobnostech, a poněvadž Pero přicházíval vždy teprve večer, mohl jsem ho ještě dnes zastihnouti. Bylo však potřebí, abych hned odpoledne vydal se na cestu. Carlina měla zde své přátele, s kterýmiž sem přijela, a s kterými chtěla se opět vratit domů.

Než jsme se rozešli, tázal jsem se ještě Carliny:

„A proč ty mne máš ráda, Carlino?“

„Pro vaši laskavost. Vím, že jste šlechtic a k tomu jste ještě důstojníkem, a přece byl jste vždycky přívětiv k chudému děvčeti. Vaše slova, jež jste mluvil předešle, jsem si dobře pamatovala, a proto bolí mne rány Perovy dvojnásob. Stydím se vždycky velice.“

„Doufej, že se mi podaří Pera upokojit.“

Rozešli jsme se. Více jsem se jí nevyptával, netázal jsem se na podrobnosti jejího utrpení, nechtěl jsem zvěděti stav její duše. Teprvé nyní napadlo mi při posledních slovech jejích, že jsem vlastně spáchal hřích, odňav Carlině předešle ono domnění, že trýznění žen sicilských jest nutností, a že jsem sám byl původem její trýzně. Zdálo se mi, že vidím vše jasně před sebou. Důstojník i v mých letech dovede oslniti nezkušené děvče, jež by bylo jinak šťastno se svým hochem, a tento, jako všichni Sicilové, jest žárliv. Jeho hněv vylévá se na osobě, která jest přímým původem jeho útrapy, na osobě, kterou přece miluje. Znal jsem příliš dobře povahu svého národa, byl jsem v mladých letech jako oni.

Odebral jsem se neprodleně ku kapitánu, vzal si dovolení, které mi bylo ochotně uděleno, a v největším parnu vsedl jsem na koně. V torbách při sedle vězely dvě nabité pistole. Dovoloval jsem si smělý kousek vydávaje se na cestu bez průvodčího.

Nechtěl jsem však míti nikoho svědkem svého dobrodružství v Taormině.

Za Piedemonte dohonil jsem malebné národní coricolo. S potěšením utkvělo mé oko na pestrém voze, na němž sedělo skupení venkovanů, jakoby si je byl obratný malíř srovnal za model. A mezi nimi seděla také Carlina, jejíž mutná tvář pohnula se k úsměvu.

Hnal jsem koně co nejvíce, abych se octl co nejdříve v Taormině.

(Pokračování.)

Povídka o větru.

Dánsky napsal *L. Budde.*

I.

Jak se vítr obrátil proti panu majorovi.

Byl to hravý, malý jarní větřík, jenž letěl přes lada i lesy. Vedl si tak nevinně v té své laškující, létavé hře, že nikomu ani ve snu napadnouti nemohlo, jak by mu táhlo něco zlého v zápětí. Z každého malého kvítku, jejž potkal na cestě, vzal si drobounký lístek a letěl s ním dále, samý smích, a kvítek díval se na to celý potěšen; neboť kteréže nevinné srdce mohlo by odepříti tak líbeznému, laškovitému druhu, jediný, nepatrný drobounký lístek. Každému hrdě se vypínajícímu háji, jejž navštívil, utrhl drobounkou kadeř, a les díval se za ním a smál se, jak ji rozmetával do všech čtyř úhlů světa; neboť což bylo na jedné malé kadeři tomu, jenž jich měl dost a dost. A mezi tím dělo se následující.

Jednou za minulých nyní dnů, kdy naše vlast rodila ještě majory, byl jeden major, jenž vystoupil z vojska. Byl to pravý starý vojanský kocour od kosti, tvrdý a nepodajný, jak jen starý vojanský kocour může být. Co do podoby, měl krátké nohy, byl tělnatý a kulatý, měl mohutné šedé kníry, jež dodávaly mu vojenského vzezření, plný, trochu zasnědlý obličej, a vypadal vůbec a celkem tak, jak major vypadati má. Co do povahy měl přirozené vlohy k rozkazování a na své vojenské dráze nalezl bohatou příležitost ku znamenitému vývoji těchto vloh. Byl poněkud velikým v sebevědomí své vlastní důležitosti a v přesvědčení, že se všechno musí díti podle jeho vůle, nemá-li se svět jinak vyšinouti z kolejí. On věděl velmi dobře, že jest major stvořen k tomu, aby ho poslouchali, a měl po mnoha let radost v tom, když viděl nováčky, nebo novopečené poručíky třásti se před zvukem jeho hlasu. Již z toho lze souditi, že jest tomu už tuze dávno, neboť kdež pak bychom dnešního dne nalezli takových vojenských hodnostářů!

Naposled měl jistý plukovník zoufalý nápad chtíti rozkazovati jemu, — neboť tak už to nyní ve vojsku chodí — to ho rozhněvalo, a proto žádal o propuštění z vojska, což také mohl, neboť zároveň s propuštěním dostal hezkou malou pensi a kromě toho měl své vlastní peníze.

Teď ale bylo v roztomilé krajině na Sjaellandu na prodej malé hezké sídlo; to si major koupil a přestěhoval se tam s jedním služebníkem, jednou hospodyní, a jedním honicím psem, kterému říkali Šampo. Léto minulo a přišly dny, kdy začíná příroda proměňovati svůj úsměv v slze, avšak ono se docela zdálo, jakoby byla ještě jednou chtěla na sebe vzíti svou letní tvářnost, jenom aby se zavděčila přísnému panu majorovi. Když stanul u okna, rozložil se kraj v půvabné chlumy a sedla, potok vinul se usmívavě tmavozelenýma lukama a les v pozadí potřásal svými pestrobarevnými kadeřemi, jen aby se zalíbil jeho očím. A když vyšel do své zahrady, jalo se slunce hned zářit, jen aby užil světla a tepla, a vítr přilétal co nejúslužněji a kázal stromům a křovinám, aby se mu poklonily, ptáci zapěli ještě jednou své zpěvy k jeho chvále, květiny pozvedaly své hlavičky a posýlaly mu svou poslední umírající vůni, zkrátka, všechno počínalo si k vůli němu tak líbezně jak jen mohlo, což ovšem bylo jenom povinností a slušností. Všechno bylo jeho a všechno poslouchalo a bylo úslužné a líbilo se mu velmi. Člověk by myslil, že by za takových okolností každý major mohl žíti bez všeho pohoršení, — avšak nikoliv! Byl to ničemný zajíc, jenž do toho všeho přinesl zmar, a to stalo se z té hloupé příčiny, že zajíci nikterak nepodléhali páně majorově svrchovanosti.

Svítalo krásné zářijové jitro, avšak za jeho úsměvem skrývala se tichá těžkomyslnost, jako kdyby to byl jenom tesklivý úsměv na ty milé květiny, které měly tak brzo uvadnout, a na zelený trávník, jenž měl sežloutnout. Avšak to vědělo jen to krásné zářijové jitro; pan major na to pranic nemyslil, když vzal pušku a vyšel si s Šampem na honbu, na kterou oba velice drželi a proto pojistili si již záhy honební právo na okolních selských pozemcích. A tu seděl tučný zajíc a vystrkoval slechy vzhůru ze zlatohnědého strniště, tak docela, jako by pobožně čekal, aby ho zastřelili, ale vlastně on to ani sebe méně tak nemyslil. Major, v této chvíli dychtivost i radost sama, odkomandoval úsečným hlasem Šampa na zad a kradl se opatrně ku předu. Avšak sotva že přišel na ránu, zvedl se zajíc s pobuřujícím klidem, dal se do pohodlného běhu a stanul znova ve slušné vzdálenosti. Major ulevil srdci svému zaklením; neboť klení stálo ve vojenském slovníku, — rozumějme tenkrát; dnes se k tomu už slovníku nepotřebuje — poručil zuřivým posuňkem Šampovi, jenž se dychtivostí celý třásl, aby zůstal na svém místě, a začal zase od počátku. Avšak ono to šlo podruhé jako to šlo ponejprv a po třetí a po čtvrté šlo to o málo lépe. Byla to honba asi

taková, jako když se někdo žene za kloboukem, jejž mu odnáší hezký větřík. Přes roští a ploty, strniště a brázdy cupal zajíc s panem majorem, tak že panu majorovi skrápal pot ve velkých krůpějích se zarudlého obličeje, a oči stály mu strnulé na vrch hlavy samou horlivostí a rozhořčením. Čím častěji ty dlouhé uši zastříhaly ze strniště, tím posedlejším byl major vjeti svými prsty do nich a tím menší bylo na to vyhlídky. Konečně strhla ho dychtivost tak, že vypálil na dvojí dostřel a čert vzal zajíce. Ten vzal do běhu jako šíp a Šampo za ním, tak nejlépe jak se byl naučil, ale ne dost, a pro to vrátil se za chvíli se sklopenýma ušima nazpátek. Celý udýchán a hoře hněvem vrhl sebou major na trávník na samých hranicích svého honebního práva, neboť až tam byl s ním zajíc utekl, a nevěděl, jak by si ve svém hněvu ulehčil lépe, než kopnutím Šampa, a Šampo, který nesměl kopnout zas, nemohl ve chvatu nalézti nic lepšího, než rozběhnouti se na sousední draha a pokousati tu několik malých jehňat. Avšak to neměl dělat, poněvadž draha i jehňata patřily k blízkému malému dvorci, náležejícímu jakémusi komornímu radovi, na jakéž máme v naší malé zemi až do dneška poněkud velkou zásobu, a ten komorní rada nikterak nechtěl, aby mu kdo jehňata pokousal, protože byla nějakého nového plemene, na kterém si velice zakládal. A také nikdo jiný to nebyl, než on, jenž kráčel právě po mezi a dopadl Šampa v jeho ničící práci. Nemohl přijíti více v nevčas.

Nyní, kdyby se byl obmezil na skromnou námitku, jest docela pravdě podobno, že by se byl s ním major, přes všechen svůj hněv snad srovnal, ale to on neučinil. Jak ten člověk přišel na tu myšlenku, jest nepochopitelno, avšak byl tak nestydatým domýšleti se, že komorní rada, jenž má svůj vlastní majetek, jest každým způsobem zrovna tak dobrým jako nějaký major a že si nepotřebuje od něho dát pranic ukousat. Stalo se tedy jenom v souhlasu s touto zásadou, že jakmile komorní rada spatřil celou tu spoustu a majora ležícího na trávníku, jako by se pranic nedělo, zvolal rozhořčeným hlasem:

„Hej, vy tam! Je to váš pes?“

Pobouřen takovou nestydatostí vyskočil major tak hbitě, že by se toho byl nikdo do jeho tělnatosti nenadál, i odpověděl s duchapřítomností:

„Co tím myslíte?“

„Co tím myslím?“ odpověděl komorní rada — „při sám bůh, ta jehňata jsou přece má?“

„Co je mi do vašich jehňat?“ řekl major v největší rozhořčenosti a opřev si obě ruce do boků vytřeštil oči komornímu radovi do tváře zrovna jako činíval, když chtěl vystrašit duši z nějakého podřízeného vojáka. A komorní rada zůstal skutečně na okamžik tak zaražen tímto lehkým způsobem odbývání věcí, že ztratil řeč a stál tu jako bez hlesu. Ani slova více nevyšlo z jeho rtů, ale obrátil se a šel svou cestou. Major díval se chvíli mračivě za ním, pak přejel si rukou vousy a pokračoval v honbě s mírnějšími pocity; neboť kdo že by necítil se vlídněji naladěna, když dobude tak snadného a úplného vítězství a ví, že má za něco děkovati jenom své vlastní síle a určitosti.

Za několik dní potom seděl major klidně a pohodlně ve svém pokoji a kouřil z dýmky, když pojednou vstoupilo k němu několik lidí a žádalo jej zdvořile, aby se v jistý, určitý den dostavil k narovnání s řečeným komorním radou a to stran náhrady za jakási jehňata. Majorovi vypadla ustrnutím dýmka z úst; neboť byl ve svém způsobu povahy dobromyslné a byl se již odhodlal celou věc zapomenouti a prominouti komornímu radovi jeho přestupek; není tedy divu, že ho toto vyzvání popudilo. A tak veliké bylo jeho překvapení, že teprvé, když ti lidé byli už pryč, přišel docela k sobě a snažil se nahraditi, čeho byl opomenul posláním, za nimi několika perných nadávek.

Den na to poslal komornímu radovi vyzvání na souboj jakožto nejvhodnější způsob, jímž se takové věci odbývají; avšak jeho sok odpověděl, že se nikterak nezná v užívání sečné zbraně a má přirozený odpor k čoudu střelného prachu, tak že asi nezbude nic jiného než držeti se cesty zákona. Tu vyrozuměl major, že jest komorní rada ničema a zasluhuje toliko němého opovržení.

Avšak neštěstí bylo, že se tímto opovržením nikterak nedal odstrašiti zákon. Major nedostavil se ani k narovnání ani k právu, byl odsouzen k náhradě škody a kromě toho k pokutě pro nedostavení se, což ovšem zaplatiti odepřel, avšak byl exekvován a přísahal konečně hlasem velikým, že už jaktěživ nepoběhne za zajícem, byť by tím zajícem byl — jako že jest — komorní rada. Prozatím uspokojoval se major tím, že se k němu ve všech slušných společnostech po celém kraji obracel zády.

Avšak tam venku v zlatohnědém strništi sedal zajíc ještě a stříhal dlouhýma ušima, hotov začíti hru poznovu, kdyby to tak panu majorovi zase napadlo.

Za krátko potom přišel domů majorův syn návštěvou k otci. Tento byl nemálo hrdým na svého syna zvláště na tom si zakládaje, když mohl jej uvésti za vítězný příklad starého dobrého způsobu vychovávání dětí v kázni a bázni oprotiv nynějším volným náhledům v tomto směru. Poněvadž byl mladý poručík — to byl synův titul i stav — vychován oním majorovi libým způsobem i tak stal se z něho mladý krásný muž, bylo toho zajisté dost, nač by otcovské srdce hrdým býti mohlo. Bylo mu pět a dvacet let a byl tak hezký, jak jenom nezamilovaný mladý poručík vůbec může a musí být. K otci byl uctivost sama i nechával si dosud tu a tam bez odmlouvání diktovati od něj domácí vězení na kratší nebo delší dobu; neboť to byl ten prostředek, jejž byl major, jako jiní jemu podobní potentáti volil k udržení otcovské autority, když byl syn už vyrostl z opatření přísnějších. Avšak jinak byl povahy veselé a neostýchavé, kteréžto vlastnosti připisoval major na vrub svůj vlastní; — ty dvě krásné, skoro ženské, modré oči, které zářily z jeho hezké tváře, měl sotva po svém otci, ale spíše po matce, kterou ztratil, když byl ještě malý hoch.

V tu chvíli, jak přibyl domů, poručil mu jeho přísný pan otec, aby si okamžitě učinil po svém pohodlí, dal zapřáhnouti do svého malého elegantního kočáru a vydal se s velkou dvorností a obratností na objížďku po všech sousedech, aby jim ve vlastní osobě ukázal pýchu svou, což ovšem byla pro ně velká čest; komorní rada byl arciť z návštěvy vyloučen. A mladý poručík ukázal se co nejkrásněji poslušným rozkazu svého otce i učinil si skutečně doma po svém pohodlí. Celé vůkolí jej mělo

velmi rádo i zvalo ho k sobě ráno i večer, a to okolí nelíbilo se méně jemu samému a tak byl na ustavičných vyjížďkách, kdykoliv přišel z města domů, a za krátko byl hrdinou celého kraje. Všechny mladé dámy z blízka pojaly zvláštní zálibu k majorovu sídlu a myslily, že tam žijou roztomilí lidé, a major neopomenul nikdy poukázati všem dobrým otcům a matkám na šťastné následky přísného vychování synů, a potom působila mu nemalou radost myšlenka, jak se asi komorní rada zlobí, že se svou vlastní nestydatostí připravil o čest býti navštěvovánu pýchou celého kraje.

Tím více překvapujícím bylo tedy chování se téhož mladého poručíka v jisté dopoledne za krátko potom. Byltě dostal od otce dovolení přijmouti na několik dní pozvání na blízký panský statek, kde strojili ples; a nyní ráno po tomto plesu seděl u snídaně se svým otcem. Poručík byl málomluvný a roztržitý, což se nikterak nelíbilo majorovi, jemuž se právě dnes chtělo hodně do řeči a takto zdálo se, že jest v tom nedostatek synovské poslušnosti a povinnosti, když syn není v hovorném rozmaru. Jedna nebo dvě vrásky začaly se již shrnovati na jeho čele, když se poručík pojednou vyrval ze své roztržitosti a pozvednuv hlavu vyhrkl ze sebe:

„Měl bys, otče, přece jednou navštívit komorního radu —“

Dále nepřišel ve své nevčasné poznámce; neboť major vyskočil, jako by jej byl někdo jehlou bod, porazil židli a vzkřiknul: „Ztratils rozum, chlapče! Což nevíš, že je to nestydatý chlap a kromě toho ještě zbabělý zajíc? To se ti věru divím!“

„Můžeš mi věřit, milý otče,“ odvážil se syn namítnouti prosebným hlasem, „že jsou to dobří lidé. Kdybys jen —“

„V pochod!“ utrhl se major celý rudý hněvem. „Do tvého pokoje! — máš domácí vězení až do poledne.“

Mladý poručík vstal beze slova, jak byl zvyklý, a šel nastoupit svůj trest, avšak v těch jeho očích byl hluboký smutek, když obrátil je k otci, jak odcházel. Major chodil chvíli nahoru a dolů po pokoji a mluvil sám do sebe, že naučí takového kluka, aby se podruhé komorního rady neujímal; a potom vzpomínal si přec s jakýmsi blahým vědomím synova hněvného pohledu, jejž byl zachytil, když vycházel ze dveří. A protože si byl tím ulehčil a trochu se upokojil, odhodlal se dáti milosti průchod před právem a odpustiti mu jeho zločin a to tím více, jelikož se nejevil v jeho jednání, a tak tedy zajisté nebylo to tak zle myšleno, jako řečeno.

Avšak od té chvíle zmocnil se mladého poručíka nepokoj a v jeho krásných očích proskakovalo střídavě rozčilení a zármutek zrovna, jako by byl také on začal honiti se po zajících.

Byl jasný, krásný Štědrý den; jinovatka visela jako stkvoucí drahokamy v kadeřích lesa, sníh rozložil svůj měkký šat jako roucho nevěsty po prsou země, a zimní slunce vysýlalo své nejmilostnější paprsky dolů s vysokého bledě modrého nebe, když major a jeho syn seděli opět vedle sebe v té samé světnici. Tu napadlo rozvážnému otci, že by měl jeho syn z dvornosti učiniti poklonu mladým dámám v okolí, — neboť dvornost přísluší pravému poručíku zrovna tak nezbytně, jako vůně květinám — pročež dal zapřáhnouti do saní a poručil mu, aby se vydal na dvornou objížďku. Mladý poručík bez odkladu se zvedl, aby vyhověl rozkazu otcovu, a v jeho tváři byl výraz, jenž svědčil, že neposlouchá nikterak z přinucení, ale rád a z dobré vůle, jak se na dobře vychovaného syna sluší.

Major díval se s úsměvem za svým poslušným synem a seděl chvíli s nataženýma nohama a kouřil z dýmky s celou tou oprávněnou blahostí, jakou člověk za tak příznivých okolností cítiti může. Ani nepomyslil na to, že jest právě roční doba, kdy nám do naší nejkrásnější vyhlídky může najednou vjeti někdo na saních. A jak by také na něco takového mohl pomysliti, když ten sníh venku tak se lesknul a tak krásně zval ven a když to mírné zimní slunce usmívalo se tak laskavě, že bylo až nemožno odolati tomuto pozvání. Vzal klobouk a hůl a vyšel z domu.

Bylo něco tak čerstvého a povznášejícího v tom jasném studeném vzduchu, že major cítil, jakoby se lehkost a mládí byly vrátily v celou jeho bytost. On myslel na svého krásného, švižného syna, jak nyní objíždí tu společnost mladých dam, a cítil, jakoby on sám měl účastenství a podílu v tom, ano toho největšího podílu. Mimovolně pošinul si klobouk stranou a točil hůlkou šviháckv ve větru mezi tím, co jeho krátké tlusté nohy hopkovaly v polotanečním taktu po zmrzlém sněhu. A jeho myšlenky zaletěly nazpět do dnů jeho vlastní mladosti, kdy za podobných poměrů dobyl si lásky své vlídné dobré ženy, té jedné, která svou dobrotou opanovala přísného majora a jejíž památka měla stále zázračnou moc naladiti duši jeho měkce.

Došel již mnohem dále než byl sám věděl, klobouk byl si již dávno opět pošinul nazpět v pravou polohu, hůl stala se opět docela rozvážnou a slušnou a nohy přišly opět v obyčejný krok mezi tím, co jeho myšlenky prošly mnohým hájem upomínek a naladily mu srdce co nejměkčeji. A vskutku nemuselo se právě nyní státi co stalo se. Náhle zaslechl před sebou zvuk zvonků a rolniček. Pozvedl hlavu a spatřil sáně letící s větrem proti sobě a v těch saních svého syna s mladou dámou. A poručík, jak se zdálo, vykonával s velkou správností rozkaz svého otce, pokud týkal se dvornosti; neboť klonil se k mladé dámě s nepopíratelným výrazem něžnosti a mladá dáma klonila se nazpět a bavila se s ním způsobem, jenž byl patrně pro oba velmi uspokojivým. Nikdo z nich — a toho se věru na nich žádati nemohlo — nespozoroval majora, na jehož rtech pohrával čtverácký úsměv mezi tím, co smekl klobouk a volal: „Nejuctivější služebník! Nejuctivější služebník!“

Avšak uctivý služebník náhle strnul ve svém úsměvu a zůstal státi, jako přimrazen překvapením a úžasem, když pan poručík se vzpřímil, jako zasáhnut elektrickou jiskrou a ta mladá dáma lehce vzkřikla a obrátila k němu tvář, poznal — dceru komorního rady! Ano, to byla ona, — bylo nemožno, aby se major byl klamal, neboť vídal ji několikrát, — ona to byla, a opovážila se usednout do jeho vlastních saní a potom ještě vypadat jako jaro samo v té ostré zimě, s růžemi na tvářích a s celým tím svěžím půvabem leta v mladistvém obličeji, vyzbrojena — to popříti se nemohlo — s větším vděkem, než jaký by byl stačil k očarování srdce nešťastného mladého poručíka.

Dále jely sáně s rychlostí větru a major díval se upřeně za nimi, jako by mu oči z důlků vyskočiti chtěly.

„Ztratil jsem všech pět! Nevěřím svým očím!“ vyhrknul konečně major ze sebe lapaje po vzduchu. Avšak věřil jim přec a uháněl co mu nohy stačily domů, aby kopnul Šampa, vypeskoval služebníka a učinil přípravy k uvítání svého nezdárného syna. Takto uchystán usedl na pohovku, třesa se hněvem a jeho syn vstoupil. A byla bledá ta tvář mladého poručíka, a z jeho očí sálala rozčilenost, dodávajíc jim většího lesku, ale při tom všem jevila se v jeho vystoupení jakási zoufalá pevnost, která ponejprv v jeho životě tak do opravdy upomínala na to, že jest majorův syn a má jeho krev ve svých žilách.

„Při sám ďábel, kdo to byl, kohos to vezl v mých saních?“ obořil se major s velkým důrazem na posledních dvou slovech.

„To byla dcera komorního rady!“ odpověděl syn hlasem, který se přes všechno poněkud chvěl. „Otče, mám ji rád!“

„Smrt a peklo!“ zvolal major a vyskočil ztráceje poslední zbytek opanování svého hněvu. „Co myslíš tím? Tvá milenka?“

„Já myslím,“ odpověděl poručík, a jeho hlas se více netřás, „že ji miluju více než svůj život, a že spíše život ztratím, nežli ji.“

Na čele majorově naběhly všechny žíly, když pozved' ruku a zajíkajícím hlasem ukázal ke dveřím:

„Ty — pryč do svého pokoje! — Ty — ty tam zůstaneš, dokud budeš zde!“

A jeho syn sklonil hlavu a šel mlčky ke dveřím; ale náhle se obrátil a běžel nazpět k otci a chopil se jeho ruky a zvolal: „Pro všechnu lásku, kterou jsem tě ctil a poslouchal co jsem živ, dej mi ji, neboť jenom na tobě záleží! Pro mou matku, kterou jsi jednou miloval, jako já miluju ji, dej mi ji, otče!“

Na mužně krásnou tvář nešťastného poručíka vyhrkly slzy, v jeho očích byla prosba, jeho hlas a celá podoba ryly se majorovi hluboko do srdce a vyvolávaly z jeho myšlenek obraz, jejž v celém životě miloval nejvroucněji, jak zde ten jeho syn stál před ním. Avšak, jak bylo možno skloniti vůli svou před tím, jenž byl stvořen poslouchati bez odmluvy této vůle? Byla to jen okamžitá slabost. Odtáhl ruku a poručil mu aby šel. Bylo něco, co chvělo se kolem rtů mladého muže, když se ještě jednou obrátil k otci a prosil:

„Řekni jenom, že se pokusíš smýšleti o tom jinak, otče, a já půjdu rád.“

Avšak major ukazoval ku dveřím a poručík vztyčil hlavu a šel a jeho rozhněvaný otec zůstal sám, — avšak ten zvuk posledních slov synových zněl tu všude vůkol něho.

A vzhůru a dolů po pokoji chodil dlouhými kroky a večer začal se sklánět a oheň umíral v krbu. A pod křídloma padajících stínů vplížily se do pokoje dobré a zlé duchovité postavy a zápasily o jeho srdce.

„Jest tvůj syn, obraz své matky!“ šeptali dobří duchové. „On prosil tě tak vroucně a byl ti vždy poslušným synem co odrostl kolébce až do dnešního dne.“

„To byl!“ odpovídal major v tichu duše své. „Divím se mu; snad se mu něco v hlavě spletlo v té proklaté zdejší osadě.“

„Je tvůj syn, a má poslouchat — to je zákon přírody!“ šeptali zlí duchové. „On tě rozhněval, jak jsi se nerozhněval nikdy, a ty nejsi takový, abys toho snesl.“

„To také nikdy!“ odpověděl major a vzpřímil se hrdě.

„Avšak, on miluje, jako ty jsi někdy miloval!“ zněl přemlouvající hlas duchů dobrých.

„To byla jeho slova!“ odpověděl major a hlava mu trochu sklesla.

„On tě oklamal!“ šeptali zlí duchové znova. „Tys jej vychovával k poslušnosti, avšak on se poslouchat nenaučil!“

„On se naučí!“ zněla pobouřená odpověď v majorově srdci, jak se tu posadil tvrdý a nezlomný. A tak duchové odletěli a šero rozložilo se těžce a zasmušile kolem.

Avšak tam nahoře v pokoji synově bylo smutno a ticho, neboť syn opustil otcův dům. Major div že vyvázl životem, když to zaslechnul.

„Svět se vymknul z kolejí! Já mu již nerozumím!“ zasténal a sklesl nazpět na židli nemaje už ani síly, aby se zlobil, jako dříve.

Za několik dní potom psal syn, že podal žádost o přeložení do západní Indie i prosil o smířlivé slovo na rozloučenou. Avšak otec roztrhal psaní na kusy a poslal je tak zpět, a tak odjel poručík do západní Indie a dcera komorního rady s ním, jako jeho žena.

Major zůstával nyní na svém sídle samoten, avšak nebylo tu již tak mile a krásně jako v první den, kdy se sem byl přestěhoval. Vše bylo pusté a smutné, kam jen oči obrátil; neboť v přírodě dělo se to samé, co stalo se v něm.

Ten laškující malý jarní větřík, jenž si vedl tak nevinně a hravě, byl nyní, jak se ukázalo, velmi zlý malý vítr, jenž přinášel nepohodu, kamkoliv zavál. List za listem oškubával krásné květiny, až celé jejich korunky ležely svadlé a schřadlé v prachu; kadeř za kadeří rval z hlavy lesa, až zůstal nahý a šerý státi ve větru. A jak ten vítr letěl dále, rostla mu křídla, jako zlé zvěsti, jdoucí ode dveří ku dveřím, až se z něj stala velká zimní vichřice. A les klátil se stenavě pod jejím dechem a malé květiny zmíraly hrůzou, ale zimní vichr bouřil a hučel přes všechno dál, jako v divoké slávě nad svým snadným vítězstvím.

Ano, tak se ze hry větru stala pravda a strast, a když major sedával sám v těch dlouhých, dlouhých zimních večerech; tu přitočil se mu vítr až k samým prsoum, protáhl se komínem, zahvízdal klíčovými dirkami a zalomcoval stěžejemi u dveří a zpíval mu do uší, že nebylo klidu a oddechu. Nebylo to již k vydržení. Bylo něco očarovaného v tomto hlase, co pudilo jej ven, aby podíval se, jak se ve světě děje daleko od těch zasněžených květů a šerých, vzdychajících lesů.

Rok mizel za rokem a major cestoval a vracel se zas, avšak pokaždé, kdy přišel zpět, byl tu vítr znova, až se jeho hlava schýlila a vlasy zbělely jako mléko. Avšak nikdy nezněl ten větru hlas: aby zapomenul a sehnul se; neboť to bylo umění, jemuž nerozuměl.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Vážce.

Miss Mary F. Robinson.

Ze říše snů dnes, vážko k nám?
zde cizí? — aj co já říct mám
a věru, marně vyzvídám,
co stalo se to s náma;
ty letíš vzduchem jak zář hvězd,
zda Oberona neseš zvěst?
rci jak mým starým druhům jest?
je říše snů ta samá?

Ó rci, kdo vítězem se stal,
zda Rudý rytíř, Artuš král
či Mambrinu jenž přílbu vzal
posledním při turnaji?
Šeptá Kalibán králi v sluch?
brouk Mentor je mu šašek, druh?
jest Suckling z lásky samý dluh?
svou Spencer skončil báji?

A rci, je tam již konec vád,
zda Ginevra je plná vnad
či Gloriana, paní snad
při Oberona dvoře?
Jest Titanie žertů cíl
Majk Drayton aneb zpěvák Will?
ach věru špatný žert to byl
jim také strojit hoře!

Ach já jsem pryč již mnoho let!
já vím, že k nim se vrátím zpět,
teď v lásce ztracena jsem; hned
jí nemohu se vzdáti!
Můj osud ovšem lepší jest,
že myslím na ně, nes jim zvěst
má krajanko, při záři hvězd
až večer půjdeš spáti!

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Viktor Hugo.

„Dva roky mělo století,“ praví sám básník v úvodní básni „Listů podzimních“, kde vypravuje o svém narození.

Jaký dlouhý, velký život leží tu před námi! A ten život jest otevřená kniha, na každé stránce nalezáme stopy někdy velkého umělce, jindy velkého vlastence, ale vždycky velkého člověka.

Můžeme jen v hlavních obrysech naznačiti vítěznou dráhu tohoto neobyčejného ducha, jehož světlo zatopuje celé devatenácté století.

Viktor Hugo jest z řady oněch mužů, jimž Emerson říká „Representative men“. On rovněž představuje svou dobu.

Genius mívá rozmary. Někdy osvítí pouze jednu stránku lidského ducha, jindy dvě neb tři, někdy několik najednou, zřídka skoro všecky stejně intensivním světlem. U Viktora Huga stalo se poslední: kolik stránek umění, tolik v něm lidí. Z jeho básnické podstaty, kdyby se dala děliti, měla by Francie celou řadu velkých básníků a spisovatelů. U něho zní všecky struny. „Toute la lyre“ nazývá se nejnovější, posud nevydaná kniha jeho. Nomen omen.

„Toute la lyre“ jest celá jeho poesie, celá jeho činnost. Objal všecko a pronikl všecko.

Lyrik, epik, dramatik, románopisec, dějepisec, filosof, řečník, politik — kolik stránek lidské snahy a lidského umění, vždy tu silněji, tu slaběji, ale vždy a všade ukázala se jeho duše plná světla a jeho srdce plné neskonalé dobroty k dítěti, k ženě, k opuštěným a pošlapaným, ať se jmenují lidé nebo národové.

Viktor Hugo pochopil svou úlohu a svůj význam. Znal svůj cíl, poznal pravdu a nespustil se jí. Prošel léta bídy a smutku, bouří, utrhání a pomluv, snesl 19 roků vyhnanství, myslil a pracoval a posud není unaven.

„Neustávejme do posledního dechu,“ pravil nedávno, právě při slavnosti k oslavě jeho spořádané.

Ohledněme se zpátky.

Říká se Hugo a romantismus. Bez romantiky si většina lidí nedovede představiti Huga a pojmutí to jest, ne-li falešné, alespoň jednostranné. Ale tak bývá, lesk velkých hvězd dopadá k nám často po dlouhých letech, ale kde jsou zatím ty hvězdy!

Romantismus let třicátých byl jen začátek východu slunečního.

Kdyby se říkalo Viktor Hugo a humanita, bylo by to pravdivější, obsáhlejší i všestrannější.

Romantismus byl jen první silný útok na těžká vrata, jimiž zatarasen byl ráj francouzské poesie. Vrata padla, světlo ryzí, čisté a pravé poesie rozlilo se na všechny strany, a každý nepředpojatý vidí, že romantismus byl jen osvěžení poesie, získání jí nových stran, rozšíření jejího kolbiště, návrat k srdci a přírodě.

Byl to velkolepý východ. „Ody a ballady“ byly prvním zábřeskem jitra. „Orientaly“ byly nadhernými jeho červánky. Slunce musilo vyjít a vyšlo. „Hlasy vnitřní“, „Zpěvy soumraku“, „Listy podzimní“ a v středu těchto kouzelných a nesmrtelných drahokamů poesie, ten pravý, čistý a ryzí demant, div devatenáctého století, který se nazývá „Chrám matky boží“.

A vedle toho řada triumfů na jevišti. Zde bylo hlavní bojiště. Vítězství zde dobytá klestila dráhu knihám ostatním. V době poměrně krátké stvořil Hugo celý svět dramatických postav, a kam by byl dospěl na dráze té, kdyby události politické nebyly zasáhly v činnost jeho a nevzaly mu jeviště, nelze ovšem posuzovati. Jednu zbraň ducha mu exilem ovšem vyrvali, ale zbyly ostatní: báseň, román a historie.

Vyhnanství bylo těžkou školou básníkovi, ale dovršilo, co bohatě začala na duchu jeho příroda. Za těžkou cenu vykoupil si dosáhnutí nejvyššího vrcholu svého umění. Na pustém břehu, v sousedství moře, přišel k němu duch, který jest údělem všech samotářů — Přemýšlení. Když vybouřil v něm hněv sopky v „Chatiments“, ozval se zpěv andělských sborů v „Contemplacích“. Při tom šly dějiny světa před zrakem jeho jako veliká souhvězdí nad mořem v noci. Odtud „Legenda věků“. Myslím na oba díly, první epický, druhý kontemplativní, první fanfára vítězná, druhý snivá melodie večerních zvonů.

Básník musel pracovat, chtěl-li býti živ. Jedl hořký chléb svobody v slzách. Ale čím stal se řadou těch 19 roků ten pustý jeho ostrov? Oltářem. Čtěte velkolepou jeho knihu „Actes et paroles“, a poznáte, jak i ve vyhnanství může být člověk králem.

V době této povstaly tři epopeje: „Bídníci“, „Muž, který se směje“, a „Dělníci moře“. Pochmurné, obrovité stavby fantasie, bludiště myšlenky, kolbiště divokých bojů s přírodou, společností, se státem, které osvěcuje jen veliké jedno světlo: soucit a smilování. Jedině tím dá se smířiti všecko.

A když se navrátil před děsnou katastrofou své vlasti, prodělal obležení a napsal chmurný pendant k Chatiments „Děsný rok“.

Pak neumdléval v své dráze. „Chrám matky boží“ dostal bratra. Tento drahokam východu jeho činnosti dostal souhlasný skvost v „Devadesát tři“. Jest známa tato epopej revoluce, dílo tak umělecky provedené a zakončené, že by patřilo k nejlepším, co vyšlo z jeho pera, kdyby náhodou nebylo u něho všecko to nejlepší.

V stáři probudil se znova velký básník. Jsme svědky této báječné činnosti. „Umění býti dědečkem“, „Papež“, „Náboženstva a náboženství“, „Nejvyšší slitování“, „Osel“ — toť jsou ty zářivé stupně, vedoucí k vrcholi jeho lyriky, která jest filosofií a k vrcholi jeho filosofie, která jest modlitbou.

A ještě nejsme u konce, ještě nás očekává celá řada děl, obraz kmeta-básníka ještě není dovršen.

Co ještě říci? Jak jest V. Hugo zastoupen u nás? V literatuře, překlady, to by ještě šlo, ale otázka jiná, jaké zaujímá místo v obecenstvu? A zde jest odpověď věru smutná. Z hlouposti a z předsudků zakrývá si u nás většina obecenstva obličej před tímto sluncem. Nový důkaz, že stíny často dále sahají než světlo. „Romantika a výstřednost“, jsou ty kameny, jimiž se u nás hází po tomto obru. A pak on je Francouz, to jest

cizák. A u nás pryč s cizinou! To jest heslo doby a proto nemůže být, neřku oceněn, ani překládán Viktor Hugo. V tom sdílí u nás osud s jiným velkým spisovatelem svého národa, s George Sandem. Pomluvy a pronásledování, jež zakusila tato, dostaly se k nám, ale veliká díla její jsou obecenstvu z většiny neznáma.

Avšak vlastností světla jest, že proniká. Pronikne i u nás. Darmo se před ním zavírají oči a časopisy. Ono jest a svítí, a jako se jednotlivec u nas z dálky ohřívá na jeho teple, tak přijde čas, kdy jej v celé jeho kráse zasadí v srdce své národ. *Jaroslov Vrchlický.*

—

— Od té doby, co uveřejnil „Nov“, vydal Turgeněv jen několik drobnějších prací, a mezi nimi některé jazykem francouzským. Po dlouhé době vyšla nyní opět samostatná kniha od tohoto spisovatele. Jsouť to „Úryvky ze vzpomínek“, kteréž byly uveřejněny v jednom liberálním ruském listu a nyní vydány jsou o sobě. Nalezáme tu rozkošný obraz ruského venkovkého sídla obývaného starými manželi. Muž jest aristokrat staré školy, skrz na skrz Rus milující vroucně vše co jest výlučně ruské, národní zpěvy, tance, koupele, krmě a mluví staromodním jazykem svěžím a čistým „jako voda pramenná“, a jest dobrým otcem svým nevolníkům. Se svými bohatými sousedy se nestýká dávaje přednost společnosti starého kousavého trpaslíka a nešťastného šlechtice, kterému kdysi poklona, již Kateřina II. učinila jeho kráse, spletla hlavu. Panovnice ta jest v očích šlechticových polobohyní, i on nemůže zapomenouti, jak mu jednou podala ruku k políbení. Žena jeho jest zastaralá krasavice, nemohoucí zapomenouti na triumfy svého mládí, a nyní miluje cukrovinky a modlí se ráda. Není tuze moudrá, avšak její muž pečlivě staví na odiv její důvtipnost ve všem. Črta končí smutnou povídkou o nevolníkovi, výborném kočím, a nejveselejším člověku, který byv proti své vůli dán do jiné služby zabil svého pána a pak zavežen byl na Sibíř.

— „Russia“ nazývá se zajímavá kniha sepsaná anglickým slavistou p. W. R. Morfillem a vydána v Londýně v bibliotéce nazvané „Cizí země a britické osady“. Na 222 stránkách podán tu stručný, ale dokonalý obraz nynější Rusi v ohledu zeměpisném, ethnografickém, dějepisném a kulturním. Dílo bylo jak spisovatel praví sepsáno za tím účelem, aby byl širšímu čtenářstvu anglickému podán stručný nákres nynějšího stavu ruské říše, nákres, zakládající se na věrohodných pramenech. Spisovatel nehledí na Rus pouze se stanoviska anglického, nýbrž s kulturního, všelidského vůbec. Již toto hlediště vůčí Rusi jest v Anglii velkou vzácností. Spisovatel zůstává mu věren od začátku knihy až do konce. Zvláště poučné a zajímavé jsou kapitoly jednající o ruské literatuře, umění a společenském životě. V tomto ohledu jest dílo p. Morfilla přehlednější, a přes stručnost svou úplnější než naše „Rus, země i národ“. O poznání slovanského světa v Anglii získal si tím spisovatel zásluh nemalých. Jest to dílo velmi pracné, vzešlé na základě mnoholetých pilných studií, avšak práce taková ponese ovoce již tím, že mocně přispívá k vyhlazení předsudkův, které až do nedávné doby dělily západní neněmecký svět od slovanského jako nepřestupná propast. Díly takovými urovnává se půda k vzájemnému se poznání a ocenění na poli duševní práce, kteráž, přes všechny hmotné neshody a příkrosti udržuje bratrský svazek mezi národy. Jsouc dílem populárním má kniha p. Morfillova většího praktického dosahu než velké dílo Walaceovo. Co týče se ceny literární, byla tato uznána i v nejpřednějších kritických listech anglických: „Athenaeum“ a „Academy“.

— V Paříži tiskne se korrespondence Talleyrandova s Ludvíkem XVIII. v době vídeňského kongressu.

—

Z celého světa.

* Vláda Spojených obcí Severoamerických zakoupila pozůstalé rukopisy Benjamina Franklina za 40.000 zl.

* Vzácný příspěvek ku jednotě anglického pravopisu podává v malém spisku p. Chaloner Smith, zaznamenávaje tu, že slovo „cushion“ (polštář) nalezl v starých závětích psané 593 způsobem.

* Mezi navštěvovateli pařížských knihoven nalezá se člověk, který chodí po dvacet let do knihovny Arsenalní a nečte nic jiného než „Pavla a Virginii“. Když nedávno dávána opera téhož jména od Victora Masséko, šel se pilný čtenář na ni podívat, avšak nevydržel až do konce a odcházeje zvolal: „Vaše hudba připravila svět o tu nejkrásnější povídku.“

* Hraběnka Mnišková, manželka syna velkého Balsaca, byla odsouzena zaplatiti 420.000 zl. známé pařížské umělecké firmě Goupilově. Hraběnka měla velkou zálibu na obrazech a Goupil zřídil jí celou galerii. Platit nechtěla.

* Archaeolog Šapira vrátil se ze své druhé cesty po Yemenu do Jerusalema s bohatou kořistí. Podařilo se mu skoupiti od Arabů 120 starých hebrejských rukopisů, z nichž jeden pochází z r. 945.

* Londýnské „Athenaeum“ píše: „Z Vídně hrozí se nám novou mezinárodní uměleckou výstavou.“

* Kdo četl Froissarta, vzpomene si na vypravování tohoto kronikáře o hrozném osudu, který potkal několik maškar při slavnosti, jež dávala se 29. února r. 1392 při dvoře francouzského krále Karla VI. Maškary byly oděny v kůže potřené smolou a polepené lnem. Místnost byla osvícena pochodněmi. Král zakázal, aby se nikdo k maškarám se světlem nepřiblížil; avšak tu vstoupil vévoda Orleanský se svou družinou a neštěstí tomu chtělo, že se vinou jeho lidí len na jedné maškaře vzňal. Druhé chytily se od ní. Nastal nevýslovný zmatek. Král byl zachráněn vévodkyní z Berri, která hodila naň svou vlečku. M. le Bâtard de Foix, hrabě de Joigni a tři jiní uhořeli. Celá Paříž byla v zděšení. — Podobné neštěstí stalo se, jak známo, nedávno v Mnichově.

* Horký led jest zajisté překvapující zvláštností nejen pro nevědecké obecenstvo, ale pro fysiky a chemiky zvlášť. Anglický professor Carnelley připravil, ovšem prozatím v úplně zavřené vzduchoprázdné retortě z vody led, který se v plamenu nerozpustil a jevil temperaturu značně vyšší nad přirozený stupeň teploty, v níž led taje. Slavný fysik A. S. Herschel podává dnem 15. února do časopisu „Nature“ zprávu, že pokus Carnelleyův opakoval a že se úplně zdařil. Při nejbližším kongressu fysiků bude se bezpochyby již podávati horká zmrzlina.

* Dočítáme se v „Nature“, že veverky plavou přes vodu. Viděl ji některý z našich myslivců? Odpověď byla by žádoucna, avšak nikoli v myslivecké latině.

* V srpnu bude v Londýně odbýván mezinárodní lékařský sjezd. Rozesláno 4000 pozvání. Bylo by dobře, aby se naši čeští lékaři nedali zastupovati Němcem.

* M. Harold Tarry, člen francouzské komisse ku prozkoumání Sahary, nalezl jižně od Wargly staré, pískem zasypané město. Na vykopaných sloupech nalezeny nápisy a v jednom domě zbytky arabských rukopisů. Nalezeny také stopy vodovodů.

—

Nové knihy „Lumíru“ zaslané.

— Hrady a zámky. Popisuje August Sedláček. Illustruje Karel Liebscher. Sešit 2. Nákl. F. Šimáčka.

— Na východě. Sešit 1. Nakladatel J. Otto v Praze.

— Vývoj knihtiskařství a české prvotisky. Napsal Julius Koráb. V Plzni 1880.

— Účasť Čechů v obraně Vídně proti Turkům 1529. Sepsal Jan Bohuslav Miltner. V Hradci Králové 1880.

— A. V. Šmilovského Spisy výpravné. Úhrnné vydání. Svazek II. Setník Dřevnický. — Starý Měchura. Nákl. F. Šimáčka.

— Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický. Sestavil František Kott. Sešit 41 a 42. Knihtiskárna Františka Šimáčka v Praze.

Listárna redakce. Rokopisy nevracíme. — P. L. Málek: Básní jsme neobdrželi. — „Viejo amigo“: Si es verdad, es tristissima. — „A. N 2“: Ještě ne, ačkoliv co do originelní myšlenky jsou básně dobré. — Neuveřejníme: log (a—x). — „F. L. E. D.“ — „L. J.“ (Živé aloe.) — „Miloušek.“ — „F. L. B“ — „F. S. 8. 3. p.“ — „A. Z.“ (Marné sny) —

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 n.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. března 1881. ČÍSLO 8.

Z morových let.

Od *Vácsl. Beneše-Třebízského.*

Ležel sněhový poprašek. Nad krajinou bělošedé oblaky s lehkou, poloprůhlednou mlhou. Všude kolem ticho k záduše. Jen někdy prorazil záštěk psa a zaletěl k uchu příšerný ptačí skřek. Polními cestami nikde ani človíčka. Postřehlo-li kde oko krahulíka, letěl příliš vysoko, jakoby se země pod sebou bál. A zdálo se, že se letem i vesnicím vyhýbá. Střechy na statcích a chatách byly prohnědlé, jakoby hebounká zeleň mechová opelíchala. Vůkol všecko tmavější, nevlídnější. I ty vysoké kostelní věže s červeně natřeným plechem jakoby do popelava přecházely . . . Těžko se také červenati, když všecko bledne a chmuří se!

— Za takových dnů bývá ve Vltavských skalách teskno k nevypovědění. Temena jejich lehýnce sněhem potroušena jakoby rostla až k oblakům, na rozrýhovaných čelech jakoby jim vrásek přibývalo a dole řeka, zdá se, že nemůže dál. A také tak zamlklá až ode dna. — Za Levým Hradcem ztemnělý Řívnáč zdvihá šerou hlavu jako obr v starodávných bájích, a svatoklimentský kostelík, zdá se z pozdálí, že tulívá se v jeho záštitu. —

Na hřbitově kolem sv. Klimenta černaly se dvě řady čerstvých hrobů. Z tmavé prsti vyčnívaly tu a tam šedohnědé střepy z nádobek podobných hliněným džbánům, někde povaloval se kroužek, jinde zas jakoby jehlice a ještě jinde podlouhlý, zhrotělý kámen na silnějším konci opatřen otvorem . . . Prsť sama, zdálo se, že jest promíchána popelem.

Hrobník, jenž právě před okamžikem naházel poslední rov, obnažil na okamžik hlavu, mozolovitou pravicí přejel čelo i skráně a začal kopati nový hrob. A sotva že se sehnul, zavrzla dřevěná dvířka a kdosi opět přicházel někomu „místo“ zamluvit.

„Den ode dne hůře! — Na Klecanech zapověděla vrchnost zvoniti hodinku. V Ouněticích prý ode dneška budou pochovávati jen v noci! — Lidé z toho schnou strachy! — Na úlevu není pomyšlení, zvláště potrvá-li tenhle čas! — Ještě kdyby uhodily mrazy!“

Muž, který takto bědoval, byl také již podoben více nebožtíku než živoucímu. Vyschlý, vyzáblý obličej jeho byl zastřen prohnědlou žlutí, jež zdálo se jakoby se drala už do samých očí. Rty přecházely do modra a vlasy na jeho hlavě podobaly se popeli, rozházenému v černé prsti na rovech.

„A nebude taky tomu tak hned konce! — Kam pak! Ještě tudy včera letěla; už po druhé! — Zrovna tamhle na té skále si usedla! Viděl jsem každý její dech! Táhly se přes řeku na druhou stranu jako obláčkové proužky . . . Byla návštěvou u své sestry v Moráni!“

„Kdo?“

Vyzáblý muž po téhle otázce sevřel křečovitě ústa.

„Inu kdo! — Morová panna! — Je bílá jako sníh, dlouhé, černé vlasy jí větrem poletují, kolem boků má černý pas, v levé ruce drží košíček, pravicí sahá ob čas do něho a sype dolů na zemi nemoce . . . Běda vesnicím, kudy zaměří! — Všude všecko vymírá, i němá tvář . . . Kde kdo padne, tam ležet zůstane.“

„A kam s té skaly letěla?“

Vyzáblý muž se musel opříti o zeď. Neměl už sice skorem, co by ztratil. Děti mu umíraly jedno za druhým . . . Zůstalo mu jen nejmenší a bylo by věru lépe, kdyby i to si Pánbůh vzal. Ženu pochoval před týdnem. A sám jedva že nohy ještě za sebou vlekl.

„Dál a dál! — Kam za ní mé oči mohly viděti!“

Hrobník se dal potom do práce a vyzáblému muži jakoby se ze hřbitova nechtělo. Stál pořád tak opřený o hradební zeď, leda že hlava mu klesla poněkud na stranu, jakoby se díval ke skále, na níž včera morová panna seděla.

Už se schylovalo k večeru. Obloha tměla se každým okamžikem víc a víc, skály černaly, Řívnáč nejdříve a řeka dole jakoby chystala se k dřímotám. Nebývá nikdy k dobru, když tak stichne, jakoby vlny její byly oněměly.

Před hřbitovem ozvaly se náhle prudké kroky, a než se hrobník zdvihl, už stál před ním as čtyřicetiletý muž podivně oblečen, zpola jako pán a zpola zas trochu po tuláku.

„Příteli! — Krajane! — Ty mne musíš zachrániti! — Okamžitě! — Slyšíš?“

Neznámý chytil hrobníka za obě ramena.

„Královsky se ti odměním! — Prozatím tuhle maličkost!“

Při tom vtiskl hrobníkovi do mozolovité levice několik zlaťáků, jež se však s rukou hrobníkovou minuly.

„Kdo jsi — člověče?“

Hrobník chtěl říci pane; ale tak náhodou utkvěv očima na rozedřených botách rejtharských, z nichž neznámému prsty čouhaly, vzpamatoval se v čas.

„Kdo jsem? — Jsem hrabě Rožmberk!“

„Ty pane? — Ty? — A v tomhle šatě?“

Hrobníkovi svráskovatělá tvář zčervenala a oko zasvítilo prudčeji, než bývá lesk světlušek na protějších stráních. Rožmberkové už sice vymřeli před šedesáti lety; ale jak už tak bývá, lidé smrti jejich nevěřili. Otec synu o zašlém rodě divné věci vyprávěl, že prý na př. úmrtí jejich vykřičeli jen, kteříž po rožmberském zboží lačněli. Také prý se báli, že by se Rožmberkové mohli státi českými králi. Beztoho jim patřila dobrá čtvrtina celého království.

Levohradecký hrobník Padevít v téhle víře vyrostl. Nikým a nikým nedal se přepříti, že by pan Petr Vok ve sklípku Vyšebrodského kláštera odpočíval jakožto poslední.

„Rychle, příteli!“

„Tamhle v kostnici mezi rakvemi vás, pane, hledati nebudou!“

„Odsloužím se ti královsky! — Jen dělej, — dělej!“

A sotva že Padevít dveře přirazil a do ruky vzal opět rýč, už koňské podkovy před hřbitovem zadupaly a jezdecké meče o ostruhy zazvonily.

„Však jsme ho viděli! — Zde musí býti! — Jářku starochu! — Neveběhl-liž sem člověk polotulák a zas jako polopán?“

Jezdci seskákali s koní a vrazili na hřbitov. Podle barev byla to čeleď biřičská královského hlavního města Prahy.

„Ztratil se nám tu zrovna před očima! — Musel jsi ho viděti!“

Chlap v černožlutém obleku hrobníkem zahýbal, jakoby jej chtěl roztřásti.

„Tuhle, milí páni! — Podívejte se!“

Hrobník přiskočil k muži, jenž se dosud tak opíral o hradební zeď hlavu maje ještě tak nakloněnou k té straně, kde včera na skále morová panna odpočívala.

„Čím se tak tuze provinil?“

„Za francouzské zlato Prahu chtěl vypáliti!“

„Prahu? — Tenhle? — Mýlíte se drazí páni! Vždyť je jako kostlivec! — Slyšíš-li? — Tuhle tě hledají!“

Ale sotva že se ho Padevít dotkl, muž klesl k zemi bez vlády a čeleď královského města Prahy octla se střelami na koních. Ujížděli úprkem k Ounětícům, protože už i tady byl mor.

„Tak vidíš, brob jsi přišel svému dítěti zamluvit a sobě jsi jej objednal! — Ale dobrého pána zachovals! — Pánbůh to tvé dnši odplatí!“

Hrobník odvlékl umrlce do kostnice sám.

„Buď jen zticha, milým-li ti život a vzácnou svoboda! — Mohou se ještě vrátiti. — Kdož ví? — Nosy biřičské jsou psí nosy. — Až se setmí, přijdu pane pro tebe! — — Pod mou střechou si odpočineš! — Jsem sám, vdovec, beze ženy, bez dětí ... A kdyby se jim i zachtělo nazpět, u Padevíta tě sotva budou hledati!“

A když se octl hrobník ve své chatě, jež byla nad příkrou hrází jakoby přilepena, vzal koště, všecko všudy vyčistil, potom husím, ale už hezky otřelým křídlem s police, oken i židlic smetl prach, na stůl chleba položil, připravil si do krbu louč, uchystal troud, našel křesadlo, a ještě jednou ve světnici všecko důkladně prohlédl i urovnal. Potom pořád vycházel před chatu nemoha se ani dočkati, až se krajem rozloží tmy . . . Padevít říkával, že prý ze zdejších skal vystupují a zas ke dni do jejich útrob zalezají.

Všude kolem bylo ještě tišeji než za dne. Mlhy spadly až k zemi a rozestřely se tak hustě, že nebylo viděti na krok. Ani o ptačím skřeku už nikde slechu. Pouze že někde ve vesnici zavyl smutně pes! Bezpochyby že jeho pán dokonával. Dobré zvíře umí se dotříti i za okno, dívá se do světnice sporým světlem ozářené a ulehčuje si ob čas zvuky, jež bývají nepoměrně dojemnější než mnohdy nejlitostivější lidský pláč. A ať jej odhánějí, jak a čím chtějí, nedá a nedá se umlčeti.

Za chvíli průkmitalo z Padevítovy chaty světélko jako bludička.

Za rozviklaným, štěrbinatým stolem seděli obráceni obličejem od světla dva muži — hrobník se svým hostem. Hovořili tlumeným hlasem. Padevít často si starou hlavou zavrtěl, jakoby řeči neznámého nebyly pro jeho rozum. Ale potom vždycky upřel na hosta oči ostřeji a pronikavěji.

„A jak že tě pane z takového skutku mohli a směli nařknouti?“

„Nařknouti člověče může jeden druhého vždycky.“

„Ale smí-li právem?“

„Po právu u ďasů se ptají! — Ale dokázati! . . . I usvědčiti lze neprávem; ale dokázati!“

Neznámý, zdálo se, že nemá chuti pokračovati v hovoru; ale Padevít mu nedopřál ani takřka oddechu. Nemohl mu toho také host ve zlé vykládati. Viděti na vlastní oči hraběte Rožmberka, míti jej pod svou střechou, zavázati si ho k díkům královským a rozmlouvati s ním, bylo pro levohradeckého hrobníka as tolik, jako pro žida starověrce dočkati se messiáše.

„Prahu za francouzské zlato vypáliti! — Ty — hrabě Rožmberk, jehož předkové našim králům korunu na hlavy stavěli a zas brali podle libosti!“

Padevít znovu tak kýval hlavou záporně.

„Slyšel jsem o těch proklatých paličích ledacos! — Přicházejí prý přestrojeni tu jako vzácni páni, jinde zas jako žebráci, někde taky jako kejklíři . . .“

Host za stolem usedl ještě více do stínu; ale hrobník také blíže přisedl.

„Proto se o tu korunu bojí, že by zase mohlo býti, jak bývalo, a proto mne stíhají a na má bedra těžké hříchy svádějí.“

Mladý muž zdálo se že slova chytá jako pavouk mouchy a že než co prořekne, vždycky chvilku přemýšlí.

„Však přijde čas za nedlouho a rod náš zase dojde své staré cti . . .“

„Ve cti pane dosud jest; ale aby došel i svého dědictví! — Slýchám od maličkosti: nebudou lepší časy, dokud pětilistá růže znova nerozkvete . . .“

Padevít na okamžik umlkl. Louč v krbu vzňala se do posleduí tříštičky a všecko světlo jakoby se bylo soustředilo v obličeji nezuámého. — Ve světnici nastalo na chvilenku ticho.

„Ty lžeš! — Ty zlosyne, jenž jsi dobrou pannu Evičku do hrobu připravil . . . Milý náš pán si pro ni naříká do dneška! — Tys stvoření pekelské!“

„Zpět odvážlivče! — Já hrabě Rožmberk! Ať své drzosti nepykáš! — Ještě ti odpouštím!“

Neznámý postoupil za stůl až do samého rohu.

„Ty odpouštěti? — Ty?“

Hrobník vrhl se po svém hosti skokem jakoby lvím.

„Však ti za všecky zaplatím! — V biřičských rukou by se ti bylo lépe vedlo!“

Padevít měl dosud obrovskou sílu, podivného hosta uchopil za obě ruce a vlékl jej za sebou jako prvé nebožtíka, jenž byl přišel hrob si zamluvit.

„Za dobrou pannu Evičku! — Za milého pána našeho!“

Za několik okamžiků bylo už ve světničce zase ticho; i plaménky na krbu dopraskaly, a jen se zdálo, jakoby kameny se skály dolů k řece se řítily a jakoby sem znova zvenčí zaráželo: „Za dobrou pannu Evičku! — Za milého pána našeho!“

Padevít se vrátil teprv za hezkou chvíli. Ale ohně již na krbu nerozdělal a také si celou noc nelehl.

„Čemu už jen věřiti v našich časech? — Ať mi jen někdo poví, čemu věřiti?“

Při těchhle otázkách až stůl popraskoval, jak se oň Padevít oběma rukama opíral.

„O těch Rožmbercích všecko — všecinko učiněná lež! — A já s tou lží vyrůstal! Já ji měl za pravdu čistého zlata ryzejší! — A ještě mne chtěl tou lží podvésti — ošáliti! Však už se o tvou duši rvou! — Patří luciperovi, tomu nejstaršímu!“

Jizbou rozléhaly se prudké kroky. Padevít přecházel světnicí všecek pobouřen.

„Jakoby v pekle z řetězů všecku tu cizí sběř zrovna do milého království našeho poslali! — Rodičům děti kazí a paličská ruka si ještě francouzským zlatem nechává platiti! Však vás budou ty dlaně páliti do dne soudného a potom zas! — Co mi řekneš za to milý, šlechetný pane, až ti povím, že kazisvět tvé Evičky dole pod skalou? — Že za ni i za tebe já mu zaplatil, — já starý Padevít?“

A ještě bylo všude šero, sotva se tak rozbřeskovalo, a hrobník proti svému zvyku chvatným krokem pospíchal k tichému, poněkud spuštěnému dvorci, pod jehož šindelovou střechou den co den od mnoha let žalovával sedmdesátiletý zeman Pánubohu, skutků lidských odvažovateli i ceniteli nejspravedlivějšímu, všecku bídu tohohle království, všecken úpadek bývalé poctivosti a všecky ty černé stíny, jež sama smrť od hranic ke hranicím rozestírala hustěji a hustěji . . . Od nějakého času k tomu ještě svůj vlastní přidal zármutek — Měl dceru Evičku. A který pak otec není rád, když dítě na vdavky, on sám svého života na sklonku, přijde-li mladý muž s dobrým jmenem, se zápisy o statcích v sousední zemi či třeba i bez nich, a požádá pokorně o ruku dívčinu! — Trochu se každý odtahuje, ihned nesvolí; ale po druhé návštěvě už volnější a po třetí píšou připověď. — Do zdejšího dvorce také přijel jednou mladý muž. Tenhle měl ještě u boku kord se zlatým jílcem, u rejtharských bot prý zlaté ostruhy a za kloboukem pštrosí péro. Z Čech sice nebyl; ale měl zdejší inkolát! — Tenkrát mohl míti v Čechách inkolát třeba člověk pastucha z některé španělské Sierry. — Často bývá: nelíbí-li se ženich panu otci, líbí se panně nevěstě! Zeman vrtěl nad cizincem hlavou; ale Evičce oči vlhly, když odcházel, pokaždé.

Padevít byl se zemanem „rostenec“. Před Švédy se v téže sluji ukryli. Znalť hrobník ve vltavských skalách nejtajnější skrýši. A museli utíkati před nimi nejednou. Po zlém roce osmačtyřicátém se Evička brzy narodila. A dceru zemanovu měl Padevít raději než své vlastní dítě a také ji více litoval, když ji kladli do rakve k lehkému odpočinutí, než vlastní dítě. A také ženicha zrádného více proklínal než vlastní otec její. Levobradecké pomněnky jí přinášel hned do kolébky, uvíjel z nich věnce do zlatých vlasů panně a do rukou nebožce položil také pomněnkovou kytici. — Levobradecké pomněnky jsou prý plnější, štěpnější a také líbeznější než všecky ostatní.

Jednou se mu zdálo, že Eviččin ženich jakoby Rožmberkům z oka vypadl, v slabé chvíli to také dceři i starému pověděl a pan ženich uslyšev o zašlém rodu a své domnělé s ním podobnosti, nemohl se ani utišiti, jak se rozesmál. Do dvorce však jezdíval potom častěji a zeman pokaždé sahával do stříbrné úspory hlouběji. A když jednou s posledním tolarem vytáhl poslední grošík vladislavský, pan ženich se opět dal do smíchu a začal vypráveti o francouzských i tureckých vojnách, vzal od dcery i otce odpuštění, řekl, že musí k svému praporci, že však se vrátí s první laštovicí . . . Ale odlétalo už poslední hejno a pan ženich pořád ještě u svého praporce. Mluvilo se, že po vojně, a o ženichu ještě nikde ani slechu. Zeman si zajel do Prahy pozeptat se; ale řekli mu, jmena takového že neznají, a v celé armádě císařské že s erbem takovým nikdo neslouží . . . Zeman se vrátil do dvorce s hlavou svěšenou. Evičce slova jediného neřekl; ale od těch dob mu také o jedno hoře přibylo. A co dceru pohřbili, klonil se k zemi níž a níže . . .

„Slyšíš-li, pane? — Pod skalou leží rozdrcen!“ zavolal Padevít, když byl veběhl do prostorné jizby, vzal zemana za rameno a zahýbal jím. Seděl také tak za stolem přistrojen, jakoby byl na dnešek ani nedříml. Měl na sobě sváteční šat a přes ramena starodávnou řízu s pelichajícím kožíškem. Ale všecko už nějak scházelo, jakoby i švy povolovaly . . .

„A tak, pane, na cestu uchystán?“

„Ach ty tu, Padevíte? — Však vím; jdeš se se mnou rozloučit! — Už to taky v sobě cítím!“

Zeman měl opravdu kalné zraky a na tvářích sivou, podezřelou barvu.

„Tam vedle dcery, — rozumíš?“

Také už jedva vládl jazykem.

„Zlé časy, milý Padevíte, horší než za švédských vojen! — Tenkrát jsme byli aspoň mladí, zdraví . . . Mlč, jen mlč; však jsem viděl, jak jsi ho za ramena uchytil, jak se skácel dolů . . . Francouzské zlato se rozkutálelo jako mé tolary a grošíky . . . To i ono, — všecko ke zlému!“

„Ale já ode dneška těm řečem o Rožmbercích nevěřím! — Dá mi to arciť práce, než takové víře odvyknu . . . V čem člověk roste . . .“

„O jiném ti povím! — Poslechni, Padevíte! — Včera a předevčírem probíral jsem stará „regesta“.

*

Starému zemanu se náhle oči rozjasnily, jako když mlhami slunce prosvitne.

„Rožmberky nech pokojně spáti! — Ale hledej kosti Bořivoje. Před chvilinkou stál tu přede mnou jakoby živoucí. Ukazoval mi k hřbitovu, hledej, Padevíte. V těch regestách také o tom!“

Zemanovi už nestačil dech, hlava mu klesla až na samý stůl a obě ruce bez vlády na lavici.

„Milý dobrý pane! — Tvou vůli vyplním, buď bez starosti . . . Kosti Bořivoje! — Může býti! — Potom přijdou lepší časy! — Jsou zlé, tuze zlé; ba právě že horší než za švejdských vojen . . .“

Padevít starému zemanu udělal na studeném čele kříž, zabalil jej do řízy, odnesl na lůžko a potom vyšel do vesničky zazvonit hodinku . . . Zemanova smrt byla však lidem tak zcela lhostejna, jako kdyby v pastoušce byl potulný žebrák dodělal. Ještě řekli: „Inu člověk jako člověk!“ Otupí-li vojnou lidský cit, morem v člověku zdřevění.

Robota, morová rána, paliči, kazisvěti . . . všecko nové metly, horší těch egyptských! — Proto musím kosti Bořivoje hledati a nalézti; ne-li já, už nikdo jiný! — Rožmberkové tvrdě spí, k lidu utrápenému se nehlásí, nářku jeho neslyší, běd jeho necítí, jen on — jen Bořivoj! A proč byste vy lidé tomuhle nechtěli víry dáti?“

Padevít zdálo se že přes noc ztratil celou svou podobu. Vyschl, jakoby celý týden byl jediného sousta nepožil. I hlas jakoby nebyl jeho.

„V starém zákoně takhle čteme: „I umřel Elisem a pochovali ho. Lotři pak z Moab přišli do země toho roku. Někteří pak pochovávajíce člověka, uzřeli lotříky i uvrhli tělo mrtvé do hrobu Eliseova. Kteréž když se dotklo kostí Eliseových, ožil člověk a vstal na nohy své . . .“ A proto taky tyhle bědy dříve nepřestanou, aspoň v našem okolí!“

Ale lidé se všickni mezi Padevítovou řečí ve svých příbytcích uzavírali, protože přišel-li do které vsi za mření a smrti náhlé hrobník, pokaždé to k nedobru bývalo. A mohl míti s sebou nejúčinnější léky, byl by je na náves nevylákal. I kdyby byl kosti Bořivoje nosil ode vsi ke vsi v náručí, ani snad skulinami ve vratech by se byli naň nepodívali, protože prý ze všech kostí, ať jsou číkoliv, umrlčina čpí . . .

* *
*

Morová panna v ten čas proletěla českou zemí kříž na kříž. Nebylo samoty, nebylo vesničky, nebylo města, kde by z příšerného košíku nemocí nenasypala; někde arciť jen jako když poprchává, ale jinde zas, jako když dešť se leje přívalem. Odněkud, zdálo se, že ani se jí nechce . . . Už potom ani na processí nechodili. Jeden druhému se vyhýbal a nebožtíci leželi ve staveních zakryti pavučinami.

Mření sice pominulo, jako všecko přechází, i francouzští paliči schytáni a na kola prý pleteni. Ale Padevít kosti Bořivojovy hledal každinkým dnem, až mu mozoly na rukou zkrvavěly. Spíš však by byl našel studnici, do níž žreci stříbrné a zlaté nádoby naházeli a potom načisto zasypali. Až jednou při nejpilnější práci mu ruku s rýčem zachytila také panna, ale ta, o níž říkával, že v nedalekých slujích od jakživa domovem. Proto prý tam od jakživa také říkají v Moráni a proto prý také ve vltavských skalách tak k nevypovědění teskno, i když se v pozdálí táhlé stráně odívají květnatým hávem a nejsvěžejší zelení.

Středověkem k renaissanci.

Studie *B. Fridy.*

(Konec staré filosofie v Evropě a její návrat skrze Araby. — Mylné názory tehdejší Evropy o islamu. — Gerbert a Albertus Magnus, dva magové. — Abelard a jeho hlavní protivník. — Všeobecný názor církve o filosofii.)

III.

Známý dekret císaře Justiniana, který uzavřel filosofické školy v Athenách, uzavírá také starou filosofii vůbec. Po celých jedenácte věků, počínaje Thaletem, slavil zde řecký duch jedinou řadu triumfů; i v dobách těch, kdy vedle Říma Cařihrad stal se druhou důležitou metropolí křesťanství, kdy víra stala se svrchovaným zákonem všech myslí i srdcí, zachovala si aspoň zde svobodná spekulace volnou půdu. Jeden ze starších církevních otců nazývá řečtinu „matkou všeho bludařství“ — a to jest pro řeckou filosofii nejlepším svědectvím. Zdá se opravdu, jakoby církev teprvé rokem 529. byla si pojistila svoje vítězství. Od té chvíle začíná duchu lidskému ten pravý středověk, jemuž písmo jest jedinou knihou, církev jedinou autoritou a věčné snění u nohou kříže jediným štěstím. Jak se asi dívala církev tehdáž na všecko studium, o tom docela určitě vyslovil se hned ve 4. století učený Eusebius ve svých dějinách církve. Mluví o různých sektářích své doby a praví mezi jiným: „Lidé tito kazí sv. písma; opouštějí starou víru a formulují svoje mínění podle subtilních zákonů logických. Zanedbávají učení církevní a studují raději geometrii a měříce zemi ztrácejí s očí nebe. Toto pak zneužívání všeho umění a vědy jest pramenem jejich bludů; neboť úskoky lidského rozumu jsou na ujmu prostotě evangelia.“ V těchto několika řádcích jest celá doba: „hledíce k zemi ztrácejí s očí nebe“ — mějme na mysli jedinou tuto větu a pochopíme, kterak stal se mnich ideálem středověku. Na štěstí vzešlo také tehdáž jako za Augusta z Orientu světlo. Když vypověděl Justinian filosofy z Athén, přivítal je perský Khosru s otevřeným náručím — po stu letech klesla nová říše perská pod panství islamu a ještě po stu letech vracela se řecká filosofie v záři půlměsíce zase na půdu evropskou. Od té doby byly Španěly téměř jediným sídlem vědecké práce — Arabové zhotovili ty nejčetnější kommentáře Aristotela, pracovali s velikým zdarem v mathematice a vědách přírodních, a to v do-

bách těch, kdy v ostatní Evropě panovala ještě největší nevědomost. Jednotlivé zjevy, jako Alcuin nebo Scot Erigena, jsou výminkami, a jest to věcí vůbec známou, že sami již současníci nazývali Erigenu zázrakem doby. Jak zmatené pojmy měli v Evropě o těch nejběžnějších věcech, dokazuje nejlépe již ta okolnost, že považovali moslemíny za pohany; Mahomeda pak představovali si jako modlu, které se přinášejí lidské oběti. V starofrancouzském „Románu o Mohamedovi“ vystupuje prorok docela jako středověký baron a majitel rozsáhlých lesů, luk a zahrad; když pak zemře, vznáší se jeho mrtvola v kovové rakvi mezi nebem a zemí, neboť veliký diamant udržuje prý ji ve vzduchu. V známé „Písni o Rolandovi“ klaní se Moslemíni mezi jiným také Apollinovi; Turpin pak vypravuje, že v Cadixu mají nevěřící zlatou modlu, jmenem Mahem, kterou střeží celá legie čertů.

Jak se dívala tehdejší Evropa na všecky práce Arabů, toho nejlepším příkladem jest učený Gerbert, jeden z největších lidí století desátého. Dle pověsti studoval prý v Seville, jisto však pouze je, že r. 967 zdržoval se v Barceloně, která tehdáž byla již v rukou křesťanů. Tento slavný muž, který téměř ve všech oborech lidského vědění zanechal pozoruhodná díla, který pracoval v geometrii, astronomii, filosofii, historii — který i básně psal, a který první ze všech učenců pojal myšlenku klassifikovati vědy — tento div své doby stal se hrdinou podivných pověstí. Arabové naučili prý ho rozuměti zpěvu a letu ptáků, křísiti mrtvé a vůbec všemu umění magie. Stal se arcibiskupem, ano i papežem, ale vše marně: v očích lidu žil neustále co starý kouzelník, který i v Římě prováděl dále svoje ďábelské kousky. A to vše jedině proto, že studoval ve Španělích! Pozorujeme to vůbec ve všech pramenech té doby, že, mluví-li se o nějakém kouzelníku, přichází vždy ze Španěl, a co více, slovo „magia“ nahrazuje brzy všecky vědy, zvláště vědy přírodní. Na místě jiného uvedu pouze jediného učence století třináctého, který požíval podobné pověsti jako kdysi Gerbert. Je to Albertus Magnus. Jeho současníci karakterisovali jej těmito slovy: „Albertus Magnus, magnus in magia, major in philosophia, maximus in theologia.“ Veliký v magii — byl snad opravdu učený Albertus nějakým mistrem v magii? Jeden z hlavních sloupů scholastiky a magie! Víme však o něm, že s velikou láskou zabýval se studiemi mechaniky a v tom je klíč celé hádanky. Jeho životopisci, kteří ho ještě pamatovali, vypravují o něm, že prý si zhotovil mluvící automaty; jeho cella byla prý plna podivných apparatů a nástrojů, kterým nikdo nerozuměl. Když prý přijel Vilém hollandský do Němec, učinil Albert div nikdy před tím nevídaný. Johannes de Beca, kronikář 14. stol., vypravuje, že týž Vilém, když byl zvolen za císaře, navštívil také Alberta, který tehdáž žil v konventě dominikánů v Kolíně. Albert chtěl prý mu dokázati svoji učenost a proto uchystal císaři v klášterní zahradě neobyčejné překvapení. Bylo to o třech králích r. 1249; země byla plná sněhu a stromy se prohýbaly pod těžkou jinovatkou. Ale Albert změnil prý klášterní zahradu v hotový ráj: k jeho slovu oděly prý se stromy nejkrásnějším listím, všecky keře pojednou rozkvětly a ptáci hnízdili v nich a zpívali jako na jaře — a v této čarovné zahradě uchystal prý Albert králi slavnou hostinu. Celá tato historie byla asi v století třináctém národní legendou, pozdější kronikář přijal ji do své knihy a to vším právem, neboť zasluhuje povšimnutí. Hledejme k ní vysvětlení.

Albert studoval mnoho ve vědách přírodních — pravím mnoho, aspoň na svou dobu. Humboldt praví o něm výslovně, že jeho spis „de Natura locorum“ jest znamenitou fysickou geografií. „Albertus Magnus,“ praví Humboldt, „pochopil velmi důmyslně, jaký vliv má na podnebí krajin nejen zeměpisná šířka, nýbrž i útvar povrchu zemského, který mění někdy neobyčejně teplotu slunečních paprsků!“ Učený botanik Meyer tvrdí, že od Theofrasta až do století 16. nebylo takového botanika, jako Albertus. Jak vidíme, studoval Albertus vědy přírodní a to byla ta magie! Později vydány byly dokonce pod jeho jmenem některé spisy, velice podezřelé, které také později uznány byly za pouhý plagiát. Připomínám pouze „Knihu tajemství o moci rostlin, kamenů a zvířat“, nebo: „O divech světa“, anebo: „Tajnosti žen!“ a jiné více. Naproti tomu musí ovšem svědectví Alberta samého býti v té věci svědectvím svrchovaným. Ve své knize „O nebi a světě“ horlí výslovně proti magii a astrologii a praví asi takto: „Nemáme zkoumati přírodu, abychom poznali, kterak Stvořitel podle své chutě užívá tvorů svých jenom za tím účelem, aby dělal zázraky a dokazoval svoji všemohoucnost; ale spíše máme pozorovati, co v přírodě státi se může spůsobem a příčinami přirozenými.“

Tak soudil o těch věcech Albert a bude snad dosti zajímavým, jak smýšlel on sám o své vědecké práci, a jaký asi vyměřil jí účel. Můžeme to říci velmi snadno, neboť on měl opravdu směr docela určitý a přísně vytčený, jehož se vždy držel. Jeho plánem bylo shrnouti všecky vědomosti lidské v jediný celek, uvésti v ně přísný systém a vyložiti je; na tomto základě pak budovati křesťanskou theologii. Nejlepší cestou k tomuto cíli zdála se mu methoda Aristotelova: studoval všecky latinské překlady jeho, nepřekládal ho, nýbrž parafrasoval, a kde co mu chybělo, sám doplňoval; tvořil také dále v jeho duchu, a můžeme směle říci, že s výsledkem velice šťastným.

Učení křesťanské jest mu ovšem nejvyšším zákonem — ale vedle toho táže se Albert vždycky rozumu, jehož autority si vysoce váží, a již v tom jest velikým. Je to tatáž cesta, kterou sto let před ním ubíral se již Abélard, ale ten stal se obětí své práce. Abélard byl prvním ve středověku, aneb aspoň mezi prvními, který hleděl uvésti do theologie také dialektiku, čili volné rozumování. „Přemohl starou školu Anselma Laonského, který jen vykládal, ale nedokazoval, a založil tak moderní rationalism,“ praví Cousin v úvodu k nevydaným spisům Abélardovým. Tento smělý pokus zaplatil ne ovšem svojí krví, jako jiní mučedníci volné myšlenky, ale za to svým klidem a svojí svobodou. Ovšem že neměl Albert takového odpůrce, jakým byl sv. Bernard, hlavní to protivník Abélardův, a když stáli tak proti sobě na sněmě v Sensu, nebyli to dva lidé, ale dva vtělené principy: Abélard co zastance volného přemýšlení a Bernard co bezohledný hlasatel oné slepé víry, které jest církev jedinou autoritou a víra sama jediným interesem. V tom ohledu velice zajímavý jest list, který zaslal

Bernard v té věci do Říma kardinálům; citujeme pouze úryvek. „Duch lidský usurpuje všecko a víře nezbývá více ničeho. Sáhne po všem, i po tom nejvyšším, a strhne do prachu a pošlape i to, co jest mocnější nežli on sám; vrhne se i na věci božské a neušetří ničeho . . . Líbí-li se Vám, čtěte knihu Pierre Abélarda, kterou nazval Theologia.“ V jiném pak listě k papeži samému prosí tohoto, aby se chopil meče na obranu ubohé církve. Tyto dva principy, jak je vidíme státi naproti sobě na sněmě v Sensu, mohli bychom sledovati v lůně samé církve hned od prvních jejích počátků. Vždycky byla v církvi jedna strana, která zavrhovala veškerá studia a viděla v písmě jediný pramen všeho vědění člověku potřebného; všeliké přemýšlení o některých článcích víry zdálo se jí rouháním, ano i důkazy, v nejlepším úmyslu k obhájení jednotlivých dogmat vedené, zdály se jí zbytečností. Byli to obyčejně asketi a později celá řada slavných mystiků, kteří žijíce po celý čas v jiných sférách, neznali potřeb myslícího ducha, lidé, kteří utlumili rozum, jenom aby jejich srdce tím horoucnějším ohněm vzplanulo. Ale druhá, řekl bych tak, normální strana cítila ne-li potřebu, tedy aspoň prospěch různých studií, hlavně ovšem filosofie; časem pak utvořil se v církvi názor, který zjednal filosofii ve světě křesťanském čestného místa.

Již Clemens Alex. nazývá filosofii „vhodnou přípravou křesťanské víry“; podobně Origenes vidí v ní jakoby „předehru a pomoc křesťanství“, a názor ten brzy opanoval. Sv. Řehoř Caes. chválí nadšeně téhož Origena, že prý „vybrav si důmyslně některé myšlenky ze spisů samých pohanů, obrátil je jako vyrvané šípy z rukou nepřítele na obranu moudrosti křesťanské a na potlačení všeliké pověry.“ Nejlépe vysvítá poměr ten z jednoho výroku téhož Clementa, který od té doby pak neustále v různých bullách bývá citován. Zní asi takto: „Jest ovšem pravda, že Kristus jest moudrost boží sama a proto jeho učení jest dokonalé a nepotřebuje pomoci pražádné. Filosofie řecká nezvýší ovšem moc pravdy; ale jelikož ukazuje nám, jak slabé byly kdysi důvody sofistů, a kterak roztrhány byly sítě kladené od nich pravdě, vidíme i my v ní nejlepší plot, kterým ohraditi lze vinici Páně.“ A právě v tomto smyslu hlásila se církev po celý střední věk k filosofii: zakládala školy a chovala všecku učenost a zvláště dialektiku ve veliké úctě, jenom ovšem, že tato úcta měla svoje meze. „Kristus jest pravda a učení církve jest tedy jakýmsi regulativem lidského rozumu — co protiví se víře, nemůže býti pravdou, neboť pravda nemůže odporovati pravdě.“ Touto námitkou církve zabýval se často také Abélard, až jednou po dlouhých bojích ozvala se v duši jeho otázka: „Jest ale vskutku ona theologie v každém ohledu tak absolutní pravdou?“ Nevyslovil jí v tomto znění, ale v proudu jeho řeči ozývá se něco, čeho se zděsil sv. Bernard a s ním celý sněm. Snad měli přece pravdu, když vyhlásili Abélarda za nepřítele víry?

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

VIII.

Donna Lukrecie.

Buď zdrávo moře! Jak to dávno již,
cos pro mne lyru svoji rozehrálo,
a perel svojich přeplněnou číš
mi v pozdrav jásající ve tvář hnalo,
že nevím posud, co to po ní hrálo,
zda vlny tvé, neb vroucí moje slzy.
Já nemyslil, že uzřím tě tak brzy!
V snech často slýchám tvoje bouření
a vyskočím a blažen myslím ještě,
že o má okna tříštiš vln svých deště
a chceš provázet moje nadšení
tou nekonečnou melodií vzdoru
a jásotu a výskotu, sta chorů
jak ďasů s anděly by bylo v sporu.
Však po tvých vlnách že provázet budu
tak brzy svého zoufalého reka,
v tvou věčnou činnost jeho stápět nudu,
v tvou síň, do níž svůj purpur slunce svléká,
již lampy věčné, hvězdy osvěcují,
to nevěděl jsem, dítě snů, v nichž pluji,
ni včera ještě. Proto zdrávo buď!
Jak delfína, jenž v tvoje čisté vlny
hned pohrouží a hned pozvedá hruď,
můj zpěv zkolíbej v souzvuk čaruplný.
Tak jistě Twardowski tě nepozdravil,
když poprv s ďáblem po tobě se plavil.

*

Benátky tonou v ranní mlhy moři,
jak zlaté jehly hroty stěžňů hoří,
a po lánoví kapky vody v mlze
se houpají a hrají jako slze;
sta lodí jako racků zástupy
se tlačí v němém sboru kolem Marka,
jen časem odtrhne se od tlupy
dál zarejdujíc malá, černá barka
a vesly hrajíc zvolna v mlze mizí,
za sebou rýhu jako stříbro ryzí.
Ta hustá mlha právě přišla vhod
těm našim větroplavcům, kteří s výše
na plášti ďábla jako černý bod
se nesli jeseně jak lupen tiše.
Nad spícím městem nyní spolu stali.
Zde jejich hovoru jest zbytek malý.

Twardowski.

Nu konečně! však jels dost pomalu,
toť Benátky, ta snů mých vidina!
V ranního světla mírném opálu
jak zaskvívá se moře hladina,
ji sotva vzruší lodka veslující,
jak motýla let plachý děcko spící.
O dómy, mosty, paláce a věže,
nad vámi takto těkat bez otěže,
to smrtelníka příliš krásný sen,
by dlouho trval sotva vyplněn!

Ďábel.

Nuž dvorně z koše svého nadšení
mně's do úst strčil hezky plnou lžíci.
Nech město spící, lodě veslující,
a pomoz spíš, jak v toto víření,
jež na rialtu probouzí se právě,
nám slétnouti jest, aby vzbouření
tam nevzbudil náš příchod neobvyklý
v těch kramářů a plavců tupém davě.
Já zřím ty blázny, jak by strachem křikli,
sta kříži žehnali se ze svých prámů,
by tryskem utíkali v stín svých chrámů
a kněží pak by přišli ve průvodu
hned zažehnati kletou moře vodu,
jak velká rada polekaná celá,
a komor olověných střecha těžká
by z čista jasna nové hosty měla.
Teď třeba něco nového si stkáti,
bys pevnou nohou na břehu moh státi,
neb chátra zde jest příliš pověrčivá.

Twardowski.

Pro příliš rozumu ti málo zbývá;
mohs klidně v noci přistát do Benátek
a nám i jiným uspořiti zmatek.

Ďábel.

Pak nebyl by pán toho divadla
zřel přenádherné krásy velkolepé,
tak bývá to, čím koho jiný tepe,
sám zavinil; však hleď, jak upadla
loď naše vzdušná příliš, příliš nízko,
že nad lodí těch blbců tíhne blízko
a snad jim mozky v tupých lebkách motá.
Však počkejte jen! brzy hezká nota
vám zahraje v sluch, tu jste nečekali.
Hleď Twardowski, cíp mého pláště malý
já spustím, aby slehl do stožáru.

Twardowski.

Co činíš, stožár stojí v jednom žáru,
již chytá loď, slyš křik a divou vřavu.

Ďábel.

To právě chtěl jsem; my teď v toho davu
se zmatek snadno hračkou přimísíme.
Hleď, kterak vhod nám stožár silně dýme,
v ten černý kouř po plášti svém se s plesem
jak čarodějky po koštěti snesem.
Jen haste! trochu ohně nevídáno.
Je pán již dole? dobře! vykonáno!

*

(Na střeše chrámu sv. Marka. Hvězdná noc.)

Twardowski.

Již třetí den, co v Benátkách jsem host,
a upřímně ti řeknu, mám jich dost.
Tys nedovedl zkojit moje choutky,
pár chytrých kněžů — ostatní jen loutky,
ten dože, jenž se stínu svého leká,
ta luza, která na cizince čeká,
by stáhla je za každý výklad prázdný!
A umělci — já nesnesu ty blázny,
z nichž každý leží v obrazů svých kráse
a jako páv sám sebou nadýmá se
a myslí, že, když Karel Tizianu
kdys podal štětec z vděčné úsluhy,
jim z nebes výše velký Pán všech pánů
své anděle měl dávat za sluhy;
pár nevěstek, holubů legiony,
jak všady v noci klid a ve dny shony,
dav ničemů, kteří jsou ve dne spáči,
a zlodějů dav, jenž jsou prodavači,
třpyt minulosti, zbledlé památky,
toť celá sláva, toť jsou Benátky!

Ďábel.

Chceš dokonce je opustit?

Twardowski.

Ba skoro mi tak radí cit.

Ďábel.

To chybuješ; jít z Benátek
a nepoznati krásy vděk,
do níž sta očí jen se vpíjí?
Já myslím sličnou Lukrecii.

Twardowski.

Tu dámu znáti nemám čest,
to pro mne holé jméno jest.

Ďábel.

Jí dože klečí u nohou,
papežský legát kardinál
ten s nebe měsíc by jí sňal
i hvězdy s celou oblohou;
kdo šlechtic, po ní v taji vzdychá,
a každý miluje ji zticha.
Však je to také krásná žena,
pleť její neví, co je změna,
a rozvlněný zlatý vlas
plá nad jantar a nad topas.

Twardowski.

Teď ty se stáváš poetou!
Leč co s tou sběří prokletou,
mně zvolna žena — jako žena.

Ďábel.

Leč ze všech ta jest vyvolená.

Twardowski.

Nuž chci ti věřit, ale spěš,
ať chytře k ní mne uvedeš.

Ďábel.

To státi se má ještě dnes,
neb dože dává velký ples,
a ty jsi též u něho hostem;
ten ples nám k tomu bude mostem.

Twardowski.

Já hostem býti dožete?
Co bláboliš — v tom šatu prostém?

Ďábel.

Jen poslechni a z poupěte
tvých pochyb bude plná růže,
než večer v půlnoc rozkvěte.

(*Zpívá:*)

Květ rosu hledá, žena muže,
ta stará píseň odvěká
vždy baví znova člověka.

Nuž já to všecko zařídím,
já druh jsem tvůj, tys pánem mým,
já přivedu též Lukrecii,
pak teprv uzříš poesii,
a chloubu celých Benátek;
vše ženy — proti ní jsou štěrk,
já chvátám šat ti vyhledati,
bys obstál čestně na plesu,
a v kapse pro ni přinesu
na seznámenou — vzácný šperk.
Mám zatím čest ti s bohem dáti!

Twardowski.

Ty erotické eskapády
již nemají víc pro mne vnady.

*

Velký osvícený sál u dožete, tichá hudba, tlupy dám a pánů v maškarním obleku i bez něho se procházejí sálem, sluhové roznášejí vína a lahůdky.

Legat.

Já, prosím, vždycky bez rozpaků
se přidržuju pouze raků,
rak pro mne má tak zvláštní vděk.

Markýz.

Toť symbol, leze nazpátek.

Legat.

Aj, pane markýzi, ten vtip
se mohl podařit vám líp;
leč rak má kardinálský plášť,
mně důstojnost mou připomíná,
nuž stranou pusťme všecku zášť
a zapijme ji douškem vína.

Markýz.

Já žertoval jsem, má se stát.
Kde o číš jde, tam vždy jsem rád.

Jeden z desíti.

Ples nádherný již rozvinuje
své duhy pestré po sálech,
na vlnách tonů všecko pluje
a víno tryská v pokálech;
brillanty v krásných vlasech hoří
a safír nyje na šíjích,
v hedvábí šumu jako v moři
se ztrácí vtip a žert a smích.
Toť jedině je život pravý.

Hraběnka k markýzovi.

Dnes nechtěla jsem do zábavy,
jsem bez muže, tož bez pomoci.

Markýz.

Já nahraditi chci vám všecko.

Hraběnka (*klepne jej vějířem*).

Počkejte aspoň po půlnoci
vy nedočkavé, malé děcko.

Vyslanec.

Co pravda — pravda, taký ples,
toť vlastně je můj úřad celý,
šat kavalíra řády skvělý
se může ukázati dnes,
a rozum a vtip diplomata
lze pokojně do kapsy strčit.

Mladý šlechtic.

Hle, tu se mihla a tam chvátá,
za portieru chci se skrčit,
jak půjde kolem, uvidí mne,
a přece jednou si mne všimne.

Legat.

Dnes celé jsou tu Benátky.

Markýz.

Toť jako scéna z pohádky.

Legat.

Však koruna má přijít všeho,
tož magnát z kraje dalekého,
kde vládne mráz, kde samý led;
sem přijel a byl u dožete,
ten pozval jej a věru hned
zde musí být.

Markýz.

Jak, co rcete?
kýs medvěd polský přišel k nám?
nuž tož se na něj podíváme
a zdvořile jej uvítáme,
cos takového vzácná věc
a stojí vždy za podívanou.

(*Ruch po sále.*)

Markýz.

Tam kráčí — hlele, vizte přec,
brillanty mu na šatech planou,
na šatu, třapec nad třapec,
se perlami skví mlečná dráha,
od hlavy jemu k patě sahá
dešť rubínů, ten celé doly
nového světa sebou nosí,
a čapky jeho na vrcholi
hle, démant jako vejce pštrosí.

Legat (*otvírá ústa*).

Já musím nazpět k rakům svým,
neb dobře-li to uvážím,
já slyšel, čím dál na sever
že lidé také více jedí,
a nad sta jeho hadrů, per,
a brillantů co na nich sedí,
mně milejší je mořský rak,
nechť leze třeba naopak.

(*Odejde.*)

(Pokračování.)

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

VI.

Byl jsem nadšen, když jsem se octl u zřícenin amfiteatru. Carlina mohla tu býti teprvé asi za hodinu, i míníl jsem užiti tohoto času ku prohlédnutí zřícenin. Vůdce, který by vybíral vstupné do amfiteatru, tehda ještě nebylo, jako r. 1872, kdy jsem opětně Sicilii navštívil, a nikdo mne tedy z mého pozorování vyrušovati nemohl. — Po celou dobu jízdy myslil jsem na Carlinu a domněnka moje vystupovala čím dále tím s větší určitostí. Když mi bylo osmnácte let, trýznil jsem také, ovšem jen výčitkami, Angelu, o níž jsem se domníval, že více přeje příteli Sistovi, a rozešel jsem se proto s oběma.

Prohlížel jsem si velmi zachované jeviště, pokojíky pro herce, brány, kudy hrnulo se někdy obecenstvo Tauromenia, sochy a sloupy, jež nyní leží rozbity, mohutné zdi vyložené mramorem, z jehož skulin vyrůstají kvetoucí rostliny, corridory, jichž trosky leží na hromadách, místa, kde sedávali jednou kněží, vestalky a úředníci. Obrovské kaktusy vyrůstaly na půdě zbrocené krví gladiatorů, na niž upomínaly červené jich

květy, přes hromady rumu plazil se břečťan ovíjeje se kolem zbytků sloupů.

Malé děvče páslo v amfiteatru kozu. Dal jsem mu několik soldů a radost jeho neměla konce. Byl jsem zde opět jednou svým, zdálo se mi, jakoby léta studentská, plná blouznění, strávená v úzkých pokojících ústavu neapolského, se mi zase navrátila.

Vystoupil jsem až do nejvyšší řady kamenných sedadel, pohružuje se ve skvostnou vyhlídku na jeviště, „na kterých tak mnohá města uměním a zbraní květla, četná loďstva a vojska o vládu světa bojovala," jak praví veliký Tedesco Goethe. Zde usměvavá Taormina s modrým mořem a modřejším ještě nebem, s lesknoucími se oranžemi, nad níž zvedá se kastell podobný zříceninám hradů germánských, jejichž bratří, Normané, jej jak se zdá vystavěli. Ještě výše strmí Mola s holých skalných stěn, kdežto stranou, za horami posetými bílými vesnicemi a krajinou, nad níž vlají vrcholky palem, dýmá Aetna. Mramorové lomy monte Ziretta, skalní kužel Lapa a Monte Venere zavírají mi na druhé straně obzor. Dojmu povšechného nemohu vypsati. Jen peru jedinému bylo by snad lze tak učiniti, nadšenému, výmluvnému spisovateli „Putování", Chateaubriandovi.

Hodina mi uběhla aniž bych se byl nadál. Musil jsem pospíšiti do městečka ku kostelu S. Pancrazio, části to řeckého chrámu, ozdobeného sloupy odnešenými z amfiteatru, kdež jsem slíbil počkati na Carlinu. Koně, jenž se dříve volně procházel po amfiteatru, zavedl jsem do taverny a šel jsem ku kostelu.

Carlina již na mne čekala.

„Pojďte nejdříve se mnou k mojí matce, pane poručíku," prosila mne, „a řekněte jí také několik těch slov, jimiž jste tak horlil na opovrženost sicilských žen. Snad vás uposlechne, mně věřiti nechtěla."

Byl jsem zvědav spatřiti matku Carlininu a svolil jsem k tomu. Obývaly malou chýžku za městečkem. Po cestě vypravovala mi Carlina, že otec její byl rybářem a zemřel před rokem. Od té doby nemohla více s květinami do Mascaty, kde se jí vždy velice líbívalo. Otec žil v stálé vádě s matkou, která prý tím skoro rozumu pozbyla.

Špinavá stařena pohlížela na mne ze zahrádky blbým zrakem. Dal jsem se s ní do řeči, ale myšlénky její byly obklopeny mlhami. Mluvila nesouvisle, ale nikdy se nesmála, jak to vídáme na lidech jejího druhu. Carlina tiše plakala.

Tázal jsem se, chce-li, aby si Carlina vzala Pera, a stařena přisvědčila.

„Proč? Vždyť jest Pero zlý, sama jste se o tom zmínila."

„A kde by nalezla má dcera jiného muže?"

„Proč by nenalezla?"

„Jest modrooká."

„Snad nevěříte takové pověře? A proto tedy chcete, aby trávila život podobný vašemu, aby byla nešťastna zde na světě?"

„Jdi domů, Carlino!" poroučela. Carlina k mému podivení uposlechla.

„Víte, proč se bojím, že by nenalezla jiného muže?"

„Ne."

„Jest dcerou hosta ze severu. Proto mne bil můj muž a s proklínáním, že jsem mu živobytí zkazila, skončil své žití."

„Ví o tom Pero?"

„Ví. Ví o tom celá Taormina."

„Carlina též?"

„Ne. Proto jsem ji poslala pryč."

Pak opět mluvila stařena zmateně. Jasná chvilka rozumu byla již minula.

Čekal jsem v domku do soumraku. Pozoroval jsem na Carlině, že se chvěje tím více, čím více se přibližovala doba, kdy Pero obyčejně přicházel. Průběhem času dověděl jsem se ještě, že chodívají s ním též jeho dva soudruzi, a všichni tři jsou ozbrojeni ručnicemi. Věc stala se tím pro mne povážlivou. Bylo mi, jakobych se odvažoval do brlohů dravé zvěře, nemaje jiné naděje než že velikomyslnost jejich nedá mi ublížiti. Poznal jsem, že jest mi co jednati již se skutečnými bandity, proti nimž neměl jsem jiné zbraně než svou šavli. Šel jsem však k nim s mírem a mimo to počítal jsem přece pořád na vděčnost Perovu.

Carlina připravovala potravu, kterou mínila dnes banditům dáti. Při praskajícím ohni zdála se mi býti o několik let starší, ale proto tím krásnější. Mluvili jsme málo, různé myšlenky nedaly nám mluviti.

„Přicházejí vždy k opuntiovému křoví, za domkem. Jen Pero chodívá až sem, chce-li mne trýzniti. Dnes ho nenechám sem přijíti, půjdeme jim naproti," pravila Carlina.

Nečekali jsme dlouho, když mi Carlina ukázala na tři muže opatrně a pomalu sem se blížící. V tomto posledním okamžiku rozhodl jsem se však jináče, než jsem měl dříve v úmyslu. Poslal jsem rychle Carlinu nazpět do chaty a pak vystoupil jsem mužně z křoví naproti banditům.

Pero šel naposledy a vykřikl překvapením, když mne spatřil. V okamžiku měl zbraň v ruce. Jen vteřinu a byl bych snad mrtev, kdyby v té právě chvíli nesrazil mu soudruh jeho ručnici.

„Pan poručík Albieri nejde nás jistě zradit," zvolal směje se.

Díval jsem se s udivením na něho. Nemohl jsem poznati v něm svého bývalého vojáka Todiho, jenž uprchl šťastněji než Pero, až mne na sebe upamatoval. I třetí jejich společník byl zběhem a znal mne z Mascati.

„Podal bych vám ruky, kdybyste nebyli soudruhy tohoto zde!"

Umínil jsem si co možná těžiti z tohoto nenadálého setkání, jemuž jsem byl povděčen.

Pero pohlížel na mne s udivením ve svém malém černém oku.

„Proč?" tázali se Vittore i Todi najednou.

„Pero počíná si surově naproti bezbranným, již s ním ku všemu tomu dobře smýšlejí."

„Toho ještě před námi neudělal," odpověděl Vittore.

„Tobě nic do toho není!" osopil se na něho Pero. Jeho pysky zbledly vztekem.

„Tiše buď!" zahřměl na něho Todi a Pero utichl rychleji, nežli při nejostřejším rozkazu na vojně.

„A proč je bije, nevíte, pane poručíku? A koho to trýzní?" tázal se Vittore, jenž zdál se býti hlavou obou.

„Svou nevěstu, Carlinu, která vám každého dne

potravu nosí. Prosím vás však, abyste nechali nás chvilku o samotě.“

Vittore vzal opatrně Perovi ručnici a odešel s Matteem o několik kroků dále do křoví. — „Musíme s ním nakládati jako s chlapcem, který by ve svém divošství mohl něco provésti,“ omlouval své jednání.

„Co mi chcete?“ tázal se Pero vzpurně.

„Chci ti vyložiti nespravedlivost tvého jednání ku Carlině. Trápíš ji a zajisté i sebe.“

„Odkud jste vzal tolik soucitu pro nás?“

„Předně není to ve tvém prospěchu, že jsi mezi těmito lidmi,“ ukazoval jsem na oba bandity nevšímaje si úšklebku Perova. „Jdi do Donalta, jak Carlina povídala, a buď řádným člověkem.“

„A Carlinu zde mám panu poručíku nechat?“ tázal se jízlivě.

„Mé nejlepší přání jest, abyste byli s Carlinou šťastni. Ale k tomu nesmíš býti takovým, jakým jsi byl dosud. — Jsi surovým, ačkoliv tvé srdce jest dobré. Nebo snad mi nevěříš? Nepustil jsem tebe sám z vězení?“

Konec všeho mého snažení byl ten, že se mi podařilo učiniti Pera povolným k mému napomínání. Slíbil mi, že se zřekne svých soudruhů a odejde do Donalta, že si bude vážiti lásky Carlininy a neopováží se ji týrati.

„Odpusťte mi, pane poručíku, že jsem vás měl v domnění, jako byste mne chtěl o Carlinu připraviti. Vittore vám dobře povídal, že jsem divoch. Byl bych vás zabil ve svém vzteku, když mi Carlina o vás vypravovávala.“

Chtěl jsem, aby odprosil také Carlinu, kterou jsem nyní zavolal, ale Pero prosil mne šeptem: „Toho ponížení mně před ní nepřipravujte. Hořkost proti ní by se musila v mých prsou potom usídliti.“

Smířili se přede mnou a rozešli se. Carlina plakala radostí a při mém odchodu dala mi políbení sama. Otřásl jsem se při tom. Zdálo se mi, že konám něco, trpě to, co se nesrovnává s mým dobrým úmyslem.

Přespal jsem v Taormině a časně ráno jel jsem domů. Celou noc myslil jsem na Carlinu, i sen můj byl jí pln. Pocítoval jsem jakousi žalost z toho, že se vše tak šťastně skončilo. Byl bych snad raději viděl, kdyby byla Pera přede mnou zavrhla. Teprvé záhé jitro mi vyjasnilo mysl. — Zapomněl jsem na ranní chlad a pohroužil jsem se v obdiv. Přede mnou, kdykoliv pozvedl jsem hlavu od hřívy koně, zvedala se vinicemi, polemi a městečky pokrytá Aetna, Mongibello, jejíž kouř podobal se černému mráčku, vznášejícímu se nepohnutě nad obrovským kuželem, zatím co první paprsky slunce vystupujícího po levé straně z moře obrážely se prudce od několika sněhem pokrytých míst, lišících se tím ostřeji, čím černější pozadí ohromných polí lávových. Bílé domky Linguaglossy nořily se ze svěží zeleně vinic. A po levé ruce prostírala se nekonečná pohádka moře, po němž jako rackové vznášely se lehké loďky rybářů, vracejících se spěšně z nočního lovu.

Pro množství předmětů není možno člověku, aby nějaká zvláštní představa utkvěla mu v mysli. Hltal jsem tu celkovou krásu, jejíchž podrobností jsem neviděl. Dusot mého koně pobouřil celá stáda černých vepřů ryjících před vesnickými domky a krocanů, sbírajících svou snídani. Oknem zalepeným papírem vyhlédla tu a tam nějaká rozmrzelá tvář, zatím co zmužilejší, sluncem do černa opálení kluci vybíhali polonazí, aby mohli klusati kousek cesty za mnou. Jinak byla cesta ještě prázdna. Teprvé před Mascati potkával jsem skupiny venkovanů, zvláště žen, nesoucích břemena svá, mléko, ovoce neb zeleninu, na hlavách s grácií římských postav, jimž se divíme na malbách pompejanských. Někdy zazvonila rolnička pestře ozdobeného osla, nesoucího celou výstavu ovoce na hřbetě, neb zavrzalo kolo malebného coricola, jež táhli mohutní černí bůvolové s kruhem v nose, a vzdorem ve velikém oku.

(Pokračování.)

Povídka o větru.

Dánsky napsal *L. Budde.*

(Pokračování.)

II.

Jak se pan major uvázal v obtížnou práci, vychovávati hošíka.

Šest let radosti a strasti přinesla země ve svém běhu od onoho podzimku, kdy major vystoupil z vojska a uchýlil se na to své malé krásné sídlo v krajině Sjaellandské. Tu seděl jednoho dne v milém podletním slunci na lavičce a díval se do malé, před domem se rozkládající zahrádky.

Major byl nyní starý muž, a jeho bílé vlasy byly svědectvím, že ta minulá leta přinesla mu málo ze svých radostí ale mnoho ze svých strastí. Avšak na jeho tváři a celé postavě jevila se nezlomnost dokazující, že jest to ještě ten starý major, jenž tu seděl zabrán v myšlenky mezi tím, co Šampo také již starý pes ležel mu u nohou a lokal dlouhým, z huby mu visícím jazykem do sebe to příjemné, milé sluneční teplo. A major měl své vážné příčiny vzpřimovati právě nyní svá stará záda a býti tak upjatý jak to jen mohl.

Vrátilť se nedávno ze svých obyčejných výletů a přišel zase domů naslouchat hlasu mohutnějícího větru. Avšak po návratu domů přišel pták — to ví bůh sám, odkud se tu vzal, ale jisto jest, že byl zde — a ten začal mu zpívat o jeho synu. A do uší mu zněl ten ptačí zpěv, že mezi tím, co byl pryč, stal se z poručíka kapitán a že byl opět přeložen do Kodaně.

„Já si zacpu uši! Nechci slyšet ničeho!“ řekl major sám k sobě a vypadal velmi zamračeně a úsečně, zrovna tak, jako když jednou mezi těmi šesti lety přišlo

psaní z daleké západní Indie a on je poslal nazpět neotevřené, jak se slušelo a patřilo. Avšak, ať chtěl, neb nechtěl, poslouchat musel přec.

A opět přišel pták a začal zpívat, že kapitán a jeho žena přijeli do Kodaně a komorní rada že tam odcestoval k nim.

„Nechám to jít jedním uchem tam a druhým uchem ven, proto mám dvě uši!“ řekl major ptákovi a vypadal zrovna tak zamračeně a úsečně jako tenkrát, když byl komorní rada učinil malý, nesmělý pokus smířiti se s ním a byl odbyt, jak toho zasluhoval. Avšak on měl o tom přece své vlastní myšlenky.

Proto seděl nyní v krásném slunci s Šampem u nohou ve své malé zahradě před domem, a vypadal tak docela jako nevrlý, upjatý starý major, jenž se může zlomiti, ale neselhne se.

I rejdilo mu to hlavou a hryzlo ho pomyšlení, že jest to ustavičně ten nestydatý komorní rada, který má vítr na své straně. On to byl, který mohl vyjeti naproti kapitánovi; on to byl, který s ním mohl nyní činiti hluk a pyšniti se s ním zrovna tak, jako by to ani nebyl majorův syn a někdo jiný měl právo zakládati si na něm. A on seděl tu teď sám a dal by si raději obě nohy utnout, ačkoliv mu od jakživa byly velmi milé, než aby učinil jediný krok vstříc svému neposlušnému synu. Ano, zajisté, major měl příčiny zlobiti se — byť pro nic jiného tedy už proto, že tu byl tak tuze osamělý a zarmoucen.

Avšak, co to bylo? Šampo zastříhal pojednou ušima, zaštěkal několikrát hněvně a zakňučev ulehl zase, patrně nerozhodnut sám v sobě, stojí-li to za to, aby se vyrušil ze svého poklidu, čili nic. Major zvedl hlavu a k svému úžasu spatřil veselého malého chlapce, jenž s hlučným radostným křikem a jedním skokem vběhl do zahrady a dal se hned do majorových vzácných slívových stromků a k tomu do jeho nejmilejšího, jehož větve shybaly se pod tíží ovoce nejníže k zemi. Byl to zlatovlasý malý klučina, asi pětiletý a stál tu mezi květinami, sám ta nejsvěžejší, nejbujnější květina, jaká jen kdy v zahradě majorově vypučela. Avšak nebylo zapotřebí dlouho čekat, aniž by se obrožený majitel za takových okolností neozval. V té chvíli vystoupil ze své zálohy a zvolal:

„Což toho chlapce čerti berou? Co jest to za kluka?“

„Jak se můžeš opovážit říkat mi kluk?“ zvolal chlapec, ani sebe méně nepolekán drsným hlasem i obrátil svou malou neohroženou tvář k trnoucímu majoru.

„U všech čertů!“ vyhrknul major celý bez sebe nad touto prostořekostí. „Čí pak je ten chlapec? Jak pak říkají tvému otci?“

„Říkali mu poručík, ale teď je kapitánem, a to je o mnoho víc,“ odpověděl klučina a pohodil trochu hlavou nazpět.

V tu chvíli uvázla slova na rtech majorových; zdálo se mu, že se mu všechna krev z celého těla hrne k mozku a že mu hlava musí puknout a v těch očích bylo mu tak podivno jakoby musely a musely vlhnout. Jen stěží mohl vypraviti ze sebe otázku, odkud chlapec přichází.

„Odkud jinud, než od dědečka!“ zněla hochova odpověď. „Budu tam tak dlouho, dokud si otec a matka nepřijedou pro mne. Vyběhl jsem z domu, zde je tak veselo, a nikdo ani neví, kde jsem.“

V hlasu malého klučiny a v přímém pohledu, s jakým se díval vzhůru, bylo něco, což projevovalo, že to jest nadmíru tvrdohlavá malá osůbka, hodna býti majorovým vnukem, a že jím také skutečně byla, mohlo se již pramálo pochybovati. Avšak především byla to dětinná důvěrnost a roztomilá prostomyslnost v celém zjevu chlapcově, která činila majorovu zamračenou tvář a velitelský zevnějšek velmi tupými zbraněmi, které se od chlapce bez účinku odrážely. To dítě stálo tu tak bezstarostně, jakoby sedělo matce na klínu, zatím, co jeho ustrnulý děd upřeně naň hleděl a hleděl sbíraje se, aby nalezl ztracenou řeč. Avšak v té samé chvíli zmocnil se ho vnitřní hněv při pomyšlení, že jest to opět komorní rada, jenž si přivlastnil jeho tělo a krev, zajisté jen pro to, aby vypadati mohl hodně důležitě i aby chlapce pokazil nechovaje ho v kázni a poslušnosti, ale ponechávaje mu plnou vůli, což jest pro každého chlapce učiněnou zkázou. Pln těchto myšlenek přišel major trochu k sobě a otázal se chlapce, jak mu říkají.

„Toník“ zněla odpověď a major temným hlasem opakoval to jmeno, a ruce mu sklesly, neboť bylo to jeho vlastní jmeno. A tak se tedy jmenoval i jeho vnuk, jenž byl určen udržovati tímto jmenem, jeho vlastním jmenem, jeho čest pro budoucnost — a tohoto samého chlapce chtěl si ten nestydatý komorní rada přivlastnit, a teď už byl na nejlepší cestě jej zahubit svým špatným vychováváním. Tu šlehla myšlenka majorovou duší! Aspoň tentokráte se to komornímu radovi podařit nesmí! Náhoda přinesla mu chlapce do rukou a teď si jej nechá na vzdory a vzdory všechněm komorním radům světa i ukáže jim všem, jak se toho má kdo chopit, aby vychoval dítě, které má jeho jmeno. A starého majora zmocnil se pocit blaženosti, jaké již dávno, dávno nepocítil, i bylo mu, jako by se v něm všechny životní síly probouzely znova v plné prudkosti, jak tu stál připraven uchystati svému nepříteli tak nemilé překvapení.

„Nu, dobře, Antoníne!“ njal se slova a na tváři jeho rozhostila se obvyklá vojenská určitost. „Můžeš jíti se mnou do světnice, nechám si tě u sebe.“

„To jest, jestli budu chtít u tebe zůstat,“ odpověděl Toníček směle a upřel naň oči pohledem, v němž se zračilo asi tolik, že nikterak nepochybuje, jak si s ním jest úplně na roveň.

Major se na okamžik rozmýšlel, zdali by nebylo dobře skrotit chlapce jedním trumfem a dostat se tak rázem v ten pravý poměr k němu, avšak okolnosti mluvily zjevně pro mírnější opatření. A potom bylo v té smělosti klučinově něco, co jej ku podivu táhlo k němu a obracelo mu srdce v prsou. Proto zableskl se v jeho očích úsměv a zachvěl se neobyčejný měkký zvuk v jeho hlase, když opět přišel k slovu:

„Poslyš, Toníku. Já jsem tvůj starý dědeček. Chtěl bys tedy u mne zůstat?“

Toník pohledl naň nedůvěřlivě, avšak pojednou se rozhodl a vloživ svou malou ručku do ruky jeho řekl:

„Jestli budeš dobrý dědeček a dovolíš, abych si natrhal tolik sliv co budu chtít, zůstanu u tebe.“

Major se poškrabal trochu na nose, neboť to zde nezdál se mu zrovna ten pravý způsob, jakým se začíná vychování. Avšak přece byla to cesta, která vedla nejrychleji a nejjistěji k cíli, a proto přijal tuto podmínku příměří a usedl trpělivě na lavici, co zatím klučina hnal obnovenými silami divokým útokem na malou slívu. Tím byla věc šťastně zapředena a za chvilku potom stál chlapec v majorově světnici s ručkou v ruce jeho jako věrný druh, nikoliv nepodoben malému půvabnému slunečnímu paprsku, jenž zbloudil a zasvitnul do temného, osamělého příbytku.

Nejbližší krok byl poslati sluhu ku komornímu radovi s rozkazem, aby požádal o vydání Toníkových šatů i prohlásil, že se major rozhodnul nechati jej u sebe, jak dlouho se mu líbiti bude. A sluha vrátil se skutečně za chvíli a vypravoval, že mu byly hošíkovy šaty opravdu vydány, avšak nikoliv bez všelikých námitek od komorního rady. Tu se major usmál do vousů a myslel si, teď že to konečně začíná chodit jak se sluší.

Hned když byl poslal služebníka s oním vzkazem, poručil Toníkovi, aby šel okamžitě s hospodyní, že mu dá něco jíst, a malé vnouče nečinilo pražádných námitek a dalo se ochotně odvésti, což bylo skutečně veliké znamení poslušnosti.

Na to si major usednul, aby si v klidu a pohodlí rozmysliti mohl, jak se má věci uchopit; neboť to bylo jasno, že bylo chlapcovo vychování zanedbáno a že jest zapotřebí, aby se naučil poslouchat, a on, major, o tom nebylo pochybnosti, jej tomu naučí, jestliže vůbec někdo na světě. Avšak do jeho rozumujícího přemýšlení pletla se mu ustavičně šelmovská, svéhlavá a nadevše půvabná malá tvář a mátla mu myšlenky tím nejmrzutějším způsobem. Znova a znova odháněl ji od sebe, ale zrovna tak tvrdošijně vracela se zpět, až se konečně vzdal všeho odporu a opřev se nazpět do židle, odevzdal se dojmu té děcké tváře na milost a nemilost.

„Musí se to vzíti z gruntu, a především nutno s chlapcem rozumně promluvit,“ řekl si major a vzav na se vážnou a přísnou tvář, což nestalo se bez jakéhosi úsilí, zvolal povýšeným hlasem:

„Nu, chlapče, teď chvilku poslechni.“

Jsa vyzván tímto způsobem, uznal Toník za potřebné vylézti dědečkovi na kolena, položiti mu ruku okolo krku a zadívati se mu do očí s jakýmsi očekávání plným výrazem a bezpochyby v té nevinné důvěře, že bude na něm podati ten neb onen sprostředkovací návrh čelící ku společnému dobru. To byl válečný obrat, který přišel majorovi velmi neočekávaně i poškodil nemálo jeho důstojnost. Ruka Toníkova zdála se míti zvláštní zálibu na jeho bílých vlasech i hladila je a kadeřila způsobem, jenž přiváděl do prapodivného zmatku toho starého, osamělého muže, jenž mnoho let neměl nevinné dítě na kolenou. A hošíkovy čerstvé, polouotevřené rty obracely se tak pokušitelsky vzhůru, že major, dříve než sám věděl jak a co, sklonil se a polibil je. Nebylo to tedy s oním důrazem, jakého bylo slušno očekávati, a přáti si, když major, několikráte a nejistě si odkašlav, ujal se opět ztracené osnovy a pokračoval:

„Teď poslyš, Toníčku, a dokaž mi, že jsi rozumný chlapec, který bude svému dědovi ku cti.“

„Co mám dělat, abych byl rozumným chlapcem?“ tázal se Toník zvědavě, neboť umění takovému, pokud se pamatoval, nikdy dříve se byl neučil.

„Rozumní chlapci,“ odpověděl dědoušek horlivě, „nechtějí, aby se dělo po jejich vůli. Dělají vždy to, co chtějí lidé velcí.“

„Musejí velcí lidé míti vždycky svou vůli?“ tázal se Toník.

„Toť se rozumí. Velcí lidé by měli vždycky míti svou vůli.“

To připadalo nyní majorovi jako základ, na němž se zdárně mohlo stavěti dále.

„Jest to proto, že nejsou rozumní?“ zněla opět Toníčkova otázka.

„Ach to ne!“ odpověděl dědoušek trochu mrzutě. „Ale proto, že jsou tuze rozumní.“

„Ale, proč pak by neměli míti hoši svou vůli, když také oni jsou tuze rozumní?“ tázal se Antonín znova nechtěje se nikterak dáti přesvědčit.

Major cítil s hrůzou, že se o té rozumnosti zapletl do odporu, na jehož rozluštění jeho bystrost nestačila. Na okamžik vázla mu slova v hrdle a mluvil něco nesrozumitelného, avšak cítě, že jest zapotřebí sebrati se, chopil se věci prakticky a řekl:

„Vidíš, Toníčku, jestli budeš rozumným a neuděláš ničeho, než co dědeček chce, dostaneš dovolení dělati všechno, co ty chceš; avšak jestliže nebudeš rozumným a nebudeš dělat, co dědeček chce, nedostaneš nikdy dovolení činiti, co ty chceš. Budeš tedy rozumným?“

Na tuto otázku neuznával Toník za nutno odpovědíti a to bezpochyby proto, že raději čekal na osvědčení pravidla toho nějakou zkouškou. Avšak major měl zajisté příčinu přáti si štěstí k tomu, že tak jasným, rozhodně uspokojivým způsobem rozluštil otázku tak obtížnou. Avšak účinek nebyl přece tak dokonalý, jak toho věc zasluhovala; neboť první, co Toník podniknul, když ucítil opět volnou ruku, bylo, že s náramnou obtíží a nestaraje se ani sebe méně o dědečkovu, hlasitě pronášenou vůli, strhl jeho starou šavli se stěny dolů. To znamenalo dotknouti se citlivé stránky majorovy, neboť bylo to radostí jeho srdce míti tuto zbraň ustavičně před očima jako památku na šťastnější dny, i vyskočil tedy se židle a zvolal hněvivě:

„Zbláznil jsi se, chlapče? Antone! Okamžitě necháš té šavle! To ti povídám!“

Avšak major mohl si zrovna tak dobře radu svou uspořit, bylať jako by hrách na stěnu házel, a Toník obávaje se, aby děd dost rychle nezakročil, vytáhl šavli z pochvy, presentoval a dal se v pochod nahoru a dolů po světnici s tváří, za jakou by se byl žádný důstojník při velké parádě styděti nemusel. V pevném kroku a držení těla té malé osůbky bylo skutečně něco daleko nad jeho stáří. Při tomto pohledu stanul major na okamžik ve svém náběhu — zrovna tak jako starý vojenský kůň se zastaví a stříhá ušima, když uslyší zvuk polnice — a najednou pak vyhrknul ze sebe pln ohně a dychtivého účastenství:

„Jeden — dva! Jeden — dva! Tak, můj hochu! Tu šavli o poznání rovněji. Tak to bylo dobře, Antone!

Jeden — dva! — Jeden — dva! Na mou věru, ty zasloužíš, abys byl majorem, chlapče!“

Velice povzbuzen touto čestnou pochvalou stanul Toník v pochodu a zvolal se zářícíma očima:

„Jestli pak víš, dědečku — že se umím také cvičit?“

„Skutečně, Antone? Nu, počkej, to hned uvidíme,“ odpověděl major pln radosti nad tím, že poznává v tak mladém věku tak veliké vlohy u svého vnoučete a v duši vcházelo mu tušení, že vychování chlapcovo nebylo konečně přece tak zanedbáno, jak se byl obával.

Nemaře času jediným zbytečným slovem zmocnil se Toník dědovy hole, postavil ji docela po vojensku k noze a zvolal: „Teď vel, dědečku!“

K tomu měl major velké vlohy a nedal se prositi dvakráte. Velel, a Toník prováděl jednotlivé pohyby s obratností a správností, která překvapila děda co nejpříjemněji a vyvolala opět a opět hlučnou pochvalu a povzbuzení. Žádného divu, že se za takových okolností dal úplně strhnouti ohněm svým, že zapomněl všech jiných ohledů a pronášel své velení hlasem, jako by měl před sebou celý prapor, nad čímž hospodyně, jdouc právě kolem dveří celá ustrnula. Tušíc neštěstí vyrazila dveře a podívala se do vnitř s uděšenou tváří, avšak zůstala státi celá pomatená když spatřila svého pána v tak plné vojenské povinnosti. A major se své strany nebyl zaražen méně nad tímto nepohodlným překvapením. Velení uvázlo mu v polovici slova v hrdle i stál tu s otevřenými ústy, docela sám v sobě nerozhodnut, má-li ji vypeskovat, anebo podati slušné vysvětlení svých vojenských manoevrů. Vida svého děda tak náhle zaskočena neočekávaným nepřítelem, přikvapil Toník s nevyrovnatelnou duchapřítomností k jeho osvobození; sklonil zbraň a hnal útokem na nešťastnou hospodyni, která nad tím ztratila poslední zbytek řeči a dala se na útěk ještě rychleji, než byla přišla. Avšak major nalezl tento nápad svého vnuka tak rozkošným, že sklesl na židli a smál se, až mu slzy tekly po tvářích. A Toník přidal se k němu z upřímného srdce a ponejprv za mnoha, mnoha let zahlučelo to hezké, malé sídlo smíchem tak svěžím a upřímným, jak se jenom smích kdy ozval na této zemi. Ano, major chytil vychování Toníka za ten pravý konec.

„Z toho kluka bude plukovník!“ zašeptal, když si potom utřel oči a obrátil je s plnou zálibou na předmět svých nadějí.

„A teď poslechni, Toníčku,“ pokračoval potom, když byl chlapec opět zaujal místo na jeho kolenou. „Nedaleko odsud je krám. Tam půjdeš se mnou hned a já ti koupím malou pušku a malou šavli, neboť s tou holí zde je to přece jenom ničemnost.“

„A tornystr a klobouk s perem!“ zvolal Toník pln horlivosti vycházeje vstříc plánům svého děda.

„Výborně, Toníku!“ odpověděl major ochotně. „Zaopatřím to všechno, a tak uděláme z tebe pravého vojáka.“

Tu ovinul mu Toník ruce kolem krku, položil svou měkkou, malou tvář k jeho a zašeptal srdce dobývajícím hlasem:

„Já tě mám o mnoho radši, než svého druhého dědečka. On není daleko tak rozumným, jako ty jsi.“

„To si také myslím!“ odpověděl major přemožen radostí, políbil vnuka a cítil, že nastoupil tu pravou cestu k vítězství za vítězstvím nad komorním radou.

Cesta byla podniknuta, koupě obstarána a obě dotýčné strany dohodly se na tom, aby Toník nemařil čas čekáním, až se vrátí domů, ale aby se okamžitě oblekl do celé parády. Avšak cestou k domovu vznikla malá neshoda, která měla náhlý a neočekávaný konec. Major stál totiž na tom, aby šel Antonín klidně a slušně podle něho, představuje mu, že se na pravého vojáka jinak nesluší, kdežto Antonín naproti tomu pevně a odhodlaně tvrdil, že má řádný voják stále jíti ku předu a vždycky útokem. Skalopevný v tomto předsevzetí hnal se v před jako neskrotný jarní větřík zatím, co major celý udýchán a rozhněván běžel za ním, což mělo za následek, že chlapec ve své horlivosti padl střemhlav do malé nádržky zrovna před domem dědovým a zůstal tam ležet na zádech křiče a tluče sebou ze všech sil. V nádržce bylo vody jenom pod kotníky, ale sotva že major spatřil svého miláčka v tomto nebezpečí, proměnil se jeho hněv nad Toníkovou neposlušností okamžitě v strach a úzkost. Jedním rázem měl jej v náručí a odnášel jej se všemi známkami laskavosti a účastenství do domu, kde okamžitě poručil hospodyni, aby jej svlékla a zabalila pečlivě do vlněných šátků a potom přinesla jej do majorova pokoje. Po této proceduře bylo Toníčkovi hnedle blaze i přinesli jej k dědovi, který jej uvítal s úzkostlivou tváří.

„Tys churav, Toníčku,“ bylo jeho první slovo. „To si mohu pomyslit, je to také hrozné, v té studené vodě!“

„Nikoliv, dědečku,“ zněla Toníkova odpověď. „Mně docela nic není.“

„Mlčíš, ty svéhlavé vyžle!“ zvolal major hněvivě. „Okamžitě se přiznáš, že jsi nemocen, ty nespůsobný chlapče!“

„Nemohu to říci, dědečku,“ odpověděl Toník znova; „neboť nescházi mi nic.“

„Tu nepomohou žádné řeči!“ pravil major s určitostí, která svědčila, že chce provésti svou vůli přes všechny námitky, načež otevřel dveře a dal sluhovi následující rozkaz: „Okamžitě řekni hospodyni, aby přinesla pečené kuře a zavařené ovoce a chleba s máslem, ale ne příliš málo, a koflík dobrého, teplého čaje zde pro chlapce, neboť mu není dobře.“

Když Toník slyšel to, nečinil více žádných námitek, ale odevzdal se poslušně a trpělivě do opatření, která děd uznal za dobrá k jeho zotavení se. Talíře byly přineseny, major dal se do krájení a Toník přijímal to s radostí a oběma zdálo se pak, že se posílili a zotavili velice.

„Je ti už lépe, Toníčku?“ tázal se děd starostlivým hlasem, když už byli se vším hotovi. „Je ti dobře?“

Na to odpověděl Toník vesele, že je, a major opět na to, že musí hned do postele, aby se důkladně předešlo všem následkům dnešní nehody.

„Ale já do postele nechci!“ odpověděl Toník. „Já chci zůstat u tebe, dědečku.“

„To jistě Toník nechce!“ opáčil major horlivě a důrazně. „Toník učiní, co dědeček povídá.“

O tom mělo vnoučátko přece jen trochu pochybnosti, avšak rozmyslilo si to a řeklo: „Jestliže mohu spáti zde u tebe, nebo jestliže ty půjdeš se mnou, půjdu do postele.“

Dědovi se velmi chtělo učiniti námitku, ale když uvážil, že se jedná v první řadě o to, aby byl Toník za každou cenu poslušen jeho rozkazů, smířil se s věcmi jak byly a šel s chlapcem rád. Toník se usmíval na celé tváři a byl roztomilost sama a major radoval se tajně pomyšlením, jak umí nalézati vždy těch nejšťastnějších prostředků ku podmanění vůle chlapcovy a ku přivedení ho k poslušnosti.

Toník ležel v dědově posteli, a zatím začal se večer tak měkce sklánět naň a bylo, jako by každý z jeho stínů činil tu malou tvář nevinnější, čistší a dětinnější. Děd usedl do lenošky vedle pelesti a kouřil z dýmky a zahleděl se naň jako na čtveračivý, malý slunečný paprslek, který si začal s tmou hráti na schovávku. Tu položil hoch ruku do ruky jeho a řekl:

„Zdali pak jsi si dědečku už vzpomněl, jakou pohádku mi budeš povídat?“

„Pohádku?“ — — trhnul sebou major překvapen. „Dítě, kdež pak na světě bych já pohádku vzal?“

„Tam, kde je bere matka,“ odpovědělo dítě. „Ona mi každý večer povídá pohádku a dnes večer máš ty být jako matka.“

„Já to zkusím, Toníčku,“ odpověděl major se zoufalou duší, dýmal a dýmal ze všech sil, svraštěl zamyšlené čelo, vjížděl si do vlasů a činil všemožné jiné pokusy, které považoval za nejúčinnější k vymyšlení si pohádky, avšak všechno to málo spomáhalo. Ach, bylo tomu již tak dávno, co jeho bouřlivá mysl byla nalezala oddechu a poklidu v povídkách a pohádkách, a každé jedinké slovo z nich, které kdysi znal a jímž rozveselil srdce své, bylo nyní jako odváto tím samým rozmarůplným větrem, který s ním již tak často a tak trpce zatočil.

„Snad umíš přece jednu,“ podotknulo dítě, přicházejíc mu vlídně ku pomoci, „víš o tom malém hošíkovi, k němuž přišli andělé a hráli si s ním. Matka ji umí.“

„Ach skutečně, Toníčku!“ odpověděl děd chytaje se ochotně nabízené mu pomoci. „A jak pak to bylo s tím hošíkem?“

„To bylo tak, že někdo přišel a ty andělíčky zahnal, tak že už s nimi nikdy hráti nemohl,“ odpověděl chlapec a potřásl zarmouceně svými zlatými kadeřemi.

„Tak? Jakž pak se to mohlo stát?“ tázal se major lichotně láskajícím hlasem.

„To je právě, co mi máš povídat, dědečku,“ namítnul hoch. „Jak pak si jen můžeš pomyslit, že já bych ti to říci mohl?“

„Nemohu, Toníčku. Na mou čest, nemohu dnes večer,“ hlesnul major, vzdávaje se naděje. „Ale počkej jenom až do zejtřka a pak ti budu vypravovati pohádku, která má zobák i drápy.“

Povzbuzen vyhlídkou na pohádku tak vzácných vlastností položil se chlapec tiše, sepjal pobožně ruce a řekl:

„A teď mi říkej večerní modlitbu, dědoušku.“

„Tvou večerní — — co že říkáš? Tvou večerní modlitbu, dítě!“ hlesnul major opět celý zmatený; neboť tomu bylo dlouho, předlouho, co něco takového mu přišlo opět na mysl. „Nuž ano, já — já skutečně nevím, jestli se na ni upamatuji, můj hochu. Je tomu tak dlouho, co byl jsem malý jako ty.“

„Což pak se velcí lidé na večer nemodlí, než jdou spat?“ tázalo se dítě udiveně.

„Ó zajisté! To jest, já myslím, — já se domnívám, že tak nečiní vždycky,“ pravil major nejistým hlasem a sklopil hlavu před svým nevinným malým vnukem.

„Nemodlí se proto, že jsou tak rozumní?“ tázalo se dítě vzpomínajíc sobě na dědovo odpolední naučení. Major neodpověděl, ale hlava sklesla mu ještě níže a začal se ho zmocňovati jakýsi pocit podivné tesknoty, sám nevěděl ani jak.

„Mám tě tomu naučit, dědečku?“ tázalo se dítě. „Já se umím dobře modlit, matka mne tomu naučila.“

„Zkus to dítě. Budu vidět, jestli se tomu budu moci od tebe naučit,“ řekl major nejistým hlasem a položil mu ruku na hlavu tak něžně, tak měkce, jako by to byla ruka matčina.

„Takto musíš napřed sepnout ruce, dědečku,“ poučovalo dítě. „A potom říkej: Milý bože a otče, opatruj malého Toníčka a nech u něj bdít své anděle, když bude spát. — Teď ty dědoušku.“

A major opakoval chlapcovu modlitbu, ale v jeho hlasu byl nádech dětské měkkosti, zrovna tak jako by ho byl ten malý vnuk očaroval.

„A potom,“ pokračoval chlapec; „musíš říci: „Opatruj mi otce a matku a mého dědečka, — ale, vždyť to jsi ty sám,“ přerušilo se dítě plné radosti a tleskalo na dědovu ruku.

„Skoro tomu věřím,“ řekl major tiše, a před jeho vlhnoucími zraky vystupoval obraz matky klečící u postele svého dítěte a učící je modliti se zaň, kdežto on sám seděl daleko od nich s myslí plnou hořkosti a hněvu!

„To už ty také ani zpívat neumíš,“ začal opět chlapec maje po tak zjevných důkazech skutečně dobrých příčin k nedůvěře v dědovy schopnosti ku všem podobným věcem. „Ale já tě teď naučím písni, kterou mi můžeš zpívat vždy večer.“

A Toník zpíval tenkým, malým hlaskem, který nebyl nikterak bez dojemnosti:

„Já vím o krásném sadu,
jenž kvete růžemi:
ty stvořil Bůh, by dal je
všem dítkám na zemi.

A každé dobré dítě,
a kdo se modlí rád
těch růží v božím sadě
si může natrhat.

A nyní zavru oči
a nyní půjdu spat;
Bůh otec na výsosti
mne zavře ve svůj sad!“

Hlas dítěte byl slabším a slabším, hlava klesla pevně do polštářů a usnulo. Ale major hleděl oknem ven ku hvězdnatému nebi a zdálo se mu, že jest mu tak těžko u srdce. A to, co mu to dítě povídalo, znělo mu v uších jako známá a zapomenutá stará pohádka. On znával malého chlapce a jeho obraz stál před ním jasně v té chvíli, jak andělé přicházeli a hráli si s ním a nevinnost utkvěla na jeho tváři. Ale přišly ty hrdé

myšlenky a zpupná mysl a zahnala ty anděle a prošel tak mnohý boží rok, co viděl jich naposled.

Avšak tiše! Jest to šumot jejich křídel, jenž zvenčí tepe na okna? Ach nikoliv; to je ten drsný starý vítr, a ten šeptá docela jiná slova do jeho uši. Teď ponejprv mu přišlo na mysl, jak vyjde vstříc svému synu, až přijde si pro své dítě; neboť na to neměl dosud času pomysliti. A ten rada! Jest možno, aby on, major, mu podal ruku a zapomenul, co se stalo, zapomenul šesti let strasti a křivdy?

Tu vzpřímil se major znova a seděl upjatě a drsně se srdcem plným neklidu a duší plnou zápasících myšlenek. Avšak temnem přicházel dojemný hlas toho malého dítěte zde, přicházel jako neodolatelná ozvěna, třepotal se k němu, kroužil kolem něj, šeptal a šeptal svým měkkým spádem.

„Milý Bože a otče, opatruj malého Toníčka a jeho dědečka a nech své anděle u něj bdít, když spí!“

Tu zaznělo malé, lehké políbení večerní tišinou, a majorovy bílé vlasy a dítěte zlaté kadeře spočinuly vedle sebe na tom samém polštáři, a andělé přišli a navštívili je oba v jejich snech. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Večer.

(M. J. Lermontov.)

Vycházím sám; z mlžuého roucha
křemitá cesta v dál se stkví,
noc tichá; poušť jen Bohu slouchá,
a hvězda s hvězdou hovoří.

Obloha plna krásy, lesku!
Pod siný závoj zem šla spat.
Proč v prsou mých tak plno stesku?
Zda práhnu čeho? — Želím snad?

Už ničeho nepráhnu v žití,
a zašlého mi není žal,
já chci jen volnost, pokoj míti,
a rád bych zapomněl a spal.

Leč ne jak v hrobě mrazném, hluchém;
já na věky bych přál si spát,
hruď chvějící se žití vzruchem
by volně mohla oddychat.

A nocí, dnem by nad mou hlavou
pěl hlas pln něhy, plný dum,
a stál tam dub s korunou tmavou
a listím táhnul větru šum.

J. V. S.

Z mythologické filosofie.

Od *J. W. Powella.* *)

Nápadné zjevy přírodní budily od věkův pozornost lidskou. V barbarství i vzdělanosti hledala lidská mysl vysvětlení věcí a úkazů. Pohyb nebeských těles, změna ročních dob, následování po sobě noci a dne, síla a moc vzduchu, nádherné hory, proudící se řeky, let ptáků, vzrůst stromů, zkvétání rostlin, tvary vlnami omílaných skal, tajemství života a smrti, zřízení společnosti — to vše a jiné jsou věci lidskou duší vysvětlované, ač mnohé z nich dosud nevysvětlené. Avšak práhnutí po světle jest všeobecné. Jak a proč se co děje, jsou otázky ležící v samé podstatě lidské duše. Ve vývoji této nastupuje tento pud po rozluštění kosmických záhad hned za pudem sebezachování.

Ve všech úkazech přírodních vidí člověk zaujato své blaho nebo svou škodu. Studená vlna přivalí se od severu, řeky a jezera mrznou, lesy jsou pohřbeny v sněhu a studeným větrem téměř mrzne i proud života v člověku samém. Jindy opět jest nebe jako kovové, mraky přicházejí a odcházejí slibujíce, ale nepřinášejíce déšť; žhavé letní slunce vysílá své paprsky do písku, zabijí rostlinstvo a ovoce, a to, co za dob pravidelných jest jeho výživou, chřadne a hyne před očima hladovícího člověka. Řeka vystoupí a ničí celé údolí svou potopou. Hora puká, země se boří, vyšlehne blesk, rozpoltí strom i lidskou lebku.

Také tiché, neviděné síly přírodní jsou v činnosti přinášejíce bolest nebo radost, zdraví nebo chorobu, život nebo smrt člověčenstvu. Podobným spůsobem vzrůstá nebo hyne blaho lidské zřízením společenským.

Jak a proč, jsou otázky, kteréž dává si lidský duch o všech těchto věcech a na všech stupních lidské vzdělanosti nalezlo každé jak své takto, a každé proč své proto. Součet odpovědí na tyto otázky u každého národa tvoří jeho filosofii. Tato ovšem musela vzniknouti hned, jakmile se lidé odpoutali svou duševní bytností od stavu zvířecího, a pokračovala i vyvíjela se dále s vývojem vzdělanosti.

V tomto ohledu jsou dva velké stupně filosofie: mythologická a vědecká. V první vysvětlují se veškeré úkazy analogiemi, jež odvozeny jsou ze subjektivních lidských zkušeností, ve druhé vysvětlují se úkazy jako logická řada událostí. Na stanovisku prvním představuje si člověk celý vesmír jen jako rozšíření sama sebe: on roztřiďuje zjevy zevnějšího světa podle zjevů, které pozoruje na sobě samém; on měří vzdálenost podle svého kroku a čas podle doby svého spaní, on praví: „Jest tisíc kroků k veliké skále.“ „Tisíckrát se vyspím do oné velké slavnosti.“ Zvuky jsou mu hlasy, síly rukama, pohyby dějí se chůzí nebo letem. Jako rozeznává vůli a účel na sobě, tak připisuje vůli a účel všemu kolem sebe. Všechny úkazy kolem sebe vykládá za činy někoho a o tom někom domnívá se, že má vůli a úmysl.

V mythologické filosofii považují se úkazy zevnějšího fysického světa za výkony živých, samovolných, úmyslných osobností. Filosofie vědecká vidí v úkazech děti úkazů předcházejících a pokud věda stačí, stopuje a vykládá je. Na člověka i na svět hledí se se stanoviska objektivního. Několik příkladů z těchto dvou tak daleko od sebe stojících filosofických method vysvětlí blíže to, co bylo předesláno.

Vítr. — Filosof Uteský vidí, že lidé a zvířata dýchají On poznává neurčitě úkazy větru a objevuje podobnost mezi tímto a dýcháním a podle toho jest mu vítr jakýmsi způsobem dechu. Indián Uteský praví, že jest někde na severu ohromné zvíře, které dýchá zimní větry, jiné na poledni, jiné na východu a jiné na západu. Základem při tom jest mu jeho vlastní osobnost a proto uznává čtyry osobní větrní bohy.

Filosof starého Norlandu poznal, že si může ochladiti tvář vějířem nebo rozdmychati oheň aneb sfouknouti prach. Také vítr chladil mu tvář, vznášel prach a rozdmychával oheň, a když tedy vítr dul, pravil: „Někdo ovívá vlny na fjordu, někdo ovívá věčně zelené lesy.“ a dodal: „Bůh Hraesvelger oděn v orlí peří roztahuje svá křídla k letu a vítr povstává z pod jeho perutí.“

Prvotní řecký filosof nalezl, že se dá vzduch uzavříti do nádob a že vyráží ven z jeskyň; jemu byl vítr již více než dýchání, více než vanutí z pod vějíře nebo křídla, jemu byl již něčím, co se dá nashromáždit a rozptylovat a proto děl: „Měchy větrné byly rozvázány. Jeskyně se otevřely.“

*) „Mythologic Philosophy“. From Vice-Presidential Address of Prof. J. W. Powell to the Amer. Assotiation for Advancement of Science.

Filosof vzdělaný nalezl, že dech a vzduch z pod vějíře, vzduch uzavřený v nádobách i tažení větru ze sluji jsou úkazy a části jediného velikého tělesa vzduchového, které obklopuje zemi, jest v stálém pohybu, proudí se otáčením se země, ohříváním v tropech, ochlazováním na polech a takto obrací se v proudy a protiproudy odchylované tisícerými zeměpisnými zvláštnostmi, tak že vítr táhne údolím, víří kolem hor, a sfukuje pěnu s hřebenatých vln mořských jenom vedle kosmických zákonů.

Slunce a měsíc. — Uteský filosof prohlašuje slunce za živoucí osobnost a vysvětluje pohyb jeho nebesy jako cestu určenou mu po dlouhém zápasu s jiným bohem. Bůh sluneční, Ta-vi, měl divokou válku s nejvyšším bohem uteské mythologie Ta-watsem. V pradávných dobách chodilo slunce nad zemí kudy chtělo. Jestliže přišlo zemi tuze blízko, byli lidé popáleni, jestliže se z lenosti skrývalo ve své jeskyni příliš dlouho, byla noc dlouhá a země studená. Jednou seděl Ta-wats, bůh zaječí se svou rodinou v táboře u ohně, v nádherných lesích a očekával netrpělivě návratu Ta-viho, rozmarného boha slunce. Unaven dlouhým bděním bůh zaječí usnul a bůh sluneční přišel mu tak blízko, že mu spálil plece. Předzvídaje pomstu, která bude následovati, utekl se nazpět do své jeskyně pod zemí. Ta-wats probudil se u velikém hněvu a hned jal se boha slunečního vyhledávati. Po dlouhé cestě a mnohých dobrodružstvích dostal se bůh zaječí na pokraj země a čekal tu trpělivě až se bůh sluneční objeví. Když se tak stalo, vystřelil mu šíp do tváře, ale žár strávil šíp, dříve, než dospěl cíle; na to vystřelen druhý šíp, avšak byl stráven jako první a tak dále a dále, až zbyl Ta-watsovi v toulu jenom šíp jediný, avšak to byla střela kouzelná a nikdy nechybila se cíle. Ta-wats, přitáhnuv peruť šípu k oku, zasvětil ji božskou slzou a pustil střelu s tětivy. Šíp vetknul se bohu slunce přímo do tváře, slunce roztříštilo se na tisíc kusů, které spadly na zem a způsobily všeobecný požár. Bůh zaječí, Ta-wats, dal se na útěk před spoustou, kterou byl učinil, ale jak utíkal, spálil mu oheň nohy a tělo a ruce, až nezbylo nic, než hlava, která kutálela se dále přes hory a doly, až konečně následkem žáru oči v hlavě pukly a slzy vyhrknouce proudem zaplavily zemi a uhasily požár. Sluneční bůh byl nyní přemožen a povolán před radu bohů k soudu. Na této dlouhé radě ustanoveny jsou dny a noci, roční doby a roky, všechno ve své délce, a slunce bylo odsouzeno ubírati se určenou cestou po nebi až do konce časů.

Z této samé filosofie dovídáme se, že svolána rada bohů, aby se ustanovili, zdali nebylo by radno udělati měsíc. Úkol svěřen bohu noci a velká žába obětovala se k tomu účeli. Bůh noci přetvořil ji čarami v měsíc. Což do dneška nevidíme na měsíci žábu? A měsíc je proto tak studený, protože žába, z které byl učiněn, byla studená.

Filosof Oraibský vypravuje nám, že když lidé vystoupili po kouzelném stromu, jenž jest žebříkem z nižšího světa na tento, na zem, nalezli, že jest nynější obloha podlahou tohoto světa. Mačito, jeden z jich bohů, pozvedl na svých plecích oblohu tam, kde nyní jest. Avšak svět byl tmavým, protože nebylo slunce, měsíce ani hvězd. Tak tedy lidé reptali pro temnotu a zimu. Mačito řekl: „Přiveďte mi sedm dívek.“ A přivedli mu sedm dívek. A on řekl: „Přineste mi sedm košíčků plných bavlny.“ I učinili tak. A Mačito ukázal jim, jak sepřísti a setkati tu bavlnu v kouzelnou látku, a když byla hotova, pozvedl ji vzhůru a vítr odnesl ji k obloze a v okamžení proměnila se v krásný plný měsíc a ten samý vítr zachytil chomáčky bavlny, které dívky rozházely při práci, a odnesl je vzhůru a hned staly se z nich jasné hvězdy. Avšak bylo ještě studeno a lidé reptali zas a Mačito řekl: „Přineste mi sedm bůvolích šatů,“ i přinesli mu je, a on utkal z kosmatých chlupů jinou zázračnou látku, kterouž vichr odnesl k obloze, i bylo z ní krásné okrouhlé slunce. Potom rozdělil Mačito čas a roční doby a ustanovil nebeským tělesům dráhy a bohové oblohy poslouchají rozkazu Mačitova až do dnešního dne.

Norský filosof povídá nám, že noc i den mají svého koně a svůj vůz i objíždějí střídavě zemi ve čtyřiadvaceti hodinách. Nejprvé jede noc se svým koněm, který když ráno skončí svůj běh, pokropí zem rosou tvořící se z pěny od jeho úst. Kůň dne nazývá se Jasnovlasý a celá obloha i země zaskvějí se jeho září. Jarnved, velký železný les ležící na východ, jest obýván čarodějnicemi. Jedna z nich jest matkou mnohých synů v podobě vlčí a dva z nich nazývají se Skol a Hate. Skol chce pohltit dívku, slunce, a toto utíká každý den před jeho hroznou tlamou a před vlkem Hate utíká zase měsíc.

Filosof Samoský vypravuje, že jest země obklopena dutými, křišťálovými sférami, které jsou jedna v druhé a otáčí se rozličnou rychlostí kolem země od východu k západu a slunce jest zasazeno v jedné z těchto sfér a měsíc v jiné.

Filosof naší civilisace praví nám, že jest slunce žhavá koule mezi miliony jiných kolotajících v prostoru. Kolem této koule otáčejí se planety; a slunce a planety a měsíc utvořily se z mlhovin postupným sražením se jich částic pod vlivem zákonů tíže, pohybu a příbuzenství. (Dokončeni.)

Z celého světa.

* V Pařížském Polyglotním ústavu činí pokusy s novým Fonografem učíce tak studující vyslovovati řádně obtížné zvuky cizích jazyků.

* Knihovna Britického musea začne vydávati velký katalog všech svých tištěných děl. Celá práce bude trvati čtyřicet let. Vláda povolila k tomu účeli na každý rok 16.000 zl. Dle nynějšího rozpočtu bude obsahovati katalog 3,000.000 titulů. Zároveň bude každoročně tištěn seznam nových v knihovně ukládaných děl. Jednotlivé titule knih budou samy o sobě stereotypovány, tak že bude je možno vždy skládati v libovolném seřadění.

* V Londýně bude učiněn velký pokus osvětlení ulic elektrickým světlem a sice systemy, které se dosud nejlépe osvědčily: Brushovým, Siemensovým a Jabloškovovým. Pokus bude se díti celý rok a bude státi 80.000 zl.

* Ve francouzské sněmovně poslanců, v senatu i v sezení městské rady pařížské učiněn skvělý pokus s novým stenografickým pianem. Reprodukce jest tak rychlá jako mluvení a stenograf může stačiti práci své po celé hodiny. Známky se tisknou i mohou býti bez obtíže čteny.

* Čelní reformatoři německého pravopisu, o jehož nesrovnalostech vedeny tuhé spory, sejdou se v Berlíně ku poradě zároveň s kongressem orientalistů. Mezi jiným bude se jednati o sestavení společné abecedy evropské a konečně o abecedu universální.

* Učené spory v Americe o pravosti Shakespearových dramat nabývají veselého rázu. Sudí Holmes dokazuje v celé knize, že co se nazývá Shakespearovými dramaty, psal Bacon, a Mr. J. F. Clarke dokazuje v Severoamerické Revui, že všechna tak zvaná díla Baconova psal Shakespeare. Revue „Literární svět“ dokazuje, že Bacon psal dramata Shakespearova i Fletcherova.

* Americký sudí Charles E. Forbes odkázal 300.000 doll. na založení veřejné knihovny v městě Northamptonu, v Massachusets.

* Hormuzd Rassam, archeolog Britického musea, nalezl nedaleko Bagdadu zbytky starého babylonského města, i vykopal již značné množství nápisů klinovitých i hieratických.

* V koncertu odbývaném v křišťálovém paláci Londýnském dávána Smetanova Symfonická báseň Vltava.

Listarna redakce. Rukopisy nevracíme. — „Volnntas“: Pošlete! — „F. D. v Brně“: Hodilo by se spíše pro denní listy. — „i + i“: Příliš něžné na ten literární mráz. — „What“: Neuveřejníme. Uvidíme-li práci Vaši v kterem koliv dobrém listu uveřejněnu, pak teprv řekněte, že se Vám od nás stala křivda. — Neuveřejníme: „n + b.“ — „K. H.“ — „V. P. 2.“ — „F. S. (S . . . h.)“ — „M. R.“ (Podobenství.) — „Ed. Ml.“ — „D + M.“ — „N. N.“ — „Petr Jilemn.“ — „G. P.“ — „J. F. P.“ — „O. P.“ — „n. n.“ (Na jaře. Dozvuky.) — „M. R. — Ch.“ — „Noc nového roku.“ — „c + d.“ — „V. D. B.“ — „log (a — x).“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. března 1881. ČÍSLO 9.

Kardafur.

Povídka ne právě každodenní od *A. V. Šmilovského.*

Kdo z vás, lechů či panošů, všech se ptám,
poví, co v sobě ukrývá tento krám?

S tímto dvouverším, nehrubě původním a libozvučným, přihrnul se Kabeš jako povětří do hostinské světnice a stanul jako sloup při rozcestí před literarním naším koutem. Na lokté levice měl uzlík z bílého šátku na dva zádrhly, k jehož obsahu, patrně živému, patheticky pravicí ukazoval. Obecné naše zaražení setřásl se sebe nejprvé zlatoústý náš Miloslav Volousek. Jak uslyšel verš, nahlas vyslovený, rozrazil jej ihned calor poeticus a pěveckou odpověď neostal nikdy dlužen. Vstal se stolice, opřel se oběma rukama o stůl a pronesl ještě vážněji, nežli Kabeš prvé vyzýval:

„Rozvaž uzel, ctný rytíři,
ať zvědavost se usmíří!"

Kabeš zakroutil hlavou jako dívka pod Tetínem a odvětil tenkráte v prostomluvě: „Hádejte."

Sebrali jsme všechen zoologický svůj um, ale neuhodli jsme. Kabeš přikročil k samému stolu, rozvázal zvolna a opatrně uzly a postavil před nás — kotě. Bylo zrůstu ztepilého a mělo čtyřbarevnou srsť, že by ji malíř pěkněji nevymaloval.

„Tu máte, bratři přemilení,
jež přináším vám nadělení"

dodával Kabeš pyšně. Viděltˇ, že učinil obecný dojem.

Kotě protáhlo své libotvarné údy a rozhlíželo se zelenavýma očkama po společnosti. Po vteřině zamňoukalo nám „dobrý večer".

„Kdes je sebral?" otazoval se Chudomel Kabeše.

„Což jsem od svaté Hermandady?" kabonil se otázaný. „Ostatně vypovím vám všecko věrně a světle, a což nade vše, krátce. Jda opuštěnou ulicí, samým prostředkem, zahlédl jsem při mdlém kmitu plynosvitu na dlažbě předmět, buď králíka, morče nebo kotě. Byl to tento lepotvarný tvoreček. Mňoukal žalostivo a tulil se ke mně. Zvedl jsem jej, přivinul k teplým ňádrům a došel s ním pod lampu. Myslil jsem si: bylo by tebe škoda, jsi pěknoušek. Vezmu tě sebou do literarního kouta. Snad zatepe tam srdce, jež se tebe ujme. Že stojí za ochranu, uzná i sám Dusbaba."

Dusbabovy oči střelily ostrou šipkou po mluvčím. Byl by asi za ní poslal za tepla slova ne právě kulatá, ale švec Zvára z konviktské ulice zvedl se krátce před tím od protějšího svého stolu a rázně přistoupil k nám literátům. Ano, abych nezapomněl: my kol stolu v literarním koutě byli jsme vesměs chasa od péra, mladá a veselá, nakladateli, kněhkupci, kritiky, redaktory a podobnou havětí ještě nezpražená. Pod sádrovými soškami Jungmanna a Kollara, jež se stěny na nás se dívaly, pomlouvali jsme, trhali, škrtili a ubíjeli každou básničku a novelku, jež nebyla od nás. Ale takto byli jsme dobří lidé, jak ráčíte uviděti.

Pan Zvára, mistr ševcovský a tolikéž počestný pražský měšťan, přistoupil tedy k nám a pravil po ševcovsku upřímně:

„Páni vlastencové! Dovolíte-li, vzal bych si to kotě. Hodilo by se mi dobře."

My jsme Zváru měli rádi. Chlubil se jednou při protějším stole, že neumí německy a proto že je přece mistrem a měšťanem a k tomu váženým. Tenkráte, před dvacíti a několika léty, byl takový výrok dosti vzácný a přichýlil mistra k našemu srdci.

Po slovech Zvárových ohlížel se Kabeš zpytavě po našich obličejích.

Svatoš sebou pohnul.

„Poshovte mi tenkrát, pane mistře," promlouval zdvořile, ano laskavě; „kotě si vezmu já."

„Nu, já jenom myslil, kdyby ho nikdo z těch pánů vlastenců nechtěl," omlouval se Zvára a opět poodešel od našeho kouta.

„Co s ním budeš dělati?" optal se Chudomel Svatoše.

„To jest mou věcí, bratře," odvětil tento. „Prozatím, Jeane, přineste kotěti trochu mléka. Má chudátko asi hlad."

I vzal je do náručí a srdečně je hladil.

„Jsi sám doma," namítal Chudomel; „když odejdeš, bude se mu stýskati. U Zváry nebylo by mu zle."

„Inu, chůvu mu nevezmu," odbýval jej jemně Svatoš; „musí již se mnou vzíti za vděk."

Jean přinesl na šálku mléko, postavil je na pokyn Svatošův na stůl a kotě se dalo do večeře. Šálek vylízalo, že byl čist jako sklo.

„Je to čistotné zvíře," prohodil Kabeš. „Svatoši, ty s ním neprohloupíš."

„Však proto je beru pod své perutě," odpovídal Svatoš spokojeně.

„Ale na jedno jsme, ostruněná chaso, zapomněli," podotýkal Volousek. „Třeba, bychom kotě pokřtili!"

„Kdo navrhuje nějaké příhodné jméno?" otazoval se Kabeš.

„Kardafur," zabasoval Dusbaba.

„Kardafur! Jaké je to zvíře?!" ozývalo se živě se všech stran.

„Kardafur," opakoval Dusbaba sesíliv a přiostřiv hlas svůj.

Všichni jsme se odmlčeli. O Dusbabovi šel mezi námi jeden hlas, že je z Chropína. Byl cynický v citech svých a sprostý v manýrách, ale prázdným ždbánkem nebyl. Věděli jsme, že po všechen boží čas, za slunce i hvězd, leží v knihách a že dělá si rozvrhy k historickým povídkám. Koníčkem jeho byly doby Vršovicův a Boleslavovcův; v nich crčí krev potůčkem, to mu svědčilo. Ale kostry své neobaloval posud masem a koží, nenapouštěl jich živou krví, říkaje, že počká, až bude starší a zkušenější. Tím míněním si nás jaksi všecky podmaňoval.

„Dobrá," chlácholil Svatoš Dusbabu. „Kotě se jmenuje Kardafur. Jsem jist, že Dusbaba má to jméno z nějaké východozemské pověsti."

„On zná turecké deklinace," prohodil štiplavě Volousek.

„Dá-li ti jednou pánbůh kus rozumu, Volousku, což ostatně plave v oprávněných pochybnostech," odpovídal důrazně Dusbaba, „přijď jen ke mně, kapříku; snad je šťastně do tebe vtluku, ty turecké deklinace."

Demokritský chechtot probíhal naším kroužkem.

„Kardafur!" provolal Svatoš.

„Dopřejž tobě milostivá obloha," deklamoval Dusbaba, „bys z hloupého kotěte vychoval nadějného kocoura; nebo kočka to není. Způsob, jakým se Kardafur s námi obeznámil, projevuje dle Scheitlina ráznost kocouří."

Všecko se vyprodá a spotřebuje na tomto bazaru neřestí, jak Dusbaba někdy svět nazýval, všecko zaroste travou a zasypá se rumem zapomenutí, všecko i Kardafur. Zpočátku ptávali jsme se Svatoše, jak se má jeho schovanec; co žere, jak prospívá na umě, toulá-li se po cizích oborách, čili sedívá doma, nudě se kočičí moudrostí; či učí-li se dokonce přízvučnému nebo prosodickému veršovnictví? Ptávali jsme se, ale přestali jsme se ptáti; co nám venkoncem bylo po Kardafurovi, když aspiranti českého Parnassu se o to v potu tváře starali, bychom v literarním svém koutě hlady neumřeli. K tomu přistoupilo, že Svatoš řidčeji do kouta našeho pod Jungmanna a Kollara zalézal, ano že jsme někdy i po celé neděle o něm hrubě nevěděli.

„Píše asi něco většího," připomenul ten neb onen, prochvívaje se tajnou závistí, že sám se k něčemu většímu vzchopiti nemůže. A v tom jsme se utvrdili. Tiskla se na zimu v jednom oblíbenějším časopise od něho delší novella, jež vynikala vtipnějším soustrojím a živější věcností nad předešlé jeho práce tištěné i netištěné. Však znali jsme tenkráte mezi sebou i plody, jež na čtenářský stolek se ani nevyškrábaly.

Jednou sešel jsem se na těch starých milých baštách s Dusbabou a spustili jsme se do řeči o všem, co nám právě podzimní větřík na jazyk přivíval. Za řeči připomenul kollega in Musis:

„Předevčírem potkal jsem na dobytčím trhu počestného mistra Zváru. Zastavil se se mnou a nezapáchal ševcovskou pomádou. Povídal mně, že byl u jednoho kollegy v Štěpánské ulici."

„Co na tom?" přejal jsem mu rozhovor.

„Souvisí to s Kardafurem."

Zvědavost se ve mně rozezvučela; předkem pro Svatoše.

„Víš-li, proč Zvára chtěl Kardafura?" rozprávěl dále Dusbaba.

„Odkudž bych to věděl!"

„Zvárovi utekl učedník Frantík, vtipné prý to ševcisko. Byl u něho dvě léta na učení. Uchýlil se k jinému ševci do Štěpánské ulice."

„A Kardafur?"

„Počkej! V konviktské ulici, v prvním poschodí v domě, kde v přízemí „postolyprtuje" Zvára, bydlela paní Keckeisová, boubelatá, roztomilá a bohatá vdovička s dvěma dceruškami a starou matkou. Stará prý nevoněla kořením svatého ducha, sotva prý za týden jedno moudré slovo promluvila. Nebožtík doktor Keckeis byl zemský advokát a křtěný žid. To se rozumí, že byl zazobán a vdovička má všecko po něm. Ale to všecko ji hrubě netěší; miluje prý náruživě krásné kočky a měla jich asi pět nebo šest."

„Ah!"

„Vidíš, že zajíždím ke Kardafurovi. Vdovička dala do roka Zvárovi mnohou zlatku vydělati. Proto chtěl on na nás Kardafura; pro vdovičku jej chtěl; byl by si u ní kotětem vsadil růžičku do zahrádky."

„Jest rozumný praktikus!"

„A vdovička přestěhovala se i se svým kočičím fraucimorem do Štěpánské ulice, zrovna do toho domu, do kterého přeběhl Zvárův Frantík. Má prý v tom domě celé první poschodí, průčelí do ulice; to víš: vdova po advokátovi a křtěném židu může si takové pečínky popřáti!"

„Toť kromě všeliké pochybnosti. Ale Kardafur?"

„Kardafur je v témže domě, protože nyní v něm bydlí Svatoš. Zvára ho potkal v průjezdě a mluvil s ním. Zvára ptal se po Kardafurovi a Svatoš mu pověděl, že z Kardafura stal se roztomilý kocour a že by jej nedal za nevím co. Opakoval prý dvakrát: roztomilý kocour."

„A ty myslíš, že Svatoš a roztomilý Kardafur a Keckeisová a kočky . . ."

„Já se v tobě nezklamal," pokračoval vážně Dusbaba; „nezhloupíš-li, může býti z tebe jednou novellista. Ano, jen si to pěkně pod sebe napišme: nahoru bohatou vdovičku jako obrázek, a pod ní Svatoše, sličného, slušného a uhlazeného mládce; pak vedle, vdoviččiny kočky a pod to spanilého dobrodruha Kardafura. Teď si to podtrhněme a sečítejme. Není-li to plaisir jako svatovítská věž?"

„Tvá fantasie ujíždí rozumu?"

„Rozum! Mně věru ta species nechybí, nechybí-li Svatošovi. Já se svým již se prokulhám tím blátivým údolím, ale Svatoš, ten ho nebude míti dostatek! Vy jste, brachu, bývali kamarádi; on na tebe snad nejvíce držel z našeho klepavého a zabijáckého koutu: vem ho pod paždím, aby neseděl jako babec, kde musí choditi."

„Já rozumím tvým metaforám, ale . . ."

„Inu dělej si co dělej; já si myslil, že nebude na škodu, když ti dám nějaký moudrý návod. Adié česká země. Jdu do hodiny."

Přiznávám se, že mi Dusbaba nitro rozvětřil. Bylo mi líto, že se Svatoš našeho koutu a předkem mne po delší dobu stranil a že tak rázem rozkročil se po vlastní cestě. Byltě ode všech rád viděn, nebo měl při sobě něco, co jej člověku činilo milým a hledaným. V hádkách z pravidla první poustupoval a pro mínění své nechtíval nikdy výsady. Dusbaba jej druhdy pomlouvával, že má trochu mnoho mléka v krvi; ale to jest jistou měrou pro život společenský výhoda vydatná, jež nadhání člověku přátely. S jedné stránky nebál jsem se oň; aby byl veběhl do nastrojených léček nějaké prohnané dámy, nebyl bych soudil. Snaživý jeho duch měl namířeno do výšin idealných; vezdejší blahobyt neroztahoval ještě po něm svých polypových ramen. A přece právě v té věci jsem se nad ním pozastavoval. Což kdyby ona bohatá a spanilá vdovička byla skutečně výtečnou partií pro Svatoše? Proč by jednou za sto let mladý český spisovatel nemohl učiniti štěstí? Aby jím český ideál Svatošův dal se udusiti, nepřipouštěl jsem. Nebyl jsem také té doby dobře znalý všední skutečnosti; obecnému vření a tření z knčh se nenaučíš a z rozmluvy stejně s tebou smýšlejících.

Ustálil jsem se posléze na tom, že Svatoše vyhledám a že se dám při něm na výzvědy a uvidím-li toho potřebu, že nezamítnu rozumů Dusbabových. Všecko mi říkalo, že trochu praktičnosti Dusbabovy nebude se škodou Svatošovi.

Hned druhého dne večer přivedla mně náhoda na rynečku Svatoše v ústrety. Zastavili jsme se, potiskli sobě ruce a dali se do řeči. Hovořili jsme spolu o všedních věcech a literarních a bavili jsme se, což již z toho viděti bylo, že jsme nevědomky ušli hodný kus cesty do hořejšího města. Byli jsme téměř na konci hořejší spálené ulice, když jsme si toho všimli.

„Máš-li pokdy, pojď trochu ke mně, do mé mansardy, na porci pohovoru," vybídl mne Svatoš. Proč bych nebyl svolil?

—

Příbytek Svatošův nebyl žádnou mansardou. Byl to pokojík o jednom okně v křídle do dvora, na konci pavlače v třetím poschodí, slušným dosti nábytkem opatřený. Mimo postel, pohovku, stůl a skříni šatní a obligatní kufr studentský stál při okně psací stolek velmi příhodný. Do pokojíka vcházelo se z úzké kuchyňky. Sotva jsme potmě do ní vstoupili, ozvalo se přívětivé mňoukání.

„Znáš-li ho?" otázal se Svatoš.

„Kardafur!"

„Počkej až rozsvítím; podivíš se."

Svatoš rozsvěcoval lampu. Za světla jsem spatřil Kardafura, an se přítulně otíral pánovi svému o nohu. Z kotěte stal se veliký, pěkný kocour. Kdo měl jen trochu smyslu pro krásu kočičí, tomu musilo se v Kardafurovi velice zalíbiti.

Usedl jsem na pohovku. Svatoš přisedl ke stolu na stolici a kocour mu vyskočil na klín.

Hladě jej zahajoval přítel rozprávku.

„Vidíš," rozmlouval se Svatoš; „řekne se: kočka, potměšilý, zarputilý tvor. Ale já jsem se přesvědčil, že tomu není tak. Kromě toho, že žádný domácí živočich co do ztepilosti těla i pohybův nevyrovná se kočce, shledávám časem na Kardafurovi tolik srozumu a tolik milé příchylnosti, že si mne můj kocour již s dobrou polovici podmanil. Podívej se: Kardafure, jdi si sednout k pánovi na lenoch, jdi."

Kocour skočil na zemi, pak na vedlejší stolici a na opěradlo při pohovce, a těsně vedle mne si usedl, s pána oka nespouštěje.

„Není-li to modell, hodný dláta, jak tu sedí?" tázal se Svatoš. „Teď budeme hovořiti o třech. Neřekl jsem prvé na prázdno, že si mne podmanil. Co to zvíře mám, přivykl jsem teprvé domovu. Ať jsem kde jsem, mně se po tom kočičím společníku stýská, a obávám se, bych o něj zlými lidmi nepřišel. A kdo uvykne domovu a pokoji, uvyká práci: věř mně, že mne teprvé teď ustavičná práce těší. Kardafur sedí při mně když sedím, chodí se mnou když chodím, jen když se nudí, chodívá spat na pohovku a mně při tom veselo."

„Proto tebe není viděti, proto na přátele zapomínáš."

„Milý brachu! Jsou tu zkoušky, musí se pracovati a psáti se také trochu musí a i ku spisování mnoho studií třeba, mnoho. Kolikráte jsem vzpomínal na Dusbabu; byl z nás nejchytřejší, protože nejvíce studoval. Tuto mám dva první svazky archivu Palackého. Celé jsem je přelouskal a nebudu přece nikdy historikem; to jen abych poznal ducha našich předkův."

Smekl jsem v duchu před Svatošem a pohladil jsem Kardafura.

„Pravil jsi, že když odcházíš, se bojíš o svého kocoura," obracel jsem rozprávku. „Či stal se snad nějaký pokus ti jej vzíti?"

„O krádež právě nejde, ale něco se stalo, co mne nepokojí. Ale uvařme si trochu čaje, přijmeš-li."

Přitákal jsem. Svatoš uvařil čaj a nalezl k němu i některé zákusky. Popíjeli jsme a zajídali.

„Dole v domě je švec," vykládal Svatoš, „a má učedníka, jenž mou obuv má na starosti."

„Františka?"

„Znáš-li jej? Odkud?"

„Byl u mistra Zváry."

„Ano, a tam bydlela nějaká paní Keckeisová, hrozná kočkářka. Ta se přistěhovala sem do domu; Františk ji již dříve znal a tu známost obnovil použiv k tomu Kardafura."

„Odpusť mé otázce. Ty-li neznáš Keckeisovou?"

„Posud jsem ji okem nespatřil, ač sám jsem kočkář."

„A přece bydlí v domě."

„Prosím tebe! Ona snad nikam nechodí a já také málo kam vyjdu."

„Tak povídej dále."

„Jest tomu několik neděl. Jednou ráno vytasil se Františk s novinou, že milostpaní Keckeisová by si přála

*

Kardafura jen na půl hodinky viděti. Kdybych ráčil svoliti, on že by kocoura tam donesl a on že svou ctí zaň stojí, že nezaběhne. Prohnaná ševcovina! On stojí svou ctí za Kardafura! A mluvil kluk jako z knihy a těžko dal se odbyti. Beztoho že mu ta kočkářka hodně od cesty slíbila."

„A usnulo to."

„I toto. Františk opět časem začínal, ale já jej odbyl. Také mi nadhodil, že prý ta milostpaní není žádná šerednice, že prý jest onačejší nežli mnohá slečinka a kdesi cosi. Co mi do toho! Asi přede čtrnácti dněmi kdo nepřijde ke mně, jako její panská. I žádala zdvořile jménem milostpaní, bych Kardafura s ní dovolil dolů. Odepřel jsem to vymluviv se, že Kardafur by s nikým nešel, kdo ho nezná. A panská předvčírem přišla zas, ale na štěstí znám již její klepot; neotevřel jsem."

„Víš-li, že tím tu paní mučíš? Já na tvém místě učinil bych jí po přání, a nechceš-li mermomocí Kardafura s očí pustiti, jdi tam s ním sám."

„Ty mne nabíráš."

„Myslím to opravdu."

„Víš co: až budu míti po zkouškách, snad jí to k vůli učiním. Ale kočkářce kocoura nesvěřím; k čemu bych si plodil nepokoj."

Mluvili jsme ještě všelicos až do noci, ale o Keckeisové jsem se více Svatoši ani slovíčkem nezmínil. Bůh ví, jak se dálo, ale já se ostýchal dotknouti se i pozdálečí té jeho panické duše myšlénkou, jež zdála se mně, i když věc jsem přísně nevážil, přece býti frivolnou a každým způsobem ideálných povah Svatošových nedůstojnou.

A dobře jsem asi učinil. Turci mají pravdu: co se státi má, stane se. Co na Svatoše čekalo, tomu se nevyhnul. Nebylo k tomu potřebí ani mne, ani návodů Dusbabových. Kardafur postačil.

Ostatek dopovídám podle doslechů z prvního pramene. Mámť všecko z úst samého Svatoše.

Některý čas po zkouškách dobře odbytých, když již Svatoš sháněl se po místě, zavítala k němu potřetí panská paní Keckeisové, tenkráte s lístkem. Svatoš lístek pozorně přečetl a slíbil, že zítra dopoledne Kardafura přinese.

Téhož ještě dne se rozhodl, že bude-li Keckeisová na něm kocoura úsilovně chtíti, z domu se vystěhuje, by zjednal si již jednou od ní svatý pokoj.

Druhého dne, byl právě čtvrtek, šťastný jeho den, vzal Kardafura do náručí a šel dolů do prvního poschodí a zazvonil zhurta při dveřích bytu kočkářčina. Panská přišla mu otevřít, uvítala jej sladce se usmívajíc a uvedla jej poníženě jako nějakou vrchnost do návštěvny. Svatošovi nezbylo ani hrubě času, by se po saloně, velmi elegantně zařízeném, poohlédl; nebo sotva že vstoupil, rozhrnula se v pravo těžká portiéra višňové barvy a ve dveřích objevila se štíhlá a spanilá dáma, jíž podle oka mohlo býti nanejvýše dvacet pět anebo dvacet a šest let. Oblečena byla v krásný turecký župan crêmové barvy bíle vzorkovaný a krajkami přizdobený, jenž kolem pasu hedvábnou šňůrou stažen byl, a účes měla řecký, volný, ale velmi ladný.

Ve Svatošovi zatajil se dech. To přece nemohla býti kočkářka! Ale úsudek jeho se mžiknutím zvrhl: za paní přišlo pět koček, jedna pěknější druhé; z jedné země sotva byly shledány. Přibledlou pletí vstupující paní prokvetl lehký ruměnec, takže takořka všecka zrůžověla. Poklonila se velmi přirozeně a uhlazeně a sladivši lepé rty své v nejlahodnější úsměv, promlouvala nejzvučnějším českým hlaholem:

„A přece se smiloval pan professor nade mnou a přinesl mně sám Kardafura. Kdybych byla tvrdého srdce, věru, mohla bych se na vás hněvati. Než dnes nemám pro vás nežli srdečné díky."

Svatoš mlčky spustil s klína Kardafura, jenž si po perských kobercích mezi kočkami vykračoval jako orientalský kníže mezi huriskami.

„To je v pravdě spanilý tvor," chválila dáma Kardafura. „Ta kresba na hlavě a ta čabraka na hřbetě! Věru, závidím vám jej, pane professore. A dá-li se vzíti do ruky?"

Svatoš se vzpamatoval.

„Jest zcela krotký, milostivá paní," dával za odpověď.

Dáma si chytila kocoura a usedla s ním opět do fotelu.

„A dávno-li jej máte?"

Svatoš dal příslušnou odpověď a vypravoval zároveň, jak Kardafura dostal. Za vypravování dovolil si zcela volně na paní vzhlížeti. Ona klopila oči, jakoby duše své okna před ním zastříti chtěla, ale když dokončil, dovolila si i ona volný vzhled, před nímž duše ve Svatošovi takořka do nekonečna ubíhala.

„Ó jak jste hodný, že jste se nad tím pohozencem z ulice smiloval!" rozehřívala se paní. „A jak to povídáte! Věru, všecko jsem viděla před sebou, co jste mi tu vypravoval. Který pán by na vašem místě tak byl jednal? Totě soucit v pravdě ženský."

„Snad byste, milostivá paní," namítl jemně Svatoš, „nám mužům soucitu neupírala?"

„Ó nikoli! Ale soucitu ke kočkám jsem ještě při pánech neviděla. Vyť jste první . . ."

Hovor na vteřinu uvázl.

„Vy jste mne, pane professore, posud neznal?" navazovala jej dáma.

„Neznal, milostivá paní; a byl jsem překvapen . . ."

„A proč?"

Svatoš se ocítil v rozpacích, jež zavinil svou pravdomluvností, ale pomysliv si: se lží daleko, s pravdou do nebe, odvětil zcela nepokrytě:

„Milostivá paní. Já si představoval ve vás nějakou — starší kočkářku . . ."

Paní se rozesmála tak upřímně jako Svatoš mluvil. Ukojivši však smích stala se velmi vážnou. Pustila Kardafura na zemi a zadívala se chvílenku před sebe. Pak vyptávala se Svatoše na jeho rodinné poměry a seznámila jej na vzájem se svými, aby jaksi cesta mezi nima se upravila. Na konec ho poprosila, by aspoň do večera jí Kardafura dole nechal, že k večeru panská Marie mu jej opět přinese, přičemž neopomenula připomenouti, že jistotně očekává, že tato první jeho návštěva u ní nebude poslední. Když již odcházel, poprosila ho za prominutí, že mu své dcerušky neokázala, a připomenula, že svou chybu ihned napraví. — I přivedla

v minutce dvě děvčátka, jedno asi šestileté a druhé tříleté. Starší, Adolfinka, byla matce podobna; druhá, Jitka, měla poněkud ráz orientalský. Děvčátka podala na její pobídku Svatošovi ruku. Když Svatoš odešel, nechtěl Kardafur ode dveří, a paní Keckeisová měla s ním dosti práce, nežli jej uchlácholila. Však příhodný pamlsek dal jeho myšlénkám veselejší směr: za půl hodinky bylo mu po kocourovsku blaze v těch nových pěkných komnatách a v družině kočičích krasavic.

Odvedši děvčátka do pokoje pro děti vrátila se paní opět do návštěvny a hleděla chvíli, v sebe všecka zatonulá, do dveří, jimiž Svatoš odešel. Pak usedla si do křesla, v němž prvé Svatoš seděl, sepjala na klíně ruce, sklopila hlavu a přemýšlela. Jaké myšlénky její myslí probíhaly, těžko ovšem pověděti. Vstavši postavila se před trymó u pravého okna a zpytovala svoji krásu. Zdá se, že byla se svým zrcadlem spokojena; neboť po chvíli, když se otočila, prozpěvovala si jedva slyšitelně, asi jako pěnice, když oblétá hnízdečko, do něhož v brzce doufá uložiti plody lásky své. (Dokončení.)

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

VIII.

Donna Lukrecie.

Twardowski s ďáblem vystoupí; vše před nimi ustupuje. Twardowski má šat přepychem oslňující, ďábel jednoduchý černý šat španělský, oba dlouhé kordy.

Twardowski.

Nuž tady bychom brachu byli.

Ďábel.

Zde nebudeš mít dlouhou chvíli.

Twardowski.

Nuž tedy, kde ten div tvůj jest?

Ďábel.

Dá čekat na se, na mou čest!
Pojď, zatím prohlídnem si hosty.

Twardowski.

Já nemiluju dlouhé posty
ni u žen, ani u jídla. (*Zajdou.*)

Hraběnka (*táhne markýza*).

Ba je tu, já ji zahlídla;
to urážka, to skandal děsný.

Markýz.

Kdo — koho — kde?

Legat (*se vrací od buffetu*).

Mně vzduch tu těsný,
neb já ji viděl, pane, též,
a na můj klobouk, nedím lež.

Jeden z desíti.

Že tady jest, to věru mýlka.

Hraběnka.

Ba nyní tomu malá chvilka,
kde kolem mne se mihla právě
a změřila mne pohrdavě,
jak řekla by, viz v této době
a tady jsem já rovna tobě.

Markýz.

Kdo ale — prosím, o kom řeč?

Legat.

To zráda jest a klamná leč!
Sem pozvat donnu Lukrecii,
toť šílenstvím zvu, utopií!

Všickni.

Jak, Lukrecie tady jest?

Legat.

Kde cnost je?

Hraběnka.

Stud?

Markýz.

A kde je čest?

Legat.

Jdu dožeti dát o tom zvěst!

Vystoupí donna Lukrecie v bohatém šatě, za ní ďábel s Twardowským.

Lukrecie.

Ó pomsto sladká, komu děkovati
za vlídné toto bájné pozvání?

Ďábel.

Zde, smím-li vaším otrokem se zváti,
ten pán, jenž tu se dvorně uklání,
on dožeti byl dneska představen
a vaší známostí byl oblažen.

Twardowski (*se uklání*).

To nejkrasší byl mého žití sen.

Vejde hlučně sbor dám a pánů, všecko sundavá masky a staví se kol Lukrecie.

Dože.

Kdo přivedl sem tuto dámu?
(*Ticho.*)
Kdo zná ji a kdo k ní se hlásí?
(*Ticho.*)

Legat.

Toť věru paní vzácné krásy;
však nikdy jsem ji v Marka chrámu,
ač dobrou paměť mám, přec neviděl.

Lukrecie.

Ó nestoudnost těch vašich čel!
Pan legat na své říze zářící
má od vlasů mých ještě tkanici!

Markýz.

Ó drzost, kdo je dáma tato?

Lukrecie (*ukazuje na náramek*).

Což nezná markýz víc to zlato?

Hraběnka.

Ty podvodníku!

Dože.

Konec již.
Kdo je ta dáma?

Lukrecie (*k dožeti*).

Nevidíš?
Či oslepl jsi přes den snad?
Však včera ještě mojich vnad
jsi lépe viděl nach a snih.

Dože.

Já vidím, plesu hovor ztich.
Kdo odvede tu dámu odsud?

(*Ticho, nikdo se nehýbe, každý zří rozpačitě pod sebe.*)

Legat (*v taji*).

Co nechtěl čert!

Markýz (*taktéž*).

Co nechtěl osud!

Hraběnka.

Jak skončí tato trapná scena?

Jeden z desíti.

Však po čertech to smělá žena.

Dože.

Než vyvedou ji sluhové,
já ptám se ještě naposled,
kdo vyvede tu dámu ven?
Ať vystoupí, se ozve hned.

Legat.

Ach hrůza!

Markýz.

Ticho hrobové.

Vystoupí Twardowski, ukloní se před dožetem.

Já! (*podá Lukrecii rámě a odvádí ji*).

Lukrecie (*směje se*).

Všem, pánové, (*s důrazem*) všem sladký sen!

Ďábel.

Nu, tohle bylo kapitální.

Legat.

Já hlad mám z toho bestialní.

*

Ulice. Twardowski vchází do bytu Lukrecie, v tom přiskočí k němu ďábel a zatahá jej za plášť.

Twardowski.

Co chceš?

Ďábel.

Tvá Lukrecie jest ti nevěrná, ukazuje kopyto.

Twardowski.

Ty lžeš!

Ďábel.

Jsi u ní celou noc, viď, piješ z její sklenice a vždy tě před půlnocí schvátí dřímota; — přirozeně nakape ti do poháru, pak vstane, stáhne oponu a vedle se baví se starou svou společností: legat, markýz, dože atd.

Twardowski.

Peklo! vidím, že čas jest, abych nechal Benátek. Neměl jsem tě poslouchat a vydržet; je to docela všední žena. Louže pozlacená sluncem.

Ďábel.

Nu a hodláš mlčet?

Twardowski.

Ne, přísně zakročím; dnes ještě odjedem. Ukážu jim jejich bídu a podlost.

Ďábel.

Tys přec jen zkažený mravokárce. Pěknou tedy zábavu. (*Zmizí.*)

Twardowski.

I ona mne klame. Co to povídal kdysi ten démon o perle v kalu? Jen chvíli se mihla, padla někam ke dnu a já lokám plnými doušky bláto. Oh hanba, hanba, cítím je v hrdle. Jak jsi mne sklamala, lásko! A mohlo něco býti z té bytosti. Královská postava a šij nádherná, ale škoda, perla padla ke dnu a zbylo bláto. Napij se ho ještě pro dnešek, ubožáku, pak ale obrátíme loď po větru jiném. (*Vejde do domu.*)

*

Skvostná síň v bytu donny Lukrecie. Vše dýše přepychem pozdní renaissance, množství palem, lastur a nádob se zlatými rybkami na stojanech. Vzadu bohatá opona, vedoucí do alkovny; je shrnuta. Vejde legat a markýz; šeptem hovoří.

Legat.

To byl bych nikdy nevěřil,
jak tento chlap se bíti umí,
jak blázen člověk trne, čumí,
tu máš a již tě udeřil;
pět soubojů měl od večera
a poslední si odbyl včera,
a všech šest bylo raněno;
čert dal mu sílu za věno!

Markýz.

Však hlupák je to první třídy.

Legat.

Jen tiše, snad již usnul přec
ten roztoužený milenec;
má Lukrecie s ním dost bídy,
jak asi ve snu těžce chrápá!

Markýz.

Však platí, a ví kam se sápá!

Rozhrne se opona, vystoupí donna Lukrecie v nočním obleku a klade prst na ústa.

Spí, — já jsem mohla umřít nudem.
Teď teprva se bavit budem,
tam vedle osvětlený sál,
jen, prosím, račte směle dál;
též dože přijde, jistě slíbil.

Markýz.

To hřích by byl, ten aby chybil.
(*Vejde dože v přestrojení.*)

Dože.

Dnes Lukrecie na smíření
nás vítá, pěkné pohostění.
Co stalo se, buď zapomnino,
když v čiších hoří rudé víno
a zrcadlící v něm se šij,
dí k pijákovi: pij a pij!

Markýz.

Pan dože v dobrém humoru.

Dože.

Vy, šelmo, měl bych komoru
vám přichystat, vy z donny přízně
jste vypích mne —

Legat.

a z mojí trýzně
si pranic nikdo nedělá;
mne ještě žádná nechtěla,
a proto vždycky za útěchu
jsem ku svým rakům dal se v spěchu.

Markýz.

Vy odpouštíte, paní milá?

Lukrecie (*podává jim ruce*).

Já dávno všem již odpustila,
co severní ten blázen nudit
mne začal svojí litanií.

Dože.

V tom poznávám zas Lukrecii. (*Obejme ji.*)

Legat.

Tu Madonnu, pro kterou žiji. (*Políbí jí nedbalky.*)

Markýz.

Tu vílu, perlu, poesii! (*Vezme ji kol pasu.*)

Legat.

Však nežli půjdeme dále v sál,
já viděti bych sobě přál,
jak spí ten medvěd od severu.

Dože.

To dobrý nápad na mou věru.

Lukrecie.

Však nebezpečný —

Dože.

Myslím, není,
a byť byl, stojí věru za to.

Legat (*zvedá oponu*).

Chci viděti jej, kterak v snění
ty démanty a perly válí
se po podlaze, to vše zlato . . .

Markýz.

Mne zvědavosti plamen pálí.

Lukrecie.

Já rozhrnu tu oponu.

Legat.

Ó růže v nebes záhonu!

(*Lukrecie zvedne oponu a vyděšena couvne zpět; všickni poděšení couvají. V lenošce sedí Twardowski proměněn v bídného, polonahého a otrhaného žebráka. Je pokryt špínou a hnisem, vedle něho berla a mošna. Vstane zvolna a vezme hůl i mošnu; vážně se rozhlíží kol.*)

Twardowski.

Zde vidíte v tom zrcadle
své mládí smutně uvadlé.

(*Plivne Lukrecii v tvář.*)

To platí tobě, milostnice.

(*Hůl a mošnu hodí dožeti pod nohy.*)

To odkazuji republice!

(*Odchází vzpřímen vážným krokem. Páni se mlčky rozejdou.*)

Lukrecie (*klesne zdrcena na pohovku.*)

Ten zničil mne; co platen krásy vděk?
Co zbývá mi, než prchnout z Benátek?

(*Zakryje si obličej rukama.*)

(Pokračování.)

Z denníku ruského Čecha.

IV.

V ruském pluku.

Z Oděsy vypravili jsme se do Kišeněva, kde jsme chtěli očekávati svůj pluk; avšak i zde musel jsem se zdržeti; pluk zůstal na nějaký čas v Rumunsku, a kromě toho vzal pak jiný směr. Kišeněv čítá sice více než sto tisíc obyvatelů (mezi nimiž velká část židů), avšak daleko větší část toho města zasluhuje spíše jména vesnice. Jako většina ruských měst, zaujímá Kišeněv nepoměrně velké prostranství. Těsný život v moderních velkoměstských domech, kde jest nevyhnutelno bráti ohled i na svého spolunájemníka, protiví se rozhodně ruské přirozenosti. Proto ruská města, která nebyla vystavena na povelení a po určitém officielním plánu, nýbrž utvořila se podle vlastního vkusu, sestávají většinou jen z přízemních neb jednopatrových domů, které stojí v jisté vzdálenosti od sebe. Celý dům bývá obyčejně zaujat jednou neb dvěma příbuznými rodinami, a jest obyčejně opatřen všemožným venkovským pohodlím: zahradou, užitečnými domácími zvířaty, a celým venkovským hospodářstvím. Panské domy jsou velmi komfortně zařízeny, jsou však vypočítány též jen pro pohodlí svého pána; pro nájemníky v nich není místa. Sama spekulace přispůsobuje se takovému vkusu a zakládá pro nájem pohodlné přízemní domy, se zahradou a dvorem, i každý co možná pro sebe. Tak povstávají dlouhé, široké, řídce obydlené ulice, které bývají opatřeny v nejlepším případu chodníky; uprostřed nich váznou však izvoščikové v blátě neb v písku; kotouče prachu, jaké zde uvidíte

v letě, staly se národním příslovím, které praví: „Kdo v městě nebýval, ten prachu nevídal.“ Noční osvětlení bývá sporadické, většinou přírodní, a o kanalisaci není ani sledu.

V středu města prostírá se veliké náměstí, zarostlé stromovím i pichlavými stepními travami a keři jako step sama; v pustém tom prostranství stojí hlavní chrám. Nedaleko náměstí nachází se krásný a obšírný park městský se šlechtickým klubem a letním divadlem. Za příjemných letních nocí bavívá se zde při hudbě velmi četné a zajímavé obecenstvo; divadelní společnost, kterou jsem zde zastal, zasluhovala všechnu chválu. V Kišeněvě panuje vůbec život velmi čilý.

Konečně opustili jsme i Kišeněv a jel jsem s očekáváním vstříc svému pluku, který vstoupil již na ruskou půdu. Byl v den mého příjezdu v Korněšti, a stál tam po dlouhém čase poprvé opět pod střechou. Jízdní pluk ten účastnil se celé války od začátku do konce, zakusil všech možných únav, a stál celý ten čas po nejvíce v táboru.

Zvědavosti důstojníka nemůže býti zajímavějšího předmětu nežli vojsko, které téměř celý rok stálo před nepřítelem. Dlouhá, urputná válka jest nejlepší zkouškou jakosti každého vojska. Obrážejí se zde jasně všechny vlastnosti, individuelní i obecné. Každý ví, co ruská vojska vykonala i přetrpěla ve válce s Tureckem; tento pluk prošel po ukončení válečných událostí na zpátečním pochodě také již ony fáse oddechu, nasycení se, odpočinku, opojení se po vítězném tažení, které obyčejně demoralisují a které jsou tedy opět vážným měřítkem vnitřní jakosti, povahy a ducha armády. Zde jsem tedy mohl viděti ruská vojska v pravém jich světle.

Za krásného večera vjel jsem na multanském vozíku do Korněšti. Vyhledal jsem důstojníky v těsných, množstvím koberců pokrytých jizbách multanských, a byl jsem přijat velmi mile, s pravou slovanskou srdečností a pohostinstvím, a v několika okamženích cítil jsem se s novými soudruhy jako doma. Vyšli jsme, poněvadž u bytu plukovníka hrála již naše hudba; sešlo se tam celé důstojnictvo. Hudba nemohla sice kouzliti z polámaných nástrojů svých příliš melodické zvuky, avšak i tyto sledy vojny měly svůj půvab. První kus, který jsem slyšel, byl originelní duett ruský „Námořníci“. Ve vsi utvořila se všude skupení našeho mužstva, která zapěla vojenskou píseň, kdykoli hudba umlkla. Zpěv pěstuje se zde velmi horlivě; neprojde večera, aby se naši pěvci nesešli a nepropěli celý program válečných neb národních písní. — Procházeli a bavili jsme se do samé noci, a byl jsem předmětem všeobecné pozornosti. Nepostačil jsem odpovídati na všemožné otázky, musel jsem vypravovati o domově, o poměrech našich, ano musel jsem uspokojiti i zvědavost některých ohledně češtiny, kterou slyšeti chtěli, a promluviti s nimi v čisté češtině.

Četné důstojnictvo pluku nemohlo učiniti jiný, než nejpříznivější dojem. Za války tradicionelně tak populární, jako byla válka s Turky, vstoupilo do služby množství důstojníků z venkovské šlechty a přidávalo důstojnictvu tím více rázu národního. Ačkoli jest v důstojnictvu mnoho cizích, teprv poruštěných živlů, má ono přece ráz čistě národní, jako celá armáda. Charakteristickou známkou jeho jest předně, že mimo službu nespozorujete ani nejmenšího rozdílu ve vzájemném chování důstojníků rozličných v hodnosti mezi sebou. Zde není mladších důstojníků, kteří by se stranili vyšších. Nejmladší „praporščik“ chová se ku svému plukovníku úplně nenuceně, jakož i prostý vojín z prvního dne své služby hledí na své „náčelníky“ velmi přirozeně, a spolu i důvěrně. Jakou cenu má takový poměr, ví každý, kdo sám ve vojště sloužil. Jest to poměr, ještě patriarchální. Důstojník oslovuje každého z mužstva Ty, nevyjímaje ani poddůstojníků, a naopak obrací se mužstvo k důstojníkům slovem „Vaše Blahorodí“ neb „Vysokoblahorodí“ neb „Prevoschoditělstvo,“ hledě k stupni hodnosti. U Rusa nenajdete však přitom nikdy jakékoliv uzavřenosti neb nucenosti; onu slepou bezmyslnost, která vám na vše bez rozvahy odpovídá ano neb ne, jen aby vás uspokojila, neb onu pošetilou, otrockou pokornost, která tak špatně sluší vojínu, té naleznete jen u židka, který zapadl v řady ruské. Ruský vojín vysloví obyčejně rád a bez vybídnutí prostodušně každému ze svých důstojníků všechno, co má na srdci. On pojímá svůj poměr k službě co posvátnou povinnost každého pravoslavného Rusa, dlužnou „Bohu, Caru i rodině“ (vlasti). Neocenitelnou vlastností, vyplývající přirozeně z takového názoru o službě, jest bezvýminečná disciplina i důvěra ku představeným. Kdo neslyšel divy o ruské disciplině, která stala se příslovím? Při tom jest však víra jeho hlavní silou. Mužstvo pěje zde ráno, před obědem a večer své modlitby. Vsedaje na koně, a vůbec v každé vážné chvíli, Rus snímá čapku a křižuje se. Heroism, kterého schopen jest ruský vojín silou své víry, v beznadějném položení a v sebe hroznějších zkouškách, v jaké jen může člověka přivésti krutá válka, nestojí níže heroismu vojsk, hotových k smrti z nadšení, nestojí níže fanatismu a fatalismu Janičárů a Moslímů. On nereptá a půjde jisté smrti vstříc: on hyne hladem, zimou, namaháním, i ani jediná žaloba neprozradí muka jeho.

Tak bylo na Balkáně, kde Rusové často v lehkém jen pláštíku padali za oběť strašné zimě, a tak bylo pod Plevnou, na Šipce, pod Karsem a jinde, kde se nepřemýšlelo mnoho o nebezpečí na polích smrti. Ruský vojín jest však též velikodušným co vítěz. Slyšel jsem množství určitě hodnověrných vypravování o tom. K Rusovi co vojínu možná vskutku přilnouti, a u ruského důstojníka najdete často pravou lásku k němu. Co pak znamená poměr takový, dokazují novější dějiny ruské. Jest to věcí nesnadnou dáti pravé ponětí o duchu, který zde ještě převládá, a který jsem nazval patriarchálním, nemaje lepšího výrazu. On jest dalek otrockého ducha, jakého si v něm snad někdo představuje; Rus nehraje na službě roli slepého hlupce. On jest slepým nástrojem jen v plnění své svaté povinnosti. Úctu ruskému vojínu!

Rozešli jsme se pozdě večer po svých bytech, kde kypěl dávno samovar. Ruský důstojník jest nerozlučným se svým samovarem. Samovar šuměl i pod svistem kulí, v zákopech Plevny, na mimochodném odpočinku létacího jízdního sboru i v táboru. Při čaji rozváže se ruský jazyk, a ukáže se nejlépe bodrá ruská povaha. Spal jsem málo v tuto noc!

Časně ráno, druhého dne, vsedl jsem na koně, a připojil jsem se ku svému oddělení. Měli jsme ještě

asi šest neděl pochodu před sebou. Pluk stál nepohnutě, v dlouhé linii, první eskadrona s pravého křídla na šimlech, vedle něho druhá na vraných, pak třetí na hnědých a konečně čtvrtá na ryžích koních. Mužstvo hledělo s klidným pokojem a drželo se marcialně; pochod a válka, téměř rok trvající vtiskla všem svou drsnou pečeť. Jak dobře vyjímaly se ty osmahlé, opálené tváře pod bílými, letními čapkami! — Blížil se plukovník a za ním prapor pluku se stráží.

Zahrála hudba, ozvalo se markantní povelení ruské, dlouhé píky s vlajkami vztýčily se jako na pružinách, a šavle vyletěly z pochev. V ruském vojště jest pravidlem, že každý náčelník pozdraví svou četu hlasitě. Plukovník pozdravil každou eskadronu zvlášť slovy: „Zdrávstvujtě, rebjata!“ načež odpovídali všichni jako z jediného hrdla: „Zdravja želajem!“ Plukovník vyzve „pěsenniky“, tito seřadí se rychle v čele každé eskadrony, a pluk hne se ku předu. V pěvčím sboru ozve se zprvu píšťala a intonuje za neustálých trilků melodii písně; potom předzpěvuje „zapěvalščik“ théma písně, často velmi originelního rytmu a obsahu, až v poslední jeho slovo vpadne celý sbor za průvodu píštaly, „barabanu“ (bubínku), pak rolniček a „bubnu,“ t. j. nikoli skutečného bubnu, nýbrž zvláštního nástroje, který vydává silné, táhlé hučení. Rolničky bývají obyčejně upevněny na pestře oděté loutce, představující Turka; loutku metají po taktu písně vzhůru, a Turek máchá nad hlavami pěvců ručkami a nožkami. Hudební ráz sboru jest velmi zvláštní. Jedny hlasy zdají se bezkonečně táhlými, kdežto druhé skáčou v divných pádech, neb vpadají a rychle zamlkají; při tom hledí se dosáhnouti co největší rozmanitosti hlasů. Tito vojenští pěvci jsou vskutku originelní hoši. Někdy stává se, že pochod nemá konce; slunce peče až běda, mraky jemného a hustého prachu dusí a neopouštějí unavených jezdců, koně se sotva vlekou, k cíli jest ještě daleko, a i tam kyne jen nepohodlné a krátké odpočinutí bivuaku; — jindy lije se neustálý dešť, jako z věder, promoklo všechno a ozáblo dávno do kosti, bezedné bláto činí krok za krokem namáhavějším; aneb konečně ještě hůře: Mráz jen třeští, člověk necítí více svých údů, pronikavý vítr bije sněhem v tvář, a schouleny, mlčky táhnou se řady vojínů. Uprostřed všeho toho zazní najednou sbor, plný síly a pružnosti, jezdec se vzpřímí v sedle, a zapomenuto jest unavení!

Celý pochod pluku od vstoupení na ruskou půdu, až k místu své posádky, byl nepřetrženým triumfalním tažením. Na vsích vítal nás národ chlebem a solí, odbyla se krátká nábožnost, a proneslo se s obou stran srdečné, vřelé slovo, mezi tím co lid sypal kvítí na cestu a hlučně pozdravil se s mužstvem. V městech bývalo vítání o mnoho slavnější, často opravdu skvělé. Odbývaly se bohoslužby, nadšené řeči následovaly pak jedna za druhou, celý pluk býval dobře uhostěn, a konečně následovaly slavnosti, divadla atd., kterým nebylo konce. Když jsme druhého dne ráno opouštěli opět město, nebylo viděti jezdců na koni pro množství kvítí a věnců . . .

I v době míru má vojenský život na Rusi svůj zvláštní ráz. Venkovské garnisony nemívají mnoho příjemného, zvláště jestli vás postaví osud v takovou ztracenou vesničku, kde není daleko široko žádné „společnosti“, a kde naleznete jen nepohodlí. Prostý vojín se zde však nemá zle. On tu brzy zdomácní, pomůže v letě svému hospodáři, pokud to služba dovolí, a v zimě oblékne kožich a hřeje se v něm My zde nejsme ještě příliš skrupulésními ohledně rozličných předpisů a tenkostí v oděvu. Jen když čistě a pořádně. O svátcích bývá mužstvo na účet pluku uhostěno. V květnu každého roku začnou se cvičení, a trvají do polovice září. Život polo-kočovný. Pěchota stojí na př. po celý čas cvičení, t. j. obyčejně každý rok po čtyry a půl měsíce bez přetržení pod širým nebem, totiž v plátěných stanech, které sice ochrání poněkud od vedra, nikoli však od chladu a mokra. Tak spartánský život neschoulosťuje; on tuží mladého vojína k svému pravému povolání a k velikým skutkům . . .

Jaroslav Červinka.

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

VII.

Již u prvních domků Mascatských zarazil mne čilý ruch, panující v městě. Zástupy lidu stály po ulicích a vesele hovořily. Vojáci běhali na všech stranách. Silné vojenské hlídky procházely s nasazenými bodáky všecka veřejná místa. Ze všeho bylo patrno, že se stalo něco neobyčejného.

Zastavil jsem známého soudruha, Němce, vedoucího právě hlídku, tázaje se na příčinu ruchu.

„Ten pirat Garibaldi nalezá se na sicilské půdě. Včera strhla se šrůtka u Calatafimi a naši byli poraženi,“ dodal mi tišeji.

Odkvapil opět za hlídkou.

Pln nedočkavosti spěchal jsem domů a oprášiv se jen, představil jsem se opět kapitánovi. I ten byl pln starosti.

„Dobře, že jste tu. Praví se, že táhnou silné oddíly povstalců do naší krajiny. Táhnou od Randazza, měli bychom je tudíž zde co nejdříve. Lid jest velmi nepokojný, viděl jste to snad sám. Musíme býti připraveni na nejhorší, — boj ve městě. Měl jsem strach, abyste nebyl chycen na cestě.“

Hned byl jsem poslán do služby. Den a půl noci uplynulo procházením či spíše projížďkou města v čele hlídky se šavlemi v rukou. Ruch a šum panoval dlouho přes půlnoc. Prodavači lampiček pod obrazy Madonn měli dnes dobrý trh. Každý obraz tonul v záři světel

jako při některém svátku, aby Madonna přála Sicilům vítězství. V písních improvisátorů, obklopených davy lidu, znělo jen „Garibaldi“ a „Palermo“.

Teprvé druhý den dostalo se nám určitějších zpráv přes Messinu. Garibaldi přistál 11. května u Marsaly s tisícem mužů na dvou lodích pod ochranou dvou anglických parníků, které postavily se do střelné čáry lodím královským. Město bylo hned dobyto a již druhý den mohl se Garibaldi vypraviti se ctyrmi tisíci povstalců ku Calatafimi, kdež přes všechen dešť, který ztěžoval jeho pochod a nadmíru unavoval jeho nezvyklé tlupy, porazil generála Landiho dne 15. května. Poslední určitá zpráva oznamovala, že tři dny po této půtce stojí již Garibaldi u Partenica, táhna na Palermo. Od té doby uplynul již skoro týden, tak že nyní mohl býti již v Palermě.

A my po celý ten čas, co se na západě toto dálo, ničeho nevěděli. — Vojenská pošta naše byla bídná. Dostal-li se vyslaný jízdný posel na místo, bylo dobře. Potkal-li jednu z povstaleckých tlup, procházejících zemí, a byl zajat neb zastřelen, nikdo se více o zprávy, jež nesl, nestaral. Zvláště na naši malou stanici bylo zapomenuto.

Mnul jsem si radostí ruce, když jsem vše to slyšel. Vláda Bourbonnův se všemi svými legiemi cizinců, jež nám do země hnala, stala se každému Italovi protivnou. Nyní přece byl konečně jednou učiněn ráznější krok.

Lid nebyl již tak rozjařen jako včera, neboť ony povstalecké sbory, o nichž pověsť šla, se neobjevily. Byl jsem sám se silným pozorovacím oddělením až u samého Randazza, ale všudy bylo ticho. Hlídky se opět zmenšily a večer nastal brzy, následkem probděné předešlé noci, klid.

Třetí den, vyšed ráno z kasáren, nalezl jsem — chvějící se, bledou Carlinu, sedící na patníku vrat. Několik vojáků tropilo si z ní hrubé žerty, proti nimž neměla jiné obrany mimo pláč. Její trýznitelé rychle ustoupili, když jsem přistoupil ke skupení. Carlina radostně se vzchopila.

„Konečně, že jsem vás nalezla. Jsem zde již od večera a ptala jsem se již v domě po vás. Pravili mi, že jste zde. Nepůjdu více domů.“

Povídala to s jakousi radostí, která se podivně odrážela od její uplakané tváře a očí, jež byly mdly a zapadly.

„A proč nepůjdeš domů, Carlino?“ tázal jsem se káravým hlasem a čelo moje se bezděky svraštělo. A přece zdálo se mi, jako by se ve mně ozýval pocit utajené radosti.

„Nepůjdu domů, kdybyste se na mne sebe více hněval,“ pravila s umíněností, jaké jsem byl posud u ní nespozoroval. „Pero jest mi již protivný, nemohu ho více viděti. Trýznil mne přes svůj slib hned opět včera. Pravila jsem mu, že se k sobě nehodíme, že s ním budu nešťastna, a z Pera stal se divoch. Hrozil mi smrtí, a matka moje neřekla ani slova k mé obraně. Nemiluje mne jako své dítě, a proto nemohu se nyní hnouti od vás, jenž snad jediný jste ke mně laskav. Vyhánějte si mne a přijdu opět k vám jako zapuzený pes, jenž ví, že konečně přece mu bude povoleno pána svého následovat. Jen vy můžete mne snad také chránit před Perem. Nechci posud umřít, jsem ještě tak mladá.“

Její modré oči, v nichž se živě zračil tento strach před smrtí, obrátily se na mne s takovým výrazem prosby, jemuž nelze odepříti.

Než musila přece čekati chvíli na odpověď. Přemýšlel jsem, bylo-li by mi to možno, abych se Carliny ujal. Kdyby to bylo v době pokojné, nebyl bych dlouho na rozpacích. Měl jsem v městě mnoho známých rodin, jež by byly na mou prosbu děvče rády přijaly, ale nyní, v čase tak rozbouřeném, měl každý se svými záležitostmi co dělati, než abych ho mohl obtěžovati.

Bylo však potřeba jednati. Obdržel jsem na štěstí před týdnem od matky své větší částku peněz pro případ zmatků válečných, i pravil jsem:

„Pojď se mnou!“

„Ujmete se mne tedy?“ tázala se radostně.

„Poskytnu ti, co mi je možno. Čeho nemám, dát ti nemohu.“

„Budu spokojena se vším, jen když budu vám na blízku a nebudu viděti toho zlého Pera. Můj Bože, jak se může státi člověk člověku protivným!“

Zavedl jsem ji do hotelu, aby zde pobyla, dokud bych jí nenalezl stálejšího a pokojnějšího příbytku.

„Zůstaň zde,“ pravil jsem jí odcházeje. „Pošlu ti sem obrázkové knihy, aby ti čas ušel. Přijdu k večeru opět. Nyní musím na přehlídku.“

Přehlídka se vykonala, aniž by se bylo co zvláštního naskytlo, a těšíce se, že všecko nebezpečí již Mascati přešlo, scházeli jsme se v „Café Nuovo“ k obědu. Po dvou dnech práce, kdy jsme jedli stoje, chutnalo každému dvojnásob a zábava se brzy rozproudila v hlučné veselí.

Poručík Gibo ukazoval právě svou umělost hraje národní písničky nožem na pokraji talířů, když vstoupil poddůstojník, mající dnes službu, a pošeptal něco kapitánovi. Tento se zvedl a s vojákem odešel.

Netušili jsme v tom nic dobrého. Dojedli jsme, čekajíce při každém soustu věcí, které se as díti mají. Teprvé po půl hodině přišel kapitán opět.

„Najedli jste se již všichni?“ tázal se se zvláštním úsměvem.

„Všichni!“

„Nechtěl jsem vám kaziti dříve chuť. Nuže, jest zde rozkaz, abychom opustili co nejdříve Mascati.“

„A proč? Kam?“ znělo na všech stranách.

„Proč, nevím, a cíl náš je Catanie.“

„Chvála Bohu, že ne do Messiny!“ zvolalo několik hlasů.

„Za dvě hodiny vyjedeme. Vojáci již všecko skládají a nakládají.“

„Jest cesta nabezpečna?“

„Musíme dáti pozor. Tedy za dvě hodiny!“

V pěti minutách byl hostinec opuštěn. Každý spěchal domů, aby dopravil vše na vozy a rozloučil se.

Uspořádav své věci a dav rychlé „s Bohem“ svým několika nejdůvěrnějším přátelům, spěchal jsem do hotelu,

kde jsem Carlinu zanechal, chtě zaplatiti majiteli na delší čas napřed. Z hledání bytu nebylo již ovšem nic.

K mému velikému uleknutí vypravoval mi majitel hotelu, že Carlina, poznavši snad z ruchu vojska, že se něco neobyčejného děje, vydala se do města. Pln nevole vracel jsem se ku kasárnům, oblížeje se, zdali bych ji někde uzřel. Pomyslil jsem si hned, že mne bude nejspíše někde čekati. Nemýlil jsem se — přicházela mi vstříc.

Vidouc na mém čele mraky nutila se k úsměvu, jenž, jak bylo patrno, nešel jí ze srdce.

„Pane poručíku, nenuťte mne, abych zůstala v tom hotelu, v té jeho skvostné komnatě. Jest mi tam tak smutno a k tomu jsem slyšela, že prý dnes odtud odjíždíte.“

„Vrať se hned do hotelu, Carlino,“ pravil jsem, nedaje se mýliti jejím úsměvem, — „nevrátíš-li se, budu se hněvati.“

„Nenuťte mne tam, prosím vás. Vím, že odjíždíte do Catanie, a nevydržím zde. Chcete se mne zbaviti,“ pokračovala s hořkostí, přičemž strojený smích zmizel jí se rtů, „vím to. Ale přece, i proti vůli své, musíte mne sebou vzíti. Zavřete mne třeba, nebude vám to nic platno. Já uteku, kdybych mříže vylomit měla, a půjdu za vámi, ať jste kdekoliv.“

„Bylo to jen v tvém prospěchu, Carlino, že jsem ti nechtěl říci ničeho o svém odchodu. Nemohu tě vzíti sebou. Cesta do Catanie jest daleká a namáhavá. Zůstaň zde, možná, že se vrátíme co nejdříve.“

„Nezůstanu, mřela bych strachem, že mne tu Pero vypátrá, a vy tu nebudete. A proč bych nemohla do Catanie? Není tam tak daleko, jak vy pravíte. Byla jsem tam již jednou a naleznu zajisté cestu, budu-li jen vědět, že na mne čekáte. Jeďte napřed a já půjdu pěšky. Snad vás naleznu v Catanii.“

Carlina dala se do tichého, žalostného pláče, a já byl odzbrojen. Viděl jsem, že by všecko zdržování jí a vymlouvání této věci bylo přiléváním oleje do ohně. Rozhodl jsem se vydati se všem úsměškům eskadrony a vzíti ji do Catanie.

„Neplač,“ pravil jsem hlasem tak něžným, že se mi to samému zdálo býti hloupým, — „pojedeš se mnou.“

Najal jsem coricolo a v půl hodině jela Carlina napřed ku Catanii. Za hodinu po ní opustili jsme i my Mascati ku všeobecné radosti obyvatelstva, převahou garibaldianského. Vláda naše pouštěla z rukou svého vojska posice a důležité čáry bez boje.

(Pokračování.)

Z polských básní Boleslava Jablonského.

Grają dzwony na Wawelu!

(Polský originál.)

Grają dzwony na Wawelu,
Grają dzwony w mieście,
Jak się wszystkie rozegrają,
Będzie tonów dwieście.

Będzie tyle dzwięcznych tonów,
Ile myśli w duszy,
Ile uczuć w moim sercu
Dziennie się poruszy.

Między dzwony krakowskiemi
Jest nasz Zygmunt królem;
Oj, tych królów przypominam
Z wielkim sobie bólem!

Na Wawelu, tam gdzie Wisla
Obok skały bieży,
Na Wawelu wielu slawnych
Polskich królów leży.

Oj, gdzieście się zapodziały
Pelne slawy doby,
Kiedy żyly w polskiéj ziemi
Królewskie osoby?

Grajcie dzwony na Wawelu
Pamiętnemi dniami,
Osladzajcie nam dni nasze —
Chociaż wspomnieniami!

Hrají zvony na Wawelu.

(Český překlad.)

Hrají zvony na Wawelu,
hrají zvony v městě,
jak se všechny rozehrají,
bude tónů dvě stě.

Bude tolik zvučných tónů,
myšlenek co v duši,
kolik citů v mojím srdci
každý den se vzruší.

Mezi zvony krakowskými
jest náš Zygmunt králem;
Oj, těch králů připomínám
s velkým sobě žalem.

Na Wawelu, tam kde Wisla
podle skály běží,
na Wawelu mnoho slavných
polských králů leží.

Oj, kde jste se opozdily
doby plné slávy,
když nám žily v polské zemi
královské ty hlavy?

Hrajte zvony na Wawelu,
slávy dny jsou s vámi,
oslazujte nám dny naše
byť jen vzpomínkami!

Povídka o větru.

Dánsky napsal *L. Budde.*

(Dokončení.)

III.

Jak se vítr obrátil pro pana majora.

Byl opět rozkošný, zářijový den a slunce svítilo tak luzně do oken, když se major opět probudil ku své těžké povinnosti a on a Toník chystali se podniknouti znovu to vychovávací dílo. Avšak major nebyl si už nikterak své věci tak bezpečen, jako na začátku. Ponejprv opustila ho důvěra ve vlastní neomylnost, a bylo to malé pětileté klouče s usmívavým obličejem a na nejvýš bezstarostným výrazem, které v jediném dnu způsobilo tento podivuhodný obrat. V jeho duši byl nepokojný hlas, který mu šeptal, že jednal nerozvážně, uvázav se v jeho vychování, jakkoli správným se to na začátku mohlo zdáti, a že to bude velmi těžko vytáhnouti se z té věci se ctí, samostatností a udržením svých starých zásad. Avšak nebylo času odevzdávati se takovým myšlenkám, neboť tentýž malý klučina vylezl mu již opět na kolena, ovinul svou malou, měkkou ruku kolem jeho šije, hladil jeho vráskovitou tvář a zašeptal srdce dobývajícím hlasem:

„Když budeš hodným dědečkem a necháš mne radit, když bude o co, uvidíš, jak my dva budeme spolu veseli."

Major si trochu odkašlal, neboť se mu zdálo, že by ten poměr měl býti přece nějak obrácený; neboť býval od jakživa zvyklý považovati za věc nezvratnou, že jest to on, který má rozhodovat. Avšak měl svůj vlastní způsob dívati se na věci a kromě toho svou vlastní malou vůli, která se při vší své nevinnosti podobala na vlas vůli majorově. A tak oblekl se bez mnoha slov do své zbroje, praktické to vydobytosti včerejšího dne, a vzav děda za ruku, vedl jej z domu ven.

Nebylo jiné pomoci — major musel se odevzdati do svého osudu a Toníkovy vůle a neměl věru čeho litovat. Neboť to samé místo, které na podzim při návratu z cest se zdálo býti majorovi místem plným hořkých myšlenek a zlověstných hlasů, to místo, k němuž jenom jakási neodolatelná moc jej vázala, vždy táhnouc jej nazpět, — to samé místo bylo nyní pod Toníkovým rozumným vedením plné nejpodivnějších pramenů potěšení a radosti.

Žíhané astry, které vždy stávaly tu se zachmuřenou lící a věštily blížící se nepohodu, hleděly náhle do světa tak šelmovsky a utěšeně, že se musel člověk rozveselit, když je spatřil, jak se umějí klonit a usmívat z nadmíru neuspořádané kytice, kterou Toník určil s obzvláštním zřetelem pro dědečka. Časně dozrálé ovoce na stromech považoval major vždy za ty nejkyselejší a nejnezdravější padavky, které znešvařovaly boží svět, avšak Toník uměl praktickým způsobem dokázati, že jest to holá šílenost nejísti jich dokud to šlo, a ono to šlo pořád. A padající listí, které jindy vyprávělo o blížících se podzimních vichřicích, ukázalo se nyní býti tím nejroztomilejším a nejkrásnějším listím na světě. Mělo zázračné vlohy k tomu, aby se kdo za ně schoval, i umělo se v pravý okamžik rozhrnout, tak že se mezi ním objevila malá usmívavá tvář, na niž se dívat nebylo nikdy dost. Veselé city přicházely letem po třpytných slunečných paprscích, veselé myšlenky nesly se a chvěly po každém zadýchání větru, až srdce i duše jimi omládaly. Bylo nemožno neodevzdati se Toníkovu vůdcovství a necítit se při tom tak nekonečně blaženým.

A proto zvučela a povídala si ta samá malá nádržka, která byla den před tím tak neočekávaně pojala Toníka ve své náručí. Byl to malý, veselý hoch, který jevil mnoho chuti, obnoviti známost, a potůček, tekoucí od tůňky dolů, opakoval netrpělivě a stále horlivěji a horlivěji: „Pojď sem! Pojď sem!" A proč by někdo nešel? Neboť byl to zajisté znamenitý malý potok, na kterém se mohly spouštět rozmanité, vlastní rukou sestrojené lodě nahoru a dolů a daleko do světa až do vzdálené Západní Indie, o které Toník uměl tak mnoho překrásných věcí vypravovat. A vidět, jak ty loďky někdy stojí tvrdošijně na jednom místě, jakoby se jim nechtělo ani ku předu, ani zpět, a pak najednou, zrovna když už zmizela všechna naděje, dát se do běhu a mizet v okamžení — to byla radost a potěšení, jaké mrzutý pan major až do toho dne ani netušil. Ponořit se do vzdušných snů, jakým dobrodružstvím jdou ty loďky vstříc, a jaké pozdravy a poselství nesou, to bylo něco, co mohlo zaujmouti všechny myšlenky a vyhnati všechny nepokojné a tíživé představy ze dveří. A poskytnouti jim pomoc, když narazily na dno, postrčiti je holí i s nebezpečím, že se noha zaboří do bláta anebo stane ve vodě až přes kotníky, to byla úloha, která v pravdě vyžadovala největší pozornosti a napjetí veškerých sil starého majora. A jako o závod s jeho loďkami plula Toníkova lehká mysl dolů po dětských vlnách, a přísný pan major následoval věrně do splavné vody.

Tak se stalo, že major, aniž sám věděl jak, dostal se na pozemky radovy. Unaven namaháním vrhl sebou na tu samou hráz, na jejíž protějším svahu byl jednou před dávnou dobou odpočíval po honbě na jistého zajíce, který se stal začátkem všech jeho protivenství. Již toto pomyšlení stačilo ku probuzení zlé nálady a vyvolávalo šeré upomínky; avšak teď stalo se najednou, že Toník s jásavým křikem vyskočil a dal se jedním během do polí. Major pozvedl oči a koho že neviděl než pana radu, který přicházel polem zrovna tak, jako tenkrát, jenom že neměl tak na chvat. Slunce zašlo za oblak a stín padl šeře a tvrdě přes majorovo, před chvilkou tak lehké srdce.

Do srdce toho zabodl se jako osten, brzy viděl svého miláčka běžeti radovi vstříc s tou samou radostí, jakoby byl utíkal proti němu samému. Celá jeho vzdorná povaha vzepřela se ještě jednou v celé své síle proti tomuto pohledu, a on cítil, že spíše, než by se dělil s tímto svým odpůrcem, raději ponechá mu místo celé

a volné. A tak stál tu nepohnutě opřen o svou hůl a čekal na ně.

„Nuž, pane majore, co myslíte o našem malém Toníkovi?“ tázal se rada s jakousi prostosrdečností, která se zarývala majorovi do uší jako bodlák.

„Nechal jsem si chlapce,“ odpověděl major tvrdě, „protože jsem si přál učiniti pokus a jednati s ním rozumně, a protože jsem si přál, aby chlapec mého jména nebyl vychováván od každého, komu se líbí.“

Rada se zarazil a chtěl něco říci, avšak major pokračoval tím samým tvrdým hlasem:

„Odevzdal jsem chlapce do vašich rukou, pane rado, a nemám už pranic co dělat ani s vámi, ani s vašimi.“

Jeho hlas stával se zdušeným a slova poněkud nejistá, když tak mluvil, i obrátil se rychle a šel, jakoby se bál, že bude litovati svého rozhodnutí. Ale jak se obracel, utkvěl mu zrak dlouhým, teskným pohledem na Toníkově dětské postavě, a chlapec díval se naň, ponejprv s opravdovou bázní v očích. Všechny majorovy pokusy, býti tvrdým a nepřístupným, přecházely přes jeho hlavu beze stopy, dokud byli oba doma, ano činily chlapce ještě veselejším a důvěrnějším; ale teď hleděl němý a pln úzkosti za mizící postavou dědovou.

Major kvapil domů a mysl jeho byla plna hněvu. To spozoroval nešťastný starý Šampo mezi tím, co se protahoval na slunci přede dveřmi, a byl odkopnut stranou tak nevlídně, jak si již ani nepamatoval. To mohli dosvědčit sluha i hospodyně, když se s ním náhodou setkali ve dveřích, a každý z nich hledal ustrašeně svůj koutek v domě před jeho hněvivým hlasem. A to ucítila podlaha v jeho pokoji, když chodil po ní jako rozzuřený lev v kleci a myslil si, že není člověka, jemuž by se bylo více ublížilo, více ukřivdilo. Avšak nejhořčeji cítil to sám, když se jeho hněv utišoval, a ruce mu klesly bez síly k bokům a on sedl si znaven a s trpkým povzdechem. Tu se mu zdálo, jakoby každý ten sluneční paprslek byl vyblednul v tom pokoji zde, a bylo tak prázdno, tak nekonečně prázdno, kam jen ty hledající oči obrátil.

Stará šavle visela na stěně, avšak tomu, co mu dnes povídala, nechtěl, nemohl naslouchat. Dveře do jeho ložnice stály otevřeny a bylo, jakoby měkký, dětský hlas vycházel mu z nich vstříc, avšak on musel zavírat uši, sice mu každý ten hlas srdce rozbolí. A co to jest za malou postavu, která vychází mu vstříc z každého koutka, a tak se připíná k jeho srdci a nechce ji pustit, že mu až těsno!

Ráno míjelo, poledne přešlo, odpůldne se dostavilo a major seděl opět na té samé lavičce, odkud byl včera ponejprv spatřil chlapce tak svěžího, jako milá pohádka, která zalétla v jeho osamělý život. A tu teprv dobře rozuměl, co to jest, že ta pohádka má býti u konce, a jak trapno jest srdci pomysliti na to a bylo tak ticho a teskno kolem něho. Zdálo se mu, že ty malé astry z vadnoucí trávy hledí naň teskně, zrovna jakoby sdílely jeho smutek nad úsměvem, který odešel. Vítr vzdychal truchlivě padajícím listím a ten malý potok zvučel dole a povídal svým jednotvárným žalobným hlasem o tom malém chlapci, kterého měli oba tak rádi a kterého oba ztratili. A tu sklonil major svou bílou hlavu a zakryl si obličej rukama a nebylo už ani stopy nepodajnosti a přísnosti na celé jeho postavě — to byl už jen ten osamělý, starý muž, jak tu seděl v tom tichém hořkém žalu nad schřadlou radostí a zimou, v které nebylo jediného květu.

Lehké kroky blížily se k majorovi mezi tím, co tak seděl s hlavou skloněnou zármutkem, avšak on jich neslyšel. Tu položila se z lehounka ruka na jeho koleno, on pozvedl tvář a před ním stál Toník s očima plnýma slzí.

„Ty se na mne hněváš, dědečku?“ tázal se tak dětinsky něžně, jako kdyby ta roztomilá svéhlavost nebývala jaktěživa zanjímala jeho nevinnou duši.

Major snažil se odpovědít, ale ať už to neb ono svíralo mu hrdlo — slovo zůstalo tam vězet. Vše, co učiniti mohl, bylo vyzvednouti chlapce na koleno a položiti si hlavu jeho na prsa — a on to učinil. Tu pohledl k němu Toník znova se světlým, slzami zářícím úsměvem a řekl:

„Teď zůstanu u tebe na vždy, dědoušku, neboť se mi po tobě stýskalo, co jsi tak ode mne odešel.“

Pohádky rozkvětly znovu v celém svém svěžím půvabu před majorovým zrakem, když slyšel tato slova, i bylo jasno a plno úsměvu v jeho srdci, jako když se vlny utiší na světlém, sluncem ozářeném moři. Odvrhnuv každou neklidnou myšlenku a utajený zármutek daleko od sebe, přivinul svého malého jmenovce k srdci, postavil jej opět na zem, držel jej od sebe ve vzdálí ruky a hledě naň jiskřícím zrakem vyrazil ze sebe:

„Jestliže z toho kluka nebude generál, tak už tomu nerozumím, neboť rozumnějšího klučinu jsem co živ nespatřil.“

Takto upamatován na opravdovější a praktičtější úkoly života, zmizel Toník jako střela a vrátil se v okamžení se svou puškou a šavlí i položil je vítězně podle majora.

„Podívej se, dědoušku!“ řekl s důvěrným pohledem k němu. „Zde to máme všechno pohromadě, až na klobouk. Ten jsem nemohl najít a nemohl jsem tak dlouho čekat, než bych jej nalezl.“

Major přemýšlel na okamžik, není-li ještě vyšší důstojnosti nad generálskou, kterouž by mohl obdařiti svého nadějného vnuka, avšak nenalezaje žádné, vzal jej za ruku a vedl jej s pýchou a radostí do domu. A zdálo se, jakoby ten celý starý dům byl opět omládnul, když do něj ty drobné nožky Toníkovy opět vstoupily. Starý Šampo zapomněl své pohodlnosti a přiběhl zrovna skokem a lízal mu ruce a třel se k němu pln oddanosti; sluhův skormoucený a ustrašený obličej byl jeden úsměv, jakmile Toníka zblesknul, a hospodyně byla vtělená horlivost a čilost v shledávání toho nejlepšího, co bylo v domě. A všechno v domě obracelo se k němu tou nejlesklejší stránkou a usmívalo se co nejlaskavčji mohlo — jenom ta stará šavle protáhla se vážně a důstojně v pochvě, neboť až dosud byla ona miláčkem v domě a teď začala si myslit, že se s tou malou Toníkovou osůbkou činí přece jenom tuze mnoho okolků.

Odpoledne dalo se v let a soumrak začínal přicházet. Toník a major seděli spolu po denní lopotě v pokoji majorově. Venku v podzimkovém listí to šustělo a byl to ten samý drsný starý vítr, s kterým se major byl tak sdůvěrnil a který šeptával mu tak mnohé hořké slovo do uší. Avšak jak nyní mu naslouchal, tu zdálo se, jako by ten vítr byl vlídnější a vlídnější, až utichnul v táhlé

mírné zastesknutí, kteréž ukolébalo neklid jeho duše a spor v srdci na vždy.

Tu vztáhnul ruce k Toníkovi a řekl měkce:

„Posaď se ke mně, hochu můj, a budu ti vypravovati pohádku, kterou jsem ti včera večer slíbil.“

Toník se dlouho nerozmýšlel, ale posadil se dědovi na kolena, jak již tomu byl zvyklý. Tu stalo se, právě když major chtěl začíti, že se dvéře otevřely, a do síně vstoupil komorní rada. Na okamžik se mimovolně vzepjal, avšak rada ustoupil stranou, a v tom okamžiku ztratil major všechnu sílu k odporu. Hluboký povzdech vydral se mu z prsou a on upřel oči před sebe nejistým pohledem. Neboť před jeho očima stála tu postava, kterou miloval a které nikdy nezapomněl, a dvě vlídné oči bleděly zarmouceně a teskně na jeho sestárlý zevnějšek a zvraštěnou tvář. Na oči padla mu mlha a tou mlhou viděl ještě jednu tvář tak roztomilou a přívětivou, tak mladistvě krásnou, jako zářila mu vstříc v onen štědrý den před šesti hořkými lety. Avšak rychle, jako bleskem nabyl major opět řeči a dříve, než kdo mohl promluviti slova, zachytil Toníka, jenž chtěl skočiti dolů, do náručí a držel jej pevně při sobě. A mezi tím, co šero spadalo tmavěji a tmavěji a začalo halit jejich postavy, začal major vypravovat svou pohádku:

„Byla jednou krásná zahrada plna voňavých květin a stinných stromů. Slunce tam svítilo, jedna záře, ptáci zpívali, a kam se jenom oči obrátily, bylo všechno tak krásné a dobré. A tu se narodil malý západní větřík.“

„Já vím, dědečku, kde to bylo,“ přerušil jej chlapec, který byl v tiché radosti složil ruce křížem. „To bylo v tvé vlastní zahradě tam dole.“

„Máš pravdu, Toníčku, bylo to v mé vlastní zahradě, co se to stalo,“ odpověděl major a pohladiv hlavu rozumného vnuka, pokračoval: „Byl jasný a krásný jarní den, když ten malý západní větřík přišel na svět, a to si můžeš myslit, že to byl roztomilý malý klučina. A ten si uměl hrát s jasným povětřím, tak, že bylo ještě jasnější a čerstvější než dřív. A on uměl šeptat a laškovat se stinnými stromy, tak že zapomněly své vážnosti a vysosti a byly docela hovorny a radostny. A on lítal hravě od květu ku květu a oddychoval si u nich v trávě, a každé malé poupě poceloval na rty, tak, že se rozvilo a bylo plné vůně. Byl to dobrý malý větřík a byl nevinný a veselý v srdci. Avšak každým dnem rostla mu křídla a každým dnem letěl výš a výš, neboť to bylo v jeho přírodě. Tu sedě jednou ve vrcholích stinných stromů, rozhledl se po širém světě a viděl, jak veliký a krásný rozkládal se před ním dole — tu pojala jej tíseň a touha zaletnouti si do toho světa, i zvedl křídla a letěl pryč a květiny dívaly se zarmouceně za ním a stromy vzdychaly, neboť jej měly ztratit. A tak se rozletěl vítr kolem světa a byl plu radosti, když pozoroval, jak mohutným se stal, i zachtělo se mu zkusiti své síly. A on docela zapomněl, jak si na to jednou vzpomeneš, Toníku, až budeš velkým a silným, že mu Bůh dal síly ty, aby hájil jimi a bránil vše, co je krásné a láskyhodné na tom světě. Stromy v lese nebyly už tak hovorné a plné radosti, když se přihnal, ale skláněly bojácně hlavy, a byl-li strom, jenž sehnouti se nechtěl, zalomcovalo to v jeho vrcholu tak, že se až kořeny zachvěly. Květiny ukryly se poděšené v trávě, když přicházel, a jestliže některá nechtěla skrýti se, byla zlomena, neboť ten vítr nechtěl snésti odporu. A on letěl přes moře a mrskal jeho pěnu a sílil jen a sílil. A pak přišel do krajů, kde zima přebývá, a sníh a mráz vyšly s ním, když zase odletěl. Tu uchřadly všechny malé květiny, když se jim blížil, a stromy ztratily lupení. Avšak neměl vítr sám radost z toho, a hluboko v jeho prsou ozýval se sten — a bylo jej slyšet, jak s šumotem letěl dále.“

„Ale konečně jej to samého přece zabolelo, že je tak zlý?“ tázal se Toník.

„Ano, zabolelo!“ odpověděl major. „Konečně zastesklo se mu opět po té krásné zahradě, kde býval tak vesel, když byl nevinen a mlád, i letěl zpátky na svých silných, bouřlivých křídlech. Avšak všechny ty květiny, s kterými si hrával, byly již dlouho mrtvé a pryč, a stromy zachvěly se smutně v korunách, když viděly jej přicházet. Jenom jediný útlý květ vyrostl uprostřed té zimy. Nedbal sněhu a mrazu, ale stál tu v nevinné radosti ve svém nově zrozeném životě a zachytil usmívavě každý drobný sluneční paprslek, jenž chvěl se dolů k němu. A vítr hučel přes něj a bouřil jako byl zvyklý; ale kvítek si myslil, že přece může si s ním hrát a pohledl k němu tak důvěrně, že si vítr konečně pomyslil, jak neviděl mu rovného, a ten květ stal se mu drahým jako vlastní život. Tu bylo starému větru tak bolno v prsou, a než sám věděl jak, vypuknul v pláč a vyplakal všechnu tu tížící drsnost a chlad, které byly v něm. A jak plakal, popustil mráz a sníh se roztál, květiny vyrazily z pod něho usmívavě, na stromech objevily se pupence a listy, a protože vyplakal všechno to zlé, co bylo v něm, stál tu ten jeden malý květ ve světlém půvabném jaru a kýval naň s úsměvem. A to je, Toníčku, pohádka o malém západním větru.“

„Což pak skutečně není delší?“ tázal se chlapec nedůvěřlivě.

„Máš pravdu,“ odpověděl děd. „Pohádka není u konce, dokud to neskončí s tím starým větrem; neboť jak miluje on ten malý květ, to ten malý květ ani sám neví. Zejtra časně ráno půjdem spolu do zahrady a uvidíš tam ten květ ještě stát, a uvidíš, že jest na něm slza — tu tam vítr nechal, když zlíbal ten květ včera večer.“

Majorův hlas se trochu chvěl, když sklonil se k dítěti a políbil je na rty. Ale vítr venku bil opět křídloma do oken, a dříve než se kdo nadíti mohl, přivál majorovi do světnice jeho syna. A on pokleknul k němu a skrývaje tvář do jeho vztažených rukou prosil: „Otče, odpusť mi! Práhnul jsem po této hodině, když jsem byl od tebe v dáli, a nikdy nebyl jsem docela šťasten při všem štěstí svém.“

Na druhé straně něco zašumělo a ženské rámě položilo se zlehka na jeho ramena a jeho vráskovité líce dotknuly se měkké rty. Ale major rychle vstal a vzpřímiv se po vojensku ještě jednou do celé své výše, vztáhl ruku a řekl:

„Nuž tak, pane rado, my dva staří lidé, podejme si ruce. Není už při tom žádného nebezpečí, neboť já už jsem příliš stár, než abych běhal za zajíci, a Šampo, to staré zvíře, ztratil zuby, tak že už žádných jehňat nepokousá.“

Šampo natáhl nohy od sebe a povzdechnul si, jako by chtěl potvrditi slova svého pána, a rada vztáhl ruku a uzavřel mír s radostí mezi tím, co se Toník stěhoval

z klína do klína a těšil se nikterak nezasloužené cti a uznání.

Ale když se spozdilo a on měl jít do postele, prohlásil, že nesmí jíti s ním žádný jiný, než jeho válečný děd. Matka měla co namítat, avšak Toník odrazil tento útok krátce a určitě a dodal k jejímu upokojení:

„Nemusíš se o mne bát, maminko, dědeček bude mi dobře říkat večerní modlitbu, neboť jsem jej tomu včera sám naučil.“

„To učiním, to učiním!“ odpověděl major zbožně a vzav bez odkladu chlapce za ruku odešel s ním.

A tak mizí statečný pan major se svým malým, smělým vnukem rukou v ruce ku dveřím a večerní temno naplňuje světnici a zahaluje komorního radu, kapitána i jeho ženu. Avšak venku ulehl vítr vedle květu do zvadlé trávy a zpívá o světlém jaru, které přijde za vládnoucí jesení a šerou zimou, a píseň tu nedozpívá nikdy do konce! *J. V. S.*

FEUILLETON.

Zora.

(F. H. Berg.)

Zora! Co duši kormoutí, se ztrácí
a srdce bije novou touhou žití,
druh podle druha mužně v život, práci
jdem, každý své za všechny položiti.

Jdem na život i práci. V srdce žáru
a v každém tepny prudkém udeření
na zmlklých rtech i ve slov dravém žáru
všechna ta síla lví se vzpíná, pění.

Hlas mroucího, hlas slepce zazněl kdesi —
Leč ty má rodná země, pod tvé krovy,
po vískách, městech, na luhy a lesy
se dávno rozlil život jarý, nový!

Hle slunce mrákoty již nad potopou
vstává a před ním stínů tlum se dělí —
— i chrámu vetchého — pod tvrdou stopou
teď omšené se stupně pozachvěly.

Z ruského *J. V. S.*

Z mythologické filosofie.

Od *J. W. Powella.*

(Dokončení.)

Déšť. — Filosof Šošonský myslí, že jest báně nebeská z ledu, a zajisté má také barvu ledu i praví, že obromný had svíjí se po obloze a ostrouhává ji svými šupinami, tak, že drobné ledové piliny padají na zem. V zimě padají dolů jako sníh, ale v letě tají a padají jako déšť a Šošonský filosof do opravdy vidí toho hada v mnohobarevné duze.

Filosof Oraibský, bydlící ve vísce, má již pojem o stavitelství a tak má jeho svět sedm poschodí. Jeden svět jest pod tím, na kterém žijeme, a pět jiných nad ním. Muingwa, bůh deště, bydlící ve světě hned nad naším, namáčí velkou štětku z peří nebeských ptáků do nebeských jezer a pokropuje zem občerstvujícím deštěm. V zimě rozkrušuje Muingwa ledy jezer nebeských a sype je na zem, i říkáme, že padá sníh.

Filosof Hindusky praví, že bleskovousý Indra rozbíjí svými peruny nádoby, které udržují vody na nebi a tak padá dolů déšť.

Filosof naší civilisace vykládá nám způsob, jakým se vody vypařují z povrchu země a moří, jak odnášeny větrem srážejí se v oblaka, z kterých se opět voda snáší na zem, a tak děje se stále ve věčném kruhu.

Tažení ptáků. — Filosof Algonkinský vysvětluje tažení ptáků z mythu o zápasu Kabinoky a Singebise, otce vodní slípky, kteráž jest mezi zvířecími božstvími. Krutý boj panoval mezi Kabinokou a Singebisem, avšak tento nemohl býti přemožen. Všichni ptáci byli zahnáni z kraje kromě Singebise a pak bylo ustanoveno, že kdykoliv přijde bůh zimy Kabinoka s vichřicemi, metelicemi a mrznoucími vodami, všichni ptáci musejí se odstěhovat na jih kromě Singebise a jeho příbuzných. A tak nazývají se ptáci, kteří zůstávají i v zimě na severu, přáteli Singebise, bukače.

Naproti tomu vysvětluje moderní přírodopisec stěhování se ptáků jako tažení za potravou a mírnějším podnebím a že tento pud ku stěhování se jest vrcholem zděděné a vrozené paměti.

Různost jazyků. — Kaibabitský filosof vysvětluje rozmanitost nářečí tímto způsobem: Šičampa Masoic, bába moře, přinesla člověčenstvo na zem ze dna mořského v pytli, který odevzdala bratřím Sinanavům, velkým bohům vlčím, poroučejíc jim, aby jej otevřeli na vysočině Kaibabské, avšak dříve ne, sice že se stane velké neštěstí. Avšak nejmladší bratr byl zvědavý a rozvázal pytel tak, že lidé utíkali ven, avšak moudřejší starší bratr rychle jej zavázal než se všickni rozutekli, a odnesl, co zbylo na vysočinu Kaibabskou. Ti, kteří zůstali v pytli, nalezli krásnou zem a rozsáhlou vysočinu pokrytou mohutnými lesy, v nichž bylo plno jelenů a sajek a horských ovcí. I nalezli také mnoho ovoce a zemských plodů pro sebe. A byl tu rákos na šípy a křesákové skály na hroty a nože a kamenný lom na dýmky, a na svahu hor hojnost arrarum, pivy, tabáku. O, byla to krásná země daná za podíl těmto miláčkům bohů. Potomci těchto jsou nynější Kaibabité v severní Arizoně. Ale ti, kteří unikli neopatrností mladšího bratra, stali se Komanči, Siouxi, Španěly, Amerikány a jinými pronárody, kteří ztratili původní jazyk bohů a mluví jenom nedokonalými nářečími.

Filosof Hebrejský vypravuje o stavění věže na pláni Sinapské a pomatení jazyků rozhněvaným Jehovou.

Filosof vědecký praví, že lidstvo bylo rozptýleno po zemi dříve, než mělo vyvinuté artikulované řeči, že jazyky, které známe, vyšly z nesčíslných středisk, že každý kmen vyvinul jazyk svůj a že v každém jazyku poznávají se stopy tohoto vývoje.

Studujeme-li tyto a jiné příklady, vidíme, že má filosofie mythologická čtyry stupně. Činiteli jejími jsou bohové. Na nejnižším a nejstarším stupni má všechno život, všechno nadáno jest osobností, vůlí a úmyslností; zvířata mají vlastnosti lidí; věci neživé považovány jsou za živoucí; stromy myslí a mluví; kameny milují a nenávidí; hory, prameny, řeky, hvězdy mají život. Na tomto stupni filosofie jest všechno božstvím.

Na stupni druhém připisují se život a zázračná moc již jen zvířatům; mezi těmito a člověkem není žádného rozdílu. Člověk se zvířatům klaní. Všechny přírodní úkazy jsou skutky těchto živočišných bohů.

Na stupni třetím rozeznáváme již propasť mezi člověkem a nižšími živočichy. Živočišní bohové jsou svrženi s trůnu a síly a úkazy přírodní zosobňují se a stávají božstvími. Bohové mají nejenom podobu lidskou ale také duševní, mravní a společenské vlastnosti člověka. Tak máme boha slunce, měsíce, vzduchu, úsvitu a noci.

Na čtvrtém stupni zosobňují se a stávají božstvími duševní mravní i společenské vlastnosti lidské. Vidíme boha lásky, válečné síly, a jiné, kteří jsou představiteli rozličných zaměstnání lidských. Od bohů čistě přírodních liší se svými psychickými vlastnostmi.

Tyto čtyry stupně mythologické filosofie nenalezáme nikde v ryzím stavu. Člověk nikdy neoblékl se najednou v šaty nové ale spravoval a opatřoval záplatami šat starý. A tak i tam, kde dospělo lidstvo k pojmu jediného boha, v němž duševní

i mravní dokonalost spatřovány jsou v největší čistotě, nalezáme stopy věr dřívějších. I sám hebrejský bůh nestojí před námi v té čistotě jako bůh křesťanství.

— „O životě a působení Josefa Kajetána Tyla," vypravuje J. L. Turnovský. V Praze 1881. Ať jakýchkoliv dobrých vlastností má náš národ, obětavosti, když se na ni appelluje, sanguinické vzrušivosti, když sahá se po jeho právech, tuhosti a vytrvalosti tam, kde kmen jiný snad již dávno byl by podlehnul, — jedna vlastnost mu dosud schází: trvalá, nechvilková, věčně živá vděčnost k těm, kteří vykonali proň velkou práci. Říci, že by kdo dnes nevzpomínal zásluh Jungmannových, bylo by nepravdou, říci, že málo kdo ví, co učinili pro nás Kollar, Čelakovský, Šafařík a j., bylo by trestáno ze lži každým mladičkým studujícím, v jehož čítankách zaznamenána jsou jména ta písmem zlatým. My víme všichni velmi dobře, co mužové tito pro nás učinili; avšak velká většina mužů těch ztrácí se z našeho citu zahalujíc se čím dále, tím více v mystickou polomlhu. Tomu, kdo se historií našeho znovuzrození obírá, budou se ovšem tato slova zdáti podivná, ale kdo má příležitost nahlednouti blíže do vlasteneckých kruhů širších a zkoumati, jak zde to s cítěním pro tu naši slavnou dobu vypadá, nabude přesvědčení, že čím dále, tím méně rozumí se pravé podstatě její a opravdové velikosti. Pamětníci vymírají jeden po druhém, památek písemných buď málo zachovalo se, nebo nepřichází do tisku, a tak mizí ponenáhla z očí celá barvitost a nálada doby té. Na těch mnoho vynikajících pracovníků a vlastenců z doby našeho národního probuzení máme až příliš málo monografií, a celá doba není ještě nikde zaujata v díle velkém, v historii to nejen literární, ale i společenské. Tak stává se, že se známostmi doby ubývá také vděčnosti. A při národu, který beztoho snadno zapomíná minulosti, jsa hnán vždy v zápasy nové o svou existenci, jest toto mizení svazků s minulostí dvakráte citelné. Doba naše jest dobou kvašení a bez odporu aspoň v písemnictví dobou velké práce. Ona celá zabývá se sama sebou, avšak nastane chvíle oddechu a rozpomínání, a pro tuto důležito jest zachovati tolik upomínek, co se jich ještě zachovati dá. Co teď nám na vděčnosti schází, vynahradí doba pozdější. S tohoto stanoviska jest nám spis o životě a působení Tylově velmi vzácnou knihou. Jeden z našich nejpřednějších buditelů, jeden, jehož práce zasáhla nejhlouběji do lidu — bylť povídkář a spisovatel divadel, a povídka budí, posiluje a roznécuje tam, kde vědecká historie zůstala by ještě bez účinku — zobrazen tu tak, jak žil a cítil, co spisovatel, člověk i vlastenec, a kolem něho zachováno to zvláštní ovzduší jeho doby, které dýchajíce, dobu tu chápati i oceňovati se učíme. Zde byl bojovník, který s tou a s tou zbraní stál pevně na ranní stráži a hleděl v dál přes šerou slatinu, kde na obzoru objevovaly se první rudé pruhy blížícího se dne. A chvěl se mrazem a volal v dál, kde odpovídal mu hlas vojína jako on, a za nimi všechno v táboře spalo. Tyl, jako všichni jeho soudruzi, byli lidmi povinnosti, jejíž tíži plně cítili, jejíhož ovoce však nemělo se dostati jim. A oni i tak byli spokojeni. V tom ohledu byla to řada hrdin, jimž národ náš věčně a věčně dikem a vřelým vzpomínáním jest zavázán. Nešťastni byli dost, skoro většinou, Tyl mezi nejméně šťastnými. Literát, jakého postavení má dnes v české společnosti? — — Tenkráte neměl také žádného. A bojovati tak v tom plném vědomí své duševní síly a vědom si, že myslí a cítí za jiné a přece mezi nimi nebýt ničím, a na mysli neklesat ani v zápasu o to, co každému dělníku jest přirozenou před bohem a lidmi mu náležející mzdou — to prozrazuje mysl hlubokou, obětavou, lidsky i vlastenecky velkou. Z té družiny byl Tyl. Neunavný, věčně plný nových plánů, věčně vřelý pro svůj lid. Ten jeho životopis sám, jak jej čteme, jest povídkou a díme, že povznášející. Spisovatel této knihy měl po ruce všechen materiál i užil ho nejen svědomitě ale i šťastně. Kniha ta má svou zvláštní náladu; bylať pracována kromě znalosti látky i s nepopíratelnou láskou a tím čtenáře z plna zaujímajíc, vytvořuje postavu sympathickou, která z mysli nevymizí zrovna tak, jako nevymizí postavy spisů jejích. Takových knih měli bychom míti více.

J. V. S.

— Mezi rukopisy Boleslava Jablonského nalezlo se asi 100 básní psaných jazykem polským. Se svolením veledůstojného opata kláštera Strahovského, v jehož opatrování se rukopisy Jablonského nalezají, odevzdal nám pan Edvard Jelínek jednu z těchto básní, „Hrají zvony na Wawelu", kterouž dnes uveřejňujeme zároveň s českým překladem, jehož ovšem při podobnosti polského znění s českým téměř ani potřebí nebylo. Druhá báseň Jablonského odevzdána redakci „Světozoru". Jak se dovídáme, vyjde celá sbírka nákladem knihkupectví J. Pospíšila v Praze. Báseň o zvonech na Wawelu dodána nám se žádostí, abychom připojili, že se patisk vyhražuje, což tímto činíme.

— „Vzpomínka na Boleslava Jablonského" nazývá se brošurka, v níž Edvard Jelínek popisuje vřelými slovy jednak pohřební slavnosti v Krakově, celou cestu, kterou vykonal s tělem zesnulého básníka k nám do Prahy, slavný pohřeb zdejší na hřbitově Vyšehradském a vůbec účastenství, jež veškeré obecenstvo pražské i venkovské při této příležitosti v tak hojné míře bylo osvědčilo. Zmíněná brošura vydána byla ve prospěch nadace Jablonského a jest tudíž milou povinností naší postarati se o její rozebrání. Administrace „Lumíra" převzala jako každé knihkupectví v komissi část nákladu. Cena 25 kr.

— Arbesovo romanetto „Newtonův mozek" bylo přeloženo do polštiny.

Z celého světa.

* Madridská „Královská akademie věd" vypsala mezinárodní cenu na následující thema: „Vypsati pojem o přírodě a jejích zákonech, pokud dají se vyvoditi z děl Calderonových jakožto výraz stupně vědeckých známostí, jakéž panovaly mezi jednotlivci oné doby, kteří výlučně vědou se nezabývajíce, vynikali v písemnictví. Analyse děl současných básníků, pokud toto thema podporuje, jest žádoucna." Pojednání má býti napsáno buď španělsky nebo latinsky a lhůta dodání jest do 10. května t. r. Adressa: Sekretář akademie, II. E. Don A. Aguilar, 2, Plaza de la Villa, Madrid.

* V anglickém parlamentu přijat návrh Sira Johna Lubbocka, aby vláda dbala zachování starých stavebních památek před spustošením a zkázou. Soukromí vlastníci takových památek, kteří by je chtěli sbořiti, mají býti vyzváni, aby je nabídli zemi ku zakoupení.

* Dne 9. června 1881 bude tomu 100 let, co narodil se Jiří Stephenson, stavitel první lokomotivy. Angličané oslaví tuto památku přistavením nového křídla k ústavu v Derby, v němž zaopatřováni jsou sirotci železničních zřízenců a nadáním sirotčince toho dostatečným kapitálem.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 n.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. dubna 1881. ČÍSLO 10.

Kardafur.

Povídka ne právě každodenní od *A. V. Šmilovského.*

(Dokončení.)

Od první návštěvy Svatošovy do druhé ze Šumavy mnoho vody odnesla Vltava do Labe a Labe do moře. Panská Marie čekala za dne každých pět minut, že mladý pán s hůry zvoncem zatrhne. Ale tonula z omylu do omylu: šťastný Kardafurův pán nepřicházel a nepřicházel, ač dávno již minulo šest neděl od onoho čtvrtka, pamětihodného pro služebnictvo i — panstvo. Marie si po příčinách hlavu umejšlela a div se jí mysl netrpělivostí a nespokojeností nepošetila. A bezpokojí duše Mariiny bylo jenom mdlým odleskem nemocného nitra její velitelky. Mluvíme-li o nemoci, máme toho příčinu platnou; či není nemocí, když soustrojí duševní až do nejtajnějších se rozechvívá koutečků, když cit kypí a ve pění a divoce svrhuje železnou pokličí rozumu? A na tu nemoc stonala naše milostpaní od osudného onoho čtvrtka, co Svatoš přinesl dolů Kardafura. Ač ani slovíčkem neprozradila, co nitrem jejím zmítá, služebnictvo své neošálila; byly to samé ženské, panská, kuchařka a kuchyňská, a ženským ve věcech lásky netřeba brejlí a drobnohledu, zvláště jde-li o osobu milou. A milou byla všem třem dobrá jejich milostpaní. Nejprve si stranou pošeptávaly, pak povídaly si, pak rozjímaly a nešlo jim nikterak do hlavy, že Svatoš nezahořel láskou ku krásné, roztomilé a tak bohaté jich velitelce, že nezahořel rázem, plamenem. Bylyť přirozenou měrou změny v domácnosti své žádostivy, ani ve snách se jim nezazdálo, aby velitelka jich zůstala vdovou, a nyní, když po několika letech nejpříjemnější změna kynula, ocítaly se smutně na holičkách se svými žádostmi pro slepou necitelnosť Svatošovu.

V kuchyni, jejímiž oběma okny viděly nahoru k bytu Svatošovu, měly nejpříhodnější spády své. Tam den za dnem, večer za večerem protřepávaly mrzutou neshodu mezi ním a milostpaní, tam snuly a trhaly plány své a naděje, odtamtud hlídaly Svatoše jako ostřížové skřivana, k němuž nemohou a jemuž ujíti se zpěčují. Ze všeho sondily, že již jinam srdce své zadal, i jaly se potají pátrati a slíditi, ale nedoslídily se, po čem lačnily, ač šelma Františk jim upřímně pomáhal.

Svatoš ovšem netušil léček sobě nastrojených, poněvadž na ten čas vůbec málo viděl, co se kolem něho dělo. Širý obzor ducha jeho se znamenitě stáhl od hodiny, již strávil dole v domě, v návštěvně paní Keckeisové. Čemu pravdu obcházeti: spanilá vdova podmanila si milostností svou všecko jeho cítění, myšlení i chtění a rozezvučela struny básnické jeho duše v symfonii, v níž se všecka bytosť jeho rozkoší a slastí posud nevídanou rozplývala. Mluvme prósou: srdce jeho chytilo, chytilo opravdově, poprvé a pořádně. A proč sic rebus stantibus neopětoval návštěvy své? Proto že byl zamilovaný člověk a protože zamilovaný člověk má právo z hloupostí svých stavěti pyramidy. Dobrý Svatoš byl dobrý člověk a dobrý člověk neví, jaké vzácné poklady zavírá v sobě duše jeho; dobrý člověk jest skromný a a jak si mohl skromný Svatoš pomysliti, že spanilá vdova jest proň dostižitelna, že mladý spisovatel, posud bez občanského postavení, může sáhnouti po ruce dámy velice bohaté, velice vzdělané a vyhýčkané libostmi vybrané společnosti. I kdyby praktický Dusbaba celý boží den do něho byl mluvil, sotva by byl rozviklal utkvělé přesvědčení jeho. A načem se Svatoš usnesl? Rozumí se, že na hrozné hlouposti; umínil si kochati se ideálně v lásce své a ke svůdné vdově více nechoditi, by láska jeho z její přítomnosti nebrala živé potravy, by se jí před ní neprozradil, aby nedošel při ní nejtrapnějšího odbytí a snad i — potupného výsměchu. Cítil, že by takového výsměchu nepřežil, anebo že by aspoň několik let života svého měl zkažených. Čemu pouštěti do nejista, co dražší mu bylo nad vlastní duši?

Co ujídalo mu mládí i štěstí duše jeho, tajil starostlivě před jinými, ale marně ukrýval se před okem mateřským. Za pilnou potřebou bylo mu na některý den z Prahy domů odjeti. Vzal sebou Kardafura. Matka poznala, že miláček její se trápí a hněte žalostí, ale zřejmě na něm nevyzvídala. Však Kardafur všecko prozradil. Mluvili o Kardafurovi, o kočkách a ocitli se — u krásné vdovičky, kočkářky. Svatoš se rozehřál, zapomněl na své tajemství, matka prohodila dvě, tři chytlavé otázky, a Svatoš byl v pasti i přiznal se k své lásce, po mysli jeho beznadějné.

Matka se vážně zamlčela; pak promluvila mu k útěše několik vět, ale soudu po zvyku svém nad náruživostí jeho nepronesla. Ale tu noc po tom mnoho,

mnoho o té choutce synově přemýšlela. Byla to žena praktická, zažila a zkusila mnoho, byla již dlouho vdovou a zvykla státi o vlastních nohách. Mužný její charakter jí při jejích šedinách dobře slušel.

Řečem synovým podložila zcela jiný výklad, a jakož byla vůbec žena odhodlaná a zvyklá, z vlastních potřeb prováděti vůli svou rychle a pevně, nalezla si za nedlouho cestu, jež měla, ano musela vésti k záchraně milovaného jejího Adolfka.

Nenamítala nic proti tomu, že syn její tolik do Prahy pospíchal. Třetího dne nechala ho odjeti, ale hned třetího dne po tom byla za ním v Praze.

Jednou, bylo to ve středu odpoledne, strhl se v kuchyni paní Keckeisové mezi služebným trojlistem nepokoj. Kuchařka vypravovala, že před chvílí přinesl veřejný posluha panu Svatošovi nahoru psaní a že za malou chvíli po tom pan Svatoš odešel. Měl prý patrně na spěch a byl rozčilen. Ženské si lámaly daremně hlavy, jaké psaní to bylo, ale kdyby si je byly rozlámaly, dohodnouti se nemohly. Že bylo od někoho z Prahy a důležitého obsahu, v tom se shodovaly, nebo proč nešlo poštou? Po chvíli běžela panská s teplým koláčem k milostpaní.

Krásnou vdovu pichlo něco u srdce. Leč nalíčivši lhostejnosť odpovídala:

„Co při tom zvláštního?“

„Snad dostal pan professor nějaké místo na venku,“ připomínala Marie.

Vdovička se přichýlila k rámu, na němž vyšívala, a prohodila po minutce: „Možná.“

Marie se neměla k odchodu a vyhledávala si z úmysla nějakou práci v pokoji.

„Snad se přijde přece poroučet,“ promlouvala k velitelce.

„Nebuď nudna, Marie,“ odvětila vdova ještě pilněji se do vyšívání zabírajíc.

Marie pohodila vzdorně hlavou a podívala se úkosem na paní. Pak odcházela nevrle do kuchyně.

„Nu?“ otazovala se kuchařka.

„Věřte mně, ženské; ona se usouží,“ vykládala po mudrcku služebným. „Za našich nestydatých dob věru pravdě nepodobno, aby byl v Praze tak hloupý mužský, jako ten Svatoš!“

„Inu, mnohá ženská nemá to štěstí, aby ji pořádný mužský poznal,“ povzdychla si kuchařka z vlastní zkušenosti.

I Marii vyvinul se těžký povzdech, tolikéž asi z vlastní zkušenosti.

Kuchyňská, nejmladší a nejsličnější z nich, vypukla v potutelný výsměšek.

Daly se do ní.

Milostpaní byla v noci nepokojna; třikrát jí musela panská šumivé prášky připraviti. —

Ráno k jedenácté hodině zatrženo prudce zvoncem.

Marie běžela s větrem otevřít.

Ve dveřích objevila se venkovská paní, stařena. Veliké oči její dívaly se poklidně do světa a úzké rty její byly pevně sevřeny, jak viděti bývá při lidech rázných. Hlásila, že jest vdovou po městském právomocníku Svatoši a že by ráda s paní doktorovou Keckeisovou o věci důležité porozprávěla. Marie uvedla ji do návštěvny a poprosila ji minutku posečkati, že ohlásí ji milostpaní. Stařena se bedlivě poohlédla po komnatě. Skvostná úprava ji nepřekvapovala; bylo viděti, že na parketách jest domácnější nežli její syn.

Portiéra se rozhrnula; žádaná paní doktorová vstoupila. Krok její byl nejist a líce bylo nápadně bledo. Pozdravila se s paní Svatošovou a obě dámy usedly k hovoru. Stařena opakovala kdo jest a dávala se nevyzvána do potřebného výkladu. Mluvila klidně a vážně, ale beze všeho ostychu:

„Jsem tu proti vůli syna svého, milostpaní; ale vůle mladých a nezkušených lidí nevydává hrubě při nás starých lidech, otužených osudem a životem. Doufám, že mně nevezmete za zlé, budu-li mluviti, co mám na srdci. Jsem matka a mám právo mluviti za své dítě.“

Vdova se zapýřila a přikývla hlavou.

„Jsem vdovou na patnáctý rok,“ pokračovala stařena, „a měla jsem šest dětí. Čtyři jsem odchovala, dvě dcery mi zemřely. Jedné bylo dvanácte, druhé šestnácte let. Tři jsem dobře zaopatřila; nejmladší Adolf, co zde v domě bydlí, jest můj Benjamín. Je to člověk dobrý od kostí a srdce má jako ženská, ano jako panna. Jsem sice ještě dosti zdráva, ale dobrá sedmdesátnice, a musí mně na tom záležeti, by před mou smrtí došel zaopatření. Bůh ví, on se k tomu tuze neměl; chytal se spisování a to jej od chleba trochu odvádělo. Ale zkušení páni mně řekli, že to není právě nic zlého a že je to lepší kratochvíle, nežli chytati se něčeho daremnějšího, jako na příklad ženských. Chvála bohu, hoch nezapomněl na dobré vychování z domova a teď má po těžkých zkouškách; teď jest na nejlepší cestě k vlastnímu chlebu. Ale tu mu něco vstoupilo na mysl, co mi jej hrozí odvésti od jeho účelu. Však vy to, milostpaní, dobře znáte.“

„Já?!“ otazovala se vdova všecka vzrušena.

„Ano, vy, milostpaní. Bůh ví, jak se událo, ale z Adolfa stal se kočkář. Má toho kocoura, s kterým i domů jezdí, a který se vám také tolik zalíbil, protože máte také ráda kočky. Ale já vím jistotně, že ten kocour byl jenom záminkou.“

„Ale paní, vždyť vy mne urážíte!“ ohrazovala se vdova.

„Neurážím, milostpaní; pravda je pravda. Však já znám mladé ženské a zvláště z Prahy.“

„Ale já nejsem z Prahy!“ namítala vdova.

„Ale uvykla jste v ní s nebožtíkem panem doktorem. To nic na věci nemění. Vám nešlo o kocoura, ale šlo vám o to, abyste mého nezkušeného syna snad pro kratochvíli do nějakých nešťastných pletek zapletla.“

Milostpaní vyskočila a div se lítostí i hněvem nezalkla.

„Ale, paní, vy mluvíte tak — nenuceně, že vás nemohu déle poslouchati!“

„Jen mne račte vyslechnouti, vždyť já nerada sahám komu do svědomí; ale pravda je pravda, a mně, matce, běží o štěstí syna, za něhož bych srdce z těla dala, protože je toho hoden; ano hoden, milostpaní.“

„Ctěná paní! Možná, že hodný muž jest, ale já s ním jenom jednou, zde na tomto místě, a jen na krátce mluvila. Jak můžete z toho tak šeredné věci vyvozovati na mne, jež jsem také již tolik, tolik trpěla a nezasloužené trpěla.“

Vdova vypukla v hlasitý pláč.

Stará paní ji zpytavým zrakem zkoumala. Srdce jí pravilo, že ten pláč není přetvářkou. Zasmušila se, ale neodmlčela.

„Ano, milostpaní, jen jednou tu byl, pravda, ale pamětí více odtud neodešel. Nešťastná závrať lásky k vám tak ho popadla, že se obávám zlých věcí pro jeho budoucnosť. Milostpaní, neplačte, já vidím, že jste hodná paní, že nejste z lehkomyslných; připouštím, že asi o jeho náruživosti nevíte: ale Adolfovi mému hrozí nebezpečenství. On nebude chtíti z Prahy a já ho neuvidím zaopatřeného. A pak on má tak měkké srdce, mohlo by se státi neštěstí: vždyť máte sama dítky, víte, co to jest . . . .“

Paní Keckeisová sklopila hlavu k ňádrům, sepjala ruce na klíně a ani nedutala. Přes odpor, lítosť a bolesť z urážky sobě učiněné rozplesala se v nitru svém štěstím bez míry a konce, že Svatoš ji miluje.

„Jak tu vidím,“ vedla si svou stará paní; „z Adolfova ječmene pivo nebude. Kde pak! Byla jsem jednou u kněžny z Lobkovic, ale takových drahých koberců, jaké zde na zemi máte, jsem u ní nespatřila. A tam ta figura na etažéru! To je kus tuze vzácné práce! Bratru stojí za dvě stovky. Nebožtík právomocník vyznával se dobře v obrazích a podobných kusích a já jsem ledacos od něho chytila. Za dvě, tři stovky ta krásná figura stojí. A to stříbro! Na tak bohatou nevěstu můj Adolf pomejšleti nemůže; a kdyby pomejšlel, byl by bloudem. On jest z dobrého a váženého měšťanského rodu a beze jmění jsme nikdy nebyli a posud nejsme, ale rozumný člověk musí se jen potud natahovati, pokud mu stačí peřina; jinak je buď šibal nebo dobrodruh a takovým můj Adolf nesmí býti a také nebude. Do takového bohatství může se jen opět posaditi velký boháč aneb aspoň člověk vysokého úřadu a velikých příjmů a z těch můj syn není.“

Vdova se vzpamatovala za řeči matroniny a napjatě ji poslouchala.

„Však jest to bohatství, milá paní, příliš draze vykoupeno,“ vykládala pohnutě a blankytný její zor přichmuřil se slzami. „Dala jsem za ně nejkrásnější léta svého mládí a neskonalé to štěstí srdce dívčího a panenského.“

Stará paní minutku k ní vzhlížela okem, v němž stálo: rozumím ti, rozumím; byla jsem také jednou svobodna a po panensku šťastna. Ale při rázných povahách nedala se soucitem od svého odchýliti, tím méně odstoupila od pevného zámyslu.

„Abychom nezapomněly, milostpaní, proč jsem přišla k vám,“ rozprávěla pokojně dále. „Mám prosbu k vám, abyste mne zmocnila, bych jménem vaším vyřídila zcela určitě a neodvolatelně Adolfovi, že by bloudem byl, kdyby na vaši ruku pomejšlel; zkrátka, že jest jeho láska pouhou pošetilostí.“

„K tomu nedám, paní, svého svolení,“ odpověděla pevně vdova; „chcete-li ctihodné stáří své lží obtížiti, pak si čiňte, co za dobré uznáváte.“

„To mne neznáte, milostpaní. Vím dobře, že na lži se nic kloudného nevystaví a ke lži se o živý svět neobrátím. Ale když já, matka, mu to neřeknu, kdo mu to má pověděti?“

Mladá paní přemýšlela a bylo na ní viděti, že bojuje sama se sebou o příhodné rozhodnutí.

„Či snad byste mu to vy sama pověděla nebo napsala?“ vyzvídala matka Svatošová.

Vdova dobojovala; vzmužila se. Odpovídala hlasem, z něhož prozníval kovový přízvuk odhodlanosti:

„Myslím, paní, že nad námi nehoří, a že můžete beze vší ujmy do dnešního odpoledne na rozhodnutí posečkati. Pošlete mně sem odpoledne pana Svatoše, a zavazuji se vám ctí svou, že rozhodnutí, že konečné rozhodnutí se stane.“

„Myslila jsem,“ namítala zasmušile stařena, „že vám milejší bude, povím-li mu já za vás, že jej odbýváte, a jemu snad také bude milejší, uslyší-li to od matky.“

„Vždyť něco podobného jsem nevyslovila. Račte mu jenom říci, že ho prosím, aby odpoledne jistotně mne navštívil.“

„A . . .“

„Ostatek svěřme bohu, jako praví křesťané.“

„A co máte s ním za lubem?“

„Bůh ví, nic zlého, milá paní; tu ruka má, že nic zlého. Prosím slibte mně, že žádosť mou vyplníte.“

Stařena zvedala se zvolna s křesla a zdráhavě podávala vdově ruku.

„Buďsi, slibuji tedy; ale rozhodnutí musím míti, nežli z Prahy odjedu.“

„Budete je odpoledne míti. Ale neodcházejte, prosím, vždyť jsem vám ještě dítky a matku svou neokázala.“

I pojavši stařenu vlídně za ruku vedla ji z návštěvny dvěma pokoji, méně skvostně ale bohatě a vkusně zařízenými, do pokoje pro děti. Adolfinka klečela při stole a ukazovala si v nějakém obrázkovém časopise; Jitka seděla při stolečku pod oknem a stavěla si s Marií nádobíčko. Stařena pohladila obě dívčinky po hlavě, promluvila s každou několik laskavých vět, a bylo vůbec na ní viděti, že se jí od těch milých dětiček ani nechce.

„To jsou krásné děti!“ zašeptala obrátivši se k paní doktorové, vážně a srdečně.

Vdově zasvítily oči pýchou mateřskou.

„Hned vedle jest matinka, podíváme-li se k ní?“ otázala se paní Svatošové.

„Podívejme.“

Obě dámy vstoupily do menšího pokoje o jednom okně. Kus od okna na pohovce, zvláště pro nemocnou upravené, ležela starší již paní, oblečena v pohodlném domácím šatě. Vlasy její byly prošedivělý a barva a vrásky pleti svědčily o zdlouhavé a trudné chorobě. Pohled její, poněkud vyjevený, věstil nedostatek paměti a soudnosti. Paní doktorová oslovila ji hlasem velmi sesíleným:

„To je, matinko, paní Svatošová; matinka pana Svatoše, co nám ondyno přinesl Kardafura, toho kocoura.“

Z kouta vyhrnulo se pět koček a obstoupilo zvědavě hostě.

„Ty kočky jsou skoro jediné její potěšení,“ obrátila se dcera k stařeně; „panská Marie jí napovídala o Kardafurovi a matinka chtěla jej mermomocí viděti.“

„Tak, tak,“ odpovídala vážně hlavou přikyvujíc

*

Svatošová; „teď tomu dobře rozumím. Paní matinka má tedy vlastně ráda kočky.“

„Můj bože,“ doplňovala vdovička; „já bych ubohé matince modro s nebe snesla, abych se jí jen zavděčila v tom jejím dlouholetém trápení.“

„A co lékaři, milostpaní!“

„Tuší jí tak do zimy,“ odvětila vdova oslzevši; „já doufám ještě a nespustím se naděje a dala bych ráda několik let svého života za to, kdybych ji aspoň nějaký ještě rok mohla míti při sobě.“

Svatošová se zamyslila.

„Zde, v této lenošce,“ pokračovala šlechetná dcera, „sedívám celé dni a někdy i v noci. Matinka je všecka šťastna, jsem-li u ní, ač hovor s ní jest těžký, nedoslýchá chudinka a nic si nepamatuje.“

Stařena podala nemocné ruku a mlčky odcházela. Teprve v návštěvně se obě dámy zastavily.

„Milostpaní,“ promlouvala stará paní berouc vdovu za ruku; „vy jste v pravdě zvedené dítě a bůh musí vám stonásobně odplatiti tu vaši péči a obětovnosť pro nemocnou paní matku. A k tomu, jak z vašich předešlých řečí jsem vyrozuměla, provdala vás ona proti vůli vaší za nebožtíka pána, pro bohatství jeho. Ó nechte mne jen domluviti, milostpaní; pravdu nezamluvíte. Ó věřte mně, milostpaní, kdybyste nebyla tak vzácna a bohata, žádná jiná by nesměla býti Adolfova nežli vy, já sama bych vás za něj se sepiatýma rukama prosila.“

Mlčky, ale po dětěnsku upřímně a vroucně tiskla jí vdova oběma rukama poctivou pravici.

Rozloučily se.

Poslušen vyzvání dostavil se odpoledne o čtvrté hodině k paní doktorové Svatoš s Kardafurem. Vdova uvítala jej v téže strůji, kterou měla za první jeho návštěvy, a zářila vděky a krásou a vnitřním štěstím. Pozvedl k ní oko a celý roj nejbujnějších nadějí rozekroužil se rázem v zatemnělé mysli jeho. Duše mu uletěla v rajské bezkonečno a nebyl s to, by myšlénku sebe všednější v slova zachytil. Spanilá paní popošla rychle k němu a podavši mu ruku pravila v řeči se zajíkajíc:

„Jak jste hodný, že jste přišel; jste syn matky své; miluji ji.“

Všecka bytosť Svatošova se lahodně rozvolnila; obávalť se, že matka svou rázností a přímostí milostenku jeho ne-li urazila aspoň popudila. Hledalť příslušnou odpověď, ale vdova jej předešla. V zracích jejích pozalesklo se něco jako roztomilé šibalství.

„Musímť vám, pane Svatoši, důležitou novinu pověděti,“ rozpřádala plynněji hovor; „důležitou aspoň pro mne, zdali i pro vás, ovšem jistotně nevím. Hodlám svůj stav změniti.“

Svatoš leknutím na krok ustoupil; palčivá bolesť probodla mu srdce a zadrhla hrdlo. Vdova si toho dobře všimla, vždyť očí svých ani s něho nespouštěla. Vzdychla si a oči její svezly se na růžici koberce; bylo jí Svatoše líto, a stud ji polil, že si s mužem tak šlechetným dovolila zahrati.

„Změním svůj stav,“ opakovala nejistě, třesavě, „a přála bych si, byste mi dal něco na památku.“

Svatoš mlčel.

„Kdybych vás poprosila za Kardafura, dal-li byste mi jej?“

Svatoš k ní vzhlédl a podal jí Kardafura. Ona přijala kocoura, pohladila jej a pustila jej zvolna na koberec.

„I já bych se vám ráda památkou odvděčila, ó řekněte mi jen, čím?“

„Dejte mi svou podobiznu,“ vypravil ze sebe Svatoš.

„Fotografie nemám žádné při ruce, ale vím pomoc, Adolfe; já vám dám sebe, chcete-li?“

Svatoš sebou trhl a upřel oči na mluvkyni; upřel je vážně, pronikavě na její zraky. Ale v těch zracích nebylo ani stínu nějakého žertu, nějakého rozmaru: dívalyť se naň tak opravdivě, tak něžně, vroucně, obětovně a přizývaly jej k sobě tak laskavě, tak mocně . . .

Svatoš skočil k milované ženě jako lev a jako lev uchvátil svou kořisť, přissál se na její ústa, že div ji neudusil a běhal s ní šíleně po komnatě. A kořisť pevně obemknula oběma lokty jeho šiji, aby nepřišla k úrazu. Pak postavil ji na podlahu a vyjídaje takořka očima duši z ní, pravil slovo, jedinké jen slovo: „Pravda-li?!“

A krásná vdova nastrčila mu obě ruce a odpověděla co nejurčitěji také jedinkým jen slovem:

„Pravda, Adolfe!“

První podzim po tom odvedla smrť matku paní Keckeisové na věčnosť a druhý podzim dostaly Adolfinka a Jitka tatínka a švarná vdovička naše mužíčka neméně švarného. Dle svědectví panské Marie byl to páreček k pohledání a nejen na pohled, ale i co do lásky a dobroty a shody jich povah. Jak tak osud přání krásných srdcí si někdy vážívá! Když byla nynější paní Svatošová v luzném máji svého panenství, nepřála si nikoho jiného za muže nežli básníka a spisovatele. Osud si ji obral na zkoušku: vdal ji za advokáta, o dvacet let staršího, nežli byla sama, bohatého, ale neroztomilého, ano prosaického až do těch palců na nohách. Spokojila se již k vůli matce své s nadělením svým a stala se řádnou, rozumnou manželkou, již muž nepráve útlodušný, ctil a posléze zbožňoval. Bylo po zkoušce. Pan osud odfoukl advokáta od jeho akt a Adolfina stala se samostatnou, bohatou paní. Spisovatel jí opět probíhal myslí, ano utkvěl v ní; zamítla mnohou výhodnou partii hradíc se nemocnou svou matkou. Tu osudu připadl Kardafur a jeho pán. Kardafur — kocour! Zasmál se pan osud tomu nápadu a vdově dostalo se za muže spisovatele. Jest humor v životě lidském, ale nikoli planý a jalový, nervstvo k smíchu drážďící, nýbrž zdravý, plodný, k váženému přemyšlování vybízející. Nedivme se, že se tenkráte vtělil v kocoura; sáhněme si jen k srdci svému: oč že by nám mnohým pro naše myši neškodil kocour nějaký, poctivě svou povinnosť konající?

Svatoš neodešel na venek, zůstal v Praze a nebylo mu lotos duše své vlékati v bažinách všedního povolání. A lotos ten nepovadl, anobrž pěstován měkkou ručkou a lahodným umem paní Svatošové spanile rozkvítal k radosti národa. A lotos ten hnal nové pupence kolem sebe, čili po prosaicku řečeno, Svatoš měl dítky a měl jich pěkně naděleno. Doufejme, že i o ně matinka se bude pečlivě starati jako o svůj starý lotos.

A Kardafur?

Po létech svál mne jednou pan Větrovský s Dusbabou. Stal se z něho muž učený; Pegasa ze svých mladých let přesedlal ve srovnávací jazykozpyt. Za mládí znal jen turecké deklinace, nyní jsem jist, že by dovedl sepsati s patra monografii o hotentotském participiu.

Za řeči jsem ho vyzval, aby mně vysvětlil, co slovo „Kardafur" znamená.

„Slovo to," vykládal suše, ale nesmírně důkladně, „slovo to nalézti lze ve slováři Marucko-Mambundském, kterážto říše rozkládá se někde při Kongu. Kongo jest řeka v jižní Africe, abysi mně dobře rozuměl."

„Tomu rozumím, ale slovo samo co značí?"

„Jest to jeden z oněch železných slovesných útvarův, jež z několika slov jsou skuty a v češtině se ani dobře nedají vyložiti; leda větou."

„Tedy větou."

„Kardafur jest: victor per cor sincerum, to jest: člověk, jenž upřímností svého srdce vítězí."

Abych pravdu děl, já Dusbabovi dobře nevěřím; ale tolik jest jistého, že výklad ten se do mého krámu velmi dobře a případně hodí. Svatoš zajisté zvítězil v životě a kolem do kola vzato zvítězil jenom upřímností svého srdce.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

IX.

Poslední dny Twardowského.

V Tatrách. Vysoké štíty hor zvedají se v černý sem tam skrovně ohvězděný blankyt. V lůně hor „mořské oko". Twardowski vyjde ze skalní sluje, má jednoduchý černý šat, vous silně prošedivělý.

Twardowski.

Já sklonil sluch svůj k tepnám přírody,
v řek zrcadlo a v jezer jasnou tůň
jsem hroužil svoje oko pátrající,
v báň prahor vryl se jako slepý krt,
vše nadarmo; je hluchá příroda
a odpovídat nechce člověku.
Kdo trpí ale, cítí nejvíce
to ticho hrobové, tu lhostejnost!
Nuž, mám-li tedy býti opuštěn
a zvykat zvolna na to větší ticho,
na opuštěnost mnohem děsnější,
za hrobem prahu jež nás očekává,
tož hory srázné, věštky kryté mhou,
vy přijměte mne v kruh svůj vyhnance.
Dost lidí mám i pestré bídy jich,
teď píti chci ze zdroje samoty,
a jestli pro mne zřídlo poznání
své neotevře proudy blaživé,
pak míru zdroj mi aspoň svlaží ret.
Jak vážná je ta noc, jde přes hory,
jen lebce jejich čel se dotýká,
dál vlekouc lem své hvězdotkané řízy,
a „mořské oko" svítí z hlubiny
a k nebeskému oku, blankytu
výš dívá se tak v tklivé důvěře,
jak jedna duše v nich by sídlila.
Zda zahojí se tady rány mé?
Jdu jak ta noc a stopy nenechám.

(*Zajde do jeskyně.*)

*

Jiná nižší část hor, středem rozházených skal valí se divoký ručej, nad ním chví se jako třtina lávka. Twardowski na břehu sedí na kamenu, ďábel jako horal stojí za ním, v ruce má sekeru.

Ďábel.

Tys mudrcem teď, hezké zaměstnání,
tak střežiti své duše hloupý sen,
svět ať se láme, bortí, pachtí, shání,
ty v klidu seděti chceš nerušen;
když bouřně duje vítr událostí,
ty úzej stáhneš lenosti své župan,
blíž ke krbu, jenž mile tebe hostí,
na dumách blouznivce se kolíbáš,
a lidstva lán nechť zkrvácen a zdupán,
tys drzý dost, že sebe, darmochleba,
nazýváš při tom lidstva věž a stráž.
Ve sladké zahálce, kde činu třeba,
přebíráš filosofů pergameny
a ryješ divné runy v skalní stěny,
a z ruky mé co moh jsi míti hned,
teď najíti chceš trapnou cestou věd.
Ty nahromadíš retort, instrumentů
a v nadutosti své se domýšlíš,
že v přírodě jen vidíš velkou plentu,
za kterou Boha ukrývá se skrýš,
kde vaří moře, skály v hráně skládá,
a z dlouhé chvíle s živly též se hádá;
ba tys tak drzí jít mu za stopou,
svých vtipů postihnout jej zátopou,
jej překvapit, na prsa klekuout jemu
a vyrvati mu věčné tajemství,
jímž ve prostoru světy volně visí,
jímž dýchá moře, tlumy hvězd se skví,
a nových planet v mhách se tvoří rysy.
Ó blázne, bys do chcíplého psa kopal,
víc užitku bys z toho nabyl snad,
zde oslní tě pravdy zářný opal
a zahyneš — tam aspoň bys měl smrad.

Twardowski.

Teď kážeš ty, my sobě role
jak vidím obrátili, příteli,
leč nechme toho, tam přes pole,
zápase s cesty svízely,
jde šedý kmet, kluk zvoní před ním.

Ďábel.

Chceš zasmáti se, pane milý?
Počkáme na ně, kratochvíli
si ustrojíme nevídanou,
dost životem tu hynu všedním,
nuž promluv s ním, ustoupím stranou.

(*Ďábel skryje se za balvan.*)

Přijde stařičký kněz, má hlavu odkrytou, na krku nese Nejsvětější, před ním bosý kluk se zvoncem.

Twardowski.
Kam, otče, v takém nečase,
v těch vichrů divém zápase,
jež strhnout chtějí štíty Tater?

Ďábel (*za balvanem*).
Což nevidíš, že to je páter?

Kněz.
Jdu, milý pane, k nemocnému,
a těchu poslední mu nesu,
by z této poutě příkrých tesů,
kde vítr hříchu duje v nás,
svou duši pozved k nebes plesu
a smyl s ní kal a zloby kvas.
Nuž s bohem, věru nemám čas,
bůh s vámi buď a chraniž vás!

Ďábel.
Teď vyvedeme něco jemu.
(*Sekerou přetne lávku, která se zhroutí do kypící bystřice.*)

Kněz.
Kdo pomůže mně nešťastnému!
Však co jest o mne, ale tam
umírá člověk, pekla tmám
on propadne.

Twardowski.
Ne vinou tvoji.

Kněz (*v úzkosti*).
On v boji s hříchem neobstojí;
to smutné bude umírání
bez modlitby a pomazání.

Twardowski.
Což, dobrý otče, můžeš za to,
že proudem vzata lávka tato?
Ty k žalu nemáš příčiny,
jdi domů tich, jsi nevinný;
tu ženu tam neb toho muže
víc nevykoupíš, olej tvůj
a říkání tvé nepomůže,
kde sama chce, tam bere smrt;
a darmo na ni voláš stůj,
ať po polsku neb v latině,
když chce — již má tě na klíně;
jest člověk pouze slepý krt,
kdy její kopáč v jeho týl
se zaryje — nech litanií,
pojď, sedni tady na pahýl,
a dívej se, jak vlny bijí
a rvou se v divém poskoku,
a šumí, proudí v hluboku.

Kněz.
To jiný náhled, pane, máš;
jsi těchto krajin milý host,
rád v taje hor těch nahlédáš,
já — konám jen svou povinnost,
nuž dovol, bych opustil tebe
a konal, co mi káže nebe.
(*Sedne na kámen, zouvá své střevice a vykasává talár.*)

Twardowski.
Ty blázinku, ty nechceš snad
ten divý ručej přeplavat?

Kněz.
Já, milý pane, prostě věřím,
já vlnám těmto jen se svěřím
a bůh v jich lůně studeném
mne ponese svým ramenem.
(*Stoupá odhodlaně do vln.*)

Twardowski.
Ó zadrž, kmete tajuplný,
tys vírou obr, srdcem dítě,
jak Krista ponesou tě vlny!
Hned pomohu ti okamžitě!
Ó šetř své vetché staré nohy,
jež lidstvu posloužily více
než mudráků všech vtip a vlohy.
Již bystřina ti šlehá v líce,
ty zhyneš — zadrž — stůj — již dost!

Kněz (*stoupá hlouběji*).
Je přísná moje povinnost!

Twardowski (*na ďábla*).
Nuž vystup rychle ze své skrýše,
na chvíli odlož k bohu zášť,
sem s beder letavý tvůj plášť
a kněze toho vznesem výše
přes divý ručej, úskalí,
by získal, co zde naší vinou
snad ztratil. Pospěš, do dáli!

Ďábel.
Kněz na mém plášti má snad jet?
To neviděl, to neznal svět!

Twardowski (*zuřivě*).
Nuž rozpni jen tu plachtu línou.
Ty musíš! Chci tak!

Ďábel.
Poslouchám!
Twardowski vrhne se za knězem a vytáhne jej s vlnami těžce zápasícího; ďábel rozpne plášť a stoupnou naň.

Twardowski.
Jen, otče, bez bázně se drž,
nezírej dolů, jaká strž
tam zívá a se děsně šklebí,
drž boha svého na své hrudi
a oko své povznášej k nebi.

Ďábel.
Ta společnost mne nejvíc nudí.

Kněz.
Jsem v rukou boha, co chce on
ať stane se, vždyť život, skon,
vše v jeho věčné leží dlani.

Twardowski (*zíraje dolů*).
Jak v hloubce se to sváří, pere
a syčí, kypí, vře a dere,
a jako ostré jehlice
z vln hrotů trčí tisíce,
výš pláštěm, aby na ten hrot
se jak cár mlhy nenabod!

Ďábel.
Však co je horší, nezříš dým?
náš plášť již hoří, chytnem s ním;
to vina, že ten vetchý kmet
má sebou svatou hostii.
Již hoříme!

Twardowski.
Tak zrychliž let!

Kněz.
Tvá milost, bože, promíjí
všem, kteří zkoušeli tě v hříchu;
ó nedej nám tu zahynout,
nás šťastně přenes přes ten proud,
vždyť tonem v mdlobě.

Ďábel.

Roven víchu
již hoří plášť; ve vteřině
jsme pohřiženi v hlubině.
Já vyplavu — však vy — to jiná.

Kněz (*žehná hostií plameny*).

Tvá vůle propasti jež spíná
a zavěšuje řetězy,
na kterých visí klenba nebe,
já Svatý, Velký prosím tebe,
kyň a tvoje vůle zvítězí!

(*Plamen ve mžiku uhasne, plášť vzepne se výše a letí volně nad ručej i skály.*)

Twardowski.

Nu, v kterou stranu letět máme?

Kněz.

Víc na pravo, tam skály láme
a žije bídně horal chudý;
zříš malou chýšku, vlepená
jest ve skal srázná temena
jak malé hnízdo vlaštoviči.
Tam nahé děti „chleba" křičí
a otec zmírá: balvanem
dnes zachvácen byl v díle svém.

Twardowski.

Nuž budeme tam v minutě,
jen otče stůj mi nehnutě.

Ďábel.

My letíme jak čas a sen.

Kněz.

Jsem zde — buď Pánbůh pochválen!

*

Noc. Hvězdné nebe. Twardowski sedí na břehu „mořského oka", pohroužen v dumy.

Twardowski.

Ten kněz mi nechce z mysli jíti,
zřím šedý vlas, zrak jak mu svítí,
to nadšením, jenž za kolébku
má jiný, lepší, větší svět.
Ó blázne, bij se v chorou lebku
a styď se v duši naposled!
Co vykonal již tento kmet,
jak veliký jest před svým bohem! —
Ký hlas to tam za skály rohem?

Hlas.

Jen dále ještě, deset kroků,
sluj vašemu se zjeví oku,
kde přebývá a s hvězdami
řeč mívá!

Hlas kněze.

Dík vám, skalami
již proberu se. S Bohem jděte!

Hlas.

Nuž opustím vás, když tak chcete.

Je slyšet vzdalující se kroky. Šustění v keřích, před Twardowským stojí kněz.

Twardowski.

Jak zabloudil jsi, otče, sem?
Co v této poušti děláš tady?

Kněz.

Ach, dobrý pane, ušetř vády,
že v myšlenek tvých dumný sněm
já vcházím, stařec do porady.
Mne cosi k tobě mocí láká,
já vetchý, slabý, letem ptáka
jsem lítal přes klest, přes kamení
a nyní vidím, tvému snění
snad budu darmo překážet.

Twardowski.

Ne, otče můj; ty znáš již svět
jak já — však tuším z lepší stránky
ten sníh, co pokrývá tvé spánky,
mi lepší dává odpověď
než hvězdná runa, skalní zeď.
Ó přej, ať v tobě čísti mohu!

Kněz.

Ó pane, obrať duši k bohu!
A zdá se mi čas svrchovaný,
když zahojit chceš svoje rány.
Ó netaj se mi, prosím, s tím.
Tys Twardowski, já dobře vím,
a řeknu ti, já ten jsem kněz,
jenž ku oltáři tebe nes,
tě křtil — tě vyučoval v mládí,
ó poslyš, co ti stařec radí!

Twardowski (*padne mu v náruč*).

Ach otče, otče, možno-li?
Dík, tisícerý vezmi dík,
v mém srdci vášeň zápolí;
ó ztiš vír tuch mých a jich ryk
na jediný jen okamžik!
Rci, co se stalo s otcem mým?

Kněz.

V blázinci umřel, co já vím.

Twardowski.

Ne s tím — leč s druhým, který cizí
mé matce odpustil ten hřích;
ó netaj, rci mi pravdu ryzí.
Oh byl to vzácný, hodný muž!
že v prvním hněvu návalu
mne proklel — smazal dávno již.
A co je také kletba taká,
sám osud žití o skálu
nás otlouká a za oblaka
když zvědavý zrak upíráme,
jen prázdné nic tam nalezáme.

Kněz.

Zas hlodá tebe pochyb had!
Ó kterak bych tě smířil rád
se světa během, s všehomírem,
tvou hruď naplnil oním mírem,
jímž dýchal dům váš rodný, milý
a celé jeho okolí;
ach, cítíš blaho dětských chvílí,
ach, slyšíš šumět topoly?
Tvá matka hladí tvoje vlasy . . .

Twardowski.

Leč otec můj — co dělá asi?

Kněz.

Jsi statečným? Nuž, pravdu slyš.
Když vrhnul jsi se v světa vír,
chtě najít štěstí, zlato, mír,
tvůj otec volil cestu jinou.
Chtěl spasit národ, vznést jej výš,
mu vrátit dávnou otců slávu
a pomoci mu k jeho právu,

šel do Varšavy, v jiných tlum
se vmísil stejně smýšlejících,
a brzy zaplál bouře šum,
a krev již tekla po ulicích.
A času duch ten zavál prudce
a smetl je jak smetí, chmýř,
je jali, utrápili v muce,
neb zavezli je na Sibíř!

Twardowski.

A mého otce mezi nimi.
Ó blázne, blázne, kde jsi byl!
Ty s nevěstkami prodajnými
jsi hejřil, líbal se a pil,
a to jmenuješ, že jsi žil!
Ty kněži vetchý, šedovlasý,
tys lidstvu sloužil roků řad,
můj otec vrh se ve zápasy
a za otčinu život klad,
co já jsem dělal? Marnotratně
vše síly ducha probíjel,
ze slámy vích si uvíjel;
ach nyní vidím, já žil špatně!
Ach otče, otče, kdybys věděl,
jak lítost ryje v ňadrech mých,
ty s radostí bys na mne hleděl,
ať z krajů, kde je věčný sníh,
či z hvězdných luhů nebeských!

Kněz.

Ó nech ten osten lítosti
v svém srdci dále na květ klíčit
a v žeň bohatou s radostí
pak budeš ducha dále cvičit.
Tys dobrý, silné srdce máš,
a pro ten skutek jediný,
že z vod mne vyrvals hlubiny
a byl mi pevný štít a stráž,
jsi vykoupil se před bohem.
Ó nech jen v srdci ubohém
ten nebeský dál růsti květ,
jež anděly tam, věř, byl set!

Twardowski.

Kde otec můj? Jej uvidět,
jen jeden pohled v jeho tvář,
pak třeba zemřít! S bohem buď!
Hleď, jitra první zlatá zář
již skaliska tam zlatí hruď
a bílý pozlacený mráček
tam pluje modrem jako ptáček,
jenž z rajských luhů náhle slet
a zabloudil v ten prázdný svět,
a hledá nyní cestu zpět
tím nebes mořem, jež bez mezí.
Měj vřelý dík můj — s bohem, kněži!
Jdu hledat otce svého; vím,
že ač mi nedal život, přece
on skutečným byl otcem mým.
Lne krůpěj ke krůpěji v řece,
jdu za otcem — chci mluvit s ním.

(*Odchází do své sluje.*)

Kněz.

Buď s bohem, synu, chraň tě bůh!

Černý orel slétne se skály a zatřepe perutěmi.

Hlas.

Tys zapomněl, že zlý tu duch,
jdi hezky domů, tím se bav,
že odešel jsi odsud zdráv!

(Pokračování.)

Středověkem k renaissanci.

Studie *B. Fridy.*

(Rok tisící a jeho následky. — Kacíři století XIII. — Tehdejší stav církve a její poměr k šířícím se studiím. — Tomáš Aquinský, její hlavní apologeta. — Jeho učenost a jeho význam pro církev i vědu.)

IV.

Pozorujeme-li duševní život národů evropských v oněch stoletích, jež následovala po pádu starého světa, zdá se nám, jakoby rokem tisícím ten pravý středověk dosáhl svého vrchole. Konec světa, oblíbený to předmět veškeré křesťanské spekulace, se blížil — chorobné snění lidí o životě za hrobem stalo se fixní jejich ideou. Víra, která jediná zde uměla podati jakési útěchy, slavila tehdáž největší svoje vítězství. Když ale ten osudný rok šťastně přešel, jako každý jiný, následovala ihned přirozená reakce. V této době dělá lidstvo dojem nemocného, který po dlouhé a bolestné chorobě vyšel poprvé z domu: těší se ze slunce, z modrého nebe, z každého květu, a když se tak s celou touhou kolem sebe rozhlédne, zdá se mu, že ten boží svět nebyl ještě nikdy tak krásný, jako v této chvíli; zapomene rázem na všecko, co vytrpěl, vrací se zase do života, a to s plnou chutí. Podobný proces pozorujeme také v duševním životě jedenáctého věku: člověk, který až dosud žil nenstále v jiných sférách, který na dně hrobu viděl „ozářenou bránu ráje", začíná si pojednou všímati světa; ve svém snění spadl náhle s oblak, ale cítí se volnějším; na místě andělů slyší ptáky a více se mu nestýská. Nový, svěží duch zavanul tehdáž Evropou, podobný velice oněm bouřlivým jarním větrům, které rozptylí zimní mlhy a vyčistí vzduch; každý den, který pak následuje, zdá se nám hotovým zázrakem. Takovým pravým jarem jest v dějinách volné myšlenky dvanácté století: Arnold z Brescie a boje lombardských měst za svobodu jsou nejlepším toho důkazem. Papežství i císařství utrpělo těžké rány: Alexander III povznesl moc papežskou pouze tím, že podporoval mladé republiky; Arnold nežil přece nadarmo. A pokročíme-li ještě o jedno století dále, nevěříme ani zrakům svým. Věk třináctý mohl by se dobře nazvati věkem kacířů. Bohužel, že se často pro věk 15. a 16. na ně zapomíná.

Když tak pročítáme jejich historii, musíme se věru jen diviti, co všecko ti lidé již tehdáž promyslili a procítili. Začali boj s panující církví; veliký byl jejich důmysl a ještě větší smělost, ale na tehdejší poměry slabé síly. Z celé nauky křesťanské nezbyl ani jediný článek, jehož by byli ušetřili. Jedni popírali počet božských osob, jiní osobu boha vůbec; tvrdili, že nemá bůh svobodné vůle, že neví o ničem, co děje se mimo něho a že se o celý svět vůbec ani nestará. Co pak se

světa samého týče, věřili, že jest věčný, se vším, co na něm žije; bůh není tvůrcem, člověk není tvorem a jako nebyl nikdy člověk první, tak nebude ani poslední; na světě jest vše stejné jako v první chvíli a bude jako bývalo. Neméně zajímavé jest, co učili o duši; jedni, že prý duše jsou padlí andělé, kteří musí přecházeti z jednoho těla do druhého dokud nebudou úplně očištěni, druzí věřili, že člověk má duše dvě, byli tedy trichotomisté; jiní, že duše všech lidí byly stvořeny najednou při začátku světa, a jiní konečně, že rodí se duše zároveň s tělem hned při početí. Jak vidíme, je to směsice těch nejrůznějších theorií starých i novějších; mnohá myšlenka jest ještě docela středověká, ale hned vedle ní v jedné duši zrodí se jiskra hodná století osmnáctého. Co nás zde zvláště překvapuje, jest jejich názor o vůli: tak zvaná svobodná vůle podlehá prý všemu, co vzbuzuje vášeň a proto není prý svobodnou; tím mizí soud, a všechen život po smrti. Jak se při takovémto spůsobu myšlení asi zachovali k svátostem a různým mysteriím víry, netřeba ani vykládati; odpadalo jedno po druhém. A co jest tak zvaný život věčný? Jenom vědecké vzdělání ducha, jež přechází s jedné generace na druhou, jiného nic.

Různé tyto sekty známé pode jménem Katharů, Valdenských, Albigenských, Manichejců a p. nabyly záhy velikého rozšíření po celé Evropě: v Provenci a Lombardii měly více škol nežli sami katolíci. — V jediné diecési Passovské založili si jeden a čtyřicet různých ústavů. Moneta, jeden z prvních žáků sv. Dominika, plakal prý tolik nad těmito útrapami církve, že až oslepl. Bylo by dojista velice zajímavo, kdybychom znali něco bližšího o vnitřním životě těchto novotářů: bohatým, ale někdy málo spolehlivým pramenem jsou spisy souvěkých otců církevních; pravím, že málo spolehlivým, neboť otcové církevní dívali se na to celé hnutí okem málo příznivým, za to však zachovali celou řadu různých legend a pověstí, které by jinak byly jistě zapadly. Tak vyčítají skoro všichni oněm kacířům, že prý šálili lid různými zázraky; že prý na hrobech svých učitelů uzdravovali nemocné, že rozhazovali mezi lidem knihy a tvrdili, že spadly s nebe a že je psal sám Kristus nebo některý anděl. Z toho všeho vysvítá asi tolik, že i tyto sekty, jako každé nové učení měly svoje visionáře, kteří rozmlouvali s bohem a s jeho anděly, svoje fanatiky, kteří jsouce přesvědčeni o svatosti svého povolání, šířili svoji víru všemi cestami. Není to nic nového: historie každého náboženství jest v podstatě stejná. Že to nebyli zrovna podvodníci, jest patrno zvláště z této věci. Jedna z nejslavnějších polemik proti Valdenským, vyčítá jim, že prý některý z jejich učitelů strávil celou noc při největší zimě v zamrzlé řece, jenom aby získal jednoho proselytu. To není podvod, ale fanatismus.

Kterak se to stalo, že tyto všecky novoty mohly nabyti takového rozšíření? Vždyť církev tehdáž panovala s plnou mocí a víra sama měla ještě takové kouzlo pro svět, jako sotva co jiného. Ano, právě v tom nalezneme nejlepší odpověď ku své otázce. Víra byla tehdáž lidem potřebou; kdyby byli nalezli v panujícím náboženství to, po čem srdce jejich toužilo, byli by sotva hledali co jiného. Ty všecky různé sekty jsou jenom různé cesty, jimiž myslící duch a toužící srdce hledalo pravdu. Církev, jak tehdáž byla, jich uspokojiti ovšem nemohla. Sami spisovatelé církevní, jak staří tak i novější, uznávají, že stav tehdejší církve byl velice smutný. Podobné asi nedostatky, jaké v stoletích následujících hyzdily vždy citelněji církevní správu a celý církevní život, objevily se tehdáž také na poli dogmatiky a moralky. Církev sama skládala celou vinu té věci na Maury a Židy a měla pravdu; oni to byli, kteří přinesli a rozšířili po celé jižní Evropě jednak řeckou filosofii, jednak studium věd přírodních. Synoda Pařížská r. 1209 zakázala některé knihy Aristotela i s jejich kommentáři, a víme s jistotou, že právě ony arabské kommentáře byly hlavní příčinou toho zákazu. Ovšem, že filosofie sama byla církvi také málo pohodlnou. Tehdáž poprvé vysloven byl názor, že nějaká věta dle theologie sice pravdivá, může od filosofie býti zavržena, a že zůstává přece pravdou, ale pouze náboženskou; jinými slovy: tehdáž poprvé začali lidé různiti obory duševní práce, začali rozeznávat od sebe dva tak různé pojmy, které až dosud mívaly stejný význam: totiž věděti a věřiti. Tentýž hřích vyčítala o dvě století později církev také humanistům, že prý jenom proto, aby si pojistili pokoj ve svých studiích, předstírali jakousi orthodoxii, které vlastně u nich nebylo, že prý jednotlivým dogmatům přiznávali sice pravdu, ale pouze relativní, kdežto prý názorům svým vlastním, k nimž buď cestou volné spekulace nebo vždy více se šířící empyrie byli dospěli, přičítali pravdu absolutní. Naproti této nové methodě zůstávala církev aspoň na první čas beze vší rady, řekněme krátce: nebyla na to připravena. Hleděla pokud možno bylo obhájiti staré poměry. Ještě r. 1230 psal Řehoř IX doktorům pařížským důtklivý list, kterým je napomíná, aby k vůli moudrosti lidské nezanedbávali moudrosti boží. Citujeme z něho pouze úryvek zvláště významný pro celou tu dobu: „Vzdělávati filosofii na ujmu theologie znamená asi tolik jako sestoupiti s hlavy až do nejnižších částí těla, jako nutiti královnu, aby zastávala povinnosti obyčejné služky — jinými slovy: přičítati přírodě, co jest dílem pouhé milosti. Nechť oni učitelé, kteří předkládají žákům svým suché listí na místě ovoce, nechť dobře uváží, že víra, chceme-li ji dokazovati přirozeným rozumem, stává se lichou a ničemnou. Nedejž bůh, aby krávy hubené pohltily krav tučných!“ Tedy jak patrno, hájila církev ještě nyní starou methodu, dle níž měla filosofie a veškeré studium býti pouze ve službě theologie a papež Jan XXI ještě r. 1277 odsoudil najednou 222 kacířských thesí, k nimž různé sekty té doby se hlásily. Ale pouze proklínati již tehdáž přece nestačilo; církev cítila to sama. Věděla, že musí užívati stejné zbraně proti svému nepříteli, neboť veškeré krvavé pronásledování století XII a XIII ukázalo se býti málo působivým. Na štěstí zrodil se v lůně jejím muž, který nadán velikým důvtipem, ozbrojen neobyčejnou znalostí písem a otců církevních a sílen nadšením, jež hodno bylo dob apoštolských, vystoupil co její ochrance. Byl to nejslavnější žák Alberta Velikého a hlavní sloup veškeré scholastiky, Tomáš Aquinský. Byl ještě velmi mlád, když s generalem svého řádu ubíral se do Paříže, aby tam studoval. „Chtěl byste býti králem v tomto hlavním městě?“ tázal se general svého soudruha. — „Raději chtěl bych slyšeti zde výklad Jana Chrysostoma o evangeliu sv. Matouše,“ odvětil Tomáš, a tato touha posloužiti církvi duchem svým v její nesnázích zůstala

základem celé jeho bytosti. Jaký jest asi celkem význam tohoto muže, jenž nejen církev ale i přední učence doby své i pozdější naplnil obdivem a úctou? Řekněme to zkrátka: díla Tomáše Aquinského jsou jakousi resultantou veškeré učenosti, která od nejstarších dob pod ochranou církve byla pěstována; on jest přirozeným dědicem sv. Anselma, Bernarda, Pietra Lombarda, i Alberta Velikého, kterýžto mistr byl pro jeho duševní rozvoj zvláště důležitým. Ona summa lidského vědění, co základ studií theologických, jak o ní blouznil Albert, zůstala idealem i Tomášovi; nelze upříti, že důvtipem a obratnou dialektikou mistra svého daleko předčil — ale v jedné věci zůstal za ním daleko pozadu: studium věd přírodních, jemuž se Albert věnoval s takou láskou, nedovedl Tomáš oceniti. Albert byl mnohem modernější, ale Tomáš byl více synem a výrazem své doby. Jeho činnost vědecká splývala zároveň s činností polemickou: proto hlavně přemýšlel, proto studoval, aby mohl bojovati proti nepřátelům církve. Učený Pico della Mirandola přál si míti onu sílu, s jakou uměl prý Tomáš potírati svoje protivníky; a co se jeho učenosti týče, užil při skládání velikého díla svého celkem sto šedesáti různých autorů, jichž svědectví se dovolává; nejsou to pouze otcové církevní, nýbrž i staří filosofové, historikové a básníci řečtí a římští, jichž citáty jeho spisy se hemží.

Jak živým výrazem doby své byl, souditi můžeme z té okolnosti, že mimo jazyky evropské přeloženy byly spisy jeho do řečtiny, hebrejštiny, arabštiny, arménštiny a čínštiny. Všichni učenci věku 14. a 15., sám veliký Erasmus dávají mu nejkrásnější svědectví. „Kdyby byl Tomáš se cvičil v řečnictví, byl by největším řečníkem své doby," praví o něm Erasmus; „kdyby mu byl zbýval čas a kdyby se mu bylo dostalo přiměřeného vychování, byl by slavným humanistou." A tak obětoval všecko jenom službě církve! Škoda toho důvtipu, škoda té práce! Nevím, který malíř vykreslil tu nejlepší allegorii víry, co jsem kdy viděl: vážná ženská postava, ovšem s křížem v ruce, stojící — na svém vlastním plášti! Čím dokazuje hlavně Tomáš všecky svoje these? Textem písma, dekrety koncilů a svědectvím otců. Jsou-li někomu svědectví ona postačitelnou autoritou, není věru třeba dalších důkazů — jinak stará filosofie a lidský rozum vůbec zde málo poslouží. Kant sice praví, že existence boha jest myslícímu duchu postulatem — ale dříve ukáže jak liché jsou všecky tak zvané důkazy, které se obyčejně za tím účelem uvádějí. —

Na konci ještě, co vypravuje legenda o posledních jeho dnech. Jednou klečel prý na modlitbách před křížem; tu pojednou otevře Kristus svoje ústa a praví: „Dobře jsi o mně psal, Tomáši, jakou žádáš odměnu?" — Jenom tebe, Pane, jenom Tebe, odpověděl nadšeně Tomáš. Církev přijala tuto legendu za pravou a nežli začali jednání na koncilu tridentském, položili na oltář vedle svatých písem také spisy Tomáše Aquinského.

Z nové poesie turecké.

Přeložili *R. Dvořák*, veršem *Jan Červenka*.

Z Dîvânu básnířky Fitnety.

Gazel.

Mně miláčkova bledá tvář
se vždycky v plné kráse jeví.
Tak na obzoru slunce zář
z tmy noci plamenná se jeví.

Hled jeho každý potají
všech dívek srdce opájí,
snů jiskry z něho šlehají
a bol se v jeho jase jeví.

Kol čela, jako lesklý had,
mu létá vlasu černý spád.
Ó nádhero! Vděk jeho vnad
se v tobě, temný páse, jeví!

Když oholí vous na bradě,
jak slunce plane v západě.
Bez trní růže v zahradě,
ó rcete, takou zda se jeví? — —

Však Fitnet, nevěř mysli hrám,
jeť naděj celá často klam!
V co věříme, to šalbou nám
se v pozdním teprv čase jeví!

Gazel.

Na rtech jen útlé, vonné chmýří,
tvář miláčkova konzlem svítí zajisté!
Tak z jara deštěm porosena
se v ranním slunci růže třpytí zajisté! — —

Na lodi věrné oddanosti
již napni plachty důvěry.
Nad mořem naděje a touhy
vlá zticha vítr příznivý ti zajisté! — —

V tom jaká milost líbat rety,
jež vous obtížil květem svým? —
Vždyť pouze jaro, když se vrátí,
v nás čisté víno pít žár vznítí zajisté! — — —

Ty's Fitnet příliš prostořeká!
Kdo ptá se tě po tužbách tvých?
Teď zaslonžíš, by miláček tvůj
ti ztrpčil sladkou chvilku žití, — zajisté!

Derviš Seid Reefet.

Gazel.

(Při poslední revoluci.)

Pod tíží choutek nevázaní
my oslové jsme hloupí všichni!
Nám stačí osudu kosť suchá,
nám, již jsme psové skoupí všichni!

Na poušti zlovůle a žízně
jsme květy znova rozpučelé,
a zkvétáme, ať zlob či přízně
v nás bije déšť a kroupy, všichni!

Nám kdyby Plato vstal a z bludu
nás vyvésti chtěl zatemnělé,
my zacpem ústa mu jak sudu
a zůstaneme troupy všichni!

Jsme lvové — spící, k činu líní.
Co do žen nám a jejich dětí!
Jsme psi, již chudé vztekem špiní
a v nenávisti loupí, všichni!

Dle vašich slov jsme Foenixové:
a zatím jako mouchy v medu,
z nás každý v bahnu, blátě plove
a v močálu jsme stoupy všichni!

Či myslíte, že sama spadne
zeď svévole a stavba zvůle,
když paláce, v němž hloupost vládne,
vy největší jste sloupy všichni?! — —

Však teď, co král mne, Reefeta,
na věrnost přijal poslušného,
sám stojím zde u brány světa
a čekám, kdo sem vstoupí všichni!

Sultân Selîm III.

Básník známý pod jménem Rifa'et.

Žalozpěv nad svržením s trůnu.

Nad osudu mého ranou milenky mé všecky pláčí,
pláče choré srdce moje, slze bídy skráně pláčí!
Zkrvavené moje zraky žalu trpké slzy pláčí,
ve dne v noci oči moje, ve dne v noci hořce pláčí,
a kdo znají muka moje, všichni, všichni se mnou pláčí!

Osten bídy otrávený do prsou mi dráp svůj vtíná
a to srdce v bolesti své starých křivd již zapomíná!
Přišel ke mně osud zrádný, závoj růží strh' mi s klína,
a proud slzí z ran se vydral krvavý, jak slzy vína.
Ach, teď nad hrůzou mé strasti samy květy hořce pláčí!

Odloučení věrných srdcí smutkem celou duši zkalí,
ale posměch nepřítele ještě více v srdci pálí.
A že hněv ten na mou hlavu nezaslouženě se valí,
nahlédl sám věčný lékař, zaplakav nad mými žaly,
řka: „Hle, věčné oči moje nad tvou bídou lékem pláčí!“

Srdce moje unavené pozbylo již nářkem síly,
a jen v dutině mých očí stydlé kapky krve zbyly.
Proudem ohně rozpáleny tepny mé již seslabily,
avšak osud nad mou hlavou bez soucitu dále pílí,
a kdo spatřili mé rány, všichni se mnou hořce pláčí!

Na tvářích mi růže zničil dávno již pláč usedavý,
do srdce však jako upír osudu vztek padl dravý.
A vy díte, že té strasti Rifa'et se přece zbaví,
když jen žalem věčně stená a jen žal mu vře kol hlavy?!
Vždyť tak mnozí, ač se smějí, uvnitř slzy krve pláčí!

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

VIII.

Cesta po silnici ubíhala rychle. Kde bylo možno, klusali jsme chvíli, jinde musili jsme také i s koňů sesednouti a vésti je za uzdu, ale nezdržovali jsme se nikde. Veškerá naše skromná zavazadla naložena byla na mezcích, již statně kráčeli, pobádáni jsouce trnitými pruty v rukou honců. Pot se z nás všech jen lil, ale potřeba kázala, abychom si pospíšili, chceme-li být do večera v Catanii.

Ostatně byla to jízda v krajině sicilské, kde divadlo, jež se naskytá zrakům, dává zapomínati na unavenost. Všude háje, pahorky, pokryté vinicemi, zříceniny malebných budov a čisté domky v zeleni zahrad. Na černé půdě proudů lávových, přes něž jsme již musili přecházeti, bujel nejskvělejší život. Pohled na tu svěžest barev, na tu hojnost obrovských hroznů, zelin, zlatých oranžů, citronů a guirland květinových, tvořících od stromu ku stromu hustá loubí, jímá obdivem. Obyvatelé šťastného ráje pracovali ve svých sadech. V kožených vacích

nosili olej a trhali zlaté plody. Domky jejich ověšeny byly kol kolem maccarony, jež jako příze sahaly od střechy až ku základu. Tu a tam zaleskla se modrá hladina moře s několika nízkými rybářskými chatami, před nimiž spravovaly ženy sítě. Vzpomněl jsem si na dojímavou báseň Sonmetovu „Mladá matka italská u kolébky svého děcka“ a na obrázek, na nějž jsem v mládí často mnoho hodin patřil, vždy s novým zalíbením. Vše jako zde. Modré moře, na něm při břehu loďka, u ní mladá žena spravující sítě kolébajíc dítě své, v zadu nízká chatrč, za ní skála s roztroušenými nopály a nad tím azurové nebe.

Minuli jsme kastell Chiso, jenž stojí nad proudem lávovym, jenž zalil zříceniny Naxa i proud mezi Cantarou a Ponte della Disgrazia. Přejeli jsme Giarre a prohlédli si letem u S. Alfia zbytky známého obrovského kaštanu di cento cavalli v sousedství podobných obrů. Zřetelně bylo odtud vidět i černý zející jícen Val di Bove. Blížili jsme se již ku Aci-Reale, ku pověstné jeskyni Galatheině a Polyfemově, kde tento zabil skalou z Aetny Acise, milence nymfy té, jež proměnila krev miláčkovu v řeku, viděli jsme z dálky oněch sedm cyklopických skal, jež metal Polyfem po zbloudilém Odysseovi, když jsme spatřili před sebou bod, pohybující se směrem naším. Byl to povoz, v němž jsem poznal dalekohledem Carlinino coricolo. Puzen jsa snad zvědavostí, anebo že byla cesta velmi dobrá, dal kapitán velení k poklusu. Přiblížili jsme se takto povozu o velký kus.

Cesta vedla nyní kolem polí, vroubených ploty ze světlezelených keřů aloesových a trnitého indického kaktusu fíkového, jehož ostny nepropustí nikoho. Květy aloesů pozvedaly své svícnovité pestíky vzhůru, zatím co na jiných větvích zrály trnité plody vedle žlutých slunců. Podél silnice táhla se místem rokle porostlá houštím. Tu a tam přerýval cestu nějaký horský ručej, fiumara, jehož hluboké břehy kryly se v hustém křoví. Silnice vinula se v nesčíslných oklikách, překročujíc často mohutné vrstvy lávy, jež Aetna po pravé ruce se pnoucí, před staletími vychrlila.

Nebyli jsme ani tři sta kroků od coricola, když náhlý záhyb cesty nám je vzal z očí. Jeli jsme asi touž rychlostí jako povoz, což se kapitánu nelíbilo.

„Pospěšme poněkud,“ velel kapitán, „žeňme útokem, vždyť jedeme s kopce!“

Vojáci vytáhli nabité pistole, připravené po celou cestu, a naklonili píky, jako kdyby se jednalo o bůh ví co důležitého. Kapitán máchl šavlí a — — —

V tom okamžiku padla na blízku rána a za ní hned druhá. To bylo asi u coricola. Jakási velká úzkost sevřela mi prsa a mžikem letěl jsem ku předu. Za mnou hnala se celá eskadrona, div koně nepotrhala. Řinkot zbraně mne ohlušil.

S rychlostí blesku přeletěl jsem na vzdálenost asi dvou set kroků a viděl jsem vše. Několik banditů neb povstalců obklopovalo coricolo rvoucích se s vetturinem, zatím co jiní snažili se strhnouti Carlinu s vozu, čemuž se tato statně opírala. Zahlédl jsem, kterak nadlidskou silou odstrčila jednoho lupiče.

Náhlý útok náš byl pro ně zajisté nepředvídaným. Bylo na nich viděti, že jsou pomateni. Z útočníků stali se přepadení, již počali hledati spásu svou v houští u cesty. Vojáci i důstojníci skákali s koní a s pistolí v jedné a píkou v druhé ruce dali se do honční. Píky konaly znamenité služby prorážejíce nejhustší křoviny. Rány z obou stran jen se sypaly. Bylo lze dobře rozeznati naše pistole a silnější rány ručnic.

Přepadení, dle všeho garibaldiáni, bránili se houževnatě. Kdybychom nebyli stáli aspoň v trojnásobné přesile proti nim, kdo ví, jak by to bylo dopadlo. Na naší straně nebylo také pořádku. Vojáci řítili se spěšně v před nedbajíce konlí, z křovin se deroucích.

Nehledě na to, co se kolem děje, uskočil jsem hned na počátku šarvátky ku Carlině. Leknutí zanechalo hluboké stopy v jejích očích. Chopila mne úzkostlivě za ruku, a když viděla, že všecko ustoupilo se silnice, pravila, třesouc se strachem:

„Pero byl mezi nimi. Věřím, že mne chce zabít. Namířil právě proti mně ručnici, když jsem vás spatřila. Jen rychlé uhnutí zachránilo mne před ranou jeho pažby.“

Náhlý vztek projel mými žilami. Nedoslechl jsem téměř již ani posledních slov jejích, vrhaje se také do boje s tím pevným úmyslem, abych Perovi roztříštil hlavu.

Čtvrt hodiny trvala ta krvavá řež v křoví. Rokle, do níž bandité se ukryli, zdála se, že ani nebeře konce. Bylo již povážlivo postupovati, abychom nevrazili na léčku. Kapitán dal troubiti k ústupu. Žert stál nás dva mrtvé a osm raněných. Ztrátu banditů nemohli jsme vypátrati. Tři mrtví a dva těžce píkami zranění byli odnešeni na silnici. Carlina právě chopila mne za ruku, když jsem na ně pohlédl. Myslil jsem, že vykřiknu radostí, poznav v jednom raněném Vittorea z Taormina. Poznal mne ještě také, ačkoliv oči jeho počínaly se již kaliti. Zašeptal slabým hlasem:

„Varujte se toho Pera. Poznal vás a nyní šťastně uprchl. Jest mstivý, chce vás zabiti. Carlino modli se za mne. Nezavraždil jsem nikdy nikoho, nejsem snad hoden, abych zemřel jako zvíře.“ — Za tři minuty zavřel oči.

Druhý, méně raněný, vypravoval, že celý houfec šestnácti mužů, přichází od Messiny. Tři soudruhové, z nichž jeden tu leží mrtev, přidali se k nim v Mole. Na radu druhého, v němž jsem poznal Pera, vyšli si na coricolo. Nechtěli střileti, aby nepoškodili koně, o něž jim hlavně šlo. Ony dvě rány, jež jsme slyšeli, vypálil vetturino, jenž neutrpěl při celém zápase ničeho.

„Nyní mne bude Pero jistě sledovat a veškerá opatrnost mne před ním nezachrání!“ naříkala Carlina.

„Máš ještě mne zde a celou posádku Catanie, aby tě hlídali.“

V houštině asi tři sta kroků od nás se zablesklo a koule zafičela mi kolem hlavy. — „To je Pero!“ vykřikla Carlina prudce a klesala k zemi. S velikým namaháním držel jsem její bezvládné tělo, zatím co asi dvacet lancierů vrhlo se na novo do houští.

Tentokráte marně. Bandita zmizel beze stopy.

Vzkřísil jsem děvče s velikým namaháním. Nechtěla se více mé ruky spustiti, a z tváří vojáků bylo lze souditi, že ji poznali za dívku z Taorminy, s kterou jsem mluvil v amfiteatru. Snad padlo i několik špatných vtipů. Musil jsem sebrati veškeru svou filosofii, abych nedbal lichých náhledů o své šlechtické urozenosti a o tak zvaném společenském taktu. Abych dokázal, že jsem povznešen nad nízké předsudky, nechal jsem ruku svou v její jda podle ní až do Aci-Reale. Musili jsme se ubírati velmi pomalu. Raněného banditu a jednoho hůře pošramoceného posadili jsme v prázdné coricolo a k vůli ostatním jsme se v pravém smyslu slova vlekli.

Ve tvrzi aci-realské zanechali jsme všecky se žádostí, aby postaráno bylo o mrtvoly zůstavší na silnici. Carlině najal jsem jiný povoz za zkrvácené coricolo a úprkem snažili jsme se nahradit, co jsme zameškali.

(Pokračování.)

Nad starou písní.

Přes tu píseň šlo sto let
a ona jak polní květ
plna rosy chví se, voní,
a je slyšet v ní to zněť,
jako ptáče v křoví zvoní.

Po tom jaru šlo sto jar,
otec v hrobě, vnuk je stár,
děd kde spí, už stopy není; —
sterý rozkvět, sterý zmar,
jenom zde to ptačí pění.

Vůně střemchy, slunce vznět
zůstal na té písni tkvět;
v jarním vzduchu, v květné sněti
vše, co cítil, viděl děd,
vidím, cítím po století.

Písni! tvojich na křídlech
z kých to krajů vane dech?
Mine vše? Neb můž' to býti,
že v nebeských nápěvech
utkví kdes i lidské žití?

J. V. Sládek.

Palma otce Antonína.

Napsal *T. B. Aldrich.*

Blíže nábřeží a nedaleko staré francouzské kathedrály na Place d'Armes v Novém Orleansu stojí krásná palma datlová, třicet stop zvýší, rozkládajíc směle své široké listy v tomto jí cizím podnebí, jakoby její křivé kořeny ssály vláhu rodné své země. Sir Charles Lyell ve svém spisu „Druhá návštěva Spojených obcí“ praví o této exotické rostlině jak následuje: „Strom ten jest sedmdesát neb osmdesát let stár, neboť otec Antonín, římsko-katolický kněz, jenž před dvaceti lety zemřel, pravil panu Bringierovi, že vypěstoval ho za svého mládí. V poslední vůli ustanovil, že dědicové jeho pozemku mají nároků na tento majetek pozbyti, kdyby palmu tu porazili.“

Chtěje se dozvěděti něčeho o životě otce Antonína, chodil Sir Charles Lyell na výzvědy ku starým kreolským obyvatelům předměstí. Že starý ten kněz na sklonku svého života velmi zhubeněl, že chodil ulicemi jako mumie, že očividně chřadnul až konečně shas': to byl slabý a neuspokojivý výsledek celého jeho pátrání. A toto jest vše, co se asi vypráví o otci Antonínovi.

V letě roku 1861, když ještě Nový Orleans obležen byl tlupami povstalců, seznal jsem v Alexandrii Virginské dámu z Louisiany — říkali jí slečna Blondeauova — jež mi dala podnět k následující legendě, týkající se otce Antonína a jeho podivuhodné palmy datlové.

Bude-li se moje vypravování zdáti čtenářům kusé, bude to zajisté jen proto, že nejsem oděn v černý hedbávný šat s výkrojem z jemných krajků kolem šíje jako slečna Blondeauova a proto nemám jejích očí a rtíků a jižní melodičnosti jejího hlasu.

Když otec Antonín byl ještě velmi mladým člověkem, měl přítele, jejž miloval jako svůj život. Emil Jardin opětoval jeho náklonnost, a oba byli ve svém přátelství pravým divem města v němž bydleli. Jeden nebyl nikdy viděn bez druhého; studovali, procházeli se, jedli a spali společně.

Tak začala slečna Blondeauova s výrazem Fiametty vypravující Florentinským svou nejlepší pohádku v zahradě Boccacciově. Antonín a Emil připravovali se k stavu kněžskému a vskutku byli již také učinili předběžná opatření, když jakási příhoda změnila běh jejich života.

Jistá cizí dáma z jednoho z bezejmenných ostrovů tichomořských přibyla před několika měsíci do jejich sousedství. Dáma ta náhle zemřela a zanechala dívku šestnácti- až sedmnáctiletou úplně bez přátel a nezaopatřenou. Oba mladí muži byli k nemocné po čas její churavosti přilnuli a po její smrti dojati zoufalým postavením Angeliky, dcery její, přísahali si bdíti nad ní a milovati ji jako svou vlastní sestru. Angelika byla divoké, cizí krásy, vedle níž krása jiných žen zdála se blednouti; a mladí muži během času zpozorovali, že poměr k jejich schovance přestal býti pouze bratrským, jakým byl zprvu. Zkrátka, oni se do ní zamilovali.

Bojovali se svou beznadějnou vášní den ode dne, aniž by se jeden druhému byl svěřil se svým tajemstvím, neboť přísná pravidla, jimž se jim bylo podrobiti, vylučovala pomyšlení na lásku a manželství. Až posud žili v klidném ovzduší zbožného rozjímání netknuti než onou náboženskou horlivostí, jež před věky mnohé učila vzdorovati mukám a usmívati se uprostřed plamenů.

Avšak rusovlasá dívka s velikýma očima a hlasem lahodným jako tklivé zvuky hymny nešporní vstoupila mezi ně a jejich asketické sny o ráji. Svazky, jež oba mladé muže k sobě poutaly uvolňovaly se jeden po druhém. Konečně jeden druhému vyčetl z bledých lící povídku o své vlastní zoufalosti.

A ona? Zdali Angelika sdílela jejich hoře, o tom její tvář nevyprávěla ničeho. Byla podobna tváři svaté na okně chrámovém. Jednou však když překvapila oba muže a zaslechla slova, jež zdála se páliti ohněm na rtech mluvících, její oko na chvíli vzplanulo, pak se odvrátila s tváří, v níž nebylo znáti pohnutí, s tou tváří vroubenou vlajícími zlatými vlasy neb

„Ze zlata a rudého plamene stvořil bůh ten dlouhý vlas.“

Jedné noci Emil a Angelika byli pohřešováni. Uprchli — kam, nikdo nevěděl a nikdo se o to také nestaral kromě Antonína. Byla to těžká rána proň, bylť se odhodlal vyznati Angelice svou lásku a přiměti ji k útěku s ním. Proužek papíru pošinul se s foliantu na klekátku umístěného a padl mu k nohoum.

„Nehněvej se,“ pravil lístek prosebně, „odpusť nám, neboť se milujeme.“

Tři léta minula, dosti zdlouhavě.

Antonín stal se knězem a byl považován za muže čím dále tím šťastnějšího; avšak jeho líce byly bledé a jeho srdce těžké, nebylo radosti pro něho na světě.

Čtyři léta uplynula, když došlo mladého kněze psaní pokryté zcela cizozemskými známkami poštovními — psaní od Angeliky. Umírala; — zdali jí odpustí? Emil byl předešlého roku padl za oběť zimnici, která na ostrově zuřila, a jejich dítě, Angelika, málem by jej bylo následovalo. Dojemnými slovy prosila Antonína, aby staral se o její dceru, dokavad nebude dosti dospělou, by vstoupila do ústavu Svatého srdce. Psaní bylo ukončeno spěšně cizí osobou, jež ho zpravovala o smrti paní Jardinové, a oznamovala, že Angelika dopravena byla na loď, by v brzku opustila ostrov z jistého přístavu západního.

Psaní to opozděno bouří a ztroskotáním lodí bylo nesčíslněkráte přečteno a slzami smáčeno, když malá Angelika přijela.

Antonín spatřiv ji vykřikl radostí a podivením — byla tak podobna ženě, již on byl miloval.

Vášeň, již byl v srdci svém potlačoval, propukla znovu a obrátila se na toto dítě, v němž spatřoval nejen svoji bývalou Angeliku, ale i svého přítele Emila.

Angelika byla oné cizí, divoké krásy jako její matka — téže ohebné stepilé postavy, téže bohaté barvitosti pleti a velikých tropických očí.

Po jeden neb dva měsíce cítila se Angelika velmi nešťastnou ve svém novém domově. Mluvila stále o krásném kraji, v němž se zrodila, o ovoci a květinách, o tmavomodrém nebi a bublavých říčkách spěchajících k dalekému moři. Antonín nemohl jí ukonejšiti.

Poznenáhla přestávala plakati a chodila po chatce bez útěchy mdlým znaveným krokem, jenž vrýval se Antonínovi do srdce. Malý papoušek dlouhého štíhlého těla, jejž byla na lodi s sebou přivezla, lítal za ní z jizby do jizby v němé touze po oněch teplých váncích, jež čechraly kdys jeho pestré peří.

Nežli minul rok, Antonín pozoroval, že červenost zmizela s jejích lící, že lesk jejích oči uhasnul a že její drobná postava stala se ještě útlejší.

Povolal lékaře, leč tento nemohl ničeho nalézti vyjma slábnutí a chřadnutí. Nemohl tomu porozuměti. „Je to jakýsi zdlouhavý neduh duševní,“ pravil učenč.

Takto Angelika slábla ode dne ke dni. Opouštěla teď zřídka kdy pokoj, a Antonín musil si konečně vyznati, že ji ztratí. A on si ji tak byl zamiloval!

„Mé srdečko,“ pravil k ní jednoho dne, „pověz, co ti schází?“

„Nic, můj otče,“ neb tak si mu zvykla říkati.

Minula zima a jaro přišlo se svými květy a Angelika zdála se okřívati. V své malé bambusové židli houpávala se ve vonném večerním vánku vlnitým pohybem jako krásný štíhlý strom.

Někdy zdálo se, že cosi tíží její mysl. Antonín pozoroval to, leč mlčel. Konečně promluvila.

„Blíže našeho domu,“ pravila malá Angelika, „blíže našeho domu na ostrově rostou palmy pod modrým nebem. Ó jak tam je krásně! Zdá se mi, že pod nimi ležím po celé dny. Jsem velmi, velmi šťastna. Stýskalo se mi po nich tak tuze, že jsem se z toho rozstonala. Nezdá se vám, že tomu tak, můj otče?“

„Ba ano!“ odvětil Antonín smutně. „Pospěšme na ony krásné ostrovy, kde palmy šumí.“

Angelika se usmála.

„Jdu tam, můj otče.“

Za týden po onom večeru hořely voskové svíce u její hlavy a nohou.

Všemu bylo nyní konec. Antonínovo srdce bylo prázdné. Smrt, jako druhý Emil urvala mu novou Angeliku. Neměl více co činiti, než odložiti uvadlou květinu.

Vykopal mělký hrob ve své zahradě a narovnal čerstvou hnědou hlínu na svého miláčka.

Za tichých večerů bylo lze spatřiti kněze seděti u rovu ruce složené nad nečteným breviářem. Přišlo léto do oné slunečné krajiny a za ranního šera a po západu slunce Antonín prodléval u hrobu. Nemohl býti bez něho.

Jednoho jitra spatřil, jak útlý stonek se dvěma podivně utvořenými listy vyrůstá ze středu hrobečku. Zprvu zpozoroval to pouze náhodou, avšak když stromek sesílil a byl tak nepodobným všem stromům, jež Antonín byl kdy viděl, pěstoval jej s péčí.

Jak rovný, štíhlý a pěkný byl! Když se pohyboval ve večerním vánku, zdávalo se Antonínovi, že Angelika stojí v zahradě.

Dny prchaly a Antonín pěstoval křehký stonek jsa žádostiv, jaký bude jeho květ, bílý, rudý či zlatý?

Jedné neděle jakýsi cizinec s opáleným obličejem podobný námořníku opřel se o zábradlí u zahrádky a pravil: „Jak krásnou palmu datlovou to máte, pane!“

„Můj bože,“ vzkřikl otec Antonín, „a je to palma?“

„Ovšem,“ odvětil muž, „a nikdy bych neřekl, že může vyrůsti tak velikou.“

„Ó můj bože!“ to bylo vše, co otec Antonín mohl pronésti, k sobě však pravil: „To dobrý bůh mi ji daroval.“

Pakliže otec Antonín strom dříve miloval, nyní jej zbožňoval; zalíval a pěstoval jej a byl by jej obejmul. Zde měl Emila, Angeliku a její dítě vše v jednom.

Léta minula, a palma i kněz rostli spolu, jen že jeden slábnul a druhý se sílil. Otec Antonín byl již dávno překročil poledník života a strom byl ve svém mládí. Nestál více v osamělé zahrádce, neboť množství krásných domů nakupilo se kolem Antonínovy chaty, jež shlížely úsměšně na její skromnou doškovou střechu. Domy vyrůstaly rychle na všech stranách a hleděly ji vytlačiti. Leč on lpěl na ní jako kojenec na prsu mateřském a nechtěl ji prodati.

Podnikatelé nabízeli mu zlato, leč on se jim vysmál. Někdy trpěl hlad a zimu a byl jen nuzně oděn, leč smál se tím více.

„Odstup, Satane," zdál se úsměv starého kněze mluviti.

Otec Antonín byl nyní velmi stár a sotva chodil, avšak vydržel seděti v zahrádce a ošetřovati svůj strom, jejž miloval jako Arab; a tam seděl, až nejhorší všech spekulantů přišel k němu. Avšak ani při smrti otec Antonín nezapomněl na svoji palmu.

Majitel pozemku ztratí jej, jakmile ublíží stromu.

A tak stojí v úzké, tmavé ulici jako krásná snivá cizinka, jejíž lepost okouzluje oko a jejíž vůně omamuje dech.

Nechť zvadne ruka, jež dotkne se jí nešetrně!

„Neboť roste ze srdce malé Angeliky," končila slečna Blondeauova smutně.

Přel. *Otakar Klazar.*

FEUILLETON.

Z dějin starého Egypta.

Žádný národ světa neusiloval tak o zachování svých pamětí jako národ Egyptský. Každý kámen zbořených měst podél Nilu, každý sloup, každé skalisko vypravují nám o moci jejich a hrdosti. Egypťan vtisknul známku svého žití na čelo obklopující jej přírody. Otesával skály, měnil koryta velkých vod, chránil své úrodné tmavé údolí před pískem Lybické pouště. Na zříceninách egyptských jeví se ohromující velikost v pojmutí a bezmezná ráznost a síla u provedení. Egyptskému staviteli nebylo nic nemožného.

Písmo obrázkové sloužilo zrovna tak zaznamenávání událostí, jako za okrasu. Písmo to jest doplňkem egyptské architektury. Celý Egypt jest pokryt tímto písmem. Na samých lomech, odkud brán kámen ku stavbám a k obeliskům, nalézáme štíty Faraonův, zápisky stavitelův ano i poznámky vtipkářů. I podsvětí, pohřebiště, jsou plny tohoto písma. Bojovník, kněz, hvězdář, stavitel a básník spí tu vedle sebe „ve věčném obydlí" a na skalných stěnách zaznamenány tu živými barvami jeho jméno, rodina, služby pro veřejnost, život soukromý a přední události jeho doby.

To vše jsou věci známé. Od těch dob, co Champollion rozluštil egyptské obrázkové písmo, hieroglyfy, zvednul se závoj s historie velkého toho starověkého národa. Lepsius, Wilkinson, Rougé a Mariette učinili veliké věci v seznámení nynějšího člověčenstva s velikou vyhynulou kulturou egyptskou. Avšak material jest ohromný, v studiích se pokračuje a každým téměř dnem objevují se věci nové tak, že poznenáhla bude možno sestaviti dosti úplné dějiny politického i kulturního života staroegyptského na základě pouhých archaeologických zkoumání. Jest to tak ohromné vítězství vědy, že by jindy bývalo považováno za nemožné.

Jedním z nejpřednějších zkoumatelů věcí egyptských jest v naší době dr. Jindřich Brugsch. Z jeho velkého spisu „Dějiny Egyptu za Faraonů" vybíráme zde několik zajímavých dát. Brugsch pokusil se o sepsání pokud možná úplné historie egyptských dynastií od Menesa až k Alexandru Velkému. Celá jeho práce opírá se toliko o pomníkové nápisy a několik historických papyrův. Fantasie a domysly jsou vyloučeny. Historik píše to, co vidí a čte.

Král Menes panoval okolo roku 4455 před Kristem. Jméno jeho znamená „Stálý". Založil Memfis a odvedl od tohoto města řeku Nil poněkud na východ, aby se mohlo šířiti. Velká hráz, kterou zřídil, trvá do dnešního dne a brání vodám co rok vystupujícího Nilu. Konec života Menesova byl smutný: byl sežrán krokodilem.

První tři dynastie memphiských králů, počtem sedmadvaceti, panovaly 800 let. Již tenkrát měli králové kromě svých vlastních jmen také někdy nepříliš lichotné přezdívky v ústech lidu. Jeden z Faraonů první dynastie nazývá se Tota: „Ten, kdo bije."

Nejstarší, již dobře známý král jest Senoferu, zakladatel dynastie čtvrté, výbojce poloostrova Sinaiského. Kufu, zvaný od Herodota Cheops, byl jeho nástupcem. Kafra (řecky Kefrenes) a Menkera byli také z této dynastie. Stavební památky povstalé v této době jsou historicky nadmíru důležité. Tenkráte povstaly tři obrovské pyramidy zvané: „Světlá", „Veliká" a „Vysoká". Bylo to asi tři tisíce neb tři tisíce pět set let před Kristem a dvanáct neb sedmnáct set let před Abrahamem. Snad již dříve vytesána byla ohromná Sfinx. Nedaleko od této nalezena socha původce druhé velké pyramidy, Khafry, v troskách chrámu Isidy. Jest to krásné umělecké dílo a jeho identičnost dosvědčena jest nápisy. Kámen jest barvy tmavozelené a nadmíru tvrdý.

Že pyramidy byly stavěny za hrobky králův, a nikoliv jak se také časem domníváno za tím účelem, aby se zachovávala astronomická dáta, jest nyní mimo vší pochybnost. Jména vynikajících pyramid jsou velmi významná: Quebeh, chladná; Absetu, nejčistší z míst; Khaba, vystupování duší; Mensetu, místo pevné; Nutersetu, místo nejsvětější; Tatsetu, místo nejtrvalejší; Menak, hospoda života; Ba, duše. Jména dokazují, že králové věděli co staví. V starých dobách jal se každý Faraon stavěti pyramidu hned po svém korunování. Později spokojeno se s pouhými do skal vytesanými komorami za hrob.

Jeden nápis líčí obřady spojené s uložením balsamovaného těla královského v kamenné rakvi do pyramidy: „Jeho syn a nástupce zůstal delší dobu samoten s ostatky mrtvého panovníka. Pak vyšel, zavřel dvéře položiv na ně pečetní hlínu a vtisknul na ně svou vlastní královskou pečeť i rozkázal kněžím: Já, já jsem dokonal uzavření a žádný z králů víc nevstoupí sem." — Třetí velká pyramida byla prozkoumána plukovníkem Vysem i dovoleno mu odvézti sarkofag. Loď ztroskotala se u Giberaltaru, avšak víko sarkofagu bylo zachráněno, i čte se na něm do dneška modlitba za mrtvého krále.

O dlouhé době egyptské slávy a moci za následujících králů dynastií Thebanských ví se dosud málo. Větší část dějin od V. až do XII. dynastie pokryta jest dosud neprůhledným stínem. Z dob krále Assy, V. dynastie, zachovalo se několik průpovědí psaných na papyru od kraleviče Pta-hotepa. Papyrus ten chová se v národní knihovně pařížské. Jest starší o sto let než nejstarší literární památka. V výtahu zní takto:

„Jestliže stal jsi se velikým, byv dříve v stavu nižším, jestli jsi zbohatnul po chudobě a jsi proto prvním v městě, jestli jsi znám pro své bohatství a stal jsi se velikým pánem, ať srdce tvé nespychne pro tvé bohatství, neboť jen bůh jest původcem jeho pro tebe. Nepohrdej nikým, kdo jest čím byl jsi ty; buď k němu jako k sobě rovnému. Buď líce tvá veselá, dokud jsi živ; zdaž někdo vyšel kdy z rakve, když tam byl položen?"

Pátou dynastií přestává výlučné sídlení Faraonů v Memfidě. Od šesté až do jedenácté dynastie nalézalo se hlavní město v středním Egyptu. V době této povstaly Theby a za dvanácté dynastie vystaven obdivuhodný chrám Amonův v nynějším Karnaku. Panovníci XII. dynastie byli bojovní a rozšířili velice svou moc. Mezi nimi byli Amenemhat a Usurtasen I. často

jmenovaní na pomnících. Pohřebiště u Beni Hassanu jsou památkami prvních pěti králů z této dynastie. Za jich dob zahájen obchod s východem po Červeném moři a podnikány cesty do Puntu čili Ofiru za zlatem, slonovinou a kadidlem. Obrazy v hrobech představují Libyčany, Asiaty, Kušity i Egypťany. V této době vznikl Tanis v dolním Egyptě.

Zprávy o XIII. dynastii jsou velmi řídké. Papyrus, chovaný v Turině, nepopíratelně starožitný ale potrhaný a setřený, vypočítává neméně než sedm a osmdesát králů. Za této doby byly nížiny u Středozemního moře hustě zalidněny Semity, přicházejícími z pouště. Obecná řeč byla smíšena se slovy semitickými, zrovna tak jako angličina byla jednou přesycena frančinou. Hlavním městem kromě Tanisu bylo Pitom, zvané také Piank, město živoucího boha. Potomci obyvatelů tohoto města a okolí žijí dosud kolem jezera Menzaleh a v jich tváři jeví se jejich neegyptský původ. Usazování se cizinců činilo dobytí Egyptu snadným a vedlo ku vládě Hyksů, nebo králů pastýřských. Egyptské podání praví, že Hyksové byli Syrové, a dr. Brugsch myslí, že měli Araby za spojence. Hyksové dali Egyptu krále XV. a XVI. dynastie. Mezi tím byl horní Egypt po značnou dobu ovládán králi domácími. Zachovalo se ještě hrdé poselství krále Apopi k Ra-Sekenenovi, vladaři Thebskému. Zachovalo se podání, že Josef egyptský byl oblíbencem tohoto faraona Apopi, ačkoliv jak zaznamenáno jest, několik let hladu přišlo za panování krále Taa III., také jednoho z panovníků pastýřských.

Zde vypravuje náš autor příhody Josefovy a uvádí je ve spojení s tím, co známo jest o historii egyptské i způsobech. Že byl prodán za otroka, shoduje se s tehdejšími obyčeji. Bezpochyby že byl tenkrát poslední z Hyksů na trůnu v Zoan-Tanisu, nebo Auarisu, maje svůj dvůr po způsobu egyptském, ale nevylučuje obecné užívání semitického jazyka. Město Zoan, jak se často zvalo za Tanis, zmohlo se velice za dob Ramsesa II. a bylo od těch dob zváno Pi-Ramses. Dnes říkají mu San. Auaris leželo na starém pelusickém rameni Nilu a jest zříceninou, jakož také toto rameno Nilu již od věků jest zaneseno. Josef byl učiněn Adonem celého Egypta, což znamená „vladařem sídla života“. Bydlel bezpochyby v Zoan-Tanisu čili Pitomu, kde tamnější bůh tak nazýván. Jméno Josefovy ženy Asnat čili Asenat jest čistě egyptské. Otec její Potifera (dar slunce) byl knězem v On (Heliopoli). Jest podivno, že zachoval se papyrus, který může býti nazván nejstarší novellou a jenž jest parallelou příhod Josefových s ženou Putifarovou.

Bezpochyby mají obě pověsti týž původ.

Velmi důležitým objevením jest následující: Byl jakýsi Aahmes (dítě měsíce), o jehož výpravách byly nám zachovány zprávy. On nazývá sám sebe „náčelníkem plavců“ a vypravuje, jak vyjel s loďstvem z Theb, porazil krále Hyksů (bezpochyby Apopiho) a dobyl města Auarisu. Dr. Brugsch překládá tyto válečné paměti zúplna. Není pochyby, že tento proslulý bojovník dosedl na trůn a vládl celému Egyptu. Každým způsobem jest to Aahmes první z XVIII. dynastie a známý Řekům pod jménem Amosis. Aahmes byl tedy ten nový král, který povstal a „neznal Josefa“. Jeho matka byla Aahotep (služebnice měsíce) a její skvosty nádherné a nevyrovnatelné umělecké krásy byly nedávno nalezeny v rakvi její u Theb a chovají se nyní v Khedivově museu v Bulaku.

(Dokončení.)

Z celého světa.

* Anglický esthetik John Ruskin píše o knihách a odběratelích kněh: „Opakuji, že pohrdali jsme literaturou: což medle jest nám, jako národu, do kněh? Jak mnoho, myslíte, vydáme všichni dohromady na knihovny, veřejné i soukromé, když porovnáme to s tím, co vydáme na své koně? Jestliže někdo kupuje hojně knih, nazvete ho ztřeštěncem po knihách. Avšak nikdy nenazvete nikoho ztřeštěncem po koních, třeba by se svými koni přiváděl na mizinu, a přece nikde neslyšíte, že by se kdo přiváděl na mizinu knihami. Anebo, jděte ještě níže: jak mnoho myslíte, že leží peněz v knihovnách celého Spojeného království, veřejných i soukromých, u porovnání se zásobami vína ve sklepích? V jakém poměru stály by výlohy na knihy s výlohami na zbytečné a drahé jídlo? Mluvíme o potravě duševní, jako mluvíme o potravě tělesné; teď ale obsahuje dobrá kniha nevyčerpatelnou zásobu duševní potravy; jest to opatření na život, opatření toho, co nejlepší jest v nás; avšak, jak dlouho dívá se největší část lidí na knihu, ano na tu nejlepší knihu, než se odhodlá dáti za ni cenu velkého lososa? Ačkoliv bylo lidí, kteří ubírali svému žaludku a spořili na svém oděvu, aby koupiti si mohli knihu, jest přece většina lidí, kterým jest dobrý oběd milejší než nejlepší kniha. Zlaté náramky nám nejsou drahé, co sežvýkáme, také ne; avšak na knihu jest nám vždy peněz mnoho, i když jest nejlacinější.“ Tak píše se v Anglii, kde se za posledního půl roku prodalo 100.000 výtisků nového vydání básní Tennysonových.

* Požár divadla v Nizze vzbudil v Paříži čilou agitaci pro osvětlování divadel a jiných veřejných místností, kde se schází velké množství lidu, světlem elektrickým, které vylučuje každé nebezpečí zapálením i výbuchem. Světlo elektrické jest novými přístroji tak zdokonaleno, že nic nebrání praktickému ho užívání. V Anglii zavádí se již i do zámků velmožů. Na statku Sira Armstronga vyvozuje se elektřina vodní silou as půl míle od zámku vzdáleného jezera a převedena jsouc po drátech do hradu, osvěcuje jej co nejskvěleji. Tam kde jest vodní síly, jsou výlohy způsobené elektrickým osvětlením, obmezeny na pouhé zaopatření stroje a občasné vyměňování lamp. Nebylo by zajisté nevhodno, kdyby se místo plynu osvětlovalo naše velké „Národní divadlo“ elektřinou. Vydání uhradilo by se desateronásobně menší pojistkou proti ohni.

* Pařížská akademie věd rozdala v sezení ze dne 14. března 31 rozličných cen, vypsaných na vědecké práce z roku 1880. Dále vypsána celá řada themat k ucházení se o ceny v letech 1881, 1882, 1883 a 1885. Mezi jinými jsou následující: „Motory pro tramwaye; fysiologie champignonů; působení okolí na ústrojí rostlinné; struktura a vývoj korku; vnitřní ústrojí evropských korýšů; léčení asijské cholery; přehlednutí theorie o Jupiterových satellitech; pružnost krystalinických těles; původ atmosferické elektřiny a příčiny elektrických úkazů při bouřkách; úbranné očkování domácích zvířat; mořské, jezerní a zemní náplavy a nánosy na francouzském pobřeží od doby římské; rostlinopis severní Francie; určité známky smrti a zabránění pohřbu za živa.“ Ucházeti o cenu mohou se učenci všech národů.

* „Jak Niagara zpívá“ napsal loňského roku M. Schuyler v únorovém čísle časopisu „Scribner's Monthly“. Letos navštívil vodopád Niagarský jiný akustik a dotvrzuje, že tony, které slyší se z hromového hukotu vod, jsou tony dominantního akkordu naší přirozené hudební škály.

Redakce i administrace „Lumíra“ nalezají se od příštího čísla v Jungmannově třídě č. 22 n., v knihtiskárně Jana Otty.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna V. B. Čecha v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. [illegible]

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. dubna 1881. ČÍSLO 11.

Na hranicích.

Obrázek od *Jana Pamětného*.

I.

Anina Domáňova byla na Boru, na vysoké hoře, jež skoro celá stojí na území pruském. Jen část severozápadního úbočí, porostlého tmavým a hustým lesem je naše. Tam také jako po celé hoře leží pískovcových balvanův, až pod les, dolů do samého údolí různo rozmetaných. Ale nejvíce skal těch, však pevných, jako z kořene rostoucích a do nebe trčících, je na samém táhlém a prostorném vrcholu. Les tam také pro ně nemá zniku a jen houštinou a řídkými, slabými stromy tu živoří. Tu mezi těmi skalami, divných, divokých tvarův a podob Anina Domáňova bloudila.

Vyšla si odpoledne, bylo v neděli, aby se jednou na Bor podívala. Žila mu tak na blízku od svého narození, tedy již na osmnáctý rok, a ještě nikdy dosud nedostoupila jeho vrcholu.

Hledívala co den k němu, jak to rodiče a všichni činívali, kteří dle Boru dělali pranostiku a hádali, jak bude. Pozorovali vítr od něho vanoucí, mraky nad ním visící nebo kamenné čelo jeho halící, hledívali na mlhu, jež mezi skalami se válela jako příboj vln, mluvili o slunci, jež nad Bor vycházelo, často o divných hory té skalách a roklích, o tajemném, tmavém jezeru v jejich hlubokém, málo známém lůně.

Až dnes se tam Anina vypravila, a to na svůj věk dosti záhy. Ba že, neboť, ať nedím o blízkém okolí, v samém Stroužném, jež leží v dolině pod samým Borem, bylo dost a dost lidí, a ne mladých, kteří dosud nikdy na horu „do skal“ se nepodívali.

Anina nebyla ze Stroužného. Jejich chalupa, samota, stála hezky vysoko na stráni nad touto vsí, ale ještě na půdě našeho království. Do Prus však, totiž dolů do vsi, bylo několik jen minut. Tam také ozýval se ještě český hlahol, jako „v končinách“ u Domáňů na samotě.

Anina si dala slovo s některými stroužženskými děvčaty, že se půjdou podívat „do skal“ a ne jen na kraj, ale hezky hluboko. Tak bylo umluveno. Anina však, omeškavši se, nestihla jich u hraničné skály, kde se měly setkat, i dala se za nimi, samojediná, místa neznalá, myslíc, že se na jisto s nimi ve skalách sejde. Již dlouho chodila, děvčat však neuviděla, neuslyšela. S počátku mnoho nedbala, všecka jsouc udivena nad tou neobyčejnou podívanou. Tak se rozhlížela, a chvílemi se zastavujíc, volala. Naslouchá — však jen skály hlas opětovaly a v labyrintu svém jej utlumovaly. Jen to slyšela a pak lesy z dola pod skalami na úbočí. — Šuměly, hučely zvolna, z temna; ale tam na hoře ve skalách ticho, hluboké, svaté ticho, až to člověka podivně dojímalo.

V pravo, v levo, v před i v zad, kolkolem všude samý balvan, samá skála; tu holá, beztvará, tu jako hradba a stěna, tam jako obrovské balíky a žoky na sobě ležící, vedle pak bašta a na ní křivolaká borovička, tu mezi balvany hluboká, černá rozsedlina a kolem třaslavá, vlhká, černá půda, porostlá bujně zeleným mechem a vysokým, hustým kapradím.

Skal kolem jako stuhlých vln. Chlad v úzkých jejich uličkách, a nad nimi jasné, tmavomodré, zářící nebe. Ale toho ticha, toho mrtvého ticha!

Anina byla přísně vychována, tuhá evangelička a nesměla věřiti v lecjaké báchory. Než v takových místech se člověk neubrání a bezděky napadá ho divné myšlení. Anina živě, ač nerada, teď pomyslila na různá zjevení v borských skalách, o nichž slýchala. — Bránila se tomu, však neubránila. Podivná úzkost se jí zmáhala, a to tím více, ana ustavičnou chůzí mdlela a viděla, že stín v uličkách houstne, že se již tu tam ode skály ke skále přehoupl. A ze skalních děr a roklin zela ještě černější, studenější tma. — Volala znova, nadarmo.

Strachovala se, že zachází hloub a hloub, místo aby se vracela, lekala se, že přijde na břeh černého, zakletého jezera a že ji tu zastihne noc. — —

Proč sem chodila sama! Kdo se však nadál, že tu takové bludiště?!

Stanula u zašlého stromu, jenž tu o samotě u skály do značné výše a tloušťě vyrostl — ale pak jakoby sám, bez druhů na té skalné poušti ustýskav si, uschl. Zůstal kmen po něm a něco holých větví. Mrtvola ta byla všecka v zlatorůžové záři, a zář ta chvěla se také na vrcholech skal, sunouc se výš a výše.

Dole stín houstl. Toť slunce na západě!

Nepřijdou-li pro ni, nenajdou-li ji, bude tu po celou noc. Co si počne? Kde je? Kdyby se mohla rozhlédnouti! Všude samé neschůdné, příkré skály, však hle — tam v kapradí je jako veliký schod, ovšem dosti ne-

schůdný. Anina na něj vystoupila, z něho na druhý, pak již lezla nedbajíc, že nedělní sukně a zastěrka se pomačkají, že ruka se již odřela a koleno že zabolelo. Aspoň se rozhlédne a uvidí kde je.

Hle, již stojí na ploském vrcholu skály, vysoko, vysoko, a div že nevykřikla. Balvany před ní zmizely, stojíť na samém rohu táhlého Boru; pod ní skála spadá kolmou stěnou hluboko a tratí se ve tmavém zelenu širých lesů, rozkládajících se všude po příkrém svahu. Člověk až závrať dostává! A dole v levo, toť Stroužné, a nad ním hle, jejich chalupa! Jak je maličká a zdá se tak blízko! Anina se zaradovala.

Teď v pravo k východu se podívala, pod lesy, kdež v údolí mezi balvany a v zeleni stromů bělají se chaloupky české vesnice, a za ní nad údolím zase hory, pásmo skalnatých Stěn, jež tu na pruskou půdu vybíhajíce blíží se vysoké Hejšovině, ana výše za Borem strmí.

Stín uložil se na údolí a lehounká pára nesla se při potoku mezi tmavými olšemi. Ale tu na vrcholu bylo jasno, jako v moři světla.

Anina opírajíc se zády o skálu za ní stojící, hleděla plna úžasu na všecku nevídanou krásu horského kraje, až oko její utkvělo v před.

Viděla v dáli mohutné Krkonoše jasně určitých rysů, libě modravé barvy, na obloho jako lehounce nadechnuté. — Za ně ukládalo se rudé slunce, veliké, jak se Anině dosud nikdy nezdálo, rozlévajíc po nebesích zá plavu zlaté, zardělé záře.

A kolem tak tichounko — i lesy dole pod skalami zamlčely se.

Anina zapomněla, že chce domů, že hledá zpáteční cestu, a byla by tak ještě chvíli zůstala, kdyby neozval se pojednou ženský, výskavý hlas: „Anino Domáňova!“

A ve skalách zavznělo několikráte: „Anino — Domáňova!“

Děvče na skále vztyčivši se hledělo kolem a naslouchalo. Té, jež volala, viděti nebylo, ani dobře rozeznati, odkud hlas přichází.

A než Anina se ozvala, zavznělo ve skalách volání podruhé; tentokráte však zřetelněji, blíže. — Bylť to zvučný, mužský hlas. Anina jeho směrem se obrátivši, hlasitě zavýskala. Pak ohlížela se, kudy by sestoupila.

Hle, za skalou, o kterou se opírala, viděti vytesané zhruba schůdky a tam, kde mezi dvěma skalami zeje černá rokle, tam je dřevěný můstek plný drobounkého písku. Přešla přes něj volajíc, a jí vstříc blížil se onen hlas. Když pak pomalu sestupujíc za vysoký balvan zahnula, rázem stanula. Pod ohromnou skalou, u kořene vydrolenou, do výše se divně šířící, stál mladý muž. Myslila si to, že se s ním setká; však už prve, když poprvé zavolal, zdálo se jí na určito, že to Jan Jeníkův ze Stroužného. Znala dobře ten hlas. Byla ráda, že se s ním setkala.

Teď přistoupil a usmívaje se pravil: „Konečně jsme tě našli. To jsem se naběhal, navolal!“

„Jsou tu ještě děvčata?“

„Jen Marina Jansova.“

A dále vypravoval, jak strouženská děvčata brzo ze skal se vrátila a jak se podivila, když jim řekli, že Anina šla za nimi. Myslili, že se brzo vrátí, ale když nešla a bylo už pozdě odpoledne, tu Marina řekla: „Anina zabloudila. To jí tam nemůžeme nechati. Kdo půjde se mnou?“

Přihlásil se Jeník.

Tak konečně zbloudilou dívku našel. Veda ji nyní, pravil, že Marina čeká doleji u hraničné skály. Jinak mnoho nemluvil. Poslouchal, jak Anina vypravovala o tom, co dnes zkusila a viděla. — Často jí podal ruku, aby se podepřela, když stezník tuze příkrým se stal, často, jda před ní, ohlédl se po ní, aby jí viděl do zardělé tváře a lesklých očí.

Kolem se stmívalo.

Anina však se již nebála, ani na cestu nemyslila. Věděla, že ji Jeník zná, že ji dobře odtud vyvede. Bylo jí volno. Unavenost, která před tím se jí zmáhala, nějak ustoupila.

Pojednou se kolem osvětlilo. Vyšliť z nejhustších skal a brali se volnější strání, na níž mezi roztroušenými balvany černaly se tu tam jehličnaté houštiny, rostly bujně maliny a ostružiny i vysoká metlice. V ní, u hraničné skály čekala Marina Jansova.

Sestoupili s hory.

Anina měla jen kousek ze vsi na horu na jejich samotu a vždycky ho rychlým krokem uběhla.

Dnes poprvé šla zvolna, protože nešla sama. Jeník ji doprovázel.

Tak se vracela ze skal.

II.

Za stavením Domáňovým rozkládalo několik starých hruší rozložité koruny, před stavením pak, nedaleko vysoké kamenné záspu rostly dvě višně, jejichž chutný, šťavnatý plod v těchto končinách zrál teprve za pozdního léta.

Povídali, že machovský pan farář jednou sem „do končin“ k Domáňům pro višně si poslal a to už před sv. Václavem, aby je čerstvé jako vzácnou na ten čas lahůdku hostům svým na posvícenský stůl mohl předložiti.

Za stavením pod hrušemi starý Domáň co neděli hodinku na měkkém trávníku pospal. Tak i dnes učinil; probudiv se, zastavil se pro panímámu a vzav čepici, vyšel s ní ven, aby obhlédli nevelkou roli. Byl beze všeho, a švižný vítr, jenž v té výši skoro bez ustání vál, vzdouval široké rukávy jeho košile.

S potěšením se dívali, jak osení vyhnalo do klasu, jak svěže zelený len strojí se na květ, a tak všecko obešedše vrátili se a zasedli jak obyčejně na dřevěnou lávku pod višněmi. Tu Domáňová přinesla starou knihu, měli jich několik a skoro všecky pobožné, a říkala dnes ona z ní. Byliť oba dobře ve čtení zběhlí. Tak slavili neděli, když nemohli podívati se do kostela, do kterého měli na dvě hodiny cesty. Dole ve Stroužném měli pěkný chrámek, ale byl lutherský, a Domáň, přísný helveta, tam nechodil.

Tady pod višněmi se tak pěkně sedalo. — Všude, kamkoli se člověk podíval, všude tak pěkně — a jak daleko bylo viděti! Vrchy, hory, podol i stráně tu skalnaté, tu lesem porostlé; den co den krásná podívaná, za jasného nebe i za divoké bouře, na jaře, kdy všecko mladne, pučí a kvete, i za zimy, kdy vichřice po horách kolem hučí a mraky sněhové před sebou žene.

Něco málo stranou od višní stojí uprostřed zeleného trávníku veliký pískovcový balvan bělošedé barvy,

Zabloudil sem asi tenkráte, když zlý duch s vrchu Borského do údolí metal skály — od těch časů tu zůstal, a nikdo od Domáňů nepomýšlel, aby ho odtud odklidil. Zvykli mu, nepřekážel jim. Spodek jeho byl nějak už vymletý jako schod, a tu sedali sousedé nebo kmotry, když přišli nahoru „do končin“ někdy na toulku a pod višněmi už místa nebylo.

Když se dalo do deště, vynášela obyčejně Anina své květiny, kterých byla milovnice, sem na balvan, aby vláha nebeská je zalila.

A tak chvěly se v dešti prosté balsaminky, tu muškát, mořská cibule i měsíčná růže, a teprve, když ustal, zanesla je Anina posilněné, čerstvější za nevelká, ale vždy čistojasná okénka.

Domáň do hospody nechodil, leda v městečku po odbyté pobožnosti. Ale tu se více těšil na noviny, než na pivo. Podívalť se tuze rád do těch listů, aby se dověděl, co ve světě nového.

S tím přišel, vypravoval, rozkládal i rozumoval, ne domýšlivě, ani zcela převráceně. Daltě rád se poučiti, ale spoléhal také na svůj rozum; byl, jak říkáme, samostatná povaha.

Měl jen Aninu a tu vedl přísně; štěstí, že měl hodnou, stejně smýšlející ženu, a tak se jim jedináčka vydařila.

Dnes už hodný kus po ženě v knize přeříkal, již chvíli volně rozmlouval — Anina ještě se nevrátila. Slunce zapadalo — oba se už po ní ohlíželi.

„Snad je dole muzika —“ mínil Domáň a chmuřil čelo.

Světil tak přísně neděli, že dceři nedovolil toho dne žádné hlučné zábavy.

Matka se Aniny zastala.

Slunce zapadlo. Starý vstal a chtěl dolů do vsi — žena ho zdržovala. Již na dolinu soumrak se ukládal; tu vzal Domáň kazajku i čapku. Ale když vyšel z chalupy pod višně — uzřel doleji dceru, ne však samotnu. Vrátil se do stavení a stanul vedle ženy, jež ven hledíc upřeně dceru a mladíka ji sprovázejícího pozorovala.

Dnes odpoledne, když tak pole obcházeli a vše pěkným shledali, napadlo je bezděky, komu to všechno jednou připadne a bude-li si všeho tak hleděti jak oni.

„Kdyby pán bůh dal Anině hodného muže!“ řekla Domáňová.

Teď oba hleděli na dceru, jak se s Janem Jeníkovým opodál višní u šedé skály zastavila. Chvilku ještě mluvili, teď podal dceři ruku, již odchází —

Domáň pohlédl na ženu a pravil: „Viděla's? Snad by ji nechtěl?“

„A kdyby?“

„Inu podobný hoch — ale myslím, že ještě času dost.“

„To staří vždycky —“ usmála se žena.

V tom vešla dcera. Podívala se plaše na otce, ale vidouc jasnou jeho tvář, nabyla mysli.

(Dokončení.)

Na zahrádce.

Z cest *Jos. Wünsche.*

Konečně na obličej uplakaný snesl se veselý smích. Po týdnu tonoucím v lijácích nekonečných přišla neděle a s ní první paprslek sluneční. To hnulo celým Smolníkem. Nebylo to sice žádné zemětřesení, neboť ty žuly tatranské stojí tak pevně, že jimi tak brzy něco neotřese, — ale malá revoluce to byla přece.

Hned časně z rána běháno a hulákáno po Smolníku ze všech stran a na vše strany. Výletníci plebejští v malé skupiny se družili a odlétali do hor družina za družinou. Za nimi a před nimi vůdcové a nosiči pod těžkými břemeny rozmanitých potravin z hluboka si oddychující. I po koních silný shon. Každý takto spěchá, jakoby za půl dne shlédnouti musil dnes alespoň půl Tater. O osmé asi celá četná společnost, dámy i páni, vyjíždějí si do kostela do Popradu. Taková kavalkáda je sice věc velmi pěkná, ale proti tomu také svatá je pravda, že jízda koňmo jest umění velmi krásné, ale — nesnadné!

Mne kvap tento nikterak nepřekvapil. Naopak předvídal jsem, co díti se bude. Když jsem se totiž ráno o třetí probudil, neslyšel jsem tentokráte pražádného: ťuk ťuk ťuk. Aha, vodní mlýn u mé hlavy stojí, nedostává se mu patrně vody; bude asi hezký den.

Asi! — Podezříval jsem přírodu v nejkrásnějších úmyslech jejích. Jsem již tak trochu nevěřícím Tomášem. U počasí a u — dam na škodu nikdy to býti nemůže. K nižádné družině výletníků jsem se nepřidružil. Očekával jsem to nejhorší. A také asi k deváté hodině nebe opět se zachmuřilo, a za chvíli spustil se opět důkladný liják známou notou. Litoval jsem sice výletníků tak trochu, ale trochu jsem jim to přece také ze srdce přál: proč byli tak lehkomyslní! Na štěstí déšť nedodržel, mraky brzy opět se roztrhaly, a byl opět jasný den.

Nyní i já počal doufati. Rychle rozhodl jsem se pro výlet alespoň polodenní. Nemožno-li přes polský Hřbet, tedy alespoň pod něj — na Zahrádku.

Rychle do kanceláře. Pan tajemník odpočíval po lopotné práci dnešní. Průvodce rychle mi opatřil a do kuchyně s lístkem poslal pro potraviny. Zatím i po nějakém koníku jsme se poohlédli. Hledá-li člověk, i na Tatrách najde. Náš hnědouš vysokou školu jízdeckou sice ještě neprodělal a také už asi neprodělá, ale na silné, zdravé nohy jeho bylo lze se spolehnouti.

O dvanácté byl jsem již v sedle a na cestě. Za mnou táhli se průvodčí a koňovoda. Tomuto svěřil jsem k obveselení mysli svůj deštník. Táhli jsme lesem na západ k Novému Smolníku. Utěšená tato osada s ústavem vodoléčebným za několik let se zmohla. Když na Tatrách byl jsem posledně, právě ku prvému stavení káceli kmeny. Teď již tolik pěkných domů tu! Živobytí je zde snad ještě dražší než ve Smolníku Starém. Hlavně táhne se sem šlechta uherská, která ve Starém Smolníku necítí se dosti mezi sobě rovnými. Vždyť tam ten proletariat nešlechtický všude jakoby na paty se jí lepil.

*

Odtud dále na západ bujným lesem na úpatí táhlého Nosu královského se táhnoucím. Je to tatáž stezka, kterou již na slavkovský Štít se vystupuje. Kolem balvanů mechem zarostlých se vine. Mnohý potok horský v řečišti roklinatém je nám přebroditi. S koněm není mnoho práce. Vésti ho vůbec ani nemůžeš, však by pokynům tvým beztoho nerozuměl. Cesté své sám dobře rozumí. Třeba jen trochu pohnati a pak nechati ho, aby jednal po svém rozumu.

Les kolem ještě mladý a dosti nízký. Slunce stojí nám právě nad hlavami a praží, jak se na slunce srpnové sluší a patří. Místy stoupáme, místy slézáme zase do údolu nehlubokého. Zde v pravo odbočuje kamenitá stezička ku slavkovským jezerům a na Štít slavkovský vedoucí. My dále béřeme se v levo a za čtvrt hodiny dostupujeme neveliké mýtí lesní. V pravo je veliká prohlubeň balvany ohrazená; čisté vody pramenité vždy hojnost drží. Říkají tu „U studánky“, a cestovatelé často tu odpočívají. Na pokraji lesa právě povalují se zde dva chlapi, o kterých nikterak nemůžeme rozhodnouti, máme-li počítati je do slušné společnosti čili nic.

Dále do výše hvozdem hustým. Koruny sosen věkovitých nad námi se pojí ve stinné loubí. Lesem hustým proplétáme se jakoby temným tunelem. Konečně mocným obloukem příkře stoupajíce, pojednou vynikáme z lesa hlubokého a stojíme na lysém vrcholku 1418 m. nad mořem. Je to tak zvaný Kreuzhübel. Prodléváme. Úchvatný odtud rozhled. Na západ pod nohama našima táhne se nádherná dolina Velká. Stojíme asi nade střední částí její. Tam dole mezi lesem řídkým vodopády pějí hymnus velebný hlasem vždy stejně mocným, stejně výmluvným. Nad námi v oblacích krouží orel skalní, král těchto samot vševládný. K severu údol stoupá a zužuje se mezi drsnými stěnami žulovými. Ale k jihu rozšiřuje se a splývá znenáhla s úrodným údolím popradským. Tam lučiny bujně zelené, tam po rolích pečlivě vzdělaných zlatý vlní se klas. Tam uprostřed úrody utěšené osady Gerlachovce, Batizovce, Mengusovce a j.

Nechce se nám odtud; těžko loučiti se s místem rozhledu tak krásného. Konečně po pěšině opatrně slézáme, v údolí pak mírně opět stoupáme k severu. Jsme tu ve střední části doliny Velké, jež od části dolení, kterou přede chvílí jsme přehledli, ve stavbě své valně se liší. Zde údolí značně je rozšířeno a balvany a drtí hrubou i jemnější zasuto. Leč jemná drť zvětrává a kleči sporé chudobné poskytnuje výživy. Tu mezi klečí zakrnělou osamělá ještě do výše pne se jedle. Pravý hrdina to. Stojí tu samoten; tak daleko do výše nehostinné prodrati nikdo z druhů jeho se neodvážil. Ale i jemu v zimě v létě zápasiti je s drsnou nepohodou a ve rvačkách tisícerých, jež podstoupiti mu zde bývá s vichry burácejícími, otužila se mocná ramena jeho. Uprostřed údolí šumící potok hluboké vyryl si koryto, střemhlav vrhá se s balvanu na balvan. Po stranách údolí drsné stěny skalní příkře vystupují do výše 500 až i 800 m. Tak ve střední části údolí. V dolení pak části tyto stěny valně se snížily a boky své hustými oděly hvozdy. Úval se rozšířil, a vody jeho zavlažují šťavnaté lučiny.

Cesta naše dosti je pohodlna. Proplétá se mezi klečí a mezi balvany. Bystřina Velká šumí po levé straně, až k ní však nikdy se nepřibližuje. Konečně stojíme před barákem Kunťalvyho. Před několika roky zbudoval jej tatranský spolek uherský. Poskytuje sice v čas nepohody suchého přístřešku, ale jiného pohodlí tu není. V létě bydlí tu strážce, jídla nemá naprosto a z nápojů jenom pálenku, a ta je tak bídná, že ani průvodčí můj o ni nestojí. Zde koníka jsme propustili, aby si mezi skalinami nějaké potravy vyhledal. S vůdcem pak dále jsme se brali k severu. Dostoupili jsme přede vším mocného valu, za kterým údolí opět se nížilo. Divoká to kotlina. V levo vybudován ohromný velikán horský, jehož témě skalnaté až na 2659 m. do oblak se vzneslo. Toť Gerlach, nejvyšší štít tatranský. Po straně pravé táhne se příkrá stěna granátová, jen asi o 400 m. nižší Gerlacha. Na severu velikány spojuje Stěna jezerní a asi 100 m. příkře spadá do údolí. Odděluje tak horní jeho část od střední. Při úpatí Gerlacha tiché jezero rozlévá své vody smaragdové. Opodál smutné šříceniny kamenného domku, který dříve poskytoval přístřeší chodci umdlenému. Ale strašná strž skalní v údolí se sřítila se Stěny granátové a zasypala nuzné to obydlíčko. Teď pusto tu kolem a děsno k nevypsání. Není tu ruchu, není života. Jen opodál na prostoru neširokém chudinká uchytila se kleč a živoří ten bídný život svůj.

Odtud dostoupiti je nám příkré Stěny jezerní. Rovnou to ovšem nejde. Zkusíme oklikami po straně pravé. Ostrou drtí žulovou doplížíme se až k místu, kde převislá stěna skalní sklání se nad děsnou propastí. Část bystřiny Velké padá s této Stěny studené. Říkají místu tomu Věčný Déšť. Při samé stěně uzounká stezka dále nás vede nad propastí. Z vody, která hustě tu padá na hlavy naše, ovsem mnoho si neděláme; jen pozor dáti třeba, aby po mokré skalině noha se nesmekla. Odtud ještě výše po mohutné hrázi skalní. Již jsme na vrcholku, a před námi k severu zvedá se opět nové údolí, vyšší dřívějšího. V levo drsné stěny srázného Gerlacha, jež k severu vystupují Štítem Velikým, — po pravé straně neméně příkrá Stěna granátová a nejsevernější výběžek její, Malá Vysoká. Právě proti nám, kde Štít Veliký a Malá Vysoká k sobě se přiblížily, tam hlavní hřbet tatranský poněkud se snížil, tam přes rozsedliny zející a po ohromných balvanech dopátrati se lze hřbetu horského a přejíti tak na severní svah Tater. Je to tak zvaný polský Hrbet 2191 m. nad mořem položený.

Vidíme tu nejvyšší část tatranského údolí, jež od údolí jiných, hlavně alpských, ve složení svém velmi se liší. Kdežto širá údolí alpská ku hřbetu hlavnímu znenáhla se povznášejí, viděti tu nevelikou těsnou kotlinu se tří stran kolmými skoro stěnami skalními 400 až 700 m. vysokými obstoupenou. Na kolmých stěnách těch nebo na ostrých hřbetech jejich sníh držeti se nemůže. Padá hluboko do údolí a zde — taje. Proto v Tatrách ledovce vyvinouti se nemohou. Dno rokliny není vodorovno, než ku předu se sklání. Nesklání se však pozvolna, nýbrž stupňovitě se snižuje, prostoupeno jsouc na příčku mocnými valy. Valy ty drží vodu sněhovou, a tak povstávají větší nebo menší jezírka. I my stojíme na břehu takového jezírka, a něco výše k severu na příč údolí táhne se nová hráz skalní, a za ní nové jezírko, Dlouhé zvané. Jezera ta dříve ovšem bývala hluboká, ale časem balvany se stěn okolních se řítícími vždy více se zanášela, až znenáhla dno jejich dostoupilo povrchu hladiny vodní. Vody takto vytištěné v úzké sluji vyhlodaly si řečiště, stekly a dno jezerní na suchu zůstavily. Vzduch

a vlhko, žár sluneční a mráz třeskutý drobily ostré balvany a v jemňounké rozkládaly součástky. Spousty sněhové se stěn skalních trhaly lišejníky, a lišejníky hynouce úrodnou připravovaly prsť. Větrové zanášeli sem seménka travin a rostlin pestrých květů. Minuly roky dva, tři, a pusté druhdy dno jezerní pokrylo se kobercem zeleňoučkým, odělo se rouchem pestrokvětým.

Tak i zde. Stojíme na břehu ostrůvka šťavnaté zeleni uprostřed drsných těch vln skalních, stojíme na oase bujného života rostlinného uprostřed němé skalní pustiny. Teť malý ráj klidu libezného vykouzlený v pekelné sluji Tartara, toť jediná myšlénka míru, jež zrodila se v mysli kletého zatracence, — toť jediný lásky úsměv na rtech, jež zkázu hlásají a zmar nekonečný.

To květnatá Zahrádka v děsném, bohaprázdném údolí tatranském.

Není veliká. Šířka její obnáší asi 500 kroků, délka pak asi třikráte tolik. Po celé délce vine se neveliký potůček vody křišťálové. Ten v několik rozvětvuje se ramen, několik objímaje ostrůvků. Voda, jak známo, láká člověčenstvo ku břehům vzdáleným, budí zvědavost, pudí k podnikům odvážným. I mne to vábí ku výpravám velikým, ku výzkumům strašně vědeckým. Skok — a jsem na ostrůvku, skok — a jsem na druhém. Takto jsem asi za půl hodiny celičké to zajímavé souostroví důkladně proskákal a neméně důkladně i prozkoumal. Složeny jsou ostrůvky ze samé sypké drti žulové. O zvířeně nedá se nic určitého říci, jelikož tu po živočichu nikde ani stopy. Ve vodě ani rybičky, ani dosti malé žabičky, ve trávníku ani jediného broučka. Jen opodál ve směru k jezeru Dlouhému občas zahvízdla plachá svišť. Ale za to květena!

Člověk tu jako u vytržení, co krásných a i vzácných kvítků na něj se usmívá. Každý jakoby tě volal a důvěrně za šosy chytal: vezmi mne také s sebou, mne také a mne — a mne! — — Tak počněme hned s omějem mniškem. Je to velikán květů na Zahrádce. Mocné palice temně modrých květů jeho hrdě povznášejí se nad ostatní rostlinstvo. Podobně i oman chlumní velikými žlutými květy jako zlatou gloriolou k sobě vábí. Kdežto však oměj v rozkvětu je právě nejbujnějším, oman skoro všechen již odkvetl. Tak i kamzičník podlouhlý, bnidák divizuový, bojínek alpský a pryskyřník omějolistý. Silnou složitostí vyniká rozchodník skalní, kdežto sasanka horní a narcizokvětá stříbrným se skví chmýřím. Ale ohlížejme se i po skromných, jež jakoby v bázni před námi se skrývaly. Zde vidíme modravé kvítky vrbky horní a drobnoa něžnokvětou řeřichu, tam při břehu zase drobnou kapradinu chobotitou, osládič vápenecní a kontryhel horní s kvítky přeněžnými. Tu havez ušetnatá, tam zlatobýl malý a hřebíček hřebenitý a jazykovitý, šťovík a jerva klasnatá. Knotovky viděti tu dvě, bahenní a červenou, ze silenek pak nizounkou, při samé zemi se plazící trpasličí jakož i hajní; posud kvetou, kdežto třetí druh dávno odkvetlý již ovoce nám přináší. Celou Zahrádku jemným šedým kobercem pokrývá lesknoucí se lipnice horní, mrovka peřestá a chundelka chudokvětá.

Sbíral jsem květiny se zápalem takovým, že když jsem se vracel, malá kytice moje vzrostla již v ohromný snop. Ale ohromný snop, jak známo, mnohem je těžší než bálová kytice. Působení tíže jeho zakusil jsem i já způsobem trochu nemilým. Když skákal jsem totiž na ostrůvek poslední, nedoskočil jsem, nýbrž skočil do vody studené jako led. Mohla míti asi 4° teploty. Stanovím však jen přibližně, jelikož neměl jsem tenkráte teploměru jiného.

Odpočívám na velikém balvanu a s vysoka patřím na rozkošnou lučinu, již právě jsem byl zrejdil. Hleďte, i tomuto místečku utěšenému, ač skoro u samých oblak, ač v lůně skal skoro nedostižných rozloženo, nejednou již hrozila záhuba. I po rajském tomto kvítku tatranském sápal se již lidský egoismus. Nedivte se! Co sedlákovi je Hieracium alpinum, co Bartsia alpina, co Ranunculus aconitifolius?! Sedlák je sedlák, a tráva je tráva. Dlouho nedala úrodná Zahrádka slavkovským sedlákům spáti. Sebrali se a vytáhli tam, bůh sám ví, jakým způsobem, několik kusů hovězího dobytka. Těm tam ovšem po celé léto šlo k duhu, a chytří sedláci dělili se již o výdělek. Ale přepočetli se. Když na zimu chtěli skot dostati dolů, spadlo několik kusů se studené Stěny do propasti. Ještě rok následující popásali tu. Ale když na podzim opět přišli o dobytek, proklínali a zanechali Zahrádky tomu, komu po věčných nezvratných zákonech náleží: oblakům a skalám, bohům a — německým botanikům. Neboť ti jsou tu pečení vaření, a že jsem tu dnes samojediný, stalo se zajisté jen náhodou.

Již je prostřeno. Tabule hodovní — balvan mechem porostlý, a na něm rozestřen nějaký arch světoborné politiky maďarské. Na úvodním článku rozloženo několik důkladných řízků plnokrevné šunky maďarské, na feuilletonu pak několik skýv pravého ementhalského odněkud z Halice. Starý Martin dělá ganymeda; vždyť pravého uheráka máme dostatek. Když mi byl posloužil, uložil se ve slušné ode mne vzdálenosti. Zvu ho k jídlu a pití. On zdvořile děkuje, že je také opatřen. Je pravda, od těch dob, kdy posledně byl jsem ve Smolníku, mnoho se změnilo. Bohužel, že velmi málo změnilo se k lepšímu. Ale převodníci — těm budiž všecka čest a chvála! — zůstali ti staří, bodří, slušní lidé, jako bývali.

Nade mnou na chvíli rozesmálo se jasné slunko srpnového odpoledne. Nahé skalí zalesklo se v tajuplné své barvitosti složené ze běli prošedivělé a ze žluti koberců lišejníkových. Ale jenom na chvíli patřím na tajemný ten jas. Ve mlhách šedých opět již hyne poslední paprslek sluneční, a po skalách rozpřádají se stíny vždy hustější. Dolení část údolí Velkého naplňuje hustý temný mrak. Mrak ten do výše plyne vždy blíž a blíže. Teď do zahrádky již se přelévá přese příčnou Stěnu jizerní, již zmizela pažiť zelená, zmizel potůček se svými ostrůvky, již i průvodčí rozložený opodál zmizel v mlhovině, i nade mnou již zavřely se neprůsvitné mraku vlny. Na tři stopy kolem nelze rozeznati předmětu, vše zmizelo jako za oponami tajemnými. Podivno tu člověku kolem srdce, když v temnotách tak pustých octnul se za bílého dne, kdy celý ten pestrý a mnohotvárný svět vnější pojednou vymyká se zrakům jeho. V tajemných okamžicích těch, ničím kolem nejsa vyrušován, tím úsilněji ve vlastní nahlédá nitro. Šťasten, komu tam se nezatmělo. —

Má tatranská tabule hodovní tak důmyslně byla sestrojena, že pouhým a to jen zcela lehounkým tisknutím tajného péra ihned proměnila se v pohovku dosti obstojnou pro odpolední siestu. Zavinul jsem se v hustý plaid; ten chránil mne před vlhkostí těžkého mraku.

Zahrádka jen po tři až čtyři měsíce v roce lidem je přístupnou a to v červnu, červenci, srpnu a v září.

V říjnu však, jakmile první mrazy udeří a první sníh padne, ode všeho světa pojednou na dobro jest odloučena. Vodopád, jenž se studené Stěny padá, zamrzá a ubedňuje tak jediný sem přístup. Vše kolem ohromnými sněhu spoustami se zavírá. Tato poušť zimní trvá pak z pravidla až do června, kdy sníh a led taje naprosto.

Vmysleme se v tuto nekonečnou pustinu zimní, kdy nepatřila sem nikdy lidská tvář, kdy nezabloudila sem nikdy noha lidská. Velice mýlil by se ten, kdo by myslil, že zima na jižním Tater svahu zuřivá jest a drsná. Je zjev to zajisté nad míru podivu hodný a snad i víře nepodobný, že zima v těchto místech vyznamenává se mírností netušenou. A přece, že věc to zcela přirozená, ihned poznáme, jakmile položení zdejší krajiny jen trochu bedlivěji vyšetříme. Jižní svahy Tater k jihu jsou nakloněny. Sklánějí se až k nížině, nižádným horstvem nižším nejsouce obloženy. Na tato úbočí tatranská i v zimě slunce působí od rána až do večera; působí tím účinněji, jelikož studené páry tak vysoko nedosahují. Proti divokým vichřicím severním chráněn je svah jižní hřbety a stěnami nebetyčnými. Hledíme-li pak nejen k teplotě a ku mlze, než i k dešti a sněhu, ku vlhkosti vzduchu i půdy: vyznati sluší, že zima na jižním svahu je jemnější, příjemnější a zdravější než na jakémkoli místě celých Uher.

Že zde na horách tepleji bývá než v údolí, o tom jako o zvláštnosti již na sklonu minulého věku zmiňuje se slavkovský evang. farář Tomáš Mauksch. Vypravuje, že v listopadu, když doliny hustými, studenými mlhami všecky jsou zataženy, na Tatrách nejen čistý vzduch jest, ale i teplý. Tak prý dřevaři nahoře jinak nemohou pracovati, než když svrchních šatů byli odložili, kdežto touž dobou v nížině veliká je zima. Podobně má se věc i časně z jara. Tu na horách bují již polní salát, kdežto zahrady v nížinách odpočívají ještě pod korou ledovou.

Od roku 1874 zařízena v Novém Smolníku stanice meteorologická, jíž vede dr. Szontagh sám. Ten pak dokládá, že častěji za nejstudenějších dnů zimních znamenal uprostřed ledu a sněhu teplotu přes 17° C. ve stínu, a 30 až 37° C. pak na slunci. Tak na př. drsná zima roku 1879—80 byla zde nad míru příjemná. Bylo sice o $1^1/_2$° C. studeněji, ale celkem přece i tentokráte o více než 6° C. bylo tepleji než v Budapešti.

Asi za hodinu vytrhl mne Martin ze hlubokých úvah o povětrnosti tatranské. Pobízel k odchodu: chýlilo se již k večeru. Mraky zatím vždy výše byly vystupovaly, až polským Hřbetem na severní svah se přelily. Na Zahrádce a pod ní opět se vyjasnilo, jen na temeni Gerlachu choulí se to ještě jako rozcuchaná paruka.

Beze vší nehody slezli jsme k jezeru Velkému. U baráku Hunfalvyho koník čekal již netrpělivě. Toužil snad již po stáji útulné a po nějakém zrnu ovesném. Vykračoval si tak statečně, že až ku samé Studánce jsme dorazili, než slunce zapadající pro dnešní den dalo nám dobrou noc.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

IX.

Holá pláň v Tatrách, kol jen rozházené kamení.

Twardowski.

Chystej své větrné koně, ještě této noci chci býti v Sibiři a viděti otce svého.

Ďábel.

To se lehce řekne, ale těžce udělá. Ostatně nenahlížím příčinu a nevidím motivy toho jednání, je to nápad, rozmar, a tomu se nemusí vždy vyhovět.

Twardowski.

Co, ty odpíráš? Ano ovšem, já stárnu již. Ale to mi neodepřeš; až se vrátíme, můžeš si mne ihned třeba odnést do pekel, ale to přání mi splň.

Ďábel.

Vždyť ale nebyl ani otcem tvým.

Twardowski.

Ne ovšem přírodou, ale duchem. Dal mi vše, co ve mně dobrého, jak něžný byl k mé matce v životě, jak jí odpustil!

Ďábel.

A přece tě proklel při narození.

Twardowski.

Kdo zapřel v sobě vždy zvířecí pudy? Kdo z boje, kam nás vrhl osud, vyšel čist? Vítězní mnozí, cele čistý nikdo.

Ďábel.

Má se tedy státi: pojedem.

Twardowski.

Ještě dnes! ještě dnes. — A najdem jej?

Ďábel (*pokrčí rameny*).

Když jeho ne, snad jeho hrob.

Twardowski.

I ten vítám a objímám. Pojďme! Pojďme!

Ďábel.

Jak vyjdou hvězdy.

*

Pláň nedozírná k obzoru se klene,
jen časem vítr přes ni koně žene
a sněhu vločky vzepne v chumáč bílý
a jako dítě pohozené kvílí.

Pláň nedozírná, sníh a sníh je všade,
smrt rubáš svůj na tyto kraje klade,
sníh, sníh a sníh a dlouhé snění,
a smrt a smrt a smrt a zapomnění.

Přes takovou pláň na větrném plášti
čert s Twardowským — a mrzne jen to praští,
pláň nedozírná k obzoru se chýlí
a vítr jako malé dítě kvílí.

Pod nimi náhle zvonky koní v sněhu,
jak vidění se míhá to a v běhu
jen rozeznat lze bodáky a piky
kozáků, jichž kol vozu jedou šiky

Co je to? Twardowski udiven ptá se.
Vyhnance na Sibiř to vezou zase!
A uvnitř vozu kvil a ticho rovu,
a sněžná pláň se rovná ku příkrovu.

A Twardowski v dlaň horké čelo sklonil
a zavzdychl a slzu žhavou ronil:
„Co udělal jsi z Polsky, věčný bože,
dals barbarům trůn její za podnože.

Ji rozdělil jsi jako roucho Krista,
na Golgatu všech národů ta místa
jsi proměnil, kde hynuli mi otci,
a paks ji nechal sirou, bez pomoci!

V ty pláně, přes něž mrazný vítr dýše,
vae victis krví kam smrt na sníh píše,
tam nejlepší dals zavézt její děti
a vnuky odsoudil jsi na prokletí!

Kde spravedlnost tvoje, velký bože,
báň hor jich dům a kámen jejich lože,
jich modlitba — to kletba jejich cáru,
jich osud — smrt, jich budoucnost je v zmaru.

Tys dal jim věštce, z tvojí zřítelnice
jak slzy padly, ale darmo — více
lid neslyší jich, mezi lačné supy
kles hrdliček pláč a v jich spárech úpí!“

Tak Twardowski si stýská zadumaný,
však z druhé tam se povoz blíží strany,
je celý jako utkán z bílé páry,
v něm divných míhají se lidí tvary.

Jej táhnou za křídla dva andělové,
tlum jiných kolem vozu v mraku pluje,
a uvnitř sedí bledé, vyschlé stíny,
jimž slza v oku stuhla na rubíny.

Co tento povoz? Twardowski se táže.
To vezou andělové, nebe stráže,
tak duše k nebi, jež již dotrpěly
a vyhnanství již pohár pily celý.

A Twardowski se zachvěl v divé muce
a roztáh' z pláště k vozu obě ruce:
„Můj otec zdáli sedí mezi nimi,
skloň plášť“ — a stalo se, skrz mlhy dýmy.

Jež padala a na něho se kladla,
zřel otce ve voze, tvář hořem schladlá,
na rukou řetěz a u nohou kouli,
se k vozu stěně jako mroucí choulí.

To kolem všecko přešlo jako snění.
A Twardowski křik': „Otče, odpuštění!
Slyš, dítě tvé tě volá, slyš má slova!“
Vše zmizelo, jen peruť andělova

se podél vozu míhla těžkým vzduchem,
jenž zachvíval se tichým, tajným ruchem,
pláň nedozírná ztrácela se v mlze,
v sníh Twardowského žhavé tekly slze.

*

Sprostá vesnická krčma. Twardowski sedí za stolem a čte v knize.

Hospodská.

Snad byste šel tam nahoru,
máť nejlepší on komoru
a úpí, teskně naříká
a bohatým se zdá být, pane.

Twardowski.

Mne věru víc se dotýká,
co trpí, než čím platit může:
nuž pojď, ukaž mi toho muže.

Hospodská.

To jistě bude šlechtic, tkané
má zlatem lince u fraku,
a klobouk s prýmy trojhranný,
a jeho kůň měl čabraku,
pad' chudák mezi loupežníky
a zbili jej, byl bezbranný,
a teď tu úpí ubožák. (*Ohlédne se.*)
Ach, bože, — či mne klame zrak!
to on, již zdá se, že jest zdráv,
a směje se — buď nebi dík!

Ďábel stojí na prahu v obleku, jak jej popisovala hospodská.

Ďábel.

Bys neřek', znám já dobrý mrav,
jsem tady již.

Twardowski.

A k čemu, cháme?

Ďábel.

Já doufám, že se vyrovnáme,
již písně vyčerpána látka
a dělej, odbudem to zkrátka,
ta krčma, brachu, sluje Řím
v pekelné řeči: Již jsi mým!
Na střeše výři, kulichové
se slétají ti zvonit hrana,
ves na nohou, tvé prošli dnové,
nuž pojď, to bude podívaná.

Twardowski (*trpce*).

Ty dost ses o to postaral,
by rozchod se mi lehkým stal:
(*k sobě*)
však kamto moje síla spěje,
co v duši mojí se to děje,
ký strach mne jímá najednou
před propastí tou bezednou?
Mám náhle umřít jako jiný,
mám stín být jako jiné stíny
a muky pekla — jsou-li přec?
Mám ležet v truhle kostlivec,
na sobě čtyři sáhy hlíny
a duše v síře — hrozná věc!
Ne, ďáble, počkej ještě chvíli!

Ďábel zatím vytrhl si několik chlupů a hodil je do hořícího krbu.

Co děláš?

Ďábel.

Uznáš, brachu milý,
že práce rovná také práci
mít přece musí illustraci,
přec trochu dýmu, trochu puchu,
jak pekelnému sluší duchu:
přec nechceš mříti odhodlaně,
jak pravý křesťan v ruce páně,
dát umíráčkem sobě zvonit,
před knězem podle hlavu klonit:
(*ironicky*)
či mám ti kněze zavolat,
snad toho, kterého jsi nes'
přes divokých vln svár a ples?
Ten moh' by ti teď rady dát.
Nuž dělej, málo času mám.

Twardowski.

Kde octnu se? Jsem zde tak sám.

(*Rozhlíží se po jizbě a vidí u kamen kolébku s nepokřtěným dítětem, jde k ní, chytne dítě a drží je před sebou.*)

Co mně teď pekla plameny,
jsem vykoupen, jsem spasený!

Hospodská.

Mé dítě, pro Kristovy muky,
já prosím vás, hned dejte z ruky!

Ďabel.

Zbraň tvoje, brachu, málo platí,
však stane se, co má se státi,
a verbum tvoje nobile,
věz, debet esse stabile.

Twardowski (*položí dítě do kolébky*).

Máš pravdu, šlechtic já jsem pravý,
již jdu, jak umluveno jest;
nuž snesiž mne v důl pekla tmavý,
vem vše — já zachovám svou čest.

*

A počal zápas děsný, divý,
jak zasáhnul by do lva hřívy,
chyť ďábla Twardowski teď v týl,
ďas v půli těla zas jej třímal,
ze srdce krev mu teplou ždímal
a venku seje a kulich vyl.
A Twardowskému se již zdálo,
že srdce jeho jak sníh tálo:
teď chyť jej, leť s ním ve prostor
nad pole, louky, sad i hor.
V té úzkosti a v této muce,
v níž Twardowski se chvěl jak třtina,
cos vířilo mu v hlavě prudce,
jak tomu, kdo se rozpomíná
a těžko to jde v pravý mžik,
přec nechce slovo na jazyk,
až konečně, ač hrdlo jeho
spár ďábla svíral železný,
přec ze srdce mu stísněného
se vydral nápěv vítězný:

Maria panno,
ty jsi v mém hoři
jako je plavci
hvězdička v moři.

Jako ta hvězdička
svítí a těší
tomu, kdo modlí se,
tomu, kdo hřeší.

Já se již čistil dost
v slzách a hoři,
nedej mi, Maria,
utonout v moři!

Hlas s výše.

Svůj stavte let,
pod vámi svět,
nad vámi mračna!
Zde ty se kaj,
peklo i ráj
buď dál ti báj,
tvá duše lačná
ve strašné trýzni
umírej žízní,
v dno tvorstva vnikej,
svou vinu pykej!
Vichřice, duj,
létejte, blesky,
a hvězdné lesky
putujte dál,
ty, v srdci žal,
věčně zde stůj!

V prostoru visel, kolem vzduch němý,
Twardowski mezi nebem a zemí. (Dokončení.)

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

IX.

Ačkoli jsme nevenovali ani okamžiku pohledu na malebné zříceniny hradu u Aci-Castello, dorazili jsme přece již dosti pozdě večer do Catanie. Z našich koní se jen lilo. V giardino publico hrála ještě hudba, ač mysli obyvatelů byly obráceny spíše ku všemu jinému než k umění. Tlupy vojska, většinou složeného z cizinců všech stavův a národností, mísily se pestrou směsicí s obyvatelstvem. Stihlí Dalmatinci, nejvíce Bokelci v tmavém obleku, slabí Řekové, jimž lstivost z očí kouká, mrštní Francouzi, vážní Angličané, filosofičtí ošumělí Němci, téměř bohatě odění Španělé, malí složití Rusové — všechna ta lodní chasa doprovázela nás, zatím co na chodnících vykračovali si turečtí kupci vážně ve svých turbanech a kaftanech podle černých, hnědých i fialových kněží neb klášterníků, švihácí, oblečení dle nejnovější pařížské mody, vedle otrhaných stihlých rybářů. Catania zarážela nás svou pestrostí.

Srovnali jsme se již před branou a s vytasenými šavlemi vjeli jsme do ulice. Jen pomalu mohli jsme ku předu, aby se nestala nějaká nehoda. Naše šavle zdály se drážditi Sicily. Jen s nechutí ustupovali z cesty na volání městské stráže, klestící nám dráhu, a když jsme se přiblížili, ztichaly davy kolem. Tu a tam spatřil jsem zlostné odplivnutí, jinde úsklebek. Jen někdy vítal nás v trapném tichu, rušeném jen dusotem koní a řinčením zbraně, veselý hlas důstojníka cizince. Ani naše občas zaznívající trompeta nezdála se lidu lichotiti. Mnozí zacpávali si uši.

Hned u brány čekal nás důstojník, jenž zavedl mužstvo do kasárny. Vyslechli jsme potřebných rozkazův a nedbajíce umdlení po cestě, hrnuli jsme se ven, abychom si poněkud aspoň ještě dnes prohlédli město „la bella“.

Carlina jela ve svém povoze pořád za námi. Odešel jsem s ní nyní do města a najal jí byt v hôtelu „Corona di Ferra“ na Corso. Pak bylo první starostí mou, abych jí koupil nové šaty za rozedrané, jež měla na sobě. Zamítla k mé spokojenosti oblek městský a vybrala si svůj národní kroj, jak jej nosí dívky v malých městech. Uzel prádla doplnil toilettu. Vypadala opět tak, jak jsem ji vídal co květinářku, a táž radost, jakou jsem tehdáž pozorovával při ní, zableskla opět z jejího oka, když zapomněla na chvilku na přítomnost, pozorujíc ty rozmanité věci, jež se jejímu pohledu naskytaly.

Na ulicích byl ještě za krásného večera veselý život, ruch a šum. Směsice světel různě barvených lamp prodavačských lahodila oku. „Vzpomeňte na spasení duše své. Ve jménu Krista a matky jeho, nejsvětější panny, rozsvěťte zde pod obrazem aspoň jednu lampičku!“ znělo neustále kolem, a lid sicilský, nadšený pro královnu nebes, zapa-

loval světla a prosil za vítězství nad královským vojskem. Z úzkých uliček, ústících do hlavní třídy k „Aetne“, kudy my se ubírali, zaznívalo cinkotem zvonců bučení dlouhorohých krav, dojených hned na ulici do nádob kupců. Elegantní, vždy tryskem jedoucí kočáry, jež vezly dámy zahalené v husté černé závoje, lekaly nás často svou nesmyslnou jízdou. U veřejných studnic míhaly se bílé postavy žen z lidu, jež zde na ulici při záři lamp praly své prádlo, jež pak bylo rozvěšeno na provazech, natažených ve výši zrovna nad našimi hlavami přes ulici. Štíhlý, pěkný jejich vzrůst a typy obličejů mohly by nám snadno vnuknouti myšlénku, že jsme přeneseni v dobu Aeneášovu, v čemž nás potvrzují džbány podoby antických amfor, nošené většinou na hlavách.

Došli jsme na své toulce k přístavu, právě když měsíc vyšel. Moře pokrylo se průhlednou modrostí, barvící vše. Modré vlny třpytí se jen na konci stříbrem, modré loďky, modrá i společnost vznešených pánův a dam, chytajících s nábřeží na udici modré ryby, lodě i loďky obaleny touto barvou. Jenom záře rybářských pochodní byla rudá. Teprve pozdě večer rozešli jsme se s Carlinou.

Spal jsem špatně. Množství dojmů prožitých jediným dnem činilo spánek můj nepokojným a ve snu viděl jsem mnohonásobně převráceny všecky události dnešní. Tu unášel Pero Carlinu v krvavých rukou svých, tam opět ležely ty mrtvoly a obracely ke mně své oči v sloupech, za chvilku viděl jsem se býti sám mrtvolou, k ránu pak zdálo se mi, jakoby nějaká nehoda měla mne potkati, ale probudil jsem se dříve, nežli se tušení moje ve snu uskutečnilo.

Vyskočil jsem a počal se rychle oblékati. Myšlénky moje otáčely se kolem snu a onoho tušení. Dal jsem se hrůze, kterou jsem ve snu pocítil, do smíchu. Pospíšil jsem do kasárny a přijav potřebné rozkazy, stanul jsem u hôtelu, kde jsem Carlinu zanechal.

Byla již dávno vstala a čekala na mne.

„Zdálo se mi o vás,“ pravila mi.

„A co se ti zdálo, Carlino? Zajisté něco hezkého?“

„Nebylo to tak hezkým, jak bych si byla přála,“ řekla vážně.“

„To byl zajisté při tom Pero!“ smál jsem se, nechtěje, aby rozprávka zanechala nějakého smutného dojmu v našich myslích.

„Byl též, ale málo.“

„Nu, co tedy?“

„Nebudu vám to nyní povídat. Až zejtra, bude-li se mi něco veselejšího zdáti, povím vám oboje.“

Nemluvili jsme opravdu o tom dále. Šli jsme do města na procházku.

Navštívili jsme všecky znamenitosti. Ve Strada Archebusieri nalezli jsme podle plánu zbytky amfiteatru, z něhož však již od dob Theodorichových bráno bylo kamení ku stavbě městských zdí. Řeckořímské divadlo, jež jen při pochodních prohlížeti možno, poněvadž větší díl jest zasypán, poskytlo Rogerovi sloupů k ozdobě chrámového průčelí. Římské lázně u kostela S. Carcere pod Piazzou del Domo i pod kostelem karmelitským stojí vždy za návštěvu jako museum Biscari se svými antikami.

Ještě více zajímavosti mají stavby Normanů, toho národu, jehož si nepředstavujeme dle názoru přineseného ze škol jinak, než co hordy surových mořských i pozemních lupičů. Jakým podivením naplnil mne tedy velebný dóm catanský, jejž tolikráte marně usilovalo zemětřesení pobořit! Ano, kdyby užito bylo všech oněch kamenů, pobraných z feudalních sídel šlechty, z doupat bezpraví a vraždy, i z amfiteatrů, těchto míst, kde člověk, zapomínaje při pohledu na krev své povahy, stával se zvířetem, k účelu tak velebnému, tak krásnému jako zde, tenkráte mohli bychom odpustiti ničitelům starých památek.

Zatím co já si vše prohlížel, rozmlouval učeně s vůdci a posuzoval, kde co důležitého as mohlo býti, trápila Carlinu dlouhá chvíle. Pozorovav toho na ní, krátil jsem svou návštěvu všude co nejvíce. Mohl jsem sice vše odložiti až na jiný den, ale zvláštní pud pobádal mne, abych hleděl pokud možná ještě dnes vše prohlédnouti.

Kdykoli jsme se octli na ulici, Carlina si z hluboka oddechla. Nejvíce snad bavila ji ještě před hlavním chrámem ta studna se slonem nesoucím na hřbetě aegyptský obelisk. V kostele klesla zbožné na kolena a modlila se po celou dobu, po kterou jsem já prohlížel různé pamětnosti. Snažil jsem se vynahraditi jí dlouhou chvíli tím, že jsme šli k přístavu. Pohled na les stožárů s hustou sítí provazův a spoustou svinutých plachet, davy námořníků, jich hlučný zpěv po osteriích okolních ji osvěžil. Měla nevýslovnou radost z těch několika mouřenínů, jež jsme potkali, a dlouhou dobu stála na nábřeží, aniž spěchala odtud jako ze starých budov. Těžko bylo by opakovati, co jsme spolu mluvili. Carlina setřásla se sebe dojmy posledních dnů, zapomněla na útrapy, jež ji činily ženou a stala se opět smavým dítětem jihu. Její modré oči nabyly zase lesku, jako tehdáž, kdy mi přinášívala kytičku. A já, já byl šťasten, vida ji veselou.

Představoval jsem si Catanii dle vzoru ostatních měst italských a našel jsem středověké město německé neb francouzské. Domy s balkony a arkýři, gotickými zamřížovanými okny, úzké uličky, kde se bojíš dýchati a které zrovna nutí k zadumání se do dob dávno uplynulých. Než zadumati se ani nemůžeš. Bronzoví lazzaroni, prodavačky květin a ovoce, malí, otrhaní kluci, nedají ti pokoje. Každé takové děvče držící v klíně své něžné květiny nebo žena v malebném kroji sedící u hromady obrovských tykví, žíhaných fiků, zucey, zlatých melounů, citronů, limonův, ohnivých granátů, šťavnatých annanasů, poskytlo by malíři pěkný obraz. I ty krámy mají svůj zvláštní pittoreskní ráz, ty pyramidy různých věcí jsou ozdobou celé ulici. A pohled na děti z lepších rodin, jež strojí panující moda dle vzoru biskupův a kardinálů v kleriky, plnily mne vždycky pocitem, jakobych patřil na mládě zvířecí, úplně podobné svému otci.

Prohlíželi jsme tak dlouho, až polední vedro přinutilo nás zříci se další procházky, ačkoliv zbývalo nám ještě prohlédnouti si kostel S. Carcere se starožitnou sochou Bedřicha II. a otisk nohy sv. Agaty, patronky města, jakož i benediktinský klášter San Nicola, největší skorem klášter v Evropě s ohromnými varhanami, veřejnou zahradou a villu Bellini, což jsem odložil na odpoledne. Pojedli jsme v restauraci Villa Giulia u Chiesa S. Martino a pak odebral jsem se k eskadroně, nedošel-li nějaký rozkaz.

Již u vrat kasáren čekal na mne můj sluha.

„Sháněli se, pane poručíku, zde po vás.“

„Kdo se po mně sháněl?“

„Přišel prý rozkaz, abyste se ráčil odebrati ku signoru kapitánu.“

„Bude to opět nějaká nová práce," prohodil jsem mrzutě pro sebe a spěchal jsem ku svému veliteli.

„Kde jste se nám toulal?" tázal se mne kapitán přátelsky jak obyčejně.

„Odbyl jsem si vše, co bylo mou povinností a bylo potřebí," pravil jsem mysle dle otázky, že se snad něco stalo mezi mužstvem mi svěřeným.

„Vím to. Jak, obědval jste již?"

Přisvědčil jsem.

„Tedy pojďte, prosím, se mnou."

Vzal šavli a vyšli jsme spolu na ulici. Myslil jsem, že mne jde seznámit s nějakým novým druhem služby nebo něčím podobným. Tázal jsem se na to kapitána.

„Nemějte mi za zlé," pravil. „Jedná se o nějakou mrzutou věc, o níž vím, že nejste jí vinen. Jdeme ku veliteli, jenerálu Clarymu."

Trhl jsem sebou a krev mi přestala v žilách kolovat. Mé svědomí nebylo ohledně služby skutečně v pořádku. Záležitost s Perem vystoupila jasně v mé mysli.

„Nemohl bych zvědět, o co se jedná?" tázal jsem se sbíraje veškeru svoji duchapřítomnost a snaže se zachovati jasné myšlení.

„Nevím o tom více, než jsem vám právě pověděl. Dostal jsem nařízení, abych vás neprodleně postavil před jenerála."

Asi dvacet kroků za námi šli dva muži s nasazenými bodáky. Vzpomněl jsem si, že se oddělili od stráže u vrat kasárny, když jsme s kapitánem vyšli.

„A což znamenají oni dva karabineři za námi?"

„Rozkaz zněl výslovně, abych vás dal dopraviti na velitelství. A znáte předpis v té věci. Snažil jsem se zbaviti vás příjemnosti cesty mezi bodáky, jak mi bylo možno. Víte, že více udělati nemohu, ač mi jest hnusno vésti někoho snad do vězení."

„Děkuji vám srdečně za to. Nevím, co bych učinil, kdybych měl býti veden dle předpisu. Náš velitel jest velmi shovívavý k vojákům a velmi bezohledný k důstojnictvu."

(Pokračování.)

Z básní Adama Asnyka.

Světla.

Nebeská světla chvějném po étheru
v bezedné tuně zář svou sesýlají,
a nikdo nezví, kde as vzniká v šeru?
A v noc jak černou blesky jitra hrají?
Nezbádá nikdo, kde a v jakém směru,
co z paprsků těch stane se, než ztají?
Jich nehyne moc — paprsk zlatokřídlý
svět nový k žití povolá, v něm sídlí!

Tak světla duší lidských, která hoří
a nad zemí vždy cestu značí jasnou,
když paprsky se v nekonečnost noří,
ač v temnost rozprchnou se, nepohasnou:
leč dalné budoucnosti budou zoří,
jí odkážou svou sílu i zář krásnou,
až z pablesků, jež padly v tůň a rovy,
svit lidstvo jitrem ozlatí zas nový!

Nemluv, byť žízní hynul bys...

Nemluv, byť žízní hynul bys a zmíral,
že všecky zdroje vyschly již — ty v mukách
jsi písčitých jen poušti šalby zíral
a minul zřídla na zelených lukách.

Nemluv, byť touhou klesal bys a znojem,
že na té zemi není lásky čisté —
tys cestou opustil svit její, rojem
bludiček vlákán do záhuby jisté.

Nemluv — že vše, ty čehos v mysli chudé
nenašel v žití, snem a prázdným klestím —
zdroj útěch čistých jiným šumět bude
a jiná srdce sytit blahem, štěstím!

Přel. *František Krapil.*

Tři historie mé tety Brigity.

Napsal *A. Kaempfen.*

Naše stará teta Brigita měla ráda hezké věci a rozuměla jim. Její dům, ležící v nejklidnější ulici malého města N..., byl zřízen s velikým vkusem; těch několik obrazů visících na zdi jejího salonu byla díla mistrovská, a různé drobnosti, umístěné po stolech a polickách, byly věci vesměs buď zvláštní nebo hezounké. Jak ale ve své ložnici, ozdobené krásnými rytinami Nauteuila a rozkošnými miniaturami d'Isabeye moje teta mohla trpěti hrozného vycpaného papouška, časem již vypelichaného, mizernou pérovou kresbu, na níž sotva bylo lze rozeznati domek zastíněný jakousi palmou, a konečně svazek sametových stužek zelených a žlutých, spletených jako v gordický uzel — nemohl nikdo pochopiti. Jak tato výtečná žena, která nenáviděla vše, co bylo nehezké nebo sprosté, mohla vykázati těmto třem věcem místo tak čestné? Proč pak ony stužky a ta vybledlá kresba visely v bohatých rámech s obou stran zrcadla zrovna nad krbem? A jakou pak zásluhu měl asi nebožtík Jacquot, že až dosud sedě na větvi a pečlivě ukryt vysokým sklem, směl trůniti na krásném, vykládaném stole, vzácné to práci slavného Boulea?

Naši známí ptali se druh druha, co to asi znamená, ale tety samé tázati se neodvážili.

Jenom markýza de Meynard, která, když chtěla něco věděti, tak snadno od toho neupustila, pravila jednoho večera k mojí tetě docela beze všech okolků:

„Prosím vás, má drahá, proč pak nevyhodíte ty mizerné sametky, tu směšnou kresbu a toho hrozného papouška?"

„Neptejte se," odvětila moje teta s úsměvem, „sice uslyšíte tři historie."

„Jsou přece trochu romantické?" tázala se markýza.

„Ani za mák."

„To je škoda... Ale vypravujte je přece!" žádala markýza a usadila se pohodlněji v lenošce, jako dělávají lidé, když se chystají něco poslouchati.

A moje teta začala vypravovati historii o nebožtíkovi Jacquotovi asi takto:

„Mezi těmi, kdo navštěvovali dům mé matky za mého mládí, bývala jedna stará paní jménem Mme. Lambert, která se ke mně chovala vždy s velikým přátelstvím. Byla to žena výtečná, velice vlídná, živá a vtipná. Žila dlouho ve vznešené společnosti a znala náramně mnoho anekdot, jež vypravovala svým zvláštním způsobem vždy trefným, a které nás vždycky velice bavívaly.

Musím však přiznati, že tyto historky nás ovšem bavily samy sebou, avšak výslovnost té, která je vyprávěla, dělala nám ještě větší radost nežli co jiného. Mme. Lambert totiž koktala jako Demosthenes, nežli ho vyléčily jeho oblázky. Když začínala mluviti, dávala na sebe pozor, a první věty její bývaly vesměs dosti správné; ale jak přicházela do ohně, nemyslila více na svůj zbůjný jazyk, a v té nejzajímavější chvíli dovolil si ten nevázaný jazyk její právě ty největší blouposti, což bývalo tak hrozně komické, že ani ten nejvážnější člověk nemohl při tom odolati smíchu.

Mme. Lambert chudák zbožně věřila, že právě konec její historie tak rozesmál celou společnost.

„Ne-ne-není-li pravda, že-že-že je to do-do-dobře? To-to-to jsem ráda, že se vám to ta-ta-tak líbí."

A smála se ještě více nežli my všichni.

Moje matka mi dovolovala, abych směla přijímati jednou týdně svoje přítelkyně. Šily jsme, hovořily, nebo hrály a zpívaly. Všechny čekaly jsme netrpělivě na čtvrtek odpoledne, a když přišlo, nevěděly jsme, kam se podělo. V zimě scházely jsme se v mém pokoji, v létě v naší zahradě.

Jednou ve čtvrtek po svatodušních svátcích téhož roku, kdy mi bylo šestnáct let — moje teta vůbec udávala letopočty trochu povrchně — seděly jsme v hezkém stínu mezi kvetoucím bezem. Počasí bylo rozkošné. Marie d'Ambrun vyšívala střevíce pro svého bratra, který jest nyní vrchním presidentem v Rennes; Cecilie Meilhan šila šaty na pannu své malé sestry Luisy; Sylvie Brunet kreslila Niobinu hlavu; Lidia Norton pletla hrozný váček růžový a modrý a já jsem si chystala šaty z modrého muselinu pro příští čtvrtek na bál paní de Thémines. Tyto všecky detaily vidím tak jasně před sebou, jakoby to bylo včera. A přece co se všecko od té doby stalo! Ubohá Cecilie, ubohá Sylvie, ubohá Lydie, kde jste?

„Slečny," pravila pojednou Marie d'Ambrun, „mě něco napadlo; kdyby každá z nás vyprávěla nějakou historii, ty ostatní by ji poslouchaly a pracovaly by s větší chutí a radostí, nežli tak na prázdno."

„Podívejte se na tuhle Marii," pravila Cecilie; „ví, že má ducha, že má fantasii a chce nás všecky zastíniti."

„Ty zlá!" smála se Marie; „ty dobře víš, dovede-li to někdo, že já to nebudu."

Radily jsme se dosti dlouho, potom hlasovaly a návrh Mariin byl přijat. Usnesly jsme se, aby se rozhodlo losem, která má vypravovati první.

Osud mi přál, či, lépe řečeno, nepřál a já měla začíti.

„Jenom žádné upomínky z ‚Tisíc a jedné noci', nebo z Mm. d'Aulnoy," podotkla ještě Lydie.

Dvakrát nebo třikrát jsem zakašlala a pak pustila jsem se směle do jedné pohádky, kde, podle starého zvyku, byl jeden král a královna, kteří měli dceru, a pak jeden princ, který ji chtěl za ženu. Vyslanec císaře Ruminambo čekal právě s úzkostí na odpověď rodičů nevěstiných, neboť záleželo na ní štěstí nebo neštěstí jeho pána; když jsem líčila tuto zajímavou scénu, vzpomněla jsem si, nevím sama proč, na Mme. Lambert a tu mě napadlo, že by mohla stará královna zrovna tak koktati jako ona ctihodná dáma, a proto odvětil Její Majestát vyslanci, který se mohl sotva zdržeti smíchu, asi těmito slovy:

„Pane vy-vy-vyslanče, žádost vašeho pá-pa-pána a krále mne ve-ve-velice tě-tě-těší a musím se přiznat, že bu-bu-budu s radostí jeho t-t-tchyní."

Přízvuk, výslovnost, vůbec celý hlas staré dámy byl tak šťastně napodoben, že moje družky vypukly v hlasitý smích.

Jaké bylo však moje překvapení, když ohlédnuvši se náhodou tam, kde křoví se dělilo, spatřila jsem pojednou Mme. Lambert. Stála tam docela klidně a dívala se na mne. Já zůstala na své židlici jako přimrazena; nemohla jsem vypraviti ze sebe slova, a chvěla jsem se tak, jako bych byla spáchala zločin. Všechny ohlédly se na totéž místo a pochopíte snadno, že jejich smích ihned umlkl.

Avšak Mme. Lambert se usmívala. Kráčela klidně ke mně, objala mne, měla pro každou z nás nějaké vlídné slovo a když nás opouštěla, pravila: „Na shledanou!" vše tónem tak přirozeným, že jsme se tázaly vespolek, když odešla, zdali slyšela odpověď, kterou dala královna Kantaluba vyslanci císaře Ruminamba. Zdálo se nám, že ani nemůžeme o tom pochybovati a konečně dohodly jsme se na tom, že Mme. Lambert chudák asi neví, že koktá.

Nicméně tato příhoda velice ochladila moji fantasii a poněvadž moje družky již netoužily slyšeti konec mojí historie, nedověděly se nikdy, zdali princ tu princeznu si vzal, a já sama to také nevěděla.

Za dva měsíce na to byly moje narozeniny. Dostala jsem množství darů: moji rodiče i přátelé připravili mi každý nějaké příjemné překvapení. Všecka přání, která jsem kdy vyslovila za posledních šest měsíců, byla nyní vyplněna. Ale vrchol vší radosti byl večer; když jsem totiž přišla do svého pokoje, spatřila jsem na stole státi krásnou, zlacenou klec a v té kleci roztomilého papouška pestrých barev, který se na mne díval oním bystrým okem, jaké mají ptáci toho druhu. Na mříži houpal se na růžové stužce zavěšený lístek s těmito slovy: Katince, své staré přítelkyni, Fortunée Lambert. Ta dobrá madame Lambert! zvolala jsem a začala jsem tančiti po pokoji a tleskati rukama jako dítě docela zapomínajíc, že mi bylo toho dne již šestnáct let.

Najednou jakýsi chraplavý hlas, jehožto přízvuk zdál se mi neobyčejně výsměšným, vyslovil koktaje sice, ale jinak docela zřetelně tuto frási: „Ne-ne-nesmějte se li-lidem!"

*

Tento hlas vycházel z klece a ten, kdo mi dával toto roztomilé naučení, nebyl nikdo jiný nežli Jacquot, týž Jacquot, jehož vidíte tiše seděti zde na větvi a který již po dlouhá léta nekáže morálku svou nikomu.

Tak pomstila se mi Mme. Lambert!

Moje první myšlénka byla otevříti klec, chytit papouška a zakroutit mu krk; ale pak jsem si vzpomněla, že to ubohé zvíře ani neví o své drzosti a pak že by se asi dovedl slušně brániti. Přestala jsem tedy mysliti na smrt toho smělého moralisty. Lepším zdálo mi se potrestati toho, kdo tím opravdu byl viněn — totiž Mme. Lambert, která se mi zdála tou nejhorší osobou na celém světě. Jacquot měl býti nástrojem mé pomsty. Což pak může býti lehčího, nežli naučiti ho nějaké frási hodně ostré, kterou by neustále opakoval, až by Mme. Lambert přišla. Tato myšlénka se mi velice líbila a já usnula přemítajíc, co asi tak by mohlo býti pro Mme. Lambert nejvíce nepříjemným. Druhého dne, když jsem se vzbudila, ozařovalo již krásné letní slunce květy na mých záslonách. Otevřela jsem okno a do mého pokoje zavanula čerstvá vůně růží, jasmínu a plamínku; nikdy nezdála se mi příroda tak krásnou a nikdy jsem nebyla tak šťastnou jako v této chvíli. Na svoji nepřítelkyni myslila jsem nyní beze vší trpkosti. V té chvíli ozval se zase Jacquot a známá jeho sentence zazněla mi v sluch; ale již jsem ho nechtěla proto zabiti jako včera. Šla jsem k jeho kleci a pravila jsem zcela vážně: „Ano, Jacquot, máš pravdu, nemáme se smáti nikomu.“

Za hodinu na to zvonila jsem u dveří, kde bydlila Mme. Lambert. Marta, její stará hospodyně, přišla mi otevřít.

„Ah, vy jste dnes ranná, ale přece ne tak jako madame. Ta jest již tři čtvrti hodiny v zahradě a česá právě slívy.

Běžela jsem k Mme. Lambert, objala jsem ji a nežli mohla ke mně říci slova, pravila jsem k ní: „Poslechnu Jacquota, slibuju vám to, odpusťte mi.“

„Nu, do-do-dobře,“ koktala Mme. Lambert velice pohnuta: „te-te-teď mám tě je-je-ještě více ráda, nene-nežli dříve. To-to-toho papouška si vezmu a da-dadám ti svého, kte-te-terý říká jenom věci pří-i-i-jemné.“

„Ne, nechte mi ho, budu si ho vážiti jako pravého mudrce. Mám ho již teď ráda.“

„To-to-to je ještě le-le-lepší, nežli li-li-lítost,“ pravila mi Mme. Lambert a objala mne několikrát za sebou se slzami v očích.

Papoušek Jacquot žil se mnou dvacet pět let. Ještě když umíral, opakoval hlasem již slábnoucím: „Ne-nenesmějte se li-li-lidem!“ Byla to všecka jeho moudrost; více se nikdy nenaučil.“

„Dobrá,“ pravila markýza de Meynard, „Jacquot je nyní hrozný, ale všechna česť jeho památce. Přejděme, líbí-li se vám, k historii domku mezi palmami.“

„Ta není právě veselá, varuju vás před ní,“ pravila naše teta.

„Ať není, jen vypravujte.“

„Když chcete, tedy poslyšte:

Za několik let po mé svatbě radili mi lékaři mořský vzduch; můj muž najal za tím účelem nahoře nad Havrem rozkošný domek, který měl polohu velice malebnou.

V protějším pavilloně, jak zdálo se, dosti skrovném, který byl od našeho domu oddělen pouze zahradou, bydlela jakási francouzská kreolka, která nedávno přišla z ostrova Martinique. Mme. de Briade, tehdáž asi čtyřicetiletá, ovdověla velmi časně; dětí neměla a její muž zanechal jí veliké statky. Měla skvělé důchody z rozsáhlých plantáží cukrových a kávových. V několika letech neobratný správce její a úpadek několika firem ztenčily její příjmy o dvě třetiny; konečně vypukl tam požár a pohltil skoro vše, co zbývalo. Mme. de Briade zachovala si jenom malý roční důchod.

Pobyt na ostrově, kde bývala tak bohatou a šťastnou, a kde v tak krátkém čase ztratila všecko, stal se jí nesnesitelným; odplula do Francie jenom se svou evropskou komornou a jedním mladým černochem, sotva osmnáctiletým, který byl synem její bývalé kojné.

Mme. de Briade měla v úmyslu žíti v Paříži; ale když po několika dnech strávených v Havru, chystala se k odjezdu, když měla opustiti toto moře, u něhož strávila celý svůj život, když si vzpomněla, že její oči více asi neuzří to pestré a nádherné divadlo, že její uši více neuslyší šumot klidných vln nebo hukot zbouřených proudů, tu nemohla více odolat a najala si zde onen malý pavillon hned vedle našeho domu.

Mme. de Briade vedla život co možná klidný a tichý; nikoho nepřijímala a nevycházela leč do kostela. Skoro celý den trávila pod besídkou obrostlou hustým zimolezem; četla, vyšívala, nebo se dívala, jak pracuje André v zahradě. Někdy s ním hovořila velmi dlouho a jakkoli nebylo slyšeti slova, pochopila jsem snadno jeho živé posuňky, jeho radost, jeho lásku, která zářila z jeho tváře, když slyšel pouhé jméno oné daleké země, kde se narodil a k níž se pojily všechny jeho vzpomínky. André cítil k své paní hlubokou úctu, která se jevila každou chvíli i při věcech těch nejlhostejnějších. Ona pak chovala se k němu spíše jako k synovi nežli k sluhovi, dávala mu svoje rozkazy vždy s velikou vlídností a odměňovala jeho píli a jeho práci vřelými a laskavými slovy.

Asi za dva měsíce se Mme. de Briade najednou roznemohla. Celé tři neděle nevyšla z pokoje. André se o zahradu skoro ani nestaral. Jenom tak časem zalil záhony anebo přejel hráběma některé stromořadí. Byl tak smutný, že bylo člověku až líto naň se podívati. Někdy se ubohý hoch najednou zastavil, nechal všeho a dal se do hlasitého pláče.

Jednou večer jsem pozorovala, že pracoval s neobyčejnou horlivostí. Druhého dne z rána v osm hodin všecky zvadlé květiny v záhoncích byly nahrazeny čerstvými. Patrně André si ani nelehl. Růže a karafiáty dýchaly svou vůni a mušky létaly a bzučely jakoby se těšily z této změny.

V poledne přišoupl André velikou lenošku na plné výsluní, tam, kde byla nejlepší vyhlídka na moře, a vrátil se pak do domu. Za chvíli na to vyšla Mme. de Briade vedena jím a svou komornou z domu. Kráčela velmi pomalu; byla neobyčejně bledá a suchá, a v celé její tváři nebylo živého nic nežli její pohled. Když si usedla, pokynula Andrému; ten natrhal kytici růží a podal jí je. Na to seděla Mme. de Briade hezkou chvíli bez hnutí; voněla jenom ke kytici a její oči byly skoro neustále upřeny na zářící moře.

Chvílemi promluvila několik slov docela potichu, podívala se na Andrého a smutně se usmívala. Tak uběhla hodina. Najednou oči nemocné se zavřely a hlava jí klesla na prsa; růže vypadly jí z rukou. Byla bez sebe, když ji odnášeli domů.

V noci zemřela.

Líčiti zoufalství Andrého se ani nepokusím: jeho bolest vypukla časem v naivný a dojemný pláč a časem v divoký křik — dítě Afriky nezapřelo svého původu.

Večer po pohřbu potrhal všecky květiny z celé zahrady a rozházel je po hrobě své paní. Tento hrob nekryl pouze ženu, která se k němu chovala vždycky s láskou zrovna mateřskou, ale také duši, která zde, na této cizí půdě, byla mu živou upomínkou a jakoby zosobněním jeho rodné krajiny.

Osudy Andrého vzbudily v mém muži i ve mně živé účastenství. Potřebovali jsme právě zahradníka a nabídli jsme mu, zdali by nechtěl vstoupiti k nám do služby. Malá renta, kterou mu jeho paní zanechala, n mohla postačiti k jeho výživě; pochopil, že bude míti v nás pány shovívavé, a přijal s vděčností návrhy mého muže.

Nemohli jsme si ani přáti sluhy pracovitějšího, věrnějšího a oddanějšího; ale André byl vždy smuten a tento ustavičný smutek u mladíka sotva osmnáctiletého byl něco nad míru bolestného.

Když jsme se vrátili do Paříže, melancholie ubohého hocha ještě zrostla: bylo nám až líto naň se podívati.

Jednou poslal ho můj muž s listem k jednomu známému malíři; když se vrátil, byl celý změněný: smál se a plakal, všecko najednou, jakoby se byl zbláznil.

„Viděl jsem svůj domov," volal všecek nadšený, „viděl jsem svůj domov! Palmy, kaskády, kokosy a mouřeníny, jak řezají třtinu a dozorce, jak je hlídá; ten měl bílé šaty, slaměný klobouk a v ruce bambusovou hůl..."

Ulehl v horečce a opakoval celou noc: „Viděl jsem domov, viděl jsem domov!"

Druhého dne vysvětlilo se nám jeho rozčilení. Malíř, u něhož André byl, potkal mého muže, a prosil ho, aby se přišel podívat na obraz, který právě dodělával. „Doufám, že se vám bude líbiti," pravil; „je to krajina z Antill a jak se zdá, povedla se mi ta příroda dosti dobře: neboť včera, když váš černý sluha přišel ke mně, poznal ji hned; bylo na něm viděti, jak je dojat, tleskal rukama a volal: „Martinique! Martinique! moje vlast!" Konečně nemohl se více udržeti, padl na obraz a líbal jej s nadšením. Přiznám se, že posudky lepších znalců mi sotva kdy tak lichotily."

Lékař přišel Andrého navštívit. Po silné noční krisi nastalo ráno úplné ochabnutí. Když chvíli s nemocným hovořil, pravil k nám:

„Ten hoch trpí velice. Hyne tím, co nazýváme touha po domově. Jediná věc může ho ještě zachrániti, vrátí-li se ihned do Ameriky."

Jeden z našich přátel, majitel velikých plantáží na ostrově Martinique, trávil nyní několik měsíců ve Francii; budoucí týden měl se vrátiti za moře. Vyprávěli jsme mu o našem nemocném a chválili velice jeho věrnost; slíbil nám, že ho vezme s sebou a že mu dá práci na svých statcích.

„André," pravila jsem večer k ubohému černochu, „chtěl byste se podívati domů?"

„Ah, paní," zvolal nadšeně, „s jakou radostí!"

„Nuže, dobře; tedy se připravte, budoucí týden odjedete s panem Morelem."

„Pojedeme na Martinique?"

„Ano, na Martinique."

„Pojedeme! Pojedeme! Že uvidím svůj domov? Je to možná?... Děkuju vám, děkuju vám, paní."

Padl mi k nohám, chopil mne za ruce a smáčel je slzami. Za chvíli pak dodal:

„Odpusťte mi, paní, odpusťte mi; byla jste ke mně vždy tak laskavou a já jsem nevděčník. Odpusťte mi, jestliže chcete, já zůstanu."

„Nikoliv; jen jeďte, André. Musí to býti; můj muž i já to chceme."

André odejel. Jeho dobré vlastnosti nás k němu tak připoutaly a když nás opouštěl, jevil k nám takovou lásku a takovou vděčnost, že jsme se s ním těžko loučili. Ten první čas po jeho odchodu opakovali jsme kolikráte za den: „Ubohý André! Již ho neuvidíme!"

Čekali jsme s velikou netrpělivostí na jeho list. Měli jsme obavy, jak se tam asi dostal. Sotva že sedl na loď, dostal zimnici, která ho neopustila po celou cestu. Polovici času trávil na loži, a lékař vyslovil obavu, že toho domácího vzduchu se snad více nedočká.

Nežli uplynul měsíc byl André mrtev. V listě, který nám tuto smutnou zprávu přinesl, nalezli jsme onu kresbu, která vás tak urážela; není ovšem uměleckým dílem, ale mně jest mnohem milejší nežli jiný znamenitý obraz. Bylo to asi týden před smrtí, když odevzdal ji André panu Morelovi a pravil:

„Tohle jsem vykreslil. Až mne tu nebude, pošlete to, prosím vás, pane, mé dobré paní do Paříže a řekněte jí, že je to ten domek, kde ubohý André zemřel a že vzpomínal zde na ty, kteří ho ve Francii milovali."

„Teď jsem již smířena s vaším obrázkem," pravila markýza utírajíc si slzu. Po chvíli pak dodala:

„A teď mi ještě dokažte, proč se mi mají líbiti ty zelené a žluté sametky, a budu spokojena."

Moje teta vzala si vážně šňupec a to s takovou gracií, jakou jsem neviděla jenom u ní, lehounce zakašlala, jakoby si chtěla upevniti hlas, a pokračovala:

„Lydie Norton byla mojí nejlepší přítelkyní. Bylo jí pět let, když její rodiče, nabyvše v Londýně svým obchodem velikého jmění, usadili se v Touraine. Mme. Norton byla slabého zdraví, a její muž doufal, že mírné zahradní podnebí Francie jí bude prospívati. Naše domy stály vedle sebe. V sedmi letech byly jsme, Lydie a já, přítelkyněmi věru nerozlučnými. Spolu jsme vyrostly a milovaly jsme se jako sestry.

Lydie nebyla krásnou, ale její tvář neobyčejně živá a veselá líbila se každému. Povahu měla tu nejšťastnější, jakou si lze jen pomysliti; co jsem živa, nenašla jsem srdce oddanějšího, čistšího, upřímnějšího a nadšenějšího, nežli bylo její.

Ale zvláštní její duch dodával každému slovu jejímu, každému hnutí něco neobyčejného, řekla bych pikantního. Byla ještě dítětem a již uměla se vyjádřiti spůsobem svým zvláštním; dovedla baviti a rozesmáti všecky svoje družky; vymýšlela podivné hry a někdy vyprávěla takové historie, že bavily i lidi dospělé.

Když dospěla v dívku, byla ještě tím, čím bývala za svého dětství. Ta originalnost a ten dobrý humor jí zů-

staly, a každý říkal: „Tahle Lydie, ta je příjemná!“ Kdyby byla trochu více dbala na sebe, byli by řekli o ní: „Tahle Lydie je roztomilá!“ Ale pro koketerii, ani pro tu nevinnou, neměla žádného smyslu, a když se jednalo o obleky, mívala podivné choutky. Ruční práce, jež dívky tak milují, ji dosti těšily, ale málo co dovedla. Její vyšívání bylo prací velice fantastickou. A právě tyto hrozné věci, jež zhotovila, Lydie neobyčejně milovala: viděla v nich znamenité dílo a nabízejíc je svým přítelkyním říkala: „Takových hezkých věcí je pro mne škoda; přijměte je na znamení mé lásky!“ Bylo-li to něco k nošení, dodala ještě: „Vzpomeňte si na mne, až to vezmete!“ A tak se nám musily všem ty věci líbiti, musily jsme je někdy nositi, jen abychom jí nezarmoutily.

Několik dní před oním památným čtvrtkem, kdy jsem vypravovala tu krásnou pohádku o koktavé královně, Lydie ke mně pravila:

„Nestarej se o to, jak si upravíš vlasy na bál u paní de Thémines; já ti to udělám sama. Mám něco v plánu a doufám, že potom všecky moje přítelkyně budou mne prositi, abych byla jejich modistkou.“

Tato roztomilá slova naplnila mne hrůzou.

„Nerada bych tě tak obtěžovala,“ pravila jsem zoufale k Lydii.

„Jaké pak obtíže pro takovou přítelkyni, jako jsi ty!“ odvětila mi ta dobrá dívka. „Kdybych měla seděti tři dny a tři noci u práce, bude to pro mne dostatečnou odměnou, když uvidím, kterak jsi královnou plesu a to mojí zásluhou.“

Objala jsem ji; tak aspoň nemusila jsem ji děkovati žádnou frásí, kterou bych beztoho sotva byla nalezla.

„A ty máš tedy nějaký plán pro můj účes?“ tázala jsem se nesměle.

„Tvůj účes je celý zde již hotový až do nejmenších podrobností,“ odvětila Lydie klepajíc se do čela s velikou hrdostí.

„Mohla bys mi snad pověděti . . .“

„Fi! nebuď zvědava! To ti nepovím; chci tě překvapiti.“

Zima běžela mi po zádech.

„Srovnej dobře barvy mých šatů,“ pravila jsem hlasem se chvějícím.

„Což nevěříš mému vkusu?“

„Moje šaty jsou z modrého muselinu.“

„Vím to.“

„Musím tedy míti do hlavy něco svěžího.“

„Dobře.“

„Něco lehkého . . .“

„Nu ovsem.“

„Ale u všech všudy! Což pak si myslíš, že ničemu nerozumím?“

A rychle odběhla.

Neměla jsem pokoje až do toho plesu. Ten tajemný plán její mne znepokojoval. V noci zdálo se mi, brzy že mně balí Lydie hlavu do starých šálů své matky, a že mi dělá turban, jaký nosí jen kasmirský sultán, jehož podobiznu jsem viděla mezi knihami svého otce; brzo že mi staví na hlavu dělané křoví plné jablek, hrušek a meruněk, na tom že sedí kanár, papoušek a rajka, a ti že zpívají a křičí do taneční hudby.

Konečně jsem se také dočkala; ten večer, jehož jsem se tak dlouho obávala, se dostavil. Když jsem se začala oblékati, vešla Lydie do mého pokoje, v ruce škatuli; srdce mi bušilo, div se mi neutrhlo.

„Zavři oči!“ pravila ke mně.

Poslechla jsem ji. Po pěti minutách, jež zdály se mi věčností, Lydie vykřikla, zatleskala rukama a zvolala:

„To je rozkošné, krásné, znamenité! Jak jsem šťastna, že se mi to tak povedlo! Jaká to radost pro nás obě!“

A má hrozná přítelkyně vlekla mne k zrcadlu.

„Nu, co tomu říkáš?“

Já div neomdlela. Celá okrasa, kterou mi Lydie přinesla, nebyla nic jiného nežli hrozný uzel zeleného a žlutého sametu, který se vám vždy tak nelíbil. Zelený a žlutý — a já měla modré šaty! Zelený a žlutý a upletený; tak rozkošně, jak to vidíte!

Málem byla bych hodila tu ostudu své přítelkyni do tváře; ale to ubohé dítě dívalo se na mne s radostí tak naivní, že mne odzbrojila.

„Lydie,“ pravila jsem, jsouc sotva schopna slova, „ty jsi opravdu tak laskava.“

A políbila jsem ji ještě jednou. Když jsem ji tak křečovitě tiskla na prsa, jenom abych se nedala do pláče, ona si myslila, že mám radost a celá šťastná mi dávala s bohem.

„Pro tebe pracovati, to je radost. Buď s bohem!“

Jakmile odešla, dala jsem se do pláče. To mi ulehčilo a brzy jsem se styděla, že jsem se mohla trápiti pro věc tak malichernou. Utřela jsem si oči a dívajíc se zmužile do zrcadla, usmívala jsem se.

„Vytáhnouti jehlici a celá ta okrasa spadne,“ pomyslila jsem si; a pak mohla bych to udělati tak, aby padla na svíčky a spálila se . . .

Ale ta ubohá Lydie by si zoufala. Půjdu s tím, co na tom! Je to ošklivé, budou se mi smáti — ať se smějí, Lydie bude míti však radost.

Za hodinu na to vešla jsem do salonu paní de Thémines. Ještě jsem si ani nesedla a tu již pět nebo šest mladých dam velmi elegantních dívaly se jedna na druhou velmi udiveně. Bylo viděti, že se mi smějí: rozuměla jsem té němé řeči. Těch divných pohledů přibývalo, pak začaly si dámy šeptat a jejich vějíře sotva mohly utajiti jejich úsměvy, až příliš sladké a laskavé.

Marie d'Ambrun přišla ke mně, pozdravila mne vážně, a tázala se mne docela klidně, kdo mi poradil tu okrasu, která se tak výtečně hodí k barvě mých šatů.

Já jí slíbila tonem rovněž tak vážným, že jí pošlu svou modistku.

„Co pak řekne váš zahradník, že mu potrhali všechen salát?“ zašeptala mi do ucha Cecilie Meilhan.

„Víte, dámy, která jest ta nejstatečnější žena?“ pravila Sylvie Brunet, obracejíc se ke třem dívkám sedícím vedle mne, není to ani Judita, ani Jeanne d'Arc, ani Jeanne Hachette, je to Brigita Aubrée.“

„Proč pak?“ tázaly se jako ve sboru všecky sousedky; ale hned bylo lze poznati, že rozumějí dobře tomu vtipu.

„Hádejte, slečny,“ odbyla je Sylvie.

„Jestliže to uhodnete, buďte tak laskavy a povězte mi to,“ dodala jsem já. Umínila jsem si, že se nebudu hněvati.

Jenom Lydie nepozorovala, jak hrozný dojem způsobilo její dílo. Chodila od jedné ke druhé ze svých

známých a říkala: „Okrasa, kterou má Brigita na hlavě, je moje práce, co tomu říkáte?“

Viděla jsem dobře, jak se jí posmívají — ale ona přijímala jejich poklony s nelíčenou radostí, neboť byla sama příliš upřímnou, aby to pochopila.

I s tím salátem na hlavě tančila jsem mnoho. Muži, jak se zdálo, si toho nevšímali. Já byla dosti hezká a veselá, a tak měla jsem rytířů vždycky dost.

Jeden mladý malíř, již známý několika dobrými obrazy ze salonu, žádal mne o tanec. Byl to bratranec Marie d'Ambrun: viděla jsem ho kolikrát u jeho tety a již tehdáž líbila se mi jeho povaha prostá a velice přirozená. Byl dosti podoben Lydii celým duchem i srdcem, jenom že měl také smysl pro barvy, který ubohé Lydii na neštěstí chyběl.

„Slečno,“ pravil mi při quadrille, „zelené a žluté se dobře nehodí, zvláště ne k modrému.“

„Já to vím, pane,“ odvětila jsem; „ale Lydie si to přála.“

„A proč jste to vzala? Což pak vám na tom tak záleží, co si slečna Lydie přeje?“

„Záleží, a to mnoho, pane. Lydie ty barvy sama vybrala, sama to ušila a dala mi to; jí se to nesmírně líbí, co jsem tedy měla dělati?“

Můj tanečník neřekl ničeho, ale po celou quadrillu byl jaksi zamyšlen.

Za šest měsíců na to požádal o mou ruku a můj otec přijal ho s radostí za zetě.

„Slečno,“ pravil mi toho dne, kdy jsme umluvili den naší svatby, „máte ještě ty sametky od slečny Lydie?“

„Ano,“ odvětila jsem.

„Tím líp.“

„A proč?“

„Poněvadž jsou mi velice drahé; jim jest mi děkovati, že jsem poznal vaše srdce. Když jsem viděl, že raději stala jste se směšnou, nežli byste zarmoutila svou přítelkyni, řekl jsem k sobě, tehdáž poprvé: má-li mne slečna Brigita ráda, bude mou ženou.“

Při těchto slovech se hlas mé tety hodně chvěl a to, co zbývalo, dodala skoro šeptem:

„Druhého dne dala jsem dar mojí Lydie za sklo a od té chvíle zůstal na tom místě, kde ho vidíte.“

„Má drahá,“ pravila markýza objímajíc moji tetu, „před celým světem budu tvrditi, že není krásnější ozdoby do vlasů, nežli vaše zelené a žluté sametky. A jestliže si někdo dovolí neslušného slova o vašem papouškovi nebo o tom obrázku, povím každému hodně do duše; slibuji vám to.“ *B. F.*

FEUILLETON.

Mlčenlivému dítěti.

(Auguste Villiers de l'Isle-Adam.)

Já ztratil hvozd i pláně vřesu
i květy jara v mladí dnech, ·
přej rty mi zlíbat, jejich dech
ten bude pro mne dechem lesu!

Já ztratil moře, jeho dumy
žal, vlny, bouřné hlaholy —
ó rci mi třeba cokoli,
to bude pro mne proudu šumy!

Bez klidu, stínu, bez pomoci
já prchám v slunce paprscích —
ó skryj mne v bledých ňadrech svých
ta budou pro mne klidem noci!

Jaroslav Vrchlický.

Z dějin starého Egypta.

(Dokončení.)

Po dlouhém panování cizinců byly chrámy od pravověrného krále vyčištěny a okrášleny i zřízeno množství jiných nádherných budov. K těmto mohutným stavbám bylo potřebí času. Jeden chrám, založený od Aahmesa, stavěl se sto osmdesát let, tři měsíce a čtrnáct dní. Mezi uvedenými králi této dynastie byli Thutmes I., II. a III.

Theby staly se opět hlavním městem a dlouhá tato doba proslula uměním i skutky válečnými. Památka Hiksu byla zahlazena. Thutmes III. byl Alexandrem egyptských dějin. Nesčíslné pomníky jeho činnosti nacházejí se ve chrámech i sochách. Paměti nejpřednějších událostí jeho panování vytesány jsou na zdech chrámu Amonova v Karnaku. Některé z nich vypočítávají i kořist, zajatce a výši uloženého poplatku. Ku poctě svých předku postavil Thutmes obrovské sochy a oslavil je i sebe v básních. Jedna z těchto vytesaná na žulové ploše, chované v Bulaku, zní:

„Pojď ke mně, řekl Amon a zaraduj se a div se mým dokonalostem.
Ty, synu můj, který mne ctíš, Thutme třetí, stále živoucí.
Já zářím světlem ranního slunce láskou tvou.
A srdce mé je plné rozkoše, když obrátíš své vznešené kroky ku chrámu svému.
Proto učiním tebe zázračným a dám tobě moc a vítězství nad každou zemí.
Všichni národové pocítí hrůzu před duší tvou.
A všichni budou se báti tebe do nejkrajnějších končin světa, do čtyř základu nebes.
Já přišel a tys porazil zemi na východě,
tys přišel k těm, kteří bydlí v krajinách země svaté.
Já činím, že vidí svatost tvou jako hvězdu psí,
kteráž vylévá světlo své v záři ohnivé,
když ranní rosa se ztrácí.“

Z jiné, při nastoupení Amonhotepa II. psané básně vyjímáme následující řádky o smrti Thutmesa III.:

„Potom (král) odletěl vzhůru k nebesům, když sluneční kruh zacházel. Ten, kdo bohu sloužil, spojil se s tvůrcem svým.“

Za Amonhotepa III. postaveno pověstné dvousoší, z něhož jedna socha byla dlouho zvána zvučícím Memnonem. Tato pověst o rozzvučení se Memnona z rána jest řeckým výmyslem. Obě portraitní sochy byly vytesány pod řízením dvorního stavitele, jehož jméno bylo také Amonhotep a přivezeny dolu po řece na ohromném prámu, spočívajícím na osmi lodích. Stavitel sám popsal tento obrovský podnik a oslavuje se zasloužené sebevědomým způsobem. Dr. Brugsch myslí, že provedení a přenesení těchto soch nemohlo by býti provedeno žádnými, nám známými prostředky. Na jednom nápisu je zaznamenáno, že král Amonhotep III. zabil na výpravě do Naharénu vlastní rukou dvě stě a deset lvu. Tato XVIII. dynastie skončila kacířským králem Khunatenem, trvavši od r. 1900—1433 před Kristem. Idey tohoto krále byly beze vší pochyby semitické. Věří se v jednoho boha.

Zachovala se modlitba složená za panování Khunatena jakýmsi Aahmesem, horlivým to stoupencem nového náboženství. Jest plna krásy a vznešenosti: „Krásný jest tvuj západ, ty slunce života, ty pane pánuv a králi světu. Když spojíš se s nebesy při západu, zraduji se smrtelníci před lici tvou a vzdávají poctu jemu, který je stvořil, a modlí se před ním, který učinil je před lici syna tvého, který tě miluje, krále Khunatena. Celá země

egyptská a všichni lidé opakují jména tvá, když vzcházíš, aby oslavovali východ tvuj jako tvuj západ. Ty ó bože, který v pravdě jsi jediným živoucím, stojíš před oběma očima. Ty jsi, který stvořils, co nikdy nebylo, který tvoříš vše a jsi ve všech věcech: také my přicházíme v život slovem tvých úst."

Také manželka krále Khunatena oslovila slunce krásně: „Ty tváři sluneční, živoucí bože! Není jiného kromě tebe! Ty dáváš zdraví očím svými paprsky, ty tvůrce bytostí všech. Ty vzejdeš na východní oblohu nebeskou, bože, bys rozdával život všemu, co jsi stvořil: člověku, čtvernohým zvířatům, ptákům a všeho druhu plazícím se tvorům na zemi, kde žijou. Tak patří na tebe a jdou spat, když zacházíš. Dej synu svému, který tě miluje, život pravý, aby žil spojen s tebou na věky."

Z XIX. dynastie poutá Ramses II., syn hrozného Seti I., nejvíce naši pozornost. Ramses II. jest Sesostris řeckých historiků. V této době vystavěna sloupová síň v Karnaku, nejobrovštější to dílo egyptské. Dále pochází z této doby nádherný chrám Osirise v Abydu. Seti podniknul několik válečných výprav do Asie a jednou přivezl domu s hory Libanonu vysoké stěžně, které vztyčeny byly na chrámech. Vraždění bylo tomuto panovníku zábavou. Jeho syn, Ramses II., nebyl tak divoký jako otec, ale byl přece tvrdý a krutý král a velmi nebezpečný soused. Panoval šedesát sedm let a jeho válečné výpravy oslavovány jsou hojně na stěnách chrámu. Mezi jinými vyniká tu velká báseň Penta-ur, nejstarší to známá báseň vítězná. Vítězný zpěv Mojžíšův přišel teprve o pokolení později. Báseň Penta byla nejprve rozluštěna od Rougéa. Celkem jest velkolepá. Výjevy válečné kresleny jsou mocně a vytesány v granit. Čtenář má tu jasně před očima vraždění nešťastných Chananitů.

V bibli se dočítáme, že vystavěli Israelité pro Faraona pokladní města Pithom a Ramses. „Ramses II." učinil Zoan-Tanis svým sídlem. Vystavěl je znova, opevnil a učinil klíčem k Egyptu. Proto zváno po jeho jménu. V papyrech se dočítáme, že ohromná tato díla stavěna byla od otrokův, avšak jmen Hebrejcův tu není. Dr. Brugsch uvádí list z oné doby psaný cestovatelem ze středního Egypta a popisující nové město. Jest to líčení velmi živé, avšak o otrocích se nezmiňováno. Tento Ramses byl otec kněžny, která nalezla a vychovala Mojžíše. Merris nazývá ji židovská legenda a my víme, že měl dceru Meri. Osoby z rodiny Ramsesovy jsou nakresleny na stěnách chrámu Abydského. Jest to devět a padesát synuv a šedesát dcer. Čtrnáctým dítětem byl Mineptah a tento vstoupil r. 1310. př. Kristem na trun. Za jeho panování vyšli Židé z Egypta. Jest ku podivu, jak úplně souhlasí líčení Faraona biblického s tímto Mineptou II. Byl to zbabělý, vrtkavý, slabý panovník. Za to však byl slávy chtivý a ačkoli nevykonal nic pamětihodného, dával své jméno vytesávati na štíty nejslavnějších egyptských vládců.

O následujících dynastiích a jednotlivých vznikajících událostech z historie starého Egypta zmíníme se jen krátce. Z dynastie XX. měli skoro všichni králové jméno Ramses. V chrámu v Medinet Abu čte se dosud o jejich skutcích: Dynastie XXI. byla řadou Thebánských kněží a zbavena jest trunu vpádem Asyrských. Zde dovídáme se také o biblickém Nimrodu, Senacheribu a Sardanapalu. Mezitím, co Asyršti panovali na severu, dobyli Ethiopčané jihu a válka zuřila po celá století. Mnoho chrámův a soch zničeno na vždy. Psametich I. (z XXIV. dynastie) obnovil pokoj šťastným sňatkem a panoval v Sais, v jehož zříceninách stopovati lze vliv umění řeckého. Následoval perský nájezd pod Kambysem a konečně pád moci perské rukou Alexandrovou. Zde končí vypravování naší knihy.

Na povahu národa soudí se obecně z jeho obyčejuv a zákonů. V Egyptě, ačkoli byl Farao samovládcem, řízena pravidla státní kněžími. Náboženství a zákon byly totéž. Pamětihodným dílem, které se zachovalo, jest tak zvaná kniha mrtvých. Kromě mnohých pro život platných pravidel dočítáme se tu o posledním soudu každého člověka. Každá duše předstoupí před Osirise obklopeného dvaačtyřiceti soudci. Otázky dávané jsou: Rouhal jsi se? Kradl jsi? atd. Kromě toho musí se duše přiznati, zdali přinášela bohům oběti, zdali ctila mrtvé, krmila hladové, napájela žíznivé a odívala nahé.

Panovník nazýval se Perao. Jsa považován za boha byl oslovován „Jeho svatost". Jiné dvorské tituly byly: Erpa, dědičná výsost; Ha, kníže; Set, osvícený; Semeruat, blízký přítel; Mur, dohlížitel; Ur, veliký. Panovník byl obklopen velmoži, kterým hlavně náležela půda v říši. Na dvoře měli také literáta a říkali mu Hirsešta, učitel tajemství. Milec králův nosil panovníku vějíř; avšak nejvyššího dustojenství po králi měl „prorok pyramid Faraonových".

Egypťané byli veselí lid, milující život, žerty a zábavy. Přes velké rozdíly v postavení společenském nezůstal nikdo bez vychování a každý schopný člověk mohl se povznésti. Lidé prostého rodu zastávali často vysoké státní úřady, mladý nadaný muž proklestiv si často dráhu ke dvoru a dostav za ženu dceru Faraonovu stal se někdy sám otcem králů. Rodiče knížete Ti, jehož hrobka v Sakkaře jest tak velkolepá, byli „lidé neznámí". Měl-li král padesát a více dcer, jako Ramses, byl ovšem hezký nadaný ženich, třeba nullus filius dosti vítaným. Moderní aristokracie, zvláště německá, jeví více kastovnického ducha, než rodiny egyptských Faraonů.

— Jaroslav Vrchlický dopsal velkou epickou báseň „Hilarion". Dílo toto obsahuje tři části s následujícími oddíly: Část I.: Hilarion k bratřím. — Hilarion k lidu. — Noc na poušti. — Exodus. — Část II.: Ukřižovaný. — Rozhovor. — Baal-Tsephon. — Návštěvy. — Vidění smrti. — Dědictví Antonína poustevníka. — Část III.: Drak. — Orion. — Pomsta Venuše. — Látka vzata z dob prvních křesťanských anachoretův.

— „Aleš Romanov", výpravná báseň Otokara Červinky, vyšla nákladem knihtiskárny V. B. Čecha.

— „Divadelní táčky", které vycházely ve feuilletonu „Nár. Listů", vydány jsou nyní prací Jana Nerudy a nákladem Dra. Grégra a Ferd. Dattla.

— Zajímavé a důkladné historické dílo „Příběhy kláštera a města Police nad Medhují" od W. Wladivoje Tomka vyšlo nákladem Jana Otty.

— Jak se dovídáme, obnáší státní stipendium, které dala vláda pro letošek básníku Svatopluku Čechovi, 400 zl. Dosud obnášela stipendia taková nejméně 600 zl. Spisy, které básník předložil, aby mohla býti posouzena jeho činnost, byly vráceny — nerozřezány.

— České mluvnice a slovníky pro cizince stávají se co den naléhavější potřebou. Interes pro věci české za hranicemi vzrůstá, a nyní již velmi často docházejí z ciziny poptávky po příručních knihách, na základě kterých by se možno bylo naučiti jazyku českému. Avšak odpověď jest vždy stejná: nemáme knih takových. Francouz i Angličan, ba i Polák a Rus musí se učiti jazyku našemu na základě němčiny, a nezná-li tohoto jazyka, jest mu čeština téměř nedostižnou. Máme slovník rusko-český, a s ním v ruce učíme se rusky, avšak česko-ruského slovníku nemáme. Se slovníkem polsko-českým jest také tak. Prof. Mourek vydal krásný slovník anglicko-český; dílu českoanglického vytisknuty dva nebo tři archy a práce zůstala vězeti. Slovník Jonášův stačí dokonale pro potřeby praktické, avšak pro vyšší literární a vědecký styl nemohl míti tento pilný a svědomitý americký pracovník místa. Mezeru tu nahradil prof. Mourek, avšak, jak řečeno, uplynou snad léta, než slovník jeho uzří světla. Pro Francouze jest malý slovníček nedostatečný. S mluvnicemi jest ještě hůře. Nemáme ani sebe menší gramatiky české pro cizince, kromě Němce. My soudíme, že nepracovalo se na tomto poli jediné proto, že nelze najíti nakladatele. Jest vskutku prozatím naděje na odbyt tak malá, že se nakladatel nemůže odvážiti velkého nákladu. Zde nastává naléhavá a vlastenecká povinnost naší musejní Matici. Z jejích peněz ať vydá se napřed slovník Rankův pro Rusy, slovník česko-polský; dále ať se podporuje vydání slovníku Mourkova. Matice mohla by se postarati také o mluvnice pro Rusy, Poláky, Angličany a Francouze. Jest to věc naléhavá, nutná a výbor matiční nedobře udělá, bude-li tento požadavek bagatelisovati, jako bohužel od našich spolků děje se se všemi požadavky prakticky důležitými. Pracovníkův se najde; Matice ať dá peněz; jest to její svatá povinnost!

Redakce i administrace „Lumíra" jsou nyní v knihtiskárně p. Jana Otty, v Jungmannově třídě č. 22. n.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu

na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »

(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:

na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace Lumíra buďtež adresovány: Časopis Lumír, Praha, Jungmannova třída č. [illegible]

Listy přijímáme jen frankované.

Lumír vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. dubna 1881. ČÍSLO 12.

Jiří Utěšenović.

Napsal *Ant. Rezek.*

Dosti případně zvali Jiřího Utěšenoviće chorvátským Valdštýnem! Z nepatrných počátků dospěl k veliké výši, jako kněz, státník, vojevůdce a vlastenec: když hvězda slávy skvěla se nejkrásněji a plody snah jeho počaly dozrávati, byl úkladně zavražděn! Po smrti fysické došlo k vraždě morální; dle zásady, že králové mají dlouhé ruce, spisovatelé na muže, jenž mrtev jsa, nemohl se hájiti, kydali hanu a falešnou loyalitu na odiv stavíce, domnívali se, že dynastii nejvíce prospějí chvalořečením skutku hanebného! Teprve naše doba, doba skepticismu a kritiky, muže fysicky zavražděného očistila aspoň od vraždy morální, důkladným prozkoumáním pramenův na jisto postavic, že rod habsburský v Uhrách nemohl se dopustiti chyby pro sebe osudnější, než když svolení dal k úkladnému zabití Jiřího Utěšenoviće. Pro nás zvláště zajímavo jest, že k prvním obhájcům politické činnosti Utěšenovićovy náleží již od let padesátých V. V. Tomek; nyní obšírnou práci o proslulém muži tomto vydal chorvátský badatel O. Utěšenović;*) spis jeho jest základem k následujícímu náčrtku.

Jiří Utěšenović narodil se na hradu Kamičaci ve stolici kninské r. 1482. Otec jeho, Jiří, náležel k proslulému šlechtickému rodu Utěšeničův a matka Anna nebyla, jak se dosud za to mělo, původu italského, nýbrž pocházela z rodu bohatých Martinuševičů; Jiří Utěšenović když dorostl, jméno své dle tehdejšího vkusu latinisoval; poněvadž však s otcovským jménem tak lehce to nešlo, přisvojil si rodné jméno matčino a polatinil je v Martinusius, z čehož povstalo později vlaské Martinuzzi a domněnka o italském původu Utěšenovičově. O mládí svém vypravuje sám: „Jakožto osmiletý hoch (1490) opustil jsem domovinu a odešel ke dvoru Jana Korvína na hrad Hunyad v Sedmihradsku.“ Zde měl se po tehdejším zvyku vycvičiti ve všech ctnostech rytířských, ale nedobře se mu vedlo. Proto po pěti letech opustil dvůr Korvínův a odebral se k Hedvice Těšínské, vdově po říšském palatinovi Štěpánovi Zápolském. U této vznešené a duchaplné paní přijat byl s laskavostí, a poněvadž nevšední talent jeho brzy ve všem se jevil, věnována mu péče rozhodná, aby se z něho stal dobrý voják. — Utěšenović brzo toužil po vavřínech na bojišti, i prosil za dovolení, aby směl vstoupiti do služeb Jana Zápolského, syna Hedviky Těšínské. — Obdržev svolení, spěchal do Sedmihrad k vévodě Janovi Zápolskému, zúčastnil se četných bojů s Turky a záhy pro udatnost svou jmenován byl náčelníkem samostatné jízdecké čety. Ale pojednou z neznámých příčin kolem r. 1501 zřekl se dráhy vojenské a vstoupil do eremitského kláštera blíže Budína. — Sám o sobě praví, že až potud málo se znal ve vědách, ale v klášteře prý čtyři léta přispěním učeného jednoho mnicha oddával se studiím. Musil dosti brzo slynouti vzděláním i obratností, poněvadž již po r. 1510 zvolen byl za převora v proslulém klášteře Čenstochovském v Polsku. Odtud za několik let navrátil se do Uher, kdež stal se převorem v bohatém a rozsáhlém klášteře Ladu blíže Jageru v severních Uhrách. — Z tohoto kláštera vystoupiv, počal novou dráhu, diplomatickou, na níž dosáhl skvělých úspěchův a smrti rukou vražednou.

Po bitvě u Moháče a nešťastném zahynutí krále Ludvíka dvě mocné strany, až dosud při dvoře Ludvíkově se potírající, postavily každá svého kandidáta na trůn. Strana rakouská v Uhrách nejen že přála arciknížeti Ferdinandovi jakožto manželu Anny, sestry Ludvíkovy, ale mimo to ukazovala k četným dědičným smlouvám mezi dřívějšími králi uherskými a rodem habsburským, jež dosud nepozbyly právní platnosti, poněvadž se staly se svolením sněmův uherských. — Ale naproti tomu strana druhá v šlechtě uherské ničehož slyšeti nechtěla o králi cizinci, který by neznal jazyka, mravův a zvyků budoucích poddaných svých, a který by byl nenáviděným Němcem. Mužové takto smýšlející proklamovali kandidátem trůnu Jana Zápolského, syna bývalého palatina Štěpána Zápolského a Hedviky z rodu Těšínských Piastovců. — Zápolský i po otcově straně byl původu slovanského, jak již samo jméno značí: od mládí vyznamenával se velkou osobní statečností, horlivým vlastenectvím, jak je ještě dnes v celé bezohlednosti u Maďarův i Chorvátů spatřujeme, a nenasytnou ctižádostí po koruně královské. — Těmito vlastnostmi a velkým bohatstvím zjednával sobě hojné přívrženců v Uhrách, a když r. 1514

*) Životopis kardinala brata Gjorgja Utiešenovića prozvanoga Martinusius. — Rad jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti knjiga LIII. Listiny k tomu ve „Starinach“ téže akademie kniha XII. — Tyto dni vyšel životopis také v překladu německém.

pokořil selskou revoluci Dosovu a nejsurovějším způsobem sedláky ztrestal, považován od šlechty za vysvoboditele Uher a pohlíženo k němu s větší úctou než ke králům slabochům na hradě budínském. Král prý tehdáž Uhrům kraloval a Uhři jemu panovali.

Zkrátka, obě strany volily krále; dříve byl zvolen Jan Zápolský, o něco později rakouský arcikníže Ferdinand. — Oba králové hledali spojenců po celé Evropě, a když se pokus o narovnání učiněný při sjezdu olomuckém r. 1527 pro oboustrannou neústupnost nezdařil, přišlo k válce, v níž oba králové rozvinuli všechny síly proti sobě v téže chvíli, kdy na trůně cařihradském seděl sultan Soliman II., vladař a tyran nejmohutnější, jenž říši uherskou ba i říši císaře Karla V. hodlal podmaniti půlměsíci. — Počátek války pro Zápolského byl nešťastný. V bitvě u Košice (počátkem r. 1528) ztratil přes sedm tisíc vybraného mužstva a mezitím co Ferdinand ode všech dosavadních protivníkův obecně byl králem uherským uznáván, prehnal protikrál Zápolský z Uher do Polska. Tam nalezl pohostinského úkrytu u přítele svého palatina Jana Tarnovského. — Na cestě v klášteře Ladu zastavil se u převora Utěšenoviče, přítele z mládí, jenž, jak jsme pravili, pod praporem jeho vydobýval si prvních vavřínů válečných. — Setkání to mělo býti pro oba přátely a pro celou říši uherskou osudným. — Utěšenović byl rodině Zápolských vděčným za své vychování, osud krále ze země utíkajícího dojímal ho velice, poněvadž on sám byl rozhodným přívržencem zásady, že země nemá míti králem cizince; i proto odhodlal se, opustě klášter, jíti za Zápolským do Polsky a stal se nejvěrnějším i nejvzácnějším přívržencem jeho. — Nepřišel také s prázdnýma rukama. — Zápolský byl bez vojska a bez peněz. — Utěšenović přivezl s sebou deset tisíc dukátů, které pánu svému v neštěstí postavenému odevzdal. — Zápolský nehodlal v Polsku složiti ruce v klín, nýbrž sebrati nové vojsko a dobývati Uher znova. Přítel jeho Tarnovski poradil mu, aby se proti Ferdinandovi ucházel o pomoc u sultana Solimana, k čemuž se Zápolský ihned odhodlal, vyslav Jeronyma Laskeho, Poláka v diplomatických věcech prohnaného, do Cařihradu s prosbou o pomoc. Tímto skutkem, rovněž osudným a nebezpečným jako nevlasteneckým, Zápolský chtěje zbaviti Uhry cizince Ferdinanda, přivedl je v podruží surových cizinců Turků. Utěšenović když přišel do Polska za Zápolským a dověděl se o jednání jeho s Turky, zrazoval od kroku toho všemožně. Ukazoval, že věc králova není ještě ztracena, že třeba jen dovolávati se citů šlechty a národů v Uhrách sídlících na svobody a práva svá velice žárlivých a cizinců nenávidějících, a tím že Zápolský nabude armády veliké i nadšené, která posádky Ferdinandovy ze země vyžene.

Hlas takový na ten čas zůstal nepovšimnut, ale Utésenović sám ukázal, že záměr takový bylo možno provésti. — Odebral se v létě r. 1528 třikráte za sebou pěšky do Uher, obcházel magnáty, aby je přiměl k boji proti Ferdinandovi, a sebral v skutku na čtyři tisíce pěších a sedm set jezdců, s nimiž u Košice 25. září 1528 dobyl prvního vítězství nad vojskem rakouským. Potom hned přitáhl také Zápolský do Uher a zorganisoval přes zimu armádu svou k novému boji, očekávaje slíbenou pomoc tureckou. Ta přišla z jara r. 1529, kdy sám Soliman s armádou 300.000 mužů překročil Sávu, přijal na osudném bojišti u Moháče Zápolského, dobyl zradou Budína a 8. září byl u Vídně. — Dobytí Vídně, jak známo, nepovedlo se, Soliman 17. října dal se na zpáteční pochod a v Budíně Jana Zápolského slavně za krále uherského installoval.

Uhry měly nyní dva pány; jeden (Ferdinand) vládl a uznáván byl v západní menší části Uher na pravém Dunaji a v části Uher hořejších, druhý (Zápolský) kraloval ostatním Uhrám a i Sedmihradsku s nepatrnými výjimkami. V Chorvátsku přívrženci obou stran dosti prudce mezi sebou se potýkali, a hranice panství obou králů dokonce byly nejisty. — V Uhrách obě strany vraždily se na potkání, domácí válka nejsmutnějšího druhu byla na denním pořádku. Ferdinand nabyl sice některých prospěchů po Solimanově odtažení od Vídně, ale ne významných, poněvadž armáda jeho nezřízenosti svou byla v Uhrách hrozně neoblíbená a peněz před rukama pro zřízení lepšího vojska nebylo. — Zápolský naproti tomu těšil se v národě stále sympatiím a uměl jim také hověti; ba ani o peníze nouzi neměl, poněvadž správcem důchodů svých učinil Utěšenoviče. Muž ten i jako finančník osvědčil se výtečně. Vynalézal a objevoval stále nová zřídla blahobytu, pokud ovšem válečná doba byla jim příhodná, z nichž plynuly pak také krásné výtěžky do státní pokladny, uměl u dvora budínského zavésti šetrnou skromnost, pro kterou u rozmanitých dvořanův až i neoblibeným se činil, i stal se zkrátka Zápolskému rádcem a ministrem nezbytným. — Stálá drobná válka a vždy nově podnikaná tažení turecká byla na závadu volnému rozvoji Uher, a to tím více, že Ferdinand, ač vojsko měl špatné a v Uhrách byl neoblíben, osobními vlastnostmi svými, zvláště diplomatickým taktem, energií a vytrvalostí, dovedl se vždy znova v Uhrách udržeti, kdežto Zápolský, při dosti dobrém vojsku, dobrém stavu financí a při národních sympatiích, osobou svou objevil se býti králem pro dobu tak pohnutou neschopným. Utěšenović a za ním velká řada magnátův uherských přidali se k Zápolskému; Utěšenović, stav se prvním radou krále svého, doufal založiti v Uhrách národní vládu pod národním panovníkem, ale záhy přicházel k smutným zkušenostem. Zápolský byl osobně statečným — pak ale dosti; s bezměrnou ctižádostí toužil po koruně, a když ji za cenu přátelství tureckého dosáhl, nevěděl, jak by se chovati měl, aby ji před nepřátely obhájil a povznesl. Nadání panovnického nedostávalo se mu v míře veliké.

To Utěsenović jistě brzo prohledl a dobře poznal, že vláda pod králem slabochem nepovede Uhry a království s tím spojená k politické samostatnosti, zejména nyní, když s jedné strany nepřátelství odhodlaného Ferdinanda vždy bylo Zápolskému nebezpečno, a s druhé strany přátelství turecké bylo pro osud Uherska ceny velmi pochybné a Utěšenovići osobně velmi neoblíbené; vždyť on otce, strýce a bratra ztratil v bojích Chorvátů proti Turkům.

K tomu naskytly se ještě jiné zevnější příčiny. Již roku 1530 ustanoven byl od Zápolského ku přání porty Benátčan Gritti místodržitelem v Sedmihradsku. Gritti přijel do země s četným vojskem a počínal si tak, jako by se chtěl státi samostatným vladařem v Sedmihradech. Choval se hrubě k stavům, přísnou disciplinou potlačoval každý volnější projev a velikými daněmi libovolně ukládanými doháněl obyvatelstvo k odporu. Jedna část šlechty s Tomášem Nadažděm v čele prohlásila se raději

pro Ferdinanda; když pak Gritti r. 1533 biskupa varadinského, Emericha Cibáka zavražditi dal, vzplanulo povstání, nebezpečné pro Grittiho, ale také pro Zápolského. Náčelníkem vzbouřené šlechty byl Štěpán Majláth; hrdý Benátčan byl chycen a z poručení Majláthova nelidsky zavražděn. — Sultan Soliman velkovezírem Ibrahimem podpalovaný hrozil pomstou Zápolskému i přednímu ministru jeho Utěšenoviči. Štěstím bylo pro Zápolského, že Ibrahim paša upadl v nemilost a pomsta sultanova tím na některý čas odložena.

Utěšenović radil nyní k narovnání s Ferdinandem, aby raději oba křesťanští panovníci společně odvrátiti mohli nebezpečí turecké, zejména proto, že porta čím dále tím více nároků na Uhry zvedala a zcela patrně na to pomýšlela učiniti z Uher provincii říše turecké. — Zápolského nenávist k Ferdinandovi byla však tak veliká, že příčila se každému mírnému jednání; ba proti Utěšenoviči jevila se při dvoře budínském opposice. Ale první ministr ovládal krále svého tak, jako vůbec bývá, když panovník má za rádce muže, jenž nad něho povahou, vzdělaností a diplomatickou chytrostí vyniká — Proto došlo přece k vyjednávání, tak že aspoň učiněno příměří do března 1536 a pak do dubna 1537. Ferdinand při té příležitosti poznal Utěšenoviče blíže a podal o něm úsudek velmi trefný, řka, „že závidí Zápolskému tohoto jediného muže v kutně, kterého by raději chtěl míti než deset tisíc ozbrojených vojáků". — Když příměří uplynulo, válčeno mezi Ferdinandem a Zápolským znova, ale velmi mnozí šlechtici přestupovali k Ferdinandovi, od něhož bylo se jim spíše nadíti míru, než od neschopného krále domácího Zápolského. Utěšenović s bolestí pozoroval tyto úkazy; myšlénku jednoty Uher viděl hynouti, a krále, jemuž celý život svůj v oběť dal, neschopného k rozhodnému skutku! Namáhal se znova o mír, přesvědčoval krále o nebezpečí se strany Turků rozezlených ještě pro zavraždění Grittiho a přivedl Zápolského vskutku k tomu, že prostřednictvím císaře Karla V. uzavřena mezi oběma králi uherskými proslulá smlouva varadinská 24. února 1538.

(Dokončení.)

Na hranicích.

Obrázek od *Jana Pamětného.*

(Dokončení.)

Tak to začalo.

Jan Jeníkův znal Aninu již dávno, neb ač byl za hranicemi, v cizozemsku, byl přece jen v sousedství, a ni jazyk, ni víra neodlučovaly od sebe poklidných těch hraničárů.

Jen to bylo divno, že mladý Jeník si Domáňovy dcery dosud tuze nevšímal; ostatně nemohlo žádné děvče ve vsi o sobě říci, že by nějak po něm očkem házel. Opak toho však byl: pocházeltě Jan z čisté usedlosti, s bratrem podědí jednou pěknou věc, a junák byl urostlý, mírný a usedlý, sumou na svůj věk velmi rozšafný. Teď pojednou vyprovodil Aninu na horu na samotu; od té neděle zašel si tam častěji, až o něm po vsi říkali, že chodí za Aninou.

Tak tomu také bylo.

Ovšem mnohá matka ve Stroužném pomyslila si, že je dost děvčat a hodných ve vsi, že by mladík nemusil chodit do Čech — zapomněla však, že sama je Češka, že Strouženští hoši obyčejně chodívají sobě „za hranice" pro nevěstu.

Na hoře u Domáňů Jeníka pěkně vítali. Nejraději ho ovšem Anina vídala. — Nebývala nikdy ve společnosti, tu na samotě málo kdy se mohla rozhovořiti, poněvadž ani otec ani matka nebyli velkého povídání milovníci. Ani teď nestala se hovornější, ač v duši stala se jí úplná změna.

Anina by nebyla s to, aby s někým jiným, ani ne s matkou, o citech svých promluvila — však na vyjasněné tváři, na veselém poklidu, v celém chování zračila se tichá blaženost.

Jen matka jí dobře porozuměla. Vídala, jak často, myslíc, že není pozorována, vyběhla si pod višně, aby odtud na dol se podívala. Nevyhlížela Jana, vědouc, že tou dobou nemožná mu přijíti, ale chtěla zajisté zahlednouti jen ves a jeho stavení.

Ba jednou, kdy Anina se domnívala, že rodiče jsou za stavením na poli, vystoupila na vysokou šedou skálu, u které se s Jeníkem poprvé zastavila, a tak se na dol zadívala a zamyslila, že netušila, kdo ji pozoruje: nedověděla se o tom, neboť matka, jak zadem tiše přišla, tak opět odešla, v duchu dceři své se divíc.

Jeník chodíval na horu k Domáňům, poseděl s Aninou na lávce pod višněmi, častěji však na stupni šedé skály. Ve světnici jen málo kdy se stavil. Pobyl, poseděl, Anina ho pak, když odcházel, kousek vyprovodila; tak se měli oba rádi a byli spokojeni a šťastni.

Vídali se v neděli odpoledne, také často všedního dne pod večer. Anina nepověděla, jak se na chvíle ty těšila, jak jí bylo volno na šedé skále vedle Jana, kdy Bor a všechny vrchy kolem byly v růžové záři zapadajícího slunce, kdy soumrak zastáněl všecku krajinu, kdy večerní vítr šoumal kolem samoty, a ze stmělých údolí ozvalo se stlumené klekání.

A staří byli také spokojeni, vidouce, jak jejich dcera je, a dá bůh, že bude šťastna.

Jednou se sám Domáň Janovi podivil.

Domáňka měla staršího bratra, jenž měl usedlost v Čechách dále od hranic. Ze samoty bylo tam dobře tři hodiny. Ten bratr ženil syna, jemuž musila Anina za družičku. To už bylo dávno jako ujednáno, a Anina se dosti na tu svatbu těšila. Ale co měla Jana, byla by raději a to beze všeho zármutku doma zůstala. Nebylo však možná, a tak se vypravila s tatíkem na svatbu.

Třetího dne se vraceli. Anina se nadála, že ji Jan přijde naproti, a také přišel.

To i starému nebylo nic divného; teprve druhého dne časné ráno se podivil, když Anina stanuvši u okna, vykřikla úžasem.

*

Slunce před chvílí se vyhouplo ze zlatorůžového lože a vzneslo se nad skalnaté temeno Boru. Doliny byly ještě ve chladném, ranním stínu, ale na samotu Domáňovu proudilo již zlaté světlo. Vše skvělo se v něm, i veliká šedá skála, a na ní — hle! To bylo to, proč Anina vykřikla, proč Domáň se podivil.

Jakoby někdo se jí čarodějným proutkem dotekl — plochý vrch její i část boků na obou stranách rozkvetly libým, pestrobarevným kvítím. Na schůdkách ve skále vytesaných stál květináč vedle květináče a v každém čerstvá, kvetoucí, nebo na květ ženoucí květina.

Domáň otevřel okno. — Ranní vítr zanesl až k němu příjemnou, neobyčejnou vůni. — Anina byla již ta tam — již stála u skály, již prohlížela zarosené květiny, fialy, resedu, růže a jiné, jakých za oknem ani ona, ani žádná dívka ve vsi neměla.

Teď přišel také otec i matka šelmovsky se usmívající, a ta konečně prozradila, jak Jeník, když na svatbě byli, stupínky ve skále vytesal a dnes na úsvitě květiny, které snad někde v městečku opatřil, sem zanesl.

„Pán bůh vám dej štěstí!“ starý Domáň na to a byl nějak vážný.

Anina slov jeho ani neslyšela. Tak byla překvapena a dojata.

* * *

Léto minulo, podzim také. Jan chodil na horu na samotu jako z jara, jenže nemohl už s Aninou sedati venku pod višněmi nebo pode skalou. Květiny, dar Jeníkův, jež na jejím temeni po celé léto kvetly, bylo nutno dáti do světnice. Některé povadly a jen semeno zůstalo; Anina je pečlivě uschovala.

Jeník chtěl, aby ještě na podzim svatba se odbývala, ale starý Domáň rozhodl, že až po žních příštího roku.

Napadlo sněhu, byly vánice, že samota „v končinách“ skoro celá zapadla do závějí. — Než Jan Jeníkův vždycky si našel na horu cestičku, ať byl mráz, ať fičela větřice a honila sloupy sněhové před sebou.

Ve vytopené světnici u Domáňů bývali všichni spokojeni, když Jeník tam meškal, a všichni se těšili na jaro, nejvíce mladí. Domáň už s Jeníkovými ujednal, že Jan po svatbě přistěhuje se nahoru na samotu, aby tu pomáhal, kdež bude jednou úplným hospodářem.

Když pak dlouhá zima minula, a na dol i na vrch přišlo jaro, když Anina byla nejšťastnější a v duchu nejvíce se těšila, začal starý Domáň kaboniti čelo; to bylo jmenovitě jednou v neděli, když z městečka se navrátil. Však přemohl se, a neřekl ani ženě své, co ho tíží.

Ještě doufal. Domáňka myslila příští neděle, že muž do městečka nepůjde, poněvadž bylo deštivo. Ale šel, a přišel na večer domů tak, že už žena spozorovala na něm změnu. Ale neřekl ještě ani slova. Ve čtvrtek na to, vzav si nějakou záminku, zašel opět do městečka; vraceje se zastavil se ve vsi pod Borem u rychtáře a pak také u Jeníků.

Soumračilo se, když vstoupal nahoru na samotu; nastávající zeť ho doprovázel. Žádný z nich nemluvil. Když pak už se blížili a Aninu pod višněmi čekající zahledli, řekl starý Domáň:

„Ještě nic neříkej. — Pamatuj se!“

A vida, jak Anina jim jde vesele vstříc, dlouho se nezdržel a kvapil do stavení.

To bylo v ten čas, kdy obilí odkvetlo a na dolinách už počalo žloutnouti. Anina i matka chystaly se na svatbu, která byla již jako přede dveřmi.

Mladá nevěsta netušila, co se děje. — Otec ani ženich nepověděli, na té samotě sotva čeho se doslechla, a svět byl jí jako daleké moře, o jehož vlnění, ruchu, zmítání a zhoubném vlnobití ničeho se nedověděla.

Netušila, že se tam ve světě sbírají, shánějí mračna, že chystá se bouře, jejíž stíny už zakalily veselou mysl ženichovu a spokojenost otcovu. Ten nejdříve se o nebezpečenství dověděl, v městečku, z novin. Proto tam nyní tak často chodil, aby se dověděl, potvrzují-li se hrozivé zvěsti.

Pak již i dolů do vsi zabloudily. — Synové, co sloužili v Kladště, nebo v Berlíně, psali domů, že se mnoho mluví o válce.

A již to také „do končin“ na samotu ze vsi proskočilo, když dva mužové ze Stroužného musili nakvap přiraziti ku svým plukům.

Anina leknutím zbledla.

Jan byl pruským vojákem.

Matka už nějaký čas o všem věděla.

Teď těšila dceru a těšil ji Jan, když na večer přišel. Tomu se nejspíše podařilo . . .

Ano těšil, potěšil, ale druhého dne na smrt zarmoutil. Přišelť i jemu rozkaz, aby neprodleně dostavil se ku svému pluku. Přiběhl na horu se rozloučit. Starý Domáň nadarmo namlouval, že válka ještě není vypověděna, že to jen příprava a opatrnost — ale umlkl brzo, poněvadž viděl, že slova jeho nic neplatí, a poněvadž jim sám nevěřil.

Anina nenaříkala, nelomila rukama. Bylo však na ní dobře znáti, jak je nenadálou ranou omráčena. Byla jako u hrozném vidění. Když všichni ze stavení vyšli a ona s Janem stanula u šedé skály, na níž zase kvetly a voněly květiny jím darované nebo z jejich semene vyrostlé, tu objala křečovité svého ženicha a položivši hlavu na jeho prsa, plakala, až srdce usedalo.

Anina šla s otcem svým dolů do vsi, aby ženicha vyprovodila. Zdálo se, že se poněkud upokojila. Kdo se však podíval na její oči od pláče zardělé, na líce zbledlé a všecku skličenou postavu, ten tomu klidu porozuměl.

Když pak vyšli za ves a blížili se k místu, kde bylo jim se rozloučiti, řekl Jan smutně se usmívaje:

„Vidíš, Anino, ještě je to dobře, že to přišlo před svatbou —“

Ona však vzhledla k němu skoro vyčítavě a pak přitulivši se pravila:

„Budu na vždycky tvou, jakoby nás oddali.“

* * *

Netrvalo to dlouho a na samotu přišel starý Jeník oznámit, že francouzský císař vypověděl jim (Prusům) vojnu, a že všecko vojsko hrne se ku francouzským branicím.

III.

Nadešlo krvavé drama války německo-francouzské, na jejíž průběh všecka Evropa s dechem utajeným hleděla.

Domáň málokdy se zastavil dole ve vsi, kde představený sice měl noviny — ale německé, pruské. Ovšem mohl se tam Domáň, třeba neuměl německy, lecčeho

dověděti. ale on raději si přečetl všecko sám, a pak těm německým zprávám dosti nevěřil. Také si tam nemohl od srdce promluviti.

Ti lidé Strouženští byli sice Češi. ale synové jejich stáli v řadách pruských, a krev je krev!

Jen starý Jeník se zlobil a proklínal ministry a pány, že války lehkomyslně a zbytečně strojí na zkázu chudého lidu.

Nikdy nechodil Domáň tak často do městečka jako nyní — ne tak k vůli pobožnosti, ale k vůli novinám. Odtud nosil zprávy: že německé vojsko překročilo francouzské hranice, že již se srazili s nepřítelem, že zvítězili, že vojna už opravdu začala.

V městečku znali helveta, a věděli, jaký je písmák-čtenář. Ale teď se přece divili, že se tak zabral do té vojny.

„Ten si toho dnes ponese! Na celý týden bude míti co vypravovati.“

Tak si myslili, ale mýlili se. Domáň doma málo vykládal. Pověděl, co bylo nejnutnější, mnohé, co by dceru znepokojilo nebo poděsilo, zamlčel.

Tak četl o boji u Wörthu, o hrozném krveprolití a ztrátách dvoudenní bitvy u Gravelotte a St. Privatu, ale o všem tom nepověděl, formuje své bulletiny obyčejně v ten smysl, že Prusové postupují.

A ještě ani o tom tuze rád nevykládal, neboť, ač tam mezi nimi měl nastávajícího zetě, nepřál jim.

Však což naplat, že i Domáň i kroužek novinářů v českém pohraničném městečku upřímně vítězství přáli Francouzům — zprávy o nějaké porážce Němců nedocházely.

Byly tenkráte parné dny a teplé noci.

Co noc sedalo několik nejhorlivějších čtenářů na kamenné lavičce před postou, čekajíce, až přivezou noviny. Přijížděla ť posta až k půlnoci a teprve druhého dne roznášeny psaní a časopisy.

Tak dlouho čekati nebylo možná.

Z ochoty vydal poštmistr list ještě v noci — a již kvapili horlivci do hospody, kdež ostatní čekali. Tak bylo den co den; četli, vyslovovali hrozně francouzská jména, hádali, rozumovali, na konec se těšili v lepší obrat, pevně důvěřujíce ve francouzského ducha a francouzskou sílu.

Za zářijové teplé noci zjevil se před postou z nenadání Domáň. Ti, co na noviny čekali, byli velice překvapeni; v ten čas nikdy nepřicházel.

„Ještě nepřijela?“ tázal se.

„Už by tu měla býti.“

„Povím vám novinu — francouzský císař je zajat i s armádou —“

Dali se do smíchu.

„S takovou dnes přišli do Stroužného. Přinesli to někde z Radku. — Také tomu nevěřím. Měl jsem tak trochu sem cestu, a proto jsem se hned rozběhl. Když už tu jsem, počkám.“

Usedl vedle nich. Za chvilku ozvala se tichou nocí poštovní trubka.

Domáň s ostatními čekali venku. Ozářeným oknem kanceláře bylo viděti, že ten, jenž pro noviny došel, nemoha se dočekati, již uvnitř pod lampu se postaviv je rozbalil — a teď ozvalo se hlasité jeho vykřiknutí.

Dománěm to trhlo.

„Je to pravda!“ ozvalo se mezi dveřmi. „Všecko je v zajetí — císař, generálové — armáda —“

A spěchal k hospodě. Ostatní za ním.

Dnes hlasitěji než jindy ozývaly se tam výkřiky úžasu a nevole.

Domáň se vracel zamyšlen a mrzut.

Byl rád, že už tak pozdě, že mu nebude s nikým mluviti. Ale žena i dcera na něho čekaly, a byly veselý, zvláště Anina. Ta dosud skoro denně chodila dolů do vsi k rodičům Jeníkovým, ptát se, přišlo-li psaní. Bylo to skoro pokaždé nadarmo, a jen dvakráte dověděla se, že psal jim, a také jí odevzdali psaní. Teď už dlouho nic nedostali, až dnes samý večer a bez prodlení poslali po skotákovi „do končin“ psaní — Anině.

Jeník psal už z francouzské země. Byl zdráv a vesel, doufal, že se šťastně navrátí, těšil se na Aninu, mluvil o svatbě a budoucím, pokojném čase.

Odtud to neobvyklé veselí v Dománově chalupě.

Tvář mladé dívky se vyjasnila, naděje uhostila se v její duši.

Když to všecko Domáň vyslechl, tu se také zaradoval; ale o nové bitvě, o krvavém dnu Sedanském se ani slovem nezmínil. — Ulehli, žádný však nespal. Matka myslila na dceru, a tatíka soužila dnešní zpráva jako noční můra. — Bylo mu nějak nevolno, a veselé dceřiny noviny nebyly s to, aby zlý dojem zapudily. Pomyslil si, že to nějaké tušení — a když si vzpomněl na Aninu a její veselí, bylo mu jí nějak zvláště líto.

Té však bylo volněji. — neplakala dnes v tichosti a šeru své komůrky, jak zhusta se teď stávalo, ale pokojně usínala. — Viděla starou skálu před oknem, na ní několik květináčů, viděla cestu na dol se stáčející a v šeru teď niknoucí. — Až tudy Jan přijde, až tudy zase bude choditi! Však už ne na dlouho, nebo zůstane tu — u nich — na vždycky.

Kolem končinské samoty všecko utichlo, jen od Boru vanul noční vítr a zanášel sem temný hukot širého lesa. — A kdyby ty myšlénky a sny mladé dívky zaletěly v dál, do druhé až cizí země, tož by se zastavily ne pod stanem, ale na poli Sedanském krví sytém u hluboké šachty, kde srovnala smrt s Francouzi, Němci, Poláky i syna českého, jejž neštěstí národa jeho až sem zahnalo, aby bojoval — proč?

* * *

Domáň se lekal těch zpráv o vítězství Sedanském, a tušení jeho se vyplnilo. Co bylo po bitvě té, víte — a co bylo „v končinách“ na samotě, to těžko povídati.

Přišlo úřední ohlášení, nebylo žádných pochybností a jiskřička naděje potuchla. Když Anina tenkráte nad listem jí došlým tolik se radovala, byl už Jan mrtev.

Nadešla noc zármutku.

Tu hledal Domáň světlo útěchy a posily ve svých knihách, ve staré Komenského „Hlubině bezpečnosti“.

Ale když starý, pevný helveta podíval se na ženu hluboce zarmoucenou, na dceru bledou, neplačící, jako bez ducha tu sedící, tu zatřásl se mu hlas, an četl:

„A což mám trhati maso své zuby svými a duši svou klásti v ruku svou? Raději před ním, soudcem svým, kořiti se budu, a by mne i zabil, doufati v něj budu; nebo on jest spasení mé.“

* * *

Zase nadešlo jaro, zase obcházel Domáň se ženou roli svou, ale bez naděje, bez jistoty. Na šedé skále u stavení kvetly zase a voněly květiny a pod nimi na spodním stupni sedala Anina pod večer i v neděli za volných chvil, a hleděla v zamyšlení svém dolů na ves, i na Bor, na jeho tvrdý, skalnatý vrchol, v jehož bludišti našla štěstí své i svůj zármutek.

Byla již klidnější — mlčela, nenaříkala. — Ona však také mlčela, když byla nejšťastnější. Jen jednou ji viděli, že se nepřemohla. Stála pod večer u milé skály — tu pojednou z dola ze vsi ozvala se hlučná střelba, pak hudba, výskot — a na temenu táhlého Boru a ostatních hor i vrchů, v okolí a dále do Pruska zaplanuly mohutné, plápolavé ohně, všecka večerní pohorská krajina zvučela hřímáním střelby a hudbou.

Anina stojíc u skály, naslouchala a dívala se za okamžik, pak dala se do pláče a odběhla do stavení.

Nemohla hleděti na slavnost Sedanskou. — Dnes rok, co ženich její na dalekém bojišti Sedanském vykrvácel.

Na záspi stál starý helveta a zamračeně hleděl dolů na českou ves, ana oslavuje, jásá.

* * *

Dole v kostele Strouženském visí tabule, na níž napsána jsou na památku jména těch jonákův a mužů Strouženských, kteří padli za války francouzsko-německé. Na žádné nebude vřeleji pamatováno, jako na jméno Jana Jeníka.

Zůstalať po něm nevěsta, kteráž nezapomene, co mu slíbila, než se rozloučili.

Twardowski.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

X.

In excelsis.

Jdou léta jako stíny podle stěny,
ve vzduchu Twardowski tkví bez proměny;
je vyschlé tělo, ale duše živá
se plna touhy v prázdný prostor dívá
a hledá, hledá neustále zemi,
již dole skrývá mlha perutěmi.
On pouze duch
v myšlének kruh
se stále vpřádá,
a jejich váda
jen zní mu v sluch,
a pod ním hluboko
lidstvo se rojí
v tísni a boji,
a nad ním vysoko
ve mraku bůh!

On lká a pláče:
ni malé ptáče
neletí kolem,
on hyne bolem,
ni motýl zbloudilý
u jeho mohyly
nestane na chvíli.

Byť aspoň země
moh' vidět rysy,
ta ale temné
v mlhu se mísí.
By moh' zřít lesy,
luhy a nivy,
skalnaté tesy,
moře pruh sivý!
Tak ale pouze
vítr jen divý
do kola pádí,
kvílí a řádí,
čelo mu chladí
a jeho touze
na výsměch struny
bouřlivé ladí.
By moh' zřít hvězdy!
však ale tyto
nebeské runy
mnohem výš sjezdy
zářivé drží;
mhou je mu skryto
mračivou strží,
co tam se děje,
kam let jich spěje
a co si pěje.

Tu náhle v jeho nouzi, v jeho bídě, v prázdném vzduchu
on cítil, jak mu cosi malíčkého sedlo k uchu,
a viděl cosi, jak nit bílou, pod ním z dáli
se táhlo vlákno, bože, pavouček to malý
sed' mu k uchu,
v tichém ruchu
pravil k němu,
pláčem již a naříkáním ztrápenému:

„Tys řekl kdys:
buď šedý hmyz,
neustaň žít,
svou bílou nit
dál soukej, před
na starou zeď, —
a já jsem tkal
a neustal,
a proč, vím teď.
Tvůj sluha jsem
a jdu ti říci,
co dělá zem
v hloubi se tmící,
co lidstvo dělá!
s horkého čela
setru ti pot
i slzí brod
s tváře ti smyju,
já s tebou žiju,
znáš svého druha?
já jsem tvůj sluha!“

A pohnut Twardowski děl k němu tiše, jemně:
Dík tobě, věrné srdce, rci, co dělá země?

„Ach, pane, milý pane, zle je dole,
tam rudou krví smáčejí se pole,
teď lidstvo celé na kříž vbito jesti,
v prach zašlapáno jeho celé štěstí;

ta pouta, ty pruty,
pane, jsou skuty
od něho sobě.
Buď rád, že nezříš, co tam se děje,
vše hyne v mdlobě
a celý svět
je kmet
mdlý, vysílený tíhou běd i let:
ó pane, zle je!
Jak posud vládne, kdo má štěstí,
jak posud lstí a větší pěstí,
a každý šidí ubožáky,
jak zimou skřehlé, holé ptáky.
Co zvaly lidskostí,
jméno jest,
co zvaly vroucností,
pouhá lest,
co zvaly láskou,
pouhou je maskou.
Ach, pane, žíti
tomu kdo cítí,
o věř mi, velký, zoufalý je trest.
Věř, byl bych rád
byl k tobě vzletl, pane, tisíckrát,
bych dal ti zprávu
o světa stavu;
však bez síly jsem vždy zas k zemi paď.
Jen dobré věci
chtěl jsem ti vždycky
zvěstovat
v tuše, že přeci
celý rod lidský
pozná svůj cíl.
Leč klam to byl!
Já dlouho čekal,
nit svou před',
po zdi své těkal,
dál nit veď,
až byla dlouhá,
jak zde tvá touha:
často však rázem
vítr se vzpjal,
nitku mou strh'
a v propast vrh'
chudáka na zem;
já před' však dál,
já neustal.
A znova zase
soukal jsem nitě,
dlouhé ty sítě,
po jejichž vlase
k tobě jsem let'.
Často se vpleť
pták v moje nitě,
strhal je hbitě
a já kles' zpět
Jednou též kdys
byl jsem již vysoko
ztracený ve vzduchu,
jenž kolem bez ruchu
daleko, hluboko
vlny své valí,
a země rys
ten byl tak malý;
náhle tu vstříc
cos velké kouli
rovno se choulí
opjato provazy,
a dole lodička
třásla se malička
v prostoru bez hrází,
a lidská líc
dolů se dívala,
a lidská dlaň
strhla mé nitky zas:
do dálky kývala,
já slyšel hlas:

Hle, v tuto výš,
kam pavouk zabloudil!
A já paď zas
v bezdnou tu sráz,
ten hlas mne odsoudil,
já paď zas už
Nazpět v svou chýš
zase jsem slet',
dál nit svou před',
až byla dlouhá,
jak zde tvá touha.
Leč, jak jsem řekl, nechtěj, nechtěj na zem,
ten pobyt dole nebyl by ti sladký,
to bahno jest — v něm člověk plazem;
teď ale odpusť, již musím zpátky,
však v lepší čas
já přijdu zas.

A slez' mu zvolna opatrně po rameně,
po niti své pak soukal se zas dolů
tak zvolna, jak stín táhne se po stěně,
a Twardowski zřel za ním srdce v bolu,
již menší, menší
a nitka tenší,
již jako bod
v té mlhy brod,
již se tam ztrácel,
zmizel již tam.
Twardowski myslil, že již vykrvácel,
obracel oči světa ku stranám
a začal k bolu úpěti
tou modlitbou, jíž zpaměti
kdys učila ho jeho matka,
a jejíž vzpomínka vždy sladká.
Pak ale vybuch' v síle vášně náhle,
on cítil v sobě světy neobsáhlé,
on cítil, že je lidstva duší,
jež trpí a tuší,
jež úpí a strádá,
ve mlhách bádá;
on cítil, že je stráží,
do které stále vráží
vše dýky a střely!
Ve hymnus vřelý
na rty mu sletlo,
co lidstvo hnětlo,
zástupy pěly
v té jeho písni,
duchové v tísni
se potáceli,
a mučenníci
s plamennou lící
tam krváceli.

O Pane, proč jsi v prohlubinu hodil
tu kouli světa, náhodě když pouze
tam přenecháváš, když se člověk zrodil,
by za podíl mu neštěstí a nouze?
nač toto nebe,
když nemůž' sebe
spasiti sám?
Vydal's jej tmam,
jak smetí je, kterou žene vichr u vesmíru!
Tys nebe sklenul, nad ním ohvězděnou lýru,
ó, vrať mu také nadšení a v sebe víru!

O Pane, nač do srdcí dal's nám lvice,
jež dřímají tam dlouhá, dlouhá léta
a pak se vzbudí, zařvou sapajíce
se na strom štěstí, když nám nejlíp zkvětá?
nač vztek ten divoký,
vražditi proroky,
zášť míti na ty,
jichž plamen vzňatý
plá noci, aby svítil lidstvu u vesmíru?
Tys nebe sklonil, nad ním ohvězděnou lýru,
ó vrať mu tak ve sebe nadšení a víru!

Ó Pane, byl jsi velký ve svém díle,
tě chválí vody, větry, mraky, moře,
však člověka když tvořil's, slabá chvíle
tě přepadla, neb s ním jsi stvořil hoře,
tvůj sedmý den
jest nesplněn,
tvá musí slova
svět stvořit znova,
by lidský duch moh' vládnout u vesmíru.
Tys nebe sklonil, nad ním ohvězděnou lýru,
ó vrať mu také v sebe nadšení a víru!

*

Jdou léta jako stíny podle stěny,
ve vzduchu Twardowski tkví bez proměny,
je vyschlé tělo, ale duše živá
se plna touhy v prázdný prostor dívá
a neustále svoji hymnu zpívá.
lká, prosí.
V tom cosi
ve známém ruchu
sedá mu k uchu.
Pavouček šedý
s nitkou se blíží,
k němu se níží.
„O pane můj, pane bledý,
nyní zajásej,
mdlobu svou střásej,
lidstvo již vstává!
Vichřice dravá
letí to světem
divokým letem.
Již je tu vesna!
Vše vstalo ze sna!
Drtí se okovy,
žalář se boří
a člověk poznovy
ve světla moci
rodí se, tvoří!
Myšlénka vévodí
nad duchů světem,
něhou svou lahodí,
silou svou přesvědčí,
spasí svým květem!
Ty se ptáš po mečí?
Není ho víc,
a člověk polobůh
povznáší jasný duch
k světlu svou líc!“

A divě Twardowski tu zajásal
a jeho výkřik rájem otřásal:
Slyšíš mne, Pane?
Dopřej, ať skane
mé tělo k míru
Mám v tebe víru.
Ve lidstva blahu,
ve lepší zoři
ať nejsem jediný,
jenž se tu moří.
Srazíš mne v hlubiny,
skončíš s mým životem!
Dej duši vlahu
nebeských sadu tvých,
ať vralmů řev a smích
přehlušim jásotem!
Pro lidstva slzy, které tekly věky,
pro výkřik první moji oběti,
pro lásku Krista, pro Marie vděky,
pro píseň, kterou umím zpaměti,
již slyšel jsem na onom dvorku malém,
již nosím v srdci v utrpení stálém,
pro matky pláč, která mne porodila,
pro otce, jehož vrh' jsem v neštěstí,
pro kalich, jejž má nešťastná vlast pila
mé skončíš bolesti!

Hlas s výše.

Nuž sprchni v let,
jak svadlý květ,
měj mír a klid,
máš spasen být!

A Twardowski kles' k zemi roven květu třešní.

*

Epilog

On má již mír — ty ale v boj jdeš, písni!

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

X.

Byli jsme před velitelstvím. Zdálo se mi, že se kariatydy pochmurné té budovy posměšně šklebí. Bylo mi, jakobych vstupoval do doupěte dravých šelem. Jasná mysl, které jsem plným napjetím všech sil cestou nabyl, byla rázem ta tam. Vstoupili jsme do vysokých černých dveří, ozdobených vyřezanými ze dřeva fascety.

Stanul jsem zaražen na prahu. Síň byla plna vysokých důstojníků. Zpozoroval jsem, že se nacházím před vojenským soudem. Také kapitán patřil na vše s uleknutím. Toho jistě neočekával.

Když jsme se objevili, usedlo všecko. Zatím jsem zpozoroval ještě caporala Strozziho a starého Zuccoliho nesměle státi uprostřed síně.

Jenerál Clary změřil mne zkoumavým pohledem od hlavy k patě. Zdálo se mi, jakoby nikdo kolem ani nedýchal. Krev valila se mi k hlavě. Avšak vzpřímil jsem se hrdě a snesl zrak jenerálův. Kapitán stojící podle mne, hleděl rozpačitě k zemi.

Trapnou tu chvíli prodlužoval jenerál snad ze záliby co nejvíce. Konečně přistoupil k velkému stolu a vzav nějaký ušpiněný papír, pravil ke mně drsně:

„Jste poručík Paolo di Albieri?“

„Jsem.“

„Dne 11. a 12. dubna letošního roku honil jste s dvaadvaciti muži zběha Luiniho z vaší eskadrony. Podařilo se vám jej chytiti?“

„Myslím, že v tom ohledu dostál jsem úplně své povinnosti.“

„V stíhání ano, ale zdali jste ho pak bedlivě střežil, jak vám káže povinnost, jest jiná otázka.“

Opakoval jsem, kterak jsme byli umdleni, dále o trýznění Pera jeho soudruhy, a proto že jsem mu nedal spáti s ostatními.

„Proč jste tedy nepostavil aspoň stráže přede dvéře?"
Děl jsem, že bylo mužstvo na smrt unaveno a že nebývalo by jednáním lidským trýzniti je v té chvíli ještě stráží."
„Z lidskosti nechal jste nejspíše také vězně utéci."
Při těchto úsměšných slovech cítil jsem, jak se mi krev vyhrnula ke hlavě.
„Pane jenerále . . ."
Jenerál sevřel své úzké rty v úsměv a pohledl na mne zrakem, v němž obráželo se nesmírné udivení nad mou smělostí. Kolem povstal ruch. Clary prudce vzkřikl:
„Vidím, že vám vlídné zacházení není po chuti. Začněme tedy přímo s věcí. Jste před vojenským soudem. Postavte se, jak se patří, poručíku Albieri!"
Postavil jsem se do předepsané posice, aniž bych byl čela svraštil, což zdálo se naplňovati jenerála novým druhem podivení.
Jenerál usedl do křesla a vykázav místo také kapitánovi, pokračoval:
„Dnes ráno došel nás list, v němž jste přímo obviňován, že jste pustil sám, na přímluvu nějakého sprostého děvčete, pracně chyceného zběha opět na svobodu.
Cítil jsem, že blednu hněvem. Jenerál nazval Carlinu sprostým děvčetem. Všecky oči spočinuly na mně.
„Co říkáte tomu?" tázal se mne jenerál.
„Jest mi dovoleno list onen spatřiti?" pravil jsem snaže se aspoň na chvilku udržeti se v rovnováze.
„Zde jest!"
Díval jsem se na zašpiněný lístek, v němž jsem četl zcela přesně svou vinu. Každý můj krok při osvobození vězňově byl vypsán. Ruka byla mi zcela neznámá. Byla těžká, neúhledná. Lístek plný chyb i bylo patrno, že pochází od člověka nevzdělaného. Podpisu nebylo.
„A jiných důkazů není?"
„Jest," pravil jenerál krátce a „Mluv!" obrátil se na Strozziho.
Caporale předstoupil. Na jeho tváři bylo viděti skodolibou radost. Musil jsem ho častěji kárati a na jeho oddanost jsem nikdy nespoléhal. Byl mi protivný svou surovostí, jíž několikráte ukázal.
„Vypravuj vše od počátku!" kázal jenerál.
„Spal jsem v jedné jizbě se Zuccolim, jenž měl klíče od celly vězňovy," počal voják. „Bolest, již mi způsobil zběh ranou do prsou, nedala mi usnouti jako ostatním. Ležel jsem tiše na loži s očima zavřenýma. Najednou vyrušilo mne zavrznutí dveří, otevřel jsem oči a viděl jsem, jak pan poručík vstupuje do síně. Měsíc svítil jasně, i poznal jsem pana poručíka na první pohled. Přimhouřil jsem opět oči. Pan poručík šel od jednoho ke druhému, a díval se pozorně, zdali spíme. Pak se naklonil k Zuccolimu a vytáhl mu klíče z postranní kapsy blusy. Viděl jsem zřetelně, kterak se blyštěly v záři měsíčné. Pan poručík odešel, ale za chvilku vrátil se a zastrčil klíče, kde je byl vzal. Myslil jsem, že byl snad u vězně na prohlídce a nelámal jsem si tím hlavu."
„Dobře," pravil jenerál, „a zmínil se vám pan poručík ráno, že v noci prohlížel?"
„Nezmínil jsem se," odpověděl jsem za Strozziho.
„Spozoroval jsi ty," obrátil se Clary na Zuccoliho, nevšímaje si mne, „že ti byly klíče v noci vzaty?"
„Nespozoroval," řekl starý voják s povzdechem, hledě útrpně na mne.

„Ale městečko jste prohledali?"
„Ano, Milosti."
„Můžete jít!"
Strozzi a Zuccoli odešli.
„Přiznáváte se ku své vině?" tázal se kapitán.
„Nevím, proč bych zapíral," vyhrkl jsem ze sebe. Probudila se ve mně italská povaha.
„Máte nějaké omluvy?"
„Mám."
„Jaké?"
„Že jsem člověkem, že v mých prsou bije srdce, jakého neměl zajisté ten, jenž psal zákony dýšící krví . . ."
Mezi důstojníky nastalo ohromné pohnutí. Oči všech upřely se na mne, pak na jenerála a zase nazpět. Slyšel jsem jen šepot, ale neviděl jsem již nikoho kolem sebe. Ztratil jsem vědomí přítomnosti. V té chvíli chopil mne někdo za ruku. Byl to kapitán. Viděl jsem jeho vyděšenou tvář. „Díky! Je pozdě," pravil jsem . . .
Za chvíli na to bylo vše odbyto.
„Poručíku Albieri," pravil jenerál klidně. „Soud prohlásil vás za vinna. Avšak nedosaženo potřebné většiny dvou třetin hlasů, abyste mohl býti zastřelen ještě dnes. Žádost za potvrzení našeho ortele půjde k Jeho Veličenstvu králi."
„Péče o vězně náleží vám," pravil, obrátiv se ode mne ku kapitánu, jenž bledý a dojat seděl blíže mne. „Dopravte ho do celly."
Šest vojáků přijalo mne mezi sebe. Vyšel jsem ze síně podle kapitána, jenž se sotva na nohou držel.
„Mohl bych vám ještě něčím posloužiti?" tázal se kapitán po cestě.
„Dovoluji si jednu prosbu."
„Mluvte, slibuju již napřed."
„Nuže, prosím vás, abyste odevzdal tyto peníze onomu děvčeti, jež jelo s námi z Mascati. Bydlí v hôtelu ‚Corona di Ferro' na Corso."
Podal jsem mu větší část svých peněz.
„Snad byste chtěl s dívkou mluviti sám?"
„Nikoliv, díky za ochotu. Byla by mi smrt dvojnásob trpkou."
Teprve ve věznici odňali mi šavli, a dvéře se za mnou zavřely.

XI.

Byl jsem zůstaven svým myšlénkám. V pohledu na začazené stěny jizby, jež byla mým žalářem, nemohl jsem nalézti ničeho, co by mne z nich vytrhlo. Usedl jsem na postel a pohlížel němě před sebe. Rozčilení pomalu přecházelo a nastupovala klidnější rozvaha. Přetrhal jsem všecky hráze, jež mohly snad zadržeti příval řítící se na mou hlavu, a nyní, kdy již nebylo couvnutí, tu zdálo se mi na chvíli, jakobych všeho litoval. Vzpomněl jsem si na svou matku, na Carlinu, na všecky ty, s nimiž jsem kdy zažil radostnějších dob, a cítil jsem s hrůzou, že se do mých prsou vkrádá bázeň před smrtí. Hlava má klesla tíží na hrubý slamník, nepozoroval, nemyslil jsem na chvíli ničeho. Třásl jsem se.
Teprve po nějaké době vzchopil jsem se opět. Zastyděl jsem se za svou zbabělost, jež ustoupila nyní již chladnému myšlení. Počal jsem se rozhlížeti po svém žaláři. Přistoupil jsem k zamřížěnému oknu, těše se, že mi snad aspoň nějakou vyhlídku ponechali. Setřel jsem

silnou vrstvu prachu na skle — černá zeď bez oken, náležející nějakému vysokému domu zbavovala mne všeho rozhledu. Vzdálenost mezi ní a mým oknem obnášela sotva pět kroků. Pod oknem někdo hřmotně vykračoval, nemohl jsem ho však spatřiti, poněvadž chodil těsně podle zdi a okno bylo vysoko. Konečně poznal jsem dle zařinčení zbraně, že jest to stráž.

Ulehl jsem opět na lože, snaže se soustředíti svoje myšlénky. Pomalu jen počínaly zraky moje blouditi znova prostrannou jizbou. Poznal jsem, že má jen jediné okno, postel, na níž jsem ležel, v jednom, hrubý stůl v druhém koutě. Podél prázdné zdi naproti oknu postavena byla dlouhá lavice. Na zdi byl přibit nějaký kus papíru. Vyskočil jsem a dal se do prohlížení. Byl to pěkný obrázek sicilského aquaroly, prodavače vody, načrtnutý několika tahy, prozrazujícími velikou schopnost a zručnost v kreslení. Podepsán byl Jules Baudin, tedy Francouz.

Na jednom místě zpozoroval jsem několik na polo setřených slov napsaných tužkou. Po nějakém namáhání poznal jsem pozměněný Danteův nadpis brány pekelné: „Vy, kteří vcházíte do ráje sicilského, jejž jeho vládcové peklem učinili, zřekněte se vší naděje na vzkříšení svobody v něm. Má Polsko . . .“ více jsem nemohl přečísti. Jen dole prosvítal poněkud letopočet 3. února 1860.

Rachot klíčů v zámku železných dveří vyrušil mne z mého zamyšlení nad nápisem cizince, před několika teprve měsíci zde uvězněného. Netušil zajisté, že to nebude ani čtvrt léta trvati a Sicilie opět zaplane rudým žárem povstání a tonouti bude v krvi nadšených bojovníků pro svobodu.

Vstoupil můj žalářník, starší muž, ještě plný síly a s dobráckým výrazem v oku, v jehož pozadí zírala však vychytralost. Nesl mi pokrývku na postel a umyvadlo.

„Kdo bydlil zde přede mnou?“ tázal jsem se.

„Nějaký Polák, také poručík. Odvezli ho přede dvěma měsíci do Agosty. Od té doby nebydlil zde nikdo. Pokoj tento jest určen jen pro důstojníky.“

„Co udělal ten Polák?“

„Nevím. Nejspíše něco politického, jak to už bývá. Také pro politické?“

„Ne. Kdo kreslil tento list?“ ukazoval jsem na skizzu.

„Ten zde visí již dvě léta. Jest to práce nějakého Francouze, který byl odsouzen k smrti a zastřelen.“

Klesl jsem opět na postel a odvrátil tvář ku stěně, zatím co profos šukal po jizbě. Oprašoval okno, utřel stůl a lavici, přinesl mi ještě kartáč a hřeben, džbán vody, sklenici, talíř. Zatím jsem se od něho bez ptaní dověděl, že sem prohlídka chodí jen velmi zřídka, okno moje že vede na dvorek, dům naproti že jest klášterem a jiné drobnosti.

„Pane poručíku,“ pravil mi konečně rozpačitě, hladě si vlasy, „jestli byste sobě přál něčeho, co vám předpis zapovídá, obětuju se již za nějaké malé uznání.“

„Přál bych sobě lecčeho, ale nemám peněz, abych vám mohl za vaše namáhání zaplatiti.“

„Nepotřebuji hned. Až budete opět volným . . .“

„Kdož ví, budu-li kdy opět volným.“

„Můžete se mi vždy jenom na účet podepsati. Dělalo jich tak mnoho před vámi.“

„Nuže tedy, opatřte mi papír a tužku.“

Profos odebral se ven a zanechal mne zase samotna. Myšlénky počaly mne znova obléhati. Myslil jsem na sebe a na Carlinu.

Jak milou stala se mi právě dnes. Myslil jsem, že to není ani můj duch více, jenž v mém těle sídlí. Byl jsem nejmladším, nejveselejším, jak mi říkali soudruhové, nejzábavnějším, jak mi říkalo těch několik vznešených dam, navštěvujících naše zábavy v Mascati, nejstudovanějším, jak si šeptali moji lancieři, tedy nejšťastnějším důstojníkem celé posádky a přece neměl jsem zamilovaných pletek, jimiž si ostatní čas krátili, potkávajíce se s velikým štěstím ve svém počínání. Zdálo se mi býti to vše tak malicherným, ba tak nízkým. A nyní poznal jsem, že útrpnost, již jedinou jsem s počátku cítil ku Carlině, proměnila se pomalu v náklonnost. Utrpení sbližuje, tvoří mučennický nimbus kolem hlavy toho, jenž zkouší, a my přece tak rádi milujeme, kořímе se svatým.

Myslil jsem na Carlinu, na svou Carlinu, jak jsem již uvykl v myšlénkách ji jmenovati, až do soumraku. Teprve, když počali přeletovati již netopýři kolem mého okna, přišel profos, přinášeje mi žádaný papír a tužku.

„Lid je dnes opět velice nepokojným,“ pravil mi. „Zdá se, že mu přicházejí dobré zprávy, zatím co nás velitel jest v úplných temnotách o událostech na bojišti. Jest posláno pro posily.“

Usnul jsem brzo při monotonním zvuku kročeje stráže pod oknem.

Druhého dne záležela práce moje v tom, že jsem napsal na zeď den svého příchodu a své jméno. Bylo to dvacátého devátého května. Pak jsem střídavě kreslil po stole karikatury a díval se na hejna vlaštovek proletujících se úzkou uličkou kolem okna.

Večer přišel kapitán.

„Jak, vyřídil jste moje věci?“ tázal jsem se ho dychtivě.

„Carlina vám posílá pozdrav. Plakala pro vás celý den, když jsem jí ráno osud váš sdělil. Nebyla k upokojení, ač jsem jí ani neřekl, k čemu jste odsouzen.“

„A o lístku, jenž byl poslán do velitelství, nedověděl jste se ničeho?“

„Pátral jsem po něm. Ptal jsem se jenerála. Neví sám nic. Hodil ho někdo do průjezdu, kdež byl nalezen.“

„Jak jest venku?“

„Zdá se, že zle. Jsme odtrženi povstalci od spojení s ostatní Sicilií. Parníky ničeho nevědí. Silné tlupy, počtem asi čtyř tisíc objevily se na Mongibellu a ohrožují samo město. Nemožno proti nim ničeho podniknouti, jsme příliš slábi.“

Řekl jsem mu vše, co mi právě na srdci leželo, a pak musil opět do kasáren, k eskadroně.

I třetí den uplynul pohlížením z okna a ležením na slamníku. Ani večer nepřinesl profos nových zpráv. Počal jsem již cítiti tíhu vězení.

Nastal den čtvrtý mé vazby, pátek, 1. června. Spal jsem déle, než bylo mým zvykem, chtěl jsem zaspati těch několik dní, které mi byly na tomto světě popřány. Bylo již devět hodin. Myslil jsem, že mi hodinky nejdou správně, a pomalu se oblékaje, díval jsem se oknem do úzké uličky, kde poletovala hejna holubův a vlaštovek. Ač nebylo nebe viděti, cítil jsem, že jest velmi sucho a dusno. Zdálo se, jakoby měl přijíti sirocco. Nejvíce mně však bylo divno, že nedostávám posud své obvyklé

snidaně, jež jindy čekávala již na mé probuzení. Čekal jsem již plnou hodinu a profos se posud neobjevoval.

Najednou to mnou škublo — v dálce bylo slyšeti jako ránu z děla. Bylo mi divno, že by bylo rány slyšeti až sem přes všechen hřmot deroucí se jindy z ulice. Napjal jsem sluch, ale hrčení kočárův a křiku prodavačů nebylo dnes slyšeti. Stal jsem se nepokojným.

Vyrazil jsem jednu tabulku v okně, abych lépe slyšel. Sklo sypalo se s cinkotem na zem, ale marně jsem očekával, že uslyším hlas vojáka dole. Kroky jeho dnes neduněly po dvoře. Za to zněly rány tím zřetelněji. Zvláštní, jen cvičenému sluchu znatelný slabý rachot oznamoval, že se střílí také z ručnic a to hromadně, po řadách. Mezi to hučely rány dělové, ale jen z nějakých malých kusův. Obři na náspech bývali by se zajisté jinak ozývali.

Střelba stávala se čím dále tím prudší. Strhnul jsem obraz se zdi a skroutiv jej na způsob naslouchátka, poslouchal jsem upjatě, stoje na lavici u okna. Bylo možno zcela dobře rozeznati rány pravidelné střelby i výstřely osamělé. Teď konečně zahřměla mohutná rána z děla, za ní druhá, třetí! Mohl jsem si již na prstech vypočítati, co se stalo. Povstalci udeřili na Catanii. Snad sám Garibaldi jest v jejich čele a v městě nachází se pouze pátý prapor myslivců, dvě eskadrony lancierův a něco dělostřelců.

Podíval jsem se opět, již as po desáté na hodiny. Bylo již téměř dvanáct a posud se o mne nikdo nestaral. Vedro stávalo se nesnesitelným.

Náhle zavzněl řev mnohem silnější a prudší, než bylo chvílemi slyšeti z ulice. Zdálo se mi, jakoby přicházel z hloubky uličky. V tom někdo silně zaklepal na stěnu mé celly. Ozval jsem se též. Hluk v uličce stával se mocnějším. Se strašným řinkotem sypalo se sklo někde z okna ve vedlejší jizbě a hned na to řítilo se na mnoha jiných místech. Hrubý hlas vykřikl, co nejvíce mohl:

„Bratři, ať jste kdokoli, vylomte dvéře nebo mříže! Opustili nás! Chtějí nás hladem umořit! Ať žije Garibaldi!“

Tedy vzpoura vězňů.

Hluk působený řinčením skla a rykem vězňů přehlušil hřmot boje. Mohutné rány otřásaly budovou. Bylo patrno, že se snaží všude vyraziti dvéře.

Očekával jsem napnutě, co se stane. Můj dech se zatajil a přece cítil jsem nevýslovnou radost. Mimovolně zatleskal jsem při každé zvláště mohutné ráně. To čekání, ta nejistota, která se mne zmocňovala slyšícího venku divoký boj, byla by mne umořila. Vssál jsem příliš vojenského ducha do sebe, než abych byl pokojně seděl, když se na blízku střílí.

Silná rána učinila odporu dveří ve vedlejší jizbě konec. Slyšel jsem radostný a vítězný křik osvobozených na chodbě. Skočil jsem od okna a chopiv se dlouhé lavice, udeřil jsem vší silou do dveří, jež hned na to počaly i zvenku praskati. Ve dvou minutách odletl zámek a já stál před šesti udivenými vězni v roztrhaném vojenském šatě, kteří jisté se nadáli spíše všeho, než důstojníka. V rukou drželi železné tyče vytržené z postelí.

„Dále!“ velel jsem nedbaje jich udivení. „Na pomoc jiným!“

„Bravo!“ vzkřikli moji osvoboditelé a hrnuli se k druhým dveřím, na které též ze vnitřka rány dopadaly. Vrátil jsem se rychle ještě do jizby pro plášť, jejž mi teprve včera byli přinesli, a spěchal jsem dlouhou chodbou ku schodům a na dvůr.

(Pokračování.)

Noční dobrodružství.

Anglicky napsal *Vernon Lee.*

I.

Všichni, kdož navštěvovali villu S—, znali Juliana Winthropa jako podivína; ale jsem jist, že se do něho nenadál nikdo tak výstřední sceny, jako stala se v první středu posledního měsíce září.

Winthrop byl od samého svého příjezdu do Florencie jedním ze stálých hostí na ville hraběnky S—, a čím blíže jsme ho znali, tím milejší byla nám jeho fantastická povaha. Ačkoli docela mlád, jevil velmi značné nadání k malbě, ale všichni zdáli jsme se shodovati v tom, že to v tomto oboru nikam nepřivede. Jeho povaha byla příliš citlivá, příliš nestálá k vytrvalé práci; a on se staral příliš mnoho o všechny jiné druhy umění, než aby se byl výlučně mohl věnovati jednomu. Kromě toho měl příliš neskrotnou fantasii a příliš neovládanou náklonnost k detailům, než aby býval s to, aby upevnil a plně vtělil jakýkoli dojem v uměleckou podobu. Jeho myšlénky a představy pošinovaly a měnily se ustavičně jako obrazy v kaleidoskopu a jich nestálost a rozmanitost byly hlavním zdrojem jeho duševní rozkoše. Vše, co činil, myslil a mluvil, mělo neodolatelný směr státi se arabeskou; pocity a nálady splývaly podivně jedny v druhé, myšlénky a obrazy srůstaly v nerozlučné pletivo zrovna tak, jako když hrál, přecházel bezvolně z jednoho zlomku v jiný, docela cizí, nebo když kreslil, tvar jeden přecházel v druhý pod jeho tužkou. V jeho hlavě bylo to jako v jeho mapě — plno rozkošných barevných skizz a podivných půvabných tvarů, žádný neskončen, všechny načrtány jeden přes druhý: listy vyrůstající z hlav, domy jezdící na zvířatech, drobné nápěvy napsané přes úryvky veršů, pohledy ze všech krajů světa, — všechno roztomilé a všechno přeházeno jedno v druhé ve fantastický, nic neznamenající, ale půvabný celek. Zkrátka Winthropovo umělecké nadání bylo rozplýtváno jeho láskou k malebnosti a jeho umělecká dráha uvedena na zmar jeho sklonem k dobrodružství; avšak, tak, jak byl, nebylo lze neviděti v něm samém než dílo téměř umělecké, jakousi živoucí arabesku.

V onu středu seděli jsme všichni na terrasse villy S— v Bellosguardo, užívajíce krásné, jasné, žluté záře měsíčné a rozkošného chladu po velmi horkém dni. Hraběnka S—, velká milovnice hudby, zkoušela sonatu na housle s jedním ze svých přátel v salonu, jehož dvéře se

otvíraly na terrassu. Winthrop, který byl po celý večer neobyčejně vesel. odnesl talíře a koflíky s čajového stolu, vytáhl svou mapku a začal kresliti svým ospalým, bezúčelným způsobem — acanthové listy. rozbalující se ve ploutve syren. satiry vyrůstající z mučenek, malé holandské mužíky se šosatými kabáty a parukami, pošilhávající ven z květů tulipánových; vše to vyrůstalo pod jeho rozmaru plnou tužkou mezi tím, co napolo naslouchal hudbě ze salonu a hovoru z venčí.

Když byla sonata na housle. oddělení po oddělení dostatečně zopakována, nevrátila se hraběnka k nám na terrassu, ale zavolala k nám ze salonu:

„Zůstaňte. kde jste. Chci, abyste poslechli starou píseň, kterou jsem našla minulý týden v hromadě pohozených věcí v jizbě, kam můj tchán ukládal všelikou veteš. Myslím, že je to malý poklad zrovna jako ornament z kovaného železa mezi haldou starých zrezavělých hřebíků nebo kus Gubbiovy majoliky mezi střepy kávových koflíků. Zdá se mi býti velmi krásná píseň. Jenom slyšte.“

Hraběnka byla neobyčejně dobrou zpěvačkou; neměla sice velkého ani tklivého hlasu, avšak její zpěv byl dokonalý a jevil velikou znalost hudby. Píseň, kterou ona považovala za krásnou, nemohla býti jinak než skutečně takovou: avšak ta, již nyní zpívala, byla docela rozdílnou od těch, kterým nyní jsme zvykli, i zdálo se, že svými dokonale propracovanými frasemi, jemnými vokálními trilky a spiralami, symmetrickými ozdobami unáší člověka do zcela jiného světa hudebního citu. který byl ovšem příliš utlumen a příliš umělecký. příliš vypočítavě a obratně zvážen, než aby nás dojati mohl více, než povrchně, a také vskutku nedojímal, neboť nevyjadřoval žádnou zvláštní náladu. Bylo těžko říci, jest-li to píseň smutná nebo veselá; vše, co cítilo se, bylo, že jest to práce ku podivu půvabná a jemná.

Tak působila píseň na mne, i myslím, že nejinak také na ostatní společnost: ale když obrátil jsem se k Winthropovi. byl jsem překvapen dojmem. jejž naň byla učinila již první passaže. Seděl u stolku zády obrácen ke mně. avšak mohl jsem viděti, že náhle ustal v kreslení a naslouchal s největší dychtivostí. V jeden okamžik skoro se mi zdálo. že se mu ruka třese. jak leží na mapě. jakoby prudce oddychoval. Přitáhl jsem židli svou k jeho: nebylo pochybnosti: celá jeho bytost se chvěla.

„Winthrope,“ zašeptal jsem.

On si mne ani nevšimnul, ale naslouchal dále s touže napnutostí a hnětl a mačkal list. na který byl kreslil.

„Winthrope,“ opakoval jsem, dotýkaje se jeho ramene.

„Tiše.“ odpověděl rychle a jakoby chtěl ruku mou setřásti. „Slyšte —“ Bylo něco divokého v jeho způsobu a toto prudké pohnutí, způsobené písní. která žádného z nás nedojímala, zdálo se mi býti velmi podivným.

Setrval tak s hlavou skloněnou do dlaní až do konce. Píseň končila velmi popletenou a krásnou passaží a zvláštním vzdychajícím spádem od vysoké noty k nižší. krátkým a opakovaným v rozličných intervallech, což mělo nad míru půvabný účinek.

„Výborné! krásně!“ voláno se všech stran. „Skutečná perla; tak podivná a elegantní a tak překrásně zpívána!“

Pohledl jsem na Winthropa. On se obrátil; tvář jeho byla rozpálena i opíral se o židli. jako schvácen pohnutím.

Hraběnka vrátila se na terrassu. „Jsem ráda, že se vám píseň tak líbila,“ řekla. „Jest to roztomilá věc. Můj bože! Pane Winthrope!“ přerušila se náhle. „Co se děje? Jste churav?“

A velmi churavým skutečně vypadal. Avšak napjal teď všechny síly své, vstal a odpověděl stlumeným. nejistým hlasem: „Není to nic. Tak pojednou mne zamrazilo. Půjdu dovnitř. nikoliv, zůstanu. Co to je za píseň, kterou jste právě zpívala?“

„Ta píseň?“ odpověděla hraběnka roztržitě, neboť náhlá změna s Winthropem vypudila všechno jiné z jejích myšlének. „Ta píseň? Ó, ano, jest od velmi zapomenutého skladatele jménem Barbella: žil někde kolem roku 1780.“ Bylo patrno, že považuje Winthropovu otázku jen za masku jeho náhlého pohnutí.

„Dovolíte, abych se podíval na rukopis?“

„Zajisté. Nechtěl byste vejíti do salonu? Nechala jsem jej na pianě.“

Svíce na klavíru ještě hořely; jak tam oba stáli, hleděla hraběnka na Winthropovu tvář s tolikerou napnutostí jako já. Avšak on nedbal nás: vzal jenom partýsku dychtivě do ruky a hleděl na ni upřeným a jen jako v prázdno hledícím zrakem. Když pohledl opět vzhůru. byla jeho tvář jako popel; podal mi partýsku mechanicky. Byl to starý, žlutý, počmáraný rukopis v nějakém, nyní neužívaném klíči. a začáteční slova psaná velkými, květnatými písmenami byla: „Sei Regina io son pastore“. Hraběnka se stále ještě domnívala. že se Winthrop snaží zakryti své pohnutí předstíráním velkého interessu pro píseň, avšak já, viděv na něm té neobyčejné změny již za samého zpěvu, nemohl jsem již býti v pochybnosti. že jest tu jakési vnitřní spojení.

„Pravíte. že ta píseň jest velmi vzácná,“ řekl Winthrop. „Myslíte, že ji kromě vás nyní už nikdo nezná?“

„To arciť nemohu říci,“ odpověděla hraběnka, avšak vím toliko. že professor G—, který jest jedním z nejuznávanějších kritiků dnešního dne. a jemuž jsem tu píseň ukázala, neslyšel ničeho ani o ní, ani o jejím skladateli: i pravil mi na určito, že neexistuje v žádném hudebním archivu italském. ani pařížském.“

„Jak tedy.“ pravil jsem, „víte. že pochází asi z roku 1780?“

„Podle slohu. Professor G— srovnával ji k mé prosbě s jinými skladbami své doby a nalezl. že se ve stylu úplně shodují.“

„Myslíte tedy,“ pokračoval Winthrop zvolna, ale nedočkavě, „myslíte, že ji dnešního dne už nikdo nezpívá?“

„Skoro tak myslím: bylo by to aspoň velmi pravděnepodobné.“ Winthrop se zamlčel a hleděl stále na papír. avšak, jak se mi zdálo, jen mechanicky. Jiní ze společnosti byli zatím vstoupili do salonu.

„Povšimla jste si zvláštního se chování pana Winthropa?“ zašeptala jedna dáma k hraběnce. „Co se mu jen stalo?“

„Já nechápu. Je nad míru dráždivý, avšak nevidím, jak tato píseň mohla naň tak neobyčejně působiti: jest to líbezná malá věc, ale nemluví k citu.“ odpověděl jsem.

„Ta píseň?“ pravila hraběnka. „Vy přece nemyslíte, že ta píseň s tím souvisí.“

„Já vskutku myslím. že běží pouze o tu píseň. Zkrátka, pozoroval jsem od první noty, že naň účinkovala velmi prudce.“

„A všechny ty otázky o písni té jsou tedy . . .?“

„Úplně pravdivé.“

„Nemůže to býti ta píseň sama, která jej tak dojala a sotva ji kde mohl dříve slyšeti. Jest to velmi nápadné. Zajisté, že jemu samému něco jest.“

A vskutku bylo. Winthrop byl velice bledý a rozčilen, a to tím více, když zpozoroval, že jest předmětem všeobecné zvědavosti. Přál si patrně, aby nějak mohl uniknouti, avšak nechtěl učiniti tak náhle. Stál u piana, hledě mechanicky do starého rukopisu.

„Slyšel jste tu píseň někdy dříve, pane Winthrope?“ tázala se hraběnka, nemohouc potlačiti svou zvědavost.

On pohledl vzhůru velmi znepokojen a odpověděl po krátkém váhání: „Jak jsem ji mohl slyšeti, když nalézá se jediné v rukou vašich?“

„Jediné v rukou mých? Toho jsem neřekla. Myslím jen, že jest to pravdě nepodobno, avšak možno přece, že existuje také jiný opis. Rcete mi, znáte snad nějaký? Kde jste tu píseň dříve slyšel?“

„Já neřekl, že jsem ji kdy dříve slyšel,“ odpověděl kvapně.

„Slyšel jste, nebo neslyšel?“ doléhala hraběnka.

„Neslyšel nikdy,“ pravil rozhodně, ale hned na to se začervenal, jakoby byl zapřel. „Prosím vás, neptejte se mne,“ dodal rychle, „trýzní mne to.“ A za minutu byl ten tam.

Hleděli jsme jeden na druhého v němém úžasu. Toto nápadné jednání a tajivost smíšená s nezdvořilostí, a především prudké rozčilení, ve kterém se Winthrop očividně nalézal, a nevysvětlitelný interess pro píseň, kterou hraběnka byla zpívala, to vše napínalo celou společnost nad míru, avšak zároveň zatemňovalo veškeré objasnění.

Příštího večera, když jsme opět seděli v salonu hraběnčině, vrátili jsme se ovšem znova k nápadnému chování se Winthropovu.

„Myslíte, že se brzo vrátí?“ tázal se jeden z nás.

„Myslím, že by lépe bylo, kdyby čekal, až na tu nesmyslnost zapomeneme,“ odpověděla hraběnka.

V ten mžik otevřely se dvéře a Winthrop vstoupil. Zdál se býti zmaten a nevěděl, co říci. Neodpověděl na naše všední poznámky, ale vyrazil ze sebe náhle a patrně s velkým úsilím:

„Přišel jsem, abych vás prosil za odpuštění za včerejšek. Promiňte mi mou nezdvořilost a nedostatek otevřenosti. Avšak nemohl jsem vám dáti včera žádného vysvětlení. Ta píseň mne ohromila.“

„Ohromila? A jak vás mohla ohromiti?“ zvolali jsme všichni.

„Nechcete přece říci, že tak dělaná skladba, jako jste včera slyšel, vás dojala?“ ptala se hraběnčina sestra.

„A jestliže dojala,“ doložila hraběnka, „jest to největší zázrak, jakého kdy hudba učinila.“

„Jest velmi nesnadno tu věc vysvětliti,“ váhal Winthrop, „avšak — zkrátka, ta skladba mne ohromila, protože, jak jsem zaslechnul první tony, poznal jsem ji “

„A řekl jste mi, že jste jí nikdy dříve neslyšel!“ zvolala hraběnka pohněvaně.

„Řekl jsem, nebylo to pravda, ale nebylo také docela klamem, vše, co říci mohu jest, že jsem tu píseň znal. Ať jsem ji dříve slyšel, nebo ne, já ji znal — v skutku,“ vyhrknul ze sebe. „Myslíte snad, že nejsem při sobě, avšak pochyboval jsem dlouho, zdali ta skladba vůbec existuje, a byl jsem tak zaražen právě proto, že váš zpěv dokazoval, že existuje. Pohleďte sem,“ a vytáhnuv z kapsy zápisní knižku, chtěl ji otevříti, ale opět se přerušil. — „Máte ty noty po ruce?“

„Zde jsou,“ a hraběnka podala mu starý rukopis.

On se naň nepodíval, ale obracel listy své knížky.

„Hleďte,“ řekl za minutu, „podívejte se sem,“ a postrčil k nám přes stůl svou knížku. Mezi množstvím různých črt bylo tu několik notových řádek napsaných tužkou a pod nimi slova: „Sei Regina io Pastor sono“.

„Jakže? Toť začátek mojí písně?“ zvolala hraběnka. „Jak jste k tomu přišel?“

Srovnali jsme noty z knížky se starým rukopisem; byly tytéž, ale klíč byl jiný i tonina.

Winthrop seděl proti nám, dívaje se na nás upřeně. Za chvilku pravil:

„Jsou to tytéž noty, není-li pravda? Nuže, tyto tužkové črty pocházejí z července minulého roku, kdežto ingoust na této partituře uschnul před devadesáti lety; a přece, když jsem tyto noty psal, přisahám, že neměl jsem tušení, že by takové partitury kde bylo, a do včerejška byl bych tomu nevěřil.“

„Tu,“ podotknul někdo ze společnosti, „jest vysvětlení jenom dvojí: buď jste složil ten nápěv sám, nevěda, že již tak učinil někdo před devadesáti lety, anebo jste píseň někde slyšel.“

„Vysvětlení!“ zvolal Winthrop pohrdlivě. „O vysvětlení právě jde! Ovšem, že jsem to buď složil sám, nebo někde slyšel, ale co z obého se stalo?“

Zůstali jsme velmi pokořeni a tiši.

„To je úžasná hádanka,“ podotkla hraběnka, „a myslím, že jest marno hlavy si lámati, protože jest pan Winthrop jediným, který ji vysvětliti může. My nerozumíme a nemůžeme rozuměti, on může a musí nám vše vysvětliti. Nevím,“ dodala, „nemáte-li svých příčin, nepodati vysvětlení, avšak nemáte-li, přála bych si, abyste mluvil.“

„Není žádné příčiny,“ odpověděl Winthrop, „leda té, že mne budete považovati za ztřeštěnce. Ta příhoda jest tak neobyčejná, že mi nikdo z vás věřiti nebude — a přec . . .“

Tedy o nějaké dobrodružství jde!“ zvolala hraběnka. „Co to jest? Vypravujte!“

Winthrop pokrčil záporně rameny a jeho prsty pohrávaly si s řezátkem na knihy a varhánkovaly listy zápisní knížky, ležící na stole. „Nuže,“ řekl konečně, „chcete-li to do opravdy věděti, tedy mohu vám to snad vyprávěti; jenom mi pak neřekněte, že jsem se minul rozumem. Nic nemůže změniti faktum, že píseň ta skutečně existuje, a dokud ji budete považovati za tu jedinou, která se zachovala, musím já považovati své dobrodružství za pravdivé.“

Obávali jsme se, aby nám všemi těmi vyhýbavými sliby neušel, tak že bychom byli konečně neslyšeli ničeho, a proto doléhali jsme naň, aby začal hned, a Winthrop, drže hlavu ve stínu lampy a čŕtaje jako obyčejně ve své knížce, začal vypravovati zprvu zvolna a váhavě s častými přestávkami, avšak později, zabrav se do svého líčení, vždy rychleji a dramatičtěji a plně až do nejmenších podrobností. (Pokračování.)

FEUILLETON.

U rakve.

(Armand Silvestre.)

Co každý v kropenku sáh' chvějnou rukou
by přikrovu se dotkl naposled,
já na rakvi zřel ruži, vedra mukou
již vadl ve věnci jí bílý květ.

Bůh ví, pod svatou rosou osiřelá
zda v rakvi duše spala lehčeji,
leč květ jsem viděl, otevřel se zcela
a na chvilku vzplál pod tou krůpějí.

Jaroslav Vrchlický.

Byla zbytečnou.

Vypravování lékařovo. Napsala W. Z. Kościałkowská.

Sotva několik dní života jí ještě zbývalo. Na ustavičné dolehání odpověděl jsem jí otevřeně, jak jsem byl z mnoha ohledů povinen: byla samotna, klidna, ticha. Ostatně se mi nezdálo, že by jí příliš bolelo rozloučení se s životem a světem, k němuž, jak jsem soudil, žádné svazky jí nepoutaly. Nepodivil jsem se ani dost málo úsměvu, smutnějšímu než slzy, který jí přeletl přes ústa, když jsem pronesl svůj lékařský výrok.

Ty drobné, horečkou vyprahlé rty nezlobily se nikdy. Těžko bylo by mi říci, co jí bolelo. Shasínala, jako lampa olejem nežívená. V daleké nebo blízké, mně neznámé minulosti, utkvěly příčiny zdlouhavého a předčasného toho umírání. Patrně byla tam přetrhnuta některá z hlavních strun, ale která? Snad vůle? neboť to jisto, že vule její ani v nejmenším nepodporovala opouštějící ji síly.

„Tím lépe," pravila, když jsem jí pravdu řekl. „Byla jsem zbytečnou."

Ne poprvé opakovala ústa její tato slova. Pro ten zvláštní ton, s jakým byla pronášena, utkvěla mi v paměti. Jednou divil jsem se nepůvabnému zevnějšku a neupřímné povaze jejího psa Filona.

„Vzala jsem si ho," pravila, „byl každému nepotřebným."

Po druhé — tenkráte mohla ještě vycházeti a procházeti se — přinesla domů malé, bídné kotě.

„Někdo ho vyhodil," pravila, „patrně bylo zbytečné."

Pes Filon a kocourek Matěj tvořili téměř celý její pohyblivý a nepohyblivý nábytek. Neměla ani piana, ani knížky, ani podobizny, vůbec nic takového, čím se samota ráda obklopuje. Bydlela na konci města v najatém, bídném, velikém pokoji; za návštěvy lékařské platila slušně a ve skromném zařízení nejevil se nedostatek, nýbrž pustota.

Vůbec zarážel u ní, kolem ní a při ní jistý nelad, který se nedá popsati. Vypadalo to jako obraz, ze kterého by se násilně setřely barvy a nahradily mlhavou tuší.

Tu a tam ovšem prosvítaly jasné, ohnivé barvy, avšak nebylo možno představiti si v mysli obraz tak, jakým kdysi býval. Chorobou prodloužená tvář mé nemocné, tvář jemných tahů, nemívala asi dříve výraz, ve kterém se nyní zračila bolestná trpělivost. I ta lahodnost rozlitá po ní zdála se býti maskou, připjatou osudem kamenným. Hlava zapadala v ramena, tlačena tíži jakési neodbytné myšlénky či spíše tesknoty, než zcuchaným vlasem. Ústa s úsměvem resignace prozrazovala něco jako vzdorovitý odpor a i nyní ještě stahovala se pyšně a tvrdošíjně. Ze zakalených očí sršely časem blesky, temné brvy hněvem, nebo jakousi vnitřní bouří se vraštěly... avšak trvalo to jen okamžik, a hned zase přijala tvář výraz obyčejného, trpělivého žalu. Postava dnes zlomená bývala asi někdy pružnou a štepilou; dosud zachovaly mimoděké pohyby svůj něžný vděk. Stále nečinné prsty jejích dlouhých rukou bořívaly se u zvláštním zalíbení v temnou, hrubou srst nepokojně vrčícího Filona, a bledé rty skláněly se mechanicky k vypelichané hlavě kocoura, který se vzpínal na její hubená ramena.

Jediné přání, jež někdy pronesla, byla touha po odpočinku.

„Kdyby možno bylo alespoň jednou si odpočinouti!" pravila časem s týmže něžným hlasem, plným tlumeného žalu, s jakým říkávala své: „Každému zbytečná".

A ona byla unavena.

Jméno a příjmení málo, nebo zcela nic nevysvětluje. Nic mi také o ní nepověděli zvláštního, ani její jméno, ani příjmení. Byla rodilou v Ongrodu? Či sem jenom přijela? Jak a kdy? — na to odpovědi neznám. Nikoho jsem se neptal. Byla snad vdovou, pannou nebo manželkou? — Nevím opravdu. Vím, že byla samotna, truchliva; leč přes neobvyklé poměry, v jakých žila, nezpozoroval jsem ani nejmenších známek, jež by bývaly ve mně vzbuditi mohly podezření nějakého přestupku. Její mluvě, jejímu zjevu nebylo čeho vytýkati. Nic neprozrazovalo, že by se musila s něčím tajiti, neb za něco rditi.

Nemluvila o sobě nikdy, snad jen proto, že jí to soužilo. Snažil jsem se nejednou ji pobaviti. Všechno mé usilování rozbilo se o její apathickou lhostejnost a nepřemožitelnou uzavřenost. Mému vypravování naslouchala s trpkým úsměvem, svědčícím výmluvně, jak daleko odbíhaly její myšlénky, jsouce cizí a lhostejné tomu, co jsem povídal. V knihách, které jsem jí přinášel, zůstávaly celé listy nerozřezány; časopisy rozněcovaly ustavičnou válku mezi Filonem a Matějem, kteří se o ně tahali. Co jí bylo po událostech celého světa? Přinášel jsem jí květiny. Zdálo se, jakoby pohled na ně budil v ní nějaký zvláštní dojem. Či nespadla časem slza na černý aksamit macešky, odrážejíc se od bělostné její ruky? Či nevybrala tuto květinu z množství jiných a neskláněla nad ní hlavu nejníže? Nazejtří váleły se uvadlé květy po zemi a u okna seděla má nemocná oděná v tmavý župan, pohlížejíc k oblakům zrakem, o němž jsem úplně pochyboval, že by byl schopen uroniti slzy. Z okna byl pohled malebný, jakého málo kde najdeš, ale ani jednou jsem nezpozoroval, že by její oko hledalo zeleň luk, vbíhajících dlouhými pásy do města, ani že by se nořilo do třpytivých vln řeky. Bloudilo obyčejně po nahých zdech v dáli se vypínajících kláštera karmelitánského, svezlo se po úzkých střechách nadněmenských židovských domův a stanulo na silnici, která se zatáčela za městem.

Na této pusté silnici utkvíval její zrak se zvláštní napnutostí od té doby, co zvěděla, jak málo dní jí zbývá v životě.

„Byla jsem zbytečnou!" opakovala po dlouhém zamyšlení, a oživivši náhle zvolala s ruměncem, jenž usiloval prodrati se bledostí jejích zapadlých skrání, a s kovovým leskem v blankytných očích, a hlasem rozechvěným jako vnitřním lkáním:

„Býti zbytečnou ...! ach ... toť nestojí za život."

Hlava její sklesnouc, uhodila hluchým lomozem do opěradla pohovky.

Měl jsem jí vysvětlovati, že není bytosti, která by byla při normálním rozvoji zbytečnou a neužitečnou? Zdaž mohl jsem před ní, stojící nade hrobem, rozvinouti obraz všech prostých a světlých, ač úzkých a trnitých stezek, jimiž jde zásluha a cena zásluhy, jež se v zemském tom údolí křižují a váží se v obrovskou síť neznámého nám úkolu? Zdaž mohl jsem činiti utrápené a skonávající výčitky proto, že nedovedla z této sítě nalézti východu dle svých schopností a citů? Zdaž jsem věděl, v čem byla a v čem nebyla vinnou?!

Soucitně chopil jsem se ruky její, chtěje v ní vzbuditi důvěru a přiměti ji k sdílnosti, která by jí snad byla ulevila. Patrně mi porozuměla. Usmála se lahodně, leč k sdílnosti nejsouc naladěna, pokynula bledou rukou, jakoby odkládala na dobu pozdější.

Nedověděl jsem se nikdy, proč a komu byla zbytečnou. Částečné rozechvění, jemuž podlehla, vyčerpalo zbytek jejích sil. Bledla, hasla v parných paprscích červencového slunce. Na siných rtech stydnul obyčejný výraz sladké resignace, zrak její se kalil, neodvraceje se od pusté silnice za městem. Na prsou, jež povzdech již nevlnil, nalezl jsem několik dávno uvadlých, černých macošek. Měla též medailon. S podobiznou? To nevím. Nechtěl jsem vtírati se v její tajemství.

Nikdo nedoprovázel její ostatky na hřbitov. Musím podotknouti, že, pokud jest mi známo, nezůstavila její smrt na světě pustého místa. Nikdy se mne na ni nikdo neptal... jen jednou... Však co na tom. Nikoliv! Byla zbytečnou. Filonovi nebyla zbytečnou. Vídal jsem od té doby psa bez pání váleti se nedaleko domu, v němž bydlila kdysi má pacientka. Žebra vynikala mu svadlou kůží ze zapadlých boků. Volal jsem jej.

Utekl přede mnou Později zdivočil. Viděl jsem též, jda tamtudy kolem zbuběnělého kocoura, mňoukajícího na střeše. Byl to Matěj! Noví nájemníci ho zapudili. Byl jim patrně zbytečným.

Přel. *A. Schwab-Polabský.*

— Z kruhu spisovatelských došel nás následující list, kterýž otiskujeme, jakožto známku panujícího smýšlení o nynější správě českého divadla. Jsme rovněž tak ochotni uveřejniti na tomto místě vyvrácení stesku těch: „Následky ubíjení, jež tak zvané „vlastenecké“ správy prozatímního divadla českého důsledně páchaly na původní produkci dramatické, dusíce každou jiskřičku vyskytnuvšího se talentu, objevily se při obou konkursech o ceny za kusy pro Národní divadlo: osvědčení dramatikové čeští nepodali prací, prodchnuti jsouce přesvědčením, že by nebylo jich důstojno, jednati na novo s oněmi vlastenci, kteří původní produkci dramatické uškodili tisíckrát víc, než sama c. k. policejní censura. Jedině tím, že objednány kusy u několika spisovatelů, vyváznuto z velkých rozpaků. Zjev tento zůstane však na vždy jedním z nejtrapnějších v dějinách Národního divadla a odpovědnost za to, že dramatikové nadaní s nevolí odvrátiti se musili od jediného velkého divadla českého, spadá na ty, kdo průpravu k Národnímu divadlu, divadlo prozatímní řídili, jakož i na ony, kdo z osobních ohledův a v odměnu za různé soukromé službičky tvrdošíjně, ano zarputile, na místo ředitelské dosazovali miláčky své, osobnosti to, postrádající naprosto všeho literárního vzdělání, bystrosti ducha i vědomosti, jichž nezbytně jest potřebí k řízení divadla moderního; osoby duševně ubohé, zakrnělé a za kulturním proudem matně pokulhávající, osoby, jež ani tušení nemají o tom, že jest prvním úkolem jejich dáti divadlu českému ráz ryze český, aby ono, nabudouc duševní samostatnosti, lišilo se od divadel národů sousedních. Či není snad veřejným tajemstvím, že komitéty, řídící divadlo, sestavovány byly valným dílem z osob, jichž hlavní zásluhou bylo, že v klubech svižně ohýbaly svou páteř před jistými velkými pány, lichotíce jim, poklonkujíce a pálíce jim kadidlo, po jehož vůni oni tak prahnou? A těmto planým poklonkářům dána přednost před spisovateli, kteří dny i noci věnovali studiu literatury dramatické i umění hereckého, a kteří by všude jinde ceněni, váženi a ve sbory, divadla řídící, povoláni byli? U nás však nakládáno s nimi se strany lidí, kteří se vydávají za representanty české intelligence, nejvíce nesvědomitě, pánovitě, ba hrubě. Taková jest správcu českého divadla minulost — a zkoumáme-li správu divadla Národního, tu nelze nám než opětovati výrok zdejšího, ve věcech divadelních dobře informovaného listu, Pokroku, kterýž prohlásil upřímně, že na zlepšení poměru Národního divadla vůči české duševní práci pro příštích šest let není mnoho naděje. Vždyť jest správa Národního divadla s výminkou několika pouze parádních anebo nepraktickými pro divadlo vědomostmi paradujících osobností složena z týchže rozhodujících živlů, jež řídily divadlo prozatímní a jimž pouhou změnou titulu družstva a divadelního domu nepřibylo ani odborného vzdělání, ani dobré vůle a lásky k domácí práci duševní, aniž konečně bystrého, čilého ducha a švižné obratnosti, jíž řízení divadla vyžaduje. A že tomu opravdu tak, doznali pánové ti mimoděk sami tím, že majíce z několika kusů voliti nejzpůsobilejší ku prvnímu provozování, neměli ve vlastním středu svém znalců, kteří by rozhodli, tak že musili požádati komisi, zřízenou ku posouzení prací konkurenčních, aby vědomostmi svými přispěla slavnému sboru ku pomoci — ano, aby snad byla i beránkem snímajícím dlouholeté jejich hříchy. Malou pak naději v zlepšení poměrů divadelních budí zprávy o protekci a nejapnosti při sestavování repertoiru pro první dva měsíce. Praví se na příklad, že má v řadě slavnostních představení zastoupeno býti francouzské dramatické básnictví Scribovou veselohrou „Kamaraderie“, tedy jednou ze slabých prací tohoto básníka, ačkoli máme překlady prací jeho nejvýtečnějších. Či snad chce ředitelství Národního divadla kusem tímto jako v zrcadle ukázati obecenstvu, jak se v klubech fabrikují poslanci z kamaraderie? Rozumná správa divadelní byla by v první době vedle nejlepších kusů původních starších i novějších předvedla soustavně výkvět dramatického básnictví všech věkův a národů. Z řeckých snad Antigonu, ze starších francouzských některý kus Molièra, z moderních Scriba, Dumasa ml. a Sardoua, z ruských Gogola a Ostrovského, z polských Fredra, z vlaských Maffeie a Goldoniho, ze španělských Calderona a Moreta, z anglických Shakespearea, z novějších Sheridana; z nordických Ibsena a Björnsona, z německých některý nám sympathický kus starší, z nových Wilbranta atd. vedle nejlepších oper domácích i cizích. Těžko však taký obraz světového básnictví dramatického podati, když řediteli, který o všem rozhoduje, naprosto nedostává se znalosti dotyčných literatur. A tento nedostatek ve správě divadelní nebylo lze uklíditi ustanovením dramaturga, poněvadž nikdo z předních našich znalců divadla nechtěl úřad ten přijati. Věděl každý předobře, že by panující a rozhodující šlendrián zredukoval záhy činnost jeho na pouhé psaní novinářských reklam pro vídeňské operetty a frašky. A přece jest úřad dramaturga při divadle českém veledůležitý. Čím jest dobrý redaktor svému listu, tím jest dramaturg divadlu. On má býti duší jeho ve věcech, týkajících se volby kusův a nových herců, pak upřímným rádcem mladých spisovatelů, by urychloval rozvoj a vyzrávání jejich tak, aby v době nejkratší dorůstaly divadlu síly vydatné a prospěšné. Nikoli však pouhým korrektorem gramatických chyb nedbalých herců, jakž si dramaturga někteří divadelní mastičkáři představují. — Na konec staniž se zmínka o události, která zřejmě svědčí o urážlivé netečnosti a nešetrnosti správy Národního divadla vůči domácí produkci. Podali totiž čeští spisovatelé, mezi nimi všichni přední naši dramatičtí básníci, předsedovi družstva Národního divadla pamětní spis, v němž vyslovují přání, aby upraven byl poměr jejich k Národnímu divadlu. Více než dva měsíce od té doby uplynuly — předseda družstva však, proslulý svou devotností a úslužností až pověstnou — — neprojevil dosud tolik šetrnosti a zdvořilosti k předním spisovatelům českým, aby jim sdělil, jak s pamětním jejich spisem naložil! Tak vyhlíží dnes, několik dní před otevřením Národního divadla jeho správa a poměr její k českému spisovatelstvu.

M. J. B.

— Dr. Holuba dílo „Sedm let v jižní Africe“ vyšlo právě v anglickém překladu a potkává se v kritických časopisech s všestranným uznáním. Tento příznivý úsudek jest tím závažnější, ano v Anglii nemine téhodne, v němž nevyšlo by nějaké dílo o Africe, a kritikové jsou dílem sami cestovatelé aneb aspoň důkladní odborní znalci věcí afrických. Vyjímáme několik úsudků. Časopis „Academy“ píše: „Za sedmiletého pobytu poblíže Diamantových polí bylo snahou dra. Holuba zdomácněti v těchto zajímavých krajinách a výsledek jeho zkušeností jest nyní před námi obsažen ve dvou svazcích. Ne vždy dovede cestovatel upoutati čtenáře líčením toho, co viděl. Avšak, řekněmež to hned, líčení Holubovo jest tak markantní, jako přesná byla jeho pozorování. Markantní pravíme v nejlepším smyslu toho slova, neboť co platívá za markantnost, bývá často z dvou třetin pouhým rhetorickým přeháněním. Jest jakási fotografická přesnost a přísnost v jeho líčení událostí, míst a lidí, i poznáváme hned, že máme co činiti s věcmi i událostmi skutečnými. Nejvíce vděčným bude čtenářstvo dru Holubovi za jeho črty z divokého afrického života, ve všech jeho fásích; v těchto zajisté nebyl spisovatel nikde překonán, ano snad se mu ani nevyrovnáno. Příčina jest snad v tom, že se dr. Holub blížil svému předmětu čistě jako pozorovatel a bez předsudku jakéhokoli druhu. Nebyl vyslán od žádné učené společnosti, aby našel nějakou řeku, ani od společnosti náboženské, aby obrátil na křesťanství nějaký národ. A z těžka si pomysliti, že by kdo byl s tak malými pomůckami, jako on, podnikl tak velké výzkumné výpravy. Tento enthusiasta nestydí se vyznati, že vyjížděje k mysu Dobré naděje byl příliš chudým, aby si byl mohl zaplatiti cestovné v první třídě . . .“ Nyní podává „Academy“ obsah spisu Holubova a končí: „Litujeme, že nemáme více místa, abychom se šíře rozepsali o dobrodružstvích autorových, avšak musíme se vysloviti o díle dra. Holuba s nejvyšší pochvalou i pro to, jak se čte i pro jeho správnost. Také illustrace, kterých jest hojnost, jsou v každém ohledu obdivuhodné. Jest to kniha, která doporučuje se sama a která zajisté přispěje velice k rozmnožení zásoby vědomostí o jižní Africe.“ — „Daily News“ píšou: „. . . Jako pozorovatel a hlavně co přírodopisec vykonal dr. Holub dílo trvalé ceny. Kniha jest plna dobrodružství, avšak také plna poučení každého druhu a podává nám obraz kraju, jímiž cestovatel prošel, byť tu a tam topograficky trochu nejasně, přece co nejvýrazněji ve všech charakteristických známkách krajiny, obyčejů lidu a přírodního okolí . . .“ „Times“ vyslovují se velmi chvalně a končí: „Vskutku, jediné dílo, ku kterému dle svého vědomí knihu dra. Holuba přirovnati můžeme, jest Darwinova klassická cesta na „Beaglu“. — Tak mluví listy anglické, a dru. Holubovi dostalo se toho vzácného a žádoucího dostiučinění, že

dočasná nedůvěra v Čechách k jeho dílu zavládnuvši, byla rozptýlena úplně a trvale. Avšak jediné, a to velmi vážné věci nemůžeme opominouti. „Times“ i „Daily News“ mluví prostě o „rakouském“ lékaři a na titulu překladu zachovává autor svůj český původ v inkognitu. Nám protiví se strkání se ve světě do popředí nějakým indiskretním způsobem, avšak přispívati tam, kde to slušno, ano žádoucno, k šíření vědomosti o naší vlasti, to je každého věrného Čecha svatá povinnost. A dr. Holub střeží se jaksi úzkostlivě tohoto zřejmého vyznání, že jej vychovala česká matka. To není v pořádku a to jest také to jediné, co se nám a každému Čechu na chování se dra. Holuba nelíbí, ano trpké jest. Víme, že činí tak na svých spisech i jiní naši „čeští“ učenci, neuznávajíce za dobré napsati na své německé knihy, že jest to překlad z češtiny, avšak tito učenci ruší tak věrnost svou k rodné zemi, jako zdá se nám, že rušena jest spisem Holubovým. První, nejčistší a nejvznešenější heslo každého muže jest: „Vlast má jest má pýcha!“

— Výbor pro vydání slavnostního spisu „Národní divadlo“ rozesýlá členům sboru pro zřízení českého národního divadla v Praze provolání, z něhož vyjímáme následující: „Výbor sboru pro zřízení českého národního divadla v Praze vydá k slavnosti otevření národního divadla veliký skvostný spis pamětní, jehož sepsání svěřil spisovateli p. Fr. Ad. Šubertovi, redakci části obrázkové převzal p. prof. Soběslav Pinkas, náklad pak p. J. Otto v Praze. Více než čtvrt století bylo vystavění důstojného národního divadla snahou celého národa českého. S postupem prací pro národní divadlo rostlo i uvědomění naše, tužili jsme v době té síly za práva svá, a všechna ta práce vlastenecká, ta snaha národa značila se jaksi v divadle národním, které svědkem bylo všech těch útrap, jichž bylo národu našemu zakoušeti. A kdykoli dostali jsme se jen o krok v před, každé malé vítězství v boji národním bylo příčinou nových obětí ve prospěch národního divadla, a horlivost v tomto směru, obětovnost lidu našeho byla vždy obdivu hodna. Ten chudý, neuznaný národ český vystavěl si chrám umění, dílo v každém ohledu velikolepé, do nejmenších detailů krásně a umělecky provedené, on věnoval miliony, ano i ta ruka nejchudšího sáhla vždy ochotně pro krejcar na „Velké Národní“. V národním divadle zrací se kus dějin našich, celá doba života národního. Nadšení a touha neochabují dosud, ano čím blíže k dokončení spějeme, s tím větším napjetím, s rozechvěním radostným, povznešení nad vykonanou prací obrovskou, z té duše těšíme se na — otevření.*) Kéž by pak mohlo pojati divadlo národní v den otevření všechny ty tisíce, kteří s myslí povznešenou rádi by byli přítomni té velikolepé slavnosti národního divadla! Popis a paměti národního divadla vyjdou jakožto dílo skvostné, důstojné velikého divadla národního. Zde soustředili práce své nejpřednější umělci čeští, jichž díla zvěčněna v divadle národním. Nebude to jen suchopárné vypsání dějin národního divadla, nýbrž zrcadlo té veliké, neúmorné práce, jež korunována jest výsledkem tak neobyčejně skvělým, velikolepým! Slavnostního díla tohoto vydán bude sešit prvý v den otevření „Národního divadla“. Celé dílo vyjde v několika sešitech, jichž počet dnes určitě naznačiti nelze a který zatím asi na 5—6 páčíme. Cena sešitu velikého formátu s krásnými obrazy bude 80 kr. a lze každý sešit jednotlivě dostati.

— Knihtiskárna Františka Šimáčka rozvinuje již po delší dobu uznání hodnou a záslužnou činnost u vydávání velkých a obsažných tiskopisů, kteréž bylo až na skrovné výjimky utuchlo u nás v posledních letech docela. O naši literaturu lékařskou získala si tato firma vydáváním „Odborné therapie a pathologie“ zásluh neocenitelných. Náš lékařský svět jest si plně vědom dosahu této práce a nejen že nejpřednějšími silami duševně jej udržuje, ale doufáme, že také hmotně přispívá k tomu, aby kniha šla na odbyt a tak razila se nakladatelstvu cesta k podnikům dalším. Vydavši Stanleyovu cestu po Africe, překročila knihtiskárna Šimáčkova k uveřejňování „Plavby Vegy kolem Evropy a Asie“, jíž popisuje A. E. Nordenskjöld a ze švédského překládá neunavný pracovník, budějovický professor V. E. Mourek. Jest nám možno srovnati překlad český s originálem a doznáváme, že jest to práce svědomitá a důkladná. Prof. Mourek, jíž tak mnoho učiniv v přenášení k nám děl písemnictví anglického, otvírá nám nyní švédský svět, i doufáme, že přenese svou činnost i na pole belletrie, kteréž zejména v krátké povídce jest nadmíru vděčné. Co týče se „Plavby Vegy“, jest nám s radostí, že toto dílo stane se českému čtenářstvu přístupno. Od vážný Nordenskjöld jest nejenom dobrým plavcem, ale důkladným učencem a bystrým pozorovatelem. Péro jeho jest obratné, spůsob líčení zajímavé. Není tomu dávno, co stěžovali jsme si na těchto místech, že velká díla cizích literatur nenalézají u nás nakladatelů. Kéž by nalezla odbytu, když se někdo skutečně o ně pokusí. V tom ohledu musíme se dotknouti otázky, která zajisté zasluhuje bedlivého uvážení. Na stále opětující v časopisech vyzvání: „čtěte“ odpovídá se již s mnohých stran: „Vždyť čteme, ale naše hmotné síly nestačí, vychází toho příliš mnoho a příliš mnoho od nás žádáte.“ Souhlasíme, že jednotlivci, jehož jméno se stále a stále opakuje v abonentních listinách časopisů, v seznamech veřejných sbírek, v seznamech knihkupeckých, nemůže stačiti odbírání všeho, co vychází, že ten náš učitel, student, tu a tam notář, advokát a malý úředník — a z těch skládá se kromě několika probudilých občanů hlavní voj našeho čtenářstva, se svými příjmy neví co a kam, avšak i když knihu odebrati nemůže, nechť stará se o šíření čtenářského kruhu ve svém okolí. Za slovo to vždycky stojí upozorniti souseda na to neb ono dobré dílo, a i malá městečka, v nichž dnes nalézáme jeden, dva výtisky národních politických novin, jeden nebo žádný časopis belletristický a zajisté žádné knihy vědecké, mohla by míti vše, co dobrého u nás vychází, kdyby občan vedle občana ročně jen zlatý věnoval na knihy. Je to práce obtížná, toto vyzývání k odbírání knih, ale tu a tam se přece podaří, a jen v knihách jest naše spása. Řekněme to přímo: Ta půda, které si u nás dobývati musí vzdělání, jest ještě nesmírná, a v dobývání jí ochabovati nesmíme. Čím větší jest naše malomocnost ve věcech politických, tím větší musí býti naše síla mravní, a tato utvrzuje se jediné čtením, jediné tím, že ve spisech vidíme před sebou povahy dobré, nezlomné, práci velkou, když kolem ve světě skutečném panuje ochablost, podajnost, nestatečnost a zapomínání své národní důstojnosti. Každá naše domácnost buď nedostupným hradem, do něhož nevplíží se nic, co v životě veřejném jest ošklivého a nás, co národ, ponižujícího. Stěny našich síní zdobte obrazy našich lidí, naše knihovny plňte naše knihy a z našich jizeb nebudou pak moci vycházeti než naši mužové!

Porota pro cenu Čermákovu, 800 zl. za nejlepší české belletristické dílo uveřejněné v posledních třech letech, samostatně a v objemu nejméně šest tiskových archů, rozhodla se na rozdělení ceny té v tři díly; a sice obdržel Svatopluk Čech za svou novou knihu básní 400 zl., Jaroslav Vrchlický 200 zl. za oba svazky „Mythů“ a Eliška Krásnohorská 200 zl. za své básně „K slovanskému jihu“. Nemůžeme zamlčeti, že jest v české literatuře jedno dílo, které svou cenou vlasteneckou i poetickou zasloužilo si vedle Čecha a Vrchlického cenu sourodou. Jest to Zeyerův „Vyšehrad“.

— V Londýně začne u nakladatelů C. Kegan Paul & spol. vycházeti „Vychovatelská bibliotéka“, v níž bude obsažena řada spisův o zásadách, methodách a dějinách paedagogiky. Hned za první, jaksi úvodní knihou, vyjde spis: „Jan Amos Komenský, jeho život a díla vychovatelská“ od professora na universitě Edinburské L. S. Laurieho.

*) Dle nejnovějších zpráv otevře se Národní divadlo na trvalo teprve o sv. Václavě.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. „Br— Ký“: Neochabujte. — „Miloš Jiz—ý“: Píseň jeví opravdu nadání. — „A. P.“: Váš překlad je dobrý. Jen větší jasnosti v dikci musíte dbát. — „J. M. R. (Tyrda)“: Dobře pojatá a epicky čistá báseň. Forma vadí. — Neuveřejníme práce zaslané pod chiframi: „C (Bludné srdce). — „N. E. 4.“ — „J“ (Triumf lásky). — „c+d“. — „F. A.“: Ku čtení tak dobré věci nebylo třeba trpělivosti. Uveřejníme se změnou, o které nutno s Vámi promluvit. Udejte adressu, nebo přijďte do redakce v úterý o půl dvanácté. — „V. s. h. p.“: Věci opravdově a místy originelní. Co jim schází, poznáte, budete-li tak pokračovati, za rok sám.

OBSAH: Jiří Utěšenovi. Napsal Ant. Rezek. — Na hranicích. Obrázek od Jana Pamětného. (Dokončení.) — Twardowski. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Dokončení.) — Na úpatí Mongibella. Původní novella. Napsal Pavel Albieri. (Pokračování.) — Noční dobrodružství. Anglicky napsal Vernon Lee. — Feuilleton: U rakve Armand Silvestre. Přel. Jar. Vrchlický. — Byla zbytečnou. Vypravování lékařovo. Napsala V. Z. Kosciálkovská. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace Lumíra, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

Lumír vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. května 1881. ČÍSLO 13.

Z ruských zpěvů knížecích.

Ilja.

Rád slyším veselý zvuk lesních rohů,
když rudnou hrozny rév, sní květy hlohů,
a klidem jeseně, než sny své přečká,
v dál chrtů za kancem když letí smečka.

Jak v skalách echo zní, jak řehcí oři!
Přes rokle, stráně, hvozd i tmou i zoří
hřmí lovců družina, jich planou zraky,
a ples jich burácí až nad oblaky.

Však smavé jitro dnes co dýchlo rosy!
Svit zlatem zardělý pad' do rákosí,
pěl skřivan, šuměl háj, nach svadlých listů
plál žárem opálu, snem amethystu.

Mlhy šedý táhl stín kol stříbra řeky,
řev dolem buvolů zněl nedaleký,
zde bukáč ozval se, tam holub snivý
svůj k družce započal zpěv zádumčivý.

Zrak hnědý mladých srn se kmitl skokem
a zmizl v pralese zas přehlubokém,
tu zubr řval a vlk, leč dále v houšti
za jinou kořistí se Ilja pouští.

Dva dny a noci dvě, co za soumraku
zník' náhle, bezděky svých druhů zraku,
když tlumem javorů zřel od klokočí
se blysknout divoké a zpurné oči.

Hned skočil na kůň, v cval jej bodá, stiská,
dnem, nocí přes doly a přes skaliska,
až dnes, kde řeky vír se dme a valí,
zvěř spatřil doštvanou blíž strmé skály.

Zdaž medvěd to či rys, jenž s hněvnou lící
dál prchal pralesem, kdož může říci?
Byl srstí huňatou skryt celý všude,
jen z hustých blyskly řas tmou zraky rudé.

Leč Ilja poznal jej, dál pádí v plesu,
to Slavík loupežník, běs, hrůza lesů,
jenž hvizdem vražedným kraj plenil širý
a kupce zabíjel i bohatýry.

Luk napjal k výstřelu hned Ilja mladý: —
„Hoj, vzdej se, příšero! dnes pych tvé zrady
již na vždy skončí se!“ Leč v děsném letu
hvizd náhle strašlivý hřměl na odvetu.

Jak tisíc bouří ryk když hykne rázem,
on zavyl, — jilmů sto v ráz padlo na zem,
proud řeky stavil se, skal pukly stěny,
však Ilja smál se jen, stál nevzrušený.

V tom druhý zařval ryk, až zem se chvěla —
jej v hrudi přibila však Iljy střela,
v ní trčel zůstala jak v prasklém kmenu
a za ní Slavíka rek váže k třmenu.

Nechť trhá, zpouzí se, nechť třese hřívou,
zas musí přes rokle zpět jízdou divou,
a v sedle Iljuška vous hladí sivý:
„Dnes slunce Vladimír se věru zdiví!“

Jak víno v poháru, den svitem hoří. —
V něm Kyjev, paprsků spjat chvějných moři,
až k nebi vypínal střech zlatých krovy
a rděl se, v pohádce hrad topasový.

Kde zámek knížecí čněl, v mraky noře
pět věží, neznámý rek skočil s oře,
ku bráně žulové jej chvatem váže,
všel směle, neptal se ni sluh, ni stráže.

Dnes kníže Vladimír všem hody strojí,
kdož znají v půtce stát, jsou reky v boji,
kdož bohatýrský zpěv vždy rádi slyší
a kvasem nezhrdnou, ni plnou číší.

Síň plane jásotem. — Kol dlouhých stolů
dav used' bojarů si ve půlkolu,
číš hřmí, zpěv klokotá, vždy hlahol vzrůstá,
čím srdce přetéká, tím zvučí ústa.

Tu náhle Vladimír, jenž seděl v čele,
děl: „Zjev nám každý rek své činy směle,
kdo půtkou největší si dobyl plenu,
ten zlatý pohár můj měj za odměnu!“

Vstal Volha bohatýr, děl mužnou řečí:
„Ten nezrodil se rek, by mne byl věčí.
Já tisíc Tatarů zbil jednou ve dni,
jsem první při číši, jsem v boji přední!“

V ráz po něm, jako blesk když padne z mračna,
vzkřik' Potok Michajlo: „To chlouba lačná!
já obra zardousil, nač plýtvat slovy
jak věž byl, každé vám to dítě poví!“

Však Aleš, úlisný jak pardál, volá:
„Mně žádná ze všech žen již neodolá!
Dav mužů zmoci, to být hračkou musí!“
Dal čapku na stranu, knír kroutil rusý.

Tím jeden, onen zas se jiným chlubil,
ten draka usmrtil, saň onen zhubil,
až z lavic u dveří vstal jinoch z řady,
v střed kročil bojarů. Kol ticho všady.

Děl, z reku poslední sám mezi všemi:
„Já ubil Slavika!“ Kol úžas němý.
„Já sem jej přivedl, hle, blíže brány
dlí, k mému sedlu tam jest připoutaný!“

Ven proudem valili se bohatýři. —
„Jak v zázrak uvěřit?“ to z tlumu víří.
Však než se rozhlédli, vstříc, plný vzdoru,
zrak divý zablyskl k nim z korridoru.

„Tvým zlatý pohár jest!“ děl k mládci kníže.
„Však rozkaž, loupežník by přistoup' blíže,
hvizd jeho slyšet chci. Nechť rychle zazní!“
Dav couvl bojarů — zbleď' každý bázní.

Leč v tom již hrozný ryk se zvedl mžikem:
Paď' k zemi Vladimír, dvůr celý s křikem,
hrad chvěl se v základech, věž v prach se kácí. —
Jen smál se Iljuška, sám v síň se vrací.

Tam stoly zpřevracel, vše rozbil číše,
vše křesla polámal a děl pak tiše:
„Když hostem přišel jsem, sám mezi sluhy
jsem musil usednout zde za stůl druhý.

Teď sednout k havranům že již mi dáte?
Já nechci milosti — ni číše zlaté!“
Zas vyšel. Na oře vsed' zasmušilý. —
Step tichla soumrakem. Noc křídla chýlí.

František Krapl.

Paměť a smrt.

Novela od *S. Podlipské.*

I.

Paní Febronije Višňová z Větřína modlila se ve své ložnici na hrádku Větříně, po starodávnu vybudovaném a zřízeném, kde nic nebylo přestavěno ani z dob Žižkových, jelikož tehdáž nic na něm nebylo zbouráno ani zpustošeno.

Posud tam byly těsné komnaty s hlubokými výklenky, s malými jako střílny okny a uvnitř stoupalo se do příkrých a úzkých schodův o vysokých stupních.

Paní Febronije protruchlila na tom hradě jako uvězněná deset roků svého žití, skoro pořád o samotě. Bylať tam odloučenější než v klášteře. Provdalať se v letech již pokročilých za mladého a krásného pana Višně z Větřína, který, když zaplatil své dluhy velkou částí jejího jmění, na rozpacích byl, co si s ní počíti.

Vídeňský dvůr se svými radovánkami jej lákal a on bral nerad s sebou svou nehezkou, ne již mladou ženu, když se tam odebral brzo po své svatbě.

Jakmile tam spolu byli, zanedbával ji tak, že jí nezbývala než modlitba.

Po dvou letech, dílem ve Vídni, dílem v Praze takto strávených, rozhodla se paní Febronije a žádala svého manžela, aby mohla žíti vzdálena světa na některém zámku svém.

Pan Višně ani nezatajil své choti, jak jej ten návrh těšil. Avšak spolu nemohl jí také déle tajiti, že byly statky a zámky, jež mu věnem přinesla, dílem prodány, dílem zastaveny. Tak dobře pan Višně hospodařil po ty dva roky.

Paní Febronije neučinila mu jediné výčitky a svolila, že se tedy odstěhuje na dědičný hrádek pana Višně, tak skrytý, že se ho husitské války ani netkly, tak posmurný, že vypadal jako vězení, tak lesem obklopený, že byl středem vlčích a liščích doupat.

Když, přicestovavši k němu, paní Febronije jej poprvé spatřila z údolí, nad nímž na skále se vypínal, zastavila svůj průvod a tázala se kastelána, jenž jí byl přišel vstříc, je-li snad nějaký vězeň v některé ze dvou hradních věží. Byl tam pytlák zavřen, a paní Febronije kázala, aby byl okamžitě propuštěn, ještě než ona překročí zdvihací most. Čekala v údolí, než se její rozkaz vykonal.

Vězeň byl z věže vyveden a pak jej přivedli k paní Febroniji, aby se poděkoval za její milost. Ten muž byl zmučen, ztýrán, polonahý. Paní Febronije podávala mu dar na penězích, ale on ho nepřijal, ani jí neděkoval, a když byl na pokyn její propuštěn, odešel do lesů krokem nejistým a s pohledem na ni a k nebesům tak bolestným a vyčítavým, že toho paní Febronije nikdy nezapomněla.

Těžce to nesla, že jí ten muž neřekl: „zaplať pán bůh“; byla by to měla za dobré znamení a byla by doufala, že ještě dojde milosti u svého pána a že bude jeho přízní vyproštěna též ona z Větřína.

Její oko, zvyklé bohatým okrasám v obydlích tehdejší doby, malbám a stukaturám, širokým oknům velkých síní, pak útulnému zařízení okrouhlých malých komnat čalouny zdobených, těkalo po nahých klenbách skalopevného hrádku zoufale. Vychována jsouc v pohodlí a přepychu, nemohla dlouho zvyknouti tam, kde bylo vše zařízeno pro půtky a obléhání, pro loupežné výpady a nic pro krásu a potěšení. V ohromných krbech točil se vítr a rozdělal-li se oheň, kouřilo se z nich. Židle byly vysoké a ze dřeva hrubě zhotovené, stoly ohromné, ložnice byla tak holá a pustá jako ostatní síně. Lepší nářadí a nádobí bylo panem Višní dávno prodáno a prošantročeno. Když svou ženu vyslal na tento hrad, kde sám dlouho již nebyl, ani neměl té pozornosti, aby rozkázal nějakou úpravu. Ona, k smrti zarmoucena, zas pohrdala takovou starostí a přijala bezbranně svůj osud, jak jí byl uchystán.

Nebesa nedopřála jí útěchy mateřské lásky a ona přestala modliti se za dítě, když na Větřín se odstěhovala. Bylať nyní ráda, že žádného neměla. Byla by se obávala, kdyby to byl býval pacholíček, aby ji svou lehkovážností nezarmucoval, jak otec jeho, a děvčátko, aby se nestalo nešťastným, jako jeho matka.

Tak byla paní Febronije zarmoucena, že si nedovedla ani představiti nějaký obrat k blahu, ba časem ani nevěřila více, že by mohli býti na zemi jiní lidé krom lehkovážných a nešťastných.

Na jejím klekátku ležela umrlčí lebka jejího prapraděda, která se byla skoulela k jejím nohám, když navštívila jednou rodinnou kryptu.

Tehdáž byla paní Febronije mladým děvčátkem a velice se ulekla té události. Domácí kaplan poručil jí, aby lebku křížem požehnala a do zvláštní skříně znova

uschovati dala, aby našla po smrti pokoj, který byl přerušen rozsypáním se nebožtíkovy rakve.

Paní Febronije dala vyhotoviti přeumělou skříň, perletí a zlatem vykládanou. Když pak meškala sama, opuštěná manželem, na Větříně, dala si přinésti s povolením církevním onu skříň a položila si lebku pradědovu na své klekátko, kdež ji měla stále na očích při svých bolestných modlitbách a v těžkém rozjímání.

Mělať stále na mysli umučení páně a nad jejím ložem visela sedmibolestná matka boží. Její myšlénky byly bez přestání k smrti obráceny.

Tak žila tedy již deset roků na Větříně v příkladné zbožnosti milována od lidu, jemuž ublížiti nedala a na nějž stále dary nějakými pamatovala.

Jednou do roka, vždy o honbách, zavítával pan Višně na Větřín. Tu bývalo hlučno na hrádku a plno hostů, kteří štědrého pana Višně doprovázeli.

S nimi odjížděl zas a paní Febronije oplakávala a odstonávala pak každou tu hlučnou návštěvu svého manžela.

Již bylo jí dva a čtyřicet roků, když nenadále ovdověla. Pan Višně zemřel v jejím náručí následkem pádu s koně při honbě.

Když Febronije muže svého ztratila, věděla teprv, jak velká a nešťastná byla její láska k němu. Nyní bylo jí žíti bez jediné naděje, kterou druhdy mívala na každoroční jeho návštěvu a krom toho na možnou ještě lásku jeho.

Tato naděje bývala ovšem zdrojem žalu, kdykoli se splnila jeho návštěvou a novým, vždy trpčím žalem jeho stálou lhostejností a snrovou bezohledností.

Avšak přece... nyní bylo po všem. Zoufávala si sice v jeho chladném objetí, ale nyní bylo veta po všem... její život dříve hynoucí byl konečně zničen.

Nebylo jí divu, že ochuravěla. Cítila se k nevypsání slabou, ztratila docela chuť k jídlu a vzdychajíc, přála si neustále smrt.

Zima přešla jí zdlouha v tom truchlení a utrpení, ale jednoho jitra, když se probudila po neobyčejně dobrém posilňujícím spánku, cítila nenadále úlevu tak značnou, že jí samé to bylo s podivením. Odhrnula záclonu u své postele a poprvé po dlouhém čase cítila radost z jasného paprsku jarního slunce, který v okně pohrával, a ze šveholení ptactva, jehož bylo z lesa slyšeti.

Položila se zas a zamyslila se. Poprvé po čase, který se jí zdál věčností, myslila na něco jiného než na svůj žal; mimovolně tanula jí na mysli ptačí hnízda ve větvích stromů. Jak tu naslouchala cvrlikání, šveholení a hvízdání různého ptactva, představovala si ty malé opeřence, kterak přeletují, křídly třepají, s větve na větev poskakují. A což jejich vajíčka, hnízdečka, to krmení a nošení potravy v zobáčku, to roztomilé natahování krčků!

Paní Febronije umínila si, že si vyjde do lesa. Byla by to bývala první její vycházka po smrti manželově. Divila se sama sobě, ani se nemohla poznati. Zamyslila se znova a tu pocítila něco nevýslovného.

Cosi pod srdcem jí jemňounce zabušilo jako druhé srdce, jejímu srdci prvnímu dražší než život. Cosi pohnulo se slabounce a tajemně a pak zatřepalo se jako ptáče venku. A ona bledla a rděla se, a cítila v nevýslovném blahu, že není sama, že není opuštěna, že je tu bytost, jež si žádala všech pokladů její opovržené lásky.

A najednou bylo vše jiné kolem ní a na celém světě. Hrádek byl útulným domovem, ty lesy vůkol rajskou zahradou, nebe nad nimi otevřenou pokladnicí, z níž láska překypovala.

„Je to možné?“ tázala se Febronije. „Jsem matkou? A to nyní ve svém stáří, ovdovělá? Ne, ne! Cosi mne klame. Nejsem při zdravých smyslech.“

Ale tu zaklepalo a zabušilo znova to mladé žití na její srdce, rozkvétající láskou jako růže čarovná, a ona vyskočila a přehodila šat a padla na kolena.

Paní Febronije modlila se, modlila, ač nevěděla co a oč. Pak dala se do pláče radostí, vděčností a zase žalem a úzkostí nad milovaným pohrobkem, jehož měla dáti na svět tak pozdě v letech.

Ó jen aby jí brzo nezemřel, aby jej šťastně vychovala, aby byl šťastnějším než ona. Ubohá, již ani nevěděla, proč plakala.

Vyšla si v skutku do lesa a dívala se na zelenající se stromy a na ptáky. Pak nemyslila nic více a stále viděla v duchu malinké robě a tiskla je k prsům ve svých myšlénkách.

II.

Když byla paní Febronije ujistěna, že v skutku byla ve stavu požehnaném, udál se s ní obrat, který ji div rozumu nezbavil. Ale její mateřská láska naučila ji se mírniti a ona posuzovala své okolnosti a poměry rozumem náhle vyjasněným po dlouholetém chmurném a blouznivém snění.

Nejprve vzbudila se v ní nesmírná starostlivost o zdraví, o šťastné vlohy a vyvinutí svého dítěte, o jeho budoucnost a osud. Myslila najednou na všecko.

Mezi jiným napadlo ji, kterak jí nepoděkoval onen nešťastný uvězněný pytlák, když jej byla z vězení propustila. Po celou dobu svého neštěstí měla ve své pověrčivosti za to, že souvisel její osud s jeho zpurnou myslí, že ve vězení snad proklel rod její a později že neodpustil ani jí. Věděla o něm dobře. Byl nyní dávno mrtev, před tím každou almužnu z její ruky zavrhoval. Často si přávala jej navštíviti, když k ní nechtěl nikdy přijíti po jejím vyzvání; ale netroufala si toho. Její služební jí to zrazovali, byl prý zlý a vzteklý. Chodil žebrotou po okolí, ale žebral jen u nejchudších lidí, kteří měli o málo více než on, a ti mu dávali s pláčem, když mluvil o nespravedlnosti osudu a boháčů.

Těžce, těžce padalo nyní to všecko zase na duši ubohé paní. Onen žebrák zemřel přede dvěma roky na cestě. Zmrzl.

Jedinou útěchou paní Febronije bylo, že jej dala počestně pochovati a že jej sama doprovodila ke hrobu. Snad že to ji sprostilo jeho kletby na její dům? Směla doufati ve štěstí svého dítěte?

Strnula nyní strachem, zdali plodu svému neublížila velkým žalem svým, zdali svými myšlénkami na smrt jemu snad neuškodila. Vykřikla hrůzou, když ji kdysi napadlo, že se mohla zhlédnouti na umrlčí hlavě, kterou měla tolik let stále na očích. Odeslala ji po kaplanovi zas do krypty.

Když ji vynášel ve skříni z její komnaty, cítila paní Febronije silné pohnutí dítěte ve svém životě. Zdálo se jí skoro, jakoby bylo radostí poskočilo.

Byla by bývala ráda klidná, možná-li veselá, k vůli dítěti, ale zde na Větříně pamatovalo ji vše na její utrpení. Rozhodla se, že se odstěhuje do Prahy a tam že slehne. Ujala se nespořádaných záležitostí svého jmění a uvedla je ještě na Větříně do pořádku. Nezbývalo jí věru mnoho, ale svůj dům v Praze přece nemusila prodati, jak nějakou chvíli se obávala. Rozpočítala vše správně tak, že mohla nějaké zbývající dluhy za několik roků snadno splatiti.

Nyní těšila se na živobytí a prosila boha, aby ji jejímu dítěti zachoval. Rozmýšlela se, kterak bude hospodařiti a jak se snažiti, aby své jmění zachovala a rozmnožila.

Jen o dvacet roků modlila se ještě, jen co by viděla svého syna neb dcerušku samostatnou.

Tak přijela do Prahy čilá a plna plánův a činnosti.

Její dům na Hradčanech zalíbil se jí jakoby ho nebyla znala. Zařídila si jej pohodlně, vkusně, obklopila se pěknými obrazy. Všude chtěla míti matku boží s krásným Jezulátkem a sedmibolestnou pannu Marii zanechala na Větříně nad tím ložem, kde tolik nocí za tolik roků proplakala.

Leč, když se blížil čas porodu, ochuravěla znova, stala se malomyslnou, bála se osudné chvíle: smrti.

Nicméně dopadlo vše nad očekávání šťastně a paní Febronije, snášejíc s příkladnou trpělivostí dlouhé a velké bolesti, porodila pacholíčka, jehož přivítala se záplavou radostných slz na svět.

„Je zdráv, k světu podoben, nemá žádnou vadu?“ ptala se s napjatou úzkostí.

„Je slabounký, ale zdravý a čerstvý,“ bylo jí řečeno a pak jí ho přinesli.

Poprvé s posvátnou láskou sklonila hlavu k jeho hlavince. Dali mu při křtu jméno Benedikt po nebožtíku otci paní Febronije.

Tato byla dlouho slabá, a ježto záclony v ložnici byly spuštěny, neviděla svého synáčka leč v šeru. Kojnou našli mu mladinkou a veselou z Větřínského panství. Byla to žínka šafářova, jež nedávno porodila první děcko, děvčátko. Paní Febronije chtěla, aby své dítě od sebe nedávala, nýbrž spolu s malým Benešem kojila. Obávala se, aby mu steskem svým po svém děcku snad neuškodila.

Tato opatrnost došla odměny, neb mladá žena prospívala a měla hojnost mléka. Její dcerunška i kojenec leželi spolu v jediné kolébce. I bylo v skutku jako zázrakem, že mladý Višně z Větřína na živé zůstal, neb při svém narození byl mnohem slabším, než kdo chtěl jeho matce říci. Jeho zvadlý malounký obličej začal aspoň trochu podobati se lidskému obličeji.

Když šestinedělka poprvé trochu se vztyčiti mohla a do ložnice světlo vpuštěno bylo, natáhla ruce po malém Beneši. Kojná jí ho podala a ona zkoumala poprvé jeho tahy.

Ale div leknutím neomdlela. Mínila viděti v skutku v tom malém obličeji s bezzubou hubinkou lebku svého prapraděda. Dítě bylo hrozné, vráskovité a žluté, s výrazem k nevypsání trpícím a jako stářím sklíčeným.

Paní Febroniji vstoupily horké slzy do očí, ale tu otevřel hošíček oči velké, divukrásné s hloubkou nesmírnou.

„Ó moje dítě,“ zvolala jeho matka a byla by málem před ním na kolena sklesla, jako Marie panna před novorozeným spasitelem.

Kojná těšila svou paní ubezpečováním, nyní že již chlapečkovi přibývá a takové že bývají všecky slabší děti. Paní Febronije sepjala ruce a dívala se, kterak hošík svou potravu ssál. Měl se v skutku k světu. Jen že plakával tak bolestně, jako jiné děti neplakávají. Bylоť to jako úpění, rozrývalo to srdce. „Jen ať nepláče,“ volávala jeho matka a plakala i štkávala s ním, dokud nebýval ukonejšen.

III.

Roznemohla se znova lítostí a strachem. Avšak vybrala se z toho opět, jak již jednou učinila na domluvy kaplanovy a z lásky k dítěti.

Byloť to však pro ni, jež na dítě se byla těšila více než kterákoli jiná matka, těžká zkouška. Neb dítě, sotva bylo nějaký čas lépe vypadalo, znova se spadlo, sežloutlo ve tvářince a mělo podobu buď staré neb dokonce umrlčí lebky.

Zoubky nalévaly se mu tak brzo, a tu stále plakal maličký a v pláči šklebil se děsně.

Paní Febroniji přecházel mráz. Zpomínalať, kterak druhdy ve svém manželském hoři celé dni a noci před onou lebkou klečívala a dávala si nyní v krutých výčitkách vinu nového neštěstí, jež se jí zdálo, jakoby jí bylo stihlo.

Když bylo malému Beneši půl roku, měl již všecky přední zoubky bílé a stejné, jako perličky. Tu jednou přece spal pokojně po celou noc, až do rána, a když se probudil neplakal, což bylo u něho zázrakem.

Paní Febronije, jež po celou tuto noc jeho spaní byla hlídala, zaplakala radostí, vidouc to milované dítě přec jednou trochu pokojnější.

Hošíček ležel v kolébce, měl otevřené oči a slabý ruměnný nádech bylo znáti na jeho malinkém obličeji. Jeho ústa nebyla více rozšklebená, a když je pootevřel, nepodobala se více umrlčí lebce. Byla to dětská růžová ústka, jako polorozvité poupátko.

Po celý den hošík nezaplakal, příští noci opět spal zdravě a za několik dní udála se s ním zázračná změna. Byl bělounký, jeho tváře byly okrouhlé a přibývalo mu nyní vůčihledě.

Paní Febronije byla radostí opojena. Zmladla nyní sama a zdála se mladou maminkou. Žila ve svém dítěti, neměla jiné myšlénky krom svého synáčka.

Beneš už znal matku, chůvu, svou soukojenku. Byl bystrý a chytrý, stavěl se na nožky, ale posud neměl se k mluvení. Nezažvatlal ani jediné slabiky, a co bylo nejsmutnější, posud se dítě nezasmálo, ač mu byl již rok.

Jeho oči byly nevýslovně výmluvné a krásné, posud však smutné. Jeho matka jej stále pozorovala, a když se byla dočkala toho štěstí, že jej viděla vyrůstati z té děsné umrlčí podoby, nespouštěla se naděje, že i ostatní v povaze a podobě dítěte se podá. Nějaký čas obávala se mezi jiným, že dítě je němé, ale i nad tím upokojila se brzo, vždyť dobře slyšelo a jeho jazyk a celé ústrojí bylo zdrávo.

Do roka běhal malý Beneš a nyní sílil a vyrůstal i vyvinoval se ještě rychleji nežli Zuzanka, jeho soukojenka.

To děvčátko již žvatlalo a hrálo si s ním celý den. Bylo to pravé dobrodiní, neb sám od sebe nebyl by

si hrál, nebyl by běhal, se válel a skákal. Byl by seděl neb vážně přecházel a byl by hleděl před sebe s pohledem jako člověk zcela dospělý, hluboce myslící, jehož pronásledují upomínky tak živé, že mu není možno upnouti mysl na to, co kolem něho se děje.

Ale se Zuzankou zapomínalo dítě na to, co ho uvnitř patrně zaměstnávalo, ať již to byly věci nad jeho věk, anebo cosi jiného, co nikdo nepochopil.

Hrál-li si malý Beneš, ani se neusmál, ale hrával horlivě, ba často divoce.

Ke své matce byl tak něžný, že jí jeho chování dětsky přítulné, jeji vůli tak podajné, vše skvěle nahrazovalo, čím kdy utrpěla. A její láska k synáčkovi byla stále horoucnější.

Již byly mu dva roky a posud jeho ústa se neotevřela. Ani „máma“ neuměl říci, ani jídlo, ani pití nepojmenoval. Jen někdy, líbilo-li se mu něco, zvolal: „Ah!“ Ale to zvukem takovým, že vnikl až do útrob srdce. To bylo vše. Krom toho nic mu nevylákalo hlásku a dávno již nahlas neplakával. Jednou, když k matce se tulil a svýma krásnýma očima jí dával znáti, jak ji miluje daleko nad svůj dětský věk, řekla k němu paní Febronije:

„Moje milované dítě, tys tak rozmilé, že bys mohlo i mluvy postrádati. Tvoje oči povědí všecko a já nepřeju si na světě ničeho více, když do těch očí hledím.“

Beneš díval se na ni pořád něžněji, ale kterak užasla jeho matka, když náhle otevřel svá malinká ústa a jasným hlasem řekl: „Avšak já budu mluviti, maminko, vždyť to umím dávno.“

„Zázraky dějou se s tím dítětem,“ Febronije šeptala a přejela si rukou čelo a oči. Bylo ť jí, jakoby jí měly smysly opustiti. Nechtíc dítě zaraziti svým úžasem, vzala je na klín a řekla jemně:

„Jak to, že umís dávno mluviti? Vždyť jsem tě nikdy neslyšela?“

Hoch ohledl se plaše a řekl: „Zde to nebylo. Zde nemluvil jsem ještě. Bylo to tam.“

„Kde tam, mé dítě? Pověz mi.“

Beneš schoval si hlavu v matčiných ňadrech a za nějakou chvilinku usnul, neodpověděv k matčině rozechvěné otázce.

(Pokračování.)

Jiří Utěšenović.

Napsal *Ant. Rezek.*

(Pokračování.)

Ferdinand přijal Zápolského za adoptovaného bratra, země uherská rozdělena dle zásady uti possidetis, to jest, ona část země, již Zápolský právě držel, ponechána byla v jeho samostatném držení. Ferdinand pak týmž způsobem ovládati měl západní Uhry, Chorvátsko, Slavonii a Dalmácii. Ale po smrti Jana Zápolského měly jeho země — i kdyby mužských potomků zanechal — spadnouti na Ferdinanda; zanechá-li Zápolský syna, má jemu dostati se spišských měst a všech dědičných statkův otcovských jakožto vévodství a má pojati některou z dcer Ferdinandových za manželku. Jakmile po smrti Jana Zápolského tato výminka se vyplní, má ihned panství jeho připadnouti Ferdinandovi a tím celé uherské království spojeno býti v jedněch rukou. Ze strachu před velikou mocí sultanovou měla zůstati smlouva tajnou, dokud by se oba králové k obrané proti Turkům náležitě nepřipravili. — Ale porta přes to indiskretností Ferdinandova vyslance o smlouvě se dověděla, a Soliman místo odpovědi poslal ještě na podzim téhož roku 150.000 mužů do Multanska a Valašska, aby vtrhla do Sedmihrad proti Zápolskému. Diplomatická zručnost Utěšenovičova výborně se nyní osvědčila. Na odpor proti Turkům nebylo lze mysliti; ale Utěšenović znaje hltavost tureckých hodnostářů po penězích, uplatil je a dovedl pak s výrazy orientalské poníženosti vyložiti rozhněvanému sultanovi smlouvu varadinskou tak, že vojsko turecké bez boje odtáhlo a bouře byla zažehnána.

Jan Zápolský nyní se oženil, pojav za choť Isabellu, dceru polského krále Sigmunda. Svatba s velikou nádherou slavena r. 1539 v Stoličném Bělehradě a pak uspořádán skvělý vjezd do Budína. Naděje na dědice dostavila se brzy. Ferdinandova nedůvěřivost tím se zvyšovala a Utěšenović, jenž při tom musil pořád ještě ukrocovati hněv turecký, měl postavení nad míru těžké. V tom 21. července r. 1540 Jan Zápolský mrtvicí jsa zachvácen zemřel, když byl několik minut před smrtí vyslechl ještě zprávu, že manželka jeho porodila syna, jenž při křtu nazván sice Štěpánem, ale později jmenován Janem Sigmundem. Poručníky novorozeňátka a zároveň prozatímními vladaři ustanoveni Jiří Utěšenović a Petr Petrović. Nyní měla smlouva varadinská ve skutek býti uvedena; což se však nestalo. Vina zcela neprávem sčítala se na Utěšenoviče: zatím příčin toho bylo více a velmi různorodých. — Utěšenović jakožto tvůrce smlouvy varadinské a svědomitý poručník Jana Sigmunda Zápolského, stál na tom, aby se vyplnily výminky, za kterých Ferdinandovi země po Janu Zápolském měly býti odevzdány; Ferdinand však, aby statky a města ve smlouvě naznačená mohl v majetek Jana Sigmunda Zápolského uvésti, musil podnikati všelijaké výplaty jich ze zástav a jiných povinností, k čemuž bohužel neměl peněz, jichž se jeho komoře věčně nedostávalo. Svými uherskými rádci dal se však neopatrně k tomu navésti, že ze strachu, aby toužené dědictví mu neuteklo, strojil armádu do Uher a dal jednati se Solimanem v Cařihradě o uznání smlouvy varadinské. Utěšenović následkem toho musil býti velmi opatrným, aby svěřenec jeho nepozorností poručníků nezůstal bez majetku. K tomu vdova Zápolského Isabella a spoluporučník Petrovič chovali se velmi obojetně. Oba Utěšenoviče nenáviděli; Isabella trpce naříkala si, že on jakožto správce financí překážel jí v přepychu, ukazuje, že peněz potřebí k věcem důležitějším; Petr Petrović zase žehral na to, že on jakožto blízký příbuzný Zápolského má býti podřízen tomu mnichovi. Isabella tajně jednala

s Ferdinandem, že by prý ráda zemĕ mu odevzdala, ale že je Utĕšenović tomu na překážku; ve skutečnosti však chtěla býti královnou a tedy o vyplnění smlouvy varadinské ani nestála, domlouvajíc se u sultana v Cařihradě o pomoc. Ferdinand zprávám Isabelliným aspoň na polo věřil, rozezlen na Utěšenoviče poslal nejlepšího vůdce svého Linharta z Felsu k dobytí Budína, kdež Isabella s dítětem i oběma poručníky se zdržovala. Utěšenović, jemuž Isabellina obojetnost zůstala neznámou, horšil se, že na místě, co by jednati se mělo o vyplnění úmluv varadinských, Ferdinand vojskem hrozí; i opevnil Budín, tak že Linhart z Felsu nebyl s to ho dobyti. Sultan Soliman, v jehož interessu dokonce nebylo, aby celé Uhry spojily se v jedno panství, prohlásil smlouvu varadinskou za neplatnou, uznal Jana Sigmunda Zápolského králem uherským a slíbil pro příští rok pomoc vojenskou proti Ferdinandovi. Tím dosaženy plány Isabelliny a Utěšenović znova v nadějích svých zklamán. Ferdinand po prvním nezdařeném obležení budínském poslal z jara r. 1541 generála Roggendorfa s novým vojskem do Uher za týmž účelem; ale Utěšenović nyní vyměnil kutnu za pancéř a postavil se sám v čelo vojska a odrážel Roggendorfovy útoky statečně až do příchodu Solimanova. Vojsko Ferdinandovo bylo rozehnáno, Roggendorf sám těžce poraněn, a sultan rozložil vojska svá po výšinách kolem Starého Budína. Dne 28. srpna poslal mladému Janu Sigmundovi vzácné dary: tři koně se zlatými uzdami, sedla drahokamy posetá, čtvery zlatem protkaná roucha a zlaté řetězy pro poručníky. Přitom požádal Isabellu, aby synáčka svého do ležení poslala, že by jeho rád spatřiti chtěl, a sám dle koranu nemůže jeho navštíviti v Budíně.

Isabella lekla se takového přání, ale poněvadž odříci nebylo možno, vypravila dítě své druhého dne (29. srpna) v průvodu Jiřího Utěšenoviče, Petra Petroviče, Valentina Töröka, Štěpána Verböoe, Urbana Bathyana a Jana Podmanického k Solimanovi. Sultan objímal dítě a líbal, průvodce jeho skvěle pohostil; mezitím však janičarům poručil, aby jako ze zvědavosti do Budína ponenáhlu vcházeli, stráží se zmocnili, město opanovali a obyvatelstvo odzbrojili. Tak se také stalo. Soliman děcko poslal Isabelle sic ještě téhož dne zpět, ale přední rady královniny ponechal v ležení a dal uvězniti. Isabella přestrašena dvojí zradou prosebně psala sultanovi, aby nebyl věrolomným. Soliman sedmého dne rádce její z vězení propustil, ale zároveň oznámil, ze Uhry až k řece Tise i s hlavním městem Budínem ponechává sobě k držení. Isabella se synkem svým aby se odstěhovala za Tisu neb do Sedmihrad a tam vládla. Nařízení to Soliman osladil dodavkem — jemuž ovšem nikdo nevěřil — že ponechává si střední Uhry do času zletilosti syna Zápolského Jana Sigmunda.

Na místě smluv varadinských, dle nichž Uhry měly míti panovníka j e d n o h o, rozdělena země na díly t ř i, západní Ferdinandův, střední Solimanův a východní nezletilého Zápolského. Inkriminace byly na snadě, a Utěšenoviči, když zavražděn byv hájiti se nemohl, i tato vina na hlavu sečtena, ale v skutku, jak ukázáno, skutek ten dalekosáhlý měl příčinu svou v několika nedůvěrnostech a obojetnostech, ale nejméně tam, kde se až dosud tak rádo ukazovalo.

Isabella skvělých plánů svých pozbavena s hanbou a zármutkem již 5. září opustila Budín a zabrala se do Sedmihrad. Stavové nechtěli ji přijati, a teprv Utěšenoviči podařilo se, udobřiti je. Nyní nastaly kruté časy. Dědictví Jana Sigmunda Zápolského od ostatního světa takměř bylo odtrženo, když turecký klín do středu Uher byl vražen, a proto potřebovala zdvojeného úsilí a opatrnosti, aby se mohlo udržeti. Utěšenović, když Isabella v Bělehradě (nynějším Karlsburku) se usídlila a magnatům sobě oddaným všechna důležitější místa rozdala, zůstal při ní jakožto „nezbytný“ správce financí, ale v skutku jako vladař. Zavedl hned přísnou kontrolu nad státními statky, cly, doly a jinými příjmy, učinil skromný rozpočet, jemuž i Isabella musila se podříditi, a hleděl za to dostatkem peněz, dobrou organisací správní i vojenskou pojistiti svému svěřenci budoucnost před Turky. Aby pak tím snáze dodělal se jistoty, uzavřel zase jednati s Ferdinandem, ač měl příčinu nesmýšleti o něm přátelsky pro předešlá jednání. Utěšenović zdar své vlasti měl na zřeteli, a proto zapomenuv nedávných kyselostí viděl jedinou pro Uhry spásu v tom, když mladý Jan Sigmund Zápolský spojí se přes hlavu Solimanovu s Ferdinandem, a to pevněji než prve. — Již v prosinci r. 1541 učinil Utěšenović návrhy, jež od Ferdinanda byly přijaty a 23. dubna r. 1542 smlouva uzavřena, v níž Isabella se zavázala odevzdati v držení rodu habsburského všechno to, nad čímž nyní jménem svého syna panovala; za to měla se jí dostati spišská města a roční plat 12.000 dukátů. Isabella smlouvu podepsala, ale potom hned vyplnění jejímu na překážku se postavila. Utěšenović měl s ní nyní kříž ještě větší. Ona po otci jsouc Polka, po matce Vlaška měla prý vlastnosti obou národností, italskou eleganci a polskou graciesnost. Ale i temné stránky oněch dvou jinak výborných vlastností. Byla hrozně nestálé povahy, rozmarná, bažila po nádheře a skvělých zábavách, vydržovala si všelijaké dosti ničemné milce; což všechno stálo peníze. Když Utěšenović nechtěl jich povolovati, naříkala si naň u sultana a popuzovala proti němu šlechtu. V tom se jí dařilo. Ve vzdáleném Sedmihradsku obyčejně magnati důchody královské mezi sebou rozkramařili, a nyní najednou „takový mnich“ učinil jich řemeslu konec, ba žádal dokonce, aby na vedení záležitostí zemských a na obranu země přispívali berněmi! Taková smělost neměla zůstati bez trestu, a šlechta sedmihradská proto s velikou ochotou se propůjčovala Isabelle k opposici. Když nyní smlouva s Ferdinandem byla uzavřena, dle níž východní a západní část Uher pod vládu jednu se měly dostati a střed turecký obkličiti, tu Isabella přejíc sluchu radám matky své Bony, že měla více žádati, nechtěla smlouvu uznati. Vina toho zase sečtena na Utěšenoviče, a to proto, že on na tom stál, aby výminky učiněné ve smlouvě na prospěch Jana Sigmunda Zápolského v skutku se vyplnily. Isabella se horšila na Utěšenoviče, že vyžádal málo, u dvora Ferdinandova měli ho v podezření nové zrady, že žádal m n o h o. Ostatně, nestranně řečeno, Ferdinand v těchto věcech choval se o málo rozumněji než „rozmarná žena“ v Sedmihradsku. Uherské záležitosti a vnitřní poměry zůstaly totiž králi Ferdinandovi po většině neznámy, on sám nikdy do Uher na dlouho nepřišel, aby se o nich poučiti mohl, a v radě své mnoho Uhrům nepřál, znaje málo kterého z nich býti spolehli-

vým, a proto tento jinak výborný panovník, který ve všech záležitostech státních v ostatních zemích svých počínal si s řídkou opatrností, v Uhrách dopustil se přes tu chvíli nějaké politické chyby, v přílišné důvěře ve svou uherskou, většinou z Neuhrů sestavenou radu, která tomu dle jeho zdání rozuměti měla. Tak i v této věci. Místo co nesnadného postavení Utěšenovičova k Isabelle využitkovati měl k svému prospěchu, choval se velmi nedůvěřlivě, jednou velmi laskavě, podruhé diplomaticky chladně.

Isabella dle smlouvy Sedmihradska Ferdinandovi nepostoupila; Turci, kteří o nové smlouvě se dověděli, uchystali k r. 1542 velikou výpravu. Ferdinand postavil proti nim „největší z dosavadních armád“ pod nejneschopnějším z dosavadních vojevůdců. Tažení skončilo s velikou hanbou; tentokráte nebyl tím vinen Utěšenović, nýbrž, jak Ferdinand v listu svém k císaři Karlovi V. pravil, „nedostatečný mozek vrchního velitele“ Jachima braniborského. Co ale horšího bylo, že Turci příští dvě léta (1543, 1544) přišli na lup do Chorvatska a Slavonie, zničili Valpovo, Šikloš, Vyšehrad a jiné proslulé hrady, celou zemi ukrutně zpustošivše. Teprve r. 1547 (19. června) dosaženo od Solimana pětiletého příměří, v němž Ferdinand zavázal se platiti porté ročně 30.000 dukátů jakožto čestný dar. Z území sedmihradského také se platil poplatek a tudy celé Uhry octly se ve faktickém poddanství tureckém.

Mezitím Utěšenović zase vyjednával, vždy pod rukou a tajně, aby Isabella aneb magnati jemu nepřející nedonesli to do Cařihradu. Toho si Utěšenović nepřál. On dospěl nyní k přesvědčení, že ani Ferdinand, ani Jan Sigmund Zápolský, ani oba dohromady při bídných poměrech Uher nebyli by s to Solimana vypuditi neb moc jeho zlomiti, proto jednal velmi opatrně. Tureckým pašům zalepoval oči, uši i ústa zlatem a sultanovi líčil — byl-li k tomu nucen — jednání svá s Ferdinandem velmi nevinně, anebo je vůbec zapřel. Aby pak Ferdinand neměl příčinu k nedůvěře, tedy vždy mu o tom psal a vyložil, proč tak činiti nutno, dokud pořádná smlouva nebude uzavřena a dokud Isabella skutečně z Uher se nevystěhuje, aby Ferdinand mohl země její vojensky se ujati. Ferdinad ho za to chválil, ale ne Isabella. Ta všemožně se snažila namluviti i vídeňské radě královské i porté, aby se Utěšenovići v ničem nevěřilo, při čemž i takové matné pověsti, jakoby on sám o vládu stál, se vymýšlely. Ferdinand také pořád mnoho nevěřil, ale pilně vyjednával, až došlo k nové smlouvě, která, lepší než všechny ostatní jsouc, zabezpečovala rodu habsburskému právní držení Sedmihradska. Předběžné úmluvy staly se v Prešpurku r. 1549, konečně pak uzavření smlouvy 19. července r. 1551. Mezitím vypukly nové bouře.

Isabella obžalovala z jara r. 1550 Utěšenoviće u sultana, že vyjednává s Ferdinandem. Soliman vydal do Sedmihradska rozkaz, aby Utěšenovićе nikdo více nebyl poslušen, nýbrž kdo může, aby jeho buď živého neb mrtvého v moc sultanovu vydal. Ihned vysláni také paša bělehradský a budínský do Sedmihrad Isabelle na pomoc proti zrádnému ministru. Isabella s Petrem Petrovičem dali se v boj již před příchodem Turkův, Utěšenović, sebrav vojsko z oddaných sobě Sekelů, zůstával vítězem; když pak Isabella nabízela narovnání, přijal je ihned. V tom došla vojska turecká, a neměla se k návratu, ač nebylo již proti komu válčiti. Isabella prosila Utěšenoviće o prostředkování a narovnání; on odvětil: kdo Turky zavolal, ten aby je nyní k odchodu přiměl. Přes tento ostrý výrok shromažďoval přece zástupy vojenské a dával na znamení, že válka nastává, nositi krvavý meč po zemi. Jen se Utěšenović od Isabelly vzdálil, již ona zradila mír s ním učiněný, a vzkázala potají Turkům, ať rychle do země vtrhnou. — Utěšenović dověděl se o zradě, vydal provolání k šlechtě, sebral rychle 50.000 mužů, porazil vojsko Isabellino, přinutil k ústupu vojska turecká, ač ze strachu, aby sultana přespříliš nepodráždil, jich daleko nepronásledoval, navrátil se do Bělehradu a sám — ač vítězem — nabídl Isabelle mír, aby mohl ku konci přivésti úmluvu s Ferdinandem a sultana dary i poplatkem oklamati, jakoby se nic nedělo. Smlouva, s rodem habsburským začatá r. 1549, byla v březnu r. 1551 nově umlouvána.

(Dokončení.)

Rizpah.

Z nových „Ballad“ *Alfreda Tennysona.*

17..

Kvílí, kvílí, kvílí vítr přes moře a zem
a Willyho hlas větrem: „Ó matko, pojďte sem!“
Proč musí volat večer, když ví, že nemohu jít?
Neb sněžná pláň je jako den v ten úplňkový svit.

Nás viděli by, drahý, tam z města střeží nás.
Pro nás jen černé noci a bouřlivý je čas,
když nevidím své ruky a jen kde řetěz skřípˇ
se hmatám k svému synu písečný přes násyp.

Už zase něco padlo? — Co ještě držel sloup?
Já všechny vzala domů, já skryla každý kloub.
Co že to dím? A *vy* zde? Co jste? Snad nějaký špeh?
Padá! Co padá? Kdo že? — Strom leží, jak si lehˇ.

Kdo ji sem pustil? Zde dlouho? Co slyšela jste? Vy!
Proč sedíte tak tiše, bez hlesu, bez mluvy?
Ó, — modliti se se mnou, — paní. — ne špeh, — ó tak.
Ta noc jen lehla mi v srdce, a ztemnila mi zrak.

Ah, — vy jste žila blaze, — ta noc, co komu z *nás*,
ten žár, ta palčivá hanba, ten strach, ten hořký mráz?
Já vyšla, když jste spali, — jen v den umíte žít.
Já sebrala své dítě, — a teď můžete jít.

Ne, — je to vlídné sedět u mroucí stařeny.
Jen o mém chlapci nic zlého, mé chvíle sečteny.
Já zlíbala své dítě, než na smrt vedli je dál.
On děl: „Měli tu smělost!“ — on nikdy nezalhal.
Já bila ho, když, chlapec, sáhˇ cizí na broskev —
„Ten sedlák měl tu smělost,“ jen děl. Měl divokou krev —
A líný, — on nemohˇ být líný, — můj Willy ani mžik.
Král měl ho učinit vojákem, — on stál za celý šik.

Žil s divokými druhy, a kdys tam povstal spor,
že neoloupí poštu, — on vzal to vzdorem vzdor:
a nevzal nič život, jen měšec, a když čin
byl skončen, hodil jej druhům. — „Já nechci,“ děl můj syn.

Já přišla k soudci, řekla vše před Bohem, jak vím,
a oni zabili ho, že poštu okrad' jim.
V řetězích, za divadlo, jej pověsili všem,
náš rod měl jméno čisté, — teď viset zlodějem?
Prach k prachu — v zem se skrývej! leč jej vytáhli z dol',
že všechny lodi světa jej zřely plavbou kol.
Bůh odpustí to vranám, však neodpustí Bůh
těm černým srdcím soudců, již věšeli ho v kruh.

Žalářník odstrčil mne; já šla mu s Bohem dát.
Zavřeli dvéře. „O matko!“ já slyšela ho lkát.
Já chtěla zpět, on ještě měl na srdci co řeč,
žalářník odstrčil mne. — Nezvím to nikdy víc.

Pak, že jsem neslyšela, jen mrtvého ten hlas
mně vzali, zavřeli mne, pak svázali mne zas.
„Matko, ó matko!“ volal tmou ke mně řadu let.
Oni mne proto bili, — já nemohla ho neslyšet.
Pak viděli mne tupou a pustili mne pryč,
však provedly ty stvůry už přece jen svůj chtíč.

Krev z krve mé, — prach v prachu, — leč kosti z kostí mých, —
já ukradla je soudcům, — vy snad to zvete hřích? —
Mé dítě, moje kosti, jež ze mne ssály sil,
jež usmály se na mne a dávaly se v kvíl —
jejich? — ó ne, — jsou moje, — ne jejich, — já to jsem,
jež cítila je pohnout se tady pod srdcem.

Já bát se jich? — já tiskla je k rtům — a pak šly v rov,
ne hluboký, — jsem stará, — však přišly na hřbitov.
Můj Willy vstane celý, až trouba zazní v soud,
však, že je v svaté zemi, nesmíte prohlesnout.

Zas vyhrabat, — zas věšet na prokletý ten strom.
Hřích? — tak, — ba my jsme hříšni, — já vím — teď dost o tom
a čtěte mi verš z bible, jak Bůh je k dětem svým
pln soustrasti a lásky, — ať zas to uslyším;
„pln soustrasti a lásky a váhání,“ — ó že!
Neb soudce zrozen k vraždě. — Spasitel žehná vše.
On nedá černou kápi než nejhoršímu zlých,
a první bude posledním a prvním ten z posledních.
Bolest, — ó dlouhá bolest, — však Pán to musí znát,
těch roků mhu a vítr a déšť a sníh a chlad.

Slyšela? — co? — že nikdy svůj nelitoval čin?
Či *vy* jste z jeho krve, či byl on *jejich* syn?
Slyšela! Slyšela jste, kdy bouř zadula v břeh
v tom větru jako děcka kvíl, v tom moři muže vzdech?

Spasení, — zatracení, — to Bůh jen ví, já jdu
dnes večer k svému chlapci; jej v pekle nenajdu.
Neb tak jsem o něj dbala, že shleď Bůh v strast mou zde
a On chce mít mne šťastnou, s Willym, ač nevím kde.

A jestli on je ztracen, — bych dbala duše *já*?
Co mně jest po *mé* duši, když jeho ztracena?
Já byla s Bohem ve tmách, — aj teď můžete jít,
vy neměla jste děcka, co kámen je váš cit.

Má paní, odpusťte mi. Chcete mi činit snáz',
však neslyším vás, větrem jde mého chlapce hlas.
Sníh, nebe jsou tak jasny, — on volával jen tmou,
ne s šibenice — on z chrámu teď volá matku svou:
Ne — slyšíte to sama — jak jde to, — ten mraku shon,
jak lomcuje to zděmi. — Jdu. — Dobrou noc. To on.

Přel. *J. V. S.*

Noční dobrodružství.

Anglicky napsal *Vernon Lee.*

(Pokračování.)

II.

„Musíte vědět,“ začal Winthrop, „že jsem asi před půl druhým rokem strávil podzimek toulkami po Lombardsku ve společnosti několika svých příbuzných. Prošukávajíce všeliká podivná zákoutí a odlehlá místa seznámili jsme se v M— s velice učeným a velmi ušňupaným starým pánem (myslím, že byl hrabě nebo markýz), kterému obecně ze žertu říkali mistr Fa Diesis (mistr F-dur) a jenž měl velmi krásnou sbírku hudebních věcí, pravé to museum. Obýval pěkný starý palác, jenž se už téměř rozpadával v trosky a jehož první poschodí bylo zaujato sbírkami. Jeho staré rukopisy, skvostné missaly, egyptské papyry, autografy, prvotisky, rytiny a malby, nesčíslné slonovinou vykládané klavíry, v ebenu prolamované loutny a violy žily tu v krásných prostranných pokojích s vyřezávanými dubovými stropy a malovanými okny, kdežto on sám obýval bídnou malou jizbu v pozadí domu a žil, nevím od čeho, avšak soudím-li ze zevnějšku staré služky a napolo blbého chlapce, který obstarával posýlky pro domácnost, zajisté jenom od fasolových lusek a teplé vody. Oba služebníci zdáli se trpěti touto stravou, avšak jejich pán jako by byl ssál nějakou tajemnou oživující tekutinu ze svých rukopisův a starých nástrojů, neboť zdál se býti jako z ocele a byl tím nejspropadeněji čilým staříkem, jaký kdy svou čerstvostí a hybkostí udržoval nervy člověka v ustavičné napnutosti. Nestaral se o nic v tom božím světě kromě o své sbírky; pokácel své lesy kus po kusu, rozprodal pole po poli a dvorce po dvorci; rozprodal svůj nábytek, čalouny, stříbro, rodinné papíry, ano své vlastní šaty. Byl by vyloupal krytbu se své střechy, sklo ze svých oken, jen aby si mohl koupiti nějaký hudební rukopis ze šestnáctého století, illuminovaný missal, nebo nějaké cremonské skřipky. O hudbu samu, myslím, nedbal ani co by za nehet vlezlo i považoval ji za užitečnou jen tak dalece, pokud byla příčinou, že rodily se předměty jeho náruživosti, věci, jichž oprašováním, cedulkováním, počítáním a katalogizováním trávil celý život, neboť ani struny, ani noty nebylo slyšeti v jeho domě, a byl by raději umřel než vydal jediný soldo za vstupné do opery. Má sestřenka, která zrovna třeští po hudbě, jak toho moda žádá, získala si přízeň starého pána, uvázavši se mu ve sto komisí, jako zaopatřování katalogův a navštěvování uměleckých dražeb; následkem toho dovoleno nám co den vstoupiti do onoho podivného, tichého domu, plného hudebních věcí, a prohlédnouti si jeho poklady, ovšem ale vždycky pod starého Fa Diesise bdělým dozorem. Dům, jeho obsah i majitel tvořily groteskní celek, jenž měl pro mne zvláštní půvab. Často jsem si představoval, že ta tichost může býti jen zdánlivá, že jakmile domácí pán přimkne závory a odejde spat, všechna ta dřímající hudba se probudí, že podoby mrtvých hudebníků vyklouznou ze svých rámů, skleněné skříně se rozevrou, bohatě vykládané loutny se promění v staré tlémské občany s brokátovými

vestami, žluté vybledlé boky cremonských basových viol rozšíří se v tuhé atlasové živůtky pudrovaných dam a malé žebernaté mandoliny vystrčí do kola barevné nohy a rozsochatou hlavu a dají se do tance jako provençalští dvorní trpaslíci nebo renaissanční pážata, kdežto egyptští hráči na sistrum a pištci odloupnou se z hieroglyfů na papyrech, a všecky pergaménové palimpsesty řeckých hudebníků promění se v kytaristy s vlavým rouchem. Pak že spustí kotlové bubny a čínské tamtamy, píšťaly varhan pojednou naplní se zvukem, staré pozlacené klavíry roztinkají se jako ztřeštěny a tam ten starý kapelník ve své paruce a kožešinou vroubeném rouchu začne ve svém rámci dávati takt, a celá ta pestrá společnost dá se do tance, až pojednou starý Fa Diesis probuzen hlukem a domívaje se, že přišli zloději, vrazí sem náhle ve svém županu s trojknotovou kuchyňskou lampou v ruce jedné a svého praděda dvorským mečem v druhé, a všichni tanečníci a hráči sebou trhnou a vklouznou nazpět do svých rámců a skříní. Nicméně nebyl bych tak často docházel do musea starého pána, kdyby byla má sestřenička na mně nevymučila slib, že jí namaluju v akvarelle kopii podobizny Palestrinovy, kterouž, už nevím z jaké příčiny, považovala za zvláště autentickou. Byla to obluda, mazaniec, které jsem se děsil, a můj obdiv pro Palestrinu byl by mi spíše radil, abych spálil tu ohyzdnou, tupozrakou, bezramennou věc; avšak ten hudební lid má své vrtochy a vrtochem jejím bylo pověsiti si tohoto netvora nad své piano. Tak jsem tedy svolil, vzal svou mapu a stojánek a vydal se na cestu k Fa Diesisovu paláci. Byl to, jak jsem již řekl, starý dům plný schůdků, klikatých chodeb a zase schůdků, pravé to bludiště; cestou k jednomu, snesitelně osvětlenému pokoji v domě, kam byl k vůli mému pohodlí přenesen roztomilý předmět mé práce, musili jsme jíti úzkým, v pravo i v levo se zatáčejícím průchodem někam až do samého středu budovy. Minuli jsme dvéře, k nimž vedlo nahoru několik schůdků."

„Tak mimochodem," zvolal starý Fa Diesis, „ukázal jsem vám to zde? Nemá to velké ceny, ale přece jako malíře může vás to zajímati." Vystoupil na schůdky, strčil do dveří, které byly jen přivřeny, a uvedl mne do malé, šeré, jenom vybílené komory, v které bylo plno rozlámaných stojanů na knihy, podivných hudebnických pultíků, rozviklaných židlí a stolů, a všechno pokryto silnou vrstvou prachu. Na zdi bylo několik časem sešlých podobizen s korslety a parukami, senatorští to předkové Fa Diesisovi, kteří musili učinit místo skříním na knihy a nástroje, nyní naplňující salony. Starý pán otevřel okenici a pustil plné světlo na jinou starou malbu, s jejíhož oprýskaného povrchu setřel pohodlně prach vybledlým rukávem svého kožešinou vroubeného kaftanu.

Přistoupil jsem blíže. „To není zlý obraz," řekl jsem hned, „zajisté ne špatný obraz."

„V skutku?" zvolal Fa Diesis. „O pak bych jej snad mohl prodati. Co myslíte? Má velkou cenu?"

Usmál jsem se. „Nuže, není to Rafael," řekl jsem, „ale uvážíme-li stáří a způsob, jakým tenkrát lidé mazali, je to obraz docela slušný."

„Ach!" povzdechnul si stařík velice sklamán.

Bylo to poprsí v životní velikosti, podobizna muže v obleku poslední části minulého století — bledý fialkový, hedvábný kabát, bledá luskově zelená atlasová vesta, obé nad míru jemné v tonu a hluboce a teple nadechnutý ambrový plášť; velký nákrčník byl rozvázán, široký límec hozen nazpět, tělo slabě obráceno a hlava hledící poněkud přes rameno — à la Cenci.

Malba byla neobyčejně dobrá na italský portrait z osmnáctého století, a ačkoliv co do techniky daleko podřízená, měla v sobě mnohé, co pamatovalo mne na Greuze — malíře, kterého se děsím, ale který mne přece poutá. Obličej byl nepravidelný a malý s živě červenými rty a šarlatovým nádechem pod průsvitnou, bronzovou pletí; oči byly poněkud vzhůru obráceny a hleděly stranou v souhlasu s obratem hlavy a rozevřenými rty i byly to krásné, hnědé, měkké oči, jako u některých zvířat, se snivým, hlubokým pohledem do čira. Všechno mělo světlou šedost, mlhovitý měkký ton Greuzův a budilo onen zvláštní, matoucí dojem, jaký všechny portraity jeho školy v nás zůstavují. Tvář nebyla krásná; měla v sobě něco zároveň posupného, zženštilého, něco podivínského a ne docela příjemného, avšak poutala a udržovala při sobě celou naši pozornost svou tmavou, teplou barvou vystupující tím nápadněji pod lehkými, perlovými, pudrovanými kadeřemi a vůbec jemností a vzdušností svého tonu.

„Ve svém druhu jest to velmi dobrý portrait," pravil jsem, „ačkoli ne z těch, jaké lidé kupují. Tu a tam je vadná kresba, avšak barva a štětec jsou dobry. Od koho jest?"

Starý Fa Diesis, jehož vidění hromady bankovek, jež za obraz obdržeti doufal, bylo tak nemile rozptýleno, zdál se býti ve špatném rozmaru.

„Nevím, od koho jest," zamručel. „Je-li špatný, je špatný a může zůstati zde."

„A koho představuje?"

„Zpěváka. Zde vidíte, že má v ruce noty. Jakýsi Rinaldi, jenž byl živ asi před sto lety."

Fa Diesis spíše pohrdal zpěváky považuje je za ubohé tvory, kteří nejsou k ničemu, poněvadž nezanechávají na světě nic, co by se dalo dáti do sbírky, kromě snad jediné madame Banti, jejíž jedno plíce choval ve vinném lihu.

Vyšli jsme z pokoje a já pustil se do své kopie ohyzdné staré podobizny Palestrinovy. V ten den při obědě zmínil jsem se o portraitu zpěvákově své sestřence a tak nebo tak dopadl jsem se, že užívám o něm výrazů, jakých bych byl neužil z rána. Jak jsem se snažil obraz popsati, zdálo se mi, že se má upomínka naň liší od dojmu původního. Vracel se do mé mysli jako něco podivného a nápadného. Má sestřenice přála si jej viděti a tak mne příštího rána doprovodila k Fa Diesisovi. Jak na ni obraz působil, nevím, avšak pro mne měl jakousi nevýslovně podivnou zajímavost, která nebyla nikterak ve spojení s jeho stránkou technickou. V pohledu této tváře bylo něco tak zvláštního nevysvětlitelného, jako prahnutí a polobolestný zrak, což neuměl jsem sám sobě vyložiti. Znenáhla viděl jsem, že mne ten obraz, abych tak řekl, pronásleduje. Ty divné, červené rty, ty do čira hledící oči vystupovaly stále v mysli mé. Instinktivně a nevěda ani proč, vracel jsem se k němu ustavičně v našem hovoru.

„Jsem dychtiv, kdo to byl," řekl jsem, jak jsme za chladného podzimního večera seděli na náměstí za kathedralou při zmrzlině.

„Kdo?“ tázala se sestřenice.

„Aj, originál té podobizny u starého Fa Diesise; tak divná tvář. Jsem dychtiv, kdo to byl.“

Mé sestřenky nedbaly mých slov, neboť nesdílely se mnou ten neurčitý, nevysvětlitelný pocit, jímž mne ten obraz prodchnul. ale jak šli jsme tichou. sloupením vroubenou ulicí, kde jenom svítící štítek nějaké hospůdky nebo uhelná, kaštany pražící pánev u nějakého ovocnářského krámku mihotaly se tmou. jak ubírali jsme se přes veliké opuštěné náměstí, obklopené jako orientálními báněmi a minarety, kde zelenavě bronzový condottiere jel na svém zelenavě bronzovém komoni — za naší večerní procházky křivolakým lombardským městem vracely se mé myšlénky stále k tomu obrazu s mlhovitou, jako nadechlou barvou a divným nezbloubatelným výrazem.

Příští den byl posledním našeho pobytu v M—. i šel jsem do paláce Fa Diesisova dokončit svou skizzu. rozloučit se a poděkovat za jeho úslužnost k nám i otázat se, zdali bych nemohl něco proň obstarati. Jda do pokoje, kde jsem nechal svůj stojánek a malířské náčiní. musil jsem tou tmavou klikatou chodbou kolem tří stupňů. jež vedly ku známým dveřím. Byly jen přivřeny a já vstoupil do komory, kde se nalézal obraz. Přistoupil jsem blíže a prohlížel jej bedlivě. Ten muž patrně zpíval nebo spíše chtěl zpívati. neboť ty červené, pěkně modelované rty byly rozevřeny, a v ruce. krásné. plné, bílé, v ruce s modrými žilkami, odrážející se nápadně od hnědé, nepravidelné tváře, držel notový papír. Noty byly pouhé nesrozumitelné skvrny, avšak nad nimi vyčetl jsem jméno Ferdinando Rinaldi 1782 a nad těmito slovy: „Sei Regina, io Pastor sono“. Ta tvář byla krásná. podivně, nepravidelně krásná a v těch hlubokých, tklivých očích bylo něco jako magnetická moc. kterou jsem cítil a kterou zajisté jiní cítili přede mnou. Dokončil jsem svou skizzu, sebral svůj stojan a barvy. podíval se naposled na hrozně tupozrakého, bezramenného Palestrinu a chystal jsem se k odchodu. Fa Diesis. který ve svém otřeném, kožešinou vroubeném kaftanu. s třapcem od obnošené čepičky klátícím se přes jeho ohromný nos, seděl u stolku hned vedle, zvedl se také a doprovázel mne zdvořile chodbou.

Tak mimochodem.“ pravil jsem, „neznáte nějakou arii, znějící „Sei Regina. io Pastor sono?“

„Sei Regina, io Pastor sono? Nikoliv. takové arie není!“ Všechny arie, kterých nebylo v jeho knihovně. neměly proč býti. i kdyby jich bylo skutečně.

„Musí existovati.“ trval jsem na svém; „ta slova jsou napsaná v notách, které drží v ruce ten zpěvák na vašem obraze.“

„To není důkazem,“ zvolal chytře. „může to býti nějaký název smyšlený, nebo — konečně nějaká aria di baule.“

„Co to jest aria di baule?“ tázal jsem se udiveně.

„Aria di baule,“ vysvětloval, „bývala zbědovaná arie — pouze několik ničemných not a hojnost paus, do kterých velcí zpěváci vkládávali své vlastní variace. Užívali jich při každé opeře, kterou zpívali, a vláčeli je s sebou po celém světě, proto říká se jim aria di baule, arie kufrová. Neměli v sobě ceny. nikoho nenapadlo je zpívati. kromě zpěváka, jemuž náležely, nikdo nedbal o takový plevel. Do všeho nabalily se pak uzenky. nebo nadělaly se z toho kornouty.“ A starý Fa Diesis usmál se šklebivým, chechtavým smíchem.

Na to odbočil od této věci a řekl, „jestliže se mně. nebo někomu z mé vzácné rodiny naskytne příležitost, dostati do rukou katalogy nějakých hudebních kuriosit — neboť on že stále ještě hledá prvotisk „Micrologu“ od Guida di Arezzo, — kopie všech ostatních vydání že má. — krásná, jediná sbírka: a potom že mu schází jeden druh k doplnění sbírky houslí Amatiových, jedny totiž s liliemi na resonanční desce, které byly shotoveny pro francouzského krále Karla IX. — žel! on se již léta olížel po tomto nástroji, — on by zaplatil. ano. on. jak jej tu vidím státi před sebou, zaplatil by pět set dukátů za tyto housle s liliemi, „jestliže tedy se mi naskytne příležitost...“

„Odpusťte,“ přerušil jsem jej poněkud nezdvořile, „mohl bych se ještě na ten obraz podívati?“

Přišli jsme ku dveřím s třemi stupněmi.

„O zajisté,“ odpověděl a pokračoval ve své řeči o Amatiových houslích s liliemi, stávaje se pořád živějším a čilejším.

Ta divná tvář. s tím kouzelným, touhy plným hledem! Stál jsem před ní bez hnutí, an zatím stařec rebentil a rukama se oháněl jako ztřeštěný.

Jaký hluboký, nepochopitelný to pohled v těchto očích!

„Byl to velmi slavný zpěvák?“ tázal jsem se, jen abych něco řekl.

„Ah — ten tam? — aj, ovšem že byl! Myslíte snad, že zpěváci oněch dnů byli jako naši? To to! Pohleďte na cokoli. co tenkrát dělali. Jejich papír ze lněných hadrů. ten se netrhá... a jak uměli stavěti housle! O, jaké časy to byly!“

„Víte něco o tomto muži?“ tázal jsem se.

„O tomto zpěváku? O tomto Rinaldim? Ó ano, on byl velmi velký zpěvák. ale skončil špatně.“

„Špatně? Jak to?“

„Aj — vždyť víte, čím takoví lidé jsou, a pak mládí! My všichni byli jsme mladí. všichni mladí!“ a starý Fa Diesis pokrčil celou svou scvrklou osobou.

„Co se mu stalo?“ doléhal jsem, hledě ustavičně na podobiznu: zdálo se, jakoby byl život v těch jemných, sametových očích. a jakoby se ty červené rty rozevíraly k povzdechu, dlouhému, bolestnému povzdechu.

„Dobře,“ odpověděl Fa Diesis, „tento Ferdinando Rinaldi byl velmi velký zpěvák. Okolo roku 1780 vstoupil ke dvoru v Parmě. Povídá se, že dostávalo se mu příliš velké pozornosti od nějaké při dvoře u vysoké přízni stojící dámy, a že byl následkem toho propuštěn. Na místo vzdálení se potloukal se stále kolem hranic parmských, dnes zde. zítra tam, neboť měl mnoho přátel mezi šlechtou. Zdali upadl v podezření. že se chce vrátiti do Parmy, anebo jestli mluvil s menší opatrností než měl, nevím. Basta! Jednoho krásného rána nalezli ho při schodišti k domu našeho senatora Negri — probodena.“

Starý Fa Diesis vytáhl svou rohovou tabatěrku.

„Kdo to udělal, nikdo nezvěděl, aniž zvěděti dbal. Balíček dopisů. které, jak sluha vyprávěl, nosíval vždy při sobě, bylo vše, co u něho scházelo. Dáma opustila Parmu a vstoupila do zdejšího kláštera Clarissek. Byla tetou mého otce a tento obraz náležel jí. Obyčejná příhoda, obyčejná příhoda v oněch dnech.“

A starý pán šňupnul si řádně.

„Vy tedy skutečně nemyslíte, že bych mohl ten obraz prodati?“ tázal se.

„Nemyslím!“ odpověděl jsem velmi rozhodně, neboť cítil jsem, že mne pojalo něco jako hrůza. Rozloučil jsem se, a druhého dne odjeli jsme do Říma.“

Winthrop se zamlčel a prosil o koflík čaje. Byl rozpálen a zdál se býti rozčilen, avšak zároveň dychtiv povídku svou skončiti. Když vypil čaj, odhrnul oběma rukama nazpět své rozcuchané vlasy a vzdechnuv málo, jako v upomínce, pokračoval.

(Pokračování.)

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování.)

XII.

Asi deset vojáků s profosem v čele hnalo se s nasazenými bodáky od brány dvora ke vchodu věznice. Byli červeni od běhu a těžce oddychovali. Sotva že jsem měl času skočiti za velikou hranici dříví, narovnanou blíže dveří, a ulehnouti rychle na zem. Nezpozorovali mne, upírajíce veškerou pozornost na okna budovy, z kterých se posud sypalo sklo. Slyšel jsem sípavý hlas profosův:

„Nemohu za to. Stráže odešly, na potravu dosud nedošly peníze. Co bych si počal sám proti tak velkému počtu lidí?“

Pak zmizeli v chodbě, odkud zazněl hned vzteklý ryk a řinkot zbrané.

Vzchopiv se, zahaliv se těsně do pláště, spěchal jsem co nejrychleji ku bráně dvora. Voják na stráži vzdal mi čest, zatím co mi srdce div prsa neprorazilo, a již ocítil jsem se z nebezpečného pro mne obvodu. Hodil jsem široký plášť tak přes sebe, aby nebylo viděti, že nemám šavle. Ohromné parno vybnalo mi velké krůpěje potu na čelo a přece pospíchal jsem ještě více po směru střelby. Lidé, jichž potkával jsem jen porůznu, dívali se na mne s udivením, že nosím tak těžký plášť v takovém vedru.

V tom jsem si vzpomněl na Carlinu. Co asi dělá v tomto zmatku? V kapse blousy ucítil jsem ještě schovaný plán města. Vyňal jsem ho a již beze všeho dalšího rozmýšlení dal jsem se na Corso, k hôtelu Corona di Ferro.

Ulice byly skoro liduprázdny. Jen tu a tam mihla se nějaká postava z nižší třídy, chvátajíc dále. Vojáka nebylo viděti směrem, kudy já se ubíral. Krámy byly zavřeny, prodavači zmizeli z rohů ulic a od stupňů kostelů, obyvatelé skrývali se v domech, čekajíce, jak se boj obrátí. Střelba neustávala.

Dorazil jsem k hôtelu skoro bez dechu, unaven více starostí než během. Čím více jsem se přibližoval, tím větší určitosti nabývala myšlénka, že snad Carliny ani nenajdu. Nevím, co mě to napadlo, ale přicházel jsem ke vratům hôtelu již odhodlán slyšeti tuto zprávu. Vrata byla zavřena a já přece prahl po nejmenším slovu o Carlině. Udeřil jsem těžkým kamenem do dveří, což vyděsilo ospalého sklepníka z jeho siesty.

„Kde je hôtelier?“ zahřměl jsem na něho popuzen jeho zdlouhavostí při otevírání dveří.

Sklepník na mne vytřeštil oči, z nichž bylo patrno, že ospalost mu brání, aby pochopil smyslu mých slov. Chopil jsem ho tedy za ramena a opětoval svou otázku.

„Na střeše, s Angličany! Mohl bych snad posloužiti místo něho?“

„Ve kterém čísle pokoje jest mladá dáma, přišedši sem před čtyřmi dny?“

Sklepník pokrčil rameny. „To ví nejspíše pokojská.“

„Kde jest?“

„Nevím. Těžko říci. Snad pán ví o čísle.“

„Kdeže jest?“

„Jak jsem povídal, na střeše, s Angličany. Dívají se na boj. Ach, posud se střílí!“

Letěl jsem po schodech nahoru. Na ploché skoro střeše stáli dva Angličané ozbrojeni dalekohledy a dívali se na kotouč prachu za městem. Jiného nebylo viděti. Vedle nich seděl hôtelier. Opakoval jsem svou otázku. Hôtelier na mne vytřeštil oči.

„Ta mladá dívka odešla již předevčírem.“

„Proč jste ji nezadržel?“

Proč bych ji zadržoval. Zaplatila vše řádně a pak odešla.“

„Kam?“

„Nevím. Ptal se už na to jeden pan kapitán.“

Snesl jsem zprávu nad očekávání klidně; bylť jsem vše tušil. Beze slova, netáže se již na nic, spěchal jsem opět dolů. Angličan volal za mnou opravdově, abych odložil plášť, že to jest zbytečné v tomto vedru. Nyní obrátil jsem se teprve k bojišti, kde jsem se domníval, že naleznu kapitána, který by mi snad mohl poskytnouti o Carlině nějakých zpráv. Teprve teď přicházel jsem do obvodu boje. Řady vojáků chvátaly ulicemi za stejným se mnou cílem — k bojišti. Silné hlídky procházely touto částí města, střílejíce občas do oken, vedoucích na ulici. Tomu se říkalo udržovati civilisty na uzdě. Tu a tam ležela nějaká mrtvola. Nosítka s raněnými míjela kolem. Nejsa poprvé svědkem takového divadla, nevšímal jsem si ho valně.

Nedíval jsem se na cestu, ani kolem sebe, až jakýsi zvláštní pocit velel mi pohlednouti do průjezdu domu, jehož dvéře byly vypáčeny. Ležela tam mrtvola nějakého člověka v občanském oděvu. Byl zastřelen ranou do zad. Ohledl jsem se kolem, a nevidě na blízku nikoho, kdo by si mne všímal, vyměnil jsem rychle plášť a čepici za plášť a široký klobouk mrtvoly. Pak jsem chvátal mnohem spokojeněji dále.

Konečně spatřil jsem v poslední ulici před hradbami a na hradbách dlouhé řady vojska. Jedné ulice dobyli již povstalci a drželi se v ní statečně. Pušky praskaly. Tu a tam shrotil se některý muž ze řady k zemi a byl hned odnešen. Viděl jsem, kterak jeden zemřel na nosítkách; byl hned vyhozen necitelně na zem a na krvavá

dřeva položen druhý. Povstalci pálili výtečně z oken domů, jichž se byli zmocnili. Hromadná střelba vojska mnoho jim neškodila.

Marně však hledal jsem zrakem svým jízdu.

„Kde stojí lancieři?“ volal jsem na důstojníka, vedoucího právě kolem oddělení karabinierů ku pomoci. Udiveně se po mně ohledl a volal, nabíjeje pistoli:

„Zde na pravo. Třetí ulice odtud!“

„Díky.“

Odkvapil.

Konečně jsem je nalezl. Nebyli v boji, stáli přichystáni blíže brány, aby vyrazili ke stíhání, kdyby bylo potřeba. Spatřil jsem eskadronu s bílou Almou kapitánovou hned z kraje, aniž musil jsem se přiblížiti do obvodu očí svých lidí. Několik otrhanců lelkovalo na blízku v bezpečném místě před koulemi a smálo se surově, když opět zahřměla děla a rachot zdí, neb výkřiky bolesti zvěstovaly, že koule našla svůj cíl.

„Chlapče,“ pravil jsem ke klukovi, jenž se mi přiblížil, „chceš si vydělati peníz?“

„Chci!“

„Tedy jdi tam k tomu důstojníku na bílém koni a řekni mu, ale opatrně, aby přijel sem dále.“

Kluk odběhl. Viděl jsem, kterak mluví s kapitánem, a že se tento zpěčuje ho následovati. Odvedl kluka poněkud stranou a vyptával se ho znova. Teprve pak jel pomalu ke mně, jakoby jen z rozmaru.

Zahnul jsem za roh, abych nebyl od eskadrony viděn.

Kapitán pohledl na mne udiveně, nemoha mne hned poznati. Sňal jsem klobouk s hlavy.

„Pane bože, jak jste se sem dostal? Jak jste se dostal z vězení?“

Neodpověděl jsem mu na jeho otázky. Mysl má byla obrácena zcela ku Carlině.

„Co dělá?“ tázal jsem se, mysle na ni.

„Kdo?“

„Carlina.“

Kapitán se zarazil.

„Nemějte mi za zlé, Albieri, že vám nemohu podati bližších zpráv o ní,“ pravil pomalu a smutně.

„Proč? Stalo se něco?“ vykřikl jsem pln teskného sklamání.

„Stalo i nestalo. Zmizela toho dne, kdy jsem byl u vás, předevčírem. Veškeré mé hledání včera bylo marno, proto jsem ani nepřišel k vám s takovou zprávou. Nenalezl jsem ani stopy po ní. Opustila hôtel právě toho času, kdy jsem byl u vás, ubírajíc se ulicí k Aetně. Jeden z vojáků, již stáli toho dne na stráži ve bráně, vypravoval mi, že děvče, které dle popisu byla as ona, vyšlo za město. Zdali se vrátila neb ne, nemohl udati.“

„Kam by byla šla?“

„Těžko udati. Dvě miglie za branou vládli již povstalci. A dnes?“

„Proč utekla? Proč jste jí nestřehl jako zřítelnici oka, jak jsem vás přece prosil? Vždyť jste mi to slíbil!“ pravil jsem vášnivě, nepřemítaje ani smyslu svých slov.

Kapitán pohlížel na mne útrpně. Snad poznával můj rozrušený stav.

„Učinil jsem vše, co mi bylo v mých poměrech možno. Nemůžete mi ničeho vyčítati, Albieri. Ani slova jsem od ní neslyšel, jež by svědčilo o jejím úmyslu, abych jeho provedení zabrániti mohl.“

„Odpusťte mi. Děkuji vám za přízeň v posledních dnech mi prokazovanou,“ šeptal jsem, tiskna mu ruku. Snad se mi leskly slzy v očích, nevím.

„Cítím s vámi,“ odvětil kapitán. „Ale jak přicházíte na tato místa a co míníte dělati?“

„Podařilo se mi ve zmatku uprchnouti a vydám se za Carlinou.“

„Kam? Vždyť nevíte!“

„Do ležení povstalců. Tam se snad dovím více o ní.“

U eskadrony zazněla trubka, volající kapitána. Alma uslyševši známý hlas, trhla sebou.

„Prchněte odtud co nejrychleji,“ radil mi ještě. „Máte na sobě oděv Garibaldianů, po kterých jest poručeno střileti. Potřebujete-li peněz, zde jsou. Snad se ještě sejdeme. S bohem!“ Stiskl mi upřímně ruku, obrátil koně a tryskem odkvapil.

Nevěděl jsem o penězích, jež jsem držel v ruce, stál jsem jako přimrazen. Velká dobrota vždy člověka překvapí a u kapitána nebyl jsem zvyklý citlivůstkářství. Země otřásala se dusotem koní veškeré jízdy, jež stála Clarymu k službám, odjíždějíc teprve nyní do boje. Nebylo mi třeba dívati se na stav boje, věděl jsem, že věc povstalců již jest ztracena. Jízda jela na stíhání.

Než toho všeho jsem se nevšímal. Dojmy obrážely se v mysli a utkvěly tam, ale v tom okamžiku nepůsobily. I na slova kapitánova upamatoval jsem se teprve později. Jen vzpomínky na Carlinu opanovaly veškeru mou duši. Snad jí již více nespatřím, snad neuvidím ty její modré zraky pod černým obočím, jež jí činily tak zvláštní. Vzpomněl jsem si na její důvěrnost skoro sesterskou . . .

XIII.

„Sem! Rychle!“ vykřikl náhle někdo na blízku. Hlas tento vytrhl mne konečně z mého zamyšlení. Ohledl jsem se, nějaký muž kýval na mne z temného průjezdu domu. Spěchal jsem k němu. Chopil mne silně za ruku a táhl mne do vnitř.

„Čeho se to odvažujete? Hlídky chodí pořád ulicemi a střílí po našich. Útok jest již odražen.“

„Vím to.“

„Veškerý pokus náš byl tedy jen marným krve proléváním. Pojďte se ke mně přestrojit.“

Následoval jsem ho po úzkých schodech starého, na Normany připomínajícího domu, do jeho bytu.

„Mám toho sice sám málo, ale čím vám mohu posloužiti, učiním rád.“

Rozhalil jsem tedy plášť a muž, mladý, pravý typ italský, couvl zaražen, vida skvělý oblek královského důstojníka pod karbonarským pláštěm. V okamžiku vytrhl dýku. Když však viděl, že jsem beze zbraně a směji se, sklesla mu opět ruka.

„Co chcete?“ tázal se mne s tolikerým odporem, s kolikerou úslužností před tím, měře mne hrozivě černýma očima.

„Nový oblek! Prchl jsem z vojenské trestnice. Chci k povstalcům. Zaplatím vám dobře a přidám ještě tento oděv,“ dodal jsem ukazuje na uniformu.

„Co s těmi královskými hadry? O následujícím karnevalu bychom je mohli potřebovati v osvobozené snad Catanii pro žert. A ostatně professor Malenchini není ani

při své chudobě vetešníkem, aby prodával. Staré šaty jenom daruju.“

„Tedy prosím za takový dar, ovšem jen s tou výminkou, aby také dar můj byl přijat.“

Pokojík byl pln knih, nčinená bibliotéka. Viděl jsem Danteho, Ariosta, Tassa, Alfieriho, Leopardiho. I skříně, z nichž vyhazoval rozličné kusy oděvu, abych si mohl vybrati, byla jich plna. Za chvilku byl ze mne obyčejný měšťák.

„Tedy ku povstalcům míníte?“

„Ano.“

„U Motto neb Santalucia je jistě naleznete. Tam byl včera tábor a dnes se tam bezpochyby vrátí.“

„Kdo jest velitelem povstalců?“

„Nevím určitě.“

V tom padly jeho zraky na plášť, který jsem vzal mrtvole. Lekl jsem se zděšení, zračícího se hned v jeho očích. Zbledl a chopil se stolu, aby neklesl.

„Co jest?“ tázal jsem se rychle přiskoče ku pomoci.

Teprve za chvíli obdržel jsem odpověď. Plášť náležel jeho bratru. Popis můj srovnával se se skutečností, když jsem mrtvolu vypodobňoval.

Když se professor opět zpamatoval, bylo první jeho slovo:

„Půjdu s vámi.“

Vybral mně i sobě ze svých zbraní pistole a dýku a vyšli jsme. Údy pode mnou klesaly. Sirocco se oznamoval čím dále, tím zřetelněji. Nebe potáhlo se olověnou barvou a ani list se nepohnul. Jemný, žhavý písek, vanoucí sem přes moře z daleké pouště, dusil nás, aniž jej kdo viděl. Oddíly vojska vracely se do města, vítězně, ale bez radosti, bez onoho rozjaření, jež vítězství provází. Vlekli se sotva. Vojáci klesali při odnášení strašně bědujících neb mrtvě ležících raněných, jichž tváře byly žluty jako vosk. Nevojáka nebylo viděti.

Od přístavu táhly dlouhé řady vojska všech druhů.

„Dobře, že jsme nepočali boje ve městě. Tam vidíte doklad mých slov,“ pravil Malenchini, ukazuje mi v dál. „Maršál Alfano di Riviera, jehož žádal Clary za pomoc. A k tomu ten prokletý sirocco.“

„Dovolte, pánové,“ připomínal jeden z vojáků stojících na stráži u brány, poseté olovem, „abych vás mohl zpraviti o rozkazu velitele, dle kterého smí každý z města, nikdo ale více do města. Vidím na pánech, že jdou si prohlednout bojiště.“

„Nic nedělá. Domů se přece snad dostaneme.“

XIV.

Vyšli jsme ze brány. Moře za městem ztratilo svou zelenavou barvu a pokrylo se šedostí. Barva oblohy byla stále temnější a vítr podobně plamenům šlehal do očí. Kol hradeb bylo viděti zřetelné stopy zuřivého boje. Kusy zbraní válely se tu a tam, mrtvoly lidí a koňů ležely v hromadách i porůznu. Povstalců bylo zde více na zemi, poněvadž hlavních ztrát utrpěli královští ve městě. Toto byly jen oběti pronásledování. Vojáci s nosítkami odnášeli raněné, jiní kopali hroby.

Neušli jsme ani čtvrt hodiny cesty, když zavál silný, studený vichr uprostřed toho nejkrutějšího žáru. Vrcholky vysokých keřův ohýbaly se pod ním až k zemi. Hned na to počaly padati těžké kapky hustého deště. Aetna, celé nejbližší okolí zmizelo před námi a nad našimi hlavami zaburácel hrom, oči naše oslepily mocné záblesky blesků. Professor chopiv mne křečovitě za ruku táhl mne stranou, třesa se při tom strachem. Musil jsem se mu postaviti na odpor, táhl mne ke hlubokému příkopu podél silnice. Bouře zbavila ho vědomí, nezažil ji snad nikdy v širém poli.

Znal jsem burácení živlů, následující po siroccu z mnohých pochodů, na nichž nás překvapila. Hledaje vždy nohama pevnou půdu blížil jsem se opět opatrně ke srázu, abychom se aspoň uchránili vichřice, jež se do nás s neodolatelnou téměř silou opírala. Šťastně jsme ho dosáhli a bez úrazu slezli dolů. Nyní fičel vichr nad našimi hlavami, neškodě nám, zatím však stáli jsme v proudu špinavé vody, valící se příkopem. Musil jsem držeti Malenchiniho, aby neklesl. Zdálo se, jakoby byl ve mdlobách. Jeho dlouhé vlasy spláchnuty byly lijavcem přes obličej, aniž se snažil je odhrnouti.

V tom zaslechl jsem na blízku stenání. Přicházelo se strany, odkud se valil proud, a znělo jako poslední boj člověka. Nemohlo to býti daleko, ale mně nebylo možno pustiti professora, abych se tam podíval. Teď ozývalo se přidušené klení a opět bolestný sten. Zavolal jsem tedy na nešťastníka, aby hleděl se dostati ke mně. Nedostal jsem nijaké odpovědi než pronikavý výkřik hrůzy provázený nějakým silnějším šplíchnutím. Pak nezaslechl jsem při vší pozornosti ničeho.

Věděl jsem, že vztek bouře dlouho trvati nemůže. Nemýlil jsem se; za nějakou chvíli utišil se vítr a hned na to přestalo se líti z oblaků. Drobný déšť byl pak v několika minutách zapuzen paprsky slunce. Oči moje rozhledly se opět po krajině. Mongibello vystoupil z mlhy a bouře zatáhla se na moře. Kolem valily se potoky. Hlava Malenchiniho ležela na mém rameně zcela bezvládně. Teprve, když jsem odhrnul vlasy s očí, škubl sebou professor. Dlouhou chvíli to trvalo, než se vzpamatoval.

Asi deset kroků výše činila mrtvola koně hráz vodě, tvoříc nádržku. Na vrchu vyplývala lidská noha. Nepotřebuje již professora podepírati, přiblížil jsem se k onomu místu. Hnul jsem nohou poněkud koněm, voda dostala východ, nádržka se vyprázdnila, a z hustého kalu pohlížela na mne hrozná tvář — mrtvoly caporala Strozziho. Pravá noha vězela pod koněm, snad zlámaná. Nějaké rány vidět nebylo. Dle všeho snažil se ji vytáhnout, pozbyl síly, hlava klesla a Strozzi se utopil.

Troubení z dálky upozornilo nás, že třeba opatrnosti. Malenchini nabyl již úplného vědomí a následoval mne sám za husté křoví opuntií, poseté sírožlutými květy, kde jsme se ukryli. Jízda vracela se z pronásledování jedouc tryskem, až voda stříkala vysoko koňům nad hlavy. Naše eskadrona jela poslední. Když přijeli ku mrtvole Strozziho, zastavil se kapitán a několik lancierů.

„Jak se to mohlo státi?“ slyšel jsem kapitána tázati se, „že s ním vskočil kůň dolů.“

„Strozzi ho vždy trýznil, a dnes zas. Kůň skočil ku kraji, ten se s ním utrhl a oba spadli dolů. Kůň se zabil na místě. Strozzi zlámal ruku a nohu. Zlořečení povstalci stříleli právě nejhustěji, že jsme se nemohli o něho starati.“

Eskadrona odkvapila; zdálo se mi, že jsem mnohého známého obličeje nespatřil. Vylezli jsme opět na

silnici a pokračovali na své cestě. Jako celá příroda, jest i člověk osvěžen přívalem po siroccu. Necítili jsme unavení, ba bylo nám oběma, jako kdyby déšť spláchl i všecky vzpomínky lpící na nás s prachem z Catanie. Chtěli jsme býti před večerem v ležení povstalců a pospíchali jsme tedy. Brzy zdály se střechy města plavati v tiché již mořské hladině — byli jsme již dosti daleko. Dýmající vrchol Mongibella měli jsme pořád před očima v modrém vzduchu oblohy. Na opuntiích zářily čiré kapky.

„Stůj!“ zahřmělo to před námi, za námi i kolem nás, a silné ruce chopily se obou. Několik silných, zarostlých mužů vyskočilo z křoví a plotů podél cesty míříc na nás ručnicemi. Byli jsme na přední stráži povstalců.

„Co hledáte?“ znělo ze všech stran.

„Vašeho vůdce,“ pravil Malenchini s důrazem.

„Co mu chcete?“

„S vámi to sdělovati nebudeme. Doveďte nás k němu! Okamžitě!“

Rázné vystoupení professorovo potkalo se s účinkem. Několik jich smeklo široké klobouky.

„Prosíme signory o zbraň, mají-li jakou.“

Odevzdali jsme své zbraně dvěma mužům, kteří měli jíti s námi, a pak jsme rychle šli ku městečku, k Motto, před nímž tábořili Garibaldiáni.

Právě rozdělávali ohně, aby si uvařili něco potravy. Byli od rána v boji, přetrpěli boj, vedro, ústup, bouři a nyní schylovalo se již k večeru. Na velikých kamenech, nad praskajícím ohněm stály hrnce a kotlíky, předměty péče uspiněných, rozedraných žen bojovníků, provázejících své muže i do tábora. Z mužů byli oblečeni jedni v červených blousách, měli tornistry, ručnice s bodákem, byli vůbec pořádně oděni. Byli to dobrovolníci italští, hlavně Piemonťané. Druhá část povstalců skládala se ze sedláků a luzy sicilské, jež byla verbována emisary piemontskými za čtyři lany denně a vyjímala se ve svých hadrech co nejmalebněji. Zbraň byla sehnána ze všech koutův Italie, od znamenité ručnice lovecké až do pušky ještě z dob Muratových. Různobarvé šerpy, jimiž byly boky jejich opásány, činily pohled na ně pestřejším. Ačkoli dnešní den nebyl jim příznivý, ač samo nebe vyslalo na ně proudy své, jež zkormoutí vždy mysl lidu italského, zvyklého slunečnímu jasu, přece ozývaly se hlučné písně o svobodě sicilské na všech stranách. Tito lidé v hadrech dali vše, jediné co měli, život svůj a sílu svou na obranu vlasti, a proto myslili, že, je-li vůbec spravedlnosti na nebi, musí dosíci svého cíle i přes sto šedesáte tisíců bodáků královských a všecky ty legiony cizích žoldnéřův.

Byli jsme vedeni hned k veliteli povstalců, Bentivegnovi, sídlícímu v Motto; Malenchini ukázal nějaký lístek a Bentivegna stiskl mu srdečně ruku. Pak obrátil se ke mně.

„Vy jste byl tedy důstojníkem?“ tázal se mne vůdce.

„Ano.“

„Poručíkem lancierů?“

„Ano.“

„Jízdy zde bohužel nemáme, abych vám nabídnul v ní náležité místo, ale doufám, že i co kapitán pěchoty prokážete takovou znalost věcí vojenských, jakou má zde málo kdo z nás. Dostanete oddíl Giuseppe Musticy, jenž leží někde u hradeb Catanie. Vyberte si blousu, odznaky a kord. Za dvě hodiny vytáhneme opět odtud, není zde již jisto, když tam dole dostali posilu. Do té doby hleďte se oba někde přiživiti, jako to musím učiniti já. Mimo této rady nemohu vám ničeho poskytnouti.“

Opásal jsem se šerpou, vzal blousu a kord a stal jsem se garibaldijským kapitánem. Pak jsme šli s Malenchinim, jenž neznaje boje, přijal jen ručnici, na prohlídku ležení.

Tu a tam zastavili jsme se s některým povstalcem, vyptávajíce se ho na naše poměry. Bylo nás kolem čtyř tisíc. Oddíl ten utvořil se téměř celý na Aetně a bojoval také jen po jejích úbočích. Dnes ráno odvážil se poprvé něčeho smělejšího udeřiv na Catanii. Očekávalo se, že hned vypukne také ve městě povstání, což se však nesplnilo, následkem přísných opatření vojska. Namáhání jednotlivců bylo marno. Nejsmělejší byli postříleni nebo chyceni.

„A přece,“ vypravoval každý, „byli bychom snad zvítězili, kdyby netrápil nás sirocco, který vysušuje kosti a zamyká oči. A pak přišla do města posila. Ustoupili jsme, ale jízda draze zaplatila stíhání.“

Chodil jsem po ležení velmi rychle. Honila mne vzpomínka na tu, na niž jsem po několik dní myslil ustavičně. Ani v bouři nezapomněl jsem na ni a moje fantasie proměnila v myšlénkách Malenchiniho, jehož jsem držel v náruči, za Carlinu. Rozhlížel jsem se stále po táboře. Zdálo se mi, že ji musím zde spatřiti.

Náhle počaly se nohy pode mnou třásti. Studený pot vyrazil mi na čele. Nebyl jsem mocen smyslu, professor zachytil mne pevně — tam seděla Carlina s rozpuštěnými vlasy u ohně a dívala se tiše do plamene. Asi tři muži seděli podle ní, nevšímajíce si sobě. Maloval jsem si shledání svoje s ní tím, že k ní poletím a řeknu jí vše, čím mi srdce přeplývá, a nyní nemohl jsem promluviti.

Boje se, aby to nebyl snad přelud, jenž se mi v soumraku objevil, blížil jsem se konečně tichounce a zlehka ke skupení. Srdce mi bilo očekáváním. Asi třikráte myslil jsem, že to není ona, že to šalba zraku unaveného hledáním, a opět mne tvář její přesvědčila o pravdě. Zdálo se mi, že jest uplakána, neviděl jsem to však z dálky dobře a vítr hnal mi kouř do cesty.

V tom přistoupil k ohni jiný muž. Již jsem se nemohl mýliti — byl to Pero. Jako kdybych tušil, že ji očekává nějaká trýzeň, jako kdyby byl Pero krvelačným dravcem sápajícím se na ni, vytrhl jsem se mocně z rukou udiveného Malenchiniho a octl jsem se mezi Perem a Carlinou.

Pero couvl uleknut zpátky. Viděl jsem, že mne nemůže poznati v mém novém obleku jako Carlina, jejíž modré oči pohlížely na mne beze všeho lesku, bez všeho pohnutí. Pohlednuvši sotva na červenou blousu, sklonila opět hlavu.

„Co chcete?“ tázal se bandita hrubě, „proč mi vstupujete do cesty?“

Neodpovídaje mu, obrátil jsem se ku Carlině.

„Pojď se mnou, Carlino,“ pravil jsem konečně, přemáhaje zvláštní pocit svírající mi hrdlo.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

— „Kolinske Noviny“ přinášejí pozoruhodný článek o poměru družstva Národního divadla k našemu venkovu. Praví se tam, že družstvo znova dovolává se venkovských peněz k dostavění tohoto národního podniku, a přece nemělo k venkovu tolik šetrnosti, aby pozvalo jej ku slavnostnímu otevření, jehož by se byl venkov súčastnil velkolepým průvodem. Každý, kdo článek ten čte a poměry pražské zná, jest přesvědčen o oprávněnosti obsažených v něm stesků. Co týče se těch slavností, nastaly ovšem poměry výminečné a výbor pro dostavění Nár. divadla, jsa v tom proudu, v jakém jest, nemůže snad vyhověti všem přáním, z nichž ovšem přání těch, kteří na divadlo nejvíce obětovali, mělo by býti na prvním místě. Avšak výbor zavřel pro budoucnost dvéře do divadla většině pražského obyvatelstva samého: vysokými to vstupními cenami. Nár. divadlo, které národ stavěl sobě, bude jen pro boháče. Člověk chudší nalezne tam ovšem také místa, ale takového, že lépe poslouží svému zdraví, když zůstane doma. Gallerie jsou nepohodlny a není z nich ničeho viděti. Ceny slušných a pohodlnějších míst jsou tak vysoké, že také naše střední třída musí chodit kolem divadla, ale do něho má přístup zamezený. My jsme lid chudší než Němci zde a jedině svým množstvím zmůžeme, co oni penězi. Tak, jak věci jsou, učitel, spisovatel, úředník, studující, menší řemeslník častěji do divadla jíti nemůže. Následek toho bude, že divadlo po krátké době zůstane prázdné; což stane se tím spíše, ana nynější správa, tak otrlá k veřejnému mínění i požadavkům uměleckým, přirozeně uvede divadlo duševně na mizinu. Radostné chvíle jsme se vskutku při tom otevření Národního divadla, na které jsme se tak těšili, nedočkali.

— „Aleš Romanov“. Báseň Otakara Červinky. V Praze, nákladem V. B. Čecha. 1881. Veršovaná povídka v pravém smyslu toho slova, poutavá dějem, ušlechtilá formou a nálady skutečně poetické byla u nás až do nedávna polem velmi zanedbaným. Básníkům, kteří se o ni druhdy pokusili, scházel buď čistě epický klid, nebo vynalézavost děje aneb konečně, a to nejvíce, scházelo jim dost procítěnosti látky, kteráž by je udržovala od začátku do konce v síle a náladě stejné. A přece jest tento druh poesie jedním z nejvděčnějších. Evgen Oněgin bude věčně poutati nejen svými hlubokými myšlénkami, ale také, a to v první řadě, líčením těch denních událostí života, těch denních bojův a myšlének, které každý zná, mnohý prožil, a které vždy mluví k srdci čtenářovu svou prostou jednoduchostí. Jsme děti svého věku a věk strojův a sterých nových nálezu na poli vědeckém obrací mysli naše i v poesii vždy víc a více ke skutečnosti viděné a cítěné. Hrdina čistě romantický, o jakých čteme v některých básních Byronových, jest nám v nynějším stadiu našeho myšlení vždy víc a více cizí, a jenom to, co myšlénkově a všelidsky hlubokého do také básně se uloží, mluví k době naší a mluviti bude k budoucím. Oněgin a Rolla jsou výkřiky, před nimiž duchovité, krve prázdné postavy s tím žhoucím mozkem a srdcem divoce, však na prázdno bušícím, v nichž libovala si poesie první čtvrti nynějšího století, ustoupily nazpět do svého šera. Novellistika, vracejíc se ke zdravému realismu v životě, myšlení i ve fantasii napomáhala rozhodnutí tohoto boje. V Anglicku obrátili se Tennysonem k idylle. Ve Francii otevřel Hugo tmavé propasti společenského života. Na Rusi kreslil Turgeněv mocnými črtami lidi a společnost, jak jsou. Idylla Tennysonova přešla v idyllu Browninga, divokou a občasnou přepínavostí jižjiž klonící se v krvi a živočišně vitální síle ku Zolismu, avšak nikdy nezapadající v jeho sprostotu, přešla v poloromantickou povídku Browningové a stanula, zvrhajíc se, u nynějších o ni se pokoušejících stálých epigonů, buď v bezúčelné povídání o šití košil, pražení kávy a nedělní chuzi do kostela, nebo k idylle a povídce dávnověké, která marně usiluje uhoditi v brnění, dubový stůl, kostkový pohár Chaucerův aneb do zvonivé ballady Villonovy. Je to přemílání tím protivnější, čím duchaprázdnější a přecpanější archaistickými slovy a obraty. Jako poetická povídka stojí tu ještě Enoch Arden, Dora a jiné nepřekonány. Také v Čechách uhodil jeden básník na tento šťastný tón poetické povídky. Jest to Svatopluk Čech ve svém kruhu básní „Ve stínu lípy“. Česká poetická povídka došla těmito básněmi, neřekneme k obrození, ale vůbec teprve v existenci dokonalou. Co dříve v tom oboru psáno, bylo buď nedokonalé, aneb nenáleželo v obor poetické povídky, jak myslíme, aby se jí rozumělo zde. Myslíme, aby, životem k nám mluvíc, měla na sobě všechen pel a svit a půvab pohádky o „Zlatém klíči“ a hlubokou procítěnost „Zeleného vítěze“. A mnoho mělo by se psáti v tomto oboru. Ovšem musí býti k tomu síly tak povolané, jako ku každému jinému druhu básnictví a musí míti onen zvláštní takt, jenž nepřipustí, aby líčení všední věci a události bylo všední. Avšak tím právě liší se genius od poetického příštipkáře, že jeden umí nám podati hrstku kvetoucích snětí a druhý otépku klestu. „Alšem Romanovem“ dostali jsme poetickou povídku, která může právem i v nynější přemlsané době zbuditi všeobecný interes. Již sama jednotlivá báseň tak velkých rozměru jest u nás vzácností. Interes ten se stupňuje, když vidíme, jak pravdivě se básník chopil své úlohy. Je v básni té velký kus života nejenom jednotlivých hrdin, ale českého lidu vůbec. Doba poměrně blízká časem, ale tak nekonečně vzdálená tehdejšími poměry a nadějemi, doba, jejíž pamětníci dosud žijí, nalézajíce mezi mladšími vždy ochotných posluchačů, když o ní vypravují, rok 1848 přechází tu poprvé v delší epickou báseň. Již možnost tohoto básnění, kteréž nikterak není časové, neholdujíc epice veršovaných telegramů, mluví o vzdálenosti oné, dosud v živé paměti jsoucí doby od doby naší. Básník sám není pamětníkem, tou vypravovati slyšel a v mysli jeho vystupují události ty již obestřeny závojem, bez kterého epos jest nemožným. Doba ona jest prvním výbuchem dlouho ujařmené síly českého lidu, výbuchem, který sice jako zarachocení hromu udál se ve vzduchu, ale otřásl mocně veškerou naší zemí a měl, ať toho uznati chceme či nechceme, pro náš národní život omlazujících účinků. Básník béřé nám společnost z r. 1848 a vybral si kroužek několika osob, jakým podobných bylo tenkráte po vlasti naší mnoho a mnoho, a líčí v něm snahy celé doby. Jest tu nadšenec pro čin, jemuž jest tento tak přirozený, jako mraku blesk a končí své žití na barikadě. Jest tu muž druhý, jenž všechny snahy své přenesl k rodinnému krbu, zde hledaje i nalézaje štěstí. Jest tu poeta Aleš, nadšený, ale k činu, a bojíme se, že k práci vůbec nerozhodný a hyne dílem co oběť své polovičatosti, dílem co oběť náhody. Nejvíce sympatickým jest Arnold, muž, jenž spečetil svou lásku k vlasti krví a zemřel zároveň se svou hrdinnou ženou za hluku střelby v pražských ulicích. Aleš teprve ku konci vystupuje co muž, vzrušující plnou naši sympatii. Vyburcován ze svých snů, odtržen osudem od štěstí osobního, přechází k činu a hyne v boji za volnost o svou existenci zápasícího národa. Pásmo děje, kterým nás básník vede, jest jednoduché, ale plné zajímavých episod a místy povznášející se k velké dramatičnosti. Máme před sebou opravdovou báseň výpravnou, postupující krokem svého děje a nerušenou zde nemístnými lyrickými digressemi. A přece jest to báseň plná myšlénkové síly. Otakar Červinka si nehraje. Jemu je ta poesie pravdou, jako jest jí život. U mnohých veršů mimovolně se s ním zastavíme a díme si: ten člověk myslí hluboce! Tak ovšem hledí se pak jinak na celou báseň. V líčení rozličných episod a v těchto myšlénkových místech leží nejpodstatnější cena „Aleše Romanova“. Některé scény z našeho venkovského života jsou nevyrovnatelně krásné, jako ostrými a jadrnými jsou postavy z venkovského lidu. Jak prostě, ale markantní jest na př. líčení Roháče, myslivce mladého statkáře Hanuše:

„Statná postava se náhle blíží:
na rameni pušku vycíděnou,
přese druhé brašnu zavěšenou.
Za čapkou má peří, pod ní vzhlíží
černé oči tváři opálenou,
jasné, jiskrné dvě černé oči,
že se zdá, že blesk z nich na tě skočí.
Spodní tvář mu brada pokrývala,
černá tak, jak noc je v lese blízkém.
Z ní se ústa ráda usmívala:
zda však úsměchem nad jistým ziskem,
nebo dobrotou, či zákeřnicky,
nesnadno to uhádnouti vždycky.“

A pod tím vším, v hloubi duše vězí přece jen ta nekonalá česká dobrota lesáka poctivce. Jak roztomilé jest zase líčení starého pána Lanyho:

„Lanyho rod byl asi velmi starý
a chvalně znám již v zemi ode dávna.

Pán nynější byl živavý, rázný, jarý
a pilnost jeho ve všem neunavná.
Se sousedy měl neustále sváry
a dobyl vítězství již často slavná
nad nejlepšími v kraji advokáty,
ba poslední snad prosoudil by šaty:
a proto soud jej žádný nezaleká.
Teď právě rozhodnutí soudu čeká,
zda u lesa kés' na hranici dřevo
stát nemá v jeho gruntě o sáh v levo."

Vůbec vytryská tam, kde proň místa, pravý humor co nejbujněji. Také líčení kraje a scenerie přírodní jest překrásné. Básník dýchal s oddechem lesův a dlíval se as dlouho v jasných nocech do jiskřícího hvězdami nebe. Každý z nás ví, co pohledy takové vyprávějí, jeden z nás více, druhý méně; zde mluví plnou silou. Výjevy ze života kresleny jsou jadrně, a tam, kde o životy se jedná, bouřlivě dramaticky. A jednu velikou přednost má tato báseň: jest vlastenecká do krajnosti a nedeklamuje! Vlastenectví projevuje se činem, a kde řeči tam tak, jak mluví lidé a ne rytíři koulící očima, nebo bojovníci svobody, deklamující podle Offenbacha. Červinka mluví o vlastenectví málo, ale kde mluví, tam to dojme:

„Tu slibme, přátelé, jak na ostatky svaté
dochovat věrně dětem jedenkráte
myšlénku lásky, jež se rozprostírá
jak velký svatý kruh kol trpícího lidu;
v té obsaženo vše, ta skončí jeho bídu:
to jeden buď náš zákon, jedna víra!"
— — — — — — — — —
A z oka zroseného slib tento čet druh druhu.
I dleli obejmutí ve přátelském kruhu."

A takových překrásných míst najdeš na mnohé stránce. Vůbec jeví se tyto krásy v jednotlivostech „Aleše Romanova" v míře velké. — Čtenář nalezne také výtek. Tak bude si přáti, aby děj býval urovnán více harmonicky, aby Aleš, titulní hrdina, průběhem děje vystupoval více do popředí, aby kulminace byla skutečným dramatickým soustředěním všech součinných sil. Dále bude čtenář bráti závadu na místy drsném a nepravidelném verši. To bývalo by stálo za prohlédnutí, neboť vadí někdy povážlivě. To jsou naše výtky a čtenář i básník uzná je za pravdivé. Soud svůj shrnujeme v tom, že máme v „Aleši Romanovu" o jednu dobrou báseň více, dobrou myšlénkou, detaily, pravdivou citem a ušlechtilou tendencí. Otakar Červinka vstoupil po delší době opět v kruh novější básnické produkce. V jeho řeči i názorech jeví se něco ku podivu zastaralého, krásně, dojemně zastaralého! Zde máme vlastence a básníka, jenž vzdálen jest osvěžujícího a zároveň otravného ovzduší literární Prahy. Někdy zdá se nám jako medvěd, přicházející z lesu do civilisovaného světa, ale člověk jej obejme a chtěl by míti tu sílu, aby mohl ten český svět tisknouti k sobě jako on. Ten člověk není ze žádné koterie, ale je to poeta, český poeta, jakého v „Aleši Romanovu" bude český lid dlouho čísti. — Takových ryzích poetických povídek, tak ovšem místy trochu více propracovaných, měli bychom míti více. Ten druh poesie posiluje, osvěžuje i povznáší zároveň.

J. V. S.

— Le poëte polonais Jules Slowacki nazývá se obsáhlá studie, kterou s přídavkem veršovaných překladů vydal nedávno prof. Václav Gasztowtt u Levyho v Paříži. Je to publikace v mnohém ohledu závažná a důležitá; seznamuje francouzský svět literární a, dnes můžeme říci směle, celý literární svět mimoslovanský, s jedním z největších poetů slovanských a činí to způsobem, který zdá se nám býti nejlepší posud cestou k dosažení svého účelu. Polák anebo našinec, zejména kdo zná výtečné dílo Maleckého, ocení ovšem u Gasztowtta nejvíce vzácnou stylistickou formu, ve které studie jeho podána, cizinec však, jemuž posud jméno Slowackého bylo buď úplně cizí, aneb jen prázdným zvukem slovníkův a literárních historií, nabude světla netušeného a uveden bude rázem k studiu básníka, a co více platí, k jeho pochopení. A na cizince počítal hlavně Gasztowtt; vytýkáme stanovisko jeho zvlášť proto, abychom objasnili stanovisko, odkud dlužno dívati se na spis Gasztowttův. Spisovatel, který celý život věnoval krásné a veledůležité úloze, býti prostředníkem slovanských literatur cizině, jest uznanou autoritou v kruzích pařížských Slovanův a může se honositi již mnohými pěkným výsledkem svého namáhavého díla, které jest vždy s jeho strany smělou odvážlivostí, vůči cizímu obecenstvu a cizí bohaté literatuře, která ku zjevům literárním menších národů patří vždy více méně s předsudky a nedůvěrou. Gasztowtt má již teď to vítězné právo, že seznámil se Slowackim literaturu francouzskou víc a hlouběji, než kdo před ním, dlužno jen uvésti jeho překlad veškerých spisů Slowackého francouzskou prosou, kterého bohužel posud vyšly jen dva silné díly, obsahující mimo životopisnou předmluvu: Zmiju, Jana Bieleckého, Hugа, Mnicha, Araba, Mendoga, Marii Stuartku, Lambra, menší básně Kordjana, Anhelli, Tři poemata a báseň Dantyszka o pekle. Druhé dva díly, k tisku připravené, obsahují ostatní díla Slowackého. Studie, o které se zmiňujeme, jest pro cizince nezbytným úvodem ku překladům Gasztowttovým, podává v koncisní a lahodné formě vše nejdůležitější ze života básníkova, ovládá celý velký materiál se svrchovanou znalostí a jemným taktem, a dýše, jak přirozeno, tak hlubokou láskou k předmětu svému, že sdílí tuto zálibu čtenáři a zanechává hluboký a trvalý dojem v mysli každého. K životopisnému obrazu přiléhají těsně úvahy o dílech Slowackého; v těchto pak není Gasztowtt slepým tlumočníkem náhledů cizích, naopak má bystré oko pro mnohé jemné odstíny, které ušly posud jiným, jest nadšeným hlasatelem svého přesvědčení, který myšlénce své umí též dáti zdobné roucho krásné a ušlechtilé mluvy. Není zde místa, bychom se zdržovali u některých detailů, které jsou výsledkem dlouhého spřátelení se spisovatele se Slowackim, poukážeme pouze na pěkné jeho pojmutí Anhelliho, které jeví ducha bystrého i básnického zároveň. K tomu druží se i všestranná vzdělanost Gasztowttova, která má pro čtenáře, neznalého poměru slovanských, na snadě množství parallel z literatur jemu známých a stálou porovnavací methodou ukazuje, kam směřuje a co zamýšlí. Skoro polovici knihy zaujímají překlady Slowackého, a sice rýmované co možná zachovalou formou originálu. Jsou zde básně: Má závěť, Hrob Agamemnonův, Ve Švýcařích a Otec morem zemřelých v El-Arishi. Význam překladů těch, sledujících studii jest zjevný. Nejen mluviti o velkém básníku, ale předvésti jej, že mluví sám, a mluví v cizím jazyku skoro stejně jako ve svém, toť triumf díla Gasztowttova. Překlady jsou vzorny skoro doslovnou věrností svou, kdo srovnává je s originálem a zná rozdíl jazyků, s kterou nutno překladateli zápasiti, zná nepodajnost francouzského verše, který maně zavádí k rozšiřování textu původního nebo k opisování právě nejplastičtějších míst jinými obrazy a rčeními, musí přiznati Gasztowttovi řídké mistrovství v ovládání obou jazyků. Nezbývá věru, než volati: „Dále a více!" Toť jediná cesta, kterou se může otevříti svět literaturám slovanským. Po přečtení nejobsáhlejších dějin literatur zbude cizinci v hlavě jen bájný vír — monografie s takovými překlady, jako Gasztowttův, se nám zdají býti cestou nejlepší. Zbývá nám ještě podotknouti, že Gasztowtt jest vzácným přítelem také naší literatury, a to ne pouze slovy, ale vydatnými činy, nejen že referuje stále o pokrocích básnictví našeho v kolonii Poláků v Paříži žijících (Association des anciens élèves de l'école polonaise), nýbrž jest i šťastným překladatelem básní českých do polštiny i frančiny: upozornil na náš literární život mnohého, roznášeje světlo myšlénky slovanské s nadšenou obětovností hodnou výsledků nejkrásnějších.

ý.

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

C. Julia Caesara „Zápisky o válce Gallské". Přeložil P. Slavíček. V Praze. Nákladem Alexandra Storcha.

„Šípky". Humoristické verše Otakara Horského. Nákladem vlastním.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „Žal. písně. K. R. H.": Formě bude Vám věnovati ještě mnoho píle. — „K.": Odpověď poslána do „Akademie." — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „Jarohorský." — „R." — „n-l". — „25". — „N. N." (Sv. Js.) — „Sisyfos". — „A". — „R. H." — „B. N." — „J. Or." — „(x-z)" — „J. L 21". — „O B." — „Fr. H. VIII". — „J. S. v S. za J. B. Š." — „B. L—ský".

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 50 kr
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. — 20. května 1881. — ČÍSLO 14.

Calderon.

Ku 200leté památce básníkova úmrtí napsal *Jaroslav Vrchlický.*

Jeviště představuje předsíň chrámu se sloupy, vzadu opona, za kterou socha Calderona. Na stupních sochy věnce a kytice. Před oponou stojí Genius poesie.

Genius.

Z těch věčných zdrojů, odkud lidstvu stéká
zvěst božské krásy rajskou hudbou v sluch,
kde v chvilích štěstí ve nadšení těká
a duhy vidin kouzlí sobě duch,
kde anděl smíru s útěchou vždy čeká,
když stýral duši všední vřavy ruch,
myšlénky křídel odkud zvoní vlání,
z těch věčných zdrojů čerpal plnou dlaní.

Na obraznosti zlatém lítal křídle,
jak roztáh' je, hned hudba světem zněla,
hned s ním se ztrácel v dějin valném zřídle,
a jeho píseň bitev hromem hřměla,
a slzy lidské na brillanty stydlé
pak vinula si v řetězích kol čela,
a velká, jak nad mořem slunce v sklonu,
se chvěla jako slavný hlahol zvonů.

A časem zaletěla v čarný kraj,
jejž neviděl zrak skrytý pochyb mrakem,
tu hroužila se v božství velký taj,
od hvězdy k hvězdě spějíc bájným plakem,
a divy, jaké můž jen skrývat ráj,
vše objala, vše pronikla svým zrakem,
a spitá vírou, naší době cizí,
v skráň bohu tkala drahokamy ryzí.

A jako ve snu křídel rázným vzmachem
let její s ráje zpět se na zem snes',
a v laškování, v smíchu, žertu plachém,
jak pestrý motýl v kalích květů kles';
a kam jen sklonil křídlo tkané nachem,
jak vodotrysk smích šlehnul, zvonil ples,
a v chřestu dýk se potkávaly rely,
a v tance víry zněly kastaněty.

Svět naslouchal té hudbě okřídlené,
ta životem jak snem jej hravě nesla,
a v srázu, kde se ručej divě žene,
čest s vírou v jediná mu dala vesla,
v zem zvouc jej, kde se čistší nebe klene,
by duše šťastna světlu v náruč klesla,
a strhnouc rázem života sen krátký,
v svůj pravý domov, v nebe, vešla zpátky.

Kol něho kupí se dnes národové,
hráz času, řeči, plemena se řítí,
lidskosti chrámu čelo mramorové
se vznáší k nebi, a jak slunce svítí,
ve skutečnost se mění dávní snové
a lidstvo se co jeden celek cítí,
jenž opojený poesie zřídlem,
dál touží k světlu velduchů svých křídlem.

A věky přešly, smetly vše jak prach,
zář jiných hvězd se světem rozvlnila,
myšlénkou dobyl člověk nebes prah;
vše zmizelo — jen poesie zbyla,
ráj získaný, kam vždycky v sledních snách
se duše, plachá uštvaná laň, skryla;
co věčně zbylo, a co hodně slávy,
dnes vine vavřín kolem jeho hlavy.

Vystoupí Česká Thalie s věncem v ruce, ubírá se přímo k oponě. Genius zastoupí jí cestu.

Genius.

Kam rychle tak, a jakým právem?

Č. Thalie.

Ó chápu, proč mně stoupáš vstříc,
slz stopy tají moje líc
a pustým oděna jsem hávem;
nad mojí skrání červánek
se vznáší, hrá mi ve vrkočích,
a tucha jitra v mojích očích
má celá zdoba, celý vděk.
Však neustoupím nazpátek;
své kvítí chci mu k nohám snést
a kolem skráně, diadému
jenž uvyklá jest věčných hvězd,
chci jako jiní rovněž jemu
tu skrovnou snítku lauru vplést.
To právo, ctíti velikost,
má každý, v kom jen ozývá se
cit vyniknouti ve zápase,
ctít jiné, k vlastní cti je most.

Genius.

Kdo ale jsi, já neznám tebe.

Č. Thalie.

Ta, které patří budoucnost.
Dnes tluku já na krásy nebe.
Chceš ptát se, kde jsou moje díla?
Ty nevíš, jak jsem dlouho snila,
ty nevíš, že já vstávám z hrobu,
že světlo teprv zřít se učím,
jak mladá snět že jarem pučím.
O těžko střásti takou mdlobu,
v niž osudu hrou vržena
jsem úpěla jak ztracena.

Genius.

O pověz, proč's tak dlouho spala?

Č. Thalie.

Bouř divoká se věky hnala
přes vlast, kde čníti měl můj chrám:
že lid té země smělost měl,
zář světla vrhnout ve tvář tmám,
jež člověčenstvo kryly celé,
já ze všech nejtíž odstonala.
Na každý národ země širé
se usmála tvá láska věčná,
a hudba krásy z nekonečna
všem lehla ob čas v struny širé,
všem jednou vzplanul ideal
a co se hřáli v jeho svitu,
můj národ lidstva na úsvitu
za Evropu na stráži stál.
Když první věnce kolem čela
jsi Calderonu v plesu vinul,
můj národ v sterých ranách hynul:
kde já jsem sílu vzíti měla?
Z té víry, jež mu byla moře
nejkrasších perel písně jeho
mně zkvetlo símě všeho zlého,
vše neštěstí a všecko hoře.
Můj národ nezažil klid blahý,
žít pouze svému nadšení,
on snahu svou a toužení
o život v zápas změnil záhy.
On první byl, jenž myšlénky
svit nechal šlehnout svojím duchem,
a ve otroctví věku hluchém
přes podvod, lži a domněnky
ku světlu spěchal čilým ruchem.
A v boji oněměla lýra,
já záhy klesla v tuhý spánek,
můj v rum a prach se rozpaď stánek,
má celá vlast poušť byla čirá.
Já mám jen hloží do vlasů,
to zkrvavené jménem vlasti
líp mohu k jeho nohám klásti,
než jiní věnců okrasu.
Já vstala, zázrak to byl divný,
a dřív než ku oltáři krásy
se mohly zvednout moje řasy,
já jinam musila své hřivny
a ducha svého smělý let
ku jiným cílům obracet.
Já musila hřmít na vrata
těch sterých srdcí odrodilých
a v duších otročením shnilých
dřív budit vonná poupata
té lásky k vlasti, která hoří
bez trestu jinde v srdcích všem,
té lásky, která divy tvoří;
já budit musila dřív lid,
jej učit, jak má ctít svou zem,
jak zas má svým a volným být.
A první velké této snaze
já zasvětila celé žití,
a jestli prosté jen jest kvítí,
jež posud zkvétá na mé dráze,
zaň hanbiti se nemohu.
Vím dobře, ducha smělé síle
že krásnější snad kynou cíle.
Mně zatím jinou úlohu
dal osud, který němu lidu
dal v úděl zápas beze klidu.
Však v tomto boji rajskou manou,
když všecky síly umdlévají,
mé duši jest, když zrak svůj chýlí,
kde lidstva věčné hvězdy planou:
z nich čerpám nové nadšení
a jistotu, že v prach a trosky
mi přece skane zásvit božský,
jenž poušť mi v éden promění,
že v chrámu svého umění
kdys před vlastními kleknu bohy,
že umění ztracené věno
mi bude kdysi nahrazeno,
co trpěla jsem po věk mnohý,
že změní se mi na bojišti
na hvězdu slávy v době příští,
mé zhaslé slunce vzplane zase!

Genius.

Nuž tedy pojď, chrám otvírá se!

Vezme Č. Thalii za ruku a vede ji k oponě, která se rozhrne. Č. Thalie věnčí sochu básníka. — Apotheosa.

Pamět a smrt.

Novela od *S. Podlipské.*

(Pokračování.)

IV.

Když malý Beneš se probudil, hned zas promluvil bez chyby s čistou výslovností a beze všeho mazlení, jak u dětí obyčejem bývá. Mluvil nyní stokrát lépe než Zuzanka, která jej byla dříve dávno předčila v mluvě.

Beneš užíval někdy slov, o kterých byla jeho matka přesvědčena, že je zajisté nebyl posud slyšel. Ptávala se pak: „Benesi, kdo pak tě naučil tomuto slovu?“

A on odpovídával, hodiv hlavou: „Vím je dávno.“

Paní Febronije ptala se svého domácího kaplana, staričkého a moudrého patera Celestina, co by myslil o tomto úkazu, a kaplan se usmál, měl za to, že všem matkám se zdá vyvinutí dítěte zázrakem, natož matce tak vroucí, jako byla paní z Větřína.

Pravil: „Myslím, že je Beneš velmi neobyčejné dítě, je to hoch zajisté nadaný, ale jeho nadání má jakýsi zvláštní vývoj. Umí-li, ví-li něco, tlumí to dlouho, až najednou své celé okolí překvapí věcí hotovou, kdežto jiné děcko nám ukazuje nenáhlý postup svých vědomostí. Co se týče jeho výroku, že uměl dávno mluviti, to není nic divného, jemu se to zdá dávno a on nepamatuje, že toho někdy neuměl.“

„Ale jakž, velebný otče, když dítě praví: ‚Zde jsem ještě nemluvil, to bylo tam‘?“ vyzvídala Febronije dále.

„Ani to vám nebudiž divno, milostivá paní,“ odpověděl, „neb mnohý kdo bystře děti pozoroval, mohl si povšimnouti, jakoby se rozpomínaly, přiučují-li se něčemu novému. Někdy dlouho nechápávají a učitel namáhá se všemožně, aby jim věc vysvětlil. Nadarmo. A tu najednou, jako když jiskra vzplane, dítě věc pochopilo, poví

ji zřejmě a jasně, a dosti často řekne: ‚Ale to jsem již dávno věděl.‘ Toť jsou dětské obyčeje.“

Paní Febronije divila se moudrosti toho starého učitele a nekladla více váhy, než bylo třeba na mnoho jiného podobného.

Jen kdyby byl býval její hošík veselejší, ale on posud se neusmál, ani když si nejživěji se Zuzankou hrával, ani když dostal, čeho si nejvíce byl přál. Stále hleděl do světa těma smutnýma očima, ačkoli neplakával a nezlobíval jako jiné děti.

„To já dávno vím,“ bylo jako pořekadlem, jehož užíval při mnohé příležitosti.

Jednou, když napadalo neobyčejně mnoho sněhu a ještě dále spousty sněhu se sypaly, řekla paní Febronije: „Věru, nepamatuju tolik sněhu.“

„Že ne, panímaminko?“ hošík se divil, „a já ho pamatuju.“

Matka usmála se, měla to za jeho dětský vrtoch, že vše mínil pamatovati, a neříkala nic.

Beneš to spozoroval a pomyslil si: „Maminka mi nevěří, ale kde pak jsem viděl ten sníh, když maminka o něm neví?“

Tehdy bylo mu již pět roků, když takto rozjímal. Vylezl do velkého křesla, jež blízko okna stálo, a skrčil se v něm jako kotě. Díval se ven na spousty sněhu na střechách a římsách, na stromech, jež pod ním se prohýbaly, a na bělostný povlak, jenž zahaloval Petřín tak, že sotva čouhala střecha starého tehdáž kostelíčka. Díval se do vzduchu neprůhledného, sněhem naplněného, který Prahu celou zahaloval, jakoby jí tu nikdy nebylo bývalo. Pak zamhouřil oči na chvíli a viděl takový sníh sypati se na hřbety hor, pak zahalovati je, viděl prohýbati se větve věkovitých sosen nad zamrzlým potokem a cítil ve hlubinách srdce, že tam bylo smutno. Otevřel oči a viděl ten obraz ještě. Byl jako zkamenělý a díval se před sebe výrazem tak podivným, že matka si toho povšimnula. Promluvila na něj, ale Beneš neslyšel. Viděl nyní v té krajině dítě. To dítě plakalo, mělo zmrzlé ruce, chvělo se zimou, bylo boso a necítilo více nohy, jak byly skřehlé. To dítě přišlo k chaloupce malinké a bídné, se střechou na jednu stranu nakloněnou, omšenou a starou. Dítě klepalo na chaloupku, bouchalo, volalo, plakalo. Stmívalo se již a dítě myslilo, že tu bude musit zmrznout.

To dítě … byl on sám. Ano, on to byl. Jak byl by mohl věděti, co si tam ten hoch myslil, kdyby to nebyl býval on? A vždyť také cítil tu zimu, stesk, smutek, strach, lítost, že mu neotevírají! …

Beneš oddychoval těžce, slzy mu kanuly po lících, jeho oči byly ještě větší než obyčejně a ten výraz v nich! Matce krvácelo srdce. Vzala jej do náručí, líbala mu hlavinku, volala na něj a budila jej jako ze spaní.

„Co je ti, ó pověz, dítě, co je ti?“ prosila ho.

Beneš zhluboka si oddychl a pozdvihl hlavu. Celý udiven rozhlížel se po pokoji pěkně dřívím vykládaném, ve kterém byly rozvěšeny podobizny jeho otce a matky, dědův a babiček, kde v ohromném mramorovém krbu oheň plápolal, kde kolem stěn byly postaveny truhly a skříně z kolikera vzácného dřeva uměle zhotovené a krásně okované sponami, na nichž byly vyryty zvířata, stromy a důmyslně propletené vzory.

Beneš díval se na to vše, jako kdyby to viděl poprvé. Pak podíval se na matku a vrhl se jí kolem krku.

„Jak rád jsem, že jsem u vás, maminko moje!“ pravil a zase ohlížel se po pokoji.

„To je to zde divné,“ pravil. „Co pak tu bývám vždycky?“

„Zde jsi narozen a posud jsi nikde jinde nebyl přes noc, než v tomto domě,“ matka odpověděla.

„Ba ne, ba ne,“ hoch bránil se. „Zde je to nové, cizí. Nejsem tu zvyklý. Ale jsem tu raději než tam.“

„Kde tam?“ matka naň doléhala. „Tam,“ odvětil, „kde jsem byl.“

Na další otázky matčiny popisoval jí, co právě v duchu byl viděl, a že to byl on, který před chaloupkou mrzl.

„Tys to byl, Beneši? Ale kdy to bylo? Co si to myslíš?“

„To bylo dávno. Vás jsem neměl.“

„Jak pak ne? vždyť jsi mé dítě a od té doby, co jsi se narodil, byl jsi u mne.“

„To bylo dříve.“

„Před tvým narozením?“

„Ano! … Já nevím. Bylo to dávno.“

„Ale nikdo nepamatuje, co bylo před narozením.“

„Nevím, kdy to bylo, ale pamatuju to.“

„A jak to bylo dále? Otevřeli ti potom chaloupku?“

Beneš zamyslil se zas, chtěl si zpomenout, ale již nebyl s to rozpomenouti se, chaloupka rozplývala se v mlze v jeho upomínce a stromy a hory i se sněhem unikaly v nesmírnou závratnou dálku. Náhle zmizelo všecko a když matka dále se ho ptala, nevěděl, co mu vlastně chtěla. Za nějakou hodinu nevěděl pranic o podivném zjevení.

Když paní Febronije kaplanovi o tom vypravovala, usmíval se zas tak jako jindy, což značilo, že je přesvědčen, kterak matky neustále vidí zázraky v dětech svých a řekl:

„Toť je přece důkaz znamenité fantasie u toho dítěte. Oddává se tomu až příliš. V létě musíte s ním odstěhovati se třeba na Větřín, aby si běhal po lese a po dvoře, aby hodně dováděl a trochu sesílil.“

Paní Febronije nemohla pořád ještě pochopiti, kudy by se nabrala fantasie tak malého dítěte něčeho takového, jak Beneši se jevilo.

„Ah, to má z pohádek,“ řekl na to kaplan. „To je nějakých pohádek od rána do večera v pokoji a v čeledníku, od maminky a chůvy, od klíčnice a starého vrátného, od lokaje a kuchaře, a já sám mu také někdy něco vypravuju. Hoch to jen polyká. Kam pak se děje? Z jeho očí hledí mu tolik ducha!“

„Z těch smutných očí!“ paní Febronije doložila, „ale to v nich se zrcadlí veškeren předešlý zármutek můj. Zdědil jej po mně. O, že jsem se mu tak oddávala! Kdybych byla mohla tušiti, že mne bůh obdaří tím drahým dítětem, již tenkráte byla bych jen pro ně žila.

V.

Jakmile sněhy roztály a ledy uplavaly, chystala se paní Febronije někam na venek se svým synáčkem, pamětliva jsouc slov kaplanových.

Ale pouhé pomyšlení na Větřín svíralo jí úzkostí prsa. Necítila se dosti silnou, shledati opět ta místa, kde tolik přetrpěla a jenom smrt stále na očích měla.

Raději chtěla se pozvati hostem kamsi k příbuzným, kde by byla jaro a léto strávila.

Tu mezitím nabídl se jí ke koupi dvorec s vinicí, který dříve byl částí jednoho z jejích panství, manželem promrhaných a prodaných.

Peněžné záležitosti její byly nyní v nejlepším pořádku a nestálo jí pražádnou oběť koupiti onen dvůr s vinicí v krajině veselé a zelené na břehu Vltavy, na rovině. Netrvalo dlouho a odstěhovala se tam s Benešem, se Zuzankou, bez níž si nedovedl hráti, se Zuzančinou matkou, jež byla stále v domě, i s jejím otcem, který se stal šafářem na dvoře nově koupeném.

Ve dvoře bylo sice jen skrovné obydlí, ježto nikdy vrchnost tam se nezdržovala, ale paní z Větřína vzala za vděk s bývalým příbytkem správcovským. Dala jej na rychlo zařídit a když tam vešla, usmála se řkouc:

„Jen kdybych byla měla na Větříně takové pohodlí. Ale tam! Darmo mluviti! Jeť to hnízdo sov a sýčků, netopýrů a kdo ví jakých netvorů.“ Pro sebe dodala ještě: „Kdož ví, není-li tam ještě něco horšího, pán bůh s námi! Mně ovšem nemohl se zjeviti žádný duch, bylať jsem stále na modlitbách…“ Nechtěla ani domysliti a třikráte poznamenala se křížem.

Jisto bylo, byl-li Větřín dříve již zanedbaný, že nyní se chýlil čím dále ku svému úpadku. Paní Febronije měla na polích a v lesích všude dobré řízení, ale hrad se rozpadával. Jejím snem bylo, kdyby si mohla hezký zámek vystavěti sama a svému synovi jej odevzdati.

Přála si míti zámek s pravidelnými, vysokými okny, s pavlany, na nichžto by byly sochy, s komnatami plnými obrazů a se zahradou, aby ji pohledal, co by tam bylo jeskyněk a vodojemův, altánkův a věžiček a stromů pěkně zastřižených, aby nepamatovaly na pusté pralesy. Květin byla by tam chtěla paní Febronije nasázeti těch nejvzácnějších, jež z ciziny k nám byly přenešeny tehdáž.

Tak byla zaměstnána svými plány, že ani necítila trpkost ani lítost nad tím, že tu byla vlastně na panství někdy svých rodičů, kde byla vychována, a které bylo nyní v cizích rukou. Zde na tom dvorci byla přec jen jako odstrčena z toho, co bývalo jejím majetkem. Dříve jejím majetkem. Dříve nebyla by tu trávila ani jediné noci. Nyní bylo jí to dobré. Ale, jak pravím, co na tom? Ona toho ani nedbala. Zkusilať ve svém životě již více.

A nyní povzbuzovalo a sílilo ji nade všecko, že viděla svoje dítě právě zde nenadále rozkvétati.

Byl slunečný den, když paní Febronije se svým synáčkem a služebnictvem na onen dvorec zavítala. Vnímavý hoch vyhlížel pátravě po celou cestu z velkého kočáru, ve kterém jeli.

Když dvorci se blížili cestou úrodnými poli, zahradami a vinicemi, pozorovala paní Febronije, kterak se vyjasňovala tvář Benešova tak, jak jí nikdy neviděla.

„Jen aby tak bylo opravdu, jak se mi to zdá a aby tak bylo stále a vždy lépe. Dejž to, ó všemohoucí bože!“ Tak modlila se dobrá paní.

Již nemohla za pouhé zdání považovati, že Beneš se rozveseloval zcela opravdu. Když vjeli vozovou cestou dosti úzkou mezi sady, v nichžto stromy bíle a růžově kvetly, jako když sněhu napadá a červánky na něj lehký ruměnec vrhají, tu zvolal: „Zde je ráj!“

Tehdy poprvé rozptýlily se těžké chmury v jeho dětském oku tak hluboce uhostěné, a ty krásné oči svítily jako dvě jasné hvězdy, když viděl, kterak mezi stromy ptáci přelétali a kolem cesty stádo ovcí s bekotem se bralo.

„Zde je to krásné, maminko zlatá,“ volal přes tu chvíli. „Zůstaneme zde?“

„Jen co vyjedeme z těch sadů budeme v místě a každý den můžeš sem choditi na procházku,“ řekla mu matka se zářícím obličejem a čekala, čekala, zdali by se neusmál.

Když kočár ve dvorci zastavil, vyletěl Beneš jako střela a hned se honil za velkým nádherným pávem, který ohon svůj rozestřel a krásu svého peří celou ukázal.

Za několik dní nebylo dítě k poznání, jak bylo čilé a bystré. Jeho oči byly nyní stále jasné a když po starém zvyku se zamyslil, nebyly více tak smutné, jako dříve, ale jejich pohled byl hrdý, ano pánovitý.

„Myslilať jsem, že není možno to dobré dítě rozmazliti,“ pravila paní Febronije k sobě, „a zatím je přece nyní svévolný.“

K matce takovým nebýval, ale ostatní lidé domácí nyní trpívali jeho prudkostí a Zuzanka utržila leckdys nějakou ránu od něho.

Beneš uměl se hněvati nyní, nebývala-li jeho vůle hned vykonána, a kterak dovedl poroučeti!

„Inu, je to rozený pán,“ říkala jeho kojná pokorně a snášela jeho rozmary a pánovitost s uspokojením, že odkojila a odchovala pána.

Tomu dokonce nepřála paní Febronije, již právem nazývali matkou svých poddaných, a která nikdy úplně nezapomněla, že jí onen ubohý vězeň neřekl „zaplať pánbůh“ za darovanou svobodu.

Bálať se stále ještě jakýchsi následků jeho zarputilého hněvu, který, jak ona myslila, snad boží pomstu na její dům svolal.

Protož plísnila a kárala svého miláčka dosti přísně, a tak již nebývalo v tom domě jen pouhé strachování o dítě a šetření jeho. Již býval vychováván a podobal se čím dál více jiným chlapcům svého věku a stavu.

VI.

Mezitím, co paní Febronije v tom dvorci meškala, dovídala se ponenáhlu o poměrech nynějšího majitele onoho panství. Ty byly velmi nepříznivé a za tou příčinou již odprodal onen nejvýnosnější dvorec s vinicí, aby své dluhy kryl; což nebylo však platno, ani dva marnotratní synové ještě více potřebovali, tak že musilo přijíti celé panství do prodeje.

Paní Febronije uslyševši o tom, byla pohotově sama je koupiti, což učinila téhož léta za výhodných podmínek.

Byloť to pro ni štěstí neočekávané a odřekla se ráda prozatím svých stavebních plánů.

Když předešlý majitel ze zámku se odstěhoval a kastelán vzkázal, že již uvedl vše opět do pořádku více méně, jak bývalo dříve za rodičů paní Febronije, chystala se tam k odstěhování.

Beneš těšil se na to nesmírně, tázal se, jaké to je na zámku Libově a v den přesídlení byl on první vzhůru.

Jeli as hodinu cesty. Tu náhle rozevřela se vyhlídka do zeleného údolí, bylo viděti Vltavu mezi buj-

nými břehy a na jednom břehu nádherný hrad Libov s mnohými věžmi a arkýři, s pěknými dymníky a rustykovou malbou.

„To je Libov!“ vykřikl Beneš a poprvé jakživ rozkvetl jasný, zářící, radostný úsměv na jeho výrazném překrásném obličeji.

„Ovšem, poznáváš ho dle toho, jak jsem ti o něm vypravovala?“ řekla matka.

„Ó ne!“ vece chlapec hrdě, „ale dle toho, že jsem ho sám vystavěl.“

„Beneši drahý, co to mluvíš? Kdyby to někdo slyšel, řekl by, že nejsi při zdravém rozumu,“ matka jej napomínala.

Hoch zamyslil se a neodpověděl. Pak šeptal za chvíli: „Ale já to vím, jak se stavěl.“

„Nebuď přece tvrdohlavý, Beneši,“ děla matka; „když ti něco zakazuji, nemáš na tom státi. Zámek stavěl se před sto a padesáti roky, stavěl ho tvůj praděd.“

Jen to vyřkla, zbledla jako stěna. Její prapraděd ho stavěl, tentýž, jehož lebku měla tolik let na očích na svém klekátku.

Hlava se jí zatočila, byla by málem omdlela. Co měla si mysliti?

Dávno nenapadlo jí, hledati něco nadpřirozeného při Beneši, a býval-li trochu podivný, mívala nyní zvyk, jej za to kárati. Ale to, co nyní se dělo, bylo nad její střízlivější pojmy. Zpomněla si nyní, když dala onu lebku odnésti do hrobky, jak nápadně se pohnulo dítě pod jejím srdcem.

Ne nadarmo protesknila ubohá paní nejkrásnější roky svého života ve společnosti smrti, časem vracelo se jí ono mlhavé snění a přemítání o smrti a ona pomyslila si: „Což vtělila-li se duše mého praděda v mém dítěti? Je něco takového možno? Kaplana nesmím se ptáti, ten káral by mne, že se viklám v čisté katolické víře, že sama si chci vymýšleti, jak se to má na věčnosti. Ale co platno? Mně se to vtírá.“

Febronije upamatovala se, že ve svém mládí slyšela o sektářích, kteří v naší vlasti druhdy se vzmáhali jako houby po dešti a které bylo těžko potříti a vyhladiti. Jedni takoví rouhači věřili prý, že duše se střídají z pokolení na pokolení. Po jistém počtu pokolení vracejí se pak duše předků do svých potomků. Dle toho nebylo by tedy pekla leda někdy po soudném dni. Takovou věc věřiti bylo by ovšem kacířstvím.

Ale kdo může za myšlénky a tím spíše, když k nim se objevují takové doklady?

Zatím co Febronije takto přemítala, nespouštěl její malý syn rodný hrad její s očí. Usmíval se neustále a vypadal jako malý bůžek. Jeho hlava byla vztyčena a výraz jeho tváře byl hrdý.

Když do hradu přijeli, rozhlížel se jako po známé místnosti, a když vešli, běžel po chodbách a po schodech nahoru a zdálo se, že se tu nemůže zmýliti.

Starý kastelan, všecek pohnut, že se dočkal návratu bývalé majitelky na Libov, an sloužíval jejímu otci, pravil: „Hleďte, hleďte to dítě, kterak cítí, že je zde domovem. Je to divné, přepodivné, co ti páni mají všecko v krvi.“

VII.

Beneš vyrostl na Libově. Někdy jen zdržovala se s ním matka v Praze. On neříkal nikdy více cosi podobného jako za svého příjezdu na Libov, buď že si pamatoval matčino pokárání, buď že na to dětinství zapomněl, a ona kárala později též samu sebe ze svých podivných myšlének, které ji tehdy byly pobouřily. Štěstím jejím nevýslovným bylo, že viděla svého syna vyrůstati zcela zdravého jak na duchu tak na těle, že sílil a stále jasné mysli se jevil. Stával se jen až příliš bujným, bezohledným, pánovitým, ba nezkroceným. Kdož byl by si to pomyslil o něm, když býval co dítě tak tichounký, mírný a podajný?

Ovšem matku poslechl vždycky zas, od ní dával si říci, že nemá práva nad svým bližním se vyvyšovati a když jednou mu řekla, kdyby měl své poddané utiskovati po příkladě jiných pánů, žeby neměla pokoje v hrobě, žeby se mu snad zjevila, tu zbledl a prosil ji, aby se naň nehněvala, líbal její ruce a byl několik dní smuten.

Nicméně zas na něj přišly jeho panské rozmary, a když jednou bičem svihl ubohého chlapce, který mu ve vsi do cesty přišel, že celý krvácel a matka se slzami ho za to kárala, řekl: „Odpusťte mi, panímámo, ale to jsem neučinil já, to byl on . . . či vlastně abych nemluvil jako blázen, to byla horká krev mých předků. Věřte mi, že chci býti takovým, jakým vy mne míti chcete, ale něco ve mně bouří a jedná, co nemohu opanovati.“

Dle toho viděla paní Febronije, že po letech přece ještě se mu vracela představa, jakoby byl býval druhdy jinou osobou.

Netroufala si mluviti s ním o tom a myslila, že lépe bude té věci se nedotýkati.

Tu stalo se však opět něco přepodivného. Bylať prve zmínka o tom, že kastelan vše uvedl v zámku více méně do bývalého pořádku před návratem paní Febronije v bývalý její domov.

Ve velké síni visely podobizny předků paní Febronije, kam je kastelan dal přinésti s půdy. Neb nebožtík pan Višně z Větřína prodav věno své ženy ani na to nemyslil, aby z hradu si vzal před tím, co by mohlo býti jeho ženě milé, a ona byla tehdáž tak sklíčena a lhostejná, že ničeho se nebyla dovolávala.

V řadě oněch předků scházel však právě zakladatel hradu. Paní Febroniji nebylo to divné, naopak divila se, že tolik bylo zachováno, což měla děkovati péči kastelanově.

O dušičkách mívala paní Febronije zvyk, věnčiti pozdním kvítím všecky tyto obrazy a nejen ve kryptě, ale i v této síni hořely celý den až do půlnoci lampy.

Benešovi bylo třináct roků, když opět nastal den dušiček. Když jeho matka nařizovala věnčení obrazů den před tím, vešel do síně. Chodil od jedné podobizny ke druhé a zkoumal tahy všech na nich vyobrazených. Najednou řekl: „Jsou to všecky obrazy, neschází žádný?“

„Schází jen obraz pana Beneše z Libova, zakladatele hradu,“ odpověděl přítomný kastelan.

Matka a syn podívali se na sebe a oba zbledli.

„Kam přišla ta podobizna?“ tázal se Beneš. Kastelan odpověděl: „To bůh sám ví, co s ní se stalo.

Dal jsem ji přece odnésti pod mýma očima přede všemi na půdu a když jsem šel pro podobizny plu radosti, že jsem se toho dočkal, zač jsem se byl modlil každý den, našel jsem tam všecky obrazy a hlavní, nejdražší chyběl. Nikdo na tu půdu nepřišel než já. Nikdy nedal jsem klíčů z ruky."

„Pojďme ji tedy spolu hledat, musí tam býti." zvolal Beneš vesele a vzav kastelana pod paži vlekl jej nemilosrdně rychle na půdu.

Paní Febronije zatím se posadila a sepjala ruce. Za několik minut slyší na chodbě kroky a rachocení, a do dveří vstoupil Beneš nesa vlastníma rukama zaprášený obraz.

Kastelan belhal se za ním a smál se i plakal radostí. „Ó já hlupák, já nepamětlivá stará hlava. Schoval jsem tuto podobiznu zvláště v malém výklenku a zazdil jsem ho lehce, jen abych podobiznu veškerého úrazu zachránil. A na to zapomněl jsem, já starý pitomec. Ale pan Beneš — to bůh ví, jak ten nápad mu přišel — kopl do přístěnku, rozboural přepažení a tu byla podobizna. „Tak, tak, holky," pravil ke služebným, „jen ji hezky oprašte."

Beneš, bledý jako stěna, stál opodál a díval se na to prášení. Když podobizna byla prosta prachu, díval se na ni ještě. „Tak se podívejte, panímámo, že jsem to já," řekl vážně.

Všickni přítomní vykřikli: „Ano, náš mladý pan Beneš je to! Jeť to celá jeho podoba."

Paní Febronije nemohla říci ani slova. Ověnčila obraz, rozžala před ním a celý den dušiček klečela před ním.

Také Zuzanka přišla nesměle na obraz se podívat a Beneš ptal se jí: „Co říkáš, Zuzanko, jsem to já?"

„Vy to přece nejste?" Zuzanka se zasmála svým svěžím hlasem. „Jste podoben nebožtíku pánovi, to je pravda, ale docela také ne."

„Tak zas jdi!" velel jí Beneš a když matka ho kárala, aby nebyl tak nevlídný na svou soukojenku, řekl:

„Ah, nemohu ji vystáti. Vyžeňte ji, panímámo. Co s ní? Nejsem již dítě a nebudu si s ní přece hráti."

Nehrál si s ní dávno již, nevšímal si jí, ani jí nevídal. Nyní dokonce ji nenáviděl a Zuzanka měla ho pořád ještě tak ráda! Netrápila se však jeho nevlídností a když ji to napadlo, pravila sama k sobě: „Však on se udobří zas. Vždyť já ho znám!" A pak si zazpívala.

(Dokončení.)

Jiří Utěšenović.

Napsal *Ant. Rezek.*

(Dokončení.)

Isabella na oko k ní svolovala; jakmile však Utěšenović do biskupského sídla svého ve Varadině se vzdálil, svolala sněm do Velkého Enyedu 15. března r. 1551 a na něm prohlásila Utěšenoviče za věrolomce, který nepamětliv dobrodiní od Zápolského obdržených, vdovu i sirotka zradil a zemi Němcům odevzdal. Protož prosila za ochranu, dokud nepřijde pomoc turecká. Magnati měniví v přesvědčení svém přidali se k ní. Utěšenovići vzkázavše, aby neopovážil se do Sedmihrad navrátiti, poněvadž za nepřítele země byl prohlášen. Ale Utěšenović přijel přece. V Tordě vydal provolání k nejmocnějším šlechticům, aby přijeli do Enyedu, tam předstoupil před shromážděné stavy a obžaloval královnu z věrolomnosti, poněvadž smlouvy jednou svolené přerušovala a jenom na svár a rozmišky pomýšlela, a navrhoval, aby všickni ti, kteří jí v tom radili, byli smrtí potrestáni. Toto sebevědomé vystoupení imponovalo sněmu; královna s rádci svými Balassou, Kendym, Czakym a jinými tajně prchla. V Karlsburku však připravila se vojensky k boji proti Utěšenovići očekávajíc pomoc tureckou. — Utěšenović vypravil se proti ní, ona prchla před ním, on dobyl města a obrátil se proti královně do Šebiše (Szasz-Sebes, Mühlenbach). Zde sešli se oba protivníci osobně 12. června r. 1551. Utěšenović padl před Isabellou na kolena a ji se slzami zapřísahal, aby ustala od dosavadní šílené politiky, aby uznala, že Sedmihradsko i celé Uhry musí dostati se do moci turecké, neuzná-li smlouvu s Ferdinandem uzavřenou; že dnes nic jiného učiniti možno není, než k zabránění největšího neštěstí uznati vládu habsburskou, kteráž, spojí-li v Uhřích moc svou s mocí rodu Zápolských, bude mnohem lépe odolávati návalům tureckým, než se dosud dělo, kdy Soliman obyčejně jenom těžil z nesvornosti obou panovníků křesťanských. Isabella také v slzy vypukla, ale byl to pláč krokodilský!

Utěšenović mezitím jednal. Turecké úředníky znova podplatil, tribut Solimanovi s velkými dary odeslal a v listu svém s mistrnou diplomatickou prolhaností vylíčil průběh události zcela křivě, jakoby se vše bylo na prospěch Turků stalo. Tím zabránil vpád turecký do Sedmihradska. Zatím dal vzkázati vojevůdci Ferdinandovu Salmovi, aby s rychlou pomocí přitrhl k němu, že nyní k provedení smlouvy jest čas nejpříhodnější! Salm toho času právě zemřel, a nástupcem jeho ve velitelství jmenován byl Jan Baptista Castaldo, markrabě z Cassiana. Castaldo byl rozeným Neapolitánem, od mládí vojákem a ve službách císaře Karla V. bojoval v Italii, Španělsku, Francii a Nizozemsku, kdež všude pověstným se stal osobní neohrožeností a bezměrnou hrabivostí při drancování nepřátelských míst. Ferdinand, ježto mu Castaldo dobře byl od císaře Karla odporučen, jmenoval ho nejvyšším velitelem v Uhrách a představeným všech pevností. Když došlo vyznání od Utěšenoviče, Castaldo hned se vydal na cestu (počátkem června r. 1551) a dorazil do Sedmihrad právě v tu chvíli, když v Šebiši mezi Utěšenovićem a Isabellou přišlo k narovnání. — Král Ferdinand upravil poměr mezi Utěšenovićem a Castaldem tak, že Utěšenović jakožto starší měl býti i na dále guvernérem a správcem financí v Sedmihradsku, a Castaldo maje vojenství na starosti, měl býti jemu podřízen. Ca-

staldo chtěl vojensky zakročiti proti Isabelle a k odchodu ji nyní třeba bez podepsání smlouvy donutiti; tomu opíral se Utěšenović, který sice, jak z vypravování patrno, nemohl býti přítelem Isabelliným, ale maje na zřeteli budoucnost syna jejího, přál si, aby výminky smlouvy byly sestaveny a vskutku také pro zachování pokoje a míru v budoucnosti vyplněny. Z toho vznikly první nesnáze mezi oběma muži. Castaldo ihned v dopisech ku králi Utěšenoviće všemožně očerňoval. Ferdinand věřil zprávám jeho a radil k největší opatrnosti: Isabella zase naříkala si, že Utěšenović chce ji vyhnati ze země s pouhými nadějemi beze smlouvy a že ji i dítě její chce ožebračiti. Tak obě strany měly po svém zdání příčinu k nespokojenosti, až Utěšenović konečně 19. července roku 1551 smlouvu přece přivedl ke konci, a to čestnou pro obě strany a důležitou pro všecky budoucí časy.

Články smlouvy byly následující:

1. Poněvadž není možno zemi proti Turkům ubrániti, odevzdává královna jménem syna svého Sedmihradsko i s korunou království uherského králi Ferdinandovi;

2. Isabella obdrží království opolské ve Slezsku s příjmem 25.000 zlatých;

3. za věno, jež královna manželu svému přinesla, má jí býti zastaveno panství frankensteinské a minsterberské ve Slezsku;

4. Jan Sigmund Zápolský má býti zasnouben s Johanou, dcerou krále Ferdinanda.

Isabella po uzavření smlouvy opustila hned (20. července) Sedmihradsko, vyprovázena jsouc od Castalda i Utěšenoviće. Tento děkoval jí při rozloučení za všechnu laskavost a za moudrou rozvahu, jíž zachránila Sedmihradsko od panství tureckého a synu svému zabezpečila pod ochranou mocných vladařů čestnou i pokojnou budoucnost. — Stavové sedmihradští přísahali poslušnost Ferdinandovi, Utěšenović první a po něm všickni ostatní. Při dvoře vídeňském jásáno; nyní spojením západních Uher a království chorvátsko-slavonského se Sedmihradskem bylo možno Turky ze středních Uher vypudit a dávný sen rodu Habsburského byl pak vyplněn! S Utěšenovičem byl Ferdinand nad míru spokojen, lichotivými slovy děkoval mu za přičinění jeho a již 1. srpna téhož roku žádal u papeže Julia III., aby povýšen byl za kardinála! V žádosti té líčil působení jeho slovy nejskvělejšími. A vskutku také kardinálský klobouk došel, a Utěšenović, bývalý prostý mnich Paulánský, stál na vrcholu štěstí pozemského. Byl místodržitelem Uher, kardinálem církve a naděje na sjednocení vlasti nabývaly nyní tvářnosti již dosti určité. Ale štěstí to bylo jen zdánlivé! Jednalo se o způsob, jakým by se portě změna v poměrech sedmihradských oznámiti měla; Utěšenović radil, aby tato trpká pilulka podala se zaobalená v diplomatickou notu co možná mírnou, aby se zdálo, jakoby se žádná změna byla neudála. Ferdinand naproti tomu chtěl věc prostě oznámiti jakožto právní a dědičný pán Uher a zastaviti hned placení dosavadního tributu. To bylo ovšem hrdinské a mnohem rytířštější, kdyby král byl měl aspoň 200.000 mužstva a dostatek peněz pro ně. Ale toho nebylo, a následující události ukázaly, že pravda byla při straně Utěšenovićové a že předčasným podrážděním Turků věc sotva k místu přivedená jedním okamžikem byla zmařena. Soliman dověděv se o smlouvě, na hrdá slova vyslance Ferdinandova odpověděl válkou. Renegát Mehemed Sokolović, syn srbského kněze z Bosny, s 90.000 muži hned měl poručeno vtrhnouti do Sedmihrad. Utěšenović pomohl si úskokem, aby získal času a zemi zachránil. Poslal velikému vezírovi list, přesvědčoval jej, že smlouva stala se jen k naléhání Isabellině, a že Sedmihradsko vždy zůstane věrno portě turecké. List provázely jak obyčejně četné dary. Zatím ihned Utěšenović celý obsah listu toho sdělil Ferdinandovi s udáním účelu, pro který se stal, a připojena prosba, aby zatím rychle byla poslána pomoc vojenská.

Ferdinand nevěděl nyní, čemu má více věřiti: zdaž Utěšenović klamati chce Turky anebo jeho. I dopsal proto Castaldovi, aby pozoroval místodržitele. Castaldo Utěšenoviće toho času již nenáviděl z příčin přemnohých. Předně mrzelo jeho, že má mu býti podřízen, a za druhé chtěl, jako všude jinde činil, obohacovati se drancováním a vydíráním velkých berní. V tom však Utěšenović mu překážel, jakožto správce financí a přísný hospodář, který v zájmu Ferdinandově nechtěl obyvatelstvo násilnými skutky pobuřovati. Castaldo proto byl velmi vděčen, že král má nedůvěru, a četnými listy, velmi chytře sestavenými, hleděl ukázati, že Utěšenović pomýšlí na zrádu! — Castaldo ku př. chtěl, aby na rychlo svolána byla hotovost zemská. Utěšenović se tomu bránil, ukazuje, že dosti ješté času, poněvadž Sekelové podle privilegií svých nejsou povinni sloužiti za hranicemi déle čtrnácti dnů, a že by tedy nyní hned svoláni jsouce rozešli se dříve domů, než by Turci přišli. Tuto věc vylíčil Castaldo, ale jen v první části, že totiž Utěšenović nechce svolati hotovost, důvodův zamlčel i toho, že kardinál půjčil k vedení války peněz svých, kde jakých měl!

Ferdinand v odpověď na tyto podezřívající listy dal Castaldovi moc, aby naložil s kardinálem Utěšenovičem tak, jak toho blaho státu žádá, kdyby skutečně něco podezřelého a závadného při něm shledal.

Utěšenović zatím, netuše nic zlého, sebral v poslední chvíli hotovost zemskou, shromáždil kolem sebe 60.000 mužů, vtrhl do Banátu, zahrozil Mehemeda Sokoloviče tak, že ustoupil od obléhání Temešváru, a dal se v dobývání Lipy. Město bylo za osobního vedení kardinálova dobyto, ale turecká posádka pod Ulamou bejem zavřela se na hradě a chtěla se za volný odchod vzdáti. Utěšenović k tomu svoloval, aby se rychle ve válce mohlo pokračovati; ale Castaldo doufaje ve veliké výplatné opřel se tomu a poručil Turky obléhati. Ferdinandovi o tom psal zase zcela křivě, ač na konec zase shledáno, že Utěšenović měl pravdu. Obléhání lipského hradu vleklo se déle, Sekelové odtáhli domů a po ztrátě tří neděl musili Turci volně propuštěni býti. Pevnost lipská tak se obléháním zničila, že nyní pro krále, když se jí Castaldo zmocnil, byla bezcennou, poněvadž se v ní vojsko držeti nemohlo. — Utěšenović zase jednal s Turky, přijal dokonce i posly jich a všelijakými zprávami klamal je a nutil k odtažení; králi ale hned o tom zprávu podal a radil, aby dána byla sedlákům osobní svoboda a oni vymaněni z krutého poddanství pánů, tím že nabude se velká armáda a Mehemed Sokolović nadobro bude zničen. Castaldo přijímání tureckých poslů vykládal zase za zrádu, o utvo-

ření armády selské nejen nechtěl slyšeti, nýbrž roztrušoval mezi vojskem, že kardinál ozbrojiti chce sedláky proto, aby vojsko královo zničil a zemi pod panství turecké přivedl. Ba co horšího. Castaldo podplacením získal pro sebe sekretáře kardinálova Marca Antonia Ferrariho, a od něho vyloudil různé, většinou nepravé zprávy a všechny je jakožto zrádné do Vídně referoval. K tomu došly prý výstrahy z Benátek, ba i z Cařibradu, aby Utěšenovići nebylo věřeno. Ferdinand dal následkem toho rozkaz Castaldovi, aby kardinála, jakmile by něco podezřelého spatřil, dal zavražditi. Castaldovi přišlo nařízení vhod, i umínil si vykonati rozkaz ihned a za záminku použil přítomnosti dvou tureckých poslův u Utěšenoviče. Vykonání vraždy svěřeno polnímu strážmistrovi Sforzovi Pallavicinimu, bývalému sekretáři kardinálovu Ferrarimu, Vlachům a Španělům Vavřinci Campeggiovi, Giovannimu Moninovi, Ondřeji Lopezovi, Mercadovi a jiným.

Dne 13. prosince r. 1551 přijel Castaldo s četnou družinou vlaských a spanělských vojáků do hradu kardinálova Vinice (Alvincz), kdež skvěle byl uhostěn. Tam na odplatu pohostinství byl plán vraždy umluven a také ještě jiný sekretář kardinálův, Francesco delli Streppati, zakoupen a do záměru zasvěcen. Dne 17. prosince časně z rána vražda vykonána. Sekretář Marc Antonio Ferrari vstoupil do světnice kardinálovy a oznamoval, že Pallavicini do Vídně odjíždí a přeje si slyšeti rozkazů Utěšenovićových. Kardinál vzal do rukou listiny, jež se měly k Ferdinandovi poslati, aby je podepsal. Když se ke stolu nahnul, tasil Ferrari dýku a bodl ho dvakráte do prsou a do krku. Utěšenovic, ač těžce poraněn, chopil Ferrariho a mrštil jím pod stůl. V tom skočil Pallavicini do pokoje a rozťal mečem kardinálovu hlavu. Lopez, s ostatními najatými vrahy, ještě potom několika ranami z pušek mrtvé tělo zohavili. Castaldo procházel se mezitím v korridoru blíže bytu svého očekávaje netrpélivě „rapport“ o vykonaném skutku. Pak hned napsal list králi Ferdinandovi, v němž oznamoval, že bohu zalíbilo se bratra Jiřího z tohoto světa povolati, a jakožto jisté znamení smrti uřízl ucho zavražděnému a poslal je zároveň s listem do Prahy.

Vrahové doufali nalézti mnoho peněz, ale v tom se sklamali. Co pokladů nalezeno, ty všecky náležely státu, a Utěsenovic jakožto zemský správce financí choval je u sebe. Vlastního jmění velmi málo pozůstalo. Castaldo opustil pak zámek Vinici, a mrtvola zohavená sedmdesát dní zůstala ležeti v pokoji, v němž vražda se stala, až teprve 25. února r. 1552 v Karlsburku pochována k rozkazu krále Ferdinanda.

Zavraždění Utěšenovičovo způsobilo veliký poplach po celé Evropě. Kardinál církve římské podlehl smrti násilnou a papež volal vinníky k zodpovídání, ani krále Ferdinanda nevyjímaje. Jak se ospravedlniti? Na stole kardinálově ve Vinici nalezen byl jeho denník, ale ten nepodával ani v nejmenším látku o vině jeho, a proto sebráno dle Castaldova udání všechno, co se po léta v táboře nepřátel Utěšenovičových o něm vyprávělo, a z toho sestaveno 87 článků žalobných o zrádě. Papež Julius obdržev tuto žalobu, zvolal: „Zdaž jest to možno, aby proti zavražděnému svědčili jeho vlastní vrahové, a aby muž tento před krátkým časem s největším lichotenstvím za kardinála navržený pojednou se byl stal člověkem tak špatným?“ I zamítl žalobu a pohnal krále Ferdinanda před svůj soud; on nedostavil se a byl proto exkommunikován! Král jednal prostřednictvím bratra svého císaře Karla V. a teprv 8. listopadu roku 1553 po mnohém vyslýchání vydán rozsudek, v němž zráda Utěšenovičova neuznána, ale řečeno, že král Ferdinand osobně vinen není jeho zavražděním.

Ale politické následky ohavného skutku byly pro Ferdinanda mnohem smutnější. On k vraždě dal svolení, on ji také tím schválil, že Castaldu ponechal při vrchním vojenském velitelství, ale brzo přišel k přesvědčení, jak velice chybil, když důvěřoval muži tak ničemnému.

Castaldo provozoval nyní šejdířství v míře vysoké, odíral magnaty i lid, krále i vojsko a při tom k samostatnému vedení války objevil se býti naprosto neschopným. Když r. 1552 Turci přitrhli znova do Uher, a obléhali pevnosti banátské, Castaldo ztrácel jednu posici za druhou, v bitvách ve všech byl poražen a když vojsko bez žoldu i potravy jsouc ponecháno dopouštělo se na bezbranném obyvatelstvu ukrutností, musil Castaldo v dubnu r. 1553 býti odvolán a velitelství zbaven. V následujících pak letech Isabella se synem svým se do Sedmihrad navrátila a 22. října r. 1556 v Kološi ujala se znova vlády pod ochranou tureckou. Tím sny Ferdinandovy o spojení Uher v jeden celek proti přemoci turecké na dobro zničeny a vražda Utěšenovičova mstila se na těch, kdož bez hlubších důkazů lehkovážně dali k ní svého svolení. Král Ferdinand zbavil se jediného muže, jenž, jsa nadán vyšším státnickým rozhledem a myslí vlasteneckou, byl s to, zhoubným válkám tureckým dáti jiný směr a přivésti je k rychlejšímu konci. Ale po zavraždění jeho byly Uhry „hřbitovem Evropy“ ještě 150 let.

Na úpatí Mongibella.

Původní novella. Napsal *Pavel Albieri.*

(Pokračování a dokončení.)

Teprve při zvucích mého hlasu vyrazily jí velké slzy z očí. Chopila mne za ruku. Pero pohlížel na to, aniž pochopoval smyslu slov.

„Pojď se mnou, Carlino. Jsem nyní zde, budu tě chrániti před každým a potrestám toho, kdo ti snad ublížil. Pojď rychle,“ zvolal jsem prudce táhna Carlinu za sebou. Teď mne konečně Pero poznal. Jeho oči zaleskly se jako oči tygra, ručnice slétla mu v tom okamžení s ramene.

„Vy zde? I zde chcete zničiti moje štěstí?“ vykřikl vášnivé chopiv mne za prsa.

„Pero, Pero! Pomoc, chce vás usmrtiti!“ volala Carlina, chopíc mne kolem krku.

V tom okamžení pustil Pero mne a odtrhl ubohé děvče vší silou ode mne. Než jsem mohl rukou hnouti, udeřil ohromnou ranou vztekle Carlinu do hlavy, že se skácela k zemi. Jako lítá selma skočil ještě bandita a chopiv ji za dlouhé rozpuštěné vlasy, vrhl ji prudce do

šlehajícího plamene. Krev ve mně stydla, kolem očí začaly vířiti temné kruhy. Vlasy i oděv vzňaly se okamžitě.

S rychlostí, jakou jen nebezpečí nám vnuká, vytrhl Malenchini, jenž se byl za mnou přiblížil, Carlinu z objetí plamenův a hasil její oděv. S rozrývajícím výkřikem chopila se zoufalá bolestí za hlavu, aby oheň uhasila.

„Tu máš, ještěrko!“ vyrazil Pero hlasem plným zášti.

„Surovče!“ bylo jediné slovo, jež jsem mohl pronésti. „Zodpovídej se mi z toho!“

„Zodpovídám!“ zachechtal se, a v tom okamžiku zahřměla rána. Cítil jsem, že se koule dotknula mé levé ruky, že se z ní řine krev, ale nedbaje toho, stiskl jsem zákeřníku krk a nadlidskou silou přinutil jsem ho ku sklesnutí na kolena.

„Svažte ho!“ velel jsem několika mužům, jež byl výstup a zvláště rána sem přivábila.

Nikdo však nechtěl ani ruky vztáhnouti. „Má nůž! Bodne vás!“ volali se všech stran, a Pero snažil se vytrhnouti ruce své z mých a užíti té zbraně, kterou Sicilové nižších tříd umějí tak výtečně zacházeti. Svíral jsem ho pevně jako kleštěmi. Teprve Malenchini, odevzdav Carlinu na starost několika sběhnuvším se ženám, učinil zápasu konec. V pěti minutách byl bandita svázán řemeny, jež okolostojící ochotně podali, vidouce, že věc Perova jest již ztracena.

Letěl jsem, nedbaje rány své, ku Carlině, jež nedávala na sobě znáti známek života. Prudká bolest zbavila ji smyslů. Tvář její byla děsně zohyzděna, z mnohých míst prýštěly praménky krve — a těch jejích krásných černých vlasů! „Vodu sem!“ volal jsem úpěnlivě. „Vodu, sice umře!“

„Musíte s námi k jenerálu, kapitáne!“ pravil mi jeden z těch, kteří nyní drželi vězně.

„Půjdu hned, jděte!“ Dav se dal s vězněm v pochod. Malenchini šel též.

Zvuk mého hlasu přivedl Carlinu snad dříve k životu než voda, kterou ji ženy počaly omývati. Vytřeštila nejprve divoce oči, ale hned se vzpamatovala, a snažíc se vstáti, pravila pevným hlasem:

„Zabil mne, vzal mi mou krásu. Kde je Pero?“ tázala se, rozhlížejíc se kolem.

„Vedou ho k soudu.“

„K soudu? Bude oběšen?! Nedopusťte tomu! Pospěšte ho spasit. Rychle, ať neumře!“ a beze vší pomoci vzchopila se. Podepírajíc se o mne, spěchala se mnou, jenž jsem jí nemohl toho odepříti, ač zdálo se mi, že ji ta chůze zabijí, k Bentivegnovi.

Výslech byl krátký.

„Napadl jsi svého velitele a střelil jsi po něm. Takových věcí nesmí se dovoliti ani v táboře povstalců. Znal jsi mé rozkazy, a víš tedy svůj trest. Budeš oběšen! Odveďte ho a splňte vše svědomitě!“ kynul vůdce těm, již ho přivedli.

Nešťastné Carlině věnoval pohled soucitu — vše, co jí mohl věnovati. Avšak ona pohledu toho neviděla, aniž jak Pero jest vlečen ven. Sklesla k zemi bez vědomí.

XV.

„Musím dáti hned s počátku příklad kázně,“ omlouval se mi velitel. „Ostatně nechci, aby vojsko, jež má býti osvoboditelem Sicilie, bylo smečkou banditů, jakým prý tento již dříve byl. Jest to surovost u našeho nevzdělaného lidu! Ze vzteku vrhnouti člověka do plamenů!“

Neposlouchal jsem jeho slov, staraje se o Carlinu. Omýval jsem opět její skráně vodou a vybízel jiné ku pomoci, abych ji vzkřísil. Než žádná z žen nechtěla přispěti, zdálo se, jakoby se štítily ubohého děvčete, jež otevřelo vždy ztrnulé oči, aby je hned zas na chvíli zavřelo. Zračila se v nich děsná hrůza. Bylo potřeba přísného rozkazu velitelova, aby ji vzaly ženy do ošetřování. Než nesvěřil jsem jim jí; bál jsem se, že s ní budou nakládati nelaskavě.

Po půl hodině zdálo se, že nabývá vědomí. Oči ztratily svůj děsný výraz a těkaly nepokojně kolem. Náhle vyskočila a odstrkujíc vše z cesty, volala v horečném návalu:

„Můj jest Pero, nesmí se mu ani vlasu zkřiviti! Nikdo nesmí k němu ani přistoupiti! Nezabíjejte ho! I ten červ se brání smrti, a on se brániti nemůže! Kletba všem, kdož ho soudili!“

„Šílí!“ pravil klidně Bentivegna a vzdálil se.

— — — — — — — — —

Trubka volala nás do zbraně. Vysílená Carlina dlela mi v náručí. Její spálený vlas černil moji červenou blousu, barvenou ještě i mou krví. Necítil jsem posud rány. Tiskl jsem nešťastnou duši němě k prsům, a slzy moje kanuly na její hlavu. Ženy kolem plakaly pohnutím.

Musil jsem odevzdati Carlinu jejich rukám, jež se jí nyní rády uchopily, odnášejíce ji ven, a zavázal jsem své poranění, jež nebylo přece takové, aby pro ně šel člověk na smrt. Mužstvo stavělo se v oddíly. Kapitáni, moji soudruzi, stáli již v čele tlup.

„Co si počnete s tím děvčetem?“ pravil mi Bentivegna, veda mne k mému oddílu. „Kde jest?“

„Tamto.“

„Rozkážu ji třeba odnésti do Nicolosi, kdež se jí na mé slovo dostane pečlivého ošetření. Chcete?“

Přijal jsem radostně jeho návrh. Byla upravena nosítka a dali jsme se v pochod. Carlina byla nyní zcela tichou. Šel jsem stále podle nosítek.

Asi čtvrt hodiny za Moltem dotkl se někdo zlehka mého ramene. Byl to Malenchini, jenž zdál se býti velmi rozrušen.

„Vše jest odbyto,“ pravil mi.

„Co?“ tázal jsem se udiveně, nemoha v myšlénkách svých nalézti, o čem professor mluví.

„Onen bandita jest nebožtíkem.“

Zachvěl jsem se hrůzou. Vzetí života člověku, jenž si ještě žíti přeje, jest děsnou věcí. Jest to sáhání ve práva boha. Pocit mrazivé hrůzy jímá nás, vidíme-li to tělo ještě svěží, silné, jež pozbude síly v okamžení, ztuhne za chvíli.

„Vypravujte, co se dělo? Co mluvil? Co dělal v posledním svém okamžení? Byl brzo mrtev?“

„Byl zastřelen.“

„Jak to? Vždyť Bentivegna rozkázal ho oběsiti?“

„Šel jsem podle něho uprostřed povykujícího davu, těšícího se na popravu. Chvíli šel vzpurně a hrdě, až posměšné výkřiky jeho bývalých soudruhů mu připamatovaly cíl poslední cesty. Pak zbledl a potácel se. Chvěl se na všech údech. ‚Odpusť všem, na něž se hněváš, a bude také tobě odpuštěno před věčným soudem, k němuž se ubíráš,‘ pravil jsem mu. ‚Nikdy! Proklínám je

oba! Proč mi přivedl osud ještě jednou ji, jejíž vzpomínku jsem vyrval ze srdce, ještě jednou jej na oči! Jsem nevinen. Jak mohl jsem na to klidně patřiti, když objímala toho poručíka? Přišla ke mně opět a já bych býval šťasten, kdyby nebyla pořád pro něho plakala.‘ Přiblížili jsme se k vysokému kaštanu, jehož větve měly nésti tělo banditovo. Pohled na něj odňal mu poslední sílu a odvahu, zatím co lid divoce jásal a chystal smečku. Bandita mne chopil prudce za ruku: ‚Pro vše, co vám jest draho na světě, pro Madonnu, spaste mne, signore, aneb aspoň mne nenechte padnouti v oběť této potupné smrti.‘ A mladý muž plakal jako děcko. ‚Odpusťte svým nepřátelům!‘ ‚Odpouštím!‘ Chopil jsem se nože a rychle, aniž toho kdo v tlačícím se davu pozoroval, přeřízl jsem provaz na rukou. Odsouzenec vrhl se na nejbližší, odstrkuje vše z cesty a již skorem vybředl z davu. V tom padla rána a s roztřepenou lebkou klesl k zemi, kdež ho surovci dobili pažbami.“

Neodpověděl jsem slova. Svěsiv hlavu šel jsem zasmusile dále.

Zanechav Carlinu v Nicolosi v pohodlí, jakého jsem jí jen dopřáti mohl, byl jsem vyrušen povstalcem, shánějícím se po mně.

„Kde jest ten pan kapitán, jenž byl dnes raněn?“ volal starší muž.

„Zde jsem.“

„Ach, odpusťte mi, signore, můj čin, kterým jsem vám mimovolně způsobil snad nepříjemnosti.“

„Jakým způsobem?“

„Já to byl, jenž napsal onen udavací lístek, který nebožtík Luini u mne objednal a který jsem také hodil do velitelství v Catanii. Odpusťte mi.“

„Stalo se již.“

Couvali jsme až za Nicolosi. Tma snesla se již dvakráte na krajinu a Mongibello dvakráte se zatřásl. Ohnivý sloup vznášel se nad jeho jícnem, ale v mých prsou vřelo to mocněji než v soptící hoře a v mysli mé rozestřel se hustý závoj dumných myšlének. Den 1. června zkrátil běh mého života o deset let.

XVI.

Po celý týden vlekl jsem se před svým oddílem po svazích Mongibella s ručnicí na rameni. Pohyblivý život nedopřál mi času k hlubším vzpomínkám, jež se na mne hrnuly. Myslil jsem stále na Carlinu a byl o ni v nepokoji. Vzdálili jsme se velmi daleko od Nicolosi, že ani nejmenší zpráva nemohla ke mně dolétnouti.

Zdálo se mi, jakobych kráčel v temnotách. Sděloval jsem nepokoj duše své smrtonosným kulím. Střílel jsem často, aniž jsem si byl vědom výsledku své práce, střílel jsem, jako bych byl válečným mechanickým strojem, ale koule mé nalézaly přece obyčejné svůj cíl. Sedm dní bili jsme se skoro stále s menšími oddíly královského vojska.

Jednoho dne střílel jsem také na svou vlastní eskadronu. Tenkráte ale vlhly mé oči. Z těch, jež nepřátelský oddíl v boji toho dne ztratil, nepadl ani jeden mojí rukou. Tentokrát viděl jsem kapitána naposledy. Bylo mi, jakobych měl vystoupiti z úkrytu a jíti k němu, abych se ho zeptal, co se děje v eskadroně. Když mu byl zastřelen kůň, dal jsem rychle velení k ústupu, až oddíl můj udiveně hleděl na opuštění své výhodné posice.

Bál jsem se však, aby nebyl náhodou kapitán zajat.

Konečně, dne 8. června, přišla zpráva, že královské vojsko opustilo téhož dne, v pátek, Catanii, táhnouc do Messiny, jež se zdála býti jediným jistým útulkem na Sicilii. Hned dali jsme se na pochod ku městu. Táhli jsme přes Nicolosi. Bentivegna pokynul mi beze slova, vida, že se k němu blížím, abych ho požádal za chvilku dovolení k návštěvě Carliny.

Srdce se mi chvělo radostí, že se opět s ní shledám, a tajnou bázní, aby snad nebyla blízka smrti, když jsem vstupoval do bílého domku, kde jsem jí byl zanechal. Myslil jsem, že mi prsa rozbije, když otevíral jsem dvéře nízké světnice. A když jsem vstoupil, našel jsem Carlinu — mrtvou . . .

U hlavy lože, na němž odpočívala, seděla stará žena tiše se modlíc. Z jejích temných slov vyniklo vždy jen slovo „Madonna“ zřetelněji. Stanul jsem zaražen náhlým, nečekaným divadlem na prahu, nedýchaje ani. Pohledl jsem bedlivěji na stařenu — byla to Carlinina stará matka z Taorminy.

Vytřeštila na mne svoje pomatené, pláčem opuchlé oči, když jsem poklekl podle lože a zbraň moje zařinčela. Po chvíli teprve zašeptala:

„Ah, to je ten pan poručík.“

„Jsem. Kdo vás přivedl ku Carlině? Kdo vám dal o ní zprávu?“

„Vzkázalo pro mne to ubohé dítě, abych je mohla položiti do hrobu a na něm pro né zaplakati.“

„Nebyl jsem ničím vinen, co se zde stalo,“ pravil jsem nemoha pohlednouti do očí stařeniných. Zdálo se mi, že jsem přece jen s veliké části vinen osudem Carlininým.

„Bylo jí to již tak souzeno. Osudu člověk neujde.“

„Snad i Pero byl jen nástrojem osudu?“

„Snad. Nediv̌te se mu, že byl zlým. Byla dítětem cizozemce. Nikdo v celé Taormině neměl takovou podivnou tvář jako moje Carlina. Ostatně nesluší o mrtvých mluviti, ani dobře, ani zle.“

„Co mluvila? Jaká byla poslední její slova? Kdy shasla?“

„Mluvila velmi málo. Skonala tiše, beze slova. Jen jednou svěřila se mi plačíc, že nemůže žíti, jsouc tak zohyzděna. Zesnula dnes ráno. Zítra mi ji pochovají.“

Sklonil jsem své rozpálené čelo na studenou bezvládnou ruku Carlininu. Neviděl jsem jejích ran, viděl jsem jen, že z jejích rysů zírá i po smrti ještě zoufalství. Jako násilím dlouho zadržený vytryskly najednou potoky slz z mých očí, smáčejíce její ruku. Venku zněly veselé písně rozjařených vojáků, zvučely trubky, praskaly rány z ručnic na oslavu šťastného konce boje — a zde byl kapitán jich pohřížen v slzách.

Konečně jsem se odtrhl od lože. Stáhl jsem s prstu onen modrý prstének, památku první své lásky, a navlékl jej na ztuhlý prst mrtvoly té, jež byla mou láskou poslední. Zanechav sáček svůj na stole, vykročil jsem ze dveří, jež za mnou uzavřely vše, co mi mohlo učiniti život půvabným.

Požár všech budov královských v Catanii byl důstojnou pochodní Carlinina pohřbu. Měl jsem radost, di-

vokou radost z těch plamenných sloupů, větších nežli Mongibello nad městem, stoupajících k obloze a valících černé dýmy po moři, ponévadž viděl jsem zhoubu. Když vzňala se věznice, prolétla hlavou mojí slova písně, slyšené tehdáž v zahradě klášterní:

> Zimničním žárem plane čelo,
> v mých prsou hoří Mongibello
> a to vše pro tu
> pro ni, pro Carlinu.

Žár tento uhasil jsem v potocích krve na výpravě italské.

Noční dobrodružství.

Anglicky napsal *Vernon Lee.*

(Pokračování.)

III.

Příštího roku vrátil jsem se cestou do Benátek do M— i zůstal jsem několik dní v tomto starém městě, kde jsem měl pro svého přítele zakoupiti kus krásné renaissanční práce řezbářské. Bylo to u prostřed léta: zelenina byla sklizena s polí a tato byla pokryta hnědým, zralým obilím a révím, sklánějícím se k vysokému, hustému, zelenému konopí; tmavé ulice jen se kouřily horkem a lidé ploužili se pod kolonnadami a přístřešky. Byl to konec června v Lombardsku, této boží zahradě na zemi. Došel jsem do paláce Fa Diesisova, zeptat se starého pána, nemá-li co obstarati v Benátkách; on ovšem byl snad na venkově, ale ten obraz byl v paláci, a to mi stačilo. Myslil jsem naň po celou zimu velmi často i byl jsem dychtiv, zdali nyní, když slunce pálí každou štěrbinou, učiní na mne tentýž dojem, jako za pochmurného podzimku. Fa Diesis byl doma i měl velkou radost, když mne viděl; skákal a otáčel se tak mrštně jako nějaká ta postava z Tance smrti; byl tak rozčilen, neboť viděl nedávno nějaký vzácný rukopis. Vypravoval mi či spíše hrál, neboť všechno odbývalo se v řeči přítomné i bylo doprovázeno příslušnými pohyby, o cestě, kterou nedávno podniknul do Guastally, aby se v jistém klášteře podíval na žaltář; jak na poště smlouval, jak se ta posta cestou převrhla, jak vypeskoval vozku, jak zazvonil „cilink, cilink“ u klášterní branky, jak schytrale předstíral, že hledá starý, bezcenný krucifix, jak měli mnichové tu nestydatost, žádati zaň sto padesát franků. Jak mručel a smlouval a náhle, jako náhodou, spatřil žaltář a ptal se, co to jest a t. d., jako by to nevěděl, a konečně, jak žaltář i krucifix dohromady koupil za stopadesát franků — žaltář z r. 1310 za sto a padesát franků! A ti hloupí mniši že byli radostí celí bez sebe! Myslili, že ošidili mne! — ošiditi mne! I mrsknul sebou v překypujícím vědomí své pýchy a svého vítězství. Dostali jsme se k dobře známým dveřím; byly otevřeny, mohl jsem tu podobiznu viděti. Slunce dopadalo stkvoucím proudem na hnědou tvář a lehce pudrované kadeře. Nevím jak, ale cítil jsem, že se mi hlava točí jako při nějaké dlouho toužené a teď neočekávaně přicházející radosti. Trvalo to jen okamžik a styděl jsem se sám před sebou.

Fa Diesis byl v nejbujnějším rozmaru.

„Vidíte to zde?“ řekl zapomněv, že byl již jednou o obrazu se mnou mluvil — „to jest jakýsi Ferdinando Rinaldi, zpěvák a byl zavražděn proto, že se zamiloval do mé pratety“ — a vykračoval si s velkou veselostí mysle na svůj guastallský žaltář a mávaje spokojeně svým velkým zeleným vějířem.

Pojednou napadla mne myšlénka.

„Stalo se to zde v M—, není-li pravda?“

„O zajisté.“ — A Fa Diesis šoumal se dále sem a tam ve svém starém červenomodrém županu s papoušky a třešňovými větvičkami. „Znal jste kdy někoho, jenž ho viděl, — slyšel ho?“

„Já? Nikdy. Jak bych také mohl? Jest tomu již čtyřiadevadesát let, co byl zabit.“

„Čtyřiadevadesát let!“ Pohledl jsem na podobiznu. „Čtyřiadevadesát let, a přece — Ty oči zdály se míti tak podivný, ztrnulý a do čira upřený hled.

„A kde —“ váhal jsem vysloviti to, — „kde se to stalo?“

„To ví dnes už velmi málo lidí, snad nikdo vyjma mne,“ odpověděl samolibě. „Avšak otec mi jednou ukázal ten dům, když jsem byl malý: patřil nějakému marchesi Negri; ale ať už tomu bylo tak nebo tak, po oné události nechtěl tam už nikdo bydleti, a tak zanechán palác svému osudu. Již jako dítě pamatuji se, že byl opuštěn a rozpadal se. Ale je to krásný dům přes to všechno. Krásný dům; a někdy stál zajisté za mnoho. Viděl jsem jej opět před několika lety — vycházím tak málo z města — za branou San Vitale, asi tak na míli venku.“

„Za branou San Vitale? Dům, v kterém tento Rinaldi byl — — jest tam ještě?“

Fa Diesis podíval se na mne s hlubokým opovržením.

„Bagatella!“ zvolal „Což myslíte, že se letohrádek vykouří do povětří?“

„Jste si tím jist?“

„Per Bacco! Tak jist, jako že vidím vás. — Za branou San Vitale, staré sešlé místo s obelisky, vasami a podobnou veteší.“

Došli jsme ke schodišti. „S bohem,“ řekl jsem. „Zejtra dojedu pro vaše věci do Benátek,“ i seběhl jsem dolů po schodech. „Za branou San Vitale!“ opakoval jsem sám u sebe, „za branou San Vitale!“

Bylo šest hodin večer a horko ještě prudké. Zavolal jsem na starý modrý vůz z r. 1820, s oprýskaným nátěrem a naběhlými skly.

„Kam poroučíte?“ ptal se ospalý vozka.

„Za bránu San Vitale!“ zvolal jsem. Švihnul svého kostnatého bělouše s dlouhou hřívou a vůz zadrnčel po kostrbatém dláždění kolem červené lombardské kathedrály a biskupství, dlouhou šerou ulicí San Vitale s nád-

hernými starými paláci, dále červenou branou se starým slovem „Libertas“ ještě nesetřeným, prachu plnou silnicí vroubenou akaciemi, až konečně octli jsme se na úrodné lombardské planině. A dále pak kolísal se povoz mezi obilím, konopím a leskle tmavou kukuřicí, jež dozrávala pod zářivým večerním sluncem. V dálku skvěly se purpurové hradby, zvonice a lesklé báně ve zlaté záři a za nimi rozpínala se jako do výše nesmírná modrá, zlatá a mlhovitá planina až k dalekým Alpám. Vzduch byl teplý a jasný, všechno dokola leželo v pokojné nádheře. Avšak já byl rozčilen. Prohlížel jsem každý velký dům, zajel jsem kdekoliv objevila se z olší a topolů vysoká terrassa, zjezdil jsem celou pláň kříž na kříž až tam, kde se silnice dělila ku Crevalcuore, avšak nikde nespatřil jsem rozpadávajících se obelisků a vas, nikde známky po domu, který jsem hledal. A jaký také div? Fa Diesis dům ten viděl, avšak Fa Diesis byl sedmdesátník a — ona událost stala se před devadesáti čtyřmi lety! A přece snad mohl jsem se mýliti, snad jsem zajel příliš daleko, nebo snad nedaleko dost; křižovalať se tu cesta s cestou. Snad že byl dům zakryt stromovím, snad byla to již nejbližší budova. A tak rozjel jsem se znova cestami vroubenými starými morušemi a duby. Prohlížel jsem si jeden dům po druhém; všechny byly staré, mnohé napolo zbořené, avšak s popisem Fa Diesisovým neshodoval se žádný. Také vozka a nikdo v okolí o ville, která by byla kdys náležela markýzu Negrimu, ničeho nevěděl.

Konečně vzdal jsem se hledání. Byloť to marné. Před devadesáti čtyřmi lety! Toho domu zajisté již nebylo; a tak vrátil jsem se do svého hostince, kde se tři hezcí středověcí poutníci houpali na štítku nad vraty, povečeřel jsem a chtěl jsem již na celou tu věc zapomenouti.

Druhý den ráno obstaral jsem pro přítele žádané dílo a toulal jsem se po městě skupuje, kde co bylo. Když se blížil večer, vzal jsem klobouk a zašel jsem opět do Fa Diesisova paláce.

Nalezl jsem staříka s jeho pestrým županem sedícího v chladném šerém pokoji mezi vykládanými loutnami a cremonskými houslemi; opravoval pečlivě rozedrané listy illuminovaného missalu mezi tím, co jeho hospodyně, vypadající jako čarodějnice, vystřihovala a nalepovala cedulky na hromadu notových papírů ležících na stole. Fa Diesis vyskočil radostně, a učiniv mi mnoho vzácných poklon řekl, že, když už jinak nechci, než mu něčím posloužit, uchystal pro mne několik psaní, které abych odevzdal jeho přátelům v Benátkách velice mne prosí; uspoří tím postovné. Usedl jsem k němu mezi tím, co on dále slepoval svůj missal. Obracel jsem mechanicky sežloutlé listy svazku not, které čekaly na cedulku, a zrovna tak mechanicky padl můj zrak na vybledlou řádku stojící na vrchu jednoho listu: „Rondo di Cajo Gracco“ per il Signor Ferdinando Rinaldi Parma 1782.“ — Trhl jsem sebou, neboť ta celá věc vyšla mi již trochu z mysli.

„Co to tam máte?“ tázal se Fa Diesis snad poněkud nedůvěřlivě a nahnuv se přes stůl přitáhl noty k sobě.

„Ah — jenom ta stará opera Cimarosova, — ale, per Bacco, jak jsem se včera mohl jenom tak mýliti? Neřekl jsem vám, že ten Rinaldi byl zabit ve ville za branou San Vitale?“

„Ó ano,“ zvolal jsem dychtivě. „Proč?“

„Inu, jak jsem se mohl jenom tak mýliti, — ale byl jsem tak zabrán v myšlénky na ten krásný missal guastallský. Villa, kde byl Rinaldi zabit, leží za branou San Zaccaria, směrem k řece poblíže starého kláštera, kde jsou ty fresky od — zapomněl jsem jméno toho člověka, ale cizinci jsou po nich jako posedlí. Nevíte?“

„Ó ano,“ zvolal jsem, „rozumím.“ A rozuměl jsem, neboť brána San Zaccaria leží náhodou na docela opačné straně města než brána San Vitale a tím tedy vysvětlovalo se mé marné hledání předešlého večera. Tedy mohlo ještě býti, že ten dům stojí, a přání spatřiti jej opět, zaujalo mne celého. Vstal jsem, vzal listy a měl jsem se k odchodu.

„S bohem, s bohem,“ řekl starý Fa Diesis pln vřelosti, když jsme procházeli tmavou chodbou ke schodišti. „Setrvejte, drahý příteli, i na dále na těchto cestách moudrosti a vzdělanosti, které mládež našich dob tak hanebně opustila, setrvejte na nich, aby slastné naděje vašeho blaženého, stříbrného mládí splnily se ve vašich zralejších, — ach prosím,“ přerušil se náhle, „zapomněl jsem vám dáti svůj malý spisek o výrobě houslových strun, který chci poslati na důkaz své úcty veliteli posádky benátské,“ a pryč byl.

Zůstal jsem poblíže dveří s třemi schůdky i nemohl jsem odolati pokušení, podívati se na ten obraz ještě jednou. Otevřel jsem je a vstoupil jsem. Dlouhý paprslek zapadajícího slunce, odražený od sousední červené kostelní střechy, padal přes tvář podobizny pohrávaje si na pudrovaném vlasu, měkkých, krásně vykrojených rtech a dopadaje chvějnou, nachovou skvrnou na vykládanou podlahu. Přistoupil jsem k samému obrazu; ano tam stálo na stučce not, jež ten muž držel: „Ferdinando Rinaldi, 1782,“ avšak noty samy byly jenom bezvýznamné tečky a skvrny, ačkoli název byl zřetelný a čitelný: „Sei Regina, io Pastor sono.“

„Aj, kdež pak jest?“ ozval se Fa Diesisův hlas na chodbě. „Ah, zde jste,“ a doručil mi spisek nadepsaný okázale proslulému generálovi S— v Benátkách. Schoval jsem knížku do kapsy.

„Nezapomenete ji odevzdati?“ tázal se a potom, jakoby se mezi tím nic nebylo stalo, pokračoval ve své dřívější řeči: — „ať vyplní se naděje vašeho blaženého, stříbrného mládí ve zlatém věku mužném, aby člověčenstvo mohlo vrýti jméno vaše do desek svých. Ach,“ pokračoval, „snad se již nikdy nespatříme. Jsem stár, drahý příteli, jsem stár!“ i mlasknul si. „Snad, až se opět vrátíte do M—, budu již odpočívati vedle svých nesmrtelných předků, kteří, jak víte, sňatkem spojeni jsou s rodinou Sforzů r. 1490.“

Naposled! Snad že tedy naposled viděl jsem ten obraz. Co se s ním stane po smrti starého Fa Diesise? Než vyšel jsem z pokoje, obrátil jsem se k němu ještě jedenkrát; poslední zásvit světla padal na tu tmavou, touhy plnou tvář, a zdálo se, jako by se v tom chvějném slunečním paprsku obracela ke mně a hleděla mi do očí. Podobizny jsem nikdy více nespatřil.

Ubíhal jsem rychle tmícími se ulicemi skrze zástupy procházejícího se a zábavy hledajícího lidu ke bráně San Zaccaria. Bylo pozdě, ale kdybych si při-

spíšil, zbývala mi ještě hodina soumraku. Přístího rána chtěl jsem vyjeti z M—. To byla má poslední příležitost i nemohl jsem jí nechati neužity; a tak jsem chvátal dále nedbaje občasného nepohodu věštícího zavanutí teplého vlhkého větru a rychle se zatahující oblohy.

Byl večer před svatým Janem a ohně začaly již poskakovati na nevysokých pahorcích kolem města. Někde vypouštěli již ohnivé balonky a velký zvon s kathedraly zahučel již na počest zejtřejšího svátku. Šel jsem prachem pokrytou ulicí až ke bráně San Zaccaria a odtud dále kráčel jsem zostra topolovými alejemi podél hradeb a pak přímo do polí stezkou vedoucí k řece. Za mnou byly zubaté a klikaté městské hradby, přede mnou štíhlá zvonice a cypřiše kartusiánského kláštera, nade mnou obloha bez hvězd a měsíce zatažená těžkými mraky. Vzduch byl zemdlévající; každou chvíli zavanul horký, vlhký vítr tak, že se stříbrné topoly a svislé réví zachvěly; v té chvíli začaly padati těžké krůpěje upomínajíce mne na blížící se bouři a každým okamžikem ubývalo světla. Avšak já byl odhodlán; což nebyla to má poslední příležitost?

Tak jsem klopýtal po nerovné stezce skrze obilí a konopí, samou vůní; přede mnou vedly světlušky své fantastické reje. V tom mihlo se mi přes cestu něco černého; švihl jsem po tom holí: byl to dlouhý, tenký hádek, který zmizel rychle v obilí. Žáby kuňkaly na déšť, cvrčkové cvrkali jako když řeže pilou, a světlušky létaly mi neustále kolem hlavy; ale při tom byla na každém kroku větší a větší tma. Široký, rudý blesk mihl se nebem a v dáli zaduněl hrom: kapky padaly hustěji, žáby kuňkaly hlasitěji, cvrčkové zpívali taktem vždy rychlejším, vzduch byl vždy těžší a tam, kde zapadlo slunce, vystupovaly na žluté obloze černé mraky; nicméně šel jsem dále k řece. Najednou spustil se hrozný liják, jakoby se nebe otevřelo a s ním spadla na zemi v malé chvíli úplná tma; večer zdál se hlubokou nocí — to způsobila bouře. Co jsem měl dělati? Vrátiti se? A jak? V tom spatřil jsem mezi temnými větvemi jakési světlo; zaměřil jsem tam. Chtěl jsem tam počkati, až bouře přejde; do města bylo příliš daleko, abych se mohl vrátiti. A tak šel jsem dále v tom největším dešti. Stezka najednou šla s vrchu a já octnul se na rovině mezi poli, před jakousi mříží, za níž mezi stromy tmělo se jakési stavení. Když se zablesklo, viděl jsem starou šedivou villu s rozbitými obelisky na trojhranném průčelí. Srdce mi zaplesalo; zastavil jsem se. Déšť nepřestával. Z malého domku na druhé straně cesty — odtud vycházelo světlo, které jsem viděl — ozval se zuřivě pes. Dveře se otevřely a z nich vyšel muž, držící v ruce svítilnu.

„Kdo je to?“ volal na mne.

Šel jsem k němu. Pozvedl světlo a díval se na mne.

„Ach!“ zvolal ihned, „cizinec — hodně z daleka. Račte, prosím, vejít, illustrissime.“ Můj oděv a moje album mne prozradily; viděl ve mně malíře, jednoho z těch, kteří navštěvují blízké kartusianské opatství, a soudil, že jsem asi zbloudil na těch malých pěšinkách.

Setřásl jsem trochu vodu se sebe a vešel do nízké světnice, jejíž bělostné stěny byly ozářeny žlutavým ohněm praskajícím na ohništi. Na této světlé půdě obrážela se malebná skupina sedláků: jakási stařena seděla u své klassické přeslice a předla; jedna mladá žena navíjela na jakémsi svijáku v podobě hvězdy veliký pleten nití, jiná vylupovala hrách; jeden starý, do hola ostříhaný muž seděl, maje obě ruce opřeny o stůl a kouřil, naproti němu pak seděl statný kněz v třírohém klobouku, v kalhotech, sahajících jen po kolena, a v krátkém kabátě. Všickni vstali a dívali se po mně, pak mne uvítali s onou familiarní zdvořilostí, mezi nimi tak obyčejnou: kněz nabídl mi svoje sedadlo, děvče vzalo můj mokrý plášť a klobouk a pověsilo oboje nad oheň: ten mladší muž přinesl konečně veliký konopný ručník a začal mne utírati, což působilo všem nesmírnou zábavu. Právě četli svoje známé historie o Karlu Velikém z jakési hodně zamazané knihy: byly to, „Reali di Francia“, ta encyklopaedie italských sedláků; když jsem však vstoupil, odložili knihu a začali hovořiti, vyptávajíce se mne na všemožné věci, na př.: Je to pravda, že v Anglii neustále prší? (Při tom ozval se ten starý a podotknul mrzutě, že to není možná: jak by tam zrálo víno? A když by neměli vína, jak by mohli býti živi?) Anebo: Je to pravda, že se najdou někde v Anglii celé kusy zlata? Jsou tam některá města tak veliká, jako M—? atd., atd. Kněz se těmto dětinským otázkám ovšem smál a vyptával se s velikou vážností po zdraví milorda „Wellingtona“, který, jak prý se dověděl, byl v posledním čase těžce nemocen. Sotva jsem je poslouchal; byl jsem hrozně roztržit, neboť jiné myšlénky mne zatím bavily. Půjčil jsem ženě své album, aby si je prohledla; bavilo je to náramně; všecky koně měli za voly a všecky muže za ženy; křičeli a smáli se z plného hrdla. Kněz, který se pyšnil vyšším vzděláním, mne zatím laskavě poučoval: ptal se mne, zdali jsem již viděl obrazárnu, zdali jsem byl v blízké Bologně (chlubil se, že tam byl naposled v den sv. Petronia); vykládal mi, že to město bývalo metropolí veškerého umění, a že Caracci byli její nejslavnější synové atd., atd. Mezitím lil se déšť vždy stejným proudem.

„Nevím, budu-li moci ještě dnes domů,“ pravil kněz, dívaje se oknem do tmavé noci. „Můj osel je ten nejdivnější osel na celém světě — docela jako nějaký člověk. Když mu řeknu ‚Leone, Leone‘, vyskočí a postaví se na zadní nohy, jako nějaký akrobat; na mou věru to dělá, zrovna tak; ale že by našel cestu v takové tmě, tomu nevěřím, kola mého vozíku jistě by uvázla v nějaké rozmočené koleji, a co bych si pak počal? Musím zde zůstati přes noc, jaká pomoc; ale více lituji toho pána, jemuž se tato chudá sednička bude asi málo líbiti.“

„Kdybych však věděl, že bych zde nikomu nepřekážel, zůstal bych zde s největší radostí,“ odvětil jsem.

„Nám překážeti? Co si to myslíte!“ volali jeden přes druhého.

„Tak dobrá,“ pravil kněz, neobyčejně hrdý na svůj malý vozík, na němž jezdil, jak mají ve zvyku lombardští kněží. „A zítra ráno dovezu pána do města, a vy beztoho také jdete na trh se zeleninou.“

Já si všímal málo celé této společnosti; věděl jsem jistě, že jsem nalezl konečně to, co jsem tak dlouho hledal: zde přes cestu byla villa. Mně však se zdálo, když jsem tak seděl v té světlé, vymyté kuchyni, mezi těmi venkovany, že jsem od ní bůh ví jak daleko. Onen mladík prosil mne nesměle, abych byl tak laskav a vykreslil děvče, jež bylo jeho nevěstou; byla to dívka velmi hezká, s tahy sice nepravidelnými, za to však s vlídným

úsměvem a zlatým, kadeřavým vlasem. Vzal jsem tužku a začal kresliti, bohužel ne s takovou svědomitostí, jakou by byl onen bodrý lid zasluhoval. Oni však byli okouzleni: obstoupili mne kolem do kola a dělali svoje poznámky; dívka pak, kterou jsem kreslil, seděla na široké lavici a smála se bez ustání.

„To je noc!“ zvolal starý onen muž. „Hanebná noc a k tomu ještě svatojanská!“

„Co tím myslíte?“ tázal jsem se.

„Co?“ odpověděl, „říká se, že v svatojanskou noc chodí mrtví po světě.“

„Jaký to nesmysl!“ zvolal hněvivě kněz, „kdo pak vám to řekl? Je-li pak něco o nějakých duších a strašidlech v missalu nebo v pastýřských listech arcibiskupa, nebo ve svatých otcích našich?“ A jeho hlas zněl přísně jako hlas inkvisitora.

„Říkejte si, co chcete,“ odvětil muž mrzutě, „je to přece pravda. Já neviděl nikdy nic, a pan arcibiskup snad také ne, ale já znám lidi, kteří to viděli.“ Kněz právě se chystal udeřiti na něho s celou potupou důkazů v dialektu, ale já jsem to překazil:

„Komu pak patří ten veliký dům zde u cesty?“ Mohu říci, že čekal jsem na odpověď s jakousi úzkostí.

„Advokátu Bargellinimu,“ pravila žena s velikou ochotou a všickni pak začali mi vypravovati, že jsou jeho lidé, jeho contadini, a že mají na starosti všecko, co patří k tomu domu; že advokát Bargellini je nesmírně bohat a nad míru učený.

„Je to muž všestranně vzdělaný, živá encyklopaedie!“ zvolal nadšeně kněz: „zná všecko: zákony, umění, zeměpis, mathematiku, numismatiku i gymnastiku!“ A tak prošel všecky obory lidského vědění. Já byl sklamán.

„Je obydlen ten dům?“ tázal jsem se.

„Ne,“ řekli mi, „nikdy tam nikdo nežil. Advokát Bargellini koupil jej před dvaceti lety od dědice jakéhosi markýza Negri, který umřel již docela chudý.“

„Markýz Negri?“ zvolal jsem; „pak jsem se tedy neklamal.“

„Ale proč pak není obydlen, a od které doby?“

„Ah, je, od — odjakživa je prázdný; nikdo zde nebydlil, leda děd markýza Negri. Rozpadává se to vůčihledě, děláme tam co chceme, ale není tam ani živé duše — ba nemá to ani oken, ani okenic.“

„A proč pak to nedá advokát opraviti?“ naléhal jsem dále. „Zdá se to býti dům velmi krásný.“

Stařec chtěl mi odpověděti, ale kněz se po něm ohledl a rychle pravil:

„Ta poloha zde v polích není zdravá.“

„Není zdravá!“ zvolal stařec hněvivě, neboť zakročení kněžské se mu nelíbilo. „Není zdravá! Já žil jsem tady šedesáte let a nikoho z nás ani hlava nebolela. Že tu není zdrávo! S tím domem to není jaksi v pořádku, to je to!“

„To je zvláštní,“ pravil jsem, „chodí tam duchové, není-li pravda?“ a dal jsem se do smíchu.

Slovo „duchové“ působilo zrovna magicky; jako všickni italští sedláci zapírali hlasitě něco podobného, když se na to někdo ptal, ale mezi sebou povídali si o tom dosti často.

„Duchové! duchové!“ volali jeden přes druhého; „snad nevěří pán v podobné nesmysly? Myši jsou to a nic jiného. Či jedí snad duchové kaštany a kradou kukuřici?“

I ten stařec, který, jak zdálo se, v tom sporu s knězem chtěl věřiti v duchy, měl se nyní na pozoru, a nemohl jsem z něho dostati ani jediného slova. Mluvili o tom neradi, a já sám po tom také netoužil; neboť při mé tehdejší živé fantasii nějaké strašidlo v dlouhém prostěradle zvonící řetězy a celý ten běžný apparát byl by se mi hrozně protivil: moje mysl byla příliš zaměstnána, aby ji nějaké sprosté strašidlo baviti mohlo. A když jsem tak mechanicky skizzoval to rdící se děvče, s tím veselým úsměvem, a podíval se do její tváře tak zdravé, růžové a opálené, kolem níž vinul se krásný hedbávný šátek, tu před mým duševním zrakem vznášela se jiná tvář, kterou viděl jsem zrovna tak určitě jako její, ta temná tvář plná touhy, ty neobyčejně růžové rty a lehce pudrované kadeře. Sedláci s knězem se vesele bavili: skákali s jedné věci na druhou: se žní na víno a pak na zítřejší trh; potom začali o politice, ovšem že velice fantastické — pak přišly na řadu drobty jejich historické učenosti, možno-li ještě podivnější nežli ta politika. Neznali ani těch nejběžnějších fakt, mluvili nesmyslně jako děti, hádali se — ale vše s takovým humorem, že dal jsem se konečně také do řeči a smál jsem se a žertoval, co jsem mohl. Cítil jsem se docela šťastným a veselým, neboť tak ponenáhlu rozhodla se mysl má k podivnému kroku, snad nanejvýš dětinskému nebo svrchovaně bláznivému: ale já chystal se k tomu s úplnou chladností a úplným klidem, jako člověk, který dopustí se odvážného, neb úplně bláznovského, jenom aby ukojil svůj okamžitý rozmar. Konečně jsem ten dům nalezl: chtěl jsem v něm stráviti noc.

Byl jsem asi slušně rozčilen, ale to rozčilení bylo tak zvláštní, že nezdálo se mi ničím neobyčejným: zdálo se mi to docela přirozeným žíti v atmosféře samých kouzel a dobrodružství, a tak zůstal jsem při svém úmyslu. Pomalu blížila se rozhodná chvíle: ženy odložily svou práci, stařec vyklepal popel z dýmky; dívali se jeden na druhého, jakoby nevěděli, jak začíti. Kněz dával zatím svému oslu trochu sena, nyní se vrátil a promluvil za ně:

„Hm!“ odkašlal si: „signor musí odpustiti těmto prostým lidem, a uvážiti, že nejsou zvykli pohodlnému životu městskému, a tudíž že musí, jak se rozední, jíti opět po své práci.“

„Ovšem, ovšem,“ odvětil jsem s úsměvem, „rozumím. Chtějí spáti a mají docela dobře. Prosím vás všecky za odpuštění, že jsem vás tak dlouho zdržel — nevzpomněl jsem na to.“

Teď měl jsem začíti já, ale jak? Nevěděl jsem sám.

„Že jste nás zdržel? Oh, ne: byla to pro nás velká pocta,“ volali jeden přes druhého.

„Ovšem,“ pravil kněz, který byl již hrozně ospalý, „proklatě! v tomhle dešti nelze jeti domů; cesty jsou nejisté a pak brány městské jsou zavřeny. Co pak uděláme s vámi, signore? Smíme vám zde nabídnouti lože? Já si půjdu lehnout s naším starým Maso,“ a poklepal mu na rameno.

Ženy vyskočily již se svých žíněnek a proč by ne? Ale já je zadržel.

„Na žádný způsob!“ pravil jsem. „Nesmím zneužívati vašeho pohostinství. Já mohu spáti docela pohodlně tam přes cestu — v tom velikém domě.“

„Přes cestu? V tom velikém domě?“ zvolali všichni jedněmi ústy. Signor chce spáti v tom domě? Oh, to ne, to není možná!“

„To raději zapřáhnu svého osla a dovezu vás domů, tím blátem a tmou; corpo di Bacco! ba, to bude lepší,“ volal ten malý páter s červenými tvářemi.

„Ale proč ne?“ bránil jsem se a umínil jsem si, že se nedám zviklati. „Bude to náramně příjemné těch pár hodin do rána. A proč ne?“

„Ne, ne!“ odpověděli jako ve sboru.

„Ale když tam duchové nejsou,“ bránil jsem se, nutě se do smíchu, co by tomu vadilo?“

„Ah, co se duchů týče,“ ozval se kněz, „to vám za to ručím, ti tam nejsou. Já bych je hnal!“

„Dobra,“ naléhal jsem dále, „snad přece mi neřeknete, že myši by mne mohly považovati za pytel kaštanů a že by mne sežraly? Prosím, dejte mi klíč —“ začal jsem si trochu poroučeti. „Který jest to?“ tázal jsem se ukazuje na celý svazek klíčů visící na zdi. „Je to ten, či ten? Via! řekněte mi, který to jest.“

Stařec chytil klíče. „Tam nesmíte spáti,“ pravil velmi rozhodně. „Nač dělati s tím tajnosti? V tom domě nemůže spáti žádný dobrý křesťan. Jednou stalo se zde něco velmi hrozného — někdo tam byl zavražděn; a od té doby tam nechce nikdo bydleti. Abate, říkejte si stokrát „Ne“, nic to nepomůže!“ obrátil se s pohrdáním ku knězi. „V tom domě není nic dobrého.“

„Tedy duchové?“ zvolal jsem se smíchem a hleděl jsem mu vyrvati klíče.

„Ne právě duchové,“ odpověděl, „ale ďábel se tam někdy ukazuje.“

„Tak!“ zvolal jsem již celý zoufalý. „To právě potřebuji. Mám malovati takového ďábla, jak bojuje s jedním naším svatým, který mu sevřel nos do kleští. Těší mne, že mohu malovati jeho podobiznu dle skutečnosti.“

Nerozuměli mi dobře; myslili si, že jsem blázen a věru, snad se nemýlili.

„Nechte ho, ať si jde,“ bručel stařec; „je to svéhlavý hoch — nechte ho, ať si jen jde, a vidí a slyší, co chce.“

„Pro živé nebe, signore!“ prosily ženy.

„Je to možné, signore, abyste to myslil do opravdy?“ ozval se opět kněz a položil mi ruku na rameno.

„Ovšem,“ odvětil jsem, „zítra vám povím, co jsem viděl. Nebude-li mi tiše seděti, až ho budu malovati, hodím mu něco na hlavu.“

„Malovati ďábla! On se zbláznil!“ šeptaly ženy s hrůzou.

Konečně dostal jsem klíče. „Je to ten?“ ukazoval jsem na jeden těžký klíč, krásně pracovaný, ale již docela rezavý.

Stařec pokynul hlavou.

Vytáhl jsem ho ze svazku. Ženy, ačkoli nanejvýš polekány mojí odvahou, těšily se potají, že uslyší ráno nějakou hezkou historii. Jedna z nich dala mi velikou kuchyňskou lampu s dvěma knoty, potom tratiknot a jiné potřeby, zavěšené na jejím podstavci; jiná přinesla mi nesmírnou červenou ambrellu; mladý muž půjčil mi široký plášť, zeleně pruhovaný a silnou houni; byli by mi snesli také deky a matrace, kdybych byl dovolil.

„Vy tedy opravdu chcete tam jíti?“ tázal se znova kněz. „Jenom považte, jaký chladný a nečistý vzduch tam bude!“

„Rozvažte si to, signore,“ napomínala mne mladá žena.

„Což pak jsem vám neřekl, že musím malovati ďáblovu podobiznu?“ smál jsem se jim; vzal jsem klíč, otevřel deštník a vyběhl z chalupy.

„Jesu Maria!“ volaly za mnou ženy, „jíti tam a k tomu v takovou noc?“

„A spáti na zemi!“ divil se kněz. „Jaký to člověk!“

É matto, é matto! Je blázen!“ volali svorně a zavřeli dvéře.

Přeskočil jsem potok, který se valil přede dveřmi, otevřel železnou mříži, kráčel rychle v mokru a tmě k aleji smutných topolů. Najednou se zablesklo, blesk byl široký, jasný a trval několik sekund; a v jeho světle viděl jsem ten dům, který jako nesmírná rozbitá loď nebo jako obrovská kostra trčel na tmavém nebi. Vyběhl jsem na schody, odemkl dvéře a vrazil do nich se vší silou

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Okamžiky.

Arabeska od **Petra Božetěcha**.

„Dobrý večer!“

„Dobrý večer!“

„Zima?“

„Ba jako v Sibiři.“

Mladý muž zaobalil se těsněji do velikého pláště a přitiskl se ke zdi. Vedle něho zachřestil mohutný klíč a zmizel v tmavém otvoru velikého zámku.

„Dnes čtyřiadvacátý prosinec, tuším, podle výpočtu veliký mráz a —“

Dvéře se otevřely a ostrý vítr přivál spoustu sněhu dovnitř.

„Uf!“ oddychoval si domovník.

„Nic nového?“

„Nic,“ znělo lakonicky.

Dvéře se zase zavíraly. Mladík upřel zamračené zraky na nevrlého domovníka a zmizel v bílé mlze chumelícího se sněhu.

Vrata bouchla.

Domovník prudce zastrčil klíč do náprsní kapsy.

„Dnes, ještě dnes,“ bručel zlostně a mával rukama, „všecko za kamny a jen my venku a k tomu za to — eh!“

Nahoře se ozval křik.

„Tam také jeden z těch . . .“

Sevřel rty ku pohrdlivému úsměšku a pohnul v nevoli rukou.

„Žebráci!“ — . .

— — —

Mrazný větřík pískal po ostří rozbitého okna nade schody úpěnlivé melodie, nesl se do výše a mizel v podkroví, jakoby hledal útěchy.

Na blízku zašustily kroky. Setkala se dvě světýlka.

„Ach!“

„Bože!“

„Dnes ouzko nahoře, dopu . . .“

„Pozor, paní Háto, světlo vám hasne!“

„ . . . dopuštění boží, zle, zle je tam.“

„Kde?“

„U něho, toho spisovatele.“ Marně bojoval slabý plamínek proti větru. Shasl —

— — — — —

Nahoře u „něho“ kmitala malá lampička.

Rozprskávala se na všecky strany.

Pozorovaly to jen holé podkrovní stěny a na bídném lůžku hluboce zapadlé oko nemocného muže.

Krásné mužné tahy byly rozryté a plný vous scuchán.

U lože klečel malý, rusovlasý hošík, skrývaje svůj obličej do chudobné přikrývky.

„Felixe!“

Dlouhá, vyzáblá ruka se vydobyla z pod pokryvky a klesla na hlavu hochovu.

„Felixe! jsi tu?“

„Ano, tatínku, můj drahý tatínku,“ zašeptal malý hoch. Muž se rozhledl kolkolem. V koutě vystupovaly ze soumraku obrysy malých, plechových kamínek. Byla studená jako led, jako mráz

„Hu, zde zima. Felixe, ubohé dítě, dnes...“

Nedomluvil. Hlava mu klesla v zad a oko zase zapadlo, zavřelo se.

V matném paprsku lampičky zalesklo se tam cosi...

Felix dal se do pláče, usedavého pláče...

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Dole slavili večer.

Zelený stromek skvěl se v záři tenkých voskovek a leskl se navěšenými cetkami. —

Gloriola posvátné chvíle obetkávala přítomné jako snem.

Jedněch nesla upomínka v rodné kraje, jedněm zdála se zářiti hvězda budoucnosti. —

Nad vlastními myšlénkami skláněla se hlava šedivá, s hlubokými vráskami, oko však upíralo se do dálky — s tajemným leskem oko — starce báje...

V ořechových skořepinách kolébal se „osud“.

Světýlka dohořívala. — Děti nalnuly se ku pokraji mísy.

„Už shasla,“ zašeptal kudrnatý hošík.

„Tvá!“

„Ne, tvá!“

„Ty umřeš,“ křičelo malé děvčátko na staršího bratříčka.

„Pst —“

V tom otevřely se pomalu dvéře a v nich se objevil starý, vyzáblý obličej.

„Vítáme, paní Háto.“

Přiblížila se na několik kroků a sepjala ruce s pohledem vzhůru obráceným.

„Umírá!“ šeptala ukazujíc nahoru.

Stáli v ustrnutí — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

V podkroví také dohasínaly životy.

Jeden poslední chabé paprsky rozléval po červotočivých kusech nábytku.

A pod chatrnou pokryvkou druhý — dotepávalo to umořené srdce, dotepávalo rychle. Umírající otevřel na chvíli oči.

Upřeně zahleděl se před se. Zdálo se mu, že tam se mihá v šeru postava. Byla vyzáblá, v hadry oděná a třesoucí se ruce tiskla k prsům, zelené oči zimničně se chvěly...

„Hu! zase ta bída, jen ta příšerná bída; uléhá na prsa jako netopýr.“

Zavřel oči.

Vedle ozvalo se tlumené štkání.

Natáhl mechanicky ruku. Dotkla se hustých kadeří.

„Felixe, Felixe, ubohý Felixe.“

Chlapec ovinul své rámě okolo ruky otcovy a skrápěl ji slzami.

Nemocný s posledním namáháním napolo se pozvedl a přitiskl hocha k sobě.

„Mlč, mlč, drahý hochu, už brzy odejdu, brzy osamotníš, mlč, snad se tě ujmou lidé, snad dobří... Však pamatuj vždy mých, žij jen té velké myšlénce, již jsem ti v srdce vsadil.

Máš jen jednu matku, je však chudá, jako ty... jen tu vždy miluj, jen té obětuj své nadšení, své síly. — Buď Čechem i když přijdou doby, kde ten sebe zapomínající lid bude tančit a jásat nad hroby svých mučenníků!

Pak i někdy zpomeň si na umírajícího tatíka... jenž...“

Klesl slabostí na znak...

Ještě otevřel oči, pak shasly, zapadly na věky — —

Podkrovím zavanul ledový dech — —

Kdysi i kamení volalo — — —

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Obloha se leskla tisícerými světly. Byla rozličná, velká, malá i pramaličká.

V tom nastal kolem šumot.

„Ejhle vizte,“ šeptaly jedny.

„Zase jedna,“ šeptaly druhé.

Ty některé se skupily a vítaly družku

Byla jasná a veliká a jiskry s ní jen pršely dolů, dolů jako slzy na tu — nešťastnou zem.

— — — — — — — — — — —

Kdes Memnon v poušti jest.

Ční od věčnosti tam ta socha, balvan, skála.
Před jeho pohledem poušť bez konce jest malá
i nebes klenutí.
Jest svědkem kamenným, jenž pozoruje v snění
smrt velkou národů a králů narození
a hvězdy zhasnutí.
Jest zkamenělý sen, v němž nesmírnost hvězd pojí
se s pouští nesmírnou; u prahu věčna stojí
jak stráž u brány měst;
jak příval úskalím čas kolem něj se valí.
Jej v žhavý písek poušť a třpytná noc jej halí
v zář zlatou věčných hvězd.
Když lvice v skrýš svou jde, tam zastaví se snivá,
v stín jeho usedne a dlouhý čas se dívá
v kamenný jeho zrak.
Tam odpočívá čáp, když letí ku severu,
a chmurná hyena, jež ráno vyje v šeru,
a ibis, svatý pták.
A Memnon dumá, sní — jen zrak v noc němou noří.
Tak očekává den: a pak, když v nachu moří
se nebe jitrem stkví,
když celá Sahara jest svit a zář a plamen:
pak velký samotář ten obživne, a kámen
ten slunce pozdraví.

O sirá vlasti má, tak svatá bídou svojí,
tak velká v podruží, tys Memnon, který stojí
sám mezi národy;
a tvůj též přijde den, kdy z mrtvých vstaneš zase
a záři jitřenky pozdravíš s písní v hlase
a slunce svobody! *Jiří Tilšer.*

— Dovídáme se potěšitelné zprávy, že družstvo „Národního divadla“, chtějíc otevření této budovy důstojně oslaviti, uspořádá po prvních officielních představeních jedno velké představení národní, do kteréhož bude vstup zdarma. Vlastenecké družstvo chtějíc totiž vyvrátiti veškeré stesky na nevděčné prý se chování k našemu venkovu, dá co nevidět rozeslati pozvání všem starostům českých okresních zastupitelstev, zástupcům větších měst i jednotlivých korporací a spolků, které o zavádění sbírek na důstojné divadlo národní obzvláštní péči měly. Také našeho dělnictva nebude zapomenuto, i rozešle se po lístku předsedům jednotlivých dělnických spolků i besed a také několik lístků do velkých pražských továren. Zastupitelstvo obce pražské bude požádáno, aby dovolilo, by otcové chudých rozdali několik vstupenek mezi třídu nemajetnou, tak, aby se v ten večer mohl ve svých zástupcích těšiti skutečně celý národ. Pomyšleno zvláště také na spolek akademický, jehož členové pořádáním besed, divadelních představení a zábav po venkově odvedli do pokladny divadelní mnoho tisíců. Vlastenecký divadelní výbor zasluhuje skutečně nejhlubšího uznání, že ujala se v něm tato myšlénka. Projevujeť tím, že úplně pochopil svou velkou vlasteneckou úlohu a že vděčnost k lidu jde mu nad všechny jiné ohledy.

— V knihtiskárně J. Otty vyšel právě „Almanach Matice divadelní“. Spořádali J. V. Frič a J. L. Turnovský. Do knihy vložena jest podobizna Bedř. Smetany.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 50 kr
na pul léta . 3 » »
na celý rok . 6 » »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . 1 zl. 75 kr
na pul léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. května 1881. ČÍSLO 15.

Z idyl mé tetičky.

Od *Fr. Heritesa.*

Obdržel jsem poštou svazek rukopisů. Byly to samé německé verše, čistě a bedlivě opsané na pěkný, teď stářím už zažloutlý papír. Probíral jsem se v nich celý večer. Jamby, trocheje a daktyly zcela pravidelné a bezvadný rým — ale onen ton, jímž psány jsou básně starých německých klassiků, které teď každý chválí a nikdo více nečte, leda snad literární historik.

Tetiny verše byly tak šťastny, že nenalezly nikoho, kdo by jim byl pomohl v roucho tiskařské černi; zůstaly rukopisem. A zůstaly tak jejím výhradním a nejvlastnějším majetkem, jejím zvláštním a svatým světem, jehož kouzlo nikdo nerušil shovívavým kritickým úsměvem — byly potěchou a posilou ubohému ženskému srdci v života divokých bouřích, byly hvězdou, povznášející zmořenou, uštvanou duši nad zmatky osudu...

Moje tetička jest stařena s vlasem již řídkým a bílým jako sníh, s tváří zbrázděnou a okem hasnoucím. „Každou chvíli může dostaviti se anděl boží a zaklepati na mé čelo i odnésti duši mou na svých neviditelných křídlech..." četl jsem z dopisu ke mně, který objevil jsem mezi listy verši popsanými. Abych přijal je, píše mi dále třesoucí se již a špatně čitelnou rukou dobrá teta, ty plody ducha jejího na památku a tak vlídně jako jsem kdysi, před lety, když úsměv dětský hrál ještě na mých rtech naslouchával jejím báchorkám a povídkám.

Stařenka udeřila v mém srdci na struny, které se rozechvějou vždy...

Počal jsem odkaz její čísti zcela jinak. Zdálo se mi, že jsem malý hošík a sedím uprostřed svých bratří, mezi námi v starobylé lenosce teta Marie jako drahokam prstenu, jejž jsme tvořili kruhem kolem ní. Shlížíme k ní s dechem zatajeným a s očima planoucíma... ach, jedny z těch očí, ty, jež nejvíce se leskly, nelesknou se více... nehybně přitiskli jsme na ně víčka... a jak se valily pak na rakev sypké hroudy! Těmi neprohlednou více ty zlaté hvězdy...

Četl jsem čím dále s tím větší zálibou. Znenáhla těžkopádná forma veršů přestala mi vaditi, jako jsme kdysi snadno zvykly si tetiččinu drsnému, málo zvučnému hlasu — sledoval jsem s napnutím a uspokojením myšlénky skryté v staromodním tom rouchu, blesky tvůrčí síly, šlehající z každé řádky, vždy víc a více mě rozehřívaly.

Škoda vás, přeškoda, abyste dřímaly ve schránce mých památných věcí — krásné a skvostné vy myšlénky! Škoda vás přece, abyste zhynuly!

Nemůžete ovšem spatřiti více světla v té podobě, kterou vám dala ta, jež vás stvořila. Nikdo by vás teď ani nečetl — staré verše. Ale oděju vás v roucho nové, pláštěm moderního našeho slohu a ozářím vás naším českým zvukem!

Jednou snad i tato forma, v níž přetvářuju zastaralé ty verše, sestárne a čtenáři příštích pokolení stane se také zas odstrašující...

Vybírám z tetiných rukopisů několik motivů ze svazku nadepsaného „Idyly".

I. Prázdná kolébka.

Mladá paní časně ráno objevila se v okně. Bylo léto. Nemyslete, že vykreslím před očima vašima krajinu osvětlenou kouzlem slunečních paprsků, pomocí zpěvu ptačího a vůně květin.

Okno, z jehož rámce hezké poprsí paničky se vynořovalo, otvíralo se na náměstí malého města. Nevlnily se tu sice mraky prachu a uhelného kouře, jaké se v onu roční dobu valívají po ulicích velkoměstských, ano z blízkých lesů zanášel sem ranní větřík i dosti svěžího pryskyřicového parfumu — ale v celku byla vyhlídka z okna jednotvárná, nudná a nebylo zde barev, jakých jste zvykli vídati na obrazích, představujících vám venkov. Zeleň zastoupena byla hlavně sporou travkou, která k mrzutosti městské rady vypučela ze skulin dláždění a pestré, živé barvy, jež smávají se na vás z luk a zahrad, sevrkly se na několik tu a tam z okna vykukujících pelargonií a fial, kolem nichž poletoval zbloudilý motýl bělásek, umořený hladem a uličníky.

Nescházel k venkovskému motivu také ani ptačí zpěv — hvízdot kosa rozléhal se příjemně tichým vzduchem; avšak zpěv nepřicházel z hustého křoví nebo z korun kvetoucích stromů — ubohý zpěvák poskakoval zasmušile po dvou špinavých bidélkách těsné klece a tučnou snídaní, na jaké pásli se snad právě bratři a soudruzi jeho na svobodě, proměnila civilisace, jíž stal se, upadnuv do zajetí, účastným, v hromádku strouhané mrkve a několik uměle vypěstovaných moučných červů.

V celku, jak vidno, nebyl obraz, který rozkládal se před očima mladé paní, přes příliš vábným ani překvapujícím. A přece nehýbala se dlouho od okna, a odešla-li na chvíli, znova se vracela. Ovsem dělo se na náměstí dosti znamenitých věcí, které i do oken sousedních domů vylákaly mnohou Evinu dědičku — — běžel po náměstí pes, jehož ostýchavé plížení se kolem domů nepřipustilo pochybnosti, že jest v městě cizincem; také se hned houf domorodých psů naň vyřítil, i strhla se zajímavá rvačka — jel tudy kočár vrchnostenského pana rady s párem dobře krmených šimlů a kabátem s červenými výložky na kozlíku — chlapec, běžící v rozpustilých skocích po dláždění, klopýtl o kámen a převalil se do louže — služebná důchodňovic objevila se, nesouc něco v bílém ubrousku — — patří to paní kontrolorové, ležící v šesti nedělích, anebo snad jest to dar k svátku?... Svatého Dominika! Kdo pak se v městě jmenuje Dominik?... Trapné napnutí zračí se na četných tvářích i na ulici i v oknech domů... Služka zamířila do hrnčířské ulice... otázka jest šťastně rozřešena... tedy — paní kontrolorové! Obligátní dost — není pochyby! Milostpaní se dává poroučeti a táže se, jak se vynachází milostpaní a to maličké!... Dobře se vynacházejí — toť patrno — služebná už je zpátky — ubrousek má pěkně složený a tiskne ho k ňadrům... nu — od cesty mnoho nedostala! — tuze velké štěstí nezáří jí z tváře — z kontrolorovic vůbec ještě nikdo nezbohatl — však oni důchodňovic také nejsou zrovna...

Ale co pak se stalo?... Kontrolorovic Marjánka běží za důchodňovic Kačenkou! Proč pak asi? Proč? Proč?... Otázka stává se naléhavou, zrovna kabinetní. Sám pan purkmistr vyšel z krámu a okem zkoumavým měří situaci... Co se to děje? Co se to děje?...

Mladou paní u okna však tyto pro maloměstský svět tak nepochybně významné události a důležité otázky nezajímaly. Její krásné oči, které se manželu jejímu staly osudnými, spočívaly výhradně na rohu náměstí, jakoby odtud něco očekávaly, jakoby tam po něčem pátraly.

„Vždyť tvrdil zcela určitě, že vyjede po půlnoci a ráno bude zde — —“ pravila, obrátíc rozmilou hlavičku, když se byl z hloubky pokoje ozval poněkud rozladěný baryton.

„Ale prosím tě, ženo...“

„A teď nejede a nejede — nepřiváží...“

„Prosím tě, drahoušku — vždyť se snad dočkáš... Snad není tak nakvap? — — Ha-ha-ha-hahaha... ten vtip se mi podařil — hahaha...“

„Muži! — vyprosím si...“

„No! — No! — No! — —“ zanotoval baryton, provázeje ta slova chlácholivým mlaskáním.

„Myslíš, když jsi ženat...“

„Že si můžeš všecko dovoliti! A zatím jsi otrok! — otrok! — otrok! — —“ doplnil manžel v rozmaru výborném.

„Příliš nesnesitelným, zdá se, že ti nebylo — to otroctví!“ — odpověděla ženuška s úsměvem, pohlednouc do zrcadla na svou vlastní hezkou tvář. „Kdyby jen už přijel! — vzdychla pak a nahnula se znova z okna. „Nemohu se opravdu dočkati. — — Nejede! Nejede! — — Snad se mu nepřihodila nehoda!“ — zabědovala pak.

„A teď raději pojď už snídat!“ — Baryton stal se teď trochu zase bručivým.

„Ach — byla bych málem na všecko zapomněla...

„Takové jste, vy ženské všecky! Co si jednou vezmete do hlavy...“

„Mlč už — mlč! — Hned přijdu! — Hned! Zdá se mi, že přijíždí.“

„Ale vždyť nemohu čekati — musím do kanceláře...“

„Slyším hrkot kol — a jest to vůz těžký! To není kočár — — slyšíš?...“

„I ať je to třeba trakař! Dej mi už s tím...“

„Muži — tak ty tak! Ty tedy nejsvětější mé city...“

„Pro boha tě prosím, ženo...“

„Mou jedinou radost — mé všecko...“

„Ale ženuško...“

„Šlapeš nohama...“

Uhodnete, že následovala známá scéna s manželského ráje, začínající hojnými slzami a vzdechy slabší strany a končící, po úplné kapitulaci silnější polovice vzájemným smířením. Takové malé šarvátky objevují se čas od času v každém, i v tom nejjasnějším manželství a působí blahodárně, jako bouřky a dešťové přeháňky osvěžují parno letních dnů.

Snídaně odbyta v záři nejteplejších paprsků rodinného štěstí. Milostpaní v dnešní roztržitosti zapomněla sice manželovu kávu osladiti a svoji za to osladila dvakráte — ale manžel vzal si s ženiných šťavnatých rtů dostatečnou náhradu. Také byla sklenice s vodou převržena na čistý ubrus a shledáno, že smetana hanebně se srazila, ano objevilo se, že u kabátu včera utržený knoflík, ač o to důrazně požádáno, šťastně přišit nebyl — avšak manželův dobrý rozmar dovedl i tato povážlivá úskalí domácího míru šťastně přeplouti.

Prozpěvuje si pololhlasně veselou písničku, odešel do kanceláře. Na prahu úřední budovy obrátil se a spatřiv ženušku u okna, adressoval jí pravicí němý pozdrav a usmál se na ni s touže vřelostí a láskou, s jakou smával se tenkráte, když nyjícím jsa milovníkem a bezplatným soudním praktikantem, obcházíval dům budoucího tchána svého jenom ze slušné vzdálenosti.

Avšak paní adjunktová dnes nesledovala více kroků svého manžela, tak jako tenkráte sledovala každý pohyb svého zbožňovatele — nelze zamlčeti, že dnešního dne onen projev manželské něžnosti docela jí ušel... Ano, dnes zůstavil ji téměř lhostejnou i okamžik, v kterém její milovaný Karel zmizel už v průjezdu soudního domu a na celé dlouhé čtyři hodiny zapadl s nebe útulné domácnosti za mračna kancelářského prachu...

Po náměstí pomalu pohyboval se těžký formanský vůz přikrytý plachtou. Vozka ve vysokých botách a s nosem pivně zarudlým vykračoval si, kouře, vedle koní, švihaje bičem do vzduchu — aniž by však tím vážnost pochodu zkušených šimlů dost málo byla utrpěla.

Kola s hlasitým drkotem slézala kamenné kopce, jimiž náměstí města našeho jest dlážděno. Mladá paní u okna sledovala s úsměvem zářivým zdlouhavý jejich pohyb. Mířila přímo proti ni. Konečně dorazil povoz pod okno a zastavil u domovních vrat.

Z okenního rámce ztratilo se mžikem milostné poprsí; paní adjunktová, s obnaženou hlavou, bez čepečku, stála již dole, u vozu.

„Proč pak jste se tak opozdil?...“

„I — i tento —“ odpověděla dýmka, vypustivši kotouč vonného kouře.

„Čekám vás od šesti hodin — vždyť jste řekl, že o půl noci vyjedete...“

„I — i — hm...“

Zajímavý dialog pokračoval chvíli v této živosti s jedné a spartanské skorem řízností s druhé strany. Vozkovy hrubé ruce zaměstnávaly se zatím zastrkováním biče do košatiny a ukládáním dýmky do kapsy s důkladností členům stavu toho, k němuž vládce jejich náležel, jaksi vrozenou. Pak octla se poblácená bota na kole, vtáhla za sebou pomalu druhou botu, jedna po druhé pozdvihla se do košatiny — —

„Jen honem — pane Mates! Prosím vás! — Vždyť se nemohu dočkati! — Kam pak jste ji uložil? Jen jestli se cestou neodřela? — — A je-li jen na ořechovo a ve dvou odstínech? — —“

Mates učinil nezdařený pokus, aby ohromnou bednu ucpávající vstup do vozu odstrčil.

„Pro boha! Snad ji ani nevezete, Mates?“ —

„I — i — —“

Bedna za pomoci přistoupivšího muže s lihově planoucíma očima složena s vozu — Mates zmizel pod plachtou. Vrzot beden, úpění žoků, rachot železa, cinkání podkov na botách, krchlání a funění ozývalo se ze vnitř — konečně objevily se hrubé ruce šťastně zase na světle.

Mladá paní zatleskala rukama.

Nepozorovala, že všechna okna na náměstí proměnila se v lóže, z nichž celé skupení diváků k ní pohlíží s podezřelými úsměvy. Nevěděla také, že tam, v onom okně naproti za hradbou květinových hrnců nejvytrvalejší z jejích bývalých zbožňovatelů míří přímo na ni dalekohledem. A přece tvář její zarděla se jako dozrávající broskev...

Klisny pohříženy byly brzo v příjemný polospánek; nebylo ani třeba vetitelova „stůj, stará“, aby žádná z obou se nepohnula. Nicméně opakoval Mates několikrát ještě své napomenutí — „stůj, stará! — pr! — prr!“ — než slezl s vozu a — „prr! — prrr!“ — polehtalo opětovně sklopené koňské uši, než zmizel pán jejich z ulice v průvodu paní adjunktovy i kuchařky Barušky, která sběhla také dolů se schodů, uhřátá, s vařečkou v pravici a levicí udržujíc bujné vlny ňader v patřičných mezích.

Rudý nos a lihově planoucí oči vrátily se šťastně také zas z domu.

Koně vyrušeny na okamžik z dřímoty i přinuceny hlasitým hi! hi! a odkašláním zatáhnouti vůz o několik kroků dále. Zastavily před krámem sousedního kupce a brzo počaly na novo klesati v náruč příjemných snů, v nichž před očima jejich snad vznášely se mraky vonného sena valícího se v ohromných otýpkách do čistého žlabu, jejž koňská jejich fantasie do prázdna těsně před nozdry jim kreslila — snad spustil se z oněch mračen také hojný déšť zlatých krůpějí, chutných ovesných zrn — — — Nevím proč by také kůň nemohl ve snu kochati se v ideálech, jejichž splnění střízlivá skutečnost zarputile mu odpírá.

Držitelé lóží, pokud nezmizeli vůbec, obrátili již pozornost svou k věcem a událostem jiným, jež v pestré směsici střídaly se na náměstí po celý den ano i dalekohled skrývající se potměšile v sporých květech protějšího okna obrátil jinam ostří svých skel — nemůžeme zatajiti, že byla to kypící venkovská kráska s velkou rukou, širokými zády a vábivě z vln krátkých sukní se vynořujícími svalnatými lýtky, jež přivábila k sobě střely slídivého toho myslivce.

Scena změnila se; opona spadla a zastřela sceny další před maloměstským světem.

Nám však dovoleno buďiž vystoupiti po schodech a otevříti tiše, bez zaklepání dvéře adjunktovic kuchyně.

Baruška rozvěšuje právě na okno mokrý hadr, aby dle — jinak jí snad neznámého — zákona o absorbci plynů, vtáhly se do něho páry valící se od plotny a šířící po celé síni potpouri různých vůní, od libezné silice vyvinující se pražením cibulky, přes delikátné aroma pražené jížky, až do nepřekonatelného parfumu, jenž rozteče se mžikem s plotny, vyteče-li vařící smetana na rozžhavené pláty.

V prostřed kuchyně a v prostřed dýmu stála paní adjunktová s tvářemi jako plné svěží růže, zarosené sprchem rosy, jež se byla vyronila z jejích štěstím zářících očí. A ty oči neodvratně upíraly se na to, co od rána bylo předmětem panina nepokoje, jejího očekávání, na — kolébku...

Jaké city! Jaké myšlénky! — Pohleďte na to smavé čelo vroubené věncem plavých kadeří a stopujte zde krásy toho světa, jenž rozestřel se tam za ním! Pohleďte na ty bílé ruce, tisknoucí se k ňadrům a chvějící se slabý odlesk slastného toho chvění, jež v onom okamžiku pohybovalo srdcem ukrytým za těmi cudnými ňadry!

Prázdná kolébka! — Několik prkének zbitých dohromady — ale jaký jejich význam! Mladá paní vidí v nich věštkyni neznámého štěstí. Zdá se jí, že celý život její dosavadní nebyl ničím a že pravá blaženost počíná teprve svítati — není ještě jasno, jest před ránem, ale ona cítí v srdci již celou rozkoš, celý půvab příštího dne...

Naděje, radostná a nedočkavá touha víří její bytostí, plní celou její duši.

Mladá paní nevyrušila se dříve ze snění, až když pádné kroky ozvaly se po schodech a chvíli na to objevila se ve dveřích manželova hlava.

Pan adjunkt stanul na prahu. Z očí jeho šlehl blesk, rty stáhly se k úsměvu a nad očima sbíhavé vrásky, jež brázdily obyčejně jeho čelo, vyjasnily se mžikem. Učinil krok ku předu a zas se zastavil. Oko zalesklo se ve třpytu nenadále vytryské slzy; prsa počala se bouřlivě dmouti.

Manželka octla se těsně před ním a uzardělá spočinula na jeho mužných prsou —

Myslím, že Baruška byla by mohla kuchařské své umění na ruby obrátiti a zahájiti snad oběd nemastným brachem i skončiti přesolenou polévkou. Mladí manželé nebyli by zajisté ani to spozorovali. Jídla odnešena se stolu skorem tak jak byla přinešena — adjunktovic toho dne, zdá se, vůbec pozbyli smyslu pro všechny pozemské věci. Panu adjunktovi přihodila se dokonce neslýchaná věc, že totiž úřední hodinu zmeškal a strany shromážděné v kanceláři nemohouce dočkati se svého soudce, byly by málem na vlastní pěst pokusily se již o uklizení sporné otázky, jež je sem přivedla.

Kolébka umístěna v pokoji těsně k postelím, a když manžel konečně z domu se přece vypravil, vysypala se z náručí Barušky na kuchyňský stůl kopice jemného peří, a osiřelá ženuška jala se nacpávati je pečlivě do ma-

*

lých peřinek. Pak vyňaty ze skříně vůní rozetek prosáklé povlaky a za chvíli trůnila jejich libě páchnoucí běl v nitru kolébky.

Sama Baruška usmívala se spokojeně dívajíc se na ty drobné polštářky ověnčené hebkými krajkami s propletenou jimi růžovou pentlí. Ano, moudrá ta osoba, mající za sebou již dávno jaro života, dočkavši se v počestném panenství málem čtvrtého křížku, dala se s milostpaní do hraní s košilkami, kabátky, čepičkami a jiným plátěným zbožím miniaturního střihu, rozkládajíce je po stole, po seslích a po postelích, rozbalujíce je a zase skládajíce.

Hlava rodiny vracejíc se z kanceláře, utrhla zvonek u dveří nemohouc nikterak domů se dozvoniti, ani doklepati, ani dovolati. Přivítala služebného strážce své domácnosti, když konečně přece přišel otevřít, slovy ne příliš pochlebnými, a cesta kuchyní označena byla mrzutým bručením.

Ale vstoupiv do pokoje pan adjunkt vyjasnil mžikem tvář a brzo počal i Barušku vlídnými úsměvy dařiti. Stydím se skorem říci, že tento vážný muž, s plnovousem a brejlemi na nose, súčastnil se prohlídky dětského prádélka, dávaje tu a tam znalecké pokyny a projevuje často svůj souhlas, místy ani s nadšeným obdivem se netaje.

Večer objevily se hlavy manželů adjunktovic těsně k sobě nakloněné, v okně otevřeném na náměstí i vystoupili tak jaksi zase na maloměstské jeviště. Dům jejich stal se opětně předmětem zvédavého pozorování, aniž však oni sami toho si všímali. Zdá se, že pohříženi byli zcela v sebe, a mimo štěstí vlastní nebylo pro ně jiného ničeho na světě.

Nemám práva vyzraditi, co šeptali si na vzájem a co svěřovali večernici bledící na ně s výše kouzelným svým leskem. Zavřením okna mizejí také i před námi v samotě manželského ráje. —

Jedné noci putujíce od „zelené žáby" bodří maloměšťáci spatřili v oknech adjunktovic podezřelé světlo, které vyvolalo četné náhledy a kombinace. Světlo míhalo se a stíny několika osob přebíhaly osvětleným prostranstvím. Ráno pak první sluneční paprsky, které do pokoje mladých manželů vnikly, pozdraveny byly pronikavým křikem ozývajícím se z kolébky. Dostalo se jí obyvatele.

V blaženém rozechvění stál otec nad oživenou pojednou kolébkou. Nemohl nasytiti se pohledu na tu malou hlavičku a ty bílé oblé ručky vykukující půvabně z nitěných rukávků. Jeho vlastní krev koluje v outlém tom tílku! Vědomí to zachvívalo každým jeho nervem a bouřilo jeho tepny k zrychlenému tlukotu. Jak bude milovati je, to dítě své, chrániti od pohrom všech, kterak vynasnaží se, aby životní pouť mu usnadnil . . .

Matka s bezměrnou radostí četla myšlénky z manželova čela. Jakž teprve ona bude je opatrovati, své zlaté robátko, ve dne v noci opatrovati, sytiti mlékem prsou svých, v bdění i snění na né mysliti . . .

Byli oba šťastni. Kterak nevýslovně byli šťastni . . .

Avšak když slunce venku na nebi dostoupilo své výše, počala obloha štěstí jejich zahalovati se. Následovaly chvíle jsoucí jim mukami, hodiny podobající se jim věčnosti.

Než den se sklonil, drobounký pozemčan odstěhoval se tiše do zemí neznámých, ale zajisté lepších, krásnějších; dech smrti dotekl se malého čelíčka a udusil pod ním zárodky vznikajících myšlének; prst boží zavřel navždy sotva procitlá očka . . .

Kolébka osiřela.

Obyvatele jejího uložili k oknu, na tvrdý stůl, rozsvítili lampičku u nohou a k hlavě postavili krucifix; pestrými letními květy posypali tílko nevinného spáče.

Pak odnesli jej z domu, na hřbitov do země.

Kolébka odestlána, peřinky schovali — byla zase prázdná. Prázdná kolébka! Několik prkének zbitých dohromady a vyleštěných z venčí. Prázdná jako byla před nedávnem — s ní nestala se změna. Ale jak teď mluvila ta prázdnota! — —

Dlouho nemohli se s ní rozloučiti, s tou schránkou, jež byť i jen na chvíli hostila jejich dítě. Konečně přece odklidili ji, dali ji na půdu.

Stála tu mezi rozbitým domácím nábytkem a jinými nepotřebnými více věcmi, v prachu a na větru, nechráněna ani od deště. Ošklivý pavouk utkal si v nitru jejím sítě a povaloval se v místech, kde jednou zaleskla se dětská očka ve světle života.

Mladá matka pomalu se pozdravovala. Konečně, po dlouhé době, počala vycházeti z domu, ale krok její byl matný a tváře bledé. Město stíhalo ji na každé procházce svou dobře míněnou soustrastí. Oči její svítily matně a rty byly bez úsměvu.

Také pan adjunkt nemohl dlouho vybrati se ze své sklíčenosti; byl zarmoucen do hloubky duše, tichý, mlčelivý, a věrná Baruška pustila radostným překvapením hradbu talířů na zem, když ji přivítal jednou bručením, jakým jindy ji vítával.

Zima přišla. I pavouk zmizel, zhynul snad, aneb se ukryl někde ve skulině, aby čekal na jaro. Umělé sítě jeho protrhaly zimní bouře.

Znenáhla manželé počali zapomínati; nezapomněli, ale čas letěl přes jejich bolest a uspával ji šelestem svých křídel . . .

Jednoho dne octli se náhodou spolu na půdě. Spatřili kolébku. Sníh byl napadal do ní a naplnil ji vysokou vrstvou, jakoby vystlána byla čistými bílými peřinkami. Mladá paní dala se do pláče a také pan adjunkt odvrátil se kvapem v jinou stranu.

Obraz mrtvého miláčka vynořil se před zraky jejich, a matce zdálo se, že chová jej živého, kvetoucího, v náručí a zdálo se jí nejinak, než jakoby měla uložiti jej do kolébky a zabořiti hebké jeho tělíčko do zvoucích těch peřinek.

Avšak slzy stekly po tváři a před očima se vyjasnilo — klam zmizel a proměnil se v skutečnost; náruč matčina byla prázdná a teplá vábivá peřina proměnila se v studený, mrazný sníh . . .

Z očí mladé paní vytryskl znova proud slz; žal nevýslovný sevřel její srdce — a v tom žalu, v té bolesti, v tom smutku duše své vztáhla ruku po manželově pravici . . .

Chopil se jí v rozechvění té ruky; chopil se láskyplně milé hlavy; vášnivě vztáhl k prsům ženino tělo . . .

Žádný z obou nepronesl slova — —

Na tvářích paní adjunktové počaly opět již pučeti růže . . . Město sledovalo toto faktum s obvyklou zvéda-

vostí a v celku s uspokojením. Mohu snad pomlčeti o některých nepříznivých kritických projevech, o kráse oněch růží — přicházely vesměs z tábora slabšího pohlaví. Strana druhá, silnější, svorně závodila v obdivu mladé paní a s potěšením zadívalo se každé mužské oko na její znova rozkvétající svěží půvaby. Zejména dalekohled naproti často po celý den nehnul se z místa, závistivě upíraje se do oken, v nichž objevovalo se někdy poprsí švarné paničky.

Bylo jaro. Všude bujný mladý život. Po stráních, na lukách i v lesích — jediné veselí. Radost přírody vzbuzuje vždy ohlas v lidských srdcích.

A jaro bylo zase vystřídáno letem. Na mezích kvetly celé záhony modrých zvonkův a bílé kvítky konvalinek ve stínu buků dozrávaly v hrozny červených jahod. Kukačka přestala dávno kukati, opustila olšové naše houště odletěvši daleko za moře, do zemí palmy.

Jednoho dne zabloudila paní adjunktová opět na půdu. Přišla s Baruškou, která složila nůši z objemných ramen a jala se rozvěšovati mokré prádlo, hopkujíc od provazu k provazu a otřásajíc těmito prostocviky mocně domovním krovem.

Mladá paní vzdálila se od ní. Pojednou stála před kolébkou.

Sníh dávno z ní beze stopy zmizel a také zbytky pavučiny s sebou odnesl; na dně sedělo několik zlatých mušek — to byl všechen život.

Paní sepjala ruce na prsou i zamyslila se do minulosti. Jaké upomínky letěly její hlavou, otřásaly jejím srdcem... Prázdná kolébka!...

Cítila v duši nesmírnou bolest.

Ale tou bolestí počaly pojednou proplétati se jiskry jiných citů...

Sluneční paprsek prodrav se z mraků pokrývajících venku oblohu, přiletěl a rozložil se v duhové barvy na stěnách kolébky.

Kterak v té nadějné úsměvné záři duhy dojímala dnes mladou ženu prázdná kolébka. .

Abramova sestra.

Napsal *Jan Červenka.*

Nad šedá temena hor vyskočilo slunce a mlha kvapem snesla se dolů v údolí.

„Abrame, vstaň, zdá se mi, že slunce již vyšlo... Slyšíš!... Abrame!“ volala žena, zvedajíc se s vyschlého drnu a hmatajíc kolem sebe. „Abrame! Slyšíš! Slunce již hřeje, vstaň!“... Při tom zvedla ruku do výše, dlaní proti slunci, jakoby zachytiti chtěla teplý jeho paprsek.

Při posledních slovech ženy vzpřímil se mladý, osmahlý muž s tvrdého drnu, zakrývaje si rukama oči. Náhlé, oslepující světlo, odrážející se od bílých, zasněžených temen hor jej oslnilo.

„Co jest, Saro?“ tázal se překvapen.

„Jest ráno!“ odpověděla ona. „Půjdeme, podej mi hůl!“

Mladý muž se zatím zpamatoval, srovnal svůj chatrný, ošumělý šat a pomohl mluvící ženě vstáti.

„Jak krásně hřeje to slunce!“ šeptala ona, opírajíc se o hůl a obracejíc tvář přímo proti jeho paprskům. Průhledná, chvějící se víčka jejích očí byla otevřena a nepohnula sebou... Sara byla slepá!

„Vidíš nějakou ves, nějakou chatu, Abrame?“ tázala se žena dále. „Zde je tak smutno, ticho... Mluv něco, Abrame!... Jak dlouho budeme ještě klopýtati po těch horách?... Jsme ještě vysoko a údolí ještě nevidíš, Abrame?... Ó Bože, Bože! Mluv... A žízeň mám!“

„Buď trpěliva, Saro, neumdlévej. Bůh náš nás provází. Jsme ještě vysoko a do údolí daleko .. Vidím je daleko pod námi v mlze. Stiš se, Saro, jen několik ještě krokův a žízeň uhasíš, jsme blízko potoka.“... mluvil Abram, snaže se upokojiti slepou svoji sestru.

Kráčeli dosti rychle, pokud nohy slepé Sary dovolovaly. Slabý vítr provázel je roklinou, jíž postupovali, a větve řídkých borovic kývaly se jim nad hlavami, zvolna, zticha, bojíce se je vyrušiti z jejich snění. Čím dále kráčeli, tím zřetelněji jevily se stopy vracejícího se jara. Šedá skaliska i černou, písčitou hlínu vroubil již nově pučící mech a z drnu vyrážely slabé stonky trav.

„Ó Saro!... Že nemáš očí, abys viděla tu krásu!“ řekl po chvíli Abram, zastavuje se a pohlížeje útrpně na svoji sestru. — „Jsme u potoka; slyšíš, jak šumí? — Ó že nemůžeš spatřiti jeho čisté vody!... Stůj, Saro... podám ti vody, stůj!“

„Nemám žízně!“ odvětila úsečně a rychle slepá žena. „Pojď raději, mám — hlad!“

Abram pohledl prosebně k nebi a neodpověděl; podal jen ruku nespokojené sestře a vedl ji pozorně úzkou stezkou.

Ale sotva že učinili několik kroků, zastavila se Sara sama a obracejíc tvář k bratrovi, řekla srdečně a klidně: „Vraťme se, mám přece žízeň... a ty také, viď, Abrame?!... Viď, že se rád napiješ,... pojď, pojď!“

Ruka její sáhla do vzduchu, chopila se ramene bratrova a táhla jej nazpět. Abram ani nehlesl a podvolil se klidně vůli sestřině.

U potoka sedli oba na vyčnívající kámen, napili se, — a jenom voda, průhledná jako křišťál, nezkalená posud jarními dešti, šuměla a hrčela u jejich nohou, spadajíc dolů se strmé skály a vinouc se kvapem křivými roklemi. Na široký balvan proti nim zachytil se hustý břečťan, zeleným košem lesknoucích se listů jej obtáčeje, a za ním v šiku strměly útesy skalní, vždy vyšší a vyšší, se štíhlými kmeny borovic na mohutných plecech.

To bylo ono místo, kde Abram, spatřiv je, zavzdychl nad slepou svojí sestrou.

„Abrame, jaký je dnes den?“ otázala se náhle Sara.

„Pátek.“

„Vím, ale jinak...?“

„Passah!“ odvětil tázaný.

„Passah! Přejití Hospodinovo...“ šeptala Sara, skříživši ruce na prsou a kývajíc hlavou. „Bedra svá pře-

pášete a obuv míti budete na nohách, držíce hole v rukou, a jísti budete pospěšně. I půjdu přes zemi egyptskou noci té a budu bíti všecko prvorozené.' — Slyšíš, Abrame? To řekl Hospodin Bůh náš, a já mám hlad... Dva dny již nepožili jsme sousta. O, proč nepobil všecky Hospodin!"...

„Saro! Ty se rouháš! Stiš se, ať nestihne ještě větší trest naši hlavu!" prosil bratr. „Buď trpěliva... a vstaň, půjdeme. Den rychle ubíhá a údolí jest ještě daleko!"

Sara vstala mlčky, přejela rukou tvář a dala se klidně vésti skalní stezkou. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Rodina Abramova bydlívala v Sasích, ve vsi na úpatí hor. Starý Abram snažil se všemožně, aby zvelebil statek svůj, ale Bůh ví! od těch dob, co narodila se mu slepá Sara, jakoby kletba spočívala na jeho domu. Marná byla všecka práce! Statek se tenčil stále, a když stará Sara, manželka Abramova, dvě léta po narození syna žalem a nářkem nad neštěstím i slepým dítětem svým duši vypustila, jakoby všecko štěstí bylo se vystěhovalo z pod jeho střechy.

„Ó kletba Israele spočívá na nás! Čím jsem se provinil, že Pán v hněvu svém na mne zanevřel?!" běďoval starý...

A léta plynula rychle. Veškerá přičinění byla marná, a když jediný, ještě příliš mladý syn po smrti otcově nastoupil vládu nad skrovným dědictvím, nevedlo se o mnoho lépe.

Mladý Abram chodíval po okolních vsech za obchody a slepá Sara trávila smutné dny své v opuštěném domě.

Jednou v létě z večera, když červánky na obloze již vyvstávaly, seděla slepá Sara u otevřeného okna, čekajíc bratra. Slyšela, kterak stáda z polí se vracejí, slyšela večerní šum a ruch — a bratr posud nepřicházel, ač slíbil, že vrátí se před západem slunce, jako vždycky činíval. — Křik ve vísce zvolna usínal, již bylo úplné ticho a bratr se posud nevracel. Sara, jakoby cítila tajemnou tu tíži tmy, povstala od okna a roznítila v krbu oheň, chtíc připraviti skrovnou večeři. Když byla hotova, dobelhala se k svému loži a ulehla, myslíc, že jí tak rychleji čas ujde a že se spíše bratra dočká.

Ale unavenost její byla větší a silnější než vůle dávno již seslabené její hlavy, a než uplynulo několik vteřin, spojila se klidná její duše s tichem letní, opojivé noci a Sara usnula....

Té chvíle byl Abram ještě daleko ode vsi, vraceje se ze své denní pouti. Noc byla tichá, ale temná. Obloha zastřená mraky splývala s temnem noci, sotva že na cestu bylo viděti.

Abram spěchal. Věděl, že Sara jej čeká a že se asi chvěje bázní o sebe i o něj. Pospíchal kvapem nahoru do vrchu mezi poli úzkou, rozbrázděnou vozovou cestou. Pod vrchem, asi půl hodiny v dáli, ležela ves, jeho domov.

Abram nebyl ještě na temeni pahorku, když se mu zdálo, jakoby zablesklo se proti němu. Ale nebyl to blesk. Za malý okamžik na to zarděla se obloha nad ním, a proud jisker a žhavého dýmu vznesl se k výši za vrchem.

Abram se zarazil. Sotva že vydechl zděšením, když spatřil ten ohnivý sloup před sebou.

„Hoří!" vykřikl. „Rychle na vrch, zdá se mi, že jest to u nás." A jako postřelený jelen dal se v úprk, nevšímaje si brázd ani svahů, přes netknutá ještě pole hnal se skokem, obilím, travou i struhami, přímo na temeno vrchu, a jako přimrazen stanul tam s výkřikem: „Ó běda, Abrame! — Saro! — Saro!" — —

Pak znova dal se v běh, rychleji ještě než dříve, proud vzduchu teplý ovanul jej, rozproudil se v prudký vítr, stavě se mu v cestu a trhaje listy s větví rozhoupaných stromů.

Křik, praskot a sykot plamenů, šlehajících směrem proti němu, jej omámil. Nevěděl ani, jak dostal se do vsi. Divoký, vzteklý křik přivítal jej tam, několik pěstí jen ucítil na své hlavě, několik ran v bok a surových kopnutí, provázených klením a láním a klesl bez ducha k zemi.

„Ah! Žide, zloději! Teď padneš, když jsi nás okradl, vypálil!" řvali vesničané, derouce se naň. „Tu slepou Saru tady nechá samu! Vstaneš!" sípali vztekem. „Hasit půjdeš!" A veliká hruda padla mu k nohám. Však Abram sebou nepohnul. Ani prsa dechem se nezvedla. Pak chopily se ho dvě silné, svalovité ruce a velitelským: „Nechte ho! Nemůže za to!" odnesl jej rychtář Sack do své stodoly....

Teprve k ránu probral se Abram k životu. Sara seděla u něho, držíc ruku jeho v ruce své. V její vlasy, včera ještě černé, jakoby sníh napadal, v tváři bledá, zapadlá, s výrazem hrozných, nevyslovitelných muk. Cítíc, že bratr dýchá, sklonila se k němu a šeptala: „Abrame, neumírej! To je kletba Israele!" Bratr otevřel oči, zvedl zvolna hlavu a klesl sestře v objetí. — — — — —

Když Sara večer, čekajíc na bratra, ulehla myslíc, že přemůže tíži spánku, a usnula, nemohla ovšem spozorovati, kterak z krbu, v němž roznítila oheň, vypadlo několik žhavých uhlův a kterak plaménky jich zvolna se šířily, zasahujíce již v zásobu suchého chrastí pod bratrovým ložem.

Rudé a žlutavé plaménky poskakovaly nad smolnými snítkami, pomalu spojovaly se v jedno, zapraskaly a zaplály veselým ohněm. Za chvíli chytla i sláma v bratrově loži a plamen vyšlehl mocněji.

Tu se Sara probudila. Z úst jejích vydral se zděšený výkřik, když slyšela praskot a pocítila dým. Ale přece zbyla jí duchapřítomnost. Slepým poskytla Prozřetelnost ostrovtip ducha u větší míře než ostatním, v náhradu za zrak...

Dvéře posud nehořely. Sara hmatala po zdi a dobelhala se dýmem až k nim. Pak otevřela rychle a vyšla ven. Na první její pokřik nikdo se neozval. Ves pohřížena byla v úplném spánku. Volala dále, křičela, pokud hlas jí stačil, třesouc se hrůzou a pobádána praskotem ohně, jenž vířil již po celé světnici a šlehal i oknem, a zase zmlkla a naslouchala.

Tu vzbudil se i soused, vyběhl z chalupy, jeho zoufalý výkřik rozlehl se tichou nocí a probudil nejbližší. Sara volala s ním. Pak ozvalo se bušení do vrat, zmatený hluk, pláč a nářek žen i dětí, na to chopil se jí někdo a odnesl ji někam, kam, to nevěděla, a přikázal jí: „Seď, ani se nehýbej!"

V malé chvíli stála celá ves na nohou a zmatek se zmáhal. Ale plameny byly rychlejší než lidé, kteří spěchali hasit. Střecha Abramova domu hořela jako pochodeň, s ní bleskem snesl se žhavý proud na sousedovu.

po ní dále a dále, a když přiběhl Abram do vsi, hořelo již pět vedle sebe stojících chalup plným plamenem. —

„Abrame, vstaň, neopouštěj mne!“ kvílela Sara, nemajíc slz, jimiž by mohla ulehčiti svému srdci... „Vstaň, Abrame, půjdeme žebrat!“

Na ta slova zvedl se Abram. „Jak sem přicházíš?“ ptal se. „Kdo zapálil?“

„Já, Abrame. To je kletba Israele!“ odpovídala Sara zmateně. „Jak sem přicházím? Nevím, haha,... hodili mne sem! Pojď, pojď, půjdeme žebrat, Abrame. Proklel nás Israel!“ — — Sara se vztyčila, pozvedla ruce do výše, rty její sebou pohnuly, jakoby chtěla mluviti dál, ale nemohla. Z její tváře sálal výraz hrozivý.

„Vstaň, Abrame!“ vzkřikla pak velitelsky a zavrávorala.

Bratr chopil ji v náruč a vyvedl ji na vzduch. Sám sotva kráčel, ale přece ji podporoval. Bylať jeho sestrou a byla slepá!

Sotva že překročili práh stodoly, obklopil je dav vesničanů se zaťatými pěstmi: „Pryč odtud, Žide! Paliči! kliďte se ze vsi!“ řvali. „Vypálili jste nás, když jste nás nemohli vykrásti! — — Než slunce vyjde, ať jste odtud... Táhni, Žide!“ a všecky pěsti zvedly se do výše. Na to nikdo nepomyslil, že byl Abram toho jitra sám žebrákem.

„Kletba na vás i na vaše syny!“ šeptala Sara.

Abram chopil ji kolem pasu a než slunce vyšlo, byli již daleko za vsí, zbaveni všeho, jen bídy a kletby ne!

Byli vyhnáni do světa bez cíle a bez pomoci, Sara, o deset let starší než bratr, byla slepá. Co zbývalo jiného než žebrati?! — Pracovati nemohli, jinak musil jeden z nich zahynouti. Tak obrátili se, kam je nohy nesly, a žebrali.

Ale děsná ona noc požáru nezůstala bez účinku. Rozum Abramovy sestry nebyl již tak jasným jako dříve. Kletba Israele tkvěla stále v její mysli a nedala se vytlačiti. —

Přicházely chvíle, kdy nevěděla Sara ničeho o sobě, mluvila zmateně v náboženském blouznění a klnula celému světu.

„Vyhnali nás, bídní, vyhnali! Každé sousto v ústech ať jim zkamení! Abrame, bratře, slyšíš! Nic nevezmeš od nich, od gojimů! — Raději hladem zahynu. Máme ještě bratry!“

Ale bratři nebyli tak štědří. Půl roku žebrali u jich dveří a umírali hladem,... a prošli již celou skoro zemi, v níž se narodili.

„Abrame!“ řekla jednou k večeru Sara, když odpočívali po dlouhé cestě, „zde není naše země, přejdeme hranice! Vstaň, půjdeme do Čech!“

Abram pohledl na sestru udiven, ale neodpověděl. Bylť uvykl poslouchati a neodmlouvati.

Na nebi již leskly se hvězdy a Sara stále poháněla bratra ku předu. Teprve druhý den na noc, když dostihli hor, podvolila se Sara domluvám bratrovým a ulehla na mech. Pak kráčeli opět dva dny, zastavivše se jednou v chalupě spoluvěrcově, kde se nasytili. To byl jich pokrm za celé tři dny a noci, až do té chvíle, kdy sestupovali od potoka k údolí.

Bylo již poledne, když dorazili k Podlesí. Malá tato ves ležela v údolí, ale ještě v horách. Nad ní ve výši zvedal se rozsáhlý vrch, porostlý lesem, a táhl se v polokruhu stále výš a výš, až v dáli pojil se se zasněženými horami. Druhá strana údolí skláněla se však příkrým, skalnatým svahem dolů k potoku, a jen několik sosen kývalo se na ní.

Abram prošel celé údolí, ale Žida nenalezl. Sara již déle než den ničeho nepožila a byla slabá. Že není v Podlesí Žida, říci jí nesměl, nebyla by od křesťana vzala do úst, a tu bylo se nejhoršího obávati.

„Posečkej zde, Saro!“ řekl Abram, stanuv před farou. „Půjdu dovnitř prosit. Máš hlad, viď, Saro, posečkej!“

Ale Sara chopila bratra za ruku a táhla jej zpět. Tvář její nabyla výrazu hrozivého, temná její chvíle přišla, šílenství se vracelo.

„Abrame, jest to dům Israele?“ tázala se pronikavě.

„Ano,“ odpověděl bratr.

„Tedy půjdu s tebou, nač mám státi venku; jest Passah a mám hlad.“

Abram vstoupil do domu, slepá sestra držela se jeho ruky a kráčela za ním.

„Proč se třese rámě tvé, Abrame?“ ptala se ho dále. „Ty jsi lhal, to není dům...“

„Nelhal, Saro, pojď jen dál a stiš se,“ prosil bratr, tiskna její ruku; „nelhal jsem!“

Sara umlkla. Bratr otevřel dvéře světnice a stanul na prahu s prosbou v očích. Nemluvil schválně, aby sestru oklamal. Farář seděl za stolem a jedl rybu. Bylť Velký pátek. Když spatřil žebráky, vstal od stolu, ukrojil dvě skývy chleba, položil mezi ně rybu, a podávaje chléb Abramovi, vtiskl mu do ruky peníz. „Jdi v Pánu,“ řekl pak a zavřel dvéře.

Sara ani nepromluvila, vyšla klidně za bratrem a stanula před domem. Bratr podal jí chleba i rybu, ona přijala obé a obrátila se tváří proti němu.

„Abrame, ty jsi lhal,“ řekla ledově. „Tak nepropustil by nás Israel!“

Abram se zachvěl, cítilť, že šílenství sestřino se vrací.

„Nelhal jsem, Saro, řekl prosebně, „jez, máš hlad!“

„Lhal jsi, pravím!“ vzkřikla slepá žena, „a lžeš opět! Hanba, Abrame, kletba nesejde nikdy s hlavy tvé. Hleď, nepožiju ničeho od gojima!“ a pozdvihši ruky, mrštila chlebem i rybou daleko v prach... „Pojď, půjdeme dále, zde není pro nás místa!“

Bratru vstoupily slzy do očí, podal sestře ruku a kráčel mlčky zpět. Hlavou projela mu myšlénka. Chtěl ji oklamati. Daleko široko nebylo zříti vísky a proto hodlal se zase vrátiti nazpět a přenocovati v Podlesí.

Ušli asi čtvrt hodiny, když se Abram náhle zastavil a shýbl se: „Hleď, Saro,“ řekl, „jaké štěstí, nalezl jsem peníz! Nyní nemusíme žebrati, bychom nezemřeli hladem. Pojď, Sáro. — Jak dobrý jest Bůh!“

Ale Sara pokývla hlavou, nastavila dlaň a řekla: „Podej mi jej, Abrame!“

Bratr tak učinil. Sara vzala peníz mezi prsty, pozvedla ruku a mrštivši jím za sebe, zvolala: „Zapáchá — rybinou! Hanba, Abrame, dnes lhal jsi již podruhé. Střez se!“ Pak dala se jím klidně vésti, nevšímajíc si jeho slov a mluvíc sama s sebou.

Bylo již k večeru, když dorazili velkou oklikou zpět zase v Podlesí. Slunce již nesvítilo. Hned po poledni přihnala se šedivá mračna a zahalila celou oblohu.

Když stanuli na jižní straně Podlesí, kde se údolí srázně k potoku svažoval, začal poletovati sníh. Mysl Abramova byla naplněna bázní. Poslední jeho naděje v oklamání sestry darovaným penízem byla zmařena. Věděl, že nevkročí nikdy pod střechu křesťana, její náboženské blouznění mělo nad ní větší moc, než zima, hlad a snad i smrt. Pod širým nebem nemohli však zůstati, nezbývalo tedy nic jiného, než — násilí.

Abram odhodlal se však ještě jednou, zkusiti vše po dobrém.

„Saro, padá sníh, je zima a ty máš hlad. Zde zůstati nemůžeme, sice zahyneme. Půjdeme prosit o nocleh.“

Sara neodpověděla.

„Jest již večer, blíží se noc, a křesťané mají také srdce, oni nás přijmou… pojď!“

Tu vytrhla se Sara z rukou bratrových, napřáhla berlu svou proti němu a zvolala: „Kletba tobě, Abrame! Kletba všem, kteří prokleli rod náš! Žebrati chceš u prahu těch, již nás zavrhli!? Pryč jdi ode mne! Mne Bůh můj zachrání… Je velký Hospodin! Jdi si, jdi, jdi, žebráku…. nechci jíti s tebou, kletba má tě provázej!“ Šílenství propuklo u ní v míře nejvyšší. Svaly v obličeji trhaly sebou zimničně a ona zmítala rukama kolem sebe, jakoby brániti se chtěla proti bratrovi.

Nezbývalo jiného, než užiti násilí.

„Tedy zůstaneme zde. Saro, posečkej… Snesu zatím chvoji a mech, abych ti lože upravil, … jsi slabá!“ úpěl bratr. Po těch slovech opustil slepou sestru a pádil do vsi.

V první chalupě se zastavil a prosil o pomoc.

„Ustelu vám v stodole,“ řekl majitel, slyše o šílené i neštěstí obou. „Pojďte, přivedeme ji tajně zadními vraty…“ a oba pospíchali k Saře.

Ta seděla chvíli, když bratr odkvapil, dosti pokojně. Ale když nepřítomnost jeho zdála se jí býti příliš dlouhou, jala se volati jeho jméno.

„Utekl jsi… haha!“ mluvila pak hlasitěji, neslyšíc jeho odpovědi.

V tom zdálo se jí, že slyší hlasy. Naslouchala a slyšíc i dupot kroků, propukla v smích: „Haha, proklet buď ten, kdo svalil kletbu na hlavu naši… Nepůjdu s tebou, Abrame, nepůjdu, nedostihneš mne!“

A vyskočivši, jala se utíkati, hmatajíc holí. Bylo děsno, viděti slepou tu ženu, klopýtající v běhu.

„Proklet buď kletbou Cherem, — proklet ústy sedmdesáti jmen třikrát velikého krále!“ křičela utíkajíc.

„Stůj, spadneš, Saro! Stůj!“ bědoval zoufale bratr, vida ji utíkati k svahu údolí.

Sara se obrátila, klopýtla a padla. Ale hned zase byla na nohou a pádila dále.

„Pohlcen buďiž jako Kora a sběř jeho,“ zněla děsná kletba její a odrážela se příšerně od skal.

„Stůj, stůj!“ mísil se v to žalostný pláč Abramův.

V tom okamžiku stála již Sara na svahu údolí.

„Spílání Hospodinovo usmrtiž jej! Zardousen buďiž jako…“ tu selhal jí hlas a ona klopýtla…

„… Jako Achitophel!“ zasípala v pádu.

„Saro!“ zasténal Abram zděšen a slovo uvázlo mu na rtech.

Sara valila se po svahu údolí…. hůl vypadla jí z ruky — a ona zmizela v prohlubině.

„Saro, Saro!“ bědoval bratr… „To byla kletba!“

Ale více jí nespatřili.

Potok strhl ji s sebou ve svůj proud a smyl s ní všecku tu bídu, všechnu strast i kletbu, jež spočívala na její hlavě, a zanesl čistou, ztýranou její duši daleko, daleko v neznámé kraje.

Pamět a smrt.

Novela od *S. Podlipské.*

(Dokončení.)

VIII.

Ubohá Zuzanka! Měla pravdu. On udobřil se, ač teprve za několik let. A tu býval k ní tak dobrým, jak k ní přece nebýval ani za dětství.

— — — — — — — — — —

Jednoho dne Zuzanka zmizela. Její rodiče byli již mrtvi. Paní Febronije po ní pátrala, avšak nadarmo. Milovala to děvče velmi, byla znepokojena, nemohla spáti, mluvila stále jen o Zuzance. Ani nepozorovala, že její krásný syn, nyní tak velký a dospělý, smutným se stal a dokonce nemluvil.

Jednou vyčítala mu paní Febronije přísně jeho lhostejnost k Zuzance a vyzvala jej, aby též on po ztracené dívce pátral. Beneš vyskočil prudce a řekl: „Ó matko, matko, jsem nešťasten!“

Když uleknutá matka se ptala, co se mu stalo, řekl jí, že Zuzanku svedl, a když proto si činil výčitky sám, a děvče v zoufalství svém o samovraždě mluvilo, že ji odvezl tajně do Prahy do kláštera svaté Anny. Tam dal ji v ošetřování. Co byla v klášteře, nevěděl však o ní ničeho.

Někdy myslil si, že se snad již utrápila. Proto neměl ve dne v noci pokoje. Nicméně nechtěl o ní již věděti. Nevěděl, zdali ji posud miloval, či nenáviděl. Vyčítal matce, proč ji tehdáž nebyla vyhnala, když si toho žádal. Nyní trápil se nad ní, jeho mladost byla zmařena.

Příštího dne po této rozmluvě, jež rozervala ubohé matčino srdce, dala paní Febronije časně ráno zapřáhnouti a odejela do Prahy, do kláštera svaté Anny.

Když se vrátila domů, byla mnohem klidnější. Zuzanka byla v klášteře ráda viděna a chválena pro hluboké pokání, jež činila. Paní Febronije s ní mluvila, odpustila jí a zařídila vše tak, aby byla do řádu přijata.

Vyřídila to svému synovi a žádala ho, aby se vypravil na nějakou cestu. Beneš byl hotov poslechnouti. Již rozmlouvali o tom, kam by se obrátil, když jednoho rána ke své matce vstoupil a prosbu jí přednesl, aby jej propustila na Větřín, ještě než by se vydal na cesty. Chtěl znáti to staré hnízdo sov a netopýrů.

Paní Febronije nerada ten návrh slyšela, avšak nevěděla, co by podstatného proti němu namítala. Bylť beztoho k nepochopení, že Beneš ani neznal rodného sídla svého.

Paní Febronije svolila tedy, avšak byla hned na to tak nepokojná, tak celá bez sebe, že nevěděla, co sobě počíti, až ji napadlo, že svého syna na Větřín sama doprovodí přes svoje pokročilé stáří.

IX.

Bylo dosti pozdě na podzim, když spolu se blížili Větřínu. Byl čas honů, kdy dříve za smutné doby svého manželství paní Febronije svého manžela vítávala a vždy znova plakávala nad jeho lhostejností.

Nyní ji to vše zase napadalo, když vjela do těch temných rozsáhlých lesů, uprostřed nichž Větřín se skrýval v lůně hor a divých skal.

Pak pamatovala též na úmrtní den svého chotě, který brzo připadal, a dále na první zvěst svého mateřství.

Ó jaké to bylo štěstí! Proč nebyl její syn zcela šťasten? Kýž by jeho nic na světě nemrzelo, netrápilo!

Obrátila se k němu, vzala jej za ruku, pohladila jej po tváři.

„Jsou ty lesy smutny?“ pravila laskavě dívajíc se pátravě jemu do očí. Ale píchlo ji při tom u srdce.

Ó běda! Ty jeho krásné oči měly zas onen výraz jako za jeho dětství. Hlubina zármutku zírala z nich k zoufalosti matčině. Ona to přičítala jeho lítosti nad Zuzankou a přivedla řeč na ni. V té chvíli byla by mu ji hned přislíbila za ženu, jen aby jej zas šťastného viděla. Ale on neprojevoval k ní velkou lásku. Ani ho nenapadlo, žeby bylo možno s ní se spojiti.

Když matka řekla ve své překypující lásce: „Mé dítě, bůh ví, že ti nemíním v ničem brániti. Přiveď mi svou ženu z kterého stavu chceš, bude-li jen hodna, přijmu ji za svou dceru a zavru ji do svého srdce i s tebou.“

Beneš odpověděl: „Jaký to nápad? Což nevím, kterým rodům náležím? Jak mohl bych kdy voliti ženu jinou než ze svého stavu?“

Pak nemluvili více o té věci a Beneš slezl s kočáru zanechav tam matku. Sám pak sedl na kůň a doprovázel matku koňmo.

Náhle seskočil s koně a hodil oprati sluhovi. Letěl více než běžel po úzké pěšině do lesa a ta jej vedla hloub a hloub do lesa, mezi skály, do hrozné divoké úžlabiny.

Tam zastavil se bez dechu, rozhlížel se divoce a poznával zřejmě onu krajinu, kterou jednou byl viděl v duchu za dětství svého sněhem pokrytou.

Vítr prohýbal a lámal stromy. Cosi děsně smutného táhlo jeho duší. Ohledl se.

Tam viděl zříceniny bídné chalupy a zadržel se starého smrku, aby neomdlel.

Zatím přikvapil za ním sluha a on opíraje se o jeho rámě sledoval jej pomalu k matce, jež naň čekala. Sedl vedle ní do kočáru a ujížděl dále ani slova nepromluviv.

Díval se jen v pravo, v levo zrakem vytřeštěným. Náhle vykřikl: „To je on, ten proklatý hrad,“ a lesem rozléhalo se, když volal: „Ta proklatá věž! Tam stojí! Vidím ji tedy zas. Moje oči ji vidí! Je to možno? Nejsem od ní pohlcen? Ó hrůza! Běda! Hrůza!“

Přivezli jej na hrad polomrtvého.

X.

Tři dni, tři noci ležel bez vědomí v bývalé ložnici své matky pod obrazem matky sedmibolestné. Jeho nohy a ruce byly jako led a líce bledá, pak žlutavá a opět objevila se na jeho pěkné tváři ona osudná podoba s umrlčí hlavou.

Jeho matka klečíc u jeho lože ve dne v noci, pomyslila si, že co kdy dříve vytrpěla, bylo hříčkou proti přítomnému okamžiku. „Ó matko sedmibolestná, vezmi mne k sobě!“ úpěla. Již ani se nemodlila za uzdravení synovo, zdálo se jí nemožné.

Třetího dne otevřel oči, ale pohled jejich byl strhaný, pak řekl slabým hlasem: „Zuzanko, tys to věděla.“

Mluvil dále nesrozumitelně, hlas jeho však sesílil trochu a bylo mu již rozuměti. Nyní mluvil zas bez ustání, mluvil celý den.

Bylo to blouznění, jeho hlava byla horká jak oheň, taktéž ruce a nohy, jež mu horečnatě cukaly.

„Ty jsi řekla, Zuzanko, že to nejsem já, když jsi viděla podobiznu mého prapraděda, a já jsem za to na tebe zanevřel. Byl jsem tak hrdý na to, že jsem to já. Zatím sklesla moje pýcha v prach. Hrozné, hrozné upominky rvou mi mozek z hlavy.“

Tak vypravoval a končil šílenými výkřiky. Když se upokojil, začal náhle zcela klidně, jako kdyby pohádku vypravoval:

„Tak byli jednou dva bratři. Ti narodili se zde v tom hradě, v těch lesích. Ale starší bratr byl odstrčen, měl macechu a když otec zemřel, dala jej matka odvésti z hradu a řekla, že se ztratil.

On vyrůstal v lese, v malé chaloupce u chudých lidí.

Jednou poslali ho do lesa na dříví a když s dřívím se vrátil, byla chaloupka zavřena, prázdna. Ti lidé odešli. Jeho tam nechali. Proč? Kdož pak ví? Tak mnoho nelze pamatovati po dlouhém zapomenutí ve spánku smrti.

Bylo to dávno, dávno. Z toho hocha stal se pytlák. Kde žil, kde bydlil? Nevím. Vidím ho jen v lesích polonahého, vždy štvaného, honicího a skrývajícího se. Ty lesy, ty lesy!

Hoch věděl, že je syn pána na Větříně, že jemu Větřín náleží, ale nesměl se tam ukázati On miloval, a myslím, že tys to byla, Zuzanko. Tebe miloval, s tebou byl šťasten, všecko jsi mu nahradila. Dala's mu syna.

K vůli tomu synovi chtěl se domoci svého práva. Pozdvihl lid, řekl mu, že on je pánem, šel a oblehl hrad. Dobyl ho, byl pánem. Bratrovi dal podíl jeho, nemstil se mu, vždyť nebyl ničím vinen, a macecha byla mrtva.

Ty, Zuzanko, byla jsi paní. Bratr odešel do světa, avšak vrátil se s vojskem, dobyl hradu nyní on. A mne... hodil do lidomorny.

Tam zemřel jsem dlouhou smrtí. Ó ty myšlénky, jež v lebce mé tehdáž pracovaly.

A co stalo se s tebou, Zuzanko? Co s mým synem? Nevím to posud.“

— — — — — — — — — —

Paní Febronije věděla to. Znala tu historii, staré rodinné podání. Ta pramáť Větřínů, kterou Beneš Zuzankou jmenoval, nazývala se Eva. Prchla tehdáž ze hradu a žila v lesích jako poustevnice se svým synáčkem. Bůh sám trestal bratra násilného. Zemřel brzo po svém skutku na hroznou nemoc, nezanechav potomků. Paní Eva vrátila se na hrad za plesání poddaného lidu a jejímu synovi byl Větřín navrácen. Hned otevřeli lidomornu, spustili se do ní, ale našli tam jen kostru pravého dědice.

Ó co si to smyslil ten ubohý Beneš? Bezpochyby slýchal také vypravovati onu starou legendu a nyní představoval si, že žil a trpěl sám tak hrozně! Tak si to vykládala paní Febronije pamětliva jsouc, kterak kaplan jí druhdy podobné úkazy při Benešì vysvětloval.

Ale jak divno bylo to, že našel onu zbořenou chaloupku? A pak ta podoba jeho s umrlčí hlavou.

Ve svých úzkostech poslala paní Febronije posla do Prahy s prosbou k velebné matce u svaté Anny, aby dovolila Zuzanku na Větřín. Nemohloť se žádati od paní Febronije, aby si dobře rozmyslila, činí-li tak dobře či zle. Ale ona měla Zuzanku tak ráda a nevěděla, kdo by s ní nesl lépe hoře její než to děvče, jež za dětství takořka zdravím Beneše obdařilo.

Zatím poslouchala Febronije svého syna sluchem napjatým, a on dále mluvil:

„Smrt je zapomenutí, dobrodiní. Po velkých mukách v lidomorně přišla smrt a byla to sladká úleva. Bylo to kolébání, usmání a pak konec všemu, věčné ticho. Já pamatuju i to. Cítím to ticho. Nebeská to slast.

Byl jsem již kostrou za živa, můj obličej byl umrlčí lebkou. Utrápený cit byl ten tam a divé myšlénky v mozku spaly.

Spaly, nebyly však mrtvy. Mozek vyschl a bylo po nich. Lebka byla prázdna. Konec, konec byl to.

Kam přišlo to všecko, co žilo a trpělo? Kam odstěhovala se duše? Neviděl jsem očistce, ani nebe, peklo poznal jsem v životě.

Jak dlouho trval ten pokoj? Nevím. Najednou cítil jsem zas něco, měl jsem zas mozek a v něm se probouzely upomínky. Otevřel jsem oči a divil jsem se, že nejsem v lidomorně. Byl jsem v náruči nejlepší matky na světě. Ale přece viděl jsem lidomornu, pořád, pořád. Jen s tebou, Zuzanko, zapomněl jsem. A tebe zapudil jsem od sebe, zkazil jsem ti dříve svět. Ó jak jsem špatný! Byl jsem tak dobrý dříve, pln slitování. Zkazilo mne to utrpení?

— — — — — — — — — —

Ó vy ostatní lidé, vy jste toho prosti, vy nebéřete úpomínky z minulého žití s sebou. Vše potopí se v Lethe. Ale moje velké trápení uložilo se v jedné nepatrné, neviditelné buňce a ta ožívla nyní zas v mozku svém. Kudy se tam dostala, nevím. Byla by to duše? Ne, ne, ne! Mám ještě jiné upomínky, byl jsem pánem z Libova, šťastným člověkem, kterého každý poslouchal. Ale ani jeho duse nemám.

Kdož ví, co je ve mně různých bytostí. Cítím jejich bývalý bol, vášně a křivdy.

Jeť to v mé krvi, v mých kostech, v mém mozku. Jsme všickni takovými dědici a jenom já jediný jsem vyvolen, abych to vše, co zakrývá rouška smrti u jiných, živě pamatoval.

Můj život je lidomornou."

Byly to řeči sektářské a kacířské, jež musila ubohá matka vyslechnouti s tlukoucím srdcem před obrazem matky sedmibolestné.

Obávalať se nyní, aby její syn nesešílel, a přičítala ku svému trápení to vše svému bolestnému dumání v prvních dobách těhotenství i dříve.

XI.

Po jedné z nejtrapnějších nocí Benešovy nemoci přišla šťastně na hrad Zuzanka a uvrhla se s pláčem na lože vedle nemocného. Vzala jej za jeho horoucí ruku. A hle, on se usmál. Držel její malou teplou ruku ve své a nepustil jí. Usnul takto klidně, a Zuzanku neunavilo, seděti vedle něho mnoho hodin s rukou v jeho ruce.

Zkusila položiti mu druhou ruku na hlavu, a i to výborně účinkovalo. Benešův spánek byl pořád klidnější.

Tak spal tři dni a tři noci, oddychoval zdravě, jeho podoba vracela se mu zase, nebylo již ani stínu umrlčí hlavy v těch krásných, vytknutých hrdých tazích.

Pak probudil se, a spatřiv Zuzanku, usmál se. „Ty jsi zde?" řekl. „Tak pojď, budeme si hráti na slepou bábu."

„Dříve musíte jísti, pane Beneši," odpověděla Zuzanka, ohlížejíc se na paní Febroniji, a obě vyměnily spolu blažený pohled.

Beneš svolil, jedl, žertoval, zdálo se, že myslí, že je dítětem, a brzo zase usnul.

Zotavoval se pozvolna. Ale běda, zdálo se, že ztratil veškerou paměť, byl zcela dětinským, ba více dětinským, než když byl opravdu dítětem.

Paní Febronije netoužila opustiti s ním Větřín, kde byla skryta před zvědavými lidmi, jichžto se bála. Byloť tu nové neštěstí. Její nadaný syn byl blbým.

Ta dobrá Zuzanka osvědčila se nyní co nejvěrnější srdce na světě. Žila jen pro nemocného Beneše a hrála si s ním na schovávanou, a kdož ví, na jaké dětinství.

Beneš mohl již vstávati, přecházeti a byl hlučně veselý. Objímal svou matku na potkání a dával jí tisíc sladkých jmen.

„Jak bůh chce," říkala nyní. „Jen když je šťasten, jsem také šťastna. Budeme zde spolu na tom Větříně, a zemru-li, zůstane mu ta věrná Zuzanka."

Beneš nedivil se, že byli jinde než na Libově, neptal se, co se událo, jakou měl nemoc. Vycházel nyní z hradu ven, bývalo-li mírnější počasí, a ani krajina nečinila naň zvláštního dojmu.

Přece věděl dobře, to že je Větřín, kde se nalézá, a čím byl zdravějším, tím více staral se o všecko a chtěl vše viděti. Nebylo třeba jej hlídati, byl mírný a na sebe opatrný, jakoby byl měl svůj rozum.

Jednou přišel k večeru do velké síně, nyní trochu zřízené, kde se obědvalo a večeřelo. Matka seděla u krbu s modlitební knihou v ruce. Zuzanka seděla naproti ní a předla. Beneš řekl: „Panímámo, hádejte, odkud jdu."

Matka usmála se, řkouc, že neví, neb též on se usmíval.

„Z lidomorny jdu," řekl se smíchem. „Chtěl jsem tu díru viděti a zkusiti, jak se to tam sedí."

Matka pustila leknutím knihu na zemi a dívala se na něj s hrůzou. Očekávala nyní to nejhorší, co ji kdy potkalo.

Beneš, otočiv se lehce na patě, pokračoval: „Byl jsem tam s Petříkem. To je takový švarný klučík. Staneť se vaším pážetem. Spustili jsme se spolu po provaze a nasmáli jsme se tam.

Petřík povídal mi, že tam skonal můj ubohý prapraděd, nevím už ani proč. Vzal jsem si tedy hrstku hlíny na jeho památku a uložím si ji. Mohli bychom dáti čísti mši na jeho památku, panímaminko, chcete? Třeba zítra?“

„Moje dítě!“ Více nemohla říci paní Febronije uděšeným hlasem.

„Neplačte už pro něj, panímamičko zlatá,“ chlácholil ji Beneš. „Co je to platno. Již to přestál. Za to my už nedáme nikoho do lidomorny vsaditi, není-li pravda?“ I padl jí kolem krku. „Slyšel jsem také, maminko moje, že jste vězně propustila, když jste sem poprvé přišla. Zaplať vám to bůh. On vám neděkoval, ale já vám děkuji za něj.“

„Ó synu! synu! Bůh smiloval se nad námi,“ zvolala ubohá zkoušená Febronije, padajíc na kolena.

XII.

Od toho dne byl Beneš zase jiný, ale nyní byla to změna nejšťastnější a nejzázračnější. Byl vesel často, jako malé dítě, ale při tom jevil rozum a moudrost nade všecky lidi.

Jak jeho matka byla matkou poddaných, tak on stal se otcem jejich. Řídil a spravoval svoje panství zcela ve smyslu své matky. Objížděl svoje statky, odjížděl někdy na Libov, zase přijel na Větřín a s ním vždy přišlo živobytí a ruch.

Zuzanka ptala se paní Febronije, nepřeje-li si, aby se nyní zase vrátila do kláštera, když jí nebylo třeba u pana Beneše, který byl nyní zcela uzdraven.

Febronije došla ku svému synovi a ptala se ho totéž.

Beneš zamyslil se a řekl jemně: „Mamičko, pojďte sem, posaďme se. Musíme přece promluviti o všem, co u nás se dělo. Vím, že jsem byl velmi churav a nešťasten jako dítě, ale nepamatuju se již, co mi bylo. Vím jen, čím mi byla Zuzanka při tom.

Později na Libově byl jsem zdráv, ale moje srdce bylo z kamene. Nevím, nechápu, co jsem tehdy vyváděl. Byla ve mně pýcha. Myslil jsem, že si mohu vše dovoliti, a Zuzanka že je mou otrokyní. Křivdil jsem jí nesmírně. Ale nyní vím, že je to děvče anděl. Stonal jsem teď nedávno, paníbmámo. Vím, jak těžce a jak můj rozum slábl. Zuzanka zachránila mne v této nemoci, věřte mi. Co myslíte, paníbmámo, čím jsem jí povinován?“

„Miluješ ji, mé dítě?“ matka se tázala, a on na to hlasem hlubokým a s pohledem vážným:

„Jinou než ji, věřte mi, nebudu nikdy milovati.“

„Tak s ní buď šťasten a požehnej vám bůh, jak já vám žehnám.“

Tak řkouc paní Febronije vyskočila jako mladá osoba a běžela k Zuzance.

To ubohé dítě plakalo na jejích prsou, pak plakalo dále v náručí Benešově, a plakalo mnoho dní. Báli se, aby se z toho neroznemohla. Nechtěla tomu věřiti, že má býti ženou Benešovou a paní na Větříně a Libově.

Prosila, aby se svatbou nepospíchali, že neví, že neví, a zase plakala.

Beneš vydal se tedy na nějakou cestu a viděl cizí země, cizí lidi a obyčeje. Když se vrátil, zavrávoral, spatřiv Zuzanku. Bylať tak nevýslovně krásná.

Vedl ji k oltáři s nesmírnou láskou v srdci a nemyslil ani trochu na to, co mezi šlechtou i lidem se šeptalo a nahlas povídalo dobrodružného o tomto sňatku.

Vypravovalo se ku příkladu, že čert měl již v drápech ubohého mladého pána, a Zuzanka že se s ním rvala o něj, a takových pohádek více, které se snad posud vypravují v okolí Libova a Větřína.

Aby se zachovala ryzá pravda o těchto událostech, byla napsána tato historie dle hodnověrných pramenů.

Prší!

Z cest *Jos. Wünsche.*

Nejásejte, že tortura a mnohá jiná mučidla sprostá dávno již jsou zrušena! Nejásejte! — pravím ještě jednou. Neboť budou-li vás bohové chtíti mučiti, nemusí vyvésti vás někam na babylonskou věž a nemusí vás odtud uvrci do propasti bezedných. Vyvedou vás zcela jednoduše na Tatry a nechají vás tam — seděti v dešti. Tam pak každý kámen pod nohama pálí tak krutě, jakoby na rošti vás smažili. Tam každý okamžik novou naději na krásné počasí vám se zaleskne: a přece každý té naděje svit selže, oklame, šašky si z vás strojí. Neboť než do ruky vezmete krásnou hůl horskou, než na hlavu horoucí malebně posadíte si moderní klobouk alpsko-turistický: — nová zajisté prška skropí a schladí i ty nejbujnější naděje vaše. Toť věru horší je trápení, než kdyby na nože vás brali, na brotech obraceli, na skřipce napínali. Obyčejného smrtelníka trpícího každá dobrá duše lituje, ale nikdo, nikdo na celém světě nepolituje cestovatele tatranského, když — —

prší.

Jen vmyslete se živě v mé postavení! Jste plni nadšení, hoříte dychtivostí slovy plamennými kreslit, líčit, velebit všecku tu krásu, spanilost a velikolepost krajiny tatranské, — všecko dle nejnovějšího vkusu a brusu, — ve hlavě rojí se vám ty nejvznešenější a nejráznější superlativy, — přivezli jste si plničkou láhev toho nejkrásnějšího inkoustu, několik tuctů per soustavy nejnovější a několik knih papíru bělostného jako nevinnost panenská: — a — a neviděli jste posud ani skalinky ani křovíčka, a nemůžete napsati nic, pranic více, než že ustavičně —

prší a prší.

Žijte takto na Tatrách — třeba ve Smolníku — jenom několik dní v dešti a nepohodě, a přesvědčíte se

*

svatosvatě, že jsou na tomto světě útrapy, proti nimž veškerá muka pekelná se všemi torturami nejsou leč milostný ráj a rozkoše nebeské. Hleďte, přijel jsem do Smolníka, a pršelo. Šel jsem spat, a pršelo. Vstal jsem, pršelo. Pršelo ve dne. pršelo v noci. Pršelo jeden den, pršelo druhý den a t. d. Pršelo a pršelo a dnes zase jenom —

prší a prší.

Ale jak prší! — Ten déšť, jenž po deštníku stéká, nikterak neškodí. Stokráte horší je vlhko, které pod deštníkem do šatů se vám vtírá, aniž toho znamenáte. Jsme tu ve výši asi 1000 m. Tak vysoko jdou tu těžké oblaky dešťové. Ty válejí se tu jako proudy špinavých mydlinek. My pak plížíme se tímto deštěm neviditelným, potměšilým, jehož nelze uchrániti se. Tento proud mračnový, krásně průzračný, jest asi jako dubová fošna. Na pět kroků stromu nelze rozeznati od člověka. Někdy při samé zemi se drží jen asi 2′ zvýší. Tu viděti jen prsa a hlavy lidské sem tam se pohybující. Jindy zase ne vysoko nad zemí se plíží. Pak viděti zase jenom nohy sem tam kráčející, tělo ostatní hustou mlhou je zahaleno. Tak na Tatrách —

prší!

Ve Smolníku uložili mne tentokráte v hôtelu „Adria“ zvaném. Zase voda! Krev žene se mi do hlavy, když o vodě jen slyším! „Adria“ nedávno teprve zbudována. Když jsem tu byl posledně, nebylo jí tu ještě. Když jsem tu byl posledně, platil jsem za pěkný salonek rohový 80 kr. denně. V „Adrii“ mám teď skrovňounký kumbálek o jednom chatrném okénku, tak že mi tam za 2 zl. 50 kr., které z toho ráje denně platím, mezi jiným do pokoje denně také —

prší, prší!

A ten nábyteček tak ideálně prkenný, tak patriarchálně jednoduchý a chatrný! Po odřené pohovce povalovaly se zajisté již všecky děti Abrahamovy, Izákovy a Jakubovy. Stolek zhotovil asi nějaký nadějný a velmi nadaný učeň poctivého řemesla tesařského. Vyznamenáváť se neotesanosti až báječnou. Ke stolku pak důstojně řadí se hrubá postel a skříň rovněž nenatřená. A za ten přepych nábytkový počítají si 2 zl. 50 kr. denně! Nereptám snad, naopak, chválím je za to. Byli by věru bláhoví, aby méně žádali, když nemohou stačiti návalu. — Ale jednu výhodu byt můj přece má. Při samém okně totiž jde roura okapová. Jakmile dosti malá prška se snese, již to tam zvučí: ťuk ťuk ťuk. Slyším to ťukání z venku, jakoby v mé vlastní hlavě ťukalo. Je to ten nejpěknější dešťoměr. A jak jistě ukazuje! Ťukátě ve dne v noci, neboť ve dne v noci —

prší, prší!

V takovýchto poměrech má tu člověk každého dne celé 24 hodiny k volnému použití. Prospati jich všech nemůžeš. Část jich musí člověk probdíti! Ale jak probdíti?! — Doma vydržeti nelze pro zimu a vlhko. Teploměr nad 10° posud se nevyšvihl, a pokojík zařízen jen pro největší vedro. Venku zdržeti se nelze pro zimu a déšť. Zbývá tedy jen hostinec a kavárna a pěšinka, která obě tato eldorada spojuje. Pravím: eldorada, neboť tu i tam obstojně se topí. a to teplo na skřehlé údy naše blahodárně působí, ať si venku jak chce —

prší.

My utečeme se zatím do hostince. Společnost tu vždycky četná. Zde člověk zapomíná na všecky útrapy pozemské. Zapomíná na ně alespoň na chvíli. Hovoří se tu o všech možných věcech i nemožných. Počasí se upravuje, krásné časy na zítřek se předepisují, výlety se smlouvají a t. d. Samé to krásné zámky vzduchové. Dlouhá chvíle se zabíjí, peníze se prohrávají. Kuchyně smolnická bývala dříve výborna; teď však leda že nad hladinou prostřednosti se udržuje. Ale za to sklepy velice poklesly proti dřívějšku. Dříve samý ryzí maďar, nelíčený a ohnivý: nyní skoro vesměs vybledlé hydráty. Skoro se mi zdá, že jim tu již i do sklepů — —

prší, prší.

Z hostince po schůdkách scházíme ku potůčku, odtud po lávce a kolem staré sešlé již budovy ředitelské. Teď posta se tu ubytovala. a i jednatelství uherského spolku tatranského dvě vykázány tu jizbičky. Zde u okna visí veliký tlakoměr, dar to, nevím kterého, velikodušného mecenáše. Ke tlakoměru po celý den putují processí zvědavých a stálým deštěm rozmrzelých. Každý by rád znamenal, že tlakoměr stoupá. že bude hezky. Co by člověk rád viděl, snadno také vidá. Ten znamená, že sloupek rtuťový již asi o celý vlas vystoupil, onen zase s radostí prohlašuje. že tlakoměr dostává — čepičku. Odcházejí plni radosti. Mraky prý již počínají se trhati. — Za hodinu přicházejí zase. Tlakoměr nevystoupil, naopak i stín čepičky vymizel. Obličeje se kaboní, nosy nabývají délky povážlivé, vždyť už zase důkladně —

prší a prší!

Když se nám zle vede, vzpomínáme na své přátele, na své „drahé“ přátele. Jak krásná to pozornost, dáti svým drahým o sobě věděti! Člověku tím také nějaká ta chvíle ujde. Tak i mne oheň přátelství rozohnil k dopisům nekonečným. Spěchám domů, píši listy, píši a píši bez ustání. Píši přátelům svým nynějším, píši také již budoucím. Mám již hezký balíček listů, rozešlu to do celého světa. Velebím přátelství, tuto jiskru lásky nebeské, vždyť utišila na čas rozhárané nitro mé a zaplašila děsná muka chvíle tři hodiny dlouhé. Spěchám na poštu. Leč jaké tu sklamání! Poštovní výpravčí nemá už žádných lístků recepisných. Všecko. všecko již vyprodáno. Patrně každý zpomínal na své přátele. Co dělati jiného, když jen —

prší a prší? —

Do kavárny! Tam veliká síně kavární s kulečníkem a vedle menší hovorna s pianem. Nebohé piano! Sténá ve dne v noci pod ranami rukou nemilosrdných. Zděšeni utíkáme z této mučírny do místností kavárních. Tam máme alespoň noviny. Těch několik německých umím skoro již zpaměti od datum až po jméno odpovědného redaktora a tiskaře. Maďarsky sice neumím, ale maďarské noviny čtu také, vždyť —

prší. prší.

Zavířila cigánská kapela v divokém čardáši. Oči Maďarů zajiskřily, nohama jim to trhá. Šumný cymbál bouří. violina plesá v rozkoši vášnivé. Brzy však všecko zase rozpláče se v jemném adagiu, rozplývá se v zármutku srdce rvoucím. — Snad touha to po vlasti vzdálené. neznámé, po horkých nížinách posvátné Gangy, po březích klikatého Ebra. — Leč v bolesti té nemůže dlouho vytrvati mysl lidská. Opět vzpružuje se. opět zaplesá v allegru bachantském. Ale radost ta radostí je zoufajícího,

toť křečovitý smích umírajícího, šílené těkání beze cíle, bez oddechu. — —

Cigán, tato lidská hádanka dosud nerozluštěná, zdomácněl v Uhrách, pokud vůbec lze mu někde zdomácněti. Maďar s potulným tímto cizincem více má soucitu, než kterýkoli jiný národ evropský snad míti může. Útěchou je nešťastníkům, vidí-li, že jiní také jsou nešťastni. Maďar snad nevědomky sám také cítí svou zde osamělost uprostřed národů indoevropských. Kamkoli pokročíme v Uhrách, všude potkáváme rodiny cigánské v nahotě a bídě. Bídni jsou, že bez boha jsou, bez vlasti, bez ideálů. Třikráte bídnější ještě, že nezatoužili posud po ničem vyšším.

Nejbídněji živoří posud ona třída cigánů, kteří po způsobu divoké zvěři bytují v těsných skrýších podzemních. Trocha slámy kryje nevlídný brloh ten. Jen na zimu přičiňují něco pevného drnu. Tato bydla svá zřizují z pravidla nedaleko osad při silnicích, kudy mnoho lidí přechází. Tam žijí ve směsici divoké muži, ženy a děti. Jakmile z dáli větří cizince, již počíná se to v brlohu rojiti. V díře zajiskří se černé oči, zjevuje hlava divoce zkadeřená, za hlavou vylézá cigáně za cigánětem, děti odrostlejší, dívky lepotvárné, muži vzrůstu ztepilého, ženy osmahlé a staré, kolozubé baby s krátkými dýmkami. Celá ta směsice strakatá vrhá se na pocestného, sto rukou se rozevírá, sto očí prosí. Čím více dáváš, tím více, tím důrazněji žádají. Drobné děti pak ještě daleko, daleko provázejí tě, žebrajíce. To práce jejich. Žijí jako ptactvo nebeské, jako lilije v poli. Žebří a nahotou se odívají. Za pět prstů kupují, co koupiti se dá. Nesmlouvají. Mnohému selátku, mnohému beránku z panského dvora ubírati se jest takto do jejich kotlíků. Oheň vesele plápolá, cigán hoduje. Z toho věru pramálo si dělá, že tak často i do kotlíku mu —

prší, prší!

Výše stojí cigán-kovář. Ten dílem má již sídlo pevné. Staví si baráčky. Malé baráčky sice, ale jsou to přece již baráčky. A okénka také to má. Cigán-kovář, usadil-li se ve vesnici, nikdy nepodniká prací velikých, namáhavých, nikdy neková kola, vozy a jiné větší nářadí hospodářské. Tak vysoko ještě nedospěl. Počíná teprve, počíná s málem a s malým. Bojí se, že by větší prací snad se přetrhl. Nástroje jeho jsou velmi nedostatečny. Ale i těmi hotoví věci dosti pěkné, úhledné a bytelné.Ková hlavně řetězy a řetízky, srpy, kosy, hřeby, skoby a jiné věci menší. Ano mnohý z nich až i hotovení nebozízků a nůžek se odvažuje. Zámožnější z cigánů zabývají se i kotlářstvím. Z mědi zhotovují kotle, pánve, pekáče a jiné jemnější nářadí kuchyňské. Co mužové takto pilt a dovedností svou urobili, to pak ženy po vsech a městečkách roznášejí. Prodávají buď za hotové neb i za staré železo a podobné kovy vyměňují. Při tom děvčatům vdavek chtivým také trochu hádají a hospodyním pověrečným čarují a čáry zaříkávají. Ostatně ani ony hlavně drůbeže a menšího dobytečka ve dvoře a na statku nikterak se neštítí.

Tento stav cigánů-řemeslníků je jaksi jádro celého kmene. Co z něho ještě výše se povznáší, jsou jen výjimky dosti řídké. Tak oddávají se cigáni v době nynější také i sklepnictví a i jinými službami ve velikých hostincích se propůjčují. Zde ve Smolníku je mnoho cigánských sklepníků, sluhův a cídičů. Jsou to celkem lidé dosti slušní; poslouží dosti dobře, ač jakési nerozhodné váhavosti a pohodlnosti nelze jim upříti.

Ale co je kvítek stráni vyprahlé, co hvězdička nebi zachmuřenému: to v drsném životě cigánském je cigán-hudebník. Praví se, že cigánu hudba tak je vrozena jako zlodějství. Nechtějme křivditi národu nešťastnému. Ke zlodějství vede a vychovává ho zápas se životem, ke zlodějství ruku jeho vede bída a hlad. Dejme mu dnes, čeho potřeba, nebude krásti; nemátě zajisté ani dosti energie k tomu. Avšak všecko to lepší jádro cigánovo, vše to, co v mysli jeho prochvívá vznešeného, vše to, co krásného sní za jasných nocí měsíčných, co spřádá z lehkých par němé pusty, co sbírá ze hlubin hvozdů tajemně šumících, — vše to v cigánu klíčí a rozkvetá v tajůplné hudbě jeho. Ty nejhlubší záchvěvy srdce svého svěřuje cigán houslíčkám. Ty rozumějí jemu, on rozumí jim. Tak něžně, tak vroucně nikdo na celém světě k cigánu ještě nepromluvil, jako mluví s ním housle jeho. Proto svěřuje jim celé to přebohaté nitro své citové. Jim požaluje si, s nimi zaplesá si. Večer po dni klopotném u ohníčka doutnajícího sedí starý cigán a hraje své rodině. Mlčky naslouchá vše. Mladý cigán upřeně hledí na otce svého a na stroj v rukou jeho se chvějící. Po starém mladý chápe se stroje, učí se vyluzovati tytéž tony, jež právě rozháraly nitro jeho. Brzy i s ním stroj hovoří důvěrně, brzy i jemu z duše mluví a do duše. Tak za šera nočního cigáni hudbě se učí. Otec syna vyučuje; i on od otce takto byl vyučen. Not neznal a nezná ani ten ani onen. Sejde se několik takových houslistů. Přiberou ještě nějaký ten klarinet a bouřící cymbál, a kapela cigánská je hotova. Přední houslista hraje, co a jak v srdci se mu rodí. On je střed, on je duše celé této hudby. Ostatní jen kolem něho se řadí, doprovázejí ho, tušíce, cítíce s ním současně. Takové kapely cigánské hrají často i kousky moderní, ano i ouvertur se odvažují. Nějaký hudebník not znalý tak dlouho jim předehrává, až vše utkvělo jim v paměti, až všecka ta hudba moderní do krve jim přešla, až v duši jejich znova se obrodila. Hrají pak vše po svém způsobu, cigánsky originelně. Bezděky nad tou hudbou každý se pozastavuje. Zdaž hudba to? — rozpakujeme se. — V pravdě hudba to, vždyť ve hlubinách duše jímá nás nejhlubších. — Leč tak hudba naše obyčejná nezaznívá! Patrně otvírají se tu nové říše světů nových sluchu našemu, říše posud netušené, neznámé; musíme poohlednouti se teprve po podivných těch útvarech, uvažovati o zákonech, jakými asi se tvoří.

Hudba stále zvučí a víří. Myslíme a myslíme. Zapomínáme, že venku pořád ještě —

prší.

Z dlouhé chvíle přistoupil jsem také již k uherskému spolku tatranskému. To všecko má major Döller, druhý místopředseda spolkový na svědomí. Jemu bude jednou z toho poklesku svého odpovídati. Složil jsem 2 zl. a zavázal se svatosvatě, že prospěch spolku vždy chci míti na zřeteli. Že roční svůj příspěvek vždy 1. ledna řádně mám odváděti, nesmím zapomenouti, sice k velikému neštěstí mému za to by měli, že mlčky takto vystupuji. Za to doručují mi hned poslední ročník spolku tatranského i se třemi přílohami. Dílo to je zajisté velmi pěkné. Ale ty ostatní výhody, kterých se mi mimo to dostává, jsou naprosto ohromné. Tak dostal jsem lístek

členský. Na něm vyobrazeny Štíty gerlašský, slavkovský a lomnický, pak kus rovného Podtatří, něco křoví, několik špiček borovic a chvojí, v popředí skalin dvé, a na nich skáče kamzík a čepejří se orel skalní, jakoby se chtěli vzíti do křížku. — Není to hezké, co? — Na ten lístek dali mi pak číslo 522. a napsali mi, že jsem „Jicinben". t. j. z Jičína. — To koukáte, není-li pravda? — Ale to není ještě všecko. Pan Döller připjal mi na prsa také lesklý kovový odznak spolkový. To mi dělalo náramně dobře, neboť chrabrá prsa moje po něčem tak lesklém již dávno toužila. Hlavu držel jsem hned o půl metru výše, a zdálo se mi, jakoby všichni ti velikánové horští mně se ukláněli. A potom, jak plesalo srdce moje, když major Döller čestné slovo mi dal, že jsem nejmladším členem celého spolku tatranského! Pak ať někdo tvrdí, že člověk na horách nezmladne! V bujnosti své mladické jižjiž odvažuji se zločinu nešlechetného: brousím tužku k nové básni světoborné a první dva rýmy neobyčejně zvučné již vrhám na papír. Tu v čas ještě přichází major Döller a zvěstuje, že nejmladším členem spolku tatranského již — nejsem. Ó světe nevděčný! — Dřívější stáří mé schvátilo mne opět tíhou centnéřovou, klopím oči, klopím hlavu a,

Mladost, moja mladost,
kam jsi se poděla! —

vzdychám. Plakal bych sice proudy slz krvavých, ale venku bez toho již dosti —

prší.

Celodenní liják k večeru trochu se utišil. Nade Smolníkem vznášely se zlaté červánky a plné pytle nejkrásnějších nadějí. Všecko jásá. Již jsme dotrpěli! Zítra bude nejkrásnější den! Za tmy ještě jednou ku tlakoměru! Pozorujeme při svitu švédské sirky. Čepička! Čepička! — Tonoucí i stébla se chytá.

Uléhám na lože. Zítra tedy prvou velikou výpravu do hor! Do hor, do hor! — ve hlavě bzučí to tak sladce. Vodní mlýn dnes oněměl. Velebné ticho kolem. Usínám. Zdá se mi o modrých nebesích a o jasu slunečném, jenž v pestrých barvách duhových pohrává si s perlami rosnými. Tonu ve vůni pryskyřičné. Na nebetyčném Štítu gerlašském usedám vysoko, shlížím do hlubin zamšených parami ranními. Kolem děsné sluje, velebné lesy, úrodné nivy, bělostné osady — —

Zlatou harfu držím, nádheru tatranskou velebím akordy mocnými — —

Tu ze sna probírám se. — Ťuk ťuk ťuk! — Bože, můj vodní mlýn už zase mele, už zase —

prší, prší!!

Nejásejte, že tortura a mnohá jiná mučidla sprostá dávno již jsou zrušena! — Nejásejte! — pravím ještě jednou.

Noční dobrodružství.

Anglicky napsal *Vernon Lee*.

(Dokončení.)

IV.

Vrazil jsem vší silou do starých, prohnilých dveří; zaskřípaly, otevřely se a já vstoupil do prostranné, vysoké síně, patrně přijimacího salonu vznešené staré villy. Jak jsem napínaje pozornost na vše strany kráčel dále, zaslechl jsem vzduch protínající ostrý zvuk a něco měkkého a sametového dotklo se mé líce. Ustoupil jsem zpět a pozvedl lampu; byla to sova, kterou světlo vyplašilo, zahoukala usazujíc se opět do tmavého kouta. Déšť padal těžce a jednotvárně, jediný jiný zvuk pocházel od mých kročejů budě ozvěnu ve veliké jizbě. Rozhlížel jsem se kolem, pokud tomu nejisté světlo mé dvojknotové lampy dovolovalo: světlového mramorového dláždění bylo viděti jen tu a tam; bylť na něm usedl prach těžkou vrstvou a všude bylo rozházeno kukuřičné zrní. V prostřed síně bylo několik polámaných židlí, vysokých, stihlých s pozůstatky zlacení a brokátu a několik jiných ze dřeva s vyčuhující rozcuchanou slamou. O velký dubový stůl bylo opřeno několik pytlů obilí, v koutech nalézaly se hromady kaštanů, zelených a žlutých hedvábných zámotků, motyk, lopat a jiného zahradnického náčiní; podlahou válely se kořeny rozličných bylin a cibule; veškerý prostor byl plný neurčitého plesnivého zápachu od hnijícího dřeva, malty, země, sušeného ovoce a hedvábníků. Pohledl jsem vzhůru, déšť hnsil sem nezasklenými okny a lil se po skrovném zbytku malování a fresek; pohledl jsem ještě výše: tam byly jen holé, ztrouchnivělé trámy. Tak stál jsem mezi tím, co déšť lil se dále a voda venku plouskala se střechy, byl jsem tupý, nemyslil jsem na nic. Tato nádherná tichá zhouba učinila na mne o mnoho hlubší dojem, než jsem očekával; všechno mé rozčilení zdálo se býti to tam, všechny dřívější vrtochy a choutky opustily mou mysl.

Skoro jsem zapomněl, proč jsem si přál býti zde, vskutku proč jsem po tom tak toužil? Ta šílená dychtivost po něčem rozrušujícím byla jako bezúčelná a nevysvětlitelná, stačiloť to podivné, vážné jeviště zde samo za sebe. Nevěděl jsem, co mám činiti, ano, jak cítiti. Cíl mého přání byl dosažen a vše bylo to tam. Byl jsem v domě, jíti dále jsem se neodvážil, aniž měl jsem té smělosti mysliti na to; všechny ty posedlé choutky po něčem malebném a nadpřirozeném, které mě byly až dosud naplňovaly, rozprchly se nyní. Zdálo se mi, že jsem směšec, jenž zbázlivěl a zpokorněl v té samotě a těch troskách.

Rozprostřel jsem houni na zemi a postaviv lampu vedle sebe zabalil jsem se do selského pláště; pak opřev hlavu o polámanou židli, zahleděl jsem se lhostejně vzhůru do holých trámů, naslouchaje tupému dopadání deště a plouskání vody venku; zdálo se mi, že nemyslím a necítím.

Jak dlouho jsem tak byl, nemohu říci; minuty zdály se býti hodinami v tomto bdění, které nebylo rušeno ničím, než chvilkovým zaprsknutím a zakmitáním lampy a deštěm venku. Tak ležel jsem v bdění, ale myšlének prázdný ve velkém, rozpadávajícím se sále.

Nemohu ani říci, zdali pojednou, nebo znenáhla začal jsem pozorovati, nebo myslil jsem, že pozoruji slabé, zmatené zvuky přicházející, nevěděl jsem odkud. Co to bylo, nemohl jsem rozeznati; pozoroval jsem jenom, že se různily od skrápání a šplounání deště. Opřel jsem se o loket a naslouchal jsem. Vyňal jsem bicí hodinky a stiskl péro, abych se přesvědčil, zdali bdím; jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, devět, deset, jedenáct, dvanáct chvějně zvonivých nárazů. Usedl jsem a naslouchal napjatěji, snaže se odloučiti zvuky ty od hlomozu deště venku. Zvuky — čisté, kovové, ostré, ale slabé, zdály se býti víc a více určitými. Blížily se, nebo já se probouzím? Vstal jsem a naslouchal s utajeným dechem. Cítil jsem, že se třesu; vzal jsem lampu a popošel jsem několik kroků; pak stanul jsem zas, opět naslouchaje. Nemohlo býti pochybnosti, že ty lehké kovové zvuky přicházejí z nitra domu; byly to určité tony, tony nějakého nástroje. Šel jsem pozorně dále. Na konci sálu byly nad několika stupni starodávné, pozlacené rozbité dvéře; váhal jsem je otevříti, neboť měl jsem neurčitou, hroznou bázeň před tím, co snad bude za nimi. Odstrčil jsem je zvolna a na několikrát a stanul jsem na prahu chvěje se na celém těle a popadaje dech. Nebylo tam ničeho kromě tmavého, prázdného pokoje a za tímto pokoj jiný; vzduch byl vlhký, chladný a zapáchal jako v kryptě. Šel jsem zvolna dále; zvuky, ostré kovové akordy, stávaly se určitějšími a určitějšími a týmž postupem víc a více zmocňovala se mne ta neurčitá, omamující hrůza. Přišel jsem k širokému, točitému schodišti, jehož vrchol se ztrácel ve tmě; jenom na dolejší stupně lila moje lampa kmitavé světlo. Zvuky byly nyní docela určité — ostré kovové zvuky klavíru nebo spinetu, rozléhaly se jasně a chvějně do tichosti kryptového prostoru. Studený pot vyvstal mi na čele, zachytil jsem se zábradlí u schodův a zvolna vlekl jsem se dále vzhůru. Náhle zazněl akord a jemně, téměř nepozorovatelně vloudil se do modulací nástroje divný, překrásný hlas. Byl ku podivu líbezný a zdál se pronikati duši neurčitým, dřímavým kouzlem, jenž zdál se plniti ji omamující slastí; avšak zároveň s tímto pocitem projelo mi to srdcem jako mráz. Naslouchal jsem bez dechu. Schodiště nahoře bylo uzavřeno dvojkřídlými, pozlacenými dveřmi; viděl jsem, jak se z pod nich lin̂e záře; za nimi zněl ten hlas. Podle dveří, ale poněkud výše bylo okrouhlé okénko s polámanými ozdobami; pod ním nalézal se starodávný, polámaný stůl.

Dodal jsem si srdce a vystoupiv naň, zvedl jsem se na špičky a nahledl jsem uprášeným okénkem do velké vysoké jizby, jejíž větší část zakrývala se v temnotě, tak že jsem mohl rozeznati jenom obrysy oken s těžkými záslonami a jednu nebo dvě těžké židle. Uprostřed stálo malé, vykládané piano a na něm dvě voskové svíce, rozlévající jasnou záři na lesknoucí se mramorovou podlahu. U piana, něco málo odvrácena ode mne, seděla postava oděná v šat z konce minulého století — v dlouhý, bledě fialový kabát, bledě zelenou vestu, s lehce pudrovaným vlasem, sebraným v zadu a otočeným širokou černou, hedvábnou stužkou; přes opěradlo židle byl přehozen plášť barvy tmavě jantarové. Muž ten byl zabrán do svého zpěvu, doprovázeje se na pianě, zády obrácen byl k oknu, odkud jsem jej pozoroval. Stál jsem jako přimrazen, neschopen pohnouti se, zrovna jakoby mi veškerá krev byla utuhla v led a všechny mé údy byly ochrnuty; avšak viděl jsem i slyšel, viděl i slyšel jenom jeho. Ten kouzelně líbezný měkký hlas vinul se z lehka a umělе propletajícími se obraty zpěvu, sína se od okrasy k okrase a vzmáhaje se nepozorovatelně v nádhernou, jako mlhou obestřenou velebnost, a zmíraje znenáhla opět s tonu vyššího na nižší, jako čarovný, tajemný povzdech; pak náhle vzepjal se ve vysoký, jasný, vítězící ton, jenž roztříštil se na konec jako vodotrysk v krůpějích.

Na okamžik zvedl ruce od klávesův a obrátil se částečně ke mně. Moje oči setkaly se s očima jeho; byly to ty hluboké, měkké, prahnutí plné oči z podobizny Fa Diesisovy.

V tom okamžiku vystoupil mezi mnou a světly stín a hned na to svíce shasly; pokoj byl tmavý; v téže chvíli se zpěv v polou přerušil; poslední noty písně změnily se v dlouhý, pronikavý, chvějící se výkřik; povstal hluk a šum zdušených hlasů; pak zaslechl jsem jako těžký hluchý náraz padajícího těla, hrozný lomoz a opět dlouhý, třesavý, strašlivý výkřik. Se mne jakoby bylo strnutí spadlo. Seskočil jsem se stolu a vrazil jsem do zavřených dveří pokoje. Dvakrát nebo třikrát zalomcoval jsem jimi marně; konečně rozraziv je vší mocí, vstoupil jsem do pokoje.

Měsíčná záře svítila bílým pruhem skrze otvor prolomené střechy, plníc opuštěnou jizbu mdlým, zelenavým světlem. Bylo tu prázdno. Hromady rozbitých cihel a malty ležely po zemi; voda skrápala skvrnatými stěnami a usazovala se v kalužky na podlaze. V prostředku ležel spadlý, zlomený trám a tam, samoten a opuštěn uprostřed pokoje stál otevřený klavír, rozštípený od konce do konce, zanešený prachem s rezavými, puklými strunami a klávesami, plnými pavučin; zelenavé bílé světlo dopadlo plně na nástroj.

Zmocnila se mne neodolatelná hrůza; vyběhl jsem ven, a chytiv lampu, kterou jsem nechal státi u schodů, pádil jsem dolů, neodvažuje se ohlednouti se ani na pravo, ani na levo, jakoby mne něco děsného pronásledovalo; ten hrozný, smrtelný výkřik zvučel mi v uších. Ubíhal jsem dále prázdnými pokoji až ku dveřím velké vstupní síně. Tam konečně myslil jsem, že budu bezpečen. Vyrazil jsem je, ale v tom vypadla mi lampa z ruky, shasla, a já padal dolů, dolů, nevěda kam a ztratil jsem vědomí.

Když jsem přišel k sobě, ležel jsem na konci velké vstupní síně pod několika schůdky; lampa ležela nedaleko ode mne. Rozhledl jsem se kolem sebe jako v mrákotách a plný udivení; bílé, ranní světlo proudilo se do síně. Jak jsem se sem dostal? Co se stalo se mnou? Pozvolna jsem se vzpamatoval, ale s pamětí vrátila se bázeň; vstal jsem rychle a přitisknul ruku k rozbolené hlavě; na prstech zůstala malá krvavá skvrna; narazil jsem asi v pádu o ostrou hranu sloupu. Přišel jsem úplně k sobě. U dveří stanul jsem a rozhledl se ještě jednou po těch velkých, holých stěnách s trouchnějícími trámy, opadávajícími freskami a hromadami hejlí a zahradního náčiní. Pak vyšel jsem na dlouhé schodiště před domem a díval se udiveně na vesele půvabnou krajinu. Bouře byla přešla, zanechavši jenom několik lehkých bílých obláčků na modré obloze; napitá země kouřila se již pod horkým sluncem; žluté žito bylo místy položené a prosáklé, kukuřice a révové listí třpytilo se dešťovými

krůpějemi, vysoké zelené konopí vonělo svěže a silně. V dáli vypínaly se purpurové a šedé hradby, střechy a věže starodávného města; čistý hlahol velkého zvonu s hlavního chrámu nesl se přes pole až sem. Dívaje se na celý ten svěží, půvabný kraj, ucítil jsem pojednou zase celou hrůzu slepého, hluchého, němého, strnulého bezživotí. Ubíhal jsem, jen abych měl ten hrozný dům za sebou. Tam bělal se již dvorec slunečnicemi a révovím; před ním upravoval ten veselý kněz řemení na svém zázračném oslu mezi tím, co hezká dívčina stojíc na židli, kladla čerstvý věneček z jahůdek a pěknou porosenou kytici před malý obrázek Madonny. Když mne spatřili, vyběhlo všechno ven a jeden volal přes druhého.

„Nu jak?“ tázal se kněz. „Viděl jste strašidlo?“

„Namaloval jste podobiznu ďábla?“ smála se dívčina. Zavrtěl jsem hlavou a usmál jsem se nuceně.

„Hle!“ zvolal jonák. „Signor se poranil na čele. Jak se to mohlo státi?“

„Lampa mi shasla, já klopýtl a narazil o ostrý roh.“ odpověděl jsem kvapně.

Pozorovali, že jsem bledý, ale připisovali to mému pádu. Pak vstoupilo všechno na vůz. Jeli na trh. Kněz nabídl mi místo ve své bryčce; přijal jsem je mechanicky a tak jsme odjeli. Duchovní byl velmi hovorným, avšak já sotva jsem slyšel, co mluví, neb v hlavě bylo mi tupo. Pohledl jsem nazpět k opuštěné ville, šeré to hmotě uprostřed zářivých zelených polí, i zachvěl jsem se.

„Jste churav,“ řekl kněz; „zajisté že jste se nastydl v tom ošklivém, vlhkém, starém doupěti.“

Vjeli jsme do města i dovezl mne až k mému hostinci u tří poutníků houpajících se nade dveřmi.

„S bohem, s bohem! Na shledanou!“ volal za mnou.

„Na shledanou!“ odpověděl jsem slabě. Cítil jsem, že churavím. Zaplatil jsem své účty a odeslal hned svá zavazadla pryč. Chtěl jsem, abych měl M— co nejdříve možná za sebou. Cítil jsem, že stojím na prahu těžké nemoci a mou jedinou myšlénkou bylo, abych se co možná nejrychleji dostal do Benátek.

Tušil jsem dobře. Den po mém příjezdu do Benátek zachvátila mne horečka i poutala mne na lože několik neděl.“

Winthrop se zamlčel a opřel na mžik hlavu do dlaní; nikdo z nás neřekl slova; neměliť jsme čeho říci.

„Onen nápěv,“ pokračoval po chvíli, „onen, jejž jsem slyšel v tu noc, a slova, jež viděl jsem na podobizně „Sei Regina, io Pastor sono“, zůstaly hluboce v mé paměti. Vzal jsem si všemožnou práci, abych zvěděl, zdali takové písně skutečně jest; vyptával jsem se množství lidí a prohledal půl tuctu hudebních archivů. Nalezl jsem více než jedné písně s podobnými slovy, kteráž byla patrně uvedena v hudbu od mnohých skladatelů, avšak nápěvy samé byly docela různy od toho, jejž měl jsem v paměti. Následek toho ovšem byl, že, jak dojem onoho dobrodružství slábnul, začal jsem býti v pochybnosti, zdali to přece jenom nebyl přechod, známka blížící se horečky.

Tak stalo se ponenáhlu, že považoval jsem tu celou věc za pouhé mámení smyslů. Ale teď, když jsem náhle zaslechl tentýž nápěv od vás, právě teď, kdy jsem byl již plně přesvědčen, že bylo vše jenom dílem mé obrazotvornosti, — vrátil se mi ten výjev do paměti v celé své živosti, i musím tomu věřiti. Mohu jinak? Je to skutečnost, nebo představa? Ať tomu jakkoliv. Upomínka na to, co viděl jsem, neb domníval jsem se viděti v onu noc, nevymizí mi z paměti nikdy.

Přel. *N. G.*

FEUILLETON.

— Divadelní družstvo dalo oznámiti v denních listech, že vyjednávání o Bozděchovy hry, jichž provozování na českém jevišti již po několik let citelně se postrádá, nevedlo k žádoucímu konci, poněvadž prý požadavky spisovatelovy byly přemrštěné. Pravda jest to, že si výbor divadelního družstva jako ve všem počínal i zde svrchovaně beztaktně. Dal svými zástupci s Bozděchem vše vyjednati, a když Bozděch umluvené podmínky sepsal a poslal slavnému družstvu k potvrzení, resp. prohlednutí, nedostalo se mu do dnešního dne, jak se slušelo, písemné odpovědi. Za to přišel k němu svým ušlechtilým chováním pověstný Maýr a diktoval Bozděchovi podmínky jiné, komanduje, aby je hned přijal, nebo zamítl. To ovšem Bozděch učiniti nemohl, řka, že si musí věc rozmysliti. Na to dalo družstvo novinami ohlásiti, že je vyjednávání konec. Budeme tedy her našeho prvního dramatika na českém jevišti i na dále postrádati. Je to ovšem hanba, kterou však aby pochopili schází těm pánům z výboru dostatečné kvantum vzdělané české krve.

— Zpráva z minulého čísla „Lumíra“, jakoby výbor národního divadla chtěl pozvati k prvnímu nebo vůbec nějakému představení zástupce lidu, který budovu tu vystavěl, se bohužel nepotvrzuje. Naopak je divadelní výbor pevně odhodlán, nebrati na přání a tužby české veřejnosti pražádného zřetele. Škoda té krásné budovy, že dostala se do takých rukou!

Nákladem Jana Otty dotiskuje se překlad výboru básní Háfizových prací dr. Košuta a J. Vrchlického. Tamtéž tisknou se v novém lacinějším vydání Vrchlického básně „Z hlubin“ a „Duch a svět“ a v Salonní bibliotéce nová sbírka Vrchlického básní „Pouti k Eldoradu“.

— J. Vrchlický skončí za krátko překlad Danteovy „Božské komedie“ posledním oddílem „Ráj“.

— Jul. Zeyer napsal tříaktovou veselohru.

— První sešit velkého illustrovaného díla „Národní divadlo v Praze i jeho dějiny“ vyšel právě tiskem a nákladem Jana Otty v Praze. Text napsal Fr. Šubert. Redaktorem části obrázkové jest Sob. Pinkas. Pro dnešek nelze se nám o této skvostné práci zmíniti šíře. Troufáme si jenom říci, že jest to dílo v každém ohledu dokonalé a svou uměleckou cenou důstojné té velké české práce, která zdobí nyní vltavské nábřeží. Málo tiskopisů bylo u nás vydáno s takovou všestrannou péčí a tak velkým nákladem. Obrazy jsou naskrz překrásné, text napsán s pílí a nadšením a dokonalou znalostí věci. Je-li které dílo, jež zaslouží, aby chováno bylo v každé české obci, jest to dílo toto.

Tři poslední čísla „Lumíra“ byla c. k. úřady zabavena pro historický článek „Jiří Utěšenović“. Poněvadž se konfiskace stala již po rozeslání listu, má většina čtenářů dotyčná čísla v rukou. Pro čtenáře, kterých zabavená čísla nedošla, tiskneme nové vydání, vynechávajíce závadný článek. Prosíme na několik dní o strpení, poněvadž sazba veškerých tří čísel byla již rozmetena. Reklamace mohou se díti nefrankovaně, i prosíme o brzké jich zaslání.

Redakce „Lumíra“.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. června 1881. ČÍSLO 16.

Helena.

Báseň *Julia Zeyera*.

V zášeru cypřiš, jež kolíbal vítr a zlatilo slunce,
Stésichóros seděl na omšené skále a kolem,
jako hejno tažných ptáků, jež chystá se s křikem
v podzimu k letu v slunné kraje za daleké vody,
sbíral se pomalu lid ve stále rostoucích davech.
Tázavý pokřik, jak udál se zázrak, jímž jasného zraku
pěvec zas nabyl, po léta slepý, nesl se rykem
vzhůru až k lehce plujícím mrakům, nesl se v dáli
k horám až modrým, kde bílá nymfa Echo ve sluji
žerty si tropíc, odpověď volala v zmatenou vřavu.
Stésichóros ale pozvedl vysoko lyru,
zasáh' v stříbrné struny, jež zeleným soumrakem kmitly,
bílé jak paprsky luny, a kolem nastalo ticho;
básník ale počal takto píseň svou pěti
v snivě šeřivém háji při šeptání prastarých stromů:

V svatyni, která z pod palem zlatem a mramorem hoří,
vedl mne Apollův duch; tam zachvátil, silný jak vichr,
svatým šílenstvím bledou svou kněžku a velel mi takto
jejími ústy při děsivém hřmění podzemních hromů:
„Uprostřed lasturných peřejí věčně šumného moře
ostrov Leuke leží, na straně, kde Istros své vody,
unaven dlouhou svou poutí truchlým barbarů krajem,
v temné hlubiny Pontu k sladkému pokladu valí.
Spásu svou hledej na pustém tom břehu! Tam vzejde ti světlo,
které z očí tvých vyplaší tmu a zhojí tvou duši."

Poslušen pokynu plul jsem k pustým ostrova břehům.
Víra má pevná plašila hrůzu, jež mátoha bledá,
tisíci rameny po mně sáhala z vlhkého hrobu,
klátíc můj koráb, dujíc vichrem a hrozíc mi smrtí
uprostřed zpěněných peřejí v mlhách řvoucího Pontu.
Přistál jsem k břehu a bloudil dlouho, hmataje cestu;
konečně mísil se šelest mnohých a mohutných stromů
v hluboké dýchání moře, a sladké slavíka lkání
chvělo se stříbrným kouzlem dvojím pošmurným šumem.
Tajemný hvozd mne jímal, hučící starou svou píseň
pradávným vodám... Teď slyšel jsem kroky, jež nesly se blíže,
noha má stanula náhlým jak kouzlem, srdce mé tlouklo
tušením divným. Vánek jak z kvetoucích zahrad mne ovál,
ruka vonná a chladná jak rozkvětlá růže se dotkla
chorých mých víček. Tisíc blesků projelo mozkem,
záplava světla drala se v oči! Slasti bez konce!
Zraky mé prohledly! Podobně plujícím lotosů květům,
které své kalichy rozevírají růžové zoře,
obživly mrtvé mé zraky dotknutím zázračné ruky!
Světlem zpity hleděly kolem ronice slzy...
Tiše a velebně kráčela stříbrná luna po nebi,
jímala dřímavý les a v dáli se třesoucí moře
v divuplný svůj závoj, plynoucí z azuru nebes
dolů na nyjící zemi, a snivě blýskaly hvězdy
mlhami závoje tkaného z paprsků bělejších sněhu.
V šeru pod starými stromy, z nichž krápala perlami rosa,
stála lepá, vysoká žena, bílá jak mramor;
vlasy, plavé jak hořící oblak při západu slunce,
spějící ručejem z temene, líbaly bohatý peplos,
třpytný jak jiní na stromech a vonný jak kvetoucí růže.
Vínek rosou se blyštících viol věnčil jí čelo,
temnými řasami hořely vlahé zraky jí zlatem.
Vedle ní rek stál, silný a krásný a podobný bohům.
Nesmrtnou slávou a jasem nehynoucího mládí
svítila tvář mu, a lepá žena zářila na něj
úsměvem hvězdným, pak hledíc na mne mluvila hlasem
sladkým jak struny na lyře Orfea, božského pěvce:
„Vidíš mne, Helenu, před sebou, tu, o které jsi zpíval
zpěvy, jež kydaly hanu a hanbu na sněžný můj peplos,
čelo mé bílé a velebnou tvář mou, podobnou luně!
Hustší byla slepoty zraku tvých slepota duše!
Nuže, nechť zrak tvůj prohlídne dotknutím božské mé ruky,
zdráva buď duše tvá bleskem nehynoucí mé krásy!
Vidíš mne před sebou, pěvče, jak viděl mne plavý můj ženich,
vysoká brána když zlatého domu Tyndara krále
hřmějíc jej vpustila v síň, když den můj svatební svital.
Vidíš mne před sebou státi bílou a zlatou a lepou
s labutí šíjí a zářícím okem, jak byla jsem tehdy
v svatební noci, když dvanáct děvic krásných a hrdých
zvučícím hlasem před dveřmi síně hymny mi pěly,
souměrně hlavami kývajíce, z nichž splývaly vlasy
černé a lesklé jak hvězdné roucho kmitavé noci,
vlasy dlouhé a měkké a propletlé jacinthů květy.
Vidíš mne před sebou, pěvče, jak viděl mne frygický Paris,
kterého Afrodita přivedla v neblahou chvíli
v strmící Meneláa město, slavného krále.
Zahořel Paris láskou, jež v ssutiny pohřbila Troju,
neboť smyslů mne zbavila bohyně, nutíc mne v útěk
břehům ku dalekým otcovských luhů, v cizinu pustou!
Marně Kassandra vnořila, vidouc mne s cimbuří hradu,
zoufalé ruce své hluboko v modravé proudy svých vlasů
divoce zježených, podobných ve větru letící hřívě
raněné lvice; a šíleně řvoucí strhla si s čela
zlatý svůj věnec a vrhla jej v prach, neb viděla zřejmě,
zkáza bohů jak kráčela se mnou v Priamův palác.
Troja však vznešenou krásou mou zpita vítala hlučně
Tyndara dceru, a nedbala bouře, jež kráčela za mnou
temná jak noc a s krvavým osudem v hlubokém klíně.
Nechtěla Troja i tehdá mi klnout, když přistály lodě
k břehům, nesoucí achajských reků bohatý výkvět:
tehdá i stávali starci v dlouho plynoucích rouších
s kamenných sedadel svých u skaiské brány, by k pasu
klonili hlavy před Helenou lakedaimonskou, když požár
vznícený osudnou krásou její již vysoko k nebi
k plujícím oblakům šlehal, a nesmírný bolesti výkřik
trojanských žen nad padlými syny po široké pláni
zazníval! Já ale zírala truchlá, s tesknotou v srdci
s věže na frygické luhy, kde v hustých kotoučích prachu
krvavá vražda denně kácela bohatou sklizeň
k duníci zemi; a uprostřed hrůzy a zuřící smrti
hledalo oko mé upřeně vysokou postavu muže,
který duši mou plnil, a jehož jméno mi znělo
ozvěnou sladkého zpěvu v pustém a divokém lese!

Uprostřed hruzy a zkázy a lomozu třeštících zbraní
vznešen a velký jak bůh a čarný jak hvězda byl Achill,
schvátil celou mou bytost! Já zmírala láskou a touhou!
Achill bloudíval podoben lvu kol vysokých hradeb,
pokrytý prachem a krví po obrovském boji a zíral
vzhůru na cimbuří věže, kde bledá a lepá já stála,
bílá se zlatými vlasy a zlatým zrakem, jenž hořel
mnyle, hvězdně, pod závojem dlouhým, podobným mlze.
Největší z Achajských šíj svou sklonil před hrdou mou krásou,
bohyní byla jsem jeho snivým a pošmurným zrakům!...
Přišel pak osudný den, kde zasáhla Parise střela
bohorovného muže! Oko mé vidělo klesnout
Achilla v prach! Já slyšela Nereid vzlyk, a nářek
stříbronohé Thetidy, lkající na břehu moře,
slyšela žaloby Mus u mohyly božského reka,
dlouhý Achajských pláč a jásot frygických mužů.
Málo jsem dbala pak Trojy, planoucí požárem rudým!
Hořící Ilion neměl dost žáru, by usušil slzy
tekoucí z očí mých! Skryla jsem tvář do zlatého moře
dlouhých svých vlasů a ležela v prachu a ždála, že Troja
bídnou mne pohřbí do trosek svých chrámů, z nichž prchali bozi.
Dotknutí Meneláovy ruky mne zbudilo k žití.
Temný, divý jak lev stál přede mnou, z očí mu blesky
sršely, blesky šlehaly z meče, jímž mával nad hlavou.
Velký a hrozný byl v rudém dešti jisker, jenž padal
s hořících střech... Já ale hleděla klidně na zbraně
hrozící hrudi... Vonná má ruka dělila ve dvé
divoké proudy mých přes líc na kolena plynoucích vlasů:
Zlatou jich záplavou vyplula vzedmutá ňádra má, bílá
jako labuť, která se purpurným západem míhá,
zářící jako luna, jež vychází z étheru hloubi.
Padaje k zemi zařinčel meč, a přemožen veď mne
pokorně choť můj hořícím Iliem k achajským lodím.
Nová tam číhala nebezpeč v stínu děsivé noci!
Helenů davy vítězstvím zpity a lačny po vraždě
stály na břehu a tisíce rukou trčelo vzhůru,
každá z těch rukou třímala kámen a měřila na mne,
tisíce očí hořelo záštím a hrozilo smrtí.
Avšak dlaně ty klesly, dlaně, jež volaly pomstu,
krvavou pomstu na hlavu Heleny za padlé reky,
kameny padaly tiše do písku, kde šumící moře
šplounajíc hru s nimi má, a výkřik obdivu zazněl
rudě planoucí noci, když vztyčíc hrdě svou hlavu
klidně jsem stála, noříc bílé své nohy do jasu
modravých vln, jež pokorně zmíraly vzdechem a pěnu
třpytnou mi na dlouhý můj zlatem protkaný házely peplos.
Zázrakem krásy mé měnily Achajské kletby se v hymny!
Žárlivou rukou Méneláos mi přehodil závoj,
kterým jak oblakem luna, zářila velebně krása
tváři a okrouhlost údů, jichž pohyb se podobal hudbě.
Takovou vřavou hřměla tu chvála, že utonul pláč v ní
zajatých žen a smrtelný chrapot hynoucí Trojy!
Povždy tak vítězem byla má krása a vítězem bude!
V dobách všech příštích budou se srdce zachvívat jménem
Heleny, Lediny dcery, a každá ruka, jež zvedne
proti mně kámen, bezmocně klesne, když fantóm mé krásy
mlhami mihne dávno minulých času! A čistě
bude se obraz můj velký vznášet nad prouděním věku,
neboť jest ryzá krása tak vznešena původem božským,
povždy že zůstane čistá jak éther a nebeský azur,
kterého dosáhnout nemůže prach ni třísniti bláto.

Věz to a odejdi, pěvče, zhojen a s jasnými zraky.
Mezi smrtelné jdi a hlásej, co's slyšel a zjev jim
pravdu, že žiju zde blažena po boku reka, jejž duše
moje zvolila trávíc se plamennou touhou! O řekni
těm, již žijou na zelené, kvetoucí zemi, že Achill,
největší bohatýr věků, chotěm nejkrasší ženy.
Řekni jim tam, že v ideálu čarovném kraji
jasněji slunce vychází to, co zapadlo v prachu
mateřské země! Řekni jim tam, že v krajině báje
napraví vše se, co na zemi tupý pokazil osud."

Těmito slovy končíc upřela zlaté své zraky
nyjíc na Achilla tvář, jež vzplanula, jako když měsíc
vynoří disk svůj z šera hustých podzimních mraků.
Oba posvátné stíny, nad všechny smrtelné šťastní
kráčeli nyní v hlubinu modře kmitavých lesů,
v kterých slavíci lkali, a dlouho ještě jsem viděl
oba, jak šerem se brali, Achill mohutný rek a
Helena se zlatým zrakem, v němž závratně éther se hloubil,
zrakem, v jehožto temnu se hvězdami rojily touhy!...
S povzdechem vrátil jsem kroky k břehu, kde úsvitem moře
bíle pod opálným nebem se dmulo, z hluboka řvoucí.
Koráb mne donesl k otcovským luhům a nikdy má ústa,
Heleno, nemohou přestati slávu tvou pěti a chválu,
bílá ty labuti, plující nesmírným obzorem věku,
zlatozraká ty hvězdo, svítící kouzelně lidstvu,
úchvatný zvuku, při kterém se v nadšení zachvěje srdce!
Chud jsem a nemohu jiných ti přinésti darů než zpěvy,
které harmónické Musy mi vyluzují z dna duše.
Vezmi, ó, za vděk! Vždyť zpěvy jsou největším, nejkrasším darem
věčně žijícím bohům, jež smrtelník poskytnout může!

Dopěl tak Stésichóros a srdce všech vzplanulo touhou
snivou a tichou, a zraky všech zíraly do hloubi nebes
ždajíce uvidět trojské Heleny bělostný fantóm
větvemi dumavých cypřiš, jež kolíbal s šelestem vítr,
které rudě zlatilo k horám se klonící slunce...

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

Jak známo — —

Ne, s tak impertinentní poklonou nemohu přece laskavého čtenáře přepadnouti.

Vím sice, že každý z nás bez mrknutí brvou a s vděčně svědčícím úsměvem poslechne, setká-li se s tištěnou autoritou, kteráž jej polechtá důvěrně pod bradou, díc: „Příteli, jak ti známo, daroval sultán Salaheddin dne 26. června 1009 své milence Eshar šperk ozdobený 85 safíry a vážící 347 grammů..."; taktéž jsem přesvědčen, že každý z nás odpoví: „Ach ovšem," a že se živá duše nezahanbí přiznáním, kterak vlastně posud nevěděla, že o tak prostinké světoznámé věci ví; rovněž nepochybuji o tom, že v dík za lichotnou důvěru autorovu nikdo z nás čtoucích nebude jemu vykládati ve zlé, umlčí-li tento autor svým kaptivujícím „jak známo" všechny pochybnosti a otázky v příčině své první premissy, která přečasto bývá pramálo známa a někdy hluchého zrna, — i samému pisateli; — leč přes všechny tyto výhody laciné a působivé fráse dovolím si upřímně, avšak se zárukou úplné pravdy říci:

Jak *neznámo*, projektoval roku 1864 vrchní inženýr PhDr. F. Zimpel dráhu v Syrii z Damašku do Jerusaléma s odbočkami do Jaffy a jiných pobřežních měst.

Jeť i v kruzích odborníků pořídku těch, již o zajímavém návrhu Zimpelovu věděli a technikové českomoravské dráhy spojovací neměli o něm ani tušení, pokud se mezi nimi neobjevil inženýr Theodor Melan, který ihned po svém vstoupení do služeb železnice obdržel příjmí Antiochus; rozneslo se rychle od ředitelstva, že Melanovo curriculum vitae počíná větou: „odbyv si učení na vysokých školách technických, konal nejprve od října 1863

do prosince 1864 trasovní studia pro dra. F. Zimpela v Syrii."

O rozšíření této zvláštnosti měl péči škádlivý inspektor Fanta, jenž se zabývá (pro svou osvědčenou neschopnost k jiným pracem) řízením personalií a z přirozené zlomyslnosti vynalézáním vhodných přezdívek svým podřízeným.

Jemu měl inženýr Melan co děkovati, že každý kollega se na „Antiocha" rád podíval jako na mouřenína a chutě si s ním pohovořil o Syrii.

Melan snášel klidně čestný obdiv lidí, s nimiž bylo se jemu stýkati, a jsa dobromyslný, pohoršil si toliko nejurputnější tazatele povídkou o vepřových kotelettech, jež mezi ně vrhl jako Eridino jablko; jednomu řekl, že Beduini jídají koteletty výhradně s citronem a druhému pověděl, že nikdy jinak, nežli se špenátem. Oba dobře zpravení se pak svadili a společně na Melana rozhněvali. Přestali jej ovšem také ctíti a obtěžovati.

Přirozenou měrou obcoval inženýr Melan nejspíše s lidmi, kteří o Syrii neblouznili a valně nedbali.

U čtrnácté sekce v Újezdě byl takovým příjemným prosaikem assistent Klimeš, člověk milé a usedlé povahy, tichý a upřímný ve svém přátelství; zamiloval si Melana, kterýž k němu přilnul podobně srdečnou přízní, ač nestýkali se mimo kancelář a mimo kuželník, na němž z večera pravidelně a za každé pohody náruživé kuželky porážívali.

Nelze proto říci, že by oba přátelé byli vášnivými hráči; vrhnuvše se na sport kuželkový, dokazovali toliko bezděčně, že jeden každý pozemčan v každé situaci a v každém koutě tohoto světa musí míti pikantní, osvěžující zákusky k jednotvárným všedním kůrkám chleba vezdejšího, — jakýsi vyšší, zajímavý cíl, který může i ležeti dosti nízko, jen když leží mimo vyšlapanou a vyměřenou cestu povinností. Proto se na venkově z našinců jedni zvrhnou v dětinné milovníky chytání ryb na udici, druzí v řemeslné pijáky, jiní zase v galantní rytíře, již se svým srdcem bez ustání obcházejí jako nuzní podomní obchodníci a dávají je někdy úžasně lacino, za fatku. —

„Ač pociťuji chladno, navrhuji, abychom zůstali v zahradě," prohodil Klimeš, uhřátý po rozčilujícím honéru a zasedl na lavici naproti inženýru Melanovi; mezi nimi byl stůl pokrytý sklenicemi a mdle ozářený svíčkou, jež v skleněné baňce plápolajíc, uzounký kruh, nejbližší větve a listí ozařovala. Uprostřed tmavé, v černém stínu letního večera zaniklé zahrady byl malinký světlý prostor jako v poušti oasa, na níž oba přátelé zůstali osamoceni a na sebe odkázáni.

„Souhlasím," odvětil Melan. „Na člověka přijde v našem útulku roztomilý kéf, naprosto rozdílný od dřímoty, ten slastný pocit klidu při úplně jasném vědomí, jejž my nervosní pionéři osvěty věru orientálům od srdce záviděti můžeme. Chodící parní stroje, jimž říkáme Evropané, vykládají sice orientálům zálibu v kéfu za zlé, za lenost a podobné; a přece čelí všechna lidská touha k dosažení nejrozmařilejšího kéfu, jejž nazývá řemeslník důchodem ze sta tisíc, úředník vydatnou pensí, kněz rájem, královstvím nebeským neb edenem —"

„Tak daleko nemyslím," namítal Klimeš, zapjav se do svrchníku. „Mně jest jako dítěti zimního večera v koutě za kamny ve společnosti jiného, k němuž se tulím, s nímž od srdce si pohovořím. Vypravujte něco. Apropos, dotekl jste se Orientu a maní mi přichází na mysl, že jsem se vás posavade ani nepozeptal, který vítr vás odvál do Syrie. Známe se dosti dlouho, víte, že nejsem zvědavý a že moje neschopnost někoho obtěžovati, zabezpečuje vás proti všemu pozdějšímu vyzvídání. Činím prostě návrh na ukrácení chvíle."

Inženýr se lehce usmál a mávl rukou jako na odmítnutí omluv přítelových.

„Pochybuji, že byste vhodně volil," řekl, oklepávaje popel s doutníku. „Moje velmi stručné a suchopárné sdělení nezkrátí nám večer. Nevím, co na tom zajímavého, když mladý technik vstoupiv do služby podnikatele X., pracuje pro něho v krajině Y. Jmenuje-li se tento kraj Plzeňsko neb Syrie, jest tuším lhostejno —"

„Arciť. Avšak proč jste právě raději niveloval na březích sedmi řek Damašku než na březích Berounky?"

„Poněvadž Zimpel mne poslal do Asie a nikoli do západních Čech."

„Příteli, vy se mi vyhýbáte," mínil Klimeš, hledě pátravě přes stůl na osmahlou tvář přítelovu.

„Chyba lávky. Chci vás toliko zbaviti naděje na historky o zvláštních dobrodružstvích. Že do Damašku nevypravíme se tak snadno jako do Rokycan, jest na bíledni. Rovněž tak jest však přirozeno, že mladý technik, volný a podnikavý snáze dá přednost zajímavější a — řekněme záslužnější práci. Jsem, jak vám povědomo, člověk pokojný, avantur nežádostivý a uvěříte mi, že jsem šel do Syrie pouze k zdokonalení svého umu trasovními studiemi v terrainu velmi obtížném a v poměrech cizích, spekulaci a vynalézavost silně dráždících. Dobrá to škola, velmi dobrá! Kromě toho slyšel jsem od svého otce tolik o pobřeží mezi Iskenderunem a Gazou, že jsem měl mírnou choutku na ně se podívati —"

„Ach! Tedy přece zvláštní interes!" zvolal Klimeš.

„Také velmi prostého a všedního původu. Vypravoval jste mi jedenkráte, jak horoucně jste toužíval poznati Chrudim, poněvadž vám jako chlapci povídávala babička o svém rodišti v řadě domů na Kateřinském předměstí, zvedajících se přímo z vod ramene Chrudimky a spojených s protějším břehem můstky. Dětská fantasie zrodí vlivem takových obrazů touhu, jež nás naivitou a vřelostí svou i v pozdějších letech znova rozehřívá. Tak se dařilo i mně. Můj otec býval u námořní intendance a když roku 1840 vyslalo Rakousko Bandieru s oddělením loďstva k sesílení anglické výpravy na vytlačení Ibrahima paše z Asie, byl můj otec komandován na fregatu la Guerriera. Po vypuzení Egypťanů z Akky bombardováním dne 5. října 1840 podnikl otec s několika důstojníky výlet na pevnou zemi; půl hodiny cesty za Akkou u vodovodu Džezara paše v zříceninách, nazvaných Abu Atabé, vyplašili výletníci potulné Beduiny, snad harcovníky Ibrahimovy. Stříleno trošku. Beduini prchli a mému otci uvízla kule v koleně; po vyléčení kulhal a přestoupil do civilní služby, zároveň se oženiv. Manželku nalezl také v Syrii, úplně bez romantiky, dívku z rakouské kolonie v Bejrutu a vzal si ji tak pořádně, až jsem se na otce mrzíval, čítaje jako jinošík napínavé romány. Toť vše."

„A vy jste se proto vypravil do Syrie, abyste pomstil otce a napravil jeho chybu milostným dobrodružstvím," smál se Klimeš.

Inženýr Melan opřel hlavu rukou; střecha klobouku zastínila mu tvář, na níž ve stínu nebylo znáti ani hnutí.

„Ne," odpověděl za chvíli úsečně.

„Odrážíte-li tak rázně můj špatný vtip, musím věřiti. Ale my Evropané, kteří jsme nebyli ani za Litavou, malujeme si orientálky prazvláštně; povězte mi něco o nich. Nalezl jste přece na svých procházkách okolo Libanonu leccos zajímavého, povzbuzujícího — což —?"

„Ne."

„Hm! — Podivno."

„Přečtěte si v kterémkoli lepším cestopise kapitolu o Arabkách," podotkl suše Melan. „Pověděl bych vám méně. Myslete raději na své krajanky."

„Aha, tu to vězí," smál se opětně assistent jsa v nejlepší míře. „Jakkoli jste vzorem rozšafné duševní spokojenosti, kollego, připadá mi někdy, že se zabloubáváte sám do sebe a vracíte se vzpomínkami daleko časem neb prostorem zpět k — nu — k jisté své krajance. Což jiného vás může učiniti dumným? Šel jste s chladným rozumem do Syrie, vrátil jste se střízliv, znám vás nyní jako vzor normálního člověka a poněvadž se nerozčilujete ani otázkou kvadratury kruhu, aniž sestrojujete perpetuum mobile, dlužno za to míti, že —"

„Že mám své slabosti jako vy, příteli," vpadl Melan assistentovi do řeči. „Dnes ku příkladu mi vyzrazujete svou libůstku v dotýkání se citlivých stránek svého bližního."

„Promiňte mi, jestliže jsem se vás nemile dotkl," žádal zaražený Klimeš.

„Nehněvám se, příteli," odpovídal Melan, usmířen rozpačitě dobráckou tváří assistentovou. „Máte pravdu a můžete ji znáti. Nikoho, kdož se mi cynicky nevysměje, nemusí býti tajno, že i já jsem si vyvolil hvězdu, která se vznáší nade mnou a rozjasňuje mi všechen trud a trampoty živořivé existence. Ohřívám svou duši tichým, za to však ryzím a nehasnoucím plamenem platonické lásky, důstojné gymnasisty, náměsíčníka neb člověka, jenž se zamiloval do obrazu světice."

„A kdy sestoupíte na stanovisko člověka myslícího na ženitbu?"

„Nikdy. Ona jest pro mne nedostižnou, poněvadž náleží jinému."

„Bláhový —"

„Mýlíte se, příteli. Z jistých důvodů nazývám marnost své lásky štěstím: o těch zvíte snad někdy až —"

Inženýr se zachmuřil a odmlčel.

„Nehledě však ani k tomu," pokračoval za okamžik, „mohu vás ubezpečiti, že i resignace blaží. Jsem si vědom lásky prosté sobectví, čisté jak modlitba a povznešené nad všechnu nízkost, posvěcené vůči mně samému."

„Tedy lyrická báseň bez svatby?"

„Svatba bude; k oltáři ji povede ovšem někdo jiný —"

„Váš sok?! Ale příteli, muži, mládenče již zralý — poražte svého soka a mějte s ní veselku sám! Vyť mluvíte, jakoby již byla provdána!"

„Moje spokojenost se zakládá právě na bezvýminečném respektování závazku, jenž ji víže k mému — sokovi."

„Ale vždyť se vám děvče vysměje!" zlobil se Klimeš.

„Nevysměje," řekl klidně Melan. „Ona mne nenávidí."

„A to pravíte tak klidně, jako byste řekl: Ona má na kožíšku devět knoflíků?"

„Příteli," pravil s dobrosrdečným úsměvem inženýr, „děkuji vám za snahu mne oženiti. Nenamáhejte se. Neožením se."

„Tak!! — Mluvme o něčem jiném. Jak se vám trasovalo v Syrii?"

„Od Damašku Guttou a Hauránem na jih velmi pěkně. Šeriat el Mandahur, starý Hieromax, dovedl mne svým tokem hravě k bývalému Jordánu, nyní Eš-Šeriatu. Zde však počala potíž. Byl jsem na vysočině 200 metrů nad Jordánem a přece již 30 metrů pod hladinou mořskou; svésti trať dolů k řece a hnáti ji Ghórem až k Bahr Lút, jak nyní Arabové mrtvé moře nazývají, bylo nesmyslem v projektu Zimpelově. Rozdíl ve výšce mezi Mrtvým mořem a Jeruzalemem obnáší 1200 metrů, a takový rozdíl na vzdálenost 40 kilometrů překonati jest buď nemožností neb báječně drahou možností. Šlo mi nyní o to, položiti 112 kilometrů dlouhou trať od Džisr Mejámija při ústí Mandahuru do el Kudsu či Jeruzalema tak slušným způsobem po srázných úbočích horských tarasů Judských, abych se dostal na výši osmi set metrů, na níž trůní svaté město. I tak bylo mi počítati s průměrným stoupáním 1 : 140 a na vysoké i drahé viadukty —"

Plnou hodinu ještě vykládal Melan assistentovi svá trasovní studia o dalších tratích z el Kudsu do Jaffy, od Džisr Mejámija na sever kolem Bahr el Tubaryjé a Bahr el Hulé, o křídlech do Akky, Hajfy, Suru a jiných nad míru zajímavých, ač snad méně prospěšných čarách své syrské železnice: o půl noci teprve skončili svůj živý rozhovor, probravše zevrubně Zimpelův projekt po stránce technické i hospodářské a nasmávše se nemálo biblickým citátům, jimiž Zimpel z nouze o rozumové motivy peněžníky vyznání křesťanského i mosaického ku svému podniku lákal.

Ráno se ubezpečili na vzájem upřímně, jak znamenitě spali a dobré mysli, klidní, spokojení šli po své práci.

„Toť přímo k nepochopení, holý zázrak," žasl assistent Klimeš na večer při kuželkách uprostřed čilé společnosti. „Melan nejde, — pamatuje se z vás, pánové, někdo na jeho absenci?"

Stmívalo se; inženýr nešel.

„Neslýcháno," ulevil si assistent poznovu, „mám o Melana starost. Pánové, s bohem; jdu k němu."

„Na shledanou," voláno za odcházejícím.

„Nevrátím se již. Melan se zajisté roznemohl."

Assistent klepal několikráte na dvéře inženýrovy a naslouchal. Nikdo se neozýval.

Sáhnuv na kliku, pozoroval, že jest otevřeno a rozhodnuv se rychle vešel.

„Inženýre, jste zde?" tázal se stanuv uprostřed pokoje a snaže se svým, tmě ještě nezvyklým zrakem v šeru přítele nalézti.

„Host? — Vy Klimeši? — Neočekával jsem vás," ozval se mdlý, cizí, třesoucí se hlas stranou od pohovky.

Assistent trhl sebou, rozžehl rychle a nalezнuv lampu postavil ji rozsvícenou na stůl.

„Kollego, vy jste nemocen," vzkřikl, spatřiv inženýra před sebou, zesinalého, mdlého, chvějícího se zim-

nicí; ležel na pohovce, opíraje hlavu o polstář, jako by jej byl někdo ranou porazil.

„Poslal jste již pro lékaře?“ tázal se Klimeš, přistoupiv k inženýrovi a uchopiv ho za ruku.

„Neposlal.“

„Figurante. — Krištofe!“ volal assistent do předsíně, přiskočiv ku dveřím.

„Nechte ho. Lékař mi nepomůže.“

„Co vám pro boha schází?“

„Bratr mi zemřel.“

„Buďte ubezpečen mé srdečné soustrasti, pane kollego,“ pravil vřele Klimeš oddechnuv si a usednuv vedle přítele. „Dovedu si vážiti a šetřiti vašeho bolu, leč mám za to, že se mu příliš podáváte. Nemohu ani uvěřiti, že byste byl schopen takové zmalátnělé zoufalosti, která se na vás přímo děsnými známkami jeví —“

Všechno těšení a domlouvání assistentovo bylo marné; inženýr poslouchal, neodpovídaje ani slůvkem, a Klimeš skončiv přesvědčil se, že Melan ze všech jeho potěch neví ničeho, že poslouchaje neslyšel.

„Prosím vás, procitněte ze své ztrnulosti,“ žádal assistent, louče se pozdě večer s přítelem. „Vždyť jde z vás hrůza.“

„Hm! Dobrou noc.“ odpověděl inženýr mechanicky a provázeje assistenta se schodou dolů jako automat, zůstavil v něm dojem člověka mrtvicí raněného.

Odjel na pohřeb a vrátil se za několik dní horší než byl, přepadlý, zmořený, sestaralý, s modrými kruhy kolem zapadlých očí.

Takový zůstal; minuly týdny a Klimeš nemohl se pochlubiti, že promluvil s ním častěji než co prstů měl na rukou: přítel se mu nevyhýbal, ale nevyhledával ho také. Byli si pojednou cizí. Dělila je od sebe táž slepá, hluchá zasmusilost, která každého z okolí inženýrova zapuzovala a z níž jej nikdo vyrušiti nedovedl. Časem se zahloubal s vášnivou horlivostí do práce a jindy zase nesáhl po celé dny na péro, nevzpomněl si na nejrozmočenější náspy; hrnuly se naň důtky, urgence a on ve své nevšímavosti nebral je ani na vědomí. A vzpamatoval-li se někdy v takové periodě, bylo čeho litovati, spletl určitě praelementární abecedu železniční.

„Pane,“ vyrazil jedenkráte ze sebe assistent, přiběhnuv jedva dechu popadaje k inženýrovi, sedícímu na hranici pražců mezi dělníky, jichž si nevšímal, „nechá-li někdo k výhybkám přisekávati osmimetrové kolejnice, když mu včera přivezli tam do deponie sedm profilů odtud schválně pěti- až šestimetrových, musí míti zítra americký souboj před sebou! Dřímejte dále, já za vás spravím, co ještě spraviti možno.“

Klimeš se zlobil, a vele dělníkům za Melana, lítal mezi nimi jako ztřeštěný.

„Můj drahý,“ pravil, když odzvonili poledne a dělníci odešli k obědu, „vy usilujete o svou škodu, o vyhnání s hanbou ze služby, o trestní řízení. Kdo bude za vaši práci odpovídati? Kdo zaplatí vaše snění svým životem? Přiznám se, že bych nejel po dráze, na níž vy stavby řídíte, ač vás mám od srdce rád; já ze samého a opravdového přátelství mám již tisíc chutí vás pro něco udati, aby vás učinili neškodným zastrčením do některé kanceláře u ředitelstva, kde budete prostě opatrovati nějaký stůl, přes nějž půjde naše práce. Rozpomeňte se, jsou tomu již dva měsíce, co poskytujete žalostný obraz nemužné malátnosti!“

„Dva měsíce — čas kvapí — lhůta se blíží,“ vyhrklo z inženýra, jenž se vzpřímil a v obličeji zarudnul rozčilením, jež se jemu v očích zablesklo.

„Mluvíte o lhůtě,“ naléhal Klimeš, vzav inženýra pod paži a tiskna jej pevně k sobě, „poslyšte, myslím, že moje hněvivá narážka o americkém souboji byla nějak případnou. Poslyšte dále: Pokud mi známo, nemáte ve svém okolí žádného přítele mimo Klimeše, který jest hoden vaší důvěry a vyslechne, zamlčí, poví neb učiní vše, co budete chtíti, čeho bude třeba, aby nad vámi nemusil stále trnouti. Svěřte se mi — bez diagnosy není léčení a já vás nyní zcela určitě a bez milosti budu poručníkovati.“

„Bylo by dobře tak, kdyby vaše rada a pomoc mohly prospěti,“ odvětil Melan, vyburcovaný prudkými slovy Klimšovými ze své lethargie. „V mém dědictví však ničeho nespravíte.“

„Jaký ukrutný odkaz vás hněte?“

„Zdědil jsem po bratrovi nevěstu.“

„Toť strašné,“ prohodil assistent s hněvivým posměchem. „A vy si ji vezmete neb nevezmete, — toť k zbláznění!“

„Pane, já si ji musím vzíti a já si ji nemohu vzíti,“ zvolal inženýr s planoucí tváří.

„Obojí paradoxa třeba dokázati,“ mínil suše assistent. „Pojďme k obědu a cestou mi vypravujte! Nejprve proč musíte a pak proč vám nelze.“

„Musíte nejprve věděti,“ počal po krátkém rozmýšlení Melan, jdoucí se sklopenou hlavou vedle svého přítele, „že pocházím z dynastie kartounářské, z dynastie pravím, abyste si byl vědom, že jsem vychován v tradicích a vázán na rodinné nepsané zákony jako kterýkoli princ.“

„Rozumím,“ svědčil assistent. „Mně nedynastovi jest podobný cit neznámý, mám však za to, že může býti velmi mocný, byv vssán s mlékem mateřským a srostnuv s láskou k celé rodině v nerozlučný celek. Pokračujte.“

„Můj praděd založil jednu z prvních kartounek v Čechách a věnoval jí svůj život; můj děd ji zvelebil a ze samé lásky k závodu téměř vydědil svého mladšího syna, mého otce, jen aby závod celý, plnou silou aktivní mohl zanechati svému prvorozenci, mému strýcovi. Strýc Řehoř o sedm let starší mého otce spravoval věrně a láskyplně své dědictví; oženil se záhy, o čtrnáct let dříve než můj otec a odchoval svého syna Kvidona výlučně obchodnicky, úplně moderně, dal jej na cesty, za drahé a veliké peníze do cizích továren na zkoumání rozličných tajností fabrikačních a žil ve vášnivých nadějích k svému synu, od něhož očekával nesmírné zvednutí závodu; leč Kvido se přestudoval a šest let po své ženitbě zemřel. Strýc byl tenkrát pološílený zármutkem nad svými sklamanými nadějemi a nad svou opuštěnou továrnou. Žena i snacha odešly mu před tím a on, stařec, opuštěn, byl připoután již toliko ku kolébce dívky, jediného dítěte synova. Nebylo dědiců. Ve své úzkosti vzpomněl si strýc na nás a smluvil se s mým otcem v příčině zachování dynastie Melanů. Jak víte, byl můj otec jako dědův „cadet“ určen k snášení všech svízelů sloužícího intelligentního člověka z bohaté rodiny; známo

vám také, jak přešel do civilní služby a kde se o masopustě roku čtyřicátého oženil; ještě téhož roku narodil se můj starší, nyní zemřelý bratr Vladimír, rok potom já a tak dále, až nás bylo osm zdravých, povedených dětí, jež věru dostačily na umoření ubohého úředníka, jakým byl můj otec. Pečoval o nás seč byl a když před šesti lety právě po mém návratu ze Syrie zemřel, snažila se matka, aby ze skrovné své pense nás vedla dále po vůli svého chotě. V otcově závěti byl zvláštní odstavec toho znění: ‚Svého syna, jenž podle závěti či po vůli mého bratra Řehoře stane se podílníkem jmění řečeného mého bratra neb jeho pozůstalosti, zavazuji bezvýminečnou povinností, aby polovici svého podílu rozdělil stejnými částěmi svým bratrům a sestrám.‘ Záhadný nám tento odstavec byl k neočekávané radosti nás všech objasněn po roce, když zemřel také strýc. Ve svou závěť vložil tklivé dolíčení své lásky k závodu, své nezvratné vůle zachovati jej rodině Melanů, ukládaje spolu poručníkům, aby jeho jediného potomka, vnučku Evu, prohlásili ve 20 letech zletilou; Eva pak zavázána ve svém jedenadvacátém roce „po zralém uvážení a láskyplném ocenění dobré vůle i rozšafného pořízení dědova podati radostně svoji ruku nejstaršímu synu bratrovu k manželství“. Zároveň musí Eva odevzdati své dědictví muži, kterýž jest povinen zachovati ji doživotně při držení polovice. Tak stal se můj bratr Vladimír nápadníkem půldruhého sta tisíc a my všichni jeho sourozenci jistými majiteli každý deseti tisíců zlatých; budoucnost naší rodiny jest zajištěna, celá staví všechno své snažení na slušný základ jistého dědictví a jedenkaždý z nás založil si celé své příští bytí, všechny přípravy a práce do budoucnosti na svém zaručeném jmění. Bratr Vladimír připravoval se k ujatí továrny, mně byla pojištěna ochrana před zbídačením, kteréž nyní každého technika snadno postihne, bratr Ivan, farmakeut, vyhledl si již lékárnu, vyjednal její koupi a čeká netrpělivě na jedenadvacáté narozeniny Eviny, a nejmladší bratr Xaver, důstojník, jest zasnouben s chudou dívkou, s níž společně se těší jako dítě na své štěstí, jehož zdrojem bude kauce z dědictví po strýcovi; ze sester nejstarší, Lidmila, má vše již schystáno k otevření vychovatelského ústavu, do něhož potřebuje peněz, mladší sestry Natalie, Zdeňka i Stanislava jsou zadány a ony i ženichové jejich odvozují své kalkulace jediné z kýženého věna —! A dobrá, ustaraná moje matka dýše toliko nadějí v příští bezpečné blaho dětí svých!“ (Pokračování.)

Hektor Berlioz.

Píše dr. *O. Hostinský.*

Na svých koncertních cestách, které ho (1845—1846) vedly do Vídně, do Pešti, do Prahy, do Vratislavi, začal Berlioz komposici jednoho svých nejvelikolepějších děl, legendy „La damnation de Faust“. V Praze kdysi — tak vypravuje sám — o půlnoci opustil lože, aby napsal sbor andělů (apotheosu Markéty) posledního oddělení; bál se, že by snadno mohl zapomenouti hudební myšlénku, která se mu zvláště zalíbila. Pražští jeho ctitelé ovšem věděli o povstávajícím novém díle, již látkou svou velice zajímavém; i musil jim mistr přislíbiti, že jakmile skladbu dokončí a v Paříži veřejně provede, opět do Prahy zavítá, aby ji také zde osobně řídil. Po svém návratu do Francie, na podzim roku 1846, provedl Berlioz svého „Fausta“ skutečně dvakráte v sále komické opery, ač s úspěchem ne valně šťastným — ale Praha Berlioze již nikdy nespatřila. Předtucha, prosvítající závěrečnými slovy posledního z Prahy datovaného dopisu cestovního: O Praga! quando te aspiciam! patrně lépe se osvědčila, než onen daný slib. Berlioz arci nikdy na Prahu nezapomněl; rád si vždy vzpomínal, jak nadšeně byl přijat se strany umělců i obecenstva v městě, před nímž ho ve Vídni varovali jakožto před sídlem nejzarytějšího, všemu novému nejnepřístupnějšího konservatismu. A když r. 1869 na rakev Berliozovu položen byl též věnec, podaný mu kdysi pražskou jednotou sv. Cecilie, zajisté stalo se to v nejdokonalejší shodě se smýšlením zesnulého. Jeho „Faust“ však zůstal Praze neznámým až do těchto dnů: teprve 7. listopadu 1880 proveden ve prospěch výpomocného spolku členův orchestru a sboru českého divadla, a sice s takovým úspěchem, že pomýšleno ihned na opakování vzácného koncertu toho.

Co všechno neleží mezi r. 1846 a 1880! Pro Berlioze plná 23 léta boje a utrpení, vybíhajícího v tichou, sklíčující resignaci: „Je mi 61 let (píše na sklonku života ve svých memoirech): nemám již nadějí, nemám illusí, ani velkých myšlének. Syn můj je skoro vždy vzdálen, jsem sám; moje opovrhování slabostí a špatností lidí, moje nenávist proti jejich zběsilosti dospěly ku svému vrcholu a každou chvíli pravím smrti: Jak jen ti bude libo — ale proč ještě meškáš?“ Pro Francii pak nastala po jeho smrti doba odčiňování oněch křivd, kterými po tolik desítiletí splácena byla Berliozova horoucí láska k umění a k vlasti: nejgeniálnější skladatel instrumentální, jehož vůbec kdy Francie měla, jeden z nejpřednějších, nejsamostatnějších umělců devatenáctého století musil psáti — feuilletony, aby se uživil, poněvadž v Paříži jeho opery — ač byly-li vůbec připuštěny na jeviště — propadaly a jeho koncerty častěji peněžitou ztrátou než valným ziskem, někdy dokonce i fiaskem se končily, a teprve když ho již nebylo, dovedly pařížské kruhy hudební posouditi pravou cenu jeho dle velikosti nenahraditelné ztráty, teprve pak přiznalo se i samo veřejné mínění francouzské, že u věci té pravdu měla cizina, která Berlioze oslavovala a obohacovala, kdežto doma byl zneuznán a pronásledován, teprve pak staly se i koncerty, v nichž se dávaly skladby jeho, mocným magnetem pro Pařížany, a v době nejposlednější došlo konečně i k tomu, že skladateli „fantastické symfonie“, „Harolda“, „Romea a Julie“, velkého Requiem a „Fausta“ věnovány dva pomníky od jeho bližších krajanů, jeden v samotném rodišti Berliozově, v La Côte St. André, druhý v hlavním městě departementu Isèry (Dauphiné) v Grenoblu. Asi před dvaceti lety řekl kdosi vtipně o Ber-

liozovi: „On nemá úspech, ale on má slávu.“ a Daniel Bertrand, vydavatel Berliozovy korrespondence a autor předeslané jí stručné zprávy životopisné, dodává k tomu: „Slávu a úspěch zároveň!... Aby spojil obě tyto věci, které obyčejně pospolu kráčejí a (v tomto případě) toliko největší náhodou od sebe byly odloučeny, nezbývalo Berliozovi, než učiniti něco velmi jednoduchého, něco, čemu podrobeni jsme všichni, vy i já, něco, co čeká na ptáky poletující vzduchem, na ryby plující vodou, na květy otevírající své kalíšky polibkům slunečním, na žebráky v hadrech a na mocnáře v nachu, něco, čemu se nemůžeme vyhnouti, když to nehledáme, a s čím se nesetkáváme, když to hledáme: zbývalo mu pouze umříti!“

Avšak i ostatní Evropa změnila během posledních desítiletí dosti značně své postavení naproti Berliozovi, arci ne v jeho prospěch. Nadšení, s nímž byl zejména v letech čtyřicátých přijímán všude, kdekoli se jen objevil za hranicemi francouzskými, nenáhle ochabovalo a chladlo tak, že tentýž Berlioz, k jehož praporu se kdysi hrnuly celé zástupy umělců zejména mladších, stál zde na konec osamělý, z ostatního ruchu hudebního téměř vyobcovaný, a když zemřel, považoval leckterý z jeho bývalých zbožňovatelů za svou povinnost, aby někdejší upřílišení zastřel novou výstředností, chladným, třeba až křiklavě nespravedlivým nedoceněním jeho vloh a snah, jeho celé umělecké povahy. Takových nekrologů napsána celá řada!

Již z těchto povšechných úvah možno poznati, že Berliozova osobnost je zjevem zcela zvláštním, neobyčejným; stopujeme-li však průběh jeho života jen poněkud podrobněji, shledáváme při každém kroku takové nesrovnalosti a spory jak v povaze, tak v osudech jeho, že zdá se nám, jako bychom četli nějaký roman, jehož rek jest až k neuvěření originální, ba výstřední, ba někdy přímo i podivínský, přes to všechno pak přece jen nad míru sympathický a úcty hodný. Avšak interes na této osobnosti má mnohem hlubší význam ještě než pouhou poutavost ať tak dím belletristickou: Berlioz náleží k oněm vzácným zjevům v dějinách hudby, jichž umělecká činnost nedá se posouditi — alespoň ne spravedlivě posouditi — bez bližší znalosti osobních poměrů soukromých. Obyčejně přeceňuje se, toť alespoň skromné mínění moje, důležitost těchto poměrů soukromých pro ocenění zásluh čistě uměleckých. Kdo by na př. znal veškeré skladby Mozartovy nebo Beethovenovy (ovšem chronologicky datované), aniž by něčeho věděl o jejich životě soukromém, nalezl by snad leckterou záhadu, týkající se různosti, slohu i váhy oněch skladeb, jíž by nějaké datum životopisné mohlo — nechť již skutečně nebo zdánlivě — vysvětliti; avšak navzdor tomu byl by přece s to, poznati a oceniti v hlavních rysech umělecké zásluhy těchto mistrů vzhledem k jejich předchůdcům i nástupcům a vykázati jim takto místo v dějinách umění, slovem byl s to, utvořiti si o nich jakýsi pevný, objektivní úsudek. Můžeme říci, že toto platí o valné většině umělců; a vysvětluje-li životopis zde onde svými podrobnostmi cesty, jimiž se asi vývoj umělcův, jak jej z děl jeho poznáváme, ubíral, tož nejméně právě tak často zase naopak nepochybná mluva děl samotných biografické zprávy netoliko vysvětluje, ale také opravuje nebo i dokonce vyvrací. Myslím zde především na vzájemné vlivy mezi vynikajícími umělci a jejich školami, na rodokmen uměleckých myšlének a forem, na nenáhlé obohacování prostředkův uměleckých a j. v.

Případy, v nichž k posouzení umělce jest nevyhnutelné, abychom znali nejenom jeho čistě umělecké styky s jinými vrstevníky, nýbrž i celý jeho osud a celou jeho povahu osobní, jsou ovšem jen výjimkami. Ale nejzjevnější snad ze všech podobných výjimek jest Berlioz. Kdo by chtěl posuzovati jeho činnost uměleckou, aniž by se ohlížel po jeho osobnosti, musil by mu ukřivditi; neboť spatřoval by v jeho skladbách nesrovnalosti a kontrasty, jež by ničím odůvodniti nemohl a tudíž za strojené a hledané prohlásil, vytýkal by celému snažení jeho jakousi neustálenost a nehotovost, pro kterou by neměl žádné jiné vysvětlení, než nedostatek pravého uměleckého nadání a vzdělání, přirovnal by jeho objevení se lesklému meteoru, jenž po sobě zanechal toliko okamžitou, rychle mizející stopu... a tak skutečně se dělo a děje v různých variantech dosud. Kdo však při posuzování hudebníka Berlioze stále má na mysli i celou prazvláštní povahu člověka Berlioze a všechno to, co během života svého zažil a utrpěl, ten pochopí, že skladby mistra toho nemohly míti jiný ráz a směr než skutečně mají, že nikterak nejsou přehnané a affektované, nýbrž naopak jen až příliš pravdivé a přirozené, že se v nich odráží celá bytost původcova s věrností přímo úžasnou a že přese všechny vady a nedostatky, pro něž nemohou ovšem býti doporučovány jakožto dokonalé, klassické vzory napodobení hodné, přece patří k nejznamenitějším zjevům v dějinách hudby devatenáctého století. Individualita v oboru umění nikdy před tím tak vítězně se nehlásila ku svému právu, jako u Berlioze. I ten, kdo si přeje, aby ono její právo bylo ve prospěch objektivní krásy umělecké obmezováno, musí vyznati, že onen individuální ráz hudby předpokládá dokonalé zmocnění se všech prostředků hudebních, že jen tenkráte jest možným, vládne-li skladatel neobmezeně v říši tonů. Berliozovi scházelo zajisté leccos — ale voliti vždy pravé zvuky k nejzvláštnějším účelům svým a dosáhnouti tak překvapující určitost každé nálady, umělo jen velmi málo umělců tak jako on, nikdo snad lépe. Dodávám-li, že toto umění především vztahuje se k hudbě orchestrální a jen měrou skrovnější ku zpěvu, nechci se tím přidati k rozšířenému předsudku, že veškeré Berliozovy zásluhy o hudbu vyčerpány jsou pouhou virtuosní instrumentací: i v rhytmice, harmonice a melodice měl šťastnou ruku, kdykoli běželo o jadrnost a úsečnost charakteristiky, ač ovšem nikde snaha jeho nenašla tak úrodnou půdu, jako právě v oboru instrumentace: zde zahájil Berlioz opravdu novou dobu. Ostatně jest vliv tohoto staršího mistra na Liszta a Wagnera i mimo instrumentaci velmi značný, ačkoliv dosud málo uznaný a oceněný. Berlioze dlužno nazvati nejsubjektivnějším všech skladatelů staré i nové doby, a nelze-li schvalovati všechno, cokoli napsal, musíme se přece vždy obdivovati způsobu, jakým uměl uskutečňovati své umělecké záměry. O něm možno říci něco podobného, jako kdysi Mozart pronesl o Filipu Emanuelovi Bachovi: „Ne to, co činí, ale jak to činí, může nám dosud býti vzorem.“ Nyní doufám, že to laskavý čtenář nebude již považovati za pouhou hříčku se slovy, pravím-li, že umělecké prostředky, jimiž Berlioz obohatil hudbu, váží ještě mnohem více, než četná díla, jimiž obohatil hudební literaturu.

Je pravda, že jakási rozháranost a neustálenost jeví se na celém Berliozově snažení; on stále hledal a zkoušel, nikdy nedospěl k jasnému, pevnému programu, nikdy nevysel ze stadia ruchu a kvasu. Když Liszt vystoupil jakožto skladatel „symfonických básní“, věděl bezpečně, co chtěl, u muže tak jasného, bystrého ducha nemohlo jinak ani býti: a když Wagner nenáhle kráčel od „Rienziho“ k „Nibelungům“, měl před očima vždy tentýž cíl, jemuž se blížil rovným směrem, s odhodlaností a vytrvalostí železnou. Berlioz nemohl se povznésti k takovému objektivování snah svých, poněvadž jednak byl příliš podroben okamžitým dojmům subjektivním, jednak zase právě v době, kdy člověk plný naděje a sebedůvěry tvoří si idealy pro všechnu budoucnost, příliš štván a zmítán osudem životním. On sám nikdy nedošel klidu — odkud mělo se dostati klidu jeho tvůrčí činnosti naveskrz tak subjektivní? A tak leccos, co se právem vytýká skladbám Berliozovým, je vlastně omluvou skladatele. Či máme snad říci Berliozovi to, čím odbýváme umělce posledního řádu: nemůžes-li nám podati nic dokonalého, ušetř nás raději svými pokusy, v nichž se mimo dobrou vůli jeví pouze vlastní tvoje nedokonalost? Zajisté nesmíme! Skladatelé váhy Berliozovy nerodí se každým dnem, a kdyby úcta k jeho dílům neměla žádný jiný důvod, stačila by nám již pouhá vděčnost za ono nadšení a povzbuzení, jež hojně čerpali nejlepší, později na slovo vzatí hudebníci všech národův, a za obohacení umění hudebního novými prostředky, jež arci snadno podceňujeme, poněvadž nám nyní již takořka sevšedněly, kdežto před několika desítiletími novostí a smělostí svou pobuřovaly celý hudební svět. Nestranný pozorovatel arci i v Berliozových skladbách samotných nalézá dosti toho, co ještě dlouho zachová cenu trvalou, až leckterá, nyní ovšem jasně zářící hvězda hudební nadobro zbledne a zhasne. A geniální skladatel „fantastické symfonie“ nepatří k těm, kteří se stávají nullami, jakmile skladby jejich zmizely z repertoirů koncertních a operních, nýbrž naopak k těm, jichž sláva přežije vlastní jejich díla.

Bezděčně rozšířil se mi pouhý úvod a vybíhá v jakousi apologii. Avšak na těchto několika poznámkách musím přestati. Vždyť nezamýšlím podati zde zevrubnou charakteristiku Berlioze jakožto skladatele, nýbrž chci stručnými črtami předvésti toliko jeho osobnost. Ta již sama o sobě zasluhuje plnou měrou, abychom jí věnovali pozornost svou: její osudy však zároveň poskytují nám příležitost, porozhlednouti se za kulisami moderního života uměleckého, jehož obraz ostatně není příliš idyllickým. K tomu cíli nebude také třeba, abych podal úplný životopis, stačí, když poukáži jen k těm momentům, které měly rozhodný vliv na Berliozovu povahu jak osobní, tak uměleckou. Především jsou to arci nesčetná utrpení a sklamání, jež z něho učinila pravého mučedníka pro jeho nezvratnou víru ve vlastní povolání umělecké, pro jeho živou naději v budoucnost, pro jeho horoucí lásku k tomu, co v umění jest nejkrásnějšího, nejvyššího.

* * *

Hektor Berlioz narodil se dne 11. prosince 1803 v La Côte Saint André v jižní Francii, v departementu Isère. Tehdy o rodišti jeho, malém to městečku v krásné a úrodné, ale tiché krajině předalpské, věděl svět nanejvýše to, že se tam vyrábějí výtečné likéry. Otec Hektorův byl lékařem v celém okolí velice váženým, mužem vzdělaným a osvíceným, ve svém vědeckém oboru též literárně činným. O prvním vychování synově rozhodovala ovšem matka, v hloubi duše své oddaná nejpřísnějším názorům náboženským: vyučování jeho však záhy převzal otec sám a začal ovšem tím, že ho učil latině. Malý Hektor z počátku velmi nerad se zabýval versi Horaciovými a Virgiliovými, ale jakmile jen poněkud uměl vniknouti do smyslu a významu jejich, oblíbil si zejména Virgilia, jenž od té doby zůstal na vždy jeho miláčkem. K „Eneidě“ jeho vracel se opět a opět a o jiné zjevy literární se hrubě ani nestaral, dokud mu je šťastná náhoda nedala do ruky. To byla zvláštnost jeho po celý život: co se mu líbilo, do toho zabral se tak jednostranně, že všechno ostatní zanedbával.

O nějakém zázračném projevení se hudebních vloh chlapcových nebyla ani řeč. Otec sám, v jehož domě pěstovala se hudba komorní, naučil ho vládnouti píšťalou (flageoletem) a zapiskati na ni píseň „Marlborough“, a seznámil ho s písmem notovým. Později naučil se mladý Berlioz mimo zpěv ještě pískati na flautu a hráti na kytaru; z ostatních nástrojův ani jedinému nepřiučil se za celý život svůj; hře klavírní sám otec nepřál, bez pochyby proto, aby syn jeho nevěnoval hudbě příliš mnoho času a práce. Berlioz přiznává se ve svých memoirech, že často pohřešoval znalost hry klavírní, ale těší se s druhé strany tím, že alespoň skládá zcela nezávisle na technice tohoto nástroje, v pravém, ryzím duchu orchestrálním. Nelze upříti, že tato citelná mezera v jeho vzdělání hudebním nejednou mu překážela u věcech velmi vážných. Leckteré postavení umělecké stalo se mu tím nepřístupným, a ti, kteří mu nepřáli, měli velmi pohodlnou výmluvu. Tak přiměl ho kdysi Cherubini, ředitel konservatoře pařížské, k tomu, že vzal svou žádost o professuru harmonie na ústavě tom zpět, poněvadž prý nelze úřad ten svěřiti někomu, kdo nehraje na klavír; později zase odepřeno mu místo sbormistra při opeře s týmž odůvodněním. Možná že to byly pouhé záminky, které by se byly prostě nahradily jinými, kdyby Berlioz byl uměl hráti na klavír; ale v jednom případě utrpěl bez odporu značnou hmotnou ztrátu jediné proto, že se nemohl produkovati jako solista. Je to zábavná historka, která se mu přihodila v Moskvě r. 1847. Jediným sálem, jenž se hodil pro jeho koncerty, disponovala šlechta; bylo však pravidlem, že každý umělec, jemuž se sál propůjčí, po svém veřejném koncertu musil jednou sám hráti v soukromé společnosti šlechticů. Maršálek, jenž u věci té rozhodoval, nikterak nechtěl upustit od této nezrušitelné podmínky; Berlioz zapřisahal se, že sám neumí hráti na žádný nástroj, že toliko ve svém mládí hrával na kytaru, na píšťalu a na flautu, že tudíž bez velkého orchestru nemůže se produkovati — vše bylo marné, maršálek byl neústupný, a když se konečně různým přímluvčím podařilo, vynutiti na něm ústupek, stalo se to výslovně jen pro tento jediný případ, že povolen sál bez oné podmínky. Úspěch tohoto koncertu byl nad míru skvělý, výtěžek jeho 8000 franků. Když pak na konci nadšené obecenstvo se s ním loučilo, volalo: „Ještě jeden koncert, ještě jeden, neodcházejte!“ Berliozovi nezbývalo však, než pokrčiti ramenoma. Kdyby se byl mohl produkovati jakožto pianista nebo houslista

(nejednou měli ho na cestách za slavného houslistu Bériota a nevěřili mu, když se zdráhal hráti na housle), byl by druhým koncertem získal snad ještě větší sumu!

Otec mu tedy valně neposloužil, když nepřipustil, aby se učil hře klavírní. Učinil mu dráhu hudebnickou toliko neschůdnější, nikoli však naprosto nepřístupnou; neboť Berliozova láska k hudbě, nenáhle vznikající, nepotřebovala pomoci onoho nástroje. To, co z oboru hudby komorní občas slýchal v domě otcovském, a to, čeho v knihách o hudbě jednajících náhodou se dočital, zabývalo ho vždy víc a více, až konečně některé zlomky z Gluckova „Orfea“ jiskru rozdmychaly v mocný plamen. Od onoho okamžiku, v němž tyto zpěvy v domácí knihovně našel, bylo jeho nejvroucnějším přáním — prozatím arci tajeným — státi se hudebníkem. Samo sebou se rozumí, že se záhy pokoušel i ve skládání a že pokusy ty při nedostatečném jeho hudebním vzdělání nemohly býti jiné, než velmi primitivní; ale některé melodické motivy z doby té pocházející uznal Berlioz za hodny, aby přijaty byly do pozdějších, zralých jeho děl: v ouvertuře ku zpěvohře „Francs Juges“ a ve „fantastické symfonii“ se s nimi setkáváme.

Berlioz měl se státi lékařem; tak bylo mu alespoň usouzeno v rodině. Otec sám jal se ho připravovati pro tuto dráhu, ale chtěl-li ho povzbuditi k pilnému studium osteologie, musil přece jen sáhnouti k hudbě a slibiti mu novou krásnou flautu s klapkami za odměnu. To účinkovalo: Berlioz přemohl všechen svůj odpor proti medicině a učil se pilně. Odpor ten však znova vypukl tím mocněji, když mladík devatenáctiletý v Paříži, kamž poslán byl na universitu, poprvé navštívil pitevnu: obraz, který se náhle rozevřel zrakům jeho, tak se mu zhnusil, že hledal a našel nejkratší cestu ze sálu — oknem. Přece však se přemohl tak, že dosti pilně zabýval se medicinou — arci ne dlouho. Když poprvé navštívil operní divadlo, dávaly se Salieriovy „Danaidy“. Skladba sama a její skvělé provedení a upravení ho okouzlily. „Bylo mi asi tak,“ praví sám, „jako kdyby mladík, jenž má nadání námořnické, ale dosud nic jiného neviděl, než kocábky na jezerech hornaté domoviny své, náhle se spatřil na trojstěžníku uprostřed širého moře.“ Brzo na to začal navštěvovati knihovnu konservatoře a studovati i opisovati tam partitury Gluckovy, a když konečně se mu poštěstilo, slyšeti operu „Ifigenii na Tauridě“, rozloučil se nadobro s pitevnou i s celou medicinou. Že z toho povstaly nemalé spory s celou rodinou, snadno lze pochopiti; avšak spory ty trvaly několik let a měly pro Berlioze kruté následky.

Snaživý mladík s počátku soukromě, pak veřejně na konservatoři studoval hudební theorii u Lesueura, slavného tehdy skladatele církevního i operního, později též u Antonína Reichy, našeho krajana, jenž mimochodem řečeno, roku 1831 za své zásluhy o hudbu a hudební literaturu jmenován byl členem Akademie francouzské — jediný snad Čech, kterému se této vzácné cti dostalo. Mezi tím pokračoval Berlioz ovšem ve svých pokusech komposičních; jeden z nich stal se mu osudným. Kapelník chrámu sv. Rocha, jménem Masson, vyzval ho, aby napsal slavnostní mši, a slíbil mu, že se postará o skvělé provedení. Lesueur schválil Berliozovu skladbu a kapelník Velké opery, Valentino, převzal řízení. Avšak ku hlavní zkoušce dostavil se tak skrovný personál a hlasy orchestru byly tak chybně opsány, že nebylo možno, pomýšleti na provedení mše. Přece však zkoušeno alespoň několik čísel a mladý skladatel z ukázek těch nabyl přesvědčení, že musí celou partituru přepracovati. Rodiče zaslechli o tomto fiasku a hrozili mu již, že mu odejmou měsíční plat, nezřekne-li se hudby. Berlioz nepopustil, přepracoval mši a dal ji r. 1825 v témže chrámě sv. Rocha skvěle provésti. Arci musil se tenkráte sám postarati o výkonné síly a přítel jeho de Pons zapůjčil mu k účelu tomu 1200 franků. Úspěch nebyl valný: několik málo žurnalů zmínilo se shovívavě o mši té; ale když ji o dva roky později Berlioz sám řídil v chrámě sv. Eustacha, přesvědčil se o její nezralosti a spálil ji až na „Resurrexit“, které ostatně později témuž osudu propadlo. Jediným nepopiratelným výsledkem tohoto podniku byl onen dluh.

Berlioz napínal veškeré svoje síly, aby si vydobyl alespoň kus pevné půdy ve světě hudebním. Byv přijat do konservatoře, pomýšlel ihned na velkou cenu římskou; avšak nebyl ani připuštěn ke konkursu. Otec žádal na něm, aby opustil Paříž a domů se navrátil. Berlioz učinil to s nadějí, že se podaří jeho osobní přítomnosti v Côte St. André vymoci na rodičích svolení k dalšímu pokračování na dráze hudební. Mýlil se: otec byl přesvědčen, že Hektor v hudbě k ničemu nedospěje, a jelikož nechtěl z něho míti jen prostředního hudebníka, žádal na něm, aby si volil jakékoliv jiné povolání, byť to i nebylo lékařství; matka však byla vůbec proti všemu dalšímu zabývání se hudbou z ohledů náboženských a mravních. Musíme míti na zřeteli, že tenkráte činnost hudebníka ve Francii skoro výhradně vztahovala se k opeře, i pochopíme, že paní, která s největší přísností posuzovala i odsuzovala všechno, co se jí zdálo býti příliš světským, hrozila se myšlénky, že by dítě její mohlo přijíti do bližšího styku s divadlem. Otec konečně si to přece rozmyslil jinak a povolil Hektorovi jistou lhůtu k osvědčení skutečného, nepopiratelného talentu hudebního; aby však matka o tom nezvěděla a plán ten nepřekazila, měl opustiti dům otcovský bez jejího vědomí. Než paní Berliozová přece byla spravena o tom, co se umlouvalo, a zoufale zapřísahala syna svého na kolenou, aby se zřekl zhoubných záměrů svých. Když nebyl s to, přislíbiti jí to a v mlčení setrval, dala mu kletbu svou místo požehnání na další pouť života. Sklíčen vracel se Berlioz do Paříže, aby pokračoval ve svých studiích a čerpal z hlubokého dojmu onoho výstupu s matkou svou nevyhladitelnou nenávist proti všemu, co se mu zdálo býti podobným předsudkem.

Nejhlavnější Berliozovou péčí bylo nyní splácení onoho dluhu. Z domova dostával jen 120 franků měsíčně: dával tudíž hodiny ve zpěvu, ve hře na kytaru a na flautu a spořil všemožně. V nejlacinější čtvrti (la Cité) obýval komůrku v pátém patře a přestal navštěvovati hostinec. Skrovný oběd svůj, jenž se obyčejně skládal z chleba a sušených švestek, hroznův a datlí, pojídal za pěkného počasí na Pont Neuf, u sochy Jindřicha IV., aniž by si při tom byl vzpomněl na „slepici v hrnci“, již šlechetný král ten slíbil každému Francouzovi.

Za několik měsíců skutečně splatil 600 franků, tedy polovičku svého dluhu. Ale de Pont jednak nechtěl dále býti příčinou nouze a bídy, již si šlechetný přítel jeho ukládal, jednak nerad by byl oželel druhou polovici svých

peněz; proto psal otci Berliozovu a žádal na něm zbývajících 600 franků. Tento krok, ač zajisté v nejlepším úmyslu učiněný, stal se osudným: otec zaplatil sice dluh, ale oznámil zároveň synu svému neodvolatelně, že mu odejme měsíční podporu, pakli se neodřekne hudby. Berlioz to neučinil, byl tudíž od tohoto okamžiku odkázán výhradně na to, co sám si vydělal. Kdyby byl uměl hráti na klavír, sotva by byl ve své zoufalosti musil přijati místo choristy v novém tehdy divadle des Nouveautés! Svému krajanu farmaceutovi Charbonnelovi, s nímž společně bydlel a hospodařil, arci toto zaměstnání zatajoval, aby se rodiče o tom nedověděli. Jaká propast mezi smělými plány Berliozovými a jeho nynějším stavem, jak zničující splnění obav matčiných! Zachovaly se nám hospodářské zápisky obou mladíků; poznáváme z nich s úžasem, jak uměli se uskrovniti. Berlioz chodil na trh, Charbonnel kuchařil. Když bylo málo peněz, nespotřebovali oba dohromady více než 68 centimů (asi 27 kr.) denně, a sice za chléb a sůl. O nový rok 1827 byl Charbonnel někde pozván k obědu. Berlioz spokojil se suchým chlebem, a to v den, jenž se u romanských národů nad jiné světí a slaví! Tak uspořil si náš umělec za krátko tolik, že si koupil klavír, podobizny vynikajících skladatelův a svazek Moorových veršů. Nač měl třeba klavíru, bude se leckdo tázati, když neuměl hráti? Berlioz rád si občas alespoň nějaký akkord uhodil na klavíru a miloval vůbec míti kolem sebe hudební nástroje; a těmto účelům zajisté dokonale vyhověl nástroj, jenž nestál více než 110 franků.

V létě r. 1827 konečně zlepšily se poměry Berliozovy. Dostalť netušenou zprávu z Côte St. André, že opět mu bude posílán měsíční příspěvek. Buď Hektorova neoblomná vytrvalost, buď otcova trapná nejistota stran prostředků, jimiž si syn v Paříži dobývá výživu, stala se příčinou této potěšitelné změny. Samo sebou se rozumí, že se Berlioz rozloučil ihned se sborem divadla des Nouveautés; mimo hodiny byly od této doby hlavním pramenem jeho příjmů korrektury, jež mu svěřovali někteří nakladatelé hudební.

Byla sice vyhrána velká bitva, ale k úplnému vítězství na celé čáře bylo ještě třeba, vybojovati si též uznání ve světě uměleckém. Jakousi zevnější, úřední manifestací takovéhoto uznání jest ve Francii ovšem udílení tak zvaných cen římských (prix de Rome), o něž se každým rokem ucházejí umělci všech odborů. Jedna z těchto cen uděluje se ode dávna též hudebnímu skladateli. Tenkráte ovšem platila táž pravidla i pro hudebníky i pro výtvarníky.*) Šťastný vítěz nad svými spolukonkurrenty dostal totiž roční plat tří tisíc franků na pět let, z nichž první dvě musil stráviti ve francouzské akademii v Římě, třetí na cestách po Německu, poslední dvě opět ve své vlasti. Kdo z hudebníků se chtěl o cenu tu ucházeti, musil se podrobiti jakémusi předběžnému posouzení: teprve, když jeho vokální fuga, k tomu účelu složená, nebyla uznána za příliš slabou, směl konkurrovati. Pak předložena všem připuštěným kandidátům (asi pěti nebo šesti) táž báseň, kterou měli komponovati jakožto kantatu pro orchestr a zpěv. Ku práci té určena doba tří neděl (obyčejně v červnu), jež mladí umělci musili stráviti odloučeni od ostatního světa ve zvláštních pokojích budovy Akademie; jen k večeru směli přijímati návštěvy svých přátel, opouštěti však budovu Akademie nebylo jim dovoleno. Všechny konkurrenční partitury provedeny pak před hudební kommissí Akademie při klavíru a dle toho posuzovány. Definitivní udělení ceny stalo se však podle návrhu oné hudební kommisse teprve v plném shromáždění akademiků, v němž nejen zasedali, ale valnou většinou svou rozhodovali též malíři, sochaři, architekti, rytci, medailleuři, ovšem po opětném vyslechnutí skladeb klavírem provázených. První sobotu v říjnu pak veřejně v slavnostním shromáždění Akademie provedla se skladba první cenou poctěná plným orchestrem a po provozování tom odevzdán šťastnému mladíkovi, jenž tím nabyl hodnosti „laureata“, vavřínový věnec a zlatá medaille. Druhá cena, která se vedle první římské uděluje, arci nepřináší ono značné pětileté stipendium, ale laureatovi mimo vavřínový věnec a menší poněkud zlatý peníz poskytuje alespoň právo bezplatné návštěvy všech operních divadel pařížských. (Pokračování.)

*) Na způsobu udělování římské ceny hudební, vylíčeném zde pro jeho zvláštnost a zajímavost, změnilo se arci leccos od let dvacátých; zejména přestalo ono Berliozem vším právem persiflované rozhodování akademiků výtvarníkův o věcech jim docela cizích.

Z nové knihy Viktora Huga „Čtyry větry ducha“.

Pes.

U moře na břehu se shlukla náhle vřava,
vše hledí ku zemi. — „To pes tam dodělává!“
mi děti pravily, „to vše!“ — a na pobřeží
jsem vskutku viděl psa, jak u nohou jim leží
a pěnou tříšní jej ocean rozkypělý.
„Hle, celé tři dny již tak leží,“ ženy děly,
„vše marné mluvení, on nepozvedne hlavy“
„Pán jeho lodník jest, jenž odplul,“ stařec praví.
A kormidelník dí se z okna nahýbaje:
„Že pána nevidí, jenž odjel v cizí kraje,
chce pojít; právě však loď vjíždí do přístavu,
pán přijde, ale pes již bude mrtvý!“ K davu
jsem také přistoupil a na psa pozřel k zemi:
ten hlavou nepohnul ni tělem, ležel němý,
měl oči zavřené jak pošlý na kameni.
Když večer na moře se zvolna skláněl v snění,
pán přišel, pospíchal, jak dovolilo stáří,
a jméno svého psa zavolal s vlídnou tváří;
ten oči otevřel, v nichž chmurných stínů sledy
na pána pohleděl a pohnul naposledy
svým starým ohonem a dodělal v té chvíli.
Byl čas, ze sluje dna jak pochodeň kdy chýlí
se v nebe Venuše a tajemnou plá mocí.
Já děl: Zkad hvězda jde? a kam jde pes? Ó noci!

Píseň.

Jest vždycky bez výsměchu,
vždy mírná je a klidná,
vždy usmívá se, vlídná —
sem stébla slámy a sem nitky mechu!
Pěnicko, ve třtinách
stav hnízdo svoje na vlnách!

Tvůj milý úsměv známý
z tvých čaruplných očí
je plesem, kdo jej zočí —
sem nitky mechu a sem stýbla slámy! —
Jiřičko, slétni sem,
stav hnízdo své mi pod krovem!

Máj k jitřence se sklání
a z vonných zkvetlých snětí
sta ptáčat s písní letí,
tak v jejím pohledu a usmívání —
Lásko, jež vítězíš,
stav hnízdo své v mém srdci již!

Život v stínu.

Jsou šťastni trpící! to pouze zřím,
jdu, fantom, žíti mezi zříceniny;
rybáci, jejichž hlas zní pobřežím
zří růsti příval, já zřím růsti stíny.

Já usmívám se na poušť — Čekám, sám,
své srdce naplňuju bezdným mírem;
bych probudil se v čas, já naslouchám
z děsného snu, jejž zveme světa vírem.

Smrt přijde přec a odvede mne v jas.
Již slyším, černé její oře letí!
Jsem jak ten, v spěchu kdo předešel čas,
u cesty čeká na vůz, jímž má jeti.

Jsem vyhnanec a jsem přec vyvolen!
Mne láká trud i zóra beze hrází;
skrz díry rukou Kristových zřím den! —
Zde všecko světlo z mučennictví vzchází!

Pomluva.

Jak ty se zachvíváš, že trhají tě v lání?
ty tedy nepoznals, co síly v usmívání?
Když štván jsi, vysyčen a vysmán od ničemů,
jenž v duši mají tmu, na jméně špínu, k všemu
jenž dají užít se, jenž tisíc hrají rolí,
jich škleb a pomluvy tě trýzní, tísní, bolí?
tvé čelo v chmurách jest, ty vzplaneš v mocném vznětu
pro bludství hromadu z úst podlých školometů?
Ó na mne pohledni, sám, vzpřímen v jejich jeku
a v dešti urážek se směju jejich vzteku,
jdu dál, neb srdce mé na chmurné dráze v žití
dnes pouze svoji čest, však zítra slávu cítí.

Hora oběšených.

(Jersey.)

Mně řekli: „Koráby dva utonuly v moři
dnes v noci, kde se z tmy ‚vrch oběšených‘ noří!“
Já pozvedl jsem prst k té stráni kamenité:
„Před tváří propasti vy lidi zabíjíte,
či má snad lepší vás ta chmurná propast býti?
Proud nemá rozumu, a člověk v blud se řítí
a špatné příklady dáváte moři, bratři,
když vašem na břehu, kam pohledne, smrt spatří;
vy čekan vztyčíte nad srázy, nad vln vřavu.
Ó pak se nedivte, že blízko u přístavu
na odjezd, příjezd váš skal tlum, jejž člověk zkazil,
si chladně počíhá, by loď vám v propast srazil!“

D u o.

Na kraji hřbitova ač usedl jsem sám,
na této hranici, kde snoubí se jas tmám,
ač chmurné cypřiše a jívy kol mne kryjí
a ostružina kol své choré větve svíjí,
smích byl tak srdečný, že náhle v stínu stromu
jsem hlavu pozvedl; dva mladí lidé domů
šli z chrámu, svátek byl; šli k sobě nakloněni
však posud nevinni; šli v hovoru a snění.
Ty děti zářily pod tmavou klenbou snětí,
on roztomilý tak a ona cudná, v zmněti
těch stínů jakby máj šel s jitrem na procházku.
A chmurný vyhnanec já pozdravil jsem lásku:
Ó jděte, milenci! ó mládí! žití! plese!
Tak Florencie blíž šel mladý Dante v lese,
šel s Beatricí svou, ta byla dítě, v krásný
ten den on nadšen byl a vítězný a šťastný.
„Což kdybych umřela, můj Dante?“ v tom mu řekla.
A s chvěním v chvíli té on viděl již tůň pekla,
noc, pláč a úpění a sedmi kruhů stoky
a druhého dne psal své básně první sloky,
jíž na dně v kvílení se bezdná bolest zmítá.
Neb nikdy myslitel myšlénku nezamítá
a lebka básníka dóm děsný je a chmurný,
kde ptáků strašlivých let divě víří zpurný
a jež dí k orlovi: Ó ptáku skalních sídel,
mám dosti průřezu pro rozpjetí tvých křídel!

Při pohledu na Avranches.

Noc chmurná kladla se na chmurná lada v dál.

Vál vítr večerní, svým bouřným křídlem hnal
skrz srázy, úskalí a prahy z granitu
pár lodí k přístavu, pár ptáků k úkrytu.

Až k smrti truchlivý já na svět jsem se díval.
Ó duše, jaká hloub! ó moře, jaký příval!
Nad hořké vlny tam se Svatý Michal noří
ten Cheops západu, ta pyramida moří!

Já myslil na Egypt; stál před mou duší plný
své věčné samoty, jen písku, písku vlny,
stan králů příšerný a stínů spousta tmavá
na pláni bez hnutí smrt v sny jej kolébává.

Ach v tyto pustiny, kam dýše v hněvu svém
i v lásce nesmírně bůh jediný, ach sem
co člověk povztyčil na obzoru v zář hvězd
tam, to jsou hřbitovy a zde to žalář jest!

Procházka v skalách.

Má pěnu moře a má písek země,
v proud zelený se mísí stříbro, zlato,
já slyším vzduch, jak zachvívá se jemně,
ruch hlubý, dálný, jímž je ticho spjato.

Slyš, moře šumí, dítě nad ním zpívá,
nic není velké a nic není malé:
na stvoření, na tvory stejně splývá
lesk zlatých hvězd a nebe neskonalé.

Jeť lós náš smutný se sny čarovnými,
duch tělo chytne ve vichřici tuhé,
bod, člověk lítá s křídly ohromnými,
z nichž jedno myšlénka a láska druhé.

Ó silo! velebo! o něho! jase!
Loď v přístav jde, pták v hnízdo, všecko v snění;
já slyším, prostorem jak rozlehá se
ruch nekonečných plachých políbení.

*

Na skále větru dech ohýbá třtinu,
hlas děcka odnáší, jež dole pěje.
Co, větře, trávy sehneš za vteřinu,
co písni najednou se v tobě chvěje!

A vše mne těší, kolébá a hladí —
Pryč stíny ze srdce, pryč z duše hoře!
Mír stoupá nesmírný vše v souzvuk ladí,
jde z modra duše v modrou hloubku moře!

Přel. *J. Vrchlický.*

O božím těle.

Dvě upomínky starého úřadníka. Vypravuje *B. Mühlsteinová.*

I.

»A fulgure et tempestate libera nos, Domine.«

„Hleď, mužíčku, bys dnes přišel trochu dříve než obyčejně domů," pravila mi žena, když jsem jako vždy po obědě do úřadu se ubíral, „mám na zejtřek ještě mnoho práce a děti mi překážejí. Ráda bych, abysi s nejstaršími, až přijdou ze školy, šel trochu na procházku. Nejmladší dá se snadně upokojiti, nejsou-li větší doma."

Slíbil jsem a odešel.

Na náměstí městečka bylo dnes neobyčejně živo. Skládali břízky a zelené ratolesti, klády k zbudování oltářů, věnceví k ozdobení domů. Všude panoval čilý ruch, každý se snažil, by něčím přispěl ku zvýšení zítřejší slavnosti. Otevřeným oknem budovy školní zaznívaly zvuky slavnostní mše, kterou ředitel kůru naposled zkoušel.

Na celém náměstí spočívala sluneční zář. Za to bylo v úřadovně pusto a chladno. Sluha oprašoval a rovnal spisy, mezitím co úředníci, vidouce, že chef není přítomen, chystali se opustiti taktéž kancelář. Bylo mi tedy snadno přání manželčino vyplniti.

Leč „člověk míní a pán Bůh mění", praví přísloví. Právě na posledním odstavci schodů potkal mne chef, zastavil a požádal, nemám-li právě nic důležitého doma na práci, bych se s ním vrátil a vyhotovil jakýsi spis, který by se měl ještě dnes expedovati. Laskavost jeho a poznámka, nemám-li nic jiného co dělati, vnukla mi na okamžik myšlénku, požádati ho, by mi dnes dal volno, avšak stud a domněnka, že by se snad nad tím pousmál, že doma konám službu chůvy, zdržela mne od vyslovení žádosti. Vrátil jsem se tedy mlčky do úřadovny, vyhotovil spis, který vyžadoval více než hodinu času a opouštěl pak chvatně síň, sotva slyše hlas chefa, který za mnou volal, bych zítřejší den příjemně ztrávil.

Bylo-li dříve na náměstí živo, bylo nyní hlučno. Z mnohých otevřených oken na mne voláno. Panovalť zvyk v městečku, že k splítání věnců sesly se panny a mladší paničky a že po ukončené práci častovaly se kávou a sladkým pečivem. Schůzky ty bývaly nadmíru veselé. Paničky vybídly mne, bych mezi ně poslal též svou ženu. Věda, že přijíti nemůže, omluvil jsem ji co nejlépe a musil pro ni aspoň přijati koláče. Vzal jsem je rád, doufaje, že jimi usmířím nevoli nad svým prodléváním a že mi nejvydatnější budou omluvou. Leč mýlil jsem se. Překročiv práh bytu svého, našel jsem ženu a děti v slzách. Co se bylo stalo?

Domácí paní moje, vdova po bohatém řezníku, byla matkou nezvedeného syna, který byl ustanoven mládencem při zítřejším procesí. Jelikož ale právě dnes se byl dopustil ve škole hrubého poklesku, uznal katecheta za záhodno, od toho vyznamenání jej vyloučiti a ustanoviti na jeho místě syna mého. Na námitku hochovu však, že nemá nutného k tomu černého obleku, poslal kněz jednoho ze žáků ku vdově s prosbou, by potřebný oděv od svého syna zapůjčila. Tím se však potázal se zlou. Posel byl přijat nadmíru hněvivě a konečně vyhozen. Domácí paní vystoupila do průjezdu, podepřela si boky a křičela s červeným jako rak obličejem a plápolajícím okem:

„Podívejme se na tu nestydatou holotu úřadnickou. Žebrota, nemůže ani činži zaplatit a chce býti všude na prvním místě. Nemá-li kluk kabát, nemusí na procesí chodit; jak já bych k tomu přišla, bych půjčovala své šaty. Kdybych s tou rodinou neměla slitování, spali by dávno na stromech a mohli by se odtamtud dívat na procesí."

Nechal jsem ženu, která mi to všechno v slzách a v největším rozčilení vypravovala, trochu se utišiti a odpověděl jí na její žádost, bych vdovu pro utrhání na cti a potupení státních úřadníků žaloval, následovně:

„Milá Marie, bylas vždy moudrou a rozumnou, vezmeš tedy i na uváženou, co ti povím nyní. Což kdybych tvému přání vyhověl a domácí zažaloval. Následek by byl, že by nám vypověděla a za nezaplacenou dosud činži nábytek prodala. Mohovitá, pro své bohatství v celém městečku vážená měšťanka měla by celé obyvatelstvo na své straně. Nejen že by stál každý při ní, ale nikdo, až by přišlo k výslechu, nechtěl by svědčiti, že podobné urážky pronesla. Co by nám tedy z toho vyplynulo? Nic, leda že bychom proti sobě popudili domácí a celé obyvatelstvo městečka, které nás — úřadníky — beztoho nemá u velké vážnosti. Je tedy v našem stísněném postavení nejmoudřejší, přeslechneme-li a pomineme mlčením, co se bylo přihodilo, a vyčkáme-li trpělivě, až vřadění do vyšší třídy, jež nemůže již dlouho nechat na sebe čekati, nám umožní činži zaplatit a byt vypověděti. Věř mi, že stěhování z jejího domu ctižádostivou, až na její prudkost jinak dobrosrdečnou paní více urazí nežli žaloba."

Žena nebyla sice přesvědčena o podstatě mého náhledu, dala se však ukonejšiti, k čemuž hlavně přispěly koláče a slib, že příští rok pletení věnců se bude odbývati u nás. Nařídiv jí, by o výstupu s nikým nemluvila, vzal jsem děti a odvedl je na procházku za město do sadů, kde u břehu místního potoka narovnány ležely klády. Děti houpaly se na nich a hrály si, já ulehl do vysoké trávy a naslouchal dumavě hudební zkoušce městské kapely. Staré pochody a taneční skladby, které provozovala, připomněly mi živě dobu zašlého mládí mého a mnohé uniklé s ní radosti. Viděl jsem se opět v taneční síni, v náručí mladé, půvabné dívky, jejíž hlavinka přítulně se vinula k mým prsům.

Zvuky hudby zaznívaly tklivě a dojemně letním večerem.

Najednou zahučel veliký zvon děkanského chrámu; k němu připojily se zvonky okolních vesnic a splynuly v jeden harmonický souzvuk.

Lidé jdoucí kolem zastavili se, obnažili hlavu a zdravili se: „Pochválen buď pán Ježíš Kristus.“

Vzchopil jsem se též a ubíral se s dětmi domů.

S tváří zcela opačnou než odpoledne běžela mi vstříc žena s novinkou, že nám domácí paní poslala dar.

Jako všichni lidé prchlí litovala, když jí hněv přešel, že nás urazila, a poslala nám nyní s nejlaskavějším pozdravem plnou misu vepřoviny, kterou jsme nemohli jinak než přijati.

* * *

Ranní slunko zlatilo paprsky svými střechy městečka, když nás hudba probudila ze spaní. Vstali jsme. Matka zkusila dětem v noci dohotovené šaty, náměstí se oživovalo. Učedníci roznášeli kvapným krokem po domech nové oděvy, semotam objevoval se již městský střelec nebo státní úředník v plné uniformě.

Nemohl jsem se posud zmoci na oděv podobný, vzal jsem tedy ze skříně ošumělý svůj starý frak a vykartáčuje z něho poslední zbytek vlny pozorně jsem jej oblekl.

Náměstí bylo přeplněno vesnickým lidem, střelci a ostatní městská honorace, ubírajíci se ke shromaždišti, musila si raziti cestu.

Slavnost božího těla je nadmíru poetický a vznešený moment katolicismu, což uznávají i nekatolíci; hlavně k slavnosti přispívá i volba doby, jaro, všemi krásami přírody oplývající.

Když jsme od čtvrtého oltáře vraceli se ku kostelu, přikradl se ke mně úřadní sluha a šeptal mi: „Dnešní poštou přišel spis, týkající se vás, není však ještě zanešen a leží dosud u pana chefa. Bude to bezpochyby povýšení toužebně očekávané.“

Nemohl jsem se chefem více mluviti, neboť ubíral se po mši rovnou cestou na děkanství, kde se toho dne odbývala slavná hostina. Nicméně rozjařen sladkou nadějí vracel jsem se domů, kde mne vítala vůně vepřové pečeně. V očekávání brzké změny našich stísněných poměrů poslal jsem do hostince pro pivo. Již dávno nepanovala taková veselost v naší rodině, zvláště když služka, kterou jsme pro pivo byli poslali a jíž sklepník tamějšího hostince se dvořil, nám místo obyčejného přinesla pivo jiné, silné. Následek toho byl, že žena a děti, nezvyklé tomu nápoji, po obědě pevně usnuly.

Zpomněl jsem si, že právě dnes před desíti lety slavil jsem s Marií zasnoubení svoje. Byla tehdáž plná, svěží blondina, zdravím kypící. Jak se od té doby změnila! Nedostatky, starosti, nemoci, nemožnost držeti si chůvu, tak že ve dne děcko chovati, v noci k němu vstávati musila, přivedly ji do toho bídného stavu, v němž nyní se nacházela. Bylo to vskutku nesvědomité a sobecké ode mne, že jsem při svých malých příjmech se oženil; znamenalo to tolik, jako učiniti dívku nešťastnou. O Marii byl se ucházel stejně se mnou knihvedoucí z továrny, který si mnohem lépe stál nežli já; jelikož jsem ale děvče vroucně miloval a od něho upustiti nechtěl, a otec její také přednost dával méně skvělému, ale jistějšímu zaopatření, přiřknul ruku dcery své mně a o božím těle slavilo se zasnoubení. Knihvedoucí vzal si později přítelkyni mé ženy a žil s ní úplně šťasten.

Sbor střelců, jakož i veškeré obyvatelstvo městečka i vůkolí ubíralo se odpoledne k zahradní slavnosti do střelnice. Vybídl jsem ženu, by se tam s dětmi taktéž odebrala; ona mne však snažně žádala, bych jí nechal doma, předstírajíc, že po dvě léta neměla nového obleku a že je to pro ni cit ponižující, viděti se v chudobném obleku mezi vystrojenými dámami. „Nebyla jsem už kolik měsíců v kostele,“ doložila, „oddám se tedy dnes pobožnosti na místě mne pokořujícího veselí.“

Vzala skvostné modlitební knížky, dárek to ode mne za lepších dnův, a odešla na požehnání. Já však kráčel s dvěma dítkami ku střelnici. Vesele mne uvítala hudba, všeho druhu boudy lákaly děti. Honorace seděla pohromadě, spatřil jsem na hořejším konci vedle purkmistra a hejtmana střelců, svého chefa. Rád bych se byl optal ohledně zprávy svého povýšení, avšak nebylo mi možno k němu se dostati. Čekal jsem tedy, až vstal a při procházení se po zahradě octl se mně na blízku. „Ano, příteli,“ odvětil na mou poptávku, „depeše skutečně došla, ale žádané místo neobdržel jste vy. Věděl jsem, že jste je s jistotou očekával, a proto jsem se vám ještě o tom nezmínil, nechtěje vám dnešní den pokaziti. Nedělejte si však z toho nic, nebyl-li jste povýšen tentokráte, stane se to zajisté co nejdříve. Buďte dobré mysli.“ Podav mi blahosklonně ruku, ponechal mne mému sklamání.

Je stará zkušenost, že nemáme nikdy vložiti všechnu naději svou na jediný předmět. Po delší čas nedoufal jsem, neočekával nic tak horoucně jako svoje povýšení. Nemohlo mne dle mého zdání minouti. Tím sráznější byl tedy pád z říše mých snů. Všechen zdrcen zůstal jsem státi. Pestrý dav vyšňořeného lidstva, hlučná hudba, veselí mládeže pozbylo najednou pro mne půvabu, ba protivilo se mně, i vzal jsem děti svoje za ruku a spěchal s nimi domů.

Nastaly mně nyní nové rozpaky. Kterak se tvářiti, aby bystrozraká žena mi nevyčetla sklamání z truchlící tváře? Byla již zpět z kostela a rovnala cosi v pokoji. Divila se, že již přicházíme. Předstíral jsem nepatrné ochuravění a žádal ji, by se nad tím neznepokojovala. Nenaléhala na mne více a šla uspat nejmenší dítko.

Slunce mizelo pomalu za hory. Denní ruch zvolna umlkával, děti kladeny na lůžko a i žena moje odebrala se na odpočinutí.

Já spáti nemohl; byl jsem příliš rozechvěn tesklivostí a hořkostí. Sedl jsem si k otevřenému oknu a shlížeje ven do čarovné letní noci, doufal jsem, že blahý smír přírody rozhostí se i v mém srdci. V temnu leželo městečko, luna plula osaměle nad věží kostela, nad komíny domův a nad korunami stromů zahrad.

Tesklivost mou duši svírající počínala pomalu mizeti. Proč bych si zoufal? Bůh pomáhal tak dlouho, snad nás neopustí i nyní. Ne spokojen sice, ale klidně oddán ve svůj osud, chtěl jsem právě vyhledati lože své, neb táhlým zvukem zaznívala z věže dvanáctá a ponocný ji obvyklým způsobem začal odtrubovati, když se na okno ozvalo silné klepání a hluk veselého hlasu. Otevřel jsem, bych se podíval, co toho příčinou. Spatřil jsem muže pod oknem, knihvedoucího, bývalého nápadníka své ženy, který bydlel vedle, v průvodu jakéhosi hejska.

mně úplně neznámého. „Sousede,“ volal knihvedoucí, dle všeho již trochu podnapilý, nemohl byste nám zapůjčiti několik sklenic na šampaňské? Slavíme hostinu a nedostává se nám jich.“ — „Nemám žádných!“ vzkřikl jsem a zavřel zuřivě okno. Knihvedoucí se zachechtal a odešel. Pobouřen běhal jsem po pokoji. Tentam byl můj mír tak těžce vydobytý. Byl ten chlap opilý a nevěděl, co činí, či znal moje stísněné poměry a chtěl mne pokořiti a pozlobiti? Poháry na šampaňské u mne, který pil toliko ze studánky! Přitiskl jsem dlaně k očím. Od každého by mne ta potupa byla bolela, od mého bývalého soka mne přiváděla k šílenství. Všechno utrpení v posledních hodinách přetrpěné, vztyčilo se znova přede mnou v nejhroznějších barvách. Viděl jsem před sebou tlustou řeznici nám spílající, uplakané oči mé dobré Marie, bolestnou resignaci mých dítek, když jsem je bez dárků odváděl od bud s perníkem, na nichž toužebně lpěly jejich zraky. Spatřil jsem plnou, spokojenost dýchající tvář svého chefa, kterak mi hlasem, jako by se jednalo o nejlhostejnější událost, oznamoval zničení mých nejkrásnějších nadějí. A nyní tento muž! On hýřil a veselil se, mezitím co mi starost nedala spáti, a nedosti na tom, on přišel se mně posmívat! Má krev přicházela do varu. Kradl jsem se po špičkách do vedlejšího pokoje, kde dřímala moje žena, obklopena svými dítkami. Paprsek luny padal na její tvář. Ubohá žena, jak byla bleda! Bílý čepeček objímal její obličej, silný pramen hnědých vlasů splýval z něho na bílou pokrývku. Ubohá žena! proč jsem ji připoutal k losu svému! Byla by šťastnější, kdyby vedle u souseda pila dnes šampaňské. A bude-li mi možno, poskytnouti jí kdy lepší budoucnosti?

Netroufal jsem se ji políbiti obávaje se, že bych ji zbudil a vrátil se zpět k oknu, jež jsem opět rozevřel. Noční vzduch ochlazoval mi líce. Hodiny prchaly, noc ubíhala. První červánky rděly se na obzoru, když jsem umdlen vrhl se na lůžko. (Dokončení.)

Adélin muž.

Noveleta od *Polykarpa Starého.*

Adéla je vskutku velmi roztomilá. Co by nutkalo takou krásku, obdařenou vším pohodlím na světě, aby se mnou obírala, jestliže mne skutečně nemiluje? Její manžel, který, celý život jen po penězích se sháněv, svou karriéru životní nejdůstojněji tím ukončiti mínil, že si vzal mladou, krásnou ženu, je přes to přese všecko starý hlupák; bylo by šílenstvím, kdyby stvoření tak roztomilé, jako je Adéla, srdcem a duší k němu se nakloniti chtělo. Že on byl boháč, ona pak že měla jen asi tolik, mnoho-li nyní spotřebuje za měsíc, to nemůže zde rozhodovati, proto ještě není ona jeho otrokyní: daroval-li on jí své jmění, přinesla mu ona v oběť svou mladost a svou krásu. Ostatně, kdyby nebyl pan Ouvalský tak pošetilým, musil by věděti, že jeho směšná figura nemůže nikdy uspokojiti tak mladé a po lásce toužící srdce, jako jest Adélino. On nemůže nikdy žádati, aby Adéla k němu zahořela láskou jako k nějakému statnému, bujarému, chevaleresknímu mladému muži — jako na příklad ke mně! Hahaha, jen vždycky vesele! Kdyby mi tak mnohá sladká upomínka na blaženou hodinku, strávenou v její přítomnosti, nesvědčila o její lásce, jistě by mi neklamným znamením její náklonnosti byla tato z brusu nová stovka, kterou mi dobrá Adéla posýlá — pardon — půjčuje na mou promoci za doktora. Předcházelo sice již asi pět zásylek podobného druhu — nu, neškodí. Ostatně, vždyť budu již tak brzo doktorem lékařství a potom — Někdo klepá.

„Dále!“

Byl jsem poněkud zaražen neočekávanou návštěvou pana Ouvalského. Nežli jsem ho oslovil, pohledl jsem kvapně na úpravu svého garçonského pokojíku. Na štěstí jsem mžikem poznal, že je vše ve slušném, arci poněkud geniálním pořádku.

„Divíte se asi dosti mé návštěvě, pane, buďte však ujištěn, že nekonám ji z pouhé formality nebo kratochvíle!“ pravil vážně a klidně pan Ouvalský.

Pokynul jsem na svůj poněkud otřelý, tmavomodrým plyšem potažený fauteuil, a sám vzal jsem si židli.

Pan Ouvalský poděkoval a usedl.

„Jsem velice potěšen a díky zavázán za čest vaší návštěvy,“ pravil jsem tonem lehké konversační fráse.

„Splácím vám jen laskavé návštěvy vaše, kterými mně a mé ženě působíte velikou radost,“ odpověděl s jemnou satirou. „Avšak dovolte, abych mluvil o věcech, které mne k vám přivádějí.“

„Prosím, račte mluviti bez okolků!“ odvětil jsem s nepříjemnou předtuchou, jsa poněkud zaražen vážným tonem jeho slov.

„Především mi dovolte otázku poněkud indiskretní: Kdy hodláte slaviti svou promoci na doktora lékařství?“

„Váš přátelský interes mi nemálo lichotí,“ odpověděl jsem ostře.

„Slyšel jsem, že to bude počátkem března,“ pokračoval Ouvalský klidně.

„Ano, za sedm neděl,“ odpověděl jsem netrpělivě. „Nuže dále?“

„Děkuji! S první otázkou jsem hotov a s odpovědí úplně spokojen.“

Trnul jsem nad touto drzostí.

„Doufám, že mi i na mou druhou přátelskou otázku nezůstanete odpověď dlužen,“ pokračoval Ouvalský; „nemám příčiny, abych o vás smýšlel jako o člověku, který již nemá ani špetky cti v těle...“

Vstal jsem prudce se stolice.

„Nerozčilujte se, mladý muži! Máte-li čeho namítati, učiňte to později; nyní buďte jist, že jsem nepřišel vás urážet.“ I pokračoval klidně: „Prosím, odpovězte mi přímo a krátce, jak se na muže čestného sluší, je-li ruka a srdce vaše zadáno dívce nebo vůbec ženě, kterou hodláte po své promoci pojmouti za manželku.“

„Pane, dosti již! Nemám skutečně chuti převzíti úlohu delinkventa, zlíbilo-li se vám, hráti si na vyšetřujícího soudce.“

„Zanechte vtipův a úšklebků; prosím vás o to, děje se tak v nejlepším vašem prospěchu. Opakuji: jest vaše ruka zadána?“

Vzpomněl jsem si na hezká psaníčka na růžovém papíře a na celou řadu neméně hezkých, tmavovlasých i rusých hlavinek, z nichž na štěstí neměla ani jediná slušné naděje na potěšení, státi se mou ženou, neřku-li, že by měla mé slovo...

„Ujišťuji vás svou ctí, pane, že nejsem dosud zadán,“ řekl jsem pevně.

„To mne nesmírně těší.“

Ten člověk začal mne baviti. „Divím se těmto vašim slovům,“ pravil jsem, „i kdyby byla míněna ironicky.“

„Mluvím vždy zřejmě a otevřeně, pane! Prosím, odpovězte mi laskavě, není-li srdce vaše nakloněno ženě, kterou byste chtěl ctíti jako svou ženu? Milujete někoho?“

„Odpovídám jen proto, že mne otázky vaše baví jako kuriosita. Nuže vězte, já nemiluji v této situaci žádné ženské bytosti.“

„Prosím vás, abyste odpovídal pravdivě. Milujete?“

„Pane Ouvalský, prosím vás, nenuďte mne takými otázkami...“

„Mladý muži, odpovězte!“ pravil Ouvalský s přísností, která mne až zarazila.

„Nemiluji!“ odpověděl jsem krátce.

„Pak jste bídný chlap, který není hoden, aby ho země nosila!“

Při slovech těch Ouvalský vyskočil z fauteuilu a hrozivě se vzpřímil. Byl na smrt bledý.

Mé hrdlo stáhlo se křečí a tak stáli jsme proti sobě — on její muž a já zloděj jeho cti!

Pak zavrávoral a klesl nazpět do židle. Chvilku bylo mrtvé ticho...

Pojednou přeletěl mu rtoma trpký úsměv, tleskl se lehce přes čelo a pravil mírně, skoro bolestně: „Ba máte pravdu, nemohu od vás žádati, abyste se přiznal k něčemu, co mně nasazuje na hlavu slaměnou korunu bláznů. Avšak — odhodlal byste se k tomu, spečetiti čestným slovem výpověď, že ženu mou nemilujete, totiž v případě, kdybyste ji skutečně miloval?“

„Za čest její obětoval bych svou!“ odpověděl jsem.

„Tak jako bych já za ni obětoval svůj život!“ pravil starý muž, a podav mi ruku přinutil mne k usednutí. Na to vyňal ze svého zápisníku asi pět nebo šest dopisův a položil je přede mne.

Na toto němé svědectví své viny nevěděl jsem odpovědi.

„Zaručte se mi čestně, že nebude míti mé vysvětlení nepříjemných následků pro vaši ženu, a odpovím vám upřímně.“

„Nuže, milujete mou Adélu a ona miluje vás! Jest tomu tak?“

Nezbývalo mi než přisvědčiti.

„Děkuji vám, příteli!“ pravil Ouvalský. Ruka se mu chvěla.

Byl jsem zdrcen. Okradl jsem toho muže o to, co mu bylo nejdražším.

„Což kdyby byla ruka Adélina volnou, kdyby Adéla nebyla provdanou, kdyby ku příkladu byla mou dcerou a kdyby jmění mé bylo věnem jejím?...“

„Tu bych neváhal ani okamžiku požádati ji o ruku její!“ pravil jsem pevně a byl jsem přesvědčen, že mluvím pravdu.

„Skutečně byste tak učinil?“

„Na svou čest!“

„Vy uznáte sám, že poměr takový nemůže trvati déle, aniž by neubližoval cti nás všech.“

Uznal jsem v duchu, že se musím násilně odtrhnouti od Adély.

„Nuže tedy, vy nás nenavštivte dříve, dokud nebudete doktorem! Slibte mi to.“

Mimovolně jsem mu podal ruku.

„Spoléhám na vaši čest, pane.“ Pohledl mi pevně do očí, a rychle odešel. Zdálo se mi, jako bych byl spatřil slzu v jeho oku, když odcházel.

Usedl jsem do fauteuilu a přemýšlel jsem dlouho, dlouho. Pak vstal jsem. Byl jsem rozhodnut. Vzal jsem směnečný blanket, napsal naň sumu svého dluhu, vložil jsem směnku do obálky, zapečetil ji a poslal Ouvalskému s lístkem, že bez jeho vůle noha moje nepřekročí jeho prahu nikdy víc. Odpovědi nedošlo a nikdy nebyl jsem tak spokojen jako teď.

Vrhl jsem se se vší energií na studie posledního rigorosa. Všem ostatním myšlénkám dal jsem, pokud mi bylo možno, výhost. Za pět neděl bylo mi možno rozeslati pozvání na svou promoci.

Adély ani Ouvalského jsem po celou tu dobu ani okem nespatřil. Ani ona o sobě nedala věděti.

Nastal den mé promoce. Byl jsem zvědav, přijdou-li Ouvalských. Nepřišli.

Odpůldne seděl jsem doma sám a sám. Listonoš mi přinesl ještě některá blahopřání.

Na jednom poznal jsem ruku Adélinu, na jiné obálce pak ruku starého Ouvalského. Otevřel jsem list Adélin.

Zněl takto: „Ctěný příteli! Přijměte mé nejupřímnější blahopřání k dnešnímu dni. S úctou
Adéla Ouvalská.“

Lakonické, bezcitné ty rádky mne urazily do nejhlubšího srdce.

Roztrhl jsem druhou obálku. Nalezl jsem v ní svou směnku roztrženu. Na rubu bylo napsáno rukou Ouvalského:

„Milý příteli! Připomínám Vám Vašeho čestného slova. Učiňte Adélu šťastnou, šťastnější, nežli jsem ji učinil já — a můžete-li, zachraňte ji! Žádám Vás o zachování úplné mlčelivosti o věcech, které se mezi námi byly přihodily. Alfred Ouvalský.“

Listu tomu jsem nerozuměl, netroufal jsem si rozuměti...

V tom přiběhl ke mně můj přítel Jaroslav.

„Starý Ouvalský se právě zastřelil!“ zvolal bez dechu. „Byl jsem právě u nich.“

Kvapil jsem k Ouvalským. Nalezl jsem již jen mrtvolu. S Adélou jsem nemluvil, bylať se uzavřela a nikdo k ní neměl přístupu.

Obdržel jsem místo lékaře na venkově. Odejel jsem: s Adélou mi nebylo možno mluviti. Třikráte jsem se dal u ní ohlásiti, třikráte mi odepřela rozmluvu.

Asi za půl roku jsem se dověděl, že se zasnoubila se svým nevlastním bratrancem, nadporučíkem od husarů, který prý ji navštěvoval již asi čtyři neděle před smrtí Ouvalského...

FEUILLETON.

— Viktor Hugo právě vydal novou knihu „Les quatre Vents de l'Esprit", z které v dnešním čísle nalézá se ukázka překladem J. Vrchlického.

— Nákladem Jar. Pospíšila v Praze vyšlo šesté, rozmnožené vydání básní Bol. Jablonského.

— Vrchlického básně v překladu polském. V poslední době byly uveřejněny v rozličných časopisech varšavských, zejména v „Kurjeru Warszawském", v „Kłosech" a ve „Bluszczu" některé básně Vrchlického. Bronisław Grabowski přeložil básně „Stín" („Cień") („Kurjer Warsz." č. 85.), „Pochód Mahometa" (tamže č. 95.) a „Sarkofag" („Bluszcz" č. 16.). V „Kurj. Warsz." vyšla báseň Vrchlického „Dítě kejklířovo" („Dziecko kuglarza") překladem Česlava Jankowského. *J.*

— Verše Karla Legra. V Kolíně nákladem knihkupectví Josefa Kárníka 1881. Literární historik posledního desítiletí českého písemnictví, pokud bude bráti zřetel ku poesii veršované, a v té ku jménům, která v době té psáti začala a dospěla k plné zralosti ve svém tvoření, shrne úsudek svůj neodvratně v tom, že se poetická síla českého ducha ve svém nejmocnějším rozmachu projevila ve třech jménech: Vrchlickém, Čechovi a Zeyerovi. Tito básníci opanovali, mimo drama, které ještě čeká svého velkého rozkvětu, celou tuto dobu. Vedle nich vznikl sice také mnohý jiný pro literaturu důležitý rázovitý zjev, avšak, aniž bychom význam jeho podceňovali, nemůžeme přece žádného z těch, kteří zároveň s nimi psáti začali, co do všeobecně literárního významu postaviti vedle práce jejich. Jednotlivý, třeba sebe krásnější strom nečiní zahradu, jednotlivý sloup netvoří chrám. V tom našem utýrávajícím, lmijícím, nehnutém životě se každá síla, která není sama v sobě obrovskou, rychle opotřebuje a zmalátní, a tak není divu, když, zachovavše v plné síle tři, čtyry neproměnlivá jména, ohlížíme se každých pět let po dorostu novém, „po těch mladších" pracovnících, kteří se s těmi staršími budou zdatně děliti o vedro dne. Jiného to beztoho nic není. U nás se velmi rychle stárne. Těch mladých pracovníků povstala bohudíky za posledních tří, čtyř let velká četa. Snad nikdy nenapsáno u nás tolik veršů, jako právě teď, a kdyby váha literatury závisela na uhlazené formě, byli bychom dnes v poesii snad tím nejšťastnějším národem na světě. Avšak jest rovněž tak jisto, že v Čechách netisknuto nikdy tolik hluchých veršů jako právě nyní. Hojným čtením osvojilo si velmi mnoho čiperných myslí zevnější veršovnickou routinu, avšak myšlénka se odkoukat nedá, a tak, když rozhlížíme se celým tím naším mladším táborem, vidíme zase jen tři, čtyry jména, jimž jest ta poesie pravdou, vyrostlou z hlubin srdce. Karel Leger jest jedním z těchto našich opravdových mladých poetů. Sbírka jeho veršů jest první cenná samostatná kniha básní, která objevila se z tábora mladých, jest první svěží, kvetoucí haluzí na stromu bohatém na ratolesti a lupeni. Čtoucí obecenstvo, které bere knihy do rukou na zdařbůh, nemůže cítit ten osvěžující, občerstvující dojem, jaký zavane z knihy veršů Legrových do samého nitra tomu, kdo vývoj našeho písemnictví srdečně a s tělem i duší sleduje, kdo dívá se při každé nové knize „na nás" co národ a ne na toho, neb onoho co spisovatele. Vždyť už to byla pravá pouť pro toho, kdo by byl chtěl viděti v naší poesii nové bujaré naději budící a již splňující jméno. V tom ohledu není slova dost vřelého, které by tuto novou, mladistvě krásnou knihu uvítalo. To je skutečně jako jarní dech. Tato svěžest a čistota jsou nejpřednější stránkou knihy Legrovy. Vidíme zde mladého poetu, pijícího plným doušekem z čistého pramene poesie; a vidíme zde také mladého muže. Nevíme, co víc váží, zdali ty napolo otevřené, plně krásu dýchající rty, nebo to mužné oko a ta klidná perem vládnoucí ruka. Poesie jest pravdou tou nejhlubší, tou nejsvětější a z těchto listů hledí na nás co taková! Každý opravdový básník vytvoří si také svou vlastní formu, kteréž i při stejném rozměru verše nepodobá se žádná jiná na světě, zrovna tak, jako při stejném nápěvu barva a dojemnost lidského hlasu jsou jiny. Individuální myšlénka rodí se v této jí vlastní formě a již podle formy poznává se básník co básník. To nedá se udělat, to musí se procítit. Jsme jisti, že bychom ze sta básní poznali tu, kterou z plné duše psal Leger. Nalézáme tu obraty, tón, barvu, s kterou jsme se v naší poesii nikde nesetkali. To není kopista, to je opravdový básník. V těch básních z bohatýrského kruhu Vladimírova, jakkoliv i tyto Leger svou nesmazatelnou individualitou prodchnul, celého našeho básníka, jak my mu rozumíme, nehledáme. Jsou to krásné věci, a on dovedl z nich svými pointami učiniti i poetické vybroušení routy, jako Svatogor, ale tam, kde nebyla příležitost, aby osvěžil je svou dikcí, nebo přiostřil svým vyhraněným obratem, mohli bychom se docela dobře spokojiti s ruskými „Bylinami", ačkoliv, jak řečeno, jsou to krásné věci. Slovem, kde byl básník vázán, nemohl se rozlétnout tak, jak sám by byl chtěl. Jak jinak, plně a bujaře zní to tam, kde puzen jest již svým vlastním citem a vlastní obrazností. „Jedle" jest snad také přímo čerpaný motiv, ale jak divoce krásně zní z té plné duše básníkovy! Ta je celá dokonalá báseň. Vůbec, jakkoliv namnoze neporozumí se tomuto výroku, působí básně Legrovy svou lyričností v epice. To dodává jim jich kouzlo a dojemnost. To činí ty postavy ženské tak dětsky dívčími jako v „Knížeti Ivanu" to jedinou řádkou „já jsem děcku svému držel třemeny" rozruší do duše, to na desíti místech dojme tou hlubokou nehledaností. Lyrika je zde motorem tak šťastně a krásně užitým v básních epických, že neužil jí tak ještě žádný z našich básníků. Nepíšu rozbor básní Legrových, musilť bych se tu zmínit, kromě většiny jiných, o krásné básni „Semiramis", zaznamenávám jen dojem, který na mne učinily. Zůstane trvalým. Leger je mlád, je pln síly, nadání i dobré, poctivé vůle, jak v básních se jeví, je povahou pevnou — ať tedy pracuje dál, jak začal — věrný sobě i vlasti co básník i muž. To dostačí. *J. V. S.*

Z celého světa.

* Nejnovější zprávy o Shakespearově „Hamletu" docházejí z Nebrasky. Jakýsi učený kritik dokazuje s horlivostí hodnou lepší věci, že tento Shakespearův hrdina nemohl býti ničím jiným, než — ženou.

* Otázka osvětlování elektřinou a užití jí jako hybné síly blíží se rapidně svému rozřešení. Velkou překážkou stálosti a jistoty elektrického světla byl až dosud nestejnoměrný pohyb parních, vodních nebo plynových motorů, kterými dynamo-elektrický stroj hnán. Každá nepravidelnost v pohybu motoru jeví se na elektrickém světle v oslabování záře, prskání atd. Zastavení se motoru, nepravidelnost v otáčení řemenem atd. mají okamžitě za následek buď úplné shasnutí světla nebo nepravidelnost. Nyní bude všemu tomu odpomoženo, ano docílí se i jiných výhod, jakých ani u parního stroje není, pokud jde o pouhé užití síly k pohybu. Jest málo čtenářů, jimž nebyla by známa Leydenská láhev. Při této odvádí se nashromážděná elektřina jedním rázem. Nový přístroj Camilla Faurea, zdokonalená to velmi jednoduchá vedlejší batterie Plantéova, vydává elektrickými proudy v něm ve formě chemické práce nashromážděnou elektřinu opět trvalým proudem, jehož síla dá se úplně volně regulovati. Nalezen tedy přístroj, jímž možno nashromážditi zásobu elektrické síly, kteráž se dá přenésti i užíti podle potřeby a kde k tomu místo a čas opět obnoviti. Pro praktické užití elektrické síly jest tento vynález nesmírného dosahu.

Své čtenáře, které skonfiskované číslo 11. nedošlo, prosíme znova, aby se o ně co nejdříve přihlásili. Kde nalézají se závadná čísla v rukou soukromých, mohou tak zůstati bez závady.

Redakce „Lumíra".

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
Lumír vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. června 1881. ČÍSLO 17.

Nro. E. 15868.

Pro

pana J. V. Sládka
zodpovědného redaktora časopisu: „Lumír“
v
Praze.

Jelikož nález zdejší ze dne 27. května 1881 čís. 14400, nímž dle §. 489 ř. tr. zabavení čísla 12. 13. a 14. periodického časopisu: „Lumír“ ze dne 30. dubna, 10. května a 20. května schváleno bylo, dospěl v moc právní, nařizuje se, aby tento nález dle §. 20 odst. 2. tisk. zákona na první stránce příštího čísla časopisu „Lumír“ uveřejněn byl.

Od c. k. zemského co trestního soudu
V Praze, dne 11. června 1881.
Jankowsky.

No. E. 14400.

Jmenem Jeho Veličenstva Císaře!

C. k. zemský co trestní soud v Praze uznal k návrhům c. k. státního zástupnictví ze dne 23. května 1881 č. 7291 st. z. takto za právo:

V článku v číslech 12, 13 a 14 periodického časopisu „Lumír“ ze dnů 30. dubna, 10 a 20ho května 1881 pod nápisem: „Jiří Utěšenovič“ v čísle 12 započatém a v čísle 13 a 14 pokračovaném, vztahmo dokončeném obsažená jest skutková povaha zločinu uražení údů domu císařského v §: 64 tr. z. naznačeného.

Zavádí se ve věci této, ano c. k. státní zástupnictví na určitou osobu žalobu nepodalo, na základě §: 493 ř. t. řízení objektivní, schvaluje se dle §: 489 ř. tr. zabavení čís. 12, 13 a 14 periodického časopisu „Lumír“ ze dne 30. dubna 10. a 20. května 1881, zapovídá se dle §. 493 ř. tr. další rozšiřování čísla téhož, a nařizuje se dle §: 37 zák. ze dne 17. prosince 1862 čís. 6 ř. z. ai 1863 zmaření výtisku zabavených.

Důvody.

V článku v číslech 12, 13 a 14 periodického časopisu „Lumír“ ze dnů 30. dubna, 10. a 20ho května 1881 pod nápisem „Jiří Utěšenovič“ v čísle 12 započatém a v čísle 13. a 14. pokračovaném, vztahmo dokončeném ruší se úcta k údu císařského domu habsburgského totiž k uherskému králi Ferdinandu.

To vysvitá z následovních vět:
v čísle 12:
„Po smrti fysické...... Jiřího Utěšenoviče.“
„Těmito vlastností...... jemu panovali“
v čísle 13:
„Inkryminace byly..... rádo ukazovalo“
„Aby pak tím...... předešlé jednání“
v čísle 14:
„Vina toho....... dyplomaticky chladně“
„S Utěšenovičem...... jen zdanlivě“
„Ale politické....... tak ničemnému“
„Tím sny......... ještě 150 let“

V tomto článku tedy obsažená jest skutková povaha zločinu uražení údu domu císařského v §. 64. tr. z. naznačeného proč musilo dle návrhu c. k. státního zástupnictví za právo uznáno býti.

V Praze dne 27 května 1881.
Jankowsky.

Pro pana
J. V. Sládka
zodpovědného redaktora časopisu „Lumír“
v Praze.

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Inženýr se odmlčel, oddechnuv si.

„Proto si Evu musíte vzíti. Chápu.“

„Rozuměl jsem tomu také, dokud povinnost oženiti se s Evou byla na bratrovi, ba pracoval jsem spolu radostně na sestrojení a utužení všech četných svazků, jež nyní nerozlučně vížou veškerou budoucnost mé rodiny, nevěst a ženichů mých sourozenců k dědictví po strýci Řehořovi. Bratr Vladimír náhle, neočekávaně zemřel. Jsem nyní nejstarším synem mladší linie Melanův a ženichem Eviným. Pouta, o jichž ukování jsem spolu pracoval, spadla nyní na mne. Jest mi dovoleno roztrhati je a rozdrcenými pobíti své bratry a sestry, odsouditi prostým a svévolně znějícím „nechci“ matku k žebrotě, Xavera i s jeho nevěstou k žalu a resignaci, Stanislava a Ivana k plahočení se v posluhách bez naděje a bez konce, a sestry —?“

Melanovi selhal hlas a oči se mu zalily slzami.

„Co vašemu bratrovi mělo býti rozkoší, nesmí vám býti proti mysli. Upřímně řečeno, nechápu vaše zdráhání,“ mínil assistent krče rameny. „Možno, že Evu nemilujete, možno, že ji ani nebožtík Vladimír nemiloval, avšak vykonání obou závětí nemožno takovými citlivůstkami zmařiti. Buďtež vykonány.“

„Pane, já Evu miluji,“ zvolal inženýr, „a tím řekl jsem, jak nešťastným se cítím!“

„Tím lépe!“ usmál se assistent. „Jedna strana již chce a druhá bude jistě chtíti, zná-li neb pozná-li vás. Já bych si vás vzal bez rozmýšlení, na mou čest!“

„Ale Eva nás nenávidí jako otrokáře, jimž jest prodána, postoupena, zašantročena. Ptáče neděsí se hrozněji šelmy, číhající u jeho hnízdečka na vylétnutí souzené oběti, jako ona svého ženicha, naší rodiny. Její nenávist

a ošklivost soustředí se proti ženichovi, jímž nyní jsem já, — já, kterýž nedovedu jí ani pomyslením ublížiti!“

„Vladimír tím nebyl a po vůli vaší nesměl býti odraděn. Proč vy chcete býti ostýchavější jeho?“

„Člověče, rozumějte mi! Vladimír nechoval k ní žádnou náklonnost, on se dovedl její přízně a úcty odříci. Já však ji miluji. Vypravoval jsem vám jednou o ní, řekl jsem vám, jak šťasten jsem tím, že nemohu ji dostihnouti, poněvadž náleží jinému, mému bratrovi, sokovi, jemuž jsem ji záviděl a přece vroucně přál. Muž, který ji chránil před mou vášní, jest pohřben, přes jeho hrob mohu a jsem povinen sáhnouti na ni, strhnouti ji k sobě; dráha jest volná, moje náruživost vyrazila již a letí přede mnou k ní, vlekouc mne s sebou, — kde naberu té titanské síly, zdržeti se! Vždyť nemohu, nemohu —“

„Upokojte se, příteli,“ pravil assistent jako k chorému dítěti. „Vy jí zvolna a něžně odvyknete zášť i odpor —“

„Vladimír mohl přijati věnem od ní nenávist, já bych toho nedovedl. Vždyť ubohé děvče nepoznalo mojí lásky a musilo by každý její projev pokládati hnusnou komedií, nastrojenou chechtající se zištností, surovým výdělkářstvím. Taková muka zneuznávání nesnesu. Vyzvídal jsem již pod rukou skrze její poručníky, nevzala-li by Eva za vděk mladším bratrem Ivanem na místě mne —“

„Šlechetný prodavači milovaného dědictví!“

„Leč ona,“ pokračoval vyrušený Melan, „hledající neunavně spásu z pekla nutnosti, prohlásila rozhodně, že každé odchýlení se od výslovného znění strýcovy závěti bude považovati za zničení a rozvázání celé smlouvy.“

„Patrně vás chce.“

„Neumíte-li raditi, ušetřte mne posměchu,“ řekl trpce inženýr. „Nemohu, a konečně jest směšno, týrati se pomýšlením, jak bych mohl, když ani nesmím — —“

* * *

Čas ubíhal.

Inženýr Melan setřásl se sebe poněkud tísnivou letargii a pracoval opět rozumně.

Plnil jen míru svých povinností; jinak ho neznal nikdo, ani Klimeš, s kterým jedva časem slovo promluvil.

Přítel inženýrův nezvěděl z jeho úst od rozmluvy při sekání kolejnic ničeho více, nedostalo se mu ani žádné odpovědi k celé organisované radě domluv a potěch, jimiž na Melana nějaký čas útočil.

Omrzelo jej konečně bráti v dík za své nemalé úsilí pouhé zavrtění hlavou neb teskný úsměv či stisknutí ruky a vděčný pohled smutných očí.

„Nespustím s něj oka,“ pomyslil si jednou, „a zanechám marného léčení, jež mu snad toliko rány jitří, nehojíc je. Přirozenost si pomůže sama, říkávají také doktoři věd lékařských; šetřme ho.“

Zachoval se po svém úmyslu. Po několik měsíců nebylo mezi nimi řeči o Evě, aniž vyměněno slůvka, které by trapný milostný poměr Melanův mohlo připomenouti.

Klimeš pozoroval sice na příteli občasné zimničné rozčilení, opakující se vždy častěji a mocněji; vykládal si je však za mohutnění Melanovy energie, kteráž snaží se raziti mu dráhu z trapného dilemma. Poněvadž pak inženýr ničeho nečinil a nemluvil, co by na zhoršení jeho duševního stavu ukazovati mohlo, těšil se assistent potají důvěrou, že přítelova rozvaha znenáhla na výši klidu a spokojenosti jej zvedá.

Jediné co podnikal, bylo důsledné a přes všechen nezdar vytrvalé svádění Melana k všelikým allotriím, jakož i rozptylování a poutání pozornosti inženýrovy k nejrozličnějším předmětům.

Válka francko-německá otřásala tehdy světem; Klimeš učil se zprávám válečným takořka na paměť i odříkával je a kritisoval pak před Melanem se zálibou, mírumilovnému člověku podivně slušící.

Po uzavření míru frankfurtského a vítězném vjezdu německých vojsk do Berlína, zastal o samotě v kanceláři inženýra, zahloubaného v přestavování mostu na papíře. Klimeš přinesl v hlavě celé sloupce novin a zásobu gloss ze špatných vtipů složených, a vytasil se chutě se svou zábavou, již Melan klidně poslouchal.

Nepřerušil ani slovem svého přítele, nezvedl hlavu a k svěžímu toku řeči Klimešovy družil se jediné tikot pendule a cvakání překládaných rýsovadel i pravítek na prkně rýsovacím.

Náhle se Melan vzchopil a přikročil k oknu. Assistent jsa v nejlepším nedal se másti.

„Klimeši, poslyšte,“ přerušil inženýr assistenta obrátiv se.

Klimeš pohledl na inženýra, jehož oči svítily nepřirozeně jako by měl vidění; přerušený vypravovatel očekával, že mu Melan řekne: „Most, jejž rekonstruuji, sřítil se v tom okamžiku pod vlakem.“

„Za čtvrt roku jest Evě dvacet a jeden rok,“ řekl inženýr a jal se přecházeti pokoj. „Musím se rozhodnouti.“

„Měl jsem za to, že jste tak již učinil,“ prohodil suše assistent, skrývaje své uleknutí z prudkých, ostrých slov Melanových.

„Nerozhodl. Pro mne jest již rozhodnuto. Běží jen o to, jak se zachovati.“

„Uposlechnouti rozumu a poddati se nutnosti. Strojte svatbu.“

„Nesmím: opakuji, že o mně jest již rozhodnuto. I kdyby ona chtěla, nebude mojí. Na místě mého bratra vstoupil mezi ni a mne někdo jiný, jejž bych musil zabiti, abych Evy se mohl zmocniti.“

„Aj!? Sok?“

„Ne. Moje žena.“

Assistentovi bylo, jako by mu byl právě sluch zalehl; domníval se chvíli, že špatně slyší.

„Vy jste ženat?“ optal se nejistým hlasem, obávaje se, aby jej inženýr nevypeskoval.

„Ano.“

Nyní rozuměl; a zase bylo mu na okamžik, jakoby jednal s pomateným.

„O jaké ženě mluvíte?“

„O své, pane, pořád jen o své,“ prohodil Melan nevrle skrze zuby.

„Dovolte, abych se vzpamatoval,“ omlouval se rozechvěný assistent. „O tom arci neměl jsem ani tušení, neřekl jste mi nikdy, kde máte jakou ženu, proč s ní nežijete —“

„Žije v Syrii a byla mi uloupena.“

„Jak to možné!?“

„Unesl ji zjednanými lidmi můj tchán Behrám ibn Sejneddyn al Jejdži, šejk Beny Anazé, kmene Metávilů.“

„Vyžádejte si tedy ženu od něho.“

„Nevydá jí a také nikdo šejka z neodvislého kmene Metávilů k tomu nedonutí; není pána, jehož by uposlechl.“

„Nechte se tedy rozvésti se ženou, s níž nejste a nemůžete býti.“

„Jaký rozvod? Moje žena přijala křest, ten však mezi Metávily neplatným, podala mi ruku před křesťanským oltářem, na nějž Bednin plvne, vysmívaje se svazku před ním uzavřenému, svazku, jenž pro něho není právem platný. Mezi svými je svobodna, já vím však, že ve svém srdci zůstala křesťankou i mojí chotí a že by vášnivá její láska nikdy nepřipustila rozvodu, jenž pro mne jest pouze po křesťansku možný. Její dům by svolil snad v tuto formalitu, leč ona nesvolí.“

„Ale prosím,“ namítal Klimeš, „přece i v Syrii a mezi divochy musí býti nějaké autority, jejíž prostřednictví se můžete dovolati, abyste se tak či onak se ženou narovnal a ze své nesnesitelné situace vyvázl.“

„Není.“

„Učinil jste vše, co provésti se mělo a mohlo?“

„Učinil. Suďte sám.“

Inženýr usedl na stolici před assistentem a skříživ ruce na kolenou, mluvil trhaně, úsečně.

„Tuším, že jsem vám vypravoval, jak vyšetřil jsem trať, odbočující jedenáct kilometrů severně od Bahr el Hulé z hlavní čáry syrské železnice a jdoucí podle toku Nahr Derdará přes planinu Merdž Ajun k Nahr el Kasimijé a podél této řeky k pobřeží, kdež dosáhnouti měla Sur, dále na sever Sajdu a snad i Bejrut.“

„Pamatuji se.“

„Byly čtyři neděle po mé svatbě, když vydal jsem se na tuto výpravu z Chalsy v Merdž el Hulé; žena mne vyprovázela. Neopustilať mne ani na okamžik jsouc stále po mém boku. Nebylo pomyšlení, abych ji někde byl zanechal, ač mi o ni, pokřtěnou Mohamedánku, mezi pravověrnými a na každého renegáta nevražícími obyvateli krajiny Belad Bešara bylo úzko. Oběma svým kavasům, jež mi byli pašou akkonským přiděleni, důvěřoval jsem vždy, když nebylo žádného nebezpečí; jinak jsem byl přesvědčen, že jest lépe dáti se v ochranu kteréhokoli beduinského lupiče, z pravidla rozhodně poctivějšího, než byl Galib Kurbagy, zvrhlý Arnaut nejodpornějšího druhu, a Amru Čokses, Kurd, jenž byl od rána do večera a od večera do rána rakyjí opilý. Při mých pracích šla cesta zvolna. Teprve čtvrtý den bylo uraženo čtrnáct kilometrův a dostižena ve vsi Dejr Mimás řeka Lejtány, jakž Nahr el Kasimijé ve svém horním toku zove. Na protějším břehu dosti mohutné a prudkým spádem přes četné peřeje k moři šumící řeky počínal turecký sice makathâat čili okres Belad el Šukyf, avšak již poloneodvislými Metávily obydlený, lidmi tedy, z nichž byla moje žena, kteří byli v blízkém a bezprostředním styku se svými úplně neodvislými bratry v sousedním, jen tři hodiny od Dejr Mimásu vzdáleném kraji Iklim el Šomar; a jak vám již známo, vládl v Iklim el Šomar plemeni Beny Anazé můj tchán šejk Behrám, na svého zetě asi nevražící. Bylo mi tedy obávati se o ženu. Byl bych pro ni zůstal na levém břehu řeky pod ochranou turecké autority, kdyby na pravém břehu nebylo rozkošné hory, osamělé strmé skály, zvedající se téměř sedm set metrů nad hladinu moře a ověnčené kolem temene rozsáhlými, velkolepými zříceninami Kal'át el Šukyf, někdejší křižácké pevnosti Belfortu. Mohl jsem sice překonati svou touhu, poznati Belfort, jejž můj kavas Galib Kurbagy velebil jakožto znamenitou stavbu krále Gatarya, jakž Godefroy z Bouillonu nazýval, avšak nebylo mi lze vypustiti ze své geometrické sítě bod tak čelný a důležitý, jakým jest mezi Libanonem a pobřežím vysoký Kal'át el Šukyf. Odhodlal jsem se tedy přejíti řeku a k pojištění své bezpečnosti najal jsem v Dejr Mimásu několik fellahů, kteří mne i se ženou, kavasy a zavazadly přenesli na svých ramenou vírem řeky pod vrch, jejž jsme po srázných stezkách namáhavě slezli. Také tento obtížný přechod byl opatřením bezpečnosti; mohlť jsem pohodlněji dostati se na horu cestou přes most el Hardély, kdež bych se byl však jistě setkal s množstvím lidí, pečujících o to, aby se zevrubné zprávy o vzácné návštěvě franckého stavitele a jeho družiny po celé krajině roznesly. Žíznivý kavas Amru Čokses zmařil moje opatření; došla mu rakyje a on zmizel, jedva že na vrch jsme vystoupili. K večeru vrátil se z blízké vesnice Arnúnu s rakyjí, sledován houfy Naverů, syrských cikánů, kteří se v okolí velmi zhusta zdržují. Obklíčili nás jako vlci a měli jsme se co brániti jejich žebrajícím a zlodějským rukám; hrozba byla jim výstřelem na plano a dary dráždily jejich pobertství. Přišlo jich více, sevřeli nás bez rozmýšlení táborem a večer při svitu plápolajících ohňů křepčili kolem nás polonahé ohnivé almé v bakchantském reji, jejž monotonní, postupně omamující zvuk tamburin provázel. Seděl jsem do půlnoci na koberci před svým stanem, upoután mocně nevídanou bakchanálií; naivnost a graciosní lehkost i nestrojený zápal tančících nedopouštěly moralisujících úvah. Vídal jsem sice již před tím v domech tureckých i arabských velmožů čistější, bělejší a skvostněji oděné almé, leč každá z nich rovnala se obyčejné baletce, na nichž se nám střízlivé vypočítání efektův a zjevný znak placenosti nelíbí. Moje žena klečela vedle mně a spočívajíc hlavou tiše na mých prsou nehnula sebou ani a nešpetla slůvkem; pouze když pohladil jsem ji občas na hlavě neb na čele, uchopila mou ruku a po svém zvyku vášnivě ji celovala. Unaven, pokynul jsem konečně Naverům, aby ustali. Kavasové a fellahové položili se na můj povel na stráž, já pak s chotí vešel jsem do stanu; zde vrhla se moje družka přede mnou na zem, líbala mi kolena i ruce, a když uleknut jsem ji pozvedl, objímala mne jako na věčné rozloučení. „Světlo mých očí, tvůrče mého srdce, sultane mého edenu, tvé otrokyně duše jest naplněna dechem Abu-Jajehy, anděla zhouby,“ naříkala po mém velikém úzkostném naléhání. „Déšť šípů z jízlivých očí Gumery utkvěl v mých útrobách a plní je žíravou úzkostí. Gumera tančívala v harému mé matky. Poznala mne, a když schvácena tancem sklesla v náručí svého bratra Rubana, přilnuly její rty k uchu ničemy — —“

(Pokračování.)

*

Středověkem k renaissanci.

Píše *B. Frída.*

V.

(Myšlénky při čtení troubadourů. — H. Taine o starých literárních památkách. — Spisy troubadourů bohatý kulturní materiál — Přehled společnosti v druhé polovici XIII. století. — Pierre Cardinal a jeho satyry. — Kazatelé ochránci lidu. — Středověká spravedlnost.)

Kdo by chtěl jenom z interessu ryze uměleckého pročísti všecky troubadoury, tuším, že by daleko nedošel. S počátku baví ovšem onen zvláštní kolorit, který moderní básník jenom někdy ve šťastné chvíli dovede napodobiti, ta podivná dikce, která od prosté naivnosti až k největší raffinerii stoupati umí. ty hrozné hyperboly, které tak živě upomínají na staré, veliké epopeje, ta hravá, až příliš umělá forma; ale nežli dočteme první svazek, jsme nasyceni, ano unaveni. Cítíme, že té poesii při vší kráse její něco chybí, čemu právě při naší poesii moderní jsme velice uvykli. V knize básníka moderního nalezneme dosti často ty nejrůznější tóny, celou tu stupnici myšlének a citů, jaké skoro každý z nás nejednou byl prodělal: vážnou, kontemplativní lyriku vedle lehké milostné písně, trapné, sociální otázky vedle čarovné klášterní legendy, která zrodila se v duši básníka plná mystické vůně, plná oné čisté, plamenné víry, která uměla duši dáti křídla zrovna tak dobře, jako každý ideál. Nesmíme se tomu diviti: je to tak přirozené, jako že med mívá různou vůni, podle toho, kde ho včely sbíraly. Zrovna tak děje se básníku: z jeho nejlepší práce vyruší jej pojednou nějaká vážná denní otázka; jde a bojuje za ni, jak mu velí srdce a jeho poctivost. Pak vrátí se do svého zátiší a pracuje dále: myslí tam, kde nikdo nemyslí a kde nemůže pomoci. tam aspoň cítí, často sám jediný a dívaje se do budoucnosti. vrací se bezděky zase v minulost. Moderní básník je zrovna tak všestranný jako moderní člověk; jinak naši troubadouři: myšlénkový kruh století dvanáctého a třináctého, kam spadá jejich nejskvělejší doba. byl příliš úzký a málo rozmanitý; mají celkem jenom několik motivův, ale nekonečnou řadu různých variací. Vedle poesií nábožných a satyrických jsou to hlavně verše milostné, které proslavily jméno troubadourů nejvíce. Ale právě ta jejich láska v každém ohledu tak originální unaví nás nejdříve. Čím dále čteme, tím více zdá se nám. že všecky ty verše psal jediný člověk, pozorujeme, jak se opakují jednotlivé obrazy, celé verše, ba někdy nalezneme několik básní sobě tak podobných. že je lze právem považovati za spracování téhož motivu. Zkrátka: troubadouři mají všichni — s malými výjimkami — jako společný kruh myšlének a citů, také svůj zvláštní styl. v kterém jest skoro vše již napřed hotovo jako ve slohu úředním; jednotlivá oslovení, některé fráse pro určité myšlénky a city jsou společné všem. A ta forma často až příliš brillantní zhusta spíše škodí věci nežli prospívá: vrací-li se jeden rým kolikráte za sebou, může v nás vzbuditi náladu tak živou. jakou by třeba celý proud slov nedovedl vykouzliti; ale když se opakují rýmy beze vší příčiny, pak spíše nás rozptylují a často unavují.

Takové asi myšlénky přišly mi mezi čtením těchto starých písní; nicméně cítil jsem, kterak můj interes k nim neustále roste: neviděl jsem v nich více básně, nýbrž bohatý historický materiál. Vzpomínám si právě, co napsal H. Taine, když ve Francii poprvé vydán byl „Renaud de Montauban“, stará báseň z kruhů pověstí, jichž hlavní hrdinou jest Karel Veliký. Praví asi toto: „Hlavní služba, kterou památky literární historikovi prokazují, záleží v tom, že staví mu před oči zaniklé city. Žádná jiná listina, zvláště z dávných dob a sepsaná ve středu národa nevzdělaného, nepoučí nás o citech lidu ani v nejmenším. Různé zákony, ústavy a karty ukazují jenom jednotlivé stránky ústrojí společenského a nikoliv ty tajné pružiny, jaké ženou člověka k činu; jsou to pouhé rámy, v nichž lidé žijí, jsou to kostry historie a ne její duše. Kroniky oněch dob jsou příliš suché: vypravují, že Petr zabil Jana, Jakub Petra, že byla povodeň, že byla bída, vždy jen holé faktum a více ničeho. Lidé jsou ještě příliš hrubí, než aby uměli rozeznávati poměry a motivy, které nějaký čin způsobily nebo provázely. Tyto jemné odstíny dovede pochopiti a oceniti jediné duše umělecká: co neumí ještě kronikář, to dovede starý trouvér.“

A nejen trouvér, nýbrž také troubadour! V žádné knize nenalezl jsem dosud tolik materiálu sloužícího ku poznání života středověkého, jako v básních troubadourů. Především třeba ovšem všímati si jejich satyry — milostné poesie, poněvadž tvoří vždy dobrou polovici celé jejich bytosti, zasluhují zvláštního povšimnutí. Ale ta satyra, kde troubadour uražen lakotou nebo nevlídností některého barona, začne vyčítati všecky jeho hříchy, kde přejde s baronů na kněze, na mnichy, na měšťany, na jongleury a probere tak v jediné satyře celou tu společenskou stupnici, taková satyra má pro historii té doby velikou cenu. Víme, že mluví očitý svědek, popisuje, co viděl; někdy ovšem mluví z něho vášeň, tak že se i nám samým zdá, jakoby některému baronu křivdil — ale co z toho! co neudělal jeden baron, udělal jistě jiný, faktum je faktum, ať již je autor jakýkoliv; věci samy nebývají vymyšleny: nejlepším toho důkazem jest ona okolnost, že jednotlivé společenské vady vyskytují se obyčejně v několika satyrách najednou. Již při prvním čtení nasbíral jsem si látky tolik, že by stačila na celou knihu — dnes podám z ní pouze ukázku.

Giraud Riquier, známý troubadour z druhé polovice XIII. století, jest autorem často citované adressy ke králi kastilskému Alfonsu X. Náš básník stěžuje si na věc vysoce důležitou: lidé prý si pletou. kdo je troubadour a kdo pouhý jongleur. Tyto věci bývají různě vykládány. Výrok troubadoura samého. který si odpověď sám sepsal a ji vložil v ústa králi, má ovšem zvláštní váhu. Slovo „jongleur“ znamená prý lidi, kteří chodí po světě a zvláště po dvorech a živí se svým uměním — ale ani těch nelze nazvati jedním jménem. „My pak jsme toho mínění.“ praví Riquier. „že nemají tak nazýváni býti

lidé, kteří provozují věci nehodné a frivolní, kteří hrají s opicemi, kozly nebo psy, kteří napodobí ptáky, kteří hrají a zpívají mezi sprostým lidem, jenom aby vydělali peníze. Také ti nejsou jongleury, kteří co blázni žijí na dvorech, kteří se nikdy nezardí, ať řekne jim člověk cokoli, vůbec lidé, kterým říkají v Lombardii „buffone“. Ale krásné jméno jongleura patří oněm dvorným lidem, kteří mají příjemné vzdělání, kteří žijí mezi lidmi urozenými, hrají na nástroje, vypravují novelly, zpívají písně, jež j i n í s l o ž i l i, lidé, jež každý s radostí poslouchá: ti mají míti přístup ke dvoru a mají býti vlídně vítáni, neboť má-li býti na světě radost a veselí, musí býti k tomu talenty. Kdo pak umějí sami skládati nápěvy i slova, příjemné tance a kuplety, ballady, aubady, ty sluší nazývati troubadoury, a ti stojí výše nežli jongleuři, neboť tito nemají jiné zásluhy nežli že recitují cizí verše.“

Při této pak stížnosti mluví básník vůbec o rozdílných stavech, z kterých tehdejší společnost se skládala. Praví asi takto: „Jak víte, dělíme lidi v různé třídy. Všichni jsou lidé: patří tedy k témuž rodu. Ale mezi nimi jsou kněží, rytíři, měšťané, kupci, řemeslníci a sedláci — to jsou různé čeledi toho jednoho rodu. Sedláci, nejnižší ze všech, jsou všichni ti, kteří vzdělávají půdu a opatřují jiným všem lidem výživu tělesnou, zrovna jako kněží jsou od boha ustanoveni, aby se starali o jejich potravu duševní. Kněží dělí se podle svých řádů, povinností nebo hodností. (Nyní vyčítá všecky jejich druhy, což opomineme; ale znamenitý jest konec:) Nade všemi pak trůní papež, který nemá nad sebou nikoho leč boha. — Pak přijdou rytíři. Ti mají opět různé stupně, ačkoli jméno rytíř patří všem. Jsou totiž baroni, vicomti, markýzové, vévodové, hrabata a císařové. Všichni jsou rytíři, aneb aspoň mohou býti pasováni, když si toho přejí. Ale jménem „rytíř“ neoslovují se leč v určitých případech, zvláště mluví-li se o nějakém krásném činu jejich. Tak řekneme o králi, chceme-li ho chváliti, „tento ušlechtilý rytíř“. Jinak se titulují podle svých hodností.

Co se týče měšťanův, ať si mají jakékoli jmění, urozenosti nemají. Jedni oddají se válce, jiní lovu. Mohou žíti ze své renty a nemají provozovati žádná řemesla, ani obchod. Ale ať dělají a vědí cokoli, přece nemohou dobyti si žádného jiného titulu nežli jaký mají, totiž: měšťané. Čím se narodili, tím jsou. — Kupci nazýváme lidi, kteří nedělají jiného, leč kupují a prodávají. Ale některý obchod chová se ve větší úctě nežli jiný: tak soukeníci, kteří mají krásné a drahé látky, anebo ti, kteří cestují se zbožím přes moře, mají přední místo. Také peněžníci, majitelé dílen a krámův atd. Všichni ti jsou obchodníci, ale jenom že se přidá k tomu, v čem vedou obchod. (Zdá se, že mezi obchodníkem a měšťanem byl tehdáž ještě veliký rozdíl. A přece děkují mnohá města, zvláště v Italii a Německu, právě obchodu, svůj největší rozkvět.) — Rovněž řemeslníci dělí se ve více tříd; tu pak jest zvykem, když je oslovíme, říci nejprve jejich křestní jméno a potom jejich stav, jinak byli by uraženi.“

V těchto několika řádcích máme celé schema tehdejší společnosti. Pierre Cardinal, největší satyrik XIII. století, poví nám o ní něco bližšího. Je to zvláště charakteristické, že každá satyra této doby míří na kněze nebo na pány. Podáme zde některá místa z jeho hlavních sirvent. Tak mluví proti odpustkům a diví se, jak prý za peníze lze si koupiti odpuštění hříchů: „Bohatí tedy mohou spíše býti spaseni nežli chudí a zlato jest mocnější nežli ďábel, ba nežli bůh sám, a modlitby jsou vůbec zbytečné.“ Pak vytýká kněžím, že chtějí vládnouti celému světu: „Odpustky, absoluce, bůh i ďábel, všecko musí jim sloužiti. Jedněm slibují ráj, druhým hrozí peklem, jak toho potřebují.“ Velmi ostře tepe Johanity, že prý slibují neustále chudobu a při tom mají veliké statky; že nenosí více hrubá sukna, ale anglické, vlněné látky; že si nechávají, co seberou pro chudé, že jedí silné polivky, kořeněné omáčky, že pijí ta nejlepší vína, jimiž se Francouzi nejraději opíjejí, že nosí široké pláště z jemné látky, čepice z krásného camelotu, střevíce z tenké marseillské kůže, které si uměle k noze připínají. „Kdybych byl manželem, nesměl by se mi žádný z nich k mé ženě přiblížiti, neboť tito lidé mají sukně široké jako ženy a nic tak snadno se nevzniti jak omastek v ohni.“ Na to obrací se vůbec proti mnichům; vytýká jim jejich krásné domy a vůbec jejich pohodlný život: „Turci a Saraceni se jejich kázání báti nemusí: neboť mniši hrozí se moře jako smrti. Prominou člověku každý zločin a za peníze pochovají lichváře i renegáty, ale chudým, nemají-li čím platiti, na pohřeb nejdou. Co dělají celý čas? Žijí hezky v klidu, kupují si dobré ryby, bílý chléb, vybraná vína — to je jejich práce. Jestliže dojde člověk k spasení touhle cestou, přál bych si býti v jejich řádě.“ Dále uvádí ještě celý rejstřík těch hříchů jejich, který ani nelze zde citovati, a obrací se konečně k samému bohu: „Velký bože, který jsi nás vykoupil, pohleď, jaká zkáza rozmohla se v tvojí církvi! Kdo chce míti nějakou hodnost nebo prebendu, musí si ji koupiti za různé služby od těch, kteří je rozdávají anebo musí býti dítětem nebo spoluvinníkem jejich hříchů. Co mu to spomůže, že zná svatá písma?“

Potom přijde řada na pány. „Kdyby dal bůh některému z těchto mizerných baronů všecky ty země, které se táhnou odtud až do Turecka, ještě by nebyl snad spokojen. Poctivost není jim ničím, leč pouhým jménem. Jsou hladovější nežli vlci a nestydatější ve lži nežli lehké ženy. Jindy vyhnali každého zrádce a zloděje, nyní však dělají z nich fogty a senešaly.“ Takovým způsobem probírá všecky jejich nectnosti a končí pak velikou invektivou proti celé společnosti: „Na kousek pergamenu, veliký jako půl palce z mojí rukavice, napíšu všecky ctnosti celého světa, malým koláčem nakrmil bych všecky počestné lidi: kdybych ale chtěl dáti všem lidem zlým, mohl bych jíti kamkoliv, tak na slepo a volati: „Pánové, pojďte na konsek, jen pojďte!“ — „Svět je tak hrabivý, že nemohou se rodiče svěřiti dětem a děti rodičům. Bůh napjal svůj luk a jeho šípy zasáhnou všecko. Jak pak slibuju jeho hroznou pomstu kněžím, jestliže půjdou k oltáři, aniž se očistí ze svých hříchů; mocným pánům, kteří neustále válčí a se sváří mezi sebou, jenom aby se nespravedlivě obohatili; vladařům a všem úředníkům, kteří užívají svého práva k nejhorší simonii; prelatům, jichž ctižádost sápe se na práva a privileje pánů; lékařům, kteří sáhají jenom na puls a jinak si nemocných nevšímají; lékárníkům, kteří

prodávají špatné léky; mnichům, kteří jenom jedí, spí a tloustnou; kupcům, kteří mají špatnou míru a váhu; pijákům, kteří se válejí opilí a jsou pohoršením světu; labužníkům, kterým jest bohem jejich břicho; zlodějům, cizoložcům, lichvářům, penězokazům, poddaným, kteří nechtějí uznati za pány ty, od nichž mají půdu; nádenníkům, kteří se dají do práce a nedělají ničeho; hlavně pak těm, kteří vydírají hrozné daně na svých vasalech a na svých poddaných."

Celá tato dlouhá řeč dělá na nás dojem slušného kázání, ale to nevadí. Kdyby to bylo opravdové kázání, mělo by pro nás stejnou cenu. Říkává se, že v době té bývali troubadouři jakýmsi veřejným míněním — na kazatele doby té se často zapomíná. Máme příklady ze století XII. a XIII., kdy vystupovali kazatelé proti mocným baronům s takovou odvahou a poctivostí, kde zastávali se poddaných svých proti jejich útiskům s takovou upřímností, že to duchovenstvu oné doby jistě ke cti slouží. Ostatně je to věcí známou, kterak na př. ve Francii bylo kněžstvo moci královské naproti velikým vasalům znamenitou podporu. Jednalo ovšem také ve svém prospěchu, když vyhlásilo boj pánům; ať již byly jeho pohnutky jakékoli, boj ten byl tehdejší společnosti velikým dobrodiním. Královská autorita sama nezmohla ničeho — dost často ani církev, ale někdy přec. Justice byla v době té hroznou, ale nikdo se jí nedovolal. Často nalézáme, že někomu byly rozštěpeny rty jenom proto, že někoho veřejně pomluvil; ale při tom zase přepadl některý pán město, vypálil je, vydrancoval, povraždil hejna lidí a dosti často beze všeho trestu; kdo měl moc, mohl dělati, co jen chtěl — jediná církev slavila někdy vítězství. V jedné tensoně disputují dva troubadouři XIII. století o tom, který z těchto tří lotrů byl nejvíce potrestán: jeden ukradl nějaké kapouny a za to uťali mu pravou ruku a nohu; druhý ukradl dva denáry a byl za to oběšen, třetí pak byl upálen, poněvadž vzal někde v klášteře jakési kopí a kapuci. Znamenitý to obraz tehdejší spravedlnosti! Trest smrti za takovou maličkost! Tato hrozná přísnost dá se velmi snadno vysvětliti: tehdejší společnost trpěla nejvíce právě oním lupičstvím a proto je tak zle trestala; zdá se, jakoby těch několik ubohých oběti pykati mělo za všecky ty mocné pány, kteří na veřejných cestách přepadávali kupce a se svých hradů smáli se veškeré spravedlnosti. — Proti pánům byly všecky úřady slabé — co zbývalo lidu, nežli se brániti jak mohl! Na konci ještě malou historku, která nám na ty věci dobře posvítí. Raimond de Trancaval, vicomte de Beziers, táhl na pomoc komusi ze svých přátel. Na cestě pohádal se jeden měšťan v Beziersu s jedním rytířem z vicomtovy družiny a vzal mu koně. Rytíř žádal vicomta, aby mu zjednal zadostučinění. Poněvadž pak také ostatní rytíři totéž žádali, byl jim onen měšťan vydán. Oni pak ho potrestali způsobem zdánlivě lehkým, ale tak, že měl z toho hanbu po celý život. Všichni měšťané žádali nyní vicomta, aby ono pohanění, které učiněno bylo tím celému jejich stavu, slušně smyl. Vicomt ustanovil den, kde se o tom jednati mělo. Toho pak dne (15. října 1167) sešly se obě strany v kostele. Měšťané přišli opatření kyrasy a ozbrojení dýkami. Ten pak, který byl pohaněn, pravil k hraběti: Zde vidite nešťastníka, jemuž učinili jste život břemenem. Chcete vinu svou napraviti? Vicomt byl ochoten a odvolával se k radě měšťanů. Ale ten, jehož se to týkalo, zvolal: Naši hanbu může smýti pouze vaše krev! — Všichni vytáhli zbraně a vrhli se zuřivě na svého pána a zabili ho i s jeho barony. Biskupovi, který ho bránil, vyrazili mnoho zubů. — Ejhle utěšený obrázek středověké justice!

Jarní.

Jaro se hlásí k nám do oken
zelení, květy a ptáky;
je plno krásy a života,
matko, proč vlhnou ti zraky?

Každičké místo jak stezka je,
vedoucí v báječný Eden.
Matko, mně stydno: v prsou mých
je dosud zoufalý leden.

Bojím se vykročit z jizby ven,
pohřbí mne jaro svým květem.
Matičko, ukryj mne do klína
před sebou, před celým světem!

Aug. Mužík.

O božím těle.

Dvě upomínky starého úředníka. Vypravuje *B. Mühlsteinová.*

(Dokončení.)

II.

Psali jsme rok 1859. Nacházel jsem se jako chef kanceláře v jednom z větších, průmyslových měst v severních Čechách. Poměry moje, ač nemohly se nazvati skvělými, zlepšily se aspoň v té míře, že jsem byl prost tísně a starosti o denní chléb.

Dítek hojně mi přibylo, nejstarší nesl již císařský bílý kabátek a žena neskvěla se více tou štíhlostí, jakou se honosívala před lety. Město samo těšilo se valnému průmyslu, několik fabrik lákalo sem chudý lid z blízkých vesnic, a hojnost dětí se zbarvenýma rukama (uvedeny Pflegrem jako „štrajchpudlíci" do české literatury) činily o polednách — kdy volné hodiny používaly k žebrání — ulice a náměstí nebezpečné. Obyvatelstvo bylo dosti mírumilovné a dobrosrdečné; starajíc se pouze o obchod svůj nevšímalo si politiky a nechalo věci ve světě běžet, jak se těmto líbilo.

Bylo před vypuknutím války italsko-rakouské. Uherský pluk vévody Arnošta, který zde dlouhý čas byl ležel posádkou, loučil se s městem. Musil na bojiště. Loučení bylo těžké. Vojínům se pobyt v městě byl zalíbil, mnohý zanechal v něm své srdce vzav na výměnu s sebou jiné. Měšťanstvo bylo vojákům taktéž nakloněno, neboť nepo-

čínali si nikterakž vyzývavě, nýbrž přilnuli k rodinám, pomáhali jim v pracích, nosili jich dítky na rukou, krátce, žili s rodinami v nejlepším míru. Důstojníci opět utvořili kasino, pořádali věnecky a zábavní večery, k nimž zvaly dámy, a získali si veselou, lehkou mysli, úslužnosti a dvornosti naproti něžnému pohlaví všeobecnou pochvalu a oblibu. Cikánská kapela jejich produkovala se před hojným posluchačstvem každou neděli odpůldne v městské zahradě. Květ býval vždy přítomen, stříbrovlasý jenerál Horvát St—i se svými dvěma syny po boku objevoval se pravidelně večerem. Hlučněji zahřměl ohnivý czardas při jeho vstoupení, prsty důstojníků pozdvihly se střelhbitě k čáce a shromážděním dam běželo lehké pohnutí. Jenerál byl vzdor své bílé hlavě posud statný muž a u krásné pleti velice oblíben.

Nyní mělo býti všemu konec. Kapela hrála naposledy, mnohý mladý poručík byl si navlékl na ruku snubní prsten a přijal s ním slib věrnosti, mnohý voják tiskl naposledy svou boubelatou krásotinku k prsům, aby odešel — ach snad na vždy.

Neodcházeli rádi ... jakási tesklivá předtucha svírala jim všem srdce, která se zmocnila i obyvatelstva. Nikdo nevymaloval si skvělé vítězství, na mysli všech ležela těžce obava.

Děkan byl četl v hlavním chrámě slavnou mši „za úspěch rakouských zbraní“, jíž se súčastnilo důstojnictvo „in corpore“. Po ní byla na děkanství velikolepá hostina, k níž pozváni byli vyšší důstojníci, purkmistr s městskými rady a představení úřadů, tedy i já. Hostina se odbývala tiše, hovor plynul zvolna a jednotvárně. Mluvilo se vážně o blížících se událostech. Purkmistr vstal a pozdvihnuv pohár s vínem pronesl přípitek „na šťastné vítězství“. Všickni vstali a ťukli sklenicemi. Pak se mluvilo a rokovalo o možných případech. Sami důstojníci nechovali velkých nadějí.

Tu pozvedl starý děkan jako mléko bílou hlavu a za všeobecného ticha pronesl slavnostním hlasem, plu důvěry výrok: „My musíme zvítěziti, vždyť při nás je bůh!“ —

Pluk odtáhl, na velkém náměstí zavzněla o páté hodině ranní svižná, divoká hudba cikánů, část obyvatelstva vyprovázela vojáky kus za město až ku střelnici. Tam poslední „s bohem“, uplakané oči, mávnutí bílými šátky.

Město se pomalu vracelo k dřívějšímu jednotvárnému živobytí. Dámy uspokojovaly se kávovými společnostmi, mužové pokoušeli se udržeti kasino, což se jim však zdálo každým dnem nemožnější, noviny staly se hledaným předmětem.

Zatím válka zuřila. První pluk, který přišel do ohně, byl onen vévody Arnošta. Utrpěl nesmírně. Málo z těch, kteří byli v městě, zůstalo na živě nebo zdravých údů. Tušení jejich je nesklamalo.

Děsivé zprávy kolovaly šeptem, že se našim špatně daří. Telegrammy umlčovaly se sice, nicméně dostaly se mezi obecenstvo. Rozechvění zmocnilo se všech myslí, vždyť nemohlo býti, aby tak statná armáda podlehla, byly to snad jen posud bezvýznamné šarvátky, při příští, veliké bitvě musilo se to rozhodnouti, vítězství nemohlo dáti na sebe dlouho čekati, musilo býti na naší straně „My musíme zvítěziti, vždyť při nás je bůh.“ Tento výrok ctihodného kněze stal se slovem okřídleným a vštípil se plnou důvěrou v srdce veškerého obyvatelstva.

Nadešel den božího Těla. Na celém městě spočíval slavnostní nádech, průčelí domů, kudy se ubírati měl průvod, byla ozdobena mladými břízkami a zelenými ratolestmi, vzduch byl napojen vůní puskvorce, jehož zelení husté posypány byly ulice. Zvony zvonily, pomalu hnul se průvod z hořejšího chrámu Panny Marie dolů k náměstí. Školní mládež zpívajíc, kráčela v čele, každý hoch měl na lokti zavěšený věneček, 24 bílých, na vlas stejně oděných družiček — jdoucích po obou stranách baldachýnu, pod nímž děkan za četné assistence kněžstva nesl pozdviženou velebnou svátost — sypalo ze vkusných košíčků na cestu květiny. Za nimi ubírali se měšťstí, političtí a jiní hodnostáři, několik důstojníků zde na odpočinku žijících a jiná podobná honorace. Úřadníci v civilu odění nesli věnečky — v kostele posvěcené a jim tam rozdané — navlíknuty na ruce, oni v uniformě měli je zavěšeny na rukověti ozdobného kordu.

Kapela ostrostřelců provázela táhlým a plným zvukem píseň „Sestupte, boží andělové“, kterou učitelové zpívali se školní mládeží. Na náměstí byla všechna okna otevřena, pobožní u nich stojící sledovali odtud posvátný obřad. Palčivě padaly paprsky sluneční na obnažené hlavy vesničanů, kteří v pestrém kroji, v polokruhu rozestaveni, malebné tvořili pozadí.

Slavnost božího Těla, konaná v hlavních městech, v Praze ku příkladu, nedá se nikterakž porovnati s podobnou slavností, odbývanou v městech venkovských. Kdežto tam slavnost se obmezuje pouze na místo, kde se koná, tak že na jednom konci náměstí nebo ulice poutá mysl pobožného zpěv a obřad, mezi tím co na druhém obracuji pozornost lidu na sebe děje zcela opačné, béře tu na slavnosti účastenství město celé. Ulice jsou vesměs pusté, všechen život soustřeďuje se na velkém náměstí, na němž ve čtyřech úhlech postaveny jsou oltáře, které zůstanou státi po celý den a se nestrhají, jakmile kněz jim byl ukázal záda, jako se děje v Praze. Cesta, kudy ubírá se processí není obložena prkny, nýbrž květinami a travinami, které zůstávají taktéž ležeti, aby dodýchaly libou svou vůni a svědectví dávaly o konané slavnosti.

Byli jsme právě u třetího oltáře. Slunce strašně hřálo; nejmenší obláček nezatemňoval modrý blankyt, a pot se mi řinul v bohatých krůpějích s čela. Uvolnil jsem prstem zlatému pasu, který mne těsně svíral (nemusil jsem tentokráte vykartáčovati poslední chloupek z ošumělého fraku, dnes kryla přiléhající uniforma mé tělo, kord s perleťovou rukovětí leskl se po mém boku a tři zlaté hvězdy na límci) a díval jsem se po svých dvou dceruškách, jejichž obnažené ruce a šíje neméně horkem trpěly jako já. Navzdor tomu pohrával spokojený úsměv jejich rtoma: byly šťastny, že jsou družičkami.

Naproti mně, s okna nad oltářem shlíželo skupení sličných, mladých dam. Oči jejich těkaly po shromáždění, hledajíce známé tváře a zvláště jedna, růžolící blondynka — nyní žena jednoho z ústavověrných poslanců na sněmu, nahýbala se nebezpečně ven.

Zlatý ornát pana děkana třpytil se v sluneční záři, damaskový baldachýn nadýmal se, drážděn náhlým zafouknutím větérku. Vůně kadidla plnila vzduch a stoupala v hustých kotoučích pomalu a vážně k nebesům.

Teď zacinkal zvonek. Zpěv umlká, šíje se pokorně kloní, plnozvučný hlas páně děkanův proráží hluboké ticho: „A fulgure et tempestate libera nos Domine.“

Tu — lehký sramot a nepokoj . . . Kdo se opováží rušiti velebný okamžik?! Napolo se obracím, vidím úředního sluhu, deroucího se beze hluku, ale důsledně davem v před, až do první řady za baldachýn s duchovenstvem k panu okresnímu hejtmanovi.

Chvatně podává tomuto depeši. Okresní přeběhne rychle první řádky, vítězoslavný úsměv přelítne jeho tvář. „Vyhráli jsme šťastně bitvu,“ praví k presidentu trestního soudu vedle stojícímu, „očekával jsem to, vždyť ani nemohlo jinak být.“ A aniž by si byl vzal času depeši dočísti, složil ji a uschoval do kapsy.

Radostná zpráva o skvělém vítězství rozletěla se mžikem po celém shromáždění. Assistující kaplan, který ji byl zaslechl, pošeptal ji panu děkanovi pod baldachýnem, president se obrátil a sdělil ji s nejstarším radou, tento ji pošeptal opět dále, až se v širokém rozvětvení dostala do zadu, do zástupu mezi lid. Všech zmocnil se nepokoj a nedočkavost, nastal šepot a dřívější povznešení mysli a pobožnost ustoupila značné roztržitosti. Ba podobalo se, jakoby i kapela střelcův odehrávala píseň v rychlejším tempu a jakoby mše u oltáře čtvrtého byla mnohem kratší nežli dřívější.

Mně jedinému nechtěla se ta zpráva o tom skvělém vítězství jaksi líbiti. Byl jsem se mezi tím, co okresní hejtman četl depeši, nahnul trochu v před a viděl přes rameno pana rady trestního soudu na konci listiny povážlivá slova: „bohužel přitáhly nepříteli nové síly“ — „navzdor všemu namáhání nebylo možné“ — „ústup děl se v úplném pořádku“ atd.

„Pane hejtmane,“ šeptal jsem tomuto, když jsme od čtvrtého oltáře vstoupili opět do kostela, kde nám bylo usednouti do lavic, červeným suknem obložených, „račte tu depeši přečísti ještě jednou, mně se ta věc nezdá docela jasná.“

Oslovený se na mne podíval zdrcujícím pohledem, pak vyňal listinu a pozorně do obsahu jejího se ponořil; čím dále však četl, tím více jeho obličej zdelšoval se, až nabyl zcela jiného výrazu.

„Měl jste pravdu,“ pravil rozpačitě skládaje depeši, „vítězství není tentokráte na straně naší.“

Varhany otřásly klenbou chrámovou a přehlušily dementi skvělého vítězství tak, že se nedostalo dále. Lid klekl a děkoval vroucně bohu za udělenou milost, pan děkan, který si na svém proroctví nemálo zakládal, zpíval při oltáři jako biblický anděl na zdích Jericha. Při tabuli, jež se odbývala na děkanství hned po ukončené mši a k níž pozvána byla veškerá honorace, jež se byla súčastnila procesí, nabyl ovšem o domnělém vítězství jiného poučení. Ne však tak obyvatelstvo poctivého města, které se celý den těšilo ze skvělého vítězství a na zdar mu připíjelo. V hostincích se o něm hosté široce rozhovořili, vesničané odnášeli radostnou zprávu domů. Mnoho nescházelo a rozjitřený lid byl by improvisoval všeobecné osvětlení a průvod s pochodněmi.

Večer, když hlavy rodin vrátily se domů, vyvedeny nejdříve manželky z oblažujícího omylu a od těchto počala se pomalounku — neb nikdo jí nechtěl přiložiti víry — rozšiřovati pověst, že naše skvělé vítězství bylo vlastně porážkou.

— — — — — — — — — — — —

Nuže, to je prostý list z mých upomínek — z upomínek starého úředníka. Jsem nyní stár a po čtyřicetileté službě jsem zase svůj. Všechny mé dítky jsou zaopatřeny. A já? Když večer sedím s ženou sám, tu myslím si, jakoby můj život začínal poznovu. Ten druhý bílý pozdní květ! Ale jsem svůj! A když hledím nyní na sebe a hledím na nás — teď mohu tak — cítím se svým, s tím srdcem českým, nezmořitelným, které bylo upjato pod těsným uniformovým kabátem čtyřicet let, a vidím, jak co zašlapáno, vyráží v haluz, list a květ, tu ať si přijde cokoliv, přináší mi na mysl vždycky a ve všem to hrdé slovo děkanovo: „My musíme zvítěziti, vždyť s námi je bůh!“

Hektor Berlioz.

Píše dr. *O. Hostinský.*

(Pokračování.)

Pětkráte musil Berlioz hnáti útokem na římskou cenu, než ji dobyl. Poprvé, jak shora bylo podotknuto, nepřipuštěn ani ke konkursu, poněvadž propadl již při výboru předběžném. Podruhé sice přijat mezi konkurenty, ale jeho skladba lyrické scény „Orfeus rozsápaný bakchantkami“ prohlášena za „neprovozovatelnou“ — poněvadž pianista, jemuž svěřeno bylo hraní všech partitur, nedovedl zahrati divoké bakchanale — a vyloučena tudíž z dalšího konkursu. Rok na to opět se přihlásil Berlioz; tenkráte scházely mu jen dva hlasy k první ceně, musil se tudíž uspokojiti cenou druhou. Následující konkurs pak byl zase bez výsledku, jelikož vůbec nikomu neudělena cena, a teprve po páté, r. 1830 přálo Berliozovi štěstí: jeho komposice básně „Poslední noc Sardanapalova“ uznána za nejlepší a odměněna velkým stipendiem římským. Náhodou konala se konkurenční klausura tohoto roku o něco později, než bývalo obyčejem, tak že trvala až přes červencovou revoluci. Berlioz však, jenž byl se svou komposicí dříve hotov, zažil alespoň ještě poslední oněch památných tří dnů. Berlioz nesympathisoval s revolucí, ale pestré dojmy oné doby ruchu a vášní zajisté na něho velice účinkovaly.

Kdo by si ve své fantasii představil člověka blaženého, jenž jásá opojen sladkým vědomím, že úspěch jeho není darem slepé Štěstěny, nýbrž ovocem vlastní pilné práce a železné vytrvalosti pětileté, a jenž se nemůže dočkati okamžiku, v němž mu bude dopřáno vstoupiti na klassickou půdu italskou — ten by si utvořil špatnou podobiznu Berliozovu. Konečné vítězství nad zjevnou ne-

přízní na slovo vzatých hudebníkův a soudců mu zajisté bylo velkým dostiučiněním; ale Italie nevábila ho ani dost málo, poněvadž si toho dobře byl vědom, že dva roky v oné zaslíbené zemi výtvarníků strávené nikterak prospěti nemohou skladateli hudebnímu, jehož ideály jsou Gluck, Beethoven, Weber. Nejraději byl by zůstal v Paříži, a teprve když jeho žádost k ministerstvu, aby mu prominulo cestu do Italie, byla odmítnuta, rozloučil se s těžkým srdcem s Paříží a vydal se po krátkém pobytu ve svém rodišti r. 1831 na jih s podobnými asi pocity, jakoby šel do vyhnanství.

Každý vzdělaný člověk, jemuž bylo popřáno, stráviti sebe kratší dobu pod nebem italským, zvláště nebyl-li při tom hnán chvatem touristským, počítá čas ten mezi nejkrásnější upomínky svého života a prahne rostoucí vždy touhou po návratu do rozkošné této země. A Berlioz cítil se v Italii nešťastným! Pobyt ve Villa Medici, sídle to francouzské akademie v Římě, jejž by mu bylo závidělo na tisíce jiných umělců, byl mu nad míru protivným a stal se mu snesitelným jen vlídností a upřímností, s níž byl přijat v rodině slavného malíře Horace Verneta (mladšího), ředitele oné akademie. Pro historické památky a umělecké poklady věčného města neměl Berlioz smyslu. Sám se k tomu bez obalu přiznává. Kdysi, v pozdější době, řekl mu Spontini vzhledem k jeho velkolepému Requiem: „Vy nemáte pravdu, kárate-li, že se laureati Akademie posýlají do Říma: bez Michelangelova Posledního soudu nebyl byste se nadchnul k takovému Requiem.“ Berlioz však ve svých memoirech doslovně k tomu dodává: „V tom se velice mýlil, neboť ono slavné fresko kaple Sixtinské nespůsobilo ve mně než dokonalé sklamání. Vidím v něm obraz pekelných muk, nikoli však nejvelebnější shromáždění lidstva. Ostatně neznám se pranic v malířství a jsem málo přístupným pro krásy tradicionelní.“ Berlioz žil jen pro umění své, pro hudbu, a v oboru tom arci Řím, jakož vůbec celá Italie tehdejší, nemohla poskytnouti nic, co by ho bylo poutalo, co by mu bylo prospělo. Hudební poměry italské se Berliozovi, jenž Paříž opustil již s předsudkem proti vlaské hudbě, přímo hnusily. Ve svých dopisech proklínal svůj osud, jenž ho uvěznil v té zemi „zasmušilé a nehudební“, kdežto se v Paříži provozovala Beethovenova Devátá symfonie, Weberova „Euryantha“ a Meyerbeerův epochální „Robert ďábel“. V Italii ovšem podobných požitků se nedožil; veškerý hudební život soustřeďoval se v divadlech, na nichž provozovány nejmělčejší jepice zpěvoherní. Že mu také Bellini neimponoval, je pochopitelno; jeho nová tehdy „Sonnambula“ učinila na Berlioze tak nepříznivý dojem, že autorovi nechtěl býti ani představen. A skladatel „Normy“ byl přece nejznamenitějším zástupcem hudby italské — ovšem po Rossinim, jenž ostatně již více let žil v Paříži a svým „Tellem“ takořka v tábor opery francouzské přestoupil.

Jen tenkráte cítil se Berlioz volným a spokojeným, když mohl uniknouti věčnému městu a potulovati se s puškou na rameni po horách Sabinských, zvláště v okolí Subiaca. Dojmy, jež vážil z tohoto nevázaného požívání italské přírody a z obcování s horkokrevnými, samorostlými horaly, arci nemohly mu dáti onen klassický klid, onu půvabnou umírněnost, kterou vedle duševního osvěžení a ideálního vzpružení si každý umělec, výtvarník jako hudebník nebo básník, odnáší z Italie co nejskvostnější kořist. V Římě nesnil o ničem jiném, než o Paříži a toužil po návratu jako vězeň po zlaté svobodě. Když pak mu bylo dovoleno navrátiti se dříve ještě, než vypršela pravidelná lhůta dvouletá, dne 12. května 1832, zaplesal při pohledu na milený svůj rodný kraj, jenž se před ním rozkládal v nejsvůdnějším rouše jarním. „Toť rozkošné, toť krásné, nic podobného není v Italii!“ zvolal ještě po letech, když ve svých zápiscích dospěl k vypravování onoho návratu. Po delším pobytu u rodičů svých odebral se konečně do Paříže, aby tam veřejnosti předvedl nové skladby své, jež v Italii povstaly. Ministerstvo prominulo mu totiž obligátní cestu do Německa.

* * *

Předkládati pařížskému obecenstvu účty svých uměleckých snah, nebylo arci snadné umělci, jenž ve všem odkázán jsa na sebe, dle vlastní povahy málo byl k tomu spůsobilý, aby jakýmikoliv prostředky ucházel se o přízeň a protekci rozhodujících kruhů hudebních. Mimo to ještě pronásledovaly Berlioze všeho druhy náhody a nehody tak tvrdošíjně, že jeho pařížské koncerty — s výjimkami vzácnými — staly se mu nevyčerpatelným pramenem nejrozmanitějšího utrpení. Uvedu alespoň několik zajímavějších příkladů.

Hned první koncert Berliozův, v květnu roku 1828, sklamal důkladně všechnu naději, již mladý umělec kladl ve své první veřejné vystoupení. Tehdy byl vášnivě zamilován do anglické herečky Henrietty Smithsonovy, která svými výkony, zejména v dramatech Shakespearových, okouzlovala celou Paříž. Miss Smithsonová však byla slavnou umělkyní, on teprve mladým a chudým, k tomu i zneuznaným začátečníkem, jehož jméno dosud znívalo jen v nejužších kruzích. Stůj co stůj musil si vydobyti veřejného uznání, chtěl-li na sebe obrátiti pozornost nejen velkého obecenstva, ale především i dívky, kterou tak horoucně miloval. „Anch' io sono pittore!“ řekl si Berlioz a chtěl pokusiti se o něco, co tenkráte ve Francii ještě žádný skladatel nepodnikl: dáti koncert, v němž by se výhradně provozovaly vlastní jeho skladby. Aby se pak zároveň pomstil na hudební komisi Akademie, která jeho konkurenční práci „Smrt Orfeovu“ byla prohlásila za neprovozovatelnou, přijal tuto skladbu do programu svého. Sám rozepisoval hlasy, aby uspořil peněz, jichž měl třeba pro choristy; orchestr účinkoval bezplatně. Larochefoucault, vrchní intendant pro krásné umění, povolil mu užití sálu konservatoře; avšak ředitel ústavu, Cherubini, podrobil se rozkazu tomu teprve po tuhém odporu. Koncert se odbýval, ale „neprovozovatelná“ „Smrt Orfeova“ skutečně — se neprovozovala, poněvadž zpěvák, jenž v čísle tom účinkovati měl, Dupont, večer před tím ochraptěl. Berliozovi tudíž odňata příležitost sladké pomsty. Část koncertu dopadla dobře a byla přijata s pochvalou, jiná čísla však zůstavila posluchačstvo chladným. Některé časopisy sice příznivě se zmínily o mladém skladateli: Fétis, již tehdy na slovo vzatý kritik a spisovatel, nazval první tento krok do veřejnosti mnohoslibným, ale výtěžek sotva kryl výlohy a — Miss Smithsonová si Berlioze a jeho koncertu ani nepovšimnula. Proto však přece neopustil bojiště. Dovedl si vymoci, že jedna jeho ouvertura provozovala se v dobro-

činném představení, v němž i slavná herečka účinkovala v úryvcích z „Romea a Julie“; avšak umělkyně, která se v garderobě připravovala na svou úlohu, neměla ani tušení, že se hrála Berliozova ouvertura, obecenstvem velmi hlučně pochválená.

Nešťastná láska a Götheův „Faust“ nadchnuly Berlioze k velkému dílu, jež rozhodně počítati sluší mezi jeho nejlepší, k „fantastické symfonii“ („Episoda ze života umělce“). Divadlo des Nouveautés, na němž kdysi jako chorista účinkoval, zdálo se mu býti vhodným místem ku provedení novinky té. Když se však orchestr na 130 hráčů sesílený sešel ke zkoušce, shledáno, že přípravy pro koncert byly příliš nedostatečné, že se nedostávalo ani místa, ani pultů: koncert se nemohl odbývati. Šťastnějším byl Berlioz se svou fantasií pro orchestr a sbor, již komponoval dle Shakespearovy „Bouře“; ta se alespoň provedla v koncertu velké opery ve prospěch pensijního fondu. Ale bezprostředně před začátkem produkce strhla se nad Paříží tak strašlivá nepohoda, vichřice a liják, že při první polovici koncertu, právě když se Berliozova „Bouře“ dávala, nebylo přítomno více než tři sta osob, v to počítaje i hudebníky. „Prokletá bouře!“ rozhorlil se skladatel ještě po mnohých letech, když psal své memoiry.

Ani skladba, za niž dostal římskou cenu, nebyla ušetřena koncertních nehod: při prvním provozování „Poslední noci Sardanapalovy“ (v onom slavnostním zasedání Akademie) nevstoupil roh v pravém okamžiku, jiní pak hráči, kteří na vstup ten čekali, také mlčeli, a effektní líčení plamenů, do nichž se na konec Sardanapal vrhá, bylo tím zmařeno. Dojem skladby takto zkomolené arci nebyl příznivý. Aby ji poněkud rehabilitoval, uspořádal Berlioz ještě před svým odjezdem do Italie koncert v sále konservatoře; tenkráte ovšem „Sardanapal“, bezúhonně provedený, měl rozhodný úspěch, a rovněž tak i některé části „fantastické symfonie“.

První koncert, jejž Berlioz dával po svém návratu z Říma, přivedl konečně lásku jeho k cíli: Miss Smithsonová byla přítomna a poznala ze zřetelných narážek zejména v textu „Lelia“, jakéhosi epilogu k „fantastické symfonii“, že ona sama jest předmětem skladatelových fantasií, jejichž hudebnímu výrazu se právě dostávalo nadšeného uznání. I v jejím srdci vzňala se jiskra lásky a již v létě 1833 stala se Berliozovou chotí. Zato byl velký koncert v Théatre des Italiens, při němž Henrietta účinkovala co herečka (ve 4. jednání „Hamleta“), dvojnásobnou ranou. „Ofelie“ paní Berliozovy zůstavila obecenstvo zcela chladným, kdežto madame Duval a herec Firmin slavili pravý triumf ve scenách z Dumasova „Antony“. Hudební část měla svůj vrchol v „koncertní skladbě“ Weberově, již Liszt tak skvěle zahrál, že Berlioz u vytržení svém geniálního pianistu objímal na jevišti před celým obecenstvem. Když však na konec došlo na „fantastickou symfonii“, odešli všichni členové divadelního orchestru a zbyli jen ti hráči, kteří onen sbor vlastně měli jen sesilovati. Bylo totiž po půlnoci a tím pro ony instrumentalisty dle stanov divadelních přestala povinnost účinkovati bezplatně. Velký zmatek: Berlioz je v rozpacích, obecenstvo žádá hlučně symfonii nebo alespoň nejoblíbenější větu její, pochod k popravišti, ale koncertista musí říci, že je zhola nemožné provozovati jej s pěti houslemi. Obecenstvo sklamáno a rozmrzeno opouští divadlo, Berliozovi nepřátelé horlivě kolportují zlomyslný vtip: píše prý hudbu, která i hráče z orchestru vyhání!

Mnoho svízelů způsobilo Berliozovi jeho velkolepé Requiem. R. 1836 usnesl se totiž tehdejší ministr vnitra Gasparin na tom, že u Berlioze objedná velké Requiem, které by se na útraty státu provozovalo k oslavě obětí červencové revoluce. Úřadník, jemuž svěřeno bylo řízení všech záležitostí krásných umění se týkajících, strojil pikle proti skladateli a chtěl mu rozhodnutí ministrovo zamlčeti, poněvadž Gasparin za několik dní měl opustiti úřad a nástupce jeho snadno mohl býti přiveden k tomu, aby učinil opatření jiné, Berliozovi nepříznivé. Avšak ten zvěděl náhodou o všem a ministr v poslední den svého úřadování dal přísný rozkaz, aby objednání onoho Requiem skutečně bylo učiněno. Berlioz složil k tomu účelu velkolepé dílo a horlivě začal je zkoušeti. Tu však přišlo nové rozhodnutí, že smuteční mše má býti pouze tichá. Berlioz musil zastaviti zkoušky, aniž by za skutečné výlohy své dostal nějakou náhradu, neřku-li odměnu za komposici. Šťastnou náhodou vyskytla se brzo nová příležitost ku provozování Requiem. Přišla totiž do Paříže zpráva o dobytí Constantiny a smrti generála Damrémonta při útoku na město; ministr války chtěl Berliozovou skladbou dodati smuteční mši za padlého generála zvláštního lesku a věnoval tomuto účelu 10.000 franků. Cherubini, jehož dvě Requiem měly takořka již privilegium býti provozovány při všech slavnostech officielních, byl tím arci uražen, ale všechny kroky, jež u věci té podniknuty byly proti Berliozovi, zůstaly bez výsledku. Zejména Halévy, jenž ve prospěch Cherubiniho měl se přimlouvati u Bertina, majetníka „Journal des Débats“, nedobře pochodil. Avšak tím nebylo ještě vyhráno. Za dirigenta — proti původním úmluvám — ustanoven Habeneck, ředitel koncertů společnosti konservatoře, jenž Berliozovi valně nepřál. Když za přítomnosti dvora a elity obyvatelstva pařížského Requiem se provozovalo, odložil Habeneck při nejchoulostivějším místě, při vstupu „Tuba mirum“, kde tempo se mění a čtyři sbory trubačů po sobě nastupují, klidně svou taktovku, vytáhl z kapsy tabatěrku a vzal si šňupec. Kdyby Berlioz, jenž stál za Habeneckem, aby dohlížel na tympany (jichž užil v této skladbě 16!), nebyl zatím sám dirigoval, byl by povstal v orchestru zmatek, jenž by byl nadobro zničil dojem místa, na němž si skladatel zvláště zakládal. Umělecký úspěch Requiem byl rozhodný; peněz však, které mu právem patřily, musil si Berlioz dlouho dobývati. 10.000 franků na provozování určených dostal ihned od ministerstva války, ale náhradu za útraty spojené s oněmi dřívějšími zkouškami vymohl si v ministerstvu vnitra jen několikaměsíčním naléháním a upomínáním, umluvený honorář za komposici, 3000 franků však dostal teprve tenkráte, když pohrozil veřejným skandálem v novinách. A přece v době, kdy ještě marně čekal na tyto 3000, tvrdily oposiční časopisy, že prý Berlioz je miláčkem vlády, od níž za svoje Requiem dostal 30.000 franků. „Přidali nullu k sumě, kterou jsem tenkráte nebyl ještě dostal,“ praví ve svých memoirech: „tak píše se historie!“

Šťastnější byl Berlioz s jinou officielní skladbou příležitostní. Ministerstvo objednalo u něho r. 1840. hudbu

ku slavnostnímu přenesení ostatkův obětí červencové revoluce do nového tehdy pomníku této revoluce, „sloupu červencového“ na náměstí Bastilly. Napsal velkolepou „Symphonie funebre et triomphale“ (Smutečný pochod [pro průvod] — Loučení se s padlými [při kladení jejich těl do nového hrobu] — Apotheosa se sborem), dirigoval ji sám, ač Habeneck opět se o to ucházel, a docílil při hlavní zkoušce před elitou hudebního světa pařížského tak skvělý úspěch, že se nová skladba ve čtyřech koncertech rychle po sobě provozovala. Při slavnosti samotné arci trpěl hudební dojem nejen „neakustičností“ ulic a náměstí, nýbrž i tím, že při Apotheose defilovala národní garda za víření asi 50 bubnů! Z věnovaných na hudbu 10.000 franků zbylo tenkráte Berliozovi asi 2800 po uhrazení veškerých výloh. Tím smutnější byl hmotný výsledek velkého koncertu čili „festivalu“ (Berlioz užil tenkráte poprvé názvu toho na návěštích), jejž uspořádal ku konci roku 1840: musil doplatiti 360 franků. Koncert odbýval se totiž ve Velké opeře na účet ředitelství a Berlioz měl dostati honorář 500 fr. Avšak pozoroval mezi členy orchestru divadelního, kteří měli zdarma účinkovati, jakousi nevůli a pamětliv oněch nesnází, jež mu kdysi spůsobili hráči v Théatre des Italiens, slíbil jim o své ujmě honorář po 20 francích — na sumu tu nestačil však smluvený honorář 500, a jelikož ředitel nečinil žádných krokův, aby alespoň zbytek zaplacen byl ze značného příjmu kasovního, nezbývalo Berliozovi arci nic jiného, než sáhnouti do vlastní kapsy. K tomu ke všemu bylo obecenstvo mezi koncertem dvakráte tak nemile vyrušeno ze svého klidu, že i umělecký dojem tím valně utrpěl. Jednou volalo několik hlasův, aby orchestr zahrál Marseillaisu, a Berlioz mohl nepokoj, který tím povstal, utišiti jenom rozhodným vyjádřením, že Marseillaisa na programu není a že se tudíž hráti nebude. Po druhé bylo slyšeti z lože dámu, volající o pomoc: „Vražda! Toť hanebné! Chyťte ho!“ Věc arci nebyla tak zlá, neboť paní Girardinovou poděsil pouze p. Bergeron, jeden z redaktorů humoristického listu „Charivari“, jenž choti jejímu (známému to majiteli žurnálu „La Presse“) dal veřejně — políček; ale obecenstvo nic méně tím bylo tak rozčileno, že interes umělecký úplně ustoupil otázkám veřejného života.

Ještě o dvou koncertech se musím zmíniti. — Berlioz liboval si v koncertech rozměrů největších. Ku konci průmyslové výstavy r. 1844 pořádal ve výstavním paláci obrovskou produkci (s 1022 výkonnými silami, mezi nimiž bylo na př. 36 kontrabassistů a 12 harfenistů), ze které si sliboval velmi značný výtěžek. Při kasse také vybráno 32.000 franků, ale z čistého výnosu musil se krýti zase deficit jiného, Vídeňským Straussem — Berliozovým společníkem v podniknutí tom — řízeného a především taneční hudbě věnovaného koncertu, tak že mu zbylo sotva několik set franků, jež spotřeboval na cestě ku zotavení se po nadlidském namáhání tom nezbytné. Když roku 1846 navrátil se do Paříže ze svého výletu do Vídně, Pešti a Prahy, kladl velké naděje ve své nejnovější, úvodem již zmíněné dílo, „Prokletí Fausta“. Avšak dvojí provozování skladby té v sále komické opery tak slabě bylo navštíveno, že se tím nešťastný skladatel opětně uvrhl do značných dluhů: dobří přátelé musili mu zapůjčiti tolik peněz, mnoho-li měl zapotřebí, aby jednak dluhy ty zaplatil, jednak cestu do Ruska podnikl, odkud se arci za několik měsíců s hezkým kapitálem vrátil.

Mohl bych ještě mnoho podobných příkladův uvésti; ale obávám se skoro, že bez toho vypravování mé nabylo již rázu příliš anekdotického. Bylo to arci nezbytné, měl-li se laskavý čtenář přesvědčiti, že u Berlioze nebyly nešťastné koncerty jen jednotlivými vzácnými výjimkami (těm je konečně podroben každý umělec), nýbrž naopak pravidlem, a koncerty, jichž úspěch každým způsobem ho uspokojoval, výjimkami velmi řídkými. To arci platí jen o jeho koncertech pařížských; za hranicemi, v Německu, v Rakousku, v Anglii a především v Rusku míval Berlioz ze svých koncertů nejen slávu, ale zároveň i úspěch hmotný, někdy přímo skvělý.

Že Berlioze pařížské neúspěchy hluboce raniti musily, plyne již z toho, že koncert byl pro něho takořka jedinou cestou do veřejnosti. Co skladatel operní stihán byl osudem ještě krutějším, než co symfonista; a přece byla to právě hudba dramatická, která ho nejmocnějším kouzlem vábila do říše umění, která rozhodla o jeho povolání proti vůli rodiny. Nehledě k pokusům starším (z nichž se zachovala toliko ouvertura opery „Les Francs Juges“) byl první zpěvohrou, s níž Berlioz předstoupil před obecenstvo pařížské, jeho „Benvenuto Cellini“. Po tříměsíčných přípravách a 29 generálních zkouškách, při všeobecné nechuti účinkujících umělců, kapelníkem Habeneckem počínaje, pro skladatele velmi trapných, dával se 3. září 1838 a — mimo ouverturu, která se velice líbila — na dobro propadl, tak že se nedočkal ani čtvrtého představení. Roku následujícího učiněn sice opět pokus, uvésti „Celliniho“ na jeviště, ale úspěch i tentokráte nebyl lepší. R. 1858 žádal Berlioz císaře Napoleona III. za intervenci ve prospěch jiné skladby operní „Trojanů“, k nimž si sám byl napsal text. Všechno bylo marné! Skladateli slibováno mnoho, ale nic nesplněno, a „Trojané“ nedostali se na jeviště Velké opery. Teprve po pěti letech, v listopadu 1863, provedena druhá polovice příliš objemného díla toho se zvláštním prologem a novou předehrou pod názvem „Trojané v Karthagu“ v Théatre lyrique, jehož ředitel Carvalho pro novinku učinil, co vůbec bylo možno při skrovných poměrně prostředcích tohoto divadla. Zpěvohra přijata obecenstvem příznivě, kritika namnoze s nadšením o ní psala, avšak po jedenadvaceti představeních zmizela z repertoiru na vždy. Ještě jednu operu napsal Berlioz, a sice dle Shakespearovy veselohry „Mnoho povyku pro nic a za nic“; avšak komická opera ta („Béatrice et Benedict“ nazvaná) byla objednána pro Baden-Badenské divadlo a nikdy se v Paříži neprovedla. Jest věru s podivením, že i nyní, kdy ve Francii panuje značný kultus Berlioze, jeho opery klidně odpočívají v archivech. Nelze upříti, že skladatel „fantastické symfonie“, „Romea a Julie“ a „Fausta“ nebyl dosti objektivním na dramatika, že jeho zpěvohry nikdy nemohou býti kusy repertoirními; ale že při dobré vůli možno je uvésti ob čas na jeviště, dokázala některá divadla německá a ruská: „Beatrice et Benedict“ mimo Baden-Baden provedena i ve Výmaru v různých dobách, tamtéž dáván několikráte již i „Benvenuto Cellini“, jemuž se před dvěma lety otevřelo i divadlo Hannoverské, a „Trojané“ provedeni jsou r. 1869 s úspěchem nad míru skvělým v Moskvě. A co mohli učiniti Liszt, Lassen, Bülow a Rusové, měli zajisté dávno

podniknouti také hudebníci francouzští, jimž přece pieta k Berliozovi je přímo povinností.

Jednu velice závažnou výhodu přinesli Berliozovi ovšem „Trojané v Karthagu“: výtěžek z honorářů divadelních a nakladatelských byl tak značný, že se úroky z kapitálu toho rovnaly asi příjmům, jež měl Berlioz ze své žurnalistické činnosti. S největší radostí vzdal se tudíž svého postavení co feuilletonista „Journal des Debats“; „konečně, konečně, konečně, po třicetiletém otroctví byl jsem svoboden!“ volá ve svých memoirech. Ony duchaplné, vtipné hudební humoresky a kritiky psával totiž jen s velkým přemáháním sama sebe, a vykonával tuto jemu přímo protivnou „práci“ jen proto, jednak aby si vydělal těch několik set franků, jednak aby měl v ruce zbraň, již by odrážeti mohl každý útok žurnalistický!*) Po roce 1863 již toho nebylo zapotřebí, poněvadž se Berlioz na sklonku svého života čím dále tím více stranil veškerého veřejného života hudebního.

*) Berlioz vydal tři sbírky feuilletonů svých pod názvy: „Les soirées de l'orchestre“, „Les grotesques de la musique“ a „A travers chants“, mimo to řadu cestopisných listů (jež později přijal do svých memoir), a výtečné dílo o instrumentaci. Memoiry jeho vyšly teprve po jeho smrti a roku 1879 vydána i jeho korrespondence.

(Dokončení.)

Na břehu.

Spí luna v blankytu a na vlnách se chvěje.
Tak mrtvá hladina — co v hlubinách se děje?
Sloup mlhy vstoupá vzhůru, s tmou stín matný splývá,
a vrba stařena jak ve snách tiše kývá,
když rákos pod ní ševelí...
Kam se as dělo,
co prchavým a kmitným letem spělo
nad peřejí vln za dne? Kde jsou vážky, šidla,
jež velké oči blankytné a lesklá křídla
skrývaly v hustých sítinách? Kde rybky zlaté
a bílé růže vodní, řasou obepjaté,
brouk potápník, jenž každou chvíli v hloub se ztrácel,
kde pták, co s potravou se stokrát v hnízdo vracel?
Kdo tknul se všeho proutkem čarovným?...
A v hloubi,
v těch divných zahradách, jež pestré škeble vroubí,
a perly květy jsou, kdo tam dlí asi?
Snad vodník líbá bílé ručky, černé vlasy,
jež ve dne strhl v hrob a z křišťálové stěny
paláce hudba zní a hyne bez ozvěny? — —
Kdo poví, v hlubinách, kdo v srdci co se děje,
když na vlnách se měsíc, v oku slza chvěje?

Bartoš Bittner.

Sokové.

Napsal *Ed. Sylvin.*

Sotva si již dovedeme představiti, jaké rozčilení panovalo v Paříži r. 1789 při samém počátku revoluce. Pouliční bouře samy o sobě nebyly ani tehdáž ničím neobyčejným; od Ligy a Frondy užili jich Pařížané až nazbyt; ale jestliže od té doby nějaká bouře taková porušila ještě veřejný mír, byly její příčiny tak nízké a tak podivné, že každý hned na začátku předvídal již, jaký bude konec. Ale tehdáž bylo všecko jiné, příčiny i následky. Nebylo to již několik otrhaných křiklounů, kteří házeli kamením po královské policii, ale byl to celý národ ze všech tříd, který povstal jako jeden muž, aby vymáhal svoje práva; mnohý ovšem ani jich dobře neznal, ale všichni viděli v nich záruku štěstí a spravedlnosti. A tak vzmáhal se jakýsi tajemný ruch a každou chvíli ozývaly se hlasy, jež si odporovaly; v tom přišla nějaká nová zpráva a zděšení zmocnilo se všeho lidu; spali stojíce, a hrozné pověsti rozlétly se městem jako bouře.

Večer dne 12. července téhož roku seděli pohromadě v zámečnickém krámě v ulici Simon-le-Franc mladý muž a dívka; oba byli velice nepokojni — proč, pochopíme snadno z toho, co jsme napřed pověděli.

Z rána se totiž mistr Hardic dověděl, jako každý, že Necker byl propuštěn a že kolem generálních stavů stahuje se vojsko. Jako každý, cítil i mistr Hardic, že se mu krev žene zlostí do hlavy; zavolal své dva synovce, aby jim pověděl, co se stalo.

Tito mladí lidé byli synové dvou jeho bratrů, kteří zemřeli brzo po sobě ve veliké bídě. Mistr Hardic, který již dříve ztratil ženu, přijal k sobě vdovy obou bratrů i jejich syny; sám pak měl dceru, která tehdáž nebyla ještě s to, by obstarala domácnost. Všichni žili dosti svorně, až jedna z obou vdov zemřela. Tato smrt, která, jak se zdálo, měla ještě utvrditi domácí mír, vnukla pojednou druhé vdově myšlénky v podobných poměrech dosti obyčejné: chtěla se totiž znova vdávati. Mistr Hardic poslal ji domů, ale jejího syna si podržel. Tím způsobem se nyní jeho rodina valně ztenčila: byl tedy mistr Hardic, jeho oba bratrovci, Jeronym a Karel Hardic, a jeho dcera Julie.

Z rána dne 12. července vyprávěl tedy mistr Hardic svým dětem, co hrozného zamýšlí asi dvůr naproti lidu. „Co tomu říkáte?“ zvolal, když byl hotov.

Nečekal na jejich odpověď, ale pověděl sám, co o tom soudí, a bylo to hodně dlouhé; pak nalil tři sklenice vína, zaklepal Jeronymovi na rameno a pravil: „Půjdeš se mnou?“

Za chvíli na to byli oba, mistr Hardic i Jeronym, již připraveni; na místě kazajky a zástěry oblékli si kabát a kulatý klobouk; každý měl hůl jako klacek. Živý hovor a rozpálená tvář byly znamením, že strýc se hrozně hněvá: ale Jeronym na místě vší odpovědi skrčil jenom obočí a stáhl ústa k podivnému úsměvu — bylo viděti, že jest odhodlán k tomu nejhoršímu.

„Karle,“ pravil mistr Hardic, „zůstaň u Julie a hlídej krám.“

„Tatínku, přijď brzo,“ prosila dívka.

„Ano,“ odvětil otec, vycházeje na ulici.

„Ach, Jeronyme, dejte na něbo pozor,“ prosila Julie, podávajíc ruku svému bratranci.

Tvář Jeronymova se vyjasnila; potřásl jí rukou s celou upřímností.

Jestliže Jeronym něco slíbil, platilo to mnoho: neboť byl to skoro obr, silný a zavalitý a ne právě ošklivý. Usmíval se vlídně a byl vždy hotov ke každé službě. Jeronym byl úplnou protivou svého bratrance. Karel byl malý, slabý a napadal lehce na nohu. Za to však měl milé tahy; byl trochu vážný a zamyšlený, ale vždy plný lásky. V očích Julie platilo to ovšem mnoho, více nežli u starého Hardica. Byla to duše něžná, srdce až příliš citlivé, jež se rádo tulilo k lidem, jako vůbec tak ubohé bytosti bývají velice přítulnými. Jeronym naopak byl povahy tak drsné, jako bylo jeho chování někdy hrubé a pánovité.

Julie prosila otce, aby se brzy vrátil, ale nyní již se stmívalo a on nepřicházel. Každou chvíli posýlala Karla, aby se podíval, zdali se již vrací. Na ulicích bylo plno lidí. Vypravovali, co se děje v Palais-Royal, že francouzské gardy přijaly zelenou kokardu na znamení svého soustředění a že ji nosí zrovna v triumfu; zvláště královští dragoni a německé regimenty byly předmětem živého hovoru. Karel vyprávěl, co slyšel, a Julie si jenom vzdychala. Chvílemi seděli oba naproti sobě a nepromluvili slova. Karel pozoroval Julii. Mimo onu ryze pařížskou ušlechtilost, která jí z tahů zářila, měla ve svém úsměvu něco vážného a ve svém pohledu něco tak milého, jež ony krásné a lehkomyslné hlavičky obyčejně nemívají. A věru Julie měla slušné vědomosti, ačkoli byla dcerou pouhého zámečníka. Bylať z oné generace žen, z níž zrodila se Mme. Roland, Lucile Desmoulin a Charlotte Corday. Její duch byl naplněn filosofií onoho věku a to, co bylo v ní čistě lidského, nalezlo u ní vřelého ohlasu; Karel pak skolíbal ji v rozkošné sny, které bohužel byly daleky svého splnění.

Pojednou zrodila se mezi nimi láska. Ženy, jichž duše není právě mužnou, hledají rády jakousi ochranu: jejich ideálem bývá ona příbuznost duší a myšlének, pro niž náš skeptický věk nemá leč výsměch. Jestliže onen cit, který sbližuje obě pohlaví, má vyšší jakési příčiny, kotvící hluboko v srdci lidském, nežli pouhou potřebu tělesnou, o čemž arci málo kdo pochybuje; čím výše stojí pak ony naivní duše plné důvěry, nežli koketní blázni a hlupáci naší doby! Nelze upříti, že celé okolí podporovalo velice jejich lásku: ta začazená dílna, ti lidé, co v ní bývali, tak prostí a hrubí, ona rána kladivem na kovadlinu — jak to vše zdálo se asi hrozným dítěti tak slabému a často churavému, jakým bývala Julie! Jako vězeň, když nalezne na dvoře svého vězení jediné kvítko, věnuje se s celou duší jeho ošetřování, zrovna tak Julie vedena pudem oné ženské lásky, která jako rosa nebes vlaží srdce mužů, věnovala se slabému, kulhavému Karlovi: pomáhala mu, kde mohla, chránila ho, ozářila jej svým světlem, až poznala, celá šťastná, celá opojená, že i v jeho duši plane světlo mnohem jasnější, nežli její vlastní. Býti něčím tomu, kdo stojí nad námi, o tom blouzní každá žena, toť její ideál!

Zbytečné podrobnosti, řekne snad někdo. Ale naši mladí lidé zkoumali zatím svoje srdce právě tímto způsobem. V takových chvílích, jichž lidé smělí rychle užijí, plachá láska mlčí a přemýšlí o tom, co by asi řekla, kdyby měla dosti odvahy.

Zatím míjely hodiny tak dlouhé pro toho, kdo čeká, tak hrozné pro nepokojné srdce, plné nejistoty, sklamaných nadějí a tiché úzkosti; byla to jedna z oněch chvílí, kdy nasloucháme kroku, který se blíží a pak mine, unášeje sebou opět jednu marnou naději — dosti často zarosí se nám při tom oči.

Při slabém svitu svíčky viděl Karel, že Julie pláče. „Kdybych jen věděl, kam jíti!“ myslil si.

V tom přišel soused a vyprávěl, že sveden byl boj, že stříleli, že je to smutné, a že to asi špatně skončí atd. . . . Litoval jich, divil se, že mistr Hardic tak dlouho nejde a připomínal, že to neznamená nic dobrého.

Pak odešel, ten hlupák; bylo asi deset hodin, když v tom někdo zabouřil na dvéře krámu. Oba vyskočili celí bledí; Karel chytil svíčku a běžel otevřít. Jeronym bez klobouku, s tváří skrvácenou, vešel rychle do dveří; v náručí držel nějaké tělo.

Julie přiběhla.

„Otče!“ zvolala plná úzkosti.

„Je poraněn,“ pravil Jeronym. „Nahoru s ním, rychle!“

Dívka cítila, jak jí nohy klesají; nicméně se vzchopila, chytila svíčku z rukou Karlových a běžela napřed.

Karel chtěl pomoci Jeronymovi nésti raněného, ale nebylo toho třeba; neboť Jeronym nebyl ani trochu unaven. Světnice mistrova byla v prvém poschodí. Položili ho na lože. Ubožák byl bez sebe. Jeho tvář byla hrozně bledá, jakoby ji stínil závoj smrti; sotva dýchal. Jeronym vyprávěl, že je obklopili dragoni a poráželi na zem; že chtěli utíkati a v tom že jeden voják, který zůstal pozadu, poranil strýce. On, Jeronym, že chytil koně za úzdu a dragona zaškrtil. Na to vzal strýce na ramena a přinesl ho domů, to bylo vše.

Mezitím byl Karel zmizel. Brzo na to vrátil se s lékařem. Svlékali raněného, ale když mu stáhli kabát, viděl lékař, že mistr poraněn byl do zad, že krev tam stydla a pouze tím udržoval se ještě na chvíli život. Pověděl jim, co o nemocném soudí.

Nastalo hluboké mlčení. Julie byla jako mramorová; Jeronym se chvěl na celém těle a Karel plakal jako dítě.

„Což pak již ani nepromluví?“ pravila Julie; „ani mne neobejme, ani mi nepožehná?“

Lékař obrátil se k ní s pohledem plným úcty a soucitu a upozornil ji, že otec právě otevírá oči.

Ubožák rozhlédl se kolem sebe s patrným namáháním; bylo viděti, že veliké stíny míhají se mu před očima; pak vztáhl ruce a zvolal slabým hlasem jediné slovo: „Julie!“

Julie chopila s pláčem jeho jednu ruku; Karel líbal druhou a smáčel ji slzami. Raněný tiskl mu ruku; pak otevřel prsty, jakoby hledal něco jiného. Karel stísněn jakousi předtuchou ustoupil.

Jeronym přikročil blíže, poklekl před ložem a podal umírajícímu svou mocnou pravici. Pohled raněného zasvitl naposled jakýmsi neobyčejným leskem a mistr Hardic spojil ruce Jeronyma a Julie.

„Navždy!“ šeptal při tom. Na to vzdychl z hluboka.

„Přísahám vám“, pravil slavně Jeronym, „že učiním šťastnou tu, kterou jste mi odevzdal v poslední svoji hodině.“

Jeronym mluvil k mrtvému.

Snad proto vyrazil Karel ze sebe tak bolestný výkřik.

II.

Karel trpěl dvojnásobně. Ztrácel muže, který mu byl otcem a k němuž jeho srdce lnulo láskou dětinnou, a zároveň ztrácel naději, která by mu snad bývala jedinou útěchou. To jejich zasnoubení stalo se v těchto smutných poměrech jaksi slavným a posvátným, tak že rozum musil se mu vůbec jenom podrobiti. Karel pochopil též, podle toho, jak sám to cítil, s jakou horlivostí hlídal Jeronym svěřený sobě poklad; poznal již velmi záhy, že tento obr Julii miluje. Až dosud netušil ničeho. Jeronym se každému citu jen vysmál; tak posmíval se jejich vzdechům a jejich snění; celou svoji mysl zachoval politice, které zrovna jako strýc věnoval se s velikým nadšením. Karel viděl, že musí ustoupiti a to beze vší naděje; Jeronym byl více nežli sok, spíše byl to jeho pán. Ubohý mladík znal až příliš Julii, nežli aby byl chovati mohl nejslabší naději. Věděl dobře, že poctivost ta nejpřísnější byla ideálem této pevné duše a že nic na světě nemohlo ji přiměti k tomu, aby porušila svatou svoji přísahu.

Zatím přihodila se na hrobě mistra Hardica rodinná scéna. Julie klečela na zemi a plakala. V tom, když hrobníci začali házeti do hrobu hroudy, vyskočila a vypukla v bolestný nářek.

„Ach můj bože, kdo pak mne potěší?“ zvolala bezděky.

Jeronym přistoupil blíže velice dojat a chtěl ji objati, ale ona ho odstrčila, položila hlavu na rameno Karla a plakala s ním dlouhou chvíli.

Jeronym celý udivený neřekl na to ani slova, ale svraštil trochu obočí; Julie si toho všimla.

„Potřebuje také útěchy,“ myslila si. Přijala Karlovo rámě a vrátila se domů.

Jeronym šel za ní s ostatními příbuznými a hosty.

Život našich hrdinů vrátil se zase brzo do starých kolejí. U lidí, kteří pracují, nenechává veliká bolest jenom zřídka patrné stopy. Potřeby života, obvyklá práce, neustálý styk s cizími lidmi umírní jaksi jejich lítost a potlačují bolest, až zanikne docela. Smrt mistra Hardica zanechala veliké prázdno v jejich srdcích; a poněvadž zároveň jeho poslední vůle dala jejich životu určitý směr, trval jejich zármutek velmi dlouho. Byli neustále pohromadě, ale hovořili málo. Jeronym býval zamyšlen a někdy mrzut; a jakkoliv Julii velice miloval, míval pro ni sotva jaké slovo, jehož dvojí smysl tajil v sobě často nezaslouženou trpkost. Julie byla vážná, odhodlaná na všecko a nestěžovala si nikdy na to, co trpěla. Její city zůstávaly vždycky tajemstvím pro oba bratrance. Sotva by byl kdo uhodl, že ještě jiná bolest ji tíží nežli zármutek pro smrt otcovu; ale kdo viděl její pohled, když utkvěl na ubohém, kulhavém Karlovi, ten mohl věděti všecko. Zprvu byl to jenom soucit, který jí zářil z pohledu; pak ale zaleskly se oči její slzami a spočinuly na něm s nesmírnou láskou. Jeronym to viděl; on, který jinak měl dobré srdce, viděl v tomto soucitu jenom urážku. Hněval se na Karla, že ho měl každý rád pro jeho chorobu; neměl pro něho vlídného pohledu, ale za to hrubá slova; posmíval se mu nebo zaplétal ho v dlouhé hovory, aby ho mohl poraziti a zničiti pod tíží svého hrubého smíchu. Někdy zděsil se sám svojí zloby; ale ta byla jako proud, jemuž nemohla se duše jeho ubrániti.

Jednou uložil Karlovi nějakou těžkou kovářskou práci. Byla to ukrutnost a hrubý žert zároveň. Karel, dělník velmi obratný, pracoval ony jemné zámky s tajným perem, kterým se milovníci těch věcí právem obdivují, ale těžká práce nesrovnávala se ani s jeho uměním ani s jeho slabým tělem.

Řekl tedy svému bratranci, co o tom soudí.

„Já jsem zde pánem!“ zvolal Jeronym a udeřil vší silou na kovadlinu.

„Proto však nemáš práva někomu ubližovat!“ odvětil Karel.

Jeronym běžel na něho s napřaženou pěstí. V tom ale známá, milá ruka zachytila jeho rámě, a když se Jeronym obrátil, spatřil Julii. Tomu obru klesla ruka a na pokynutí své sestřenice odcházel s ní do vedlejší síně.

„Vy nemůžete déle žíti s Karlem,“ pravila k němu Julie.

„Já?“ pravil Jeronym chvěje se na celém těle. „A proč pak ne?“

„Poněvadž vy, který jste tak dobrý k celému světu, býváte zlým k svému bratranci. Musíme se postarati o to, aby Karel odešel; neboť nač máte býti nešťastným vy i on.“

„Proč mi vykáš?“

„Poněvadž jste jiným, nežli jste býval. Tak odradíte si od sebe každé srdce.“

Jeronym pokrčil rameny a vrátil se mlčky do dílny.

Julie čekala, bude-li si Karel stěžovati. Ale čekala marně.

Karel měl tolik mravní síly, že mohl trpěti, aniž by si stěžoval, ba i pohrdati každým bezprávím, nežli by promluvil slova. Umínil si, že se s Julií rozloučí, a pracoval s celou duší k tomu, aby zvykl této myšlénce.

Tušil, že Jeronym je žárliv, a bál se, aby to nemělo pro Julii smutných následkův. Ale Julie nenáviděla každé bezpráví; ačkoliv si umínila zůstati věrnou svému závazku, jemuž se u smrtelného lože otce svého byla podrobila, nechápala, proč by nesměla býti laskavou k ubohému Karlovi, a vidouc, že nejde on k ní, šla k němu sama a podala mu mlčky ruku.

Karel zbledl a v pohledu těchto obou milenců byla celá báseň potlačené bolesti a nesmírného utrpení. V tom vešel Jeronym; viděl je, jak si podávají ruce.

Příšerný smích zohavil jeho tvář.

„Nuže, Julie,“ pravil, „kdy budeme míti svatbu?“

„Až mi bude dvacet let,“ odvětila Julie; Karel odtáhl ruku a odcházel do dílny.

„Tedy roku 92.“ bručel Jeronym; viděl, že je sám, a zamyslil se.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

— Péčí „Artisticko-literárního Kola“ v Krakově vyšlo druhé vydání alba „Kraków-Zagrebowi“, práce to formou i obsahem krásná. Z bohatého obsahu uvádíme báseň Asnykovu:

P o s l á n í.

Někdy, někdy z pod Wawele
v jasný cíl a prahnouc boje
rekovná šla mládež, směle
nastavujíc prsa svoje.

Za otcovskou dávnou víru,
za lidskosti právo svaté
šly ty čety bohatýrů
mužně na smrt nastokráte.

A ve zbrojné světa době,
kde se za vše krví stává,
vyválčili slávy sobě
a svým slabým bratřím práva.

Den rekovných upomínek
již se skončil — reci spolu
v dlouhý zašli odpočinek...
a nad nimi slunce dolů.

Přešlost celá, jasná, živá
utonula v noční tiši —
ale slyš, jak děcku zpívá
v podzemní své tiché skrýši.

I ač ještě chmurno, mračno,
mládež srdce tluk už čítá;
cítit jas a v nebi zračno,
nový den že už nám svítá.

Svítá den, v němž ti, kdo dříve
proti sobě stáli v boji
v proudech krve, v zášti divé,
v bratrské se kolo pojí.

A nad rum krvavé pýchy,
válku plemen, ukrutenstva,
staví k nebi oltář tichý
vítězného člověčenstva.

V ten den stará zbroj se složí
a my srdcem válčit budem
a tím duchem lásky boží
celý svět si vydobudem.

Dnes již s prvým zory svitem
vztahujeme k Vám své rámě,
slovem, písní, črtou, citem,
vším, co darem v bratří chráme!

Čekajíc už v noci sklonu
s předsvitem na každém čele,
pozdrav sirých milionů
nese mládež z pod Wawele.

Na Rus nebylo dílo „Kraków-Zagrebowi“ pro tuto báseň připuštěno.
J. V. S.

— V sobotu dne 11. června otevřeno po třináctileté stavbě české „Národní divadlo“ rakouskou a belgickou hymnou, načež dávána Smetanova zpěvohra „Libuše“. Druhý den hráno Vlčkovo drama „Lipany“. Obě představení vypravena nádherně i hrála se střídavě po celý týden při vyprodaných místech. Pocity, s jakými hleděno na divadlo naše v těchto prvních dnech, byly různé a místy málo radostné. Ale všude vládne jedno přání: aby mužové, jichž rukám svěřena správa tohoto, pro náš národní život tak důležitého ústavu, plně stali se sobě vědomi toho, co náš lid i naše umění od nich očekává. Ať jakékoliv byly chyby, které děly se dříve, hříchy to namnoze osudné a pro naše dramatické umění zhoubné, teď nastala doba, kde sluší zapomenouti všeho, jen když se s dobrou a poctivou vůlí začne poznovu. Podpory od obecenstva scházeti nebude, když bude se bráti ohled na jeho přání, a česká žurnalistika zanechávajíc všech hořkostí zajisté ve všem, co dobré a českému umění prospěšné, bude snahy divadelní správy z celého srdce podporovati. Divadelní správa musí však jednou pro vždy strhati ty tradice, kterými až dosud se řídila. Divadlo svou novotou a nádherou stavby dlouho lákati nebude. To jsou věci zevnější. Jenom na ceně vnitřní závisí další zdar našeho dramatického ústavu. A jest k tomu třeba jenom trochu dobré vůle se strany divadelní správy, aby zabezpečila se umělecké stránce českého divadla podpora všestranná. Nespokojenců bude vždy, neboť zvláště ve věcech divadelních křižují se steronásobné interessy osobní; záleží jen na tom, aby sídlo nespokojenosti nebylo jako dosud, a právem, v kruzích vlastenecké intelligence a od divadla odstrkovaného lidu. Mužové z družstva musí spřáteliti se s myšlénkou, že nejsou oni p á n y divadla, nýbrž jeho s p r á v c i, že do jejich rukou položeno jest na statisíc obětí a vroucích přání, z kterých žádati účet má právo česká veřejnost a která všechna mají býti jenom jistinou, z kteréž má vzcházeti rozkvět našemu umění a posila naší národnosti. Je to krásný a vděčný úkol, jejž tito pánové mají v rukou. Ať mu dostojí s plnou vřelostí českého citu a plnou mužnou silou české povinnosti.

— Vlčkovo drama „Lipany“ vyšlo tiskem nákladem spisovatelovým. Pouhé přečtení nestačí k vyslovení úsudku o tomto díle. Musili bychom je viděti na divadle; k tomu však neměli jsme do té chvíle příležitosti, neboť u kasy nebylo lze pro nával obecenstva lístku dostati a družstvu nevidělo se při této na vždy památné příležitosti usnadniti českým belletristickým listům jakýmkoliv způsobem vstup do divadla, což zajisté mělo se státi byť jenom z ohledu na velký počet jejich čtenářstva, které politických listů neodbírá a přece by se také rádo něčeho o divadle dočetlo. Kromě toho denní listy dnem přicházejí a mizejí a nemá-li o tak památné věci býti čeho zaznamenáno v časopisech na trvalo do knihoven ukládaných, kdež se má později hledati obraz nynějších zjevů českého duševního života? V poměrech pravidelných může si každý časopis, který o divadlo dbá, platiti vstupné zrovna tak, jako obecenstvo: jest to již ta nejmenší oběť, kterou list přináší svému obsahu a kromě toho zabezpečující kritiku úplně neodvislou, avšak za příležitosti tak výminečné, jako bylo otevření „Národního divadla“, mělo družstvo prokázati českým listům aspoň část té pozornosti, jaké dostává se po celá léta a v nejúslužnější míře časopisům, které naši národní věc nejen nepodporují, ale kde možná ji maří: Bohemii, Tagblattu, Prager Abendblattu atd. To jest jenom požadavek slušný, k jehož vyplnění, když nemělo družstvo ochoty, mělo míti aspoň na tu nějakou chvíli dosti sebezapření.

— V poslední době uveřejněno v „Národních Listech“ několik stížností na opět se vzmáhající vnucování obecenstvu časopisův a tiskopisů vůbec. Někteří nakladatelé posýlají totiž na adressy, kterých se dočtou v schematismech, spolkových seznamech a odborných kalendářích, jednotlivá čísla svých časopisu nebo v sešitech vycházejících knih, a když tyto se nevrátí, hrozí, že od adressátů budou vymáhati peníze soudně. Právník se této proceduře ovšem usměje, neboť co kdo neobjednal, také neplatí, a byť bylo i na obálce stokráte vytištěno: „Kdo nevrátí, bude považován za odběratele“, není přece nikdo povinen ani vážiti cestu nazpět k poště. Ten, kdo věc poslal, ať si opět zásylku nazpět obstará. Netřeba ani podotýkati, že tímto nečestným způsobem domáhají se rozšíření svých spisů jenom firmy a časopisy poslední řady. Avšak věc má velmi neblahý účinek také na literární podniky nejsolidnějšího druhu. Proto se této věci dotýkáme šíře. V Anglii i ve Francii vynakládají největší nakladatelské firmy tisíce na seznamy svých děl, které rozešlou do všech končin Spojeného království a vůbec kamkoliv se jim příležitost naskytne. Také našemu nakladateli nelze míti za zlé, když rozesýlá oznámení svého nového díla nebo konečně i první sešit na ukázku. Obecenstvu jsou snad ty věci méně známy, avšak kdo poněkud jen zná nakladatelskou praxi, ví, že se prvních čísel časopisův i prvních sešitů jakéhokoliv díla vůbec tiskne obyčejně nepoměrně velký počet a tiskne se již na zdař bůh; první sešity dávají se knihkupcům zdarma, a kde je čilý nakladatel, rozešle je, kdekoliv se o řádné adresse doví, rovněž zdarma. Tento způsob šíření tiskopisů zdá se nakladateli tím

vhodnějším, ano si naše čtenářstvo z kusých a letmo psaných zpráv, jaké se o našich literárních zjevech v časopisech nejrozšířenějších (politických dennících) vyskytují, může učiniti o zevnější formě i obsahu spisu pranepatrný pojem. Mimo to jest známo, že inserování literárních zjevů v novinách zůstává obyčejně bezvýsledným. Nakladatel chytá se tedy toho jediného, co mu zbývá, rozesýlání. V tom ohledu pak troufáme si říci, že zajisté není jediného příkladu, kde by se nesprávnosti shora uvedené, totiž vymáhání peněz za sešit aneb číslo listu zaslané na ukázku, bylo stalo od jakékoliv solidní firmy vůbec. A stalo-li se, pak přestává ta firma býti solidní i mělo by se hned uveřejniti její jméno. Totéž děje se s časopisy. Zasýlání prvních čísel na ukázku stává se obyčejně začátkem nového roku. List, který snese vložení do časopisu jiného, rozesýlá se obyčejně prostřednictvím administrací jiných; nejčastěji jako příloha k našim politickým listům. Nevíme, jak děje se jinde, ale z administrace naší se „Lumír“ na zdařbůh nezasýlá nikomu, kdo se o něj nepřihlásí sám. Jestli tak ale některý z řádných českých listů činí, dopouští se právě tak malé chyby, jako onen nakladatel, jenž hledá odbytu. My pevně víme, že každý čtenář může s dobrým svědomím přijati na ukázku a bezplatně první číslo „Květů“, „Osvěty“, „Světozora“ a několika jiných dobrých pražských listů zábavných a odborných. Myslíme, že neklamnou známkou solidnosti jest následující: pošle-li se první číslo na ukázku, přijmi je; jestli však bez objednání přijde druhé, buď přesvědčen, že budou chtíti, abys platil, slovem, že je to nesolidnost. Způsobem našich řádných listů vedou si zejména řádné listy anglické. Listy, zvláště nově vzniklé, rozešlou na ukázku tisíce výtisků prvního čísla, avšak při tom zůstává. Dále jest u časopisův anglických ten způsob, že zasýlají bez výminky list svůj i co pokračování skutečným abonentům jen tak dlouho, pokud komu předplatné stačí. Nanejvýše zašle se ze zdvořilosti čtvrtletním abonentům ještě jedno číslo nového čtvrtletí. Když se pak odběratel nepřihlásí, zastaví se další zasýlání. Tím způsobem děje se také v „Lumíru“, a tak nemusíme upomínati o dluhy, tím méně pak jich vymáhati. Kdo o list stojí, předplatí se záhy, když nemá, napíše lístek, že si zasýlání dále přeje, a lidé takoví nedají se pak upomínati, přihlásí se sami. Kdyby se tento administrační způsob u všech řádných listů přijal, nebylo by příčiny ku steskům ani z obecenstva, ani z administrací. A ve prospěch dobré věci jest žádoucí, aby se řádné časopisy a nakladatelství ve věcech rozesýlání dohodly. Neboť to pirátství provozované od podnikatelstev dryáčnických všestranně škodí. Obecenstvo se cirkulářů, nevinných oznámení, hrůzonosných čísel i sešitů na ukázku zrovna děsí. Není osamělým případem, že se oběžník vrátí nikoliv s pouhým „nepřijímá se“, ale hezky zabalený do nového couvertu a rekommandovaný. Jednoho známého nakladatele vzorný venkovský měšťan zrovna úpěnlivě prosil, aby mu těch tištěných věcí neposýlal. Jiný bál se i čísla zaslaného mu zdarma prostřednictvím časopisu cizího, kde se přece domysliti mohl, že ta původní administrace o jeho adresse ani tušení nemá a nebude jej tudíž pronásledovati. Všestranné dohodnutí se řádných časopisův i mezi sebou i s obecenstvem bylo by tedy nadmíru žádoucí.

Z celého světa.

* „Jak se ubrániti utopení“ nazývá se zajímavý článek, jejž přináší jedno z posledních čísel přírodovědeckého listu „Nature“ i podáváme jej u výtahu zůstavujíce ovšem osobám věci plaveckých více znalým rozhodnutí o pravé ceně dávaných tu rad. „Nastala doba koupání, spíše bych řekl topení se,“ praví autor, „a tu mám za svou povinnost přispěti několika řádky k zabránění častých neštěstí. Dobrému plavci jest arciť vše, co řeknu, známo, avšak u většiny obecenstva jest jinak i byť by se následkem mých slov zachránil jediný život, dostačí to. Chci ukázati, jak mohou se i osoby, jinak umělého plování neznalé, zachrániti před utopením. — Když nějaké zvíře zajde do vody, neb tam spadne, začne ihned chodit, zrovna jako na pevné zemi. Ale když člověk, který neumí plovati, spadne do vody, učiní několik křečovitých pohybů, vztahuje ruce vzhůru a utopí se. Naproti tomu zvíře šlape vodu a udrží se na povrchu. Zvíře není v žádné výhodě, pokud týče se poměrné váhy k vodě, a přece zvíře se zachrání, člověk zahyne. A přece každý člověk, muž, žena i dítě, kteří umějí chodit na zemi, mohou také choditi ve vodě zrovna tak, jako zvíře a to bez jakéhokoliv se dřívějšího učení. Hoďte psa do vody a on okamžitě v ní jde, šlape vodu a není žádné rozumné příčiny, proč by člověk v podobných okolnostech nečinil neb činiti nemohl jako pes. Zvíře ovšem šlape vodu z pudu, kdežto člověku se to teprv říci musí. Neznalost tak prosté možnosti šlapati vodu jest mi nápadna jako jedna z nejpodivnějších věcí v dějinách člověka i podává smutné svědectví o jeho důvtipu. Dorostlý člověk jest skutečně tak nevědom v této věci, jako novorozeně. Pes neplave jako člověk, ale nic na světě není jistější jako že každý člověk může okamžitě a bez dřívějšího se cvičení plovati jako pes a že když učiní tak bez bázně a váhání, bude ve vodě zrovna tak bezpečen jako jest pes. Zvíře ve vodě začne hned chodit po všech čtyrech a člověk chtějící zachrániti svůj život musí činiti také tak, chladnokrevně, bez ukvapení, rukama a nohama, zrovna jakoby lezl po čtyrech. Zvíře, ať má tlapy nebo kopyta, plove s největší lehkostí. Člověk má nesmírnou výhodu ve své veslovité ruce a kromě toho může si ve vodě odpočinouti tím, že se nechá prostě od vody nést. Brigita Moneyova, chudá irská emigrantka, zachránila život svůj a tři děti, když parník vezoucí je po jezeře Erie se vzňal, jednoduše tím, že se, jak říkáme, položila na vodu, t. j. ležela docela tiše s ústy zavřenými a hlavou ponořenou nazpět do vody. Zde ovšem rozhoduje specifická váha člověka. Lidé tlustí plovou často bez hnutí rukou a nohou, jakoby hodil do vody měchýř. Jest skoro jisto, že toto tiché ležení ve vodě bez potopení se podaří se jednomu z desíti, avšak zkuste to, lehněte klidně na znak, natáhněte ruce podle sebe a pohybujte jenom dlaněmi podél boků nahoru a dolů, zcela zlehka a bez namáhání a buďte jisti, že se nepotopí nikdo. Jsou-li ruce unaveny, nechte je volně viseti a pomozte si nohama, tak jako žába plave. Šlapati vodu, jako pes, kočka, jelen a t. d. může každý člověk. Před několika lety spadl v bouřlivém severním moři plavec s paluby. Byl tmavý večer, ale on dostal se tímto způsobem za devět hodin na anglický břeh. Zvířata přeplavou veliké vzdálenosti, aniž by si odpočinula. Není tomu dávno, co v Americe přeplul pes 30 angl. mil za svým pánem. U mysu Dobré naděje doplul pes s listem v hubě na břeh z lodi, jejíž veškeré mužstvo utonulo. V Biscayském zálivu hozeno v bouři k vůli ulehčení tíže několik vojenských koní do moře; ubohá zvířata vidouce se opuštěna, obrátila se a plovala několik mil za lodí. Již děti měly by si navykati šlapati vodu, jako šlapou ji zvířata. Indiáné na Missouri tak činí. Na Joanně, ostrovu blíže Madagaskaru, šlapou lidé vodu a nosí při tom zeleninu, ovoce a t. d. k lodím na prodej. Viděl jsem černošské děti, které chodily ve vodě tak lehce, krásně a radostně jako na zemi. Bylo by žádoucno, aby kde jen možno, to co píši se uvážilo. Byť ne všechny, zachránilo by se tak zajisté mnoho lidských životů.“

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. V listárně odpovídáme toliko zasylatelům prací, které uveřejníme. Udíleti rady, o které jsme tak často žádáni, jest zbytečno. Máme již tolik dobrých vzorů v poesii i prose, že, kdo kromě svého vlastního nadání jimi říditi se neumí, radou cizí spisovatelem se nestane. Zdali práce nám zaslané uveřejníme, odpovíme vždy nejdéle do čtrnácti dnů po obdržení rukopisu. Z prací, jichž zasylatelé na těchto místech ještě odpovědi neobdrželi, neuveřejníme žádné.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Básně Boleslava Jablonského. Šesté, rozmnožené vydání. V Praze. Nákladem Jaroslava Pospíšila. 1881.

„O čem král neví“. Pohádka veršem od Jos. Vl. Hrubého. V Brně. Nákladem vlastním. 1881.

„Stavitel Karlova“. Dějepisných novel Eduarda Herolda č. 1. „Matice lidu“ na r. 1881 č. 3.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. června 1881. ČÍSLO 18.

Studie rozměrův antických.

Od *Jaroslava Vrchlického.* *)

Sapfó.

Mrtvá, mrtvá; v hlubinách věků dávno,
Sapfó, dřímáš, nad tebou času vlny
dmou se, hlubší, děsnější, nežli hrob tvůj
v lesbickém moři.

Jako symbol Hellady před mým zrakem
planeš v krásy úbělu; velká, čistá
tvoje duše chvěje se, kvílí, jásá
v sapfické sloce.

Tvoje duše, průsvitná lampa bílá,
z které plamen divoce šlehal k hvězdám,
tak že ptám se v úžasu, čím jsi více,
Musou či ženou?

Nevím, ale velebím pouze ženu
silnou vášní, zářící krásou, duchem,
ženu, které jediné mohla říci
Helena: Sestro!

Mrtvá, mrtvá; v básníků pouze duši
žiješ věkům. — V jantaru zlaté vlně
často rovněž zkamení k časům příštím
zářící motýl.

Z jitra mlhou rameno Zory bílé
když se mihne nad lesy, nahé nymfy
plaše v sluje prchají, stromů vršky
šumění táhne;

Večer, z klína hvězdy své noc kdy pouští
jako zlaté báječné ptáky lásky,
básník, věčný milenec tvůj, si v taji
zašeptá: Sapfó!

Antinous.

Tma byla v síni, mramor jen svítil v ní,
plál bílý, jakby měsíce paprsk mdlý
byl utkvěl na těch sochách bohů,
v přítmělých výklencích které bděly.

Tak štěstí rovněž odchází z duší nám
a pusté srdce zůstává prázdné pak,
jen upomínka někdy zbude,
kmitajíc záhleskem slabým do tmy.

Kdos přišel — bílá postava kráčí blíž,
v své ruce drží kahanec, cloní jej,
jak bála by se, v noční chvíli
někoho z dřímoty snad že vzbudí.

Ó, chodče pozdní, nadarmo lekáš se!
Ten, který dřímá na lůžku v síni té,
víc nevzbudí se, aby vítal
Hélia jásavé, zlaté oře.

On rosné jitro neuzří nikdy víc!
dech růží plných, slavíků tklivý zpěv,
děv sladkoňadrých úsměv — všecko,
všecko již urvala jemu Lethe.

Ó zdvihej rukou, bolestí jež se chví,
ten řasný peplos halící jeho tvář,
ó dále zírej v jeho tahy
posavad zářící věčnou krásou!

Tou, která druhdy jala tě, dávno již,
a která bleskem zdrtila tebe v prach,
a rázem křídla dala tobě,
nesouc tě nad zemí orlím letem.

Jen dále zírej v ztrnulé tahy, dál
tvar obličeje naposled sleduj, plač,
chrám krásy zbořen tady leží,
zhasla v něm zářící lampa — život.

Jen dále noř se v zpomínek bezdnou tůň:
den velký štěstí zázrakem jak ti vzplál,
kdy na pochodu Bythynií
unaven zašel jsi ve hvozd stinný.

Zde spáti zřel's ho pod fíkem, mladý hoch,
snad honbou znaven, usnul zde pastýř snad,
jenž málo dbalý svého stáda,
sbíraje jahody podlehl vedru.

Spal v mechu; hlavy antické jemný sklon
mu rámě líbal zlacené sluncem, vlas
šíj vlnou jemu tmavou vroubil,
na retech utkvělý úsměv svítil.

A chiton krátký řasnatý údů vděk
víc jevil oku, více než tajil jej,
tys zdiven ptal se, který z bohů
zbloudil to po věcích k širé zemi?

Tys bál se jeho přerušit sladký sen,
tys nad ním plakal! nad děckem, které spí,
tak v citu štěstí matka bdící
ve pláči směje se, hvězdy v duši.

Tys vzal jej s sebou; v hlomozu bitev on
byl stále s tebou, přítel tvůj, ano víc,
tvá láska velká, svatá, jedná,
splnil ti života sny a touhy.

Teď mrtvý na vždy pro tebe ztracen jest,
však lidstvu věčně planouti bude v tmách,
co maják zářný čisté krásy,
na křídlech duší jež zvedá k hvězdám.

Ó dlouho zírej v ztrnulé tahy ty!
ať navždy v duši vryješ si jeho tvář,
on musil zhynout, aby mohl
smáti se grácií jeho mramor.

*) Pokusil jsem se napsati několik básní v rozměrech antických na základě prostého, přirozeného přízvuku. *J. V.*

Chios.

Bouřně vzkypělo v ráz divoké moře, hřmí,
bije do břehů svých, zátoky trhá kol.
Stále divoce roste,
ostrov pomalu mizí v hloub.

Vody dokola již rostoucí valná pláň,
místy skaliska hrot kývá jen — mizí též,
prchnul dávno již rybář,
křídlo záhuby vzduchem zní.

Chios před lety kdys v zeleni, záři plál,
ptáků prozpěvem les, údolí hlukem stád
zněly, v jásavém tanci
dívky křepčily v lásky hrách.

Brzy bude tu poušť, do kola mrtvá tiš,
v noci, nad kterou jen vznášet se bude v tmách
hvězdnou perutí věčně
šťastné Hellady zářný duch.

Večer.

Zlaté slunce v plamenech vlastních zdřímlo,
vůně z růží opojné snivá stoupá,
vzduchem proudí, chvěje se, ňadra mladá
mate a bouří.

Plný měsíc v zenitu zvedá skráně,
stříbrem pod ním třpytí se tmavé vlny,
u vod bdící liliji plamen bílý
na stonku hoří.

Hvězdy, hvězdy, zástupy, davy, moře
hustým loubím kmitají spících stromů,
více, více rojí se jako slzy
po tváři noci.

Ticho, v hnízdě zmlknuli náhle ptáci,
vítr nehne vrcholy černých sosen —
nežli píseň jásavá šťastným více
řekne to ticho!

Kouř na břehu.

Večer pochmurný rybák do moře hvězdné své sítě
spouštěl, ale co z vln vylovil, smutek byl jen.
Na břehu pustém v myšlénkách kráčel jsem smutný a sirý,
bez přátel v cizině sám, na jihu nevlídný host.
Náhle tu přede mnou v dálce kotouče dýmu se vzpjaly,
šedivě modravý kouř k obloze výše se nes.
V mysli mé rázem Odysseus trpitel ožil,
jemuž byl cílem všech snů Itaky toužený břeh,
nad kterým do výše modravý kouř by vesele stoupal,
věštící hostinný krb, věštící domova mír.
V myšlénkách smutných vzdych' jsem zíraje za kouřem v dálku,
kdy asi uvidím své Itaky toužený břeh?
Zdali mne zářící Penelopy uvítá věrnost,
k svému-li krbu kdys usednu vesel a tich?
Nadarmo šílené plachty své vítr rozepjal znova,
na vodu klesnul mrak, loď má se chýlila v noc.
Nyní po letech, vesel když dávných vzpomínám časů,
v přístav kdy lásky své hluboko kotvu jsem vrh',
v duši zas vidím chmurný ten večer, oblaky dýmu,
dvojnásob cítím tu, život jak šťastným je snem.

Jarní sen pana Ireneje.

Napsal *Jan Červenka.*

Paní Klara Simonová ležela bez vědomí. V kolébce po jejím boku několik teprve hodin dřímal hošík — její dítě. Stařec se šedivými vlasy, pan Irenej, seděl nedaleko lože a plakal.

Ve světnici bylo jinak ticho; pouze žhavý, rychlý dech mladé ženy šuměl vzduchem stále týmže kvapem, a jen někdy, když prsa starcova byla již příliš přetížena, vydral se z úst jeho vzdech, dlouhý a bolestný, jako sten podzimního větru.

Po chvíli otevřely se zticha dvéře a stará Tereza vešla po špičkách do světnice, šeptajíc: „Milostpane, pan doktor přijel.“

Stařec se zvedl a šel lékaři vstříc: „Leží bez vědomí, pane doktore, a blouzní, pomozte, pomozte,“ pravil třesoucím se hlasem. Lékař odložil šat a přistoupil k nemocné. Vzav ruku její, ohmatal tepnu a počítal. „Sto čtyřicet!“ řekl pak, svraštiv obočí. „Horečka nad míru silná! — — Jak bylo v noci? Mluví ze spaní?“

Stařec pozoroval hltavě tvář lékařovu, ani okem nehýbaje. Vida svraštiti se jeho čelo, povzdechl z hluboka a sáhl do vlasů.

„Blouzní?“ ptal se lékař znova.

Tu teprve zpamatoval se stařec. — „Blouzní, blouzní, pane doktore, a mnoho! Volá stále jen svého muže, jakoby nevěděla, že před čtyřmi měsíci zemřel —“ Při těchto slovech vypukl šedivý otec v pláč.

„Horečka omladnic,“ zašeptal lékař a stařec pokračoval: „As před čtvrt hodinou se vzbudila a hmatala kolem sebe. Za chvíli se vztyčila a vytrhla dítě z kolébky, volajíc: ‚Pavle, Pavle! Kde je Pavel, kde je můj muž?‘ Dítě bylo ticho, ale když je pak divoce přitiskla k prsům, dalo se do pláče. Však ona ještě pevněji tiskla je k sobě. Tu jsem přiskočil k ní a řekl jsem: ‚Klaro, mé dítě, — — dej mi malého Pavla, dej mi jej, jsi slabá‘ — — a chtěl jsem jí ho vzíti. Ale ona mne nepoznala. ‚Nechte mne, nechte!‘ křičela. ‚To je moje dítě, nedám si je vzíti, jako jste mne vzali Pavla. — — Jděte pryč, velebný pane!‘ — — — Myslila ubohá, že jsem farář. On zde byl také před chvílí a pokřtil malého Pavla. — Pst! — Tiše, ona se probouzí. — Hleďte, jak udiveně hledí, jak dýchá. Mé dítě, mé dítě! — —“ a proud slz vydral se starci z očí.

Lékař přistoupil k nemocné a sáhl jí na čelo. „Vodu, rychle, studené, ledové obvazky na skráně; horečka je příliš silná a spánky jen hoří. Ulehčí se jí a nebude tak blouzniti.“

Mezitím co lékař rozkazy udílel, zvedla se paní Simonová a chopila dítě do náručí.

„Neplač, neplač mé, dítě — —“ mluvila zticha, mhouříc oči a dívajíc se stranou na lékaře. „Tatínek přijde, neplač!“

Ale dítě bylo ticho, ani nezaplakalo, a nemocná mluvila s ním, jakoby mělo již rozum. Vidouc lékaře, že se obrátil k ní, přitiskla hošíka pevně k sobě a hleděla hrozivě na přítomné, jako lvice, hájící své mládě.

Dítě zasténalo, ale ona tiskla je ještě prudčeji k prsům.

„Odejděte, rychle!“ kázal lékař, skrývaje se za záclony v oknech a Tereza i stařec odešli. Nemocná neviděla ho, proto domnívajíc se, že jest samotna, položila dítě vedle sebe a hladila jeho vlásky.

„Mé dítě, spi, spi, tatínek přijde, a neplač,“ šeptala zmateně, ale hned zase propukla v hlasité volání: „Pavle, Pavle, kam jsi odešel?! —“ a zraky její děsivě těkaly s místa na místo.

Lékař se ani nepohnul. Pozoroval nemocnou paní upjatě a čelo jeho stále bylo svraštěno.

Poznal ihned celý dosah nemoci, celé nebezpečí, jež hrozilo sotva narozenému dítěti. Kdyby zůstalo v kolébce po boku paní Simonové, mohl býti v brzku slabému jeho životu konec.

Nemocná blouznila a v temné té době, v projevu největší lásky, byla s to usmrtiti je, líbajíc a tisknouc je k prsům.

Proto si umínil, dítě jí odníti, ať děje se cokoliv.

Sotva že paní Klara usnula, vystoupil ze svého úkrytu a vzal jí malého Pavla. Pak zavolal Terezu i chvějícího se starce, dal jim dítě a sám položil ledový obvazek na skráně paní Klary.

„Pane Ireneji,“ promluvil pak, jsa hotov, „dítě zde nesmí zůstati! Odneste je k sousedce, ať je kojí, snad uživí dva.“

Pan Irenej i Tereza hleděli udiveni.

„Nedivte se,“ pokračoval lékař, „zde nesmí zůstat! Čiňte jen, jak jsem pravil, já se vrátím v okamžiku.“

Po těch slovech odešel s Terezou a pan Irenej zůstal samoten. Plakati již nemohl; neštěstí, které jej tak rychle za sebou stíhalo, odňalo mu již všecky slzy. Nemocná dřímala, oddychujíc kvapně a trhaně, a stařec usedl u jejího lože. Venku bylo právě tak, jako v jeho mysli. Sníh padal zvolna a klidně; ani ta řeka, jež vinula se těsně kolem jeho villy, nedala znáti, že posud žije. Vrstva ledu pokrývala posud její povrch, ač se blížilo již jaro.

Pan Irenej pohroužil se v myšlénky a nespozoroval ani, když lékař s Terezou se vrátili.

„Nebuďte tak smuten, pane Ireneji,“ těšil jej příchozí. „Nemůže jinak býti. Nestrachujte se, zachráníme oba životy.“

To sice řekl, ale myslil jinak. Horečka, jaká jevila se u paní Simonové, byla příliš silná, aby podávala naději k uzdravení. Ale byl zde též pan Irenej, byl stár a jeho šedivá hlava mnoho nepotřebovala. Naděje sílí a nač mu ji bráti! — —

„Pane Ireneji,“ mluvil pak lékař dále, „vy zde též nesmíte zůstati, nemocná se vás bojí a to ji rozčiluje. — — Odejděte do svého pokoje, Tereza učiní dosti, spolehněte na mne. A nemějte strachu, paní Simonová se brzy uzdraví. Než se jaro vrátí, bude zas čilá, jako dříve.“

Pan Irenej stiskl lékaři ruku, políbil spící a odešel.

„Buďte opatrna, Terezo,“ přikazoval lékař, přikládaje nový obvazek na hlavu paní Klary, „a neopouštějte jí ani na okamžik. Přijdu zas co nejdříve, snad bude již lépe — —“

Tereza kývla jen hlavou a lékař odkvapil. — —

Pan Irenej seděl smuten ve svém pokoji. Všecky jeho sny, které od dvaceti takořka let již spřádal, zdály se mu náhle sbořeny jedním zavanutím osudu. Jak býval šťasten, když malou Klaru na klíně houpával, tam naproti, tam co právě hleděl oknem, v besídce, ovinuté hustou mříží svlačce. Proč ty časy tak rychle uplynuly?!

Celých těch dvacet let zdálo se mu dnes býti okamžikem. Kdo by si byl pomyslil, že ten zdravím kypící muž, pan Simon, jehož před rokem tehdá slečna Klara na plesu v městě poznala, a jenž od té doby ze srdce, ani z mysli vyjíti jí nechtěl, po šesti měsících, plných sladké lásky a blaha, schřadne, jako list v mrazivém větru!

Tehdá bylo jinak panu Ireneji, když dceru svoji před oltářem panu Simonovi odevzdal. Hned naproti, na druhém břehu řeky, byla rozkošná villa, taktéž majetek páně Irenejův a on měl vyhlídku přes šumné vlny řeky z oken svých právě do oken jejich. Tu villu dal novému synu svému, panu Simonovi, a rozplýval se radostí, když viděl novomanžely, hledící spolu z okna k němu a sklánějící se k sobě, jako dva bílé, rozvité květy, v lásce a důvěře, nezkalené posud mlhami pochyb.

A když pak v létě odpoledne slunce již žár svých paprsků ztráceti počalo a pan Simon s drahou svojí ženou do loďky usedl a naproti k otci vesloval, jaká to byla radost pro šedivou hlavu starce, čekajícího již na břehu a tleskajícího rukama.

„Jen pomalu, Pavle, pomalu, ať se loďka nezvrátí — a ty se nedívej do vody, Klaro, vždyť se ti může hlava zatočiti, — tak, tak, děti —“ říkával, a pan Simon s ženou div loďku nepřevrhli, jak se smáli, vidouce tu úzkostlivost starcovu. Ba někdy zamával pan Simon veslem tak důkladně, že se loďka několikrát za sebou otočila a pan Irenej chopil se ve strachu stromu, trčícího z břehu, jakoby tím loďku zastaviti chtěl, a studený pot až na čele mu vyvstal leknutím. Ale když viděl, jak se Klara směje a samým smíchem bez vlády v náruči Pavlovi klesá, jenž pak bez pomoci přinucen byl polibky smích na rtech jí zdusiti, dal se starý, šedivý otec ze všeho strachu také do smíchu a smál se jako chlapec.

„No no, děti, však vy si jednou něco uděláte!“ napomínal je, když vystoupili na břeh, vyvíjeje se z jich náručí. — „Ale mně je to jedno, já vás nechám!“ A zatím strachoval se ubožák více, než oni sami.

Tak uběhlo mu léto v radostech a plesu nad míru šťastně, ale když přišel podzim a studený vítr nad řekou páry rozháněl a listí opadávati začalo, opadávaly s ním i šedivé vlasy s hlavy pana Ireneje a on poznal, že se jaksi zimy obává.

Ty sražené páry létající nad řekou, byly pro nezvyklá prsa pana Simona přec jen trochu studené, a nebylo divu, že jej pan Irenej dosti často bledého a pokašlávajícího zastihl.

„Tomu hochovi tu nesvědčí u té řeky, co budeme dělati?“ ptával se sám sebe; ale než se nadál, zbavila

jej Prozřetelnost sama těchto starostí, ač si toho nepřál a ač se mu zdálo, že by bez nich ani žíti nemohl.

Jednou odpoledne, když hodina návštěvy manželů Simonových již dávno uplynula a pan Irenej několikrát za sebou marně na břeh vyběhl, nedalo mu to vší mocí pokoje a on byl přinucen položiti se v okno, aby viděl naproti do villy.

Netrvalo dlouho, když zahledl kmitnouti se kolem oken paní Klaru, svou dceru, a jak se mu zdálo, zděšenou a bledou. Ano, ano, teď kmitla se tam zase, nebylo jinak, než že se Pavel roznemohl.

Starý otec se dlouho nerozmýšlel. Zavolal sluhu a dal se převézti na druhý břeh. Ale sotva že dvéře otevřel, padla mu Klara s pláčem kolem hrdla, šeptajíc bázlivě: „Pavel stůně, tatínku,“ a byla by jej pomalu také rozplakala.

Asi za tři dny na to vyburcovala pak Tereza časně ráno, ještě než svítati začalo, pana Ireneje ze spánku s hlasitým pláčem, a šedivý otec poznal ihned, co se asi stalo.

„Milostpane, jděte rychle, mladý pán umírá,“ štkala Tereza — — — ale než se pan Irenej přes řeku převezl, přivítal ho již pláč mladé, opuštěné vdovy. — —

Od té doby nebylo víc štěstí v domě. Pan Irenej odvedl si dceru zas k sobě, ale spokojenost jich nevrátila se víc. Jediné, co blažilo ještě mysl pana Ireneje, byla naděje v malého vnuka. Kde se však osud jednou zamračil, nerad se zas vyjasnívá a tak se stalo i zde.

Paní Klara upadla v horečku a lékař pochyboval o jejím uzdravení, ač bázeň tu nedal na sobě znáti.

Z takových zpomínek vytržen byl stařec příchodem lékaře: „Pojďte se mnou, pane Ireneji,“ řekl vstupuje. „Paní Simonová se probudila a chce vás viděti, pojďte!“

Tato slova naplnila starce novou nadějí. „Již neblouzní,“ těšil se; „dobré znamení.“

Když vstoupili do ložnice, paní Simonová již zase dřímala. „Pavle, Pavle,“ mluvila ze spaní, „já k tobě přijdu brzy — přijdu s malým Pavlem, jen čekej. — Však já přijdu brzy s naším Pavlem. — Neplač, neplač, můj hochu, tatínek —“ nedořekla. Otevřela oči a pohledla plaše na kolébku. Na její tváři bylo znáti nepokoj. „Neplač,“ šeptala ještě.

Tu přistoupil pan Irenej k ní, vzal její ruku a řekl: „Klaro, ty jsi nemocna, viď? Buď jen ticha a zůstaň na loži — nevstávej — tak! — Až zítra, pan doktor řekl, že zítra již bude dobře. — — Pavel nepláče, to se ti jen zdálo.“

Nemocná se usmála. Zdálo se, že poznává otce, ale ne dlouho. Položila zase hlavu zpět, přimhouřila oči a její prsty hrály na podušce. Rty bledé a vyschlé pohybovaly se zvolna, jakoby myslila a mluvila sama sobě.

Lékař ohmatal ještě její tepnu a kývnul spokojeně hlavou: „Odejděte zase, pane Ireneji, nemocná potřebuje klidu a vy též, do rána bude snad dobře. — A vy, Terezo, buďte bdělá, ani očí s paní v noci nespouštějte. Pozorujte každé její hnutí. Kdyby se něco stalo, zazvoňte a já přijdu ihned. Zůstanu u vás přes noc, pane Ireneji.“

Dobrý ten muž byl by snad duši svou dal za to, kdyby byl věděl, že paní zachová. Proto se staral o vše sám, vida, že hlava v domě schází, a nabídl se, zůstati zde přes noc. — —

Slabé červánky vyvstaly již na obloze, když pan Irenej usedl po večeři k oknu. Lékař odešel ještě a stařec jej očekával, aby pak položil se k spánku. Ty bezlisté, zasněžené stromy kývaly se tak tajemně v rudém světle dohasínajícího nebe, a pan Irenej hleděl upřeně na ně, nehýbaje se a oddán zcela svým myšlénkám.

Asi za hodinu teprve přišel lékař navštívit ještě nemocnou a oba muži odebrali se k spánku. „Buďte klidný, pane Ireneji, nemocná si posud ani nevšimla, že malého Pavla nemá u sebe. Zítra bude již úplně dobře, řekl lékař odcházeje a stařec se usmál a ulehl. — —

Byla již čirá noc, když se paní Simonová pohnula na loži. Jizbou kmitalo slabé světlo lampičky. „Ano, Pavle, přijdu k tobě, — jen počkej,“ šeptala nemocná zvedajíc hlavu a pohlížejíc úzkostně na Terezu.

Ta spala; slabost její byla větší, než všecka dobrá vůle a tíha příkazů lékařových. — —

Nemocná zvolala: „Pojď, Pavle, půjdem k tatínkovi. — Pro rány boží, kde je to dítě? —“

Té chvíle otevřel i pan Irenej oči. Měl asi krásný sen, neboť se usmíval. I v jeho ložnici, jemu právě za hlavou hořelo světlo, tajené temnou, skleněnou plochou.

Pan Irenej zvedal se s úsměvem pomalu s lože a mluvil pološeptem: „Tak Pavle — pomalu — pomalu — Vidíš, jak hezky již umíš běhat. Sem, sem, sem pojď, k dědečkovi, — neohlížej se po mamince, tak! — Ah! — pozor, pozor, ty klučino, chyť se toho stromku tam, abys nenpadl, — — tak — hahaha,“ a stařec vypukl v smích.

Hlava klesla mu v zad, ruce se třásly a sevřely, jakoby malého Pavla k sobě byl přivinul.

„Stromy kvetou, Pavle, hleď, to jest jaro!“

„Jaro,“ opakovalo dítě.

„A teď zase jdi k mamince, hezky pomalu, nu — neboj se, — koukej, maminka ti utíká, běž honem!“

Zdálo se mu, že malý Pavel běží, i zatleskal radostně rukama, a z celé tváře zíralo radostné napjetí.

„Ah! Pomalu, hochu!“ vzkřikl však náhle a tvář se mžikem zakabonila. Před jeho snivým zrakem klopýtlo to malé dítě a potácelo se.

„Chyť se stromku, Pavle!“ volal pan Irenej, ale hošík, mávnuv ručkou chybil se, místo kmene stromu zachytil stonek narcissu a upadl.

„Pavle!“ vykřikl pan Irenej, vyskočil z lože a probudil se. — —

Tichem nočním zazněl v témž čase pronikavě hlas zvonku. Pan Irenej nabyl okamžitě ducha.

„Tereza volá!“ — — a obléknuv kabát, pospíchal k ložnici paní Simonové. Na chodbě potkal lékaře. „Co se stalo?“ ptal se. „Nevím,“ odvětil tento, „pojďte rychle!“

Když otevřeli dvéře, padl první jich pohled na lože, kde spala nemocná. Bylo prázdné!

Tereza stála u otevřeného okna, vyděšená, třesoucí se a plakala hlasitě.

„Kde jest paní? Mluv!“ pravil pan Irenej.

Tereza otevřela ústa, ale sotva že slova z hrdla vypravila. — „Tam!“ zvolala jen a ukázala prstem do čiré noci. Oba muži stanuli jako omráčeni.

„Co se stalo?!"

„Já spala," štkala Teresa, „v tom zařinčelo okno a já se zbudila. ‚Pavle! Pavle!' slyšela jsem volati milostpaní. ‚Již jdu!' Pak zahledla jsem jen bílý její šat — — tam, směrem k řece, k ville — — a bylo ticho."

Lékař mžikem vyskočil oknem, za ním i pan Irenej i služka, ale neviděli ničeho.

„Klaro!" stónal pan Irenej pospíchaje k břehu.

Řeka byla pokryta sněhem a v bílém povrchu jeho znáti byly stopy dvou malých, bosých nohou. — —

„Klaro!" zasténal stařec, ale nikdo se neozval.

Jen tam na druhé straně řeky zdálo se, jakoby šuměly vlny, a když se roztrhla temná, choulící se mračna, a bledý svit měsíce pronikl jimi, bylo zříti tam uprostřed posněžené řeky tmavý, široký průlom a voda valila se z něho. — —

Paní Klara šla za svým mužem.

Bucefal.

Vítězství! vítězství! sto dvacet sbito slonů
na březích Hydaspu oštěpy Macedonů,
král Porus přemožen;
on, Indů král, jak otrok v němém sklonu,
hle! tisíc Indů žen,
posýlá s dary: sto jich nese štíty,
jichž okraj zlatý démanty jest krytý,
sto zlaté přílby, sto krunýře, meče
za sebou vleče,
jak vlasatice chvost, sto zlatá přediva,
v nichž duhou zachvívá
se jako mušek zlatých perlí pás,
nad sebou vine —
a dál a dále řady rostou jiné
s poklady větších krás
na vozech zlacených a slonech v purpuru
ó slunce azuru!
všech králů vítězi! zář tvého trónu
od Pindských hor až k patě Himalaje
hřmí, litá, jako Samum vlaje.

*

Tak od úst k ústům Macedonským znělo;
jen Alexander sám, on vítěz, rek,
do třásní pláště chmurné skrývá čelo,
rtů hrdý posklebek.

A po tváři, jež v záhyby se vraští,
jak světla paprsk, slza průsvitná
se ob čas chví; zas oko plno zášti
se zdá tvář bezcitná.

Do slunce západu proč tupě k zemi,
jak socha němý, v smutku hledí král? —
na písku mrtev, pokryt haluzemi,
kůň jeho Bucefal.

Když slunce však se v oceán již neslo,
s narudlým okem, jak ta záplava,
k veliké tryzně Alexander heslo
svým vojům vydává.

Vlas jako z hnízda pletoucí se zmije
tvář smutnou děsně ovíjel:
„Nuž pro trup drahý bedra skloňte, šije,
již marný každý žel.

On v bitvy vlnách k vítězství mne nosil,
jak blesky mrak, či k břehům moře loď,
nuž do hrobu, kam indický šíp ho zkosil,
jej láska doprovoď.

Nad trupem jeho rozedujte žáry,
z těl lidských budiž jeho mohyla!
ty ženy skolte, narovnejte dary,
jež Porus posýlá.

A místo zde, kde oběť vzplane tato,
kde popel jeho v urnu narovnám,
peruti času bude nezaváto,
zde město bude — chrám."

Již plamen vyšleh', mraky zakrvácel,
král slzou hasí žárnou hranici;
a vítr dul, v něm třesk se čiší ztrácel
a hymnus šumící:

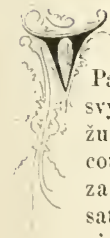
Vítězství! vítězství! sto dvacet sbito slonů
na březích Hydaspu oštěpy Macedonů,
král Porus přemožen; hle tisíc Indů žen
se na hranici mihá v purpuru:
ó slunce azuru!
hle vítězi! kde tryzna tvoje vzplála,
rýč zasazen — toť město Bucefala.

Karel Kučera.

Hektor Berlioz.

Piše dr. *O. Hostinský.*

(Dokončení.)

V Paříži byly to jen užší kruhy, v nichž Berlioz se svým uměním nalézal opravdové sympathie. Vedle žurnalistův a hudebních dilettantů jen málo francouzských hudebníků náleželo do těchto kruhů; za to neváhali dva cizí umělci první velikosti hlásati nadšenou chválu o Berliozovi: Liszt a Paganini. Sympathie těchto obou arci mnoho vážila a mnoho nahrazovala. Liszt nejen co pianista svou hrou často zabezpečil umělecký i hmotný úspěch Berliozových koncertů, nýbrž otevřel mu i co skladatel mistrovským upravením celé řady skladeb jeho pro klavír (především „Fantastické symfonie") dráhu do širého světa; a konečně také co spisovatel nejednou promluvil vřelé slovo ve prospěch Berlioze k obecenstvu pařížskému. Paganini vyznal se po koncertu, v němž vedle „fantastické symfonie" slyšel poprvé též Berliozovu symfonii „Harold v Italii", že co živ jest, nikdy nezažil v koncertní síni podobný hluboký dojem, a že se musí přemáhati, aby mu na kolenou neděkoval. Několik dní na to poslal Paganini Berliozovi s přípisem, v němž jej nazývá jediným důstojným nástupcem Beethovenovým, na znamení svého obdivu poukázku na 20.000 franků. Královský tento dar

tím více překvapil každého, kdo o tom zvěděl, an slavný houslista příliš dobře byl znám co muž netoliko velmi spořivý, ale i přímo skoupý; i zdá se skutečně, že Paganini jen k naléhání proslulého žurnalisty Janina se ku štědrosti té odhodlal (jak si vypravují osoby Lisztovi blízké), ač není-li dokonce pravou domněnka, že ona suma byla vlastně darem Berliozova přítele Armanda Bertina, majitele „Journal des Dèbats“, ovšem pod firmou Paganiniho skrytého (jak Rossini určitě tvrdil Hillerovi). Buď si jak buď: jako Lisztova, tak vážila i Paganiniho náklonnost k Berliozovi již zvukem slavného jména velmi mnoho a poskytla pronásledovanému skladateli „fantastické symfonie“ zajisté mnohdy krásnou náhradu za všechny svízele a trampoty jeho života pařížského.

Vyjímáme-li tyto dva skvělé případy, vládl zlý osud nad Berliozovými styky s vynikajícími hudebníky oné doby. I ti, kteří z počátku rozhodně stáli při smělém mladíku, později buď zcela chladně se naproti němu chovali, buď přímo do řad jeho odpůrců se vřadili. Nelze upříti, že někdy tím byl vinen Berlioz sám; neuměltě užívati slov k diplomatickému zahalení myšlének svých, nýbrž neohroženě a bezohledně pozvedal hlasu svého i proti svým příznivcům, kdykoliv se mu zdálo, že svaté zájmy umění jimi jsou ohroženy. Tak učinil si z Fétise nesmiřitelného protivníka tím, že netoliko proti zamýšleným jeho (ovšem neoprávněným) korrekturám v Beethovenových symfoniích zakročil u vydavatele, nýbrž jej i veřejně, potupnou narážkou v deklamované části svého „Lelia“ na pranýř postavil. Že však — abych místo mnohých jiných jedno zvučné jméno uvedl — Schumann, jenž první skladby Berliozovy s jásotem byl přijal a nadšenými slovy ve svém časopise velebil, později chladně na činnost Berliozovu pohlížel, ba když tento do Německa zavítal, žádného účastenství v oslavování jeho neměl, toho příčinou jsou okolnosti zcela jiné. Schumann sám měnil nenáhle své původní samostatné názory umělecké a čím dále tím prozřetelnějším a nedůvěřivějším se stával naproti všem hudebním zjevům novým, samorostlým; jaký to div, že v pozdější době pohřešoval u Berlioze onu umírněnost a plynnost formální, které se obdivoval na Mendelssohnovi a že s druhé strany zase leccos, co kdysi bez rozpaků prominul mladistvému začátečníkovi, nyní u muže čtyřicetiletého káral.

Nejbolestnější bylo zajisté Berliozovo sklamání se v Mendelssohnovi, s nímž se byl seznámil v Římě. Mendelssohn sice přiznal se Berliozovi, že jeho skladbám nerozumí, a dosti často i jinak názory jejich společenské a náboženské ukázaly se býti naprosto nesrovnatelnými; přece však spolu obcovali co intimní přátelé, ač Mendelssohn opustil Řím, aniž se byl s Berliozem rozloučil. Berlioz psal o dvaadvacetiletém tehdy Mendelssohnovi svým přátelům do Paříže: „Je to obdivuhodný mladík, jeho výkonné nadání je právě tak velké, jako jeho genius hudební, a věru to znamená mnoho. Všechno, co jsem od něho slyšel, okouzlilo mne; mám pevné přesvědčení, že je to jedna z nejvyšších hudebních kapacit naší doby.“ A když po letech styk ten v Lipsku se obnovil, prokázal Mendelssohn Berliozovi všechny možné služby s pravou obětovností přátelskou. Berlioz tak ctil mladšího kollegu svého, že si na něm vyžádal taktovku, již v „Gewandhause“ řídil zkoušku své „Walpurgisnacht“. Mendelssohn arci učinil mu po vůli, ale přál si vzájemnou výměnu taktovek, načež Berlioz odpověděl, že může dáti toliko „měď za zlato“. Jak velice byl tudíž překvapen Berlioz, když dávno po smrti Mendelssohnově dověděl se z uveřejněných listů jeho, že z Říma kdysi v dopisu matce psaném nazval ho nepříliš lichotivě a jemně „pravou karikaturou bez jiskry nadání“, již by byl „často s chutí sežral“. Zajisté hluboce poranilo citlivého Berlioze trpké poznání, že to, co v chování Mendelssohnově se mu zdálo býti skutečnou sympathií a upřímnou náklonností, ba přímo i šlechetnou obětovností, nebylo vlastně ničím jiným, než uhlazenou zdvořilostí a jemnocitným taktem. Ostatně touž noblessu, kterou Mendelssohn zachoval ve svých osobních stycích s Berliozem, osvědčil tento poslední i se své strany: po onom sklamání někdejší nad míru pochvalné úsudky o Mendelssohnovi nikterak nezapřel a neoslabil, nýbrž naopak neváhal opětovati je s důrazem ve svých memoirech.

* * *

Co mu Francie neposkytovala, to hledal Berlioz za hranicemi vlasti své: úspěchy skladatelské. A našel je měrou nejbohatší téměř v celé Evropě, pokud vážnějšímu směru v hudbě přála. V letech 1842 a 1843 procestoval zejména střední a severní Německo a všude slavil v koncertech svých pravé triumfy. Celého hudebního světa německého zmocnil se tehdy živý ruch, jaký vzbuditi může jen umělecký zjev vzácný, epochální. Berlioze zbožňovalo obecenstvo, oslavovali umělci, vyznamenávali dvory německé. A když r. 1845 nastoupil druhou svou velkou cestu uměleckou, hlavně do Rakouska, stupňovaly se úspěchy dvojnásobně. Ve Vídni Berlioze uvítalo nadšení hudební již v osobě finančního strážníka, jenž prohlížeti měl zavazadla při vystupování z parníku. Kritika vídeňská sice nebyla jednosvorná v ocenění skladeb Berliozových, přece však koncerty měly netušený výsledek: celá Vídeň octnula se rázem v proudu nadšeného oslavování Berlioze, dámy nosily náramky, náušnice a j. v. „à la Berlioz“, t. j. s jeho podobiznou, malíři ucházeli se o čest portretování (jen Kriehubrovi se cti té opravdu dostalo), ctitelé z kruhů hudebních věnovali mu skvostnou taktovku, císař poslal mu 500 dukátů se vzkázáním, „že se dobře bavil“ a t. d. V Pešti stupňovalo se nadšení až k fanatismu, když zazněly zvuky pochodu Rákoczyho, jejž Berlioz přímo pro Uhry upravil (a později do svého „Fausta“ přijal); rukopis pochodu toho musil skladatel zanechati v Pešti na památku.

Že také Praha tenkráte Berlioze přijala s otevřenou náručí a že jej propustila s velkou slávou a ne beze slibu brzkého návratu, je známo. Pražané zasypali ho při šesti koncertech (čtyry byly na Žofíně a dva ve stavovském divadle) takovými důkazy nadšení, že o nich v soukromém dopise, jejž v lednu 1846 z Prahy zaslal do Paříže příteli svému D'Ortigueovi, praví doslovně: „Co se týká obecenstva, toť vzňalo se jako soudek prachu; nakládá mnou, jako bych byl nějaký fetiš, Lama, Manitu...“ Proto v uveřejněných jeho cestovních dopisech (v memoirech) čteme o Praze: „Co Vám mám říci o obecenstvu?... Vypravuje se, že Ludvík XIV., chtěje pochváliti Boileaua za jeho báseň o překročení Rýnu, pravil mu: ‚Já bych vás velice chválil, kdybyste vy nebyl tak chválil mne.‘ Já jsem v týchže rozpacích jako slavný onen král; pronesl bych krásnou chvalořeč o bystrosti,

o rychlém porozumění a o vnímavosti obecenstva pražského, kdyby ono samo nebylo mne tak vyznamenávalo . . .“ A přece to, co dále následuje, v memoirech není nic jiným, než — chvalořečí na tehdejší Pražany. Umělci poctili Berlioze stříbrným pohárem, jenž mu odevzdán býti měl při slavnostní hostině. Nikdo z Pražanů netroufal si osloviti duchaplného Francouze, jenž sám jazykem tak mistrně uměl vládnouti, v jeho vlastní řeči; Liszt, jenž tehdy právě v Praze koncertoval, byl jediným, jenž zde mohl pomoci: naplnil pohár láhví šampaňského a improvisoval tak skvělou, ohněm a vtipem sálající řeč, že všechny přítomné elektrisoval a Berlioze hluboce dojal. S těžkým srdcem rozloučil se francouzský mistr s Prahou, která mu i krásou svou imponovala. Pohledem na město s výše Hradčan byl okouzlen; vyznalť se sám: „Bylo to snad jedinkráte, co jsem nelitoval namáhání po podobném stoupání (na Hradčany totiž). Vyjímám ovšem vystoupení na Vesuv; Etnu jsem neviděl.“

Dvakráte cestoval Berlioz do Ruska: r. 1847 a 1867; po každé byl i hmotný výtěžek jeho koncertů nad míru skvělý. V Petrohradě nosili ho takořka na rukou; měl ku své disposici, cokoli si přál, a dojem výtečného provozování „Romea a Julie“ ve velkém divadle počítal Berlioz mezi největší radosti svého života. V Londýně sice s kapelnickou činností svou při opeře valně nepochodil, ale za to jeho koncerty vždy měly nejrozhodnější úspěch. Že v Německu jeho zpěvohrám se lépe dařilo než v Paříži, a že i Moskva se štěstím se odvážila na provozování „Trojanů“, již víme. Nebyla-liž to velkolepá náhrada, již mu cizina poskytovala za trudné zkusenosti v Paříži zažité? Zajisté, a přece plnou útěchu, nezkalenou radost z toho všeho neměl. Bylť příliš horlivým vlastencem, aby byl mohl snadno oželeti uznání vlastního národa. Bezděky všude na svých cestách porovnával umělecké poměry ciziny s francouzskými, své úspěchy na březích Něvy, Dunaje, Vltavy, Sprevy, Temže s tím, co zkoušeti musil nad Sekvanou, a tak každé číši radosti přimísena byla kapka hořkého pelyňku. Sám vypravuje, že když slavil největší své triumfy, a klaně se před jásajícím obecenstvem ruským k jihozápadu se obracel, vždy s trpkou ironií v duchu volal: „Ó, milí Pařížané!“ A v Londýně obracel se s touž apostrofou zase — k jihovýchodu. Jeho láska k Francii také byla příčinou, že nevyhledával žádného postavení v cizině, ba že i tam, kde mu snad nabízeno bylo, přijati je nechtěl. A přece právě touž Paříž, která ho jako mocný magnet neodolatelně k sobě lákala, uměl zase nenáviděti, kdykoliv si vzpomněl na smutné její poměry umělecké. Teprve oním okamžikem, ve kterém se přesvědčil, že mu nelze nižádným způsobem poměry ty změniti a zlepšiti, oddal se klidné beznadějné resignaci.

* * *

Nejenom umělecká dráha Berliozova byla poseta trním; také nad jeho soukromým životem zářila hvězda osudná, pravého rodinného štěstí, z něhož by byl čerpal posilu a útěchu ve svízelích a zápasech svých, nikdy nepoznal. Víme, jaké boje musil podstoupiti, k jaké roztržce se svými rodiči musil dospěti, než se zúplna mohl věnovati dráze hudební. Sotva však bylo došlo ku smíření, po dosažení římské ceny, již nová neshoda se připravovala. Berlioz totiž odhodlal se ke sňatku, proti němuž se otec rozhodně, avšak marně vzpíral.

Již r. 1828 hrála v Paříži v Odéonu anglická společnost; arcidíla Shakespearova, Francouzům tehdy ještě neznámá, způsobila velkou sensaci. Vynikající silou této společnosti byla krásná Irčanka Henrietta Smithsonova, jejíž irský akcent arci ve Francii méně byl závadným, než v Anglii; slavila pravé triumfy. Berlioz viděl ji jakožto Ofelii a Julii a byl okouzlen. „Účinek jejího obdivuhodného nadání, nebo spíše jejího genia dramatického na moji obrazotvornost a na moje srdce lze přirovnati jen onomu převratu, jejž ve mně způsobil básník, jehož důstojnou tlumočnicí ona byla“; tak praví Berlioz sám, a při jeho neobmezeném nadšení pro Shakespeara je to zajisté vyznání velmi závažné. Vášnivá láska jeho jevila se způsobem nad míru exaltovaným, tak že se okolí svému stal téměř nesnesitelným. Celé noci bloudil zoufale po Paříži a jejím okolí, o ničem jiném nemluvil a nesnil, než o Henriettě. Bylať láska jeho ovšem beznadějná: ona slavná umělkyně, pařížským obecenstvem zbožňovaná, on začátečník dosud neznámý, neuznaný — jak byl by mohl na to pomýšleti, aby se jí přiblížil? Berlioz však vzchopil se k myšlénce velmi smělé. Chtěl jí velkým uměleckým činem říci své „anch'io sono pittore“ a podnikl, nač před ním se neodvážil žádný francouzský skladatel: uspořádal velký koncert, v němž výhradně provedeny byly jeho skladby. O produkci té byla již učiněna zmínka. Přese všechny překážky a nehody přece měl koncert ten velký význam pro uměleckou dráhu Berliozovu, jakožto mnohoslibné první vystoupení; ale obrátiti k sobě pozornost Henrietty Smithsonovy nepodařilo se mu ani dost málo. Listy, které jí Berlioz posílal, nepřijímala a když při zkoušce k jakémusi benefičnímu představení poprvé se mu podařilo, býti jí pozorován — byl totiž bezděčně vykřiknul, an viděl, jak Romeo Julii ohnivě objímá — pojal ji strach před ním a poprosila herce kolem ní stojící, aby si povšimnuli onoho pána, „jehož oči nezvěstují nic dobrého“.

Berlioz vzdal se vší naděje, a když r. 1831 se ubíral do Italie, byl již jiný zase ideal zanjal jeho srdce. Byla to však jen krátká episoda. Po návratu do Paříže sice z počátku ani nechtěl navštěvovati anglické divadlo, aby znova se nestal obětí vášně své, ale přece neodolal příležitosti, poslati Miss Smithsonové vstupenku do koncertu, v němž provozovala se „fantastická symfonie“ a její pokračování „Lélio“. K oběma těmto skladbám nadchnula mladého skladatele nešťastná láska k Henriettě, a v deklamaci „Lélia“ byly tak zjevné narážky na „Ofelii“ a „Julii“, že nemohla herečka ve zbožňované rekyni Berliozova programu nepoznati sebe samu. Tím zahájen byl bližší styk mezi oběma a brzo pomýšleno na sňatek, ač matka a sestra Henriettina právě tak se mu zpěčovaly, jako rodiče Berliozovi.

Hvězda slavné umělkyně začala tehdy již klesati; její výkony herecké stály sice dosud na stejné výši, ale hmotné poměry společnosti, nyní Miss Smithsonovou řízené, upadaly očividně, poněvadž anglické hry přestaly býti již pikantní novinkou pro Pařížany. Konečně zavřeno anglické divadlo a Berliozova nevěsta, uvržená nešťastným podnikem tím do značných dluhů, ztratila tím své příjmy. Mezi přípravami k benefičnímu představení

s koncertem spojenému zastihla ji nová, krutá nehoda: zlomila si nohu.

Za tak smutných okolností stala se r. 1833 Henrietta Smithsonová Berliozovou chotí; básník Heine a skladatel Hiller byli svědky. Celé jmění novomanželů obnášelo 300 fr. zapůjčených dobrým přítelem, jediný stálý příjem jejich byl roční plat na základě římské ceny, jejž Berliozovi náležel ještě na půldruhého roku, a z toho měl se spláceti dluh 14.000 fr. a zasílati ještě podpora Henriettině matce do Anglie. Rodina Berliozova nechtěla o něm ani slyšeti. Zbývala ještě naděje, že slavné herečce po úplném uzdravení opět bude možno nastoupiti skvělou dráhu uměleckou — i tato naděje krutě sklamána brzo po sňatku. Při koncertní a dramatické produkci, již Berlioz uspořádal v Théâtre des Italiens, dán čtvrtý akt „Hamleta". Henrietta s ustrnutím pozorovala, nejen že volnost a tím i půvabnost posuňků nemocí valně utrpěla, nýbrž i že paní Berliozova nemůže již spoléhati na onu přízeň, jíž Pařížané nedávno ještě s nadšením zasypávali Miss Smithsonovu: obecenstvo zůstalo docela chladným při její „Ofelii", kdežto jiná herečka, paní Duvalová, která v téže produkci účinkovala, slavila pravý triumf.

Manželství nebylo šťastné. Brzo ukázalo se, že oba k sobě se nehodí, že sobě nerozumějí. Bylo mi právě tak nemožno žíti s ní, jako opustiti ji, praví Berlioz sám. Po nějakém čase rozešli se po dobrém, aniž manželství bylo zrušeno. Henrietta raněna mrtvicí, ztratila posléze i řeč a v bídném stavu tom strávila čtyři léta, až r. 1854 zemřela. Několik málo literatův a umělců doprovodilo ji na Montmartre — k vůli manželu; pětadvacet let dříve byla by se intelligence pařížská súčastnila pohřbu k vůli zbožňované herečce samotné. Berlioze krutý osud její hluboce dojal, nevýslovná soustrast s ubohou trpitelkou ještě po letech, když psal své memoiry, se obnovila. Krásné, povznášející slovo poslal Berliozovi po smrti Henriettině Liszt z Výmaru: Ona tě nadchnula, tys ji opěval, její dílo bylo dokonáno.

Přes třicet listů (z let 1846—1865) otištěných v Berliozově korrespondenci svědčí o upřímné lásce, která ho poutala k jedinému synovi, jenž z tohoto manželství pocházel, ale zároveň i o mnohém zármutku, jejž mu tentýž způsoboval. Louis Berlioz rozhodl se pro dráhu námořnickou, jakoby se v něm byla opět probudila někdejší otcova touha po cizích dalekých končinách. Z počátku bylo potřebí obětí hmotných, které byly tím citelnější, an Berlioz sám o svou existenci takořka zápasil; později zase nespokojeností a nestálostí svou otci způsoboval leckterou starostiplnou chvíli. Tento arci dobře věděl, že nespokojenost se skutečnými poměry byla zděděná, a proto rád mu odpouštěl: „Je to hodný hoch, jenž má neštěstí, že je mi ve všem podoben, a nemůže se vpraviti do mělkosti a obavnosti tohoto světa. Milujeme se jako dvojčata." Když pak mladík dospěl k slušnému postavení a lepším hospodářem a vůbec usedlejším se stal, býval často na dalekých cestách, aniž otec o něm měl bezpečné zprávy; a r. 1866 zachvátila ho zimnice daleko za oceanem, v koloniích.

Brzo po smrti Henriettině znova se Berlioz oženil. Chotí jeho stala se zpěvačka Marie Récio, která ho již v letech čtyřicátých byla doprovázela na jeho cestách, a s níž od té doby zůstal v poměru velmi důvěrném. Sňatek ten, uzavřený „beze hluku i bez tajností" byl šťastnější než první; zjednal uštvanému umělci alespoň na několik let domácnost, která mu vyhověla. Avšak tím, že i druhou svou choť musil r. 1862 doprovoditi ke hrobu, nebyla ještě dovršena usouzená mu míra utrpení: zvláštní osud tomu chtěl, že musil býti přítomen otevření hrobů obou manželek svých a přenesení jich pozůstatků do nové hrobky, již mu daroval přítel jeho, varhanář Alexandre. Dávno zacelené rány se obnovily, když po osmi letech spatřil zase svou Ofelii, a v jak děsné to proměně! . .

Berliozovou nejvřelejší touhou vedle uskutečnění jeho snah uměleckých bylo štěstí lásky; plně, nezkaleně a trvale nebylo mu ho arci dopřáno. Praví sám: „Která z těchto obou mocností může člověka povznésti k nejvelebnější výši: láska nebo hudba? ... Je to veliká záhada. Přece zdá se mi, že dlužno říci takto: láska nemůže dáti ponětí o tom, co je hudba, hudba pak ovšem dáti pojem o lásce ... Proč oddělovati jedno od druhého? Jsou to obě peruti duše." Že mezera v jeho srdci zůstala nevyplněnou, ukazuje nejlépe mladistvý zápal, s nímž se na sklonku svého života vracel ku vzpomínce z věku dětského, ku své první lásce. Co hoch dvanáctiletý zahořel v Meylanu, rodišti matčině, vášnivou láskou ku krásné dívce, arci o několik let starší; od té doby svůj ideal nespatřil tváří v tvář, až ho co muže 61letého neodolatelná touha vedla přímo do Lyonu, kde tehdy bydlela. Setkání to dojemně líčí poslední stránky memoir Berliozových. Začala též krátká korrespondence mezi nimi, a paní F* poslala svému ctiteli podobiznu svou; byl to jeden oněch vzácných paprsků slunečních, které vnikly do srdce Berliozova na sklonku jeho žití.

Poslední skvělé triumfy za hranicemi francouzskými, ve Vídni a v Petrohradě, ho tenkráte ještě očekávaly; po návratu však z Ruska upadalo rychle jeho zdraví. „Jste filosof?" ptal se ho slavný lékař Nélaton, když ho byl důkladně vyšetřil. „Ano," zněla odpověď. „Tedy čerpejte útěchu z filosofie, neboť vy se nikdy již neuzdravíte." Berlioz hledal ne sice pomoc, ale přece úlevu na březích středozemního moře; nešťastný pád se skal blíže Monaca však urychlil jeho konec.

Zprávou o zvláštním výjevu, který se udál krátce před tímto koncem, budiž uzavřen stručný můj náčrtek, jehož jediným účelem jest, aby vzbudil ve čtenářstvu interess pro Berliozovu osobnost jakožto nezbytnou podmínku pravého ocenění jeho snah uměleckých. Říká se, že člověk sám bývá strůjcem svého osudu; avšak velmi často určují povahu člověka i nezměnitelné poměry zevnější, ať si je nazýváme náhodou nebo predestinací, a tím i o osudech jeho platně rozhodují. K mužům, jichž vlastní povaha sice na první pohled z valné části zavinila jich nešťastné osudy, ale při bližším zkoumání takořka co pouhý prostředek se objevuje, jímž neuprositelné fatum domáhalo se svého cíle, patří i Berlioz. A vnucuje-li se nám již při sledování jeho života nejednou podivná myšlénka, jakoby hned zprvopočátku byl odsouzen býval k takovým osudům, které by podmiňovaly onen smělý a rozháraný, ba na mnoze divoký směr jeho romantiky hudební, tož poslední, téměř příšerná událost jeho života zdá se býti plným dotvrzením oné domněnky o jakémsi předurčení romantickém. Uvádím přímo slova Bertrandova, vyňatá z citovaného již náčrtku

životopisného: Berlioz byl pozván do Grenoblu, tedy do rodného kraje svého, k velké slavnosti pěvecké. „Poslední tento výjev skutečně nám připomíná rozuzlení kusů Shakespearových a muž, jenž nejlépe dovedl pochopiti genia anglického básníka, musil se dožiti konce příliš podobného konci krále Leara, Makbetha nebo Othella. K dokonalému zobrazení této poslední sceny bylo by potřebí užiti u vypravování barev dramata. Představme si sál skvěle osvětlený a slavnostně dekorovaný, tabuli pokrytou lahůdkami, společnost veselých hodovníků, očekávající jednoho, jenž se opozdil. Náhle rozhrne se jakási opona a vstupuje přízrak: duch Banquův? nikoliv; ale Berlioz, vzezření kostlivce, v tváři bledý a suchý, plachého zraku, s třesoucí se hlavou, rty sevřeny k trpkému úsměvu. Všichni hrnou se kolem něho, vítají ho, tisknou mu ruce, tyto chvějící se ruce, které voje hudebníků vodily k vítězství. Jeden z pořadatelů klade věnec na bílé vlasy starcovy. Ten pohlíží udiveným zrakem na své přátele, na své krajany, kteří ho zasypávají holdem opozděným sice, ale upřímným. Oni mu blaho přejí, nezdá se však, že by tomu rozuměl. Mechanicky zdvihá se, aby odpověděl na slova, jichž nechápal; v tom okamžiku vniká divoká vichřice z Alp přicházející do sálu, zdvihá záclony, hasí svíčky; venku hučí bouře, blesky protrhují oblaka, ozařujíce plavým světlem svým společnost němou, ustrnulou. Uprostřed bouře té zůstal Berlioz vzpřímen státi, obklopen září, podobá se geniu symfonie, jemuž mocná příroda způsobila apotheosu se scenerií horskou a přispěním hromu, tohoto obra hudebního.“ ...

Věnec, který tenkráte v Grénoblu položen byl na skráně Berliozovy, za krátko na to zdobil rakev mistrovu, co jediná trofeje francouzská vedle vavřínů cizozemských. Strasti a utrpení skončily teprve zároveň s poutí pozemskou a z hrobu, do něhož vložena mrtvola vetchého starce, vzkvetlo konečně uznání vděčného národa od žijícího marně doufané, a nová, trvalá sláva: „Il était mort! ... la réparation commençait ...“

In morte juventus.

Šedivým vlasem, vetchou, přihrbenu
jsem večer viděl starou, vlídnou ženu,
líc, čelo zryté stopou dlouhých let,
jak hnědý loňský list, a u ní dlet
jsem viděl dítě; — loňský list jak s jara
pokrývá svěží, bílý, rosný květ,
tak u děcka se zdála žena stará.

A ráno opět viděl jsem tu ženu
klidnou a tichou v rakev položenu,
v stodolu věčnosti sežatý klas:
a u ní hrálo si to děcko zas.
Jak mladá byla nyní proti němu
v svém bezletí! — neb věčnost jí a čas
byly jak děcku nenarozenému.

J. V. Sládek.

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Upokojil jsem ženu, a předsevzav si, že ihned na zítří po skončení své z velké části hotové práce opustím Kalát el Šukyf, usnul jsem. V noci jsem procitl; zpozoroval jsem, že sen mi zkrátil mrazivý vánek fičící do stanu. Obrátiv se po něm vztáhl jsem ruku k boku po své ženě a moje ruka ji nenalezla; sáhl jsem dále, vyskočil jsem a zděšení mnou otřáslo. V tom okamžiku mihl se mi v očích dlouhý, jasný pruh na východní straně stanu, větřík jím projel, rozdul plátno a štěrbinou rozšířilo se po stanu jasno z ranního svítání. Stan byl rozříznut, prázdný, moje žena unešena. Uchopiv zbraň vskočil jsem mezi spící kavasy a fellahy, jež můj pokřik ze sna vyděsil. Po táboru cikánů nebylo ani sledu, zmizel jako přízrak, jenž po mém domnění mne šálil; zmámen prvním dojmem nepozoroval jsem ani, že také kavasa Galiba Kurbagyho nebylo mezi námi. Pohřešiv jej uvěřil jsem teprve děsné skutečnosti. Velel jsem vsedati na koně; vpadli jsme do vsi Arnúnu a pobouřili jsme ji. Čorbadži pokrčil rameny a řekl „kysmét“; z jeho osady nikomu se o lupu ani nezdálo. Vyraziv rozhořčen ze vsi zaměřil jsem na západ k Myfedunu volaje na své lidi „Za mnou!“ Amru Čokses poštval ostruhou svého koně a ocitiv se po mém boku uchopil jej za uzdu a škubl jím, až se vzepjal. „Effendi,“ pravil, „na hranicích Iklim el Šomaru čekají na vaši hlavu a vyhodí ji z pytle pod nohy vašemu nepříteli. Obraťte!“ Amru Čokses byl vyspalý, střízliv. Musil jsem mu uvěřiti. Koně obráceny, jízda šla nyní úprkem do Tybnynu a za tři hodiny po opuštění Kalát el Šukyfu vstoupil jsem do selamliku tybnynského mudyra. Vyslechl mne zamračeně, řekl také „kysmét“ a dodal s nepřátelským posuňkem „Emhamdu-illah, buďte rád, že zdráv jste vyvázl.“ Mudyr byl sám Beduin z Belád Bešara, spřízněný s Metávily. Nevěřil jsem mu. Vsednuv znova na koně, uháněl jsem v pekelném žáru slunečním k Akce. Kavas mi nestačil; ztratil jsem ho cestou. Právě před večerní modlitbou vrazil jsem zmámený unavením a zmíraje žízní do konaku pašova; častoval mne, krčil také rameny a vymlouval se rovněž na „kysmét“, na osud, s nímž nižádný orientál o kořist nejedná. Konečně zatleskal a s humorem velel cosi vstoupivšímu úředníkovi, ukazuje na mne jako na člověka, který mermomocí naléhá, aby mu v noci bylo ukázáno slunce. Ráno mi byli dáni noví dva kavasové s listem pašovým k šejku Behrámovi; hnal jsem je celý den na sever. K večeru stanuli jsme v Hanu el Kasimijéh u mostu, přes nějž vede hlavní cesta z makatháatu tybnynského do Belád el Šomaru. Zůstal jsem s jedním

kavasem v hanu, druhý vypraven mnou s listem pašovým k šejkovi; čtyřiadvacet hodin uplynulo a čtyřiadvacetkrát byl jsem již na skoku přes most, než posel se vrátil. Vyprovázelo jej asi dvacet metávilských jezdců, samé rekovné, nezřízenou bojovností vzrušené postavy ve skvostné výzbroji. Rejdili kolem mostu a po březích řeky, jsouce patrně na číhané. Kavas přinesl vzor arabského etiketního psaní pro pašu a list pro mne od šejka Behráma. Úvod psaní, jež jsem obdržel, jest výborem dlouhé litanie velmi zdokonaleného arabského spílání a proklínání; pak následuje posměšně klidná zpráva, že cikán Ruban byl vyslán jako více jiných slidičů k vypátrání šejkovy dcery, že šťastně pořídil a moji ženu ve zdraví a v průvodu salvy guardie Galiba Kurbagyho otci odvedl; konečně mi šejk přísahal svým listem, že pro mne si nezkazí přátelství s padyšahem, jehož teskeré mne bude chrániti vždy až k Nahr Kasimijé. Za řekou prý mne však i s teskeré dá rozsekati. Jezdil jsem od paše k pašovi, dovolával jsem se vezírů, konsulů, soudců, kněží a vše marně; zakázali si konečně obtěžování a churavého donutili mne k odjezdu do Evropy. Spolu mne Zimpel propustil ze služby. Od té doby psal jsem častěji do Syrie a nikdy nedostal jsem v odpovědích zprávičky o své ženě. Jest jako by ji byla země pohltila. Během času jsem se také ovšem upokojil, smířiv se s pomyšlením, že jest mi ztracena."

„Možno, že ‚kysmét' vám i jí dobře posloužil. Vaše náklonnost k ztracené choti vychladla, nebyla tedy z pravých," prohodil Klimeš.

„Jest lhostejno, jednal-li jsem bez rozvahy, oženiv se v sebeklamu, poznávám-li nyní, jak okamžitý, pomíjející milostný záchvat nevystačí na sloučení dvou bytostí, odporujících sobě naprosto ve všem svém cítění a myšlení. Ona jest moji ženou před oltářem a což více jest, před mým svědomím. Moje mysl ustlala jí ve stínu zapomenutí; a jedva že můj bratr byl pohřben, jedva že nevázaným plamenem vyšlehla moje láska k Evě, bylo mi, jakoby tímto hříšným žárem probuzena a ozářena zvedala se moje žena ze tmy minulosti. Vkročila mezi mne a Evu, a její ruka, přijavší moji přísahu věrnosti, ozbrojená mým snubním prstenem, vztahuje se proti mně, bráníc mi přístupu k Evě. Příteli, moje sny jsou nyní mukou. Ona mne v nich navštěvuje stále častěji a hrozivěji, a já nesmím, neumím ji zažehnati. Počínám věřiti v tajemný styk duší. Ona ví, že miluji Evu, že ji chci a musím míti! Vedena svým právem, štvána svou láskou a žárlivostí varuje mne, hrozí mi, ona přichází! Assistente, já zešílím! Šustne-li něco venku, zastaví se mi srdce a mé vyděšené oči utkví na dveřích, očekávajíce jejího příchodu."

„Netřeštěte! Myslíte na ni a sám vnucujete její obraz své fantasii."

Inženýr Melan stál u okna; ztápěje svůj zrak ve svěží zeleni zahrady před nádražím a chladě si čelo na skle snažil se přemoci své rozechvění.

„Mluvme spolu rozumně," domlouval mu assistent. „Až posavade nikomu jste se nesvěřil?"

„Ne. Vy jste první člověk v mé vlasti, který zvěděl, že nejsem svoboden."

„Dobře. Vy tedy radil jste se do dneška toliko se svým strachem a se šetrností k povinnostem, které formálně pro vás ovšem jsou závazné, ve vašem srdci a ve skutečnosti však de facto již dávno jsou zrušeny. Špatní to rádcové."

„Připouštím. Raďte sám."

„Poskytněte mi dokonale potřebné a způsobilé východiště k radám. Povězte mi pravdivě a přesně, co chci věděti. Nejprve — tuším, že jste mluvil o uplynutí šesti let od svého odjezdu ze Syrie?"

„Na sedmý rok jsem ženat bez ženy."

„A vaše choť vás milovala?"

„Náruživě; suma vášně deseti nejohnivějších Evropanek nevyrovná se její lásce."

„Náklonnost tak prudká mohla během sedmi let stokrát pozdraviti vás i přes moře."

„Dcera šejka Behráma neumí ani čísti ani psáti, jako neumějí dcery sultanův a šahů."

„Na práci, jíž nezmohu, zjednám si. V Belád el Šomár hlásil jste se sám, připomínal jste opět a opět své právo k uloupené ženě —"

„Skrze mušarabije harému proniknou ovšem malicherné klepy, nikoli však suchopárné pašovské a konsulátní kvestionáře. A kdož ví, zdali kdy později šejka Behráma mým naléháním kdo obtěžoval!"

„Buďsi. Během sedmi let mohla vaše choť — dovolte, abych mluvil bez obalu, doufaje, že se neuleknete — mohla zemříti."

„Nebylo jí o svatbě ani plných čtrnáct let."

„Nyní tedy rovná se stářím asi vaší sestřenici Evě. Nu, mezi čtrnácti a dvaceti možno se několikráte ještě zamilovati neb aspoň s resignací a na potěchu opuštěného srdce zadati —"

„Jest pokřtěna a s křesťanem po křesťansku oddána."

„Řekl jste sám, že s pohrdáním vysměje se ďaurským kejklům Metávil, tedy otec, bratr, celý kmen vaší choti. Mohl byste čítati pak pouze na ni. Spoléháte v sílu její víry jako v sloup její lásky a věrnosti?"

„Nemohu," řekl po krátkém rozmyšlení Melan. „Mohamedánky jsou vlastně tvorové bez víry, odchovaní bez smyslu pro náboženství, přesvědčení od pradědů, matek a otců, že nejsou důstojni poznati boha. Víra jest na nich nahodilé líčidlo, které možno smazati a jiným nahraditi, aniž by tím na bytosti co změněno bylo."

„Pro ni byl tedy křestní list pouhou vstupenkou do stavu manželského?" vyzvídal assistent.

„Nemohu za to. Kněz, kterého jsme neznali, obrátil ji na víru Kristovu, pokřtil ji a oddal nás průběhem malých pěti minut; ani se své oslice při tom neslezl."

„Hahaha! Toť žertovné," smál se od srdce Klimeš. „A prosím vás, v který záhyb roucha křesťanské víry byla vaše manželka tak hračkou snadno přijata?"

„Sám jsem si tím hlavu dost nalámal. Můj kopulant byl koptický kněz."

„Ah! Je-li možná! A proč to?"

„Inu, poněvadž se nezdráhal jako ostatní. Ač mne turecký kajmakam v Tubaryjé v soukromí o své toleranci ubezpečil a ničeho proti pokřtění mé choti nenamítal, nutil jsem marně katolického kněze a pak i řeckého popa v městečku k získání ovečky a opatření mně ženy; oba se zdráhali ze strachu před fanatickými moslemy, kteří právě tehdy byli něčím na křesťany rozhořčeni. Z nouze vážil jsem šest hodin cesty do maronitské obce el Džisu blíže Safedu, abych se přesvědčil, že i maronitský kněz, chráněný čistě křesťanskou osadou, neumí

přemoci své rozpaky. Z Džisu pustil jsem se do Keraku, poustky to na zříceninách staré Tarichaey na poloostrově při výtoku Jordánu z Bahr el Tubaryjé, kdež v mizerných dírách jakobitští mniši se zdržovali; do zřícenin vyprovázely nás čety z okolních beduinských kmenů Dželadžé a Beny Sakar a před těmi nechtěli Jakobité o ceremoniích ani slyšeti. Rozmrzen vrátil jsem se do Tubaryjé v průvodu svých dvou svědků, řemeslného hadži Arména a řeckého kejklíře, jimž moje nesnáze byly vítány; dávali si oba tito šlechetníci za každý den svého svědkování platiti po půl turecké liře a pozoroval jsem na nich velikou zálibu v účastenství při mém nebezpečném podniku. V noci po návratu do městečka přišel arménský hadži ukrutně ztýraný ke mně do hanu, a přiznav se, že v starých lázních měl s Arnauty půtku o děvčata, prosil, abych mu dal liru odbytného, poněvadž se musí k ránu vykrásti z místa, na němž nebyl před rozlícenými Arnauty jist. Daroval jsem mu dvě liry a on z vděčnoti mi vyzradil, že spolu s Řekem měli mne pro laciný výdělek za blázna, nepověděvše mi o koptickém knězi, který mi určitě bez rozpaků vyhoví, poněvadž mu jako čaroději žádný Moslem ublížiti se neodváží. Chtěje si zachovati svědka, požádal jsem Arména, aby mi prokázal ještě službu, ku které jsem ho najal, a volil jsem cestu ku knězi poustevníkovi po jezeře, na němž se můj svědek ničeho od svých nepřátel nemusil obávati. Kavas Amru Čokses by mi byl sice za láhev rakyje také při sňatku svědčil, kdybych si toho byl žádal; nabídl se sám. Mne však dotýkala se již spousta profanisujících okolností s mým sňatkem spojených příliš trapně, a proto jsem odmítl, chtěje míti svědkem přece člověka, jehož matka svou vírou s mojí matkou spřízněna byla. Zanechav nepijáka a proto netolerantního kavasa Galiba Kurbagy v městečku, vyplul jsem před východem slunce na sever. Nad krásnou hladinou křišťálového jezera pohrával si svěží větřík z Hauránu lehkými mráčky mlhy, jež znenáhla řídly a mizely, po úbočích vysokého pobřeží jezera se rozprchávajíce; v dolině jezerní bylo ještě šero, volně mohly se naše oči kochati v malebných tvarech okolního jurského pohoří a v nádheře bujných olivových, palmových, oranžových a fíkových sadů, z nichž bílá obydlí vyhlížela. Očím nebylo ještě zápasiti s křiklavými, oslňujícími barvami, jimiž krajina za dne plane; pouze v dáli na půlnoční straně svítil již úplně v sluneční záři ztopený obr Džebel el Šejch, král Libanonu, zahalený v plášť z ledu a sněhu, který jak žhoucí zlato a stříbro se skvěl. Růžovým jasem polévaly se znenáhla vrchy na severozápadě a na západě, první pocelován sálavým polibkem slunce Džebel Džermak, pak Džebel Safed, na druhé straně Džebel Hajdar a Džebel Turán a po té jako o závod vstupoval již vrch za vrchem v dosah paprsků Heliových. Minuvše bizarní úskalí Hadžel el Neml vnikli jsme po dvouhodinné plavbě zároveň se sluncem do ústí Vady el Humánu. Nalézali jsme se v „holubím údolí“, ve vonné houštině tropických stromův a keřů, jež v horoucí dolině jezera genezaretského bují, deset měsíců do roka kvetou i ovoce nesou a o několik téhodnů dříve uzrávají než u Akky. Tiskna k sobě svou nevěstu kráčel jsem rozkoší dýchaje tímto edenem po úzké pěšince za Arménem, který nás k poustevně otce Izáka vedl. Bývalou Magdalu, nyní městečko Medždel, nechali jsme na vrchu po levé ruce a za půl hodiny stanuli jsme u chýže polo zahrabané v zemi, polo sroubené z větví a palmových listů; byli jsme na mýtině v olivovém háji mezi stěnami vonných keřův a pod klenbou hustých listí, do kterých zasahoval vysoký, hrubý kříž, přivázaný lýčím ku stromu. Arméu nalezl chýži prázdnou, i jal se volati otce Izáka; za chvíli ozval se v dálce hlas, po němž jsme šli. Prodravše se houštinou na příkrý sráz k říčce spatřili jsme na druhé straně údolí tělnatého mnicha černavě snědé tváře, sedícího na oslici, kterou otrhaný chlapec vedl. Nalezl jsem svého kopulanta. Počalo vyjednávání přes vodu a údolí; otec Izák byl tak záhy již na cestě do El Rajné a Safurijé mezi své soukmenovce pro „milodárky“; měl na pilno, nechtěl se vrátiti. Počítal si škodu ze zameškání cesty, a teprve když výmluvným Arménem byl ubezpečen, že mu dám skvělý bakšiš, na několikeré modlení, na pohostění hadžů, na světlo, na knihy a bůh ví co vše tolik a tolik, a teprve když učiněna z jednotlivých post slušná suma, vrátil se k poustevně. K úspoře namáhání nechtěl s oslice slézti a neslezl. Poslal si hocha s nádobkou pro vodu k řece, učinil nad ní kříž, vylil ji na mou nevěstu, pokynul, abychom klekli před vysokým křížem, vložil naše ruce do sebe, zamumlal cosi žehnaje nám a učiniv zase nad námi pravou rukou kříž nastavil mi levici pro bakšiš. Maje peníze odcválal bez otálení a nespatřili jsme ho již více.“

„Příteli,“ ozval se Klimeš svraštiv čelo, „nechápu, jak můžete považovati lehkovážný tatrmanský kousek, jejž jste mi právě líčil, skutečně za platný sňatek. Po mém rozumu a citu, nám Evropanům veskrz téměř přirozeném, potřebí ku každé smlouvě ne mnoho, avšak vážných a skutečně posvěcujících formalit.“

„Cítil jsem podobně, můj drahý; leč dopustil jsem, aby moje žena věřila ve svatost i závaznost smlouvy se mnou, choval jsem se k ní podle této smlouvy a jsem nyní povinen ji dodržeti. Nechť byli již otec Izák i moji svědkové uličníci, já jím býti nemohu.“

„Pravda. Bylo však tehdy na vás, abyste osudný krok ženitby jinak učinil. Měl jste svou nevěstu zavézti do Akky, nebo podniknouti výlet na nedalekou Kandii, kde řádní kněží a platná autorita konsulů vašemu sňatku i křtu vaší choti k plné uspokojivé cti a váze mohly dopomoci.“

„Nesuďte, pokud nejste přesvědčen o vině.“

„Ospravedlňte se,“ vybízel Klimeš.

„Mohu tak učiniti pouze sdělením o tropických zvláštnostech mé syrské lásky a ženitby.“

„Poslouchám.“

„Ale sečkejte trochu. Abych vám opatřil náležitého světla k posuzování poměrů, s nimiž mi bylo účtovati, poměrů, které jsou mocnější vůle jednotlivého Evropana a vyžadují šetrného uvážení, musím vám vypravovati o jistém dobrodružství, jehož jsem zakusil při vyhledávání poboční trati do Akky a Hajfy.“

„Jsem zvědav, račte počíti, pokud možno stručně, abychom po odbytém dobrodružství mohli ihned přikročiti k historii vaší známosti a lásky.“

„Vyšetřil jsem již velmi pěknou linii od Jordánu, vybočující od Džisr Mejámija z hlavní dráhy a táhnoucí se do vrchu stoupáním 1 : 72 podle Nahr-eš-Biré a Šara přes vysočinu mezi Džebel el Tur a Nasiretem, či jak spíše vám bude povědomo, mezi Táborem a Nazaretem,

*

načež průměrným sklonem 1 : 200 vedl jsem trať k moři skrze Vady el Ama, Vady Kana a podle toku Nahr Námán do Akky, projektovav od Kerduné křídlo do Hajfy. Byl jsem přesvědčen, že touto čarou nejsnáze jsou překonány veliké rozdíly výšek a poloh v galilejském terrainu. Přes to chtěl Zimpel, abych vyšetřil jinou trasu více severně za účelem připřažení Suru k Akce a Hajfé železnicí. Odkázal mne sám na údolí Nahr-Herdavilu. Vyhověl jsem svému pánovi a jakkoliv se ukázala po mém tušení nemožnost vyvésti dráhu do průsmyků Džebel Džermaku 600 metrů nad moře a pak sjeti s ní na dvou neb třech mílích 800 metrů hluboko k jezeru el Tubaryjé, nelitoval jsem nijak své studijní cesty. Údolí Nahr-Herdavilu a výše Vady Kurajn a pak hornatina Džebel Džermaku jsou z nejvíce romantických a krajinářsky i historicky nejzajímavějších v pašaliku akkonském. Plno tu zřícenin hradů, vsí, vodovodův a velikých mlýnů z rozličných dob uprostřed pestrých a překrásných sadů, jež pokrývají úbočí hor a vroubí osady, v nichž střídají se nebo klidně pospolu bydlí exempláře z hotové strakatiny národův a vyznání, Beduini, Turci, Řekové a katolíci, Druzi, Metávilové, židé, Maroniti, Egypťané a bůh ví jací kromě toho lidé. Již při ústí Nahr-Herdavilu u El-Zib nalezl jsem zříceniny křižáckého místa Le Fierge, nyní El Faradžijé, kde král Fulco zemřel, dále pravěkou zříceninu u Homsinu, v Kabu el Manavát, pak rozkošně položené mlýny u Favasin el Mulfar i u trosek Darábisy a uprostřed dolního toku Herdavilu perlu zřícenin v krajině té, okolními obyvateli velmi chválený Chirbet Kalát el Kurajn, bývalou komendu a tvrz křižáckou Montfort. Nebudu vás unavovati líčením přečetných zajímavých chirbetů, jakž Arabové trosky zámků nazývají. Z Vady el Kurajnu zabočil jsem pod hradem Submátským do Vady el Habis, jenž prorývá již vysokou hornatinu. Minuli jsme Mar-Sabu, židovské poutnické místo Mazar-el Jahud a krásné vsi el Bukéja i Bejt-Džin uprostřed hojných pramenův. Opustiv Bejt-Džin hledal jsem nejsnadnější přechod přes horské sedlo Kerem el Šakatajn spojující Džebel Džermak s Džebel Hajdarem; bylo již k večeru, když nalezl jsem Vady el Džarané, divokou rokli, v níž hluboko pod námi šuměl potok. Velkolepý byl pohled na hory vroubící údolí, nad které vėžil se nejvýše Rás el Zabúd a Šakyf el Ikaf. Ve stínu příkrých hor bylo již přítmí v úzkém údolí, jímž jeli jsme po schůdné cestě řadami lesních stromů, buků, lip a dubů, ovanuti chladivým větříkem, osvěžováni vůní pryskyřice a vítáni sborovým zpěvem ptactva, které lesní houštinou skrytého neobydleného údolí v rojích poletovalo. Namáhavou prací za parného dne zmořena koupala se moje téměř duše v půvabech rozkošného údolí. Větřík a zpěv ptactva mne ukolébaly ve snění, a neunavná fantasie nedala mi ani závojem svých mihavých, poutavých obrazů prohlednouti a rozeznati stín údolí od stmívání. Jak na jihu bývá, nastal pojednou večer a tma; procitnuv ze své dumy otázal jsem se našeho průvodce z Bukájy, kde jsme a kam se třeba obrátiti. Nemohl mi dáti určité odpovědi a poručil jsem tudíž, abychom jeli v před. Kavas Galib Kurbagy, jedoucí v čele malé karavany, zastavil pojednou a pozoroval jsem, že položil si připravenou pušku přes sedlo. Přiklusav k němu tázal jsem se na příčinu jeho zaražení. Ukázal mi rukou před sebe. Dívaje se naznačeným směrem spatřil jsem dosti vysoko nad námi ve vzdálenosti asi šesti neb osmi set kroků nedaleko od sebe dva nízké mohutné zděné čtverce, odrážející se v polosvitu večerního nebe ostře od tmavé zeleni kleče, jíž jest Džebel Džermak porostlý. Ze čtverce níže položeného vycházel obrácený kužel rudého světla a linul se bělavý dým jako z malého krateru. Bukájský vůdce přišedší za námi poznal, kde jsme. Ocitili jsme se na západním svahu vrcholu Džebel Džermaku a oba čtverce byly prý Burdž el Rúm, zbytky římských věží; v hořejší prý měli okolní Druzové svoji svatyni chalvu, v níž jejich santoni prý se modlívají. Proto zde není bezpečno, tvrdil vůdce, pravověrný moslim, a mluvě s ošklivostí o zbožňování středověkého kalifa Hakimbiemrillah mezi Druzy, radil, abychom se zříceninám vyhnuli. Neuposlechl jsem; bylť mi poznání podivné svatyně a podivného nárůdku Druzů velice vítáno; nebezpečí pak nevážil jsem valně maje důvěru v oblibenost Galiba Kurbagyho mezi darebáky, s nimiž se všemi byl za dobře, nechť nám přeběhli přes cestu kdykoli a kdekoli v pašaliku akkonském.

(Pokračování.)

Sokové.

Napsal *Ed. Sylvin.*

(Dokončení.)

III.

Zvenáhla stával se Jeronym mírnějším, tak že si nemohl Karel více stěžovati. S celou duší stopoval revoluční hnutí. Čítal noviny, chodil do klubů, byl také něčím ve svém oddělení a často pro politiku zapomínal i na lásku. Jeho prudkost nalezla nyní volné pole, a na to vrhl se s divokou vášní. Přesvědčen ohnivou lekturou skládal v revoluci největší naděje a sníval již záhy o tom, co za hrůzovlády skutečně se dostavilo. Marat byl jeho idealem. Mluvil o něm neustále. Julie nechápala jeho řeči; všecko bylo jí novinkou. Byla by musila sestoupiti z těch jasných sfér theorie a broditi se blátem skutečnosti. Obyčejně mu nerozuměla, ale Jeronym nevykládal ničeho. Jenom několika slovy naznačil, z čeho se viní dvůr, a pak již zase svolával celé peklo na hlavu kněžstva a šlechty.

Když Jeronym odešel, tu Karel a Julie naříkali spolu na ty zlé časy a měli více chuti každého litovati nežli mu klnouti. Soucit hlásil se v jejich srdci ke svému právu. Jejich hovory zněly často dosti podivně; od události denních přecházely rychle do budoucnosti a dělali si svoje plány často až pošetilé, ale co na tom: na této nekonečné dráze mohla se jejich srdce hlásiti k sobě beze všeho strachu, a když nemohli mluviti o své lásce, bývala láska k lidstvu oblíbeným předmětem jejich ho-

voru. Tak strávili kolik večerů; bývali smutni a přece šťastni, jejich láska byla čistá, ale plná resignace. Jeronym je často zastihl pohromadě, když se vracel z klubu: díval se na ně okem zamyšleným. Jednou mluvili o heroismu: Jeronym skočil jim do řeči a mezi jiným pravil se svou obvyklou drsností:

„Síla mravní je tam, kde je síla fysická. Což pak jest jedna bez druhé? Přece nemůže míti člověk dvojí podobu.“ Pak najednou prosil Julii, aby ji směl políbiti. Julie nastavila mu čelo a Jeronym líbal dlouho a vida, jak umí býti Karel klidným, uznal potají, že síla mravní a fysická nemusí býti vždycky pohromadě.

IV.

Roku 92. stal se Jeronym opět divočejším, jenom že svému bratranci nyní již tak neubližoval jako činil jindy. Julie a Karel byli den ode dne smutnějšími, neboť osudná pro ně chvíle se blížila. Jeronym o tom více nemluvil a oni nemohli si vysvětliti jeho mlčení. Jejich poměr byl neustále stejný: chovali se k sobě jako bratr k sestře. Byli neustále pohromadě, sdíleli spolu každou myšlénku; právě ona volnost, jaké jim Jeronym dopřával, vychovala jejich lásku.

Jeronym nebýval doma celé večery a někdy odcházel také mezi dnem. Karel věděl, že je v nějakých tajných spolcích. Neznámí lidé přicházeli ho navštěvovat a nosili mu různé zprávy. Celá čtvrt měla ho u veliké vážnosti; chválili ho, že si dovolí mluviti ostře proti dvoru, a vypravovali, že je ve spojení se znamenitými revolucionáři té doby. Politika zatemňovala u něho lásku. Jeho nepatrná žárlivost nemohla míti místa vedle veliké nevole, jakou chování se královo v něm budilo. Účel jeho života byl nyní jiný nežli býval. Jestliže miloval, choval tuto lásku svoji ukrytou v koutku svého srdce, jako odměnu za své budoucí vítězství; ale proč pak vrtěl hlavou, když zastihl Karla a Julii, jak spolu vzdychají, a dívají se na sebe, jak to umějí jenom milující?

Dílna ozývala se po celý den bouřlivým hovorem. Nadávali šlechtě a kněžím a tyto řeči provázeny bušením kladiv, řinčením železa a praskotem výhně měly do sebe cosi divokého. Julie chodila jako anděl míru a slitování mezi touto vřavou; někdy bývala smutnou, neboť zuřivost, trvá-li déle, stává se buď hroznou, nebo směšnou.

Jednou večer nevyšel Jeronym jako obyčejně.

„Nuže,“ pravil najednou, „kdypak tedy?“

Julie zbledla a Karel sebou ani nepohnul.

„Co tím myslíte?“ tázala se Julie.

Jeronym se podivně usmál.

„Míním totiž, kdy budeme míti svatbu?“ odpověděl. „Nemluvil jsem o tom již hezky dlouho, takže vy ani na to více nemyslíte. Rok 92. je zde a Julii je dvacet let.“

Julie sklopila hlavu.

„Kdy budete chtíti, Jeronyme,“ odvětila; to bylo vše.

„Hleďme! Ty se na mne ještě hněváš?“ zvolal najednou Jeronym.

„Proč pak?“

„Ty mi více netykáš. Co se svatby týče, o té si promluvíme někdy v září. Je dost času. Teď ale,“ změnil pojednou svůj ton, „teď nám hrozí nebezpečí; pan Veto nás zradil.“

Naši mladí lidé si zhluboka oddychli. Na to mluvilo se o válce. Karel se rozehřál. Jeronym poslouchal mlčky jeho důvody a byl velice překvapen. Najednou nabyl docela jiných názorů o revoluci; jeho bratranec probudil v něm náhle jakousi dětinnou lásku k té staré zemi francouzské, které nyní hrozilo cizí vojsko. Když pak Karel si stěžoval se slzami v očích, že nemůže pro svůj neduh nastaviti život za tu drahou vlast, tiskl mu Jeronym ruku.

„Ano, ta naše vlast!“ pravil s povzdechem a odcházel do klubu.

V.

Při těch velikých událostech, které následovaly dne 20. června a 10. srpna, neměl Jeronym ani kdy mysliti na svou lásku. Dne 30. června setřásl prach se svých šatů v královském paláci před bývalým pánem svým; 10. srpna pak spečetil krví svou široké schodiště, kde Švýcaři marně zadržovali valící se davy. Celá jeho bytost byla u jediném víru; zdálo se někdy, jakoby šílil, a když mluvil o některých věcech, nebyl to lidský hlas, ale řvaní. Svrhli krále s trůnu a potrestali pány z královského zámku; ale Vendée stála proti nim, Lyon hučel, celý jih se bouřil a na severu dvě armády, rakouská a pruská, postupovaly zvolna proti francouzským vojákům, kteří ztráceli všecku chuť vidouce, že jejich generálové jsou hotovi každou chvíli je zraditi. Když si na to Jeronym vzpomněl, přebíhal po dílně jako lev, podlaha třásla se mu pod nohama; každou chvíli chopil nějaké kladivo a tisíceré kletby plynuly mu ze rtů.

„Kdo nám pomůže?“ obrátil se najednou ke Karlovi ze svého zamyšlení.

Karel nevěděl; Julie s naivní duší svojí doufala, že Francie zvítězí, poněvadž je v právu. Mimo to, ten, jehož milovala, soudil zrovna tak a všecky jejich myšlenky, všecko přesvědčení prýštilo z jediného pramene, který až na dně srdce svého skrývali, totiž z jejich lásky.

Jednou zahřměla pojednou děla, rozhoupaly se veliké zvony, na rozích ulic stavěli lešení a přijímali zde dobrovolníky; Danton, ministr spravedlnosti, právě ohlásil, že vlasť je v nebezpečí.

Toho dne rozhodl Jeronym, že se nebude pracovati, a propustil všecky dělníky. Karel a Julie se oblékali, jak poručil Jeronym, a chystali se vyjíti. Když se ho ptali, co se děje, byl hrozně vážným; ale podle toho, jak se na ně chvílemi díval, mohli uhodnouti, že ještě jiné myšlénky jím zmítají. Vyšli z domu.

VI.

Ulice vyhlížely velmi podivně; davy se v tom palčivém slunci jenom hemžily; hovořily spolu vážně a zticha; každou chvíli rozlehl se ten kovový zvuk jakoby je pamatovati chtěl, jak přísné doby nastávají. Málo kdo se usmál, věc ve Francii neobyčejná; jeden řekl druhému několik rychlých slov a na to stiskli si energicky ruce. Na každé tváři bylo možno čísti mužnou odhodlanost i na bledých tvářích žen, jichž srdce, věc dosti vzácná, bilo tehdáž nadšeně pro dobro vlasti.

Každý myslil na to, co mělo přijíti; myšlénka na nesčíslná nebezpečí, jaká hrozila ubohé vlasti, vnucovala se každou chvíli. A jako magnetický proud uchvátilo stejné nadšení celé zástupy; ony věděly, že nebezpečí hrozí jejich životu, jejich právům, jejich svobodě, jejich statkům, jejich dětem. Jak vstoupili cizinci na půdu Francie, zachvěla se země od severu na jih. Každý to cítil. Matka vlasť udeřena byla v tvář, a ti odrodilí Francouzi, kteří povolali cizince, chystali proti sobě samým netušenou bouři, jež hrozila vypuknouti každou chvíli.

Tak aspoň ozývaly se hrozivé hlasy, a nadšené zpěvy ozbrojeného lidu, které táhly městem, zvěstovaly totéž. Vlasť v nebezpečí! Jaké to slovo! Každý nerv chvěl se v těle, vždyť chvějí se dosud, když si jenom vzpomeneme na ty slavné a svaté dny. Drama domácí ztrácelo před velikým dramatem národním všechen význam. Každý zapomněl na své utrpení a na své zápasy i na své radosti; všichni věděli, že musí především hájiti ono jeviště, na němž se odehrávaly jejich vlastní vášně. Všecky duše splynuly v duši jedinou; všecka mravní bída jakoby rázem zmizela. Bylo to jako zázrak a přece pravda. Občané z Lillu a z Marseillu zvali se bratry; nebylo to pouhou frásí, ale každý to hluboce cítil. Tito lidé, jichž rodiště bylo od sebe dvě stě mil, cítili se bratry tělem i duší. Hrozné nadšení roznítilo všecka srdce: ti, kteří měli nejvíce odvahy, mlčeli, ale vyhlíželi přísně jako soudcové; bylo viděti, že jsou připraveni ke všemu. Každý obětoval, co měl: jeden své zlato, druhý svou čest, jiný svůj život, jiný svoje děti. Jakýsi nezvyklý dech vanul ulicemi velikého města. Toho dne Paříž byl Francií a kdyby právo zastupovati celou zemi nebylo starší nežli od tohoto dne, mělo by stejný význam.

O jaké to byly doby! Jaká zázračná bouře! Lidé se zastavují, dívají se kolem sebe, nedýchají, diví se, jásají a pláčí. Tak bylo asi v Athénách před bitvou u Salaminy! Kolik pak národů má podobné stránky ve své historii a který Francouz byl by tak bídným, aby se nezaradoval při pouhých vzpomínkách?

VII.

Na náměstí revolučním vystavěli několik lešení a ta byla dobrovolníky pořád obléhána. Rovněž Pole Elysejská se davy jenom hemžila.

Jeronym kráčel tudy zamyšlen; Julie vedla se s ním. Karel šel za nimi; byl smutný, neboť se velice styděl, že nemůže se účastniti veřejného nadšení; styděl se tím více, neboť ta, kterou zbožňoval, dívala se na něho.

Jeronym zavedl je trochu stranou a posadil je na trávu vedle příkopu. Stál před nimi a díval se mlčky na ně. Oba, Julie i Karel, byli zamyšleni. Najednou ujal se Jeronym slova. Jeho ton byl drsný, trpký, skoro divoký.

„Víte-li pak, že není na světě žádné spravedlnosti? Ne, ani národové nejsou spravedliví k sobě, ani lidé k těm, kdo je milují.“

Julie a Karel dívali se na něho celí zaraženi.

„Zde vidíte muže,“ pokračoval dále a zabušil si při tom na prsa, „silného, poctivého, moudrého a milujícího. Jsou jenom dvě bytosti, které miluje, svůj národ a svoji nevěstu; těm obětoval by všecko, svoje jmění, kdyby je měl, i svůj život. To ví každý. Vlast odměňuje se mu za to veřejnou vážností; dobře — ale nevěsta? Proč pak se rdíš, Julie? Mlč, vím, co chceš říci. Ty jsi se nikdy neprohřešila proti své povinnosti a jsi hotova splniti svoje sliby. Vím to dobře a nevyčítám ti ničeho. Ale hleď, člověk potřebuje vlídné slovo, a toho se nedočká; rád by nějaké znamení lásky a musí o ně prositi; a pak, jak je to vše chladné! Samá poslušnost, úcta, vážnost, to je vše. Ty nevíš, jaká propast zeje v prsou toho, kdo miluje!“

Julie a Karel sklopili hlavu nevědouce, co by mu na to řekli. Jeronym pak pokračoval:

„A to vše proto, poněvadž vedle toho, koho bys měla milovati, stojí ten, jehož opravdu miluješ. Je to člověk bledý a plachý, který nežádá ničeho a všecko má, který vzdychá, když druhý něco mu řekne, který blouzní, když druhý jedná, který tiše trpí, když druhý zuří. Řekni sama, je příroda spravedlivá? Tomu, kdo pracuje, kdo přemáhá obtíže, tomu patří vše, ale tak … Ach, Julie, ty mne nemiluješ!“

„Jeronyme!“ … chtěla říci ustrašená dívka.

„Mlč! Pojďme dále!“ pravil Jeronym.

Šli tedy dále všichni hrozně dojati. Jeronym vedl je na náměstí revoluční.

„To musí přestati,“ pravil najednou Jeronym.

„Já zítra odejdu,“ odvětil Karel.

Jeronym dělal, jakoby ho neslyšel.

„Ano, to musí přestati,“ mluvil dále. „Trvalo to beztoho dosti dlouho. Trpíme tím všichni. Neřekl jsem nic celá tři léta. Ale viděl jsem vše; viděl jsem a trpěl, ano trpěl jsem tolik co vy. Mlčeli jsme všichni, neboť měli jsme v srdci touž ránu. To musí přestati, ano musí. Bylo to hrozné, nežli jsem se rozhodl, ale stalo se. Karle, není k tomu času, abych ti dělal výčitky a pak byly by nespravedlivé. Nemůžeš za to, že jsi byl proti mně. A pak, tys mi zůstal bratrem, ačkoli jsem ti křivdil. Ale teď musí to přestati, tak nebo tak. My tři nemůžeme žíti pohromadě.

Stáli právě u paty lešení. Dobrovolníci chodili nahoru a dolů, lidé se objímali a zpívali Marseillaisu.

Karel byl bledý; Julie tiskla mu ruku.

„Vzmuž se!“ šeptala mu do ucha. „Učiň svou povinnost.“ Karel promluvil:

„Máš pravdu, musí to přestati; měl jsem odejíti již dávno. Ale zvyk — a pak jsem mlád, jsem sláb a doufal jsem, že mohu zůstati u vás, že časem to přejde a že z lásky stane se přátelství. Byly to pošetilé sny. Odpusť mi, Jeronyme, zítra odejdu.“

„Počkejte na mne,“ pravil na to Jeronym.

Viděli, jak si klestí davem cestu, což mu ovšem nebylo prací těžkého.

Vystoupil na lešení a zatím, co oba mladí lidé celí udivení pozorovali každý jeho pohyb, dal se zapsati mezi dobrovolníky, připjal si kokardu na klobouk, zvolal hromovým hlasem: „Sláva národu!“ a za nesmírného jásotu sestupoval s lešení.

„Cos to učinil?“ zvolala Julie. „Jero …“

„Mlč!“ pravil klidně Jeronym. „Přísahal jsem tvému otci, že tě učiním šťastnou. Plním, co jsem slíbil. Vy

oba máte poctivé srdce a já vás mám rád. Vy se vezmete, já tomu chci, já, váš pán. Já půjdu bojovat. Vlasť, stará matka, potřebuje každé silné rámě: mne volá povinnost. Polibte mne. Moje oběť není tak veliká. Podívejte se na tuto stařenu, která vede svého syna; ta dělá stokrát více nežli já. A pak, což si myslíte, že ta děla mi dají pokoje? Jsou jako ohlas střelby Prušáků. Chvíle taková, jako tato, udělá každého hrdinou; kdo je zdráv, jde do boje a ti slabí musí ho doma nahraditi.

VIII.

Každá oběť, ať prostá či vznešená, působí jako divadelní effekt. Julie a Karel cítili se tak malí vedle Jeronyma. Tento člověk, k němuž až dosud poutala je pouze povinnost, zdál se jim nyní bohem.

Žádal, aby se vzali hned. Nechtěl odejíti, dokud nebudou svoji. Konečně odešel a jejich žehnání ho provázelo.

Čekali dlouho, ale marně; zmizel v té veliké bouři, a nikdo nevěděl, ani kde, ani jak. *B. Frida.*

FEUILLETON.

Soustrast.

Tragický herec, unešen
když básníkovým vzletným slovem
na prkna směle vyjde ven
v Hamleta plášti pozlátkovém:
lid, prázdné zdání maje rád,
dá líčeným se strhnout bolem,
i hotov hned se rozplakat
a na lež potlesk zazní kolem.
Leč, jestli člověk bídou nah'
zápraží naše slzou rosí
a našich nohou líbá prach
a o útulek, skývu prosí:
Nám, hluchým k cizí bědě běd,
ta nouze k srdci nepronikā
i díváme se na něj hned,
jak na lháře a ničemníka.
A jeho slova pravdivá
a žal v tom oku nepokrytém
nám slzu z oka nezrývá
a srdce nepohne nám citem.
Ó lidský rode, jak jsi nah'!
ač vylhaným se citem cloníš,
ku hlasu bídy hluch' až strach
a před kejklířem slzy roníš.

S. Th. Duror.

O nově otevřeném národním divadle dochází nás z obecenstva následující list: — „Já sám a pokud vím také několik mi známých pravidelných navštěvovatelů českého divadla, zaslali jsme do redakcí denních pražských listů dopisy, v nichž dali jsme výraz různým pocitům a náhledům, které v nás prozatímné otevření národního divadla vzbudilo. Avšak redakce denních listů těchto stesků, a stesky to jsou, neuveřejňují, z obavy prý, aby nevzala pohromu věc národní, tolikerými obětmi ve skutek uvedená. Nevím, zdali to jest ta pravá cesta udržovati veřejnost u vědomí všeho, co se děje, a zdali neprojevování všeho, co se nám na divadle a nynější jeho správě nelíbí, poslouží věci naší více, než když způsobem prostým vší trpkosti upozorníme na vady stávající, z nichž mnohá dá se odčiniti, a tak zajisté upozornění na ni bude našemu divadlu jenom na prospěch. Nechci nad divadelní správou a nad architektonickým uměním páně Zítkovým svolávati hrdelní soud, avšak tou několikadenní zkouškou, kterou národní divadlo právě podstoupilo, objevily se mnohé věci, na které upozorniti pokládám za svou vlasteneckou povinnost, ať vykládá se mi pak už můj dobrý úmysl jakkoli. Především musím se dotknouti budovy samé. Kdo přítomen byl prvnímu představení v parteru nebo na gallerii, kde náhodou nedostal se do první řady, přisvědčí mi, že podstoupil muka pekelná. Člověk jde přece do divadla, aby se pobavil, aby něco viděl i aby tu chvíli času strávil pokud možná pohodlně; ale člověk nechodí do divadla proto, aby 1. napolo se upekl na zádech tisknoucích se naň stejně nešťastných bližních. 2. Aby měl nad sebou jako poklici stropy a přístropky, na kteréž pouhé pohlednutí budí v člověku pocit dušení. 3. Aby viděl z jeviště malý kroužek, v němž jenom tu a tam objeví se herec, jako v hledišti mikroskopu zabloudivší muška. 4. Aby byl stále upomínán na to zdrcující vědomí, že jest jedním z miserae contribuentis plebis. A tím člověk v parteru a na galeriích skutečně jest. Přišel jsem ovšem také do lóže, do fauteuilu v přízemí a na balkon, a musím uznati, že nalezl jsem tu míst naskrze pohodlných, avšak ani balkony, ani lože nejsou tak postaveny, aby vidělo se odevšad. To je přece věcí několika geometrických čar, aby s neklamnou jistotou upravila se místa tak, aby z nich viděti bylo. Kde se pak vědělo, že viděti není, jest to ta největší nesvědomitost tato místa prodávat a odkazovat obecenstvo na protekci kasíra, kde aby si člověk dobrého místa vybojovával. Když kdo peníze vezme, má za ně něco dáti a nemůže-li, nemá jich bráti. Jsou v divadle i mnohé postranní lože, z jejichž nejmělčejšího pozadí není viděti ničeho. Gallerii opouštěl jsem s vědomím, že co živ budu do těchto míst se neodvážím. Ona jsou ovšem pro lid, který si těch dvacet krejcarů utrhne od úst, chtěje na chvilku aspoň zapomenouti trampot života. Tam jich nezapomene, ovšem ale bude si přáti, aby byl svých peněz nevyhodil. Já slyšel jednoho z nich: „Tam prý na stropě napsáno heslo „Národ sobě“ — já pravím, to je ta největší lež, kterou kdy písmeny snesly!“ — Tak odcházeli ti lidé z divadla. Nezbývá ničeho, než gallerie přestavět, ať už to stojí oběť jakoukoli, neboť zůstanou-li tak, jak jsou, povstane z toho divadlu ztráta stonásobná a vlekoucí se dále po všechna léta. Především jiným pak bude divadlo naše nepřístupno lidu. Vždyť jest přece ta mravní stránka návštěvy divadelní tak nekonečně důležitá. My chceme míti ústav vzdělávací, v národním vědomí utvrzující a divadlo musí zasáhnouti tam, kde zušlechťování jest nejvíce zapotřebí, protože jest pokrmem duše utýrané lopotou a přece prahnoucí po něčem lepším, protože obrazy v něm viděné mysl lidu nejtrvaleji rozohňují a nejhlubších tam zanechávají stop. I s hlediště lidskosti i naší ohrožené národnosti bylo by zamezování přístupu do divadla tímto způsobem tím nejhrubším a nejnesvědomitějším ze všech provinění. V té věci musí se státi náprava — Druhá věc, kterou mám na srdci, týká se divadelní správy, respektive intendanta dra. Škardy, pp. E. Skramlika, co předsedy, a výborů dra. Nittingra, Schicka, Pinkase, dra. Růžičky, dra. Durdíka atd. a ředitele p. Mayra. Již napřed musím říci, že nesdílím to stanovisko, s kterého vše, co tito pánové u divadla podniknou, se zdá černým, že nejsem z těch, kteří by je v jejich dobrých úmyslech podezřívali a z pouhého trucu neb vášně podrývali vše, co dle svého vědomí a svědomí pro divadlo podniknou. Naopak, považuju každý krok v tomto ohledu za svévolnost tím odsouzení hodnější, čím těžší jest úkol, v který se tito pánové uvázali. Avšak nejsem také z těch, kteří vše, co tito pánové podnikají, nebo opomíjejí, ochotně berou v ochranu aneb myslí, že jinak býti nemůže. Někteří z těchto pánů jsou svými občanskými povinnostmi zaujati tak, že jest u nich svědomitá péče o divadelní správu fysickou nemožností. Mají ovšem svého ředitele, avšak tento ředitel jest plně zaujat peněžní stránkou divadla, a tu opomíjí se často věci, které, ač na pohled nepatrné, přece zasáhnouti mohou do divadelního ústrojí velmi neblaze, ano zhoubně. Dotknu se jenom jediné. V novém divadle dáváno dvanáct her, i ani jediné z nich pro abonnenty. Jsem také jedním z těchto. Do českého divadla chodím téměř od samého otevření divadla prozatímního. Nepokládám si to za zásluhu, nepřičházím s tím, že jsem divadlo podporoval, byloť to mou povinností a nežádám žádné vděčnosti; avšak i s obchodnického stanoviska jest již prospěchem diktovaný zákon, dáti

tomu, s kým po dlouhá léta obchod vedu, přednost před kupcem nestálým a to zvláště, když mne to ničeho nestojí. Dáti jednu nebo dvě hry v předplacení, býval by od ředitelstva skutek oběti — avšak my jsme žádali jenom skutku zdvořilosti. Což by to bylo ředitelství stálo, aby bylo dalo jako vždy jindy abonentům první právo na zakoupení lístků? To byla povinnost ředitelstva, jejíž zanedbání myslím krutě se pocítí při obnovení abonnementu nejbliže příštím. Já a mnozí jiní budem abonnovati zase, jako posud, avšak ředitelstvo musí počítati také s lidmi méně chladné krve, a těch je více. Ředitelstvo abonnenty citelně urazilo. Jiná věc týká se již dnes repertoiru a výpravy. Divadlo otevřeno prozatímně na dvanáct slavnostních her. Musili tam již býti Hugenoti, jediné aby ta neb ona zpěvačka mohla vystoupiti? Já vážím si všech dobrých hereckých sil, avšak naše domácí umění je přednější. Tak jediné mohlo se státi, že již v desátém představení v novém národním divadle ozval se — sykot! Tak brzo to věru nemusilo býti. Co do výpravy, nutno uznati péči o nové dekorace a kostymy, avšak nádhera není vkusem a stává se urážlivou a směšnou, když nemá kdo ani tolik citu pro umění, aby dovedl rozeznati, na jaké místo se co hodí. Tak měli jsme to potěšení viděti v Smetanově Libuši několik Kumánů a mohamedánských pašů, ale žádného českého vladyku, viděli jsme trůny s egyptskými sfingami a scházelo jenom ještě, aby místo těch koží medvědích byli přišli dobří obyvatelé teutonských lesů s tuřími hlavami. Výprava tato prozrazuje tolik nevědomosti, že bychom ji, ač jsme již tak mnohému zvykli, ani v ředitelstvu, ani ve správě netušili. — Nuže, to jsou tak ty první dojmy, s kterými jsem vyšel z posledního představení v národním divadle. Opakuji, že nevedla mne při tom, co jsem napsal, zlá vůle. Kde psal jsem ostře, vyžadovala toho věc, která křiklavě volá za nápravu. Chci dociliti jen dobra. Na podzim otevře se divadlo na trvalo. Ať neskládají se ruce v klín, jako dělo se před otevřením nynějším Ať ucbystá se repertoire, ať získají se síly, a především, ať do samého výboru připustí se ještě několik sil, které všestranně divadlu rozumějí a mají také času vlohy své mu věnovati. Jiné, ve výboru neplodné, nebo jen svůj privatní sport provozující síly ať se vyloučí! Lid nestavěl divadlo pro soukromý sport! Bez oprav to nepůjde, byť si nynější správa stokráte zacpávala uši k ohlasům, zvedajícím se k ní z veřejnosti. Neboť tím jsem jist, že půjde-li to tak dále, propukne v zimě nespokojenost v obecenstvu i žurnalistice tak prudce, že nedá se více ukrotit. A končím tím, co vy jste napsali již v „Lumíru“: Veřejnost má právo, žádati od nynějších správců divadla účty ze řízení toho, co postavil si lid. *M. B. Ž.*

— Čtyři větry ducha nazývá se nová kniha — lépe řečeno čtyři nové knihy — básní V. Huga. Kdyby každá z knih těch vydána byla o sobě, byla by poesie obohacena o čtyři vzácné sbírky básnické; spojené však myšlénkou jedinou tvoří tyto čtyři knihy dílo velkolepé a vskutku monumentalní. Nelze dobře povídati obsah, spokojíme se s naznačením této základní myšlénky, která tak přirozeně a přec uměle pojí čtyři různé živly v jednotný celek. Jako vesmírem dují z různých čtyř končin různé větry, má i duše lidská v sobě čtyři hlavní struny, dýchá čtverým dechem, má čtyři obličeje. Jest životem (kniha dramatická), jest láskou (kniha lyrická), jest jásotem (kniha epická) a jest hněvem (kniha satirická). Básník praví v prologu, že ideal rozpíná se, jak ohromný kříž ku čtyřem úhlům světa, básník jest současně pastýřem (drama), soudcem (satira), prorokem (lyrika) i apoštolem (epos); vesmíru stojí k službám všecky vichry, duši lidské pak všecky struny. Tato poetika básníkova ovšem málo bude se líbiti běžným pojmům a běžné klassifikaci druhů básnických, o to se ale Hugo málo stará, a přesvědčen o významu svém, buduje dále vesmír poesie své, v němž tyto čtyři vichry dují silou úchvatnou a vzájemně se doplňující. Antická poesie, praví dále v úvodu, má čtyři čela: Orphea (lyriku), Homera (epos), Eschyla (drama), Juvenala (satiru). Hugo spojil struny těchto čtyř básníků v ukázal tím ku poslední, dávno připravované knize veršů svých „Celá lyra“. A vskutku lyra Hugova zvučí vším, co hodno lidského citu, hněvu, vůle i života, zní minulostí a přítomností a objímá budoucnost. Kniha satirická, nadepsaná „Věk“, bičuje stvůry XIX. věku dynastické i hierarchické neúprosnou metlou, satira Hugova, známá ze „Chatiments“, nelechtá, nýbrž vypaluje zrovna ohnivé znamení Kainovo, které nesmyjí věky. Kniha dramatická, nadepsaná „Žena“, obsahuje dvě dramata vzájemně se doplňující. Obě tyto básně ukazují, jak duchaplně, jemně a při tom pravdivě pochopil básník ženu v její touze po lásce, v její hloubce, která zastřená jest jednak naivností, jednak vrozenou koketerií. Kniha lyrická, nadepsaná „Osud“, zahrnuje velký kruh básní, datujících z exilu, plných hloubky a klidné, přemítavé melancholie, duch, který v „Contemplacích“ bouřil, konejší se v této knize a dívá se na svět s nesmírným povznešením. Kniha epická, s názvem „Revoluce“, korunuje celek. Báseň ta jest věru to nejkrásnější, co vyšlo z péra Hugova. Sochy Jindřicha IV., Ludvíka XIII. a Ludvíka XIV. sestoupily v noci (v roku revoluce) s podstavců svých a šly se podívat, kde stojí socha vnuka jejich, Ludvíka XV. Cestou nábřežím Louvru pronásledují je šklebné výkřiky karyatid Germaina Pilona, zosobněný to lid trpící a potlačený. Charakteristika těchto vládců z úst buřonských těchto masek je hrozná a zdrcující. Sochy přijdou, kam dojíti chtěly, ale místo sochy Ludvíka XV. stojí před nimi guilotina, místo apotheosy krále uvítá je krvavá, právě sťatá hlava Ludvíka XVI. Na otázku jich, kdo vystavěl toto popraviště, odpovídá hlava — Vy, moji otcové! *J. V.*

— Z pozůstalosti essayisty francouzského Paula Alberta vydal jeho syn silný svazek studií a básní pod názvem: „Básníci a básně“. Paul Albert připravoval se, můžeme říci celý život, o sepsání velkého díla dějin literatury francouzské v XIX. století. Ve svých přednáškách veřejných i školních probíral jednotlivé partie této obsáhlé látky se stejnou láskou a znalostí jako ve svých četných pojednáních a časových úvahách. Material vzrostl mu pod rukou v rozměry veliké a kniha jeho byla by objemem svým zabrala pět silných dílů. Výpisky se hromadily, jednotlivé stati byly vypracovány i s podrobnostmi, bylo třeba jen ještě ruky umělce, která by sestavila organický celek ze svých více než třicetiletých studií. Bohužel na prahu práce té stihla autora smrt. Dědicové vydávají nyní části obsáhlého díla, ovšem nesouvislé, některé v podobě monografií neb essayí biografických, vždy ale poutavé a vysoce zajímavé. Z látky, kterou zesnulý spisovatel snesl, dají se upraviti aspoň tři svazky samostatných, byť ne ve všem úplných statí. Jeden s titulem „Básníci a básně“ vyšel v těchto dnech a obsahuje pěkné studie o básnících a náboženství v Řecku, o Chenièrovi, Vignym, Hugovi, Mussetovi a menších básnících XVIII. stol. Albert má v pojímání látky a doby, o kterých píše, tu zvláštnost, že hledí vždy spisovatele nebo básníka přivésti v těsné spojení se společností, v které žije a s politickým stanoviskem doby, čímž otvírá někdy nové a zajímavé perspektivy a modifikuje podstatně posud platící a ustálený soud o literárních zjevech, jimiž se zabývá. Druhou část knihy tvoří Albertovy básně, které z rukopisů jeho vybrala a seřadila obratná a jemná ruka Sully Prudhomma. Básně ukazují více myslitele než pravého básníka, dělají dojem listů z denníků, k čemuž valně ovšem přispívá jich fragmentární forma. Doplňují přece obraz zesnulého učence a jiného úkolu snad ani míti neměly.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Zajetí krále Václava. Historická povídka z r. 1394. Napsal Fr. Ad. Šubert. Ve dvou dílech. V Praze, nákladem knihtiskárny V. B. Čecha 1881.

Z oboru jazykozpytu. Sepsal Čeněk Šercl. Díl I. V Praze, nákladem Jana Otty 1881.

Upomínka na slavnostní otevření národního divadla. Sepsal Adolf Srb. Nákladem Jana Otty v Praze, 1881.

Beseda mládeže. Sv. 178., 179. a 180. s povídkami: Braniboři v Čechách od K. V. Trčka. — Šťastný Karel. Vzdělal B. Böhm. — Blahoslavice a Dobytí Brescie od Jana Tykače. Nákladem M. Knappa v Karlíně 1881.

Kdo z našich čtenářů si přeje, aby mu „Lumír“ i v nastávajícím novém čtvrtletí zasýlán byl, rač nám to laskavě oznámiti. *Redakce »Lumíra«.*

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 50 kr.
na půl léta . 3 » »
na celý rok . 6 » »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. července 1881. ČÍSLO 19.

Zrada v domě Han.

Čínská legenda. Napsal *Julius Zeyer*.

(Z druhého dílu »Bají Šošany«.)

Na všechny strany bez konce rozprostírala se žlutá poušť, žíznící v slunečném žáru, a ze spousty kupícího se písku vyčnívala mohyla, posázená pistaciemi a sosnami — zelený div. Ve stínu vedrem nyjících stromů odpočívala tlupa vyhnanců prchajících do úkrytu dalných hor. A jeden z těch mužů truchlých tváří a ještě truchlejších srdcí pravil: „Kdo spí asi zde pod osamělým rovem? Byl osud jeho trpký jako náš?“

Tu povstal muž ze středu smutných poutníků. Tvář jeho byla vážná a zádumčivá, ale kolem rtů bloudil mu snivý úsměv a kouzlo nevýslovné něhy sálalo mu z očí. Byl pěvcem, ale z těch, jimž píseň v prsou ztrnula, neb hluboký žal byl v duši jeho všechny struny spřetrhal. A muž ten odpověděl: „Chci vám pověditi, kdo zde spí, a mezi vypravováním pomine vedro dne a pak dáme se na další cestu. Slova moje budou jako vánek, který stromy táhne — vzniká, pomine a nezůstaví stopy za sebou; věru, než vzdech jeho domřel, zapomněls, že zadul. Ale přece okřál jsi jím na krátký okamžik. Chci býti jako chlad těchto stromů, odpočineš od vedra a smutku za šumu jejich listů a mých slov.“

„A sborem zvolali muži: „Povídej!“ a jeden z nich přidal: „Blaho nejvyšší jest býti vykupitelem, buď aspoň těšitelem na okamžik, ó básníku, těšitelem těch, pro něž vykoupení není!“

Básník vzdychl smutně jako vítr pouště, zadumal se nad tím slovem, pak ale přejel dlaní čelo a jal se vyprávět:

* * *

„Oči mandarina Kutaju bylo lze přirovnati k listům stromu hoai: černé jako ony, zavíraly se unavením za dne a otvíraly jak ony v noci, když Kutaju, uniknuv z města, po temnomodrých vlnách reky do svých zahrad jel. Čím více se mandarin blížil zahradám na svém pozlaceném člunku, jehož vesla, vyřezána ze sladce páchnoucího dřeva, dvojnásobně voněla, trouce se o hedbávné provazy, jimiž připevněna byla, tím více šířily se zraky jeho spokojeností a blýskaly se přímo radostí, když člun konečně z hlubokých vod hbitě jako ryba do úzkého průplavu vjel, jenž k samým schodům domu vedl. Průplav běžel ztemnělým sandalovým hájem jako stříbrný had, stromy tvořily nad ním temnozelenou klenbu a ze soumraku cenily tam na březích dřevěné pestře, malované nestvůry stříbrné a zlaté zuby z daleko otevřených tlam, do nichž jasmíny své opojivě vonící vločky a magnolie své sněhotřpytné kalichy ronily. Loďka přistála a Kutaju vystoupil. Byla nastala úplná noc. Nebe s hvězdami zdálo se mu indigovým drakem se zlatými šupinami, a plující luna činila naň dojem ohnivé perly, vylétnuvší z hlubokého jícnu nesmírného nebe-draka. Lehký vánek hrál spuštěnými záclonami otevřených oken domu, jako bílými oblaky a houpal volně dlouhým řetězem lampionů, táhnoucím se od větve k větvi nekonečnými stromořadími. Kutaju stál na prahu, ohledl se ještě jednou. Všude bylo ticho, vše bylo nehybné, jen stíny měsícem ozářených květin pohybovaly se pomalu semo tamo po lesklé dlažbě z bílého mramoru a připomínaly nyjící, kolíbavé chorovody vnadných tanečnic.

Kutaju chtěl vejíti — tu padl mu někdo k nohám. Uleknut couvl, ale hned na to padl sám na kolena a vznesl ruku do výše. Poznal před sebou posla císaře, meškajícího právě v táboře. Posel položil mu do natažené ruky rozkaz císařův, napsaný na žlutém hedbávu, a Kutaju přistoupiv k světlu lampionů a pokloniv se sedmkráte hluboce, otevřel hedbávný list a četl:

„Něhou chvějící se zpěvy ptáka yng táhnou jako smysly opojující aromata zahradami, kde nad azurným bleskotáním vod nahnuté vrby bledým zlatem svých mladých listů potřásají — vrátilo se jaro se svým nadšením! Oblaky vůně vystupují ze spoust broskvových a hruškových květů, bělejších než luna prostřed noci, nesou se větvemi až do nejvnitřnějších komnat paláců šťastných, a záplava oživujícího světla proniká hedbávnými clonami do vnitř zlacených kiosků a budí vesny polibkem mladé krasavice ze spánku k blahému lásky snu . . . Tak vniká radost do srdcí všech — jen srdce tvého pána truchlí v samotě a smutku. Jako ohromná zmije nesčíslných hlav leží přede mnou tábor Tatarů, oblak žlutého prachu vznáší se neustále nad ním jako dým vycházející z jícnu zkázyplné sopky, a každým pohybem osudné nestvůry padají dlouhé řady nejlepších mých bohatýrů. Nyní zaťala tatarská zmije své jedovaté žihadlo do srdce mého, srdce — věz, jsme poraženi a chán jest pánem našeho osudu. Na něm záleží, kdy chrámy naše a památníky

drahých předků povalí se v rum! Jeden jeho posuněk a černovlasý lid pokoří se v prach a bije čelem o zem! Jak nemám žalem hynouti? Ale dost horkých slz a bolestných výkřiků; slyš nyní, co ti velí pán tvůj, ó starý a věrný sluho domu Han. Pomníš mého děda a toho, co nazýval ‚sudbou motýlů‘? Co rok vycházel v mládí svém, v tu dobu, když zvuky hlasu ptáka yng opojení v srdci budily, v háj skořicových stromů. Miloval skořičník nad všechny rostliny, nazýval jej stromem královským, protože neroste ve společnosti druhých stromů a jen mezi bratry svými svou v zimě v létě stejně zelenou hlavu k nebi povznáší. Vystavěl si drnový trůn v tom háji pod pružnými, až k zemi visícími větvemi starce-skořičníka, v jehož koruně ptáci, leskli jako meteory si hnízda stavěli, a ráno když zora oblaky na východě růžemi a paprsky protkávala, tak že se podobaly atlasovým stěnám stanu královského draka, usedl na zelený svůj trůn, se zlatou číší v ruce, a dal vonné rose do ní skrápati, a pak nahnul čarný ten nápoj jara a mladosti, sám rty své ovlaživ, ke rtům oné z panen, kterou ‚motýlová sudba‘ co nejpůvabnější byla naznačila. Tak slavil sňatky své. Sám často povídals mi o tom a proto kážu ti, čiň za mne, co bych činil, kdybych nyní v paláci svém byl: otevři azurová vrata zlatých síní, v jejichž stínu poklady krásy a něhy nyjou, nespatřené dosud mými zraky; otevři vrata paláce a dej motýlům souditi. Pak vezmi dva listy jemně páchnoucího papíru a napiš na jeden jméno té, kterou ‚sudba motýlů‘ co královnu všech naznačí. Najde-li se v sadu nebeských vnad květ bez barvy a vůně, dívka, kterou motýli a vlastní oči tvoje zavrhnou co nehodnou pohledu lásky a plamenů vášně, napiš jméno té neblahé na druhý list. Nechť posel tvůj se rychle objeví v mém stanu. Tak káže tobě slunce syn, tvůj pán a císař Iuenti."

Kutaju dočetl a císařský list vypadl mu z ruky. Zamyslil se hluboce. Nevešel do domu, kde na něj ženy jeho čekaly. Viděl luzné jejich stíny za téměř průhlednými clonami blouditi, slyšel hudbu jejich smíchu, rozehřívající jindy vychladlé již jeho srdce, ale nevešel. Hledal samotu. Noha jeho bloudila úzkými odlehlejšími cestami zahrady, vroubenými kvetoucím hibiskem. Bral se k osamělému kiosku, vystavěnému u malého jezírka, pokrytého vždy na jaře stříbrnými květy lotosů. Kolem stála v polokruhu řada pivoněk vysokých jako stromy; ohromné jejich květy zdály se jako měděné misky ve světle luny, jež stříbrným proudem se do vnitř malé budovy dralo. Bylo tam tak jasno, že bylo lze na růžové půdě stěn obrazy nesmrtelných geniů rozeznati, jak se v bledomodrých oblacích na žlutých čápech do planoucích nebes vznášely; u otevřeného okna stál nízký stolek s vásou z průhledně jasného porculánu, z které se broskvová, květem pokrytá větev pnula. Kutaju klesl na zlatou tkaninou pokrytý polštář mezi oknem a stolkem, vzal broskvovou větev a odháněl jí čarovně svítící světlušky, míhající se mu jako jiskry kolem hlavy, a hroužil se v myšlénky. Temné jeho oči bloudily po bílých květech lotosů, houpajících se na čeřícím se jezeře, a úsměv hrál mu kolem rtů. „Věru," šeptal si, „věru pravdu hlásá přísloví, že dlouhou toliko jízdou sílu koně poznáš a dlouhá řada dnů teprve ti odkryje srdce člověka! Jak mýlil jsem se v tomto císaři! Měl jsem jej za vážného muže, pevného a bez vášně. A hle! Říš jeho klesá, moc jeho skrušena — a o čem sní a rozjímá Iuenti v hrozném tom okamžiku? O kráse žen a o sladkosti lásky! Pravda, pravda v starém přísloví: Ryby ulovíš v hloubi vod, ptáka dostihneš střelou ve výši závratné, ale skryté člověka myšlénky nedosáhneš. Nebesa lze změřiti, zemi obezřeš, jen srdce člověka znáti nelze ti!

Potřásal hlavou, zadumal se opět na dlouho a pak zašeptal s úsměvem schytralým: „Mladý můj císař myslí v době vážné na věci bez váhy. Slabochem tím bude žena vládnouti. Co neučiní žena z muže, kterého podrobí? Což nestalo se jednou v této říši, že královna dříve zasmáti se nechtěla, než muž její, na její přání, jezero vína vykopal, z kterého pro její zábavu tři sta hostů za hlaholu bubnů píti musilo jako brav? Nuž, bude-li osud říše v ruce ženy, nechť ať ona sama je v ruce mé. Buď císařovnou ta, kterou já na trůn posadím, a budu císařem pak sám!"

Tak rozjímal nevěrný mandarin, a když se prvními paprsky zory bílý oblak nad horou zardíval, vstal Kutaju a šel, aby přípravy strojil k vyplnění rozkazu svého pána a vlastních záměrů svých.

Palác, v jehož stěnách dlely dívky, z nichž Iuenti někdy ženu voliti měl, ležel jako hnízdo bílých holubic v zelené samotě na březích jasných vod, ve věnci pestrých zahrad. Vysoko a směle vznášely jeho věže své zlatem kryté, půvabně prohnuté střechy v čistý vzduch, nesčíslné jeho dvéře, jichž bohatě vyřezávané veřeje se drahokamy jiskřily, vedly na vůněmi prosáklé terrassy a galerie, a bílé mramorové schody pojily jeho pavlany s chladnými ručeji, jež spěchaly šumíce v korytech, jejichž dna byla mozaikou dlážděna, na jejichž březích vásy fantastických forem, plny sladkovonných kytic stály, v jejichž průhledných vlnách rybky jak metallické záblesky se míhaly.

Na jedné z těch galerií, která se „pavlanem opojných vůní" nazývala, stál nyní Kutaju a obzíral okolí domu a krajinu obdivujícím se okem. Zázračně krásné pivoně pěti vzácných druhů tvořily háj pod jeho nohami a nejbližší tepaly o stříbrné zábradlí pavlanu zvukem udušených polibků plnými, velikými svými růžemi. Bledě žlutě kvetla tu jedna, kterou nazývají „jantarovým domem", graciosně houpala tu ona, která se jmenuje „zeleným motýlem", svůj světle smaragdový květ na dlouhé lodyze, karmínovou nádherou plála ta, které říkají „bohatství vodních kdyň", a lákala včely k sobě, ona pak, jež známa pod jménem „modrého lva", zápasila u skvělosti s azurem a krápala rosou, kdežto ona, která v písni jménem „hlavou rudého lva" slyne, purpurové jiskry sypala, — všechny ale klaněly své pyšné hlavy před tou, která, královnou všech, „vzdušnou zlatou nymfou" zvaná, slávou města Lo-Yang jest a zlato své slunci a vůni luně a snivé své kouzlo hvězdám děkuje.

Duhový tento les pivoní skláněl se volně k porfyrové obrubě hlubokého jezera, v jehož vodách čtyry ostrovy, pestré jako vyšívané závoje, spočívaly. Nachové květy pokrývaly první výspu, druhou bledě oranžové, třetí třpytila se průhlednou bělí a od všeho toho lesku odpočívalo oko s radostí na tmavé zeleni posledního ostrova.

Velcí žlutí ptáci kroužili nad vodou a hejno labutí plavalo klidně kolem ohromné stvůry, která, majíc po-

dobu ryby, uprostřed jezera, ze znějícího kamene vytesaná, majestátně se slunila. Oči její hořely zlatem, modrý ocas a purpurové ploutve byly pohyblivé neustálou hrou laškujících vln, ze stříbrných nozder tryskaly dva mohutné sloupy vody vysoko do vzduchu, a každý vánek vyloudil z hloubí dutého jejího nitra velký, táhlý, tajeplný hlas. Za jezerem vyrůstal les nesmírných kamelií, a z oblaků jeho sněhobílých květů vznášela se občas hejna azurných volavek. Za ním stály pahrbky jako na stráži, pokryté od chlumu pestrým kobercem, utkaným ze zvonů azaleí všech barev. Zlatí a stříbrní bažanti volali po stráních družky své, a kukačka zpívala v hlubokých bambusových lesích, které za pahrbky dolejší pásmo na vysoko do nebe vzrůstajících horách tvořily. Horizont uzavíraly hory ještě vyšší, divoké a zubovité, na kterých odpočívala oblaka a jejichž velké stíny úpal slunce mírnily.

Hluboké ticho leželo na krajině, jen ručeje hrčely, jen stromy zahrad a hájů zašuměly občas v soulad s mylným voláním ptáků, a zvuky Yong-lingů. větrných to zvonů, visících se všech rohů a vystupků zlacených střech a modrých a purpurových odkapů, mísily se pak sladce v rostoucí a zase zmírající šepotání stromů, větrů a vod.

Kutaju nasytiv zraky své přikročil nyní k vyplnění svého úkolu. Pomalu zvedl bledými svými prsty malou flétnu z černého agatu ke rtům a pronikavý zvuk zatřásl se vzduchem a padl jako výkřik do hlubokého mlčení kouzelných zahrad a tichého domu. Hned na to oživla tišina jako kouzlem. Dvéře, vedoucí na pavlany a galerie, otevřely své azurné, turkusy posázené veřeje, ze vnitř paláce znělo to jako bzučení nesčíslných včel. jako vzdálené šveholení hejna tažních ptáků a za několik okamžiků objevily se na galeriích jako bílá, vzdušná oblaka větrem nešená, davy krásných děv. Pomalu a graciosně vznášely se podél kvetoucími hortensiemi zdobených balustrad po lesklých mramorových schodech, šustění hedbávných jejich vleček podobalo se dešti padajícímu na stromy, vůně šířila se z jejich rouch jako z kytice, vzduch se bělel vlajícími jejich závoji. Teď sestoupily do zahrad růže mezi růžemi a skupiny jejich byly jako záhony mezi záhony i zdálo se, že duše nejskvostnějších květin se byly smrtelným zrakům zjevily.

Jako ve snu, jako kouzlem jat sestupoval nyní Kutaju též pod stromy. Šel vážným krokem dlouhými jejich řadami až k porfyrové obrubě jezera. Tam pozvedl po druhé bledými prsty černou agatovou flétnu a po druhé zatřásl se pronikavý zvuk vůní těžkým vzduchem. Tu rozčeřila a zašuměla lazurová voda a od každého ze čtyř ostrovů odrazilo malé. posud pod visícími větvemi skryté loďstvo.

Temnomodrá voda se zapěnila a houpala rozmarně čluny z perleti s karmínovými hedbávnými plachtami. Celé rozčeřené a rozbrázděné jezero zdálo se jako ohromný atlasový plášť safírové barvy, protkaný stříbrem, osazený drahokamy. Na každém člunu stála veslující otrokyně ve světlém řásném šatě, s černými ve větru letícími vlasy, a čluny byly tak pestrými věnci a porosenými květy přetíženy, že jim vody pohlcením hrozily. Pomalu blížily se břehům. vítr nesl opojivou vůni jich nákladu před nimi. a laškuje vzdušným rouchem veslujících otrokyň. zdál se, že jimi klátí jako voda bíle kvetoucím sítím. Když loďstvo přistálo, spěchaly dévy paláce k člunům, každá vybrala si věnce a kvítí a s úsměvem na rtech proplítaly si temné vlasy. Pak rozcházely se opět sadem, oživené ty květiny s očima jasnějšíma než rosa, s perlícím smíchem, sladším a zvučnějším než ptačí zpěvy ve stínuplných korunách stromů.

Kutaju počal též znova svou procházku. Na každém rameně visel mu překrásný věnec z bílých lotosů, jeden propleten stužkou purpurovou a zlatou nití, druhý bílou stužkou posetou perlami. Oči jeho bloudily zamyšleně zpod bílých obočí po tváři dívek, zdálo se, jakoby někoho s dychtivostí hledal. Někdy zastavil se, a zdálo se, že chce promluviti, ale zatřásl pak hlavou a kráčel zase dále. Pojednou ale zůstal jak omráčen. Ve stínu ohromné broskve, pokryté sněhem nesčíslných květů, chvějících se vánkem a blyštících se rosou, seděla dívka na hrbetu azurnými šupinami pokrytého draka. Ze stříbrného hrdla bílé vásy, postavené za drakem, pnuly se něžně zelené pruty vrby a visely až na čisté čelo dívky. Držela v ruce gitaru ze sandalového dříví a vyluzovala plektrem ze slonové kosti proud sladké melodie z kovových strun. Při šramotu kroků pozvedla hlavu. Byla podobna zlaté luně v černém oblouku, oči její byly jako dvě zázračná, temná, zlatými jiskrami sršící ptáčata, ústa jako purpurový květ. Byla to krásná Zjandy, pýcha haremu. Vstala, by pozdravila starce. gitara vyklouzla z dlouhých bílých prstů, jemných jako peří labuti, s nehty lesklejšími než démanty.

„Já zapomněla ověnčiti svou hlavu,“ šeptala, ale Kutaju přistoupil blíže k ní, pozvedl lotosový věnec, propletený purpurem a zvolal u vytržení:

„Věnčím tě věncem královským. ty jediná jsi hodna seděti na trůnu světa po boku císařského draka!“

Krásná Zjandy se mocně zachvěla, nepromluvila, víčka jejich očí se zavřela, dlouhé, temné, prohnuté jejich rasy padaly jako vnadyplný stín na zbledlé její tváře, třesoucí se její ruce, měkky jako hedbáv, se zavíraly a otvíraly křečovitě a hrou démantových nehtů zdálo se, že hvězdy z její dlaně pršely. Náhle ale otevřela oči do kořán, i zaryly se lijákem ohně v tvář mandarina, pak sklopily se opět pokorně a krásná Zjandy padla na kolena. Ústa jejíševelila, jako když vítr do rozkošné růže duje, ale žádné slovo z nich nevyšlo, pak přiklonila je až k ruce mandarina Kutaju. vtiskla je ohnivým polibkem na jeho prsty a pak řekla pohnutě: „Ó věčný tobě dík! Můj pane, věrn, zpomněla bych vděčně na tebe sedíc na zlatém trůně. a nikdy nelitoval bys dnešních svých slov!“

Kutaju usmál se a nyní teprv položil věnec s purpurovou stužkou. který byl posud nad její hlavou držel, na její vlasy. Zjandy klesla jako pod tíží věnce zpět na hřbet modré stvůry. hlava její položila se jako ve snu na zlatou dračí hřívu a jemně zelené dlouhé pruty vrby shýbaly se nad ní z bílé vásy svým věčně truchlícím pohybem a zdálo se, že jí šeptaly do ucha: „Pod břemenem radostí klesáš jako pod břemenem smutku! Vrchol radostí jest sousedem bolu! I v úsměvu vesny tají se slza a opojení, vina vynutí ti pláč!“

Krásná Zjandy ale neslyšela, jako neslyšel Kutaju, který nyní klidně dále kráčel.

„Vláda moje pojistěna,“ šeptal si mandarin s uspokojením. „Zjandy jest v rukou mých a luenti bude vládě

*

její podroben, neb dívka ta je vrcholem krásy, kde našel bych jí podobné?“

V tom okamžiku zahnula cesta jeho do houště a za chvilku octnul se na šťavnaté louce, kde stál kiosk zvaný „pestrým oblakem“, dle hedbávných záclon, visících mezi modrými jeho sloupy, otočenými stříbrnými hady, korunovanými rubíny. Vítr vznášel jako mlhu clony, zlatem protkané a hrající všemi barvami duhy, a na stříbrné dlažbě, na které se jako drahokamy smaltové ještěrky v slunci skvěly, stála dívka, spanilá jako samé jaro. Hleděla zamyšleně a snivě na nádherné skupení stromu mo-šo-jo, toho divu rostlinstva, jehož květy ráno průhledně modré se mění v zlatou žluť postupujícím dnem a v noci se v hluboký azur zatemní. Divukrásné tělo dívky tonulo jako v oblaku v temně růžovém vrchním rouchu, z pod něhož světložluté vlny dlouhé atlasové vlečky proudily a po stříbrné podlaze se jako zlatým potokem šířily. Při šramotu blížících se kroků pohnula poněkud hlavou, jako lotos, když se voda zčeří, ale oči její zůstaly utkvělé na zázračných květech stromu mo-šo-jo.

Kutaju přistoupil až k ní.

„Nejslavnější květy světa a nejkouzelnější ze všech žen spojují zde svou čaromoc, by opojily zraky mé,“ řekl hlasitě a sklonil nízko hlavu.

Teď obrátila slunné své oči na něho, ale neusmála se a neodpověla ani na pozdrav ani na lichotivá jeho slova.

Za chvilku promluvil Kutaju opět.

„Tys z těch žen,“ pravil hlasem plným obdivu, „tys z těch žen, které prvním pohledem porazí města, druhým pak celá království, jak básník pěje.“

Hleděla chvilku mlčky na něho a pak obrátila zraky své opět ku květům.

„Ty nevíš, že dnešní den může rozhodnouti nad tvým osudem?“ pokračoval Kutaju, poněkud rozčilen její nevšímavostí. „Císař hledá družku pro svůj trůn. Ty byla bys hodna seděti po boku jeho. Kdo ví, neurčí-li tak osud — i já?“

Mezi těmi slovy byl se jí těsně přiblížil a bleděl pátravě v překrásnou, zamyšlenou její tvář. Zůstala klidná a ani slovo nevyšlo jí z kouzelných rtů.

„Kde visí tvé myšlénky tak pevně a nepohnutě jako drahé kameny na zlatých řetězích?“ zvolal mandarin netrpělivě.

Tu roznítil se v očích jejích zlatý úsměv a zardění přelítlo její líc jako růžový pel.

„Myšlénky moje bloudí,“ pravila tiše, „a žádný řetěz je nedrží. Sama nemám nad nimi moci. Osamělý oblak v siné hloubi nebes, volný jestřáb plující nad lesem, tak jest má myšlénka. Jako oni nemá pevných míst. Vánek vesny, jenž je dechem lásky, nese je blankytem.“

„Oblak rozplyne se žárem slunce, jestřába dosáhne šíp,“ odpověděl Kutaju. „Není slovo ‚císař‘ pro tvé myšlénky žárem slunečním, není slovo ‚trůn‘ šípem, který jestřába tvého k zemi strhne? Sladká je láska, krásná je vesna — ale vláda je sladší a krašší jich.“

„Rušíš sladké moje sny,“ odpověděla klidně, zamávala vějířem z per stříbrného bažanta, jakoby slova jeho co mouchy odháněti chtěla, a upřela opět zamyšleně oči na zázračné květy, ssajíc rajskou jejich vůni. Pak zachvěly se její rty a tiše jako zvuk struny a sladce jako pel jasmínu plynul šepot z jejích úst: „Ki-konej, pták slunečních barev, zapěje dvakrát do roka. Jednou, když všechny stromy květem hoří, a pak na podzim, když listy padají. Slyšela jsem jej v domě svého otce, sedíc v osamělé komnatě, když ze stříbrné lampy modrá pára stoupala ven v teplou jarní noc, modřejší než ta pára. S klenby její visely nesčíslné stříbrné lampy, byla slavná jako svatý chrám a dech velkého tušení jí vál jak vůně nebeská. Od oné doby jásá moje srdce — ale vím, že žalem zapláču, než bouři jesenní uslyším, až při lkání zimních vichrů po druhé zapěje pták ki-konej.“

Hlava klesla jí na prsa, a stařec jako zpit hudbou jejího hlasu a podmaněn jejím kouzlem, cítil dávno vychladlé své srdce mladnouti. Přistoupil ještě těsněji k ní.

„Jsi krásná,“ pravil se zápalem, „a blouzníš o lásce, jsi dvojnásobně krásná, jsi jako větev květem pokrytá, která ještě liběji voní, zvlhne-li rosou!“

Dotekl se směle její ruky. Tu vyjela ze svých snův a blesk nevole vyšlehl jí z oka. Kutaju ucouvl o krok, byl náhle střízliv.

„Ctnost ženy není hluboká jako moře,“ mudroval chladně, „avšak zlost její nemá konce jako svět. Urazil jsem ji. Je hrdá a nenávidí mne. Ó, Zjandy, věnec z lotosu, který jsem ti sejmouti chtěl, tkví opět pevně na tvé hlavě. Tato dívka nebude nikdy ženou mého pána, a ty usedneš po jeho boku na trůn.“

Úplně kliden obrátil se nyní k spanilé dívce a pravil: „Odpusť, chtěl jsem tě pouze z myšlének tvých zbuditi. Víš, že dnes rozhodne ‚sudba motýlův‘, a jsi posud bez kvítí. Jediná ze všech nepropletla jsi posud vlasy své věncem.“

Po těchto slovech podal jí lotosový věnec se stužkou bílou, posetou perlami. Vzala jej.

„Bílá barva, barva smutku, a perly jsou slzy mořských panen,“ pravila a vložila si věnec na hlavu.

„Tvé jméno?“ tázal se Kutaju se zvláštním zlým úsměvem.

„Čaokiun,“ odpověděla lhostejně a zapředla se znova do svých dum.

Stařec obrátil nyní své kroky opět k paláci.

„Čaokiun a Inenti,“ šeptal si cestou, „tato dvě jména nebudou nikdy, nikdy, nikdy spojena.“

Bral se po mramorových schodech vzhůru na galerii, která slula „pavlánem opojujících vůní“. Tam pozvedl opět flétnu svou ke rtům a vyloudil z ní třikráte dlouhý, táhlý zvuk. Tu obživl znova nesmírný palác jako kouzlem: Hedbávné záclony všech pavillonů, čnějících v blankyt, shrnuly se s šelestem, všechny dvéře osazeny drahokamy se otevřely do kořán a terassy a chodby plnily se dvojí záplavou mladých otrokyň, temenící z protivných stran.

(Pokračování.)

Z nové poesie anglické.

Algernon Charles Swinburne.

Euthanatos.

V dál, z našich cest a bědy,
za vítr, sníh a ledy,
jak holub v nedohledy
se, bílá, dala v let:
tak sladká, čistá, skvělá,
tak nebeská, že měla
tam věčně zůstat zcela, jak opustila svět.

To v úsvit svého žití,
tak svatě, jak to kvítí,
že změna oslaviti
nemohla její líc:
tak čistá v lásky taji,
hrdlička v zemském kraji,
že nemůž' usmát v ráji se božsky víc.

Hlas její v nebes kůru
nemůže zníti vzhůru
svatěj' než zde; ne v chmuru:
šla v boží světlý cíl;
a hvězdné její zraky
tam vtělit nad oblaky
se mohou v lesk jen taký, jak tady byl.

Ten dlouhých let stín tmavý
se netknul její hlavy;
že mrtva jest, se praví,
leč, kdože věří z nás?
Hlas mladý v sluch nám zvoní,
žal srdce naše kloní,
a divno nám, jak pro ni vždy pláčou zas.

Leč, bol ač srdce kruší,
ať slovo neporuší
neladem příkrým v duši
ten krutý, velký žal,
ať hlesem se a vzdechem
jen láska ozve echem
za tou, jež ptáka spěchem odlétla v dál.

Ta světice, jež k výši
se láskou vznesla v říši,
o níž jen víra slyší,
však nemůže jí dát:
květ mnohem nádhernější,
než hvězda nejskvělejší,
jakých má nebe zdejší a boží sad.

Ty hvězdy nad hvězdami
vychází jak my sami
a zapadnou snad s námi,
jak stíny v bezezvěst;
leč duch, jejž nepromění
to lidské usouzení,
on s nimi v jedno není, on božský jest.

Ne, jak ta světla mroucí
světů, jichž krása stkvoucí
do noci nehynoucí
se znova kácí zpět:
ne jako duše lidí
již myslí nedopídí
se nebes, kam duch řídí posmrtný let.

To duch, jenž láskou skvělý,
jak slunce nezatmělý
ve vlastní záři čelí
k nebeským výšinám,
duch neproměnný v kráse,
jejž kdyby zmarem tkla se
smrt, — zhyne ve svém jase bůh lásky sám.

Athenaeum 1881.

Itylus.

Vlaštovko, sestro, ó má vlaštovice,
jak plné vesny můž' tvé srdce být?
na tisíc jar už shltily časy.
V tom příštím jaru co našlas více?
cos našla v srdci, o čem šveholit?
až léto přejde, co si počneš asi?

Vlaštovko, sestro, krásná vlaštovice,
proč k jaru letět v daleký chceš jih?
kam touha tvoje před tebou spěla?
bol dávný s tebou zdaž nepůjde více?
a bolná píseň zmlkne v ústech tvých?
či zapomnělas, já než zapomněla?

Sestro, má sestro, plachá vlaštovice,
tvá pouť je dlouhá ku slunci a v jih,
leč já s tím srdcem, kypícím touhou,
v luh žehnu zpěvem jako blýskavice
z hnědého tílka, sladkých ústek svých
žár písně své v noc rozlévajíc dlouhou.

Já, filoméla, zpívám jaro celé,
vlaštovko, sestro, proměnlivá tak,
jarního květu dlím při korunce
v přísvitu noci, rosu na svém těle,
zpívám, až budí divoký se pták
a vzlétá, čeká, dočeká se slunce.

Sestro, má sestro, družná vlaštovice,
teď, kdy je každý v síních jara host,
ty sama můžeš hledati změnu?
neb za tebou já nepoletím více,
dokud ten život není minulost,
a ty si vzpomeneš, já zapomenu.

Vlaštovko, sestro, zpěvná vlaštovice,
já nevím, jak jen k zpěvu srdce máš.
Ty máš to srdce? konec je všemu?
Za tebou léto jde a s plavé kštice
střásajíc květ, jde jaro, — co mu dáš?
co řekneš jaru, milostníku svému?

Vlaštovko, sestro, plachá vlaštovice,
mé srdce ve mne vyžehlý je kov,
nad hlavou cítím vlny se klenout,
leč za tebou míl šla bych na tisíce,
bych mohla zapomnít, ty pomnít znov,
ty vzpomenout si a já zapomenout

Ó bludná sestro, bludná vlaštovice,
nás dvojí touha dělí, jeden sten.
Tvé srdce lehké, jak lístek malý;
leč moje prahne v klidu, za vichřice
v místa, kde Itylus byl zavražděn,
kde v luzný břeh se Tracké moře valí.

Vlaštovko, sestro, letná vlaštovice,
ó ustaň zpívat, nevidíš ten stín?
krvavou rosu v kvetoucím hlohu?
to malé tělo a ty květné líce,
a příkrov z lesklých utkán pavučin,
když ty zapomníš, já-li vzpomnít mohu?

Ó sestro, sestro, hlas to tvého syna,
to krve výkřik, jenž se doslechá
echem se třesa od skalné stěny:
„Kdo pomní ještě, a kdo zapomíná?“
Ty zapomnělas jako macecha,
leč vesmír skončí, já než zapomenu.

Anima anceps.

Než smrt jak síti
podetne žití
a promluviti
  nezbude nic,
proč voláš, duše,
v modlení, tuše,
co zpět z té hluše
  nejpřijde víc.
Či kdos nám poví
tuchou, neb slovy,
že nemá nový
  sen, mrtvý spáč?
až léta zemí
skryjou ret němý
s radostmi všemi
  a stichne pláč.

Jestli den vrátký
zmaří den krátký —
smrt-li chce zpátky
  dluh žíti jen —
Jestliže duše
vstane z té hluše,
jak prahnem v tuše
  v noc, nebo den
proč pláčem vády
přes roků řady
brojíme tady, -
  nač modlení?
Přes vaše lkání,
v bdění a spaní
smrt sobě schrání
  své osení.

V bouři neb tichu
skosí svou lichu:
ten trochu smíchu,
  byť trval mžik,
má větší ceny,
než rozměřený
svět na své změny,
  než smrt a vznik.
Na pouti denní
žalost se změní,
radost i pění,
  vše oněmí.
Žij, jak ti dáno,
nehleděj ráno,
kde podkopáno
  i pod zemí.

Přel. *J. V. Sládek.*

Z idyl mé tetičky.

Od *Fr. Heritesa.*

II. Chata u rybníka.

Mám začíti popisem jejím, staré chalupy s dvěma okénky, nízkými spuchřelými vraty a rozedranou doškovou střechou, jejíž nejcitlivější nedostatky dobrotivá příroda pokusila se zakrýti mechovými záplatami... A líčiti mám snad život tam uvnitř? — Život práce a nedostatku, únavy a strádání.

Mohl bych zachytiti několik světlejších okamžiků tohoto chudého, nuzného života a před okem čtenářovým ku příkladu vykresliti sváteční letní odpoledne; představiti mu rodinu shromážděnou před prahem — otce sedícího na pařezu, jejž z jara mozolné jeho ruce pracně byly vykopaly ze země, a kouřícího spokojeně z laciné hliněnky, matku opřenou o veřeje dveří, pletoucí punčochu a přehlížející s tváří starostlivou sic, ale veselou půl tuctu skotáků a skotaček, hrajících si opodál s pískem, kamínky, travou a rozbitým talířem tak rozmarně a radostně, jako si královští princové nehrajou šťastněji se svými skvostnými a drahými hračkami.

Či snad lépe bylo by počkati, až paprsky sluneční přestanou lámati se na omšené střeše a překvapiti rodinu, ana sedá za stůl a chápe se plechových lžic s jásotem, vítajíc mísu bramborové polévky — vrchol vší dobroty pro gourmandská jejich ústa...?

Takovým „světlým okamžikům" neporozumí ovšem každý i každá a s hrůzou vzpomene si, kterak nudou umíral, leže na měkké pohovce, na znak, s rukama pod hlavou a skříženýma nohama, vysýlaje ke stropu kotouče vonného dýmu, čas od času nedbale odfukuje popel vlastnoručně stočené cigaretty — zachvěje se pomyšlením na ony hrozné, nesnesitelné okamžiky, jež pocítila, když manželský její tyran prohlásil, že do plesu nepůjdou a ona přinucena ztráviti večer doma, bez vystřižených šatů, vlečky a vějíře, v slzách, zbavena společnosti, o samotě, pouze v kruhu svých dětí — — otřesou se znova pocitice ošklivost, jež se jich zmocnila včera, když ničemná kuchařka opovážila se předložiti jim podruhé již v témdni (v jednom jediném témdni dvakráte!) smažená kuřata. S jak mučednickou tváří chopili se vidličky! S jakým úšklebkem donesli k ústům první sousto! — —

Kam jsme to zabředli z návštěvy polozbořené chalupy? — Vraťme se zase k ní.

Viděli jste toho u nohou matčiných batolícího se košiláčka, nejmladší z dětí?...

Není více buclatým děckem s oblými raménky, tlustými prstíky a okrouhlou, vždy úsměvnou tváří — dospěl do let, v kterých nepučí ještě na tváři první vousy, ale srdce počíná se již plniti neurčitými tužbami a tuchami. Celý den tráví ve vesnici, v dílně, u mistra, v začazené a dusné síni; sedí tu s nohama skrčenýma a šíjí sehnutou, vtlačenými prsy, s jinými soudruhy kolem prostranného stolu, nůžky vedle sebe, jehlu v ruce. Ó jaké myšlénky zašívá bledý ten mladík ve parádní kamizoly venkovských šviháků! Jaké plány a co vysněných podniků zaplétá vyzáblý ten krejčík v smělé ty ornamenty, jež ze žlutých, červených a zelených tkaniček kouzlí na rukávce ženských jupek, určených k prodeji o nejbližším jarmarce! Za každým stehem sevře se mu srdce a zatočí se hlava; zdá se mu, že zalkne se tou úmornou prací. A přece šije. Jakž jinak! Má státi se krejčím, jako jest bratr jeho truhlářem a druhý zedníkem a třetí tesařem. Tak tomu chce otec; tak schvaluje to celá vesnice.

Večer po skončené práci, nedbaje výsměšků a žertů soudruhů, jimiž jej provázejí, ubíhá mladík domů, k rodné chalupě, stojící za vesnicí, o samotě, jakoby vyloučena byla ze styku s ostatní obcí.

Nevejde však dovnitř, zůstane venku. Ulehne pod starou vrbu s dutým pněm a klikatými větvemi, i dívá se do prázdna, na oblohu s úsměvnou tváří měsíce a rejem třpytivých hvězd, zamyšlen upírá oči na hladinu rybníka, v níž rozedraná chalupa ve světle měsíčním se shlíží, po níž plují bílé ostrovy pryskyřníků, mezi nimiž pobíhají nohatí vodní pavouci a někdy rybka vyšvihne se z vody, nebo žabka vystrčí hlavu do výše i zanotuje známou každému, ale ne každému stejně milou píseň.

Nad hladinou poletují netopýři a časem rorejs zčeří vzduch svými svižnými křídly.

Vzadu, za rybníkem, stojí řada olší, topolů a vrb. Ozářeny sluncem hledívají vesele do krajiny ve svěže zelených a postříbřených svých šatech, ale teď, za šera, jakoby se byly oblekly v roucho smuteční — nevesele, pochmurně drží tam svou stráž na břehu mrtvé, nehybné vody... Nejsou to více stromy s rozložitými korunami neb vysoko k výši čnějícím vrcholem — v matném osvětlení, v polotemnu, vzaly znenáhla na sebe podobu živých bytostí, rytířů a princezek z bájí, draků a jiných nestvůr, a rybník u nohou jejich přetvořil se kouzlem v zahradu zakletého zámku...

Kdo by sledoval dále to plodné, blouznivé, mladé snění... každý z nás prožil je také.

Mladík zdvihá se ze země a vztyčuje hrdě a směle hlavu. Teď on vyjede sobě na bílém koni se zlatou uzdou a skvostnými čabraky, nohy v stříbrných třemenech — s mečem v pravici vrazí na řady nepřátel a vítězně osvobodí čarovnou dívku...

V tom za ním, z chalupy, ozve se bručivý hlas; shánějí se po něm — kde jest? kde se toulá? Jest pozdě již v noci. Na stole připraven pro něho kus černého chleba a ustláno má u kamen, na lavici.

S povzdechem ulehne a — sní dále. Ráno pak čeká naň zase práce; zasedá k ní a — šije, zítra jako včera, týden za týdnem. Tomáš Hood ve své písni nakreslil nevyrovnatelnými tahy celou hrůzu, celou úmornost takového šití.

Tváře mladíkovy stávají se den ke dni vpadlejší, bledší, lesk oka se ztrácí. Přešlo již léto i podzim a jest v zimě. Napadlo všude sněhu vysoká vrstva a rybník jest zamrzlý. Noci jsou dlouhé. Mrazivé zimní noci severních krajin.

Nemožno zůstati venku v lehkém kabátu s krátkými rukávy — mráz zažene do vnitř k teplým kamnům. Mladík nesedá více pod starou vrbu večer po práci; v světnici při svitu kahance přede své fantastické sítě, své sny...

Okno jest zamrzlé; neviditelná ruka vykreslila na ně tisíce květin — listy kapradin a palmové vějíře i větve bříz s drobnými, zubatými lístky sepjaty jsou v úhlednou kytici; v rohu na pravo tam rozložen neznámý květ, veliký zvon, z něhož vyrůstá množství drobných zvonečků; tam pohromadě jest celý tropický les, a tam zase jakoby krajina naše, skupení jedlí a modřínů a buků...

Kresby na okně splynuly znenáhla před očima mladého snílka — nestíhá více jednotlivých linií — malé zamrzlé okénko rozšířilo se do široka a do daleka — před ním rozprostírá se širá krajina. Není mu více těsno v světnici, zapomněl na skutečnost. Juchhej! Do světa! do světa!...

Probudil se brzo z těch zmatených snů a priletěl rázem z výletu svého zpátky; octl se zase v skutečnosti, na tvrdém loži, v chalupě u rybníka.

Ale to heslo utkvělo mu v mysli. Do světa! Přemýšlel o něm dnem i nocí. A jednoho dne zahodil jehlu a vztyčil sehnutou šíji. „Chci něčím býti," řekl matce. Bylo již jaro, v přírodě vše se probouzelo ze zimního spánku. Proč on jediný neměl by ve vzkříšení tom míti účastenství?...

Matka uplašená doběhla na faru. Snad zalíbilo se v synu jejím Nejvyššímu a chce míti z něho sluhu svého. Vězí nejraději v knihách, o samotě, teprve od těch dob, co přestal choditi do školy, chřadne a vadne. Že dříve nepřišla na tu myšlénku! Jak dlouhou řadu muk mohli míti ušetřenu, on i oni, všickni. Avšak pozdě není. Zná sama příklady, že starší ještě než její miláček šli do města na studie, a dočkali se vysvěcení. Nuže — ona odtrhne si od úst poslední sousto...

Se srdcem tlukoucím překročila práh fary a řekla starému knězi svou žádost. Jak byla zklamána! Pan farář přivítal ji vlídně, ale pak vážně zavrtěl šedivou svou hlavou. Otevřel starý katalog a usmál se — ty uložené tu kroucené cifry pronesly samy výmluvnou radu.

S hlavou svěšenou vrátila se žena domů. Co teď? Co počíti?...

Otec zuřil a celá vesnice postavila se proti hochovi — všickni, i pan farář. Co vlastně chce? Nezdá se mu vydělávati poctivě svůj chléb? Že necítí se k práci, k níž byl určen, povolaným? K smíchu! Chce snad býti kovářem při slabém svém těle?...

Smáli se surově vtipu svému. Nikdo nerozuměl ubohému hochovi.

A v hlavě jeho nepřestávalo to bouřiti. Pryč odtud! Pryč! Do světa! Není si určitě vědom toho, co chce, v prsou jeho jest chaos, ale na vrchu vší nejistoty, všeho zmatku, plove hrdé vědomí, že dovede něco více než oháněti se jehlou a hověti vkusu venkovské módy. Pryč odtud! K světlu! K poznání! — Volá z mrakot probouzející se duch, ale v tom zmateném mozku nemůže vybaviti se jediná myšlénka, jež by ukazovala cestu...

Až jedné noci vytratil se mladý snílek nepozorovaně ze světnice; opustil chalupu i vesnici...

Kde jsi, anděle strážce, abys bludnou tu duši ochránil? Má přijíti na scestí jako tisíce jiných, jež hledali cíl svůj a nenalezli? Má zablouditi, roztěkati se, snad vysílením klesnouti na začátku cesty, zapadnouti do bahna a bídně zhynouti? Skončiti bez ukojení, bez poznání, bez úspěchu a bez prospěchu...

Šel celý den a již se šeřilo, když vcházel branou velkého města. Nebyl zde nikdy, znal sotva jeho jméno. Kus černého chleba, jejž vzal s sebou z domova, snědl na prahu nejbližšího domu, pak kráčel dále, až došel k nádhernému kostelu. Spatřiv otevřené dvéře, vešel dovnitř a pokleknuv stranou, v tmavém koutku, sklonil unavenou hlavu.

Kostel byl prázdný; několik starců a stařen modlilo se tu roztýleně po lavicích. A ticho bylo hluboké; jen párek vrabců štěbetal hlasitě lehaje do hnízda, jež si byl drze založil v biskupské čepici jednoho svatého.

Poutník dlouho tu klečel, snad usnul. Nepozoroval, že chrám znenáhla se plní a neslyšel ani hlas zvonku uvádějící kněze k oltáři. Teprve zpěv a zvuk varhan jej probudil. „Vstalť jest této chvíle!" — zazněl velikonoční chorál pod chrámovou klenbou.

Vzchopil se a pozdvihl očí. Na oltáři byla řada voskových svíček a se stropu visel lustr plný světel. Vstalť jest této chvíle! — — Vzkříšení! —

Mladík rozpřáhl náruč a slzy vyronily se mu z očí; rty jeho chvěly se a celé tělo se třáslo rozčilením. Kam se to zadíval? — Dříve za šera spatřil na obraze oltářním jen matné nezřetelné obrysy — teď v osvětlení vynořil se před ním celou svou krásou. Bylo to Nanebevstoupení páně. Božského Rafaela štětcem zachycené zjevení, poslední mistrovo dílo — la trasfigurazione;

ovsem zde v pouhé kopii. Avšak ze vznešeného díla Urbinského nedovedla ani hříšná ruka kopisty setříti všechen půvab i zbylo dosti tu ještě kouzla, aby divák tak nezkušený a nevědomý mohl jím býti uchvácen, unešen až k vytržení.

Kněz vzal s oltáře monstranci a vstoupiv pod baldachýn, v průvodu, za zpěvu a hlaholu zvonů ubíral se z chrámu. Kostel se vyprázdnil, ale mladík nešel za processím; zůstal v chrámu.

Necítil více únavy, zemdlení; byl silen a plu odvahy. Přistoupil až k oltáři a hrdě vztyčil se do výše; oči jeho planuly žárem nadšení.

Teď věděl pojednou, co chce. Proč ruka jeho zimničně sáhala vždy po tužce a křídě... Proč tajemný vnitřní pud pobádal jej, aby strhl jařmo povolání, v němž nemohl nalézti ukojení, utišení, ani útěchy... V mysli jeho úplně se vyjasnilo...

„Chci býti slavným!“ — zvolal hlasitě.

* *
*

Společnost, shromážděná pod jasným nebem italským při číši ohnivého vína, shlukla se kolem přítele, který z života svého vyprávěl několik těchto rysů. Ruce se pozdvihly, oči vzplanuly, sklenice zazvonily.

Mohl by vyprávěti dále tu vážnou legendu o své trnité životní cestě — o své klopotné umělecké cestě, vedoucí jej přes četná protivenství a překážky, jež kupily se za každým krokem jeho a zdály se mu někdy nepřekonatelnými, až k zoufání — — o cestě plné zápasů a nezdarů, sklamání a klamů... než na konec dospěl k vítězství, k cíli. K slávě!

A k bohatství a k vážnosti. Tam ve věčném městě má svůj dům se skvostnou nádherně vyzdobenou dílnou a za branami rozkošnou villu, v jejíž zahradě tráví v kruhu přátel svých mnohý večer jako dnešní pod oranži a fíkovými stromy, v omamující vůni oleandrů a jasmínu a růží, s pohledem na celou širou campagni, plnou zřícenin a stád a černookých svůdných děvčat. Každé jeho přání ochotně se vyplní. Výtvory jeho kupují se za tisíce a tisíce a před nimi v obdivu shromažďují se celí národové. Zvou jej do paláců a řády jej zasypávají a knížata kladou si za čest, mohou-li stisknouti jeho ruku. A co krásných očí obrací se toužebně po něm a stíhají každé hnutí jeho, co kouzelných úsměvů provází každý jeho úsměv...

Octl se na vrcholu slávy. „Slávy a štěstí!“ řekl jeden z pánů tónem lásky a obdivu; trochu snad také i závisti.

„Štěstí! Štěstí!“ — opakoval si mistr několikrát šeptem to slovo.

Štěstí!...

Vzpomenul na chatu u rybníka. Vynořila se před zrakem jeho v celé své starobě, v nuzné své otrhanosti a chudobě, s podpornou latí v boku, jakoby berlou v rukou stařeny.

Oko jeho zvlhlo a z prsou vydralo se hlasité štkání.

Mladé sny letěly hlavou jeho...

Před zvlhlýma jeho očima zjevila se dívka — vesnická dívka s upracovanýma rukama, bosá, na těle modrou hrubou kytlici s žlutými kvítky a šátek na hlavě...

Fuori le mura.

Obrázek z Říma od *Jos. Wünsche.*

Zatoužil jsem spatřiti pověstnou basiliku S. Paolo fuori le mura, vně hradeb. Ale S. Paolo leží daleko na jihu, daleko za branou svatopavelskou. Za nejprudšího vedra srpnového ploužiti se rozžhavenými ulicemi římskými a pak dále se vléci vražedně nekonečnou, uprášenou silnicí beze stínu a beze chladu — není nikterak to největší potěšení na světě. Ale táhne mne to tam přec.

Konečně usmívá se na mne jednoho poledne hvězdička naděje. Zvídám totiž, že z náměstí del Gesù každou půlhodinu jede omnibus až k samému sv. Pavlu. Blahořečím všem omnibusům a všem podobným dopravovacím prostředkům rychloletým!

O druhé hodině stojím již na náměstí del Gesù a přede mnou v žáru poledním stojí něco o čtyrech kolech, s okénky beze skel a t. d. Je to tedy patrně omnibus. U voje dřímá dvé tvorů čtvernohých. Žijí, chudáci, posud, neboť jazyky ještě vyplazují. Také posud nepadli, neboť druh druha bratrsky podpírá. Polou na kozlíku, polou na střeše roztažen leží vozka a spí. Ústa jeho rozevřela se ve propasť ohromnou, jakoby pohltiti chtěla protější chrám i s klášterem jezovitským. Tahám ho za nohu.

„Já řku, diga, pojedeme?“

On, že hned. „Si, si, signore, subito, subito!“ Rychle otevřel dvířka a do omnibusu mne vstrčil. Zavřel mne jako do klece. Patrně bál se, abych mu neuletěl.

V omnibusu byl jsem samojediný, ale bylo mi tam hůře než všem třem mládencům v peci ohnivé dohromady. Podél táhly se dvě čistě prkenné lavice. Pružnost per jejich tedy nikterak nelákala k odpočinku pohodlnému. Ale často již poloha vodorovná dělává tělu zuboženému také velmi dobře. Aby mne pranic netlačilo, o to postaral se ochotný Morfens, jenž ihned pojal mne v svou náruč. Ale neuchlácholil mne. Rozpustilé myšlénky mé jedním cvalem honily se po nedalekém Kapitolu. Pro ukrácení chvíle skákaly pak se skály tarpejské, jedna za druhou, v řadě nekonečné —

Pojednou něco zadunělo. To vytrhlo mne ze spaní. Vyskočil jsem. Hlavou narazil jsem o nízký strop; proto hned jsem si zase sedl. Na věži del Gesù bijí tři hodiny. Posud nejedeme, ale na druhé lavici roztažen leží chlap jako hora a spí. Nebudu ho vytrhovati a opět tiše si lehnu. Mou nebohou hlavu pronajal si dnes nejspíše Vulcan se všemi svými chasníky za kovárnu Tak to tam buší! To dělá to výborné „nero“ v nové osterii, kam jsem dnes zabloudil. Bylo dobré, pohansky dobré, neboť nevidělo křestu křesťanského. Ale přepodivné věci šeptá

mi do uší! Myšlénky honí se již opět po Kapitolu. Tentokráte hopkují po mohutném schodišti vzhůru a odtud v levo ku františkánskému chrámu Maria in Araceli. Na tomto místě stával druhdy nádherný chrám Jovišův. Do chrámu nejdou. Nestojí jim nejspíše ani za to, neboť stavivo chrámu skradeno je ze všech koutů Říma ve strakatině nejpestřejší. Malými okénky soukají se do hlubokých, temných sklepení pod chrámem se táhnoucích. Jsou to hrobky. Pohřbívali tu kněze pohanské i vousaté františkány. Ale není tu věru ticha hrobového. Toť řev divoký a bitva krvavá! Spáči opustili tichá lože, ozbrojili se víky rakví svých a postavili se ve dva nepřátelské šiky.

„Kacíři jste zvrhlí, zradili jste Joviše, boha svého jediného, hromovládného!“ — hromuje divoký velekněz Jovišův v odévu řásnatém.

„„Do pekel s tebou, netvore pohanský!““ — žehná bradatý františkán, a vybledlé kosti jeho chřestí ve hnědém habitu.

„Kacíři!“ — „„Pohané!““ — „Odřezanci!“ — „„Pekelníci!““ —

Řež vražedná. Buší to do sebe. Prázdné lebky duní strašlivě.

Probudil jsem se. S věže nedaleké hučela čtvrtá. My posud nejedeme. Chlap na druhé lavici chrápe posud, jakoby polena řezal. Ale mezi ním a mnou na podlaze roztáhl se malý huňatý pinčlík. Tres faciunt collegium.

O půl páté hnula se konečně naše archa. Nejdříve klikatými uličkami motáme se po jihozápadním svahu Kapitolia. Pak batolíme se ku břehu tiberskému. Staří Římané mívali tu své Forum boarium, trh dobytčí. Bývalo tu živo. Teď mrtvo tu a vše tak chudobno. Vzdalujeme se ruchu Říma moderního, vstupujeme v obvod starožitných trosek. Na hrobech usazuje se jen chudina a truchlí. K tomu boháči nemají času. Ale chudina truchlí jen nad vlastní svou nuzotou. Co bývalo tu dříve, co skvělo se tu nádherného, o tom sama ani zdání nemá. Nad tím truchlí jen cizinec z dalekého severu.

Stojíme na nevelikém náměstí della Bocca della Verità u samého okrouhlého chrámečku Hercula Vítěze. Tu říkají mu S. Maria del Sole. Dvacet sloupů slohu korinthského má a na nich spočívá dřevěná stříška. Nádhera dřívější s pohanstvím vyhynula. Čerstvý vzduch od Tiberu vanoucí mile osvěžuje. S potěšením těká oko po bystré hladině. Za řekou rozkládá se klikaté Trastevere Malá Strana římská. Nad ním zvedá se zelené téměř táhlého Janicula a vábí do chladícího stínu. S. Pietro in Montorio vznáší se tam na zelené výši a pozývá k rozkošnému rozhledu.

V levo sní tajemný Palatin ten veliký sen o slavných dnech císařské nádhery. Proti nám Aventin rovněž opuštěný, zeleným šatem vinic pokrývá bídy své. Jen několik klášterů a kapliček nuzných tu ve vinicích roztroušeno. Avšak Aventin od starodávna jen se závistí pohlížel na souseda svého, vyhýčkaného přízní královskou i císařskou. Na Palatině palác nádherný, skvoucí se zlatem a drahokamy, na Aventině chýže chudobné, v nichž odpočívaly ruce mozolné, sedřené prací za boháče. Na Aventin utíkávala se chudina již od starodávna. Čas tu účtoval a vyrovnal oba soupeře, chudého i bohatého. Teď stejně pusto, zde i tam —

„Však my budem v černé zemi
srovnáni, srovnáni!“ —

Dále k jihu ulicí Salara zvanou, jež přechází pak v Marmoratu. Objíždíme tak západní svah Aventina skoro při samém břehu tiberském. V pravo volný rozhled po řece. Na druhém břehu táhne se veliká nemocnice sv.-michalská, v levo pak nad námi na návrší aventinském několik kostelíčků. Pak projíždíme nepatrným obloukem cihlovým, arco di S. Lazaro zvaným. Hle, tam v dáli za zahradami del popolo romano vítá nás již ostrý hrot pyramidy Cestiovy. Tam brána ostienská neboli svatopavelská.

Ale než tam se dostaneme, poutá nás pahrbek asi 50 m. vysoký. Je to pahrbek umělý, složený ze samých střepů a střípků. Toť pověstný Monte Testaccio. S jeho vrcholku překrásný je rozhled po Římě i po dalekém okolí. Ale Monte Testaccio vábí ještě jinou znamenitostí. V tajemné nitro jeho vrylo se množství sklepů a sklípků, a v těch klidem ctihodných patriarchů odpočívají soudky a sudy výtečného římského. Jsou to sklepy jednoduché osterie. Sem z blízka, z dáli putují praví ctitelé Bacchovi k pobožnosti tiché sice, ale za to nelíčené. Přicházejí sem i umělci výtvarníci. Kupují balvany carrarského ve skladištích nedaleko odtud při Tiberu se táhnoucích. Ale hádati se s kameníkem o cenu, smlouvati — — v tom horku! Není divu, že mnohý se zde dříve zastaví, aby zavlažil si vyprahlé hrdlo a výmluvnost roznítil. Zasedá ku džbánečku. Podivuhodný to mok, a přichází z lůna pahrbku tak podivuhodného! Vrch ze střepin! — A odkud střepiny? — Opět nová záhada! — Ještě jeden džbáneček! — Či snad až sem nosily hospodyně římské nešťastné oběti zloby své a horlivosti přílišné? — Hm, hm! — To by byla myšlénka! — A proč by nemohl toho býti celý pahrbek, co ženy rozbily? Vždyť muži jejich celé říše, malé i velké, ubíjeli na pořád! — — Ještě džbáneček! — — Anebo snad v končinách těchto bydlívali hrnčíři římští? Pak i nepatrnými odpadky něco velikého vyvedli. Střepinami postavili si pomník trvalejší než spousta kovová, mohutnější než spousta pyramid královských! Proto nezahynou, nezahynou! — — Ještě džbáneček! — — Také se povídá, že to střepy oněch nádob, ve kterých nepočetní národové ujařmení poplatky své do Říma přiváželi. Je pravda, vydírání nemívalo konce. Přemoženým vždy bývá běda, a Monte Testaccio vzrůstal ku výši úžasné! A na každé té střepince lpí živá lidská krev a proklínání násilníků. Celý Monte Testaccio k nebesům volá o pomstu! — — Ještě jeden džbáneček! — — Opět nová hypothese, myšlénka tak velikolepá, že vše ostatní v nicotu poráží. Což zahodil-li každý, jenž tu pil kdy, džbánek na jednu hromadu! Pak vari, neopatrné hospodyně, vari, hrnčíři římští, vari, vy otročící poplatníci: — Monte Testaccio nebyl udělán, není hmota bezživá, Monte Testaccio žije, ze svého nitra se vyvíjí, sám sebou roste a mohutní posud džbánečkem a ještě džbánečkem!

Tak samým džbánečkem a ještě džbánečkem mnohý balvan carrarský, mnohé dílo umělecké v niveč často zde se rozplynulo. V tom ohledu Monte Testaccio je pravý Mons sacer — Hora kletá.

Vyjeli jsme ze brány sv.-pavelské. Hned při samé bráně v pravo stojí pyramida Cestiova. Římané již za starých dob stavívali hrobky nezřídka i ve způsobu pyramid. Výška pyramidy Cestiovy obnáší 37 m. Půdice její tvoří čtverec, jehož každá strana má asi 30 m. Vy-

vedena je z cihel a obložena mramorovými deskami. Asi ve středu pyramidy vyklenuta je kobka 6 m. dlouhá, 4 m. široká a 5 m. vysoká. Po klenutí viděti ještě zbytky sporé malby na omítce. Zde tak tiše se odpočívá! Zde tma a klid právě hrobový, ustavičný, bez přerušení! Venku z noci matky mladý se rodí den. Zde nedbá se na růžové červánky. Venku vlažné vánky jižní zapudily mrazivý severák. Zde nedbají na úsměvy jara a dech květů. Opodál skví se mocný trůn a boří, panství se zakládají a rozpadají, — sem nevniká kramářský ten hluk. Zde dlouhá, dlouhá století je jedna noc nekonečná. — A kdo je ten šťastný spáč, jenž tak klidně tu odpočívá? Pověst středověká upředla si báji, že pohřben zde Remus, nešťastný bratr a sok Romulův. Pyramida byla tehdáž rumem mnohých staletí skoro docela zasypána. Teprve papež Alexander VII. rum dal odkliditi. Tu pak objevily se na východní i západní straně desky s nápisy, z nichž viděti je, že pohroben zde praetor Gajus Cestius. Zemřel několik desítiletí před naroz. Kr. a tato hrobka postavena mu za 330 dní.

Mohutná tato stavba, stojíc skoro v samých hradbách městských, tak zasmusilá ve své odloučenosti, tak výmluvná v němotě své a strnulosti hrobové — jak mocné dojímá mysl osamělého poutníka! Jakoby přitabovány mocí, jíž nelze odolati, slétají se myšlénky naše na šedé její temeno. Myslíme a myslíme. Slyšíme divoký šum a hukot tajemných proudů. Jsou to staletí, jež přicházejí a odcházejí. A lidé? — Udeří vlna časová a rozleje se po břehu. Ale, zalidnil se tichý hřbitov. I sem šlehla vlna proudu světového: nedaleko pyramidy Cestiovy neveliký hřbitůvek, protestantský hřbitov, na kterém hlavně umělců a učenců německých je hojně pochováno. Opuštěn je, jako málo který hřbitov na světě. Spáčů jeho nenavštěvuje matka s hlubokým povzdechem, sestra žalostivá, milenka s okem zaroseným. Ti, již odpočívají tuto, zabloudili sem z daleké ciziny. Tak mnohého vedly sem rajské sny ideálů do kapitolu posvátného umění. Zde schvátila je smrt v nadějích nejkrásnějších. Položili je do té palčivé země římské. Jen smutné, táhlé cypřiše truchlí tu nad nimi: za dne horkého kryjí je stínem chladícím a za noci měsíčné zašeptají jim: odpočívejte v pokoji!

A dále k jihu po uprášené silnici. Po obou stranách nasázeno sice stromů, ty však dávají málo chladícího stínu. V levo zvedá se žhoucí Kampaňa, uhořelá žárem slunečním. Roztrhána širokými trhlinami, volá o vláhu k nebesům. V pravo skví se hladina Tiberu.

Tak asi za půl hodiny dojeli jsme několika osterií. V pravo pak pne se do výše celé skupení velikých budov. Je to starobylý a bohatý klášter benediktinský. Ale v žáru letním tak je tu nezdrávo, že mnichům po několik měsíců nelze tu ani přebývati. Utíkají se pak do jiných klášterů. Při klášteře stávala basilika sv. Pavla, druhdy nejnádhernější a nejznamenitější basilika římská, již koncem čtvrtého věku Valentinianem II. založená. Od těch dob papežové ozdobovali ji s nádherou nevšední. Měla patero lodí a krov nezakrytý. Skvostné mramory leskly se tu, mosaiky a fresky všude drahocenné. Nejdražší poklad pak, jejž basilika chovala, byla rakev sv. Pavla. Veliký, nádhernými sloupy ozdobený dvůr objímal průčelí chrámové. Ohromné sloupořadí, kryté ode chrámu, vedlo až do Říma. Ale veškerou tu nádheru, veškeré ty drahocenné památky umění křesťanského zničil strašný požár v létě r. 1823. Tu Lev a Řehoř ihned jali se budovati nový chrám. Pius IX. pak r. 1854 dílo toto dokonal a vysvětil. Ctihodná, starožitná basilika ovšem to není, ale je to budova ohromná a nákladem až báječným vyvedená. V délce 120 m. vidíme mocné řady osmdesáti nádherných sloupů. Tesány jsou většinou ze žuly simplonské. Místokrál egyptský daroval šest sloupů alabastrových, car Mikoláš drahocenné půdice malachitové. Nade sloupy umělou vyvedeny mosaikou ohromné podobizny všech papežů. Mezi okny lodi střední představen štětci předních malířů novějších život sv. Pavla. V oknech lodí krajních vyobrazeni apoštolové a učitelé církevní barevným sklem — všude rozměry ohromné a ohromující, všude lesk nádhery a půvab uméleckých veleděl.

Ku chrámu přiléhá celá řada menších kaplí. Na místě, kde teď vidíme kapli del Crocefisso, klečel r. 1541 Ignác z Loyoly s nemnohými druhy svými. Skládali tu sliby řeholní, — řád jezovitský zde byl založen.

R. 1555 dvanácte mládenečků českých putuje do Říma a přijati jsou do tovaryšstva. Odtamtud pak brzy dvanáct jezovitů, jako nových dvanáct apoštolů přichází do Prahy.

Od té doby ohnivé pûtky náboženské po vlastech našich znova se rozpalují, počíná doba divů a zázraků, přichází Koniáš. — —

Nebohá literaturo česká!

Poslušnost.

Vypravuje *Pavel Albier.*

I.

„Vsedat! Jedna, dvě, tři!"

„Pevně sedět v sedle! Nyní dolů!"

„Jedna, dvě, tři!"

Mžiknutím oka stáli jsme opět podle koňů jako přikováni. Oči majíce upjaty na rytmistra hraběte Erbacha, sotva jsme dýchali. Rytmistrovy oči se přísně svítily a ruka zlostně švihala dlouhým bičem ze slonové kůže na prázdno do vzduchu. „Szambere, pravím naposled, že tě utluku tím bičem jako psa, nebudeš-li poslouchati mého kommanda!" zahoukl hrabě a skřivil ústa k surovému smíchu.

Szamber se chvěl jako osykový list, svaly kolem rtů mu křečovitě cukaly, ruce se třásly, sotva že v nich uzdu udržel. Jeho živé oko pohlíželo na rytmistra se zvláštním výrazem. Nebyla to prosba, nebyla to hrozba, nebyla to pozornost, ale něco ze všeho bylo v tom obsaženo.

„Znova. Pozor! Vsedat! Jedna —"

Dlouhý bič zasvištěl vzduchem a dopadl někam mezi řadu. Neodvážili jsme se tam pohlednouti, ale někdo bo-

lestně zaskučel. Ten zvuk otřásl mi všemi útrobami. Poznal jsem hrdlo, z něhož vyšel. Byl to cikán Szamber!

„Dvě —, tři!" velel rytmistr pokojně dále a vše bylo v sedle.

„Šavle ven! V klus!"

Druhá eskadrona, vzor a chlouba celého pluku strašných husarů Radetzkého uháněla přes veronské Campo Marzo, naše cvičiště, v širokém šiku, rovném jako šňůra. Pomalu přibývalo rychlosti. Rytmistr jel na svém bělouši před šikem a pohyby jeho šavle stačily k velení. Široký příkop přeletěli koně jako ptáci. Pouze tašky při sedle poskočily. Attily letěly vzduchem za námi jako křídla, šišky na hlavách kývaly se, pochva zvonila o sedlo, šavle hrála v ruce. Již jsme se hnali tryskem.

„Stát!"

A již jsme stáli jako zeď. Dále jsme nemohli, byli jsme u samé Adige. Rytmistr nás spokojeně přehledl.

„Ty Szambere! Jen ty, tebe musím schromit, abys mi nedělal ostudu!"

Bylo to roku 1847, tedy v době, kdy snad celý svět miloval ještě přímou čáru jako ideál krásy, kdy bezvadný šik platil za vrchol vojenské umělosti, kasárnicky holá čtyrhranná budova za nejušlechtilejší plod architektury, a rovný kyrysnický palaš za pravítko, jímž měřily se národy. Samý lineál a čtverec! Tenkráte nás učili choditi do bitev v dlouhých, nekonečných řadách, dělovým koulím na pospas. Rok na to urazil jeden italský projektil u Gambolo levou vykročující nohu celé řadě dvaaosmdesáti mužů. Byl to důstojný políček všem jenerálům, za jichž mládí česal se ještě v armádě cop.

„Zpátky! V trysku! Pozor na řadu!"

A již zas to hřmělo pod kopyty. Koně teprve nyní dostali se do ohně a pádili slepě v před. Bylo zapotřebí upjaté pozornosti k řízení uzdy, aby se udržel šik. Cikán Szamber byl nyní v první řadě. Neviděl jsem ho, ale věděl jsem, že tam musí býti.

Když přihnali jsme se zpátky opět k onomu příkopu, mihlo se mi něco před okem, zvyklým na souměrnou, rovnou čáru modrých attil přede mnou. „Někdo chybil!" věděl jsem ihned ze zkušenosti a dech se mi zarazil v těle. „Rytmistr jede nyní vzadu, běda ubožáku," byla má myšlénka hned následující.

V tom však odstrčil někdo silně mého koně, div neupadl i se mnou, a v první řadě strhl se nepořádek. Rytmistr prorazil si cestu šikem a hned přes všechen hluk, jaký působí eskadrona v trysku, uslyšel jsem opět svištění biče a zavytí, jež se nepodobalo již ani hlasu lidskému. Přede mnou byl nějaký chumel. Vyhnul jsem se obratným trhnutím a klusal jsem dále.

Pádili jsme všichni ku předu přes všechen zmatek mezi námi. Neohlíželi jsme se, nezastavovali. Neměli jsme rozkazu. Teprve na konci cvičiště, u silnice vedoucí ku dvoru Pelegrini jsme byli přinuceni zastaviti se.

Poručík velel obrátiti. Tam, na hezkých několik set kroků od nás, naproti bastionu San Francesco, zvedal se na jednom místě prach, v němž se něco míhalo. Více nebylo viděti. K nám klusal kůň. Byl to kůň cikánův.

Za chvíli přihnal se rytmistr s divoce svítícím okem. V ruce držel zlomený bič a na ostruhách měl krev. Jeho ani Szamberova koně nebyla. „Půl šesté," pravil. „Domů!" A již jsme jeli.

Musil, musil jsem se ohlednouti. Na onom místě leželo něco tmavého, bez hnutí.

Hrabě jel blízko mne podle řady. Strážmistr pobídnul k němu koně.

„Co tam s tím?" tázal se.

„Nechte ho tam!" odpověděl mrzutě rytmistr. „Však on se vylíže sám a přijde!" Vjeli jsme do temné porty del Vescovo, u níž při bastionu della Maddalena měli jsme kasárny.

II.

Znal jsem našeho hraběcího rytmistra již dlouho jako zlostného člověka, ale tolik surovosti byl bych v něm přece nehledal. Kdyby nebýval vojenský reglement mým katechismem se mnou srostlým, snad bych se byl hněvem třásl, snad rozkousal si pysky. Takto ale chvěl jsem se jen bázní před ním. Vždyť reglement zapovídá i zprotivení se myšlénkou proti představenému.

Ostatně mně bylo jináče než Szamberovi. Já jsem se nemusil báti, že neudělám něčeho na vlas dle předpisu a na kommando. Mne učili jezditi na koni hned dle vojenského způsobu a snadno jsem se tedy v ono vojenské tempo při exercírce takořka vžil. Má bota nezasáhla ani o vlas dále do třmene, než jak mně to poprvé, před jedenácti lety, kaprál Vasas ukázal, a ostatně těch jedenáct let je také hezká doba.

Ale což věděl ještě před rokem Szamber, cikán, syn pusty, o velení při jízdě, což věděl o rovném šiku, o třmenech, o uzdě, o sedle? Hodil na svého neúhledného vytrvalého koníka kus staré přikryvky, chytil se hřívy a již uháněl po nekonečném vyprahlém moři jako racek nad hladinou, řídě koně pouze bosou patou. Jezdil vždy tryskem, a jel-li s někým, vždy o závod. Jak se má nyní držeti v šiku?

To by měl rytmistr přece uvážiti! A když nám už řadu kazí, tedy se raději postarati o to, aby přišel k některé jiné zbrani.

Co se s ním nyní děje, že nejde? Či snad byl opravdu tak surově zbit, snad poraněn, schromen, jak mu připovídal rytmistr, že nemůže přijíti? — Na ostruze hraběte byla krev — —

Tyto myšlénky zaměstnávaly mne a každého po celou tu dobu od šesti hodin do pozdního večera. Cikán se nevracel. Nikdo ho, pravda, neměl příliš rád, byl k nevystání, pravý divoch z pouště, ano několikráte již i kradl a dostal za to železa, ale přijdou doby, kdy musíme litovat i svého úhlavního nepřítele. Zde bylo tak. Mohu říci s určitostí, že nebylo ani jediného mezi námi, kdož by Szambera nelitoval. Přes tu chvíli mluvili jsme o něm.

Strážmistr seděl na okně a otáčel si kolem prstu své šedivé kníry, huče při tom něco pro sebe do mohutných vousů na bradě. Kníry potahoval, div je nevytrhl. Najednou rychle seskočil s okna, opásal šavli a odešel.

„Jde tam!" pravil někdo, a nikdo neodporoval. Každý věděl, kde je to „tam".

Po více než hodině vrátil se v největším chvatu.

„Rychle se oblecte," pravil, „a pospěšte za bránu. Hledejte, já ho nenašel!"

Nebylo třeba pobízení. Všichni z celé světnice jsme se vyhrnuli.

*

Zatím nastal večer. Ale nesetmělo se, vyplul měsíc. Na ulicích ve městě musilo býti živo, vznešený svět veronský se jistě bavil. Před bytem kommandantovým hrála hudba. Zvuky její zalétaly až sem, do tichého kasárního koutu města. Neposlouchali jsme jí. Kvapili jsme ven.

„Běžme výpadní brankou a kolem hřbitova přes Schollovu batterii,“ navrhl kaprál Juhacz. Spěchali jsme tedy přes hřbitov.

Zaprášená rovina, udupávána stále kopyty našich koní, zdála se býti při té záři měsíční jako sněhem pokryta. Daleko široko bylo viděti každý osamělý strom, keřík, černající se příkop. Nikde však po celé pláni nebylo viděti člověka. Nalezli jsme snadno místo, kde rytmistr ztrestal cikána. Bylo na něm trochu krve, kus rytmistrova biče a Szamberova šavle i s řemenem. Po cikánu však ani stopy.

Prohledali jsme každý kout po celém velkém půlostrově Campo Marzo, utvořeném velkým záhybem Adige. Došli jsme až ku San Michele — nikde nic.

Strážmistr přišel za námi. Již dávno, dávno bylo odtroubeno čepobití a my se posud nevraceli. Strážmistr slíbil vzíti všecku odpovědnost u rytmistra na sebe.

Ve tři hodiny ráno musil uznati konečně i on, že jest vše marno. Cikán byl pryč, beze stopy, jakou by přece jeho těžké boty byly musily v prachu zanechati.

„Jest to divný pronárod, tihle cikáni. Dějí se u nich neslýchané věci!“ pravil k nám šedivý voják na zpáteční cestě. A požehnal se svatým křížem.

III.

Nešli jsme tu noc již ani spat. Nestálo to za to. V pět hodin musili jsme už zas ku koním. Pronášeli jsme své domněnky o Szamberovi.

„Snad se šel utopit,“ pravili jedni.

„To cikán nikdy neudělá,“ pravil Zafracsanyi, zkušený v tom ohledu. „A ostatně by tu musily býti stopy. Na té lesklé zemi by nám přece ujíti nemohly!“

„To ne. Ale také utéci nemohl. Kam by utekl?“

„Cikán pomůže si všelijak,“ pravil opět strážmistr.

Ráno hlásil strážmistr vše rytmistrovi. Byl jsem také u rapportu, prosil jsem za nové boty, viděl a slyšel jsem tedy vše. Rytmistr spočátku zbledl, ale hned se opět vzpamatoval. Zamračil se a pravil:

„Dobře. Nechci však slyšeti o něm více ani slova! Rozumíte?“

„Rozumím, pane rytmistře!“

Pak nás rytmistr všechny vyhnal, nedav nikomu nic.

Pozoroval jsem ihned plán rytmistrův. Nebude se o Szambera starati, nedá ho hledati, ať už se stalo s ním cokoliv, a vymaže jednoduše jeho jméno ze seznamu eskadrony. Nechá celou událost klesnouti v moře zapomenutí. Nikdo z důstojníků mimo našeho poručíka o tom neví, a ten bude tich. V těch dobách byl rytmistr neb hejtman u svého oddělení bohem a podřízení byli bez hlesu. Kontroly nebylo, co rytmistr chtěl, to se stalo. Od něho nebylo žádného odvolání pro vojáka. Kdo pak se bude také ostatně po cikánovi sháněti?

Zmizí, jako tisíce jiných, beze stopy v ohromném hrdle onoho Minotaura, jejž nazýváme v moderní mythologii armádou, a jemuž platí daň celý svět.

Však jedna věc připomněla ještě hraběte na Szambera, mimovolně, tak že nemohl proto nikoho z nás trestati.

Sám rytmistrův kůň právě rozkopl asi třetí nebo čtvrtý den hromádku prachu a v ní objevilo se něco lesklého. Rytmistr hrabal dále šavlí a nalezl — cikánovy boty, ukryté pod prachem.

Zaklel a poručil mi, abych si je vzal místo nových, za které jsem ho byl předešle žádal. Nebyly zlé!

Nyní jsme pochopili, proč jsme nenalezli stopy.

Cikánova chůze jest lehká, pružná.

IV.

Seděl jsem ještě s několika soudruhy na dlouhé kamenné lávce před vraty kasáren a mlčky kouřil jsem dýmku. Vzpomněl jsem si náhodou na Szambera. Dnes jest tomu již osm dní, co zmizel neb se utopil. Je-li tomu tak, odpočívej v pokoji! Nemá co litovati takového života.

Po širokém prostranství před kasárnami, kdež se cvičívá jindy pěchota, nebylo viděti ani človíčka. Byla neděle, tedy žádné služby a na procházku velmi parno. I aquarolové, prodavači ledové vody a limonady, zavřeli krámky své a uprchli do stínu. V důstojnické kavárně naproti bylo mrtvo. Dva sklepníci spali na stolech. Voják stojící před svou strážní budkou na plném slunci, pravil, že pálí hlaveň jeho ručnice jako oheň.

V tom se však prostranství oživilo. Na rohu, u našeho kostela objevilo se zvláštní skupení.

Čtyři jezdci vlekli uprostřed svých koní člověka a houf lidí je následoval. Byli to reusští husaři. rozeznal jsem je zdaleka. Rozběhli jsme se jim vstříc. Vlekli — cikána Szambera.

Byl spoután na rukou i nohou. Ruce měl svázány v zadu a každý z husarů měl ho na provaze. Jeho bosé nohy byly do krve rozedřeny, nepokrytá hlava plna prachu a písku. Přes pravou tvář táhl se mu dlouhý, krví podlitý široký pruh a celý obličej byl k nepoznání umazán, zkrvácen, zohaven. Šaty měl roztrhány na kusy.

Nevšímal si nás. Měl oči sklopeny tupě k zemi. Husaři přijeli s ním až ke vratům kasáren a tázali se po inspekci. V této hodině nebylo však v kasárnách ani jediného důstojníka. V tom však již seběhl dolů náš strážmistr a po chvilce vykládání a jednání vjeli husaři do kasáren, skočili s koní a odebrali se i se zajatcem do naší jizby. Szambera jsme musili na schody vynésti.

Mne poslal strážmistr do bytu ku hraběti, aby rychle přišel. Nalezl jsem ho v odpoledním spánku. Když uslyšel, oč se jedná, udeřil drahou dýmkou, stojící podle pohovky o zem, že se roztříštila na tisíc kusů. Hned však se dal do strojení a kvapně přišel do kasáren.

Szamber ležel na své posteli, dosud svázán. Rytmistr poručil, aby mu hned byly provazy sňaty. Pak přijal od husarů průvodní papíry, hodil jim několik lir a přikazoval co nejpřísněji. aby se hned, okamžitě klidili z města.

Oddechli jsme si všichni bez výjimky, když odešel. Nyní bylo vyhráno jak pro něho, tak pro Szambera. Reusští husaři odjeli a s nimi všecko.

Cikán spal Spal jako člověk, jemužto se nedostalo odpočinku po několik dní. Husaři reusští leželi v Padui, tedy až odtamtud byl k nám eskortován. Chodili jsme celé odpůldne po špičkách a mluvili šeptem. Přáli jsme mu odpočinku.

(Dokončení.)

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Zanechavše koně pod ochranou bázlivého průvodce, šli jsme opatrně směrem k zřícenině výše položené; došedše k ní shledali jsme, že jest v pravdě nízkým zbytkem prastaré věže, pravidelně do čtverce z obrovských kamenů zbudované; uvnitř trosek nalézal se prostý, ničím neozdobený, nijak neimponující zděný domek, svatyně Druzů, do níž jsme k radě Galibově svou znesvěcující nohou nevkročili. Od chalvy chtěli jsme obrátiti k burdžu pod námi ležícímu. Upoutáni však zajímavou noční scénou, zůstali jsme u vyšší zříceniny státi; viděli jsme dobře do celého čtvercového prostoru mezi stěnami bývalé věže, vyjímaje vnitřní stranu stěny, přes kterou jsme hleděli, a nevalně široký pruh pod ní. Uprostřed stěn na dláždění plápolal veliký dýmavý oheň z hranice čerstvé kleče a ozařoval čtyři otrhané, vychrtlé, avšak svalnaté postavy mužů dobrodružně ozbrojených a svým vzezřením nejdivější lupiče Salvatora Rosy zahanbujících; proti všemu zvyku Orientálů hašteřili se prudce a zuřivě mezi sebou, tak že chvílemi nebylo viděti než zmotané klubko hadrů, rukou a zbraní, zmítající se dýmem a září ohně. Sleduje s upjatou pozorností živý výstup před sebou, přeslechl jsem několik slov, které Galib Kurbagy prohodil, a povšiml jsem si ho teprve, když popošed opodál snal se svých ramenou zbraň, položil ji na zem a neváhaje k burdžu vykročil. V půl cestě zatleskal do rukou a poplašil tím dobrodruhy, již okamžitě stichli a ke zdím jako kočky přiskočili; rázem bylo ve zřícenině pusto a ticho, toliko přes okraj zdí vyčnívaly třásně rozedraných turbanů a třpytily se hlavně pušek na nás namířených. Nalézajíce se mezi ohněm a bílou stěnou výše položeného burdžu, byli jsme pohodlnými terči, a přiznám se, že na okamžik mi srdce mocně zabušilo; šťastnou náhodou nehnul jsem ani já ani Amru Čokses rukou, a lupiči nevypálili na pokojné, po svých zbraních nesáhající diváky. Galib vzkřikl na ně cosi; odpověděli mu, hovořili s ním přes zeď, když k ní došel, a za chvíli se vrátil kavas s pozdravením a pozváním, abychom s bandity útulek, večeři a zábavu sdíleli. Cestou mi vysvětlil, že budu míti čest jednati s druzkými dželaby, lupiči a prodavači otroků, známými dobráky z Ajn Kynyjé u Banyjásu, kteří neublíží ani kuřeti, umí-li jak se sluší obě oči zamhouřiti. Pamětliv naučení Galibova, vstoupil jsem mezi bandity s nejpřívětivější tváří, pozdravuje společnost jako vážný divan pašů a begů. Nerozuměl jsem jejich nářečí. Galib tlumočil, přes to však bavili jsme se pěkně s náležitou zdlouhavostí a obšírností, jak východní mrav předpisuje. Obávaje se vzbuditi podezření, tlumil jsem svou zvědavost a neohlížel jsem se zprvu; maně pozoroval jsem koně lupičů, přivázané podle zdí a posýlaje Amru Čoksesa pro našeho průvodce, zahledl jsem nahodile u zdi, přes kterou jsme se byli dívali, pátého koně a na něm předmět, který jsme s hůry viděti nemohli. Poznal jsem lidskou postavu, spoutanou a ku koni přivázanou; můj interess proměnil se v nepokoj a soucit, jemuž jsem arci výrazu dáti nesměl. Musil jsem vyčkati, až naskytne se druhý příhodný okamžik, abych na ubohou oběť dželabů lépe se mohl podívati. Naskytl se. Lupiči zahloubali se v pojídání pilafu, některý z nich vzpomněl si na přerušenou vádu a již se na sebe znova sápali. Upřel jsem své oči přes oheň, jehož plameny vítr rozehnal, na kořist lupičů, a zachvěl jsem se. Zíral jsem do velikých skvoucích očí dívky, do zrcadel zoufající duše, mučené hrůzou, smrtelnými úzkostmi a malomocnou rozlíceností, úpěnlivou prosbou za seslání blesku na vrahy. Rozkošný, krásně modelovaný obličej půvabné dívky byl zesinalý, kypré rtíky malinkých ústeček zprahlé a zmodralé, vlasy rozpuštěné a rozházené, se hřívou koně v husté dlouhé praménce splývající. Lepost jejího mladého těla neskrýval ani feredže ani jašmak, spodní šat visel jí rozedrán s boků a malebné položení, v němž na koně byla připoutána, zvedalo graciosní pružnost krásných údů dívčiny. Byl jsem mlád, plný ještě svěžích ideálů a hotov ihned vyrvati ohroženou duši záhubě; bylo mi sice již známo, že tyto duše z pravidla valně o své spasení nedbají, leč dívka, o kterou mi šlo, nesla na čele znak lepšího cítění a v očích plál jí oheň do nebe volajícího zoufání. Štilec Galibův mne vytrhl z honby vzrušivých myšlének a plánů. Vzpamatovav se rychle, děkoval jsem kavasovi za upozornění. Zpravil mne, že lupiči jsou v sobě o kořist, s kterou po noční cestě ráno téhož dne v Burdž el Rúm se ukryli; hověli si přes den a očekávali svého soudruha, který jako posel do Bejsánu se byl vypravil. Vrátil se k večeru se zprávou, že pán, pro něhož byl lup určen, o něj nedbá, a přeli se nyní o to, jak by dívku co nejrychleji a nejlépe odbyli. Myslili prý již na mne, avšak rozpomenuvše se, že Evropané otroky nekupují, zabývali se nyní jednáním o rozhodnutí tavlou, jistou hrou v kostky, komu dívka má připadnouti, aby ji na svůj vrub a o své újmě zaopatřil. Při tomto jednání vstávali, chodili k dívce, odhadovali ji, a její, svým ztrnulým horečným pohledem do duše mne pálící oči těkaly s jednoho surového lupiče na druhého; tvář její se zachvívala, rozuměla patrně všemu. Byl jsem mezi vlky a musil jsem s nimi výti. Pochválil jsem lupičům zboží a nabídl jsem se k účastenství ve hře, jsa volný dáti v sázku tisíc piastrů, co ekvivalent kořistných práv jednotlivých lupičů; chtěli čtyři tisíce, každý pro sebe jeden a bez hry. Byl bych dal, a nemohl jsem. Sjednáno tedy, aby hráli mezi sebou a vyhrávající zase se mnou, dávaje v sázku dívku a já proti němu tisíc piastrů. Rozhozeny kostky; bylo mezi námi ticho, jako v hrobě. Kostka o dívku svědčila šlechetnému Ebul-Ghaisovi, s nímž měl jsem nyní já potěšení hru obnoviti. Prohrál jsem peníze i kořist. Smáli se mi a vtipkovali, činil jsem podobně a jako v žertu nabízel mi Ebul-Ghais novou hru, dám-li v sázku zbytek svých peněz, koně a zbraň. Poznal jsem již, že té noci měli, nevím proč, velmi na pilno, a že s kořistí se nechtěli dále vláčeti. Tváře se tedy, jako bych měl hry již dost, smlouval jsem nedbale a opovržlivě, nabídnuv konečně jako nerad půl čtvrta sta piastrů za dívku i s koněm. Ebul-Ghais hrál a výhra připadla mně. Mrze se na oko, vyplatil jsem peníze, lupiči se zvedli, poroučeli a vsednuvše na koně zmizeli smě-

rem k Sase. Oči dívčiny, sršící nenávistí, a odporem, nespustily se více mé tváře, a kdyby jiskry jejích pohledů byly elektrické, neseděl bych před vámi a nebyl bych živ opustil Burdž-el-Rúm; chtěl jsem ji konejšiti, ale zarazil mne ostrý zvuk z jejích úst, podobný sykotu ptáčete, jež blížící šelmy se děsí. Vzav si od Galiba jatagan, rozřízl jsem pouta na jejích nohou, z nichž jedna se svezla koni po boku dolů; přeřízl jsem pouta na jejích rukou, a v tom již mžikem byl jatagan vyrván z mé pěsti a já zuřivou ranou dívky stržen k zemi. Rána minula moji hlavu, zachycena šálem připevněným k mému klobouku, v němž ocel uvízla. Než jsem se vzpamatoval a zdvihl, vrhli se kavasové na dívku, zápasili s ní v líté půtce a připoutali ji znova ke koni. Krev se řinula oběma kavasům z rukou, jež bílé, skvostné zoubky dívčiny zasáhly. Přistoupiv znova k dívce, shledal jsem, že jest bez sebe; uvolnil jsem její pouta, přikryl ji svým pláštěm a přiložil nádobu se sorbetem k jejím rtům. Procitovala, poznala mne, a hněvivým prudkým vztyčením hlavy vyrazila mi nádobu, která se o kamení ve střepy rozlétla. Strašný pohled dívky odehnal mne a zavřel ústa, která ji chtěla ubezpečiti o ryzosti mých úmyslů. Za chvíli zavřela oči znova mrákotou. Velel jsem kavasům a průvodci, aby si ulehli; sám nezamhouřiv oka, litoval jsem dívku a mrzel jsem se, že před ní jsem lotrem horším lupičů, kteří svůj život za ni nasadili, kdežto já v lehké hazardní hře její svobodu, čest, sny, štěstí, život a spokojenost celé její rodiny jako hrst fíků o jarmarce jsem vyhrál. Děsila se mne více, než řemeslných dželabů, kteří ji ukořistili na prodej, kdežto já svou koupí její osud po jejím míněnı jsem rozhodl. Po půlnoci otevřela oči a v těch četl jsem znova plamenným písmem, že teprve nyní v mých rukou se považuje za ztracenou. Nemoha se dívati déle mukám děvčete a nejsa s to snésti její pohled, který pálil mne každou vteřinou jako stonásobná kletba, vzbudil jsem své lidi a poručil jsem jeti zpět ke chef-lún okresu, k městečku Taršiha, kdež úřadoval dobromyslný starý mudyr Hajdar-effendy, náčelník makathaátu el Džebel. Ze šetrnosti k dívce jeli jsme zvolna, bylť dosti času k jízdě po dvoumílové cestě za ranního chládku. Jeda podle dívky a nedbaje hněvu, jenž ji zmítal, vystříhaje se zhoubného vlivu jejích sršících očí, sebral jsem drobty své arabštiny a domlouval jsem jí rozumně, leč marně. Ovšemť, byla plnokrevná Arabka nasycena výlučně orientálskými názory, a moje útěcha musila jí padati v duši jako jed, strojený ďábelskou potměšilostí. Čím vřeleji jsem mluvil, tím větším a horším jsem byl u ní lhářem: sliboval-li jsem jí svobodu, rozuměla tím čtyři stěny harému, smlouvání se o ni, násilí a zhanobení. Ubezpečuje ji, že dobrým lidem ji svěřím, mluvil jsem pro ni jako Turek, jenž nepodajného holoubka také vydá v mrhavé a znesvěcující ruce harémových stvůr, aby mu pochoutku záživnou učinili. Ustal jsem konečně. Dojeli jsme s východem slunce do Taršihy. Hajdar-effendy přijal mne laskavě a skrze oponu mi bylo dovoleno odporučiti mou chráněnku jeho paní, kaduně Ferengis. Po celém okresu el Džebel bylo známo, že na starém zámku v Taršize vládne jeden pán, rázná Ferengis, rodem Maronitka, a její rozkazy že plní jeden sluha ve všem povolný, Hajdar-effendy."

Inženýr uchopil mezi řečí noviny, vyložené assistentem a mačkaje, rozkládaje i házeje nelítostně zprávami o triumfech německých vojsk, používal časopisů k sesílení svých posunků.

„Slib kaduny Ferengis byl mi naprostou zárukou bezpečnosti mé chráněnky. Nemaje o její další osud starosti poděkoval jsem Hajdarovi a jeho paní a vyšel na dvůr; chtěl jsem se rozloučiti s dívkou, dříve než naše cesty se navždy rozejdou. Kleštěnec vyslaný paní Ferengis odpoutával již provazy a řemeny, dívku vížící, a střemen vymrštěný osvobozenou dívčí rukou vletěl mi do tváře spolu s posledním bleskovým pohledem tak prudce, až se mi v očích zajiskřilo a já zavrávoral. Když jsem se vzpamatoval, upíraly se moje zraky na zavřené dvéře haremliku a skrze mušarabije vyzníval z vnitra budovy děsivý dívčí křik a pláč. Bylo po dobrodružství. Střemen, hozený mi co poslední pozdrav mám na památ —"

Inženýr nedomluvil. Jeho těkající zrak se byl zachytil za slůvko v novinách, přelétl chvatně několik řádek a utkvěl na hodinách.

„Za dvě minuty odjíždí vlak a s ním inspektor," vyrazil ze sebe vyskočiv a uchvátiv klobouk. „Pro boha, jen abych jej zastihl! S bohem, Klimeši, nezdržujte mne!"

A již letěl ze dveří, po schodech dolů a jak assistent oknem viděl, hnal se skok za skokem přes perron na konec stanice, kde vlak k odjezdu připravený čekal.

„Na mou věru, on se nemýlí. Myslím sám, že nemá daleko k blázinci," bručel Klimeš, sbíraje rozházené noviny a nemile překvapený přerušením vypravování právě v místě, kde teprve mělo počíti. „Mohl nechati klidně své lupičské dobrodružství v registratuře svých upomínek i divoké děvče v harému Hajdara-effendiho a raději o své ženě mluviti. Ztřeštěný člověk! On se ožení! A k tomu v Syrii! Nejspíše se nechal vzíti nějakou Putyfarkou. A ta si ho unesla, tak to bude! Proto mi tu lupičskou historii jako exemplum vypravoval."

Inspektor vrátil se o polednách ze sousední stanice a bavil své podřízené líčením, jak jej Melan při vstupování do vozu kategorickou žádostí o dovolenou na tři dny přepadl a jak figurant Kryštof měl co činiti, aby inženýrovi při ubíhání do Újezda stačil.

Při obědě vyřídil Kryštof assistentovi pěkné poručení od inženýra, jenž prý mu velel sehnati povoz a před příjezdem kočáru rozloučil se se svým domácím, vskočil pak do vozu a ujel na nejbližší stanici státní dráhy, jakoby utíkal před ďáblem, jemuž svou duši zapsal.

Za týden došla od ředitelstva ke čtrnácté sekci v Újezdě úřední notifikace o udělení čtvrtletní dovolené inženýru Melanovi a o propuštění téhož inženýra Melana k jeho žádosti ze služby na tříměsíční výpověď.

„Nulla od nully pojde," bručel assistent Klimeš, počítaje, že tři měsíce jsou právě tak dlouhé jako čtvrt roku. „Je-li zbrklost Melanova větší než jeho přátelství ke mně, nedovím se do smrti počátky hloupého kousku, jejž v Syrii vyvedl."

Devadesát dní pročítával Klimeš osm čísel rozličných časopisů, z nichž některý musil zajímavou novinku obsahovati, která Melana přímo kouzelně vyplašila.

Nalezl jen tři místa, jež po případě mohla zaviniti ztrátu zdravých pěti smyslů Melanových. V jednom časopise zval insertem jistý kostelník věrné křesťany ku společenské cestě do svaté země; v druhém líčil šťavnatý dopis z venkova velkolepě malý požár kartounky v Podole; ve třetím konečně nabízel se advokát doktor

Pantaliotis v Korfu k nejsprávnějšímu a dokonale uspokojivému spravení nejzapletenějších právnických záležitostí v Levantě.

Assistent Klimeš nedověděl se, která z těchto tří zpráv přítele mu odvedla.

Jednoho dne mu sdělil bývalý domácí Melanův mimochodem, že před dvěma nedělemi přijel jakýsi zřízenec nějakého pražského speditéra a odvezl nábytek inženýrův.

A po uplynutí čtvrt roku nepřišel Melan, aby potěšil Klimeše, aby se smířil s Újezdem, který jmenovitě po své ženské stránce deserci inženýrovou byl rozladěn.

* * *

Všech osm trámců a devadesát šest prken, z nichž sestrojen jest soukromý most přes potok jenikovský, vrzalo, praštělo a skřípělo každé v jiné tonině a výšce, sumovně však s pronikavým hlukem rozléhajícím se daleko široko po vodě vzhůru i dolů.

Tento neladný šramot způsobovaly boty člověka, podobného skrze začazená okna továrny, jimiž se dělníci po lomozu ohlíželi, jiným pozemšťanům v mužském obleku, opatřeného však mimořádně vysokým stojatým límcem; po límci poznán pan Bartuněk, starší písař doktora Škorpila. Pan Bartuněk sám zhrozil se nevrlého vrčení, jímž můstek jeho návštěvu uvítal a zrychliv chůzi, spěchal lehýnkými kroky přes prkna, aby neurazil a nepohoršil někoho svým okázalým vystupováním. Byltť človíček tichý a zaleknutý, stálým odstrkováním a zneuznáváním o svém ubožáctví tak důkladně přesvědčovaný, že nikdo nemohl projeviti své podivení jeho límcům, aniž by nevyvolal ruměnec rozpaků na hubených lících písařových, jenž se tvářil, jakoby mu řekli: „Už vás máme, vy kazimíre v obci, vy nihilisto, jste usvědčen z piklů proti našemu důstojnému faráři!" Přes to setrvával na svém vynikání mimořádnými límci, neboť i lidé skromní stavívají si v některých kusech rádi hlavu a projevují týmiž jednak svou mužnou smělost jinak i originálnost. Panu Bartuňkovi stačila jeho zvláštnost k vyšinutí se až k názoru, že dívá se svým vlastním oknem na tohoto světa běh. A ovšem také svět naň.

Most skončil svou neladnou zvukovou produkci úsečně, jako když týraná struna praskne a noha páně Bartuňkova zabořila se jistěji do měkého písku, přešla z říše prosy do říše poesie: za ním zůstal celý Jenikov se svými měštěníny a jejich usedlou, tabulárně všelijak rezavou a děravou slávou, s okresním soudem, páně Bartuňkovým „starým", jeho zaprášenou úřadovnou i fascikuly, a před ním rozevřela se úhledná, v Jenikově nad míru proslulá zahrada, sloužící za vonnou a stinnou garnituru panského domu, obemknutého kolkolem révou a břečťanem, který až i vikýře velkolepé prejzové střechy svými tykadly lechtal.

Na prahu domu zazvonila o nohu páně Bartuňkovu čistá, škrobem v plech proměněná sukně služky, vyrazivší z průjezdu.

„Račte —" volal za ní pan Bartuněk.

„Pán poroučí?"

„Mám vyřízení pro slečnu, list od pana doktora a prosbu za odpověď."

„Milostivá slečna svačí v gloriettu, dejte mi psaní, přinesu odpověď," švitořila služka.

Vyhověl jí. Tak zmaří se někdy nejpěknější plány člověka. Cestou si vytahoval pan Bartuněk pořáde límec do výšky a v duchu nesl před sebou veliké trumeau, v němž si pohyby i řeč pro salon slečnin bedlivě nastudoval; upozornil se několikráte na dobrý mrav nechati hůl v předsíni a vejíti s kloboukem v ruce k panstvu, což on činíval z pravidla obráceně; ba zamazal si dokonce nejlepší ze svých pěti kapesních šátků cíděním bot v továrně před můstkem. A nyní bylo všechno to vydání značné části dvořanských fondů Bartuňkových vyhozeno, zabito služkou, jejíž sukně křovím jako křapavý umiráček odhučela.

Pan Bartuněk resignoval; založiv ruce krátil si čekání lahodným potěžkáváním tří set tisíc zlatých, mezi nimiž dlel. Byly v nestejném množství a rozmanitých způsobách kolem něho rozloženy.

Tak největší hromadu spatřovať na onom břehu potoka za mostem, přes nějž přišel, v podobě solidní hranaté budovy tovární, jejíž sloh zřejmě svědčil o dobách, kdy stavitelé neměli ještě určitý rázovitý kabát pro stavby průmyslové a nesmělou rukou slepovali na nich motivy dílem klášterní, dílem špýcharové; tímto stavením otřásal lomoz perrotin a klapání tiskacích přístrojů, hlas tiskařův a výskání „štrajchpudlíků". Bosý, duhově obarvený pronárod učňů z kartounky byl svou nezbedností postrachem a svou neohroženou čiperností chloubou Jenikova, kdež jako na jiných místech pitvorný název „štrajchpudlík" srostl s pojmem dovádivého ubožáctví; chvalná pověst učňů obuvnických hoří mdlým plaménkem kahance vedle raketového ohně slávy „štrajchpudlické". S přiměřeným účastenstvím sledoval pan Bartuněk jejich rejdy po dvoře továrny, máchání v potoce a veverkovité lezení ve vysoké dřevěné sušárně, podobné obrovské kleci, jejímiž otvory pestré barvy dlouhých kusů potištěného kartounu prosvitovaly.

Čpavý kalný potok dělil práci od užitku, čirou robotu v potu tváři od pouhého odpočinku na koberci rozlehlé zahrady. Obě protivy spojoval jen chatrný můstek pro přenášení panských povelů práci a výtěžku práce rozkoši. Pan Bartuněk o lávku nestál; znaje slasti práce s dostatek, byl by vzal rád za vděk s lacinější ale příjemnější částí dvojlícího majetku firmy „Čeněk Melan a syn". Na Čeňka Melana se v místě nikdo ani nepamatoval a „syn" byl pohřbeným již dědem své vnučky, slečny Evy, která svou nožkou sama jediná úpravné cestičky zahrady šlapala, z patnácti oken fronty svého zámečku na svět se smála a výlučným právem účty podpisovala, účty s velebnou firmou, na níž byl vysypán plný koš výstavních medalií, od pražských z let 1828 a 1836 počínaje, až do pařížské z roku 1867. Podobných výhod požívala slečna celou řadu, aniž by v městečku známo bylo, že by v nich měla takovou zálibu, jako čekající Bartuněk v pestrých skleněných koulích, z nichž dvacet malých a velkých Bartuňků naň se smálo. (Pokračování.)

FEUILLETON.

„Čtení myšlének".

Veřejnost anglická byla v poslední době poněkud napjata pokusy jakéhosi pana Bishopa, který se objevil před londýnským velkým světem ve vlastnosti hadače lidských myšlének. Ozbrojen odporučujícím listem nepřítele všeho humbugu, světoznámého professora dra. W. Carpentra, dobyl útokem nejen denní tisk, ale podal důkazy svého umění i před společností mužů naskrze vědeckých. Prof. George J. Romanes píše v „Nature" o jednom z takových pokusů: „Uspořádali jsme dvě schůze u přítomnosti pánů Leslie Stephena, Alfreda Sidgwicka, prof. Robertsona, prof. Lankestera a p. F. Galtona. Náš pokoj byl dvojitý salon obyčejného způsobu s křídlovými dveřmi vedoucími z jednoho oddělení do druhého; zde však dvéře zavěšeny nebyly. Délka pokoje obnášela 36 stop, šířka 19 stop. Nejprve odvedl jsem p. Bishopa po schodech do místností dolejších a zavázal jsem mu oči, k vůli jistotě ucpal jsem šátek pod očima bavlnou. Při všech následujících pokusech dělo se rovněž tak. Mezitím uschoval p. Sidgwick malý předmět pod jedním z četných koberců v salonu. Dříve umluveno, aby to byl předmět jakýkoliv i aby jej uschoval, kdekoliv se mu uzdá. Když se tak stalo, zavoláno: „Hotov" a já doprovodiv p. Bishopa po schodech nahoru odevzdal jsem jej p. Sidgwickovi, který v té chvíli stál uprostřed mezi oběma odděleními salonu obrácen zády k místu, kde předmět byl ukryt u vzdálenosti asi 15 stop. Na to uchopil se p. Bishop ruky páně Sidgwickovy, položil si ji na čelo a žádal jej, aby myslil upjatě na místo, kde byl předmět uschoval. Stál tak nehnutě asi deset vteřin, ale pojednou se obrátil a šel s p. Sidgwickem přímo k místu, kde byla věc uschována a zvedl ji. Při všem tom ani sebe méně neváhal a zdálo se, že ví zrovna tak jako p. Sidgwick, kde se věc naléză. Pozoroval jsem, že s některými z nás se p. Bishopovi pokusy lépe daří, než s jinými. Někdy uhádnul něco jenom na polo. Založil jsem škatulku na sirky na jednu z knih, stojících řadou vedle sebe na pultu; Bishop vytáhl pravou knihu. Položil jsem visitku na klavesu piana a zavřel jsem je. Bishop obcházel dosti dlouho po pokoji, pojednou však obrátil se ku klavíru a položil ruku asi na šest palců od místa, kde visitka schována. Prof. Robertson myslil si na určité místo židle. Bishop je našel, jako položil ruku na každé místo, na které kdo z nás v pokoji myslil. Založil jsem krabičku na tužky na visící v pokoji svícen. Bishop dosti dlouho obcházel a myslilo se již, že se mu nezdaří, když pojednou, stoje v druhém oddělení pokoje, vztáhl ruku vzhůru a ukazoval k stropu. Potom kráčel přímo pod svícen a ukazoval vzhůru na schránku. Uschoval jsem peníz pod arch papíru, ležící mezi knihami na stole. Bishop chodil dosti dlouho po pokoji, ale najednou zvolal: „Jsem dvě stopy od toho," a našel peníz. Bishop uhodl, na kterou část těla kdo myslí. Uhodl také, že prof. Lankestra bolí zub. Nápadno jest, že se velmi často mýlil v poloze. Myslil-li jsem si na palec u pravé nohy, uhodl, že jest to palec ale řekl, že na noze levé. Konečně díval se jeden z nás na jistou písmenu v knize, kterou Bishop neviděl, maje při všech pokusech oči zavázané. Bishop uhodl písmenu. Později se mu tento pokus jednou zdařil, podruhé nezdařil."

Dr. Carpenter píše v jiném listu, že Bishop uhodl cifry a slova napsaná dříve a zapečetěná do obálky, a z několika jiných pokusů soudí, že ve všech případech podléhali ti, kdož pokus prováděli, „nějakému vlivu, jehož sami byli si nevědomi". Bishop sám to neví, jak si svůj zvláštní dar vysvětliti. Každým způsobem stojíme zde před zvláštní fysiologickou záhadou, v které otvírá se široké pole k dalšímu zkoumání. Jména střízlivých anglických professorů vylučují domněnku, že by co Bishop provádí bylo klamem, a jestliže jest toho nelze upříti, že podváděti nejznamenitější přírodopisce a fysiology světa, znamená také velkou dokonalost, třeba ceny negativní.

— „Muž bez ženy a žena bez muže" nazývá se v českém překladu francouzská hra „Jonathan", kterou uvedlo v těchto dnech ředitelství českého divadla na jeviště. Nevíme, kdo rozhoduje v českém divadle o repertoiru, zdali pan Mayr nebo pan intendant Škarda, nebo některý pán z družstva, neboť jeden vymlouvá se vždy na druhého, ale tentokráte ať rozhodnul kdokoli, zasluhuje nejostřejšího pokárání. Viděli a slyšeli jsme na českém jevišti již ledacos, ale tolik sprostoty a rafinované rozpustilosti, jaká nestyděla se vystoupiti na prkna v „Jonathanu", nebylo v českém divadle ještě viděno a slyšeno. Vypisovati, co se tam děje, nelze; stačí uvésti jen slova „Pokroku", že by bývalo radno, „aby se byla divadelní správa po některých scénách postarala o otužení i otrlých mužských čivů sklenkou silného likéru". Dámy z divadla ven! Nevoďte jich na ta místa, kde musí se dívka rdít a žena studem zakrývati si oči a sluch. Jestli to je ta příprava k repertoiru zimnímu ve velkém národním divadle, pak běda tomu divadlu, které promění se v dům rozpustilosti! — Jestli od předsedy dolů přes ty všechny professory a doktory, v družstvu zasedající, až k řediteli Mayrovi, není mezi těmi muži jednoho, jenž by byl cítil svrchovanou pohoršlivost této hry a nezasadil se o její neprovozování, pak jest za této správy už možno všechno, pak ale nastává celé veřejnosti povinnost, vzepříti se těmto nestoudnostem na našem jevišti a říci těm pánům z družstva: „Až sem a nic dále!" Prkna našeho velkého divadla musí zůstati čista, ať už s těmi pány, kteří nyní divadlo řídí, nebo bez nich. My nechceme si hráti na mravokárce; my nejsme prudní; my nikdy neodsuzovali jsme nahou sochu a v umění štětcem, dlátem, i slovem hájíme vždy plnou volnost uměleckou, avšak frivolnost a vypočítavé rozpustilství, slovem špinavou nahotu k vůli nahotě zatracujeme. *J. V. S.*

— Výborný měsíčník „Przegląd polski", vycházející v Krakově, přináší v červencovém čísle obsáhlou studii a dílech Jaroslava Vrchlického z péra neunavně činného professora Wácslawa Gasztowtta v Paříži. Tak dokonalého posouzení činnosti Vrchlického ještě ani v jazyku českém nemáme. Spisovatel polský provází své úvahy četnými ukázkami. Kromě mnohých úryvků nalézáme tu přeložený celé: Sonety: Mickiewicz, Krasiński a Słowacki; básně: Ben Akiba, Ciganovy housle, Věky, Pan a Pokání dona Juana. V úsudku svém jest pan Gasztowtt umírněný, a tím více váží tedy jeho úsudek. Spisovatel prokázal tím české literatuře velkou službu, podávaje polským čtenářům obraz činnosti Vrchlického, nezkalený těmi vlnami, které se zde marně proti němu zvedaly. Vidíme tu především tu ohromnou práci, kterou již Vrchlický vykonal a nelze nám než srdečně mu přáti tohoto uznání jí v bratrském slovanském kraji.

— Jar. Vrchlický dal do tisku třetí díl Danteovy „Božské komedie" „Ráj". Na podzim bude tedy celé dílo v rukou čtenářstva.

— Jul. Zeyer vrátil se z Rusi do Prahy.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme — Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, odpovídajíce do čtrnácti dnů po zaslání jenom dopisovatelům, jichž rukopisy uveřejníme. Při zásylkách budiž kromě chiffry laskavě udána úplná adressa. Z prací zaslaných do 5. t. m. neuveřejníme žádné.

Na časopis „Lumír" předplácí se v Praze na rok 6 zl., na půl roku 3 zl., na čtvrt roku 1 zl. 50 kr. S postovní zásylkou na venkov: na rok 7 zl., na půl roku 3 zl. 50 kr., na čtvrt roku 1 zl. 75 kr. „Lumír" vychází dne 10., 20., 30. každého měsíce v číslech o dvou arších a dnem 1. každého měsíce v šestiarchových sešitech. Kdo by si přál, aby mu zasláno bylo některé číslo zdarma na úkazku račiž nám udati svou adressu.

Administrace „Lumíra".
Jungmannova třída č. 22 n.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. července 1881. ČÍSLO 20.

Z Danteova „Ráje".

Přeložil *J. Vrchlický.*

Zpěv třicátý.

(Dante octne se s Beatricí u cíle pouti své, v empyreu. Vidí řeku světla, zářící u věčném jaru. Jiskry tryskají z řeky a klesají v kalichy kolem kvetoucích květin. Beatrice káže, by se napil z řeky; tato ihned stane se okrouhlou, jiskry a květy se změní v anděly a svaté. Tito tvoří velkou růži, málo míst v ní jest prázdných, na jednom leží koruna, určená Jindřichu VII.)

Snad šest tisíc mil od nás v různém plání
začíná šestá hodina [1]) a stíny
své tento svět již v rovnou plochu sklání, [2])

Střed nebes když se ztrácí do hlubiny,
a taký jest, že mnohou hvězdu schvátí,
svit kteréž k nám až nepronikà siný; [3])

A slunce nejjasnější služka [4]) pláti
kdy začne, nebe tak se uzavírá,
že hvězdy se až na jitřenku tratí:

Tak onen triumf nebes zvolna zmírá
kol bodu toho, jenž mne zraku zbavil,
jenž tím se zdá být uzavřen, co svírá.[5])

Ten triumf ve vlastním se žáru strávil
a stejně láskou jako oslněním
jsem u své Paní zrakem svým se stavil.

Co o ní pověděl jsem již svým pěním,
bych v jednu mohl chválu zahrnouti,
by málo bylo, jak ji nyní cením.

Neb krása, k níž jsem mohl oko pnouti,
vše meze přesahá, ba řek' bych krátce,
ji celou lze jen v Tvorci obsáhnouti.

V tom, vyznávám, jsem přemožený sladce,
víc nežli komik aneb traged cítí
se přemoženým v úlohy své látce.

Neb jako paprsk slunce v zraku vzňítí
mohutné chvění, tak vzpomínka milá
na úsměv temnou duši v zmatek řítí

Od prvního dne, když mně objevila
se v žití její tvář, až k chvíli této
má báseň vždycky za ní pospíšila.

Však nyní její krásy zářné leto
mne přemohlo, je píseň nevypraví,
snem jest, co umělci je v duši seto.[6])

A lepší o něm podati vám zprávy,
to rád již přenechávám troubě jiné,
má končí již svůj úkol namahavý.

A vůdce hlasem, posuňkem mi kyne:
„My vyšli jsme již z největšího těla,[7])
náš krok se v nebes čisté světlo šine;

Ku světlu ducha, které rozechvěla
jen láska plesná k dobru pravdivému,
v slast, která v slasti sotva rovné měla.

Tu ráje obě vojska [8]) zraku tvému
se objeví a jedno v takém tvaru,
v němž dostaví se jednou k soudu zlému."

Jak zraku duchové při silném žáru
se rozprchnou, že oko sílu ztratí
i mohutné zřít předměty, tak v čaru

Zřím kolem sebe živé světlo pláti,
to v planoucí svůj závoj vše mi tají,
že kolem nic jsem nemoh' rozeznati.

„Vždy láska, která toto nebe zkájí,
tak počíná zde vždycky k svému blahu,
že svícny světlům upraví, v nichž plají."

A sotva krátkých slov těch slyším vláhu,
již cítím, kterak nad svou sílu z místa
jsem povznešen již k poslednímu prahu.

A zraku bystřina mi náhle čistá
se otevřela, tak že každé světlo
má zornice již pojmouti se chystá.

Jak řeka světlo před mým zrakem letlo
a plálo leskem ve dvou břehů loubí,
na kterých jaro divuplně kvetlo.

A z řeky vidím jiskry plát, jak snoubí
se s květy v jejich padajíce kalich,
jak rubiny, jež zlato živě vroubí.

Ve vůních jakby zpity neustálých
zpět klesaly v to zřídlo, jedny výše
a druhé dolů ve hrách neskonalých.

„Ta touha, jež tě pálíc vede v říše
neznámé, abys o nich nabyl zvěsti,
čím roste výš, tím líbí se mi spíše.

Leč musíš doušek této vody vznésti
k svým rtům, než taková se žízeň zkojí,
(dí slunce očí mých a moje štěstí

A dále): Řeka v těch topasů roji,
jež jdou a mizí a ten smích kol v trávě
jsou stinné předmluvy jen pravdy svojí.

Ne v sobě že by jevily se tmavě,
leč chyba tady je na tvojí straně,
že nevznáší se zrak tvůj k také slávě.“

Tak dítě prudce nepovznese skráně
a k prsu netočí se v probuzení,
když v spánku zpozdilo se, odhodlané,

Bych z očí zrcadla si dělal v okamžení,
jak obrátil jsem hlavu k vlně svaté,
jež proudí k duši lidských posvěcení.

Jak dotklo se jen moje víčko vzňaté
té vody, zdálo se mi, délka její
že v okrouhlost se mění;[9]) častokráte

Jak lidé, v larvách jenž se procházejí,
se jiní zdají, když háv cizí složí,
jenž kuklí dřív byl jejich obličeji:

Tak plameny a květiny se množí
ku kvasu většímu, že náhle kýval
mi v celé slávě obojí dvůr boží!

Ó jase boha, kterým jsem se díval
na říše pravé triumf slavný, krásný,
dej sílu, abych, co jsem viděl, zpíval!

Tam zářný svit se stkví, kterým jest jasný
i tvůrce tvoru, který pouze v míru,
kdy patřiti smí na něho, je šťastný.

A v kruhu roztáčí se v prudkém víru,
že v objemu svém mohl volným pasem
by slunci být, jež vládne všemumíru.

Jest bytost jeho celá tkaná jasem,
od primum mobile jenž odrážený
tam čerpá sílu, jež mne plní žasem.

Jak vršek patou v rybník potopený
se zhlíží v něm, jak chtěl by vidět, květy
a stromy jak jest hojně vyzdobený,

Tak všechněch, jichž se vznesly k nebi lety,
víc nežli na tisíci stupních růže
nad světlem v kole tísnily se čety.

Nejnižší stupeň když pojmouti může
již také světlo, jaká plnost jeho
plá na nejzazších listech této růže?!

Já v dálku nepustil let zraku svého,
ni do výšky, mé oko všecko zírá,
i jakost, mnohost plesu nesmírného.

Nic blízkost nedá, dálka neubírá,
neb tamo, kde bůh bezprostředně vládne,
tam přirozený zákon každý zmírá.[10])

V střed žlutý této věčné růže ladné,
jež šíří, stupňuje se, voní v slávu
věčnému Slunci,[11]) které stále mladne,

Jak toho, který mlčí a přec zprávu
by čerpal rád, mne Beatrice táhla,
řkouc: „Jaký tady zástup bílých hávů![12])

Viz obec naši, jak jest neobsáhlá,
viz naše trůny, jak jsou plny kolem,
těch málo, po nichž naše chuť by prahla.

Na velký trůn, na kterém posud holém
jest koruna, kam patříš neustále,
dřív nežli s tímto spřátelíš se stolem,[13])

Kdys duše sedne velikého krále,
tož Jindřicha,[14]) jenž přijde, Italii
by ku ochraně povstal nenadále.

Však slepá hamižnost vás příliš spíjí,
že jako děti jste, jež mrou již hlady
a přece chůvu strkají a bijí.

Na božím soudě[15]) domůže se vlády
pak člověk, který zřejmě ani v tají
s ním nepůjde touž cestou; jeho spády

Bůh zruší, tak že krátce[16]) potrvají,
on s úřadu jej svrhne v sluje děsné,
kde Šimon se a svatokupci kají.

Čímž z Alagny ten[17]) mnohem hlouběj klesne.“

Poznámky.

[1]) Šestá hodina jest poledne, v Italii jesti tou chvíli jitro a východ slunce, šest tisíc mil tvoří asi čtvrtinu obvodu země. — [2]) Při slunce východu leží stín země horizontalně. — [3]) Před východem slunce mizejí hvězdy nejprve v hloubi nebes, v středu. — [4]) Červánek. — [5]) Devět řádů andělských jej obklopuje, ačkoli skutečně on celý vesmír objímá. — [6]) Umělec jen z dáli přibližì se svému ideálu. — [7]) Z nebe křišťálového vcházíme do empyrea. — [8]) Andělé a svatí; svatí přijdou k soudu v těle zářícím a oslaveném, s kterým žijí v empyreu. — [9]) Kruh jest symbolem věčnosti; nežli se Dante napil této vody, jevila se mu v tvaru řeky, jakožto čas, nyní splývá v kruh, kde není mezí časových. Srovnej Apokalypsu 22. 1. létající jiskry jsou andělé, květiny pak blažení duchové. — [10]) Zde nevládne pojem prostoru. — [11]) Bohu. — [12]) Dle Apokalypsy 3, 5, 6, 11, 7, 9. — [13]) před smrtí tvou. — [14]) Jindřicha VII. — [15]) Stolice papežské domůže se Clement V. — [16]) Zemřel brzy po Jindřichu VII. r. 1314. — [17]) Bonifac VIII., srovnej Peklo IX., 79.

Zrada v domě Han.

Čínská legenda. Napsal *Julius Zeyer.*

(Pokračování.)

Děvy, tvořící první sbor, byly oděny v dlouhé šarlatové roucho, vlasy jejich byly zahaleny bílými, pestře vyšitými turbany, ruce jejich, měkké jako květy a hbité jako ptáci, tloukly jemně zlatými paličkami ve zvony z drahých zvučných kamenů, a hlasy jejich, sladké jako pění fénixů, mísily se tiše zpívajíce v blahol zvonů. Vánek nesl tu hudbu, podobnou bzukotu nesmírných včel, vůní těžkým vzduchem zahrady.

Dívky druhého sboru byly úplně oděny ve tkaniny stříbrné a na hlavách nesly stříbrné klece, zakryté závoji. Tancujícím krokem setkaly se oba sbory, purpurové roucho a stříbrné tkaniny tvořily míhající se směs, hudba a zpěv stávaly se hlučnějšími a hlučnějšími, kroky hbitějšími a hbitějšími, až oba sbory splynuly v jediný vír barev a tónů a plesu. Tu ozval se opět pronikavý zvuk mandarinovy flétny a jako zázrakem změnil se vnadný obraz tančících dívek v báji podobný zjev: jediným hnu-

tím povznesly děvy stříbrné klece vysoko nad hlavu, jejich ruce blyštící se prsteny strhly závoje a slunce zatmělo se mrakem motýlů vysvobozených z vězení ze stříbrného filigránu. Hlasy všech dívek zajásaly, vnadná jejich těla kolíbala se šílenými posuňky, jako když vichr lesem klátí, flétny a tamburiny zazvučely ze všech komnat paláce, ze všech houštin, kiosků a stinných jeskyň zahrady, a spojily se v tak hromovou směsici zvuků, že se zdálo, že palác se zachvěl a sřícením hrozí. Ohromný ten hluk schvátil mrak motýlů, jenž vířil hustě blankytem, teď měně se v smršť z živých květin, teď v dlouhý z drahokamů sloup slunečnými paprsky nadechlý, teď shrnuje se opět v míhající se mrak. Tu přikvačil vítr, který své chorovody kolem hlav vysokých hor vedl, zadul mocně, zmocnil se motýlové mlhy, zakroužil jí, utvořil z ní duhu a rozptýlil ji pak v mnohé a různé tvary. Tam bloudil azurný oblak, zde druhý, podobný draku ze zlata a purpuru, tam zase spousta zarůžovělé šedá, jako liják perel, padající z tlamy mračné zmije, tu míhal se zase stříbrný proud jako s nebe spadlých hvězd, tam průhledně žlutá zář jako chvost vlasatice, a vysoko, vysoko nade všemi duhová páska, měnící se barvy jako příval pavích per a metelice opálů.

Zpěv a hudba staly se zatím tišší a tišší, až na konec úplně umlkly, jako zmírající dech váuku, jako šum moře, usnuvšího na patě v lůně dřímajících výsep, a s rostoucím tichem nesly se záplavy motýlů níž a níže, tlupy jejich rozptylovaly se víc a více; již bylo pestrá křídla jednotlivců rozeznati, a posléz usedala vnadná ta stvoření pomalu a tiše na věnce a kytice dívek, ležících jako květy po trávě a zdřímlých opojením jara a vůní jako konzelným snem.

Naposled sestoupil nyní Kutaju opět s pavlanu a naposled chodil zahradou. Nezavadil ani zrakem o nevýslovné vnady dřímajících děv, kráčel přímo ku kiosku krásné Zjandy. Bledá ležela na smaltové podlaze, hlava její, věnčená lotosem, opírala se unaveně o safírovými šupinami pokrytou stvůru, lotosový věnec její, purpurná jeho stužka, zlatý pás, měkké řasy rouch, vše bylo poseto nejpestřejšími motýly, a oživené ty květy tvořily kolem jejích skrání jako vysokou tiaru.

Kutaju sklonil se nad ni; otevřela napolo těžká víčka a mandarin zašeptal v růžové její ucho:

„Pokapal jsem tvé lotosy parfumy, lákajícími k sobě motýle, pomni, že ne pouze krása tvá, ale i moje pomoc tě učinily královnou. Na hlavu žádné z děv neusedlo tolik motýlů!“

Zjandy zavřela opět oči jako přemožena dosahem a tíhou těchto slov, vlnící se její ňadra prozradila divý tlukot jejího srdce. Omdlela. Kutaju byl spokojen němou touto odpovědí, bez prodlení bral se ku kiosku spočívajícím na azurných sloupech, obtočených stříbrnými zmijemi.

Zdálo se, že Čaokiun nebyla sebou ani pohnula, oči její bloudily posud blankytem, bílé lotosy jejího věnce ale visely svadle na temné její vlasy, perly na stužce blýskaly se v slunci jako slzy a jediný, černý motýl s rudou skvrnou na křídlech visel jako omráčen s věnce na bílé její čelo.

Opět usmál se Kutaju spokojeně, věděl, proč motýli neusedli na polosvadlý věnec; bylť květy jeho napustil jedem.

„Sudba motýlů je u konce,“ pravil hlasitě. „Hlava krásné Zjandy klesá pod jejich tíží — a ty jsi zavržena.“

Nedala mu odpovědi, ale celá zahrada chvěla se nyní novým hlukem: otrokyně spěchaly všemi cestami a stříbrné jejich polnice budily dřímající děvy ze sna, a hlasy jiných volaly sborem do všech úhlů světa, že „sudba motýlů je skončena“.

Slunce zářilo nyní oslňujícím jasem, a děvy probouzené ze sna hledaly chladu, by tam snily, která z nich as k nejvyššímu štěstí zvolena. Spěchaly k břehu jezera, sedaly do perleťových člunů, démantové krůpěje stříkaly zpod sandalových vesel, vítr dul do kašmírových plachet a zdálo se, že čluny odnášejí nový, nádhernější náklad květů k ostrovům, odkud byly ráno věnce přivezly. Ale Kutaju nedbal vnadného divadla, usedl pod košatý strom, i podali mu bílý chalcedon, pocházející ze země Juenti, rozemleli jím tabulku černé, vonné tuši, zlatými draky krášlené, pak dali mu dlouhý štětec s násadkou ze slonové kosti a dva listy papíru, blyštící se stříbrnými črtami, tenčími než pavučiny, a páchnoucí růžemi, a mandarin psal:

„Sudba motýlů rozhodla, ó synu slunce, a rozhodla spravedlivě. Nejkrasší dívka haremu, pýcha černovlasého lidu, lepá Zjandy omdlévá pod tíží motýlů, usedajících na její věnec. Zjandy jest hudba hodná zníti se stupně zlatého tvého trůnu.“

Na druhý list napsal ale tato slova:

„Ve stínu haremu vyrostl bledý, bezbarvý květ. Zmiňuji se o ubohé Čaokiun, abys na ni, na zavrženou motýli, nikdy více nezpomněl. Zahoď to jméno do hloubí zapomenutí jako kámen do moře.

* *
*

Posel mandarina Kutaju přibyl k večeru do tábora. Císař seděl ve svém stanu z bílého hedbáví, rdějícího se sluncem, jež právě v moře temných sosen zapadalo. Po stěnách stanu visely na stříbrných řetězích malé obrazy, na nich na půdě ze slonové kosti bronzem, smaltou a drahokamy rozkošné krajiny s lesy a pustinami, s potoky a skalami vykládány byly; vše bylo tak přeuměle provedeno i voda i stromy, zvířata a lidé, oblaka, slunce i hvězdy, že pravý dech života z drobných těch selánek vál. Juenti miloval klid a mír a vzdychal z hluboka při myšlénce, že tiché blaho snad na dlouho vyplašeno z čínských luhů. Odhodil žezlo, zhotovené z bílého a zeleného chalcedonu, s kterým ruce jeho byly nevědomky hrály; padlo na měkký koberec mezi kolem stojící vásy z průhledného porculánu, skvějící se nejpestřejší malbou, korunované nejvzácnějšími kyticemi. Vstal a rozhrnul hedbávnou záclonu a dýchal plnýma prsoma vítr, který od lesa vál a pryskyřicí voněl. Juenti miloval sosny nade všechny stromy pro temný jejich majestát, vždy zachvělo se srdce jeho tajemnou jakousi touhou a tušením, kdykoli šelest jejich, podobný šumu hlubokých vod, neb zmírající jejich vzdechy zaslechl. I nyní vábila ho smutná jejich hudba. Pojednou ale zachmuřila se snivá jeho tvář, zahledl nad kolíbajícími se vrcholky žlutý oblak prachu, jenž náhle klonící se slunce zatemnil a pak rudě jako krev nad stromy zaplál. Byl to prach, zvedající se zpod kopyt v tatarském ležení za lesem. Juenti zapomněl na hudbu sosen; zpomínka na utrpenou porážku projela mu srdcem jako ostrý šíp. Spěchal zpět

do stínu stanu, od kterého se byl poněkud vzdálil; ale v tom okamžiku přiváděli mu posla mandarina Kutaju. S třesoucí rukou vzal a otevřel Juenti listy svého místovladaře a uchýlil se pod hedbávný krov. Clony zavřely se za ním. Zůstal chvíli sám, pohroužen v bolestné rozjímání, pak ale vzpřímil se náhle a velel, by nejpřednější vojevůdce přivolali. Když kolem něho stáli tiši a smutni, tak smutni, že se mu slza v oko hnala, tak tiši, že šum sosen se do stanu dral a jej opanoval a jako vzdechy a tlumeným pláčem plnil, povstal Juenti též a oslovil věrné své vojevůdce takto třesoucím se hlasem:

„Vězte, od nynějška budu na trůnu otců svých seděti jako mrtvola — neb sláva, onen dech, který oživuje, jest ztracena, odňata ode mne na věky a smutek schvátil syna domu Han. Já vypil kalich hanby až na dno. Vy nevíte, jak hluboce jsem klesl. Nikdo, než němé tyto stěny slyšely, co jsem pokořený svému vítězi tatarskému chánu Hančenujis slíbil v tajné úmluvě. Nuž vězte tedy, za jakou cenu jsem zaplatil uzavřený mír. Nechtěl zlato, zavrhl perly, sáhl po pokladu vzácnějším. Dcera černovlasého lidu, dívka z čínské krve, květ císařského haremu, toť, co hrdé jeho srdce v opojení vítězoslávy žádalo. Nuž, a já svolil, já slíbil. Vidím úžas na vašich tvářích. Ó klňte mi! klňte, ale já splním svůj slib, a krev mého lidu nepoteče na dále. Budou někdy o mne hlásati, že zatemnil jsem hanbou světlou slávu této země — ale tichý hlas jim zašeptá, že jsem krev jejich šetřil na úkor vlastní cti. Kdo přinesl kdy oběť bolestnější nežli já?“

Hlava mu klesla na prsa a ve stanu z bílého hedbáví mísil se pláč starých bojovníků v lkání hučících sosen. Císař Juenti pokračoval za krátkou chvíli:

„V tomto listu místovladaře Kutaju čtu jméno dívky, vyrostlé beze vnad, bez krásy, bez ducha ve stínu haremu. Vyrvu ubohý, povržený ten květ z rodné země a hodím jej v otevřený jícen tatarské stvůry. Učiním to se srdcem, třesoucím se dojmutím, ale učiním to přece. Lépe, aby jedna dívka žalem zhynula, než aby všecken lid můj v krvi tonul.“

Opět nastalo ticho, jen jeden ozval se hlas, tázající se: „A kdo jest ona nešťastná?“

Juenti rozhrnul list mandarinův a rty jeho zašeptaly: „Čaokiun.“ Byl to pro něj pouhý zvuk, doznívající v šumu větru, lkajícího ve větvích truchlých sosen. Čaokiun! To jméno nevzbudilo ozvěny ni v bílém stanu, ni v netušící jeho duši. Vzniklo, zašlo — prázdný zvuk!

Nikdo nepronesl více slova a Juenti kynul svému tajemníkovi. Tento, šedovlasý stařec, vyhledal mezi ozdobami z různobarevného chalcedonu visícími mu s pasu, kam je byli předchůdcové Juenti co vyznamenání zavěsili, dutý křišťál naplněný rozpuštěnou tuší, vonící fialkami, a psal štětcem, korunovaným zlatou dračí hlavou, na žlutý hedbáv tato slova, která Juenti pomalu, jakoby s namáháním pronášel:

„Přijď, mocný cháne Tatarů, na třetí den v bílý můj stan a vezmi z ruky mé ženu, jejíž krása zatemňuje plný měsíc a jejíž vnady působí, že bílé růže závistí se zardívají, cítíce převahu její spanilosti.“

Málo tušil Juenti, jakou pravdu byl pronesl! Když posel se odebral do táboru tatarského, dal císař Juenti svému místovladaři tento rozkaz: „Odešli okamžitě ubohou tu Čaokiun do mého ležení. Vlast žádá oběť, chán tatarský touží po ženě z mého lidu. Nechť odnese Čaokiun za hory a lesy v poušť. Jednej rychle a s největší tajností.“

Druhý posel letěl s tímto listem k domu místovladaře Kutaju.

„Zbudu se hrdé té ženy, na kterou ani pohled mého pána nepadne,“ zvolal s radostí Kutaju, přečet císařský rozkaz a pak přidal se zlým úsměvem: „Budeš pod žlutým oblakem prachu vznášejícím se nad pouští dále sníti a blouzniti při hřmění řehtajících koní tatarských, ó lepá Čaokiun?“

Tak rouhal se nevěrný Kutaju a splnil bez prodlení rozkaz svého pána.

* * *

Ve stínu sténajících sosen stojí proti stanu stan. Za purpurovými oponami, zvonícími při vání větru perlami velkými jako žaludy, dlí Čaokiun, již ozdobují mladé otrokyně šatem svatebním, a od protějšího stanu z bílého hedbávu lije se dlouhý proud zlata, valí se vodopád drahokamů, temení záplavou těžkých hedbávných látek, vznáší se metelice pavích per: je to průvod císaře Juenti. Noha jeho kráčí po kobercích měkčích a pestřejších než bohatství kvetoucích zahrad, vějíře z bažantích per, kývající nad jeho hlavou, podobají se zlaceným mrakům, jež sletají se na západě kol hořícího slunce, jemuž se majestátní jeho tvář podobá, a zlatý jeho pancéř, posetý safíry, blyští se jako ohnivé tělo draka nořícího se z azurných vod. Teď kráčí k vysokému trůnu, jejž stíní nebesa jak z paprsků utkaná, křeslo jeho z bíle a černě pruhovaného onyxu má tvar svinuté, slunící se zmije, těla tak průhledného a lesklého, jako led na hlavě hor. Opěradlo tvoří vějířovitý ohon z fialových amethystů a lenochy obě rubínové její hlavy se zlatými jazyky. Trůn vyrůstá jako z moře květů kolem nasypaných, které umírajíce vůní svou co poslední vzdech k nebi sýlají. Pozadí tvoří temná zeď sosen a za těmi vznáší se nyní žlutý pouště prach — zástupy zkázonosných nepřátel na černých kouích se blíží. Již lijou se z lesa jako nesčíslné šiky havranů, a v čele jejich na pyšném oři, jehož dlouhá, bílá, hedbávná hříva propletená šňůrami perel až k zemi plyne, sedí, sláva svého lidu, vítěz Hančenju s očima hořícíma jako zraky vlčí, s tváří zažloutlou jak svadlý břízy list, v rouchu rudém jako krev a mihotajícím se zlatem jako řeka v slunci. Jako rachot krupných mračen duněla kopyta tatarských koní, jako požár svítily jejich zbraně a jako řvoucí řeka hučely jejich tvrdé hlasy. Stromy lesa se chvěly a čínští bojovníci zaténali hlasitě jako zoufající oři, přepadeni za temné noci nesmírným vojem hladových vlků. Bled jako přízrak usedl Juenti na svůj trůn a Hančenju skočil s koně a blížil se rychle císaři.

Juenti pozvedl třesoucí se rukou žezlo z bílého a zeleného chalcedonu a kyvl na znamení. Purpurové opony stanu, kde dlela posud Čaokiun, rozhrnuly se jako mohutné plameny se dělí, když do nich vichr zaduje. Jako řeka květin vylil se teď sbor dívek ze stanu a bral se na pokraj lesa, a dvanáct mužů ve vlekoucích se žlutých atlasových rouších neslo palankýn ze slonové kosti, vykládaný stříbrem, vroubený tyrkysy, ozdobený zarůžovělým peřím pelikánů. Na něm ležela zpola, seděla zpola nevěsta pod hustým bílým závojem, podobným opálové

mlze, kterou pestrá roucha dívky jak v ranním slunci svítila. Sbor dívek seřadil se pod stromy, držely hořící svíčky z pestře barveného vosku v rukou a zajásaly, když palankýn se trůnu přiblížil. Píseň jejich nesoucí se zpod temných sosen byla plna touhy a sladkých vzdechů. Při jejích zvucích postavili muži palankýn na zemi a Čaokiun vystoupivši stála před trůnem se skloněnou hlavou mezi dvěma děvami, které ji tam očekávaly a stínidly z labutích a modrých volavčích per nad ní mávaly. Říza její měnících se barev, hrála zlatě a stříbrně v slunci jako metallická blyskavice bažantích perutí a plynula jí dlouze a měkce od ramen, klikatila se dlouhou vlečkou jako tekutá duha po zemi a lemy její ztrácely se jako potok rozpuštěných drahokamů v kupách nasypaných kolem květů. Hančenju hltal spanilý a bohatý ten zjev chtivým zrakem a poklonil se třikráte na pozdrav. Juenti vzdechl z hluboka, sestoupil pomalu se stupňů trůnu, vzal divého Tatara za ruku a ukazuje druhou rukou na děvu, pokrytou závojem, promluvil pohnutým hlasem:

„Zde vezmi, ó cháne,“ zvolal, „vezmi nejvzácnější květ, který vyrostl v domě pyšného rodu Han! Vezmi dívku tuto z rukou mých, čistou jako na temeni hory padlý sníh, a vzácnou jako růžovou perlu, pro kterou sto potápěčů život nasadí! Tys vítězem, na tobě bylo žádati, a vznesls ruku po dceři černovlasého národa, ji chtěls za výkupné našich chrámů a svatého popele předků našich v hrobech. Nuž, zde vezmi ji a zaneseš ji, drahocennou kořisť, tam daleko za lesy a jezera! A ty, ó Čaokiun, jdi s pokorným srdcem v stan svého muže, chána tatarského, vítěze nad lidem tvým!“

Bylo ticho. Čaokiun sebou nehnula, ale závoj, podobný opalové mlze, v níž krůpěje rosy sluncem hoří, zachvěl se dlouhým vzdechem, a měnící se barvy roucha zahrály duhově, zlaté niti po jeho záhybech podobaly se náhle klikatým bleskům mihotajícím se v oblacích. Takto prozrazovala říza mocný ševel údů, které jímala. A hlava dívky klesala pomalu níž a níž, a děvy stínící ji vějíři podepíraly Čaokiun, by neklesla.

Hlas chána přerušil hluché ticho havraním zakrákoráním.

„Dcero paláce rodu Han,“ zaskuhral, „jdi a rozluč se poklonou s tím, který byl posud pánem tvým! Ty slyšelas? Jsi moje, odejdeš se mnou za hory a vody, ó zlatý poklade, daleko odsud v širou, volnou poušť, kde vítr hučí, koně řihou a šakal k luně vyje. Ty budeš šíré poušti mocná královna!“

Opět zazněl hluboký vzdech zpod závoje, pak vzchopila se dívka, učinila krok ku předu, hlava její klesla do dlaní třesoucích se rukou a hlas její sladký a tichý jako vánek zanikající v hloub kvetoucího stromu, jako zašplounání vlny jezerní, zmírající za vlahé noci v trávě dřímajících břehů vnikal v sluch a duši všech přítomných.

Čaokiun.

Běda mně! Zahrady mého pána zněly sladkými zpěvy oslavujícími mne co nevěstu císaře. „Pod každým krokem nohou tvých vyrůstá zlatá lilie!“ Tak zněla slova chvály pod klenutím bíle kvetoucích kamelií. A srdce moje nebylo opojeno marnou slávou, teď ale v smutek ponořeno jest! Daleko od země otců zavlečena budu v sirou cizinu! Prostor bez měry mne loučí od hrobu matky mé! Ne lilie vyrůstá pod krokem mým, ale slzy smrti trpčejší zalívají každou šlépěj, kterou krok můj v písek pouště vrývá. Pláčem umdlená víčka očí mých nenajdou spánku pod krovem muže, na jehož ruce lpí krev mého lidu! Já zahynu a truchlá step bude mým přikrovem!

Tak žalovala děva a slova její padala jak palčivé jiskry v prsa těch, již je slyšeli; tlumené štkání bylo odpovědí na ně, Čaokiun ale složila ruce pokorně na ňadra, schýlena jako přelomená třtina, přiblížila se ještě o krok císaři a pravila tichým šeptem: „Viz, již utichl můj žal! Jdu a činím vůli tvou.“

Juenti ale roztrhl roucho své, byl zsinalý. Při prvním zvuku jejího hlasu byl sebou trhl jako bleskem dotknutý, tvář jeho skamenčla, oči bloudily prázdnem jakoby prchající přelud stíhaly a nyní mluvil jako z hlubokého sna.

(Dokončení.)

Cestou.

Sníh mrazný v tvář mi šlehal, jak jsem cestou šel,
a západ na horách se rudým zlatem chvěl.
Krok rychlý bořil se a váznul v návěji,
a s šedých nebes tma spadala hustěji.
Skrz chumelici zřel jsem světla kmitání,
kde do vrchu se plouží stezka po stráni.
Že na čas soudruha jsem našel, já byl rád,
a nevím jak — už stál jsem vedle nízkých vrat.

Pod střechou doškovou dvě okna samý květ,
hlas líbezný jsem slyšel z jasné síňky znět.
Tak sladce prochvíval a budil mrtvou tiš,
až něhou kouzelnou mě k oknu zvábil blíž.

Jak hnízdo pěnice ta skrovná jizbička,
na stěně Spasitel a boží rodička;
a před ní k modlitbě hoch útlé ručky spjal,
a podál nemluvně zpěv matky kolébal.
O sněžných andělích, jak obletují zem,
o hvězdě hlaholil, co vzešla nad Betlém.
Zněl večerní jak Ave v tichém zášeří,
a jemně, jako vánek když klasy rozčeří.
A hasnul, jak když skřivan padá v osení —
„Nechť v ráj ti anděl chudé lůžko promění!“ . . .

Na krbu praskla louč a oheň prudčej vzplál,
já roztoužen a pohnut dosud v sněhu stál.
V kolébce spal jsi též! mně tlukot srdce děl
a oko zvlhlo mi, jak dál jsem nocí spěl. —

B. Bittner.

Plavba kolem mysu Čeljuskina.

Z Nordenskjöldovy „Plavby Vegy“ podává *V. E. Mourek.**)

Odjezd z přístavu Dicksonova. — Přistání u ostrůvka skalního na východ od Jeniseje. — Živočichové přirozenou smrtí sešlí. — Nález krystalů na povrchu ker ledových. — Kosmický prach. — Zastávka v chobotě Aktinijském. — Johannesenovo objevení ostrova Samoty. — Příchod k mysu Čeljuskinu. — Povaha tamního moře i země. — Pokus, proniknouti přímým směrem k ostrovům Novosibiřským. — Účinkové mlhy. — Bohatý lov škrabačkou. — Ostrov Preobraženij. — Rozchod s Lenou proti ústí řeky Leny.

Dne 10. srpna ráno zdvihly naše lodi „Vega“ a „Lena“ kotvy na další plavbu z přístavu Dicksonova. Běh zařízen k nejzápadnějšímu z ostrůvků, které na starých mapách udány jsou před ústím Pjasiny s názvem Kamenné ostrovy, kteréž jméno zdá se naznačovati, že co do přírodní povahy své srovnávají se s kamenitými ostrůvky kolem Dicksonova přístavu. Nebe bylo pokryto mraky, teplota vzduchu $+10 \cdot 4^{0}$ C., voda s počátku $+10^{0}$, později $+8^{0}$, slanost její na povrchu nepatrná. Po celý den neukázal se žádný led. Za příznivého, svěžího větříku od jihovýchodu mohla se tudíž „Vega“ vydati na cestu, majíc všecky plachty rozvinuty. — Menší skalnaté ostrůvky, které nejsou naznačeny na mapě námořní, upomenuly nás však brzy, jak nespolehlivé jsou mapy těchto končin. Toto a zároveň mlhavý vzduch přinutilo kapitána Palandra, aby se plavil s velikou opatrností za ostré hlídky a stálého měření hloubky olovnicí. Teplé počasí a voda ledu prostá přály plavbě také následujícího dne. Za to ale mlha zhoustla tak, že „Vega“ již z rána musila se zastaviti u jednoho z četných ostrůvků, jež jsme na cestě stále potkávali.

Dr. Kjellman, dr. Almqvist, poručík Nordqvist a já vystoupili jsme tam z lodi na pevninu. Ostrůvek nad míru pustý a holý skládal se z nízké výspy rulové, ze které po různu vyčnívaly útesy roztrhané mrazem a dosti hojně pokryté lišejníky. Na několika nízkých místech byl kámen pokryt vrstvou štěrku, která následkem vysychání a odtud pocházejícího stahování rozpukala se v šestiboké desky, mající větším dílem 0·3—0·5 metru průměru. Vnitřní plocha desek byla úplně prosta všeho rostlinstva, pouze ve skulinách bylo viděti velmi chudou vegetaci zakrsalých mechů, lišejníků a rostlin jevnosnubných. Těchto posledních nalezeno patnáct druhů, které s úspěchem, či lépe řečeno, aspoň nepodlehajíce mohly bojovati boj o život na skrovničkém, hubeném ostrůvku, jejž od bouří moře ledového žádné výšiny horské nechránily; ale z těchto druhů snad přece leckterý zřídka kdy dospěje ke květu. Také mechy byly z velké části bez plodů, mimo ty, které rostly po hlinitém, bahnem pokrytém kraji kaluže, jež naplněna jsouc vodou poněkud slanou, ležela při samém pruhu mořském. Množství naplaveného dříví, které bylo kolem této kaluže roztroušeno, ukazovalo, že místo toto časem bývá zaplavováno vodou mořskou, která tudíž zdá se že příznivě působila ve vzrůst mechů. Lišejníků dr. Almqvist nalezl několik druhů dobře vyvinutých a rostoucích ve množství poměrně dosti hojném. Naproti tomu moře, ačkoli po různu ležící útesy poskytovaly řasám dobrou půdu, bylo vyšších řas tak úplně prosto, že dr. Kjellman nalezl pouze jediný tvar mikroskopický. Žádný ssavec se neukázal, ba ani jediný obyčejný obyvatel osamělých ostrůvků ledomořských, medvěd lední, který v končinách, kde ještě neseznal koule neb oštěpu lovcova, v bezpečném vědomí síly dotud nezkrocené zřídka kdy opomine s temene vysokého balvanu ledového nebo s vrcholku skaliny dobře prohlednouti si nově příchozí hosti. Pouze šest druhů ptáků viděli jsme tam. První, který z nich na se obrátil pozornost, byla sněhule, která opustila žírnější horské výšiny na jihu a zvolila si tuto osamělou, chladnou výspu ledomořskou za hnízdiště. Nyní poletujíc kolem hromady kamení, v níž měla hnízdo, neustále švitořila, jakoby na jevo dávala spokojenost s volbou učiněnou. Dále pozorovali jsme dva druhy bahňáků (Tringa maritima a Phalaropus fulicarius), kteří pobíhali neustále po břehu, ani oddechu si nepřejíce a sbírali potravu, jež záleží ve hmyzu. Zabití ptáci měli často volata plná zbytků hmyzích, ačkoli zdržovali se na místě, kde přírodozpytec hledává celé hodiny, než najde tucet komárů, nebo hmyzů zvící komára, což svědčí velmi prospěšně o bystrém zraku, čilosti a dovednosti bahňáka tam, kde běží o lov hmyzu. Těžko jest zajisté pochopiti, co tyto hmyzožravé ptáky láká do krajin, které ze všech na povrchu zemském na hmyz jsou nejchudší. Velikých racků lupiče, chaluhu, a jejího pronásledovatele, statečného rybáka pobřežního, také jsme viděli, a mimo to několik husí (Anser bernicla). Naproti tomu kajek tam nebylo. Všecky jmenované druhy ptáků naskytovaly se v počtu nepatrném a nebylo tam života ani z daleka podobného tomu, jenž panuje na mnohém ostrůvku ptačím u Špicbergů. Konečně budiž připomenuto, že poručík Nordqvist pod kamením a kusy naplaveného dříví nalezl něco málo hmyzů, mezi nimi také brouka z čeledi drabčíků. Později dr. Stuxberg nalezl téhož druhu hmyzů ještě jeden exemplář u samého mysu Čeljuskina. Na Špicbergách žádný brouk nežije, ačkoli větší část tohoto souostroví ve příčině podnebí, půdy a rostlinstva jest daleko příznivější, než kraj, o kterém jest tuto řeč. To tuším svědčí, že špicberská fauna hmyzová, nad míru nečetná a nepatrná, přistěhovala se tam za dob pozdějších, a jest to dokladem, jak velice stěžuje se šíření brouků tím, že nedovedou přeplavati široké trati vodní.

Odpoledne počasí zase poněkud se vyjasnilo tak, že jsme mohli plouti dále. Porůznu se ukázal kus ledu a na noc přibylo ker jednou dobou až do míry znepokojující. Přes to ani tenkrát nebylo jich tolik, aby za jasného počasí nebo ve známé vodě byly mohly překážeti plavbě.

Dne 12. srpna pluli jsme stále značným polem rozsáhlé střiště, která skládala se dílem z hrubého starého ledu, dílem z ledu letošního, značně rozežraného. Přes to však nebyla skutečnou překážkou plavby ku předu, a bezpochyby byli bychom blíže u břehu měli plaviště úplně ledu prosté; ale jakož patrno, nebylo za mlhy a

*) Článek tento jest neuveřejněným dosud úryvkem z velkého cestopisu „Plavba Vegy kolem Asie a Evropy“, jejž vydává nakladatel p. Fr. Šimáček překladem prof. V. E. Mourka. Zajímati bude hlavně kruhy přírodovědecké.

ve vodách neznámých radno příliš blízko držeti se břehu, leč by nutila k tomu potřeba nezbytná. Množství ryb treskovitých (Gadus polaris) viděli jsme nad patou velikého ledu spodního, u kterého jsme se zastavili na několik hodin. Následujícího dne pozorovali jsme blíže ostrůvka, kde voda byla velmi průhledna, dno mořské pokryto nesčíslným množstvím leklých ryb téhož druhu. Bezpochyby že zahynuly z téže příčiny, která často hubívá ryby v Obu v takovém množství, že všecka voda se zkazí, a to tím, že veliké množství ryb ledem uzavře se na malý prostor, v němž do vody, jejíž povrch zamrzne, nemůže ze vzduchu vnikati čerstvý kyslík, tak že ryby tyto do slova se „utopí“. Zmiňuji se o těchto nepatrných nálezech několika ryb přirozeně leklých proto, že nejen ryby, ale vůbec páteřnatci přirozenou smrtí zahynulí, nalézají se nad míru zřídka. Podobné nálezy tudíž zasluhují, aby zaznamenány byly daleko pečlivěji, než na příklad nálezy dobře známých druhů živých zvířat na blízku míst, kdež spatřeny byly tisíckrát před tím. Za devatera mých výprav do končin arktických, v nichž živočišstvo v létě bývá nad míru hojné a bohaté, tento zde dotčený případ byl z oněch nemnohých, kdy nalezl jsem zbytky nynějších páteřnatců, kteří patrně sešli smrtí přirozenou. Blíže honbišť vídati bývá leckde dosti zbytků sobích, tuleních, lišek nebo ptáků zastřelených, ale soba pošlého neviděl jsem nikdy na Špicbergách, ani medvěda, tuleně, mrože, ani běluhy, lišky, husy, alky, lumíka a j. v. A přece medvědů a sobů jest tam na sta, tuleňů, mrožů a běluh na tisíce, ptáků na milliony. Nesčetné množství jich zajisté schází smrtí „přirozenou“. Kam se dějí těla jejich? O tom nemáme na ten čas ani tušení, a přece jest to otázka nekonečné důležitosti pro rozřešení mnoha vážných záhad o tvoření se vrstev, v nichž jsou zkameněliny. Zvláštní jest zajisté, že na Špicbergách snáze jest najíti obratle obrovského ještěra z doby triasové, než kost pošlého soba, mrože neb ptáka; a právě tak věc se má též v jižnějších končinách obydlených.

Dne 13. srpna pluli jsme zase kolem četných ostrůvků čili výsep. Moře bylo s počátku dosti prosto ledu, ale později pokrylo se hladkými, tenkými kramí, které nebyly „nastrkány“ jedna na druhou, a tedy v zimě nebyly vydány žádnému tlačení ledů. Kry tyto nebyly plavbě na překážku, ale zároveň všecko zahaleno bylo v nesmírně hustou mlhu, která nás brzy přinutila spustiti kotvy v malé zátoce u břehu. Marně snažil jsem se aspoň poněkud určiti polohu místa. Při břehu ležela ještě skoro všude značně vysoká pata sněhová a ledová, která v mlze vypadala jako mohutné ledovce. Ostatně krajina byla bez sněhu. Ve příčině geologických útvarů, života rostlinného i zvířecího srovnávala se úplně s ostrůvkem, jejž jsem právě vylíčil. Ale voda mořská zde byla čistá a slaná, a lovení škrabačkou (dredžování) dru. Kjellmanovi podalo hromadu větších řas, a dru. Stuxbergovi hojnost mořských bezpáteřnatců.

Když mlha prořídla, pluli jsme hned parou dále, ale sotva že jsme vyjeli na širé moře, byli jsme zase zahaleni tak hustou mlhou, že jsme byli přinuceni na noc zakotviti se k větší kře ledové. Sítě vlečné spuštěny jsou a podaly velmi bohatou kořist velikých pěkných útvarů živočišných, množství hvězdic z rodu Asterophyton, Antedon a j. Ostatně učiněn tam nad míru pamětihodný nález, jenž mi dosud jest záhadný.

Již před několika lety horlivě jsem zkoumal prachovitou látku, která na povrch země padá se sraženinami ze vzduchu, a dokázal jsem, že aspoň část její nepochybně pochází ze světového prostoru. Nepatrné tyto srážky prachové tím nabývají nekonečné důležitosti pro dějiny rozvoje naší země a napínavé zajímavosti, kterou bezděčně poutá nás všecko, co podává platného výkladu o hmotném světě, který jest mimo obor zeměkoule. Obydlené částky země však méně dobře hodí se k podobnému zkoumání, poněvadž částečky kosmického prachu, padajícího jen v nepatrném množství, zde jen těžko rozeznati jest ode prachu kulturního, jenž pochází z bydlišť lidských, z odpadků průmyslných, z komínů parních strojů a hutí. Jinak ale věc má se naproti tomu na sněžných a ledových polích vysokého severu, která jsou daleko od bydlišť lidských a mimo cesty lodí parních. Každou cizí částečku prachu zde snadno jest pozorovati a rozeznati, a podobá se velmi, že odpadků kulturních zde skoro naprosto není. Z toho patrno, že k obnově zkoumání ve směru naznačeném nechtěl jsem obmeškati první příležitost, které nám poskytla bezděčná zastávka při kře ledové.

Hned jak „Vega“ se zastavila, sestoupil jsem na led se podívat, není-li také zde na povrchu ledovém nějaký takový prášek kovových látek, jaký jsem dříve nalezl na severu od Špicbergů. Nic podobného však se neukazovalo. Naproti tomu poručík Nordqvist pozoroval malé žluté skvrny na sněhu, kteréž řekl jsem mu, aby sebral a odevzdal dru. Kjellmanovi k prozkoumání. Domníval jsem se totiž, že skvrny způsobil sliz rozsivek. Zatím ale dr. Kjellman prozkoumav je, prohlásil, že nepocházejí od žádné látky organické, nýbrž od vyhraněných zrnek písku. I já zkoumal jsem je nyní důkladněji, ale lituji, že teprve ráno po odjezdu od pole ledového, a shledal jsem, že domnělý sliz skládá se ze slabě žlutých krystalů (nikoli kousků krystalů) bez příměsků cizích látek. Množství krystalů, jichž nabylo se asi ze tří litrů sebraného s povrchu sněhu v obvodě nanejvýš asi 10 □ m., vážilo skoro 0·2 grammu. Krystaly byly jen blíže povrchu sněhového, nikoli ve vrstvách hlouběji ležících. Měly až 1 mm. průměru a zdály se náležeti do soustavy rhombické (kosočtverečné), protože tvořily žlábkované, na obou koncích zkomolené branoly s patrnou plochou prostupnou. Bohužel nemohl jsem je správně změřiti, poněvadž po kratičkém čase na vzduchu zvětraly a rozpadly se v bílý prášek, který nebyl krystalický. Ležely, nerozpustivše se patrně, po celou noc ve vodě z roztálého sněhu. Také když jsem je zahřál, rozpadly se v bílý prášek nemající chuti. Tento prášek, ve který se rozpadly zvětralé krystaly, zkoumán jest lučebně po návratu domů (21 měsíc po nálezu), i shledalo se, že obsahuje pouze uhličitan vápenatý.

Původní složení této látky a původ její vůbec zdá se mi velmi záhadným. Obyčejný uhličitan vápenatý to nebyl: krystaly totiž nebyly z klencové soustavy a neukazovaly štěpné plochy vápence. O aragonitu také nemůže býti řeči, poněvadž tento sice „sám od sebe“ může se rozpadnouti, ale v tom případě nový prášek měl býti krystalický. Byly snad krystaly původně nový nějaký vodnatý uhličitan vápenatý, který vyhranil se z vody mořské za velkého mrazu a později pozbyl vody při teplotě 10—20° nad bodem mrazu? Ale v tom případě

neměl se nalézati na povrchu sněhu, nýbrž níže na povrchu ledu. Či spadly z prostoru světového na povrch země, a byly, než se rozpadly, nějakou látkou, která od pozemských látek složením liší se tak, jako některé chemické sloučeniny, jež za posledních dob nalezeny jsou v kamenech povětrných? Že se nalezly v nejvyšší vrstvě sněhu, a že na vzduchu se rozpadly, svědčilo by tomu. Rozhodnouti tyto otázky na ten čas bohužel není možná; ale zajisté nálezy tyto jsou novou upomínkou, aby všickni, kteří cestují po končinách dalekého severu, velmi pozorně všímali sobě všech cizích, jakkoli nepatrných látek na polích sněhových, která jsou daleko vzdálena od obyčejných cest styku lidského.

Poněvadž tuto otázku nejbezpečněji a nejsnáze bude možno rozřešiti zkoumáním právě v končinách polárních, vyčtu zde jako návodem pro cestovatele budoucí několik podobných nálezů, které jsem dříve buď sám učinil nebo k nimž jsem dal příčinu.

1. Začátkem prosince r. 1871. ve Stockholmu napadlo neobyčejné množství sněhu, snad nejhojnější za paměti lidské. Několik lidí zahynulo v závějích blíže samého města. V posledních dnech, co sníh padal, dal jsem ho sebrati a na kusu plátna rozpustiti asi krychlový metr. Zůstal po něm černý prášek, jenž obsahoval kovová zrnka železa, která magnet přitahoval.

2. V polovici měsíce března 1872 bratr můj Karel Nordenskiöld vykonal podobnou zkoušku v odlehlé krajině lesnaté, v Evoisu finlandském. Také tam rozpustiv sníh obdržel skrovnou sraženinu, jež se skládala z černého prášku a obsahovala kovově lesklé železo.

3. Dne 8. srpna a 2. září téhož roku zkoumal jsem severně od Špicbergů při 80° sev. šíř. a 13°—15° vých. délky vrstvu sněhu, která tam ležela na ledu. Byla plna černých zrnek, mezi nimiž nalézaly se hojné částečky kovové, které magnet přitahoval, poněvadž obsahovaly železo, kobalt a bezpochyby také nikl.

4. Když jsme r. 1873 na podzim rozpustili 500 grammů krup, které napadaly ve Stockholmu, nalezli jsme podobné částečky kovové obsahující kobalt (a nikl), kteréž však v tomto případě snad pocházely s okolních střech, poněvadž kroupy byly sebrány ve dvoře obklopeném budovami, které kryty byly železnými deskami červenou barvou natřenými. Černá barva částeček kovových ve kroupy uzavřených, poloha jejich v ledu krup a konečně obsah jejich kobaltový naznačuje však i tuto původ úplně jiný.

5. Ve prachu (kryokonitu) sebraném v červenci 1870 na vnitrozemském ledu Grönlandském nalezla se také vmíšena kovová zrnka železa obsahujícího kobalt. Hlavní hmota skládala se z krystalického dvojlomného vápence, proniklého nějakou látkou organickou, nelibě páchnoucí. Prach nalézal se u velikém množství na dně nesčíslných malých dutin v povrchu vnitrozemského ledu. Původu sopečného s těží asi byl, poněvadž složením krystalickým úplně se lišil ode prachu sklovitého, který sopky obyčejně vyhazují, a jejž vítr nezřídka zanáší do krajin daleko odlehlých, jakož se lišil i ode prachu, který dne 30. března 1875 na mnoha místech padal dosti hojně po střední Skandinavii, a o kterém dokázáno jest, že byl vyhozen sopkami na Islandu. Skládal-li se totiž kryokonit z malých hraněných, dvojlomných drobtů, bez příměsku sklovitých zrnek, onen sopečný prach záležel skoro výhradně v mikroskopických zrnkách skla, která nepůsobila na polarisační plochy procházejícího světla.

Podobné úkazy zkoumali později mimo jiné Tissandier v Paříži a Nares za anglické výpravy polární.

Mnozí snad pomyslí si, že jest vědy nehrubě důstojno, zanášeti se věcí tak nepatrnou, jaká jest spadnutí skrovného prášku. Avšak tomu není tak. Množství prachu, který se nalezl na ledu severně od Špicbergů, páčím na 0·1—1 milligram na čtvercovém metru, a bezpochyby prachu spadlého za celý rok bylo daleko více nad udaná čísla. Ale jeden milligram na □ metr povrchu zemského činí na celé zemi okolo 500 millionů kilogrammů! Takové množství, hromaděné rok co rok po všecky periody geologické, jichž délku bezpochyby ani nechápeme, jest činitelem příliš důležitým, abychom mohli si ho nevšímati, když stanovíme základy geologických dějin své planety. Další zkoumání snad dokáže, že země naše zponenáhla od nepatrného začátku vzrostla do té velikosti, kterou má nyní, a že značné částky našich usazenin, zejména těch, které se ukládají v širém moři daleko od pevniny, jsou původu kosmického; a snad podá neočekávaného rozřešení otázky o vzniku ohnisek sopečných, a prostě vyloží zajímavou podobnost, která nade vši pochybnost vládne mezi sopečnými horninami a kameny povětrnými. (Pokračování.)

Eva.

Novella od *Jana Liera*.

(Pokračování.)

Nebyl ještě hotov s litováním sebe a litováním slečny, když služka se vrátila.

„Milostivá slečna žádá pana doktora, aby sepsal návrh smlouvy podle ujednání,“ vyřizovala mu, a pan Bartuněk poctiv služku poklonou, svědčící firmě „Čeněk Melan a syn“, odnesl svůj límec i svůj sen přes most k pohmoždění mezi fascikuly svého „starého“.

Mezi titěrnými dorickými sloupy a pod kupličkou „glorietu“ vybírala starší suchá dáma rozmočené kousky bábovky z kávy v kotlíku. Z jejího bledého, na tvářích hekticky zaruměného obličeje s ustáleně trpným výrazem hleděla jistá umdlená rozšafnost.

Bez ukvapení skončila svou práci a vyňavši pak lorgnon, sáhla po listu, pohozeném na stole.

Četla pololhlasně:

„Mnohovážená slečno! K mému včerejšímu listu došla již dnes od pana Teodora Melana telegrafická odpověď, v níž co nejzdvořileji oznamuje, že vyhoví bez výminky každému přání Vašeho Blahorodí, a zůstavuje stipulaci

podmínek ve všem a všudy Vaší svobodné vůli. Očekávaje laskavých rozkazů líbá Vašnostem ruce Váš v nejhlubší úctě oddaný Dr. Škorpil."

„Podobá se, že narovnání půjde hladčeji, než jsme se nadáli," prohodila dáma s mdlým úsměvem, odkládajíc list. „Pan bratranec neprohlíží tuším naše opatření, jimiž se kryjeme vůči němu a zabezpečujeme vám neodvislost."

„Na mne zase nečiní jeho přílišná podajnost příjemný dojem," odpověděla stručně, s lehkým přízvukem nevrlosti krásná mladá blondýna, kteráž posud zamyšleně byla před sebe zírala.

Její štíhlá vysoká postava velmi ušlechtilých tvarů spočívala v lehkém houpacím křesle, po jehož lenochu splývaly pletence hustých zlatolesklých vlasů, vlnících se kapriciosně okolo růžových oušek a liliově bílého čela zajímavé dívčí hlavinky. Na lících, v důlku bradičky a v safírových očích hrála jí měkkost láskyplné, něžné povahy, jejíž síla opět vystupovala profilem v široce rozepnutém obočí, ryze modelovaném nosíku a v hrdě vyklenutých rtíkách úst, k vítěznému líbání vyzývajících. Zpurná knížecí to hlava nad zlatým srdcem a hlubokou duší, vdechnutou v sličné tělo, pružné i štíhlé jak palma. Hebounké ručky její podobné alabastrovým nippes cuchaly modré stužky lehkého domácího šatu, v němž si hověla a špičky jejích biscuitových nožek dreptily netrpělivě o trnož křesla.

„Sečkejte, slečno, se svým úsudkem o panu bratrancovi, až zde bude asi měsíc pánem; bylo by mi podivné, kdyby si neodvykl podajnost a neosvojil si sebevědomí vládnoucího muže —"

„Ah, o tom nepochybuji," vpadla dívka své společnici do řeči. „Spíše bych jako vy, paní Olšovská, také já byla překvapena opakem. Právě však zřením k této bezpečné změně jeho chování budí ve mně Melanův nynější způsob — nechuť, téměř ošklivost."

„Nikdo nezapře své vychování," krčila společnice rameny. „Nuzní lidé demonstrují rádi svou podřízenost, o níž vědí, že osvědčeně budí soucit, a ukazují ji dvojnásob tehdy, když hoří touhou po vítaném daru štěstí. Jest v tom kus dětinné vděčnosti. Nezvyklí majetku bývají pak velmi povolní a nepočítajíce, dávají si rádi činiti všemožné srážky."

„Podobá se, jakoby i můj bratranec česal ovoce klácením, aby jen rychle a bez dlouhých cavyků spadlo."

„A bude ještě velikomyslnějším. Uvidíte, slečno Evo, jak vesele daruje svým sourozencům polovici svého podílu. A poněvadž nedostane peníze, nýbrž tři čtvrtiny závodu, uvalí na sebe osudný dluh —"

„Jak pravíte?" zvolala překvapená Eva.

„Domnívala jsem se, že právě tomuto nebezpečí jste se chtěla vyhnouti, přijavši mou radu," hovořila s mírným, káravým úžasem dáma. „Kdyby stejným dílem jste se rozdělila s ním o továrnu i o jiné jmění, obrátil by váš bratránek nepochybně peníze, jež by mu připadly, na zavádění všelikých novot a pro vyplacení bratrů i sester by továrnu přece zadlužil a tím i vás v nebezpečí strhl. A pochopíte, že v boji o bytí a nebytí byste musila vzdáti se svého odporu proti němu, musila podati mu ruky k svornému a společnému jednání, musila nejen slouti, ale i býti jeho ženou."

„Ne, nikdy!" ozvala se s náruživou rozhodností Eva.

„Nikdy ovšem," svědčila paní, „odoláte-li své touze držeti závod. Tuším, že někdy toliko z piety k statku svých pradědů a rodičů proti svému lepšímu přesvědčení zdá se vám, jako byste mohla býti povinna pečovati o továrnu, která přestane býti vaší. Či bylo by vám snad poněkud pana Melana líto?"

„Líto člověka, který nalezl páčidlo, vysmeklé z bezvládných rukou poblouzeného starce, a který se neděsí pouhé myšlénky, dobývati se touto pákou do mého domu, na mne, snad i dokonce v šíleném přeludu do mého srdce!" zvolala s hněvivým opovržením Eva. „Ne, paní Olšovská, s násilníkem, jenž tak umí zneužiti bezbrannosti ženy, oběti starcova předsudku, s takovým zvrhlým surovcem nemohu a ve svém osobním poměru k němu ani nesmím míti útrpnosti, i kdyby mne srdce nutkalo. Ale zabolí mne hluboce, jestliže dílo a chlouba mé rodiny, dům, v němž jsem odrostla, budou zmrhány mužem, jejž můj děd ve své kruté lásce ke jménu Melanů za opatrovníka svého dědictví a za muže mně ustanovil."

„Navykněte si již tedy odříkání," prosila paní Olšovská, „abyste tím snáze mohla pomýšleti na ohrazení své neodvislosti proti panu Teodorovi. Nerozvažujme, svědčí-li či neslusí-li povolnost vašemu bratránkovi, a buďme prostě spokojeni s jeho souhlasem k navrženému rozdělení jmění. Vy tedy obdržíte do svého jistého držení sto tisíc hotových a čtvrtinu továrny, kterou vám pan Melan co svou povinnost v první hypotéce s osmiprocentovými úroky zaručí. O továrnu, na kterou bude dlužen padesát tisíc vám a z které dá pětasedmdesát tisíc svým sestrám a bratrům, nechť se pak on stará sám i o všechny povinnosti, jež na sebe uvalí."

„Hrozné pomyšlení! Závod dnes čistý, ustálený, pevný a zítra podryt, vydán v ruce věřitelů," prohodila Eva více pro sebe, než pro paní Olšovskou. „A jednám přece správně."

„O tom nelze ani slůvka více ztratiti. Zárukou jest hrdost slečny Evy, která by nedopustila, aby její vrah o zrnéčko máku zkrácen byl."

„Nevím, zdali bych vždy dovedla se soužiti závazky nejšetrnějších ohledů k lidem, kteří důsledně nemilosrdně o mé štěstí hrají. Běží mi pouze o přesné vyplnění závěti dědovy a já ku své spokojenosti ji vyplním, byť bych si kus za kusem rakev kolem sebe měla budovati," pravila Eva, hodivši vzdorně hlavou.

„Nu, tak zle nebude," mínila paní Olšovská. „Jeť sňatek sice pro nás ženy pouhým nutným zlem a porněčený dvojnásob těžkým, leč máme také dosti prostředků po rukou, abychom důkladně ztrpčily radost z panství mužům, jimž jsme vydány."

„Hnusí se mi užívání malicherné týravosti proti muži, s kterým bych žila, kterému bych v pravdě ve všech hlavních kusech popustila," řekla rozhodně Eva. „Přes to, že mne poučujete stále o nekonečné řadě sekatur, jimiž lze bez okázalosti a neustále s mužem bojovati, aniž by se on ubrániti mohl, trvám při svém názoru, že takové jednání ženy vůči choti, ku kterému lásku před světem líčí, který jest otcem a pěstounem jejích dětí, který pro ni musí také obětovati polovici sebe, jest nedůstojné, ba svévolně špatné. Buď jsem svému manželu ženou a pak dokonale, neb nechci či nemohu jí býti, a pak ušetřím jeho i sebe věčné hořkosti rozumným narovnáním, jímž každý si vyhradí sebe pro sebe."

„Tato slova zní velmi pěkně z úst slečny o třech stech tisících," řekla paní Olšovská poněkud špičatě, „nemohla však ani ve chvíli nejbujnějšího rozmaru přijíti na mysl děvčeti, jež bylo provdáno za Olšovského; chovají-li děvčata názory podobné vašim, musí v devíti případech z desíti dobře je ukryti za maskou povolné přívětivosti, aby se vdala, či abychom překladem z krasomluvy do pravdivé prosy mluvily, aby se zaopatřila."

„A kdyby této suše materialistické touhy nebylo, vdávaly by se přece à tout prix. Přesvědčila jsem se, že dívky, zakládající sobě samostatnost co učitelky neb jinak, povrhnou ihned svou svobodou, naskytne-li se způsobilý kupec, příležitot k dobrému obchodu, či tak zvaná dobrá partie; zkrátka, že svoje učitelování považují za pouhou assekuraci pro případ nevdání se. A ženštiny, vdávající se z čirého, právě ženám ošklivě svědčícího materialismu, měly by míti aspoň tolik poctivosti, aby řekly svým mužům: Nemilujeme vás, nectíme vás, nežádáme si vás; béřete si hospodyni, s kterouž uzavřete v kostele smlouvu, obsahující křivá udání a lživé sliby."

„Ach prosím vás, jako nevěsty opíjíme pro dobrou vůli a po zvyku sebe a jiné rády něžností, byť i strojenou a nestálou."

„Kdybych byla mužem, vytrestala bych šeredně lichometnici, která by po svatbě chtěla býti jinou, než před ní," horlila Eva s jiskřícíma očima. „Vzdala jsi se mi a nebudeš mi klásti odpor. Já učiním jinak; dostojím poslední vůli svého děda, nebudu si však tropiti ze sebe a z pana Teodora Melana šašky ani před svatbou, ani při ní a neřeknu mu po sňatku: Pane, hrála jsem si na žmukačku; hra neplatí. Jak mi souzeno, podám si s ním ruce přes společnou cestu manželství, leč na tuto cestu nevstoupím, ani na oko, jak mi radíte. Nedala jsem mu posavade nejmenší příčiny, aby se domýšlel něčeho, a doufám, že jeho dotěrná, neústupná hrabivost nestrávila i tu špetku lidskosti, které jest potřebí, aby tušil, jak cítím a smýšlím. Bylo by mi trapné dokazovati mu dlouho a s líčenou přívětivostí, jak můj děd, Teodor Melan, i celá jeho rodina, naplnili mou duši do nejhlubších hlubin nenávistí a ošklivostí, která zůstane kletbou mého života. Řeknu mu to stručně, rázem a rozejdeme se."

Eva založila ruce a upřevsi své svítící oči do výše na zelené přístřeší stromů, zastiňujících svými větvemi gloriett, pohřižila se v rozčilující myšlénky. Jsme všichni stíženi slabostí, vypočítávati při největších a nejosudnějších úmyslech jednotlivosti na effekt; rozebéřeme si celý chystaný výstup v titěrné jednotlivosti a rozčilujeme se urputným umiňováním, provésti ten či onen prapodřízený detail „takhle" a nic jinak. „Takhle" bývá z pravidla silné pro docílení účinku a ještě pravidelněji malebné a dobrodružné, aby také pro ješitnost cosi odpadlo.

I slečna Eva byla v takovém případě přes všechnu svou krásu a výbornost sama sobě hercem, režisérem a — obecenstvem, jež chce býti uspokojeno.

„Milostivá slečno, — modistka," oznamovala služka, vstupující do gloriettu.

Eva sebou trhla, vzchopila se živě a okamžitě vzbuzený interess proměnil její obličej v obraz dychtivé, příjemné zvědavosti.

Paní Olšovská sňala také mrzoutskou škrabošku se své tváře a vyňavši lorgnon, zamířila skrze něj svýma očima na velikánskou škatuli, která se ku gloriettu pohybovala. Po obou stranách papírové nádoby bylo viděti prsty, nad ní hlavu uhřáté ženštiny a pod ní nohy, nejistým krokem vrávorající.

„Paní mne posýlá se střihnutými a na zkoušku sešitými šaty," oznamovala zajíkavě unavená ženština, první šička první modistky jenikovské.

„Měla bych je zkusiti," pravila rychle Eva.

„Nu ovšem," svědčila pobádajíc paní Olšovská.

„Paní prosí za laskavé dovolení," oznamovala šička, „abych se směla na milostivou slečnu v šatech podívati —"

„Pojďte!" přervala Eva její sdělení.

Služka ubíhala radostně poskakujíc napřed a za ní nesena u vítězném průvodu škatule.

Služka pobouřila své soudruhy a spoluslužky zprávou, působící jako první raketa neočekávaného ohňostroje, jako udeření komedianta na buben před radnicí na návsi, jako dělová rána, oznamující příchod nějakého prince a podobně.

Okno kuchyně bylo přímo vycpáno hlavami, když malý průvod škatule k domu se přiblížil.

„Už nesou slečně svatební šaty," šuškáno a voláno po domě, v němž někteří opozdění s nebezpečím svého zdraví a odvažujíce se ztráty trepek, letmo běželi po chodbách a schodech, aby květovaný povrch obsažné škatule jim neušel.

Slečna pozorovala účastenství svého domu a přizarděla se v lehýnkém pousmání; paní Olšovské naskočily vrásky jejího obvyklého larmoyantního úsměvu na tvářích, a šička dokazovala svou marnivou ženskost také blaženým pohledem.

V oblekárně Evině se vystřídaly v pěti minutách dvě obrovské protivy, bleskorychlé svlékání a do nekonečna protahované, obracené, lékárnicky svědomitě odvažované oblékání.

Konečně hleděl rozjařený růžový obličej Evin ze stříbroskvoucí dykyty a sněhových krajek do velkého zrcadla.

Za ní vrtěly se paní Olšovská, plná zvědavosti, panská, překypující obdivem, a šička, vyzbrojená špendlíky.

„Moje drahá," pravila Eva kvapně, popošedši před skelnou plochou několikráte na obě strany, v před i nazad, „vaše paní se musila mýliti. Snad si myslila, že šije kutnu pro jeptišku? Chci míti svatební šaty úhlednější a svižnější fasony. Což pak nemám míti žádnou taille? Musí zapnutý vysoký život vyhlížeti jako bluza? Budete se vdávati v šatech se sukní splesklou jako spodnička a se směšnou vlečkou, na niž byste musila každého upozorniti, aby ji viděl?"

„Tomu lze snadno odpomoci. Račte uvážiti, že jsou šaty střiženy jen z hruba, aby se mohly dále přistřihovati a že sešití jest jen volné," omlouvala se šička, spínajíc rychle pohoršlivou taille úže.

„Tedy vlečky přidáte?" mínila paní Olšovská, „a což krajky na tunice? Měly by býti širší, nevěsta musí vyhlížeti bohatěji!"

„Ano," přizvukovala panská, „a nechť si milostivá paní poručí, aby na pás a náběrky vzali lepší atlas, těžší a méně nažloutlý myslím — —"

„Arci," obrátila se Eva přes rameno ku klečící a špendlíky horlivě pracující pomocnici modistky, „nezapomeňte, o dva prsty širší krajky, s atlasem jsem ne-

spokojena, — v ramenou by byly šaty dobře — ale rukávy, — zdá se mi, že jdou přespříliš decentně až na samé kotníky, co říkáte, paní Olšovská?“

„Inu, něco ubrati se musí a knoflíky na život nechť vezme paní drobnější, úhlednější.“

„Budete si přec vše pamatovati!“ napomínala důtklivě Eva, nemohouc se na sebe zkumným zrakem dosti vynadívati.

„Račte býti ubezpečena, vidím již v duchu, jak roztomile budou šaty slušeti —“

„Ach, milostivá slečna jest v svatebním obleku krásná!“ obdivovala se nadšeně panská.

„Myslíte?“ usmála se přívětivě Eva, jejíž líce jen hořely.

„Nevěsta jediná,“ dotvrzovala paní Olšovská s povzdechem. „Srdce se musí každému v těle na vás smát.“

„Desetkrát by měla slečna strojiti veselku,“ přála si panská, „aby desetkrát užila štěstí nevěsty! Toť se ví, že přijdou na šaty rozličné květy!?“

„Inu pomorančové zde na levé rameno,“ poučovala Eva.

„A do náběrků okolo tuniky,“ dodávala šička.

„K tomu myrtový věnec do vlasů a závoj z hedbávného gazu jako mlha,“ doplňovala toilettu paní Olšovská. „Proč nejsem vaším ženichem! Já bych vás ulíbala, slečno, vyť jste hotový anděl!“

„Však si těch polibků dopřeje asi někdo jiný,“ mínila potutelně panská.

Eva byla zaměstnána důležitějšími starostmi, než jakou ji působila vzpomínka na ženicha, připomenutá naivností panské.

„Nemohlo by se tuniky trochu ubrati? V zadu myslím,“ naléhala nevěsta; „paní Olšovská, Izabello, všimněte si přece, nevidím dobře na zad.“

„Toť dá rozum,“ tvrdila paní Olšovská, „jmenovitě když přijde širší krajka na tuniku. Odstřihněte ji poněkud. Tak, tak, jak ukazujete; o poznání výše —“

„Ne tak vysoko.“ durdila se Eva, způsobující sobě slušnou bolest v krku a v ramenou tělocvičným pohybem hlavy na zad. „Dost již, dost, právě tak, nic více a nic méně —“

Drahé a roztomilé čtenářky! Ač nevážím lehce vašeho účastenství a vděku, jimž byste v příjemném rozechvění provázeti ráčily další podrobnou relaci o generalní zkoušce svatebních šatů Eviných, dovolte, abych popustil konec této kapitoly a následující čtyři hlavy své novely v plen také mužům líčením věcí, které vaše účastenství v okouzlující sítě gazu a krajek nevábí.

Dobrých třicet minut pracovala ještě ženská kommisse se vzácnou obětovností a zevrubností na zvelebení svatební toiletty Eviny; činěny návrhy, rokováno o nich náruživě, zamítány, schvalovány jednohlasně neb pouhou absolutní většinou hlasů, závěreční snesení obsahovalo šedesát a pět odstavců, z nichž každý zvláště rekapitulován a resoluce pak ještě jednou celá třemi obratnými dámskými jazyky na srdce a v útroby šičky co nejpečlivěji vložena.

Ještě na chodbě a na schodech bylo šičce vyslechnouti několikanásobné přetřásání jednotlivých odstavců resoluce, která posléze i se škatulí pozorně odnesena jest.

Umírněné vrčení, kterým provázel můstek továrny odchod šičky, přerušeno náhle silným hup-hup a udýchaná panská uchvátila ženštinu se škatulí za rukáv.

„Širší — atlasky — na — okrasu — pažníků — na — ramenou,“ vyřizovala, za každým slovem těžce oddychujíc a jeden z nejvelebnějších momentů v dějinách domu „Čeněk Melan a syn“ byl dovršen.

Eva se rychle přestrojila do svého domácího šatu a v průvodu paní Olšovské kráčela řadou prostranných pokojů, které přeplněny jsouce nábytkem rovnaly se skladištím. Troje, čtvero pokolení usilovalo o rozmnožení inventáře domu a zdar provázel jejich úsilí.

Eva nehnula ze šetrnosti ničím a jakkoli u jiných nevkusná domácnost ji urážela, bývala doma v pokoji se stoly moderními, se židlemi a pohovkami z dob prvního císařství a s obrazy i záclonami, pamatujícími Josefa II., nejen klidna, nýbrž i šťastna; její krasochuť ani nešpetla vedle mocného a celou duši Evinu jímajícího hlasu vzpomínek a zvyklosti staletých, kteréž ona zdědila, rozšířila a k orámování svého soukromého skrytého dívčího štěstí bezvýminečně potřebovala. Na obrovitém pradědově křesle, které by bylo vystačilo bez mála za pohovku neb železniční kupé, a před titěrným, pro samou perleť a kudrlinku nepotřebným psacím stolem matčiným cítila se teprv dokonale entre nous.

„Ale paní Olšovská,“ pravila Eva zaraženě, jdouc okolo řečeného stolu, „co se tu děje? Kam se poděl košík z kouta vedle stolu?“

Ukazovala na místo, kde od časů pro ni nepamětných, od prvního dne, v který její oči viděné předměty poznávati počínaly, vždy a nehybně visel florentinský nástěnný košík, jejž strýc její matce byl přivezl.

„Sama jste nařídila, slečno, abychom počali s přípravami k stěhování,“ odpovídala paní Olšovská. „Vzala jsem nejprve předměty méně potřebné. Košík jest již uložen v bedně, vaší paní babičky poduška pod nohy od okna také, pradědovy hodiny s konsoly rovněž —“

„Ach, to nemůže býti,“ naříkala Eva. „Neztrpčujte mi vyhnání z mého domu několik neděl napřed. Postarejte se, aby hodiny zase byly postaveny na konsolu —“

„Ale vždyť nejdou.“

„Nechť, já bez nich nemohu býti. Raději odtud hned uteku, než abych se již ode dneška po čtyřicet dní stokrát musila loučiti s mým královstvím, než aby mne mučila trpkost vyhnanství každou hodinu při uklízení mých miláčků. S každým byste odnesli a zabednili mne celou. Ne, tak mne netýrejte.“

„Jak vám libo, slečno. Pomyslete jen, že stěhování a strojení veselky nelze spojiti, obé bude pracné, obtížné.“

„Jakou veselku, madame?“ tázala se ostře Eva.

„Ach, slečno, já si nemohu mysliti vaši svatbu tak nuznou, tak — dovolte — jarmarečně improvisovanou, jak si přejete. Nesmíte lidi pohoršiti. Svatba jest svatba, totiž okázalost, rozkoš, rozvinutí největší nádhery, blaženost byť i jen okamžitá a co by se lidé v Jeníkově namluvili, kdyby —“

„Neznám žádné kdyby. Jest mi lhostejno co Jeníkov o mé svatbě řekne. Mne se také nikdo neptal po mé radosti z ní. Stane se, jak já chci.“

Paní Olšovská se lehce uklonila; její umlčená oposice sevrkla se kolem jejích úst v útrpný úsměšek.

*

„Času tedy na stěhování dost," pravila Eva, jejíž hlas se chvěl a oči slzami třpytily. „Na moji svatbu stačí kartáč a žehlička v rukou mé panské. Jiné práce od nikoho nežádám a nechci."

V té chvíli právě sténal znova můstek z továrny do panského domu vedoucí; vyšlapoval si po něm opětně pan Bartuněk a tentokráte jistou nohou, s pokojným svědomím, maje po boku beránka ve způsobě zavalitého rolníka, jehož pádné boty snímaly svým lomozem všechen břích drzého vystupování s beder páně Bartuňkových.

Žádná služka nezmařila nyní jeho skvělé úmysly; žádný předpokoj se ovšem také nenaskytl, v němž by byl mohl pan Bartuněk dokázati, kterak ví, že hůl se nechává v předsíni a že s kloboukem v ruce nutno činiti poklony paustvu.

Náhoda jej připustila k audienci v zahradě, kdež slečna Eva po rozčilujícím rozhovoru o stěhování procházkou se zotavovala.

„Milostivá slečno," jal se mluviti pan Bartuněk důstojně po marném pokusu zachytiti některou z dortových ručinek Eviných k mlsnému políbení.

Oslovení pohnulo Evu k usednutí na lávce; znělot jako počátek parlamentární řeči, kterou přeloyalní občan zamýšlí vyhnati ďábla z oposice.

„Milostivá slečno," počal pan Bartuněk znova, uleviv svému stísněnému srdci škrceným povzdechem. „Pan doktor vzkazuje uctivou poklonu a posýlá mne s Františkem Koptou, rolníkem z Cerekve, bývalým majitelem vašnostiny usedlosti čís. pop. 79. v Cerekvi. Kopta prosí, aby směl s milostivou slečnou promluviti. Pan doktor mi uložil, abych jej vašnostem představil."

Několik kroků za pánem Bartuňkem stál o hůl opřený malý ramenatý rolník s čepicí v ruce. Jeho osmahlá, silně profilovaná, černým stínem oholených vousů vroubená tvář byla úplně klidná, konvenienčně nehybná. Díval se do písku cestičky a chvilkami jen přejel ostrý pohled jeho sivých očí Evu, paní Olšovskou neb písaře.

„Jste mi vítán, Kopto, pojďte blíže," zvala Eva, pohlížející s účastnou zvědavostí na hosta.

Kopta popošel několik kroků a poklonil se nejapně.

„Seduěte si," pobízela Eva, vidouc rolníkovu těžkou mdlou chůzi, při níž na levou nohu napadal. „Přisedněte jen ke mně."

Kopta ohliževší se rozpačitě po nějaké židli, usedl si na samý kraj lávky stranou od Evy.

Paní Olšovká zaujala místo po druhé straně slečny, cvakala dráty a mlčky sledovala následující rozhovor.

Pan Bartuněk odstoupil s hlubokou poklonou a nejsa vybídnut ani k odchodu ani k pozdržení se, odešel zvolna a rozpačitě mezi zrcadlové koule, uprostřed nichž před hodinou svůj a Evin socialní program rozbíral. Byl se svým vyřízením poněkud spokojen a poněkud nespokojen; ještě více ho mrzel bezděčný pohled Evin, dotknuvší se jeho dvou slabých stránek, límce a lesklého místa pod paží, kteréž bylo vypolírováno akty nošenými k zadání. Zkoumal tyto své slabosti ve vydutých zrcadlech a hněval se na ně, nemoha všemožným vrtěním se dosíci čistějšího obrazu.

„Přinesl jsem něco slečně do kuchyně," počal Kopta, ukazuje holí na košík, jejž byl opodál za rabatou zanechal. „Doufám, že maličkostí nepohrdnete, nemám více, z mála málo, jsme žebráci, ale dáme rádi. Jest to upřímné."

„Nerada bych vám zkazila radost," prohodila Eva. „Přijmu, děkuji vám. Příště mne však neuvádějte dary do nesnází. Čím bych mohla vaši pozornost vyrovnati?"

„Mám tak malou prosbu," pravil zvolna rolník, utíraje si šátkem čelo. „Nepohoršete se, slečno, posýlá mne žena a šest dětí. Pozdravují vás uctivě."

„Děkuji. A co přes to mi vzkazují?"

„Aby vám pán bůh požehnal. Vede-li se jiným dobře, nevede se nám také zle a — nepohoršete se, slečno — myslíme, že šťastní lidé nemohou chtíti neštěstí jiných."

„Nezavdala jsem vám posud příčiny k nehezkým domněnkám."

„Ba že ne. Nebesa vám oplatí. Koupila jste můj statek lacino a nechť vám svědčí. Nám nesvědčil, vysmekl se nám z rukou, ani nevíme jak, a z prodeje mi nezbylo ani dětem na boty, v kterých by mohly ze svého rodiště do světa se rozejíti."

„Nezkrátila jsem vás, Kopto. Požádala jsem svého zástupce doktora Škorpila, aby mi koupil slušnou usedlost v pěkné krajině, a pan doktor mi koupil exekuční dražbou statek č. 79. v Cerekvi. Že náležel vám, že jste utrpěl prodejem škodu čili nic, nevěděla jsem. Vidím vás ve svém životě poprvé."

„Inu já vím, že by si mne milostivá slečna nevzala na svědomí. Vždyť z vás kouká anděl — —"

„Prosím, prosím."

„Nepohoršete se, slečno. Já nic nemyslím zle —"

„Věřím," usmála se Eva, přerušujíc dobrosrdečné omluvy Koptovy. „Mohu vám něčím pomoci?"

„Až jak usoudíte, slečno. Jest nás osm. Já a moje žena, staří otahaní lidé; co počít, půjdeme tak na výpomoc do statků, neuděláme už mnoho, ale co bude, to bude. Dětí mám šest od osmi let do třiadvaceti, čtyři dcery a dva syny, pošlu je na polní práci, vydělají si také nějaký groš. Ale osm osob potřebuje mnoho, když jen čtyři vydělávají a čtyři dílem pro stáří dílem pro mládí jen tak musí mařiti své síly pro jméno, aby se neřeklo. A hlavu nemáme kam vstrčiti a jdeme přímo z velké usedlosti na mez; to bolí, bídě se člověk teprve znenáhla musí přiučiti."

„Pamatuji se, že na plánu, který mi doktor Škorpil předložil, bylo malé stavení na konci zahrady, tuším že vyměnkářský domek?" vpadla Eva rolníkovi do řeči.

„Tak jest. Moji rodičové v něm před lety zemřeli; nyní, když statek pro milostivou slečnu přestavují a upravují, zdržujeme se v něm my."

„Zůstanete v domku. Pouštím vám jej bez činže v užívání," rozhodla Eva.

„Bůh vám zaplať vaši nezaslouženou dobrotu, slečno. Nebe mne tedy vyslyšelo, mám aspoň svoji postel; hladem také snad neumru."

„Neumřete. Potřebuji šafáře, sama nemám o rozdílu ječmene a žita ani ponětí. Vy znáte svoje pole, víte co vydají a jak nejlépe je třeba spravovati, znáte se z nich těšiti — podržte je ve svých rukou. Chcete býti mým šafářem?"

„Nepohoršete se, slečno," pravil Kopta zajíkaje se a slzy stíraje, „nemožno, abyste myslila opravdu —"

„Starochu, neupejpejte se," naléhala Eva, zářic rozkoší dobroditelky, „ruku na to, jsme smluveni."

Pan Bartuněk byl žárliv.

(Pokračování.)

Poslušnost.

Vypravuje *Pavel Albier.*

(Dokončení.)

V.

Pozdě večer se Szamber přece probudil. Bylo již dávno po čepobití, ale několik nás přece nespalo. Ležíce na posteli vypravovali jsme si. O čem jiném, než o dnešní události.

Najednou se cikán pohnul. Kaprál Aranyos tázal se, je-li vzhůru. Prosil o trochu vody, naříkaje, že nemůže vstáti. Napil se a pak se snažil posaditi. Nepodařilo se mu to, klesl opět zpátky.

„To půjdeš asi sotva zítra na cvičení,“ pravil jsem k němu.

„Mám zde rozkaz od rytmistra, bych ti dal celé nové šaty,“ pravil strážmistr.

Szamber se trpce usmál.

„Je mi tuze zle,“ vzdychl si. „Tu ránu, kterou on mi dal, ani desatero nových šatů nezahojí, ani nezapudí její bolest. Viděli jste ostatně jeho pohled, plný nenávisti, který vrhl na mne, když odcházel?“

Nikdo mu neodpověděl. Každý si toho všiml.

„Jen se hleď raději přemoci, abys nemusil do nemocnice. To víš, jen tam ne. Málo jíst a velké bolesti,“ počal znova strážmistr.

„Musím tam. Cítím, že nemohu vstáti a to je zlé. A proto bych vám nyní nejraději pověděl, co mne všecko potkalo. Vím, že jste na mne myslili, že byste to rádi věděli.“

„To zajisté, ale kdyby tě to namáhalo, tedy raději nemluv,“ bránil strážmistr.

„Musím, někomu to pověděti musím.“

„Co jsi tedy dělal?“

„Utíkal jsem. Ležel jsem nejdříve jako zabitý na místě, kde mne chtěl pan rytmistr utlouci, ale pak mě napadlo, abych utekl. Vždyť přece Uhry nemohou býti na konci světa, jednou jsem se tam dostati musil, a pak by už bylo dobře. Pan rytmistr mne pokopal ostruhama do obličeje a do zad, když mne strhl s koně, a krev mi jen crčela. V hlavě jsem cítil velikou bolest, o ráně bičem jsem posud nic nevěděl. Svlékl jsem boty, abych mohl lépe utíkati, a schoval jsem je. Pak jsem se pustil k řece, plaze se po zemi. Studená voda mne občerstvila. Zapomněl jsem na rány, věděl jsem jen, že na východ leží Uhry, pusta — —

Spěchal jsem tam, k východu. Ve dne ležel jsem v příkopech rýžových polí a v noci jsem šel zas dále. Dva dni jsem nejedl. Krev se zastavila sama sebou. Třetího dne nemohl jsem však už hladem ani státi na nohou. Připlazil jsem se k silnici. Šla tudy žena a nesla koš. Vyskočil jsem po ní ze zadu a vzal jsem jí koš. Bylo tam ovoce a také kus chleba. Snědl jsem všechno. Však hlad nastal za chvíli zas, a nešel již nikdo. Pak jsem viděl houf sedláků, kteří mne snad hledali, neboť byli ozbrojeni. Na štěstí jsem je brzo zpozoroval a mohl snadno utéci.

Druhého dne na to nemohl jsem již hladem vydržeti. Šel jsem žebrat do vesnice. Každý se mne zděsil, a hned mne počali honiti. Utekl jsem jim zase. Toho dne vzal jsem starci kus polenty, již nesl dělníkům. Žil jsem o ní opět den. Vzal jsem mu také několik stříbrných penízků. S těmi jsem šel druhého dne do vesnice koupit si chleba. Nerozuměli mi a opět mne honili. Stříleli po mně, a trefili do ruky. Zaskočili mne a já se bránil. Rozbili mi hlavu a pak odvedli do města, k těm husarům, kteří mne sem přivedli. Byli jsme dva dni na cestě, pořád v jednom klusu. Vojáci na mne kleli, že jsem příčinou jich namáhání, a týrali mne. Nedali se mi napiti — —“

Szamber ku konci svého vypravování mluvil tak nesouvisle a tak chraplavým hlasem, že jsme mu sotva rozuměli. Nyní zachvátil ho dusivý kašel.

„Nemluv již, Szambere, a tiše spi dál, ať jsi brzo zdráv,“ pravil šedivý strážmistr jaksi měkce. „A vy,“ obrátil se k nám „buďte již tiši. Dobrou noc!“

Poslechli jsme ho beze vší odmluvy.

Ráno bylo cikánovi hůře než včera. Čtyři z nás položili ho na přikrývku a nesli dolů mezi marody.

Jest to smutný průvod, když se ubírá po chodbách kasárny.

Lékař uznal ihned, že musí Szamber do nemocnice. Rytmistr klel, když o tom slyšel.

VI.

Bůh sám jen ví, kterak se celá věc pronesla. Veřejné listy ji vypravovaly a vojenské úřady byly na ni upozorněny. Ale na neštěstí bylo vše překrouceno, díky hraběcímu vynálezu. Kommisse totiž jednohlasně uznala, že všecky rány na Szamberově těle pocházejí od surového jednání sedláků u Padovy, a že uhodil-li ho rytmistr, byl zajisté v právu pro jeho pochybení a rána asi hrozná nebyla. O ostruhách rytmistrových neměl nikdo ani zdání a cikán nebyl vůbec ani na nic tázán.

Tak to chodívalo u vojska před rokem 1848. Není nikdy pán od pána, pravívá se.

Věc vzala tedy pro ubohého Szambera obrat velmi nepříznivý. Ti, kdož mu chtěli pomoci k zadostučinění, způsobili právě opak. Cikán byl považován jen za obyčejného sběha, za zloděje a zbojníka a co takovému přiřknut mu trest u sběhů obvyklý: ulice!

Kdo to neviděl, neví, co to jest. Viděl jsem to často a vždycky jsem stejně ztrnul nad tou surovostí a bezcitností. Žádný popis ani obraz nestačí k vylíčení toho hnusného výjevu.

Prozatím musilo se počkati, až se nešťastník uzdraví. Měl horečku, rány se mu provalily, a trvalo to tři měsíce, než ho lékař uznal za schopna, aby vytrpěl hrozný trest bez nebezpečenstvi života.

Nevěděl o tom nic. Neměli jsme k němu přístupu v nemocnici a ani by mu to byl nikdo neřekl. Uspořeno mu bylo aspoň strachu.

Týden před procedurou byl nám již čten rozkaz, že budeme ji sami vykonávati. Chtěl bych hrdlo vsaditi, že to bylo ďábelské dílo rytmistrovo. Pozoroval, že Szambera litujeme, a chtěl nás za to potrestati.

Cikán přišel v novém šatě, který mu byl poslán do nemocnice. Vedli ho zrovna do dvora, kde už stála eskadrona ve dvou řadách s lískovými pruty v rukou. Nikdy nezapomenu výraz toho obličeje, když spatřil smutné divadlo. Poznal, pro koho je uchystáno, kdo bude hlavním hercem v něm. Zbledl jako stěna a potácel se. Přítomný jenerál poručil, aby byl do polou těla obnažen.

Stalo se. Každý se zděsil těch jizev posud sotva zacelených, těch šlehů a ran. Nebylo však pomoci, byl tu rozkaz a voják musil jíti, kdyby to měl životem zaplatiti.

Nemohl jsem se na Szambera podívati. Točilo se všechno se mnou. Viděl jsem jen rytmistra, kterak se opírá o pumpu, s obličejem nepohnutým, zamračeným. Ten člověk ještě posud svého skutku nelitoval.

V tom okamžení zlomil někdo jako náhodou svou lískovou hůl. Hned za ním zlomil jsem ji já a několik jiných.

„Čtyři dni železa všem!“ pravil tiše, pevně rytmistr.

Raději rok v železech, než udeřiti to ztýrané tělo!

Trubač začal troubiti pochod. Dle pochodu měl Szamber jíti. Troubeno bylo dosti rychle —

Cikán šel — rány padaly! — —

Nezapomenu na to jakživ.

Podle mne klesl Jagodić k zemi ve mdlobách. Zavřel jsem oči. Trubač se zmýlil a zakončil podivným, zoufalým tonem.

Když jsem opět oči otevřel, byl již jenerál na odchodu a plukovní lékař rozřezával nožíkem krví podlité pruhy na těle Szamberově, jenž ležel jako mrtvola. Dva vojáci stáli už připraveni s mokrými plátny, aby jej do nich zaobalili a odnesli znova do nemocnice.

To byla ulice, jeden z častých trestů ve vojště. Těch dobrých, starých časů!

VII.

Dlouho, dlouho jsme se neshledali se Szamberem, skoro půl roku.

U eskadrony se mnoho změnilo, jen rytmistr zůstával stále týž. Ta věc se Szamberem připravila jej o všecku přízeň i lásku naši. Nepohlíželi jsme k němu více jako k „otci Bärtlingovi“, jak jsme jmenovali předešlého svého rytmistra, pravého otce eskadrony. K tomuto pohlíželi jsme jako ku svému katu. Tresty jen pršely. Z nejlepší eskadrony pluku stali jsme se nejnepořádnější.

Starý náš strážmistr se jednou s hrabětem trochu neshodl, a tento nemaje úctu k šedinám starého vojáka, dal ho zavříti. Strážmistr na to vystoupil z vojska a přišed ještě jednou k nám v civilu, řekl rytmistru jen několik slov před námi, ale řádných. Než ho mohl dáti hrabě vyhoditi, již odešel.

Na to konečně přišel Szamber. Nikdo ho nemohl poznati. Změnilo se na něm všecko — tvář, postava i zvyky. Byl vyhublý, slabý, sklíčený. Z bývalého dotěravého cikána stal se nemluvný samotář. On, jehož oko dříve spočinulo na všem novém, na nejmenší maličkosti, nevšímal si nyní ničeho.

Nejvíce ale musili jsme se mu podiviti při exercírce. Třásl se, jakmile se naň rytmistr podíval, a to bylo málokdy. Ale v těch okamžicích ztratil všechen smysl, zdál se býti ochromen. Šavle padala mu z ruky, úzda mu vyklouzla a jenjen že s koně nespadl. Rytmistrovo oko musilo naň míti zvláštní moc. Lesklo se aspoň vždy, kdykoli pohledlo na cikána. Nemohl jsem však nikdy tomu výrazu porozuměti. Nebyl to již vztek, bylo to něco více, co potlačoval. Ale zároveň bylo v tom také kus pýchy, sebevědomí.

Jednou, když jeli jsme domů, slyšel jsem rytmistra, kterak praví k novému strážmistru: „Ale skrotil jsem tu nepokojnou krev cikánskou, není-li pravda? Dříve byl jako rtuť, teď je jako pitomá ovce. Ale musí s tím uměti člověk zatočiti!“

„Ano, pane rytmistře!“ zněla ponížená odpověď.

VIII.

Vzbouření vypuklo plným plamenem!

Přišel rok 1848. a budil národy. Zaklepal na hrobky, v nichž spali, a tyto vydávaly ze svých útrob domnělé mrtvoly. Jarní větřík je brzo vzpamatoval a posílil.

Italie byla připravena, Radetzký bez příprav, překvapen. Dne 18. března povstal Milan a dne 2. dubna táhly již do zdí veronských zbytky jeho vojska. Bylo to smutné podívání na ně pro nás, veselé pro Vlachy. Sesílil se ve Veroně 16.000 muži jenerála d'Aspra a zůstal v jejích branách, kde se brzo ukázalo 60.000 vojska Karla Alberta.

Italové strojili se k velikému rekognoskování pevnosti, Radetzký k bitvě. Musili jsme ven, před hradby. Střed stál u S. Lucie, pravé křídlo u S. Masima a Croce Biancy, levé u Tomby. Naše eskadrona ležela dva dny v Tombettě, právě přes řeku naproti našemu cvičišti Campo Marzo. Byl jsem poprvé v poli, ovšem že jen půl hodinky za branami veronskými.

Dne 30. dubna v pět hodin odpoledne zaduněla první rána z děla. Karel Albert byl na pochodu.

„Štěstí, že se to počíná k večeru, budeme aspoň bojovati v chládku,“ pravil Zafracsanyi ke mně.

Mne se zmocňovala zimnice, jako každého, kdo jde poprvé do bitvy. Psal jsem na polozbořené zahradní zdi domů psaní — snad poslední.

Když zahřměla rána, strčil jsem psaní do kapsy a prosil kamarády Sýkoru a Müllera, aby, jestli padnu, odevzdal je někdo z nich mé matce.

Pak jsem vsedl na koně, jak nám bylo veleno. Přede mnou v řadě stál Szamber. Byl bledší než obyčejně a zamračený. Díval se smutně za sluncem. Snad si myslil as totéž, co já, — že vidí slunce naposledy.

U Santa Lucia strhla se již dávno řež, než bylo udeřeno na levé křídlo, na Tombu. Byla to chyba v čase, která se stala piemontským jenerálům osudnou. Tam bylo již skoro po boji, nežli zde se začal.

Bylo to mrzuté čekání. Děla hřměla, pušky rachotily a v S. Lucia hořelo. Viděli jsme ohnivý sloup, ale boje jsme neviděli. Nevěděli jsme ničeho, stáli a čekali jsme.

Slunce již zapadlo a nastal večer, krásný, teplý jako stvořen ku procházce, ku poslechnutí hudby, k milostnému dostaveníčku. A zde se vraždilo vespolek devadesát tisíc lidí.

V tom přiklusal k nám po silnici nadporučík od pěchoty. Dal rytmistrovi rozkaz ukazuje na cestu vedoucí k Legnagu. Jak jsem později viděl, jednalo se o to,

chrániti levý bok u Tomby proti náhlému snad zaskočení po této silnici.

Hnali jsme se tam co nejrychleji. Byli jsme opravdu již rádi, že ta nečinnost konečně pominula. Každý těšil se na okamžik, kdy vynikneme z hlubokého úvozu, kudy jsme postupovali, abychom dostali širší rozhled.

Sotva jsme z úvozu vyrazili, již hnaly se proti nám šiky piemontské pěchoty. Utvořili jsme také šik a s pistolí v jedné, s šavlí v druhé ruce pobídli jsme koně proti nim, než by se srazili v záhubný pro nás čtverec. Podařilo se nám to — šiky piemontské byly uvedeny v zmatek, dávajíce nám je na milost i nemilost.

Rytmistr řádil jako zuřivý. Šavle v jeho rukou dostala život. Viděl jsem, kterak jí rozsekl pažbu ručnice i s hlavou vojáka, jenž se chopil této zoufalé obrany.

Szamber byl blízko něho. Neviděl jsem, rozdává-li rány, ale viděl jsem, že se brání. Činil jsem taktéž. Byl jsem v první seči a neztratil jsem ještě rozum, neopojil mne zápach čerstvé krve.

V jedné chvíli se mi poněkud uvolnilo. Byl jsem mezi svými a rozhledl jsem se. Na Szambera sápali se právě dva pěšáci s nasazenými bodáky. Odrážel jich rány velmi obratně.

V tom jsem viděl, že rytmistr nechav všeho boje, jel volně k němu, nevšímaje si hrozících zbraní kolem. Zatajil se ve mně dech očekáváním.

Rytmistr přijel až k němu, tak že nepřátelské vojáky bojem zpitomělé a nevidící ho, mohl jedním rázem zprovoditi ze světa. Neučinil toho, ale položiv šavli na sedlo, zadíval se upřeně na Szambera.

Zrak ten vjel asi cikánovi až do nejhlubšího nitra. V tom okamžiku pustil uzdu i šavli a zachvěl se. Vojáci toho použili. Jeden vrazil svůj bodák do hrdla koně, druhý do prsou člověka — —

Dostihli jsme je a skolili. Rytmistr se hlasitě usmál a dal se znova do krvavé, neblahé práce.

Nebyl to již člověk — byl to netvor. Nezmýlil se v účinku svého oka na Szambera.

Pěchotu jsme úplně odrazili. Vyplnili jsme svou úlohu.

Piemontský bodák vjel mi tenkrát do nohy a já se octl v nemocnici veronské. Když jsem se poněkud uzdravil, pustili mne domů. Byliť jsme v Italii vítězi.

Ještě však v nemocnici jsem se dověděl, že byl rytmistr — pochválen a vyznamenán za svou udatnost a povýšen na majora.

Jak myslil čtenář, že povídka skončí? Co čekal? Že snad se pomstí ubohý cikán na hraběti, nebo za něho někdo jiný z nás? Nikoliv — vojenský reglement nezná takové romantiky.

FEUILLETON.

Dramatický pohřeb.

Napsal François Coppée.

Celých pětadvacet let hrál úlohy třetího stupně na boulevardu du Crime a jeho drsný hlas, orlící nos, oko svítící se zlým leskem učinily z něho dosti dobrou hereckou sílu v tomto oboru. Po dvacet let oblečen v puritánský kabátec s pasem ze žluté kůže mordauntské ustupoval jako poraněný štír před rapírem d'Artagnanovým; po dvacet let zahalen v ušpiněný plášť Rodina mnul si suché svoje ruce a bručel si to hrozné slovo: Jen strpení! Jen strpení! a schoulen v lenošce vévody z Este, říkal k Lukrecii Borgia s pohledem dosti pekelným ta známá slova: „Dejte pozor, ať se nezmýlíte... Ten zlatý flakon, paní!“ Když při zvucích dojemného tremola vcházel na jeviště, chvěla se celá třetí galerie a všichni si zhluboka oddechli, když první milovník mu konečně řekl: „A teď my dva!“ a obětoval ho za veliký triumf ctnosti.

Avšak tento druh úspěchu, který se provozuje toliko tlumenými výkřiky hrůzy, není z těch, které činí dramatickou karrieru svůdnou, a kromě toho ukrýval starý herec v jednom záhybu své duše šosácký ideál, jenž nalézá se na dně srdcí skoro všech umělců. Přál si, aby dosáhl na svá stará léta pohodlí a vážnosti obchodníka na odpočinku, aby měl na venku domek, kde by mohl žíti v klidu rodinném, sedě v besídce před melounem a v zimních večerech před koláčem; jeho dcera aby byla na vychování v klášteře, syn aby měl uniformu polytechnika a on sám kříž čestné legie.

V ten čas, kdy se nám naskytla příležitost seznati jej, byly v pravdě jeho sny téměř uskutečněny.

Divadlo, v kterém byl po dlouhý čas zaměstnán, padlo a kapitalisté pomyslili na něho co vhodnou sílu, která by opět celý podnik pozvedla. Pořádkem, dobrým taktem, velkou znalostí svého povolání a dosti zdravým literárním instinktem podařilo se mu státi se výborným ředitelem. Měl renty z Grand-Livreu a letohrádek v Montmorency; jeho syn končil studie na Saint-Barbe a jeho dcera měla právě opustit klášterní pensionát, a kdyby zlomyslnost malých žurnálů nebyla znesnadňovala povolání jej do čestné legie, upomínajíc každý rok kolem prvního ledna na jeho bývalou podřízenou divadelní činnost, kdy ještě hrával úlohy malých ukrutníků, mohl doufati, že červená stužka rozkvete v jeho knoflíkové dírce. Zachovalť ovšem zvyky potulného herce, tykal celému světu a protahoval si licousy, avšak poněvadž byl jedním slovem dobrý, poctivý, úslužný muž, dobyl si vážnosti a přátelství všech, kteří se mu přiblížili.

Takž tedy vzbudilo to hlubokou soustrast, když se divadelní svět jednoho dne dověděl o hrozném neštěstí, které zastihlo toho poctivého muže. Jeho dcera, dívka sedmnáctiletá, zemřela náhle zápalem mozku.

My věděli jsme, jak to dítě zbožňuje, jak vychoval je v nejpřísnějších zásadách rodinných a náboženských v dáli od divadla, tak poněkud, jako skrývá Triboulet svou dceru Blanku v malém domku postranní uličky Bucy. My jsme uhodli, že všechna ctižádost a veškeré naděje tohoto člověka spočívají na hlavě této vděkuplné bytosti, která, ač tak blízko porušenosti zákulisní, vyrostla v nevinnosti a čistotě zrovna jako někdy vídáme na nepatrném trávníku předměstském vyrůstati polní květ poblíže místa zlověstného.

Dostavili jsme se také všichni k pohřbu na místo, jež udávala cedule s černou ovrubou.

Před domem stál již zástup prostého lidu z okolí přilákán pohřební pompou první třídy, kterouž starý herec byl objednal, zachovávaje vkus pro scenickou úpravu i ve své bolesti. Nádherný pohřební vůz a četné povozy smutkové s koni s černými pokrývkami i chocholy stály již podél chodníku, v průjezdu ve stínu těžkých draperií s třásněmi a stříbrným vroubením spočívala mezi kmitavými světly katafalku a dvěma jeptiškami, modlícími se z knížek, těžká rakev, odrážejíc se od bílé pokrývky a pokrytá kyticemi fialek z Parmy.

Jak jsme se procházeli zástupem, spozorovali jsme brzo skupiny těch, kteří jako my čekali na to, až se průvod hne. Byli tu skorem všichni herci a herečky pařížské i přišli, aby vzdali poslední čest dceři svého soudruha. Nebylo v tom arciť pranic nepřirozeného, avšak přes to vše nemohli jsme se ubrániti divného pocitu, vidouce kolem rakve této panenské mladé dívky, která vydechla poslední svůj vzdech v modlitbě, shromážděny tyto tváře znamenané divadelní schřadlostí.

Byli tu všichni: umělci prvního stupně, komikové, milenci, zrádcové; z hereček nescházela jediná; byly zastoupeny sou-

bretty, dueňi, kokety, intrikánky. Zabalen v paletot a s vysokým kloboukem, z pod něhož splývaly dlouhé šedivé vlasy, opíral se nádherný dobrodruh všech dramat, kde hraje úlohu španělský plášť a kord, o výkladní dvéře skladu, ve svém oblíbeném postavení a s rukama založenýma, aby co nejlépe vynikala jejich krásná bělost, mezi tím co malý, starý mužík s maskou šaška držel jej za knoflík živě k němu hovoře tím hrubým a vykřičeným hlasem, který nás tak často až k úpadu rozesmával. Podle věčně mladého prvního hrdiny s příliš krátkým kabátem a příliš dlouhými pantalony jak tu v jemných rukavičkách zajížděl příliš často do svých tuze černých kadeří, stál vytáhlý hejsek, modelové krásy, jenž se ani pro tentokrát nevzdal svého výstředního oděvu a přešlapoval sem a tam ve svých lakovaných botkách a budil pozornost sametovou pokrývkou hlavy. Ó jak vypadaly smutny, sestárly a unaveny v to šedé zimní jitro všechny ty hlavy pathetické, půvabné a veselé, jak byli jsme je zvykli vídati přetvořeny kouzlem divadelního světla! Tváře a brady zamodraly od příliš častého holení, vlasy zřídly a ztvrdly pod železy vlásenkáře, pleť svraštěla se pod žíravými líčidly, oči, oslněné světly rampy, mihotaly se v křečovitém neklidu jako oči soví ve slunci.

Pohled na ženy byl ještě žalostnější. Byvše dnes mimořádně nuceny vstáti časně a neměvše dostatečného času k prostudované a pečlivé toilettě držely se při sobě v skupeních po čtyrech a po pěti zimomřivě a zahalené do pláštíků s kožešinou, s malými muffy a trojitými černými závoji. Přes všechny na rychlo sebrané ozdoby byly až odporné i stálo nás to namáhání vmýšleti si do nich onen nádherný divadelní sérail pařížský, vydaný co večer na pospas zrakům tisíců lidí. Na všech těchto půvabných typech jevily se známky umdlenosti a stáří. Jedny byly vyhublé a pleti až průhledně bledé, druhé v tváři nezdravě plny. Vrásky pokrývaly čela a stahovaly se na spáncích; rty byly vybledlé, oči vroubené barvou olova; ale nejvíce děsila člověka pleť, ta jednotvárná, chorobná, otrávená pleť, dílo červeného a bílého líčidla. Ta tlustá paní tam s tím krkem jako chlap a postavou podobná fíkovému koši, byla hrozná a osudná královna všech velkých her romantických a ona drobná bleďoučká blondýnka, tak fádní pod svými krajkami, byla první naivní kráskou, po které se všichni vaudevillisté bláznili. Bylo tu mroucích pohledů od lorettky až do nemocnice, výrazů starodávných hlav z Louvreu i úsměvů kostlivcové Celimeny.

Brzo objevili se ve fiakřích hodnostáři divadelních správ v černých rukavicích, v černém oděvu a s výrazy officielního smutku; mladí novinářští zpravodajové, běhouni žurnalismu, hledící na celý svět přes nos, jak činili si poznámky; dramatičtí spisovatelé, pondělní feuilletonisté, konečně všechny ty noční bytosti upachtěné, blaseované, které Paříž vídá na všech premiérách.

Tlupy stávaly se hustějšími; všude zapředl se živý hovor. Staří známí se potkávali. Podávány si ruce; když tomu příležitost dovolila, propukával zvyklý úsměv; dámy se zcela vesele pozdravovaly skrze závoje. Jak jsi šel kolem, doslechals úryvky hovorů: „Kdy to bude? — Byl jste včera na premiéře Variétés?“ — Bylo slyšáno, co slýchá se za kulisami: „Můj nedostatek peněžních prostředků“ — „Můj půvab“ — „Mé zdraví“. — Ano uzavíraly se obchody. Jeden nový ředitel byl velmi obklopen; jedna stará herečka organisovala svou benefici.

Pojednou nastal v zástupu šum. Nosiči přenášeli rakev na vůz; děvčata sester Marianských, mezi kteréž byla zemřelá náležela, seřaďovala se v bílých závojích ve dvou řetězích kolem pohřebního vozu. Za prvním zřízencem obstaravatele pohřbů s hedbávnými punčochami a s třírohým kloboukem v ruce, objevil se nyní na chodníku nešťastný otec v hlubokém smutku, s bílou kravatou, zdrcen bolestí a podpírán od svých přátel.

Pruvod se hnul a stanul brzo u farního kostela, na štěstí dosti blízkého.

Sloužena velká mše s hudbou, která neměla konce. V přeplněném kostele bylo dusně horko a nepozornost byla všeobecná. Lidé, kteří se teprva zde uviděli, pozdravovali se zdaleka lehkým kýváním hlavy; baveno se šeptem; několik mladých herců se vytahovalo do celé výše a obracelo se tam, kde stál ženský svět. Lidé v lavicích, obyčejní to navštěvovatelé kostela, odpovídaly na „Dominus vobiscum“, které monotonně proslovoval kněz. Při pozdvihování zaznělo za oltářem velebné Pie Jesu, zpívané proslulým baritonem, jenž neměl nikdy hlasu, kromě pro arie milostné. V pozadí kostela stál prostý lid z čtvrti, vystupoval na špičky a opíraje se o zábradlí, ukazoval si na slavné přítomné lidi.

Po skončených bohoslužbách nastal dlouhý průvod kolem rakve; každý pokropil ji několika kapkami svěcené vody a stisknul ruku starému herci, který shrocen zoufalostí a maje sotva síly udržeti klobouk v ruce opíral se o pilíř.

To byl ten nejhroznější okamžik.

Unešeni zvykem „přizpůsobovati se situaci“ vkládali všichni tito lidé od divadla do projevování soustrasti svému starému příteli nějakou známku svého povolání. První hrdina vykročil si vážně, vypjal hlavu a vrhl „vzdorný pohled na osud“; starý tragik s šedivým vousem vzal na se tvářnost stoika i nezapomněl dodati svému hlasu chvějný tón, když pravil mužně: „Buďte silným!“ Šašek blížil se kývaje celým tělem a potřásaje hlavou tak, že se mu líce třásly, zamručel: „Mé ubohé děcko!“ A královna kouzelných her, uchvácena měkkostí galantní ženy, vrhla se divadelně na šíji ubohého otce, který stál tu s tváří začervenalou, s očima krvavýma, svislými rty a černil barvou s vousů splachovanou slzami své bílé rukavice i tvář.

A po celý ten čas na několik kroků od tohoto groteskního a neblahého výjevu viděli jsme — abych skončil to líčení protiv — bílé družičky marianské klečící v lavicích nejbližších u rakve své přítelkyně, a modlící se jistě za ni svým dětinným dívčím způsobem, aby ji přijal do ráje, o kterémž jen sníti mohly, do ráje slohu kostelního celého vyřezávaného ze dřeva a pozlaceného, s barevným mramorem, kde vidí se v pozadí v záři světel božská Panna, korunovaná hvězdami, s hadem pod nohama, mezi tím, co malí cherubínové poletují kolem její hlavy s azurovou stužkou, na kteréž hořela zlatem slova: Ecce Regina Angelorum.

— Pod názvem „Книге Лубомира П. Ненадовића“ počaly vycházeti v Bělehradu sebrané spisy známého i u nás srbského básníka Lubomíra P. Nenadoviće. Ačkoli jeho práce posoudí nejlépe literární historie teprve po ukončení všech asi dvanácti svazků (bez překladů) jeho básnických spisů, jež doposud v nejrůznějších způsobech jsou rozptýleny, možno přece k vydanému prvému svazku jako k celku a k jedinému listu jeho poesie celé přihlížeti. — Celou láskou básnického srdce svého přilnul tento v kmetství dospívající lidumil k horám věčné slávy Černé Hory a k jich mladému mužnému knížeti. Zamiloval si Černohorce, tak jak přirozeným citem lne ku své Srbadiji. Co v duši nosil, v myšlénkách a přáních, co v citech přechovával, v slzách i v naději — vyzpíval na struně jedné, mohutné lásky k společným vlastem všech Srbů. — V této prvé části umístěny jsou nejzdařilejší jeho práce po většině delší, starší i novější, jichž látka z různých period srbské historie jest vzata. *L. T.*

— Karel Leger vydá v srpnu nákladem knihkupectví J. Karníka v Kolíně novou sbírku básní pod názvem „Zapomenuté sny“.

— Prof. Josef Wünsch, spisovatel knihy „Po souši a po moři“, obdržev na celý rok dovolenou, vydá se na cestu do Alžírska.

— Spisovatel dr. J. Štolba cestuje po Švédsku a Norsku.

— Druhý sešit velkého obrázkového díla „Národní divadlo“, jež redigováno jest A. Šubertem a vydáváno nákladem Jana Otty, vyjde v těchto dnech.

Listárna redakce.

P. Fr. Anger. Udejte laskavě svou nynější adressu. — O adressu se prosí též p. Petr Božetěch.

Oprava. V novelle »Zrada v domě Han« má státi místo jména Inenti: Juenti.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. července 1881. ČÍSLO 21.

Dětská idylla.

Báseň *Jana Červenky.*

Po dlouhé době zase jednou spolu
jim dovolila matka vyjít k lesu.
Tam sedli k sobě v pažit plný vřesu
a dívali se s vrchu na ves dolu.
Dnes prvně vyšli na vzduch léta svěží!
Dřív nemoc zlá je připoutala k loži,
že temné hvozdy, bez pomoci boží,
v své kráse celé dnes by zřeli s těží.

Tak seděli tam, bratr s menší sestrou;
on sedm asi, ona čtyry léta,
co vešli s pláčem na výsluní světa,
jenž v děckých snech jim zařil duhou pestrou
U lesa chatrč byla jejich vlastí,
ta bílá chatrč k chudičkému blahu,
již vztyčili jim na travnatém svahu
a kolem níž se ukláněl plot z chrastí.
Jich otec hajný v les je brával časem
a často srazil ostříže jim ranou,
při níž vždy ona uhnula se stranou
a zakrývala ouška zlatým vlasem.
Však hoch ten hrdě jen se usmál tomu
a jako otec střílel stále prahnul,
vždyť často tajně na pušku si sahnul,
když otec musil odejíti z domu. — — —

Tak seděli tam. Slunce odpolední
na štítech domů pod nimi se třáslo;
blíž rybníka se stádo ovcí páslo
a dále v poli ostřím kosy jední
zem postýlali chřestícími klasy,
jež jako zlato vlnily se dolem,
tak vysoké, že každý kdo šel kolem
pln podivení stanul povzdechna si:
a vedle zase těžké snopy druzí
na vozy kladli s rozpálenou lící;
vše v potu tváře, — jenom staří býci
se položili, unavení chůzí.

A děti obě pohlížely na to
tak zvědavě, jak věčnosti by byla
ta dlouhá nemoc, jež je připravila
o ptáků zpěv i o červánku zlato,
tak zvědavě, jak věčnosti by dlouhou
byl čas ten zlý, kdy kromě tváře matky
jim nepřáno, ni na okamžik krátký,
by spatřily, co bylo jejich touhou:
les, pole, ptáky, srnky na pasece,
stád pestré tlupy, vísku plnou křiku,
a hejna kachen dole na rybníku,
v němž byla voda průhledná jak v řece.
Ven z okna sice vyhlédaly časem; —
co byl však les, jejž zřely? — Obraz na skle!
A ptáků zpěv? — Jen záchvěj struny prasklé!

Dnes bylo jinak! Slunce plným jasem
je pozlatilo na vysoké stráni.
Bez hnutí zřely na ten pospěch lidí,
jak věřily by, že co právě vidí,
to všecko víc že nespatří již ani!

Tak seděly, až mladší sestra náhle
se obrátila s nevinnými slovy:
„Pojď, zde je něco!“ — Vskočí k hošíkovi.
A na ta slova hošíka smích táhle
se rozlehl vzduchem, zvoně v háji echem.
„„Zde mravenci jsou,““ řekl s vážným hledem.
„„Pojď do lesa.““ A již se vedli středem
křů rozložitých kapradím a mechem.

Šli zvolna s vrchu, dolů k proudu struhy,
kde honily se rybky. Šípy slunce,
jak démanty a perly na korunce
se odrážely z vody v barvách duhy.
Ve stínu buku teď se zastavili
a každý utrh' z kapradí dva listy;
je hodili ve proudu křišťál čistý
a kterak plynou dívali se chvíli,
až zmizely jim snětí ve chomáčí.
A šli zas dále, za ruce se vedli
a divili se, kterak každá z jedlí
své husté větve nízce v proudu smáčí.

„Ach, zde je vůně,“ děvče zašeptalo,
„zde budem chvilku, počkej, sedneme si,
hleď, jak je vidět na ty černé lesy!“ — —

A takých míst tam bylo věru málo.
Do kola vzhůru temný hvozd se zdvihal
a jako v středu, tam co právě stáli,
smrk štíhlý, dlouhý z rozštěpené skály
se vypínal, a jeho stín se míhal
jak orla křídlo na vyprahlém mechu.
Na jeho kmen se chytly ostružiny,
jež vzrůstaly kol z nanesené hlíny
a nad studánkou rozestřely střechu.

„„Zde zůstanem,““ děl hoch, „„sem ke studánce
pít chodívají vždycky mladé laně,
snad přijdou zase, počkáme si na ně.““
A lehkým skokem, jako v proudu tance,
již octli se za keřem malinovým.
„„Mlč, ani slova, musíme být tiši,
zde budem čekat jak dvě lišky v skrýši.
A nepřijdou-li — ó, však já se dovím,
kam chodívají, půjdeme tam zítra.““
„Ach půjdeme tam,“ zašeptala ona.

V tom lehounce jak mlhy šedá clona
se odhrnula naproti nim zchytra
snět borovice, a dvé snivých očí,
dvé velkých očí vyhlíželo z chvojí.
„„Ach, již jsou tady, vidíš, jak tam stojí?““
„Ach vidím, vidím, počkej, teď k nám skočí.“

A malá, hnědá, sametová hlava
se objevila v houští nyní zcela,
než nadáli se, chvoj se rozevřela
a laňka štíhlá, sotva že se tráva
pod její nohou hnula, jedním skokem
již byla dole u zarostlé skály.
A děti obě ani nedýchaly
v svém úkrytu, ni nepohnuly okem,
ba netušily, parohatý jelen
že s mláďaty se pomalu k nim blíží.
Jen to viděly malinovou mříži,
list za listem jak mizí neoddělen
od svěží snitky v ostrých zubech laně.
V tom vzpjal se jelen u skalnaté stěny
a děti obě vzkřikly překvapeny,
za husté křoví krčíce se maně.

„Jé, to je laní,“ zašeptaly obě.
„Teď budou pít, mlč, ať nás neuslyší,
sic utekou, jen buďme hezky tiší:
á — vidíš je, jak se teď tlačí k sobě,
a nyní pijou, pohleď, je to krása!“

Však náhle zmlkly, neboť mladá z laní
již napojena, chytla z nenadání
za snitky malin, které jako řasa
se splétaly a děti v sobě kryly,
a zhledla obě, jak se tlačí k stěně.
I starý jelen hleděl udiveně,
jak by se divil, že tak dlouhou chvíli
měl tady hosty ani nepomysle;
pak obrátil se, hodil pyšně hlavou
a mžikem prchl v stranu lesa tmavou;
jen křoviny a břízy větve svislé,
kam právě prchly, mohly prozraditi.

„Tak, již jsou pryč! Hleď! Ty se nás tu lekly,
viď, jen nás zhledly.“ Zticha děti řekly
a zatím samy jako ptáci v síti
se třásly strachem, když se jelen díval
svým velkým okem v jejich něžné tváře. — — —

„„Mám hroznou žízeň. Celá slunce záře““ —
řek' hoch — „„sem sviti, jako žhavý příval.
Pojď, napijem' se!““ — „Ano napijme se.
Ty budeš jelen a já laň. — — — Nu klekni! —
Tak! — To je chládek, viď? — A teď mi řekni,
kam půjdeme. Zde je to krásné v lese.“
„„Pojď, půjdem' tam, co chodili jsme loni.
Víš? Tam je jahod, ostružin a malin,
až zrovna černo! Půjdem' podél skalin
a pasekou, tam vše tak krásně voní!““
„Tak pojdme!“ —
Šli. Po svahu nevysokém
až ku temeni zvolna vystoupili,
kde staré sosny již se k pádu chýlí,
a zase dál se ubírali krokem.
Šli mlčky dlouho, kapraď trhajíce,
jen ona někdy, klopýtajíc mechem:
„Ty utekly, viď!“ zašeptala spěchem
a nestačila při tom s bledé líce
si stírat jemné, dlouhé pavučiny. — —
Les ptáků zpěvem jako stříbro zvonil,
a každý strom své husté větve klonil
až dolů k zemi, jak by jejich stíny
chtěl chránit děti slunce před úparem.
Dech sladké vůně se všech stran se tlačil,
a kam zrak dětský dohlednout jen stačil,
vše plálo kouzlem, rozkoší a čarem!

Teď stanuli u vyšlapané stezky.
Po obou stranách mech se černal sprahlý
na skalných tesech, jež se v dálku táhly,
a s jejichž vrchu vyvětralé desky
se smýkaly až dolů ke skal patě.
Vrch šerých skal byl porostlý jen řídce
a svadlý list na každé visel snítce,
jež míhala se v žhavém slunce zlatě.
Zde spatřil hoch, jak v těsné klubko svita
se vyhřívala zmije na výsluní,
i zvedl prut a již, již stanul u ní,
by šlehl ji, když malá sestra skryta
za šedý kmen: „Ne, nech ji!“ vzkřikla strachem.
„Ne! To bys umřel! Nech ji, ona štípe!“
I zarazil se, slyše, kterak sípe
a hleděl zmaten, když se lehkým zmachem
had vymrštil a zmizel pod kameny.
Pak divým spěchem na útěk se daly
a teprve, když za nimi již v dáli
se ztrácely skal tmavě šedé stěny,
pod klenbou olší klesly do kapradí,
jak štvané srny obě udýchány,
a přikrčeny, strachem na vše strany
se ohlížely, zda se hlava hadí
kdes neukrývá v suchém klestu šedém. —
A hoch, jenž chvěl se jako stéblo třtiny,
jenž cítil v duši celou tíhu viny,
na tváři sestry utkvěl s takým hledem,
že ona, s žasem patříc na rorejse,
jenž letě kolem, lapil mušku hravou,
se obrátila, kývla vážně hlavou,
a řekla jenom: „Vidíš, podívej se!“ —

Pak vstaly zas. — Kde věkovitý modřín
nad keři malin v šíř se rozestíral,
tam stanul hoch a sladká zrna sbíral,
však sestra moudrá opřela se o dřín,
jenž samoten, pln červeného plodu
zbyl na pasece, pohlížela k zemi
na listy křů, jež třásly se tak němy,
a myslila si: „Nedbám o jahodu.“ —
Než vidouc bratra, jak se chvatně nutí
keř otrhat, a k odchodu se nemá,
do maliní, pod dřínu haluzema
se shýbla přec a přebírala s chutí.
Ba konečně, jsouc opojena vůní,
tak zabrala se v sladkou svoji práci,
že nevšimla si, jak se v houští ztrácí,
až octla se nad černou, tmavou tůní.

Zde teprv, slyšíc, kterak bratr výská
a houká, volá, marně hledaje ji,
si vzpomněla a s hrůzou v obličeji
šla po hlase i již mu byla blízká,
když z nenadání s jiné strany háje
se ozval náhle výkřik jeho rychlý.
I výskla též, že samy stromy ztichly
nad hlasem jí, jenž zpěvem ptáka hraje
se čistým vzduchem vzhůru k nebi nesl.

Pak po vzájemném křiku v malé chvíli
se listy keře před ní rozvlnily
a hošík — smíchem v jejich zeleň klesl
„Proč se mi směješ?“ — ptala se ho vlažně,
však sotva sama zahledla jej v keři,
tu ručkama si vjela do kadeří
a s hrozným smíchem stoupla si tak vážně,
že bratr zmaten, byl již na rozpacích,
však chvíli jen, a v smích vypukl znova
a smál se tak, že nebyl mocen slova
ni ona, jež tam stála s ohněm v zracích.
Pak, když se přec: „„Proč ty se směješ?““ zeptal,
jen zazpívala: „Co ty, černý, vzadu!“
a on již věděl, jakou dáti radu — —

Les nad nimi tak tajemně si šeptal,
jak by se smál, když ve hladině vodní

se shlíželi a držíce se pružin
si myli tváře černé od ostružin.
Ba jedna z olší, když stanuli pod ní,
své husté větve rozhoupala spěchem,
chtíc osušit jim rosu v obličeji,
a všecky stromy za příkladem její
je ovívaly chladným, svěžím dechem.

Však děti obě, nasyceny blahem,
krok obrátily zpět, neb večer kvapil,
by z květů kalichu se rosy napil,
a k domovu se braly nízkým svahem.
Než, v tmavém lese javorů a buků,
kde v mechu řase hříbky tajily se
a každý strom, své hladké listy mise
ve vonnou mříž, byl plný sladkých zvuků,
přec zdržely se ještě malou chvíli.
Kol bílých skrání sestra květů šperky
se jala sbírat hříbky do zástěrky
a bratr lesem těkal za motýli.

„„Hleď, již ho mám,““ v tom ozval se hlas jeho,
„„hleď, ten krásný, — na křídlech má pruhy —
a oči! — velké, lesklé — z barev duhy,
a nohy má! — jé! — Pojď sem, nech tam všeho!““

„Ach, ten je krásný,“ řekla jenom ona,
dál hledajíc, kde rostou asi houby,
hoch ale stále plesal z duše hloubi,
a když pak náhle, v rozkoši své tona,
chtěl křídla strhnout mu za hymny zvuku,
tu káravě naň pohledla a řekla:
„Ty ošklivý, jdi! Nebojíš se pekla?
což kdyby tobě utrh' někdo ruku!“

A jak to slyšel, hned jej z ruky pustil,
v tvář sestru zlíbal, zasmál se a vzkřikl:
„„Pojď raději, déšť do tváře mi střikl,
pojď, bude pršet.““ Šli. — Kde potok ústil
do kalné stoky, po lávce jej přešli
a byli mžikem lesa na pokraji,
když houkla rána, kdesi blízko v háji.

„Ach tatínek jde, počkáme naň, chceš-li,
chceš?“ tázala se, „již nám bude blízký.
Až nás tu spatří, ten bude mít radost,
viď?“ — A hoch s chutí učinil jí za dost.
Však než si sedli v úkryt husté lísky,
již zřel je otec, blíže se k nim strání
a smál se, vida, jak se hledí skrýti.
Však nechtěje jim radost pokaziti,
šel kolem, jak by neměl o nich zdání,
a když naň houkli, stanul, vzkřikna strachem,
že ony obě do smíchu se daly,
až slzičky jim tekly, jak se smály,
po jemných tvářích, vroucích svěžím nachem.

Pak zlíbal je a za ruku je veda
ve krátké chvíli zmizel s nimi v chatě,
na jejíž oknech červánek plál zlatě,
a jak se hnula chaty vrátka šedá
ve proudech mžikem déšť se snesl k zemi.

Dvé holoubátek nad postýlkou dětí
se rozesmálo, zříc je k sobě spěti,
a než k nim z lesa přiletělo třetí,
v sen skojila je svými perutěmi.

Zrada v domě Han.

Čínská legenda. Napsal *Julius Zeyer.*

(Dokončení.)

Juenti.

Jaká to hudba plní duši mou? Jest možno, aby hlas, který jsem slyšel v blahém snu, ozvěnu našel v prsou této děvy, aby znova zaznívál mi z jejích úst? Ó Čaokiun, slyš. Mně zdálo se v noci před mým odjezdem, že vidím jezero z drahých kamenův a v různobarvých jeho peřejích plul osamělý člun. O jeho stěžeň ze sloni stála děva opřená, nad hlavou její šuměly plachty z atlasu bílé jako sníh, modré pivonie a stříbrné lilie byly na nich vyšity, pestré blesky šlehaly kolem z průzračných vln a bílí ptáci, kteří se na nich houpali, vznášeli se dlouhými řadami lodí vyplašeni k temnému blankytu. A děva hleděla za nimi okem nyjícím a pěla, ó panno, hlasem tvým tajuplná tato slova: „Ó bílí ptáci, k luně letící, kéž za vámi bych letěti směla! V hloubi azurné propasti roste divuplný háj: každý jeho strom tají dívčí duši. Kolik smrtelných panen na zemi, tolik tam stromů stříbrnými listy šelestí, a v koruně každého stromu hoří jako hvězda modrý květ. A v lunojasných nocech tam stíny jinochů putují a kdo ulomí hvězdný, modrý květ, ten usadil duši děvy v stromu snící ve vlastní duši svou... Ó vezměte mne, ptáci plující, na bílá křídla svá, bych stín toho spatřila, v jehož bytost padne bytost má jako ručej do jezera!“ ... Tak pěla děva krásy zázračné a její hlas byl, panno, hlasem tvým a duše moje byla jata jím a kraj světa chtěl jsem putovati, bych našel jeho ozvěnu. Ó běda mně, já našel ji v trpké této hodině!

Čaokiun.

„Tvá slova vrhají mne do víru sladkých upomínek, a na sen tvůj odpovím snem svým. Jako přelud tvůj tak plula jsem i já po čarném jezeře, když dřímota mé tělo jímala a duch můj volně bloudil za oné jarní noci, kdy poprvé zaklokotal pták ki-konej. Píseň tvého přeludu byla i píseň má, já sýlala ji za ptáky ku hvězdokrytému nebi. Moc neviditelná nesla mne pak vysoko, vysoko lunnými paprsky prosáklým vzduchem v zázračný ten sad, kde děvy-stromy rostou. Jak ze skla byly jejich bílé kořeny, jak jantar jejich puč, jak stříbro chvělé jejich listí, v jehožto hloubi azurné květy hořely. A ptáci přelétali neustále zahradou a pěli tak tklivě, že stromy slzy ronily. To byly duše těch, již duši hledali pro věčné splynutí. Já třásla se, neb přilítl slavík s písní přesladkou a lkal a jásal krouže kolem stromu, který byl stromem mým — já věděla to vnitřním vnuknutím. Teď ulomil modrý květ, jenž se na dlouhé větvi chvěl a spadla s něho ptačí podoba, stál přede mnou co jinoch překrásný — však oko jeho bylo smutné a já tušila, že láska naše bude osudná. Štěstím a tesknotou přemožena vykřikla jsem — tu vypadl z jeho ruky květ, zazvonil o zem jako safírový zvon, zvukem k smrti smutným — a já se zbudila... Ó rci, jsi ty ten muž, jenž zjevil se mi ve snu, bych jej, probudíc se, na věky ztratila? Ó pak dej mi jednou jen vzhlednouti v tvoji tvář!“

Tak zvolala děva hlasem nadšeným a vzpřímíc se pozvedla ruce, a roztrhla vášnivým posuňkem závoj svůj.

*

Padl jí k nohám a stála v kruhu cizích mužů v plné záři krásy své, v plném lesku bohatých rouch. Jako křídla havraní tměly se vlasy nad vysokým čelem. cudným a bílým, a temnost noci sálala černými paprsky z vlahých, nyjících očí. A divukrásné rty se chvěly a bolestně zaznělo to z jejích ňader: „Toť on, toť on. a jiný muž mne vede pod svůj krov!“

Tu zabušilo srdce císaře Juenti láskou nesmírnou, oheň plál z jeho zraků, vzdechy pozvedaly mocná jeho prsa a hřmícím hlasem zvolal: „Já nalezl tebe, přelude mých snů! Tak viděl jsem tě na člunu, kolem kterého hořelo jezero drahokamů! Tím nyjícím okem hleděláas za oblakem bílých ptáků, nořících se v noc! A tebe chtěli vydati v ruce kočujícího surovce? Zrada, zrada. zrada! Ať vyrvou spíše srdce moje a ať je podhodí kopytům tatarských koní! Tebe ale, Čaokiun, nikdy, nikdy nevydám!“

Z očí jejích vytryskl proud slz jako ručej perel.

„Tím žalostným hlasem pěl jsi, ptáče mé!“ zvolala. „S takovým vznícením hleděls na modrý květ mé duše, a tak vypustils jej z ruky, jako nyní pustíš mne. Ó lkej, ó lkej, kéž srdce moje pukne!“

„Tys má, tys má!“ odpověděl blouznivě císař a jal ji za ruce.

Tu tasil chán tatarský, který byl posud podivením němě hleděl jako ostatní, mohutný svůj meč a volal drsným hlasem, až se sosny chvěly:

„Zrada! Zrada! Zrada! Klam a lež je slovo vycházející z úst čínských císařů. Sliby jejich jsou dým. Sám vložil ruku této ženy v ruku mou a hle. nyní chce ji vyrvati z moci mé! Chopte se zbraní! Ať města čínská lehnou popelem! Rozpoltěte rakve. v nichž otci lhářů spí, spalte jejich chrámy, bořte jejich paláce! Jak vlasatice ať meče vaše noci šlehají. zkázu věštící, smrt a hanba tomu pokolení hadů!“

Ale Čaokiun položila vzdušnou ruku svou na břitký jeho meč a děla tiše. s důstojností: „Já půjdu s tebou v poušť. můj pane. Já vyplním, co Juenti slíbil... Ne tvoje srdce. Juenti. bude podhozeno krokům divých ořů. Byl jednou muž, jenž prsa svoje nožem otevřel a umíraje srdce svoje vyňal. by uzdravil matku svou. Slávu jeho pěje všechen lid. Pro tentýž lid chci srdce svoje položiti na práh jeho chrámu pokoje. Ty však uroň slzu pro mne. já miluju tě a odcházím. Já zemru v poušti, ale hrob můj bude věčně zelený, neb přinesla jsem lidu svému lásku k tobě za oběť. Lid zapomene mne a oběť mou: ale žije cosi jiného. nepochopeného mimo nás, něco. co věčně se pamatuje a nikdy nemění. Buď klidný, pane můj! Ó zažeň chmuru s tváři své! Buď jasný jako měsíc na vonné hoře svítící... Již jdu... Pták může voliti strom, na kterém usnouti chce — dívčí srdce ale nemůže voliti srdce, na kterém by zemřelo!“...

Učinila krok a pak se ohledla — Juenti stál vedle trůnu, ruka jeho sáhla nevědomky po zlatém květu rostliny ši-zjun-ni, a nevědomky pustila ten květ.

„Jako ve snu mém,“ zašeptala Čaokiun a zvedla květ. Hrdý Tatar ale vzal ji kolem pasu a vlekl ji k svému oři. Mžik, a uháněl s ní v dál, oblak prachu a rozkrušených květů letěl do vzduchu. a sbor dívek pod sosnami rozestavený. netuše, co se dálo, zapěl novou píseň a tleskal radostně rukama, až dusot koňů tatarských jej přehlušil.

Juenti klesl na svůj trůn a zaštkal:

„Trpká jesti smrt, však trpčí smrti jest přestati žíti a nestoupiti v hrob! Jsem pouhým stínem bez dechu života! Miluju ji a je pro mne ztracena!“

* * *

A byla, byla pro něj ztracena! Daleko od zahrad sladce páchnoucích. od zlatých domů, od útulných krbů svého lidu hynula touhou za temnými lesy. za širokými vodami, za vysokými horami. Plakala v poušti pod nachovým stanem tatarského chána, vadla pod žlutými oblaky letícího písku. Jen vlahé noci bývaly jí někdy útěchou. Uprostřed nesmírných stepí zelenal se mírný pahorek, tam chodívala někdy se společností svých dívek, odtamtud hleděla upřeně v stranu, kde ležela ta horoucně milovaná země otců. Děvy její sedávaly na patě pahrbku se skloněnými hlavami, s kterých rozpuštěné vlasy jim plynuly do klína, a polozdřimlé prozpěvovaly jednotvárné písně. Ona sama však, lepá Čaokiun. stávala na temeni, vzpřímená a vzhůru hledíc k měsíci. lesklému jako zrcadlo z jaspisu, hledala v jeho hladině obraz toho. pro kterého láskou mřela. A ruce její vztahovaly se nad dřímající poušť, po které vítr sténal, a myšlénky její letěly jako padající hvězdy za temné truchlé lesy, za široká jezera až tam k zlatému kiosku s oponami z modrého atlasu, stojícímu uprostřed zahrad vší vůní páchnoucích, kde azurné stíny k snění vábily a stříbrné zvony s ptáky pěly o závod. Tam blouznil asi Juenti o ní jako ona o něm zde! A myšlénka o jeho bolu uvrhla ji v propast muk. Vítr plakal s ní a luna zasmušovala se jejím hořem...

A jednou k ránu viděla dlouhé řady velbloudů pouští táhnouti v matném šeru úsvitu, přicházeli se strany, kde ležela její vlast, a slza zastavila se v jejím oku, a vzdech strnul jí v hrudi, jen srdce tlouklo jí rychlostí šílenou. Teď poznala kroj svého lidu, teď přivál vítr sladký zvuk mateřské její mluvy! Dívky na patě pahrbku vypukly v jásot a mávaly závoji. Čaokiun spěchala k stanu purpurnému, jejž nyní slunce mladým leskem zlatilo. a zároveň s ní došla s druhé strany čínská karavana, poselství císařovo. Vyslanec Juentiův klekl před chánem, sedícím na zlatotkaném koberci. a povznášeje ruce k němu, promluvil takto hlasem. udušeným slzami:

„Buď milostiv a vyslyš prosbu mou! Jak mrtvola sedí Juenti na svém prestolu. neb duše jeho bloudí daleko za onou ženou. již vydal, zrazen v ruce tvé. Vidí-li oblaka nebem plouti, připomíná si vonnou její řízu větrem vlající, vidí-li květy, zpomíná na její obličej, slyší-li šveholptáka, zdá se mu. že její hlas mu v srdce vniká. Nesnáší více vůni zahrad, lesk zlata, hudbu zvučných kamenů; hudba, vůně. barvy. vše zdá se mu rouhavým jásotem v době smutku. Posekal stromy sadu a kolem domu, oloupeného o všechnu ozdobu, vysázel háj truchlících vrb.

‚Co činíš, pane,‘ tázali se s pláčem jeho věrní. ‚vždyť sázejí se vrby na hrobech?‘ — A Juenti odpověděl: ‚A jaký rozdíl mezi domem mým a hrobkou? Což nevidíte, že již nežiju?‘... Tak tráví. chane, život svůj. Já ale přišel. bych u tebe spásu jeho nalezl. Můj pane, vydej nám Čaokiun! Hle, nesmírné ti neseme výkupné! Celý poplatek země Čink-čen. slynoucí bohatstvím, vezeme žlutou pouští k tobě. Hedbáv, měkčí než paví péra, olovo,

sosny, bys vystavěl si město, fermež ve stříbrných nádobách, by stěny síní tvých se tuhou leskly, a santalové skříně plné zázračných drahokamův! A perel, zlata nesmírné bohatství! Vezmi vše a vydej nám Caokiun a věčně budeme žehnati hlavě tvé!“

Chán povstal s koberce a oči jeho byly temné a hrozící jako bouř: „Vraťte se v zemi svou a vezměte celé svoje bohatství s sebou!“ zvolal třesa se nevolí. „Vy chcete, bych vám prodal ženu svou? Rychle, rychle pryč, dokud mé rozbouřené srdce meze nestrhá, dokud nevydám rozkaz vaší smrti za nesmírnou tu urážku!“

Tak zvolal chán a polekáni spěli poslanci ven do širé poušti bez dalšího slova, kolem Caokiun, jež bílá a bledá podepírala hlavu o zlatou žerď nesoucí purpurový krov stanu. Zůstala tak beze slz, beze vzdechu, zadumána celý den. A když luna vzešla, brala se Caokiun opět na pahrbek a suché její oko zíralo v dál, kde řada velbloudů, putujících zpět do země černovlasého národa, jako stín mizela. Když zanikl poslední obrys karavany v mlze, obrátila Caokiun bílou jako lilie líc vzhůru k luně a šeptala: „Juenti, já dlela v náruči muže, kterémus mne dal jako věc, než jsi mne spatřil. Ne vinou tvou hynu, zlá zrada v domě tvém nás oba zničila. Osud nás se splnil, a nechtěla bych více viděti tvoji tvář. Jak mohla bych vyjíti z purpurného stanu chána a vejíti v kiosk v stínu kvetoucích broskví, kde stojí tvé lože ze sloni? Ó žale můj, jak děkuji ti za tvou krušící tíž, ty dáváš plačící mé duši křídla!“

A hlava její klesla hluboko a kolena její povolila a padla s tváří v zem. Vítr nesl vzdech její do poustě, rosa na ni krápěla jako slzy a měsíc zašel za mraky jak za závoj. Dévy vidouce, že Caokiun nezvedá více tvář, pustily své loutny z vonného dříví do trávy, spěchaly k ní a donesly ten bílý, zlomený kameliový květ do stanu z purpuru. Tichá byla Caokiun a bílá jako vločka sněhu nad temným lesem kroužící, tichá byla, a bílá, a studená — byla žalem a touhou zemřela.

Zvěst o její smrti letěla v rodnou její zemi a dotkla se srdce císaře jako střela. Prchl z paláce a bloudil v pustých horách jako šílený. Doufal, že se setká se stínem jejím, žádal ho vášnivě na bouřce letící přes vrcholky skal, ale odpovídala mu jen rachotem hromů; žádal ten drahý stín na azurné noci, ale němě hleděla na něj nesčíslnýma svýma zlatýma očima: žádal ho na horoucím poledni, ale jako bouř, jako noc, odpovídalo i ono němě, tajuplně, nesrozumitelně slunným tichem svým. Zoufaje vracel se mezi svůj lid. Nedaleko města žil kmet, přes jehož hlavu bylo století přelítlo, a vlasy jeho kvetly stříbrem, dotknuty perutí času. Kmet ten neměl domu, neměl dětí, neměl ničeho. Jako pták byl si hnízdo v koruně prastarého stromu vystavěl, a k večeru za snivých soumraků sbíral se tam zubožený lid, trpící po celý den v parnu, v práci, v bídě a volával vzhůru v šumnou korunu: „otče, otče,“ a kmet kloníval se k nim a odpovídal na vlaštovčí jejich švitoření slovy moudrosti a lásky, které z listnatého jeho domu jako rosa v srdce nešťastných krápala. V dlouhých řadách vraceli se pak s úsměvem útěchy ke krbům a k malým dětem svým.

K tomu starci přišel v noční tišině Juenti, sedl pod strom, v jehož větvích vítr šelestil, kolíbaje jimi pomalu, jehož listím hvězdy plny míru mrkaly, a hlasem, z něhož touha zněla a naděje, šeptal Juenti: „otče, otče,“ jak to činíval ubohý lid. A když se stařec s úsměvem k němu dolů skláněl, pravil císař blouznivě: „Stín, její stín chci viděti, otče.“ Stařec mlčel a Juenti pokračoval: „Smrt odňala mi ji, ta tajuplná smrt; ó mluv, co jesti smrt?“ A stařec odpověděl klidně: „Smrt! Kdo ji vyzkoumal? Největší mudřec tvého lidu dí: ‚Nerozumím životu, jak smrti mohu rozuměti?‘“ Juenti čekal dalších slov a když ni jediný zvuk ticho vlahé noci nerušil, vracel se pomalu, bez útěchy domů. „Stín její pro mne ztracen jako sladké její tělo,“ vzdychl si, „nechť aspoň prach můj se smísí s jejím prachem.“ A Juenti kázal vystavěti nádhernou hrobku v klíně čnějících hor nad čeřícím se jezerem, modrém v létě, bílém v zimě jako nesmírná spousta kvetoucích lotosů. Budova spočívala na sloupech přímo z vody rostoucích, stěny její byly stříbrem a řezbami z bílého chalcedonu, květy představujícími, pokryté. Uprostřed čněla věž, která drakem se zlatými šupinami končila, byl vztyčen a vznášel spáry zlatou rakev k nebi. Kol hrobky a kolem jezera byly vysoké mříže ze stříbra, na nichž se zvony houpaly a ustavičně vzduch hudbou svých sladkých vzdechů plnily a na pilířích hořely ve dne v noci lampy šířící modrý, vonný dým.

„Zde ať odpočívá popel můj i její,“ pravil Juenti, „nechť jasné vody šumí kolem nás, nad hlavami našimi nechť volně hvězdy a slunce vychází, nechť ptáci se dotýkají měkkými křídly zlatého našeho domu, a vůně lotosů nechť z jara vzhůru stoupá a štěrbinou rakve jako kadidlo k nám vniká — tak bude sen náš o trpkém životě sladký!“

Pak vyslal k tatarskému chánu vyslance do žluté poušti, ti klekli před ním a promluvili takto: „Hle, stonásobné výkupné ti posílá Juenti, vydej nám popel zemřelé Caokiun!“

A chán se zachmuřil temněji a hrozivěji než při prvním poselství a pravil: „Rychle odejděte, než srdce moje zbouří se! Když neprodal jsem ženu svou, jak prodám její popel? Druhá urážka jest první krvavější!“

Pak vedl poslance k pahrbku uprostřed poušti posázenému sosnami a pistaciemi a pravil jim: „To jest její mohyla. Zde snila za živa, zde odpočívá mrtvá, zahalená v šat měkčí hedbáví, stkaný ze srsti bílých těch velbloudů, kteří se pod chlumem pásli, když ve vlahých nocech zde plakala. Nevložil jsem v ústa její ani perlu, ani zlatý pruh, ale tři semínka onoho květu, který pozvedla, když při loučení vypadl z ruky císaře Juenti.“

Po těchto slovech vedl poslance k velké pistacii, s které visel meč v zlaté pochvě, posázené turkusy, a dodal: „Toť meč, který vás podrobil. Po její smrti pověsil jsem jej na tuto větev. Je veta po mých bohatýrských činech, po velkých mých podnicích, nikdy více nevyjde z pochvy své! Nehrozí dále zkáza vašim domům, ani chrámům vašim, neb milovala vás! Jdi a řekni svému lidu, že tenkráte jen meč zas vytasím, přijde-li někdo, aby rušil tichý její sen!“

Tak mluvil chán a posel vrátil se, a Juenti uslyšev jeho poselství zemřel žalem. Tu pochovali jej v tu zlatou nad jezerem rakev, jíž se křídla ptáků v letu dotýkají, kol které lotos voní, voda šumí, nad kterou hvězdy volně vycházejí — ale sám, opuštěn truchlí v smrti jako v životě, neb smrt mu nevrátila tu, kterou mu život vzal!

A ona práchniví zde v této mohyle uprostřed poušti, kde vítr nad ní naříká, kde luna na pouti po azuru truchlíc se zastavuje nad rovem v zimě v létě zeleným. Spi sladce, ó srdce znavené!

* * *

Tak končil pěvec. A mezi jeho řečí pominulo vedro dne a večer usmíval se zlatým zábleskem nad stepí, a bílé hvězdy počaly vycházeti nad hrobem Čaokinu a třpytily se v slzách těch, již se zde zastavili, odcházejíce z vlasti, a nyní dali se znova na cestu. A mnoho mnohokráte ohlíželi se vyhnanci po rovu, stromy stíněném, jenž mizel v páře večerní. Vítr zavál dávno jejich šlépěje v písku pouště, ale bouře věků nezavějí tvoje jméno, ó Čaokinu, nešťastná a lepá dcero Číny, kterou nesmírný náklad zlata a perel sta velbloudů vykoupiti nemohl!

Plavba kolem mysu Čeljuskina.

Z Nordenskjöldovy „Plavby Vegy“ podává *V. E. Mourek.*

(Pokračování.)

Dne 14. srpna plavili jsme se dále parou, poněvadž mlha poněkud se protrhala, ale brzy zase přinuceni jsme byli zakotviti se v chobotu, vnikajícím do Tajmyrského ostrova od úžiny Tajmyrské. Nazval jsem jej chobotem Aktinijským, podle množství aktinií (sasanek), které tam škrabačka vynášela ode dna mořského. Ostatně není to jediné místo v moři Karském, které by mohlo míti jméno po neobyčejně bohatém počtu bezpáteřnatců, kteří se tam nalézají.

Nepříznivé počasí zdrželo nás v chobotě Aktinijském, jenž tvoří dobrý a náležitě chráněný přístav, až do 18. srpna, po kterouž dobu konány jsou výlety různými směry, mimo jiné také dále do úžiny Tajmyrské, kdež vládl střídavý silný proud. Úžina byla příliš mělka, aby skrze ni mohly proplouti větší lodi. Horniny kolem úžiny Tajmyrské skládají se z vrtev rulových, které tvoří nízké hřbety, jež mrazem jsou tak roztrhány, že změněny jsou v ohromné hromady kamení, porostlé lišejníky. Mezi těmito rozkládají se rozsáhlá údolí a roviny, které tehdy byly bez sněhu, odečte-li se leckterá závěj v úžlabinách zbylá. Půda rovin byla všecka pokryta rostlinstvem zcela zeleným a souvislým, kteréž však při bližší prohlídce ukázalo se nikoli skutečným trávníkem, nýbrž směsí trávy, ostřice a mnoha různých druhů mechů a lišejníků. Skutečné květy nalézají se tam jen v míře nehojné. V této příčině pobřežní tundra za Jenisejem na východ ukazuje pozoru hodnou nepodobnost ke břehům ostrova Vajgače a Nové Zemlje. Bohatství bujných lišejníků a mechů naproti tomu bilo do očí. Mechy na břehu a při krajích závějí sněhových porůznu zbylých měly hojné puštičky. Živočišstvo na souši bylo skrovné: několik málo sobů viděli jsme, zastřelili jednu lišku a chytili jednoho lumíka.

Ptáky viděli jsme jen tyto: sovy (S t r y x n y c t e a) dosti četné, z nichž jedna zastřelena; jeden druh sokola, jejž jsme darmo honili; sněhule, velmi hojně hnízdící ve hromadách kamení; hnízdo křemenáčů sněžních, z nichž několik mláďat zastřeleno; šest druhů bahňáků, nejobyčejnějších ptáků této krajiny, jichž zastřelili jsme velmi mnoho; dva druhy racků (L a r u s g l a u c u s a L a r u s t r i d a c t y l u s); dvé chaluh (L e s t r i s p a r a s i t i c a i L. B u f f o n i i) a sice druhý velmi obecný; husu brnežku (A n s e r b e r n i c l a) dosti hojně; a konečně kachny lední (H a r e l d a g l a c i a l i s), kterých velká hejna plavala po úžině. Vůbec ptactvo zde stále bylo chudo proti tomu, co jsme zvykli vídati v severních končinách na západ od Nové Zemlje.

V moři bylo vyšší živočišstvo poněkud četnější. Za cesty od Jeniseje viděli jsme mrože (jednoho) a na krách ledu, plovoucích po úžině, množství tuleňů (P h o c a b a r b a t a i P h. h i s p i d a). Proto tušili jsme bohatý život na dně mořském, což také potvrzeno jest výsledkem lovení škrabačkou. Nikde za pobytu našeho neukázala se stopa lidí, ale nyní naznačuje kamenný památník místo, při kterém „Vega“ a „Lena“ byly zakotveny.

A přece byli bychom málem setkali se s vlastním krajanem v tomto moři dříve nikdy od lodí nenavštíveném. Co jsme totiž stáli na kotvách v úžině Tajmyrské, připlul kapitán Edv. Johannesen na blízko téhož místa po plachetní lodici své „Nordlandu“ z Tromsöa. Z Norvéžska vyplul dne 22. května 1878, dojel Husí země dne 6. června, a k severnímu konci Nové Zemlje dostal se 22. dne července. Zde slyšel dne 26. července silné hřmění. Dne 10. srpna zaměřil od Nové Zemlje na východ, přímo přes moře Karské mezi 76° a 77° sev. šířky, po vodě bez ledu. Dne 16. přijel na dohled břehu Tajmyrského. Odtud se obrátil a plul nejprve na západ, po té na sever. Při 77° 31′ sev. šířky a 86° vých. délky od Greenwiche nalezl a obeplul nový ostrov, jejž nazval „Samotou“ (Ensamheten). Sněhu na něm nebylo, ale také ne trávy. Ze zvířat ukázalo se několik ledních medvědů a velkých tuleňů; pak rybáků pobřežních, buřňáků, racků ledních, hejna lummiji, a jakýsi „pták s kulatým ocasem a dlouhým zobákem“, bezpochyby nějaký bahňák. Na severovýchodní straně ostrova byl silný proud severní. Osamělá poloha a pusté vzezření ostrova Johannesenovi dalo příčinu k názvu, jejž navrhl. Odtud plavil se Johannesen, silně zahýbaje k severu tak, že dosáhl 78° sev. šířky, zpět k severnímu konci Nové Zemlje a odtud 12. dne září dále do Norvéžska. Také na zpáteční cestě přes moře Karské nepotkal téměř žádného ledu.

Po celou dobu, co jsme se na místě zdržovali, panovala nad míru tvrdošíjná mlha, ale dne 18. konečně trochu se protrhala. Ihned zdvihli jsme kotvy a jeli parou dále při západním břehu ostrova Tajmyrského, jenž obklopen jest množstvím ostrůvků, které na mapách nejsou udány. Snad i ostrov Tajmyrský sám průlivy rozdělen jest na více částí. Za plavby ke předu pro stálou hustou mlhu nemohli jsme leč jen velmi přibližmo

na mapě stanoviti polohu ostrůvků a výsep, mezi kterými a kolem kterých „Vega“ hledala si cestu. Ale tolik aspoň přece viděli jsme, že severní konec ostrova Tajmyrského nevybíhá tak daleko na sever, jak udáno jest na obyčejných mapách.

Ledu potkávali jsme jen nepatrné množství, a co jsme viděli, byl nad míru rozežraný led ze zálivů nebo z řek. Tuším skoro, že jsme za celý den nespatřili jediné kry dosti prostorné, aby se na ni mohl stáhnouti tuleň. Skutečné staré stříšti takové, jakou vídati bývá při severních březích Špicberských, dosud jsme neuzřeli. Co do povahy ledů mezi mořem Karským a vodami na sever a na východ od Špicbergů vládne úplná nestejnost. Jiný patrný rozdíl jest nedostatek teplokrevných zvířat, který panuje v této končině, ač dosud ode všeho lovu ušetřené. Za celý den nespatřili jsme jediného ptáka — což dříve ještě nikdy se mi nepřihodilo za letní plavby po mořích arktických — a sotva kterého tuleně.

Dne 19. srpna jeli jsme dále pod plachtami i parou podél břehu, větším dílem nad míru hustou mlhou, která jen chvílemi řídla, tak že mohli jsme rozeznati břeh pevniny. Lodi, aby se jedna druhé neztratila, musily si na vzájem dávati znamení parními píšťalami. Moře bylo hladké jako zrcadlo. Pouze nepatrné a velmi zvětralé kry ledu plovoucího ukazovaly se po různu, ale ten den přece pluli jsme mimo rozsáhlé, souvislé pole ledové, které s pevninou jsouc spojeno vyplňovalo chobot na západní straně poloostrova Čeljuskina. Led, z něhož se skládalo, na dálku v mlze vypadal nesmírně hrubý a vysoký, ač v skutku byl téměř tak zvětralý jako kry a kusy, které jsme porůznu potkávali venku na moři.

Mlha překážela na dálku všemu rozhledu po ledě, a již bál jsem se, aby nejsevernější výběžek Asie nebyl obklopen ledem tak úplně, že bychom nemohli k němu přistáti. Ale brzy zamihla se na severovýchodu z mlhy temná, ledu prostá výspa. Chobot k severu otevřený zabíhá tu do země, a v tom zakotvily se obě lodi dne 19. srpna o šesté hodině odpolední.

Byli jsme u cíle velikého, po němž staletí marně toužila. Ponejprv stála na kotvách loď proti nejsevernějšímu výběžku starého světa. Což divu tedy, že událost tato oslavena jest vyzdobením lodi všemi vlajkami a výstřely z děl, a když jsme se vrátili na palubu z výletu na pevninu, slavnou hostinou, vínem a přípitky.

Jako za příchodu k Jeniseji, tak i zde byli jsme uvítáni velikým medvědem ledním, kterého již, než loď se zakotvila, viděli jsme, an přechází sem a tam po břehu, chvílemi nepokojně pohlížeje a větře směrem k moři, a zkoumaje bezpochyby, jací to asi neobyčejní hosté poprvé přicházejí do jeho říše. Spustili jsme na vodu člun, chtějíce ho zastřeliti. Brusewitz byl vyvoleným střelcem, ale tentokráte medvěd měl se na pozoru před důvěrnější známostí s našimi ručnicemi. Výstřely z děl zahnaly jej na útěk tak dokonale, že se ani druhého dne po zvyku medvědím nevrátil.

Severní konec Asie jest nízký výběžek, zátokou rozdělený ve dví; rameno východní vyčnívá o něco málo dále na sever než západní. Horský hřbet s nenáhlými svahy běží od východního ramene do vnitř země směrem jižním, a zdá se, že již na dohled od ramene západního dosahuje výše 300 metrů. Jako rovina u paty jeho, tak i téměř bylo skoro úplně sněhu prosto. Jen po stráních horských a ve hlubokých roklích a úžlabinách na rovině sněhovými bystřicemi prorvaných ukazovala se veliká bílá pole sněhová. Nízká ledová pata byla ještě skoro všude při břehu mořském. Ale žádný ledovec nevalil modravě bílé spousty ledu se strání horských, a žádná jezírka vnitrozemská, žádné vyčnívající útesy skalní, žádné vrcholky hor nedodávaly přirozené ozdoby krajině, která byla nejjednotvárnější a nejpustější ze všech, jež jsem kdy viděl na dalekém severu.

Jako na ostrůvku, u něhož jsme stáli na kotvách dne 11. srpna, tak i zde všude byla půda roztrhána v šestiúhelníky více méně pravidelné, jichž vnitřní plocha obyčejně byla prázdna vší vegetace, kdežto ze skulin okrajních trčely zakrnělé rostliny jevnosnubné, lišejníky a mechy. Na několika málo místech byla země přece pokryta kobercem mechů, lišejníků, trav a ostřic, vůbec rostlinstvem, podobným tomu, které jsem dříve nalezl při chobotu Aktinijském. Přece ale byly zde rostliny jevnosnubné méně četny, mechy více zakrsalé. I lišejníky, jež prozkoumal dr. Almqvist, byly jednotvárny, ač často bujně vyvinuty. Nejbohatší rostlinstvem byl nejzazší výběžek ostrožny. Vypadalo to skoro tak, jako by mnohé rostliny země Tajmyrské byly se odtud pokoušely putovati dále na sever, ale když přišly k moři, se zastavily, nemohouce dále a nechtějíce se vrátiti. Všeho všudy nalezly se pouze 23 druhy nepatrných rostlin jevnosnubných, mezi těmi osm druhů z rodu Saxifraga, jeden žlutý druh máku, všude pěstovaný v našich zahradách, a velmi příjemné, pomněnkovité Eritrichium. Kterak rostlinstvu zde na severním konci Asie jest bojovati s krutým podnebím, bylo mimo jiné viděti z toho, že jak dr. Kjellman vytkl, většina zdejších rostlin jevnosnubných má zvláštní náchylnost tvořiti velmi husté polokulovité trsy.

Jediný hmyz, který zde se nalezl ve množství poněkud hojnějším, jsou chvostoskoci (p o d u r i d a); avšak přece také viděli jsme několik much, ba i jednoho brouka, již dříve dotčeného drabčíka. Ze ptáků viděli jsme množství břehoušů (P h a l a r o p u s), nad míru četně sletlé hejno husí brnežek (A n s e r b e r n i c l a) patrně na cestě do jižnějších krajin, snad z nějaké země polární severně od mysu Čeljuskina ležící, potápku, několik racků ledních a tříprstých, jakož i známky, že na blízku jsou sovy sněžní. Ssavci byli zastoupeni medvědem dříve již dotčeným, soby a lumíky, jichž stopy a výkal nalezl se na rovině. V moři viděli jsme mrože, několik tuleňů (P h o c a h i s p i d a) a dvě stáda běluh.

Všecky říčky byly tou dobou vyschlé, ale rozsáhlá mělká řečiště ukazovala, že když taje sníh, bývá zde hojnost stékající vody. Šumot bystřin sněhových a křik ptactva zcela jistě pak ruší pustotu a mrtvé ticho, jež rozkládalo se za našeho pobytu po holé hlinité rovině, která byla téměř beze všeho rostlinstva. Bezpochyby však o něco málo dále v zemi v nějakém údolí, chráněném od větrů ledomořských, nalezly by se zcela jiné poměry přírodní: hojnější živočišstvo i rostliny, v létě rovněž tak na květy bohaté, jako ono, s kterým se potkáváme v dolinách při fjordu Ledovém nebo při zátoce Bezejmenné. Stopy lidské jsme tu nespatřili. Ale

zprávy, které již v sedmnáctém století byly rozšířeny o povaze severního konce Asie, naznačují, že sibiřští kočovníci leckdy svá stáda sobů zahnali až do této dálky. Ba ani není nemožno, že ruští lovci z Chatangy nejednou honívali zvěř na severním výběžku země Tajmyrské: a že Čeljuskin tam skutečně byl, tomu svědčí zcela správně stanovené ruské mapy výběžku, který nyní vedle zásluhy nazývá se jménem jeho.

Horniny skládají se z hlinité břidlice, ve které jsou vtroušeny hlati chiastolitovité a krystaly kyzu železného. Ale na témž výběžku mezi břidlicí táhne se silná vrstva čistého, bílého křemene. Podle starého zvyku polárních plavců zbudovali jsme zde na památku své návštěvy mohutný kamenný jehlan.

Abych mohl astronomicky dobře určiti polohu důležitého tohoto místa, zdržel jsem se až do poledne dne 20. srpna. „Leně“ dán rozkaz, aby zatím zajela na moře lovit škrabačkou. Osm minut na sever od chobotu, v němž jsme byli zakotveni, nalezla hrubý a zcela pevný led. Hloubky moře tam rychle přibývalo. Živočišstvo na dně bylo hojné, mimo jiné nalezly se četné velké hvězdice a hadice.

(Dokončení.)

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Probližeje skrze křoviny zvědavým okem, spatřil ručinku Evy v hrsti Koptově jako sněhobílou lilii v hrubé nádobě; ba viděl dokonce s ustrnutím, jak slečna Eva snesla s úsměvem políbení ruky od Kopty jednou — po druhé — třikrát — čtyřikrát!

„Škoda dobrého slova na vašeho doktora,“ mínil povržlivě Kopta, opouštěje s Bartuňkem zahradu. „Stokráte jsem ho marně prosil, aby mne přes moc nevyhazoval, a mohl jsem si uspořiti cest i plic. Nebudu s ním již mnoho mluviti. Jsem šafářem na svém statku, příteli, rozumíte tomu, šafářem dříve, než jsem se počal doprošovati noclehu.“

„Hle, hle,“ žasl pan Bartuněk. „Slečna si velmi dobře posloužila; kozel bývá znamenitým zahradníkem.“

„Kéž byste toho nelitovala,“ řekla podobným tonem paní Olšovská Evě. „Nebývá zvykem, dávati svrženým panovníkům jejich království ve správu!“

„Dopřejte mi trošku mé víry v lidstvo,“ prosila měkce Eva. „Nechtějte, abych se třásla před každým, jejž potkám, jako před vydíračem, jako před —“

Nejmenovala ho. Přes to se jí zjevovaly ve snu svatební šaty, paní Olšovské také, Izabelle rovněž tak; i všem ostatním ženským bytostem v domě firmy „Čeněk Melan a syn“ spalo se s nimi výtečně.

* * *

Rokytnice trpí nedostatkem osvěžujících událostí; nepočítáme za takové ovšem pouť svatopetrskou, „císařské“ posvícení a čtyři výroční trhy, které vesměs připadají na pondělky a jsou jmenovitě lnu, méně hrnčířskému zboží a nejméně slaměným kloboukům příznivy.

Nelze mi vésti laskavého čtenáře až k pramenům těchto zvláštních úkazů; prosté konstatování stačí na důkaz znamenité všednosti Rokytnice, s níž počíná obvyklá prosa na prvním listě každého nového roku a běží nepřetržitě až na poslední sylvestrový; po dojití jednoho následuje o novém roce hned obnovené a nezměněné, stereotypované vydání.

Pořídku se naskytne v této fádní kronice list zajímavější: někdy s černou ořízkou a žalmem některého radního; neb s rudě červeným okrajem a epopejí požárovou; velmi zřídka slušná lyrická báseň s růžovou ořízkou aneb dokonce Hyménova píseň v zlatém rámečku. V chudinké Rokytnici jest pramálo růžového a ještě méně zlatého.

Nemohli tedy zazlívati ani obchodní cestující, kteří Rokytnici jmenovitě s likéry navštěvují, že na sklonku léta roku 1871 bylo jim trpně snášeti ve všech hostincích, do nichž zavítali, na všech rozích ulic, jež minuli, a od všech kočích i služek, s nimiž jim bylo jednati, obšírné a nekonečné povídání o sedmi svatbách, které jako sedm divů světa v Rokytnici v brzku spatřeny býti měly. Jako osmý div družil se k nim dům, v kterém až do svého provdání, jinak oženění, tré ženichů a čtyři nevěsty jednoho jména a z jedné matky o požívání svého štěstí a šití neb pořádání svých výbav pracovalo.

Jeden každý v obci upřímně přál staré Melanové radosti, které se na svých dětech dočkala, a záviděl opravdově její dcerám Stanislavě, Natalii, Ludmile a Zdeňce ženichy, s kterými svatby dílem již na podzim, dílem v masopustu smluveny byly: švarný myslivecký poručík Xaver Melan, jenž byl jedinou uniformovanou chloubou Rokytnice a platonickým ideálem jejích dívek, strojil se také k oklamání všech svých ctitelek a jeho bratr, farmaceut Ivan nesmýšlel ve svých falešných útrobách lépe. Nejstarší pak z rodiny, bývalý inženýr Teodor, měl již před samou svatbou, jak dokazoval lístek vyložený ve všech pěti „salonech“ rokytnických a vězící veškerému obyvatelstvu městečka v hlavách ve znění následujícím:

Eva Melanová a Teodor Melan
slaví svůj sňatek dne 5. září 1871 o 11. hodině dopolední
ve farním chrámu Páně v Jeníkově.

Slečinky, chodící na procházku, volívaly nyní s obdivuhodnou jednomyslnou zálibou cestu pod okapem domu, v kterém stará Melanová bydlela, a služky běhaly ke kašně obloukem okolo dveří, jichž se denně tolik blaženců dotýkalo: každý byl dychtiv spatřiti a uloviti aspoň spetku odlesku ze štěstí Melanových.

Jsouť marna slova Honoraty z Wiśniowských-Zapové, jako hlas volajícího na poušti: „Život mladé panny jest svoboden od utrpení a zármutky tvé v jedné hodině povstávají a mizejí. Stav manželský rozmnoží je ale do ne-

konečna. Nad stav panenský není svobodnějšího stavu a léta panenská vzbuzují vždy milou zpomínku. Proč tedy pospíchati?“

Naopak, mezi děvčaty rokytnickými byla velká hořkost z opozdění se za Melanovými, a čím více let panenských kde bylo, tím mrzutěji bylo jich u této příležitosti vzpomínáno.

„Smutné jest a zůstane nám k ostudě,“ konstatováno v rodinné poradě osmi obdivovaných lidí, „že nejsme ani na tvou svatbu zváni, Teodore.“

„Musila jste na tento případ býti připravena, matko,“ mírnil inženýr všeobecné pohoršení. „Jest vám známo, jakými před Evou jsme, a buďte ubezpečeni, že mne samého uvítá jako nemilého exekutora soudního, jako vykonavatele něčí poslední vůle.“

„Však se tváříš tím způsobem,“ kárala Natalie, stírajíc rukou bratrovi lehké vrásky s čela.

„A nesvedeš s ní pranic, Teodore,“ dodala bujná Zdeňka, „dáš-li na sobě znáti, že těžce neseš její nechuť. Jinak, vesele, dobývavě, pansky musíš s ní jednati. Tím ji podmaníš.“

Smích starších provázel votum nejmladší dcery.

„Nesmějte se. Ve slovech Zdeňky jest více rozumu, než Teodor ve svém poměru k Evě ukazuje. Synu, jde nejen o naše, ale i o tvé štěstí a nechci, abys nám je obětoval. Tvůj charakter jest mi zárukou vážnosti, kterou ti Eva nebude moci odepříti, zůstaň v něm pevným, buď si šetrným a něžným při náležitém sebevědomí a pak také její láska tě minouti nemůže.“

„Tak jest,“ bafl Xaver při cigaretě. „Bez boje žádného vítězství.“

„Děkuji všem vůbec a každému zvláště za laskavé rady, jež pro svou potřebu do Jeníkova si zavezu. Nemohu se vázati žádným určitým plánem; s Evou jsem nepromluvil ve svém životě více než deset slov, a hodiny, ve kterých jsem se těšil z její společnosti, lze spočítati. Neznám ji tedy, leč z posledních stručných dopisů, jimiž nevyhnutelné věci suše vyřizovala. Budu se chovati, jak čestnému muži sluší: Nezadám si ve své trapné situaci v ničem a budu šetřiti ve všem cit i požadavky Eviny.“

Inženýr byl mezi svými po dávném privileji nejstarších synův a bratrův osobou nejvíce milovanou; nelze zapříti, že také poněkud přes tuto míru byl v rodině jako vykonavatel dvou vítaných závětí mužem, s nímž příjemno jest obcovati.

Všeobecná, soustředěná péče o jeho blaho jej však tísnila. Snášel ji jako láskyplně přikládané a marné obkladky, jimiž horečku milujícího, úzkostlivého srdce nelze zmírniti. A strachuje se o ryzost své lásky k Evě, nevyzradil jí.

Byl by se obával na určito zboršení svého stavu. Jeho rodina, nevědouc o jeho náklonnosti k Evě, mohla se smířiti se vším, co podnikal a očekával muž chladné krve, strojící se ku konvenienčnímu sňatku, který není v životě žádným neštěstím, poněvadž na sto počítá se takových devadesát. Milujícího ženicha by zajisté byli provázeli s bolestným účastenstvím a slzami, které mu takto byly uspořeny.

Jen matčiny ho neminuly. Loučila se s ním po mateřsku a ze samého žehnání a křižování nevyšel, pokud se nehnul z nádraží vlak, v němž svou svatební cestu nastoupil.

Vlak hrměl po staniční pláni, budovy nádražní letěly kolem, v dáli se zmenšovaly a tratily osoby posýlající za ním pozdravení, a dým i pára z lokomotivy zahalily vozy v oblak, po jehož rozptýlení zapadla také špice rokytnické věže za vrchy.

Inženýr zavřel okno vozu a usedl; byl sám v kupé, sám již opuštěn v širém světě, jímž byl vlečen svým osudem, jako vůz lokomotivou, která bez únavy se železnou důsledností hnala jej vyměřenou drahou v před.

Neutvořil ani jedno ani druhé; pracoval však na splnění svého osudu i na stavbě dráhy a oba netvorové měli jej nyní ve své moci. Nebyl děckem a přece bylo mu úzko, jak osiřelému dítěti, vyhnanému z lůna rodiny.

Podobné rozechvění nesvědčí o slabosti, ale ovšem o měkkosti povahy, která i v brutální moci poměrů sama se uvaruje brutálnosti. Po slabé chvilce nabývá pak vrchu odhodlanost, hlubší a ušlechtilejší prosté fysické síly.

Inženýr vykonal další cestu s klidnou myslí a nepodivil se na stanici v Jeníkově ničemu; živá duše jej neočekávala a žádný vůz nebyl připraven, aby jej odvezl do města, půl hodiny cesty od nádraží vzdáleného. Náhodou naskytla se bryčka, v níž byl kdosi přijel ku vlaku; aby se nevracela s prázdným, použil jí inženýr, rozkázav kočímu zastaviti před „zlatým rakem“ na náměstí.

„Těší mne, pane Melane,“ uvítal jej hostinský, „najaté dva pokoje jsou úplně pro vás připraveny, nábytkem opatřeny, kamna postavena, vše, jak jste mi ve svých listech nařídil. Budete u mne v bavlnce a za vaši spokojenost se stravou vám ručím, bude-li vám libo, mé kuchyni čest prokázati.“

V Jeníkově bylo neslýchané strojení svatby slečny Evy Melanové un grand évenement du jour. Zprávám, z továrny roznášeným nepřikládal nikdo víry. Tvrdil-li doktor Škorpil, že slečna Eva půjde ihned po svatbě do Cerekve toliko na villegiaturu, okřikoval ho celý Jeníkov: „Brachu, z nás blázna si neuděláš; my víme tak dobře jako ty, že na podzim se lidé do letního bytu nestěhují. Nejobratnější dokazování paní Olšovské o nezbytné nutnosti, aby pan Melan bydlel mimo panský dům, jejž třeba upraviti, prozatím u „zlatého raka“ blíže továrny, které co nováček dnem i nocí prý se věnovati musil, způsobilo ve veškeré obci povážlivé vrtění hlavami. Panská Isabella pak zavinila veliké pohoršení mezi dámami chválou prostinkých příprav ku svatbě, kterou prý jen lidé méně uhlazení okázale strojí.

O přípravách nebylo vůbec mnoho znamenati; žádné sjíždění se hostí, malinká snídaně na vidličku v restauraci střelnice, osm kouvertů, směšný počet kočárů, čtyř, jakoby tkadlec nějaký svou dceru vdával, a v kostele nic, pranic.

Tak byl zabezpečen na 5. září 1879 v Jeníkově, obrovský shon lidí, kteří běhají nesmírně rádi za nádhernými průvody a ještě raději s nadšením za podívanou, pojišťující úchvatný požitek ostudy. Za ostudu města, továrny, za profanaci sňatku a šlapání svatých zvyků i práv diváckých vyhledána totiž s reptáním velikým svatba Evy Melanové.

K deváté hodině ranní řečeného památného dne bylo v kanceláři advokáta a spolu notáře doktora Škorpila mimořádně dokonale zameteno, parfumováno a ticho. Ticho, ač v pozadí seděli faktor a kolorista z továrny,

v křeslech uprostřed pokoje paní Olšovská a slečna Eva Melanová, u stolku advokátova pan Bartuněk ve svém parádním obleku a s límci řezajícími mu do uší, tuhými jako prkno: třesoucí se rukou překládal dva popsané archy papíru, obdivoval se kolkům na nich, zkoumal péro a navlhčoval pečeť notářskou. Doktor Škorpil přecházel po koberci od jednoho konce pokoje ke druhému; tvářil se, jakoby jeho hlava rodila manifest, povznášející se dosahem a úchvatností nad úkazy Napoleona I.

Třaslavým pronikavým zvukem odbíjely repetérky nad stolem advokátovým hodinu devátou a k jejich zvuku družilo se mírné zaklepání na dvéře.

„Přesnost skutečně mathematická:“ usmíval se advokát na příchozího. „Dokazujete, že jste inženýr, pane Melane, a buďte ubezpečen, že my právníci známe přesnost oceniti.“

Potřásli si rukama.

„Jest mi čestným potěšením oznámiti dámy a pány,“ klaněl se doktor Škorpil ke všem čtyřem úhlům světa. „Pan Teodor Melan, ženich slečny Evy, již bych zbytečně představoval, — paní Olšovská, společnice slečnina, pan faktor a pan kolorista z továrny svědci.“

Pokojem se míhaly úklony, šustilo hedvábí a vrzaly stolice.

„Snad abychom přikročili bez otálení k věci,“ pravil tázavě doktor Škorpil.

Současným kynutím hlavy projevili snoubenci svůj souhlas.

„Předmětem našeho jednání,“ počal advokát vážně, se šňupcem mezi prsty a s brejlemi na špici nosu, „jest uzavření svatební smlouvy mezi slečnou Evou Melanovou jako nevěstou jinak postupující s jedné a panem Teodorem Melanem co ženichem jinak nastupujícím se strany druhé. Obě smlouvající strany docílily mým prostřednictvím mezi sebou úplné shody a nabyv ze svého jednání s nimi plného přesvědčení o vzácné jejich povolnosti, doufám, že formální smlouva bez obtíží všestranně přijata a schválena bude. Pane Bartuňku, čtěte:

Pan Bartuněk si otřel ruce a jal se stísněným hlasem předčítati.

„Po každém odstavci učiníte pausu,“ přerušil ho doktor. „Nesetká-li se s námitkami, budu jej považovati za přijatý.“

Eva i Teodor vyslechli mlčky smlouvu. Oba hleděli upřeně před sebe, každý v jinou stranu a tvářili se, jakoby sami byli pozornými svědky, nikoli však účastníky smlouvy, jejíž krátký obsah byl: Eva pouští svému ženichovi polovici svého jmění tím způsobem, že odevzdává mu továrnu v ceně dvou set tisíc ve volné, plné držení; Teodor zavazuje se Evě dluhem padesáti tisíc, jimiž cena továrny polovinu majetku firmy „Čeněk Melan a syn“ přesahovala, a uvoluje se k placení úroku osmi ze sta co mírného ekvivalentu výnosu továrny. Obě strany si vyhrazují naprostou volnost užívání svého majetku.

„Přijato?“ tázal se doktor Škorpil, když dozněl hlas páně Bartuňkův.

„Schválila jsem jej napřed,“ odpověděla Eva.

„Taktéž,“ dodal inženýr.

„Račte podepsati,“ vybízel advokát, podávaje dvě péra.

Eva podepsala jistou rukou a velkými štíhlými rysy, Teodor připojil svůj elegantní podpis, a za ním přišli svědci na řadu.

Doktor diktoval panu Bartuňkovi legalisační závěrek na oba exempláře smlouvy, podepsal a přitiskl svou pečeť.

„Gratuluji,“ pravil se sladkým úsměvem snoubencům, podávaje Teodorovi jeden exemplář smlouvy.

„Slečna prosí, abyste ji laskavě asi za půl hodiny navštívil,“ řekla tlumeným hlasem paní Olšovská inženýrovi před rozchodem.

„Jsem k službám,“ odvětil Teodor a samoten opustil dům advokátův.

Za půl hodiny seděli v prázdném, mimo dvě křesla úplně nábytku prostém saloně panského domu inženýr a Eva naproti sobě; dělila je od sebe šířka pruhu, jdoucího od prostředního okna k otevřeným dveřím, za nimiž v prázdném pokoji kroky přecházející paní Olšovské se rozléhaly.

Evin lehce zaruměněný obličej se zachvíval, podobaje se tváři stíhané, k odporu odhodlané Diany. Ve svém rozechvění, ve své kráse byla hodna neunavného stíhání.

Inženýrovy oči, rozšířené modravým stínem kolem nich, zíraly pevně na Evu, bledé tváře, její rysy byly proměněny v mramor násilným sebezapíráním a obrovskou prací veškeré vůle mužovy. —

„Až na obřad církevní dostála jsem plně své povinnosti vůči dědovi,“ počala Eva ostře zvučícím hlasem. „Tento obřad bude pro vás i pro mne bezvýznamným dodatkem ke smlouvě, kteráž vás, pane, dovedla k cíli.“

Inženýr se bezděčně zachvěl, jakoby jej náhle mrazivý větřík ovál.

„Mluvím s vámi ve svém životě poprvé důvěrně,“ pokračovala Eva. „Připadla jsem vám dvojnásobným dědictvím a bylo mi milé, že nepoznala jsem svého pána před vypršením hodiny, ustanovené k odevzdání všeho majetku. Spoléhám na takt vzdělaného muže, nechtíc líčiti svůj život, kterýž jest zoufalým prcháním stíhané otrokyně, ukované na řetězu, jenž před mýma očima v železných rukou mých stihatelů o článek za článkem se krátí, mne blíž a blíže k nim přitahuje. Odpověď k mému malomocnému zmítání jest posměch mého poznání, posměch váš —“

„Slečno!“ ozval se inženýr třesoucím se hlasem.

„Nechtějte oblékati nahou pravdu do cárů hnusných, průhledných frází!“ zakřikla ho Eva.

„Připouštím, že z dobrého úmyslu jako milostivý vítěz mi chcete uleviti;“ pokračovala Eva mírnějším tónem. „Vaše těšení bylo by slabou podšívkou mých okovů, jež nepřestávají býti okovy. Musím jich býti prosta, nechcete-li mne zabiti. Mým životem jest šílená touha po svobodě, dejte mi ji, dovolávám se vašeho lidského soucitu.“ —

Dívčí úzkost překonala její sílu. Evin hlas přeskočil pojednou v nářek, a hrdlo jí sevřel stud.

„Upokojte se, slečno,“ žádal klidným, ač tvrdým hlasem inženýr. „Neměl jsem nikdy v úmyslu zhoršiti trapný stav své duše vlastní vinou; jsa v moci poměrů, nechávám se jimi s odporem dovésti až k hranicím mé svobodné vůle, která jim zamezí další postup. Stav se právě tak obětí závěti vašeho děda a mého otce jako

vy, slečno, vítám plného, vděčného srdce okamžik, jímž vrácena vám svoboda. Jest vám dána plná, neporušená v té chvíli, kdy kněz dokoná dílo našich otců. Odejděte, zotavte se, buďte šťastna, zapomeňte na mne, ale nepovrhujte mnou. Nezasloužím si toho ani dnes ani příště. Vím, že chcete opustiti svůj dům; nečiňte mně a sobě tuto hořkost. Jste v něm přede mnou jista jako světice na nebi; překročím jeho práh jen ještě jednou, odvádě vás z kostela a nesáhnu více na jeho dvéře. Dostojím svému slibu, musímť vyhověti nejen vaši vůli, ale i svému srdci, kteréž vám zůstane vždy zárukou mé přísahy."

Evin obličej ztrácel znenáhla barvu a jeho výraz jistotu. S nedůvěřivým úžasem pohledla několikráte plaše na inženýra.

Teodor skončil jako když utne. Nebyl schopen ani špetu více, neměl-li se vyzraditi.

Eva seděla chvilku mlčky naproti němu, teprv se vpravujíc do nové situace.

„Těším se tomu, že uspořil jste mi více výkladů a proseb," řekla pak stručně, vzchopila se a uklonila se Teodorovi nedbale jako činíváme vůči lidem, kteří bez odporu se námi dávají peskovati a tím ztrácejí naši vážnost.

Paní Olšovská ji odvedla k úpravě svatební toiletty.

O jedenácté hodině byl farní kostel nabit, jako nejstarší a nejlepší místní kazatel z čtyřicetileté praxe nepamatoval. Před kostelem šlo v tlačenici o život.

V prvním voze přijela nevěsta se svým mládencem, svobodným koloristou z továrny; byla bledá, krásná, prostou nádherou oděná, a obdiv její oslňující toiletty umlčel posměšky, které byly pro ni připraveny; v druhém voze jel ženich s družičkou, dcerou doktora Škorpila; třetí vůz vezl svědky, faktora továrny a advokáta, ve čtvrtém a posledním kočáře pak následovaly paní Olšovská s paní Škorpilovou.

Obřad byl krátký, tichý a podoben tisícům jiných.

Od oltáře vedl si Teodor svou paní; sestoupili v presbyteře a byli již v půl lodi chrámové, když v tlačenici povstal ruch, někdo dral se neodolatelně v před a než se kdo nadál, sevřela Evu ve své náruči stará paní, jejíž obličej byl polit slzami. Objímala Evu křečovitě a její třesoucí se rty nemohly vypraviti slova kromě vzlykání.

„Matko!" ulekl se inženýr.

Překvapená Eva se zprvu nebránila; vzpamatovavši se zčervenala, vyvinula se lehce své tchyni a podavši své rámě koloristovi šla vzpřímena, hrdá ku dveřím davem, z něhož znělo hučení.

„Matko, pro boha, co jste učinila," šeptal inženýr, zachytiv ji ve svá ramena.

„Nemohla jsem se — zdržeti. Musila jsem viděti tvé — tvé štěstí, ubohý hochu!"

Pláč udusil její slova.

Zmaten odváděl Melan svou matku stranou; lidé se před nimi jako na povel rozstupovali.

„Nech mne," prosila matka slabým hlasem. „Odjedu jak jsem přišla. Jdi za ní, za svou ženou."

Vždy jasná a dobromyslnou maskou přioděná tvář doktora Škorpila přinesla jim libezný úsměv a staré paní Melanové soucit.

„Čeká se na vás, inženýre. Svatebníci již vsedají do vozů, svěřte paní matku mé péči, nechám ji dovézti ke mně domů, aby se zotavila."

Advokátova nabídka musila býti přijata.

Inženýr přisedl k Evě do vozu, ostatní vozy následovaly a toliko doktor Škorpil zahnul k svému domu s posledním vozem, v němž mlčky a hovoru advokátova nedbajíc matka inženýrova seděla.

Eva se držela stranou od svého muže, jakoby si nepřála jeho dotknutí; on se k němu také neměl.

„Není mi dobře," promluvila Eva, když dojížděli ku střelnici. „Rozejděme se hned. Tuším, že naše jednání jest skončeno; kdyby se příště mimo nadání něco naskytlo, račte se obrátiti k doktoru Škorpilovi, kterýž má ode mne generalní plnou moc a vše úplně za mne vyřídí."

Vůz zastavil; inženýr přisvědčil své choti lehkou úklonou a vyskočil z vozu.

Eva na okamžik se rozmýšlela; pak váhavě podávala svému muži ruku. Byl by ji snad před hodinou přijal s jásotem a stiskl srdečně; nyní po události s matkou dotekl se jen rukavičky Eviny, rozchod byl mu lehčí.

Hosté litovali, odporoučeli se a prosili nebe za brzké zotavení mladé paní; za řeči dostavil se zahradník z továrny a odevzdal paní Olšovské svazek klíčů.

„S bohem, pane Melane. Odjíždím s Evou do Cerekve," pravila polohlasně paní Olšovská, přistoupivši stranou k Melanovi a podávajíc mu klíče.

„Co je to?" ptal se inženýr.

„Klíče vašeho domu. Za ceremonie v kostele dokonali naši lidé vyklizení a odjeli s poslední fůrou napřed."

„Račte je podržeti," vyhrklo z inženýra. Odvrátil se.

„Paní Olšovská, — je libo?" volala Eva na svou rozpačitou společnici.

Přisedla, koně dali se v klus a za chvíli zbyl po Evě již toliko pouhý mráček prachu, rozptylující se a padající na silnici k Cerekvi.

V tom přijel doktor Škorpil.

„Samé ženské nervy," prohodil jako žertem, uslysev co se stalo. „Vaší paní matce také není dobře."

„K své upřímné lítosti musím opustiti své hosty," řekl inženýr, obrácen ku společnosti. „Synovská povinnost mne volá."

Faktor, kolorista a doktor Škorpil s manželkou a dcerou zasedli k osmi připraveným kouvertům. Pohřební hostina nemůže býti smutnější. Nejedli, nemluvili, každému bylo úzko, pohlíželi plaše na sebe a přisluhující sklepníci dostali znenáhla z podivných svatebčanů strach.

I neohrožený humor advokátův vzal tenkráte brzy do zaječích.

Rozešli se; doktor nenalezl již ve svém domě matky Melanovy. Odvedl si ji a ráno ji zavezl na nádraží.

(Pokračování.)

*

Osud.

Napsal *Paul de Beausire-Seyssel.*

Dnes ráno, milý doktore, viděl jsem v Hôtel-Dieu umírati jednoho z oněch tvorů, již by nám zošklivili celé lidstvo, kdyby to na štěstí nebyly výjimky. Pravé to zvíře s lidskou tváří; všecky hnusné a nízké city, co si jen člověk může představiti, hnízdily v jeho duši..."

„Tak!"

„Umřel s kletbou a rouháním na rtech. Kroutil zuřivě očima, a když v posledním skoro dechu jeden z hlídačů mu narovnával podušku, chtěl ho kousnouti."

„Snad nemoc, snad bída ho tak roztrpčily!"

„Roztrpčily! Vy se díváte, doktore, na lidi růžovými brejlemi, a když i vidíte něco ošklivého, podíváte se honem na to zmenšujícími skly."

„Myslíte si tedy, že to byl opravdu hodný darebák?"

„Ah, v plném slova smyslu!"

„A jak pak se jmenovala ta hrozná obluda?"

„Na mou věru, to již nevím. A pak nikdo ani nevěděl, odkud přišel, čím býval ve společnosti, jakého byl stavu, jestliže vůbec kdy něčím býval. Bylo to číslo 12. Přišel do mého sálu minulého týdne, zničený samým alkoholem a zapáchal jím jako stará lampa spiritusem. Když jsem se mu díval se svíčkou do krku, bál jsem se opravdu, aby nechytil jeho dech.

V jeho tváři zračily se ty nejhorší pudy a vše, co dělal, svědčilo o největší zlobě. Ve dne byl tichý, ležel bez hnutí a díval se tupě kolem sebe. Jenom když viděl nějakou operaci, tu se probouzel ze své otupělosti; jeho nozdry se nadmuly, jako dělávají šelmy, když cítí syrové maso. Rád viděl krev a krvavé obvazky. Čím více nemocný křičel, tím více byl spokojen. V noci však zuřil jako ďábel, budil všecky nemocné svým pekelným hlukem a sám trpěl tím nejvíce. Každou chvíli potřeboval něco nového. Jeho nářek byl žalostný, zrovna až člověku srdce pukalo. Když ho hleděli upokojiti, naříkal tím více. Sám nemohl spáti a chtěl, aby nikdo nespal, když nemůže spáti on; ba zdálo se, že nechce spáti, jenom aby mohl buditi jiné, zrovna jako děti, které tvrdošijně dělají povyk, jenom aby pozlobily společnost. Sestře, která ho obsluhovala, jenom nadával na místě díků. Jednou večer mu podávala lék; on se vzchopil najednou na svém loži, začal výti a mlátil zoufale rukama kolem sebe, tak že sestra byla celá bez sebe. Mně pak říkal každého dne: ‚Je viděti, máte krtice; vy nebudete dlouho živ, za to vám ručím!' To mi říkal, kdykoli mne viděl."

„Což pak na tom?" odvětil doktor po nějaké chvíli. „Ten člověk měl ovsem své slabosti, jako každý z nás. Víte to jistě, že byl úplně příčetným při všem, co dělal? Snad měl již od narození ty hrozné pudy a tak bylo to vše pouhým následkem jeho přirozené povahy."

„Pozor, doktore! Vaše theorie vedly by vás dále, nežli si myslíte. Tak omluvil byste každou vinu, každou..."

„Theorie! Jaké theorie? Což pak mám vůbec nějaké theorie?" zvolal doktor, jehož toto slovo nemile se dotklo. „Ne, ne; já konstatuju pouze, co jsem sám viděl. Dovolte, budu vám vypravovati jednu historku, která by mohla dokázati, jak pravdivá byla slova, která jsem pověděl, a že to, co bych nejraději nazval mravním předurčením, nedá se jen tak odbyti. Někteří lidé, věřím tomu opravdu, rodí se, když nějaká hříšná hvězda svítí; mají zlobu v žilách i v krvi. Jejich přirozená povaha jest zlá a jeví se hned v prvním mládí, když ještě ani si nejsou vědomi toho, co činí. Jestliže se přece dovedou přemoci, mají zásluhu daleko větší nežli lidé ostatní; ale jsou také méně vinni, když..."

„Vypravujte tedy svoji historii," skočil jsem doktorovi do řeči, vida, že jest zase na svém koníčku, s něhož by se tak snadno nedostal a který by ho zanesl bůh ví do jakých podivných thési.

Přitáhl jsem k němu svoji lenošku a poslouchal jsem. Když mne očekává nějaká historie, jsem jako kočka, která si olizuje vousy a točí se kolem mléka, jež se na ni směje. V tom ohledu zůstal jsem dítětem. Z venčí bylo slyšeti kroupy, silný vítr, že se až okna třásla a korouhvičky vrzaly pronikavě s větrem o závod. V krbu praskal vesele oheň; můj pokoj byl teplý a dobře uzavřený proti průvanu. Měl jsem dosti tabáku i kávy, a co hlavního v tomto hrozném počasí, nemusil jsem se obávati žádné návštěvy. Může-li si člověk přáti co lepšího, chce-li naslouchati nějakému vypravování?"

Doktor začal asi těmito slovy:

„Budete se asi málo pamatovati na Léonce Verniera, neboť byl jste ještě tuze mlád, když váš otec přetrhl s ním všecku známost. Snad jste zapomněl i jeho jméno. Nuže, byl to jeden z těch nízkých, nevlídných a zlých lidí, kteří již od kolébky zdají se podléhati jakési zlé planetě. Kdyby byl měl širší scenu, byl by mohl státi se Neronem. Nebyl hloupý, ale neměl žádný smysl pro morálku. Na místě srdce neměl leč pouhý sval. Čím více vzpomínám, nevidím v celém jeho životě ani jediného poctivého skutku.

Domy našich rodičů byly blízko sebe a skoro každý den potkával jsem ho buď při hře nebo ve škole, buď v odlehlých uličkách, po kterých jsme chodívali nejraději, poněvadž byly delší. Udělati někomu něco nepříjemného bylo Vernierovi největší radostí, a v těchto radostech byl pravým gourmandem, jakoby to bylo víno; nejprve v tom, jak vymýšlel své zlé žerty a pak hlavně v tom, když na ně vzpomínal. Když jeho tvář, obyčejně strápená, se na chvíli vyjasnila, mohl každý na to přísahati, že chystá opět něco ošklivého. Onen dobrý byť i hrubý humor dětí šťastných a naivních, ten neznal; onen humor, který vybuchne každou chvíli a beze vší příčiny, beze vší látky, onen humor, kdy stírá si dítě slzu a vypukne při tom v hlasitý smích, ten vzácný dětský humor, tu radost neviděl u něho nikdo. Jeho smích byl suchý, jedovatý, nevlídný; tak asi se smával ve svém dětství Voltaire, o němž praví Viktor Hugo: „Ze všech lidí, co se jich vystřídalo v té dlouhé řadě lidstva, on znal nejlépe ďábelsky se smáti!"

Snad každý z nás týral někdy ve svém dětství zvířata, více či méně. Ale to proto, že jsme neměli z toho rozum. Utrhali jsme mouchám křídla a nohy a strkali jsme jim do těla zase kousky papíru; svázali jsme majkám

nohy, přibili špendlíkem brouka na stůl atd. atd...., ale nemyslili jsme při tom na nic leč na svou zábavu. „Ten věk je bez soucitu.“

O tu bolest jejich jsme se nestarali. netěšili jsme se z ní. ba ani jsme ji netušili. Ale Léonce přemýšlel někdy hodně dlouho, jak by je mučil. Byl to hotový mučitel; bavil se tím. že škubal za živa ptáčky, co vypadli z hnízda. vrážel jim dřívka do těla. vydluboval jim oči nebo jim pálil zobáček sirkou. Motýlům utrhal nohy a jedno křídlo a pak je pouštěl ubohé — ovšem že musili zahynouti. Jednou přibil žábu na zem a sice hůlkou. Druhý den na to mne hůlka přivábila; přiblížil jsem se a vykřikl hrůzou. vida, jak se svíjí pod ní to ubohé zvíře. Léonce přiběhl a smál se:

„Aj, moje žába je ještě na živě!“

Vrtěl hůlkou sem a tam. aby ji vytáhl ze země, až se mu to podařilo; byla plná krve a špinavých slin. Nikdy nezapomenu na pohled té ubohé žáby, na to vytřeštěné její oko, plné výčitek a strhané dlouhou bolestí. Byla v tom celá báseň utrpení. v tom oku, které se dívalo. ale nevidělo; bylo podobno kousku zrcadla, pošpiněného krvavým blátem, a v něm obrážel se bělavý paprsek měsíce.

Později v koleji pokračoval Léonce ve svých kouscích, je to mírné slovo, jehož užívám. Zneužíval síly své naproti slabým, dělal kaňky na sešity a oděv svých spolužáků. líčil na lavice špendlíky, aby se popíchali, a to vše bylo mu dobrým vtipem. Když se pral, na místě aby udeřil pěstí, hleděl soka svého škrtiti; na místě poctivého zápasu, podrazil nohy, a když chtěl poraziti svého protivníka, vyhlídl si místo. kde bylo nejvíce kamení. Když jsme se kulovali, dal si svou kouli zvláště zmrznouti. aby stvrdla; a pod záminkou, aby byla tvrdší, dával do ní kámen. Mířil vždy na hlavu. a když někomu vyrazil oko, byl celý šťastný. Několikrát jsem mu také pomáhal proti zoufalým kamarádům. kteří se proti němu spojili. Ale když bylo po nebezpečí, obrátil se proti mně a já mu pak více nepomáhal. Od té doby byl tím zarytější a prohnanější.

Začali jsme stejně studovati universitu: on práva a já medicinu a bydleli jsme z počátku na týchž schodech ve čtvrti latinské. Svými tajemnými žerty předčil Léonce i Cambriona, hlavně pak uměl znamenitě zlobiti domovníky i nájemníky; plival po schodech. neutíral si nohy, rozhazoval bouchavé kuličky. trhal provazy, kde jaké byly, tahal kočky za ocas a vymýšlel si každý den něco nového. Vůbec uměl všelijak trápiti klidné měšťany. Když se vrátil večer domů, dělal pekelný hluk a porážel židle jenom proto. aby zbudil dva staré manžely, kteří bydleli pod ním; druhého dne pak s tváří starostlivou šel se omlouvat svým milým sousedům a mluvil tak sladce, že by se mu byl sotva kdo v tom vyrovnal. Říkal jim. že jsou jako Filemon a Baucis. a vykládal jim, že to byli jeho příbuzní. kteří svou stálou věrností budili obdiv celé krajiny.

Musil se často stěhovati, když bylo těch stížností vždy více. V kavárnách, na bálech začínal hádky a popouzel strany, ale jako Panurge obával se bití, a proto se uklidil, když hrozilo nebezpečí.

Měl také ratlíka tlustého jako knedlík a tomu stříhal neustále buď uši neb ocas, aby prý byl hezčí. Byla to hrůza. jak to ubohé zvíře úpělo. Když byla nějaká poprava, nechyběl tam Léonce nikdy. Kdyby byl žil ve starém Římě, byl by k vůli circenses zapomněl na chleba. Chodil na kliniky a do pytevních sálů.

„Což pak tě opravdu takové divadlo těší?“ tázal jsem se ho.

„Ano, velice, ale všecky ty operace byly by mnohem zajímavější. kdyby se dály na živých!“

Když se dověděl, že se budou díti některé vivisekce v přírodovědeckém ústavě. neměl pokoje. dokud si nevymohl vstupenku.

Slyšel rád, jak řeže nůž maso, jak pilka drtí kost. Bylo to jako hudba; někdo slyší rád hvízdati koule. jiný víření bubnů, jiný flašinet, podle gusta!

Co je to delikátnost, to nevěděl; ze všeho dělal si blázny a dovedl to, neboť byl duchaplný a uměl si dodati vážnosti, když toho potřeboval. Takový asi byl jeho Slavkov, ale Waterloo přišlo též.

Jednou večer přišel ke mně.

„Potřebuji čtyřicet tisíc franků,“ pravil; „mám překrásný, gigantický plán.“

„Jak to?“

„Ano, jak mám tu sumu. jsem bohat. moje budoucnost je pojištěna... Budu volen do sněmu, stanu se ministrem a budu tě protežovati.“

„Děkuju.“

„Jak budu míti čtyřicet tisíc franků, ožením se. Jen vyvaluj oči. máš věru proč. Já se ožením, můj zlatý! Čtyřicet tisíc franků v rukou chytrého člověka jest tolik jako osmdesát, není-li pravda? Požádám o dceru jednoho známého prokurátora, který má hezký majetek v Berry, a dostanu ji. Jak budu ženat, stanu se klerikálem, budu choditi na mši, budu dávati do kostela dary a stanu se správcem kostela. Pak budu zváti faráře pilně k obědu a budu vůbec s kněžími co možná za dobré. To je začátek; to ostatní musí přijíti samo sebou. Rozumíš?“

„Hm!“

„Děvče je nehezké. ano ohyzdné, pravá to mumie; je-li jí dvacet let či třicet pět, to nikdo nepozná, je to jedno, ale bigotní je a němá jako ryba. Záda má čtyrhranná, pravé rameno má vyšší nežli levé. tomu si člověk ještě zvykne; ale sotva by se kdo jiný smířil s tím šklebným posuňkem. který mívá okolo úst, když myslí, že se směje; a což ty dlouhé, žluté zuby, které jí skoro celé již z dásní vylezly! Nu, s tou se dá přece mluviti! Ta mojí lásce sotva odolá... a pak, já jsem muž a to je pro ni vzácný pták, rara avis!“

„To je všecko hezké, ale jak do toho?“

„Velmi snadno. Nejdříve začnu lichotiti mamince, ta je taková pravá paní ‚podle vůle boží‘, jinak ale hlava obmezená a pánovitá. Před ní dělám člověka nábožného. který má své pevné zásady a řídí se podle nich; ovšem že prudká moje krev a bujná mladost mne někdy trochu zavádějí. Tak vymluvím všecko. Ona hledí uvésti zbloudilou ovci zase do ovčince a já ji zbožně poslouchám; a když budu pak v milosti, otevru jí srdce jako válečný koráb své střílny, a pak vypálím. ‚Ano, paní. chybil jsem často v mládí svém; ale nyní dotkla se mne milost boží a největším štěstím pro mne bylo by žíti po boku vašem s věrnou ženou podle předpisu naší svaté víry...‘ Chvíli budu mlčeti a pak řeknu chvějícím se hlasem: ‚Vy, paní, ukázala jste mi propast. do níž jsem se střemhlav řítil. Vaší radou vrátil jsem se sám do sebe. Což pak bude

ze mne, jestliže mne odstrčí ta dobrá ruka, která mne vytrhla ze záhuby? Byla by to pro vás veliká odpovědnost, zanechati ubohou duši na půl cestě do ovčince a vydati ji opět zuřícím vášním!‘ A hlasem ještě měkčím budu pokračovati: ‚Vaše dcera má vše, čeho si jen mohu přáti. Což pak je mi krása? Ta zmizí, ale srdce!... Její dobré vlastnosti získaly mou duši. Vím, že učiní mne zrovna tak šťastným, jako jste vy učinila jejího otce.‘

Tohle poslední raní ji jako parthský šíp. Která pak žena by tomu odolala? Bude se vzpírati, horšiti, ráda by se třeba zarděla, ale nebude moci. Radost její bude nade všecko. A já jsem pak vyhrál! Co se týče tatínka, o toho se nestarám. Dobrý ten manžel dělá vše, co si přeje jeho domácí drak. Ostatně také si ho obejdu. Budu již jednou v tom a nepopustím. Samou vlídností a úslužností podmaním ho docela. Časem odevzdá mi svůj úřad, neboť práce by ho již namáhala, musí se šetřiti na stará léta atd...., důvody se již najdou. Jak vidíš, povede se mi to; ale jen abych měl těch čtyřicet tisíc franků... ale bude to také."

„A jak?"

„To je moje tajemství."

„Ale čím je oplatíš?"

„Z věna své nevěsty!"

„Poslyš, Léonce, ty jsi na špatné cestě. Půjdeš-li takhle dále, nebudeme přátely..."

„Ah, hlouposti!" pravil mrzutě a odešel.

Zatím však pracoval. Chodil a jezdil sem a tam, hledal a vyptával se; a pak najednou jako bystrý strateg postavil své baterie. Plán měl hotový; sebral se a odejel na jih k markýzce de Bréville.

„Madame," pravil k ní, „vy máte pozemek ležící na návrší docela mimo vaše statky; kdysi stával tam zámek de la Rochaute, kolébka téhož rodu."

„Ano, pane."

„Přál bych si jej koupiti."

Markýzka se podivila.

„Ale, pane, onen pozemek nenese ničeho. Je to hromada kamení a rumu. Ani kousek zdi již nestojí."

„Vím to."

„Řekla jsem to ve váš prospěch."

„Děkuju vám, madame, ale to mi nevadí. Koupím jej s radostí. Má pro mne zvláštní důležitost."

„Pak těší mne, že mohu vám býti po vůli. Prosím, smluvte se s mým notářem."

Léonce šel k notáři a hrál s ním touž komedii co s markýzkou, ale ten byl chytřejší. Léonce viděl, že mu musí dáti lepší důvody. Vyprávěl mu tedy, že se chce oženiti a že by ho těšilo, kdyby ku svému jménu mohl připojiti jméno pozemku.

„Víte, že děvčata milují zvučné predikáty a jméno de la Rochaute je něco. Vyptával jsem se, z té rodiny nežije již nikdo; ve státní radě mám však přátely, kteří mi snadno pomohou k tomu, čeho si přeju. Vy to nevyzradíte, není-li pravda?"

„Nebojte se, pravil notář. Co pak nabízíte?"

„Co žádáte?"

„Nevím sám...; ta hromada kamení nestojí za více leč asi za pět set franků, není-li pravda?"

„Ovšem," odvětil Léonce. „Uzavřeme tedy smlouvu."

Notář vzal arch kolkovaného papíru a začal psáti.

„Za pět set franků prodal jsem panu Léonci Vernierovi..."

„Napište zámek de la Rochaute."

„Pane, to nemohu. Není to více zámek."

„Nuže, statek de la Rochaute."

„I to je mnoho," odvětil notář, „ale budiž."

Když byli hotovi, vrátil se Léonce k markýzce.

„Madame, děkuju vám za vaši laskavost. Smlouva je uzavřena a sice za 500 franků."

„Dáte je chudým, pane."

Markýzka byla velmi dobročinná.

Léonce nechal u ní 600 franků a s nimi zanechal si pověst šlechetného človíčka. Ten to uměl!

Pak se vrátil do Paříže, vyškrábal obratně slova pět set a napsal padesát tisíc. Padělati uměl všecko. Měl dobrý instinkt a našel si pachtýře. Na otázku, je-li statek de la Rochaute obtížen hypothékami, řekly úřady, že ne. Úředník, který znal dobře poměry, smál se se svým přítelem notářem nad tím titulem „statek". Léonce strčil do kapsy čtyřicet tisíc franků a oženil se.

Jak se to stalo, že se vysekal z toho podvodu? Nevím. Snad předstíral, že statky rychle klesaly v ceně, či bůh ví co. Nic bych se tomu nedivil, aby ho jeho mladá žena musila odprositi za to, že neměl ani vindry, když si ji bral. Myslíte snad, že Léonce hleděl dáti aspoň srdci ženy své nějakou náhradu, když ji tak oklamal? Ó ne. Ta jen trpěla: šálil ji a podváděl, jak mohl; ale na oko zachovával největší slušnost a chystal vše k své volbě. Tak minulo několik let. Léonce byl zatím velmi činným. Mluvilo se o něm s pochvalou v celém okresu a vláda mu také přála. Na neštěstí byla skála tarpejská hned vedle Kapitolu. Přišla válka r. 1870. Léonce pro své klerikální známosti, pro své styky s bonapartisty a royalisty stal se podezřelým. Chtěl rychle obrátiti se, státi se republikánem, ale nikdo oň nestál. Jeden radikální žurnál odbyl ho asi takto:

„Není tomu tak dávno, pane, co byl jste ještě jedním z oněch zuřivých konservativců, kteří chtějí mermomocí zachovati vše, co je, co více není, i to, co ještě není! Jenom konservovati, to vaše heslo!"

Směšnost ho zabila.

Začali ho trhati a povedlo se to. Se všech stran ukázali se nemilosrdní věřitelové. Léonce spoléhaje v budoucnost nadělal hodně dluhů. Pronásledován strážníky a dlužními úpisy, nevěděl, co si počíti. Vrcholem všeho neštěstí bylo, že vyzradila se historie onoho zámku. Hrozil mu soud a vězení; co dělati? Když připravil na mizinu celou tu rodinu, utekl z Paříže, kde beztoho měl ještě divné zápletky. Jeho tchyně zemřela, jeho žena též a tchán se zbláznil. To byl konec. Pak viděli ho ještě v komuně, od té doby nevím o něm ničeho.

„To je on, milý doktore, číslo dvanáct, a dnes ráno zemřel v mém oddělení, to je on, jehož vy jste zastával proti mně. Když jste řekl jeho jméno, vzpomněl jsem si hned na něho, ale neřekl jsem ničeho, abych viděl, jak si budete škoditi..."

„Já si škoditi? Ó ne! Vidíte sám, řekl jsem dobře, že jeho přirozená povaha byla zlá. Zemřel jak žil, byl to jeho osud, byl aspoň vždycky důsledným sám k sobě!"

Doktor mluvil často velmi paradoxně.

FEUILLETON.

Bílý medvěd

Jeden bohatý ruský šlechtic nudil se na svých statcích; ale jako většina statkářů raději se doma nudil, nežli by se jinde bavil. A kde pak by byl nalezl tak dokonalou kuchyni, tak chutné ovoce, tak čerstvý crème a pak co hlavního, to pohodlí, dělati, co by se mu líbilo?

Ale právě proto, že byl doma pánem, měl rád někdy nějaký hovor a nade vše liboval si ve všelijakých historkách.

Měl je velmi rád a každý musil mu vypravovati všecky anekdoty, co jich jen věděl; znal všecky anedokty ruské, finské, tunguské, čínské, americké, indické... neřkuli francouzské, kterých bylo nejvíce a které byly ovšem nejlepší.

Jednou se hrozně nudil, jako obyčejně; tu přišel jeho synovec, nadějný to mladík, budoucí diplomat, a tento synovec, který vždycky potřeboval peněz, byl toho dne neobyčejně přívětivý a hovorný.

„Mnoho-li si vlastně přeješ?“ tázal se ho strýc. když po čaji si zapalovali papyrosy.

„Ale, strýčku!“ zvolal synovec hlasem uraženým.

„Nu. jen s tím ven,“ odvětil strýc „Vidím tě vždycky rád, neboť mne pobavíš: a tak žehnám v duchu tvým veselým kouskům, neboť jinak bys ke mně nepřišel.“

„Nuže, strýčku,“ pravil náš diplomat a dělal píšťaly, dokud byla míza. jak se říká: „hleď, nyní máš právě hezkou příležitost děkovati nebesům.“

„Nu, je-li ta příležitost tuze hezká, nebudu jim vubec děkovati. Nu tak, mnoho-li?“

„Pět tisíc rublů, drahý... předrahý strýčku!“

„Ne, to jim neděkuju,“ odvětil strýc chladně. „Předposledně bylo to pět set rublů, posledně tisíc: ten postup je tuze rychlý. Můžeš zase jíti: to se budu raději nuditi.“

„Můj drahý strýčku... podruhé přijdu zadarmo a zůstanu zde celý týden.“

V té chvíli vyhlížel synovec tak komicky, že starý pán nemohl se zdržeti a dal se do smíchu. Když onen viděl, že nabývá zase pevné půdy, dostal více odvahy.

„Dejte mi těch pět tisíc rublů, můj drahý strýčku a já vám budu vypravovati historku docela novou.“

„Pět tisíc rublů, nešťastníče! A nač je chceš?“

„Prohrál jsem je! Jeden z mých přátel mi je půjčil s tou podmínkou, abych mu je vrátil ve dvaceti čtyrech hodinách: ale je tomu již celých čtrnáct dní a já jsem ještě dlužen.“

„Ty darebo! To jsi se mohl jinak baviti za ty peníze: na příklad: mohl jsi si vyhledati dvě nebo tři dámy a ty byly by to také dobře zastaly!“

„Ale strýčku,“ bránil se stydlivě synovec... „Při diplomacii to nejde!“

„Ah! Mně se zdá, že si tropíš ze mne blázny! Ven s tou historií. Ale není-li dobrá, nedostaneš ničeho!“

„Nu ovšem, strýčku. Ale můžete zaplatiti již napřed.“

Strýc šel k svému sekretáři, vzal hromadu bankovek a položil je vedle sebe na stůl.

„Tady jsou!“ pravil, — a klepl lžicí, která zbyla po čaji na stole, svého synovce přes prsty, neboť ten nemohl se již dočkati. „Je-li tvoje historka dobrá, budou tvoje, je-li mizerná, nedostaneš ničeho. Tedy mluv!“

Synovec si vzdychl s velikou resignací, zabořil se lépe do svého fauteuilu a začal asi takto:

„Jednou byl jeden výtečný strýček, ale trochu lakomý. — jako vy...“

„Nu?“ tázal se dychtivě strýc.

„A ten měl roztomilého synovce, — jako já, — ale ten byl tak trochu dareba...“

„Ano, jako ty,“ dodal strýc. „Ta historka se mi líbí. Jen dále.“

„Tento strýc byl velmi bohat, ale tak lakomý, že jeho ubohý synovec ani nezhlídl jeho poklady: když přišel na svět, dostal od něho prázdný pohár a jediný příbor.

Když bylo našemu synovci dvacet pět let, pomýšlel na to, jak by od něho ještě něco dostati mohl. Posýlal mu tedy zvěřinu, cigara, Revue des Deux Mondes; — strýček jedno snědl, druhé vykouřil, třetí rozřezal, poděkoval se, ale nedal ničeho.

Synovec přestal se svými dary a doufal, že se věc nějak obrátí; ale marně! Strýc dělal, jakoby to ani nepozoroval. Jinak byl roztomilý, jovialní, měl dobrou kuchyň a hostil svého synovce kdy chtěl, třeba celý rok, ale nedal mu nikdy ani haliře.“

„To měl dobře,“ ozval se strýc; „tak bavil ho jeho synovec po celý rok zadarmo. Tenhle system zkusím, ten se mi líbí. Pokračuj dále!“

„Ale ten strýc měl velikou chybu, tu největší, co si jenom můžete pomysliti... On byl... Jak pak to jenom říci o strýci, aby to bylo dosti uctivé? Byl trochu... byl náramně hloupý.“

„Ty umíš do toho mlátiti, když se pustíš do strýců!“

„To proto, strýčku, ten strýc nebyl tak obyčejný strýc, neboť byl neobyčejně hloupý... jeho hloupost znal každý na padesát verst kolem do kola a v celém sousedství nebylo nikoho, kdo by ho nebyl aspoň jednou napálil.

Ale náš strýc byl člověk výtečný, jak jsem řekl, a nezlobil se na nic a pak snad byl tak málo vtipný, že to ani nepozoroval.“

„Takového strýce měl bys asi radši nežli mne, není-li pravda?“

„O ne, to bych se tuze ošidil,“ odvětil synovec co možná přívětivě.

Strýc se usmál.

„Když viděl náš synovec, že těmi zbytečnými dary si hrozně ublížil, chtěl dostati všecko zase nazpět, ovšem že s malými úroky, což bylo jenom spravedlivé, neboť za ten celý čas...“

„O ne, to nebylo spravedlivé!“ protestoval strýc; „takové diplomatické zásady do mého poctivého domu nezaváděj!“

„Ať to bylo tedy spravedlivé, či nebylo,“ pokračoval mladý ferina, „náš synovec si umínil, že do toho rázně uhodí. Vyhoupl se na koně, vzal svůj malý kufřík a ujel do města. Vešel k zlatníkovi, pak se zastavil zase v jiném krámě, kde prodávali hliněné pánve, a když si všecko obstaral a složil vše, co chtěl, do svého vaku, vrátil se opět k svému strýci.

Ten byl právě v dobrém humoru: příjemný podzimek, dobrá snídaně a výborné cigaro obměkčily ho tak, že by byl každému všecko udělal, jenom když by na něm nechtěl zrovna peníze.

„Co pak to neseš?“ tázal se synovce, když viděl, jak vyndává z vaku svého vonné byliny a množství malých papírků, které vesměs byly popsány latinskými jmény, — latina lékárnická, jak víte, není o nic lepší nežli latina kuchyňská.

„Co to nesu?“ odvětil synovec hlasem slavným, „hned uvidíte. Mám vás tuze rád, sice jinak bych vám tajemství tak důležité ani nesvěřil! Ale vy jste choval ke mně od jakživa takové přátelství, již od té chvíle, co jste mi daroval ten stříbrný příbor.“

„Můj bože, tos byl tehdáž ještě malý brouček!“ vzdychl si strýc, dojat těmi vzpomínkami.

„Ano, od té doby jsem vyrostl a moje city vyrostly zároveň se mnou. V těchto dnech dověděl jsem se tajemství tak důležité, že změní celou tvář světa, a přišel jsem vám je povědět.“

„Aj, aj!“ divil se strýc.

„Vy se tomu divíte? Ach, vy jste nevděčník, milý strýčku! Od té doby, co jsem přišel k rozumu, zdali pak jsem někdy zapomněl přáti vám k svátku, a co thé, kávy a knih jsem se vám naposýlal, pokud toho ovšem moje slabé síly dovolovaly!“

„Ovšem, ovšem, tys dobrý hoch!“ bručel strýc velice dojat.

„Ale dnes, co vám přináším, to je nade všecko! Je to ten největší poklad, je to vláda nad celým světem, je to bohatství, které můžete si rozmnožovati dle své vůle!... Nyní můžete si skoupiti diamantová ložiska Indie, ostrovy Tichého oceánu, celou Afriku i Ameriku...“

„Chceš snad sklenici vody?“ ozval se strýc celý uděšený, maje za to, že synovec jeho mluví v horečce.

„Ne, děkuju, strýčku. Jedním slovem: já mám kámen mudrců.“

Strýc díval se chvíli na něho s otevřenými ústy, pak je vážně zavřel a zamyslil se. Po malé chvilce pak pravil hlasem plným soucitu:

„Někdo si udělal z tebe blázna, milý hochu!“

„O ne, strýčku,“ odvětil synovec; chopil jej za ruku a pravil vážně: „Mně se to povedlo, já dělal... já dělal zlato!“

„To bych rád viděl!“ smál se strýc.

Byl sice dosti hloupý, ale tuhle myšlénku nemohl přece srovnati v hlavě.

„Nic lehčího. Máte sklep?“

„Ano, nač to?“

„Zlato dělá se vždycky ve sklepě! Již Hermes Trismegistes a po něm všichni nedělali zlato jinde leč ve sklepě. Dejte tam udělati ohniště; já mám pánev a k tomu potřebné věci.“

„Ale vždyť dostaneme rýmu!“

„Jestliže se necháte zdržovati takovými dětskými hloupostmi…“ horšil se synovec.

„Ne, ne, počkej, vezmu si jen plášť a gumové střevíce. Radím ti, udělej totéž.“

Za pět minut na to nesli tři sluhové náramně udiveni do sklepa všecky věci, jež synovec s sebou přinesl, a postavili zde zároveň malé ohniště, na němž zavařovali obyčejně ovoce.

„A nyní jděte!“ odbyl je synovec hlasem theatrálním, když byli hotovi.

Jak odešli, zavřel dvéře a otevřel kominek, aby mohl do sklepa vzduch. Sklep nebyl hluboký, ne zrovna tuze nepříjemný, ale přece zapáchal plísní.

K velikému udivení strýcovu začal synovec míchati různé byliny a jiné věci z malých balíčků, přidal trochu vody, postavil pánev na oheň, míchal to sběračkou, kterou nalévali punš, a předčítal při tom tiše jakousi formuli, kterou bůh ví kde si byl přečetl.

V pánvi to začalo děsně smrděti. Strýc zacpal si nos a držel se při otvoru, kterým se větralo, a při tom díval se po fantastické kuchyni mladého alchymisty.

„Jsme hotovi, strýčku!“ zvolal pojednou tento, podávaje mu sběračku „Hledejte sám ten vzácný kov!“

Strýc ponořil ochotně ruku do vařící břečky, ačkoli si při tom ruce spálil, a po krátké chvíli vytáhl z ní dvě nebo tři zrnka zlata, — zlato! nebylo více žádné pochybnosti.

„Zlato!“ zvolal. „Jdi mi pro můj zkušební kámen: leží ve skříni v mém kabinetu.“

Synovec odešel a po chvíli se vrátil: strýc se přesvědčil, že to, co nalezl, jest opravdové zlato. Ty přísady, které byly při něm, vysvětloval synovec tím, že nemaje dosti peněz, musil bráti k tomu věci horší, nežli by si byl přál; když by si vybral lepší látky, že by bylo zlato docela čisté.

„To je divné, tuze divné,“ bručel strýc celý zamyšlený. „A… je to drahé?“

„Ne, u porovnání s těmi výsledky stojí to pouhou maličkost.“

„Ah! A kde jsi vzal toto tajemství? Je-li v tom zlý duch, nechtěl bych k vůli časným statkům…“

„Nebojte se, strýčku. Jeden starý mnich z Kyjeva svěřil mi toto tajemství. Konal právě nějakou pouť a zůstal u mne noclehem. Líbil jsem se mu a proto mne tomu naučil. Člověk se musí dříve postiti a modliti…“

„Ale já jsem snídal!“

„Ale já se postil! A já to byl, který jsem udělal zlato!“

„Ovšem.“

„Ale teď, strýčku, kdybyste mi chtěl poskytnouti nějakého malého snídaní…“

„S největší radostí, milý hochu; pojďme nahoru!“

Naši dva alchymisté zamkli na klíč svoji dílnu, a brzy na to seděl mladý diplomat za stolem, pokrytým vybranými lahůdkami.

„Ty mi tedy chceš svěřiti svoje tajemství?“ začal strýc co možná laskavě.

„Ano, milý strýčku, jsem vám tím povinen za vaši dobrotu, jakou jste vždy choval k ubohému sirotku.“

„Měl jsem tě vždycky rád,“ svědčil mu strýc hluboce dojatý. „Nuže, dej mi ten recept.“

„S radostí, strýčku, ale s malou podmínkou.“

„A jakou?“

„Vy mi dáte za to dvacet tisíc rublů.“

„Dvacet tisíc rublů!“

Lakomý strýc vyskočil až ke stropu.

„Ano, drahý strýčku, dvacet tisíc rublu.“

„A co chceš s těmi penězi, když si můžeš nadělati zlata, co se ti líbí?“

„A což ty látky, z kterých je dělám? Ty přece musím koupiti.“

„Ale za dvacet tisíc rublů, udělal bys celou zlatou horu, když jsi pravil, že je to tak laciné!“

„Ovšem! Ale celých šest měsíců nemohu přece dělati samé zlato! To je třeba k tomu času! A zase musím se vždy dříve postiti, jak jsem řekl! Nestydíte se smlouvati, když se jedná o takové tajemství, které vás učiní mým jediným sokem?“

O této otázce jednali dosti dlouho, až konečně se dohodli. Synovec spokojil se s desíti tisíci rubly, a slíbil, že začnou zase hned zítra z rána. Druhá zkouška zdařila se zrovna jako první; zlatá zrna byla krásnější a větší nežli poprvé. Smlouva byla tedy přijata.

Synovec obědval se strýcem, shrábl peníze a poroučel se mu.

„Jakže? ty odcházíš?“ divil se strýc. „Já se těšil, že zde zůstaneš, abys mi pomohl?“

„Vy mne nepotřebujete. Vždyť jste viděl, jak jsem to dělal; potřebné látky vám zde nechám; mimo to máte vše napsáno, ty poměry, v jakých máte je skládati, tu formuli… Nezapomněl jsem nic? Postiti se musíte, ale to již víte!“

„Ano, ano, buď bez starosti.“

„Ne, myslím, že jsem řekl všecko… Nuže, s bohem, drahý strýčku, mnoho štěstí!“

Dal si přivésti koně, bodl ho a ujížděl.

Strýc převalil se do lenošky a zamyslil se. Jaká to budoucnost otvírala se jeho zrakům! Umínil si, že bude dělati zlato tak dlouho, až ho bude plný sklep a všecky bedny… a jaká to bude radost! Vystaví si nový dům a objedná si nábytek z Paříže; clo bude sice veliké, ale co na tom, když jeho kapitaly nemají konce!…

Když si tak v duchu zařídil celé přízemí budoucího domu, šel do prvního poschodí a dělal zde totéž; ale v tom zaslechl, jak někdo letí na koni zrovna k jeho domu. Země byla čerstvě zmrzlá a podkovy zvonily již z daleka.

„Kýho čerta se to děje?“ pravil sám k sobě.

Nežli mohl vstáti, vešel jeho synovec celý bledý a vyděšený; vlasy mu jen lítaly kolem hlavy.

„Strýčku,“ zvolal, „ještě jste nezačal? Řekněte, že ne, prosím vás!“

„Ne, vždyť víš, že se musí člověk dříve postiti, a my jsme nedávno obědvali.“

„Zaplať pán bůh! Přicházím právě v čas! Dělal jsem si hrozné výčitky, milý strýčku, kdybyste jen věděl!“

„Co pak?“

„Zapomněl jsem vám říci… Ale když jste ještě nezačal, není nic ztraceno. Pro všechny svaté, milý strýčku, když budete dělati zlato, nemyslete nikdy na bílého medvěda, sice by se věc nezdařila.“

„Bílého medvěda?“

„Ano; bílý medvěd protiví se působení planet a jak byste si na něho vzpomněl, zkazíte všecko. Prosím vás tedy, nemyslete nikdy na toho osudného medvěda!“

„Jdi mi k čertu i s tvým medvědem!“ bručel lakomý strýc. „Kdo by na něho myslil! Tys mne polekal! Proč pak chceš, abych myslil na bílého medvěda?“

„Nu, kdo pak ví? Náhoda je náhoda! Já vás varoval. A teď s bohem!…“

Odejel a teprve po pěti letech vrátil se do té krajiny. U jednoho sousedního statkáře setkal se se svým strýcem. Očekával hrozné výčitky… ale mýlil se.

„Ah, to jsi ty?“ pravil smutně jeho strýc.

„Ano, jel jsem kolem světa…“

„Víš, co se mi stalo? Neměl jsem štěstí…“

„Jak to, milý strýčku?“

„Nikdy se mi to nepodařilo! Ale to je tvou vinou! Nač jsi mi říkal o tom medvědu? Jak živ nebyl bych si na něho myslil, ale teď nejde mi z hlavy!“

Mladý diplomat byl hotov se svou historií.

Jeho strýc neřekl slova a podal mu balíček bankovek:

„Ale teď dej mi pokoj,“ pravil, „neboť podruhé nedám se tak lacino odbýti.“

H. G.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. srpna 1881. ČÍSLO 22.

Chvatěrubský kvas.

Povídka od *Václava Beneše Třebízského.*

K večeru dne 28. června 1467 zčervenala Vltava od Libšic až k Mělníku, jakoby na Čechy byla přišla první egyptská rána, kdy všecka voda obrátila se v krev.

Lidé vybíhali ze statkův i chalup a chat ustrašeni a podle posuňků, jak ruce spínali ukazujíce za nelahozeveské výšiny, nevěštili z tohohle úkazu nic dobrého. Minulý týden prý někde za Velvary pršel krvavý déšť a onehdy — také k večeru — viděl starý Panocha nad Řipem muže jako obra, jak drží v pravici meč dlouhý na několik sáhů, a pod nohama jeho červený kříž, jehož ramena s jedné strany dosahovala až k Milešovce... A pak prý ten muž mluvil hrozné věci. Panocha z toho neslyšel celé dva dni. A ptal-li se ho někdo, aby přec pověděl, co zaslechl, jen bílou hlavou zavrtěl a řekl: „Musil bych se báti, kdyby mi ta slova přišla na jazyk, že se pode mnou rozevře země a tu chvíli že se propadnu. Nechtěj toho ani věděti.“ — A bylo to as opravdu hrozné, když už Panocha — stará zjízvělá „vojna“ — nechtěl s tím míti ničeho. Umívalť přec vypravěti, o čem kdo chtěl, a věděl všecko, jakmile jen kdo promluvil. Nejraději arciť hovořil o starém Táboru, o českých, slavných jízdách až k moři, o bohatýrských hejtmanech, o těch divných vozových hradbách, jak začaly, jak pod nimi země se třásla, jak s nich v širý kraj uměli zpívati, jak s nich houfnice uměly houkati... Panocha vždycky ústa přišpulil a rukama rozhodil, jak prý ta koule zahvízdla a jak prudce letěla.

„Starého Panochy na každém bojišti ode dvacátých let po kuse! Pod Vyšehradem malík od téhle ruky, na Žižkově palec pravé nohy, u Brodu půl lýtka mi usekli... Na každém bojišti: u Domažlic, Ústí, Žatce... A přec jsem celý — celičký!“

Panocha si prstem pravé ruky ukázal vždycky na vysoké, zrýhované čelo.

„Bude to míti Pánbůh s námi práce, až jednou budeme vstávati! Rád se podívám, jak to vypadne, až mi ty palce budou sbírati a ty výseky zas do mého těla rovnati; věru rád! — S vámi hotov bude okamžité; ale hůř, tisíckrát hůř se starým Táborem... Kde z nás všude kusy leží! — Až u moře! — U moře ruka, v Uhřích noha, v Rakousích rameno a zbytek — u Lipan!“

Starý Panocha potom vždycky svěsil hlavu a umlkl. Jen někdy přidal: „Tak se ta táborská sláva rozletěla! — Už ji nevzbudí nikdo — nikdo! — Ale až my Táboři zas budeme vzkříšeni v poslední den a státi na soudě obecném, nevím — nevím; jen ať nám nedají do rukou cepy a sudlice!“ —

Dnes však starému Panochovi slovo dobré na jazyk ani nechtělo a oči, ještě jinak dosti bystré, jakoby tuhle červenou záři ani snésti nemohly.

Chodil Vltaviným břehem beze slova s rukama přeloženýma v zad a s očima upřenýma do bujné trávy, jejíž tmavá zeleň s podivnou červení splývala v nevypověditelnou barvu.

Ten čas bylo v Čechách zase tuze zle. Tak se zdálo, jakoby si tenkrát ti naši předkové nesměli ani oddechnouti, ani pokojně hlavu položiti, ani oko vyjasniti... Na severu se křižáci v české krvi už zase brodili — nesnadno říci, po kolikáté od té chvíle, co psala ruka Zikmundova pověstný list, začínající slovy: jest již vůbec známo, kterak někteří páni čeští, rytíři, panoše i obec, chytivše se nové víry postavili se proti bohu atd.... A o těch najatcích šla jedna řeč, že jsou to živoucí ďáblové z řetězů pekelských puštění, že prý pijou i lidskou krev, a kde o nich zaslechli, rukama nad hlavou lomili; i nemluvňátka u prsou mateřských úpěla, pro koho že je matička milá porodila a pro koho že je asi tatíček vychová!

Záplava nad nelahozeveskými výšinami co chvíli temnější; už prý i nebe krev českou k sobě táhne, protože se jí země přepila...

Chvatěruby jakoby celé až do základů hořely; nemožno se ani vzhůru do oken podívati. Zaječí hlava na praporci vztyčeném na severozápadní baště také jakoby před okamžikem sečnou ranou byla zčervenala.

Zámeckému hejtmanu pohledem na prapor v hrdle přihořklo i mělnické. A bylo přec z první ruky a na rtech se jen lepilo.

Zaječí hlava červená!

„Nemůže býti! — Zaječí hlava se musí zlatem lesknouti!“

Pan hejtman si obě oči vytíral, že snad dobře nevidí; ale nic platno. Nešťastná zaječí hlava pořád, jakoby panský kuchtík ji ode trupu oddělil a připravoval k pamlsku... Tenkrát prý panstvo mělo nejraději na talířích zvířecí hlavy! Lahůdky bývají v každém století jiné a jiné; jen ten žitný chléb tak zcela stejný od prvopočátku.

„Hazmburský praporec musí vesele větrem se dmouti a zajíc na něm jakoby každou chvilinkou do skoku... Nevíte-liž, že jsou po něm vysláni chrti, že je jich několik smeček, že mají běhy jako blesky, sluchy všude, tesáky jako břitvy a že jsou hladovi kolik dní? — Táhneš, chlape, na baštu? — Žerdí toč na všecky strany, ať vím, zdali hazmburský zajíc ještě hbitý, živ a zdráv!“

Panu hejtmanovi jazykem hýbala mělničina.

Za několik okamžiků se praporec na baště ke všem úhlům světa klonil a zajíc opravdu jakoby na plátně poskakoval a dováděl, jako živý soudruh jeho as pět set kroků v pravo v jeteli.

„Výborně! — Vivat!“

Pan hejtman si tleskal rukama. Vyhlédal oknem a znova a znova rozléhal se prudký tleskot nádvořím; až do dědinky tulící se ku hradbám jako siroteček, jejž vystrčí přede dvéře, zalétal.

„Živ a zdráv a jak hbitý! — Výborně! — Vivat! — Starý zajíc, pětistyletý chlapík, tak hned nedodělá! — Běhy má železné, tělo jako z mramoru... Zakousněte se jen do něho, vy chrti, tesáky si vylámete a on vám oči vyškrábe! — Jen jich dočkej, ty starý chlapíku; jen se neboj, ty můj ušáku!“

Hejtman pana Zajíce z Hazmburku, seděním toho času mimo jiné hrady a tvrze též na Chvatěrubech, až ochraptěl.

I Panocha, jenž dosud tak Vltavinným břehem přecházel, se zastavil a ke hradu se podíval. Zvadlé rty stáhly se mu tímhle vykřikováním k obvyklému, trpkému úsměvu.

„I v radě zvířat zajíc směšné stvoření a v českém království chce poroučeti lvu a jako křeček v žitě vzpírá se kolem sebe zlostně prskaje. — Jen dočekej a neboj se!... Už slyšeti starého lva řev! — Jde trochu pomalu; ale přijde přec... A kdybys měl běhy nevím z čeho, skoku jeho se neuhneš... Jen škoda, že ten lev příliš dobrý! — Trhat by vás ani nemusil; bylo by na vás, vy žabí plemeno, dost jeho dvojího ohonu!“

„Vidíte-liž tam toho jezevce? — Tamhle na břehu! — Tak se mi zdá, jakoby se našemu zajíci posmíval! — Pro něho!“

Panocha slyšel i tahle slova páně hejtmanova; poněkud se zachvěl a ohledl se zpět ku své chatě na samém břehu. Měl zrovna nad postelí starý palcát, už arciť zrezavělý; na dva zámecké pacholky by však postačil ještě úplně. Ale jiného se usmysliv pohodil hlavou, vypjal prsa a pravou nohou vykročiv podepřel si obě ruce v bok.

„Což vás není dosti na zámku? — I mne pan hejtman potřebuje? — Jdu hned!“

„Ale do sklepa, lysáku!“

Panocha měl již lysou hlavu; popálili mu ji ve stodole u Lipan.

„Tím lépe! — jsou velká parna, člověk jedva dýchá, a ve sklepě chlaďounko!“

Panocha mluvil ku podivu zdvořile, a s dvěma čeledíny, jež pro něho pan hejtman poslal, šel bez nejmenšího odporu.

Pan hejtman vyšel mu do nádvoří naproti a přivítal Panochu řka: „Tu máš za svůj smích! — Budeš mít pěknou pouť!“

Na Chvatěrubech ode dávných dob slavili a do dneška slavívají pouť na den svatých Petra a Pavla.

„Sotva jazykem hýbá, sotva nohy vleče, a ještě nedá pokoje!“

„A nedá ho, milý pane hejtmane, až jazykem ani nebude moci pohnouti a nohy až budou sestydlé! — Pouť — nepouť! Syna mám na vojně, ženu ve hrobě a nemá mi kdo ani ten koláč upeci! A pouť bez koláče — jako posvícení bez husy!“

Zámecká čeleď ani pochopiti nemohla, cože se stalo s tímhle starým podivínem. Vedou jej do sklepa a on ještě ze všeho si tropí žert. Tak zrovna jakoby se byl minul s rozumem, či měl něco za lubem. Všecko mu ve tvářích jen hrálo, i popelavé obočí se hýbalo a bystrýma očima kmitala se jiskra za jiskrou.

Pan hejtman se rozpřáhl, aby starého lysáka udeřil v tvář; ale ztrativ rovnováhu klesl naznak za hrozného zaklení.

Panocha se ušklebil, jak mohl a uměl nejvýznačněji.

Starý hazmburský zajíc už zase tak jakoby vyspával za mezí; ani sebou nepohnul. Praporec splýval po žerdi, jakoby byl po dešti celý vodou nasáklý.

Pan hejtman vzpřímiv se skřípal zuby a pěsti zatínal, jakoby se chtěl na Panochu vrhnouti a zlatými ostruhami u vysokých bot jej rozdrtiti.

„Na baštu s ním! — Však věřím, že by ti lenošení ve sklepě vonělo! — Ať praporcem točí na všecky strany! — Ani viděť nemohu, když tak visí dolů schlípeně!“

„Ke všemu mne, pane hejtmane, můžeš potřebovati! Škoda, žes tak pozdě si vzpomněl na Panochu! — Ve své chatě beztoho jen zahálím!“

„Však ti nebude do žertu! — Dva kolem něho s žilami a když se praporec přestane klátiti, šlehejte do chlapa psího bez milosrdenství!“

Za malou chvíli svíral již Panocha na baště oběma rukama praporec a dva pacholci stáli s každé strany s dvěma sáhodlouhými žilami.

„Víc! — Prudčeji! — Jako když silný vítr duje! — Šlehejte!“

Pan hejtman se díval na baštu rozevřeným oknem rukama tleskaje a ústa téměř nezavíraje.

* * *

Nezvyklé červánky znenáhla vybledaly a Vltava se zatmívala. Ale lidem ve vsi z té oslepující záře oči dosud slzely a pořád se jim zdálo, že všude všecko hoří od výšin nebes až do útrob země.

Na zítřek měli napečeného božího dárku někde až deset „vošitek“. A povedlo se jim to dnes. Koláče jen kynuly a pletence jakoby je vysoustruhoval. Však co dali také do těsta másla, vajec a ke všemu vzali „vejražku“! O poutích, když pekou koláče a sázejí do peci, přijde-li cizí člověk a neřekne-li: „požehnej Pánbůh“, uhrančlivým okem těsto ohlédne a je po všem... Potom ten boží dárek jako podešvy. Aby si hosté zrovna zuby naostřili! Letos si však selky všecko z duší pochvalovaly; ale přec nechutnalo nikomu. Jindy jim jde lépe k duhu i vdolek ze zadiny. Někde se toho téměř ani netkli. — Bude to divná zítra pouť! — A to všecko z těch červánek! Jakoby s nimi už ta hrozná, cizí vojska přicházela...

Jen u Křepelů k letošní pouti ani nezadělali, ani jediné husičky nekrmili, tak jakoby zítra byl jenom

všední den. Bývalo od jakživa, chystají-li se kde ku svatbě, obvyklých slavností opomíjejí a drůbeže šetřívají. A v zdejší chalupě chystali se ku svatbě už od jara. Jen ta vojna neměla zase vypuknouti; a kdo ví kdy téhle konec bude! Když prý se soudí bratr s bratrem, pře taková nebývá k přečkání a když přichází ke konci, z obou bratří bývají chudáci...

Panochův Jíra musil za hazmburským praporcem a u Křepelů Vojtěška zaplakala už po kolikáte:

že jeho hlavička
posečena,
na koňských podkovách
roznešena.

Ani slechu o něm nikde nebylo. A starý Panocha jen ramenoma krčil říkávaje, vojny že býti musí a že do smrti nejdelší bude litovati, proč u Lipan nezůstal.

„Chceš-li, Vojtěško, čekati, inu s Pánembohem si čekej! — Ale řeknu ti, že nevím, dočekáš-li se! — Jsi mladá, podobná k světu, ženichů najdeš dost, a můj Jíra je rozumný! Nic ti za zlé bráti nebude. Mladá léta utíkají nejrychleji! — Jak chceš, si dělej!“

Vojtěška si vždy k těmhle slovům starého muže kvetoucí líčka zakryla zástěrkou.

„Budu, strýčku, čekati třeba do smrti.“

Panocha opět tak ramenoma pokrčil.

„Pro mne! — Ale přijdeš do rozumu! — Čekati do smrti — dlouhé čekání!

U Křepelů se starosvati každým týdnem poptávali, že by o dobrých místech věděli, dceruška prý přichází do let a jakmile jednou přes dvacet, poptávky řídnou. Každé léto zmeškané dvě tři kopy škody. Ženiši jsou houževnatější a starosvati si nechají zaplatiti každý krok. A ještě dělávají drahotu. Kde dříve nepostačovali kliky ve dveřích ohmatávati či bráti za provázky, dávají nyní za sebou třikrát, čtyřikrát vzkazovat.

Co se už do dcery jen matka namluvila! Už se s ní i peskovala. Že prý jim takhle zůstane na krku. Kdyby ten Jíra ještě přec něco měl! Ale rybárnu s několika strýšky, — a ještě učiněná raholina? Na takové vdavky nemá nikdy zmeškáno a vždycky času dost.

Přicházeli z Doláněk, z Kozomína, i z Veltrus.

Křepela se však všemu jen usmíval; dceru znal a ženu nechal mluviti. Leda že tak někdy prohodil řízný vtip a dotěravý dohazovač se zahryzl do rtů.

„Už mohla býti zaopatřena!“ začala zase dnes Křepelka po svém zvyku. „Kdo ví, jaké časy přijdou! — A to všecko jen pro tvou nevšímavost! — Jenom takhle holuby pořád mít ve hlavě; ale dceru, — děti?“

„Nejsou-liž, ženo milá, děti zaopatřeny nejlépe pod střechou otcovskou?“

„Tak ať ti tu sestará!“

„Není dobře v nepokojných časech svatby strojiti. — Však nemá na spěch!“

„Ty nikdy na spěch míti nebudeš!“

„Uhnati se vždycky člověku ke škodě!“

„Pro Kristovy rány, tatíčku! Strýc Panocha na zámecké baště s praporcem v rukou a šlehají ho žilami!“

Vojtěška vrazila do světnice sotva dechu popadajíc.

„Tvůj příští tatík! — Vidíš? — Ještě si na sebe všecko popudíme!“

Křepelova žena odběhla rychle před chalupu. — Opravdu! Starý rybák mával žerdí ke všem stranám světa a jakmile se zdálo, že ochabuje, vždy žíly větrem zahvízdaly; a pan hejtman dosud tak rukama tleskal a chropotným hlasem pacholky pobízel: „víc — víc!“

„Beztoho nosí hlavu jako ten pták, jejž tu ondyno měli na zámku! — Trochu mu ji aspoň sehnou! — Od nynějška tomu teprv nesvolím! — Ne a ne!“

Panímáma si podepřela obě ruce v bok.

„Staral-lis se o své holuby, co tě mám, starej se o ně i nyní; o to ostatní se postarám již sama.“

Panímáma si ještě nohou zadupla.

„Tak je se vším! — Kdyby zítra někdo přišel, nebudeme mu míti ani co předložit. Ani bych potom pomluvy nesnesla. — Ještě tu chvíli zaděláme; do rána budeme hotovi. — A dělej, Vojtěško!“

„Jak myslíš, ženo! — Užijeme lepšího času. Bude senoseč a člověk se musí trochu posilniti! — Beztoho mívâme ten boží dárek vždycky až přeběda!“

Štěstí, že panímáma těchhle posledních slov neslyšela: sic by se byla nejméně o celou hodinu opozdila a koláče by vytahovali z peci tak asi, když by už sezváněli na velkou a kdy se hosté scházejí.

* *
*

Od starodávna říkávají, že na sv. Petra a Pavla musí pršeti déj se co děj, nejinak, než jako že na den sedmi bratří sedm se jich musí utopiti, sedm oběsiti, sedm zastřeliti, sedm zasypati, sedm že si jich musí vaz zlomiti, sedm otráviti a také tolik probodnouti...

Ale k dnešku se kolikastoletá pranostika nijakž neosvědčila. Na čistě modré obloze všecko opravdu tak čistě poutního rázu, kdy ve statcích, chalupách i chýžích vydrhnuté každé prkénko a vyčištěna každičká skulinka.

Na chvatěrubském zámku veselo hned od svítání. Pan hejtman ukázal čeledi svou štědrotu, sotva že se probudil... A každou chvilku zazněl na baště roh vrátného, jenž byl dnes samý lesklý prým, že zase prý přijíždí nový host.

Panu hejtmanovi leskl se kolem hrdla zlatý řetěz a jasně červený aksamít, z něhož měl ušitý kabátec, jen hořel, zrovna jako včera ta večerní záře.

Na severozápadní baště ještě starý muž a pokaždé, když se rozlehly táhlé hlaholy rohové, prudčeji zaklátil praporcem, jakoby na přivítanou. Nebylo ani na něm znáti, jak jej tahle práce unavila. Sotva na nohou již stál a přece mu z tváří posměšek nechtěl a nechtěl.

Hosté pana hejtmana vypadali nějak příliš po cizácku. A což teprve když otevřeli rty! — Člověkem touhle řečí projížděl až mráz.

Za těch časů bylo v Čechách vídati podivné lidi. Byli v obličejích až hnědí, oči měli jako uhlíky, vlasy jako havraní peří, byli polonazí, zůstávali pod širým nebem a nebylo před nimi jistého zhola nic. Uměli věci až k neuvěření, vyčtli život na kolik let napřed z pouhé rozevřené dlaně... Křížů nedělali, k pánubohu se nemodlili; když mluvili, jakoby houkali aneb sýčeli... Říkali jim pohanský pronárod, — cikáni.

A tihle dnešní hosté pana hejtmana jakoby jim z očí vypadli: jen je obléci ještě v široké, bílé kytle a nikdo by jich od oněch nedovedl rozeznati. A jak srdečně si se zdejším pánem ruce potřásali, jakoby se znali od malička. Navzájem se i líbali. Byli dle všeho všickni dobří a věrní přátelé.

*

Lidé, kteří se scházeli na velkou, mohli na tomto nevídaném panstvu oči nechati, zvláště na jejich čepicích s obrovskými volavčími péry. Šavle měli křivé jako srpy, rukojeti samé zlato a na prsou šňůru na šňůře, z nichž každá se končila lesknavým drahokamem.

Kostelík petro-pavelský stál na náhradí ke straně jihovýchodní a jevil tak asi třistaleté stáří. Kněz při něm ustanovený byl sice podjednou, panu hejtmanu se však, kde mohl a jak mohl, vyhýbal. Ve Chvatěrubech a sousedních vsích byli také částečně „podjednou“ a dílem „podobojí“; ale zámeckého plebána ctili všickni a lnuli k němu z upřímných duší. A proto hradový kostelík stačil oběma stranám úplně.

Kněz Hanuš byl přímé, ryzí povahy. Potají klevetivé jazyky o něm roznášely, že prý nadržuje těm „podobojí“; ale bývá vždycky tak, nechce-li býti kdo zarytým stranníkem a snaží-li se protivy mírniti, nesrovnalosti rovnati, rozkvašence ukájeti, aby podle slova božího byl i skutkem, nejen tím černým šatem, apoštolem míru a věštcem pokoje. Mohla tenkráte mnohá pře přátelským pokynem, dobrým slovem a radou moudrou urovnána býti v pokoji; žel jen, že oleje lili v oheň právě ti, kteříž všude a za každé příležitosti vykřikovali, že jsou jediné oprávněnými hlasateli slov: pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám... Žel jen, že tak často posledním závěrkem při takových bývala záře zápalených dědin, třesk ocele a dunění železa!

Kněz Hanuš nebyl sice starý lety, ale rozumem uzralý a povahou utvrdlý už ode dávna.

Samému panu Zajíci odvážil se říci do očí: „Kdybys ty, pane, měl více na zřeteli zemský mír a blaho obecné než své vlastní záští a než cíle podřízené, jak vykvétalo by tohle naše slavné království!“

„Za Jiříka?“

Pan Zajíc vskočil Chvatěrubskému prudce do řeči.

„Za krále Jiříka, pane můj! — Až jednou naše hroby budou travou zarůstati, až z nás nezbude nic než popel a prach, až jednou všecky tyhle záležitosti, kterýmž vy říkáte veřejné a kteréž já s jedné strany bych nazval nejsoukromnějšími, — budou srovnány jako nad nebožtíkem čerstvá, černá prsť, pane můj, — potom snaha dobrá krále Jiřího z Poděbrad nalezne ocenění spravedlivého. — Potom byste toho Jiříka, vy milí páni, z hrobu rukama vlastníma hrabali, aby vstal, aby pomohl, aby poradil, aby korouhev tohoto království, až bude klesati k zemi krví promočena, znova pozdvihl...“

„Odpouštím ti tuhle řeč! — Ale jen proto, žes odvážil se mi takhle mluviti do očí! — Pro dnešek toho zapomenu naprosto; podruhé se však střez! — Přišla by ti podobná slova velmi draho!“

Velmožný pán potom se rychle odvrátil a ještě rychleji zmizel v přiléhajících komnatách.

Za nějakou chvíli opouštěl kněz Hanuš Budyni, nevyřídiv ničeho; uchýlil se k mocnému patronu, že je na svých důchodech i právech neobyčejně zkracován. Žádost sice přednesl; ale pan Zajíc, jemuž vězely v krátce ostříhané hlavě myšlénky, jichž poslední nit končila se až na královském hradě hradčanském, jakoby byl pokornou supliku ani neslyšel.

A snad ze všech nejsrdečněji lnul ku knězi Hanušovi starý Panocha, ačkoli byl odchovancem Tábora až do kostí. Lidé na vsích prý bývají nejzdravějšího soudu a nejbystřejších očí a umívají nezřídka rozeznati na vlas, kdo jim přítelem z duše a kdo jen tak na oko, či jak se říká, pro dobrou vůli. A oči starého Panochy byly zraky sokolí.

„Dnes, pane hejtmane, svátek zasvécený! — A ty jakobys o tom nevěděl! — Sloužíš přece pánům, kteříž mají, aspoň tak o sobě veřejně vyhlašují, církevní přikázání, i když spí, pod hlavami v poduškách. — Starce hnedle sedmdesátiletého pro nic za nic sužuješ!“

Kněz, uviděv Panochu ještě z rána na baště uprostřed dvou pochopů, došel si na pana hejtmana.

„Jak ty opovažuješ se souditi, zdali pro nic za nic? — Potupil našich pánů erb, šklebil se mi včera jako nestydatec do čí... Ostatně, milý kněže, sebe hleď a jdi si odzpívat své „Gloria!“ — Scházelo by, abych kutnu ledajakous měl ještě poslouchati! — Na Chvatěrubech dnes pouť, já hejtmanem a ty — čím ty?“

Rozvášněnec vypoulil oči a otevřel ústa, jak uměl nejšíře.

„Že s takovýmihle chceš, pane Zajíci, věci prý dobré sloužiti! — Říkáš-li, že protivníci tvoji jedovaté zmije, přívrženci tvoji devítihlavé saně! — Těžko, přetěžko za tebe se modliti! Nemožno o požehnání pro takové zbraně prositi!“

Kněz Hanuš, odcházeje zpět do nádvoří, hovořil tato slova, ani nevěda, dosti hlasitě, že jich zcela dobře lidé, stojící před kostelíkem, zaslechli.

Ba že opravdu nemožno o požehnání za takové zbraně prositi a přetěžko za takové pány se modliti.

Chvatěrubskému plebánu se drzou řečí hejtmanovou až hlava točila, že téměř na schůdky, jež vedly ke dveřím chrámovým, ani neviděl. A tak se mu zdálo, jakoby dnové jeho na Chvatěrubech byli spočítáni. Či mohl by tu déle prodlíti, kde prý za právo božské bojují a právo lidské šlapou nohama, na rtech s nejodpornějším posměškem?

A Chvatěrubští jakoby četli svému knězi tyhle myšlénky v obličeji, jenž proti dřívějšku tak nějak příliš bledou barvou se zatáhl.

* *
*

V kostele rozléhalo se „svatý Václave!“ jakoby jedním hrdlem a slova „nedej zahynouti nám i budoucím“ prorážela zcela srozumitelně až do hodovní síně, kdež hejtman se svými sezvanci připíjel na zdraví nejposlednějšímu křižáku, kterýž prý této chvíle učí české tvrdohlavce znáti pánaboha!

V letopisech českých z těch let jednotlivé stránky skorem čísti nemožno. Ruce se třesou, oči dobře neprohlédají a ke hlavě se žene krev, že tváře hoří, rozpáleny nedobrozvěstným ruměncem. Kdož by prý Čecha zabil a umyl se v jeho krvi, ten že bude hned všech hříchů čist, jakoby se neviňátko z matky narodilo! — Co byl-li by v tom boji z křižáků kdo zabit, ten že hned beze všeho očistce přijde do nebe. — — Ký potom div, že si jich v Sasích, v Porýní, v Bavořích a ve všech švábských končinách tolik dalo připínati na vojenské kabátce červené kříže, když bylo možno tak lacino dostati se do nebe!

Starý Panocha dosud na baště; ale už nějak příliš umdléval! Před očima dělaly se mu mžitky a nohy se pod ním chvěly, jako když prý bývá člověk uhranut.

I čeledínům bylo líto utýraného starce; vždyť oba byli také české matky synové.

Náhle zamával kmet praporcem prudčeji, vzpřímil se, jak mohl nejrovněji, oči mu zasvítily jako za mládí, a ještě než vrátný spozoroval jezdce na upěněném oři, jak cválá tryskem ke hradu, zavolal z plna hrdla: „Jiro! — Jiro! — Synu můj!“

„Zle, tatíčku, — zle!“ ozval se jezdec, koně k prudčímu běhu pobodnuv.

„Roudnice...“

Další slova přerušil roh vrátníkův, jemuž se už také oči samou medovinou kalily; domnívalť se, že ještě host nějaký se kdesi opozdil! Jak pak by mohl hledati v tomhle jezdci, jenž se tu tak z čista jasna objevil, syna starého Panochy, o němž dvakrát již slyšel, že zůstal někde za Bílinou.

„Vítězství, hochu! — Vítězství! — Ať žije zajíc pánů z Hazmburka!“

Starý Panocha znova sebral všecky své síly, co jich v sedmdesátiletém skorem těle měl a zaklátil žerdí, že se praporec nad hlavou jeho rozvinul, jako když větry z Němec táhnou.

„Za to, že tatíka sužujete, nese vám jeho syn radostné noviny!“

„Vždyť, tatíčku, zle!“

„Mlč, hochu; jsi ještě mladý, nezkušenec, nevíš, co zle: ani lépe býti nemůže!“

„Jakže, ty, tatíčku, zde?“

„Už jsem tu od včerejška! — Hazmburský zajíc vyhrál, starému lvu oči vydrápal... Jsou tu veselí; nekaž jim dnešní radosti! — Neseš nám, hochu, vítězství! — Nečekal jsem tě; nenadál jsem se tě!“

„Slyšíte, braši? — O vítězství vykřikují!“ vzchopil se náhle pan hejtman za stolem.

„Pane hejtmane, to proto, že já tímhle praporcem točil ke všem stranám světa!“

Panocha vrazil do hodovní síně s žerdí v obou rukou nad hlavou.

„Tuhle můj syn, můj Jíra, vám poví všecko důkladněji. — Pojď, chlapče, a povídej! — Královské vojsko u Roudnice rozprášeno a pobito, král Jiří zajat... Ať žije zajíc pánů z Hazmburka!“

„Pravda-liž, člověče, co tenhle střeštěnec povídá?“

Pan hejtman vzal mladého posla za obě ramena, jakoby chtěl příznivou odpověď z něho přímo vytřásti.

Hosté taktéž vstávali ze židlic a sáhali už po pohárech, aby takovouhle novinu, o kteréž se jim jen tak ve snách zdálo, až ode dna číší zapili.

„Tak na vlas, jak otec povídá! — Královští rozprášeni jako písek smršti, král Jiří v roudnickém zámku spoutaný — —“

„Už se zřekl i koruny, jářku Jiro!“

„I koruny!“

Pan hejtman se svými hosty nad těmihle novinami žasl a pro okamžik nemohl překvapením nikdo ani slova pronésti. Když potká člověka veliké štěstí, buď že vyhraje hromady peněz či nalezne poklad, ztrácívá často i řeč a někdy se také mine s rozumem.

Všickni přišli k sebevědomí teprve za chvíli; ale potom se objímali a do náručí si padali...

„Ať žije král Matiáš!“ zavolal náhle ten, co byl cikánské tváři nejpodobnější.

„Ať žije a dlouhá léta v české zemi panuje!“

(Dokončení.)

Soucit.

Když na zemi žil ještě Šiva svatý,
tu pozoroval všecko, západ zlatý
jak trhá blesky černou mračen clonu,
jež rovna stádu zápasících slonů
les vroubila svým chmurným věncem stínu;
vždy s pohnutím se díval na květinu,
a když se koupal, děl: Jest voda svatá!
A duše jeho byla kouzlem jata,
když viděl step, jak celá rovna moři
se vlní vichrem, který roven oři
přes květů jejích stvoly divě pádil,
buď zapaď v les neb v polích rýže řádil.
Však největší vždy lásku choval k zvěři,
jak všichni, kteří milují a věří
V své poustevně on s ptáky žil a spával,
jim po modlitbě z ruky jísti dával,
a po lese znal všecky tajné stopy,
kterými k řece spěly antilopy
v ten čas, kdy lvi u lvic na poušti spali

Když před svou chýží opřen o zvětralý
kmen bambusu snil, jeho duch u zřídel
edenských bloudil. V tom, slyš, tepot křídel
jej probudil a rychle hlavu zvednul
a v mraku supa kroužícího shlednul,
na holubici jak se vrhnout píli;
sup byl jak bod, jenž rostl každou chvíli.
A nežli mohl anachoret snivý
dlaň vztáhnouti, již schvátil ji sup divý
a jal se její sněžné peří rváti.
„Nech holubici! ustaň! jinou dáti
chci tobě kořist, za to ručím tobě,
smíš přihlásit se o ni v každé době,
jen zadrž teď, měj soucit s tím, kdo slabý!
Srn na horách tvé spáry lépe vábí,
než ptáče, druh u poustevníka cely!“
Tak na supa se rozkřik' Šiva smělý;
sup pustil holuba a zmizel v mraku.
Šel svatý nyní rychlým krokem k ptáku,
jej zveď a hladil, za ňadra svá vložil,
až zotavil se a zas celý ožil,
v svou sluj ho pustil, pták s ním bydlil na vždy.

Dny mijely a přišel čas, kdy každý
měl poustevník ku Gangu svaté vodě
se vydat na pouť. Se zákonem v shodě
též Šiva šel. Již prales svatý za ním,
kde opic sta se houpá s laškováním,
kde skrýše antilop je v tmavém houšti,
kde s křikem s větví papoušek se spouští,
kde lotos modrý jako dívčí oko
do svatých zdrojů patří přehluboko.
A brzy Šiva kráčel prázdnou stepí.
Ni stromu kol, jen obzor velkolepý,
na jehož konci mračen rudá hříva.
Snad na slunci kýs obr tamo zhřívá
své ruce, z kterých ve stínech noc padá.
Kol kamení jen plná, dlouhá lada,
ni tvora, ani mušky, ani zmije.

Tu v oblaku cos mocně křídly bije.
Zveď Šiva hlavu — poznal supa náhle.
Zde v této poušti od pravěku zprahlé
měl splnit slib svůj. Obrátil se k supu.
„Ty tedy ku svému se hlásíš lupu?
Zde těžko dát a přece lehko zase!
Své slovo splním, řek' jsem, v každém čase,
nuž plním je!"

A v očích lásky plamen
se Šiva sklonil, zvednul ostrý kámen,
jal tlouci svoji hruď osmahlou žárem,
až tekla krev kol kouřícím se varem,
a rozbité pak vyrval srdce svoje
a supu vstříc je hodil v mračen roje.
„Zde vem a jez! já slovo svoje splnil!"

Sup chytil je. Před Šivy zrakem vlnil
se obzor v mze — snil o své holubici
a úsměv ráje tkvěl na jeho líci.

J. Vrchlický.

Pan professor.

Od *Petra Božetěcha.*

Laskavého čtenáře, kterýž si mého hrdinu v tomto okamžiku představuje za velikou kathedrou v sousedství ohromného katalogu, s párem sivých očí, ozbrojených lesklými okuláry, s tlustým nezbytným brkem za uchem, se stříbrnou tabatěrkou a jinými, k zachování školské discipliny nutnými příznaky hrůzy a vážnosti, musím hned z předu upozorniti, že se pan professor Emanuel Koberec pražádnou z jmenovaných vlastností nevyznamenával.

Zjevil se před lety v Libochově tak náhle a neočekávaně, že se podobalo, jakoby byl nejspíše spadl s nebe; nikdo ho ani neznal, ani nevěděl, odkud přichází. Jisto bylo jen to, že jeho nevelká, trochu nahrbená postava s prokvetalým vlasem a vážnou, vráskovitou tváří nepřipomínala nikterak člověka, jenž by býval kdysi nucen o svou existenci pečovati hmotnou prací.

Libochov v prvním okamžiku zdřevěněl, ale když se z prvního uleknutí vzpamatoval, byl znova poděšen zprávou, že se cizinec hodlá v městečku usaditi, kterážto pověst stala se jistotou, když se po několika dnech objevil v malém domku na konci Libochova jakožto nový majitel, pan domácí a tudíž zcela řádný libochovský občan.

Případu toho nebylo pamětníků, ba co letopisy sahají, nestalo se na kolik století, aby se byl v našem tichém venkovském zákoutí usadil člověk tohoto neb podobného druhu.

Není divu, že všecko naň upřelo udivené zraky a to s onou maloměšťáckou dychtivostí, jakou se podobná, kulturně důležitá místa vyznamenávají.

Však byl také pan professor podivná osoba.

Odmyslíme-li si všecky znaky, jimiž ho zprvu naskrze poetická mysl Libochovanů jako posvátnou glorií obetkala, a přimyslíme-li si výše jmenované známky jeho osoby a k tomu i tu význačnou vlastnost, že zamítl panem důchodním mu kdesi podávaný šňupeřek, máme jen jakous takous představu o panu Kobercovi.

Nejprve bylo o něm zjištěno, že mu u všedního kabátu schází na dobro jeden knoflík.

Pravdivost důležitého tohoto momentu potvrzena byla také slavně a to asi trojím zadusováním se jednoho věrohodného svědka, jehož jména tuto pomíjím, ano se bohužel jinak zlatým písmem v historii lidstva nezaskvělo.

Zprvu zdálo se také, že se otázka jeho existence stane životní otázkou Libochovanů.

Jedněm byl hrozně velikým učencem, kterého nejspíše velkolepé zprávy o romantickém okolí a přímo dobráckém obyvatelstvu pohnuly k tomu, že si pevně umínil zrovna zde a ne jinde se usaditi a v tichosti studiu svému dále se věnovati; jiným zase byl nějakým tajným členem některého socialně demokratického spolku, jenž hodlá nejspíše v pokojném našem městečku revoluční své kořeny zapustiti.

Podobné domněnky, vycházející od mládeneckého stolu u „tří lip", braly na se ráz stále povážlivější a a byly by snad i dále zašly, kdyby jim nebýval učiněn konec najisto postaveným sdělením, že řečený cizinec jest professorem na odpočinku (jakž pomocí pana hostinského od bývalého majitele domku, v nedalekém městě se zdržujícího, vyzvěděno jest), a že hodlá zbytek svého života ztráviti v Libochově ve společnosti své malé dceruška Angeliky a staré, šeredné osoby, kterouž tituluje „paní Háto" a kterážto stará osoba zastává u něho úřad hospodyně.

Musím podotknouti, že tyto své společníky přivezl pan professor do Libochova v krátké době svého se usazení v městečku z neznámých končin, čímž potuchly na dobro všecky pověsti, kteréž před tím z jistých libochovských kruhů pod závojem tajemství se vyrojily, a jichž středem bylo cosi o krásné professorce . . .

Na tom však také všecky výzkumy přestávaly.

Jméno Emanuel Koberec vyvolalo sice v panu důchodním jakous upomínku z dávných let osmačtyřicátých, kdy totiž jméno to uváděno v hlavním městě ve styk s jednou z nejkrvavějších barrikádních srážek, ve které jistý mladý professor hrdinným svým odporem vzbudil všeobecný obdiv a kterýž potom ku veliké mrzutosti policie — zmizel. Avšak valně vybledlé rysy této upomínky ztrácely se panu důchodnímu velmi silně v pásmu mlžin, čemuž ani dlouhé mnutí si čela a boluplný stesk řečeného pána na „zpropadeně špatnou" paměť neodpomohly.

Jenom mládenecký stůl „u tří lip" chopil se tohoto záhadného puntíku k obhájení a potvrzení svých předešlých domněnek, kteréž byly ještě v nedávné době od jistých zlomyslných lidí brány v pochybnost, a hodlal na tomto základě dále pracovati.

Zde však postavily se hráze veliké. Na pana professora povstal stesk, veliký stesk, který jediné vyplynul bohužel z pohoršlivého způsobu života, kterýž nový obyvatel v Libochově zahájil.

Pan Koberec nejen že žádných návštěv nepřijímal, nýbrž i rozhodně zamítal všecka pozvání do libochovských společností.

Tím zmizela dobrým lidem nadobro všecka naděje, že dalším stykem s panem professorem vyjdou na jevo mnohé netušené věci z temné jeho minulosti.

Marně zacházel si pan listovní, povzbuzen jsa drahou svojí polovičkou, při každodenní své procházce až na konec Libochova, kde stál malý, úhledný domek páně Koberců̊v, aby jeho majitele hlubokými úklonami na svou osobu pozorna učinil.

Pan professor poděkoval vždy chladně a pravidelně se uchýlil do vnitřku, a zbylo-li panu listovnímu ještě času, aby mohl honem začíti nějakou rozprávku, na příklad o krásném počasí, neb o starobylé a zajisté znamenité korouhvičce na střeše, následovala se strany pana Koberce vždy tak stručná a střízlivá odpověď, ano jednou i nezdvořilé zavření okna, že panu listovnímu, kterýž nemohl ani pochopiti, jak někdo může vůči jeho osobě tak bezohledným býti, nic nezbylo, než laskavě se vzdáliti.

Konečně i výmluvnost dámské honorace minula se u staré Háty účinkem, neboť žena tato, bezpochyby jediný exemplář toho druhu, vyznamenávala se k nezměrné žalosti jistých paniček mlčenlivostí přímo impertinentní.

Minulost páně Kobercova stala se tedy pouhým problemem, jehož rozluštění, po mnoha marných pokusech, vniknouti v tajemné její záhyby, ponecháno dobám budoucím, jakož v jedné dámské debattě slavně vysloveno jest.

Pan professor, jemuž dán příslušný titul medvěda, zarytce, člověka, nemajícího ani špetky ponětí o společenském životě, ponechán jest samu sobě. — — —

Za takových okolností přelítlo přes Libochov za sebou několik let, zdálo se, jakoby v mžiku, aniž by se bylo cosi za ten čas změnilo, až se tu pojednou stalo, že klidná hladina pokojného života Libochovanů povážlivě se rozčeřila a na povrch vystouplé bubliny slibovaly žíznivé zvědavosti pravou pochoutku

Bodré obyvatelstvo bylo pojednou vyrušeno událostí, která na dlouhé časy zásobila místní klep hojností látky.

Na zdejší poště objevil se dopis, který i slavnému poštovnímu úřadu popletl mozek.

Po důkladném a všestranném ohledání, jemuž tentýž slavný úřad, s panem Brníčkem v čele, záhadný dopis, respektive záhadnou adressu podrobil, na jisto jest postaveno, že dotyčný dopis sluší odevzdati panu Emanuelu Kobercovi, a že jest do Libochova adressován přímo — z Neapole.

Zpráva tato, jež největším úžasem naplnila místního posla Kubíčka, kterýž si slavné italské město myslil nejspíše kdesi na šestém kontinentu, rozlítla se po Libochově jako elektřinou.

Nejvíce ovšem k tomu přispěla podomní zelinářka Svobodka, kterážto výborná žena danou sobě úlohu vykonala s nevšední horlivostí a rovněž vzácnou výmluvností, jakouž nehonosil se bezpochyby ani slavné paměti Perikles, neopomíjejíc tu a tam maličko přidati, čímž se stalo, že ne právě objemný dopis vzrostl během dne na několik beden a více menších balíků s velevzácným a tajemným obsahem.

Všeobecně se očekávalo, že následovati budou mnohé věci, které zajisté do tajemné minulosti páně professorovy vrhnou jasné světlo.

Nevím, pokud se tyto tužby Libochovanům vyplnily, ale jisto jest, že za několik dní po zmíněné události vsedl pan professor do bryčky pana Matušky, městského fiakra, kteráž ho kačením svým chodem dopravila do blízkého městečka B*, odkud ho zase druhého dne přivezla. —

Od té doby uplynul zase nějaký čas a rozechvěné obyvatelstvo počalo se již usazovati, však osud mu toho nedopřál.

Stalo se to, čeho se nikdo nenadál, nejméně Libochov, a co rázem způsobilo nový poplach.

Ta, která ještě nikdy nezbloudila, která se neptá a vezme, ta s dechem chladným co mráz vešla do tichého domku z nenadání a rychle...

Vstoupila jednoho jitra bez zaklepání a pan professor ji přivítal v křesle, bez hnutí... s očima ztrnulýma... v sloup obrácenýma...

— — — — — — — — — — —

Pana Koberce pochovali.

Nad jeho rakví pohnut byl pan farář až k slzám a za ním půl Libochova.

A když zaduněla poslední hruda o víko rakve a pana professora již pro tento svět nebylo, věděl každý, že je v městečku více o jednoho sirotka...

Život v domku plynul nyní smutně, jednotvárně dál.

Stará Háta vykázala se hned po smrti pana professora úřední kommissi řádnou závětí, kterou byl nebožtík za živa zhotovil, v kteréž učiněna jedinou dědičkou Angelika, a Hátě vyminěna doživotní výživa.

To bylo novým bleskem.

Dobří lidé nyní pevně doufali v rozluštění záhady, která že náhlou smrtí pana professora jistě musí nastati.

A tu nastojte! Objeví se testament, zcela řádný testament a všecko odbude se zase v největším pokoji, jakoby pana professora bývalo nikdy ani neexistovalo.

Běh událostí měl však ještě jiné následky.

Stalo se, že mládenecký stůl „u tří lip“ rozdvojil se na dvě polovice, z nichž jedna, rozhodně z mladších členů sestávající, přesídlila se za cynického výsměchu druhé polovice k „modré hvězdě“, kamž vedla cesta jediné okolo professorského domku a dále, že všickni tito členové mladší polovice pocítili pojednou hroznou tíži své samoty a výsledek toho byl, že si rázem umínili tomu odpomoci.

Již v následujících dnech vzali všecky libochovské krámy útokem, se zuřivostí krvelačnou vrhli se na všecky jejich majitele, kteří nestačili po celé dny dřevěnými mírami se oháněti.

Nebylo tedy divu, když jednoho dne pan dr. Pelyněk objevil se před professorským domkem vyžehlený, v nových manšetách a bílých rukavicích, a s nevyrovnatelnou gracií vstoupil do vnitř.

Tanulať mu na mysli ještě ta útlá, něžná dívčina s tím rozkošným párem modrých očí v ubledlém obličeji, kterýž vroubila rusá kadeř, ba tenkráte při pohřbu pana professora pan doktor nemohl se dost nadiviti, kterak mohla taková květina v Libochově vykvésti, aniž by si jí byl kdo všimnul.

Pan doktor od té chvíle soukal u sebe plán, sice pomalu a zvolna, však s vytrvalostí jen jemu vlastní.

V zrcadle prostudoval Demosthena a napaměť se naučil celé milostné literatuře, pokud ji ovšem znal.

Z každého jeho pohybu, z každého slova koukal jen aesthetik.

Takto připraven doufal pevně, že nemůže se cíle minouti, a proto řečeného dne s mladickou svižností a s nádechem nejrůžovějšího humoru objevil se před Angelikou. — — —

Nechci vtírati se do soukromých záležitostí páně doktorových, tolik je však jisto, že téhož dne ještě pojídal svůj oběd se zuřivostí nevídanou, že starou svou hospodyni tak vypeskoval, což se snad poprvé stalo, že stará tato osoba obrátila zoufalý pohled k nebesům, jakoby jim chtěla dáti na srozuměnou, že panu doktorovi přeskočilo o jedno kolečko, dále že téhož ještě dne bílé manšety a kravata páně doktorova nalezly nečestné místo v koutě, kdež dány byly na pospas buldogu Affimu, jako kdysi Daniel v jámě lvům. — —

Nevím, jestli tento zdrcující výsledek činnosti pana dra. Pelyňka měl jaký vliv na ostatní kandidáty manželství, jen to musím podotknouti, že řečená horlivost mužského pohlaví byla od krásné pleti uznána nejen za pohoršlivou, nýbrž i bezbožnou.

Zpozorováno, že na Angelice vlastně není pranic znamenitého, a že ji i nejposlednější libochovské děvče dávno předčí.

Dále vysloveno politování nad těmi, kteří v professorském domku vůbec něčeho kloudného hledají.

Paní důchodňová, žena to bystrého ducha a matka dvou nadějných dcer, pevně tvrdila (jak v kostele nedaleko Angeliky sedíc seznala), že professorova dcera nemá ani na šátcích nevyhnutelného *Nra*, což zajisté svědčí jen o ledabylém pořádku, a dále, že ty žluté pentle na Angeličině klobouku vlastně dávno již do módy nepatří.

Tu také před celou společností, která se byla tentokráte u téže dobré paní sešla, zakázala paní listovňová své Máry na dobro s „tou dívčicí" obcovati (což se bohužel před tím nikdy nestalo), v čemž výborná paní nalezla četných následovatelek.

A tudíž přirozeným postupem věci se stalo, že Angelika při nejbližší návštěvě kostela setkala se s pohledy, kteréž jí zřejmě pravily: „Nepatříš mezi nás", a dále, že druhá listovňovic dcera, Lory, kterouž osud podělil tím nešťastným nápadem, že jí dal usednouti zrovna vedle professorovy dcery, což bolestně významným pohledem na své družky na jevo dala, velmi pečlivě shrnula k sobě chomáč krajek, kterýž se dotýkal šatů Angeličiných . . .

Tak plynuly dny s touže rychlostí jako oblačné mraky, jež větřík žene dál a dále, jež jitřní úsvit mění v zlatý jas a jež v malém okamžiku v tmicí závoj chmury splývají . . .

Jednou uslyšeli v professorském domku slabé zaklepání a ve dveřích objevila se pokorně potměšilá tvář s párem pronikavých, přimhouřených zraků, odporná tvář v sousedství dlouhých pejzů, s ostrými semitskými rysy bludných synů Israele . . .

A ty sivé oči zabodly se v bledé líce Angeliky s krutostí dravce . . .

Potom objevily se po druhé, po třetí . . .

Následující neděle šla Angelika do kostela prosta všech ozdob . . . i těch nejmenších. — — — — — — — — — — — — — —

Uplynula zima a jaro zase vypučelo a vykvetlo jako v mžiku. Vzduchem zatřáslo písní a květů zřelo oko, kam jen sáhlo . . .

Jednou se stalo, že Izák Šmaules, B*ský pověstný lichvář, dostavil se zase do Libochova; však tenkráte předstoupil před obyvatelstvo professorského domku rozhodně a prudce vztáhl ruku, ve kteréž třímal dlouhý list, na kterémž jméno Emanuel Koberec znělo jako děsný rozsudek.

Jedinou jeho řečí bylo: „Chci," na něž mu Angelika mohla odpověděti jen srdcelomným pohledem, který pravil: „Nemám, nemohu . . ."

Tehdáž se však také stalo, že „u tří lip" zastavil se kočár a z něho vystoupil zcela cizí člověk, s osmahlou tváří, kterou zastiňoval černý vous a mohutný širák, kterýžto člověk patrně neměl ani zdání o zdejším pokročilém ruchu ve výtvarném umění, neboť neprohlídna si ani místní znamenitosti, jako jsou bez odporu: věž s rozbitou od památného jednoho větru báni, radnice s nově natřenými vraty atd., zaměřil po dlouhé rozmluvě s panem hostinským přímo k domku professorskému, odkudž se po nějaké době vrátil a opět se všemi balíky a zavazadly, jež s sebou byl přivezl, tam se odebral.

Zmíněná událost Libochov v pravém slova smyslu pobouřila. Professorská otázka, již dávno v prachu odpočívající, dostala se zase na vrch.

Ještě téhož dne utkán jest v malé, na rychlo svolané společnosti u paní důchodňové malý románek, jehož středem jest krásná Vlaška, do které se zamiluje jistý professor atd. atd.

Kapitoly celého románu pak vykresleny tak určitě a jasně, že nemohlo býti o pravosti ani nejmenší pochybnosti.

Ba nezapomenuto ani na starou Hátu, kteréž dána tvářnost bývalé otrokyně, kterouž pan professor na svých italských cestách z ruky divokých lupičů a banditů vysvobodí, začež mu ona napotom věrně slouží.

A cizinec, onen švarný cizinec, kterému ta širokánská střecha a ty osmahlé tváře tak výborně slušely, a jenž vzhledem krásné libochovské pleti ukázal se jen hrozně nezdvořilým, neboť slečnu důchodňovic na cestě minul s nevšímavostí přímo trestuhodnou . . .?

Odpusťte, laskavá čtenářko, že chudé moje péro nestačí vystihnouti tuto velikou otázku, kterouž si předložil libochovský svět, odpusťte, že péro moje slabé jest, aby zachytilo dojmy, jež touž dobou vznikají ve dvou duších lidských, že mdlé jest ku kreslení tklivých scen, jež pohnouti mají srdcem lidským, a z nichž jedna teď právě odbývá se za tichého večera v professorském domku a která by za bílého dne způsobila v Libochově zajisté pohoršení.

Na příklad ten cizinec tak důvěrně se vine Angelice v objetí, a ta stará, šeredná Háta, kterou bych v tomto okamžiku přirovnal nejspíše k Cerberovi z podsvětí, ta se na to z kouta pokojně dívá, aniž by nad tím okem mrkla.

Zde, doufám, že mohu ukončiti.

Či mám ještě vypravovati, kterak krásné Angelice upomínka na dlouhé pejzy Šmaulesovy kalí tyto pěkné okamžiky, čemuž ten cizinec jen se usmívá? Ne, nebudu!

Mohl bych ještě vypravovati o těch prvních okamžicích, kdy osmahlá tvář cizincova se objevila mezi dveřmi, a jak v prvním pohledu klesla mu Angelika s výkřikem: „Karle!“ v objetí, i o té Hátě, kteréž se švarný cizinec docela neštítil a tiskl jí pravici jako zcela známé osobě, ba mohl bych ještě uvésti celé to dlouhé vypravování cizincovo, však neučiním toho.

Vždyť známa jest vám ta povídka o malém bratru, kteréhož zanechal otec pod dozorem krásné matky v té pěkné zemi, v které se zrodil a kterého, když tomuto matka zemřela, podporoval tak dlouho svými úsporami, až se vzdělal na umělce...

Ostatně doufám, že proslavený malíř, pan Karel Koberec, uvede jisté některou z jmenovaných scen svým mistrným štětcem na plátno...

Proto odkládám své péro... — — — — — —

* *
*

Končím svou chudou povídku upomínkou na dvě duše, ve společnosti staré Háty a veselého zvuku postillonovy trubky, opouštějící Libochov, český kraj, a ubírající se do země šťastnější, krásnější, do země věčné poesie...

Jenom hrob pana professora osiřel.

Plavba kolem mysu Čeljuskina.

Z Nordenskjöldovy „Plavby Vegy“ podává *V. E. Mourek.*

(Dokončení.)

Podle cestovního plánu hodlal jsem odtud plaviti se parou přímo na východ k ostrovům Novosibiřským, a podívati se, není-li ještě na té cestě nějaká země. Dne 20. a 21. jeli jsme tím směrem dosti dobře a bez značnějších překážek skrze rozsáhlou stříšť, která byla hrubší a méně zvětralá než ledy, jež jsme nalezli na západ od země Tajmyrské. Bylo porůznu i několik velmi velikých ker, ale žádná hora ledová. Ostatně měli jsme zase tak silnou mlhu, že jsme ani ker, ani polí ledových neviděli leč u samé lodi. Mimo chaluhy a racky ukazovaly se již také alky, kterých v Karském moři není skoro naprosto. Johannesen soudil, že přítomnost těchto ptáků dokazuje, že v zimě moře úplně nezamrzá, poněvadž není pravdě podobno, že by alky na podzim nebo na jaře létaly přes zamrzlé moře Karské až sem hledat potravu a hnízdiště.

V noci na den 22. jeli jsme parou skrze led dosti těsný. Po celý den zase byla tak hustá mlha, že jsme nemohli přehlednouti rozsah pole ledového v okolí lodi. Okolo poledne byli jsme tím přinuceni zamířiti více na jih. Poněvadž ani tímto směrem nemohli jsme ke předu, zastavili jsme se u větší kry ledové, čekajíce, až se vyjasní. Odpoledne zdvihla se mlha poněkud, tak že jsme mohli plouti dále. Ale bylo to jen na krátko; mlha zhoustla zase tak, že jak plavci říkají, mohla se krájeti nožem. Bylo nyní patrné nebezpečenství, že by „Vegu“ za další plavby na zdařbůh hledající cestu z labyrinthu ledového, do něhož jsme se zapletli, mohl stihnouti týž osud, který potkal loď Tegetthoff. Abychom se tomu vyhnuli, nezbývalo nám leč vzdáti se pokusu o přímou plavbu od mysu Čeljuskina k ostrovům Novosibiřským a vrátiti se co možná nejrychleji do otevřeného plaviště při břehu.

Když ráno 23. dne se vyjasnilo, začali jsme tudíž zase parou raziti si cestu skrze ledy, ale tentokrát ne abychom určitým směrem postupovali ke předu, nýbrž hledajíce plaviště ledu prosté. Kry, které jsme potkávali, byly nad míru zvětralé, což naznačovalo, že nemůžeme býti daleko od kraje ledového pole. Než přes to všecky pokusy najíti „prostupný“ led východním, západním neb jižním směrem byly marny. Nezbylo leč směrem severním hledati otvor, kterým jsme vepluli. To nás znepokojovalo tím více, že vítr se obrátil v dosti svěží severozápad, pročež při slabé parní síle „Vegy“ jen pomalu postupovali jsme ke předu. Teprve o $^1/_2$7. hodině odpolední konečně dostali jsme se ze slepé ulice v ledu, do které jsme včera okolo poledne vepluli.

Kdo toho sám nezkusil, s těží učiní si pojem o přeludech, které působí mlha v končinách, kde předměty, které skrze ni se zračí, nejsou již napřed co do velikosti známy, a nemohou diváku podati pojmu o vzdálenosti. Představa o dálce i velkosti v takových případech záleží úplně jen na náhodě. K tomu přičísti sluší, že divák často nevěda doplňuje nejasné obrysy předmětů mlhou zahalených v podivné výtvory obraznosti. Za cesty po člunu v úžině Hinlopské měl jsem kdysi skrze led veslovati k ostrůvku, několik málo kilometrů vzdálenému. Když jsme člun spustili na vodu, bylo nebe jasné, ale právě když jsme nejlépe byli zaměstnáni střílejíce si ptáky na oběd, všecko zahalilo se hustou mlhou a to tak nenadále, že jsme ani nemohli si kompasem naznačiti směr k ostrůvku. Tím způsobeno nám ne právě příjemné veslování mezi krami po úžině prudce se prohánějícími. Všecko nyní namáhalo se co síly stačily, abychom rozeznali nějaký ostrůvek, jehož břeh měl nám podati bezpečného odpočinku. V tom zdálo se nám, že vidíme jakýsi temný okraj lišiti se od obzoru. Myslili jsme, že jest to ostrůvek, k němuž jsme mířili. Že tento tmavý kraj rychle se zdvihal, s počátku nepřipadalo nám hrubě podivným, poněvadž se zdálo, že mlha řídne, a že tím ukazuje se větší kus země. Brzy po obou stranách země objevila se dvě bílá pole sněhová, kterých jsme dříve neviděli, a hned po té celek proměnil se v netvora mořského, podobného hlavě mrože zvící hory. I oživlo to a počalo se hýbati, a konečně všecko scvrklo se v hlavu obyčejného mrože, který si hověl na kře ledové zcela blízko od člunu; bílé zuby tvořily sněhová pole, černohnědá, kulovitá hlava horu. Sotva že tento přelud zmizel, zvolal jeden z plavců: „Země přímo před námi, vysoká země!“ I viděli jsme všickni před sebou vysokou krajinu alpskou, s vrcholky hor a s ledovci; ale i tato scvrkla se v nejbližším okamžiku v obyčejnou nízkou hranu ledu, počerněnou prstí. Z jara r. 1873 Palander a já s devíti muži konali jsme

cestu se saněmi kolem Nordostlandu. Za této spatřili jsme a zastřelili mnoho medvědů. Kdykoli nějaký se ukázal, jak jsme táhli saně ke předu, obyčejně průvod se zastavil, a abychom medvěda nezaplašili, všickni ukryli se za saně, mimo střelce, který přikrčiv se na nějakém vhodném místě čekal, až kořist přišla dostatečně blízko, aby bezpečně mohla býti střelena. Při podobné příležitosti stalo se kdysi za mlhavého počasí na ledě v chobotu Wahlenbergově, že medvěd, na kterého se čekalo, a kterého jsme všickni zřetelně viděli, neblížil se, jak obyčejně činívá, obratně se strany na stranu přecházeje, a nepokoušel se dověřiti jistoty o jedlé povaze cizinců, nýbrž právě když střelec ho vzal na mušku, rozepjal obrovská křídla a — odletěl v podobě malého racka ledního. Jindy zase za téže cesty po saních slyšeli jsme ve stanu, v němž jsme odpočívali, an kuchař venku zaměstnaný volá: „Medvěd, veliký medvěd; nikoli, sob, velmi malý sob!“ V témž okamžení padla rána dobře mířená, a medvěd-sob osvědčil se velmi malou liškou, která životem zaplatila čest, že na chvilku hrála úlohu velkého zvířete. Z těchto příkladů možno poznati, jak těžká jest asi plavba v mlze a skrze střišť po vodách neznámých.

Po obojíkrát, co loď zakotvena byla ke kusu ledu, vyhodili jsme síť vlečnou i škrabačku. Vlekla se zvolna ke předu s ledem, jejž hnal k severozápadu svěží vítr jihovýchodní, který právě panoval. Výtěžek lovení byl nad míru bohatý: veliké hvězdice, lilijice, houby, sumýši, obrovská nohatka (pavoukovité zvíře, Pyknogonum), množství červů, hlemýžďů a j. Byla to nejbohatší žeň, kterou síť vlečná vynesla pojednou, za celé naší plavby kolem břehů Asijských, a to z moře proti severnímu konci Asie! Z útvarů zde sebraných zejména pozoruhodná jest obrovská nohatka, zvíře pavoukovité, a tři exempláře malých na stopce upevněných lilijic. Hloubka střídala se mezi 60 a 100 metry. Teplota vody byla na povrchu $+0^0$ až $-0{\cdot}6^0$, na dně $-1{\cdot}4^0$ až $-1{\cdot}6^0$; slanost byla značná, jak na dně, kdež dosahovala skoro obyčejné slanosti ostatních velkých okeanů, tak na povrchu, kde sice byla asi o pětinu menší, ale přece ještě daleko větší než slanost svrchní vody v moři Karském. Zvláštní jest, že teplota nižší než bod mrazu čisté vody svědčiti může rozvoji tak velmi bohatého živočišstva, jaké jsme tam nalezli, a že toto netrpí ničeho úplnou tmou, která vládne po větší část roku na dně moře ledem pokrytého.

Jak jsme vyjeli z ledu, pluli jsme parou k zemi, kterou jsme spatřili dne 23. o $^3/_4$9 hod. odpol. Byla nízka, a bez sněhu; hloubka moře střídala se v dálce 10 kilometrů ode břehu mezi 13—15 metry. Země táhla se zde od severu na jih. I sledovali jsme ji v dálce 7—10 kilometrů ode břehu. Severozápadní vítr hnal loď ke předu, bez páry a velmi rychle, poněvadž i moře bylo úplně klidné.

Dne 24. srpna jeli jsme stále podél země na jih. Hloubky moře přibylo do 33 metrů na dálku 10 kilometrů ode břehu. Země znenáhla se zdvíhala, a kus cesty ode břehu ukazovaly se pěkné výšiny horské, které podle oka dostupovaly 600—900 metrů. Byly, jako rovina pobřežní, všude sněhu prosty. Jen v úvalech horských ležely ještě některé nečetné závěje sněhu i ledu, které na několika místech zdály se tvořiti skutečné ledovce, ale přestávaly ve značné výšce nad mořem. Sněhu prostý svah mezi úpatím hor a břehem asi 30—60 metrů vysokým tvořil stejnou rovinu, pokrytou hnědozeleným kobercem rostlinným, bezpochyby asi právě takovým, jaký byl onen, který jsme viděli na ostrově Tajmyrském.

Dopoledne bylo krásné jasné počasí, a často s lodi nebylo viděti ani stopy ledu. Množství mrožů se ukazovalo, a mám-li souditi podle ohně, jejž pohled tento rozněcoval v očích našich lovců, za nedlouho asi plavby norvéžských lovců rozšíří se až k moři na sever a na východ kolem severního konce Asie. Dále viděli jsme množství lummijí a alek, tyto poslední v průvodu letošních mláďat zvící potáplic krabových. Okolo poledne spatřena „země v předu na levo“. Patrně byl to ostrov Preobraženij. Uzavřel jsem na několik hodin přistáti a zkoumati poměry přírodní, a dovoli-li počasí, určiti polohu místa. Vzdálenosť vysokého ostrova byla však přece větší, než jsme se nadáli, tak že teprve o 6. hod. odpolední mohla spustiti se kotva na jihozápadní straně jeho, blíže příkrého srázu bohaté hory ptačí.

Poslední dva dni pluli jsme krajem, který i na novějších mapách označen jest jakožto země. Tím se ukázalo, že na mapě severní Sibiře potřebí jest značné proměny.

Ostrov Preobraženij tvoří dosti stejnou rovinu travnatou zvýší 30—60 metrů, která na severozápadě spadá k moři příkrým srázem, ale k jihovýchodu znenáhla se níží ve dvě daleko do moře zabíhající písčiny. Za naší návštěvy byl ostrov sněhu prost a zahalen kobercem z mechu a trávy smíšeným. Rostlinstvo bylo dosti bujné, zvláště na jihozápadních svazích, chráněných proti severním větrům. Potkali jsme se tam na novo se vší bohatostí zvířeny polární. Výběžek z příkrého srázu pobřežního byl hnízdištěm nesčíslných alek a racků tříprstých, k nimž družila se leckterá lummije chrochtavá. Na samém kraji břehu horlivě pobíhali bahňáci sbírajíce potravu. Na nejvyšších útesech a výběžcích hnízdilo se hejno racků velkých, a na nízkém svahu roviny viděti bylo bílou sovu sněžní, ana nehýbajíc se celé hodiny číhá na kořist; ale jako obyčejně, byla také tak plachá, že lovec jen s těží mohl se k ní přiblížiti na dostřel. Na několika místech rozkládal se mezi patou skaliny alčí a krajem země břeh kamením posetý, přes nějž za přílivu větším dílem moře se přelévalo, a za odlivu zanechávalo množství mělkých kalnží slané vody. Zde uvelebili se dva medvědi, kteří brzy padli, jeden střelen byv poručíkem Brusewitzem, druhý kapitánem Johannesenem. Medvědi patrně byli na honbě alek, které se mláďaty zvící potáplice, již umějícími plovati proháněly se po kalužinách vody u paty alčí skaliny; a podle všeho medvědi také čìhali na ptáky, kteří by nějakou nehodou spadli s hnízdiště. V moři viděli jsme nemalé množství tuleňů a jen několik hodin před tím, než jsme přistáli u ostrova, cestou minuli jsme stáda mrožů.

Rostlinstvo bylo mnohem bujnější a na druhy bohatší, než při mysu Čeljuskinč a jakož pochopitelno, mělo ráz jižnější, nejen proto, že ostrov leží dále na jih, nýbrž také proto, že ke břehům jeho dospívá voda řeky Chatangy, která v létě jest ohřáta.

Bohužel že daleko pokročilá doba roční nedovolovala mi s „Vegou“ zdržeti se u zajímavého ostrova leč

jen několik málo hodin, a o $^1/_2$11 hod. tudíž na večer zase zdvihli jsme kotvy a pluli dále podél břehu.

Dne 25., 26. a 27. srpna měli jsme větším dílem klidné, pěkné počasí a moře úplně bez ledu. Teplota vody zase dostoupila až ke + 5·8°, a slanost její zmenšila se značně. Ale hloubky ubývalo nyní tak rychle, že na př. v noci na den 26. měli jsme dosti obtíží, abychom minuli mělčinu, která se rozkládá na západ od Lenina delta proti ústí Oloneka.

Původně měl jsem v úmyslu, propustiti „Lenu" od „Vegy" teprve na kotvišti v některém ústním rameně řeky Leny. Ale pro toto mělké plaviště, příznivý vítr a moře ledu prosté, které leželo před námi na východ, uzavřel jsem odloučiti se od „Leny" na širém moři proti ostrovu Tumatskému. Stalo se tak v noci ze 27. dne na den 28. srpna, když kapitán Johannesen umluveným znamením byv pozván, aby přišel na palubu „Vegy", obdržel rozkazy, listy průvodní a dopisy do vlasti. Na rozloučenou od věrné společnice plavby kolem severního konce Asie vypáleno jest několik raket, načež jsme buď parou buď pod plachtami brali se dále každý za svým vlastním účelem.

Za plavby z Norvéžska k řece Leně působila nám mnoho obtíží mlha; ale naproti tomu pouze když jsme na východ od mysu Čeljuskina opustili vody pobřežní, potkali jsme tolik ledu, že nám cestu přerušil. Kdybychom celou dobu byli drželi se břehu, kdyby počasí bylo jasné a hloubka plaviště dostatečné vyměřena olovnicí, aby bylo možno stále plouti blíže pevniny, plavba „Vegy" až k ústí Leny nebyla by nikdy doznala překážky ledové; i jsem presvědčen, že rok co rok tak tomu jest ke konci měsíce srpna, aspoň mezi Jenisejem a Lenou. Místo totiž, na kterém plavec cestou z Atlantského okeanu k Leně nejčastěji asi potká překážky ledu, tuším, není u severního konce Asie, nýbrž v končinách na východ ode vjezdu do moře Karského.

Noc.

V. A. Žukorský.

Den znaven už se v lesku svém
ve vody sklání purpurové;
temní se nebe lazurové
a chladný stín se klade v zem. —
A po tichu noc mlčenlivá
svou etherickou dráhou splývá,
a před ní s čela Hespera
plá krásná hvězda do šera.

Ó nebeská ty noci, spěj!
pod závojem svým čarodějným
skloň číši míru ke rtům chvějným
a srdcím zapomnění dej!
Svým konejšivým, sladkým zjevem,
svým skolébávajícím zpěvem,
kde koho sklíčil stesk a boj, —
jak máteř dítě upokoj!

Přel. *J. V. Sládek.*

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Jak jsem nešťastná!" zvolala Eva, přijevši do Cerekve a vrhajíc se s usedavým pláčem na křeslo.

„Upokojte se," konejšila paní Olšovská. „Prozatím jest cíl náš dosažen —"

„Prozatím!" ozvala se Eva prudce. „Já bláhová měla jsem mu postoupiti raději všechno a uvarovati se sňatku, kterým jsem svůj osud zpečetila. Prozatím! Ano, prozatím jest on rozmrzen. Ale já jsem jeho ženou před bohem a před lidmi, v něm se probudí chtivost, živená zvůlí a studem, on bude požadovati mých povinností, on přijde si pro ně!"

„Inu ovšem, právo lidské jest na jeho straně a bude-li on chtíti, vyvrátí mu všechny brány, za nimiž byste se chtěla uzavříti. Právo morální však svědčí vám a ctný muž musí je šetřiti."

„Domníváte se skutečně, že on spokojí se s hmotnou polovicí svého dědictví?"

„Spokojí, je-li muž rozumný. Jest mu třicet roků, mohl se již lásky nabažiti. A touží-li ještě po ní, nalezne ji také, bohatství otvírá mnohá srdce."

„Nemluvte tak ošklivě," durdila se Eva, jejíž ubledlou tvář polil ruměnec.

„Mé oči viděly již více než vaše, drahoušku," pousmála se paní Olšovská, krčíc ramenoma. „A což byste mohla neb chtěla namítati proti milostným dobrodružstvím, v nichž by hledal náhradu za lásku vaši? Jste schopna žárlivosti? Chcete žárlením své srdce oblomiti?"

„Ne, nikdy!" vzkřikla Eva. „Netýrejte mne. Což musím zas a zas vám opětovati, jak větší jest moje ošklivost než moje nesmírná nenávist k němu. Počínání jeho jest mi lhostejno; nechť baví se s milenkami, nechť jed pije za čistou lásku, jíž by mu moje srdce nikdy dopřáti nemohlo —"

„A přijde-li si pro ni?"

„Paní Olšovská, mějte se mnou slitování! Neděste mne. Víte-li, že nejsem před ním jista, řekněte slovo a já prchnu dále."

„Prozatím jste jista. Po takové svatbě by vás každý muž ušetřil dosti dlouho svou návštěvou. Za budoucnost ovšem nelze ručiti. Jsmeť my ubohé ženy vydány v šanc mužům a nejlepší z nich se časem rozlítí na ženu, jež mu klade odpor tak rozhodný jako vy, a jako slepý, poštvaný dravec bude stíhati ženu, která jeho chotí jest. Podej se aneb zhyň, bývá heslem mužů, vede-li je za

*

ženami náruživá hrabivost, jíž mnohem spíše schopni jsou než něžné, zříkavé lásky.“

Eva tiskla své rozpálené čelo k oknu a její oči těkaly vyděšeně po vysoké zdi zahrady.

„Nerada vás lekám, holoubku,“ domlouvala paní Olšovská, odtahujíc Evu od okna a kladouc si její hlavu na prsa. „Sama jste si připomněla propast, nad níž se vznášíte. Objasnila jsem vám ji, aby vás nebylo tajno nebezpečí, ale nedopustím, abyste se ho lekala. Čelila jste mu dosti dlouho pevnou vůlí, vzmužte se zas a nyní pryč se strachy. Přijdou-li jedenkráte důvodně, unikneme nepochybně zase s pomocí boží.“

Statek č. p. 79. v Cerekvi, někdy Koptův, byl proměněn v prostrannou švýcarskou villu, zvedající se nad mírným svahem, po kterém dolů k jeníkovskému potoku se rozkládal ovocný a květinový sad, Eviným zahradníkem znenáhla v rozkošný ráječek proměňovaný. Na pravé straně přiléhala k budově zelinářská zahrada, do níž po strmém srázu vedla pěšina a již dělil ode dvora a hospodářských stavení na zadní straně statku plot, přerušený výměnkářským domkem, nyní bývalého vlastníka statku Koptu hostícím. Po levé straně šla kolem statku silnice k Jeníkovu, tři hodiny cesty vzdálenému.

Kopta ztratil dražbou statek již v květnu; přes naléhání doktora Škorpila nechala Eva Koptu na statku k opatření sklizně, ba v srpnu si ho dokonce zřídila šafářem.

Žeň byla slabá, stodoly prázdné; Kopta tvrdil, že letos málo se urodilo na statku, něco prý potlouklo, něco prý ukradli lidé, kteří se ho již jako pána více nebáli, a zbytek stačil tak pro domácí potřebu a na novou setbu.

Eva vše to přeslechla. Týrána halucinacemi o sto druzích únosu, o padesateru přepadnutí a násilí, pečovala jen o svou bezpečnost.

Za čtrnáct dní vystěhoval se Kopta z domku, v němž usazen pastucha; dole při potoku ubytován v nové malé budově zahradník, Koptovi vykázány místnosti v samém statku při silnici, a čeledínové ve dvoře doplňovali kordon, jenž ozbrojen a pěti hlídacími psy sesílen. Hradby kolem celého skupení budov zvýšeny a upevněny, skly a bodáky vyšpikovány, tři vchody v nich zazděny a zbývající tři mohutnými vraty a zámky zabedněny.

Lidé v Cerekvi byli sami živou hradbou kolem Evy; tichou, nenasytnou štědrostí a lidskostí poutala je k sobě, nežádajíc si díků a promíjejíc nevděk.

Listí sprchlo se stromů, zahrada potáhla se jednotvárnou černavou hnědí, vyrudlou zelení a po větrech, cuchajících nelitostně obnažené větvičky stromů i keřů, přišel sníh, jenž po několika návštěvách na dobro se rozhostil v krajině, kdež bylo jakoby mrazem všechen život a ruch byl ztuhl.

Kavky procházely se po zamrzlém potoce a skřehotajíce vznášely se svým líným, těžkým letem kolem statku, zasmušujíce svým odporným voláním hrobové ticho vesnické samoty. V prostranném pokoji objímal kolos pradědovy lenosky drobnou, štíhlou postavu Evinu; byla chorobně bledá, její pleť průsvitná, mdlé její oči smutně sledovaly hru jednotlivých sněhových vláček, jež jako roj dovádivých mušek kolem oken těkaly.

„Mám to mořivé zaměstnání,“ prohodila.

„Nositi s sebou věčný strach, krotiti zbujnělý a stále ošetřovaný podrážděnou fantasií není arci příjemno. Leháte s ním, vstáváte s ním. Jest již čas, abyste jej odložila. Počínám slovu pana Teodora Melana věřiti. Jak vidíte, vede si, jakoby ve své továrně byl zaklet,“ odpovídala paní Olšovská, sedící blíže u kamen, v nichž silný, čistý oheň z vesele praštících dřev sálal.

„Možná, že budete považovati za paradoxon,“ mluvila dále Eva, nevěnující slovům paní Olšovské valnou pozornost, „řeknu-li vám, že by mi bylo vítanější, kdyby již byl na dvéře mého pokoje zabušil.“

„Ah, — bezděčný důkaz, jak dámy si libují v nebezpečích, dokud je nezkusily jako já.“

„Nelibuji si v nebezpečí,“ odpírala tónem uraženého citu Eva. „Přeju si jen, aby již minulo; kdyby Melan byl přišel dříve, ještě stížen vlivem svatebních scen, mohla jsem ho snáze odbyti. Čím déle otálí, tím spíše zapomene na své pokoření a zmohutní jeho chtivost, s níž já, úzkostí zmořená, budu míti těžký boj. Proto bych si jižjiž přála, aby se objevil, neboť mého strachu přibývá každou hodinou; roznemohu se v této hrozné nejistotě.“

„Nedivím se vám. Pochopuji úplně útrapy vaší sensitivní duše, která přemáhá i vaši silnou vůli,“ mínila paní Olšovská. „Suďte však střízlivě a přiznejte si: Nebezpečí sice nepominulo, práva vašeho chotě nejsou promlčena, on jich ale neužívá a po plných pět měsíců již nedbá o ně. Z takového úkazu lze spíše znenáhla čerpati jistotu, než větší obavy.“

„Bezohledný spekulant, který jako neústupný lupič vydržel na čekané tolik let, dovede vydržeti také pět měsíců a více při strojení skrytých léček druhé části své kořisti, jež se mu vysmekla.“

„Také možno,“ vzdychla si paní Olšovská.

„A nabudu-li jistoty před ním, jaký mne čeká život!“ pokračovala za chvíli Eva. „Mé srdce jest odbyto; odporný kopulační list je kryje jako příkrov. Žij, trp, zmítej se pod ním, čiň, co chceš, jsi mrtvo, zabito; prorazíš-li svůj hrob, pohoršíš a poštveš na sebe lidi, lapí tě jako strašidlo a hodí znova mezi mrtvé. Paní Olšovská! Vy si nemůžete ani pomysliti, jak ráda bych milovala!“

„Dětino! Láska je mostem z ráje illusí na poušť holé skutečnosti. Buďte povděčna osudu, který z vašeho žití lásku k muži vymýtil.“

„Nevymýtil,“ ozvala se rozhodně Eva. „Obehnal ji toliko příkopem, naplněným hanbou a kletbou. Kdybych milovala, jak bych si z duše přála, snad bych se dovedla přenésti i přes toto bahno světské potupy!“

„Dítě!“ kárala paní Olšovská. „Vy třeštíte! Koho chcete milovati? Váš cit jest odkázán toliko na muže, jenž se vám hnusí —“

„Jenž střeží mé srdce a svírá je jako mráz venku přírodu,“ dodala Eva. „Vím o tom. Proto se však chvěje moje duše touhou, rozlomiti svíravé pouto a poznati rozkoš nedovoleného jara. Jsem ženou a jest mi nemožno mého muže milovati! Jak bídný to osud! Jak ráda bych vyplnila svoje celé vnitro mužem, který mi nyní náleží! Jsem přece vdána?“

„Jste.“

„Mám tedy právo na muže a štěstí po jeho boku?“

„Evo!“ ozvala se rozhodným tónem paní Olšovská. „Z vás mluví nespokojenost děcka, které se proto dere na okno, poněvadž na ně nesmí. Nepoznáte-li rozkoší lásky, nepoznáte také její utrpení, nehledě ani k tomu, že lásky opravdové jest pořídku. Opravdová pak bývá z pravidla chorobou, stravující nejlepší síly člověka, obracející ho v ubožáka, jenž jiným jest na obtíž, který vyžaduje jejich šetrnosti a péče a jenž sám vyhojiv se, žasne a praví si: K čemu tolik utrpení pro poznání pravdy, že ne cíl lásky, ale ona sama sobě jest účelem. Dosaženo všední ovoce, které roste také na stromu přátelství a rozumu, jež uzrává po zákonech přírody a nikoli zázračnou mocí lásky. Jsme u manželství. Po medu lásky jest nám manželství voštinou, sklamáním. Blaze pak těm, kteří nepoznají jiné trpkosti než proměny lásky v přátelství; a i u těch liší se růžová minulost od šedé přítomnosti. Jakž teprve jest takovým, kteří po vystřízlivění z omamujícího sna lásky naleznou se připoutáni k bytostem cizím, neb dokonce odporným; mezi těmi rostou pak rozdíly do nekonečna a ženou je svým mrskáním od seb vždy dále.“

„Nemá-li láska rozumu, má cit, jemnější stonásob důvtipu rozumového.“

„Má cit, avšak neschopný rozeznávání, asi jako hlad. Milenec vám může býti nevěrným, může vám zemříti a oboje po mém přesvědčení dobře učiní. Neboť jako muž bude svlékati den po dni kus po kuse vaše illuse, jimiž jste ho přioděla. Nevěrný milenec vám s nimi odejde, zemřelý je vezme do hrobu. Oba vám způsobí zármutek, naproti němuž stojí v manželství vystřízlivění ještě bolestnější. Co tedy nejlépe? Nemilovati, a kdyby šlo po mém, ani se nevdávati. Vdáte-li se z rozumu, vložíte na sebe tisíceré povinnosti, z nichž rodí se vždy nové do nekonečna a jež tíží a ke hrobu vás ženou, byť i byly posvátnými; a vdáte-li se z lásky, spoutáte se právě tak a na vrch si pojistíte ještě trvalý, otravující dégoût. Provdala jste se z donucení, což bývá nejhorší; leč majetek a vaše vůle obrátily rázem vaše nevolnictví v chráněnou svobodu, z níž musíte se radovati. Jste bezpečna před nástrahami mužů —“

„A bezbranná vydána zvůli jediného muže, rozkošná to svoboda!“

„Jeho zvůle počíná hroziti již pouze ve vaší fantasii. On o vás nedbá.“

„Já o něj také ne! Myslíte však, že jest potěšením dívce, věděti, jak nikdo nikdy více o ni dbáti nebude —“

„Tedy ješitnost?!“

„Máte za to, že jest lidským štěstím, nebýti nikomu účelem, nikomu radostí a nedýchati pro nikoho vřelou, povznášející láskou, nepoznati slasť oběti a netěšiti se tomu, že někomu jsme láskou svojí platni, necítiti se jako pán, tvůrce a ochránce blaha jediné aspoň bytosti, jejíž spokojenost béřeme s rozkoší za svoji odměnu, živíme se jí?“

„Illuse, moje drahá. Trvalé lásky takové dokonalosti, o níž sníte, není mimo lásku mateřskou. A sama tato vyváží svými bolestmi svou blaživost.“

Paní Olšovská nemluvila do větru; měla dokonalou způsobilost i plné právo k svému pessimismu, jejž zdědila jako tradici v rodině v takové posloupnosti:

Děd, muž poněkud lehké krve; oženil se z lásky; choť jej náruživě milovala, žárlila; on se vyhýbal domu, v němž vítaly jej vždy výčitky a podezírání. Stal se dobromyslným pijákem. Upil se. Babička se usoužila.

Otec tyran; matka zaleknutá, bojácná, děti proti vůli otcově rozmazlující. Domácnost samý křik a váda. Otce ranila mrtvice, matka si pak nevěděla rady. Zemřela ze samého strachu o děti.

Teta se vdala konveniencně: muž kupec, postižen bankerottem; umřeli v nouzi.

Sestra čekala do třiceti let na ženicha, který si dobýval těžce svou samostatnost; dobyv si jí, zemřel souchotinami. Ona z hoře jej následovala.

Sestřenice milovala a proti své vůli provdána za Kvidona Melana; nesnášeli se, a když její otec upadnuv nemohl vyplatiti věno, soužena. Jsouc slabá, zhasla, zanechávajíc jediné dítě, čtyřletou Evu.

Ona sama „zaopatřena“ sňatkem s Olšovským; byl hodný člověk, ale nemocný a zemřel znenáhla. Dětí bylo dost a pomřely jedno po druhém. Celé její manželství bylo jediným řetězem zármutku. Ovdověvši, měla nouzi. Řehoř Melan povolal ji po smrti svého syna za hospodyni k sobě a svěřil jí Evu, kteréž byla nyní společnicí a správcovou domu.

S takovými antecedenciemi těžko doporučovati lásku a velebiti manželství.

Paní Olšovská toho také nikdy nečinila. Od svého nastoupení úřadu pěstounky vedla Evu pevnou rukou a důsledně na chladnou výšinu suverénní střízlivosti, zavrhování těžkého bludu lásky a ostražitosti před osidly manželství.

Po smrti Řehoře Melana a po vyhlášení jeho poslední vůle zásobila Evu neunavně úplnou výzbrojí všemožných vyzkoušených zbraní do boje s nuceným, hnusným manželstvím.

Jejím přičiněním nabyla Eva zvláště bystrého názoru do života, zvýšila své požadavky a zbavila se dokonale chyby vdávavosti, jíž ctěné dámy téměř veskrz, byť i mnohé v maličké míře, tak asi jako nepatrnou mlsavostí stíženy jsou.

Přes to bylo paní Olšovské s bolestí znamenati, že Eva touží po lásce. Ohlas jejích zkušeností nevystačil na vyplnění Evina srdce, kteréž manželstvím lásce posvěceno a dokořán otevřeno. Stalo se tak proti její vůli, ale stalo se.

Eva chtěla nyní ukládati ve svém srdci zkušenosti své lásky.

Její odpor k Teodorovi vyžadoval protiváhy, jíž nikdo nepřikládal, přiložiti nemohl.

Čas ubíhal Evě v obavách, tužbách a snění. Byla nevrlá; s každým, sama s sebou, se svým nepřítelem nespokojena. —

Jeť trapno býti mučennicí, kterou nikdo nemučí.

Hájení basty, jíž nepřítel nepoctí útokem, unavuje, — zahanbuje.

Člověk, jenž si nejde pro svoji pečlivě chystanou porážku, jest protivný.

Nenávist ke škůdci, respektujícímu hranici, taženou v písku obrací se v neváźnost. —

V tato aforistická ohniska jest shrnut dlouhý duševní process, jímž Evino myšlení a cítění až do plného, skvoucího jara pozvolna se neslo.

Jako každého pátého každého čtvrtletí dostavil se i dne 5. června 1872 pan Bartuněk s tisícem zlatých.

„Mnohovážená paní! Dovoluji si zaslati Vašnostem čtvrtletní úrok z dluhu pana Teodora Melana, váznoucího pro vás na tovární realitě č. p. 243 v Jeníkové. Příjem těchto 1000 zl. r. m. potvrdil jsem v základě své plné moci řečenému panu Teodoru Melanovi a račtež podobně učiniti podepsáním připojené stvrzenky mně."

Až potud byl Evě stylistický formulář advokátův do slova povědomý; jen datum se měnívalo.

Dále však následoval neobvyklý dodatek toho znění:

„Nemohu opominouti, abych vás nezpravil o žalostném stavu domu, v němž jste bydlívala. Povšiml jsem si již vícekráte na svých procházkách, jak utrpěla střecha podzimními a jarními větry i sněhem, který nikdo neuklízel. Zatéká a na mnohých místech již zbortěná omítka padá. Okenice jsou rovněž namnoze větrem vyvráceny. Upozornil jsem na to pana Melana a dostal jsem v odpověď, že jemu nelze si osobiti právo k opravování Vašeho obydlí! Račte tudíž sama učiniti náležité opatření. Ruce Vám líbá Váš v úctě oddaný Dr. Škorpil."

„Zapřáhnout!" velela Eva dočetši list. Za pět minut želela již poněkud svého kvapného úmyslu.

„Nechť!" zavzdorovala si ale. „Jest tvrdohlavý, budu také. Mé obydlí! Kus továrny — mé obydlí! Mrzí se, že jsem mu nezůstala v kleci, pohazuje prázdnou. Ah — doktor mi musí poraditi, jak bych jej donutila k ujatí jeho majetku. Nesmysl! Platí mi z něho úroky a nechává ho ladem! Paní Olšovská," obrátila se ku vcházející společnici, „není vám známo, co Melan s domem zamýšlí?"

„Nic. Vrátil mi klíče a čeká snad, až bude míti pendantem k továrně malebnou zříceninu."

„Vrátil klíče?" žasla Eva. „A vy jste je přijala?"

„Vždyť jsem se tím netajila. Byla jste sama svědkem na střelnici —"

„Ach ano! Pamatuju se. Božínku, tehdy se mi zdál býti tento projev jeho vzdoru tak malicherným vůči mému neštěstí. — — Jest již zapřaženo?"

„Můžeme jeti."

„Vezměte klíče s sebou."

Jeli.

„Jak asi jest zpustošena moje milá zahrada," zpomněla si Eva cestou. „Vidím ji v duchu: Trávníky zdupané „štrajchpudlíky", kteří si v křovinách pruty na rvačky řezají. Stromy snad vykácené, cesty rozryté, gloriett snad shroucený."

„Což nám po tom?" usmála se paní Olšovská. „Svobodné držení neobmezeného vlastníka."

„Který ale přece mravně jest zavázán, nedopustiti zpuštění statku nabytého dědictvím. Pieta i vděčnost k testátorovi a slušnost k dřívějšímu majiteli, jehož oči se posud nezavřely, jsou mezí, jíž nemá porušiti."

„Tedy paní Olšovské se přihodil malý omyl?" řekl advokát v rozhovoru s dámami. „Klíče nepřijaté panem Melanem měl jsem obdržeti já, abych mu oznámil, kde jsou k jeho volnému použití deponovány."

„Nabídněte panu Melanovi pořízení oprav na můj účet," navrhovala pohněvaná Eva.

„Což nepřijme-li?"

„Pak mne vícekráte netrapte zprávami o zkáze mého rodného domu."

„Podívejme se na něj."

Eva neodporovala. Cestou teprv se zarazila.

„Netěšilo by mne setkání s —" řekla.

„Nemějte obav," chlácholil advokát. „Pan Melan podívá se jednou za měsíc do zahrady a dnes vůbec ani neopustí svůj byt. Jak jsem včera doslechl, jest churav."

Jedním z přinesených klíčů otevřena zadní vrátka ve vysoké zdi zahrad.

Eva vešla první a učinivši krok stanula; advokát a paní Olšovská vešli za ní, minuli ji a ona se ještě nehnula z místa, na kterém ji úžas zarazil.

Pohlížela přes pečlivě upravené plochy trávníku na skvělé záhonce vybraných květin, jimiž se pod korunami dobře ošetřených stromů vzorně čisté a urovnané cestičky proplétaly. Zahrada továrny nebývala nikdy v tak vzorném pořádku jako nyní.

„Víte určitě, že nepotkáme —?" ptala se znova Eva, váhajíc jíti dále.

„Určitě. Jak jsem řekl, jest pan Melan churav, a kdyby nebyl, musila by velikou, zvláštní náhodou býti jedna z těch vzácných čtvrthodin, kterou pan Melan své zahradě za měsíc jednou věnuje. Dbá přísně o dokonalé opravení a ošetření zahrady; k čemu však si činí tento značný výdaj, nepoužívaje nikterak výbod z něho — nechápu."

„Snad netřeba mu potěšení z květin, jako nežádá si jiných radostí," podotkla paní Olšovská s maliciosním přízvukem.

„I žádá," odvětil advokát. „Potřeboval nutně zahrady pro svou starou matku, kteráž po vybytí svých dcer se k němu přistěhovala. Poněvadž ale svému majetku po té straně potoka, na které se nalézáme, nemůže přivyknouti, založil si novou. Račte se poněkud málo na pravo obrátiti."

Eva s paní Olšovskou pohledli v naznačenou stranu.

Co by kaménkem dohodil, prostíral se před nimi mezi dvěma rameny potoka, nezkaleného posud nad továrnou, ostrůvek asi čtyřicet až padesát kroků široký a dvakráte tak dlouhý; býval dříve rejdištěm „štrajchpudlíků", kteří na něm mezi vrbovím a olšovím své osvědčené přerozpustilé neplechy tropívali.

Nyní nebyl k poznání. Zvýšen, tarrassy chráněn a urovnán, byl proměněn v liliputánský park, do něhož hrad v kapesním vydání vsazen byl. Nad míru složitá malinká budova protkávala několika štíty, arkýři a věžičkami zeleň bizzarními útvary, pestrými barvami gotické cihlové stavby, zjemněné valně cukrovými saracénskými motivy a okrasami.

„Zděná inženýrská kudrlinka," řekl advokát. „Čtyři komnatky nahoře a tři pokojíčky dole. Pan Melan, jeho matka, služka, podomek, dvě kočky a kanár jsou podle přesného sečtení obyvatelstvem zajímavého ostrova."

Obě dámy popošly o něco výše, aby si ostrůvek lépe mohly prohlednouti; šly podle křoví, které bránilo jejich volnému pohledu. Došedše na konec listnaté hradby, couvly kvapně.

Viděly na malé rondeau před stavením; pod plachtou polostanu dřímal na rákosové zahradní lenošce inženýr, jehož líce o churavosti svědčily. Na špičkách nohou přecházela kolem něho matka, nazírající mu stále do tváře, aby se přesvědčila, zdali se nebudí, hmoždila se s přitahováním plachty, přes niž sluneční paprsky se draly, a odskočivši do domu, vrátila se s houní, jíž zvolňoučka, něžně synovi pod nohy podstřelila; neprobudil se

tím. Měla radost, oddechla si a čekala i hledala dále, kde by co dobrého svému děcku vyvésti mohla.

Spozorovala svévolnou větev, která se byla ostrůvku přidržela a tvrdošíjně silnému proudění vody odpírajíc, velmi hlučné šplouchání a žbluňkání způsobovala; stará paní přidržela se vrby, nahnula se k vodě, shýbala se níž a níž — Eva vykřikla.

Matka Melanova se zachytila ještě v čas. Neohledla se; buď přeslechla Evin výkřik, neb nával krve do skloněné hlavy způsobil ji hučení v uších. Vzchopivši se, spěchala zase do stavení pro výpomoc.

„Kdo tak něžně jest milován, nemůže býti špatným člověkem," pomyslila si Eva poněkud hlasitě.

„Může. Kdyby byl desaterým vrahem a již světem souzen, bude stejně matkou milován," prohodila paní Olšovská, pozorující Evu.

Eva spustila svých očí v leknutí s inženýra. Obrátila se nyní zase k němu a — jejich zraky se setkaly.

Zarděli se oba.

Inženýr vstal a učinil dámám přes vodu svoji nejuctivější poklonu.

„Jako na zavolání," křičel naň doktor Škorpil, přiblíživ se. „Můžeme se smluviti na místě. Žaloval jsem milostivé paní, jak svůj dům zanedbáváte."

„Jest mi jej také líto," odpovídal klidně inženýr. Nebylo třeba křičeti; neměli k sobě s obou břehů více než patnáct kroků. „Šetrnost mi však nedovoluje, abych upravoval obydlí bez schválení majitelky, která by snad s mými nejlépe smýšlenými opravami nebyla spokojena."

„Vy jste majitelem, pane Melane," podotkla paní Olšovská. „Nechal jste si klíče ovšem u mne —"

„Poněvadž považuju villegiaturu milostivé paní za dočasnou. Čekám, až se vrátí."

„Nevrátí se, pane," vmísila se do rozhovoru Eva; hlas její zněl tvrdě, mluvil z ní náhle vzplanuvší vzdor. „Moje usídlení se v Cerekvi jest trvalé."

„Nevěděl jsem o tom. Račte prominouti," pravil inženýr vlídně i uctivě zároveň.

„Přejete si tedy klíčů?" ptala se paní Olšovská.

„Zůstavuji naložení jimi úplně milostivé paní na vůli."

„Vezměte si je od pana doktora, u něhož jsem je nyní složila," řekla Eva rozhorleně, jakoby odpovídala někomu, kdo si z ní šašky tropí.

„K službám."

„Opravíte přece, čeho bude potřebí?" naléhala paní Olšovská na passivního, poslušně k otázkám odpovídajícího inženýra.

„Nepochybně. Podívám se na dům."

Eva se měla k odchodu.

„Nemáte nic více pro milostivou paní na srdci, pane Melane?" ptal se doktor Škorpil. „Desíti slovy mnohdy spravíme lépe něco, o čem bychom si jinak popsali deset archů papíru."

„Rozpomínám se marně," odvětil inženýr vrtě hlavou, „čím by bylo možno dámy zdržovati. Máte plnou moc, pane doktore —"

Eva hodila na rozloučenou hlavou a zavěsila svou ruku do rámě paní Olšovské; stranou zahledla hlubokou poklonu Melanovu, jíž vyznamenaný herec vůči dvorní loži sotva dovedl.

Přijevši domů, vyhnala psy, zrušila noční hlídky a zakázala na příště lomozné zavírání těžkých okenic na noc.

Rozčilena přecházela po pokoji a opakovala si svůj rozhovor s inženýrem.

Tak mizerně skončila tedy první rozmluva s mužem, k němuž poutal ji poměr velkolepě osudný. Očekávala, že každé slovo bude balvan a slyšela šustění plev. Chystala se k vstoupení před Holoferna a setkala se s neškodným školáčkem, jenž na kladené otázky své odpovědi odříkával.

Tintěra! Pěknějšího názvu nemohla mu dáti, ač chtěla, ač styděla se za něj. A před tím člověkem se tak dlouho třásla! Směšno, hanba!

Jak bídný byl její život! Provdána z donucení, měla muže, jehož se nemohla ani báti!

Slzy vstoupily Evě do očí, když tázala se svého zrcadla a své dívčí hrdosti, čím jest krása, luznost ženy, čím její přízeň, pro niž nikdo nehne rukou, aby ji zvedl? Její sebevědomí bylo ve svých základech otřeseno; ceníc svoji bytost jako svoje parátko podle kursu, jenž na jarmarku života se jim přikládá.

Za Evu nepodával její kupec ani dobré ani zlé slovo. Nic.

Byla hluboce uražena. (Pokračování.)

FEUILLETON.

V srpnové noci.

Báseň *J. Micna.*

Básník k nočnímu motýlu:

Proč s křídlem ze sametu
se ke mně tvuj let nes'?
proč opouštíš pláň v květu
i lásky hravý ples?

Tam pod závojem řasným,
pod noci soumrakem,
pod hvězdy zrakem jasným,
jež plá ti majákem,

Ti lásky kynou vnady
ve hnízdě důvěrném;
rci, co dělat chceš tady
a co tě vede sem?

Ta lampa, jež mně svítí,
toť tobě nástraha.
Ó prchni, v smrt tě řítí
tvá smělá odvaha!

Věz, křídla tvoje schvátí
mé lampy živý jas.
Spěš, ať tvuj let se vrátí
ku rodným nivám zas!

Motýl k básníkovi:

S tvým soudem, ač je pravý,
mně nelze souhlasit,
pro dosažení slávy
je sladko, sladko mřít!

Z listu „Kraków-Zagrebovi" přel. *J. Vrchlický.*

Nové básně vydal François Coppée pod titulem „Contes en vers et poésies diverses". U básníka, který jako Coppée rázem takořka dobyl Parnassu a urval na něm jedno z míst nejčestnějších, jest každá nová sbírka v dvojím ohledu zajímavá. Nejdříve ptáme se, setrval-li poeta na té výši, kam domohl se poslední knihou svou, a pak teprve hledáme, jestli rozšířil neb modifikoval dosavadní obor svůj, našel-li novou strunu poetickou, krátce, je-li rozpjetí jeho křídel větší a smělejší. Coppée jevil se nám posud v dvojím světle, čistý subjektivní lyrik poněkud melancholické nálady, neobyčejné finessy v obratech a výrazu, pravé dítě pařížských salonů; pak genrista, tvůrce jakéhosi druhu tragických idyll z nejnižšího a zapomenutého života, originální u výboru látek a jich spracování, netíhnoucí právě k luštění sociálních problémů, nýbrž libující sobě v prostém jich líčení a rozbírání. Odtud i název, kterého se mu dostalo v jistých kruzích pařížských, kde jej jmenují „poëte bourgeois". Nechceme ukazovati k falešné basi úsudku tohoto, již proto ne, že pravý Coppée jest pro nás v elegických krátkých básních rázu ryze subjektivního, který druh stupňován a rozveden vrcholí v jeho nejlepším posud díle, ve veršovaném románu „Olivier". Struna, v niž udeřil Coppée v poslední své knize „Les récits et les élégies", zdá se nám býti nejméně jeho individualitě přirozenou, ve většině básních upomíná tím, že rozluštění básně na jedinou pointu staví, příliš na Viktora Huga. Kontrast je tu tím patrnější, že k epickým básním přidané elegie a zvlášť cyklus „Mladé dívky", kteréž jsou nejvlastnější jeho poesií. V nové knize neudeřil básník v žádnou strunu novou, ale ubírá se šťastně svými dvěma hlavními kolejemi, genrem a lyrikou subjektivní za svým cílem. I tenkráte jsou hrdinové jeho povídek lidé prostí, stará žena prodávající časopisy a obracející výtěžek prodeje na zakoupení a okrášlení hrobu svého vnuka, hoch námořníkův, jenž vrhá se v moře, by zachránil tonoucí loď, dějiny ubohého děvčete, jež zahubila nesmírná láska k divadlu atd.; ale co tu života, co pravdy, co skvostných detailů! Druhou část knihy tvoří sonety a básně, jichž delikátní a veskrz ryzí poesií dýšící motivy stvrzují nás ve výroku pronešeném, že toto pole jest básníka pravým domovem. Něha, kouzlo, neobyčejná jemnost, jež pouze s pelem na křídlech motýle neb na broskvi porovnati se dá, při tom někdy tón tak hluboký, že zachvěje srdcem, sny ztracené mladosti, tuchy lásky, bolestná resignace, ale vše přitlumeno, jakoby přes trpící srdce hozen byl závoj stkaný z nejjemnějších stříbrných pavučin. V několika básních ukázal Coppée, že jest i mistrem v básni příležitostné. Celkem dlužno vyznati, že nejnovější sbírkou svou básník sice neotevřel si drah nových, že ale přidal jí několik podstatných črtů ku své poetické fysiognomii, tak že lze nazvati knihu jeho v nynější souši poetické vzácným zřídlem, zkad lze vždy nabrati plnou rukou poesie čisté a pravé. „Lumír" přinese co nejdříve některé ukázky. — *ý.*

— Ruský historik Kostomarov dokončil objemnou monografii o hetmanu Mazepovi.

— Vrchní politický úřad Assamský vypsal cenu 1000 rupií na přípravné práce k sepsání mluvnice a slovníku řeči Angami-Naga. Česká matice nemůže se po věkodlouhá léta svého trvání zmoci na povolení podpory pro vydání začatých slovníků ruského, anglického a naléhavě nutného slovníku polskočeského. My ovšem nežijeme v Assamu a nemluvíme angamsky, ale trochu assamské čilosti by naší Matici neškodilo.

Z celého světa.

* V Australii dobylo se roku 1880 ryžováním 299.926 uncí zlata a z křemele 529.195 uncí. Roku 1868 získalo se prvním způsobem 1,087.502 a druhým 597.416 uncí.

* Angličané bývají ku svým hostům velmi zdvořilí, ale někdy je přece mrzí. Tak sezvali si letos učence z celého světa ke kongressu lékařskému, ale „Athenaeum" vítá je následujícími slovy: „Všem cizím hostům chce se obědvat u Lord Mayora a připít si tam na zdraví, ale v městském paláci nebude místa ani pro čtvrtinu milých hostí."

* Jeden z prvních otisků básní Burnsových prodal se v těchto dnech v Londýně za 900 zl.

* Literatura theologická tvoří v Anglii až dosud jedno z nejhlavnějších odvětví moderního písemnictví. Nyní vydán v Londýně po dlouholeté práci nový revidovaný překlad Nového zákona. Všechny listy přinášejí rozsáhlé kritiky. Jeden časopis americký, vycházející v Chicagu, dal si nový text hned po vyjití telegrafovati a přinesl jej v části feuilletonní.

* V nové „Opeře" pařížské objevilo se, že plynové světlo působí velmi zhoubně na výborné nástěnné malby Baudryovy, i bude následkem toho plyn nahrazen světlem elektrickým. Naši čeští malíři vyslovují týže obavy vůči svým dílům v divadle národním, kde však se zajisté jako v Paříži neodpomůže, a za několik let budou obrazy Ženíškovy, Alešovy, Hinajsovy, Liebšerovy, Liškovy, Roubalíkovy atd. pokryty a zničeny čoudem a žárem.

* Francouzský senát povolil úvěr 200.000 franků na odstranění rumu ze zřícenin Tuilerií. Část, která shořela za komuny, bude opět vystavěna.

* Francouzský sochař Roulleau obdržel cenu 30.000 franků za model k soše Carnotově, kteráž bude postavena v Nolay.

* Firma Novello, Ewer a společnost v Anglii zakoupila od Gounoda nové jeho hudební dílo „Vykoupení" za 100.000 fr.

* Rubinstein poslal anglickému interpretovi první úlohy v opeře „Demon" p. Lassalleovi partituru tohoto svého díla s následujícím připisem: „Dne 21. června 1881 přinesl demon štěstí jednomu člověku. Demon byl Lassalle a člověk byl komponista tohoto díla. Na památku této události projevuje člověk svou neobmezenou vděčnost demonovi."

* Filharmonická společnost v New-Yorku postaví v Central-Parku pomník Beethovenovi.

* Umělkyně paní Sembrićová byla engažována pro italskou operu v Moskvě a Petrohradě na třicet představení. Za každé vystoupení obdrží 2000 zl.

* Z výroční zprávy veřejných knihoven amerických za rok 1880 vychází na jevo, že čtenářů v každém oboru proti letům minulým značně ubylo. List „Nation" vysvětluje to tím, že byla pozornost lidu odvracována od čtení neobyčejně čilým obchodem a politickým rozčilením při volbě presidenta. Také v Čechách ubylo za poslední tři léta valně čtenářů. Zjevným důkazem toho jsou nakladatelské sklady, kde jest viděti stohy i nejlepších našich knih, tištěných celkem nejvýše v 1500 exemplářích, neprodaných.

* Anglická vláda ustanovila dne 20. června t. r. následující roční platy pro osoby přímo neb nepřímo spojené s prací vědeckou a belletristickou: Pavlíně Hawkerové 800 zl. jako vdově po básníkovi; pí. Cliffordové 800 zl. jako vdově po mathematikovi; pí. Keatsové 800 zl. jako sestře básníkově; pí. Marii Hardyové 550 zl. co přídavek k roční pensi 1000 zl. jako vdově po historikovi; panu Alfredu Wallaceovi 2000 zl. za výtečné jeho přírodovědecké studie. V Anglii považují každou duševní práci za službu prokázanou společnosti. Když u nás sebe menší úředník neb jiný slouží jistou řadu let, obdrží zákonnou pensi. Literat, malíř, sochař, komponista, vědator, nemá-li náhodou jmění soukromého, propadá nouzi, o jeho ženě a dětech ani nemluvě. A přece slouží té společnosti opravdu krví svou. Každý takový případ jest známkou ještě velikého barbarství naší společnosti.

* „Národní bibliotéka" pařížská obdržela loni skřínku s dopisy Alfreda de Musset. Skřínka jest zapečetěna a smí býti otevřena teprve r. 1910.

* Papež Lev XIII. vydal právě sbírku básní. Jsou to latinské hymny ku poctě dvou biskupů a mučenníků.

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

Povídky a novelly od Karoliny Světlé. Část I. a II. Ottovy „Salonní bibliotéky" č. XVIII. a XIX. Nákladem J. Otty v Praze. 1881.

Národní divadlo v Praze. Napsal F. A. Šubrt. Sešit 2. Nákladem J. Otty v Praze. 1881.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. Knihtiskárna: J. Otto v Praze. Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. srpna 1881. ČÍSLO 23.

Chvatěrubský kvas.

Povídka od *Václava Beneše Třebízského.*

(Dokončení.)

Pan hejtman znova se svými hosty se objímal a opět si padali do náručí. Královských zbraní sice nepodceňovali; ale že celá ta výprava k takovémuhle konci dospěje, přec ani pomysliti si neodvážili. Vyhlašovalť Jiříkovi věrní, že král jednou ranou zabije sedm much, že jedním dnem sedm panských hradů rozkotá; a tu náhle novina, že zajat před Roudnicí sám.

„Že tuhle zvěst přinesl nám tvůj syn nejprvnější, jsi svoboden a všecko ti odpouštím!“

Tato páně hejtmanova slova platila starému Panochovi.

„A ty, chlapíku, můžeš se dnes medovinou zaliti! — Na Chvatěrubech bývá pouť sice každý rok; ale taková, jako dnes, tu jistě ještě nebyla. — Poručíme zpívat „Te deum“. — Všecky čtyři houfnice ať najednou zahřímají, aby to slyšeli i v Roudnici! — Neslyšels? — Jsi svoboden!“

„Smím-li tvou milost, pane hejtmane, prositi . . .“

„Tak tě rád slyším mluviti! — Kdo ví, co bych dnes pro tebe neudělal!“

„Jsem starý voják! — Kde o vítězství slyším, usedlá krev se ve mně rozehřívá! — S houfnicemi umím zacházeti, že bych několika ranami samo peklo rozbořil! — Jen kdyby mi ukázali, v kterém místě že luciper! — Dovolíž, pane hejtmane, abych směl zkusiti dnes svou umělost? Ať zví všecka čeleď, jak za mých časů houfnice houkaly, jak koule kolem hlav hvízdaly, jak lidé hřměním s našich hradeb ohluchli a prachem oslepli . . . Dovolíš, pane hejtmane? — Starý Panocha by mohl ještě ledajakous službu konati.“

Panocha se utvářil, jak uměl nejpokorněji.

Jíra starého tatíka dnes ani nepoznával; kdyby nebyl u něho tak blizounko a kdyby neslyšel jeho hlasu, do nejdelší smrti by neřekl, že to on.

Pan hejtman by byl dnes opravdu svolil k nevím čemu.

Lidé šli zrovna z kostela, když si Panocha se zámeckou čeledí prohlížel houfnice. Na některých místech už se jich chytal rez; dle všeho z nich už asi hezky dlouho nestříleli.

Panocha se usmíval, jako když „keser“ vržený do vody začal tížiti. Byl samá řeč, samý žert a vtip. Tak jakoby včerejšek a dnešek do nedávna byl zaspal úplně a jakoby tu kolem vstávali ze svých hrobů Táboři.

V hodovní síni zvonily poháry, jak se prudce o sebe narážely, a hlučněji a hlučněji rozléhalo se otevřenými okny: „Ať žije král Matyáš!“

Ani od čeledi nebylo lze dostati slova jiného než: vítězství. A Chvatěrubští se domnívali, že vyhnán z Čech nepřítel daleko za hranice a že všecka země vrahů prosta úplně. Nechtělo se jim ani dolů do domovů, ač už asi mile zaváněla pečínka a narovnané koláče dráždily jazyk až do kořene. Bývalo tu za nynějšího hejtmana vždycky veselo; ale aby k tomu stříleli, nebylo pamětníků. A potom uvidí Panochu, zdali starého řemesla nezapomněl a zdali dovede, čím se tolik vždycky chlubívá.

Kněz Hanuš stál opodál pod rozložitou lípou a k uším mu také zaráželo vykřikování o vítězství. A uviděv na valech starého Panochu, nechtěl svým očím ani věřiti. Stalo se přece tedy cosi kromobyčejného. Přede dvěma hodinami ještě zaň prosil a nyní nejinak, než jakoby hradní čeledi rozkazoval. Jak ho všickni bedlivě poslouchají; nespouštějí s něho ani zraku, tak jakoby jim vykládal nějaké tajemství. A stařec také oběma rukama rozhazoval, vykročil si, opět ustoupil, pravici zdvihl do výšky, potom rukou prudce zašvihl a div že si neposkočil.

V pozadí dlela Křepelova Vojtěška po boku mladého zbrojnoše v barvách hazmburských. Zardívala se jako míšenská jablíčka, když dozrávají, a chvilkami pozdvihla k vojínovi modré oči, jakoby mu chtěla říci: hleď, jak jsem ti věrnou zůstala; přece jsem se tedy dočkala. Ale zbrojnoš byl nějak zamyšlen a oko jeho tkvělo na Panochovi s nevypravitelnou úzkostlivostí. Opět mu dívka cosi vyprávěla a vojín se nyní podíval k rozevřeným oknům hodovní síně se rtoma těsně sevřenýma a pravicí na křižovitém jilci těžkého meče.

Tak přece nepekli u Křepelů na dnešek po celou noc koláče nadarmo; a matka už také nebude nutiti dceru ke vdavkám, když tu pravý ženich tak z nenadání. Jak se všecko ve světě proti pomyšlení obrací! Nenadáláť se Křepelka, pro koho včera večer, už na samou noc, výražku zadělávala, pro koho smetanu sbírala, pro koho tloukla vajíčka! Nevím, byla-li by to učinila, kdyby ji bylo napadlo, že na pouť na vraném koni přijede Jíra Panochův.

Náhle zahoukla rána, okna se otřásla, z kostelní vížky za bílého dne vyletěl kulich, kavky v baště úzkostlivě zakvákaly, dole ve vsi všecky holubi se poplašili, psi se v boudách pobouřili a lidé se chytali za uši.

U samé houfnice stál Panocha a hrdě se kolem rozhlížel. Levou tvář měl poněkud počerněnou.

Pan hejtman z okna zatleskal k pochvale.

A než se kdo nadál, zahřmělo podruhé a tentokráte lidé až poskočili.

Panocha se dosud tak pyšně díval hradní čeledi v obličeje; ale slova nemluvil.

V hodovní síni za každou ranou zacinkaly poháry a ozývaly se jadrné přípitky.

Potom šla rána za ranou. Panocha střílel, jakoby byl na všecko kolem sebe zapomněl. Oči se mu leskly, tvář zčernala a koule vždy Vltavou jen syčely.

Nádvořím ještě plno lidu se hemžilo. Takovéhle pouti nepamatoval věru nikdo, a každý chtěl dneška užiti.

Jen kněz Hanuš vrtěl nade vším hlavou, i když se octl ve své světničce. Neptal se sice nikoho po ničem; ale aby to panské vítězství bylo tak slavné a skvělé, nevěřil a nevěřil. Komu se však divil a čí jednání si vysvětliti nemohl, byl Panocha. Snad se chuďas na smyslech pomátl.

Pan hejtman na Te deum zapomněl nadobro.

Na náhradí už se dali i do tance. Přišli odkudsi dudáci s dvěma pištci a spustili do skoku.

Houfnice na valech se rozhovořily, jakoby nevěděly konce a pro Panochu jakoby se vracely staré časy, kdy mu takováhle řeč byla milejší než sebe sladší slova kterékoliv holčice.

I pan hejtman se svými hosty sešel dolů... Oběd ještě nebyl a hlava se už mnohému točila. A proto třeba na nějakou chvíli do zdravého vzduchu.

Kozlíci dudákům vřeštěli z plných plic, pištci se nadýmali, jak jim jen stačil dech, a mezi tanečníky bylo viděti i usedlé pantáty. Kdy pak se jim zase takováhle příležitost nahodí, aby si mohli zadupat na zámku a tak z hluboka zavejskati před samým panem hejtmanem.

Samým hostům se zachtělo takovéto zábavy a za několik okamžiků se kmitaly v kole červené, modré či zelené kabátce, dobrým zlatem a stříbrem lemované... A nejeden pantáta mohl na dceři oči nechati, jak jí to slušelo, když ji kolem boků objal levicí rytíř se zlatými ostruhami, s hlavou do hola ostříhanou a knírem na půl střevíce prodlouženým.

Kněz Hanuš neměl ve své jizbičce nikde ani stání; tak jakoby se mu pod nohama půda za každým krokem prohýbala, či jakoby se nad ním bořil strop a těžké trámy měly zaměřeno zrovna na jeho hlavu. — Co by pro příští čas Čechům věrným vítězství dnešní mohlo prospěti! Leda že by království bylo potom zaplaveno nejen Němci, ale i Maďary a že by se jen poznovu potvrdilo staré podobenství o ježkovi vetřelci. Veský lid, jenž dýchal tenkráte ještě dosti volně, měl by se z toho ovšem nejhůře. — A proto mu také ani nechtělo nijakž do hlavy, jak že mohou takhle panské vítězství slaviti, jakoby vcházel pro selské statky nejblaženější čas.

Chvatěrubským opět tanulo na mysli, jak si nyní oddechnou, jak budou moci do polí beze strachu, jak si ulehnou bez starosti, jaká tíže jim s prsou spadne, když už v Čechách ani stopy nikde po křižácké noze.

„Hazmburské praporce už viděti; panská čeleď už se černá za Nelahozevsí!“

Panocha vzkřikl, co měl hrdla a zavejskl si, pokud mu jen plíce stačily.

Za Nelahozevsí objevily se opravdu temné řady vojsk volným krokem se blížících.

„Přivítej je a dej dvojité rány!“

Pan hejtman už dnes stěží mluvil; na jazyku jakoby měl kámen, jejž chystají do praku.

„Lekli by se, pane hejtmane, a potom nemáme střeliva nazbyt.“

Dudáci ještě kozlíky týrali a pištcům řinuly se osmahlými tvářemi celé proudy horkého potu.

„Ať, pane hejtmane, všickni vejskají! — Nic to nestojí a takovéhle přivítání bude vítězům nejmilejší!“

Pan hejtman Panochu poslechl a vřeštivý jeho hlas přehlušil oba kozlíky i obě píšťaly.

„Tohle nejsou praporce hazmburské!“ ozval se na vale nedaleko Panochy kýs čeledín.

„Mlčíš, chlape? — Máš před očima vlčí mlhu! — Nakoukl jsi do korbílku příliš hluboko.“

„Na mou věru nejsou!“ prohodil druhý a obě ruce si položil před oči, aby mu sluneční paprsky nepřekážely.

„Slepče! — Napřed Šternberští a Zajícovští hned za nimi. — Máte vy pěkné oči! — Tyhle sůvy lépe vidí!“

Starý Panocha s blížících se vojsk ani oka nespouštěl a ve tvářích jeho čím dále tím určitěji jevil se výraz, jemuž tyhle vrásky, obličejem jedna podle druhé se vinoucí, už dávno odvykly. Postava jeho byla vzpřímena jako mladý štěp, pravá noha vykročena, levá ruka opřena v bok a pravice opírala se o houfnici.

Řady, zdálo se, že pochod zrychlily. Za Nelahozevsí převezla se jich část na druhý břeh.

„Co, tatíčku, počínáš?“ ozval se tichounce Jíra Panochovi do uší.

Otec se na syna obrátil, změřil ho ostrým pohledem a potom, nahnuv se až těsně k němu, pravil šeptem: „Zkazíš-li mi dnešní chvíli, co živ se ke mně nehlas; zkazil bys i život můj!“

A pak zase stál Panocha tak vzpřímený s nohou vykročenou, levou rukou opřenou v bok a pravici maje položenu na houfnici.

Jíra zbledl jako stěna a zraky jeho utkvěly na doškové střeše nedaleko Vltavina břehu, kde Vojtěška už asi prostírala, koláče nejlepší vybírala a kladla hezky do kola na mísu. Hned když sešli dolů zdejší hosté a pustili se do tance s veskými holkami, doprovodil ji až za bránu, protože páně hejtmanovi hosté si až příliš volně počínali. Štípnutí ve tvář byl u nich nejnevinnější žertíček a kluzké slovo, při němž se tvář tváře dotkla, nejkloudnější vtip.

Vojenské řady octly se už v dostřelu; náhle se zarazily, jakoby se chtěly roztáhnouti v široký půlkruh.

Nádvořím co chvíli veseleji a ryčněji.

Chvatěrubská čeleď věru nevěděla, kterému pánu slouží a pod kterou patří korouhev.

Pan hejtman seděl již se svými hosty za dlouhým stolem, na němž vůně z talířů až omamovala. Páni měli sice ještě dosti těžké hlavy; ale tahle vůně přivedla opět jazyky jejich k citlivosti.

„Jíra král by dnes naším stolem nepohrdl.“

„Jeho francouzské milosti kuchař by lépe nemohl osvědčiti své umění.“

„Tohoť jsme se přece jen nenadáli!“

„Však říkám: jako na Chvatěrubech, v celém světě není!“

„Zajíc hazmburských pánů nějaký ten chlup ani nepozná!“

„Ale musí býti mrštná ruka, aby mu jej vyškubla.“

„Však dnes našemu hostiteli učiníme přípitek!“

„A kde že máš plebána!“

„Ten ať zpívá ‚Te deum‘! — Byli bychom opravdu zapomněli. — Dost času ale na to, až k večeru. — Půjdeme všicknì!“

Náhle otřásla se všecka okna, talíře na stole zařinčely a nejeden z hostů i židlicí zavrávoral.

Kozlíci rázem umlkli, jakoby o hlavy byli přišli, a pištci také stichli, jakoby jim došel poslední dech.

„Ať žije a dlouhá léta slavně panuje bohatýrský Jiřík král!“

A tímhle výkřikem, jímž div že se okna také neotřásla, v panu hejtmanovi i hostech jeho srazila se všecka krev.

„Ať vítězí a nepřátele své i vrahy českého jména po všechen svůj věk přemáhá!“

Hostům pana hejtmana jakoby jazyky byly ochromly.

„Brány dokořán! — A oběma zvony vyzváněјte!“

Panochova postava na valech jakoby byla vzrostla ještě jednou tak vysoko.

„Co vám stačí dech, volejte: „Ať žije a dlouhá léta slavně panuje bohatýrský Jiřík král!“

Chvatěrubským náhradím opravdu tahle slova zahřímala, jako když se za letního, parného dne valí krajem bouřka a oblaka se takměř lidských obydlí dotýkají.

Ve hlavní bráně už se červenaly praporce se starým, dvojohonným lvem a hosté s panem hejtmanem seděli dosud za stoly, jakoby je bylo spaní přemohlo.

Ve chvatěrubské čeledi na odpor nikdo ani nepomyslil; vždyť by sotva byli meče či halapartny v rukou udrželi.

Král Jiří vjel do hradu na bílém koni pod obrovskou korouhví obklopen svými hejtmany, z nichž mnohého jméno bylo po českých vlastech proslulé. A uviděv náhradím zástupy vesnického lidu v nejpestřejší směsici, dudáky s pištci a hazmburskou čeleď beze zbraně s očima vypoulenýma a v obličejích s uděšením nevyslovitelným, nemohl si toho všeho ani vysvětliti. Jen lidu kynul po svém zvyku přívětivě praviсí.

„Vítám tě, jasný pane, do hradu zdejšího!“ zavolal Panocha, prodrav se lidem a čeledí až ku králi.

„Ty na Chvatěrubech hejtmanem?“

Král Jiří se zlehounka pousmál.

„Já, pane králi, ve Chvatěrubech rybářem!“

„A jak že ty mne vítáš!“

„Protože hazmburský hejtman se svými hostmi dolů nemůže!“

Panocha stál před králem už opět vzpřímený, jediné že si ruce nepodepřel v bok a nohou že si nevykročil.

„Cože nemoc na ně přišla?“

„Zapíjeli, jasný králi, tvé vítězství...“

„Zdejší hejtman?“

Král se rozhledl po své družině a potom utkvěl pronikavě na starci.

„Z rána přirazil na upěněném koni můj syn od Roudnice s poselstvím, že tvá milost nad nepřáteli zvítězila. — — Ve hlavě mi vznikl divný nápad! Divím se mu sám! Stál jsem na valech od včerejška; pan hejtman mne odsoudil, že prý jsem si tropil smích z hazmburského zajíce, abych mával praporcem zdejším do umdlení a dva čeledínové mne pobízeli žilami!... Já volal, co mi jen hrdlo stačilo, jaký chlapík zajíc hazmburský!“

Čelo Jiříkovo se svraštilo a zraky královy zaletěly k otevřeným oknům nahoře ve hradě.

„Můj syn mi porozuměl okamžitě. Nebyl by také mou krví, kdyby mi z očí byl čísti neuměl, co chci a co zamýšlím. — A já potom domnělé hazmburské vítězství oslavoval, a už mi jen ke dvěma ranám zbylo střeliva. Pan hejtman sám mi tak nařídil a je s hostmi sezvanými dosud při kvasu.“

„A kde s houfnicemi zacházeti jsi se naučil?“

„Já, pane králi, kus starého Tábora... Po mých ranách Němci rázem ohluchli a hradby se bořívaly jako hliněné. — Tys někdy, jasný králi, na Tábor zanevřel...“

„Rušili zemský mír,“ zahovořil temně král a hejtmané královští prohlíželi si na smělém mluvčím každý šev plátěné kytlice.

„A ten Tábor ti přec věrný i v posledním zbytku svém, — tisíckrát věrnější, jasný pane, než mnohý korouhevník, jenž se ti zapisoval ctí, statkem i životem. Viděl bys a přesvědčil bys se, pane králi, kdyby tak dnes vstali z hrobů moji druzi, jakou bys měl v nich oporu. — Tvrdší než tamhle ty skály, desetkrát tvrdší než ze žehrovických lomů prahy! — Škoda, že hnije ten Tábor, škoda, že vstáti nemůže a nevstane! — Až jednou! — O soudném dni, jasný pane! — Ale pak ať nám nedávají do rukou palcáty! — Sic nevím, nevím!“

„Za tu tvou věrnost nechci ti zůstati dlužníkem! — Od této chvíle jsi na Chvatěrubech královským hejtmanem ty! — Čeleď může odtáhnouti volně, ale beze zbraně. S hejtmanem a hostmi jeho nalož, jak se ti uzdá!“

Panocha stál před králem jakoby u vidění.

„My tu, jasný králi, s novým hejtmanem zůstaneme!“ jedním hrdlem deset čeledínů zavolalo. Tak náhle vystřízlivěli a tak proti všemu nadání přišli k rozumu.

„Chcete-liž, buďsi!“ odvětil Jiřík a obrátil se potom ke své družině.

„Do Prahy, věrní moji, nedaleko! — Můžeme tam býti do večera! — Ani snad nás nečekají. — A bude tam již asi naší přítomnosti potřeba. Dvacet kopinníků ti, pane hejtmane, bude dostatečnou oporou.“

Král Jiří pohleděv na starého Panochu, jemuž opravdu ten Tábor vyzíral z každého rysu ve tváři a z každinké brázdy, ať ji vyryla ocel či naoral věk, pousmál se zase tak přívětivě a rukou mu pokynul, jakoby na rozloučenou.

„Ať žije a dlouhá léta panuje slavně a šťastně náš milý král!“

Panocha opět, zdálo se, že vzrostl o celou polovici a oběma rukama rozhodil, sám první zahřímav, že se královský bělouš až vzepjal, jak prudce rozletělo se náhradím tohle volání.

A okamžitě jakoby na ztichlé Vltavě vlny bělavé se tvořily, když zabouřilo na chvatěrubském tak zámku opravdu

*

z duší: „Ať žije a dlouhá léta slavně panuje náš milý král!“ — — —

Obrovská korouhev královská červenala se už hezky daleko na výšinách a pořád ještě se vlnil vzduch, jako když bouřka táhne a pořád zalétalo za vojskem královským temné hlučení, jako když do korun stromů roj za rojem usedá.

Král Jiří opravdu tenkrát jedním dnem sedm hradů oblehnuv a všecky dobyv či obořiv, tak živě připomínal všemu lidu bohatýra báječného, jemuž na štítě leskla se z daleka zlatými písmeny vyrytá slova: jednou ranou sedm zabil! — Roudnice, Hradištko, Šternberk, Konopiště, Leštno, Kostelec na Sázavě a Chvatěruby byly bílému lvu namnoze jen hračkou. Někde postačil jediný náběh. Nejdéle mu trvala práce u Roudnice, protože hazmburský zajíc se spolčil se všemožnými dravci, nevěda, že může býti od nich jednou až do kostí ohlodán sám.

* * *

Starý hejtman se svými hostmi dosud seděl v hodovní síni, jakoby všickni byli ztrnuli v oudech, vládu a pohyb naprosto ztrativše. Hlavy měli kleslé ke hrudím a prostorami jizbice ozývaly se nenapodobitelné zvuky, tak jako když člověk pohroužen v nejhlubší dřímotu . . .

Královští kopinníci se tomuhle novému hejtmanu ani vynadiviti nemohli; ale poslouchali ho, jakoby byl přímo z královské družiny. I čeleď, před chvílí ještě hazmburská, ukláněla hlavy před Panochou, kterýž z rána ještě byl jim k posměchu. Dovedli se vpraviti ve změněné poměry okamžitě. Až na dva či tři byli všickni česká krev, buď z libochovického či budyňského panství. A skorem jim i lichotilo, míti hejtmanem starého muže, jehož malík ležel pod Vyšehradem, palec pravé nohy na Žižkově, u Brodu půl lýtka, a kterýž uměl houfnice tak hezky hlasitě rozhovořiti!

„Těm nahoře dáme provazy a pustíme je; ať jdou, kam je oči ponesou!“

A k rozkazu Panochově bývalý hejtman svázán nejprvnější, a teprv když mu provazy silněji kolem rukou zatahovali, probudil se a zuby zaskřípal: ale musil se spokojiti pouze takovýmto projevem malomocného hněvu. Jazyk dosud služeb upíral, jedva že se tak mohl hýbati a jakési nesrozumitelné zvuky blaboliti.

„Vzhůru, lenoši! — Vstávejte! — Už bílý den!“

Panocha burcoval pány hosty jednoho za druhým; ale dali mu práce, než je přivedl k sebevědomí a na nohy. A ucítivše na rukou svázaných v zad provazy, podívali se na sebe jako ovce, když je svážou a po hřbetu jim bystré nůžky skřípají.

„Řádní hosté odjíždějí z poutě ještě ten den, zvlášť mají-li domů daleko a musí-li pěšky! — Tak se přece hněte jen!“

Panocha roztočil žílu, kteráž dnes ráno svištěla mu kolem uší, občas svezši se po jeho zádech, a ťal hezky zostra pana hejtmana, zasáhnuv i čtyry jeho soudruhy.

„Abyste si přece z pouti nesli výsluhu!“

Panocha roztočil žílu podruhé a tentokráte jich přeměřil několik.

„Dělejte! — Domů daleko! — Budou vás netrpělivě čekati!“

A teprv novým pobídnutím vzchopili se páni hosté na cestu k domovům.

Panocha je seřadil po dvou. Ale šli ztěžka! Když hlava jako kus skály, nohy slabé jako pírka a oči pak místo bílého černé vidí, pak arci těžká chůze a obtížný každý krok.

„A rychleji, drazí páni!“

Panochova žíla svištěla větrem, jako když kozomínský Motyčka chce hnáti domů a na stádo zahvízdá.

„Spusťte, dudáci, hezky do skoku a s píšťalami se také nenechte zahanbiti!“

Kozlíci se nadmuli, jak mohli nejvíce, a pištcům tváře zkulatěly jako měsíčky, až jim z očí slzy vyhrkaly.

„Ať ti páni na Chvatěruby do smrti nezapomenou!“

A tolik smíchu tu snad nikdy nebylo, ani o té nejveselejší pouti, jako dnes; také však nikdy, co zdejší zámek stojí, nestěhoval se odtud hejtman jako dnes, maje ruce svázané vzad a s ním celá řada sezvaných hostí; a také jim k tomu nikdy nevyhrávala hudba do tance, že si mládež každou chvilku poskočila, prsty nad hlavami zaluskla a tak od ledví zavýskala.

Včera tu chvíli by byl dole ve Chvatěrubech nikdo neřekl, jak jim bude o pouti chutnati. I večerní záře dnešní události zapomněli. Snad že dobré časy ohlašovala. — Koláče s talířů se jen ztrácely a panímámy s dceruškami nepostačily ani přinášeti. Sehnalo ť se sem lidu z celého okolí a každý byl hostem vítaným. A jak si náhradím hoši s děvuškami vždy zadupali, až země dunila: v kole mezi nejprvnějšími točil se nejhbitěji Jíra s Vojtěškou. Došelť si pro ni Panochův syn před chvílí do chalupy, uviděv, jak stojí na dvoře s očima upřenýma k zámecké bráně.

Selka Křepelka sama se za chvíli přišla podívat, jak prý to oběma jde; ruce si podepřela v bok a lalůček pod bradou jakoby jí rostl samou mateřskou pýchou, že dcera její nevěstou syna páně hejtmanova. A také se po sousedkách rozhlížela, zdali se Vojtěšce s Panochovým Jírou nediví. Jen ji tak chvilkami napadlo, že by snad starý Panocha mohl nyní vzíti slovo zpět a synovi po nevěstě jinde se ohlednouti. Ale pokaždé hleděla se co nejrychleji zbaviti této myšlénky. Kdo prý tak dlouho čekati dovedl, toho věrnost je zkušena. A také se nezmýlila. Jíra si přišel k tanci i pro panímámu; zdráhala se sice, že prý už přistárla, že už sotva nohy vleče. Ale dala si konečně říci. Potom se jí však červené pentle od zástěry jen rozletovaly a žlutá hedbávná sukníce jen šustila.

A když zapadlo slunce, ozvala se na valech poznovu houfnice. Kozlíci utichli, pištcům jakoby jazyky zdřevěněly a královský kopinník rozhlašoval, že uzavrou bránu, ve hradě že nesmí živá duše zůstati, tak že přísný rozkaz páně hejtmanův; pouť ať prý si dodělají dole v krčmě a zůstanou tam třeba do rána.

Tu a tam leckdos propověděl s dosti zřejmým úsklebkem, to že věru divný hejtman, nemohl-li prý si král vyhlednouti lepšího, že přece jen vypadal ten starý lépe se zlatými ostruhami, se skvostným pasem kolem boků, v drahém kabátci a na přílbici s dvojbarevným chocholem. Ale řekl to jen tak dobrý známý známému. Měli as oba z bývalého pána užitek.

Tací lidé vždycky bývali a budou jaktěživi, na kom zlato uvidí, i šíji že před ním skloní, aby jim ji nohou

k zemi přidupl, a sobě rovného za nevím co že by nad sebou nesnesli. A tenhle stín z krve na krev přechází dědičně a kdy zajde a ztratí se? — Staré jedno proroctví věští nejblaženější živobytí teprv potom, až prý slunce i v noci bude svítiti...

Kdo však z duše upřímné ze dne toho se potěšil, byl plebán Hanuš a hned za ním chalupník Křepela; tento hlavně proto, že, zůstane-li opravdu Panocha hejtmanem, budou moci jeho rousňáci i do zámku a že jim nikdo ani jediného péra nevyškubne.

Když na valech houkaly houfnice, kvičely dudy, pištci je přehvizdovali a ve hradě se všecko křepotem jen třáslo, seděl kněz Hanuš ve svém obydlí v nejodlehlejší části zámecké za starým dubovým stolkem nad rozevřenou knihou, v níž byla chvatěrubská historie vepsána se všemi nejnemožnějšími událostmi, jakoby oko jeho hledalo, zdali mezi těsně směstnanými řádkami není někde zpráva, kdy takhle na Chvatěrubech slavili pouť... A když tak ke dvacáté hodině odpolední znova se uzounké okénko ve světničce otřáslo, jakoby se chtělo rozskočiti, sepjal ruce a modlil se za odvrácení všeho zlého. A když za nějakou chvíli starý Panocha vrazil k němu, volaje již v síni: „Už ho chlapa psího všickni ďasi vzali se všemi hostmi!“ kněz Hanuš právě začal v pamětní knize odstavec, nadepsav jej: Chvatěrubský kvas. Okamžitě však péro odloživ a poznav návštěvníka po hlase vyšel mu vstříc.

„Kdoby se byl nadál tohohle nápadu do staré hlavy tvé! Za takovéto vítězství, kteréž ani jediného života krále nestálo, může ti arci býti vděčným!“ pravil plebán, když mu byl Panocha všecko stručnými rysy vypověděl. „Však také tenhle tvůj výmysl zaznamenám potomkům na věčnou památku. Zrovna začínám psáti. Neznám události podobné. — Zůstaneme, hejtmane, však i nyní přáteli? — Záleží na tobě, nemám-li se stěhovati!“

„Tím lepšími, velebný otče! — Pro tebe zůstanu rybákem Panochou, jehož chatrč na samém břehu a jehož největší radostí, vzpomínati bývalých dob a o nichž ty tak mile z knih umíš vyprávěti!“

Potom se stiskly srdečně dvě ruce, jak mohly nejtěsněji, a z Panochových očí dvě horké slzy skanuly na pravici plebánovu.

„I o svatbě mého syna se zmíníš v pamětech?“

Ze starého Panochy pronesl tuto otázku zevnějškem trochu drsný, ale z duše dobrý tatík.

„Vždyť to bude k tolika stínu světlý paprslek.“

„Nevím, bylo-li by také co z toho bez dneška bývalo.“

„Jen ať ten paprslek podzim tvého života milounkým svitem ozáří!“

„Aby tak Pán Bůh dal!“

* * *

Chvatěrubský zámek v zříceninách už drahnou řadu let; o někdejším hradě svědčí jen nepatrné zbytky začernalých rozvalin, k nimž prý koncem minulého a začátkem našeho století byla přistavěna, ale z větší části neprovedena budova. Petropavelský kostelík dosud, kde druhdy stál, ač také k nepoznání, a dne 29. června zde pouť do dneška.

A když jsem se tak nedávno někdejším náhradím rozhlížel, zatanul mi na mysli tak živě zajíc hazmburský, jak se tu někdy stavěl na zadní nohy, stříhal ušima, vyhrkal v zlobivý skřek a jak jej uměl Jiřík král proti srsti hladiti, až po čase ubožec zašel na úbytě. — A před očima táhli mi dlouhým tahem chvatěrubští hejtmané, z nichž zachytil jsem a v paměti podržel nejvěrněji toho, jenž zajíce sobě svěřeného krmil jen na oko, sám pak si hově za stoly, na nichž bylo všecko, po čem jen hrdlo prahlo, až dokvasil, a starého Panochu, jenž, ačkoliv z něho na každém bojišti kus, od Vyšehradu až k Lipanům, přece zůstal celý, celičký a s nímž bude o vzkříšení a soudě posledním práce prý největší.

Dobrá rána.

Z drsných veršů lesní poesie. Napsal *Jan Červenka.*

„Pojď, pojď!“ kývaly naň ty tmavě zelené lesní větve, lákajíce jej k sobě, a on zamhouřil divoce oči, stáhl peřinu přes hlavu a rukama zacpal si uši.

Ale větve sosen nepřestaly se kývat, šumět a volat naň: „Ivane Sylvere, Ivane Sylvere!“

„Eh! Kývej si, kývej!“ zasténal Sylver pod peřinou a spánky mu hořely ohněm. „Dnes nepůjdu nikam, jen si volej, eh!“ ... a schoulil se jako klubko.

Chvíli tak ležel bez hnutí, ale pak se začala peřina zvolna odhrnovat, nejprve objevily se černé, již probělávající vlasy, pak opálené čelo, a hned na to zvedla se celá hlava z podušek, Sylver vyvalil oči a díval se hltavě oknem ven, na ty černé, lákavé obrysy lesa.

„Je tak horko, kdo pak by to vydržel!“ bručel, a větve rozhoupaly se znova a kývaly a volaly naň zase: „Ivane, Ivane Sylvere!“

Tu neměl již ani tolik síly, aby odpověděl a očí již také odvrátiti nemohl.

„Eh! Když to na mne tak kývá!“ řekl pak a pohnul se na loži. A když se šumot lesa na okamžik poněkud ztišil, bylo slyšeti, kterak zavírá Sylver vrátka svého baráku a kterak se po špičkách plíží kolem spících chalup.

Šel rychle a jako stín. Jen se mihl kolem ztmělých oken a skokem zaměřil k lesu.

„Musím si okenice zasadit,“ ... bručel cestou, „ať na ten les nevidím, beztoho v něm nic není! Ale když to nedá... nedá!“ ...

Bylo již déle než hodina po západu slunce, ale noc nebyla příliš temná. Jasný pruh měsíce leskl se nad lesem a svítil právě tak dost, aby Sylver viděl na cestu.

Když byl již u kraje lesa, stanul a rozhledl se kolem. Nezpozoroval dle všeho nic podezřelého, neboť promnuv si spokojeně ruce, rozevřel kabát, vytáhl z každé jeho polovice po jedné věci, několika hmaty a obraty prstů spojil je v jedno, a ručnice byla hotova.

„Dnes by tak mohlo něco přijít do rány!“ hovořil Sylver. „Není ještě tak pozdě,... asi devět, a noc není právě studená. — — Eh! Uvidíme. Ke křižovatce chodívá teď srnčí,... ale vítr táhne proti...“

Při tom zvedl, omočiv prst v ústech ruku do výše a naslouchal: „Hm, není to sic zlé, ale přece táhne proti, a zrovna k hajnovně! Nerad bych, aby slyšel ránu!“

Pak se chvíli rozmýšlel, rozhodl se krátce: „Nejlíp, když půjdu ke ‚stráni‘...“ a šel.

Pod jeho nohou ani snítka nezapraskala. Znalť Sylver nejkratší cesty a chodil buď mechem, neb travou. Z večera napadla obyčejně rosa, země byla vlhká a zdusila každý krok i praskot suchého chvojí pod nohou. Sylver znal také všecky úkryty a záhyby lesní, ba takřka všecky stromy. On věděl nejlépe, kam a kdy chodí kanci v bukovém hvozdu pod „strání“ a ze všech nejlépe věděl o srnách, v smrčinách ve tmavé rokli „u křižovatky“.

Kdyby mu byl někdo řekl: „Sylvere, dnes o polednách jsem viděl v dubině srnu,“ byl by se naň Sylver zdlouha a zvědavě podíval a byl by se tázal: „A co?... A nepůjdeš tam?“

„Hm, ještě nevím, snad!“

„Jen jdi, tam jsou dobrá místa!... A to pod pasekou, ne?...“ Při tom by byl nechal ústa otevřená, a přimhouřil šelmovsky oči.

„Trochu výš!“

„Aha!“...

Tak asi byl by Sylver mluvil, ale zatím by si myslil: „Blázne! V dubině,... eh! Zaběhlé mládě, nic jiného! — O polednách tak v rokli za studánkou, ještě, a ne v dubině, eh, blázen!“... a víc by si byl srnou hlavy nelámal.

Sylver byl také nejlepší střelec. O něm říkali jeho sousedé a tvrdili to i všickni muži z okolí, kteří, abych pravdu řekl, kdo měl posud obě ruce a nebyl slepý, byli všichni pytláky, tvrdili, — „že když Sylver z Podola nedostane tetřeva, pak jich tu již vůbec ani není!“

Takovou pověst měl Sylver a zasloužil si ji.

Kdyby jej byl mohl někdo spatřiti, právě nyní, když pospíchal k „stráni“, nebylo by věru divu, kdyby se byl rozpakoval věřiti, že to, co právě viděl mihnouti se kolem sebe, tak tiše jako mlha a lehce jako pták, nebyla srna, ale člověk, a ten člověk — Sylver.

Ty skloněné větve stromů jakoby se mu samy vyhýbaly z cesty, ani nezašuměly, leda tak jemně, táhle a zticha, jakoby vítr jimi zakývàl a rokle i stráně měnily se mu v pěšiny pod nohou. Pro něho nebylo stoupání přes ně obtíží. Přešel je hravě a lehce a neunavil se. —

Asi za půl hodiny došel ke „stráni“, kam měl namířeno. Měsíc svítil poněkud jasněji, neboť noc pokročila, a mlhavé mráčky rozptýlil slabý větřík. To bylo Sylverovi právě vhod; jeho bystré, cvičené oko mohlo snadněji pátrati v houští, nedívá-li se z něho malá sametová hlava srny.

„Přišel jsem poněkud pozdě!“ mluvil sám k sobě, „měsíc již stojí nad vrchem, to je deset, a ‚černá‘ chodí dřív, — nu uvidíme, snad něco přijde, — teď k jedenácté!“ A Sylver opřel se o buk, v úkrytu za malinovým keřem.

Nízká stráň, porostlá buky, svážela se zvolna proti němu v kotlinu, lesem as tisíc kroků křivě se táhnoucí a širokou, jen co by kamenem přehodil.

Tam, co Sylver stál, byl asi její střed. Stromů v ní nebylo. Celá kotlina byla vlhká, travnatá a jen sem tam vyrůstal plazivý keř ostružin, neb řídké odnože olše. Potok tekoucí se stráně protékal jen na příč pravou její částí a tratil se v lese.

Tak, jak Sylver stál, přehledl právě celou jednu stranu kotliny, druhá a delší táhla se v oblouku za ním.

Vítr byl mu příznivý, neboť vanul přímo kotlinou proti němu přes zadní, levé její křídlo.

Sylver stál ani nedýchaje a hleděl před sebe. Dýmka mu již uhasínala, ale on ji svíral stále v ústech a díval se jen — před sebe.

Bylo úplné ticho; pouze vrcholy buků šuměly slabě a orosené jich listy leskly se ve svitu měsíce, jako v dáli hasnoucí hvězdy. Časem, když zavanul ostřeji vítr a střásl několik rosných kapek Sylverovi v tvář, pohnul se tento, setřel je rukou a stál zas tak nehybně a tiše, jak by byl se zemí srostl.

Dobré čtvrt hodiny opíral se již o strom, ale nic se neukázalo, někdy jen, a to s divokým skřekem, přelétlo mu nad hlavou hejno havranů, a křídla jich zašuměla vzduchem ostře tak a pronikavě, jako náhlý příval větru.

Pojednou sebou Sylver pohnul. Zdálo se mu, že slyšel zapraskati větve, ale jinak, než praskají a šumí ve vrcholech stromů. V skutku, praskot se opakoval, a hned na to bylo slyšeti slabé, tajené kroky.

Jen cvičené ucho mohlo rozeznati jich ohlas! Sylver ukryl se za strom a čekal. Pak rozhrnulo se před ním křoví a malý, sehnutý člověk plížil se k němu s puškou v ruce.

„Proklatě, Stach!“ zašeptal Sylver a postavil se zas na místo, jak dříve stál, jakoby ho neviděl.

Stach se zastavil. Chvíli si Sylvera prohlížel, pak přistoupil blíže a ptal se, ani nepozdraviv:

„Co vy tady, Sylvere?“

„Hm, nevidíte? Čekám!“ odvětil tázaný krátce.

„A zrovna na mém místě! Také jste mohl jít jinam!“

„Ba ne!“ řekl zas Sylver ani se neohlednuv.

„Co ne!“

„Eh! Vaše místo!“

„To je mé místo, Ivane Sylvere!“ vykřikl Stach, třesa se zlostí.

„Eh, moje!“ zněla klidná odpověď Sylverova... „A pak se mi tu líbí!... Postavte se vedle, chcete-li... A nekřičte mi tady!“ Při těchto posledních slovech obrátil se Sylver a pohledl soupeři přímo ve tvář.

Stach se zarazil, oči mu zasvítily vztekem a ruka hrála si s kohoutkem pušky. Ale víc nepromluvil. Bylť Sylver o hlavu větší a silnější, a když střelil, nikdy nechybil!

„Tak jděte, Stachu, jděte!“ promluvil pak Sylver rozhodné slovo, vida, že se Stach nehýbá, a vypustil kotouč dýmu z úst... „Nebo jestli vás bolí nohy, já vám pomohu,“ dodal.

S tím návrhem nebyl Stach dle všeho srozuměn, neboť se obrátil a cosi bruče, usedl as třicet kroků za Sylverem na druhé straně kotliny. Ale z čekání nebylo dnes již nic! Zlost jím lomcovala, a on buď nechtěl neb nemohl jí přemoci. Tři neb čtyry minuty tak seděl na mechu, ale již mu to bylo dlouho, ač dovedl jindy třeba dvě hodiny seděti bez hnutí.

Ten prožluklý Sylver vězel mu v hlavě a čím déle se naň díval, tím více se mu ruce třásly a tím divočeji svítily mu oči. Teprve nyní bylo mu toho líto, že tak zbaběle a bez odporu vzdal se svého práva.

Sylver stál posud na svém místě klidně a bez pohybu, jakoby se nic nebylo stalo. Dýmku, ač mu již před chvílí vyhasla, svíral stále v ústech.

Stach si jí všiml! Ten Sylverův klid dráždil jej ještě více a nutil a vybízel jej k útoku. Nebylo pomoci! Toho nemohl Sylverovi, na kterého bez toho již dávno měl s vrchu, toho mu nemohl zapomníti.

„Posloucheјte, Sylvere," začal, vztyčiv se z mechu a kráčeje blíže. „Nechte toho kouření!"

Sylver nehnul ani brvou.

„Slyšíte, Sylvere?! Abyste toho nechal," pokračoval Stach prudčeji... „Vítr táhne na mne, a... a srážíte mi všecko s rány!"

Ale ani teď se Sylver neobrátil; zvedl jen ručnici trochu výše k líci, nachýlil se ku předu a Stach slyšel, jak cvakl kohoutek. Mžikem natáhl také.

„Jářku, Sylvere, nechte spuštěnou, já ji mám také!" vykřikl podrážděn v nejvyšší míře, ale v tom padl zrak jeho k potoku v kotlině, uzřel tam v houští lesklou, slídící hlavu, a když se zas pozvedl k místu, kde Sylver stál a spatřil jej, jak chystá se k ráně, dal se Stach do hlasitého smíchu a — střelil.

„Proklatý chlape!" zasípal Sylver, a v téže chvíli houkla i jeho puška. Avšak již pozdě!

Po Stachově ráně, vystřelené do vzduchu, dala se srna v útěk a Sylver chybil! To bylo snad poprvé, co byl v Podole!

„Chraň tě Bůh! Nechoď mi do cesty, Stachu!" křičel hněvivě, ale již jen výsměšný křik z dáli byl mu odpovědí.

* * *

Kdy se na Sylverovi první příznaky pytlácké vášně objevovati počaly, toho nikdo z krajanů podolských říci nemohl. Pouze to bylo jisto, že když se od Podola někam k hranicím dráha stavěla a Sylver tehdá jako dozorce dělnictva do Podola přišel, že již tehdá každého večera po odbyté práci do lesa chodíval a nemohl-li střílet, aspoň slídil.

To bylo také jisto, že Tekla, Stachova dcera ze Samoty, byla toho příčinou, proč Sylver, když byla dráha dostavěna, vystoupil ze služby a usadil se v Podole, kde najal si barák.

Asi rok na to mělo být na Samotě veselí. Sylver si bral Teklu a to již za týden.

Ale tu se něco sběhlo, co vskutku zasluhuje zmínky a co podalo nezvratný důkaz o chladnosti, rozvaze a rázném počínání Sylverově.

Asi čtyry dny před tím, co měl býti již rozhodný krok ve změnu života jeho učiněn, vyběhla Tekla na večer z chalupy a zaměřila k lesu.

„Kam jdeš?" volal na ni starý z okna.

„I... Sylverovi naproti!" řekla Tekla.

„Vždyť dnes nepřijde, včera povídal!"

„Ba přijde," odvětila dcera a zmizela v lese.

Sylver skutečně řekl, že nepřijde, ale doma bylo mu jaksi teskno, proto se zvedl a odešel do lesa. Kráčel bez cíle, zvolna a jaksi v myšlénkách. Vůně stromů jej opojila, nutila stále dál a dále, a on šel.

Kolem něho zpívali ptáci, běhali zajíci a to jako naschvál, aby mu dokázali, že se ho dnes nebojí, ba někdy přelétla i srna přes cestu a Sylver jako by jich neviděl. Bůh ví, co mu to dnes vlezlo do hlavy. Ani nevěděl, že jest již na druhém konci lesa a sám se tomu podivil, když se octl u křižovatky a stanul na cestě vedoucí k Samotě. Zde se teprv zpamatoval.

„Když už jsem tady, dojdu tam také," řekl. „Pár kroků, eh! Půjdu!"

Však nyní šel již jinak. Zajíc, který se teď první na cestě okázal a tak jako nevšímavě se tvářil, když byl Sylver ještě daleko, mžikem si vše rozmyslil, když zhlédl výraz jeho očí, a zmizel jako vítr.

Když byl Sylver již u kraje lesa a chtěl se dáti směrem k Samotě, byla pozornost jeho upoutána na podezřelý jakýs šumot, přicházející s pravé strany, a on se zastavil...

Tam v malinových keřích zdálo se mu, že vidí dvě osoby. „Co dělají tam tak pozdě?... Aby to byli na čekání, zde na kraji, u pláně?... To není možná!" mluvil Sylver.

A kdo to mohl býti?! Patrně někdo z chalupy Stachovy, neboť jiné zde na blízku nebylo. Sylver kráčel po špičkách blíže.

„Hm, na čekání nejsou! To by..." a Sylver kráčel blíže, „to by se nedrželi kolem krku!"

To byl ovšem pádný doklad důkazu, že nebyli na čekání. Ale tím se Sylver nespokojil. Jeho oči pátraly, až vypátraly jakousi podobnost postavy i tváře s kýmsi... s osobou jemu dobře známou.

„Aby to tak byla... ale to přece není možná..."

„Teklo!" vykřikl nahlas. To účinkovalo. Obě postavy se rozlétly, jedna se dala skokem k Samotě a druhá opačným směrem. Sylver se smál: „To stojí za to!" a pustil se za druhou...

Bylť to, jak se později sám několikrát se smíchem vyjádřil, „chlapec, který mu chtěl pytlačit v jeho vlastním revíru."

„Ale promluvil jste s ním rozumné slovo, co?" otázal se jeden z přítomných občanů.

„No! Bylo mně ho líto, kluka, prosím vás, chlapec!" — Šlo mu teprve na šestadvacátý! — „Co jsem s ním měl dělat?! Okázal jsem mu jednou, jak má Sylver hladkou dlaň... a ležel. Eh! Chlapec, horká krev!"

Jak Sylver vypravoval, tak se vskutku stalo; nechal jej ležet a šel domů.

Ale v chalupě Stachově se více neukázal.

Třetí den přiběhl její majetník všecek ulekán a ptal se: „Co pak, že k nám nejdete, Sylvere?"

Ale Sylver se zvedl od stolu, vyvedl jej za dvéře a se slovy: „Jsem blázen anebo co?" zavřel zas a spustil závoru.

Když přišel Stach domů, dověděv se dříve všech podrobností o celé věci od občanů podolských, okázal dceři ovšem způsobem ne příliš otcovským svoji otcovskou nadvládu, ale nenapravil tím ničeho.

Od té doby se také oba muži neviděli, až naposledy v lese pod strání, kde si přísahali boj na život a na smrt.

Sylver nedělal nic jiného, než chodil po lese a pytlačil. Bylo také nad míru brzy pozorovati, že svobodo-

myslným lesním lovcům nová a vydatná síla přibyla. Neboť zvěř se ztrácela a řídla tak nápadně, že při hlavním honu nebylo se jí možno dopídit.

„To dělá všecko Sylver!“ říkali hajní, ale dokažte mu to, když ho nebylo možno dopadnouti. Měltť on nepopíratelný strategický talent a dovedl vždy uklouznouti přesile jako liška. Zhledl-li jej však hajný přece někdy v lese, tak že se mu již vyhnouti nemohl, šel mu Sylver jako schválně vstříc a pozdraviv sám ho oslovil: „To jsem rád, že vás konečně vidím! Však jsem se vás nahledal!... Mně to již čtyry slepice odneslo, a já co to?... Až jsem je teď dopadl. Jsou to kuny. Kuny, kuny! Zrovna naproti mé chalupě a pod habrem mají pelech. Chtěl jsem vás prosit, abyste si na ně počíhal. Zrovna pod tím prvním habrem... Už čtyry slepice!“ A Sylver udělal tak smutně nevinný obličej, že byl hajný úplně odzbrojen.

„Tak jen jděte domů, Sylvere, jděte!“ To bylo vše, co mu mohl říci, a Sylver šel. Ale sotva že jej hajný ztratil z očí, obrátil se mžikem a za chvíli již stál za některým keřem a čekal.

Konečně přišli páni na dobrou myšlénku: Udělej zloděje hlídačem a víc se ti zrnka neztratí. To po věky pravdivé a moudré rčení je napadlo a oni nabídli Sylverovi místo hajného. To mu lichotilo.

Celý bukový les míti pod svou mocí, bylo bez odporu lákavé nabídnutí, a Sylver je přijal. — — —

Za půl druhého roku bylo celé hájemství jako změněno. Sylver znal všecky pytláky a z nich také každý velmi dobře věděl, že se mu ani z daleka nevyrovná. Proto se v jeho obvodu ani jeden neukázal a blahodárný účinek za krátko se objevil. Bukovým hvozdem se zvěř jen hemžila.

Se všech stran vyštvána utíkala se pod Sylverovu ochranu, pod útulné krovy jeho panství a byla jista.

Tak něco přes dva roky šlo to ještě dobře. Však později počala se ta bujná krev, uvyklá volnosti a nezpoutanému běhu v Sylverově nitru náhle bouřiti a zmítati, a on cítil, že to tak déle nevydrží.

Co mu bylo platno, že přestoupiv hranice svého panství pytlačil v sousedním revíru! Tam bylo mimo něho ještě několik nápadníků, kteří se postarali nad míru brzy, aby nebylo do čeho střelit.

Tak došlo konečně přece k tomu, že toho měl Sylver již dost a že nemohl jinak, než zříci se své tříleté slávy. Všecky domluvy, všecky sliby i lichocení byly marny: Sylver sprostil se jha a byl zas volným. — — —

Na jeho místo byli sice dva noví náhradníci ustanoveni, ale ti prospěli málo, a co za tři léta důmyslem Sylverovým bylo nastřádáno, to v několika měsících a hlavně zas přispěním jeho bylo rozebráno.

Od toho času ustálilo se v okolí mínění, že je Sylver „přece jen rozumný člověk“. — — — — — — —

Ne ještě celý měsíc od posledního výstupu se Stachem probudil se Sylver as o druhé hodině k ránu a vstal. Byla úplná tma. Obloha zatažena mraky a vzduch studený. Mlha stála nad lesem, hustá a neproniknutelná, a když hnuly se větve stromů, protrhla se šedivá její hradba a prchavé kotouče jako dým valily se z ní.

Sylver se oblékl, vzal plášť i ručnici a vyšel ven. Po půl hodině stanul pod strání, právě na tom místě, jako naposled.

Vše bylo tiché, jen listy stromů zašuměly někdy, ale slabě tak a tajemně, jakoby noc poutala je svou tíží. Pak se začalo zvolna rozednívati, nejprve přelétlo několik zpívajících ptáků nad Sylverovou hlavou, pak se ty zvonící hlásky zdály vraceti zpět, ozvaly se hlasitěji a za chvíli zvučel již les jednou písní...

Mlha se pohnula, paprsek slunce vnikl do kotliny, roztrhl její závoj a den blížil se kvapem.

Sylver stál zase jako vždycky pod bukem a nehýbal se. Dnes měl pevnou naději, že něco uloví, a proto hleděl upjatě ke stráni. Ale když měl již nejvíce naděje, tu ozvalo se nedaleko něho slabé cvaknutí a Sylver se obrátil.

„Jak opatrně natáhl!...“ zašeptal a pátral očima v houští. Za širokým stromem, as deset krokův od něho, zdálo se mu, že se kdosi pohnul,... pak spatřil lesklou hlaveň pušky, kterak trčí otvorem proti němu, a hned na to zjevil se za stromem hajný s puškou přiloženou k líci, a jak Sylver poznal, mířící přímo v jeho prsa. Sylver namířil také a mlčel.

Ani ruka se mu nezachvěla, ani sval v obličeji se nepohnul. Spíše hajný zdál se chvěti, ale přece učinil as dva kroky v před... Sylver se nezalekl. Postoupil též a hajný skryl se za strom.

Však potom, jakoby zastyděl se sám před sebou, vystoupil znova a pravil tiše: „Sylvere, dejte mi pušku, sice střelím!“

„Nedám!“ řekl rozhodně Sylver.

„Sylvere, dejte ji po dobrém!“

„Raději vám lebku rozrazím!“ řekl Sylver ledově. Hajný se zachvěl. Sylver to viděl a bylo mu ho líto.

A zase stáli proti sobě jako dvě kamenné sochy. Nikdo z nich nechtěl střeliti první. Byli si oba vědomi, že by to stálo aspoň jeden život...

„Sylvere,“ promluvil zas hajný po chvíli a na tváři bylo mu znáti, co děje se asi v jeho duši. „Sylvere, je to má povinnost... abych od vás žádal... zbraň. Vydejte mi ji. Přišel bych o chleba!“

Slova ta pronesl těžce, přerývavě, a Sylverovi tak nehybnému, chladnému, jak ledový balvan zabušilo srdce. Již se rozpakoval, již kolísal.

Ba jemu se zdálo, že jest mu jaksi úzko, tak úzko, jak ještě nikdy mu nebylo, když viděl toho muže před sebou s bledou, třesoucí se tváří, a když si zpomněl, že snad má také...

„Mám děti, Sylvere,“ šeptal s těží ten muž proti němu, a Sylverovi vyvstaly mžitky před očima, něco vlhkého spojilo mu řasy, tak že neviděl, a ruka se mu zachvěla.

Ale posud stáli míříce proti sobě. Nikdo nechtěl vzdáti se první.

Pak byl již Sylver odhodlán... učinil krok v před... již chtěl strhnouti ruku... ale v též chvíli houkla rána. Oba muži sebou trhli.

S pravé strany a zrovna proti nim letěla srna... a Sylverův zrak se mžikem vyjasnil.

V tom okamžiku zapomněl, že hledí smrti v tvář, skráň zplanula mu vášní a on — střelil!

Srna se vzpjala, smrtelným skokem vznesla se do výše a klesla.

Sylver zapomněl na vše kolem sebe, zpřímil se, chtěl učiniti krok — — — však v tom padla rána třetí.

Sylver chytil se stromu, puška vypadla mu z ruky — a on zavrávoral.

„Kdo střelil?" ptal se, klesaje hajnému v lokty.

„Já ne!" odvětil zděšen hajný.

„Stach!" vypravil pak těžce Sylver z prsou, vida jej bledého běžeti k sobě, a přimhouřil oči.

Hajný chtěl jej složiti na mech, však v tom se Sylver vztyčil.

„Doveďte mne k ní," řekl těžce a ukázal na srnu. Donesli jej tam.

Sylver chopil se srny oběma rukama a hledal ránu.

„Zde, zrovna na komoru!" řekl hajný. Sylver se usmál.

„Ale dobrá rána byla... dobrá rána... co, Stachu? Škoda, že již musím jít... Stachu, podejte mi ruku... tak, a řekněte Tekle, že jsem ji měl přece rád, tak... Ale dobrá rána byla, dobrá..."

Více nemohl. Ještě jednou upřel oči na svou poslední kořist, prsa se mu těžce zvedla a Sylver vypustil duši. — — — — — — — — — — — — — —

„Sylver byl přece jen střelec," řekl hajný, bera jej na svá bedra.

„A dobrý chlap!" dodal Stach s vlhkými zraky.

Večerní obraz.

Na staré bříze zpívá pták
tak strhaně a smutně tak,
větvemi táhne větru svist,
po listu padá žlutý list
a krajinou se stmívá.

List žlutý padá na střechu
do netřesku a do mechu,
a v okně chýžky krvavá
večerní hasne záplava.

Ven vyšel přes práh, pohleď v dál,
kde osamělý topol stál,
a pohleď k nebi, useď v práh
a hleděl v čiro jako v snách.

Od chatky cesta do polí
tam vede k tomu topoli,
dnes odnesli ji mrtvou tam,
on ponejprv je doma sám.

Pták dávno zmlk' a západ shas'
a jej, jak byl by projel mráz;
vzal za kliku, šel v jizbu zpět,
za ním se zavřel celý svět.
A bříza tmou se kývá.

N. G.

„Steeple chase".

Novelleta od *Polykarpa Starého.*

Hurá, holla. — červený vítězí, červený, — sláva mu!"

„Tisíc zlatých, že modrý nezvítězí!"

„Ha, což ten žlutě pruhovaný jockey na tom lišáku s jeleními nožkami, ten nic? Té bestie! Ten není stvořen pro steeple chase! Hahaha, již se válejí oba, — kůň i ten nešika jockey v příkopě."

„Ten černý tam také poněkud ochabuje, dobře sice skáče, ale zůstává pozadu. Dareba, pořád se držel statně!"

„Ach ten ubožák v té zelené kazajce! Proč pak tu mrchu nepopožene? Chudák cválá za ostatními jako ztracená ovce za stádem..."

Tak pokřikoval v malých přestávkách baron z Klenova tahaje se při tom za své prošedivělé licousy a podupávaje občas pravou nohou.

„Červený zvítězí, to je jisto, ještě dvě překážky a je u cíle."

„Neříkejte tak, pane barone, nemůžete věděti, jak to s tím koníkem v pravdě jest, nevíte, mnoho-li síly vězí ještě v jeho svalech, nevíte, jak to vypadá s jeho plícemi, neznáte ani jeho nynější temperaturu, ani jeho organismus, a tak skutečně jest každý soud ještě přenáhlený."

„Pah, milý professore, nehleďte na všecko s tak učené stránky, — jinak by to ovšem bylo, kdyby ten vraník stál před vámi, kdybyste i snad mohl do něho vyvrtati díru a do té vstrčiti drobnohled, pak byste mohl analysovati stav jeho organismu, pak byste byl ve svém živlu, pak byste se snad i odhodlal s dosti velikou pravděpodobností k sázce, že ten či onen běhoun vyhraje první cenu, ale takto, když je kůň — neprůhledný a v plném běhu, přestává vaše umění a musíte se obmeziti pouze na takové hádání, jaké je i našinci přístupno. Tu se vám ovšem nechce do sázky."

„Jsem pěstovatelem střízlivé vědy a nenávidím rozčilující sázky. — ale — — " professor Javorský umlkl a zadíval se zamyšleně na jeden bod dřevěné stěny altánu, kolem něhož jockeyové o závod ujížděli, bod ten zdál se mu pojednou býti něčím mnohem důležitějším nežli celé dostihy i s tou znamenitou steeple chase.

„Ale? — nedokončil jste, milý pane professore," — vyrušil ho po chvíli baron z Klenova. Professor neměl času na odpověď, neboť v tom přistoupil k oběma pánům mladý štíhlý muž a mávaje divadelním kukátkem ve vzduchu pravil hezky hlasitě: „Nuže, papa, chceš se se mnou vsaditi o tisíc zlatých, že červený vyhraje?" Na slova tisíc zlatých položil zvláštní důraz. „Chceš?" opakoval a počal se zvláštním interessem prohlížeti loďkovité své botky s nápadně nízkými podpatky. Shýbl se a ohrnul okraj uzoučké nohavice svých jemných, modrých spodků, bezpochyby proto, aby bylo lze viděti velmi krásné světle žluté kamaše s perleťovými knoflíky.

„Platí, platí, milý Julie, sázím, že červený nezvítězí, — haha — ostatně je to jedno, ty ferino, ať již prohraji nebo ne — — podívejte se na toho čtveráka, můj milý pane professore — krásně rostlý klučina? — haha, když prohraji, musím mu tu tisícovku zaplatiti, že jsem prohrál, vyhraji-li, musím mu ji dvojnásobně vrátiti, abych ho odškodnil za ten zármutek, který by mu byl způsoben prohrou. Nuž, co na tom, — my to můžeme dělati. Ale — není-liž pravda? — je to tuze krásně rostlý hoch?" — usmál se samolibě.

„Ovšem, ovšem,“ — přisvědčoval professor bryza se do rtů.

Švihácky oděný baron-syn odměnil jovialního barona-otce za vzdané zalichocení vřelým obejmutím, při čemž mu zanechal na zádech podařené otisky svých zrzavých rukavic, jimiž byl předtím zaprášenou barieru altánu otíral.

„Ale pane professore,“ obrátil se pak krásně rostlý Julius ke starému pánovi, „proč jste nevzal s sebou na dostihy slečnu dceru?“

„Nechal jsem ji, pane barone, doma proto, že mám zábavu na dostihách za málo způsobilou pro šlechtění vkusu mladých děvčat,“ odvětil professor určitě a pohlížel brzo na Julia, stahujícího si tmavohnědý aristokratický klobouk hluboko do očí, brzo na onen jeden bod na dřevěné stěně altánu.

„A myslíš, Julie, že bychom se dnes těšili společnosti pana professora, kdybych ho nebyl důtklivě, ba skoro násilně přiměl k účastenství divadla při dnešních dostihách?“

Ale krásně rostlý Julius více neslyšel, byl poodstoupil dále a klaně se přes zábradlí mával v graciésním pohybu své pravice kloboukem k volně kolem jedoucí ekypáži. Premovaný kočí ekypáže trhl otěžemi a zastavil ji blíže altánu. Dáma, jejíž pleť byla příliš sněhobílou a obočí nad jiskrným okem příliš krásně klenutým, než aby člověk zapomněl, že poudre de riz a francouzská tuš jsou veledůležitými faktory v toilettním stolku mnohých krasavic, pokynula milostně ručkou a pokývla malebným kloboukem zdobenou hlavinkou v roztomile nedbalém poděkování na Juliův pozdrav.

„Není libo sázeti?“ zvolala vesele. „Padesát zlatých, že zvítězí ten zelený!“

„Co vás napadá, milostivá, ten ubožák tam v zadu?“

„Ano, tentýž! Je libo?“

„Jsem k službám; stovku, že nezvítězí!“

„Platí!“ volala se smíchem krásná dáma v ekypáži ukazujíc koketně své skutečně krásné zuby i odjížděla dále. Za chvilinku vytáhla v červeném hedbáví vázaný zápisník, vzala tužku a dala zastaviti povoz. Na rub nové padesátizlatové bankovky napsala několik slov. Bankovku opět složila a schovala do peněženky.

V tom okamžiku jevil se všeobecný úžas v obecenstvu. Výkřiky údivu ozývaly se se všech stran. Jezdci blížili se k cíli a tu pojednou octl se pozadu cválající zelený jockey mezi prvními. Již dohonil prvního, — ha viz, jak červený mlátí do vraníka rákoskou — marně — zelený je již o délku hlavy před ním — — habó, bravo, bravo, bravissimo . . .

Zvon uhodil, zelený jockey zvítězil.

„Máte báječné štěstí, hraběnko, zítra dovolím si vám poslati svou prohru.“

„Haha, což jste sázel do opravdy, barone? Haha, dobře vám! A propos, nechtěl byste mi proměniti padesátku?“

„Oh prosím, s radostí!“ Mladý baron vyndal svou tobolku, pak přistoupil k otci.

„Papá, zapůjč mi na chvíli dvě desítky, nemám drobných.“

Starý baron hledal, ale ani on neměl dosti menších bankovek u sebe. Tu nabídl se professor a podával Juliovi pět nových desítizlatových bankovek. Julius se opět obrátil k zábradlí, u něhož se již opět bavila hraběnka se švarným husarským poručíkem.

„Milostivá hraběnko!“

Podala mu složenou padesátku, on pak dal jí desítky; při tom se významně na Julia pousmála a přimhouřila oči, tak jakoby tím chtěla říci: doufám, že mi rozumíš!

Hraběnka pokývla hlavou na rozloučenou a ekypáž ji unášela dále.

„Co asi chtěla říci Leonie tím pohledem? Neporozuměl jsem jí!“ děl k sobě Julius pohlížeje tázavě za odjíždějícím povozem; přistoupil k professorovi a dal mu hraběnčinu bankovku.

Bylo po dostihách. Účastníci se rozjížděli a rozcházeli na vše strany. Krásné i ošklivé ekypáže, elegantní čtyrspřežení, lehké kabriolety, drožky s pohoršení budícím číslem a všecky možné jiné druhy lokomobilních vynálezů odvážely obecenstvo. Nonchalantní haute volée žertovala a smála se na sebe, dávajíc se zvědavými měšťáky obdivovati, jeunesse dorée na krásných plno- i neplnokrevcích koketovala s kráskami ve vozech, nedělní kavalíři na pokulhávajících nebo poloslepých klisnách s odřenými — od všední práce chomoutové — krky, dvojbarvé sukno s řinčícími šavlemi, hejna lokajů, kočův a jiných služebných duchů v křiklavých livrejích, hubení chrti a vykrmení mopslové, vůbec pak množství krásného i škaredého pohlaví, zkrátka přepestrá směsice lidstva, koňstva a jiných tvorů hrnula se živě se smějíc, volajíc, žertujíc, řehtajíc a štěkajíc ze závodiště.

Starý baron z Klenova s professorem Javorským usedl do vozu a odjížděli mezi prvními. Professor byl nápadně málomluvným. Jen občas zašeptal jako pro sebe: „Steeple chase, steeple chase!“

„Všiml jste si, pane professore, toho výtečného posledního skoku přes překážku, který provedl ten nepatrný zelený?“

„Ano, ano, to byl skok!“ odpověděl živě professor.

„Hahaha, vždyť jste se nedíval; jak můžete říci, že jste ho viděl. Stál jste jako socha u stěny altánu a prohlížel jste si kapku pryskyřice, jakoby byla ze zlata,“ smál se mu baron.

„Ano, kapku pryskyřice. Znáte chemické vlastnosti pryskyřice, pane barone? Pryskyřice jest . . .“

„Vy jste výtečným humoristou, milý professore, chcete mně splatiti svým způsobem mou beztaktnost, že vás, muže vědy, nudím hovorem o koních. Vracíte mi to tím, že rozpřádáte rozhovor o lučbě. Děkuji vám.“

„Pardon, pane barone, nemyslil jsem to tak. Jest tím vinna jistá zvláštní myšlénka, která mi při dostihách podivným sdružením se ideí připadla.“

„Ah; — jsem přesvědčen, že neunavně činný váš duch ani při kratochvíli oddechu si nepopřává. Myšlénka vaše jest bezpochyby druhu vědeckého, tak že snad ani mně nebude přístupnou.“

„Poněkud jste uhodl, napadla mě vědecká hypothesa, která však ani mně dosud není úplně jasnou! Myslím však, že budu ve zkoumání její míti štěstí.“

„Gratuluji!“ pravil baron a uštěpačně se usmál.

Za nedlouho byli dorazili ku professorovu domu a baron uctivě se poručiv odejel.

Professor, medicinae doktor Javorský, těšil se pověsti znamenitého fysiologa a skutečně byla chvála, které se mu dostávalo, zasloužena. Zkoumal, počítal, experimentoval s tak nevšední pílí, že i zdraví jeho tím trpělo. Při tom však byl i praktickým mužem, jenž se honosil velmi pěkným jměním. Dědičkou toho jmění byla jediná jeho dcera Anninka, roztomilé nevinné dítě, květinka v zátiší pečlivě vypěstovaná, která náhlým svým objevením se ve společnosti každého okouzlovala i kdyby byl býval sebe větším nepřítelem ženského pohlaví. Anninka jevila nevšední účasť ve studiích otcových, tento pak nebránil jí do jisté míry obírati se tou vážnou vědou, která mu byla k srdci přirostla a které byl zasvětil celý svůj život.

Nebylo tomu dávno, co byl slečně Javorských představen mladý baron z Klenova, sličný to mladík, nadaný bystrým duchem neméně nežli lehkou myslí a obratným jazykem. Dovedl se i na sebe kluzších parketách salonních se sebevědomou jistotou pohybovati a jevil obšírné vědomosti u dobývání ženských srdcí. Starý professor nehrubě znal mladého pána, ač tento se chlubíval, že kdysi navštěvoval jeho přednášky, vůbec pak měl professor — nehledě ani k málo doporučujícím pověstem, které o mladém bonvivantu k uchu jeho se byly donesly — již jakousi antipathii k němu proto, že vytknutá studia universitní byl zanedbal a vyvolenou dráhu životní opustil. Neuznal však dosud za dobré, dceru svou před ním varovati, poněvadž ji měl stále na očích a o každém jejím kroku věděl.

Professor vstoupil do svého domu, ale na místě, aby se odebral do obydlí své rodiny, kráčel přímo do své domácí pracovny v přízemí a usedl ke stolku, aniž byl svrchník a klobouk odložil. S obdivuhodnou chutí jal se psáti, kresliti a počítati; občas nahledl do některého z tlustých svazků vědeckých knih anebo do některého popsaného sešitu, jichž na psacím stolku množství bylo uloženo, a zahloubal se v myšlénky. „Nevím, ale doufám!“ byla jeho slova, když asi po půldruhé hodině práce soumrak ho překvapil.

V tom vstoupila do pracovny Anninka. Byla to leporostlá, skoro bujná dívčina, temně rusých vlasův a výrazných modrých očí; pikantní francouzský nosíček dodával sličné té tvářince ráz čiperné živosti.

„Viděli jsme tě přijížděti, otče, věděli jsme však, že nerad býváš v práci své vyrušován, a proto přicházím teprve nyní. Nehněváš se, tatínku, že tě vyrušuji?“

„Nikoliv, mé dítě, přijdu ihned nahoru.“

Anninka byla mezitím přistoupila k otci a pohledla zběžně na jeho výkresy a počty.

„Ah toť jsou nějaké optické výpočty.“

„Ano, můj zvědavý malý assistente, zcela správně, optické výpočty, snad bys jim také nechtěla rozuměti?“

„Co se chtění týče, tu myslím, že jsi uhodl, zdali bych jim také skutečně rozuměla, nechci ani sobě domýšleti.“

„Napadla mne při dnešních dostihách zvláštní, skoro komická myšlénka.“

„Na dostihách! Byl tam také Jul...“

„Julius z Klenova! Zdá se, že tě Julius více interessuje, nežli má nová kombinace.“

„Ne, tatínku, ne! Prosím, povídej o své kombinaci, prosím, povídej!“ Uchopila levou rukou otce kol šíje a prosila tak dlouho, až professor povolil.

„Když něčemu nebudeš rozuměti, tedy se jednoduše zeptej a upozorni mne! Posaď se, povím ti hlavní rysy své kombinace.“

Anna usedla a professor jal se vykládati.

„V rozprávce s baronem z Klenova podotkl tento, že by mi bylo snadno posouditi stav uháňějícího koně, kdyby byl průhledný. Bizarní tento nápad baronův nedal mi pokoje. Přemýšlel jsem ihned o tom, zdali by nebylo lze nalézti prostředek, jímž by neprůhledné předměty do jisté míry skutečně se mohly státi průhlednými, tak že by bylo ku příkladu možno nahlednouti do prsou nemocného, nebo viděti skrze zeď. Divíš se, milé dítě, ale jen poslyš další postup myšlének. Osvětlení nějakého předmětu má dle všeobecně přijaté undulační theorie svou příčinu v tom, že záchvěvy étheru, zbuzené světlovým pramenem, tedy ku příkladu sluncem, naráží na dotyčný předmět. Odrazí-li nebo shltí-li tento všecky záchvěvy, tedy jest neprůhledným, propouští-li je zcela nebo z části, jest průhledným nebo průzračným.“

„To vše je mi známo, otče.“

„Z té okolnosti, že mocnější světlo činí průzračné předměty více průzračnými a méně průhledné předměty dobře průhlednými, soudíme, že průhlednost nezáleží jediné na kvalitě předmětů, ale hlavně na kvalitě a intensitě světla. První faktor, jímž tuto počítáme, nedá se měniti, za to ale máme světlový pramen úplně ve své ruce. Máme umělá slunce, s nimiž můžeme nakládati, jak se nám líbí.“

„A myslíš, otče, že by bylo lze, učiniti nějaké světlo tak intensivním, že by proniklo neprůhledný předmět?“

„Pravil jsem, že nejen intensita, ale i kvalita a umělá modifikace světla musí zde pomoci. My můžeme světlo zvětšiti, barviti a polarisovati. V polarisaci kladu svou hlavní naději. Když jsem se díval na dostihy, tu — nevím, jakou sprostředkující myšlénkou — se stalo, že jsem si představoval jednotlivé, na koních uháňějící jockeye jako paprsky mezi sebou rovnoběžné. Byla to jízda s překážkami, tak zvaná „steeple chase“. Překážku samu představil jsem si jako plochu, skrze kterou paprsky ty mají prolétnouti. Pozoroval jsem, že při přeskočení překážky nerozhodovala jediné rychlost, s kterou ten který kůň uháněl, ale spíše i obratné vedení, jak jockey koně ke skoku připravoval. Připrav tedy — děl jsem k sobě — ty paprsky náležitě ke skoku a zajisté proskočí plochu neprůhlednou. Ale jak? Jaký jest prostředek k umělé přípravě paprsků? V tom okamžiku utkvěl můj hled na uschlé kapce pryskyřice, vytrysknuvší z prkna altánové stěny. Prapodivná myšlénka, zbuzená sdružením se ideí mne více neopustila. Pryskyřice, je-li průhledná, má také svůj zvláštní lom paprsků... Dalším vysvětlováním bych tě nudil, milé dítě, beztoho se již setmělo. Zařídím dle nahodilých těchto kombinací myšlének svůj pokus, ať již dopadne jakkoli. Výsledkem se ti ovšem tajiti nebudu. Snad mi bude pak možno, uzříti tebe i skrze tuto stěnu, kdybys byla venku v zahradě. Avšak pojď, milá dcero.“

Anninka zavěsila se v rámě otcovo a oba odešli z pracovny do hořejších pokojů. (Dokončení.)

~~

*

Z poesie ruské.

V. A. Žukovský.

Píseň.

Zaniklých dnů čarovná zdání
proč opět jste se vzkřísila?
Kdo probudil to vzpomínání,
kdo sny, jež kryje mohyla?
Zašeptal v duši kdos tak vlídno,
problesknul duší známý zrak —
a na okamžik zas je vidno,
co neviděno dlouho tak.

Ó minulosti svatá, tklivá,
proč znova se mi tísníš v hruď?
mohu-li říc: „Buď naděj' živa?“
tomu, co bylo, říci: „Buď?“
Mohu-li spatřit v novém jase
uvadlých snění krásotu?
mohu-li v roušku odít zase
známého žití nahotu?

Proč duše opět v kraj se řítí
kde byly dny, jichž není sled?
kraj pustý nelze oživiti:
on neshledne už zašlých let.
Tam jediný jen svědek němý
přebývá dávných milých dob,
a s ním vše dny s radostmi všemi
jsou uloženy v jeden hrob.

Lístek.

Od větve družné odloučený
pověz mi, lístku opuštěný,
kam letíš?... „Kam, já nevím sám:
blesk rodný dub můj rozbil v půli;
z těch dob přes hory, doly, kam

svou náhoda mne pudí zvůlí,
se ženu; — sudby okovy
kam táhnou *vše*, co z toho světa,
kam vavřínový lupen slétá
i lehký lístek růžový.

A. A. Fet.

Z rána.

Ne, nebuďte ji tak za červánků,
s červánky ona sladko tak spí!
jitro jí dýše po bledém spánku,
na ňadrech, v důlcích tváří se chví.

Poduška její horká jak plamen,
sen horký žehne z pod chvějných řas,
po obou stranách labutích ramen
v kadeřích splývá havraní vlas.

Večer tak dlouho u okna stála,
dlouho, tak dlouho její se zrak
upíral na luhy, lůna kde hrála,
nebem jak táhnul za mrakem mrak

A čím ta luna jasněj si vedla,
čím slavík zapěl v hlučnější zvuk,
tím více ona bledla a bledla
bolněj se, bolněj chvěl srdce tluk.

Proto se jitro na bílém spánku
na mladých ňadrech žárně tak chví;
ne, nebuďte ji tak za červánků,
s červánky ona sladko tak spí!

Vězeň.

Kopřiva se kývá,
šumí pod oknem,
hustou sítí splývá
před ním vrba v zem.

Z modré dáli blíže
lodice se dmou
a železná mříže
skřípe pod pilou.

Bývalé to hoře
stichlo v prsou již,
svoboda i moře
kynou blíž a blíž.

Duch nabývá síly,
utich' stesk a žal —
sluch jen ven se chýlí,
ruka řeže dál.

Přel. *J. V. Sládek.*

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Pokračování.)

Ajhle! Pan Melan!“ vítal dr. Škorpil inženýra ve své kanceláři. „Jste mi nad míru vhod. Nesete peníze, máme sice teprve 1. září, ale vezmu je s ochotnou rukou. Právě mi píše milostivá paní z Cerekve, že jižjiž čeká na váš úrok, abych bez odkladu poslal, jak zaplatíte. Stýská si dokonce, že by potřebovala nejen za čtvrt, ale za půl roku, což ale píše v soukromí mně a nikoli vám! Nemá opět ze sklizně nic, už třetí rok. Podivně se jí nějak v hospodářství vede. Věru že spíše na ně dosazuje ze své renty a z úroků, jimiž jste jí povinen.“

„Peníze nenesu,“ odvětil inženýr. „Jsem tomu však povděčen, že jste mne zpravil. Obdržíte je hned za dvě čtvrtletí. pošlete jen pana Bartuňka s tímto lístkem do továrny k mému účetnímu.“

„Děkuji za milostivou paní,“ odpovídal advokát přijímaje lístek, jejž donesl do předního pokoje k panu Bartuňkovi.

„Přicházím, abych si promluvil s vámi v příčině hospodářství, o kterém jste se zmínil,“ počal inženýr po návratu advokátově. „Od té doby, co moje paní a její společnice dojíždí častěji do Jeníkova, mívám potěšení, náhodou s nimi někdy se setkati a jednám dosti zhurta s jejich lidmi. Neúroda na jejím statku byla mi hned prvním rokem podivnou, druhým rokem podezřelou a letos jí naprosto nevěřím. Navedl jsem některé své lidi hned v létě roku 1872, tedy déle než před rokem, aby mi dali bedlivě pozor na tak zvané tchoře a povážlivé obchody s polními plodinami, jež v městě nevelkém jako v Jeníkově snadno poznati mohou. Nezvěděl jsem od nich nic. Ponenáhlu však utkvělo mé vlastní podezření na čeledínovi, jenž do mé továrny dojíždí. Jak vám snad povědomo, bral jsem veškeré dříví stavební a k palivu, obrok pro koně, slámu a podobné od Jindřicha Stampfra v Malé Cerekvi, který před čtrnácti dny obratně se všemi aktivy zmizel, zanechav pouze passiva. Jeho

čeledín, mladý muž zavalité postavy s černými knírky a potměšilým pohledem, se mi nelíbil; jeho jednání mělo ráz skrývavé nejistoty, a lidé mi řekli, že nesmírně rozhazuje, maje vždy u sebe peněz jako synek zámožného sedláka. Otázal jsem se ho jedenkráte na jméno. Řekl mi váhavě, že se nazývá Matěj Čihák a že pochází z Podola; míval vždy přiloženo ku svému nákladu rozličných pytlů, jež se mi nelíbily. Uváděl jsem ho ve spojení s neúrodou na statku mé choti. Nevěřil jsem udání jeho jména; slíbil jsem čipernému štrajchpudlíkovi, jenž pochází z Malé Cerekve, brzké povýšení za pomocníka, dovolenou domů a odměnu, vyzví-li mi obratně, jak se nazývá Stampfrův čeledín. Učeň se vrátil se zprávou: Matěj Kopta."

„Možná," podotkl advokát. „Mladý vesnický člověk, s jehož zevnějškem se shoduje signalement Stampfrova čeledína, chodívá ke mně někdy s poselstvím od milostivé paní."

„Moje podezření nabylo tím podstaty krátce před úpadkem Strampfrovým. Od té doby jsem čeledína neviděl až dnes ráno; sedě u snídaní zahledl jsem ho jdoucího do pisárny v továrně. Vzchopiv se ihned šel jsem za ním a nalezl jsem jej při smlouvání se s faktorem o dodání veškerého zimního paliva na vlastní vrub za neobyčejně levnou cenu. Pustil jsem se s ním do vyjednávání sám a poslal jsem zatím pro četníka. Tento se dostavil, já jsem uhodil ihned na mladého Koptu přímým obviněním a on v prvním leknutí se vyznal ze všeho. Stampfer byl toliko prostředníkem při velikých krádežích, kterými Koptovi již přes dva roky pole a les mé paní drancuji."

Advokát láteřil a naříkal.

„Z knih a účtů vyšetřil jsem ihned, co kdy od Stampfra bylo koupeno," pokračoval inženýr, dav doktoru Škorpilovi se vyhouřiti. „Stampfer ničeho nezanechal, Kopta nic nemá, jsem tedy povinen náhradou já. Stampfrovi bylo vyplaceno celkem 2068 zl. 4 kr. při cenách velmi levných. Uvedl jsem všechny ceny na trhový průměr dvou let a vypočítal jsem pak 2953 zlatých 72 kr., jimiž jsem své paní povinen. Zde jest účet; račte jej prozkoumati a jak se vám viděti bude, opraviti. Upravenou sumu vyrovnám bez průtahu. Prozatím deponuji k vašim rukám tři tisíce, račte mi je kromě dvou tisíc, které vám pan Bartuněk od mého účetního přináší, potvrditi."

Pořídiv, vrátil se inženýr do továrny. Zasedl ku svému stolu, na němž leželo několik telegrammů, zatím došlých.

„Včerejší ultimo," vzdychl si inženýr. „Od května nic a nic jiného než řadu úpadků, zaražených a zmařených obchodů, jež snad i mne zmaří."

Otevřel první telegramm ze Lvova: Váš dlužník insolventní.

Druhý telegramm ze Segedina: Odběratel v konkursu.

Třetí telegramm z Varšavy: Raczynski a Kozlov zastavili placení.

Melan opřel hlavu do obou rukou a pohřížen v trapné myšlénky zíral na rozložené telegrammy.

Zakašlání jej vytrhlo; pozdvihnuv hlavu spatřil před sebou účetního, jehož zaklepání a vstoupení byl nepozoroval.

„Vyplacením druhého tisíce, pro který jste si ráčil poslati," vykládal nesměle účetní, „jest pokladna úplně vyprázdněna. Račte učiniti opatření, abychom alespoň v sobotu dělníkům mohli vypláceti."

Inženýr pokynul mlčky hlavou a nemoha v pokoji vydržeti, vyšel ven a přecházel.

Zvoněno poledne, dělníci hrnuli se z práce. Zaměřil domů, aby se jim vyhnul.

„Právě přišel pan doktor," oznamovala mu matka. „Nezastihnuv tě v pisárně, zavítal k nám; očekává tě v salonku."

„Před hodinou jste ráčil býti mým hostem," oslovil jej doktor Škorpil, ukláněje se s přílišností rozpaků, „a nenadál jste se bezpečně, že tak brzo vám oplatím. Přicházím také v příčině obchodní."

Vyňal a předložil inženýrovi domicilovanou směnku, znějící na čtyři tisíce.

„Mám rozkaz od Niederle a Barty z Prahy," omlouval se notář, mna si čelo a přecházeje tichými kroky po koberci. „Máme to parno, nepamatuji už dávno takové v září —"

Tvářil se, jakoby neviděl, kterak inženýr zbledl a židle se zachytil.

„Okamžitě — nejsem schopen k placení," ozval se za chvíli nuceným hlasem inženýr. „Račte sepsati protest."

„Hm!" ozval se jako překvapením doktor Škorpil. „To by notář neměl slyšeti a také ještě neslyšel. Vaše sdělení prozatím béře na vědomí přítel, ochotný hned k radě. Poslyšte: Se zaplacením náhrady za kradené zboží, které jste nevědomky od Stampfra kupoval, můžete počkati do ukončení trestního řízení s Koptovými. Na zaplacení úroku za příští čtvrtletí také vám zbývají ještě tři měsíce času. Tu máte čtyři tisíce, jež leží u mne. Nyní řekněte přece notáři, že jste solventní."

„Neřeknu, pane. Co náleží mé paní, jest mi svaté. Nechci, aby mi půjčovala, byť i nevědomky."

Naléhání notářovo bylo marné; odešel s protestem.

„Hochu, tys nemocen!" zvolala matka, vidouc, jak bledý syn u stolu do jídel se nutí. Byl roztržit přes všechno své úsilí, aby zachoval klid, a když obavám matčiným dobromyslně se vysmíval, stály krůpěje studeného potu na jeho čele.

Vyznal se konečně ze své tísně. Byl sice nepřímo, leč těžce postižen hroznou květnovou krisí roku 1873, a zhoubná bouře hospodářského úpadku, rozmetavši domy jeho sousedův, otřásla také jeho závodem v nejhlubších základech, zbavila jej opory, zchromila jeho práci, zasypala jeho zásoby i prameny, z nichž těžil.

„Dvě třetiny ceny, v které jsem továrnu ujal, jsou zadluženy povinností Evě a věřitelům, od nichž jsem si pro vyplacení sester a bratrů vypůjčil," uzavíral inženýr svůj výklad. „Zbývající třetina trvá již toliko na papíře. Všeobecné zlehčení cen ji strávilo, není již nejšlechetnějšímu věřiteli hypotékou, a prodám-li závod, nikdo mi ji nedá almužnou."

„Nepoddávej se tak rychle svým obavám, hochu," napomínala matka s heroismem žen, které za sebe bývají slabounké, za milované bytosti však silnější a nezdolnější než rek. „Běží ti, jak ze všeho vyrozumívám, o přeržení nejhorší doby a o čestné vyhovění nemnohým závazkům. Tolik úvěru snad ještě máš, co by ti vystačilo —"

„Nemám, matko. Dnes není pro mne ani možno úvěr hledati. Přihlášení se o něj jest pro mne totožné s oznámením úpadku. Kapitál má psí čich a já mu voním již hnilobou.“

„Nechť pomůže tedy Eva.“

„Ani pomyšlení! Musil bych umříti hanbou, kdybych měl u ní žebrati o nádavek na kořist, o kterou po jejím mínění mně šlo. Nejprve býti před ní zvrhlým lupičem a pak nestoudným žebrákem — ne! Bojím se, že by ji při mé prosbě mrtvice ranila. K ní mne nikdo nedovleče!“

„Měj rozum, synu. Starý účet jest mezi vámi vyrovnán, její nenávist zajisté již ochladla vůči tvé trpnosti, a ona sama ti musí býti povděčna za snahu udržeti továrnu. Smluvíte se klidně, dá neb nedá, buď již bohu poručeno. Máš ale jíti k jinému, nezúčastněnému, jdi k ní, dobré slovo všude místo nalezne, jste si cizí —“

„Nejsme, matko! Pro boha netýrejte mne. Přiznávám se vám dnes poprvé, jak Evu miluji, chtěje spíše přetrpěti sto smrtí hanbou a hladem, než dožebrávati se u ní sousta, které mi laskavou rukou nepodá.“

„Tedy kleknu před ní já —“

„V tom vám zabrání syn, který nestrpí, aby jeho matka podruhé byla pohaněna, odhozena rukou ženy, již syn zbožňuje.“

Podivným způsobem nelekla se stará matka ani tak synovy hmotné tísně jako jeho lásky.

Byla zmatena, hladila třesoucí se rukou jeho čelo a ve svém těšení neměla již nižádných rad. Úzkost matčina však zahanbila i vzmužila syna.

„Jest jedna možnost vyváznutí,“ pravil inženýr konečně, polibiv svou matku. „Člověk netknutý valně všeobecným úpadkem nabízel mi opětně a ještě před několika dny slušnou cenu za továrnu, již mohu spokojeně mu pustiti, svolí-li Eva v jistou podmínku, o kterouž se s ní ovšem mohu chladné krve smluviti.“

„Jeď tedy k ní, hochu. Tvoje neblahá láska k ní tě bude chrániti a oblomí tvoji choť.“

„Není mi v čem dovolávati se jejího citu a proto i svůj cit dovedu potlačiti, jako jsem jej po tolik let dusil. Spekulace bude jednati se spekulací.“

Inženýr kázal zapřáhnouti a rozloučil se s matkou, kteráž se nad ním znova rozplakala.

Jednotvárná krajina a nekonečný skřipec zívavého topolového stromořadí, jímž vede uprášená silnice do Cerekve, nejímaly mysl inženýrovu; zabrán v pestré a těžké myšlení, rozrývající jeho čelo vráskami a působícími svíravě na rysy jeho obličeje, nedbal ničeho, co cestou se událo. Přední událostí byla neúhledná bryčka, kteráž dvě hodiny cesty před Cerekví ve vzdálenosti asi tří kilometrů se objevila a napořád povozu inženýrovu vstříc drkotajíc kočího dobře bavila.

Vrhala svůj obraz také sice na sítnici oka inženýrova, leč za ni nepronikla. Viděl neviděl a nebyl by s to ani se rozpomenouti, kdy kočár minula, kdyby si byl vůbec na ni vzpomněl.

Tím důkladněji prohlížel si jej doktor Škorpil z bryčky a měl v přemítání o stavu a úmyslech inženýrových vydatnou zábavu další svou cestou z Cerekve do Jeníkova.

Vracel se od paní Melanové.

Eva se odebrala po jeho odchodu do lázně a osvěživši se koupelí zabývala se právě toilettou, když oznámen nový host.

„Teodor Melan,“ četla na přinešené visitce a zase „Teodor Melan“ a zas, nechápajíc, neschopna v první chvíli myšlénky.

Stál na prahu jejího domu. Přišel tedy přec!

Její strach neměl veliké oči, viděl dobře. Hrozné její tušení neklamalo, splnilo se, bylo již skutkem. Směšno! Jak možno vzpomínati obav, jichž nyní necítila, jak děsiti se muže, který dávno již v jejích snech proměnil se z obludy v muže 172 centimetry vysokého, černovlasého, černookého a z řádného manželství i lidské matky pocházejícího.

Znala jej zevrubně. Jsou lidé, s nimiž se stýkáme celý rok a na něž se po roce ptáme: S kým to máme čest? Jsou také lidé, s nimiž se do roka jedva pětkrát vídáme, na něž ale ostatních tři sta a šedesát dní myslíme. Fotografický aparát lidské duše přijme každý obraz, jenž se před ním mihne; většina padne na desku nevnímavou, obraz pak mdlý setřen následujícími buď úplně neb tak, že paměti jest pak obtížno z množství nezdařených negativů jej vyhledati. Některé si však uklidí lidská duše stranou, zachová si je bedlivě neporušené, studuje na nich zkoumavým okem každý bod, přirovnává k následujícím, doplňuje, opravuje a z plošných obrazů modeluje.

Této práci podrobila Eva Melana důkladně; chtěla se příti s jeho matkou, že ho zná lépe. Setkala se s ním někdy, slyšela o něm často, četla občas jeho listy k doktoru Škorpilovi; svědomitost, s níž skládala, kriticky odvažovala a sčítala všechna všechninka dáta o něm, rovnala se vědecké práci, jakou věnuje botanik specialista své oblíbené rostlince.

„Požádejte mého chotě, aby v saloně laskavě posečkal,“ řekla Eva panské, zprostivši se úžasu.

Poprvé koketovala Eva se svým zrcadlem náruživě; hněvala se na ně, poněvadž nedosti rychle jí ukazovalo její luznost v nejpůsobivější úpravě a její třesoucí se ručinky nestačily ani vůli v pořádání zlatých proudů vlnitých vlasů, v rovnání sněhových krajek obrubou kolem šíje a v strojení jiných podobných důležitostí.

Inženýr měl býti ztrestán, jak zasloužil. Eva zvěděla od doktora Škorpila o všem, co jemu tajno nebylo, a chystala se nyní na toho slabého hrdopýška, protivného tintěru, který až do té chvíle důsledně ji urážel a pokořoval.

Konečně tedy zmocnil se ho interess, vlekoucí jej před její baštu, s jejíž výše měl býti na jeho hlavu vychrlen příval žhavého uhlí. Jaká to rozkoš někdy, ztýrati tak svého nepřítele! Ovšem byla všední a nízká pohnutka jeho příchodu, nesvědčící v ničem, že by se byl polepšil Ale nechť! Právě v prachu hroudy zemské měl poznati, jak ona nad něj povýšena jest.

Vešla s dmoucími se prsy a něžným růžovým nádechem na hebounkých lících, po lázni k zlíbání svěžích. Rozpačitý a nucený byl její úsměv, ale přívětivé kynutí ruky, jímž ho uvítala.

Inženýr se zdvihl k pozdravu pracně, jakož bývá, leží-li na našich ramenou těžké břímě nemilého poslání.

„Dosti dávno již neměla jsem potěšení vás viděti,“ počala Eva, když inženýr otálel, svedena k vřelejšímu tonu soucitem s jeho nesnázemi.

„Před měsícem bylo mi dopřáno, vyměniti s milostivou paní několik slov,“ odvětil inženýr zdvořile.

„Nu, vaše zvláštní jízda do Cerekve nasvědčuje tomu, že dnes jich bude více.“

„Nevím. Bylo by mi líto, kdybyste se ráčila domnívati, že vás chci obtěžovati. Račte býti ubezpečena, že budu se držeti co nejstručněji. Především musím několika málo, ale upřímnými slovy pronésti svou prosbu, byste ráčila prominouti mé smělosti —“

„Jest již prominuto.“

„Srdečné díky. Abych nezdržoval, přikročím hned k věci. Čas kvapí, skrze doktora Škorpila by se věc protáhla a proto jsem se odvážil o své újmě —“

„Ah, zanechte již omluv,“ přerušila jej netrpělivě Eva. „Abych vám usnadnila, podotýkám, že před nějakou hodinou jsem přijala návštěvu doktora Škorpila, který se mi již o něčem zmínil.“

Evě nešlo naprosto o zkrácení hovoru; chtěla býti dříve u počátku zajímavé kapitoly.

„O Koptových?“ rychle se tázal inženýr, pohlednuv na Evu bleskovým, pátravým pohledem.

„Také. A pak — ale račte sám pokračovati.“

„Pochybuji, že by se byl doktor Škorpil mohl dotýkati věci, která po mém přesvědčení v Jeníkově toliko mně samotnému známa jest.“

„Tím lépe. Ve fadesse mého zátiší jest mi každá novinka vítána.“

„Považuji za vhodné továrnu prodati. Neračte mne přerušiti námitkou své lhostejnosti k této změně vašeho dlužníka,“ dodal rychle inženýr, vida podivení Evino. „Jest arci lhostejno, platí-li vám úrok ze své povinnosti Melan či Krása. Avšak nedávno minulým převratem stlačena jest tak značně cena všech závodů, že třeba si vážiti jako řídké vzácnosti kupce, který mi nabízí sto a sedmdesát tisíc.“

„Ale o prodeji mi doktor Škorpil ničeho neříkal,“ namítala Eva s trapným výrazem nemilého sklamání na líci.

„Věděl jsem, že to nemožno,“ usmál se inženýr. „Uzavru prodej — odpusťte mé smělosti, s níž vás obtěžuji stále předměty, které se vás netýkají —“

„Přestaňte již se svými omluvami.“

„Jest mi vlastně vám, milostivá paní, sděliti, že vyplácení úroků z vašeho požadavku bude se díti v jiné způsobě než posud. Nový majitel pan Krása bude vám platiti pět a já tři ze sta.“

„Žasnu. Nechápu snad dobře.“

„Bohužel, nutno přece obšírněji mluviti. Krása jest ke všemu volný, toliko k závazku osmi procent se nechce míti. Poněvadž pak nikdo na světě vaše práva zkrátiti nemůže a pokud na mně bude, ani nesmí, jest nutno, aby kromě mé smlouvy s ním byla uzavřena jiná ještě smlouva mezi námi, milostivá paní, mnou a jím, aby Krásovi bylo vyhověno a vašemu právu také.“

Eva zbledla. Úžas i bolest hrály jí v očích a kolem úst. „Pane,“ pravila, zvolna vstávajíc, „s takovou nabídkou jste přišel ke mně?“

„Dovolte, abych opakoval, snad jsem nesrozumitelně mluvil,“ prosil uleknutý inženýr.

„Rozuměla jsem velmi dobře. Jen jednomu nerozumím: Co vás ke mně vede?“

„Péče o slušnou změnu v držení továrny. Poměry mocnější mých sil rvou mi ji z rukou, bojím se, aby se mi nevysmekla a nepadla za oběť hamižné spekulaci, která by prodejem zajisté vašim nárokům nikterak neublížila, avšak nepochybně další věřitele zkrátila. Jejich žaloby nechci snášeti; smlouva s Krásou jest pro ně výhodnější —“

„A pro vás? Pro mne?“

„O sobě nemluvím, nejsa zvyklý bráti sebe do počtu. Na vašem se nic nemění, milostivá paní, toliko povrchní forma, jak nyní ku své spokojenosti zajisté nahlížeti ráčíte.“

„K mé spokojenosti! Vy ji měříte nepochybně týmže trhovým měřítkem, které přikládala vaše rodina ku svému a vašemu štěstí!“ zvolala Eva náruživě.

„Kdybych měl tolik slov, co dobré vůle v péči o šetření vás —“

„O mé ponížení, pane. Mluvte upřímněji, jako budu mluviti já. Mé první a poslední slovo k vašemu návrhu jest: Továrna prodána nebude.“

„Bude proti vaší vůli,“ ozval se určitě inženýr. „Čest mi velí, abych provedl svou vůli, byť jste i mou poctivou snahu zneuznávala.“

„A já?“

„Vám vyhovím zvláštní svou smlouvou s Krásou.“

„Bez mého souhlasu?“

„Také.“

„Vy, pane, mi vyhovíte kusem papíru, jejž podáte nějakému Krásovi!“ žalovala strhaným hlasem Eva, vrávorajíc ku křeslu a chvějíc se na celém těle zimničnou bolestí, která její vnitro rozrývala.

Inženýr přiskočil. V tom vzpamatoval se a zdržel.

„Milostivá paní, jste churava,“ pravil tlumeným, měkkým hlasem. „Nemohu si prominouti podráždění vašich nervů zprávou, již považoval jsem za nevinnou. Můžete-li, odpusťte mi, nebudu vás více obtěžovati. Odcházím s hlubokým politováním, — zavolám panskou —“

Sáhal po zvonci.

„Ano, a zavolejte podomka a řekněte jim: ‚Ukliďte mi potřeštěnou ženštinu, která se odvažuje sténati pod nohou, kráčející přes ni. Jděte již, vy zkamenělá, slepá pýcho, kterýž neumíte se spokojiti s vědomím mého otroctví a máte pro mne jen pěsť, nikdy milost. Očekávala jsem vás, vím, kterak úzko jest vám, a radovala jsem se jako bláhové dítě na první vaše slovo ke mně, jež bude zníti lidsky od srdce k srdci a padne v mou zprahlou duši jako první krůpěj rosy, svlažujíc símě, kteréž klíčí a hrozí roztrhnouti moje prsa — —“

Poslední slova Evy splynula se štkáním. Inženýr jim nerozuměl.

„Milostivá paní,“ oslovil ji smutně, „je-li vám pouhý můj návrh, můj rozum, moje přítomnost a hloupá řeč zvůlí, neodvážím se hlesnouti. Podrobuji se. Staň se po vašem vždy, dnes i příště.“

„Zase táž slova, do mé hlavy jako hřeby!?“ zvolala Eva povstávajíc. „Vy se neumíte povznésti nad — Vy — ne! Já z takového poměru k vám zešílím!“

„Minulé okamžiky naučily mne, milostivá paní, znáti, jak skutečně poměr náš jest na dále nemožným,“ mluvil inženýr zvolna, těžce oddychuje. „Přetrhněme jej nadobro. Jedenkráte snad budu vám mluviti z duše, navrhuje: rozvod.“

Eva vztáhla proti němu svoji ruku, nejsouc však slova mocna, klesla do lenošky, schoulila se v ní a skryla svůj obličej do polštářů.

Inženýr trhl zvoncem. Ve dveřích minul panskou, letící ku své paní.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

České národní divadlo.

Požár, kterému dne 12. srpna t. r. před samým otevřením padlo za oběť naše velké národní divadlo, stráviv tento pomník více než třicetileté obětovnosti a práce našeho těžce zkoušeného lidu téměř do základů, probudil ve všech řadách českého národa tolik vroucího účastenství a tolik mužné síly a odhodlanosti k obětem dalším, že již po uplynutí několika dnů stává se slovo žalu a zármutku slovem, pro kteréž mezi námi již není místa.

Nebylo našince, jehož srdce by se bylo při první zprávě o tomto neštěstí bolestně nesevřelo, není českého oka, kteréž by se bylo nezarosilo tou nejsvětější ze všech slzí — slzou do hlubin duše zraněného českého citu.

My si již dlouho nezaplakali. Zvyklí již vléci za sebou osudem uložené nám břímě, vlekli jsme je v tupé resignaci již bez stesku — ale zde to propuklo. Sáhloť nám to příliš hluboko do srdce. Jinde trhaly se naše svaly: zde tklo se to těch nejcitlivějších čivů. Jinde jednalo se více o ty hmotné zájmy našeho národa, zde skácel se nám oltář těch nejideálnějších duševních snah. Nám nestačilo býti živu pouhou hmotou, my chtěli jsme vstoupiti do řady národů živým duchem a duševní energií nesoucí se k tomu nejvyššímu — a tak drsně byli jsme odstrčeni od samého prahu jednoho z chrámů lidské vzdělanosti.

Co jinde, u národů šťastnějších, kde povinnost i břímě na jednotlivci pro udržování společenského svazku spočívající stejným dílem obrací se zas k duševnímu i hmotnému prospěchu téhož lidu, bylo by pouhou nehodou, stalo se u nás, jimž zápasiti jest o každou píď půdy k cíli všude jinde samým sebou přirozenému, skutečnou pohromou národní. Při tom, kde každý ze všech téměř národů sáhne si prostě znova do pokladny, my musili si sáhnouti k srdci. Leč, bolelo to jen okamžik. Jestli kdy bylo neštěstí následováno pocitem hraničícím na pocit tklivé ale zářivé radosti, bylo to tentokráte. Zmalátnělost netrvala ani okamžik. Mužná odvaha zaujala její místo a česká síla ze mnoha a mnoha let probudila se k činu, před kterýmž zvolati musí i nejkrutější náš odpůrce: Zde vzdejme čest!

Jak často, v hodinách ponížení a tupě nesených ústrků vydralo se z úst hloubi naší bídy cítících mdlé slovo: „Jak nepohnutý, vědomí své vlastní bídy nepřístupný, jak otrlý je ten lid!“ — Pryč s těmi slovy! Jsmeť dosud těmi věrnými Čechy, jako bývali druhdy ti, kterým vlasť byla tou valnou, velkou českou vlastí, za kterou státi až do těch hrdel a statků nebylo obětí, ale bylo tou nejdražší z povinností.

Jenom hmotně, jenom těmi statky projevili jsme tentokráte své staré, české vědomí. Avšak teď jisto jest, že velká myšlénka, velká doba nalezne nás vždy na místě. Bůh ušetř naši vlasť zkoušek velikých, avšak co Bůh dal, vše, všechno jest vlasti naší, když toho žádati bude! — Bratři, neochabujte!

Ať není to plápol trvající několik hodin — tenť zůstavil by za sebou zase jen trosky a rumy, jako ten, jenž strávil nám velký chrám našeho umění. Neochabujte, dokud nebude hotovo dílo nové, a pak teprve řekněme si: Jsme lid silný! Vždyť ani obětí třeba není — jest potřebí jen vytrvalosti. Co pro mžik jest obětí, jest rozděleno na dobu delší pouhým vztáhnutím ruky a položením na oltář vlasti pouhého drobtu s našeho stolu. Může-li dnes dělník, žebrák utrhnouti si od úst své sousto, můžeme my všichni, do jednoho odepříti si dosti malé zbytečnosti a zrnkem k zrnku povstane zase, co jsme ztratili.

Jako to bývalé divadlo, vystavíme si nové opět sami, — již dnes to viděti. Český lid má jen vrstvu jedinou, tu, která stvořena jest z hlíny. Ta hlína se hněte, ta hlína se schne, ale přetrvá mramor a spousty do něho vytesaných nápisův a erbů. My jich nemáme.

Stavme sobě — jenom sobě! I až dílo toto bude hotovo, přistupme k novému a práci naší budou žehnati ta pokolení příští, která ve stínu štěpnic, sázených v dobách plných trudu a tísně si v chladu oddechnou, žehnajíce dělné ruce otců.

— Sbírky na znovuzřízení národního divadla dějí se po celých Čechách s tak uchvacující horlivostí, že není již dnes pochyby o uhrazení hmotné škody, která požárem ze dne 12. srpna utrpena. Obětovnost jest všeobecná, i s pýchou a pohnutím cítí každý, že takto a k takovému činu elektrisován za naší paměti nebyl žádný lid na světě. Jak radostno bude nyní všem, kdo prací, přáním i touhou věrně stojí při svém národu, státi za tento svůj lid až do posledka! To není marné úsilí. Lid, který tolik lásky chová ku svým duševním zájmům, jest schopen domoci se vlastní silou cílů nejvyšších. — Budova národního divadla povstane znova, to jest již nade vši pochybnost. Avšak nastává vážná otázka, zdali, jako ztráta hmotná, dají se nahraditi všechny nyní zmařené naděje, které kladli jsme do našeho divadla vůči stránce mravní a umělecké. To nezáleží na lidu; ten vykonává, včem může, svou povinnost — a čeká, že povinnosti té dostojí také mužové, v jichž rukou spočívá řízení divadelní správy. Ztráta velkého divadla nikterak nebrání, aby z divadla prozatimního bylo učiněno divadlo duševně velké. I ten malý dům může se státi chrámem dokonalého umění. Pochopí tento veliký úkol nynější divadelní správa?

— Dne 15. t. m. večer svolána do místnosti „Umělecké besedy“ valná schůze umělců i spisovatelů, aby se vyslovila o vadách, které se stránky stavební shledány byly při uhořelé budově národního divadla, i aby svým poradním hlasem působila k opravení dotyčných plánů. Všeobecné mínění neslo se k tomu, aby vyhrazeno bylo pohodlnější a prostrannější místo galeriím a parteru, což zajisté se stane. Dle našeho náhledu musí býti všechny stavební otázky ponechány divadelnímu výboru, ovšem výboru přetvořenému a doplněnému znaleckými silami z kruhů uměleckých a řemeslnických. O tom není pochyby, že doplnění také se na příští valné hromadě sboru pro dostavění národního divadla stane.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Sedm let v jižní Africe. Napsal Dr. Emil Holub. Sešit 32. Nákladem J. Otty. V Praze 1881.

Na Východě. Líčí Amand Schweiger-Lerchenfeld. Sešit 6. Nákladem J. Otty. V Praze.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. srpna 1881. ČÍSLO 24.

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

Jednak twe rządy ponure nie są wieczyste,
Bo twój niewolnik powstanie w przyszlošći przeciwko tobie,
Kłamliwa maro nicestwa,
O slepe Fatum!
I straci gwałtem ze szczytu nieskończonošći
Twą maskę nieubłaganą . . . .
. . . .

Adam Asnyk.

I.

Když slečně Kláře Vodičkové šlo na patnáctý rok, zmizela již všecka pochybnost a musilo býti uznáno, že jest velmi krásná.

To působilo nesmírné štěstí jejím rodičům, jejichžto byla jediným dítětem, a kteří ji milovali vášnivě, ale dokonce ne slepě. Vodičkovic manželé naopak byli z těch žárlivých rodičů, kteří touží darovati světu svým dítětem dokonalost vtělenou, div nevídaný a neocenitelný. Při tom neztráceli dokonce kritického úsudku o vlastnostech zbožňovaného dítěte, jak jindy se děje, a nejen že si illusí nedělali, nýbrž bděli jako Argus nad jejími vadami, měli až nesnesitelný bystrozrak a nejmenší slabost Klářina jim neušla.

Těch slabostí měla Klára dosti, celkem však přišlo na to, kterak se posuzovaly. Znám lidi, kterým by se byly právě líbily. Na neštěstí neznali ti lidé, ani jim podobní, Klárku. Ona byla naopak obklopena osobami přísného úsudku, kteří vychovávajíce ji pečlivě a horlivě od dětství, její originálnost pronásledovali.

Leč ona nebyla proto nešťastna ani stísněna a neztrácela nikdy skvostného svěžího humoru, jímžto byla štědře od přírody nadána.

Avšak dále o její kráse, o níž jsme začali, co o věci tak důležité v žití ženském.

O té bylo pochybováno od Klářina narození a někdy měli rodiče její za to, že je veta po vší naději na příznivý obrat v jejím vzezření.

To bylo v době, kdy zuby měnila a když jí ty druhé zoubky velmi nehezky ústa rozšířily; pak později mezi dvanáctým a třináctým rokem, kde v těle zchudla, se vytáhla, záda shrbila a její pleť olivový tón měla.

To vše podávalo se pomalu. Někdy mívala dni, kde se zjevoval božský paprslek krásy jako bleskem nad ní, kde jakási záře mladosti a půvabu celou ji měnila na chvilku, když ji něco zvláště těšilo neb zajímalo. Pak přicházelo to častěji a trvanlivěji a udivení rodiče dívali se jeden na druhého, pozoruje-li taktéž tu příznivou změnu, o nížto Klára nic netušila.

Posléze, jak jsem pravila, byla metamorfosa provedena, a jak jsem pravila, nebylo více pochyby o Klářině kráse.

Kdo byl by to hádal?

Olivová pleť změnila se v něžnou meruňkovou, co Klára se dala matkou uprositi, slunečníku používala minulého léta a v nejparnější poledne bez klobouku na slunci neběhala.

S nosem stal se div. Ten natáhl se najednou rovně a štíhle, a Klářiny jindy těkavé, trochu divoké oči nemhouraly více, ale dívaly se klidně do světa a v jejích černých hlubinách zračila se celá naivní duše mladého děvčete.

A což ta velká ústa, jež bývala obavou matky a otce, jakoby pro ně nemohla šťastnou býti? Ta ústa měla úsměv neodolatelný a skvělé stejné zuby, jež se při smíchu všecky ukazovaly, byly jejich ozdobou.

Kdo viděl Klářin smích, musil se zaradovati, třeba nesmál se s ní, jež všemu se smála a všemu se divila a znova se smála věcem zcela obyčejným.

Tak zmizela ta nepatrná nepravidelnost jejího obličeje pro půvab její a štíhlá, dokonale krásná postava dovršovala dojem její krásy spolu s pravým bohatstvím plných tmavých vlasů, jež házely lesklé vlny nad jejím čelem, trochu nízkým, ale hladkým a k líbání čistým.

„To dítě se změnilo,“ šeptal jednou pan Vodička, dívaje se se svou ženou z přízemního okna do zahrady svého letního sídla. Klára honila se za motýli se zelenou síťkou na ně nastraženou, do níž však neměla úmyslu ani jednoho chytiti. Běhala, honila a smála se jen tak.

Paní Vodičkové zabušilo srdce. „Pozoruješ to tedy?“ tázala se živě.

Vodička zasmál se srdečně: „Že se tak tážeš, kam bych dal oči?“

„V skutku? Tážu se, protože jsem se obávala až posud mateřské slabosti. Myslila jsem, že pouze mně se zdá Klára . . . hezkou.“

„Krásnou,“ opravil ji Vodička vážně a určitě. Můžeš na to spolehnouti. Krásná je.“

Byla přestávka. Dívali se za ní, nespouštěli s ní očí. Ona běhala mezi pestrými květinami ve svých šatech světlých, kvítkovaných. Zase zdvihala síťku.

„Možná. že bude míti přece ještě zalíbení ve přírodních vědách.“ pravila paní Vodičková s povzdechem, který platil tomu, že Klára nechtěla míti ani trochu smyslu pro krásné sbírky motýlů, brouků a jiných živočichů v lihu uschovaných, kterými pan Vodička se honosil a jež lákaly mnoho znalců a zvědavců k němu, aby je prohlíželi.

Klára bála se těch netvorů v lihu a křičela úzkostí, viděla-li brouka. Otec její, který v těch sbírkách žil a šťastným byl, toužil ji s nimi seznamovati a buditi její interess k nim od útlého dětství. Až posud bylo to marné. Dnes poprvé honila se za motýli.

Paní Vodičková byla se vžila do všech idcí svého muže tak, že byla úplně přemohla nechuť svou k hmyzu a opravdu s ním sdílela jeho zalíbení ve přírodnických sbírkách. Viděla s ním velkost a dosah věd přírodních, pokud náš věk je postihuje, a jsouc jeho žačkou, četla s ním vše, co nového vycházelo v oboru tomto laikům přístupného. Jak ona se byla jemu přizpůsobila, tak žádala, aby její dcera učinila. Avšak Klára neměla k tomu nikdy chuti. Učila se vůbec nesnadno. Osmiletá neuměla ještě čísti ani řádku. Již zdálo se, že se tomu nikdy nenaučí. Ale kdysi přišly jí Němcové pohádky do ruky a najednou četla. Četla je pořád a krom těch nechtěla nic jiného do ruky vzíti. V jiné knize nemohla seslabikovati ani několik vět.

To vše působilo zoufalství rodičů. kteří nic jiného nečinili, než ji a sebe učiti. S největší trpělivostí nedokázali však mnoho. Klára učila se pouze, čemu sama chtěla. Při tom byla vlídná. dávala si jejich domluvy a naléhání dobrosrdečně líbiti a její ctižádost nebyla dokonce probuzena jejich nářkem, že nemá schopnosti. že je nechce pílí nahraditi a že zůstane hloupou.

Naslouchávala tomu přívětivě, pak líbávala matce ruku, padla otci kolem krku a se smíchem svým dětinským říkala: „Ano, ano, jsem hloupá!“

Více nermoutilo ji to. Snad byla by se dala vzbuditi její ctižádost ve škole, ale rodiče ji tam neposýlali. Měli dosti času, dosti vědomostí a v skutku znamenité vzdělání. Vyučovali ji sami.

Paní Vodičková byla vychovatelkou po deset roků, než se provdala. Měla tedy zkušenosti a praxe dosti. Ale tak málo nadaného dítěte neznala.

Nicméně překvapila Klára své rodiče přece nadáním, a sice k hudbě. Jak těžce písmenům, tak snadno naučila se notám. Jak nerada se učila v knihách, tak plna pozornosti bývala u piana.

I tomu učila ji matka a ve dvanácti letech předčila ji dcera daleko, i bylo žádoucno dáti jí jiného učitele.

Co jeho měla, bývala jako ukována u piana celé dni. Hrála s duchem a srdcem a se sběhlostí úžasnou.

Avšak rodiče nechtěli z ní míti virtuosku, přáli si, aby přijala všestranného vzdělání a stále s ní se namáhali.

Ale ona byla dětinská. Nic vážného nebylo možno s ní hovořiti. Hrála si ještě tajně s panenkami, které měla mezi svými knihami a sešity v zadním koutě jednoho šuplete skryté. S těmi rozmlouvala šeptem každý den, ptala se jich, kterak žijou ve své skrýši, od světa odloučeny a těší-li se na její návštěvu. Říkala jim. že jsou její radostí a útěchou. a přísahala jim, že je nikdy neopustí, ani až jí její ebenové vlasy sešedivějí. Pak schovávala je zas do jejich úkrytu. Zastrčila šuple. Ale za chvíli ho opět vytáhla. Zasmála se na panenky, posadila je jinak. Julinku v pravo, Viktorku v levo. „Tak! S bohem! Na shledanou!“ jim říkala.

Když se honila za motýli, hovořila s nimi, a konečně vracela se s prázdnou síťkou k rodičům.

„Jsem už bez dechu. nemohu jim stačiti,“ pravila zastavivši se pod oknem, z něhož rodiče vyhlíželi, a máchala síťkou.

„Počkej. půjdu ti pomoci,“ řekl otec její. „Viděl jsem, kterak jsi se honila marně tak dlouho za tím krásným pavím okem. Chytím ti ho.“

„Ne, ne. tatínku, ty bys ho probodl a já nechci, aby umřel. chci, aby žil. Ale to by mne těšilo, kdyby na mne počkal a dovolil, abych si ho prohledla. s ním promluvila. Pak mohl by letěti dál.“

„Tedy ti ho chytím a opět pustím. chceš?“

„Ale nepustíš na něj páru sirnou, nebo kouř z tabáku anebo cyankali? To bych nemohla viděti.“

„Nic mu neudělám, mé dítě. Jen ti ho ukážu, neb mám radost, že tě ten krásný, podivuhodný tvor přece zajímá. Ty si ho z blízka prohledneš, což jsi až posud nikdy nechtěla učiniti a čím jsi tak mnoho ztratila. Podíváš se na jeho hlavu, oči a tykadla. Ovšem, dokud je motýl živý, nebudu ti moci ukázati jeho oči pod drobnohledem. Také křídlům podivila bys se teprv pod drobnohledem. Ale nechceš-li, nenutím tě k tomu. Tedy pojď!“

Pan Vodička odstoupil od okna a spěchal ke své dceři do zahrady.

Ona stála se síťkou v ruce k zemi obrácenou. s hlavou sklopenou. a když otec k ní přistoupil a síťku z její ruky vzíti chtěl, vypadala smutně. Pak řekla. bráníc mu. aby síťku nemohl vzíti: „Tatínku. vidíš, takové prohlížení mne netěší. Mne to rmoutí, že byli motýli dříve housenkami. Ale to snad není pravda. Brrr... jak jsou housenky hrozné! Bojím se jich. Prve, když jsem za motýli běhala, přestala jsem věřiti v jejich škaredý, hnusný původ. Tys mi ho teď bohužel připamatoval a vím. že bys chtěl aspoň na obraze ukázati mi housenku, ze které paví oko se vyvinulo. Ó nechci, nechci ji viděti. Myslím si, že jsou motýlové květiny duchem nadané, květiny, jež tak dlouho prosily slunce o duši, až jim ji dalo a lítati jim dovolilo. Nyní navštěvují své sestry květiny a šeptají jim do ucha, jaké to jest, když se lítá. A proto jsem se honila za nimi. doufala jsem. až některého chytím, že mi to také pošeptá, jako květinám; avšak oni mne neuznávají, myslí, když jsem člověk, že je probodnu a umučím; ale já jsem zatím jen hloupé děvče a nechci jíti na ně se špendlíkem, cyankalim a drobnohledem.“

Klárka měla slzy v očích, když takto domluvila.

„Ale. mé dítě,“ kárala ji matka, jež posud z okna hleděla a tomu hovoru naslouchala.

Otec, vzdychnuv hluboce, potlačoval velkou netrpělivost. Vyměnil pohled se svou ženou a řekl: „Ty jsi přece strašně dětinská na svých patnáct let. Kláro. Co jsi nám tu pravila, nebylo by tak hloupé, mohlo by se skoro říci, že je to poetické,“ zas vyměnil pohled se ženou, ve kterém jí potvrzoval. kterak to bylo opravdu poetické, ale dodal k tomu: „Ano, dosti poetické, kdybys to nebrala do opravdy. Ale jak ty to béřeš, je to nejapné. Básník také řekne démantová rosa, smaragdová

louka, zlaté slunce, ale proto přec se nerozhorlí a nermoutí, řekne-li jiný prostě pravdomluvný člověk, že je na louce tráva, rosa že je vodou a slunce že je právě sluncem, a žádným zlatem."

To rozesmálo Kláru a chytila otce kolem krku. „Již mi odpusť mou hloupost, tatínku, nemohu za to, že jsem taková."

Držela síťku za zády a nedala jí otci, lichotila mu a prosila probůh, aby jí nešel vykládat něco o motýlech.

„Což to někomu škodí," pravila lichotivě, „že mám svou víru v oživené květiny, kterými jsou motýli? Nech mne při tom, tatínku."

On odpověděl vážně: „Ano, škodí to zdravému rozumu. Ale já doufám, že co nazýváš vírou, přece v pravdě nemyslíš. Toť byla bysi šílená."

Klára odstoupila od otce vážně a zadívala se snivě na záhony květin, nad nimiž paví oko posud se třepalo a od jedné ke druhé poletovalo Pak šeptala: „Kdo ví." Pokrčila ramenoma a zahloubala se ve snění, jež otce jejího znepokojovalo. Pozdvihl hlavu ke své ženě, potřásal hlavou a ona odpověděla k jeho posunku pohledem plným starosti.

Oba byli by duši dali za to dítě a za to, aby jí vštípili více rozumu. Ale nahlíželi, že se to nedá nutiti. A tak nebyli ani s to těšiti se té chvíle z Klářiny krásy, jež nikdy ještě takovou glorií její bytost neobklopovala.

Tu stála snivá a mladistvá, kvetoucí a něžná, právě jako květina, o jejížto duši vypřádala dětinské a krásné sny.

II.

Nepatrný výjev, vylíčený v minulé kapitole, byl by býval brzo zapomenut jako mnoho podobných od osob, jež ho odehrávaly, kdyby nebyl býval jakýmsi úvodem k řetězu událostí, v rodině Vodičkovic osudných, které se mi zdají hodny vypravování.

Týž den, když za slunečného jitra červnového Klára za motýli se honila, stal se později významnějším a přinesl více sporů než ten, vyvinují-li se motýlové z housenek, anebo jsou-li to oživené květiny.

Nedaleko domu Vodičkovic bydlela bývalá chůva Klářina, provdaná za dosti zámožného chalupníka, Václava Sychru. Asi den nebo dva dni před oním dnem narodilo se jí první děcko. Klára byla nedočkava to dítě spatřiti. Nikdy neviděla posud tak malinkého dítěte. Nikdy nemyslila na nic takového. Teď, kde o tom slyšela, kde ji matka i dítě zajímaly, byla tou věcí cele zaujata.

„Je to zázrak, maminko," pravila, „mně jde hlava kolem, myslím-li na to, že se takové stvořeníčko narodí. Najednou je zde. Odkud vzalo se? A ty se tomu nic nedivíš."

„Mé dítě, věř, že se také divím. Ale vždyť je vše kolem nás takovým divem. Tak málo můžeme si z toho vysvětliti. Avšak to, co je vysvětleno, měli bychom tím lépe znáti. Tomu učí nás přírodní vědy."

„Ah, pořád ty přírodní vědy. Odpusť, maminko, ale jak jsi mohla teď zas na ně přijíti? Nevidím žádné souvislosti mezi tím malým tvorem a sbírkami motýlů, mikroskopy a elektrickými stroji. Leda... ó hrůzo! Mám snad mysliti na ty hrozné lidské kostry, které má tatínek, anebo na atlas, kde jsou vymalovány žíly a srdce, plíce a střeva. Prosím tě, maminko, jak se můžeš na to jen dívat? Vždyť je to k omdlení."

Celá se třepala při pouhém na to pomyšlení a potom chystala se k návštěvě k mladé matce.

Když byla paní Vodičková Sychrovou navštívit, vzkázala tato, aby se přišla Klárinka přece už podívat na její dcerušku, které chtěla taktéž dáti jméno Klára

Prositi paní Vodičkovou nebo její dceru za kmotru Sychrová si netroufala. Bylať v tom zvláštní příčina. Nicméně nedovedla si představiti jiné kmotřinky a neříkala o kmotrovství posud nikomu jinému. Neměla příbuzných, ani bližších přátel ve vsi a nikoho neměla tak ráda, jako svou bývalou schovanku a její matku, k níž byla přišla do služby jakožto pouhé dítě.

Jak již bývá na venkově, nedělala šestinedělka mnoho okolků s koutem svým a chvílemi už vstávala a přecházela, starajíc se o domácnost. Malé robátko leželo zavinuté v červené peřince na matčině posteli.

Klára vydala se tam na cestu s tlukoucím srdcem.

Našla Sychrovou na posteli ustrojenu. Běžela k ní a vzala ji za ruce: „Baruško," zvolala, „Baruško, jak je ti? Ty jsi matkou. Můžeš to pochopiti?"

Baruška usmála se: „Ba, věru, k neuvěření zdá se, že je tu najednou ten červíček. Tu ho mám u sebe." Odkryla lehký šátek, jímž mělo dítě očka zastíněna.

„Ó, ó!" zvolala Klárka kloníc se s udivením nesmírným nad tou malinkou hlavou.

Baruška řekla: „Prosím vás, Klárinko, řekněte: Pánbůh požehnej a udělejte malinké křížek na čelo."

„Proč?" chtěla se Klára s udivením tázati, ale Baruška žádala to tak vážně a skoro přísně, že poslechla všecka udivena. Teprve, když pošeptala chvějícími se rty: „Pánbůh požehnej" a křížek udělala na měkkounké čelo dítěte, řekla: „Proč, Baruško? Musí to býti?"

„Ah, Klárinko, vy tomu nevěříte, pan otec nedal vás v žádném náboženství vychovati, a já jsem měla zápověď o něčem takovém vám povídati. Poslechla jsem ho, toť se rozumí, vždyť jste jeho dítě; ale zde ta malinká, ta je mně zase svěřena a já se o ni bojím, aby se jí nic zlého nestalo."

„Ty myslíš, tím slovem a křížkem že se tomu zabrání?"

„To je jisté," šeptala Baruška s hlubokým přesvědčením.

V té chvíli vstoupila vesnická paní bába, vítala slečinku Vodičkovic s hlubokou poklonou a pravila: „Zajisté slečna kmotřinka, že ano?"

Klára usmála se a vzala něžné dítě v náruč, podívala se na Barušku a čekala, co odpoví bábě. Ani si nevzpomněla ještě, že by mohla býti kmotrou. Nyní okouzlila ji ta myšlénka a nepochybovala, že se tou kmotřinkou stane. Zdálоť se jí to té chvíle nejvyšší hodností na světě, ano přímo k závidění bylo to. Kromě toho neviděla posud žádného křtu, ani nevěděla dobře, co to jest. Tím více příčiny bylo na to se těšiti jako na novotu.

(Pokračování.)

*

Ku dni 12. srpna 1881.

Stál zachmuřen a smuten zadumaně
bělostný anděl v noční temnotě;
z lilijí věnek splýval s bledé skráně
a tváří, klonící se v tesknotě —
jak ranní rosa skrápá lilijemi,
po slze slza ronila se k zemi.

K půlnoci hvězdy spěly nocí mhavou
a tichou zem objímal němý stín...
jen ob chvíli to vzplálo jiskrou žhavou,
kde anděl stál u šerých zřícenin
a s hlavou schýlenou nad černé rumy
naslouchal temně, Vltava jak šumí.

A jeho hlavou zašlí táhlí dnové,
sen za snem, jak za rokem tihne rok,
a viděl: jásající tisícové
sem jako v chrám jak obracejí krok
a skládají na stupeň oltářový
boháčů zlato i ten haléř vdoví.

Neb ze chrámů, jež otcům byly svaté
a zlobou věků skáceny jsou v rum,
zde jeden chtěly vztyčit ruce spjaté,
jenž zvěstovat měl hrdým vítězům:
„Co po staletí trouchnivělo v rovu,
slovem i písní zde ožívne znovu!“

Zde spatří vnuk svých otců slavné děje,
Táborů píseň zavzní vítězná,
i žalmy vyhnanců, kdy bez naděje
je z vlasti hnala ruka železná,
a přes útisk a zápasy a vzdechy
jak přec jen Čech vždy miloval své Čechy!

A zvolna pnul se kámen ku kameni,
až hrdě strměl v česká nebesa
ten pomník slávy, vzrostlý z utrpení,
ten pomník síly, která neklesá
i stokrát zdupaná; — a v boje ryku
za padlého dá na sta bojovníků! —

Tu rázem jako hrom kdy zaburácí
a mžikem obloha se zachmuří:
ten hrdý chrám se opět v rumy kácí
a klesá v prach to zlaté cimbuří,
a z milionů úst, jak z jedné hrudi
to zavznívá: „Proč my jen jsme tak chudi?!“

A nad troskami anděl české zemi
svou chýlí bledou, zachmuřenou líc,
tu věčně věnčenou jen lilijemi,
v nichž slzí už je tisíc nad tisíc,
a hledí v tmu a na ty černé rumy
a naslouchá, proud Vltavín jak šumí — —

V tom noční vzduch jak plnil by se jasem...
to nezašleh' už požár k nebesům:
hlas tisíců se mísí s řeky hlasem,
od Šumavy ku Sněžky útesům
to zaznívá: „Jen našich rukou dílo
pohltil požár — srdce to nám zbylo!“

A vidí anděl v skutečnosti nové,
jak ve snu dřív za rokem viděl rok,
jak jásajících věrní tisícové
sem jako v chrám svůj obracejí krok
a skládají na stupeň oltářový
boháčů zlato i ten haléř vdoví.

I pozved' anděl hlavu ze soumraku —
i bylo tam, jak když se rozední:
tak blahý úsměv, tolik štěstí v zraku
a s líce skrápla slza poslední.
Tou požár shas'. — V tom svitla zoře ranní
a anděl zmizel — na rtech požehnání. — —

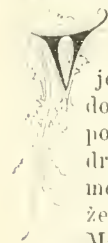
J. V. Sládek.

Středověkem k renaissanci.

Píše *B. Frida*

VI.

(Všeobecný názor troubadourů o ženách. — Guillaume de Cabestaing a smutná historie jeho lásky. — Richard de Barbésieu, jeho vina a jeho pokání.)

V jedné věci jsou si troubadouři a rytíři velice podobni a sice v tom, že za největší svoji čest, ano povinnost považují, sloužiti dámám: jedni slovem, druzí skutkem. Ale jaký v tom rozdíl! Zrovna jako mezi činem a pouhou řečí. Chevalerie dívá se na ženu vážně a s velikou úctou, zrovna jako na Madonnu, u ní je to opravdový kultus, založený na různých tradicích orientu a vřelém citu náboženském — u troubadourů, řekněme to hned, je to pouhá galanterie, zřídka kdy co více. Jaký býval poměr troubadourů k dámám? Troubadour slavil některou urozenou dámu, vynášel do nebe její krásu, její moudrost, všecky její ctnosti, které měla i neměla, a to vše v takových hyperbolách, že by se to nyní sotva které dámě zdálo upřímným zbožňováním. Když pak ona paní přijala milostivě jeho písně, stal se jejím sluhou, který měl sice veliké povinnosti, ale často dosti malá práva. Hlavním, ano jediným úkolem jeho bylo, učiniti svoji dámu co možná slavnou a pověstnou; bylo to modou tehdáž zrovna tak, jako později v renaissanci míti skvělý dvůr a ještě později hojně navštěvovaný salon. A jaká práva míval za to věrný troubadour? Velmi rozdílná, podle toho, jak byl roztomilý a jak měla ona paní svého muže ráda — pravím, velmi rozdílná. Když tak čteme životopisy anebo verše těch starých básníků, nalezneme v nich všecko: hlubokou úctu a vedle toho největší frivolnost, pravý, vřelý cit a vedle něho planá slova, velkou poctivost a vedle ní vybrané šibalství.

Je to stará a tak často přetřásaná otázka, zdali to myslili troubadouři s tou svojí chválou, jakou vynášeli dámy, upřímně? Dovolím si podati malou ukázku.

Raimbaud, hrabě Oranský, slavil svou dámu těmito nadšenými slovy: „Ta krásná paní, kterou jsem tak miloval, mne oklamala; dala mi výhost k vůli jinému, který má větší štěstí na honbě. Opustím ji, tu nevěrnou, a zasvětím služby svoje dámě, která klamati neumí a kterou budu vždycky milovati, i kdybych Orange ztratiti měl. Její krása jest tak dokonalá, že bůh měl co dělati, aby ji dovedl, když ji tvořil, a sotva byl s to sám ukázati, jak ji chtěl míti krásnou. Ona může mne učiniti tím nejšťastnějším, nebo nejnešťastnějším člověkem, já však se nikdy nezměním." Ale brzy na to dává komusi naučení, jak se má chovati, chce-li míti štěstí v lásce: „Naučím milence, jak se mají chovati v lásce. Budou-li se říditi mou radou, dobudou si všeho. Chcete míti ženy takové, aby vám jich svět záviděl? Jakmile vám řekne žena něco nepříjemného, začněte tonem hrubým a hrozivým. Pakliže vám zase odpoví, bouchněte ji do nosu. Ukáže-li zlou vůli, chovejte se k ní ještě hůře a uděláte z ní, co budete chtíti. Dvořte se jen těm nejošklivějším, ke krásným dámám však chovejte se co možná lhostejně a získáte všecky. Ale ach! já sám to bohužel nedělám; moje staré zvyky jsou nenapravitelné. Jsem prostý, mírný, zdvořilý, něžný a věrný a miluju ženy, jakoby všecky byly moje sestry. Střezte se, říditi se mým příkladem, a nechcete-li, aby láska byla utrpením, pamatujte si, co jsem vám řekl."

Jaký to rozdíl v tónu! Člověk by ani nevěřil, že mluví týž autor. Nejlépe budou asi charakterisovati tuto lásku jejich některé příklady z jejich života.

Guillaume de Cabestaing byl sice ze vznešeného rodu, ale chudý, a proto dal se do služeb velikého pána, Raimunda, hraběte z Roussillonu. Byl to hezký muž a duchaplný a Raimund považoval jej za sobě rovna a dal jej k službě své ženě. Jak uvidíme, moudré to právě nebylo.

Madame Marguerite si ho brzy zalíbila; ale Cabestaing choval se s velikou reservou a maje v úctě svou paní, neodvážil se ani nejmenšího. Marguerite chtěla, aby její kavalír ji uhodl. Čekala dlouho, ale marně; pak začala sama. Když byli jednou sami, pravila k němu: „Kdyby ti nějaká dáma dala na jevo, že tě miluje, miloval bys ji také?" — „Ovšem, paní, jenom když by to upřímně myslila." — „Tys promluvil jako hodný hoch. Nyní bych však ráda věděla, zdali bys poznal takové znamení, jemuž bys bezpečně věřiti mohl? Kdo ví, zdali bys se nemýlil?" Tato řeč otevřela mu oči. Byl dojat, a to ho prozradilo. Láska, která probudila již tolik básníků, vdechla mu brzy písně plné vroucnosti a něhy zároveň: „V mém srdci láska sídlí a proto jsou moje písně tak veselé. Ó paní, jejíž krása mne tak dojímá, ó rcete sama, co bych zasloužil, kdybych někdy jinou miloval? Kdybych byl tak věren svému bohu, šel bych zrovna do ráje... Když vidím vaše vnady, nemám zbraní — co zbývá vám, nežli smilovati se nade mnou? Dovolte aspoň, abych zlíbal vaše rukavice — více si nežádám."

Madame Marguerite věděla dobře, komu ty verše patří; zavolala ho k sobě, posadila ho vedle sebe a pravila: „Konečně snad jsi poznal, že tě miluju; řekni sám, jsem ti přítelkyní věrnou, či nevěrnou?" — „Ach paní," zvolal nadšeně troubadour, „od té chvíle, co jsem ve vašich službách, vím dobře, že jste ta nejlepší dáma na celém světě, že nikdo nemluví s takovou pravdou, že nikdo nejedná s takovou upřímností." — „A já ti přísahám," slibovala paní, „že tě neoklamu; uvidíš, že nikdy nezměníš o mně svoje mínění."

Při těch slovech ho objala. To políbení bylo pečetí jejich věčného slibu a vzrušilo jeho city k nové písni: „V rozkošné zahradě mezi tisíci květy zvolil jsem ten nejkrásnější. Bůh sám jistě učinil ji podobnou své vlastní kráse. Pláču radostí. Moje láska, kterou jsem dříve nesměl projeviti, může nyní zářiti z mých veršů. Já nezpívám jen tak lichou chválu jako jiní básníci. Nikdy ještě neviděl jsem takovou grácii. Paní má umí se líbiti, ale její moudrost vnukne úctu ješitným milencům a její pověst chrání ji před každým útokem."

Ale ten útok nedal na se dlouho čekati. Hrabě Raimund se toho dověděl a nechtěl tomu ani věřiti. Troubadour byl právě v lese, vyjel si tedy za ním. Cabestaing ho zdaleka poznal a jel mu vstříc:

„Ah to jste vy, monseigneur! Tak sám?"

„Chtěl jsem vás viděti a pobaviti se s vámi. Chytil jste něco?"

„Nenašel jsem téměř ničeho, a vy znáte přísloví: kde není, ani čert nebéře!"

„Dobře, dobře! Odpovězte mi co věrný a poctivý sluha na vše, co se vás zeptám."

„Co mohu, povím vám všecko."

„Beze všech výminek. Chci, abyste mi pověděl pravdu, ať se tážu cokoliv."

„Když to poroučíte, povím dle svého nejlepšího svědomí."

„Bůh můj svědek a vaše spasení, rád bych věděl, zdali je to opravdu láska, která vám diktuje vaše verše, a je-li opravdu nějaká dáma jejich předmětem?"

„A jak bych zpíval," odvětil Cabestaing, „kdybych nemiloval? Ano, láska je to, která mnou vládne."

„Věřím vám to, jinak byste tak krásně nezpíval. Ale to není vše. Rád bych věděl, která jest to dáma, o níž zpíváte."

„Ach, pane, co myslíte? Řekněte sám: může člověk vyzraditi tu, kterou miluje? Víte dobře, co praví o té věci Bernard de Ventadour: ‚Jestliže ti, kteří slídí po mé lásce, se mne táží, jak se jmenuje moje paní, vím dobře, jak se má věrný milenec chovati v takových poměrech. Svoje tajemství nemá vyzraditi nikomu, leda těm, kteří by mohli mu poraditi a pomoci. Ale věrnost k dámě záleží v tom: jí říci všecko, o ní však ničeho.'"

„Nuže dobře," pravil hrabě, „ať jest ona dáma kdokoliv, slibuju vám svou pomoc v každém ohledu."

Cabestaing mu nalhal, že miluje Anežku, sestru jeho ženy, a prosil ho za pomoc. Hrabě mu uvěřil, slíbil mu všecko a nabídl mu, aby se hned vypravili na zámek Roberta de Tarascon, který byl jejím mužem. Dali se tedy ihned na cestu. Když tam přijeli, vzal si hrabě Raimund Anežku stranou a pravil k ní: „Milá švakrová, měla byste býti ke mně upřímnou; povězte mi, máte nějakého milence?"

„Ano, pane."

„Kdo je to? prosím vás!"

„To vám nepovím. Ženy nejsou povinny zpovídati se z těchto věcí, a jestliže je přece někdo nutí, musí lháti."

Raimund na ni naléhal; ona pak vědouc o milostném poměru troubadoura a své sestry, řekla, že miluje Cabestainga. Zároveň však vyzradila všecko svému muži

a žádala ho, aby jí dovolil učiniti, co za dobré uzná. Zavolala troubadoura do svého pokoje a bavila se s ním. Hrabě Raimund se upokojil, jel domů a vyprávěl celou tu historii své ženě. Ta myslila, že Anežka jí milence odloudila a proto, když druhý den ráno ho viděla, dělala mu výčitky. Cabestaing pověděl jí všecko. Ale hraběnka nechtěla se s ním smířiti, dokud jí nedá zadostučinění. Žádala totiž od něho píseň, v níž veřejně vyzná, že miluje pouze ji a nikoho jiného. Tato píseň dostala se do rukou hraběte Raimunda. Něco podobného bývalo sice věcí dosti obyčejnou, ale hrabě zuřil. Vyvedl troubadoura do lesa, uřízl mu hlavu a vyrval mu srdce. Doma dal je připraviti jako zvěřinu a předložil je své ženě.

„Víte, co jíte?" tázal se jí, když jí nejlépe chutnalo.

„Ne, ale je to dobré."

„To věřím. Mívala jste to vždycky nejradší. Nedivím se pranic, že máte ráda mrtvého, koho jste milovala za živa."

Na to ukázal jí hlavu jejího milence.

„Již víte, čí srdce jste jedla?"

Madame Marguerite omdlela; ale brzy se vzpamatovala a zvolala:

„Ano, barbare, to jídlo bylo tak sladké, že nebudu jísti více ničeho, abych si nezkazila chuť."

Raimund plu vzteku chytil meč. Ona však, nežli mohl ji dostihnouti, skočila s balkonu...

V oné době, kdy láska hýbala celým světem, způsobila tato událost ohromnou bouři. Všichni příbuzní zabitého troubadoura spikli se proti Raimundovi; i sám král aragonský spojil se s nimi, rozbořil jeho zámek a jeho zajal, jakoby se byl dopustil největší zrady. Na to vystrojili oběma milencům slavný pohřeb a každý rok v den jejich smrti scházeli se rytíři z celé krajiny k slavné mši, která se sloužila za spásu jejich duší a všichni milenci chodili se modlit na jejich hroby za svoje štěstí.

Tato historie je ze všech nejdojemnější; v minulých věcech čítali osudy techto nešťastných milenců s pláčem a nikdo ani hned po jejich smrti nečinil jim žádných výčitek. Tragický konec jejich očistil úplně jejich památku.

Neméně populární, ač ne více tak pěkná, bývala povždy historie Richarda de Barbésieu. Jeho život byl plný galantních intrik. Nejprve se zamiloval do ženy barona de Touai; uměl ji baviti a ona chovala se tak, že jí vyznal lásku. Jediným přáním krásné baronky bylo však, aby proslavil co možná její pověst. Richard učinil tak s největší radostí a brzy věděl celý kraj, kdo jest „Miel de donna", jak zamilovaný troubadour paní svou nejraději nazýval. „Když ji vidím," praví v jedné ze svých písní, „jsem celý udivený. Jsem jako ve snách a nejsem schopen slova. Má vtip a moudrost věku dospělého a veselost, galanterii a gracii, jakou jenom mládí se chlubiti může... Jsem jako svíčka, která svítíc hyne: moje láska, ten věčný plamen, mne tráví."

Paní de Touai přijímala sice všecku tu chválu jeho, ale nechtěla ničeho mu dopřáti. To budilo v něm žárlivost, a když mu nechtěla dáti ani políbení, začal si stěžovati. Jiná dáma se nad ním smilovala a pozvala ho k sobě: „Divím se, že muž, jako vy," pravila k němu, „miluje tak dlouho dámu, která mu ničeho nedopřeje. Jste krásný a líbíte se každému, kdo vás zná. Tuším, že byste dostal každou dámu, kterou byste si jen přál. Já sama byla bych šťastnou, kdybych směla nabídnouti vám to, oč jinde marně prosíte, jenom kdybyste chtěl se zříci své ukrutnice. Jsem také krásná a můj rod jest ještě vznešenější."

Na to došel si Barbésieu k paní de Touai a pravil k ní: „Miloval jsem vás více nežli všecky ženy na celém světě a více nežli sama sebe. Ale když nemohu od vás ničeho obdržeti, musím vás opustiti." Paní de Touai ho prosila a slibovala vše možné, ale Richard odešel přece.

Vrátil se k oné dámě, ale ta ho nyní chladně odbyla: „Jděte, vy nejste hoden, aby žena na vás pohledla. Jste bídák, když jste mohl rozejíti se s paní tak krásnou, veselou a tak počestnou. Když jste opustil ji, opustil byste každou jinou! Jděte, odkud jste přišel!"

Barbésieu vrátil se opět k paní de Touai a prosil ji za odpuštění, ale marně. Nyní viděl, že ztratil všecko, ale celou vinu toho sváděl ne na sebe, nýbrž na obě dámy, a tak vybuchl jeho hněv proti všem ženám vůbec: „Hledati u žen věrnost jest bláznovstvím zrovna takovým, jako hledati svaté věci na místech, kam se házejí chcíplí psi." Ale po hněvu přišla lítost, po drsných slovech přišly slzy. Náš ubohý troubadour utekl ze světa, který ho tak oklamal, ne sice do kláštera, ale hluboko do lesů. Zde chtěl žíti a káti se tak dlouho, až by mu paní de Touai jeho velkou vinu odpustila. Celá dvě léta trávil v této svojí poustevně a nikdo nemohl ho přemluviti, aby se vrátil ke dvoru. Všickni rytíři a jejich dámy slitovali se nad ním a prosili paní de Touai, aby mu odpustila. Tato pak prohlásila veřejně, že jest hotova tak učiniti, jestliže sto rytířů a sto dám na kolenou, s rukama sepjatýma přijde za něho prosit. To dodalo zoufalému milenci jakési naděje; po dlouhé době ozvala se opět jeho píseň, smutná a dojemná, která začíná tímto originálním obrazem:

„Jako slon povalený na zem nemůže se zdvihnouti, dokud celý houf jiných slonů jej nezdvihne svým křikem, tak i já zůstal bych věčně ve svém zoufalství, kdyby mi poctiví kavalíři a jejich dámy nepomohli..." A končí:

„Jdi, písni, a mluv za mne! Řekni, že ji prosím o její slitování, jako uštvaný jelen, který jde umřít k nohám svých lovců."

Na zámku paní baronky de Touai odbývala prý se skutečně ona podivná ceremonie: sto rytířů a sto dám klečelo na kolenou s rukama sepjatýma a prosili za svého klienta! — Mnozí viděli v tom raffinerii; na mne však dělá tato scéna dojem podobný, jako staré votivní obrazy, kde celé příbuzenstvo seřaděno kolem trůnu svaté Panny oroduje ve stínu jejího pláště za spásu drahé, v očistci trpící duše!

(Dokončení.)

Eva.

Novella od *Jana Liera.*

(Dokončení.)

Od 10 hodin a 56 minut dopoledne nudil se v úzkém údolí Sávy u Steinbrücku muž bodré tváře, ač podnikavého vzezření.

Přísloví „šaty dělají člověka“ dotvrzovaly jeho širokánský pomačkaný klobouk, vysoké boty a bohatá chorvatská čamara, v níchž byl obsažen velmi klidný a usedlý občan.

Utratil deset minut požíváním vyhlídky z jihovýchodního konce nádraží, dalších deset minut podobným zaměstnáním na severozápadní straně, pak zahloubal se asi na čtvrt hodiny do obdivování stříbrného toku šumné Sávy a dalších deset minut věnoval ušlapování perronu před nádražní budovou a tiše loyalními výtkami jízdnímu řádu jižní dráhy, který pro potěšení cestujících z Chorvatska sdělán nebyl. Pak věnoval dvacet minut obědu.

Konečně změna. S poledním signálem přilétl do nádraží terstský rychlík, vychrlil svůj obsah na perron a pětadvacet minut byl v galeriích před restauracemi sváděn tuhý boj s hladem, sklepníky a starostmi o zavazadla; signály zazvonily do bzučícího roje jako poplašná znamení, jednotlivci se vytrhli z davu, spěchali k vozům, po nich po různu houfy, pak ubáněli a skákali opozdění cestující, za nimiž se zavřela na dobro dvířka vozů. Vřava ve vozech, trojí uhození na zvon, jek parní píšťaly a vše zmizelo.

Jedva že odhučel rychlík, přiburácel osobní vlak od Vídně.

Jako náhlý příval vod valících se přes hráz vyhrnuli se širokým proudem cestující z vozů směrem ke galerii, kterouž zaplavili a novým křikem i řinčením talířů a sklenic naplnili.

Muž z Chorvatska stál stranou a těšil se z pestrého obrazu; mezi lidmi zahledl několikráte mihot světlých šatečků dětí, které se jako nerozdílní blíženci davem proplétaly. Děcka přiskákala až před něj, točila se kolem sloupů, vyskakovala na taras galerie i obráceně, škádlila a napomínala se. „Šla sem,“ „šel sem“ bylo pořáde slyšeti, k tomu přikusovány koláče a sbírán písek do střevíců a do vlasů.

Pocestný z Chorvatska díval se hře dětí se zalibením. Byl jaksi potěšen, zaslechnuv, že žvatlaly česky. Starší, snědější byl roztomilý chlapec, asi pětiletý, a z řeči bylo zjevno, že se jmenuje Jaroslav; mladší dítě, asi na čtvrtý rok, byla malounká, hezounká blondýnka, již chlapec nazýval Miladou.

„Starý Klimeši! Kde jste se tu vzal!? Jak vás to nacházím?“ ozval se pojednou veselý, zvučný hlas na blízku.

Pocestný z Chorvatska sebou trhl a prve než nalezl volajícího, byl sevřen a tisknut k mužským prsům.

„Hoho,“ ozval se překvapen. „Ach, — vy — Melane!? Podejte mi ruku, bídný uprchlíku!“

Děti se pověsily na kabát Melanův, každé s jedné strany.

„Vaše?“ tázal se Klimeš.

„Arci!“ svědčil hrdě Melan. „Závidíte mi je?“

„Hm, — ne, — ano, — líbí se mi. Ale dovolte — snad promluvím hloupě — vyvedly se nějak jednostranně po vás; vyhlížejí příliš málo — arabsky.“

„Odkud by se na nich vzala arabština?“ smál se Melan.

„Nu, od matky.“

„Tam sedí moje choť,“ ukazoval inženýr.

„Ach, — Evropanka, tedy jste se své syrské mrzutosti zbavil? Gratuluji. Vaše paní — ?“

„Eva.“

„Mhm, zděděná nevěsta, pardon, — nic nemyslím zlého, vzal bych si ji hned od stolu, u kterého sedí —“

„Děti, k jídlu. Maminka na vás čeká. Řekněte jí, že přijdu hned,“ odbýval Melan děcka.

„Ale,“ pokračoval Klimeš, „říkával jste, že jest štíhlá? Nepozoruji. Plně vyvinutá, něco pěkně. Ne přes míru, ale právě tak — vkusně.“

„Manželství jí svědčí. Podívejte se na mne, pozorujete, starý mládenče? Jste přece posud svoboden?“

„Ovšem. Nemám dosti odvahy k ženění. Povážlivá věc, vidí-li člověk tolik manželské bídy kolem sebe. Ku příkladu vaše syrská ženitba právě nepovzbuzuje, — apropos — jste mi ji ještě dlužen, čekám na ni s dychtivostí osm let, pokračujte! Víte, kde jste přestal?“

„Vím, vím dobře,“ smál se Melan. „Snad bychom se ale mohli sejíti? Kam jedete, odkud?“

„Jsem nyní u podnikatelstva istrianských železnic,“ odpovídal Klimeš. „Vracím se ze slavonských lesů od přijímání dubových pražců. A vy?“

„Jedu na podzimek do Vlach. Pojedeme tedy spolu až do Nabreziny!?“

„Těší mne. Ale v kupé před svou paní nemůžete mluviti —“

„Mohu, ona ví o všem. Arci nemohu tak od plic promluviti jako mezi námi. Budete obědvati? Mám pro vás čas.“

„Z dlouhé chvíle jsem tak již pojedl. Zůstaňme na perronu. Nejprve mi povězte, proč a kam jste z Újezda utekl?“

„Mezi časopisy, které jste přinesl,“ počal Melan, „byl nějaký vídeňský, jenž mi náhodou při gestikulování uvízl v rukou. Nalézala se v něm celá řada drobných lokálních zpráv a z těch padla mi do očí jedna toho asi znění: ‚V Atzgersdorfu zatčen pro žebrotu a toulání maronitský mnich z Tyru, kterýž vydává se za sběratele příspěvků na kostely v pašaliku akkonském.‘ Z Tyru jest do Belad-Šomar takřka co by kamenem dohodil, asi míle. Tento zatčený mnich věděl o šejku Behrámovi, musil věděti o něm a o jeho rodině. Takoví lidé bývají obyčejně za den, za dva dny puštěni a já jsem nemohl dopustiti, aby mi ušel. Inspektor odjížděl, bylo třeba jeho dovolení, ani na odjezd nezbývalo mi času, nechtěl-li jsem celý den ztratiti, a nutkán vším tím, prchl jsem vám uprostřed vypravování —“

„Na počátku,“ přerušil ho Klimeš.

„Zastal jsem v Atzgersdorfu ještě mnicha, kterého právě byli pustili. Za dobrý bakšiš vypravoval mi obšírně o nebožtíku šejku Behrámovi. Šejk již zemřel, provdav dva roky po mém odchodu moji ženu za Džeraba-agu, statkáře v Athlitu, bývalém Castellum peregrinorum, malém městečku pod Karmelem, jižně od Hajfy.“

„Je-li možná!“

„Jest. Řekl jsem vám přece, že mezi Metávily mého sňatku prostě nebylo. Dcera šejka Behráma mohla býti ďaurem zneuctěna, nikdy však právem za manželku pojata. Do šejkova haremliku ovšem mnichovy vědomosti nesáhaly. Nevěděl tedy, jak si počínala moje první žena po uloupení mně. Byl přítomen jejímu skvělému sňatku s Džerabem-agou; tento sňatek byl sice pouhou změnou jednotvárného žaláře pro ni, z druhého harému však pronikly přece některé zprávy na venek. Ve svatební noci vrhla se nevěsta na Džeraba, chtíc ho zardousiti. On ji přemohl, zranil, ona se vyhojila a přilnula k násilnickému Džerabovi láskou, či chcete-li, citem, který bychom v naší lepší hodnotě láskou nazvati mohli.“

„Podivno.“

„Není, příteli. Takový jest Orient: Naší ethiky nezná, slova jsou v něm falešnými penězi a nejobratnějšími slovy nepřekonáte tam nikoho, ovšem ale činem, byť i činem špatným. Na východě má jen úspěch své slepě obdivující otroky.“ Inženýr pohledl na hodinky. „Čas kvapí, musím vypravovati dále. Chtěl jsem se přesvědčiti o pravdě vypravování mnichova; k tomu cíli byla cesta do Syrie nezbytná. Vyžádal jsem si čtvrtletní dovolenou a poněvadž jsem byl již odhodlán, buď dostáti svému závazku k své první ženě neb své povinnosti vůči své rodině, vypověděl jsem hned spolu službu. Z Bejrutu jsem plul do Suru, kdež mi potvrzena úplně všechna udání mnichova co pravdivá. Další cesta mne vedla do Hajfy a na malém výletu odtud jsem navštívil jako maní Athlit. Bylo přirozeno, že mne pohostil nejbohatší člověk v místě, Džerab-aga. Poznal jsem v něm dosti slušného, sebevědomého Turka. Bylo by smrtelnou urážkou moslima, otázati se na jeho ženu; neučinil jsem tak. Jenom ad informandum jsem se ho zeptal, není-li mezi nimi hříchem, pojati cizí ženu za manželku. Jest hříchem, odpověděl mi, a neudává se téměř nikdy, aby moslim pojal moslimovu choť; žena nevěřícího jest pro něj však svobodna. Svědomí Džeraba-agy bylo tedy upokojeno, moje též. Odjel jsem zase, nepronikuuv ovšem svýma očima vysoké zdi a husté mušarabije haremliku mého nástupce. Pro úplné zabezpečení mého klidu proti hryzení svědomí zastavil jsem se posléze v el Kudsu, abych položil koptickému biskupovi otázku, jak svůj sňatek považovati mám, za platný či za neplatný. Prohlásil jej za zrušený a vydal mi na svědectví list, kterého jsem posud ani neužil, leč k ospravedlnění se před svou chotí, která jest mi nyní nejvyšším tribunálem ve věcech lásky a manželství.“

„Znám nyní konec,“ prohodil Klimeš. „Jste mi dlužen ještě jen začátek.“

„Pojďte, seznámím vás se svou chotí a omluvím se vámi na chvíli do odjezdu vlaku.“

Paní Eva Melanová dokonala na blízku okouzlení assistenta Klimeše, očarovaného jejím půvabem již z dálky.

Byla nyní plnou, zdravím a ohněm sálající ženou s jemnou tváří, prokvetlou růžemi, plnou měkkosti a šelmovství, se štěstím milované a milující manželky v zářivých očích a sebevědomím i dospělostí matky na bílém, pyšném čele. Její ručky neztratily své liliové barvy, ale vyplnily, zaokrouhlily se, a Klimešovi bylo vzácným požitkem, zabořiti do nich svá ústa, jak do atlasových podušek.

„Poznávám s radostí přítele mého Teodora,“ řekla mu s úsměvem, „a vyprosím si také malý podíl z vaší laskavosti; znám vás již po vypravování mého muže, pane Klimeši, a nedivím se tomu, že po letech máte pro sebe mnoho sdělení na výměnu. Abyste nezapomněli na vlak, pošlu pro vás děti. Na shledanou.“

Assistent Klimeš porazil židli, rozhoupal sousední stůl a ušlápl nějakému mopslíkovi pazourek při samých úklonách paní svého přítele, která svou roztomilostí ve tváři a v řeči jej, starého kozáka, do jinošských nesnází přiváděla.

„Nepožádáš manželky bližního a tak dále,“ smál se inženýr Melan, káraje přítele za několikeré ohlížení po krásných modrých očích a atlasových ručinkách.

„Inu, Turek Džerab-aga nejsem a tvoje paní také nemá syrských mravů,“ odvětil způsobem, projevujícím neváżnost k sobě samému. „Prosím nyní za pokračování. Před osmi léty zůstali jsme u dveří Hajdara-effendyho v Taršize státi.“

„Pravda,“ svědčil Melan. „Vrátil jsem se od nich na Džebel Džermak ku hledání přechodu trati ke Ghóru jezera Tubaryjéského. Nalezl jsem jej ve výšce šesti set metrů nad mořem, čímž nemožnost této linie byla dosvědčena; přes to šel jsem dále na východ, neboť velkolepá horská fronta Džebel Džermaku, obrácená k jezeru, poutala mne svou zajímavostí. Sestupovali jsme po gigantických stupních, kolmě v strašných srázech spadajících do údolí Zekák el Gár. Z hluboké doliny pod Safedem zírali jsme s úžasem zpět na vápencové hradby Džebelu, věžící se nad sebe a bylo mi téměř k nepochopení, jak jsme se bez úrazu dostali do hlavního údolí, jež dělí horský uzel zeleného Džebel Džermaku od běloskvoucích skalních stěn Džebel Safedu. Ač jsem měl mysliti na další sledování údolí k jezeru, učinil jsem přece ze studijní cesty, beztoho marné, odbočku do města Safedu, hlavního v makathaátu Es Šagur. Chtěl jsem učiniti svou poklonu náčelníku okresu, Šapkynu-effendymu a odpočinouti si po několikadenní kamzičí pouti. Šapkyn-effendy mne pohostil. Dal mi k posluze svého kaftanaghassiho a bavil mne všemožně, ovšem svým způsobem; dva dny strávil jsem u něho ve spaní, hovění si po kobercích, kouření, pití kávy, sorbetu, pojídání růžových závarů, slepičích pilafů a v podobném sybaritství. První den mi také uspořádal honbu sokoly a večer nám tančily almé; druhého dne byl jsem vedle effendyho prvním divákem zápasů džerydových a po večerní modlitbě jsem usnul při vypravování tureckých povídek, jež ostatní společnost velice bavily. Posýlaje mne spat, pozval mne Šapkyn-effendy na zítří ráno k výslechu lupičů, které zaptyjové z neobyčejné horlivosti u Mejronu nejen potkali, ale i chytili. Byl jsem záhy z jitra vyspalý, osvěžil jsem se lázní, pohověl si v rozkošné zahradě effendyho a na zavolání sluhou dostavil jsem se do úřadovny mudyrovy. Uvedli mne do síně, otevřené do postranního dvora, uprostřed něhož crčel vodotrysk, pouhým třpytem svých vodních paprsků chladivě působící; bylo již hezky vedro.

Počali jsme práci. Dobře se nám srkalo kávy a kouřilo, pokud si mudyr nevzpomněl, že s výslechem třeba počíti. Zátleskal a zaptyjové přivedli dva snědé, otrhané chlapy — mé známé z Burdž-el-Rúm — Ebul Ghaisa a jednoho z jeho soudruhů. Pozoroval jsem jim na očích, že mne také ihned poznali, ač ničím se ke mně nehlásili. Jejich odpovědi k volným, občasným otázkám Šapkyna-effendyho unavovaly mne svou jednotvárnou nesrozumitelností. Nudil jsem se; pak mne omrzelo i litování obou chlapíků, jimž slunce na hlavy pražilo. Za hodinu velel effendy, aby mu bylo opatřeno corpus delicti. Přivedeno — v jašmaku a feredže, — zase ženská! V znetvořujícím feredže nemohl jsem rozeznati ani, zdali byla mladá či stará, sličná či ošklivá. Jen její oči mne přesvědčovaly svým právě oslňujícím žárem o živé plnokrevnosti Orientálky. Znenáhla počal výslech nabývati zajímavosti. Pozoroval jsem, že Ebul Gais a společník, zaptyjové i effendy na mne pohlížejí, koncentricky ke mně gestikulují; pokynul jsem Galibu Kurbagymu, aby přistoupil ke mně. Kavas mi dosvědčil, že jest řeč o mé osobě a mém dobrodružství v Burdž el Rúm na Džebel Džermaku. Náhle otázal se mne effendy, zdali zajatou znám; rozmrzen stažením do výslechu, odpověděl jsem otázkou, zdali effendy skrze jašmak vidí. Na povel effendyho odhalila ženština svůj obličej. Vzkřikl jsem překvapením a vyskočil jsem. Poznal jsem mžikem ubohou dívku, mnou osvobozenou a odevzdanou paní Ferengis v Taršize. Pohnal jsem nyní výslech. Lupiči tvrdili, že dívku nejprve zpozorovali v lesích u Sasy, jimiž se za tmavé noci plížila; stíhali ji, prchala před nimi, nešena zoufalostí houštinou a po skalách. Ebul Gais a jeho soudruh nadjeli dívce k Mejronu, kdež jim více neunikla. Jedva však že se jí sami zmocnili, přepadeni byli četníky, kteří je i s kořistí do konaku mudyrova dopravili. Více nebylo možno od lupičů vyzvěděti. Poslouchaje výslech, pozoroval jsem dívku; poznával a nepoznával jsem ji. Zírala jen na dvě místa, do bassinu vodotrysku a na mne, plaše, bojácně a skroušeně, až mne srdce bolelo. Jakoby jí bylo do pláče, zachvívaly se její rty a brvy nad očima. Kde byla její divokost, její šílená nenávist k muži, který odvážil se jí dotknouti, byť i jeho ruka osvobozovala! Po lupičích otázána dívka. Váhala; úzkostně pátravý pohled z jejích velikých očí utkvěl na mně, a mé duše se zmocnil pocit, jakoby její bytost hledala v dětinné důvěře smilování a ochrany u mne. Důvěra lichotí a zušlechťuje, byla tedy odpověď moje kavalírská. A mžikem klečela dívka u mých nohou, objímajíc je a mazlivě svou hlavinku na moje kolena kladouc. Jásot ozval se z jejích úst, vášnivá, vděčná blaženost vytryskla jí z očí zářivými proudy, jež mne oslnily a zmámily. Nerozuměl jsem ve svém překvapení z lichotných slov dívky ničemu, kromě prosby, abych se jí zastal a za ni vypovídal. Proč jsem se jí měl zastati? Co vypovídati? Nazývala mne svým pánem a sultánem svého srdce, — bylo mi hádankou, proč? Effendy skončil bez průtahu výslech. Otázal jsem se ho, co s dívkou. Tažte se sebe, jak naložíte se svým majetkem, odvětil Šapkyn a zanechal mne s dívkou o samotě. Pod koberci, které otroci od střechy k střeše natáhli, bylo milé přítmí, teplý, rozehřívavý vzduch, naplněný vůní růží a jasmínů, protkaný třpytnými krůpějemi, jež s vodotrysku sprchaly. A na mém klíně spočívala, tulila se ke mně huriska, lebýnká, graciósní a hebounká gazela, sálající milostným zanícením, prochvívaná nyvou něžností. Ručinky její mne pálily na šíji a její hlavinka na prsou, oheň přeléval se do mých žil, rozpaloval je, — žádné přenáhlení, — násilím vytrhl jsem se z opojného sna vznášení se k edenu a pohledl jsem dívce upřímně do očí. Naivní, neodolatelnou silou svého všemohoucího srdce nešené dítě přírody obsypávalo mou hlavu zlatou gloriolou zářivých paprsků ze svých nevinných očí, a nejplnější, nejohnivější rtíky, jaké jsem kdy zočil, chvěly se mým ústům vstříc, — bláhový odpor tolika půvabům nevědomě žádostivým! Políbil jsem ji a ona mne, ve stu polibků nahradila rozum žhavým zlatem rozkoší edenu. — Žalovala mi, jak unešena dželaby z domu svého otce, šejka Behráma, vlečena na koni připoutaná nocí neznámým krajem, zmírajíc mukou úzkostí a dýšíc vášní zuřivého záští proti svým lupičům a svým kupcům. Nenáviděla čtyři a když jsem já na Burdž el Rúm ji vyhrál, slila se její nenávist v jedinou vražednou kletbu na mne; žíznila touhou po okamžiku, kdy na ni sáhnu a nadejde chvíle její pomsty. Nesáhl jsem na ni. Vyhrav takovou perlu mládí a sličnosti, tolik vnad, ohně a nenávisti, položil jsem výhru stranou své cesty a šel jsem klidně dále! Byla zmámena mým počínáním, zkrácena o svou pomstu a na smrt uražena ve své samolibosti. Pohodil jsem jí; neodvážil jsem se ani její odvety, ani získání její lásky. Přesvědčivši se, že nešálí ji přelud, smáčela koberce konaku Hajdara-effendyho slzami studu a rozhořčení. Takového pokoření nesnesla! Celá její horoucí povaha vzepřela se nákaze, která se jí s tropickou prudkostí zmocňovala, nákaze neváženosti sebe. Zlehčil jsem její cenu, měl jsem ji v rukou a nevážila mi nic. Byl jsem jí povinen vrácením její hodnoty, bez níž nebyla sama sobě ničím. Prchla z konaku Hajdara-effendyho, hledajíc mne a padla do rukou lupičům, s nimiž byla přivedena ke mně. Nalezunvši soucit a plnou čest v mých očích, vrhla se mi vděčně k nohám, jásajíc, majíc opět sebe a — mne. Takové vyznání mi vlíbala horoucně dívka, spočívající na mém klíně, zítra již v Tubaryjé moje nevěsta a za týden v holubím údolí moje choť. Bohužel poznal jsem pozdě, že moje láska k Evě byla pouze slabým a nestálým reflexem tropické náruživosti ženy, s níž se shoduje a srovná Arab, jíž zná oceniti snad Džerabaga, nikoli však já."

„K Evě!? O jaké Evě mluvíte, vždyť přec vypravujete historii své syrské ženitby?"

„Tatínku!" volaly děti, přilétnuvše jako vymrštěné míče a lapivše inženýra za ruce. „Matinka prosí, abys již s pánem šel. Půl hodiny zastávky prý již dochází — "

„Hned, miláčkové, hned. Jděte jenom napřed."

„Poslyšte!" naléhal Klimeš. „Jak jste si svou paní mohl splésti se svou první ženou? Co mluvíte o Evě? Vždyť jste mi přece nelíčil její poměr k vám. Ten jste mi ještě dlužen."

„Nejsem. Již jsem vám o něm vypravoval."

„Kdy? Kde?"

„Před minutou," usmíval se inženýr.

„Dovolte, abych mírně řekl," durdil se Klimeš, „že — že ráčíte míti kratinkou paměť."

„Měl jsem, příteli. Nepřinesl jsem si ze Syrie žádné naučení a nabyv svoji choť právě tak kořistně, jako Hanu, chovaje se k ní s týmže nemužným, trapným a pokořujícím respektem, rozněcuje v ní týž duševní process

jako v Havě, nevěděl jsem ničeho, byl jsem slepý, až se mi také Eva vrhla do náručí jako Hava. Ovšem musíte si mysliti vše ušlechtilejší, uhlazenější, z tropického pásma do mírného ponebí přesazené. Tak na příklad získala si mne Eva vítězstvím v závodění naší vzájemné vzdorovité obětovnosti; nebyl bych strpěl na sobě košile, kdyby jí bylo bývalo potřebí k naplnění litery mých povinností k Evě a nestrpěl jsem také. Tím však dal jsem jí zbraň do rukou, a když došlo z nedorozumění mezi námi k nejhoršímu, když pronesl jsem slovo rozvod, nechápaje její horoucí touhu po jediném slůvku prosby z mých úst, jímž bych byl odčinil vše, co mezi námi se bylo událo, — v té chvíli odložila Eva ostýchavou dívku a vzavši svého muže jako tvrdošijné děcko před ním samým v ochranu, zachránila ho. Prozatím hmotně, davši své jmění v šanc. Nadešel nejhorší okamžik v mém životě. Byl jsem jí zavázán k díkům, které musily býti složeny, právě poněvadž jsme spolu jednali jako kavalíři v souboji. Přišel jsem polomrtvý k ní, domnívaje se, že ona jen proto tolik obětí přinesla, aby si mne k díku zavázala a pak můj dík s opovržením odkopnouti mohla. Byl jsem oprávněn, čekati podobnou odvetu a ona se skutečně nutila do krutosti, nepomýšlejíc na to, že jest ženou. K jejímu žalu přemohl ji tlumený a ve skrytu zmohutnělý cit, první jeho jiskérka roznítila můj v plný plamen a po několikaletém nepřátelství přešli jsme mžikem v ráj kýžené, neočekávané blaženosti. Jak vidíte, úplně po evropsku, ač vznik a postup mých milostných poměrů k Havě i k Evě byl týž. Věc se nemění, toliko názvy a výraz, jako arabská Hava naší transkripcí se obrací pouhým zvukem jména v Evu, zůstávajíc vždy Evou."

„Ach, nyní rozumím!"

„Čemu?"

„Tedy Eva jako Eva!"

„Steeple chase".

Novelleta od *Polykarpa Starého.*

(Dokončení.)

Hraběnka Leonie byla krásná mladá dáma, vdova prý po jakémsi hraběti Ouvalském; avšak nikdo nevěděl, odkud byla přišla a jak dlouho míní v hlavním městě se zdržeti. Pověsti vypravovaly, že manžel její zanechal jí ohromné jmění; ona sama nesnažila se pověst tu vyvrátiti, ba zdálo se, že přepychem, jaký stavěla na odiv, chce ji potvrditi. Prosaicky mluveno: byla každým svalem koketou, byla si toho vědoma a nestyděla se za to. Trefněji kdysi pravil hrabě Bruin, že jest růží zhlížející se ve hladině jezera; „a do jezera zapadneš, až uvadneš!" dodal šeptem, tak že ona konec jeho výpovědi neslyšela. „Tím chcete bezpochyby říci, že jsem koketa! Dobrá, připouštím, ale především dohodněme se o tom, co se nazývá koketerií. Dle mého náhledu jest koketerie neustálá snaha, líbiti se jiným. Líbí-li se ale někomu něco, tedy mu to působí i potěšení, radost, — koketerie tedy není nic jiného, nežli snaha, jiným způsobiti radost, a není taková snaha chvalitebnou?"

Hrabě s jemným úsměvem dal sofistice její za pravdu. Vůbec pak zdálo se, že hrabě Bruin tu ženu důkladněji znal nežli jiný; důvěrné své přátele před ní varoval, tvrdě, že by ten byl nešťastným, kdo by se stal jejím manželem a že by neštěstí to ani její ohromné jmění nedovedlo vyvážiti ... Zrazování to ale mělo účinek zcela opačný — možno, že bylo na to vypočteno — celá řada mladých kavalírů pachtila se za přízní mladé hraběnky Leonie.

V posledním čase obírala se Leonie s nápadným interessem s mladým baronem z Klenova, o němž se tvrdilo, že se připravuje na diplomatickou karriéru více pomocí svého bohatství nežli důkladnými odbornými studiemi. V důvěrných kruzích aristokratických se však povídalo, že mladý diplomat sotva bude Leoniiným otrokem, ježto prý se nepochopitelným u něho způsobem náruživě zamiloval do mladičké dcerušky jakéhosi professora. On prý to byl, jenž ze zátiší kvítko to na veřejnost salonního života přivedl. Rozumí se samo sebou, že Leonie dosti záhy zvěděla o všem. Přes to však usmála se každému pomyšlení, že by tato věc snad zmařiti měla její plány.

Asi za týden po dostihách, které tvořily vždy dosti dlouho thema rozmluv celého fashionabl světa, vstoupil professor Javorský prudce do pokoje své dcery a položil beze slova novou padesátizlatovou bankovku na její stolek a to rubem navrch. Anninka pohledla tázavě na otce.

„Čti!" pravil krátce.

Anninka četla na bankovce následující slova: „Julie! Navštivte mne a zodpovídejte se mi z poměru, jaký udržujete s dcerou jakéhosi professora. Varuji Vás, neboť vím, že se Vám při těch zahradních dostaveníčkách jedná jen o ukrácení chvíle. Leonie."

Dívka stiskla křečovitě rty a přimhouřila na okamžik oči. Na to sklesla na stolici a položila hlavu na stůl. Byla zmatena, prsa její prudce oddychovala, ale ani jediná slza neskanula jí s oka. V málo okamžicích se vzchopila, vstala a pohledla klidně v tvář otci, který ji mlčky pozoroval.

„Otče, já věřím v jeho poctivost!" pravila pevně. „Ruka, která tyto řádky psala, náležela nestoudné osobě!"

„Buď rozumnou, milé dítě, uvažuj svou budoucnost!"

„Otče, důvěřuješ mi?" pravila Anninka podávajíc otci ruku a hledíc mu pevně do očí.

„Důvěřuji ti, Anninko, ale měj se na pozoru!" Na to jí vypravoval, kterak se mu bankovka na dostihách do rukou dostala. Konečně uschoval opět bankovku a políbiv Anninku v čelo, odešel do své laboratoře, kde dnes chtěl zkoušeti svůj nově sestrojený aparát, s kterým se chtěl pokusiti o vnikání paprsků do neprůhledných předmětů.

Anninka sklesla do pohovky a chvíli přemýšlela. Pak vyňala ze záňadří malý lístek, políbila ho a četla... Na to vstala, vyndala ze stolku klíč k zahradním dvířkám a ustrojivši se odešla...

Pracovna professorova poskytovala zvláštní pohled. Na podlaze bylo umístěno asi šedesát galvanických článků, vodícími dráty spojených mezi sebou i s elektrickou svítilnou, která tvořila část složitého aparátu, zaujímajícího střed laboratoře. Aparát sám sestával dále z několika rour, v nichž se nalézala barevná i bílá skla, zrcadla, turmalinové tabulky a dva veliké polarisující hranole. Uprostřed každého ze dvou kovových zrcadélek nalézal se otvor určený pro oko experimentujícího. Nedaleko pak stál fotografický aparát, přichystaný k zachycení obrazu, jaký v okuláru aparátu se měl objeviti. Professorův assistent řídil ještě postavení některých částí, točil některými šrouby a vůbec se staral, aby vše bylo v náležitém pořádku.

„Jsme přichystáni, pane professore!“ pravil konečně.

Professor přikývl a vyňal z kapsy pečlivě zacpanou láhvičku; jasně žlutý její obsah vlil do jedné duté čočky skelné, která měla na své hořejší části hrdélko jako láhvička. „Mám přístroj dle mého nejlepšího svědomí sestavený, zdali se jen osvědčí! Nebude-li pak světlo příliš intensivním pro lidské oko!“

„Máme dosti tmavých skel uvnitř a proto se toho ani nechci obávati,“ podotkl assistent a postavil mezi stěnu a aparát stojan s bílou tabulí, na níž byla připevněna dřevěná skřínka; v té nalézala se barevná hvězda, kterou chtěl pan professor skrze stěny skřínky uzříti.

Professor byl mrzut, neustále pronásledovaly jej myšlénky, které v něm byl vzbudil dopis na nové bankovce. „Jen jestliže ten lehkomyslník dívčiny důvěry nezneužil anebo nezneužije!“ hučelo mu stále v hlavě. „Pryč s tím,“ pravil si pak, snaže se soustřediti svou pozornost na experiment. „Prosím, pane assistente, sevřete proud.“

Jas elektrického světla zahanbil rudou záři zapadajícího slunce. Professor jal se točiti malým šroubem blíže okulárů. Pak nahledl do obou skel. Zablesklo se mu v očích a hned na to viděl tmu a ucítil bolest v očích. Vzal temné sklo a předstrčil je před otvory, ale úkaz se opakoval i s bolestí v očích.

„Co je to?“ tázal se mrzutě. „Vždyť paprsky pronikají až ven a já vidím přece jen tmu.“

Assistent předstoupil a nahledl do přístroje.

„Nuže?“

„Pozoruji totéž, co vy, pane professore, totiž záblesk a pak tmu, čirou tmu, avšak cítím jakési píchnutí v očích.“

Pohledl opět do aparátu.

„Ha, již to mám,“ zvolal pozorující ho professor. „Vím, proč nic nevidíme. Spozoroval jsem právě, že vám zřítelnice v oku úplně zmizela. Patrně jest světlo vycházející z okulárů druhu takového, že dráždí duhovku a tato se sevře úplně; tím ovšem zřítelnice zmizí. Ah, tu nám pomůže atropin.“

„Snad nechcete na sobě, pane professore, zkoušeti atropin při takovémto experimentu?“

„Chci!“ pravil a odkvapil do vedlejší místnosti, aby přinesl jedu, jehož se při očních operacích používá k rozšíření zřítelnice.

Assistent ještě jednou professora zrazoval, tento ale nedal si říci a poručil, aby mu vkápl atropinu do oka. Assistent tak učinil. Professor maně ještě pohledl na skřínku, která se měla státi průhlednou, maně pohledl na stěnu a zvláštní představa proletla mu mozkem. Viděl tu teď rozbouránu, takže bylo lze zříti do zahrady a tam spatřil svou dceru a spěchajícího k ní mladého barona. Celou energií svou snažil se professor setřásti se sebe dojem té představy, která se mu mísila co nevítaný host do vědeckých experimentů, pak přistoupil k aparátu.

„Ah, já vidím!“ zvolal radostně professor hledě do vnitř — v tom na aparátu něco cvaklo. „Ha, co to?“ zkřikl professor, „má dcera, má Anninka — Julius z Klenova — pryč! mé dítě, mé dítě, má nešťastná dcero, pryč od něho...“

Odskočil od aparátu a chtěl běžeti směrem ke dveřím, — náhle sáhl rukama prudce před sebe, pak na oči. „Můj bože, co je to? Já vidím pořád totéž!“ Učinil krok v před a vrazil do aparátu dříve nežli uleklý assistent mu mohl brániti. Aparát se převalil a rozbil, dráty spojující strhly několik článků galvanické baterie s sebou, tak že se převrhly; elektrické světlo shaslo.

„Co je vám, pane professore?“ tázal se neštěstí tušící assistent.

„Což já vím! Vidím jen je oba před sebou a kolem nich tma, čirá tma, tma k zoufání!“ Hmatal ve vzduchu jako slepec. Pojednou se vztyčil a zvolal velikým, nevyslovitelným hlasem, který kolísal se mezi největší radostí a největším bolem: „Ha, již to mám! Můj aparát se osvědčil, ba překonal mé nejsmělejší naděje — viděl jsem skrze zeď do zahrady!“ A zoufalým hlasem dodal: „A viděl jsem své nešťastné dítě! Můj aparát se osvědčil — budiž za to proklet!“ Vytrhl se rukám assistentovým a rozdupal poražený aparát — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Městem rozlétla se zpráva, že professor Javorský při fysiologických nějakých pokusech oslepl. Bližšího se nevědělo nic. Professor očních nemocí spěchal na tu zprávu ihned k Javorskému. Po dvouhodinné poradě byl nucen oční lékař konstatovati slepotu zcela zvláštního druhu. Javorský viděl neustále zahradu a v ní svou dceru v objetí Julia. „Snad měl za prudkého osvětlení obraz, jaký při mocném duševním affektu se jevil vaší fantasii, vliv na oční nervy, asi podobným způsobem, jako mají myšlénky na mozek: že se nerv totiž nedovede té představě ubrániti...“ pravil Javorskému, který jen pořád naříkal: „má dcero, mé dítě...“

A ještě jednu novinku, ovšem pikantnější, počalo si město vypravovati. Mladý baron z Klenova opustil prý s hraběnkou Leonií hlavní město. Zmizeli prý beze stopy, zároveň prý ale zmizelo asi čtyřicet tisíc zlatých v cenných papírech i bankovkách z kasety papá z Klenova. Kam se obrátili, nevěděl nikdo, ostatně se zdálo, že starý pan baron se o to příliš nestaral.

Netrvalo ani čtyry dny a již se opět mladý baron svému panu otci představil.

„Jakže, Julie, ty jsi se vrátil? Což se nepodařila spekulace? Nejsi manželem Leoniiným?“

„Nevzpomínej mi té ženštiny, papá!“

„Roztrousil jsem pověsti, že jsi vzal s sebou čtyřicet tisíc zlatých.“

*

„Tedy to opět musíme vyvrátiti, neboť tato naše spekulace se nezdařila. Hahaha, milý papá, to ti byla scena! Před oddavkami chtěla ona míti jistotu a — já též, jak se samo sebou rozumí, — a tu se ukázalo, že ona nemá ničeho — tak jako my! Je to milenka hraběte Bruina, chudá jako kostelní myš!"

„Mrzutá věc, ale což, máme mimo jiné dceru professorovu v záloze!" pravil starý.

„Ano, papá! Udělali jsme velmi dobře, že jsme jako dobří zahradníci pěstovali více květinek najednou."

„Pověsti tedy vyvrátíme a ty zítra navštiv starého professora, kterému, mimochodem řečeno, přihodilo se malé neštěstí — oslepl prý."

„Tím lépe pro nás!" odpověděl na to krásně rostlý Julius.

Když druhého dne mladý baron professora navštívil, požádal jej tento o delší rozmluvu mezi čtyřma očima. Bylo disputováno velmi živě...

Konec konců však byl, že mladý baron z Klenova se zasnoubil — se slečnou Javorských. Svatba následovala brzo.

Jsou-li novomanželé šťastnými, nevím, ale dle vystupování jejich ve společnosti dá se souditi, že ano. Starý professor ale velmi se rozčiluje, mluví-li mu někdo o jeho zeti a o — steeple chase!

Chudobka.

Americká povídka od *P. Deminga.*

Bylo sedm hodin večer v malém, červeném, cihlovém kostele venku na hlavní silnici a bylo to v samém srdci kruté zimy na Adirondachské pustině. Zvonek, ulitý z laciné, patentované směsi železa a olova, vysýlal svůj pronikavý, kovový cinkot do vánice tmavého a pronikavě ostrého večerního vzduchu. Zamrzlé tabule kostelních oken měly mdlý, sražený nádech, svědčící, že lojové svíčky uvnitř byly v plném plameni.

Saně za saněmi přivážely množství lidu a o půl sedmé složeno sto a padesát osob u dveří kostela. Když vešlo všechno do vnitř, byla malá budova téměř přeplněna a nastalo až dusné teplo.

Vedro přispělo snad k rozčilení této chvíle. Duševní rozechvění jako mocná vlna příboje zachvátilo veškeré sousední obyvatelstvo a prostý jeho jednotvárný život společenský rozkypěl se do samé hlubiny. Mělo býti kázání. Před kázáním odbývala se modlitba.

Pastor napomínal své stádce rozohněným způsobem vkládaje mu na srdce důležitost a vážnost modlitby. Pravil, že jest sám zoufalý a že mu potom pranic není, co lidé o něm soudí, a že, i kdyby jej považovali za ztřeštěnce, došel k náhledu, že jest jeho povinností obětovati se a nechati božskému požehnání volnou cestu, aby mohlo sestoupiti na hlavy shromážděných.

Snad bylo toho rozechvění až příliš mnoho. Bratři sousední církve povídali si potom, že to bylo bohužel jenom světské rozechvění. Avšak horlivost pastorova byla veliká, i zdálo se, že mu na ničem jiném nezáleží, než aby vyburcoval svůj lid ze lhostejnosti. Jeho slova vzbudila ohlas ve vyzáblém, hubeném muži, který začal se modliti prudkými, hlasitými slovy. Modlil se chvíli. Pět minut přešlo, deset, patnáct, dvacet minut a ještě se modlil, a čím dále pokračoval, tím prudší a hlasitější byla jeho slova. Nebylo ani sebe menší pravděpodobnosti, že přestane, neboť každou větou dostával se do nových a více rozčilujících themat. V okolí pastora nastal krátký šepot a pak najednou vypuklo shromáždění v hlučnou hymnu.

Modlící se bratr neustál ve svých prosbách a zaklínáních; naopak, zdvojnásobnil svou horlivost, poukazoval s pobuřujícím důmyslem a štěstím na význam hymny a vyzýval bratří, aby zapěli: „Sláva, sláva bohu na výsostech!"

Kostelní starší byli konečně nuceni, chopiti se vlastnoručně tohoto bratra a vyhoditi jej ze stavení, což jediné poskytovalo možnost, dostati se s vlekoucí se do nekonečna pobožností k nějakému konci. Byl dopraven do studeného nočního povětří stále se modle a žehnaje svým bratřím a blahořeče sobě, že trpí tímto pronásledováním.

Když byl takto „potrhlý Elkins", jak jej hoši nazývali, nebo „ubohý bratr Elkins", jak mu říkali lidé kostelní, šťastně odbyt, zapěl se chvalozpěv a pastor jal se omlouvati vyrušení povstalé „nemírnou a nevědomou horlivostí našeho nešťastného, drahého a snad trochu na mozku dotknutého bratra". Po té dovoleno opět panu Elkinsovi, aby se vrátil, což také učinil a zaujal své místo klidně u kamen.

Pastor oznámil, že se hodina ku kázání přiblížila. Představil shromážděným jakožto evangelistu, kterého jim vševědoucí prozřetelnost poslala ku pomoci, pastora Hetchela, který bude kázati při této příležitosti. Pastor označoval nově příchozího jako jednoho, jenž volá na poušti, evangelistu mladého a vzbuzujícího veliké naděje.

Pastor Hetchel vystoupil za pulpit a kázal. Byl to muž zarudlé pleti a černých kudrnatých vlasů. Mladým nebyl, jak slova pastorova zdála se naznačovati, ale nalézal se na poledníku života. Jeho řeč prozrazovala, že jest osobou neučenou. Avšak jeho zevnějšek i způsob mluvení měly v sobě jakousi hrubou, přítažlivou magnetičnost, která do jisté míry lid upoutávala.

Po kázání nastala slavná hodina „křesťanského cvičení" a zpívání podivných duchovních písní. Mladí lidé usazeni do předních lavic a nastalo zkoušení. Domácí pastor i pastor Hetchel vyvolávali jednoho po druhém, napomínajíce jednoho každého, aby vstal a odpovídal a nikterak se nestyděl za to, co mluví.

Někteří z těch mladých lidí skutečně vstali a mluvili a celé shromáždění zatajovalo dech, aby mohlo zachytiti těch několik nesmělých slov dívek a hochů.

Mezi děvčaty, která mluvila, byla malá Lida Anna, dcera kostelního staršího Fernwella, muže, který byl s tělem s duší zaujat pro dobré křesťanské dílo.

Malá, drobná postavička Lidy Anny zachytla se v oku pastora Hetchela. Byla to dívčina chodící ještě do školy a nosila krátké šaty. Je pravda, že jí bylo patnáct let, avšak byla tuze malá na své stáří. Lovec Logan vida ji tak čipernou a mrštnou, říkával, že si vždycky musí pomysliti na malou červenou veverku, kdykoli ji spatří, jak hopkuje do školy. Byla to vskutku dokonalá krásná chudobka, jaká jen kdy rozkvetla v mrazivém vzduchu Adirondachském. Taková byla v onen večer, kdy pastor Hetchel pohledl na ni a naslouchal její malé řeči.

Lida Anna líčila své „pocity", jak to bývalo při takovém křesťanském cvičení ve zvyku, avšak činila tak způsobem více dětským než ženským. Když končila vyznání svých zkušeností slovy, „že co živa nebyla tak smutná jako dnes", nastal rozmarný, utajený smích mezi mladými junáky, kteří zaujímali zadní lavice. Avšak celkem rozuměli tomu lidé tak, že jest Lida Anna ještě dítětem a prominuli jí tuto sentimentálnost, a když Lida Anna opět usedla, pronesl pastor Hetchel své „Amen" s takovým důrazem a vážností, že celé shromáždění utichlo. Po té napomenul pastor mladistvou sestru, aby zůstala věřící a věrnou a přiloživši jedinou ruku ke pluhu, aby necouvala.

Zima se svými zuřivými bouřemi, večerními besedami a divokým rozčilením minula a něžná lesní fialka začínala klíčiti v divokých samotách. Byl dubnový den a plný slunečné záře, a líbezný, žalostný hlas prvního jarního modráčka ozval se mezi olšovím podle farmy Fernwellovy. Pastor Hetchel s tlustým, červeným obličejem, v bílém nákrčníku a tmavočerveném šatu stál podle malé Lidy Anny v hovorně. Byla oblečena v dlouhé, bílé, hedbávné šaty a měla oranžové květy ve vlasech. V síni bylo několik mladistvých družek Lidy Anny i stály tu napolo postrašeny nádherností tlustého ženicha; dále bylo tu také několik starších, usedlých sousedů.

Pan Hetchel a malá Lida Anna byli oddáni místním sudím, poněvadž dobrý pastor byl shledal, že má právě toho dne někde jinde co dělat. Obřad byl zrovna imponující. Slavnostní způsoby nevěstiny, když snažila se dodati si vzezření, jaké se slušelo na tuto příležitost, kdy dostávalo se jí toho nejvyššího společenského postavení v kraji, postavení pastorovy ženy, byly tak k smíchu, že její mladé družky více bavily, než aby byly v nich budily závist nebo pohoršení.

Sousedé povídali si, že je to „učiněná hanba, — a jakž také ne, Lida Anna, ten malý, drobný tvor, ještě neodrostlý krátkým sukničkám!"

Také „hoši", jak říkáno zde svobodným mužům asi do čtyřiceti let, měli také o celé věci své zvláštní náhledy. Sol Davis pravil: „Je to jen mé soukromé mínění a mezi čtyřma očima, avšak co se zde děje, jest ta nejprostopášnější věc, která kdy naše kraje navštívila. Fernwell jest příliš dobrý pro tento svět, ale tak dobrý nemusí být, aby byl bláznem. Proč se tak bojí toho bůh ví kde vysvěceného pastora? Ať mne ďas vezme, jestli ten pastor neuvaří Fernwellovi něco, co mu bude velmi zatěžko spolykat!"

A tak s mnohými klevetami provdala se Lida Anna a líbánky přešly jako přejde vše. Červnové růže rozkvetly, přišla červencová vedra, srpnové dusné dny a stále ještě zůstával pastor Hetchel na farmě Fernwellově jako přikován. Život v domě tchánově patrně ho těšil, i zdálo se, že mu nikdy ani na mysl nepřišlo, že by nebyl oprávněn zůstati tam tak dlouho, dokud se mu bude líbiti.

Pastor Hetchel měl jedno velké nadání — udržovati se mistrně při tělesné nečinnosti. Mezitím co Fernwell pracoval v poli po celé léto, vězel pastor v černých šatech a bílé kravatě po celý den v hovorně. Jeho kněžská důstojnost a posvátnost nezadaly si nikdy nemírným přilnutím k věcem všedního dne, aniž poskvrnily se světskou prací. Po celé žně zůstal týmž neproměnlivým, hrozným předmětem: vážným sloupem v těžkém černém oděvu.

Zatím byla malá Lida Anna tak čiperná a veverkovitá jako druhdy, pobíhajíc sem a tam a všude, třepotajíc se ve svých způsobech mezi hezounkým, dětinným si počínáním, jemuž ji naučila příroda, i dělanou důstojností, která velice bavila její přítelkyně, kdykoli ji vzala na sebe.

Když léto přešlo a lupení odělo se v nach a žluto a pastor stále ještě vězel ve farmě, stala se ta věc tchánovi velmi obtížnou a to tím více, an byl pastor nyní daleko méně u lidí oblíben, než v oné rozechvěné době, když byl nejprve mezi ně zavítal. Zdvořilý obyčej zváti tohoto zázračného evangelistu v neděli do lavice pastorovy, upadl v poslední době nějak v zapomenutí. Snad stalo se tak, protože začali lidé považovati evangelistovy způsoby za trochu nešťastné. Míval ť při pobožnostech v obyčeji, dívati se na všechny a všechno velmi zvědavě s přimhouřenýma očima a s podivným úsměvem kolem rtů; náhle pak, když zdálo se, že nadešla chvíle příznivá, vyskočil na nohy a vybuchl v několik pohnutlivých slov s velkou záplavou slz, které při první zkoušce stály několik bratří a sester zánovní batistový šátek. Celý kostel dal se do vzlykání. Ale když byla věc opakována několikrát a potom nastaly dva nebo tři smutné pokusy napodobiti jej, což skončilo velikým sklamáním pro všechny dotyčné strany, bylo povšechně odhlasováno, že to je humbug. Snad proto stalo se, že lidé začali mluviti o slohu pastora Hetchela jako o bohaprázdném mečení.

Ať tomu bylo jakkoli, po pastoru Hetchelovi nebylo již nikde poptávky. Nepotřebovali ho ani v cihlovém kostele, ani tam dole u potoka, ani na vzdálené farmě v křovinách. Jediným jeho viditelným zaměstnáním, kromě vyjídání farmy, bylo řízení domácí pobožnosti v domě Fernwellově. Tato nečinnost strpčovala rolníkovi a jeho ženě život. Neměli žádných výpomocných sil ku práci, ale po pradávném způsobu této krajiny obstarávali si všechno svýma vlastníma rukama a pomocí své rodiny. Nebylo jim příjemno starati se o tohoto líného člověka, jenž se jim vnutil svou náboženskou rozmazleností a svým černým oděvem.

Když opět nastala zima a pastor zůstával ještě nečinným, odvážil se farmář domluviti svému zeti a navrhnouti mu, aby změnil svůj domácí řád, nabízeje jeho ženě i jemu jiný byt. Zeť se ovšem ihned rozplýval v slzách i učinil protinávrh, že se s farmářem stran té věci pomodlí. Kromě toho snažil se mu vysvětliti, že má nyní v toulu všechny šípy připraveny a že očekává povolání. Nalézal se právě, jak říkal „v stavu pochybnosti", má-li vyraziti ven a zahřmíti v troubu Sionskou nevyzván, nebo napnouti luk a vrhnouti se na blízkou

osadu v roklinách anebo konečně počkati, až bude vyzván na vinici práce.

Bylo již prostřed zimy a pastor stále ještě vězel na farmě. Tchánovy skromné pokyny vzrostly na žádost, aby už šel, a pastorův žalostný pathos v této věci hrozil vypuknouti v nevývratnou zádumčivost.

Sousedé skoro bez výjimky postavili se na stranu farmáře a jeho ženy proti zeťovi. Střízliví lidé říkali, že pastor hraje úlohu houby, avšak byli někteří, kdož přece ještě naň věřili. Mladý mužský svět tvrdil s jednosvornou přesvědčeností, že nemá pastor žádného práva, žíti na farmě Fernwellově. Asi tucet těchto mladých nezkušenců šel tak daleko, že jednoho studeného únorového večera pozvali evangelistu do školy pod záminkou vážné záležitosti a četli mu tu levity o povšechném rázu jeho povinností jakožto manžela, zetě a obyvatele této obce. Kvartet těchto mladých lidí světácky zvoucí sebe „Svatí rváči" provázeli levity písničkami pastorovi velice neuctivými. Konečně dána mu výstraha, aby se buď co nejrychleji postaral o domov pro svou ženu, nebo aby se z kraje vzdálil.

Pronásledovaný muž uznal za vhodno, opustiti oba brzy po této události. Byl nedůtklivý, popudlivý a rozčilený po celé tři dny mezi oním kázáním ve škole a svým odchodem. Napovídal, že někteří z lidí tohoto studeného kraje octnou se bezpochyby co nevidět někde v teplejším pásmu podzemním, i narážel zamyšleně na osud měst stojících poblíže vulkánů. Konečně ztratil se časně zrána v den pondělní do krajin neznámých a to patrně v nedobrém rozmaru. Každý si myslil, že mohl říci aspoň své ženě, kam jde a co hodlá začít.

Týdny míjely a stalo se patrným, že pastor odešel nadobro. Lidé přijali vůbec jeho odchod s náležitým klidem a vděčností, avšak někteří trvali na svém, že jeden dobrý člověk setřel prach se své obuvi před touto obcí. Malá Lida Anna byla tak veselá a šťastná jako kdy. Časem zahrála si ještě svým dětským způsobem důstojnou úlohu pastorovy ženy.

Šest měsíců uběhlo a pastor byl již pouhou vzpomínkou, o kteréž nikdo neslyšel a o niž nikdo nedbal. Tu došlo farmáře Fernwella psaní od jeho zetě. Zeť činil ve svém psaní návrh, že se vrátí ke své ženě a do svého domova; činil tento návrh krásným a dojemným způsobem marnotratného syna i vyslovoval naději a očekávání, že jeho „drahý otec zabije tučné tele" i učiní k jeho uvítání jiné přípravy, kteréžto vypočítával. „Drahý otec" nedíval se na to v tomto světle, avšak hotovil se ku přijetí muže své dcery i k zachování se k němu, jak toho okolnosti vyžadovaly.

Marnotratný syn objevil se na průseku, právě když se dusný srpnový den schlazoval v rozkošnou letní noc. Přijel sedě na krásném kanadském bělousi. Opatřiv koně vstoupil do domu Byl trochu změněn. Lesknavá vesta a velké pečetítko u hodinek vynikly velmi zjevně. Jeho vlastní pozdrav byl nadšený, avšak hned trochu schlazen odměřenou a nepříliš vroucí odvětí slovem i chováním. Úžas i žalost uvedly jej rychle ve stav rozplývající se měkkosti. Bylo to vskutku pohnutlivé viděti tak plakati muže. Jeho slzy byly netoliko hojné, ale byly záplavou převalující se přes jeho celé živobytí a skrápající na tvrdou, nesoucitnou kuchyňskou podlahu. Paní Fernwellová vyslovila obavu, že se pastor nadobro rozplyne, tak že nezbude Lidě Anně ničeho z muže kromě několik pint oslazené vody.

Pastorovo dojemné vystoupení konečně zvítězilo. Byl opět vzat do přízně a uvítán domů. O jeho návratu zvědělo brzo veškeré okolí. Když se příští neděle opět objevil v cihlovém kostelíku, byl pozdraven s dosti okázalou vlídností. Dovoleno mu, aby zůstal v obci bez všeho dalšího obtěžování.

Není to milé, když musíme zaznamenati, že se pozvolným sestupem a trapně Lidy Anny muž konečně usadil v obci ve vlastnosti ševce k naléhavému nutkání svého tchána, aby se něčeho chopil, osvědčil dávno tajenou důvěrnou znalost s kopytem a kůží a vůbec s řemeslem příštipkářským. Po nějakém váhání a rozvažování, co tomu sousedé řeknou, vyhrazena mu ve farmě jizba za dílnu i opatřeno mu náčiní a kůže. Objevilo se, že je obratný dělník. Prvním jeho triumfem byl pár vysokých marokových střevíčků pro Lidu Annu. V obci povšimnuto si jich velice, protože byly dílem pastorovým. Ženský svět prohlásil je za hodny superlativního ženského jména „překrásné". Přítelkyně Lidy Anny žádala hned o jeden takový pár a brzo měl pastor práce, co jen stačiti mohl.

Sousedé šlechetně přehledli sklesnutí evangelistovo se světských hodností. Ctili jeho obratnost a přičinlivost. Také farmář Fernwell měl tolik vlídnosti a zdravého rozumu, že svému zeti pro jeho práci všeho dobrého přál. Avšak paní Fernwellová a Lida Anna nebyly touto věcí tak nadšeny. To sestoupení s hodnosti pastorovy ženy na ženu ševcovu bylo pokořující. Chudobka nebyla by si tak vzala pana Hetchela, jako si vzala pastora.

Tři léta uběhla. Život na farmě byl klidný, pokojný a domácný, měně se toliko událostmi venkovského života a ročních dob. Klepání pastorova kladívka v malé jizbě nad schody stalo se velmi domácným zvukem. Také pár malých nožek začal na podlaze farmy své cupání a dupání, kteréž postupujícím časem mělo se státi dlouhou řadou kroků, tvořících unavující pouť života. Pastor byl nyní uznán za usedlého občana s ženou a roztomilým malým děckem, kterému bylo nedávno při křtu dáno jméno Ruth. Sousedé znenáhla jeho povaze porozuměli. Shledáno, že je sentimentální a fňukavý, ale jinak že je to rozumný a dobrosrdečný člověk. Byla uznána potřeba, ohlednouti se po něm při všech náboženských schůzích; nalezl vždycky nějakou sensační pasť, do které lapil bratry a sestry a rozplakal je jen což.

Nová a ohromující zpráva zachvátila celé okolí: duchové vnikli až do tohoto vzdáleného, šerého zákoutí. Bylo to na začátku tuhé zimy. Většina dobrých lidí doufala a očekávala, že duchové vymrznou Avšak jakési „medium", rodilé na neštěstí v této krajině, vracelo se z návštěvy do teplejšího podnebí a přineslo duchy s sebou neustalo, dokud je neumístilo tak příjemně, že zůstali.

Pastor Hetchel přidal se k duchům. Strávil mnohý večer v domě, kde se kroužek scházel, i byl horlivým a vlivu požívajícím učněm. Nemohli si postaviti klepající a šramotící stůl v domě svého tchána, neboť kostelní starší Fernwell pevně prohlásil, že nechce míti takového nesmyslu na svém pomezí, avšak bylo podezření, že pastor provozuje spiritistickou zábavu potají ve své dílně, na místě co by měl příštipkařit. Často přimlouval se u svého tchána i tchyně, aby neubližovali těm drahým,

milým duchům a nezanedbávali jich, a když se mu konečně vysmáli, div že vzlykáním a pláčem neklesl. Na to odešel do své malé komůrky zničen, schvácen a rozplakán zrovna jako malý chlapec, když jest bit pro zanedbání školy. V paní Fernwellové ozvalo se mateřské srdce, když to viděla, i vyšla ven za ním a těšila jej, jak mohla. Na to byl pastor skutečně hrdým, i vypravoval pak v kroužku jednomu z „hochů" (vlku v beráněí kůži), jak starou paní obrátil na víru, i aby to jen každý zkusil doma jako on.

Lida Anna byla mezi dvěma ohni. Její muž velebil duchy, její otec je zatracoval. Podávajíc se zvědavosti, byla jednou v kroužku přítomna šramocení a klepání duchů se svým mužem. Od té doby přidala se Lida Anna také k duchům. Její pozornost obracela se se zvláštní vroucností k náuce o duševním příbuzenství, jak vykládána byla spiritualistickým kazatelem, jenž navštívil toto nové pole působnosti na povzbuzení nově obrácených. Ve svém vdaném stavu stala se z dítěte ženou a její ženské srdce se vzbouřilo proti poměrům, v kterých bylo schováno. Stalo se brzo zjevno v celém kroužku, že se té malé pastorově žínce obzvláště líbí ta náuka o příbuznosti. Nebylo tajemstvím, že se „ti dobří, sladcí andílkové usmívají na příbuzenství duší sestry Hetchelovy a bratra Skitchpina". Tento Skitchpin byl ten cizí kazatel. Byl velmi mlád a bez jakési prázdnoty ve výrazu, která se hned cítila, býval by byl skutečně hezkým. Měl dlouhé kadeře, pečlivě namazané a stočené kudrny; ve výmluvných okamžicích zdál se býti výraz jeho obličeje celému kroužku zrovna andělským.

Lida Anna bývala by se děsila každé nedovolenosti, avšak v porovnání páně Skitchpinově o „otočení se ruměnné červené růže kolem zlatých zvonků planoucí lilije", jak totiž líčil duševní příbuzenství, vštípilo se tak pevně v její mladé srdce i utkvělo tam jako připevněné cementem. Připomínám, že bylo nyní Lidě Anně asi dvacet let a že romantičnost její povahy dostupovala vrcholu.

Byl to den ustrnutí a překvapení, když náhle shledáno, že Lidy Anny a důst. pana Skitchpina není! Událost ta dopadla celou trapnou tíži na všechny lidi. Chovalť všickni „takovou důvěru do Lidy Anny"! Logan zastával se jí zuřivě i teď. „K čemu že ji provdali za jejího praděda, když nechtěli, aby se utrhla," říkával.

Deset dnů zastavení vší práce a velkého zármutku prošlo nad farmou. Pak došlo psaní; bylo podepsáno Slickem a Spavinem, advokáty, a datováno z Chicaga. Tito pánové „pokládali si za čest oznámiti panu Hezekiáši Fernwellovi, že podle předchozího dohodnutí přijel sem důst. A. Z. Skitchpin minulého pátku a po zjištění osoby a bydliště atd., což všechno bylo uspokojivé, že nebylo příčiny neucházeti se o rozvod a neobdržeti k němu svolení, a tak že byli nynější manželé v sobotu oddáni a toto psaní se posýlá na jejich zvláštní žádost". K listu přiložen byl tištěný oběžník, prosící o přízeň a ujišťující, že mají pp. Slick a Spavin obzvláště dobrou praxi v zaopatřování rozvodů v nejkratší lhůtě.

Tento list byl úlevou. Brzo přišlo psaní od Lidy Anny matce. Byla to obzvláštní směs romantiky, lásky a údivu. Vycházelo na jevo, že Chudobka, kteráž byla nikdy nespala jinde, než pod krovem svého otce a považovala červený cihlový kostelík za výkvět stavitelského umění, byla nyní unešena, oslněna a omámena spatřením velkého světa.

Její patrná hrdost nad tím, „že se stala přece jenom ženou duchovního, moje drahá matko", bývala by směšná a dětinská, kdyby nebyla tak smutná.

Život na farmě byl nyní teskný a osamělý. Tři dlouhá, těžká léta a šest měsíců minulo tak zvolna, jak jenom čas míjívá v domech opuštěných. Farmář Fernwell a jeho žena tuze sešediveli. Lidem jich bylo líto i litovali také pastora, který i nadále ševcoval. Pastor Hetchel byl truchlivější a střízlivější a rozplýval se méně v slzách než druhdy. Hoši říkali, že každým dnem více stárne. Po celý ten čas neslyšeno ničeho o Chudobce. Léta a zimy přicházely a odcházely a bylo teď léto zas.

Byl velmi teplý červencový večer, právě takový, jako když před sedmi lety pastor Hetchel provedl na kanadském bělouši svou malou komedii v úloze vracejícího se marnotratného syna. Ostré volání a časem kovové zafrčení křídel nočního krahujce vysoko ve tmavém vzduchu venku nad lukami přerušovalo noční ticho. Ti tři lidé sedící nyní na prahu farmy, užívajíce přicházejícího chladu a vůně letní noci vzali si příliš hluboko k srdci strastné naučení života i byli trpěliví a plni odpouštění jeden k druhému. Malá Ruth byla odnesena do domu a spala pevně. Po celém domě bylo ticho; ozýval se jenom tikot hodin a cvrkání cvrčka.

„Myslím, že to bylo pro ni přece jenom neštěstím, že jsem si ji vzal," pravil pastor s povzdechem.

„Nikoli, nebyla to vaše vina; nesmíte tak mluviti a já myslím, že vás měla ráda," řekla paní Fernwellová vlídně.

Byl to jejich denní rozhovor.

„Tam přichází chromá Libby," řekl Fernwell, napínaje zrak směrem k silnici.

Klika u vrat do dvora cvakla a ženská postava vrávorajíc s malým uzlíkem v ruce objevila se neurčitě ve vratech mezi večerními stíny. Na půl cesty od vrat ku dveřím zdálo se, jakoby váhala, pak zastavila se, dala se do pláče a sklesla na zem.

„Ó můj bože, to je Lida Anna!" zvolala paní Fernwellová.

Byla to ona. Po tři hořká léta bojovala ubohá opuštěná, zničená, ale hrdá Chudobka hroznou bitvu, již bojovati musí nevědomá, osamělá, dětinská žena, chce-li vůbec jen živa býti v pustině velkého města. Zde byla konečně se zraněnýma nohama, chorá, vyhublá, zničená studem, plačící a téměř omdlévající před prahem otcovským. Její zápas ve velkém městě, v němž slabé její síly neobstály, přivedl ji do těchto konců.

V témž okamžiku byli všickni tři u ní. Fernwell zvedl ji do náručí a vzlykal: „Ubohé dítě, nešťastné dítě!" i odnesl ji pln něžnosti do domu. Dlouho neměla slova, ale objímala šíji otcovu a skrývala plačící tvář na jeho rameni. Pastor stál vedle pln soucitu a chvěl se na celém těle. Několik poctivých slz skrápalo mu po líci, aniž, jak se zdálo, sám o tom věděl. Paní Fernwellová objímajíc chvíli tu muže, tu své dítě, ztrácela síly a div se udržela na nohou. Nemohla ani lampu rozsvítit, a když se jí to podařilo a pohledla na Lidy Anny tvář, vráskovitou a vpadlou, s hlubokými jizvami nemoci a krutého zápasu života, tu poprvé za dlouhá léta svých klidných dnův omdlela.

Návrat Lidy Anny byl důležitou novinou v celém okolí. V úsudcích mužův o jejím chování jevila se většinou mužná šlechetnost. Ženy pak dokládaly se, že neřeknou ni slova proti Lidě Anně, ale byly nějak zvláště dojaty „šlechetností pastorovou, který ji tak ochotně zase k sobě přijal“. Byl skutečně zahrnut ženskými chvalořečmi a stal se pomalu tou nejpopulárnější osobou. Půl tuctu nebo více malých příhod, dokazujících romantičnost a sentimentální hloubku jeho lásky k Lidě Anně bylo vypravováno s obzvláštní pochoutkou. Jednoho rána, asi za čtrnáct dní po návratu Chudobky byl velice překvapen spatře na stole ve své dílně dlouhý, bílý předmět, který, jak se ukázalo, byl hůlkou zabalenou do bílého papíru. Hůlka měla knoflík z pravého zlata a na knoflíku byla vyryta slova: „Důstojnému panu Waltrovi Hetchelovi“. Malá cedulka připevněná k hůlce nachovou stužkou, oznamovala, že tento dar věnují pastorovi dámy.

Pastorovi bylo by zase málem přeskočilo, když při snídani mluvil o této hůlce, i začal své předběžné přípravy ku vzlykání jako za dnů, kdy ještě kázal; avšak pokyn Fernwellův jej přivedl k rozumu, i přemohl se.

Druhá ženitba pastorova dlouho se neodkládala. Malým chicagským řízením bylo vše rychle odbyto a paní Skitchpinová, která již po léta nezaslechla ničeho o svém spiritualistickém a rychlonohém manželu, byla opět před zákonem neprovdanou ženštinou. Asi za pět téhodnů po svém návratu ustanovena neděle k opětné svatbě. Lidé cítili, že mají všichni právo bráti účastenství v románu, který se stal věcí veřejnosti, a tak se všechno hrnulo k malému cihlovému kostelíku.

Byl zlatý den prvního září; země byla bohata ovocem a každá tepna vzduchu byla klidná. V deset hodin ráno opustil malý svatební průvod farmu i ubíral se do kostela pěšky. Pastor s lesknavým černým šatem, bílou vestou, novou bobrovicí a věnovanou hůlkou byl velmi slušný ženich. Malá žena vedle něho v mušelínových šatech měla vpadlé tváře a vpadlé oči. Malá Ruth po dětském vzpírání se asi jednoho téhodne naučila se nazývati tuto malou ženu matkou a nyní držela se příchylně její ruky a žvatlala a cupala po jejím boku.

Farmář Fernwell se svou ženou šli hned za nimi. Malá společnost pěti lidí kráčela zvolna prachem pokrytou, tak známou jim cestou. V jasné sluneční záři, křišťálovým vzduchem pohlíželi pokojným zrakem k severu na svahy hor, nesmírnou sestupující lesnatou pláň, klonící se do údolí sv. Vavřince a za ní ještě dále temnavý obzor, mizející v bezměrné vzdálenosti do oblohy. Lida Anna vídala tento pohled od dětinství, avšak nikdy si ho nebyla povšimla; dojal ji celou svou nádhernou velikolepostí do samých hlubin duše.

V kostele bylo napřed obvyklé nedělní kázání pastorovo a potom obřad svatební.

Lida Anna žila od svého návratu zcela uzavřeně, Jen málo lidí ji vidělo. Když vyřčena formální slova a pastor Hetchel a Lida Anna byli opět mužem a ženou a kněz propustil shromáždění, shlukly se kolem všechny ty vlídné, prostodušné ženy a líbaly i vítaly nevěstu. Také někteří z „hochů“ se namanuli a řekli Chudobce vlídné slovo. Bylo mnoho slz. Mohli s počátku sotva poznati tu „malou Lidu“ v těch smutných očích a ubledlé tváři, která se ani nepohnula a nezachvěla. Avšak lidská srdce jsou zázračně měkká v prsech venkovských. Matky tomu rozuměly, jak to jest. Dobrá matka Marshtonová přitiskla nevěstu do náručí, ať už Chudobka chtěla nebo ne, i plakala nad ní s tak vytrvalou odhodlaností, jako by byla ve své vlastní kuchyni. Ostatním bylo těžko odolat. Prsa Lidy Anny začala se bolestně zvedati, jinovatka se roztála a skrápala dolů po vybledlé tváři, pak otevřely se studnice duše v blahý, usedavý pláč a ona byla zase dítětem.

Přel. *J. V. S.*

FEUILLETON.

— Jaroslav Vrchlický dopsal pětiaktovou tragoedii „Drahomira“ i odevzdá ji začátkem zimní saisony ředitelstvu českého divadla k provozování. Také s jiných stran dovídáme se, že bude podáno ředitelstvu několik nových divadelních her.

Z celého světa.

* Prof. Raul Pictet v Ženevě učinil podle „Times“ vynález, který, vyhoví-li jeho očekáváním, způsobí rozhodný převrat ve stavbě lodí a rozmnoží zejména rychlost parníků námořních. Vynález záleží v nové konstrukci lodí a hlavně v takovém upravení kýlu, že se odpor vody obmezí na míru nejmenší. U nynějších lodí, čím rychleji plují, tím hlouběji topí se přída, kdežto zde bude se zvedati z vody, tak že loď nebude vodu rozorávati, ale spíše po ní splývati bude. Podle výpočtu Pictetova obnášela by rychlost parníků, stavených dle jeho plánu 50—60 kilometrů za hodinu. V Ženevě staví se parník na zkoušku.

* Již před několika měsíci otiskli jsme na těchto místech zprávu časopisu „Nature“, že po velkém požáru divadla v Nizze zavedeno v některých divadlech pařížských a v jednom londýnském osvětlení elektrické, při kterémž úplně vyloučeno jest nebezpečí zapálení, jakéž ustavičně hrozí od plynu Nyní jest v Paříži velká výstava elektrických přístrojů a světlo elektrické osvědčuje se tam co nejskvěleji. Myslíme v pravdě, že stálo by to za to, aby se výbor pro vystavění našeho pohořelého divadla o praktičnosti elektrického osvětlení přesvědčil a pakli možná, v našem divadle je zavedl. Všechny drahé lustry byly by pak zbytečny a kromě toho nebezpečí, hrozící od plynu, úplně odstraněno. Nejlépe v té věci poradil by výboru professor Zenker. kterýž jest ve svém úsudku úplně střízlivý a stále naléză se au feu ve všech nových fysikalních vynálezech. Rovněž takým rádcem byl by inženýr Lad. Hajniš, který by zajisté při své vlastenecké ochotě vědomostmi a zkušenostmi svými výboru byl nápomocen. Konečně upozorňujeme na inženýra Křižíka, jenž mešká právě v Paříži a jest v oboru elektrického osvětlován jednou z nejlepších autorit. Jest žádoucí, aby výbor předloží komitétu těchto pánů tak vážnou otázku k rozhodnutí a neháze všechny žádosti, které k němu z veřejnosti docházejí, za hlavu

* V Kruppově továrně na děla v Německu naléză se kladivo 500 m. centnýřů těžké a spadající s výše tři metrů. Otřesení, způsobené nárazy této zpousty železa, cítí se v okolí na povrchu země majícím 8 kilometrů v průměru. Dr. K. Fritsch z Halle uvádí to za příklad při své nové theorii o zemětřeseních, pravě totiž, že mohou býti způsobena podzemním hrocením se skal, kteréž pak cítí se ve veliké vzdálenosti.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. | 10. září 1881. | ČÍSLO 25.

Šašek.

Idylla zákulisní od *J. Arbesa.*

Na jevišti panuje nevlídné příšmí, budící v duši pocit trapné sklíčenosti a tesknosti.

Minulého večera bylo tu jasno jako za slunného dne... Na sta světel ozařovalo střídavě lživou sice, ale k nerozeznání imitovanou nádheru královských síní, pak kyprou zelení vábící les, strmé skalní výšiny, stinné stromořadí, útulné chýže, čarokrásný park s fantastickými fontany a loveckým zámkem v pozadí... a hned na to orientálským přepychem vyzdobenou a nesčetnými plameny osvětlenou korunovační síň.

Každá tvář zdála se svěží a kypěti zdravím závidění hodným... Každé oko zdálo se pláti radostí a rozkoší bezměrnou...

Vše lesklo a třpytilo se v divuplném odlesku umělého jasna...

A teď — po několika jen hodinách — vládne zde šero a pusto... Klam zmizel ustoupiv chladné, střízlivé, odpuzující všednosti... Jen jediný plápolavý plamen plynový ozařuje matně prostranné jeviště... Tu a tam pošpiněné a protrhané kulisy a různé, z větší části osumělé, bez ladu a skladu po jevišti a podél mezikulisí nahodile rozestavěné nebo pohozené předměty vrhají příšerné stíny do pozadí, do sufit i do prázdného, jako temná propast zívajícího hlediště...

Několik paprsků přirudle špinavého světla šplhá se kmitavě po rubu polo spuštěné opony, jiné pohrávají jako zlaté jiskry po pozlacených lištách a jiných ozdobách loží a galerií a opět jiné zabloudivše až do pozadí k pootevřeným nyní oknům za vytaženými zadními oponami, kterýmiž vniká do vnitř matné světlo denní, zdají se zápasiti s denním jasem, aby neosvítil veškerou tu všední ošumělost a čarovitost uměleckou v celé nahotě její...

Nevlídno, chladno, pusto je kolem... Chvílemi panuje tu ticho skoro hrobové. Občas však zašelestí nebo zavrzne a zaúpí cosi v zákulisí nebo v provazišti, nebo se ozve dunivý rupot kroků pod jevištěm a na chodbách, nebo zahlaholí i lidský hlas, dutě, nevlídně, odporně... A jenom když mihnou se po jevišti temné stíny lidských postav, šumí, bučí, úpí a praská to pod jejich nohama a hukot ten odráží se příšerně šeplavě od stěn a kulis a zmírá pak buď v provazišti nebo ve zdáulivé prázdném hledišti...

Včera večer čarokrásná líc — dnes, po několika jen hodinách všední rub...

Je asi deset hodin dopoledne... Herci a herečky scházejí se ke zkoušce... Tváře jejich však nejsou svěží; výraz jejich jeví umdlenost a z očí prosvitá zřejmá omrzelost.

Každý hrál už v kuse, jenž má býti zkoušen, několikráte, mnohý nesčetněkráte; každý umí svou úlohu výborně, zná každou scénu, každý cizí výkon, každý krok a každý pohyb nejen svůj i soudruhův... K čemu tedy zkoušky na kus obehraný, skoro již ošumělý?!

A přece musí býti zkoušeno: nadějný prý mladík, člen potulné společnosti divadelní, rád by se pokusil poprvé na větším jevišti tváří v tvář soudnějšímu, vybíravějšímu obecenstvu. Odbyl obyčejnou předchozí zkoušku deklamační s úspěchem pouze obstojným a proto toliko z protekce kohosi, jenž se o něj zajímá, svoleno ke zkoušce praktické, první a zároveň poslední...

Debutant má vystoupiti v úloze mladistvého reka, v oboru, k němuž byl od dávna přilnul s veškerou vroucností ohnivé své duše a vážného, opravdového temperamentu svého, v oboru, jemuž byl věnoval mnoholetá, pilná a svědomitá studia a v kterémž byl už častokráte po venkově slibný talent svůj osvědčil, slovem v oboru umělecké individualitě jeho — aspoň po vlastním jeho náhledu — nejpřiměřenější.

Režisér dal znamení — herci a herečky kupí se v mezikulisí a v popředí jeviště. Ticho bylo už před chvílí ustoupilo šumu a ruchu. Kromě hořícího světla hoří již ještě dvě, první v protějším koutě jeviště, druhé u budky napovědovy. Zkouška počíná..

První, druhý, třetí výstup, v nichž debutant nevystoupí, vynechány; počíná se zkoušeti ihned scéna čtvrtá.

Někteří herci a herečky šourají se líně a mrzutě o několik kroků do pozadí — ten a onen po napovědovi cosi nesrozumitelného zamumlá, jiný zakašle, zakývá hlavou nebo mávne rukou, pak odstoupí a — pomalu, vážně předstupuje hlavní rekyně kusu, tragédka.

Majestátní, imposantní postava. Ruce v kapsách dlouhého, po kolena sáhajícího paletotu, dívá se sebevědomě kolem, jakoby hledala osobu, která vystoupí bezprostředně po ní. Velké, výrazné oko jest výmluvné i nyní, když ústa úlohu jen ledabylo mumlavě odříkávají; sálá z něho onen oduševnělý žár, kterýmž geniální mimové dovedou i beze slov okouzliti, ba i uchvátiti.

Hraje úlohu královny — výraz tváře jeví vznešenou velkodušnost...

V tom režisér pokynul... Ze stínu mezikulisí vystoupil vysoký, skoro vychrtlý mladík v zánovním staromodním obleku.

Pravidelná, bezvousá, spíše podlouhlá než oblá tvář s přizrzlým, krátce přistřiženým vlasem má sice ráz ušlechtilosti, ale vysedlé lícní kosti, poněkud zapadlé tváře, nápadně poodvalený dolení ret a hluboko v důlkách nyní horečně se lesknoucí černé, bodavé oči dodávají tváři výrazu spíše útrpnost budícího než heroického. Zdá se, jakoby v tváři té kmital záblesk hlubokého žalu a tlumených duševních muk...

Toť debutant!

Devotně — jak úloha předpisuje — blíží se královně: tělo poněkud přihrbené, ruce svislé, hlava ku předu nachýlená, krok plíživý. V celém držení těla jeví se však nejistota a bázlivá, úzkostlivá nemotornost.

Učiniv několik kroků, zakopnul na rovné podlaze, pak vzpřímiv se pohlednul úkosem královně v klidnou tvář, zarděl se, sklonil hlavu a zrak jeho těká plaše po podlaze...

„Prosím, tak ne!“ ozývá se hlas režisérův s ostrým, mentorským přízvukem. „Devotně, prosím — poníženě a přece jistě, bez bázně a úzkosti musíte předstoupiti... Zkuste to ještě jednou!“

Debutant vrací se do mezikulisí; po chvíli zase vychází — devotněji sice, ale dřevěněji než poprvé...

„Budiž!“ mručí nevrle režisér.

Debutant deklamuje svou úlohu.

Z počátku skoro nikdo neposlouchá, nikdo si ho ani nevšímá; deklamujeť sotva slyšitelně, ale v celku dosti přirozeně.

Devotní tón úlohy má za nedlouho, jak úloha předpisuje, přejíti znenáhla v tón uvědomělosti, samostatnosti, pak pýchy a konečně v heroické pathos.

Hlas debutantův však je nesympathický, drsný. Čím volněji, plněji, zvučněji a sympatičtěji má zníti, tím více se krčí a přeskakuje, tím nepříjemněji, drsněji, apathičtěji zní, jakoby se dral z hrdla křečovitě sevřeného... Toliko tóny násilně vyrážené zdají se mluviti k duši, ale jaksi trapně bolestně a nebudí povznášející nebo rozpalující obdiv, nýbrž pocit oné podivné útrpnosti, která se může každým okamžikem změniti v posměch a pohrdání.

A teprve nyní počíná na sebe poutati pozornost ostatních.

Ještě dvě, tři věty pathetické, pak výkřik hrdý a velitelský — a debutant umlká.

Udiveně dívá se naň tragédka i režisér; ve tvářích ostatních jeví se různé pocity lhostejnosti, odporu, pohrdání i škodolibosti.

„Brr!“ zamručel kdosi nevrle v pozadí.

„To je rek — co? To je oheň a pathos?!“ zakniknul ousměšek opodál.

„Ten tomu dal!“ hučí basový hlas za debutantem.

Toliko tragédka dívá se útrpně na ubohého debutanta, jenž stojí před ní skroušeně jako kající hříšník.

Režisér svraštiv čelo, zdá se přemítati, co počíti...

„Ne, ne, příteličku,“ praví pak vlídně, přátelsky. „Tak to nejde!... Musíte deklamovati uměleji! Ze skroušeného tónu přejdete znenáhla v tón volný, mužný, odhodlaný, v tón uvědomělý, pyšný, heroický — a chcete-li, vážně pathetický... Zkusme to ještě jednou!“

A debutant odříkává úlohu svou poznovu... ale nejistěji, kostrbatěji, nemotorněji než před tím... Pathos jeho budí z počátku úsměšný i potupný úsměv, pak tlumený smích... A když pak skončil s výkřikem, jejž místo tónem velitelským vyrazil tónem blabolivě úzkostlivým, jako když šašek, tváře se heroem, persifluje úzkost a zděšení vážného reka — vypukli skoro všickni v smích.

Zdrcen stojí debutant jako přimrazen. Tvář jeho se rdí a bledne hanbou, kolena se chvějou, půda pod nohama pálí jako rozžhavena.

Tragédka posud stojí na témže místě jako před tím — ruce v kapsách svého paletotu — a dívá se soucitně na ubožáka.

Režisér chvíli mlčí; přemítá... Zakaboněné čelo a mrzutý výraz tváře prozrazujou ráz přemítání... Konečně se rozhodl... Přistupuje k debutantu, klade mu ruku na rameno a dí vlídně, ale kategoricky:

„Ne, ne, příteli — nejde to — a nepůjde!... Přes všechnu dobrou vůli nedostačíte. Přirozený, tudíž nezaviněný nedostatek — hlas váš, nevyhovuje přísnějším požadavkům.“

Debutant zvedá oči; zračíť se v nich truchlivost... Zrak jeho setkal se s odmítavým zrakem režisérovým; pak zakroužil plaše po jevišti a setkal se se soucitným zrakem tragédky.

Vyčtla z něho němou, tklivou prosbu... Zdálo se jí, že obrací se k ní, jako k smrti odsouzený syn k matce, s kterouž se má na věky rozloučiti.

„Snad by stačil pro úlohy menší, nedůležité, drsné, apathické, pane režiséře,“ míní tragédka tónem protivy smiřujícím.

„Možná!“ zní dutá odpověď.

„Zkuste to.“

„Musím však dříve podati zprávu ředitelstvu.“

„Podejte!“

„Však, jakou úložku mu dáti? Kus hraje se dnes večer —“ míní režisér starostlivě a přemítavě zároveň, načež dí rozhodně: „Nechť se pokusí v úloze šaška! — Jediný výstup, několik slov — půjde to beze zkoušky.“

„Chcete se pokusiti?“ obrací se tragédka k debutantu.

Upřel na ni pohled uražené pýchy a přece nevýslovně bolestný. Zdálo se, že by si raději vrazil nůž do prsou — a přece zase vítězí láska k životu nebo...

Kývl hlavou ledabylo.

Vzali mu úlohu a dali jinou — a tím vše ostatní vyřízeno.

Je po zkoušce. Napověda zavřel sufflerní knihu, shasil své světlo a zmizel v temnu své budky — herci a herečky hrnou se k východu.

Chvíli panuje na jevišti šum a ruch, pak se ztrácí do zákulisí a v koridorech a v těchto znenáhla zaniká. I ostatní světla shasnuta — na jevišti vládne příšerné přítmí...

I debutant zmizel vrávoravým krokem s jeviště; ale v temném záknlisí s novou úložkou v ruce se zastavil a opřel o kulisu... Nevidí, neslyší — hlavou mu víří chaos myšlének — krev hrne se prudce k hlavě a zase k srdci... Neví, co se s ním dělo a děje, ale cítí, že byl zahanben, ponížen, pokořen — je zdrcen.

A teprv za dlouhou, dlouhou chvíli vrací se poněkud vědomí... Matným krokem vrávorá temným zákulisím a přítmím koridorů, až octnul se — poslední ze všech — před divadlem...

Chvíli stál bez pohnutí upíraje zrak svůj k zemi, jakoby mu mohlo studené dláždění poskytnouti úlevy; na to se otočil, a nevěda kam a proč, ubíral se potácivě ulicí...

Zdálo se mu, jakoby se byl octnul na ulici za mlhavého jitra podzimního, kdy není lze předměty než na několik kroků rozeznati. Vše se před ním kmitá; domy se kloní vpřed a zase vztyčují; lidé a povozy, jež potkává, mění se zdánlivě v mlhavé fantastické netvory...

Šum a lomoz pouliční: lidské kroky a hlasy, dusot koní a rachot povozů — vše splývá v jediný temný, zdánlivě úsměšný a hned zase výhrůžný hučivý zvuk, podobající se hukotu vzdáleného vodopádu...

Se sklopeným zrakem vrávorá dále bez cíle z ulice do ulice... Brzo se octne v ulici živé, vráží jako slepec do lidí, potácí se s chodníku do ulice a zase se vrací, aby se šoural plaše jako nesmělý žebrák podle domů; brzo zabočí do ulice pusté, úzké a klikaté, kde znají hluk a lomoz velkoměstský jen jaksi „z druhé ruky"; ale tu i tam cítí, jak mu líce horečně planou, jak mu srdce buší, nohy klesají a studený pot stéká pomalu s čela a po skráních; tu i tam nerozeznává než mlhavé obrysy předmětů nejbližších — vše, co vzdáleno, halí neproniknutelná mlha.

Konečně octnul se — ovšem že jen náhodou — v nejodlehlejší části města, kde byl prožil nejútlejší věk života svého a kde i nyní, když se byl z potulného života vrátil do rodného města, obývá se stařičkou matkou bídnou komůrku v nevlídném, polozbořeném domě...

A teprve zde počínají z temného chaosu myšlének a citů šlehati jednotlivé jiskry vzpomínek na doby nedávno i dávno minulé; teprve zde počíná jaksi chápati, co se bylo právě sběhlo a co může nebo vlastně co musí býti zcela přirozený toho následek...

Mimoděk staví krok svůj u břehu řeky, jež valí podle jeho obydlí kalné své vlny; zrak jeho plaše letí po hladině a hned zase po břehu, až utkvěl na vyvýšeném místě, s něhož by tak snadno bylo možno...

Náhle sebou prudce pohnul; duší jeho byla šlehla vzpomínka na stařičkou matku...

„Ne, ne, drahá, drahá matičko," zaúpěl bolestně a zsinalé rty jeho křečovitě se chvěly; „pro tebe nemohu, nesmím — tebe nemohu, nesmím zarmoutiti — pro tebe musím žíti, musím snášeti příkoří nejtrpčí, pohanění nejbolestnější...

A pomalu obrací se kalný, zoufalý zrak jeho s osudného místa, na němž byl před tím s náhlým pocitem nejvyššího uspokojení utkvěl, na posmurný, nevlídný dům opodál a utkvěl na jediném okénku podkrovní komůrky.

Trpký, bolestný úsměv přelétl do ruda rozpálenou jeho tvář a v očích zaleskly se dvě slzy...

Postál ještě chvíli bez pohnutí, pak setřel slzy a loudavě, ale již krokem pevnějším ubírá se k pošmurnému domu, vstupuje do temné předsíně, zabočuje ku tmavým schodům a pomalu, jakoby nesl těžké břímě, stoupá po vyšlapaných schodech vzhůru. Po každém kroku schod úpěnlivě zarupne nebo zavrzne; skoro po každém kroku ubožák se staví: chvějíť se mu nohy, musí se držeti zpuchřelého zábradlí, aby neklesl...

Konečně octnul se nejvýše v pološeré, úzké, začmoudlé chodbičce před nizoučkými, otřenými, červotočinou prožranými dveřmi.

Nesměle běře za řemínek petlice; ruka se mu chvěje — otvírá pomalu, opatrně, aby dvéře ani nevrzly. Otevřel bez nejnepatrnějšího šramotu, postoupil a zůstal na prahu malé, nizoučké, čistě vybílené kuchyňky státi.

Jediným úzkým okénkem ze dvora padá jasné světlo do vnitř přímo na ženskou postavu, sedící nedaleko kamen na nízké stoličce. Je to stařenka asi osmdesátiletá. Oblek její je chudobný, takořka žebrácký; režná kytlice, vybledlá staromodní kacabajka, podobný, druhdy růžově kvítkovaný fěrtoch a kartounový, zánovní šátek na hlavě.

Sedí opírajíc se zády o stěnu a majíc ruce v klíně sepnuté, jak ji bylo bůže spánku překvapilo — spí... Ze zpod šátku na hlavě splývá jen několik stříbrných kadeří. Vráskami rozrytá, jindy úzkostlivou starostlivost jevící tvář jeví v tomto okamžiku neobyčejný poklid, a kolem úzkých, pouvadlých rtů pohrává onen nevýslovně milý úsměv, jaký tak zřídka kdy a vždy jen v okamžicích nejvyššího blaha objevuje se na tvářích lidí, jimž vesna i léto byly už dávno, dávno minuly...

Mladík na prahu postál několik okamžiků. Zrak jeho spočinul neodvratně na klidné, mile se usmívající tváři matčině. Mimoděk učinil pak krok ku předu, ale ihned zase necouvnul a oči zalily se mu slzami — — a tiše, opatrně, aby matičku neprobudil, šourá se po špičkách a se zatajeným dechem kuchyňkou, pak rovněž tak opatrně otvírá dvéře do komůrky a vešed zase je přivírá...

Chvíli stojí bez pohnutí; na to učinil tři kroky směrem k okénku, pod nímž stojí starý stolek a rozviklaná dřevěná židle — zachytil se za lenoch a jako bez vlády klesl na židli.

Opřev hlavu o obě dlaně zamyslil se...

Vše jest zmařeno — vše...

Duch jeho zalétá v ony zářivé doby dětství, kdy vše se leskne v duhových barvách naděje — a předvádí mu různé, tklivé, dojemné i radostné obrazy... Vzpomíná, kterak kdysi — skoro ještě pouhé dítě — octnul se, nyní už ani sám neví jak, v tajemné oné budově, kterou byl dnes v tak trpkém sklamání opustil... Sedí na poslední galerii s vypoulenýma očima a se zatajeným dechem... Čarovné obrazy míhají se před jeho zrakem...

Vzpomíná, jak probouzela se v něm později neodolatelná touha po této čarovné budově, jak střádal krejcar ke krejcaru, aby se mohl občas s nejvyšší výše několik hodin zadívati na ten vábný, před tím nevídaný, netušený svět, o němž pak tak často sníval, že jej mnohdy nedovedl ani rozeznati od světa skutečného.

Vzpomíná, jak sedával co dospívající jinoch v oněch místech s hlavou již vnímavější, s duší chápavější... I vidí v duchu, jak poprvé vystoupila majestátní bytost, před kterou byl dnes pokořen a zahanben; slyší ohlušující potlesk a bouři pochvaly, jakýmiž tak nesčetněkráte později poctívána — a bezměrná úzkost svírá mu prsa...

Vše je ztraceno — vše...

*

Marně byl později po dlouhou dobu skoro den co den navštěvoval divadlo, marně byl sledoval každý krok, každý pohyb nevyzpytatelné oné bytosti, která hluboce dojímala a duši rozechvívala — marně byl naslouchal každému slovu, každému tonu divuplného jejího hlasu, kterýmž konávala mnohdy pravé zázraky — — marně studoval umění geniální umělkyně, která mu byla vznešeným, nedostihlým vzorem, bytostí nade všecky jiné povznešenou — ideálem...

Vzpomíná i dob nedávných, kdy neodolatelnou touhou puzen octnul se na dráze potulného umění, kdy uvědoměle přistupoval ku svému oboru a pojímaje talent svůj nepředpojatěji studoval s onou přísnou autokritikou, která jest jediné zárukou pozdějšího zdaru — — vzpomíná i oněch milých okamžiků, kdy na primitivních prknech toho neb onoho venkovského města talent jeho přichází k platnosti a z hlediště zaznívá kouzelný, srdce svírající a ducha povznášející potlesk pochvaly...

Vzpomíná svých snův i nadějí, svých mužných předsevzetí, že chce bohyni Thalii sloužiti věrně a se zápalem pravého umělce — vzpomíná všeho, co jej kdy ve snách a vzpomínkách blažívalo, a co nyní, v několika minutách zmařeno...

Jak rád by se vrátil zase mezi dřívější soudruhy na venkov — vlastně jak rád by byl, kdyby uzoučký obor svého působení vůbec ani nebyl opustil! Vrátiti se znamená tolik, jako vystaviti se posměchu a jízlivým úsměškům všech oněch závistivých přátel i nepřátel, kteří nedovedou radost svou zatajiti ani vůči neštěstí nejkrutějšímu... Vrátiti se není možno — leda — — kdyby...

Však hvězda jeho štěstí přece ještě nezašla úplně a na vždy; slaboučký záblesk její proráží temné mraky, jež ji byly zahalily, a záblesk ten uspoří mu snad největší pokoření a hanbu: návrat mezi ony, před kterýmiž by se nemohl objeviti než s ruměncem studu na tváři, se zrakem k zemi sklopeným a se srdcem zdrceným.

Bude-li moci zůstati na blízku nedostihlého, zbožňovaného vzoru svého — třeba co episodista — možná, že časem svým zapomene na své sny...

Však ne, ne! Není možno! Vše je ztraceno... Se závratné výše, ku které pohlížel, sražen bez milosrdenství v prach potupy... Z prachu toho nepovstane nikdy — nikdy více... Kdo chtěl býti rekem, kdo chtěl úchvatným slovem heroa mluviti k lidu a sražen v ponižující niveau šaška, harlekýna, paňáce — — nikdy více se nepovznese, nikdy více nevstane a bude se musit plaziti v prachu hanby a ponížení...

— — — — — — — — — — —

Dlouho takto a podobně přemítal... Dlouho mrskal duši jeho démon uražené pýchy žhavými metlami výčitek — dlouho trvala nevyličitelná duševní muka jeho, až pak posléze resignace, klidný, tichý tento anděl míru, ovanul tajemnou svou perutí jeho duši...

Povstal od stolu a přiblíživ se k oknu zadíval se na město; pak se obrátil a pomalu, tiše připlížil se ku dveřím do kuchyňky vedoucím a opatrně otevřel.

Stařičká matička posud ještě sedí o stěnu opřena dřímajíc; svadlé ruce posud ještě v klíně jako v modlitbě sepnuty, tvář posud klidná a kolem úzkých, povadlých rtů pohrává i nyní onen nevyličitelný úsměv blaha a štěstí...

„Ne, ne, matičko drahá, drahá," zašeptal rozechvěným, sotva slysitelným hlasem; „pro tebe odvážím se všeho; pro tebe obleku na sebe i kuklu šaškovu..."

Po té se vrátil do komůrky, vytáhl nepatrnou episodní úložku a počal čísti několik těch slov — počal studovat...

(Dokončení.)

Z básní Adolfa Heyduka.

Jaro v jeseni. I.

(Lidušce.)

Co tys k nám přikvitla, ty prvosenko něžná,
je všude jiný svět,
i moje hlava, pokraj spánků sněžná,
zas pučí v květ,
zas v písně o tobě, má zlatá Lilo,
tak jakoby to v jaře bylo.

Ach, jako v jaře! kam se hlava točí,
tam všudy zlatá zář,
tu vrhou kolem sluníčka tvých očí,
a červánková tvář,
i štěstí rosou v oku se mi slilo,
tak jakoby to v jaře bylo.

Bůh nám tě chraň, Bůh opatruj tě vezdy
a krásu v duši zbuď,
a nasypej ti v žití samé hvězdy,
a písně v hruď,
pak zavát chladem, umru v růžích, Lilo,
tak jakoby to v jaře bylo.

Jaro v jeseni. II.

Pták tesklil ve zeleném ňádru stromu,
já pod stromem svou hlavu v dlaně skládal,
pták zpíval po jihu a toužil domů,
já po zavátých stezkách mládí bádal.

Už nenajdu jich více, listí rudé
svým šelestem mi truchle s Bohem hude,
a pavouk tajemný mi bez únavy
síť bílou vije srdce kol i hlavy.

Však ne, proč stesky v oku se mi taví?
pryč povzdechu, pryč, černá dumo, z hlavy,
pryč, sivokřídlý, kolem hlavy mraku,
mně vzešlo jaro z dceruščina zraku.

Jaro v jesení. III.

(Lidušce.)

Les kypří, v luhu pučí kvítí,
zvěsť jara vyskočila z hor,
a na kolébku slunko svítí
a do kolébky matčin zor.

A v kolébce té, něžných tváří
jest ukryt našich srdcí skvost,
dvou duší hvězdička, jež září
v krásnější chvíle budoucnost.

Hle, chví se, — strach nám srdce dusá,
k ní bojácně se kloní znak, —
v tom směje se ta malá pusa,
a tialkou se temní zrak.

Jsme šťastni! Jeden přes druhého
chce zulíbat ten malý rtík,
a rázem tuchu všeho zlého
vzal z duší jeden okamžik.

Leč sotva spí, zas strach nás mučí,
jak bude s tebou v žití dál?
zde v sínce pro tě láska pučí,
a venku snad již roste žal!

Návrat z Šumavy.

(Své ženě.)

Než za Javor šlo slunko spat,
zpomněl jsem na vás tisíckrát,
co děláte as doma?
i bylo mně tě v duchu zřít,
jak učíš Lilu hovořit
„*táta*“ malýma rtoma.

V tvou síňku vmyslil jsem se hned
a ke kolébce s tebou seď
a líbal jsem tě v čelo;
čím blíž jsem kráčel horám vstříc,
tím vzdornějí srdce víc a víc
zpět k vám se navracelo.

A když jsem přišel brzy zas
s osmáhlou tváří mezi vás,
jak pták, když v hnízdo chvátá,
kraj města zaslechl jsem už
tvůj milý hlas: „To je můj muž!“
a Lily sladké „táta“.

U Jarmilčina hrobu.

S mladou ženou u kolébky
zamyšlen jsem stál,
srnčím očkem Jarmilčiným
andílek se smál,
a jak v jaru na zahrádce
tak si na líčkách a bradce
motýl snění hrál:
byl jsem víc než král.

Klonim hlavu, srdce buší,
nelze odolat,
čílko, bradku, černá očka
v kříž chci celovat,
ale žena s bledou skrání
mocně paží svou mi brání:
„Chceš je zbudit snad?
ach, nech mi ji spát.“

Prchlo štěstí, čílko dítka
pokryl siný mrak;
co se stalo? neptejte se —
nehleďte mi v zrak;
kam mám sklonit sivou lebku,
k ženě nebo na kolébku?
smutno hrozno tak,
kolem všude mrak.

Snil jsem? nesnil, pravdou bylo
a přec všecko sen,
Jarmilku svou do rakvičky
dal jsem druhý den;
v těsném, květuplném loži
spal ten andělíček boží,
spal či dřímal jen?
To byl smutný den!

Dřímal, usnul, dobře víme,
leč těch očí jas
ani v rakvi, ani v hrobě
pro nás neuhas';
na růvek když klonime se,
z růži jeho vstříc se nese
roztoužený vzkaz:
přijďte brzy zas!

Ukolébavka.

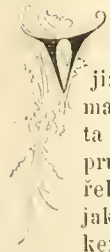
Spi, Lilo, moje zlaté dítě,
spi, již je čas,
skřivánek klidně zapad' v žitě,
červánek zhas',
a s blankytu již drahnou chvíli
měsíček skvoucí šípy střílí
hvězdičkám v žas.

Spi, Lilo, beruško má milá,
a zavři zor,
noc už se v mlhy zahalila
a běží s hor,
již lípa starou hlavou kývá,
dech noci v perel skvost se slívá,
a dumá les.

Spi, hrdličko má jemnoperá,
Pán Bůh tě chraň,
ta zář, jež v očkách se ti šerá,
plyň nad tvou skráň
a zjásej máteře tvé oči,
jež kolem šíje páž mi točí
a tiskne dlaň.

V slapech Götakanálu.

Z cest *Josefa Štolby.*

V jižní části Švédska jest těsně podle sebe nahromáděno několik tak mocných jezer, že jižní část ta vypadá téměř jako ostrov. Úzké jen poměrně pruhy pevné země vinou se mezi jezery, a mocné řeky, spěchající ze středu na východ i na západ, jakoby usilovaly, pruhy ty prorvati a učiniti skutkem, co bohužel příroda opominula.

Jediný pohled na mapu zajisté že každému pravému Švédovi vynutiti musil hluboký povzdech. Jak dlouho potřebovala plachetní, od příznivého větru závisící loď, nežli dostala se ze západu na východ — jak nepoměrně dříve mohla býti na svém místě, kdyby byla jí poskytnuta možnost, přeříznouti ten kus světa, jejž musila objížděti?

Avšak jaká to myšlénka! Vždyť jest ten vnitřek Švédska tak skalnatý, místy tak stoupající a zase náhle klesající. Což možno lodi plynouti do vrchu aneb s vrchu, aniž by zkázu vzala?

A přece vznikla velkolepá myšlénka, spojiti baltické moře se severním velmi záhy. Biskup linköpingský, Jan Brask, předložil roku 1516 úplný plán provedení tohoto tehdejšímu říšskému správci Sten Sturovi mladšímu, poukazuje na nesmírné výhody, jež by provedení plánu toho Švédsku přineslo, avšak děsné doby zápasu danského Kristiana II. za švédskou korunu nedaly ani mysliti na dílo, jež vyžadovalo dob klidných a — mnoho, mnoho peněz.

Gustav I. pomýšlel sice také na provedení, avšak ani jemu ani Karlu IX., jenž opravdově věci chopiti se chtěl, nezdařilo se opodstatniti dobrou vůli svou aneb překročiti první počátky díla toho.

Bouřlivé doby zatlačily po smrti Karlově celou věc v daleké pozadí. Nikdo nemyslil více na důležité dílo to, až teprve téměř po sto letech švédský horní rada Swedenborg — tentýž, jenž později svými spiritistickými rejdy celou Evropu pobouřil — Karlu XII. zapomenutý již pamětní spis biskupa Jana Braska předložil. Karel XII., nahlížeje důležitost podniku toho, uzavřel provésti ho a svěřil úkol ten slavnému mechanikovi Polhemovi.

Polhem začal s Trollhättanem. Tři mohutné hráze a tři sloupy měly poskytnouti lodím možnost obejíti trollhättanské vodopády. Chutě pustil se do díla a brzy byla jedna hráz a první slap dohotoveny. Avšak závistníci Polhemovi nemohli tento triumf jeho snésti. Potaji pustili do mohutné řeky četných těžkých kmenů, a ty prudkými nárazy zničili vše, co nebylo nezlomnou skalou.

Zoufale stál Polhem nad hrobem svého díla — bylť pochováno zase na dlouhou dobu, neboť po pokusech ingenieura Thunberga, jenž z rozkazu Gustava III. vystavěl slapy akerströmské, sestoupila se teprve koncem předešlého století zvláštní společnost, kteráž chopivši se věci dosti rázné, v sedmi letech slapy trollhättanské stvořila.

Avšak teprv když energický hrabě Platen vstoupil v čelo společnosti, zdařilo se, co měli celí věkové za nemožné. Hrabě Platen učinil vystavění kanálu svým životním úkolem, a ač nedočkal se úplného dohotovení, — zemřelť tři roky před ukončením tím — tož má Švédsko jediné jeho neunavné a energické práci za nejdůležitější tuto tepnu svého obchodu co děkovati.

Hrabě Platen musil bojovati nejen s přírodou ale i s lidmi. Délka kanálu obnáší 97, délka celé cesty z Göteborgu do baltického moře 440 a cesta okolo jižního Švédska asi 900 kilometrů. 58 mohutných slapů bylo vystavěno, 35.000 čtver. sáhů vylámáno v žulovou skálu, v jezerech trhána skaliska pod vodou a řeky vedeny pod kanálem.

Hrozných obtíží bylo nutno překonati, obtíží, že jen duch vzácný nedá se jimi odstrašiti, a k tomu přišel ještě odpor venkovského obyvatelstva. U Bergu, kdež výši 40 metrů musí loď pomocí 15 slapů zmoci, aby dostala se z jezera borenského do jezera roxenského, prohlásili někteří sedláci, že za žádnou cenu neprodají polí svých a že nedají se k tomu nižádným jiným způsobem donutiti. Marné byly domluvy a sliby, marné sebe větší nabídky peněžité, marné líčení výhod, jež kanál zamýšlený zemi a jim přinésti musí, sedláci nedali se obměkčiti a byli připraveni i mocí zastati se svého majetku.

Avšak co nezdařilo se penězi a sliby, to provedlo se jednoduchou lstí. Obratný přítel Platenův vmísil se mezi ně a dokazoval jim, že se hrabě Platen zbláznil, neboť to přece musí nahlednouti každý, že voda do vrchu téci nemůže. Jestliže ale hrabě svou šílenou myšlénku přece provésti chce, pak blázníli by zase oni, aby pozemky své za drahé peníze neprodali. Až nabude Platen přesvědčení, jak nesmyslné myšlénce obětoval peníze, nechá stavby kanálu a bude rád, jestliže sedláci prodaná role zase za laciný peníz zpět koupí.

A to pomohlo. Sedláci prodávali nyní chutě své pozemky a těšili se, až budou moci dostati je zase za nepatrný peníz zpět.

Avšak hle, slapy rostly jim před očima, a co měli za nemožné, stalo se: lodi jezdily do vrchu a s vrchu.

Arci vůči hotovému dílu smířili se sedláci brzy se sklamanými svými nadějemi. Nabyli výtečného spojení na všechny strany, nabyli nových trhů pro výroby své a octli se pojednou uprostřed čilého života obchodního, jenž maje dříve jiných drah, jich nikterak se nedotýkal.

Götakanál spojuje pomocí Gotaelfu, jezer Venern, Viken, Botten, Velern, Boren a Roxen baltické moře s Kategetem a tím i s atlantickým oceánem a otvírá takto švédskému obchodu krátkou cestu do celého světa. Dokončen byl roku 1832 a stál 13,384.280 riksdalerů*) mimo 258.000 riksdal. za expropiované pozemky. Každý z 58 slapů vyžadoval průměrně 75.000 rdl.

Vyjedeš-li z Göteborgu Gotaelfem po lodi, musíš nejprve u Lilla Edet Strömskanálem pomocí dvou slapův obejíti 19 stop vysoký vodopádek Goty a zaměříš pak přímo k slapům trollhättanským.

Trollhättan má dvoje slapy. Slapy staré, vylámané ve skálu, hluboké to a úzké propasti, jež dovolují jen menším lodím průchodu, a slapy nové, po ukončení celého kanálu vystavěné. Oněch jest osm a užívá se jich nyní méně, těchto však jedenáct, a ty mají práce neustále.

Pln nevýslovného napnutí blížil jsem se slapům trollhättanským a s úžasem hleděl jsem na toto dílo lidského důmyslu, jež není ničím překonáno, jež jednoduchostí a zároveň velkolepostí svou opravdu uchvacuje.

Ve srázné skály 120 stop vysoké vylámány jsou jako gigantické schody jednotlivé slapy, každý níže předcházejícího as o 12 stop. Každý slap jest 38 metrů dlouhý a bezmála 8 metrů široký, těžkými kvádry vyzděný, a podél něho po mírných svazích táhne se cesta sloužící k tomu, aby bylo lze táhnouti lodi plachetní při bezvětří.

Slapy jsou uzavřeny ohromnými dřevěnými vraty, jež těžké železné rámy a četná stejně těžká žebra dosti pevnými činí, aby odolaly tíži sebe větší. Jsou dvoukřídlá a vypouklá a otvírají se pomocí páky a zubatého ramene, jež sáhá k silnému kolečku v břeh zapuštěnému. Podél vrat nahoře běží ohražený úzký můstek, jenž otvírá se zároveň s vraty a hlavně k tomu slouží, aby pomocí pákovitého stroje vytaženy byly čtyři západy, v nejdolejší části vrat se nalézající, jimiž voda z jednoho slapu přejíti má do druhého.

Loď vjede do prvního slapu, v němž stejně vody s jezerem venerunským, z něhož loď přichází. Těžká vrata se uzavrou, a loď jest nyní sevřena tak, že nemůže se hnouti ani v před ani v zad. Paluba její vyniká vysoko nad kvádrový břeh, neboť slap jest nyní vodou bezmála naplněn.

Nyní spěchá Sluss-wachter — hlídač slapů — k druhým vratům a počne s velikým namáháním vytahovati západy. Otočí několikráte a do slapu druhého, v němž stojí voda nepoměrně níže, počne se strašlivou silou stříkati tenký z počátku, ponenáhlu však stále mohutnější a mohutnější proud, jenž nabývaje zvolna nových soudruhů, rozbouří vodu v slapu druhém jako divoký orkán. S dés-

*) 1 rdl. = 1·145 marky.

ným jekotem valí se nyní čtyry proudy do slapu druhého, v němž vody rychle přibývá a klidně klesá v prvním slapu mohutná loď hloub a hloub, jakoby propadala se mocí čarodějnou v zem. Před chvílí byla paluba nad tebou, nyní vidíš ji na několik stop pod krajem, nad nějž před málo okamžiky tak vysoko vyčnívala. Čtyři minuty dostačí ku změně této, neboť v době té as vyrovná se hladina vodní v obou slapech.

Nyní otevrou se druhá vrata a loď vjede do slapu druhého. Vrata se opět zavrou, ve vratech třetích vytáhnou se západy a tentýž proces opakuje se tak dlouho, až loď, jež nedávno vypínala stěžně své na temeni vrchu, octne se hravě u nohou vrchu toho.

Jest to pohled unášející, hledíš-li, jak loď s temene onoho jako čarovnou mocí stále víc a více klesajíc konečně k tobě sejde, každým pohybem svým hlasité svědectví vydávajíc, že člověk jest na nejlepší cestě státi se pánem přírody, jejížto tvorem jest.

A ještě velkolepější jest pohled na loď, jež pluje „do vrchu“.

Jede po široké hladině a pojednou uzavírá jí skála 120 stop vysoká cestu.

Loď vjede do prvního slapu, v jehož vlhkých, úzkých stěnách připadá ti jako ve skalnatém hrobě, těžká vrata se uzavrou, a ve vratech protějších, vysoko položených, otevrou se západy.

Děsně počnou náhle uvolněné proudy zmítati lodí. Těžká lana, jimiž loď ku břehu s obou stran byla připevněna, aby zkázu nevzala na skalných zdech, praskají, avšak majestátně vystupuje loď ze svého hrobu do výše a vyčnívá za nedlouho o několik stop nad okolní břeh. Druhá vrata se otevrou, loď vjede do slapu druhého a totéž se opakuje co prve. Loď stoupá výš a výše, až konečně octne se na vysokém temeni a mizí záhy za silhonettou pokraje jeho.

Neznám díla lidského důmyslu, jež by mne bylo tak uchvátilo, jako slapy trollhättanské. S pobožným obdivem hleděl jsem na stoupající a klesající lodi, oko zářilo nadšením, a prsa šířila se pýchou, že člověk to byl, jenž nejmocnější živel přírody spoutal tu takovým způsobem, že musí sloužiti mu na pokynutí.

Dostoupivši temene spěchá nyní loď do jezera venernského. Mine horu Runne, jež na temeni svém hostí velký počet malých jezírek, mine horu Halle s jezírkem Odinovým, do něhož s vyčnívajícího skaliska za pohanských dob vrhali se starci života omrzelí, pozdraví městečko Venersborg a pluje dále okolo ostrova Kollandsö, za nímž objevuje se pěkný pohled na amfiteatrálně se zdvihající vrch švédský Kinnekulle.

Jezero venernské, sto čtver. mil velké, jest velice nebezpečné. Náhle pozdvihnou se úkladné jeho vlny o mnoho stop a zatopí přívětivé sice, avšak nevalně krásné břehy jeho.

U Sjötorpu počínají opět slapy, jimiž musí loď se propracovati. U Töreboda podjede železnou dráhu a dostoupí nyní nejvyšší bod celého kanálu, jezero Viken, jež přes sto metrů nad mořem leží. Vjede do jezera bottenského, mine pevnost Karlsborg, přetne jezero vetternské, jež jest ještě úkladnější a nebezpečnější Venernu, a vjíždí u Motaly, kdež nalézá se nejslavnější strojírna švédská, opět do kanálu. Pěti slapy sejde do krásného jezera borenského, jehož břehy vynikají nade všecky ostatní, vstoupí zase do kanálu a sestoupí četnými slapy, z nichž nejvelkolepější jsou ony u města Bergu, do jezera roxenského, jehož holé, skalnaté břehy neposkytují nic zvláštního. U Norsholmu počíná kanál opět, malinké jezero Asplången přetíná ho na krátko, načež vede podle Söderköpingu do Trannöfjordu a odtud do baltického moře.

Rozkošným mälarským jezerem dostoupí nyní loď, minouc ještě kanál söderteljský, konečně hlavního města Švédska, jež poskytuje pohled tak okouzlující, že po cestě dvou dní a dvou nocí všemi možnými vodami švédskými s dvojnásobnou rozkoší spěcháš v mnohoslibnou náruč jeho.

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Když ale na Barušku se podívala, zpozorovala, kterak se zarděla a oči jí zvlhly.

„Ne, ne, paní babičko,“ rekla, „slečinka nebude mé dcerušce kmotřinkou, ačkoli bůh ví, jak by mne to těšilo.“ Nemohla pro slzy ani domluviti.

„Ale proč ne, Baruško?“ tázala se Klárka.

„Váš pan otec by to nedovolil,“ řekla Baruška, potřásajíc hlavou a utírajíc si oči.

„Koho máte tedy za kmotru?“ tázala se bába a vzavši dítě převinovala je do ozdobné peřinky, dávala mu čepeček s mašlemi, který sama Klára byla upletla, a chystala je ke křtu.

„Nikoho jsem neprosila, protože je mi to tak líto, že nesmím říci Klárince nebo milostpaní. Vy sama, paní babičko, budete snad tak dobrá,“ odpověděla plačtivě Sychrová.

Nyní vešel Sychra do světnice. Byl to veselý, bujarý člověk. Dnes byl vystrojen právě jako o své svatbě a překypoval dobrou myslí. Vzal od báby dítě a líbal a mačkal je tak, že všecky tři přítomné ženské strachem vykřikly jako ve sboru.

Ale on tančil s dítětem po světnici a výskal. Pak ho odevzdal bábě a šel ke své ženě, líbal a hladil ji.

„Tak půjdeme do kostela, paní babičko,“ řekl a podívav se na Kláru dodal: „Tedy uděláte, slečinko, mé ženě přece tu nesmírnou radost a budete kmotrou naší dceři, která tak jako tak po vás jméno dostane? Byl bych přišel prosit sám o to, avšak má žena nechtěla, netroufala si. Ale když jste ráčila sama k nám přijíti, prosím teď co nejzdvořileji.“

„A já svoluji!“ zvolala Klárka radostně, podávajíc mu upřímně ruku.

„Klárinko, ne, ne! Probůh! Co řekl by tatínek?“ Baruška volala.

„Ale, Baruško! Co to vyvádíš? Což pak neznáš mého dobrého tatínka? Vždyť není žádným tyranem. Viděla jsi někdy, že by byl býval tak přísným ke mně? Nic zlého nesměla bych zajisté udělati, abych jej k smrti nezarmoutila, ale býti kmotrou zde tomu miláčku, dítěti té, která mne odchovala, to není přece nic zlého. Dej si říci, že to mohu učiniti.“

„Ale to je krátké,“ řekl Sychra, „doběhnu rychle k milostpánovi a přinesu dovolení.“

„Bude to marné,“ zvolala jeho žena.

„Je to prazbytečné a já tomu nepřipustím,“ řekla Klára, „chci vám všem dokázati, že není můj tatínek takový, jak si myslíte.“

„Tedy pojďme do kostela,“ bába pobízela, „sice se nám dítě rozpláče. A kdyby při křtu plakalo, neručila bych pak za jeho živobytí.“

„Ah, třesky, plesky, babské pověry,“ smál se Sychra, kterého jeho žena za ruku držela a k sobě táhla. Chtěla mu něco říci do ucha.

Dítě mezi tím začalo křičeti, bába mu honem ještě dávala trochu odvaru jakéhosi, aby je upokojila. Klára byla dosti vzdálena od manželů Sychrových, ale přes to a přes křik dětský zaslechla, kterak Baruška šeptala: „Nejde to. Ona není křtěna. Jak mohla by býti kmotrou křesťanskému dítěti?“

„Co že? Je židovkou?“ šeptal Sychra.

„Ale ne, co tě napadá! Pán nic nevěří. Nedal ji pokřtíti. Ona také nesmí věřiti.“

Oba myslili, že Klárka je nemohla slyšeti a ona zaslechla každou slabiku. Bylať nadána neobyčejně jemným sluchem. Pozorovala nyní, kterak si ji Sychra zvědavě, skoro bázlivě prohlížel. Ale brzy byl zase jako jindy a řekl:

„Právě povídá mi žena, že ví jistě, kterak by pan otec to kmotrovství nerad viděl, má prý k tomu zvláštní příčinu. Baruška ty věci zná. Tak nenaléhám, slečinko, a ruku vám líbám za vaši dobrotu. Jakoby se bylo stalo. Má holka bude míti vaše jméno, jako byste jí byla vskutku kmotrou. Paní babičko, tak pojďme. Slečinka prokáže nám snad tu čest, že s námi vypije šálek kávy, až se vrátíme z kostela.“

Klára, velmi bledá, kynula hlavou a řekla: „Půjdu tedy aspoň do kostela s vámi.“

I proti tomu Baruška namítala, že mívala zápověď choditi s ní do kostela, ale Klára odpověděla jí: „Teď však nejsi více mou chůvou, Baruško, nedělej si zbytečných starostí.“

Vyšla rychle ze dveří a doprovodila dítě do kostela.

Byl to obyčejný, vesnický chudý kostelík. Klára v něm nikdy nebyla. Neznala vůbec žádný kostel.

Milhostský kostelík byl zcela prázdný té chvíle. Bylo v něm ticho, chladno, kroky se rozléhaly. Vešli do sakristie, děl se zápis, pak obřad.

Klárka nerozuměla latinským slovům. Znajíc francouzsky pochytila jenom některý význam. Pochopila, že se tu dítě zasvěcuje k životu, že je mu odevzdáváno, že se na ně volá požehnání a dobro. Byla tím pohnuta. Pořád ještě divila se tomu mladinkému vznikajícímu životu, tomu malinkému tvoru. Nemohlať pořád pochopiti, že jiní lidé to berou tak napořád, narodí-li se dítě. Ona byla by hymny zpívala, kdyby to byla jen dovedla; avšak bohužel scházela jí slova, nedovedla ani říci, co všecko si myslila. Byla tím ohromena.

Groteskní zdálo se jí, že se mělo dítě to malinké odříkati Satanáše, tomu usmála se trochu. Rovněž tak nebyla právě okouzlena oblekem starého faráře ani ministrantův a ohlížela se kritickým okem nevěrcovým po posvátném prostoru a nářadí.

Pak pobyla ještě trochu u Sychrův a dívala se dlouho na nemluvňátko, jakoby mohla vyčísti z jeho neurčitých měkkých tahův odpověď na udivené otázky svého ducha.

Slunce toho nádherného, dlouhého letního dne chýlilo se zvolna k obzoru bleďounce zlatému a průhlednému, když Klára domů se vrátila.

III.

Její rodiče seděli v zahradě, ve vinné besídce. Víno právě kvetlo a rozšiřovalo ve vzduchu večerním vůni.

Manželé Vodičkovi četli spolu z jedné knihy, jak často činívali. Chvílemi zanechávali čtení a hovořili. Ty hovory bývaly vážné jako jejich čtení. Nebo nikdy se netkli knihy belletristické. Paní Vodičková, co byla na světě, nepřečetla jediného románu ani novely. Znala jen některé starší básníky. O novějších básnících, k nimžto už Viktor Hugo náležel, nevěděla ničeho. Znalať ovšem některá vynikající jména, ale měla za to, že nemají klassické ceny, ani spisy jejich delšího trvání. Tak netáhla ji k nim žádná touha jejího ducha jinak velmi vzdělaného. Zda srdce nevědomky po nich neprahlo, nemohla posouditi. Jisto bylo, že toužilo její srdce po čemsi neznámém a ona bývala na to rozhořčena. Co jen to bylo? Proč bývala někdy tak neuspokojena, tak rozladěna? Jak mohlo to býti? Což bylo šťastnější ženy na světě? Horšilať se na ty zápasy, které ve své mysli někdy potlačiti nedovedla; avšak dostupovaly-li vrcholu, nevěděla někdy pro ně léku: až leda štěstí její živě zaplálo a vše ostatní skvělým žárem zastínilo, zakrylo, a ona myslila, to, co ji znepokojovalo, že nebylo nic, leda pouhé trestuhodné kaprice ženy až příliš hejčkané.

Paní Vodičková byla dcera učitelova, sedmé dítě svých rodičů, kteří s velkým namáháním a se spořivostí neslýchanou svou četnou rodinu uživili.

Od útlého dětství byla Albina vedena a na to připravována, že se sama uživí co možná brzo. „Bude-li míti dosti schopností, dáme ji do kursu učitelek, říkával její otec tak slavnostně, že se jí zdál kurs jakousi zaslíbenou zemí. Míti dosti schopností k tomu, bylo její nejvřelejší touhou. Její dvě starší sestry živily se šitím a byly velmi utýrány, necítily se v tom pranic spokojeny. Jestliže si stěžovaly, říkal otec: „Kdybyste se byly chtěly učiti, mohly jste dosíci lepšího postavení.“ To bylo novým ostnem Albininy píle. Dlouho však nepodařilo se jí otce přesvědčiti, že má „dosti schopností“. Byl stále nespokojen, až děvče tak se zabralo do učení, že jednoho dne to velké slovo vyřknul: „Myslím, že má Albina dosti schopností, aby vstoupila do kursu.“ Byltě to pro ni slavný velký den. Od té doby napjala tak veškeré síly své, že působila úžas svých učitelův a konečně i otce svého, jenž se mu tak dlouho byl bránil.

Ale jakmile uznal svrchovaným soudem dostatečné schopnosti dceřiny, stala se ona jaksi středem celé rodiny. Byla jeho pýchou a nadějí, její úsudek ve všem platil, a když dokonce ještě nalézala času dosti, vedle školních prací pokračovati v pianu a doučiti se franštině, považoval ji za jakousi vyšší bytost.

Přinášel velké oběti jejímu vychování, a když bylo právě dokonáno, musil jíti do pense.

Avšak Albina dostala okamžitě skvělé místo jako vychovatelka v domě šlechtickém a mohla své staré churavé rodiče značně podporovati, což s radostí činila. Z tohoto domu byla zas v jinou rodinu doporučena. Tak vystřídala tři rodiny, kde pokaždé dovršila vychování několika dcer.

Bylo jí už osmadvacet roků, když přijel na návštěvu k rodině, u níž meškala, pan Vodička.

Albina byla velké postavy, až příliš štíhlé. Byla to blondýna bledé, trochu pihovité pleti. Nikdy nebyla považována za krásu a velmi brzy vzdala se veškerých nároků na vdávání, měla-li vůbec nějakých opravdu.

Jejím cílem bylo, aby mohla někdy žíti samostatně, býti svou vlastní paní a zbaviti se odvislosti. Leč na to nebylo až posud pomyšlení. Nebylo možno nejmenšího zachovati, nebo kromě rodičů podporovala také své sestry, z nichžto jedna byla churava a práce zcela neschopna.

Celkem bývala Albina sklíčena a v tísni, v trpkých často zkušenostech při zadané svobodě uplynulo její mládí. Niceméně vážila si svého postavení, svých vědomostí; uznávala, že měla přece ještě velké výhody ve svém životě.

Albina dokonávala vychování dvou mladších dcer velkostatkáře Bursíka. Nejstarší, Vilémina, byla zasnoubena s Vodičkou, pozdějším manželem Albininým.

Seznámila se s ním na plesu v Praze, kde byla se svou matkou, zatím co mladší děvčata s vychovatelkou doma na venkově byly zůstaly. Staří Vodičkovi a Bursíkovi byli velmi vzdálení příbuzní, dávno však se nescházeli, až je náhoda opět jednou svedla k velkému uspokojení vzájemnému. Hned vzniklo přání mezi oběma rodiči spojiti jejich děti.

Mladý Vodička vrátil se právě domů z delší cesty. Když na tuto cestu se odvážil, uprchl z domova tyranii svých rodičů. Jeho otec byl vládním radou, matka jeho pocházela z bohaté rodiny mlynářské, jejíž původ sáhal do historických dob. Vládla velkým jměním. Její syn Severin zbyl jediný z několika dětí, které jí rychle za sebou na dětskou epidemii byly zemřely. Stonal tehdáž také a ona učinila slib, kdyby ten jediný aspoň vyvázl, že ho zasvětí církvi.

Když Severin dostudoval gymnasium, dověděl se o tomto slibu a oddal se vášnivému zoufalství. Vyčítal své matce, že neměla dokonce žádného práva, rozhodovati o jeho budoucnosti, a pravil, že zvolí rozhodně nyní smrt raději než kněžský stav. Neboť jeho myšlénky o náboženství a věčnosti měly již tehdáž směr, kterým později rozhodně se ubíral. Bylť dávno odcizen víře a kultu náboženskému. Nepřijav praničeho z domácího vychování svého vychoval sám sebe lekturou svého a druhé polovice minulého století a čtením starých filosofův a básníků.

Odehrávaly se dramatické výjevy mezi ním a jeho matkou, které však se skončily tím, že otec se dal na jeho stranu, pak zpovědníka paní Vodičkové za pomoc žádal, kterou na štěstí obdržel. Tak vydobyl si Severin poprvé své svobody smýšlení. Nyní žádal však otec, aby studoval práva, a těšil se, že udělá znamenitou karriéru ve státní službě. Severin studoval dosti nedbale práva a četl mnohem více filosofy, až konečně se oddal s láskou vše přemáhající vědám přírodním. Když se pak měla rozhodnouti podruhé jeho budoucnost, nastal mu druhý boj s otcem a tenkráte uprchl. Rodiče nevěděli o něm ničeho po celý trapný týden. Konečně jim psal a písemně učinilo se narovnání, syn žádal za odpuštění a konečně za dovolení, aby směl cestovati; rodiče jej kárali, ale konečně mu z části odpustili a dovolili, aby cestoval. Zasýlali mu peníze bez počítání a obdivovali se mu, že nežádal peněz ještě více, že se tak uskromnil. Slyšeli o něm příležitostně velkou chválu od krajanů, kteří s ním v cizině se setkávali. Přávaloť se jim štěstí k tak zdárnému synu. Tak nezbývalo jim nic, než nechati ho jíti vlastní cestou po tolika nepříjemných zápasech.

Když asi po dvou letech k usilovným prosbám matčiným domů se vrátil, ale hned druhého dne opět o jiných cestách blouznil, umínili si jeho rodiče oženiti jej stůj co stůj, aby jej připoutali k domovu.

Jeho značné jmění po matce dovolovalo mu žíti bez postavení pro výživu, a rodiče vidouce jej šťastného ve sbírkách jeho a v zaměstnání vědeckém, jež sám si byl vyvolil, uspokojili se i v tom, a otec potlačil svou ctižádost, jako matka prve náboženské ohledy.

Tak přemohl Severin obojí tuto tyranii a sám věděl nejlépe, co ho to stálo. Leč bez nátlaku již to ani nešlo v té rodině a nyní jednalo se zas o ten sňatek.

Vilémina byla krásná, bylať královnou plesu, na němžto Severin s ní se setkal. Obnoviv pomocí svého otce starou známost, po několik let trochu zanedbanou, s rodinou Bursíkovou, bavil se onoho večera výhradně s Viléminou.

To ostatní navlékly rodiny Bursíkova a Vodičkova. Dávaly se společnosti, zábavy; Severin nevěděl sám, kterak se stalo, že byl zasnouben. Neviděl tenkráte žádnou naléhavou příčinu, proč by se měl opětně protiviti vůli rodičů, a proto přemlouval se více, než byl skutečně do krásného toho stvoření zamilován.

Přišlo jaro a Bursíkovi přestěhovali se na venek. Co nejdříve sledoval je Vilémínin ženich a zavítal u nich na delší návštěvu.

Z počátku neměl jediného pohledu pro vychovatelku a pro Albinu nebyl on rovněž ani v domě. Bývalať zvyklá státi vždy stranou při návštěvách mladých pánů a přeháněla to skoro z pýchy i ze skromnosti najednou.

Avšak jednou všiml si Severin, jak pilně botanisovala se svými žačkami, a přidružil se k tomu. Rozhovořil se a našel v Albině posluchačku, jaké posud nebyl seznal mezi dámami. Vypravoval jí o mineralogii a divil se, jak mnoho z toho znala, těšil se, kterak toužila poznati více.

Severin shledával v těchto rozmluvách zvláštní kouzlo. Náhle mínil pozorovati, jak pěkná Albina v skutku byla, jakkoli na první pohled sotva hezkou se zdála. Ale její krásné oko zjevovalo se teprva v bližším styku, byla-li její pozornost probuzena, její úsměv byl dobrosrdečný a její mluva byla harmonická a elegantní. Celé její chování vyznamenávalo se tou šťastnou rovnováhou, které

říkáme takt a které se musí každý sám domoci, jelikož k ní není návodu. Její srdce bylo tak klidné, bez bouří, její duch tak mladistvý. Každého dne odkrýval Severin nějakou novou výtečnou vlastnost při ní.

Jeho pozornost k ní stala se v krátce velmi nápadnou a ji uváděla v rozpaky. Uznávala za dobré, vyhýbati se mu, což osvědčilo pradávný svůj účinek, od ní však nezamýšlený. Ale Severin zahořel k ní skutečnou láskou, jaké až posud nebyl poznal.

Stál před třetím zápasem o budoucí osud svůj. Ten zápas byl mu tím krutčjším, že musil zrušiti slovo Vilémině a její rodičům dané. Ale on neváhal tak učiniti. Nicméně trval ten celý román dva roky.

Vilémina usnadnila mu jeho věc tak, že bylo mezi nimi vše krátce rozhodnuto. Sotva že viděla, kterak měla jakousi příčinu žárlivosti ku svému ženichu a to ještě k tomu pro vychovatelku, pro dívku mnohem starší a nehezkou, jednala ihned podle hesla královsky hrdých srdcí a první chvíle žárlivosti byla poslední její lásky.

Když Severin přes to, že Albina se ho stranila, jí vyhledával, knihy jí nosil a s ní rozmlouval, vrátila mu Vilémina jeho slovo. On nenamítal ničeho a opustil Bursíkových dům. Začal dopisovati Albině. Ona i tomu se vyhýbala, neodpovídala, ale přes to všecko bylo její postavení u Bursíků podkopáno.

Za nějaký čas opustila tento dům, byla bez místa, dvoření se Vodičkovo ji kompromitovalo, věděla, kterak jeho rodiče se hněvali s ním pro tuto věc, a nešťastné děvče cítilo šíp lásky v srdci zaražený tak, že musilo srdce zakrváceti, měl-li býti vyrván.

Její matka byla tehdy mrtva, otec se rmoutil tímto poměrem. Ona přála si umříti, neviděla-li Severina a viděla-li ho, zoufala si také. Setkávala se s ním na ulici, vídala ho jen krátce, ale jeho listy nyní přijímala a odpovídala k nim.

Psala tak dobře, tak zcela dle mysli jeho, že její dopisy svazek těch dvou lidí ještě pevněji utkávaly.

Přes to všecko nezdálo se Albině jiné pomoci, než učiniti přece jenom všemu konec. Přijala nové místo do Slezska. Již měla vše složeno a byla připravena k odjezdu. Po jejím odjezdu měl dostati Severin teprv její list s rozloučením. On dověděl se však o této lsti, kterou mu náhoda vyzradila, když s Albininou sestrou na ulici se setkal. Letěl k matce, jež trochu méně tomu sňatku se opírala než otec, a vylíčil jí, kterak bude nešťasten, nedostane-li Albinu. Stará paní, jež viděla chřadnouti svého manžela a o jeho život se obávala, viděla, kterak jí hrozila opuštěnost od syna, kdyby se měla státi vdovou a nebála se ničeho tak, jako nového cestování Severina. Proto svolila po dlouhém odporu a odhodlala se přemluviti k téže podajnosti svého manžela. Oba spolu pak uvážili, že syn byl plnoletým, že nemusil vlastně se vázati na jejich svolení, věděli, že Albina na toto svolení větší váhu kladla než on. Tak byl třetí zápas jeho dokonán a on opět vítězem. Spěchal k Albině a říkal konečně o její ruku. Ona již neodejela.

Třesoucí se na celém těle byla uvedena do domu pana rady, ke svému nastávajícímu tchánu a tchyni, kteří se k ní ještě dosti vlídně chovali.

Nicméně cítila Albina všecky jejich námitky proti své chudobě, svému postavení, své rodině. Cítila ještě více než bylo třeba, jak málo byla hezkou a k tomu o několik roků starší než Severin. Leč jemu nebylo za to rovno co do srdečnosti, a kterak se jí dovedl zastati.

Svatba v tichosti se slavila a co jen bylo možno, vyhýbal se Severin církevním obřadům. Civilního manželství nebylo tenkráte u nás ještě v užívání, jinak byl by si vybojoval i tuto svobodu na předsudcích rodičů. Pak uvedl svou ženu do domu otcovského, kde měl byt nově zařízený a neodvisle se svou ženou hospodařil.

Brzo po svatbě zemřel jeho otec, ošetřován Albinou, kterou měl později velmi rád. Od té doby stýkali se mladí manželé více se starou ovdovělou paní.

Pak narodila se Klára.

Zatím přilnula Albina ke svému choti možná-li ještě horoucněji. Přizpůsobila jemu též docela své náboženské přesvědčení. Ještě než dítě se narodilo, tvořily manželé vychovací plány pro ně.

Severin stál na svém, že Klára nebude pokřtěna.

IV.

Slyšíce lehké spěšné kroky své dcerušky na písku zachrastiti, pozdvihli pán a paní Vodičková hlavy a čekali s úsměvem, až Klára se přiblíží.

„Dlouho jsi se tam zdržela," řekla matka, vítajíc ji pohledem láskyplným, jímžto utkvěla na tom milém obličeji, ve kterém co den nové půvaby se probouzely. Nyní právě měl výraz hluboce zajímavý.

Klára posadila se na březové sedadlo naproti matce a pověsila na ně klobouk. S hlavou sklopenou nad kloboukem řekla:

„Je to pravda, že nejsem křtěna?"

Její matka sebou trhla a ruce se jí třásly. Ale otec, vzav matku za ruku, odpověděl klidně:

„Je to pravda, ovšem."

Klářiny oči naplnily se slzami. Hrála si pentlí u klobouku a sklonila hlavu níže.

„Co to vidím?" její otec zvolal. „Ty pláčeš? Snad dokonce nad tím? Řekni mi proč, mé dítě."

„Nemohla jsem býti proto kmotrou té malé Klárky a to by mne bylo nade všecko těšilo. Být její kmotrou! Toť bych byla tak trochu její maminkou a ona by byla také mou."

„Jsi ty dětinská," otec se zasmál. „Ať jsi její kmotrou anebo ne, můžeš se jí ujímati, mnoho-li chceš."

„Kdo ti to vyzradil, Klárko?" ptala se matka chvějícím se hlasem, a pan Vodička se rozhorlil.

„Jaké pak vyzrazování," pravil, „vždyť to není přece tajemstvím. Jeť pouhou náhodou, že jsme až posud nikdy o tom nemluvili. Kdyby byla přišla řeč na to kdykoli, byl bych to Kláře řekl. A ty, Albino, proč jsi tak dojata. To nechápu."

Albina přejela si šátkem ubledlý obličej a myslila si: „První bouře. Očekávala jsem ji." Nahlas odpověděla, nutíc se do smíchu: „Vidíš to, můj drahý, mnou ještě dovedou otřásati ty dávné předsudky, ta stará víra, ty pojmy všecky, jež člověk vssaje mateřským mlékem a a vzduchem do sebe hltá od prvního dechu. Ty ovšem, tys jinak stvořen. Od dětství bouřil jsi se proti tomu všemu."

Klára dívala se s otce na matku a zas na otce, a sledovala s napnutím tuto rozmluvu. Mluvívali bez ostýchání a velmi často o těchto věcech před ní, ale její

velké dětinství rozptylovalo její pozornost tak, že to všecko kolem ní proudilo, přecházelo, aniž se jí dotklo. Teprv nyní nabývaly tyto otázky významu pro ni. Jen že jí bylo všecko nové, nepovědomé, nedovedla domysliti se celé té souvislosti.

Znova tázána matkou, vypravovala vše, co se událo u Sychrů. Pak tázala se prostoduše: „Proč jste mne nedali pokřtít, je-li každý člověk křtěn?"

Otec odpověděl: „Nesrovnávalo se to s mým přesvědčením. Nevěřím, že by měl křest tu moc, která se mu přičítá, nenahlížím, proč by se mělo malé dítě odříkati Satanáše, nevěřím, že by lpěl na takovém nevinném novorozeném stvoření dědičný hřích, kterého je třeba smýti. Krátce, nesouhlasím s tím obřadem."

„A což ty, tatinku, nejsi také křtěn?"

„Já, mé dítě, jsem vychován v takovém útlaku náboženském, že jsem se asi právě proto vzbouřil proti všem jeho náukám a obřadům. Nejen že jsem byl pokřtěn, ale tvoje babička chtěla míti ze mne kněze. Tím nemohl jsem se státi. Neb úpěl jsem při tom nekonečném modlení, k němuž od dětství mne vedla, proti tomu meškání v kostele po celé dlouhé hodiny, kde bych se byl raději učil anebo četl anebo se bavil. Když jsem byl malý, strašívali mne doma čertem a peklem. Já jsem se strašiti nedal, s čertem jsem se pral a poznal jsem, že to byl náš sluha přestrojený a zakuklený. Tento podvod mne tak dopálil, že jsem pak hledal všude podvod a lež, nastrojený klam a mámení. Rostlo to se mnou, četl jsem knihy mudrců a učil jsem se jinak přemýšleti o těchto věcech..."

Vodička byl nesmírně dojat, opřel si dlaní hlavu, a Klárka přistoupila k němu. Položila tvář na jeho líci. On vzal ji kolem pasu a přitulil si ji vášnivě k srdci.

„Dítě," pravil, „cítíš to, jak hluboce by mne rmoutilo, kdybys mne nepochopila? Když jsi se měla naroditi, neměl jsem jiné myšlénky, než tu jednu, že svému dítěti uspořím ty zápasy, kterými jsem měl dětství a mládí své otráveno. Byl jsem nadšen, že vychovám tebe zcela ve svobodném duchu, že zůstane tvoje mysl nespoutána předsudky a slepou vírou, že budeš viděti od útlého dětství každou věc co možná v pravém světle, že nebudeš ničím klamána a vychována na výsluní pravdy. Osud tomu byl příznivy, mělo to býti. Moje poměry dovolovaly mi, abych nikde ohled nemusil bráti. Tvoje babička, ač nesouhlasí s tvým vychováním, zná mou pevnost a přestala mi odporovati. V čem se mi zjevila nejvíce přízeň osudu, to bylo, že jsem našel tvou matku, že jsem si vydobyl její lásky a její ruky. Ona pochopila mne úplně. Jeť to jediná žena na světě, s kterou jsem mohl býti šťasten. Spolu činili jsme od tvého narození vše, co jsme usoudili za prospěch a pravé štěstí tvoje. Zdali pak to již nyní trochu uznáváš, má dceruško?"

Klárka padla mu kolem krku a plakala, líbala též matku, seděla mezi nimi.

Slunce zatím zašlo nad tímto úvodem rodinného dramata.

Paní Vodičková slitovala se nad Klárkou vědouc, že je na ni mnoho, co otec žádal, aby uvažovala, a přivedla řeč na věci, které jí byly bližší. Klárka vypravovala o malém dítěti Sychrových a rozveselila se při tom, rozesmála svou rozkošnou naivností rodiče.

Pak šli všickni tři do domu hodně pozdě při hvězdách, jež na nebi zářily a při hvězdném svitu démantových mušek svatojanských v porosené trávě.

V.

Vodičkovi žili skoro stále na tomto letním sídle v Milhostech a meškávali v Praze obyčejně jen k vůli staré paní Vodičkové, jež na venkově zvyknouti nemohla a ročně toliko na několik neděl do Milhost zavítávala a to opět jen k vůli synovi a jeho rodině. V Praze byla stará paní obklopena kruhem četných příbuzných, přátel a známých, s nimiž mladí Vodičkovi se stýkali jen co nutné zdvořilost kázala.

Hned po svém sňatku vyhýbal se Severin Vodička této společnosti vzav sobě za záminku, že nikomu z nich nebyl jeho sňatek s Albinou po chuti. Mnozí mezi nimi obraceli po svatbě a byli vlídni k mladé paní, ale Severin dílem se stavěl z diplomacie, jakoby tomu nevěřil, dílem nevěřil skutečně. Nesouhlasil v pravdě s nikým ze svých příbuzných a jeho povaha nebyla dle toho, aby se byl přemáhal pro svou konvenienci a čas svůj ztrácel.

Albina byla tomuto zařízení od srdce povděčna. Bylať tak dlouho odkazována žíti v kruhu cizích lidí, mezi nimiž náhoda jí nedopřávala najíti spřízněné duše, že se nemohla nasytiti neskonalého štěstí intimního domácího života nikým nevyrušeného. Její společností kromě mužovy byl její otec a dvě sestry, které navštěvovala v Praze a k sobě zvala do Milhost.

Severin měl několik přátel, samé mužské, většinou učence, kteří mu nahrazovali veškerou společnost ostatní a s nimiž též Albina ráda se bavila.

Co rok konávali Vodičkovi jakousi cestu, na které je ovšem Klára doprovázela. Po návratu tulili se pak tím vášnivěji ve své domácnosti a chválívali si, jak je nejkrásněji v Milhostech třeba i v zimě, ano právě v zimě.

Klára milovala již dokonce Milhosty, kde vyrůstala tak trochu jako malý divoch.

V Praze přicházela zkrátka. Tam neměla žádných družek ve svém stáří. V Milhostech měla množství dobrých přátel a přítelkyň mezi dětmi vesnickými.

Těm však nyní trochu odrůstala, co si přestala hráti. Někdy bývala poněkud osamělá. Na štěstí narodila se ta malá Klárka a ona ji chodila ošetřovat, chovat, koupat. Tím měla zaměstnání a zábavy tolik, že si více nežádala.

Nicméně všimli si její rodiče toho nedostatku dříve, než ona sama. Avšak byli bez rady, nevěděli, kde vzíti nějakou přiměřenou společnost pro ni. Měli něco změniti ve svých zvycích? Ah, jen to ne! K čemu podrývati třeba dost málo tu spokojenost, ve které žili. Tedy ponechati to náhodě? Ale to bylo sobecké a nedbalé. „Na něco ještě přijdeme," pravili k sobě a odložili tu otázku přece jen. Vždyť byla Klára tak celá šťastna se svou malou schovankou, a rodiče věnovali se jí celí. Mělať mnoho času denně vyplněno hodinami, které jí oba střídavě dávali s příkladnou trpělivostí. Pak zapomínala jiné dlouhé hodiny na celý svět u svého piana.

Najednou vyrušila je všecky z toho harmonického klidu novina.

Klára sama přinesla ji od Sychrů.

*

„Baruška slyšela, že olšovský dvůr již našel kupce,“ vypravovala.

Na venkově stává se i učenec zvědavým, co se týče sousedstva, a Vodičkovi byli by rádi věděli jméno kupce, neb olšovský dvůr byl jen půl hodiny vzdálen od Milbost. Dokud tam býval nájemník, býval často cílem procházky jejich podél potoka olšemi stíněného mezi vonnými lukami. Klára věděla jméno, ale nemohla si rychle zpomenouti. Byla to paní, vdova, jež dvůr koupila. Jmenovala se... na konci bylo ská, jméno začínalo s Č.

„Snad ne Čelinská?“ zvolala paní Vodičková a hned se své domněnce zasmála. Napadlo ji to jen tak. Kde pak Čelinská...

„Ano, ano, Čelinská,“ zvolala Klára.

„Ty se mýlíš, Klárko,“ řekl otec. „Čelinská nemůže to býti. Ty jen to myslíš proto, že maminka to vyslovila, zatím jsi jméno zapomněla.“

Klára hájila svou paměť a aby dokázala, že se nemýlí, dodala: „Je prý rozená Bursíková. Sychrovi to řekl Vitásek. Ten to ví.“ Vitásek byl dosavadním nájemcem dvora.

Vodičkovi podívali se jeden na druhého. „Byla by to ona opravdu, Vilémina?“ tázala se paní Vodičková svého muže.

„Ano, ano, Vilémina se jmenuje ta paní také,“ svědčila Klárka.

„Zdá se, že je to jisté,“ řekl Vodička. „Nuže, co je na tom? Ani ty, Albino, ani já neobnovíme starou známost.“

„Přece někdy se potkáme, bude to trapné. Což ona neví, že tu bydlíme?“

„Myslím, že ví. Ó zajisté ví; pamatuji se, že jsem s ní o Milhostech mluvil.“

„Tedy?“

„Bude nás a my ji ignorovati. Nic na tom není. Ostatně, co bylo mezi námi, zdá se, jakoby ani nebylo bývalo. My máme velkou dceru, ona má, tuším, ještě starší děti. Těm patří nyní jeviště života. My máme již jen vedlejší úlohy a minulost je již pouhou pohádkou.“

(Pokračování.)

Z nové poesie francouzské.

François Coppée.

Hrozen.

Den po dni ubíhal a chudák více chřadnul,
a v šťastný před tím byt hlad s nedostatkem vpadnul,
tam ssála chudoba, a každý pokus marný!
A denně rostly jen papírky zastavárny
a hromadily se za zrcadlem a rámy;
a denně — neštěstí vždy naději nás mámí —
v té víře rodina, co měla, prodávala.
Tak pohár, hodinky, šest příborů, vše slala
k zlatníku po kusech a k vůli nemocnému,
jenž chvěl se v zimnici a kašlal, výhost všemu
dán ochotně a rád, vždy čákou byli jisti.
Kdys lékař prohodil:
„Jen kdyby mohl jísti!“

Leč běda, ubožák den po dni zvolna mřel,
se starým madérským i piškot odepřel,
pak též tři ústřice, vajíčko v bouillonu.
Byl březen, slunce tvář se kryla v mračen clonu,
řeč byla o hroznech, co mluvit nevěděli.
V tom slabým úsměvem se chudáka rty chvěly.

I dali poslední, a k chudičkému loži
ve skřínce se známkou Cheveta, vzácné zboží,
mu hrozen přinesli, a zrna tvrdá, malá
se v krajkách z papíru tak svůdně usmívala,
jak vína před znalcem ku zákusce po kvase
by vzácná novinka na stole zjevila se.
A mroucí hrozen zřel, však netknul se ho ani
a hlavu odvrátil v nejvyšším pohrdání,
a za tři hodiny po dlouhém utrpení
v svět lepší odešel, kde jistě hladu není.

A matka s dítkami teď zůstaveny bídě!
Po pohřbu druhý den sirotci v první třídě
u spolužaček svých však závist rozňali,
když ze svých mošniček ten hrozen vyňali.

Almužna.

Vždy kouře u okna já vídal pod večerem
na rohu chodníku tu ženu chodit šerem,
a všem se nabízet, jak v dražbě, kdo dá více.
A pouze trochu dál byl průjezd do ulice,
vrat jeho v ochraně, jež skřípala, tam stálo
vždy děvče, za dva sous kytičky prodávalo.
A ona, s hedbávím jež hanbu táhnula,
když dítě zdřímnulo, se vždycky nahnula
se svojí almužnou nad tvrdé jeho lože. —
O ty jí odpustíš, viď, dobrotivý Bože?!

Hrob z jara.

Na konci hřbitova kříž vetchý v zemi splývá,
leč jaro krášlí vždy znak bolu krvavý,
u něho pěnkava se denně zastaví,
a plané růže trs jej celý v květech skrývá.
Než slzí zármutku, tam více rosy bývá,
líp nežli modlitba jej slavík pozdraví,
a souzvuk barev těch a písní vypráví,
jak hmota vstane zas vždy nesmrtelná, živá!

Ty mrtvý neznámý! na ňadrech ráje kdesi
ve slávě zlatých hvězd den věčný nad nebesy
snil jistě dětinný tvůj malicherný pych!

Což není vskutku dnes tvůj osud méně krásný,
kol hrobu tvého když tvůj bloudí duch, v den jasný
když zpívá s ptáky kol a kvete ve růžích?

Solo na kytaru.

Děl zlatník: „Druhu, dám ti rád
vše poklady své, jenž se skvějí,
spěš plnou rukou z truhel brát!“
— Nech zlato si, mám vlasy její.

Děl torero: „Můj páže, v ráz
zem pro tebe se v purpur změní,
hned půjdu s býky ve zápas!“
— Nech krev, mám její políbení.

Děl inkvisitor: „Hranic dav,
jichž plamen bleskem k nebi skočí,
dám zapálit ti na pozdrav!“
— Nech žár si, já mám její oči.

Děl císař: „Krásný pane můj,
jest říšské jab'ko v skvostů reji
je tobě dám i s císařstvím!“
— Nech jab'ko si, mám ňadra její.

Děl bůh: „Kdys budu souditi
tvou duši, dávám za ni v sázku
svůj celý ráj, chceš voliti?“
— Nech nebe si, mám její lásku!

V í n o.

Ve sklepů klenutí sám dlouho musí spát
ve vlhku hlubokých zdí, sanytrem jež svítí,
a prachu ve spoustě a ve pavučin sítí,
v tmách s vínem mladičkým kol nových láhví řad.

Jak v hrobech ve klidu pozvolna musí zrát
ten nápoj vznešený, let řadu musí sníti,
než může veliký svůj úkol naplniti,
by v srdce, do mozku nám svými blesky vpaď.

Tak s lidskou myšlénkou je rovněž, druhu milý:
to dlouhý proces je a tajný, kterým chýlí
se rhytmus houpavý a ve souzvuk se spíná.

Jak bordeaux lahodné sonety sladké zrají,
a dobře děláš ty, jsa v sklepích živ, jak v ráji,
že krásné verše čteš a piješ stará vína.

Contes en vers et poésies diverses 1881.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Středověkem k renaissanci.

Píše *B. Frída*

VI.

(Dokončení.)

(Tak zvané galantní otázky a jejich rozluštění. — Peirre Vidal, Don Quijote všech troubadourů. — Guillaume de la Tour na hrobě své milenky. — Proč jest nám studium středověkých památek tak nesnadné?)

Podobně zajímavých historií, jako má Cabestaing, nalezneme mezi životopisy troubadourů pořídku. Ti lidé žili skoro všichni stejně; když přečteme asi deset nebo dvacet těchto životopisů, dovedeme vyprávěti všecky ostatní, kterých jsme ani nečetli; jediný rozdíl bude v tom, že místo hraběnky de Touai bude hraběnka de Sobiras, místo Barbésieu pak Aimeri de Belenvei a podobně. Každý troubadour, jak se dostane ke dvoru, ihned se zamiluje do ženy svého pána, vynáší ji do nebe a vzdychá po nějakém důkazu její přízně. Skoro každý troubadour, byl-li nešťasten ve své lásce, odejde s křižáky do svaté země a truchlí zde nad svým osudem; byl-li doma šťasten, truchlí dvojnásobně, opustí dosti často svého pána, jehož provázel, a uteče domů. Každý troubadour se se svojí dámou kolikráte rozhněvá a kolikráte smíří; každý troubadour hledá u jiné dámy to, čeho mu jeho popřáti nechtěla, a obyčejně vrací se těžce sklamán k svému prvnímu ideálu. A když ani zde nenajde milosti, trápí se někdy, aspoň píše zoufalé písně, anebo zuří proti všem ženám vůbec; brzy však, jakmile některá dáma k němu vlídnou jest, vidí v ní „květ, který krásnější jest nežli všecky ostatní a k němuž se žádný nemůže rovnati“. Někdy však bývalo těch „nejkrásnějších květů“ několik najednou — ale troubadour není nikdy v rozpacích: on miluje všecky ženy najednou, jako Raimbaud Oranský, ale každou jinak, a tak se neděje žádné křivda.

Významnou v tom ohledu jest jedna tensona, kterou napsal Gaucelm Faidit; její morálka není právě ta nejlepší, ale výborně líčí mravy troubadourů. Týž básník rozmlouvá v střídavých verších s jakýmsi Hugem, jak následuje:

G a u c e l m F a i d i t.

Miluju srdečně jednu dámu; ta má však přítele, od něhož nechce upustiti. Říká, že mne přestane milovati, jestliže nedovolím, aby mu před lidmi dávala na jevo, že ho miluje; když budeme sami, bude prý docela mou. Co o tom soudíte?

H u g o.

Beřte vždy, co vám krásná dáma uštědří a ještě více. S trpělivostí dočká se člověk všeho; tak stali se i chudí boháči.

G a u c e l m.

Raději neměl bych žádné radosti a zřekl se vší lásky, nežli tak, aby moje dáma měla míti ještě jednoho milence. Škoda je jí pro jejího muže, což teprva pro jiného! Umírám žárlivostí a soudím, že není horší smrti.

H u g o.

Komu udělí dáma přízeň svou v soukromí, má věru proč, přáti si smrt v té chvíli.

G a u c e l m.

Takové radosti mne netěší. Když se mi také podaří vyrvati ji tomu milenci, musím se vždy obávati, aby se mi nestalo něco podobného jako jemu. Jestliže ona dáma touží po jiné lásce, pak mne nemiluje a já se jí raději odřeknu.

H u g o.

Který milenec opustí svoji dámu pro takovou m a l i č k o s t, neví, co jest láska. Víte, co bych vám radil?

Milujte ji zrovna tak upřímně, jako ona vás: bavte se s ní a smějte se s ní, jako ona dělá a při tom najděte si jinou lásku, které byste mohl věrně sloužiti; k ní pak chovejte se zrovna tak, jako ona k vám! —

Že všecky ty lásky byly namnoze pouhé hračky, toho nejlepším důkazem jsou tak zvané galantní otázky. Těch zachovalo se nám takové množství, že vybereme pouze některé. zvláště zajímavé, neboť také se namnoze opakují. Tak Peyrol d'Auvergne táže se daufina: „Zdali má kavalír milovati dámu svou i tehdáž, když od ní obdržel již všecko?“ Daufin tvrdí, že rozkoše lásky lásku samu jenom zvětšují a utužují. Peyrol však soudí, že v nich ta čistá a ideální láska hasne. Ale daufin stojí na svém: „Pravý amant má býti dámě své vděčným za každou maličkost a má ji tím více milovati. Je to znamením malé dvornosti, jestliže milenec ochladne, když jeho dáma mu nemůže více ničeho dopřáti!“ — „Já nevím,“ praví na to Peyrol. „Ať je tomu jakkoliv, radím tomu milenci, jestliže dámu svou více nemiluje, aby aspoň se tvářil, jakoby ji miloval. Neví. kdy se mu to hodí!“ To daufina urazilo: „Vidím,“ praví rozhorleně, „že soudíte o srdci jiných dle svého vlastního, které za nic nestojí.“ — Jiní dva troubadouři, Ogier a Bertrand disputují o otázce, která asi každému bude se zdáti zbytečnou: „Co je totiž lepší, milovati mladé či staré?“ Bertrand myslí, že staré, neboť ty dovolí prý člověku všecko; mladé jenom koketují a dělají drahotu. Ogier to rozsoudí: „Já o staré nestojím. Nemohu ani viděti tu bílou pleť s červenými koly na tvářích, jak si to dělají stařeny: namažou si tvář šlehaným vejcem, posypou se moukou a pak se lesknou od čela až na bradu. Jedna mladá je lepší nežli pět set starých, a Bertrand, který tvrdil opačně, mluvil nesmysl. Však vím, že ho ta jeho stará již mrzí. Je nechutná s tím líčením! Je to hanba! Když ztratí žena krásu, nemá se malovati. Nač mysliti ještě na tělo, jež hyne každým dnem — kdyby raději pamatovala na svou duši!“

Gui d'Uisel měl u své dámy štěstí; v návalu lásky pravila jednou k němu: „Budu vaší milenkou, nebo ženou, co chcete!“ Gui byl v rozpacích a jeho přítel Elias mu radil.

Elias.

Já jsem upřímný milenec a proto bych raději měl krásnou a moudrou dámu na vždy, nežli pouze na rok. Býti jejím mužem a míti ji na vždy je lepší: neboť často jsem viděl, kterak intrigy lásku pokazily.

Gui.

Já nade vše cením to, co může býti každým dnem lepším, a nejvíce se mi protiví, co je horším den ode dne. K vůli milence udělal by člověk všecko a den ode dne více: ženu pak člověk zanedbává a ztrácí každým dnem v jejích očích. Milence celý svět si váží za jeho lásku — manželu však. který svou ženu miluje, se lidé jenom vysmějí.

Elias.

Kdybyste jen trochu miloval, cítil byste ten nesmysl, který povídáte. Já si vážím dámy své nade vše a líbám pouta, která mne k ní váží; kdykoliv mne zavolá, jsem jí k službám.

Gui.

Vy mi nerozumíte. Dokud je člověk milencem, musí se ke své dámě chovati s největší šetrností a tak zvykne si všem pravidlům galanterie.

Elias.

Býti manželem je přece lepší: ten má vše, čeho si přeje, a milenec kupuje všecko velmi draze. Říkejte si, co chcete, raději budu spokojeným a veselým manželem, nežli věčně rozčileným milencem. —

Marie de Ventadour, nejvzácnější dáma v celém kraji, o níž praví její milenec Faidit, že „chovala se vždy velmi moudře a nevyvedla nikdy žádnou hloupost“, dala jednou témuž Gui d'Uisel, který tak horlil proti manželství, proto že ubíjí galanterii, tuto otázku: „Má dáma učiniti pro svého milence totéž, co on pro ni?“ a tu se rozpředl mezi nimi hovor, který i v naší společnosti často se opakuje:

Gui.

Ano, mezi přátely má býti vše rovné.

Marie.

A přece jest povinností milence, prositi pokorně za vše, čeho si přeje, a dáma má právo mu poroučeti. Milenec má všecko vykonati. neboť ona jest jeho paní, jeho souverain — kdežto dáma chová se k němu jenom s obyčejnou zdvořilostí, a ne s onou úctou, jakou jsme povinni svým pánům.

Gui.

Já však soudím, že dáma má míti pro svého milence touž úctu, jakou on pro ni. je-li totiž láska jejich rovna.

Marie.

Ale tak nesmýšlejí ani milenci sami; neboť když se ucházejí o přízeň některé dámy, prosí ji na kolenou s rukama sepjatýma, aby přijala jejich pokorné služby; slibují, že budou otroky, a pak chtějí být nám rovni.

Gui.

Dáma, která by nechtěla považovati svého milence za sobě rovna, ať se stydí. Jeť zajisté s ním spojena, že jejich srdce jedno jsou. Uznáte sama, že by nebylo poctivé. aby milenec měl více milovati nežli jeho dáma. Jestliže jí někdy povolí, je to jenom ze zdvořilosti. —

Tedy jenom zdvořilost a nic více! To není ona vroucí láska staré chevalerie, která nasadila stokrát život za svoji dámu, nejen za její čest, za její bezpečnost, ale i za nejmenší její přízeň. Ba ani sami rytíři, jak uvidíme, nebyli více tím, čím bývali. což pak teprve troubadouři!

Jiné takové otázky byly na příklad: „Která milenka miluje více, ta. co hned se podá celá, či ta, která se dá prositi?“ Anebo: „Který milenec miluje více svoji dámu, ten, co s ní neustále mluví, či ten, kdo na ni neustále myslí, ale nikdy o ní nemluví?“ Zvláště kuriosní a tehdáž často přetřásaná byla otázka tato: „Když milenec vidí svou dámu, kterou horoucně miluje, umírati, co má dělati, umříti s ní, či žíti dále?“ O této otázce disputoval mezi jinými také slavný Sordello a pravil asi toto: „Jestliže smrt odloučí milence od té. která jediná vládla jeho srdcem, bylo by lépe pro něho, jíti za ní i do hrobu,

nežli státi se obětí největšího zoufalství.“ Guillaume de la Tour míní, že „z toho by neměla mrtvá dáma ničeho, kdyby její milenec umřel s ní; z čeho pak není žádného prospěchu, nemá člověk nikdy dělati“. Sordello však končí tento spor slovy tehdáž často opakovanými: „Osud milence bez dámy jeho jest tak hrozný, že nepřijde-li brzy smrt, musí sám ji přivolati, aby ho zbavila života, který jest jediným pláčem.“ Podivná věc! Sordello, který radí k smrti, miloval nade vše život, a Guillaume de la Tour, který radí k životu, ten se zbláznil, když ztratil svoji milenku.

Nejen že milostné aventury troubadourů bývaly zhusta pouhými hračkami, někdy byly v našich střízlivých, moderních očích hotovým bláznovstvím. Na místě mnohého jiného vylíčím několika slovy život Peirre Vidala, jehož všichni historikové nazývají don Quijotem mezi troubadoury. Byl syn kožešníka z Toulouse; ale poněvadž měl hezký hlas a živou fantasii, oddal se docela umění tehdáž tak populárnímu. Miloval všecky ženy bez rozdílu a myslil zároveň, že také jest ode všech milován. Jiný troubadour pravil o něm, kdyby neměl takového ducha, že by ho každý musil míti za blázna podle toho, jak se chová. Brzy však dostal Vidal hroznou lekci; chlubil se kdesi, že prý žena rytíře de Saint-Gilles mu neodepřela ničeho, očkoliv ji prosil — a každý věděl, zač Vidal nejčastěji prosívá. Rytíř pomstil se mu způsobem tehdáž obyčejným, dal mu totiž probodnouti jazyk. Konečně ujal se ho hrabě de Marseille a vzal ho na svůj dvůr. Zde zamiloval se okamžitě do Adély, ženy hraběte, a slavil ji celou řadou nadšených písní. Hrabě věděl o tom a nebyl ani trochu žárlivým, nýbrž ještě, když si náš básník stěžoval, že mu hraběnka ničeho popřáti nechce, domlouval své ženě, aby byla k němu vlídnější a laskavější. Jednou dřímala hraběnka ve své komnatě a byla docela sama. Vidal tam vklouzl, poklekl k ní a políbil ji. Ona se vzbudila a smála se, neboť myslila, že to její muž. Když ale viděla před sebou zamilovaného troubadoura, dala se do křiku, a když se lidé sběhli, prosila hraběte, aby ji pomstil. Ten se celé té příhodě sice vysmál, ale hraběnka neustála, až byl Vidal ode dvora propuštěn. Odešel do Janova a odtud posýlal jí písně plné touhy a lásky. „Jak sladký jest vítr, který vane z Provence! Mám ten kraj tak rád! Když slyším o něm mluviti, dmou se mi prsa radostí a když slyším o něm jedno slovo, chtěl bych jich slyšeti na sta!“ Nicméně všecky ty písně nedovedly uraženou hraběnku smířiti. Vidal odešel ze zoufalství do svaté země a zde dělal jako úplný blázen. Snad ony divy udatnosti, jež konala chevalerie na této výpravě — byla to výprava Richarda anglického — pomátly mu rozum či co jiného, těžko říci. Zkrátka, náš ubohý troubadour myslil, že jest velikým hrdinou. „Země se mi chvěje pod nohou,“ praví sám o sobě, „jak sednu na koně a opášu se zbraní. Jen dýchnu a všecko se rozsype, co potkám. Já sám zajal sto rytířův a odzbrojil jsem sto jiných!“ Rytíři se mu smáli, ovšem netušíce, že jest to sice předčasná, ale velice trefná parodie jejich vlastního, tehdáž ještě vysoce váženého stavu!

Vrcholem jeho dobrodružných kousků byla jeho svatba. Na ostrově Kypru seznámil se s jednou Řekyní; jeho přátelé mu namluvili, že jest neteří řeckého císaře a že on tím způsobem se dostane na trůn. Vidal přijal opravdu titul císaře, říkal své ženě císařovna, oblékl sebe i ji v jakýsi císařský plášť a korunu, dal nositi před sebou trůn a projížděl tak celou krajinu k veliké veselosti všech křižáků. Konečně po delší době vrátil se domů; hraběnka na prosbu svého muže se s ním smířila a vrátila mu ono políbení, které jí kdysi ukradl. To byl pro něho nesmírný triumf; teprve nyní zdál se mu svět krásným. „Když vidím,“ praví v jedné ze svých písní, „jak se země odívá květy a novou zelení, jak ptáci zpívají a milenci v lásce šťastni jsou, jásám radostí. Ta nejkrásnější a nejvtipnější dáma na celém světě zvolila mne za svého sluhu. Konečně poznala moji plamennou lásku. Já byl jí vždycky věrným, ať byla jakkoli přísnou; když těšila mne zeleň a květy a zpěv ptáků, bylo to jenom její zásluhou!“ Jedna podivná věc, která se o něm vypravuje, svědčí o tom, že přece neměl dobrý rozum. Je to vůbec známá historie. Vidal zamiloval se do paní, jménem Louve (Loba = vlčice) de Penautier; z lásky k ní nazval se vlkem, oblékl se v jeho kůži a nechal se od psů honiti a kousati tak dlouho, že byl přinesen k nohám své dámy napolo mrtvý. Kdo ví, co na tom pravdy; Breviari d'amor, kde se toho dočítáme, není pramenem právě spolehlivým.

Takový byl Peirre Vidal; jeho osudy citují se obyčejně od těch, kteří nechtějí viděti v lásce troubadourů nic jiného nežli modu nebo rozmar. Pověděl jsem již zprvu, co soudím o té věci; obyčejně býval to rozmar či spíše nesmírná domýšlivost jednotlivých troubadourů, kteří se často domnívali, že žádná žena nemůže odolati jejich kouzlu a jejich slávě — nicméně nelze nijak upříti lidem těm, aspoň některým, jakousi sílu citu, jakousi vroucnost, byť i ne vždy trvalou, jakou celá ona doba honositi se může. Starý věk hellénský měl prý smysl pro analysu a její výsledek, jasný názor světa; věk střední vedl mocný až blouznivý cit a vzácná fantasie; věk nový má prý spojovati obojí. Těm starým názorům antickým, ač jsou nám již tak daleky, jsme přece mnohem bližší nežli středověku, vždyť jsme všichni děti renaissance, a proto studium středověku pro nás věcí tak nesnadnou, chybí nám ona prostá, dětinská mysl, které celý onen svět zázrakův a divů jest skutečností, chybí nám ona naivní, upřímná víra, která „hory přenáší“ — proč by ona pevná víra nemohla zabiti zlou saní? Chybí nám jedním slovem porozumění. Jsme jiní lidé: Arnaud Catalans, když stojí vedle své milenky, dělá kříž, tak ho dojímá její krása!

Ještě jednu historii! Guillaume de la Tour, čteme, zamiloval se do ženy jednoho holiče v Miláně; byla mladá a krásná, nerozmýšlel se dlouho a unesl ji do Coma. Jaká to skandální historie, není-li pravda? Ale čtěme dále, co vypravuje stará pověst. Sotva že přišli do Coma, mladá ta paní náhle zemřela. Pro ubohého milence byla ta rána tak hroznou, že ztratil rozum. Myslil chudák, že jeho milenka ho více nemiluje a proto že se staví mrtvou. Po celých deset dní klečel na jejím hrobě; každou noc ji vyhrabal, třásl jí, díval se jí dlouho do tváře, vinul ji k srdci a líbal; prosil ji, aby promluvila jediné slovo, aby šla s ním, je-li živa; je-li pak mrtva, aby mu pověděla, co trpí v očistci, že bude tak dlouho dávati na mše, až ji vysvobodí. Měšťané Comšti vyhnali ho z města; bloudil dlouho po krajině a vyptával se všech hadačův a poustevníků, čím by svou milenku vzkřísiti mohl. Konečně mu kdosi namluvil, aby

po celý rok den co den odříkal na jejím hrobě celý růženec, stopadesát otčenášův a zdrávasů: při tom neměl nikdy před modlitbou ani jísti, ani píti, ani promluviti slova. Zoufalý milenec byl nyní šťastným; dělal věrně po celý rok, jak mu bylo poručeno, ale marně: mrtvá milenka se více nevzbudila a nešťastný jougleur zemřel žalostí na jejím hrobě.

Ať jest na tom pravdy cokoli, tolik jest jisto, že taková horoucí, neobmezená láska bývala ideálem oné doby; že nalézáme u mnohých troubadourů tolik prázdných slov, dosvědčuje právě, jak pravdivý jest onen výrok; ono bláznovství pak ukazuje, jakých žádala ona všemohoucí láska obětí!

FEUILLETON.

O potopě.

Ze spisu »Océan des anciens« od Moreau de Jonnès.

Skoro všichni vzdělaní národové starého světa zachovali si zprávy o potopě, znějící celkem stejně, neboť obyčejně pouze jména jsou různá. Řecký Deukalion, hebrejský Noe, chaldejský Xisuthros jsou vlastně táž postava. Až dosud ukazují pastýři nahoře na Araratu kus archy Noemovy, který zapadl ve skále: v údolí Araxu pak upozorňují cestovatele na vrch Kulpé, kde nalezl sám patriarcha první sůl a několik keřů vína, které prý zde zasadil hned, jak opadly vody. Bezděky připadá každému otázka, co jest asi na těch různých pověstech pravdy? Kdy byla ta potopa a kde? jaké byly její příčiny, jak dlouho asi trvala a co vůbec o té celé věci souditi máme?

Moreau de Jonnès vyslovil ve své zajímavé knize „Ocean u starých národů“ hypothesu opravdu vědeckou, která v těchto mlhavých pověstech trochu posvítí. Jeho myšlénka jest asi tato: Celá ruská nížina rozkládající se mezi mořem Ledovým, Baltickým a Kaspickým byla v dávných dobách, asi před 5000 lety pokryta ještě mořem, jež nazývá autor oceanem Skytickým; Urál a Karpaty byly jeho břehy. Dno tohoto oceanu zvedalo se zvolna jako kdysi před věky Evropa západní, a tak porušena byla rovnováha mezi těmito vodami, mořem Černým a Azovským. Že pak samo moře Černé i Azovské nezvedalo se rovnou měrou s oceanem Skytickým, toho příčinu hledati dlužno v sopečné povaze jejich dna. Ještě r. 1799 vynořil se nad povrch moře Azovského dosti velký ostrůvek, v jehožto středu bylo pozorovati krater živé sopky. Po roce zmizela tato nová pevnina opět pod vodu. Roku 1814 pak ukázal se nový ostrůvek, mnohem menší, který zmizel již po třech měsících. Co pak se moře Černého týče, vypravuje Ammianus Marcellinus ještě ve čtvrtém století o hrozných podzemních revolucích, které se dály na jeho březích. „Celá města byla vyvrácena; země se otvírala a z ní stoupaly kotouče smolné páry a vysoké plameny, které hořely celých padesáte dní.“ Za takovýchto poměrů nemohlo ovšem dno moře Černého pravidelně stoupati, a když pak dno sousedního oceanu Skytického leželo výše nežli dno moře Černého, byla rovnováha porušena a vody se přelily do hlubšího dna. A tak jest dosti pravdě podobno, že jevištěm potopy byly břehy moře Černého, tehdáž již zvláště na straně Asijské hustě obydlené. Diodor vypravuje, že prý moře Černé bývalo kdysi jezerem; ale jednou prý se jeho vody mocně zvedly, rozlily se po okolních krajích a prolomily onu hráz, která dělila moře Černé od moře Středozemního. Že příčina této revoluce přišla od severu, soudíme z té podivné okolnosti, že staří zeměpisci nazývají moře Azovské matkou moře Černého, což má jakýsi význam jediné tehdáž, když si představíme moře Azovské ve spojení s velikým oceanem Skytickým. Také Hesiod praví výslovně, že Pontos (moře Černé) měl za otce Oceana.

Tak věru mohla vzniknouti nějaká lokální potopa. Zajímavé jest to, že staří zmiňují se o více potopách; tak Xenofon uvádí jich pět: první prý byla za krále Ogyga, který byl synem Neptunovým, druhá za Herakla, třetí za jiného Ogyga, ve čtvrté zachránil se Deukalion a pátá byla prý za války trojské. Básník Nonnus uvádí tři, bible mluví pouze o jediné, ale podle všeho byla daleko větší nežli ostatní. Ta veliká potopa snad vznikla tím, když se ty vody přelily do moře Středozemního; ty ostatní pak mohly býti následkem vulkanické povahy půdy v okolí moře Černého. Když prohledneme různé pověsti, které se nám o potopě zachovaly, poznáváme, že všecky jsou v jakémsi spojení s mořem Černým. Noe přistál v Armenii; Pelasgové vyprávěli ve svých tradicích, že prý jejich otcové bydleli ve Skythii a na Kavkaze. Jednou prý přišla potopa, v níž zahynulo mnoho lidí; někteří utekli na hory, ale tam neměli dosti místa a proto se umluvili, že se vystěhují. Zrobili si tedy lodi a vory a odpluli po nich do Thracie a Thessalie.

Staré pověsti keltické vypravují asi toto: „Jezero Ilion se rozvodnilo a zatopilo celou zemi, tak že všichni zahynuli, jenom Dwyhan a Dwybach zachránili se na malé loďce a zalidnili potom Britanii. Hu Gadarn přivedl prý Cymry z kraje Haff do Britanie. Krajina Haff ležela prý tam, kde nyní Cařihrad, a Cimbrové čili Cymrové, předkové Keltů, bydleli dle Plutarcha při Bosporu cimmerickém, kterému zůstalo po nich jméno. Islandská Edda praví pak ještě zřetelněji, že Odin se svou čeledí přišel od moře Černého a přinesl odtud vzdělanost na břeh Baltu. Konečně i to jest zajímavé, že Argové, kteří zalidnili břehy Gangu a Džumny, přišli do Indie z krajin severozápadních; tedy znali jistě Černé moře a tak i jejich legenda o potopě pochází z tohoto pramene. Událost tak přepodivná, jako byla potopa, zahalila se záhy v roucho divných pověstí. Podle Židů byl to Jehova, který chtěl ji ztrestati hříšný svět; dle Berosa byl to Saturn, dle Platona Zeus. Kněží zmocnili se záhy této myšlénky, udělali z ní dogma a tak přecházela z jednoho náboženství do druhého. Podobně asi vyhlásili otcové církevní zkázu města Herkulanum za boží trest pro syrskou modloslužbu zde páchanou, a když za Domitiana Vesuv soptil, tvrdili, že trestá bůh pohany za všecko pronásledování, jaké právě tehdáž od nich musili snášeti.

Proti tomu, že potopa zasáhla celý svět, jak se obyčejně říká, nalézáme mnohé doklady: Tak vyprávěli egyptští kněží Solonovi, že ještě před Deukalionem bývaly v Asii časté potopy; do Egypta však že voda nepřišla a tak že jejich staré annaly byly zachovány. Perský historik Ibu-Šahna tvrdí rovněž, že potopa nebyla všeobecnou. Za časů Tehmura, krále Iranského, byla prý na západě veliká potopa, která zasáhla až do Armenie. Sám Zoroaster prý učil, že svět potopen nebyl. Mahomet přijal o potopě pověst židovskou, ale učenci arabští právě v té věci s ním se nesrovnávají. Podle těchto různých svědectví bylo jevištěm potopy Černé moře a příčinou její ocean Skythický.

Že vody velikého oceanu tohoto, když jeho dno se zdvihalo, rozlily se také na sever, jest velice pravdě podobné. Tak aspoň lze si vysvětliti, proč zmizely najednou a tak úplně mamuthi, jichž obrovské kostry v hojném počtu nalézají se při ústí sibiřských řek a kolem ostrovů Ledového moře. Vlny je asi překvapily; jejich těžká těla zmizela pod ledem a dostala se po čase opět na povrch podle toho, jak se pevnina zdvihala z vody.

Asi ve dvanáctém století před Kristem začal ocean Skythický vysýchati. Voda vypařovala se dosti rychle, neboť 700 let později, za času Herodota, toulali se zde již četní kočovníci a na severním břehu moře Černého byla četná města. A nežli uplynulo ještě pět století, tedy začátkem naší éry, stali se z těchto kočovníků bohatí kupci, kteří s dlouhými karavanami putovali až do Babylonie a Indie pro vzácné zboží zrovna po těch cestách, kudy ubíraly se před dávnými věky mezi kypícími vlnami lodi jejich otců.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » »
na celý rok . . 6 » »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. | 20. září 1881. | ČÍSLO 26.

Arnold de Citaux.

Od *J. Vrchlického.*

Bez hnutí brvy doved' patřit v plamen,
když kat švih' mečem, klidně řek' své Amen!
jeď' kořínky a z potoku pil dlaní,
své hóry odříkal vždy do svítání.
Žil na koni, jen spal na tvrdé zemi
a celý den byl jeho jazyk němý:
jen někdy zkřivil rety nad oběti,
když Albigenským syčel v sluch: Jste kleti!
V Šimona z Montfortu byl ve družině,
a žoldák, který při kostkách a víně
všem platil posměchem a surovostí,
se před tím knězem bázní třás' a zlostí,
neb všecko prohled', při všem k radě stával,
na místo pána časem rozkaz dával,
kam hnouti má se vojsko na kacíře.
Znal dobře lesy, věděl, v které díře
se ukrývají ti, po nichž tak slídil.
Když voják loupil, on výpravu řídil,
když pálil, on nes' smolné věnce k tomu.
Co chce, co dělá, neřek' pranikomu,
jen časem nahlíd' v bulu papežovu
a na pochod se s tlupou pohnul znovu.

Den mijel za dnem; kacířů již málo
se do lesů a do hor v útěk dalo,
vsi prázdné vítaly je na pochodu,
poušť zívala, kde v bujném chorovodu
dřív jaro s žní si podávaly ruce.

Byl večer. Uzdou oře trhl prudce
a zastavil se, vojsko stálo taky,
zřel větvemi do dálky, pode mraky
tam hrálo světlo. Ves tam byla blízko,
v stín dubů tulila se ve křovisko,
jak hnízdo ptačí stuleno se skrývá.
Hle, s nízkých střech jak modravý kouř splývá!
Toť chvíle odpočinku, svatvečera!
Cos dojemného mluví z toho šera,
jak o mladosti sen — leč s tuhou tváří
zřel chmurný kněz na krbu rudou záři,
jež planouc stromy byla vsi té zrádce.
„Zde konečně nám přece kyne práce,
to hnízdo znám, hned zapalte je rožíkem!"

Pár smolných věnců zapálili; s křikem
se vrhli do vsi rázem, která vzplála
a jak stoh slámy v jednom ohni stála.
Kněz lhostejně se díval do plamenů.
Přes jeho ztuhlou tváři z pergamenu
hra stínů táhla. V spěchu na svém oři
přicválal Šimon, viděl ves, jak hoří,
a s výtkou pravil knězi sklopiv zraky:
„Zde nejsou všickni kacíři, znám taky
tu vesnici! Co nevinných zde spolu
jest odsouzeno pekla do plápolu!"
Kněz odvětil, škleb v tváři pohrdavé:
„Co po tom nám? Bůh najde již ty pravé!"

Š a š e k.

Idylla zákulisní od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Nadešel večer . . .

Divadlo je takořka přeplněno. Provozuje se sice kus obebraný, ale vždy působivý; tragická rekyně slavívá v něm pravé triumfy a dům bývá obyčejně přeplněn . . .

V garderobách panuje obvyklý ruch. V garderobě muzské je každý, kdo vystoupí v prvním nebo druhém aktu, už oblečen; ostatní se teprv oblékají.

Ubohý debutant sedí sklíčen v koutě za velkým zrcadlem; nemáť své garderoby a čeká, až mu vyhodí několik těch harlekýnských cárů, aby se mohl obléci.

Nikdo si ho nevšímá, a kdo si ho přece povšimnul, nemohl se ubrániti útrpnému, úšklebnému nebo i potupnému úsměvu. Kdož by také jinak mohl pohlížeti na netalentovaného vetřelce, kterýž byl tak zřejmě svou neschopnost dal na jevo!?

Konečně mu hodili několik cárů. První akt právě zahájen.

Obléká se nemotorně . . . Nikdo by nevěřil, že to kočující herec, kterýž se musil mnohdy pro jediný kus tři-, čtyři- i vícekráte převlékati. Každý kus šatu padá mu z ruky.

Oblekl kalhoty, široké, krátké to plundry s nohavicemi různých barev: pravá nohavice je zelená, jak brčál, levá jasně žlutá. Oblekl i kazajku s černým sametovým zadkem a s přednicemi různých barev: levá přednice je žhavě purpurová, pravá žhaně modrá. Pestrobarevné třásně a žluté rolničky na okrajích plundrů, na rukávech

a ramenech kazajky a vůbec všude, kde bylo je možno „k směšné okrase“ umístiti; jako koláče velké plechové knoflíky a jiné směšné tretky zvyšujou šaškovitý dojem bizarní toiletty.

Opásav se černým pásem s přaskou v podobě obrovského motýla smrtihlava, zastrčil za pás vařečku, řehtačku a důtky, obul bachranaté bufy s obrubou z liščí srsti, a přehodiv si sněhobílou úzkou šerpu usedl, aby se dal nalíčiti

Vlásenkář upravil mu na hlavě zrzavou vlásenku — zpola kudrnatou, zpola štětinatou. Kdosi, jemuž uloženo, aby jej nalíčil, vykonal práci tu dle předpisu. Nasadil a upevnil mu falešný, vzhůru odhrnutý nos, pobílil tvář moukou, naznačil žlutou a hnědou barvou různé rýhy, vrásky, ohyzdné bradavice a pruhy, namaloval černé kníry, a sice jednu polovici kučeratě vzhůru, druhou svisle, slovem, zhyzdil pravidelnou a dosti příjemnou tvář k nepoznání.

Takto oblečen a nalíčen ponechán debutant svému osudu. Usednul do kouta na své dřívější místo a apathicky díval se před sebe.

Zatím sehrány první tři akty a zahájeno dějství předposlední. Všickni herci jsou už buď na jevišti nebo v zákulisí; toliko debutant, jenž vystoupí teprve v poslední scéně, sedí ještě v myšlénky pohřížen v garderobě.

Konečně zvedl se i on, pomalu, namáhavě — aby se odebral do zákulisí. Učinil několik kroků ku předu a ohledl se po svém zvyku ještě jednou, aby podíval se do zrcadla, je-li toiletta a nalíčení v pořádku.

Zůstal zdrcen státi bez hnutí jako socha. Ze zrcadla šklebí se naň odporná, ohyzdná nestvůra, o jakéž se mu posud ještě ani ve snu nezdálo. Viděl sice již mnohou karikaturu, mnoho šašků, harlekynů a paňáců, ale tak blbě odporné, směšně hnusné tváře posud neshledl.

A jako na tajný povel démona nedůvěřivé úzkosti šlehla duší jeho omamující myšlénka.

Jakž možno takto předstoupiti před velké obecenstvo! Jakž možno nadíti se úspěchu jen částečného v komické úložce, když byl až dosud jen v úlohách heroických vystupoval? . . . Ne, ne — on musí v nepatrné této episodce propadnouti.

Zdá se mu, jakoby nizoučký strop garderoby vždy více se nížil . . . Studený pot vyvstává mu na čele.

Proč — proč neodmítl, když mu nabídli tuto úložku? Proč neřekl prostě a upřímně, že není komikem, že neměl a nemá ke komice náklonnosti, žeť člověk vážný, opravdový, ba záduměivý, slovem, proč neřekl ryzou, neskalenou pravdu?

Krev hrne se mu prudce od srdce k mozku a zase nazpět.

Propadnouti ve velké, důstojné, záviděné úloze heroické, na jakovou mohou se odvážiti toliko talenty rozhodné, není tak nečestné; propadlť z různých, nepředvídaných příčin mnohdy i talent nepopíratelný; ale propadnouti v nepatrné episodce, propadnouti v úložce, kterou by musil slušně a obstojně provésti každý jen poněkud routinovaný statista — může-liž býti pro herce děsnější myšlénky?!

A myšlénka ta zatíná do duše ubohého jako storamenný polyp své drápy v podobě různých důsledností . . . Vidí se potupena, pokořena a zhanobena u větší míře než dopoledne.

Či možno snad přece ještě odstoupiti? Možno přiměti režiséra, aby úložku tu dal i tentokráte zahráti jako vždy jindy obyčejným statistou?

Spásná myšlénka! Ale čas kvapí, musí býti provedena bez odkladu.

A jako beze smyslů vyrazil ubožák z garderoby do zákulisí, aby vyhledal režiséra.

Pracně prodral se davem statistů na korridoru a úzké chodbičce, vedoucí na jeviště, a octnul se v zákulisí. Zrak jeho hledá režiséra . . . Nalezl jej „na otevřené scéně“; hrajeť právě.

Několik okamžiků čeká . . . Na štěstí opouští režisér scénu; ale odchází do zákulisí protějšího . . . Rychle za ním! . . . Kvapným krokem pospíchá do pozadí, letí po rupavých schůdkách do „pekla“ — „peklem“ dále a po příkrých schůdkách zase nahorů . . .

Nevylíčitelnou úzkost prozrazující zrak hledá režiséra . . . Marně . . . „Kde je režisér?“ ptá se kohosi na blízku. Tázaný, upíraje zrak na jeviště, krčí ramenoma.

Spěchá zákulisím dále do popředí; dívá se přes jeviště, ptá se — marně . . . Posléze kdosi mlčky ukazuje do protějšího zákulisí: režisér byl proklouzl za zadní oponou na druhou stranu.

Rychle za ním touže cestou: po schůdkách dolů — „peklem“ — pak po schůdkách vzhůru . . . Režisér však byl znovu zmizel.

„Kde je režisér?“ táže se úzkostlivě chvějícím se hlasem.

„Nejspíš v garderobě.“

Letí do garderoby; tam však režiséra neviděli.

Musí nazpět do zákulisí . . . Skoro již bez dechu spěchá prázdnou již chodbičkou a vidí režiséra opět v zákulisí protějším.

Rychle za ním! Na štěstí připomenul si kratší cestu za zadní oponou . . . Kvapně proklouzl a šťastně, ale bez dechu octnul se před režisérem . . .

„Probůh, co je vám?“ ptá se režisér.

„Ach — promiňte,“ koktá, „nemohu — hráti . . .“

„Není možná!“

„Pro vše — co vám svatého,“ úpí zajikavě dále, „dejte — úlohu — jinému.“

„Není možná — jeť už pozdě . . . Proč nechcete hráti?“

Dříve však, nežli ubožák odpověděl, zaklepal mu někdo na rameno. Ohledna se, spatřil inspicienta s knihou v ruce.

„Prosím, pozor! — V následující scéně vystoupíte — ale s druhé strany,“ připomíná chladnokrevně inspicient.

Debutant zavrávoral. Je tedy vskutku pozdě — musí vystoupiti . . .

„Rychle, rychle na druhou stranu!“ velí režisér oním kategorickým tónem, proti kterému není v zákulisí žádné omluvy.

Uposlechl. Proklouzl za zadní oponou, a octna se v protějším zákulisí, zůstal v pozadí státi.

Jen ještě několik minut . . .

Co děje se v duši jeho, nelze vypsati. Srdce mu úzkostlivě buší, dech se tají a pot stéká v potůčkách po čele a skráních. Je mu jako odsouzenci několik minut před osudným okamžikem. Před očima dělají se mu mžitky, nohy se chvějou — zdá se mu, že umdlévá . . . Zavrávoral a přitiskl se zády na obrácenou zaprášenou

kulisu... V podobě ondřejovského kříže přeložené, zaprášené dvě lati kulisy otiskly se mu na zádech...

Několik jen vteřin setrval v polomrákotách. Náhle zaslechl „narážku“. Jako elektrická jiskra projela mu osudná slůvka celým tělem — zachvěl se a vyrazil ze zákulisí.

Před sebou vidí zástup slavnostně oděných dvořanů, jenž se byl rozstoupil a tvoří špalír až ke trůnu, na němž sedí v hávu královském, se zlatou korunou na hlavě — tragédka...

Vidí však všechno jen jako skrze mlhu — jenom vznešenou, sterými světly ozářenou tvář majestátní královny vidí tak zřetelně, jakoby stál přímo před ní...

A přece musí dříve ještě celým špalírem — musí do popředí jeviště až k budce napovědově a odtud teprv pomalu ke stupňům trůnu.

Posud však stojí těsně u kulisy a zrak jeho těká plaše s místa na místo. Na jevišti i v hledišti panuje hrobové ticho.

Náhle velí kdosi šeptmo ze zákulisí: „Šašek v před!“

Chce uposlechnouti; ale nohy mu vypovídají službu, vrávorá, potácí se a sotva učinil několik kroků, zakopl.

Z hlediště zazněl přitlumený smích.

Ubožák se vzchopil; pomalu plíží se, jak předepsáno, k budce napovědově — plíží se však potácivě, nemotorně...

Opět panuje v hledišti i na jevišti hrobové ticho. Již se byl přiblížil skoro k budce se sklopeným zrakem, již se mu zdá, že musí se zastaviti a pronésti první slova, jež mu napověda také již napovidá — ale dříve ještě zvedá zrak a mimoděk upírá jej do hlediště.

Osudný pohled!

Z hlediště zazněl zvonivý smích a hned po té duní smíchem celé divadlo... V ustrašeném, přímo zoufalém pohledu ohyzdné tváře šaškově spočívalo tolik neodolatelné komiky, že nemohli se ani nejvážnější zdržeti smíchu...

Šašek jeví pomatení; zrak jeho bloudí chvíli po hledišti bezpříkladně vytřeštěně; kam zapadne, všude budí svěží smích... Kdo popatří šaškovi v tvář, nemůže odolati zvláštnímu kouzlu — musí se zasmáti; ba srdečně rozesmáti.

Šašek couvá a otvírá ústa, aby pronesl první slova. Úšklebný výraz zhyzděné tváře jeho mění se tím v bezměrnou pitomost — neskrocený smích z hlediště jest odpovědí.

Konečně pronesl za divoké vřavy smíchu první slova... Nikdo jich neslyší. Se všech stran zaznívá sykot „Pst!“ a volání „Tiše!“ ale všeobecný smích ustává jen zvenáhla.

Šašek stojí jako na žhavém uhlí. Neví, co činí; hlava v plameni, před očima šero, vždy více ve tmu přecházející... Přešlapuje s nohy na nohu — nový smích... mávne rukou do prázdna a v odpověď zazní bouře smíchu.

Krev stoupá mu k hlavě: prudce sebou škubne, nahne se, couvne a již chce prchnouti s jeviště — ale v témže okamžiku připomíná si stařičkou matku: ze stísněných prsou vydral se mu bolestný, srdce rvavý výkřik... zavrávoral, sklesl na kolena a zastřel si oběma rukama tvář...

V hledišti přestávají se smáti; se všech stran zaznívá opět sykot „Pst!“ a kategorické volání „Ticho!“ V několika vteřinách tiší se obecenstvo aspoň v té míře, že možno slyšeti slova s jeviště.

Královna sestupuje s trůnu, blíží se k šaškovi a oslovuje jej vlídně několika slovy.

Šašek se vzpřimuje: zvedá hlavu a upírá oči na královnu: avšak důstojný výraz její tváře při pohledu na šaška se mění... kolem rtů pohrává jí úsměv: po chvíli nemůže více odolati — obrací se a marně tají smích...

Opětná bouře smíchu v hledišti.

Královna vrací se k trůnu a usedá.

Pomalu vrávorá šašek za ní ke stupňům trůnu, klesá tu na kolena a úpěnlivým hlasem odříkává svou úlohu.

Několik jen slov — prostých, pranic neznamenajících, ale vším tím, co předcházelo, bezpříkladně komických.

Bouře smíchu, volání „bravo“ a „výborně“ přehlušuje šaškova slova. Obecenstvo slyší jen ještě slova závěrečná o hnusném, odporném a přece směšném křižovém pavouku; vše ostatní přehlušuje divoký, posud v divadle tom neslýchaný smích... Šašek vztyčiv se, obrátil se ve své úzkosti proti předpisům hereckým nestoudně zády k obecenstvu a obecenstvo spatřilo na černých jeho zádech prachem označený ondřejovský kříž...

Pranepatrná tato nahodilost, které by si byl jindy snad sotva kdo povšimnul, budí ve shodě s právě pronešenými slovy smích i u těch, kdož jsou zvyklí smáti se jen při výstřednostech komiky burleskní a groteskní. Bouře smíchu, vášnivý potlesk, dupání, tlučení holmi a deštníky a nejrůznější projevy veselosti a uspokojení od prostého kývání hlavou až po neurvalý křik tvoří nevylíčitelnou vřavu, valící se jako zvuková lavina s galerií dolů a celým domem otřásající.

V hledišti nedívá se nikdo více klidně na jeviště. Skoro nikdo více nesedí, nikdo nestojí tiše. V přízemí, v ložích, na galeriích — v každém pořadí, v každém koutě bezpříkladný lomoz a hluk jako v obrovském včelníku.

Ohlušující vřava ta neliší se valně od vřavy posměchu. Pochvalný potlesk, volání „bravo“ a „výborně“ a vůbec projevy pochvaly zanikají v děsném chaosu zvuků nebo znějí ironicky potupně jako jízlivý posměch.

Pomatení šaškovo je nesmírné. Neví skoro ani, kde a proč se nalézá, neví, co počíti... Ale přece se obrací zas k obecenstvu a dívá se do hlediště. Pohled na chaos kymácejících se těl a hlav, na šermující ve vzduchu ruce, na rozveselené, smějící se a chechtotem rozšklebené tváře je přímo zdrcující.

Chvíli stojí jako přimrazen, ale nemotorně rozkročen; ruce visí bez vlády dolů, hlava je napolo, jako ztrnule vztyčena a ve tváři, v níž by se bez masky a za jiných okolností jevila svrchovaná úzkost, jeví se teď neodolatelná komika.

Vytřeštěný zrak jeho bloudí v nejvyšším pomatení po jevišti — bouře smíchu, hluk a vřava duní dále.

V tom zaznělo znamení ke spuštění opony a tato rychle padá, až spadla...

Obvyklý ruch a šum na jevišti ubožákovi připamatoval, kde se nalézá... Rychle couvnul — rozhledl se kolem a vida, že i na jevišti skoro nikdo nemůže se ubrániti smíchu, zmizel vrávoravým krokem v mezikulisí.

*

Bouře v hledišti duní dále... Opona jde znova vzhůru... Vřava roste; volání zaznívá se všech stran... Nikdo sice nerozumí ani slova, ale na jevišti každý ví, komu to platí.

Volají šaška, aby se šel poděkovat — on neslyší; hledají jej — stojíť v zákulisí o kulisu opřen skoro bez sebe... Musí jej na jeviště přímo vléci...

A v odpověď duní divoká, rozpoutaným živlům podobná vřava dále.

Vyvlekli jej za vřavy té ještě třikráte a ponechali pak jeho osudu...

— — — — — — — — — —

V zákulisí nezajímají divadelní triumfy z pravidla déle, než dokud trvají. Neočekávaný triumf šaškův zajímal snad několik minut déle; ale když spadla konečně opona definitivně, nastal na jevišti obvyklý ruch a šum. Herci a herečky hrnou se do garderob — každý dbá jen sebe a svých povinností — suverenním pánem na jevišti stal se na několik minut divadelní mistr se svými pomocníky.

Výměna zadní opony a kulis pro akt následující nevyžaduje sice mnoho času; ale právě proto, že to jednání poslední, pracuje se chvatněji.

Šašek, zmizev v zákulisí, potácí se chvíli s místa na místo, jakoby hledal, kudy by se dostal z labyrintu... Nikdo si ho nevšímá a on místo ke garderobě, vrávorá ke schůdkám vedoucím do „pekla" a unaven klesá do křesla, jež sem byli právě s jeviště přišoupli.

Nevidí a neslyší, co se kolem něho děje; před duševním zrakem jeho míhá se v neurčitých obrysech kalejdoskopický obraz rozechvěného, pobouřeného hlediště, jak je byl viděl před několika okamžiky.

Chaotická vřava pochvaly doznívá v drsných, odporných dissonancích v duši jeho. Zdáť se mu, že vše to nebylo přece ničím jiným, než odmítavým, odsuzujícím posměchem... Duše jeho chvěje se v nevýslovně trapné a bolestné muce hanby a pokoření.

Neví, kdy a jak počíná akt poslední; nevíť, co se děje v bezprostředním jeho blízku, tím méně aby dbal, co děje se na jevišti.

Akt poslední dohrán — a teprv bouře pochvaly, platící tentokráte hlavní rekyni, tragédce, probouzí jej z mrákotného dumání... Vztyčiv hlavu, dívá se na jeviště a vidí královnu, uklánějící se bouřícímu obecenstvu.

Nevýslovná trpkost naplnila jeho duši.

Opona padá, ale hned na to se znova zdvihá. Bouře v hledišti duní dále.

Však co to? Z chaotické vřavy zaznívá i jeho jméno.

Hned na to zaslechl jméno své volati i na jevišti a v zákulisí... Mimoděk vstal — však v témže okamžiku vidí před sebou tragédku v hávu královském...

„Probůh, kde vězíte?" ptá se tragédka tónem důvěrně vyčítavým. „Rychle, rychle — volají vás!"

„Mne?!" vykoktal šašek vytřeštiv oči.

„Ano, vás i mne! Však rychle! — Což neslyšíte?! Rychle, rychle!"

Opona jde znova vzhůru.

Tragédka, ujavši šaška za ruku, vleče jej ze zákulisí na jeviště.

Bouře potlesku duní dále — tragédka, držíc šaška za ruku, kloní se, šašek těká vytřeštěným zrakem po hledišti — oči se mu zalívají slzami.

Opona slítla; ale musí býti znova vytažena. Tragédka, stojíc ruku v ruce s šaškem na témže místě, děkuje lehkou úklonou...

Opona spadla poznovu a zároveň definitivně.

Vřava v hledišti se tiší.

Teprv nyní pohledla tragédka šaškovi v tvář a spatříc slzy v jeho očích, zvolala přitlumeným hlasem:

„Probůh — vy slzíte!"

Avšak hned na to dodala:

„Jakž jinak! I radost má své slzy — slzíte radostí."

„Radostí?" opáčil zajíkavě dutým, skoro hrobovým hlasem šašek, zvedna k ní zarosené své oči. „Ne, ne — přiznám se vám upřímně — pláču hanbou..."

Upřela naň zrak v největším udivení.

„Jak to? Já vás nechápu!" připomenula.

„Hořím hanbou," vykoktal ubohý šašek po krátké pomlčce, „že klesl jsem na šaška — na pouhého paňácu..."

„Posud nechápu..."

„Jsemť člověk vážný — opravdový — ba zádumčivý," vykládá zajíkavě šašek.

„Možná," tragédka na to; „ale dnes jste podal zřejmý důkaz svého talentu ku komice."

„Oh," zaúpěl šašek, zastřev si tvář oběma rukama, „jsem člověk přeubohý."

„Ne, ne — jste talent — rozhodný, závidění hodný... Já sama vám závidím... Ani byste nevěřil, jak ráda bych obor svůj vyměnila za obor váš. My, kteří hrajeme úlohy vážné, opravdové, heroické, dojímáme a rozechvíváme, umění naše však roztruchlí a mnohdy i rozpláče; ale vy svým uměním plašíte hoře a zármutek, vy rozveselujete — a může býti krasšího úkolu nad úkol takový?!"

Domluvila — a teprv nyní šlehl duší šaškovou záblesk porozumění. Chtěl něco pronésti, ale slova odumřela mu na rtech náhlou radostí rozechvěných.

Pohledl na tragédku... Porozuměla mu, jako byl on před tím porozuměl jí. Mlčky stiskla mu ruku a odkvapila.

Díval se za ní jako za bytostí nadpozemskou, neboť teprv nyní pochopil dosah i význam svého talentu. —

Postál však jen několik okamžiků; na to se prudce obrátil a pospíšil do šatny, kde se v největším kvapu převlékl a vyrazil pak z divadla — první z herců, kteří byli v poslední scéně zaměstnáni.

Spěchal k domovu... Tentokráte však se nepotácel z ulice do ulice — letěl nejkratší cestou a takořka bez dechu vrazil do podkrovní komůrky, pouhým kahánkem osvětlené.

Matička sedíc na chudobném loži s rukama sepjatýma, jakoby se byla domodlila, upřela naň tázavě své kalné a přece tak důvěrné oči.

Beze slova padl jí do náručí a dlouho — dlouho ji líbal...

Sully Prudhomme.

Napsal *J. Vrchlický.*

Nevím ničeho o soukromém životě Sully Prudhomma.

Přede mnou stojí jen sbírka básnických spisů jeho — čtyři silné, úhledné svazky, z nichž první ozdoben jest podobiznou básníka.

Krásná, významná to tvář. Ušlechtilost jest hlavním rysem, základním tonem jemného obličeje. Čelo vysoké, nos dlouhý a rovný, hustý plnovous, dlouhý, nad čelem stranou rozdělený a v zadu lehce zkadeřený vlas — tak dívá se na mne. Kolem úst chvěje se jakýsi bolestný tah, oko patří z hloubi a pátrá. Celá hlava jest silně nachýlená. Dojem práce myšlénkové musí ucítit každý při pohledu na tuto tvář, byť ani neznal spisů autorových.

Řekli jsme tím všecko. Hloubající lyrika francouzská, reflexe ne leskem oslňující, ale vrývající se hluboko pod kořeny všech sociálních, náboženských i uměleckých otázek, vtělena jest v tomto básníku.

V tom velkém koncertu nejnovější poesie francouzské má Sully Prudhomme svou zvláštní notu. Nechytne vás na poprvé, ale něco přece vám zůstane v duši, chvěje se to tam a myslí to za vás, hledáte to, jako květinu v lese, jejíž vůně vás pronásleduje.

Sully Prudhomme jest vždycky na povrch klidný, bouře nezná, alespoň efektní bouře ne, ale v tichu svém tká a snuje své sítě, kterými chytne každého, kdo schopen jest ještě přemýšlení, kdo se nezbavil té marné práce, řešení otázek staré sfingy — již nazýváme vesmír, příroda, svět.

Sully Prudhomme jest básník ryze moderní. Ze starších básníků jediný Alfred de Vigny má s ním něco společného, je to hluboký smutek a ničím neporušený klid. Zbarvení jest ovšem jiné. Vigny v ušlechtilé resignaci své halí se těsně v plášť romantické poesie, Sully Prudhomme jest ve všem syn své doby, allegorie a symboliky není u něho, je snad někdy méně poetický, ale pravdivý jest vždy. S Vignym — zvláště s Vignym posledních let, v nichž vznikly nejkrásnější jeho básně „Osudy" — má společnou tuto snahu po pravdě, oba hledají, ovšem proniká Sully Prudhomme dále — čas sám dal mu k tomu potřebné perutí.

Zola, který krutě strhal řady mladých básníků francouzských, s úctou se zastavil u Sully Prudhomma. Napsal kdesi, že každá věta u něho jest výsledkem celých dlouhých studií. Jest mnoho pravdy ve výroku tom a chápeme dobře, proč Sully Prudhomme dovedl imponovati Zolovi, jehož duch silně inklinuje k pojímání vědecké stránky každého předmětu. A Sully Prudhomme pracoval mnoho ve filosofii i ve vědách přírodních, kdo má po ruce jeho studii o Lucretiovi, podiví se té píli i té hloubce úsudku, kdo zná jeho důmyslnou báseň „Spravedlnost", řekne, že až příliš snad se ozbrojil na básnickou svoji pouť, filosofická zbroj tíží zde příliš křídla básnická.

O čem přemýšlí, nad čím se trudí, co hledá tento básník v době, kdy odpadá jeho současníkům všecka chuť k luštění problemů metafysických?

Jej zajímá vše, jest jako pohozená lýra v poušti, o jejíž struny zavadí každý vítr.

Jest něco poustevnického v této básnické povaze: eremita tento jest ale v jádru svém člověk moderní a jej zajímá v první řadě nejvíce to, co zajímalo a zajímati bude člověka vždy, ať háv jeho vyznání a předsudků jest jakýkoliv. Hluboké přemýšlení rodí vždy hluboký soucit. Velcí duchové byli vždy dobří a jemní. Celá povaha Sully Prudhomma mluví z básně:

Metamorfosy.

O přírodo, ty všeho zdroji,
být člověkem, toť málo vděčné.
Kéž v proměn řadě nekonečné
se mrtvým trochu štěstí strojí!

Ať noha mdlá od putování
si kořen v zemi odpočine,
ať plnou růží s keře kyne,
co bylo krev a mozol v dlani.

Ať rozdvojeni proměnami
zas milující v sebe skanou,
žen srdce ať se hnízdy stanou
a mužů srdce vlaštovkami.

Ať stín a hanba nedlí více
na ubohých a parných čelích,
ta buďtež hory v tvarech smělých
se zářně v azur vznášejíce!

Až z hrobů vstanem v změně nové,
kde před tebou jsme všickni bratry,
tu slunce buďtež děti chatry
a holubice zločincové!

Úplné smíření všech sociálních protiv dýše z této básně, lahoda mluvy, jíž ovšem nelze vystihnout překladem, přidává k tomu své kouzlo. Člověku jest blaze v duši po přečtení těchto několika na pohled prostých řádků, a přece v nich celý svět sladké moudrosti a smířlivého rozluštění!

I na mrtvé nezapomíná, když jaro opět vdychuje nový život přírodě:

Ó jaro, když vše miluje se,
kdy sám hrob zelený háv nese,
přej umrlým,
ať žití nová naděj lne se
ve srdcích jim!

Ať nejsou sami v širém světu,
pro které nemělo bys květu
ty — lásky čas;
ó dej, by v jejich prachu zkvětla
ta naděj návratu a světla
vždy svěží zas!

Celá jeho duše zní takými sympathickými tóny. Celá jeho poesie jest slují krápníkovou, již tak pěkně popisuje:

Mně zdá se, těmi kobkami
že bolestný mír vládne zticha,
a před věčnými slzami,
jichž zdroj zde nikdy nevysýchá

Na duše myslím zchvácené,
kde snové lásky pochováni,
vše slzy tam jsou zmrazené
a cos tam stená bez ustání.

A jeho strunami sténá ustavičně věčný ten lidstva vzdech, to staré „proč" všeho. I v lásce hlodá dále, zarývá spáry své pochybnosti a hloubavé reflexe:

Tu zdá se mi, že v jiné sféře,
kdy může cit se ve mně vzňal,
nemoha jinak, pudem zvěře
již tenkráte jsem miloval.

Již tenkrát snil jsem, jak teď činím,
o milence, o které sním,
jak z lásky podlé teď se viním,
jsem tenkrát toužil po lepším.

A proto nevěrníkem sluji
nejkrasším ženám, jež má svět,
neb ideál jich dostihuji,
jejž nedostihne nikdy ret.

A z prachu vždycky v novém letu
ve říš étheru tajemnou
můj ideál od světa k světu
vždy o svět výš jde přede mnou.

I v požitku plném lásky on nevěří v štěstí přítomné. Vše jej znepokojuje, i trud bez příčiny i náhlá veselost, i ptá se:

Je máj to pradávný, kteréhož azur plá?
Či jaro, z popele dnů zašlých jež se zdvíhá?
Či bludičky to snad zář pohrobní a mdlá?
Či lásky budoucí zvěst v záři té se mihá?

Ne. Tento mystický a prudký světla nach,
to není vzpomínka, ni tucha lásky příští,
to štěstí zbloudilé snad svých je na cestách,
jež v srdci zmátlo se a chvilku se tam blyští.

Tak probírá život duše, její záchvěvy a bolesti, tak zmítá se nad mořem lásky, tak sáhá v život celého lidstva. Co nyní se světem — viděl u jednoho vetešníka proti sobě státi starý krucifix a torso Venuše, i ptá se polekán: Jak je zde možný smír, jak je zde možné vykoupení? Kristus by rád objal svět svými rameny, ale ta jsou přibita, a Venuše — ta jich nemá.

Celá kniha sonetů, nadepsaná „Zkoušky", jest plna palných otázek. Není to lektura pro každého, je to trochu hořké koření, co tam bují, hořké jako každé poznání; ale vrývá se do duše a učí přemítat.

Vrcholu tvoření svého dostoupil Sully Prudhomme v básni „Le Zenith", věnované obětem plavby po balonu stejného jména. To jest báseň v pravém slova smyslu, a o ní hlavně platí svrchu uvedený výrok Zoly. Básník konstatuje nejdříve prostě, jaký jest poměr člověka k vesmíru, líčí pak plavbu „Zenithu" a jeho pád, při čemž dostupuje rozletu nadšené hymny, překypující krásou a silou, konečně oplakává smrt smělých plavců a staví jim svou básní pomník jménem celého myslícího lidstva.

Madame Delicieuse.

Louisianská povídka. Napsal *G. W. Cable.*

Právě vedle staré kavárny „de Poesie" na rohu stál jednopatrový žlutý domek doktora Mossy se svými dvěma skleněnými vchody, jež chráněny byly lištovými okenicemi, a se svou nízkou omšenou cihlovou střechou, vyčnívající široce nad chodník. Bylo vždycky pravdě podobno, že naleznete doktora doma, neboť byl velký učenec a spíše poněkud zanedbával své zaměstnání — co obchod. Byl to malý, usedlý pán, původu kreolského, as třicátník, nebo tak nějak, s mladistvě starou tváří a způsoby, které na první okamžik vzbudily obdiv. Přijal vás, ať jste byl kdokoliv, vlídným, poctivě otevřeným způsobem, pohlížeje vám do tváře svýma tmavomodrýma očima a dobývaje si vaší důvěry skromným, přívětivým úsměvem, velice milým a vzácným na mužských ústech.

Abych mluvil upřímně, byla ta malá domácnost doktorova velmi uprášená a nespořádaná — velice. Bylo to divné viděti láhvice, láhvice a zase láhvice. Byli v nich hadi, ohyzdné ryby a vzácná zvířata rozličných druhů. Byli tu vycpaní ptáci na zlomených stojáncích, vyschlé ještěrky a úhořové, malí aligatoři, staré lebky s uřezanými temeny a deset tisíc popsaných a nepopsaných papírků promíchaných drobty staromládeneckých snídaní, dlouho ztracenými nožíky a zrezavělými lancetami.

Celý Nový Orleans, aspoň kreolský Nový Orleans znal a přece neznal malého, drahého doktůrka. Tak jemný, vlídný, obratný, tak trpělivý a shovívavý, tak nedbanlivý bohatých a tak pozorný k chudým, slovem byl to člověk, jehož, kdybyste jej kdy byli začali míti rádi, milovali byste na věky. A k tomu byl tak tuze učený, avšak neměl patrně ani zdání o tom, že by ze svých vědomostí těžiti mohl, — což ovšem zavdávalo lidem praktickým, od sídel učenosti vzdáleným a věnujícím svůj obdiv nejvíce živočišnému heroismu a zevnějšímu vystupování, podnět více k úsměvu než k úctě k němu.

„Žel!" říkávali bohatí jeho známí, „jak škoda je ho; také on mohl by dělat peníze!"

„Ano, jeho otec jest bohat dost."

„Zajisté a není skrblík. Avšak usmyslil si, že jeho vlastní syn nedostane od něho ani haléře."

„Jeho syn? Vy mluvíte o synu?"

„Proč ne? Proto že je to tak podivné? Já jenom vím, že se nikdy shodnouti nemohou — ani ne o svém jménu. Což pak to není k smíchu? — Otec se jmenuje generál Villivicencio a jeho syn doktor Mossy!"

„Ach, to nic nedělá; jest to jen proto, že syn vynechává titul de Villivicencio."

„Vynechává de Villivicencio? Mně se naopak zdá, že de Villivicencio vynechává ze svých počtů jej. Věru, po čertech to směšná věc."

Na blízku od obydlí dobrého dra. Mossy vypínalo se úzké, cihlové průčelí residence mladé paní Delicieuse, věrné a stálé přítelkyně těchto dvou protichůdců, generála Villivicencia a dra. Mossy. V průjezdu tohoto domu hřčely neustále kočáry, co večer vysýlaly její salony planoucí nádherné světlo krajkovými záclonami oken a z vysokých balkonů. Bylo to v noci jedno z nejkrásnějších podívání v ulici Royale na tyto úzké obrysy štíhlého domu, vypínajícího se ku hvězdám se všemi okny v jednom plameni.

Vzácná paní okusila poněkud proměn života. V šestnásti letech provdala se za muže, jehož nemilovala —

provdala se z pouhého bláznovství, jak říkala — a jednoho letního dne byla o polednách nevěstou a při slunce západu vdovou. Stalo se tak následkem nešťastného výstřelu malé, skoro dětské pistole, kterou ženich u sebe nosil. Nechme toho být! Zanechalo to jenom jeden trvalý účinek na ni: nápadnou nechuť ku všelikým sporům a zbraním.

Malá děvčátka, která chudoba či bezstarostnost rodičů odsoudila sedati na ulici na prahu domů a opatrovati své nemluvné bratříčky, mají u nás zvláštní hru, které říkají „volení". Vybírajíť si krásné dámy, které jdou kolem po chodníku, a hádají se, která jest ta nejkrásnější. Avšak v ulici Royale nebylo hádání: všechny ty malé dívčiny od první do poslední volily si za tu nejkrásnější paní Delicieuse a když tato královská přítelkyně starého generála Villivicencia přicházela, pozvedly všechny děti své velké, smělé oči k její tváři a ze všech úst ozvalo se udivené — „Ááá!"

Avšak dejte pozor: ona byla dobrou paní Delicieuse, zrovna tak, jako byla krásnou paní Delicieuse, ačkoli nebyly její zásady na vlas formovány podle přísného a mrazivého zákoníku dám anglických — a k čemu také? Vždyť bylo od jejího domu ku mřížce zpovědnice jen co by kamenem dohodil. Její dobročinné skutky a podniky byly zrovna tak známy, jako velikolepé almužny generála Villivicencia a jestliže nemohla učiniti vše, co by byla chtěla, věděl a uznával každý dobře, že na dobré vůli nescházelo jí nikdy.

Měla také duševní vnady, ačkoli nikdy nezhřešila proti době a místu tak, aby jí kdo říci mohl, že jest vzdělaností svou emancipovanou, — vnady, které i kdyby bývaly zdobily prostější osobu než ona, byly by sklonily polovici Nového Orleansu před ní na kolena a polovice toho Nového Orleansu byla by si tiskla obě ruce k levé straně prsou. Ona měla celé město u svých nohou a tím jemným taktem, jenž tvořil dokonalost její povahy, udržovala je v tomto holdu tak, že nikdo nereptal. Slovem, madame byla z těch, které svou roztomilostí vydobudou na společnosti práva, činiti jak se jim líbí; odvážila se tak daleko, že vyjížděla i ven do amerického předměstí, naučila se anglicky, mluvila o politice, a vůbec provozovala podobné bohaprázdnosti, jimiž získala si jedním rázem neobmezený obdiv a náklonnost svých méně smělých přítelkyň. Uprostřed kreolských krasavic, které se všude shlukovaly kolem ní a přede vším v oněch nevyrovnatelně půvabných společnostech, které se shromažďovaly v jejích salonech, byla ona vždy královskou lilií. Byl to její dům, její salony atd., neboť malá, snědá teta, která bydlela s ní, byla jenom kusem podivínského nábytku.

Půvabnost paní Delicieuse ještě vzrůstala jejím okolím. Nikdy nevypadala tak nádherně, jako když zavěšena v rámě generála Villivicencia prošla sálem při nějakém velkolepém plesu; nikdy nezasluhovala svého krásného jména více, jako když sedíc mezi svými nejkrásnějšími obdivovatelkami všechny je dovedla rozesmáti.

Ze dvou balkonů pnoucích se z průčelí residence paní Delicieuse byl jeden menší, druhý pak hlubší a širší a z tohoto mívaly madame a její družice ve zvyku mávati šátky v slavnostních dnech a házeti květiny svým přátelům, dolů v průvodu.

Tam shromáždily se ty krásné dámy v jarní slavnost dne osmého ledna, aby podívaly se na volební parádu. Byl jasný, blankytný den a společnost naplňující celý balkon odložila mantilly zrovna tak, jako všechna poupata odkládají své svrchní lístky a zaskví se v celé své květné kráse v takový lednový, jarní, louisianský den.

Diváci dole přecházející po stech usmívali se vzhůru na ten horlivý dívčí švehol, jak seděly a stály tu všechny přeletujíce v hovoru jako kolibříci s jednoho předmětu na druhý a krátíce si smíchem ty dlouhé půlhodiny, které míjely čekáním na průvod. Ponenáhlu začaly všechny poslouchat, neboť paní Delicieuse jala se vypravovati o doktoru Mossym. Seděla poněkud výše než její posluchačky s loktem na opěradle židle a mávajíc občas půvabně svou plnou, bělostnou ručkou; její družky dívaly se na ni mlčky s očima plnýma smíchu a s polo rozevřenými ústy.

„Vous savez," pravila (rozumíť se, že mluvily francouzsky), „víte, že tomu jest již dlouho, co dr. Mossy a jeho otec žijou spolu v neshodě. Vskutku jest těžko říci, že by se byli kdy shodovali. Když byl Mossy ještě malý chlapec, nesl to otec těžce, že není uličníkem. Jednou mu vyšlehal proto, že si nechtěl hrát s dětskou flintou a bubínkem. Nebyl ani takhle veliký, když ho chtěl otec poslati k vojsku do Paříže, ale hochovi se nechtělo. Hrávali jsme si často spolu zde pod balkonem — neboť nejsem o tak mnoho let mladší než on, vskutku nejsem — a jestliže se mi jen zachtělo veselejší chvíle, potřebovala jsem jenom vjeti mu rukama do vlasů a utéci pak do domu, načež se ovšem dal do křiku a jeho pan otec objevil se před domem s rukou napřaženou a — —"

Madame učinila zlomyslný malý pohyb rukou a vpadla srdečně do smíchu svých družek, který následoval.

„To bylo, když bydleli ještě tam naproti. Ale počkejte! Uvidíte něco; mám něco pro vás. Včera večer stalo se, že generál —"

V tom otřásly se domy v ulici Royale a okna zařinčela. Na dlouhé nepravidelné řadě balkonů vyvstala celá krása města. Pak poskočily domy poznovu a okna řinčí zas. Madame zaskočí z balkonu do salonu a dává rozkaz, který komorná s úsměvem přijímá. Když se vrací, otřásá se dům poznovu a ještě jednou. A nyní ozve se vzdálený zvuk polnic, pak bubny, pak zalesknou se bodáky, ozve se dusot kopyt, rozhoupají se ve větru chocholíky a zavlají prapory; daleko dolů do ulice táhnou se řady švarných mužův a roje s balkonů se klonících dám posýlají dolů své úsměvy a nesčíslné pozdravy.

V čele, vyčnívaje nad své důstojnictvo, jede generál Villivicencio, veterán z let 1811—15, a s půvabnou nádherou šlechtice starých dob pozvedá svůj klobouk s kokardou a kloní se a kloní.

Balkon paní Delicieuse byl učiněnou směsicí mávajících šátků. Generál ohlížel se vzhůru po ženě všech žen: nebylo jí tam. Avšak on vzpomněl si na druhý, menší balkon a obrátil tam zrak. Tam byla ona a kromě ní jen jediná ještě osoba. Malý, modrooký, učeně vypadající muž se širokým čelem, jehož ta šibalská paní byla odloudila od péra nějakým vzkazem, že je ho zde jako doktora nutně třeba a který stál nyní vedle ní s úsměvem radosti, hrajícím mu kolem rtův a na očích.

„Teď rychle!“ zvolala madame, jak zraky otce setkaly se se synovými. Dr. Mossy zvedl ruku a hodil dolů růžovou kytici. Ze zástupu vyskočilo děvčátko, chytilo kytici ve vzduchu a podalo ji, jako růžák se rdíc, velikánu s chocholem. Generál uklonil se hluboce napřed dívce, potom k balkonu a potom s úsměvem, jenž značil odpověď, poslal vzhůru dvě nádherné hubičky, jednu pro madame a druhou, jak se zdálo —

„Proč volají sláva?“

„Aj, což jste neviděli? Generál Villivicencio poslal svému synu hubičku.“

* * *

Štáb generála Villivicencia skládal se z těch několika málo věrných, kteří neskláněli ještě svých kolen před žádnou z amerických mrzkostí, aniž jakýmkoliv způsobem chtěli se smířiti se stavem věcí, který nastal odtržením Louisiany od koruny francouzské a připojením jí mezi hvězdy severoamerického praporu. Jejich milované město mělo právě podstoupiti volby a tato četa hrdinsky nevědoma své slabosti a skládajíc svou důvěru v „obrat“ a podobné přeludy odhodlala se povstati ještě jednou za tradice svých otců. Právě o této věci chtěla paní Delicieuse začíti hovor, když ozvala se rána z děla na znamení, že dnešní paráda se končí. Štáb generálův měl se toho večera shromážditi v jejích salonech.

Sešli se. Po velmi krátkém rokování a odkladech (byliť již dříve všichni jedné mysli) rozhodnuto se oznámiti ve francouzsko-anglických novinách, že schůze vynikajících občanův uznala pro veřejné blaho za dobré vystoupiti před lid jménem generála Herkula Mossy de Villivicencio. Každé další vysvětlování uznáno jest za nepotřebné. Všechno bylo učiněno v souhlasu se starodávným posvátným zvykem a jestliže někdo nevěděl, kdo generál jest a kdo jej kandiduje, byla to jeho vlastní chyba. Pochval a poznámek se strany redakční připojeno býti nemělo. Obě ohlášení byla určena, aby stála příštího rána, jedno na anglické, druhé na francouzské stránce novin v přísné jednoduchosti, jsouce tak vydána hlubokému obdivu a spokojenosti několika starých pánů s modrými vestami a nekonečnému smíchu zdrcující většiny.

Když volební stáb odcházel, zastavila zářící madame Delicieuse generála u schodů vedoucích dolů ku průjezdu, i řekla, že by si přála býti mužem, aby mohla hlasovati pro něho.

„Avšak, generále,“ dodala, „nebyla to krásná kytice dám dnes ráno na balkoně?“

Generál odpověděl s majestátní dvorností, že „byla to kytice tak nádherná, jak jen mohla býti bez růže nejkrásnější“. A tak byla madame sklamána, neboť pokusila se donutiti generála k tomu, aby zmínil se o svém synu. „Již toho déle nesnesu; nedám mu pokoje,“ pravila ku své malé tetě, „dokud svého syna buď nepolíbí, nebo se s ním nepohádá.“ Načež teta: „Coûte que coûte, plakat že proto nemusí.“ A ona také neplakala. Ačkoli generálova poklona odrazila první ránu, odpověděla přece vesele, nemajíc jedním nezdarem věc za ztracenu. „Ale ach, generále,“ pravila hlasem tišším, „kdybyste byl slyšel, co ta růžová poupata mluvila o vás!“

Starý generál se vypjal jako venkovský švihák. Madame usmála se do sebe: „Monsieur le papa, mám vás!“ Avšak nahlas pravila vážně: „Račte do salonu, libo-li, a posaďte se. Jste asi velice unaven.“

Přátelé čekající dole zaslechli pozvání.

„Au revoir, na shledanou, generále!“ pravili.

„Au revoir, pánové,“ odpověděl a následoval paní.

„Generále,“ pravila, jakoby jí srdce překypovalo, „mluvily proti vám. Prosím, posaďte se.“

„Je-li možná, madame?“

„Ano, generále.“

Sklesla do nádherné lenošky.

„Jedna dáma pravila dnes — ale nesmíte se na mne hněvat, generále.“

„Na vás, madame? Toť není možné!“

„Nerada, co slyším, prozrazuji, ale když šlechetný přítel jest pomlouván“ — opřela čelo o palec a ukazováček a zadívala se zamyšleně na špičku pantoflíčku, vyčnívajícího zpod obruby šatů na bohatém koberci — „tu má člověk přece jenom srdce těžké.“

„Madame, vy jste anděl! Ale, co řekla ta dáma?“

„Nuže tedy, generále, řeknu vám všechno, ale nesmíte se hněvat. Mluvily jsme všechny dohromady o krásných mužích. Ona pravila ke mně: ‚Ano, madame Delicieuse, mluvte si o generálu Villivicencio co chcete, já věřím, že to pravda, ale každý ví‘ — odpusťte mi, generále, ale opakuji do slova, co řekla — ‚celý svět ví, že se ku svému synu chová velmi špatně‘.“

„To není pravda!“ řekl generál.

„A pak jsem se neměla rozhněvat!“ pravila madame zatínajíc svou krásnou pěsť. „Jak je to možné?“ pravila jsem. ‚Již jest; mama říká, že se hněvá na svého syna již patnáct let.‘ „Ale probůh, což pak jeho syn udělal?“ pravila jsem. ‚Nic, pranic,‘ řekla ona. „Na mou věrn,“ řekla jsem já, „toť bych se také já hněvala, kdyby můj syn celých patnáct let nedělal ničeho.“

Starý generál si odkašlal a usmál se jako nuceně.

„Víte, generále,“ pokračovala madame, vypadajíc zarmouceně, „nebylo tu proč žertovat, avšak musila jsem to tak říci, poněvadž jsem nevěděla, co syn váš dělal, a nechtěla jsem slyšeti nic zlého o něm, který má tu čest, zváti vás otcem.“

Zamlčela se na okamžik, aby pochlebenství lépe působilo, pak pokračovala: „Ale tu přišla jiná dáma a řekla mi, ano řekla: ‚Toť je věru hanba, Clarisso, vysmívati se dobrému doktoru Mossymu. Nikdo, ani sám generál Villivicencio, ani kdokoli jiný nemá práva hněvati se na toho šlechetného, vlídného, dobrého, statečného‘ —“

„Statečného!“ zvolal generál s nádechem ironie.

„Ano, tak to řekla,“ odpověděla madame Delicieuse, „a já jsem se jí tázala, jak že to myslí statečného?“ ‚Statečného?‘ řekla. ‚Ano, Mossy jest statečnější než kterýkoli voják. Což nejsou to strašní nepřátelé, ty neštovice, cholera, zimnice a všechny ty hrozné věci? Já viděla na vlastní oči, jak jeho otec utíkal před hadem. Myslím, že on by se nepostavil do boje s neštovicemi — na mou věru ne!‘ řekla. ‚Povídá se, že dr. Mossy jest pravým hrdinou. Vejde všude, kde ho třeba, a v devíti stech devadesáti devíti případech z tisíce beze vší odměny! Madame Delicieuse, odpovězte, nazýváte to statečností nebo čím?‘ — A, generále, co mohla jsem říci?“

Madame nechala klesnouti ruce po obou stranách svých nádherných šatův a čekala prosebně na odpověď.

Nebylo hlesu kromě od bubnování generálových prstů na rukojeti šavle. Madame ujala se opět slova.

„Já řekla: Nezapírám, že jest Mossy uslechtilým gentlemanem. — To jsem přece musila říci, generále, či nemusila?“

„Zajisté, madame,“ řekl generál, „můj syn jest gentleman, ano.“

„Ale, řekla jsem, neměl by svého pana otce hněvati.“

„Zajisté!“ zvolal generál ohnivě.

„Ale ta dáma pravila: ‚Jeho pan otec hněvá se sám‘ — ano tak řekla. ‚Víte, madame, proč se jeho otec tak dlouho hněvá?‘ — Nato jiná dáma: ‚Já to vím!‘ — ‚Nuže proč?‘ ptám se já. — ‚Protože nechtěl býti vojákem, tak mi aspoň matka vypravovala.‘ — ‚To přece není možná!‘ řekla jsem já.“

Generál se začervenal. Madame to viděla, ale pokračovala nelítostně: „‚Mais oui! Ale jistě!‘ řekla ta dáma. — ‚Jakže?!‘ řekla jsem já. ‚Což myslíte, že právě generál Villivicencio není tím mužem, který musí ctíti syna, majícího odvahu býti svým vlastním pánem? Což pak by si počal s takovým pošetilým synem, který by jako loutka činil vše, co mu otec řekne? Myslíte, že by byl s to milovati jej méně proto, že hojí, než kdyby zabíjel? Milé slečny, vy neznáte toho šlechetného vojína!‘“

Šlechetný vojín jen hořel a vyslovoval své uznání poklonou, ve které zračila se napolo pochybnost a napolo odmítání, avšak madame sbírala již ve své mysli látku k dalšímu se zpovídání a šla přímo k cíli, zrovna jako lékař.

„Ale ta druhá dáma pravila: ‚Nikoli, madame, nikoli, milé slečny; to já vám povím, proč jest pan generál rozhněván na svého syna.‘ — ‚Dobře, proč tedy, proč?‘ — ‚Nuže tedy, protože — protože jest — malý vzrůstem‘!“

Generál Villivicencio vyskočil.

„Ach, mon ami,“ zvolala madame rozčileně vstávajíc z lenošky. „Zranila jsem vás a rozhněvala svým pošetilým prozrazováním dívčích věcí. Odpusťte mi, příteli. Byly to bláhové dívčiny, a přece, ať tomu jakkoli, jsou vaše obdivovatelky. Všechny, jak vás viděly v čele průvodu, řekly jedním hlasem, jak statečně a nádherně vypadáte.“

Nyní, teprve tímto mžikem pocítil generál velikou únavu dne; v hlavě začalo mu hučeti a vířiti, myšlénky splývaly v jednu směs a víčka na očích mu sklesla; avšak teď, právě teď v samém tom trapném zmatku, viděl a věděl se žhoucí samolibostí, že muž nejmarciálnějšího zevnějšku v celé Louisianě stojí tu v ostruhách s rukou královny louisianských žen, spočívající něžně na jeho rameni.

„Jsem nešťastná žvatlalka!“ řekla ona.

„Ach nikoli, madame! Jste mou nejdražší přítelkyní, ano!“

„Vždyť jsem jim také řekla, že jsou pošetilé. ‚Ach, vy neviňňátka,‘ řekla jsem, ‚což v pravdě myslíte, že muž jeho ducha a dobroty srdce, muž, jenž rozdává tisíce chorým a trpícím, přestane milovati svého syna, protože není tak veliký jako kůň a tak hašteřivý jako pes? Nikoli, mé dámy, jest tu jiná velká příčina, o které žádná z vás neví.‘ ‚Nuže a ta jest?‘ zvolaly všechny, ‚jest skutečně třeba velmi vážné příčiny k takovému jednání.‘ — ‚Mé dámy,‘ řekla jsem, ‚já mluviti nemohu.‘ — A vskutku, generále, jak jsem také mohla, vždyť mi nebylo možno, si něčeho vymysliti, proč byste se na svého syna hněval; vy sám, generále, nikdy jste mi o tom slovem nehlesnul.“

Krásná žena položila opět ruku na jeho rámě a dívala se s udivenou prostosrdečností do jeho zamračené tváře. V tom okamžiku její kouzelnictví skoro zvítězilo.

„Dnes ne, madame — někdy vám to řeknu. Mám více než jedno břímě zde. Avšak dovolte, posaďte se, neboť také já mám k vám otázku, kterou jsem již velmi dlouho se vás ptáti chtěl. Leží mi těžce na srdci, musím se ji tázati nyní. Jest to věc velmi vážná —“

Madamina, malá hnědá teta, slabě zakašlala z tmavého kouta v pokoji.

„To je dnes krásná noc,“ prohodila a vyšla ven na balkon.

Potom se generál tázal svou otázku. Byla to velmi dlouhá otázka a možná že se opakovala dvakrát nebo třikrát, neboť trvalo to celých deset minut, než se hnul z pokoje a řekl dobrý večer.

Ach, vy starý generále Villivicencio! Muži nejmarciálnějšího vzezření v celé Louisianě! Ale co by ti lidé, ti lidé, kteří vám dnes ráno volali sláva, řekli, kdyby byli viděli, jak sličná královna Delicieuse stojí nahoře na schodech a tak sladce vás komplimentuje ven do hvězdného světla — pokořeného, schlíplého, zavrženého!

(Dokončení.)

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

VI.

Než Vilémina Bursíková Vodičkovi před lety jeho slovo vrátila, necítila nic než uraženou, sešlapanou pýchu. Jakmile učinila této pýše zadost, bylo jí ulehčeno. Nic toho nelitovala. Zavřela se ve svém pokoji, myslila, že bude plakati, ale její oči zůstaly suchy. Seděla na pohovce, hleděla upřeně před sebe, opakovala ve své mysli vše, čím ji Severin urazil: tu pohledem nadšeným na vychovatelku, tam nepokojným se ohlížením, nebyla-li přítomna, jindy bezohledným vychvalováním Albíny. Řekl ku příkladu: „Jaké jste měli štěstí, že jste našli tuto perlu.“ Podobných projevů byl celý seznam. Při každém stáhlo se Vilémině srdce ještě v upomínce. Bylo to nesnesitelné, nešetrné, surové jednání. Co zbývalo tu činiti, než odstoupiti? Snad neměla krásná Vilémina čekati na košík? A ona odstoupila. Nyní bylo po všem. Severin odejel. Doufala, že ho nikdy více neuvidí. Div neudusila se nyní, jak ji tížilo to vše na prsou, avšak

neplakala. Vyskočila a chodila po pokoji, otevřela si okna.

Když její rodiče se byli dověděli, co učinila, kárali ji velmi, že se dříve s nimi nebyla poradila. Byli by to zprostředkovali, Albinu odstranili, nevěřili dokonce, že by to byla bývala náklonnost, co Severin k Albině cítil. Nic na tom celém nebylo. Albina koketovala svou učeností a jeho to trochu bavilo. Ale nadobro nebyl by se sám zajisté odvrátil od krásné, bohaté, mladé nevěsty k staré, nehezké, chudé guvernantce. Tak oni to pojímali. Ve své samotě zkoumala Vilémina, zda měli pravdu. A věru, klonila se k jejich mínění, zvláště když před zrcadlem se zastavila. Shawl, do kterého byla zahalena, spadl jí s nahých ramenou, jako z mramoru vytesaných rukou největšího mistra. Tmavé vlasy spustily se jí kolem dokonalého oválu lící a kouzelné oči plny výrazu hledaly samy sebe na zrcadlové ploše. Hledajíce nalézaly svou krásu nepopíratelnou. Pozdvihla hlavu vysoko. Jako každá velká krása sebe vědoma, cítila se královnou v této říši, ve které otroci bývají šťastnějšími než tyrani.

A této kráse odolal Severin pro škaredý obličej starší dívky. Ne, ne, nad tím nebylo třeba lítostnit, tomu musila se zasmáti. Ostatně, jestliže měli rodiče pravdu a on vlastně nic nemyslil tím kořením se vychovatelce, také dobře, ano, tím lépe. Nechať nesl svůj zasloužený trest. Vilémina usmála se vítězně. Po trpké žárlivosti chutnala pomsta sladce a lahodně. Ne, ne, ona neplakala. Ani jediné slzy nevyronila.

Prve byla myslila, že již zůstane ve svém pokoji a toho večera více se neukáže dole v rodinném kruhu. Ale k čemu? Vždyť jí nebylo tak zle, jak si byla myslila. Spořádala si vlasy a oblek a sešla dolů, přeměřila hrdě a pohrdavě Albinu a usadila se v saloně s ironickým úsměvem kolem rtů. Mluvila o Severinu s usmívavým pohrdáním, smála se mu nemilosrdně. Kritisovala každý posuněk jeho, zvuk hlasu, celou jeho osobu. Lidé měli jej prý za krásného člověka, s tím nemohla Vilémina souhlasiti. Nebyl ani trochu sympathický, jeho rozmluvy byly k smrti fádní a jeho chování bez taktu, že ho musil člověk proto litovati.

Albina měla se na pozoru, aby nepromluvila do toho. Hryzla se do rtův a dělala, jakoby se necítila dokonce povolanou, v konversaci se účastniti. Cítila dobře, jak velké bylo její bezděčné provinění v roztržce mezi ženichem a nevěstou, a byla by toho ráda želela, kdyby nebylo její ubohé srdce jásalo nad svým vítězstvím. Byla to velká oběť poslouchati potupu mileného muže a nehájiti ho, ale říci jediné slovo, bylo by se zdálo podporovati podezření všech, jakoby byla Vilémině úmyslně ženicha odlákala.

Avšak uražené dívce nedostačovalo její mlčení, a když poněkud vyčerpala svou výmluvnost, řekla: „Co vy soudíte o tom pánovi, slečno Albino?“

Ona odpověděla s přítomností ducha, které sama se divila: „Co o něm soudím? Že vám, slečno, bezpochyby ještě více ukřivdil, než vy křivdíte jemu.“

Vilémina vypukla v smích: „Vám se zdá, že mu křivdím?“ zvolala. „O nejde nad upřímnost!“

Albina již mlčela ke všemu, co Vilémina ještě řekla. Když byla o samotě, plakala velmi. Cítila tíseň a obtíž svého nynějšího postavení. Že se stala Vilémina její nesmiřitelnou nepřítelkyní, bylo přirozeno. Vyhýbala se jí, nemluvila, netroufala si skoro ani dýchati.

Pak vystoupila konečně ze svého ztrpčeného postavení.

Odcházejíc z domu, loučila se s pláčem se svými schovankami a s pohnutím s rodiči jejich. Vilémině učinila němou poklonu, kterou ona sotva vrátila. Od té doby neviděly se.

Asi dva měsíce po roztržce se Severinem zasnoubila se Vilémina s hledaným a bohatým advokátem doktorem Čelinským. Byla to partie závidění hodna a lahodila její pýše. Čelinský měl velké jmění; byl všude oblíbeným společníkem. Bylo mu čtyřicet rokův, aniž byl mohl až do té chvíle najíti dívku hodnou, aby se stala jeho chotí. Teprve Vilémina došla té velké cti. Viděl ji jednou ve společnosti a již byl pro ni rozhodnut. Náhodou stalo se toto setkání právě v den, kdy Albina opustila Bursíkovic dům.

Odešla ráno a večer přišla Vilémina domů ze společnosti všecka opojena vyznamenáváním Čelinského.

Dětinské děvče litovalo, že nemohlo nyní o tom Albině vypravovati.

Čelinský přišel návštěvou hned druhého dne k Bursíkovům, kteří byli tehdy s celou rodinou v Praze. Hnal útokem a za krátký čas říkal o ruku Vilémininu. Ona neváhala mu ji přiřknouti a chtěla býti navzdor Severinu a Albině hodně šťastnou.

Její svatba byla s velkým hlukem slavena a ona přešla z domova v poměry velmi skvělé.

Bohužel byly skvělé pouze co do zevnějšku. Vilémina poznala až příliš brzo chladného a vypočítavého sobce, který měl v malíku velké umění říditi sebe a celé své okolí zcela jen dle své vůle a chuti. Co mu bylo dosti málo jen nepohodlné, to nesmělo a nemohlo býti. Vysmíval se své mladé ženě srdečně pro každou opposici s její strany a uměl zkrotiti její pýchu a kaprice nejklidnějším na světě způsobem. Byla od něho závislá v každé maličkosti, nesměla krok proti jeho vůli činiti. Z lásky bylo by se to samo sebou rozumělo, ale zde to nebylo z lásky. To vycházelo na jevo každým dnem. Láska scházela v tom manželství. Nikdy se vlastně o ni nejednalo. Ale ani o srdečnosti, o upřímném přátelství nebylo tu řeči. Čelinský nedbal tak ideálních věcí. Řekla bych, že mu byly tolik, jako slepému barvy, ale ani tím nebyly mu, neb slepec sní o barvách, pro které nemá zraku. Nicméně činí si pojmy o nich, ví, že jsou, ptává se na ně, hledí hmatem je rozeznávati.

Takové snahy netrápily Čelinského. Byl velmi uspokojen půvaby své krásné ženy, ale nechápal, ani netušil, že by mu mohla býti tato žena něčím jiným než ukojením smyslnosti.

A ona? Vždyť jsme ji seznali ve chvílích, kde jednala věru bez srdce. Co tedy chtěla? Ah, pravda! Její pýcha byla zde. Tato pýcha vzpouzela a vzpínala se divoce v tomto poměru. Často prchávala s vášnivým pláčem před objetím svého manžela. Nebo neměl-li k ní kromě toho žádných ohledů, neuznával-li za hodno, slíditi po jejím přání, nemyslil-li na nějakou něžnou pozornost, uznával-li za dobré, vysmívati se její vůli — považovala jeho milování za surovost.

Stokrát vykládala mu to, aniž tomu kdy rozuměl. Býval k ní k zoufání střízlivý a chladný. Někdy zdálo

se, jakoby jí pro něho na světě nebylo. Odcházel, přicházel, bavil se, nechával ji doma samotnou. Stěžovala-li si, zas ten jeho smích v odpověď.

Jindy, bylo-li mu něčeho třeba, nařizoval jí to zkrátka, pánovitě, jako sluhovi. Ona troufala si někdy nečiniti toho. Tu podíval se na ni s udivením, beze zlosti. Řekl chladně: „Dobře, dám si to udělat, zaplatím od toho."

Pak zacházel s ní ještě pohrdlivěji. Nechával ji často bez peněz. O každou maličkost, které potřebovala, musila mu říkati několikrát, a slzy, hněv, hrozby naň neúčinkovaly. Díval se na ni útrpně jako na osobu nepříčetnou a nesplnil její žádost, až ji přednesla vlídně.

Ne jednou, ale desetkrát nejméně byla na cestě domů, ke svým rodičům, chtěla jim všecko žalovati a prositi je, aby ji doma nechali. Ale tomu opět pýcha bránila. Ani jim, ani světu, nejméně Severinu nechtěla vyjeviti svoje neštěstí. Raději trpěti v tichosti, utrápiti se v slzách ve skrytosti roněných.

Neboť nyní měla její pýcha slzy a nikdy zadosti činění, leda v tom jediném, že nikdo o její bídě nevěděl.

Stala se matkou a přenesla všecku lásku svoji na svého syna Pavla. Nyní teprve věděla, jak velké lásky její srdce bylo schopno a co byla zadala přenáhleným sňatkem svým. Bylo to neocenitelné, co zadala. Nic více nebylo to než celý život.

Oči otevřely se jí. Zkušenost hrozná ukazovala jí poušť budoucnosti. Pýcha její byla zlomena. Ku svému neštěstí přemýšlela o tom všem neustále a její trápení zdálo se, jakoby bylo její nejmilejší zábavou.

Slyšela, že Severin si vzal Albinu. Miloval ji tedy opravdu, hned tehdáž? Pohrdal Viléminou? Nebo byly v tom také vzdory? Často přemýšlela Vilémina o tom, jak by se byly věci obrátily, kdyby se byla jinak chovala k Severinu. Nyní věděla, že se mu nelíbily její roztomilé kaprice, její koketování a škádlení, její pánovitost k němu a že si žádávala, aby si hrál na otroka.

Ale proč pak byla taková? Vždyť vlastně nebyla její bytost tak způsobena? Proč nemilovala ho tehdáž, jak cítila, že by jej mohla nyní milovati?

To vše vyvinulo se později teprve, žel bohu, příliš pozdě. Tehdáž byla nerozumným, rozmazleným dítětem osmnáctiletým. Vídala ve společnostech, kterak si počínaly znamenité krásky a myslila, že je musí napodobovati. Mělať hlavu spletenou pochlebenstvím lidí a svým svůdným obrazem v zrcadle, běžnými povrchními zásadami společnosti, ve které se pohybovala. Nyní to vše nahlížela.

Žena zcela jiná vyvinula se z dítěte chladného, skoro zlomyslného. Ta žena pykala za to, co dítě zmeškalo a čemu nerozumělo.

Nyní plakala teprve opravdu nad tím, že Severinovi tak lehce slib jeho vrátila. Avšak léta plynula. Co bylo zadáno, osud již nevydal. Narodily se jí ještě dvě dcery Emilie a Augusta.

Žila svým dětem. Byla vzornou matkou. Zanechala všech půtek se svým manželem a posléze dovedla mu imponovati klidným a důstojným chováním. Zvykla pak opravdu jeho zvláštnostem, což by nebyla pochopila první rok svého manželství. Vážila si časem jeho povahy naproti veřejnosti, těšila se z úcty, které všeobecně užíval. On navzájem změnil se k ní mnohem více ještě a zacházel s ní, jak zasluhovala.

Tak vyrovnaly se skoro zázračně příkrosti, které se zdály z počátku chyliti k utvoření propasti nevyhojitelného neštěstí.

Nicméně přicházely smutné chvíle na paní Čelinskou a neunavně zajímal ji osud Severinův a Albinin. Byli prý tak šťastni!

Hluboké vzdechy rvaly jí srdce. Ty vzdechy bývaly jí někdy chlebem vezdejším. Později jim trochu odvykala. Ale vždy byly dobrými známými jejími. Severin a Albina byli šťastni spolu...

„Jaké je to asi? Já se to již nikdy nedovím." Cítila závist, bolest, zvědavost a pak zase touhu býti jim na blízku těm šťastným, říci jim, že by jim to za svět překaziti nechtěla.

Opravdu pýcha její byla zlomena. Pomsty nebyla už žádostiva. Vždyť byla matkou. Co záleželo už konečně na ostatním. Tak končívaly tyto teskné chvíle.

V době, do které padá začátek tohoto vypravování, zemřel její manžel náhle.

Toužila žíti po jeho smrti na venkově, což byla pohřešovala po celý čas, ježto Čelinský venkov nenáviděl a bez ní v městě býti nechtěl.

Její rodiče byli mrtvi, nejstarší bratr zdědil jejich statek. Čelinská přála si koupiti nějakou usedlost za svůj podíl. Toho nedovolil nikdy její muž. Nyní hledala tedy něco vhodného. Olšovský dvorec byl jí nabídnut. Když hledala na mapě, kde ležel, našla zcela blízko Milhosty.

Ruce jí klesly. Měla jej koupiti, žíti na blízku Severinu a Albině?

„Proč ne?" pomyslila si, když o tom přemítala celou noc. „Často jsem si přávala, bych se mohla s nimi sejíti. Necítím žádného hněvu k nim, naopak sympathii, která se skoro nedává vysvětliti. Odpustila jsem jim — co mohou oni míti pro mne?"

Také uvážila, co už času uplynulo od mládí jich všech. Byly tu velké děti...

Spatřila dokonce dvorec půvabně položený v mírné dolině, olšemi obklopený, s obyvacím domem, který se dal snadno vkusné zříditi, se zahradami starými a poli úrodnými, zalíbil se jí, jakoby jí byl k srdci přirostl.

Přes zimu dávala jej zřizovati, dojížděla tam často. Záhy z jara přestěhovala se tam docela.

VII.

Čelinská dověděla se, že Vodičkovi přijeli do Milhost o několik dní dříve než ona. Jako obyčejně nemohli se už dočkati, aby zas byli na venkově. Nic nedbali, že bylo ještě zima, krajina holá, místy že ležel sníh a tálo-li, že bylo neschůdno.

Což pak bylo na tom? Jen když opět viděli obrovské topole za svým domem, kterak v mlze a šeru se zdály růsti a k nebi dosahovati, jakoby odtamtud nové jakési poklady lidstvu ukradnouti chtěly. Jen když zas viděli mlhavé tvary okolního horstva snoubiti se s oblaky, které pak rodily tvary fantastické. Jen když zas přebíhali po cestách své hejčkané, kochané zahrady. Celkem nemohli sami říci, v čem celé kouzlo onoho pobytu pro ně záleželo. Byl to právě domov jejich. Oheň tam

praskal veseleji a lépe hrál než jinde. Práce byla tam sladší a chleba chutnější než jinde. Zábava nalézala se sama a nikdy nemusila býti hledána.

Zvláště Klára tvrdila, že v Praze nemá nejmenší zábavy. Její babička, která by je byla ráda všecky trochu déle připoutala v Praze, tázala se jí s udivením, cože v těch Milhostech má? Tam že teprv není zábavy, ale ona toho vyjmenovala! Byla tam předně malá Sychrovic Klára, pak koně, psi, drůbež, holubi, krávy, kozy.

Co byli Vodičkovi v Milhostech, přituhlo, slunce se neukázalo, mžilo nebo padal drobný sníh. A oni všickni tři: „Ah, to je to tu hezké! Teď býti v Praze. Jaké to zoufalství viděti ty začazené domy, blátivou dlažbu, špinavý vzduch. Zde ta volnost!“

Bylať to jejich vidina a nikdo jim ji nevymluvil. Když pak nastal trochu jasnější den, kdy mlha ustupovala dál a dále a každou hodinou asi o míli zvětšovala vyhlídku do dáli, až se vynořily známé útvary horstva na obzoru a s velebným klidem pozdravovati se dávaly; když občas pablesk slunce ze šedé krajiny jakýsi zlatě a bledě brunátný nádech vylákal: tu jásali naši lidé, jaký prý to je čarokrásný, nejprvnější mladinký jarní den.

Přišli s uhřátými tvářemi z procházky domů a jsouce v zadních pokojích neslyšeli přihrčeti kočár. Nevěděli, jaké překvapení je očekává, až jim podal zahradníkův hoch navštívenku s jménem Vilémíny. Paní Vodičková vzavši lístek zbledla, ukázala jej svému muži, vyměnili udivený pohled. Ale co dělat? Dáma čekala v kočáře.

Což myslila, že nebude přijata? Jak mohli ji nechat čekati. Vodičková sama spěchala dolů ke kočáru. Ale jak jí bylo. Ona i její manžel byli pozapomněli na ni i na její koupi olšovského dvora. Byli přesvědčeni, že budou žíti v jejím sousedstvu, jakoby byli zcela cizí, že se budou vyhýbati každému setkání se s ní, a bude-li nevyhnutelné, že bude zdvořilý a chladný pozdrav celým stykem jejich s ní.

Kdož byl by hádal, že přijede k nim na návštěvu? Co také chtěla? Jak hodlala se uvésti? Albína zpomněla živě, kterak se rozešli. Chvíli strašila ji fantastická obava, že Vilémina přišla vyrvat jí Severina. Dětinský nápad, jaký bezděčně někdy na mysl připadá jako podivný sen, za který náš rozum neručí.

Mezitím stála Albína u dvířek vozu světle modrého, taženého dvěma isabellami. Byl otevřený a Albína viděla poprvé po dvaceti letech svou někdejší sokyni. Viděla jedním rázem, kterak byla Vilémínina krása ještě úplně zachovalá. Posud byl to zjev uchvacující a ubohá padesátiletá paní viděla sebe v duchu vedle ní se svými stříbrnými vlasy a vzezřením matrony. Jak dělo se jí? Snad neměla poznati ještě teď žárlivosti osten, o kterém až posud ani tušení nemívala? Přemohla rychle toto směšné hnutí a přistoupila k Čelinské.

„Buďte nám vítána, drahá paní. Prosím, vstupte přece k nám.“

Vilémina měla oči plny slz. Dala si pomoci s kočáru a tiskla Albíniny ruce.

„Co tomu říkáte, že vás vyhledávám, Albíno?“ řekla dívajíc se jí do očí výrazem takovým, že Albína se podivila nesmírné změně, jež s ní se byla udála. Kdyby si nebyla zůstala v kráse a v celém zevnějšku tak podobnou, nebyla by Albína nikdy uvěřila, že to ona. Též Albíně naplnily se oči slzami. Byla by musila býti z kamene, kdyby nebyla cítila trochu sympathie k této ženě. Již to bylo jí tak dojímavé, že jí nyní řekla Albíno, kdežto ji nazývala dříve slečnou.

Vedouc ji po schodech nahoru, odpověděla: „Divím se vám, že jste tak dobrá, a děkuji vám, že přicházíte.“

U schodů stál Severin chladný a dosti mrzutý. Jemu zdála se ta návštěva trochu drzá; kdyby se měla opakovati, myslil, že by to bylo nepohodlné. Nepřetvařoval se nikterak a neprojevil více než nutnou zdvořilost, když ji taktéž vítal a do salonu uváděl.

Albína podívala se na něj spěšně, není-li Čelinské krásou překvapen, ale on byl lhostejný a chladný jako led.

Vilémina byla v polosmutku. Šedivá barva jejích hedbávných šatů, pláštiku a malého kloboubu byla pečlivě vybrána. Celý oblek měl jakousi barvitost lehounké mlhy. V takové podobě byla by mohla představovati bílou paní v nějakém pustém zámku, ve dlouhé chodbě při měsíčném svitu. Jí slušela ta barva a celá úprava obleku zvláště a souhlasila s její fysiognomií tak vypracovanou, s jakou se setkáváme u dramatických umělců. S tou fysiognomií byla Čelinská zajisté nyní krásnější ještě než v květu mládí. Albínino vzezření tvořilo zajímavou protivu k ní. Její tahy měly neobyčejný klid a nyní zdálo se, jakoby byla bývala z mládí krásnou. Její pleť byla stejná, její oči jasné a klidné, vlasy jako mléko bílé dodávaly jí glorii velebného stáří. Ten mírný obličej neznal více vášní, v něm bylo smíření dřívějších zkušeností. Naopak jevila tvář její bývalé sokyně hlubinu zápasících citů. Vilémina obrátila se k chladnému bývalému ženichu svému.

„Stala jsem se vaší sousedkou,“ řekla s úsměvem roztomilým, ač zádumčivým. „Kdybych k vám byla zcela cizí, byla bych považovala za svou povinnost, představiti se vám. Ale já jsem vám ještě vzdálenější než pouhá cizinka, tato vzdálenost byla by mne oprávnila nepřijíti. Nicméně...“ Čelinská podívala se na něj.

On uklonil se: „Tím větší ctí je nám vaše návštěva.“

Byloť až ošklivé, jak chladně k ní se choval.

Jí bylo to tak líto. Albína cítila to a snažila se to napraviti. Usadila svou bývalou nepřítelkyni vedle sebe na pohovku.

„Přijměte mou soustrast pro ztrátu vašeho manžela,“ řekla srdečně. „Jak je vám nyní? Jste již trochu zotavena po této ráně? Doufám, že okřejete zde, v naší krajině. My ji vášnivě milujeme.“

„Doufám také. Byloť mým jediným přáním bydleti zas na venkově, jak jsem z mládí bývala zvyklá. Když mi byla nabídnuta koupě olšovského dvorce, váhala jsem, mám-li jej koupiti a státi se vaší sousedkou. Když jsem se k tomu přece rozhodla, umínila jsem si zároveň, že k vám přijdu.“

Hlas chvěl se jí. Přitiskla svůj vonný, tenounký šátek k očím.

Nastala přestávka, nikdo nepromluvil. Severin mračil se nyní rozhodně. Albína byla v nesnázích nevýslovných, nemohouc nikterak sobě vysvětliti chování Vilémínino. Ubohá Vilémina, kde byla její bývalá pýcha? Proč tu žebrala o trochu účastenství? Najednou ji napadlo, že toho raději neměla učiniti. Vstala k odchodu.

„Odpusťte,“ pravila, „zdála-li se vám moje návštěva vtíravou.“ Tak nemohla ji Albína pustiti. Začala nyní tušiti, že mnoho utrpěla.

„Jak můžete tak mluviti," řekla. „Odejíti ještě nesmíte. Posud o vás nic nevíme, ani vy o nás. Povězte nám přece něco o svých dětech a dovolte, abych vám přivedla naši Kláru. Je to naše jediné dítě." Odkvapila pro ni.

Když odešla, řekla Vilémina: „Vy jste šťasten s Albinou. Jeť to vyhlášeno o vás a člověk to vidí."

„To je pravda. Albina mne nesklamala. Sám nepočítal jsem na tak velké a trvalé štěstí."

„Já vám ho přeji," řekla Vilémina měkkým hlasem.

„Kdybyste mi ho záviděla, nedivil bych se vám."

„Tak se mi divíte a snad mi ani nevěříte?"

„Ano, divím se vám. Zdá se mi, že jste se změnila."

Klára vešla se svou matkou a přiblížila se paní Čelinské s tou neodolatelnou vlídností, která jí byla vrozena.

Čelinská vstala živě a šla jí několik kroků vstříc.

„Chcete se seznámiti se svou novou sousedkou?" ptala se berouc ji za obě ruce.

Bývalý nájemník mého dvorce mi vypravoval, jak jste tam ráda chodívala. Někdy jste tam prý svačívali každý den. Nuže, je-li vám libo, přicházejte opět, čím častěji, tím lépe."

Vzala ji za hlavu a líbala ji v čelo.

Klára byla jejím zjevem okouzlena. Oči jí zářily, smála se a tleskala rukama.

„To bude krásné, milostpaní, dovolíte-li, přijdu zajisté."

„Moje dcery jsou ve vašem stáří."

„Ah, toť bych našla přece jednou přítelkyně, maminko drahá! Co tomu říkáš? To je štěstí!"

„Je, milé dítě," zvolala Čelinská a hladila jí vlasy.

Klára padla jí kolem krku. Byla vždy neostýchavá a zcela přirozená. Byla jako opojena Čelinské krásou, chováním, ba i tou zvláštní rozkošnou vůní, kterou byla obklopena.

Čelinská navzájem byla dojata Klářiným chováním samorostlým. Vypravovala jí o svých dcerách, pak o dvorci, jaké změny tam byly učiněny.

Rozmluva oživla. Albina i Severin účastnili se jí. Vypravovali o partiích v oné krajině a kam možno výlety dělati.

Když Čelinská přece k odchodu se měla, slíbili Vodičkovi, že co nejdříve oplatí její návštěvu.

Severin rozehřál se konečně trochu a Vilémina byla tomu tak povděčna. Mívala někdy cosi tak sklíčeného a smutného ve svém chování při vší živosti, že mu jí bylo konečně líto.

Odjela.

Klára dívala se za ní a řekla rodičům: „Neviděla jsem nikdy nic podobného. Tu paní mohla bych milovati."

VIII.

Odjíždějíc z Milhost tiskla se Čelinská do koutku svého kočáru a dívala se smutně mezi tmavé a štíhlé kmeny olší, které se táhly podél cesty. Byla nanejvýše nespokojena s touto návštěvou.

„Co jsem tam jen chtěla u těchto lidí?" myslila a odpověděla sobě hned: „Aj, což pak jiného jsem tam chtěla, než viděti, kterak vypadá z blízka to velké štěstí, s nímžto se ti lidé skrývají, jako lakomec s pokladem. Byla jsem zvědavá a moje zvědavost byla až příliš krutě potrestána jeho urážlivou chladností a její nucenou vlídností. Kdyby to děvče nebylo přišlo do toho, byla by bývala moje návštěva učiněným fiaskem. Ti dva ani nezasluhují toho krásného dítěte."

Její hněv vzrůstal, čím dále ujížděla. Vzbouřil se divoce. Cítila znova celou tíhu urážky, učiněnou jí před dvaceti roky, jakoby toho času mezi tím nebylo.

„Na štěstí jsem ho nikdy nemilovala, toho Severina," pravila k sobě, „a zdálo-li se mi v mé smutné minulosti, že jsem něco ztratila s tímto mužem, mýlila jsem se nesmírně. Ne, nikdy bych s ním nebyla bývala šťastnou. To je mým zadostučiněním. Ano, a to mne tam bezpochyby vedlo. Jeť to takové bezděčné hnutí, naše vůle mívá takové nevysvětlitelné pudy... Ano, nyní sebe teprve chápu, chtěla jsem se přesvědčiti, mnoho-li jsem byla ztratila. Nyní vím, že nemám čeho želeti."

Přijela domů, a když ji její dcery vítaly, snažila se přemoci rozladění své mysli. Odpovídala lhostejně k jejich otázkám, jaké to bylo u Vodičků. Řekla, že měla za svou povinnost tam dojeti, ale že by to bylo příjemné sousedstvo, o tom že pochybuje. O Kláře zmínila se také jen krátce, že to hezké, příjemné děvče, ale více o ní nemluvila.

Zato mluvila Klára o ní tím více a nemohla dočkati se, kdy se splatí návštěva paní Čelinské.

Tu návštěvu Čelinská neočekávala, již si jí ani nepřála. Kdykoli si jen zpomněla na Vodičkovy, stoupala jí krev k hlavě. Nemohla Severinovi odpustiti, že byl tak málo lásky hodným. Oba zdáli se jí nyní tak málo zajímavými, jako nejobyčejnější lidé. Zmínila-li se některá dcera její o nich, zakabonila čelo. Neslyšela ráda o nich mluviti.

V jiné chvíli zas myslila si: „Ale co měli ti lidé dělati? Měli býti nadšeni mým zjevem? Co je jim do mne? Co mohou pro mne cítiti? Bezpochyby nezpomněli za mnoho let na mne ani jednou mezi tím, co jsem tak často na ně myslila." Pak byla opět hluboce sklíčena.

Snažila se na to všecko zapomenouti a hovořila, procházela se se svými dcerami, četla a vedla účty, psala listy svým známým, těšila se na brzký příjezd svého syna, který v Praze meškal se svým vychovatelem k vůli studiím.

Nenadále zavítali na Olsovský dvůr Vodičkovic manželé i s Klárou.

To způsobilo Čelinské skutečné překvapení. Zapomněla na všechnu trpkost a přivítala je zcela jinak, než byla u nich přijata.

„Myslila jsem, že nepřijdete," pravila k nim a Klára jí to dosvědčila. Zvolala naivně:

„Ovšem, že nechtěli přijíti tatínek a maminka, ale já jsem jim nedala pokoje. Těšila jsem se k vám, milostivá paní, kdyby pro nic jiného, tož proto, abych vás viděla."

„Drahé dítě," Čelinská jí odpověděla. „Věřte mi, že mne nikdy tak netěšila žádná úklona jako tato od vás."

Obrátila se k jejím rodičům: „To dítě je k zbožňování," šeptala. Pak seznámila ji se svými dcerami, které měly chování mnohem více dle způsobů společenských než Klára. Ale ona se jim líbila a Klára navzájem byla hotova přísahati věčné přátelství svým prvním přítelkyním. Rodiče sledovali každé hnutí její s dojmutím a přáli

jí ten první vstup mezi lidi, těšili se z těch prvních kroků na půdě společenské, ale více ještě báli se o ni a to nevýslovně. Viděli, kterak otevírala celou duši svou jako kalíšek květový v červnovém zápalu přírody. Viděli její neopatrnost, jež se nedávala varovat, její mysl tak snadno opanovanou prvními dojmy, její nezkušenost tak neslýchanou, její lehkověrnost. Jak nebyli by se o ni báli. Tak dlouho vybírali a hledali pro ni tu pravou společnost, nenalézali ničeho vhodného, až ten živel sám k nim se vedral. Najednou měla Klára společnost a oni, kdyby byli mohli, byli by se jí rádi ještě s ní vyhnuli. Byli do toho proti vůli své vtrženi.

Čelinská prováděla je po domě, ukazovala jim celé nové zařízení svoje provedené vkusem nevšedním.

Mladá děvčata s Klárou oddělila se od společnosti a šla do zahrady.

Severin, Albina a Vilémina zůstali sami. Vodičkovi chválili Vilémině zařízení jejího nového domu. Albina přála jí, aby v něm šťastně žila.

Pak prohlíželi také ještě knihovnu a sbírky rytin a fotografií. Bylyť v tom složeny pravé poklady. Knihy Čelinské representovaly téměř celou moderní literaturu evropskou. Ona to všecko znala a přečetla.

„Byla jsem pilná těchto dvacet let,“ řekla s úsměvem Albině, „naučila jsem se několika jazykům. Nebyla v tom ovšem velká zásluha, mívalať jsem tolik času nazbyt. Co měla jsem dělati? Bývala jsem tak mnoho sama. Často vídala jsem svého muže jen na chvilku u oběda. Krom toho býval vzdálen. Tak zvykala jsem aspoň žíti co vdova. Četla jsem tedy neustále. Byla-li jsem hotova s lepšími spisy jedné literatury a nemohla-li jsem se dočkati nových knih, učila jsem se jinému jazyku. Jak vidíte, dělo se to tak trochu jako ze zoufalství.“

„Ale vy jste nečetla nic než básně a romány,“ Severin jí namítal.

Ona se zasmála: „Co chcete, prosím vás, abych byla četla jiného?“

„Tážete se, co? Není tu přírodní věda, historie, ale vždyť to sama víte. Nemívala jste nikdy chuť čísti něco vědeckého?“

„V tom není život. Mně bylo přede vším sledovati žilobití našeho pokolení, rozebírání našich citů, toho nekonečného labyrinthu; nahlížeti v kombinace osudů, poměrů společenských a rodinných. Potřebovala jsem tyto obrazy. Moje žíznivá duše lapala každou jiskru poesie, jež nám vrhá světlo do těch propastí, do nichžto náš život se hloubá, klesá, se řítí. Ó požehnáno buď péro toho spisovatele, kterému se daří podati ruky bloudícímu. Nemohu vám říci, s jakou vděčností jsem mnohdy líbávala knihu, v níž jsem nalézala někdy to, čeho mi bývalo tak nutno: rovnováhu a jakési orientování sebe ve zmatcích, v mlhách, na křižovatkách života.

Severin roztál nyní úplně. Podal jí ruku, jakoby ji mlčky za něco odprošoval. Albina dívala se na ni ve hlubokém zamyšlení a řekla potom: „Vilémino, já jsem vás neznala.“

„Já sebe také ne a posud… musím se přiznati, že jsem z těch lidí, kteří potřebují celého života k sebe poznání a jimž ani ten nestačívá. Hledám stále nějaké rozluštění.“

„Celkem žila jste tedy osaměle?“ tázala se Albina. „Myslila jsem, že jste bývala mnoho ve společnosti?“

„Někdy. Hledávala jsem lidi, myslívala jsem, že mi něčím budou. Klamávala jsem se v tom a vracela jsem se ke knihám, které jsou vlastně lidstvem více než davy dýchajících a umírajících, křehkých a věrolomných tvorů lidských. Lidé mně nedostačovali, knihy mne klamaly jen někdy: ale knihám já jsem někdy nestačila a když ve mně se probouzel ten lidský nepokoj a vrtkavost lidská, zkoušela jsem to zas se společností. Často jsem toho zas litovala. Nenalezla jsem přátel žáduých.“

„Ale k nám přijdete zas, Vilémino,“ řekla Albina, která začínala rozuměti jejímu blížení se.

Děvčata vracela se ze zahrady se smíchem a hlukem.

Vodičkovi loučili se. Severin opakoval vyzvání své ženy a prosil Viléminu, aby s dcerami brzy k nim přišla.

Každou návštěvou v Milhostech anebo na Olšovském dvorci přibývalo vřelosti mezi oběma rodinami.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Po vyhrané bitvě.

Za jediný měsíc po vyhoření národního divadla přestala tato událost býti pro nás tím ohromným neštěstím, jakým v první okamžik, dokud viděli jsme jenom doutnající ty trosky, skutečně byla. Toho se nikdo nenadál, že za jediný měsíc budeme moci zvolati: „Co nám shořelo, je nahraženo, a žel jenom toho drahého, do jisté míry pro naše umění nenahraditelného času!“ Tak, jak český lid tentokráte vystoupil, nemáme od dávných dob, a snad nikdy v dějinách svých, příkladu, a ztěžka nalézti lze podobného i u národů jiných. Jsou dnes jinde mužové, kteří sami na kulturní účely svého národa rázem obětují milliony, avšak aby se veškerý lid a zvláště ve vrstvách jinde k ideálním snahám lhostejných, ano tupých, vzpružil k takové uchvacující obětovnosti, aby roznítil se takovým svatým žárem, — to ať si ti, kdož stále povšechné vzdělání a energii cizích národů staví nad naši, někde ve světě hledají. Dnes v pravdě můžeme o svém lidu říci: „Je to krásný, krásný lid a žádná krůpěj slzy, potu i krve není příliš drahocennou, aby bez váhání neměla býti položena za jeho blaho! Ti cizinci nám ovšem nerozumějí, což také na tom: pracujeme, obětujeme a žijeme pro sebe a pro ty, kdož nám jsou blízcí krví, jazykem a — stejným osudem. Máme teď za sebou jeden z nejkrásnějších listů v dějinách našeho znovuzrození, stránku plnou povzbuzujících skutků, budící neúmornou důvěru v lepší někdy osud českého národa. To sebepoznání, to vzrušení české dřímající síly, to stisknutí si rukou od druha druhu, kde jen krůpěj české krve v žilách obíhá, stálo věru za tu velkou pohromu, z kteréž vyšli jsme takto posilněni. Nyní jsme, jakobychom byli vyšli z bitvy, již malým počtem a neočekávaně jsme vybráli — a není divu, že po prvním oddechu rozhlížíme se po svých přátelích a spojencích, chtějíce také jim vzdáti svůj dík. Jsme jim zavázáni v nejpřednější řadě bratřím Polákům. Těch výrazů upřímné sympathie došlých nás z Polsky nelze ani sečísti. Slovem i skutkem brali Poláci věc naši za svou. Oni porozuměli nám, co jsme ztratili, že to nebyla pouhá ta budova z němých kamenů, ale velká národní myšlénka, která dnes vtělila se do těch kvádrů, soch a obrazů, jako vtěluje se do našich básní dnes, — kdy nelze jí ještě vtěliti se ve skutky větší. Nelze bez pohnutí čísti následující úryvek z listu soukromého: „Sotva uvěřit mohl jsem vlastním očím, když dočetl jsem se, že ovoce třicetileté národní práce mohlo tak v jednom okamžiku býti zničeno! Jest to neštěstí ohromné, a věřte, že každé polské srdce

je pocítilo, a moje tím víc. Leč taková chvíle v žití národa jest chvílí sebepoznání. Řekl jsem každému, nepochybuje o tom ani na okamžik, že český národ tím silnější vyjde z této zkoušky a dá poznat světu, že, kde jest pravdivé lásky k otčině, duch neklesá, a všechno se zase nahradí. Z té zkoušky vyšli jste již vítězně. Celý svět dnes se obdivuje vašemu vlastenectví a obětovnosti. ‚To národ!' praví každý, a toť ta největší pochvala, které si zasloužiti možno. Stavba národního divadla byla krásným listem ve vašich současných dějinách, leč povznešení ho z trosek stokrát pěknějším bude! ‚Dokázali jste skutkem, že jste Čechové!' jak praví básník váš Jablonský. Jedna věc velké váhy jest, že přesvědčili jste se o sympathii svých pobratimců. Víte nyní, jak celá slovanština vás miluje, bedlivým okem sledujíc dojemně povznášející průběh vašeho národního z mrtvých vstání. Budou ještě pěkné dny pro českou vlast! Země vaše má vřelých přátel, o tom nikdo z vás nesmí již pochybovati, a to jest veliká útěcha v neštěstí." — Co takových soukromých listů došlo za minulé čtyry neděle do Prahy! — Polský tisk píše nejinak. Nebylo listu, kde bychom nebyli nalezli vřelého slova. Nejsou to fráse, nýbrž slova naskrze cítěná a povznášející. Přeložiti všechny ty projevy jest nám zde nemožno, ale kdož by nečetl s pohnutím jenom následující v „Kłosech": „Neštěstí to má jakousi tragičnou hrůzu v sobě... ale tou chvílí jak podivuhodna jest tu energie a dělnost, pravdivě mužná, s jakou pobratimci naši nad Vltavou vyšli z této pohromy! Ještě oheň dohryzával zbytky velkého národního díla, pasa se na nadějích českých vlastenců, kdy již začaty sbírky na divadlo nové, kdy veřejná obětovnost z vlastního citu zvedla se k novým darům lásky. Možno říci, že jako Fenix z popele zrodí se znova to české národní divadlo, které bylo tak krásným snem a přineslo tolik bolesti svým zakladatelům. Národ sobě postaví podruhé svatyni umění a jazyka, byť mu to i těžko bylo, neboť z drobných grošů bude třeba sebrati million, začínat práci znova a s takým smutkem v duši!... Ale to divadlo, které nyní povstane, bude míti netoliko svůj historický, ale vysoce mravní význam: budeť nejvýmluvnějším svědectvím, jaké si každý národ, chtějící žíti a cítící svou povinnost k pokolením příštím, vystavěti může své dělnosti, životní síle, svému vlastenectví a energii. ‚Nemáme divadla, ale budeme divadlo míti,' řečeno si v Praze s tou pevnou odhodlaností, která imponuje ve chvíli takového neštěstí. Dvakrát sto tisíc zlatých naléza se již nyní v nově otevřené pokladně, ale dvakráte tolik třeba ještě sebrati. To nic neznačí: seberou se tam, kde jest tolik otužilosti v duších a tolik lásky k vlastním cílům." — Dále píšou „Kłosy" o tom, co na mnohých stranách, zejména v uměleckých kruzích polských podniká se ve prospěch našeho divadla. — Nuže, dnes bratřím Polákům za jich vřelé projevy děkujeme. Nemáme již jenom těch dvakrát sto tisíc a ještě dvakrát tolik, nýbrž dvakrát sto tisíc a skoro čtyřikrát tolik. Ten nový million byl tedy skoro za měsíc celý sebrán. Jsou v něm také ty polské peníze vedle českých — a naše musa bude míti ve svém věnci také z Polsky zlatý lupínek tím více cenný, čím věrnější byla ruka, která jej podala tak vlídně.

J. V. S.

— Národní divadlo v Praze. Dějiny jeho i stavba dokončená. Rediguje A. Šubert a S. Pinkas. Vydává J. Otto. U porovnání s cizinou, jejížto plodnost v tom směru jest skutečně překvapující, jsme posud chudi na díla illustrovaná. Konečně nastal však i u nás čilý ruch a jsou to především dvě skvostná, současně vycházející díla, která již svou látkou veškerý náš interess poutají. Jedno svědčící o naší slavné minulosti: „Hrady a zámky české" a druhé: „Národní divadlo", věnované naší renaissanci. Národní divadlo jest středištěm moderního umění našeho, a kdo měl příležitost obdivovati se veškeré té nádheře a kráse bývalé, zajisté opět rád uzří, třeba jen v reprodukcích, jak jednotlivé části architektonické, tak i ty okrasy malířské a sochařské, a kdo jich neviděl, sezná z díla tohoto, proč když tak mnohé za své vzalo, náš žal tak velký byl. Vyjma některé pohledy na stavbu zevní a vnitřní a několik podobizen mužův o divadlo zasloužilých a umělců zde zaměstnaných jsou to vesměs reprodukce maleb nástěnných z foyeru a místností královských a děl plastických, jež zdobí façadu, které plní tři posud vydané sešity. Z foyeru uveřejněno dosud několik lunett z cyklu Alešova „Vlasť", pak stropní obraz „Úpadek umění" od Ženíška. Z místností královských „Mír" malován Hynaisem a jedna část vlysu Šikanedra a Lišky „Doba Karlova". Zajímavé jest porovnání prací těchto, jež i v reprodukcích sledovati lze. Kdežto Aleš hlavní váhu klade na myšlénku a dojímá nás svým hlubokým citem poetickým, ovládá opět Ženíšek mistrnou formou, v níž hlavní síla jeho spočívá. Z maleb Hynaisových vane duch moderní školy francouzské a studium vlaských mistrů renaissančních, obdivujeme se jich technickému provedení a brillanci barev. Z figurálních prací plastických uveřejněn posud pouze Wagnerův „Záboj", jedna z nejlepších okras sochařských hlavní façady. Mimo to užito dobře detailův ornamentálních; mnohé z nich jsou pěkné, některé rázu všedního. Reprodukce jsou velmi zdařilé, místy, což zejména o světlotiscích platí, překrásné, práce knihtiskařská bezvadná a velmi vkusná. Zvláštního půvabu dodávají celé práci překrásné iniciálky Maudrovy. Jsou to studie komponované vesměs ve stylu příslušném a provedené tak jemně a dokonale, že krásnějších nenalézáme v nejlepších publikacích zahraničných. Uspořádání obrázků však zdá se nám býti příliš střízlivé a úzkostlivé, které by se snad v příštích číslech mohlo státi poněkud jednotvárným, čemuž se při tak hojném materiálu, jaký naše divadlo podává, snadno vyhnouti lze. Knihtiskárna Ottova nešetřila píle i peněz, aby „Národní divadlo" stalo se důstojnou památkou našeho velkého architektonického pomníku. Velmi záslužno jest, že se bude v díle pokračovati, jest jenom na obecenstvu, aby obětovnost nakladatelova byla vyvážena hojným odbytem. V tom ohledu nepovažujeme za zbytečno opakovati svůj návrh, aby toto velké obrazové dílo zjednáno bylo, kde možno, pro všechny vlastenecké obce české, které v minulé právě době s takým zápalem příspěvky své na opětné zbudování národního divadla věnovaly. Zde přesvědčí se každý, že překrásná ta budova na pražském nábřeží skutečně těch obětí zasluhovala.

— Z dívánu Háfize. Přeložili dr. Jar. Košut a Jaroslav Vrchlický. Poznámkami opatřil Rudolf Dvořák. V Praze, nákladem Jana Otty. Dílo, které před sebou máme, náleží vlastně do „Poesie světové", avšak tento podnik dřímá již velmi dlouho spánkem spravedlivých, ne tak vlastní vinou jako spíše proto, že mu usnouti dalo samo obecenstvo. Nezdáť se u nás býti pro výbor děl poesie cizojazyčné ještě dosti zkypřené půdy. Blízkost nebo cizost národa, jemuž tato veledíla přináležejí, nečiní tu rozdílu. Básní Lermontovových odbyla „Poesie světová" zrovna tak málo jako „Evangeliny" — a přece jest převádění toho nejlepšího, čím literatury cizí zakvetly, na jazyk náš pro další vývoj našeho písemnictví věcí nezbytnou. My musíme se od národů cizích ještě mnohému naučit — to cítil Jungmann i Čelakovský, a překladatelé Miltonova „Ztraceného ráje" a Scottovy „Panny jezerní" velmi by se asi podivili, vidouce, jak co do počtu poměrně málo od jejich dob sbírka poetických překladů u nás postoupila. To však pro ten čas nedá se změniti. Literatura musí se dříve státi potřebou a ne pouhým luxem, slovo „podporování" literatury musí vymizeti. Nikdo z nás neříká, že toho, od koho kupuje životní potřeby, podporuje. Také u nás dojde to tak daleko. My měli jsme až dosud příliš mnoho jiných bojův o uhájení své existence a není pochyby, že se všechny kulturní poměry u nás lepší. My si teprve vlastenecký, rodinný svět u nás vychováváme, my teprv začínáme vyhražovati ve svých domácnostech stojanu na knihy místo vedle stolu a kredenci. Za několik let nebude třeba těch mnohých stesku, které nyní vedeme. Potom také nastanou u nás pro kulturní zjevy cizí jiné doby. — Dílo, o kterém dnes píšeme, jest v literatuře naší unikem. Poesie orientální známa u nás jenom z překladů německých a to jenom velmi úzkým kruhům literátů, nebo literárních labužníků. Četli jsme sice tu a tam roztroušené překlady z čínštiny, perštiny atd., avšak troufáme si říci, že podkládáno nám zde na česko obarvené zboží německé; kromě ze Sanskritu nemáme z původních orientálních jazyků přeložené žádné větší dílo. V „Dívanu Háfize" potkáváme se s jedním z nejlepších. Perský Voltairián čtrnáctého století byl k nám uveden věrně a důstojně. Dr. Košut byl důkladný znalec perštiny a Jar. Vrchlický přispěl mu formou tak, jak by toho z dnešních básníků našich sotva kdo dovedl. Oba překladatele vedlo stejné porozumění duchu básníkovu. Práce Vrchlického jest formálně větší. Dr. Košut překládal věrně a doslovně z perštiny, udával rozměry a Vrchlický veršoval. Jak veliká a nesnadná to práce, ví každý, kdo se jen jedenkrát o něco podobného pokusil. Překlad básní Háfizových je velezdařilý i činí šťastný úvod k delší řadě orientálních poesií v jazyku našem. Ale stěžka dá se opět u nás nalézti taká dvojice překladatelů. V šlépějích dra. Košuta půjde žák jeho Rudolf Dvořák. Jest žádoucno, aby sobě nalezl mezi mladšími básníky soudruha rovného, i aby v práci v „Dí-

vanu Hafize“ začaté pokračovali. Zbývá slovo o vnitřní ceně knihy. Tato charakterisována jest nejlépe v pojednání dra. Košuta „Hafiz, jeho život a jeho básně“ vydaném v Ottově „Sbírce přednášek a rozprav“. Zde stačí několik slov. V době, kdy Evropa k novému uměleckému tvoření se teprve probouzela, filosofoval a básnil Hafiz způsobem, jakým filosofoval a básnil Heine, ovšem bez té žíravé trpkosti a na širším morálním podkladu. Perští kněži, mniši, mystikové a školometi mrskáni od něho bičem nelítostným jako každá neřest a pokrytectví. Hafiz díval se do života jasně, pije plným douškem blaho, jež podává, a v trpkost odevzdávaje se s resignací. Jeho básně kypí životem a jarostí, jinde pak vyslovují způsobem prostým ty nejvážnější pravdy a naučení. Úsměv rozlévá se po všem, co napsal: úsměv sarkastický, vzpomíná-li hlupcův a pokrytcův, úsměv blaha, vzpomíná-li lásky a číše, symbolů to slastí života, a úsměv resignace, když z celého žití „zbývá jen trud“.

— Úloha vyzdobení místností královských v Nár. divadle připadla z větší části V. Hynaisovi, od kterého jsme již z předu a dle zaslaných návrhův očekávati mohli, že úkol ten, mající i v malířské stránce účel více dekorativní, než na př. ve foyeru, lepším rukám zadán býti nemohl. Některé z obrazů provedl Hynais v Paříži, kde i malíři, jako Baudry, Gérome a j., velmi lichotivý úsudek o nich pronesli; nehotové, mezi něž „Jaro, léto, podzim“ patří, ukončil pak v poslední době v Praze. I zde jeví se na první pohled veškeré přednosti moderních malířů francouzských. Hynais nehledí podati zcela nové pojmutí předmětův a originelnost v myšlénce, ale vábí celým tím kouzlem a náladou poesie přírody, kterou do všech krajností a odstínů stopuje, veškerou něžnost, vonný květ a jemný vzrůst, libým větérkem vanoucího probuzení života, všechnu svěžest, žár a bujnost vegetace letní, naproti dojemné změně krásy odumírající, která tisícerým leskem barevným se zaleskne, než zima nastane a první sníh ji pokryje, vše to dovede nám vylíčiti tak, jako bychom celý ten process přírody prožili s ní. Jaro s tou posud nevyvinutou, záduměivou postavou k novému životu probuzující se dívky poutá nás nejvíce, kdežto zas léto a zejména podzim celým harmonickým koncertem koloritu působí. Mimo to vládne Hynais v ohledu technickém přednesem takořka bravourním a veškerou rafinerií moderních koloristů. — Považujeme za velmi praktické, že obrazy ty ne direktně na zdi, nýbrž na plátně malovány jsou a tak při každé nehodě snadno sejmouti se dají, a odporučujeme vřele užití tohoto způsobu při provedení maleb v hledišti. I času se získá. — A ještě jedno přání vyslovujeme. Příštím jarem zahájí se ve Vídni velká mezinárodní výstava umělecká, kterou zamýšlejí i naši umělci hojně obeslati, a tu doufáme pevně, že zemský výbor, jehož majetkem jsou malby místností královských, dá svolení k vystavení řečených obrazů, jakož pak i výbor pro dostavění divadla k tomu účelu propůjčí veškeré kartony Ženíškovy, Tulkovy a j.

— Nové knihy: „Harantova žena“, tragoedie od Elišky Krásnohorské a Fr. Dvorského — „Stanislav a Ludmila“, drama od Jos. Durdíka. — „Z divánu Háfize“. Přeložili dr. J. Košut a Jar. Vrchlický; poznámkami opatřil Rudolf Dvořák. — „Ze srdce“, básně J. Čása. — „Zapomenuté sny“, básně Karla Legra. — Povídky Karoliny Světlé ve dvou svazcích Ottovy „Salonní bibliotéky“. „Červenobílá stolistka od Fr. Zákrejse. — Koncem září vyjde svazek básní Jar. Vrchlického „Pouť k Eldoradu“, koncem roku od téhož spisovatele velká epická báseň „Hilarion“ nákladem J. Otty. — V knihtiskárně Fr. Šimáčka vyjde druhý svazek Zeyerových novell co pokračování svazku prvního, jenž vydán byl nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

— Z několika českých měst došla výbor pro dostavění Národního divadla osvědčení, vyslovující přání, „aby v první řadě s příspěvky složenými co nejbedlivěji a nejšetrněji nakládáno bylo, aby při stavbě nového divadla veškeré vady na divadle před vyhořením shledané byly odstraněny i aby se při stavbě hlediště pomýšlelo na praktická a pohodlná místa pro chudší třídu národa“. Jest se co nadíti, že výbor veškerým takovým zajisté oprávněným přáním ochotně vyhoví. Žádoucno bylo by také, aby slavný výbor co týden uveřejňoval v novinách úřední zprávu o všem, co podniká, a zejména o práci vykonané na staveništi, o učiněných objednávkách, komu a za jakou cenu byly zadány, i aby se co týden podával výkaz vydaných peněz zrovna tak, jako podává se výkaz peněz přijatých. Ve zprávách takových bude pak nejbezpečnější obrana proti možným výčitkám, že snad výbor úkolu svému neporozuměl, a obecenstvu, dychtivému každé autentické zprávy, se výbor jenom zavděčí.

— Divadlo české zahájilo za velmi slabého účastenství svou zimní saisonu. Představíme-li si, že byl v minulém témdni týž repertoir, jakým bývaly by zahájeny hry ve velkém divadle národním, a nehledíme-li ku péči, s jakou všechny v divadle zabranském hrané kusy skutečně vypraveny, máme při těch prázdných lavicích před sebou obraz dosti neutěšený. Jednu příčinu slabé návštěvy hledáme v tom, že veškeré hry dávány mimo předplacení a typické tváře pravidelných navštěvovatelů divadla takto vymizely; jinak musili bychom si nad návštěvou divadla až na první představení Bendlových „Černohorců“ a Sokolova „Starého vlastence“, jenž hrán ve prospěch Frankovského, zoufati. „Černohorci“ měli úspěch rozhodně dobrý, a Bendl co hudebník může býti šťasten, že dal nám dílo tak plné hluboké procítěnosti a umělecké krásy; libretto však jest slabé řadíc se ku všem ostatním librettům, které až dosud máme, a jichž nudy že přemohli, jest právě tou nejzázračnější silou našich komponistů. Kolárovi „Smiřičtí“ vystoupili s celou svou dramatickou silou. Jenom ten výbuch a požár za spuštěnou oponou, kde obecenstvo si oddychuje a vychází, není možno, aby se udržely. Spuštěnou oponou přetne se nit poutající diváka ku scéně. Při vší napnutosti mysli odkouzlí se náhle vše a soused vidí souseda a lože a galerie a ten lomoz za jevištěm je k smíchu. Náš nejprvnější dramatik ve velkém stylu, spisovatel „Smiřických“ mohl by tomu odpomoci škrtnutím péra. Mluvíme co prostí, nepředpojatí diváci. Básník se v tomto ohledu v účinnosti této záoponní scény klamal. Vlčkovy „Lipany“ přešly přes jeviště nemohouce v nás nikterak vzbuditi dojem té velké doby, kterou představují. Ten spor o Prokopovy vousy byl skutečně vážný spor; byl to zároveň spor o krunýř a helmu na těle i na duši. My vidíme na Prokopovi málo toho husitského brnění, válečné síly. Básník vytknul si veliký cíl, toho mu nelze upříti, i napjal veškeré síly své, aby ho dosáhl, avšak zustal cíle daleko. Kusem poctivé vlastenecké práce „Lipany“ jsou a v tom ohledu zasluhuje Vlček jakožto pilný a svědomitý pracovník všelikého uznání. — Sokolův „Starý vlastenec“ přijat jest od obecenstva způsobem, jehož lepšího nemůže si autor přáti. Kus psán jest obratně a herci činili k němu svou povinnost, jakož vůbec znamenati bylo při všech uvedených hrách se strany sil výkonných všeho uznání hodnou svědomitost, nedávající se odstrašiti ani tou zející prázdnotou v hledišti. Nedobře bylo posýlati ve „Smiřických“ na jeviště paní Malou, tehdy na hlase velice churavou. Umělkyni tohoto druhu, a vůbec každé síle, mělo by se dopřáti oddechu, když jej skutečně zapotřebí má. Výprava všech kusů byla, jak již řečeno, pečlivá — jenom ten měsíček v „Tajemství“ byl poněkud tuze týrán: musilť chudák před vystoupením při otevřené scéně velmi pracně nastupovati po provaze svou cestu v nadzemské sféry, odkud se mu pak při milostné scéně Blaženčině s Vítkem zase nějak na jeviště nechtělo, až konečně jedním mocným skokem z oblaků se vyšvihnuv, na okamžik se objevil, aby hned opět na zasloužený odpočinek zmizel. Jeden zlomyslný referent v parquetu poznamenal, že při té slabé návštěvě dán také měsíc na půl stravy. My spíše myslíme, že slyše tu překrásnou hudbu Smetanovu a vida před sebou v hledišti ty zbožně jí naslouchající prázdné lavice, zakryl svou tvář a nebylo ho více. —s.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Sedm let v jižní Africe. Napsal Dr. Emil Holub. Sešit 31. Nákladem J. Otty. V Praze 1881.

G. Julia Caesara Paměti o válce občanské. Přeložil J. Kormunda. Nákladem Alexandra Storcha. V Praze 1881.

Sbírka dramatických spisů slovanských. Pořádají L. G. Frič a Lad. Šelmal. Svazek IV. „Sousedé“ od Baluckého. Přel. A. Schwab-Polabský. Nákladem L. Šelmala v Jičíně.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. Knihtiskárna: J. Otto v Praze. - Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. září 1881. ČÍSLO 27.

První debut za blesku a hromu.

Episoda ze života českého umělce od *Jana Víta.*

Jdánlivě nepohnutě, jako ztrnule stojí žhavé slunce srpnové nad Čelakovicemi. Bylo se sice již valně sklonilo k západu, ale úpaly jeho jsou posud tak intensivní jako o polednách.

Nad vískou klene se šedě žlutá, jednotvárná obloha, na které se nebyl už po několik dní ani nejlehčí mráček objevil. Půda je vyprahlá a rozpukaná, kamení rozžhaveno, tráva místy do žluta a směda sežehnuta, neboť po několik dní nebyl zavanul ani nejjemnější vánek. Kolkolem panuje trapné dusné ticho... Vše stojí v palné záři sluneční ztuhle a matně: statky i chatrče, kostel i hřbitov, zahrady i pole a luka — nikde živého tvora — víska odbývá svou odpolední siestu...

Toliko v jedné školní světnici panuje ruch a šum. Starý kantor, vášnivý to hudebník, nedbaje dusného vedra koná svou „svatou povinnost“ — vyučujeť několik kloučků ve hře na housle...

Drsný hlas jeho přehlušuje každou chvíli směsici vrzavých tonů, jež nemotorná ruka dětská šmytcem strunám vyluzuje — brzo zní káravě, brzo povzbuzujíc; ale nejčastěji hubuje oním prudkým, odporným, vášnivě rozechvěným tonem, nelišícím se valně od tonu nejprudšího hněvu, jenž si ulevuje slovy, výkřiky a posuňky rovněž tak nevolenými jako napnutými a často i směšnými.

Jestiť to muž ze „staré školy kantorské“: bez křiku, krákání a metly nebo rákosky, kteréžto dva poslední paedagogické talismany zastupuje právě ušlechtilejší, ale neméně účinný šmytec — nedovede sebe nadanějšímu žáčku vpraviti ani prvopočátky školního vědění... Vyhrůžky a trestání jsou mu alfou i omegou paedagogie. On sám byl takto vychován; i jemu, ačkoli miloval housle od nejútlejšího mládí, vštěpována tímto způsobem ještě větší přichylnost k zbožňovanému nástroji. — jakž medle mohl by jinak vyučovati, než jak vyučováno po staletí před ním?

Jinak je starý Klavík „zlaté srdce“; kuřátku neublíží, s každým by srdce bratrsky rozdělil; každému dovede poradit, a kdokoli přijde s prosbou nějakou, nikdo neodejde neoslyšán... Ale jakmile vezme housle do ruky, je jako vyměněn. Dobrácká a tak často usměvává tvář jeho vezme na se výraz neúprosné přísnosti.

V takových okamžicích nevidí a neslyší starý Klavík než své housle. Duše jeho znenáhla se rozechvívá: zručná ruka jeho vyluzuje strunám nejkorrektnější tony, jež splývajíce v melodickou harmonii naplňují duši jeho onou nevyličitelnou slastí, z kteréž se rodí ryzé nadšení umělecké. Duše jeho splývá s duší houslí... Nechápe a nerozumí, než kouzelným tonům zbožňovaného nástroje, a každý cizí, nesprávný nebo pochybený ton rozpoutává v duši jeho drsnou dissonanci... On sám — jsa mistrem — nikdy nepochybí, ale běda tomu, kdo jakýmkoli způsobem zbudí v duši jeho dissonanci, kdo vzav divotvorný nástroj do ruky vyluzuje tony nekorrektní a tudíž disharmonii...

V takových okamžicích hrne se starému Klavíkovi všechna krev od srdce k hlavě; tvář se kaboní a rudne, čelo se vraští, z oka, před chvílí ještě nadšením zářícího, počnou šlehati blesky oprávněného hněvu, usmívavé nebo pevně sevřené rty chvějí se tlumenou bolestí — — a jediný drsný ton pak mívá v zápětí prudký, mnohdy i surový výbuch zlosti — šmytec zakrouží pak v zběsilé rozkoši nad hlavou a ký div, když v slepé vášni švihne učenníka nemilosrdně přes prsty, až bolestí zaúpí a zaříčí...

A právě v takovém duševním rozladění nalézá se starý Klavík. Přes dvě hodiny mučí se už asi s desíti tupými vesnickými kandidáty „božského umění“ — z kabátu vysvlečen, housle pod paží a šmytec v pravici stojí už v nejvyšší míře rozsápán před svými učni, v jichž tvářích jeví se úzkost a strach, — křičí a říčí — ale vše marně...

Rozlícený zrak jeho utkvěl nešťastnou náhodou právě na rusovlasém hošíkovi, jenž se byl bázlivě za ostatními hochy v koutku schoulil a modré své oči s nevýslovnou bázní na soptícího kantora upírá.

„Sem, Jeníku, sem!“ křičí starý kantor.

A nečekaje ani, až se hoch hne, postoupil ku předu a popadna volané klouče levou rukou za ucho, vleče ho do popředí.

„Teď ty, teď ty! Dokaž těm nemotorům, že to umíš líp, dokaž, že kdo chce, také něco dovede... Já vás naučím, vy nezbedové, vy hluché pěnice — já vás naučím!...“

Hošík, maje až dosud podobně jako starý kantor housle pod paží a šmytec v pravé ruce, klade housle pod bradu a šmytec jede přes struny — — ale běda! jeden ton je falešnější druhého...

Kantor béře na svých houslích „cis", klouče však vytrvale „fis" . . .

„Cis — cis, Jeníku!" křičí kantor. „Ke všem všudy — cis — cis! . . ."

Ale místo „cis" béře Jeník zase „fis" . . .

Kantorovo „cis" a Jeníkovo „fis" rozdírá rozechvěnou duši Klavíkovu, jakoby někdo ostrým nožem v prsa bodal . . .

Kantorův šmytec náhle ustal bráti „cis", zakroužil nad hlavou, švihnul vzduchem a jako blesk Jeníkovi přes prsty levé ruky.

Hoch bolestí zaúpěl; tvář jeho se křiví k pláči, ale kantor už zase béře své proklaté „cis" a Jeník — jako kouzlem nějakým pomaten — snaží se napodobiti kantorův ton, ale místo „cis" béře opět osudné „fis".

Poznovu zakroužil kantorův šmytec nad hlavou, opět švihnul pronikavě vzduchem a prudce dopadá na prsty ustrašeného hocha, a když byl hoch ruku s houslemi sklonil, na ramena, na hlavu a kam vůbec v slepém chvatu dopadnouti může . . .

„Ježíš Maria, strýčku!" úpí hošík krče se.

Ale kantorův šmytec nezná milosrdenství . . . Ve zběsilém chvatu švihá a mrská hocha a s přímo virtuosní rafinovaností dovede i v divokém chvatu najíti hříšné „prsty-vinníky", jakoby jiná část těla zasloužený trest nedovedla tak pocítiti, jako nebohé prsty, které se nedovedou tak přizpůsobiti, aby šmytec vyloudil na strunč správné „cis".

Několik minut trvá tento koncert kantorova šmytce, provázený hubováním, nesouvislými výkřiky, výčitkami a hrozbami. Hoch úpí, skučí a křičí bolestí; vrtí sebou, krčí se a skrývá ruce . . . Nic naplat! . . . Šmytec teprv unavením kantorovy pravice ochabuje ve své bohulibé práci a švihá již jen, jakoby manč, až pak posléze přece ustává . . .

Starý Klavík sopté hněvem posud ještě hubuje. Tvář jeho má výraz přímo medusovitý — hrozno na ni popatřiti . . .

Však po chvíli lekce znova počíná. Místo Jeníka musí hráti jiný hoch . . . Jeník, jemuž prsty brní a pálí, jakoby je byl vytáhl ze žhavých kleští, štkaje a slzy si utíraje šourá se nepozorovaně do pozadí, aby nebyl nemilosrdnému strýci na ráně . . .

Co dělo se právě v duši ztýraného hocha vzhledem k předcházejícímu trestu, lze snadno uhodnouti; ale co dělo se v duši jeho jindy v osamělých chvílích, když zpomínal na protivné housle, bylo až dosud jeho tajemstvím.

Byl sirotkem. Strýc jeho Klavík smiloval se nad ním a sám pro něj, když osiřel, došel do jeho rodiště, Měcholup, vzal jej k sobě — a jak u tak náruživého houslisty, jakým byl, skoro ani jinak býti nemůže, chtěl míti z hocha výborného houslistu. Jeník, maje skutečně hudební nadání a především výborný sluch, dovedl se sice vpraviti ve hru na housle a mnohdy i sama strýce ledačím překvapil, ale tím nechuť jeho k houslím nikterak neseslabována. Touha hochova nesla se k jinému nástroji hudebnímu, na který však strýc až dosud ještě nepomýšlel, k varhanám . . .

Však o tom všem neměl starý kantor ani zdání. Pozoruje hochovo nadání snažil se je po svém způsobu vypěstovati, a nikdo by mu byl nevymluvil, že nestane se Jeník časem svým rovněž tak dokonalým a široko daleko známým houslistou, jako starý Klavík. Mistr byl přesvědčen, že musí se nadaný učeň jeho státi mistrem, a aby se jím stal, neopovrhoval starý kantor nižádným prostředkem, jenž mohl po jeho náhledu k cíli vésti.

Hoch si sice častěji zasedl doma tajně ke kantorovu klavíru a břinkal naň nemotornými svými prsty do omrzení; ale běda, jestliže jej strýc postihl . . . Vykrákání bývalo trestem nejmírnějším.

„Housle vem! ty neposlušný nezbedo — housle!" křičíval strýc, až tabule v oknech nízké světničky řinčely. „Housle budou tvou spásou — bez houslí zůstaneš tupcem a nemotorou na každém jiném nástroji!"

A hošík brával pak housle a cvičíval se na nich, ale nikoli z vlastního popudu, z přirozené příchylnosti, nýbrž aby dobročinného strýce k hněvu nedráždil . . . A tak se stalo, že svedl jimi více, než kterýkoli hoch, jenž se počal zároveň s ním učiti . . .

Avšak, jakž možno, aby byl nedovedl vzíti správné „cis"? Starý kantor to nechápal a Jeník sám si nebyl úplně vědom svého provinění. Byltě roztržit — duch jeho meškal právě jinde . . . neboť právě v okamžiku, když kladl před chvílí housle pod bradu, byla se za starým kantorem mezi otevřenými dveřmi objevila škaredá, přiblblá tvář nejlepšího kamaráda — Váši Krejčiříka . . . Objevil se tu v okamžiku nejosudnějším. Ušklíbaje se a různými směšnými posuňky pozornost Jeníkovu na sebe obraceje, tak jej pomátl, že Jeník místo „cis" bral „fis" a tak rozčileného již strýce k nejprudčímu hněvu popudil . . .

Slyše kamaráda bolestně vzlykati a úpěti, Váša Krejčiřík sice zmizel s místa, odkud byl Jeníka k smíchu a nepozornosti popouzel; ale za nedlouho objevila se ohyzdná, přiblblá tvář jeho — v okně . . . Byltě přelezl plot do zahrádky a vyškrábav se na okno, dráždil odtud nejsměšnějšími posuňky Jeníka k smíchu.

Jeník schouliv se po výprasku v první škamně zabývá se z počátku jen svými stlučenými prsty a nedbá posuňků kamarádových; nicméně Váša Krejčiřík jest přes všechnu svou přiblblost v dráždění a vábení pravý virtuos. Vrtí sebou v okně, ušklíbá se, cení zuby, kývá a šeptmo, aby starý kantor neslyšel, vybízí Jeníka, by mrštil houslemi a „vzal nohy na ramena" . . . Posléze přece upoutal pozornost kamarádovu. Jeník naň chvíli upírá zraky nerozhodně, ale zanedlouho počne i on mrkat, kývat hlavou — slovem různými posuňky na jevo dávat, že sice kamarádu rozumí, ale že není možno uniknouti.

Váša však v kývání a vábení neustává. Namáhá se ze všech sil, aby dal Jeníkovi na jevo, že má něco obzvláštního za lubem; Jeník však nerozumí, až pak posléze počne Váša mávati rukou a ukazovati lesklý nějaký předmět. Jeník předmět sice nerozeznává, ale lesk jeho vábí neodolatelně . . . Položiv housle a šmytec na škamnu krčí se hoch pomalu pod lavici, podlézá a v několika okamžicích je za kantorem, jenž se byl právě obrátil k oknu, s něhož byl přiblblý Váša před okamžikem seskočil. A nežli se kantor znova obrátil, byl už Jeník mimo školní světnici a úprkem pádil do polí . . . Váša Krejčiřík za ním . . .

Běželi k zamilovanému místu na stráň za vsí, odkud byla volná vyhlídka na okolí a kde byli druhdy často prodleli mnohou prázdnou chvíli.

Jeník doběhl místa první a zůstav státi díval se na nemotorného Vášu, jak batolí se ku předu. Konečně i Váša doběhl a přes to vše, že sotva dechu popadal, dal se do hlasitého smíchu.

Jeník se ušklíbl a mlčky ukázal Vášovi strýcovým šmytcem otlučené a naběhlé své prsty, jakoby chtěl říci: „Podívej se, tím jsi vinen ty!“

Váša však se neustále smál, aniž věděl, proč. Viděl kamarádovy naběhlé a zrudlé prsty, věděl, že podobný výprask není zrovna příjemný, ale jsa opravdu přiblblý bral vše to a podobné vždy jen na lehkou váhu. On sám byl už tolikráte od kohokoli, jemuž se jen zlíbilo, ztýrán, že zdál se mu býti prostý, abychom tak řekli obyčejný výprask věcí zcela přirozenou a nepatrnou.

„Nu — co?“ zajektal konečně ceně na Jeníka své bílé zuby a přešlapuje s jedné nohy na druhou, tak že zdravé, silné tělo neustále se kolibalo.

„Co! co?!“ vyrazil ze sebe prudce Jeník tonem nevrlým. „Podívej se!“

A opět ukazoval stlučené své prsty.

„Hm — hm,“ koktal Váša, „co na tom? Já — na housle — nehraji — a dostal jsem — šmytcem přes prsty — nastokrát...“

Jeník to věděl; neboť Váša byl, abychom tak řekli, officielním vesnickým kalkantem, a při prudké povaze kantora Klavíka není divu, že při šlapání měchů na kruchtě často pro nepatrné nedopatření seznámil se přiblblý kalkant s kantorovým šmytcem i v neumělecké funkci své.

„A já — za to — nemohu,“ koktal Váša dutým hlasem dále. „Za to — může — kantor... Proč tě — nutí do — houslí... proč tě — nepustí k var-var-hanám...“

Zvlhlý zrak Jeníkův při posledním slově nápadně se vyjasnil. Bolestně zkřivenou tvář jeho přelétl lehký úsměv — pozapomněl i na svou bolest...

„Hm — hm — to by to — hu-čelo, Jeníku, ne?“ koktal Váša. „Ty u var-varhan — já u mě-chů, co?“

Jeník radostně přikyvl několikráte hlavou — a tím byl smír obou spečetěn.

Usedli podle sebe na stráň a počali si vyměňovati své naivní a nemotorné myšlénky.

Jeník byl sice hlava bystrá, ale nehrubě pohyblivý, skoro lenivý a posud ještě pravé bloudě; nicméně cítil cosi, o čem se nedovedl ještě vysloviti.

Váša byl podobně jako Jeník sirotek. Otec jeho byl voják a zemřel kdesi v nemocnici vojenské; matku našli před lety za vsí mrtvou a vedle ní dítě... Ujali se ho — a tak žil Váša Krejčiřík brzo u toho, brzy u onoho souseda z milosti, až povyrostl v hocha nemotoru, v koktavého blba, jenž pranic jiného nedovedl, nez den co den prozevlovati nebo nanejvýše stádo pásti a občas na kruchtě měchy šlapati...

Měchy a Jeníka miloval nade všechno. Za Jeníka by život byl dal — měchy však mu byly milejší než Jeník, který mu nikdy, jako jiní, neubližoval, který se mu nikdy neposmíval a nikdy si z něho šašků netropil — zajisté jen proto, poněvadž Váša skoro o jiném nekoktával, než o měchách a varhanách.

„A — víš už,“ zakoktal Váša po chvíli, „že — jsou — var-varhany — spraveny?“

Jeník přikyvl hlavou řka: „Vím — vím! Ale co naplat, když mne k nim strýček nepustí...“

„Hm — hm — nepu-nepustí!“ huhlal Váša. „Co na tom?... Ty si přece můžeš za-zahrát...“

„Vždyť je kostel zavřen,“ připomenul Jeník.

Váša vycenil zuby, jakoby chtěl dáti duševní svou převahu na jevo, pak vytáhl z kapsy lesklý předmět, kterýmž byl Jeníka ze školy vábil — klíč...

„Co je to?“ optal se naivně Jeník.

„Což — nevi-vidíš? — Klíč... od kostela...“ koktal Váša. „Var-varhanář...“

Nedořekl. Jeník v mžiknutí pochopil, že varhanář vyzkoušev spravené varhany, při čemž mu Váša měchy šlapal, odevzdal kalkantovi klíč, aby ho odevzdal kantorovi.

„Nu,“ koktal Váša dále, „chceš si — za-zahrát?“

Jeník radostně vyskočil; Váša následoval jeho příkladu. Rychlým krokem pospíšili ku hřbitovu a kostelíku, Váša otevřel, oba vklouzli do kostela a za několik vteřin byli na kruchtě.

Jeník jásal radostí. Skokem byl u varhan a usedl, Váša zase skokem u měchů.

„Už to hu-hučí!“ koktal blbý kalkant, jehož obyzdná tvář jevila jako vždy, kdykoli byl u měchů, bezměrné potěšení...

Jeník byl arci ještě nešika; z počátku bral jen jednotlivé tony, neboť na oktávy nedosáhl; ale varhany přece mocně hučely a přehlušovaly každý jiný zvuk. Mladistvý hráč namáhal se ze všech sil, aby vyloudil tony souvislejší, pracoval nohama, rukama, až mu pot vyvstal na skráních... Zapomněl na vše, co se kolem dělo nebo díti mohlo; duše jeho byla úplně splynula s hučivou duší varhan...

Podobně dělo se i Vášovi...

A tak nezpozoroval ani ten, ani onen, že byla se přiblížila bouře, že v šerém, toliko rudým plamínkem věčné lampy osvětleném kostelíku vždy více se stmívá; neslyšeli, že venku zvedl se prudký vichr, že úpí a stená a lomcuje již okenicemi, neboť vše to přehlušovaly mohutné, hučivé, disharmonické zvuky varhan...

Občas sice již zablesklo a zahřmělo, ale oba hoši neměli pro nic jiného smyslu — Jeníkovy prsty bez umdlení hrály, Vášovy nohy bez umdlení šlapáním měchů kamarádovu hru podporovaly...

Náhle intensivně zablesklo a krátce po té zaduněla hromová rána, až se kostelík v základech otřásl — bouře byla přímo nad dědinou. Zahřmění to přehlušilo hukot varhan — Jeník lekna se přestal hráti... A teprv nyní zpozorovali oba hoši, jak prudká bouře byla se nad krajinou rozzuřila. Hukot větru, praskot a hukot před kostelem vichrem takořka k zemi skláněných stromů, řiučení okenic, dunivé hřmění — vše to působilo na Jeníka omamujíc. Požehnal se křížem a počal se na celém těle třásti.

Na Vášu však měla bouře účinek opačný; neustal ani na okamžik šlapati měchy a zpozorovav, že přestal soudruh hráti, křičel koktavým svým hlasem:

„Hraj — hraj — to to hu-hučí — huhuhu!“

Jeník chvíli váhal; ale po té počal znova hráti, chtěje tak bouři přehlušiti a úzkost svou zaplašiti. Ne-

bylo však více možno. Bouře zuřila vždy zběsileji; blesky neustále se křižovaly, hřmění vůbec ani neustávalo. Kostelík zdál se býti občas v jednom plameni.

Úzkost Jeníkova se zmáhala, přestalť opět hráti; ale Váša jevě z bouře bezpříkladnou radost řval, seč mu hrdlo stačilo:

„Hraj — hraj — oh! — — to to — hu-hučí — huhuhu . . .“

Jeník však více nehrál. Vytřeštěný zrak jeho byl upřen v neurčité prázdno — duše jeho k smrti ustrašena . . . Náhle se mu zdá, jakoby viděl, kterak se obraz rodičky boží na oltáři pohnul . . .

Vyskočil od varhan — rodička boží s Ježíškem v náručí vznáší se pomalu přímo ke kruchtě . . .

Chtěl vykřiknouti, ale leknutí sevřelo mu hrdlo . . .

Před ním stojí mnich v temném hábitu . . .

„Hraj — hraj! — to to hučí!“ řve blbý kalkant za varhanami . . .

Jeník však neslyší; chvíli stojí na celém těle se třesa — nato vyraziv ze sebe výkřik zděšení letí s kruchty dolů . . .

Váša z plna hrdla řve koktavě za prchajícím:

„Stůj — Jeníku, stůj! Poslyš, jak — ty bo-boží — var-varhany — hu-hu-hučí . . . To je krása! . . . Sám svatý Pe-tr — šlape měchy — a Pán Je-žíš — hraje . . .“

Jeník však neslyší; řvavý ton skuhravého hlasu blba zaniká v ječící bouři a burácení hromu.

Blýskání na chvíli ustalo; v chrámě panuje takořka čirá tma. Blbý Váša řve svůj jednotvárný refrain dále a letí pak za soudruhem . . .

Jeník byl na schodech s kruchty několikráte klopýtl a upadl, a když pak vyrazil z kostela, byl již blbý Váša v patách za ním.

Z černých jako noc mraků lije se déšť proudem. Jeník prchá přes hřbitůvek, Váša skuhraje svůj refrain: „Stůj! stůj! Poslyš, jak ty bo-boží var-varhany hu-hu-hučí — — huhuhu . . .“ letí za ním.

Náhle však se Váša zastavil pod vysokým topolem u vrat hřbitovních — Jeník prchá dále . . .

Váša nemoha se nasytiti divokrásného pohledu na rozpoutané živly obemknul oběma rukama topol a s otevřenými ústy a vytřeštěným zrakem dívá se vzhůru k černé obloze, z níž šlehají blesky . . .

Jeník prchá dále, až dospěl k prvnímu stavení, kde byl před nepohodou kryt a teprv zde zastaviv se pohřešil Vášu, o němž se byl domníval, že běží v patách za ním.

„Vášo, Vášo! Kde pak jsi?“ volá z plných plic jsa obrácen přímo ke hřbitovu s kostelíčkem . . .

Náhodou divoký řev bouře na několik okamžiků poněkud se utišil. Váša volání soudruhovo zaslechl a odpověděl taktéž z plných plic odporným zajikavým svým hlasem:

„Ta-dy — pod — to-to-topolem!“

Jeník napnul zrak, ale pro čirou tmu nevidí než mlhavou silhouettu kostela s hřbitůvkem a topoly . . . Však v témž okamžiku šlehl z temných mraků přímo nad kostelem oslňující blesk a současně zaduněla hromová rána, až se celá osada v základech svých otřásla . . . Jeník sklesl na kolena — zrak jeho byl na chvíli oslněn.

Nastala opět skoro čirá tma.

Z chatrčí a statků vybíhají lidé — v několika okamžicích je takořka celá osada na nohou . . . Udeřilť kdesi v bezprostředním blízku . . .

Jeník klečí chvíli jako bez sebe, pak se pomalu pamatuje, zvedá a otvírá zrak . . .

Přímo před ním na mírném návrší u vrat hřbitova stojí topol v jednom plameni . . . Jako žhaví jazykové plazí se různotvaré plamínky takořka od kořene vzhůru k temeni, kde splývají v jediný, vysoko nad topol šlehající ohnivý prut, jenž švihaje čirou tmou zdá se dosahovati až k obloze . . .

V ztrnutí dívá se Jeník na děsný výjev . . . Stojí sice vzpřímen, ale nohy pod ním klesají; krev jako žhavá láva proudí žilami a hlava se mu točí . . .

Chce vpřed, ale nohy jsou jako přimrazeny . . .

Náhle se mu zdá, jakoby nad hořícím topolem viděl jemný bělavý přísvit a v něm rodičku boží s Jezulátkem v náručí — právě tak, jak mu ji byla rozohněná obraznost předvedla v kostelíku . . . A pomalu vznáší se rodička boží vždy níže, až splynula s plameny hořícího topolu, načež z plamenů těch poznovu se vynořivši stanula na zemi těsně vedle kmene topolu . . .

Jeník nemoha zraku odvrátiti dívá se vytřeštěně pod topol a vidí pod ním dvě temné postavy lidské — v první poznává na zemi skleslého Vášu, v druhé těsně vedle Váši stojícího mnicha, kterého byl poprvé na kruchtě spatřil . . .

Výkřik zděšení vydral se mu z prsou . . .

V tom přízrak zmizel . . .

Jeník vidí lidi chvátající s různých stran k hořícímu topolu . . . S napnutím veškerých sil spěchá tam navzdor zuřící bouři též a dospěv blíže vidí pod topolem ubohého soudruha . . .

Byl bleskem usmrcen . . .

— — — — — — — — — — — —

Co jsme byli právě vypravovali, podobá se výmyslu výstředně romantické obraznosti — a přece není než prostinký příběh ze skutečnosti . . .

Několik roků po té sešla se v metropolitním chrámě pražském u sv. Víta za krásného jarního dopoledne vzácná společnost hudebníků, hudebních znalcův a milovníkův umění. Šlo o hudební zkoušku na varhany k účelu obsazení uprázdněného místa varhanického a mělo býti rozhodnuto o výkonech četných kompetentů.

Zkouška byla nesnadná. Zkoušen jeden kompetent po druhém a všichni budili obdiv výtečnou hrou. Posléze zasedl k varhanám poslední žadatel, mladík zádumčivého vzezření, a jal se přednášeti graduale, fugy a praeludia rozličných mistrův a po té i některé vlastní skladby . . . Však hned první tony každého uchvátily . . . Nebyla to pouhá virtuosní hra na varhany, byl to pravý koncert, a mladíku, jenž se byl rázem vyšinul na stupeň dokonalého umělce, gratulováno jako umělci geniálnímu . . .

Mladík ten byl onen Jeník, jenž si byl první debut na varhanách odbyl při blesku a hromu — Jan Zach, později jeden z nejvýtečnějších hudebních skladatelů českých . . .

Zjevení rodičky boží o prvním debutu jeho arci byl pouhý přelud obraznosti; ale objevení se mnicha byla skutečnost.

Proslavený tehdáž učitel hudby, mnich Černohorský, vraceje se z Italie navštívil na blízku Čelakovic své pří-

bužné a na cestě ku Praze byl lijákem překvapen právě v okamžiku, kdy šel mimo kostelík. Spatře dvéře přivřeny, vešel do chrámu a slyše hráti na varhany odebral se na kruchtu, načež když oba hoši uprchli, sešel zase dolů . . .

Černohorský, jemuž nebylo jméno Jeníkova strýce Klavíka neznámo, zůstal u tohoto přes noc, a zvěděv o Jeníkově nadání vzal jej do Prahy, kde přičinil se o jeho další vzdělání.

Mladičký Zach návodem učitele svého přilnul sice k houslím, ale varhany zůstaly mu nástrojem nejmilejším a zůstal jim věren, až pak časem i virtuosnost na varhanách překonal uměním vyšším — vlastními skladbami.

Motivy z pralesa.

I.

O hrobu přemítáš, ó duše snivá!
A jeho taj se tady na tě dívá:
viz poražený kmen a ztrouchnivělý,
jak rozpadá se v třísť a troucheň, trávy
však s něho kývá se klas zelenavý
a hedbávný mech zahalil jej celý.

Jest deštěm, vichrem, sněhem zhnėten, zmořen:
leč v jeho trhlinu se chytil kořen
a mladé smrči z něho vzrůstá,
a houba pod ním, pták se nad ním kreje
a dolů s něho malina se směje,
svým nachem svěžím dráždí ústa.

Tak tobě stane se. Jeť život věčný!
Jak v propast patřím v přechod nekonečný,
jímž vesmír znovu zrozen bují stále:
v těch atomech, jež spjaty hrobu strží
se minulého žití záchvěv zdrží,
kde přestal jsem, pět, myslit bude dále.

II.

Den veselý je, všude plno zlata,
pták, včela, motýl na výsluní chvátá,
kol jedle, duby, břízy, habry, buky
se usmívají, jasnější má zvuky
dnes bystřina, jež letí přes kamení:
mech svěžejší jest, v sladším ozáření
plá malina a pařez ztrouchnivělý
se mihá v slunci jako stříbro celý
a jezero, jež ve skal klínu zeje,
kam stínů deště každá haluz schvěje,
má na hladině samé jiskry třpytné.
Vše píseň jest, co běží i co lítne,
pták, jenž se vznáší, i kmen, který padá.

A přece tajuplný smutek vkrádá
se v tento ples. Zde veselost je těsná,
ten prales kol se nechce zbudit ze sna,
jest plný záře, zdrojů, zvučný, svěží
a hluboký přec na něm smutek leží.

Jar. Vrchlický.

List z knihy lidského vědění.

Dne 31. srpna tohoto roku sešla se v anglickém městě Yorku k jedenapadesátému výročnímu shromáždění nejčetnější a nejpřednější vědecká společnost světa, Williamem, Vernonem Harcourtem založená „British Association“. Účel, za kterým tato společnost vyvolána před padesáti lety v život, vyřčen jest jejím zakladatelem následujícími slovy: „Činím návrh na založení společnosti, která by zanjala v sobě veškeru sílu Velké Britanie, která by užila krátké doby každého roku k vytknutí mezí a směrů, ve kterých by se vědecká badání měla pohybovati, naznačujíc podrobnosti, které vyžadují bezodkladného prozkoumání, vytýkajíc problemy, které mají býti rozluštěny, dáta, která mají býti podána, vykazujíc každé třídě mysli určitou práci a ukazujíc svým členům, kde jest pobřeží, které by mělo býti přesněji sondováno, a břeh, kolem kterého by se podniknouti měla cesta výzkumná.“ Britická associace zůstala si tomuto programu věrna. Co rok odbývá v některém z anglických měst své shromáždění, podává v jednotlivých sekcích zprávu o vědecké práci vykonané, vypisuje ceny na rozluštění vědeckých problemův a poskytuje ve svých zprávách obraz duševní činnosti veškerého vědeckého světa. Letošní zasedání bylo zvláště památné. Rozvinut na něm přehled vědecké práce světové za posledních padesáti let, i vidí se tu zřejmě, jak ohromné pokroky za tohoto půlstoletí lidské vědění učinilo. Když se Britická společnost roku 1831 sešla ponejprv, byly železnice, telegrafy, telefony a elektrické osvětlování neznámy; nauka o evoluci a zachování energie nebyly vyvinuty; geologie, palaeontologie a petrologie nalézaly se v plenkách; na moderní upotřebování spektroskopie sotva pomýšleno; mechanický ekvivalent tepla nebyl určen; několik nových věd povstalo, pokrok u vědeckém vychování stal se ohromný. Říše zápasící na světě o svrchovanost politickou bojují neunavně mezi sebou zbraněmi ducha a nesmírná perspektiva vynálezův a výzkumů, jež zenáhla budou obraceti se k blahu lidského pokolení, otevírá se před okem každého, kdo třeba jen z daleka tento ohromný ruch přehlíží.

Zprávy, které předsedové jednotlivých odborů Britické associace shromážděným podali, musí zajímati u vysoké míře každého odborného učence a chovají pro něho materiál neocenitelný, avšak i pro laika nalézá se tam mnoho látky nadmíru poutavé, a proto neváháme podati svému čtenářstvu v stručném výtahu obsah aspoň jedné z přednášek yorkských: zahajovacího výkladu generálního Sira Lubocka, toho času předsedy Britické společnosti. Uvedeme toliko dáta povšechně zajímavá, zasahující ponejvíce v obor věd přírodních. Dedukcí přísně a suše vědeckých pomíjíme. Nenáležíť do našeho listu.

„Před padesáti lety,“ praví Sir Lubock, zahajuje svůj výklad přehledem výzkumů biologických, „myslilo se všeobecně, že živočichové a rostliny povstali v téže podobě, v jaké spatřujeme jich nyní. My těšili se z jejich krásy a také nepřehlíželi jsme v mnohých případech jich přizpůsobenosti k jejich zvykům a způsobu života.

Niceméně byla nám kniha přírody jako nějaký nádherně illuminovaný missal, psaný jazykem neznámým. Půvabné tvary písmen, krása barev vzbuzovaly náš úžas a obdiv, avšak pravý jich význam málo byl nám znám, ba sotva nám přišlo na mysl, že jest tu, čeho bychom rozluštiti měli. Nyní se nám znenáhla objevují záblesky pravdy; my znamenáme, že jest příčina — a v mnohých případech již ji známe — každé rozdílnosti v tvaru, velikosti, barvě, známe, že každá kost, každé péro, ano každý vlas má zde proč být. Avšak každá záhada, která jest rozluštěna, otvírá nám zajisté vyhlídku ku věcem snad ještě zajímavějším. S touto velikou změnou jest úzce spojeno jméno Darwinovo a rok 1859 bude ve vědě zajisté na vždy památným, an byl spatřil vydání jeho velikého díla „O původu druhů". Nelze se diviti, že se náhledy Darwinovy potkaly z počátku s velkým odporem. Avšak od samého začátku nalezly také mocných zastanců v Hookerovi, Huxleyovi a Herbertu Spencerovi. Darwinova theorie zakládá se na čtyrech pravidlech:

1. že ani dvě zvířata nebo rostliny v přírodě nejsou si ve všech ohledech stejny;

2. že potomstvo má náchylnost děditi zvláštnosti rodičů;

3. že z tvorů přicházejících v život jen malý počet dosáhne dospělosti;

4. že ty, které jsou celkem nejlépe přizpůsobeny okolnostem je obklopujícím, nejspíše zanechají potomstvo.

Darwin začal svou práci zkoumáním příčin a rozsahu proměnlivosti zvířat a pojednáním o původu odrůd domácích; dokázal, že nemožno jest rozeznávati mezi odrůdami a druhy a vytknul veliké rozdíly, které vypěstoval člověk chovem v některých případech; tak na příklad pocházejí všechny odrůdy domácího holuba od jednoho kmene. Dále pojednával o „boji o život", který nevyhnutelně končí tím, že jednotník, života nejschopnější, se udrží a pak znenáhla celé plémě se přizpůsobuje okolnostem, v nichž se nalézá.

Avšak Darwin ukázal, že kromě boje o život a přirozeného výběru plemenného jsou ještě jiné příčiny, na které nutno bráti zřetel. Jest to především užívání nebo neužívání jednotlivých ústrojí, které v prvním případě se vyvinují, v druhém zakrsávají. Dokázal, že nalézáme v tomto ohledu druhů přechodních, a jestliže ve všech případech nám nejsou známy, jest toho příčinou nedokonalá ještě znalost materiálu geologického.

Avšak, byť náš materiál geologický byl ještě velmi nedokonalý, jest přece již nyní velmi poučný. Čím více palaeontologie pokračuje, tím více vyplňují se mezery mezi jednotlivými rody a druhy, tak že vidíme, jak jeden přecházel v druhý.

Také embryologie jest v tomto ohledu plna naučných dát; podle jistých nevyvinutých orgánů, jako na př. jistých zubův u telat, které nikdy neproklubou se z dásní, podle zakrsalých a nepotřebných křídel některých broukův, ano podle skvrn u mladých kosů, pruhův u lvíčat a nesčíslných jiných fakt jest zřejmo, že nemožno mysliti, aby každý druh býval byl stvořen pro sebe a zcela neodvisle od jiných.

Avšak nauce Darwinově se stále ještě podkládává nepravý význam. Jsou tisícové lidí, kteří myslí, že se podle jeho theorie může ovce proměniti v krávu nebo zebra v koně. Toho jest Darwin dalekým, tvrdě pouze, že ten i onen druh mají společné prarodiče.

Nikdo naproti tomu nebude zneuznávati nesmírný pokrok, jenž se následkem studování Darwinowy nauky stal hlavně v biologii. Když jsme byli mladi, věděli jsme, že levhart má skvrny, že jest tygr pruhovatý, lev hnědožlutý, avšak proč tomu tak, ani nám nenapadlo se tázati. Teď víme, že pruhy tygrovy jsou ve spojení s jeho životem v rákosinách; lev má barvu písku v poušti, kdežto skvrny levhartovy podobají se skvrnám, jež tvoří slunečné světlo padající lupením.

Věda embryologická povstala, správně řečeno, teprve v posledních padesáti letech i nalézáme v ní klíč k zákonům živočišného vývoje. Jen několik příkladů: Mláďata mnohých žijících druhů podobají se dospělým tvarům druhů, které byly živy v pravěku. Huxley stopoval původ koně ku zkamenělému Anchitheriu. Týmže způsobem dokázal Gaudry, že zrovna tak, jako nynější jelen nabývá teprve časem dokonalých parohů, maje napřed jednu špičku, druhý rok dvě, pak tři atd., tak vyskytoval se tento celý druh v střední době miocenní s dvěma vidličkovými rohy, ve vrchní miocenní s třemi větvemi, až teprve ve vrchní době pliocenní nalézáme nádherné parohy nynějšího jelena. Propasť mezi ptáky a plazy byla vyplněna nalezením ještěrovitých ptákův a ptákům podobných ještěrů, tak že vskutku jsou ptáci jenom proměnění plazové.

Každému jest známo, v jak zdánlivě různých tvarech žije jeden a týž hmyz; vizme toliko housenku a motýla. Proč by ta samá změna, která se zde děje v několika dnech, nemohla táhnouti se přes jednotlivce jednoho rodu průběhem set tisíc let? A změna ta děla se. Všechny ze žijících druhů živočichů mají ve vrstvách zemských, mohu-li tak říci, své zkamenělé „housenky", z nichž se během tisíciletí vykuklily. — — —

Bylo to r. 1839, kdy Schwann a Schleiden vytknuli blízké spojení, v kterém se k sobě nalézají zvířata a rostliny, i dokázali totožnost zákonů, podle kterých se obě tyto říše ústrojné přírody vyvíjejí. Koncem minulého století uveřejnil Sprengel vzácné dílo o květinách, v kterém poukazuje na podivuhodnou vzájemnost mezi těmito a hmyzem, který přenáší pel s rostliny na rostlinu. Avšak jeho pozorování vzbudilo málo povšimnutí až r. 1862 opět Darwin na ně upozornil. Bylo dlouho známo, že pampelišky a prvosenky existují ve dvou tvarech asi stejně četných, ale různících se od sebe uspořádáním čnělek a tyčinek. Jeden tvar má tyčinky na vrcholu květu a čnělku níže, kdežto u druhého jest postavení tyčinek a čnělky opačné. To považováno dříve za věc pouhé rozmanitosti, avšak Darwin dokázal, že jest to překrásné opatření, které usnadňuje zúrodnění jedné rostliny pelem rostliny jiné a že dociluje se tímto křížením více a dokonalejších semínek. Věc ta studována dále a botanikové Hooker, Axel, Delpino, Hermann Müller a Darwin sám upozornili na celou řadu podobných krásných úkazů při květinách. Jest nyní jisto, že máme hmyzu, zvláště pak včelám co děkovati za krásu našich zahrad a vůni našich luhů. Jich dobročinným a bezvědomým působením dostává se květinám vůně, barvy, medu, ano v mnohých případech i zvláštní podoby.

V jiných případech opět květiny před hmyzem se chrání. Jinde opět rostliny samy hmyz lapají a jím se

živí. Již před sto lety zaznamenal Angličan Ellis takový případ u americké rostliny „Dionaey“. Darwin, Hooker a jiní nalezli mnoho jiných druhů těchto masožravců z říše rostlinné. — —

Roku 1831 obnášel počet popsaných živočichův asi 70.000, nyní jich máme 320.000. Jak veliké pole ku prozkoumání ještě zbývá, ukazuje jen jeden příklad. V britickém museu nalézá se 12.000 druhů hmyzu, které ještě nebyly popsány, kolik teprve nalézá se jich v přírodě! Ano více než to: anatomie každého jednotlivého z nich jest nevyčerpatelným polem vědeckého badání a není příliš mnoho, když dím, že prozkoumání jediného druhu by bylo vděčným úkolem pro celý život.

Novověký pokrok vědy biologické byl hlavně usnadnén zdokonalenými prostředky pozorovacími. Naše mikroskopy byly velice zlepšeny. Užití lučebných reagencí při mikroskopování stalo se zdrojem velikého počtu výzkumů, jakož také velmi výhodným jest docílení co možná nejtenších řezův ukládáním zkoumaného praeparátu do parafinu a jiných měkkých látek. Tím způsobem můžeme na příklad obdržeti padesát, mohu-li říci lupínků vejce brouka nebo mozku včely. (Pokračování.)

Ovdovělá hrdlička.

Celá Paříž se ještě pamatuje na bolest kněžny de Sora, když ztratila svého manžela. Za tou branou paláce, černě potaženou, za tímto podle pravidel vystrojeným, erbovaným smutkem skrývalo se hrozné zoufalství španělské, všechny ty okázalé výstřednosti oné, přes všechno své katolictví pohanské země, kde klanějí se krvácejícím krucifixům a bohorodičkám se srdcem dýkami protknutým. Kněžna ostříhala si vlasy, uzavřela se a nepřijímala návštěv od nikoho. Ve svém černém šatu, s tou mladou ostříhanou hlavou byla jako novicka ve svém paláci, proměněném v klášter. Své dny trávila před podobiznou svého muže a obědvala osamělá ve velkém sálu, kde každý večer prostíráno jako dříve pro dvě osoby. Hůlka a klobouk knížete nalézaly se v předpokoji na svém obyčejném místě, zrovna jakoby pán, odešlý na vždy, měl se opět vrátit. A tato upomínka, tvrdošíjně se upínající ku věcem zevnějším, živila zoufalství ubohé ženy a činila prázdnotu kolem ní ještě děsnější.

Ze všeho toho víru návštěv, plesů, dychánků a koncertů, kde se byli setkali a milovali se, které objímaly jejich štěstí rámcem velkosvětským a nádherným, zachovala si jenom přítelkyni jedinou, baronku Ancelinu, salonní zpěvačku, která pro svůj krásný hlas zůstala milenou družkou kněžninou. Tato velká, neutěšitelná, palčivá bolest jenom dráždila se každým hovorem, avšak tak ráda slýchala zpěv blízko sebe. Mohlať se vyplakat.

Dvě léta takto uplynula. Ovdovělost byla stále tak bolestná, stále tak přísná. Jediné vlasy opět narostly, husté a jemné s celou tou svou v jich bohatosti se skrývající bujností života, záchvěvy i rozvlněností. Smutek byl jimi jako prozářen, rozveselen, i nezdál se již býti ničím jiným, než elegantní capricí. Bylo to tenkráte, kdy setkal se s kněžnou u své tety synovec baronky Anceliny, byl jí zaujat a rozhodl se, ucházeti se o její ruku. Při prvním slově, které jí o tom hlesnuto, byla vdova pobouřena. Pro ni kníže dosud byl živ a tento návrh zdál se jí býti urážkou, návrhem k nevěrnosti. Po nějaký čas neviděla své přítelkyně. Mladý muž se vzdálil, snažil se zapomenouti, přišel zas a jevil tolik lásky a zoufalství, že se ho baronce zželelo, i odhodlala se přemoci vrtochy kněžniny.

Avšak, jak překonati tuto podivnou povahu, která nikdy nerozumovala a žila jenom rozčileností a bouřlivými přeludy? Soudila, že náruživost tak výstřední zajisté bude žárlivou, i hleděla zaopatřiti si dávné dopisy knížete. Nebylo to nesnadno, neboť kníže de Sora, než se oženil, mnoho psával a jeho milostné listy nalézaly se v celém množství malých schránek a šuplat, zavřených na klíč a tak dobře ukrytých jedny před druhými, že se každá ta schránka chlubiti mohla, že obsahuje samojediná parfumované erby velmožovy.

Aby si zjednala několik lístků banálního a nedatovaného románu, měla madame Ancelin té odvahy, dáti si otevřít tyto skrýše, které byly jako hrob němý, květinami porostlý, kde plakala vždycky nějaká živá socha, i ukázala tyto dopisy vdově.

To nebyla bolest, to bylo zdrcení. Ubohá, dobrá kněžna! Všecka ta léta štěstí i ten čas ovdovělosti, vše se sbrotilo a zmizelo v propasti opovržení a hněvu. Nezbývalo jí více ničeho, než neukrotná touha pomstíti se. Podobizna byla z pokoje vyhostěna. Druhý couvert na stole, toto místo vyhražené, které budilo v ní myšlénku, že není samotna, byl odstraněn a v uzamčeném předpokoji, nyní otevřeném návštěvám a promenádám, nebylo již viděti hůlky a klobouku, které tam odpočívaly tak dlouho. V paláci kněžny Sory nastaly slavnosti, plesy a večerní cerkle. Zrovna jako proměnlivé nebe, probírající se z příliš dlouhé noci, vracela se kněžna z šedého hedbáví v lilakové, růžové, modré a objevovala se v celém svém dřívějším lesku. Potom, jednoho večera procházejíc se ve svém malém skleníku, pravila synovci baronky Anceliny, jenž sledoval ji jako tesklivý stín od té doby, co se opět objevila na slunci, pravila k němu: „Teď budu vaší ženou, kdy budete chtít.“ Byla by chtěla, aby to bylo hned.

Za velmi krátký čas potom byli svoji, šťastni, ona s jakousi dravou vášní, on rozčilen a žasna nad touto náhlou náklonností i užívaje štěstí svého, aniž by mnoho o něm přemýšlel. Ve velkém světě mluvilo se mnoho o tomto sňatku. Ano, baronka Ancelin, zvyklá frásím takových malých románů, nalezla vtipné příležitostné slovo: „Vizme tu malou kněžnu! — — člověk by byl myslil, že pláče, a ona cukrovala: byla to ovdovělá hrdlička.“

Šest měsícův uběhlo. Novomanželé byli na venkově na zámku v okolí pařížském. Tam navštívila jich přítelkyně. Vidouc je procházeti se tak plny klidného štěstí mezi pnoucími se trávníky a pod tichými buky, pravila pojednou tato roztomilá baronka, která nikdy nevídala příliš daleko, majíc vždy oči obráceny jenom na pří-

tomný okamžik, pravila k nim: „Jsem to přece jenom já, která vás učinila šťastny. Nuže, nelituji své lži.“

Kněžna sebou prudce trhla.

„Jak že? Jaké lži?“

„Aj tedy, má drahá, teď vám to již mohu říci, ten ubohý kníže nebyl tak černým, jak jsem vám jej udělala. Ty milé dopisy byly již pět let staré; tenkráte jste ještě nebyli svoji.“

„To jste učinila vy?“ řekla kněžna i zadívala se na oba šíleným zrakem. Zemřelý, zapomenutý muž, jehož jméno již ani neměla, zaujal opět celý místo své. Nynější manžel viděl to dobře z pohybu, jejž učinila, aby se vzdálil. Beze slova bylo mezi nimi skončeno. Uzavřela se sama a v hrozném zápasu, trvajícím osm dní, byla kořistí lítosti a výčitek nezměrných. Nešťastná žena, provdavši se bez lásky, z pouhé pomstychtivosti, vidouc zemřelého nevinna, považovala svůj skutek za zločin i hynula hanbou před sebou samou.

Nešťastný manžel se jí vzdaloval, věda, že jí není již ničím a že dávná láska, navrátivší se tak živě, ubila rázem náklonnost novou. Mluvila k němu chladně jako k cizinci, i dělala, že mu odpouští, vědouc, že není spoluvinníkem. V posledním okamžiku, když madame Ancelin plakala u ní, želíc svého skutku, aniž by vinu svou dobře chápala, nachýlila se kněžna k této mělké duši, která zkřížila její tak přísnou a rovnou cestu, i děla hlasem příliš slabým, než aby stesk mohl se podobati výčitce: „Ty vidíš, že necukruji... já umírám!“ A byla to pravda.

Alphonse Daudet.

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Děvčata stala se nerozlučitelnými a Klařini rodiče s Čelinskou mívali dlouhé hovory o literatuře, o potřebách ducha, o jeho snahách. Vodičkovi a Čelinská rozcházeli se velmi v těch věcech, ale to právě podněcovalo výměnu myšlének. Ve hlavní věci naopak byl mezi nimi souhlas veliký, a sice v tom právě, jak hluboce všickni tři onu potřebu duševního žití cítili.

Čelinská měla mnoho společného s Klárou. Jako ona hrozila se přírodnických sbírek, počítání nožiček u brouků, tyčinek u květin, onoho bourání, řezání, roztrhávání organismů, aby se vypátralo něco z jejich bytosti. Rozplakávala se pro vivisekci, spílala učencům, že hledajíce život, působí smrt a bolest. Pravila, že se to na nich také mstí, život se svými výkony že před nimi ulétá, že vidí jen smrt, zničení, nicotu a bídu a konečně věčné nic.

To byla zajisté látka nevyčerpatelná, zvláště při skvělé výmluvnosti Čelinské a duchaplných jejích nápadech; dokonce pak, rozehřál-li se Severin a mluvil-li proti tomu všemu velkými důvody svými. Těmi dokazoval, kterak jediné poctivé a nepředpojaté badání zamezuje chorobné, blouznivé, fanatické zabíhání ducha i obraznosti, kterak razí pravé svobodě cestu a klade pevné základy našemu vědění, našim pojmům, našim činům. On viděl ethiku a mravnost jediné v pravdě a ve snaze po pravém poznání. Jeho nenávist ke každému klamu sebe zbožnějšímu byla až hrozná. Vyslovoval ji s dramatickou silou. Veškeré hádání a neurčité tušení bylo předmětem jeho krutých posměchů. Zkázu společnosti přičítal jediné tomu všemu. Hledati pravdu, mělo býti jediným heslem a cílem myslících duchů.

Čelinská trnula a bledla, naslouchávala-li mu. Skoro po každé plakávala při těchto rozmluvách, které bývaly někdy tak vášnivé a hlučné, že děvčata přiběhše odněkud, kde zatím samy se bavily, jako plaché laně hlavinky nastrkovaly a chvilinku s udivením naslouchávaly.

Emilie říkávala: „Pojďme zas, tomu nerozumíme.“

Ale Klára nesouhlasila. Zdržovávala své přítelkyně a naslouchávala tomu. Její velké oči mívaly výraz podivný, někdy hrozivý, někdy plný úzkosti. Staloť se také, že nechala jednou Emilii i Augustu při nějaké hře, že jim vyklouzla a zatím nepozorována poslouchala.

Albina bývala jakousi prostřednicí mezi příkrostí svého muže a vášnivými výbuchy Viléminy. Bylať zcela zaujata náhledy Severinovými, ale připomínala mu, že je přede vším tolerantnosti třeba a nemůže-li druhý pojímati věci v tomto způsobu, že se má vzíti na jeho mínění ohled. Žádala ho, aby přece uznával, v čem mívala Vilémina rozhodně pravdu.

Malá tato společnost hledala se pořád častěji a rozcházela se pokaždé s vřelejším potřásáním rukou, neb to, v čem tito lidé se rozcházeli, přece je zase sbližovalo. Byl to interess o nejlepší a nejvyšší zájmy lidstva.

Tak blížily se velkonoce a šedě brunátná krajina oživovala v mladinké zeleni. Pásmo mlhavých hor modralo se a páry i oblaka stěhovaly se někdy na celé dni z usmívajícího se modra nebeského.

IX.

V pátek před květnou nedělí šli Vodičkovi do Olšov. Na ten den pamatovala Klára často později, v bouřích a v nevýslovném trápení. Byl to tak klidný, šťastný, krásný den. Nic zvláštního neudálo se, ale události budoucí ohlašovaly se, ovšem nikým netušené, v tom způsobu, jak se potom vyvinuly. Něco tušilo se, ale to bylo tak krásné, tak slunečné, zlaté, azurové!...

A v přírodě bylo tehdy rovněž tak. Na zahradách kvetly mandloně a meruňky, vzduchem táhla z lesů vůně fijalek a skřivánci vzlétali a jásali nad zemí mladinkou, bledě zelenou.

Klára běžela napřed před rodiči a slídila po fijalkách pod olšemi. Takového citu jako toho dne ještě neznala. Radost ze života a z celého světa rozkvetala v jarním věku jejího života a ten květ zářil a usmíval se, ssál do sebe krásu a vydával ji půvabem neskonalým. Bylať tak šťastna. Těšila se na každý nový den. Sledovala probouzení přírody, jakoby žila v tomto jaře poprvé.

Někdy sevřelo se jí srdce. Zdálo se jí, žeby chtěla zaplakat, ale ona se jen zasmála se slzou v oku a dívala

se za skřivanem, anebo stála u stromu, jehož poupata byla na puknutí a dívala se, kterak květ se dral z poupěte. Četla nyní již, ale jenom verše. Pro prosu neměla pražádného smyslu leda v bajkách. Ale opravdivost nudila ji k smrti.

Když tak běžela podél olší, chvílemi se zastavovala, klekala, květiny hledala, ale trhati jich nechtěla, aby neuvadly v její ruce, šeptala si ten neb jiný zamilovaný verš a jeho hudba, jeho obraz vznášel se kolem ní. Slyšela brzo ten brzo jiný motiv a nápěv v duchu ze skladeb, které ráda hrávala. A pak zadívala se do modrého vzduchu s udivením. Slyšela ještě něco jiného. Byla to harmonie zcela nová, cosi nikdy nevysloveného a nového zjevovalo se jí.

Ah, jaký byl to den! Kdož by mohl vše pověděti, co v něm bylo! Nedalo se to zapomenouti nikdy. Proč není celý život takový? Leč na to se nevzpomene v takové chvíli, kde vše, co je krásné, v duši zaplane.

Rodiče dívali se na Kláru s dojmutím nesmírným. Sledovali její pohyby, zachycovali její zářivé pohledy, když k nim se obracela s úsměvem šťastným, jemuž bylo dlužno odpovídati rovněž z celé duše. Měli ji pořáde na očích a přece nemohli zachytit hru proměn v její bytosti, která se vyvinovala plně a bohatě.

Ona těšila se na návštěvu u Čelinských. Zbožňovala paní Čelinskou, milovala děvčata, bavívala se s nimi výborně. Obě byly švitorné a hovorné, ona mluvívala méně než ony, ale začala-li, tu vypravovala jim celé pohádky, dělala plány, kterak by žila, buď kdyby byla královnou anebo chudou pasačkou v nějaké salaši. To bylo jí jedno. Vymýšlela si tak podivné věci, že děvčata nevěděla konce smíchu.

Emilie a Augusta přiběhly jí také dnes naproti a již cestou smálo se to všecko.

Čelinská tázala se Vodičky, když pak seděli spolu v Olšovech, zdali tedy opravdu pojede do Prahy příštího dne, jak měl dříve v úmyslu.

Odpověděl: „Ano. Zdraví mé matky mne znepokojuje. Bude-li možno, přemluvím ji, aby zůstala u nás v Milhostech po celé léto.“

„Myslíte, že si dá říci?“ Čelinská se tázala. „Nevím, ale nasadím všecko. Až posud podařilo se mi ještě vždycky přemluviti ji ku svému náhledu, ačkoli mnoho to stávalo, dlouho to trvalo. Nyní je v tom krom jejího zdraví jiná vážná příčina. Pozoroval jsem minulé doby u ní podivného navštěvovatele, jehož vlivu bych ji nerad ponechal. Jeť to člen jistého řádu duchovního. Kdykoli jsem se objevil u matky a on tam právě byl, vstal a zmizel jako přízera. Mně zdálo se, že po něm zbýval jedovatý stín. A v skutku, moje matka bývala pak ke mně celá změněná, jakoby ani matkou nebyla. Jsem přesvědčen, že se ten člověk u ní zahnizďuje.“

„Vaše matka bývala vždycky velmi pobožná. Pamatuji se, kterak jste jednou o tom vypravoval, že z vás chtěla míti kněze.“

„Byloť tehdáž pravým štěstím, že byl její zpovědník knězem, jakého každý musí ctíti, před nímžto i nevěrec musí smeknouti. Když kmet tento zemřel skoro stoletý, plakal jsem u jeho rakve jako dítě, neb on zachránil mi více než život, on vrátil mi také srdce matčino. Jeho vlivem a domluvami umírnila svůj fanatismus tak, že klidně snášela, když jsem šel cestou svou. Byl to vzácný muž. Jsou tomu teprv asi tři roky, co ho není více. Nebyl oblíben u vyššího kněžstva, ale chudina nazývala jej otcem. Koho matka moje potom za svého zpovědníka zvolila, o to nestaral jsem se. Možná, že to byl již tehdáž onen člověk, který je oblíbeným kazatelem. Bojím se, že mi nastane nyní zápas s ním o lásku mé matky.“

Severin nemluvil dále o tomto předmětu, když děvčata ke společnosti se přidružila.

„Kdy tedy přijedete zas?“ tázala se ho Čelinská.

„Bude-li matka srozuměna, hned v pondělí.“

„A zítra čekáme my svého milého hosta!“ Čelinská zvolala. Oči jí zvlhly. Podívala se na Kláru. Její oči utkvěly na ní s výrazem zvláštním. Severin i Albina sledovali ten pohled, divili se mu.

Klára usmála se na Čelinskou. Byla ještě krásnější než jindy.

„Jaký host?“ tázala se.

„Můj bože! Náš Pavel, můj syn, moje radost, má pýcha přijede.“

Klára přestala se usmívati a sklopila oči. Nebyla v rozpacích, nerděla se, naopak zbledla trochu a byla vážná, když oči opět pozdvihla.

Slýchala mnoho mluviti o Pavlu. Jeho sestry zbožňovaly jej jako matka. Znala všecky jeho podobizny v rozličných albech a na stěnách všech pokojů.

Byl matce podoben, tudíž krásný. Byl dobrý, veselý, nadaný. Někdy bývala Klára zvědava na něj.

Té chvíle však nikoli. Měl přijíti zítra. Bála se trochu té známosti. Neznala blíže žádného mladého muže. Myslila si, že se ho bude styděti. Raději kdyby to byl býval její bratr. Ach ano, bratra přávala si dávno.

Severin ptal se na Pavla, na jeho vlohy a studie. Mluvilo se o něm mnoho, ale ať byla o něm chvála sebe větší, nemohl Klářin otec ubrániti se jakési chladnosti. Hovořil nuceně, pohlížel kradmo na Kláru, na svou ženu, netroufal si setkati se s pohledem Čelinské, jež byla k nepoznání změněna radostí, že přijede Pavel.

Jaký to byl krásný den. Zapadající slunce vyzlatilo modrý salon, ve kterém pili čaj, zrcadlo vracelo jeho zářící obraz, krajiny na obrazech oživly jakoby slavily také jaro.

Vazby knih na etažeru zářily a plály jako šperky, kterými jsou životu našemu, a vlasy na mladistvých hlavinkách děvčat měnily se v glorioly.

Ještě mi musíte zahrát, než odejdete,“ zvolala Čelinská, berouc Kláru za ruku a vedouc ji k pianu.

Ona nedala se prosit. Otevřela stroj, sklopila trochu hlavu a ruce vešly v tajuplný styk se strunami, ze kterých se ozýval hlas těch citů, které skladbu mistra beze slov pochopily.

Klářin obličej se zadumal, pohroužila se ve hru, jejíž život se rozvlnil kolem ní.

„Ona je umělkyní,“ šeptala Čelinská. „Kdyby ji Pavel slyšel,“ myslila si a Vodička i jeho žena tu její myšlénku uhodli. Byli tím znepokojeni. „Ještě ne, ještě ne!“ volala jejich srdce v souhlasu. Vodička tiskl ruku své ženě.

Vždyť byla Klára dítětem, Pavel také. Jak nemoudrá byla ta Čelinská.

Klára přestala hráti a zavřela piano, jako kdyby byla doma. Omlouvala se rozpačitě, že by byla mohla lépe hráti. Dopustila se asi dvou chybiček, ale za to přednášela ohnivěji než jindy. Leč to je vada. Korrektnost nemá se obětovati zápalu. Ona to dobře věděla a nesla ty dvě chyby těžce.

A přece bylo dnes vše tak krásné; škoda, že musili jíti domů. Čelinských je doprovázeli daleko. Slunce zašlo, byl však dlouhý soumrak s růžovým a perleťovým nebem. Obrovské topoly milhostské kvetly, voněly a házely temnorudé ocáskovité květy na střechu domu a do oken, na cestu a na práh.

X.

Pavel přijel skutečně a příštího dne hned zavítal s matkou a sestrami k Vodičkovům. V té malé společnosti byla jako závrať mladistvé veselosti, radosti, dovádění a hraní. Pavlova přítomnost podobala se záplavě světla.

Albína i její dcera slíbili Vodičkovi, že mu budou psáti co den. Jak jinak? Žili tak těsně spolu, nikdy se nerozloučili, ani nepamatovali, že by byli bývali jediný den jeden bez druhého. Na všech cestách, výletech, procházkách, všude bývali spolu všickni tři. Tenkráte stala se výjimka proto, aby se mohl Vodička své matce zcela věnovati. List, který mu byla jeho matka minule psala, jej znepokojil. Odejel k ní s velkým napjatím mysli. Oznámil ženě a dceři svůj příjezd do Prahy několika slovy.

Klára odepsala mu: „Sedala jsem k psaní, milý tatínku, abych odpověděla k tvému lístku, který jsme s maminkou tak radostně přivítaly, a tobě řekla, jak velice se nám stýská po tobě; ale sotva vzala jsem péro do ruky, slyším hlasy a ruch. Přišli Čelinských s Pavlem. Ještě jsou zde, maminka již zmešká poštu. Ale já mohla jsem odběhnout, abys měl zítra nějaké slovo od nás.

Stýskalo se nám včera nesmírně. Já jsem už plakala. Bez tebe nemohla bych žíti. Dnes je mi veseleji. Ráno přišel tvůj list. Pak přišla mne navštívit Sychrová s dítětem a přinesly mi svěcené kočičky. Je květná neděle. Venku je dnes hodně chladno, zdá se, jakoby chtěla nastati nová zima. Na mne učinil ten svazeček vrbového proutí s těmi stříbrnými poupaty a při tom několik fijalek tak zvláštní dojem. Vím, že těm církevním obřadům nepřeješ, tatínku, ale něco dojímavého je v tom. Nevím, neučila jsem se, co to vlastně znamená, ale cítila jsem jakési vítání jara, jakési požehnání nevím odkud při pohledu na ty kočičky. Byla jsem povznešena, nevím jak. Již mi to dětinství odpusť. Budu psáti o něčem jiném. O Pavlu budu ti psáti. Je podoben svým podobiznám. Je krásný. Ale tak krásný, jako jeho matka není přece. Škoda, že nemám bratra. Emilie a Augusta jsou dnes tak šťastny. Ale co na tom? Mám tebe a maminku. Přijeď k nám brzo. Tvoje Klára."

Když dopsala a psaní zalepovala, přišli ji Čelinských děvčata hledat a za nimi strčil Pavel hlavu do dveří: „Nebudu vyhozen?" ptal se.

„Musíte mi odpustit," řekla Klára, „musila jsem psáti tatínkovi, psaní by později už neodešlo. Ale již jsem hotova. Psala jsem také o vás, pane Pavle, že jste zde, že jste podoben svým podobiznám..."

Běžela ven psaní odevzdat a Pavel díval se za ní.

„Je hezká," pravil k Emilii, „ale velmi jednoduchá." Pokrčil ramenoma.

„Jen až ji uslyšíš hrát," řekla Augusta.

„Hrát. Slyšel jsem nedávno první pianistku na světě. Na tu hru tak snadno nezapomenu."

Albína zdržela své hosti k obědu, což oni přijali; po polední vyšli všickni společně na procházku. Teprv večer mohla Albína svému muži psáti.

„Byl to dnes hlučný den u nás, můj drahý Severíne. Celý den měli jsme společnost a byla jsem tomu ráda k vůli Kláře, které se příliš po tobě stýská. Mám věru strach o ni do budoucnosti, že se oddává tak vášnivým citům. Ale jisto je, že není přílišných obav třeba, co se týče Pavla Čelinského. To jsme byli my dva dětinami, když jsme hned bůh ví na co myslili, sotva byla zmínka o tom mladém člověku. Jsme přece jen také romantičtí, my dva, můj staroušku, jakkoli chceme býti střízliví a rozumní. Jeden jako druhý měli jsme hned vypředený román, kterak přijde mladý hrdina a hned na první pohled srdce Klářino zajme. Ona nebyla však v nižádném zmatku, když s ním se setkala. Mýlila bych se velmi, kdyby byl učinil na ni nějaký hlubší dojem, neb ona se neumí zajisté přetvařovati a jisto je, že byla zcela jako jindy nenucena a dětská. Čelinská, pamatuješ-li se ještě, učinila na ni hlubší dojem. Ten vzbudil tehdáž ve mně jakousi mateřskou žárlivost. Ale od té doby přilnula jsem sama také k Vilémině a přeju jí i naší dceři to přátelství, jež mezi nimi se vyvinulo. Co se týče Vilémíny, zdá se mi jisto, že je jejím snem, aby se ty děti naše milovaly. A není jí divu, když vidí laskavost Klářinu k sobě. Nyní jsme samy s naší Klárou. Ona je klidná, její obličej je tak jasný a šťastný. Hraje na piano mezi tím co ti píšu. Ty její tony! Odkládám péro, naslouchám jí. Myslím na tebe. Ó vrať se k nám brzo! Líbám tebe i maminku."

(Pokračování)

Madame Delicieuse.

Louisianská povídka. Napsal *G. W. Cable.*

(Dokončení.)

Nastalo volební tažení. Po tři nebo čtyři neděle, které následovaly, byl generál Villivicencio předmětem omamujícího pochlebenství s jedné a zdrcujících kritik s druhé strany — avšak v jeho uších ozývalo se neustále trapnou ozvěnou zmatené štěbetání dívek a když zavřel umdlené oči, stála tu před ním vždycky zase madame Delicieuse řkouc: „Já nevěděla, proč byste se na svého syna hněval," a hledíc mu do tváře s tou tvrdošíjnou prostomyslností. A potom, — ten poslední výjev na schodech, po kterých se mu zdálo, že ještě sestupuje dolů, dolů.

Madame sama trvala pevně na svém rozhodnutí. „Teď, nebo nikdy," pravila si, „buď smír anebo hádka."

Když generál, aby udržel dobrý ton, objevil se opět návštěvou, dojala jej tak zprávou o jistých laskavých slovech, které si sama vynalezla, ale připisovala dru. Mos-

synu, že slíbil navštíviti svého syna; „snad“ — „velmi brzo“ — „snad“.

Dr. Mossy, sedě jednoho únorového jitra mezi svými praeparaty a knihami — končil právě zajímavé pojednání, a jsa tak zaujat, že neslyšel, jak otvíraly se dvéře, spozoroval pojednou, že mu někdo stojí ve světle, i pohlednuv vzhůru, spatřil před sebou generála Villivicencia. Oddechnuv si v radostném překvapení, odložil péro a vypjav se na špičky, položil otci ruku na rameno a políbil jej, jakoby byla učinila malá dobrá žínka.

„Posaďte se, otče,“ pravil a sám opřel se o stůl. Generál přijal židli a odkašlav si, rozhlížel se kolem po láhvích a láhvích s jich obsahem, zrovna jako vyňatým z archy Noemovy.

„Jde všechno dobře, otče?“ tázal se konečně dr. Mossy.

„Dobře.“ — Pak nastalo dlouhé mlčení.

„Je dnes krásně,“ řekl syn.

„Velmi krásně,“ odpověděl otec.

„Myslil jsem, že bude pršet, ale vyjasnilo se,“ řekl syn.

„Ano,“ odpověděl otec a bubnoval prsty na stole.

„Nezdá se vám, že bude chladno?“ tázal se syn.

„Nikoliv, nezdá se nikterak, že bude chladno,“ zněla odpověď.

„Hm,“ řekl dr. Mossy.

„Hm,“ řekl generál Villivicencio.

Dr. Mossy pohledl mimoděk na svůj rukopis.

„Já tě vytrhuji,“ řekl generál rychle a vstal.

„Ne, ne! Odpusťte mi, posaďte se; jsem velmi rád, že, — nevěděl jsem ani, co činím. Je to práce, kterou vyplňuji své prázdné chvíle.“

Tak se generál opět upokojil a otec a syn seděli velmi blízko sebe — tělesně; avšak dušemi byli od sebe na míle vzdáleni. Generálovy prsty, zticha se pohybující na stole, vydávaly zvuk vzdálených bubnů.

„Je v městě zdrávo?“ tázal se generál.

„Ptal jste se —?“ řekl malý doktor, jako ze sna vytržený, pohledna vzhůru.

„Není v městě mnoho nemocí?“ opakoval otec.

„Ne, — zajisté není,“ řekl Mossy s úplným bezvědomím toho, co mluví i nahnuv se přes loket, doplňoval rukopis vynechaným slovem.

Generál byl na nohou, jakoby byl péro spustil.

„Musím jít!“

„Ach ne, otče!“ řekl syn.

„Ó ano, musím.“

„Ale sečkejte, otče,“ chtěl jsem právě o něčem s vámi promluvit.

„Nuže?“ řekl generál s rukou na klice a s velmi zamračenou tváři.

Dr. Mossy přejel si rukou čelo, chtěje se upamatovati.

„V tom okamžení, — ach! Těší mne, že vidím vaše jméno na veřejnosti, milý otče, a v čele volební listiny.“

Generálova nelibost sklesla jako orlí péro. Usmál se vděčně a poklonil se.

„Moji přátelé mne donutili,“ pravil.

„Myslí, že budete zvolen?“

„Nechtějí o tom pochybovati, — ale, co myslíš ty, můj synu?“

Teď ale měl syn o této věci náhled, jejž vysloviti bývalo by šílenstvím, a tak jenom řekl: „Nemohli by voliti muže věrnějšího.“

Generál uklonil se velmi vážně: „Snad tomu lidé uvěří; moji přátelé myslí, že tak.“

„Přátelé, kteří užili vašeho jména, měli by vám pomáhati, jak mohou,“ řekl doktor. „Já sám bych tak rád učinil, milý otče, kdybych čímkoliv mohl.“

„A — což!“ řekl potěšený otec nedůvěřivě.

„Ó zajisté,“ řekl syn.

Záchvěv rozkoše projel generálem od hlavy až k patě. To zde byl přece syn.

„Děkuji ti, můj synu, opravdu ti děkuji. Ach, Mossy, můj drahý hochu, činíš mne šťastna!“

„Avšak,“ doložil Mossy, poznávaje s hrůzou, že se odvážil příliš daleko, „nevidím, jak by to bylo možno.“

Brada generálova sklesla.

„Nejsa mužem veřejnosti,“ pokračoval doktor — „leda by snad mé péro — ano, mé péro je vám k službám.“

Zamlčel se s úsměvem nesmělého nabízení služby. Generál stál chvíli jako v sebe propadlý a pak pojednou zableskla mu v hlavě myšlénka.

„Zajisté! zajisté! — ha, ha!“ — a vycházel zády ze dveří; — „zajisté! Ach, Mossy, máš pravdu, aby náš zdar byl úplný, potřebujeme mečů a per. Dobře, můj synu, na shledanou, nemohu teď zůstat, ale přijdu zas. Chvátám, abych řekl svým přátelům, že jest péro doktora Mossyho na naší straně. S bohem, drahý synu.“

Stanuv před domem, poklonil se generál hluboce, nikoliv svému synu, ale směrem k balkonu vysokého, ciblového průčelí a se slunečným úsměvem odešel.

Druhého rána, zrovna jakoby tomu byl osud chtěl, byla kandidátní listina Villivicenciova napadena, — zákeřnicky napadena v amerikánských novinách. Byl to, aspoň jak tomu generál rozuměl, útok přímo loupežnický. Nikdy nebylo uhlazených dvorností a formalit rytířského zápasu tak bezohledně nedbáno. Užito jedem napuštěných kulí, — aspoň byly takovými ty osobní narážky. Generál sám byl nazván „zastaralým“! přátelé, kteří jej kandidovali „nepříčetnými“! Článek měl název: „Kandidátní listina rakojedů.“

Mezi nejprvnějšími čtenáři tohoto literárního výrobku byla mladá paní Delicieuse. Napřed se srdečně, pokojně, zářivě usmála a pak zavolala:

„Ninido, zde vezmi to dolů k dru. Mossymu, — počkej.“ Zaškrtla článek tlustě svou zlatou tužkou „Odpovědi není třeba, nemusí to vracet.“

Asi v tu samou hodinu zaklepal v sousední ulici jeden z „nepříčetných“ na hradové dvéře generála Villiviceucia. Generál přijal jej ve své ložnici. S krátkou a přímo světáckou řečí vyňal nepříčetný politický přítel urážlivé noviny a právě chtěl začíti číst, když objevil se ve dveřích jiný z „nepříčetných“, pokud možná ještě rozčilenější než první. Několik minut uplynulo ve výrazech hněvu. Konečně nastalo ticho.

„Alfonse, čtěte,“ řekl generál, usednuv v posteli.

„Kandidátní listina rakojedů,“ začal Alfons, ale třetí zabušení na vrata jej přerušilo a jiný „nepříčetný“ sesiloval jejich počet, hašteře se divoce již se sluhou v chodbě.

Konečně byl článek dočten; všichni čtyři pánové byli bez sebe: novinami mrštěno o zem a redaktoru

přisahána krvavá pomsta. Avšak tu ozval se hlas generálův s plnou autoritou:

„Nikoliv, pánové," pravil zapínaje zuřivě svůj župan, „nebudete se s ním bít. Zakazuji vám to, — nesmíte."

„Leč," zvolali ostatní tři najednou, „jeden z nás musí se bít a vy nesmíte. Kdybyste se bil vy, je naše věc ztracena! Kandidát se nesmí bít."

„Ha! pánové," zvolal generál, „mám syna. Ano, milí přátelé, syna, který ztrestá toho bídníka. Díky nebesům, že dala mi syna pro tuto příležitost. Ihned jej navštívím, jak se jen obleknu."

„Půjdeme s vámi."

„Nikoliv, pánové, půjdu sám. Pak se sejdeme. S bohem, drazí přátelé."

Byl odhodlán. — „Na shledanou," řekli přátelé.

Za chvíli potom ubíral se generál Villivicencio s rákoskou v ruce a hněvivým krokem vzhůru po chodníku ulice Royale. Právě když míjel krásný dům se štíhlým cihlovým průčelím, pozvedla se jedna z lištových záclon co nejméně možná a jistých dvé krásných očí zadívalo se za ním, avšak bez té udivené prostomyslnosti, kterou jsme byli dříve na nich pozorovali. Když generál stisknul kliku u domu svého syna, mrsknul okem po této samé záclone, avšak ta byla již spuštěna a celý dům tichý, jako očarovaný zámek. Za to rozevřel se vchod u doktora Mossyho dokořán, když generál zaklepal.

„Nuže, synu, viděl jsi ty noviny? Ne, myslím, žes neviděl. Ó jistě jsi jich neviděl, neboť líce tvé nejsou zrudlé hanbou a hněvem.

Doktor Mossy pohledl vzhůru s úžasem od stolku, kde psal.

„Co to jest, otče?"

„Na mou věru, Mossy! Jest to možné, žes dosud neslyšel o tom útoku na mne, jenž překvapil a pobouřil dnes celé město?"

„Neslyšel," řekl dr. Mossy ještě s větším překvapením a položil ruku na opěradla své židle.

Otec podíval se naň mroucím pohledem. „Má duše!" V tom okamžení padl jeho zrak na noviny, kteréž byla poslala madame Delicieuse. „Avšak, Mossy, můj synu," vzkřiknul, „vždyť je to zde!" — a jeda prstem po řádcích: „zde, zde si to přečti! Nazývá mne to nepříčetným! ano, tak! Čti, čti!"

„Ale otče," řekl klidný malý doktor vstávaje a bera do ruky zmačkané noviny, které mu generál podával. „To zde jsem četl. Jedná-li se jenom o to, tedy se již chystám k odpovědi."

Generál objal ho vášnivě a políbil ho na tvář, div že ho neudusil.

„Ach Mossy, můj chlapče, tys nádherný! Tys počal již psát! Tys k pomilování! Přečti mi, cos napsal, synu můj."

Doktor vzal se stolku kousek rukopisu a usednuv, začal:

„Pane redaktore! Ve svém dnešním listu uveřejňujete o kandidátní listině generála Villivicencia článek, v kterémž naléžá se mnoho omylů. Kdo jest pisatelem článku tohoto nevím, avšak myslím, že vyslovil úsudek svůj přenáhleně a že nebude se zdráhati opravit některá mylná udání —"

„Eh!" zvolal generál.

Dr. Mossy pohledl naň a zarděl se jako pivoňka.

„Eh!" opakoval generál ještě důrazněji. „Hlouposti!"

„Jak to?" tázal se syn vlídně.

„To je všechno nesmysl!" zvolal generál. „Vše, co se řekne, jest: ‚Pane redaktore! Chci, abyste mi udal jméno onoho ničemy, který uveřejnil ve vašem listu haldu lží o mém otci a jeho přátelích!'"

„Ah —" řekl dr. Mossy s tónem úsměšným a hněvivým.

Otec pohledl naň v němém úžasu. Doktor stál u svého malého nespořádaného stolku vypjat do celé výše své malé postavy, s jednou rukou zastrčenou za prsa a s tím nezlomným pohledem, jakým nás takové modré oči někdy překvapují.

„Vy chcete, abych se bil," řekl.

„Ty se bít?" vyhrkl ze sebe otec. „K tomu myslím, že nemáš chuti!"

„Nemám," řekl Mossy.

„Můj bože!" zašeptal generál, i zdálo se, že mu srdce puká.

„Ano," řekl doktor, dívaje se mu odhodlaně do očí a rty se mu třásly, jak tak mluvil: „Ano, volejte svého boha. Já se bojím —"

„Ty se bojíš?"

„Bojím se," pokračoval doktor, „ano mám strach! Bůh mne chraň před tím, abych se nebál. Avšak povím vám, čeho se nebojím: — nebojím se nazývati vaše čestné záležitosti vraždou!"

„Můj synu!" vzkřikl otec.

„Odpusťte," zvolal syn, „považujte to za nevyslovené. Nebudu nikdy činiti výčitek svému otci."

„Jest dobře," pravil otec. „Na mé straně byla křivda. Jest to můj spor a já si jej vyrovnám sám."

Dr. Mossy vstoupil rychle mezi otce a dvéře. Generál Villivicencio stál před ním celý zlomen.

„Co chceš učinit?" tázal se stařec truchlivě.

„Otče," řekl syn s hlubokou něžností, „nemohu toho připustit. Patnáct let byli jsme si cizinci a ode včírka jsme přáteli. Nesmíte mne takto opustit. Já sám vyřídím tento spor za vás. Musíte mi to dovolit. Jsem vám k tomu zavázán."

Mírumilovný doktor nemyslil spor „vyřídit", ale urovnat. Cítil na okamžik, že otce klame, ale nemohl jinak. Ve svém zmatku nevěděl ani sám s úplnou jistotou, co učiní.

Otcova tvář se rázem vyjasnila. „Já sám bych to rád učinil," řekl napolo prosebně, „ale moji přátelé mi to zakazují."

„A tak také já," řekl doktor; „avšak teď půjdu sám a nevrátím se, dokud nebude vše skončeno."

„Synu, nechci tě nutit."

Bylo něco kyselého v doktorově úsměvu, když odpověděl: „Ó vím, ale prosím, dejte mi ty noviny."

Generál mu je podal.

„Otče," pravil syn, „musíte zde čekat, dokud se nevrátím."

„Nemohu, moji přátelé mne očekávají."

„Omluvím vás," řekl syn.

„Dobře," svolil téměř šťastný otec. „Jdi, můj synu, počkám. Ale kdyby přišel někdo z tvých nemocných?"

„Seďte tiše," řekl syn. „Budou myslit, že není nikoho doma."

Za půl hodiny po tom vstupoval doktor Mossy do redakce a obrátiv se po třikráte na nepravou osobu,

nalezl konečně dvorního redaktora, i snadno jej přesvědčil, že se otci stala křivda. Avšak na otázku, který z nadaných pánů spolupracovníků napsal závadný článek, odpověděl redaktor líbezně: „Račte, milý doktore, se mnou do mého pokoje.“

Vešli spolu. Ale v nejbližším okamžiku byl Mossy již zase venku a pokloniv se chvatně, odcházel mezi tím, co se líbezný redaktor opět uchopil péra, jsa přesvědčen, že se doktor více nevrátí.

Generál Villivicencio seděl a čekal mezi hady a ještěry. Jeho důvěra začala opět klesat. Obraceje slova Mossyho v mysli své z rubu na rub, nemohl se sprostiti obavy, aby doktor přece jen snad věc Villivicenciovskou k vůli míru a pokoji nezkompromitoval. Nepřál si zrovna, aby vydal syn své žití v nebezpečí, byl by se spokojil také odprošením, avšak docílí jeho syn vůbec něco takového? Vždyť to jest napolo mnich, napolo žena a celý knihožrout s brejlemi. Generál byl nešťasten.

Jednotvárnost vlekoucího se času byla přerušena dvěma nebo třemi návštěvami, které se ptaly po doktoru, avšak konečně začal se generál přece diviti, kde jen Mossy tak dlouho jest.

Tu ozvalo se na zasklených dveřích klepání, zcela rozdílné od všech dřívějších, — smělé, ale lehké, důstojné, půvabné zaklepání, a generál ještě než se ohledl, ucítil ve všech žilách, že to jest mladistvá madame, která přichází. Ano, to byly její krásné obrysy, odrážející se od skla. Generál vyskočil, rozevřel dvéře a ukloniv se hluboko, podával jí ruku.

Ona ji nepřijala, ale zavřela rychle dvéře za sebou.

„Co se děje?“ tázal se generál úzkostlivě, neboť její tvář navzdor úsměvu byla přísná.

„Generále,“ začala nevšímajíc si jeho otázky — avšak přísnost s její tváře znenáhla mizela, — „přišla jsem ku svému lékaři, vašemu synu. Ach, generále, když si pomyslím, že jste s ním opět smířen, činí mne to blaženu. Přece mi dovolíte, abych to řekla, i nemrzí vás to od staré kamarádky vašeho syna?“

Nedopřála mu času k odpovědi.

„Zdá se mi, že není doma?“ pokračovala. „Avšak jsem tomu ráda, mohu s vámi aspoň promluvit o jeho výborných vlastnostech, neboť vy nevíte, generále, že po celou dobu vašeho odcizení neměl Mossy věrnějšího přítele nade mne. Jsem hrda, že to mohu říci nyní; není-li pravda?“

Generál, takto napaden ze zálohy, děkoval jí mechanicky, avšak slova ze sebe vypraviti nemohl. Madame zdálo se, že upadá v bolestné zadumání, které mu bylo velice nepohodlné. Avšak za chvilku pokračovala klidně: „Nikdo jej tak dobře neznal jako já, ačkoliv jsem mu bohužel nikdy zcela porozuměti nemohla, neboť, hleďte, generále, on jest — co myslíte? — on jest **velkým** člověkem! — ničím menším.“

„Jak že?“ tázal se generál, nevěda, co by odpověděl jiného.

„Vy jste nikdy na to nepomyslil?“ pokračovala mladá paní. „Arci, kdož by také byl, vyjma mne? Někteří z těch Amerikánů to ovšem vědí, ale kdož by se tázal jich? Nám zde v ulici Royale, kde lidé nevědí ničeho a nestarají se o nic, kromě o jídlo a pití a zábavu, nám zde byl jenom doktorem Mossym, který dává pilulky. Na mou věru, nedivím se vám, generále, že jste byl nespokojen se svým synem, neboť nevěděl jste o něm více než ostatní. Ó zajisté, že jste nevěděl. Avšak, proč jste se nezeptal mne, jeho bývalé kamarádky? Já věděla více. Byla bych vám řekla, jak váš malý syn vyčnívá o hlavu a ramena přes zástup. Byla bych vám pověděla věci příliš zázračné k uvěření. Byla bych vám řekla, že se jeho jméno vyslovuje s úctou ve vědeckých školách pařížských, londýnských i německých. Ano, byla bych vám ukázala dopisy —“ její hlas nabýval vroucnosti, jak pokračovala — „(já si jich od něho vyprosila), které psali mu jako bratr bratru nejpřednější mužové vědy!“

Povstala a její oči hořely rozčilením.

„Ale proč jste mi o tom nikdy nepověděla?“ zvolal generál.

„On toho nikdy nechtěl dovolit, avšak proč jste se nikdy netázal sám? Povím vám to, byl jste příliš hrdým, zmíniti se o svém synu. Leč, váš syn byl tak hrdým, jako vy! — vše, co vykonal, zakrýval jiným jménem! ‚Ať mne otec nalezne sám,‘ říkával, a vy jste jej nikdy nenalezl. Ach, v tom byl krásným! Pro nic na světě nechtěl si dobyti lásky vaší jinak a ničím, než jenom — jako váš syn!“

A tak pokračovala. Dvacetkrát trnul starý generál udivením, dvacetkrát se popudil až k vykřiknutí, avšak dvacetkrát nedala se ona vyrušit. Jednou chtěl vypuknout v smích, avšak opět velela mu ruka mlčení.

„Váš syn jest známým po celé Evropě, a vy jste se nad ním rděl! Slepci kolem vás říkali: „Jak to jen může býti, že jest generál Villivicencio se svým synem nespokojen? Vždyť jest to dobrý muž, dobrý lékař, jenom poněkud málo na sebe dbá, to je všechno.“ Avšak, vy sám jste byl ještě slepějším, neboť kdybyste se býval pídil po jeho ctnostech aspoň tak, jako po jeho vadách, byl byste poznal dříve, než pozdě bylo, jaká šlechetnost, krása a síla byla v povaze vašeho ubohého, ubohého syna!“

„Můj bože! přece nechcete říci, že můj syn jest mrtev! — Avšak máte-li zlé zprávy —“

„Váš syn vzal váš spor za svůj, není-li pravda?“

„Myslím, že ano — ano —“

„Nuže, viděla jsem ho před hodinou vyhledávati vašeho utrhače!“

„Musí jej nalézti!“ zvolal generál vymrštiv se.

„Ale jestli jej již naleznul?“ odpověděla madame zvolna.

Otec zahleděl se jí na mžik do tváře a pak zvolal: „Kde jest můj syn? Co se stalo? Myslíte, že jsem dítě, abyste se mnou zahrávala? — kůň, který se dá trýznit? mluvte, co víte o mém synu?“

Madame se do opravdy zalekla.

„Jen se posaďte,“ pravila, „a mějte strpení; poslechněte!“

„Ne, ne!“ volal generál. „Chci nalézti svého syna — můj bože! Madame, proč jste ty dvéře zamkla? Chcete se mnou jednat jako s děckem? Dejte mi klíč!“

„Ó pane, prosím vás, posaďte se a řeknu vám všechno. Teď nemůžete učinit ničeho! — Což kdybyste vyšel a nalezl, že si váš syn počínal zbaběle? — Sedněte!“

„Ach, paní, to je se mnou hra!“ zvolal těžce zkoušený muž.

„Nikoliv, není to hra. Sedněte, chci se vás na něco zeptati!“

Sklesl do židle a ona stála nad ním s podivným zápasem úzkosti a vítězoslávy ve své krásné tváři.

„Generále, řekněte mi pravdu, nevnutil jste ten spor svému synu do rukou? Já vím, že on sám by se byl k němu neodhodlal. Nečinil jste tak, abyste zkusil jeho srdnatost, protože jste se po celých těch patnáct let bláznil obavou, že stal se učencem jediné proto, že strachoval se býti vojákem? Nečinil jste tak?“

Její zrak jej prohlížel skrz na skrz.

„A kdybych byl tak učinil?“ tázal se on se slabým vzdorem.

„Ano! a kdyby on si byl skutečně pospíšil a dokázal svou srdnatost?“ tázala se ona.

„Tedy —“ generál vypjal se vítězně do celé své výše — „tedy poznávám, že jest můj syn!“

„A dědic vašeho bohatství, — na příklad?“

„Zajisté!“

Madame uklonila se velmi vážně a jako na posměch: „Bude mu z čeho vystrojit nádherný pohřeb!“

Otec vyskočil a zůstal státi bez řeči, chvěje se od hlavy až k patě. Mladá žena hleděla mu přímo do očí:

„Váš syn setkal se s pisatelem onoho článku.“

„Kde?“ pokoušely se vypraviti ze sebe rty starcovy.

„Náhle a neočekávaně v průjezdu.“

„Můj bože! A ten bídník —?“

„Žije!“ zvolala mladá žena.

Generál vrhl se ke dveřím, zapomínaje, že jsou zamčeny.

„Dejte mi ten klíč!“ zvolal, lomcuje klikou, obraceje se k ní zděšeně a opět ke dveřím. „Můj syn, můj syn! Já jsem zabil svého syna! Ah, Mossy, mé dítě, můj drahý hochu! Ó, můj synu, můj synu!“

Mladá žena skryla tvář do dlaní a vzlykala hlasitě. Tu se otec utišil a stanul pevně před ní.

„Ten klíč, Clarisso, — nechte mne odejít.“

Ona vstala a položila tvář na jeho rameno.

„Co to znamená, Clarisso?“ tázal se on.

„Váš syn a já jsme již deset let zasnoubeni!“

„Ó mé dítě!“

„Protože byl od vás vyděděn, nechtěl býti mým mužem.“

„Ó bože! kéž bych byl o tom věděl! Mossy, můj synu!“

„Ó pane,“ zvolala mladá žena, spínajíc ruce, „odpusťte mi, netruchlete více, váš syn je zdráv. *Já* psala ten článek, já jsem tím utrhačem! Váš syn jest mi nyní na stopě. Řekla jsem tetě, aby jej svedla s cesty. Unikla jsem mu, aniž toho pozoroval, když vcházel do mého domu.“

Divoký starý generál zavrávorav nazpět a opět vrhnuv se ku předu, byl by ji vášnivě chopil do náruče, kdyby byl v tom okamžiku nezalomcoval dveřmi malý doktor sám, a nahlednuv sklem do vnitř, zůstal tu státi celý udiven.

„Hle, tu jest!“ zvolala Clarissa s pokusem usmáti se. „Otevřete svému synu; zde jest klíč.“

Sklesla do židle.

Otec a syn vrhli se sobě do náručí; pak obrátili se k ní: „Ach, vy malá zlomyslnice!“

Malá zlomyslnice zatím omdlela, avšak brzo opět otevřela oči pod vlídnou rukou Mossyho.

„Ach, není divu, žes omdlela; byl to kus kruté práce, — zde, tak, Clarisso, vezmi to,“ a políbil ji.

Otec a syn stáli podle sebe, hledíce něžně na ni, jak opět přicházela k sobě.

„A teď, otče, můžete ji políbit, jest opět zcela při vědomí.“

„Má dcero!“ zvolal statečný generál — „to zde — jest mého syna výkupné, a tím zde — odvolávám svou kandidaturu.“

„To nesmíte,“ zvolala Clarissa s úsměvem, ovinujíc rámě kolem jeho šíje.

„Ó přec! Na mou věru přece mi aspoň dovolíte, abych odnesl své mrtvé z bojiště?“

„To zajisté,“ řekl syn. „Hleď, Clarisso, zde přichází teta a zve nás všechny k sobě. Pojďme.“

Společnost vyšla do ulice Royale a doktor Mossy zavřel dvéře za sebou. Obloha byla blankytná, vzduch příjemný a balšámový a s jižním větrem, na němž chladil generál své rozpálené, jasné čelo, vanula opojivá vůně.

„Ach, co to jest?“ tázal se veterán mladšího párku, vida, jak malá teta pohlíží naň s hravým úsměvem.

Mladá, krásná žena snad ponejprv ve svém životě a doktor Mossy po tisícáte — se zarděli.

Byla to vůně květů oranžových.

FEUILLETON.

Česká zpěvohra.

Píše *Em. Chvála.*

Myslíme, že obecenstvo naše tím více přilnouti by mělo k českému divadlu, čím krititčtější jest postavení, v jakém octnulo se toto následkem hrozné katastrofy, která stihla nádherný stan, v jehož ssutinách pochovalo české divadlo nejlepší své naděje do budoucnosti. Nejbližší dva roky budou českému divadlu dobou boje s poměry velice tísnícími a musí státi se dobou práce usilovné, nemáme-li želeti v nich dobu ztracenou; více než kdy jindy staví se nyní zdar našeho divadla, nejdůležitějšího to pro nás ústavu uměleckého, v popředí kulturních našich zájmův a doufáme-li jednak, že divadelní správa pochopí vážnost svého úkolu, tedy jinak myslíme, že nadešel čas, aby české obecenstvo dbalo si svého divadla. Národ, který s obětovností bezpříkladnou podruhé staví musám velebný chrám, nechť co největší účastenství má na osudech ústavu, který povolán jest, aby důstojně zastupoval české umění v chrámu tomto.

Původně měli jsme v úmyslu až po otevření Velkého Národního divadla začíti s pravidelnými zprávami o umělecké činnosti českého divadla; důraz však, který klademe na to, aby doba, která dělí nás od okamžiku, kdy Velké Národní divadlo českému umění otevře brány své, byla českému divadlu dobou usilovné práce umělecké, a naděje, že nyní těsněji nežli kdy jindy přilne české obecenstvo k divadlu těžce zkoušenému, přivádí nás k tomu, již nyní začíti se zprávami divadelními a na dále pilně sledovati činnost našeho divadla. Proto pojednání toto má zahájiti řadu občasných zpráv o české zpěvohře; jeho účelem, jakož i účelem všech dalších úvah jest, výkony české zpěvohry, jak udávají se na českém divadle, měřiti měřítkem kritickým, ze stanoviska uměleckého posuzovati produkci i reprodukci na poli českého dramatického umění hudebního.

V listu, jenž věnován jest zájmům veškerého umění, mají úvahy takové svou oprávněnost a mohou do jisté míry tím spíše domnívati se účastenství v čtenářstvu, ano dramatická hudba za naší doby jest nejrozšířenějším druhem uměny hudební. Cesta, již bráti se hodláme ve svých referátech, leží mezi onou, jakou vykazují poměry zprávám v listu denním a onou, jakou vyžaduje list odborný: mají proto obsahovati kritiky věcné ve formě takové, která by přístupna byla všem, kdož zajímají se o hudbu dramatickou a způsob, jakým tato pěstuje se na českém jevišti.

Dlužno konečně ještě podotknouti, že tyto zprávy naše, jak jich účel již s sebou přináší, vztahovati se budou jen k oněm událostem uměleckého tvoření a provozování, které jakýmkoli způsobem vystupují z rámce událostí běžných, tedy větším významem svým, ať ve směru prospěšném neboli povážlivém, vyšší poutají k sobě pozornost.

* * *

Chvalitebné usnešení divadelní správy neodchýlili se v stávajících divadlech od repertoiru, jaký určen byl pro Velké Národní divadlo, podalo nám příležitosti, zprávy naše začíti s úvahou o poprvé provedené původní zpěvohře české. Jak známo, byly porotou, která posuzovati měla opery o cenu výboru pro zbudování Národního divadla konkurrující, mimo Smetanovu „Libuši", které jednoblasně přisouzena jediná cena, vyznamenány pochvalou ještě dvě jiné zpěvohry, a sice „Černohorci" od Karla Bendla a „Blaník" od Zdeňka Fibicha. První z obou provedena dne 11. září t. r., tedy v den, na který ustanoveno bylo otevření Národního divadla, poprvé na českém jevišti. Bendl patří do přední řady oněch českých skladatelův, ohledně jichž významu a působení nemáme žádných pochybností více. Každý z jich plodův, ať vznikl již v době skladatelovi příznivé či méně příznivé, zajímá nás, poněvadž jest jedním z rysů, stanovících uměleckou povahu, která nás zajímá. Co hudební umělec není Bendl jednou z oněch typických povah, jichž markantní, od tisícův ostatních se podstatně různící tvář takořka z každé hudební fráse uměleckého díla nám hledí vstříc; avšak hudební povaha Bendlova jest především umělecká a pak jasná, z pevných přesvědčení se vyvinuvší. Již v počátku svého uměleckého tvoření byl Bendl sám s sebou usjednocen, jaké cíle by sledovati a kterou cestou k nim bráti by se měl, a během dlouholeté, vydatné své umělecké činnosti neodchýlil se ani na prospěch ani na neprospěch od směru, jejž si byl vytknul, na umělecké své pouti nepodlehal nikdy různým vlivům: vliv romantiky Schubertovy a Mendelssohnovy, pod kterým již z mládí konsolidovala se umělecká jeho povaha, možno nepřetržitě stopovati v řadě jeho výtvorův až do nejnovější doby. Před povrchní eklektikou chrání Bendla velké hudební nadání; bohatost myšlének klestila mu vítězně cestu do našich hudebních kruhů, ve kterých jen vyvolení skladatelé vítají se s otevřenou náručí. Avšak nejen bohatstvím hudebních myšlének, ale i vynikajícím smyslem pro dokonalou formu a zevnější působivost hudby vítězí Bendl; z poslední přednosti jeho uměleckého tvoření, která ve spojení s dramatickou silou, kterou vládne Bendl zejména ve svých operách, znamenitých úspěchů se dodělala, plyne ale i nejpodstatnější vada jeho komposice: jako vůbec velmi zhusta smysl pro zevnější effekt částečně přitlumuje hlubší intence, tak i při Bendlově tvoření pracuje někdy na újmu dokonalé umělecké rozvahy. Ani bohatý zdroj hudební vynalézavosti, ani přiměřenou hloubku citu nepostrádáme ve většině Bendlových skladeb — často ale myslíme, že by pro vzácnou svoji myšlénku i vzácnějšího výrazu byl mohl najíti. Ne snad, že by nám vadily občasné, více nebo méně intensivní reminiscence příbuznou látkou nebo situací, vůbec příbuznou náladou vyvolané (jako na příklad v „Černohorcích" dvakráte se opakující ensemble „Jsme věrný, pravoslavný lid", připomínající živě přísahu na Rütli v Rossiniho „Tellu"), těch téměř žádná hudba není prosta — má-li hudba jen vůbec svůj ráz a sloh, nebude nahodilá reminiscence nikdy ohrožovati její cenu. Nám spíše zde onde vadí to, že skladatel těká od myšlénky k myšlénce, aniž by se do té neb oné s celým svým uměním vhloubal, že seslabuje někdy i dojem nejkrásnější své myšlénky tím, že bezprostředně před ní i za ní staví frási vulgérní, která mu v okamžiku nejblíže ležela na snadě, že někdy ku vyvození skvělého zevnějšího effektu chápe se hudebního prostředku, ovšem již osvědčeného, ale také poněkud opotřebovaného. Tak na př. dovede Bendl s dramatickou opravdovostí pochopiti situaci, věrně podati náladu, výtečně znázorniti dramatické obraty a s velkou dramatickou silou v rozhodném okamžiku celý ensemble působivě sraziti v mohutný šik, který imponuje svou hudební silou; ve šťastných okamžicích vede skladatel šik svůj se zápalem k vítězství, jindy ale dovede i nemilosrdně v nejdůležitějších momentech zlomiti sílu takových svých výtvorů na Meyerbeerovských neb jiných známých effektech, které jen tam se respektují, kde hájí svou prioritu. Vlastním živlem Bendlovým jest lyrika, a sice lyrika exotická, jejíž melodie vlní se v kyprých formách, jejíž harmonie dýšou vůni oranžových květův a jejíž instrumentální barvy jeví pestrost a živost orientální; odtud celá ta říš jeho vábných zpěvů, odtud základní tón v lyrických místech jeho zpěvoher, odtud vůbec jeho záliba na orientálních látkách.

Přes to, že Bendl rozeným jest lyrikem, svědčí jeho zpěvohry o značném dramatickém nadání, k němuž připojuje se vynikající smysl pro vše, co působí s jeviště; on má nejen výtečnou paměť pro operní effekty, on i vlastní silou dovede je vyvodit — ovšem že ne vždy vlastní silou. To, co u operního skladatele jmenujeme divadelní routinou, tím ovládá Bendl neobmezeně; proto nesetkáváme se v jeho dramatických pracích nikde s unavujícími délkami, nikde s akademickým rozumováním, které by dramatickému proudu stálo v cestě, za to ale můžeme pozorovati, že nikdy nezapomíná na to, jak získati si vděk obecenstva i zpěváka, jak nejpůsobivěji řaditi scénu za scénou, jak effektně uvésti ensemble a účinně zakončiti jednání. V tom vedle jiných nejčastěji Meyerbeer jest mu vzorem. Povážíme-li ke všemu tomu, že Bendl dokonale obeznámen jest se všemi vymoženostmi moderní hudební techniky operní a že zejména instrumentace jest působivá a zajímavá, pochopíme dobře výsledky, jakých se Bendl svými uměleckými výtvory na jevišti dodělal. „Lejla" byla jeho prvním, a přes to, že nezakrývala žádnou z výše uvedených slabších stránek musy Bendlovy, přímo skvělým krokem skladatelovým na dráze dramatické komposice. Jeho nejnovější zpěvohra „Černohorci" sdílí stejnou měrou s „Lejlou" veliké přednosti i vady Bendlova operního slohu; pokud se toho týče, jak skladatel v obou zpěvohrách těžil z vymoženosti moderního slohu operního, dlužno „Černohorcům" dáti přednost před „Lejlou". Snaha skladatelova rovnoběžně s dějem i hudbu vésti v nepřetržitém proudu (ovšem že nikoli v tom způsobu, jak toho žádá tak zvaný deklamatorní sloh, nýbrž tak, že skladatel ohraničujícím čarám jednotlivých hudebních obrazů, které dříve přísně dělily číslo od čísla, dává do sebe splývati) jeví pokrok a prospívá značně souvislosti hudební práce s textem. Vzhledem k tomu, že naše kritiky na tomto místě jen v povšechných rysech a tak posuzovati mají zjevy na poli hudebního umění dramatického, aby jich význam a jich umělecká cena stanovena býti mohla, aniž bychom spouštěti se musili do podrobné analyse, která by jen užší kruh čtenářstva zajímati mohla, hleděli jsme tuto vytknouti ony znaky umělecké individuality skladatelovy, které směr jeho díla stanovily a které by tomu, kdož umělecký výtvor skladatelův s interessem sledoval či sledovati hodlá, byly pokynem, z kterého stanoviska by nejlépe prohlednouti mohl intence skladatelovy, jakož i skvělé i stinné stránky uměleckého díla. K tomu pak chceme tuto ještě několik poznámek o zvláštnostech hudby „Černohorcův" a jejím poměru k textu učiniti.

Jen v jednom ohledu dovedl librettista zavděčiti se skladateli: totiž jen ohledně volby látky. Episoda z válečného života Černohorcův uvádí skladatele do říše jihoslovanského a orientálního zpěvu, tedy na pole mu obzvláště milé. Ku slovům, která pronášeti směl v tonu brzy ohnivých a jarých, brzy bolně záduměivých národních zpěvů jihoslovanských nebo dechem roztoužených písní orientálních, přilnul skladatel s plnou láskou, vykouzlil k nim řadu krásných melodií, přioděl je rouchem poetickým a zakryl uměním svým vlastní jich chudobu. V krásných namnoze těchto melodiích leží velký a nejpřednější půvab hudby Bendlovy. Za to ve všem jiném spisovatel nepracoval skladateli do rukou; celým tím velkým apparátem ensemblovým, který jako balvan do únavy valí se ze scény do scény, od jednání k jednání, bez rozvahy a míry, nepřeje skladateli takořka ani oddechu, nutíc jej ustavičně pohybovati se v nejintensivnějších nuancích dynamického effektu a pracovati stále jaksi plnou parou. V tom, myslíme, že zároveň leží i jedna příčina nestejné hloubky hudebního proudu v „Černohorcích; skladatel, librettistou hnán, hlavně v ensemblech krásné a zvláštní promíchal s všedním a mnohdy, jak staré přísloví praví, pro samé stromy neviděl les a sáhl po tom nejbližším a ne právě nejšťastnějším.

Mimo to vůbec celý děj nedovede dostatečně zajímati a působivost jednotlivých scén jest ponejvíce jen zásluhou skladatelovou. Velmi šťastně postihl skladatel ráz i duši národní písně jihoslovanské, jeho hudba vede se, vyjma dvě bezděčné odchylky, veskrze tonem vřelým a ušlechtilým. Proti velké zajímavosti melodiky ustupuje zajímavost harmoniky a ještě více ona polyfonie poněkud do pozadí.

Mnohem více nového a zajímavého, nežli v obou posledních věcech vypravuje Bendl ve své instrumentaci, která stkví se neobyčejným leskem, s velkou rozvahou sleduje zpívané slovo a intelligentně vede orchestr moderním směrem. Co se hudební deklamace slova týče, tu zdá se nám, že některý z našich náhledů s náhledy Bendlovými v principu se rozchází; dle našeho náhledu snese na příklad dobrá deklamace hudební dosti lehce umlčení délky, nikdy ale umlčení přízvuku slabiky, naproti tomu vypouští Bendl často přízvuk, aby zachytil délku. Jest ostatně pochopitelno, že Bendl, který byl jedním z prvních skladatelů, kteří komponovali na česká slova, a utvořil si své názory o deklamaci velmi záhy, svého přesvědčení tak rychle vzdáti se nemůže. (Dle našeho náhledu byla teprve „Hubička“ první správně deklamovanou operou.) Dlužno podotknouti, že ohledně deklamace u porovnání s partiturou v znění původním při provozování mnoho prospěšných změn jsme pozorovali. Za to ale líbila se nám původní partitura beze vložek lépe nežli ona s vložkami, které skladatel ponejvíce ze zevnějších ohledů dodatečně přikomponoval.

Bendlova zpěvohra, která při prvním provedení domohla se skvělého úspěchu, těší se stále ještě rostoucí přízni obecenstva, a doufáme proto, že zůstane repertoirní operou. Ohledně provedení původní novinky dostačiž tuto pochvalná zmínka; soli, sbor i orchestr přičinili se s uznání hodnou pílí o zdar provedení, k němuž pečlivé inscenování a bohatá úprava taktéž značně přispěly.

— „Divoké koření“, verše, povídky a hry humoristické od Irmy Geisslovy. V Praze 1881. (Nákladem vlastním. V kommissi knihkupectví dra. Grégra a F. Dattla.) Bret Harte má ve svých verších jednu překrásnou železniční romanci: Strojvodič jede na své lokomotivě co večer, jak uhání vlak kolem osamělé farmy, pozdravuje zapisknutím svou bydlící tam milenku. Ona každého dne čeká na toto „dobrou noc“. Jednou čeká marně, cizí lokomotiva letí opačným směrem — dnes ponejprv jí nedal dobrou noc a ona tuší, co se stalo: ležíť pod svým strojem rozdrcen. — Mimovolně vzpomněli jsme si na tento kus železniční poesie, když přečtli jsme první oddělení nové knihy Irmy Geisslovy: „Poesie nádražní“. Věci nekončí tam tak smutně jako zde, nýbrž skoro vesměs rozlušťují se klidně, ale poesie jest v nich právě tolik, jako v Harteově romanci. Jest to čtení roztomilé, plné svěžího humoru a psané rukou pevnou, ustálenou, v které by sotva kdo poznal spisovatelku před dvěma lety vyšlé knihy veršů z téhož péra. Tam všechno burácelo, což ovšem nikdy veršům není na škodu, avšak té nutné umělecké harmonie v té knize nebylo. Spisovatelka dospěvši nyní ku zralosti ve svém tvoření, zajisté slova ta nám promine. Po přečtení první oné sbírky nikdo by byl netušil, co zdravého a krásného humoru dřímá v péře spisovatelčině. Ty čtyry prosou psané črty nádražní „Genius na kolečkách“, „Tulačka z nádraží“, „Ve srážném letu“ a „Třetí zvonění“ řadí se dobře vedle podobných arabesek Nerudových a Heritesových. Irma Geisslova stojí teď pevně, velmi pevně a kritika nemusí jí bráti pod křídla ochranná. Spisovatelka vzepřela by se již kritice takové s celou svou ostře vyvinutou individualitou a vlastním, plným vědomím, že stojí na vlastních nohou a dovede vykonati kus vlastní dobré práce, jež své místo mezi ostatními sama si volí, nedajíc si vykazovati tu a tam některý koutecek. Také v ostatních oddílech této knihy nalézáme mnohý dobrý verš i prosaickou črtu, avšak v oddílu prvním spočívá hlavní cena a těžiště „Divokého koření“. Jsme šťastni, že vítáme v našem písemnictví sílu tak zdatnou, svěží — a smělou! — a potom sílu, která při vší ostrosti svého nelitostného vtipu má velkou, pravou hloubku citovou. Tou spisovatelkou jsme a budeme zajisté obohaceni.

Nové knihy: V „Poesii světové“ vyšly „Básně Bohdana Záleského“ překladem Rudolfa Pokorného. — „Dědův odkaz“ od Adolfa Heyduka a první díl „Hálkových spisů“ tisknou se v novém vydání. — V Ottově „Salonní bibliotéce“ vyjdou dvě povídky Aloise Jiráska: „Filosofická historie“ a „U rytířů“. — Heritesovy skizzy „Z mého herbáře“ vyjdou ve zvláštní knize u Jana Otty.

— Žurnalista G. Eim zadal u správy českého divadla dramatickou práci „Boj o půdu“. Látka vzata jest z pověstné doby chabrusové.

— Nové knihy francouzské. Znamenitý, u nás bohužel málo známý románopisec V. Cherbulier vydal nový román „Noirs et Rouges“ („Černí a červení“), který dlužno počítati k nejlepším dílům jeho i doby poslední. Cherbulier jest realista, ale realista velkého stylu, u kteréhož velké otázky naší doby stejně platí jako poetická stránka a psychologické motivy. Děj posledního románu jeho není právě neobyčejný, ale způsob, jakým básník vypravuje, jest tak originální a v každé stránce znamenitý, že stěží bylo takového cosi napsáno od dob G. Sanda. Mladé, bohaté děvče jest úplně v rukou svaté matky církve, stará teta nahání bohatou dědičku svatým účelům, učí ji, jakou hrůzou jsou mužové, jakým hříchem jest manželství. S druhé strany pracuje starý ujec, materialista, který nenávidí klerikály a otvírá oči ubohé oběti a chce ji zachrániti. Prostý děj, ale líčen pérem Cherbuliera, věru vzácná kniha, jež by stála, by se s ní i naše literatura seznámila.

Léon Duvauchel vydal svazek básní s titulem „La Clé des Champs“, pařížský to krajinář. Velké otázky doby, spory o školách básnických málo jej interessují. On kreslí pro svou mapu a málo se stará, co kolem se děje. Jest upřímný a delikátní, kopíruje svět, ale okem poety, jest naturalista, ale takového si již dáme líbiti, neboť není pouhým fotografem — bláta a špíny.

Stejnou chválu můžeme pronésti o svazku písní, které vydal Georges Rodenbach s názvem „La mer élégante“. Ovšem trochu affektace a snad mnoho raffinerie, je to ale poesie přec, ovšem jen pro kruhy nejužší, je to aristokracie v poesii. Úzký kruh látek, život v lázních mořských, ale co tu noblessy a pikantnosti. Poesie tohoto druhu jest kaviárem — odčiniti se ale nedá, je tu a zpívá dle své noty, ať si zacpe uši, komu se nelíbí — ona jest. —ý.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, odpovídajíce toliko, zdali uveřejníme čili nic. Z rukopisů do dne 26. t. m. nás došlých nedáme do tisku žádný. — P. p. „J. M. R.“ (Tyrda) a „R. T. S.“ udejte laskavě adressy. — „Em Tim.“ Překlad je dobrý. Až bude celý do tisku hotov, rádi přineseme ukázku.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Všeobecný zeměpis čili Astronomická, mathematická a fysikální geografie. Sepsal Dr. F. J. Studnička. Sešit 5. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka. V Praze 1881.

Illustrované dějiny literatury všeobecné. Sepsal V. Petrů. Sešit 20. Nákladem V. Steinhausera. V Plzni 1881.

Matice lidu. Ročníku XV. číslo 4. „Rusové doma“. Obraz národopisný sepsal J. Mackenzie Wallace, přeložil dle 3. vydání angl. originálu J. Váňa. Díl II. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých. V Praze 1881.

Na časopis „LUMÍR“, ročníku IX. čtvrtletí čtvrté, předplácí se v Praze na celý rok 6 zl., na půl roku 3 zl., na čtvrt roku 1 zl. 50 kr. — S poštovní zásylkou na venkov: na rok 7 zl., na půl roku 3 zl. 50 kr., na čtvrt roku 1 zl. 75 kr. „LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce v číslech o dvou arších a dnem 1. každého měsíce v šestiarchových sešitech.

Administrace »Lumíra«,
Jungmannova třída č. 22.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. října 1881. ČÍSLO 28.

Z české poesie severoamerické.

Václav Šnajdr.

Kletba.

„Chléb v potu tváře budeš dobývat!“
zahřmělo s oblak v sladký ráje vzduch,
a Tvůrce dobra stal se strastí bůh,
a svatý klid se v divý zbouřil chvat.

Zem vzpouzela se vydat bylinu,
strom hladovým odpíral jedlý plod, —
a věčné jaro ztuhlo v zimy hrot,
jenž ostře bodal nahou rodinu.

Tak člověku bůh opověděl boj,
a v boji tom byl strašným vítězem:
bezbranných šlehal bídy řetězem,
a z lačných lil se krví potu znoj.

Posledně člověk k ráji zraky zveď —
leč tam zřel anděla, jenž žhavý meč,
jak by se dát chtěl s luciferem v seč,
napřáhl naň. — A člověk sklopil hled,

Ne bázní, ale vzdorem, který děl,
že on ten boj nerovný podstoupí,
a neustane, pokud nezloupí
anděli meč, jenž v ruce se mu rděl.

A zbraní, kterouž ráj si dobýval
zas nazpět, byl mu práce vřelý znoj,
a běd a strastí dotíravý roj
zmužilost svalům jeho vyrýval.

A tak co kletbou jemu mělo zněť
za hřích, jenž ctností všech byl zárodem,
stalo se spásy jeho východem. —
Od doby té bůh přestal lidem kleť.

Čas.

Čas věru záhadný je druh —
zde boří a tam staví,
a místa, jež dnes kletbou stihʼ,
pomníkem zítra slaví.

Dnes v bolestech co porodil
již zítra morem pálí,
a ty, jež dnes hnal na pranýř,
eposem zítra chválí.

Dnes oči pláčem zkrvaví
a mukou srdce drásá,
zítra však v oku znítiv blesk,
v hrud rosu víry střásá.

Dnes nebem hromy kutálí
a šlehá metlou blesku,
a zítra dílo zloby své
v nachovém koupá lesku.

Dnes vzteklých vášní spustí rej,
provalí pekel bránu, —
a jitrem hymnou andělů
zašumí z rajských stanů.

Dnes všemi plýtvá poklady
a nádherou se šatí —
a zítra pro svou nahotu
má sotva na záplaty.

A přepych, bídu, lásku, zlosť
a kletbu, požehnání
v divokém sype rozmaru,
nedbaje pláče, smání.

A ze ssutin vyhání mláz,
a v plísni květy pěstí,
a poušti útrap stele stín
z palmových ratolestí.

Co jest ten čas, jenž jeví se
pln rozmaru a zvůle,
a přece to, co vyvodí,
má znak rozumné vůle?

Co jest ten čas, jenž bez cíle
sám s sebou v závod letí,
a přec tak zvolna vtěluje
v čin svoje předsevzetí?

V těžké chvíli.

Ach, tak jsem sám!
Ty nevíš, jaká trýzeň samoty,
když kolem hluk a bujný žití shon,
v tvém srdci však cit němé pustoty. —
Jsiť v bujné písni náhlý kvíl a ston.

Jak chorý pták, jejž vichr uchvátil
od hejna tažné ptačí družiny,
a při tom peruť jemu utratil
a v hrob jej strhʼ do mořské hlubiny.

Jak jedle na skalisku strmícím,
již vichrů van z kořenů vyvrací,
hrozíc jí zkázou v proudu hučícím,
jenž vodopádem v důl se potácí.

Ach, tak jsem sám!
Jak v pustině hrob polozapadlý,
jejž nikdo z lidí neověnčí víc, —
rov, na němž květy vesny uvadly
a pod nímž nikdo ztuhlou nezná líc.

Na stanici.

Z vojákova denníku. Napsal *Pavel Albier.*

Dne 16. června 1866.

Po obou stranách železničních kolejí rozkládala se do nedohledné dálky jediná širá rovina, beze změny, pustá, smutná. Jen tu a tam roztroušeno bylo po několika rozbitých chatrčích, jen někdy mihla se kolem oken vlaku v nejistém posud ranním světle, či spíše šeru, bílá věž dřevěné vesnické církve.

Přede třemi hodinami byli jsme přejeli Dněster, jehož hladina se byla pod námi na chvíli zablyštěla v měsíční záři. Bylo to někde před Haličí a od té doby nevyrušilo nás nic z našeho klidu.

Buďto jsme vskutku jeli tak pomalu, nebo se nám jen zdálo, že se v té jednotvárné krajině sotva vlečeme. Ostatně táhla lokomotiva velkou tíži. Byl nás celý pluk pěchoty, i se všemi zavazadly a koňmi, jak jsme byli v Stanislawowě vsedli. A k tomu přibylo ještě šest polských židů, již se byli po kolenou plazili a na zemi svíjeli před plukovníkem, jen aby je vzal s sebou s naším zvláštním vlakem, by se dostali v čas do Lwowa na trh. Byli konečně usazeni k nám, ke mně a devíti vojákům, z nichž byli tři — vězňové!

Posud jsme se neviděli. Vsedli jsme v jedenáct hodin večer do vagonů a světla nebylo. Jeli jsme mlčky. Měl jsem stráž u vojenských vězňů. Můj bože, jaký to musí býti trapný pocit pro člověka, jde-li do boje s řetězi na rukou i nohou! A to jen kolikráte pro malichernou věc, již dopustí se na pochodu. Před nepřítelem jsou mu řetězy sňaty, do ruky vnutí se mu ručnice, jest opět hrozným ve své zlobě, životy leží v rukou jeho, a po bitvě — dají se mu opět pouta a jest opět bezmocným, bezvládným. Nedivím se, že mnohému nedostává se tolik duševní síly, aby znovu podal ruce své ku spoutání a že buď hledá smrť nebo prchá! Všichni vojáci jsou jen bezvolným strojem, ale ubožák takový jest ještě hluboko pod nimi, jest to nůž, který po užití zavíráme.

U našeho pluku byli tři. Dva vlekli jsme s sebou již z Černovic, kde jsme byli před válkou posádkou, třetí chtěl v Kolomyji prchnouti od praporu. Byl to chudák, žid z onoho okolí. Myslil, že by byl doma nejjistějším . . .

V tom počala lokomotiva hvízdati a vlak umirňoval svou rychlost. Kolik bylo oken ve vlaku, tolik hlav a ještě více se v nich objevilo. Podíval jsem se na hodinky. Byly tři pryč a pomalu se rozednívalo. Po levé straně vlaku pustina, po pravé naším směrem malý, bílý domek.

Před tímto jsme se za chvilku zastavili.

Na malém perronu tohoto nádraží stanice Wybranowky, nemýlím-li se již, stálo několik osob, asi šest, z nichž zvláště vynikal přednosta svou červenou čepicí.

Co to, vždyť přece vojenský vlak na malých stanicích nezastavuje? Všecko na to udiveně patřilo. A k tomu vyskočil rychle z vagonu také náš plukovník s několika důstojníky a bral se také na perron.

Za několik minut vše se vysvětlilo. Na stanici čekal jenerál a zamýšlel jeti s námi. Vlak však byl úplně obsazen a nebylo dlouho kdy.

Kondukteur se rozhodl.

„Vyhodíme ty židy!“

„Také transport s arrestanty může zůstati zpět!“ dodal plukovník a uprázdnil tím celý vagon. Jenerál byl spokojen, my vyhozeni a židé s velkým nářkem šli za námi. Hned na to vlak odejel.

Tak jsme zůstali na malé stanici, abychom čekali na druhý, ranní vlak, jímž bychom pluk svůj ve Lwowě dohonili.

Přednosta otevřel nám dvéře do jakési malé čekárny a kanceláře zároveň, načež zmizel, nejspíše do teplého lože. My byli ponecháni svému osudu, neboť jiných zřízenců se neukázalo.

Panovalo ono zvláštní neurčité šero, jež nemožno nazvati ani dnem ani nocí. Vzdor pokročilé letní době, v druhé polovici června, byla hrozná zima. Od Karpat vanul studený větřík a na trávě leskla se rosa. Židé plnili mé uši hrozným křikem a bědováním i proklínáním. Proklínali plukovníka, jenerála, dráhu, přednostu — všecko na světě. Obličeje jich okrášleny dlouhými, mastnými pejzy, škubaly sebou v křečovitých posuňcích, černé vlasy lítaly po krcích, dlouhé ruce se zimničně chvěly a to všecko nad zklamanou nadějí, že jim ujde trh ve Lwowě, k němuž se chtěli dostaviti časněji než jiní.

Vojáci odvedli spoutané vězně do vnitř domku a já se ubíral za nimi. Hned za mnou vrazili tam také židé a mžikem jeden, nejstarší z nich, s dlouhou šedivou bradou, a nejšpinavější, položil se na jedinou dlouhou lavici, jež se uvnitř nalézala. Taková osobivost a dotěravost mne rozzlobily. Pokynul jsem svým vojákům a hned byl starý žid dole. Na lavici ulehl jsem sám, zatím co ostatní rozložili se po zemi.

Čin můj dodal mi před židy vážnosti. Hned chovali se jináče. Starý byl samá zdvořilost, jako bych mu byl prokázal největší úslužnost. Ta podlézavost rusínského žida jest téměř bezmeznou.

Vězňové moji ulehli podle sebe na pláště, jež jim byli vojáci rozestřeli a řinčeli z dlouhé chvíle svými řetězy. Byl to smutný, přímo trapný zvuk; onen žid Rusín, asi dvacetiletý člověk slabé tělesní soustavy, tiše skučel. Byl jsem starý voják, otužilý, ale rvalo mi to srdce, pronikalo to až hluboko do kostí. Kázal jsem mu, aby se položil poněkud dále od ostatních. Tito měli z jeho skučení radost a kopali ho, aby skučel ještě více. Žalovati se bál, a když jsem se ho sám ptal, zapřel vše, boje se ještě horších ústrků pro budoucnost.

Ve světnici bylo ještě poloviční temno, ale židé poznali bystrým zrakem svým hned souvěrce.

„Proč pláčeš?“ tázal se starý žid soucitně. „Máš hlad?“

A židé vytahovali hned kusy černého chleba a cibule ze svých plátěných pytlíků, pověšených na zádech.

Žid zavrtěl hlavou.

„Jak se jmenuješ?“ tázal se dále onen patriarcha.

„Jsem Onesim z Utoropu za Kolomyjí!" zastěnal voják.

„Znám, také znám. I tvého otce znám! A co je s tebou, že máš ty prokleté růžence jako křesťan na rukou?"

„Chtěl jsem utéci domů."

„Dobře bys byl udělal. Ty jsi přece z Utoropu a v Jablonówě bydlí náš učitel, moudrý rabín Daniel! Vím, vím! Nu, toho to potěší, až mu povím, že učení jeho i u tebe vězí tak pevně, že nižádné zákony ho nepřemohou.

Nastalo chvilku mlčení.

„Co to asi jest s tím rabínem Danielem?" myslil jsem si leže s přimhouřenýma očima na lavici. „Jaké to učení?"

Celý ten výjev byl tak podivný a zvláštní, že jsem snad v celém svém živobytí nezažil druhého podobného. To pološero, ona společnost, vojáci, roztrhaní, pomastění židé, vězňové a skučící Onesim, řinčení řetězů i zbraně, pohodlné chrápání vojáků — vše to působilo velmi cize, nepřívětivě.

Konečně promluvil opět jeden ze židů, ležící právě pod mou lavicí:

„Jak to vypadá s tou jablonówskou osadou, Arazine?"

„Jak? Smutně, smutně," odpověděl zamyšleně žid se šedivým vousem. „Nejsou už židé, jací bývali, jací by měli být! Daleko posud do vyplnění se proroctví Jeremiášova o květu z kořene Isai. Samý svár a krve prolévání, samá vražda a boj! Židé jsou posud zlí a proto spása jich nepřichází. Nyní musí i do vojny, vše jedno, i v den sobotní musí pokáleti sobě ruce krví, nemají posvátného času velikonočního! Hyneme, hyneme!"

A Arazin sklonil smutně hlavu.

Poslouchal jsem s udivením.

„Hospodin však nezapomíná nikdy na lid svůj," pokračoval opět po chvilce stařec, „a čas od času posýlá k němu proroky. A Daniel v Jablonówě není nejmenším z nich! A daří se mu hrozně málo těžká práce ta. Jedinou útěchou nám jest, že kdo uvěří slovům pravdy jeho, setrvá při nich na věčné časy! I Onesim uvěřil asi, a nechtěl do ruky tu smrtonosnou zbraň a nyní je v okovech, není-li pravda, Onesime?"

Onesim přisvědčil:

„Pravda!"

Vojáci poslouchali tiše židovskému vykládání, jsouce v jakémsi druhu polosnění. Ostatní židé přikusovali k němu chléb s cibulí.

Onesim zaskučel znovu.

„Bolí mne ruce!" naříkal si a slzy tekly mu z očí.

Starý Arazin k němu přistoupil a díval se na ně.

„Máš je celé oteklé od těch železa. Nabíhají ti!" Na to vyňal hrst drobných peněz.

„Zaplatím kořalku!" pravil ke mně. „Uvolněte mu!"

„Nech si peníze," řekl jsem a vyňav klíček otevřel jsem židovi pouta.

Onesim zadýchal si s patrným ulehčením do zmrzlých, zkřehlých červených rukou.

„Máš pravdu, starý," pravil s tím posupným židovským úsměvem, „tak to je lépe. Až jednou přijdu domů, zaplatí otec všecko. Co mne to práce stálo, abych nešel na vojnu! Sta peněz, mnoho času, mnoho prosby a přece jsem musil. Snesl jsem to, ale když viděl jsem Jablonów včera, nemohl jsem už zůstat. Nechci bojovati, nechci stříleti, nechci proti Prusům, vzpomněl jsem na Daniela a utekl! Chytili a svázali!"

Starý žid sáhl do kapsy a vytáhl velkou špinavou tobolku. Vzal hrst roztrhaných peněz papírových a podával mi je.

„Pusťte ho, vzácný pane, hodný pane!" šeptal prosebně, chýle se ke mně. „Živá duše se nedoví! Jsme židé a umíme ho schovati. Nestane se vám nic. Nechte ho utéci! Jako náhodou utéci!"

Já neodpovídal. Kdyby bylo možno, byl bych ho snad pustil zcela bezplatně, ale zde možnosti nebylo. Plnil jsem přísnou povinnost.

Žid žebronil stále, Onesim plakal, že by skály pukaly, vojáci kleli a kopali a bili ho, ostatní židé halili se v úplné mlčení na svých místech.

Nemoha toho už vydržeti a nechtěje déle žida poslouchati, vstal jsem hřmotně, vyšel ven přede dvéře, na perron.

„Petreve!" zvolal jsem na jednoho vojáka. „Vstaň a postav se u dveří. Nepusť nikoho ven a kdo by chtěl, tomu dej pažbou!"

Petrev stál u dveří a já si oddechl. Bylo asi půl páté. Před malou stanicí rostlo několik bídných stromků, zakrsalých a na nich křičelo a cvrlikalo celé hejno vrabců. Ostatně byla krajina pusta, jen v dálce, asi tři čtvrti hodiny odtud ležela nějaká ves s kostelíkem. Kolem do kola samá lada, samé pastviny a dráha mizela v mlhavé dálce. Nad vesnicí vystupovalo slunce a některé paprsky leskly se na oknech stanice.

Zahalil jsem se před citelnou zimou úže do pláště a pohlížel jsem bezmyšlénkovitě před sebe. Nechtěl jsem mysliti, neboť bych byl musil mysliti na ubohého žida a na jeho od železoteklé ruce. Petrev hlučel na židy a ze vnitř ozýval se zmatený křik.

Vrátil jsem se konečně do vnitř a utišil jsem je. Vojáci bili židy, tito křičeli a to bylo příčinou vády. Rusíni vůbec nemilují své židy a kde mohou, tu je stisknou. Žid na vojně jest pak mučenníkem celé setniny.

„Vlak, vlak jede!" volali najednou židé a vskutku po kolejích hučel vlak. Tentokráte byl to obyčejný, s nímž židé jezdívali na trh do Lwova.

V okamžiku chopilo se vše plášťů, tornister a ručnic, aby jedním skokem byli ve vagoně. Přednosta se opět objevil. Pasažérů jiných nebylo, vlak se zde zastavoval jenom, stál-li někdo na perronu.

V rychlosti, jak jsme chvátali na perron, nevzpomněl nikdo, aby žida Onesima opět spoutal, jak kázal předpis i opatrnost.

Najednou ucítil jsem silnou ránu do zad, div jsem neklesl. Odlétl jsem stranou a viděl jsem, kterak Onesim utíká do polí za stanicí co mu jen nohy stačily. Vlak už stál na kolejích před domkem a kupé byla otevřena.

*

Nevěděl jsem, mám-li zde zůstati a honiti zběha. nebo nechati ho jeho osudu a dle rozkazu odjeti.

V tom padla za stanicí rána. Voják Petrev honil Onesima a vida, že ho nemůže dohoniti, vypálil.

„Padl!“ zvolal hned na to, vraceje se.

Neřekl jsem ani slova. Vše bylo dle předpisu. Vsedli jsme do vlaku a odjeli. Na rtech židů tkvěl podivný úsměv, či úšklebek bolesti.

Nevím, byl-li Onesim mrtev anebo jen raněn, ale mně vzali za to šarži...

Román podavačův.

Z „Typů a obrázků Krakovských“ od *Michala Baluckého.*

Naproti mým oknům zvednuto lešení okolo domu, který se měl opravovat. Oprava, jak jsem se dověděl, měla trvati nejméně dva měsíce. Zpráva ta, přiznám se, naplnila mne nemalým strachem. Být na dva nejpěknější měsíce, květen i červen, kteréž v městě mají své půvaby, odsouzeným ku polykání prachu, na místě růží cítit vápno, na místě slavíků poslouchat tepání kladívek a pokřiku zedníků, nevidět po celý den ničeho kromě cihel a rumoviska — to nebyla celkem příjemná věc pro člověka, prahnoucího po svěžím povětří a klidu. K tomu třeba dodati, že jsem byl churav na nohu a nemohl se tedy z domu hnout, i možná si představit, co se ve mně dělo, když jsem pomyslil, že až do času výjezdu do hor bude se třeba dusit v uzavřeném pokoji.

Avšak skutečnost ukázala se o mnoho snesitelnější, než jsem soudil. Kladívka netloukla tak hlučně, že by toho nebylo možno vydržet, zedníci vedli si na lešení dosti klidně, rum se vždycky nesypal; bylo často možno, zvláště ráno a večer otevřít okna, ano i ten pracovní ruch na ulici tak málo oživené stal se mi jakýmsi rozptýlením ve chvílích volných od práce. Sedával jsem často u okna, dívaje se na pracující, naslouchaje jich rozmluvám i veselým žertům, jakými sobě zpříjemňovali dílo v slunečném úpalu, který bronzoval jejich tváře a čela obléval potem.

Zavěšena nahoře nad ulicí jako ptáci v hnízdách, zdála se mi ta hromádka dělníků jako pravá kolonie, jejížto žití začal jsem pozorovati napřed se zvědavostí a interessem přírodopisce a později s jakýmsi účastenstvím. Těšilo mne na příklad, když je oblak poněkud zaclonil před žhavými paprsky slunce, anebo májový deštík ochladil je a opláknul trochu z prachu, a opět, jak až trapno mi bylo, když některý z nich na lešení scházel a z rozmluv jsem se dověděl, že jej odnesli do nemocnice, nebo že pije na posilu. Znal jsem je totiž skoro všechny z tváří — a dle toho, jak na sebe volali, věděl jsem jich jména i přezdívky. Věděl jsem již, že ten s dlouhým, od neštovic zďobaným obličejem jest Vojtěch Maňkut, a tam ten v červené kamizolce. to Jindra Kula, a onen s licousy, ukazujícími na vojáka, to Matěj Fajka, ukrutný silák a rváč. Věděl jsem, který z nich podmistruje, který jest prostý zedník a který toliko nádenník, podávající cihly a nosící vápno. Ano i ženštiny jsem rozeznával po barvě šátků, spodniček, nebo vlasů; neboť ostatně byly si skoro všechny podobny, jsouce stejně ošklivé, stejně opálené a stejně umazané. Časem vyskytla se mezi nimi nějaká tvář svěží, mladší, ale po několika dnech zanikla znova.

Škoda, že se v literatuře neujal ještě zvyk, psáti monografie jednotlivých řemesel, tak, jako na příklad píšou se monografie mravenců, včel, chroustů nebo vrabce; mohlť bych na základě pozorování se svého okna napsati ne zlou monografii zedníků: jak žijou, jak se živí, milují se a perou — i získal bych laciným způsobem patent na učeného badatele. Měl jsem totiž příležitost, zkoumati tento druh tvorů v nejmenších podrobnostech, v nejrozmanitějších dobách dne, začínaje od ranního šera, kdy s tvářemi přibledlými od nevyspání a chladu scházejí se po jednom na lešení odříkávajíce pološeptem modlitby a držíce pod paždí zavinuté s pracovním náčiním konsky chleba na snídani a ždibec tabáku ku žvýkání, — až do sedmé hodiny večer, v které zároveň s udeřením zvonu na věži ozvou se na různých patrech lešení jako hlasy muezinův, ohlašujíce konec díla. Chvíle ta bývá nejždanější v sobotu, neboť tenkrát připadá výplata, na kterou čeká netrpělivě šenkýř, jenž po celý týden „uvěřoval“, i žena, která by ráda, aby se z těch peněz dostalo co nejvíce na domácí potřeby. Ty ženy, které, hodivše přes sebe šátek, přišly sem bdít nad muži, představují tady dobré anděly, odvádějící hříšníky od ďábelských pokušení anyzovky. Válka zlých i dobrých duchů vede se za proklínání a zlořečení s jedné a naříkání i proseb se strany druhé. Často odchází anděl dobrý s tváří natlučenou a s potrhaným šátkem zase domů; nejednou zdaří se, že taký anděl sám podlehne pokušení zlého ducha i vrací se s mužem teprva o půlnoci domů, do brlohu, v kterém vřeští hladové a roztrhané děti. Plno tu v době takové výplaty tragikomičných výjevů, zajímavých dialogů a nejednou trapných episod.

Nejpěknější snad chvílí z celého dne jest u takého zedníka poledne mezi hodinou jedenáctou a první, když na scházejícího s lešení čeká kdes opodál ve stínu žena s obědem. Uondaný prací, pokrytý červeným cihelným prachem, usedá podle ní u zdi, pošine na stranu čepici pobělenou vápnem a poznamenav se křížem, béře lžíci do ruky; a žena dobývajíc hrnečky z košíku baví ho mezi jídlem povídáním, co slyšet doma: „že Jindra, s kterým bydlí v jedné jizbě, spil se jako němý tvor a a sbil svou starou“, „že úřednice s protějška poslala, aby k nim přišel vymetat kamna“, „že Mates (jejich syn) dostal v opatrovně svatý obrázek a ona dostala dnes ráno praní u jistého důstojníka“. Nejedna žena přinese zároveň s košíčkem na ruce tlusté dítě i položí je na šátek podle otce. Otec kousá s chutí do pečených jater a oči se mu smějou na děcko, šermující ručkama i nožkama v povětří jako brouček na znak položený i žvatlající jakás nesrozumitelná slova, v kterých matka slyší co

nejurčitěji: „máma, táta". Bývá také, že se manželé při jídle pohašteří, muž mručí, že je mléčná polívka připálená, zemčata málo mastná, avšak to se zřídka stává; neboť vyhladovělý žaludek nevybírá a práce dodává vlčí chuti. Nejednou dcerka, polo děcko, polo dívčina, přinese oběd, neboť matka pere nebo leží v nemocnici. A takový, kdo nemá ani ženy, ani dcerky, ani snad milenky, která by naň vzpomněla, a chce se posíliti něčím více než skrojkem chleba a kouskem slaniny, zajde si prostě na Štěpánské náměstí, kde u studně naloží mu tělnatá prodavačka za několik krejcarů na hliněnou misku baršče se zemčaty, jahelnou kaši se škvarečky anebo i drůbkův — zvláštní to výbor. Potom kalíšek anyzovky, potom tři „Zdrávás" k „Pozdravení andělskému" a zdřímnutí podle zdi na kamenech, kteréž by mu nejeden boháč, povalující se bezesně na měkkých poduškách záviděl.

Ale, jak vidím, začínám vám na dobro psát monografii toho bídného stvoření, které se v létě spíná po lešeních, vydělá zlatku denně, opíjí se jednou za týden a v zimě líže si tlapky z hladu jako medvěd a spí bezčinně. Chraň bůh, já neměl toho úmyslu, chtěl jsem vám toliko podati malý obrázek ze života těchto lidí, ku kterému to, co zde mimovolně napsáno, budiž jen půdou.

Bylo to asi měsíc po započetí zednické práce; seděl jsem jednoho dne u stolku zaujat dopisováním povídky, když se pojednou ozval na ulici praskot zároveň s pronikavým křikem. Jedním rázem byl jsem u okna. Oblak prachu valil se v kotoučích vzhůru; uprostřed prachu spatřil jsem na zemi polovici lešení spadlou s dolního patra a pod prkny nohy jednoho z dělníků, který hlasitým bědováním dával znát, že ještě žije. Dělníci na ostatních patrech, ztrnuvše v první chvíli, začali se teď se všech stran sbíhati na místo neštěstí i jali se dobývati bědujícího z pod prken. Ukázalo se, že to byl Valek Furda, podavač, který pracoval u zedníků a nosil cihly. Věc stala se tak, že jak stoupal nahoru s novým nákladem, lešení, snad ne dost pevně přibité, provalilo se pod ním a on i s cihlami propadl se na zem.

Valek Furda byl při díle beranem, z kterého si kus vlny uškubnul kdo chtěl, neboť byl tuze hloupý a tuze dobrý, než aby se mstil nebo bránil, ačkoli měl pěstě podle toho. Podmistr zajel si naň při každé příležitosti, jiní zedníci tropili si z něho šašky, ano i malí kluci, kteří karbovali vápno nebo běhali za posýlkami, dovolili si žertovati na útraty hloupého Valka. Mě samého nejednou to rozzlobilo, když viděl jsem, jak se ta nevázaná drůbež baví dorážením naň a škubáním ho se všech stran. Každého z nich býval by mohl rozmačkat ve svých ohromných tlapách, jeden jeho pohyb byl by dostačil na zahnání nezvedníkův, ale on se do toho nehnal, usmívaje se toliko dobromyslně, přihlouple a patrně spokojen, že se s ním tak obírají, — leda že časem, když mu té dorážlivosti klukův bylo přece již přílišně, anebo když mu to překáželo v díle, sehnal je od sebe jako mouchy lenivým pohnutím ruky, anebo pravil flegmaticky: „Už jdi, jdi ráče, sice dostaneš."

Jest v povaze lidí, že mají rádi schýlené stromy, na které vylézti mohou: koříme se před velkostí jen proto, že musíme; běda velikánům padlým; každý mstí se chuté na nich za chvíli nuceného jich velebení! Valek neimponoval nikomu, protož ho všichni měli rádi a na výkřik, že spadl s lešení, sběhli se do jednoho. Mužové dali se do odstraňování prken a cihel, kterými byl zasypán a ženštiny nemajíce té chvíle nic lepšího na práci, hořekovaly hlasitě. Přiběhl také stavitel, když dostal zprávu o pohromě. Nešlo mu tak o Valka, jako o sebe. Bál se soudu pro nedostatek ostražitosti. Nedávno spadla v jiné ulici při stavbě domu římsa a zabila dva lidi; — stavby vedoucímu hozen následkem toho na krk velmi vážný proces. I jemu hrozilo cos podobného pro případ dělníkovy smrti. Na jeho štěstí ukázalo se při vytažení Valka z pod prken, že kromě silného pohmoždění pravé ruky, pravé nohy a krvavého poranění kůže na čele pranic více se mu nastalo. Stavitel, nemoha mu toho darovati, že mu na chvíli tolik strachu nahnal, ještě ubožáka vypeskoval, že způsobil tolik zbytečného shonu a vytrhuje lidi z práce, i ukázal zedníkům nazpět na lešení, sám pak pro zotavení se z okamžitého pohnutí zašel si do vinárny na snídani.

Valek zůstal sám. Pokoušel se vstáti, ale silná bolest v noze a pohmožděná ruka mu v tom bránily. Jedna z dělnic stoupajíc s cihlami na lešení spatřila to jeho marné usilování i přistoupila k němu.

„Chceš vstát?" tázala se, hledíc naň, jak se namáhá, chytaje se zdravou rukou sloupu.

„To chci."

„Čekej."

Postavila nosítka s cihlami na kámen, přistoupila k němu a pomáhala mu zvednouti se ze země. Valek několikráte zaúpěl bolestí, snaže se učiniti krok.

„Bolí tě?"

„Strašně."

Dovedla ho ku blízkému kameni a usadila ho tam.

„Kde tě bolí?"

Ukázal na koleno. Noha byla na místě tom zčernala jako železo.

„Snad abys vody přiložil —" radila.

„Vikto, dávej cihly!" zavolal podmistr s hůry.

Dívčina nedořekla; popadla nosítka a rozběhla se nahoru.

Za dobré půl hodiny teprv se vrátila, nesouc hrnek s vodou. Přisedla k Valkovi na zem, utrhla kousek ze své modré sukně, porudlé od cihlového prachu a vypadající jako chromolithografický obrázek, i namočivši jej ve vodě, obvázala tím pohmožděné koleno.

„Tu máš, omyj se, vypadáš jako umučený."

Poslušen jako děcko, namočil levou ruku několikráte do vody a přejel si jí po tváři zaprášené a po zkrváceném čele.

V té chvíli ohlašovali na lešení jedenáctou.

„Přinesou ti oběd?" tázala se. — Pracovalať Vikta teprve druhý den při tomto díle, — nevěděla, že je Valek svoboden a stravuje se pod širým nebem na Štěpánském plácku.

„Eh, což já dnes o oběd stojím —" odpověděl Valek, oddechnuv si po utření tváře. — Raději bych sklenku vodky a potom si lehnu, — neboť z práce už beztoho dnes nebude nic. Nejsem k ničemu."

„A půjdeš sám?"

Vzmotořil se na zkoušku.

„E — bídně to půjde."

„Zůstáváš daleko?"

„Kde se hodí."

„Počkej, nějak se poradíme."

Poodešla pod lešení, vyšukala jakous takous hůl, kus štěpiny od prkna i podala mu ji. — Pomocí této podpory a Vikty zavlekl se do blízké hospůdky. Pro ty, kdož nemají vlastního přístřeší, jest hospoda přístřeším jediným.

Tam vypil půl čtvrtky na posilněnou — a Viktu vyčastoval kalíškem sladké rosolky; snědli několik vajec na tvrdo a potom doprovodila ona raněného tam, kde zůstával. A on zůstával na travině nad Rudvou, blíže městských lad. Spal na smaragdech, jak básníci nazývají trávu, — kalná Rudava byla jeho toaletou, lustrem i umyvadlem.

Odtud chodili spolu na práci, spolu do hospody a časem také do kostela na Smoleňsk.

Potkal jsem je jednou za několik neděl po onom pádu s lešení cestou ze Smoleňska domů. On měl košili vypranou, kabát pečlivě vyspravený různobarevnými perkalovými záplatkami a spodky zaštepované hrubými nitmi. Na jeho obleku bylo znáti pečlivou ruku Viktinu. Ona šla málo kroků za ním, škubouc pro zábavu ústy stéblo trávy. Oděna byla v tu samou modrou spodničku, z které byla vytrhla kousek na obvázání rány Valkovy — ale byla čistě umyta a šat měla vyspravený a černé vlasy byly tak pečlivě přihlazeny, že vypadaly z pod šátku jako dvě lesklá křídla havraní.

Přišlo mi promluviti na ně, neboť už dávno neviděl jsem jich v díle. Přistoupil jsem tedy a zavolal naň: „Valku!"

Ohledl se a spatřiv obličej cizí, upřel svůj přihlouplý pohled na mne a potom na Viktu, jakoby se jí ptal, odkudže jej mohu znát?

„Žes to ty pracoval v ulici Pijavské?" tázal jsem se blíže se k němu.

„Nu tak —" odpověděl přikyvuje. „ale nyní pracuju na Dlouhé."

„A proč tak?"

Váhal s odpovědí a poškrábal se na hlavě. Vikta, jsouc resolutnější, vyslovila, co on nemohl, řkouc:

„Ano, nabil polírovi a proto tam už nejsme."

„Nabils polírovi?" tázal jsem se udiven, odkud že vzalo se loudavému a lahodnému Valkovi tolik odvahy a ráže, že se osmělil vztáhnouti ruku až na políra.

„To mohl dát Vikce pokoj."

„A což on jí učinil?"

„Řekl jí: ‚Ty horalko!' — nač jí to má říkat, když to nepravda. To mu též dívčina dala na srozuměnou, — on po ní lžicí, — ó, ještě má jizvu na čele, jak ji ubodil. — Ale také on dostal svoje; odseděl jsem si za to v arestu, ať tak; ale co na mne vzpomene, na to vzpomene."

„Tak tedy pro Viktu to bylo?"

„Aj tak."

„To jste se možná už vzali?"

„E jakž! — u nás svatba. To mnoho stojí."

Tou odpovědí přeťal všechna mravní naučení, která jsem měl pohotově. Ukázalo se, že byli příliš chudí, než aby si dovoliti mohli tak drahé věci, jako jsou oddavky a veselka; — a že jsem si nemohl zahráti na lidumila, schoval jsem si tedy všechna svá mravní naučení do kapsy.

„Pán snad staví dům?" zeptal se Valek, chtěje vyzvědět příčinu, pro kterou jsem jej zastavil. Otázka ta byla snad ještě větší ironií, než moje o jeho ženitbě. Valek, sám o tom ani nevěda, pomstil se mi ukrutně a oplatil mi dvojnásob. Byl jsem trochu zaražen a odpověděl jsem skromně:

„Nikoliv, milý příteli —" i odstoupil jsem dále jako studenou vodou politý.

Odcházeje, doslechl jsem ještě, jak se Valek tázal Vikty:

„Co pak to od nás chtěl?"

„No, — což neslyšels? — Chtěl, abys si mne vzal."

Čiperná Vikta uměla rázem vykořistit příležitosti, obrátila vodu na svůj mlýn a ne bez účinku, jak jsem později měl příležitost se přesvědčit.

Bylo to asi za čtyry měsíce později. Šel jsem na procházku stranou k Visle pod zámek; potřeboval jsem oddechu na čerstvém povětří, neboť jsem byl toho dne trochu rozladěn. Napřed shodil mi sloužící hned z rána při uklízení na zem alabastrového amorka a urazil mu nos a ruku; potom četl jsem v kavárně recensí poslední své divadelní hry, i byl jsem tu bez lítosti trhán; na konec, jako v dodatek na tyto příjemnosti, ztratil jsem medaillonek od hodinek.

To již stačilo až dost, aby se člověk mohl cítit nešťastným.

Šel jsem tedy se svěšenou hlavou, velmi zadumán, když se pojednou do mých teskných myšlének začala vplétat jednotlivá slova rozmluvy dvou osob, které šly za mnou. Z počátku odrážela se toliko od mých uší, později zachytila se do mých myšlének, zaujímajíce je každým okamžikem více. Jeden hlas byl ženský, druhý mužský — i soudě podle tonu, kterým se rozmluva vedla, náležely oba do nižší třídy.

„A či to pravda, žes ženat?" ptala se ona.

„Ba pravda. O Všech svatých bude tomu bez mála čtvrt roku; nebylo mi to zrovna příhodno, milá Valentko, neboť není vám ani třeba povídat — groš odkutáli se za grošem a tu bylo přece potřeba zaplatit kněži a lidem, a byť i jen několik pint té hloupé vodky zapravit. — Ale což, dopovím, jak jsme se vzali. Tak jsem se vám tedy vypůjčil několik zlatých u žida — no a spravila se veselka. A nelituji toho, jak že tu jsem před vámi, toho nelituji, neboť od toho času vede se nám, jak vám povídám, až milo. Židek měl, jak se zdá, šťastnou ruku, když nám těch několik zlatých nadhodil. Hned po veselce dostal jsem se, pane, do služby u pekaře na Kaziměři a jí také trefila se služba na Podhoří — a jsme živi, jak se patří. Vidíte, já se dodělal páru bot a ona koupila si na licitaci dvě podušky. Má člověk, díky bohu, co jíst, aby jen Kristus pán zdraví dal, to bysme si již nepřáli většího štěstí."

Ohlednul jsem se, chtěje se podívat na toho člověka, kterého pár bot a dvě podušky učinily šťastným, a s podivením poznal jsem v něm Valka Furdu. Měl ještě na sobě ten samý záplatovaný kabát a čepici s utrženým clonítkem, jenom na nohou, přivyklých tolik let chodit boso, černaly se teď velké, neobrabané boty, — které ho učinily tak šťastným.

On mne nepoznal, nepřišlo mu zajisté na mysl, že já první našeptal jsem jim myšlénku o manželství, kteréž

se Vikta s takovou čiperností ujala i tak domlouvala, — jak Valek pravil, až provedla svoje. I šel si dále, nesa na plecích těžký koš s houskami i povídaje Valentové o svém štěstí.

Díky tomu nahodilému potkání Valka, vrátil jsem se domů veselejší a neštěstí moje zmenšilo se mi nějak do mikroskopických rozměrů, tak že jsem se divil, jak mne tak dojmouti mohlo.

Od té doby, kdykoliv jsem za různých trapných dob svého žití pohledl náhodou na své boty, ihned přišel mi na mysl spokojený Valek — i neměl jsem odvahy, nazvat se nešťastným.

Jezero.

Báseň A. de Lamartine-a přel. *Jar. Vrchlický.**)

Ku novým břehům tak vždy hnáni v jednu stranu
a bez návratu vždy a dál strženi v proud,
ni na jediný den na věku oceanu
což nemůžeme kotvu uvrhnout?

Ó krásné jezero! rok neuběhl celý
a blíže proudů tvých, jež chtěla viděti,
sám sedám v myšlénkách na kámen obemšelý,
kde zřelo tys ji seděti!

Ty stejně hučelos o břeh, jenž skalin plný,
se stejně lámalo o bok jich strhaný,
a k drahým nožkám jí jak nyní pěnu z vlny
hnal příboj vitrem šlehaný.

Kdys večer, zdali víš, my v tichu pluli tady,
vše spalo pod nebem, vše spalo na vodách,
a pouze v souzvuku nad proudu tvojich spády
ruch veslařů jak hudba táh'.

Tu náhle hlaholem, jenž cizí této zemi
ten kouzelný břeh kol ve zpěvném echu zněl,
proud náhle ztišil se a hlas, jenž drahý je mi,
ten tato smutná slova pěl:

„Ó čase, zdrž svůj let, vy lásky blahé chvíle,
ó zadržte svůj běh!
ať můžem užíti vše plesy, slasti milé
dnů nejkrásnějších z všech!

Dosti nešťastníků těch, jenž po vás lkají v touze,
ó prchejte dál jim!
buď vaší kořistí jich starost a jich nouze,
však zapomnění dejte blaženým!

Ó málo chvilek jen lká nadarmo mé hoře,
čas prchá, jen se kmit'.
Já k této noci dím: Ó neprchej, a zoře,
noc chvátej rozptýlit!

Ó milujme se jen a chvíle v srázném běhu
ó pospěšme, ať užijem,
vždyť člověk přístavu a čas ten nemá břehu,
on prchá a my jdem!“

I zamlčela se a srdce, oči plaše
si padly v náruč, slov našich váznul let,
a v dlouhém znícení ulétly duše naše
výš, jiný kde je svět.

Pod tíží rozkoše my oba oněměli,
nám duše klesaly, a srdce na chvíli
ta bila na sobě, rty na sobě se chvěly
a „Věčnost“ pravily!

Ó nebe! možno to, že chvíle opojení,
kde láska, štěstí nám proud plný podává,
tak od nás prchají ve stejném urychlení,
jak chvíle smutku mlhavá?

Jak, není možnosti, zde zanechati stopy?
jsou pro vždy ztraceny? propadly zcela tmám?
Čas, jenž je daroval, týž čas je v proud svůj stopí
a více nevrátí je nám?

Nic! Věčnost! Minulost! Ó strže plné stínů,
co děláte z těch dnů, jež pohltí váš vztek?
Ó mluvte, vrátíte nám aspoň na hodinu
těch rajských plesů vděk?

Vy, jež čas ušetří, jimž vždycky mladost vrátí,
vy skály, jezero, nádherná zeleni!
té noci, přírodo, té noci zachovati
hleď aspoň vzpomnění!

Ať trvá v klidu tvém i v bouře tvojí hromech,
ať prodchne jezero, tvých břehů lahodu,
tkví v skalách divokých a zasmušilých stromech,
jenž visí nad vodu;

Ať dýše v zefýru, jenž chvěje se a letí,
ať v písni břehů tvých, jež břehy zaznívá,
ať v hvězdě stříbrné, jíž matně do perleti
se povrch vod tvých zaskvívá;

Ať vítr, který lká, ať třtina, která vzdychá,
ať vůní lehounkou vzduch sycen modravý,
a vše, co slyšíme, co zříme a co dýchá,
kdys „Milovali se“ ať vypráví!

*) Slavná elegie tato vyšla již česky v překladu Miroslava Krajníka ve „Květech“ č. 12. r. 1869. Zde podávám překlad její na základě nového vydání Lamartineových básní nevydaných (Poésies inédites publiées par Mme. Valentine de Lamartine et précédées d'une préface de M. de Laprade Paris Hachette 1881). V knize té otištěna jest elegie tato v původním znění, jak vyšla z péra básníkova, který v pozdějších vydáních této básně dvě krásné sloky vypustil. Jsou to sloky 10. a 11. Odchylky ostatní jsou menší důležitosti.

Překladatel.

List z knihy lidského vědění.

(Pokračování.)

Nic nezdálo se méně pravdě podobno, nežli že by zkoumání tak zvané spontánní generace, čili náhlého vyvinování se organismů vésti mohlo ku praktickým výsledkům ve vědách lékařských. Avšak stalo se tak. Je tomu jen málo let, co se Bacterie zdály býti pouze vědeckými kuriositami. Bylo známo, že nalejeme-li na př. na seno vody a dáme přístup vzduchu, uvidíme za jistou dobu, že jest plno živoucích tvorů. I ti, kteří dosud věří, že se v takové tekutině vyvine život spontánně, připustí, že mají tyto drobounké organismy svůj původ, byť ne vesměs, tedy aspoň nejvíce v zárodcích, které nalézají se ve vzduchu, a jestliže se přístup takových zárodků zamezí, jakož ve svých pokusech činili zvláště Pasteur, Tyndall a Roberts, přizná každý, že v devadesáti devíti případech ze sta žádný takový vývoj organismů se nestane.

Tato fakta vedla k nadmíru vzácným výsledkům v ranhojičství. Jedna příčina, proč složité zlomeniny (kosti i pohmoždění masa) jsou tak nebezpečny, jest, že když kůže jest protržena, dostává vzduch přístup do rány a přináší s sebou nesčíslné zárodky organismů způsobující pak jitření. Lister sáhnul první ku praktickému upotřebení těchto pozorování. Hledal látku k umořeni zárodků, avšak nikoliv tak žíravou, aby rušila tkanivo, i nalezl, že se rozředěná kyselina karbolová výborně hodí k tomu účelu. Následkem tohoto nálezu vykonány mnohé operace, které bývaly druhdy téměř beznadějnými. Známy jsou po celém světě Listerovy obvazky.

Také v lékařství zdá se, že bude idea ta velmi prospěšnou. Jest mnoho příčin domnívati se, že mnohé nemoci mají svůj původ v zárodcích zvláštních organismů. Víme, že zimnice probíhají jistým určitým kruhem. Parasitických organismů jest napřed málo, pak se rozmnožují na škodu nemocného a pak zase vymírají. Vskutku zdá se býti dokázanou věcí, že mnohé choroby vznikají následkem přílišného rozmnožení se mikroskopických organismův, i nepostrádáme naprosto naděje, že objeví se prostředky, kterými se bez ublížení nemocnému tito hrozní, ač malincí nepřátelé zničí, a choroba takto zastaví. Zajímavé výzkumy Burdona Sandersona, Greenfielda, Kocha, Pasteura, Toussainta a j. zdají se opravňovati naději, že dovedeme modifikovati tyto a jiné zárodky a pak náležitým očkováním ochrániti se před rozličnými prudkými chorobami.

Dějiny prostředkův anaesthetických, způsobujících necitění bolesti, jsou pamětihodným dokladem, jak dlouho často tápati můžeme u samé záclony důležitého objevu. Ether, který, jak všichni známe, způsobuje úplnou necitelnost k bolesti, byl znám již roku 1540. Anaesthetická vlastnost kysličníku dusnatého, nyní tak hojně užívaného, byla pozorována r. 1800 od Sira H. Davyho, který experimentoval sám na sobě a dal si bezbolestně vytrhnouti zub pod účinkem této lučebniny. Již Davy naznačil, že bude snad možno užiti plynu kysličníku dusnatého s prospěchem při chirurgických operacích. Padesát let v nemocnicích o této lučebnině přednášeli a padesát let jejích vlastností neužívali.

Málokteré odvětví vědecké učinilo za minulého půlstoletí rychlejších pokroků než to, které se zabývá pravěkými poměry člověka. Když byla Britická společnost založena, učeno všeobecně, že se lidské pokolení objevilo náhle na dějišti asi před 6000 lety po zmizení vyhynulých ssavcův, a když Evropa i ve svých poměrech fysikálních i ve zvířeně nalézala se asi v té samé podobě a poměrech, jako byla v době zaujaté dějinami řeckými a římskými. Od těch časův objevila nám vytrvalá badání Layardova, Rawlinsonova a jiných netoliko sochy a paláce starodávných vládcův assyrských, ale i jejich knihovny; klínovité písmo bylo rozluštěno a my nejenom vidíme, ale i čteme v Britickém museu na pálených hliněných válcích skutečné současné paměti událostí, zaznamenaných v dějepravných knihách starého zákona a na stránkách Herodotových. Také badání egyptská zdají se plně svědčiti, že samy pyramidy jsou nejméně 6000 let staré a přece jest na bíledni, že ani assyrská, ani egyptská říše nedospěly svého bohatství a moci, společenské organisace a pokroku v umění, jehož zbytky pohrobeny v písku se nám zachovaly před ničivostí lidskou, docela náhle, průběhem malého počtu let.

V Evropě naznačovaly spisy nejstarších historikův a básníků, že dříve než užíváno železa, byla doba, kdy užívalo se všeobecně bronzu na zbraně, sekyry a jiné sečné nástroje i ačkoliv se zdálo pravdě nepodobno, že by slončenina mědi a cínu byla předcházela užívání jednoduchého kovu, dokázali nám přece archaeologové, že byl v Evropě „Věk bronzový", jenž na úsvitu dějin právě ustupoval „Věku železnému".

Nálezy ve starých hrobech, do kterých kladena k nebožtíkovi aspoň část jeho bohatství na cestu do říše duchů, dokazují nezvratně existenci věku bronzového; avšak úplnější představy o poměrech člověka v této době nabýváme ze švýcarských jezerních osad objevených nám nejprve od Kellera. Na mělkých březích švýcarských jezer bývaly druhdy mnohé lidnaté osady nebo města, vystavěná na lešeních, jež podporována byla koly, jako podnes jsou mnohé vísky malayské. Za těchto okolností spadaly nesčíslné předměty do vody; někdy celá ves vyhořela a všechno co v ní se ponořilo; a takto bylo nám možno vyloviti z vod zapomnění, v kterých odpočívaly více než 2000 let nejenom zbraně a nástroje tohoto starodávného národa, ale také kosti jejich zvířat, nádobí s ozdobami, ano i látky, které nosili, obilí, které si nashromáždili pro budoucí potřebu, ovoce i pecny chleba.

Avšak tito bronzu užívající národové nebyli nejstaršími obyvateli evropskými. Nálezy v hrobech dávají svědectví o době, kdy byl kov neznám. To bylo také potvrzeno neočekávanými nálezy ve švýcarských jezerech. Vedle osad věku bronzového nalezly se také jiné, neméně rozsáhlé, v kterých, ačkoliv nástrojů kamenných a kostěných objeveno na tisíce, nenašlo se ani stopy kovu. Lasturové a odpadkové hromady nakupené starověkými rybáři na březích dánských potvrdily úplně existenci tak zvaného „Věku kamenného".

Žádné kosti sobí, žádného zbytku po nějakém vyhynulém ssavci nenalezlo se v švýcarských jezerních osadách, aniž v nesčíslných mohylách, které byly otevřeny v Anglii, v střední i jižní Evropě. Avšak obsah jeskyň a říčního štěrku dává hojné svědectví, že byla jednou doba, kdy mamut a nosorožec, sob, jeskynní lev a hyena, velký medvěd a obrovský los toulali se po našich lesích a údolích a hroch potápěl se v našich řekách; kdy Anglie a Francie byly spojeny v jednu pevninu, kdy Temže a Rýn měly společné ústí. To bylo, jak se domýšleno, dlouho před objevením se člověka. Ale na konec dokázaly nálezy Bouchera de Perthes v údolí Sommeském a badání jiných přírodopisců na pevnině, v Anglii pak Mac Enery, Prestwich, Lyell, Evans a j., že již tenkrát tvořil člověk, byť jen pokornou část oné prapodivné společnosti.

Ano, již v oné záhé době byla v Evropě aspoň dvě různá lidská plemena, z nichž jedno, jak Boyd Dawkins vytknul, podobalo se nynějším Eskymákům a mělo i zbraně, nástroje i šat podobný jejich; užívalo také zvířat, která žijou ve společnosti Eskymáků.

Na tomto stupni zdá se, že neznal člověk hliněného nádobí, ani vzdělávání půdy i neměl domácích zvířat kromě snad psa. Jeho zbraní byl mlat, kopí a oštěp; nezdá se, že uměl zacházeti s lukem. Kovu arciť neznal a jeho kamenné nástroje, ačkoliv obratně zhotovené, jsou zcela jiné podoby než nástroje tak zvaného druhého kamenného věku, i nebyly nikdy hlazeny. Tato první kamenná doba, v které žil člověk zároveň s oněmi vyhynulými ssavci, jest známa jako Palaeolithická, stará doba kamenná, na rozdíl od Neolithické, čili nového kamenného věku.

Pozůstatky ssavců, kteří žili zároveň s člověkem v dobách předhistorických, byly velmi pečlivě studovány Owenem, Lartetem, Rütimeyerem, Falconerem, Buskem a j. Přítomnost mamuta, soba, zvláště pak velkého zubra naznačuje studené, neřku-li arktické podnebí, jehož existence byla kromě toho dokázána ještě jiným svědectvím; na druhé straně má hroch zapotřebí velkého tepla. Jak se dá tedy nynější jejich objevování se v nalezištích vysvětliti?

Na podnebí zeměkoule působí, jakož není pochyby, u veliké míře poměry zeměpisné, avšak doba ledová má, jak se domníváme, svůj původ pouze v odstředivosti koloběhu země ve spojení se šikmostí ekliptiky. Ellipsa, v které se země kolem slunce otáčí, blíží se podobou svou kruhu, nebo se od něho vzdaluje. Změna působená sklonem ekliptiky děje se v období 21.000 let, v jichž jedné polovici jest severní polokoule teplejší než jižní, kdežto v druhých v 10.500 letech opak se děje. Nyní nalézáme se v období prvém i víme, že jest na jižní točně nahromaděno ohromné množství ledu. Avšak když dráha zemská jest skoro kruhovitá, jako nyní, není rozdíl temperatury obou zemských polokoulí přílišně veliký, kdežto naopak, když delší osa zemské elliptické dráhy se prodlužuje, stává se také rozdíl teploty mezi severem a jihem větší. Toto prodlužování i skracování se elliptické dráhy zemské po delší ose pohybuje se v určitých mezích, které Croll a po něm Stone vypočetli pro dobu posledního millionu let. Na obou zemských polokoulích střídá se dle toho teplota a v krajích, kde nyní vykopáváme hrocha i soba, žila obě tato zvířata po sobě v rozličných, tisíce let od sebe vzdálených dobách.

Jest nyní věcí téměř nade vši pochybnost dokázanou, že člověk žil v Evropě již v mírnější době času ledového, ne tedy teprv před 6000, nýbrž před statisíci lety.

V geologii domníváno se dříve, že změny, které se s kůrou zemskou děly, musily se asi veskrze státi následkem prudkých konvulsí a opětovných násilných převratů. Hutton, Playfair a Lyell přesvědčili geology, že síly i nyní činné, jsou mocny dost způsobiti všechny ony ohromné převraty, jen když mají dosti času k tomu.

Lidská vědychtivost neobmezila se pouze na zkoumání pevniny, ona zasáhla i do hlubokých propastí mořských. Známy jsou výzkumné cesty lodí „Porcupine" a „Challenger". Největší hloubka, které až dosud vlečnou sítí dosaženo, jest 4575 sáhů i nalézá se poblíže ostrovů Ladronských. Dno těchto hlubin skládá se z nadmíru jemného jílu, jehož vrstvy se tu nahromaďují velice pomalu; soudí se tak z veliké hojnosti nahromaděných tu kostí velrybích a rybích zubů, jakož i z drobných sférických tělísek, o nichž se Muray domnívá, že jsou původu kosmického, — prachem meteoritů, který během věků napadal do moře. Takové částice naskytují se ovšem na celém povrchu zemském, avšak na zemi brzo oxydují a v mělké vodě pokryjou se jiným nánosem. Jiný zajímavý výsledek novějšího zkoumání velkých mořských hlubin byl, že podán důkaz, jak tyto propasti oceánu nejsou pustými samotami, jak se až do posledních let pevně myslilo, ale že oplývají mnohými podivuhodnými živočišnými tvary. Celkem jest však pro nás oceán ještě knihou zavřenou.

Ve hvězdářství bylo objevení oběžnice Neptuna, učiněné současně od Adamse a Le Verriera, pouhým výpočtem, jedním z největších vítězství vědy mathematické. Z menších planet znány r. 1831 toliko čtyry, kdežto nyní seznam jejich obnáší 220 jmen. Sluneční soustava byla pro nás obohacena také objevením vnitřního kruhu u Saturna, družic Marsových, jiných družic Saturnových, Uranových a Neptunových.

Avšak nejneočekávanější pokrok v astronomickém vědění stal se za posledních padesát let spektrální analysí. Francouz Comte napsal ještě r. 1842 ve své knize „Cours de Philosophie Positive" o nebeských tělesech: „Pochopujeme možnost ustanoviti jejich podoby, vzdálenost, velikost a pohyby, avšak nikdy a žádným prostředkem nedovedeme určiti jejich lučebné nebo mineralogické složení." — Minulo čtyřicet let a my víme, že se na slunci nalézá sodík, my nalezli tam vodík, hořčík, železo, nikl, kobalt atd. S nezvratnou jistotou naučil nás tomu paprsek slunečního světla sám, lomě se v hranoli skla a rozptyluje se v barvy duhové. Avšak spektrální analyse naučila nás ještě více. Starým způsobem astronomického pozorování mohl býti určen pohyb hvězd toliko když se děl stranou od nás; jsou ale hvězdy, které se přímo blíží k nám nebo přímo se do hlubin nebeských od nás vzdalují. Zde starý způsob pozorování nestačil. My víme na př., že jede-li kolem nás pískající lokomotiva, zdá se, jak se blíží, že ton jest vyšší, a jak se vzdaluje, opět se níží. Příčina toho není ovšem v píšťale, ale v tom, že jak se k nám vlak blíží, zvětšuje se počet záchvěvů zvukových dorážejících v naše ucho v určitém čase, zvětšuje se s rychlostí vlakovou a na druhé straně

zase ubývá. Čím více zvukových záchvěvů v určité době, tím vyšší jest tou, který slyšíme. Co jeví se při vlnách zvukových jako výše tonu, to značí se u vln světelných jako barva. Podle této barvy hvězd určeno, zdali se nám blíží nebo se vzdalují, určeno tak podle jednotlivých čar v spektru se vyskytujících a podle jich zdánlivého pohybu, až na míle. Dokázáno, že Sirius, ta hvězda, z které paprsek světla vykoná k nám cestu teprve za třináct let, vzdaluje se od nás s rychlostí 20 angl. mil ve vteřině. Tak také hvězdy Betelgeux, Castor, Regulus se od nás vzdalují, kdežto Vega, Arcturus a Pollux se nám blíží.

Prozkoumati spektrum „čistících se hvězd", nebo meteoritů zdálo by se věcí ještě nesnadnější a přece učinil tak Alexander Herschel i nalezl, že jejich jádra jsou žhoucí, pevná tělesa; nalezl v nich sodík, draslík, lithium a jiné látky, i soudí, že podobny jsou složením oněm hmotám, které někdy spadají na zemi jakožto povětroně.

Nemáme až dosud dostatečného svědectví, které by nás opravňovalo k úsudku, zdali vůbec nějaká, nebo jaká hmota by se nalézala v nebeských tělesech, kteráž by se nenaskytovala také na naší zemi, ačkoli nalézají se v spektru mnohé linie, které se nedají dobře srovnati se žádným zemským prvkem. Na druhé straně nenalezeny ještě v atmosféře sluneční některé látky, vyskytující se na zemi. Avšak jsou příčiny domnívati se, že mnohé látky, které se zde považují za prvky, nalézají se na žhavém slunci rozloučené. Lockyer, Abney, Dewar, Roscoe a j. zabývají se v nejnovější době touto zajímavou otázkou siderické lučby.

Jako písek mořský, tak brány hvězdy nebeské od věků za obraz nesčíslnosti. Jsou skutečně nesčíslné, avšak my víme, že naše země jest jenom částí jednoho z aspoň 75,000.000 světů.

Ale to není vše. Neníť pochybnosti, že kromě světlých nebeských těles, která vidíme, jsou ještě nesčíslná jiná, nám neviditelná pro svou nesmírnou vzdálenost, menší velikost neb slabé světlo; ano víme určitě, že kolotají nebesy mnohé zcela tmavé hvězdy, které nevydávají žádného světla a jejichž jsoucnost vidí oko mathematikovo ve svých číslicích, jež vypočítávají dráhu viditelných hvězd, v kteréžto přitažlivost nějakého neviditelného tělesa působí jinak nevysvětlitelné nesrovnalosti. Ano i vlastním okem můžeme se přesvědčiti o jsoucnosti těchto tmavých obyvatelů nebeského prostoru. V hlavě souhvězdí Medusy nalézá se jasná hvězda Algol. Svítí bez proměny dva dny a třináct hodin; pak na půl čtvrté hodiny ztemňuje se z hvězdy velikosti druhé na hvězdu velikosti čtvrté; a pak opět na půl čtvrté hodiny nabývá své dřívější jasnosti. Tyto změny zdají se téměř s jistotou naznačovati jsoucnost jakéhosi tmavého tělesa, které v pravidelných obdobích světlo hvězdy Algol zastiňuje.

Tak jest klenutí nebeské nejenom „hustě vykládané lupínky skvoucího zlata", ale také přeplněné hvězdami vyhaslými, které byly asi druhdy tak skvoucími jako naše slunce, ale nyní jsou mrtvé a studené, jak také naše slunce bude za milliony let. (Dokončení.)

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

si ob den obdržely paní Vodičková a její dcera list od Vodičky. Psal:

„Má drahá ženo a dcero, zdá se mi, že je tomu ne několik dní, ale několik měsíců, co vás nemám kolem sebe. Vaše listy byly mi jako čerstvý vánek, který vniká k vězni zamříženým oknem. Ne, že bych si stěžoval, že jsem poután mezi čtyřmi stěnami u churavé matky, ale to ovzduší zde mne dusí a tísní.

Nalezl jsem matku zdravější, než jsem očekával. Chodí po pokoji a přišla mi sama vstříc, když jí bylo řečeno, že jsem přijel. Z toho byl bych tedy potěšen, ale jinak jest její chování ke mně příkré, skoro tvrdé.

Seděli jsme sami pospolu hned po mém příjezdu a ona začala mluviti o věcech dávno minulých, o mé neposlušnosti a vzpouře proti její vůli.

Tento list určený rovněž Kláře jako tobě, má Albino, odhalí mé dceři některé okolnosti z mého života, které posud nezná. Nechať jí je matka její vypravuje. Jeť čas, aby znala svět a život, aby se dověděla o mých někdejších zápasech, po kterých jsem se kochal ve dlouhém příměří, jež ale posud, jak vidím, nejsou skončeny.

Tak dovíš se tedy, moje dcero, co mi bylo někdy tvou babičkou uloženo a proti čemu jsem se opřel. Byloť zajisté ku podivu, že moje matka snášela tak dlouhá léta shovívavě, že jsem šel vlastní cestou svojí co do smýšlení náboženského. Bohužel sešla nyní s té shovívavosti. Ačkoli je skoro uzdravena, mluví stále o své smrti, o věčnosti, o onom světě, o pekle a očistci. Byla doba, kde byla její víra čistší, kde si to vše představovala symbolicky, kde věřila v boha lásky a dobra, který zahloubal peklo zlého svědomí do hlubin žití našeho, ale spasitele věčného slitování seslal, aby lidstvo z bludů vyváděl.

Tak asi dovolovala mi aspoň, abych s ní mluvil a vykládal ducha náboženství; ale nyní vymkla se všem rozumnějším a svobodnějším výkladům a zabředla až ke dnu středověkých názorů. Jelikož jsem jí v nich nechtěl ponechati, stala se vášnivou a fanatickou. Dočkal jsem se bohužel výjevů s milovanou matkou svojí, kterých jsem neměl více naši dobu za schopnu.

Matka byla tak výmluvná a nepřístupná mým námitkám, že mi nezbývalo než mlčeti. Konečně pomyslil jsem si, že budu musiti s ubohou paní zacházeti jako s chorým dítětem a nechati jí její fantasie, abych ji nepopudil. Tak rozloučil jsem se s ní, ale nemohl jsem dlouho usnouti. Chodil jsem po těch prázdných pokojích, kde jsem od narození žil, svou mladost strávil a často tak nešťastným se cítil, dokud jsem neměl tebe, má ženo milovaná.

Tys mi psala, milá Kláro, o poetickém dojmu, který na tebe učinila květná neděle. Divím se tomu. Já cítil jsem od dětství v náboženství jen duševní pouta, útlak, tíseň na své celé bytosti. Mně bylo to vše vnucováno, mezi tím co duch můj lačnil po jiné potravě. V té probdělé noci pamatoval jsem to všecko živě zas a toužil jsem po našich jasných Milhostech. Zde zdálo se mi vše zabedněno a černým příkrovem ověšeno.

Usnul jsem pozdě a ráno probouzel jsem se s upomínkou nesnesitelně živou na léta svého mládí, kde jsem se ráno s nechutí probouzel k životu, jejž jsem dříve nebyl s to pochopiti, dokud jsem neodhodil poslední předsudek a pověru.

Tak seděl jsem zádumčivě nad netknutým snídaním, když jsem dostal Klářin list. Téhož dne večer měl jsem také list maminčin. Byla to útěcha! A bylo mi jí třeba. Nebo mezi dnem, když jsem byl opět u své matky, vyšlo z jejích hovorů posléze na jevo, že hodlá moje křivdy naproti bohu a církvi napraviti, a sice závětí, ve které by odkázala část svého jmění, nad nímž po zákonu rozhodovati může, onomu klášteru, jehožto člen jest jejím zpovědníkem. Že se mi z toho vyznala, dokazuje přece zase její upřímnost ke mně, byť velice zkrácenou. Ale vždyť nemusila říci nic o tom všem. Po jejím úmrtí někdy byla by závěť vše sama pověděla.

To uvážil a mlčel jsem, když mi to sdělila nevlídným, káravým způsobem.

Tato závěť je vypracována, posud však není podepsána. I to nedovedla zamlčeti ubohá matka svému jedinému synovi, jehož vliv snad více cítí, než sama myslí.

Věřte mi, moje drahé duše, že jsem byl více dojat tím, že mi svoje tajemství do rukou dala, než pohněván, že pojala myšlénku mne vyděditi.

Ji překvapilo patrně moje mlčení. Netroufala si prve na mne pohlednouti, nyní ohledla se a viděla jenom dojmutí na mém obličeji. To sdělilo se jí mocně. Odvrátila se prudce a přešla několikrát po pokoji krokem skoro mladistvým. Mezi tím řekla příkře: „Je to má vůle. Vím, co činím. Nic mne v tom nezviklá."

„Co by tě také mohlo nebo zkoušelo zviklati, maminko?" odpověděl jsem. Za chvíli jsem vstal, ona se ohlédla. „Ty jdeš?" ptala se. „Ano, jdu. Vždyť mne vyháníš."

Byla přestávka. V té dělo se mnoho v matčině srdci.

„Činím to jen k tvému dobru," řekla matka potom.

Odcházel jsem ke dveřím. Matka řekla úzkostlivě: „Ale neodjedeš ještě?"

„Jak ty chceš," odpověděl jsem, a ona na to: „Zůstaň přece ještě aspoň přes ty svátky. Kdo ví, dlouho-li budu živa."

Slíbil jsem, že zůstanu, ale pro tu chvíli musil jsem jíti na vzduch. Mezi dveřmi setkal jsem se s páterem Dominikem, jejím zpovědníkem.

Nehodlal jsem mu ponechati bojiště a vrátil jsem se. Zůstal jsem seděti, dokud on tam byl. Bylo to nesnesitelné, trapné na nejvyšším stupni pro nás všecky tři, ale nejtrapnější pro mou matku. Ona se kolísala mezi mnou a páterem. Viděl jsem chvíli, že by mne ráda odeslala jako hocha, pak se pamatovala. Dívala se na mne přece opět mateřsky. Mluvila nuceně s knězem. Tak dočkali jsme se, že dosti brzo odešel, poznav bezpochyby, že jsem byl odhodlán setrvati na místě.

Když nás opustil, zdvihl jsem se, vzal jsem matku za obě ruce a podíval jsem se jí pevně do očí.

„Matko," pravil jsem hlasem mocným, při kterém jsem cítil, kterak se zachvěla. „Toho jmění, jež jsi klášteru určila, nedotknu se více ani já ani mé dítě i kdybysi nám je zas dávala. To ti pravím a platí to jako přísaha. Ale než tu závěť podepíšeš, rozmysli si to ještě jednou. Více nežádám."

S tím odešel jsem konečně. Bloudil jsem několik hodin po marianských hradbách při zlém větru, a nyní vrátil jsem se. Píši Vám a cítím veškeru útěchu naší vzájemné lásky. Kdy budu moci přijeti, nevím. Jsem celý váš."

XI.

„Můj milovaný tatínku, nech přece těm pánům páterům babiččin odkaz a netrap, nezlob se proto. Což pak je na tom? Nám zůstanou přece ještě naše Milhosty a budeme moci být živi. Sám říkáváš, že ti na velkém jmění nezáleží. A já jsem právě taková. Kdyby bylo nejhůře a my bychom o všecko přišli, jsem tu já se svým pianem, myslím, že bych jím dovedla uživiti nás všecky tři. Poslouchávám tak ráda, vypravuje-li maminka, kterak podporovala svou prací rodinu svoji a sama sebe živila. Mně by se to, věř mi, líbilo. Tak dopřej těm páterům těch peněz. Jsou to ubozí lidé, všeho se odřekli na světě, nemají děti a žádných radostí. Byla jsem jednou v jejich zahradě s babičkou a myslívám posud na to, jak tam asi žijou v tom starém, temném klášteře, v té rozkošné zahradě, v níž jsem si směla tehdáž malin natrhati, mnoho-li jsem chtěla. Byl tam tak krásný stín. Pod starými stromy plížily se postavy mnichů. Pozorovala jsem jednoho. Ten byl hluboce zamyšlen, hlava mu klesala k prsům. Mně se zdá, že plakal. A takové ticho tam bylo. Růže právě kvetly. Byl jich tam skoro celý les a jejich zdivočilé keře tvořily houštinu.

Nemám právo býti smutnou, protože jsem tak milována a že tebe a maminku mám tak nesmírně ráda, ale někdy přichází na mne, nevím co. Není to smutek, ale něco, že při tom myslím na ten klášter a na jeho zahradu. O já přeju těch peněz ubohým těm lidem. Nech to tedy všecko běžet, můj tatínku zlatý, a je-li babička zdráva, raději přijeď. Jsme tu tak veseli. Jakživa jsem se tak nebavila. A ty tu nejsi. To mi jedině schází a ty bysi se ze mne těšil, to vím.

Již nelituju, že není Pavel mým bratrem. Je to jedno. On je jako mým bratrem. Přichází k nám ráno i večer a mluvíme spolu jako bychom se dávno znali. Co on si umí vše vymýšleti, to svět neviděl. Jakživa jsem neslyšela o takových hrách a žertech, které nám udává. Při jedné hře měla jsem mu dát hubičku, ale já jsem nechtěla. Proč jsem nechtěla, sama nevím. Na tu hubičku, kterou jsem mu nedala, myslím teď často. Je to k smíchu taková hubička, není-li pravda? Ale ne, ne, nedám mu nikdy žádnou. K čemu pak, tatínku? Proto můžeme býti bratrem a sestrou přece.

Něco mne tíží a tíží na srdci, nechci ti to říci. Ale nemohu ti to zamlčeti. Je to tajemství, měla bych mlčeti, ale nemohu. Musím ti to vyzradit. Budeme hráti divadlo. Považ si to, považ! Tebe s tím překvapíme. Proto zamlčím ti aspoň to, který kus to bude. Ale abys, můj

*

milý tatínku, nevěděl, že budeme hráti, abysi nevěděl pranic o mé nesmírné radosti, kterou na to se těším, to nemůže se na mně žádati. Tak prosím tě probůh, nevyzraď mne a buď hodně překvapen, aby ti druzí nevěděli, že jsem mlčeti neuměla.

V tom kuse mám také zpívat. Je to malá písnička. Učím se jí s maminkou a při té příležitosti se odkrylo, že mám prý znamenitý hlas. Tak vidíš, co je tu novin, a ty se pachtíš pro nějaké dědictví s pány pátery. Tvoje Klára."

„Moje milované dítě, nezdá se mi, že mám právo nechat věci běžet s tím dědictvím, jak ty mi radíš. Mám na to dědictví nároky co jediný syn tvé babičky, ale když ona myslí jinak a mně ho dáti nechce, odříkám se ho rád. Nemýlíš se ve mně. Budu spokojen se skrovnějším podílem a jsem na tebe hrdý, že jsi k práci odhodlána. Též já dovedl bych svou rodinu uživiti prací svou a bylo by mi to slastí, kdybych neměl jiných prostředků. V tom s tebou souhlasím a cítím se nevýslovně šťasten tímto souhlasem. Avšak chce-li tvá babička rozdati tyto peníze jiným lidem, cítím se odpovědným, komu by přišly. Jeť tolik chudých, bídných lidí, kteří nemají sousta chleba. Těm je toho dobrodiní více třeba, nežli mnichům, kteří se všeho odříkají, ale velmi bezstarostně žijí a o hladu ničeho nevědí, také nepracují, aby byli užitečnými svým spolubratřím. Jejich úřadem je, aby poskytovali trpícím, duševně zápasícím, stísněným a churavým útěchy. Věru, přiznávám se, že se takovému úřadu klaním, jen že nepozoruji toho blahodárného účinku při tvé ubohé babičce, kterou naopak páter Dominik strašně znepokojuje a proti jejímu jedinému synovi popouzí. Podobných příkladů je pak mnohem více než těch, kde by bylo viděti skutečně dobrého a krásného vlivu náboženského.

Je mi nevýslovně líto, že ti musím vyrvati tvou illusi. Ale co dělat? Dlouho jsem tě nechal vyrůstati v zátiší, kde jsi mnoho neslyšela o světě a slyšela-li jsi, kde tě tvá roztržitost a dětinská mysl chránila, že jsi nevěnovala pozornosti těm věcem.

Myslím tedy, že je mou povinností, abych vlivem svým obrátil dobrodiní babiččino raději k chudým, práce neschopným lidem, kromě toho k ústavům a podnikům pro vzdělání lidu, pro povznešení naší národnosti, jež se tak těžce udržuje a s takým namáháním půdy sobě dobývá. Nedáváš mi v tom pravdu, moje děvče drahé? Chci, abysi volně a nepředpojatě moje činy posuzovala. Považuji tě za dospělou a vidím s vděčností neskonalou, že je moje dcera mou přítelkyní.

Psal jsem už mamince, že tvá babička přece jenom závěť podepsala. Mezi tím, co jsem byl vzdálen, byla jí předložena, a ona učinila, co v té chvíli uznávala za dobré. Přiznala se mi s tím hned. Nenamítal jsem jí nic. Prosil jsem ji jen, aby toto celé léto v Milhostech strávila.

Svolila. „Kdo ví, jak dlouho tu budeme ještě spolu," řekla.

Musím však na ni počkati až po svátcích. Chce se postit a modlit v tom pašijovém týdnu, a mně jest nad ní bdíti, aby tím svému slabému zdraví neuškodila. Musíš tedy s maminkou sama slaviti ty velkonoce v přírodě, jak jsme je vždycky společně slavili těšíce se, že je tu jaro zas. Buď nadále šťastná, veselá, ke mně a ke své matce upřímná. S divadlem počkáte snad na můj příchod? Těším se na ně snad ještě více než ty a dobře jsi učinila, žes mi té radosti už napřed poskytla. Neboj se, však budu přece ještě překvapen dosti. Také jsi mi psala o nějaké hubičce, kterou jsi nedala.

Povím ti o tom jen to, abysi schovala první políbení svoje tomu, kdo by byl opravdu hoden tvé lásky, a zdali jí je hoden, to abysi příliš snadno nerozsoudila. Žehnám ti, ty mladé, drahé živobytí! Tvůj otec."

XII.

Divadlo, o kterém psala Klára svému otci, hrálo se v Olšovech u Čelinských. Velký pokoj přízemní byl k tomu zřízen a všecky přípravy byly provedeny s velikou péčí. Sama paní Čelinská byla jako ředitelkou toho všeho. Dala malovati dekorace i oponu, starala se o kostymy, řídila mladým lidem zkoušky, tak že uměla sama celý kus již nazpaměť. Konečně dočkala se malá divadelní společnost dne představení. Pan Vodička se svou matkou přijel z Prahy a příštího dne bylo představení.

Divadelní síň byla skvěle osvětlena, květinami ze skleníku ozdobena; hosté scházeli se. Paní Čelinská, Vodičkovi i stará paní Vodičková seděli v jakési loži pospolu.

Stará paní snesla ku podivu dobře cestu do Milhost a dala se s radostí do domácího divadla pozvati. Obnovená známost její rodiny s Čelinskou ji těšila. Dávala si neunavně vypravovati o Pavlu. Patrně myslila, jako Čelinská, na nějaký sňatek jeho s Klárou, který by byl splnil v mladém pokolení zmařené naděje pokolení předešlého.

Vše bylo tedy připraveno, znamení mohlo býti dáno, představení začalo, opona vyhrnula se.

Kus byl schválně sepsán pro tuto příležitost. Kdo byl autorem jeho, nechtěl Pavel pověděti, říkal, že jakýsi básník s ním známý se dal uprositi a že mu sepsal tu maličkost, ku které by se nebyl chtěl jménem svým hlásiti.

Ale sestry Pavlovy tvrdily, že to byl jeho vlastní pokus. Pavel všecko dovedl, vše uměl, všemu rozuměl. Sestry měly o něm velké ponětí a to již pocházelo z dětství. Pavel měl povahu roztomilou. Nejen že všecko uměl a pochopil, ale znal také umění býti lásky hodným. To bylo mu vlastně vrozeno. Tím ovládal mysli všech, s nimiž mu bylo jednati, a co chtěl, stalo se pravidelně. V tom byl po svém otci, jen že uměl učiniti svou vůli příjemnou, žádati věci způsobem takořka kouzelným a býti vděčen za oběti, jež mu byly přineseny. Mysl vždy jasná, ničím nezachmuřená přispívala ke kouzlu jeho povahy tak, že přinášel všude s sebou potěšení a zábavu, ne-li skutečnou útěchu a radost.

Můžeme vyzraditi jeho tajemství. Byltě skutečně sám autorem malé komedie pro domácí divadlo. Ale skrýval-li se s tím, činil to ze skutečné skromnosti, která je vědomím, že nic není na věci, jež příznivé okolnosti přeceňují a do nebe vynášejí. Pavel neměl ani nejmenší pretense býti spisovatelem, jakože nechtěl býti pianistou, protože trochu na piano hrál.

Dovedl obhlédnouti plán divadelního kusu a vzav k tomu nesmrtelnou látku Popelky napsal to se svou snadností, kterou měl pro každou věc. Bylo to naivní

a prosté, ale mělo tu velkou přednost, že se to hodilo pro sezvanou společnost okolních statkářů a ještě více pro mladistvé herečky a pro něj samého.

Kdy to napsal? Za dvě neb tři noci svého nynějšího pobytu v Olšovech, což by bylo zvýšilo obdiv té práce bůh ví do jaké výše. On byl by se styděl za takové vynášení, a očekávaje ho s určitostí zachovával tvrdošíjně své tajemství.

Chtěl míti zábavu o těch svátcích doma, bál se nudy jako Satanáše, miloval ruch a veselí, byl šťasten, zasmála-li se jeho matka. To byl celý účel jeho spisovatelského pokusu. Byl by si zoufal, kdyby mu byl někdo prorokoval spisovatelskou dráhu a vavříny na základě jeho „Popelky".

Popelkou byla, rozumí se, Klára. Úloba byla pro ni psána. Obě zlé sestry byly Emilie a Augusta. S vlídností, jež by mohla býti skvělým příkladem jiným společnostem divadelních ochotníků, přijaly Pavlovy sestry své nevděčné úlohy. Necítily nejmenší žárlivosti ke Kláře, jež byla hlavní ideální úlohou vyznamenána. Vzaly si naopak do hlavy, že by měl Pavel Kláru milovat, pozorovaly bezděčně, že to bylo též matčino přání, a Pavel byl také jejich jedinou láskou. Tak měly velkou náklonnost povznésti Kláru za idol celé rodiny. Mezi nimi a ní vznikalo opravdu přátelství. Vychvalovaly ji Pavlovi neustále. Jejich matka přejíc taktéž Kláře Pavlovo vyznamenání hleděla jim nahraditi jejich méně zajímavé úlohy kostymy fantastickými a vskutku vkusnými. Ale ony neměly pokoje, dokud Klářina divadelní garderoba nad jejich obleky nevynikala. Protože paní Vodičková měla té chvíle jiných starostí a také málo smyslu pro toiletty, obstarávaly jí všecko samy.

Když tedy opona se vyhrnovala, dělo se to jako málokdy nad jevištěm tak svorně obsazeným, nad představením, připraveným bez nejmenší mrzutosti, jako tehdy. Jeviště představovalo pokoj ve vkusné, bohaté renaissanci. Nábytek souhlasil s dekorací, byly to starožitnosti, kterých paní Čelinská si vážila. U zrcadla seděla Emilie a její sestra, Popelka ji česala. Augusta, přecházejíc po pokoji upravovala na sobě květiny a šperky, hněvala se, kterak Popelka to vše na ní špatně upjala, odvolávala ji, Popelka běžela jí sloužit. Tu zas volala sestra, kterou Emilie představovala, proč že ji opouští, kdy ji učesá, spílala jí a obě sestry týraly takto tu nejmladší a nejkrásnější, jediné hodnou sestru. Výjev byl s velkou živostí podán a všecky tři mladé herečky počínaly si tak, že vzbudily pravé nadšení svého vděčného, dobře naladěného posluchačstva.

Emiliiny nádherné zlaté vlasy, rozpletené dle úlohy, vzbouzely obdiv a její hra byla plna humoru a živosti. Házela hřebenem, kartáčkem, flakony po Popelce, ale její zlost nikoho opravdu nezděsila a roztomilý úsměv kolem pěkných úst jejích probleskoval skrze její strojené kabonění.

Její matka smála se a plakala radostí. Emilie nebyla krásou velkou, ale toho večera byla oslňující. Vstala-li, rozházely se jí ty krásné vlasy a zahalovaly ji jako do zlatého pláště. Její hra vzbudila smích a tleskání bez konce. Augusta byla trochu nesmělejší, ale její nožka a ztepilý vzrůst vystupoval v jejím kostymu. Měla tahy matčiny a Pavlovy, ale skvělost jejich jí scházela, protože bývala bledá, tichá, nemluvná. Měla náklonnost ustupovati v pozadí, nechat mluviti a jednati jiné. Dnes přicházela také k platnosti a uspokojovala svou matku. Vypadalať vznešeně a zajímavě, zcela jako velká dáma.

A což Popelka? Ta byla oblečena posud do svých pověstných popelavých šatů zcela jednoduchých, ke krku upjatých. Měla vlasy schovány v malinkém bílém čepečku a chodila zkroušeně a trpělivě od jedné sestry ke druhé, jak úloha velela.

Zmizela před jejich nádherou vskutku. Byla to nepatrná, ubohá Popelka. Pozornost diváctva byla upjata zcela na Emilii a Augustu.

Za kulisou stál Pavel v obleku prince, který měl hledati Popelku po jejím malinkém skleněném pantoflíčku.

Pozoroval Kláru. Ona byla zahloubána do své úlohy s naivním zápalem. Neměla ani routinu ani umění herečky povoláním; ale pouhé mechanické reprodukování ochotnické herečky bylo jí vzdáleno. Bylať opravdová, a bylo to znáti v jejím vážném pohledu, na všech posuňcích méně promyšlených jako vnuknutím nalezených.

Při četných zkouškách k této hře jevila se dosti neobratnou. Nejprve styděla se, pak bylo jí vše k smíchu a konečně nemohla se odhodlati zkusiti nějaký výraz svým slovům, nějaké posuňky. Sestry Pavlovy právě tak si též počínaly a Pavel všecky tři učil, rozestavoval, ukazoval jim skupiny a posuňky. Sám také nikdy před tím nehrál, ale viděl mnoho. Miloval divadlo vášnivě. Přece dopadalo to jeho učení právě jako bývá při domácím divadle, a hlavním účelem všeho býval smích a žert mladých lidí. Měli nesčíslně mnoho zkoušek a nebylo jim ani třeba napovědy, v kterémžto úřadě se obětoval Pavlův vychovatel Ivan Karol, který byl několik dní v Olšovech a s Pavlem pak odjeti mínil hned příštího dne.

Ty zkoušky! Toť bylo pravé divadlo těch mladých lidí. Byl v nich zdroj zábavy.

Nicméně bylo jisto, že si byli Klára a Pavel celkem dosti lhostejni, mnohem lhostejnější beze vší pochyby, než by si byly přály Pavlova matka a sestry.

Čelinská cítila se vskutku ve svém živlu u Vodičků a shledávala, že ji nesklamal ten jakýsi pud, který ji k nim vedl. Nikdy před tím nebyla se mohla tak vysloviti o tom, co ji nejvíce zajímalo, čím byla celá duše její naplněna, jako nyní, v této rodině. Třeba že s nimi ve všem nesouhlasila, přece cítila se od nich pochopena a oceněna, povzbuzena v duševním žití svém.

Doba vášní byla za ní. Bohudíky, pravila k sobě. Ale to bylo nyní v ní ustáleno, že byl Vodička přece jen mužem jediným, kterému by byla mohla lásku věnovati. Bol nad tím, že to štěstí šlo mimo ni, že je sama zmeškala a získati sobě nedovedla, byl by býval posud užírajícím, kdyby nebylo bývalo té myšlénky, že uvidí syna svého šťastného s Klárou. V tom přání ústila se veškerá mladistvá, vášnivá touha jejího srdce tak dlouho zápasícího, nešťastného, krutě sklamaného, nikdy neuspokojeného.

Mluvívala s Pavlem o Kláře s nadšením, mívala slzy v očích při tom, vychvalovala ji do nebe.

On býval při tom střízliv, jakoby on byl starým pánem a maminka blouznivou mladicí. Jeho ideály dosahovaly, kamsi do oblak, neměly lidské míry, Klára k nim nedosahovala. Byla mu dětinskou, naivní, a byl příliš mlád, sám příliš naivním a bránil se tomu příliš,

aby byl tyto vlastnosti oceňoval. Naopak kabonil někdy čelo nad některým Klářiným výrokem, odvracel se netrpělivě a doma pravil své matce: „Prosím tě, maminko, myslíš, že má ta Klára přece trochu ducha?“

Její hra na piano nechávala ho vskutku chladného, slyšel tak znamenité virtuosy; její krása rovněž se mu nezdála vrcholem ženského půvabu. Nalézal vady v jejím obličeji, v jejím chování, ve všem.

Přece bavil se s ní vesele. Chtěl kdysi na ní hubičku, nedostal ji. Smál se tomu. To vše nebylo ničím. Nebyloť tu právě jiného děvčete, práci tu neměl žádnou, co byl by dělal.

Při zkouškách dostupovala jeho netrpělivost někdy vrcholu, když bývala Klára ještě neobratnější, než jeho sestry. Doma spínal nad ní ruce a zdvihal je k nebi.

„Ta Klára je hrozná, děvčata!“ zvolal, „jak ta bude hrát? Nu, co na tom. Pro to obecenstvo bude to dobré dost a bude to komedie v komedii.“

Nyní díval se na ni. Ona byla celá jiná, jakoby to nebyla bývala ona. S větší opravdivostí nemohla si počínati dokonalá umělkyně. A ona byla vzdálena všeho theatrálního jako poledne od půlnoci. Pohybovala se a mluvila tak, jakoby byla bývala skutečně Popelkou. Její prostota a nepřetvářenost tkala kolem ní glorii pravé krásy.

Ani trochu neusmívala se komickým vztekům Emiliiným, které Augustu tak k smíchu popudily, že musila na chvíli od obecenstva se odvrátit.

Klára ani neviděla tyto poklesky svých spoluhereček. Neviděla, odkud jí to přišlo, že byla tak celá v úlohu zabrána, kdežto při zkouškách to nikterak nešlo. Ale nyní ji cosi řídilo, vedlo a ona cítila v tom nevýslovné blaho.

Jednou, když sestry Popelku nejvíce trýznily výčitkami, opačnými rozkazy a obě najednou mluvily, stála Klára mezi nimi, vzdychla a pohleděla vzhůru s výrazem tak dojemným, že Pavel sebou pohnul. Srdce mu zabušilo.

Tento výjev dohrál se tím, že sestry Popelčiny skvěle vystrojeny konečně se odebraly ku plesu, který dával princ. Popelka zůstala sama a nyní přišla její píseň, o které otec se zmínila.

Vyzpívala ji hlasem zvonovým, jasným a čistým a nezpronevěřila se své prostotě.

První jednání bylo pak skončeno návštěvou víly, kterou byla opět Emilie v jiném přestrojení. Popelka, obdařena zlatými šaty a zázračnými pantoflíčky jde také do plesu.

Dále měl kus průběh známé, drahocenné pohádky, princ měl hezké výjevy s Popelkou, a Popelka převlékla se třikráte, pokaždé do skvělejších šatů. Sestry Popelčiny svíjely se pod trestem šeredné závisti, až konečně zkamenělý a Popelka se stala princeznou.

Pavel byl skvělým ohnivým princem v aksamítovém kabátci zlatem vyšívaném, v hedbávných bílých trikotech, s kloboukem zdobeným matčinými diamanty.

Obecenstvo jásalo, tleskalo, vyvolávalo, metalo kytice a věnce k nohám mladistvých herců.

Pavel řekl o zkouškách potupně, že Klára asi způsobí komedii v komedii svou neobratností. Zatím obrátil se list a Pavel sám uvedl mezi přelud hry kus dramatu skutečnosti.

Byl opojen Klářiným zjevem. Když kleče jí zkoušel ztracený pantoflíček, zahloubal své oči do jejích tak, že zvlhly a ona se zachvěla.

Za kulisami dával se dokonce unášeti svým okamžitým zápalem. Klekal před ní, chválil ji s nadšením, a ke konci, když děkovav obecenstvu za ruku ji držel a pak s ní za kulisu se vrátil, objal ji a chvějícím se hlasem žádal ji za políbení.

Jí zamlholilo se před očima a hlava jí sklesla na jeho rámě. Zpomněla si na otcův list a co jí psal o prvním políbení, aby zkoumala, je-li její lásky v pravdě hoden ten, jemuž je dá. Šeptala neslyšitelně: „Není tu třeba zkoumati,“ a Pavel směl políbiti její svěží rty, šepotající slovo neobmezené důvěry k němu.

XIII.

Po divadle sledoval velký ples, který trval do rána. Byl to Klářin první ples a zůstal jí skvělou, pohádkovitou upomínkou pro celý život.

Jak jí bylo! Taková závrať blaha dá se tak málo popsati, jak se nedá malovati míhání slunce mezi hlubokým stínem lesního houští, kterým větřík si hraje.

Pavel bavil se po celý ten ples výhradně s Klárou. Viděl v ní pořád ještě svou Popelku, kterou povýšil k sobě na princeznu, pokračoval ve hře, ve smíchu a v blaženém rozechvění. Držel její ruce, tiskl je k svému srdci, zíral jí hluboko do očí. A ona lnula k němu každým okamžikem více.

Její duše náhle dospěla a přešla z dětské naivnosti mocným vzletem do žáru velké vášně. Pavel neměl pojmu o jejím citu. Těšil se z její oddanosti, kterou mu jevila každým pohledem svým, lichotilo mu, že přijímala jeho úklony a kořeni se. Byl také pohnut, ale o té hloubce, do níž ona se nořila, neměl ani zdání. Jak často kořival se už podobně v plesích, jakkoli byl mlád. Ale on byl záhy spozorován dámami, byl ještě hošíkem, když jeho přiblížení se každou dívku již těšilo, ne-li okouzlilo.

Jako Klára, tak pojímaly tu věc Čelinská, Vodičkovic, stará paní Vodičková a všickni přítomní hosté. Pavel byl by se děsil, kdyby to byl věděl.

„Co tomu říkáte, Albino?“ pravila jednou Čelinská, berouc paní Vodičkovou za ruku a sledujíc očima Pavla a Kláru, když po saloně se procházeli po tanci.

Oba byli ve svých divadelních, zlatem se skvoucích oblecích. Vypadali, jakoby byli přišli z krásné pohádky na návštěvu v chudou skutečnost. Slušelo jim to k nevypsání. Jejich vzrůst a výška, krása, mladost hodila se k sobě tak, jakoby je byl sám bůh lásky vybral jednoho pro druhého.

Jak usmívali se! On vítězně a spokojeně, ona snivě a skromně. Rozprávěli spolu živě. Bylo viděti, kterak on skvěle se baví a ona jak je překvapena a radostí unešena štěstím neskonalým.

Vodičková stiskla ruku Čelinské celou silou a řekla: „Ach, drahá Vilémino, jeť to pouhé dětinství, věřte mi.“

Vilémina vzala její ruku do obou rukou svých a šeptala: „Mne učinilo by to šťastnou, jeť to vroucí moje přání.“

Stará paní seděla hned vedle a pozorovala obě matky. Všecky její vrásky se narovnaly a odlesk toho

mladistvého štěstí rozžehl v jejích vyhaslých očích novou záři a rozlily jako červánky nového jitra po jejím obličeji. Neslyšela, co si řekly Celinská a její snacha, ale usmála se a pokynula hlavou.

Vodička byl znepokojen. Obcházel z místa na místo. O co se to dělo s jeho dítětem! Nebylo to žádným tajemstvím, každý mohl sledovati průběh té mladé, vznikající lásky.

On byl by rád ples opustil se svou rodinou. Byl tam jako na trní. Ale pod jakou záminkou mohl to učiniti? Měl jako starý, žárlivý mentor mladým lidem radost kaziti? Měl vzíti Kláru stranou a varovati ji? To bylo by bývalo marné. Buď bylo pozdě ji varovati, anebo nebezpečno ji upozorňovati, co pouze snad tušila.

Jí ubíhal čas až hrůza rychle. Nemohla si pomysliti, žeby mohla vzíti konec tato báječná noc. Nikdy nezapomněla toho okamžiku, když nebylo více pomoci a ona odjeti musila. Pavel jí oblékal do pláštíku, nabídl jí rámě, vedl ji ke kočáru.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Stará Praha.

Mnoho učinilo se v poslední době pro zachování uměleckých památek v Praze, zároveň však mnohé zmizelo buď bez příčiny, z pouhé neznalosti aneb z ohledu na tak zvané modernisování Prahy. Staré domy mizí a jich místa zaujímají stavby nové sice méně okrasné a začernalé, za to však tím ohyzdnější. Když se jedná o stavbu nové školní budovy, musí se zbořiti celá řada starobylých domů; na tom přece pranic nezáleží, jestli místo vůbec na školu se hodí, dostačí, když jest o několik starých baráků méně. Vždyť byla doba, kde se zcela vážně jednalo o odstranění Prašné brány, a parapet a sochy s Karlova mostu měly býti nahraženy zábradlím železným, aby se most o několik palců rozšířil. S toho sešlo, avšak vandalismus dílem skutečně činný, dílem hřešící nevšímavostí a nedbalostí má v staroslavné Praze pole nejširší. S potěšením četl na př. každý zprávu, že perla stavitelského umění minulého století, Dienzenhoffrova „Amerika“, bude řádně obnovena a místnosti její sloužiti budou městskému museu: avšak místnosti ukázaly se již nyní „malými“, poněvadž by sbírka, kterou máme, zaujala ohromný prostor tak asi jedné stěny a restaurování vyžadovalo by nákladu 9000 zlatých. Nač těch peněz vyhazovati na obnovení starého rumiště. Počkáme tedy, až i ty poslední zbytky starožitných předmětů za hranice vyvezou a vystavíme si pak nádherné museum, v kterém vyložíme hlavy moudrých konšelů s fotografiemi nějakého krásného kusu dláždění z Teplických šamotek s obrazem štěrk drticího mamuta a nějakého kandelábru. Viděli jsme již v duchu Ameriku zřízenou as podobně jako Pařížské Musée Cluny, uvnitř plno vzácných obrazů, soch a objektů uměleckého průmyslu, v zahradě malebně sestavení starých detailů architektonických, mezi kterými našly místa kamenné staré sochy, reliefy a vázy atd. a kdyby budova více nebyla stačila pro hojnost materiálu, mohlo se snadně odpomoci tomu stavbou jinou a slohu třeba jiného, místa zde dost. Otcové našeho města nemohou ale přece jednati dle příkladu jiných měst, kde přísně se k tomu hledí, by byl charakter starého města zachován, ano i v tom duchu dále stavěno bylo.

A k čemu máme konservátory? snad proto, aby se zašlá freska nechala přebíliti, porouchané sochy zničiti, stará sgrafitta seškrábati atd.?

Uvedeme pouze jeden křiklavý případ. Na stěnách nádvoří domu (u Weitenwebrů) na Hradčanském náměstí, dle erbu nad portálem patrně bývalý to palác hrabat z Martiniců, byly ještě na začátku předešlého roku zbytky krásných sgrafitt jak figurálních tak i ornamentálních. Dle všeho bylo celé nádvoří zdobeno sgrafitem z doby výkvětu italské renaisance. Jelikož již jednou (v našem století as) sgrafitta vápnem pokryta byla a toto se kus po kuse řítilo se stěn a k radosti naší okras stále přibývalo, bylo odstranění krytiny velmi snadné. Dá se předpokládati, že sgrafitta ta byla silně porouchána, a restaurace snad jenom možná nahražením novou kopií, avšak vzhledem k tomu, že v tomto ohledu tak málo se nám zachovalo (zejména sgrafitta figurální), mělo by se s největší šetrností zacházeti s dílem tak vzácným. Velmi smutného obnovení dostalo se též kostelíčku sv. Rocha na Strahově (zal. Rudolfem II. 1601). Jest to poslední stavba gotická v Praze, silně smíšená již slohem renaisančním. Lépe nechati věc jak je, než ji dát pokaziti stavitelem, který snad v jistém ohledu jest zcela moudrý člověk, ale o architektuře nemá pojmu.

Tak to jde se vším. V poslední době trhlo to na naše kašny. Otcové města a páni domácí postarali se prý o rozvádění vody do domů a proto prý s kašnami na ulicích. Proti odstranění všelikých ohyzd nemůže ovšem nikdo ničeho namítati, avšak, což nemohly by se právě tyto kašny státi okrasou města? Jak pustě vypadá takové zmodernisované pražské náměstí se stromy, které nerostou, s činžáky, návěštními tabulemi a městskými radními procházejícími se pyšně ve stínu těchto libosadů! Vodojemy po celém světě kamenné spousty velkých měst oživují. Což by nemohlo se vydati několik tisíc na zřízení jich aspoň na některých náměstích, kde jest dost místa a kde by byly okrasou? Na to není peněz, ale na rozrypování, přerypování a vyrypování ulic je peněz na zbyt. —*g*

— Bronislav Grabowski, který svými důkladnými a při tom střízlivými články o novověkém písemnictví českém seznámil polské čtenářstvo s K. Světlou, J. Nerudou, J. Vrchlickým, Sv. Čechem a j. v., uveřejnil nyní v „Tygodniku Powszechnem“ studii o Juliu Zeyerovi. Stati Grabowského jsou pro nás zajímavy zvláště v tom ohledu, že vidíme, jak na naše písemnictví pohlíží vzdálenější oko, nepředpojaté a nematené místní přízní a nepřízní, která za tak čilého literárního ruchu, v jakém se nalézáme, jest ovšem přirozená, avšak také veleplodná na úsudky křivé ve chvále i haně. Co týče se Julia Zeyera, můžeme snad říci, že od svého prvního vystoupení v literatuře byl miláčkem čtoucího obecenstva, v té samé pak míře nalézal málo milosti u kritiky. Jeho „hyperromantismus“ stal se heslem, které každého, kdo jen chtěl, zdálo se opravňovati ku příkrému vystoupení proti talentu Zeyerovu. Avšak nechme mluviti polského spisovatele B. Grabowského samého. Píše o „nejnovějším románu rytířském“. Amisu a Amilovi, práci, která u naší kritiky nalezla nejméně přízně, považována jsouc za kvintesenci Zeyerova romantismu. Předeslav některá životopisná dáta našeho spisovatele, píše Grabowski: „Jedním z nejprvnějších děl Zeyerových byl ‚Ondřej Černyšev‘, román z dob Kateřiny II., i obrátil naň rázem všeobecnou pozornost. Kritika uvítala nový talent, vynášejíc jeho fantasii, překrásný, na obrazy bohatý styl a smělou komposici, ale zároveň vytýkala mu náchylnost k mysticismu, který pány kritiky, odívající se v katonskou, realističnou střízlivost, naplňoval vážnými obavami. Zeyer, přijav napomenutí v pokoře ducha napravil se, jak u nás říkáme tak, že vkročil z bláta do louže a ku velikému uholévání kritiky napsal za nedlouho dílo středověké, rytířské, založené na osnově zázračnosti, romantiky a mysticismu a mající název: ‚Román o věrném přátelství Amise a Amila‘. Češi libují si v tom, býti považovánu za národ neslýchaně střízlivý, praktičný, realističný, a tu jako na vzdory rodí se u nich idealismus a mysticismus ze vzpomínek dějinných, z podání i pověr lidu, v útvorech zvláště mladší generace a nesnadno jest nalézti v jiných literaturách na příklad takového fantastu, jakým jest J. Arbes. Ultrarealistům zdál se román Zeyerův býti zjevem v literatuře nebezpečným a kritika zachovala se podle toho.“ Nyní vypisuje Grabowski obsah „Amise a Amila“ a končí: „Pověst Zeyerova náleží do kruhu básní takých, jakými jsou Percival, Lohengrin, Amadys a tisíce jiných

výtvorův středověké epiky. Fabule jest vzata z tohoto kruhu, avšak v XIX. věku nepíšou se povídky pro samou fabuli, tím méně pak fabule fantastičná: román „Amis a Amil“ byl by toliko známou v středověku básní, kdyby neměl zde významu hlubšího. Román Zeyerův jest něčím více než dovedně smyšlenou báji oblečenou ve vybranou formu — jest to obraz nadmíru bohatý a jiskrný kultury středověké na půdě mosaikové složené z drobounkých kousků, které vydobyty byly badáním archaeologickým a dějepisným. Všecko až do nejmenších podrobností, šat, domácí nářadí, formy hovoru atd. podáno jest věrně svědčíc o neslýchaně důkladných studiích autorových. Na prvním místě vidíme živel mystično-legendový a v tomto ohledu spojil autor živly nejrozmanitější: mythologii asijsko-řeckou, skandinávskou půlnoc, podání bretoňské, legendy křesťanské, slovem ten svět středověké zázračnosti, který nebyl ničím jiným, než dalším rozvojem mythů pohanských, jenž odbočil ze své vlastní dráhy vlivem nového náboženství. Vliv ten svrhl bohy s Olympu, s Valhally a jiných nebes pohanských, ale dlouho nemohl přetvořiti dětinnou mysl lidstva přivyklého odívání přírodních zjevů v šat mythičné zázračnosti. V tomto vzhledu jest Zeyer věrným malířem minulosti, i dává nám nástin dějin civilisace ne v suchém badání, ale v barvitém, žitím kypícím vypravování. Tento směr má dnes již nejednoho představitele: také romány psal Gustav Flaubert, píše je Ebers a mnoho jiných, píše je i Julius Zeyer, který má i té ještě přednosti, že není toliko učeným znalcem minulosti, netoliko věrným její malířem, ‚ale také — skutečným poetou‘.“

— „Synové grafitového rytíře“. Novella od Ladislava Stroupežnického. V Praze, nákladem knihtiskárny V. B. Čecha. 1881. Dobrých belletristických prací, v nichž na základě skutečných poměrů a bez plané frase lušti, nebo aspoň líčí se palčivé sociální otázky nynější doby, máme u nás po skrovnu. Ku spisovatelům prací podobného druhu náleží, kromě svých v jiný obor náležejících děl, L. Stroupežnický. Hlavním jeho oborem bylo až dosud drama a — humoreska. Pomíjejíce pro tentokráte jeho dramatické činnosti, vidíme jej před sebou jen co spisovatele humoresek v pravém smyslu slova, onoho to druhu belletristické prosy, v němž pod lehkým rouchem vtipu skrývá se plné, často hořké jádro pravdy života. V tomto ohledu byl Stroupežnický jedním z nejplodnějších našich spisovatelů. Jen málo toho, co napsal, vyšlo v knihách o sobě, avšak naše humoristické listy plnily od mnohých let sloupce své jeho pracemi, jichž přemnohá postava utkvěla čtenáři hluboko v mysli. Již zde zabíhá spisovatel často na pole našich otázek sociálních poskytujících hojné látky humoristovi a ještě více satyře. Péro Stroupežnického jest ostré, mnohdy nelitostné, ale píše pravdivě a kde pravda jest trapnou, neleká se jí. V „Synech grafitového rytíře“ potkáváme se s jinou prací tohoto druhu, ale vážnou nejenom obsahem ale i formou. Jest to novella sociální, ostrá, žíravá, ale tendence té nejušlechtilejší a nejhumánnější. Obsah jest v krátkosti tento: „Chudý, přičinlivý, intelligentní muž několikráte ocitiv se v boji o život, již na samém pokraji utonutí v beznadějnosti nalezne grafitové ložisko, spolčí se s majitelem pozemku a bohatým cizím kapitalistou a stane se mužem zámožným. Prošed sám trpkou školou života, dovede oceniti lopotnou práci, jest otcem svým dělníkům, ale nenáviděn od statkářův a podnikatelův okolních, kteří dají mu přezdívku „Grafitového rytíře“. Zanechá dva syny, jednoho, Jiřího, podobného sobě co do povahy, druhého moderního, lidumila, frasistu, člověka s kamenným srdcem. Jiří Borotinský žije na svém statku milován svým okolím v jediné společnosti Heleny, dívky, které se byl ujal v chudobě, a která mu jest oddána s celou vděčností své čisté hluboké duše. Jiří jest již muž pětatřicetiletý a svobodný, neboť po třikráte byly jeho plány oženiti se zmařeny, následkem nemoci, kterou jest stižen — epilepsie. Helena přilne k němu láskou, ví o všem a on po mnohém váhání zaujat bezměrnou její oddaností, chce ji pojmouti za ženu. V krásný letní večer, před samou již svatbou, přijede na zámek Borotinského bratr jeho, jenž zvěděv o nastávajícím sňatku bratrově, přichází, aby jej zmařil a stal se tak sám dědicem velkého jmění. Míří přímo k cíli. Znaje poctivou povahu Jiřího, ptá se ho, zdali nastávající ženě své se vším se svěřil, zdali nebojí se, že choroba jeho bude dědičnou. Jiří jest zničen a spřetrhává svazek s Helenou, již chce na dále jen otcem býti, jako byl dosud a v té samé noci zahyne v koupeli, kde hledal úlevy před strašným, bratrovou nesvědomitostí přivolaným záchvatem. Bratr Borotinský, po celé zemi známý „lidumil“, řečník a přítel lidu, stane se dědicem a Helena zahyne v zoufalství.“ Toť tresť povídky, mravní pak obsah následující: „Jsou skutky, mající na sobě pečeť zločinu a přece páchané před zákonem beztrestně, poněvadž nevystupují ve formě, kterou zákon stíhá; viz zločin bratrovraha. — Jsou lidumilové, osoby „počestné“, kteří dovedou se protřiti světem v této vlastnosti ku svému vlastnímu prospěchu a v nitru svém jsou těmi nejpodlejšími z lidí. Náš společenský svět, jak nyní jest, poskytuje obraz mravní bídy, dotírající se všude na povrch vládnoucí svou drzostí. Společnost musí míti zákonův mravnosti zrovna tak jako zákonův trestních.“ „Dospěl jsem na přesvědčení,“ praví v průběhu této povídky Jiří Borotinský, „že žijeme v době planých frasí, jež rodí a rozšiřuje ponejvíce denní tisk a jež pak veřejné mínění beze všeho rozmyslu a zkoumání za ryzí pravdu považuje. Jednou z brillantních těchto frasí — abych příklad daleko nehledal — jest tvrzení, že je devatenácté století stoletím humanity. — Nepalují sice za našich dnů čarodějnice, mučením nevynucuje se z obžalovaných vyznání, nečtvrtí se odsouzenci, nevbíjí se na kůl — proto však, že ze zákonodárství vyloučeno jest přímé páchání surovosti, proto přece století naše nenabylo práva ke kvalifikaci, že je stoletím humanity. Jsem přesvědčen, že již v století dvacátém naše doba v ohledu nejednom co krutá, ano surová odsouzena bude, neboť vymkne-li se dnes duch soudící samostatně a nikoliv dle různých těch z obvyklosti ustálených společenských předpisů, ze šablonovitých, ozvěnou prázdných hlav do nekonečna opakovaných pochvalných úsudků o naší společnosti, tu shledá, že právě tím uhlazeným tonem tříd, které vychlubně nazývají se vzdělanými, poněvadž jsou bohaty, často maskována jest bezcitnost, tvrdost, ba surovost ano i zločiny, které však páchány jsou tak, že k nim zákon nemá přístupu… nedostává se jim totiž formální stránky zločinů a z nedostatku té formálnosti nemůže zákon pohnati je ku zodpovědnosti. Potřebuje tudíž lidstvo vedle zákonů trestních ještě zákony citu, a pokud ty nebudou v srdce jeho vštípeny vychováním a ušlechťováním povahy každého jednotlivce, potud nenabude žádné století práva nazývati se stoletím humanity!“ Příkrý to úsudek o naší době. — „Kdyby byl slova tato,“ pokračuje spisovatel, „pronesl chuďas, nepřízní okolností ztýraný, strastmi zmořený a tudíž hořkostí a závistí prosáklý z té příčiny, že ani snahou nejpoctivější nebyl s to dopracovati se společenského postavení, které by před hladem jej chránilo, člověk, jehož duše překypuje nenávistí ku třídám zámožným — tu měla by slova jeho význam pranepatrný. Úsudek ten pronesl však muž, jenž jest majetníkem jmění v ceně půl millionu zlatých.“ Kdo tyto řádky přečte, seznáš nejlépe hlavní ton nejnovější povídky Stroupežnického. Na fabuli, jakkoliv krásně a dojemně jest spracována, nezáleží. Mnohému bude vaditi právě ta choroba, kolem které se děj otáčí, avšak ta společenská choroba mravní ji zastiňuje. Novella Stroupežnického jest studií charakterní právě tak jako sociální, i neváháme uznati ji za jednu z nejpozoruhodnějších prací, které v belletristické prose u nás v poslední době vyšly. Jednoho jen těžce želíme: že spisovatel tak nadaný a tak pracovitý má tak málo času k duševní své práci a že jest pro dosah této práce tak málo porozumění tam, kde by mu v každém ohledu mohlo býti usnadněno. Leč, to jest zase z kapitol, které tím nejbolestnějším písmem jsou vepsány v nejnovější povídku Stroupežnického samu. Novella jest věnována „Všem tak zvaným lidumilům ve vlastech českých“. Trpké to věnování, ku kterému dějiny české literatury a útrap českých spisovatelů jednou se vrátí! Frasovité reklamy v našich nejvlastenečtějších listech končívají obyčejně takto: „Odporučujeme toto dílo čtoucímu obecenstvu.“ My končíme: „Odporučujeme novellu Stroupežnického ku bedlivému čtení mnohému z našich ‚velkých vlastenců‘“ — neboť takových starších Borotinských běhá u nás v Čechách a hraje první úlohy na sta!

— V Anglii vyšel Puškinův „Eugen Oněgin“ v krásném překladu plukovníka Spaldinga.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr
na půl léta . 3 » — »
na celý rok . . 6 » »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

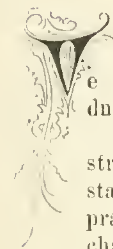
Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. října 1881. ČÍSLO 29.

Na stavech.

Kapitola z bohatýrova života od *Václ. Beneše Třebízského.*

Ve trocnovském popložním dvoře bylo ode dvou dnů, jakoby v komoře někde ležel nebožtík.

Kolovrátek, umístěný ve velké světnici u postranního okna, jako zamlklec a na židlici, kde stará zemanka, paní Katruše, celé dni proseděla, prázdno. Kužel pohozený v koutě, předivo pocucháno a len po zemi roztroušen neladem.

Po střechách holubi schouleni, jakoby byl ptačí mor, i kohoutkové zapomínali obvyklého prozpěvování a dva staří věrní psi na zápraží s hlavami mezi předníma nohama.

Zemanka chodí dvorem, jakoby hledala zlaté, mladé časy. Chvílemi pozdvihá hlavu, dívá se do polí, jakoby někoho čekala, pak si zástěrou oči utírá a opět tak nepokojně z místa na místo přechází.

Před vraty as dvanáctiletý hošík s děvuškou, mladší tak o jedno jaro. Očka obou upřena také do dálky, hošík na prsty vystupuje a dívenka vyskočila na patník, odkud lépe a dále viděti.

Do obrovské koruny prastarého, nedalekého dubu usedlo si hejno kavek, jakoby tu chtěly přenocovati, a o střechu zdejšího dvorce odrážel se kvakot jejich jako zvěst smrti.

„Už se dnes sotva vrátí! — Marně, milé děti, čekáte! — Pojďte raději do světnice; fičí sem nějak ostrý vítr.“

Hošík s děvuškou poslechli okamžitě.

„Máš líčka rozpálená; mohla by z toho nemoc pojíti! — Co bych si tu potom ubohá počala samotinká!“

Paní Katruše se k dívence naklonila a na bělounké čílko ji políbila.

Hošík byl dnes na svou mladou hlavu nějak příliš zamyšlen. Za sirotčích let prý rozum uzrává a dospívá ku podivu. A tatíčka ztratily obě děti před šesti lety. Dívenka se na něho stěží pamatovala.

Ve světnici však jakoby zemance můra na prsa sedala. Lidé říkají, když jim ouzko: je mi, jakoby někdo po mně sáhal. A v téhle světnici se dřevěným stropem zemance k mateřskému srdci sáhala myšlénka, že přišla o dobrého, hodného syna. A takovýmhle myšlením matčina hlava, ať se podívá, kam podívá, nikde stání nemá; trapné očekávání horší než muka.

„Vypravuj něco, matičko; bude nám veseleji!“ prosil hošík.

„O dědečkovi!“ přimlouvala se dívenka.

„Jak jezdil na vojny, kde všude byl a co všecko dokázal!“

Hošíkovi se zasvítila očka dvěma plamínky a bezděky obrátila se v tu stranu, kde na stěně byla zavěšena starodávná šipka se stříbrným kováním, vedle toul vysoce dovedné práce řezbářské a dlouhý jezdecký meč, jejž nemohl ani oběma rukama unésti.

„Na vojny jezdil, milé děti, a vracel se zdráv. — A nyní všude prý po celém světě hluboký pokoj.“

„To z toho milostivého léta, matičko, jak říkáváš; viď že ano?“ zašeptala děvuška.

Hošík hlavu svěsil a bylo mu hnedle do pláče, že snad už nikdy vojen nebude; a on se přec tolik těšíval, až doroste a bude moci vládnouti tímhle dědečkovým mečem, jak lidem zlým hlavy do jedné porubá.

„A ve vlastním domě není člověk dobrý jist životem! — My byli tenkrát v letech tak jako vy. Nebožtík dědeček přichystal se na cestu, s námi se rozžehnal, celá dvě léta jsme o něm neslyšeli, až jednou večer na návsi koník zařehotal a na dvoře mu odpověděl radostným štěkotem Oříšek. A než jsme se nadáli, byl už dědeček mezi námi, a než jsme si oči protřeli, abychom si ho dobře prohledli, už nás držel za ruce, všecky na tvářích líbaje.“

„Tak daleko že byl a celá dvě léta potřeboval, nežli se navrátil?“ divil se hošík.

„Až u moře, Slávečku, kde ryby jako ve vesnici chaloupky!“

„A co vám přinesl?“

„Mně šňůru mořských korálků, nebožce sestře želví hřebínek do vlasů a tvému otci celou kopu rybích šípů do toulu. — A nyní, miláčkové, vyjde člověk ráno z domova či na koníku si vyjede a neví, vrátí-li se podvečer živ a zdráv. — Kde to, můj Bože dobrý, za mých mladých let bývalo! — Naši dobývali za hranicemi českému jménu slávu i čest, doma žili jeden s druhým ve svatém pokoji a nyní aby den ode dne každý na obranu pomýšlel. Páni proti králi, města rozdvojena a zemanský stav trpí nejvíce. — Bůh pomozi, půjde-li to takhle dále!“

„Jen až, matičko, vyrostu, až dědečkův meč unesu, až si přílbici navyknu a naučím se dobře zápoliti šíp-

kou, pak se nebudeš musit báti ani samého krále, natož pak Rožmberků . . ."

Za těch časů obemykala rožmberská panství několik dvorců vladyckých, jižně od Budějovic, jako nezměrné moře nepatrné ostrůvky. A jak už bývá: bohatec po cizím toužívá nejraději a píď půdy chudákovy jest mu milejší než vlastní lán. A povstane-li mezi takovými sousedy jednou svár, vleče se nezřídka nejedním kolenem. Zaokrouhlení statků od jakživa hlavní snahou všech majetníků a běda, nechtěl-li kdo svoliti ke koupi pozemků či celých usedlostí, jež překážely. Panští služebníci škodili, kde a jak mohli a půhony s obou stran bývaly praobyčejné případy. Nepřátelství a zášti dostupovalo vrchole, když někdo při musil zaplatiti životem.

Poplužní dvůr trocnovský byl takto pěkný stateček i s rybolovem, lukami a lesíkem. Nebožtík zeman byl muž, jenž svárů nemiloval, raději ustoupil a vzepřel se jen tenkrát, když ho vybízela a dráždila erbovnická pýcha, kteráž často neznala mezí. Ale potom by byl neustoupil, děj se co děj.

Na zdejším dvoře bývala ode dávna domovem hluboká pobožnosť. Dědil ji syn po otci, jakoby ji měli upsanou v závěti. Vedle pobožné mysli bytovala tu měrou nejvyšší staročeská poctivost, která taktéž vladykům trocnovským přecházela z krve do krve. Za dlouhých zimních večerů střídaly se zde duchovní zpěvy s milounkými pohádkami, jimiž český jih do dneska poset, jako pelem na záhoně květinky. Řekl-li zdejší zeman: s l o v o s t o, platila jeho výpověď tolik, jako nejdůkladnější a nejopatrnější upsání. Ani se nikdo nikdy nepamatoval, že by Trocnovští někoho byli, byť i jen slovem, podvedli.

Jací byli otec s matkou, takými staly se i jejich dítky: nejstarší Jan a mladší Jaroslav se sestrou Anežkou.

Trocnovští zemané jmenovali se od nepaměti Žižkové . . .

Hošík s děvuškou už matičce na klíně podřimovali.

Obě děti se usmívaly, jakoby anděl sletší s vysoka dozpěvoval jim ukolébavku.

Jen paní Katruši už míjí spánek třetí noc. Zraky její také samým bděním zčervenaly. Každou chvilkou, pohnulo-li se venku cos, hlavu pozdvihla, naslouchajíc, zdali se zápražím kroky neozývají či nezařehotal-li před vraty kůň. — Opravdu trapné čekání horší než muka! — Tak nikdo neumí druhého očekávati, jako syna matička. Spíš nevěstě po ženichu ujde dlouhý čas, spíš sestře po bratru, než matce po synu! — Zvlášť když on jediným, jenž jí oporou, záštitou a nejen jí, ale i těm nedorostlým, kteréž, kdyby ji Pánbůh povolal, jen každý by ostřihoval a na zboží, kde jak mohl, zkracoval.

Syn Jan už v muže dospíval, i družku si vyhledal a paní Katruši přivedl. Stará zemanka snachu přijala, jakoby ji pod vlastním srdcem se synem byla nosila. O výměnku ani řeči nebylo. Mladinká, hezounká žena také v paní Katruši ctila rodnou matičku. Co jí jen na očích viděla, učinila, a byla by jí, jak říkají od pradávna, na rukou nosila.

Snacha byla ze starého, poctivého rodu zemanského, ne sice bohatého statkem, ale za to všickni duše ryzí, jako zlato, jímž druhdy Otava tak oplývala, že ji zvali zlatonosnou.

Nemohlo býti spokojenějšího života, než jaký se zahostil na dvoře trocnovském. Pět duší jedna duše; pět srdcí jedno srdce. A což když jednou nad zdejší střechou čápi letěli a jeden se zde opozdil s dárkem čistého štěstí manželského! — Když se paní Katruše nad kolébkou sehnula, dvé slz jako perly byl první babiččin dar do vínku vnučce rozmilé.

Anežka s bratříčkem se potom od kolébky nechtěli ani hnouti a co chvíli se matky vyptávali, kde ti ptáci takovéhle dárky berou, jak že je na křídlech nésti mohou . . .

Paní Katruše musila schválně vymysliti dětskou pohádku o čapí říši, kde králem čáp a královnou čapice. Otázkám a vyptáváním konce nebylo a oběma dětem zdálo se skoro každou noc o divném království, kde vladařem pták s nohama jako tyčky a odkud jeho poslové, všickni okřídleni, roznášejí dětičky pod každou střechu, — i pod zdejší.

Minulý úterek odejel Jan se ženou i dceruškou na svatbu švekrušinu a do dneška se nevrátili. A proto tu, jakoby někde v komoře ležel nebožtík. Proto kolovrátek jako zamlklec, na židlici, kde paní Katruše celé dni proseděla, prázdno, kužel v koutě pohozený, předivo pocucháno a len po zemi roztroušen neladem. — Proto zemanka dvorem chodila, jakoby mladé, zlaté časy hledala.

Rozbroje mezi panstvem a králem dosud neutuchly; přátelství mezi vůkolním zemanstvem a Rožmberky pořád jako natržená síť. Posledním časem vzali si proti vladykům zášti i královští měšťané budějovičtí. Toho „malého" všude vždycky začnou škubati nejdříve.

Zemané sestoupili se potom ve spolek, v němž stál jeden za druhého hlavou, statkem i ctí. A poslali odpovědné listy nejen Rožmberkům, ale i Budějovickým.

A od těch dob co chvíli bylo slyšeti: Tu za bílého dne pobrali vozy páně z Rožmberka, jinde zas stavili kupce z Budějovic a jen s holým tělem je propustili a ještě jinde i rožmberské dvory za bílého dne přepadali. A zase na druhé straně vyprávěli: Tu toho chytili, tam tři věšeli, jinde zas zemanské dvory zažehli a všecku duši živou pobili . . .

Zcela pochopitelno tudíž, že paní Katruši míjí spánek už třetí noc a že ustaralé zraky její samým bděním zčervenaly.

* * *

Když předevčírem zpívala zemanka s hošíkem i dívenkou starodávnou večerní píseň, „čepili" na Záhoří nevěstu. Tenkrát se ještě za tyhle zvyky nestyděli ani na vladyckých dvorech, ani na rytířských tvrzích; svatba bez nich by svatbou byla ani nebyla. I mezi panstvem dlouhá léta se udržely. Dnes už po nich arciť jen stíny. Vždyť ani těm koním prý, jež vezou k oddavkám ženicha s družičkou a mládence s nevěstou, fábory dlouhé nesluší; jen tak na prst široké pentličky jim ke hlavám zavěsí a přidají nějaké té zeleni. Jindy i ten kůň, když se mu bílá pentle s červenou před očima házela, veseleji si poskočil, hlučněji zařehotal a pyšněji hlavu „nesl".

V záhořském dvoře nevím od čeho by byli raději upustili, než od těchhle zvyků, kteréž si naši praotcové přinesli do zdejších vlastí přes tři řeky ze svého pradomova. I toho dbali, kterou nohou ženich práh překročí a kterou nevěsta, když jde na oddavky.

Měli tu klarinety, cymbál, housle i dudy.

Jaré hlaholy veselé hudby rozléhaly se za tiché noci do šira kraje.

Pojednou přešly rozmarné zvuky v táhlou, tklivou píseň, podobnou následující:

„Pře-mý milý vlasy,
škoda vaší krásy:
že vás musím zavíjeti
na ty všecky časy!

Z hodovní jizbice ubíral se do protější komory dlouhý průvod samých žen uprostřed s nevěstou. Muži zůstali za stoly.

Housle tlumí hlas, i dudy s cymbálem jen jakoby šeptem přizvukují a klarinety, jako když v dáli umírá slavičí zpěv.

Všecko tak náhle zvážnělo, i ti muži za stoly. Každý si dozajista na minulé časy pomyslil.

Ženám zemankám nejedné kalí se oči. Opravdu přeškoda těch hedbávových vlasů, jež vinuly se nevěstě hluboko po šíji uměle svinutými rulíky, a jež nyní na věky zavinou.

Nevěsta usedá s hlavou sklopenou na židlici; pomáhá jí žena nejmladší, ale také nejhezčí. Jeť to choť onoho zemana, jenž sedí v rohu za stolem na pravo a nějak jest zamyšlen, jakoby řečí soudruhů ani neposlouchal. Výraz jeho obličeje svědčí o železné, nepoddajné vůli; oko však prozrazuje jemnou, tklivou duši. Pleť tváří poněkud přibledlá a nad hořením rtem lehynký vous, — knír. Vlasy světle kaštanové a kratince přistřiženy. Postava spíše prostřední než velká. Na klíně jeho děťátko, hraje si lemem kabátce, chvilkami pozdvihuje své velké, modré oči k zemanovi, štěbetá cosi a ukazuje ručkou... Mladý muž se nyní usmívá! Ale tenhle úsměv sdružen dnes nějak příliš se starostlivostí.

Mezi hosty ustupuje rozmarný hovor vážnému! — Snad toho příčinou také ta hudba!

„Jako řetěz musíme býti, ruku v ruce. — V nás dosud stará, česká krev nepokažená! Jakživi zemané své syny neženili za cizinky a nikdy dcery své nevdávali cizákům. A oni? — Jen se podívejte na jejich rodokmen! — My pravá, česká žula, na níž král může stavěti nejspolehlivěji! — Ještě nikdo nikdy neslyšel, aby české zemanstvo proti králi vstávalo a pole sbíralo! — A o nich? — Co chvíli se nadýmají a šlapou nohama králův majestát!"

„Abychom se jim zapsali do služby! Pak by nám ještě tak tu kůstku přáli, kteréž odhodí se stolů svých. Abychom jim své staré dvorce za václavský grošík prodávali! — Potom by nás přece snad aspoň za vrátné ve svých hradech přijali! — Však tohoť bohdá nebude, aby mi jen meze orali, natož aby se mi osmělil někdo sáhnouti na můj lán!"

„Neměla-liž už Libuše poctivý zemanský stav ve vážnosti! — Neříkávala-liž: Moji kmeti, leši i vladyky?"

„Pravda-liž, že Doudlebáka jako vosy vypíchali z otcového dědictví?"

„Však jim to za to, co živi budou, státi nebude. — Přišli na nepravého! — Doudlebák jakoby do vody padl. — Ale vypluje z nenadání, jako stará štika, na kterouž panský ‚keser' nestačí."

„Je prý už jich kolem něho několik, samí odhodlanci, kteří rožmberskému panstvu pokazí mnohou noc!"

Žižka se do řeči nemíchal; ale neušlo mu ani jediného slova. Jen některou ráznější výpovědí sousedovou jasným jeho okem prokmitl blesk.

„A co ty, Jene? — Jakoby už šly na tebe dřímoty!"

„Má mladou, hezkou ženu, ještě hezčí dcerušku a tu vždycky lépe doma v teplé světnici!"

„Mladé manželství jen jednou v životě. — Jářku, Jene! — Jakobys ani nebyl náš! — Za nebožtíka otce byls plný ohně."

„Však pravím: má mladou, hezkou ženu, ještě hezčí dcerušku. — A tys dobře pověděl, že mladé manželství jen jednou v životě."

„Až vstanu, milí braši, já, pak bude zle!"

Tahle slova, jež vyšla rty mladého zemana, zněla, jako když kovář perlíkem bije ve žhavé železo.

Jan Žižka se potom po soudruzích rozhledl očima, jichž svit s dostatek potvrzoval jeho výpověď, a dceruška mu na klíně zaplakala.

Nyní začaly dudy z plných plic, houslisté smyčci přitlačili, cymbál až řinčel a klarinety bylo as slyšeti na čtvrt hodiny.

V komoře nevěstě věnec s hlavy snímaly, hebounké vlásky rozpletaly, družba přinášel na talíři čepec z bělounkého hedbáví, zlatem bohatě krumplovaný a přeuměle vyšívaný a nejstarší zemanka jej mladé ženě posadila na hlavu, kdežto ostatní se jí každá aspoň dotknula.

Hudebníci za dveřmi spustili podle nápěvu:

mý zlaty červeny čepeni
bejvalo propleteny:
včera mě strojily družičky,
dnes už mě čepi ženy.

Dvorem rozlehl se náhle hluk, okenice, jimiž byla okna do komory chráněna, zapraskaly a okamžitě povolily, a letem ostřížím vrazilo několik mužů do vnitra. Světla uhasla rázem, jakoby je byl vítr sfoukl.

V hodovní jizbici už zvonily meče a v komoře ozývalo se úpění, jako když krahujec rdousí křepelinku.

Zabědovaly i dudy, protože ocel proťala kozlíkovi hrdlo, housle zaténaly, protože jimi kdosi o zemi mrštil, cymbál zazvonil, jako když umíráček na trámci uprostřed návsi zaklinká, a klarinety zavřeštěly, jako když se dá někdo do nářku ze vzdoru.

Světla všude pohasla a třesk ocele pořád prudší a prudší.

Potom se vyhrnuli na dvůr a někteří na koně sedali, rozprchávajíce se.

A když kdosi ve světnici světlo rozžal, zatajil se člověku v prsou i dech. Tři ubitci leželi na zemi a v komoře, kde před několika okamžiky smálo se na mladou ženu nejjasnější štěstí manželské, kde i těmhle starým zemankám se zdálo, že mládí zalétá nazpět ku tvářím svráskovatělým, že je líbá a že to jaro dechem svým rozpruzuje všecku jejich krev, — nejedny ruce křečovitě sevřeny, rty jakoby uzamčeny, šaty potrhány, vlasy rozcuchány, nevěstin čepec z bělounkého hedbáví, zlatem bohaté krumplovaný a přeuměle vyšívaný k zemi zašlapán, dvě ženy mladistvé objímají se v náručí, jakoby jedna druhou chtěla brániti...

Teprv nyní rozlehlo se zabědování z několika hrdel najednou. Ale těžko říci, co těmhle zvukům podobného. Praví-li cestovatelé, že nemůže býti za tiché noci v pustých afrických krajích hroznějšího okamžiku, než když

lvice, vrátivši se z lovu, nenalézá svých mláďat a vydá ze sebe řev, kterýmž se sráží v člověku všecka krev, ještě málo.

Obě mladinké ženy byly nebožkami.

Mužové stáli na prahu jakoby ztrnulí.

Jednomu z nich na loktech, potřísněných podivnou červení, děťátko zaúpělo, ručkou ukazujíc k oběma nebožkám. A opět těžko pověděti, čemu podobno tohle dětské naříkání. Slýcháme-li, jak ve hnízdě bědují si ptáčkové, když se jim staří k večeru nevrací, ještě nedostatečné přirovnání.

Otec dítěte, zdálo se, že nemůže ani slova promluviti. I zraky jeho jakoby byly zeskelnatěly pohledem na mrtvou ženu ve svěžestně zelené loktuši.

Zemanky lomily rukama nad hlavou a rvaly si i vlasy. Dceruška na loktech otcových chtěla k matičce vší mocí.

Mladý muž ještě tak jako zkamenělec.

Potom se náhle vzchopil, vtiskl své ženě na studené líce polibek, zahalil ji svým pláštěm a poprosil hospodáře, aby tu zatím nebožku nechali, dokud se nevrátí, pojede prý do Budějovic, aby pohnal za dnešní neslýchaný pych Rožmberky na královský soud.

Bylať to podle barev velešínská čeleď s kastelánem, jenž vyjel si dnešní noci na takovouto kratochvíli a všeho tohoto hoře byl strůjcem pekelným.

Dcerušku mladý muž nepustil ani z náručí. Když za tmy v jizbici mečem se oháněl, ukryl ji pod rozevřeným krznem těsně na těle a levicí neustále chránil.

Do dvora vrátil se už samým večerem. Z koně se jen kouřilo.

Hosté tu byli všickni dosavad. V komoře, na věnu nevěstině, na postelích, bělounkými poduškami vystlaných, ležely dvě ženy — nebožky, jakoby jen dřímaly.

Zemané seděli za stolem s hlavami o těžké ruce opřenými. V jizbě úplně čisto; ubitci v umrlčí komoře.

Jen tu a tam některý prohodil slovo; ale každé bylo jako led, když deštěm sype se za červencových dnů na hospodářovu naději. Potom zavládlo jizbicí zase ticho, jež přerušil pouze pláč, prodravší se z komory, kde ženy jejich umývaly obě mladé družky a učesávaly do rakve.

Mladý muž přehodil na dvoře koni uzdu přes hlavu a pádným, prudkým krokem vešel do jizbice, kde opět komusi přešlo rty slovo, jako když se skály balvan se ulomí a dopadne nešťastníku mimojdoucímu na hlavu.

„Cos, brachu, pořídil?“ otázal se ho ten, co seděl nejblíže u dveří.

„Aby se, sousedé, všecka lidská spravedlnost do pekel nejhlubších propadla!“

Po těchto slovech setřel si mladý muž s čela pot a děťátko na jeho levé ruce probudivši se zaplakalo po — matičce. Prudkým tryskem dosti dalekou cestou přišly na ubožátko dřímoty.

„Že prý jsme my — zemanský stav — ve kraji budějovickém míru zemského rušitelé! — Královští měšťané za bílého dne prý se nesmějí ani za branami ukázati. — Ať prý si svou záležitost s mocnými pány vyjednáme!“

„A my tak učiníme, Jene Žižko!“

„Jestli si panstvo proti králi dovolí smělou řeč a smělejší skutky, při sám Bůh, zemanstvo proti nim vstane jako jeden muž! — Při sám Bůh, vy sousedé, že na dnešek páni nezapomenou ani na věčnosti. — Za odpovědným listem Doudlebáka přijde odpověď naše, které bude Rožmberk co živ litovati! — Přidáte-liž své podpisy?“

„Všickni! — I kde koho budeme moci ještě přiméti!“

„Ve třech dnech ať jste, sousedé, hotovi! — Suchý Čert dosud na živu a starému Sokolu křídla mohou dobré ještě služby konati. — K oběma vypravím posla sám! Dobře s nimi se znám. — Nejednou byli na Trocnově noclehem. — A nyní za mnou pojďte!“

Mladý muž — Jan Žižka z Trocnova — zaměřil do komory, kde ženy na kolenou klečely a za duše nebožčiny se modlily. Dceruška uviděvši matičku ručkama zatleskala a otec ji musil k roditelce na bělounké podušky posaditi. Bylo přetěžko zdržeti se slz a utlumiti pláč.

„Poslechněte, sousedé! — Zde nad těmito dvěma nebožkami, z nichž jedna žena má a druhá tvá —“

Mladý muž zamlčev se utkvěl očima na zemanu záhořském.

„Všickni si ruce podejme a zapřisáhněmež se, že pychu z minulé noci budeme mstíti a trestati, pokud dýchati budeme.“

Všickni si ruce pevně stiskli a na nejednu pravici krůpěje jako oheň horké s očí se ronily.

„Byť i měly naše dvory všecky popelem lehnouti, všecky se zemí býti srovnány, byť bychom my všickni do jednoho přišli o životy! — Tohoť dopomáhej nám Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý. Amen!“

A všickni, co jich tu bylo, si nyní křížem čela, rty i prsa znamenali.

„A nyní, bratři drazí, milou nebožku na vůz mi pomozte dáti! — Tuším, jak matka doma očekává, kdy se vrátíme! — A nyní i vždycky ať nás navzájem Pánbůh potěší!“

Potom se vespolek rozloučili a ruce tiskli si ještě pevněji na třetí den k prvnímu stavu.

„Pod skalou, kde muka boží stojí!“ šeptali na rozchodné jeden druhému.

Za chvilku ze dvora smutný povoz ouvozem poklusával.

Nebožka zakryta pláštěm, u hlav jí sedí mladý muž s dceruškou šatem zahalenou na levici a pravou ruku na jílci těžkého meče.

Čeledín dnes úplně zapomněl popraskovati, a oba koníci, jakoby travičku v udupané, zatvrdlé cestě hledali.

„Dobře řekl: až vstane on, že bude zle. — Je zle, že by našim tatíkům, kdyby na hřbitovech vstali, přešla k takovémuto životu všecka chuť!“ prohodil zeman hospodář, a mladý zeť — vdovec od včerejška — mlčky se díval do mlh, jež se nedalekým lesem hustěji a hustěji rozestíraly. Byly to příšerné příkrovy nad jednodenním štěstím jeho.

„Proto jsme tě, zlaté dítě, vychovali a proto jako zřítelnici v oku pěstovali, aby tě ruka vraží z pekla synů o život dobrý připravila? — Ať schromnou, uschnou a děti dětí jejich ať nemají pokoje, dokud z tebe bude v zemi prach... A to bude do soudného dne! Mé zlaté, drahé dítě! — Kdo mi tě nahradí! — Kdo mne, tu smutnou, opuštěnou matku, potěší! — Ach, běda, běda, že zašlo slunce mých očí, že zvadla radost mého života, že zlomena opora stáří mého!“

Zemanka mladinkou ženu celinkou zlíbala, jakoby jí zpět chtěla duši upřímnou vdechnouti.

Starý se zetěm odešli dále ode dvora k černým lesům, kde hlava vymýšlí pomstu nejsnadněji...

* * *

Druhým dnem zvony na kostelních věžích jakoby také měkly samým vyzváněním. A kde je lidé slyšeli, všude se stavili, poslouchali a nedobré noviny tušili. Nikdo se ani nepamatoval, aby takhle byly kdy hlaholily.

A sotva že zvony dozvonily, už táhla na perutích větru od vesničky k vesničce zvěst o svatbě v záhořském dvoře, kde prý sám Rožmberk s čeledí velešínskou provedl pych, o němž v českém království dotud slyšeti nikdy nebylo. A ještě příšernější řeči přidávali.

Na Velešíně byl most vyzdvižen, čeleď medovinou přepita a dole v dědině nikdo ani po ničem nesáhl, aby pracoval. Na mlatech ticho, cepy pověšeny, „struněnky" oněměly a hospodáři divně hlavami k novinám, jež byli uslyšeli, přikyvují.

Jen kastelánovi co chvíli veseleji. Nestačí mu jakás helmbrechtice ani nalévati. A jak ji kolem pasu běře a jak si dvěma prsty levé ruky do výše vyzdvihnuté poluskuje! — Takhle nedovedl ještě žádný z rožmberských služebníků chudou prý zemanskou pýchu potrestati a tnouti do živého. Budou se sice arciť „ježiti" na svých „chalupách" a sjížděti na sněmy kočičí; ale čeleď rožmberská se dovede postarati, aby jim hřebínky zutínala, křídla osekala a zobáky otupěla. Beztoho s pětilistou růží nikdy dobře nesmýšleli a vždy vůkolní zemané stáli na straně těch, kteří chtěli růži otrhati, ale po ďasech se o její trní popíchali.

Velešínský kastelán ostatně včerejší pych provedl spíše na svůj vrub, protože záhořský vladyka třikráte odmítl žádost jeho o ruku dceřinu. A nepřátelství již podruhé mezi panstvem a zemany zjevné bylo mu nejvhodnější záminkou, aby svatbu na Záhoří překazil... Zaplatili to sice tři z čeledi svým životem a několik jich přivlékli koně nazpět do hradu těžce zraněných. Pan kastelán utržil si také na pravé tváři hezkou památku. — Když zvony z daleka vyzváněly, čeleď na Velešíně dojista nevěděla, koho barvy nosí, protože sotva znal jeden druhého.

V celém zdejším kraji bylo živěji.

Budějovičtí měšťané zavřeli prý brány i za dne, hradby osadili zdvojenou stráží a na rožmberských tvrzích se hleděli opatřiti, zrovna jakoby vojna začínala.

V zemanských dvorech šavle ostřili, luky nové k šipkám chystali, koně nádvořím prováděli, sedla připravovali a své milé hleděli ukryti v bezpečí. A mezi lidem šla řeč, že z čista jasna se tu zase objevil pan Hynek z Kunštatu, jemuž Suchý Čert přezděli a kterýž před několika lety rožmberskou růži, jež vyrážela příliš plané ratolístky a šípkem rozkvétala, začal po česku štěpovati a přitáhl směle se svým lidem až před Třeboň.

Tu viděli jezdce, jak letí na koni upěněném, jak mu ocel zvoní o ostruhy, jak mu za čapkou péro vlaje a větrem se rozhazuje plášť jako křídla sokolí.

Před Suchým Čertem nebyl nikdo z Rožmberků nikde jist.

Přiletěl jako orel, usedl, zazobl se, oběť zardousil a odletěl dále.

Lidé jeho byli ze železa, celé noci nespali, celé dni projezdili a v rukou síla pořád neochablá a v očích bystrost, která na čtvrt hodiny na vlas viděla.

Tenkráte mstili se pan Hynek se Sokolem Lamberským na všem, co k růži pětilisté náleželo, pro krále Václava, jehož nejhoršími škůdci byli Rožmberkové. Vzali tvrz Hobzí nedaleko Chlumce, všecko kolem Třeboně poplenili a odtud dali se k Deštnému.

I Diviš z Hrádku byl všem ještě v živé paměti.

Páni z Hradce, Ústí a ze Stráže celý rok ani jednu noc nemohli pokojně zdřímnouti. Divišův lid byl podoben vosám, kteréž, čím více je člověk odhání, tím prudčeji dorážejí. Pokusili se i o zlezení hradu Stráže a města Soběslavě.

* * *

Na Trocnově už po pohřbu; i hosté se rozjeli.

Ve dvoře však pořád smutněji a dusněji. Na kolovrátku pavouk přede a paní Katruše za těchhle několik dní sešla k nepoznání. Vlasy do nedávna ještě leskle hnědé zbělely a na čele hoře rýhu hlubokou vyoralo. Už z ní učiněná staruška. A kdykoli spočine oko její na té holčičce, jíž hošík se sestřičkou kolébají, vždycky se zakalí a znova a znova slzy řinou se jí zvadlými tvářemi.

Tušení matčino klamává málokdy. Ale tentokráte splnilo se hrůzovitě. Skutečnost děsná sedmerým mečem vnikla do srdce zemančina.

A jak lehce může i syna ztratiti!

Odešel na stavy ještě ten večer po pohřbu ženině. Se stěny sejmul starý, jezdecký meč, s kterýmž nebožtík jeho děd u boku celé Polsko projezdil, Vlachy až k Římu prokřižoval a v Porýní nejednou českému jménu úctu pravým slova smyslem „vysekal". I šípku po něm si na hruď zavěsil.

Paní Katruše mu arciť udělala na čele kříž, pořád na něho modlitbou vzpomínala. Ale kolik matek svým synům na cestu z domova čela křížem poznamenalo; a přece jich víckrát neviděly, ani kdy o nich slyšely.

Na stavech byl život ohrožen každou chvílí; potom rožmberské čeledi tolik a jich jenom hrstka. Co vzmůže odvaha sebe neustupnější proti počtu a takové nepřátelství málokdy pro menšího i chudšího dobře končívá. — Paní Katruše i na pohádky zapomněla a za večerů bylo v prostorné světnici až hlucho. Umlkla tu i zamilovaná píseň zemančina, kterouž ode dávných let každodenně, když slunce zapadlo, za všecko dobré, jehož se jí toho dne dostalo, i za všecko zlé, kteréž ji snad téhož dne potkalo, z upřímné křesťanské duše děkovala.

Dni byly dlouhé a k nepřečkání a zimní večery učiněná muka.

Hošík s dívenkou také veselou mysl ztratili a kudy chodili, na bratra staršího zpomínali.

Jen ta maličká v kolébce ani zdání neměla, jak trudné časy ve dvoře. I po matičce zavolala, ručkama ke dveřím ukazovala, a když ji vzala paní Katruše na lokty, pořáde jí cos divnou řečí vyprávěla... Jen tomuhle dítěti větry milounký úsměv s hezounkých líček nemohly odváti... Slávek s Anežkou učili jej tátu volati, aby se prý potěšil, až se vrátí ze „stavů". —

Nepřátelství vzplanulo už na všech stranách.

Silnice zapustly, protože kupci se báli na trhy i za poledne.

Tu našli panského čeledína v kozelci svázaného, zde u stromu v lese přivázaného, jinde zas lehl popelem zemanský dvůr, pobrán dobytek a do panských stájů odveden; tu hořely panské stodoly a jinde opět vypleněna celá ves, o níž měli podezření, že ve spolku s tím či jiným vladykou...

Jen někdy — a ještě tak jakoby letem — zastavil se na Trocnově posel s pozdravením synovým matičce a bratru i sestřičce s dceruskou. Paní Katruše nevěděla, jak dříve se na Jana zeptati. Přišlo jí na rty tolik otázek, jedna druhé závažnější, a kde pak se už posel stavěl! Jakoby jezdil na báječném ptáku, odletěl. A tak něco sotva na půl slova pověděl. Jednou měli prý stav v Sedle mezi Bystřicí a Stráží po několik dní u starého, řádného sedláka, jindy zase ve mlýně pod mostem Kleteckým nad brodem v řece Lužnici. — A co den prý se jich k nim více přidávalo: Jindřich z Doudleb, Halba z Chotěboře, Vítek, Polák, Byňovec... Lid obecný k tovaryšstvu jejich se hrnul se všech stran.

Ale také šly řeči, kterak si panská čeleď proti odpovědníkům počíná, podaří-li se jí kde kterého dostati do rukou. Oud po oudu jim z těla trhají za zběsilého prý posměchu a před očima jejich ruku za rukou chrtům házejí. A spojili se s pány i budějovičtí měšťané...

Asi ve dvou týdnech po pohřbu mladinké ženy trocnovského zemana osvětlil se celý kraj as k jedenácté hodině noční bílým dnem. Lidé vybíhali udešeni ze svých statků a chat, kde že asi boží dopuštění. Zlověstným jasnem mohli na zemi jehlu nalézti. Na kostelních věžích ozývaly se zprvu táhlé rány v kratičkých přestávkách, ale již chvilkou splývalo všecko v temné dunění, jako když bouře táhne nizounko nad dědinami a mraky dotýkají se takřka střech lidských obydlí...

Ve dvoře trocnovském vyli oba psi k ohluchnutí, a jak hrozným, nezvyklým skučením!

Paní Katruše, vzbudivši hošíka s dceruškou, klekla a všickni tři modlili se, jak mohli nejvroucněji: „Ode všeho zlého vysvoboď nás, Pane!“ — I ta chudinka na kolébce bezděky ručky spínala.

A ještě zemanka s oběma dětmi na modlitbách klečela, když znova rozlehl se dvorem zástěk obou psů, ale tentokráte radostný, tak jako když před lety otec její se vracel ze svých cest po cizině, vypověděv králi Janu služeb dosavadních.

I kůň venku zaržál hlasitě, a než se paní Katruše ohledla a děti vzpamatovaly, už se dvéře rozevřely a do světnice prudkým krokem vešel syn.

„Vítám tě, synu, vítám! — Zrovna se za tebe modlíme! Tvůj anděl strážce tě sem přivádí! — U své matičky jsi nejbezpečnější!“

„Neseš mi, Jene, šipku a meč?“

„Neseš mi tu zástěrku a ten zlatý hřebínek?“

„S nedobrou přicházím, matičko, novinou! — Se mnou musíte; ještě v tuto noční chvíli! — Přitáhnou sem, ublížili by vám a nebylo by nikoho, jenž by vás ubránil. — A co maličká?“

„Svědčí jí, svědčí: jen aby se nestala sirotou nadobro! — Zpola jest!“

„Zpět už, matičko, nemohu, nesmím; však víš! — Jen pro Bůh, rychle dělejte. — Úkryt pro vás mám bezpečný! — U pana Valkouna!“

„Ku konci svého života, na stará léta že já se mám stěhovati ze svého?“

„Matičko drahá! — Věříš synu svému?“

„Jak bych ti, dítě milé, nevěřila?“

„Tedy učiň po vůli mé! — Jednomu škůdci už moji druzi zaplatili! — Hoří Nové Hrady u Třeboně a rožmberská čeleď platí za dva mladé životy, kterýchž nám nikdo nikdy už nenahradí, první krvavou daň! — Musí však platiti více, dráže, neskonale více! — Naše ruce od tohohle dne na nich spočinou těžkým navštívením. Odpuštění není, smíření nebude... A proto, co nám drahého a milého, všecko jako poklady musíme ukryti!“

„K takovémuhle životu, že jsem si tě, synu drahý, vychovala?“

„Nenaříkej, matičko! — Až tě nebude, až tvá hlava milá bude dřímati věčný sen, kdybys potom vstáti mohla a podívala se na svého syna, ty bys jej zlíbala, ty bys na skráně jeho znova své ruce položila, abys mu dala požehnání ke skutkům dalším a k životu dlouhému... V nás vstane síla, kteráž se českou zemí rozlije jako přívaly vod. Už ji cítím v téhle své hlavě, v těchhle svých pažích, ve všech žilách...“

Požárovou záplavou bylo ve světnici jasněji a světleji každým okamžikem.

Obličej Jana Trocnovského zatáhl se výrazem, jakéhož oko matčino v těchhle jeho tvářích ještě nikdy nebylo postřehlo.

„Začínáme, matičko, zemi českou čistiti, provětrávati; je nás dosud málo, proti nám celý proud; ale kdyby jen jediný zbyl, bude dosti toho jediného...“

Malička v kolébce ručkama po svém zvyku zatleskala a tatíčka dobrou výřečností zavolala.

Mladý muž octl se u ní šipkou, pojal ji v náruč, políbil a zašeptal hlasem, jakoby to ani nebyl jeho, tak zcela rozdílným proti prvějšku: „Buď, drahoušku, bez starosti, macechu nedostaneš, v duši tvého otce jiná láska a v hlavě jiný cíl — —“ A dceruška jakoby řeči tatíčkově rozuměla, vzala jej sama kolem krku a vší silou dětskou jej k sobě vinula...

„Vezmi s sebou jen nejpotřebnější; ostatní tu nech — Pro Bůh, rychle, čas letí a do rána abychom byli u pana Valkouna! — Budu o vás tak bez starosti!“

„Ale my o tebe?“

„Neučinila-lis mi na čele, matičko, kříž a nedala-lis mi na cestu požehnání? — Kříž tvou rukou na mém čele přilbou a tvé požehnání na mé hrudi nejspolehlivějším štítem!“

A netrvalo ani půl hodiny, když ze dvora trocnovského vyjel povoz, na němž vzadu seděla paní Katruše s vnučkou pečlivě šatem zavinutou a naproti dvě děti: Jaroslávek s Anežkou.

Po straně jezdec poklusával a kolem vozu pobíhali dva psi — věrní strážcové.

Za chvíli po nich opustila dvůr i nečetná čeládka, sestávající ze čtyř pouze osob.

Paní Katruše nemohla ani mluviti.

Syn také jel těsně podle vozu mlčky.

Vždyť se stěhovali z rodné kolébky, kterou zítra může člověk nepřítel zažehnouti a sbořiti do základů.

Kdo ví, zdali už víckráte tahle staruška Trocnov uvidí! Jak dlouho časy nynější potrvají, nikdo ani tušiti nemůže. Snad to začátek boure, kteráž zachvěje českou zemí až do kořenů...

A nechtějí-li dáti své životy v nový plen bezuzdné čeledi panské, musí z domova. A cesta z domova, byť i k dobrému, vždycky skorem slzou zvlhne.

Mladý zeman tušil dobře, že snad se i budou po lesích musit ukrývati, že za stav jim může také býti dobrou skalní sluj, hluboká, nedostupná rokel či kdes sřícenina se samotou... Ale kdykoliv si tohle pomyslil, vždycky ucítil, jak studí jej rty, jak jej tváře chladí posledním polibkem rozloučení se s mladou, vřele milovanou ženou, než jí bledé líce černým víkem zakryly na věky, a pokaždé sevřel rukojeť dlouhého, těžkého meče a koník se vzepjal, protože jezdec uzdou prudce zaškubl a ostruhami jej bodl do slabin.

Cesta byla pořád hrbolatější a neschůdnější; každou chvílí kolo na kámen narazilo. Zajížděli hlouběji do skal, až někam ke Zvíkovu.

„Sem, matičko, za vámi nepřijdou a v dobrých rukou budete! — I častěji se budu moci na vás podívati,“ prohodil mladý jezdec podle vozu poklusávající, zaslechnuv tak cosi jakoby tlumený pláč.

„Tak jako bychom se, synu milý, z života tohoto do jiného stěhovali! — Nevím — nevím!“

Tahle matčina slova zajela bodnutím šípu do upřímného srdce synova. I kůň jeho tak smutně zaržál, jako by k pohřbu jeli...

A když ráno slunce zasvitlo do jizbice trocnovského dvora, bylo tu, jako když za časů Karlových „černé mření“ prázdnilo lidská obydlí do jediné duše. Kolovrátek, umístěný u postranního okna teprve jako zamlklec a na židlici ono prázdno až zaráží. Po zápraží kohout chodí s hřebínkem schlipeným, ani se mu nechce do zpěvu, hejno slepic smutně kdáče a po střechách holubi bázlivě se kolem rozhlížejí, zdali jestřáb neletí. — Dnes tu poprvé není ruky, jež by jim zrnéčka na dračku rozhodila.

Ten den i dni příští bylo ve trocnovském dvoře dusněji, než kdyby v komoře ležel nebožtík.

I dědinka pode dvorem zpola opuštěna. Kde co kdo měl, ukryl, jak mohl, a sám také uchýlil se do lesů.

Od té chvíle pak se mladý zeman v zátiší života soukromého nikdy více nevrátil. „Stavy“ byly prvními kroky jeho na skvělé, příští dráze, ale těžkými; skorem za každým bylo mu překročiti balvan obrovský, jejž před nohy jeho navalili. Ke slunci slávy však vedly přece.

Soudruhu.

(Janu Nerudovi.)

Ty víš, jak rádi Tebe máme,
vždyť jsi již dávno, dávno náš,
když večer v síňce sedáváme,
Ty také s námi sedáváš.

Když z jitra okno otvoříme
a k Praze pohlížíme ven,
již na odvetu, dobře víme,
nám vánkem šepceš: Dobrý den!

Když zkázku Vesny zaštěboce
pták na jasaně, v kříži cest,
toť nejkrásnější píseň v roce:
Tvůj vzkaz, Tvůj milý pozdrav jest.

Když při vzpomínkách z nenadání
stesk vlažný loudí se nám v líc,
jdem do lesnatých našich strání,
Ty útěchou nám vyjdeš vstříc.

A ke krbu-li sednem v skrytu,
když venku třeskutý je mráz,
tu duch Tvůj z kosmického třpytu
snáší se tiše mezi nás.

A zasednem-li ke klavíru
a písněmi v chrám srdce jdem,
v ráz ruce Tvoje s námi v míru
za stejným tíhnou akordem.

Zas ticho. — Na kolébce prosté
spí Lila, něžný Vesny květ,
Ty zříš, jak utěšeně roste
a s ní mých písní nový svět.

A maně stiskneme si ruce:
zda životem jí kyne zdar? —
Pryč s trudem, lile, již v temném zvuce
vře nedočkavý samovar!

Jsme u stolu, Ty v čestném křesle,
Tvá řeč i čaj se perlí již,
zříš v naší lásky bílé jesle
a samé písně hovoříš.

Z nich každá jako krůpěj rosy
a každá mořskou tůní přec, —
jsem šťasten, že mne s Tebou nosí
náš domorodný křídlatec!

Tak s námi doma, s námi všude,
vždy celé svůj a celé náš,
kéž z této písničky mé chudé
zář lásky naší uhlídáš!

Adolf Heyduk.

Ze starého železa.

Humoreska ze švédského od *Aug. Blanche.*

Můj principál, drožkář na Červené ulici, zemřel a byl odvezen vlastními koňmi do hrobu, avšak otěže domácí vlády zůstaly jako dříve nezměnitelně v otužilé ruce vdovy. Byla to velmi ostrá žena, hrůza hochů i dívek, poněvadž toho, kdo před ní na jediný povel nestál hned na špičkách, postavila často vlastní rukou na hlavu. Kdyby byl hřebelec v stáji tak lítal, jako se tam oháněla ruka hospodyně, bývali by se zajisté koně leskli jako oři Foebovi. A byl to jenom lesk, který jim scházel, neboť jako u Foebova spřežení sestávala jejich píce hlavně ze vzduchu a sluneční záře. Oves, zrovna tak, jako jídlo pro mne, přicházely na řadu jenom v neděli.

V prvních měsících po smrti mužově začala mne hospodyně častovat nejlíbeznějšími pohledy, nejlepší jávskou kávou a koláčky i v samý všední den; ale poněvadž jsem si příliš mnoho zakládal na jávské kávě a koláčcích, příliš málo však na líbezných pohledech, přišla velmi záhy na řadu káva brasiliánská, k tomu na moři pokažená, bezpochyby aby mne upomenula na ztroskotání se lodi mého štěstí, a lívance se pro mne nesmažily více. Zdálo se, že mne chce skrotit tvrdým srdcem, zrovna jako se krotívají divoké šelmy, t. j. hladem a žízní. Každou neděli objevilo se na stole maso s mrkví, avšak přede mnou objevily se vždy kousky nejhouževnatější a ona měla ďábelskou radost z namáhání mých nešťastných čelistí. Můj díl byl surovým zbožím pro vyrabitele strun a snad by se byl výborně hodil pro guitarovou a houslovou poesii, avšak pro žaludkovou a zubní prosu nikterak nestačil.

„Paní má asi velmi dobré zuby na svá léta," podotknul jsem jednou, celý utýraný zápasem se strunami.

„Na má léta!" zvolala podrážděna; nebyloť jí více než pět a třicet; „jak stará myslíte že jsem, smím-li se ptát?"

„Ach, byla jste ke mně vždycky jako pravá matka," odpověděl jsem, „a zajisté mohla jste jí také být," dodal jsem opatrně.

Paní zčervenala jako pivoňka, přitáhla k sobě talíř s polívkou a láhev s pivem zůstala neotevřena. Zamítnutá láska nebo neporozuměné stáří urazí ženu vždy. Byla by mi jistě ukázala dvéře, kdyby jí nebyla zašla odvaha z ohledu na mé známosti, které mi skutečně přály. Avšak nebylo to o mé principálce a jejích strunách, o kterých jsem chtěl vypravovati, nýbrž o jejím bratru, železníku Ekovi, veselém to originálním kusu starého železa z jeho vlastního krámu.

Říkali mu povšechně král. dvorní dodavatel a on sám podpisoval se tímto titulem na základě té vážné cti, že, jak sám říkával, „celý vznešený svět kupoval v jeho skladu obojky pro své psy".

Byl to malý, tlustý, v tváři zarudlý mužík, nemající, jak se zdálo, po celý boží den nic jiného na práci, než obcházení z hospody do hospody, kde na jednom místě vypil kalíšek pomerančovky, již opět jinde spláchnul sklenkou piva, při čemž neopominul nikdy hoditi kousek něčeho svému věrnému nohsledovi, malému, tlustému, krátkouchému psu s postříbřeným obojkem, na němž byl vyryt jakýsi erb, představující psí boudu s náhubkem nahoře a podporovanou dvěma křížem stojícími kostmi. Heslo pod tímto erbem bylo: „Já jsem pes železníka Eka, — čí pes jsi ty?"

Svého švakra a sestru navštěvoval velmi zřídka, i bylo to na pohřbu mého principála ponejprv, co jsem s ním mluvil.

„Jen se podívejte," řekl, ukazuje na jednoho z hostí, „tam na toho pekaře, s jakou hltavostí polyká šafránový preclík, který si sám upekl. Já obchoduji s železem již třicet let a nesnědl jsem dosud ani nýtek."

Jednou byl povolán na policii, protože se zdráhal voziti vodu ku blízkému požáru.

„Jsme Ek?" začal výslech komissařův.

„Ne," odpověděl Ek.

„Co tedy jsme, u všech čertů!" rozkřikl se komissař, obraceje se k strážníkovi. „Což jste vyvolal nepravou osobu? Nezavolal jste železníka Eka?"

„Ano, to je pan Ek," vysvětloval sluha.

„Zajisté, že jsem pan Ek," doložil železník.

„Proč jste tedy zapíral? Nu, což nejste pan Ek?"

„Já myslil, když se pan komissař ptal, co on a jeho strážník jest —"

„Hm — máte koně?"

„Ne, to nemám."

„Že koně nemá?" obrátil se komissař ke strážníkovi.

„O zajisté, že má," odpověděl tento.

„Mám dvě klisny," opravoval se pan Ek.

„To je to samé," mínil komissař.

„Nevěděl bych," mínil pan Ek, „když přece přírodopis praví —"

„Mlčet, pane!" rozhorlil se komissař, „vy přece víte, že jest povinností každého občana, vozit vodu, když požár vypukne."

„Mám já ji vozit?"

„Ano, pane, a neraisonujte!"

„Ne, to je věc mého kočího."

„To je to samé!"

„Nevěděl bych!" řekl Ek, „Vždyť přece služebný řád . . ."

„Slyšte, pane! Teď už toho mám dost!" zahouknul komissař, „jestliže se příště nedostavíte, jak se sluší k požáru s koňmi a voznicí, tedy vám, jak že jsem živ, pomohu!"

„Děkuju uctivě," poklonil se Ek a odstoupil.

Nějaký čas potom vypukl oheň a Ek byl opět povolán na policii.

„Nuž, vy jste zase při ohni nebyl!" rozkřikl se komissař na vstupujícího.

„Proč jsem tam měl být?"

„S voznicí, pochopujete?"

„Skutečně, s voznicí jsem tam nebyl."

„A přece jsem vám nedávno řekl, co je vaše povinnost."

„To je pravda."

„Vy se protivíte rozkazům královské policie?"

„Nikoliv, ale pan komissař mi tenkráte řekl, že mi pomůže.“

„Zaplatíte šest tolarů pokuty,“ pravil komissař, odbývaje věc z krátka.

Pan Ek vytáhl desítku, aby zapravil svou povinnost.

„Zaplaťte drobnými penězi!“ pokračoval komissař. „což myslíte, že zde máte směnárnu?“

„Co zbude, patří tomu tam,“ vysvětloval Ek, ukazuje na strážníka.

„Pane, vy chcete upláćet královského...“

„Nikoliv, pane komissaři, ukládám si jen své peníze, dostanu je zpět. Pan strážník koupí si jistě u mne obojek.“

„Teď dbejte, abyste byl pryč,“ zahřměl komissař, a od té doby pana Eka na policii nevolali.

Jednoho dne seděl Ek v nejzadnějším pokoji Hamburské pivnice. Seděl tak v nejlepším, pokuřuje ze své dýmky a srkaje ze své obvyklé sklenice, když vstoupilo do síně více osob a usadilo se kolem velkého stolu, jenž stál uprostřed. Jali se vytahovati rozličné papíry, péra a inkoust, a jeden pán překládal v polovici na dlouho bílý arch jako k nějakému protokolu. Poznal hned, že to jest nějaká konkursní schůze čili shromáždění věřitelů, kteří se sešli k poradě o konkursní masse, aby rozhodli o osudu kridatora. Ek neznal ani věřitele, ani kridatora, jakéhosi ševce, jenž ovšem nebyl přítomen; leč když spatřil nelítostnost, s jakou s ubohým ševcem nakládáno, súčastnil se porady jako jeden z věřitelů samých. Všichni, jak se zdálo, byli toho náhledu, aby se nepovolovalo kridatorovi z massy žádné podpory, ačkoliv jej zabavením všelikého náčiní a nástrojů chtěli zároveň zbaviti každé možnosti výživy. To byla neslušnost, na kterou si pan Ek dovolil poukázati.

„Avšak,“ namítal jeden věřitel, „kridator jest to nejlínější zvíře, jaké si jen člověk pomysliti může, nicneděla, který se celé dny potuluje na prázdno po ulicích.“

„Toulá se po ulicích?“ zvolal pan Ek, „toť jest úplně v pořádku. Pánové, když se švec toulá po ulici, činí tak pro své řemeslo — chce tím jen zkusit sám, co nohy snesou, kde bota tlačí. Kdyby celé dny vyseděl na své trojnožce, zapomněl by brzo, že lidská noha má nárty a patu, nemluvě ani o kuřích okách, této zbytečné, avšak velmi bolestné části lidského těla. Pánové! ... Prohlašuji tedy co nejdůrazněji, že švec, který běhá po ulici, nebo, což je to samé, šlape sobě i jiným na nohy, jest mučedník svého umění, ano, pánové, on žije a pracuje pro blaho světa vůbec a svých zákazníků zvlášť. — takový švec, pánové, učiní více pro pokrok a čest lidstva, než mnohý advokát, který...“

Věřitelé, z nichž byla většina řemeslníků, a mnozí ševci, zadívali se udiveně na mluvčího. Bylo něco tak parlamentárního, tak rytířského v jeho výkladu a zvláště to „Pánové!“ opakované s takým důrazem, neminulo se účinku.

„Avšak,“ podotknul jeden věřitel, „ono jest to vlastně jenom následkem jeho bláznovství, že přišel na mizinu. Sotva že udělal svůj mistrovský kus a složil měšťanskou přísahu, již dal se zapsat k městské kavalerii, koupil si uniformu a měl koně dohromady s nějakým krejčím, který také udělal bankrot. Pěchota byla mu příliš sprostá — a to je hanba u ševce!“

„Pánové!“ ujal se pan Ek opět slova, „dovolte mi podotknouti, že švec zrovna tak jako krejčí jsou vůči svému řemeslu více způsobilí ku kavalerii, než tak mnozí z jiných řemeslníků. Již od samého mládí zvyká si švec seděti přikrčeně, úplně v souhlasu s anglickým jízdeckým uměním, ano již v samém slově potěh leží něco, co upomíná na koně. Potěh, nebo potah. Myslím, pánové, že je švec dost skromným, když nevozí se v kočáře. Pánové! Docela jinak jest u obchodníka. Zvyklý státi za svým pultem, běhati na bursu a z bursy jako stráž, skákati od sudu k sudu jako myslivec od pahorku k pahorku, jest jako stvořen k službě v pěchotě. Vytýká se tu ševci a krejčímu, že měli společný podíl na jednom koni, čili každý svou polovici; já, pro svůj díl, pánové, bych si jenom přál, aby takováto spořivost a svornost byly vzaty na uváženou od celé naší jízdecké gardy, tak aby jezdili naši obranci vlasti po dvou na jednom koni, což by zajisté valně ulevilo našim daním. Ano, pánové, jsou to právě tyto daně, které užírají blahobyt řemeslnictva, přivádějí je na mizinu a na žebráckou hůl. Protož, když slyším, že nějaký řádný živnostník učinil bankrot, tážu se sám sebe: ‚Kdež pak, probůh, vzal ten člověk tolik peněz, aby mohl ohlásit konkurs?‘“

Zvláště poslední odstavec řeči učinil mocný dojem a všeobecná pochvala byla mu odměnou; když pak se o věci dále mluvilo, ustanoveno, že kridator nejenom podrží své nástroje, ale dostane kromě toho ještě několik tolarů denní podpory. Protokol, do něhož toto uzavření zaznamenáno, byl řádně podepsán od všech věřitelů kolem velkého stolu a konečně podán od notáře panu Ekovi.

„Podepsal bych to s největší radostí,“ prohlásil tento, „leč, poněvadž nejsem sám věřitelem a nemám u kridatora žádných požadavků, bylo by mé jméno tuším úplně zbytečné.“

„Jakže! Pán není věřitelem!“ volali jeden přes druhého ti praví věřitelé, zvedajíce se od stolu. „Pán nemá žádného požadavku a odvažuje se účastniti se jednání a k tomu mluvit pro hořejší usnešení? U všech čertů! Co tím pán myslil? Bude dobře, když v té celé záležitosti už neuvidíme pánovy boty!“

„Pánové, ono je docela možná, že koupil nešťastný švec u mne na úvěr půl tuctu podkovek,“ mínil Ek, „avšak já jsem si to dobře nepamatoval. Prodal jsem jednou nějakému pastoru dvanáct cvočků a nemučil jsem jej o zaplacení. Dobrou noc, pánové, a nelitujte nikdy dobrého skutku!

neb na zemi-li ztratíš cos,
tam v nebesích to najdeš.“

Vstal a odešel následován pokřikem nespokojenců, který dokazoval, že by jim bylo nějakých sedm procent na tomto světě milejší, než celé nebeské království. Avšak na usnešení věřitelů nedalo se ničeho měnit a překvapení kridatora bylo arci radostnější než jejich.

Za několik let po úmrtí švakrově šel Ek opět na pohřeb svého přítele, nastydl se a ulehl sám.

„Jaktěživ nepůjdu již na pohřeb, ani na svůj vlastní,“ pravil, i začal pořizovati o svém majetku, jakoby cítil blížící se konec. Prodal svůj sklad, zaplatil dluhy a ostatní určil k rozličným dobročinným účelům, mezi jinými pamatoval pak na svou starou hospodyni a svého věrného psa, přidav do závěti klausuli, aby spolu byli živi až do smrti. Jmenovitě uložil vykonavatelům závěti, aby každého roku v jeho úmrtní den dostal každý že-

brák talíř polívky z masa a každý drožkářský kůň, jakožto politování nejhodnější stvoření na světě, mírku ovsa.

Když to šlo již ke konci, vyslechl s dobrou myslí kázání, které mu hospodyně, horlivá to čtenářka, velmi plynně činila.

„Bůh vás potěš, milý pane!“ řekla mu jednou, „ale je to učiněná hanba, že jste pro mne neučinil více, než pro svého psa a drožkářského koně. Já bych o tom nemluvila, ale dnes v noci se mi zdálo, že vidím samého ďábla, jak odnáší milostpána na vidlicích. Bůh odpusť milostpánu milostpánovy hříchy, jako zajisté odpustil mně hříchy mé pro moje utrpení; a bůh dej...“

„Ale Lotko, nebuď přece dětinnou!“ vpadl jí železník do řeči a umřel.

Večer nad Prahou.

V úplňku měsíc nad Prahou stojí,
sypaje stříbro do stínu;
bělavě oděn strůmek i chvojí
po Hradčanech až k Petřínu.

Ó, jak jsi krásna, matičko naše,
jak sama růže Sionu!
modrá tě mlha obletá plaše,
jak andílkové Madonnu.

Večerní píseň Vltava šumí,
ta, jež tě třpytně protíná,
a v tichu zvučí ze sna a z dumy
vždy za hodinou hodina.

Pověstem divným, dějinné zkázce
naslouchám v tichém nadšení —
vždyť tady krví prolitou v lásce
skropeno všechno kamení! —

Ovzduší bájné, — půdo ty svatá,
chvěju se v mocném pohnutí,
kleknouc, tě líbám, vděčností jata
a zpívám píseň labutí.

Ó, jak jsi krásna, matičko naše,
dnem i když luna zaplála!
jen přes tvé čelo mrak letí plaše,
jak těžký sen bys dřímala. —

Irma Geisslova.

List z knihy lidského vědění.

(Dokončení.)

Ve vědě optické byla undulační theorie světla postavena téměř nade vší pochybnost v posledních padesáti letech. Brewster ve své zprávě o optice považoval theorii tu ještě za přístupnou vážným pochybnostem a sám klonil se ku theorii emissní. Avšak úkazy interferenční zanechaly sotva místa k pochybnostem dalším a Foncaultovy slavné pokusy r. 1850 rozhodly tento spor úplně. Podle undulační theorie měla by býti rychlost světla větší ve vzduchu než ve vodě, kdežto podle theorie emissní opak by se děl. Rychlost světla — 186.000 anglických mil ve vteřině — jest však tak ohromná, že porovnávání jí ve vzduchu a ve vodě zdálo se téměř beznadějným. Avšak r. 1849 určil Fizeau rychlost světla ve vzduchu pomocí rapidně se otáčejícího kola, a následujícího roku dokázal Foucault otáčejícím se zrcadlem, že rychlost ta jest větší než ve vodě.

O podstatě světla nabývá nyní vrchu náhled Clerk-Maxwellův, že jest světlo původu elektromagnetického a ether že jest vodítkem i světla i elektřiny.

Již r. 1792 ukázal Wünsch, že třemi základními barvami jsou červená, zelená a fialová, avšak výzkumu jeho si nepovšimnuto a povšechný náhled byl, že jest sedm hlavních barev, červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, indigová a fialová, z nichž čtyry, oranžová, zelená, indigová a fialová považovány za smíšeninu tří ostatních. Červená, žlutá a modrá byly tedy nazvány barvami základními i domníváno se, že k docílení světla bílého všech těchto tří barev jest zapotřebí.

Avšak r. 1852 ukázal Helmholtz, že barva, před naším neozbrojeným okem identická s bílou, dá se vyvoditi kombinací žluté s indigovou. V oné době považována barva žlutá za základní, a pravidlo, že třeba k barvě bílé všech tří barev základních, bylo porušeno. Dále panuje dosud náhled, že barva modrá a žlutá činí dohromady zelenou, což ale pravdou není. Ovšem, smísíme-li barvy malířské, jest tomu zdánlivě tak, avšak zde pochází zelená barva od zvláštní absorbce světla v poloprůhledných a pevných částicích pigmentu. Propustíme-li dvěma archy papíru a tabulí skla modré a žluté světlo, nedají nám ani stopy zeleni, jestli však jsou to barvy čisté, vyvodí bělo. Na druhé straně objevil Clerk-Maxwell r. 1860, že barva žlutá dá se složiti z červené a zelené. Dle toho se tedy zdá, že třemi základními barvami jsou červená, zelená a fialová.

Existence světelných paprsků za pruhem fialovým ve spektru, ačkoliv jsou nám téměř docela neviditelny, byla již před dlouhou dobou dokázána jich lučební působivostí. R. 1852 objevil však Stokes, že přítomnost jejich dá se doložiti také jiným způsobem. Jsou totiž látky, které pod jejich vlivem vydávají světlo viditelné naším zrakem. Úkaz ten nazval fluorescencí. Abney zase fotografoval na druhé straně spektra, před pruhem červeným velký počet linií, jichž existenci dokázal nejprve Sir William Herschel.

Ze vzácnosti nebo úplného nedostatku zmiňování se o barvě modré v starověkých literaturách soudí Gladstone a po něm Geiger, že naši předkové ještě v samé době Homerově byli k modré barvě slepí. Zajímavo aspoň jest, že Rigvedy, Zendavesta, bible, ani básně Homerovy nezmiňují se o klenutí nebeském jakožto modrém.

Jinou pamětihodnou vydobytostí posledního půl století bylo vynalezení fotografie. Na začátku tohoto století pozorovali Wedgwood a Davy účinek obrazů vrže-

ných na papír neb kůži preparované dusičnanem stříbrnatým; avšak nenalezeno prostředku, jakým obrazy takové ustáliti. Toho docíleno nejprve od Niepcea a později od Daguerrea. Brzy potom zdokonalena fotografie Talbotem. V nejnovější době způsobila galletinová emulse ve fotografii obrat velikolepý. Nutno zde vzpomenouti fototypie, fotozinkografie a heliografie, které způsobily v kopistickém umění výtvarném pravou revoluci.

Druhdy domníváno se, že jest absolutní rozdíl mezi různými stavy hmoty. Kontinuita plynných, kapalných a pevných těles byla ponejprv dokázána od Andrewse roku 1862. Není tomu dávno, co Raul Pictet a Cailletet, vedouce své výzkumy neodvisle od sebe, skapalnili kyslík a dusík. Cailletetovi podařilo se proměniti také vzduch v kapalinu a brzo potom skapalněn od Picteta také vodík pod tlakem 650 atmosfér a v chladu 170° C. pod nullou. Ano, vodík proměnil se částečně i v pevné těleso. Dokázáno tedy, že plynů absolutně permanentních není.

Že bychom dalším zdokonalením mikroskopie nabyti mohli rozsáhlejších vědomostí o atomech, nezdá se pro nynějšek pravdě podobno. Nynějšími nástroji můžeme rozeznati čáry vryté do skla ve vzdálenosti jedné devadesátitisíciny palce od sebe. Dalšímu rozeznávání brání již světlo samo následkem interference. Sorby se domnívá, že se na délce jedné osmdesátitisíciny palce směstná od 500—2000 molekulů. I kdybychom měli drobnohledů daleko mocnějších než nynější, neobdrželi bychom přímo zrakem pojmu o posledních molekulech hmoty. V nejmenší částici bílkoviny neb vody, kterou drobnohledem pozorovati můžeme, směstnáno jest na milliony molekulů.

Elektřina dozrála, abych tak řekl, r. 1831 k tomu, aby mohla býti uvedena v život praktický. O dvanáct let dříve objevil Oersted odchylné působení galvanického proudu na magnetickou střelku. Ampère položil základ k elektrodynamice, Sturgeon sestrojil první elektromagnet. Faraday oznámil r. 1831 světu své objevení voltaické indukce a magnetoelektřiny, která tvoří základní princip skoro všech telegrafických přístrojů nyní užívaných. Roku 1834 byly naše vědomosti o vlastnostech elektrického proudu valně pošinuty ku předu zajímavým pokusem Sira Wheatstonea, jímž dokázáno, že se rychlost proudu v kovovém vodiči rovná rychlosti vlny světlové.

Praktické upotřební těchto objevů brzo nastalo. První telegrafické spojení zřízeno v Anglii r. 1838 mezi Paddingtonem a Západním Draytonem. V Americe vyvinul Morse svůj zaznamenávající telegrafický nástroj v letech 1832—1837.

R. 1851 stala se podmořská telegrafie hotovou událostí šťastným položením telegrafického lana mezi Doverem a Calais. Podmořské telegrafické linie následovaly pak brzo po sobě přepínajíce dno Canalu, Severního moře, moře Středozemního a Červeného. R. 1866 zřízeno po dvou marných pokusech telegrafické spojení mezi Novým a Starým světem.

Také duplexní a quadruplexní telegrafie, tohoto plodu práce několika vynálezců, nelze pominouti mlčením. Slouží netoliko současnému sdělování zpráv v obou směrech, ale umožňuje současné telegrafování čtyřmi stroji a po jednom drátu.

Jiným a snad ještě zázračnějším vynálezem v tomto oboru jsou telefon a mikrofon, kterými může býti přenášen zvuk na místa velmi vzdálená. Zde dobyli si zásluh Reiss, Graham Bell, Edison a Hughes.

Elektrickým přenášením síly můžeme doufati, že jednoho dne budeme používati na dálku velkých přírodních zdrojů energie, jako vodopád Niagarský. Vynalezení elektrických železnic náleží již do tohoto oboru. Zdokonalením Plantéovy podružné batterie zdá se, že se dostalo problému nashromažďování elektrické síly praktického rozluštění. Jest nesnadno určiti meze, v kterých se ještě užívání elektřiny v životě praktickém pohybovati bude.

Kromě telegrafů přispěla věda velice ku pohodlí a blahu člověčenstva železnicemi a parníky. V Anglii nalézá se nyní 200.000 anglických mil železnic a uloženo v nich kapitálu čtyřiceti tisíc millionů zl. R. 1838 přepluly parníky „Sirius“ a „Great Western“ ponejprv Atlantický ocean. Parník jest vskutku výborným příkladem pokroku posledního půlstoletí. Lopatkové kolo bylo nahraženo šroubem, stroj jednoduchý nahražen složitým, dřevo ustoupilo železu a toto zase oceli. Rychlost se téměř zdvojnásobnila; tlak páry zvýšen z 5 liber na 70 liber při čtv. palci, spotřeba uhlí při jedné koňské síle stala se o dvě třetiny menší.

Shrneme-li hlavní výsledky vědeckých pokroků posledních padesáti let, vidíme, že se týkaly: theorie evoluční, dávnověké minulosti člověka, starověkosti světa, korrelace fysických sil, zachování energie, spektrální analyse a užití jí při astronomické fysice, vyšší algebry a moderní geometrie, konečně nesčíslných vynálezů, v nichž ovoce vědecké práce uváděno v život praktický.

Příštích padesát let přinese snad člověčenstvu vynálezů a vědomostí ještě velikolepějších. *J. V. S.*

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Měsíc byl v poslední čtvrti a zdál se jako vykreslený na obloze ranním svitem se jasnící. Byl ostře chladný vzduch, ticho po krajině, olše tvořily dlouhý vlnitý pruh, který se táhl k Milhostům v barvě neurčitě naznačené, v ranním šerém vzduchu. Ah, což bylo to krásné! Což byl život krásný.

„Uvidím vás jistě zítra ještě před vaším odjezdem?“ Klára tázala se hlasem tlumeným, nikoli proto, aby ji nikdo neslyšel, ale že nemohla jinak pro podivnou jakousi tíseň.

Pavel sliboval. Tiskl dlouhé políbení na její rukavici. Pomohl jí do kočáru. Ostýchal se trochu před jejíma rodiči; neřekl tedy nic více, pozdravil ještě jednou a kočár odejel.

Jaká to byla jízda! V ní bylo ještě sladké pokračování toho plesu. Klára zamhouřila oči, viděla znova světla, tanec, uprostřed milovaného Pavla. Viděla ho živě, opa-

*

kovala si každé slovo, jež k ní pravil, každé stisknutí ruky, pamatovala na to políbení a divila se, že blahem neomdlela.

Rodiče ji pozorovali, nemluvili. Též ona neřekla ani slova. Posud dobře nevěděla, jak se jí dělo.

Doma ptala se jí matka: „Bavila jsi se tedy velmi dobře?“

Klára řekla kladouc si hlavu na její rameno: „Ach, maminko!“

Tak zůstala chvíli. Otec k ní přistoupil, vzal ji za ruku, podíval se jí do očí a jí vyhrkly slzy.

„Nevím, proč pláču,“ řekla zkoušejíc se zasmáti. Pak sklopila hlavu a držíc otcovu ruku děla:

„Dala jsem mu políbení.“ Řekla to tak slavně a vážně, že by byla vzbudila úctu kohokoli.

Otec a matka zachvěli se. Ještě ji neznali v té nové metamorfose, jež s ní se byla udála. Cítili, že přestala býti dítětem a následovně patřiti jim celá. Patřila nyní sobě a dávala svou bytost veškerou jinému člověku.

Tento přechod podobá se v některém ohledu porodu. Jeť to duševní porod a působí rodičům bolest, strach a žárlivost. Otcové tu bývají mnohdy žárlivějšími na milence svých dcer než matky. Bývají k nim plni nedůvěry. Zde byla nedůvěra dosti odůvodněna. Oba pozorovali úzkostlivě chování a fysiognomii Pavlovu po celou noc.

„Zdali pak jsi vzpomněla, co jsem ti z Prahy psal, má dceruško?“ ptal se Vodička.

„Ano, vzpomněla, měla jsem tebe na očích, když jsem políbení dala,“ Klára živě zvolala. „Byla jsem přesvědčena, že tu není třeba zkoumati a váhati. Kdo může býti více hoden mé lásky než on?“

„Tvé lásky, Kláro? To je velké, svaté slovo.“

„Já vím,“ odpověděla vážně a důrazně, a hleděla s pozdviženou hlavou k nebi.

Jak byla zajímavá! Jaké lásky hodna! Ale takovou nenalezla. Rodiče tomu nevěřili.

„Ach, moje Kláro!“ matka zaúpěla, „zdali se jenom nemýlíš.“

„To není možno, maminko. Věřím mu tak,“ sáhla si na srdce a usmála se. Záře byla v tom úsměvu. „Kdybys to, maminko, cítila, co já cítím.“ Položila se na pohovku umdlená a nyjící, ve své celé toiletě.

Nikdo nepomyslil na spaní. Paní Vodičková převlékla se do domácích pohodlných šatů a chodila jako bez hlavy. Její manžel posadil se vedle odpočívající Kláry jako lékař vedle nemocného, vzal ji za ruku, odhrnoval jí vlasy s čela. Ona se usmívala na jeho vážnou, zamyšlenou tvář.

„Láska,“ řekl Vodička za chvíli. „A on? Pavel? Mluvil o lásce?“

„Neustále. Říkal, že je vskutku princem a já jeho princeznou. Tomu jsme se nasmáli. Povídali jsme si, kterak budeme vzduchem cestovati, jak navštívíme víly a čarodějnice, jak projedeme peklem a nebem. On pravil, že mi strhne nejkrásnější hvězdu s nebe, že ji postaví na nejvyšší horu na zemi nebi blízko. Tam bude můj hrad v té hvězdě. Tam budu sídliti a moje hvězda bude zářiti po celé zemi. Pak jsme si vymýšleli celé zařízení toho hvězdného hradu. A mezi tím říkal mi Pavel bezpočtukráte, jaká prý jsem. Takovým věru asi ani nebyl princ k Popelce. Ah, on je jako bůh z Olympu.“

„Dítě moje drahé,“ šeptal otec přízvukem, jako kdyby ji byl slyšel blouzniti v nebezpečné horečce.

Byl přesvědčen, že stůně. Jak jinak klidná a rozumující bývala jeho láska k její matce. Jaké otázky bývaly předměty jejich rozprav. Jak jinak pojímali spolu život, jak jinak milovali.

Ne, to nebylo to pravé. A nebylo možno ubohé dítě takového poblouznění zachrániti?

Neodpovídal pro tu chvíli nic „ubohému dítěti“.

Seděl u ní plu bolestného účastenství. Díval se na ni. Ona zamhouřila oči a viděla Pavla v záři lásky a poesie. Pak otevřela oči a viděla nad sebou otcovskou laskavou tvář. Ó, ta byla také drahá. Přitáhla si otcovu ruku pod svou hlavu, položila ji na ni a usnula za chvíli. Na jejím spícím obličeji byl úsměv a blaho.

Služka přinesla mezi tím snídaní. Rodiče posadili se vedle Kláry ke stolu a hlídali její lehkou dřímotu.

„Co bychom jen činili, aby ji to zas přešlo?“ radili se. Byli by rádi odcestovali. To nemohlo však býti teď k vůli matce Vodičkově. Ale, vždyť Pavel měl odejeti sám. Jen kdyby nebyla jeho matka tak nerozumná. Tak rokovali.

K poledni přijel Pavel na koni loučit se. Klářini rodiče ji neopustili ani na chvíli a chovali se dosti chladně k jejímu vyvoleuci.

On cítil asi, co to znamenalo, a choval se dle toho ke Kláře, nic jinak než jako před plesem pro ni osudným.

Za to byla ona vřelá a nepřetvařovala se ani dost málo. Řekla mu chvějícím se hlasem před otcem a matkou, že se jí bude stýskati po něm, že neví, jak snese jeho vzdálenost.

Pavel hryzl se do rtů. To byla zase ta Klára, jež se mu velmi málo líbila ve své originálnosti. Nebyla to více poetická bytost z pohádky, vlastně byla to ona, ale pohádkou nebyl více všední život jako jeviště a plesová síň na venkovské samotě. Ona toho dvojího nerozeznávala. Život byl jí krásným snem, o němž nevěděla, žeť to sen. Nebála se žádného probuzení z něho, protože ho netušila.

Zasmušila se sice trochu vidouc ho chladnějšího než minulé noci. Nicméně, když ze zdvořilosti ji ujišťoval, že se mu bude taktéž stýskati, byla s tím spokojena.

On zdvihl se a odcházel. „Již odcházíte?“ zvolala. Málem byla by zaplakala, avšak otec a matka tvářili se tak přísně, že byla tím zaražena. Pavel smál se tak podivně, že tomu nerozuměla. Doufala, že jí Pavel slíbí, že jí bude psáti, ale ani pomyšlení o tom. Řeč nepřišla na to. Podal jí chladně ruku, uklonil se jí jako cizí dámě a zmizel.

Ještě bylo by jí scházelo, aby ji byli rodiče kárali, že se chovala nedůstojně, skoro vtíravě. Ušetřili jí toho, nebyli s to zasaditi jí ještě tuto ránu.

XIV.

Když byla Klára sama, najednou se zarděla. Bylať jako pohroužena do žáru, zadržela se, neboť vrávorala. Pak zakryla si rukama oči, z kterých se jí hrnuly slzy.

Styděla se. Náhle pochopila, co znamenaly přísné obličeje otce a matky. Rozešlo jí, proč byl Pavel chladným. Ona šla daleko. Byla příliš upřímná, zahazovala sebe a svou lásku. Tak nesměla se chovati nikdy více.

Plížila se do zahrady a byla ráda, že cestou nikoho nepotkala. Tam teprv pozdvihla hlavu, nestyděla se více, ale seznámila se s prvním zármutkem. Byla nyní bledá, když pomalounku chodila po těch stezkách, po kterých jindy těkala jako motýli, s nimiž se honila a které brala do ochrany před učenými sbírkami.

Pravila k sobě, že se neslušelo přijíti lásce vstříc s plnou důvěrou svého srdce, otevříti duši, odpovídati lásce zvučnou a nadšenou ozvěnou. Ne, to se neslušelo. Rodiče to rmoutilo, milence to urazilo, snad od ní odvrátilo. Ale proč, můj bože? Vždyť byla pravdomluvnost a upřímnost jejím katechismem od dětství, a láska tak velkou věcí.

Teď, kde dostoupila vrcholu svého mládí, kde se jí láska jako zoře zjevila, nyní měla učiti se lhát, přetvařovati se, přemáhati svůj nejlepší cit. A on, Pavel si toho žádal?

Tak brzo mělo býti dušeno její nadšení? Tak brzo měla býti vyštvána z ráje své prostomyslnosti? Již tu měla cítiti první klam? Již nyní ustoupiti od požadavků srdce a uspokojiti se nějakými drobty?

Chraň bože! Ona bránila se tomu. Raději sebe obviňovala, raději uvěřila, že měla křivdu, že jednala špatně. Pavel zůstal na své výši, ba vynášela jej ještě výše než před tím.

Když byla volána k obědu, objevila se sklíčena. Taková nikdy nebývala, a rodiče opět zabolela tato nová změna u ní. Ale její vychování bylo zatím dovršeno. Od té chvíle nebylo třeba přísného pohledu matčina, aby věděla, kterak se chovati. Byla rodičům vděčna, že ji tak ušetřili, že ji nechali, až sama na to přišla.

Ale to vědomí tížilo, že se člověk prohřeší, ukáže-li svou lásku, že Pavel tomu u ní neporozuměl, že jí to neodpustil.

Nadarmo přemlouvalo se ubohé dítě. Tak jako včera myslila nyní, že už šťastnou nebude. Což bylo to smutné.

Rodičům a babičce bylo jí tak líto. Stará paní přičítala její sklíčenost jediné odjezdu Pavlovu a mluvila jen o něm, kterak mu to včera slušelo, jaký to je dobrý hoch. Byl k matce své tak pozorný. Jeho přičiněním a domluvami stalo se, že se matka odstěhovala na venek. Znal její lásku k venkovu, věděl snad i více, co ji trápívalo krom toho, že bývala nucena žíti v městě po celý rok. Paní Čelinská vypravovala to všecko staré paní včera a Klára tomu vděčně dnes naslouchala. Pavel vystupoval před ní výš a výše, a sebe, ubohá, ve svém mínění snižovala.

S výkřikem nesmírné radosti uvrhla se paní Čelinské v náručí, když přišla téhož dne k večeru k Vodičkovům se podívat. Jí bohudíky mohla ukázati, jak ji měla ráda. Schovávala si dlouho uslzený obličej na jejích ňadrech. Čelinská jí vyřizovala, že ji dával Pavel ještě jednou pozdravovati. Pořád otáčela se rozmluva kolem něho. Ale Klára nebyla s to úplně se vyjasniti.

Když byla s děvčaty sama, zpozorovala, že též ony byly zamyšleny. Brzo dostavilo se důvěrné sdílení jejich trápení. Emilie byla mezi nimi u té věci nejsmělejší.

„Co že mi je, Kláro?“ zvolala s hlubokým, u ní nezvyklým povzdechem. „Ah, je to k zlosti, k pláči, bůh ví, co z toho bude. Ale probůh nevyzraď mne mamince. Ne ne, ona to nesmí vědět. Co by tomu řekla?“

„Co se stalo?“ tázala se Klára ohlížejíc se na Augustu, co ta as tomu říká. Augusta seděla se sklopenýma očima, bledší než jindy, s výrazem trpícím.

Emilie začala vypravovati: „Jak se ti líbí Ivan Karol?“ tázala se nejprve místo úvodu.

„Vychovatel Pavlův?“

„Není to vychovatel, neb Pavel se vychoval sám, ale Karol míval tak trochu dohled na něj, krátce, bydlí u nás mnoho let. Studuje medicinu, náš otec byl jeho poručníkem, on neměl nikoho.“

„To jste mi již povídaly. Jak že se mi líbí, tážeš se? Ach, bože, ani nevím, myslím, že jsem se na něj nepodívala.“

„Je strašně ošklivý,“ šeptala Emilie držíc ruku před ústa a ohlížejíc se bázlivě, jakoby se byla obávala, že by ji mohl někdo slyšeti.

Augusta sebou pohnula, vzala vějíř do ruky a lámala jej. Emilie si toho nevšimla, jinak Klára. Ta divila se tomu, co to asi znamenalo.

„On je hrozný,“ Emilie pokračovala. „A považ si, ten ubohý člověk mne miluje.“

Augusta vstala a přikročila k oknu, z něhož se dívala.

„Pozorovala jsem to dlouho,“ pravila Emilie, „radila jsem se o tom s Augustou. Vyhýbala jsem se mu a on býval někdy zoufalý. Mluvíval pak hrozné věci, že je život obtíží, že neví, proč žije, že by bylo lépe, kdyby se nebyl nikdy narodil. Mráz mne přecházel při tom a Augusta plakávala nad míru. Ale co mohla jsem tu činit? Věř mi, Kláro, že je šeredný, jako bezhvězdná listopadová noc.“

„Jak můžeš tak o něm mluvit,“ vykřikla Augusta vášnivě. Tak nikdy si nepočínala jindy.

Emilie se zasmála a řekla: „Augusta jej hájí, je jí ho líto. Mně je ho také líto, ale řekni, Kláro, co bys ty dělala?“

Klára to dokonce nevěděla a Emilie vypravovala ještě dále. „Konečně, považ si, bylo to v Praze, nedlouho před naším odjezdem sem napadlo ubohému Ivanu svěřiti se Augustě se vším, kterak mne miluje, a jak bude nešťastným, nebudu-li tu lásku opětovati: prosil Augustu, aby u mne za něj orodovala.“

„Jsem jeho důvěrnicí,“ řekla do toho Augusta pořáde s tváří do okna obrácenou. Kláře byl nápadný jakýsi trpký a bolestný přízvuk, kterým to pronesla. „Jsem jeho důvěrnicí,“ opakovala a usmála se podivně, „seděl vedle mne dvě celé hodiny a vypravoval mi, jak dlouho na Emilii již myslí, jak je mu drahá, kterak si schovává nevím jaké památky od ní; myslím, že je to květina, kterou pohodila, list papíru, na němž kreslila karikatury, jakousi pentli, kterou ztratila. Co já vím ještě.“ Opět smála se a Emilie smála se od srdce s ní.

„Odjely jsme potom sem,“ pravila, „a já jsem na něj zapomněla jako na svůj stín, dokud mi nepadá na cestu. Když Pavel přijel bez něho, byla jsem celá šťastna. Prosím tě, to není maličkost viděti pořád tu vyčítavou jeho tvář, ty utrápené oči.“

Klára ohledla se na Augustu sama, nevědouc, proč ji tak zajímalo, co nyní zas tomu řekne. Pozorovala, kterak si tiskla čelo ke sklu. Byla stále odvrácena. Za chvíli vytáhla šátek a spěšně si utřela oči. Emilie pravila:

„On nepřijel, ale když mu Pavel psal, že budeme hráti divadlo, byl tu jako vítr, chtěl mne prý viděti, jak budu hráti. Nu, viděl, že se umím hodně zlobiti, že nejsem žádný beránek. Vzdor tomu mi toho namluvil, že bych si mohla kdo ví co na sebe mysliti. Ale na mne nemá to účinku, děvčata, je to zvláštní, ale co on řekne, nemá u mne ani váhy ani ceny, jeho chvála je mi protivna a raději slyšela bych, věřte mi, kdyby mi říkal hodně nepříjemné věci."

„Tančila jsi s ním?" ptala se Klára zamyšleně. Zpomínala při tom na Pavla a jak si vážila jeho chvály, jak hluboce ji skličovalo, že tak chladně s ní se rozloučil.

„Chraň mne, bože!" vykřikla Emilie nejvyššími tony svého vysokého sopranu. „S ním tančit! Toho se u mne nikdy nedočkal. Už co dítě nenáviděla jsem ho a když jsme chodili všickni do tanečních hodin, on tedy také, nechala jsem maminku hněvati se na mne, tatínka hubovati, jak chtěl, a byla bych se raději do země propadla, než bych s ním byla tančila. Augusta musila se nad ním smilovati, ona si z toho nic nedělala, že je to mouřenín."

„Což může za to, jak vypadá?" řekla Augusta, obracejíc se ke Kláře a berouc ji za ruku.

Klára ji ubezpečovala, že mu to nikdo nemůže bráti za zlé. Dala se rozhodně na její stranu proti Emilii

Emilie nebyla proto uražena, měla dosti odvahy a nebylo jí třeba posily.

„Co pak na něm ostatně záleží," řekla hodíc hlavou. „Ale druhá nehoda byla, že mne po celý ples pronásledoval ten pan Čapek. S ním musila jsem tančiti chtíc nechtíc. To bylo mrzuté. Vy jste se obě bavily, jak jste chtěly. Ale já byla jsem obětí toho starého hranatého statkáře. Co jen mamince napadlo, že ho také pozvala? Nešel mi s krku, pořád stál u mne. Ó bože, bože! Ten si mne asi chce vzíti!"

„Co ti napadá!" mínila Klára. „On přece nahlíží, že je starý."

„Nenahlíží to. Uvidíš, že to nenahledne nikdy. A maminka? S tou měla jsem k vůli němu dnes už malou mrzutost. Říká, že je to vzdělaný muž a že se mu nemám posmívat. Potom nemám býti smutna."

Klára myslila si, že tato příčina k zármutku není ničím proti její, ale neřekla ničeho. Kynula jen hlavou a tázala se Augusty:

„S kým ty jsi nejvíce tančila, Gustinko?"

„S ubohým Ivanem."

„Tebe to nemrzelo?"

Augusta zavrtěla hlavou, že ne, a Emilie řekla: „Což, ona ho mívala vždycky ráda. Byla malá, když k nám do domu přišel a vystřihoval jí panáčky, hrál si s jejími pannami, pomáhal dělati jí úlohy, ale já bych ho nebyla vzala ani za ruku. Nesměl si nikdy sednouti vedle mne. Říkávala jsem mu do očí, že je šereda."

„A on ji za to miluje!" řekla Augusta, potřásajíc hlavou.

„A já ho právě proto ještě více nenávidím." Emilie na to děla.

Klára vzala Augustu maně kolem krku a řekla: „Teď je mi líto, že jsem se na něj nepodívala. Jeho mrzelo asi velmi, že pan Čapek s Emilií tančil."

„Je tomu zvyklý, že Emilie s jinými tančívá," Augusta odpověděla, „a potom viděl, že ji nudí ten pan Čapek. Pravil mi, že všecko od ní snese, ale kdyby měl viděti, že jiného miluje, to zasadilo by mu prý ránu nezhojitelnou."

Emilii zablesklo se v očích. „To řekl?" zvolala. „Ó jak je mi líto, že nemohu toho Čapka milovati."

„Vidíš, teď jsi zlomyslná," kárala ji sestra.

Té chvíle byla děvčata odvolána. Jejich matka chystala se k odchodu.

Mezi tím, co měla děvčata mezi sebou tuto rozprávku, hovořilo se mezi staršími o věcech podobných. Čelinská dávala znáti svou touhu po spojení svého syna s Klárou. Klářini rodiče mluvili o Klářině dětinství, o jejím mládí, o vrtkavosti mladých mužů. Stará paní přizvukovala Čelinské. Ovšem nevytklo se zpříma, co kdo myslil. Nadhazovalo se to pouze a když přátelé se rozloučili, zbývala ve všech myslech tak napjatá nálada, jako odstupujeme-li od rozlušťování hádanky, anebo odkládáme-li nedočtený román.

XV.

Pavel psával své matce často. Nebývaly to dlouhé listy, ale v každém bývalo něco zajímavého, buď nějaká novina anebo malý klípek, nějaká anekdota z brusu nová, nějaký nápad nevšední a pikantní. Jeho sloh byl elegantní, nenucený a lehounký. O sobě nepsával nic. Matka dovídala se však z jeho řádků, že je jeho humor nezkalený a pořád skvělý. Často dávala Kláře čísti ty listy a bývalo jí líto, že o ní nejmenší zmínky nenčinil. Ke konci dával všecky milé známé pozdravovat, v nich byla ona zahrnuta. Jí to ovšem nedostačovalo, ale nedala nic znáti. Ani za svět nebyla by se nyní prozradila, jak jí bylo. Bývala nevýslovně vděčna, mohla-li čítati ty jeho listy. To projevila svým nejvlídnějším úsměvem. Jinak přemáhala vše ostatní. Přemáhala, jak tiše se trápila, jak byla raněna a pokořena, jak trudně a smutně o tom přemýšlela.

Čelinská to všecko v ní tušila a činila pro ni co mohla. Psala Pavlovi v každém listu svém o Kláře. Líčila mu její povahu tak vzácnou, její čistou mysl, jejího ducha směle vyrůstajícího z vlastního kořene. Studovala ji. Půjčovala Kláře knihy a ona je pohlcovala.

Ovšem byly to básně a romány, a Klářini rodiče nesouhlasili s tou lekturou. Nicméně nechtěli ji tyranisovati. Snažili se pouze více než kdy jindy, probuditi její chuť ke studiím opravdovým, jak se říkává jiným oborům vědění mimo belletrie. Jim zdála se belletrie frivolním mařením času a mluvili mnoho proti tomu.

Tak bylo Klářino čtení více méně zapovězeným ovocem. Jí nelákalo to proto více. Měla i v tomto ohledu povahu výminečnou. Ale přes námitky rodičů nalézala jediné útěchu v poesii a v románech těžce postrádaný základ svých bolestně těkajících citů. Čelinská měla vytříbený vkus a podávala jí to nejlepší, co ji samou kdy povznášelo.

Přes to, že Pavlovi o Kláře mnoho psávala, nečinil on o ní ani zmínky. Mělť mezi jinými také ten zlozvyk, že více nepřečetl obdržený list odepisuje a nemyslíval vůbec na zodpovídání žádné otázky v listu obsažené, leda podtrhávala-li ji matka a žádala-li důtklivě jejího zodpovídání.

Leč najednou došel paní Čelinskou list a ten nejednal o ničem než o Kláře.

Pavel viděl hráti v divadle znamenitou herečku a zpomněl si na Kláru. Některý ton hlasu, přízvuk, posuněk, který vzbudil nadšení obecenstva, byl prý podoben Klářině hře a on byl celý zaujat myšlénkou uspořádání opětného divadelního představení u nich venku, třeba až o prázdninách. Ptal se v tomto listu na Kláru a žádal si odpovědi, prosil matku, aby mu psala, zdali jeho Popelka ještě někdy na něj si zpomene.

Čelinské přečetši tento list svého miláčka bylo, jakoby byla sama Klárou. Takový mladistvě růžový sen přeprch' jí kolem skrání.

Což to bylo krásné! Jak přála svému synovi a lásky hodné Kláře toho zápalu, toho blaha, o němž sama neměla ponětí z vlastní zkušenosti, neb její láska k Severinovi druhdy nebyla takovou dokonce. V té bylo tolik jesitnosti a pýchy přimíseno, že uletěli rajští snové daleko a jenom uražená pýcha a bolestná žárlivost zbývaly. Posud vyčítala si Čelinská vše, čím tehdáž pochybila; ale nemohla uznávati Severina nikterak za nevinna v onom obratu jejího osudu. Odpouštěla mu nyní ovsem všecko, nicméně bývaly chvíle, kde vzplál někdy bol a hněv v jejím srdci, že jí lépe nerozuměl než ona sama sobě.

Nyní, když držela Pavlův list v ruce a ruka se jí chvěla a oči jí vlhly, pomyslila si, zdali by měla list Kláře ukázati? Nebyla-li spíše dlužna dát ho přečísti rodičům jejím. Uvažovala celé to postavení, tušila nyní již jakousi lhostejnost Pavla ke Kláře. Začala přece jen se obávati, zdali nevzbouzí v Kláře naděje, jež Pavel nebude chtít splniti. Vždyť nikdy se jí nebyl vyslovil, žeby se mu Klára rozhodně líbila, naopak povoloval spíše jejímu naléhání, řekl-li trochu nuceně: „Ano, ano, maminko, ona je milá.“ Ovšem o divadle a o plesu obrátil se náhle list. Tu doufala Čelinská u vyplnění svého přání. Leč potom zas ta lhostejnost Pavlova . . .

To vse uvažovala svědomitě. Ale tu najednou zpomněla si, že ukázala Kláře všecky listy Pavlovy, ve kterých o ní zmínky nebylo, a nyní, kde ji mohla potěšiti, měla váhati? Ale toť bylo by bývalo zradou. Sotva to brala s té stránky, otevřely se dvéře a Klára k ní vstoupila s velkou kyticí šeříku. Sotva rozkvetl, nařezala ho pro Čelinskou, které bylo líto, že v její zahradě žádného nebylo. Bylť ještě časně dopoledne, ale Klára dávno se neřídila etiketou při svých návštěvách v Olšovech a na vzájem také se to nedělo. Obě rodiny žily, jakoby byly jednou rodinou. Čelinska vykřikla radostí vidouc Kláru vcházeti, vzala od ní šeřík vášnivě milovaný a natahovala k ní ruku druhou s Pavlovým listem. „Čti, čti, mé dítě!“ vybízela ji. Tykalať jí hned od prvního setkání.

Klára přečtla list několikrát. „Co mu mám odepsat?“ tázala se Čelinská. „On se táže, zpomínáš-li na něho?“

Klára pozdvihla hlavu, chtěla říci, aby mu psala, že ho má stále na mysli, ale srdce se jí stáhlo. Vždyť to nesmělo býti. Zavrtěla hlavou, slzy ji polily. Bylo to tak kruté, že nesměla býti jaká byla. Čelinská neporozuměla jí, co myslila. „Mám mu tedy psáti, že naň nemyslíš?“ řekla ctveračivě.

„To byla by lež,“ odpověděla Klára. „Pište mu, milostivá paní, co uznáte za dobré.“

„Ale ty naň zpomínáš?“

Klára vstala, vzdychla z hluboka a s výrazem vážným, skoro tragickým odpověděla: „Vy to víte, milostpaní.“

„Tak smutně to pravíš, Kláro. Proč?“

„Protože cítím, že bych se měla jinak chovati, a vzdor tomu nemohu a nechci se přetvařovat.“ Vypukla v usedavý pláč. Vždyť vyzradila zas všecko, co neměla vyzradit, co měl milenec uhodnouti, za vyznání čehož měl na kolenou prositi. Jak rmoutili by se rodiče, kdyby byli bývali nyní při tom výjevu! (Pokračování.)

FEUILLETON.

Elektřina v zahradnictví.

V březnu minulého roku měl dr. C. William Siemens v královské společnosti londýnské výklad o působení elektrického světla na rostlinstvo i došel k závěrku, že světlo elektrické jest schopno míti na rostlinstvo účinky podobné jako paprsky sluneční: vyvozujeť chlorofyl, květ i ovoce bohaté na vůni i barvu. Pokusy těmi také dokázáno, že není třeba rostlinám ve čtyřiadvacetidenních hodinách odpočinku, kterého že, mají-li prospívati, požívati musí v noci, až dosud se domníváno; naopak že rostlinný vzrust vydatně se podporuje, když se v noci nahradí záře sluneční světlem elektrickým. Siemens pokračoval ve svém pokusu po celou minulou zimu a předložil nyní výsledek svého zkoumání veřejnosti. Ze zprávy jeho vyjímáme následující:

„Chci podati krátkou zprávu o svých pokusech, které podniknul jsem ve velké míře začínaje 23. říjnem 1880 až do 7. května 1881, maje v úmyslu užíti síly elektrické k účelům hospodářským: k převádění hybné síly pomocí elektřiny na místa vzdálená a užití elektrického světla v zahradnictví. Užil jsem parního stroje síly šesti koní a dvou elektrických lamp, z nichž každá vydávala světlo 5000 svíci. Jedna z lamp umístěna ve skleníku 2318 kubických stop rozsáhlém a druhá pověšena ve výši 12—14 stop nad pařeništěm venku. Zbytečné páry užito k vytápění. Svítilo se každodenně mimo neděli od soumraku do svítání. Lampa venkovská byla opatřena jasnou skleněnou lucernou, kdežto světlo v skleníku dopadalo od uhlů přímo na rostliny. V skleníku nasel hrách, fasole, pšenice, ječmen, oves, karfiól, jahody a zasázeny broskve, tomaty, víno a rozmanité jiné rostliny, jako růže, rhododendra a azalky. Teplota udržována na 60° Fahr. První účinky elektrického světla v skleníku byly málo uspokojivé, rostliny chřadly, kdežto nalézajícím se venku v pařeništi výborně se dařilo. Příčinu nalezl jsem v tom, že v skleníku dopadalo světlo na rostliny přímo od uhlů. Tabulka tenkého, čistého skla postavená před světlo rázem vše změnila. Rostliny téměř přes noc ožívly. Zkoušel jsem to tak, že jsem i na jednotlivé listy nechal dopadati světlo přímo a na část opět skrze sklo, a tu bylo zřejmo pozorovati rozhraní blahého působení světla procházejícího sklem a škodlivosti světla přímého. Avšak nejenom listy, nýbrž také lodyhy samy jevily známky chřadnutí, když vydány byly přímému elektrickému světlu, a účinek ten jevil se, ačkoliv ve slabší míře, i u vzdálenosti dvaceti stop od zdroje světla. Naskytuje se tu otázka pro fysiologickou botaniku velmi zajímavá. Čisté sklo zdánlivě nepřekáží průchodu paprsků světelných, kterýmž tedy onen zhoubný vliv přičítati se nemůže. Avšak prof. Stokes ukázal r. 1853, že jest elektrický oblouk zvláště bohatým na paprsky neviditelné a tyto čisté sklo u vysoké míře pohlcuje; zdá se tedy, že tyto paprsky, nalézající se mimo viditelné spektrum, mají na rostlinné buňky zhoubný účinek. Jsa dychtiv sledovati tuto otázku dále zasel jsem jeden záhon v skleníku hořčicí a jinýmrychle klíčícím semenem i rozdělil jej na pole, na kteráž dal jsem přístup světlu

různými barevnými skly. První oddělení bylo vydáno světlu přímému, druhé nalézalo se pod sklem čistým, třetí pod žlutým, čtvrté pod červeným, páté pod modrým. Poměrný vývoj rostlin byl pozorován každý den i dospěl jsem k následujícímu: Nejbujnějším byl vzrůst pod sklem čistým, pak pod žlutým, kde však rostlinky, ačkoliv co do velikosti s předešlými stejné, pohřešovaly plnosti barvy a také na stoncích byly chudé; červené sklo způsobuje výhonkovitý a žlutý vzrůst a modré, lupení velmi churavé. Setba nepokrytá byla sice velmi hustá, avšak velká část listí svraštěla se. Výsledek tento shoduje se úplně s pokusem Draperovým r. 1843, kde na rostlinách pěstovaných v slunečném spektru ukázáno, že nikoliv fialové, ale žluté paprsky podporují nejúčinněji rozklad uhličité kyseliny v rostlinách. Pokryv tedy světlo čistým sklem, docílil jsem výsledků ve své míře zajisté zajímavých. Hrách, zasetý koncem října, měl 16 února zralé lusky, maliny zasazené 16. prosince, měly 1. března zralé plody a jahody, zasazené v ten samý čas, dozrály 14. února; byly velmi šťavnaté, vonné a barvy živé. Réva, která vypučela 26. prosince, měla 10. března zralé a plné hrozny. Pšenice, ječmen a oves vyrazily nad míru rychle pod elektrickým světlem, avšak nedočkal jsem se zralosti; dospěvše totiž výše asi dvanácti palců, všechna stébla lehla. V pařeništi venku dařilo se obilí lépe i byvši zaseto 6. ledna, dozrálo tu koncem června. Někteří botanikové vyslovili pochybnost o klíčivosti semen pod elektrickým světlem vypěstovaných. Dne 16. února natrhal jsem takových semen a zasil je o dva dny později. Vyklíčila velmi bujně a zdravě. Účinek elektrického světla jevil se zvláště nápadně na banánové palmě, kterou jsem nechal státi as na dva lokte od uhlu. Výsledek byl stroužek ovoce vážící 75 liber; banány byly obyčejné velikosti a jak znalci dosvědčili, výtečné chuti. Také výborné a velké melouny byly vypěstovány. Pokusy mé děly se až dosud více o princip sám, avšak soudím, že není daleka doba, kde bude v zahradnictví užíváno elektrického světla v míře rozsáhlé. Hlavní otázkou jest tu ovšem náklad. Kde jest po ruce síla vodní, jest cena elektrického světla vskutku nepatrná. Jediná práce a náklad záleží v tom, že se uhly za šest neb osm hodin nahražují. Při užití parního stroje šesti koňských sil stála mě obě má světla o 5000 svících 28 kr. za hodinu. Ve dne užil jsem síly elektrické co motoru při jiných pracích. Ve vzdálenosti půl anglické míle od parního stroje stojí rozličné stroje hospodářské, které jsem dal všechny hnáti elektřinou rozváděnou po jednoduchých telegrafických drátech. Dospěl jsem k tomu, že jest tu lépe pracovati než s parními lokomobilami, které jsou těžší, vyžadují velké síly k transportu, ustavičného opatřování palivem a vodou, kdežto všechno to děje se zde na jedné ústřední stanici, z které se pohyb a světlo rozvádí všude.

— Obraz Žižkův ve Švédsku. Dr. J. Štolba přinesl ze své cesty po Švédsku katalog obrazárny švédského Národního musea, i čteme tam následující: „Žižkova přísaha. Podmalování k nedokončenému obrazu. — Děj na tomto obrazu zdá se představovati okamžik, kdy Jan z Trocnova, zvaný Žižka, obklopen svými stoupenci skládá přísahu, že pomstí smrt reformatora Husa (byl za živa upálen r. 1415) a bude bojovati za jeho učení. Kolem podlouhle okrouhlého stolu nalézá se jedenáct osob, z nichž hlavní postavou jest jednooký Žižka, který pozvedá svůj meč a přísahá; nejblíže u něho jest mnich a jeden prelát a pak několik bojovníků, kteří svými meči kříží meč Žižkův zatím, co se ho oba kněží dotýkají pozdviženýma rukama. Na levo nalézá se na stole malá krabička (hostie?) a dále kalich před starším mužem sedícím na konci stolu. V popředí a zády obrácen k diváku sedí stařec s číší v jedné ruce a u něho dva mladíci, z nichž jeden v brnění. Celé skupení nalézá se v silném osvětlení na stole stojící lampy zastíněné od osob nalézajících se v popředí. Tento zajisté znamenitý obraz náleží král. Akademii krásných umění i byl deponován v Národním museu. Akademii byl darován r. 1798 jakousi vdovou Teilovou, rozenou Grillovou.“ Obraz jest dílem Rembrandtovým. Bližší zprávy o něm přinese dra. Štolby cestopis „Po skandinávském severu“, jenž vyjde ve zvláštním obrázkovém díle u J. Otty.

— Jest to kapitola otřepaná a již na samých těchto místech vyčerpaná až na dno, ale vracíme se k ní zase znova v tom přesvědčení, že nelze u nás dosti často mluviti o ní. Slova tato týkají se opětně českého čtení. Před třemi, čtyřmi lety všechno u nás v tomto ohledu oživlo, ale bylo to vzplanutí pomíjející, podobné tak mnohému horkokrevnému činu, na které život náš je tak bohatý a které vždy zůstavují za sebou umdlení snad těžší ještě lethargie prvé. Již zase jsme na stesku. Již zase nastala doba, kde česká kniha leží, kde spisovatel marně obchází od nakladatele k nakladateli a ukládá své dílo do stolku s tím trpkým vědomím, že obecenstvo necítí potřeby stravy duševní. Není v stesku tom slova přehnaného. Máme příležitost nahlednouti do několika nakladatelských skladů i přáli bychom si, aby se každý, komu věc českého čtení jakožto ta nejmocnější páka národní uvědomělosti leží na srdci, s námi podívati mohl na ty stohy neprodaných českých knih, které před čtyřmi, pěti lety tištěny byly ve 12—1500 exemplářích. To je dojem sklíčující. Jsou u nás literární jména, vynášená po celých Čechách co jména pracovníků nadaných, pilných, co pýcha našeho národa — a zde leží to ovoce jejich práce a trouchniví nečtené. Je v té celé naší národní uvědomělosti mnoho slov a málo činů. Následky jsou zřejmy a smutny. Spisovatelstvo nemůže se skonsolidovati v určitý stav, musí hledati výživu v práci, na kterou stačí tisícové jiných sil a musí buď diletantisovati nebo klesá znenáhla pod úmorností denní lopoty. Je škoda, že nemůžeme uvésti jména, ale pak vidělo by české čtenářstvo své miláčky v prapodivných situacích života, o kterých spisovatel jinde nemá tušení. To čtenářstvo vidělo by nejednoho týraného pracemi, pro které mnohdy škoda by bylo sil nejutýranějšího diurnisty, týraného i nouzí i hladem jako ten žebrák. Je to těžké slovo, ale je pravdivé. Vidím ty tváře před sebou, tváře, které jednou budeme slaviti, jimž na domy, kde bydlí, vsadíme desky, kam půjdeme jednou s prapory a budeme plni vlasteneckých řečí. Což se konečně nemůžeme probudit k tomu vědomí, že jenom ten kus vzdělání, ten kus uznání práce duševní nás zachová, posílí a učiní teprv národem? Jinde vše se valí ku předu, po světě plno zápasu na poli kulturním a my jenom žijeme ode dne ke dni jako němí, zařezaní a jenom s tím hloupým steskem na chabých rtech, že nás někdo utlačuje! — My nejvíce utlačujeme a ubíjíme samých sebe. Jestliže plnou silou nejideálnějšího snažení nepřistoupíme k dílu, pak je po nás veta. Ale to jsou také jen slova. Leč kdo by tak v hloubi duše procítil, co tak mnohý ten spisovatel ve chvíli trpkosti, co tak mnohý muž, jenž vidí, jak to s naším kulturním životem klesá vždy hloub a hloub, ten neměl by tento stesk za pouhé plané slovo, on by jen chtěl, aby již každý, kdo nad stavem tím zoufá, nabyl vědomí, že nemusilo by tak být! Vždyť nejsme tupi, dokázali jsme to nedávno těmi sbírkami na divadlo, ale té opravdovosti v našich snahách nám schází. Každá věc musí nutně, má-li vésti k cíli, býti ovocem vytrvalé píle, ale nás všechno hned omrzí. Máme literárních spolků, ty až na jeden nebo dva nedělají nic; máme celá velká města, kam dochází jeden neb dva výtisky nepolitických časopisů a jedna dvě knihy. Šest, deset a více tisíc obyvatelů mají ta města, a v nich nenajde se pět lidí, kteří by koupili českou knihu. Mohli bychom dobře posloužiti daty. A to jsme národ uvědomělý! — Velká Praha do dneška nemá své obecní knihovny. Které z českých měst ji má? — Na spisovatelstvo činí se tu požadavky nejvyšší. Každým okamžikem je slyšet: ty upadáš do manýry, Francouzi, Angličané přece lépe píšou. Dáte vy tomu spisovateli prostředků, aby si mohl oddechnout, — aby mohl pracovat s klidem? — a konečně, aby nebyl stále a stále pronásledován vědomím, že na té žebrácké holi to skončit *musí* s ním, anebo s jeho rodinou?!! Je v tom žel, ale je v tom hanby víc! Jsou to trpká slova, ale křivdy v nich není. — A kde má to obecenstvo brát příkladů té ideální snahy? — Bohužel v naší veřejnosti ne. Avšak reforma musí se díti z nitra obecenstva samého, zrovna tak, jako z jeho nitra musí povstati naše znovuzrození politické. V první řadě musí se pomýšleti na zakládání knihoven obecních. Nejméně tisíc takových míst je v Čechách, kde by mohli odbírati všechny dobré české knihy. Což jest jich tak mnoho za rok? — A v soukromí mohlo by býti toho českého čtení také víc. Především, co nám brání, abychom vymítili ze své domácnosti všechny časopisy německé? — Ty nejsou lepší našich a otravují nás. Avšak prostředků nalezne se sterých, jen když jich hledat budeme. Až dosud vypadá to u nás bídně, velmi bídně — a my jsme národ kulturní! Kdo budeš čísti tyto řádky venku, ohledni se po svém okolí a pak řekni, co v těchto trpkých slovech je neoprávněno.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. října 1881. ČÍSLO 30.

Divý rod.

Obrázek od *Al. Jiráska.*

I.

Paměti selských rodů neobsahují mnoho a záhy v nepaměť upadají. O Kvirencových však u nás do dnes mnoho a často se vypravuje, nejen o posledním toho rodu, ale též o jeho tatíkovi a toho zas otci; a to již něco pátků minulo, co děd nebožtíka Tomáše Kvirence na „myšce“ jezdíval. Vypravují sobě o nich a budou ještě dlouho vypravovati. Navyváděliť se Kvirencové divných kousků.

Sice jejich dvorec byl na zliěské planince a tím od světa jako odloučený, ale jiní tam mezi lesy také přebývali a nezdivěli.

Bába Mytýsková vykládala, že prý pradědka Kvirencova podložila „divá žena“, a lidé ze starého vydání tomu ještě věřili; ale mladí se bábě šplachotce smáli, tvrdíce, že to měli již tak v krvi.

Kvirenců dvorec stál hezký kus od vesnice o samotě se statkem Vaisarovým, s nímž sousedil. Ves ostatně také nebyla v kupce, ale roztroušená, rozběhlá jako stádo koz. Jak kdo u Kvirenců vyšel za statek, pěkného kus světa uviděl, zvláště tak v čas svatodušních svátků. Tu bylo na planince nejkrásněji. Kolem vlnící se obilí, lány hebounkého lenu květy zamodrávajícího, na březích košaté habry, buky o sobě nebo ve skupinách a pod nimi na dolíku louka, dál kolem do kola tu březový hájek, tam tmavé pruhy širých lesů. Ty zasláněly výhled na dol, za to za nimi! Na západ zbečnické a rokytenské vrchy s Turovem, v němž dřímá vojsko svatováclavské, za Turovem modré Krkonoše s hlavami dosud bílými; dál teplické šedavé skály, Ostaš, k severovýchodu Stěny a hraničné hory broumovské, k východu vysoká Hejšovina a před ní nejbližší starý Bor tvrdého, skalního čela, jenž opodál se pne a vážně na planinku, jako její strážce, se rozhlíží.

A za Kvirencovým lesem promodrává se v Prusích již Homole se starým, rozbitým hradem, od ní více k jihu na hranicích táhlé vysoké hory, Vrchomezí, „Kačenčiny“ to hory, ku kterým když Rybrcoul za svou milou spěje, vichr a divou bouři budí.

Jak tu na planince bylo čerstvo! V údolí ticho, bezvětří, ale tu na vyšině vanul vítr; a když se pak zatoulal na dol, zastala jej nahoře větřice, silná a prudká. Na tom osamělém, lesy vroubeném větrníku žili Kvirencové. U nich na statku to chodívalo pořád stejně, po starodávnu. Leccos bylo na tom dobrého, leccos však nehodilo se do toho nynějšího světa. Peněz za kávu tam nevydali, ač už baráčník i podruh sobě ji dopřál, a lupali pěkně kyselo, polévku z řídkého kvasu vařenou. Tak to bylo také s ostatní stravou i se šaty. Všecko prostě, po domácku, beze vší nádhery a parády. Za to v hospodářství sousedé leccos nechválili a něčemu se i smáli. A kdo poradil, ten vděku nedošel. Toť aby Kvirenc nejednal po svém a dal si od cizího raditi!

A tak pořád drželi tam mnoho dobytka, hovězího i bravu, ač tomu nedali a pořádně dáti ani nemohli. Do roka aspoň jeden kus hovězí tam padl, a ovce kapaly z jara jako mouchy. Kvirencovi také ještě koně pásali, tři, čtyři, ač dvou by měli dost a dost. Od nepaměti mívali koně pořád stejné, jedné barvy; jejich „myšky“ znali po všem okolí. Říkali jim tak, že neměly pěstí nazbyt a že byly šedy jako myš. Jen hustá, dlouhá hříva a pruh od ní po hřbetu až k ohonu byly černy.

Tak abych tu historii pověděl.

Jeden z Kvirenců, když byla ta selská „leberie“, co ji také pomáhal strojiti rtyňský svobodník, odešel se selským vojskem do kraje a vícekráte se nevrátil. Snad ho někde zastřelili nebo pověsili, nebo se u Chlumce, když sedláci s hráze skákali, utopil. O této smrti žádný z jeho potomků ani slyšeti nechtěl.

Snad bratr jeho, nebo syn, to stará Mytýsková už neví, měl tuhou šarvátku na kanceláři s panem direktorem. To zrovna odváděl se obroční oves. Tenkráte také dle staré povinnosti, jak statku Kvirencovu byla připsána, musil odvésti koš vajec *a jedno.* A pro to vejce prý bouřka se strhla. To se tak Kvirencovi podobá. O koš vajec by ani nehlesl, ale pro jedno jediné zrovna naschvál ty hluky na kanceláři stropil. I nechali si ho pěkně v šatlavě a když po několika dnech ho domů poustěli, přivázali mu na krk tabulku, na níž bylo napsáno: „Rebel“.

Páni na zámku myslili, kdož ví, jak ho zahanbí, poníží, že doma se bude skrývati a dříve nevyleze, dokud mu nedovolí, aby to písmo sdělal. Ale Kvirenc hrdě hlavu vypjav, chodil s tabulkou veřejně, všude a schválně dolů do městečka, do vsí po hospodách a chlubil se s ní, jakoby to měl zlatý peníz od samého dvora, až přišel panský mušketýr a důtklivě vyřizoval, že milostpán vrchní

přísně poroučí, aby tu tabulku vydal. Tak z toho zámečtí měli jen smích, a vícekráte žádnému té hanebné tabulky na krk nepověsili.

To byl Václav Kvirenc. Syn jeho Martin míval také se zámeckými pány opletačky; ten vzdor a boj, ovšem že marný, byl u všech Kvirenců jako dědičný. Někdy přec něčeho dosáhli, nebo od jiných leccos odvrátili; a kdyby nic, tak aspoň bouřili pánům žluč. Ten Martin rozkmotřil se také s celým městečkem dole pod planinkou. To měl z toho, že si tam vyhledal nevěstu. Tatík sice mu bránil, ale proto přece přivezl si z města ženu, kovářovu dceru. Brzo však toho litoval, a tuze, bylo však už pozdě.

Netrvalo to dlouho a chytl se s tchánem, měšťanem, jenž na něj, na sedláka, chtěl vyzráti. To pobouřilo Martina tuze, a doma nemlčel. Žena se nelekla, aniž muže chlácholila, ale zastala se otce svého. Tak z toho povstal veliký hněv mezi manželi, mezi selským dvorcem a kovárnou v městečku. Hněv měli Kvirencové hned na krajíčku, hněv u nich vzplanul mžikem, rostl prudce a tak hned nepolevil. Martin rozpáliv se na tchána měšťáka, stihl hněvem svým měšťany všechny, celé městečko, jakožto úskočné nepřátely všech sedláků. A poznali to.

Jednou v neděli odpoledne dal si vyvésti nejstarší, nejhubenější „myšku“, a vyhoupnuv se na ni, hnal ji kamenitou cestou planinou dolů směrem k městečku. Projev lesem, zastavil se na pokraji výšiny, tam, kde na vřesovišti rostly tři břízky. Místo to pnulo se zrovna nad městečkem, odkud sem nahoru bylo dobře viděti.

Lidé šli zrovna z nešporů. — Pane, to koukali, to se zastavovali. — Kvirenc se zbláznil! Co to dělá?! Hubená „myška“ hlavou k lesu ke Zlíčku, zadkem ku městečku; na ní sedí Kvirenc tváří dolů k měšťákům, křičí a rukama rozkládá. — A toho jeho hlasu! Jak se rozléhá a s té výše proniká. — Slyšte, slyšte! Již mu porozuměli. — To starému Kamenickému, kováři, nadává — ale teď podívejte se, Kvirenc jako komediant se koni na hřbet postavil a rozkládá s kazatelny. — To ještě umí z let pacholeckých, kdy koně pásával. Jak rozpjatý burnus ve větru za ním poletuje, se třepetá! Laje dál a hůř — to si teď na celé městečko přivstal.

Nerozuměli všemu, ale co pochytili, toho měli dost, a zle to v tom početném houfu začalo kypěti. Jedni o právu mluvili, druzí o pěstech — a než se dohodli, Kvirenc skončil, slezl, na koni se obrátil a — zatočil jej — na dol, ku městečku! — Domů nejede!

Oh, toho smělce — podívejte se, on sjíždí a již je dole, u hřbitova, již je u nich, mlaská na „myšku“ a proutkem ji pošvihuje, teď beranici smeká, pánům měšťanům se uklání a na ně se usmívá. — Ale toho drzího, štiplavého smíchu, toho výsměchu! „Což si to dáme líbit?“ pomyslil nejeden rozhořčeně. „Což není nikoho, jenž by tomu chámu selskému ukázal?“ — A nebyl.

Ještě se rozestoupili jako milostpánu; Kvirenc tím houfem projel jako vrchnost. — Nežli se zpamatovali, zajel, a než se rozhodli, byl na městečku, odtud zabočil stranou a zmizel mezi ploty, v polích u lesa Kleprlíkovy hory.

Tak měli měšťáci z toho trochu smíchu jako zámečtí páni z té tabulky.

Martin Kvirenc měl dva syny: Václava, staršího, a Martina. Staršímu, jak to tenkráte bývalo, odevzdal všecku živnost; mladší by byl někde, několika groší odbyt, pacholčil, kdyby tatík v čas na něj nepamatoval. Zahospodařil tolik, že syn za to, co měl také po matce, zakoupil si chalupu. I tu, pod nízkým stropem, na skrovném lánu nezapomněl, odkud je, a krev Kvirenců, v něm nevychladnuvši, často mu vykypěla, a to tím spíše, že Václav si vzal děvče, na které také on pomýšlel a je rád měl.

Nebylo tedy žádného divu, že s vlastním a jediným bratrem častěji se pohněval a prudkými slovy chytil. Přišel beran na berana, nebo starší bratr byl ještě divnější nežli on, neústupa, jako skála. Když se posledně nad paloučkem pod babykou dali do vády, přišlo to tuze do tuha a tu také ozvala se slova, nad nimiž ve vsi a všude, kde o tom vypravovali, hlavami kroutili.

„A já ti ani na funus nepůjdu, až — —“ zvolal Martin chalupník.

„A kdybys přišel, z truhly bych na tebe v rubáši vyskočil!“ rozkřikl se Václav.

„To je opravdu divý rod,“ povídal starý Martinec, když o tom zaslechl. „Nikdo je nezkrotí, leda sami sebe.“

Od oné vády, po těch slovích plných zášti, bratří vícekráte hádkou se neutkali. Vyhýbali se jeden druhému.

Za nedlouho však si ve vsi a také jinde o Kvirencovi sedláku zase povídali. Na tom paloučku, u kterého se s bratrem ve prudkém hněvu rozešel, měl ležeti seno. Schlo pěkně a dal je s čeládkou do kup. Druhého dne však ztratila se pojednou pohoda. Nebe se zatáhlo hrozivými mraky a hrozná vichřice rozletěla se planinkou. Kvirenc dal na rychlo zapřáhnouti; vyskočiv na vůz, sám oprati se chopil a vyrazil ze dvorce jako bouřka. Bil do „myšek“, vůz letěl, jen vyskakoval na kamenité cestě, že až pavůz se na něm házel jako stéblo, a sám čeledín musil chytiti se žebřiny. Kvirenc šlehal do koní jako divý, nic však na plat. Než dojeli na palouček, rozházel vichr pěkně shrabané kupy.

Seno všecko rozmeteno: tu chumáč leží, tam sfouknut žene se před větrem, jenž jednotlivé kusy do výše pozdvihuje a tam rozetřásá; onde uvízly chumáče na olšinách, jichž tu několik stojí různo lučinou. Škoda toho krásného sena!

Když bylo nejhůře, přihrčel Kvirenců vůz. Sedlák zaraziv, chvilku se na tu sennou metelici díval, pak hodiv pacholkovi oprať do rukou, seskočil a chvátal přímo na palouk. Pacholek s děvečkou plni udivení hleděli za hospodářem, jenž zastaviv se uprostřed, kde stál poslední zbytek, sotva půl zachovalé kupy, sehnul se, a pojav hodnou náruč sena, mrštil je vysoko před sebe a všecek zrudlý, maje žíly na krku i na čele naběhlé, rozkřikl se ve slepém vzteku na vítr:

„Tu máš a pohlť už všechno!“

A vítr, jakoby ho poslechl, sebral v divokém víru rozhozené seno, zatočil jím jako prachem a rozfoukl na všecky strany jako chmýří. Kvirenc podruhé se shýbl, a vyhodiv poslední zbytek, zachechtal se, až to tam na voze bylo slyšeti. Stál tu vzpřímený, hledě do výše, kde kolem hlavy mu seno se točilo a vířilo, a nic se nebál nebe, po němž hrozivé, černé mraky se hnaly, a nezarazil se, když za babykou zrovna proti němu se zablesklo, a rozhněvané nebe silným zahřměním se ozvalo.

Když o tom lidé uslyšeli, žasli a Kvirencovi zle tušili; mnohý pak to vysvětloval, jako Kvirenců sám čeledín.

„Hospodář už od rána nebyl svůj. Od rána se u něho strojilo na bouřku. To proto, že se mu to ďouče narodilo.“

To bylo vůbec známo, že si Kvirenc tuze přál syna. Dnes narodilo se mu čtvrté dítě. Všecky před ním, také děvčata, zemřely, nežli běhati začaly. Teď opět děvče!

„Ani se na dítě nechtěl podívati,“ vypravovala bába babící.

„Ubohá Kvirencka!“ litovaly matky.

„Ať ho pánbůh proto neztrestá!“ varoval Martinec.

II.

Když Kvirencka byla ještě na svobodě a nynější muž její za ní chodil, mohla ona poroučeti, vymýšleti si a přání pronášeti. Ve všem by byl Václav povolil. Ale nic takového nečinila pro samou k němu lásku. Když si ji pak odvedl od oltáře domů, začalo se pomalu všecko obraceti. Z ohnivého, vášnivého milovníka stal se muž všecko rozhodující, čím dále tím více poroučející, až se z něho stal velitel, pán, někdy až tyran. To jmenovitě, že naděje se mu neplnily, že nedostávalo se mu syna dědice, po kterém zrovna prahnul. Žena jeho již na svobodě ho skoro poslouchala, ač, jak řečeno, mohla si vyváděti, jak ji měl Václav rád; teď poslouchati musila, a tak její živobytí nemělo mnoho veselých chvilek. Muže měla pořád stejně ráda; teď však již s žalostí pozorovala, že se tuze k ní změnil, a počala se ho báti. Co se jí to děvčátko narodilo, bývalo jí úzko, přišel-li do světnice. Nevelká, slaboučká, přibledlé, někdy tuze pěkné tváře, byla vedle svého vysokého muže, jenž byl suchého těla, ale silných kostí, jako úkropeček a často teď, když na ni své jiskrné oči upřel, ze strachu se mátla.

Jinak jí neubližoval, jako na příklad jeho dědek své ženě, jenž často, když přišel pozdě z hospody, bábu z postele vyburcoval a ji donutil, aby s ním ihned minet tancovala. — To by Kvirencku ani tak nesoužilo, a snesla by, třeba i na ni ruku vztáhl — jen kdyby zas viděla, že ji má rád. Ale toho právě teď ani znamínka nespozorovala. Nejednou si v koutečku, nebo nad kolébkou své dcerušky o samotě hořce zaplakala. Nikomu nestěžovala, jen v neděli o ranní scházela se v městečku se svou starou kamarádkou z mladých let, také provdanou a matkou; s tou sedala venku na hřbitově a vypravovala — a nejednou rozdělala šátek, v němž měla modlitby zavinuté, a slzy stírala.

Když bylo jejímu děvčeti osm let, zemřela.

Bylo to zrovna v zimě. Rakev naložili na těžké sáně, k rakvi posadili Frantinu v loktuši nebožky matky, čeledín vsedl na podsedního a vyjeli. Když se sáně a malý průvod za nimi přiblížil ke chalupě Kvirence Martina, vyšel tento ze stavení a přidal se mezi lidi. Na staršího bratra ani nepromluvil, ani se nepodíval. Teprve, když ubohou ženu do hrobu složivše, ze hřbitova vycházeli, zastavil Martin staršího bratra u vrátek a hledě mu ostře do očí, řekl:

„Václave, tys ji utrápil.“ A šel dále.

Václav, schmuřiv husté, černé obočí, ani nehlesnul. Jen jím to trhlo, a kolem rtů mu zacukalo, jakoby se mu chtělo do úšklebku.

Nemýlili se ti, kdož říkali, že Kvirenc nezůstane vdovcem. To jest, on nechtěl zůstati vdovcem, proto záhy začal se ohlížeti po druhé manželce. Nešlo to však z rychla. Kvirenc už nebyl svižný, hezký jonák, jakým býval, a také ho už dobře znali. Tu tam ho odmítli, a mnohou zase, která mermomocí vdáti se chtěla, tu zas on nechtěl. Neminil si vzíti lecjakou, nehezkou, letitou.

Zatím mu záhy zašedlé vlasy hezky prokvetly, a děvče dorůstalo. Nežli se nadál, měl sám nevěstu, a mohl opravdu pomýšleti na svatbu. Sám se ženitby sice vzdal, ale dceři veselku strojiti, — na to také nepomýšlel. O ženicha nebylo zle, toho si Frantina sama vyvolila. Nebylo také k němu daleko. Přes dvoreček, přes cestu. — Však právě proto! — Vaisarovu Josefovi dceru svou nikdy nedá!

Kdo znal Kvirence, ten věděl, že nemluví do větru, a že vyplní to, co řekl. Vaisarovi to také věděli a Frantina také.

* * *

Každý z Kvirenců měl něco zvláštního, ale společné bylo všem, že s nejbližším sousedem svým dobře se nesnášeli. Dobrá vůle byla u nich vzácným kořením. Pro Vaisary neměli jí snad ani za špetku od děda až po vnuka.

Frantina byla dcerou otce svého, všecka byla po něm, po matce neměla ani žilky. Jediným se toliko lišila od otce, že jinak se dívala na ten Vaisarů dvůr. Kvirenc se kabonil, když stoje na záspi, mladého tam uviděl. Frantině se vyjasnilo. Z počátku náklonnost svou tajila, a známost mladých lidí rostla v skrytě. Pak když vyšla na jevo, vzešla nad ní bouře, — ne jedna, ale kolik a často.

Frantina hájila se, odporovala řečem otcovým, a ten, zapomenuv se někdy, dceru svoji bil, nic však nespravil. Častěji teď chodíval do vsi do hospody a pil více.

„Na koho bych šetřil? Na to ďouče?“ říkával.

Tak tři celá léta to trvalo, a čtvrtého, když Kvirenc opět jednou dceru svou soužil, rozkřikl se naposled u veliké zlosti:

„Kliď se, a nechoď mi ani na oči!“

Šla, ale na očích mu zůstala. U Vaisarů ji přijali. Stará Vaisarka, s kterou Josef, jediný syn, hospodařil, nic tomu nebránila, a tak za několik neděl vyšla svatba ze statku Kvirencova souseda. Divná svatba! Ženich nemusil ani pro nevěstu, zrovna si ji vedl s sebou. — Každý myslil, když Frantina z domu uprchla, že starý bude tomu bránit, že půjde na faru, na úřad. — Ale nešel ani na krok. — Když ho zastavovali a jemu říkali: „No, jak, Kvirenče — prý se ti dcera vdává. Pozveš-li nás na svatbu?“ tu se po svém ušklibl:

„Já svatbu, blázníš? Nemám dětí —“ a dost.

Když svatebčané, přišedše z městečka, za stůl zasedli, vyjížděl starý Kvirenc ze dvora.

„Aha, nechce ani vidět, ani slyšet!“

A hle, nevyjel daleko do polí, ale zrovna za stavením dal se do orání. Oře, oře, z dýmky odfukuje a ze sousedova dvorce slyšeti šumné hlasy, smích, výskot podnapilých svatebčanů; teď také ženich s nevěstou vyšli na sad právě, an starý Kvirenc brázdu doorav, obracel. Zastavil koně, stočil opratě s ruky a pozvedl pravici vysoko nad hlavu, jakoby hrozil a klnul.

Kdyby ze sadu do jeho zachmuřené tváře a do potápějících? sršících očí plných hrozivého temna i blesku bylo viděti,

*

lekli by se novomanželé, jakož se již zarazili nad tou pozdviženou, brozící pravicí.

Podvečer, když se svatebčané strojili do hospody k muzice, vyšel starý Kvirenc rovnou cestou tam, kam už kolik let schválně nezamířil: k bratrově chalupě. Martin právě kordinou louče dělal, v tom vstoupí bratr, statecký, a jakoby nic, jde k udivenému bratrovi a podává mu ruku.

„Co jsme si, odpusťme si! Jsme jenom dva, a víc nás není.“

Martin ruky své neodtrhl. Chvilku stáli proti sobě mlčky, pak povídá Martin:

„A co Frantina?“

Bratr, jakoby neslyšev, odvětil:

„Přečkáš-li mne, půjdeš ty na statek.“

Tou dobou šla Vaisarova nevěsta z ruky do ruky, neboť sluší se, aby každý nevěstu provedl. A tak všecka zardělá, s očima planoucíma, nozdry šířic, v kole se točila, sotva dechu popadala a netušila, že tou chvílí tatík ji vydědil.

O této svatbě mnoho si povídali nejen po vsi, ale šlo to po koláture, a nikde jí nepochválili. Nejvíce ovšem starého Kvirence kárali, než dcery jeho málo kdo se ujal. To jí měli za zlé, že zrovna šla k ženichovi, že s ním se umluvila na takovém vzdoru, aby jen tatíka pozlobila. A ještě té svatby! Kdyby aspoň tiše časně ráno byli šli na oddavky, bez hluku a křiku, a to takovou slávu, tolik hostů, a muziku! Tu nebude velkého požehnání! Aby pak mladá Vaisarka z nového statku tak neutíkala, jak z domova pospíchala!

Toto proroctví se nevyplnilo.

Frantině se u Vaisarů nezastesklo, a kdyby tam i spokojena nebyla, jistě by se nevrátila k otcovskému prahu.

Bylať Kvirencova!

III.

U Vaisarů všecko dobře chodilo. Mladí se snášeli a stará s „nevěstou“ nedaly si také nekalého slova. Jinak bylo se sousedem-otcem. Mezi jeho statkem a Vaisarovým nebylo žádných plotů, jen vozová cesta tudy vedla, tak že bylo viděti ze dvora na dvůr. Teď jakoby mezi nimi sáhodlouhá zeď vyrostla. Ani čeládka nesměla se stýkati. Potkal se na mezi, v polích tchán se zetěm: podívali se na sebe zamračeně a šli dále; potkala se dcera s otcem: dcera se ohledla, otec díval se pod sebe a šli kolem sebe jako cizí, jakoby v nich nebylo ani kapky jedné krve.

„Že ti lidé to tak vydrží —“ divili se mnozí.

„Ba že vydrží. Divu dost, že to jenom tak je.“

„Jediné místo, kde se někdy setkat musili, aspoň čeládka jejich, byla stará studně, která stála skoro uprostřed trávníku mezi oběma statky, ale více na straně Kvirencově. Ze studně té opodál staré lípy brali od nepaměti Kvirencovi i Vaisarovi vodu, ať už mezi nimi jakkoli bývalo. Teď se to také zvrátilo.

Jednou odpoledne přijde děvečka Vaisarova do světnice s prázdnými konvemi.

„Hospodáři, byla jsem pro vodu, a Kvirenc mne vyhnal od studně —“

Hospodář, jenž s čeledínem černil řemeny, vyskočil se židle, podíval se z okna a pak povídá čeledínu:

„Vojto, jdi ty!“

Vojta šel, ale za chvilku vrátil se s takovou jako děvečka. Hospodářovi to ani nemusil vyřizovati. Ten viděl všecko z okna. Teď vzal jednu konev sám a šel ke studni. Starý Kvirenc byl na dvorečku a kutil něco u vozu. Zetě si ani nevšimnul. Když však mladý hospodář nasadil do ucha konve bidlo, aby ji spustil, narovnal se starý jako prut, a obrátiv se zvolal dosti klidně:

„Vaisare, nech toho!“

Zeť jakoby neslyšel a spouštěl konev. Než ji však vytáhl, stál před ním Kvirenc. Jeho vráskovitá tvář hněvem sežloutla a z očí mu sršel oheň.

„Nech toho, povídám ti!“ ozval se po druhé zvolna, ale hlas se mu třásl.

„Studně je má jako vaše!“

„Studně je má, stojí na mém gruntě. Nač těch řečí — jdi a vícekráte ať se nikdo od vás neopováží sem přijít —“ A vylil mu nabranou konev.

„Oho!“ zkřikl mladý muž a tvář mu do temna zrudla. Začala váda a v tom Frantina vyběhla ze stavení. Nekonejšila, nemírnila ani muže ani otce. Byla jen ženou, a jakoby Kvirenc ani jejím otcem nebyl, obořila se na něj. —

Zase měli lidé co povídati, jak se tam ti divoši u studně chytli, jak mladý Vaisar povalil k zemi starého Kvirence, a že by to byl sotva pořídil, kdyby mu žena vydatně nepomohla. Sáhlať na vlastního otce!

To vyhráli Vaisarovi poprvé, ale pro vodu přece více nechodili. Nesměli; tolik si starý Kvirenc dokázal, a nevyvedl jim tím žádnou maličkost. Na zličské planince nebylo vody hojnost, ba často značná o ni nouze. Ty dva statky za vsí byly na tom nejlépe, majíce studni dobré, pramenité vody. Ve vsi byla jenom jedna a ta ještě držela vodu nedobrou; ostatní brali z potoka, jenž hezký kus za vsí v lese hrčel úžlabinou. Teď Vaisarovi musili buď až do vsi nebo do lesa, a na obě místa bylo daleko. Nastala jim nemalá potíž, neboť v domácnosti, ve chlévě, kde stálo několik kusů dobytka, spotřebovalo se vody hezký krapet.

Kvirenc hlídal svou studni jako poklad, a jen se ušklíbl, když mu bratr Martin, jenž nyní na statek někdy přišel, oznámil, že Vaisar zadal žalobu. Zadal, ale páni tu jeho stížnost tak hned nevyřídili, jak si přál. Zatím utuhla země, pak napadlo sněhu a o vodu byla ještě větší nouze. Co se u Vaisarů nalopotili, nežli ji na den navozili, a pak ještě aby s ní dělali jako s vínem nebo drahým olejem. Když pro vodu jeli nebo ji přiváželi, stál starý Kvirenc na zápsi, odfukoval si ze své dřevěnky a jen se usmíval. To Vaisara bodalo a ještě více jeho prudkou ženu.

Nejednou ozvala se ze zápsi Vaisarova statku hrozba i kletba; studnu však přece neotevřela.

S nadcházejícím jarem přišlo vyřízení soudní, že studna je Kvirencova. To přišlo zrovna v tu dobu, kdy Frantina byla v šestinedělích. Měla syna. Mladý Vaisar, jenž na jisto čekal, že vyhraje, jak mu také jeho advokát sliboval, zuřil; žena mlčela, ale divně to v ní hrálo. Pak najednou zvolala:

„To nemůže být. Braň se a nepolevuj!“

Nechtěl se dáti — žaloval znova. Co mu to však zpomohlo, když nesměl pro vodu. Bylo jí nyní zvláště třeba. Po suchém jaru uhodila velká parna. Všecko jen prahlo a země byla jako trn. Zle bylo na planince. Studna ve vsi nestačila, potok ve strži lesní sotva vlhčil oblázky svého koryta. Luy, byvše sežehnuty, sežloutly, zbrunátněly, zakrnělé obilí bylo usnšeno a hynulo ve vyschlé, rozpukané půdě. A těch hubených trávníků a palouků sežloutlé trávy beze vší šťávy a svěžesti! Vítr jakoby zatoulav se nemohl sem cestu najíti. Ani větříček nezafoukal, aby vedro umírnil; horký, jako mrtvý vzduch se tetelil a na temně modrém nebi nezjevil se ani mráček. Lesy tichy, jako ve spaní; po jejich hřbetech nepolétl rychle, plaše ani jediný stín a pod krovem jejich neozval se ani hlásek. Haluze visely k zemi a stín jejich na rozpáleném jehličí se ani nehnul. Jen silná vůně pryskyřicová naplňovala vzduch, jenž i tu byl horký.

Lidé ze vsi chodili jako v procesí ku Kvirencově studni, která všem stačila a pro všechny měla vody dost. Pro všechny, jen ne pro Vaisarovy. Lidé jdouce cestou slyšeli z Vaisarova otevřeného chléva chraptivý řev žíznivého dobytka, jenž mdlobou sotva se oháněl před roji much, z úpalu slunečního naň se sypoucích.

Moudří napomínali Vaisara, aby se s Kvirencem smluvil a po dobrém dohodl. Odmítal všelikou radu, ale když již bylo zle, začal váhati a řekl ženě:

„Co myslíš, mám tam dojíti?“

Frantina se zasmála.

„Tedy přece p r o s o — ? Jdi si, ale já se té vody nenapiju, já bych se otrávila!“

Tím zrazila muže, že nešel a raději se vypravil do sousední vsi pro vodu. Čeládka žehrala na selku, že je tak paličatá, a nemlčela. Lidé se o tom dověděli, co řekla, a jak už jsou přítelínkové, donesli to starému Kvirencovi. Hrozně se zamračil, chvilku mlčel, pak jako pro sebe více zahuhlal:

„Však ona se neotráví!“

* * *

Starý Kvirenc měl vnoučka, ale dosud, ač bylo děcko několik měsíců na tom světě, jak se patří ho neuviděl, neřku-li, aby ho jako dědeček pochoval, pohladil, křížkem požehnal. Narodilo se, nic mu neřekli, křtili a také nevzkázali. Děcka pro něj nebylo, ač je občas někdy, ovšem z daleka spatřil, když s ním Frantina ven vyšla, nebo když ho chůva na dvoře chovala. Vídal ve strakaté peřince drobnou hlavičku, zahledl někdy, jak ručkama zatřepalo, slyšel, jak zaplakalo. Dělal, jakoby neviděl, jakoby neslyšel, a přece po něm pošilhával, přece naslouchal. — Pak již je začali nositi bez peřinky. Vídal vnoučka, an se povaluje na klíně staré chůvy, sedící na dvoře někde ve stínu, an leží na peřince v trávníku. Jinak ho nespatřil, a sotva by ho, kdyby někdo ve vsi mu jej ukázal, poznal.

Když tak někdy večer sám ve světnici seděl, nebo v noci nemoha spáti, na posteli přemýšlel o své nezvedené, zlé dceři, jíž ovšem dával vinu všecku, to jí ne za nejmenší provinění počítal, že mu své dítě ani neukázala, ani nevzkázala, že je má. Byť i sama nepřišla — což kdyby chůva — jen tak jako maně. — Viděl by v tom aspoň jiskru, ale tak ta dračice —

Zatím ta strašlivá parna nadešla.

Starý Kvirenc už dlouho nespatřil svého vnoučete. Snad pro to nesnesitelné vedro s ním nechodili ven. Ale nezeptal se.

Až jednou v noci, kdy seděl u otevřeného okna, a všecko kolem spalo, zaslechl mrtvým tichem dětský, bolestný pláč. Viděl, že u Vaisarů rozsvítili, viděl sem tam kmitající se stín — ale ten žalobný, dětský pláč neustával.

V tom sebou trhl.

IV.

Od Vaisarů vyšla nějaká ženská a míří zrovna ke studni.

Rychle vstal a vyšel ven. Měsíc svítil, ale často se schovával pod mraky, jež u divém chvatu se přes něj hnaly.

Starý Kvirenc stanul pod lipou u studně tváří v tvář své dceři. Již dávno tak z blízka se na sebe nedívali. Frantina měla hliněný džbán.

Chvíli mlčeli oba. Starému se zdálo, že je dcera nějak přepadlá. Bývala plna, krev a mléko.

„Co tu chceš se džbánem?“ ptal se suše, ledově.

„Jdu pro vodu,“ odvětila sice dosti rozhodně, ale jindy by to snad jinak znělo.

„Hm, mohla bys se otrávit, a to já nechci.“ Usmál se, až úsměv ten dceru bodl. Ale přemohla se.

„Sama nechci; máme vodu doma, ale ta je říčná, teplá, tu nemohu dát dítěti.“

„Tak, ty máš dítě — vida —“

„Nezdržujte mne, nechte mne nabrat.“

To již bylo mnoho, že Vaisarka t o h l e řekla.

„Počkej, studna je dosud má,“ a postavil se před studnu.

„Nechte mne, mé dítě stůně,“ vpadla mu prudce Frantina do slova.

„Tvé dítě!“ rozkřikl se Kvirenc. „Máš-li jaké! A máš-li, hanba dost, že o tom nic nevím.“

„Slyšíte, jak pláče,“ zvolala jako na trní.

Umlkli, jakoby oba naslouchali; bylo však ticho, ani hlásku kolem. Dítě stichlo.

„Pro boha, táto, ono již nemůže — je tak rozpáleno, žíznivo — což nemáte žádného srdce?“

„A mělas ty a máš ty je?“

V tom znova ozval se dětský pláč, slabší však nežli prve.

„Pusťte mne, vy necito!“ vykřikla mladá matka a jako zoufalá vrhla se na otce, aby jej od studně odstrčila. Ale tím roznítil se doutnající v něm oheň. Kvirenců krev se v něm zbouřila.

„Oho, dceruško, chceš mne tu zas na zem povalit?!“ trhl sebou, šmýkl Frantinou, a v tom zařinčelo to u jeho nohou. Džbán vylétl dceři z rukou a rozbil se na sta střepin.

Zarazil se; bylo mu, jakoby někomu nůž do těla vrazil, jakoby v zaslepenosti těžký zločin spáchal. Dcera pronikavě vykřikla.

Opíraje se o dřevěné pažení studně, strnulým zrakem hleděl před sebe.

Dcera ubíhala ke statku, odkud zazníval dětský pláč a nářek.

* * *

Druhého dne po ránu děcko Vaisarovo skonalo. Jak to starý Kvirenc uslyšel, velmi se zarazil. Když malou rakvičku ze statku vynášeli, stál u svého okna. Hleděl za průvodem, až zmizel, a pak ještě se za dlouhou chvíli ani z místa nehnul.

„Hospodář je teď asi tak po dva dny jako pitomý," povídal pacholek děvečce.

Ale třetího dne ho ta „pitomost" přešla. Rozkatil se tak, že div všickni ze stavení neutekli. Než netrvalo to dlouho a ta „pitomost" ho napadla znova. Bylo to ještě těch dnů, co bratr Martin na prkně ležel. Tak z nenadání odešel na pravdu boží! Porážel někde v Kněžnici lese na stráni buk a ten skotil se tak nešťastně, že zasáhl nejmladšího Kvirence a povalil jej, že vícekráte nevstal. Václav mu vypravil krásný pohřeb jako sedlákovi. Bratr Martin byl pod drnem, a „pitomost" bratra jeho neopouštěla. Jen chvílemi se probíral ze svých myšlének a tu se vždycky rozlítil až strach. To bývalo obyčejně v hospodě, kdež, pije, křičíval:

„Však nikoho nemám! Nemám dědice!"

Často také sedal u okna, nebo na lávce venku u dveří a hleděl před se. — Viděl Vaisarů dvůr, po němž chodívala stará chůva, nosíc ve strakaté peřince děcko; viděl jeho hlavičku, viděl, jak ručkama třepetá. — A zase tam v trávníku peřinka a na ní košilatý klučina, nožky zvedající. — V tom jakoby se ozval žalostný děcký pláč, a slyš! to nádoba o zemi cvakla a již je džbán na sta kusů! Toho nemohl slyšeti. — Rychle vstal a rychleji ještě odcházel.

* * *

Za krátký čas po té přišlo Vaisarům i Kvirencovi rozhodnutí soudní. Kvirenc prohrál. Shledáno, že grunt, který za svůj počítá, není jeho, ale Vaisarův, a že Vaisar má dobré a plné právo na studnu, ta že jeho je a ne Kvirencova. Jindy by snad starý sedlák do stropu byl vyskočil a se rozzuřil. Tentokráte přijal však tu zprávu dosti klidně. Ušklíbl se jen a řekl:

„Ještě není všemu konec. — Teď teprve začnu já!"

Patrně myslil na další proces. Rozhněval se však a rozlítil, když mu donesli, jak se Vaisar raduje, jak žena jeho jásavě zvolala:

„To má za to, že mně dítě zabil! Ať mně přijde starý plesnivka ke studni, ani polk vody, ani krůpěj nesmí si vzíti, a kdyby mně před očima žízní umíral!"

To mu řekli v hospodě, a tu všecek rozjitřen hrozil:

„Ještě mne od studně nevyhnali a nevyženou. Ještě ji nemají a nebudou jí míti, to povídám já, Kvirenc!"

Zůstal dlouho do noci. Když ráno mu šel pacholek říkat o oves, který mu večer neuchystal, nezastal ho ve světnici. Postel byla netknuta. V tom slyšel venku vykřiknutí. Vyběhne a vidí, že děvečka Vaisarova stojí u studně a všecka vyděšená křičí. Když se kolem ní zběhli, sotva z ní slova dostali.

„Někdo — tam — je —" ukazovala na studnu.

Nechtěli ani věřiti. — Ale hledali pak, a vytáhli — starého Kvirence.

Všude se toho zděsili, nejvíce ovšem u Vaisarů.

„Kvirenc mnoho pil a když se vracel, spadl do studny," vysvětlovali mnozí.

Ale leckdos zakroutil hlavou a pravil: „Byl to Kvirenc!"

Co bylo Vaisarům platno, že vyhráli?

* * *

Frantina více dětí neměla. S ní vymřel ten divý rod Kvirenců.

Na obou statcích jsou teď jiné rodiny.

Starou studnu, v níž zahynul poslední Kvirenc, zasypali.

Sacra Fames.

Báseň Leconta de Lisle. Přeložil *Jar. Vrchlický.*

Nesmírné moře spí a kolébá své vlny,
jak zářné ostrovy se lesknou bílé pěny,
noc zlatá vládne kol, děs velký, divuplný
proudů a prostoru je tichem naplněný.

Teď nebe, oceán — jen jeden jícen tvoří
pln smutku, pokoje a plný oslnění,
to svatyň je i hrob, poušť smutná, do níž noří
se miliony hvězd, jak oči v tichém bdění.

To nebe nádherné a ctihodné ty vody
ve světle dřímají a u velebě skvoucí,
jak sny jich bez hrází a stále plny shody,
by ani nerušil ruch lidský a shon žhoucí.

A přece hladový v své splasklé kůži z ticha
kol žralok příšerný, hyena mořských pouští,
obchází, vrací se, kol samotu jen čichá
a dásně železné otvírá a zas spouští.

Co jemu nesmírné to modro beze hrází?
co Trojhran, Králové a co souhvězdí Štíra,
jenž plápolavý chvost do nekonečna hází,
co Medvěd jemu jest, když v nočním jasu zmírá?

On pouze maso zná, jež trhat v kusy mmí,
on stále schvácený je krvavou svou touhou,
a stínem valných vod a skrz peřejí tlumy
zrak pouští ztrnulý, nehybný pouští dlouhou

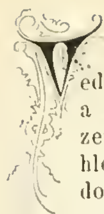
Vše němé, prázdné kol. Kdo plave tu, kdo jede?
Nic nezří, neslyší po pláni moře všeho,
on líný, slepý jest, a duch, který jej vede,
si lehá ku spánku na černou ploutev jeho.

Jdi, potvoro, dál jdi! Jak ty též člověk slídí,
on není hroznější a není více dravý,
ó těš se na zítřek, ty budeš žráti lidi
a zítra stejně snad zas tebe člověk zdáví.

Hlad svatý vraždí-li, to čin je zákonitý,
ze hlubin stínů jde až v nebe a vše drtí;
a člověk s žralokem, ať oběť neb vrah litý,
jsou stejně nevinni před tváří tvou — ó Smrti!

Neapol.

Napsal *Josef Wünsch.*

Vedere Napoli e poi Mori" — — i já viděl Neapol a pak Mori. Rozumí se samo sebou, že jsem nezemřel. Zůstal jsem živ a zdráv, neboť při pohledu na Neapol strachem umírají jen ti, kteří dosud nevědí, že „Mori" znamená osadu a ne — zemříti.

Neapol bez odporu je nejproslavenější kout na celém širém okresu zemském. Vlach vším právem honosí se svou Neapolí. Již ve starověku šerém z blízka a z dáli přicházeli zástupové, aby pokochali se krásami líbezných končin těch. A jak za starověku bývalo, tak je posud. Tisícové a tisícové přicházejí sem co rok, aby popatřili, prodleli, potěšili se. Tisícové a tisícové co rok odcházejí odtud, a krásné upomínky, krásné obrazy z krajin těchto čarovných provázejí je po celý život. Ať mráz třeskutý vše jímá kolem pouty ledovými, ať dnové života našeho sebe více se zachmuřují: ihned vyjasní se nám před očima, kdykoli rozpomeneme se na to „věčně modré nebe", jak usmívá se tu na zemi líbeznou. Tisícové viděli Neapol, tisícové, jimž osud nepříznivý méně přál, touží, sní a blouzní po Neapoli. Neapol do nebe již je vychválena i prosou, nadšením povznešenou, i veršem prosaicky mdlým až ku podivu.

Čarokrásné Neapole položení vychvaluje každý. Než kolik je těch, kteří jsou si vědomi, čím Neapol je krásna, v čem spočívá kouzlo, jež tisíce k sobě láká, naplňuje obdivem a upomínkou doprovází až ke hrobu? —

Je pravda vůbec již uznaná, že krajiny krásné hledati nelze ani vysoko v horách, ani nízko v rovinách, nýbrž uprostřed, hlavně při březích, kde hladina vodní s pevinou se snoubí. Tak i Neapol a utěšené okolí její při břehu se táhne moře tyrhenského. Již pouhé toto slučování se pevné země s vodou může vytvořiti zvláštní půvab. Pravíme, že vytvořiti může, nikoli že musí. Jediná přímka ve stejném do nekonečna směru vždy ubíhající krásnou slouti nemůže, nebudíť půvabu, ano unavuje chudou jednotvárností. Tak i u břehu mořského, hledíme-li jen k čáře, ve které moře se ho dotýká. Není-li břeh mořský rozečleněn, tvoří-li tedy přímku jednotvárnou, není mysli lidské nikterak k libosti. Jak je v ohledu tom u Neapole? Neladné a beze všeho rozčlenění jsou ty břehy vlaské od ústí Tibera až ku předhoři Circella. Jsou to břehy bažin pontinských. Odtud teprve počínajíc vniká moře třemi mocnými zálivy hluboko do země: od Circella ku předhoři misenskému zálivem gaëtským, odtud až po předhoří della Campanella zálivem neapolským a od Campanelly až ku předhoří della Licosa chobotem salernským. Nám běží tu jen o prostřední z nich, o záliv neapolský. Ten je sice nejmenší, za to je však opět co nejrozmanitěji rozečleněn. Před předhořím misenským, daleko do širého moře vystupují ostrovy Procida, Vivara a Ischia. Proti Campanelle jako pokračování poloostrova sorrentského táhne se ostrov Capri. Ostrovy těmi záliv neapolský ještě se prohlubuje. Sám pak mnohými předhořími vynikajícími a scogliemi u samého břehu nakupenými rozpadá se v několik menších zálivků a chobotů, jako je pozzuolský, chiajský, neapolský přístav vojenský a obchodní a záliv castellamarský. Mimo to, co tu ještě rozmanitých výstupků, co tu malinkých tichých zátok a chobůtků! Taková tu rozmanitost, takový život bujný v jediném útvaru čáry pobřežní! Zde není země mrtva a moře lenivo. Skotačí to spolu rozpustile, na schovávačku si to hraje. Brzy vystupuje země do moře ostrým hrotem, brzy zase daleko ustupuje. Zde přímka láme se zubovitě, tam rozpíná se v mocný oblouk. Zde výstupek obhroublý, tam zase slabounký jazýček, na němž rozbíjí se šplounající vlny. Zde nic se neopakuje, zde vše se mění a střídá v pestrotvárné směsi.

Toto bohaté rozvětvení a ladné rozčlenění břehů zálivu neapolského, jež vidíme ve směru vodorovném, je zajisté základní podmínkou vší lepotvárnosti proslavené této italské krasavice. —

Ale na ladném rozčlenění břehů a na půvabném rozložení vody i země ve směru vodorovném přeumělá ruka tvůrčího veleumělce zde nikterak nepřestávala. I při sebe rozmanitějším učlánkování kterýkoli břeh zůstával by přece jen velice jednotvárný, kdyby jen ve ploše vodorovné vždy se plaze nad hladinu mořskou hrubě ani se nepovznášel, kdyby na rozmanitém základě plochém i ve směru svislém, tedy i do výše, nevystupovala stavba tvarů rozmanitých a pěkných.

A v ohledu tom záliv a okolí neapolské vyniká tou měrou, že zajisté jen málo zálivů může se mu po bok postaviti.

Lodička naše houpá se asi uprostřed čarokrásné té hladiny mezi předhořím posilipským a ostrovem Capri. Rozhledněme se po krásném jevišti, které se otvírá udiveným zrakům našim. V levo v dáli šeré noří se z azurových vod skalnatá Ischia a velebný Epomeo povznesl vysoko do oblak šedé své témě. K Ischii se tulí Vivara s Procidou rovněž skalnatou, rovněž vulkánskou. Dále v levo předhoří misenské s majákem na osamělé skalině a za ním nakupeny skalnaté spousty vrchů di Procida a de Salvatichi. Za těmi ustupuje břeh chobotem pozuolským. V pozadí řadí se k sobě kuželovitý Monte Nuovo a táhlý Monte Gauro, v popředí pak od skalnaté Nisidy táhnou se utěšené stráně úrodného Posilipa. Posilipo ověnčen vinicemi a ozdoben rozkošnými letohrádky. Vždy těsněji a těsněji tulí se letohrádek k letohrádku Tak zneenáhla počíná se město. Při moři táhne se pruh roviny nevalně široký. Po této rovině rozkládá se bludiště ulic a uliček neapolských, paláců a domků jednoduchých, chrámů a chrámečků. Ale ulice městské jdou brzy do výše, město pne se vzhůru po úbočích. Čím výše, tím spořeji domků, tím krásnější a hustější zahrady a vinohrady. Tak odívá se Neapol svěžím zeleným rouchem. Nade městem pne se do výše San Elmo, hrdá, nedobytná tvrz, onde Capodimonte, nádherný palác královský. Pak se obzor trochu snižuje, ale ne na dlouho. Brzy pne se do výše lepotvárný dvojkužel Vesuvu a Monte di Somma a opět snižuje se obzor k nížině sarnské. Od Castellamare blíže k nám poloostrov, jehož kostra skalnatá tak krásně se rozvětvuje a před ním hluboko pod námi se noří z vod Capri.

Stanuls v obdivu, v ustrnutí. Prodléváš. Čemu dříve se obdivovati, či rozmanitosti ušlechtilých tvarů, či la-

hodě a bohatství pestrých barev? — Tu z blízka leskne se azur moře i klenby nebeské, lesknou se stavby po břehu rozeseté uprostřed tmavé zeleni zahrad a vinic, — z předu ostře září vše. Jen vzdálenost tony barev zjemňuje a světlo dusí, až všecko v čarovné mlhovině pak splývá a uniká udiveným zrakům.

Ze Sality del Museo Nationale v levo odbočuje silnice zvaná Salvator Rosa. Asi třetí nebo čtvrtý dům od rohu je sídlem zvláštní obchodo-průmyslové činnosti neapolské. Vchodu do domu užívá se totiž jako chléva, v němž v klidu právě betlemském dvě řady šedosrstých a dlouhoušatých libomudrců přemýšlí o mizernosti veškerého zařízení pozemského. Řediteli tiché této školy peripathetické říká se „padrone". Padrone nechová tu však učňů svých k tomu, aby v nečinnosti neúrodné hloubali celý boží den, nýbrž aby pevné hřbety své cestujícím propůjčujíce, stali se užitečnými a jemu i výnosnými členy říše živočišné.

Padrone obdržel tři liry a propůjčí mi oslíka na půl dne. S oslíkem pošle též výrostka. Výrostek obdrží také liru.

Stoupáme širokou ulicí Salvator Rosa. Z počátku mezi novými, vysokými domy. Později jeví se domy vždy spořeji, za to však převládají jednotvárné hradby zahrad a vinic. Od kaple P. Marie konstantinopolitánské vine se silnice v levo vzhůru ke tvrzi San Elmo. My však držíme se vždy pravé cesty a ta za nedlouho přivede nás do vsi Antignana nekonečně roztažené. Na konci vsi pronikáme zdí, kterou Neapol za příčinou daně, jež z potravin se platí, je obehnána. Tu v pravo, tu v levo se uhýbáme. Pod širým obloukem starého cestovodu, těsným úžlabím mezi křovinami a piniemi do tiché samoty Camaldoli zvané. Zde projíždíme dvorem otevřeným vzhůru do příkrého vrchu. Les hustý, temný a tajemný. Občas v levo otvírá se úzký rozhled na Neapol, na Vesuv a na širý záliv v jemných parách plynoucí hluboko pod námi. Tu a tam potkáváme četníky. Jdou vždy po dvou. Starají se bedlivě, aby ten krásný vzduch lesní vždy byl — čistý a nám zdravý.

Výrostek pobíhá klusem za námi, to jest za mnou a za oslem. Zdá se, že i oslíka ten velebný klid lesní nemálo zajímá. Zastavuje se velmi často a zajisté že rozjímá. Těmto úvahám však výrostek nerozumí a pádným oklestkem pobízí ho ku předu. Osel pak vždycky ve skok, div že se sedla mne nevyhodí.

Tak po pouti asi dvě hodiny trvající octli jsme se ve hlubokém lese u veliké zděné brány. Ta za 20 centesimů ochotně se nám otevřela. Jeli jsme dále opět lesem, až pojednou octli jsme se na nevelikém volném prostranství. Po jedné straně spadají dosti příkré stráně k lesnaté kotlině, po druhé kamenná zeď, za ní rozsáhlé budovy a kostel s věží.

Jsme v Camaldolech neapolských.

Výrostek u černé brány zazvonil. Zvuk zvonku rozlehá se po opuštěné samotě. Ticho kolem hrobové. Čekáme dlouho. Konečně otevřela se brána klášterní a ve bráně zjevil se nějaký frater zrušeného nyní kláštera. Klášter přišel na mizinu. I na ošumělém habitě fraterském je to znáti.

Kráčíme opuštěnou zahradou. Po obou stranách je několik menších zahrádek, ohražených vysokou zdí. V každé zahrádce malý domeček. Uprostřed síňka mezi malinkými světničkami. Pravá sloužila jako obydlí, levá jako kaplička domácí. Tento prostor několika čtvercových metrů mnichu camaldolskému býval celé království. Žil tu každý pro sebe uzavřen. Hodiny, dnové a léta dělila se o modlitbu a práci. Sem nezaléhal ryk a křik světácký. V těchto čtyřech zdech nic nebylo viděti leč to modrojasné nebe neapolské a květiny v zahrádce pod okénkem bující. Dostačí-li to člověku? Snad nedostačí, snad je to štěstí pro smrtelníka až příliš veliké. Snad kráčel a vzdychal tu mnohý nespokojenec a touha po činech do temné dálky nesla uštvané myšlénky jeho. A soused jeho blahořečil nebi milostivému, že po mnohém sklamání ve světě dopřálo mu tuto místečka tichého. Camaldolenští podobná s Trapisty měli zařízení klášterní.

Leč nechme toho již, co bývalo. Není to zřízení klášterní, co posud vábí a vždy vábiti bude sem přítele krásné přírody a cestovatele z dalekého severu. Camaldoli založeny na východním skalnatém výběžku, jenž na severu lemuje pamětihodný kraj flegrejský. Nad mořem povýšen je klášter 450 m. Poskytuje po okolí neapolském rozhledu čarokrásného. Podobných rozhledů i v Italii velmi málo. I my jen proto sem přišli, abychom rozhledli se ze zahrady camaldolské.

Příkrá lesnatá stráň pod námi ubíhá v kotlinu, po které Soccavo roztroušeno. Dále k jihu táhne se zelený hřbet Posilipa, na jehož konci východním rozkládá se pevnost San Elmo. San Elmo zakrývá Neapol, vidíme jen části města k východu povýšené. Za to však celá ta velebná budova Vesuvu a Sommy s úrodnou nížinou a s bílými osadami do výše se kupí. Dále k jihu poloostrov sorrentský, Monte S. Angelo a skalina caperská přiodívá se jemňounkými mlhami. Zde rozlévá se hladina zálivu neapolského a pozzuolského, tam zase nad Ischií a Procidou širý záliv gaëtský až po ostrovy Ponzy. A mezi námi a mořem gaëtským jaký to podivuhodný pruh země! Zde povrch zemský nevystoupil klidně nad hladinu mořskou, plochý a rovný, jak sázely se vrstvy. Povrch teprve sám počal se tvořiti násilně, nepravidelně: kužel sopečný vznikal z horkého lůna zemského za kuželem, ruch a svár tu nekonečný. V dobách novějších teprve, zdá se, poutuchly síly divoké, půda rozrytá, rozbrázděná, prohloubená a vyvýšená strnula ve tvarech divokých. Teď vidíme hrdlo sopečné vedle hrdla, zarostlé bujnou zelení, zalité tichými jezery. Tak na východě širá kotlina Pianura, pod ní Lago di Agnano, dále Gli Astroni, Monte Barbaro, Monte Nuovo, Lago Averno atd. To jsou pověstné nivy flegrejské, zde jeskyně psí, zde Solfatara s dechem omamujícím, zde jeskyně Sibyllina, kudy vcházelo se do podsvětí. Zde upřádaly se báje šedověké. Zde první počátky vzdělanosti, zde kvetoucí osady řecké.

S těží loučíme se se zemí tak mnohonásobnými převraty vytvořenou, líbezně ozářenou červánky bájí, jakož i prvními paprsky dějin.

Stařičký poustevník před chvílí nás byl opustil, ale nezapomenul na nás nikterak. Právě vrací se a přináší láhev vína a něco zákusků. Staráť se dobrák i o blaho těla našeho. Víť dobře, o duši že postaráno tu s dostatek.

Když se slunce počalo k Vesuvu již příliš povážlivě chýliti, bylo nám pomýšleti na návrat. Poustevník doprovází až ze vrat klášterních. Před branou spí můj oslovoda roztažen na stinné pažiti. Probouzí se z krásného sna camaldolského a ohlíží se po oslíku. Po oslíku

ani stopy. Voláme a hledáme ho po lesnatém úbočí, ale oslík se neozývá. Zalezl si do houští a pochutnává si tam v tichosti na listí. Labužník! Nerad jen hřbet svůj opět mi propůjčuje. —

Ať odkudkoli patříme na Neapol, vždy jeví se nám město jako obromná spousta stejnoměrných budov a střech, jež v obromném polokruhu rozlila se kolem zálivu. Ze spousty té vynikají jen nepatrně tři kostely, dva při moři a San Elmo na výši, arsenál, zámek královský a krásné villy po zelených úbočích. Tyto jednotlivosti ztrácejí se v ohromujícím proudu jednotvárných budov. Celek formami architektonickými nikterak nevyniká, nýbrž vzbuzuje jen představu neobmezené rozlohy, jež bez zvláštního rázu rozbíhá se do krajiny. Poloha a rozhled po krásném okolí zde člověku úplně dostačují a zajisté vždycky také dostačovaly. Neapol ode dob starých bývala stánek venkovského zátiší, sídlo požitku a rozkoší. Teplá vřídla její hojně jsou navštěvována a poskytovala trpícím úlevy a zdraví. Učenci a státníci utíkali se sem na odpočinek dočasný i trvalý. Básníci rádi putovali do tohoto velechrámu přírody. Zde básnili a velebili Neapol sladkou, jemnomyslnou, dobrotivou, hostinnou atd. Člověk obdivoval se této velikolepé nádheře, jásal a jásal nad čarovným tím obrazem a po staletí tak se tu zadíval a zapomenul, že bezděky kladl ruce v klín, aniž by sám nějakou větší budovu byl vyvedl. Snad byl příliš nedbalý a netečný, avšak možno také, že jen proto tak se stalo, že sám dobře cítil nemožnost vyvésti zde něco, co by se s velikolepým okolím jen trochu mohlo snášeti.

Neapol nemá vynikající architektury. To zvláštní ráz její. Do nekonečna táhnou se ploché střechy. Málo makoviček kostelních, málo věžiček přerušuje klidný tento proud jednotvárnosti. V tom zrcadlí se i dějiny země a města. Vlády a vladaři přicházeli a odcházeli, nic nechtěli, nic nevykonali. I lid žil vždy jen rozkoši a požitku. Zde nebylo velikých myšlének, zde nebylo velikolepých dějin, jež by pomníky si byly vytvořily, jako v sousedství stalo se Romě.

Všecky památky ze starých dob Neapole vyhynuly skoro naprosto. Vždyť ani za staré doby nic nestavěli tu pro věčnost. Paláců moderních má Neapol dosti, ale i ty ztrácejí se ve množství budov obyčejných. Samy nad prostřední obyčejnost nikterak nevynikají. Zastavěny jsou a súženy a sevřeny se všech stran. Všední průčelí jejich se všedními činžáky se snoubí. A tak, je-li tu i tam nějaké zrno lepší, ztrácí se ve plevách. Tolik o palácích.

Chrámů a kostelů má sice i Neapol ohromné množství, ale ani jediný z nich nevyniká nad obyčejnost nejvšednější. V tom ohledu Neapol pokulhává za mnohými a mnohými městečky střední Italie, z nichž každé honosí se chrámy nádhernými. K tomu ke všemu jsou pak všechny chrámy neapolské zídkami, přívěsky a jinými tretkami a cetkami znešvařeny až běda. Nemá to kouska poctivé façady ani makovice ani značnější věže, a ošumělé to vypadá jako kterýkoli facchino, který dnem i nocí povaluje se po nábřeží. Kněží a mnichů v Neapoli od jakživa jen se hemžilo, ale náboženství pravé hlubokých kořenů nikdy tu nezapustilo, chabá víra k nádherné, monumentální stavbě nikdy nedovedla nadchnouti. Ano jeden krásný chrám má Neapol, z počátku tohoto století pocházející, San Francesco di Paola na náměstí del Plebiscito. Zaslíbil a vystavěti jej dal Ferdinand I., když vlády znova se ujal. Čtrnácte plných let se budovalo s nákladem ohromným. Hlavní oltář samý jaspis a lapis lazuli. Třicet korinthských sloupů mramorových nese mocnou klenbu. Ale celá ta stavba není původní, nýbrž vyvedena je dle vzoru římského pantheonu. Jediný krásný chrám má Neapol a ten je — padělán. Na vlastní, samostatnou myšlénku Neapol ani tentokráte se nezmohla. To je mrzuto.

Nejznamenitější stavitelské památky neapolské nejsou na povrchu zemském, nýbrž jsou stavby podzemní. Od castella del Ovo široká třída Chiaja na západ míří do skalnatého hřbetu posilipského. Posilipem vytesán tu průchod neplných 800 m. dlouhý, 6 až 29 m. vysoký a 6 až 10 m. široký. Snad již Augustus stavbu tu založil. Seneca a Petronius znají již tento těsný a temný průkop. Alfons I. v 15. století vše rozšířil, ale teprve asi sto let tomu, co Karel III. vše tak zařídil, jak nyní je. Totě tak zvaná grotta di Posilipo nebo di Pozzuoli.

Jiná znamenitá stavba neapolská jsou katakomby. Počínají na severním svahu Capo di Monte a dvě až tři patra nad sebou v mocném oblouku objímají Neapol až na západ k Pozzuolům. Ovšem že není to stavba čistě neapolská. Byly to prvotně lomy, do nichž ve starých dobách uchýlilo se křesťanství. Zde prosnilo první svůj věk poetického dětství. Z děsných těchto slují skalních pak smělou rukou sáhlo po panství světském.

Praporečník.

Napsal *Alphonse Daudet.*

I.

Pluk byl seřaděn v šiku bitevním na svahu dráhy a sloužil za terč celému vojsku pruskému, nakupenému naproti u lesa. Pobíjeli se ze vzdálí osmdesáti metrů. Důstojníci volali: „Položte se k zemi!“ ale nikdo nechtěl poslouchati, a pluk hrdě státi zůstával shluknut kolem svého praporu. Ve velkém tom obzoru zapadajícího slunce, uzrálého obilí a pastvin, podobal se znepokojovaný tento hlouček lidí, oblakem kouře obklopený, překvapenému stádu v širé krajině, v prvém víru ohromné bouře.

Však ho padalo toho železa na ten svah! Bylo slyšeti jenom praskání střelby, temný hřmot vojenských kotlíků, válejících se do příkopu, a dlouhé syčení koulí od jednoho konce bitevního pole ke druhému, jako zvuk napjatých strun žalostného a zvučného nástroje. Občas prapor, jenž nad hlavami se vypínal, větrem střelby zmítán klesal v dýmu: a tu hlas vážný a hrdý zdvihal se přes střelbu, přes chrapot i klení raněných: „K praporu, dítky, k praporu!...“ A střelbitě vrhal se důstojník jako stín v té mlze krvavé, a bohatýrský odznak nabyv znova života vlál zase nad bitvou. Dvaadvacetkráte klesl!... Dvaadvacetkráte žerď jeho ještě vlažná vy-

mknuvši se z ruky umírající byla chopena, znova vztyčena; a když při západu slunce co zbývalo z pluku — sotva hrstka to lidí — dalo se zvolna na zpáteční pochod, byl prapor již jenom cárem v rukou sergeanta Hornusa, třiadvacátého to praporečníka toho dne.

II.

Sergeant Hornus byl starý hlupák o třech hvězdičkách, jenž sotva uměl podepsati své jméno a který byl po dvaceti letech služby konečně dosáhl hodnosti poddůstojnické. Všecky bídy nalezence, veškerá zpitomělost kasáren obrážela se v tom nízkém a obmezeném čele, v těchto torbou zkřivených zádech a v té mechanické chůzi pěšáka. K tomu byl ještě trochu koktavým; ale ostatně praporečník mnoho výmluvnosti k svému úřadu nepotřebuje. K večeru ještě téhož dne po bitvě pravil mu plukovník: „Máš prapor, brachu, podrž si jej tedy!“ A na chudičkém polním kabátci, seslém již ohněm a deštěm, vyšila mu hned markytánka zlatý proužek poručíka.

To byla jediná chlouba tohoto prostého života. V okamžiku vztyčila se postava starého vojáka, a ten ubohý tvor, zvyklý shrbené chůzi s pohledem k zemi, nabyl pojednou hrdé tváře, zrak jeho vzhůru se upjal k praporu, aby stále zřel vláti ten pruh látky a aby zpříma vysoko jej držel nad smrtí, nad zradou i zmatkem.

Nikdy jste ještě neviděli tak šťastného člověka jako Hornusa v dnech bitevních, když oběma rukama držel svůj prapor dobře upevněný v koženém pouzdře. Nemluvil, nehýbal se. Jsa vážný podobal se knězi, jakoby něco svatého ve svých rukou držel. Veškerý jeho život, veškerá síla spočívala v prstech sevřených kol krásného toho zlatého klůcku, na nějž koule se řítily, a v očích plných vyzývavosti, jež zpříma pohlížely na nepřítele, jakoby říci chtěly: „No, zkuste jen mi ho vzít!...“ Nikdo toho nezkusil, ani sama smrt. Po Borny, Gravelotte, nejkrutějších bitvách, odcházel prapor odevšad rozsekán, roztrhán, ranami průhledný, ale starý Hornus nesl jej stále.

III.

Pak přišel září, vojsko u Met, obležení a dlouhé ono čekání v blátě, kde děla rezavěla a kde prvé voje celé Evropy nečinností, nedostatkem potravin i zpráv zmalátnělé, zmíraly horečkou neb nudou u paty kup svých pušek. Ani vůdcové ani vojínové nedoufali více, Hornus jediný ještě důvěřoval. Na neštěstí, ježto se více nebojovalo, choval plukovník prapor u sebe, v jednom z metských předměstí, a chudáku Hornusovi bylo asi tak jako matce, jejíž dítě dlí u vzdálené kojné. Myslil naň stále. Pak když se mu přespříliš stýskalo, jedním letem běžel do Met, a když byl pouze popatřil na prapor, jak stále na témž místě stojí hezky pokojně u zdi, vracel se opět pln odvahy a trpělivosti, přinášeje s sebou pod promoklý stan sny o bitvách a pochodech, s roztaženým a vlajícím praporem tam někde opodál na pruských valech. Rozkaz maršálka Bazaina shroutil mu najednou veškeré ty přeludy. Jednou z rána probudiv se spatřil Hornus veškerý tábor v nepokoji, vojíny v zástupech shluklé, velmi pohnuté a poštívající se s výkřiky hněvu a pěstmi vyhrožujícími ku straně města, jakoby hněv jejich na viníka ukazoval. „Unesme jej!... Zastřelme ho!...“ ozývalo se odevšad. A důstojníci tomu nebránili; kráčeli opodál se svěšenými hlavami, jakoby se styděli před svým mužstvem. Bylo to vskutku hanebné. Bylť právě přečten 150.000 vojínům dobře ozbrojeným, ještě mohutným, rozkaz maršálkův, jímž bez boje nepříteli byli vydáni.

„A prapory?“ optal se Hornus bledna... Prapory byly vydány s ostatním, s puškami, se zbytky spřežení, se vším...

„Hrom do toho!...“ vypravil ze sebe ubožák. „Ale prapor můj aspoň nikdy nedostanou!...“ a jal se páditi k městu.

IV.

Zde také panovalo veliké pohnutí. Národní branci, měšťané, mobilové křičeli a hlučeli. Hrozivé deputace kráčely k bytu maršálkově. Hornus neviděl, neslyšel ničeho. Procházeje ulicí F. hovořil sám k sobě:

„Vzít mi prapor!... i což pak je to možná? Což mají k tomu práva? Ať dá Prušákům to, co mu patří, své zlacené kočáry a své krásné, zlaté náčiní, co si přivezl z Mexika. Ale tohle, to je mé... to je má čest a já si zapovídám, aby kdo na to sáhl!“

Všecky tyto krátké věty byly přerývány jeho koktavostí a spěchem; ale uvnitř měl stařec úmysl pevný a ustálený, vzíti prapor, odnésti jej doprostřed pluku a pak proraziti skrze pruské voje se všemi těmi, kdož by jej chtěli následovati.

Když tam přišel, ani mu nedali vstoupiti. Plukovník také rozlícený nechtěl nikoho viděti... ale Hornus tomu takto nerozuměl. Hromoval, křičel, rozháněl stráž: „Prapor... chci svůj prapor!...“ Konečně otevřelo se okno.

„Jsi ty to, Hornuse?“

„Ano, plukovníku; chci...“

„Všechny prapory jsou ve zbrojnici... jdi jen tam, dostaneš kvitanci...“

„Kvitanci?... Co s kvitancí?...“

„Je to rozkaz maršálkův...“

„Ale pane plukovníku!...“

„Dej mi pokoj!...“ a okno se zavřelo.

Starý Hornus vrávoral jako opilý.

„Kvitanci... kvitanci...“ opakoval. Konečně dal se znova na cestu, rozuměje pouze, že prapor je ve zbrojnici a že ho musí dostati za každou cenu.

V.

Vrata zbrojnice byla dokořán otevřena, aby jimi projeti mohly pruské vozy, jež ve dvoře v řadě čekaly. Hornusa, když vstoupil, projel mráz. Byliť tu všickni ostatní praporečníci, padesát neb šedesát důstojníků mlčících, zdrcených; a ty vozy temné za deště, ti mužové za nimi s obnaženými hlavami: to vše podobalo se pohřbu.

V koutě hromadily se všechny prapory Bazainových vojů, přeházené na tom blátivém dláždění. Nic nebylo smutnějšího, než ty pestré hedbávné cáry, ty zbytky zlatých ovrub a vyřezávaných žerdí, než všechny ty slavné odznaky na zemi sházené, potřísněné deštěm i blátem. Důstojník jeden bral z nich jeden po druhém a každý praporečník při jménu svého pluku přistupoval si pro

kvitanci. Dva škrobeni důstojníci pruští dohlíželi na nakládání.

A vy tak jste odcházely svaté zbytky slavné, ukazujíce své rány a smutně otírajíce dlažbu jako ptáci s křídly zlomenými! Vy odcházely jste s hanbou zneuctěných krásných věcí a každý z vás odnášel s sebou trošek vlasti Francie. Slunce dlouhých pochodů lesklo se ještě mezi ošumělými vašimi záhyby a v otvorech koulí zachovávaly jste památku mrtvých neznámých, padlých porůznu pod praporem, terčem to nepřátel...

„Jest na tě řada, Hornuse... volají tě... jdi si pro kvitanci!..."

Což pak se však jednalo zde o kvitanci!

Prapor stál tu před ním. Byl to vskutku ten jeho prapor, ten nejkrásnější, nejotrhanější ze všech... A když ho spatřil, myslil ještě, že je tam nahoře na tom svahu dráhy. Slyšel hvízdání kulí, znění rozbíjených vojenských kotlíků a hlas plukovníkův: „K praporu, dítky, k praporu!..." Pak dvaadvacet svých padlých soudruhů a on třiadvacátý jak se vrhá, aby vyzdvihl, zadržel nebohý prapor, jenž chvěl se již a kolísal, nejsa podpírán. Ó! toho dne byl přísahal, že jej bude brániti, že jej zachová až do smrti. A nyní?...

Tou jen myšlénkou všechna krev vstoupila mu ku hlavě. Opojen, zoufalý vrhl se na pruského důstojníka, vyrval mu drahý ten odznak, chopiv jej oběma rukama. Pak ještě jednou se pokusil vztyčiti jej rovně, přímo do výše volaje: „K pra..." ale hlas selhal mu v hrdle. Cítil, jak chvěje se žerď, jak z rukou se mu ztrácí. V tom vzduchu hustém, v tom vzduchu mrtvých, jenž tak hrubě tíží města vzdaná, prapory více vláti nemohly, nic hrdého nemohlo více žíti... A starý Hornus mrtev klesl k zemi.

Přel. *L. Pinkas.*

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Čelinská byla více než jindy Klářiným zjevem a chováním okouzlena.

Užasla nad její krásou, kterou nikdy ještě tak nepozorovala jako v té chvíli. Neb výraz Klářiny tváře měl cosi přemáhajícího. Její pravdivost a ušlechtilost zjevily se v její tváři s tou silou, kterou bývají vyznačeny v antikách.

„Kýž by Pavel rozuměl tomu děvčeti jako já," Čelinská si pomyslila a vzavši ji do náručí zulíbala jí čelo a tváře. „Upokoj se, mé dítě," pravila k ní, nevím dobře, proč pláčeš, ale ať je to pro jakoukoli příčinu, věz, že máš ve mně přítelkyni, která bude vždy tvého štěstí starostliva. Klára políbila jí ruku a nyní namáhala se všemožně, aby dokonce již nepřišla řeč na Pavla.

Děvčata vešla do pokoje a ona se rozveselila, hovořila, smála se a podařilo se jí skrýti před nimi, že byla před chvílí pohnuta.

Čelinská pozdržela ji v Olšovech přes oběd neb odpůldne beztoho měli také přijeti Vodičkovic manželé.

Klára sešla tedy se svými přítelkyněmi do zahrady, kde všecky dopoledne se zdržovávaly. K poledni byla ohlášena návštěva, což způsobilo pobouření mezi mládeží a také paní Čelinskou dojalo. Byl to statkář, Otakar Čapek, bedlivý tanečník Emiliin v minulém plesu. Bylať to od plesu již třetí jeho návštěva. Posledně byl před týdnem v Olšovech. Již tu byl zas.

Emilie se zarděla, Augusta také, Klara dívala se s jedné na druhou a paní Čelinská zbledla. Dala pana Čapka prositi, aby přišel do zahrady za nimi.

On přišel, též on přinášel kytici šeříku. Byl zářící láskou, dobrou vůlí, bylo viděti, jak zcela byl rozhodnut ucházeti se o rusovlasou pikantní Emilii. Jeho červený, velký obličej obracel se jako měsíc všude za Emilií, která se stala náhle rozmarnou a skoro nesnesitelnou, jemu však patrně nevýslovně příjemnou. Odpovídala mu zkrátka, ostře, nepodívala se mu ani jednou do očí. Její matka snažila se zdvořilostí její chování napraviti. Augusta a Klára byly němými divačkami této komedie a když Čapek zas byl odešel s otázkou, smí-li v neděli opět přijíti, s odpovědí jemu danou, že to bude paní Čelinskou těšiti, vypukla malá společnost ve hlasitý smích.

Emilie začala a smála se nejvíce. Její matka smála se bezděčně s nimi; ale za chvíli tvářila se vážně a řekla Emilii: „Co tomu říkáš, že jsem ho vyzvala, aby zas přišel?"

„Co je mi do toho, maminko? Ty jsi přece domácí paní."

„Je to zas svévolná odpověď," hněvala se matka. „Ty víš dobře, že k vůli tobě ty návštěvy se konají, a já nechci, abychom toho výtečného člověka klamaly. Je-li ti nepříjemný neb dokonce směšný, napíšu mu několik slov, aby sem nepřišel více. Vymluvím se na cokoli."

„Jak chceš, maminko," řekla Emilie.

„Tedy mu napíšu lístek ještě dnes."

„Má to tak naspěch?"

„Zajisté. Vážím si pana Čapka příliš, než abych chtěla, by měl nějaké stesky do nás."

Emilie svěsila hlavu a řekla: „Jeho si vážíš, maminko, a na mne jsi tak přísná při tom, jakoby tobě na něm více záleželo než na mně."

„Hleď, Klaro, tu rozmazlenou holčičku. Odpověděla bysi ty takto své matce?"

„Ach, obávám se, že jí také dávám příčinu k nespokojenosti," odpověděla Klára s povzdechem. „Ale Emilie nemyslí opravdu, co řekla."

„Je nějaká divná," její matka na ni žalovala. „Pozoruji to od minulého plesu. Nuže, Emilie, beze žertu, chceš, abych ten lístek napsala?"

„Maminko, ty mne mučíš," Emilie zvolala a utekla ze zahrady plačíc a celá zardělá.

„Co jest to?" Její matka se divila a dívala se na Augustu a na Kláru. „Měla by ho ráda?"

Děvčata nemohla dáti žádného vysvětlení a Čelinská divila se nesmírně, neb Čapka mohl si vážiti člověk z celého srdce, ale aby byl mohl býti idealem mladého dívčího srdce?

Její dítě bylo jí dnes hádankou.

*

XVI.

Co měla paní Čelinská svému synovi odepsati o Kláře? Lámala si nad tím hlavu a on byl by sotva zpozoroval, kdyby byla matka opominula tuto otázku zodpovídati, jak on to činil. Možná, že už za hodinu nevěděl, co o Kláře své matce psal. Jisto bylo, že mu ta věc málo na srdci ležela. Žil ve společenském víru, nevěděl často, kde mu hlava stojí pro návštěvy, býval do tolika krásných děvčat najednou zamilován, že často na některou mezi tím davem zapomínal. Byl do nich zamilován a nad nimi kořil se jakýmsi idealům, o kterých pochyboval, že by byly ve skutečnosti k nalezení.

Dostal matčino psaní, četl je s radostí jako vždycky, dočítal se vždycky matčiny lásky v něm. Tu stálo dnes něco o Kláře:

„Ptáš se, zpomíná-li tvoje Popelka, Klára, na tebe, a nezasluhoval bys na to odpovědi, neb tvoje otázka přišla velmi pozdě. Psala jsem ti o ní v každém listu a ty o ní nikdy ani slovíčka: ale ty víš, že se nedovedu horšiti na tebe, a kdybych tě něčím sebe malounko potrestala, že bych sama cítila ten trest stonásob. Věz tedy, že Klára na tebe v skutku zpomíná, vřeleji, nežli zasluhuješ; věz, že druhou Kláru nenajdeš... to je mé poslední slovo o ní. Nyní o něčem jiném, bojím se zasahovati do tvého osudu, bojím se, že jsem v tom již šla až příliš daleko..."

Pavel zamyslil se. „Tedy opravdu?" pravil pro sebe. „Myslil jsem, že to matka tak nemyslí, když Kláru chválívá. Dle těchto slov však není pochyby, že si přeje, abych ji miloval. Druhou Kláru prý nenajdu?... Což je opravdu tak výtečná?"...

Dále nemyslil. Při tomto otazníku zůstaly jeho myšlénky viseti. Pak oblékl se, šel na procházku a vykonal několik návštěv, bavil se skvěle, večer byl v divadle, po divadle ve společnosti.

Asi třetí den si vzpomněl, že má psáti matce. Neodložil to ani na chvíli. Pozornost k ní byla mu sladkou. Zdálo se mu od dětství, jakoby byl dlužen něco ji nahraditi. Bylo mu radostí, uhodnouti její přání.

Psal jí tedy, a tentokráte nezapomínal, že má odpověděti něco týkajícího se Kláry. Zastavil se nad tím. Nevěděl dobře, co by napsal. Že to brala matka tak do opravdy. On přece na nic nemyslil, kořil-li se Kláře trochu.

Co měl napsati?

„Slečně Kláře mou úctu, že se těším na brzké shledání."

Tak, to bylo dost. V skutku zamýšlel stráviti Svatodušní svátky a po nich nějaký týden v Olšovech.

„Což je Klára opravdu tak výtečná?" ptal se nenadále Ivana, který jej tenkráte do Olšov provázel. Byli na cestě tam a právě usedli ve vagoně.

Ivan podivil se té otázce. Nikdy nemluvil s Pavlem o Kláře, a Ivan nevšiml si jí mnoho. Slýchal Augustu o ní jen mluviti. Ptal se Pavla:

„Jak na ni připadáš právě teď?"

„Vždyť se s ní sejdu za několik hodin snad."

„Jak mohu já věděti něco o jejích vlastnostech. Ty jsi se jí tuším kořil. Nuže, co myslíš ty o ní!"

„Ach, já nevím. Ale obávám se, že mne má ráda a moje matka že si přeje, abych ji také miloval."

„Tebe to mrzí?"

„Trochu. Někdy si myslím, že bych ji měl ocenit. Nablížím, že je něco na ní. Matka mi psala, že druhou Kláru nenajdu. Proto bych rád znal tvůj úsudek."

„Dal bys něco na něj?"

„Nevím. Ale co ti na tom záleží? Proto mi ho přece můžeš dát."

„Tak počkej, až ji uvidím, s ní promluvím. Ale, věř mi, že ji nemiluješ, ani milovati nebudeš. Jaký to nápad, čekati na úsudek jiných lidí."

Téhož dne večer, když už šli spat ve společné ložnici v Olšovech, řekl Ivan: „Tedy chceš slyšeti můj úsudek o Kláře?"

„Chci, ale bude-li nepříznivý, vyzvu tě na souboj."

„Podívejme se. List se obrátil? Již ti není třeba povzbuzení, abys ji miloval."

„Líbí se mi rozhodně, Ivane. Ona se změnila za těch několik týdnů, co jsme tu nebyli. Je nyní nepopíratelně krásná a její chování mne zaujalo. Neviděl jsi, s jakým pohledem mi podala ruku, když jsme po našem příjezdu v Olšovech za hodinu jeli do Milhost?"

„Právě jsem ti chtěl říci, že je to děvče plno útlocitu. Že je krásná, sám vidíš."

„Rád věděl bych, co ten pohled vlastně znamenal? Co myslíš ty?"

„Tak jsem ho nestudoval, jako ty. Co mohl ostatně znamenati? Byl to vlídný pohled."

„Vlídný! Vlídná bývala Klára také před tím, bývala plna důvěry a upřímnosti. Teď je v jejím pohledu něco jiného. Klára je mi nyní hádankou a proto v ní mohu viděti ženu, kterou bych mohl milovati. Můj duch je tím zaměstnán, srdce se mi bouří. Jsem dychtiv spatřiti ji zas."

Ivan ho více neposlouchal. Myslil na Emilii. Ta nebyla mu bohužel hádankou. Nebyloť pochybnosti, že ho nenáviděla. Proč, proč nemohl jinak, než míti na mysli jen ji? Jak byla k němu opět nemilostnou, když přijel. Že mu nepodala ruky, na něj nepromluvila, nebylo nic nového. Ale ona řekla, aby to mohl slyšeti, k Pavlovi:

„Prosím tě, k čemu přijel sem Ivan? Doufala jsem, když se připravuje ke zkouškám, že budu jeho pohledu ušetřena."

Ó proč ji za to nesplácel nenávistí, neb aspoň chladností. Ale jemu tanulo na mysli, jaký by to byl cit, kdyby tolik odporu přemohl, a kdyby ho nepodajná dívka někdy vroucně odprošovala pro dlouholeté to bezpráví, jež mu činila. Někdy myslíval si dokonce: „Jen tak, jen tak, přijde čas, kdy budu tím šťastnějším, čím více musím nyní trpěti. Jindy ovšem klesala mu mysl a tu zdál se mu život bez půvabu při pomyšlení, že by neměl býti Emilií nikdy milován. Bránil se tomu dosti. Snažil se najíti interes u jiné ženské bytosti. Nadarmo. Bylo to jako uděláno, byl by si pomyslil někdo jiný; on, mladinký Aeskulap, vrtě hlavou, řekl: „To se již podobá fixní idei." Ale ani to neúčinkovalo na jeho mysl zaujatou a jako zapředenou, zamotanou do této lásky hned od první chvíle, co přišel do domu k Čelinským jako mladý hoch. Tehdy bylo to poprvé, co se podíval na mladé děvče zrakem mužským. A ona byla tak bělounká, tak něžná, měla tak krásné vlasy. Nosila hlavinku s takovým sebevědomím ženské nadvlády, přemě-

řila ho tak hrdě mezi tím, co nebožtík Čelinský a paní laskavostí jej zahrnovali po ztrátě jeho rodičů.

Oba mladí lidé usnuli pozdě a probudili se časně. Žití nedalo jim spáti. Bylo tak zajímavé. Jeho hádanka od tisíců let lidstvu nepřemožitelná vklouzla každému do dívčích očí a z těch usmívala se na ně a lákala, lákala je. Slibovala jim žití ve štěstí úplňku anebo smrt. Ukazovala jim veškerou záři, půvab, plnou barvitost života, jeho nesmrtelnost, jeho ráj. Ale za tím viděli též smrt, propast, nudy a nicoty a smrt a peklo

Ty otázky, okolo kterých obyčejně povzdáleči chodíme a na něž náhle zapomínáme v běhu všedních událostí často na dlouho, ty pály jim na blízku v plameni lásky, ty hloubaly se jim nevědomky do duše.

Vrhali se tomu dychtivě vstříc. Pavlovo napnutí vzrůstalo, když s Klárou opět se sešel. Bylať nyní ostýchavá, trochu bázlivá k němu, vyhýbavá k projevům lásky od něho. Co to bylo? Milovala, nemilovala jej? Tu najednou probleskla láska skrze lehounké ty mlhy. Ukázala se v pohledu, v ruměnci, v nějaké slze, ve chvějícím se hlase. Avšak brzo zas držela probuzená pýcha dívčí cit na uzdě. Vždyť byla tak nejista Pavlovy náklonnosti, její nadšená, polodětská ještě důvěra v jeho srdce byla v prvním výkvětu svém tak bolestně raněna. Nemohla si teď odpustiti to políbení, jež byla tak snadno, s tak svatou prostotou dala. Zardívala se trapně, pomyslila-li nyní na to, třeba byla o samotě, a kdyby byl někdo před ní zmínku o něm učinil, byla by nahlas plakala.

Proto nemohl jí Pavel nikterak pochopiti, když o divadle velkonočním se zmínil, proč se tak zasmušila, jeho pohledům vyhýbala a za chvíli potom odešla. Což nebylo jí to více milou upomínkou? Musil odejíti od ní, byl nejvyšší čas a nevěděl, na čem jest. Kam pak se dělo, spěchal-li hned příštího dne jako na perutech zas do Milhost.

Srdce mu bilo hlasitě, jakmile spatřil topoly milhostské vysoko vypnuté v blankyt a pod nimi bílý dům zahradou obklíčený, kde Klára dlela.

Chvěl se nedočkavostí. Ah, tu byla! Šel jí vstříc. „Jak na mne pohledne?“ tázalo se bušící jeho srdce, a ona se podívala trochu smutně a při tom tak sladce, s takovou otázkou, které nebylo rozuměti, jež ale byla tklivá, jako svit vycházejících hvězd nad vodami, po nichž leknín plove.

Pavel vyslovil svoje plány o novém divadelním představení o prázdninách. Ona odvrátila hlavu. Když se jí ptal, bylo-li by jí libo hráti, řekla: „Tenkráte budu mezi obecenstvem. Hrajte, hrajte, prosím vás, budu se na to tak těšiti, že budu počítati každý den.“

„A sama hráti nechcete? Proč ne?“

Zasmála se nuceně a odešla k pianu. Zahrála se skvělou bravurou bez nejmenší vady. Chránila se citu-plného přednesu. Odstoupila se smíchem od klavíru a mluvila o všem jiném než o tom divadle. Tak učila se vše potlačovati a sebe přemáhati. Jak jí to bolelo, to cítila sama nejlépe. Později teprv podařilo se Pavlovi přivésti řeč na divadlo a on řekl citlivě: „Byl bych se na to velmi těšil, ani nemohu říci jak velmi, ale nebude z toho nic. Nebudeme tedy hráti.“ Klára seděla, jakoby toho neslyšela. On odejel trochu pohněván, umínil si, že odejede do Prahy dříve, než zamýšlel, ale nemohl. Neukázal se sice v Milhostech po celý den, avšak k večeru tam přece vyprovodil svou matku.

Když stál s Klárou trochu stranou řekl jí: „Nechtěl jsem přijíti dnes, myslil jsem, že vás ty časté návštěvy nudí.“

Ach, bože! Jakým pohledem odpověděla mu, rty se jí zachvěly, byla bleďounká. Pavel byl by ji málem přitisk' k srdci. A přece nechtěla o divadle slyšet a pořád byl v nejistotě nějaké, stále odcházel od ní s otázkou na srdci a byl tak zaujat, že se nemohl tenkráte nikterak rozloučiti a stále po dnu přidával svému pobytu venku.

Ivanovi bylo však mnohem hůře než jemu. Již bylo zde to, čeho nejvíce se obával, co ho mělo vydati v zoufalství.

Pan Čapek přicházel každý čtvrtý anebo pátý den do Olšov. Než Pavel a Ivan přijeli, byl tam dosti často. Po každé jeho návštěvě udála se malá potyčka mezi Emilií a její matinkou, která dceru svou stále podezřívala, že Čapka klame. Ona tvářila se k němu pořád stejně a posmívala se mu nemilosrdně za jeho nepřítomnosti. Čapek byl v skutku již starší člověk, neměl dosti uhlazené obratnosti, aby děvčatům imponoval, neměl nic zajímavého do sebe, dokonce nic romantického. Jeho rozmluvy byly střízlivé, trochu flegmatické. Emilie často zívala stranou, někdy odbíhala, aby s ním mluviti nemusila.

Ale co byli mladí lidé v Olšovech, změnila své chování k Čapkovi tak, že radostí zářival. To činila však jediné za přítomnosti Ivanovy. Její nenávist k tomuto stala se nyní ukrutenstvím. Chtěla, aby myslil, že Čapka miluje, a ubohý hoch tomu uvěřil. Augusta byla svědkyní prudkého výbuchu jeho vášně a žárlivosti po návštěvě Čapkově, kde poprve se hrálo toto jednání našeho dramatu. Augusta, aby jej upokojila tvrdila, přisahala mu, že Emilie Čapka nemilovala, že to byla pouhá svévolna hra toho děvčete. Pak mluvila s Emilií soukromě a vyčítala jí, že trápí dva lidi najednou. Hrozila jí, že to vyzradí matce. Emilie nebála se, žeby to skutečně učinila, a měla pravdu, ale Augusta žalovala na svou sestru Kláře a Pavlovi. Pavel však zastal se Emilie. Naopak Klára držela stranu Ivanovu. To poskytlo mladým lidem látky k malému hašteření a škádlení bez konce. Jejich zábavy nabývaly tím živosti. Hledali ještě horlivěji svou vzájemnou společnost.

Ivan dověděl se od Augusty, že našel obhájce v Kláře. Kdysi hodilo se, že on, Klára a Augusta sami hovořili, a řeč přišla na jeho nešťastnou lásku. Ivan měl nyní dvě důvěrnice a vlídné těšitelky. Každá z nich uštědřovala mu však své útěchy jiným způsobem. Kdežto Augusta mu slibovala, že se mu Emilie ještě nakloní, že Čapka nebude nikdy milovati, mluvila Klára jinak. Domlouvala mu, aby se snažil zapomenouti na děvče k jeho lásce necitelné, tvrdila, že to nebyla láska, kterou k ní cítil, že v tom vězelo snad více umíněnosti, a nedala se másti, když tomu odporoval. Ona stála na svém tak určitě, tak pevně, že mu to bylo s podivením.

O samotě přemýšlel pak dlouho o tom a poprvé myslil na jiné děvče než na Emilii. Poprvé překvapilo jej téhož dne, že byl méně pobouřen Emiliinými vzdory k němu. Snášel je chladně a náhle se zastihl, kterak i v Emiliině přítomnosti na Kláru myslil.

Byl tehdy tak nedočkavým Kláru zas spatřiti, jako Pavel. Byl celý změněn. Dlouholetá pouta spadávala s něho. Byl šťasten, že Pavel přidával svému pobytu venku. Nicméně musilo to býti a oba vrátili se do Prahy.

Leč brzo přijeli oba zas. Byli tu nenadále ještě před prázdninami a veškeré ucházení, zamítání neb zdráhání, všecky ty zájmy mladých hledajících se a zas odpuzujících se srdcí předlo se dále v napnutí a se živostí, jež osvěžovala rodinný a společenský život.

Staré paní Vodičkové nestýskálo se tehdy praule po Praze jako jindy, měla-li léto na venkově tráviti. Nesnášela nikterak samotu, ve které její syn a jeho žena druhdy si libovali. Bývala vždycky zvyklá společenskému styku a kde ten jí nedostačoval, tam hledala v náboženství ukojení tak mnohé tísně, která ji nepokojila. Tam hledala druhý ten lepší život, který hledáváme v lásce, v umění, ve vědě, v rozptýlení ducha dumajícího, jak komu je dáno. Mnozí hledajíce nalezají, jiní hledajíce bloudí, jiní klamou se a hledají znova, jiní přestávají hledati a ztrácejí pak dokonce sebe.

Stará paní ožívla nyní mezi tím mladým lidem a dávala si vypravovati, co a jak je mezi nimi. Ona a Čelinská bděly nad vznikající láskou Pavla a Kláry, staraly se spolu, jaké to bude s Čapkem a s Emilií, litovaly Ivana soudíce, že nelze aby ho mladé děvče milovalo s tím nepříznivým zevnějškem.

Vodička a jeho žena byli teď velmi vytrhováni ze svých společných studií. Z počátku nesli to těžce, ale časem měli zřetel zcela obrácený ku Klářinu osudu.

Byli nyní nejvýše uspokojeni Klářiným chováním a sledovali s rostoucím pohnutím a starostmi, co se s ní dělo.

Když mladí lidé sami se bavívali v jiném pokoji neb v zahradě, vraceli se Vodičkovic a Čelinská zas k těm předmětům rozmluv, které jim byly tak zajímavými.

Nyní bývala stará paní při tom a brala na tom všem vřelý podíl. Ty bolestné hádky o náboženství a svobodném smýšlení, které se svým synem druhdy byla přestála, vracely se tu zas v příjemnějším rouše zábavných rozmluv.

Její syn býval velmi spokojen, přicházela-li řeč na tyto věci. Pozoroval, kterak matčin fanatismus, do kterého nedávno byla upadla, nyní opět se vyjasňoval tak dalece, že se stala aspoň jako jindy přístupnou námitkám, že vyslechla bez velkého rozhorlení jiné mínění.

Čelinská měla upřímnou víru, jasnou a nepředpojatou. Věřila v duši všehomíra, ve vůli veškerenstva, která vše prochvívá, od naší osobní vůle často nápadně se dělí a z našich bezděčných činů mluví. Znala o tom mluviti s hlubokým pohnutím.

Stará paní zastávala své smýšlení s obdivuhodnou důsledností k víře, jak církev jí učí. Též ona mluvila dobře, a sám její syn obdivoval se její znalosti a jejím myšlénkám.

Sám však stál neúprosně a nezvratně na svém stanovisku, neuznávaje oprávněnost nižádné víry, ani té, jež hlásá pokrok člověčenstva a celého tvorstva do nekonečna.

„Nic není jistého v těch věcech. To jsou samé hypothesy a jsou vždycky nebezpečné, poněvadž zištnost a panovačnost z nich mohou kořistiti. Jediná, nepopíratelná pravda jest lidskému duchu zdráva. Jen ona vede k humannosti a k nezvratným zásadám mravnosti.“

Takové bylo jeho smýšlení, jež i před starou matkou bezohledně vyslovoval. Též jeho žena s ním souhlasila, toliko s tím rozdílem, že si žádala šetrnosti pro jiné smýšlení, kdyby pro nic jiného, tedy pro to, že je vše tak nejisté a že bývá v hypothesách mnohé tušení pravdy, později dokázané.

Neměla také té jistoty ani spokojenosti ve svém přesvědčení, jako její manžel. Často stávala se zádumčivou mezi těmito hovory.

Tak přišly prázdniny. Divadlo chystalo se. Klára dala se uprositi, aby hrála. Vydařilo se skvěle, Klára okouzlila Pavla znova svou hrou, ještě dojímavější, než poprvé. Ale tenkráte nebylo ani pomyšlení na nějaké políbení. Pavel netroufal si o ně říci, ani o něm mluviti. Nicméně, když bylo po představení asi třetí den, učinil zmínku tu nebezpečnou, že byl tehdy šťastnějším, že se tak mnoho změnilo od té doby, že seznal utrpení.

Klára seděla vedle něho. Vstala. Podívala se na něj záhadněji, než kdy jindy a odešla beze slova.

Toho dne jí více nespatřil. Dala se omluviti společnosti, že musila zůstati u své babičky, které přišlo zle.

Zatím bylo zle ubohé Kláře samé. „Miluje, či nemiluje mne?“ tázávala se stokrát za den v krutých pochybnostech. Ovšem se zdálo a vše nasvědčovalo, že ji miloval; ale což tenkráte o Velkonočním divadle, nebylo rovněž tak? A když mu přišla vstříc z celé duše, co sledovalo? Kdyby mělo nyní sledovati takové schladnutí! Ó nebesa! Co by se s ní stalo potom? Srdce zledovatělo jí při pouhém pomyšlení.

XVII.

„Mám vyřídit od maminky, aby nás slečna Klára svou přítomností poctila hned v poledne,“ Pavel vyřizoval v den, kdy byla řada na Vodičkových, přijíti na odpolední návštěvu do Olšov. „Osmělil bych se slečnu doprovoditi,“ řekl nesměle.

Byl to dávný zvyk, že tam Klára již ráno odcházela, avšak co byl Pavel doma, sama tomu nechtívala. Vyhýbávala se tomu, jak jen mohla. Též nyní uspořila rodičům nemilou úlohu toho odepříti a vymlouvala se na nějaké zaměstnání.

Pavel naléhal, pravil, že jeho matka od rána o tom mluvila, kterak by si přála Kláru tam již míti. Pak doložil: „Ivan čeká nedaleko, tam u olší. Sám vidím, že bych as nebyl dostatečným průvodčím slečniným.“

Klára stála právě u okna a zvolala živě: „Opravdu, vidím pana Ivana. Dobré jitro!“ volala z okna jasným hlasem, opětujíc Ivanovo pozdravení a kynouc rukou.

Její matka, pozorujíc Ivana taktéž, a pozdravujíc ho řekla: „Přeje-li si paní Čelinská tvé společnosti, Kláro, nesmíš se zdráhat. Vždyť ona zasluhuje v tak velké míře tvé šetrnosti a náklonnosti, kterou k ní máš.“

Klára připravila a vydala se na cestu. Než Ivana s Pavlem dostihli, řekl Pavel hlasem chvějícím se: „Kláro! Tak, jako Ivana, nikdy jste mne nepozdravila, leda tehdáž o Velkonocích. Ano, tehdáž byla jste jiná. Řekněte mi probůh, co se stalo, co jsem vám učinil? Či měl bych mysliti, že si vážíte Ivana více než mne?“

Klára neodpověděla, ale vložila ruku sama od sebe do jeho lokte, oč ji vždy nadarmo byl prosíval při výletech a procházkách společných. On přitiskl její ruku

k prsům a obledl se na její něžný profil a na hluboký, zamyšlený výraz jeho.

„Kláro, vždyť tě nade vše miluju," šeptal, tiskna její chvějící se ruku. Tu byli na neštěstí u Ivana, který Pavlovi nesmírně překážel té chvíle. Klára pozdravila jej znova vlídným kynutím hlavy, ale nepromluvila. Pavel neměl její odpovědi, a Ivan vida ji, kterak s Pavlem se vedla, pocítil něco nového. Cítil náhle, že nemiloval více Emilii. Ale co bylo to platno? Trápení bylo tu nové. Co mělo z toho býti, miloval-li Kláru opravdu?

Vrhl na ni a na Pavla žárlivý temný pohled, a jelikož cesta kolem potoka byla úzká pro tři osoby, šel napřed sám. Nepokusil se o zapředení nějaké rozmluvy, a Klára ani Pavel rovněž nepromluvili. Ivan byl by slyšel každé slovo a lhostejného nebyli s to říci jeden druhému.

Pavel jen tiskl Klářinu ruku a jednou zdálo se mu, jakoby jemné stisknutí ruky její jemu odpovídalo.

Byl v nebi. Jaká to byla cesta! Kýž nebyla by konce vzala, a ubohý Ivan šel před nimi a měl tušení, co se asi dělo za jeho zády. Což byl na světě jen pro posměch osudu? Měl snášeti takové soužení do smrti?

Což byl vskutku tak šeredný? Klára toho neshledávala. Jeho fysiognomie byla jí sympathickou, měl vskutku ve svých tazích jakousi příbuznost s typem negerským, který se naskytuje někdy ve směsici evropských fysiognomií. Ale jeho oko bylo krásné, jeho hlava s kudrnatými vlasy plna síly, hovořil-li, bylo možno zapomenouti na odchylku jeho obličeje od naší race. Nyní zápasil s novým utrpením, sotva pozbyl starého. Jemu byla ta cesta pod olšemi očistcem. Oddychl si, když byli u domu. Ukloniv se Kláře chtěl se vzdáliti, zavříti se ve svém pokoji, a byl odhodlán shoditi konečně se sebe veškeré marné sny a nemysliti nikdy více na žádnou ženskou.

Jeho pokoj byl v přízemí. Klára stoupala s Pavlem na schody k pokojům rodinným. Tu objevila se nahoře na schodišti Augusta, a spatřivši Kláru, Pavla a Ivana, vykřikla radostně a běžela jim naproti se schodů. „Neodcházejte, Ivane!" volala mezi tím. Byla bez dechu, dojata, měla slzy v očích. Vzala Kláru za ruce.

„Co se stalo?" zvolali všickni. „Co je ti?"

Augusta dívala se s jednoho na druhého, než odhodlala se promluviti, ale naposled utkvěl její pohled na Ivanu s takovým výrazem, že bylo nepochopitelno, kterak nepozoroval, že ukládal té milé duši totéž trápení, jež odjinud tak těžce snášel.

„Raději to povím hned. Jednou to musí Ivan vědět," řekla hlasem slzami tlumeným.

Vzala nyní jeho za ruce. „Drahý Ivane," prosila ho, „budete zmužilým ... Kláře k vůli. Ano? ..."

Ivan ohlédl se na Kláru. Jí k vůli! Co to pravila Augusta? Což prohlédla jeho srdce?

„Proč mám býti zmužilým?" ptal se, dívaje se pořád na Kláru, která měla pro něho pohled soucitný a laskavý, tak že myslil, že toho nevydrží.

Augusta držela pořád jeho ruce. Slzy jí tekly proudem z očí. „Nahoře je Čapek," šeptala a nemohla se upokojiti.

„Říkal o ruku Emiliinu?" tázal se Ivan klidně. „Drahá Augusto, jak se vám kdy poděkuju za tolik soucitu a trpělivosti. Prosím vás, nebuďte k vůli mně pranic znepokojena. Hleďte, snáším tu zprávu dobře. Vidím, že Emilie svolila. Nuže, budu prvním, který jí bude štěstí přáti a půjde mi to od srdce." (Pokračování.)

FEUILLETON.

Malý muzikant.

Hrál večer pro Milostpána,
pro Její Výsosti smích,
až hlava byla jak sdrána
a líce jako sníh.

A mozek jak staven a stráven
a v zraku lesk a děs,
i řekli: „On je tak znaven,
ať oddechne si dnes."

Svit zbouzel ptáky spící
a v síň nahlednul kdos:
jak struna pukající
tím šerem puklo cos.

Na lůžku v polousvitě
se malý pohnul host:
„Pro malé, stýrané dítě,
můj bože, místa!" — a dost.

Austin Dobson.

— Londýnská „Westminster Review" přináší ve svém říjnovém čísle stručné, ale vřele psané pojednání o novém českém písemnictví. Zvláště povšimnuto si našeho básnictví. Článek pochází z péra dra. Morfilla, professora v Oxfordu.

— Nákladem knihtiskárny J. Otty vyšla sbírka básní Jar. Vrchlického „Pouť k Eldoradu".

— Knihkupectví dra. Grégra a Dattla vydalo čtvrtý svazek spisů Hálkových, obsahující práce dramatické: „Král Vukašin", „Sergius Catilina" a „Amnon a Tamar".

— Ivan Turgeněv mešká návštěvou v Anglii i dostává se mu všude nejvřelejšího uvítání. Léto strávil na svém letním sídle v gubernii orelské i psal novou povídku ze společenského života ruského.

— Rusové zaznamenávají s hlubokým žalem úmrtí jednoho z nejpilnějších a nejnadanějších pracovníků na poli slavistickém A. A. Kotljarevského. Ze znamenitých jeho děl uvádíme, pravou to pokladnici vědomosti, „O pohřebních obřadech starých Slovanů" a dílo „O mravech a obyčejích Slovanů baltických", tištěné r. 1874 v Praze. Až do r. 1867 byl Kotljarevski státním vězněm pro nevinnou schůzi s emigrantem Kelsjevem. Později stal se professorem na universitě kiewské.

— Dostala se nám do rukou vzácná památka: náramek, jaký nosily některé vlastenecké dívky po úmrtí Máchově. Jest to jednoduchý kroužek, zavřený lyrou a s nápisem: „Daleká cesta má, marné volání." Je nynější pokolení něčeho takového schopno?

— K minulému svému referátu o nešetření uměleckých památek v Praze jsme nuceni připojiti zprávu o jiném skutku vandalismu na venkově. Za Žalovem, kde rozkládá se ohromné pohřebiště slovanských bohatýrů, jichž popel kolkolem zbarví půdu při každém zaorání, kde celý tvar krajiny tak tklivě působí, vznáší se vysoko nad Vltavou jediný zbytek Levého hrádku, starodávného to sídla českých knížat; jest to kostelíček sv. Klimenta, nejstarší v Čechách. Založen Methodějem a vystavěn Bořivojem roku 871 neb 872, přetrval, ačkoliv ovšem ne bez malých změn, až na náš věk. Gotika a pozdní renaissance jako všude, tak i zde nedbaly původního slohu stavby a zanechaly při restauraci stopy své doby, tak že na původní as basiliku již málo co připomíná. Stěny a klenbu zdobila freska, jak soudíme, z času opravy gotické, jež se marně snažila dovednosti

zednickou pokrytí je rouškou úbělovou. Ještě loňského roku viděli jsme stíny vznášejících se andělů v klenbě křížové, a se soukromé strany činěny pokusy k odstranění nátěru, který snadno se dal sejmouti; tu však přišla v to opět doba obnovení svatyně a konservátor bdící více ostatních nad zachováním uměleckých památek vlasti naší, byv tázán v této veledůležité věci o radu, dal způsobem bezpříkladným veškerá freska řádně obnovit — širokým štětcem osvědčeného mistra, který všechny své předchůdce předčil brillancí své barvy jediné. Tak se mu konečně podařilo přemoci i ty na světlo vtírající se stíny a uvésti veškeré stěny v jeden harmonický celek, tak že nikdo ani tušiti nemůže, že zde byl celý cyklus fresk jistě nadmíru zajímavých, snad i ceny nesmírné. —*far.*

— Jest nade vši pochybnost, že všestranná podpora literatury jak vědecké, tak pěkné jest v poměrech nynějších jednou z nejvydatnějších zbraní na uhájení a posilu naší národnosti, a že spojiti se musí veškeré živly našeho národa, aby každý podle svého k šíření dobrého čtení přispěl. Minule dotkli jsme se na těchto místech českého obecenstva, které se většinou chová k literatuře bohužel až příliš nevšímavě; dnes chceme pronésti slovo, jak vede si vůči našemu písemnictví časopisectvo, zvláště pak politické. Sebe lepší kniha nenalezne odbytu, když se nikdo ani nedoví, že vyšla, aneb když o ní není podán řádný úsudek. Naše listy politické mají největší rozšíření a jsou často jedinými, které do míst venkovských docházejí. V nich hledá čtenář nejenom, co v politice se děje doma i za hranicemi, ale jsou mu zdrojem veškerých našeho národa se týkajících zpráv. Kdož pak, meškaje na venkově, chtěl by si z toho, čeho dočetl se v našich politických listech, učiniti obraz o našem písemnictví, mohl by tak zajisté jenom u velmi skrovné míře. Listy naše věnují celé sloupce událostem v Tunisu, v Australii a vůbec v každém koutě světa, avšak o tom, co nám nejbližší a nejdražší, dočítáme se velmi málo. Na stesky ty odpovědělo se nám na některých místech, že „Nár. Listy“, „Politik“, „Pokrok“ atd. jsou listy politickými a literatura musí býti pro ně věcí vedlejší. To je stanovisko velmi pochybené. Polský „Czas“, „Gazeta Narodowa“, celá řada listů varšavských, „Indépendance Belge“, listy ruské, anglické a vůbec listy celého vzdělaného světa nalézají se v téže řadě jako politické listy naše, a přece, nahledněme jenom do nich, co zpráv, co feuilletonů nalezneme tu nejenom o literatuře domácí, ale i o cizí. Podceňování literatury jest charakteristickou zvláštností jenom našich českých denníků. Čeho se v těch našich listech o písemnictví dočítáme? Řady holých titulů vyšlých knih, obsahy vyšlých čísel časopisů, které mají v redakcích přátel — širšího pojednání o dobré knize nedočteš se. Byla doba, kdy „Národní Listy“ pěstovaly pravidelně literární feuilleton. Nyní snad již po dvě léta neviděli jsme v listu tom širšího pojednání o nejlepších českých knihách. Literární feuilleton byl vymýtěn. Asi před rokem učinily „N. L.“ mocný náběh k pěstování literárních zpráv pod zvláštní rubrikou, po dvou článcích zprávy oněmely a vůbec nezdá se býti naděje, že by oživly poznovu: schází v redakci „Nár. L.“ pro důležitost našeho písemnictví veškeré porozumění. P. dr. Julius Grégr je příliš zabrán do svých politických snů, než aby se mu literatura zdála býti věcí důležitou. Podobně zaujat jest politickou činností pan O. Zeithammer, chef „Pokroku“, rovněž tak, jako cheťové „Politiky“. Pro všemožné obory denníkářství pracují v redakcích zvláštní síly. Žádná moc na světě nepřivedla majitele a redaktory našich politických listů k tomu, aby platili zvláštního referenta literárního. To je věc zbytečná. Co týče se „Pokroku“, vidíme tam již po delší dobu rubriku literární, pěstovanou lépe a obšírněji než v „Nár. Listech“, avšak k dokonalosti schází tu mnoho. Slovem, jest potřebí zvláštní síly, která by měla na starosti jenom literaturu, a jsou-li si cheťové našich politických časopisů jen poněkud vědomi veliké vlastenecké důležitosti tohoto oboru naší práce, musí nutně tento trapný nedostatek konečně odstranit. Zbývá nám slovo o „Politik“. List tento byl založen, aby zastupoval věc českou před cizinou a co list vlastenecký rozšířil se v našich rodinách. Ať svatě plní tuto povinnost zejména v písemnictví. Jest pravda, že o české literatuře ve sloupcích „Politiky“ časem dosti psáno, ale více psáno jest a stále o spisech německých a často nám nepřátelských. Lipští nakladatelé a vydavatelé knih i časopisů dotírají se po celém světě, kam jen mohou — „Politik“ otvírá jim své sloupce dokořán a přispívá tím nejvíce k šíření se mezi naším obecenstvem německého jedu. „Politik“ ve svém pěstování literatury německé oproti písemnictví českému jest nám zhoubná. — Řekli jsme tato slova o vadách českých politických listů poctivě a v plném vědomí následků: víme ť pevně, že naši „páni“ nikdy neodpouštějí, a že, jestli „Lumíru“ tu i tam popřán byl ještě v politickém listu kouteček, bude nyní zahražen balvany — ale nic nedělá. Na slova ta byl jednou již čas a říci je bylo svatou povinností v době, kdy neužití každé páky v národní práci jest nedbalostí hříšnou. Opatrnost ovšem kázala by mlčet, avšak volné slovo říci kázala nám poctivost a národní prospěch, který tak vřele a tak nade vše musí každému našinci ležeti na srdci.

J. V. S.

— Začátkem října počal v Praze vycházeti redakcí p. Bačkovského nový časopis „Studentské listy“, určený k šíření čtení zábavného i poučného mezi naší studující mládeží hlavně na školách středních. Přejeme časopisu takovému, pokud bude řízen svědomitě, všestranného zdaru. Souhlasiti však nemůžeme se způsobem administrativním. Píšeť se tam totiž: „Posýláme 1. číslo na ukázku. Kdo je nevrátí, bude považován za abonenta a pošlou se mu i další čísla a bude musit platit.“ To není správné. Povinností každého nového časopisu jest, aby rozmnožil řadu našich listů solidních i aby v první řadě obecenstvo učil zapomínat vyděračského systému, jenž na škodu písemnictví provozován byl i jest rozličnými časopisy revolverovými. Kdo list neobjednal, platit nucen není, to ví každé dítě, a vnucováním se čtenářstvu po způsobu kramářském, vážnost k věci i osobám literárním jenom podrývá. Všecky řádné české časopisy musí se jménem své cti proti takovému druhu vyděračství co nejrozhodněji ohradit.

Z celého světa.

* Dne 18. t. m. odbýván ve Velké opeře pařížské pokus s elektrickým osvětlením veškerých místností. Dle zpráv francouzských listů zdařil se úplně. V Anglii pokusili se na trati brightonské o osvětlení vlaku elektřinou. Tento pokus, při kterém užito bylo Faureových podružných baterií, dopadl šťastně. Doporučili jsme na tomto místě výboru Národního divadla již jednou, aby si těchto nových vynálezů povšiml. Bylo by dobře, aby se tak stalo. Za cenu, kterou budou státi nové plynovody, daly by se snadno zříditi všechny přístroje k osvětlení elektrickému, při kterém by nebezpečí zapálením a výbuchem bylo vyloučeno. Návrh tento opakovaly v těchto dnech „N. L.“ po nás. Bylo by žádoucí, aby se ho uchopila veřejnost a zejména naši odborní znalci.

* Zajatý od Angličanů král zulukaferský, Cetewayo, slavné paměti, jest velmi nešťasten. V zajetí daří se mu celkem dobře, avšak jest obléhán zástupy missionářů, z nichž každý chce jej obrátit na víru svou. Cetewayo přijal již několik věr, ale nejnovější jest mu nejbolestnější. Jedna anglická sekta, holdující mimo jiné také zdržování se opojných nápojů, poslala Cetewayovi velký kolovrátek, poněvadž jest král vřelým milovníkem hudby. Za to mělo se černé veličenstvo vzdáti kořalky, kteréž mu na každý den povolena jedna láhev. Cetewayo je velmi ochoten přistoupiti na tento návrh, když mu dají denně láhev — champagnského. Deputace anglická, vyslyševši tento nectný návrh, sice králi kolovrátek nechala, ale poslala domů telegrafickou depeši, v níž si nad střídmostí „našeho černého bratra“ zoufá.

* Naříkáme na drahotu českých knih. Právě dostalo se nám do rukou čtyřsvazkové dílo anglického básníka Morrise „Zemský ráj“. Stojí 24 zlaté a během málo let dočkalo se osmého vydání. Co do vnitřní ceny mohou s ním některá díla našich předních básníků dobře závodit. A také Angličané („Athenaeum“ v říjnu) naříkají si, že anglické obecenstvo nejeví potřebu básnických spisů!

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Úsudkův o zaslaných nám pracích nepodáváme, odpovídajíce toliko, uveřejníme-li jich, čili nic. — Pan A. Šk—a: Ano. — P. A. K. v Teplici: Poslán Vám list. — Neuveřejníme zaslané od „Jarmily Povltavské“.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. listopadu 1881. ČÍSLO 31.

Vidění svatého Kiéran-Killa.

K peklu je cesta široká,
v nebe jich dojde jen málo. —
Mnich Kiéran-Kill měl divný sen
a zde jest, co se mu zdálo:

Stál na vysokém předhoří
a hleděl přes moře v dáli,
v sluch zaléhal mu boru šum
a před ním vlny se válí.

Nad ním ve vzduchu orel plul,
pod ním velryby pluly,
v dáli jak modrou ovrubou
břehy se ostrova pnuly.

A s ostrova se bělal chrám,
mnich rád by Bohu chtěl sloužit,
neb chtěje nechtěj po Bohu
byl věčně odsouzen toužit.

A nikde ruky na pomoc,
jen země, nebe a vody,
a k ostrovu tam neměl loď
a k nebi nebyly schody.

I zvolal: „Bože na nebi,
andělské sešli mi duchy,
ať přenesou mne přes moře:“ —
však Bůh jak býval by hluchý.

Děl mnich: „Já vždy byl sluhou Tvým
i Tvého svatého kříže,
když nechceš poslat anděly,
veď k sobě jinak mne blíže!“

A nastal ruch a ryk a šum,
pol temno stalo se v záři,
a země, jak by rodila,
a moře, jak kdy se vaří.

A kam jen světec pohlednul,
ve vzduch, na pláň i horu,
vše hemžilo se životem
a plno němých je tvorů.

A ryba k rybě, k raku rak
černým staví se hřbetem,
a orel s orlem ve vzduchu
křídla si podává letem.

Vše lopotí se, co jen muž
běhat a lítat a plouti,
ba i ten malý pavouk cos
jak provaz z paprsků kroutí.

Zří na to světec udiven,
neví, co značí ten Bábel,
i pokřižuje pavouka:
„Mluv, jestli tě neposeď ďábel!“

Děl pavouk: „Ty jsi svatý muž,
však rozum tuze máš prostý,
což, Kiéran-Kille, nevidíš,
že k Bohu stavíme mosty?“

Děl svatý v hněvu: „Vy jste sběř
a koukol z ďáblova stohu,
vy, němá tváři, člověku
že mosty stavíte k Bohu!?“

A mžikem zniklo vidění,
jen kdosi zasmál se stepí:
„K ďáblu se protře každý bloud, —
k Bohu i svatý je slepý.“

J. V. Sládek.

Papšák a Mexikán.

Humoristický obrázek ze života tuláků. Napsal *Ladislav Stroupežnický.*

Na rozcestí poblíž jihočeské vesnice Ilonic stojí sloup červeně a bíle natřený, na němž přibity jsou dvě dřevěné ruce. Levice s nápisem „Do Ilonic“ ukazuje ohnilým svým ukazováčkem již asi deset let na východ. Sestra její, pravice, s nápisem „do Rotic“ je mladší — ukazuje teprve asi čtyry léta na sever, poněvadž její předchůdkyni před tou dobou někdo ukradl. Který chirurg amputaci tu spáchal, nevypátralo se. Před tímto sloupem stál za červencového podvečera tulák, který tělem svým oživoval a v klátivý pohyb uváděl příšernou zříceninu starého kabátu a starých kalhot — směsici pestrých záplat, jež jen krejčovské umění pravého tuláka smělou kombinací neostýchavých špagátových stehů dovede udržeti pohromadě. Dávno již minul onen čas, kdy bylo ještě možno poznati původní látku kabátu — zmizela úplně pod záplavou různobarevných záplat. V příčině původní látky kalhot mohlo se pronésti toliko podezření.

Na zádech tulákových klátí se podlouhlý váček — není však zapotřebí příliš bujné fantasie, aby si člověk živě představil, že v něm není nic.

Tulák je bos. Nikoli snad proto, že by neměl bot — naopak, houpají se mu zavěšeny na vaku — ale kdyby jich obul, šel by přece jen bos, poněvadž už dávno minuly ony doby, kdy mívaly ještě podešve. Ostatně v dobách své dokonalosti tomuto člověku vůbec ani nepatřily. Choditi v botách bos — toho přepychu dopřává si tulák jen za slavných příležitostí, když je zapotřebí důstojné representace. Osmahlý a hubený obličej tohoto člověka proryt jest vráskami, jež kol promodralých, štětinatými kníry zastíněných rtů svírají se chvílemi v trpký úšklebek. Huňaté obočí kleue se nad polozapadlým, ale dosti čiperným okem. Baňatý jeho nos a vlčí mák kvetou stejně červeně — při čtyrech stupních pod nulou kvete tulákův nos s chrpou o závod modře; při desíti stupních pod nulou kvete bíle jako třešně.

Na hlavě, obrostlé ježatým, hnědým vlasem, má furiantsky k pravému uchu nachýlenou usmolenou čapku s nápadně širokým štítkem, jakéž nosí francouzská pěchota.

Tulák, opíraje se o sukovitou hůl, přemýšlí, má-li jíti dle rady levice do Ilonic nebo dle rady pravice do Rotic.

Tichounké kročeje, dušené prachem silnice, vyruší jej ze studia „rukopisů".

Ohledne se a spatří za sebou státi — tuláka, světoběžníka, jakým je sám, chlapíka zavalitého, svalovitého, rudovlasého a v obličeji dosti plného.

Druhý tento tažný pták opeřen je poněkud slušněji, ačkoliv i z jeho původně snad hnědého kabátu různými trhlinami koketně vykukuje zvědavá podšívka. Modré jeho vojanské kalhoty jsou na mnoha místech protrhané a místy zhnědlé — jako spražené. Zdá se, že obyvatel jejich kdysi někde na peci usnul a že pod něj zatopili. Na zhmožděném klobouku, který vyhlíží, jakoby byl proletěl mláticím strojem, vlaje mu chvost kohoutího peří, kteréž na okamžik odvrací pozornost od pěti děr, jež dostatečně zásobují hlavu tulákovu čerstvým vzduchem.

Na nohou má střevíce, jejichž k noze jeho nepoměrná délka svědčí, že byly šity pro mnohem většího pána, než je nynější jich obyvatel.

Ale člověk tento má slavnou minulost: na jeho prsou houpá se pyšně — na záplatě zelené, jak žabí zadek — velký, bílý, kovový medalion.

Povězme přímo, že jest muž tento boží bojovník, hrdina, který na vyzvání nebožtíka Pia IX. pospíšil, aby hájil světskou jeho moc proti útokům Garibaldiho.

Tuláci prohlíželi si chvilku na vzájem svůj zajímavý zevnějšek, dle něhož patrně cenili svoji vnitřní hodnotu; pak vytáhl onen s francouzskou čapkou sirku, již měl zastrčenou za pravým uchem ve vlasech, klidně ji rozsvítil o dvouruký sloup a zapaluje si zbytek cigara řekl: „Tys sloužil u papše?"

Tulák s medalií ušklíb' se kysele: „To jsem si toho vysloužil — dal nám na cestu své požehnání."

„Já byl v Mexiku," odhaloval otrhánek s francouzskou čapkou slavnou svoji minulost, odhazuje sirku.

„Vy jste to tam vytrhli," ušklíb' se posměšně bývalý papežský dobrovolník.

„Jako vy toho papše," odsekl Mexikán.

A mlčky zahnuli cestou k Ilonicům oba ti stateční bojovníci, z nichž jeden pomáhal hájiti pozemské statky papeže a druhý upevňovati monarchii v Mexiku. Oba dodělali se skvělých výsledků, jak pro své panstvo tak pro sebe. Potloukají se nyní světem, stavše se tuláky z řemesla a pravou metlou klidných obyvatelů rakouských zemí. Zvláště bývalými papežskými dobrovolníky, neodbytnými to vyděrači, krutě mrskal Hospodin své milé sluhy — venkovské pány faráře. Došli do vesnice a „obrazili ji". Má každý z nich svůj způsob vymáhání dárků.

Papšák — tak pojmenoval český lid dobrodružné ty halapartníky svaté církve — poctil nejprve návštěvou faráře a spustil:

„Starý vojín prosí o dost malou podporu (běda ale tomu, kdo dal mu jen malou podporu — umíť papšák proklínati neštědrou ruku, jako za středověku papež kacíře). Bojoval jsem ve čtrnácti patáliích za svatého otce, který mě za mou udatnost timhle penízem vyznamenal, neboť jsem byl na svém těle sedmkrát těžce plesírovaný: čtyrykrát od sardinských kulí a třikrát od bajonetů Garibaldiho."

„Měl byste se nějaké práce uchopiti," namítá farář s úsměvem.

„Prosím, velebný pane, mne stíhá všude neštěstí."

„Tak vymlouvají se lenoši obyčejně."

Po této výtce padl papšák na kolena tak rázně, že až podlaha pod ním zaduněla, zdvihl dva prsty své pravice vzhůru a zvolal patheticky:

„Prosím, přísahám!"

Farář se dobrácky usmál a dal modernímu křižákovi šest krejcarů, za kterýž dárek udělil mu papšák obvyklé tulácké požehnání:

„Aby jim pán bůh ráčil dáti stálé zdraví a dlouhé panování..."

Opustiv faru, „obrazil" vesnici. —

Mexikán zastavil se nejprve ve škole. Pootevřel dvéře a vychrlil na paní učitelku, která právě přebírala hrách na zítřejší oběd, následující řeč:

„Starý vojín, který sloužil skrz devatenáct let, tři měsíce a sedm dní věrně dvěma monarchům a byl třináctkrát v ohni, kdež na své tělo devět těžkých plesur obdržel, posledně s nešťastným císařem Maxmilianem v Mexiku proti divokým lidem bojoval a nyčko skrze své mnohé plesury práce neschopný jest — prosí o dost malou podporu."

A zároveň s rychlostí úžasnou odhrnoval své nohavice, rukávy a rozhaloval prsa, stavě na odiv zjizvenou svoji kůži.

Skvělá tato řeč vynesla mu toliko skrovný krajíček chleba — přímo průhledný, učiněnou pavučinku. Bruče něco o „kantorské štědrosti", opouštěl Mexikán školu.

U večer sešli se boží bojovníci v hospodě, kdež několika sousedům vypravovali o svých hrdinských činech.

Mexikán, kolik pobil divokých Indiánů, lvů a krokodilů — oblud to „devětkrát tak dlouhých jako ta šenkovna, které mají tlamy, že by mohly tamhle ta kachlová kamna polknout jako nic". Vypravoval, s kolika monarchy mluvil — mezi nimi v Americe s jedním černým jak uhel — dále o moři a o rybách v něm, které jsou tak ohromné a silné, že převrhnou nosem „šíf". A doložil, že by jeden každý ze sousedů, kdyby to vše spatřil, zůstal celý hloupý.

Papšák si už ani nepamatoval, co pobil Talianů, kolik „fanglí" jim vzal a co jich zahnal do „marastu", ve kterém roste rejže atd.

Hrdinství jest všude ve vážnosti, a proto zaplatili sousedé pivo, jež oba tuláci vypili.

Než odebrali se na lože, vypili ještě po sklence oné tekutiny, o níž již v základech vší moudrosti, ve slabikářích, stojí psáno, že sice hřeje, ale nešatí. Tento nápoj zaplatil si každý ze své privátní šatule.

Při placení vytáhl papšák ošoupanou černou tobolku, v jejíž zasmušilé hlubině tmělo se asi dvanáct nebo patnáct krejcarů.

Mexikán u té příležitosti jediným plachým pohledem ocenil bohatství a pozemské statky svého soudruha; a když pak sám lovil vyzáblými prsty v měchýřku, zelenou tkanicí obroubeném, aby z lůna ostatních bratří vyrval dva krejcary, tu odhadlo bystré oko Papšákovo obsah soudruhova měšečku na dobrých osm nebo devět krejcarů.

Odebrali se na lůžko, na žitnou slámu, složenou na dvorku hospody pod malou kůlnou, přikrytou děravou a rozedranou doškovou střechou. Odložili hole; Mexikán dal si za hlavu prázdný vak a děravé boty, načež zavrtali se oba do slámy.

Ležíce pohodlně na znak, zadívali se děravou střechou do oblohy, poseté statisíci třpytícími se hvězdami.

„Mít jen tolik krejcarů, co je tam těch hvězd,“ prohodil Mexikán.

„Dost by bylo do smrti,“ přisvědčil papšák.

„Jsou prý to světy, jako naše země,“ rozumoval polozamyšlený Mexikán.

„Čerti vědí,“ zabručel Papšák a doložil lhostejně, ba skoro až tupě: „Pro mne.“

Zdá se, že neměl člověk ten pro astronomii mnoho smyslu.

Malá přestávka — oba hrdinové urovnávali si „samožitné“ polštáře pod ctihodnými svými hlavami.

„Poslouchej, papšáku, jestli pak se taky modlíváš?“ tázal se náhle Mexikán.

„Já? Je to čerta platno! Když jsem se jako kluk modlíval, neměl jsem z toho nic — teď to mám aspoň bez práce.“

„Já také na to nic nedržím!“ ušklíb' se Mexikán a dodal: „Dobrou noc.“

Utichli a za nedlouho oba sladce spali. A bledě modrá záře měsíce, pronikajíc děrami na střeše, osvětlovala dřímající ty zříceniny obhájeů dvou velkých idei.

Vesnice a celý kraj vůkol v šeru jsa zahalen, dřímal v tichu, jež porušil chvílemi toliko nediskretní nějaký pes, který vyjel si na kocoura, kradoucího se tiše po doškové střeše k milostnému dostaveníčku někam za komín — anebo na statného chasníka, který šoural se k milostnému dostaveníčku se svou dívčinou.

Avšak přece ještě jedny zvuky rušily noční ticho, zvuky, jež vydávaly žáby v nevyhnutelném u české vesnice rybníku.

Kdo neslyšel za letní noci kuňkati, kukati, skuhrati, skřehotati, krákati a škrouchtati najednou asi osm nebo devět set žab, ten věru neví, co je česká krajina za letní noci!

Ale žabí ty chorály, které jsou obtíží nejednomu měšťáku za pobytu na venkově, nevyruší venkovana z klidného spánku. Také Mexikánovi a bývalému papežskému dobrovolníku ani na okamžik neporušily sladký odpočinek na žitné slámě. —

Teprve asi o jedné hodině z půlnoci probudil se jeden z nich — papšák. Pozdvihl tichounce hlavu a pozoroval opatrně svého soudruha, chrápajícího protivně a zavrtaného až po pás do slámy. Pak zaťukal mu na rameno.

Mexikán se nepohnul.

Papšák jej zašimral na lebce v prořídlých vlasech.

Mexikán se nepohnul.

„Spí, jako dub,“ ušklíb' se papšák, nachýlil se tiše k soudruhovi a ťapal v pološeru po jeho boku, hledaje otvor kapsy. Nalezl jej konečně. Obratně vklouzla pak zkušená jeho pravice do kapsy a vytáhla z její hlubiny usoupanou koženou tobolku. Mžikem vytřás' z ní muž, papežským požehnáním posvěcený, veškerou zásobu světoběžných měděných tuláků, načež zase všoupl tobolku v místa, odkud byla vyšla. Vytáhl pak svůj měchýřek a tichounce vložil v něj ulovenou kořist, čímž nabyl vychrtlý jeho váček buclatého vzezření blahobytu. A to vše vykonal klidně, ano s radostí, jako by plnil nejsvětější svoji povinnost: obrátiv se pak na pravou stranu, usnul.

Že by měl člověk, jenž páše darebáctví, roztržité a neklidné spaní, jest toliko planou frasí. Naopak! Ničema, který okrádá vdovy, sirotky, dobročinné ústavy, veřejné sbírky a fondy, když z výtěžku své ničemnosti dobře se navečeří a napije, spí mnohem líp než poctivý pracovník, poněvadž týž po celodenní práci vlastně teprve za noci má času k trpkému uvažování, že mu ta poctivá práce ani tolik nevynáší, aby mohl rodinu svoji uživiti. — — —

O třetí hodině ranní, když byl již měsíc zašel, počalo svítati. Na východní straně obzoru nad temně modrým borem kmitly se první záblesky vynořujícího se slunce, jež uvítali kohouti ve vesnici obvyklým svým oslovením — kokrháním. Prohlašuje-li moderní realismus, že jest opera nepřirozeným nesmyslem, mýlí se velice — máť ona svůj původ a základ v přírodě. Slunce na příklad zapadá v průvodu muziky, již dělají žáby v rybnících, potocích a loužích, a vychází v průvodu muziky, již dělají kohouti, skřivánci a drozdi.

Také v kurníku na dvoře hospody zakokrhal kohout ku poctě vycházejícího slunka a probudil svým tak zvaným zpěvem Mexikána ze sladkých snů . . .

První, co učinil probuzený ten sloup padlé monarchie, bylo, že si rychlým sáhnutím ohmatal kapsu, v níž má svou tobolku. Ucítiv ji na starém místě, upokojil se, ale zároveň velice se tomu podivil . . . pokládal totiž papšáka za taškáře a usínal s obavou, že mu v noci tobolku vyťoukne.

Zadíval se ve tvář toho poctivce. Shledal, že boží ten bojovník spí tvrdě, obrácen jsa obličejem do žitné slámy.

„Žvejká samožitnou,“ ušklíb' se Mexikán a zakašlal silně.

Papšák se nepohnul.

Mexikán se opatrně zdvihl, poklekl a ťapaje po sousedově těle, hledal něco. Omakával, ve které kapse asi má papšák výtěžek svých návštěv u českých farářů, věřících a ctitelů svatého otce.

V pološeru sáhl nejmíň šestkrát do nějakého otvoru, ale vždy ihned poznal, že to není ten pravý a že zabloudil do některé z oněch mnoha trhlin, z nichž vedle zbytků různých suken a pláten sestrojeny jsou papšákovy kalhoty. Konečně po delším bloudění nahmatal něco . . . a již táhl volně z kapsy měšeček s penězi.

Zaplesal . . . radostný a zároveň posměšný úšklebek přeletěl jeho obličej . . .

Ponořuje blahobyt svého souseda do hltavé své kapsy, zašeptal:

„Ty vysyčel tak po těch farách.“ A dodal s úšklebkem: „Na těch je boží požehnání.“

Více neusnul; mínil ještě asi hodinu odpočívati a pak upláchnouti, než soused procitne.

Svědomí ho netížilo — naopak, blahá spokojenost prochvívala jeho duší.

A tak okradli ti tuláci jeden druhého, což prozrazovalo vzácnou příbuznost jejich snah.

Jsouce tuláci podobni ptactvu, které sbírá zrnka na poli, ozobává hrozny ve vinici a mlsá ovoce v sadu,

*

aniž by se tázalo, kdo vše to mozolnou prací vypěstoval. A těkaje takto od vesnice k městečku, žije spokojeně kočující ten pronárůdek tuláků. Ob čas, když už zub času a nepohod, rozhlodav docela jejich šat, počíná zatínati se v jejich tělo, připojují tuláci k obyčejné prosbě „za dost malou podporu", též prosbu „za něco starého od šatu".

Někde kápne kabát, jinde kalhoty... Košile sejme se někde se šňůry, kamž ji byly pradleny k uschnutí pověsily. A stojí-li kdes v pološeré chodbě pár lidským okem nestřežených bot, vysvobodí je tulák z jejich melancholické samoty; aby nalezl majitel jejich aspoň nějakou náhradu, zanechá tam vysokomyslně své staré...

Vyšlo slunce a po dvoře rozlilo se usmívavé jasno. Mexikán neměl již na slámě žádného stání; soudruhova pokladnička bodala jej v kapse, vybízejíc k útěku. Vstal tiše a opatrně, aby šelestěním slámy neprobudil spícího papšáka, a zdvihal svůj vak. Ale nešlo to... provázek vaku sešoupl se se slámy dolů a papšák položil na něj při obrácení se ctihodnou svoji hlavu a spal tak.

S největší opatrností jal se Mexikán vyvlékati provázek... a dařilo se mu z počátku. Náhle však pocítil papšák nějaké zasimrání za uchem, probudil se, vzchopil se divoce a chvatně sáhl si na kapsu, v níž byl prve ukryl měchýřek se svým i soudruhovi svému ukradeným blahobytem.

I tento člověk považoval svého souseda za šibala! Oba ti tuláci znali výborně vlastnosti svého stavu a dovedli se na vzájem velmi spravedlivě oceniti.

Pohledli si hluboko do duší.

A nemýlili se v sobě — nepřeceňovali své schopnosti ani snahy!

Papšák, nenahmatav měchýřek ve své kapse, ihned byl přesvědčen, že mu ho soused vylovil.

„S bohem," loučil se s ním kvapně Mexikán.

„Počkej!" vzkřikl papšák. „Tisíc hromů," můj pytlíček s penězi je v pekle!" A hrabal se ve slámě; probleskla mu totiž na okamžik mozkem myšlénka, že jej snad vytrousil. Nenaleznuv však miláčka svého, vymrštil se prudce, a chopil Mexikána za límec kabátu tak silně, že se až ozvalo praskání švů; zároveň vzkřikl:

„Tys mne okradl!"

S líčeným opovržením utrhl se na něho Mexikán, hodlající zapírati svůj čin:

„Já se tě prosím o tvých vysyčených pár krejcarů! Já jich mám tuhle víc než ty!"

Vytáhl furiantsky svou tobolku z kapsy a otevřel ji. — Ale mráz mu projel tělem, když spatřil prohlubeň její prázdnou. Střelil pronikavým pohledem po papšákovi, pohledem, který krátce a prostě znamenal: Ty zloději. A zasípal zlostně:

„Papšáku, tys mi je vyfouk'!"

„Já? Ty ničemo!"

Byltě rek, jenž viděl Řím, odhodlán zapírati svůj čin.

Ale Mexikán, jsa povahy prchlé, chopil jej za hrdlo a zatřásl jím — zavalitý papšák učinil ihned totéž a tak třásli sebou výteční ti mužové, jakoby střásali hniličky s velkých hruší. Zuby jim při tom cvakaly, švy vetchých jejich kabátců praskaly a kosti jim v těle chrastily.

Svalovitý papšák porazil konečně Mexikána na zem — klesající monarchista strhl však božího bojovníka s sebou.

A rdousili se dále. Mexikán několikrát opakoval: „Však já ty krejcary z tebe vyždímám!" Ale silnější jeho soupeř odpovídal mu s posměchem:

„Na mne si, holečku, nepřijdeš; já jsem od papeže dotejkaný."

A ohýbal Mexikána jak vrbový prut. Klečíce tak na téže slámě, na níž z večera klidně podle sebe usnuli, na níž se za noci na vzájem okrádali, rvali se tu nyní, ale bez rozhodujícího účinku; paže obou brzy umdlely — vždyť nebyli oba těžké práci zvyklí. Mexikán, jehož nepříliš hrdinskou duší zachvěla obava, že jej zavalitý papšák zardousí, nevzdá-li se v čas, odhodlal se ku slovům, jež měla býti úvodem ke smíru. Řekl hlasem stísněným: „Ty, nechme se."

„Tak ty se přiznáváš, žes mně vypil můj měšeček?"

„Vždyť to znáš z vlastní zkušenosti," omlouval se Mexikán, „že našinec dělá, co může." Pokrčil rameny a dodal: „Člověk chce být živ."

Papšák jej pustil — Mexikán hovořil dále: „Přiznej se také papši, žes mi ty krejcary z tobolky vypašoval."

A papežský dobrovolník nahlednuv, že není možno než upřímností dostati se ku svým penězům, odvětil tonem skoro až srdečným: „Abys viděl, že to s tebou myslím upřímně — ano. Vždyť víš, že se to na noclehu vždycky tak dělá; jak jsi prál — člověk chce být živ. A kde se dá co trhnout, přestává kamarádství a trhne se."

„A tohle je znamenité," šklebil se Mexikán „já ti pak vylovil s tvým pytlíčkem také své peníze! Nu jakáž pomoc — zkazilo se nám to oběma. Víš co — rozdělíme se bratrsky — každý dostane své zpět."

Mexikán vytáhl z kapsy měchýřek, sňal se své hlavy francouzskou čapku, položil ji na slámu a tázal se: „Kolik krejcarů jsi měl v pytlíčku?"

„Čtrnáct," přiznal se poctivě papšák.

„Já devět — to je dohromady třiadvacet. Uhlídáme."

Vysypal obsah měchýřku do své ošumělé čepice a napočítal skutečně třiadvacet krejcarů.

„Na vlas," přisvědčil a vysázel soudruhovi na dlaň poctivé jeho pravice čtrnáct krejcarů a vrátil mu měchýřek — zbývajících devět krejcarů ponořil v lůno své staré tobolky.

A tak vyrovnali se oba ti podnikatelé, jako když dobrovolně rozchází se firma, sestávavší z dvou kompaňonů, s nestejnými sice vklady, kteří ale byli povždy nejlepšími přáteli.

„To jsme na sebe vyzráli, co?" usklíb' se zcela upřímně papšák, a Mexikán přisvědčil: „No!"

„Pochodili jsme, jako my v Italii proti Garibaldimu."

„A jako my v Mexiku proti Juarezovi." A odplivl si.

Pak odebrali se k pumpě — jeden druhému zapumpoval, oba umyli si obličeje, utřeli se šosem svých kabátů, načež odebrali se do hospody, kdež vypili po sklence pálenky klidně a přátelsky, jako by se bylo mezi nimi jakživo nic nemilého neudálo. Opustili hospodu a na návsi rozešli se bez hněvu a zášti, rozešli se s vědomím, že učinili, co mohli, že ale neměli té noci štěstí.

Na rozchodu pozdravili se: „S Kristem, papši!"

„Servus, Mexiko!"

Papšák šel na západ, Mexikán na sever.

A letní slunko usmívalo se na oba stejně mile a upřímně.

V obzoru stínů.

Nad světem daleko, kde šera prostor jen,
šly stíny žebráků,
a s nimi světlo šlo a Bůh a boží den.

Tu blíže před nimi stín přikrčen se krad'
a prchal do dáli.
„Ó zůstaň, boháči, ó zustaň, zustaň stát!“

„Jde s vámi věčná tma, jde šero a jde mrak!“ —
Bůh děl: „Jde s nimi zoř!
Však ty ji nevidíš, kov světa vzal ti zrak!“

Fr. Anger.

Středověkem k renaissanci.

Píše *B. Frida*

VII.

Úpadek rytířstva po výpravách křížových a reakce panovníků proti němu. — Vznik nového rytířstva monarchického. — Různé poměry v Anglii a ve Francii. — Obrázek z posledních dob rytířské slávy.

Po nešťastné výpravě sv. Ludvíka do Afriky proti nevěřícím musili templáři opustiti Syrii a rozešli se na své četné statky v západní Evropě. Zde žili v úplné nečinnosti a v hrozném přepychu; boje na východě a to neustálé strádání učinily řád velikým a slavným, ale onen klid a báječné téměř bohatství, jaké potom v Evropě je čekaly, zavinily jejich pád. V Asii byli užitečnými, ano nutnými, ve Francii však zbytečnými a co více i nebezpečnými. A co jsme zde řekli o templářích, platí z jedné části o veškerém rytířstvu. Veliké výpravy křížové se dávno již přežily; smutné jejich výsledky způsobily všeobecnou nechuť proti nim. Celá hejna rytířů a vojáků vracela se do Evropy, ale v jakém stavu! Ne jako templáři na své statky, nýbrž hladoví, rozedraní a omrzelí. Vše, co měli, prodali, když šli do boje; anebo jestliže zbyly jim nějaké statky, byly tak zpustlé, že z nich prchali. Co měli dělati? Na východě zvykli si loupeži — někteří provozovali ji dále; kdo byli poctivější, trávili v nečinnosti a bídě. V této době mělo rytířstvo pouze jedinou práci a sice turnaje. Vše hrnulo se k nim, když nebylo boje skutečného. Jedni obětovali celé svoje jmění, co jim ještě zbývalo, aby se jen skvostně mohli vystrojiti; druzí, chudí, bojovali, aby dostali od přemožených soupeřů bohaté výkupné. Jiní opět čtouce rytířské romány hledali ve světě dobrodružství; znepokojovali otce a manžely, blyštili se před dámami ve skvělé zbroji své a bili se pro jediný jich pohled. Řekněme to zkrátka: rytířstvo v době této již zbytečné stává se škodlivým; jeho principem jest egoismus, způsobem života pak nekázeň.

Jaký div, že pozorujeme brzy na to zvláštní reakci proti chevalerii! První obětí této reakce byli templáři, onen květ všeho rytířstva. Tito měli svoje zvláštní statuty, které jim nejen dovolovaly, ale i jaksi kázaly touhu po světské vládě. Chtěli říditi státy; směřovali k rebelii a usurpaci vlády. Hrozili světským knížatům i papeži, neboť byli válečníci, kněží i boháči zároveň; měli moc světskou, jako moc duchovní. To byly, jak známo, ty pravé důvody, pro které Filip Krásný a Kliment II. zrušili jejich řád (1311). Byla to reakce, ale zároveň útok. Zrušení řádu templářského bylo pro celé rytířstvo velikou pohromou; ale již před tím byla mu zasazena rána jiná, která vycházela rovněž od panovníků. R. 1215 zakázal papež Innocenc osobám duchovním všecky duely, ba i takové, které měly za účel dokázati vinu či nevinu obžalovaného; sv. Ludvík nazývá (1270) souboj takový zákonem ukrutným a vražedným; a Filip Krásný omezil všecky tyto souboje na jediný případ: pouze tehdáž mohl býti souboj odbýván, když by byl někdo obžalován ze zločinu tak těžkého, který žádal smrt; pak mohl se bíti se svým žalobníkem. Ale i v těchto případech dovolených stěžovali panovníci souboje, jak mohli; ty dlouhé formality, jaké v tom ohledu zákon předpisoval, se rytířům nelíbily, a tak vycházel souboj soudní pomalu z mody, tak že jenom osoby z nejvyšších rodů záležitosti svojí cti jím rozhodovaly.

Těmito zákony proti souboji pokořen byl jeden z hlavních principů rytířstva: že má totiž rytířstvo právo konati samo a beze všech soudů spravedlnost; rytíř, který zabíjí mimo zákon, stává se vrahem. A poněvadž tím ono privilegované postavení rytířstva bylo ohroženo, nezbývalo mu nic jiného, nežli domáhati se znova a cestou přirozenou toho, co každým dnem ztrácelo. Kdyby byla chevalerie chtěla státi se dobrým vojskem, mohla i pod rostoucí mocí královskou nabyti ještě velikého významu ve státě, ale v tom právě ona nepochopila svého prospěchu. Ve válkách anglicko-francouzských ukázalo se nejlépe, jaký rozdíl byl mezi rytířstvem francouzským a anglickým: toto dovedlo se úplně podříditi rozkazům svého krále, jak toho poměry vyžadovaly, umělo podrobiti se jakési společné disciplině: rytíři francouzští však žárliví jeden na druhého bojovali každý na svou pěsť, a poněvadž pouze osobní ješitnost byla jejich zřetelem, nemohli při vší své statečnosti dodělati se praktických výsledků. Až do té doby bývaly v obyčeji tři druhy vojska: tlupy vasalů, vojska městská a hejna žoldnéřů. Vojska městská nestála nikdy za mnoho, rytíři bojovali každý za svým interessem a dle své chuti, žoldnéřům se nikdy neplatilo, takže se docela přirozeně starali jenom o to, kde by něco ukořistili, a stát býval neustále v nebezpečí. Karel VII. francouzský cítil dobře ono nebezpečí, a tak po ukončení těch dlouhých válek s Anglií podržel část najatých žoldnéřů a zřídil se svolením sněmu první stálé vojsko, které tedy i v míru zůstávalo ve zbrani. Dohled nad ním svěřil důstojníkům, kterým sliboval za jejich služby krásné úřady a přední hodnosti říše. Byly to první počátky moderního vojenského státu, jehož bezpečnost nezávisela jako dříve na

dobré vůli rytířstva, nýbrž na dobře vycvičeném vojsku, které se ve všem řídilo rozkazy svého krále. Staré rytířstvo stalo se i v této věci naprosto zbytečným, zvláště když užíváním střelných zbraní, které právě tehdáž přicházely v obyčej, starý způsob válčení nadobro byl překonán.

V Anglii měly se věci docela jinak. Eduard IV. byl první ze všech panovníků, který prohledl jaksi ideje své doby a dovedl učiniti starou šlechtu úplně neškodnou. Až dosud bývalo rytířstvo jakýmsi bratrstvím urozených pánů, ale tak, že nebyla to hodnost dědičná, nýbrž každému se zvláště udílela. V tom ohledu panovaly pak hrozné předsudky naproti ostatním stavům. Tak r. 1429 za války s Francií byl hrabě Suffolk zaskočen a měl se vzdáti francouzskému vojákovi, který nebyl rytířem. Co učinil hrabě? Ihned onoho vojáka pasoval na rytíře, jenom aby mohl říci, že poddal se pouze rytíři. Král Eduard viděl, že toto staré rytířstvo potřebuje jakéhosi vzrušení a proto zařídil si rytířstvo nové, neméně přísné na svou hodnost, ale proniknuté zároveň duchem oné galanterie, jaká byla tehdáž v modě. Chtěl, aby ve válce byli rytíři dobrými důstojníky a v míru galantními kavalíry. Sám král byl zrovna takový: byl dobrý voják a vedle toho dobrý lovec, miloval všeho druhu slavnosti, turnaje i maškarády, všecko v čas. Tak jednou představoval sám v Londýně maira, jeho synové sherify a přední pánové konšely města. Byla to jakási rytířská komedie, kterou později také králové francouzští od Ludvíka XII. až do Ludvíka XIV. velmi často aranžovali.

Celou tuto revoluci v rytířstvu provedl Eduard III. způsobem úplně mírným. R. 1349 založil totiž známý „řád podvazkový“, který měl skutečně žádaný účinek: šlechta stala se na sebe žárlivou a hleděla se úplnou poslušností co možná králi zavděčiti. Tento šťastný pokus zalíbil se ostatním panovníkům tak dobře, že ho ihned následovali. Již roku 1352 založil král Jan francouzský „řád hvězdy“ a r. 1428 Filip Dobrý, vévoda burgundský, „řád zlatého rouna“. Udílení těchto různých řádů záleželo vždy jenom na vůli krále; on byl jejich velmistrem a pasoval na nové toto rytířství ovšem jen lidi sobě oddané. Chaucer v prologu ke svým povídkám Canterburským líčí výborně oboje rytířstvo staré i nové. Mluví vůbec velmi mnoho o rytířstvu, a ze všeho lze pozorovati, že toulaly se tehdáž veliké zástupy rytířstva schudlého na výpravách a nabízely služby své po celé Evropě, jenom aby zachovaly čest svého stavu. Jedna z osob jednajících v onom prologu jest takový rytíř starého rázu. Básník líčí jej asi těmito slovy: „Byl to muž vážný a poctivý, který od oné chvíle, co opustil svůj hrad, sloužil s láskou chevalerii, pravdě, cti a dvornosti. Byl při dobytí Alexandrie, bojoval v Prusku, Litvě i Granadě i na březích Černého moře (prodělal tedy všecky druhy křížových výprav). Jeho kůň byl dobrý, ale ne příliš živý, jeho kabátec byl celý odřený zvláště od krunýře, neboť přicházel z daleké cesty.“ Ihned vedle toho líčí jeho syna, který byl ještě panošem: „Jeho syn je mladý panoš neustále zamilovaný a hledající ustavičně kratochvíli. Uhlazené vlasy jeho dokazují nejlépe, jak se stará o svou toilettu. Ten hoch bojoval již ve Flandrech, Artois i Pikardii, a tuží se v té naději, že pěkné jeho chování zjedná mu přízeň dám. Jeho oděv jest poset květy bílými i červenými jako z jara louka; zpívá a píská na flétnu celý den, je svěží jako májový den a svého koně provádí s takovou gracií, až milo se podívati. Umí zpívati, vypravovati, hráti, kresliti ano i psáti. Hlavu má plnou lásky, tak že celé noci nespí více nežli slavík.“

Takové bylo to nové rytířstvo: mladý hoch, ale již starý voják a při tom dobrý kavalír; hle, králové měli, čeho si přáli. Z toho starého rytířstva s duchem a rázem docela náboženským stalo se během času rytířstvo monarchické; ve válce byli to důstojníci, v míru pak nejlepší dvořané. Ideál Eduarda III. byl tak vyplněn!

Ne všude skončilo to s rytířstvem starým tak šťastně jako v Anglii. Ve Španělích na příklad jest jediná figura don Quichotta nejlepší illustrací tamních poměrů. Cervantes nemusil věru mnoho vymýšleti. R. 1434—1436 odjeli na zdařbůh do světa Juan de Merlo, Pedro Barba, Guttière Quixada a mnozí jiní rytíři ode dvora Jana II. Kastilského, aby se „potýkali na počest dám“. Toto faktum nepotřebuje dalších dokladů. A ve Francii? Tato země byla věru kolébkou všeho rytířstva a pravou jeho vlastí, a právě Francie to byla, která mu zasadila ty nejhorší rány. Zákazy duelů od různých panovníků a konečné zavedení stálého vojska podryly úplně existenci rytířstva; brzy nato pomýšleli králové již na to, kterak by se ho zbavili. O tom vypravuje nám svědek téměř současný, jeden trouvér čtrnáctého století. Poněvadž pak tato zpráva líčí tak znamenitě tehdejší poměry, podáme z ní na ukázku některé výňatky: „Tehdáž (1366) byla v království francouzském ‚veliká jedna kompanie‘, skládající se z Angličanů a Skotů; mimo to bylo mezi nimi také dosti Bretonců, Hanoveranů i Normanďanů. Kdekoli se položili táborem, všude žádali tribut. Velení nad nimi mělo asi dvacet pět kapitánů, k nimž přidalo se také mnoho rytířů a panošů francouzských. Voli, krávy, skopci, chleba, víno i drůbež, všecko padlo jim za kořist; a tato kompanie, samý to zrádce, loupežník a vrah, plenila krajinu. Král Karel se nad tím velice rmoutil. Svolal svoji radu a pravil: ‚Co pak si počneme s tím ukrutným a tyranským lidem, který tak hubí a sužuje naše podané? Je to tlupa zlodějů a vrahů; kdybych proti nim vedl svoji udatnou šlechtu, kdo ví, jak by to skončilo!... Kdyby takhle někomu se podařilo odvésti je do Španěl proti tomu ukrutnému Petrovi, který zabil naši sestru, to bych byl rád!‘

Bertrand du Guesclin to slyšel a nabídl se, že se o to pokusí. Poslal ke kompanii svého hlasatele, který ji oslovil touto skvělou řečí: ‚Bůh vás zachovej, milí pánové! Vy jste hodní lidé, budiž vám všechna čest. Drancujte si a pijte, jak chcete, nikomu do toho nic není a platiti to také nebudete. Ježíš vás požehnej! Bertrand du Guesclin vás žádá, aby si mohl s vámi promluviti. Rád by vás navštívil a to ve vší poctivosti.‘ Kapitáni svolili a Bertrand pospíšil si k nim. ‚Bůh můj svědek,‘ začal po obyčejném pozdravu, ‚věřte mi, že z vás udělám boháče a to brzy. Poslyšte, pánové, povím vám, proč jsem přišel. Posílá mne král, jehožto povinností jest chrániti Francii. Aby ulevil svému lidu, je hotov učiniti pro vás, co bude moci, jestliže totiž půjdete se mnou, kam vám povím. Půjdeme do Španěl: tam můžeme něco uloviti, neboť krajina je bohatá. Budeme dobře hodovati a vína jsou tam znamenitá. Jestliže svolíte a půjdete se mnou, vyplatí vám král skrze mne dvě stě tisíc zlatých. Nejdříve pustíme se do Avignonu.

Tam dostanete absoluci za všecky hříchy, kterých jste se dopustili, když jste kradli a vraždili, a pak teprve půjdeme dále. Ovšem že každý musí opravdu chtíti se polepšiti. Neboť, nahledneme-li do svých srdcí, poznáme, že všichni, jak tu jsme, nemáme daleko do pekla. Ať bylo, jak bylo, jen ať konec je dobrý, a co se mne týče, pánové, přiznám se vám, že jsem nedělal nikdy nic dobrého, vraždil a zabíjel lidi, kde jsem mohl. Vy, tuším, nebyli jste o nic lepší. Pozorujme ten svůj život, jak jsme pálili, dělali násilí dámám, zabíjeli děti a bůh ví co ještě! Vzpomeňme si, jak jsme kradli krávy, voly a skopce, jak jsme odnášeli drůbež, pili dobrá vína, drancovali kostely a kláštery. Ano, byli jsme horší nežli největší zloději, neboť ti někdy kradou, aby nakrmili svoje děti. Je to věru těžká věc za našich časů zůstati poctivým. Jen si to hezky řekněme, že jsme horší nežli zloději, neboť vraždíme. Dejte si říci a pojďte na pohany. Tam zbohatneme, a jestliže mne poslechnete, přijdeme všichni po smrti do ráje!' Tato dojemná řeč neminula se s účinkem: všichni slíbili, že s ním půjdou, kam je povede. Nato pozval je Bertrand do Paříže, aby byli královými hosty. Brzy nato vydal se pak s celou kompanií na cestu k Avignonu. Když slyšel papež, že se vojsko blíží k městu, vyslal proti nim učeného jednoho kardinála, který ve jménu božím, při svaté Panně, všech svatých a světicích, andělích i archandělích je zapřisáhal, aby ihned opustili tu krajinu, sice že je stihne papežova kletba. Když rytíři vyslechli kardinálovo poselství, pravil jeden z kapitánů: ‚Sire, hned se stane, čeho si přejete. Buďte nám vítán; ale kde máte peníze? Neboť bez těch nepůjdeme!' Po mnohých řečech vystoupil pak maršálek a pravil kardinálovi: ‚Sire, povíme vám, co zamýšlíme. Lidé, které zde vidíte, vedli až dosud bídný život. Po deset let páchali v království francouzském takové hanebnosti, že neviděl svět rovných. Nyní však chtějí do Granady bojovati proti nevěřícím. Ale dříve prosíme za absoluci. Řekněte svatému otci, aby nám ji neodřekl, ale zbavil nás hříchů, které nás velice tíži. Mimo to pak, aby nám vyplatil dvě stě tisíc dukátů, abychom měli na cestu!'

Kardinál i papež oba se zhrozili, ale co dělat? Na rozkaz papežův sešli se měšťané a musili žádanou summu mezi sebou sebrati. Když to však uslyšel Bertrand, ten starý poctivec, rozhněval se a prohlásil, že nepřijme od těch ubohých měšťanů ani haléře — papež aby dal ze svého. A tak se stalo. Papež a jeho dvůr musili vyplatiti určený tribut, a když dostala kompanie ještě absoluci, vydala se opět na cestu."

Jaká to illustrace tehdejších mravů a jaký to smutný obraz tehdejšího rytířstva! Rytíř, který měl tasiti svoji zbraň jediné na ochranu víry, potlačeného práva a uražené cti, ten dopouští se sám největších zločinů; ideal několika věků stává se lupičem a vrahem. Jaký div, že onen ideal, který lidstvo nikdy neopustil, změnil během času docela svou tvář!

U lože děcka.

Jak poupě větrem nalomené
když smutně zírá v zemi klín,
tak tys, mé dítě zubožené, –
na čele žár a v oku stín.

Hled matičky tvé nad kolébkou
tu bledou, opřenou líc,
jak na tvé vlásky, ruku hebkou
těch perel skrápá na tisíc.

O kde tvůj anděl strážný zustal
s ochrannou rukou, kdeže dlel?
Tvůj srdce tluk tak vzrůstal, vzrůstal –
a on na tebe zapomněl! —

Ty moje dcerko, plachá, divá,
což nás tu oba nevidíš?
Leč — tobě se již připozdívá,
i anděl tvůj ti kyne výš!

A my teď dva u tebe dlíme,
a s tvým se pojí rychlý dech.
Tvůj anděl volá — my jen víme,
jak pálí lidský pláč a vzdech!

S. A. Košťál.

Venkovská Perikola.

Od V. G. Aksejenka. Z ruského přel. *F. Marjanko.*

I.

Letošního jara meškal jsem dvě neděle ve venkovském městě, kde nebylo známé duše. Město však bylo na jihu a tak jsem se aspoň mohl pokochati krásami přírodními; kromě toho nalezl jsem tam pohodlné hostince, pěkné divadlo a pořádné izvoščiky — samé to pohodlí, které i nejchoulostivějšího ruského cestovatele očaruje.

Přijel jsem k večeru. Rozebrav svá zavazadla a napiv se čaje, byl jsem takměř schvácen nepříjemným pocitem, který se zmocňuje na první okamžik každého, kdož se octne v cizím městě, před neznámým setkáním, před neznámým dobrodružstvím anebo sklamáním. První mou starostí bylo, vypátrati na sklepníkovi některé zprávy o místní společnosti a o tom, kterak nejlépe tu možno zahnati nudu a prázdný čas. Ale na venkově, zvláště pak na jihu, nemají sklepníci a sluhové pro takové věci ani smyslu. K mým dotazům odpovídal sklepník s tváří, která zřejmě svědčila, že podobných potřeb ani nezná.

„Nejvíce se páni procházejí v ‚chateau',“ vysvětloval mi krátce.

Ptal jsem se, co je to a co tam dělají, načež mi sklepník odvětil, že neví, že tam nebyl. Nejspíš je prý tam nějaké divadlo. Nechal jsem ho na pokoji a vyšel na ulici, chtěje se seznámiti s městem a s jeho letním životem.

„Chateau“ čili určitěji „chateau de fleurs“ nalézal se zrovna několik kroků od hostince. Zajímal část městského sadu, luzně rozloženého na břehu větší jižní řeky.

Ohromné návěstí na bráně slibovalo zábavný večer s ohnostrojem a s koncertem, při němž poprvé účinkovati měli známá „pěvkyně“ Slavská a pan Hromov. O zvučnosti jména tohoto posledního umělce návěstí se nezmiňovalo, ale obrovské písmeny, kterými slavné to jméno bylo vytištěno, dosti dokazovaly, že je to umělec znamenitý.

Vešel jsem do sadu. Obecenstva tu bylo mnoho, ponejvíce zaraženého a nad míru zvědavého, jak je obyčejně shledáváš na veřejných místech po venkově. Hosté seděli na poloosvětleném tarasu za malými stolky a pili čaj nebo jedli. Před výstupkem kupili se milovníci umění, naslouchajíce ouvertuře ze „Zampy“, kterou s velikým namáháním přednášel hudební sbor, vedením zamračeného a uprášeného kapelníka. Dohravše ouverturu, sklopili hudebníci skromně hlavy nad svými nástroji, načež zpředu na výstupku objevil se nějaký tělnatý muž ve fraku a bílých rukavičkách. Ten předčítal jakousi deklamaci, kolébaje se při tom a vystrkuje jedno rameno jaksi nepřirozeně do předu. Diváci mu trochu tleskali. Po něm vystoupili na návěsti oznámení umělci a zapěli známé španělské duetto z „Perikoly“. Přednešení tohoto duetta vzbudilo z počátku na mnohých tvářích pochybné úsměvy, že však Pikilo ve fraku pyšnil se dosti zvučným hlasem, ozvaly se po skončení kupletu oživený tleskot a pochvala. Tlupa před výstupkem vzrůstala. Perikola učinila krok ku předu a začala zpívati. Díval jsem se na ni s upřímným účastenstvím. Tvář její byla jemná a hezká a jevila jakousi směsici čtveráctví a naivnosti. Kdo nechtěl věřiti jejímu úsměvu a pohyblivým brvám, jevícím nejistotu, nucen byl věřiti, a to s úplnou důvěrou, jejím velkým, holubím, křišťálovým očím. Zdálo se, že to pěje děcko, nepoznavší neštěstí a octnuší se v pochybnostech o tom, co se kolem něho děje.

Tlupa před výstupkem vždy vzrůstala, jásala a tleskala. Perikola, usmívajíc se a radostně tisknouc záhyby svých ozdobných, poněkud již obnošených šatů, proběhla opět řadou hudebníků a spustila novou píseň. V hlase zvučelo jí cosi divokého a obráželo se v celé její sličné postavě. Ohlednuv se, viděl jsem, kterak všechny tváře cenily se jedním a týmže úsměvem a že všechny oči hovořily totéž. Počal jsem se za svou Perikolu styděti. Zpěvačka mezitím s podezřelým výrazem potřásla svou hezkou hlavinkou a vrtíc celou svou postavou, skončila za ohromného povyku svou divokou píseň.

Mladý důstojník v gardové uniformě, jenž byl sledoval každý její pohyb zádumčivým a vytrvalým pohledem, protáhl obě ruce a počal do taktu hřmotně tleskati. Tlupa vyvolávala hlučně zpěvačku a celá zahrada ozývala se jedním křikem.

II.

Druhého dne z rána probudil mě hovor v sousední světnici.

„Vezmi padesát kopějek a pověz, je-li vdána či ne?“ kázal mužský, mně úplně neznámý hlas.

„Nevím, pane hrabě,“ odvětil druhý hlas, dle něhož poznal jsem hezkou služku.

„Vezmi tedy sedmdesátpět kopějek,“ pokračoval pokojně první hlas, „a pověz, je-li on jejím mužem?“

„Prosím, pane, nezlobte mě,“ pravila netrpělivě služka a dodala se smíchem: „Nebyla jsem na jeho svatbě.“

Ten, jejž nazývala hrabětem, nepřestával se vyptávati a já po několika otázkách uhodl, že se jedná o včerejší zpěvačku a ta že bydlí v témž hostinci a to zrovna proti mému číslu. Když konečně služka odešla, nebyl ještě pan hrabě upokojen a jakmile jen ozval se zvonek, vyběhl na chodbu a křičel se zábavnou starostlivostí:

„Honem — honem, paní volá!“

Brzy však nastalo v sousedním pokoji ticho a bylo zjevno, že pan hrabě odešel. Než sotva že jsem se napil čaje a usedl za stůl, abych napsal několik listů, jež bylo třeba ještě téhož dne zaslati k soudu, ozval se náhle v druhém čísle hřmotný zpěv s průvodem rozbitého piana. Byla to Perikola, která opakovala některé písně. Po ní zpíval zase mužský hlas.

Hřmotné zvuky zpěvu dorážely do mé světnice tak dotíravě, že jsem byl nucen péro odložiti. Hned v zápětí otevřely se potichu dvéře a na prahu objevila se včerejší Perikola. Byla oblečena v červenou bluzu s krajkami a vlasy, sepjaté úzkou stužkou a přehozené přes rameno, splývaly jí až k pasu.

„Odpusťte — chtěla jsem se zeptati, zdali vám nepřekážíme?“ ozvala se s prahu hlasem vyzývající důvěrnosti.

„Nemohu vám zakázati zpívat!“ odvětil jsem nepříliš líbezně.

Zpěvačka s úsměvem upřela na mne své křišťálové oči. „Budeme tedy zpívat, až odejdete,“ pravila.

Uklonil jsem se mlčky. Ona pak stanula ještě chvíli na prahu, jakoby čekala, že snad budu hledět nelíbeznou svou odpověď něčím zmírnit, a potom teprve zavřela dvéře. Připadalo mi při tom, že je poněkud pomatena.

Zpěv ihned přestal, ale za malou chvíli byla má pozornost opět přivábena polohlasným hovorem na chodbě. Neznámý mladý hlas ptal se, kde bydlí Slavská a kdo bydlí v sousedních světnicích. Služka jmenovala mu hraběte Chlapského a mě.

„A dlouho-li tu budou bydlet?“ tázal se opět hlas.

„Nevím,“ odvětila služka. „Ostatně hrabě nejspíše zítra odjede.“

„Najímám si tedy jeho pokojík.“

Chtěl jsem znáti, kdo bude mým nejbližším sousedem. Vyšed na chodbu, spatřil jsem téhož petrohradského důstojníka, jenž včera tak zádumčivě vzdychal a dle taktu svými bělostnými rukavičkami tleskal. Právě odcházel a já zahledl již jen jeho postavu. Služka kráčela za ním a děkovala mu — nepochybně za milodárek, který jí vtiskl do rukou.

III.

Téhož dne sešel jsem se opět se svými sousedy při obědě v jídelně. Když jsem vešel, seděli již Perikola a Pikilo za stolem a okolo nich lichotil se svou směšnou starostlivostí hrabě Chlapský. Hrabě náramně hřmotil, křičel na obsluhu, doporučoval to či druhé jídlo, nutil, aby si brali, a vůbec choval se tak, jakoby je hostil ve svém domě.

„Prosím, vězmete si ryby! Jsou výborné! Anebo zde výtečnou ledvinu! Sklepníku, podávejte rychle dámě,“ nutil ustavičně a sám jedl úžasně mnoho.

Jakmile jsem vešel, šeptala Perikola cosi se smíchem svému sousedu a kývala na mne hlavou.

„Sousede, přisedněte si k nám,“ zvala mě prostě.

Pikilo, onen Hromov, byl ještě velmi mladý člověk s malým rusým vousiskem, s nehloupýma, šedýma očima a s jakýmsi bludným úsměvem na červených ústech — s úsměvem to, jaký vídáme buď u šťastných nebo čtveračivých mladých lidí. Celkem náležel k osobám, jež se ženám vždycky líbí. Jen jedno překáželo souměrnosti jeho postavy a sice ohromné, selské ruce s krátkými, tlustými prsty.

Hovor otáčel se kolem města, místní společnosti a večerejšího představení. Hrabě, jenž tu již dříve býval, vyprávěl ihned o svých známostech a zasypal nás spoustou jmen. Slavská vzpomínala na Oděsu, odkud právě byla přibyla a kde se jí lépe líbilo.

„Kdyby nebylo jeho,“ při tom ukázala na Hromova, „nebyla bych Oděsu opustila. Tam nás měli velmi rádi. Ale on vystřelil z ručnice v zahradě, následkem čehož zakázali mu zpívat.“

Pohledl jsem s udivením na Hromova. Ten se usmál a podotkl jaksi na vysvětlenou:

„Byl jsem trochu napilý —“ a při tom si přejel tvář svou velikou rukou.

Hrabě mezitím neustával umělce hostit a poslal na konec pro cukroví.

„Prosím, berte, je výborné! Ještě nebylo tak chutné, jako dnes!“

Slavská vstala, aby se vrátila do svého čísla a ohledla se po Hromovu.

„Zůstanu ještě s hrabětem,“ podotkl tento.

„Musím konati přípravy. Pojďte, sousede,“ obrátila se ke mně, tak jako bychom se už sto let znali.

„Vstupte dále,“ zvala mě pak, když jsem stanul u jejích dveří.

Uposlechl jsem. Číslo sestávalo ze dvou světnic. V prvnější byl ještě jakýsi pořádek, bez ohledu na rozházené noty a noviny; za to bylo v druhé světnici viděti hromadu všemožných obleků, naházených na postelích, různé potřeby toiletního stolku, škatule na klobouky, kufry otevřené a jiné. Umyvadlo nalézalo se uprostřed na podlaze.

„Odpusťte nám, pakli někdy budete musit naslouchat našemu zpěvu,“ pravila Slavská, sedajíc a vybízejíc mě, abych usedl podle ní.

Ujišťoval jsem ji, že nemám mnoho práce a že většinou nebývám doma.

„Chcete-li snad i teď něco opakovati, neohlížejte se po mně,“ dodal jsem.

„Nikoli, musím teď jiné věci uvésti do pořádku,“ pravila Slavská. Při tom zula šedý atlasový střevíček s nohy a ukazovala mi rozpáraný šev. „Musím ho spravit!“ vysvětlovala s dětským úsměvem.

Na stole v roztřepaném košíčku nalézaly se nitě a jehly. Slavská vzala nit, navlékla ji a nehledíc na mne, počala šíti. Při tom vyprávěla mi o svém uměleckém životě, o jakémsi Řeku, u něhož byla vychována. Roztržité vypravování její vzbuzovalo ve mně zvláštní dojem, jaký jen může způsoben býti s jedné strany okouzlující naivností a spolu předčasnou známostí nejhorších stránek života, a s druhé cynickou lhostejností ke všemu, co se kolem ní dělo.

Jakmile byl střevíček spraven, obula ho opět Perikola, potom zula zase druhý a prohlížela jej se všech stran. Hromov mezitím vrátil se z jídelny a upozornil, že je čas, aby se převlekla. Perikola vzala ho za obě ruce, pohledla mu do očí a přesvědčivši se, že není opilý, zatáhla ho za ucho, políbila ho na rty a uchvátivši všemi desíti prsty dlouhé jeho vlasy, shrnula mu je s chechtotem přes tvář, jakoby chtěla zakrýti sledy darovaného polibku.

IV.

Následujícího jitra hrabě Chlapský odejel z města, zanechav mě v pochybnostech, proč tak okázale umělkyni se kořil. V zápětí po jeho odchodu ubytoval se v čísle jeho známý gardový důstojník. Z hovoru se služkou byl jsem poučen, že je v hostinci znám, že se nazývá Sochotov, je velmi bohat a ve společnosti vystupuje s velikou hrdostí. Nevím, bylo-li vše pravdou, ale když jsem se s ním setkal u společné snídaně, učinil na mne dojem milého a sdílného muže. Seznav ve mně svého souseda, ihned mi počal vyprávět, že se nudí a že musí ještě do neděle vyčkati jakéhosi soudního rozhodnutí. Potom ihned se mi svěřil, že ho Perikola velice zajímá a že si schválně najal byt podle ní.

„Nadmíru se mi líbí,“ dodal, hledě mi přímo do očí.

„A Pikilo vám nepřekáží?“ tázal jsem se se smíchem.

Sochotov skubal si mlčky vousy. Oko jeho náhle se zajiskřilo a ústa jeho zkřivila se velmi nadutě. Bylo zjevno, že má otázka, kterou jsem ho stavěl na roveň s lecjakým venkovským zpěvákem, jej urážela. V tu chvíli připadal mi skutečně tak, jak mi byl vylíčen. Ale Sochotov přerušil o tom ihned všechen hovor a stal se opět milým společníkem.

Když jsem na večer vkročil do zahrady, bylo už po koncertě a v sadě zůstali jen hosté, kteří večeřeli. Neviděl jsem ani Perikolu s jejím zbožňovatelem, ani umělce, a když jsem se vrátil domů, také tu ještě nebyli. Už jsem dřímal, když jsem zaslechl na chodbě kroky, cvakání ostruh a polohlasný zpěv nějakého pařížského kupletu.

Uhodl jsem, že společně večeřeli a divil se rychlému úspěchu svého nového souseda. Přiznávám se, že mé úspěchy ty zrovna nepotěšily, neboť jsem si zvykl spatřovati v toulavých umělcích jakousi zajímavou, třeba nelepou idyllu, která novým zakročením gardového důstojníka hrozila vzíti všední konec.

Odhodlal jsem se, varovati Perikolu a přinutit ji, aby hned z počátku znala hrozící jí nebezpečí. Asi za dva dni octl jsem se s ní o samotě a ihned zavedl jsem hovor o Sochotovu. Rozumí se, že jsem především přál si vypátrati, zdali se už zpěvačka na své dráze s podobnými ctiteli setkala a zná-li povahu takového zbožňování. Avšak sotva jsem se jen o důstojníku zmínil, již zavrtěla zpěvačka netrpělivě hlavou a vypoulila na mne své velké snivé oči.

„Pro boha — co mluvíte?“ vzkřikla a po tváři se jí rozlil temný ruměnec. „Sochotov? Vždyť to muž, jakého posud ani nebylo! Překrásný muž — jako bůh!“

Bylo zase na mně, diviti se tomuto vášnivému výbuchu.

„A kdy vás tak okouzlil?“ tázal jsem se.

„Ah, od prvního okamžiku,“ odvětila Perikola a svěsila ruce. Při slovech těch zároveň chvěly se jí rty. Také se mi zdálo, že tváře její za ty dva dni pozbyly své kvetoucí barvy.

„Milujete jej tedy!“ pravil jsem s nevolným pocitem trpkosti a bázně.

Perikola na místě odpovědi přimhouřila oči a usmála se. Úsměv její jevil tolik štěstí, že jsem předsevzetí svého, varovati ji, litoval.

V.

Ostatně měl můj hovor se zpěvačkou za následek, že jsem se úplně upokojil a ponechal věcem obyčejný chod. Ačkoli jsem však přestal sousedy své navštěvovati, přece byla chodba tak úzká a dvéře tak špatně se zavíraly, že jsem vždycky věděl, co se tam děje. Takovou cestou dověděl jsem se také mimo jiné, že majitel hostince pronásledoval zpěváky svými účty a že oni neměli, čím by je vyrovnali, ježto z Oděsy nic s sebou nepřivezli a ještě tam zanechali dluhy. Perikola žádala na svém principálu zálohu, ale ten jí vypočítal, že mu dluhuje ještě za několik večeří a teprve po velkých prosbách vyplatil jí s velkým povykem deset rublů. S těmito penězi Hromov někam odešel a vrátil se s pečivem, cukrovím a láhví drahocenného vína. Objevilo se, že Hromov je velikým labužníkem a že snese více cukrovin než kterákoli ženština. K dovršení všeho v tu dobu přijel z Oděsy nějaký židák zvláště za tím cílem, aby je stíhal pro dluhy. Umělci společně s ním přehlíželi svůj inventář, ale ten byl již tak sešlý a dřívějšími přehlídkami tak seřídl, že najíti v něm předmět lepší a dražší bylo zcela nemožno. Hromov kromě kabátu a fraku neměl vůbec ničeho.

„Kde je tvůj plášť?“ slyšel jsem, kterak se divila Slavská.

„Kde je“ — opakoval Hromov. Zvuk hlasu jeho dokazoval, že by bylo nesmyslem, míti plášť v červenci a v jižním podnebí.

Perikola snesla zavadla svá do prostřed světnice a rychle z nich vybrala několik šátků. Ačkoli se žid vyslovil o nich velmi kriticky, přece je vzal. Když pak odešel, oddechla si radostně, snesla na stůl koláče a poslala Hromova pro Sochotova a pro mne. Sochotov nebyl náhodou doma.

„Pojďte a jezte,“ zvala mě, když jsem vešel.

„Odpusťte, ještě jsem neobědval,“ vymlouval jsem se.

„Co pak musíte každý den obědvat,“ namítala Perikola a rozkrájevši koláč na velké kusy, dala se do jídla. Hromov následoval jejího příkladu a než jsem se nadál, byl talíř prázden.

„Teď budeme moci obědvat,“ pravil Hromov, utíraje si rukou ústa.

„Lépe bude, požádám-li Sochotova, aby nám po představení připravil večeři,“ podotkla Perikola.

Ah — jak miluji vojíny...

zapěla, sklonivši slicnou svou hlavinku na stůl a přimhuřujíc oči. Ihned však přestala zpívat a vzpřímíc se, odvrátila se ode mne, jakoby se hněvala. Hromov pohledl na ni a na mne, pokrčil ramenem a odešel do sousední světnice, bouchnuv za sebou dveřmi.

„Dovolte — je v Petrohradě veselo? veseleji než zde? tázala se Perikola, aniž se ohledla.

„Nevím. Zde se mi lépe líbí,“ odvětil jsem.

„Proč vždycky takovým způsobem odpovídáte? K čemu mě škádlíte?“ pravila Perikola. Při tom vstala, přistoupila k oknu a podepřouc si boky, počala pololhlasně pěti:

Od narození jsme nevinny...

„Na shledanou,“ pravil jsem z druhého konce světnice.

„S bohem,“ odvětila zpěvačka ani se neohlednouc.

VI.

Octnuv se večer ve známé zahradě, setkal jsem se tam se Sochotovem, jenž ihned zval mne velmi okázale k společné večeři s umělci.

„Budeme hodně veselí,“ ujišťoval mě se zářícíma očima.

Přijal jsem pozvání. Sochotov vyhledal majitele hostince, dal upraviti nejlepší komnatu a konal nejrozsáhlejší přípravy. Jakmile prošuměla pak poslední raketa, uchýlili jsme se v malinkou komnatu na vrchu tarasu. V sadě pohasínala světla a v otevřené okno vál teplý proud vzduchu pomíšeného se zápachem dýmu. Hromov byl nadmíru veselý, vstával často s pohovky a ohrožoval stůl se vším, co na něm bylo rozestaveno. Perikola, na jejíchž tvářích jevily se ještě stopy líčidla, seděla za stolem se sklopenýma očima a připadalo mi, že líce její je mnohem bledší než obyčejně. Proto jsem se velice zarazil, když o mne náhle pod stolem zavadila nožkou a ozvala se mrzutým hlasem:

„Proč jste tak zamyšlen?“

„Nejsem smutnější druhých,“ odvětil jsem.

„Vím dobře, že o všem soudíte vážně. Jste bláhovec,“ pravila opět Perikola a počala záhadně tlouci prsty o stůl.

Sochotov mezitím neustále naléval všem vína, zvláště Hromovu, jenž se vždy pohodlněji usazoval na pohovce a konečně obě nohy složil na divan. Perikola vstala a sklonivši čelo do dlaně, hleděla chvíli do temné hlubiny zahrady, v níž zanikaly poslední hlasy rozcházejících se hostí. Z ulice za řadou vysokých, hustých topolů dolehal k nám vzdálený rachot kočárů, jenž tvořil ostrou protivu k tichému jasnému obzoru s miliony zářících hvězd. Uprostřed ticha, které vládlo v komnatě, sletěla náhle láhev vína se stolu a Hromov, učiniv několik marných pokusů, aby vstal, svalil se jak byl dlouhý na pohovku.

„Co si s ním počneme?“ tázala se Perikola, odcházejíc od okna.

Sochotov vstal a vyšel z komnaty. Já přistoupil ke Hromovu a namáhal se, abych jej vzbudil. Ale zpěvák spal, jako když ho do vody hodí.

„Kde vězí Sochotov?“ tázala se Perikola a vyšla ven.

Zůstal jsem sám se spícím umělcem. Mezitím uplynulo několik minut, ale ani Perikola ani Sochotov se nevraceli. Ve světnici ozývalo se jen sípání Hromova a v otevřené okno vanul jako dříve teplý proud vzduchu s vonným zápachem rozkvetlých lip. Konečně otevřely se dvéře a na prahu objevil se přisluhující sklepník.

„Kde pak jsou naši společníci?“ tážu se ho.

„Odjeli,“ odvětil sklepník.

„To ještě scházelo,“ myslil jsem si, zlobě se na sebe a na celý svět. Sklepník pochopuje nepříjemné položení, v jakém jsem se octl, vysvětloval mi, že důstojník Sochotov celý řad zaplatil.

Nevěděl jsem, co mám počít: nechati tu Hromova, bylo by nešlechetné a vzíti s sebou, nemoudré.

„Nestarejte se o něho, pro dnešní noc jej už zaopatříme,“ pokračoval sklepník. Odvésti ho není možno, a pan Sochotov učinil již v tom ohledu potřebné opatření.

VII.

Když jsem se chodbou v našem hostinci ubíral do svého bytu, bylo všude úplně ticho. Ani Slavská ani Sochotov se nevrátili. Zahrabav se do peřin, naslouchal jsem ještě dlouho každému sebe menšímu šramotu, ale ničeho jsem se nedočkal.

Z rána, vlastně už za dne, neboť bylo skoro poledne, probudilo mě silné klepání na dvéře. Vstal jsem s postele a otočil klíčem ve dveřích. Sotva jsem otevřel, vešel Hromov. Byl ještě ve fraku a vypadal velmi rozerván. „Nejsou zde?“ ptal se.

Pokrčil jsem ramenoma. Hromov přešel světnici a usedl na židli.

„To je sprosťáctví,“ podotknul. „Měla mi tu nechat peníze.“

Slovo „peníze“ mě upokojilo. Uhodlť jsem, že události, které se přede mnou odehrávají, neskrývají žádnou truchlohru ani činohru.

„Kdybych nebyl tak dlouho spal, mohl jsem je ještě zastihnout a to už by byla výhra!“ pokračoval Hromov, rozpřahuje jaksi hrozebně své dlouhé ruce.

„Nu — vždyť vám tu zanechala svoje věci,“ těšil jsem jej.

„Samé hadry!“ zvolal. „Avšak musím je hned odnést, než se vrátí ten proklatý žid.“

Sotva Hromov odešel z mé světničky, přinesl mi posel z dráhy psaní od Sochotova. Bývalý můj soused omlouval se v něm, že se se mnou nerozloučil, a zároveň prosil za odpuštění, že tak neočekávaně odjel. Perikola mi tiskla v duchu ruku a těšila se na shledání — v Petrohradě.

Za malou chvíli spatřil jsem Hromova, vlekoucího po chodbě ohromný uzel šatů.

„Je po idylle!“

U potoka.

S jedné strany svislé vrby tmavé,
s druhé lísky na potoka kraji;
na vodách, jež zlatí slunko žhavé,
kachny bílé jako sníh si hrají.

Na prsou hned čechrají si peří
a zas ve proud hravě potápějí
zobce zlaté, až se vlny čeří,
a jak stříbro hladinou se skvějí!

Nad ně dolů stará, dutá jíva,
rovna víle, pohřížené v snění
u vějíř své rozestírá listy.

A v něm ukryt snítek pod zelení,
s hnízda svého ledňáček se dívá
na jich hru a hnízda obraz čistý!

Alojs Škampa.

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské*.

(Pokračování.)

Augusta nevěřila Ivanovu klidu. Dívala se úzkostlivě na něj a očekávala později výbuch bolu. Měla za to, že nechtěl před Pavlem a před Klárou dát znáti, jak mu bylo. Vedla je všecky ze síně přímo do zahrady, jejíž zeleň do chodby se usmívala, sluncem jsouc průsvitna.

Usadili se v besídce a Augusta celá se třásla.

Klára vzala ji kolem pasu a ona si položila mdlou hlavu na její rámě.

„To nejhorší při tom je,“ pravila, „že Emilie ho nemiluje. Jsem o tom přesvědčena a nechápu, co činí.“

„Myslím však, že s ním bude velmi šťastna,“ Ivan řekl tak klidně a upřímně, jakoby ho nebyla Emilie nikdy zajímala více než bylo slušno, když byl takřka členem rodiny. „Seznámil jsem se s panem Čapkem a mohu ručiti za výtečnou jeho povahu. Byl jsem také v Křepelkově na jeho statku. Je tomu několik dní. Potkali jsme se v polích a on neustal, až jsem přijal jeho pozvání. Musím říci pravdu, že je Křepelkov krásnější, než jsou Olšovy. Je to rajský pobyt uprostřed lesů a zahrad, v údolí, u Berounky. Člověku zdá se, že je tam uzavřen před světem mezi zelenými kopci, stráněmi a lukami. Jeho dům se čtyřmi věžičkami je zeleně obrostlý a uvnitř je pohodlí a vkusné zařízení, že nezbývá žádného přání.“

Augusta naslouchala mu s podivením jako zkamenělá. „Ivane, myslíte to opravdu?“ pravila, když při vší pozornosti své neodkryla ani dost málo trpkosti neb ironie. Pablesk nesmělé radosti přelétl jí přes tvář, ale zmizel hned zas, když Ivan odpověděl:

„Opravdu, drahá Augusto, to myslím. Umínil jsem si nyní pevně, že nebudu více mysliti na žádnou ženu.

*

Musím to zahnati. Teď není více doba sentimentálních Wertherů. Musí se to přemoci.“ Vstal, byl nyní hluboce dojat.

Augusta zachytila jeho pohled, kterak o Kláru zavadil. Takové to bylo? Klára, co těšitelka jeho, byla šťastnější než Augusta?

Ivan odešel, doprovázen žárlivým pohledem Pavlovým. Augusta sklesla na sedadlo bledá a Klára viděla dobře, co jí bylo.

Nechtěla nikterak dopustiti, aby Augusta se vzdálila a ji s Pavlem o samotě nechala, jak on si toho přál a všelijakými návrhy Augustu do domu posýlal.

Augusta byla by mu to ráda k vůli udělala, kdyby byla bývala s to porozuměti, oč se mu jednalo. Ale ona, jindy tak nesobecká, nemohla nyní jinak, než mysliti jen na sebe.

Tak uplynulo asi čtvrt hodiny, kde Pavel se užíral nepokojem. Tu přišly k nim paní Čelinská s Emilií. Tato vedla se matky, sklíčena, jako zničena. Čapek právě odjížděl.

Klára vyskočila, běžela k Emilii a ona jí sklesla na prsa, štkala, plakala, neviděla nikoho, neslyšela domluv. Nebyla k upokojení.

Paní Čelinská byla jejím počínáním bez sebe.

Pavel horšil se a domlouval své sestře rázně, těšil matku a prosil ji, aby přece pranic těchto slz nedbala, že Emilie nikdy neměla rozumu a nikdy ho patrně nenabude.

Pak vzal Emilii za paže a zatřepav jí řekl, jako kdyby byl myslil, že jest přihluchlá: „Proč pláčeš?“

Emilii to přece trochu zpamatovalo. Posadila se a držela si hlavu oběma rukama.

Klára tázala se jemně: „Drahá Emilie, je pravda, že jsi nevěstou? Jsi nad tím tak dojata? Je to tak hrozné se zasnoubit?“

Emilie rozhlížela se zmateně. Matka, spínajíc nad ní ruce, pravila: „Zdali pak si nepočíná, jakoby byla k tomu sňatku kdo ví jak nucena? A já, všickni to víte, chtěla jsem Čapka dávno od nás vzdáliti. Kdyby mu byla nyní košem dala, byla bych s tím také zcela souhlasila. Moje Emilko, pojď sem,“ řekla měkce. „Ty jsi se přenáhlila. Dala jsi slovo a již nyní toho lituješ. Co na tom, dítě, zde jedná se o celý život. Dej si říci. Tak nesmí člověk svou celou budoucnost zahodit na pospas pouhé nemilosrdné náhody. Ponech mně tu celou záležitost. Vyřídím to sama. Pojedu ještě dnes do Křepelkova a ty budeš opět svobodna. Chceš tomu, dítě drahé?“

Emilie dívala se před sebe, neodpovídala dlouho. Matka, Klára jí domlouvaly. Pavel se hněval a huboval. Augusta klekla před ní, zapřísahala ji

Emilie najednou se vzchopila a zvolala: „Ach, bože můj! Nejde to! Nejde.“

Proč to nejde, nikdo z ní nevylákal, její matka byla celá churava z toho, brala radu s Vodičkovými, co by se tu dalo činiti. Nikdo nedovedl si něco vymysliti.

Jenom Kláře napadlo přece něco. Vtáhla Augustu do lipového stromořadí a řekla jí, kterak Ivan si počínal, když o jejím zasnoubení se dověděl. Klára totiž domnívala se, že byla Emilie dosti dětinskou, aby ze vzdoru Ivanovi se zasnoubila.

Věru nemýlila se. Užasla nad tím, nechápala Emilii, ale věřiti musila své domněnce, když Emilie hlavou zavrtěla a řekla: „Nevěř Ivanovi, když tak mluvil. Vím jistě, že ho to utrápí.“

„A ty bys tomu chtěla, Emilie? Vždyť nejsi ani trochu zlá k jiným lidem?“

„Mne uráží jeho láska. Nemohu ti říci, jak se na něj zlobím.“

„A proto se zasnubuješ bez lásky a cítíš se nyní už nešťastnou? Co to činíš, probůh?“

„Nuže, a měla jsem Čapka zamítnouti? Vždyť nikoho nemiluju, k vůli němuž bych to mohla učinit.“

„Ale ty setkáš se s ním!“

„Nesetkám. Již ne, již ne!“

„Jak to můžeš vědět, Emilie?“

„Nech mne, Kláro, jsem odhodlána... Bojím se, bojím... aby mne ten Ivan přec jen nepřemluvil. To bylo by hrozné. Musím ho nenáviděť, protože cítím, že bych byla s to ho milovat a já nechci, nechci. On je nestvůra.“

Uprchla Kláře a ona zůstala pod lipami sama. Posadila se u jednoho starého kmene na kamennou lávku a zamyslila se. Jak bylo to divné, co se dělo. Ta láska! Kdo jí kdy porozumí? Srdce chvělo se jí celý den nad vyznáním Pavlovým. A ona se bála více než smrti, říci mu, kterak ho navzájem miluje. Jí zdálo se, kdyby to slovíčko vyřkla, že by tím zrušila náhle celé báječné, sladké, nevýslovné kouzlo jeho lásky: mělať za to, že žije v překrásném snu, a tím slovíčkem že by se probudila náhle k děsné, nešťastné skutečnosti.

Ohledla se v pravo. Na konci stromořadí zahledla jeho štíhlou elegantní postavu. Ó, jak ho milovala! Bylo to až hrozné. Div jí to nezadusilo. Vyskočila a prchala, utíkala před ním. Jen ne s ním býti sama! Jen ne promluvit! Konec, konec byl by. Byla vyděšena, ustrašena, utíkala a bála se, že jest stíhána. Pavel zatím, vida ji prchati, nepronásledoval jí. Přijda k místu, jež ona opustila, vrhl se do trávy a zaryl si tvář do dlaní. Tak nebylo mu nikdy, jako té chvíle. Bylo to utrpení, bol, láska. Nemohl pochybovati více. Miloval Kláru v skutku. Divil se síle toho citu, jehož se nebyl měl za schopna v té míře.

Bylo to poprvé, že jej něco potkalo, co nebral lehce, čemu nemohl s pohrdáním a smíchem odolati.

Co jen dělala, co myslila Klára, byloť možno, aby Ivana milovala? Ne. Byl v hlubinách srdce přesvědčen, že jest milován. Nicméně nebylo to jisté, pochybnosti draly se do toho. Co vlastně Kláře bylo, nemohl nikterak uhodnouti. U jiné ženy byly by to bývaly koketerie. Ale ona ubohá, kde byla by je vzala? Pavel zdvihl se náhle a šel jí hledat.

Prohledal celou zahradu a nikde jí nenašel. Ona, mezitím co prchala před Pavlem, dostala se k zadním vrátkám zahrady, jež byly náhodou otevřeny. Zděšena a polekána myšlénkou, že Pavel ji pronásleduje, že bude chtíti, aby vyřkla to osudné slovo, jehož účinku tak se bála, vyběhla ze vrátek a zavřela je za sebou.

Za zahradou byla rozsáhlá louka květnatá a bujná, na jejímž vzdáleném kraji známé nám olše a potok ji vroubily. Kolem zahradní zdi vedla stezka ve stínu rozložitých větví lipových a starých kaštanů, jež visely daleko přes zeď.

Klára mínila obejíti zahradu, vklouznouti do domu a přidružiti se k rodině, aby ušla samotě s Pavlem. Když

učinila několik kroků, zarazila se. Nenadále stál před ní Ivan. Více než ona, byl on překvapen. Myslil na ni právě. Nebylo nic platno brániti se. Její obraz ho doprovázel jako hvězda poutníka čirou nocí.

Ivan nebyl sebe mocen a natáhl k ní ruce. Pak zakryl si obličej. „Ó slečno!“ zvolal. „jaká náhoda. jaké štěstí neb neštěstí vede vás sem?“

Ona vzpamatovala se zatím ze svého zděšení. Ohlédla se a když viděla, že Pavel nemá stopu její, řekla: „Pouhá divná náhoda mne sem vede. pane Karole. Ale kdo ví, snad přece řídí něco kroky naše.“ Zalekla se toho, co řekla. Otec byl by se usmál a ramenoma krčil. Jak jí to napadlo?

„Vy myslíte, slečno, že naše shledání zde není lhostejné?“

„Něco mi to praví. Mně jest. jakobych slyšela čísi rozkaz, abych ulevila nejen vašemu, ale ještě jinému utrpení. abych otevřela oči vám a způsobila štěstí, kde hrozí a již panuje zármutek.“

„Vy jste anděl. Jak zde stojíte přede mnou! Nic podobného jsem neviděl. Ó Kláro, drahá Kláro! Chtěl bych kleknouti před vámi. ale nesmím, není-li pravda?“

„O mne se nejedná. pane Karole. Musím vám něco říci, ale nevím jak. A přece. kdo ví, kdy se zas naskytne příležitost... Nuže. Osmělím se. Vy jste dobrý, vy toho nezneužijete, nebudete pohrdati tou, která vás miluje. Ostatně víte, jak pohrdání bolí. A ona mi to snad odpustí. Ubohá drahá Augusta! Nikdy se k tomu nepřiznala. Je vaší důvěrnicí. vynasnažuje se tak dlouho. aby vám svou sestru naklonila. A co při tom trpí! Já to vím. vidím to, cítím to s ní. A vy, který se soužíte pro lásku jinou, nevidíte trápení takové bytosti, která vás je nejhodnější.“

Jaký měla přízvuk! Jak mluvila k srdci, jak vznešený výraz měl její obličej! Ivan padl nyní opravdu na kolena a v té chvíli slyšeli on i Klára nad sebou výkřik.

Mezi řečí popošli a stáli nyní u zdi, z jejich strany vysoké. ale ze zahrady zcela nízké, ježto byl nanesen na tom místě kopec, odkud byla vyhlídka do krajiny.

„Kláro. Kláro!“ volal Pavel hlasem hrozným a skočil se zdi jí k nohám.

Skok podařil se. Neublížil si. Ona vykřikla. vrhla se k němu, objala jej a úzkost smrtelná zračila se jí v tazích.

„Vždyť jsi můj bůh, Pavle! Pavle můj drahý!“ tak šeptala a štkala. Když se zdvihla, jemu pomohla, aby vstal a když se přesvědčila, že je zdráv, zbledla a zesinala, oči obrátily se jí v sloup. Pavel a Ivan chytli ji v náruči. Nesli ji společně po stezce, všem třem navždy památné, a nepromluvili na sebe.

Ona vzkřísila se zatím. postavila se na nohy a opřena o Pavla, vešla zas do zahrady. Ivan šel vedle nich.

„Pavle, odpusť mi,“ řekl. „Málem byl bych býval příčinou tvé smrti neb poranění a byl bych si vzal život Klára sama ti řekne, co jsme mluvili. proč jsem před ní klečel. Pak podáš mi ruky, není-li pravda?“

„On vám jí podá hned.“ Klára řekla. „není-li pravda. Pavle?“

„Ano, jsem šťasten, věřím Kláře. Zde je má ruka, odpusť ty mi, že mne více miluje než tebe.“

Ivan odešel. stisknuv mu ruku. V jakém zmatku byl. nemohl si nikdo pomysliti. Nebyl schopen jediné myšlénky. Ležel ve svém pokoji na pohovce jako nemocný a lahodilo mu. že neměl myšlének. Divné obrazy bez souvislosti s událostmi. jež ho tak přemáhaly, táhly jeho duší ztrnulou.

Pavel seděl vedle Kláry pod lipou na témže kamenném sedátku. s něhož před ním byla uprchla. držel ji v náruči a líbal ji.

„Ty jsi smutna, Kláro!“ řekl něžně a přivinul ji těsněji k srdci.

Ona neřekla mu proč. Že jej milovala svou ohnivou celou duší, v níž nebylo nikde pusto, v níž nikde se neskrýval stín anebo dokonce led, lhostejnost anebo jed, to musil vidět. To cítil.

Slaviloť se tedy v tento den dvojí zasnoubení, když Pavel své matce a Vodičkovům se vyznal z toho, co se dálo s ním a s Klárou.

Velké pohnutí bylo tím způsobeno a Vodičkovic odejeli domů pozdě večer.

Každý odešel konečně do svého pokoje. Děvčata měla společnou ložnici právě nad pokojem Pavla a Ivana.

Emilie plakala tak dlouho, až usnula. Augusta však nemohla spáti. Okno bylo otevřeno. Ona vyhnula se ven do chladného nočního vzduchu.

Tu slyšela mluviti v pokoji dolejším. Ivan vysvětloval Pavlovi událost u zahradní zdi. Opakoval mu. co Klára mluvila.

Augusta slyšela všecko. „Jsem prozrazena!“ myslila si s úzkostí. „Teď je konec všemu. Ani svou důvěru mi nedá více. Ó, co to Klára učinila!“ Tlačila si šátek k ústům, aby se hlasitým pláčem neprozradila.

Slyšela-li začátek rozmluvy. chtěla znáti také zakončení a v něm svůj rozsudek.

„Ale ty miluješ přece Kláru,“ řekl Pavel hlasem pozdviženým. „Ano, Kláru.“ šeptala Augusta, kladouc těžkou hlavu na okno.

„Ne Pavle, ne. Přísahám ti, že na ni jinak nemyslím. nežli co na světici. Ó učiň ji šťastnou! Nesklam ji, Pavle! Nezchladni k ní. Jaké je to srdce!“

„A co mám říci tobě o Augustě? Měl jsem tuto sestru vždycky zvláště rád. Ty ji trápíš? Nyní chápu. proč bývá tak bledá a sklíčená. Co z toho bude?“

Augusta natahovala z okna ruce, jakoby mohla bratrovi zabrániti, aby takto nemluvil. Ale co řekne Ivan? Snad ze soucitu k ní se nakloní? Měla si toho přáti? Ach, ne! Tisíckrát lepší to bylo. když o ničem nevěděl.

Ivan odpověděl: „Jestli se Klára nemýlí, jestli se nemýlí“ ... nemluvil dále, ale Augustě bylo dosti na tom přízvuku, kterým to pravil. V něm poznávala tu jeho upřímnost, k níž od dětství tak ráda se tulívala.

„Nic dále,“ myslila si. „Dost, Ivane, dost. Vím, že mnou nepohrdáš a nic jiného nechci.“

Ale on řekl ještě něco a to se chvělo slavně nočním vzduchem: „Nemýlila-li se Klára, věř. že patří moje celé žití Augustě.“

Mladí muži se objali. Pavel byl hluboce pohnut a Ivan nevěděl. co s ním se dělo.

Takové bylo třetí zasnoubení toho dne.

XVIII.

Kdyby byla Augusta trochu jen mohla. byla by žádala matku, aby ji někam propustila na návštěvu k pří-

buzným anebo kamkoli. Neb bála se jako ohně setkání s Ivanem. Bála se jeho soucitu s ní, jeho obětivosti, kterou se jí chtěl zadati. Myslila po celou noc na to, kterak by to navlékla, aby mohla zmizeti, ale sestra její byla právě zasnoubena, ona a matka byly pobouřeny, dílem bylo jim Augusty třeba, dílem nebylo by šlo, aby byla pozornost na sebe obrátila.

Umínila si konečně, že se bude chovati k Ivanovi tak, aby nikterak nemohl uvěřiti, že bylo tomu tak, jak Klára mu pravila. Kláře samé hodlala to hrdinsky upříti, co mínila pozorovati. Vždyť se jí nikdy z toho nevyznala.

Aby se vyhnula Ivanovi aspoň v příštích hodinách, zjevila hned po ránu matce a sestře přání, stráviti celý den v Milhostech a dojíti tam hned za ranního chládku.

Emilii zalíbil se ten nápad tak, že se jí chtělo připojiti. Čapek měl přijíti až k večeru do Olšov. Mohlo to tedy býti. Emilie tím oživla ze svého dumání, nyní neustálého.

Než Ivan a Pavel se dostavili k snídani, byly sestry již odešly. Pavel jim to záviděl, byl by chtěl býti také již u Kláry. Později, jak bylo jen trochu možno, spěchal tam též.

Jeho vášeň ke Kláře stoupala úžasně. Byl-li o samotě anebo u ní, účinkovalo stejně na tento příboj citu. Jak letěl k ní, sotva ji spatřil! Nemohl promluviti, dech se mu tajil, oči mu vlhly, ruce se mu chvěly. Někdy zdálo se mu, že si nemůže pomoci, že bude musit vykřiknouti v tom návalu lásky.

Nebylo tedy Kláře třeba se obávati, že jediné slovíčko vyznání její lásky to kouzlo zruší. Nikoli, kouzlo se předlo dále, žár se roznítil, byl to plápol a jásot. Cosi nevýslovného, nevídaného, neslýchaného se dělo. Klára se v tom ztrácela. Viděla cosi tajuplného a mohutného kolem sebe, nad sebou, zdálo se jí, jakoby spočívala spolu s Pavlem v jakémsi láskyplném náručí; pak zas mínila pozorovati, jakoby odkudsi ze hvězdné, nekonečné dáli láska proudila v hojnosti a s blahem nesmírným.

Slovo bůh přicházelo jí na rty, chvělo se jí v srdci, oblétalo ji na perutech obraznosti. Právě že nebyla vychována v žádném učení náboženském, hledal duch její samostatně obrazy, tvary, podstatu čehosi, zjevujícího se jejímu tušení. Nelpěla na tom, čemu se jiný ve škole naučí z katechismu a s čím později zápasí, co si zdravým rozumem zreformuje.

Otázkou těžce rozřešitelnou bylo, kdyby byla bývala vyučována v náboženství katolickém, zdali by byla se stala podobně jako babička její, horlivou, až fanatickou katoličkou, anebo byla-li by sledovala otcovu stopu samostatného pojímání věcí.

Vychována v úplné svobodě smýšlení, klonila se k symbolům, k mysticismu a cítila s úžasem věčnost, velkost, nevyzpytatelnost lásky ve hloubce svého citu.

Pavel byl uchvácen tím veleproudem citů, který se podobal lásky moři samému. O pravdu měla matka. Druhou Kláru nebyl by již nalezl.

Jaký den strávil po jejím boku a jak se těšil na den příští, na celou budoucnost! Objímal její rodiče a opakoval jim, co Kláře říkal, že ji miluje, že je tak šťasten, říkal jim, že jim za ni děkuje, prosil je, aby mu odpustili, že jí od nich si žádal.

Vodičkovic nebyli by v něm nikdy tolik srdečnosti hledali, začali v něj věřiti, jej milovati co dítě svoje. Vítali jej u svého krbu a poměr vyvinoval se utěšený.

Jeho matka cítila to štěstí srdcem vděčným. Bylať jako na výsluní a byla by myslila, že jest až příliš šťastnou, kdyby nebyla měla s druhé strany tím větší hoře nad Emilií.

Poměr s jejím ženichem odrážel se od idealní lásky Pavla a Kláry co nejnepříznivěji. Její sklíčenost zarmucovala matku a vybírala-li se z ní, stávala-li se trochu veselou, skličovalo to matku zas. Neb tu bylo vidět, že nedbala ničeho, než býti u cíle života, jak se říká, zaopatřena a usazena. Říkala to zřejmě, že pochybuje, přišel-li by pro ni ještě jiný ženich, aby jí mohl býti milejší než Čapek. Jednou dokonce pravila: „Co je to platno? Druhého Čapka nenajdu. To vím. Musím si ho vzíti.“ Tak střízlivě pojímala život a měla snad pravdu. Jen v tom nebyla střízliva, že se nešťastnou cítila volbou svojí. Byla by ráda čekala na ženicha, ku kterému by ji byla lákala neodolatelná osudná moc, v jehož přítomnosti by byla procítila rajskou slast. Ale nevěřila, že by se ho kdy dočkala a čekajíc na něj do stáří svého, nechtěla zůstati starou pannou, směšnou ve své sentimentalnosti, tragickou ve svém marném čekání, nudnou ve své resignaci.

„Tu to máte. Tak jest to,“ pravila, končíc takto matce, sestře a Kláře výklad svůj. „Tedy rychle do toho, se zavázanýma očima, ať už jsem paní. Čapek bude výborným mužem a já vím, že brzo zapomenu na své romantické blouznění. Věřte mi, že se takto provdává a žení většina lidí. A já vdávala bych se zcela klidně a spokojeně, kdybych nebyla četla nikdy románů. Ach, to vím jistě, až budu míti dcery, že mi nebudou smět vzíti román do ruky. Ať čtou kuchařské knihy, to činí ženu nejšťastnější.“

Učila se vařiti s velkou horlivostí. Ale vyslovila-li se takto sebe jasněji a hledala-li sebe upřímněji štěstí a spásu ve všedním pojímání života, nejevila dokonce spokojenost anebo aspoň klid.

Útěchou Čelinské byl Čapek sám, k němuž nabývala čím dál více důvěry. Emilie jej podceňovala. Myslila si jej obyčejného, protože měl takový zevnějšek a způsob, ale rokovalo-li se s ním déle, vystupovalo pevné jádro smýšlení a povahy na jevo a slibovalo Emilii štěstí budoucí, na něž ani nemyslila.

On přál si taktéž, aby byl sňatek brzo slaven a přípravy k tomu děly se rychle. Byl ustanoven ke konci listopadu.

Ve stálém tom pobouření, brzo unášejícím a radostném, brzo strastném, uplynuly ty krásné prázdniny a Pavla i Ivana volalo ukončení studií do Prahy.

Kláře zbývalo pořád trochu obavy, čerpané z její první zkušenosti s Pavlem. Nepřestávala chvěti se, zda Pavlova láska zas nezchladne. Chvěla se před loučením. On, vida její nepokoj, přísahal jí věrnost, ale Klára myslívala si při tom malomyslně: „Proč pak já jemu nemusím přísahat?“ Leč upokojila se mocně. Proč byla tak nedůvěřiva. Vyčítala si to. Jindy bývala přece jiná, plná důvěry, snad bývalo toho příliš. Augusta byla nyní její důvěrnicí, nemohla-li jí více býti Ivanovi. Sama byla Augusta nyní tichá, spokojená a jasné mysli. Ivan nedával znáti pranic, že by věděl o tom, co Klára mu

byla vyzradila. Nevnucoval jí svůj soucit, neurážel jí, že by se nad ní smiloval. Avšak hledal její společnost právě jako druhdy, když mu bývalo třeba vysloviti se o svém trápení. Ujišťoval ji, že jej pranic nebolelo zasnoubení Emiliino, a bylo to pravda.

Ona to viděla. Viděla také, že nevstupoval nikterak Pavlovi do cesty u Kláry. Chodil málokdy do Milhost. Vyhýbal se Kláře, byla-li v Olšovech, trochu nápadně, ale nezdálo se, že by tím nesnesitelně trpěl. Někdy býval zamyšlen, skoro smuten, ale přicházela-li Augusta, bývalo mu lépe. Nebylo v tom omylu. A při tom neříkal ani slova, ani slova o lásce. Jak byl šetrný, jak bylo to dobré! Augusta netrpěla žádnými pochybnostmi, cítila, kterak její moc u Ivana co den více půdy nabývala. Bylo to vítězení klidné, bylo by se mohlo říci, bez prolévání krve; zajisté bez zápasů.

Ivan nazýval to sám pro sebe sladkým zvykem, láskou bratrskou; ale kdyby toho nebylo bývalo, jak těžké bylo by mu bývalo všecko, s jakou trpkostí byl by se odvrátil ode vší touhy po blahu lásky a rodinném, jak nevlídně byl by kráčel životem, co bylo by ho ještě stálo, než by byl našel útěchu pouze v povolání svém.

(Pokračování.)

Zátiší.

Kněh nesoulad a vasa schnoucích květů,
a v amuletu
tvář, úsměv mladé, krásné, hrdé děvy,
laur povadlý a zvrhlý pohár v révi
a z kadeří a bílých růží vínek.

A k němu hle, dvě stříbrovlasých skrání
se ticho sklání...
ti matky rtové modlitbou se chvějí...
Pak slza na vrásčitém obličeji
a v srdci plno, plno upomínek.

Bohdan Kaminský.

FEUILLETON.

Koník a cvrček.

John Keats.

Zem poesie nikdy nepozbývá:
když zemdlen pták letními před úpaly
se skrývá v stromu chlad, tu hlásek malý
od plotu v plot skosenou loukou zpívá.

To hlas je koníkův; — on přední pívá
z nádhery léta, nikdy neotáli
zas znovu pít; neb znaven-li, kdes v dáli
pod polním květem klidně odpočívá.

Zem poesie nikdy není prosta:
u večer zimní, mráz kdy v samotě
rozhostil ticho, — z kamen pronikavé
zní cvrčka zpěv a na vřelosti vzrostá,
a zdá se komus v polou dřímotě
koníka zpěvem na svahu kdes v trávě.

Přel. *J. V. S.*

— Boleslav Jablonský zanechal sestru, ženu nyní šedesátiletou, s kterouž, dokud živ byl, dělil se bratrsky o své skrovné služné. Po úmrtí bratrově zůstala sestra beze vší podpory. Zpráva o tom dostala se do Prahy a ze dvou míst zároveň podány jsou k „Svatoboru", spolku to zřízenému ku podporování písemnictví, spisovatelů a jich rodin, žádosti o udělení peněžní pomoci sestře jednoho z našich největších mužů. Sděleno nám, že výbor „Svatoboru" tuto žádost odmítnul, a sice k návrhu pana Jirečka, který dovozoval, že sestra nepatří k rodině a udělení jí podpory příčilo by se stanovám spolku. Z výboru „Svatoboru" sama řečeno nám naproti tomu, že žádost nebyla odmrštěna, nýbrž zůstala jenom nevyřízenou. Přejeme si tedy, aby tato žádost byla vyřízena, a brzo, přes důvod páně Jirečkův, že sestra nepatří k rodině. Sestra Jablonského patří k rodině naší, k rodině české, a jest to věcí české cti a národní vděčnosti, aby nezůstala ta žádost nevyřízenou. Tak daleko to nesmí jít s tím nevyřizováním — ani ne ve „Svatoboru"!

— Ottovo skvostné dílo „Národní Divadlo", prací Fr. Ad. Šuberta, dospělo k sešitu čtvrtému. Text, sestavený s velikou pílí a přehledností, ze spousty chaotické látky pokročil až ku „Přípravám ke stavbě". Z obrazů nalézáme tu obraz Ženiškův „Znovuzrozené umění", kresbou B. Bombalíka, z Alešovy „Vlasti" výjev VI.: „Boj na severu", Wagnerova „Lumíra", kresbou J. Mukařovského, Liebscherovu lunettu „Veselohra" a Šnirchovu první „Trigu", kreslenou od A. Všetečky. Reprodukce světlotiskem, zinkografií i řezbou jsou dokonalé. Rázovitost a síla obrazu Alešových vystupuje tu na jevo čím dále, tím mocněji. To je kus pravé české práce, promyšlené a jako do kovu vyryté do poslední črty. Iniciálky Mandrovy jsou opět skvostné. Je radost probírati se těmito listy, které jsou tak docela naše.

— „Harantova žena", truchlohra v pěti jednáních. Sepsali E. Krásnohorská a F. Dvorský. V Praze 1881. Norský básník Henrik Ibsen napsal velkou tragoedii „Nápadníci na trůn", k níž látka vzata jest z krvavých stránek norské historie a zpracováním řadí se podle velkých děl Shakespearových, vyhovujíc kromě toho všem požadavkům moderní divadelní techniky. V takové způsobě podánu přáli bychom si míti „Harantovu ženu". Látka jest tu velkolepější než v onom dramatu norském, a když dočteme do konce, je nám až líto, že zpracování tak daleko zůstalo za jejími požavavky. Spisovatelé nalezli tu ložisko nejbohatší rudy, i bylo jenom třeba ruky umělecké, aby z ní ulila kolossa. Látka sama sebou drala se do všech záhybů modellu, avšak setkala se tu s popelem a pískem, tak že, když forma odloupnuta, zůstalo tu před námi tělo místy oblité dokonale, místy škvárovité a křehké. Dle všeho bylo tu pracováno na chvat. Jsme pevně přesvědčeni, že kdyby býval byl konkurs na kusy pro národní divadlo určené vypršel o půl roku déle, stála by před námi „Harantova žena" ve formě dokonalejší. Umělecký vkus Elišky Krásnohorské nebyl by mohl strpěti vad, na které i povrch dramatu tohoto jest tak bohatý. Avšak hlavní vada spočívá v samém organismu této práce. Od prvního jednání začínaje musil by býval kus přepracován a vedoucí povaze vyťknut býti jiný směr. Zde se všechno zlomí spuštěnou oponou, a v druhém jednání vidíme něco zcela jiného, než se dle pravidel lidského očekávání státi může, ano co více, než se dle požadavku dramatu státi smí. Kresba povahy Salomeniny, hrdinky dramatu, jest tak potrhána, tak neorganická, že se divíme, jak se v této formě vůbec mohla státi hrdinkou divadelního kusu. Ať jest povaha dramatické osoby dobrá či zlá, organickou, charakterní sama ze sebe vzrůstající a vyvinující se musí býti. Vystupování bohu ex machina, hru náhody moderní dramatické umění dávno od sebe odhodilo. Nesnese-li se něco takového v ději, jak má se snésti v osobě, která jej nese? Salomena jest žena mravně bezcharakterní; tou ovšem mohla být, avšak dramaticky bezcharakterní býti nesmí. A ona jest. Čtenář spadne začátkem druhého jednání s nebe. Či jest to možné, aby ta, která v jednání prvním s Harantem tak vroucně se loučí, sama sobě, beze vší přípravy v druhém jednání řekla, že tu byl klam a lež ošemetná? Ovšem dramatická osoba může přejíti jako v životě z nejhoroucnější lásky v nejprudčí nenávist, avšak mezi

tím musí se přece něco díti, a jestli v životě jsou nám ty páky změny často zakryty, v dramatu zakryty býti nesmějí. V tom záleží podstata dramatu, že logickými, železně nutnými a viditelnými kroky vede ku změně a katastrofě. Hrdinu, který při spadající oponě zůstane na jevišti státi s napřaženým mečem před svým úhlavním nepřítelem, a jak zase opona se zvedne, jest loutkou na jeho klíně, snad bychom i pochopili, kdybychom věděli, jak se jí stal a chce-li snad takto spíše dojíti cíle. Avšak zde o něčem takovém není řeči. Harantova žena svléká a obléká novou povahu jako herečka šat a čtenář ani v jedné scéně již jí nevěří, neboť neví, zdali v scéně příští nebude opět jinou. To jest ta základní vada dramatu El. Krásnohorské a Fr. Dvorského. Heřman Černín neliší se povahou valně od Salomeny. Je to táž směsice nepředvídaných změn, vrtochů a nápadů, které nás u Salomeny tak nevlídně odstrkují, ničíce tak dojem celého kusu. Málo pak pomohou tu jednotlivé, mnohdy skutečně velikolepé scény. Schází jim pojitko: jest to ten správně a krásně ulitý kus jinak nedodělané sochy. Momentů dramatických jest v „Harantově ženě" tolik, že nestačily by na jedno, nýbrž na několik dramat, a tím větší jest toho žel, že mnohé z nich zůstaly tak nevyužitkovány. Jest to ovšem první vážný dramatický pokus El. Krásnohorské, avšak doufáme pevně, že to krok k další skutečně cenné práci. Zde mohou býti vážené autorce vodítkem jenom vytrvalé studie a dopřání si řádné lhůty k propracování. Kus psán jest duchem vlasteneckým, plným ohně a žáru, působícího přes všechny vady na mnohých místech úchvatně. Ruku Fr. Dvorského jako historika, znalce mluvy oné doby, do které položen děj, především také jako muže, cítícího tak vroucně se svým národem, znamenáme v celém dramatu. *J. V. S.*

— Jednou stránkou učinili jsme za minulý rok ve svém písemnictví značný krok ku předu: u vydávání a také odbírání velkých a skvostných děl obrázkových. V tom oboru neměli jsme do těch dob téměř ničeho; pamatujeme se dobře na léta, kde i vydávání Manesova „Kralodvorského rukopisu" musilo býti zastaveno z nedostatku podpory u čtenářstva. Tomu jest již velmi dlouho, avšak tento stav ztrnulosti trval po celá desítiletí a nyní teprv jakoby se byla kůra této apathie prorazila. Ottovo „Národní divadlo" a Šimáčkovy „Hrady a zámky české" bývaly by před dosti krátkým ještě časem vycházeti nemohly. Jest to zjev potěšitelný a radostný, zvláště pokud týče se děl ryze původních a českých. Malíř, kreslíř i rytec nalézá zaměstnání a propravuje se v reprodukci k dokonalosti. To bude zajisté míti vliv i na naše časopisy illustrované, neboť obecenstvo si na krásnou práci zvyká a vidí, že možno jest i u nás jí docíliti. — K shora jmenovaným dvěma dílům původním přidružuje se nyní velké obrázkové dílo J. Ebersa: „Egypt slovem i obrazem", jehož první sešit vyšel právě nákladem knihtiskárny Frant. Šimáčka. Ebers, jako egyptolog má světové jméno, nezastíněné ani Rawlinsonem, Brugschem a učenci francouzskými. Kromě učence jest Ebers také belletrista, trochu suchý, pravda, ale na učence dost, aby mu jeho verva pomohla přes suchopar. Suchost jeví se více v jeho románech; v dílech učených, jakým jest „Egypt", ji necítíme; naopak, znamenáme v jeho práci nevšední svěžest. Kromě illustrací cenných nalézáme tu ovšem také některé genreové obrázky, které by se spíše hodily do denníkářsky řízených illustrovaných časopisů anglických, avšak Ebers podává obraz nejenom Egypta starověkého, nýbrž i nynějšího a tak nutno bráti jedno s druhým. Se stanoviska literárního i národního jest toto zasazení rádla do půdy u nás ještě nezkypřené práci hodnou nejplnějšího uznání a vděku. Vydání řídí Dr. Ottokar Hostinský.

— Z divadla. Novější dramatická literatura italská vrcholí ve jménech Cossa, Ferrari, Giacosa a Castelvecchio. Bylo na čase, že učiněn začátek a řekněme hned začátek šťastný s uvedením autorů těchto na naše jeviště. Doufáme, že Ferrari se svými „Dvěma dámami" nezůstane osamělým hostem, že obecenstvo časem zvykne si na italskou poesii dramatickou tak dobře, jako si zvyklo na francouzskou. S Ferrariem již proto dobře začato, že v mnohém jest bližší moderní technice francouzské, na níž jest obecenstvo již zvyklejší; můžeť tvořiti Ferrari přechod u nás k tragické poesii Cossy, k historickým idyllám Giacossy a snad časem i k ryze poetickým skvostům, jakými jsou Castelvecchiovy komedie „Frine" a „Esop". O „Dvou dámách" referovaly čelnější listy naše s dostatek a můžeme jim ze srdce jen přisvědčiti. Ferrari vládne mistrnou technikou, je realistou, ale poetou, kdykoli zazní v díle jeho „lidská" struna, odpoví jí i krása. Pozorovatel bystrý, duchaplný a obratný v dialogu, formou Francouz, tvořením charakterů pravý Vlach ze školy Goldoniho. Vyčítá-li se jemu, že některé situace jeho jsou přehnané a nepravdivé, nemůže se tato výtka činiti „Dvěma dámám" v žádném ohledu. Kusem tím jest bez fráse obohacen repertoir a zbývá jen přání, by kus často se hrál, aby za sebou přivedl ještě ostatní díla jeho, alespoň kusy „Il duello", „Il Suicidio", „Gli nomini serii", „Gli amici rivali", „Il Tartuffo moderno" a jiné. Jeť repertoir Ferrariho věru bohatý a více by nám posloužil, než časté ohřívání německých lokalisovaných veseloher à la „Vojna v míru", které ihned za tepla musí znáti naše obecenstvo, kdežto věci vskutku znamenité jsou neznámy jako zahrabané poklady. O představení dlužno zmíniti se s chválou skoro bezvýjimečnou, pí. Sklenářová a pp. Kolár a Bittner ukázali se na výši svého umění; úprava byla na poměry naše překvapující. Stejnou chválu lze říci o představení Bozděchova „Görtze", který konečně po dlouhém čase objevil se na jevišti. Kdybysme něco měli vytknouti, byly to „věčné" skoro pausy mezi akty, které trochu unavovaly. Divadlo bylo pro oba večery plné, důkaz, že dobrá věc vždy najde půdy, hlavně je-li jen trochu novinkou. *J. V.*

— Nejméně čtyry nové původní kusy čekají na vykoupení v kanceláři českého divadla. Najde se ruky pomocné, která by je konečně na prkna vytáhla?

— Na Rusi založen byl a vládou potvrzen nový klub Puškinův, mající za účel býti pojítkem ruských literátů a zároveň podporovati v nouzi upadlé členy. Dále bude se klub starati o uveřejňování děl mladých, nadaných spisovatelů, kteří nemohou nalézti nakladatelů, a konečně bude podporovati sbírání ruských národních pověstí a písní.

— V Londýně vyšla právě ohlášená již na těchto místech kniha „Jan Amos Komenský" od S. S. Laurieho nákladem Kegana Paula a spol.

Z celého světa.

* Poslední pokusy s elektrickým osvětlením pařížské velké opery dopadly podle souhlasného svědectví francouzských listů skvěle. Stalo se tu poprvé, že byl plyn z některých místností úplně odstraněn.

* V Australii nasadili si před několika lety vrabce, domnívajíce se, že jim budou ochranou proti hmyzu. Nyní je už počínají mrzeti; rozmohlič se takovou měrou a páchají tolik škody na polích a ovoci, že dáni jsou od vlády v klatbu jako u nás chrousti.

* Nejskvostnějším drahokamem není diamant, který se do ceny řadí za rubínem. Tento opět ustupuje chrysoberylu, známému více pode jménem kočičí oko. Pravý tento kámen přichází z Ceylonu, ačkoli Plynius znal gemu podobnou, která nacházela se prý v řečišti Eufratu. Když vidíme tento podivný plod přírody se stříbrnou čárkou v středu a pozorujeme při sebe slabším pohybu magickou proměnlivost světlových paprsků na něm, nedivíme se, že byl tento kámen za starodávna předmětem hluboké úcty. Kdo jej měl, nikdy prý nechudnul, ale bohatství jeho stále vzrůstalo. Největší a nejkrásnější chrysoberyl jest majetkem mineraloga Brycea Wrighta. Kromě střední má tento kámen ještě dvě hvězdy postranní.

* Jakýsi hodinář ve Vouvry (ve Švýcarsku) praví, že vynalezl kapesní hodinky, které jdou léta bez opětného natažení. Zapečetěná krabička, kterou 19. ledna 1879 uložil v městské kanceláři, byla nyní otevřena a uložené tam hodinky šly. „La Nat."

Listárna redakce.

„X. Y. Z." Věc takovou musíte podepsati plným jménem a udati adressu.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. listopadu 1881. ČÍSLO 32.

Zoufání.

Dramatický monolog od *Alfreda Tennysona.*

Muž a jeho žena, ztrativše víru v Boha a naději v život na onom světě, a jsouce úplně nešťastnými na světě tomto, odhodlají se skončiti svůj život utopením. Žena se utopí, ale muž jest zachráněn knězem sekty, kterou byl opustil.

Jste vy to, který to kázal tam v kapli hledící v sráz?
za námi šel v tu noc a mne vytáhl na břeh zas?

Co cítil jsem v té noci? Jste zvědav? Jak bych to řek'?
Záleží na tom tak mnoho? A zasloužil jste vděk,
že nezván, proti vůli, před třemi dny jste vstoup'
mezi můj šerý osud a mne a mořskou hloub?
Tři dny zas plny šera a bohopusté tmy
bez slunce, zdraví, slasti v čemkoliv na zemi
a bez naděje v světě? — Leč, Bože, v tu noc, v tu noc,
— stum topících se lidí šli tenkrát na pomoc, —
když do tmy majákový se koulel zrak a plál
tam na osudné šíji do moře čnících skal
nám svítě cestou k smrti, tu myslil jsem si tak:
Co na tom, kolik jich zachrání? — jsmeť všichni bídný vrak!
‚Ty bojíš se?' — pak v bouři jen šepot — její chvit:
„Co nejsi se mnou? — mně děsno, ne zemřít, ale žít."

A slunce v bezměrném prostoru hořela proti nám,
my znali však, že zdánlivý ten boží svit je klam —
ač nesmrtelnou naději se zdá ten každý svět
tam kolotat, on v záři své jak náš je plný běd —
že duše tam, že duše zde, to jsou jen pověsti;
to jedna blána ohnivá popsaná bolesti.

Jak noc je vaše víra, my hledali v ní klid,
my čekali jsme ráno v naději na úsvit,
kdy duchy minulosti zář slunce rozptýlí
a z věr, jež třeští národy, zbudou jen mohyly;
my odřekli se Krista, jenž v lidství byl nám druh,
neb děl. — či děl? — že peklo jest, z nějž nespasí ni Bůh.

Doufaný úsvit přišel, však slib je nesplněn,
my z trapné jenom noci v hroznější přešli den.
On, jenž byl ohně sloupem, je mrak teď, dým a zhyn,
domněnka červa v prachu a jeho chtíče stín
červa, jenž svíjí se světem, kde slabé kruší pých
a zmírá zde, kde všechno jest jen vražda, krev a hřích.

Nás bědných nicoty sirot vržených na pustý břeh
přírodou tupou, jež neví, komu to dala dech!
Víc nevěřit, že v nebes plod dozraje zemský květ,
ze zvěře vzejít bez duše, — se zvěří v prach jít zpět. —

Já nechci vaši útrpnost, — já znám jen vaši zášť,
ne soucit, k těm, kdož opouští váš úzký, teplý plášť,
pod nímž se skrývá temno věr a Bůh, jenž zná jen vztek,
nás odstrčíte, — cizotu, — na lidské srdce nazpátek.

Leč soucit, — on byl ve mně, — a v ní byl v onen mžik,
jsa tím, co v našem srdci měl Bůh být slitovník,
soucit se vším, co stěná ve spárech hlbých sil,
s námi, jejichž se život zde ve květ nerozvil,
soucit se vším, co trpí, od země k moře dnu,
a s sebou, kteří jsme prahli už jen po věčném snu.

‚Jdi ticho pískem, — slyšíš vod volající hlas?
život pln útrap, hrůz a chyb odvrhnem v jeden ráz!'
A do mé svou vložila ruku, — byla vždy nejlepší z žen —
až kolem nohou zakypěl nám kroužek bílých pěn —
Tam uchvátí nás peřej a vyprostí nás z muk.
‚O Bože!' — já jej volal, ač byl to prázdný zvuk —
poslední políbení, pak pohled do čira, —
my věděli, že láska na věky umírá:
my čtli jsme v jejich knihách — co měli jsme z nich brát?
když umřem, umřem, někde tam naleznem Boha snad —
neb zem je osiřelá pekelná hloub a rmuť.
‚O lásko, na vždy, na vždy, ó na vždy s Bohem buď!'
Nebyl tak zoufalý výkřik od prapočátku let,
tak smutné objejmutí, co člověk přišel v svět.

Vy z mořských vln jste zachoval můj život bezcenný,
vám dík? — ó ne! — vy odtrhnul jste muže od ženy:
je sama na dně moře, já na zemi jsem sám,
kdyby cos kletba značila, já dnes bych klnul vám.

Vídění mládí, — mozek můj byl nějak vodou spit,
já z luzných snů jsem konečně v úplný přešel klid,
a krátký zápas s vodou, co proti trýzni byl
pekelných muk, jak žíti proud tek' nazpět do mých žil?

Žít dál? — Syn jeden okrad' mne o jmění a čest,
a Bohu dík, — jestliže Bůh, — že druhý mrtev jest;
pak bylo ještě děvče, jež mrtvé přišlo v svět,
nás nejšťastnější, neboť v noc hned z noci přešlo zpět.

Leč synův hřích mne pálil horoucím olovem,
a skrušil srdce matky jak mlýnským žernovem:
ač jméno, pověst v bělu jest času dým a stín,
proč na ctnost jinak hledíme, a jinak na zločin?

A zničen *jím*, já stál jsem tu jak rozpoltěný kmen,
a nahý v světě bohatém a zpupném na svůj plen,
já nechtěl skončit v blázinci, ač zlomen, — byl jsem muž,
a ona chorá, — spasit moh' jen ranhojičův nůž.

Ten krátký zápas, — bát se ho? — bát smrti? — proč a zač?
když člověk na vždy umírá, když marným každý pláč,
a země zmizí v prostoru jak němý, sprahlý bod
a nebude ni rodit víc svůj věčně mroucí rod,
a dosvíjí se mukou červ i ten, jejž mrtvá zem
v poslední skryje lebce v svém lůně skalnatém.

Že zbláznil jsem se, díte, z těch nevěreckých kněh?
O tak, — to naše časy. — to osvěty je běh,
kdy netopýr a sova v den bílý lezou z děr
a pochybnost je pánem na smetí věd a věr,
až slunce naší vědy se v krev nám obrátí,
a naděje svým puklým to srdcem zaplatí,
za stínem běžíc dobra; — neb spousty jejich věd,
ať ví cos nebo neví, dnes chtí, by každý čet'; —
leč my, v té *vaší* kapli jsme klekli v pokoře,
v té vševědoucí kapli, — jež ční tam nad moře.

Jak! — Nekonečná láska? — že mám ji vzývat přec?
té lásky, která peklo nám strojí na konec!
nás tvoří, předurčuje i život nám i skon —
Láska! — to dravčí matka, jež neslyší náš ston!

Peklo! — Když nesmrtelnou je duše, jak se zve,
podrží vilník vilnost a skrblík zlato své,
to věkovitým peklem; — leč, jest-li lásky Bůh,
on vše by doveď zlomit, — i pekel věčný kruh.

A přec, v nejtmavším bolu já někdy pablesk mám,
Boha, Velkého Boha, jenž za vším jest, co znám,
buh lásky bohu pekla, však nemůž' státi vstříc,
když taký buh, — ať Velký Bůh — jej kletbou srazí v nic!

To rouhání! — či vina? — zda má? — proč do mých stop
jste šel a vytáh' blázna, jenž dávno patří v hrob?
Rouhání! — což pak nejsem už proklet na věky?
O, rád bych byl už u ní, věr vašich daleký. —
Rouhání! aj, ta slova vás všechny omráčí,
leč, mám-li dít, co myslím já, — to vy jste rouhači!

Pryč! možno bez ní žíti? — vzpomínat na to *kdys*?
však uniknu vám přece, byť zrak jste měl jak rys.
Náš pravověrný sudí v tom najde hrdelní hřích —
leč — oheň, — šibenice, — ó blázne, mně to v smích.

Přel. *J. V. S.*

»Nineteenth Century«. Listopad 1881.

Suchá větev.

Napsal *Jan Červenka.*

„Nechte toho pláče, paní, nechte toho, on se zas vrátí!... Proč pláčete? Ty slzy vám daremně obtíží srdce! Nechte toho, paní!“ ...

Kovář Bertram natáhl se v starém javorovém křesle a díval se na plačící ženu. Dvě malé, vyschlé, kvapně dýchající děti dřímaly na loži vedle sebe a ona stála u nich, hladíc jich studené ruce. U kamen v rohu seděl as desítiletý chlapec s vyvaleným zrakem a vzdychal, nevěda, co se to děje.

„Valtrová, neplačte, ... on se zas vrátí,“ promluvil znova kovář. „Věřte mi, že se vrátí!... Šel do lesa, na zdravý vzduch, neplačte, vždyť má přec rozum, kam by šel?!... Už včera povídal, že mu je těžko a kašlal, a lesní vzduch dělá dobře. Duši vám vsadím, že šel do lesa, ... nechte toho pláče! Ten první podzimní vítr člověka rozdráždí a než si naň zvykne, trochu trhá... Ale zvykne si brzy, věřte, a bude dobře... V zimě to zas půjde, až bude výheň praskat a kovadlina zvonit... pěkně do skoku, ... vesele! Jen nechte pláče, Valtrová, a nemějte strachu, ... on se zas vrátí...“

Kovář Bertram vyšel pak ze dveří a zamířil přímo k sousednímu stavení.

* * *

Pamatuji se velmi dobře na Bertramovu kovárnu. Jezdívali jsme kolem ní a ne jednou musili jsme tam zastavit, aby nám koně se zdravou nohou domů dorazili.

Pamatuji se, jak jsem se jednou v zimě, mrazem skřehlý, zvědavě vetřel do vnitř až k výhni a tam všecek udiven hltal zrakem ty jiskry, jež lítaly zpod Valtrova kladiva. Tehdá jsem si ho poprvé všiml a od té doby, kdykoliv jsme jeli kolem a potřeba toho žádala, abychom na chvíli svěřili koně jeho péči, nespustil jsem s něho očí.

Chorobná jeho tvář, začerněná sazemi a kouřem, byla vždy stejná, stále s týmž bolestným, úzkostným výrazem bázně, v němž obráželo se vědomí smrti.

Černé, zapadlé jeho oči třásly se jak dvě dešťové kapky, a když udeřil kladivem v rozžhavený kov a záplava blesků šlehala kol něho, svítily v nich ty divoce sršící jiskry jak padající hvězdy. V té chvíli byl krásným.

Nikdy jsem neviděl něco tak rozechvívajícího, co by mé dětinské srdce bylo sevřelo takovým citem a kouzlem, jako právě jeho tvář, v tom rudém, trhaném světle dštících jisker.

Ale když dozněla poslední rána kladiva, zvedla se těžce jeho prsa a dusivý, namáhavý kašel ohlušil vesele praskající oheň výhně. Tu se mi vždy zdálo, jakobych slyšel sípat ucházející vzduch z prasklého měchu, vedle něhož on stál a o nějž vždy opřel hlavu a mozolovitou rukou utíral studený pot s čela.

Tehdá poprvé sevřel mne jakýsi zvláštní cit, jehož jsem nikdy před tím nepoznal a který mi našeptával cosi jako: „Smrt, smrt, smrt!“

Vím jenom tolik, že mi bylo vždy tak úzko, tak úzko!... že se mi stáhlo hrdlo, zakalily oči, a že jsem třesa se vyběhl z kovárny a schoulil se v koutě prázdného vozu.

Valter nepouštěl se nikdy do hovoru, nemluvil nikdy, když nemusil; pravý opak starého Bertrama, jenž bušil v železo, jako kyklop a kovovým hlasem prozpěvoval k tomu, jako k tanci dle taktu.

Jen jednou slyšel jsem Valtera z vlastní vůle promluvit a při tom jsem ucítil i studenou ruku na svém čele: „Šel dál, chlapečku, abych ho nespálil,“ řekl mi, pohladiv mne, a řekl to tak slabým, stísněným hlasem, že jsem se ho od té doby bál a nikdy víc do kovárny nevstoupil.

Ten večer prohodil také náš vozka, když připřáhl koně a přisedl ke mně do vozu: „Ten už dlouho nevydrží, již raději aby šel!“

„Kdo, Václave?“ ptal jsem se.

„I ten, co nám koně okoval. — Valter!“ odpověděl vozka.

„A proč, Václave? Vždyť ještě ková!“

„Ale nebude, protože už nemá ani čím by dýchal, a až mu dojde měch, vzdychne si naposled a půjde.“

„Copak dýchá měchem?“ tázal jsem se nanejvýš udiven, nemoha si vysvětliti jeho výkladu. Ale Vá-

clav dal se mé naivní otázce do hlasitého smíchu, a já věru nevěděl, jak může se v tak vážném okamžiku smáti něčemu, co přece nebylo k smíchu. Proto jsem se na Václava hněval celý ten večer a pak ještě druhý den. a nechtěl jsem na něho ani promluvit. — — —

Přes silnici, naproti kovárně bydlil Valter. Nízká chalupa, s jedním oknem k silnici. s druhým k lesu obráceným. byla jeho majetkem; v ní se narodil, žil a snad také očekával svoji smrt. Tři děti, z nichž jedno před deseti, druhé dvě v nevelkých po sobě lhůtách před třemi a čtyřmi lety se mu narodily, nebyly stejným zdrojem blaha pro oba manžely. Obě dvě poslední přinesly s sebou na tento svět zvláštní jakousi touhu, sejíti s něho zase záhy a stížily chorobná prsa Valtrova ještě větším smutkem.

Když jsem jej nyní, jeda zas náhodou kolem, viděl, dovedl jsem si ihned vysvětliti ona zvláštní slova, jež mi kdysi dětinská moje duše při spatření jeho. hlavou o měch se opírajícího a rukou pot s čela stírajícího našeptávala.

Na jeho tváři zpozoroval jsem nyní něco více než chorobu. Zdálo se mi v ní zříti bídu, nespokojenost a snad i zoufalství. Vytřeštěné jeho oko těkalo z místa na místo, a když jsem k němu přistoupil, utkvělo tázavě na mně. Pak kývl hlavou, usmál se a zabušil kladivem. až se mi srdce zatřáslo.

Soudil jsem z toho. že mne poznal a že mu to způsobilo radost, což mne těšilo tím více, ježto jsem věděl. že těch usměvavých okamžiků měl nad míru málo. Pak jsem ho již více nespatřil. až zase po několika letech, když jsem zavítal v Bertramovu kovárnu, uzřel jsem jen místo, kde kdysi stával, opuštěné a siré, starého Bertrama již silně prošedivělého a as patnáctiletého hocha, kterýž, jak jsem se od Bertrama dověděl, byl synem Valtrovým.

Mladý Jan Valter zastával nyní, pokud jeho síly stačily, místo otcovo právě s takou svědomitostí, jako činil jeho otec, když ještě zlá choroba nevířila jeho hlavou. — — — — — — — — — — — —

Kolem těch několika chalup, jež tvořily jednu, samostatnou osadu s kovářem Bertramem v čele, táhly se do dálky panské lesy.

Vše, co bylo porostlé stromy, kromě těch několika zahrad před samými okny stavení, bylo panským majetkem, jediné o planou, věkovitou jabloň uprostřed nízkých lísek a olší, panoval ještě spor. Jabloň sama stála bezprostředně u lesa, toliko dlouhý příkop dělil ji od něho a svědčil, že patří vlastně tam, odkud vyrostla, totiž mezi olše a lísky.

Tím se stalo, že se celá hádka posunula i na ty nízké keře, které nešťastnou náhodou vyrostly samy sebou, bez přispění pomocné ruky, a že na bedrách starého kováře spočívala veškerá tíha sporu, jenž až doposud byl tajemnou hádankou, kterouž kovář Bertram důvtipem svého rozumu ve prospěch obce rozluštiti přísahal.

Na plané jabloni kývala se již po dvě léta obrovská suchá větev a jako na vzdor kováři trčela právě v les, nad skrčené smrčí, podél příkopu... Nechati ji tam na pospas větru a dešti, aby naposled ještě shnila a rozpadla se v kusy. byla škoda. Ale kdo ji měl strhnouti? —

Pan hrabě o ni nestál, poctivá obec nechtěla porušiti svatá práva nejistoty a proto byla suchá snéť přec jen ponechána svému osudu.

Zatím přiblížil se podzim, kde studené větry křižují krajem, vtírají se skulinami v příbytek člověka a vnikají až do jeho kostí.

Tak vnikly i do chalupy Valtrovy, upoutaly dvě nejmladší jeho děti na lože a podráždily i jeho prsa jedovatým dechem. Valter již sotva kladivo v rukou udržel. ale proto přece neopustil kovadliny, nechtěje dát na sobě znáti, že tomu věčnému doufání již sám nevěří, a že se ho již skoro nasytil.

Doma chřadly zatím děti stále víc a víc, pak musil i Valter sám zůstati nějaký týden doma a vybírati za dlouhá léta těžce nastřádaný peníz. až do té doby, kdy první sníh poletovati začal, a kdy již nebylo ani čím zatopit.

Za těchto okolností vrátila se, aspoň jak se zdálo. Valtrovi nová síla a on šel znova do práce. Ale když za několik dní na to všecek utrmácen večer z kovárny přišel a viděl. kterak nemocnými dětmi na loži zima lomcuje, nahledl. že se tak úplně bez paliva zima přečkati nedá, ne snad k vůli sobě. jako spíš k vůli těm dětem, k vůli těm nemocným dětem.

„Marie, tak to dál nemůže jít," pravil Valter ženě, „musíme míti aspoň čím zatopit, vždyť se ty děti třesou zimou... a na ten kus chleba přece vydělám. Musíme sáhnouti přece jen do skříně pro ten poslední groš."

Valtrová vzdychla a přikryla děti svou sukní.

„A pak až přejde zima, budeme šetřit znova," pokračoval Valter.

„A z čeho koupíme léky, Jene?" šeptala žena.

Valter se zamyslil.

„Půjdeme do lesa na dříví. ano. dnes v noci!" řekl po chvíli a vstal.

„Ne, ne, ne... Jene!" vzkřikla žena. „Aby nám tě ještě odvedli a... a..."

„Maminko, neplačte, nám není zima," skubraly děti, a vinuly ručky kol jejího krku.

Potom již nikdo nemluvil, a všickni uložili se k spánku. Ale za chvíli zvedl Valter hlavu a pravil: „Marie, aspoň tu suchou větev tam na jabloni, beztoho nikoho není a vítr ji láme."

„Ne, ne, ani tu ne! Není naše!" odpověděla žena a schoulila se na loži. — — —

Nad nimi zářila noc. Nahoře svítil měsíc a vesele planuly hvězdy, dole sípal vítr. praskaly stromy a mráz hlodal a pálil. — — —

Po dvou dnech přišel Valter z práce dříve, než obyčejně chodíval. Byl bledší než jindy a rozechvěný. jak nikdy nebýval. Obě děti spaly a malý Jan seděl u jejich lože.

„Kde jest matka. Jene?" ptal se Valter.

„Šla k Pavlisům, tatínku." odpověděl hošík.

„Jdi tam a řekni, že na ni čekám, ať přijde hned!"

Malý Jan vstal a odešel. Valter přistoupil k posteli nemocných dětí a zadíval se na ně. Jejich vyschlé tváře byly tak tiché, tak němé a ztrhané. že bylo otci až úzko, když si zpomněl na všechny ty sny a naděje. jež spřádal si o nich.

*

„Mé ubohé děti," zašeptal, sklonil se k nim a líbal jich studené ručky. Jedno dítě sebou hnulo, zavzdychalo a otec sebou trhl.

„Jen spi, spi, můj zlatý, beztoho usneš již navždy," zašeptal a přejel si rukou tvář. Skráně mu zahořely ohněm a on se na ně bolestí již nemohl ani dívati; usedl k oknu a zahleděl se ven, na ty klátící se stromy.

Pak přišla žena s malým Janem všecka ustrašena a ptala se, co chce?

„Nic!" řekl, „chci jen, abys tu byla.... je mi líto těch dětí... a nevím sám, co mi je.... Ta suchá větev mi vězí v hlavě!"

„Ne, ne, ne, muži! Prosím tě, nemysli na to. Dnes mi Pavlis povídal, že to bude beztoho všecko hraběcí a toho se nesmíme dotknout: nemysli na to!" prosila žena.

„A když mi je líto těch dětí!"

Tu se dala žena do pláče, zalomila rukama a vzala muže kol krku.

„Tobě něco je, viď, že je ti něco, Jene?" štkala. „Můj bože, můj bože, proč jsi nás opustil!... Tys nemocen, Jene, jdi, jdi si lehnout, již jsi tři noci nespal, a jsi tak bledý a — třeseš se — zimou! Můj bože, můj bože!"

„Tak půjdeme spat!" odpověděl Valter. — —

Než se nebe úplně vyjasnilo, zdálo se, že byli již všichni pohříženi ve snách. Ale když se první paprsek měsíce dotkl Valtrova lože, pozvedl tento hlavu a vida, že všichni spí, vstal, políbil děti i ženu a vykradl se ztichа z chalupy.

„Ta suchá větev mi vězí v hlavě," řekl, zavíraje zticha vrátka plotu. „Jen pomalu, pomalu, ať se ty děti nezbudí. — a ty spi, Marie, spi — spi!"

To mluvě, shýbl se a plížil se bázlivě pod oknem chalupy. Když je minul, vztyčil se zas a přeskočiv příkop, hnal se úprkem k lesu.

Plný měsíc, stojící nad lesy, svítil mu do tváře a činil ji ještě bledší, než vskutku byla. Avšak Valtrovy černé, vytřeštěné oči zářily ohnivěji než ten měsíc v prudkém severním větru, jenž stromy až k zemi ohýbal.

Valter utíkal a skuhral, zatínaje pěsti: „Bída, bída! — Otrávila nás, vyssála krev a užrala srdce! — Ó bože, bože! — Bída a nemocné děti... ó bože, ty děti! Živ je, když — ne — když nemůžeš —"

Sípavý kašel přerušil další jeho slova. Valter vjel rukou do vlasů, druhou přitiskl k prsům a učinil několik skoků. Ale kašel sevřel mu hrdlo, že nemohl dýchat, slzy vstoupily mu do očí, že neviděl, klopýtl a padl a bolestí zaryl se v mech.

Byl právě na kraji lesa, když klesl, stromy klátily se nad ním, a ten smrtelný výkřik, jenž vydral se mu z prsou a vrátil mu dech, ohlušil jich burácející praskot. Pak se mu již nesvírala tak prsa, ale pálilo ho hrdlo. Trhaný jeho dech sípal mu na rtech, jako vítr kol něho v jehličí stromů, těch několik zbývajících kapek zdravé krve vzkypělo v něm a zalilo mu potem tvář.

Potom ovinul ruku kol pně rozpukané sosny, a drže se jí křečovitě, ležel jak uštvaný jelen.

Měsíc posud svítil a ozařoval celou vísku. Odtamtud, kde Valter ležel, bylo ji zříti, a když pozvedl hlavu a spatřil v ztemnělém okně své chaty leskuouti se měsíčné stříbro, projela jím jakási bázeň a hrůza.

Pak chtěl vstáti. Však sotva se o to pokusil, přinutila jej bolest a dusivý kašel znova sehnouti se v mech a rozvažovati zas o všech těch zlých a zoufalých stránkách bídy — jen o žádné dobré!

A když ležel ještě chvíli a myslil a nevěděl již, co myslí, spatřil, že měsíční lesk na okně jeho chaty ustoupil jinému, silnějšímu světlu, jež ozářilo vnitřek chalupy — a že se tam mihla jeho žena s dítětem v loktech. Tu se vztyčil bez bolesti, držel se pně a stál a díval se vytřeštěným zrakem.

Potom ji viděl ještě několikrát prostovlasou, s dítětem v rukou běžeti světnicí, ba slyšel i její nářek venku před stavením a slyšel ji volat:

„Jene, Jene! Kam jsi odešel?! — Vrať se! Ó bože, bože, proč jsi nás opustil!"

Valtrovi skublo to srdcem, ale již hleděl jen tupě před sebe, bránil se rukou a křičel: „Ne, ne, ne! Bído, bído!"

Volání jeho ženy přehlušil vítr a štěkání psů, světlo v chalupě kmitalo se však stále, ale nepronikló více k jeho duši.

Valter se odvrátil a zmizel v lese. — — —

— — — — — — — — — —

Ještě byla tma, když malý Jan s pláčem na dvéře kovárny Bertramovy zabušil.

„Co se stalo?" ptal se kovář.

„Tatínek nám odešel," zněla odpověď chlapcova.

Bertram se lekl. Včerejší chování Valtrovo bylo mu sice nápadné, ale nepřikládal mu veliké váhy, až teprve nyní mu je chlapec vysvětlil.

Mžikem seskočil s postele, oblékl se a spěchal k Valtrové.

Tam jsme jej spatřili nejprve, starce s bílými vlasy, slovy těšícího, ale sama bez naděje. — —

Celá ves byla ještě před svítáním na nohou. Rozdělili se v tlupy a šli hledat. Asi šest neb deset sborů žen, mužů a dětí rozešlo se na všecky strany, do lesů, polí i okolních vesnic, ale nenalezli nikoho, kdo by o Valtrovi věděl. Malý Jan vrátil se k večeru s poslední tlupou k plačící matce, ale nepřinesl žádné naděje.

S večerem dalo se do deště. Vítr zuřil stále jako včera a jako již několik dní. Valtrová seděla plačíc u lože nemocných, ubledlých dětí a zahřívala je svým dechem. Jí samé však zimou již prokřehly ruce.

„Jene, my musíme přece mít dříví, — než nám zemrou — ty —" Slzy v proudu vyhrkly jí z očí a ona klesla na lůžko dětí a líbala jich průsvitné ruce a zapadlé oči...

„Jdi, tu suchou větev tam s jabloně strhni!" řekla pak. Malý Jan vzal hák a odešel.

Ale sotva že se přiblížil k lesu a pohledl na starou jabloň, zůstal udiven státi, vyvalil oči a s křikem dal se pak na útěk zpátky.

Bertram i matka vyběhli proti němu.

„Co je ti?" ptali se.

„Maminko!" volal úzkostně chlapec. „Já jsem ji nemohl strhnouti, — já se bojím." — Chopil se matčiny ruky a pokračoval s chvatem: „Byla již tma, ale já jsem ji přece viděl, že je sehnutá k zemi — a vítr jí klátil. A pak jsem viděl, jak se na ni někdo věší a chce ji strhnout — jak se prohnula s praskotem, když se o ni

vítr opřel. — Pak se prohnula ještě víc. — zapraskala, zlomila se a spadla s ním dolů —" Hoch již sotva dechu popadal.

Ale Bertram i matka polekáni běželi k lesu, a když stanuli u jeho kraje pod planou jabloní, nalezli suchou, zlomenou větev zarytou v mechu a Valter zsinalý ležel pod ní.

„Klekni a modli se, Jene, — tatínek umřel," řekl Bertram malému chlapci a položil ruku na jeho hlavu.

Ta suchá větev mu vězela v hlavě!

Osudy knih.

Literární paběrky od *J. Arbesa.*

Rovněž tak jako literáti mají i plody jejich — knihy — své osudy, začasté rovněž tak nebo aspoň podobně zajímavé, jako bývají životopisy původců jejich.

Mnohé knihy, jež byly po vydání svém způsobily ohromnou sensaci, jsou dnes zapomenuty; jiné, jichž sotva povšimnuto, teprve po letech, decenniích, ba stoletích došly uznání.

Četným knihám neporozuměno a vykládány falešně; jiné vzbudily závisť a opět jiné vzrušily celé kasty, ba národy, což mívalo obyčejně zarputilé boje literární v zápětí.

Některé vyvolaly nevoli, odpor a pohoršení, jiné nadšení, a opět jiné, ačkoli byly určeny to neb ono vzbuditi, zůstaly bez dojmu na čtenářstvo.

Některým spisovatelům spisy jejich prospěly, pomohly jim k štěstí, blahobytu a hodnostem, jiným ztrpčily život a byly příčinou krutého pronásledování atd.

Z ohromné spousty světové literatury vyjímáme na ukázku jen několik nahodile sebraných dokladů; neboť k shledání a upravení veškerého materiálu, byť jen nejdůležitějšího, sotva by stačil celý věk jednotlivce.

I.

Kdy byly jednotlivé části Danteovy „Božské komedie" básněny, není známo. „Peklo" bylo, jak se zdá, teprve roku 1314 úplně veřejnosti podáno. Biograf Danteův, Boccaccio, však ujišťuje, že prvních sedm zpěvů bylo již ve Florencii, tudíž před vypovězením básníkovým dohotoveno. „Očistec" vydán nejspíše teprve roku 1320 a sice v témže roce, kdy byl, jak se za to má, „Ráj" dohotoven. Vydání této poslední části své velikolepé básně však se básník nedočkal; zemřelť, jak známo, následujícího roku dne 14. září v Ravenně.

Za dob Danteových a ještě asi půldruhého věku po jeho smrti — až do zavedení knihtiskařství v Italii — byly básnické práce a tudíž i „Božská komedie" v nesčetných opisech rozšiřovány. Větší část rukopisů „Božské komedie" zachována až na naše časy v archivech i soukromých knihovnách.

První tištěné vydání vyšlo bez udání místa a doby roku 1472 ve Foligno pod titulem: „Commedia di Dante Alighieri delle pene e punizioni de' vizj e de' meriti e primj della virtu." Titul „Divina Commedia" nalézá se teprve na benátském vydání z roku 1555.

Práce komentatorů počala velmi záhy. Mezi prvními vykladači „Božské komedie", píše A. Wolf ve svém spisu o literatuře italské, jmenují se Danteovi synové Pietro a Jacopo. Jaká důležitost učeným výkladům díla toho přikládána, vysvítá z okolnosti, že ve Florencii zřízena již roku 1373 — k žádosti mnohých měšťanů, kteří si přáli Danteovu dílu porozuměti — učitelská stolice při universitě výhradně jen k vykládání Komedie. Prvním učitelem tohoto druhu byl Boccaccio, jemuž vyplácen roční honorář jednoho sta zlatých. Přednášky své zahájil dne 20. října téhož roku v chrámě svatoštěpánském za velkého návalu posluchačstva.

Příkladu Florencie následovaly mnohé jiné university, a tak zřízeny učitelské stolice v Bologne, Pise, Benátkách a Piacence.

První výklady vydali tiskem Boccaccio a Benvenuto de' Rambaldi da Imola, veřejný učitel na universitě v Bologne. Nejznamenitější vykladači pozdější byli: Christoforo Landino, Alessandro Vellutello a Bernardino Daniello. Zásluha jejich spočívá v tom, že učinili historickou část básně pro pozdější časy srozumitelnější, ačkoli snaha jejich čelila hlavně k výkladu allegorie a zkoumání mystiky básně. Starší vykladači ti přičinili se tím hlavně k rozšíření národní mluvy jakožto jazyka knihovního ve formě Dantem zušlechtěné.

Vlastní důležitost kritiky textu počíná teprve florentinským vydáním „Komedie" z roku 1595, jež obstarala Akademie della Cruzca. Vydání to sloužilo po celá dvě století za podklad skoro všem dalším přečetným vydáním.

Počátkem osmnáctého věku práce komentatorů zvelebeny. Nejznamenitější vykladači této doby Gianantonio Volpi a jezovita Pompeo Venturi snesli nejdůležitější materiál starších komentatorů v celek a rozmnožili jej vlastními případnými poznámkami. Komentář Venturiho, vydaný roku 1732 v Lucce, pokládán po dlouhou dobu za nejlepší. Roku 1757 uspořádáno v Benátkách nákladné a splendidní vydání „Božské komedie" illustrované.

Z pozdějších vykladačů italských vyznamenali se tito: Lombardi da Romanis (1815), Biagioli (1819), Costa (1826), Bruno Bianchi (1844). Výklady Costovy byly nesčetněkráte znova tištěny. Od té doby, co Bianchi sloučil práci svou s prací Costovou, pokládá se jeho komentář za nejdůkladnější.

Z toho, co tuto naznačeno, možno si učiniti aspoň přibližně pojem o ohromnosti literatury o Danteovi a jeho spisech. V padovanském vydání „Božské komedie" z roku 1822 udává se počet samostatných vydání na 135. Od té doby však interes na Dantem neochabnul, ba zvýšen hlavně pohnutkami politickými. Nejčelnější moderní spisovatelé italští, jako Gasparo Gozzi, Alfieri, V. Monti, Ugo Foscolo, Perticari a jiní obrali si „božského básníka" za předmět zvláštních poetických i filologických studií, a uveřejnili výsledky buď v jednotlivých poznámkách nebo celých pojednáních.

Rozumí se samo sebou, že různící se výklady měly mnohdy tuhé, houževnaté, ba náruživé literární spory a půtky v zápětí. Mnohdy arci také o pouhou nepatrnost, o pouhé slůvko.

V novější době na příklad zavdalo jedno místo v V. zpěvu „Pekla" příčinu k prudkému sporu. Mezi necudnými ukazuje tam Virgil (verš 52.) nejdříve Semiramis, o kteréž dí, že vládla nad národy různých jazyků a byla smyslnosti tak oddána, že, aby zakryla těžkou vinu svou, dala zákonně prohlásiti, žeť chlipnost beztrestna. Po té praví se, že to táž Semiramis, o níž se čte, že ve vládě následovala Nina, jehož chotí byla (che succedette a Nino . . .).

Abate Fortunato Federici doporučoval místo „succedette" slova „sugger dette" . . . (která Nina kojila a tomu navzdor chotí jeho se stala), jakožto správnější a původnější. Opodstatnil návrh svůj dosti důkladně a získal značný počet učenců italských i jiných pro tuto změnu; nicméně mnozí kritikové setrvali při starším čtení, z čehož vznikl prudký, náruživý spor literární, kterýž může býti směle postaven po bok učenému sporu, jenž povstal asi před půl stoletím pro otázku, zda hrabě Ugolino („Peklo XXXIII, 75) pojedl masa z mrtvých svých dětí čili nic, a měl v Italii i souboje v zápětí.

V našem století rozmnožila se Danteovská literatura u porovnání s dřívějšími věky v nemalé míře. Pouze v první polovici tohoto století vyšlo asi padesatero vydání „Božské komedie" a výkladů k ní, přes 150 zvláštních spisů o ní, asi 40 vydání a výkladů drobných spisů Danteových a asi 25 biografických děl o Danteovi, vesměs v jazyku italském.

Však nejen v Italii, i ve Francii, Anglii a Německu pěstováno studium „Božské komedie" velmi horlivě. V jazyku španělském vyšla „Komedie" poprvé již na počátku XVI. věku; brzy nato vyšel překlad francouzský. Ruský překlad v prose od van Dima vyšel roku 1843 v Petrohradě; jiný překlad „Pekla" v tercinách od Dmitrija Mina roku 1857.

U nás pokusil se o částečný překlad již před mnoha lety Frant. Doucha. Úplný překlad „Pekla" a „Očistce" vydán v překladu Jar. Vrchlického před nedávnem; překlad „Ráje" vyjde co nevidět.

II.

Málo která kniha učinila hned po svém vydání tak ohromnou sensaci jako Lawrence S t e r n e h o román „T r i s t r a m S h a n d y". Sterne sepsal a vydal první dva díly románu toho teprve v 46. roce věku svého (r. 1759); ostatních sedm dílů vyšlo pak v různých přestávkách v následujících osmi letech. Již začátkem spisu svého způsobil Sterne bezpříkladnou bouři nevole, odporu a pohoršení u jedné, nadšení a obdiv u druhé části obecenstva, kterážto poslední však, jsouc ve většině, nabyla za nedlouho převahy.

„Genius Sterneho, libující si brzo v skutečných, brzo zase ve smyšlených zvláštnostech," praví Walter Scott, „obdiv čtenářů, kteří konečného účelu spisu nemohli postihnouti, a domnělý bystrozrak jiných, kteří vypátrali hluboký smysl a význam i v místech bezvýznamných, vše to zjednalo románu tomu neobyčejný úspěch."

Čtenářům a kritikům, kteří vydání nemravného románu toho prohlašovali přímo za skandal, pochvala jiných, kteří v něm nalézali zalíbení, pranic nebo pramálo imponovala — a tak rozzuřila se pro spis ten i proti němu dlouho trvající bouře, která — jak za takových okolností jinak nebývá — nemálo přispěla k populárnosti jeho i autorově.

Četné výtky, zejména rozvláčnosti, přílišné nucené sentimentálnosti a nemravnosti, jež Sternemu činěny, autora pramálo hnétly; vzdorovalť kritice od vydání prvních dvou dílů až na konec života a neučinil jí v ničem ani nejmenších ústupků.

Jak lehkomyslně výtky kritiků pojímal a jak dobře dovedl i nepříznivých hlasů kritických ve svůj prospěch využitkovati, vysvítá z jednoho listu jeho, v němž píše: „Mladší Crebillon shodl se se mnou o něčem, což — nebude-li totiž on sám příliš líný, aby to provedl — bude výborná persiflaže našich kritiků. Jakmile přibudu do Toulonu, chce mi poslati kárající list o neslušnostech v ‚Tristramu Shandym', já pak mu mám odpověděti podobným listem o příliš volných místech v jeho vlastních spisech. Oba listy mají pak býti společně vytištěny pod titulem: Crebillon contra Sterne a Sterne contra Crebillon — a o výtěžek pak se poctivě rozdělíme . . ."

Výtky nemravnosti mnohých míst svého románu Sterne přes všechnu svou vzdorovitost přece občas trpce nesl; neuznávalť jich oprávněnost a často se omlouval v ten smysl, že nejsou místa ta než pouhým porušením obvyklých právě názorů o slušnosti, že ale nemohou míti na obraznost a mravnost vůbec žádných škodlivých účinků. Mnohdy hájil a ospravedlňoval se vskutku duchaplně, čehož důkazem jest následující zaručená anekdota:

Brzo po vydání prvních dvou dílů „Tristrama" ptal se Sterne jisté bohaté a vznešené dámy v Yorkshire, zdali román jeho četla.

„Nečetla," odvětila tázaná, „a povím vám také upřímně proč. Řeklo se mi totiž, že se nehodí za lekturu dámám."

„Nevěřte tomu!" odpověděl Sterne. „Kniha ta podobá se vašemu tříletému klučinovi, jenž se zde před námi po podlaze prohání. I on ukazuje mnohé, co bývá obyčejně ukryto; ale ukazuje to ve vší nevinnosti . . ."

Přes tuhý odpor kritiků i oponující části obecenstva rozprodáváno jedno vydání „Tristrama Shandyho" po druhém. Příjmy Sterneho se množily, ale v téže míře počal geniální autor užívati a lehce nabyté peníze plnýma hrstma vyhazovati. Navzdor své kluzkosti a nemravnosti vynesl „Tristram Shandy" autorovi i novou prebendu, faru v Coxwouldu, a od té doby trávil Sterne každou zimu v Londýně, kde stav se v brzku „lvem společnosti" těžil ze své slávy jako málo kdo před ním.

„Každý jej chtěl viděti," píše francouzský biograf Sterneho, P. Stapfer, „elegantní svět londýnský o něj přímo se dral. Deset rodin aristokracie rodu a ducha pozvalo jej jedním dnem k hostinám, a počet pozvání tohoto druhu množil se v takové míře, že ti, kdož pozvali Sterneho později, byli dlouhou řadou těch, kdož si byli s pozváním pospíšili, nuceni projektovanou hostinu na dva — ba praví se docela — že i na tři měsíce odročiti. Nový salát, nová hra v karty a několik koní běhounů pojmenováno dle „Tristrama Shandyho". Všechny dámy chtěly míti modní skandal Sterneho pod svými

poduškami; později, když se znenáhla osmělily, kladly za nemravnou vykřičenou knihu tu na své salonní stolky. „Tristram Shandy“ vyvolal berá napodobení a nesčetný počet pamfletů. Malíř Reynolds maloval autorovu podobiznu. Hogarth kreslil titulní list pro nové vydání; biskup gloucesterský Warburton, slynoucí jako znamenitý theolog, doporučoval první dva díly „Tristrama Shandyho co nejvřeleji svým kollegům biskupům, hlásaje zcela otevřeně, že vikář suttonský (Sterne) jest anglický Rabelais, následkem čehož mnozí biskupové zaslali novému Rabelaisovi blahopřejné a pochlebné listy.

„Tristram Shandy“ přeložen v brzku do všech čelnějších jazyků evropských a pomohl Sternemu zpeněžiti i kázání, jež byl autor jeho již dříve a později ještě vydal. Sterne použil totiž vhodné doby a vydal subskripční listinu na svá kázaní, která pak šla na dračku.

Rovněž takovému úspěchu, jako první dva díly „Tristrama Shandyho“ těšily se ještě další čtyři, kdežto poslední tři neučinily již takového hluku, ačkoli mnohými přednostmi vynikají.

III.

Úspěch Le Sageova románu „Kulhavý ďábel“ (Diable boiteux), jenž vyšel roku 1707, byl ohromný. Za nedlouho čten byl s bezpříkladnou horlivostí. Nejlepším dokladem obliby jeho jest zaručená anekdota, kterou vypravují životopisci Le Sageovi.

Dva mladíci vstoupili současně do knihkupeckého krámu, aby si koupili „Kulhavého ďábla“. Náhodou neměl však knihkupec na skladě než jediný exemplář žádaného díla. Kupující, z nichž každý chtěl exemplář ten míti, počali se hádati, komu má býti prodán: spor byl vždy prudčí, až pak posléze oba tasili kordy a na místě spor ostřím zbraně vyrovnali. Poraněný musil se vzdáti nároků na koupi knihy, která připadla vítězi.

Popularnost románu toho však rostla v úžasné míře, když se všeobecně rozšířilo mínění, že Le Sage pod španělskou škraboškou svého díla vylíčil mnohou známou osobnost ode dvora. Podobnost byla aspoň tak frapantní, že osoby ty zejména uváděny. Pevně mělo se za to, že vylíčil Le Sage ve svém románu mimo jiné též výborného jednoho herce, pak slavného učence Helvetia a několik jiných členů lékařské fakulty, proti kteréž podobně jako Molière svým vtipem a sarkasmem bojoval.

Kniha šla z ruky do ruky a v Paříži po dlouhý čas o jiném nemluveno, než o „Kulhavém ďáblu“.

Jakýsi Dancourt, dramatický spisovatel nepatrného jen nadání, upravil román ten ve dvou odděleních pro jeviště. Zpracování to provozováno; první oddělení dočkalo se třiceti pěti, druhé šedesáti dvou představení, nepřetržitě za sebou následujících.

Později a sice po devatenácti letech vyšel „Kulhavý ďábel“ v rozmnoženém vydání s dodatky, které vyplnily celý druhý svazek, kterýž však tenkráte pokládán za daleko slabší svazku prvního.

Podobně skvělého úspěchu docílil Le Sage druhým svým velkým románem ve třech svazcích pod titulem „Gil Blas de Santillana“. Neobyčejná oblibenost ta přiměla spisovatele, že připsal později ještě jeden, čtvrtý díl; ale pokračování to, nejsouc s prvními svazky v náležité souvislosti nevyniká ani silou, tím méně původním líčením. Čtvrtý tento díl přijat byl obecenstvem, jak jeden francouzský kritik dí, s oným reservovaným obdivem, jakýž budí vadnoucí kráska, jejíž tahy jsou sice tytýž, ale zubem času na své mladistvé svěžesti a libosti nemálo již byly pozbyly.

Bouře v příčině původnosti románu toho rozpoutána později. Le Sageovi popíráno autorské právo a přímo mu vytýkáno, že román svůj dle španělských vzorů nejen spracoval, nýbrž hlavní vzor svůj s neslýchanou drzostí vydrancoval.

Přes to byl „Gil Blas“ nesčetněkráte napodoben nejen za živobytí Le Sageova, nýbrž i po jeho smrti. V Amsterodamě vydán román pod titulem „Tajná historie dona Alfonse Blase de Lirias, syna Gil Blase de Santillana“, a pokládán nebo správněji řečeno vydáván za pohrobní spis Le Sageův. Román ten dočkal se několikera vydání.

Poslední román Le Sageův „Baccalaureus ze Salamanky“, jenž jeví již stopy autorova stáří a nápadnou ochablost tvůrčí síly, přijat už skoro chladně. Zajímavo však jest, že Le Sage nepoměrně slabší tuto práci svou cenil daleko výše svých hlavních dvou románů „Kulhavého ďábla“ a „Gil Blase“, což jest důkazem nejen ochablosti tvůrčí síly, nýbrž i autokritiky.

IV.

Bedřich Veliký sepsal pověstný svůj spis „Antimacchiavell“, kterýmž chtěl, jak známo, vyvrátiti Macchiavelliho světoznámé dílko „Il Principe“, v době, dokud byl ještě korunním princem. Všeobecný soud o spise Bedřichově jest ten, že dal se autor unésti citem a že mu naprosto nešlo o historické zkoumání nebo porovnání s ostatními spisy Macchiavelliho k tomu účelu, aby byl „Il Principe“ spravedlivěji pojat a po pravdě oceněn. A tak snaží se vyvrátiti Macchiavelliho krok za krokem buď všeobecným pozorováním, buď jiným pojmutím historických událostí, nebo opačnými doklady z dějin; ale z celku vysvítá, že Macchiavellimu naprosto neporozuměl.

Původně měla míti kniha Bedřichova titul „Reputation du prince de Macchiavelli“ a měla vyjíti anonymně. Nakladatelství převzal roku 1741 Jan van Düren v Haagu. Když však v Holandsku počala se kniha již tisknouti, vypravuje A. Trendelenburg, přál si autor, jenž byl zatím co král trůn pruský nastoupil, aby kniha naprosto nevyšla, a sice z téhož důvodu, z jakého si byl jakožto korunní princ přál, aby vyšla anonymně. „Mluvím v ‚Antimacchiavellim‘ o všech knížatech příliš volně,“ psal Bedřich dne 3. února 1740 Voltairovi, „než abych mohl přivoliti, aby kniha má vyšla pod mým jménem.“

Voltaire byl Bedřichem požádán, aby celé vydání zakoupil, a vyjednával za tou příčinou s van Dürenem; nakladatel však trval houževnatě na svém právu a spis vydán. Voltaire zmírnil jen některá místa a uspořádal nové „opravené“ vydání.

Přes to vše nebyl král uspokojen; po jeho mínění nebyly obzvláště kapitoly XV. a XVI. tím, čím měly býti. Zamýšlel tudíž, jak Voltairovi psal, zaslati časopisům článek, v kterémž by autor pokusu toho obé vydání popřel co pravá, a hotovil se zároveň ku přepracování svého díla, jež chtěl vydati v Berlíně, poněvadž Voltairem ob-

starané vydání obsahovalo příliš mnoho cizího, než aby je byl mohl uznati za svou práci.

Krále mrzela patrně veřejnost. Důkazem toho jest okolnost, že upomínal Voltaira poznovu na to, aby jméno autorovo nevyzrazoval a „nedal spisovatele příliš na nároží lepiti". Jiného však Bedrich v záležitosti té neučinil; zamýšleného článku nesepsal a knihy své nepřepracoval a znova nevydal.

U Dürena vyšlé vydání pokládáno za pravé a bylo v brzku rozprodáno. Vydání následovalo pak za vydáním, překlad za překladem; přeložen spis ten do angličiny, italštiny, latiny i němčiny; ba i sultán Mustapha III. dal jej přeložiti na jazyk turecký, aby prý se z něho synové jeho poučiti mohli.

Původní rukopis spisu Bedřichova zachován toliko částečně a sice v panovnickém archivu berlinském a v rukou soukromých. Později přikročeno k obtížné práci spis ten restaurovati tak, jak byl původně sepsán, což se také z větší části podařilo. Toliko druhá kapitola musila býti vzata z vydání Dürenova. V této formě otištěn byl „Antimacchiavell" v novějším souborném vydání spisů Bedřicha Velikého pod původním titulem „Reputation du Macchiavelli".

V.

Nad míru zajímavou historii knihy vypisuje obšírně Macaulay ve svých literárních studiích, kterouž zde v stručnosti reprodukujeme. Spisovatelem knihy té byl jeden z nejpopulárnějších náboženských spisovatelů anglických, Jan Bunyan, jenž strávil pro své nábožensko-politické přesvědčení neméně než dvanácte roků v žaláři. V době té naléháno naň, aby se zavázal, že nebude více kázati; ale Bunyan odolal hrozbám i všemu pokušení; odpověď jeho zněla vždy v ten smysl: „Propustíte-li mne, počnu kázati bez odkladu."

V žaláři poučoval své spoluvězně ve věcech církevních, pilně četl v bibli a v knize o mučednících — a v žaláři počal psáti spis, kterýmž si pojistil nesmrtelnost jména. On sám vypravuje, že chtěl sepsati původně pouhé pojednání, v kterémž by se mohl vysloviti o pokrocích křesťanského náboženství. Porovnával pokroky ty, jako byli již před ním jiní činili, s poutí po světě. Brzy však bystrý jeho duch spozoroval nesčetné podobnosti, jež byly jiní přehledli. Obraz za obrazem vyhupoval se před duševním jeho zrakem, tak že ani nestačil obrazy ty slovy naznačiti: močály a bařiny, příkré vrchy, temné a hrozné propasti, usmívavá údolí, sluncem ozářené louky, pošmurný zámek, jehož nádvoří jsou poseta lebkami a kostmi povražděných vězňů, město plné ruchu a lesku jako Londýn v den slavnostní — vše to viděl v duchu a vším tím vine se úzká stezka brzo do vrchu, brzo s vrchu, skrze města a pustiny, podle černé řeky až k zářící bráně . . .

Mnozí by řekli, že nalezl svůj talent náhodou, on sám by byl řekl, že mu jej ukázala božská prozřetelnost. On sám arci neměl ani zdání o tom, že vytvořil dílo mistrovské; neměl a nemohl míti také ani tušení, jakého místa jeho allegorie zaujme časem svým v literatuře anglické; neznalť se v literatuře té ani dost málo.

Bunyan pracoval o svém spise, jak sám praví, jen v okamžicích, jež mu zbyly po práci a jiném zaměstnání. Nikdo mu nepomáhal, nikdo mu neradil, nikdo nespatřil ani řádky, až když byla práce hotova. Teprv po té optal se některých nábožných přátel na radu. Někteří byli potěšeni, jiným se dílo nelíbilo a urážel o je. Bylať to marnivá pověst, pouhý román, v němž vypravováno o obrech, lvech, strašidlech a vojínech, kteří brzo s nestvůrami bojují, brzo zase sedí v krásných palácích, kde je slíčné dívky pohosťují.

Mnozí z nábožných přátel vytýkali jeho spisu světáckost. Před lety byly by jej výtky ty učinily nešťastným; nyní však viděl duch jeho jasněji než zbožní přátelé — a proto dal spis svůj do tisku.

Mlčky vloudila se kniha Bunyanova do světa. Neví se ani, kdy vyšla, a z prvního vydání nezachoval se ani jediný exemplář. Je pravdě podobno, že malý svazeček ten rozšířen byl po několik měsíců pouze mezi chudými a neznámými sektáři. Za nedlouho však počalo tajemné kouzlo jeho působiti i v kruzích širších. V kruzích puritánských, kde byly divadelní hry a romány přísně zakázány, učinila kniha ta takový dojem, jaký by nemohlo učiniti na ducha, uvyklého kochati se v pokladech literárních, žádné jiné, opravdu geniální dílo, byť i cennější „Iliady", „Don Quixota" neb „Othella".

Roku 1678 vyšlo druhé vydání s dodatky; od té doby byla poptávka po knize ohromná. V následujících čtyřech letech byl spisek šestkrát znova vytištěn. Vydání osmé, obsahující poslední opravy z péra autorova, vyšlo 1682, deváté roku 1684, desáté 1685.

V brzku ozdobena nebo správněji řečeno zhyzděna kniha ta odpornými měďorytinami; přes to však byla zamilovanou lekturou dorostlých a potěšením nedospělých dítek. V Skotsku a v některých anglických koloniích nabyl spis ten ještě větší popularnosti než v Anglii. Bunyan vypravuje, že v Nové Anglii o obsahu knihy té tisícové den co den rozmlouvali a že uznali knihu za hodnu nejdrahocennějších vazeb. Také v Holandsku a mezi Hugenoty ve Francii měla allegorie Bunyanova nesčetných vřelých a upřímných ctitelů.

Rozumí se samo sebou, že ohromný úspěch ten měl také některé nehrubě příjemné následky v zápětí. Nesvědomití a lakotní knihkupci vydávali svazek za svazkem mizerné čmáraniny pod jménem Bunyanovým, a závistiví pisálkové hlásali světu, že jest naprosto nemožno, aby muž tak nevědomý jako Bunyan mohl býti spisovatelem knihy pod titulem „Poutníkova pouť", pod jeho jménem vydané.

Bunyan nastoupil nejlepší cestu k zahanbení nejen těch, kteří jeho dílo padělali, nýbrž i oněch, kteří jej hanebně tupili, podceňovali a v posměch uváděli. Pokračovalť dobývati nových pokladů na poli, jež byl odkryl; neslo to sice již tak snadno a nedobyl tolik pokladů jako dříve, dokud byla půda ještě panenskou; ale práce jeho korunována úspěchem, kterýmž všechny své spoluzápasníky zastínil. Roku 1684 vydal totiž druhý díl své knihy a brzo na to ještě jeden spis „Svatou válku", která by byla, kdyby nebylo prvního spisu, bez odporu nejlepší allegorií, která kdy sepsána.

Sláva Bunyanova, jenž zemřel roku 1688, byla sice za jeho živobytí i v století po jeho smrti nemalá; ale obmezovala se skoro výhradně jen na náboženské třídy středních a nižších tříd obyvatelstva. Zřídka kdy zmínil se v době té o Bunyanovi s úctou některý znamenitější

literát. Young cenil si spisu jeho jako čmáranice bídného pisálka. Cowper odvážil se sice velkého allegoristu pochváliti, ale neodvážil se vysloviti jeho jméno.

Zvláštností jest, že všechna přečetná vydání Bunyanovy allegorie pořádána až do nejnovější doby, jak se zdá, výhradně pro nejnižší třídy lidu. Špatný papír, mizerný tisk a ještě bídnější illustrace činí knihu tu na pohled odpornou.

Panuje-li o ceně některé knihy mezi menšinou vzdělanců a většinou prostého lidu různé mínění, zvítězí posléze z pravidla mínění vzdělané mensiny. Allegorie Bunyanova však jest snad jediným spisem, jejž nevzdělaná většina o celé století dříve po zásluze ocenila než vzdělaná mensina, která se později přidati musila k náhledu nevzdělanců.

(Pokračování.)

Ze staré rodinné kroniky.

Vyčetl dr. *Sigmund Winter.*

V gruntovních knihách rakovnických červených fol. M. 20 stojí psáno: „Jiří Plichta, krejčíř, koupil dům od Šimona, bakaláře, vedle domu Jana Rejčka, soukeníka, v ulici k lázni.“ To stalo se r. 1559. A rok tento je spolu začátkem neštěstí obou sousedů. Proč nezůstal Plichta raději v ulici lišanské, mohl míti svatý pokoj! Však pochopujeme. Bylatě ulice lišanská čtvrtí židovskou, odstrčenou. Plichta byl konečně rád, když i se škodou prodal dům svůj v pověstné ulici bakaláři Šimonovi A bakaláři, jakožto filosofu, bylo lhostejno, kde stálo jeho Tusculum. Naši noví sousedé za týden už se hádali. Jan Rejček křičel na Jiříka přes plot: „Poslechni, pane Jiříku, tvoji vepři nebývají rádi na tvé rytině, nýbrž rýpají mi na mém drnu; uhodím-li některého ve vrch hlavy, hledej si pak na mne práva, pochodíš jako vyšehradský rychtář!“

Jiřík Plichta však práva hledati neobmýslel, bál se opravdu, že by nepochodil; vždyť boubelatý pan Rejček byl neposlední mezi radními a purkmistroval ne řídkokráte — a tenoučký starý Plichta byl a zůstal jenom krejčířem. Jiřík Plichta tedy statečně mlčíval, kdykoli se pan radní na něho „posejpal“.

A když muži posejpali se na sebe, proč by měly ženy lepšími býti! Paní Johana Rejčková volala přes plot paní Johance Plichtové: „Paní Johanko, hleď sobě; tvých slepic tu bylo celé stádo a všecko mi na zahradě posápaly. Zavěsím tenata na ně, nebo je stepu, uvidíš!“ Ale paní Johanka, mladá, švarná ženuška, neuměla ještě dobře krotiti vášní svých jako starý muž její; odsekla: „Bodej vám to pán bůh zdařil, jen tepejte!“ Jindy mluvila ještě ostřeji, co jí k ústům přišlo.

Svár sousedů byl pořád pronikavější. Nadávali si, až hanba dobrých lidí bylo. Konečně připadlo oběma na mysl, aby dvory své zdmi proti sobě ohradili tak, aby sobě nikdy neviděli ve tvář.

S tím se dostali však na soud r. 1564. Páni konšelé, jimž na čele byl tenkráte pekař Jiří, pilně poslouchali při. Rejčkovi se nelíbilo, že mu Plichta zastiňuje světlo nebeské a svobodné, k čemuž Plichta odpovídal, že nemá jeden druhému z oken ve dvůr vhlédati, a žádal soud, aby uznal za právo, „že se nemají okna dělati, pokud by z nich na cizí grunt uhlédati se mohlo“. Soud však rozhodl naopak. Zeď mezi oběma sousedy nálezem rakovnických konšelů stržena a světlo nebeské zase osvobozeno.

A hle! V obou nepřátelských domech byla z toho radost nesmírná. V domě krejčířově radovala se z toho mladá, švarná Johanka, manželka Plichtova, a v domě soukeníkově těšil se z toho nadějný Rejčkův syn Šimon. Když zedník boural zeď, bylo oběma, jakoby jim kameny od srdce padaly. Vždyť oba lidičky často na sebe přes dvůr milostně vzhlédali, čehož obstarožný mistr Plichta, ani pečlivý o rodinu Rejček neměli ovšem tušení. Bohdejž byl raději soud konšelů rakovnických světla nebeského mezi oběma domy neosvobodil!

Mladý Šimon, jemuž bradka ještě hrubě ani nenarostla, byl junák už dosti zpustlý. Byl to rakovnický dandy 16. století. Ve škole nenaučil se ničemu, poněvadž byl syn páně Rejčkův. Mistr školní zoufával nad rozpustilým hochem, ale bál se bíti ho; věděl, ocitne-li se s pány městskými na kordech, že slabá bude o nový rok minuce a že ubude mu darů a dárků, z nichž vlastně byl živ. Když nechal školy, býval Šimon s jinými mládenci na obtíž městskému rychtáři, jenž v noci chodíval po hospodách, na znamení své moci maje v rukou palcát. Tím klackem rozháněl práče noční, při čemž nejednou zavadil o našeho Šimona. Ale nevyčetli jsme Šimonovi ještě všeho. R. 1563 pohnala Anna Reginina Šimona na soud z toho, že prý ji k hanbě připravil Oklamané děvče sloužilo v domě Rejčkově za několik let. Volalo tedy za svědka především otce Šimonova, aby napraviti hleděl toho, k čemu „nebohá a chudá“ v domě jeho přišla. Jan Rejček vstoupil do rady na obhájenou syna svého a získal několik odkladů. Konečně prohlásil, že syn jeho jest mládenec dobře zachovalý a že ho Anna těžce nařekla na poctivosti. Teď žádala Anna Reginina, aby matka Šimonova, paní Johana Rejčková, vydala svědectví. Paní Johana bránila se, že povinna není svědomí dávati proti vlastnímu synovi, jenž „při ní jest a s ní chlebí a ničímž dílný není od pana otce ani od ní“.

Anna Reginina po třetí obeslala Dorotu Lovečkovu, sestřenici Šimonovu, aby ona, kteráž prý o všem dobře ví, svědectví dala na soudě. A když i tato odepřela, přišlo zoufalé děvče na originelní myšlénku. Zavolalo na soud šaty Šimonovy, kteréž na sobě měl, když jí lásku sliboval. Chtěla, aby na právě položil kaftánek černý, soukenný, tykytou černou premovaný; item poctivice kožené, šmelcované, dokládajíc, toho všeho že potřebuje proti němu k svědomí. Právní přítel Šimonův namítal, že šaty mluviti neumějí, a soud rozhodl, „poněvadž jest Symeon žalobě na sebe učiněné světle odepřel, že tím vinen není; z té příčiny takových šatů, z nichž ho táž Anna obeslala, aby se tudy vinen proti odporu svému činiti měl, klásti povinen není“.

Tato pře má do sebe to dobré, že pozorný čtenář dověděl se bezděky, jak se hrdina náš strojil. Pro Annu,

bývalou dívku u Rejčků, byla pře tato smutna. Odcházejíc za prací denní do Plzně, naříkala u brány mimojdoucím, „že je chuda, ode všech zrádně opuštěna a že nemá nikdež ničeho, ani nač samu sebe ani dítě své živiti“.

O něco hůře pochodila v týchže příčinách Anna Vanička, dcera řezáče rakovnického. Bylo to v pátek po neděli reminiscere r. 1564. Soudu předsedal purkmistr Jan Nepilo. Šimon tentokráte neposlal otce svého na očistu svou, než sám šel a začal: „Nachází se, že Antonín Vlach s Annou Vaničkou sedal a prsten jí dal i půl tolaru; ale já jí jak živ nic nedal. Nebojím se; nebo ráčíte dobře znáti městských práv lit. T. art. 26., že původu, který oumyslu svého ani svědky ani listy nepokazuje, obžalovaný nic přizncj neb odepřej odpověděti nemá!“ Však Vanička odpověděla velemoudře, že člověk, když krade, nečiní toho před lidmi. Soud z hodných příčin při odložil, ale těch hodných příčin neoznámil. Toho nechtěla uznati Vanička a vidouc se při několika odkladech bohatým synkem měšťanským od práva svého odtisknuta, chytila Šimona odcházejícího z radnice a nadala mu před lidmi mnohými lotrů. V den sv. Alžběty za purkmistrování Jana Lišanského žaloval pro toto zhanění Šimon Vaničku, řka: „V domě tomto radním, kdež náleží všelijakou uctivost a pokoj zachovati, mně před dobrými lidmi mluvila lotře, kterýmž slovem mně jest na poctivosti vysoce sáhla, nemajíc toho učiniti. Páni nalezli — a to tentokráte beze všech odkladů — aby Vanička, řezáčova dcera, pro neuctivé mluvení byla do trestání pana purkmistra vzata. Ta vysoudila tedy na Šimonovi pro sebe jenom šatlavu o hladu na čtrnácte dní.

Takovým byl tedy junák, jenž ze statku Rejčkova čím dále tím ohnivěji obracel zraky své přes dvůr do statku Plichtova. Zatím rozvinoval se v duši a v srdci Johanky obyčejný proces, jakýž prožije každá žena od manželské víry odpadávající. Je to historie zapovězeného ovoce. Starý manžel buď že něco pozoroval, buď že mu děvečky napověděly, začal býti žárlivým a tím urychlila se nevěra; neboť z podezřívání manželova vylíhly se ústrky, hádky a domácí peklo. Johanka zločin svůj omlouvala tím domácím peklem. Od Plichtů vystěhovalo se požehnání a do statku přišel svár den ke dni hroznější. Jednoho dne nalezl žárlivý krejčí v polévce dva pavouky. I vzkřikl: „Ty mne podvozuješ už dlouho a teď i ta nešlechetnost jest na jevě, že mne chceš otráviti pavouky! Ty bláznice nectná!“ A již řítil se na ni jako nastřelená šelma. První nejlítější ránu paní Johanka obratně podskočila; bylatě v manželských bitvách již něco cviku nabyla; ale ostatní rány dopadly. Odejděmež raději, abychom neviděli, neslyšeli. K večeru viděl Šimon Johanku na dvoře obvázanou, uplakanou.

Tak trvalo cukrování s ukrutnými překážkami až do r. 1566, v kterémžto roce stal se rychtářem Aleš Bolehlav, kmotr Plichtův, člověk přísný a Šimonovi osobně velmi nepříznivý.

Jiřík hlídal svého pokladu velmi ostražitě, a když mu bylo za řemeslem přes pole jíti, prosil rychtáře, aby na noc častěji chodíval v zádech ulice lázeňské. V neděli před novým létem pozdě na večer stál přísný rychtář před domem Plichtovým a biřic běžel co nohy stačily do hospody pro Jiříka. Všecek rozpálen mstou i hněvem přihnal se krejčí a hřmotně vešel s Alešem a s biřici do svého domu. Zde stál Šimon Rejčkův. Byl zmaten, hleděl jako hříšník před soudcem. K smrti ulekaná Johanka zaklínala se a brala k své duši i víře, že smělý Šimon vetřel se v dům, honě se za Mandalenou služkou. Ale nedal rychtář slovům těm; zdvihl palcát a již vyvlekli biřici Šimona z komory a vedli ho i s Johankou na rathouz do hořejší šatlavy. A Jiřík Plichta měl z toho radost.

V šatlavě plakala Johanka usedavě, Šimon nejedl, a v městě se lidé po nich vozili slovy posměšnými. Za to nemluvil starý Rejček nic, a promluvil-li, byly to ostré výčitky matce Šimonově, jakoby jenom jí bylo za syna odpovídati. Byl to smutný začátek nového roku.

Hned po třech králích v pátek obvinil Jiří Plichta ženu svoji a Šimona Rejčka na soudě rakovnickém. K žalobě přičinil i ten hrozný čin, že Johanka ho nedávno obmýšlela pavouky otráviti. Za paní Johanku mluvil před soudnou stolicí otec její. Dojemná jsou slova starcova: „Pán bůh to račiž k dobrému dojednati! Vaše Milosti, dobří páni, ať právo duchovní rozvede oba manžele a vrátí mi dceru mou ze žaláře! Propusť ji, Jiříku! Nehraď sobě uší svých, vrať mi Johanku moji, ty o ni nestojíš, řekls to; ty nemiluješ manželku svou, děláš jí ostudu, a ona nevinna!“

Johanka však nevyvedla se na soudě z nařknutí. Jí velmi uškodilo, že rychtáři i muži svému vstupu hájila do komory. Dvanácte konšelů za purkmistrování Jiříka Malého po některých odkladech nalezli: „Poněvadž ze zprávy rychtáře i vyznání jiných svědků to se nachází a vyhledává, že Šimon časem nočním v Johanině komoře zavřel se a v ukrytém místě nalezen jest, a tak jest podezření veliké a znamenité, že oba proti zápovědi božské a nařízení křesťanskému jsou se zlého dopouštěli, čehož právu, protože bůh takových nepravostí hrozný mstitel býti ráčí, přehlédati nenáleží, z těch příčin je pan purkmistr a páni ve své trestání berou; a dále, poněvadž se tu i nějakých pavouků v jídle nalezených a trávení dotýkati chce, pro vyhledání a přetržení takových zlých věcí k nim oběma právem útrpným přikročiti dáti chtějí, však ku kterému z nich nejprve přikročeno býti mělo, toho při svém uvážení zůstavují.“ Actum feria 6. post st. Vitum. 1567.

Když písař Krinitus, rakovnický básník, ortel přečetl, pohledl Jiří Plichta vítězně na Johanku a jejího otce; pak slušně poděkoval pánům za spravedlivou výpověď. Tedy pěknou, mladou Johanku čekalo, že ji budou ve sklepě rathouzském u přítomnosti pánů konšelů, pana hejtmana křivoklátského na těle mučiti! Snad že ji napnou na žebřík, snad ji sváží v kozelec aneb jí nohy dají v železné střevíce! Takové myšlénky bouřily nešťastné ženě v mladé, horké hlavě. Omdlévala v radní síni. Drzému Šimonovi nebylo také volno. Zoufale pohlížel chvílemi na otce svého Jana Rejčka, jenž chladně vyčítal z koženého opasku svého peníze, a vybrav dvě kopy peněz kráčel vážně ke stolu purkmistrovskému a tam je složil před písaře radního, řka: „Pane Davide, poznamenejte v registra, že složil jsem dvě kopy důkladného a že pohledám při apelací napravení dnešního ortele.“ A odešel.

V pondělí po sv. Františku 1567 ortel rakovnických konšelů díl stvrzen, díl napraven. List z vyššího práva přinesený zněl: „My Maxmilian Druhý, z boží milosti

volený římský císař, uherský, český, dalmatský a chorvatský král atd. oznamujeme, že rady nase k appellacím na hradě našem Pražském zřízené na ty (sic) od práva města Rakovníka odeslaná a zapečetěná acta v té při mezi Jiříkem Plichtou s jedné a Simeonem Rejčkem se strany druhé co se v komoře nočního s Johankou nadepsaného Jiříka Plichty manželkou zavření a podle toho outrpného práva puštění dotýče, považivše toho všeho s pilností podle práva zanechávají toho ortele v prvním artikuli při své váze; co se pak druhého artikule s strany těch pavouků a trávení dotýče, poněvadž o to žádné rozepře nebylo, ten se zdvihá podle práva." Z toho patrno, že nebyl Jiřík Plichta dobrým juristou. Neznal artikulu v právech městských lit. B. II.: „Původ obžalovaného ze dvou věcí jednou žalobou viniti nemůže." Kdyby byl žaloval Plichta pro každou věc zvláště, zle by Johance se bylo zvedlo; že však mstivý mistr oba zločiny snesl na jednu „škartici", nepřineslo mu to veliké platnosti. Příliš ochotné svolení rakovnického soudu, aby oba obžalovaní na skřipci dotazováni byli, bylo tedy zrušeno a v nic uvedeno. Jiřík Plichta na zlost se opil.

V pátek po všech svatých téhož roku přiběhl Jiřík do rady a tu dosti hřmotně žádal, aby mu na Šimona a Johanku outrpné právo přece pustili aneb aby je oba hodně trestem stížili, že prý se mu lidé tím dlouhým prodléváním už smějí.

Dlouho sem tam se namluvivše poučili ho páni, že artikul strany trápení vyzdvižen jest z apelace a že tudíž k nim outrpně přistoupeno býti nesmí; v příčině pak povoleného trestu usnesli se konšelé takto: „Pan purkmistr a páni jich obou v trestání svém zůstavují a to na ten způsob, že je oba u vězení tvrdším, totiž za kládou v šatlavě za tři měsíce pořád zběblé při skrovnějších pokrmích a nápojích držeti dají, po vyjití pak toho času, budou-li chtíti toho vězení prázdni býti, mají se vyručiti na to, aby toho, k čemu jsou tu svévolně přišli, Jiříkovi Plichtovi, přátelům jeho ani žádnému jinému zlým nepřipomínali a to pod skutečným na hrdle trestáním; nic míně po propuštění jich co a pokud jemu Šimonovi a Johaně, ačby ji Jiřík Plichta k sobě přijíti nechtěl, oznámeno bude, podle toho aby se zachovali a to podnikli."

Ačkoli trest takto vyměřený hrdla samého se nedotýkal, nicméně „tvrdší vězení za kládou na tři měsíce" bývalo druhdy s to, aby člověka i tužšího připravilo o zdraví. Jsou paměti v dějinách rakovnické šatlavy, že lidé ve tvrdším vězení buď na život si sáhli sami, buď vyšli z něho omrzačeni. Ale starému uraženému manželi Jiříkovi toho všeho bylo málo. On chtěl živou moci viděti, jak se Johanka svíjí na žebříku. Proto složil ihned pomocné a důkladné peníze na apelací. Johanku a Šimona odvedl biřic zase do šatlavy.

Jediný Jan Rejček nezoufal. Zasedaje mnoho let v radě znal dobře všecky praktiky i partiky soudní a sám vídal, jak exekuci soudní lze se vyhnouti aneb ji aspoň zdržeti na čas. I neleně pustil se do práce hned. Prve než uplynulo čtrnácte dní, v nichž měl Plichta odvolání své do Prahy dáti zaslati, přišel poslík od urozeného rytíře pana Krištofa Šlovského ze Šlovic, pána na Olešné, a dodal radě následující psaní: „Maje toho dobrou vědomost, kterak na právě Vašem od dávného času těžká rozepře jest mezi Jiříkem Plichtou a Simeonem Rejčkem, přemýšlel jsem o to, mohlaliby taková rozepře nějak mezi dotčenými stranami přetržena a přátelsky spokojena býti, i jednal jsem těchto dnů s Jiříkem Plichtou a Janem Rejčkem na místě syna jeho, aby toho na mne k přátelskému jednání přestali. Poněvadž opět z té rozepře, jak jsem vyrozuměl, nějaká appellací býti měla, za to žádám, že již na ten čas takových akt vyzdvihnouti a k vrchnímu právu odeslati nedopustíte, ponévadž ta věc na přátelském jednání jest, i já vole k tomu čas příhodný chci strany sročiti, a přijma sobě ku pomoci a radě některé dobré své pány a přátely strany slyšeti i spokojiti, a pakli bych tak šťastný nebyl, tedy jich zase před Vás podám, aby každý po svém právě jíti mohl."

Čtverák! On přemýšlel, jak by věc po dobrém spokojena býti mohla! Vždyť Jan Rejček to byl, jenž v pravé chvíli vzpomněl si na artikul městského práva o „ubrmanech". Ubrmanové smlouvali mezi oběma stranami tak dlouho, až se žalobník spokojil s penězi, jež mu strana pohnaná podávala. Dokonanou pak smluvou odpadla soudní exekuce. Útraty se soudu ovšem také nahražovaly. Na tom všem spoléhal plán Rejčkův. On znal lakomého krejčíře, jenže pořád nevěděl, bude-li mstivá zášť Plichtova k ženě silnější nežli hromada stříbrných. Velmi obratně vybral si k tomuto ubrmanskému jednání urozeného přítele svého pana Šlovského. Byltě Plichta Šlovskému dlužen 100 kop českých grošů: důvod dosti vážný tedy, aby uražený manžel tiše a trpélivě přijal ubrmanství svého věřitele.

Když se sešli, byl pan radní Rejček k Plichtovi mnohem zdvořilejší nežli před lety, když se soudili o zastavení oken. Ale Jiřík se potrhoval a ježil. Když konečně pan Šlovský důvěrně Plichtovi pověděl jako Schoppenhauer: „Pane Jiříku, žádná žena nestojí ani za neberný ort (peníz), smluv se po dobrém a obdržíš při Rejčkovi několik kop! To vidělo by se mi za lepší věc! Ty peněz potřebuješ!" Tu přestal Jiřík se potrhovati a výsledek schůze bylo dotčené psaní Šlovského rakovnickým konšelům.

K apelaci tedy nejsou akta zaslána. David Krinitus, přední písař radní, odcházeje z radnice mumlal mezi zuby přísloví: „Hus a tele na vlka již jsou se svázali." Týž ještě den propuštěni jsou naši provinilci ze šatlavy. Johanka odešla ze soudního domu až teprve za tmy, vědouc, že noc milosrdnější jest nežli lidé. Ti by se jí byli posmívali, noc ji přikryla. Odešla do nízké jizbičky otcovského domku, odkudž ji byl Plichta před osmi lety nevěstou odváděl. Mějme k ní útrpnost: je to mladý tvor a pak stále pláče.

Věc trvala na jednání podivně dlouho. Není však třeba, abychom podezřívali přítele Rejčkova rytíře Šlovského, jakoby odkládal naschvál. Vždyť dovídáme se, že byl císařským radou, jenž právě volán byl do Prahy, kdež v královské komoře české za několik let až do své smrti zaneprázdněn byl. Z Prahy oznamoval pánům rakovnickým, že strany ubrmanské výpovědi naučení vzíti chce v těch místech, kdež náleží. Po čase píše zase: „Naučení takové od appellací mi dáno, aby ta výpověď ubrmanská před se šla a stranám učiněna byla; i z té příčiny jsem toho oumyslu, což bych se nejprvé s těmi pány přátely, kteří spolu se mnou toho dotýkati mají,

*

shledati mohl, abychom takovou ubrmanskou výpověď na spis uvedli a stranám přečísti dali."

Za pány přátely volil sobě Jiříka Čelechovce z Kralovic, Jiříka z Nasilí na Krušovicích a Jana Jílka, měštěnína rakovnického. Obě strany s těmi osobami spokojily se, ale k smlouvě nepřišlo hned. Již sběhly dva měsíce roku zase nového. Plichta nemohl již ani dočkati se toho, až přijde pan Šlovský a bolesti jeho konečně uklidí. Ve čtvrtek po sv. Matěji r. 1568 přinesl posel z Prahy od Šlovského list. Plichta i Rejček zavoláni jsou k panu purkmistrovi a ten četl: „Službu svou vzkazuji, jakž jsem Vám dnů minulých psaní učinil, že v outerý po neděli invocavit do Rakovníka chci přijeti, aby ta výpověď k svému vykonání přivedena byla, i oznamuji, že dne včerejšího od J. Msti. císařské některá pilná psaní a poručení do komory české přišla, pro kteréž těch dnů z Prahy nebudu moci odjeti: proto žádám, abyste stranám o tom oznámili, že se jim toho až do středy po reminiscere odkládá, na ten den aby se tu do domu Volfa Frejky v hodin 16 na celém orloji nadjíti dali a výpovědi očekávali. S tím pánu bohu všickni poručeni buďme."

Konečně přišel. V mázhausu*) Volfa (Volfganga) Frejky vidíme v určitý den starého Rejčka s ubrmany. Rejček zastupoval syna svého. Pro Plichtu musili poslati. Dělal zase drahoty. Starý Frejka, jeden z rady městské, tajným nákladem Rejčkovým upravil hostinu. Za širokým stolem seděli ubrmané a vstupujícího Plichtu vřele pobízeli, aby sobě zasedl k talíři. Učinil tak, ale nejedl; bál se, aby nebyl od pánů „za nos vozen" a šizen. Hospodyně přinesla stíky a děvečky nalévaly pilně v hubatky cínové. Plichtovi daly nejhezčí pohár s pěkným cimbuřím.

Páni dlouho rozmlouvali o hospodářství. Jeden vypravoval, že tu ty dny okřesal v lese mnoho chvojí a že dnes celý den zdělával je na otýpky; jiný mluvil o tom, jak škubal loni hlavatice, třetí začal řeč o koptění chmele, jehož tehdáž měli Rakovničané daleko více než v našich dobách. Plichta nemluvil a jen očima házel jako „pacholata, když v kulky hrají". Zatím vysel Rejček za paní mámou do síně a pravil: „Politujte mne, matko Frejkovic, pán bůh ví, nesu nevinně hanbu za svého syna. Co jsem se musil nachoditi, naobstoupati, naprositi! Ten všetečka Jiřík, věřím bohu, že nevinně stěžuje mého Šimona!" Paní máma Frejková mívala co na srdci, to na jazyku. Pověděla tedy hosti svému: „Věřte, pane kmotře, mnohý ten mládeneček je tuplovaná šelma. Já je znám a nemám za to, že by nevinně ve zlém omluveni byli. Neběřte mi to stížně!" A již uběhla ke svým pánvím a hrncům.

Zatím hovor v mázhauzu přeběhl v povahu velmi vážnou. Mluvili o moru, který škoden byl v polské zemi a již blížil se naší vlasti. Měli všickni strach. V ten hovor prohodil konečně i Plichta: „Což, ať na krásné třeba na mne přijde mor; kdo dřív umře, to sice v tajemství božím, ale umříti jest všem, a od té chvíle, kdy mně manželka z víry vystoupila, lépěji by mi bylo v komoře u kostela. Ať přijde morní povětří!" dodal odhodlaně. Všickni uděsili se ze slov těch, a paní máma Frejková křižujíc se káravě pravila, že Plichta pokouší boha. V tom pan Šlovský honem, aby konečně dospělo k hlavní věci, vpadl do otevřených vrat. Mluvil: „Přátelé milí, úřad mi podán, abych spolu s vámi uklidil všecky protimyslnosti a zaneprázdnění, která nesou dva dobří přátelé naši. Nuže smluvme obě strany. Smíříme-li je, nad to nic vděčnějšího nebude!" Teď vstal se zástolí a přibliživ se k oběma protivníkům prosil, aby nevyčítali sobě ničeho, aniž činili dotazky o tom, zdali se přičítá vina odsouzeným mimo jich provinění čili nic, to že by vedlo jen k marné svádě. Když přestal hovořiti, tu konečně rozvázal Plichta: „Urozený pane sousede, já nesu hanbu i škodu z této pře. Vzdlužil jsem se na outraty, které mi vzešly neřádem manželky mé a z dluhu toho spravuji ourok nemalý; jsem tedy té nepochybné naděje, že se mi spravedlivá náhrada učiní. Což panu Janovi o tři sta kop, nic mu neuškodí. Já laciněji toho nespustím. Soud vyhledal, že páně Rejčkův Šimon vinen, ať tedy zaplatí, chce-li tuhého trestání prázden býti!"

(Dokončení.)

*) Mázhaus, veliká síň, kde se obyčejně děly schůze vší čeládky a podruhů v domě obývajících.

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské*

(Pokračování.)

Tak nastal den loučení a mladí muži odejeli do Prahy. Vše otáčelo se nyní kolem příprav k Emiliině svatbě.

Stará paní Vodičková brala tak vřelý podíl na tom všem, že pozapomínala na svou nemoc, která neopomíjela pokračovati v díle záhubném jejímu ústroji. Přemáhalať záchvaty té nemoci s myslí tak dobrou, že se jí zdály lehčími, než dokud byla v Praze. Po každé však, uvrhlo-li ji to na lože, myslívala na svou závěť a bylo-li dobře, co učinila.

Jednou, když ležela jako polomrtva a syn její sedě vedle ní za ruku jí držel, tázala se náhle hlasem ještě stísněným po velkých bolestech: „Severine, nebudeš mé památce zlořečit pro mou závěť? Můj milovaný synu! Věř mi, že myslím při tom jen na blaho tvoje a abych ti, možno-li, vykoupila odpuštění od boha."

On stiskl její ruku a řekl: „Já a tobě neb tvé památce zlořečit! Což mne neznáš?"

„O znám, znám a neznala-li jsem tě úplně až posud, znám tě nyní! Ty jsi šlechetný, umíš odpouštět a promíjet, dovedl bys křivdy snášet jako křesťan. Řekni mi, proč nechceš býti křesťanem?"

„Umím-li odpouštět, křivdy snášet, jsem-li šlechetný, co chceš, abych ještě činil? Co se týče tvé závěti, mám jedno přání. Děkuju ti z celé duše, že mi chceš tím ustanovením vykoupiti spásu. Nesměju se tomu. Avšak hleď, učiň to jiným způsobem více křesťanským."

„Co tím myslíš, prosím tě?“

„Dej ty peníze chudým a těm, kteří jich potřebují k svému vzrůstu, k svým myšlénkám. Kristus sám radil by ti tak. Přemýšlej o tom, je-li tomu tak.“

Klára vstoupila té chvíle k nemocné a Severin byl rád, že nemusil nic dodati, ani matčiny námitky vyslechnouti. Vzdálil se rychle a nechal Kláru u své matky.

Ona přemýšlela vskutku o jeho slovech, usnula mezi tím a když za dvě hodiny ze sílícího spánku se probudila, cítila se tak zdravou a čerstvou, měla tak jasnou a spokojenou mysl, že v tom viděla znamení s nebes hůry.

Umínila si, že dá povolati notáře k vyhotovení nové závěti ještě téhož dne, avšak bylo již pozdě. Příštího dne, když právě chtěla žádati svého syna, aby potřebné kroky k jinému novému rozhodnutí učinil, došel ji list od patera Dominika.

Tím zadržela se věc a ona přemýšlela znova a jinak o tom.

Vždyť, kdyby dostali mniši její peníze do rukou, bylo by, jakoby je měl sám Ježíš Kristus. Oni přece jich užívali nejvhodněji k blahu lidstva.

Při tom zůstala nyní zas a byla jen tomu ráda, že její syn uznával, kterak s ním dobře smýšlela.

Její zdravotní stav zatím se značně zlepšil. Ani nastávající chladna jí neškodily, těšila se, že bude moci býti přítomna v kostele milhostském oddavkám Emiliiným.

Byloť asi čtrnácte dní před touto svatbou, když rodina Čelinských Otakarem Čapkem doprovázena k Vodičkovům zavítala. Přicházeli tenkráte s officielním pozváním ku svatbě.

Čapek prosil pana Vodičku, aby mu byl svědkem při oddavkách jeho, druhým svědkem měl býti Emiliin poručník.

Vodička děkoval, avšak odepřel. S radostí byl hotov prokázati rodině Čelinských každou službu, avšak do kostela, pravil, že nehodlá nikdy vkročiti. „Vždyť znáte přece moje smýšlení?“ řekl obraceje se k paní Čelinské.

„Ale můj bože,“ odvětila, „kterak dáte svou dceru tedy oddati. Nedoprovodíte jí do kostela?“

Tu stará paní se zarděla, až ve tváři zčernala a zvolala: „Ó bože! Teď se ukáže, byla-li cesta pravá, po které on šel a brániti si nedal. Vždyť Klára není křtěna, nenáleží žádnému náboženství.“

Při těchto slovech přišlo staré paní zle a všickni přítomní vyskočili, aby jí přispěli ku pomoci. Mladá Vodičková odvedla ji do její ložnice.

Paní Čelinská byla jako zničena. Dívala se na Kláru, která stála u svého klavíru jako mramorová socha. Čapek byl v rozpacích a utíral si s čela pot. Emilie byla sice udivena, ale nedávala tomu, co se řeklo a dělo, mnoho váhy, přemýšlela, koho jiného by mohl její ženich za svědka vyzvati. Augusta nebyla přítomna.

Vodička pozdvihl směle hlavu a řekl: „Nuže, jsme osvícení lidé anebo žijeme ve středověku? Záleží něco na tom, je-li Klára křtěna anebo ne?“

Čelinská zarděla se velmi. „Je to přec jen trochu fatalní,“ řekla s lehkým úsměvem. „Leč vy máte starost o matinku a my tu překážíme.“ Zdvihla se k odchodu. Vodička pravil hlubokým hlasem: „Jindy jste nemyslívala, že překážíte, když jsme mívali nějakou starost. Byla byste k nám teď změněna?“

„Ale nikoli, nikoli, jenom dnes trochu také pospícháme, prosím vás, čas už je krátký do svatby. Tedy odpusťte, odpusťte.“

„Netroufám si vás zdržovati,“ řekl Vodička a rozloučil se chladně s Čelinskou, která se nutila do bývalého tonu. Spěchala ze dveří, neohledla se na Kláru, která za ní šla a ruku k ní natahovala, jí se poroučela, aniž byla pozorována. Odejela se svou dcerou a nastávajícím zetěm, aniž jako jindy se ohlížela a Kláře několikrát rukou kynula.

Klára zůstala sama se svým otcem. On podíval se na ni. „Na to dítě je to mnoho,“ pomyslil si.

Klára posadila se u klavíru náhodou otevřeného. Dívala se na klavesy. Slyšela v duchu skladbu, již hrávala. V ní byl vysloven hrozný stesk. Jindy myslívala si hrajíc ji sirou poušť, nikde stromu ani trávy a kterak tam volá k nebi sirý velký hlas.

Myslívala si to. Nyní to cítila, nyní volalo to v ní, nyní byla v skutku na té poušti. Otec její měl pravdu, bylo to na ni mnoho.

A což on? Nebylo to též na něj mnoho? Což nebyl nikdy u konce s tím sporem svého rozumu, svědomí a citu proti té velké věkovité budově pojmů lidských? Jeho dítě tak vroucně milované, tak šlechetné a vzácné mělo trpěti nyní pro j e h o, nikoli pro svoje přesvědčení. Klářin pohled rozrýval mu srdce, zdrcen vyběhl ze dveří.

IXX.

To dělo se dopoledne. Nikdo toho dne u Vodičků neobědval. Stará paní měla silný záchvat své choroby. Rodina byla kolem ní shromážděna. Klára pomáhala svým rodičům ji ošetřovat. K večeru stará paní trochu usnula a Klára odešla do zahrady. Sotva tam vkročila, uslyšela za sebou volání známého milého hlasu. Ten hlas zněl jako jindy, zcela tak. Byla tu Augusta. Klára ohledla se a padla jí kolem krku.

„Ty mne máš ještě ráda?“ ptala se jí. „Myslila jsem již, že jsem zavržena ode všech. Slyšela jsi, že nejsem křtěna? Ó že jsem to neřekla Pavlovi, ale zapomněla jsem na to úplně. A pak jsem si přece nepomyslila, že je to tak hrozná věc.“

„Přiznám se ti,“ Augusta odpověděla, „že je to věc neslýchaná. Divila jsem se tomu, ale míti tě méně ráda! Jak bych to mohla? Kdybys byla pohankou, mohamedankou, židovkou, měla bych tě vždy stejně ráda. Vždyť miluju tebe a nestarám se o to ostatní. Proto přiběhla jsem také hned k tobě, abych ti to řekla.“

„Co říká tvoje maminka? Ona mnou pohrdá!“

„Ne, ne, nemysli si to. Plakala nesmírně, když domů přijela. Bylo jí také líto, že tě zanechala bez vlídného slova. Byla prý omráčena tou divnou zprávou. Ale ona tě lituje, říká, že nemůžeš za podivínství svého tatínka. Přemýšlí, jak by bylo nejlépe věci zařídit, aby se to napravilo. Byla by pro to, abysi se dala co nejdříve pokřtít ve vší tichosti, možná-li doma. Ráda byla by, kdyby ani Pavel o tom se nedověděl... Co tomu říkáš?“

Klára jí naslouchala se sklopenou hlavou. Neříkala nic. Ale nehodlala míti tajností před Pavlem. Což kdyby potom se dověděl o tom. Klára byla by se musila zarditi.

Nyní bylo to ovšem neštěstí býti vystrčena ze spolku lidstva, jak jí připadalo, dle toho, jak se to pojímalo. Ale ona nemohla za nic.

Když Augusta odešla, posadila se Klára a napsala Pavlovi list, ve kterém se mu vyznávala ze svého výminečného postavení a omlouvala, že mu dříve o tom nebyla zpráva dána, jelikož ona, Klára, na to nemyslila a otec její se nenadál, že by se tím způsobilo jakési pohoršení v rodině, která ho v úctě měla a s ním přátelsky zacházela, znajíc dobře jeho rozhodné smýšlení. Dále psala, je-li tomu tak, jak se jí to té chvíle zdálo a bylo-li třeba za to se stydět, že prosí Pavla, aby se nepřemáhal k vůli ní, aby se neostýchal jí se odříci. Neb dokud její otec sám tomu by nechtěl, nebodlala dáti se pokřtiti. To doložila. Odeslala list příštího dne a bylo jí, jakoby si byla sama podepsala ortel smrti. Cítila, nepřijde-li rychlá odpověď, že to již bude ortelem. Neznala ještě mnoho lidí, neznala společnost lidskou dokonce, ale kterak začínala obojího poznávati, to stálo za dlouholetou zkušenost. Chování Pavlovy matky zasadilo jí ránu těžce zhojitelnou a ona věděla, že byl Pavel jí podoben a k tomu že byla společnost jeho zákonníkem. Byl hejčkán a milován ve společnosti, pohyboval se tak rád mezi lidmi, vypravoval Kláře tak často o tom všem a chtěl-li jí nejvíce pochlebovati, říkával jí, kterak se těší, až ji uvede do toho a toho salonu, až uvidí závist mužů a žen k její kráse a ke vlohám jejím. Nebylo těžko domysliti se jeho úsudku. Ti lidé jeho společnosti, kteří jí nemilovali a naopak jí záviděti měli, ti musili ještě příkřeji odsuzovati její postavení než Celinská, která as měla dobré důvody pro to, aby byla tajně pokřtěna, aby Pavel o tom se nedověděl. Kdyby Klára tomu se podvolila, bylo by lpělo tajemství toho křtu jako skvrna na její minulosti. To ona cítila a také to věděla, žeby její otec nesvolil k tomu křtu.

Tak přešel dlouhý, trapný den, babička stonala, rodiče byli s ní zaměstnáni, od Celinských neukázal se nikdo krom posla, který se přišel optat na zdraví staré paní jménem paní Celinské.

Den, kde bylo možno očekávati list od Pavla, nastal. Klára ho opravdu neočekávala. Přijde-li, pomyslila si, že to bude považovati za zázrak, za velkou výhru loterie. List přišel. Opravdu? Měla to doufat. Uchopila se ho s jásotem své duše.

Byl však od Ivana. On psal jí: „Vím, že čekáte dychtivě na odpověď Pavlovu. Buďte ubezpečena, že Vám bude psáti co nevidět, že není tak úzkoprsý, aby jeho láska k Vám dosti málo utrpěla sdělením Vaším. Byl jenom trochu překvapen a nebyl s to psáti hned. Ostatně i kdyby nepsal tyto dni, uvidíte jej brzo, ježto k svatbě své sestry přijede.“

Dobře to Ivan předvídal. On v skutku nepsal. Byl pobouřením bez sebe. Bral to ještě přísněji než jeho matka. Nesnesl pomyšlení, žeby se mělo říci: „Nevěsta mladého Celinského dala se křtíti tyto dni.“ Pak ty otázky: „Což je židovka? Ze ne? Ale to není možné!“ Představoval si ten smích a chechtot, to povídání. Nebyl s to na nic jiného mysliti a nemohl odpustiti otci Klářinu, že mu to hned neřekl, když o její ruku jemu říkal. Ivan vysvětloval mu tu věc. Vodička myslil asi, že Pavlovo smýšlení s jeho se shodovalo. Nemyslil, žeby se nad tím zastavoval. Vždyť nebyl Pavel žádným klerikálem anebo dokonce fanatikem. K smíchu bylo jen to pomyšlení. Tak dokazoval mu Ivan důslednost jednání Vodičkova. Ale Pavel neměl Vodičkovo smýšlení. Nevyslovil se posud o tom nikomu, ani samému sobě, nepřemýšlel také nikdy o těchto otázkách; ale co přispívalo mnoho k půvabu Klářinu v jeho očích, to byl její vzlet k tajnostem veškerenstva, její touha po nevyzpytatelné bytosti všech bytostí, její tušení a snění, do něhož se vtápěla se svou láskou k němu a takto sebe a jeho unášela daleko nad všednost. A ona byla atheistkou? Ona? Žena, dívka tak něžná a útlá, že jí v tom rovné nebylo. Co měl jí psáti? Kdyby to nebyla bývala ona, byl by si vzal záminku a byl by okamžitě vše s ní přerusil. Nenáviděl výstřednost jako jedovatého plaza a tato výstřednost nebýti pokřtěna, zdála se mu všech výstředností největší. Ostatně stavěla se tak příkře proti němu, že toho opět nesnesl. Vždyť ani nechtěla býti pokřtěna. Tak zůstalo tedy pouze při listu Ivanově. Pavel v skutku nepsal a Klára nešla do Olšov.

Augusta přicházela k ní. „Proč k nám nejdeš, drahá Kláro, pojď, maminka si toho přeje; ale od ní přece nemůžeš žádati, aby ti učinila krok vstříc po minulém nepohodnutí. Až k nám však přijdeš, uvidíš, jak srdečně tě uvítá.“

„Moje Gustinko,“ Klára odpověděla, „kýž aspoň tebe neztratím. Jinak myslím, že je pro mne vše ztraceno. Ó vím to, vím, nenamítej mi ničeho!“ Mluvila s přesvědčením zoufalým, byla bledá, měla oči v důlky zapadlé, ale neplakala, nenaříkala, nereptala. Viděla, že tu není pomoci.

Byla-li o samotě za dne v zahradě, kde se stromů listí opadávalo a vonný koberec stlalo na stezky, anebo v noci ve svém pokoji, tu obracely se její myšlénky v divém bolu tam, kde její cit tušil a nalézal bytost všech bytostí, jak ona pro sebe říkala:

„Ó ty, jehož jsem našla! o němž jsem přesvědčena nejen, že jsi, ale že mne slyšíš, že mi také odpovídáš tlukem mého vlastního srdce, hudbou a krásou v přírodě. Ty, ó ty, jenž jsi! Proč opustil jsi mne? Proč mne činíš nešťastnou? Či byl bysi opravdu tím žárlivým bohem, jakým babička a moje chůva tě líčí? Vložil jsi sebe v obřady tohoto náboženství, které můj otec nenávidí? Dovedeš trestati za to, zpronevěří-li se někdo těmto předpisům. Ó velká, velká bytosti, takovou nemohu si tě mysliti! Proč mne tedy tresceš, proč béřeš mi tu lásku, která mi tebe zjevila? Proč vrháš mne v zoufalství!“

Dívala se k nebi, jehož klenbu tak milovala, v níž obraznost její předstihovala orla i skřivana. Spínala ruce, natahovala náruč jako tonoucí. Její mladá, čistá duše tonula, udržovala se na povrchu hlubiny života i věčnosti silou velkou, ale v úzkostech volala o pomoc.

S pláčem vrhala se na lože.

Otec a matka nosili ji na rukou, hleděli uhodnouti každé přání její, ale neměli odvahu začíti o tom, co ji stihlo, dokud ona nepromluvila. Vždy jindy věděli vše, co v ní se dělo, znali každý její cit. Tenkráte nesvěřila se jim. Byla sama se svými otázkami k mocnostem všehomíra.

Zatím vzrůstalo nebezpečí staré paní Vodičkové. Ze všech stran byli lékaři k nemocné paní povoláni.

Ona nesla těžce, že byla snad příčinou roztržky mezi Klárou a Pavlem.

Ovšem jednou musilo přijíti na jevo, že Klára nebyla křtěna, ale proč ona to vyřkla tak nešetrně? Nyní nepřicházela Čelinská ani k ni se podívat. Ubohá stařena prolévala nad tím slzy a ten nepokoj přispíval nemálo k její chorobě.

Co se byla naplakala o Kláru pro tuto příčinu, ještě dokud byla malinká, novorozená! Jaké to byly boje s jejím otcem. Pak zvykla té myšlénce přece. Bylo ku podivu, jak to snášela. Netrpívala nikdy, aby před ní někdo synovi jejímu lál. „Je to jeho dítě," říkávala, „a on sám má celou zodpovědnost za svůj čin."

Stále jsouc v rozbroji se synem svým, měla před ním přec velkou úctu, povolovala mu z lásky, ale také trochu z přesvědčení, že snad má pravdu v ledačems. Tomu se zas ubránila, bývala zas celá katolickou orthodoxní. Ale s podivuhodnou nedůsledností vracela se často zas k stanovisku svého syna.

Jednou vzbudila ho v noci. „Pojď sem," volala dychtivě, „rychle napiš mou poslední, mou pravou vůli. Odkazuji tu část jmění, kterou tobě nedávám, chudým. Víš, které peníze myslím, ty, již jsem chtěla klášteru zanechati. Napiš to rychle, dokud rukou vládnu. Podepíšu. Chceš-li, zavolej svědky. Ale ne, nevolej, zemřela bych zatím. Piš, piš, ustanov sám, kterým ústavům, kterým účelům chceš, aby to jmění přišlo. Máš to? Ukaž, drž mi ruku, nevidím na papír. Není tu světlo."

„Ale podepisuješ s jasnou myslí, maminko? Víš, co činíš?"

„Ano, nikdy jsem to tak dobře nevěděla. Vím, že bůh chce, aby matka dítě svoje víc než sebe milovala, rozkazuje-li, abychom bližního milovali jako sebe."

„Ale tys chtěla mou spásu tou prvnější závětí."

„Snad je mně spásy více třeba než tobě, můj Severine."

To řekla, když už byla podepsala. Pak sklesla v podušky a nepromluvila více. Když ráno svítalo, přestala dýchati.

XX.

Stará paní Vodičková zemřela týž den, kdy byla určena svatba Emilie Čelinské.

Nemoc zemřelé paní nepůsobila obav, že by snad vedla k smrti již příští dni. Byloť tu stále nebezpečí, ale naděje v pozdravení aspoň na nějaký čas byla pořád.

Večer před úmrtím cítila nemocná dokonce ulehčení. Přišlo to tedy nenadále. U Čelinských dověděli se o tom případu hned, což zvýšilo zmatek, který dostoupil toho dne vrcholu, trvaje už delší čas v rodině.

Čím blíže byla totiž Emiliina svatba za dveřmi, tím sklíčenější byla nevěsta. Plakávalať celé večery a matka ji zapřisahala, aby ještě šla nazpět. Čapek sám, vida ji jednou v tomto stavu, tázal se jí, neměl-li by raději ustoupiti. Emilie však tomu nikdy nechtěla a přemohši se, nutívala se zas do veselosti. V těchto starostech měla Čelinská málo času mysliti na Kláru, ponechávala tu záležitost budoucnosti. Věděla, že Pavel měl již zprávu o Kláření postavení a že jí nyní nedopisoval. Měl asi pravdu, že se tak choval. Ponechávala to jemu, nechať v tom rozhodl po svém rozumu.

Byloť ku podivu, jak snadno nyní oželela své tužby po sňatku jeho s Klárou. Ale právě k tomu želení nezbývalo jí času teď. Snad bylo možno, že později by se vrátilo to vše, co ji tak poutávalo k rodině Vodičkové, až by byla klidnější nad svou dcerou.

Měla se s ní rozloučiti, darovati ji jejímu manželu. Cítila to odtržení od ní, trpěla loučením, steskem již napřed a vidouc, kterak děvče se hnalo bez lásky do toho sňatku, měla pocit, jakoby ji měla obětovati.

Sama byla nesla tak těžce, že se zadala bez lásky, cítila to v neustálém postrádání a v lítosti neukojené po celé manželství, ještě ve stáří svém nemohla se smířiti s tímto osudem; a nyní měla viděti totéž u své dcery. Ale proč to Emilie jen činila? Nikdo toho nemohl pochopiti? Důvody, které k tomu uváděla, byly tak nedostatečné, nejasné, nedůsledné.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Noviny „Politik" přinesly v těchto dnech jakožto ukázku německého humoru potupné verše na český národ, které napsal do listu „Schalk" spisovatel Eckstein, i zatracovaly tento výstřelek nepřátelské nám fantasie. Není také nikoho, tušíme, ani mezi poctivými Němci samými, kdo by se od podobných ohyzdných štvanic neodvracel s ošklivostí. Avšak časopisu „Politik" může to býti výstrahou, neboť není tomu dlouho, co na těch samých místech, kde Ecksteina odsuzoval, činil spisům téhož Ecksteina vřelou reklamu, odporučuje díla jeho českému obecenstvu. Téměř každé číslo „Politiky", zvláště pak čísla nedělní jsou plna těchto reklam německým a namnoze nám nepřátelským spisům. My soudíme, že neděje se tak ze zlé vůle, ale z redakčního pohodlí. Němečtí nakladatelé dají si své reklamy natisknout a rozesýlají je po celém světě. Dát je v listu německém do tisku, jest sice velmi pohodlné, avšak v listu, který má sloužiti českým interessům, jest takováto pohodlnost nechvalná. Družstvo časopisu „Politik" skládá se z mužů, jichž většina zasedá v českém klubu, vydává „Světozor" a účastní se vůbec všech vlasteneckých podniků. Pánové neměli by nechati svůj politický list tak němčiti, nýbrž pilně dbáti, aby veden byl do poslední písmeny v souhlasu s našimi zájmy. Nechť se podívají na „Pester Lloyd", který zaujímá v Uhrách as to samé postavení jako „Politik" zde. Jak pečlivě a v každé črtě po madarsku jest tento list redigován; a on plní svůj úkol. Nejsme barbary: vážíme si vysoce krásné a velké německé literatury a nikdy nám nenapadne odsuzovati odporučení díla skutečně cenného, avšak kde to jest na úkor českého jména, českého čtení a vlastenectví, tam tušíme každý český vlastenec jest s námi za jedno, když takovéto šíření kultury mezi českým lidem odsuzujeme. Nepřeceňujeme literaturu svou, avšak ona již dosti podává všem, kdož dobrého čtení jsou dychtivi. Když jedná se o spisy české a německé, jež jsou si rovny hodnotou, tu musíme se nutně postaviti na stanovisko nejpřísnější národní exklusivnosti. Kdy pak že Němci nám vyjdou vstříc? A my, bohu díky, máme již, zejména v belletrii, díla, která by se mohla se ctí objevit na literárním trhu světovém. Dáváme jen jeden příklad. V Lipsku vychází světoznámá knihovna Reklammova, přinášejíc, kde co dobrého i špatného na světě se napsalo i napíše v německém překladu. Jakémusi pošetilci napadlo nedávno dopsati Reklammovi, aby uveřejnil jednu z nejkrásnějších povídek české spisovatelky. „Není mi vědomo, že by v literatuře české (tschechisch) bylo něčeho, co by stálo za překlad," odpověděl galantní lipský nakladatel. To se stalo loni a dobře tak. Nač se do Němec dotírat? Pracujme pro sebe; z cizinců nikdo nám ničeho nepřidá. Avšak nedopusťme také, aby se nedobrá, nám škodící německá literatura dotírala k nám. Bohužel děje

se tak až přespříliš. Pohledněme jenom na ty žoky, plné německých časopisů, docházející každý pátek i do našich nejvlastenečtějších knihkupectví. Knihkupcům je těžko vinu dávat: objednávají jenom to, co obecenstvo žádá, a naše české obecenstvo žádá ohromné množství německého čtení. U nás, v českých rodinách odebírá se více jednoho německého listu, než všech českých listů dohromady, ani denníky nevyjímaje. To je velmi smutný úkaz. Kdo by řekl takové rodině, že je nevlastenecká, křivdil by jí; ona cítí česky a často vřele, ona dá na všechny národní podniky, ale německého listu musí mít. Kdyby naše časopisy byly horší německých, nedivili bychom se, ale tomu není tak, to uzná zajisté každý nepředpojatý čtenář. A kdybychom měli obecenstva, které by listy hojněji čtlo, jak velice by se všechny listy naše daly zdokonalit! Zde byla by exklusivnost zajisté na místě, jest-li vůbec kde v našem národním životě.

Varšavský týdenník „Pravda“ přináší ve feuilletonu novelletu Lierovu „Špatní lidé“ překladem S. Tomaszewského.

— Nákladem knihtiskárny Ottovy vyšel první svazek „Básnických spisů Jaroslava Vrchlického“, obsahující nové vydání básní „Z hlubin“. Úprava jest elegantní a kniha o polovičku lacinější vydání prvního. Nakladatelství Ottovo bude v této serii pokračovati. Nejblíže vyjde „Duch a svět“.

— Moravský belletristický list „Koleda“ ohlašuje v posledním svém čísle, že další vycházení zastavuje pro nedostatek čtenářstva.

— Nákladem Al. Hynka a redakcí J. V. Veselého bude vycházeti „Česká bibliotéka rodinná“, obsahující výbor novell a povídek literatur slovanských i západních. V prvním svazku vyjde Feuilletův román „Historie Pařížanky“ překladem J. Veselého.

— Nové knihy francouzské: Raoul Lafagette vydal pod titulem „Les Accalmies“ svazek básní, který rázem řadí jej v první řadu nejmladších poetů francouzských. V básních jeho lze hlavně dvě noty rozeznati, které převládají, lásku k přírodě a lásku k svobodě. Poslední struna vyznívá někdy u něho v akkordy nádechu sociálního a často vyměňuje básník péro lyrika za péro polemisujícího demokrata. Všecko ale jest svěží, mladé, ano i vulkanické. Republikán u něho s básníkem splývá v umělce a nepřekáží jeden druhému.

Armand Silvestre opustil náhle ideální výši své lyriky a zabočil v prosu a sice v prosu Rabelaise a Balzaca z jeho Contes drolatiques. Pod titulem „Les farces de mon ami Jacques“ napsal řadu veselých povídek, v nichž radost nad životem a pravá starofrancouzská veselost jásají divokými akkordy. Je něco bezprostředného a opojivého v té knize; naše obecenstvo by sotva sneslo všecky ty bujné výstřelky humoru geniálního až k bizzarnosti. Silvestre dokázal, „co všecko dovede“. Uznáváme rádi tuto pružnost ducha, ale přiznáváme se, že jedna z cyklu „pohanských znělek“ jest nám milejší jakožto dílo umělecké, než nejbrillantnější z těchto escapad ducha tak vzácného a poeticky naladěného jako Silvestreuv.

Francouzský román ubírá se nyní dvěma výstředními cestami, buď jest naturalistický, buď není, t. j. pohybuje se v manýře starého Dumasa, ovšem bez jeho geniálnosti a všestrannosti. Ti, kteří samorostle pracují, dají se na prsty spočítat: Daudet, Cherbuliez, Feuillet a mdme. Gréville; ostatní uchylují se více méně pod nějaký prapor a řekněme hned ne s velkým právě štěstím. Škola Zolova hledajíc neustále dokumenty lidské bídy a opírajíc se pouze o studie holé skutečnosti upadá v žácích mistrových v jednotvárnost, kteréž chybí to nejpodstatnější při díle uměleckém — poesie. Zvláštní jest, že pojmy u žáků Zolových tvoří skoro hlavní stránku a děj že ustavičně ustupuje v pozadí a mizí. Mnohý třistastránkový román dal by se vypravovati co do děje na půl stránky; někdy se ani v románu takovém vůbec nic neděje, jen holý, suchý popis, jen analysa bez paprsku obraznosti, bez vláhy a citu. Toť jest přece hlava školy jiný poeta! Připomínáme jen velké jeho romány „Hřích abbého Moureta“ a „Stránka lásky“; toť jsou věru ryzí básně vašně hluboké a citu čistě lidského. Ale jak to již bývá, žáci Zolovi imitují jen stinné stránky mistra. Připadá nám na mysl Shakespeare, kterého chtěli také druhdy dostihnouti napodobením jeho slovních hříček a dvojsmyslných žertu a časových koncessí. Reflexe tyto způsobil nový román jednoho z nejmladších a nejnadanějších Zolistuv Henriho Cearda, nadepsaný „Krásný den“. Co všecko zde se popisuje a jak obšírně, i nitím pavouka jest věnováno několik stran, a nábytku a nádobí — ba i docela closetty pařížské našly v Ceardovi románopisce, který se nad nimi smiloval a hledal v nich „dokumenty lidské povahy“. Kniha Ceardova nutí k přemýšlení vážnému. Nejen že octla se obsahem svým na mezích nejkrajnějších naturalismu, ale i ta okolnost, že jádro její jest vlastně dobré a že jen aparátem školy jest zabito, stojí za vážné úvahy. Látka, ač ne právě nová, jest zajímavá a poskytla by velmi vhodný předmět k malé novelle ve stylu Flauberta, ale aparát školy roztáhl ji na román tří set stran. Snaha po učeném nádechu, po originálních studiích, věčné popisování malicherných věcí — toť ono úskalí, o které zde se rozbil talent vskutku nevšední. Nelze určiti ovšem, jaké dráhy najde si ještě škola naturalismu, ale půjde-li touto cestou výhradně, tedy jest zřejmo, že sebe záhy přivede k absurdnosti vlastních theorií. Dílo umělecké vyžaduje vždy podíl srdce a obraznosti, dílo umělecké bez těchto obou jsme ještě neviděli. *J. V.*

Velký úspěch, jakého došly Ferrariho „Dvě dámy“ i na jevišti pražském, obrací pojednou i u nás pozornost k dramatické produkci italské. Uvykli na sociální drama francouzské a bourgeoisní hry vídeňské, které u nás sice nemají půdy, ale divadelní správou jsou nám usilovně vnucovány, vidíme tu otevírati se svět nový a svěží, z kterého ještě mnoho dobrého pro jeviště naše získati můžeme. Ovšem jest kusů jako „Dvě dámy“ i v italské současné produkci pořídku, avšak dobrého jest tam dost, zvláště pro naše zanedbané jeviště. Předními dramatickými spisovateli italskými naší doby jsou Paolo Ferrari, od něhož před krátkým časem dávána s velkým úspěchem nová opět komedie „Alberto Pregalli“, nedávno zemřelý autor „Nerona“, Cossa, a básník Giacosa, spisovatel kusu „Il Conte Rosso“, jenž nalézá se právě na vítězoslavné cestě po celém poloostrově apeninském. Prvních úspěchu dobyl si Giacosa dvěma krátkými hrami, tak zvanými bozzetti, k nimž vzata látka ze života středověkého. První nazývá se „Partie šachu“, druhá „Triumf lásky“, kterouž se básník pojednou stal miláčkem dámského světa. V Italii se obě hry velice líbily, ačkoliv děj v obou jest nadmíru jednoduchý a známý každému, kdo četl svazek středověkých romancí a románů; mají v Italii ještě smyslu pro poesii kusu, jevící se v jazyku a celé dikci. U nás se obyčejně poetické passáže škrtají, neboť prý se obecenstvo nudí. „Partie šachů“ i „Triumf lásky“ jsou co do poetické nálady pravými perlami. Poutavého zapletení děje tu není, scény jsou většinou konvencionelní, avšak poesie a kolorit doby jsou tak krásny a vřely, že dobyly Giacosovi rázem srdce celé Italie. — Cossa dobyl si slávy uvedením na jeviště světa římského, představuje v novém světle hrdiny a tyrany starověku! „Nero“, jeho první a nejlepší dílo, jeví zároveň umělce i autora plného dramatické síly. S Neronem, jak naň obecně se hledí, s mužem to zasmušilým, vždy náchylným k zločinu, rozmarným, vrtkavým se tu nesetkáváme. Nero Cossův užívá života jako epikurejčík, zpívá, deklamuje, navštěvuje za večera krčmy, bratříčkuje se s bandity, a má své výbuchy dravčí ukrutnosti, které náhle přijdou jako bleskem. Jest to netvor, ale lidem bližší, opravdovější a snad více historický. Každé jeviště bylo by tímto dramatem obohaceno. Ostatní hry Cossovy, jako „Messalina“, „Neapolitánci r. 1779“ a j. jsou slabší. Velkou ztrátu utrpělo italské dramatické umění úmrtím mladistvého Teobalda Cicconi, jehož „Figlia unica“, „Pecorelle smarite“, „Rivincita“ jsou kusy dobrými. On jediný býval by mohl zápasiti o palmu s Ferrarim. Přebohatá italská dramatická produkce není, avšak k osvěžení zvláště našeho jeviště může blahodárně přispěti.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Úsudku o zaslaných pracích nepodáváme, oznamujíce toliko, zdali uveřejníme, čili nic. — P. V. Dv.: Dramatických prací, kromě původních anebo velmi krátkých, by list náš nesnesl. — P. J. A. Skřivan: Že by Hálkův překrásný obraz: „Vyběhla bříza běličká . . .“ byl nepřirozený, nám se také nezdá. — Z rukopisů do 16. t. m. zaslaných neuveřejníme žádný.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. Knihtiskárna: J. Otto v Praze. Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. listopadu 1881. ČÍSLO 33.

Metamorphosy.

Na sobě vidím, jak let kruhem
jdu do proměny z proměny,
ať v klidu štěstí, v boji tuhém,
ať něhou, vášně plameny;
já pole jsem a osud pluhem.

Kdos na mne staví a kdos boří,
kdos přidává, kdos ubírá,
sta světů v duši mé se noří
a rázem sta jich umírá;
jak Proteus jsem na dně v moři.

Kdy bude dovršeno dílo?
Či smrt jest jeho slední ráz?
Či v krystal co se ve mně slilo
rozptýlí ona v světy zas,
by dále létlo, kvetlo, žilo?

Buď, jak buď! tvoření být látkou,
to úkol vždy je blaživý,
a příroda je vlídnou matkou,
jež vyrovná vše protivy.
To stačí v žívota pouť krátkou

Jar. Vrchlický.

Ze staré rodinné kroniky.

Vyčetl dr. *Sigmund Winter.*

(Dokončení.)

Pan Rejček slyše, že jeho syn vinen, zarděl se ve tváři jako měď. Jílek však ho chytil honem v čas za sukni, div že mu kuny přišité nestrhl. Ale ještě dosti ostře řekl Rejček: „Ustipuješ na cti, pane Jiříku. Šimonovi a zajisté i Johanně. Tys ji škodně bil a tepal, dobře ti utekla. Šimon pak mládenec je zachovalý a zdá se mi, že chceš věru bousetem berana vylouditi!“

„Šimon vyloudil ženu,“ zakřikl Plichta všecek zsinalý, „já dobře oko nesl na tvého zachovalého mládenečka!“

Tak a podobně dotírali na sebe a již se chtěli práti, takže přátelé ledva je rozundali. Výmluvnosti pana Šlovského podařilo se konečně, že oba rozvaděné sousedy spokojil. Pravil oběma: „Vy jste nedbaví svého; radím vám, braňte se větší škody. Tobě, pane Jene, zavrou syna v kládu, a ty, Plichto, nedostaneš zhola nic!“

Tahle moudrá řeč působila. Smluvili se na půl třetím stu a čtyřech kopách míšenských, které měl Rejček Plichtovi ve lhůtách platiti.

Obě strany poddaly se smluvcím k mocné ubrmanské výpovědi a Jan Rejček vyplatil ihned 17 kop grošů Plichtovi. Však podivným způsobem nestalo se téhož dne vyhlášení dotčené smlouvy ubrmanské, než do jiného času vše zase odloženo. Plichta šel domů se svými sedmnácti kopami, a páni smluvci nespěchali, aby věc na ceduli napsali a na radnici dodali: Oni jedli, pili a dobrou vůli spolu měli.

Ráno odejel pan Šlovský zase. Na rozloučenou říkal Rejčkovi, že co nejprvé smlouvu uvede „pod péro“ a že pak bude moci v knihy městské býti zanesena. Ale k tomu nedošlo. Odklad dál se jeden po druhém za příčinou případných překážek. Šlovský se obyčejně vymlouval pracemi v komoře.

Zatím přišlo do Čech morové povětří. —

Kárníci přijíždějící z Prahy se slanečky a štikami byli první, kteří morovou ránu v Rakovníce ohlašovali. Za to nekoupil od nich nikdo štik ani slanečků a v hospodě nedostali noclehu. Každý se jich štítil. Když byli upřímní tito lidé svoje káry z nevděčného města odvezli, již nazejtří přijechal jízdný posel krajských hejtmanů, pana Jošta Tejřovského a Jiříka Čelechovce z Kralovic a odevzdal panu purkmistrovi list, jejž zasýlali páni místodržící z Kouřími všemu kraji rakovnickému. Ve valné hromadě vší obce, kterouž páni bez odkladu svolali, četl Krinitus místodržitelův list: „Dobrou vědomosť máte, že teď od některého času rána boží morová v městech Pražských i jinde povstala a čím dále tím více se rozmahá, pro kterouž příčinu z poručení J. Msti. C. jsme se s osobami našimi i se vším dvorem z hradu Pražského do města Kouřima obrátili... oznamujeme, aby z těch míst, kde na morní bolesti promíraji, ke dvoru buď kdožkoli jakého stavu i povolání osoba nejezdil, nechodil pod trestem.“

Stará Alžběta Střípková, bába jazyka velmi břitkého, říkala všude, že ty morní bolesti přišly pro hříchy lidské; sukcentor školní Jakub zase vykládal v hospodě, kam přišel, že tím vinno zatmění slunce anebo měsíce a lazebník městské lázně chodil po rynku pyšně,

jakoby říkal, že jediné on umí uhojiti pryskejře morové a že život měšťanů v jeho jen rukou leží.

Brzy přišly zprávy, že místodržící usedli si v Kutné Hoře, odkudž „pod pardusem“ zakazovali vstoupení do města lidem příchozím z krajů nakažených. Několik lidí roznemohlo se v blízké Rakovníku vsi Lužné. Hrůza vjela do rakovnického obyvatelstva. Lidé horem pádem sháněli se po octě a jalovci, aby se namáčeli a nakuřovali. Konšelé učinili v první chvíli obecného zděšení tři opatření tradicionelní a ode dávna obvyklá. Dali totiž brány dobře uzavříti, aby lidé přespolní nepřinesli mor: pak dali na straně města východní zapáliti několik ohromných hranic dříví a otýpek, aby se vzduch vyčistil a konečně zatarasili ulici židovskou, aby křesťanům od nečistých Židů nevzešla pohroma morové nákazy. V této poslední věci musíme na vysvětlenou pravdě dáti svědectví: kdykoli mor v městě vypukl, vždy první oběti jeho byly v židovském domě. Ostatně známo, že všude až do nejnovějších dob řádíval mor nejvíce mezi syny israelskými; neboť bydleli v hrozných ulicích, v hrozných děrách a mimo to nevynikali nikdy, aniž vynikají velikou čistotou. Protož byli z některých měst v době epidemické Židé i docela vyháněni bez milosrdenství do lesů vzdálenějších. Tentokráte jen odděleni jsou od křesťanů rakovnických prkny, sudy a jiným haraburdím, jehož nakladeno na každém konci židovské čtvrti do hodné výšky. Ale Morana byla spravedlivější než lidé. Vybravši sobě nejprve několik synů od Jordánu, přeskočila hbitě rakovnické barikády a navštívila naše milé křesťanské předky, nevšímajíc si hrubě toho, zdali vchází v dům patricia rakovnického o nádherné lomenici a úhledném štítě, či zdali dotekla se prahu chalupy některé na blativém předměstí.

Lidé promírali bolestí i strachem. Ocet nepomáhal. Alžběta Střípková, bába zlá, mlčela už: sukcentor školní z Rakovníka utekl a lazebník nechodil po rynku chlubně. Pryskejřů hojiti neuměl nikdo. Beze zpěvu a zvonu nosili hrubí chlapi mrtvoly postranními ulicemi ke kostelu sv. Bartoloměje, kdež veliká byla jáma. Nosiči byli stále opilí. Střízliví byli by nenosili.

Hřbitov u velikého kostela byl pořád otevřen, jáma pořád hladová. Z našich dobrých známých hodili tam opilí nosiči Jiříka Plichtu a jemu na bok starého Johančina otce. Na hřbitově rakovnickém tiše podle sebe leželi a doufejme, že si na boží pravdě hned první den už odpustili.

Teď byla Johanka na širém světě samotna, osiřela. Ale Šimon nepřišel; nesměl a nechtěl. Nesměl pro hněv otcův a matčin: nechtěl pro lehkou a povětrnou povahu svou, kteráž stačila na snížení ženy, ale nestačila na pozdvižení její z bláta. Následujícího roku 1569 přestalo se mříti, vždyť toho léta hned na jaře nařizují se daně a mustrunky vojenské po krajích.

Byl tedy asi mor v zemi ukrocen.

V děsné době morové však nezapomněli páni v radnici svých povinností. Hned, jak umřel Plichta, sešli se páni starší v síni. Byly to hlavy předních městských rodin. Diviš Rubín, Pavel Danielův, Volf Frejka, nám už známý, Jan Cvrček, později Grillus z Grillova přezvaný, Jan Čapek, Václav Polívka, Jan Vřetýnko, Martin Staňků a Bartoloměj Samson. Teď je znáte. Sešli se a jednomyslně snesli se na tom, že ujmou statek po Plichtovi proti vdově jeho, kteráž z nevíry manželské prý usvědčena, dávno ztratila všeho k dědictví práva. Ihned vznesli páni starší svou při na konšelský soud, postavili se za původy a obeslali sirou vdovu Johanku.

Jakmile se těch věcí a úmyslů dověděla provdaná sestra nebožtíkova, Kateřina Bartuškova, táhla se také neprodleně ke statku Plichtovu, tím více doufajíc pro sebe, čím menší naději měla Johanka. Byly tu tedy tři sporné strany před rakovnickým tribunalem.

V určený den, když zvonilo se na zvonec biřicův v rathouze, vešla mladá vdova do radní síně. Pře začala. S pány staršími, zástupci prospěchu obecného a svými protivníky, přela se Johanka jen málo. Promluvila něco o smluvách svatebních, pak začala zdvořile vyčítati, kolik sama přinesla v dům Plichtův, když se vdávala a na konec odporučovala sebe ve spravedlivosť pánů. Ti všecko, jako obyčejně, dobře pováživše, nalezli:

„Ačkoli zápisem smluv svatebních Jiřík Plichta Johanně, manželce své, statek svůj jest zavázal, však poněvadž ona Johanna za živnosti dotčeného Jiříka Plichty jemu jest se zpronevěřila, neřádně a nepoctivě se chovala, a pro takovou příčinu ještě až posavad právu v trestání zůstává, jakž to všecko vejpověďmi práva tohoto dostatečně jest provedeno, z těch příčin ona Johanna všecku svou spravedlnosť, kterouž jest měla vedle téhož zápisu, jest podle práva potratila a na statek pozůstalý po Plichtovi nápadu nemá a míti nemůže. Actum in concilio tertia die Augusti 1568.“

Složivši dvě kopy na soud, vdova se odvolávala, prosíc o napravení tohoto nálezu.

Teď páni rychle dopsali Šlovskému, ba i schvální posly za ním vyslali, aby neprodléval již a smlouvu ubrmanskou aby rychle vyhlásil. Přišloť pánům v ráz živě na mysl, že Johanka nebyla dosud za své provinění trestem stižena a že potrestání její veřejné jest téměř nutno, má-li rozsudek rakovnických pánů v příčině statku Plichtova, jenž pro zločin ženin městu měl připadnouti, při apelaci nalézti svého stvrzení. Běželo tedy honem o to, aby Šlovský něco konečného od sebe promluvil, a Johanka aby se jakožto cizoložnice zjevná vpravila do klády.

Ale trvalo to zase některý čas, prvé než Šlovského našli. Když ho měli, vymlouval se nebezpečností morového povětří, jindy předstíral pilné práce v komoře císařské a konečně vzkázal, že se znova poradí s pány radami při apelací.

Zachoval se v archivu rakovnickém jeho list, třesavou rukou nečitelně psaný, jehož řád tento: „A protož jako lidé rozumní dobře znáti můžete, abych vám o té věci gruntovní odpověď dáti mohl od osoby své bez přítomnosti jiných pánů, kteří jsou k takovému jednání potaženi byli, to že se mně trefiti nemůže: než jsouce (sic) já toho žádostiv, aby to vše k svému vykonání přijíti mohlo, chci v těch místech, kdež náleží o to radu a naučení vzíti, pokudžbychom se my smlouvcí v ty (!) věci dále zachovati měli, a máli ta výpověď přece učiněna býti, aneb máli s té smlouvy pro smrť nebožtíka Jiříka sjíti, aneb při appellaci zůstaveno býti.“

Žádal tedy opatrný ouředník naučení od pánů rad apelačních, aby žádné straně mimo spravedlnost ublížení se nestalo. Takž prodlévalo se s těžkou věcí až do pondělí po sv. Vítě r. 1569, na kterýžto den smlouva vyhlášena, od pánů přátel spečetěna a na právo dodána. Smluvou tou uznávala se předkem právoplatnosť rakov-

nického ortele, z něhož Jan Rejček syna svého smluvenými penězi za živobytí Plichtova vyplatiti mohl, a na konec srdečně žádáno, aby nic těžšího Šimonovi ani Johanně za pokutu již nalezeno nebylo.

To pánům stačilo. Uchytili se ochotně prvního artikule, jímž dotvrzovala se pánův výpověď stran trestu obou provinilců. Přivedli ji tedy teď ke skutečné exekuci, neohlédajíce se na to, že Rejček úmyslu konšelů i ubrmanské smlouvě vší silou odporoval. Biřic přišel si pro Johanku a dovedl ji do vlhkého sklepu na radnici, posadil ji na zemi a sepjal bílé její nohy v kládu. Pak si došel pro Šimona a ne bez namáhání a beze rvačky vpraven i švarný junák do nepohodlných dřev. Biřic žaloval purkmistrovi, že při tom udeřil ho Šimon několikráte pohlavkem. Výtečný pan Malinovský z Hlaváčova, té doby purkmistr, máchnul mlčky, ale přívětivě rukou, jakoby přál biřicovi dobrého strávení.

Jan Rejček nebyl naprosto spokojen s tím, že mu syna zavřeli. Neprodlévaje, napsal vysoce urozenému panu Ladislavovi staršímu z Lobkovic na Chlumci a Jistebnici J. Msti. C. raddě a maršálku nejvyššímu v království Českém poníženou suplikací, ve kteréž žádá, aby s exekucí a se stížností, která se Šimonovi při právě města Rakovníka děje, sjíti mohlo. Důvody pověděl tyto: „Jiřík Plichta prostředkem smrti sesel a tak smrť vkročivši tomu všemu dle mého zdání konec učinila, neboť nebožtík žádnému při smrti své, aby se po smrti jeho na výpověď a exekuci navracovati měl, neporučil. Druhá příčina, že pan purkmistr a radda podle vyměření po právě jsou nešli a k exekuci po výpovědi jich ve dvou nedělích nenastoupili, kterážto jich výpověď stala se v pátek po Všech Svatých léta 1567 a oni teprva ne málo ve dvou létech na takovou exekucí se navracují, což se mi vidí proti právu býti, poněvadž jsou vrch práva projíti dali, ačkoli sobě ku pomoci berou a sebe vejmluvena činí, proč stran v tak dlouhém času zase k vykonání exekuci jsou nepřidrželi, nějakou smlouvu, v kterouž žebych já s urozeným rytířem panem Šlovským na místě syna svého vjíti měl."

Rejček přiznává se, že začátek takové smlouvy nějaké byl, ale k vykonání jejímu, že nepřišlo. Teprv víc než rok po smrti Jiříkově prý si pan Šlovský o své újmě tu smlouvu ku paměti přivedl, sepsal a vyhlásil. „I to Vaší Milosti," končí suplikant, „doložiti a stížiti musím, kdyby podlé zdání a vůle pana Šlovského taková jeho smlouva průchod míti měla, račte to milostivě povážiti, nebylo-li by mně to s velikým ublížením, ano i s nemalým posměchem synu mému, takžebych půl třetího sta čtyry kopy dáti musil a syn můj dvanáct neděl u vězení seděti, takbych já na živnosti své v tom, co jsem sobě z mladosti z práce rukou svých pro vychování sebe v starosti shromáždil, ven z živnosti vydal a syn můj na zdraví svém vězením jsa trápen nedostatky by trpěl a takby z jednoho vola dvě kůže, což nemožno jest, slíci chtěli; protož poníženě prosím, že na mne, člověka v létech již sešlého, toho dopustiti neráčíte!"

Ve čtvrtek po sv. Vavřinci odeslali páni konšelé na tuto Rejčkovu suplikací odpověď, v kteréž dokazují, že exekucí příčinami uvedenými pominouti ani umrtviti se nemůže. „Smrť Jiřika Plichty," tak píší ve své předlouhé replice, „na škodu býti nemůže, neb by i živ byl, tehdy na tom, což jest smluveno za živnosti jeho a po smrti vyhlášeno, přestati bylby povinen. Poněvadž pak, milostiví páni, nad vejpověďmi náleží právu ruku držeti a je ke skutečnému vyřízení přivozovati, tak aby zlé strestáno a dobré průchod svůj míti mohlo, nepochybujeme, než že toho při tom milostivě, aby vejpověď naše ve své celosti a moci zůstala, zůstaviti ráčíte." Ku konci ještě ostře požalovavše do Rejčka, kterak suplikací svou z jakés spurné mysli a ne z potřeby sformoval, přivozují pánům v apelací na paměť, ze „vejpovědi bez exekucí jsou jako zvon bez srdce!"

Minuly trapné, dlouhé tři neděle, aniž odpověď z Prahy přicházela. Konečně po sv. Matouši 1569 přinesen z apelací list, obsahující ortel stran Plichtova dědictví — napravený! Zněl doslovně: „Poněvadž ty smlouvy svatební a zápis statků sobě společné od nadepsaného Jiřika Plichty s Johannou manželkou jeho vzdání, kteréž pořádně v zápis knih městských přišly, neporušitedlný zůstává a propuštěn není; ani také toho, aby Johanna Plichtova za cizoložnici odsouzena býti měla, se z týchž akt nenachází, z těch příčin ona Johanna Plichtova při těch smluvách svatebních v knihách pořádně zapsaných se zůstavuje podle práva."

Tedy Johanka, sedící dosud za kládou v plesnivém žaláři rakovnickém, stala se dědičkou Ale vítězství to nebylo tak valné, aby Johance srdce poskočilo. Statek Plichtův byl těžce zadlužen. Věřitelé čekali, až Johanka propuštěna bude z klády.

Zatím chytrák Rejček způsobil, že ještě nepříznivěji začaly se věci bráti proti konšelům rakovnickým. Pravda, Rejček pracoval všemi silami: prosil, sliboval, platil. Takž se mu zvedlo, že poslali páni z apelací Rakovničanům následující list: „Moudří a opatrní přátelé naši milí! Vidí se nám, poněvadž ta hlavní pře o nápad statku Plichtova J. Msti. C. ortelem konec svůj vzala, žeby tu Simeon ničímž dále povinen a stěžován býti neměl; pakli by v tom co jiného bylo, zprávy své nám dáti nemeškejte!" Rozumí se, že nemeškali.

Ihned sedl David Krinitus a z rozkazu pánů napsal místy ostrý spis, z něhož vyjímáme: „Vaší Mlsti, urození páni, stateční urození rytíři, vysoce učení páni doktorové, slovutné a mnoho vzácné poctivosti páni Pražané, Císaře J. Msti, zřízené raddy nad appellacemi! Jan Rejček dokládá, žeby Jiřík Plichta při smrti své, aby se po smrti jeho na exekuci navracovati mělo neporučil, nic to na překážku není, neb ne Jiříkovi Plichtovi, ale právu trestání na Simeonovi a Johance pozůstaveno jest. Položil také i to, jakobychom času k vykonání exekucí projíti dali. Máli právo takovou příčinou stíháno býti, aby zlých a nerádných věci nestrestávalo a nad vejpověďmi ruky nedrželo, to při uvážení vašem bude. I rozum toho káže, že exekucí prvé činěna býti nemohla, nebo kdyby byla smlouva se nestala, tehdy teprva appellací vedle odvolání Jiřika Plichty odeslána býti měla a tu byla-liby potvrzena nebo napravena, Jan Rejček, anebo raději Simeon a Johanna byliby se praviti mohli. Jest Jana Rejčka intencí, aby syn jeho, který v neřádu postižen, toho trestání zniknouti a prázden býti mohl, tím toho dotahuje, žeby to jemu bylo s velikým ublížením a posměchem synu jeho. Syn pak Simeon že k posměchu přišel a přichází, sám sobě a svému chování to spravedlivě přičítati má. Kdyby Rejček toho, oč usiluje, dovedl, že by netoliko naše vejpovědi, ale i konfirmací Vašich Mlsti k ja-

*

kémuž takémuž zlehčení přijíti musela, mohlo by se dobře o tom trefiti pověděuí, parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Jsme té naděje, že neráčíte dopustiti, aby se vejpovědi právní lehčiti měly, z čehožby lehkomyslní posily k neřádnému obcování bráti mohli.“ Na konec vyčítají, že Rejček chce „čelem nebe vyraziti“; kdyby však vyhledával polehčení synu svému, že učiní konšelé tak rádi, aby se nezdálo, že se mstí. Když tuto velikou odpověď sformovali, přidali do balíku ještě zvláštní psaníčko, v němž vidělo se jim kratičce dotknouti tuto hroznou výstrahu: „Jestli že to bude míti svůj průchod, aby vejpověď naše pominouti měla, nerozumíme co z toho pojde, než že lehkomyslným lidem k zlému obcování, poněvadž takoví spíše zlé příklady k zastírání svých nespůsobů, nežli dobré k následování oblibovati obyčej mají, dvéře otevříny budou, pročež i pokuty božské, kterýž choulostivosť ouřadu bez pomsty nenechává, bylo by se obávati; neb bývá to, že pro břích jediné osoby pán bůh všecku obec strestává, aby lidé přestupní v svých neřádech zlehčováním pokut posilku nebrali.“

Než nastojte! Co se nestalo?! Věc byla ještě na uvážení urozených a učených pánů v Praze, a již rozhodli se naši dobří rakovničtí konšelé o způsobu mírném. Poněvadž moudřejší někdy ustupuje a povoluje: ustoupili a povolili tentokráte oni. Propustili totiž Šimona a Johanku z klády. Báli se snad, že apelací rozhodne jim na posměch. Pan purkmistr oběma trestancům na rozloučenou propověděl, že jejich propuštění se státi právě nemusilo, ale že páni propustiti je káží, aby se neřeklo.

Opustivši radní síň, zastavila Johanka Šimona a řekla mu hlasem tichým, rozechvělým: „Pane Šimone, tys nebyl nikdy ke mně upřímným, tys mne nikdy nemiloval. Vím to. Chodíš teď za Reginou Rubínovic, a povídají, že tě pan otec z provoda ožení a pan děkan oznámí. Ať tebe pán bůh netresce! Já ti přeji všeho všudy dobrého ráda!“

Šimon nedoslechl konce, nýbrž ku podivu svižně, jakoby v kládě nebyl, sletěl se schodů a upaloval do sednice k hospodáři Rathouzskému. Tu si dal piva nalíti a hovořil všelijak o konšelích, pak o ženském pohlaví, až si ho večer starý Rejček domů odvedl.

Johanka odebrala se do statku, jejž po nebožtíkovi zdědila. V osudné komoře ztrávila po dlouhém čase poprvé zas bezesnou, dlouhou noc. Čekaly ubohou v domě Plichtově pěkné věci. Hned ráno nazejtří přišla Markyta Chyterková spolu s Annou Čmelkou a řeči ne málo pronikavou vykládaly, že Johanka, dědičkou jsouc, pozůstává jim nedoplaceného dluhu 26 kop. Johanka nemohla ihned platiti. I potrhovaly se na ni sousedky a konečně odesly hrozíce soudem. Ještě venku slyšela chasa na svou paní: „Je to osoba nedokázalá a nezvedená, což bychom ji čekaly?“

Týž den ještě přišel starý pleticha pan Jan Tauš, zamrkal po mladé vdově milostně očima a žádal svého dluhu 50 kop českých, ukazuje na to ceduli. Ani pořádně nevyřikal všeho, již vcházel do síně Mikuláš krejčíř a nepříliš vlídně chtěl asi 40 kop grošů, již před léty Jiříkem vydlužených.

Johanka dluhů nepopírala; vždyť přišel každý se škarticí upsanou. Ona jen prosila. Chtěla dosíci během přátelským nějakého dalšího prodlení. Ale což zmohla prosba ženy znectěné a těžce nařikané? Každý a každá měli se za lepší a házeli na ni kamenem slova zlého Krejčí hadroval se ještě na ulici.

V následujících dnech přišli jiní věřitelé. Pan Pavel Danielovic požadoval deseti kop grošů za deset nezaplacených dubů. Dub za kopu. Sleviti nechtěl. Když pak i David Krinitus z Illavačova a Krištov Šlovský listem třesavou rukou psaným hrdlili Johanku, aby zaplatila dluhy po muži svém: neříkala sirá vdova už nic, neprosila, neplakala, cítila, že jest mdlé ženské pohlaví.

Teď tušíme, proč ubrmanskou smluvou chtěl nebožtík Plichta aspoň půl třetího sta kop vydělati.

Vsickni věřitelé chtěli, aby Johanka peníze položila pojednou. A že nebyla s to, žalovali ji pro „nedopomožení spravedlivého dluhu“. Soud nalezl v pátek po neděli misericordias, po neděli milosrdenství, r. 1570, neshledá-li paní Johanna pozůstalá vdova po Jiříkovi Plichtovi do šesti neděl dluhu všeho, že věřitelé budou míti moc a právo s domem a se vším příslušenstvím činiti jako se svým vlastním. K tomu počítal soud stoly, židle, kádě, nádobí ku piva vaření a zbroj, vše, což v něm hřebem přibito, přivázáno a zamazáno jest. K domu slušela i chmelnice u Olešné a dědin jedny hony pod cestou vrchovou.

Za šest neděl bylo vše prodáno a poněvadž nejlepší dům té doby chodil po třech stech kopách, nezbylo Johance nic. Ubírala se sama silnicí ke Křivoklátu. Pod paží měla uzlík, v srdci měla křeč, v hlavě měla oumysl, že se otráví.

V Rakovníce si povídali, „že Plichtova Johanka nemá všech doma a že je na blázní“. Johanka odcházela z Rakovníka, aniž kdo ptal se, kam se ubohá žena poděje? Johanka zmizela v širokém dalekém hvozdě křivoklátském. — — Zmizela? Ó nikoliv! V pátek po sv. Lucii 1570 vstoupil do rady konšelů rakovnických Václav Dub, člověk z Berouna. Znáte Duba z Berouna? Počkejte.

Dub se ptal, zdali Johanka, pozůstalá vdova po Plichtovi, císařským ortelem opravdu ustanovena byla dědičkou všeho statku po svém nebožtíkovi mužovi? Když páni přisvědčili, otázal se Václav Dub dále, zdali jest dědičkou všeho toho, i „na čem by koli statek po Plichtovi uptán býti mohl!?“ Když i tu přisvědčili, oznámil: „Johanka Plichtova jest nyní mojí manželkou, a že nemáme sobě zač chleba koupiti, poháním pana Jana Rejčka na soud, aby podle smlouvy s Jiříkem Plichtou učiněné zaplatil manželce mojí půl třetího sta kop; neboť ty peníze jsou uptaný statek Plichtův, jejž Johanka zdědila!“

Nastalo podivení veliké. Pana Jana Rejčka div nechytila „hlavní“ nemoc.

Po sv. Vítu r. 1571 bylo hlavní líčení pře. Pan Rejček pravil: „Jest Vašim milostem věc vědoma z čeho smlouva jest pošla, že z jejího neřádu, kterého jest ona Johanna se byla dopustila uvedši v to Simeona, syna mého, který jest skrze to mnohé těžkosti a posměch trpěl; a za to by měla peníze, ouplatek bráti!!“ Václav Dub, zástupce ženy své, stál pevně na smlouvě. Purkmistr a páni konšelé nahlednuvše ve smlouvy, nálezy soudu zemského i ve práva městská, nalezli takto: „Poněvadž smlouva mezi Janem Rejčkem a nebožtíkem Jiříkem Plichtou za živobytí jeho na mocné přestání stran učiněná a po smrti jeho vyhlášená to v sobě obsahuje, že Jan Rejček na místě Simeona dědicóm jeho, neb těm,

komužby statek pozůstalý po Jiříkovi náležel, povinen jest dáti a vyplniti 127 kop grošů českých a Johanna Plichtova ortelem pánů rad J. C. Msti. nad appellacemi při statku jest zanechána, z těch příčin dává se Johanně proti Janovi Rejčkovi za právo tak, že jest tu sumu platiti povinen.“

Johanka měla muže, Johanka měla sto dvacet sedm kop, kteréž jí vyplatil otec Šimonův! Kdo té Johance rozumí! Vesele brala se s Václavem Dubem křivoklátským hvozdem do Berouna. Ó těch žen!

A teď rozlučme se již se svými známými!

Zdali Šimon brzy se oženil čili nic, toho pověděti neumíme; ale to víme dobře, že mu lidé i po letech na cti uštipovali a že se mu posmívali. Stojíť zajisté v knize soudních půhonů i následující genre: „Simeon Rejček viní Jiříka, tovaryše mlynářského, že z oust v uši světle jemu mluvil: šelmo nedověšená a na kata odsouzená! Ale Jiřík jako tovaryš vandrovní a potřebný odešel daleko a když byl třikráte volán, nestál. I nalezli jsou J. Msti. páni: Kdyby Simeon Jiříka dosáhl, jest dotčený Jiřík povinen vedle zřízení zemského ten nářek napraviti. Jan Jílek, purkmistr.“ Máme za to, že chasník mlynářský nářku nenapravil.

Otce Šimonova, Jana Rejčka, poznáváme v pozdějších letech býti odpovědným nepřítelem ženského pohlaví. Vždyť zapsáno v knize paměti rakovnických i toto: „Roku 1574 původem primasa Jana Rejčka kůš a váha v Zákostelí u louže pro zlé ženy, jež se rády vadily, udělán a zavěšen.“ Ubohé mdlé pohlaví bývalo v tom koši do louže máčeno za jásotu nadějné mládeže rakovnické! S přísným primátorem Rejčkem setkávám se často. Kdykoli vejdu do velikého chrámu rakovnického, vždycky navštívím odřený mramorový kámen pod kruchtou; tam spí Jan Rejček. U toho chladného kamene nejednou přemítám o tom, zdali jsme o tři sta let lepšími nežli předkové naši, čili nejsme.

A což pak naše ctihodná matrona, paní Johanna Rejčkova, matka Šimonova, s kterouž jsme se sice málo zabývali, kteréž však paměti rakovnické nejlepší vzdávají chválu?

Navštívíš-li nás, milý čtenáři, v Rakovníce, k čemuž tě srdečně zvu, nestěžuj sobě podívati se na hřbitov náš. Pěkný právě není. Víš, my nemáme stromů rádi. Ale něco té bude zajisté velmi zajímati. Kdybys vylezl po několika krkolomných schodech do úzké vížky, kteráž prapodivným slohem z prken slepena jest, nalezneš mezi několika drobnými zvony jeden spanilý, na němž psáno pěknou majuskulou: „Léta 1587. poctivá paní Johanna Rejčkova pozůstalá vdova po panu Janovi Rejčkovi, soukeníkovi, poručila a dala na svůj vlastní náklad tento zvon slovútnému Brikcímu, zvonaři z Cynberku v novém městě Pražském, pro památku svou a téhož manžela svého kostelu tomuto z milosti a lásky dobrovolně udělati“. A to je zajímavé! Považ, dobrý čtenáři, jak důmyslně to staří Rejčkovic způsobili, že po tři sta let, až na dny naše, a bůh ví, jak dlouho ještě po nás v živém spojení zůstali a zůstanou s námi všemi rakovnickými potomky svými!

Kdykoliv kráčíme na hřbitov za něčí rakví, vždy nám Rejčkovic zvon kovovými ústy něco povídá. Žel bohu, že jest to smutné a že nás to vždy bolí!

Calderon.

Báseň *Jos. Jiř. Kolára.*

Valiente eres, español,
Y cortes como valiente,
Tan bien vences con la lengua,
Como con la espada vences.

(El Principe constante.)

Španělsko! — ty staroslavná země,
z úpatí vyrostlá mocných hor,
Španělsko — jež skalnaté své témě
zakotvilos ve dvou moří spor. —
Španělsko — v němž rekovného plémě
hrdinnost v památný vzešla vzor —
z české vlasti v nadšenosti plesu
obdiv svůj a lásku tobě nesu.

Chvatným obraznosti ruchem
unešený v minulost,
neskaleným vidím duchem
světů znik a zhynulost.
V kolísavém věkův šeru
hle, pronárod Keltiberů
stoupá v obzor dějinný
příkladem: že pro vlast žíti,
zápasit a pro vlast mříti
rekův úkol jediný.
V Sagunta požáru zhyne
s ženou, dětmi, poklady,
též v Numancii tím slyne,
slavné složiv doklady.
Zrádný Kartag, Říman hrdý
hrozivou zatíná pěsť, —
národ neklesʼ, národ tvrdý
staví hradby nových měst.
Nový zápas, nové seče,
dvěstěletý boju tlak,
krví zbarven Tagus teče,
strhán, šlapán vlasti znak.
Přec však Španěl neumořen
na čeřenech kolmých hor
svobody zakládá kořen,
tuží paže, strojí vzdor.
Posléz Keltiberův kmen
s kmenem římským v jednost splynul,
novou vírou zveleben
velebností skutkův slynul.

Ajta, — z barbarského lidu proudu
dmí nová bouř a nový změt,
Mene-tekel nezvratného soudu
metá smolné věnce v římský svět.
balvan rozdroben, už oud po oudu
padá v chaos, z něhož povstal, zpět,
na trůn Césarův, kdež orel klesl,
Otec svatý holubici vznesl.

Takž i Gotův příkré kmeny
v pronárod se vroubily,
s vzdorem Kantaberské ženy
vzdornost vlastní snoubily,
takž se povznesʼ nový zárod
na výsluní jsoucnosti,
Španělský zas nabyl národ
hrdinné cit vroucnosti.
Alan, Svév i Vandal kusý
na útěk se dáti musí,
Španěl-Got co velikán
v Hispanii země pán.

Rozbroj vlastních jeho synů
zrušil mír a vlasti zdar,
osud těžkou jejich vinu
břitkou metlou smetl v zmar.
„Arab! Arab!“ — zní volání,
věští budov plápolání, —
„Arab! Arab! Alkorán!“
pleše zrádný Julián.

K Xeresu de la Frontéra
Rodrich král svůj vedl voj,
vzteklá Moslimův Chiméra
tuhým drápem skončí boj.
V sedmidenní kruté seči
prapor kříže k zemi klesʼ,
krví na zbroceném meči
Tarik korán k výši vznesʼ,
s květem věrných paladinů
Rodrich skláčen v říši stínů.

Pelayo, však posud žije
Pelayo, rek slovutný,

v slujích Asturských se kryje,
věhlas kryje mohutný.
Tam zas Španěl neumořen
na čeřenech kolmých hor
svobody zakládá kořen,
tuží paže, strojí vzdor.
Na vrahy pak řítí hrůzu,
zděsí arabského Muzu,
Astorgu a Gijon zteče,
v zajetí Alchmana vleče,
a když zemřel, — jeho duch
potomkův ovládá ruch.

Eihle, slavných reků dlouhou řadu
utužených v skalách zádorů,
na cimbuřích vydobytých hradů
vlají znaky Kampeadorů.
Kataluňu, Kastilské i pláně
křesťanské zas zvelebují báně,
v Kordubě trůn slavných Omajádu
v nezvratném již stroskotaný pádu,
v Granadě Alhambry zlatý krov
stržen na Kalifův trudný rov,
za sloupovi Herkulovo zpět
do Afriky hnán Moslimův svět,
zůstaviv Španělův důraznosti
kouzlo básnické své obraznosti.

Tímto kouzlem vonné květy
v skalnou půdu vloženy,
tímto kouzlem rajské světy
do Španělska složeny
Tímto kouzlem mocně zňatý
vizte Calderonův zjev,
láskou k vlasti svatě zpjatý
vřelený on lásky zpěv.
Láska neúhonné ženy,
láska mužův hrdé ceny,
sláva národa a čest
obsah jeho plodů jest.
Nad veškerým tímto ruchem
klene náboženským duchem
klenbu vřelé zbožnosti
v citu bohorovnosti.

Blaženec! — Onť hrdě stoupá
v neobsáhlou nebes říš,
v rajské rose duši koupá,
étherem mu hmoty tíž.
Z pevné tvrze svaté víry
hledí v zemské bludiště,
ježto sluje z plné míry
vášní lesklé kluziště.
Když pak hvězdy s oblak snímá,
když je snoubí s kytkami,
zbožnou dumou nás dojímá:
že jsou božstva dítkami,
odleskem že božské lásky
hlasný souzvuk jsoucnosti,
všehomíra pestré krásky
dary božské vroucnosti.
Takž jest hymnou plesající
Autos jeho chvalozvuk,
jenž nás vznáší klesající
z víru kolotavých muk.

Když však z záduumného klidu
světským hlukem probuzen
stoupí na trh svého lidu —
aj, jak číle povzbuzen
umí lidskost jeho líčit,
směšných jeho pudů tlak,
nechť by chtěli se i příčit
duchu jeho naopak
Gracioso a Criado,
Dueña i švitorná,
ba i drsný Jorobado
nejsou chaska pitvorná —
ze života pstra roje
zručným chmatem chopeny,
ve proud národního zdroje
uměle jsou ztopeny.
Tak i plovou jako ryby
na výsluní tihnoucí,
jejich vady, jejich chyby
stíny jsou jen hynoucí.

V tragickém však dramat druhu
sprostnou nezná všelikost,
chvatně líčí v panském kruhu
hrdých vášní velikost.
„Své cti lékař“ pravodatně
španělskou svou hájí čest,
„Alkald Zalamejský“ statně
na stejné s ním cestě jest.
„Malíř necti své“ ubíhá
k ješitnosti náchvatu,
„Gomez Arias“ jej stíhá
v smyslnosti záchvatu
„Kníže statečné“ však slavně
mocné vůle jeví skvost,
nad všecky se vznáší mravně
nevídaný světa host.
V této básni nebe v nachu
nad člověkem skloněno,
v nejtajnější záhyb prachu
božským světlem sloněno.
Kdyby pramen poesie
dal by snad se umořit,
z básně této fantasie
možno zas jej utvořit.

Na nejvyšším stupni tvorné síly
Calderon se v tichý klášter skryl,
tam i svolal všecky luzné víly,
s kterými tak blaze druhdy žil,
tamť se opět v nadšenosti chvíli
nektarem své věrné Musy zpil —
dlouhé pásmo dramat v počtu lichém
hlásalo, že není pouze mnichem.

Zemřelť Calderon — tož hrdá zdoba
hrdé národnosti španělské,
tělo jeho jala smrti zloba,
ne však peruť duše andělské.
Nad hrobem se vznáší mocným ruchem
v nadsmyslných světův jasnosti, —
žije, žije nesmrtelným duchem
vítěz vzdorující časnosti; —
celé člověčenstvo klade vavřín díku
za podstavec jemu ku pomníku.

Děti Justyniny.

Napsal *Michal Balucki.*

Prominte, že vás vedu poznovu na onu cestu, posázenou nadvislánskými topoly, kterou jde se na hřbitov. — Byl čas, kdy měla pro mne divný půvab ta stinitá aleje, pojící město živých s obydlím zemřelých. Chodě tam tedy dosti často, potkával jsem nejednou v den sváteční a v neděli jakéhosi dělníka s třemi dětmi, z nichž nejstaršímu, děvčátku, mohlo býti asi šest let, a nejmladší, děcko s prohnutými v oblouk nožkami, patrně teprve od nedávna začalo chodit. Protož bylo s ním také nejvíce potíže; k vůli němu musili všichni jíti velmi pomalu a každou chvíli se zastavovat; a když se klučík rozplakal, bral jej muž na ruku a nesl jej dále upokojuje plačícího, jak mohl a uměl: tu houpaje ho na rukou, tu ukazuje mu přeletující ptáky anebo zpívaje mu některou z oněch písniček, jakými chůvy uspávají děti. — Zábavno bylo poslouchat, jak přibíral do toho pisklavých nosových tónů následuje hlasu chův, a jak, ano ne vždy se mu to dařilo, nejednou vyletěl mu z hrdla, jako ze zkažené píšťaly silný, přirozený hlas. — Když hošík, ukolébaný písničkami, pevně usnul a složil světlou hlavičku na jeho prsa, tu šel s ním dále opatrně jako s nějakým drahocenným předmětem a dával dětem očima znamení, aby byly tichy; — sám zrovna bál se oddychovat.

Cílem těch nedělních procházek byl hřbitov a hlavně jeden hrob v koutě hřbitova, kde stál prostý dřevěný kříž a na něm neuměle napsáno bylo: Justynka — nic více, ani příjmení, ani letopočtu. Těm, kteří nebožku znali, to jméno zajisté dostačilo, jsouc pro ně nejdražší vzpomínkou; proto také vypsáno bylo zdrobněle, tak, jak voláno na ni za živobytí. — Hrob sám byl ošetřován s velkou pečlivostí a vypadal jako maliňká zahrádka, — plno na něm květin v každé roční době. Na jaro macešky, pomněnky a růže, otočené drsnými lístky kvetoucího barvínku; v létě růže rozličných odstínů a levkoje, na podzim pokrývala ten hrob různobarevná astra a jiřinky jako z aksamitu vystříhané. Ano i v zimě vídati bylo v neděli a ve svátek hrob ten ometený od sněhu a ozdobený věncem mechovým, v kterém se místo květin červenaly hlohyně.

Muž měl jenom ve svátek času obírati se krášlením hrobu; odcházel tam tedy na celé odpoledne s všelikým k tomu potřebným náčiním. On i obě starší děti šli vždycky, majíce plné ruce květin, které kupoval na Štěpánském náměstí od zahradnice z Černé vsi, — dále pak nesli v košíčku hrneček na zalévání květin, nůžky k postřihání trávníku, motyčku a různá semena a sazenice. — Nejmladší děcko kladl pak vždy onen dělník na trávník mezi hroby do stínu nějakého keře, kde buď spalo, nebo si hrálo, a sám zabýval se upravováním rovu, chodě kolem něho tiše a zlehka, jakoby se bál zbudit Justynku.

S účastenstvím i zálibou díval jsem se nejednou na tuto práci — dojímalo mne takové vzpomínání zemřelé v člověku prostém a chudobném. Domýšlel jsem se, že nebožka byla jeho ženou, že předčasnou smrtí zanechala tu tři sirotků, které nyní on opatroval mateřskou péčí. Avšak podivení moje bylo daleko větší, když jsem se dověděl, že nebyl otcem těch dětí, že nebyl ani jejich příbuzným, že nepoutalo ho k nim ničeho kromě náklonnosti, kterou choval k jejich matce, dokud byla ještě dívkou.

Jmenovala se Justyna. — otec její byl ponocným a matka pradlenou; bydleli poblízku nádraží; a že měli velkou jizbu, pronajímali ji dělníkům od železnice. Jedním z nájemníků byl také onen dělník. — Michal pracoval při železnici jako zámečník. Justyna velmi se mu líbila a bylo to také děvče jako květ; vyrostlá a pružná jako svlačec, s vlasem plavým a do zlata se lesknoucím a tak bujným, že zapletené vrkoče nemohly se ani směstnat na hlavě; její oči, smějící se čtverácky, připomínaly barvou na chrpu — a co nejvíce líbilo se Michalovi, to tělo její bylo tak bílé a tak útlé, že nejedna vznešená paní by jí záviděti mohla.

Dívčina netajila se přílišně svými vděky, — stydlivost má u lidí této třídy poněkud širší hranice — a konečně nemnoho si dělala z těch učazených dělníků a bez rozpaků šukala po světnici na boso v spodničce a košilce, která nezacláněla s dostatek její bílá a okrouhlá ramena. Michal sedě večerem na své palandě a okusuje chléb se sýrem neb slanečkem, což bylo jeho večerním posilněním, zadíval se nejednou na dívku tak, že s ní oka nespustil, čeho si však ona sebe méně nepovšimnula. — Časem zmohl se na výraznější projevy své záliby: tu přinesl jí vodu na prádlo, tu opět ukoval jí dvě nová želízka do žehličky.

Dívka nejevila mu za to mnoho vděčnosti, neboť byla zvyklá takovým úslužnostem, ano trochu rozmazlená ochotností mládenců; při tanci se o ni rvali, měla štěstí na tanečníky a jeden bral ji druhému z rukou. A kdež bylo by se takové dívčině zachtělo pohlednout na učazeného zámečníka, zvláště když to byl člověk docela ne k pomilování, ale neohrabaný, a tvář měl sice poctivou, ale hloupou, a ještě směšnější, když ji skřivil ve chvíli rozčilení.

Přes to však stalo se jednou, že k němu obrátila Justyna svou pozornost. Bylo to jednou v neděli o masopustě. Byl bál, na který chtěla Justyna mermomocí jít, neboť nebyla naučena vysedět celý večer doma. A tu, jako na zlost, se matka roznemohla a otec měl službu. Aby šla sama takový kus cesty pozdním večerem, se jí neuzdávalo. Z dělníků nebylo tu nikoho kromě Michala, a ten chystal se již ku spaní. Justyna, mnoho se nerozmýšlejíc, nabídla mu, aby s ní šel.

Michala až horko polilo při tomto nabídnutí; tak laskavě k němu Justyna ještě nikdy nepromluvila.

Vlastně nevěděl, jak vůbec vypadá bál; — jda předměstím, vídal nejednou okna lvovského hostince do plamene osvětlená; po oknech míhaly se stíny tančících, ale nikdy nepřišlo mu na mysl, že by tam mohl vejít. Zdálo se mu to až pravdě nepodobným, že by se chudý dělník mohl jenom ukázati v takových krásných sálech. — To přestupovalo meze jeho snů. — Jakkoliv tedy byl velmi ochoten splniti přání Justynino, hlesnul jenom nesměle a nedůvěřlivě:

„Na bál — do hostince lvovského.“

„Ano. Bývají tam také pořádní lidé.“

„Ale mne by tam snad nepustili.“

„Nevím proč. Pan Michal si zaplatí lístek a pustí ho tam.“

„Když netančím.“

„To se pan Michal bude dívat.“

„A to se také může?“

„Proč by se nemohlo. A jestli se pan Michal bude nudit, půjde domů dříve. Někdo se najde, kdo mne doprovodí.“

„Ale — proč bych se měl nudit? Počkám třeba do rána!“

„Nu, tedy půjdem!“ zvolala vesele a začala se rychle oblékat.

Také Michal dal se do oblékání, ale nešlo mu to tak snadno. Nevěděl, co na sebe vzít; vyhledal, co měl v kufříku nejlepšího, nejčistší košili, nejpěknější šátek na krk a za chvilku přišel k Justyně na poradu.

„A což, panno Justyno, bude to zde dobré?“

„Ale dobré, dobré: jen ať si pan Michal pospíší, neboť je už deset pryč.“

„Mžikem budu hotov, mžikem, panno Justyno.“

Ale to mžikem trvalo půl hodiny, neboť napřed musil učazený obličej vyšarovat mýdlem, česání vzalo také nemálo času a nejdéle zdržel se čiděním svého umačkaného oděvu. Všecko viselo na něm jako na strašidle. Vesta byla příliš krátká, kalhoty široké, kabát plný záhybů na ramenech a vypadající jako po starším bratru. Jemu však zdálo se, jakoby se býval ustrojil bůh ví jak pěkně. Justyna si ho ani nepovšimla, jsouc sama zaujata oblékáním se; na každou jeho otázku odpovídala, ani se naň nepodívajíc, že dobře, neboť jí docela nebylo o to, jak bude vypadat, nýbrž jen, aby ji doprovodil na bál, samotné by se jí to nehodilo, jak pravila.

Než vyšli z domu, prohledla se ještě v malém zrcádku, zatknula si do vrkočů haluzku kvetoucího čapího nůsku, zavinula se přes modré šaty lehkým šatkem a řekla: „No — pojďme.“

Noc byla tmavá, mlhavá a umrzlá země pokrytá lehkým náledím. Kromě toho ubíhala dívčina drobným krokem tak rychle, že jí Michal jenom s těží stačit mohl. Ještě nesnadněji bylo mu, jak tak rychle šli, promluviti s ní.

„Mnoho-li tedy říká panna Justyna, že třeba dát za lístek?“

„Padesát krejcarů.“

„Za jednu osobu, — ale za pannu druhých padesát.“

„My dámy neplatíme docela ničeho.“

„Tak?“

Michalovi přišlo v ten mžik na mysl, že za peníze, které byl hotov zaplatit za ni, bude ji moci nějak vyčastovat, — několika sklenkami piva, snad také i pomerančem.

Když přecházeli přes koleje, poznal strážník Michala a zastavil ho otázkou:

„A kamže jsi se to vypravil na noc?“

„Jdeme na bál,“ odpověděl Michal sebevědomě a pokynul hlavou na jdoucí před ním Justynu.

„A to tvoje —“ řekl strážník polohlasem.

Slova ta jakoby Michala po srdci pohladila, — chtěl strážníkovi ještě něco říci, ale netrpělivá Justa zavolala naň, aby šel rychleji. Přispíšil si krokem, ale v uších i v srdci zůstal mu ten výraz tvoje. Bylo to jako nějaké úřední uznání ho za zasnoubeného a v této hodnosti na sebe od té chvíle hleděl. Nemohl si ani pomysliti, že by rovněž tak nehleděla naň Justyna, neboť proč by chtěla s ním jíti na bál?

Když přišli k hostinci, na kterém blyštěl se průsvitným písmem barevný nápis: „Společenský ples“ — udělalo se Michalovi až horko samým rozechvěním. S tlukoucím srdcem šel vzhůru po osvětlených schodech, po kterých hrnuli se vzhůru báloví hosté obojího pohlaví. Byli to většinou sklepníci, lokajové, vojáci, kuchařky a komorné. Michalovi imponovaly obleky i osoby; — bílé kravaty, i bavlněné rukavičky, perkálové i mušelinové šaty oslňovaly ho svou nádherností i panskostí; nebylť se ještě nikdy nalézal ve společnosti tak vystrojených lidí. To omámilo jej tak, že každou chvíli klopýtnul a šlápl Justyně na šaty, začež se mu od ní dostalo několik ne tuze pochlebných jmen. — Když stanuli přede dveřmi, u kterých prodávány lístky, kázala mu, aby si koupil jeden a hodila mu potom přes ruku svůj šátek, aby jej podržel.

„Kdybyste nechtěl zůstat do konce,“ řekla, „pak mi šátek dáte, rozumíte?“

„A jakže bych nezůstal do konce. Zůstanu.“

Justyna toho již neslyšela, neboť vešla do sálu a hned při vchodu obklopilo ji několik lokajů v bílých kravatách a již byla v kole.

Michal zůstal státi u dveří s šátkem Justyniným v ruce. Byl jako opilý. Ta plynová světla, červené tapety s pozlátkovými květy a hlučná hudba přimrazovaly jej svou krásou; vířící páry působily mu závrať v hlavě, i zdálo se mu, že všecko s ním dokola tančí, i stoly i okna i lidé i svícny. Stál na hladké podlaze, neosměluje se učiniti ani kroku z obavy, aby nepadl, a každému, kdo šel kolem, ustupoval z cesty a klonil se mu. Teprve, když se byl přesvědčil, že tu nikdo na něho nedbá, nabyl trochu více smělosti a začal se po sále rozhlížet. — Hledal napřed modré šaty Justyniny, ale takových šatů bylo tu několik. Konečně postřehl ji mezi tančícími. Byla už bledá únavou a sotva že dechu popadala; a kromě toho ten, který s ní tančil, obracel se s ní jako o překot v tu a zas v jinou stranu.

„To je bez svědomí, ubližovati tak ubohé dívčině,“ mručel do sebe. — „Já se naň podívám.“ — A zaťav pěsť, vykročil přímo k tanečníkovi, aby se jí ujal; na štěstí právě skončil tanec a Justyna usedla k oknu. — Michal k ní přistoupil.

„Proč se dá panna Justyna od těch pánů tak mučit?“

„A kdo že mne mučí?“

„Jakže, ten plachý člověk tančil, ač viděl, že panna Justyna už ani dýchat nemůže.“

„Aj, to je vlastně ta největší radost. K čemu by se šlo na bál? Uvidíte, pane Michale, že na konec nezůstane na mně ani suché nitky; mám štěstí na tanečníky a nedají mi sedět.“

Michal ani nezívnul. V hlavě nemohlo se mu srovnati, co že to jest za radost dáti se tak mučit, že nezůstane suché nitky. On považoval za muku to, co ona nazývala příjemností. Styděl se říci, co myslil, aby ho nepovažovala za sprosťáka, který pranic na světě nezná. — Po chvíli přišlo mu na mysl koupiti jí sklenici piva pro ochlazení, ale zatím, než se k tomu dostal, říci jí to, vzali ji opět k tanci; a když hudba přestala hrát, chtěl ji znova pozvat na pivo, ale nemohl ji najíti. Dlouho chodil a hledal. Konečně spatřil ji sedící v druhém pokoji u stolku ve společnosti několika černě oděných mužských a jednoho vojáka — šikovatele. Na stolku stála láhvice vína a několik sklenic čaje s arakem.

„Ba, — to že ona nestojí o moje pivo,“ pomyslil si. Tím méně mohl se naditi, že by jí záleželo na jeho přítomnosti, když měla kolem sebe společnost takovou. Zůstal tedy státi stranou, dívaje se ob chvíli na Justynu a skřivuje tvář do úsměvu, kdykoliv se mu zdálo, že pohledla tam, kde stál on.

Po celou noc nenalezl již potom příležitosti, přiblížiti se k ní, neboť buď tančila neb obklopena byla společností, v které bavila se výborně a smála se jako zvonky. — K ránu společnost prořídla, ale zůstal tu jakýsi velmi slušně vypadající brunet ve fraku, neodstupuje od Justyny ani na krok; a když s ní netančil, posedali spolu po koutkách a stále spolu něco hovořili. Michal nesměl se přiblížit, neboť ten frak budil v něm respekt. Byl si jist, že to jest nějaký pán, protože chodí ve fraku a byl až hrdým na to, že takový pán rozmlouvá s jeho Justynou. Byla to pro něho čest.

Již začalo svítat do oken a sál byl skoro pustý, když si Justyna konečně vzpomněla na Michala, nebo spíše na šátek, jejž držel jako poklad, svěřený jeho péči; vzala mu jej z ruky a ovinula jej kolem sebe. Onen brunet s frakem a černými vousisky vzal na sebe svrchník, podal Justyně rámě a vyšli, na Michala se ani neohlednouce. On se tím ani sebe méně necítil uražena; byl přesvědčen, že jest to na bálu tak zvykem i šel za nimi, plně svědomitě úlohu ochránce. Ubíral se za nimi krok co krok a tak blízko, že si ho onen společník Justynin konečně musil povšimnout.

„Co to za chlapa, jde za námi jako stín?“ tázal se.

„Je z našeho domu. Vzala jsem ho s sebou, nemajíc s kým jít.“

A potom obrátivši se k Michalovi, dodala ostře:

„Také byste mohl být zdvořilejším, pane Michale, a nevězet nám zrovna na patách.“ — Michal se usmál a zvolnil krok.

Před domem zastavila se Justyna s oním brunetem a začali se loučit; Michal jí očividně při tom loučení překážel i kázala mu tedy, aby šel napřed domů, říkouc, že přijde hned.

Byl poslušen a šel.

Za příčinou bálu nešel Michal toho dne do díla, neboť se musil vyspat. Jeho nepřítomnost vzbudila ve

všech podivení: bylť obyčejně nadmíru pilný; myslilo se, že onemocněl. Teprve železniční strážník vyjevil pravou příčinu a na druhý den, když se ukázal v dílně, začali ho Justynou pronásledovat.

„Aj, Michal je teď velký pán, chodí po bálech.“

„A v bílý den spí jako nějaký hrabě.“

„Byls asi také, jak se patří, veselým.“

„Ale dívčinu si vybral, jak se sluší.“

„Ba že,“ usmívali se, „ne nadarmo si vybral taký byt; to moudrý chlap, věděl, kde si nalézti ženy.“

„Aj, byla by z ní mistrová, že by se před ní i Tomkova žena schovala, ač jest to tak dosti slušná žinka.“

„A kdy bude veselka?“

„To že on vám poví? Ta tichá voda; — ožení se vám, ani nebudete vědět kdy.“

„Přece nás na veselku pozvat musí.“

Michal to všechno poslouchal s úsměvem spokojenosti; těšilo ho, že mu přisuzují to, na co on ani pomyslit nesměl — poznenáhla začal věřit ve všecko, co mluvili. Lidské řeči způsobily, že se mu už nějak nezdálo pravdě nepodobným, že by se Justyna neměla státi jeho ženou. Vydělal si šest zlatých týdně; kdyby ona vzala si prádlo, nebo někde obsluhu, mohli by se dobře živit. — Šlo mu toliko o peníze na veselku. Ale i k tomu nalezlo se cesty. Patřilo mu po otci několik měr polí. Otec byl ještě živ, ale postoupil hospodářství staršímu synu. Michalovi napadlo zajíti si k bratrovi a na ty polnosti, které mu jednou připadnouti měly, vydlužit se dvě stě zlatých. Za to možno už spravit hezkou veselku. Odebral se tedy o velkonocích za tím účelem domů. Bratr nebyl neochoten mu toho učinit, žádal jej toliko, aby počkal až do žní, neboť v ten čas je ve vsi o groš snadněji. — Do žní nebylo zase tak daleko a Michal čekal trpělivě. Justyně ani jejím rodičům neřekl o svém záměru ničeho, neboť chtěl s nimi promluviti teprv potom, až by měl peníze v rukou; mimo to hleděl na Justynu již jako na svou. To mu u ní nevadilo, že každou neděli a každý svátek chodila po muzikách a procházkách, že často i ve všední den nebývala večer doma a že se ráda strojila.

„Ať užije,“ myslil si, „pokud může. Až se vdá, nebude času na to.“

Ani to jej neochlazovalo v manželských záměrech, že k němu nejevila Justyna žádné příchylnosti, ano, že se k němu chovala jako nedbajíc a obojetně. Kladl to na vrub dívčí nesmělosti, která jí nedovolovala vycházeti svobodnému muži tak zřejmo vstříc. — Dostačilo mu, že k němu časem promluvila několik slov; nebyl v tomto ohledu pranic mnohochtivým. Jsa od dětinství zvyklým těžké práci, neměl porozumění pro miliskování, hledě na ženu, nikoliv jako na hračku, ale jako pomocnici v práci, a proto nežádal od Justyny neobyčejnosti. I on byl vůči ní skoupým v projevech náchylnosti a přece ji miloval, a myslil opravdově na ženitbu. Byl přesvědčen, že ona myslí rovněž tak.

Nadešly konečně žně. Na Nanebevzetí Panny Marie připadly dva svátky. Michal vypravil se k bratru pro peníze. Bylo mu těžko jich vydobývat, neboť bratr, jak ochotným se z počátku byl ukazoval, tak nyní, když měl peníze položiti na stůl, kladl čím dále, tím těžší podmínky: tu žádal velkých úroků, tu vyhražoval si, že jestli nebudou peníze splaceny v určité lhůtě, propadne celý podíl Michalův v jeho majetek. Michal byl ochoten na všecko, neboť záleželo mu na brzké ženitbě. Sepsána smlouva u rychtáře a před svědky a na druhý svátek po poledni vracel se Michal s penězi do Krakova. Po cestě rozpočítával, mnoho-li jej budou státi oddavky, vyčastování svatebních hostí, šaty pro nevěstu a zakoupení některých věcí do hospodářství. Počet vypadl dobře. Nejenom, že nescházelo peněz, ale něco ještě přebývalo. Byl neskonale spokojen, svět zdál se mu býti tak krásným, jako ještě nikdy. Bylo mu, jakoby jej něco neslo povětřím. Nešel, ale vracel se letem. Lucerny již svítily, když dorazil k městu. Čím více blížil se domu, kde bydleli rodiče Justyniny, tím prudčeji tlouklo mu srdce v prsou, div že se mu dech nezatajil. Několikráte musil se zastavit, aby se nalykal čerstvého povětří. Mezitím skládal si v mysli, co říci rodičům a co Justyně při námluvách. Opakoval si oslovení několikráte hlasitě a rozkládal rukama. Kdo by ho byl viděl v té chvíli, byl by ho měl za ztřeštěného. Na štěstí neviděl ho nikdo kromě baculatého měsíce, který hleděl již na tisíce podobných ztřeštěnců a pranic se tomu nedivil. V oknech se ještě svítilo, ano svítilo se více, než obyčejně a na záclonkách obrážely se stíny několika hlav. To jej nikterak nepřipravovalo z tempa, ano spíše byl tomu rád, že bude míti námluvy před svědky: cítil, že mu to půjde ještě lépe, a s hořící hlavou vešel do jizby.

Zastal tam několik osob sedících při stole a mezi nimi onoho bruneta s černými, navoskovanými vousisky. Seděl vedle Justyny; do polovice vyprázdněná velká láhev medoviny a sklenky, plné tohoto nápoje, svědčily, že se tu nikterak neměli zle. — Při tomto pohledu ztratil Michal svou horečku: celý zmatený zastavil se v prostřed jizby.

„Michale!“ zvolal řádně již podnapilý otec Justynin, jakmile jej spatřil. — „dobře, žes přišel, napiješ se s námi na zdraví Justky; slavíme dnes její zasnoubení.“

Michalovi zatočila se hlava, na chvíli zavrávoralo mu před očima všecko, co bylo v jizbě; lidé, sklenky, obrazy, postele, jakoby se obraceli nohama vzhůru.

„Nu, nalej mu sklenku,“ ozval se znova otec Justynin a vtiskunl mu kalíšek do ruky. Michal vypil jedním douškem.

„Tak to mám rád. Vidět, že přeješ Justě z celého srdce všeho dobrého, když vypils tak najednou. Jsi statný hoch, Michale. Posaď se přece k nám. Nalejte mu ještě.“

Usadil ho vedle sebe a podal mu čerstvou sklenku. Michal pil mechanicky jednu za druhou, až se mu zamžilo v hlavě, i začal rozkládat, ano i zpívat. Položili ho bez vědomí na postel, kde dospal do rána.

Divné bylo jeho probuzení na druhý den. Z počátku, když otevřel oči, zdálo se mu, že to všecko, co včera viděl a slyšel, byl pouhý sen. Teprve sklenky, stojící ještě na stole a zbytky nedopité medoviny vytrhly jej ze sebeklamu. Avšak přece si ještě nevěřil a vida matku šourající se okolo plotny, kde se vařilo snídaní, odvážil se zeptati se jí.

„Tedy je to pravda, paní matko, že se panna Justyna vdává?“

„To se ví. Včera byly už první ohlášky a za dvě neděle bude svatba.“

Michal zamhouřil oči, jakoby byla ta slova do nich vjela oslepujícím bleskem a neptal se více.

Za nedlouho potom vstal a začal se oblékat. Mezi oblékáním nahmatal náhodou závitek peněz, které byl přinesl ze vsi, a zamyslil se. Přemýšlel, co nyní s těmi penězi bude dělat. Odnésti je zpátky domů, bylo mu hanba, neboť by se mu vysmáli, že tak mnoho mluvil o své ženitbě a teď ze ženitby nic. Stál dlouho, zahleděv se v okno ani sebou nepohnuv, až se k němu obrátila matka Justynina:

„Což se pan Michal tak zadíval?“

Slova ta ho přivedla k sobě. Oblekl se docela a vyšel z domu. Na cestě opět se zastavil a zamyslil se. Přemýšlel, kam jít. Do práce nechtěl, neboť se bál, že se ho soudruzi ptáti budou, kdy je pozve na veselku. Nevěděl by, co jim na to říci. Lhát nechtěl a pravdu povědět se styděl; v dílně se nesměl ukázat, ba vyhnul se i železné koleji, aby nepotkal strážníka, který by se jej mohl také zeptati. Pominul dráhy a zabočil příční ulicí kolem nemocnice sv. Lazara do města.

Cestou, aby zabil čas, vstoupil do krčmy a dal si naliti piva. Seděl tam několik hodin, popíjeje kapkami, aby si zavlažil hrdlo, neboť měl v ústech velmi vyprahlo, — hleděl před sebe a myslil. Potom vyšel, loudal se po městě, posedával na lavicích v sadech, pak zašel znova do jiné hospody zavlažit si hrdlo a nemohl se dočkat večera. Čas vlekl se mu nudně, prázdně a pomalu. Konečně začalo se smrákat a po ulicích rozsvíceny již lucerny. Byl rád, že se už může vrátit domů, — i vlekl se tam těžkým, zdlouhavým krokem.

Doma zastal Justynu samotnu. Přes to, že bylo v jizbě temno, rozeznal ji tam, neboť seděla u okna a její hlava temnila se ostře od jasnějších tabulek. Stál chvíli, dívaje se na ni z temnoty, a když se neozývala, nezdajíc se ani pozorovati jeho přítomnosti, odvážil se k ní promluviti. (Pokračování)

Osudy knih.

Literární paběrky od *J. Arbesa.*

(Pokračování)

VI.

Málo který poetický plod byl po celé století tak houževnatě ctiteli a příznivci svými do nebes vynášen a od odpůrců haněn, tupen a do bláta šlapán jako „Il Morgant maggiore“ (Velký Morgant) od italského básníka Pulciho, kteroužto básní, největší to po vydání Danteovy „Božské komedie“ zahájen r. 1488 rej proslavených romanticko-epických básní, jichž trestí jest pověst o Rolandovi. Historik Varchi klade báseň tu výše Ariostova „Orlando furioso“, kdežto jiní ji zavrhují co sprostou a nechutnou. Však nejen o obsahu, i o formě nemohou se vykladači shodnouti; kdežto jedni (mezi těmi i literátor Crescimbeni) řadí ji mezi epopée vážné, pokládají ji jiní za epopei komickou; v pravdě však to je poetická smíšenina slavnostní komiky a komické vážnosti, které neporozumí, než kdo nespustí se zřetele doby, kdy báseň ta vznikla: přechod ze středověku k době moderní vzdělanosti.

Za to cenili si odpůrci Pulciho „Morganta“ nemálo Bojardova „Zamilovaného Rolanda“ (Orlando innamorato), vyšedšího poprvé tiskem roku 1496. Kritik Val. Schmidt nazývá „Zamilovaného Rolanda“ božskou básní, v kteréž prý se obráží pravdivě veškeren divoromantický život rytířský, a vykazuje Bojardovi místo mezi nejznamenitějšími mistry všech dob. Za to vytýká pozdějším básníkům, kteří si byli týž kruh pověstí k spracování obrali, zejména Ariostovi, že hověli modě, kteráž prý z nich své pacholky utvořila; tím prý si zjednali přízeň svého národa, ale vytlačili výborného Bojarda z čestného místa, jehož si byl právem vydobyl.

* * *

„Orlando furioso“ a sice prvních 40 zpěvů prvního vydání, jež vyšlo poprvé co celek roku 1515, stál Ariosta přes deset roků pilné, namáhavé, ba svízelné práce. Ariosto nadšen byl k práci té „Zamilovaným Rolandem“ Bojardovým, jejž pojal jakožto historická fakta a vedl vypravování romantického děje dále.

Úspěch prvního vydání byl skvělý. Do roku 1532 uspořádáno čtvero, dle jiných dokonce patero vydání. Ariosto mnoho měnil, piloval a rozmnožil báseň svou o šest zpěvů, v kteréžto formě přešla na potomstvo.

„Avšak co nyní,“ praví jeden z vykladačův Ariostových, „tak harmonicky ucho i smysly opojuje, veškeré odstíňování myšlének a citů, momentů vážných i žertovných, hodné dobromyslnosti, rozmarného nebo kousavého posměšku, jadrnost výrazu, hrubší nebo jemnější naznačení života smyslného i duševního, slovem vše, co každému stupni vášně, každému kouzlu sebe smělejší obraznosti opovídá — vše, co zdá se býti nyní lehké a jako z jedné litiny, nebylo dílem snadné, okamžité nadšenosti, která sama diktuje slova do péra, nýbrž plodem nejrozvážnější, obraznost řídící a nad ní panující umělecké práce.

Nezůstalo tajemstvím, že Ariosto odvážil se ku práci své teprv po mnohých přípravách a studiích nejen jazyka italského, nýbrž i — abychom tak řekli — poetické mechaniky, slovem, že tázal se dříve o radu nejučenějších mužův a spisů jejich. Ariosto pracoval pomalu; ráno napsal obyčejně několik veršů, jež pak po celý den opravoval, měnil a piloval, až zdály se nejen jemu, nýbrž i jeho přátelům, kterýmž jednotlivé zpěvy ku prozkoumání předkládával, úplně odpovídati tomu, co chtěl vylíčiti.

Jakou práci Ariosta básnění stálo, praví Ranke, o tom možno se přesvědčiti v bibliotéce ferrarské. Kdo tam spatřil autografy Ariostovy a Tassovy, zajisté se podivil, jak málo Tasso ve svých pracích, jež zdají se býti pracnější, měnil, kdežto některé verše rukopisu Ariostova, jehož verš jest hravý a lehký, jsou korekturami a přepracováním takřka nečitelné.

Ariostův syn, Virginio, zůstavil rukopisné poznámky, na základě kterýchž, jak se zdá, chtěl sepsati otcův životopis. V poznámkách těch praví o Ariostovi: Verše jeho nebyly mu nikdy dost dobry; měnilť vždy poznovu, tak že ani jediného ze svých veršů nedovedl z paměti recitovati.

Ariostův „Orlando furioso“ přijat nad míru příznivě. V 70 letech dočkal se neméně než asi 70tera vydání. Úspěch ten přičítají mnozí v první řadě jasnému, průzračnému slohu, kterýmž jest báseň sepsána, tak že ji mohl čísti rovněž vzdělanec jako nevzdělanec.

Galilei byv kdysi tázán, čím nabyl oné zručnosti, kterouž astronomické spisy jeho vynikají co do jasnosti nad jiné toho druhu, odpověděl, že přiučil se tomu výhradně jen neustálým studiem Ariosta.

Všeobecně má se za to, že byl Ariosto překonán toliko třemi básníky: Homerem, Virgilem a Dantem. Nevynikáť takovou silou, jednoduchostí a pravdivým líčením přírody jako Homer; jazyk jeho není tak klidně majestátní a ryzý jako Virgilův a nevyniká takovou původností a smělostí jako Dante.

Bernardo Tasso, otec proslaveného Torquata, napsal roku 1559 v jednom svém listě o „Orlandu“ následující: „Žádný učenec, žádný umělec, žádný jinoch nebo panna nebo i kmet nespokojí se jediným přečtením „Rolanda“. Báseň ta poskytuje cestujícímu zotavení, když cestou umdlen zapěním několika stancí nevrlost a umdlenost svou zaplaší. Stance ty můžeš slyšeti i na ulici a na polích a to každodenně a od lidí všeho druhu.“

Zcela jinak soudil však o básni té přítel Bernarda Tassa, Speroni, kterýž v jednom listě svém píše: „Báseň Ariostovu možno přirovnati k ženštině, která četnými krasami nevyniká. Avšak v básni té spočívá cosi neznámého, čím se lidem líbí; nicméně toto kouzlo nenáleží Ariostovi, nýbrž jiným; míním totiž, že vynalezení a uspořádání jeho díla i s jmény rytířů patří onomu, jejž Ariosto neuznal ani za hodna jmenovati nebo lépe řečeno, kteréhož ostýchal se jmenovati z obavy, že kdyby tak učinil, zvěděl by svět, že zachoval se vůči Bojardovi jako Martano ku Griffonovi. (V XVII. zpěvu Ariostovy básně oblekne totiž Martano šaty Griffoneovy, ozdobí se jeho zbraněmi a odebéře se mezitím, co tento spí, ku králi, kterýž, domnívaje se, že to Griffone, vydá mu vítězné ceny, jež si byl Griffone vydobyl.)

„Ariosto,“ praví týž Speroni na jiném místě, „jest pro učence i neučené krásný a libý; ale děkuje to Bojardovi, ku kterémuž se zachoval tím nevděčněji, čím více byl povinen dáti mu svou vděčnost na jevo.“

Mnozí vykladači Ariostovy vysvětlují úsudek tento tím, že prý Speroni chtěl příteli svému Bernardu Tassovi zalichotit a báseň jeho „Amadis“ prohlásiti za cennější básně Ariostovy.

Podobně jako Speroni vyslovil se o Rolandu i jiný krajan Ariostův, Jacobus Gaddius. Nazývá Bojarda básníkem, jenž psal sice v sprostém nářečí, ale nebyl žádný sprostý fušer, nýbrž vynikal duchaplným zauzlením a neobyčejnou vynalézavostí, kteréž prý si Ariosto ve svém „Rolandu“ přivlastnil. Gaddius cituje celou řadu míst z Ariostovy básně a praví pak: „Vše to Ariosto ukradl a vydrancoval, při čemž jen tu a tam některé jméno nebo slůvko změnil. Větší část chvály, které se dostalo Ariostovi, dostalo se vlastně plagiatorovi a musí býti reklamována pro Bojarda, jenž jest všech těch výtečných věcí vlastním vynálezcem.“

Však nejen mnozí starší literáti, i mnozí novější a nejnovější, jako na příklad německý literární historik E. Ruth, upírají Ariostovi vynalézavosti, poněvadž si všechny figury vydlužil z Bojardova „Zamilovaného Rolanda“ a Bojardem zapředený děj jen dále rozpřádal.

VII.

Torquato Tasso pracoval o své básni „Osvobozený Jerusalem“ („La Jerusalemme Liberata“ neboli „Il Goffredo“) ne méně než dvanácte roků a choval ji po pět roků v rukopise, než ji dal do tisku.

Jeden zpěv a sice čtvrtý uveřejněn roku 1579. Následujícího roku vyšlo prvních 16 zpěvů a v následujících letech neméně než sedmero, na rozličných místech tištěných vydání dvaceti zpěvů, vesměs bez vědomí básníka a tudíž s textem velice nesprávným. Přes to přijata báseň s nesmírnou pochvalou a zavdala příčinu k literární bouři, v kteréž Tasso rovněž tak vynášen jako hanoben.

Přátelé a ctitelé Tassonovi plýtvali proti vůli básníkově chválou jeho talentu, kdežto odpůrci jeho snažili se strhnouti mu vavřín s hlavy a zašlapati jej do bláta. Již před vydáním prvního zpěvu „Osvobozeného Jerusalema“ prohlašovali jej mnozí přátelé nejen za geniálního básníka vůbec, nýbrž jej neopatrně kladli mnohem výše než Ariosta, jenž byl tehdáž nejoblíbenějším básníkem a měl mnoho ctitelů, čímž tito v nemalé míře proti Tassonovi popuzeni.

Tasso sám vzpíral se proti neopatrné chvále svých přátel. Když mu byl přítel Orazio Ariosto roku 1577 přiřknul v několika stancích palmu mezi básníky toskánskými, odpověděl mu Tasso, že přijal by sice vavřínovou snět za to, že šťastně básnil, ale že neodvažuje se činiti na ni nároků. Chce-li však někdo i na Helikonu zavésti tyranii, pak prý koruna královská nenáleží nikomu jinému, než Oraziovu strýci, Ludovicu Ariostovi. Tasso kárá pak Orazia, že chce se bezbožnou rukou dotknouti hlavy věčně kvetoucího básníka, Homera ferrarského a praví:

„Já sám již probděl mnohé noci v touze, abych se jemu v umění a slávě podobným stal nebo jej aspoň v poetické horlivosti z povzdáleči následovati mohl; avšak oloupiti jej o lesk proslaveného jeho jména a zbaviti úcty bodnou hlavu jeho vavřínu básnického, nikdy mi ani ve snu nenapadlo.“

Však výše připomenuté chvalořečení přátel Tassonových, praví jeden z literárních historiků, spočívalo v povaze věcí; neboť Ariostův „Orlando furioso“ čten tehdáž všeobecně jakožto mistrovské dílo italské poesie epické a „Osvobozený Jerusalem“ nalézal se oproti němu v tak křiklavém odporu, že musil býti buď výše ceněn nebo zamítnut.

Vlastní bouři literární proti „Osvobozenému Jerusalemu“ zahájil však Orazio Lombardelli roku 1581 zvláštním spiskem, v němž sice Tassona chválí, ale zároveň mu také mírně mnohé vytýká. Na útok ten odpověděl v červenci následujícího roku Tasso sám. Vysloviv dík svůj za pochvalu, snažil se výtky mírně a věcně vyvrátiti. Lombardelli vystoupil s prudší odvetou, na kte-

*

rouž Tasso odpověděl obšírněji než poprvé, snaže se nejen starší, nýbrž i novější výtky vyvrátiti.

Roku 1584 vydal jeden z nejvřelejších obdivovatelův „Osvobozeného Jerusalema", Camillo Pellegrini, spis, v kterémž snažil se dokázati, že jest Tasso daleko větší básník Ariosta, kterého nejen založením své básně, nýbrž i líčením mravů, ba i slohem předčil. Spisem tím rozpoután přímo zuřivý literární boj, kterýmž celá Italie udržována po delší dobu v napnutí.

Proti Pellegrinimu vystoupila nejprve tak zvaná „Accademia della crusca", r. 1582 ve Florencii Grazziniim založený spolek, jehož účelem bylo bdíti nad čistotou jazyka mateřského. Spolek ten čítal z počátku pouze pět členů; šestý člen, přítel zakladatelův a druhdy i přítel a vřelý ctitel, vlastně pochlebník Tassonův, Lionardo Salviati, povýšil spolek ten na akademii a vystoupil nyní jakožto mluvčí a zástupce akademie té s bezpříkladnou zuřivostí proti „Osvobozenému Jerusalemu" a na prospěch Ariostova „Rolanda".

Připomenutá akademie, která si později zjednala velký vliv, byla tehdáž ještě v zárodcích. Skládalať se z několika joviálních básníků, kteří se v domě toho neb onoho člena scházívali, aby si předčítali své práce a současné básníky kritisovali. Titul akademie (crusca = pléva) naznačuje účel spolku, jenž chtěl mouku od plev odděliti; devisa: „Il più bel fior ne coglie" osvětluje pak, jak mělo býti s duševními plody nakládáno. Až dosud byl spolek ten vydal pouze dva spisy, jichž komické tituly nikterak nenasvědčovaly tomu, že chce pěstovati kritiku; nicméně proti Tassonovi vystoupil směle a bezohledně.

I tentokráte odpověděl Tasso sám. U porovnání s prudkým útokem odpůrců jest obrana jeho nejen věcná, nýbrž nad míru krotká a mírná. Odpověď Tassova vyšla roku 1585. Tasso ujímá se v ní svého otce Bernarda, jehož báseň „Amadis" byla „plevaři" ostře kárána, vyslovuje se s nadšením o starších básnících a s úctou o Ariostovi, vykládá pak své stanovisko a hájí se věcně proti výtkám svých nepřátel.

Mluvčí „plevařů", Pellegrini, mírnou odpovědí Tassonovou podrážděn, mohl sice mnohý důvod Tassonův protidůvodem vyvrátiti, ale procedura ta zdála se mu býti příliš zdlouhavá a proto vzal útočiště ku zbrani všech literárních zákeřníků: k ousměškům a nadávkám. Několik jiných spisovatelů začalo „plevařům" pomáhati, jiní zase Tassona hájili, tak že do roku 1590 vydáno v záležitosti té neméně než 21 polemických spisů, což jest nejzřejmější důkaz, s jakou houževnatostí a roztrpčeností literární boj ten veden.

Nejdůležitější z těchto spisův a sice útočné polemiky „Accademia della crusca" a obrana Tassonova otištěny byly i později v benátském souborném vydání Tassonových spisů, jež vyšlo v letech 1735—1742, a vrhají na tehdejší literární poměry v Italii velmi charakteristické světlo.

Útoky „plevařů" a snaha jejich, snížiti „Osvobozený Jerusalem", neuškodily však Tassonovi a jeho básni, nýbrž v první řadě podryly autoritu akademie. Následek toho byl, že akademie později původní svůj nespravedlivý úsudek odvolala. Kdežto z počátku „Osvobozenému Jerusalemu" upírala veškerou zásluhu vůbec, ba i nesprávnost jazykovou mu vytýkala, uznala později za dobré, vřaditi nejen tuto báseň, nýbrž i ostatní spisy Tassonovy do seznamu klasických děl, jejž byla co úvod ku svému slovníku sestavila.

Tasso hájil se, jak výše podotknuto, klidně a věcně; avšak prudké, vášnivé a po tolik roků vždy s větší zuřivostí podnikané útoky nepřátel učinily naň prodlením času tak hluboký dojem, že zmalomyslněl. Ačkoli věděl, že se byl proti útokům těm vítězně obhájil, počal posléze přece o ceně vlastní své práce pochybovati.

I podjal se svízelné a nevděčné práce: báseň svou přepracovati a sice ve smyslu přísných tradicionelních zákonův a se zřetelem na výtky svých odpůrců. Všechna místa, která byla pohoršení zbudila, vynechána nebo změněna, domněle nepřiměřené fantasie vypuštěny; narážky na Ferraru, kterou básník nyní nenáviděl, úzkostlivě vynechány; místo Rinalda zaujal Riccardo, což vyžadovalo množství nepatrných změn. Mimo to přecpal Tasso báseň svou učeným balastem a různými devotními místy, slovem přepracoval nebo lépe řečeno skomolil své dílo ve smyslu panujícího nevkusu a nazvav je „Gerusalemme conquistata" (Dobytý Jerusalem) pokládal je za cennější původní své práce „Osvobozeného Jerusalema". Avšak skomolené toto dítko podrážděné a na scesti se octnuvší obraznosti nebylo žádnou básní a proto není také divu, že nedošlo uznání ani u nejúhlavnějších odpůrcův „Osvobozeného Jerusalema".

Boj přívrženců Ariostových a Tassonových neutuchnul ani po smrti Tassonově (1595); vedenť i později, ba i v nejnovější době rovněž tak nebo aspoň podobně neústupně, bezohledně a zuřivě jako před třemi věky.

(Pokračování.)

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Byloť to smutné chystání výbavy, smutné zařizování nové domácnosti komfortem oplývající. Podobalo se to spíše přípravám k pohřbu dle smutku nevěsty a její matky a celého domu, dle zamyšleného chování ženicha. A kdyby byl někdo jen věděl, proč a k čemu takové přemáhání a nucení bylo?

Dva dni před svatebním dnem přijeli do Olšov Pavel a Ivan. Celý dům těšil se na ně velmi. Doufalo se, že jejich přítomnost konečně všecko napraví a vyjasní, že to celé, co se dělo, nic jiného snad není než trochu rozladění.

Oni přijeli večer. Matka běžela Pavlovi vstříc mladistvým hnutím. Padla mu kolem krku. „Ó, můj Pavle, teď bude snad dobře, budeš-li u nás," zvolala plačíc a byla jista, že přinese jeho přítomnost jako jindy ruch a veselost, že jeho humor vše rozjasní, že jeho smích

a vtip každou chmurnou hádanku rozlustí. Tak bývalo vždycky od jeho dětství již.

Ale on nepromluvil, matka vtáhla jej k lampě již rozsvěcené, podívala se mu do obličeje. Ó běda, to scházelo ještě jejímu trpícímu srdci. Pavel byl bledý, spadlý jako po nemoci. „Moje dítě!" Čelinská vykřikla pronikavě. „Tys churav, přiznej se mi."

Políbil jí smutně ruku a posadil se do křesla jako starý, unavený člověk. Pak díval se před sebe upjatě s výrazem chorobným. Sestry jeho s očima plnýma slzí sledovaly každé jeho hnutí.

„Tak je mu pro Kláru?" zvolala Emilie a všecky úzkosti, s kterými zápasila, probudily se.

„Ano, to je trýzeň lásky," řekl Ivan, který stál ještě v stínu a Emilie podívala se na něj. On přistoupil a podával nyní teprv ruku Augustě.

Emilie neodvracela od něho pohledu, dívala se upnutě, úzkostlivě na jeho obličej. Mezi tím myslila si: „Ó nebesa! Nebesa! Co jsem to učinila? Vždyť není ohyzdný. Nyní je mužem. Jak se změnil! Kdyby byl ošklivým, co bylo by na tom? Co jsem to učinila?"

Dívajíc se upřeně pořád na něj, podávala mu ruku, chvějící se jako osykový list.

„Mně ruku nepodáte, Ivane?" řekla jemně a vlídně a slzy draly se jí už zas do očí pláčem unavených.

Ivan podal jí ruku. Nepřipomenul jí, že to bylo poprvé, co mu tuto milost prokázala, byl dnes hrdý a důstojný k ní. Nic jej to nepřemáhalo, že ji viděl před jejími oddavkami.

Ale jí bylo najednou všecko jasno. Její vzdory k Ivanovi byly náklonnosti, jež se tak podivně jevila, které nebyla s to porozuměti, které chtěla uniknouti tímto sňatkem. Co nyní činit? Vrcholem nesmyslu bylo by bývalo, kdyby byla náhle ustoupila od sňatku a nyní teprv Ivanovi sluchu dopřála. To bylo by však bývalo marné. Již bylo po všem, bylo prohráno, on byl k ní lhostejný. A hle? Co to? Její žárlivé oko odkrylo vlídný, jasný pohled, který měl pro její sestru. Již nepochybovala, co se událo. To vše jí projíždělo mysl jako blyskavice. Po každém zablesknutí rozložilo se v ní temno.

Rodina usadila se kolem kulatého stolu v pokoji prohřátém vzduchem vonným a vlídně osvětleném. Což bývalo tu ještě nedávno veselo! Jaké tu bývalo jeviště mladistvých tužeb, zajímavých snah.

Nyní bylo vše provanuto mrazivým dechem a jako ledovými pouty zničeno.

Emilie vzchopila se však mezi tím. Nyní méně než kdykoli nechtěla ustoupiti od sňatku, do kterého svéhlavě se byla uvázala. Viděla nevýslovné, tiché štěstí na tváři své sestry a přála jí ho krvácejícím srdcem. Bylať před tím pošetilá, nerozumná, ukrutná k mladému muži, jenž jí svou lásku příliš na jevo dával. Ale to všecko nehodlala korunovati nešlechetností k sestře. Již ani muk, ani zdání nemínila projeviti, kterak cit její se obrátil.

Ivanovi nezbývalo nic toho smutného večera, který se podobal spíše předvečeru nějakého neštěstí, než svatebního dne: nic nezbývalo mu, než převzíti tenkráte úlohu, kterou jindy v rodinném kruhu s takým štěstím Pavel hrával. Pavel nemluvil dnes ani slova, květovaný vzorek na ubrusu lákal jeho zraky jako magnetickou silou. Nemohl jich odvrátit. Díval se na květy, vetkané do bílého damašku, sledoval jejich zapletení.

Při tom myslil, kterak ještě minule letěl ke Kláře, sotva byl přijel, jak jí běžel vstříc, jak ona ho vítala.

Ivan vypravoval, co mu na mysl přišlo. Byl vtipný, skvělý, jako jindy Pavel. Byl to opravdu on? Jindy míval on tu mlčelivou, zádumčivou úlohu, která ho činila nepatrným v očích Emiliiných. Býval sklíčen nejprve smrtí svých rodičů, pak svými poměry, pak hned na to tou láskou nešťastnou. Nyní sám sebe ani nepoznával a Augusta oživovala s ním. Též ona podobala se motýlu, opouštějícímu pupu, do které jeho křídla, jeho pestrost, lesk a život byly zakletý.

Nicméně neposeděli dlouho v rodinném kruhu. Pavel přiznal se, že jest unaven a odebral se s Ivanem do svého pokoje.

On a býti unaven! Byloť to neslýcháno. Nyní zdál se dokonce churavým.

Sotva vešel do své ložnice a na pohovku se uvrhl, vešla tam za ním jeho matka.

Posadila se k němu, vzala jeho ruce do svých a ptala se ho: „Což se tak trápíš pro Kláru?"

„Jen mne nech, maminko, myslím, že zapomenu. Musím zapomenout. Ale teď je mi to hrozné, že mám býti zde, věděti, že je na blízku, báti se, že jí neuvidím a báti se ještě více, co by bylo, kdybych ji uviděl."

„Nevěděla jsem, že ji tak nesmírně miluješ."

„On sám to také nevěděl," řekl Ivan, jenž stál u kamen.

„Ale, ona nemůže za to, co se stalo neb opominulo při jejím narození," řekla matka jeho, jež dojata bolem jeho, byla by bez rozmýšlení svět na rub obrátila. Také se o to pokoušela aspoň v pojmech svých.

„Co je to platno, že nemůže za to? Tím hůře pro mne, neb nemohu jí pohrdati, nemohu jí nenáviděti, nemá žádnou vinu."

Ivan ozval se zas do toho: „Tedy to uvaž a je-li nevinna, nemáš právo ji opouštět."

Pavel sebou trhl: „Tak káže mi pořád," pravil ke své matce. „Nepochopuje, co je skandál."

„Ne, nechápu ho zde."

„Ivan nepřišel nikdy mezi lidi, neví, jak dovedou život ztrpčovati," hájila ho paní Čelinská. „On vyrostl u nás a držíval se vždy trochu stranou rodinného kruhu. Dokonce pak stranil se společnosti. Žil jen svým studiím a také nám. Nebo podíl brával vždy vroucí ve všem, co nás se týkalo. Také nyní vidím to s vděčností."

„Na lidech by to všecko nezáleželo," Pavel ujal se slova. „Ale já sám nemohu snésti tuto výstřednost. Nejsem pobožnůstkář, ale abych se kostelům vyhýbal jako satanáš, zdá se mi, jakobych ztratil kus domácí půdy. Nevkročím tam celý rok, ale svatbu, křest, pohřeb nemohu si jinak mysliti, než obklíčeny tím žehnáním, tou poesií, tou jakousi ochranou a péčí. Nechtěl bych míti za ženu ani evangeličku, natož... Ah, darmo mluvit... Musím to předržet."

„A ona? Ona to musí také předržet?" zvolal Ivan hlasem důtklivým, který srdcem projížděl.

„Ona," odpověděl mu Pavel vášnivě, „ona mi píše, že bude činiti, jen co její otec bude chtíti. Tím vyřkla svůj a můj ortel."

Vstal a padl zas na pohovku, nemohl plakati, ale prsa mu štkala, měl jako záchvat dušení se.

Jeho matka polekána jej ošetřovala jako chorého a pak, nedbajíc jeho rozčilení, vrhla se před ním na kolena. Zapřísahala jej, aby se netrápil, aby buď zapomněl na Kláru, anebo, nemůže-li, aby ničeho nedbal a ji miloval buď co buď.

Což záleželo na všem! Vždyť byla Klára tak v pravdě zbožná, tak svatá a nevinná, že by se jí byli mohli andělé klaněti. Jednaloť se jen o formu a ta se mohla ještě splniti.

Tak mluvila Čelinská nyní. Před tím ještě neměla tuto myšlénku, ale myšlénky přicházejí náhle, zrajou tiše, podobné bouře vyvolávají v duši někdy nové, nevídané osvětlení a v tom uzrávají nové pro toho člověka myšlénky.

Pavel trpěl pořád stejně, jemu nepřicházelo totéž přesvědčení jako jeho matce, prosil ji, aby vstala, aby se netrápila, na odpočinek se odebrala. A ona klekala před ním zas a nemohla se odloučiti od toho milovaného dítěte.

Venku skučela vichrice, déšť tloukl na okna. Ivan naslouchal tomu řádění živlů a díval se na matku a syna. Myslil na ubohou Kláru, jež byla jeho dobroditelkou.

XXI.

Emilie zdála se dosti klidnou příštího dne, který byl dnem před svatbou, pomáhala dokonce při přípravách, nezaplakala ani jednou, což bylo u ní již mnoho v poslední době.

Za to probudila se ve svatební svůj den v slzách. Vstala, začala se oblékati a náhle upadla ve mdlobách celou délkou na zem, čelem pak na ostrou hranu nohy u stolu. To způsobilo poplach v celém domě. Matka její měla ji za mrtvou, pak za těžce nemocnou, bylo posláno pro lékaře, který se dostavil přímo od Vodičků, kde byl přítomen posledních dechů staré paní.

Než přišel, byla Emilie již vzkříšena, rána na čele jejím byla vymyta. On nenalézal pražádného nebezpečí, rána byla nepatrná, malou náplastí růžovou brzo zalepena. Nebylo tu žádné opravdové překážky jejím oddavkám.

Když lékař takto upokojil paní Čelinskou, zmínil se o smrti paní Vodičkové.

To zdálo se děsné všem v rodině. Augusta chtěla tam spěchati hned, ale nemohla opustiti dům v tom zmatku; paní Čelinská činila si výčitky, že se nerozloučila s paní, která jí vždycky přávala a v poslední době dokonce s ní se spřátelila. Padlo jí na srdce, jak nelaskavě, ba nelidsky se byla chovala k celé té rodině poslední dobou, začínalo jí býti líto Kláry. Uvažovala, jakou ránu jí zasazovalo asi vzdalování se Pavlovo. Představovala si, kterak asi trpěli rodiče pro Kláru, vždyť jí samé zas nad Emilií pukalo srdce.

Ale to vše přicházelo nyní pozdě a v nečas. Co nevidět měli se dostaviti svatební hosté se všech stran a především jednalo se o to, aby našli Emilii zotavenu. Dále byla tu starost o jejich přivítání a pohostění ještě před jízdou do kostela.

Tak nemohlo býti jinak a interess o truchlící rodinu Vodičkovic ustoupil tomu všemu. Nicméně vrhalo to všeobecnou náladu, bez toho měkkou a zádumčivou, ještě hloub, až ve skutečný zármutek.

Augusta domlouvala svému bratrovi, aby on aspoň došel k Vodičkovům, ale jemu to bylo nemožné.

Byl v takovém stavu, skoro chorobném, malomyslném, beznadějném, že v něm nikdo nepoznával bývalého Pavla.

Emilie, vidouc jej takového, vzchopila se sama, nahlížejíc, že jí nezbývá nyní již než zmužilost. Prominula mu tedy, aby ji do kostela co družba doprovodil a prosila jej probůh, aby se matce při zdraví zachoval. Vzala ho kolem krku, zlíbala mu jeho krásnou hlavu a oba drželi se tak v náručí, nesouce spolu každý svůj bol. Pavel byl povděčen, že nemusil jeti s sebou do Milhost, nebyl by toho vydržel. Ale jíti tam a zastaviti se u Vodičků, jak Augusta mu radila, to bylo pomyšlení, jež mu působilo úzkost. Jak mohl předstoupiti před Kláru. Co měli si říci? Mělť se rozloučiti navždy? K tomu neměl síly. Změniti nedalo se také nic. Mezera mezi nimi zela jako propast. Měl říci Kláře, že je hotov státi se jejím chotěm, ať by neměla žádného náboženství? Nemožno. Nevěděl do té chvíle sám, jak hluboce v něm tyto pojmy kořenily. Nepřemýšlel nikdy o těchto věcech předtím, nikdy se o nich nemluvilo v jeho kruzích. Ve vší tichosti konaly se obřady náboženské, bez přepjatosti, ale také bez nadšení, bez vroucnosti a dokonce bez fanatismu, nad nímžto krčili ramenoma, byl-li u někoho zpozorován. Ale aby někdo se vyzouval z obřadů těch, ani nenapadlo nikomu. Naopak, nebyl by se nikdo odhodlal přestoupiti na evangelickou víru. Stalo-li se to, působilo to pohoršení. V takovém živlu byl Pavel vychován a lépe řečeno vyhejčkán, dílem pro svoje postavení co člen váženě rodiny, dílem pro svou milou povahu. Jeho matka vyrostla v týchže poměrech, ani jí nenapadlo nikdy, bouřiti se proti obvyklým mravům a zvykům. Celkem tedy souhlasili úplně matka a syn. Jenom Ivan snažil se vzbuditi v nich tolerantnost a Augusta byla zcela pro Kláru zaujata.

Zůstalo při tom, že Pavel měl meškati doma zatím, co by se odbyly oddavky jeho sestry. Byla to jeho vůle.

Konečně vydal se svatební průvod na cestu do milhostského kostela.

Klára a její matka stály as pět kroků od okna, když kočáry ujížděly podél jejich domu. Ve vedlejším pokoji spočívala mrtvola babiččina. Otec Klářin seděl vedle ní hluboce zadumán.

Matka držela Kláru v náručí a ona dívala se za průvodem, domnívajíc se, že Pavel je mezi svatebčany.

Kostelíček byl podzimní mlhou jako bledošedým závojem zahalen a skvělé kočáry spěchaly k němu, tvořily pak před ním řadu. Byly taktéž polozahaleny v mlze. Tak podobalo se to divadlo jakémusi podivnému snu.

Ti lidé, s kterými Klára a celá její rodina nedávno žily jako jedna duše, které Klára s takým nadšením zbožňovala, bez nichžto žíti nemohla a kteří navzájem jí vyhledávali, k sobě vábili a co den užší svazek s ní spřádali: ti byli nyní cizinci k ní, kdo ví ne-li nepřátely. A proč? Cosi nesmírného je dělilo. Víra stála mezi nimi.

Klára byla cizinkou tam v tom útulném kostelíčku, do něhož si putovali všickni pro požehnání na pozemskou pouť, pro posilnění na pouť za prahem smrti, pro potvrzení nejsvětějších slibů lásky.

Matce Klářině bylo o ni úzko, když ji viděla státi nepohnutou, s hlavou k oknu nachýlenou, s očima upjatýma na kostelíček, s výrazem tak podivným.

Ale Klára měla jako vidění, k čemu přispívalo magické kratičké osvětlení slunce, jež na chvíli mlhou proniklo. Kostel byl jako ze stříbrné mlhy utkán. Jeho okna se třpytila jako diamanty. Ubohé děvče procítilo cosi podobného, jako muka proklatců středověkých vyobcovaných ze svazku věřících, vyhnaných z prostorů posvátných. Touha, podobající se palčivé žízni poutníka, jenž na poušti hyne, lákala ji k tomu místu jí nepřístupnému. Vymkla se matce z náručí a otevřela okno dokořán. Z kostela zazníval dojímavý zpěv výtečného kvarteta. Natáhla ruce a padla u okna na kolena.

Její matka chápala, rozuměla, co se v ní dělo. Tušila dávno tento obrat. Sama odtrhla se z lásky k muži ode všech dávných tradic náboženských. Její dceru lákala k nim právě láska. Co zde dělat? Kterak nyní přesvědčiti její mysl chorou a stísněnou?

Když svatebčané do kočárů sedali vystoupivše z kostela, odvedla paní Vodičková Kláru od okna. Ona si to dala líbiti, dívala se na průvod zas opodál. Trochu doufala, že se ty kočáry nyní zastaví, anebo jeden aspoň mezi nimi. To její srdce. To nebyl více tlukot, byla to zběsilá honba, jež ji dechu zbavovala. Ale každý kočár letěl okolo, i ten poslední letěl mimo. Nikdo nezastavil se u nich.

Klára byla v skutku v klatbě. Její matka doufala rovněž jako ona, rovněž zachvěla se lítostí nad tímto chováním se tak vřelých jindy přátel.

Ale v té chvíli zaklepáno na dvéře. Ivan a Augusta vešli. Šli pěšky z kostela až sem, kočár měl pro ně se vrátit. Vezl nyní faráře do Olšov.

„Má drahá Kláro," pravila Augusta, „tobě mám děkovati za své štěstí. Nyní právě, co jsme spěchali k tobě, slíbili jsme si s Ivanem lásku a já mu věřím z celé duše. Kéž bych mohla pro tebe učiniti totéž."

„Učinili jste oba již mnoho, že jste ke mně vůbec přišli," Klára odpověděla. „Již jsem toho neočekávala."

Ivan líčil Kláře a její matce velký bol Pavlův, a paní Vodičková se divila, že mu bylo možno odolati, že mu mohl rozdíl víry tak překážeti. „Toť je jako v středověku," pravila. „Což nežijeme v osvícené době? Mýlíme se všickni, kteří se tak domníváme? Myslila jsem přece, že je Pavel vzdělaný člověk."

Klára neřekla ani slova. Zdálo se, že nechtěla mluviti o Pavlovi. Vypravovala svým hostům o babičce, prosila je, aby přišli na její pohřeb. Byla tím úmrtím zdrcena již dosti. Vyslovovala stokrát svou vděčnost za jejich přátelství. Zdálo se, jakoby je přijímala jako almužnu.

Kočár přijel pro ně. Ona je doprovodila k němu, podávala jim ruce, když v něm už seděli. Pak viděla je odjeti podél olší, nyní holých a temně šedých, v šedě hnědé houstnoucí mlze.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Dante a statistika.

„Retorika řekla již tolik dobrého o Danteovi, že jsem zachtěl zvěděti, co soudí o něm arithmetika, již právem nazývá Gibbon přirozenou sokyní retoriky." Těmi slovy otevírá stařičký poslanec italský Filipo Mariotti svou zajímavou knihu „Dante a statistika řeči".

Dante a statistika! Nezdá se pracná tato studie buď pouhým rozmarem starého pána, neb docela pouhou zbytečností? A přece nesmíme podceňovati v ohledu uměleckém číslo, tento základ rhytmu. Je známo, že báseň Danteova, vyjma krásu slovesnou, která ovládá všecky tři velké její oddíly, representuje v každém jednotlivém oddělení jedno umění. Peklo jest bez odporu skulpturální, Očistec jest malebný, Ráj pak symbolisuje hudbu. Dante měl pro hudbu smysl veliký, toho důkazem nejen harmonie jazyka jeho, nýbrž i časté narážky ano i celé episody hudební. Připomínám jen dojemnou scenu s pěvcem Carelou v Očistci, pak rozličné stupně blaženství v Ráji, označované začátky jednotlivých hymen církevních. Dante sám definuje poesii takto: „est fictio rethorica in musica posita". Italští hudebníci dávno ocenili tuto hudbu Danteovskou. Verdiho nejmilejší lektura jest Dante a Rossini tak byl zaujat pro hudbu řeči jeho, že psal v dopise příteli Pedroninu: „Slyšel jsem, že napadla Donizettiho melancholie, hudbu skládati k jednomu zpěvu Danteho! Myslím, že to jest velká hrdost. V podniku takovém by neobstál věru ani otec nebeský sám, předpokládaje, kdyby byl mistrem v hudbě."

Tato hudba slov, již ovládal tak svrchovaně Dante, má své zákony. Co udělal Drobisch pro Virgila, učinil nyní Mariotti pro Danteho.

Dante částečně byl si vědom, jaký úkol vyměřen jest v básni jeho číslu. Sto zpěvů rozdělených ve 3 zpěvy, 33 jich má peklo (a jeden úvodní zpěv), 33 očistec a 33 ráj.

To jest zúmyslné tak, jako že každý zpěv končí slovem „hvězdy". Sám praví na konci Očistce:

> ... listy všecky, které měly zníti
> ve druhé písni, jsou již naplněny,
> dál uzda umění mi nedá jíti.

Veršů obsahuje celá báseň 14,233, z nichž připadá 4720 na Peklo, 4755 na Očistec a 4758 na Ráj. Slov má celá báseň 99.542, z těch připadá na Peklo 33.444, na Očistec 33.379 a na Ráj 32.719. Schází pouze 458 slov, aby celá báseň měla 100.000 slov korrespondujících 100 zpěvů; na jeden zpěv by tedy průměrně přišlo 1000 slov. Nechci nuditi čtenáře tabulkami, které sestavil Mariotti, a povědět mu, kolik členů, sloves, zájmen atd. obsahuje kterýkoliv zpěv neb oddíl básně. Uvádím jen, že citoslovcí jest u Danteho mnohem menší počet než u básníků moderních — a přece co tu bylo příležitosti k výlevům hrůzy, strachu, něhy, rozkoše a překvapení. Peklo má 26, očistec 14, ráj pouze 5 citoslovců — v celé básni jen 45 citoslovců. Jaký to poměr k celku!

Shakespeare vládl 15.000 slovy, Milton 8000, Demosthenes 4972, pouze pětinou slov svého jazyka. Dante napsal velebáseň svou 5860 slovy. Ze slov, která se častěj, ovšem mimo členy, spojky atd. opakují, uvádíme zvlášť zajímavé poměry. Slovo „hvězdy" jest v Pekle 10krát, v Očistci 9krát, v Ráji 21krát. Slovo „Láska" jest v celé básni 153krát, z toho v Pekle jen 17krát. Láskou zve Dante často Boha, pochopitelno pak, proč v Ráji jest „Láska" 87krát! K celé bibli stačilo 5642 slov. Origines uměl celou bibli z paměti, znal tedy 5642 slov hebrejských. Dante vládne 5860 slovy — jaký poklad jazyka by měl, kdo by uměl aspoň některou část básně té. Bible přeložená do latiny má o 7 slov více než bible hebrejská, poměr týž překladu k originalu roste později. Orlando furioso má 8474 slov a jsou vskutku lidé, kteří postihli pamětí některou z uvedených básní. Galileo uměl celého Orlanda, Macaulay celý „Ztracený ráj", Giusti, Cesare Federici a Giambattista Giuliani celou „Božskou komedii" tak dobře, jako Lipsius uměl celé Annaly Tacitovy.

Pisatel řádků těch sešel se za pobytu svého v Italii s prostým truhlářem, který vyříkal 15 zpěvů Pekla, dal se kontrolovati a nevynechal ani jediného slůvka. Muž ten čítal přes 80 roků, nečetl ve svém životě nic jiného než Božskou komedii, nosil ji do kostela místo modliteb a říkal ji ráno i večer, mez prací. Z Očistce uměl jen 4 zpěvy, z Ráje jen různé kusy. Snad mu v pozdějších letech paměť nesloužila, aneb lépe, k obsahu zpěvů těch nedosahovalo jeho vzdělání; prostou jeho mysl jala

mocněji plastika „Pekla" než hudba a malba ostatních dvou oddílů. Pravili jsme, že překlad obyčejně má více slov než originál. Učiňme k závěrku malou zkoušku o ruzných jazycích a to hned s první tercinou Božské komedie. Original:

Nel mezzo del cammin di nostra vita,
mi ritrovai per una selva oscura,
che la diritta via era smarrita. 19 slov.

Překlad francouzský prosou:

Au milieu du chemin de notre vie, je me trouvai dans une fôret obscure, car j'avais perdu la bonne voie.

Fiorentino.
21 slov.

Překlad rýmovaný:

C'était à la moitié du trajet de la vie;
je me trouvais au fond d'un bois sans éclaircie
comme le droit chemin était perdu pour moi.

Ratisbonne.
28 slov.

Překlad starofrancouzský:

En mi chemin de ceste nostre vie
me retrovai par une selve oscure
car droite voie ore estoit esmarie. Littré.

19 slov jako original!

Překlad německý nerýmovaný:

Als ich auf halbem Weg stand unsers Lebens, fand ich mich einst in einem dunklen Walde, weil ich vom rechten Weg verirrt mich hatte.

Philalethes.
24 slov.

Překlad německý rýmovaný:

Ich fand auf unsers Lebensweges Mitte
in eines Waldes Dunkel mich verschlagen,
weil sich vom rechten Pfad verirrt die Schritte.

Bartsch.
20 slov.

Český překlad:

V střed naší zemské pouti když se vkročí,
já octnul jsem se v tmavém, pustém lese,
neb cesta pravá zmizela mi s očí. Vrchlický.

23 slov.

Vybrali jsme verš nahodile, snad by jinde poměry byly jiné — ale stejnost slov s originalem by se dala věru těžko najíti. A kdyby se i našla, pak by se ještě nemohlo souditi z jediného příkladu na poměr jazyků, nebo někdy musí překladatel obětovat k vůli rýmu víc neb méně, jako i na druhé straně stane se mu, že docílí často větší koncisnoti, než ji má original.

J. V.

— Nákladem knihkupectví Dra. Grégra a Datla vyšel první svazek Nerudových Feuilletonů: „Studie krátké a kratší" v druhém vydání. Ta samá firma vydala poznovu „Dědův odkaz", báseň Adolfa Heyduka. Obě tyto knihy byly rozprodány ve velmi krátké době, což svědčí o velké jich oblibenosti.

Z celého světa.

* Čistý výtěžek z poslední elektrické výstavy v Paříži obnášel 160.000 zl. Peněz těch bude užito ku zřízení elektrické laboratoře, kde budou se díti další pokusy a možná-li výzkumy v tomto odvětví. Dále zaznamenáváme o pokroku elektrického osvětlování, že bude učiněn pokus o zavedení ho do pařížského radního domu, jakož i že elektřinou bude se hnáti jeden ze strojů pařížské městské tiskárny.

* Na oslavu památky hvězdáře P. Secchiho sestoupil se v Reggio výbor ku zakoupení velkého krásného refraktoru, jehož objektiv bude míti 70 cm. v průměru.

* V Číně mezi Šangaiem a Činkiangem byl dne 19. září zřízen a otevřen první telegraf se svolením a ve správě čínské vlády. Až dosud měla tam telegrafické spojení jenom jedna anglická společnost v délce několika mil. Obecný předsudek proti tomuto ďábelskému vynálezu byl dosud v Číně tak veliký, že se vláda neodvážila zřizovati jej.

* Elektrické telegrafy ve francouzském Alžírsku byly rušeny povstaleckými četami arabskými tak, že jich nebylo možno užívati mezi jednotlivými armádními sbory, které vysílány jsou proti Arabům o svou neodvislost bojujícím. Užívá se nyní telegrafů světelných, které operují přes hlavy povstalců k veliké jich škodě, aniž by se toho mohli ubrániti. S prospěchem užívali tohoto způsobu telegrafie již Angličané v Afganistanu a Rusové na svých středoasijských výpravách.

* V Turecku zavádějí metrickou soustavu v míře a váze.

* Německý cestovatel B. Hagen posýlá svůj poslední list do časopisu „Ausland" ze Sumatry a sice z místa Tandžong Morawa.

* Dr. Ferrier, proslulý fysiolog, byl v Londýně pohnán před soud pro trýznění zvířat, jehož se dopouštěl pytváním jich za živa. Od obžaloby bylo upuštěno, ale v obhajovacím článku, jejž uveřejňuje jeden vědecký list na prospěch vivisekce, dočítáme se některých podrobností, které sice odborníkům jsou známy, avšak v širších kruzích čtenářstva zajisté budou zajímati jakožto nové. Jednou z největších záhad fysiologických jest bez odporu mozek. Ještě před dvanácti lety věděno o jeho podrobnějších úkonech velmi málo. Pokusy Flourensovy objasnily některou stránku úkonů mozku malého, a Broca dokázal, že řeč má své sídlo v třetím levém čelním závitku, jehož porušení jevívá se v rozmanitých vadách mluvy. Roku 1870 dokázali Fritsch a Hitzig, že se dá blana mozková irritovati galvanickým proudem. Irritace jednotlivých míst měly za následek různé pohyby těla. Dr. Ferrier pokračoval v těchto pokusech na morčatech, králících, kočkách a psech. Později sáhl k opicím, což považováno za myšlénku velmi šťastnou, neboť mozek opičí, ačkoliv méně složitý nežli lidský, přece v povšechném uspořádání závitkův ano i v mnohých podrobnostech velice mozku našemu se podobá. Pokusy děly se tak, že zvíře anaesthetisováno a část lebky odstraněna, tak že se mozek nalézal na bíle dni. Potom necháno se zvířeti probrati z necitelnosti buď docela, nebo částečně a drážděny jednotlivé části mozkové elektrickými dráty. Objeveno, že dotknutí se jisté části má za sebou v zápětí jistý pohyb těla. Tak na příklad, podrážděno-li jisté místo, natáhlo zvíře tlapu, jakoby sáhalo po ovoci, jinde opět pozvedlo tlapu k ústům, jakoby k nim neslo potravu a dotknuta-li opět jiná část mozková, začalo pohybovati čelistmi a jazykem jakoby žvýkalo. Drážděny-li zadní části mozku, jevily se na zvířeti jiné úkazy a nikoliv prý bolestné; zvíře se rozhlíželo, jakoby vidělo něco neobyčejného, neb stříhalo ušima, jakoby něco slyšelo, neb konečně pohybovalo nozdrami, jako lapajíc zvláštní zápach neb pociťujíc zvláštní chuť. Porušení jednotlivých částí mozkových mělo v zápětí zmenšení nebo úplné zničení jednotlivých těchto pohybův a úkazů. To sice je všechno velmi zajímavé, ale přichází věc hlavní. Obhájce dra. Ferriera píše docela do opravdy: „Na první pohled mohlo by se zdáti, že tyto pokusy způsobují zvířeti velkých bolestí a někteří pitomí lidé začali hlasitě pokřikovati proti této prý ukrutnosti; avšak faktum jest, že zvířata, na nichž se pokusy dějí, pociťují jen velmi malou bolest, a jeden honec střílející koroptve a bažanty způsobuje zvířatům více bolesti za den, než způsobil dr. Ferrier za všech svých pokusů. Každý tomu porozumí, kdo viděl, jak dítě, když se řízne, dá se do křiku a za několik minut přestane, jakmile se mu prst zaváže." — Když tedy ty věci tak málo bolesti způsobují, bylo by dobře, kdyby pan Ferrier vzal třeba svého obhájce, chloroformoval jej, odloupl mu svrchní lebeční kost, nechal jej pak přijíti k sobě a začal jej na obnaženém mozku drážditi elektrickými dráty. Obhájce vivisekce by se bezpochyby rozkoší smál. Je pravda, vivisekce měla již v zápětí mnohé důležité objevení: tak ví na příklad lékař s neodvratnou jistotou, že při jistých křečovitých záchvatech, při zatínání pěstí atd. jistá částka mozku je porušena — avšak pomoci ten lékař ztěžka může, a jest otázka, zdali toto vědění vyváženo jest nevýslovnými mukami tvorů, kteří cítí jako my. Nevědecký svět, byť stokrát spíláno mu pitomců, bude se věčně vzpírati proti této praxi vědecky vzdělaných necitů, kteří — a to možno říci s jistotou — ve svých nemocnicích od materiálu zvířecího — velmi snadno sáhají k experimentům na těle lidském. Věda absolutní snad tím získá, ale lidskost je tím degradována.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 10. prosince 1881. ČÍSLO 34.

Vereščagin.

Krev, hroby v sněhu, lebek celé stohy!
To děsné víc než krásné, řekne mnohý.
Však pravdivé to, dějin soud kdys řekne
a člověk věku budoucího lekne
se toho barbarství, jež bez záchvěvu
v ten štětec kladlo barvy msty a hněvu.

Ó lidstvo! kletba tvá to neustálá
po Muse Danteho a Juvenala
zde nový soudce vstává, chvěj se v křeči,
on mluví v hrozné, kárající řeči,
všem přístupné a bez všech komentářů;
krev tvoje v horkém kouřící se žáru
se hlásí k tobě a o lidskost prosí,
o slitování! Lidé zdráni, bosi
o hladu hynou ve závějích sněhu…
Tys to, v nich trpíš! — věru nemá břehů
to moře útrap tvých! Ty obra krokem
jdeš veliké nad věků tmavým tokem,
ty stále konáš velkou práci ducha,
leč k vlastní krvi duše tvá je hluchá!
Ty, hotovo vše v oběť velkou klásti,
nemůžeš upíra si s týla střásti,
jenž dusí, dáví tě a krev tvou střebe,
až země mokvá jí a rudne nebe,
ty války, hydry, nejsi s to se zříci.

Ó hrozná kletbo! hodna trestající
té epopeje krve, lebek, hnátů!
Zde rub je, lidstvo, tvého majestátu!
Věk vynálezů, světla, velké snahy
nám vavřín dává, že jsme bratrovrahy,
a umělec jen smělost má a sílu
to říci: lži jsou slzy krokodilů,
jež humanita roní, žert jen holý
jsou nemocnice tvoje, chrámy, školy,
lži všecko, co tvou vzdělaností sluje,
když válka jest, kterou on zatracuje!

Jar. Vrchlický.

Píseň vítězné lásky.

[MDXLII.]

Napsal *Iv. Turgeněv.*

Věnováno památce Gustava Flauberta.

»Wage Du zu irren und zu träumen!«
SCHILLER.

Tohoto dočetl jsem se v jednom prastarém vlaském rukopise:

I.

Okolo polovice XVI. století žili ve Ferraře — tato zkvétala tehdy pod žezlem svých znamenitých vévod, příznivcův umění i básnictví — dva mladíci jménem Fabius a Mucius. Jsouce stejně staří a blízcí příbuzní, téměř nikdy se nerozcházeli; upřímné přátelství pojilo je od časného mládí… stejnost osudu upevnila tento svazek. Oba patřili k prastarým rodinám; oba byli bohatí, neodvislí a osiřelí; vkus i náklonnosti měli oba podobné. Mucius zabýval se hudbou, Fabius malířstvím. Celá Ferrara honosila se jimi jako nejlepší ozdobou dvora, společnosti i města. Avšak zevnějškem nepodobali se druh druhu, ač oba vynikali ladnou mladickou krásou: Fabius byl větší, bílé pleti a rusých vlasů, oči pak měl modré; kdežto Mucius měl obličej snědý, vlasy černé a v tmavohnědých očích neměl onoho veselého lesku, na rtech onoho přívětivého úsměvu jako Fabius; jeho husté obočí stahovalo se na úzká víčka, kdežto zlatolesklé obočí Fabiovo rozbíhalo se úzkými polokruhy na čisté a rovné čelo. Mucius byl i v rozmluvě méně živý; přes to však oba přátelé stejně líbili se dámám, — neboť nebyli nadarmo vzory rytířské dvornosti a štědrosti.

V tu dobu žila ve Ferraře dívka jménem Valerie. Tato byla považována za jednu z prvních krásek města, ač bylo velmi zřídka možná spatřiti ji, ježto vedla život osamělý a vycházela z domu pouze do kostela a na slavnosti o velkých svátcích. Bydlela se svou matkou, nezámožnou, ovdovělou šlechtičnou, která neměla více dětí. V každém, s kýmkoliv jen setkala se Valerie, vzbuzovala pocit bezděčného obdivu a rovněž bezděčné, něžné úcty: tak skromná byla její postava, tak málo, jak se zdálo, byla si sama vědoma síly svých půvabů. Mnohým ovšem se zdála poněkud bledou; v pohledu jejích očí, téměř vždy sklopených, zračila se jistá ostýchavost, ano i bázlivost; její rty málokdy se usmívaly a to jen zlehka; hlas její sotva někdo slyšel. Ale po-

vídalo se, že měla hlas krásný, a že, zavřevši se ve svém pokoji, časně z rána, ano v městě vše ještě spalo, ráda zpívávala starodávné písně při zvucích loutny, na kterou sama hrála. Přes bledost obličeje Valerie kvetla zdravím; ba ani staří lidé, hledíce na ni, nemohli nepomysliti si: „Ó, jak šťasten bude ten jinoch, pro kterého rozkvete konečně tento panenský květ, dosud svinutý ve svém kalíšku, dosud nedotknutý!“

II.

Fabius a Mucius spatřili Valerii poprvé na velikolepé národní slavnosti, pořádané z rozkazu vévody ferrarského Herkula, syna pověstné Lukrecie Borgie, ke cti vznešených pánů, kteří přijeli z Paříže k pozvání vévodkyně, dcery francouzského krále Ludvíka XII. Valerie seděla vedle své matky uprostřed vkusné tribuny, vystavěné podle nákresu Palladiova na hlavním ferrarském náměstí pro nejctihodnější dámy města. Oba — jak Fabius, tak Mucius — vášnivě se do ní zamilovali v týž den; a poněvadž druh před druhem ničeho netajil, dověděl se brzy každý z nich, co dálo se v duši přítelově. I dohodli se mezi sebou o tom, že se oba přičiní, aby se s Valerií blíže seznámili — a uzdá-li se jí zvoliti některého z nich, druhý že bez reptání podrobí se jejímu rozhodnutí. Po několika nedělích, díky dobré pověsti, které právem požívali, podařilo se jim dostati se do těžko přístupného domu vdovina; ona jim dovolila navštěvovati ji. Od té doby mohli téměř každého dne viděti Valerii a rozmlouvati s ní, a ode dne ke dni mocněji a mocněji rozpaloval se oheň roznícený v srdcích obou jinochův; avšak Valerie nedávala žádnému přednosti, ač přítomnost jejich patrně se jí líbila. S Muciem bavila se hudbou; ale více rozmlouvala s Fabiem: jeho se méně bála. Oni se konečně rozhodli poznati určitě svůj osud, i poslali Valerii list, ve kterém žádali ji, by se vyslovila i řekla, komu jest ochotna podati svou ruku. Valerie ukázala toto psaní matce i oznámila jí, že by ráda zůstala pannou; jestli však matce se zdá, že má čas provdati se, pak že vezme si toho, koho ona sama vybéře.

Ctihodná dáma vyronila několik slzí při myšlénce, že se má rozloučiti s milovaným dítětem; ale zamítnouti ženichy nebylo proč; ona je považovala oba za hodny ruky své dcery. Avšak uvnitř dávala přednost Fabiovi i domnívajíc se, že také Valerii více se líbí, rozhodla se pro něho. Nazejtří Fabius dověděl se o svém štěstí; Muciovi pak nezbývalo, než aby dostál svému slovu a podrobil se.

On také tak učinil; ale býti svědkem vítězoslávy svého přítele, svého soupeře — to nemohl. I prodal bez otálení většinu svého majetku a sebrav několik tisíc dukátův, odebral se na dalekou cestu na Východ. Louče se s Fabiem, řekl mu, že nevrátí se dříve, dokud nebude cítiti, že poslední stopy vášně v něm zmizely. Těžko bylo Fabiovi loučiti se s přítelem dětství i jinošství ... avšak radostné očekávání blízkého blaha brzy utlumilo všechny jiné pocity a on se cele oddal vzrušení vítězné lásky.

Brzy vstoupil s Valerií v sňatek a teprve tenkráte poznal celou cenu pokladu, jenž stal se jeho majetkem. Měl nedaleko Ferrary krásný letohrádek, obklíčený stinným sadem; tam se přestěhoval se ženou a její matkou. Jasná doba nastala jim potom. Manželský život ukázal v novém vábném světle všechny dokonalosti Valeriiny; z Fabia stával se pozoruhodný malíř — již ne pouhý dilettant, nýbrž mistr. Matka Valeriina měla radost a děkovala bohu, hledíc na šťastný pár. Čtyři léta prchla nepozorovaně jako blažený sen. Jedno pouze scházelo mladým manželům; jediný zármutek je stihl: neměli dětí ... ale naděje neopouštěla je. Ke konci čtvrtého roku navštívilo je veliké, tentokráte opravdové neštěstí: matka Valeriina zemřela po krátké nemoci.

Mnoho slzí vyronila Valerie; dlouho nemohla zvyknouti své ztrátě. Avšak uplynul ještě rok, život opět uvázal se ve svá práva a tekl bývalým řečištěm. A hle, jednoho krásného letního večera vrátil se do Ferrary, nedav o tom dříve nikomu návěstí — Mucius.

III.

Po celých pět let, uplynulých od jeho odjezdu, nikdo o něm ničeho nevěděl; všechny řeči o něm umlkly, zrovna jakoby byl zmizel s tváře země. Když Fabius potkal svého přítele na jedné z ulic ferrarských, div nevykřikl, zprvu leknutím, potom radostí, a hned pozval ho na svůj letohrádek. Mělť tam v zahradě osamělý, prostranný pavillon i nabídl svému příteli, aby se v tomto pavillonu ubytoval. Mucius rád svolil a téhož dne přestěhoval se tam spolu se svým sluhou, němým Malajcem — němým, ale nikoli hluchým, ba soudě podle živosti jeho pohledu velmi chápavým člověkem ... Jazyk byl mu vyříznut. Mucius přivezl s sebou hromadu kufrů, naplněných rozmanitými vzácnostmi, jež byl nasbíral za času svých dlouhých cest. Valerie těšila se z návratu Muciova; také on uvítal se s ní přátelsky, vesele, ale klidně i podle všeho bylo patrno, že dostál slovu, které dal Fabiovi. Za den dovedl zaříditi se v pavillonu; s pomocí Malajcovou vyndal přivezené vzácnosti: koberce, hedvábí, tkaniny, sametové i zlatem protkávané oděvy, zbraně, číše, mísy i poháry ozdobené smaltem, zlaté, stříbrné předměty, vykládané perlami a turkusy, vyřezávané krabičky z jantaru a slonové kosti, křišťálové láhve, koření, kadidlo, kožešiny, peří neznámých ptákův a množství jiných předmětů, jichž užívání samo o sobě zdálo se tajemným a nepochopitelným. Mezi všemi těmito vzácnostmi nalézal se perlový nákrční šperk, jejž byl Mucius obdržel od perského šacha za jistou velikou a tajnou službu; on požádal Valerii o dovolení, aby směl vlastnoručně zavěsiti jí tento šperk na šíji: on zdál se jí těžkým a opatřeným jakousi zvláštní teplotou ... neboť jenjen lnul ke kůži. K večeru, po obědě Mucius jal se vypravovati své příhody, sedě na výstupku pavillonu. Mluvil o dalekých krajích, které byl spatřil, o nebetyčných horách, bezvodných poušťích, o řekách podobajících se mořím; mluvil o ohromných budovách i chrámech, o tisíciletých stromech, o duhových květinách i ptácích; jmenoval města i národy, které byl navštívil ... cosi báječného vanulo z pouhých těch jmen. Celý Východ byl Muciovi nyní znám: sjezdil Persii, Arabii, kde jsou koně ušlechtilejší i krásnější nežli všichni druzí živoucí tvorové, vnikl až do samého vnitra Indie, kde lidské pokolení podobá se nádherným rostlinám, dorazil až k hranicím Číny i Tibetu, kde živý bůh, jmé-

nem Dalaj-Lama, bydlí na zemi v podobě nemluvného muže s úzkýma očima. Divné bylo jeho vypravování! Fabius i Valerie poslouchali ho jako očarováni.

Rysy Muciova obličeje se vlastně málo změnily: byv z mládí snědý, zčernal ještě více, byl opálen paprsky prudčího slunce, oči zdály se vpadlejšími nežli jindy — a to bylo všechno; avšak výraz tohoto obličeje se změnil: napjatý, vážný ten obličej neoživil se ani tehdy, když Mucius zmiňoval se o nebezpečích, jakým bývał vydán v šanc v noci, v lesích, v nichž rozléhal se ryk tygrův aneb ve dne na pustých cestách, kde na cestovatele číhají pověreční lidé, kteří rdousí je ke cti železné bohyně, která žádá lidských obětí. I hlas Muciův stal se dutějším a stejnějším; pohyby rukou, celého těla, pohyby nenucenosti vlastní vlaskému kmeni. S pomocí svého služebníka, otrocky hbitého Malajce, ukázal svým hostitelům několik kouzelnických kousků, kterým ho naučili indičtí bramíni. Tak na příklad skryv se napřed záclonou, objevil se najednou, an seděl ve vzduchu, maje nohy pod sebou a lehce se opíraje konci prstův o kolmo stojící bambusovou hůl, což Fabia nemálo překvapilo, Valerii pak dokonce polekalo ... — „Snad není černokněžník?“ — pomyslila si. — A když počal volati, pohvizduje na malou flétnu, ze zavřeného košíku ochočené hady, když pohybujíce žahadly. vylézaly zpod pestré tkaniny jejich tmavé, spleskle hlavičky, Valerie zmocnila se hrůza a ona požádala Mucia, by co nejrychleji skryl ty protivné plazy. U večeře Mucius uctil své přátele širazským vínem z kulaté láhve s dlouhým hrdlem; jsouc neobyčejně vonné a husté, zlatolesklé barvy, přecházející do zelena, ono se divně třpytilo, byvši nalito do maličkých jaspisových číšek. Chutí nepodobalo se evropským vínům; bylo velmi sladké a ostré, a vypito zvolna, v malých doušcích, vzbuzovalo ve všech údech pocit příjemné ospalosti. Mucius přiměl jak Fabia tak i Valerii k tomu, aby vypili po číšce, a sám také se napil. Nad její číškou, nahnuv se, něco zašeptal; potřásl prsty. Valerie to zpozorovala; ale jelikož vůbec ve způsobech Muciových i v celém jeho chování jevilo se cosi cizího a nezvyklého, pomyslila si jen: „Snad nepřijal v Indii nějaké nové víry aneb jsou tam takové zvyky?“ Potom, po krátkém mlčení, otázala se ho: zdali za doby svého cestování nepřestal zabývati se hudbou? — Místo odpovědi Mucius rozkázal Malajcovi, by přinesl jeho indické housle. Ony podobaly se našim, ale místo čtyř strun měly pouze tři, svršek jejich byl potažen modravou hadí koží, a tenký rákosový smyčec měl podobu polokruhu, a na samém konečku jeho zářil přišpičatělý démant.

Mucius zahrál nejprve několik smutných, jak pravil, národních písní, divných, ba divokých pro vlaské ucho; zvuk kovových strun byl naříkavý a mdlý. Ale když Mucius spustil poslední píseň — tentýž zvuk najednou zmohutněl, zazvučel jasně a pevně; vášnivá melodie proudila zpod široce se rozhánějícího smyčce, proudila, krásně se ohybajíc, jak ten had, jenž pokrýval svou koží svršek houslí; a takovým ohněm, takovou jásavou radostí zářila i planula ta melodie, že Fabiovi i Valerii sevřelo to srdce, a slzy vstoupily jim do očí ... Mucius však, maje nachýlenou hlavu přitisknutou k houslím, tváře zbledlé, obočí stažené do jediné čáry, zdál se ještě nepjatějším a vážnějším — a démant na konci smyčce metal v běhu zářivé jiskry, jakoby také byl roznícen ohněm té divné písně. Když pak Mucius přestal — a posud pevně svíraje housle mezi bradou a ramenem, svěsil ruku, držící smyčec — „Co jest to? Co jsi nám to zahrál?“ zvolal Fabius. Valerie nepromluvila ani slova — ale, jak se zdálo, celá její bytost opakovala otázku jejího muže. — Mucius položil housle na stůl — a zatřesa poněkud vlasy, se zdvořilým úsměchem pravil: „To? Tuto melodii ... tuto píseň uslyšel jsem jednou na Ceyloně. Tato píseň jest tam známa v lidu, jakožto píseň šťastné, uspokojené lásky.“ — „Opakuj,“ zašeptal Fabius. — „Nikoliv; toho nelze opakovati,“ odpověděl Mucius, „také jest nyní již pozdě. Signora Valerie musí si odpočinouti; i já mám čas ... jsem umdlen.“ Po celý den Mucius zacházel s Valerií uctivě i přímě, jako dávný přítel; ale odcházeje, stiskl jí ruku velmi silně, přitlačiv prsty na její dlaň — a tak upřeně jí hledě do obličeje, že ona, ačkoliv ani nezdvihla víček, ucítila přece tento pohled na svých pojednou zapýřených tvářích. Ona neřekla ničeho Muciovi, nýbrž odtáhla ruku, a když odešel, podívala se na dvéře, kterými se vzdálil. Vzpomněla si, kterak i jindy se ho bávala ... a nyní zmocnila se jí nejistota. Mucius odešel do svého pavillonu; manželé odebrali se do ložnice.

IV.

Valerie neusnula brzy; krev se v ní mdle i chabě zmítala a v hlavě jí slabě znělo ... z toho divného vína, jak si myslila, a možná také, že z vypravování Muciova, z jeho hry na housle ... K ránu konečně usnula, a měla zvláštní sen.

Zdálo se jí, že vstupuje do velikého pokoje s nízkou klenbou ... Takového pokoje jakživa neviděla. Všechny stěny byly vykládány drobnými, modrými kachlíky se zlatými „trávami“; štíhlé, vyřezávané sloupy alabastrové podpírají mramorovou klenbu, ta klenba i sloupy zdají se průzračnými ... bledě růžové světlo odevšad proniká do pokoje, ozařujíc všechny předměty tajemně a jednotvárně; zlatem vyšívané podušky leží na úzkém koberci uprostřed podlahy, hladké jako zrcadlo. V koutech sotva viditelně kouří se z vysokých kaditelnic, představujících nestvůrná zvířata; oken nikde není; dvéře, zacloněné sametovou oponou, něměčernají se v prohlubině stěny. A najednou ta záclona pomalu se smýká, odhrnuje se ... i vchází Mucius. On se uklání, rozvírá náruč, směje se ... Jeho drsné ruce objímají postavu Valeriinu; jeho suché rty celou ji popálili ... Ona klesá nazpět na podušky ...

— — — — — — — — — —

Sténajíc hrůzou, po dlouhém namáhání probudila se Valerie. — Nechápajíc ještě, kde se nalézá a co se s ní děje, zdvihá se napolo na posteli, pohlíží kolem sebe ... Mráz probíhá jí po celém těle ... Fabius leží podle ní. On spí; avšak obličej jeho při světle jasné luny v úplňku, pohlížející do oken, jest bledý jako obličej mrtvoly ... jest smutnější nežli mrtvý obličej. Valerie zbudila muže — a jakmile tento pohleděl na ni — „co jest ti?“ zvolal. — „Já jsem měla ... měla hrozný sen,“ zašeptala ona, všecka se ještě chvějíc ...

Avšak v týž okamžik od pavillonu ozvaly se silné zvuky — a oba, Fabius i Valerie — poznali melodii, kterou jim zahrál Mucius, nazývajíc ji písní nasycené,

*

vítězoslavné lásky. — Fabius v rozpacích pohledl na Valerii . . . ona si zakryla oči, odvrátila se — a oba zatajeným dechem poslouchali píseň až do konce.

Když dozněl poslední zvuk, měsíc zašel za mrak, v pokoji najednou byla tma . . . Oba manželé položili hlavy na podušky, nepromluvivše spolu ani slova . . . a ani jeden, ani druhý nepozoroval, kdy který usnul.

V.

Nazejtří Mucius přišel ke snídani; vypadal spokojeně a vesele pozdravil Valerii. Ona mu odpověděla rozpačitě — pohledla zběžně na něho — a zhrozila se toho spokojeného, veselého obličeje, těch pronikavých i zvědavých očí. Mucius chtěl sice opět vypravovati . . . ale Fabius vytrhl ho hned na počátku.

„Tys patrně nemohl usnouti v novém místě? Já i žena slyšeli jsme, kterak jsi hrál včerejší píseň.“

„Ano? vy jste slyšeli?“ pravil Mucius. „Já jsem ji opravdu zahrál, ale já jsem před tím spal, ano, měl jsem divný sen.“

Valerie napjala pozornost. — „Jaký sen?“ otázal se Fabius.

„Zdálo se mi,“ odpověděl Mucius, nespouštěje s Valerie očí, „jako bych byl vstoupil do velikého klenutého pokoje, ozdobeného ve východním vkuse. Vyřezávané sloupy podpíraly klenbu, stěny byly pokryty kachly, a ačkoliv tam nebylo ani oken, ani svící, celý pokoj naplňovalo růžové světlo, zrovna jakoby celý se byl skládal z průhledného kamene. V koutech kouřilo se z čínských kaditelnic, na podlaze ležely zlatem protkávané podušky podél úzkého koberce. Vstoupil jsem dveřmi, zacloněnými oponou, a druhými dveřmi právě proti mně vystoupila ženština, kterou jsem kdysi miloval . . . A tak velice zdála se mi krásnou, že jsem se opět celý roznítil bývalou láskou . . .“

Mucius významně umlkl. Valerie seděla bez pohnutí a jen bledla zvolna . . . i dech její stal se hlubším.

„Tu jsem se,“ pokračoval Mucius, „probudil a zahrál jsem tu píseň.“

„Ale kdo byla ta žena?“ promluvil Fabius.

„Kdo byla ona? Žena jednoho Inda. Setkal jsem se s ní v městě Delhi . . . Ona již nežije. Ona umřela.“

„A muž?“ otázal se Fabius, nevěda, proč se tak ptá.

„Muž také prý umřel . . . Já jsem je oba brzy ztratil s očí.“

„Podivno!“ podotknul Fabius. — „Moje žena také měla dnešní noci neobyčejný sen,“ Mucius upřeně pohledl na Valerii, „kterého mně však nevypravovala,“ dodal Fabius.

Než, tu Valerie vstala a vyšla z pokoje. — Hned po snídani Mucius také odešel, ohlásiv, že musí jíti do Ferrary za svými záležitostmi — a že se před večerem nevrátí.

(Dokončení.)

Večer v horách.

Na čele hvězdu, spěchá večer s hor,
svou hlavou zelenou mu kývá bor,
a bystřeň, ona se skalin sletá
déšť skvoucích perel na cestu mu metá.

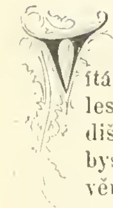
Čím, příteli můj, já tě vítat mám?
chor zavítal sem k horským dolinám,
a moje píseň teď tak divně zvoní,
jak bouř, když sutky v okna chrámu roní.

Však, což ti píseň jedna v krásách těch,
kde Šumava jich sta má na ústech,
že hoří hruď a rosa kane s očí?
blah, kdo ty písně v slova přetlumočí!

Adolf Heyduk.

Vodníkův syn.

Arabeska od *Irmy Geisslovy.*

Vítám vás, malebné stráně, zlatá pole, zasmušilé lesy, drahé, nezapomenutelné krajiny mého rodiště! Jak známě, jak přátelsky mně kynete, jako byste věděly, že jsem to ještě já, neodrodilá, věrně obraz váš ve srdci nosící. Kochám se opět v pohledu na vás a bohdá neodloučím se od vás tak brzo. Výnosem školní rady přeloženo působení mé do místa rodiště mého. Děkuji náhodě.

Starý přívozník vesloval pozvolna k druhému břehu. Chvílemi ustával v práci své, dívaje se s tajenou jakousi bázní k polosesuté chatrči na severní straně „modrého jezera“. Tak slul v ústech lidu okolního rozsáhlý rybník pod mračným skalnatým vrchem. Vrby a olše vroubily břehy stinným, samorostlým zábradlím, zelenavý a modrý soumrak táhnul se po celé severní straně, těsně podél skalnaté hory.

Starý přívozník spatřiv nad chatrčí vznášeti se kouř, zavrtěl povážlivě hlavou, zabručel cosi do vousů a počal oháněti se veslem kvapně. Bylo mi to nápadné, i táži se na oko nedbale, zdaž je ta osamělá chatrč obydlena.

„Hm, obydlena!“ bručel přívozník, „ovšem, ale kým . . . .“ a upřev sivé svoje oko na mne, dodal: „Vy o tom nevíte?“

„Nebyla jsem tu od let dětských. Kdo tam má bydlet?“

„Vodník.“

„Nesmysl!“

„To tvrdil každý, než se přesvědčil.“

„Tak? a jak se to dělá?“

„Však vám zajde smích. Vodník se tam skrývá, strašlivý šedivec, se svým krásným synem. V podvečer číhá v olšině a lapá mladé dívky.“

„Aj, a kolik pak jich už zlapal?“

„Dosti; a dnes večer podle všeho lapne zase jednu; neboť zvědavé padaly nejsnadněji do pasti.“

„A co je tam potkalo?“

„Nu, štěstí ne,“ odtušil nevrle přívozník, „dosti na tom, že každá od té doby je pro svět ztracena; vzdychá a touží po nadpozemské bytosti vodníkova syna, do něhož se tam každá zamiluje a pak bez útěchy propuštěna bývá.“

„Aj, toť zde máte velmi vyvinutý smysl pro pohádky!“

Přívozník právě prudce trhl veslem a přistál u břehu. Poděkovavši se za sdělení zajímavé pověsti a zaplativši přívozníkovi, blížila jsem se vlažným a vonným večerním šerem k rodnému domku, v němž ze všech mých drahých žila už jen stará moje tetička.

Po srdečném uvítání, při čemž ovšem nescházelo obligátního slzí prolévání staré příbuzné, rozpředl se tichý, upřímný hovor mezi námi při skromném kahánku a při skromné ale slavnostní péči připravené večeři.

„Nu co, děvče, zůstaneš u mne, budeš u mne bydlet?“

„To víte, tetičko,“ dím.

„Dlouho ale ne, co myslíš? přijede sem, vezmete se?“

„S kým pak probůh?“

„Pomalu, pomalu s tím zaříkáváním; ty myslíš, že o ničem nevím? Jen ven s tím, nepýři se, dělo se nám také tak; nu pověz, jak vypadá, je to hodný člověk?“ vyzvídala teta a já dala se jí obelstít. Nevěděla pranic, a takto na mne vychytrala. Poukázala jsem ve sbírce podobizen svých známých na zasmušilou tvář černým vousem zarostlého, z brejlí temně zírajícího muže, jehož jsem vášnivě milovala. Stará teta spráskla udivením ruce a v neskonalém úžasu na obrázek oči vyvalujíc, zvolala: „Takového netvora — bože mi odpusť hříchy! děvče, kams dala hlavu, jaké to máš gusto? šerednějšího už nemůže být! A to je také nějaký kantor?“

„Je více, tetičko, je professor.“

„Nu tos chytila lososa; takový — — i vezmi to pryč, ještě bych se rouhala!“

Vzala jsem „to pryč“ a pečlivě uschovala, snažíc se dáti rozmluvě jiný směr. Podařilo se mi to. Hovořily jsme o „vodníkovi“.

„Ale tetičko, vždyť vy, jak se pamatuji, nikdy jste nevěřila v podobné hlouposti.“

„Blázínku, což myslíš, že je to pouhá povídačka? zeptej se Barky přívozníkovy, ta byla ve vodníkově chatrči.“

„A co tam viděla? svěřila se vám? povíte mi to?“

„Svěřila mi vše; stála jsem jí kmotrovstvím, a ona mne ctí jako matku a nemá přede mnou tajemství. Abych ti to vypověděla od začátku, bylo to tak: když odzvonili klekání, sebrala Barka několik šátků a fěrtochů, aby si je v modrém jezeře vyprala. Sotva ponořila ruce do vody, tak mi sama vypravovala, zaslechne táhlou, dojemnou píseň, již kdosi v otrhané chatrči pod vrchem na fletnu pískal. ‚Píšťala jako píšťala,‘ povídala mi později Barka ‚ale ta píseň, ta píseň, kmotřičko, byla by se mohla hrát i v kostele.‘ Nu a dále povídala, jak ji to lákalo k té chatrči, jak vyždímala prádlo a běžela po břehu blíže k ní, aby to lépe slyšela. A tu vyjde ze dveří vážný stařec s dlouhou bradou šedivou, v zeleném prý fraku a se zelenými vlasy, a vyzývá ji, aby vstoupila do vnitř, tam že je to ještě lépe slyšet. Nebylo to chvalitebné, ale Barka se nerozmýšlela a vstoupila do vodníkovy chatrče. Starý vodník jí arci neublížil, vyptával se jí pouze na to i ono v tak nesmírně prý učené řeči, že mu ani nerozuměla, ale jakoby ji očaroval. Bylo jí do jásotu i do pláče v té nízké světnici, kde byla okénka zacloněna hustým břectanem, tak že tam panovalo zelené šero. Na lůžku bílými prý růžemi vystlaném seděl vodníkův syn, hrající na fletnu. Ten hoch byl smutný jako jeho píseň, ale krásný jako anděl boží. Když Barka vešla, přestal hrát, podíval se bystře na ni, pak ale zavrtěl žalostně hlavou a nasadil fletnu zase k ústům. Více nemám, co bych ti řekla. To ubohé děvče se zamilovalo do mladého vodníka, jenž není ani člověk —“

„Ale tetičko.“

„Mlč, blázínku, byla to snad nějaká důmyslně sestavená kouzelná socha, a děvče se má pro ni trápit! Ten šedivec, není-li vodníkem nebo podvodníkem, tedy je zajisté člověkem neobyčejně zlomyslným.“

„To se musí vyšetřit. Zítra se dám lapnout.“

„Ty? nedělej to.“

„Buďte bez starosti; důvěřuji své chladnokrevnosti, že se nezamiluji, jako nebohá Barka.“

„Jen ať se nepřepočítáš. — Ach, jak ten čas uběhl. Děvče, pojď spat, sice zítra zaspíme.“

Ulehla jsem.

Myšlénky a zpomínky stíhaly jedna druhou Viděla jsem se na rozhoupané loďce, na modrém jezeře, jak zamračený přívozník vesluje ku břehu, jak vystupuji z loďky a chvátám k našemu domku, vítám se s tetou a hovoříme o vodníkovi. Pěkná ta pověst opětovala se mně v myšlénkách v rozličných variacích, představovala jsem si v podobě vodníka zakukleného cestovatele, jenž snaží se vyzpytovati smýšlení zdejšího obyvatelstva.

Mladý vodník zdál se mi osobou zcela smyšlenou, luznou, poetickou. Vznášel se před zrakem mým v sněhobilém rouše, se smaragdovou korunou na hlavě, z pola král, z pola dítě, seděl na břehu modrého jezera, hroužil prsty do vln a lovil brouky vodomily. Jeden z nich octnul se na mé ruce, a vodník přijímal na se tahy tváře mi známé z dětských let. Zpomněla jsem si na letní večer na břehu modrého jezera. Chytala jsem vodomily pro svou sbírku brouků, zvonící stáda vracela se domů a knížecí rodina z procházky. Poslední kráčel informator s knížátkem. Hošík vynikal neobyčejnou sličností. Já byla starší a vytáhlejší, a proti němu skoro velká. Knížátko se zastavilo, kleklo na břehu a sáhlo pro vodomila v rukavičce. „Počkejte, mladý pane, nachytám vám jich,“ pravím nikoli bez úsměchu. Informator začal mi pomáhat, ale ničeho nelapil; zatím knížátko pozorujíc každé mé hnutí, ani oka se mne nespouštělo. Vůbec dívalo se na mne tak nějak zvláštně, že jsem se zarděla. Hoch pak také, a informator rozpačitě nás pozoroval.

Vsypala jsem všechny brouky knížátku do kabely a chtěla uteci domů; hoch zvolal na mne, abych ještě neodcházela, a měl slzy v očích. Informator patrně nevěděl si rady, chopil hocha za ruku, připomínaje, že se tak už opozdili za ostatními. Knížátko poslechlo jako beránek, jen ještě ohlížejíc se několikrát po mně.

Na podzim kníže pán odejel s celou družinou a více se tu neobjevil. Mladistvý Myroň byl prý těžce a dlouho

nemocen, načež pozdraviv se, podniknul s informatorem cestu do Italie, kdež se na čas usídlili. — Tu jsem se vyrušila ze dřímoty. Vítr vanul od severu a zanášel sem melodie fletny. Pozvednouc hlavy z podušek, naslouchám. Jak bezúhonné, oduševněné tony! To hrál umělec, umělec snivý, citupiný, jemné, tklivé duše. Sladká, melancholická píseň hlaholila tichem nočním, hlava má zvolna klesala zase nazpět a mezi tím jsem usnula.

Druhého dne představila jsem se učitelkám na dívčí škole, svým kollegyním, odpoledne čekala na mne už práce, dlouhý letní den přeletěl hravě, i nastal večer. Po klekání zaklepala jsem z lehka na dvéře polosesuté chatrče pod skalnatým vrchem, na modrém jezeře.

Pln podivení stařec mi otvíral prose, bych tiše se chovala, ukazuje k lůžku, na němž chorý ležel. Unášející pohled! Po krajkových, jako z bílých růží poduškách vlnily se zlaté kadeře. Jemná a přece zas mužně ušlechtilá tvář jevila bledostí a rubínem rtů horečku.

„Můj chorý syn," děl starý vodník, „mějte s ním útrpnost, nehovořte hlasitě, nechte ho spát."

„Pane, přicházím s úmyslem, abych vás požádala, byste netajil tak úzkostně svého stavu a nesváděl tak bezděčně prostý lid k pověrčivosti." A představila jsem se mu.

„Mám k tomu, slečno, příčin svých; leč na důkaz, že s vámi souhlasím, odložím, co se odložiti dá," pravil vodník dvorně, a šedivá dlouhá brada jeho — zůstala mu v ruce. Nyní ten obličej byl mi poněkud povědomým.

„Příčilo se to mým zásadám, — než, čeho bych se neodvážil pro svého chovance! Věřte mi, že jsem člověk úplně neškodný, není vám třeba tak příliš báti se o své obyvatelstvo; co podnikám, směřuje vše k blahu mého chovance."

Chtějíc se právě otázat, co mu schází, spatřila jsem na kamnech, v nichž se netopilo, zandanou sklenici s vodomily v líhu.

„Aj, zrovna asi tolik vodomilů vylovila jsem před lety mladému knížeti z tohoto modrého jezera."

„Jak?!" zvolal vodník, „bohudíky, můj chovanec zaplesá konečně nad nalezením královny svých snů."

„Nemluvte, prosím, v hádankách."

„Už nebudu, s vaším dovolením, slečno. Sdělím vám vše. — — Myroň byl dlouho a nebezpečně nemocen. Pozdravil se konečně, ale jemná, tklivá duše zůstala chorá touhami. Neschopen klidné myšlénky a nižádné duševní práce, chopil se fletny, je umělcem; kdyby koncertoval, budil by sensaci. Ale on trpí při tom. Před nedávnem teprve vyznal mi, že touží uzříti rozvitou růži, již jako dětské poupě byl spatřil, na něž zpomínal a o němž se mu zdávalo každé noci. Řekl mi, že miluje tu dívku, jejíž dětské tahy doplnil si kvetoucími vnadami luzné panny, zapřísahal mne, bych mu pomohl hledat královnu jeho snů, již nazývá vznešenou Vodomilou. — Proto stali jsme se vodníky, abychom pátrali v městě tomto — po vás, slečno. Mějte s ním útrpnost, a možná-li . . . Obávám se, že stane se ‚Vodomila' jeho fixní ideou."

Čekala jsem, až informator domluví, abych se rychle poroučela; ale než se tak stalo, krásný, chorý hoch se probudil. Upřev na mne hvězdotřpytné své oči — poznal mne, vzkříknul jásotně a vyskočiv z lože, volal u vytržení: „Vodomilo, Vodomilo! Ó královno mých snů, ty se mi zjevuješ, ty žiješ, já tě mám!"

Obrátila jsem se, jakoby tázavě k vychovateli; vzpamatoval se. Sklopil hlavu jako vinník, zarděv se po bledé tváři. „Odpusťte probůh," prosil, „byl to výbuch, želím, že jsem vás ho neušetřil, ale já nemohl, nemohl jinak."

„Vše zapomenuto, excellenci. Mé jednání s tímto pánem je u konce. Dobrou noc!"

Kníže mi zastoupil cestu. „Slečno —" hlas jeho se zachvěl pohnutím, a hvězdotřpytné oko jeho myslím, že se zaleskio slzou.

„Račte mne propustit, spěchám už."

„Ó! vy mi nebudete věřit, ale přísahám vám, slečno, že vás šíleně miluji," zvolal Myroň.

„Pane, musím opětovat žádost svou, propusťte mne; srdce mé už volilo."

„Vodomilo! Vodomilo, ty máš být pro mne ztracena?" zasténal Myroň sklesna v lože.

„Dobrou noc, pánové," dím, opouštějíc kvapně osamělou chatrč. — —

Jak krásným Myroň byl, jak vznešeným i luzným! Nadchnul mne. Ale srdce mé zůstalo chladno k němu jako vody modrého jezera.

Vychovatel vida, že chovanec jeho nalezl, co byl hledal, zrušil své incognito.

Bleskem rozhlásilo se po městě, že domnělí vodníci jsou mladý kníže a jeho vychovatel; v zámku upraveny pokoje, ale Myroň zůstal v chatrči.

Touže dobou přijel do města professor Žamberský na dovolenou. Chtěje seznati památná místa okolní, požádal mne, abych mu byla průvodkyní. Pozemské slzavé údolí měnilo se mi ráj. — Jednou vystoupili jsme na skalnatý vrch nad modrým jezerem, obzírajíce malebnou polohu mého rodiště. Slunce právě zapadlo. Zlatá pára vystupovala z dolin.

„Takto bych přála si věčně se dívat."

„Věčnost je dlouhá," podotknul Žamberský.

„Nechť byla by ještě jednou tak dlouhá."

„Nevíte, co žádáte; ostatně proč ne," odvětil nedbale.

„Na věčnosti se duše shledávají."

„Nevím, kde by to bylo; zhyneme," děl.

„V co vy věříte, pane Žamberský?"

„V důslednost zákonů přírodních; fatum je nejisté, lidský charakter rovněž, závisejе na okolnostech; ale když léto vychladne, nastupuje neodvolatelně zima, a když sejde věkem člověk, následuje neomylně smrt. Toť útěcha. V něčem se přece nesklamem — v přírodě. A člověk jí dosud nepochopil. Ó, příroda je velebná, velká, řekl bych rozumná."

Žamberský rozjařil se, horoval o přírodě hlasem nadšeným, s plamenným žárem v očích. Dosud nikdy neslyšela jsem ho mluviti takto.

„A jinde není důslednosti? blahé jistoty?"

„Ach, myslíte snad v lásce? Já ctím Lermontova, jenž napsal jednou „— — milovat na čas, to nevděčný trud, a milovat věčně lze není;" i ta je klamem. A důsledné, jisté je v ní jediné to, že se jistě klamem."

Bylo mi po boku Žamberského, jako by na mne ledová ruka sáhla. Proč ten mrazivý tón? Zaslechl snad něco o mně a o knížeti, a mstí se mi teď, nebo mne zkouší? — Červánky vybledly. Sestupovali jsme s hory. Od jezera z člunku zněla Myroňova fletna. Chtěla jsem se vyhnout, Žamberský však odporoval, kráčel vy-

trvale po samém kraji břehu u vody. Myroň nás zočil. „Ha, Vodomilo, Vodomilo," zkřikl.

„Co počíná ten mladík?" šeptal Žamberský.

„Snad šílí," pravím.

„Myslíte?" usmál se trpce.

Myroň stanul s loďkou u břehu, pronikaje ho žíravým pohledem. „Za koho mne má? Toť nepříjemná situace," děl professor, postaviv se vzdorně a vyzývavě proti člunu.

„Pane," zvolal Myroň.

„Pane, čeho si přejete ode mne?"

„Od vás?.... ničeho; než — přece; vstupte do loďky se slečnou, budu pískat na flétnu."

„Nadmíru mne zajímá ten zvláštní umělec; račte, slečno!"

Nechtěla jsem. Myroň prosil vroucně: „Jen jedenkrát!"

„Proč pak ne?" domlouval mi s ironií Žamberský.

„Pak uložím se rád na dně modrého jezera," dodal kníže. — Vstoupila jsem.

Žamberský vesloval a Myroň pískal na flétnu. Píseň jeho zněla ke mně toužně, vroucně, a já trpěla nevyslovně. Po delší chvíli odloživ flétnu, blížil se mi.

„Rcete, neprotiví se vám píseň má? nepohrdáte šílencem z lásky?"

„K čemu toho ponížení? jsem vám vřele nakloněna."

„Díky neskonalé! ó kdyby bylo možno — královno mých snů —" ohlednul se současně se mnou na Žamberského. Tento odstoupil o krok i děl velmi chladně: „Nevěděl jsem, že zde máte, slečno, přítele, — a jak oddaného! Prosím, račte jednat svobodně, nebudu překážet. Romantická láska je — vím to, vzácností. Vám tedy, pane, upřímně gratuluji!"

Slova ta byla krutou ranou srdci mému, jež nicméně odvracelo se od Myroně, linouc k Žamberskému láskou.

„Jednám svobodně," odvětila jsem, „nemohu excellenci leč opětovati, co jste už jednou ráčil slyšeti ode mne — žeť srdce mé už volilo."

Myroň zasténav vrhl se do vln modrého jezera.

Poděsilo i dojalo mne to tak, že mrákota zastřela mé smysly.

Hejno vodních ptáků šelestilo křídloma nad průhlednou rakví, již nesly zelené vlny modrého jezera. V rakvi odpočíval na leknínech mrtvý, spanilý vodníkův syn; za rakví pluly dlouhé, smutečně černé řady brouků vodomilů, a truchlící flétna pískala melancholický pohřební pochod. —

— — — — — — — — — —

Procitnouc ze mrákot, tázala jsem se tajíc dech: „Kde je?"

„Ten blouznivec?" smál se mi Žamberský. „Na půlcestí si to rozmyslil i počal plovat, aby se dostal na suchý břeh. Teď tam sedí se smáčenými kadeřemi a deklamuje bezpochyby o nešťastné lásce."

„Vy se hněváte skutečně?"

„Právem."

„A nevíte, že mne vaše nedůvěra uráží?" Slzy naplnily mi zrak a umlčely další řeč. Žamberský kvapně ke mně přiskočiv, prosil, abych mu odpustila. Stiskli jsme si pravice. Tu se ohlednu, — před námi stál Myroň. „Pane," oslovil Žamberského, „jsem kníže Myroň z N., znepokojil jsem vás podivným dobrodružstvím, a žádáte-li zadostiučinění —"

„Děkuji, jsem už smířen."

Nedbaje ho více, obrátil se Myroň ke mně. „Odpusťte, chtěl bych vám se vyzpovídat z pekelných muk, jež přestál jsem, než rozhodnut zápas můj u volbě mezi životem a smrtí. Já cítil se tam pod vlnami nad všeliké pomyšlení nešťastným, ztraceným, chtěje umřít. Než, láska je tak veliká, tak blažící" — a tu Myroňův hlas chvěl se nadšením a líc zářila vznešeností — „láska je tak veliká a blažící, že cítil jsem, že i v pouhých zpomínkách na ni a na sympathii zbožňované bytosti stojí to za to, abychom žili. —"

Děti Justyniny.

Napsal *Michal Balucki.*

(Pokračování.)

„Panna Justyna sama?" tázal se Michal. „A kde je matka, otec?"

Místo odpovědi zaslechl tichý pláč, stlumený šátkem, jejž tiskla k ústům. To hnulo jim z místa, přistoupil k ní o několik kroků blíže.

„Panno Justyno," tázal se měkkým hlasem, — „uchovej bůh, — ale stalo se snad nějaké neštěstí?"

„Ano že neštěstí," odpověděla napolo se dusíc pláčem, „svatba za dveřmi, třeba leccos koupit, uchystat a tu nechce otec vědět o ničem. Řekl, že nebude strojit žádné veselky, neboť nemá na to a dlužit že se nebude. Když nechtěl strojit veselku, mohl to říci dříve a ne teď, když to už lidé vědí. Co si já nešťastná nyní počnu?"

„Lidé tedy již dávno vědí? — Nuž, co tedy zbývá než dát se oddat a dost."

„A což jsem já nějaká bůh ví odkud přišlá žebračka, že bych měla míti svatbu bez veselí? Což by zase tomu lidé řekli? Každá služka se na to zmůže, a což tedy já, která mám otce i matku? Panu Michalovi je snadno mluvit, když nemá nikoho ve světě, ale já, která mám tolik známých — což by tu bylo mluvení, že bych ostychem lidem na oči vejíti nemohla."

„A co tedy panna Justyna učiní?"

„Či to vím? — utrápím se na smrt!" — a při té vzpomínce na smrt dala se do hlasitého pláče.

Michala ten pláč znepokojoval, — díval se na štkající s politováním a škrabal se na hlavě.

„No — a mladý pán nemá na veselku?" tázal se po chvíli.

„Což pak to mladému pánovi náleží? On má toliko zaplatit oddavky, pivo, víno a vodky a do ostatního mu

nic není. A kdyby i chtěl, nemá na to, neboť musil přece zjednat byt a nějaké to nářadí, neboť otec nechce vědět o ničem. Ó, to je otec!"

Ostatní slova zdusila se vzlykotem, jenž jí až prsa rval. Michal stál u ní, stále se drbaje ve vlasech a dívaje se v okno, jež odráželo se šedomodrou barvou od temnosti, panující v jizbě; přemýšlel o něčem; konečně se ozval:

„A je těch peněz potřeba mnoho?"

„Nejméně šedesát zlatých, neboť nutno přece míti svatební šaty a pozvat toho a onoho."

„Hm, to tedy..." začal a nedokončil. Váhal, nikoliv z nesmělosti, ale ze šetrnosti. Přišlo mu na mysl, půjčit z těch peněz, které si přinesl z domova, ale bylo mu jich líto vydat, když to nebylo na vlastní veselku. — Šedesát zlatých, to přece není malý peníz, více než dva měsíce třeba těžce pracovat, aby se vydělaly. — Couval tedy se svou ochotou. Ale Justyna plakala tak usedavě a tak naříkala nad svým osudem, že se mu jí hluboce zželelo, i pomyslil si pro upokojení svých rozpaků: „Aj, beztoho by byly šly ty peníze tak i tak na veselku Justyninu." Ta myšlénka dodala mu nové síly, — za chvilku začal znova:

„Ej, což by se panna Justyna trápila. — Konečně to není tak strašná suma, — těch šedesát zlatých, aby je nebylo možno odněkud dostat."

„A odkud? když se otec nechce vydlužit ani groše?"

„Však se přece někdo najde."

„Chtěla bych vědět, kde. Dnešního dne jsou lidé velmi neužilí."

„E! ne všichni zase takoví. — Já sám, kdyby panna Justynka chtěla — bych... ano, mohl bych půjčit těch šedesát zlatých."

Přestala plakat a pohledla naň nedůvěřivě.

„Panna Justyna nevěří? — Bůh ví, že bych rád."

„A odkud že byste tolik peněz vzal?"

„Ó, kdyby se hledalo, našlo by se snad ještě více," odpověděl sebevědomě a vstrčil ruku do kapsy, v které byl závitek s bankovkami. — „Ó, podívejte se, panno Justyno," mluvil dále, ukazuje na tento závitek, — „zde jest o něco více nežli šedesát zlatých."

„A vy byste nám půjčil, pane Michale?" tázala se plna radosti. „Ó můj muž vám je jistě vrátí, neboť nyní dostal se za sklepníka do besedy a přijde si tam na hezké peníze. Za několik měsíců splatíme vám všechno, a za to budete prvním družbou. Chtěli jsme prosit jednoho hraběcího komorníka, ale přece nám budete milejší vy, pane Michale, neboť jste domácí a tak dobrý."

Ta slova byla Michalovi jako rosa do srdce; byl na to celý hrdý, že mu dává Justyna přednost před hraběcím komorníkem, a pokládal si to za nemalou čest. A již mu bylo méně líto, že se nemůže státi jejím manželem, když aspoň družbou bude. Netoliko, že půjčil ochotně těch šedesát zlatých, ale sám ještě na vlastní vrub ledacos vydal na veselku a to všechno za to, že ho pozvali za staršího družbu. Vzal si to za čestnou věc, býti takovým družbou, aby lidé mluvili o něm s podivením, že takého družby ještě nebylo, a poněvadž ještě nikdy nebyl družboval, tedy se každého pilně vyptával, cože mu ještě jako družbovi činiti sluší a všecko to dělal. Bylo zapotřebí hudby (neboť zjednání hudby náleželo k povinnostem družbovství) i zamluvil hudbu vojenskou s osmi muzikanty; řečeno mu, aby objednal sto kytiček u zahradníka pro svatební hosty; objednal jich dvě stě, neboť pravil, že se nějak udají. Justyna má tolik pořádných známých lidí, — a lépe bude, když kytice zbudou, než kdyby se jich nedostalo. Kdo jiný by se pak za to stydět musil, jestli ne družba, když nevěděl, co naň patří. Kromě toho koupil Justyně sám od sebe za svatební dar černý šátek s barevným vyšíváním, za který dal několik zlatých, pár rukaviček a železnou skříňku s kováním na ukládání peněz, a sám vložil do ní pro štěstí dvacetník s obrazem Matky boží. Justyna a zvláště její matka nemohly ho ani dost vynachválit za jeho dobrotu. „Ach, jak hodný jste, pane Michale, rodný bratr nemohl by býti lepší." — Pochvaly ty dotýkaly se mu samého srdce i měly jej k dalším úsluhám. A příležitost se často naskytovala, neboť rozbolavěl se mu prst na ruce, i nechodil tedy do práce, ale celé dny vláčel se s Justynou a matkou po koupích na Kazimíři a Stradomí, a tu nejednou přišlo mu platit, když ženské neměly peněz; anebo i sám od sebe koupil nějaký dar a konečně bez počastování se neobešlo; tu zašli na pivo, tu na cukroví. Bankovka za bankovkou šla na tyto výdaje, a onen závitek, jejž byl s sebou z domova přinesl, co den se tenčil. — Doma opět pomáhal jim tlouci cukr do těsta, obírat mandle a tříti mák. Slovem, ženské měly na něm výhodu a pomoc a nestálo jich to než několik dobrých slov. Časem poklepala mu matka na rameno a řekla: „Dobrý to člověk, ten pan Michal," anebo Justyna, usmějíc se naň, doložila: „Jaký to z vás bude hodný muž, pane Michale." Tu se Michal usmál také a jeho oči, na ni upřené zaleskly se mu vlhkostí. Bylo mu nějak divně okolo srdce po celý ten čas, bolně i dobře, i příjemně; duše jeho byla jako louka po deštích — jedno slovo se jí tklo, a již slzy vystupovaly na vrch. Mimo to býval by byl rád, aby ty přípravy k veselce trvaly bůh ví jak dlouho, aby jen mohl býti stále kolem Justyny a její matky, neboť mu to dělalo velkou radost. — Toliko když přišel ženich, stávalo se Michalovi divně a příkro. Bylo mu trapno tak sedět v jizbě a dívat se na to, jak se onen brunet s vousisky a porculánovýma očima k Justyně měl. V tu chvíli nevěděl Michal, kam se podít s očima, — tu počítal trámy na stropě, tu se díval za mouchami, bzučícími na okně a konečně buď vzal konývku a šel nevyzván pro vodu, nebo též beze všeho vyšel a usedl na kámen před domem i zahleděv se do nebe, vyseděl tak celé hodiny. Nejčastěji vycházíval zároveň s ním také Justynin otec, neboť i jemu se nastávající zeť teď začal nelíbit a to proto, že doslýchal od lidí ne velmi pochlebných řečí o jeho se chování; povídáno mu, že je to mladík obratný a má štěstí u hostí, ale co to všechno, když miluje karban a kuželky.

„To se jí tak zachtělo," řekl jednou, „učesaného holobrádka i marné každé slovo. Ale buď si, kdyby to byl ještě pořádný člověk, ale to, milý brachu, hýřil a křikloun. Což mi to lidé nepovídali? Nejlépe bylo by, kdyby si vzala nějakého poctivého řemeslníka, na příklad takového, jako vy jste, pane Michale. A ona byla by šťastnou a my spokojeni, že dítě nepřijde na zmar. Ale což vymluvit ženským? Já svoje, — ona svoje. Povídá, že by si řemeslníka nevzala nikdy, neboť že se nechce po celý život dřít a péct v kuchyni."

Michalovi musila tato řeč starého padnouti nějak zvláště do duše, neboť pozval jej toho dne na půl žejdlíku samožitné do blízké hospůdky. Starý mnoho ještě mluvil o manželství dcerky, avšak Michal již nemnoho z toho slyšel. Jedno toliko zapamatoval si nejlépe, a to vbilo se jako hřebem do jeho hlavy, co totiž povídala Justyna, že by si nikdy nevzala řemeslníka. Z těch slov učinilo se mu jako temno v duši, — necítil se už tak šťastným u Justyny jako před tím.

Nadešla konečně veselka. — Odbyla se tak, jak obyčejně bývá u této třídy lidí: s mnohým křikem, pitím a vádou — ano ani bez pračky to nezůstalo, při čemž Michalovi, který se do toho vmísil, aby rváče uchlácholil, utržen byl celý šos od kabátu, který si dal schválně udělat na svatbu, aby se zaň Justyna nemusila stydět jako za družbu. Ubožák měl mnoho lopoty a běhání při té veselce, neboť otec Justynin vymykal se ze všeho a nechtěl o ničem vědět, a mladý pán neměl mnoho času, a tu bylo třeba docházet ku knězi a na konsistoř o povolení k oddavkám večerním, neboť takových si přála Justyna, dále zvát hosti a obstarávat různé jiné věci. A o samou veselku měl také nemálo co dělat; musil dbát hostí, sloužit vzácnějším, aby se neurazili, že se o ně nestará, častovat jiných, mluvit s druhými a s jinými zase popíjet. Byl po celý čas tak zaujat, že neměl pokdy pomýšlet na sebe. Toliko chvílemi, když se podíval na Justynu, která se mu v svatebních šatech zdála býti ještě krásnější, zvláště když ji viděl po čepení v bílém čepečku s atlasovými stužkami, tu činilo se mu kolem srdce nějak divno, až slabo a měkko a bylo mu do pláče. Ale to trvalo sotva mžik, neboť bylo třeba někomu čehos podat a tak uprostřed toho ustavičného hluku a ruchu smutné myšlénky se dusily v zárodku. Teprve po třech dnech, když se svatební hody skončily a mladá paní vzavši z domu rodičů kufřík a postel odstěhovala se do bytu svého muže, bylo Michalovi najednou tak pusto a prázdno, jakoby mu byl někdo umřel, a v duši znova tak těžko, jakoby mu balvan olova ležel na prsou. — Rady sobě dáti nemohl; přecházel z místa na místo, tu před dům, tu se opět vracel do jizby a zde opět bylo mu dusno; vyšel, aby se nemusil dívat na to místo, kde stálo lůžko Justynino. Všude bylo mu nevýslovně teskno.

Konečně odhodlal se jíti do práce. Nebál se toho již jako dříve, že se mu soudruhové pro jeho neštěstí budou smát, an si byl dal vzít nevěstu. Bylo mu to milejší, než tady sedět s myšlénkami, které mu nedaly pokoje a mučily ho. Šel tedy do dílny. Nebožák vypadal asi velmi utrápeně, neboť ani jednomu ze soudruhů nepřišla chuť si s ním zažertovat; ba na veselku Justyninu ani nevzpomněno, a jestliže kdos o tom v rozmluvě prohodil slůvka, učinil to, aby jej potěšil.

„Nemáš se proč trápit, Michale!“ říkali mu, „lépe, že se tak stalo, neboť nebylo to děvče pro tebe; ty potřebuješ statečnou ženu a pracovitou, a ta zde je do větru. Takový sklepník je dobrý pro ni, ale ne pořádný řemeslník.“

Michal poslouchal všechno, nic neodpovídaje, a v duši dával za pravdu těm, kdož tak mluvili, avšak jeho smutku to valně neulevilo. Více již na to pomáhala práce. Oddal se jí poznenáhla a byl zas pilným dělníkem jako druhdy, a při práci bylo mu nějak lehčeji. Za několik neděl vrátil se celkem do kolejí bývalého živobytí; ale přece pouhé vzpomenutí na Justynu bylo mu tak horečné a bolestné, jakoby mu kdo tupým nožem srdce řezal. Obzvláště doma, kde mu jí připomínalo všecko, nemohl se ubrániti trapných myšlének. Několikráte přišlo mu do hlavy, zdali by nebylo lépe přestěhovati se někam jinam, ale rodičům Justyniným nesměl o tom ani hlesnout a při tom nebyl si jist, že by mu jinde nebylo snad ještě hůře. Zde aspoň někdy ji vídal. Přicházela z počátku pro některé drobnůstky, které zapomněla po veselce vzíti s sebou, tu pro starou sukni, která zůstala za pecí, tu pro vál na těsto, tu pro želízko, ale bylo to vždy jenom na skok. — Potom sedávala déle u matky, udávajíc za příčinu, že jest muž nejednou po celou noc zaměstnán a nemůže přijíti domů, a ona bojí se v té samotě. — Ta pilná práce mužova stávala se patrně vždy častější, neboť Justyna chodila skoro již každodenně na noc k matce, což musilo na sebe obracet lidskou pozornost. Nejednou toliko přes noc, ale i celý den zůstávala u rodičův i nebylo ji možno přemluvit, aby šla domů.

Až jednoho dne, když přišla časněji než jindy, a nějak ještě více rozčilena a zmatena, matka spatřivši na jejím čele i pod očima modré skvrny zeptala se jí: „Kdo ti to udělal?“ — Tu Justyna nemohla již déle zatajiti toho, co ji bolelo, i vypukla v hlasitý pláč a v pláči vyznala se, že to milený manžel tak ji vyčastoval, že je s ním nešťastná, neboť je hýřil a hráč.

„Tajila jsem to, dokud jsem mohla,“ mluvila se slzami, „neboť jsem se styděla před lidmi a před bohem, snášela jsem všecko, ale déle už nemohu.“ — Michal byl právě doma a seděl za kamny s kouskem chleba a suchého sýra v ruce, když se Justyna s hlasitým pláčem matce svěřovala. — Tak ho ta věc zajímala, že zapomněl jíst a poslouchal nářek Justynin s otevřenými ústy a chvílemi utřel si špinavým rukávem od košile vlhnoucí oči. Justyna ho ani nepozorovala, neboť seděl v stínu stranou. Teprve když utlumeným hlasem ozval se s politováním: „Ubohá panna Justyna (říkal jí tak stále ze zvyku) — kdo by se toho byl nadál!“ obrátila se k němu živě a utřevši si rychle uplakané oči řekla ne příliš lahodně:

„Ať to pan Michal zase před otcem nevyžvatlá.“

„Pomoz pán bůh!“ doložila matka.

„To by teprv bylo řečí!“ mluvila dále Justyna, — „vidíš, neposlechlas otce, mluvil jsem, radil jsem. Ještě by se snad z mého neštěstí těšil. Rozumíte, pane Michale, ani slova před otcem.“

„Ani neceknu.“

„Můj se zatím vzpamatuje, neboť sám není celkem tak zlý, ale kamarádi svádějí ho do karet a kuželek.“

Těšila sebe i matku tou myšlénkou, že bude zase lépe. Ale patrně nebylo a muž Justynin se nenapravoval, neboť ona teď již celé dny trávila u rodičů a později přišla tam na dobro, když jim židé zabavili věci pro dluhy a z bytu byli vyhnáni pro nezaplacenou činži.

Nastala nutnost přestat býti hrdým a vyznati se ze všeho otci. — Starý četl dceři levity a vymluvil se do syta, jak to předpovídala, ale na konec dovolil dceři zůstati doma, dokud se jí služba nenahodí. — Rozumí se, že Michal na změnu bytu nepomyslil, ačkoliv mu snad dosti trapno bylo zůstávati pod jednou střechou s Ju-

stynou, která se teď už tak nehonila po muzikách jako druhdy a stala se pracovitější. Přišly dlouhé zimní večery a Justyna sedávala jako před rokem na tom samém místě a šila. Michal hledě na ni, nesnadno mohl si představit, že to už provdaná je žena. Její sňatek se mu zdál jako sen — tak nebyla se v ničem změnila, aniž změnilo se co kolem ní.

Muž se vůbec ani neukázal. Časem toliko docházely o něm po přátelích a lidech úslužných temné pověsti, že byl při nějaké rvačce zatknut, že někde při kartách způsobil pokřik, a konečně pověděno Justyně, že odešel do Přemyslu. Dlouho se mu tam asi nedařilo, neboť znova doslechnuto o něm, že přijal službu v nějakém hostinci na Stradomí. — Justyna považovala to za navrácení se k pořádnějšímu životu s jeho strany. I ačkoliv se jí byl tolik naubližoval a byl ji vyhnal od sebe, měla přece divnou slabost k němu. Čekala, že každým dnem přijde k ní, že ji odprosí a bude zase chtít s ní živu být; a když se ho dočkat nemohla, vysvětlovala si to tím, že přijíti nemůže, a jednou večer přišlo jí do hlavy jít za ním a podati mu ruku na smířenou. Samotné nezdálo se jí dobře jíti předměstím, ale byl tu Michal, který se právě vrátil z dílny; prosila ho, aby šel s ní. Ani se nezeptal kam — tak byl uvyklým plnit každé její přání, vzal toliko jiný kabát, lepší čepici a šel.

„Nevíte, pane Michale,“ otázala se ho cestou sadem po roztálém sněhu, „kde je ten nový hostinec na Stradomí?“

„Nevím, ale zeptám se, povědí nám.“

Po chvíli zeptal se on: „A koho chce panna Justyna hledat v tom hostinci?“

„Jest prý tam můj.“

To slovo projelo mu srdcem jako nůž. — Dávno již nebyl slyšel Justynu mluviti o muži; zdálo se mu, že naň úplně zapomněla, jak toho zasluhoval. Vzpomínka naň byla mu tím citelnější, čím neočekávaněji přišla. Avšak ani nehlesnul a mlčky kvapili dále; bylo slyšet jenom prudší dech a rupání nohou po mokrém sněhu. — Na Stradomí nebylo se třeba dlouho ptát po onom hostinci; ukázali jim tam hned. Justyna vrazila prudce do síně; dychtila tak spatřiti se s mužem, až i zapomněla říci Michalovi, aby na ni čekal. Avšak on se domyslil, že se sama vrátit nemůže a zůstal. Opřel se zády o roh domu, založil ruce na prsou a dívaje se tu na přecházející, tu do osvětlených oken, čekal.

Přecházejících bylo každou chvíli méně, v oknech hasla světla jedno po druhém, ponocný na předměstí odpískal desátou a Justyna ještě nevycházela. Kdykoliv dvéře u hostince zařinčely a pára z teplé jizby vyvalila se na ulici, obrátil se Michal v tu stranu. Vycházeli různí lidé, mužští i ženské, někteří v dobré náladě a nevelmi pevných nohou, ale Justyny mezi nimi nebylo. Na konec, když viděl, že někdo vyšel již zamknout dřevěná vrata do ulice, osmělil se podívati se do vnitř.

„Co chcete?“ zeptal se hrubě ten, kdo vrata zavíral.

„Já čekám na pannu Justynu.“

„Tady není žádná panna Justyna, nikoho už zde není,“ odpověděl a chtěl ho odstrčit od dveří, ale Michal nedal se tak snadno odbýt. Stál nepohnutě jako sloup a mluvil svou, že tam přece musí být, neboť ji sem doprovodil sám a ví, že nevyšla. Na hluk, jenž nastal u dveří, vyšlo z hostince několik sloužících, kterým začal Michal znova vykládat, na koho čeká a pro lepší objasnění dodal, že měla panna Justyna kostkovaný šátek a černý župánek.

„E, to se jistě ptá po ženě Josefově,“ pravil jeden ze služebných, „neboť ona měla na sobě kostkovaný šátek.“

„Tak, tak, to je žena Josefova,“ odpověděl Michal kvapně.

„A co jste tedy mluvil o nějaké panně?“ ptal se ten, který dvéře zamykal.

„No — to jest... my jí tak doma říkáme.“

„Jestliže na ni čekáte, přítelíčku, to se nedočkáte, neboť smířila se s mužem.“

Hlouček služebných měl z něho ještě chvilku dobrý den i vysmáli se mu do syta; pak dali mu na rozloučenou několik nepříliš pochlebných jmen a konečně zavřeli mu vrata před nosem. — Zůstal sám na pusté ulici. Ale Michal přece se nehnul; doufalť stále ještě, že Justyna vyjde. Přečež — rozumoval sám u sebe, kdyby se nechtěla vrátit domů, byla by vyšla a řekla mu, aby na ni nečekal. Ale když hodiny v městě odbily dvanáctou, musil konečně uvěřit, že Justyna už nevyjde, sebral se tedy a zdlouhavým, těžkým krokem a se svěšenou hlavou vracel se domů sám.

Několik dní se Justyna u rodičů neukázala. Michal vysvětlil jim proč a upokojil je tak úplně, ano měli z toho radost, že se s mužem smířila a že bude zůstávat zase s ním. Jenom Michal se z toho tak netěšil i bylo mu nějak velmi krušno, když si pomyslil, že snad se více nevrátí. Avšak vrátila se za několik neděl, když právě nebyl doma. Přišed večer z díla zastal ji sedící s matkou při lampě u stolku, kde šily mlčky. Michal spozoroval, že má oči zarudlé pláčem a pod očima modré skvrny jako od udeření; při tom vypadala velmi bídně. Přišlo mu na ni promluvit, ale neodvážil se toho. Také ona patrně neměla chuti k řeči, neboť ani jednou nepodívala se do kouta, kde seděl opíraje hlavu do obou učazených dlaní, s lokty opřenýma o kolena a zadíván na ni jako na obraz.

Od toho času stalo se častěji, že Justyna několik dní domů nepřišla, někdy také několik neděl, ano jednou nebylo jí vidět celé dva měsíce, neboť ať už byl její muž jakýkoliv, srdce vždy znova táhlo ji k němu. Divná to povaha lidská, že často ne to miluje, co hodno milování, ale to, na čem zálibu nalézá. — Tak bylo i u ní. Věděla dobře, že jest muž lehkomyslník a darebа, že nemnoho dbá o ni, a přece, když jí projevil jen jiskru náklonnosti, byla by šla za ním do pekla. Bývalo několik dní, že nehýřil; tu hned vystoupilo v ní tušení, že se polepší, i šla k němu, ošetřujíc ho jako oko v hlavě, aby ho soudruzi nesvedli na toulku. Ale nedlouho se jí obyčejně dařívalo uchrániti ho špatné společnosti. Několik dní byl lepší, pracovitější, potom vracel se znova k bývalému způsobu života: pil, hrál, toulal se celé noci a když neměl peněz, vytahoval peřiny z postele, nebo vzal šátek nebo kus jiného oděvu a odnesl k židovi, aby měl na útratu; a když ho napomínala, nebo činila mu výčitky, tu se ještě mstil holí, kopal ji a vyhodil ze dveří. Potom vracela se k rodičům zbědovaná k nepoznání a bylo žel podívat se na ni. A doma čekalo ji opět zlořečení a výčitky otcovy.

Matka i Michal stávali se pak obranci nešťastnice a mírnili jak mohli hněv otcův. Když se naposled vrátila domů, nezastala již otce — umřel několik neděl před tím. Musily se teď s matkou starat o sebe samy a pracovat o svou obživu, a Michal pomáhal jim v tom jak mohl zastávaje službu domovnickou v hodinách volných od vlastní práce. Vstával v noci otvírat vrata, zametal i poléval ulici před domem, štípal dříví, nosil vodu, slovem zastupoval místo nebožtíkovo ve všem kromě toho, že jako on nepeskoval Justyny, ale měl lítost s ní a byl jí starostlivým opatrovníkem.

Na sv. Michala rozmnožil se počet obyvatelů světnice o malé děťátko, byla to dceruška Justynina, které dáno na křtu jméno Michalka jednak proto, že si to jméno s sebou přinesla na svět sama a pak, že ji Michal držel na křtu na rukou. Otec tenkráte v Krakově nebyl, ba nevědéno ani, kde se vůbec nalézá. Povídalo se, že odešel do Uher a tam zahynul, pak zase, že jest ve Vídni a ne zle se mu daří, ano, že vyhrál velké peníze v kartách, ale jistého nikdo nevěděl nic a on sám nedával o sobě vědomosti. Michal zastupoval i jeho místo jsa v pravdě otcovskou podporou i matce i děcku. On dal peníze za nemoci, neboť ona neměla na nit; na jeho útraty vystrojeny také křtiny. A činil to všechno jako z povinnosti, ba ani na vděčnost nečinil nárokův, ani na poděkování za to, neboť to již bylo mu odměnou, že Justyna dovolila, aby měla dceruška jeho jméno. Kdykoliv ji slyšel volat na děcko: Michalko! — tu objevil se mu na tváři úsměv blahé spokojenosti, neboť si vzpomněl na svá dětská léta, kdy matka jej tak volala. Byl Justyně vděčný a bůh ví, co by byl za to neučinil, a k její dcerušce přilnul jako ku vlastnímu dítěti. Sotva že zakvílelo v noci, již vstával k ní dříve ještě než matka, večer, kdy Justyna šila, kolíbal maličkou a uspával ji broukaje tenkým hlasem, nad čímž se Justyna i matka srdečně rozesmály, neboť k smíchu to bylo, jak vede si jako chůva. Ještě více k smíchu bylo potom, kdy Michalka již tak povyrostla, že se mohla po ručkách šourat po zemi, jak Michal lezl jako ona po kolenou a ošklíbal se všelijak a napodobil hlasy různých zvířat, až děcko rozesmál. Dítě tak přivyklo na jeho společnost, že když vyšel, plakalo a křičelo vztahujíc za Michalem své malé ručky z kolébky a volajíc: Táta, táta.

Tak uplynul celý rok. Děvčátko rostlo zdravé i krásné, Justyna s matkou pracovaly co mohly, a Michal pomáhal jim a zastával je, kde toho bylo potřebí. Cítil se nyní tak šťastným jako nikdy; byl hrdý na to, že má koho opatrovat, že může někomu něčím přispět a nad to že ten někdo byla Justyna, ku které cítil se vždy tak vřele připoutána. Ale lidská zloba a zlí jazykové nedali mu dlouho užívati toho štěstí. Jednoho dne vrátila se matka Justynina z města celá utrápená a uplakaná, neboť se od nějaké kmotry dověděla, že lidé mluví divné řeči o její dceři. Matka opakovala všecko v jeho přítomnosti div se nezalknouc pláčem, a za nářku pravila v rozčilení, že se obejdou bez čikoliv pomoci nebo že si raději ruce upracuje až po lokte, než aby její dcera přišla do nějaké pověsti. Justyna uslyševši, co lidé o ní mluví, přidala také hojný díl pláče a naříkání. Michal to všechno poslouchal jako strnulý; pomluva, která vržena na Justynu, zdála se mu býti tak netvornou a velkou, že mu vůči ní všechny myšlénky přecházely. Ačkoliv ani Justyna ani matka nejmenovali ho výslovně, nebylo mu přece nesnadno domysliti se, že on jest původem jejich slzí a nářku, i strnul hrůzou, že chtěje jim učinit dobré, tak těžkou křivdu na ně uvalil. Potřeboval trochu delšího času, aby přišel k úsudku, že mu zde déle zůstati nemožno a než vzmohl se na tu odvahu, aby to pověděl hlasitě, uplynula celá noc. Teprve když ráno viděl obě ženy zamlklé na něho, rozhodnul se konečně říci:

„To snad bych se měl odsud vystěhovat?“

„Dělejte, jak myslíte, pane Michale,“ — uchytila se otázky té kvapně matka Justynina, která patrně na to čekala. „My proti vám, pane Michale, nemáme ničeho, bože uchovej, jste slušný pán a pořádný člověk. Ale mně jde o dítě.“

Mezi tím, co tak mluvila, Michal, poslouchaje ji, zadíval se na Justynu, jakoby se naděl, že ona se opře slovům matčiným a že přece neuvidí se jí nutností, aby se od nich odstěhoval. Ale když Justyna mlčela, porozuměl Michal, že mu nezbývá nic jiného. Byl na to přichystán, celou noc obíral se tou myšlénkou a přece teď, když se to stalo, bylo mu, jako by mu strašný ortel předčítali. Sotva že mohl odpovědět duseným žalostí hlasem:

„No, to . . . to se tedy večer vystěhuju.“ — A když toto rozhodnutí přijato s dosti výmluvným mlčením, sebral se a odešel do práce.

Večer přišel si s posluhou od železnice pro svůj kufr. — Justyny, ani Michalky nebylo doma. Michal se domyslil, že odnesla děcko úmyslně z jizby, aby neplakalo, až bude odcházet. Uznal to za velmi rozvážné s její strany a přece bylo mu to trpko a cítil, že mu toho líto na Justynu. Zdálo se mu, že jako kmotr dítěte by se měl s ním přece rozžehnat a také Justyna že by se snad s ním měla rozloučit. Za to loučila se s ním matka velmi srdečně, děkovala mu za všecko dobré, co pro ně učinil, prosila ho za odpuštění, že mu výpověď dát musila, že tím ne ona, ale zlí lidé vinni, kteří nedají pokoje ani živým ani mrtvým. To Michala trochu usmířilo. Odcházeje, dal Justynu pozdravovat, stisknul matce ruku a potom chytiv prudce za železné ucho kufru, odnášel ho rychle s posluhou do svého nového bytu. — Těžko bylo mu si přivyknout na jiné lidi, na jiné okolí, — tíže ještě být živu beze spatření Justyny, a tak nejednou po práci, za šerého soumraku vycházel v stranu bývalého bytu, aby ji shlednul, jak seděla s matkou při lampě a spravovala staré prádlo. Ale když ho služky z tohoto domu dopadly několikráte z nenadání pod oknem, nechal těch večerních vycházek, aby nezavdával lidem příčinu k pomluvě. Z ohledu na Justynu zřekl se i té radosti.

(Dokončení.)

*

Osudy knih.

Literární paběrky od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

VIII.

Olivier Goldsmith proslavil se toliko jediným románem: „Kazatelem Wakefieldským“. O osudech rukopisu románu toho vypravuje Johnsonův životopisec Boswell, že Goldsmith dříve než byl uveřejnil svou báseň „Cestující“, kterouž si byl literární jméno zjednal, bydlel po delší čas u jakési obstarožné a nehrubě sličné ženy v podnájmu. Na sklonku roku 1764 byl jí dlužen slušnou částku nájemného, což ji nemálo hnětlo. tak že se konečně rozhodla. žádati rozhodně a s důrazem o zaplacení. Goldsmith nemaje peněz byl v největších rozpacích. Nevěda co počíti, přemítal o smutném svém stavu a vypravil pak zvláštního posla k Johnsonovi, jenž mu byl vždycky přátelsky nakloněn, žádaje jej za výpomoc.

Johnson doručiv poslovi jednu guinei. dal Goldsmithovi vzkázati, že jej navštíví. Dostaviv se do bytu Goldsmithova spatřil tohoto u láhve madejrského vína, jak hádá se se svou věřitelkou; byltě půjčenou guinei proměnil a nedbaje naléhání věřitelky své, by zaplatil, pochutnával si na dobrém víně.

Johnson vzav na stole ležící zátku zacpal jí napolo již vyprázdněnou láhev a vyzval Goldsmitha, aby klidně a s rozvahou přemítal, jakým způsobem daly by se opatřiti peníze.

Goldsmith byl ochoten a po krátkém přemýšlení podotknul, že má k tisku připravený román. Johnson vyžádav si rukopis románu, přehlídl jej a shledav, že obsahuje mnoho dobrého, donesl jej knihkupci Newbergu, kterýž mu za nakladatelské právo zaplatil šest liber šterlingů. Vrátiv se ku Goldsmithovi doručil mu Johnson toliko část peněz, aby mohl Goldsmith nájemné zaplatiti a nejnutnější věci si opatřiti. ostatní vydal mu později po menších částkách, poněvadž znaje Goldsmitha věděl, že by byl následujícího dne zase na holičkách.

Knihkupec, jenž byl zakoupil rukopis „Vikáře Wakefieldského“, byl bohatý muž a uzavřel obchod ten patrně jen ze známosti k Johnsonovi a z útrpnosti k nouzi trpícímu autorovi. V cenu spisu měl tak malou důvěru, že jej nechal dlouhý čas ležeti, až si byl Goldsmith vydáním básně „Cestující“ jména zjednal.

Goldsmith měl tudíž dosti času, aby svůj román ještě přehledl a tu a tam opravil; nicméně on toho neučinil. „Jsem za svou práci zaplacen,“ pravil prý, „a učiním-li ji lepší. nezískám při tom pranic.“

A tak vytištěn román ten i s drobnými svými chybami a nedopatřeními, jež mohly býti snadno odstraněny. a pojistil i tak autorovi nesmrtelnost.

IX.

Boccacciův „Decamerone“ (v jazyku českém teprv letos úplně vydaný) pokládán, jak známo. za zákonník jazyka italského. A skutečně také měla málo která kniha na literaturu takový vliv, jako právě „Decamerone“ na literaturu italskou. Boccaccio sebral za tehdejší doby kolující historky, upravil je a vypravoval slohem tak elegantním, přirozeným a milým, že nevyrovná se mu v tom žádný dřívější prosaik. Zvelebiv posud skoro úplně zanedbaný genre, stal se Boccaccio tvůrcem ryze umělecké novelly. Práce jeho zjednala si takové obliby, že šla z ruky do ruky a byla později jako málo která jiná kniha nesčetněkráte napodobena.

K oblíbenosti knihy té přispěl v Italii zajisté nemálo korrektní dialekt toskánský, jehož byl Boccaccio užil a jemuž již Dante a Petrarca dávali přednost před ostatními a také jím psali. Avšak Danteho spisy prosaické nejsou pro širší obecenstvo, kdežto Petrarca nezůstavil žádný spis v prose italské; Boccaccia pak mohl čísti každý a není tudíž divu, že stal se „Decamerone“ zamilovanou lekturou přede vším vzdělaných Italů.

Mnoho nového Boccaccio arci svým současníkům nepodával. Vážilť látky ku svým novellám, jak známo, z cizích pověstí, městských anekdot i vlastní obrazností; ale hladký, hravý způsob vypravování bavil a činil tak i nejznámější látku příjemnou dodávaje jí půvabu novosti. „Boccaccio,“ praví jeden z krajanů jeho, „shrnul ctnosti i nepravosti lidstva v jedinou knihu On sám předvádí podvodníky i podvedené, skrbliky i vilníky, židy, pohany i křesťany. dámy i rytíře, poutníky i svaté, reky i loupežníky, licoměrníky i blázny, krále, papeže a přede vším mnichy; žádný italský spisovatel neznal srdce lidské výborněji, žádný nedovedl vlastnosti jeho úchvatněji líčiti, žádný nemůže se vykázati v takové míře onou silou komiky, která lidi nutí, aby se svým vlastním slabostem smáli a stali se tak na vlastní útraty lepšími a moudřejšími.“

A přece i kniha, o kteréž bylo možno právem tato slova napsati a která učinila autora nesmrtelným, vzbudila na sklonku jeho života nelibost jeho v takové míře. že knihu svou částečně sám zatratil. Když byl Boccaccio skoro již padesátník, zemřel v Sieně poustevník Pietro Patroni, jenž byl později za blahoslaveného prohlášen. Před svou smrtí poslal Patroni svého důvěrníka k Boccacciovi, by mu zvěstoval pozdrav a napomenutí umírajícího: aby se nemravné poesie světské odřekl a zbývající ještě čas věnoval přípravě ku smrti.

Boccaccio podal o případu tom zprávu příteli svému Petrarcovi. Tento se sice ze všech sil namáhal, aby Boccaccio napomenutí Patroniho nepokládal za nic více než za pouhá nedůležitá slova přepjatého askety, nicméně poselství poustevníkovo učinilo na Boccaccia dojem nevyhladitelný. On sám činil si výčitky pro nemravnou tendenci některých novel „Decamerona“, což zřejmě vysvítá ze soukromého listu jednoho, v němž píše Maghinandovi de' Cavalcanti o „Decameronu“: „Že dáváš mé fraškovité věci čísti šlechetným paním svého okolí. neschvaluji; naopak Tě prosím, abys toho z lásky ke mně netrpěl . . .“

Boccaccio zemřel roku 1375. Později rozpoutána vášnivá bouře proti jeho spisu co nemravnému. Šestnácte roků po smrti Boccacciově byla spousta exemplářů „De-

cameronaˮ od stoupenců zelotického Savonaroly veřejně na branici spálena.

Nejúhlavnějšími odpůrci „Decameronaˮ byli zelotičtí kněží, kteří nemohli Boccacciovi prominouti, že tropil si v knize své posměch z mnichův a pokárání hodných popů. Dvě sté roků po prvním rukopisném vydání byl „Decameroneˮ (1557) tridentským koncilem vřaděn do indexu zakázaných knih na tak dlouho, dokud nebude závadných míst sproštěn.

K tomu účelu, vypravuje literární historik jeden, zavedeno k popudu velkovévody Cosmy I. se strany společnosti florentinských jazykozpytců, v jichž čele nalézal se Vincenzo Borghini, vážné diplomatické vyjednávání s nevědomým Španělem, jemuž byly v Římě odkázány záležitosti censurní. Všechna místa, v nichž si Boccaccio tropí šašky z duchovních, musila býti změněna tím způsobem, že místo duchovních a mnichů položena slova kupci, soudci, studenti atd. Takto zkomolené vydání, v mnohé novelle k nepoznání, vyšlo roku 1574 a pokládáno — aspoň pokud se týče míst nezměněných — dlouho za nejsprávnější.

Daleko libovolněji než mniši římští počínal si Lionardo Salviati, jenž byl k rozkazu velkovévody Františka I. předsevzal novou revisi „Decameronaˮ. Ve vydání jeho (1582) jsou jména i tituly změněny, jednotlivé novelly zkráceny, přepracovány i zkomoleny, což zjednalo původci přezdívku „pubblico e notorio assassinoˮ.

Teprv v osmnáctém věku vydáván „Decameroneˮ v původním znění. Bibliografové minulého století uváději přes sto vydání. První dvě vyšla hned po zavedení knihtiskařství do Italie a sice roku 1470 a 1471. Jeden exemplář vydání benátského z roku 1471 prodán asi před čtvrt stoletím v dražbě Roxburghské knihovny v Anglii neméně než za 15.000 tolarů.

Roku 1761 uspořádáno v Lucce vydání podle staršího a posud zachovaného opisu z roku 1384, dle kteréhož pořádána všechna další. Za nejsprávnější pokládá se parmské vydání z roku 1813, jež uspořádal Abate Colombo.

Však nejen v Italii, i jinde došel „Decameroneˮ obliby a řídkého rozšíření. V Anglii učinil dojem velmi hluboký. Chauser vydlužil si z něho nejen úpravu rámce, v kterémž své povídky podává, nýbrž i způsob líčení. Roku 1566 vydal William Paynter mnohé z Boccacciových novell ve spisu „The Palace of Pleasureˮ, kteréhožto díla, jak známo, Shakespeare ku svým nesmrtelným pracím tak často a vydatně užil. Za oněch dob libovali si vzdělaní Angličané v předčítání Boccacciových novell nahlas, což nezůstalo bez vlivu na anglickou prosu a řečnictví vůbec.

Boccacciův vlastnoruční prvopis „Decameronaˮ octnul se po smrti spisovatelově v klášteře St. Spirito ve Florencii, kterémužto klášteru byl Boccaccio svou knihovnu odkázal. Knihovna umístěna ve zvláštní komnatě. Roku 1471 klášter však vyhořel a knihovna Boccacciova a podle všeho i prvopis „Decameronaˮ stráveny ohněm.

(Dokončení.)

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Pohřeb nebožky staré paní konal se za velkého účastenství celého okolí. Lid byl zvědav, bude-li to církevní pohřeb anebo bude-li jej říditi pan Vodička dle svých zásad.

On ctil matčinu vůli. Kněz přišel do domu vykropit mrtvolu a doprovodit ji k rodinné kryptě na milhostském hřbitově. Nic nedělo se nápadného ani kromobyčejného. Rodina kráčela za rakví.

Ivan, Augusta, paní Čelinská i její syn připojili se k průvodu, aniž je truchlící viděli.

Nad hrobem své babičky hleděla Klára blouznivě k nebi. Víra v nesmrtelnost duše byla jí potřebou, bez které by nebyla mohla žíti dále. Země zdála se jí dílem poušti a dílem krvavým bojištěm. Bylo jí třeba věřiti v nebe, v lepší svět, v jiný život. Nyní ozařovala ji myšlénka, že bude někdy, snad velmi brzo, konec útrapám. Mělať v obličeji výraz nadpozemský, když o tom přemítala a v duchu svém babičku sledovala za hranice života vezdejšího. Kolem stojící dívali se na ni s obdivem její velké kráse. Pavel, stoje opodál opřen o matčino rámě, byl uchvácen pohledem na ni. Jeho místo bylo by mělo býti vedle ní. Musil se přemáhati, aby k ní nespěchal.

Pohřeb byl ukončen, obecenstvo rozcházelo se pomalu se srdečným účastenstvím k Vodičkovům. Čelinských byli mezi posledními zbývajícími na hřbitově.

Paní Čelinská přikročila k Vodičkovům s veškerou bývalou vlídností a podávala jim ruce.

Vidouc, že Vodička a jeho žena před ní ustupují, pravila hlasem nevýslovně pohnutým: „Odpusťte nám, ach odpusťte. Truchlíme s vámi o matku. Není možná, abychom si kdy byli cizími. Věřte, že všecko se vysvětlí.ˮ

Nebylo možno zůstati zatvrzelými. Vodičkovic podali si ruce a Klára dala se Čelinské políbiti na čelo. Pak padla Augustě do náručí. Pavel stál před ní, netroufal si podati jí ruky, díval se na ni. Klára pozdvihla k němu hlavy, viděla jeho změnu, jeho bol, bývalé boje. Podala mu ruku sama, ale odvrátila obličej.

Její otec, vážný a přísný, dovedl paní Čelinskou k jejímu kočáru, nevyzval nikoho, aby zavítal k němu a Čelinských odjeli. Byl to děj kratičkých okamžiků.

Klára byla však blahodějně utišena. Dnes nepřemítala již o ničem, ani o lásce, ani o náboženství a spala zas jednou spánkem mladistvým a zdravým.

Příštího dne byly rekvie v památku zesnulé paní. Dle svého přesvědčení nešel pan Vodička do kostela. Trávil ten čas u matčiny hrobky.

Klára k výslovnému přání svému šla do kostela a matka ji doprovázela. Kam nebyla by sledovala svoje dítě? Žádné přesvědčení nebylo tak mocné, aby jí bylo bývalo větší povinností než láska k dítěti.

Poprvé byla Klára přítomna mši a dala si dříve vyložiti význam toho mysteria. Bylať s to vmysliti se svou horoucí obrazností do těch symbolů. Transsubstanciace byla jí jasná a pochopitelná. Sledovala děj mše dychtivým duchem. Vmýšlela se do všeho, nic nebylo jí v tom nad meze rozumu; neodvracela se od mystiky toho děje. S opravdovostí úžasnou věřila a dala se povznášeti přítomností spasitelovou. Bídný vesnický kostelíček byl jí svatyní. Klesla na kolena před velebností boží, ku které její duše dosahovala.

Vracejíc se z toho místa, kde byla poznala nevýslovnou slast a útěchu, viděla tu státi Pavla s pohledem plným lásky a nového štěstí.

Tu projela ji myšlénka, že to bylo asi odměnou její víry v boha. Ó zajisté bůh jí chtěl dáti štěstí za její víru. Ano, ano, vše bude dobře.

Vyměnila opět jen několik slov soustrastných se svými milovanými vracejícími se k ní přátely. Její matka učinila taktéž. Rozloučili se hned zas. Ale bylo patrno, že se vrací harmonie jako přízeň nebes po děsné bouři mezi obě rodiny.

U vchodu kostela stál stařičký farář milhostský a vzal Kláru za ruku mezi tím, když rovněž jí a matce její vyslovoval soustrast nad úmrtím staré paní.

Pak pravil ke Kláře a k její matce: „Prosím vás, moje dámy, abyste mne sledovaly na chvíli do sakristie. Jeť nevyhnutelno, abych vám učinil důležité sdělení.“

„Slyšel jsem,“ začal pak, když Kláru a její matku naproti sobě usadil, „slyšel jsem, že panuje domněnka, jakoby slečna Klára nebyla křtěna. Je mou povinností, abych ten omyl opravil. Slečna je narozena v Milhostech v mém okrsku. Její pan otec a paní matka nehodlali ji dát uděliti svátost křtu; ale v noci as druhý den po jejím narození přinesla ji porodní bába ke mně, dala mne vzbuditi a žádala mne, abych křest vykonal, jinak, žeby to učinila sama a udělila dítěti křest z potřeby. Učinil jsem po její žádosti a zanesl jsem slečnu do matriky, čím jsem hotov se vykázati. Tak věci se mají a bylo třeba zprávu o tom dáti, aby se předešlo veškerému nedorozumění.“

Matka i dcera mlčely překvapením. Pak zdvihly se, děkovaly starému pánovi, který požíval úcty celého okolí.

Šly pomalu a mlčky domů.

XXII.

„Co tomu řekne tatínek?“ šeptala paní Vodičková úzkostlivě, když vystupovaly na schody. Klára běžela napřed. Její otec čekal již na ni a na její matku. Přišel jim vstříc na práh pokoje, ve kterém jeho matka byla skonala.

Klára vešla s ním a otevřeně, jak bylo způsobem jejím, řekla mu, co jí byl právě farář sdělil. Mluvila neohroženě a vážně. Matka naslouchala tomu sdělení nepokojně a posadila se opodál.

Vodička byl držel Klářinu ruku ještě ve své, když začala mluviti. Pak pustil ji. Vodičková očekávala v rozčilení, co tomu řekne.

Podivila se, když pravil pokojně: „Tím lépe, drahá Kláro. Chtěl jsem ti právě někdy navrhnouti, abysi se stala křesťankou, toužíš-li po tom. Nedal-li jsem tě co dítě pokřtít, neučinil jsem toho, protože jsem chtěl, abysi někdy zcela svobodně volila svoje náboženství, anebo svobodu smýšlení, abysi nebyla poutána prvním nižádným způsobem, ale abysi nebyla vržena do druhého, kdybysi necítila k tomu náklonnosti.“

Zamlčel se a přešel pokojem, zakašlal, byl by rád potlačil, co říci chtěl a přece nemohl. Řekl to přece a nyní nebyl více tak pokojným. Jeho pohnutí rostlo každým slovem, když dále pravil:

„Ovšem... počítal jsem skoro jistě na to, že moje a tvé matky vychování, naučení, příklad budou účinkovati na tebe. Ani ve snu nenapadlo mi, žeby bylo možno, aby tvoje smýšlení od našeho tak docela se uchylovalo. Nebyl bych nikdy uvěřil, že budeš chtít jíti drahou svojí, která od mé dráhy daleko se uchyluje a k opačnému cíli vede.“

Hlas chvěl se mu. Bál se, že se dá do pláče. Ohledl se po pokoji, ve kterém jeho matka bydlela, po nábytku a předmětech, jichžto v užívání měla a zvolal:

„Zdá se skoro, jakoby Nemesis mne stíhala v tom, co je mi nad život drahé. Tentýž odpor, kterým jsem se matce opíral, cítím nyní v měkké duši své dcery, kterak proti mně vystupuje. Klára zdědila po mně duševní neodvislost od vlivu svého okolí; ale jak je možno, že jsem jí nedovedl oči otevříti pravdě? Volný duch mého přesvědčení nemusil by přece vzbouzeti odpor jako fanatismus a tmářství.“

Klára nebyla zvyklá výjevům rodinným. Otcův žal stáhl jí srdce. Bledá a polekána sklesla na malé sedadlo u dveří a držela ruce na srdci. Její matka vstala a vzala svého manžela kolem krku. On položil si hlavu na její rámě a dýchal těžce. Posadil se vedle ní. Klára netroufala si promluviti a on řekl mírným opět hlasem:

„Mé drahé dítě, pojď sem ke mně blíže, posaď se tu u nás, mezi nás, jako jindy. Toť scházelo by nám ještě, abychom si dali zkaliti domácí mír a svornost těmi otázkami, které člověčenstvo rozrývají a do věkověčných sporů vrhají. Pojď sem, milované dítě. Nevyčítám ti toho nejmenšího. Že jsem se vyslovil, jak mi jest, neměj mi za zlé, jeť lépe, že to víš, než kdybych ti byl hádankou. Avšak jedno slyš. Jsem povinen tě varovati před Pavlem a celou jeho rodinou, krom Augusty. Uvidíš, že věděli o případu tvého tajného pokřtění již o pohřbu naší ubohé zesnulé, proto blížili se nám a budou blížiti se dále. To není chování šlechetné ani laskavé, které měli k tobě. Jeť nepochopitelné u Pavla, u tak mladého, vzdělaného muže, který žije v osvíceném století, jeť také bolestné ač pochopitelnější u jeho matky, která takořka sama vaši lásku vznítila a tak horlivě podporovala. Prosím tě, dcero drahá, než jim odpustíš, že tě mrzce opustili, když se dověděli, že nejsi křesťankou dle jejich chabého vzoru, přesvědč se dříve, zasluhují-li odpuštění. Oni budou se tvářiti, jakoby měli tobě co promíjeti. Probůh nezarmucuj mne pokorou k nim. Necítíš-li to sama, učiň to mně k vůli a buď sobě vědoma, že ty máš co odpouštět.“

„Jen když ty mi odpustíš, tatínku,“ šeptala Klára v slzách a tulíc se k otci. „Ó, kdybys věděl, jak trpím! Proč musím tak trpěti, řekni mi? Proč nemohu pochopiti věci, jak ty mi o nich vypravuješ? Ty vidíš ve vzduchu ty škaredé nálevníky, kterých se děsím pod mikroskopem. Teleskopem zas vidíš na slunci skvrny, v měsíci jakési

smutné sopky a zoufalé pouště. Krásněji než dalekonebo drobnohledem vidím já svým duchem do výše a do hlubin. Vidím světlo a slyším harmonie, vidím andělské bytosti v dokonalosti utěšené, vidím vše lepší a krásnější, nežli je svět. Proč myslíš, tatínku, že tyto sny nejsou pravdivé? Proč žádáš si důkazů na všecko?"

„Protože zavádí pouhé snění k nejapnosti, k nestvůrám obraznosti, k nespravedlnosti ve skutečném žití. Nadarmo kázat o tom, tys to nepoznala. Již nehádejme se. Ty trpíš, mé ubohé dítě, a já bych to útrpení rád s tebe sňal, nikoli je zvýšil. Jak byli jsme bláhovi, má drahá ženo, když jsme dělali vychovatelské plány, dokud byla Klára malinká. Tenkráte měli jsme za to, že ji každý zápas uspoříme, a zatím vrhám ji sám do něho tím smýšlením, jež jsem si vybojoval tak vítězně."

Po této rozmluvě nemohla Klára více těšiti se, že byla křtěna. Byla tím rozpadlá s otcem a v jejím vlastním citu příčilo se cosi proti smíření s Pavlem. Bývala-li již dříve nedůvěřiva k jeho lásce, očekávala-li co den opětné schladnutí, uvažovala s hlubokým bolem, že jeho láska neměla síly dosti bojovati s překážkami.

Když později, téhož dne otec její prohodil, že bude musit odejeti do Prahy k vůli pozůstalosti po své matce, uchopila se toho Klára živě a žádala opustiti Milhosty.

„Jak mohli bychom tě pustiti samotného do Prahy, tatínku?" pravila, „nyní, v tom smutku, do toho domu, kde tě budou upomínky pronásledovati. Vždyť jsme se nikdy neodlučovali bez závažných důvodů. Proč říkáš, že pojedeš do Prahy sám?" pravila. On na to, že myslil, kterak by jí bylo těžké odtrhnutí odsud. Ale ona nechtěla o tom mluviti a odjezd do Prahy byl na rychlo umluven na příští už den, jako by to byl býval útěk.

Když paní Čelinská se odhodlala ke soustrastné návštěvě do Milhost, našla dům zavřený a opuštěný. Pan Vodička uhodl dobře, že věděli u Čelinských dříve než Klára sama, jak se to má s jejím křtem.

O svatební hostině, když paní Čelinská, sedíc vedle faráře, s ním o Kláře mluvila, dověděla se o tom od něho ku své velké radosti. Hned se s ní sdělila Pavlovi. Myslilať, nyní že bude vše dobře.

Jakkoli se zdála Vodičkovům nešlechetnou ve svém jednání, měla přece tak krásné chvíle, že byla vší úcty hodna. Tak, ku příkladu, když Pavel tak rozhodně od Kláry se odvracel pro rozdíl náboženství, smál se zlý demon v srdci paní Čelinské, jehož rány z dob mládí nebyly úplně zaceleny. A ten demon pravil:

„Hle, Nemesis! Tvůj syn mstí tebe na otci Klářině. Co tobě otec učinil, to splácí tvůj syn dceři jeho. To připadalo jí maně na mysl, nemohla za to. Ale ona nenáviděla tuto hnusnou myšlénku, a sama pracovala k návratu Pavla ke Kláře, ještě než se vysvětlila okolnost se křtem.

Nyní, když Vodičkovic tak nenadále zmizeli, přijela smutně domů. Pavel byl posud v Olšovech. Když mu řekla o útěku Vodičkových, pravila: „Kdo ví, co v rodině se dělo. Vodička dověděl se asi také již, že je Klára křesťankou přes jeho vůli a je tím bezpochyby rozhořčen. Ale znám ho. Je dobrý a spravedlivý, nebude se dlouho hněvati. Kdo může také za to? Nám je ta okolnost přízniva a ty, můj Pavle, už se mi netrap. Což bysi Kláře nemohl psáti?"

On zavrtěl hlavou. Cítil nyní svou prvější mrzkost. Nyní měl jí psáti, když dříve k tomu síly neměl? Chápal již, jak bezcharakterní bylo jeho jednání.

Odejel z Olšov do Prahy v rozpoložení tak zoufalém, že by jej nebyla mohla matka samotného pustiti od sebe. Ale Ivan byl zde, jehož vliv více a více platnosti v rodině nabýval.

Také Čelinských přistěhovali se za nějaký čas do Prahy, když paní byla upokojena nad štěstím Emiliiným, které bylo mnohem větší než její rozum, jehož užívala při volbě manžela. Za to nahražovala jej po svatbě rozumem opravdovým, chováním upřímným a uznávala z plného srdce laskavost svého chotě. On zas triumfoval, že se v ní nemýlil, třeba se stavěla rozmarnou před tím. Tak uznávali oba, že jakýsi strážný duch za ně myslil a jednal, že je vedl jednoho k druhému a že byl k nim velkomyslný nad jejich zásluhy.

„Ó zaplať pánbůh milionkrát!" volala paní Čelinská po každé návštěvě, kterou u dcery konala, kde ji viděla veselou a spokojenou, do svého milého hospodářství zabranou, a dobrého Čapka zářícího vítězstvím a láskou k ní.

„A nyní do Prahy! K mému Pavlovi," pomyslila si. Viděla, že se tím také velmi vděčí Augustě, prohledla její román s Ivanem a souhlasila s její náklonností. Ivan, ač nezámožný, měl nadání a budoucnost, byl přítelem celé rodiny, nejen milencem dceřiným. I v tom byla matka Augustina šťastna. A s Pavlem? Nuže, trochu nevůle tatínka Vodičky nebylo nemožno přemoci. Jen když se ti mladí lidé milovali a náboženství žádných překážek více nečinilo někdejšímu spořádanému sňatku těch dvou mladých lidí.

Tak přijela do Prahy v nejlepší míře a tak šťastna, že si druhdy nepomyslila, jakoby bylo možno tak šťastnou býti.

Přijela s Augustou nenadále. Jen Ivan byl doma. Pavel byl vzdálen. Tím lépe, chystalo se mu překvapení.

Lampy byly rozžaty ve velké jídelně jindy neužívané za nepřítomnosti domácí paní. Paní Čelinská, Augusta a Ivan čekali na Pavla.

Mluvili o něm. Ivan vypravoval, že je stále zádumčiv, nic že jej netěší, že nechodí ke svým známým, že nechce vkročiti ani do divadla. Ivan byl by rád zprostředkoval nějaké sblížení s jeho Klárou, byl návštěvou u Vodičkových. Tam bylo mu však řečeno, že rodina pražádných návštěv nepřijímá.

Paní Čelinská nedala se těmito zprávami sdrtit ani oloupiti o svůj růžový humor. „Na to se podíváme," řekla. „Mne snad nepošlou domů ode dveří. Ohlásím se jim listem, který mně musí průchod proklestiti k tomu zarytému, fanatickému, svobodnému mysliteli. Neb fanatikem je. Povím mu to do očí. On řekne mi na to sice že já zas naopak nejsem dokonce myslitelkou. Nuže, budeme se zas hádati jako v těch dobrých, starých časech, kde jsme se tak přátelsky scházívali a kde bylo našim dětem tak sladko milovati se pod záštitou našeho přátelství."

Nedomluvila poslední větu, když dvéře se rozlétly a Pavel do pokoje vletěl, svou matku do náručí vzal a jásotem k srdci tiskl. Ona utírajíc si slzy radosti z očí, aby jej lépe viděla, položila ruku na jeho rameno a vedla

jej ke světlu. „Pavle, můj Pavle!“ zvolala. „Vždyť jsi spokojen, jasné mysli, nemýlím-li se, jsi šťasten.“

„Ba jsem. Vše je dobře, vysvětleno, odpuštěno. Mluvil jsem s Klárou.“

„Kde?“ volali všickni.

„Viděl jsem ji na ulici, šla napřed, služka za ní s velkým košem. Sledoval jsem je zdaleka. Přišli jsme na Mikulášský trh. Můj anděl vklouzl mi mezi ty starodávné boudy, které naše dětství, byť zašlé, ještě v pozdějších letech v nás zbožňuje. Mezi kandelabry velkého rynku a světélky v boudách padaly se šedého nebe hvězdičky sněhové. Mně bylo, jakobych se honil za zjevem Klářiným nevím v jakém kraji jiného světa. Teď viděl jsem ji, teď zmizela mi zas. Její kožíšek kolem krku, její malý klobouk a vlasy pod ním byly sněhem poprášeny. Viděl jsem její sladké tahy, její oči zářicí jako upomínka jihu v severním sněhu, její rozmilý, kouzelný a přec nyní tak zádumčivý úsměv. Vybírala hračky pro nějaké svoje chráněnce. Brzo držela v ruce fantastický hrádek, brzo poustevníka se zvonem před jeskyňkou, brzo miminko a zase koně. Usmívala se na ty věci. Jindy jsem žehral na to, co jsem u ní dětinstvím nazýval. Ale nyní oceňuji tu svěžest její mysli. Cítil jsem, čím mně Klára jest, jak drahocenný je ten úsměv její. Ale, bůh ví, byl jsem šosákem, ač jsem se toho nejméně nadál. Chtěl jsem to božské děvče vtěsnati do šablony svých známých ostatních. Jak mi bylo, maminko, když jsem tak Kláru sledoval od boudy k boudě, vidíš ještě nyní na mně, když o tom vypravuju.

Kýž by byla trvala ta pouť mezi dětskými hračkami celou noc. Kýž mohli bychom tak spolu jíti celým žitím a aby nám bylo také jen pouhou hračkou.

Mezi tím co jsem se plížil jako stín za svou drahou duší, zahledla mne jednou. Zastavila, zadívala se za mým stínem a já skrytý za nějakou tyčí poznal jsem, kterak Klára myslila, že to byl přelud. Jak sladkým byl mi ten okamžik! Ten výraz v její tváři tak bohaté na projevování citu! Přejela si rukou čelo, šla dále. Viděla mne zas a nyní nebyl to omyl, stál jsem proti ní, ona div nevzřikla, odvrátila se ode mne, ale neuprchla, naklonila hlavu opět ke mně, měla slzy v očích.

Když vystoupila z labyrintu hračkářských stanů, nebyla více polekána mou přítomností. Přistoupil jsem k ní a řekl jsem: ‚Kláro, odpusť mi.‘

‚Můj drahý Pavle,‘ šeptala a oba řekli jsme si, že jsou všecky pokusy marné, abychom žili jeden bez druhého. Ó věru, že se milujeme. Poslali jsme služku napřed domů a já doprovodil jsem Kláru sám, držel jsem zas její ruku, díval jsem se jí zblízka do očí!“

Ten večer skončil u Čelinských jako v závrati radosti.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Strnadi.

Vylétlo s šumotem v spěch hejno strnadů
žlutých jak plný květ pampelišky,
přelétli švitorem přes panskou zahradu,
na portál usedli na pokraj stříšky.

Erb se tam vypínal uměle v žulu vryt:
přílba a hlava lví se hvězdou troji,
od honby poslední uschlý kol věnec svit'
táhl se obestřen pletenou chvojí.

Leč málo, maloučko nezbední hleděli,
proč a nač věnec erb šlechtický krášlí,
sotva jak žlutavých listů déšť sletěli,
věnec si za hříčku bez ptaní našli.

Tu bylo štěbetu, křiku v ten zámku klid,
po lístku panskou kdy škubali pýchu,
jakoby nemohlo na celém světě být
již pranic jiného k žertu a smíchu.

Ludvík Dvořák.

— Jar. Vrchlický napsal jednoaktovou veselohru „V sudě Diogena“.

— „Pouti k Eldoradu“. Básně Jar. Vrchlického. (V Praze, nákladem Jana Otty.) První oddíl této sbírky „Eros“ kloní se k „Eklogám a písním“. Setkáváme se zde opět s tou slunečnou, štěstíplnou náladou, která budí víru v možnost pravého, nezkaleného blaha a již tím plní účel práce básníkovy. Jenom oku povrchnímu jsou to básně prostě subjektivní. Básník mluví tu za sebe i za jiné zrovna tak, jako ve svých verších filosofických. Duše básníkova jest zrcadlo, ve kterém shlíží se celý svět, a proto jsou erotické básně Vrchlického písněmi lásky vůbec. Doba pouhých lyrických hříček i v poesii naší již dávno přestala. Koketování s citem stalo se nechutným. Hledáme i v sebe menší lyrické básni hlubokou myšlénku anebo aspoň ten všeobjímající cit, který mluví za všechny a pro všechny, kdož cítí v sobě tepnu života a vědí, že bije stejným rhytmem v srdci jeho jako v celé přírodě. I erotické básně Vrchlického jdou tímto širokým, zvučným proudem. K vyslovení všeho, co jimi chví, bylo by zase třeba básně. Však Vrchlický mluví za sebe sám svým každým veršem, za který není náhrady v líčení dojmu, jejž působí. Druhou stránkou této sbírky jest její směr filosofický. Tou opět přikláněji se básně „Pouti k Eldoradu“ k „Duchu a světu“. Co tam podáno jest ve velkých črtách, vyslovuje zde prostší, ale neméně mohutná lyrika. Vrchlický hledí jasně do světa, nikoliv náhodou, ale z přesvědčení, k němuž dospěl myšlénkou. Bylo to přemýšlení opravdové, vážné, nikterak sobě nezakrývající temné stránky života, ale vítězící nad nimi. Básně tyto jsou plny hluboké přesvědčující síly, a mluvíce prostě a jednoduše tím více budí víry v učení básníka. Knihy takové přispívají velice k tužení mysli v zápasech života. Ony jsou tím největším darem, jejž tvůrčí duch může dáti světu. Blažen ten, komu tak dopřáno jest blažiti, ukojovati a síliti jiné. Toť největší odměna básníku samému.

— Povídku, kterou uveřejňujeme v čele listu, právě byl vydal Turgeněv ve „Věstníku Evropském“ a v pařížské „Nouvelle Revue“ zároveň. Zajímavo jest, že zde velký romanopisec ruský sáhl k látce cizí a fantastické.

— „Ústřední matice školská“ bude zařizovati v pohraničných českých městech při školách knihovny pro žáky, jakož i knihovny učitelské, z nichž bude se dobré čtení půjčovati českému obyvatelstvu. Jest to podniknutí vysoce důležité a těší se již nyní vydatné podpoře zejména našich nakladatelů, kteří darovali k tomu účelu „Matici školské“ již značné množství knih.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — P. L. Ar...“ Jest to jarní píseň. Odkládáme do těch dob. Zatím pošlete jiné. — P. B. Btn. Vaše báseň první je dobrá. — Z ostatních rukopisů, došlých do 7. t. m., neuveřejníme žádný.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.
Listy přijímáme jen frankované.
»Lumír« vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 20. prosince 1881. ČÍSLO 35.

Ukolébavka vánoční.

Od *Jana Nerudy*.

Spi, Jezulátko, spi!
Zas chudých lidí chudé dítě
jen do jesliček uloží Tě —
ach, kolikkrát už lidstvu dáno
a Jidáši vždy zaprodáno,
spi, Jezulátko, spi!

Spi, Jezulátko, spi!
Spi sladce na tom seně holém,
my dech tajíme všichni kolem,
vždyť Tobě, věčné pravdy synku,
je také třeba odpočinku,
spi, Jezulátko, spi!

Spi, Jezulátko, spi!
a nabeř v spánku nové síly,
máš konat ještě mnohou míli:
té cesty lidstva ku spasení,
té ještě dlouho konec není —
spi, Jezulátko, spi!

Spi, Jezulátko, spi!
Za Tvé o bratřích naučení
svět vezme Tě zas do mučení,
a než se lidstva pouta zdrtí,
je třeba ještě velkých smrtí
spi, Jezulátko, spi!

Z idyl mé tetičky.

Od *Fr. Heritesa.*

III. Křížek.

Slečna Nessy byla jednou z oněch šťastných bytostí, kterým dobrá Víla na cestu života dala krásu. Nedivte se tudíž, že byla vždy obklopena celým plukem zbožňovatelů zápolících mezi sebou o její pohledy a potírajících se na vzájem pro každý sladký její úsměv.

A slečna neskrblila těmi pohledy a úsměvů měla celé nebe. Řeknete snad, že byla koketka a to je dost možná. Bude jí teprve osmnáct let.

Měla vlas plavý, měkký a lesklý, tekoucí jí po šíji a po ramenech jako proud zlata, a k tomu černé, vroucí, hluboké oči — zvláštní krása! Myslíte asi, že jsem náležel také v řadu těch, kteří sáhali po malé její ručce — neřekl jsem to; což jest mou povinností, abych se vám zpovídal? — Ale mnoho jich bylo takových.

Bohatých, hezkých — v skutečnosti i domýšlivě; mladých. Žádný se jí nelíbil, chladně rozdávala košičky. A bavila se dále, vesele, bujně, plna života.

Chodila do všech plesů a tančila vášnivě, s celou duší. Ty růže, jež při tanci rozkvetly jí na tvařích, byly roztomilé, k líbání, a sálalo z celého zjevu jejího kouzelné teplo. Kdož by nebyl rád přivinul ji k prsům? — Šla z ruky do ruky a družky méně hledané jí záviděly. Pomlouvaly ji také, ovšem.

Než ona toho nedbala a nestarala se vůbec o to, co kdo o ní soudí. Smích její rozléhal se po celém sále i prováděla někdy kousky takové, že paní kancelistka nepostačila obraceti oči tázavě k nebesům a paní direktorka byla by jednou ustrnutím proměnila se snad již (k žalosti svého manžela) v solný sloup, kdyby nebyl pan aktuar přišel v tom pro ni na mazurku.

Váhám zaznamenati, co se vlastně stalo . . . Slečna Nessy odbyla zástup pozdvižených k ní sepjatých rukou a proti všem pravidlům a dobrým zvykům, doběhla si sama pro tanečníka, který stál až na druhém konci sálu skromně u dveří. Zastavila se těsně před ním, půvabná, rdící se, s úsměvem; učinila mu šelmovskou poklonu a pleskla ho vějířem. Musil s ní do kola. Ovšem byl jejím bratránkem a to byla okolnost polehčující, jinak byl to člověk, který neměl vlastně společenského postavení. Studoval, ale nedostudoval a ke všemu psal i verše. Měl na sobě čamaru poněkud již ošumělou a nevečeřel tři dny, aby mohl koupiti si do plesu nové rukavičky.

Slečna nechtěla tím zajisté ani nic říci; byl to snad pouhý nápad, okamžitý, nepředložený, svévolný. Mladík také, ubožák, nikterak nepokusil se vykořistiti pro sebe rozmar hezké sestřenky, jak byste asi myslili. Požádal ji sice oné noci ještě o jeden taneček, možno že o dva, odhodlal se k tomu, opravdu, po dlouhém duševním boji a chtěl jí mnoho, mnoho říci — ale neřekl ani slova. Stál pak zbytek noci zase ve dveřích sálu, osamělý, zadumaný, s rukama složenýma na prsou. Také si přinesl z plesu růžové poupě, ale to zdvihl ze země,

když skutalilo se dolů z čarovných vln sestřenčina vlasu, ana letěla kolem v náručí jiného . . .

Domů vyprovázel slečnu Nessy celý houf nápadníků; bratránek mezi nimi nebyl. Zůstal nesměle, nedůvěřivě pozadu a spokojil se pouhým díváním, až královna plesu s četným komonstvem svým zmizela ve tmě. Pak šel také, ale v jinou stranu a bloudil dlouho ulicemi.

K ránu spatřen byl stín ležící na prahu domu, v němž bydlela slečna Nessy. Z šera, v které měnila se znenáhla noc, ustupujíc vítěznému světlu, vznikaly prý zcela zřetelně obrysy lidského těla, hlava skloněna byla k zemi a čelo chladilo se na studeném kameni. Ale kdo ví, bylo-li to vše pravda, ačkoli mladí básníci mívají divné nápady a mnoho přiučili se od trubadúrů. Jitrem byla ulice prázdná . . .

Po onom bále rozdáno bylo zase asi šest, ne-li více, nejkrásnějších košíčků. A slečna Nessy stala se podivuhodně mlčelivou. Příčiny vlastní nikdo nevěděl a nikdo také nemohl tušiti. Kdož by zazlil panu baronovi, že ty bílé růže, jež počaly rozvíjeti se pojednou na tvářích slečny Nessy, sledoval s tajnou radostí, ano s uspokojením? Byl se totiž o plesu v úmyslech diplomatických od ní odvrátil a počal se Míné poštmistrovic, ohnivé brunetce, kořiti . . . . Brzo však zželelo se mu ubohé, utrápené, blednoucí, a jednou v neděli v cylindru a v modravě šedých rukavičkách překročil práh jejího rodného domu . . . .

Odešel asi za půl hodiny v náladě málo veselé, nemoha se dost vynadiviti tomu, co se vlastně stalo, potřásající hlavou, točící si mrzutě kníry a bijící se ozdobnou rákoskou rozpačitě do kolen . . . Za dva dny zmizel z města odebrav se kamsi na cesty — na zotavenou.

Rozumí se, že starostlivý papínek provázel odcházejícího tohoto dceřina nápadníka s tváří zvláště zarmoucenou. Také matička štkajíc, vyrušila se z líbezných snů o paní baronce a malých baroncích . . . Jaké štěstí usmívalo se na dítě její a ona je zašlápla! —

Nevím, co na výčitky tyto odpověděla slečna Nessy, ale vím, že mluvilo se pak v domácnosti o útrapách života a hrůze chudoby, o nouzi a hladu . . . Slečna však nejspíše při tom myslila na ovlažující sílu ranní rosy i zdálo se jí, jak chutné as vypadaly by její rukou uhnětené sněhové koblížky.

V noci zdálo se jí o bratránkovi a ráno první pohyb ruky její byl k srdci, na němž spočíval sešitek jeho básní opsaných čistě na růžový papír, s plamenným věnováním. Slečna Nessy četla je znova a vždy zas znova ty verše, četla je se zalíbením a se slzami v očích . . .

Bílé růže na tvářích jejích počínaly teď zas se ruměniti. Byla sic méně rozpustilou, ne tak rozmarnou jako dříve, ne takový diblík, byla vážnější, usedlejší, ale smutnou nikoli; v srdci jejím obývala naděje do budoucnosti a bylo plné blaha přítomnosti. A krásnější byla slečna Nessy den ke dni.

Není divu, že noví a noví vždy motýlové přilétali a vznášeli se mlsně kol vábného květu. — Papínek neustal znalecky upozorňovati na pestrost a nádheru jejich křídel — a tam ten bílý motýl opodál!

Třepal se pořád v pavučině svých vlastních myšlének. Snil o tom, čím by se mohl státi národu, lidstvu, vlasti, světu a při tom nebyl stále vlastně ničím: neměl opravdu dosud ani službu a nevečeřel už vůbec, ne jen tenkráte, když chtěl si koupiti nové rukavice, a čamara jeho stárla s jeho tváří . . .

Nedivte se papínkovi, že počal v rozumném přemítání o tomto všem mluviti o špatných vyhlídkách, o nezdárných dětech, nedbajících na otcovskou radu, o svých šedinách a o hrobu. A slečna Nessy se slzami v očích, mlčky poslouchala ty žaloby a opět počaly růže líci jejích blednouti i zmizely kvapem; usýchala, vadla, jako by sama klesnout chtěla v mrazivou náruč smrti . . .

Pan baron vrátil se zatím z cest: objel snad několikrát svět za tu dobu. Zotavil se, pravda, ano jaksi i omládl; prošedivělý kdysi jeho vlas zčernal a nabyl lesku kovu — možno ovšem, že si jej pan baron teď barvil. Nosil na nose zlatý skřipec a v šátku na prsou zatknutou měl brilantovou jehlici podivuhodného lesku. Koupil si nedaleko města villu a zařizoval ji po vlaském způsobu, i dvě labutě dal přivézti na rybníček uprostřed parku, polou zakrytý v křoví, a gondoli benátskou, se štíhlými vesly.

Bylo jaro. Příroda střásala s beder svých tíhu zimní a odívala se v svěží zelené své roucho. Měla snad zůstati pohřížena v dumy pod sněžným svým rubášem? . . . A slečna Nessy . . . Chcete snad, aby zavřela na vždy své krásné oči a uložila se do rakve v bílých šatečkách, ruce skřížené na prsou, otočené růžencem, myrtový věnec na hlavě . . . Ach, nikoli! S rozkvétajícím jarem počala i ona oživovati.

Plakávala ovšem často o samotě, celou noc, pro ubohého bratránka, který beznadějně motal se již v sítě svých ze snů předených pavučin . . . ale konečně!

Jednou přiblížil se k slečně Nessy pan baron, pokorně, s očima toužebnýma; choval se, jakoby mezi nima dvěma nikdy nebylo se nic stalo. Mína poštmistrovic roztrhala zlostí nový vějíř. A bratránek neměl tenkrát opravdu ještě ani nejmenší naděje, že by se něčím vůbec kdy mohl státi . . .

Vytiskl právě první svou knihu i poslal ji slečně Nessy pěkně vázanou, se zlatou ořízkou, a přiložil celý balík pochvalných recensí.

Poděkovala mu za dar vděčně a s pohledem, plným vroucnosti, ale nikoli o samotě, v besídce zahradní, kde scházívali se nedávno ještě tak často a kde rozkvétal šeřík . . . poděkovala mu ve společnosti, na náměstí, příležitostně. Byla obklopena četným a vybraným komonstvem — ani pan baron nescházel mezi nimi; nevím, kterak se stalo, že také ošumělý, a jinak vždy tak ostýchavý básník osmělil se vmísiti se ve vzácné shromáždění.

Sestřenka podala mu ruku — trochu se chvěla ta ruka opravdu, a hlas se třásl — — bratránek zajisté nestal se jí lhostejným — snad jej dosud i milovala — ale ty životní poměry! Řekla několik slov díků a uznání, ale v tom jeden z pánů pronesl něco velmi zábavného, čemuž nebylo možno, aby nedala se do smíchu. Na bratránka zapomenuto, jak zcela přirozeno. Později teprve objevena zas jeho přítomnost, když slečna Nessy v překypujícím rozmaru koupila u kramáře as tucet olověných křížků, směšně laciných, s barvenými skly, a podělila jimi vztažené k ní ruce, žebrající o něco „pouti“ . . . Také bratránek obdržel jeden křížek a stiskl jej mlčky v pěsti . . .

Pohledla na něho jaksi útrpně — snad jí ho bylo opravdu hodně líto. Ale co s ním, prosím vás? — Bylo jí dvaadvacet let...

V neděli na to překročil pan baron zase, černě oděn, v cylindru a v plavě žlutých rukavičkách, jež byly právě v módě, práh domu slečny Nessy... Měla vytrvalost jeho odměniti košíčkem?... Vložila do šťastné ruky jeho svou hezkou, malou ručku.

V městě, rozumí se, že mnoho mluvilo se o události a o závod broušeny jazyky na dobré pověsti ubohé nevěsty. Pronesla u oltáře své „ano" zcela slyšitelně a závoj slušel jí znamenitě.

Villa byla docela upravena, zřízena k přijetí novomanželů. Ovšem vykonali ještě dříve italskou cestu, jak velký svět po svatbě předpisuje, a teprve k vánocům vrátili se do vlastního hnízda.

Paní baronce svědčil jižní vzduch výborně, ku podivu. Z holčičky stala se paní, vyvinutá, kyprá, kulatých ramen a markantních forem; pleť její zbarvila se zvláštním oním nádechem olivovým, který vídáváme u dcer jihu a jenž platí za tak neodolatelný, tak svůdný...

Jisto, že paní baronce ještě méně byla by scházela společnost než slečně Nessy. Ale ona uznala za dobré, zahráti si, jak se po svatbě také slušelo, na poustevnici; zavřela se s manželem svým ve ville a odkládala návštěvy ve městě den ode dne. Jen tatínek docházel k ní a pásl se s opojením na štěstí své dcery; prohlížel obrazy po stěnách, pronášeje se o všem (dle jeho mínění) znalecky, přehlížel z oken pozemky, patřící k ville, počítal, mnoho-li asi ročně nesou čistého výtěžku, a v zahradě krmil každého rána labutě houskou, jež zbyla mu od snídaní.

Manželství obyvatelů villy bylo zcela šťastné. To se ví, že jejich líbánkové poustevnictví nemohlo věčně trvati i vzalo brzo za své. Do města přišlo vojsko a na uvítanou dávali důstojníci ples. Nebylo možno se vyhnouti — byliť mezi nimi baronovi někdejší kolegové; on sám prosil ženušku svou se sepjatýma rukama, až učinila mu konečně po vůli a psala si do Vídně pro nové šaty.

Vrátila se z plesu až ráno v rozmaru přímo růžovém; paní baronka nevyšla po celou noc z kola a dobrý manžel měl z toho náležitou radost. Tančila ostatně i s ním jednu čtverylku.

Také s bratránkem se paní baronka setkala, ale nikoli v sále lustry ozářeném. Dohonili ho na silnici, když vraceli se domů. Vypadal hrozně sešle, jako stařec, a jeho čamara byla úplně již nemožnou — do společnosti byli by ho jistě nepustili; šel zadumán, pohřížen v myšlénky a neslyšel ani cinkot rolniček blížících se saní; byli by ho málem přejeli. Paní baronku dojalo nahodilé setkání velice; umlkla okamžitě, ačkoli mluvilo se právě o přednostech jejích nových šatů, a doma nemohla pak usnouti.

Na štěstí neopakovalo se nepříjemné tak intermezzo více nikdy — kdož ví, co se s ubohým básníkem vůbec stalo!

Paní baronka ani příliš často město nenavštěvovala, aby nezavdala podnět k nepříjemným vzpomínkám na minulost; baronův přítel, major, přicházel denně na villu a pomáhal úslužně zaháněti nudu mladé paničky. Učil jezditi ji koňmo i držela se v sedle pevně a s neodolatelným půvabem. Pak proháněli se na bruslích po kluzkém zrcadle parkového rybníčku a někdy hrávali také na piano nebo zpívali dvojhlasně; totiž baronka a major. Baron vyznal se v zábavách takových málo kavalírsky — neměl také ani hrubě pokdy. Musil mnoho dohlížeti na práci v polích a hlavně ukázala se potřeba povzbuzovati neustále kypré žnečky.

Tak uplynula šťastně zima a přišlo jaro i léto se svým květovým bohatstvím a ptačím zpěvem, se svými svůdnými večery, s výlety do lesa a procházkami v polích a snivými ukolébavkami v benátské lodičce, unešené hravými vlnami kamsi do neproniknutelného rákosí... I to vše přešlo a přitáhla zima i odtáhla a rok střídal se s rokem. Byl to radostný život na ville! Jen v jednom nevyplnily se sny nebožky barončiny matinky — malé baronče nikdy se nedostavilo.

Paní baronka dosti se nad tím rmoutila; neboť by se jí bylo líbilo, aby byla mohla zahráti si na Madonnu a s hezkým děťátkem v loktech dáti se někdy překvapit ve svém salonku i vyjížděti si pěkně na procházku s úsměvem šťastně mateřským a ozdobně vyšňořenou kojnou naproti v kočáru... Avšak Bůh co činí, dobře činí!

Počalť pojednou baron churavěti a konečně opravdu se roznemohl. Nebylo zde přímého dědice, dítěte...

Paní baronka podala krásný důkaz lásky a obětavosti. Seděla každý den téměř hodinu u lože nemocného a trvalo to s ním skorem tři neděle!...

O pohřbu nesundala s očí bílý šáteček...

Rozumí se, že mladá, hezká, bohatá vdova nemusila starati se o těšitele. Přicházeli i přijížděli do villy páni i dámy z kruhů vznešených a vynikajících; podávali krásné truchlící něme ruku s tváří, jak se patřilo, smutnou, mnohdy i slzu prolili, vřelou, pomalu stekla po tváři; mluvili o Bohu, o víře, shledání na onom světě a čase vše hojícím, působícím na srdce lidské jako balsám na zející ránu...

Pan major ovšem nescházel mezi hostmi na ville a promluvil několik obzvláště pohnutlivých slov o ctnostech nebožtíkových. Slíbil, že brzo zase přijde — ale z nenadání přišla zpráva, že přesazen jest (v městě kolovalo podání, že k vlastní, hned po smrti baronově telegraficky podané žádosti) na jinou stanici, i musil neprodleně vydati se na místo nové čestné působnosti...

Paní baronka slyšíc to, padla do mdlob — nebylo divu! Otřásly poslední události mocně jejími jemnými nervy...

Po celý rok držela ubohá vdova dobrými mravy předepsaný smutek, a byla opravdu smutná, zarmoucená k nepopsání, vzdalovala se vší společnosti; nosila černé vlečkové roucho a chodila na hřbitov z počátku denně, pak pravidelně jednou za týden a konečně za měsíc.

Pak dala sloužiti requiem, slavné, tři kněží byli u oltáře a svíčka obrovská rozsvícena za nebožtíkův věčný pokoj. Po mši byl na ville přátelský oběd, úzký jen kruh, vybraná společnost. Ke stolu přišla paní baronka v bílém atlasu...

To bylo znamením pro motýly! Několik bylo jich přítomno, již oblétali kdysi již slečnu Nessy. Jeden z nich dotekl se také této minulosti. Seděl vedle sličné hostitelky a nakloniv se k jejímu uchu, zašeptal něco o svém srdci a o věrnosti, a učinil významný pohyb po vábné její ruce.

Paní baronka dala se do smíchu. „Věrnost! — Ach, věrnost!" — Zašeptala trpce. „Ze vy jste nikdy neza-

*

pomněl? ... Totéž“ — doložila na hlas a snažila se, aby to znělo vesele, — „totéž ujistil by mne kterýkoli jiný z přítomných zde — někdejších mých přátel ...“

Rozumí se, že každý z pánů ohradil se náležitě proti vší pochybnosti, pokud jeho se týče. Pronešena řada cenných morálních sentencí.

„A důkaz? — Důkaz!“ — volala paní baronka v probouzejícím se rozmaru.

Někteří z pánů nabídli se ochotně, že snesou měsíc i hvězdy k nohám jejím, půjdou skrze plameny, podstoupí mučenickou smrt ...

„Nic to! — nic to! —“ smála se. „Chci důkaz z minulosti!“ ...

„Bohyně mých každodenních snův — vidino tisicerých bezsenných nocí“ — — zaškemral ten, který seděl vedle.

„Ach! — fráse!“ — odpověděla. „Žádám skutky! Rozhoduji někdy dle malichernosti. Jsem žena a jest to naše právo — vždyť nás nazýváte slabými. Nemožno také říci, že bychom měly zcela nepravdu. Někdy kvítek, který jsme byli obdrželi z milené ruky a jejž uschovali jsme sobě na památku, více svědčí o tom, že jsme nezapomněli nikdy zcela na dárkyni, ani když ona nám ublížila — zapomněla nás ... více svědčí než tisíce slov a přísah ...“

Zamyslila se. Pak náhle obrátili řeč na jiný předmět. Doma však jalo se téhož dne několik rozechvěných rukou hledati usilovně v starých knihách a pátrati bedlivě po něčem v polozapomenutých krabičkách ...

K večeru podívala se paní baronka na hřbitov. Nevím, co ji tam vábilo. Snad přišla se, když odložila smuteční šaty, s místem tím jaksi rozloučiti. Nebylo teď více zapotřebí, aby přicházela sem častěji než dvakrát do roka, v den úmrtí manželově a na dušičky ... Ani ten nejpřísnější mravokárce nemohl by dále žádati od ní více.

Odcházejíc, shýbla se k zemi a sáhla po nějakém predmětu. Podle cesty byl čerstvě vykopaný hrob a na zvlhlé zemi ležela v bílém plátěném šátku svázána hromádka kostí. Paní baronka zbledla a sevřela rty; slza vytryskla z jejích krásných očí. V chvějící se ruce držela olověný křížek — bezcenný, se zeleným sklíčkem, zakrytým nalepenou naň prstí.

Komedie dějin.

Denník Noema.

Báseň *Josefa Autrana.**)

Báj dí, že Noe v onu hodinu,
kdy zavřel v archu svoji rodinu
a vodu kol zřel všady kypící,
psal denník svůj, jak všickni lodníci.
Den po dni psával ve své kabině
to celé drama, které v hlubině
bůh tkal ve živlů rozpoutaných změť:
pár zlomků nedávno se našlo teď.
Neb vše teď najdem, čtenáři můj, věř,
již máme všecku předpotopní zvěř,
jsme učeni, že hračkou je vše nám:
to z hebrejštiny přeložil jsem sám.

Dnes šestý říjen, půlnoc, příliv jest,
a vítr stále mění směr svých cest,
a pod větrem se archa nahýbá,
jak v kolébce se dítě kolíbá.
A prší, v dvojí řadě zvěř spí, křik
je slyšet chvilemi, zas ticho v mžik,
pod mřížemi zas hluk, jenž brzy ztich'
to rhinoceros nebo vůl si vzdych'.
Ni hvězdy na nebi, je tmavá noc,
a prší, prší, deště chmurná moc
jak divý ručej hluší, temný ruch.
Jen občas loď když míjí země pruh
buď ostrova neb hory výběžek,
je topících se lidí slyšet skřek.
Pak ticho zase, v lampy svitu hned
vše usne, nocí loď se valí v před.

A dvacátého, když se zvedal den,
mně řekla žena: Já dnes měla sen,
byl azur čist a slunce planul třpyt
a děti vyběhly si na pažit
a kvítí trhaly. Teď pláčí zas,
neb krásný tento sen, žel bohu, zhas'
a moře roste stále víc a víc.
Má žena pláče pro zem, vzdychajíc.
A mlčet nechce, zvyk to ženám všem.
Což, bože, nemáš soucit pro tu zem?
Má všecko tvému hněvu podlehnout,
co udělaly ovečky, že proud
je zhltit má, a co udělal pták,
jenž s písní ráno letí do oblak,
co udělaly děti, naše slasti,
že voda má je strhnout ve propast? —
Pak začne znova, repta potají.
Ach, ženy věru rozum nemají.

A jiná stránka: Naší pod lodí
dnes čistá voda s nebem závodí,
až ke dnu moře dolů nahlédám
a stopené zřím v jasu město tam;
my nad ním jedem a skrz křišťál vln
to město divné vidím žasu pln,
zřím terasy, paláce, věží hrot,
to bylo velké město, v hloubi vod
tu tisíc domů kleslo, mrtvol stoh
se hemží dole, co jsem vidět moh',
na jedné střeše víc než sto jich tli,
to zábavné jest, ač to pohled zlý.

A jinde čteme: Nyní naše loď
je v těžké zkoušce, bůh ji dále veď,
as třicet lvů, jich kožich vody pln,
se chytlo na ni, by vyvázli z vln,
zřím, děsné stádo, lodi na kraji,
jak chytají se a se zmítají,
jak otvírají tlamy, jak jich zub
rve našich stěn mohutný, silný dub,
jich stále víc jest, slyším jejich řev
a plaňky lodě rvou — ó děsný zjev!
Lev, kterého jsem do své archy vzal,
jest nepokojný, čumák náhle vzpjal,
chce pomoci, jak zdá se, bratrům svým,
leč vlna proudí tokem mohutným

*) Z pohrobní knihy.

a vítr vzteká se, že šelem tlum
se musí vzdáti vzdor všem útokům,
do moře klesají vždy hloub a dál.
O bože, kterak bych ti děkoval,
neb kdyby ztekli loď a palubu,
vše živé hned by kleslo v záhubu
a celý svět by navždy vymřel v ráz.

Pátého listopadu. — Stejný čas,
kol nebe šedé, moře bledé zas,
a tvorům, mojí péči svěřeným,
já hospodařím s masem, s obilím.
Pro jedno zvíře vystál jsem strach dnes.
Myš našla sobě díru v kleci kdes
a kočce, která v svojí číhala,
hned zornice se blesky míhala,
falešné zvíře utrhlo se v kmit
a já měl čas, to s těží zamezit.
Neb rcete: Bez myší čím byl by svět?

Já obrátil jsem list a to jsem čet':
Dnes v bouři skrze chmuru mlhavou
jsem slední vlaštovku zřel nad hlavou,
a zmizela, jak šipka ve mžiku,
co za kousek bych dal zde trávníku!
zde vše mne nudí, zvěř ta týrá mě
a pravíme si časem na slámě,
(neb jedna starost společná jest všem):
Kdy suchá nám as objeví se zem?

A dále: Orang-outang churaví,
neskáče, v koutě sedí broukavý
a bubne, věru strach mám, dostal spleen,
jej třeba ošetřovat, zvláštní kyn
mi Jehovah dal, vše mu, co chce, dej,
je fešný chlap má hezký obličej,
a člověk, z dlouhé chvíle, již to zřím,
jej udělá kdys prvním otcem svým.
Tak dělá věčná moudrost zářící.
Teď opatruju samce, samici,
jim sloužím, krmím je vždy, tak i dnes.
O bože, kdyby pošly, jaký děs!

Pak ještě toto: Krise přišla teď,
kol věže jeli jsme, již strmá zeď
z vln trčela, na výši člověk stál
a skočil na loď, by jej nesla dál
Král Nitor, známý svými zločiny,
jenž dávil ženy, loupil dědiny,
jed' děti a ve uhlí řeřavém
zajatce smažil v koši vrbovém.
O zachraňte mne, milost, milost! lkal,
ó nevrhejte zpět mne ve příval.
Co dělat? mám jej zhubit, zachránit?
Mám právo k tomu, já jsem začal snít,
zrak sklopil jsem nad vody děsností.
Mám hřešit přísností či milostí?
neb nerad tím bych cesty boží zmát',
chtě život lotra toho zachovat.
Co nad tím trápil jsem se ve sporu,
tu panther s klece šinul závoru
a rázem vrh' se, nadarmo jsem křik',
na krále a jej sežral v okamžik;
tak pochybnosti byl jsem pozbaven,
jež tísnila mne. Dále tento den
jsme jeli, propast černá, nebe též
a prší. Nebe, kdy se zaleskneš?
Kdy zjeví se nám Jahve strhna mrak? —

A dále denník pokračuje tak.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

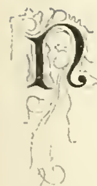
Píseň vítězné lásky.

[MDXLII.]

Napsal *Iv. Turgeněv.*

(Dokončení.)

VI.

ěkolik neděl před návratem Muciovým Fabius začal malovat podobiznu své ženy, představiv ji s příznaky svaté Cecilie. On značně pokročil ve svém umění; znamenitý Luini, žák Leonarda da Vinci, přijížděl k němu do Ferrary — a pomáhaje mu vlastními radami, sdílel mu také naučení svého velikého učitele. Podobizna byla téměř úplně hotova; nezbývalo než dokončiti obličej několika črtami — a Fabius byl by mohl právem honositi se svým dílem. — Propustiv Mucia do Ferrary, odebral se do své pracovny, kde Valerie obyčejně ho očekávala; avšak nenalezl jí tam; zvolal na ni — ale ona se neozvala. Fabia zmocnil se tajný nepokoj; jal se hledati ji. V domě nebyla; Fabius běžel do zahrady — a tam v jednom z nejvzdálenějších stromořadí spatřil Valerii. S hlavou kleslou na prsa, rukama skříženýma na kolenou seděla na lavici — a za ní vystupuje z temné zelené cypřiše, mramorový satyr s obličejem znetvořeným, škodolibým úsměškem přikládal k píšťalce své našpoulené rty.

Valerie patrně se potěšila z příchodu mužova — a na jeho ustrašené otázky odpověděla, že ji trochu bolí hlava; ale to že nic nedělá — a že jest ochotna seděti. Fabius dovedl ji do pracovny, posadil ji, chopil se štětce; avšak k veliké mrzutosti své nikterak nemohl dokončiti obličeje tak, jak by si toho byl přál. Ani ne proto, že byl ten obličej poněkud bledý a vyhlížel unaveně... nikoliv; avšak onoho čistého, svatého výrazu, který se mu v něm tak líbil a jenž vnukl mu myšlénku, aby Valerii zobrazil v podobě svaté Cecilie — toho dnes nenalézal. Konečně odhodil štětec a řekl ženě, že není naladěn, a že také jí neškodilo by, kdyby si lehla, poněvadž podle zevnějšku nevyhlíží zcela zdravě — i obrátil podstavec s obrazem obličejem ke zdi. Valerie přisvědčila mu, že si musí odpočinouti — a opětovavši svůj stesk na bolení hlavy, odebrala se do své ložnice.

Fabius zůstal v pracovně. Pociťovalť zvláštní, jemu samému nepochopitelný nepokoj. Pobyt Muciův pod jeho střechou, pobyt, který si byl on sám, Fabius, vyprosil, byl mu nepohodlný. Ne snad proto, že by byl žárlil... či bylo možná žárliti na Valerii! — avšak ve svém příteli nepoznával bývalého soudruha. Všechno to cizí, neznámé, nové, co Mucius přinesl s sebou z těch dalekých zemí — a co, jak se zdálo, vniklo mu do masa i do krve — všechny ty magické způsoby, písně, divné nápoje, ten němý Malajec, ano i ta ostrá vůně, která vycházela z Muciova oděvu, z jeho vlasův, z jeho dechu — všechno

to vzbuzovalo ve Fabiovi pocit podobající se nedůvěře, ano snad i bázni. — A proč ten Malajec, přisluhuje u stolu, s tak nepříjemnou pozorností pohlíží na něho, na Fabia? — Věru, mnohý mohl by si pomysliti, že on rozumí vlasky. Mucius pravil o něm, že tento Malajec ztrativ jazyk přinesl velikou oběť — ale za to nyní vládne velikou silou. — Jakou silou? a jak mohl ji nabyti za cenu jazyka. Všechno to jest velmi divné! velmi nepochopitelné! — Fabius odebral se k ženě do ložnice; ona ležela na loži oblečená — ale nespala. — Zaslechnuvši jeho kroky, zachvěla se, potom se opět zaradovala z jeho příchodu právě tak, jako v zahradě. Fabius sedl si vedle postele, vzal Valerii za ruku a po krátkém mlčení otázal se jí: jaký to neobyčejný sen poděsil ji dnešní noci? A byl-li podoben onomu snu, o němž vypravoval Mucius? — Valerie se zarděla a rychle pravila: „O nikoliv, nikoliv; mně se zdálo . . . o jakési nestvůře, která mě chtěla rozsápati.“ — „O nestvůře? V lidské podobě?“ tázal se Fabius. — „Nikoliv, o zvířeti . . . o zvířeti!“ I Valerie odvrátila se a skryla do podušek svůj planoucí obličej. Fabius ještě chvíli podržel ruku ženinu; mlčky zdvihl ji ke svým rtům — a odešel.

Nevesele strávili ten den oba manželé! Zdálo se, že cosi chmurného sneslo se nad jejich hlavy . . . ale co to bylo — oni neuměli říci. Chtěli býti pohromadě — zrovna jakoby jim bylo hrozilo nebezpečí; — ale co by měli pověděti druh druhu — nevěděli. Fabius sice pokoušel se dáti se do podobizny, čísti Ariosta, jehož báseň objevivší se nedávno předtím ve Ferraře, již hřměla po Italii; ale nic se mu nedařilo . . . Pozdě večer právě k večeři vrátil se Mucius.

VII.

Vyhlížel klidně a spokojeně — ale vypravoval málo; pořád se spíše vyptával Fabia na bývalé společné známé, na německé polní tažení a císaře Karla; povídal, že by si přál zajeti do Říma, aby se podíval na nového papeže. Valerii opětně nabídl širazského vína — a když ho nepřijala, pravil jakoby pro sebe: „Teď není již třeba.“ — Fabius, vrátiv se s ženou do ložnice, brzy usnul . . . ale probudiv se asi za hodinu, mohl se přesvědčiti, že nikdo s ním nesdílel jeho lože: Valerie u něho nebyla. On rychle se zdvihl — a v týž okamžik spatřil ženu v nočním rouše, ana vcházela ze zahrady do světnice. — Měsíc jasně svítil, ač před chvílí lehce sprchlo. — Se zavřenýma očima, s výrazem tajné hrůzy na nehybném obličeji Valerie přiblížila se k posteli a, nahmatavši ji rukama ku předu nataženýma, rychle a mlčky si lehla. Fabius obrátil se k ní s otázkou — ona však nic neodpověděla; zdálo se, že spala. On se jí dotekl — a pocítil na jejím oděvě, na jejích vlasech dešťové krůpěje — a šlapadlech jejích bosých nohou — písek. Tu vyskočil a běžel do zahrady polootevřenými dveřmi. Světlo měsíčné ostře jasně rozlévalo se po všech předmětech. Fabius se ohledl — a spatřil na písku stezky stopy dvou párů noh — jeden pár byl bosý; a tyto stopy vedly k jasmínové besídce nalézající se na té straně mezi pavillonem a domem. On zůstal v pochybnosti státi — a hle, nenadále rozléhají se zvuky oné písně, kterouž slyšel již minulé noci! Fabius se zachvěje, vběhne do pavillonu . . . Mucius stojí uprostřed pokoje a hraje na housle. Fabius přistoupí rychle k němu.

„Tys byl v zahradě, tys byl venku, tvůj oděv jest mokrý od deště!“

„Nikoliv . . . nevím . . . zdá se mi . . . nebyl jsem venku,“ trhaně odpovídá Mucius, jakoby překvapený příchodem Fabiovým i jeho rozčilením.

Fabius chopí ho za ruku. — „A proč zase hraješ tuto melodii? Což se ti zase něco zdálo?“

Mucius pohlíží na Fabia s týmž podivením — a mlčí.

„Nuže odpověz!“

„Měsíc, jak okrouhlý štít,
na řeku svůj leje svit . . .
Sok hledá na loži klid —
Jestřáb slepičku si chyť . . .
Pomáhej!“

bručí Mucius zpěvavým hlasem, jako bez vědomí.

Fabius ustoupil asi na dva kroky, podíval se na Mucia, rozmyslil se . . . a vrátil se domů, do ložnice.

Sklonivši hlavu na rameno a malomocně rozepnuvši ruce, Valerie spala těžkým snem. Nemohl ji dlouho vzbuditi . . . ale jakmile ona ho spatřila, vrhla se na jeho šíji, objala ho křečovitě; celé tělo její se chvělo. — Co jest ti, má drahá, co jest ti?“ opakoval Fabius, snaže se upokojiti ji. Avšak ona dále zmírala na jeho hrudi. „Ach, jak strašné se mi zdají sny,“ šeptala, tulíc se k němu obličejem. Fabius chtěl se jí sice vyptávati . . . ale ona se jen chvěla . . .

Ranní záři jitra zarděla se skla oken, když konečně usnula v jeho náručí.

VIII.

Nazejtří Mucius z rána zmizel, a Valerie oznámila mužovi, že hodlá dojeti do sousedního kláštera, kde bydlel její zpovědník, starý a důstojný mnich, k němuž chovala bezmeznou důvěru. Na dotazy Fabiovy odpověděla, že chce ulevití zpovědí své duši, obtížené neobyčejnými dojmy posledních dnů. Hledě na přepadlý obličej Valeriin, slyše její sklíčený hlas, Fabius sám schválil její úmysl: ctihodný otec Lorenzo mohl uděliti jí dobré rady, rozptýliti její pochybnosti . . . Pod ochranou čtyř průvodcův odebrala se Valerie do kláštera — a Fabius zůstal doma a přecházel až do návratu ženina po zahradě, snaže se pochopiti, co se to s ní dálo, a pociťuje ustavičný strach i hněv i bolest neurčitého podezření . . . Nejednou zašel do pavillonu, ale Mucius se nevracel. Malajec pak hleděl na Fabia jako socha, uctivě nakloniv hlavu, s hluboce — tak se aspoň zdálo Fabiovi — hluboce zatajeným úsměškem na bronzovém obličeji. Zatím Valerie ve zpovědi všechno pověděla svému duchovnímu otci, nestydíc se ani tak, jako děsic. Zpovědník vyslechl ji pozorně, požehnal ji, prominul jí její bezděčný hřích, a sám pro sebe si pomyslil: „kouzla, čertovské čáry . . . to se nesmí tak nechati . . .“ a spolu s Valerií odebral se na její letohrádek, jako k tomu cíli a konci, aby ji úplně upokojil a potěšil. — Spatřiv zpovědníka, Fabius se poněkud lekl; však zkušený stařec záhy si pomyslil, jak by se měl zachovati. Zůstav s Fabiem o samotě, ovšem nezradil tajemství zpovědního, ale poradil mu, aby, je-li to možná, vzdálil z domova pozvaného hosta, který svým

vypravováním, písněmi, celým chováním svým rozlaďoval obrazotvornost Valeriinu. Mimo to, jak se stařec pamatoval, Mucius ani dříve nebýval podle jeho náhledu zcela pevný ve víře a pobyv tak dlouhou dobu v krajích neozářených světlem křesťanství, mohl odtud přinésti nákazu lživých učení, ano mohl seznámiti se s tajemstvími magie; a proto, byť i starodávné přátelství domáhalo se svých práv, přece rozumná opatrnost kázala nutnost rozloučení! Fabius úplně se shodoval s ctihodným mnichem, ano Valerie celá zazářila, když muž sdělil jí radu jejího zpovědníka, a otec Lorenzo odebral se domů, jsa provázen blahými tužbami obou manželů, opatřen bohatými dary pro klášter i pro chudé.

Fabius hodlal ihned po večeři promluviti s Muciem; ale jeho divný host nevrátil se do večeře. Tu rozhodl se Fabius odložiti rozmluvu s Muciem až do následujícího dne — a oba manželé vzdálili se do své ložnice.

IX.

Valerie brzy usnula; ale Fabius usnouti nemohl. V nočním tichu ještě živěji jevilo se mu vše, co byl viděl, vše, co byl procítil; ještě důtklivěji dával si otázky, na které, jako dříve, nenalézal odpovědi. Což Mucius vskutku stal se černokněžníkem — a snad neotrávil Valerii? Ona jest nemocna... avšak jakou nemocí? — Zatím co on, položiv hlavu na ruku a zadržuje horký dech, upadal v trudné myšlénky — měsíc opět vyšel na jasnou oblohu a zároveň s jeho paprsky skrze poloprůhledná skla oken od pavillonu — či se to zdálo Fabiovi? — počal vtékati vánek, podobný lehké, vonné vlně... a hle, je slyšeti dotěrný, vášnivý šepot... a v týž okamžik pozoroval, že Valerie počíná se slabě hýbati. On se zachvěl, hledí: ona vstává, spouští napřed jednu, potom druhou nohu s postele — a jako náměsíčnice, tupě upřevši přímo před sebe kalné oči, natáhnuvši ku předu ruce, ubírá se ke dveřím zahradním! Fabius — okamžitě vyběhl druhými dveřmi ložnice — a rychle přeběhnuv kolem rohu domu, zavřel ony, jež vedly do zahrady... Sotva se mu podařilo chopiti se klíče, již cítil, jak někdo zevnitř snaží se dvéře otevříti, opírá se o ně... zase a zase... potom ozvaly se třesoucí se vzdechy...

„Ale vždyť Mucius nevrátil se z města,“ kmitlo se v hlavě Fabiově — a on pádil k pavillonu...

A co vidí?

Vstříc kráčí mu po cestě, jasně osvětlené září měsíčných paprsků, taktéž jako náměsíčník, tolikéž natahuje ku předu ruce a tupě otevřev oči — Mucius... Fabius k němu přiběhne, ale ten nepozoruje ho, jde, odměřeně vykračuje, krok za krokem — a nehybný obličej jeho směje se při záři měsíce, jako obličej Malajcův. Fabius chce naň zavolati jménem... ale v tomtéž okamžiku slyší, že za ním v domě kleplo okno... On se ohlíží...

Vskutku: okno ložnice se otevřelo dokořán — a zdvihnouc nohu přes římsu, stojí v okně Valerie... ruce její jakoby hledaly Mucia... ona se celá táhne k němu.

Nevýslovný vztek zaplavil prsa Fabiova náhlým přívalem. „Prokletý čarodějníku!“ zasípal zuřivě — a uchopiv Mucia jednou rukou za hrdlo, druhou nahmatal dýku za jeho pasem a po rukojeť vrazil mu čepel do boku.

Pronikavě vykřikl Mucius, a přitisknuv dlaň na ránu, utíkal, klopýtaje zpět do pavillonu... Ale v týž okamžik, kdy bodl ho Fabius, tolikéž pronikavě vykřikla Valerie a, jako podťata, klesla na zemi.

Fabius pospíšil k ní, zdvihl ji, odnesl na postel, začal na ni mluviti...

Ona dlouho ležela nepohnutě; ale konečně otevřela oči, vzdychla si zhluboka, po přestávkách a radostně, jako člověk právě zachráněný před nevyhnutelnou smrtí — spatřila muže — a objavši jeho šíji rukama, přitulila se k jeho hrudi. — „Ty, ty, to jsi ty?“ jektala ona. Pomalu se ruce její otevřely, hlava klesla nazpět, a zašeptavši s blaženým úsměvem: „Díky bohu, vše jest dokonáno... Ale, jak jsem zemdlena!“ usnula pevným, ale nikoliv těžkým snem.

X.

Fabius sedl si vedle její postele a nespouštěje oči s jejího obličeje, bledého sice a zhubenělého, ale již upokojeného, jal se přemýšleti o tom, co se stalo... a tolikéž o tom, jak by měl nyní se zachovati? Co počíti? Zabil-li Mucia, a vzpomněl-li si, jak hluboko zajel čepel dýky, nemohl o tom pochybovati — zabil-li tedy Mucia — pak nelze toho zatajiti! Dlužno oznámiti to vévodovi, soudcům... ale jak vysvětliti, jak pověděti tak nepochopitelnou věc? On, Fabius, zabil ve svém domě svého příbuzného, svého nejlepšího přítele! Lidé se budou vyptávati: proč? z jaké příčiny?... Avšak není-li Mucius zabit? — Fabius nemohl déle setrvati v nejistotě, a přesvědčiv se, že Valerie spí, vstal opatrně s křesla, vyšel z domu, a zamířil k pavillonu. Všechno v něm bylo ticho; pouze v jednom okně bylo viděti světlo. S trnoucím srdcem otevřel vnější dvéře, (na nich zůstala stopa zkrvavených prstů a na písku cesty černaly se krůpěje krve), přešel první tmavý pokoj... a zastavil se poděšen na prahu.

Uprostřed pokoje ležel na perském koberci, maje pod hlavou zlatem protkávanou podušku a pokryt jsa širokým, červeným šálem s černými okrasami — Mucius s přímo nataženými všemi údy. Obličej jeho, žlutý jako vosk, s očima zavřenýma, s víčky zsinalými, byl obrácen ke stropu; dýchání nebylo lze pozorovati: vyhlížel jako mrtvola. U jeho nohou klečel Malajec, tolikéž zahalený červeným šálem. V levé ruce držel větvičku neznámé rostliny, podobné kapradí, a nahnuv se poněkud ku předu, hleděl neodvratně na svého pána. Neveliká pochodeň, zastrčena do podlahy, hořela zelenavým ohněm a samotna osvětlovala pokoj. Plamen se nechvěl a nečadil. Malajec ani sebou nehnul při vstoupení Fabiově, jen ho změřil očima, a opět je upřel na Mucia. Chvílemi zdvihal a spouštěl větvičku, potřásal jí ve vzduchu, a němé rty jeho zvolna se otvíraly i hýbaly se, jakoby odříkávajíce neslyšná slova. Mezi Malajcem a Muciem ležela na podlaze dýka, kterou byl Fabius sklál svého přítele; Malajec jednou uhodil onou větvičkou po zakrvácené čepeli. Uplynula jedna minuta... druhá. Fabius přistoupil k Malajcovi a, nahnuv se k němu, pravil polohlasitě: umřel? — Malajec sklonil hlavu shůry dolů a, vyndav zpod šálu svou pravici, ukázal pánovitě na

dvéře. Fabius chtěl opakovati svou otázku, ale rozkazující ruka opětovala svůj pohyb, a Fabius vyšel; byl rozhorlen a překvapen, ale poslechl.

Shledal, že Valerie spala jako dříve, s obličejem ještě klidnějším. On se nesvlékl, sedl si k oknu, opřel se o ruku — a opět zahloubal se v myšlénky. Vyšlé slunce nalezlo ho na témž místě. Valerie se neprobouzela.

XI.

Fabius chtěl dočkati se jejího procitnutí a jeti pak do Ferrary — an pojednou kdosi lehce zaklepal na dvéře ložnice. Fabius vyšel ven a spatřil před sebou svého starého správce domu Antonia. „Signore,“ pravil stařec, „Malajec nám právě oznámil, že signor Mucius se roznemohl a chce se přestěhovati se všemi svými věcmi do města; a proto vás prosí, byste mu dal ku pomoci lidi k složení všeho; k poledni pak byste mu poslal nákladní i jízdné koně a několik průvodců. Dáváte dovolení?“ — „Malajec ti to oznámil?“ otázal se Fabius. „Jakým způsobem? Vždyť jest němý.“ — „Tuhle jest, signore, papír, na kterém to všechno napsal v naší řeči, velmi správně. — „A Mucius, jak pravíš, jest nemocen?“ — „Ano, velmi nemocen, ani navštíviti ho nikdo nesmí.“ — „Pro lékaře jste neposlali?“ — „Nikoliv. Malajec nedovolil.“ — „A to ti napsal Malajec?“ — „Ano, on.“ — Fabius se zamlčel. „Nuže, tedy — opatř to.“ pravil konečně. — Antonio odešel.

Fabius pohleděl za svým služebníkem, nevěda, na čem je. „Tedy není zabit?“ pomyslil si... a nevěděl, má-li se radovati, aneb litovati. — Jest nemocen? Ale vždyť před několika hodinami — viděl mrtvolu!

Fabius vrátil se k Valerii. Ona se probudila a zdvihla hlavu. Manželé podívali se na sebe dlouhým, významným pohledem. „On tu již není?“ pravila náhle Valerie. Fabius se zachvěl. „Jak to... není? — Což ty...“ — „On jel pryč?“ pravila ona dále. Fabiovi spadl kámen se srdce. „Ještě ne; ale dnes odjede.“ — „A já ho více nikdy, nikdy nespatřím?“ — „Nikdy.“ — „A ty sny se nebudou opakovati?“ — „Nikoliv.“ Valerie si opět radostně oddechla; blahý úsměv objevil se opět na jejích rtech. Ona podala obě ruce mužovi. „A my nebudeme nikdy mluviti o něm, nikdy, slyšíš, můj milý? A já ani z pokoje nevyjdu — dokud on neodjede. A nyní mně pošli mé služebné... než počkej: vezmi tuto věc!“ ona ukázala na perlový nákrční šperk, jenž ležel na nočním stolku, šperk, jejž byl jí daroval Mucius, „a hoď jí hned do naší nejhlubší studně. — Obejmi mě, já jsem tvá Valerie, a nepřicházej ke mně, dokud... on neodjede. Fabius vzal šperk — zdálo se mu však, že perly jsou zakaleny — a vykonal rozkaz své ženy. Potom počal choditi sem tam po zahradě, pohlížeje zdaleka na pavillon, kolem něhož počalo se již hřmotné skládání. Lidé vynášeli bedny, nakládali je na koně... ale Malajec mezi nimi nebyl. Neodolatelný pocit táhl Fabia, by se ještě jednou podíval na to, co dálo se v pavilloně. Vzpomněl si, že na zadní jeho straně nalézaly se tajné dvéře, kterými bylo lze dostati se do světnice, kde ráno ležel Mucius. Přiblížil se ku dveřím, shledal, že nejsou zavřeny, a rozhrnuv postrannice těžké opony, vrhl dovnitř nejistý pohled.

XII

Mucius již neležel na koberci. Maje na sobě cestovní oblek, seděl na křesle, vyhlížel však jako mrtvola, právě jako za první návštěvy Fabiovy. Ztuhlá hlava sklesla na zadní opěradlo křesla, a natažené, bez vlády ležící ruce ztrnule žlutěly se na kolenou. Hruď se nezdvihala. Kolem křesla, na podlaze poházené sušenými rostlinami stálo několik mělkých číšek s tmavou tekutinou, která vydávala silnou, téměř omamující vůni, vůni pižmovou. Okolo každé čišky byl stočen neveliký had měděné barvy, blýskající chvílemi zlatými očky; a zrovna před Muciem, ve vzdálenosti asi dvou kroků od něho, trčela vysoká postava Malajce, jenž měl na sobě pestrou chlamidu, protkávanou zlatem a přepásanou tygřím ohonem, na hlavě pak vysoký klobouk, podobný rohaté tiaře. On však nebyl klidný; tu se pokorně klaněl a jakoby se modlil, tu zase vzpřímil se, jak byl veliký, ano vystoupal až na špičky; tu stejnoměrně a široce rozhazoval rukama, tu vytrvale jimi hýbal směrem k Muciovi a, jak se zdálo, vyhrožoval nebo rozkazoval, vraštil obočí a dupal nohou. Všechny tyto pohyby patrně stály ho velké namáhání, ano působily mu bolest: dýchalť těžce, pot lil se mu s obličeje. Najednou ustál a nabrav do prsou vzduchu, svraštiv čelo, napřáhl a táhl k sobě zpět své zaťaté ruce, zrovna jako by v nich byl držel otěže... a k nevýslovné hrůze Fabiově hlava Muciova pomalu se odtrhla od opěradla křesla a táhla se za rukama Malajcovýma... Malajec je spustil — a Muciova hlava zase klesla těžce dozadu; Malajec opakoval své pohyby, a poslušná hlava opakovala je za nimi. Tmavá tekutina v číškách počala se vařiti; samy číšky zavzněly tenkým zvukem, a měděni hadi zavlnili se kolem každé. Tu Malajec učinil ku předu krok a, vysoko zdvihnuv obočí i vytřeštiv hrozně oči, kývl hlavou na Mucia... a víčka mrtvoly se zachvěla, nestejně se otevřela a pod nimi objevily se zřítelnice kalné jako olovo. Hrdou vítězoslávou a radostí, radostí téměř zlostnou zazářil obličej Malajcův; on rozšklebil široce své rty a ze samého chřtánu jeho násilně vydral se táhlý jek... Rty Muciovy také se otevřely, a mdlé vzdychnutí zatřáslo se na nich jakožto odpověď na onen nelidský zvuk.

Ale tu Fabius nemohl toho déle vydržeti: zdálo se mu, že jest přítomen jakémus ďábelskému zaklínání! On také vykřikl a pádem utíkal, ani se neohlídnuv zrovna domů, co nejrychleji domů, modle se a znamenaje se křížem.

XIII.

Asi za tři hodiny dostavil se k němu Antonio s oznámením, že je všechno hotovo, všechny věci složeny, a signor Mucius že chystá se k odjezdu. Neodpověděv ani slova svému služebníkovi, Fabius vyšel ven na výstupek, odkud bylo viděti pavillon. Několik koňů, soumarů shluklo se před ním; k samému vchodu byl přiveden mohutný, vraný hřebec se širokým sedlem, přizpůsobeným pro dva jezdce. Tu stáli též sluhové s obnaženýma hlavami, ozbrojení průvodci. Dvéře pavillonu se otevřely a objevil se Mucius, jsa podporován Malajcem, jenž byl opět oblekl na sebe obyčejné šaty. Obličej Muciův byl ztrnulý a ruce visely jako mrtvole, — avšak on dělal kroky... ano! dělal kroky a, byv po-

sazen na koně, seděl přímo a hmatem nalezl otěže. Malajec vstrčil mu nohy do třemenů, vyšvihl se za něho na sedlo, objal rukou jeho tělo — a celý průvod se hnul. Koně šli krokem a, když zatáčeli kolem domu, zdálo se Fabiovi, že na snědém obličeji Muciově kmitly se dvě bílé skvrnky... Je-li možná, aby on to byl zdvihl k němu své zřítelnice? Jenom Malajec se mu poklonil... úsměšně jako obyčejně.

Zda to všechno viděla Valerie? Okenice jejích oken byly spuštěny... ale možná, že stála za nimi.

XIV.

Ona přišla k obědu do jídelny a byla velmi tichá i laskavá, přece však pořád ještě si stěžovala na umdlenost. Ale ani nepokoje nebylo na ní více pozorovati, ani dřívějšího ustavičného zděšení a tajné bázně; a když nazejtří po odjezdu Muciově Fabius znova se dal do její podobizny, nalezl v jejích rysech onen čistý výraz, jehož okamžité zastínění tak ho bylo zarazilo... a štětec jal se probíhati po plátně lehce i spolehlivě.

Manželé počali žíti bývalým životem. Mucius pro ně zmizel, jakoby ho nikdy ani nebylo bývalo. Jak Fabius tak i Valerie, oba zrovna jakoby si byli dali slovo, že se nebudou o něm zmiňovati ani hlesem, že se nebudou poptávati po jeho dalším osudu: ten zůstal ostatně také pro všechny jiné tajemstvím. Mucius vskutku zmizel, zrovna jako by se byl propadl. Fabiovi zdálo se jednou, že musí pověděti Valerii, co vlastně se stalo v onu osudnou noc... ona však nejspíše uhodla jeho úmysl a zatajila dech, oči její se přivřely, právě jako by byla očekávala ránu... A Fabius jí porozuměl: on jí nezasadil té rány.

Jednoho krásného podzimního dne Fabius končil obraz své Cecilie; Valerie seděla u varhan, a její prsty bloudily po klávesách. Nenadále bezděky zazvučela pod jejíma rukama ona píseň vítězné lásky, kterou kdysi hrával Mucius — a v témž okamžiku, poprvé po svém sňatku, pocítila ve svém nitru hnutí nového vznikajícího života... Valerie se zachvěla, přestala...

Co to znamenalo? Je-li možná, aby...

* * *

Tím slovem skončil rukopis.

(Napsáno ve vesnici Spasském Lutovinově, v červnu r. 1881).

Z ruského přeložil *Jan Řežábek.*

Děti Justyniny.

Napsal *Michal Bałucki.*

(Dokončení.)

Za nějaký čas potom umřel Michalovi otec. Dověděl se o tom teprve za několik neděl od bratra, který přišel k němu s návrhem, aby si dal vyplatit onu část pozemků, které mu náležely po otci. Michal nebyl od toho, neboť byl si dávno přál vystoupiti z dílny železniční, kde mu bylo teď příliš veselo a hlučno. Rušily ho smích i žerty soudruhů, netrpělivým činily ho jich otázky a celkem byla mu společnost lidská na obtíž. Pracoval tam jenom, poněvadž nenalezl jinde místa. Návrh bratrův přišel mu tedy vhod. Domluvili se, bratr odrazil mu onech dvě stě zlatých, které mu byl druhdy půjčil, i s úroky a ostatní doplatil mu v hotovosti. Na štěstí pro Michala stalo se, že právě v tu dobu kovář jeden, stěhuje se do Varšavy, měl na postoupení dílnu se všemi nástroji na předměstí krakovském. Michal převzal ji od něho, zaopatřil si povolení a za měsíc potom skvělo se jeho jméno na modré tabuli pod ohromnou podkovou. Místo bylo velice výhodné, práce tolik, že musil přijmouti tovaryše a dva učedníky. Zpyšněl z toho trochu a těšil se, že jest už na vlastních nohou a nepotřebuje nikoho poslouchat. Nejednou myslil si, zdali také Justyna o tom ví, že není už prostým tovaryšem. Rád by se byl před ní pochlubil svým postavením a zdarem; o nikoho mu tak nešlo jako o ni, neboť ona představovala v jeho očích celý svět. Marnivost táhla jej mocí jíti tam a pověděti jí o sobě a při tom i dobré jeho srdce pudilo jej podívati se, co se s ní děje, zdali snad nepotřebuje jeho pomoci, — a on by teď mohl býti napomocným více než druhdy.

Přeceť toho lidé za zlé bráti nemohou, — pravil sobě upokojuje své rozpaky, — když se někdy k nim podívá.

Tak sebe přesvědčuje, odhodlal se konečně jednou v neděli zajíti tam, ale nezastal ani matky, ani Justyny. Nějací lidé cizí nalézali se v jeho bývalém obydlí, i dověděl se od nich, že matka Justynina zemřela před dvěma měsíci, a ji že si vzal muž i s děckem k sobě a že, jak se zdá, odstěhovali se z Krakova. Michal vrátil se do své dílny zasmušilý a od těch dob s větší ještě horlivostí oddával se práci. Bušil kladivem do kovadliny náruživě, jakoby těmi ranami ohlušit chtěl trápicí jej vzpomínky.

Sousedé jeho a více ještě sousedky, vidouce člověka statného, pracovitého a celkem zámožného, chtěli ho mocí oženit i nadhazovali mu rozličné vdovy i dívky, ale Michal přijímal jejich rady lhostejně. Pravda, že potřeboval k vedení hospodářství ženštiny, která by pro jeho lidi vařila i prádlo obstarávala, ale k tomu konečně nepotřeboval ženy, — každá služka tomu stačila. Nahodila se mu taková, řádná, pracovitá a plná ještě síly a zdraví. Jdouc k němu do služby, doufala snad, že ji kdys učiní paní mistrovou i dělala vše, co možná, aby jej sobě naklonila: ale Michal zůstal ku všemu takému usilování i nástrahám lhostejným. Byl k ní dobrý a uznalý, neboť taká byla již jeho povaha, ale více nic. Ona i jiné ženštiny nechávaly jej úplně chladným. Největší jeho příjemností bylo v neděli nebo ve chvílích volných od práce usednouti si s dýmkou v ruce buď před domem, nebo ve své jizbě k oknu: zvolna tu pokuřoval a myslil

na svou Justynu, zdali je zdráva, jak se jí daří, kde se nyní nalézá, a zdali ji ještě jednou spatří.

Spatřil ji skutečně, ale tak, jak se nejméně mohl nadíti. Jednoho večera, když se vracel domů, poprosila ho o almužnu nějaká žena vyhublá a utrápená s třemi dětmi, z nichž nejmladší chovala na rukou. Michal vtisknul jí do ruky několik krejcarů, z nichž jeden padl na zem a zakutálel se někam na chodníku. Děvčátko stojící při ní shýblo se, aby jej našlo.

„Tam, tam vedle stružky, Michalko," — řekla matka, ukazujíc děvčátku rukou na krejcar, svítící se odleskem lampy.

Na ten hlas a jméno stanul Michal, který byl již popošel několik kroků, ohledl se a vrátil se, aby se podíval na žebračku, která polekána tím náhlým blížením se mužského, couvnula ku zdi a hleděla naň ustrašena; spatřivši jeho tvář při světle lucerny, skryla se ještě více v temnosti a stáhla si šátek přes oči.

„A co se tak bojíte?" tázal se, chtěje rozeznati její tvář v temnotě; a když ženština mlčela, ptal se znova: „Je ta maličká vaše dcerka?"

Žena očividně váhala odpovědět, ale zaslechnuvši z pusté ulice odměřené, těžké kroky blížící se stráže, chopila Michala prudce za ruku a řekla:

„Pro bůh, pane Michale, nedávejte nás zatknout. Řekněte, pane, že jsme vaši — vaši známí — že jdeme s vámi. Pojďte rychleji —" To řkouc, táhla jej ku předu a děti za sebou.

Michal šel, nebo spíše dal se vésti, neboť nemohl přijíti k sobě. Ta žena připomínala mu velmi Justynu, ale nemohl uvěřit, že by to byla ona; byloť mu nemožno představiti si Justynu v hadrech. Za Florianskou branou, kdy už zašli s očí stráže, pustila ženština jeho ruku a poděkovavší se za službu, kterou jí prokázal, měla se k odchodu. To teprve vzkřísilo Michala. Pohledl na ni ustrnulým od podivení zrakem a tázal se hlasem nejistým:

„Či snad Justyna?"

Žena odpověděla tichým štkáním, jež tlumeno bylo šátkem, kterým se před ním zakrývala. Michal stál překvapením jako zkamenělý.

„Pro rány boží," zvolal, zalomiv rukama, — „co se s tebou — co se s pannou stalo?"

„Strašlivý osud, — neníť-li pravda?" odpověděla plačíc. „A všecko jeho vinou, — zničil nás do posledka. Je tomu teprv několik neděl, co jsem vyšla z nemocnice, děti neměly co jíst, — co si počít? Ach, kdybyste, pane Michale, věděl, jaké živobytí jsem měla s tím člověkem!"

Div že se nezalknula pláčem. — V té chvíli ozvala se nad nimi hlučná hudba, až otřásala se jasně osvětlená okna tanečního sálu. Stáliť pod hostincem lvovským, kde s ní před několika lety byl Michal jednou na plesu. Vzpomněla sobě asi na onu chvíli a chtěla očividně utéci co nejrychleji možná před těmi vzpomínkami, které se nyní zdály jako posměchem její nouzi i hadrům.

„A kam jdete?" tázal se Michal.

„Někam na nocleh. Snad za Mogilsko do hospody."

„Nezůstáváte nikde?"

„Není na to" — řekla a šla dále.

Michal zůstal státi pod hostincem, dívaje se tupě do temnoty, v které Justyna s dětmi zmizela. Zvuky veselé hudby, které mu hučely v uších zároveň s myšlenkami hučícími v hlavě jeho, tvořily podivnou směs, jakési otupení, které mu bránilo v myšlení a drželo jej na místě jako v očarovaném kole. Náhle vytrhl se z této strnulosti a rozběhl se za Justynou.

Dohonil ji u nádraží. Podivila se, spatříc jej u sebe; ale nezvolnila krok, a šla dále.

„Panno Justyno," ozval se stlumeným hlasem, — „panna Justyna snad neví, že mám nyní vlastní dílnu a pořádný byt."

„Díky bohu za to, vám to patřilo, pane Michale, neboť jste byl vždy pořádným a pracovitým. Takovým dá bůh štěstí!"

Ta pochvala plnila mu prsa radostí, jediné proto, že ji slyšel od Justyny; avšak hned na to si vzpomenul, ale nevěděl, jak to říci.

„Panno Justyno," ozval se konečně nesměle, „či to konečně musí být, abyste šla spat do hospody? U mne jsou dvě velké jizby."

„Přec není váš dům krčmou, pane Michale, abyste tam vodil žebráky s ulice na nocleh?" — řekla s trpkým úsměvem nad svou vlastní bídou. Nechtělať přijmouti dobrodiní Michalovo, neboť zdálo se jí to pokořením horším žebračiny, přijmouti laskavost od toho, jehož si byla druhdy tak lehce vážila. Ale Michal prosil tak srdečně a vroucně, jakoby ne on jí, ale ona jemu něco dobrého prokázati měla, tak že na konec svolila. Naděje na teplé přístřeší pro sebe i pro děti byla příliš mocnou u ženy, ještě nepřivyklé živobytí žebráckému, než aby se jí dlouho opírati mohla. Michal vzal na ruku jedno z menších dětí, které začalo plakat, že nemůže jít, a doprovodil Justynu do svého domova. Snad ještě nikdy necítil se tak hodným a šťastným jako teď, když si pomyslil, že jeho domov bude sloužit za útulek pro Justynu. Samou radostí nevěděl, jak ji uhostit a kam posadit. Zbudil rychle služku, poslal pro pivo a dal usmažit vajec s uzenkami. Pro vyhladovělé byly to hody královské. Potom postoupil hostem své lože i jizbu a sám se uložil v doubí, která byla vlastně kuchyní a kde spávala také služka Magda. — Tato nemohla se nějak vyznat z této noční návštěvy otrhaných to hostí, které pán přijímal s tak velkou počestností; dívala se podezřivě na mistra. Avšak tento nikterak si nevšímal obličejů Magdiných, jsa celý zaujat myšlénkami na Justynu. Přemýšlel jmenovitě o tom, jak to udělat, aby ji zdržel na delší čas u sebe, aby nepotřebovala více žebrat. Nevěděl, jak jí to navrhnouti; bál se, že nesplní jeho prosbu.

Náhoda přišla mu v tom ohledu na pomoc. Prostřední dítě Justynino ochuravělo v noci a ráno byla nemoc tak prudká, že musili zavolati lékaře, který pravil, že bude uzdravení vyžadovati několik neděl. Tak tedy, chtíc nechtíc, poněvadž nemohla jinak pro choré děcko, musila Justyna užiti pohostinství Michalova, i nechtíc býti v domě bez práce, ujala se na ten čas hospodářství, pomáhajíc Magdě v kuchyni, spravujíc prádlo a činíc vůbec pořádek v domě; — a tak přivykla si ponenáhlu na tento běh života, že se jí zdálo, jakoby byla doma. K tomuto zdání přispívalo nemálo ono celé chování se Michala, který se k ní měl tak, jakoby zde ona byla paní. K ní posýlal Magdu pro rozkazy v hospodářství, s ní radil se o všem, s ní sděloval vše, co týkalo se jeho, a ona, čím více vše poznávala, tím více se o to brala, jako o věc vlastní. Teprve úplné uzdravení se děcka

připomnělo jí, že ten dům byl pro ni toliko dočasným útulkem, že není možno nadužívati pohostinství Michalova a býti mu břemenem. Trapno bylo jí pomyslit na odstěhování se, neboť neměla kam, a čím se živit. Pomyšlení, že čeká ji zase žebrota, plnilo ji hrůzou. Ještě více zděsily se toho děti, když se dověděly od matky, že mají opustit přístřeší, kde jim bylo tak dobře. S pláčem přiběhly do kovárny k Michalovi, s žalobou, že je matka odsud chce odvést. Maje děti za sebou, netěžko naklonil matku, aby zůstala. Přesvědčoval ji, že by mu byla v hospodářství velmi prospěšna taková osoba, která by dbala práce v domě, a k nikomu že nemá tolik důvěry jako k ní; té trochu stravy že mu desateronásobně odpracuje.

Nevzpírala se mnoho a zůstala; — a s větší ještě než dříve horlivostí ujala se hospodářství, chtějíc mu aspoň částečně vynahradit dobrodiní, které prokazoval jí i dětem. Neboť i k dětem byl takový, že nejlepší otec nemohl by dbáti jich více. Ale obzvláštní náchylnost jevil k té, kterou držel na rukou, Michalce; posýlal ji na své útraty do školy, s ní nejčastěji se obíral a neminulo dne, kde by Michalka nebyla od něho dostala tu loutky, tu marcipán anebo něco od oděvu. A také děvčátko divně se k němu přichýlilo, nazývajíc ho tátou, — jako druhdy, když ještě bylo v kolébce; a Justyna se nyní už pro to nehněvala na dcerušku, neboť věděla, že byl Michal stokrát více hoden toho jména než vlastní otec. Michalka uvykla si časem na společnost tohoto přijatého otce tak, že když se vrátila ze školy a nenašla jej v síni, tu pohodivši co nejrychleji torbičkou s knihami na postel a popadnuvši krajíček chleba s máslem nebo povidly, šla ho hledat do kovárny a vyseděla tam nejednou celé hodiny. Měla tam svoje vyhražené místo ve výklenku pod výhní i dívala se odtud na dělníky kující železo, nebo shrabovala do hrsti piliny se země, házela je do ohně a bavila se bleskotnými jiskrami, které lítaly jako ohňostroj z plamene. Michal mezi prací pohledl často na ni očima plnýma lásky, pro její obveselení zpíval někdy veselé krakovjaky a když se stalo, že děvčátko při jeho zpěvu a bušení kladiv usnulo, vzal je na ruce a odnesl do jizby.

Netřeba dokládat, že se Justyně po tolika bolestných zkušenostech zdál pobyt v domácnosti Michalově rájem — a tak cítila k němu vděčnost, která jevila se vždy více v činech nežli v slovech, dbajíc o jeho prospěch tak, jakoby byl její vlastní a děti své učila ráno i večer zvláštní modlitbě za jejich opatrovníka. Ale jestliže ona byla šťastna, byl Michal stokrát více. Kromě blahého vědomí, jež každý poctivý člověk míti musí, když činí dobře jiným, cítil se ještě šťastnějším proto, že zůstávání s Justynou a jejími dětmi pod jednou střechou budilo v něm dojem rodinného života. On, který byl povždy sám, poznával nyní rozkoše dosud neznané, vida se obklopena milujícím jej hloučkem, jemuž stal se potřebným, a to tím více, když v hloučku tom byla žena, o které někdy myslil, že bude jeho manželkou. Avšak nikdy nedal ani jediným slovem, ani skutkem znát, že bývala jeho srdci drahou. Choval se vůči ní tak, že ani podezřivá Magda nemohla v jeho jednání nalézti ničeho, kromě přejícího a dobrého srdce.

Tak minulo několik měsíců v štěstí a pokoji. Avšak Justyně nebylo patrně souzeno takové žití pokojné a bez zármutku: sotva že si oddechnula od žalosti a přišla k sobě, již počalo ji neštěstí v postavě jejího muže pronásledovati znova. Vyskytl se, bůh ví odkud, otrhaný, jako poslední žebrák a zvěděv, že se ženě dosti dobře vede, přišel k ní domáhat se pomoci. Ubohá žena, co mohla, co z vlastní práce si uspořila, dala muži, aby Michal nevěděl; ale to všechno bylo mu málo; co dostal, propil a znova vracel se pro peníze a když mu již více dáti nechtěla, neboť neměla, pravil k ní, že jestli nemá, musí se vydlužit z peněz Michalových. Žena vyslechla ta slova s pobouřením a opovržením i řekla mu, aby více přes práh nevkročil. Zákaz ten nemnoho působil, neboť na druhý den přišel znova a domáhal se peněz násilně a když mu jich dáti nechtěla, jal se vylamovati skříň.

Dělo se to v čas nepřítomnosti Michalovy, neboť muž volíval obyčejně takovou dobu k návštěvám, když věděl, že ho doma není. Justyna zvedla se na obranu ohroženého majetku svého dobrodince s celou odvahou, jaké jen schopna byla. Nastal zápas kolem skříně mezi mužem a ženou a on rozlícen odporem, jehož se proti němu odvážila a dychtiv dobyti peněz před Michalovým příchodem, chytil sekeru ležící u dveří a udeřil Justynu do hlavy takou silou, že klesla bez smyslů a celá zbrocena krví.

Křik dětí i Magdy, která se v té chvíli vracela z města, přivolali sousedy a stráž. Zločinec odveden a Justyna odnešena do nemocnice.

Michal pospíchal za ní hned, jak vrátil se domů a dověděl se, co se bylo stalo. Rána byla smrtelná, avšak ubohá žila ještě do druhého dne. Přišla na chvíli k sobě, vyzpovídala se, požehnala dětem a prosila Michala, aby na ně pamatoval.

Jak plnil toto přání umírající, měl jsem příležitost přesvědčiti se, byv častěji v domě jeho. Vyučovalť jsem malou Michalku, které bylo tehdy osm let.

Učení toho dostalo se mi náhodou. Byl jsem jednou na hřbitově v dobu, když se Michal zároveň s dětmi obíral okrašlováním hrobu Justynina. Nejmladší děcko překáželo mu v té práci, vřeštíc a pláčíc, tak že je co chvíli upokojovati musil. Viděl jsem ho, stoje nedaleko a že jsem náhodou měl několik cukrových pokroutek v kapse, přistoupil jsem blíže a podal jich malému křiklounovi. Podařilo se mi tak utišiti ho na chvíli. Michal, spatřiv to, usmál se na mne vlídně a pravil:

„Pán zajisté má děti rád?“

„Když nekřičí.“

„Ach“ — rozesmál se hlasitě — „když nekřičí. To snad pán proto nosí v kapse cukrovinky? Dobrý způsob na taková pisklata.“

Rozpředla se z toho další rozmluva a potom známost, tak že od té doby potkavše se na hřbitově, nebo v aleji tam vedoucí, pozdravili jsme se již jako známí a vždy něco pohovořili. Jednou při takovém setkání tázal se mne Michal, zdali bych nevěděl o nějakém studentu, jenž by chtěl učit Michalku trochu počtům a německy, neboť si na ni ve škole naříkají. Nabídl jsem se mu k tomu sám a tím způsobem přišel jsem k nim, kdež pak jsem měl příležitost viděti tu skutečně mateřskou pečlivost, s jakou tento na pohled prostý, neokřesaný kovář vychovával dítky své Justyny. Ani jedenkrát nedoslechl jsem křivého slůvka, ani lání z jeho úst, což přece bývá tak obyčejno u této třídy lidí: mluvil k nim

*

vždy něžným hlasem, byl těm dětem netoliko pečlivým opatrovníkem, ale chůvou, matkou a v jejich společnosti nabývaly jeho hrubé a dosti drsné rysy výraz podivné měkkosti a dobrodušnosti. Nejednou, dívaje se na ty děti hrající si pod jeho dozorem okolo stolu, povídal mi mnoho o jejich matce i o sobě; rád vracel se v myšlénkách k oněm vzpomínkám z minulosti a z různého povídání podařilo se mi časem složiti toto vyznání tiché, prosté a nešťastné lásky poctivého Michala.

Nepamatuji se dobře, z jaké příčiny, zdali pro nemoc, nebo z nedostatku času musil jsem přerušiti vyučování Michalky; také moje vycházky na hřbitov přestaly a tak stalo se, že jsem kováře a jeho broučky po celý rok nespatřil. Viděl jsem toliko, byv několikráte na hřbitově s pohřbem, že jest hrob Justynin stále opatrován s tou samou pečlivostí, ano že na místo starého dřevěného kříže přišel tam malý kamenný pomníček s mramorovou tabulkou, na které však nenapsáno ničeho více kromě bývalého jména „Justynce“.

Nápis ten zdál se Michalovi zúplna dostatečným: patrně nesoudil, že by možno bylo vymyslit pěknější a příhodnější. Mluvil k němu více, než kdyby tam bývalo bůh ví kolik slov vypsáno. Raděno mu, jak jsem se později od něho dověděl, aby dal nápis jiný, neboť ten prý není k ničemu; aby aspoň dodal, že se prosí o Zdrávas a modlitbu za lehké odpočinutí zemřelé, ale zarytý Michal nechtěl ani na tuto opravu přistoupit.

Jenom na děti dbal, aby se za matku modlily a nejmladší jak jenom mluvit začalo, naučil krátké modlitbě: „Bože, dej matce korunu nebeskou.“ — Dítě to modlilo se za matku nejkratčeji, neboť za několik let odešlo za ní tam, kde rozdávají koruny nebeské. Umřelo přes všechnu starost, kterou Michal o ně měl, aby je zachránil. Podle hrobu Justynina povstal malý růvek obložený skelnými škváry a bílými kaménky, mezi kterými zelenal se netresk a nahoře hustý břečťan jako pokrývka. Růvek ten viděl jsem několik dní před svým odjezdem z Krakova.

Po osmi letech setkal jsem se náhodou s Michalem opět. Tentokráte nebylo to na hřbitově, ale v síni ženské školy, kam jsem šel na výroční zkoušku. Vcházeje tam, pozoroval jsem hlouček lidí, které strážník nechtěl vpustit do sálu, zdržuje jich jak možná. Ale jakýs člověk, oblečený něco pořádněji než jeho soudruzi, trval na svém, že se tam konečně dostati musí. Po hlase poznal jsem Michala. Přistoupiv k němu, zvěděl jsem příčinu sporu. Chtělť zavésti na zkoušku několik svých známých z dílen železničních, kteří znali někdy Justynu, aby se podívali, jak vzdělaná slečna se stala z její dcery Michalky, jak hraje na piano, jak mluví francouzsky a německy a jak krásně deklamuje. Poctivec chtěl se pochlubit svým přátelům, svým štěstím a pýchou. Vyšlo jich, co jen mohlo, podívat se na dceru Justyny v naději na vyčastování, které je potom čekalo; ale ne každý měl se do čeho obléci, aby vypadal slušně a tak jim strážník vstoupiti bránil, což Michala velice pobuřovalo.

„Slyšte, pane,“ ozval se, bera mne za svědka sporu, — „on povídá, že tam není volno vstoupit. A přece je tam dnes Michalka, dcera Justynky, víte pane, ta, co jste ji učil; má zkoušku, a ti všichni“ — dodal, ukazuje na své společníky — „znali její matku, — přece se tam musí dostat, aby poslechli Michalku.“

Strážník vykládal znova, že mají přístup jenom rodičové, že tam v sále již málo místa pro hosti, že konečně takových usmolených a bůh ví jak oblečených pánů tam pustit nesmí. Nadarmo dokazoval mu Michal, že jsou to velmi pořádní řemeslníci, ano, že jeden z nich dostal záslužný peníz na průmyslové výstavě; nabízel se, že zaplatí za ně vstupné jako do divadla; strážník nedal se pohnouti, ano pohrozil Michalovi policií, jestliže bude státi na svém; také moje zakročení nespomohlo. Na štěstí vyšel ze své pracovny ředitel školy, kterého jsem dobře znal. Poprosil jsem ho upřímně, i vpustili pak Michala ještě s dvěma nejlépe vypadajícími soudruhy do sálu: těm, kterých nevpuštěno, slíbil poctivý Michal, že jim pak všechno vypoví, jak bylo.

Sál byl skutečně přeplněn: horko bylo jako v peci a množství květin, kterými síň byla ozdobena, jenom vedro zvětšovalo. Michal se svými soudruhy sotva že nalezl místa v koutě mezi kamny a dveřmi i usadiv se tam, začal se hned mezi děvčátky sedícími na podiu a oděnými svátečně ohlížet po své Michalce. Dlouho obracel hlavu s jedné strany na druhou, vytahoval se přes hlavy a ramena před ním stojících osob a konečně ji spatřil.

„O hleďte, tam u okna, třetí ode zdi, ta v bílých šatičkách s modrou šerpou,“ pravil ku svým soudruhům. „Sama si ty šaty ušila, — dívčina, jak vám povídám, má vlohy ke všemu. Druhá matka.“

Chtěl mluvit stlumeným hlasem, ale ozývalo se to tak, že začaly sykat. Avšak trvalo to chvíli, než spozoroval, že to platí jemu, až nějaký před ním stojící pán musil mu důrazně povědět, aby byl ticho. Michal zadíval se naň udiven, tázavým zrakem a když mu pán vysvětloval, že proň není slyšet deklamace tam té holčičky, máchnul rukou a řekl: „E, čerta, co mi do ní! Ale až začne přednášet Michalka, tu teprv bude co poslouchat.“

Onen milostpán pohledl naň jako na střeštěnce a obrátil se k němu zády; Michal upřel oči znova na Michalku a nemohl se udržet, aby své myšlénky nepronesl tichým šeptem. Několikráte se mu zdálo, že dívčina naň pohledla a poznala ho mezi ostatními; tu šťouchnul loktem své soudruhy, řekl jim, aby se na ni podívali, usmíval se a kýval na ni hlavou. Znova pak plnilo jej velkým podivením, proč ji nevolají, když není ani jedné z dívčin, která by tak deklamovala jako ona. Kdykoliv vyvolali jinou, přestupoval z nohy na nohu celý netrpělivý. Konečně se dočkal, že zvolali: „Michaela Vřesňakova.“

„To je dcerka Justynina,“ vysvětloval okolo stojícím. „Jen se podívejte, ta s tou modrou šerpou.“

I vypjal se na špičky, aby mohl lépe vidět.

„Jak si vykračuje, zrovna jako nějaká kněžna,“ mluvil dále plu radosti a stíral si pot s čela, ze samého rozčilení.

Skutečně, z Michalky stala se docela hezká dívčina; za těch několik let, co jsem ji neviděl, změnila se nehorázně. Michal mi vykládal, že to učiněná matka, jenom oči měla po otci, černé, hluboké, odrážející se od světlých vlasů a dodávající jí nevšední půvab. Když začala deklamovat, vytáhl Michal krk a přiložil dlaň k uchu, aby lépe slyšel; ano i dech zatajil, aby mu ani slova neušlo. Jako byl dříve nedbalý druhých, tak netrpělivým stal se teď ku každému pánu, který mu překážel v sly-

šení; sotva že kdo nohou hnul, nebo zakašlal, ihned obrátil se k němu pln nespokojenosti, vyzývaje ho zrakem, aby byl tiše. Když Michalka skončila, začal volat „výborně!“ a když nikdo nevolal za ním, obrátil se k nim celý pobouřen:

„Proč ti oslové netleskají?“

V tichosti, která panovala sálem, bylo ta slova slyšet všude a vyvolala u jedněch pohoršení, u druhých smích. Jedni syčeli, druzí volali, aby toho hrubce vyhodili ze sálu. Ředitel poslal dva strážníky, kteří ubohého kováře vypravili ze dveří. Nechápal dobře, proč se tak děje a chtěl se opřít, ale pozoruje všeobecné pobouření proti sobě, podal se a ustoupil. Jenom ve dveřích obrátil se ještě jednou do sálu a zvolal rozléhajícím se hlasem:

„Nic si z toho nedelej, Michalko. Ja tu v síni počkám na tebe.“

Volání to přijato s hlučným smíchem a Michalka začervenala se studem.

Když po zkoušce vycházeli, tropili si smích ze zvláštního si počínání Michalova, a jeho vychovanka na polo s pláčem, na polo s hněvem řekla mu, že nemusil sem přicházet, neboť jí způsobil jen hanbu. Říkouc tak, šla napřed, nečekajíc na něho. Michal vlekl se za ní jako omráčený a ztratil se mi v zástupu z očí.

Za několik let potkal jsem ho ještě jednou na hřbitově. Přišel tam s malým chlapcem Jindřichem, který, jak mi povídal, chodil již do druhé třídy gymnasiální. Přinesli na hrob tři lampičky a věnec, neboť byl to právě výroční den smrti Justyniny. Michalky nebylo s nimi. Když jsem se na ni Michala zeptal, řekl mi, že se velmi dobře vdala za nějakého professora, že není v Krakově, neboť muže přesadili někam do Tarnova nebo do Soči.

„Jak to?“ tázal jsem se, „to ani na jisto nevíte, kde se nalézá? Což vám nepíše?“

„E, kdež by se jí toho chtělo? Ona je teď velká paní, a tu se jí nezdá hlásiti se k chudému kováři. Nu, ona sama nebyla by nejhorší — ano chtela mne i pozvat na svatbu, ale muž si toho nepřál.

„A to se vám pěkně odvděčila za vaše opatrování.“

Podrbal se na hlavě pln rozpaků, že nemá, co by řekl na ospravedlnění Michalky.

„Nu, co dělat —“ řekl konečně. „Nedělal jsem to tak pro ni, jako pro Justynku, neboť mne prosila za ochranu . . . .“

Řekl, a dal se do rozsvecování lampiček: potom postavil je řadou před náhrobek a pokleknuv s Jindřichem, začal se modlit . . . *Přel. J. V. S.*

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

XIII.

Při snídaní druhého dne natáhl Pavel ospale ruku po novinách. Přeletl články, zprávy, inseráty, nevěděl co čte. Slíbil včera Kláře, že dnes k ní se dostaví, a ona mu slíbila, že bude od rodičů laskavě uvítán. Myslil jen na to, již odhazoval noviny. Tu bilo mu do očí jméno: Severin Vodička. Četl dychtivě. Stála tam tato zpráva: „Pan Severin Vodička byl dán do obžaloby pro falšování závěti své matky. Vyšetřování bude se díti na svobodě z ohledu k jeho povaze až posud zcela bezúhonné.“

Pavlovi udělalo se černo před očima. Nemohl tomu uvěřiti nikterak. Četl to několikrát. Pak roztrhal noviny na tisíc kousků a rval si vlasy s výkřikem hrozným, který přivolal Ivana a paní Čelinskou. Jim zdálo se jako Pavlovi, jakoby zlý démon vládl této lásce.

Zvláště paní Čelinská dala se tehdáž uchvátiti rozčilením tak velkým, že některou chvíli nevěděla, co mluvila.

Pavel byl jako z kamene po výbuchu prvního bolu a pak pololeže na pohovce, díval se upřeně před sebe. Myšlénky proháněly se v jeho hlavě v šíleném reji. Bylať jich nespořádaná směs a konečně proměnily se v chaotické víření, jež ho činilo neschopným hnouti sebou neb rozhodnouti se ku kterémukoli činu.

Jeho matka brzo jej těšila, zas naříkala a konečně vrátila se jí jedna myšlénka ve způsobě fixní idey. Ačkoli jindy o těchto věcech nikdy s nikým a nejméně se svými dětmi mluvívala, přece nyní nebyla s to se přemoci a zmínila se několika krátkými slovy o tom, co druhdy jí se stalo od Vodičky. Nemohla jinak než považovati nynější události za odvetu za tehdejší její utrpení; ale ta odveta padala na ni zpět. Nejen Vodička a jeho žena, ale nevinná Klára, Pavel, ona sama nesli to těžce, co nyní stíhalo muže, který jí se byl zpronevěřil.

Ivanu nebylo jasno, o čem to vlastně mluvila, a Pavel nedával na to dokonce pozor, neslyšel ani, co kolem něho se dělo.

Ale v předním pokoji slyšely to Klára a matka její. Ty pochopily všecko a pojaly to do své mysli.

Přišly neohlášeny k Čelinským. Nyní vešly do pokoje ve svém smutečném obleku, bledé, s neštěstím vepsaným do svých tahů. Klára opírala se o svou matku a obě zůstaly u dveří státi. Bohudíky! Tenkráte neconval však nikdo před nimi, jakkoli to očekávaly.

Čelinská běžela jim s pláčem naproti. Ivan vedl je, aby se usadily, Pavel vstal a spráskl ruce nad hlavou, Klára nesla té chvíle své neštěstí hrdinsky v porovnání s ním. Promluvila klidně: „Můj drahý Pavle, neste tu novou ránu zmužile. Přišla jsem proto, abych vám to řekla. Pamatujte na svou matku. Hleďte na mne zapomenouti. Kýž bychom se byli jen včera nepotkali. Tak bylo by vše na dobré cestě aspoň u vás. Ale co na tom, Pavle. Prosím vás, dodejte mně mysli. S bohem, nyní navždy“.

Podala mu ruku, on uvrhl se před ní na kolena, držel ji, nechtěl ji pustiti, ale Klára vyrvala se mu násilně a spěchala ze dveří.

Paní Vodičková, jež posud nebyla promluvila, řekla: „Můj muž je nevinen. Věřte tomu.“ Pak šla za svou dcerou.

Pavel ležel na zemi, jeho matka klečela nad ním. Ivan doprovodil dámy ke kočáru, který dole na ně čekal.

Klára byla se svou silou u konce. Když odjížděla domů, ulicemi rozhlížela se z okna kočáru střeštěným pohledem. Bylo jí tak divno, že tu stály ty domy, krámy, že lidé kolem chodili. To celé zdálo se míti jejímu zraku děsné osvětlení jako před krupobitím, je-li z dáli již slyšeti rachot krup a chvěje-li se osení, každý květ a strom před záhubou, a blíží-li se žlutošedý, zkázonosný mrak, jakoby kráčel vzduchem stísněným.

Vešla doma do pokoje a přecházela z místa na místo. Její ubohá matka posadila se. Byla skloněna pod tíží té rány, jež celou rodinu stihla. Ona a Klára dověděly se o tom z novin. Vodička věděl to od předešlého dne. Nebylo však ničeho na něm pozorovati, když své ženě a dceři řekl, že zůstane celý den zavřen ve svém pokoji, aby mu tam jídlo posýlali, aby mu tam dali i ustlati. Předstíral nějaké rovnání listin a listů v pozůstalosti své matky. Pravil, že chce býti sám s těmito upomínkami, a poněvadž byl neustále ještě dojat matčiným úmrtím, neobtěžovaly jej námitkami a otázkami, ačkoli to bylo za jeho manželství poprvé, že mu byla samota vítanější nežli společnost jeho ženy.

Přes to všecko neznepokojilo je žádné zlé tušení. Matka a dcera strávily spolu příjemný večer. Neb jako Pavel své matce, tak vypravovala též Klára o svém setkání s ním na Mikulášském trhu. Byla při tom vážnější, mnohem méně sanguinická než on. Ale přece doufala nyní to nejlepší a matka potvrzovala jí tu naději.

Jak bylo ubohému Vodičkovi, když z vedlejšího pokoje, odevzdán nepokoji a bolu, naslouchal hudbě těch tiše rozprávějících hlasů tvorů jemu nejmilejších na světě? Pak přišla nepokojná zlá noc pro něj. Vykradl se z pokoje a přikradl se k ložím své ženy a dcery. Díval se na jejich tiché usmívavé obličeje. Ten výraz klidu a bezstarostnosti viděl na nich as naposled a ssál ho do duše zkormoucené.

Pak odešel zas a bděl do rána. Nic nebolelo ho než bol těch dvou žen. Ale ten bol byl trapnější než kterýkoli jiný. Od rána pak, když po rozkazu svém sám snídal v odloučeném pokoji, čekal jako odsouzenec na ortel, brzo-li se prozradí, že Klára a její matka vědí všecko.

Sluha přinesl mu noviny, které našel v pokoji obývacím pohozené, a řekl mu, že dámy odjely. Vodička tázal se, zdali četly noviny pod záminkou, že by je tam zas odeslal.

Ony je četly. Nyní čekal Vodička jejich návratu. Bylo mu ulehčením, že byl odbyt nejhorší okamžik prvního leknutí. Kam as odjely? Neměl kdy o tom hloubati. Nyní těšil se na jejich návrat, bylo mu třeba jejich lásky.

Přijely, slyšel je vejíti v ložnici. Ta byla vzdálena od toho nejasného pokoje, ve kterém byl zavřen. Opustil tu dobrovolnou samovazbu a šel za nimi. Slyšel je mluviti. Kláru vášnivým pozdviženým hlasem.

„Ano,“ pravila, „vím, mohu přísahati, že otec je nevinně obžalován, ale že se to vůbec stalo, to je trestem božím za to, že jsme neznabozi. Ó ano, ano! To je přec tak zjevné. Proto mám tak kruté neštěstí v lásce. Proto bylo mi uloženo tolik vytrpět, a hle, nyní stíhá nás rána za ranou.“

„Ó matko!“ vykřikla vrhajíc se na kolena před ní. Zapřísahám tě, dejme se na jinou cestu. Pros otce! Čiňme pokání, pojďme ke zpovědi všickni tři, vrhněme se v náruč církve, prosíce za ochranu boží. Ó matko, neoslyš hlasu dítěte svého!“

Nikdy nezněl Klářin ušlechtilý hlas tak dojimavě, krásně, nikdy nevnikal tak mohutně do duše. Její matka se zachvívala, mráz ji přecházel, ohlížela se zmatena kolem sebe. Měla Klára pravdu? Lekla se však hned toho klesání svého ducha: „Dítě,“ pravila k ní, „pamatuj se. Buď zmužilá. Taková malomyslnost je mrzká. Jaký byl by to bůh, aby své tvory takto trestal! Jsem jenom člověk, ubohá žena, ale kdybysi mne byla kdo ví jak neposlušna, nedopouštěla bych žádnému neštěstí, aby tě stihlo. Jak pak bůh, který je slitováním!“

„Ty mluvíš o bohu? Věříš v něj?“ Klára se tázala.

„Věřívala jsem, dcero moje, pak přijala jsem nauku tvého otce, jenž mi pravil, že není nic jistého, že nevíme ničeho a že je první naší povinností stopovati pravdu, kde ji s jistotou nalézáme. Viděla jsem, kterak on beze vší víry ve vyšší bytosti a jejich řízení světa spravedlivým, šlechetným, pevným byl a zůstal. Tu pojala mne úcta neskonalá před takou silou ducha, která sama v sobě se drží, v sobě dobro hledá a z dráhy ctnosti se neuchyluje ani o vlas jen proto, že ctí ctnost nikoli z bázně před trestem, ani v naději v odměnu. Tak šla jsem vedle něho životem a vše mi bylo jasno. Doufám, že bude tak i na dále. Užili jsme spolu nesmírného štěstí, nyní doufám, že neklesneme neštěstím.“

„V boha nevěříte,“ úpěla Klára a matka na to: „Skládám-li nyní před tebou, dítě moje, zpověď svou, nechať je celá a úplná. Mně něco scházívalo v mém plném štěstí. Svět zdál se mi přec jen prázdný a smutný, neměla-li jsem věřiti, že jej oživuje duch. Nemívala jsem touž sílu co tvůj otec k pevnému držení se dokázaných věcí, a nekonečně stýskávalo se mi, že jsem si více nedovolovala vzlétati tušením a bájením do hlubin zahalených nám tajemství. Ale z lásky odříkala jsem se toho. Nuže, myslíš, že byla taková láska trestuhodná, že je možná, aby byl na ni žárliv ten nesmírný, nepochopitelný veleduch?

Zas mluvím, jakobych věřila. Ó dítě moje! Ty věříš. Tobě přišlo to samo, nikdo tě k tomu neměl. A tys moje dítě! Z lásky k tobě zas hledám to bývalé vzlétání citu k jakémusi tušenému zdroji lásky. Ano, ano, věř v boha, v bytost všech bytostí, ale neklesej tou vírou v malomyslnost. Jinak přestala bych věřiti s tebou, že je to svaté vnuknutí. Věř jako Job v bibli a bude-li tě víra posilňovati, povznášeti, učiní-li tě dobrou jako touha po čisté pravdě otce tvého: pak jsem tvá a nezpronevěřím se zároveň tvému otci ve smýšlení. Neboť uvidím potom, že máte oba pravdu. V tom hoři a neštěstí, které nás nyní stihlo, poznávám, že se jedná hlavně o sílu a zmužilost v dobru a v lásce.“

Klára byla ku podivu utišena. Naslouchala matce ještě, když mluviti už byla přestala. Pak pozdvihla zvolna hlavu a trhla sebou. U dveří stál její otec.

Jeho temné vlasy byly prošedivělé přes den a noc, ale krom toho nebyl skloněn. Díval se jasně a klidně na milované svoje bytosti. Natáhl ruce k nim a řekl: „Vytrváme zmužile a nyní nech ať přijde cokoli!“

Objal a líbal je a byl tak hoden lásky a úcty, že duše mu letěly vstříc.

Klára, co byla minulé doby v Praze, blouznila o našich krásných, drahých kostelích pražských. Co den je navštěvovala a vidouc s nadšením uměleckým, u ní tak mocným, ty výmluvné staré budovy myslívala si: „Nuže vystavělo-li lidstvo takové divy po celém světě a zasvěcovalo-li je pouze této myšlénce, vidíme již z toho její velkost. Všecky ty chrámy jsou svědky jejími výmluvnými a nesmrtelně žijícími duchem umění."

Nyní, co dívala se na otce svého, nedávno ještě mladistvě mužného, jenž nyní náhle měl velebný pohled starce, nyní myslila zas na obdivované budovy chrámů božích. Její otec činil na ni týž dojem. Stál zde jako žulová skála nezvratný pevný a velký. Když ji vzal za ruku, neříkala více, že trest je stíhá, ani zkouškou nemohla se ta nehoda nazvati. Bylať to malichernost před jeho klidem.

On byl vděčen, že k němu žena a dcera tak lnuly, povznášel, těšil, upokojil je.

Kdo byl by před chvilkou ještě myslil, že se vrátí do rodiny to staré blaho u těchto lidí neúmorné.

Klára ovšem byla oloupena o svou lásku. Ale nyní ani nereptala, doufala, že bude možno i to snésti. Doufala to aspoň v té chvíli.

XXIV.

Pak přišly smutné chvíle a dni. Nenechaly na sebe čekati a tísnily duši. Soudní vyšetřování započalo. Vodička měl výtečného obhájce. Ostatně hodlal hájiti se sám. Leč nezbývalo mnoho naděje, aby byl Vodička za nevinna uznán. Neměl žádných svědků, že matka jeho sama poslední závěť diktovala a podepsala. Ani morální přesvědčení nebylo mezi obecenstvem a přivolanými svědky pro jeho nevinnost. Jeho nezištnost dokazovalo, že závěť nebyla ani v jeho prospěch; ale ona byla sepsána docela v jeho smyslu. Vodička přiznával se, že ji sám napsal, že v ní určoval dle své myšlénky, kam se má pozůstalost obrátiti; ale že mu k tomu dala matka plnomocenství, že mu to rozkázala a z vlastní svobodné vůle že tak ustanovila, to bylo nemožno dokázati a dosvědčiti. Podpis byl skoro nečitelný. Znalci uznávali, že se podobá písmu nebožky paní, ale dokonce nedalo se dotvrditi, že by byl vlastnoruční. Naopak všecky okolnosti tomu nasvědčovaly, že byl padělaný. Nejvíce pak tomu nasvědčovala Vodičkova nenávist ke kněžstvu, naopak činila to víře podobné, a veřejné mínění zatracovalo ten špatný prostředek k účelu dobročinnému.

Všude mluvilo se jen o tom a velký interess byl k té věci obrácen. To celé mohlo se už nazvati veřejným skandalem a ve společnosti, kde Čelinských se pohybovali, vzbouzelo to hrůzu. Státi před trestním soudem! Přijíti snad do trestnice, býti tam pro podvod. Co bylo horší, první skandál, který by byl hluku nadělal, kdyby se byla dala Klára dospělá pokřtít, anebo kdyby se s ní byl dal Pavel oddati civilně co s osobou bez konfesse? Anebo nyní ten veřejný soud pro podvod?

Všude mluvilo se o tom, že bude Vodička zajisté odsouzen; asi na pět let těžkého žaláře, hádali právníci. Jaká to potupa! Co počnou si pak ty dvě ubohé ženské? On sám měl totéž přesvědčení. Ať přemýšlel jak chtěl, nevěděl, kterak by měl svou nevinnost dokázati. Větším trestem než vězení, jež na jisto očekával, bylo mu pomyšlení, že jmění jeho rodiny bude v rukou nenáviděných kněží, že pomůže potvrditi jejich moc a sloužiti že bude k potlačení svobodného smýšlení a uznávání čisté pravdy. On měl býti jejich obětí, štěstí jeho dítěte a ženy mělo býti navždy podkopáno.

To činilo jej zádumčivým, až trudomyslným někdy. Viděl Kláru chřadnouti. Byloť to nad její sílu, co v její duši se dělo.

Myslila ve dne v noci na Pavla, kterak s ním se setkala na rynku mezi boudami zasněženými, jak na to hleděly ty prastaré týnské věže v mlze lehce zahalené, ta starožitná radnice a všecky domy vůkol s tou určitou výmluvnou fysiognomií, s těmi štíty a arkýři a ornamenty zašlých dob. Jak byla ubohá Klára šťastna. Jaká budoucnost otvírala se náhle před ní prosluněná, jasná, usmívavá. Jak bylo to sladké, když vložila ruku do jeho lokte a opřena o něj domů kráčela. Jaký byl to rozdíl naproti té jízdě domů od Čelinských, když naposled s Pavlem se loučila. On padl na zem v hrozném zoufalství. Jeho bol byl zajisté tak velký jako její. Byla v tom útěcha? Byla-li, rozrývala srdce.

(Dokončení)

FEUILLETON.

— Divadlo. Z her poslední doby dlužno jmenovati Bozděchova „Světa pána v županu", jenž dáván k třicetiletému jubileu p. Kolára, a Šubertův nový kus „Probuzenci". „Světa pán v županu" jest znám a oceněn a nám dlužno jen gratulovati ředitelství, že zdařilo se mu vřaditi opět kus ten v repertoir. Slavnostní představení večera toho uvedlo obecenstvu na paměť veliké zásluhy p. Kolára o české divadlo a jest jen povinností opakovati na tomto místě, co ví a cítí každý, jakého máme v p. Kolárovi umělce. Kéž dopřáno váženému jubilantovi pracovati další ještě řadu let v zájmech ústavu, mezi jehož největší chlouby vždycky bude počítán. — Šubertovy „Probuzenci" potvrdili skvělé očekávání a naděje, které jsme vyslovili při provozování prvotiny jeho „Petr Vok z Rožmberku". S jistotou víme dnes, že drama s historickým pozadím českým našlo v Šubertovi sílu velice zdatnou, obeznámenou se všemi požadavky moderního tvoření dramatického, přístupnou stejně poetické naladě celku jako i historické pravdě. „Probuzenci" jsou zdařilé dílo dramatické, jímž obohacena poměrně chudá naše literatura dramatická platně pro budoucnost. Musí se ovšem čísti v hře této mnoho mezi řádky, ale to není vinou spisovatele: však každé upřímné srdce české to jistě všecko čte, byť i někdy to neslyšelo z úst herců. Zvlášť první tři akty jsou stavbou vysoce zdařilé, čtvrtý a pátý jsou v ohledu rozluštění opět velmi zajímavou prací. Řeč jako vždy u Šuberta jest přesná a co u dramatu váží jasná, průhledná a přirozena bez podivnůstek a titěrek, jimiž někteří autoři svá díla nechutně šperkují. Výtek činiti nemůžem, jest jen prostě naším zdáním, že mohla hraběnka Marie Ludmila snad více zasahovati v děj — nebo snad, že Michna mohl býti ještě ostřeji charakterisován, ale příčiny toho jsou částečně v těžkých poměrech, s nimiž naše historické kusy vůbec zápasí, dílem myslil si básník celek svůj takto, a nelze mu ani ničehož namítati, když jen v rámci svém si zůstal důsledným. K úspěchu kusu přičinili se zdatně též herci. Pan Kolár podal výtečnou kresbu tyranického a stejně zbabělého

despoty, pí. Sklenářová, sl. Pospíšilová a pí. Bittnerová, jakož i pánové Seifert, Bittner a Šamberk dukladně promyšlené výkony, pp. Frankovský a Mošna figury z lidu, jakých jen si spisovatel i divák přáti může. I celkový dojem, scény z lidu atd. byly uspokojující. Lze skutečně říci, že začátkem letošní sesony prolomen konečně led původním kusům, hrálo se s chutí velkou a poslouchalo se s myslí uznalou. Zbývá jen přání, by ostatní dramatikové čeští sáhli též v tento oživený proud — neboť jen společnou prací, vzájemným působením spisovatelů, herců i obecenstva dospějem i v dramatu k lepší budoucnosti a doufáme, že se to stane v době, než otevrou se na novo dvéře velkého divadla našeho, dozajista. *J. V.*

— Řivnáčův „Průvodce po království českém“. S dvanácti mapami a plány. (V Praze 1882. Nákladem Františka Řivnáče.) Jest to kus nové půdy, na kterou naše písemnictví tímto dílem opět vstupuje. Až dosud měli jsme jenom několik malých příručních knížek, které mohly sloužiti za průvodce těm, kdož cestují pro zábavu po některých částech naší země; nyní máme již svého velkého Baedekra, jenž obsahuje kraje celého českého království a bude touristovi spolehlivým vůdcem. Jest to řádná těžká kniha, obsahující více než 600 stran a opatřená krásnými mapami od pp. J. Kaftana, Kohuta, J. Ličky, Smrčka a Zdenka. Materiál, kterého bylo zde zpracovati, jest ohromný, a redakční kroužek, sestávající z pp. B. Bauše, F. Borovského, E. Herolda, A. Řivnáče, Jar. Zdenka, zasluhuje všestranného uznání za svou neunavnou píli a přičinlivost. U nás cestuje se poměrně málo, ačkoliv máme v zemi krajin překrásných. Kdo má trochu peněz, jde s nimi raději vždy do ciziny, byť hledal často jenom pouhého zotavení, jehož by se mu rovnou měrou mohlo dostati doma. Příčina tohoto zanedbávání vlastní země jest dvojí: nedostatek upozornění na jednotlivé krásné partie a nedostatek pohodlí na cestě. Prvnímu jest knihou Řivnáčovou nyní úplně odpomoženo; o druhé musí se ve svém vlastním prospěchu postarati lidé naši sami. Nikde na světě není cestujícímu bojovati s tolikerými svízeli jako nešťastníku, který se vydá na cestu na zotavenou Čechami. Několikadenní vycházka pěšky náleží v Německu k největším příjemnostem, u nás jsou to nazvice muka, z nichž se člověk vrátí rozmrzen a utýrán více, než když byl vyšel. Kromě větších měst nenajdeš skoro nikde pohodlného noclehu. Jdeš od poledne do večera v pravdě rajskou krajinou, jsi unaven, dychtíš po odpočinku; přijdeš do vsi nebo do městečka a tu ti řeknou s tou nejnaivnější tváří na světě, že nemají ničeho jíst, aneb že nemají pro tebe místa, kde bys přespal. Od času Lady Montaguové, která vozila si po Čechách svou postel s sebou a napsala, že někdy za deštivého počasí neměla ji kam postavit, a dodala, že nikde na světě není takového nepohodlí pro cestující, jako v Čechách, ničeho se u nás nezměnilo. Hostinští nerozumějí svému prospěchu. Zdá se býti zcela skromným požadavkem, aby i v menších místech měli jednu čistou místnost, prostý, vybílený pokojík s čistým vzduchem, kde by se přespati mohlo. Takového cos najdeš málo kde. Čistota jest z posledních věcí, na kterou se pomýšlí. Špinavé ubrousky, špinavější povlaky, vzduch prosáklý kouřem a zápachem pivním, to je vrchol pohodlí, jimiž se většinou cestující u nás opatří. V Skandinavii, kde není lid zámožnější našeho a a kde selská stavení nevypadají o nic jinak než naše na vsi, ba na pohled bídněji, nalezneš téměř všude pohodlí a čistoty. Tam vzala to do ruky vláda. Kdo chce míti hostinec, jest nucen opatřiti cestujícího čistým pokojem, postelí a jídlem. V hostinci jest vyložen seznam cen a kniha stížností, do které cestující vše, co dělo se na úkor řádu i jemu, zaznamenati může. Přestupky stíhají se krutými pokutami, cestující má pohodlí a hostinský peníze; neboť tím jediné stalo se, že jest nyní Norsko od touristů hledanou zemí. Cizí lidé přinášejí tam hojně peněz, což dělo by se zajisté i v Čechách, kdyby naše veřejná správa vzala věc do ruky tím samým způsobem jako tam. Jednotlivý podnikavý a přičinlivý hostinský, jenž se tu a tam v kraji vyskytne, nespomůže tu ničeho. Cestujících je málo a on neuhradí tu ani své výlohy. Avšak jsme jisti, že, kdyby veřejná správa, ať už státní nebo zemská, se věci chopila jako v Norsku, byly by Čechy za tři léta zaplaveny cestovateli domácími i cizími, kteří v zemi nejvíce peněz nechají. Část Švýcarska od cizinců žije, velká část Čech hmotně by tím velmi získala. To je věc, kterou by si některý z našich poslanců mohl dobyti o zem velikých zásluh. — Čtenáři prominou, že jsme zabočili na pole od literatury tak vzdálené, avšak kdo z nich kdy po Čechách cestoval, nabyl zajisté těch samých zkušeností, jako my a přál si vřele, aby bylo jinak. Celé Čechy by ožívly, kraj náš by se seznal, v cizině psalo by se o něm zrovna tak zajímavě jako o Norsku a interess touristický má v zápětí i sympathie národní, bez kterých jsme v cizině naprosto. Knihou Řivnáčovou, která vyjde také německy, otvírá se naše vlast cizině a v tom ohledu má vydavatelství velikých zásluh. Jest to dílo velmi nákladné a do jisté míry odvážné, neboť uložen do něho kapitál více než 12000 zl.; avšak úroky ponese celé zemi, zvláště když sami se budeme starati o to, aby se stala cestovateli přístupnou. Kéž těchto několik dobře míněných slov nepadlo na písek.

— Z Rusi dochází nás následující list: „V listopadovém sešitu velkého měsíčníku „Ruská mysl“ naléžá se článek pojednávající „o národní písni a poesii“. Pisatel, patrně začátečník na poli literárním, pouští se tu do věcí, kterým zhola nerozumí, ba, o kterých nemá ani nejmenšího ponětí. Obzvláště ale je viděti, že nemá ani trochu spisovatelského ostychu, neboť píše na př. celý odstavec o národní písni české, a česky bezpochyby ani slova nerozumí. Kdyby tento článek nebyl otištěn v „Ruské mysli“, měsíčníku, který se pokládá za učený i slovanomilský, mohlo by se o všech zde obsažených nechutnostech mlčeti: ale „Ruskou mysl“ čte ruská intelligence, a ta nabude tu podivného mínění o české národní písni. Musíme se tedy ozvati proti podobné literární smělosti. — Podle onoho článku mohlo by se souditi, že my, Čechové, máme všeho všudy asi tucet písniček a kromě těchto už docela ničeho na širém světě; a sice prý máme: 1. Horo, horo visoka jsi (zachovávám všude orthografii článku; česká slova jsou tu tištěna latinkou); 2. Horo, horo! horo biła! na tia shnila nacha sila! 3. Teśhme se blahou nadeji (po rusky: Тешмесе благоу надѣи); 4. Боже муой; 5. Лука широка; 6. Старалея худый съ худоу; 7. Хитилпсь лосося; 8. Хоралъ Св. Войцьху X столѣтія; 9 Dož jste boži bojovnići; 10. Gde domov muj; 11. Ja jsem Slovan; 12. Aj, čo by bola drobna jetelinka; 13. Dubra (tištěno tak latinkou, bezpochyby chtěl napsati: Divča, divča, jak je viděti z dalšího citátu: otpadels mi ot srdečka); 14. Бивали Чехове! a potom ještě existuje prý všeslovanský hymnus: Hej Slované! Více písní pisatel, podle všeho soudě, nezná aneb neslyšel. Z nich soudí o národní poesii české. Aby mohl ruský čtenář souditi sám o české písni, podává překlady písní: Těšme se blahou nadějí, Kde domov můj, Aj čo by bola drobna jetelinka, Divča, Já jsem Slovan, Hej Slované! Dále tvrdí pisatel, že píseň „Těšme se blahou nadějí“ patří do XI. století, t. j. (vysvětluje dále) do doby Jana Husa a zpívala prý se v chrámech, neboť v slovech „napijme se“ leží prý ten smysl: přijímejmež tělo Páně pod obojí. Dále prý Táboríté pod Žižkou a Prokopem nosili před svým vojskem kalich a válečné heslo prý bylo: „Kalich všem“. Smysl prý to mělo dvojaký, náboženský, jakož i demokratického protestu. Potom vykládá, že prý na Pražském hradě, v archivu při sv.-václavské kapli zachovaly se staré rukopisy, mezi kterými bylo i mnoho husitských písní. Za Vladislava archiv shořel a jen několik rukopisů se zachovalo úplně, většina shořela, a sice ostaly celými: Chorál sv. Vojtěchu, Dož jste boží bojovníci a a z chorálu „Těšme se blahou nadějí, ze XIV. století“ zachovalo se jen: „Amen, raï to Boze dati“. Začátek a motiv (!) na polovičku shořely. Třeba bylo doplniti tyto zlomky, což vykonal český skladatel Krov! Zajel si do městečka Roudnice, kde se zachovalo potají vyznání husitské, i srovnal rukopis (t. j. zlomek) s nápěvem národním. Přesvědčiv se, že rozdílu žádného mezi tím i oním není, dopsal uhořelou část dle nápěvu národního a potom rozšiřoval tuto píseň po Praze, a v takovém rouše se prý zachovala až do dnešního dne. V podobném smyslu fantasuje pan spisovatel ještě dále. — Avšak dost této ukázky. Nechci Vás dále trápiti uváděním dalších nesmyslů.“ — Pisatel této zprávy připojuje krátkou úvahu o nynějším stavu slovanské a zvláště slovansko-české otázky na Rusi. Věříme mu na slovo, že jest to stav smutný, ale nechtějíce roztrpčovat, neotiskujeme dále jeho list. O poměrech politických list náš souditi nemůže: jisto jest toliko to, že k našemu, tak čilému duševnímu životu, chovají se Rusové s netečností obdivuhodnou.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze. — Papír z továrního skladu **Al. Wiesnera** v Praze.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . 3 » — »
na celý rok . . 6 » — »
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr.
na půl léta . . 3 » 50 »
na celý rok . . 7 » — »

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace »Lumíra« buďtež adresovány Časopis »Lumír«, Praha, Jungmannova třída č. 22 n.

Listy přijímáme jen frankované.

»Lumír« vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hod. odpolední.

ROČNÍK IX. 30. prosince 1881. ČÍSLO 36.

Pro jeden cit.

Napsal *Jan Červenka.*

Tomáš Smit zavřel právě vrata ohrady a blížil se k stavení.

Když jej spatřila jeho roztomilá dcera, sedící pod příkrovem planého vína u zahradního plotu, vzala mladého muže, jenž seděl vedle ní za obě ruce a hledíc mu prosebně v oči, pravila: „Máš-li mne rád, Marku, nechoď tam, nechoď dnes s otcem. Já viděla ráno Salma, byl bledý, mračil se a díval se sem... Marku, nechoď tam, víš, že je divoký člověk a že tě nenávidí... A dnes přijde tam také... Zůstaň zde raději u mne..."

To černovlasé, růžové dítě opřelo pak hlavinku o spletené snítky vína a dívalo se tak prosebně, tak snivě a láskyplně svému miláčku v tvář, že se mu zachvělo srdce a že musil zlíbati obě ty ruce, jež táhly jej k sobě... Ale neodpověděl.

Několik žlutých zvadlých lístků spadlo s příkrovu spletených stonků, zašelestilo jim kol hlavy a sneslo se lehounce na jich klín a dolů k jejich nohám.

„Marku?" zašeptalo tázavě děvče a sklonilo se pak k jeho prsům. — Marek se rozmýšlel. Jeho prsty brály si při tom s černým, dlouhým jejím vlasem, splétaly a rozplétaly jej, hladily a tiskly jej k ústům.

Zatím prohledal Tomáš Smit celé stavení, ale nenalézal, koho hledal. Na jeho tváři bylo znáti nepokoj, když vyšel z předsíně a stanul u prahu domu... „Kde zas ten Marek vězí?" mluvil polohlasem... „To jistě zas odešli spolu a sedí někde v alejích... Marku!"

Poslední slova pronesl tak hlasitě, že Marek, jenž posud brál si s Klářinými vlasy, vyskočil, a políbiv ji kvapně na čelo odběhl bez odpovědi.

„Kdes byl?" ptal se Smit.

„Zde v zahradě s Klárou..."

„Také nemáte nikdy dost toho blouznění;... již jsem chtěl odejíti bez tebe, pojď!"

Tomáš Smit vyšel ze dvora a Marek za ním. Dlouhé stíny stromů, kryjící návrší nad Podolem, táhly se již přes cestu, kudy oba kráčeli, jen někde maně pronikl paprsek sluneční nad hlavami nižších smrků a zachvěl se, dohasínaje v šedém prachu silnice.

Marek kráčel mlčky stále za Smitem. Bylo zříti, že nečiní tak z vlastní vůle a že by byl raději zůstal po boku své drahé Kláry... Ale starý stoupal klidně dál, nevšímaje si Marka a ponechávaje ho úplně svým myšlénkám. Teprve na nejzazším konci osady se zastavil a pravil:

„Dnes tam bude také Salm, Marku... Dej pozor, jak ho překvapím!"

„Toho se právě bojím, — a Klára také, otče," odvětil Marek, jakoby neslyšel poslední věty.

„A čeho se bojíš?"

„Že tam bude také Salm a že... Je to divoký chlap!"

„Nesmysl! Když ho Klára nechce, kdo za to může — a pak je to k smíchu! Jdi napřed!"

Nízká, dlouhá světnice krčmy byla již plna. Dusivým kouřem, valícím se celou místností, prokmitalo slabě světlo lampy, visící se stropu v prostřed jizby, a jeho lesk obrážel se matně v obrysech drsných, mužských tváří...

Když Marek se Smitem vstoupil, vstal jeden z mužů, sedících za posledním stolem a šel jim vstříc... „Již čekáme," pravil. „Jsme tady všichni střelci, jen tys nám scházel... a máme plán!"

„Jaký?" ptal se Smit.

„Jen pojď, uslyšíš, až se ta vřava trochu rozveselí."

Sedm tvrdých dlaní stisklo na to nově přišedším pravice a oni zasedli za stůl.

Čelo mladého muže, proti němuž Marek usedl, svraštilo se na okamžik, a okem pronikl blesk, když viděl Smita, kterak nachýlil se důvěrně k Markovi a zticha s ním mluvil... Mladý muž ten byl Salm.

Jeho náklonnost ku Kláře Smitové, jakož i způsob, jakým od této byla přijímána, byly všeobecně známy. Nicméně nedával on na sobě znáti nižádné nenávisti k starému Smitovi, ani šťastnějšímu sokovi svému, ačkoliv se o něm vědělo, že jest divoký, vášnivý a nerozvážný, a že v hněvu a zlosti nezná mezí.

Salm tvářil se však zcela lhostejně, ač vířil mu v prsou vztek a zášť proti oběma mužům. Tak bylo i tento večer. — — Hovor bral se zcela obyčejným chodem, provázen žerty, vtipy a smíchem, a neváznul ani okamžik...

Ale když se pak za všeobecného ticha Tomáš Smit zvedl a vzav Marka za ruku, s úsměvem jako ženicha dcery své Kláry jej představil, nemohl již Salm zdržeti ten ohnivý nával krve, ženoucí se mu k hlavě a vy-

skočiv od stolu, vyběhl do temné noci... Společnost se smála...

„Ten je jak opařen," prohodil kdosi ve smíchu, a Smit se také smál, hlasitě smál.

Ale Marek kousal se do rtů, srdce se mu chvělo, skráně jej pálily. Bylo mu Salma líto. —

To byla příliš silná, bezohledná rána, vražená Salmovi přímo v tvář, jako pěstí, a ta pálí, pálí a pamatuje se do smrti.

To Marek věděl a proto také třáslo se mu srdce.

Salm hnal se zatím beze smyslů do polí, zatínaje pěsti a proklínaje všecky, i sebe, — a Kláru, svou drahou Kláru... Byl to jediný způsob, jakým v té chvíli schopen byl dáti zadostiučinění své uražené lásce. Utíkal, nevěda kam a proč, utíkal, jakoby v závod s letem svých myšlének, — — a když sotva již dech z prsou vyraziti stačil, a sotva již cítil tluk srdce, chopil se mladé olše, jež skláněla se nad šumícím pramenem strouhy, ohnul ji a zlomil vztekem, až se od stráně k stráni praskot nesl ozvěnou.

„Tak zkazím i tebe!" zasípal a klesl unaven k struze.

Zde počal chladněji rozvažovati, trhaje listy s koruny zlomené olše a lámaje křehké její snítky.

Že jednal přenáhleně, když unešen výbuchem hněvu vyběhl z krčmy, a že v tom přenáhlení ležela dostatečná příčina k smíchu pro společnost sedící u téhož stolu, také on uznal, když mu studený vzduch spánky ochladil; — — že však i Smit, jenž by na svá léta jako zkušený muž měl bráti větší ohled na city lidského a k tomu mladého srdce, a ne jen tak klásti je na lehkou váhu, zvláště, když týkají se vlastní jeho dcery a jsou poctivé;... že se i Smit přenáhlil a že zúmyslně, bezohledným smrtícím žertem spřetrhal všecka posvátná vlákna nejtajnějších záhybů jeho duše: bylo na biledni!

Vždyť se naň díval tak satanským úsměšným zrakem a ještě se smál, když on, vyskočiv od stolu, vyběhl z krčmy! — —

Salm náhle vstal.

Tvář jeho byla klidná, klidnější ještě než před výbuchem hněvu. Bylo zříti, že přemohl vášeň duše a že se rozhodl k novému činu, ač se mu ruce i nohy posud třásly.

Skloniv se k struze omyl si skráně i tvář pramenitou vodou, a nesa klobouk v ruce, kráčel zvolna zas nazpět k vesnici. Chladná říjnová noc s hvězdami a slabým váním větru osušila brzy jeho vlasy a vrátila tváři původní bledou barvu, bez příměsku násilím v ni vehnané krve. Trilky cvrčků pod mezí, kudy kráčel, umlkaly stále víc a víc, až se mu zdálo, že zanikly zcela, když přišel do vsi, kde vřava smíchu a křiku, z oken krčmy s dýmem a zkaženým vzduchem se deroucí, převládala nad jich slábnoucími tony — —

Salm obešel několikrát kolem a nahlížel do vnitř.

Vida všecky na svém místě, veselé a pohřížené v hovor, vstoupil do jizby a usedl bez rozpaků k stolu.

„Kams utekl?" tázali se ho.

„Měl jsem práci!"

„A jakou teď v noci?"

„Střelil jsem tetřeva dnes časně z rána a zahrabal na našem tu poli... Byl bych naň málem zapomněl... Zašel jsem pro něj teď v noci..."

Tato, s tak opravdovou tváří vyřčená lež upokojila Marka a upamatovala muže, jenž Smitovi z večera vstříc vyšel, na jeho plán.

„Hoši!" pronesl pološeptem, pohlížeje významně na všecky kolem, „mám pěkný návrh!"

Rozmluva rázem umlkla a zraky všech obrátili se k němu.

„V pátek ráno odjede polesný a s ním i hajní na hon! Slyšíte?... Zbude zde jen jeden, což aby — —"

Nedořekl, ale posluchači rozuměli. Pohledy jich odvrátily se zas od něho, snesly se v mlčení s jednoho na druhého a v každém z těch tajemných hledů chvěla se otázka zároveň s odpovědí... Porozuměli si i vespolek!

„A kdo ti to řekl, Petře?" otázal se muž sedící vedle Smita.

„Děvče od polesných, to přece víte, že drží se mnou! Obora bude prázdná! Půjdem?..."

„Půjdem!" zaznělo ze všech úst najednou.

„Je nás tu devět a to snad dostačí. Čtyři na stráž a pět do vnitř... vylomím zítra několik tyčí v ohradě, na každé straně po dvou průlomech a cesta bude úplně volná... Bude to dobrý lov!... Tři roky tam již nepadla rána a zvěři se jen hemží... Chovají jeleny k honu. Je jich tam pár a pěkných... Dobrý lov!... Kam dáme stráže?"

„Především na křižovatku k druhému hájemství, aby nám nevpadli v bok," řekl Smit.

„A kdo tam půjde, tázal se původce návrhu.

„Třeba já!" ozvalo se z kouta, a snědá, černovlasá, zpola ještě chlapecká hlava zjevila se v popředí nad stolem a obracela se v půlkruhu...

„Dobrá!" pokračoval Smit, „a druhou k příkopu nad oborou..."

„Raději blíže k ohradě," mínil jiný, „tam, kudy vniknem do vnitř... aby nám nevpadli v zad a nezastoupili cestu.

„Pravda!" řekli všichni, „přejdeme beztoho stranou od příkopa... kdo zůstane tam?"

Po malé přestávce přihlásil se jeden a pravil:

„A myslivna? Tu necháte tak?! Na to nejdůležitější byste zapomněli! Tam přece musí být také někdo? — —"

Hlavy přisvědčily a čekaly, kdo se přihlásí.

Ale nikdo se nepohnul.

„Tak kdo tam půjde?" ptal se Petr a rozhledl se kolem.

Ale ani teď nehnul se nikdo, a nebylo již vůbec naděje, že se kdo přihlásí. Tu se obrátil Smit a chopiv Marka za ruku, pravil: „Tady Marek! Beztoho by nám nebyl v oboře nic platen. Neumí střílet! —"

Marek zbledl. Po celou tu dobu rokování zmítala jím úzkost a hrůza. Dnes poprvé octl se ve společnosti těch ledových, hrozných mužů, již nasazují chladně prsa svá kovové hlavni za jediný výstřel do cizí, bázlivě střežené zvěři; dnes prvně octl se mezi nimi, a již jej čítali mezi sebe, jakoby se jednalo o věc nejpoctivější.

Pak zpomněl si na Kláru, na její prosby, výstrahu a bázeň, viděl ji před sebou, krásnou, uděšenou, bojící se o něj: viděl ji, jak táhne jej k sobě, jak kloní se k němu a... Ne, ne! on nesmí jíti s nimi... Nesmí, nesmí!... Již otvíral ústa, již chtěl říci, že nepůjde, — že nemůže, nesmí... ale drsná dlaň Smitova stiskla

mu v tom okamžiku ruku, až mu slzy vyhrkly z očí, zahledl ten divoký výraz hněvu v Smitově tváři, a otevřená ústa řekla bezděky, maně a bez vědomí: „Půjdu!"

„A nyní k silnici pod myslivnou, kdo chce jíti tam?" ptal se Smit chladně dál.

Salmovým okem pronikl blesk, pohledl na Marka s úsměvem, jízlivě, jako ďábel, a řekl: „Já!"

Mezi tím, co toto zde se dálo, zmítalo krčmou hlučné veselí. Husté kotouče kouře plazily a splétaly se prostorem, nedovolujíce rozeznati ni obrysy známých tváří. — — Za takových okolností nebylo tedy divu, že si mužů u zadního stolu nikdo nevšímal a že neměl vůbec ani zdání o jich hovoru, tím méně pak o jeho látce.

Nic nestálo jim v cestě promysliti vše až do nejmenších podrobností a připraviti se na každý případ.

Kdyby se blížila hlídka, bylo povinností všech stráží, upozorniti ji na se a odvrátiti tak od obory v stranu opačnou. V případě přesily a nebezpečí, hrozícího stráži, byl pronikavý hvizd voláním o pomoc, jež měla se poskytnouti za každou cenu... Rána z pušky byla znamením jistého nebezpečí, byla výstrahou, byla pokynutím připraviti se na věci nejhorší...

Bližší udání času a podrobností mělo se státi ve čtvrtek večer po důkladném prozkoumání všech okolností, jež svěřeno Petrovi a Tomáši Smitu. Tím skončena porada.

Několik mužů zvedlo se na to od stolu, chystajíce se k odchodu a s nimi vstal i Marek.

Tomáš Smit pokusil se sice přiměti jej k tomu, aby zůstal, ale bázeň a hrůza svírající jej a pudící jej odtud, byla mocnější a nedala se zahnati vysvětlením, že je přece jedno, přijde-li o půl hodiny dříve nebo později.

Jako pout zbavený vyběhl Marek z krčmy a žíznivě ssál ten svěží, studený vzduch hvězdnaté, podzimní noci. Zde okřál, zde byl úplně svým, úplně volným!

Ale posud ještě cítil plameny očí těch drsných mužů, posud cítil, jak jej pálí Salmův jízlivý úsměch, když řekl: „Půjdu!" ač nevěděl sám, kterak se stalo, že mohl vyřknouti slovo, jehož se tak hrozil!

Slabý dech větru kroužil v korunách stromů na vrchu nad ním jako myšlénky v jeho hlavě, hvězdy třásly se na jasném nebi, jakoby tušily úzkost jeho duše a on kráčel zvolna, zamyšlen zpět ku svému domu. Před stavením Smitovým stanul a zadíval se v zatmělé jeho okna: „Tam spí Klára... spí, a je šťastna a sní snad... o...", mluvil tiše. „Proč jsem neposlechl slov tvých a nezůstal s tebou!" zalkal pak a odešel do svého domu. — —

Druhý den k večeru, když Smit po práci s dcerou v zahradě usedl a pokuřoval z dýmky, přišel Marek a přistoupiv k starému, pravil:

„Otče, já nemohu jíti s vámi."

„Kam?"

„V pátek do lesa!"

Smit vyskočil a vytrhnuv dýmku z úst, pohlížel na Marka se zlostným výrazem v líci. Však nepromluvil. Slovo překvapením uvázlo mu na rtech.

„Nezlobte se, otče," pravil Marek, „já nemohu, vskutku nemohu."

„Proč?" vyrazil Smit hněvivě z prsou. V tom stoupla Klára mezi ně a hleděla udivena s jednoho na druhého.

„Jdi, Kláro, a nech nás!" řekl Smit a odstrčil ji prudce, avšak Marek chopil ji za ruku a táhl ji k sobě. Cítil, kterak se chví, jak bije jí tepna a tiskl ji ještě silněji.

„Jdi, povídám!" vykřikl Smit podruhé a udeřil v jich těsně sevřené ruce...

Klára odskočila zděšeně, odvrátila hlavu, ale Marek zahledl přece slzy v jejích očích.

„Proč nechceš jíti?" ptal se znova prudce Smit.

„Bojím se, nebyl jsem ještě nikdy — —"

„A je to tvá pevná, rozhodná vůle, je to tvé poslední slovo,... nepůjdeš?!" vykřikl Smit nenechav Marka domluviti.

Marek sklopil oči, otevřel ústa a sotva srozumitelně pronesl: „Nepůjdu."

Tu napřáhl Smit ruku, ale v tom okamžiku objala jej Klára a prosila s pláčem.

Avšak Smit odstrčil ji znova od sebe a křičel:

„Tak jdi, a víc mi sem nechoď! Babě svou dceru nedám, — táhni! Dělal bys haubu...!"

„Otče!" zalkala Klára.

„Táhni!" zvolal Smit ještě divočeji a chopiv dceru za obě ruce, odvedl ji do stavení a zamkl dvéře.

Marek stál chvíli jako přimrazen, pak přejel si rukou čelo a matným krokem dovlekl se domů. — —

Tři dny po tomto výstupu v zahradě Smitově byl z večera zadní stůl krčmy úplně obsazen. Všichni, kteří se minulé porady súčastnili, byli přítomni, pouze Marek scházel.

„Proč nepřišel?" ptali se někteří Smita.

„Nevím," odpovídal tento a mračil se.

Po nějaké chvíli marného čekání, právě když Petr rukou na stůl zaklepal řka: „Odbudeme to bez něho!" k zahájení schůze se chystal, vstoupil Marek chvatně do síně a prohodiv: „Trochu jsem se opozdil," usedl udýchán za stůl.

Smit udiven stikl mu ruku a vybídl k poradě.

Bez dlouhých okolků jali se pak všichni raditi se o podrobnostech svého záměru a za hodinu nato přísaháno podáním pravice v Petrovu dlaň: státi jeden za všecky a všichni za jednoho do poslední kapky krve.

O desáté hodině v noci měli se sejíti všichni se zbraní v ruce v příkopu nad oborou. Pak měly jíti nejprve stráže na ustanovená místa a za nimi po nějaké chvíli vraziti ostatní do obory. Hajný, jenž obyčejně líhával v dřevěné boudě v oboře, měl býti spoután a pak teprve mohlo se přikročiti k přepadu vysoké zvěře. Houkání z obory bylo dále znamením k návratu, platící strážím; ostatní zůstalo při starém...

Když byla složena přísaha v ruce Petrovy, vstal zase Marek a neodpovídaje na otázky přítomných chystal se k odchodu. „Musím!" byl jediný jeho důvod a zapadlé oko bálo se při tom pohlednouti v tvář tázajících se...

„Nechte ho, má strach, — vždyť půjde zítra poprvé," řekl s úsměvem Smit a jiný dodal:

„Však on se ostřílí."

Marek, jakoby jich neslyšel, vyšel z krčmy a vrávoral k Smitovu stavení.

V jeho oknech kmitalo posud světlo, ač bylo již pozdě a ve všech okolních staveních úplně temno. Klára

čekala patrně na svého otce, sama jediná v světnici, jen cvakotem hodin provázena v myšlénkách.

Marek stál chvíli a naslouchal. Okno bylo poněkud výše, než aby mohl nahlednouti do vnitř, a révové listy, jež splétaly a plazily se po celé přední stěně stavení, zakrývaly z polovice i je.

Proto, povzbuzen tichem, chopil se Marek dřevěné mříže, po níž táhly se snítky révy, opřel se o ni nohou a chtěl nahlednouti do vnitř. Ale křehké dřevo zapraskalo pod jeho tíži, on se pustil, a než dosáhl nohou země, slyšel bojácný výkřik, jenž zakvílel nocí a s nímž shaslo i světlo v síni.

Rychle chopil se znova mříže a vystoupiv na ni dotkl se slabě okna.

„Kláro, Kláro!“ šeptal při tom, „já to jsem; neměj strachu! —“ A než sestoupil s réví, byla již Klára venku a otevřevši vrata ohrady, klesla mu v náruč.

A stříbrný proužek měsíce dotkl se jich spletených vlasů, třásl se na jich spojených rtech, jako rosa v listech, zlaté, zářící hvězdy házely své zlato jim k nohám, chvěly se, třásly a planuly láskou, — a ta noc, svěží, krásná, podzimní noc, tak milá a tichá, tak tichá, jakoby snila o blahu dvou čistých milujících se duší.

„Kláro,“ pravil po chvíli mlčení Marek chvějícím se hlasem. „Snad loučím se dnes s tebou — —“ Ona objala jej těsněji útlýma rukama svýma a sklonila s pláčem hlavu na jeho prsa.

„Mluvila jsi s otcem?“ ptal se znova.

„Řekl mi vše!“ odvětila vzdechem přerývanými slovy a její tělo třáslo se bolestí.

A zase stáli chvíli mlčky, bojíce se promluviti slova. Tichá bolest jest nejsladší. — —

Přes bledý měsíc přelétl mráček, zastínil jej na okamžik, listy révy pohnuly se slabě v náhlém zavanutí větru a na kamenité cestě ozvaly se kroky.

Oba mlčící sebou hnuli, větřík zavál po druhé a měsíční svit rozlil se po celé krajině. V stříbrném jeho světle přelétla přes cestu postava muže s hlasitým smíchem, s nuceným smíchem, — z něhož vyzníval spíše hněv a zoufalý výkřik než výsměch.

„Salm!“ zaštkala Klára a skočila do dvora. Pak bylo slyšeti z dáli kroky několika lidí a hlasitý hovor.

„Otec přichází, s bohem!“ řekl Marek a objav naposled Kláru, přitiskl její ruku vášnivě k plamenným ústům a odkvapil ku svému domu.

Tam stál a díval se v okna Smitova stavení, kde zaplanulo světlo, potom viděl samého Smita, jak zavírá vrata a jak za chvíli světlo zas zhaslo, — někde na konci vesnice zaskřípala ještě závora a hluboká noc zapadla v mlčení. Té celé noci Marek nespal!

* * *

Nad Podolskými lesy znova zapadlo slunce. Plamenné červánky splývaly nad nimi a táhly se v dálku, kde jako hustá, zlatá pára skláněly se k zemi.

Na oknech blízkých stavení kmitaly se jich žhavé paprsky, a pojíce se s dýmem ohňů, rozdmýchaných hochy v požatých polích a s mlhou, jež táhla z lesů, bledly v ní, až pohasly zcela.

Návrší nad vesnicí vyhlíželo posud z šedého závoje a rozhárané smrky na jeho hřbetu hroužily své kostnatné větve v tmavě zelenou oblohu.

Pak houstla její barva stále víc a víc, halila se v mraky, chvátající se strany lesů, až splynula úplně s větvemi smrků.

I chvatný, spánku nedočkavý ruch zanikl kvapem, s jakým vyvstal a na vůkolní kraj střítila se tma, jen sem tam kmitaly ještě opuštěné, dohořívající ohně v polích. — —

V příkopu nad oborou byli ještě před desátou všichni pohotově.

„Je to krásná noc, nemůže býti příhodnější,“ šeptal stlumeným hlasem Petr, obraceje se k druhům.

„Až příliš krásná,“ odvětil jeden z nich, „obávám se, že pro krásu nebudeme vidět ani na ránu.“

„Hloupost! Však již je čas, jděte hoši!“ řekl Petr, „a s očima v hrsti!“ dodal významně.

Marek, Salm a hoch s černovlasou, snědou hlavou vydrápali se beze slova z příkopu a šli ostražitě každý v jinou stranu.

Markem lomcovala bázeň, ale zpomínka na Kláru dodávala mu síly; černovlasá hlava byla úplně lhostejná, ba někdy se zdálo, že se směje.

Oba tito kradli se potichu a jako stíny houštinou na svá místa; jediný Salm stanul po chvíli, rozhledl se kolem, a cítě se bezpečným, zaťal ručnici v pěst a pustil se úprkem ku kraji lesa.

Asi za deset minut zvedlo se oněch šest mužů, již čekali posud v příkopu a plížili se k průlomu v ohradě.

Napřed kráčel Petr, za ním Smit ještě s jedním, ostatní ve vzdálenosti několika kroků za sebou.

Před oborou zastavili se všichni a naslouchali. Byl zjištěn úplný klid; jen stromy šuměly slabě.

Jsouce přesvědčeni, že hajný spí, lezli druh za druhem průlomem do vnitř, pouze jeden zůstal před ohradou.

Jsouce uvnitř utvořili dosti dlouhý půlkruh kolem Petra a kráčeli k dřevěné boudě.

As na dvacet kroků od ní kynul Petr, aby stáli a sám kradl se blíže.

Vida v ní spáti muže, kynul znova a dva z čekajících přistoupili k němu. Puška spícího, opřena o dřevěnou stěnu, ležela mu u nohou. Petr ji vzal, vytáhl náboj a pověsil ji na strom; při tom nehnul ani brvou.

V tom pohnul se hajný. Oči Petrovy zaplály žárem, vrhl se naň a zacpal mu rukou ústa.

„Ani nedýchej, — jsme tři!“ řekl klidným, ledovým hlasem. „Jsi sám?“

„Sám,“ vydechl hajný strachem a vyvaliv oči, dal se pokorně svázat. Až nápadně ochotně dal se svázat!

Tak spoutaného, se zacpanými ústy položili jej zas na slámu v boudě a hnali se vedle sebe v před.

„Chlap držel výborně a jako beránek,“ prohodil jeden v běhu, — a s nataženými kohoutky postupovali chvatně oborou. —

Sotva že zmizeli ve tmě, seskočili dva muži se stromu, sejmuli hajnému pouta a hotovi k útoku, plížili se všichni za prvnějšími.

„Posud žádné znamení, a byl by již čas,“ prohodil jeden z nich: „Jsme na ně slabí, je jich pět!“

„Jen za nimi!“ řekl odhodlaně druhý. — —

Marek stál zatím již na svém místě, ale poněkud níže, v tmavším houští, než ustanoveno. Nataženou ručnici svíral v rukách a tiskna pažbu její křečovitě

k boku, naslouchal vytřeštěným zrakem pátraje na všech stranách.

Při každém hnutí listu obrátil se chvatně a pohlížel chvíli v to místo, kde zaslechl šelest.

Srdce bilo mu úzkostí a pot řinul se s čela. Černá noc doplňovala ještě hrůzu!

Náhle sebou Marek trhl. Zdálo se mu, jakoby slyšel tlumený šepot za sebou.

To nebyl šelest listu, ani pohnutí spícího ptáka, nikoliv. To byl lidský hlas.

Marek naslouchal.

„Jen rychle a zticha — zde je překvapíme!“ pravil kdosi — a jeho řeč byla Markovi tak nápadně známou.

„Jen zticha, zdá se mi —“ slyšel zase týž hlas a v mezerách mezi stromy spatřil několik stínů. Bylo jich mnoho a někdo je vedl.

„Přesila,“ mumlal Marek uváděje si na paměť rozkazy, co činiti v případě přesily, — a krada se po špičkách obešel útočníky. Jsa několik kroků za nimi, vložil dva prsty do úst a hvízdl.

Ostrý, pronikavý, zoufalý ton otřásl lesem, nesa se od stromu k stromu a zanikaje v dáli.

Muži hledající jej trhli sebou překvapeni, kohoutky jich pušek cvakly, ale Marek prchal již lesem.

„Za ním!“ křikl jeden z nich a Marka div nepojala závrať, on poznával ten hlas, ten příšerný hlas, ač nechtěl věřit svému sluchu.

Beze smyslů, obraz smrti před sebou pádil s puškou v ruce houštinou. Dupot stíhajících jej, zmatený křik a praskot lámajících se větví hnal jej ku předu.

Byl již u kraje lesa a cíle, — již chtěl pustiti se strání k vesnici, — když houkly v dáli dvě rány.

„Stůjte, zpět!“ velel jeden ze stíhajících.

„Jen za ním!“ řval ten, jenž je vedl.

„Nechte jej, nazpět! Sice nám prchnou!“ křičel zas prvý.

Tu obrátil Marek hlavu. „Vrací se!“ vyslovil s těží.

Hluk za ním se vskutku vzdaloval, pouze jednotlivé rychlé skoky daly se rozeznati, jež blížily se k němu. Jeden jej posud stíhal!

Či byla to pomoc?

„Zachraň druhy, než vpadnou jim v bok!“ volal naň vnitřní hlas. „Zachraň je!“

Marek se chytil stromu, . . . sotva dýchal, . . . sotva pušku v rukou udržel, ale přece přiložil ji k líci a vypálil, nedbaje, že zradí sám sebe.

Větve praskaly již nedaleko něho, slyšel ohlas divokých skoků, ba cítil již hlasitý dech za sebou.

„Mám tě!“ zasípal muž za ním. Pronásledovaný se sklonil, učinil skok a zmizel pod strání. — Druhý vyrazil z lesa a pádil za ním.

V tom vyšel měsíc. Jeho bílé světlo ozářilo na okamžik krajinu, nad níž třásla se mlha.

Křik, houkání, v to mísící se střelné rány, vše to ozvalo se touž chvíli v dáli a od skály k skále burácelo nocí . . .

„Slyšíš!? To jest za jich výsměch!“ zvolal, zastaviv se ten, jenž druhý vyběhl z lesa.

„A to jest tobě!“ Marek neviděl blesk, ale slyšel ránu a kulku, jež zaíičela mu kolem hlavy. — „Tobě, Marku!“ zvolal podruhé vypáliv hrozný ten člověk.

„Salme! . . . Sal . . ., Kláro! . . .“ zakvílel Marek ucítiv píchnutí v zádech, a učiniv několik skoků sklesl, zaryl se v zem a hryzl bolestí trávu.

„To je za tvou lásku! Teď líbej se s Klárou!“ zajásal šíleně Salm prchaje.

Hluk v lese rozléhal se ještě stále, — pak slaběji, — v přestávkách, — — již jen pořídku, — sem tam padla nějaká rána a — bylo ticho.

* * *

Když Petr a Smit prvními ranami jelena s mládětem skláli, obrátili se Marka stíhající zpět.

V tom houkla Markova puška. „Prchněme! Znamení!“ řekl Petr. „Jsou nám na stopě“ a chopiv jelena táhl jej k ohradě, ostatní s mládětem za ním. Ale průlom v ohradě byl zatlucen. „Zrada! vyčíhali nás, proklatě!“ vykřikl Petr vylamuje tyče.

To je zdrželo. Oni tři muži, plížící se za nimi, vyzvali je, aby stáli. Kule z dvou hlavní byly odpovědí, zaryvše se ještě šťastně v strom.

V tom ozval se dupot a volání těch, již pronásledovali Marka. To dodalo hajným odvahy, že podnikli útok; avšak stíhaní prchali již s kořistí a rány padaly na slepo.

Nově přibylá pomoc opozdila se na štěstí v oboře, a tak se stalo, že po marném hluku a zbytečném plýtvání prachem stíhaní unikli bez úrazu, a provázeni několika neškodnými kulemi, ještě před svítáním dostali se do vsi.

Salm zradil obě strany. Chtěje zničiti Marka, porušil přísahu, svedl však stráže k myslivně, místo k příkopu. Bylo mu svých druhů přece líto!

Hned časně z rána, chtíce se dověděti něco bližšího o celé věci, vyšli všichni soudruzi z právě minulé noci na výzvědy, a nenašedše Marka doma, jali se hledati v okolí.

Tak jej nalezli krví zbroceného, zarytého v zemi, však posud dýchajícího.

„Kdo tě střelil?“ ptal se Smit, jenž byl první u něho, zděšen a třesa se na celém těle.

„Salm!“ vypravil Marek těžce z prsou. „Přiveďte . . . Klá—ru!“ Po těch slovech vylila se mu proudem krev z rány.

„Proklatý kluk, ten Salm! Tušil jsem!“ zalkal Smit omývaje Marka. Ale než jej donesli do vsi — — —

Ještě téhož dne odvedli všecky, i — Salma!

Havran.

Napsal Edgar Allan Poe. Přeložil *Jar. Vrchlický.*

V půlnoc kdysi v soumrak čirý chorý bděl jsem sám a sirý,
v knihy staré, zapomněné ukláněl jsem bledou líc;
skoro schvátilo mne spaní, an ruch lehký z nenadání
ozval se jak zaklepání na mé dvéře a zas nic.
„Chodec to snad," pravím k sobě, „klepá to a více nic,
pouze to, a pranic víc."

Jasně paměť má mi praví, prosinec byl chmurný, tmavý,
z krbu mnohá jiskra v žhavý let se dala prchajíc.
Prahnul jsem po kuropění, marně těchy hledal v čtení
pro tu, které více není; duše moje zoufajíc
po té, již zvou Leonora v nebi, prahla zoufajíc, —
zde ji nezná nikdo víc.

Hedvábná se hnula clona, cos v ní šustí, cos v ní stoná,
mysl plní se a vlní, bázně také neznajíc,
tak že srdce si dodávám, vstávám a si předříkávám:
„Chodec to, žádá nocleh sobě, bloudě kol mých okenic,
nějaký to chodec pozdní bloudí u mých okenic —
to je to a pranic víc."

Duše má nabyla síly, neváhal jsem ani chvíli:
„Pane," děl jsem, „nebo paní, nemyslete na to víc,
pravda jest, mne zmohlo spaní, neslyšel jsem z nenadání
vaše lehké zaklepání na mé dvéře a pak nic,
myslil jsem, že nic to není." — Otevru, — aj, ticho, — nic:
venku tma a pranic víc.

Dlouho do tmy patřím snivý, stojím, duše má se diví,
v strachu sny si, jaké nikdo ještě nesnil, spřádajíc.
Ticho kolem nezrušeno, leč v tom tichu jedno jméno
Leonoro? vysloveno šeptem znělo a víc nic;
já ho šeptal. — „Leonoro!" nazpět znělo zmírajíc.
Pouze to a pranic víc.

Nazpět v komnatu se vracím, žhavou duší v sny se ztrácím,
Záhy zas ten klepot slyším, hlasněji než dřív, a víc.
„Jistě," pravím, „jistě kdosi klepá a mne o vstup prosí;
podívám se, jaký divný zjev to u mých okenic.
Tiše, srdce! podívám se na zjev u svých okenic!
Je to vítr a nic víc!"

Otevru své okno, rázem vířivým tu letem na zem
snesl se a kráčí havran statný, jakých není víc,
ani trochu nepozdravil, na chvilku se nezastavil,
na dvéře — jak pán neb paní, tak měl při tom vážnou líc —
nad Pallady used' sochu, a měl stále vážnou líc,
sedl, mlčel a nic víc.

Černý pták ten ve svém zjevu vážný tak a v přísném hněvu
zjasnil trochu do úsměvu moji truchlou, smutnou líc.
„Ač máš hřeben ostříhaný," děl jsem, „nejsi sketa planý,
stará šelmo, z pekel brány bouří štvaná prchajíc.
Kterak sluješ, břehem pekla v jizbu moji prchajíc?
Na to havran: „Nikdy víc!"

S žasem zřím na toho ptáka, co to nemotora kdáká;
ač z té jeho odpovědi nemoh' jsem si vybrat nic,
však to dlužno uvážiti: zřídka se to stane v žití,
ptáka že je možno zříti, jenž by sletěl s okenic,
ptáka nebo zvíře, které na sochu si sedajíc
zvalo by se: Nikdy víc!

Pták na tiché soše seděl, pouze jedno slovo věděl,
jeho duše v tom jen byla, jiné řeči neznajíc,
neřek' více slovo jiné, nezčeřil své peří stinné,
až já zavzdych': „Vše tak míne, druhů měl jsem na tisíc,
také *ten* tam opustí mne naději jak na tisíc!"
Havran pravil: „Nikdy víc!"

Moudrou řeči tou když zrušil kolem ticho, já jsem tušil:
„Jistě mimo toto slovo chudák havran neví nic,
jistě stihla jeho pána osudu za ranou rána,
tak že duše jeho štvána v refrain jeden zoufajíc
pohřbila svou naděj všecku v smutný refrain zoufajíc
v refrain: Nikdy, nikdy víc!

Posud havran ve svém zpěvu žal můj měnil do úsměvu,
nyní židli pošinul jsem k dveřím, k soše, jemu v líc,
zvolna klesám do sametu, duma dumu stíhá v letu
v myšlénkách mi sjede s retů: „Šelma ta, zlo zvěstujíc,
co chce příšerná a šerá šelma ta zlo zvěstujíc,
krákající: Nikdy víc?"

V domněnky jsem upad' zcela, duše má se zamlčela,
zřítelnice ptáka zřela v srdce moje hárajíc,
zvědět víc má chuť se nesla, skráň má pohodlně klesla
v měkký samet mého křesla, lampy zář kam šlehajíc,
fialový samet křesla osvítila, šlehajíc
kam nesedne *ona* víc!

Ve vzduchu se vůně chvěla, jakby z kaditelnic spěla
andělů, jichž kroků echo znělo chodbou zmírajíc.
„Věru," kříknu, „v tvoji těchu anděly bůh seslal v spěchu,
by tvá duše v moři vzdechů nehynula zoufajíc,
Leonoru zapomněla v moři vzdechů zoufajíc!" —
Na to havran: „Nikdy víc!"

„Proroku!" dím, „čárných zraků, věštče, ďáble nebo ptáku,
Satan slal tě, či bouř z mraků štvala tě se vztekajíc
bídného, však duše chladné v kouzelné ty kraje zrádné,
na tu zem, kde hrůza vládne, rci mi pravdu a víc nic,
jest v Gilead balsám těchy, jen to rci mi, a víc nic!"
Na to havran: „Nikdy víc!"

„Proroku," dím, „čarných zraků, věštče, ďáble nebo ptáku,
pro nebe i boha prosím, jejž i ty ctíš, těkajíc
duše mořem trudu, hněvu, zda obejme zářnou děvu,
Leonoru kterou v zpěvu andělů zve na tisíc,
zářící tu krásnou děvu, zdali uzřím líci v líc?"
Na to havran: „Nikdy víc!"

„Však teď vari s mého prahu, ptáku, ďáble, starý vrahu,
v peklo zpět neb v bouř, jež hnala sem tě do mých okenic,
ani péra nenech tady, ani slova z lži tvé, zrády,
v samotě mé beze vnady nech mne, nechci vědět nic.
Přestaň rvát mi srdce, šelmo, kliď se z dveří prchajíc!"
Na to havran: „Nikdy víc!"

Ale havran neslet', sedí, stále sedí, na mne hledí,
nade dveřmi sochy bílé černým křídlem stíní líc,
jeho oči lesk mne svírá, démon spící takto zírá,
lampy zář jej obestírá jeho stín kol vrhajíc,
a má duše z toho stínu nevzchopí se zoufajíc,
nevzchopí se — nikdy víc!

Středověkem k renaissanci.

Píše *B. Frida*

VIII.

(Jak působil nezdar křížových výprav na mysli tehdejší doby — Věčné evangelium. — Počátky volné spekulace cestou k reformaci. — Renaissance vykonala mnohem více. — Obrat v dobu novou. — Boj o zachování starých institucí. — Zmatek idejí bezpečným znamením blízkého převratu.)

Hned po roce tisícím lze pozorovati v kulturním životě národů evropských zvláštní hnutí, jež v nejrůznějších formách jeví stejný ráz a jež bychom snad nejlépe nazvati mohli přípravou k nové době. Po pádu starého světa byla to, jak známo, autorita církve, která spojila opět různé národy v novou jednotu; církev stala se nejvyšším tribunálem nejenom ve věcech víry, nýbrž i v celém veřejném i soukromém životě tehdejší společnosti. A to právě jest podstatnou známkou tak zvaného středověku: každý pokus vymaniti se z těchto poměrů, budiž jakýkoliv, jest předchůdcem doby nové. V jedné z předchozích studií ukázali jsme, kterak působil právě rok tisící na myšlénkový život onoho věku: člověk, jakoby znova vrácen byl světu, naklonil opět mysl i srdce svoje světským péčím; zapomínal aspoň časem na nebe a obrátil zraky svoje k zemi, které se byl na tolik věkův odcizil. Stoletím jedenáctým hlásí se volná spekulace k svému právu; výpravy křížové shromáždily ještě jednou a naposledy celý svět pod praporem církve, ale jejich nezdar způsobil netušený obrat v těch naivních, věřících duších. Při první skvělé výpravě, která končila dobytím Jerusalema, ukazovali nadšení kazatelé neustále k tomu, kterak osvědčil bůh tímto vítězstvím nad pohany svoji velikost a slávu; později však, když všecky výboje, ba i sám svatý hrob upadly zase do rukou nevěřících, ozvala se v mnohém srdci pochybnost: „Nač choditi do svaté země,“ volá jeden troubadour, „nač bychom se o ni starali, když sám bůh se o ni nestará!“ Tak soudili asi mnozí, a marné bylo volání papežů po nových výpravách. Mezitím nastal církvi nový boj s nepřítelem mnohem horším nežli byli Saraceni. Na konci dvanáctého století objevila se totiž v západní Evropě podivná kniha, která naplnila úžasem celý křesťanský svět. Je to tak zvané „Věčné evangelium“. Hlavní jeho myšlénka byla asi tato: Bůh vládne světem; ve starém zákoně byl to bůh Otec, za dob křesťanských bůh Syn a nyní blíží se doba, kdy vládnouti bude světem pouze Duch svatý. Doba víry již přešla: na místě jejím nastoupí nyní vědění a vůbec rozum; na místě starého zákona zavládl s Kristem zákon nový, ale nyní nahradí „věčné evangelium“ obojí. — Pierre Abélard, Albertus Magnus, Roger Bacon a mnozí jiní, jakož i všichni kacíři století třináctého kráčeli ani nevědouce pod praporem „věčného evangelia“. Známá věta Wickliffova: „bůh nemůže nikoho nutiti, aby věřil, čemu nerozumí“ jest rovněž variantem téže myšlénky; mistr Jan Hus byl z celé této řady myslitelů ten poslední, který žádal ještě za poučení; za sto let na to zavrhl již Luther docela určitě veškerou církevní autoritu v každém ohledu. „Ipse dixit,“ — tak řekl mistr — opakovali věrně žáci Aristotelovi po kolik století; ale „každý protestant s biblí v ruce jest papežem“, praví Boileau v jedné ze svých satyr, ano každý protestant papežem, každý filosof pánem svojí myšlénky, každý spisovatel pánem svého péra.

S reformací kráčela renaissance ač různými cestami přece k jednomu cíli. Říkává se, že Petrarca byl prvním moderním člověkem, a dospěl k tomu jediné cestou klassických studií. Z počátku ovšem činila církev také humanistům mnohé výčitky, že pro svoje studie zapomínají na starou víru, ale k zjevnému boji mezi oběma stranami přece nedošlo. Humanisté a vůbec celá renaissance otázky náboženské namnoze ignorovali; nesmírné kouzlo antických forem dovedlo si pak podmaniti mysli všech měrou takovou, že právě papežský dvůr náležel záhy k nejpřednějším mecenášům oné doby. V dějinách církve zaznamenána jest doba ta sice literami skvělými, ale pozorujíce blíže účinky renaissance na církevní život, musíme přiznati, že mu ona daleko více uškodila nežli prospěla. Ve válkách křížových nabyla církev nesmírného bohatství; mravní úpadek, jako vždy, byl mu i tenkrát v zápětí: přirozenou reakcí byly různé sekty století třináctého; v renaissanci pak oděla se církev velikým leskem a světskou nádherou; přirozenou reakcí byla prostá, přísná reformace. „Horší nežli kněz,“ zní známé přísloví Albigenských, a Luther měl pro římský dvůr jenom již karikatury. Když pak začátkem století šestnáctého musila i stará, ctihodná basilika sv. Petra, zasvěcená tolika zázraky, ustoupiti pohanským formám antickým a když sám papež řídil stavbu nového chrámu, tu ukázalo se nejlépe, jak velice vzdálila se církev od původního rázu svého. Jestliže sám Řím stál v čele nového hnutí, jak měl se zachovati vůči němu ostatní svět křesťanský? Osud středověku byl rozhodnut: studium antiky slavilo tichou prací daleko větší vítězství nežli celá reformace se vší krví, kterou prolila. Starý svět octl se jednou v podobných poměrech; bylo to za dob římských císařů. Víra v bohy byla již dávno vymizela, veškerá filosofie, která sice jednotlivcům byla pravým náboženstvím, nedovedla ukojiti davy a tak zelo v srdcích všech hrozné prázdno, ve všech hlavách hrozný zmatek, jemuž dovedlo mladé, idealní křesťanství býti jediným lékem. Právě tak působila druhá polovice století patnáctého na rozechvělé mysli; lidstvo cítilo, že se loučiti má s něčím, čemu po kolik věků věnovalo celé srdce, a nevědělo ještě pro tu chvíli, co mu bude za to náhradou. A v skutku události valily se v době té jedna za druhou jako málokdy v celé historii. Nežli se kdo nadál, byl celý středověk v troskách: rytířstvo musilo ustoupiti stálému vojsku a řády feudální silným monarchiím; vliv církve na politiku zatlačen byl novou diplomacií; tichý život klášterní, kdysi plný odříkání a práce, zvrhl se přílišným bohatstvím a leností mnichů v hroznou karikaturu, skolastika nemohla se více měřiti s rostoucí vždy spekulací, a papežství zbavené veškeré autority stalo se hříčkou politických intrik a terčem ostré satyry. Naproti tomu hlásila se doba nová vždy mocněji k svému vítězství. Obyčejně klade se rok 1492 za rozhraní obou věků, a to vším právem. Objevení nového světa bylo ovšem samo o sobě událostí vy-

soce důležitou, ale ty následky, jaké cesty Kolumbovy měly v zápětí, mají pro nás ještě větší význam. Roku 1519 nastoupil Magellan svou cestu kolem světa a obeplul šťastně celou zeměkouli, vyplul ze Španěl a přistál na ostrovech jižní Asie. Na všech pěti lodích, které jej provázely, byl on snad ten jediný, který byl úplně přesvědčen o zdaru své výpravy. „Církev až dosud učila," praví jeden novější historik, „že země jest plocha obklopená vodou; ale Magellan těšil se tím, že stín země na zatmělém měsíci jest kulatý a tedy že i země musí býti koulí, a veden touto myšlénkou zvítězil." — Sv. Augustin, Lactantius a jiní otcové církevní vyhlásili však již napřed každého za kacíře, kdo by se odvážil tvrditi, že země jest kulatá, — cestou Magellanovou byla veškerá autorita církve ve věcech vědy úplně podryta. Dokud bylo možno, hájila církev ještě centrální postavení země ve světovém prostoru — ale vystoupením Koperníkovým byla i tato posice na vždy ztracena. Vítězství nové doby bylo úplné.

Když tak pozorujeme ty rozličné staré instituce středověké právě v oné době přechodní, vidíme, kterak každá z nich zápasila co možná nejdéle o svou existenci; zápasila dlouho, někdy až se stala směšnou. Uvedeme aspoň některé příklady. Viděli jsme, kterak církev snažila se získati rytířstvo své službě a dodati mu rázu co možná posvátného, ano mnišského. Již samo pasování spojeno bylo s obřady, které až příliš živě upomínají na skládání řeholních slibů; dále pak, aby rytíři skutečně zůstali věrni svému svatému povolání, obestřela je církev celou sítí podivných bájí, stavěla jim před oči postavy rytířů idealních, ovšem ve smyslu církevním, kterých ani nikdy nebylo, vyprávěla historie plné zázraků, kterak sami andělové nebeští sloužili rytířům na jejich výpravách, a slibovala jim konečně odměnu na onom i na tomto světě, když by setrvali až do konce. Je to celá dosti obsáhlá literatura; prvním krokem jejím jest kronika Turpinova, dalším a daleko mocnějším známá báje o sv. Graalu. Rytíř měl ctnostně žíti a sloužiti církvi, čili jak se tehdáž říkalo, měl hledati sv. Graala; jenom člověk úplně čistý směl vkročiti do svatého hradu, kde střežili vyvolení rytíři zlatou mísku s krví Kristovou. Na místě paní měl rytíř tedy sloužiti bohu; na místě lásky smyslné měl zachovati mnišskou čistotu, na místě bohatství a světské slávy, na místě úsměvu krásných paní čekala jej rozkoš mnohem vyšší a čistší nežli všecky radosti celého světa, rozkoš, která podobala se životu samých andělů. A tak vyvinuly se záhy dva druhy rytířů: jedni, kterých cílem skutečně bylo poznati boha a hledati sv. Graala po celý život; druzí pak oddáni byli kultu ženy a lásce smyslné, a ti podnikali svoje všecky výpravy za účelem úplně světským. Romancieři století dvanáctého byli nuceni, aby vyhověli látce své i obecenstvu, utvořiti jakýsi nový druh rytířstva, které by stálo mezi oběma: tito rytíři v románech měli vůli dobrou, chtěli žíti čistě, aby nalezli svatého Graala; ale nesčíslná pokušení a překážky stavily se jim do cesty: obři, víly, a co horšího, krásné ženy, roztomilé královny zaplétaly rytíře do sítě své lásky, takže zapomněl záhy na svatý cíl své pouti i na svého boha. Lancelot i Tristan hledají také svatého Graala, ale ty překážky! Svět neviděl větších: Ginevra a Isolda, jedna krásnější než druhá, kdož by odolal! Ano, kdož by odolal! Jaký div, že zapomenou na všecko a vrhnou se k nohám svých paní! Což pak pod nebem může nahraditi muži lásku krásné ženy! Autoři sami se tomu ani za mák nediví, že jejich hrdinové podlehají; souhlasí s nimi a schvalují mlčky jejich lásku a celý svět jim přisvědčuje. Jak mrtvý jest Parcival i se svatým Graalem proti Lancelotu — jako vybledlá freska Fiesolova vedle zářící Tizianovy Venuše! Málo která kniha těšila se takové oblibě a byla tolik čtena jako romány tohoto druhu. Kdybychom si zrovna přáli, nalezneme v nich také mravní podklad: cílem jejich jest ukázati, jak velice dovedou vášně zavésti člověka — ale jaký jest resultát? Ty vášně v člověku jsou; ať dobré či zlé, skládají jeho povahu, a proto kdo chce člověka líčiti, musí si jich všímati, musí je pozorovati, nikoliv je podceňovati a umlčovati. Středověk žádal úplné jejich potlačení a to bylo nepřirozené, nikdy nevidíme vášní mocnějších ani divočejších nežli v oné době. A dále pak: člověk cítí potřebu smyslného štěstí; otevřená nebesa a šumot křídel andělských stačily snad mnichu, který vytrhl se na dobro ze světa, kam přece přirozeně patřil, který utlumil v sobě každé lidské hnutí, který zapřel a zmořil svoje tělo, které jej k zemi poutalo, jenom aby blouznící duch, či lépe předrážděná fantasie, volněji vzlétnouti mohla, — ale člověk normální, který cítí v sobě ono příbuzenství, jaké jej víže s ostatní přírodou, a který ve svém těle vidí podstatnou básis svého života, který ve světě vidí přirozený kruh svého působení, ten se s podobnými rozkošemi mystickými nikdy nespokojí. A tak ty všecky mystické báje, plné ovšem jemné poesie, musily záhy ustoupiti skutečnosti; ten mnišský duch, který na čas dle přání církve v rytířstvu zavládl, musil ustoupiti duchu úplně světskému. Což jsou všecky sliby a nejisté naděje, když k vůli nim odříci se má člověk všeho, čím jej život láká! V takových asi reflexích vrací se lidstvo ze svých dobrodružných snů zase do života: v renaissanci užívá člověk života a všech jeho radostí plným proudem; pustí volnou uzdu všem vášním svým tak dlouho potlačovaným a na to, co bylo a co bude, ani si nevzpomene. Svět zdá se mu opět tak krásným jako starým Hellénům; láska ke krásným formám vítězí nade všemi ostatními ohledy, a umění, ať slouží církvi nebo světským knížatům, jest přece jenom cílem samo sobě.

Konečně vidíme také v tehdejší společnosti takový zmatek idejí, který znamená obyčejně blížící se převrat.

Vytýká se často renaissanci, že zavinila veliký úpadek mravů; ale když se ohledneme nazpět o celá dvě století, vidíme, že mravy ani tehdáž nebyly o nic lepší.

Lektura románů o Lancelotu a Tristanu jevila brzy následky: lidé v životě napodobili tyto mythické milence a poněvadž řády mnišské a rytířské si podmanily všecko, že se nic, ani věci frivolní, nemohly odbyti bez určitých pravidel, zbudovali milencům takovým zvláštní svět se podivnými zákony a soudy, které měly souditi jejich pře a ospravedlniti jakékoliv jejich chování. V královské bibliotéce pařížské chová se zajímavý rukopis nadepsaný: „Hic incipiunt capitula libri de arte amendi et reprobatione amoris": jeho autor, maître André, žil prý za doby Filipa Augusta, takže by onen rukopis pocházel asi z konce dvanáctého století. Tato kniha jest jakýsi kodex lásky, a uvedeme na ukázku některé jeho výroky. „Manželství není zákonnou překážkou lásky. — Kdo koho v lásce přežije, nemá hledati jiné lásky po celá dvě

léta. — Nic tomu nebrání, aby žena mohla býti milována ode dvou kavalírů zároveň a naopak. — Může pravá láska býti mezi manžely?" — A tak to jde neustále. Mnozí ovšem tvrdí, že takových soudních dvorů lásky vůbec ani nebylo; Villani však vypravuje o zvláštní slavnosti odbývané ve Florenci r. 1283, kde prý se sešli kavalíři a jejich dámy a rozhodovali opravdu o podobných otázkách. Budiž tomu jakkoliv, tolik je jisto, že podobné názory v tehdejší společnosti skutečně byly; zdali se jim opravdu dostalo oné formy, jest věcí méně důležitou. Lidé cítili tehdy potřebu smyslné lásky a hleděli ji co možná legitimovati; byla to pouze přirozená reakce proti té spoustě mystických sonetů a kanzon, kterými básníci školy Danteovy opěvovali svoji lásku. Mají všichni společný základ a to je Plato. U Danteho je tělesná krása ženy pouze stupněm, po němž člověk vystoupí výše: zamiluje si ducha ženy, pak její duši a dochází tak k poznání krásy absolutní, jejímž zřídlem jest bůh. Beatrice a Laura ukazují člověku cestu k nebi a jako sami andělé vedou miláčky svoje až k trůnu boha. Isolda a Ginevra tolik neslibují; snad mají pravdu ti, co je nazývají „hříchem v krasné formě" ale nezapomeňme, že historie z rytířských románů odehrávají se klidně až dosud také v moderních kostumech a že jako všecky ostatní vášně byly tehdáž bouřlivější a drsnější, tak rovněž láska. Ostatně i pod tím mystickým obalem nalezli bychom často něco docela jiného nežli bychom na první pohled tam hledali, a pak jest ten závoj tím nebezpečnější, čím volnější pole zanechává fantasii. Byly to těžké boje, které však v podstatě rozluštěny byly dříve nežli se zdá; názory se změnily, ale forma, ta stará forma udržela se velmi dlouho. Věk Ludvíka XIV. byl smíšeninou těchto nových názorů a starých forem: chuť k vojnám, dvorní slavnosti provázené až komickou galanterií, vedle toho zase hrozné dragonady, mocní zpovědníci a mocnější ještě favoritky, kouzelné jeskyně a zámky, nedovolená láska a duel a k tomu ten starý, mrzutý král, který chce legitimovati všecky svoje privátní hříchy a na konci života pak dá se na pokání jako Lancelot — hle, to je to dědictví středověku ještě v století sedmnáctém a osmnáctém. Teprve veliká revoluce dokonala dílo století šestnáctého!

Osudy knih.

Literární paběrky od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

X.

Addisonova báseň „Polní tažení", která hned po uveřejnění učinila v Anglii ohromnou sensaci, sepsána na zakázku.

Na počátku XVIII. století byli v Anglii nejmocnějšími politickými hodnostáři státní pokladník lord Godolphin a proslavený generál Marlborough. Světoznámou bitvou u Hochstädtu, nebo jak ji Angličané zovou u Blenheimu, v Bavořích (dne 13. srpna 1704) byl politický stav Evropy jedním dnem převrácen a rod Bourbonův pokořen. Vítězství rozhodl Marlborough, jenž byl dal v pravý čas rozkaz k útoku bodákem na střed nepřátel, kdežto princ Eugen donutil levé křídlo k couvání. Zpráva o vítězství přijata v Anglii od stoupenců panující strany s jásotem; odpůrcové vlády však se chovali tak chladně, že byla vláda a především zvítězivší Marlborough v nemalé míře rozhořčen, ba roztrpčen.

Godolphin byl sice zručný finančník, ale literatura ho nezajímala. Čítal jen zřídka kdy; veškeren svůj prázdný čas trávil při hře. Jsa však bystrý pozorovatel věděl, jak nebezpečnou zbraní může se literatura státi v boji politickém, věděl, že dřívější vlády často zbraně té na svůj prospěch použily, a proto jej nemálo hnětlo že skvělého vítězství zbraní anglických nebylo i literárně na prospěch panující strany a přede vším na počest oddaného stoupence kabinetu, Marlborougha, vykořistěno v té míře, jak bylo k přání. Vyšlo sice několik básní, v kterýchž vítězství u Blenheimu a vítěz Marlborough opěván; ale byly to vesměs bezcenné, frásovité čmáranice, z kterýchž si političtí odpůrci panující strany potají žerty tropili a jichž si z obecenstva nikdo hrubě ani nepovšimnul.

Godolphin uznával nevyhnutelnou potřebu, aby vítězství to „zvěčněno" bylo třeba jen na čas pérem povolaným, které by zároveň nepřímo posloužilo i kabinetu; ale neznaje se v literatuře nevěděl, komu by se měl úkol ten svěřiti. Z té příčiny optal se o radu jednoho z dřívějších ministrů, kterýž mu z počátku dal odpověď vyhýbavou, ale později přece připomenul, že zná muže, jenž by úloze takové k úplné spokojenosti vlády dostál, nicméně že nechce muže toho jmenovati, poněvadž nynější vláda služby takového druhu neodměňuje a zásluh literárních naprosto si neváží.

Godolphin, jemuž opravdu na tom záleželo, aby takového literáta získal, naléhal na bývalého ministra tak dlouho, až mu tento jmenoval přítele svého, Addisona, žádaje však, aby se Godolphin obrátil na básníka sám a zároveň způsobem co možná nejzdvořilejším. Godolphin rady té uposlechl.

Addison žil v tu dobu v poměrech nehrubě příznivých. Naděje jeho na nějaké veřejné postavení za tehdejší vlády byly zmařeny. Obýval skrovnou podkrovní komůrku v třetím patře a byl nemálo překvapen, když jej následujícího jitra po rozmluvě Godolphina s přítelem Addisonovým navštívil delegát Godolphinův, kancléř státní pokladny, a jménem Godolphinovým co nejzdvořileji jej vyzval sepsati báseň k oslavě zbraní anglických.

Addison, jenž byl z vítězství u Blenheimu potěšen, ochotně přislíbil práci té se podvoliti a také ji ihned započal. Když měl asi polovici básně hotovu, odebral se ku Godolphinovi, aby mu pokus svůj ukázal; Godolphinu se začátek básně zalíbil a Addison ji v krátké době dokončil.

Po vyjití byla báseň ta obecenstvem přijata s nadšením. Addisonovi uděleno za odměnu místo komisaře

s ročním důchodem asi dvou set liber šterlingův a zároveň mu dáno na srozuměnou, že vláda pokládá udělení místa toho jen jaksi „za nádavek“ a že mu později udělí místa výnosnějšího.

Zcela jinak však než tato báseň přijata obecenstvem bezprostředně následující práce Addisonova a sice popsání cest jeho v Italii. Velké obecenstvo očekávalo patrně z péra jeho vypravování o politických skandálech, klepy o dvorech, ministrech, milostnících a milostnicích, anekdoty nebo pohoršlivé historky o klášterech, mniších a jeptiškách, milostné avantury kardinálů a tomu podobné; ale bylo ve svém očekávání sklamáno.

Addison se ve svém cestopisu o všem tom a podobné nezmínil, nýbrž vypravoval plynně a příjemně různé věci, které však mohly jen vytříbenější vkus uspokojiti. A podivno, on v cestopisu svém nejeví skoro žádného interessu na novější literatuře a dějinách Italie. V celém spisu svém nezmiňuje se nikde ani o Dantem, ni o Petrarcovi, Boccacciovi, Bojardovi, Macchiavellim a jiných, a pouze suše podotýká, že viděl ve Ferraře náhrobek Ariostův a že slyšel v Benátkách gondoliéry zpívati verše Tassovy. Také o Galileiim a Michel Angelovi není ve spise tom ani zmínky.

Příčinu toho nutno hledati v tom, že Addison z literatury italské mnoho neznal. Zamilovanými vzory jeho byli básníci latinští, nejmilejšími kritiky Francouzi a proto novější literaturu italskou ignoroval.

Přes to došla kniha ta pro příjemný sloh svůj i z počátku obliby nečetných přátel literatury, kteří vychvalujíce ji, kde a jak mohli, dopomohli jí k nemalé popularitě; neboť dříve ještě než byla po druhé vydána, byla tak hledána, že kupována za pateronásobnou cenu původní. Druhé vydání rozprodáno v několika týdnech.

XI.

Zvláštní osudy a pro spisovatele přetrpké následky měl Galileiův proslavený spis „Rozmluvy o systemech ptolomejském a kopernikanském“. Spis ten skládá se ze čtyř rozmluv: v první je řeč o měsíci, v druhé o rotaci země kolem osy, v třetí o rotaci země kolem slunce a ve čtvrté o přílivu a odlivu moře.

Galilei věda, že nemůže v Římě spis tohoto druhu vydati tak, jak mu přesvědčení jeho kázalo, vzal útočiště k úskoku. Pojednal o svých reformatorských náhledech ve formě rozmluv, v nichž mluví tři osoby, z nichž jedna hájí system ptolomejský, druhá kopernikanský, kdežto třetí uvažujíc důvody obou vyslovuje se o nich takovým způsobem, že zůstává jádro věci zdánlivě problematické. Avšak kdo jen poněkud bedlivěji spis ten přečte, musí uhodnouti, ku kterému systemu přiznává se Galilei a co spisem tím míní dociliti.

Aby zámysly své ještě více maskoval, praví Galilei v předmluvě, že sepsal spis ten jen k tomu účelu, aby cizozemcům dokázal, že jsou důvody pro system kopernikanský v Italii jako kde jinde známy, „ačkoliv to svatá církev k zamezení všemožného pohoršení prospěšným ediktem zakázati ráčila“.

Galilei meškal v tu dobu ve Florenci a měl již často tuhé půtky se svými odpůrci, tak že se musil několikráte, zejména roku 1616 (když se byl krátce před tím ve svých listech o skvrnách slunce prohlásil pro system kopernikanský), odebrati do Říma, aby tam paralysoval hanebné pomluvy, jež byli nejúhlavnější jeho nepřátelé: nevědomost, závist a zloba lidská o něm roztrousili. Tenkráte spokojili se v Římě vyjádřením jeho, že nebude system kopernikanský nikdy více, ni ústně, ni písemně, hájiti. Galilei snažil se sice vymoci si v Římě větší volnost v myšlení a psaní: ale duchovní odpůrci jeho byli příliš mocni a snaha jeho nejen že zmařena, on jen stěží ušel předvolání před soud inkvisiční.

Tyto zkušenosti jej poučily, že musí si při vydání nového, ačkoliv velmi opatrně sepsaného spisu počínati dvojnásob obezřele. I odebral se k tomu cíli roku 1630 osobně do Říma, aby rukopis svůj předložil papežské censuře ku schválení. Na přímluvu bývalého žáka a přítele svého, v tu dobu papežova tajemníka, Ciampoliho, obdržel Galilei imprimaturu nejvyššího úřadu censorského, načež odebrav se nazpět do Florencie předložil rukopis svůj k censuře i úřadům florentinským — teprv po té a sice v lednu 1632 vydal spis svůj tiskem.

Sotva byl spis ten vydán, vypravuje A. Wolff, ozvala se v kruzích učeneů neobyčejná bouře pochvaly. Ale v téže míře povstávali odpůrci: stará nechuť, závist pro tak značné úspěchy a sprostá spekulace spojily se v rozhodném okamžiku tom k tomu cíli, aby proti filosofickým a přírodovědeckým novotám vedly poslední ránu. Papež Urban III., kterýž dříve, jsa ještě kardinálem, Galileiimu příznivě byl nakloněn, ba ještě roku 1624, když už byl dosedl na stolici papežskou, o zásluhách Galileiových s upřímným obdivem písemně se byl vyslovil, — týž papež získán proti Galileiimu v takové míře, že milostník a tajemník papežský, výše připomenutý Ciampoli, jenž bývalého svého učitele Galileie hájil, proto v nemilost upadl a nucen byl opustiti Řím a místo jeho zaujal přednosta nejvyššího úřadu censorského.

Dlužno připomenouti, že osobě hájící system ptolomejský klade Galilei zúmyslně do úst slova více méně planá i nemotorná, aby jí učinil směšnou a zároveň aby tím upozornil na přesné důvody osoby druhé, hájící system kopernikanský. Okolnosti té použili nepřátelé Galileiovi, a není žádné pochybnosti, že papeži namluvili, že Galilei směšnou osobou, hájící system ptolomejský, kterouž byl Simpliciem nazval, nemíní nikoho jiného než papeže, z kteréhož si drzým a nestoudným způsobem šašky tropí. Galilei zavdal k náhledu tomu příčinu sám; vložilť neopatrně některé důvody, jež byl papež Urban v jedné rozmluvě s ním k obhájení systemu ptolomejského pronesl, do úst směšnému svému obhájci systemu toho — a jediné za tuto neopatrnost, kterouž nepřátelé jeho proti němu využitkovali, trpce pykal.

Ku prozkoumání Galileiova spisu zřízena v Římě zvláštní komise, skládající se z theologů a mužů ve vědách obeznalých, o kterýchž však se naprosto nedalo předpokládati, že schválí názory, Galileiem hájené.

Nejhrozivější pověsti donášeny do Florencie. Nejen přečetní přátelé Galileiovi, i příznivec jeho, velkovévoda Ferdinand II. byli o Galileie v nemalých úzkostech a velkovévoda marně se u papeže za Galileie přimlouval. V sezení inkvisičního tribunalu sám papež nařídil, aby

byl florentinský inkvisitor vyzván, Galileie do Říma předvolati. Rozkaz ten doručen Galileiovi dne 1. října 1632.

Přátelé Galileiovi a on sám přičinili se ze všech sil, aby byl rozkaz ten odvolán. Galilei zaslal jednomu kardinálu obšírný dopis, v němž věcně vyložil důvody svého jednání a žádal, aby nemusil cestu do Říma nastupovati. Avšak vše marně. Dne 11. ledna 1633 obdržel zostřený rozkaz, aby se bez odkladu odebral do Říma. Uposlechl. Dne 20. vydal se z Florencie na cestu a po 25 dnech přibyl do Říma.

Galilei, v tu dobu již stařec 69letý, bydlel z počátku v římském paláci florentinského velkovévody; později však, když bylo vyšetřování pokročilo, dopraven do budovy inkvisiční. Florentinský vyslanec zvěstoval velkovévodovi, že Galileiovi vyhrožováno exkomunikací, prozradí-li, jak s ním nakládáno.

Dne 12. dubna předvolán Galilei poprvé před vyšetřujícího komisaře inkvisičního tribunalu. Po druhé vyslýchán 20. dubna, po třetí 10. května. Ve čtvrtém sezení tribunalu byl odsouzen. Musilť na kolenou své názory odpřisáhnouti; musil je prohlásiti za nesprávné, nesmyslné, kacířské a svatému písmu neodpovídající; mimo to musil se přísahou zavázati, že nebude nikdy více o předmětu tom psáti.

Starší historikové ujišťují, že byl Galilei k odvolání tomu donucen mučením. V nejnovější době snažili se mnozí dokázati, že Galilei tělesně mučen nebyl. Nicméně nechť tomu jakkoliv, duševní muka, která byl vetchý stařec přetrpěl, zajisté se vyrovnala mukám tělesným.

Na tom však nebylo dosti. Galilei uvržen ještě do žaláře v římské inkvisiční budově, kde strávil několik měsíců. Na to byl dopraven do arcibiskupského paláce v Sieně, kde s ním méně krutě nakládáno. Dne 9. prosince 1633 konečně vypovězen na vlastní svůj letohrádek v Arcetri u Florencie, odkud se nesměl vzdáliti a kde strávil poslední dny svého života. Zabýval se tam hlavně studiemi mechaniky a vydal ještě dvě díla, v kterýchž učil zákonům, jež tvoří základ novější fysiky.

Avšak i zde ještě soužen a týrán brutalním způsobem. Vydání jeho děl kladeny všemožné překážky; on sám nesměl skoro s nikým obcovati a teprv v létě roku 1636, když byl úplně oslepl, dovoleno mu dáti se dopraviti do Florencie, aby tam hledal, když ne pomoci, tak aspoň úlevy lékařské. Marně namáhali se velkovévoda florentinský s přátely Galileiovými vymoci ubohému starci svobody; vliv jejich však byl malomocný a snaha jejich rozbila se o zuřivou nenávist nepřátel Galileiových.

Ještě šest roků úpěl ubohý stařec ve vyhnanství a pod nátlakem krutých opatření inkvisičních, až jej konečně dne 8. ledna roku 1642 z útrap těch vysvobodila smrt.

Podobný, ba krutější osud pro autora měly spisy Paola Sarpiho, jenž bojoval pérem proti kurialní politice římské. Sarpi, jinak též prostě Fra Paolo zvaný, byl členem řádu Servitův a meškal na počátku XVII. věku v Benátkách, odkud hájil pérem práva republiky vůči stolici papežské. Papež Pavel V. zakázal spisy jeho čísti, dal je veřejně páliti, a když byl Sarpi neuposlechl rozkazu, aby se dostavil před inkvisiční tribunal, vyslovil nad ním papež v dubnu 1606 anathema.

Za nedlouho po té byl Sarpi v noci přepaden pěti úkladnými vrahy, kteří jej pobodali, tak že beze smyslů na zemi ležeti zůstal. Pozdraviv se, chopil se poznovu péra. Roku 1609 vydal spis, kterýmž nepřátely své přímo rozzuřil. Usnesli se odstraniti jej úkladnou vraždou v noci ve vlastní jeho celi; ale Sarpi byl v čas varován a ušel tak smrti.

Neméně krutě nakládáno v době té i s jinými spisovateli. Giordano Bruno, jeden z nejoriginelnějších myslitelů italských, pronásledován pro své spisy, v nichž byl projevil mínění pantheistické; donucen opustiti Italii, potuloval se světem, žil v Ženevě, v Paříži, na různých místech v Německu, ba i v Anglii. Roku 1598 odebral se tajně do své vlasti a žil nějaký čas v Padově. Zde jej inkvisice vypátrala, dala zatknouti a do Říma dopraviti. V Římě uvržen do vězení, v němž strávil dva roky a když po té nedostál slibu svému, že zásady a mínění své odvolá, byl dne 17. února 1600 co usvědčený kacíř, odpadlík a popíratel boha v Římě veřejně upálen.

Podobný osud stihl Caesara Vaniniho pro jeho spisy, v jazyku latinském sepsané. Autor byl ve své vlasti pronásledován a utekl se z Italie do Francie, kde v Toulousu požíval nějaký čas pohostinství. K nátlaku jeho odpůrců, kteří jej i za hranicemi pronásledovali, dal jej r. 1619 parlament toulouský v obžalobu pro rozšiřování atheistického učení a čarodějnictví, ačkoliv spisy Vaniniho nic podobného neobsahovaly a spíše proti rozličným popíračům boha namířeny byly.

Předseda parlamentu toulouského Gramond vypravuje ve svých dějinách Francie za Ludvíka XIII., že Vanini sedě na lavici obžalovaných byl tázán, co soudí o bohu. Hájil prý se řka, že ctí rovněž tak jako svatá církev jediného boha ve třech osobách, jehož jsoucnost příroda nezvratně potvrzuje; a spatře před sebou náhodou na zemi ležící stéblo slámy, zvedl je a vztáhna ruku, dodal: „Toto stéblo mne nutí věřiti v boha.“

Vše to však pranic nepomohlo; byl uznán vinným a téhož dne, kdy rozsudek nad ním vynešen, odvlečen na popraviště, kde mu jazyk vytržen — on pak zardousen. Mrtvola spálena na hranici. Spisy Vaniniho nevynikají; francouzští spisovatelé Bayle a Voltaire však památku jeho později obnovili a tím spisům jeho k novým vydáním dopomohli.

Jiný mučenník svého přesvědčení byl dominikánský mnich Thomas Campanella. Svými spisy rozzuřil své nepřátely; byl jat, po pět a dvacet roků držán v žaláři, sedmkráte mučen a zemřel roku 1639 v Paříži ve vyhnanství.

*

Inkoustová skvrna.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Dokončení.)

Pak snila Klára o tom, kdyby Pavel byl tak hrdinským, že by vzdoroval veřejnému mínění a přese všecko přišel a řekl, že ji neopustí, jaké by to bylo štěstí v tom neštěstí, jakou útěchou bylo by to otci.

Ale ne, to nebylo možno. Klára, její otec, její matka byli by bývali schopni takového činu. Ale oni byli taková výstřední rodina. Podle sebe nemohli lidi posuzovati. Kláru to vědomí skličovalo místo co by ji bylo mělo povznášeti. Její zkušenosti přicházely tak záhy, byla dítětem tak dlouho a najednou hrnuly se na ni události tak kromobyčejné, zasahující až na samé dno jejího cítění.

Rozeznávala citem nejvytříbenějším zlo a dobro; ale viděla-li, kterak osoby vážené a milované jednaly a smýšlely, nedůvěřovala tomu citu, myslila, že jde příliš daleko.

Nebyla s to odsuzovati Pavla a jeho matku, jak její otec to činil. Raději si myslila, že otec je právě jediným člověkem na světě se smýšlením, které měl.

Jindy snila zas jinak o Pavlovi. Zpomněla si na onen divadelní kus, v němž byla Popelkou a on princem, jenž Popelku z neštěstí vyrval. V pohádce byli tedy takoví hrdinové dobří, soucitní, kteří uměli zázraky konati? Ve skutečnosti byli milující lidé jen jako Pavel? Milovali, ale jednati, obětovati se nebylo jim vrozeno. Což ji to vše trápilo a skličovalo.

Obracela se k Bohu, modlila se, prosila za jeho pomoc, aby aspoň otce jí zachránil, není-li jí souzeno, aby s Pavlem byla šťastna.

Ale běh přelíčení pokračoval zdlouhavě a stále s větší jistotou naproti obžalovanému. Čas vlékl se mezi tím. Dni, týdny, měsíce chmurné, smutné, zoufalé nepřinášely naděje ani útěchy! Neštěstí domácnělo v tom rodném domě Severina Vodičky, kde smutné upomínky na trapné mládí a na zápasy jeho takořka strašily.

Nyní opakovalo se trápení v mládí jeho dcery. Bylo to pokračování trápení jeho vlastního. Na ni mělo napřaženo rány ještě nemilosrdnější a ona nebyla s to odvraceti je od sebe, jak druhdy jemu se bylo podařilo.

Již blížilo se přelíčení k rozsudku. Klára modlila se s vroucností, které jen její srdce schopno bylo. Modlila se vášnivě v extasi, otec a matka pozorovali s úzkostí její počínání.

Pak došlo k rozsudku. Bůh nevyslyšel úpění dítěte. Zbožňovaný otec Klářin byl v skutku odsouzen na pět let do těžkého žaláře s veškerou hanbou s tímto trestem spojenou. Kláře musilo to býti sděleno, což bylo Vodičkovi nejtrpčí zkouškou. Jeho žena byla hodna jeho lásky a důvěry. Byla silná a nestrpčovala mu ani v nejmenším jeho vnitřní mír, který sobě dovedl zachovati v plné míře.

Též Klára cítila touž povinnost, ku které jí matka tak velký příklad dávala. Překvapila otce, jenž se jí bál, srdečností, zahrnovala jej láskou, byla schopna dávati mu i útěchu, předčila sama sebe výmluvností, rozumem a vymýšlením toho, co by jej mohlo upokojiti. Slibovala mu, že mu bude psáti do vězení každý den tak dlouhé listy, že nebude věděti o dlouhém čase. Pravila mu, že bude žíti jen pro něj, vzdělávati se v jeho smyslu, že bude s matkou studovati, doplňovati a ošetřovati jeho sbírky, že nepřipustí k němu žádného utrpení.

Tak činila jej šťastného, že byl samý úsměv a že měl vlhké oči jenom štěstím. Ujišťoval ji, že nebyl nikdy tak šťastným.

Ale Kláře nevytrvala dlouho tato nadšená nálada. Když byla o samotě, hleděla před sebe pohledem temným a řekla: „Není to pravda, že je bůh.“

Již dříve o tom pochybovávala. Nyní to vyřkla. Jaké to bylo nové neštěstí! Jaké prázdno kolem ní, jak tu stál člověk bezbranný a bez ochrany proti slepému osudu, proti jeho krutým ranám!

Neměla stoickou sílu svého otce, aby dovedla státi sama v tom pustém neoživeném všemmíru a v rovnováze se udržela v moři pochybností bez vesla víry, aby jakéhosi břehu se chytila bez její kotvy. Před chvílí přec našla veslo a kotvu v lásce, když ji svému otci z celé duše dávala. Ale tuto lásku chtěla též přijímati, chtěla ji cítiti v bohu, bez ní byla osiřelá ve světě. Otevřela okno v kruté zimě. Viděla věže kostelů Starého města. Ty věže, jež tu stály jako záruka, že bůh nad námi bdí, že nás chrání: to byla lež. Tak velká lež? Lež, která se vlekla od prvních zábřesků lidstva myšlení. Taková lež vládla těmi dlouhými pohnutými věky? A zrnko pravdy v ní nebylo? Ó toho by se ani nedopustilo slepé fatum, aby štvalo pokolení za pokolením po pravdě žíznící skrze samý přelud, skrze samou lež!

Zde ďábel vládl! Ah! Což se pokoušela šílenost o ubohou hlavu Klářinu? Chytila se svého horoucího čela a cosi ji lákalo, aby na okno vstoupila a vůči těm věžím kostelním se odvážila k osudnému kroku, který by rázem všecky pochybnosti její rozluštil.

Měla to učinit? Ubohý otec, chudinka matka. Netrpěli už dost? Klára byla toho uvážení schopna a odvrátila se od okna k smrti unavena.

Tu vstoupila k ní její matka. Vzala ji za ruce. „Mé dítě, pojď dolů do pokoje. Připrav se na něco radostného. Buď v radosti zmužilá, jak jsi byla v žalu.“

„Co se stalo? Je otec za nevinna uznán?“

„Od soudu ne. Ale od Pavla a jeho matky. Jsou zde i s Augustou a s Ivanem.“

„Ach, bože! bože! Tys mne neopustil.“ Klára vykřikla.

XXV.

Klára vstoupila do pokoje, kde byli Čelinských kolem jejího otce shromážděni. On posud nebyl nastoupil trest, nýbrž zadal za odvolání rozsudku. Složiv kauci, směl tráviti ještě na svobodě lhůtu, než by vyšší instance rozsudek potvrdila. Že tu nebylo pomoci, bylo jisté. Vodička nebyl by ani zadal o to odvolání, kdyby nebyl se obával o Kláru.

Nemohl ani uvěřiti, že Čelinských tu byli a k němu s veškerým bývalým přátelstvím se chovali.

Pavel nedal si vzíti a sledoval celé přelíčení, pokud byl přístup do soudní síně. To účinkovalo naň mocné. Chování obžalovaného, jenž mu byl tak drahým, činilo naň dojem pro celý život rozhodný. Pokaždé přicházel ze soudní síně domů s novým budujícím se přesvědčením o mravních pojmech, o charakteru člověka, o povinnostech jeho.

Láska ke Kláře vysvětlovala mu to vše zcela jinak, než jak byl uvykl v běžném pojímání věcí na život a společnost hleděti. Zvolna uzrával v něm úmysl, neopouštěti Kláru, kdyby se dělo cokoliv, i kdyby sám byl býval přesvědčen o provinění jejího otce. Byla to skvrna, kterou nic nesmylo. Ale Klára za to nemohla. Proč měl on náležeti mezi její katy? Kdyby byla zbývala dosti malá naděje, že se dokáže nevinnost Vodičkova, byl by se objevil v jeho domě ještě mezi přelíčením. Tak nechával to až po rozsudku. Chtěl dokázati takto, kterak lze na jeho věrnost nyní už počítati. Nepřál si, aby Klára dost málo pochybovala o něm. Rozuměl jí nyní, věděl, co jí bylo činilo plachou a smutnou druhdy, proč se vyhýbala vyznání jeho lásky. Nemohla mu důvěřovati. Teď musila. Co záleželo mu na ostatních lidech. Jednal, jak uznal ve svém svědomí za dobré. Nebyl více tím rozmazleným eleganem, odvislým od úsměvu neb zakaboněni, od pomluv neb pochvaly společnosti v salonech neb hospodách, na procházkách a na trhu neb v čeledníku.

Prodělal školu těžkých zkušeností s tímto výsledkem a jeho odměnou byla láska Klářina. Bylo mu vlastně k závidění, neb že druhou Kláru by více nenašel, o tom byl víc a více přesvědčen.

Klára vykřikla, hlasitě plačíc: „Pavle!“ když jej spatřila. On neměl slov ani hlasu. Držel ji v objetí. Ostatní dívali se na ně. Nikdo nemluvil.

Vodička přerušil mlčení toho okamžiku nejdříve.

„Hle,“ pravil, „naši přátelé chtějí při nás v neštěstí vytrvati. Kláro, tys našla srdce věrné. Dávám tobě a Pavlovi své požehnání. Těch pět roků ve vězení uplyne mi lehce, budu-li vědět, že jsme tak sesíleni svazky přátelskými. Ah, jak je mi dobře! Kýž bych vám to mohl ukázati, jak mi jest, abych vás o tom jen přesvědčil! Víte co? Budeme dělati, jakoby nic se nebylo stalo. Vy tu zůstanete všickni u večeře a já sám sestavím jídelní lístek. Nikdo nebude smět mne litovati a neustále žádám, aby se mi štěstí přálo k mé ženě a dceři, k svému synu Pavlovi a k svým věrným přátelům. Jsemť tak bohatý a žádná závět mi toho bohatství neubere. — Dále!“ zvolal hlasem veselým, když bylo znova klepáno na dvéře.

Obhájce, doktor Včela vstoupil. Očekával sklíčenost a pláč v rodině a přišel těšit a se omlouvat, že při vší snaze, aby svému klientu pomohl, důvody svými nepronikl u poroty. Byl mile překvapen přítomností Čelinských rodiny a přijal pozvání, stráviti večer v této společnosti.

Pavel a Klára byli mu představeni, co snoubenci a on jim připíjel na zdraví. Gratuloval Pavlovi nejen k této nevěstě, ale i k tomuto tchánovi, o němžto nepochyboval, že byl nevinně odsouzen. Gratuloval mu k tomu, že dovedl opříti se proti předsudku a postaviti se na stranu nešťastných.

„Slyším, že jste právníkem, pane,“ pravil k němu, „a vítám vás co budoucího kolegu na cestě nepředpojatosti a smělého vystupování v tom, co za právo sám uznáváte.“

Obdivoval se mnohem více paní Čelinské, ačkoli nechtěl o tom déle ještě mluviti. Dal jí to však chováním svým na jevo. Neb věděl dobře, že svou váženou pověst dávala v šanc, spolčujíc se s Vodičkovými.

Ona pozorujíc to u něho, toužila mu to vysvětliti nepřímým způsobem.

Pravila, že matka, která svého syna opravdu miluje, všecky předsudky jemu obětuje, vidí-li, že jde o jeho blaho, že všecky ohledy zahazuje. „Milovaný syn je s to vyvrátiti předsudky matčiny, třebať byly zakořeněny sebe hloub,“ tak řekla a přišla tím na nebožku Vodičkovou.

„Ona byla toho nejlepším důkazem,“ pravila dále. „Byla to povaha velezajímavá. Při všem fanatismu náboženském podávala se několikrát nápadně vůli svého syna. Tyto případy už jsou důkazy, jak je pravdě podobno, že svému synovi v poslední hodině chtěla býti po vůli.“

„Prosím, milostpaní, vypravujte to,“ zvolal doktor horlivě, odsoupnuv naplněný talíř od sebe.

Čelinská znala životopis Vodičkův a vypravovala o slibu jeho matky, dle kterého měl Vodička státi se knězem, a kterak povolila a synovi svobodu darovala. Krom toho věděla jiných případů více a znala věci líčiti pravdivě a živě. Pak vypravovala ještě více, povzbuzována doktorem, jenž na ni doléhal a ničím vytrhovati se nedal v tom jakémsi výslechu.

Povídala o minulém létě, jež paní Vodičková v Milhostech trávila, o návštěvách vzájemných a co se hovořilo. Stará paní klonívala se mnohdy ke straně synově. Paní Čelinské neobyčejně dobrá paměť zachovala celé úryvky těchto rozmluv. Doktor Včela byl nenasytným, chtěl věděti více, ještě více a ochota i paměť i živé líčení paní Čelinské vyhovovaly jeho požadavkům k jeho velké spokojenosti.

Vodička byl při tom trochu netrpěliv, bylo mu trapné obnovovati tyto upomínky, ale při nějakém slůvku jeho toho smyslu pravil k němu Včela: „To jste měl vypravovati mně anebo před soudem sám. Leč co na tom, z úst milostivé paní je to tím důležitější. Měli jsme před soudem tolik svědků: vaše služebnictvo, sousedstvo, faráře Milhostského, který se snažil seč byl, svědčiti ve prospěch váš; ale nikdo nemohl dle svého nejlepšího svědomí jinak svědčiti, leč že byla vaše paní matka velmi zbožná a kněžstvu nakloněna, že si dopisovala až do smrti své s paterem Dominikem. V poslední té chvíli, kde dle výpovědi vaší paní matka diktovala svou poslední závět, chybil jste velmi, že jste nikoho nepřivolal.“

„To vím, k čemu nyní ještě o tom mluviti?“ Vodička řekl zasmušile.

„K čemu? Nuže uvidíme, zdali to bude k něčemu. Paní Čelinská je dáma schopna úsudku více než kdokoli z ostatních svědků. Má psychologický takt, kterému se obdivuju. Farář Milhostský neznal paní Vodičkovou tak blízko jako ona; jinak jsem přesvědčen, žeby se nebyl rozpakoval vysloviti se také dle pravdy. Je to předůležité, co mi bylo nyní sděleno.“

„Ale na základě toho nemůže se přece process obnoviti,“ řekl Vodička, jehož to unavovalo. „Důkaz

o tom není podán žádný, nejvýše by to mohlo býti sesílení důkazů jiných.“

„Kdyby se tak našly ještě!“ Klára zvolala v nesmírném rozčilení. Pavel vzal ji za ruku. Jak rád byl by putoval kraj světa pro nějaké ty důkazy. Ale všecky byly vyčerpány. K vůli panu Vodičkovi začal se jiný hovor. Paní Čelinská měla zásluhu najíti zajímavou látku, pro kterou Vodička by byl zapomněl na samou smrt, natož na vězení. Udržela konversaci svou neodolatelnou živostí a tak nezpozoroval ubohý odsouzenec, jak zamyšlený byl jeho obhájce, jak dojata jeho manželka, jak roztržita Klára.

Příštího dne odejel doktor Včela s Pavlem do Milhost bez vědomí pana Vodičky. Jenom Klára a její matka věděly o tomto posledním pokusu hledání nějakých důkazů. V čem mohly záležeti, nebylo jim dokonce jasno. Umínili si však vyptávati se ještě jednou služebných, hledati v úmrtním pokoji, kde bylo vše ponecháno na místě jako za živa staré paní. Snad nějaká kniha, v ní třebas poznámka mohly vrhnouti světlo na tu událost. To bylo vše už jednou prohledáno, ale Pavel neměl pokoje a obhájce souhlasil s jeho horlivostí. Nebo nyní sesílilo se přesvědčení o nevinnosti jeho klienta vypravováním paní Čelinské v takové míře, že bylo plnou jistotou a on nemohl spáti při pomyšlení, že jemu se nepodařilo tu nevinnost dokázati, že jemu se mělo státi, aby byl nevinný, šlechetný, zajímavý muž odsouzen. Nejen že nespal, ale ani nejedl a neměl pokoje. Mluvil o tom, že přestane býti obhájcem, nepřivede-li tuto nevinnost na jevo.

Nyní poznala Klára také ten mystický pud volati zemřelé na pomoc. Celou tu noc citovala ducha své babičky a zapřísahala ji, aby se zjevila a jí pověděla, jak by se přišlo pravdě na stopu.

Že nemělo ubohé děvče duševně tak zkoušené a rozechvěné žádné hallucinace, bylo snad důkazem jejího zdraví. Jisto je, že se jí její přání nevyplnilo a babiččin duch asi těkal v končinách nevyzpytovaných anebo spočíval v lůně všehomíra netknut těmi otázkami a nesnázemi, jež po sobě byl zanechal.

Klára nebyla nyní s to modliti se po své vášnivé zpouře proti bohu. Uznávala, že jí byla seslána útěcha, když jí měla nejvíce potřeba; ale nyní byla tak daleko, že zpomínala, co bylo na světě nešťastníků, kteří v zoufalství už zahynuli a žádné útěchy se nedočkali. Studovala právě v té knize bolu celého lidstva, jejížto každá stránka k nebi volá.

Nyní, co se k ní vrátil Pavel, přála si, možná-li ještě horoucněji, aby byl otec přece jen za nevinna uznán, neb přála si to k vůli němu, k vůli matce, k vůli sobě a také ještě k vůli Pavlovi.

XXVI.

„Nic, nic, nikde,“ řekl Pavel sedaje beznadějně na židli v úmrtním pokoji paní Vodičkové.

Dr. Včela opřel si čelo o rámec okna. Byl odhodlán dát obnoviti process navzdor tomu a kdyby ničím jiným než předvedením paní Čelinské co svědkyně. Měl k tomu již její svolení, ačkoli ji byl tím návrhem nesmírně polekal. Stavěltě se v bytu Pavlově před odjezdem do Milhost a to jen za tím účelem a doufal, že paní si vzpomene na více podrobností ještě více přesvědčujících o možnosti, žeby byla matka Vodičková závět diktovala.

Ona vykřikla: „Já jíti před soud? Probůh! Nikdy jsem neměla co dělati před soudem, bojím, děsím se ho. A tam měla bych přísahati, mluviti, býti vyslýchána. Podívejte se, jak se mi ruka třese při pouhém jen pomyšlení.“

Nebylo však nemožno ji přemluviti. Jediný pohled Pavlův a jeho obejmutí ji získaly pro ten těžký úkol, k němuž se podvolila ještě před odjezdem obou pánů do Milhost.

Dr. Včela přemítal o tom, co by se dalo dělati z toho svědectví a zdali by opravdu stačilo. Plán k nové fulminantní obhajovací řeči tvořil se mu v hlavě.

Najednou vstal Pavel a přikročil k posteli, na níž paní Vodičková byla zemřela.

Sklonil a díval se upřeně na hedvábnou pokrývku temné višňové barvy, která na vrchu rozprostřena byla. „Co je to?“ zvolal. „Pane doktore, pojďte sem. Není to skvrna od inkoustu?“

Doktor nachýlil se. Věru, byla to malá černá skvrna od inkoustu duběnkového, kterým byl i podpis závěti a celá závět psána. Skvrna byla dosti drobná a nepatrná tak, že nebylo divu ušla-li až posud pozornosti.

Pavel chvěl se na celém těle, oddával se radostné naději. Doktor mírnil jej. „Buďte především nedůvěřivým a kritickým, mladý právníku,“ pravil k němu drže ho za ruku, ale též jemu se ruka chvěla a srdce klepalo. „Ta skvrna je v skutku něco, ale není to všecko. Jisto je, že ji budou znalci musit zkoumati. Snad bude možno, aby chemie rozhodla, jak stará ta skvrna je a okolnost, že v prvním přelíčení mezi obhajovacími důkazy uvedena nebyla, dosvědčí, že nebyla schvalně udělána rukou obžalovaného. Nyní nový výslech.“

Zavolal klíčnici, jež v Milhostech dům zpravovala, a tázal se, zdali si nikdy nevšimla této skvrny na pokrývce.

Ne, nezpozorovala jí a bylo to přirozené. Nebylo ani možno odkryti ji maně. Pavel byl měl zvláštní bystrost, když ji vyšpehoval. Dále tázal se doktor, zdali někdo snad náhodou s inkoustem se přiblížil posteli, tak že skvrna odtud pocházela. Nestalo se to. Také nepsávala stará paní ani v posteli, načež doktor se tázal.

Když klíčnice pak pochopila, jak důležitá to skvrna byla, zvolala: „Něco mi napadá, můj bože! Bílý povlak na pokrývce měl a má posud skvrnu od inkoustu, která nechtěla pustit, když jsme jej praly po smrti nebožky paní.“

„Kde je ten povlak?“

Byl při ruce.

„Můžete přísahati, že je to ten, který byl v úmrtní chvíli na pokrývce.

„Ó s radostí a na mou věčnou spásu. Já nešťastná tupá osoba, že jsem si na to nezpomněla, když jsem svědčila před soudem. Oči jsem si mohla vyplakati, když jsem musila dle pravdy říci, že nebožka paní nesmírně přála pánům páterům a když jsem takto pomáhala pána našeho odsuzovat.“

„Snad jsme zachráněni, mladý kolego!“ zvolal obhájce vytíraje si slzu z oka.

Vyptával se ještě něco klíčnice, ptal se, kdo vlastně to prádlo pral a zdali by ta osoba také mohla dosvědčiti, že byla skvrna tehdáž čerstvá.

Klíčnice vylétla ze dveří jako střela slibujíc, že přivede ještě jiné svědkyně na tu skvrnu. V několika minutách přitáhl průvod pěti ženských, mezi nimiž byla klíčnice. Mezi nimi byla též bába, jež pamáhala mladší paní Vodičkové při umývání a oblékání mrtvoly její tchyně. Ta svědčila, že měla nebožka paní ukazováček u pravé ruky zmočený v inkoustu, což také nepustilo, tak že s tím šla do hrobu. Bába se nezmínila o tom paní Vodičkové mladší, protože při tom umývání lehká mdloba na ni přišla právě v tom okamžiku. Paní Vodičková musila si lehnouti a bába dokonala úřad umývání sama.

Ale týž den to vypravovala tam a tam, těm a těm lidem. Ti mohli se na to pamatovati. Před tím nikdo si nevzpomněl na tuto malichernost, která však nyní tolik hluku nadělala, tak že byla zpráva o tom po celé vsi rozšířena.

Netrvalo ani čtvrt hodiny a obhájce i jeho mladý kolega, jak jej nazýval, měli tu zástupy nových svědků. Všickni věděli o té inkoustové skvrně a nikomu před tím nenapadlo uvésti ji co jakési svědectví. Nyní všickni litovali, omlouvali se, naříkali, co nevinně vytrpěl pan Vodička i se svou rodinou, zatím co mohli slovem vše změniti k dobru.

Dru. Včelovi zdálo se, že nyní musí zvítěziti, a zadal za obnovené přelíčení, které se zakládalo na novém svědectví, vlastně na inkoustové skvrně.

Pavel jásal, že on ji našel. Po celé Praze a po Čechách nemluvilo se nějaký čas o ničem, než o tom obnoveném přelíčení. Nyní přešlo veřejné mínění hlučně a rozhodně na stranu Vodičkovu. V novinách byly články o tom muži, který vešel v zápas s klášterem ve prospěch humanních účelů, který byl mučenníkem humanity. Opovržení a chladnost obecenstva změnila se ve vřelost a Vodičkovo jméno se stalo na čas slavným. To bylo mu nejmenší náhradou za minulé utrpení. Štěstí jeho dítěte a zadostučinění před celým světem naopak nahražovaly mu všecko stonásobně.

Nikdo nepochyboval, ještě než byl nový rozsudek vyřčen, že byla nevina Vodičkova dokázána.

Žalobník sice namítal mnoho proti novému svědectví a mezi jiným také, že byla nebožka paní snad již nepříčetná při podpisu závěti anebo synem přemluvena; ale první námitku vyvrátil lékař, jenž byl u nemocné v poslední chvíli, a druhou paní Čelinská, když vylíčila povahu nebožky paní zcela sice oddanou zpovědníkovi, avšak podávající se někdy úplně zas synovi; pak její poměr k němu čím dále k smrti tím vřelejší; posléze její lítost, že vyzradila jakési tajemství, které na čas přerušilo shodu mezi její vnučkou a milencem této. Všecky tyto výpovědi dotvrzovaly ještě jiní lidé, které ona k tomu vyzývala. Byli to dílem lidé domácí, lékař a také její zeť.

Milhostský farář také ještě se dostavil a dosvědčoval, že zesnulá paní v skutku litovala vyzrazení onoho tajemství, když k ní byl povolán.

Tak bylo vyhráno. Vodičkova nevinnost byla uznána a poslední závěť platila.

Mezi rodinami Čelinských a Vodičkovic vzniklo obnovené vřelé přátelství.

Klára a Pavel, Augusta a Ivan jsou šťastnými manžely, neb několik let již uplynulo od té doby. A Klářina víra?

Jak nebyla by potvrzena v té řadě šťastných okolností, v tom štěstí, jež nalézá v lásce Pavlově?

Ale ona pamatuje, kterak se jí viklala v neštěstí a jak peven byl její otec bez ní, jak jemná a láskyplná její matka, která měla víru, ale bez dětinského reptání své pochybnosti a nejistotu života lidského snášela.

Znala nebezpečí té víry, její fanatismus, její nesnášelivost.

Důvěřovala své víře tenkráte, vedla-li ji k dobru a k lásce. Vždyť jest to právě láska, jež hledá naše srdce u veškerenstvu.

* * *

Bydlela jsem v témže domě s Vodičkovými. Brala jsem vřelý podíl ve při pana Vodičky a nikdy nezapomenu, jak paní Vodičková, bledá jako duch, mi přišla vypravovat o hrozném výjevu Kláry po otcově obžalování, když to neštěstí za trest boží považovala. Pak sledovala jsem s rodinou celou tu událost. Nyní těším se ze štěstí jejich. Nemohla jsem odolati, abych to celé nevypravovala. Ale končíc musím říci ještě jednou se stisněným srdcem, onoho okamžení že nemohu zapomenouti.

FEUILLETON.

Constant Guignard.

Manželé Guignardovi vzali se z lásky a přáli si vášnivě míti syna. Ten jako by byl chtěl urychliti přání svých rodičů, přišel na svět ještě před časem. Matka z toho zemřela a otec, nemoha nalézti nikde útěchy, ze zoufalství se oběsil.

Constant Guignard byl mladík vzorný, ale nešťastný. Celý čas, co chodil do školy, psal tresty, kterých nezasloužil, snášel rány, které patřily jiným, a když bývala hlavní komposice, býval nemocen. Když odcházel ze studií, říkali o něm, že je pokrytec a mizera; a když dělal zkoušky státní, dělal latinský překlad svému sousedu: ten byl schválen, on pak sám byl obviněn, že práci svou opsal a nesměl více dělati zkoušky.

Takové nehody byly by obyčejného člověka učinily zlým. Ale Guignard měl duši vzácnou a jsa přesvědčen, že štěstí jest odměnou ctnosti, umínil si, že bude vzdorovati zlému osudu svým heroismem.

Vstoupil do jednoho obchodního domu a ten druhého dne vyhořel. Když viděl při největším ohni, jak si pán zoufá, skočil do plamenů, aby mu zachránil kassu. Vlasy měl popálené a tělo plné ran, když se konečně s nebezpečím života dostal ke kasse a vypáčil ji nadlidskou silou.

Ale oheň spálil mu peníze v rukou. Když konečně utekl z plamenů, chytil jej někdo za límec: byli to dva policajti, a za měsíc na to odváděli ho na pět let do vězení, protože prý hleděl při požáru zmocniti se kassy, které přece nehrozilo žádné nebezpečí, poněvadž ji oheň ubližiti nemohl.

V centrálním žaláři, kde byl, vypukla vzpoura. On chtěl pomoci strážníku, který byl napaden; připletl se mu mezi nohy a zdržel tak jeho útěk. Strážník byl utlučen. Za tuto přátelskou službu poslali našeho hrdinu na dvacet let do Cayenne.

Silen vědomím své nevinnosti tajně uprchl, vrátil se do Francie pod jiným jménem, myslil, že utekl také svému osudu a dělal dobře, kde mohl.

Jednou, při nějaké slavnosti, viděl splašeného koně, jak vleče vůz rovně do příkopu. Skočí rychle, chytí koně za hlavu; vyvrtnul si ruku, zlomil nohu, vyrazil žebro, ale vůz šťastně zadržel. Kůň se však obrátil a zaběhl do hustého davu, kde poloukl jednoho starce, dvě ženy a tři děti. Ve voze nebyl náhodou nikdo.

Tentokráte měl Constant Guignard svého heroismu již dost a umínil si, že bude působiti dobře jenom v tichosti a že bude, pokud možná, pomáhati bídě, zvláště takové, o které svět neví. Ale peníze, jež nosil chudým ženám, propili v hospodě jejich muži; punčochy, které rozdával mezi dělníky zvyklé zimě, způsobily jim chorobu na prsou; zaběhlý pes, jehož kdysi se ujal, pokousal šest lidí v tom domě, a vojenský náhradník, jehož zjednal na místo jednoho mladíka, který se mu líbil, prodal nepříteli klíče pevnosti.

Constant Guignard soudil od té doby, že peníze nadělají více zlého nežli dobrého a že nebude více svoje síly tak drobiti, ale že celou svoji lidumilnost soustředí na jedinou bytost. Ujal se tedy mladého, osiřelého děvčete; nebylo krásné, ale mělo výborné vlastnosti, a proto vychovával je s láskou věru otcovskou. Ach! byl k ní tak dobrý, tak laskavý a roztomilý, že jednou večer padla mu k nohám a vyznala se, že ho miluje. On hleděl jí vysvětliti, že jí choval vždy co svou dceru, a že by se dopustil zločinu, kdyby povolil pokušení, které jejími slovy ho láká. Dokazoval jí otcovsky, že potřebu ryze smyslnou béře za lásku a nabídl jí, že jí vyhledá co nejrychleji dobrého ženicha. Druhého dne nalezl ji ležící u svých dveří — vrazila si nůž do srdce. — V té chvíli si umínil náš hrdina, že nebude více milosrdným bratrem, a přísahal, od té doby prospívati pouze tím, že bude překážeti zlu.

Za nějaký čas na to dověděl se náhodou, že kdosi z jeho přátel hodlá se dopustiti nějakého zločinu. Byl by mohl udati jej policii; on však chtěl zameziti zločinu a zachrániti zločince. Vmísil se tedy do těch poměrů, až dostal všecky nitky celé té věci do svých rukou a čekal pouze na příhodnou chvíli, aby tu záležitost dobře rozluštil. Ale darebák, jemuž chtěl pomoci, prohledl jeho plán a zapletl onu záležitost takovým způsobem, že zločin byl spáchán, pravý vinník zachráněn, ale Constant Guignard byl zatčen a uvězněn.

Obžaloba generálního prokurátora naproti Guignardovi byla vzácným příkladem logiky. Prošel celý život obžalovaného, vzpomínal na jeho smutné dětství, jeho tresty, jeho vyloučení od zkoušek, jeho smělost při prvním pokusu krádeže, jeho účastenství při vzpouře v hlavní káznici, jeho útěk z Cayenne a jeho návrat do Francie pod cizím jménem. Od této chvíle zvláště vstoupal řečník k vrcholu své právnické výmluvnosti. Ukazoval na tohoto pokryteckého dobráka, na toho zhoubce poctivých domácností, který aby ukojil svoje vášně, posýlal za svoje peníze manžely pít do hospody; vylíčil tohoto falešného dobrodince, který zhoubnými dary svými chtěl nabýti dobré pověsti, aby ji opět co nejdříve zneužívati mohl; ukázal, jak bídný jest ten netvor, který se ukrývá pod pláštěm lidumila; líčil s hrůzou prohnanou duši tohoto zločince, který chytal vzteklé psy, aby je pouštěl na lidi, tohoto démona, který dělá zlo jen proto, že je zlem, který s nebezpečím vlastního života zadrží splašeného koně a proč? aby se mohl těšiti z toho pohledu, jak řítí se na zástupy, jak kopá starce, ženy i ubohé děti. Ach! takový bídník je schopen všeho. Dojista, že spáchal mnohem více zločinů, kterých ani svět nezná. Lze aspoň tvrditi, že byl také spoluvinníkem onoho vojáka, a že ho podplatil, aby zradil Francii. Co se toho sirotka týče, jehož vychoval a jehož pak nalezli mrtvého u jeho dveří — kdo pak jiný jej zabil nežli on sám? Tato vražda byla snad krvavým epilogem děsného dramatu plného hrůzy, bídy a bláta, s nímž ani není radno hýbati.

Po takovéto minulosti není ani třeba všímati si blíže posledního zločinu. Ať zapírá sebe nestydatěji, věc mluví sama. Zákon musí tedy souditi tohoto člověka se vší možnou přísností. Každý trest bude spravedlivý, žádný příliš veliký. Je to nejen snad veliký zločinec, ale přímo zločinec genialní, jeden z oněch oblud plných zloby a pokrytství, při kterých by člověk zrovna pochyboval o veškeré ctnosti a zoufal si nad celým lidstvem.

Po takové obžalobě nemohl advokát Guignardův omlouvati svého klienta leda šílenstvím. Dělal, co mohl, mluvil o těchto chorobách velmi učeně, pravil, že jeho klient je blázen úplně nepříčetný, a skončil tím, že podobné anomalie končiti mají spíše v blázinci nežli ve vězení.

Constant Guignard byl jednohlasně odsouzen k smrti.

*

Lidé ctnostní, jež hrůza před zločinem učinila ukrutnými, jásali radostí a křičeli bravo!

Smrt Constanta Guignarda byla jako jeho dětství zvláštní, ale nešťastnou. Vystoupil na popraviště bez hrůzy a bez přetvářky; jeho tvář byla klidná jako jeho svědomí, jasná jako tvář mučenníka, jehož celý svět považoval za jakousi obludu. V rozhodné chvíli, věda, že kat je chudý a že má rodinu, oznámil mu vlídně, že mu odkazuje celé svoje jmění, takže tento samým pohnutím tal třikráte, nežli ulítla hlava jeho dobrodince.

*

Za tři měsíce vrátil se kdosi z přátel Guignardových z daleké cesty a slyšel, co se stalo s tímto poctivým člověkem, jehož on jediný na světě znal. Aby napravil poněkud nespravedlnost osudu, zakoupil si na hřbitově jeho hrob na věčné časy, objednal mu pěkný mramorový náhrobek a napsal sám nápis svému příteli, kde dosvědčil před celým světem, že to byl „řádný poctivec“. Druhého dne na to ranila ho mrtvice. Nicméně všecko bylo zaplaceno a Guignard dostal svůj náhrobek. Ale dělník, který měl vyrýti nápis, opravil si jednu literu v rukopise, která zdála se mu nečitelnou. Místo „ř“ napsal „ž“. A tak ten ubohý člověk, zneuznaný po celý svůj život, leží v hrobě, na němž skví se nápis: Zde leží Constant Guignard, žádný poctivec.

Napsal *J. Richepin*

— „Vánoční album“. Uspořádal Gustav Dörfl. (V Praze 1881. Nákladem vlastním.) Jest to nová myšlénka, které Gustav Dörfl začíná toulo knihou raziti u nás cestu. V Anglii vychází co rok veliké množství vánočních spisů pro mládež i pro dospělé; po příkladu anglickém činí tu vydavatel začátek rozhodně šťastný. Myšlénka jeho ujala se rázem u spisovatelstva; skoro každá z našich dobrých sil podala tu, co jí šlo ze srdce, a schází-li tu ještě některé jméno v literatuře naší zvučné, nestalo se tak zajisté z neochoty k Dörflovu podniku, ale pro krátkost času, který pořadatel k zaslání prací nucen byl určiti. Ve vánočním albu čteme příspěvky veršem i prosou od El. Krásnohorské, V. Beneše Třebízského, Jar. Vrchlického, Pavla Albiéra, Fr. Heritesa, Aug. Mužíka, Irmy Geisslovy, A. Heyduka, Beneše-Šumavského, Rudolfa Pokorného, B. Formana, Svat. Čecha, K. Kučery, J. V. Sládka a Gustava Dörfla. Kniha je dobrá, svěží a plná vánoční nálady teskné i radostné. Každá práce opatřena jest obrázkovou iniciálkou, které většinou velmi případně přikomponoval Fr. Bíza. Přáli bychom té knize mnoho štěstí u čtenářstva. Je pěkná.

Zároveň s tímto číslem vydává se 1. číslo „Lumíra“ na r. 1882 s následujícím obsahem: Smiřičtí, historické drama J. J. Kolára. — Píseň od Adolfa Heyduka. — Z romanových studií od Fr. Heritesa — Šumavská idylla od Jar. Vrchlického — Albrecht ze Šternberka, dějepisný obraz od dra. A. Rezka — Ve prospěch českého čtení.

Bude „Lumír“ vycházeti každého 1., 10. a 20. v měsíci za tou příčinou, aby odběratelé sešitů měli časopis náš v rukou vždy ještě v měsíci, pro který byl vydán. Redakce »Lumíra«.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Papír z továrního skladu Al. Wiesnera v Praze.